БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ

РЕЧНИК НА СЪВРЕМЕННИЯ БЪЛГАРСКИ КНИЖОВЕН ЕЗИК

ТОМ II

Л – П

СОФИЯ — 1957

Х. Пантелее

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ
ИНСТИТУТ ЗА БЪЛГАРСКИ ЕЗИК

РЕЧНИК
НА
СЪВРЕМЕННИЯ БЪЛГАРСКИ КНИЖОВЕН ЕЗИК

ТОМ ВТОРИ

Л — П

СОФИЯ
ИЗДАНИЕ НА БЪЛГАРСКАТА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ
1957

СЪСТАВИТЕЛИ

Симеон БОЯДЖИЕВ, Зара ГЕНАДИЕВА, Милка ДИМИТРОВА, Йордан ЗАИМОВ, Ана ИВАНОВА, Дора ИВАНОВА, Цветана МАКЕДОНСКА, Радослав МУТАФЧИЕВ, Кети НИЧЕВА, Ана СПАСОВА, Сийка СПАСОВА, Лилия СТОИЧКОВА, Мария ФИЛИПОВА, Кристалина ЧОЛАКОВА

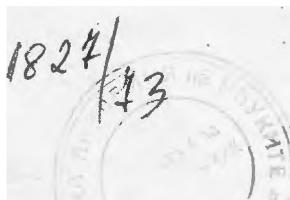

Л

л 1. Звукът л. 2. Писмен белег на звука л, дванадесета буква от азбуката. *Печатно л. Ръкописно л.*

ла, *мн.* няма, *ср.* (ит.). 1. Название на шестия тон от гамата в до-мажор. *Изпей „ла“.* 2. Нотен знак на тона „ла“. *Напиши „ла“.*

лабиа̀лен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил. Езикозн.* За съгласен звук — който се учленява с участието и на устните. *Лабиални звукове са п, б, м.*

лабиализа̀ция, *мн.* няма, *ж.* (лат.). *Езикозн.* Изговаряне на звук със закръглени и издадени напред устни.

лаби̇̀лен, -лна, лно, *мн.* -лни, *прил.* (лат.). Неустойчив, колеблив. *Лабилна почва. Лабилен характер.*

лабири̇̀нт[1] *м.* (гр.). 1. В стара Гърция и Египет — голяма сграда с много помещения и входове, от която не можело да се излезе. 2. *Прен.* Заплетени алеи или пътеки в гора, град и др., от които трудно може да се излезе. *По цели часове се скитам из лабиринта на букака.* Вазов. *Улицата беше пуста и той не знаеше как да се върне в чаршията, да излезе от тоя лабиринт от тесни криви улички със затворени порти.* Дим. Талев.

лабири̇̀нт[2], *мн.* няма, *м.* (гр.). *Анат.* Вътрешната част на ухото, която се състои от охлюв, предверие и полукръжни канали.

лабора̀нт *м.* (лат.). 1. Научно-технически сътрудник в лаборатория или научно учреждение. 2. Служащ в аптека, който се занимава с по-грубата работа.

лабора̀нтка *ж.* Жена лаборант.

лаборато̀рен, -рна, -рно, *мн.* -рни. *Прил. от* лаборатория. *Лабораторни упражнения. Лабораторни изследвания.*

лаборато̀рия *ж.* (лат.). Специално обзаведено помещение за технически и научно-изследователски опити. *Химическа лаборатория.*

ла̀ва *ж.* (ит.). Разтопена огненотечна земна маса, която се изхвърля от вулкан при изригването му. *Огнена лава. Втвърдена лава.*

лава̀нда, *мн.* няма, *ж.* (лат.). 1. Растението лавандула. 2. Етерично масло, получено от това растение. *Борис седна в колата. Сивите вълнени завески на прозорчетата бяха напоени с дъха на лаванда, парфюмът на Мария.* Дим. Димов.

лаванду̀ла, *мн.* няма, *ж.* (лат.) *Бот.* Полухраст от семейство устоцветни, с небесносини и тъмносини цветове и със силен аромат. Lavandula vera.

ла̀ввам, -аш, *несв.*; **ла̀вна,** -еш, *мин. св.* ла̀вна̀х, *св.* Изведнаж и неочаквано почвам да лая. *Шумът в селото скоро затихна: чу се за сетен път скърцане на герана..., после се понесе тропот от копита покрай нашия двор, лавнаха псета и млъкнаха.* Г. Райчев.

лави̇̀на *ж.* (ит.). 1. Грамада сняг, която се свлича от планина. *Тия рилски лавини, често големи колкото къщи, се подхлъзват от върховете и с голяма бързина се търкулват по склона, като ломят и завличат със себе си всичко, що им се улучи на пътя.* Вазов. 2. *Прен.* За множество люде — грамадна неудържима сила, която помита всичко по пътя си. *Зад ъгъла се показва тълпа от други стачници,... която все пак се беше решила да стачкува. Лавината на гладните се уголеми.* Дим. Димов.

лави̇̀рам, -аш, *мин. св.* лави̇̀ра̀х, *несв.* и *св.* (фр.). 1. Кривулича, лъкатуша, за да си пробия път. *Движението беше в най-силния си разгар. Ние едва лавирахме между плъзналата по тротоарите сган.* Ал. Константинов. 2. Изкусно избягвам затруднения чрез нагаждане. *Фашистката реакция е принудена да маневрира и лавира, за да спаси своята собствена кожа.* В. Коларов.

лави̇̀ране, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* лавирам.

ла̀вица *ж.* Дъска, прикрепена обикн. на стена или в шкаф, върху която се поставят различни предмети; полица. *Съдовете, шулците, чашите, немити и без ред, лежаха повалени по лавицата и дебел пласт прах ги покриваше.* Вазов. *Директорът стана..., отиде до библиотеката и извади от най-горната лавица подвързана в червено книга.* А. Гуляшки.

ла̀вка *ж.* (рус.). Малко магазинче, обикн. в казарма.

ла̀вкаджия, -та, *мн.* -ии, *м. Разг.* Съдържател на лавка.

ла̀вна. Вж. л а в в а м.

ла̀вра *ж.* (гр.). Голям православен, привилегирован манастир. *Александър мина под северната порта и се спусна към Великата лавра, за да се помоли в черквата Св. 40 мъченици.* Вазов.

ла̀вров, -а, -о. *Прил. от* лавър. *Млади опълченци, / венчайте България със лаврови венци.* Вазов. *Лавров лист. Лаврово дърво.*

лавроно̀сен, -сна, -сно, *мн.* -сни, *прил. Рядко.* Който е награден с лаври или с лавров венец. *Химни пеем / за юнаци лавроносни.* Вазов.

лавроно̀сец, *мн.* -сци, *м.* Поет или победител, увенчан с лавров венец.

ла̀вър, *мн.* -ври, *м.* (лат.). 1. Вечно зелено нискостеблено средиземноморско дърво с продълговати ароматни листа; дафина. Laurus nobilis. 2. Само *мн.* Клончета от това дърво, като

символ за победа или награда. *На челата им никога лаври победни | не потрепват с нетленни листа.* Смирненски. 3. Само *мн. Прен.* Успех, слава. *Нивга майка нежна първенеца свой | тъй не е гледала, ни младий герой | първите си лаври, ни поетът мрачен | своя идеал нов, чуден, светлозрачен.* Вазов. □ **Почивам (заспивам) на лаврите си** — отпускам се след постигнатите успехи.

ла̀гер[1] *м.* (нем.). 1. Място извън селище, гдето военна част прекарва известно време на обучение в палатки, в землянки и др.; стан. *От две-три седмици полкът е на лагер в една долина.* Йовков. *По двата склона на долината започват землянките на лагера.* Йовков. 2. Място за летуване на деца или младежи в палатки или в леки постройки. *Децата летуват на лагер* 3. *Прен.* Обществено-политическа групировка, в която участниците са с еднакви възгледи, убеждения. *Срещу лагера на империализма и агресията все по-мощно се издига лагерът на мира и демокрацията.* □ **Концентрационен лагер** — място за принудително местожителство на военнопленници или на политически неудобни за властта лица; концлагер.

ла̀гер[2] *м.* (нем.) *Техн.* Машинна част за подпиране на ос, която се върти. *Сачмен лагер.*

ла̀герен[1], -рна, -рно, *мн.* -рни. *Прил. от* лагер[1] (в 1 и 2 знач.). *Ти да си при мене тази вечер, когато догарят последните главни на лагерния огън.* А. Каралийчев. *Лагерен живот. Лагерна палатка.*

ла̀герен[2], -рна, -рно, *мн.* -рни. *Прил. от* лагер[2]. *Лагерна сачма.*

лагеру̀вам, -аш, *несв.* и *св.* Прекарвам известно време на лагер[1] (в 1 и 2 знач.).

лагу̀на *ж.* (ит.). Плитък морски залив, отделен от морето с пясъчна ивица.

ла̀да *ж. Нар.* 1. Митическо същество — символ на пролетта. 2. Моиче, което ладува. *Ой, Ладо, Ладо, моиче младо.* Нар. пес.

ла̀данки, *мн., ж. Нар.* Народен обичай ладуване.

ла̀дия *ж.* Лодка, карана с гребла или с платна. *Вятърът строшил мачтати, вълните нахлули в ладията.* Вазов. *Кат лебед бял с разтворено крило, | се хлъзга ладия лека по вълните.* Величков. *В залива мъждукаха светлините на рибарски ладии.* Дим. Димов.

ладу̀вам, -аш, *несв. Нар.* Извършвам обичая ладуване.

ладу̀ване, *мн.* няма, *ср. Нар.* Народен обичай на Василовден — гадаене чрез песен при вадене на пръстени из котле с вода.

ла̀ене, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* лая. *От лаенето се виждаше, че кучетата бяха се отдалечили.* Йовков.

лаз, ла̀зът, ла̀за, *мн.* ла̀зове, *м.* (перс.). Лице от южнокавказка народност.

лазарѐт *м* (евр.). Малка болница при войскова част, лагер и др. *Подпоручик Личев се върна от полковия лазарет напълнял и с избеляло лице.* Вежинов. *Един от интересните стенвестници е стенвестникът на лазарета при лагер „Левски“* Караславов.

лазарѐтен, -тна, -тно, *мн.* -тни. *Прил. от* лазарет. *Лазаретен персонал.*

ла̀зарка *ж.* Девойка, която лазарува. *В двора ще влязат и ще запеят лазарки.* Йовков.

ла̀зарник, *мн.* -ци, *м. Шег.* Година от живота на човека. *В село човек хвърли ли тридесет лазарника, мъчно може да се ожени.* Елин Пелин. *Мене вече ме не бива: 70 лазарника чукнаха, не е шега.* Ст. Чилингиров.

Ла̀заровден, *мн.* няма, *м. Нар.* Народен празник — събота преди Връбница, съпроводен с обичая лазаруване.

ла̀зарски, -а, -о, *прил.* Който е свързан с Лазаровден. *Лазарски песни. Лазарско хоро.*

лазару̀вам, -аш, *несв.* Изпълнявам народния обичай лазаруване. *И чак след пладне, кога тръгнат момичетата да лазаруват, всички ще напуснат работата си и тогава ще се познае, че е празник.* Влайков.

лазару̀ване, *мн.* -ия, *ср. Нар.* Народен обичай на Лазаровден, при който девойки, празнично облечени и накитени с цветя, играят и пеят песни с пожелания за здраве, щастие и плодородие.

лазешко̀м *нареч. Разг.* С лазене; пълзешком. *Лазешком излезе на другия край на долчето.* Вазов. *Ние минахме опасната линия почти лазешком.* Яворов.

лазу̀р *м.* (араб.-перс.). *Поет.* Светлосиният цвят на небесния простор; синева. *Наоколо гората и планинските върхове високо и спокойно се къпят в чистия лазур на небето.* Елин Пелин. || Ясно небе; небеса. *Мяркат се, в утринна дрямка унесени, | сини далечни гори; | ясни лазури, върху им надвесени, | пурпурен блясък покри.* К. Христов.

лазу̀рен, -рна, -рно, *мн.* -рни, *прил. Поет.* Светлосин като небето. *Детенце малко с поглед лазурен, | ти нямаш грижи в тия години.* Вазов. *Неподвижно е морето, | спят лазурните вълни.* П. П. Славейков. *Мигом в блясък потопена | шир лазурна се разкри, | и над бюста на Шопена | падат първите зари.* Лилиев.

лазу̀рност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Рядко. Отвл. същ. от* лазурен. *Погледът се възхищаваше... от нежната лазурност на небето.* Вазов.

ла̀зя, -иш, *мин. св.* ла̀зих, *несв.* 1. За насекоми — движа се бавно с всичките си крайници; пълзя. *Мухи лазеха по лицето му.* Елин Пелин. *Буболечката лази право към дупчица.* Влайков. || За човек — придвижвам се едновременно на ръце и на крака; пълзя. *После взе от колата вехто скъсано черджe, наметна се с него, влезе в гората и почна да реве като мечка и да лази на четири крака към бедната крава.* Елин Пелин. *Детето лази — гости ще дойдат.* Погов. || *Обр. А облак лази, | расте и вий снага космата.* Яворов. *Мръкваше се, по баирите лазеха дълги сенки.* Йовков. 2. Трудно се възкачвам нагоре; катеря се. *Гъсти орди лазят по урвата дива.* Вазов. *Конете едвам лазеха из баирчинката.* Елин Пелин. 3. *Прен.* За път — постепенно се извишавам. *Най-после излязох из гората и се озовах на един гол скалист зъб... По него лази пътеката за Еленин връх.* Вазов. □ **Тръпки ме лазят** (разг.)— тръпки преминават по тялото ми. *Болна съм, дружки, зла болест ме бие, | лазят ме тръпки, свестта ми се вие, | вихър се кани, а презнощ е тъмна.* П. П. Славейков. *Изправени пред тая,*

купчина от вдървени тела, двамата усещаха леки тръпки да лазят по гърбовете им. Ем. Станев.

лаѝк, *мн.* -ци, *м.* (гр.). *Книж.* Неспециалист, недостатъчно посветен в някоя област; дилетант.

лай, ла̀ят, ла̀я, *мн.* ла̀еве, *м.* Вик, глас на куче, когато усети нещо. *Чуваше се из махалата нейде само лай на кучета и мукане на крави.* Влайков. *Първите петли пропяха..., сам-там се чуваха кучешки лаеве.* Блъсков.

ла̀йка *ж.* **1.** Тревисто растение от семейство сложноцветни с бяло венче и жълта, силно изпъкнала, средна част на съцветието. **2.** Цветовете на това растение, които се използуват в медицината; лайкучка. Marticaria chamomilla. *Чай от лайка. Гаргара с лайка.*

ла̀йкучка *ж.* Лайка. *Имаше ярки макове..., сини метличини, бели лайкучки и жълти като злато глухари.* Йовков.

лайно̀, *мн.* -а̀, *ср.* Изпражнение от едър рогат добитък. *Тръгни по муха, та да те заведе на лайно.* Послов. *Говежди лайна.*

ла̀йтмотив *м.* (нем.-лат.). **1.** *Муз.* Основен мотив в музикално произведение, който се повтаря неколкократно. **2.** *Прен.* Ръководна основна мисъл. *Лайтмотивът на тази дълбокоинтимна и прочувствена лирика е любовта, нюансирана във всичките ѝ емоционални гами.* Дим. Угрин.

лак[1], ла̀кът, ла̀ка, *мн.* ла̀кове, *м.* (инд.). **1.** Разтвор от смола в спирт, терпентин, ацетон и др., с който се придава лъскавина или се укрепва боята на предметите. *Мирише на лак, безир и разни други масла.* Йовков. *Лак за нокти.* || Втвърден слой от такъв разтвор. *Отлепил се лакът.*

лак[2], ла̀кът, ла̀ка, *мн.* ла̀кове, *м.* (инд.). Вид специално изработена кожа, със силна лъскавина, за обувки, колани и др.

лакѐй, -ѐят, -ѐя, *мн.* -ѐи, *м.* (араб.). **1.** Дворцов слуга или слуга с ливрея у богати хора. *Най-после двата реда лакеи във фракове със златни копчета застават почтително при входа.* Вазов. **2.** *Презр.* Раболепен човек, подлизурко. *Партизанското движение разраства върху великата Отечествена война на южните славяни срещу фашистките разбойници и техните лакеи.* В. Коларов.

лакѐйнича, -иш, *мин. св.* лакѐйничѝх, *несв.* *Неодобр.* Угаждам някому с подмазване, угоднича, раболепнича. *Клиентът самодоволно потриваше брадата си и видимо се радваше, че все още има хора, които могат да лакейничат и да се мъчат да му угаждат.* Отеч. фронт, 1950 г.

лакѐйничене, *мн.* -ия, *ср.* *Отгл. същ. от* лакейнича. *Той постигна всичко с лакейничене.*

лакѐйнически, -а, -о, *прил.* Свойствен на лакей (в 2 знач.). *Лакейническо държание.*

лакѐйнически. *Нареч. от прил.* лакейнически. *И вие не сте правили нещо друго, освен най-мирнопоклонно, най-лакейнически да изпълнявате неговата воля.* В. Коларов.

лакѐйски, -а, -о. *Прил. от* лакей. *Лакейска служба. Лакейски дрехи. Лакейско раболепие.*

лакѐйство, *мн.* няма, *ср.* *Презр.* Подлизурство, угодничество. *На същата причина се дължеше и умението на Костов да устройва пищни угощения. Това бе особен вид лакейство, наложено от търговията.* Дим. Димов.

лакѐйщина *ж.* *Презр.* Проява или качество на лакей; лакейство.

лакѐрда *ж.* (лат.). Морска риба — най-едър паламуд. Salmo salar.

лакѝрам, -аш, *несв.* и *св.* Покривам с лак. **лакирам се** *страд.*

лакѝране, *мн.* -ия, *ср.* *Отгл. същ. от* лакирам *и от* лакирам се.

лакиро̀вка *ж.* **1.** Лакиране. **2.** Слой лак върху предмет.

ла̀кмус *м.* (лат.). *Хим.* Синьо багрилно вещество, добивано от някои лишеи, което служи за определяне характера на химическа реакция — основен или кисел. *Окиси, на които хидратите променят червения лакмус в син, се наричат основни.* Химия за V кл., 1950 г.

ла̀кмусов, -а, -о. *Прил. от* лакмус. *Лакмусов разтвор.* □ **Лакмусова хартия** (хим.) — хартия, напоена с разтвор от лакмус, която под влияние на киселините променя цвета си в червен, а под влияние на основите — в син.

ла̀ков, -а, -о, *прил.* **1.** Който съдържа лак. *Лакови бои.* **2.** Който е свързан с производството на лак. *Лакова индустрия.*

ла̀ком, -а, -о, *прил.* **1.** Който обича да яде много, ненаситен на ядене. *Право да ти кажа; бях гладен като вълк, а когато дойдох, тия лакоми мулета изпукали всичко.* Вазов. *Дивите свини, лакоми за буков жълъд, изравяха влажната земя на гората.* Ем. Станев. **2.** *Прен.* Ненаситен изобщо, алчен. *Лаком човек е Динето — земя има колкото половината село и пак за още лакти.* К. Петканов. *Лакоми сте вие... Не се насищате на пари.* Йовков.

лаком̀ене, *мн.* няма, *ср.* *Отгл. същ. от* лакомя се.

ла̀комец, *мн.* -мци, *м.* Лаком човек.

лакомѝя *ж.* *Разг.* **1.** Само *ед.* Ненаситност. *Завъртя* (дядо Кънчо) *заканително глава и засърба горещата чорба с още по-голяма бързина и лакомия.* Ц. Церковски. *Но тоя човек може ли да се откаже от лакомията си, от лихварството си?* Йовков. **2.** *Прен.* Ненаситен, лаком човек. *Той е една лакомия, остави се!*

ла̀комка *ж.* Лакома жена; лакомница.

лакомнѝца *ж.* Лакома жена. *Ала, като всяка умница избрана, | имала си слабост нашата Лисана, | че била от малка лакомница върла, | че било без дъно пустото ѝ гърло.* Ас. Разцветников.

ла̀комо. *Нареч. от* лаком. *Воловете лакомо ядяха ярмата.* Йовков.

ла̀комство, *мн.* -а, *ср.* **1.** Само *ед.* Качество и проява на лаком; лакомия. *Виж как днес те опропасти | лакомството, тоз грях смъртен.* Вазов. **2.** Обикн. *мн.* Вкусни, апетитни неща за ядене. *Селянки и гражданки, мъже и жени, младежи и девойки от всички краища донасят цели камиони със сладкиши, с плодове и с различни други лакомства.* Караславов.

лакомя̀ се, -ѝш се, *мин. св.* -ѝх се, *св.*, *сред.* Проявявам лакомия за нещо. *Дърветата в съседната градина са отрупани с ябълки, круши и сливи, но никой не се лакоми за тях.* Л. Стоянов. *Че защо сте се лакомили пък за толкова земя!— учуди се дядо Власи.* А. Гулящки.

лаконѝзъм, -змът, -зма, *мн.* -зми, *м.* (гр.). 1. Краткост и сбитост в изразяване на мисълта. *Ужасно страдание се чете в лаконизма на това писмо.* Вазов. 2. Кратък сбит израз. *Говори с лаконизми.*

лаконѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Кратък, но изразителен. *Лаконичен израз. Лаконичен отговор. Лаконична заповед.*

лаконѝчески, -а, -о, *прил.* Лаконичен. *Лаконически отговор.*

лаконѝчески. *Нареч. от прил.* лаконически· *Отговарям лаконически.*

лаконѝчно. *Нареч. от* лаконичен.

ла̀кта, *мн.* няма, *ж.* (лат.). Вид топено сирене.

ла̀кът[1], ла̀кътят, ла̀кътя, *мн.* ла̀кти, ла̀кътя (сл. ч.), *м.* 1. Става на ръката между раменницата (мишницата) и предраменницата (совалката). *И както лежеше по гърба си, опря се бързо на лактите си, направи усилие да се повдигне и ужасно извика.* Елин Пелин. *А стига, стига пък ти!— побутна я с лакът той.* Ст. Даскалов. *Райна простря голата си до лакът ръчица, без да каже нещо.* Вазов. 2. *Прен.* Част от ръкав, която покрива това място на ръката. *Лошо плащат на учителите, — каза тя, и погледът ѝ ходеше по оръфаните крачули и изтрити лакти на Палазова.* Йовков.

ла̀кът[2], ла̀кътят, ла̀кътя, *мн.* ла̀кти, ла̀кътя (сл. ч.), *м. Нар.* Мярка за дължина, равна на разстоянието от върха на лакътя до края на пръстите и от края на пръстите до китката на ръката. *Педя човек — лакът брада.* Погов.

ла̀ла, -та, *мн.* няма, *м.* (перс.). *Разг.* Смешник, дърдорко, шут, лаладжия. *А с тебе, — обърна се подпоручикът към Палазова, — ще се разправим друг път. Лала! Шут!* Йовков.

ла̀ладжийка *ж. Разг.* Жена лаладжия.

ла̀ладжия, -та, *мн.* -ии, *м.* (перс.-тур.). *Разг.* Дърдорко, лала.

лалѐ, *мн.* -та, *ср.* (перс.). Пролетно луковично растение с красив едър чашковиден цвят на върха на стъблото. Tulipa. *Боси момичета пробягват от порта до порта и на главите им са закичени червени лалета.* Йовков. *В прозрачния въздух се люлееха пъстри пеперуди, трептяха с криле между щедро, примамливо отворени жълти и червени чашки на лалетата.* Дим. Талев.

лалема̀нция *ж. Бот.* Вид маслодайно растение от семейство устоцветни. Lalemantia iberica.

лалу̀гер *м. Зоол.* Полски гризач, подобен на плъх, който рови дупки из нивята и прави щети на посевите; суяк. Spermophillus citillus. *Ту тук, ту там пред тях пробягваше някой лалугер, изправяше се за миг като забито колче в земята и, догдето го видиш — мушва се в дупката си.* Йовков.

лалу̀герски, -а, -о. *Прил. от* лалугер. *Лалугерска дупка.*

ла̀ма[1] *ж.* (амер.). *Зоол.* Бозайник от семейство камили, който живее в Южна Америка и има мека вълна. Lama.

ла̀ма[2] *м.* (тибет.). Будистки свещеник в Тибет и Монголия.

ламарѝна *ж.* (лат.). Тънък лист от желязо, мед, цинк и др. *Вятърът плаче и блъска дъждовните капки в стъклата на прозорците и по ламарината на покрива.* Вазов. *Галванизирана ламарина. Цинкова ламарина. Черна ламарина.*

ламарѝнен, -а, -о, *прил.* Който е направен от ламарина. *Ламаринена печка.*

ла̀мба *ж. Нар.* Лампа.

ла̀мбен, -а, -о, *прил. Нар.* Лампен.

ламѐ, *мн.* -та, *ср.* (фр.). Лъскав копринен плат с втъкани метални нишки. *Вечерна рокля от златисто ламе.*

ла̀мкам, -аш, *несв.* Извършвам обичая ламкане.

ла̀мкане, *мн.* -ия, *ср.* Народен обичай на Сирни заговезни — хващане с уста закачено с конец на тавана и залюляно яйце или халва.

ла̀мпа *ж.* (гр.). 1. Уред за осветление, който произвежда светлина чрез горение или нагряване. *Тамо в дън горите атонски високи, |...| във скромна килийка, потънала в сън, | един монах тъмен, непознат и бледен, | пред лампа жумеща пишеше наведен.* Вазов. *Лампата едва прежуря, останала без газ.* Л. Стоянов. *Електрическа лампа. Карбитна лампа.* 2. Уред за нагряване. *Спиртна лампа. Кварцова лампа.* 3. Радио-лампа. *Радиоапарат с пет лампи.*

лампа̀да *ж.* (гр.). *Книж. Поет.* Пълен с мазнина малък съд, в който се запалва фитил и служи за осветление; светилник, кандило. *Ала всред горницата на самия под... светеха две глинени лампади.* Ст. Загорчинов. || *Обр. В майска нощ в градина млада | под небесната лампада | люлякът ми замириса.* Вазов.

лампа̀з *м.* (фр.). Цветна широка лента по външен надлъжен шев на униформени панталони. *Носеше куртка със златни дъбови клончета на яката и дълги панталони с червени лампази.* Дим. Димов. *Негърската прислуга е облечена в разноцветни ливреи с лампази на панталоните.* Г. Белев.

ла̀мпен, -а, -о. *Прил. от* лампа. *Лампеното шише беше съвсем опушено и той набързо го изтри с парче вестник.* Вежинов.

лампѐрия *ж.* (фр.). Дървена облицовка на долната част на вътрешна стена.

лампио̀н *м.* (фр.). Фенер от пъстра хартия или стъкло за вечерно увеселение на открито.

-ла̀мпов, -а, -о. Втора съставна част в сложни прилагателни, която се поставя след бройно числително. *Шест-лампов радиоапарат.*

ламтѐж *м.* Силен стремеж за постигане на нещо. *У нея се зароди един противен на досегашното ѝ очакване ламтеж. Зароди се у нея желание всички по-големи и по-тежки работи сама да си ги свършва.* Влайков.

ламтѐне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* ламтя. *Славейков пренесе, като твърд гранит, всичките бури на една мъчна епоха и служи за трьбач на въздишките и ламтенията на цял един народ.* Вазов.

ламтя̀, -йш, *мин. св.* -я̀х, *прич. мин. действ.* ламтя̀л, -а, -о, *мн.* ламтѐли, *несв.* Стремя се силно да имам, да придобия нещо. *Аз не ламтя за почести и за световна слава.* Михайловски. *Лаком човек е Динето — земя има колкото половината село и пак за още ламти.* К. Петканов.

ла̀мя *ж.* (гр.). *Нар.* 1. Според народните вярвания — голямо животно с фантастичен образ, което пакости на човеците. *Припаднала тъмна*

мъгла | по хубава равна Румания, |...| вредом света изгладила : |...| не е било тъмна мъгла, | най е било сура ламя. Нар. пес. **2.** *Прен.* Лаком, ненаситен човек. *Ядеш като ламя.*

ла̀нга, обикн. *мн.* ла̀нги, *ж.* (перс.). *Разг.* Дълга краставица.

ландо̀, *мн.* -а̀, *ср.* (фр.). Вид открита каляска с четири места и със сгъваем покрив.

ла̀ндшафт *м.* (нем.). *Книж.* Общ вид на местност; пейзаж. *Стремската долина е един от великолепните ландшафти на Тракия.* Вазов.

ла̀нец *м.* (нем.). Верижка за часовник. *Бащата, с рошави мустаци, златен ланец и корава бяла яка, винаги посрещаше клиентите си, като ги назоваваше по име.* Г. Белев.

ла̀ни *нареч.* През миналата година. *Друг път — помниш? — лани беше : | аз заминах през гората, | всред юнаци ти седеше | като баща със брадата.* Ботев. *И лани беше тъй, и лани тече реката буйна и бистра.* П. П. Славейков. *По-лани бях в Ница.* Вазов.

ланѝта *ж. Диал.* Страна на лице, буза. *По тъмните загрижени ланити | пробягват строги бръчки.* Лилиев.

лансѝрам, -аш, *несв.* и *св.* (фр.). *Книж.* **1.** Пускам в ход. *Лансирам идеята.* **2.** *Прен.* Издигам някого, давам възможност на някого да се издигне. **лансирам се** *възвр., страд.* и *сред.*

лансѝране, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* лансирам *и от* лансирам се.

ла̀нски, -а, -о, *прил.* Миналогодишен. *Той бе отворил едно буренце ланска сливовица.* Елин Пелин. *Лястовичката съща | в ланската си къща | пак се настани.* Вазов.

ла̀ншен, -шна, -шно, *мн.* -шни, *прил. Нар.* Миналогодишен; лански. *Ланшната букова шума остро шумеше под стъпките му.* Ем. Станев.

ла̀па *ж.* (рус.). **1.** Стъпало на некопитно животно. *Тъй лъвът слага върху своята жертва тежката си лапа.* Йовков. **2.** Груба човешка длан. *Чумакът още дърпаше Монката, но пред строгия поглед на Гроздана тежките му лапи се отпуснаха.* Йовков. *Старецът простря ръка и с широка мечешка лапа погали косата на детето.* Смирненски.

лапа̀ *ж.* (тур.). Каша от трици, ленено семе и под. за налагане на болно място.

лапа̀вица *ж.* Валеж от сняг и дъжд. *Студено, кал до колене, лапавица, поразия, а те пеят ли — пеят.* Вазов. *Ситният дъжд, който росеше от тая сутрин, беше се превърнал в лапавица, а сега валеше сняг.* Йовков. *Мига като куче в лапавица.* Погов.

ла̀пад, *мн.* няма, *м.* (гр.). Растение с едри, продълговати листа, които се употребят за ядене; щавел. Rumex.

ла̀падов, -а, -о. *Прил. от* лапад. *Лападови листа. Лападова чорба.*

ла̀пам, -аш, *несв. Разг.* **1.** Ям бързо, лакомо и с големи залци. *Македонски се подава от другата страна и лапа мълчаливо едри резневе от салама.* Вазов. *Сега майката беше приготвила задушени пилета и баклава, които всички лапаха с удоволствие.* Дим. Димов. **2.** *Прен.* Безсъвестно присвоявам нещо; ограбвам ненаситно. *Не е наш владика той, гръцки владика е. Ни езика му разбираш, ни пък той иска да те знае. Само да дърпа от нас и да лапа.* Дим. Талев. ◻ **Лапам мухи** (разг.) — губя времето си напразно, зяпам, бездействувам.

ла̀пане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* лапам.

лапаца̀ло, *мн.* -а, *ср. Нар.* Човек, който говори много и празни приказки; дрънкало.

ла̀пвам, -аш, *несв.*; **ла̀пна**, -еш, *мин. св.* ла̀пнах, *прич. мин. страд.* ла̀пнат, *св.* **1.** Лапам един път или от време на време. *Кучетата му бяха го заобиколили; сегиз-тогиз той им хвърляше по някоя хапка, която те лапваха още във въздуха.* Йовков. *Голям залък лапни, голяма дума не казвай.* Погов.

ла̀пване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* лапвам.

лапида̀рен, -рна, -рно, *мн.* -рни, *прил.* (лат.). *Книж.* Кратък, сбит. *Лапидарен стил. Лапидарен израз.*

ла̀пна. Вж. лапвам.

лапнѝ-муха̀ *м.* и *ж. Разг.* Глупав, наивен човек; глупак, лапни-шаран. *Какъв си лапни-муха!*

лапнѝ-шара̀н *м. Разг.* Глупав, наивен човек; глупак, лапни-муха. *Остави го тоз лапни-шаран!*

лапчу̀н *м. Диал.* Вид домашна мека обувка от аба или кожа. *Изути по лапчуни, старците безшумно минаха и насядаха по възглавниците.* Йовков.

ла̀рва *ж.* (лат.). Червейче, което се развива в насекомо. *Ларви на рапичния бръмбар. Ларви на муха.*

ла̀рвен, -а, -о. *Прил. от* ларва.

ларингѝт *м.* (гр.). *Мед.* Възпаление на ларинкса. *Имам ларингит.*

ла̀ринкс *м.* (гр.). *Анат.* Гръклян.

ла̀ска *ж.* Проява на нежност и обич; милувка. *Тя бе жадна за прегръдки, изтомена от вечното желание за взаимност, за ласки.* Елин Пелин. *Сега над гробовете братски | се вие къдрава трева, | и слънцето със топли ласки | целува тръпните нивя.* Хр. Радевски. || Добро, благосклонно отношение. *Ти тук ли си? — каза дядо Йордан с бащинска ласка на сина си.* Елин Пелин. *Тя не бе чула от нея добра и насърчителна дума — майчинска ласка и сърдечна милувка.* Л. Стоянов.

ла̀скав, -а, -о, *прил.* **1.** Който проявява нежност, обич. *Той знаеше, че Григорий Синаит бил с всички добър и ласкав, всекиму намирал да каже наставление или умна дума.* Ст. Загорчинов. **2.** Който е изпълнен с нежност и обич; гальовен. *Тя я люлееше тихо на ръце и из душата ѝ извираха ласкави, нежни, мили слова.* Елин Пелин. || Благосклонен. *Ласкав прием. Ласкави отзиви.*

ла̀скаво. *Нареч. от* ласкав. *Тъмните ѝ очи гледаха винаги ласкаво и топло.* А. Гуляшки. *Братята го срещнаха наистина ласкаво и гостолюбиво, дадоха му подслон и го угостиха.* Ст. Загорчинов.

ла̀скавост, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отгл. същ. от* ласкав. *Над него висеше златистото вечерно небе и той като че плуваше в някакво топло, спокойно море, пълно с щастие и ласкавост.* Ем. Станев.

ласка̀ене, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* лаская *и от* лаская се.

ласка̀тел, -ят, -я, *мн.* -и, *м. Книж.* Човек, който ласкае; нископоклонник, угодник.

ласка̀телен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* **1.** Който съдържа и изразява ласка; нежен, гальовен. **2.** В който има ласкателство. *Той шепне ласкателни думици за хубостта ѝ.* Вазов. *Аз бях обсипан с най-ласкателни почести.* Вазов. *Събранието ръкопляскаше с възторг на председателя. Ласкателни отзиви и хвалби се чуваха за него.* Вазов.

ласка̀телно. *Остар. Нареч. от* ласкателен. *Произнесоха се много ласкателно за чистия език и високата художественост в разказите на Дурманджиева.* Вазов.

ласка̀телка *ж.* Жена ласкател.

ласка̀телство, *мн.* -а, *ср. Книж.* Лицемерни думи, похвали. *Ласкателството е низко, като ругателство.* Вазов. *Те си проживяха честито цяла верига години, обкръжени от почестите и ласкателствата на безхарактерната и робска паплач.* Ал. Константинов.

ласка̀я, -а̀еш, *мин. св.* ласка̀х, *несв.* **1.** Користно хваля, обсипвам с хвалби някого. *Лисичката вижда, че стражарят не е старши, но го ласкае.* Елин Пелин. *Реакцията ласкае, косвено и пряко подкупва, стреми се да деморализира.* Г. Димитров. || Блазня. *Лаская самолюбието му. Лаская честолюбието му.* **2.** *Прен.* Доставям на някого приятно чувство; радвам някого. *Това голямо внимание към него извънредно го ласкае.* Йовков. *Никола се шегува всякога, смехът на Илия го ласкае, той се увлича все повече и повече.* Йовков. *Как радостна е тя, | с усмивка весела и млада на уста! Как мами и ласкай.* П. П. Славейков. || *Обр. Без да уморява и да развлича окото, тоя простор зове, ласкае и облекчава.* Йовков. *Тя вървеше край него ... и погледът му... я ласкаеше сърдечно.* Елин Пелин. **лаская се** *възвр.* и *взаим.* □ **Лаская се от мисълта** (книж.) — приятно ми е да мисля.

ла̀со, *мн.* -а, *ср.* (исп.). Въже с примка за улавяне на животни. *И двете кобилки бяха още неопитомени, току-що хванати с ласо от стадото им, навикнали на свобода, диви.* Йовков.

ласта̀р, -ът, -а, *мн.* -и, *м. Нар.* (гр.). Младо клонче на лоза; младок, филиз. *Слънцето весело проничаше измежду едрите ластари и зелените още гроздове.* Ст. Загорчинов.

ла̀стик, *мн.* -ци, *м.* (лат.), **1.** Разтеглива еластична гумена нишка или лента. *Като знаят, че сега никой не ги дебне с прашка от ластик, врабчетата цвърчат и се боричкат вътре в листака на някоя овошка.* Йовков. || Шнур или лента с такива нишки. *Ластик за чорапи.* **2.** *Разг.* Особен вид еластична плетка.

ла̀стичен, -чна, -чно, *мн.* -чни. *Прил. от* ластик. *Ластичен колан. Ластични чорапи. Ластична плетка.*

ла̀стовица *ж.* Малка прелетна птица с раздвоена опашка. Hirundo. *Напущат ластовици гиздави гнездата, | на юг към жилищата зимни се стремят.* Величков. *Из въздуха бръмчаха пчели, стреляха се ластовици и чуруликаха на воля чучулиги.* Хар. Русев. *Една ластовица пролет не прави.* Погов.

ла̀стовичен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил. Рядко.* Ластовичи. *Ластовично гнездо*

ла̀стовичи, -а, -о. *Прил. от* ластовица. *Токмакчията повдигна очи и се загледа в ластовичите гнезда, полепени надлъж по стрехата.* Йовков. *Ластовича опашка. Ластовичи крила.*

ла̀стовичка *ж.* Ластовица. *Весело посрещат | ранна пролет птички | и приветно канят | гости ластовички.* П. П. Славейков. *А щом пролет настане, ще дойдат | малки ластовички в нашите места.* Вазов.

ласту̀на *ж.* Стъбло на тиква, краставица, диня и др. *Шумнатите овощни дръвчета хвърляха дебели сенки в двора, от лозницата, разперила ластуните си току до прозореца, лъхаше хладина.* Кр. Григоров.

латѐнтен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* (лат.). *Книж.* Който не се проявява; скрит. *Латентно състояние. Латентни сили.*

латѐнтно. *Книж. Нареч. от* латентен.

латѐнтност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Книж. Отвл. същ. от* латентен.

латѐрна *ж.* (лат.). Музикален инструмент, който чрез въртене на ръчка механически възпроизвежда някаква мелодия. *После той... слушаше момичето, което приказваше като латерна около него.* А. Гуляшки. *На улицата свиреше латерна.*

латѐрнаджия *м. Остар.* Лице, което свири на латерна из улиците.

латинѝст *м.* Учен, специалист по латинска филология.

латѝница *ж.* Латинска азбука, латинско писмо.

латѝнка *ж.* Градинско цвете с жълти или оранжеви цветове. Tropaelum majus. *В моята мала градинка | доста е мене що имам: | всякакви ружи шарени, | ... | син кремък, жълта латинка.* П. Р. Славейков. *Тънък плет заграждаше зад къщата малка градинка, където растяха латинки, невени, стамбулски китки, шибои, моравче и босилек.* К. Петканов.

латѝнски, -а, -о, *прил.* **1.** Който е свързан с историята и културата на древния Рим. *Латински надпис. Латински език. Латинска буква.* **2.** Който е свързан с романските нации и романската култура. *Латински държави.* **3.** *Остар.* Който е свързан с католическата църква. *Латинска църква. Латинска вяра.* **4.** Като *същ. м.* **латински** — латински език. *Когато бях ученик в гимназията, доста време трябваше да употребявам за изучаване латински и гръцки.* Влайков. □ **Латинска Америка** — държавите от Централна и Южна Америка, в които се говорят романските езици испански и португалски.

лауреа̀т *м.* (лат.). Лице, удостоено с висока награда за извънредни заслуги в областта на науката, изкуството или народното стопанство.

лауреа̀тка *ж.* (нар.). Жена лауреат.

лаф, ла̀фът, ла̀фа, *мн.* ла̀фове, ла̀фа (сл. ч.), *м.* (перс.). *Нар.* Реч, дума. *И сложи се при тях уж за малко, уж колко да размени един-два лафа.* Влайков.

лафѐт *м.* (нем.). *Воен.* Колесник, върху който се поставя артилерийско оръдие. *Димът от експлозиите се разсея и зад студения лафет на оръдието той изведнъж зърна посивялото лице на Чудото.* Вежинов.

лафу̀вам, -аш, *несв. Нар.* Приказвам,

ла̀чен, -а, -о. *Прил. от* лак². *Лачени обувки. Лачена чанта.*

ла̀я, лаеш, *мин. св.* ла̀ях, *несв.* **1.** За куче — издавам лай. *В селото лаеха кучета.* Елин Пелин. *Чуваше се страшна глъчка, кучетата на цяло село лаеха.* Йовков. *Храни куче да те лае.* Погов. *Куче, което лае, не хапе.* Погов. **2.** *Прен. Разг. Пренебр.* Говоря с ожесточение против някого; нападам, ругая. *Я мълчи, куче, какво лаеш! Ти знаеш ли на кого приказваш, знаеш ли кой е Сенебирски?* Йовков. □ **Кучетата си лаят, керванът си върви** (погов.) — дребнавите нападки не могат да спрат развитието на нещата.

ла̀яне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* лая. *Лениви кучешки лаяния сегиз-тогиз се само чуваха.* Вазов.

ле *частица. Нар. Поет.* За засилване, обикн. при обръщение. *Я научи ме, стара-ле майко, / на първо либе как да кумувам.* К. Христов. *Горо-ле, горо зелена, / имаш ли вода студена?* Нар. пес.

лѐбед *м.* Голяма, красива, бяла водна птица с дълга извита шия. Cygnus elor. *Какъв великолепен лебед украсява туй езеро.* Михайловски.

лѐбеден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил. Рядко.* Лебедов. *Не много преди смъртта си Тенисон изпява своята лебедна песен.* П. П. Славейков.

лѐбедов, -а, -о. *Прил. от* лебед. *Пак девойка бога помолила : / . . . / Дай ми, боже, крила лебедови, / да прелета Сава и Дунава.* Нар. пес. *Лебедова шия.* □ **Лебедова песен** — последното произведение на поет или художник.

лѐбервурст *м.* (нем.). Вид колбасно изделие от смлян свински черен дроб и свинско сало. *Следват студените закуски : шунка, салам, лебервурст, варени яйца и др.* Г. Белев.

лѐберкез *м.* (нем.). Вид колбасно изделие от смляно говеждо месо, свински черен дроб и сланина.

леблебѝя *ж.* (тур.). **1.** *Събир.* Леко изпечен нахут. *Донел беше шекерчета, леблебия и други едни като жълъдчета, не помня как ги казваше.* Влайков. **2.** Отделно зърно от такъв нахут.

лев¹, лѐвът, лѐва, *мн.* лѐвове, лѐва (сл. ч.), *м.* **1.** Основна единица в българската парична система, равна на 100 стотинки. *Системното повишаване производителността на труда в индустрията и селското стопанство ще има за резултат постепенното снижение на цените на индустриалните и селскостопански произведения, всеобщо поевтиняване на живота и затвърдяване на лева.* Г. Димитров. **2.** Паричен знак и монета с такава стойност. *Тез пари са твои. Събирал съм ги лев по лев, та да ти ги върна, затуй ги забавих.* Йовков. *Сега селото остава да дължи само десетина хиляди лева.* Вазов. *Намерих един лев.* □ **Не струва пукнат лев** (разг.) — нищо не струва.

лев², лѐвът, лѐва, *мн.* лѐвове, лѐва (сл. ч.), *м. Остар.* Лъв. *Радоил скокна като наранен лев.* Вазов. □ **Балкански лев** — българският народ. *Братя, пия за балканския лев.* Вазов.

лева̀к, *мн.* -ци, *м.* Лице, което е свикнало да работи повече с лявата ръка, отколкото с дясната.

лева̀чка *ж.* Жена левак.

левѐнт *м.* **1.** Строен и здрав момък, здравеняк. *Наместо предишното голобрадо момче. . . сега се яви заякнал и възмъжал левент.* Йовков. *Дъбакът беше русолик левент, с обичливо лице.* Елин Пелин. **2.** Като *прил. Нар. Поет.* Който е млад, здрав и строен. *Левент Никола често оставя тежък сноп и дълго се услушва.* Елин Пелин. *Високият момък напери широките си плещи — цяла планина! Такъв левент ерген в Болярево не се помнеше.* А. Страшимиров. *Левент снага.*

левѐнтски, -а, -о. *Прил. от* левент. *Левентска снага. Левентски плещи.*

левѐнтство, *мн.* няма, *ср.* Юначество.

левѝца *ж.* **1.** Лява ръка. *С дясната си ръка той* (Панчо) *се подпираше на висока патерица, а левицата беше сложил върху рамото на едно четиринадесет-петнадесет годишно момче.* Ст. Загорчинов. **2.** *Полит.* Тези, които седят от лявата страна на председателя в буржоазен парламент, принадлежни на радикалните и революционни партии. ‖ В буржоазното общество — ляво прогресивно крило. *След малко влязоха и братята Пантови. Те водеха и други десетина селяни — от левицата на Земеделския съюз.* Караславов.

левича̀р, -ят, -я, *мн.* -и, *м. Полит.* **1.** *Остар.* Човек с леви прогресивни убеждения и прояви. *Не пиеше ни вино, ни тютюн, беше левичар.* Вазов. **2.** Привърженик на левичарството, левосектантството.

левича̀рски, -а, -о. *Прил. от* левичар (в 2 знач.) *и от* левичарство (в 2 знач.). *Левичарски уклон. Левичарска група.*

левича̀рство, *мн.* няма, *ср. Полит.* **1.** *Остар.* Проява на човек с леви прогресивни убеждения и дела. *Уволниха го за левичарство.* **2.** Дребнобуржоазно течение в революционното движение на работническата класа, което при подем изпада в крайна революционност, а в период на отлив на революционното движение е готово да ликвидира партията. *Левичарството — детска болест на комунизма.* Ленин.

левосекта̀нт *м.* Привърженик на левосектантството, на левичарството (в 2 знач.).

левосекта̀нтски, -а, -о. *Прил. от* левосектант *и от* левосектантство.

левосекта̀нтство, *мн.* няма, *ср. Полит.* Левичарство (в 2 знач.).

лѐвски, -а, -о, *прил. Остар.* Лъвски. *Млади български юнаци / явяват се там, / на чела им левски знаци, / в очите им плам.* Вазов.

лѐвче, *мн.* -та, *ср. Умал. от* лев¹ (в 2 знач.). *Той измъкна кесията, развърза я, извади пет левчета и ги подаде на момчето.* Елин Пелин.

лега̀лен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* (лат.). Признат от закона; узаконен, законен. *В това време се появи Симеон, който обикаляше складовете, придружен от няколко души на легалния стачен комитет.* Дим. Димов. *През 1927 г. се образува Работническата партия като легална организация на работническата класа.* Г. Димитров. *Легална дейност. Легални средства.*

легализа̀ция *ж.* (лат.). Придаване законна сила; узаконяване.

легализѝрам, -аш, *несв.* и *св.* Придавам законна сила, узаконявам. *Легализирахме устава на дружеството.* **легализирам се** *възвр.* и *страд. Партията направи всичко възможно да се легализира. Документът се легализира от Министерството.*

легализѝране, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* легализирам *и от* легализирам се.

лега̀лно. *Нареч. от* легален. *От своето създаване до сега нашата партия непрекъснато съществува вече половин век легално или нелегално.* Г. Димитров.

лега̀лност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* легален. *Забраняването на партията..., изгубването на легалността — всичко това... са тежки удари над революционното движение.* Г. Димитров.

лега̀то *нареч.* (ит.). *Муз.* **1.** За изпяване или изсвирване на няколко тона свързано, без да се отделя единият звук от другия. **2.** Като *същ. ср.* **легато** — музикален знак за означаване на такъв начин на изпълнение.

легацио̀нен, -нна, -нно, *мн.* -нни. *Прил. от* легация. *Легационен секретар.*

лега̀ция *ж.* (лат.). **1.** Дипломатическо представителство на чужда държава, възглавявано от пълномощен министър. *Вие сте човек тъкмо за някоя легация. Какъв дипломат би станал от вас!* Смирненски. **2.** Сграда, в която се помещава легационно дипломатическо представителство на чужда държава. *Има връзки с вратарите на всички легации.* Смирненски.

легѐн *м.* (гр.). Кръгъл не много дълбок домашен съд, обикн. метален, за миене и пране. *Преди да започне яденето, млади булки със съвсем нови пешкири и със също такива старовремски ибрици и легени поляха на гостите и на мъжете да се умият.* Йовков. *Чугунен леген. Меден леген.*

легѐнда[1] *ж.* (лат.). **1.** Поетически фантастичен разказ с историческо или религиозно съдържание. *Богомилска легенда. Легенди при Царевец* (наслов на стихотворна сбирка). Вазов. ‖ Всеки фантастичен разказ, предание за някакво събитие. *Те* (корите) *сякаш слушаха старите хайдушки легенди.* Йовков. **2.** *Разг.* Измислица, нещо невярно. *Легендата, че уж пожарът в Райхстага е дело на комунистите, съвсем рухна.* Г. Димитров.

легѐнда[2] *ж.* (лат.). Условни знаци и пояснителен текст към тях в карта или в план.

легенда̀рен, -рна, -рно, *мн.* -рни, *прил.* **1.** Който е свързан с легенди[1]. *И ето, плискат ме водите | на легендарната река.* Лилиев. *Легендарно време.* ‖ Който е присъщ на легенда. *На писателката е дошло отръки... да предаде на разказа си легендарния тон на народните песни.* П. П. Славейков. **2.** *Поет.* Който е необикновен, небивал. *Отдалече обаче се очертава величественият образ на легендарния Ботев.* Караславов. *Ето тоя Стоян, — помисли си той* (Огнянов)*— е типът на легендарния български хайдутин.* Вазов. *Легендарна смелост. Легендарни подвизи.*

легенда̀рност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* легендарен.

легио̀н *м.* (лат.). **1.** *Истор.* В древния Рим и Византия — бойна единица от 3000—6000 души; полк. *От главен и пръв началник на славните легиони, аз днес съм роб у българския цар.* В. Друмев. ‖ *Търж.* Отред, войска изобщо. *Тълпи се легион до братски легиони | и бурното море издига се и тътне.* Смирненски. **2.** Военна част от наемници, предназначена за борба против националноосвободителните движения на колониалните народи. *Чуждестранен легион.* **3.** *Прен. Книж.* Неизброимо множество. *С едно слово той извади | из земята легиони, | с едно махане създаде | хора волни милиони.* Вазов.

легионѐр *м.* (лат.). *Истор.* Участник в легион.

легитима̀ция *ж.* (лат.). *Остар.* Документ за установяване самоличността на едно лице, издаден от официалната власт; лична карта. *Гледаха да са по-далече от главния път, където постовете спираха всички... Там искаха разрешителни бележки и легитимации.* Ем. Коралов.

легитѝмен, -мна, -мно, *мн.* -мни, *прил. Книж.* Законосъобразен.

легитимѝрам се, -аш се, *несв.* и *св.*, *сред.* (лат.). Установявам личността си със законни редовни документи пред органите на властта.

легитимѝране, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* легитимирам се.

лѐгия *ж.* (лат.). *Истор.* Български боен доброволчески отред в чужбина преди Освобождението. *Първото си бойно кръщение Васил Левски получи в редовете на прочутата легия на Сава Раковски в Белград.* В. Червенков.

легло̀, *мн.* -а̀, *ср.* **1.** Място за спане с постелки и други спални принадлежности. *Тетка Кирилица извади нови черги и грижливо приготви легло на Велин.* Елин Пелин. **2.** Креват, одър. *Пружинено легло. Кораво легло. Болница със 100 легла.* **3.** Жилище, дупка на диво животно; леговище, бърлога. *По скалите зеят страшни пукнатини, | затулени с храсти — легла на гадини.* Вазов. *На кучешко легло кокал търси.* Погов. **4.** Корито на река. *От дясно, от време на време, дебели, стари върби, с нависнали на долу клонове, очертават леглото на Марица.* Величков. □ **На легло съм** — лежа болен. **На смъртно легло съм** — предстои да умра, умирам. **Походно легло** — сгъваем креват, който се използва за спане при поход от войници, туристи и др.

лѐгна. Вж. л я г а м.

лего̀вище, *мн.* -а, *ср.* Дупка, жилище на животно. *Огнянов се намъкна в едно от тия леговища на диви зверове.* Вазов.

лед, ледът, леда̀, *мн.* ледовѐ, *м.* **1.** Замръзнала вода. *Разнасят се облаци черни, топи се последният лед.* Д. Дебелянов. *Един дебел пласт лед беше облякъл като в медна броня величествената река.* Вазов. **2.** *Прен.* Безчувствие, студенина. *Те слушаха тая скръбна и нежна музика, ледът на душите им се разтапяше.* Йовков. **3.** Като *прил. Разг.* Леден. *Тя изплака: — О мамке! Та то е умряло, ръчиците му лед!* Вазов. *Краката ми са лед. Лед студена вода.* □ **Пиши го на леда** (разг.) — няма да стане това, което очакваш.

лѐден, -а, -о *и* (рядко) -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* **1.** Който е от лед. *Ледена кора. Леден къс. Ледени висулки.* **2.** *Прен.* Много студен, студен като лед. *Леденият дъх на бурята вкочанясваше членовете и замръзваше кръвта в жилите.* Вазов. *Духаше остър, леден вятър.* Йовков. *Ледена вода.* **3.** Безчувствен, равнодушен. *Баща ми стоеше мълчалив, намусен, леден. Леден поглед. Ледено спокойствие.* **4.** Като *същ. ср.* **ледено** (разг.) — сладолед.

леденѐне, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* леденея.

леденѐя, -ѐеш, *мин. св.* леденя̀х, *несв.* Ставам като лед; сковавам се. *Кръвта леденее в жилите.* Ал. Константинов. *Трупът полека леденей... | И нито вик, и нито шум.* Вапцаров.

леденина̀ *ж. Книж.* Безучастие, студенина, равнодушие. *Леденина вееше от погледа му.*

лѐдено. *Нареч. от* леден (в **3** знач.). *Стефчов погледна ледено Рада и избъбра.* Вазов.

леденя̀, -йш, *мин. св.* -йх, *несв. Рядко.* Правя нещо (някого) да се вцепени, да се смрази. *И мене не веднаж смъртта е леденила | душата с ужаси, пред трупът бездихан на свидни жертви.* П. П. Славейков. *Колчем помислеше, че ще я види, ще срещне погледа ѝ — страх леденеше душата му.* Г. Райчев.

лѐди *ж.* (англ.). Жена от висшето общество на Англия. *Леди Макбет.*

лѐдник, *мн.* -ци, *м. Геол.* Голяма маса лед във високите планини и полярните области, която бавно се свлича надолу. *Пътувал съм и из Швейцария, гледал съм Алпите със сините езера, с вечните ледници на чуките им, възвисили челата си непостижимо високо в небесата.* Вазов.

лѐдников, -а, -о. *Прил. от* ледник. *Ледникови остатъци.* □ **Ледников период** — период от историята на земята, когато по-голямата част от земната повърхност била покрита с ледена кора.

ледни̇̀ца *ж.* Помещение за запазване на лед през лятото.

ледови̇̀т, -а, -о, *прил.* **1.** Който има много лед (обикн. в названията на северните и южните полярни морета). *Северният ледовит океан. Ледовито море.* **2.** *Прен.* Много студен. *Ледовит вятър духаше в пустинята.* Вазов.

ледоразбива̀ч *м.* Кораб със специална конструкция за разбиване на ледове по заледени води.

ледохо̀д *м.* (рус.). Движение на ледени маси по река. *Зад черните храсти реката | шумеше от нов ледоход.* Н. Фурнаджиев.

лежа̀, -йш, *мин. св.* -а̀х, *несв.* **1.** За човек или животно — намирам се в хоризонтално положение на земя, постеля и др. с цялото си тяло. *Жив е той, жив е! Там на Балкана, | потънал в кърви, лежи и пъшка.* Ботев. *До стобора лежат две големи овчарски псета.* Дора Габе. **2.** Обикн. в съчет. с *прил.* б о л е н — боледувам. *Дали си болна лежала, или си болен гледала.* Нар. пес. *Децата лежаха от шарка.* **3.** Прекарвам, изтърпявам наказание в затвор. *Тежки зандани с железни врати, дебели каменни стени...: кой е лежал вътре, само той знае какво е.* Д. Немиров. *Ой, тъмничари, ключари, | девет години как лежа.* Нар. пес. **4.** За птица — мътя. *Кокошка лежи 3 седмици на яйцата.* **5.** За предмети — намирам се в хоризонтално положение върху повърхността на нещо. *Дебели преспи сняг лежат върху покривите.* Йовков. *Воденичният камък лежеше на самото място, гдето беше премазал Върбана.* Йовков. **6.** Стоя неизползуван. *В складовете му лежаха огромни количества непродаден тютюн.* Дим. Димов. *Съдовете..., чашите, немити и без ред, лежаха повалени по лавиците и дебел пласт прах ги покриваше вече.* Вазов. **7.** За природни богатства, пари, имане — намирам се скрит някъде. *Под тази планина лежат несметни природни богатства.* ‖ *Прен.* Само **3** *л.* Кореня се, залегнал съм дълбоко. *Самоотверженият труд на народа лежи в основата на непрекъснатия подем на нашето народно стопанство, на нашата култура.* В. Червенков. **8.** Разположен съм някъде, намирам се някъде. *То беше доста голямо село и лежеше в една живописна местност.* Вазов. *И братовите му ниви, които лежаха редом с неговите, му се виждаха по-хубави и по-големи.* Елин Пелин. *Тези две прави лежат в една равнина.* **9.** За дреха — стоя добре. *Патриаршеската му одежда, бликнала цяла в злато, не лежеше добре на прегърбения малък стан.* Вазов. *Костюмът му лежи като излян.* ‖ За мъгла, облаци и др. — намирам се ниско над земята. *Сутрин върху долината лежи тънка синя мъгла.* Л. Стоянов. *Сняг имаше, но тежка мъгла лежеше над земята.* Елин Пелин. **10.** *Прен.* За тъга, скръб, мъка — изписвам се, отпечатвам се. *По сухото ѝ болничаво лице лежи тъга.* Елин Пелин. *И по техните лица лежеше същата печал.* Ст. Загорчинов. **11.** *Прен.* Само 3 *л.* За грижа, мъка и др. — тежа, тегна, измъчвам. *Аз ви казах всичко, щото лежеше на сърцето ми.* Каравелов. *Яд на сърцето ми лежи | и все на душата ми тежи.* П. Р. Славейков. □ **Лежи ми на сърцето** (нар.) — изпитвам обич към някого. *Що години | Стоянка му лежа на сърце! Що тегло!* К. Христов.

лежа̀не, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* лежа (в **1**, **2**, **3**, **4**, **5** знач.). *Нямах за лежане ни постелка, ни завивка.* Вазов. *Нали ви казах, без болка и без лежане умря добрата жена.* Влайков.

лежешка̀та *нареч.* Лежешком. *Чете лежешката.*

лежешко̀м *нареч.* Като лежа. *Лежешком Янко пропълзя напред.* Ем. Коралов. *Яде лежешком.*

лейбъри̇̀ст *м.* Член на английската работническа партия, която води опортюнистическа, реформистка политика в английското работническо движение.

лейбъри̇̀стки, -а, -о. *Прил. от* лейбърист. *Лейбъристко правителство. Лейбъристка партия.*

лѐйка *ж.* (рус.). Съд с решетка за поливане на цветя. *Той полива с лейка лехата с цветя.*

лѐйтенант *м.* (фр.). *Воен.* Вторият чин от офицерския състав на войската. □ **Младши лейтенант** — първият чин от офицерския състав на войската. **Старши лейтенант** — третият чин от офицерския състав на войската; капитан.

лек, лекъ̀т, лека̀, *мн.* лѐкове, лѐка (сл. ч.), *м. Нар.* Лечебно средство; лекарство. *Нека си поспи, нека. Ще му мине, по-добър лек от съна няма.* Йовков. *Ако има век, ще има и лек.* Погов. ‖ *Прен.* Средство за отстраняване на нещо. *Тъй е било, тъй и ще бъде — на грижата лекът е трудът.* К. Петканов. □ **Няма за лек, нито за лек** (разг.) — за нещо, което никъде не се намира.

лек, -а, -о, *прил.* **1.** Който има малка тежина, който тежи малко. *Противоп.* тежък. *Като лека перушина — | седем оки преброени — | чук извива юначина.* Яворов. *Аз ще го дигна... Колко лек камък!* Елин Пелин. ‖ Тънък, прозрачен. *Хладничко ставаше и Тотка потръпваше под леките си дрехи.* Вазов. *Сенките на дърветата падаха подълго по земята, а леките облачета по синия свод пламваха от алена багра.* Вазов. ‖ За храна, закуска — който не обременява стомаха. *Ние се подкрепихме с лека закуска.* Вазов. *Лека*

храна. 2. Който се извършва без големи усилия, трудности; лесен. *При това най-тежките и най-грубите работи Кънчу се виждаха най-леки.* Влайков. *Той отговаряше на всички братски и на всички пожелаваше лек труд и добър берекет.* Елин Пелин. *Това инак не беше лека задача и нейното провеждане беше съпроводено с преодоляване на големи и най-различни трудности.* Г. Димитров. || Който става лесно, без големи мъки, в кратко време. *Като умря майка ти — а бог ѝ изпрати лека смърт — аз отидох в манастир да изкупя греховете си.* Ст. Загорчинов. *Докле е младост леко път се ходи | и леки са световните несгоди.* П. П. Славейков *Леко раждане. Леки старини. Леко забогатяване. Лек успех. Леко пътуване.* || Който е лесен за разбиране, лесно достъпен. *Задачите, които ни дадоха, бяха леки: бързо ги реших. Леко четиво. Лека музика.* 3. Слаб, едва забележим, едва доловим. *По нежната кожа на лицето ѝ... се разливаше лека руменина.* Йовков. *Татък зад плета, по пътя, се счуха леки стъпки, някой доближи до вратника.* П. Ю. Тодоров. *Една лека и чудна детска усмивка бе замръзнала на устните му.* Елин Пелин. *Лек ветрец. Лек наклон.* || Малък, незначителен. *Куршумът пробил, ама раната била много лека.* Караславов. *Леко наказание. Лека повреда. Лека ирония. Леко презрение. Лека простуда.* || За сън — недълбок. *Лек сън.* 4. Пъргав, подвижен. *Понякога ... някой млад татарин се изправяше на седлото, лек като котка.* Ст. Загорчинов. *Но походката ѝ беше все тъй плавна и лека и все тъй весело се усмихваше, както по-рано.* Йовков. *Той беше дребничък, сухичък момък... с жив поглед и леки движения.* Вазов. 5. Повърхностен, необмислен, несериозен. *И, напълно убеден в правотата на своите идеи и разбирания..., той прибърза с един замах да отхвърли леките и несериозни възражения на някогашния си другар.* Влайков. || Който не отговаря на изискванията на морала. *Леки нрави. Леко поведение.* 6 *Воен.* Който няма тежко въоръжение. *Лека артилерия.* □ **Имам лека ръка** — а) Работя сръчно, умело, бързо. б) Слагам добро начало на някаква работа. **Лека атлетика** — бягане, скачане, хвърляне копие или диск и др. **Лек бомбардировач** — военен самолет с малък товар. **Лека жена** — жена, която води развратен живот. **Лека индустрия (промишленост)** — индустрия за приготвяне предмети за широка потреба. **Лека картечница** — леко автоматично оръжие, което няма статив за опора и се носи от отделен боец. **Лека кола** — малка автомобилна кола от 2 до 6 места за пътници. **Лека нощ (вечер)** — пожелание преди раздяла вечер. **С леко сърце** — лекомислено, безгрижно. *Смел беше Косан и с леко сърце си играеше с щастието, което не веднъж беше го спасявало.* Йовков.

лѐка-полѐка *нареч.* Постепенно и бавно; полека-лека. *Лека-полека лицето ѝ утихваше, успокояваше се.* Йовков. *Завистта и ядът се замениха лека-полека с горчивина и недоволство от себе си.* Ст. Загорчинов.

лѐкар, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* Специалист с висше медицинско образование, който лекува болни. *Лекарят прегледа болния внимателно, както му е редът.* Влайков. □ **Ветеринарен лекар** — специалист с висше медицинско образование за лекуване на домашни животни.

лѐкарка *ж.* Жена лекар.

лѐкарски, -а, -о. *Прил. от* лекар. *Лекарска практика. Лекарска помощ. Лекарски кабинет.*

лекàрство, *мн.* **-а,** *ср.* Лечебно средство. *Предписвам лекарство.*

лекѐ, *мн.* -та, *ср.* (перс.). Петно върху дреха или предмет. *Дрехите му, извехтели, зацапани с боя и лекета, изведнъж издаваха занятието му.* Йовков.

лѐкичко. *Нареч. от* лекичък. *След час-два някой лекичко, предпазливо почука на прозореца.* Йовков.

лѐкичък, -чка, -чко, *мн.* -чки, *прил. Умал. от* лек. *Детето е лекичко. Лекичък ветрец подухва.*

лѐко *нареч.* 1. Без усилие, без мъка; лесно. *Леко се ходеше по засъхналата добре пътека.* Вазов. *След две секунди хвърлената бомба избухна. Шишко не усети нищо. Той загина леко, без мъка и горчивина.* Дим. Димов. *Разправя се пак със селски работи и живее си охолно и леко.* Влайков. 2. Едва забележимо, едва доловимо; слабо. *Леко се завълнуваха узрели класове и весело си зашушукаха нещо.* Елин Пелин. *Леко усмихнат.* || Малко, в слаба степен. *Над срутената кула надничаше изгрелият месец, леко нащърбен.* Ст. Загорчинов. *Леко ранен.* || Внимателно, нежно. *Момчето не каза вече нищо, мълком вдигна Елена на ръцете си, понесе я и леко я сложи близу до дъба.* Ст. Загорчинов. *Калугерката сложи ръката си върху нейните коси и леко я помилва.* Ст. Загорчинов. 3. Пъргаво, плавно, с лекота. *Музиката... засвирва скоклива ръченица. Селяните и селянките заиграват леко.* Вазов. *И корабът се носи леко | с попътни тихи ветрове.* Яворов. 4. С глаголите г л е д а м, о т н а с я м с е — повърхностно, небрежно. *Гледаш много леко на живота — забеляза Ирина.* Дим. Димов. □ **Става ми леко, леко ми е** — а) Олеква ми. б) Приятно ми е. *И сълзите ѝ течеха, ставаше ѝ леко.* Йовков. *Мене ми стана тъй леко..., тъй хубаво. От щастие си затворих очите.* Ст. Костов.

лекоатлетѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Лекоатлетически.

лекоатлетѝчески, -а, -о, *прил.* Който се отнася до лека атлетика. *Лекоатлетически състезания.*

лековѐрен, -рна, -рно, *мн.* -рни, *прил.* Който лесно вярва на всичко, без да преценява добре; доверчив.

лековѐрие, *мн.* няма, *ср.* Склонност да се вярва лесно на всичко, без да се преценява добре.

лековѐрно. *Нареч. от* лековерен. *Той прие лековерно съобщението.*

лековѐрност, -тта, *мн.* няма, *ж.* Лековерие.

лековѝт, -а, -о, *прил.* Който има свойство да лекува. *Калуда... ходеше по скалите, губеше се в усоите и събираше лековити корени.* Йовков. *Лековита вода. Лековити билки.*

лековѝтост, -ттà, *мн.* няма, *ж.* Качество, свойство на лековит. *Хисарската минерална вода е известна със своята лековитост.*

лекокрѝл, -а, -о, *прил. Поет.* Който бързо, леко лети; подвижен. *А сякаш птица лекокрила,| ей кораб с опнати платна.* Яворов.

лекомѝслен, -а, -о, *прил.* 1. Който не обмисля добре това, което върши, несериозен в

думи и дела; повърхностен. *Чужд на общото вълнение, като всеки разсеян и лекомислен човек, остана само Йордан ковачът.* Йовков. **2.** Който е несериозен, необмислен по съдържание. *Но и това беше предишният празен, лекомислен разговор.* Йовков. *Лекомислен живот.*

лекомѝслено. *Нареч. от* лекомислен. *А Фрида се смееше лекомислено. Тя вземаше шегата за истина.* Г. Райчев. *Постъпвам лекомислено.*

лекомѝслие, *мн.* няма, *ср.* **1.** Проява на лекомислен. *Ние всеки ден говорим за войната с едно безгрижие и наивно лекомислие.* Йовков. *До вчера тя имаше връзки с Йосифа, днес с Галчева. Нейното лекомислие не е ли лекомислието на Антица?* Йовков.

леконра̀вен, -вна, -вно, *мн.* -вни, *прил.* Който се отличава с покварени нрави.

леконра̀вие, *мн.* няма, *ср.* Отсъствие на морална твърдост и строгост в постъпките.

лекоподвѝжен, -жна, -жно, *мн.* -жни, *прил.* Който леко, лесно се движи; пъргав, гъвкав.

лѐкост, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* лек (в 2 и 4 знач.); лекота. *Той работеше твърде усилено... И спореше му. Защото с лекост и с приятност работеше сега.* Влайков. *Аз чувствувам някакво щастие и лекост в цялото си същество.* Вазов. *Тичах с всичка сила. Струваше ми се, че летя с лекостта на орела.* Елин Пелин.

лекота̀, *мн.* няма, *ж.* **1.** Сръчност, ловкост, подвижност; леснина. *Сам се изненада* (дядо Константин) *от пъргавината си. Сякаш бе млад като Щерьо, с такава лекота се дигна от земята.* К. Петканов. **2.** Чувство на душевно спокойствие. *Леко и приятно се диша. Лекота пълни гърдите.* Влайков. *Изпивам чая. Каква сладка струя се разля по цялото ми тяло! Лекота, мекота, желание за сън.* Л. Стоянов. **3.** Несериозност, лекомисленост. *Той гледа с лекота на нещата.*

лѐксика, *мн.* няма, *ж.* (гр.). *Езикозн.* Речников състав на езика; речник. *Разговорна лексика. Диалектна лексика. Лексиката на Вазов.*

лексика̀лен, -лна, -лно, *мн.* -лни. *Прил. от* лексика; речников. *Лексикален състав. Лексикално и граматическо значение на думата.*

лексикогра̀ф *м. Езикозн.* Специалист по лексикография.

лексикогра̀фия *ж.* (гр.). *Езикозн.* Теория и практика за съставяне на речници.

лексикогра̀фски, -а, -о. *Езикозн. Прил. от* лексикография. *Лексикографски труд.*

лексиколо̀г *м. Езикозн.* Учен, специалист по лексикология.

лексикологѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни. *Езикозн. Прил. от* лексикология.

лексикологѝчески, -а, -о, *прил.* Лексикологичен.

лексиколо̀гия *ж.* (гр.). *Езикозн.* Дял от езикознанието, който изучава речниковия състав на езика.

лексиколо̀жки, -а, -о. *Езикозн. Прил. от* лексиколог *и от* лексикология. *Лексиколожки проучвания.*

лексико̀н *м.* (гр.). *Остар.* Речник. *Иди отвори на Владикова дебелия лексикон и дири някоя дума.* Вазов.

лексѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил. Езикозн. Рядко.* Лексикален. *Лексична цялост.*

лексѝчески, -а, -о, *прил. Езикозн.* Лексикален; речников. *Лексическо богатство на езика.*

лѐктор *м.* (лат.). **1.** Лице, което чете лекции по някой въпрос. *Лектор по политическа икономия.* **2.** Преподавател по чужд език във висше учебно заведение. *Лектор по руски език.* **3.** Нещатен учител, комуто се плаща на час.

лѐкторка *ж.* Жена лектор.

лѐкторски, -а, -о. *Прил. от* лектор. *Лекторска група. Лекторски опит. Лекторски часове.*

леку̀вам, -аш, *несв.* Полагам грижи за възстановяване здравето на болен, като употребям обикновено медицински средства; церя. *Господин докторе, жена ми е много зле! — Лекувахте ли я?* Вазов. *Нали докторите могат да лекуват отведнаж, дядо?* Елин Пелин. *Мария си спомни сериозните загадъчни лица на лекарите, които правеха консулти и я лекуваха с инжекции.* Дим. Димов. ‖ Полагам грижи за премахване на някаква болест. *Лекувам ревматизма си с бани.* ‖ *Прен.* Облекчавам, премахвам. *Тя бе жадна за прегръдки, изтомена от вечното желание за взаимност, за ласки, които лекуват мъката на самотността.* Елин Пелин. **лекувам се** *възвр.* и *страд.*

леку̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* лекувам *и от* лекувам се. *Огняновото лекуване отиваше успешно.* Вазов. *Предприети са широки мерки за здравеопазването и лекуването на трудещите се.* Г. Димитров.

лекцио̀нен, -нна, -нно, *мн.* -нни. *Прил. от* лекция. *Лекционна зала.*

лѐкция *ж.* (лат.). **1.** Устно изложение по някой дял от науката, което се изнася от преподавател във висше учебно заведение. *Ирина разбра, че тая сутрин нямаше да има лекции, но, понеже бе стигнала до факултета, реши да се осведоми лично.* Дим. Димов. *Показна лекция. Чета лекции.* **2.** Публична беседа на тема с научен, научно-популярен или политически характер. □ **Встъпителна лекция** — първа лекция на новоназначен университетски преподавател.

лѐле *междум. Нар.* **1.** За израз на учудване, удивление. *Дошла* (Ния) *само да те види... Леле Лазе, да знаеш колко много те иска!* Дим. Талев. *То хубаво, ама на Дуда баща ѝ какъв е... лелее!* Елин Пелин. **2.** За израз на съжаление, окайване, уплаха, обикн. в съчет. **леле варе, леле боже, леле мале;** олеле. *Леле мале! Какво щеше да ми изтеглят главата!* Вазов. *Дано не ни подушат — пошушна край рамото му селянин. — Каквото сме се събрали — леле мале.* Хар. Русев. **3.** Като **частица** — в нар. песни, обикн. при обращение. *Леле сине, мое дете, | защо рониш тия дребни сълзи.* Нар. пес. *Мома Мита, леле, болна лежи.* Нар. пес. *Рано ранила Вълкана, леле, | на личен ден на Гергьовден.* Нар. пес.

лелѐене, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* лелея *и от* лелея се.

лелѐя, -ѐеш, *мин. св.* лелѐях, *несв.* **1.** *Поет.* В съчет. с отвлечени съществителни, като блян, мечта, надежда и др., означава онова, което се съдържа в съществителното; пазя, тая грижливо нещо съкровено в душата си. *Докле е младост, златно слънце грей, | сърцето златни блянове*

лелей. П. П. Славейков. *Лелее още младото сърце | мечти заветни, чисти и високи.* П. П. Славейков. 2. *Рядко. Поет.* Унасям, люлея, галя. *Отпаднал ме лелее нежен сън, | зора се зазорява вън.* Яворов. **лелея се** *страд.*

лѐли. Вж. леля.

лѐлин, -а, -о, *прил.* 1. Който принадлежи на леля, който е на леля. *Нима е жив лелиният Генин мъж?* Влайков. 2. Като *същ.* **лелиният, лелината, лелиното, лелините** (разг.) — галено обращение на леля към свои; на леля. 3. Като *същ. мн.* **лелини** (разг.) — домът и семейството на лелята. *Право у лелини си отиде.* Влайков. *Моята служба у лелини беше да паса овцете и всяка събота да нося храна на говедарите в планината.* Елин Пелин.

лѐлка *ж. Умал. от* леля.

лѐлкин, -а, -о, *прил.* 1. Който принадлежи на лелка. 2. Като *същ.* **лелкиният, лелкината, лелкиното, лелкините** (разг.)—галено обращение на лелка към свои; на лелка. *Па нали щеше агроном да ставаш бре, Мирчо! — заговори му леля му Стоянка... — По какви пътища си тръгнал, лелкин!* Ем. Коралов. 3. Като *същ. мн.* **лелкини** (разг.) — домът и семейството на лелка.

лѐля *ж.* Сестра на майката или бащата по отношение на децата им. *Дошли са да помагат сега за тая важна работа и лелите им — леля Рада, сестрата на тато, и мамината сестра, леля Стояна.* Влайков. 2. *Разг.* Наименование на по-възрастна близка жена. *Леля Гена не беше ни нищо роднина, ала, защото дохождаше у нас много често да ни посвършва едно-друго, затова от малък си й завиках „лельо", па така си и отиде.* Влайков. □ **Лели** (*дат.* от леля) — обращение на леля или на възрастна жена към племенник или към по-млад човек. *Ох, лели, прощавай..., не те познах! Величко, ти ли си, лели... Ти ли си бре?* Елин Пелин.

лемѐж *м.* Желязна част на рало или плуг, която пори, разравя земята; палешник, ралник. *Едни пипаха с ръка грапавите му* (на трактора) *колела, други гледаха шестте лемежа, прикачени отзад, и се чудеха.* Кр. Григоров. *Тежкият трактор загърмя..., но Тошо, който потичваше след плуга, забеляза, че лемежите кривят — между старите и нови бразди оставаше тук и там необърната земя.* А. Гуляшки.

лемѐжен, -жна, -жно, *мн.* -жни. *Прил. от* лемеж. *Лемежен култиватор. Лемежна стомана.*

лен[1], ленът, лѐна, *мн.* няма, *м.* 1. Влакнодайно растение, от семената на което се получава масло. Linum usitatissimum. *Моиче, момиче,... изгорях за тебе! | Като лен за вода, босилек за роса.* Нар. пес. *Достави различни семена — рапица, люцерна, лен.* Йовков. 2. Текстилен материал, изтъкан от влакната на това растение. *Купих си лен за рокля. Ризата му е от лен.*

лен[2], *мн.* няма, *ж. Остар. Рядко.* Мързел. *След лаврите сегашни | очакват ни — не лен, | труд, усилья страшни.* Вазов. *Момъкът се разсмя. — Ех, че те е пък лен да говориш, Добрине!* Ст. Загорчинов.

лѐнен, -а, -о. 1. *Прил. от* лен[1]. *Лenено влакно. Ленени стъбла. Ленени семена.* 2. Който е получен от влакната или от семената на лена. *Ленено масло. Ленено платно. Ленена материя.* 3. Направен от плат, изтъкан от лен. *Ленена риза. Ленена рокля.*

ленѝв, -а, -о, *прил.* 1. Който не желае, не обича да работи; мързелив. *Той беше едър, кокалест човек, но отпуснат и ленив.* Йовков. *Брат ми ще да каже: | — то е наша Рада, | на нива ленива, | на дарак дремлива, | на хурка пиплива.* Нар. пес. 2. Който изразява, издава леност; отпуснат. *Тя запали цигара и с лениви стъпки почна да се качва по стълбите към втория етаж.* Дим. Димов. *Той беше тридесет и пет годишен човек... с голямо изпъкнало чело, с малки сиви очи с поглед ленив и заспал.* Вазов. *Лениви движения. Ленив глас.*

ленѝвец[1], *мн.* -вци, *м.* Ленив, мързелив човек. *Ковачът пиеше, но поне работеше, а тоя?— Лениевц и готован.* Йовков. *На стената до одърчето му стоеше дълга черничева пръчка, с която учителят стигаше лениевца или немирника и в най-отдалечения ъгъл на школото.* Дим. Талев.

ленѝвец[2], *мн.* -вци, *м. Зоол.* Бозайник с тромаво тяло, който живее в американските тропически гори и се храни с листа. Bradypodidac.

ленѝвка *ж.* Мързелива жена.

ленѝво. *Нареч. от* ленив. *Пътниците на парахода се събличат по риза и се изтягат лениво в тръстиковите кресла пред бара.* Св. Минков.

ленѝвост, -ттà, *мн.* няма, *ж.* Леност.

лѐнинец, *мн.* -нци, *м.* Последовател на Ленин, който осъществява принципите на ленинизма в своята дейност. *Димитров като истински ленинец се изправя пред съда и обвинява. Той не се оправдава. От подсъдим става съдия.* Ст. Благоева.

ленинѝзъм, -змът, -зма, *мн.* няма, *м.* Учение на Ленин, което представя по-нататъшното развитие и конкретизиране на марксизма в условията на империализма и пролетарската революция. *Ленинизмът е марксизъм в епохата на империализма и пролетарската революция. По-точно: ленинизмът е теория и тактика на пролетарската революция изобщо, теория и тактика на пролетарската диктатура в частност.* Сталин.

ленинѝст *м.* Последовател, привърженик на ленинизма. *Верен ленинист, съратник на великия Сталин, Георги Михайлов Димитров измина славен и героичен революционен път.* Отеч. фронт, 1948 г.

лѐнински, -а, -о, *прил.* 1. Създаден от Ленин, свързан с личността, живота и учението на Ленин. *Ленинска партия. Ленинско учение. Ленинска теория. Ленински завети.* 2. Който се извършва в духа на учението на Ленин. *Ленински стил в работата.*

ленопроизводѝтел, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* Производител на лен[1].

лѐност, -ттà, *мн.* няма, *ж.* Отсъствие на желание за действие, за работа; мързел. *Обхванат от непобедима леност, той лежеше без ни една мисъл в главата си, без всяко желание за каквото и да било, отпуснат, апатичен, с тъпа и неясна болка в душата си.* Йовков.

лѐнта *ж.* (гр.). 1. Тясна ивица от плат или друга материя, обикновено за украса. *Никаква забрадка не ограничава черната й коса, която привързва над челото само една черна лента.* Вазов. *Радуш откачи от гърдите си малкия сребърен кръст на ясносиня лента и го подаде на един офицер.* Йовков. *Трикольорна лента. Траурни ленти.* || *Обр. В дъното на тоя огро-*

мен дол, потънал в мълчание и сянка..., се губеше черната лента на водата. Ем. Станев. **2.** *Спец.* Дълга тясна ивица, употребяна за технически цели. *Магнитофонна лента. Филмова лента. Лента на машина за писане. Транспортна лента.*

лентовѝден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* Който има форма на лента.

лентя̀й, -я̀ят, -я̀я, *мн.* -я̀и, *м.* (рус.). Човек, който не обича да работи; мързеливец. *Хората ни са изпокапали като круши от умора. — Умора! — Алекси се задъхваше от гняв. — Галеници такива! Планът ще провалят, лентяи!* А. Гуляшки.

лентя̀йски, -а, -о. *Прил. от* лентяй.

лентя̀йство, *мн.* няма, *ср.* Проява на лентяй; мързел.

лентя̀йствувам, -аш, *несв.* Прекарвам в мързел времето си; безделнича.

лентя̀йствуване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* лентяйствувам.

лентя̀йнича, -иш, *мин. св.* лентя̀йничѝх, *несв.* Прекарвам в мързел времето си; безделнича.

леня̀ се, -ѝш се, *мин. св.* -ѝх се, *несв., сред. Рядко.* Проя̀вявам леност. *Научих я да обича работата, да не се лени.* Влайков.

леопа̀рд *м.* (лат.). Хищник от семейството на котките, с козина на петна, който живее в Азия и Африка. Felis pardus.

леопа̀рдов, -а, -о. *Прил. от* леопард. *Леопардова кожа.*

лѐпвам, -аш, *несв.*; **лѐпна,** -еш, *мин. св.* лѐпна̀х, *прич. мин. страд.* лѐпнат, *св. Разг.* Бързо, изведнаж залепвам нещо с друго. *Марин пак мазна с перце един лист, лепна крайчеца на другия, сложи един дебел тевтер и натисна с ръка.* Кр. Григоров. *Тя лепна марка на плика.* || *Прен.* Слагам, поставям нещо плътно върху друго. *Два дни се въртя Калитко в леглото. Но тръгваше ли майка му на работа във фабриката, той бързо рипваше, лепваше чело на ниското прозорче на стаичката и гледаше неопределено към гората.* Ив. Хаджимарчев. □ **Лепвам плесница (шамар)** (разг.) — удрям някому плесница (шамар).

лѐпване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* лепвам.

лепѐж *м.* Груба мазилка.

лепѐне, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* лепя *и от* лепя се.

лепѐнка *ж.* Малка изрезка от някаква материя за лепене върху нещо. *Каучукова лепенка.*

лѐпет *м. Рядко.* Несвързана, неясна реч. *Фаустовите и Манфредови избухвания на отчаяние, сравнени с тия на Конрада, приличат просто на детински лепет.* П. П. Славейков.

лепетѐне, *мн.* няма, *ср. Рядко. Отгл. същ. от* лепетя.

лепетя̀, -ѝш, *мин. св.* -ѝх, *несв. Рядко.* За дете — говоря неразбрано, несвързано.

лепѝло, *мн.* -а, *ср.* Лепливо вещество, което служи да се прикрепи нещо плътно към друго. *Канцеларско лепило. Каучуково лепило.*

лѐпка *ж.* **1.** Плевел с дълго лепкаво стъбло. Vascaria atroparpurea griseb. **2.** *Прен. Пренебр.* Човек, който обича да се натрапва и да досажда с присъствието си. *Ти ме знаеш каква съм лепка, няма да те оставя на мира, докато не дадеш, дай ги* (парите) *поне с време.* Ст. Костов.

лѐпкав, -а, -о, *прил.* Който лепне. *Той пипна лицето си. То цяло беше обляно с лепкава съсирена кръв.* Елин Пелин. *Вървяхме бързо из дълбоката и лепкава кал.* Йовков. *Лепкава пот. Лепкави пръсти.*

леплѝв, -а, -о, *прил. Рядко.* Лепкав. *На едно място Първан се подхлъзна и падна в някаква си локва от леплива течност, която му се стори, че е кръв.* Вазов. *Лепливо вещество.*

лѐпна[1], -еш, *мин. св.* лѐпна̀х, *несв.* При допир — имам свойство, качество да се прикрепвам, залепвам плътно към нещо; лепкав съм. *Из такава кал все още може да се пътува, защото не лепне и колелетата се мият из нея.* Йовков. || Само 3 *л.* Покрит съм с нещо, което лесно се залепва за друго; лепкав съм. *Устните му лепнеха от кръв, която се струеше откъм челото.* Ст. Загорчинов. *Главата му гореше, косите лепнеха по челото му и той не можеше да разбере дъждът ли беше го измокрил или пък гореща пот го обливаше.* Йовков. || *Прен.* Залепвам се плътно към нещо. *Ризата лепне на гърба, лицето е запотено и мокро, но умората не се чувствува.* Йовков. *Жаждата беше изсушила гърлото му и горчивите слюнки лепнеха по езика.* Хар. Русев.

лѐпна[2]. Вж. лепвам.

лѐпнене, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* лепна[1].

лѐпра *ж.* (гр.). Проказа.

лѐпта *ж.* (гр.). *Книж. Остар.* Скромно парично дарение, подаяние. *Дай и аз да запиша своята лепта.* Влайков.

лепя̀, -ѝш, *мин. св.* -ѝх, *несв.* **1.** Плътно прикрепвам нещо към друго, обикн. с лепило; залепям, слепям. *Той беше лепил прокламации през нощта из улиците.* Вазов. *Жената на ханджията лепеше хартии по изпочупените прозорци.* Чудомир. *Лепя афиши. Лепя галоши. Лепя гума на колело.* **2.** *Нар.* Мажа с глина или с вар стени, под и др. *Една стара жена лепеше с глина изкривените стени.* Йовков. *И отнесе се тя с въображението си към онова време, и захвана неусетно да си мечтае, какво ще бъде тогава, с какво присърце ще да реди своята къща, как ще да я лепи и с червена, и с бяла, и с жълта глина.* Влайков. || Запушвам, замазвам дупка или пукнатина. **лепя се** *страд.* и *сред. Снегът все вали и се лепи по стъклата на прозорците.* Елин Пелин. *Измъчваше го жажда, езикът му се лепеше на небцето.* Ст. Загорчинов.

лес, лесът, леса̀, *мн.* лесовѐ, лѐса (сл. ч.), *м.* (рус.). *Книж.* Гора. *Склоновете ѝ* (на планината) *бяха облечени с гъст вековен лес.* Вазов. *И старите буки, — когато лесът зашуми, — / им* (на загинали момци) *веели хлад над челата.* Вес. Георгиев. *Девствени лесове.*

леса̀ *ж.* Площ от преплетени дървени пръти или летви, които служат за направа на ограда, кошара, сандък на кола и др. *А овцете, налягали покрай плетените леси на кошарата и сгушени една до друга, сладко спят.* Влайков.

лѐсен, -сна, -сно, *мн.* -сни, *прил.* Който може да бъде изпълнен, достигнат, възприет без много усилия и труд. *Противоп.* труден, мъчен. *Излязоха двама сгледници и тръгнаха от работилница в работилница — да търсят лесен занаят.* А. Каралийчев. *Отговорът не е тъй лесен,*

както се чини от пръв път. Вазов. *Лесна победа. Лесен урок.* || Който не е съпроводен с мъчнотии, трудности; лек. *Ето две сърца, които никакво съмнение не мъчи. За тях бъдещето е открито, животът е прост и лесен.* Вазов. *Животът бе ведър и лесен.* Вапцаров. □ **Лесна работа** — като отговор за израз на увереност, потвърждаване, че нещо ще се извърши; лесно. *Ами ще ли се управите на връщане? — Лесна работа, старче, хай сбогом.* Вазов. **Моята е лесна** (разг.) — не съм в затруднение, на мене нищо не ми пречи.

леска̀ *ж.* Храст с плодове, подобни на орехи — лешници. Coryloss avellana. *Сега той се промъкваше предпазливо, като хващаше и отстраняваше с ръце грапавите с накъдрени листа клончета на леските, да не шумят.* Ем. Коралов.

лесков, -а, -о. *Прил. от* леска. *Който внимателно се приближи през лесковите храсти, които навеждаха сивозелените си гриви над кладенеца.* Хар. Русев. *Лескова пръчка.*

леснина̀ *ж.* Лесен начин, способ, средство за постигане на нещо без много труд, усилие. *Той има право да живее чрез каквото средство може, с каквато леснина намери.* Вазов. *Ще му намерим на това леснината, забележи инспекторът.* Влайков. *Нам ни дай да се борим с работата като мечки. Леснина не търсим.* Йовков.

лесничѐй, -ѐят, -ѐя, *мн.* -ѐи, *м.* (рус.). Длъжностно лице, което управлява лесничейство.

лесничѐйски, -а, -о. *Прил. от* лесничей.

лесничѐйство, *мн.* -а, *ср.* **1.** Учреждение за запазване и използуване на горите в определен район. **2.** Сградата на това учреждение. *Живея близу до лесничейството.* Йовков.

лѐсно *нареч.* **1.** Без мъка и усилие, труд; леко. *Противоп.* трудно, мъчно. *Ненко лесно навикна на тоя нов живот.* Влайков. *Лесно се къща събаря, но мъчно се прави и реди.* Ст. Чилингиров. *Те пият ... В пиянство щат лесно забрави | предишни неволи и днешни беди.* Яворов. *В мътна вода лесно се лови риба.* Погов. **2.** За време — бързо, незабелязано. *Де гиди, млади години, | колко се лесно минахте!* Елин Пелин. **3.** *Разг.* При отговор — добре де. *Г о р и л к о в. Иска да му платим. Г о л е м а н о в ... Лесно, да не бърза толкоз.* Ст. Костов. *И да беше се научил колко лесно щеше да му е сега!* Влайков.

леснодостъ̀пен, -пна, -пно, *мн.* -пни, *прил.* До който достъпът е лесен.

леснозапали̇̀м, -а, -о, *прил.* Който лесно може да бъде запален. *Леснозапалими вещества.*

леснота̀ *ж.* Леснина; лекота. *А той разказваше хубаво — с тая задушевност и леснота, която добиват хората, които са видели и преживели много нещо.* Йовков.

леснотѝя *ж. Разг. Рядко.* Леснина.

лесовъ̀д *м. Разг. Рядко.* Специалист по лесовъдство.

лесовъ̀ден, -дна, -дно, *мн.* -дни. *Прил. от* лесовъдство. *Лесовъдни мероприятия.*

лесовъ̀дски, -а, -о. *Прил. от* лесовъд. *Лесовъдска практика.*

лесовъ̀дство, *мн. няма, ср.* Наука за запазване и използуване на горите.

лесозащѝтен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* (рус.). *Нов.* Който се отнася до изкуствено залесяване за защита на селскостопанските култури. *Лесозащитен пояс.*

лесонасаждѐние, *мн.* -я, *ср.* (рус.). *Книж.* **1.** Само *ед.* Изкуствено залесяване. **2.** Участък с изкуствено насадена гора.

лесотехнѝк, *мн.* -ци, *м.* Техник по горско дело.

лесотѐхника *ж.* Техника по горско дело.

лесотехнѝчески, -а, -о. *Прил. от* лесотехника. *Лесотехнически факултет.*

лѐствица *ж. Старин.* Стълба.

летаргѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни. *Прил. от* летаргия. □ **Летаргичен сън** — продължителен зимен сън у някои животни.

летаргѝчески, -а, -о, *прил.* Летаргичен.

летаргия *ж.* (гр.). *Мед.* Патологично състояние, което се характеризира с изгубване способността за движение и с дълбок, продължителен сън. *Изпадам в летаргия.*

летàтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който е приспособен за летене. *Летателен апарат. Летателна машина.*

лѐтва *ж.* Дълга и тясна дъска. *Те седяха край голямата кръгла маса, сложена в ограденото с дървени летви дворче.* Ем. Станев.

лѐте *нареч.* През лятото, лятно време. *У нас планините лете не губят снега си.* Багряна. *Лете е непоносимо горещо, задушно.* Йовков. *Зиме без хляб, лете без дрехи не ходи!* Погов. *Един ум — за зиме ли, за лете ли.* Погов.

летѐж *м.* Летене, полет. *Лястовичките пореха с игривия си летеж въздуха.* Вазов.

лѐтен, лятна, лятно, *мн.* лѐтни, *прил.* **1.** Който става през лятото или се осъществява през лятото. *Виждаше се най-напред високото и пространно небе, което се снишаваше в мътна белезникава и прашна омара на горещ летен ден.* Йовков. *Падна чудна лятна нощ, прохладна и свежа.* Елин Пелин. *В безмълвната тишина на нощта, напоена с лятна задуха, нищо друго не се чуваше, освен песента на щурците.* Йовков. *Летен сезон. Лятно време. Летен дъжд. Летни горещини.* **2.** Който се използува през лятото. *Летни дрехи. Лятно кино. Лятна къпалня. Летни лагери.*

летѐне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* летя. *Безмоторно летене.*

летѐц, *мн.* летцѝ, *м.* Специално подготвено лице, което управлява самолет; пилот, авиатор.

летѝще, *мн.* -а, *ср.* Обширно и равно място, пригодено за излитане и кацане на самолети; аеродрум. *Военно летище.*

летѝщен, -щна, -щно, *мн.* -щни. *Рядко. Прил. от* летище. *Летищна охрана.*

летлѝв, -а, -о, *прил. Хим.* Който лесно се изпарява или излита. *Летливи вещества. Летливи газове.*

летлѝвост, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* Свойство на летлив.

лѐтница[1] *ж.* **1.** Вид пшеница, която се сее през пролетта. **2.** Пролетни посеви. *Излязох да видя посевите. Всичко е измръзнало. — Тежко ни! Дано Бог даде летниците.* К. Петканов.

лѐтница[2] *ж. Диал.* Вид охридска риба — пъстърва.

летобро̀ене, *мн.* -ия, *ср.* Система за определяне на времето по години, като се изхожда от един условен момент; леточисление.

лето̀вище, *мн.* -а, *ср.* Специално уредено място за почивка през лятото. *Детско летовище. Морско летовище.*

лето̀вищен, -щна, -щно, *мн.* -щни. *Прил. от* летовище. *Летовищна управа.*

лето̀вник, *мн.* -ци, *м.* Човек, който е на почивка в летовище.

лето̀вничка *ж.* Жена летовник.

летопѝс *м. Истор.* Средновековен ръкописен исторически паметник, в който записвачът описва минали или съвременни нему събития.

летопѝсен, -сна, -сно, *мн.* -сни. *Прил. от* летопис. *Летописни бележки. Летописна история.*

летопѝсец, *мн.* -сци, *м. Книж.* Съставител на летопис. *За повечето от стихотворенията в тая книга аз съм се ползувал . . . и от българската история на Иречека, от византийските и латинските летописци.* Вазов.

летора̀съл, *мн.* -сли, *м.* Едногодишно клонче на дърво, храст или растение.

леточислѐние, *мн.* -я, *ср.* Летоброене.

лету̀вам, -аш, *мин. св.* лету̀ва̀х, *несв.* Прекарвам лятото някъде на почивка. || Прекарвам летния сезон. *Няколко стотин говеда се гушат от студ едно в друго: чердите на петричките села летуват тука.* К. Константинов.

лету̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* летувам. *Кацнал на една полянка между зелените стени на урвите, той* (Рилският манастир) *представя очарователно място за разходка и летуване.* Вазов.

летя̀, -йш, *мин. св.* -я̀х, *прич. мин. действ.* летя̀л, -а, -о, *мн.* летѐли, *несв.* **1.** Нося се, движа се из въздуха; хвърча. *Една пчела лети над розовите цветове на шипката.* Йовков. *По небето летяха гълъби, реката шумеше напевно и въздухът беше наситен с благоухание на свежа трева.* Дим. Димов. *Гореше някаква сграда. Искрите летяха на снопове в тъмнината на нощта.* Ив. Хаджимарчев. || Движа се, пътувам по въздуха с летателен апарат. *Летял бих с пробна машина в небето.* Вапцаров. *Момче, познаваш ли Ян Бибиян, за когото вестниците писаха, че летял със самолет?* Елин Пелин. *Всичко що лети, не се яде.* Погов. **2.** *Прен.* Движа се с голяма бързина. *Изведнъж Гроздан се вижда на хубав кон и лети като вятър из полето.* Йовков. *Бързият влак лети към София.* Стаматов. *Но корабът, уви, не спира: | все по-далеч и по-далеч | лети, отнася ни.* Яворов. || *Прен. Поет.* За душа, мисъл и др. — нося се, унасям се далеч. *Очите им . . . гледаха в пространството. Замечтаният поглед на хора, чиято мисъл лети някъде далеч.* Йовков. *Душата ми към твоя свят лети.* Дебелянов. **3.** *Прен.* За време — преминавам бързо, неусетно. *Девойките пеят, часовете летят, нощта пада все по-дълбока и по-непрогледна.* Караславов.

лефѐр *м.* (гр.). Дребна черноморска пасажна риба. Temnodon saltato.

леха̀ *ж.* **1.** Четириъгълно разграничено място в градина, засадено със зеленчук или цветя. *Запролетеше ли се, мама насаждаше лехи с лук и домати.* Кр. Григоров. *Тя* (Панайотка) *късаше от лехите цветица и си правеше китка.* Д. Немиров. *Тука покрай стобора се проточила цяла леха здравец.* Влайков. **2.** Посаденото на такова място. *Извадих две лехи лук.* **3.** *Нар.* Мярка за площ, равна на около 300 кв. м.

лоху̀са *ж.* (гр.). Родилка до четиридесетия ден след раждането. *Ильо пристъпи към лехусата като пиян. Значи тук беше той, неговият син, значи наистина му се е родил син!* Караславов.

леча̀, -йш, *мин. св.* -йх, *несв. Нар.* Лекувам. *Купил няколко вида медикаменти и тръгнал по селата да лечи.* З. Стоянов. *Първата тъга остава: | нищо нея не лечи.* К. Христов.

лечѐбен, -бна, -бно, *мн.* -бни, *прил.* **1.** С който може да се лекува; лековит. *Лечебна вода. Лечебна кал. Лечебно средство.* **2.** Предназначен за лекуване. *Лечебно отделение в болницата. Лечебна станция.*

лечѐбница *ж.* Малка болница.

лечѐбно. *Нареч. от* лечебен. *Тия води действуват лечебно.*

лечѐбност, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* Качество, свойство на лечебен (в 1 знач.); лековитост. *Лечебност на минералната вода.*

лечѐне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* леча.

лечѐние, *мн.* -я, *ср.* Лекуване. *Намирам се на лечение в болница. Санаторно лечение. Банско лечение.*

лечѝтел *м. Рядко.* Човек, който може да лекува. *Жените спореха, че бил свет човек и чудотворен лечител, че Господ сам му се явил на сън и му посочил мястото до трите бряста, отдето извира лековитата вода.* Караславов.

леш, лѐшът, лѐша, *мн.* лѐшове, лѐша (сл. ч.), *м.* (перс.). Непогребан труп на животно, който е почнал да се разлага; мърша. *Но там, без гробове, | на слънцето гният разплути лешове | и орляк гарвани разръфват ги със стръв.* П. П. Славейков. *Къде можеха да отидат тия орли, ако не там, гдето има мърша, гдето има леш.* Йовков.

лѐшник, *мн.* -ци, *м.* **1.** Плод на леска с една ядка в черупка. *Той напълни всичките джобове на палтото и панталоните си с лешници.* Вазов. *Пролет заедно ходеха на коприва, а като превали лятото — на лешници и на дренки.* Влайков. *Два лешника на един орех надвиват.* Погов. **2.** Храст леска.

лешникотроша̀чка *ж.* Вид клещи за чупене на лешници, орехи и др.

лѐшников, -а, -о. *Прил. от* лешник. *Лешникова черупка.*

лешоя̀д *м.* Вид едра птица, подобна на орел, която се храни с мърша. Gyps, Gypaetus, Vultur.

лешоя̀дец, *мн.* -дци, *м.* Лешояд.

лѐща[1], *мн.* няма, *ж.* **1.** Бобово растение с плоски кръгли зърна. Lens esculenta. *Скубем леща.* **2.** Плодът на това растение. *Нося и едно торбе леща и едно торбе фасулец.* Влайков. *Чорба от леща.* □ **Продавам за паница леща** — жертвувам чест, достойнство за нищожна материална облага. *Трябва решително да отхвърлим всички ония, които за паница леща или за 30 сребърника са готови да продадат бъдещето на своята родина.* Г. Димитров.

лѐща[2] *ж.* **1.** *Физ.* Оптично стъкло, което увеличава или намалява гледаното през него

2. *Анат.* Част от окото, през която се пречупват светлинните лъчи.

леща̀к, *мн.* -ци, *м. Събир.* Гъсталак от лески. *Горската пътека — / тръне, камънак — / стръмно се извива / в гъстия лещак.* П. П. Славейков.

леща̀рка *ж.* Горска птица с пъстри пера от семейството на глухарите. Tetrao bonasia rupestris. *Щом зимата се настани здраво по високите места, лещарките се преселиха ниско в селищата.* Ем. Станев.

лѐщен, -а, -о. *Прил. от* леща[1]. *Лещено зърно. Лещена чорба.*

лѐщеница *ж. Диал.* Слама от овършана леща. *Той посочи с пръст леглото, скътано от избита лещеница.* Ц. Церковски.

лѐщенка *ж. Нар.* Вид детска шарка, при която по тялото се появяват лещовидни мехурчета; варицела.

лещовѝден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* Който има форма на леща[1].

лещообра̀зен, -зна, -зно, *мн.* -зни, *прил.* Лещовиден.

лѐя[1], лѐеш, *мин. св.* лях, *прич. мин. действ.* лял, -а, -о, *мн.* лѐли, *прич. мин. страд.* лят, -а, -о, *мн.* лѐти, *и* лян, -а, -о, *мн.* лѐни, *несв. Поет.* 1. За вода, река — правя да тече, да се разлива. *И виждам тия планини / и хладната долина, /.../ де бистрата Бързия лей / вълните си прохладни.* Вазов. 2. *Прен.* Проливам, изливам изобилно. *И кат' кръвта ми буйно и червено / аз щедро леех вино.* Дебелянов. *И, свела небесата, нощ пустинна / лей сълзи над притихналия град.* Дебелянов. *Лея кръв.* 3. *Прен.* За светлина, аромат и др. — излъчвам, разливам, разпръсквам. *Свещена молитва възлизаше там / и лейше мир сладък в душата ми страдна.* Вазов. *Месецът стоеше на същото си място сред небето, но беше побелял, чист, светъл и лееше тиха бяла светлина.* Йовков. *Чудна нощ приспа земята морна. / И зефир прохлада животворна лейше.* Вазов.

лѐя[2], лѐеш, *мин. св.* лях *прич. мин. действ.* лял, -а, -о, *мн.* лѐли, *прич. мин. страд.* лят, -а, -о, *мн.* лѐти, *и* лян, -а, -о, *мн.* лѐни, *несв.* Правя предмет от разтопен метал, восък и др. с калъп. *Големият двор на тая джелепска къща беше пълен с жени, които лееха куршуми.* З. Стоянов. *Ние почти всеки ден го виждахме, как лее свещи за черквата. Седнал на триножно столче, въртеше бавно пред себе си обвесен от тавана железен обръч с множество памучни фитили.* Ст. Чилингиров. **лея се** *страд.*

лѐя се, лѐеш се, *мин. св.* лях се, *прич. мин. действ.* лял се, -а се, -о се, *мн.* лѐли се, *несв., сред. Поет.* 1. Тека изобилно, проливам се; струя се. *Сякаш виното, което се лееше без мярка, изми враждите и спомена за нанесените рани.* Ст. Загорчинов. *Пот се лее от лицата.* Л. Стоянов. *От очите ѝ бликнаха тихи сълзи. Няколко минути те се лееха безмълвно.* Вазов. 2. *Прен.* За благоухание и др. — разпръсквам се, разнасям се. *Из пречистения и утихнал въздух се леяха тихи благоухания от цветята в съседните дворища.* Вазов. || За думи, реч и др. — изричам се, нося се плавно, леко, свободно. *Хубостта на Цветана нямаше изказ.... Говори ли — думите като маргарит се леят от устата ѝ.* Величков. *Трябва човек да е чул как пее даскал Стефан... Гласът му се лее гладко, чисто.* Д. Немиров.

леа̀р, -ът, -а, *мн.* -и, *м.* Работник, който отлива метални изделия.

леа̀рен, -рна, -рно, *мн.* -рни, *прил.* Който е свързан с леене; леярски. *Леярна пещ. Леярно отделение.*

леа̀рна *ж.* Отделение в завод, в което се отливат метални предмети.

леа̀рница *ж.* Леярска работилница.

леа̀рски, -а, -о, *прил.* Който е свързан с леяр или с леене. *Леярско отделение. Леярска пръст. Леярско умение.*

леа̀рство, *мн.* няма, *ср.* Занятие на леяр.

ли *частица.* 1. За запитване в пряк или косвен въпрос. а) При очакване да се потвърди или отрече нещо. *Видиш ли долу в полето, / дет' се мержеят, чернеят / дестина дървя върбови?* П. Р. Славейков. *Помниш ли, помниш ли тихия двор, / тихия двор с белоцветните вишни?* Дебелянов. *Аз попитах няма ли някой опитен водач от село.* Вазов. *Бай Ганьо го пита, знае ли де живее Иречек.* Ал. Константинов. *Болна ли си лежала, болни ли си гледала.* Погов. б) При изразяване съмнение, несигурност, недоверие, колебание; дали. *Иване,... не е ли по-добре да идем горе при брястовете.* Елин Пелин. *Не беше ли ги виждал някой? Нямаше ли още утре да ги заловят?* Йовков. *Но сега жив ли е — не знам.* Вазов. *Осемдесет години теглих и страдах като куче, та сега ли рахат ще видя?* Елин Пелин. || При колебание между две или повече възможности. *В манастира да похлопаме, що ли.* Ст. Загорчинов. в) При възражение, несъгласие; нима. *Та какво повече да ѝ дам?... Малко ли бяха толкова пари месечно?* Вазов. г) При недоволство, укор, закана. *Началникът като е сляп, та не вижда, ти нямаш ли уста да му кажеш?* Елин Пелин. *Ти с всичкия си ум ли си? Дал си клетва? Че какво те обвързва тя?—Умът ли ти е изкипял, мари!* Вазов. *Какво! Няма ли още Боримира? — попита той зачуден.* Вазов. *Прибрани са хорски ливади — защо ли / сал' наште стоят некосени?* П. П. Славейков. 2. За усилване. а) При въпроси, които изразяват някакво чувство (тревога, опасение и др.). *Ето и трето писмо. В него Тинка нищо не пише за себе си. Защо ли? Дано се е оправила вече.* Влайков. *Да му дадем Сара, да му дадем Естир, виж ли ти? — завика един дребничък старец.* Ст. Загорчинов. б) За подчертаване на известно чувство или предположение за нещо хубаво или лошо, което може да се случи. *Отворих раклите. Какво ли нямаше в тях! Сякаш слънце засия в стаята.* Ст. Загорчинов. *Аз пръв път ще гледам това тържество. Колко ли хубаво го правят тук! Каква ли е радост, какво ли е веселие!* В. Друмев. в) Между повторен един и същ глагол — за усилване на продължителността на действието. *Той се преструва на заспал и хърка ли хърка.* Ал. Константинов. *А Неда..., навела се над шева — боде ли боде.* Влайков. 3. Като *съюз.* а) За изразяване на усилие, при което се извършва някое действие; ако, в случай че. *Изпаднеш ли в злочестина, знай, че нямаш приятели.* В. Друмев. *Тръне-мръне кой ти гледа? — / плет да бъде десет реда, / спят ли кучета и хора, / бог помози! — хоп на двора.* Яворов. *Канят ли те — еж, гонят ли те — беж.* Погов. б) За означаване на времето, през което се извършва някое

действие; щом като, когато. *Почнеше ли се зимата, почваха се и веселбите.* Йовков. *Съмнеше ли, глухонемият навличаше джубето си, дигаше тоягата и се запиляваше по полето.* Караславов. || Свързано със съюза или: **ли... или** — за изразяване на неувереност, несигурност; дали ... или. *По естествена ли наклонност, или пък да ядосва сериозния Варлаама..., Селямсъзът обичаше шума, веселбите и песните.* Вазов. □ **Едва ли** — съмнително е, кой знае, надали. *Стаята имаше едва ли четири метра надлъж и нашир.* Величков. **Едва ли не** — почти. *Навлезе далеч навътре в морето и едва ли не се удави.* **Камо ли** — сложен подчинителен съюз: за съпоставяне на две възможности, като чрез отричане на първата се засилва отричането на втората. *Баба Вела знаеше навиците на снаха си, та само сърбаше топлата чорба и не смееше зъб да обели, камо ли да я помоли да седне на трапезата.* Кр. Григоров.

либаде́, *мн.* -та, *ср.* (тур.). *Остар.* Връхна дреха подплънена с памук; памуклийка. *Той е седемдесетгодишен старец, облечен в дълго жълто либаде.* Йовков.

ли́бе, *мн.* -та, *ср. Нар.* Любим мъж или жена. *Първо ми либе Никола | първо венчило той ще е.* П. Р. Славейков. *Върла ми жалба, либе, по твойте вежди гайтани.* Вапцаров. *Черней, горо, черней, душо, двама да чернеем; | ти за твойте листе, горо, аз за първо либе.* Нар. пес. *За брата — до море, за либе — през море.* Погов.

либе́ла *ж.* (лат.) *Техн.* Уред за измерване на хоризонталното положение на предметите; водна терзия.

либера́л *м.* (лат.). **1.** Привърженик, последовател на либерализма. **2.** *Остар.* Член на либерална партия. *Аз съм либерал — от либералната партия.* Ал. Константинов.

либера́лен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* **1.** Който се отнася до либерализма или изразява либерализъм. **2.** Който проявява свободолюбие; напредничав. *Напредналите идеи на нашия либерален век се стремят да еманципират жената от робската подчиненост на мъжа.* Вазов.

либерали́зъм, -змът, -зма, *мн.* няма, *м.* **1.** Политическо течение, което в епохата на буржоазните революции в борбата срещу феодализма и абсолютната монархия отстоява свободата на буржоазията и става реакционно с установяване на политическото ѝ господство. **2.** Търпимост на волности у подчинени.

либера́лнича, -иш, *мин. св.* либера́лничих, *несв. Неодобр.* Проявявам излишна търпимост, снизходителност.

либера́лски, -а, -о. *Остар. Прил. от* либерал (в 2 знач.); либерален.

либре́то, *мн.* -а, *ср.* (ит.). Текст на опера или оперета. *Работи се върху либрето за написването на опера върху романа „Под игото".* Отеч. фронт, 1950 г.

ли́бя, -иш, *мин. св.* ли́бих, *несв. Диал.* Любя.

лива́да *ж.* (гр.). Полски имот, в който расте трева за косене. *Много от тия долини са преобърнати в ливади, тревата на които стои още неокосена и ярко зелена.* Вазов. *Скоро излязоха на широка ливада, изпъстрена с планински цветя, перуники, билки и тръстика.* Ив. Хаджимарчев.

ли́ввам, -аш, *несв.*; **ли́вна,** -еш, *мин. св.* ли́внах, *св.* Изливам наведнаж, из един път. *Какво то се е запалил стомахът ми от чушките, като нажежено желязо, да ливна сега цялото шише, ще зацвърчи отвътре.* Ал. Константинов. □ **Ливна дъжд** — заваля внезапно проливен дъжд.

ли́вна. Вж. ливвам.

ливре́я *ж.* (фр.). Формена горна дреха, обшита с галони. *В чакалнята, в която ни въведе облеченият в зелена ливрея със златни галони негър-прислужник, нямаше посетители.* Г. Белев.

ли́га[1] *ж.* Потекла от устата слюнка. *Очите му гледаха примрежено, замъглени, из устата му на тънки жици течеше лига.* Йовков. *Милан е полулегнал на рамото ми и дреме или, може би, бълнува в полусъзнание, защото от устата му текат лиги* Л. Стоянов. *Отначало конят само кашляше, после престана да яде, след това от ноздрите му почнаха да текат лиги.* Дим. Димов. □ **Текат (потекоха) ми лигите** (разг.) — изпитвам силно желание да вкуся нещо апетитно. *Македонски, я дай и нам от салама, че ни потекоха лигите.* Вазов.

ли́га[2] *ж.* (фр.). *Остар.* Съюз, обединение, организация обикн. с обществено-политическа цел, често от международен характер.

ли́гав, -а, -о, *прил.* **1.** Комуто текат лигите. *Лигаво дете.* **2.** Който се точи като лига или е подобен на лига. *Лигава течност.* **3.** Който отделя лига. *Лигави гъби.* **4.** *Прен. Разг.* Който се държи неестествено разнежено, глезено.

лига́вене, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* лигавя се.

ли́гавица *ж. Анат.* Вътрешна слизеста обвивка на кухите телесни органи.

лига́вник, *мн.* -ци, *м.* Кърпа, която се връзва на врата на малки деца, за да не се цапат при лигавене.

лига́вниче, *мн.* -та, *ср.* Лигавче.

ли́гаво. *Нареч. от* лигав (в 4 знач.). *Държи се лигаво.*

ли́гавче, *мн.* -та, *ср.* Лигавник.

лига́вя, -иш, *мин. св.* лига́вих, *несв.* Покривам, измокрям с лиги. *Детето лигави куклата.*

лига́вя се, -иш се, *мин. св.* лига́вих се, *несв., сред.* **1.** Текат ми постоянно лиги от устата. *Детето постоянно се лигави.* **2.** *Прен. Неодобр.* Отнасям се към някого прекалено разнежено и ласкаво; държа се несериозно, глезя се. *Пред хората никога не ме ласкае, конфузи ме... А в къщи, след като ме огорчи вън, почва да ми се лигави.* Вазов. *Де, де! Не се лигави, не подсмърчай! Аз няма да остана там, не бой се.* Йовков.

лигату́ра *ж.* (лат.). **1.** *Езикозн.* Писмен знак, съставен от две или повече букви. **2.** *Муз.* Знак във вид на дъга, който свързва две ноти.

ли́гла *ж. Пренебр.* Жена, която се лигави (в 2 знач).

ли́гльо *м. Пренебр.* Разглезен, несериозен човек.

лигни́т *м.* (лат.). Вид кафяви каменни въглища с ниска калоричност.

лигни́тен, -тна, -тно, *мн.* -тни. *Прил. от* лигнит. *Лигнитни въглища.*

ли́дер *м.* (англ.). Водач на политическа партия.

лиѐн *м. Диал.* Леген.

лѝжа, -еш, *мин. св.* лѝзà̀х, *несв.* Допирам или влача езика си по нещо, обикн. за да вкуся от него; ближа. *Котката го погледна виновно, облиза се, отиде до печката и почна да лиже паницата на Тото.* Елин Пелин. || *Обр.* За огън, вода — обгръщам, обхващам. *Цялата плевня гореше. Огнени езици излизаха из неизмазаните, плетени от пръти стени и лижеха сламения покрив.* Елин Пелин. **лижа се** *възвр.* и *страд. Един жълт котарак беше седнал на прага и се лижеше с езика си.* Йовков. □ **Лижа краката някому** — угоднича някому.

лѝзане, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* лижа *и от* лижа се.

лѝзвам, -аш, *несв.*; **лѝзна,** -еш, *мин. св.* лѝзнà̀х, *св.* Лижа веднаж или няколко пъти по веднаж. *Кравата поизмуча и го лизна пак с езика си.* Йовков. *Страшен ненадеен пламък лизна лицето му, обхвана целия им двор.* К. Петканов.

лѝзване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* лизвам.

лизгàр *м.* (нгр.). *Диал.* Права лопата за копаене; бел.

лѝзна. Вж. лизвам.

лизòл *м.* (гр.). *Спец.* Тъмночервена маслена течност за дезинфекция.

лик, ликът, ликà, *мн.* лѝкове, лѝка (сл. ч.), *м. Поет.* 1. Лице на човек. *Аз искам да те помня все така: | бездомна, безнадеждна и унила, | в ръка ми вплела пламнала ръка | и до сърце ми скръбен лик склонила.* Дебелянов. *И ето веднаж великанът настръхна | и мълния блесна по гневния лик.* Смирненски. 2. *Прен.* Образ, външен вид и духовен облик. *Биографиите му ни разказват и обясняват първоначалните причини, под влиянието на които се е формирал нравственият лик на Ботева.* Вазов. 3. Изображение, портрет. *На стената в моята стая | женски лик виси прекрасен.* Вазов. *Откраднах лика ви, за да го пратя на мама.* Вазов.

лѝка *ж.* Обикн. в съчет. **лика-прилика** — за лица, които напълно си приличат, подхождат един на други. *Ще ви погледам. Каква сте лика-прилика и двамата. Хубави и двамата.* Йовков. *Гергана още Никола — | двамата лика-прилика | като два стръка иглика.* П. Р. Славейков. *Гледаха ги селяни, лика са си, радваха им се.* Ц. Церковски.

ликвидàтор *м.* Лице, което извършва ликвидация (в 1 знач.).

ликвидàторски, -а, -о. *Прил. от* ликвидатор.

ликвидациòнен, -нна, -нно, *мн.* -нни. *Прил. от* ликвидация. *Ликвидационна комисия. Ликвидационна изпитна сесия.*

ликвидàция *ж.* (лат.). 1. *Търг.* Прекратяване дейността и съществуването на някое търговско, промишлено, банково или друго стопанско предприятие и окончателно приключване на сметките му, а при нееднолични предприятия и разпределяне на останалото имущество. 2. Само *ед.* Унищожаване, премахване съществуването на нещо. *С национализацията на индустрията и банковото дело... се извършва процес на пълната ликвидация на експлоататорската капиталистическа класа у нас.* Г. Димитров. *Ликвидация на неграмотността.*

ликвидѝрам, -аш, *несв.* и *св.* 1. Извършвам ликвидация на някое търговско, промишлено, банково или друго стопанско предприятие. || Прекратявам собствеността си върху някое имущество. *Ликвидирах с имота си.* 2. Прекратявам дейност. *Ликвидирах с университета. Ликвидирах със спорта.* 3. Премахвам, унищожавам. *Режимът на народната демокрация може да сломи съпротивата на съборените капиталисти и едри земевладелци, да сподави и ликвидира техните опити за възстановяване властта на капитала.* Г. Димитров. *Всякакви експлоататорски класи и паразитни слоеве са ликвидирани в СССР.* В. Коларов. || *Стесн.* Убивам. *В дома на журналиста Григор Кузманов в Стара Загора полицаите намират Сергия, арестуват го за последен път и го пращат в дирекцията на обществената „безопасност“ в София. Тук бива ликвидиран заедно с Гео Милев и Христо Ясенов.* Отеч. фронт, 1950 г. **ликвидирам се** *страд.*

ликвидѝране, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* ликвидирам *и от* ликвидирам се.

лѝко, *мн.* -à, *ср.* 1. Жилаво дървесинно вещество под кората на млада липа, върба или някои други растения, което се дели на тесни ивици. 2. Материал за връзване от такова вещество. *Жълтите пръчки на лозите, привързани с лико, висяха огънати безпомощно под тежината на изобилния плод.* Дим. Димов.

лѝков, -а, -о, *прил.* 1. Който се отнася до лико. *Ликови влакна.* 2. Който е направен от лико. *Ликово въже. Ликова кошница.*

ликьòр *м.* (фр.). Силно подсладено спиртно питие с подправки.

ликьòрен, -а, -о, *прил.* Който се отнася до ликьор. *Ликьорено шише.*

ликỳвам, -аш, *мин. св.* ликỳвà̀х, *несв.* Възторжено се радвам, тържествувам. *Родино, защо линееш? | Що посърнала стоиш? | . . . | Лаври носиш — не ликуваш.* Вазов. *Душата му след толкова страдания ликуваше и се вълнуваше от нещо хубаво.* Елин Пелин.

ликỳване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* ликувам.

лилàв, -а, -о, *прил.* Който има цвета на люляк или теменужка; виолетов, морав. *Той постави и скъпа лилава завеска на иконостаса пред нея.* Елин Пелин. *Бавно... се спускат лилави сенки над гората.* Смирненски. *Лилав цвят. Лилава рокля.*

лѝлиев, -а, -о. *Прил. от* лилия.

лилипỳт *м.* Човек с много малък ръст, по името на жителите на фантастичната страна Лилипутия от романа на Джонатан Свифт „Пътешествията на Гъливер“.

лилипỳтски, -а, -о. *Прил. от* лилипут. *Лилипутски ръст.*

лѝлия *ж.* Луковично растение с право стъбло и едри, красиви цветове със силен дъх. Lilium candidum. *Бяла лилия.* □ **Водна лилия** (бот.) — водно растение с големи щитовидни листа и едри единични цветове над водата. Nymphaea alba.

лѝлов, -а, -о, *прил.* Лилав.

лѝляк, *мн.* -ци, *м.*, и **лѝляка** *ж.* Люляк. *Няма там, аго, по вази, | няма там стени таквизи, | зиме със здравчец обрасли, | лете със сива лиляка.* П. Р. Славейков. *А лилякът цъфнал,*

цъфнал — боже — за едната хубост! Мих. Георгиев.

лиляков, -а, -о, *прил.* Люляков.

лиман *м.* (гр.). Залив в устието на река.

лимба *ж.* (рум.). Кичур коса, която се спуска ниско над челото и има закръглена форма. *Бръснарят се изми, среса се на лимба.* Чудомир.

лимец *м.* Вид пшеница. Triticum spelta. *Еднозърнест лимец. Двузърнест лимец.*

лимит *м.* (лат.). *Спец.* Пределна норма на нещо.

лимон *м.* (перс.). **1.** Вечнозелено субтропично растение със сочни жълти, кисели, ароматични плодове. Citrus limon. **2.** Плодът на това дърво. *Плодовете на албанската земя: лимони, маслини, смокини, тютюн, привличат посетителя.* Раб. дело, 1950 г. *Жълт като лимон. Чай с лимон.*

лимонада *ж.* Сладко разхладително питие, приготвено от захар, газирана вода, винена киселина, есенция и др. *Бутилка лимонада.*

лимонаден, -а, -о. *Прил. от* лимонада. *Лимонадена работилница. Лимонадени шишета.*

лимоната *ж.* Лимонада.

лимонатен, -а, -о, *прил.* Лимонаден.

лимонен, -а, -о, *прил.* Който има цвета на лимон. *Лимонена боя.*

лимонов, -а, -о. *Прил. от* лимон. *Лимоново дърво. Лимонов сок. Лимонов цвят.*

лимонтозу, *мн.* няма, *ср.* (перс.). Винена киселина, използувана като подправка на ястия.

лимузина *ж.* (фр.). Вид закрит луксозен автомобил. *По паважа се хлъзгаха безшумно таксита и лимузини.* Дим. Димов.

лимфа *ж.* (лат.). *Физиол.* Безцветна течност в тялото на човека и животните, която разнася хранителни вещества от коремната кухина по всички тъкани и клетки на организма и има защитна функция.

лимфатичен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* *Спец.* **1.** Който съдържа лимфа. *Лимфатични съдове. Лимфатични жлези.* **2.** Който има слабоустойчива лимфатична система и е предразположен към възпалителни заболявания. *Лимфатично дете.* □ **Лимфатична система** (анат.) — система от лимфатични съдове, жлези и пр., по която в организма циркулира лимфа.

лимфатически, -а, -о, *прил.* Лимфатичен.

лин[1], линът, лина, *мн.* линове, лина (сл. ч.), *м.* Голям дървен съд, в който се мачка, превозва грозде за вино; кораб.

лин[2], линът, лина, *мн.* линове, лина (сл. ч.), *м.* Вид сладководна риба. Tinca vulgaris.

лингвафон *м.* Грамофонен апарат за изучаване на чужди езици.

лингвист *м.* Специалист по лингвистика; езиковед.

лингвистика *ж.* (лат.). Наука за езика; езикознание.

лингвистичен, -чна, -чно, *мн.* -чни. *Прил. от* лингвистика.

лингвистически, -а, -о, *прил.* Лингвистичен.

лингвистка *ж.* Жена лингвист.

линеен, -ейна, -ейно, *мн.* -ейни, *прил.* Обикн. в съчет.: **Линеен кораб** (воен.) — голям, добре въоръжен кораб за големи бойни операции. **Линеен лист** (бот.) — лист на растение, еднакво тесен по цялата си дължина, със заострен край. **Линеен метър** — мярка за дължина, равна на 1 метър. **Линейна функция** (мат.) — най-простата функция, която графически се изобразява с права линия.

линеене, *мн.* няма, *ср.* *Отгл. същ. от* линея.

линейка *ж.* Санитарна кола за пренасяне на болни.

линея, -ееш, *мин. св.* линях, *прич. мин. действ.* линял, -а, -о, *мн.* линели, *несв.* **1.** Ставам все по-блед, слабея поради някаква болест, мъка, копнеж по нещо. *Някакъв незнаен недъг гризеше здравето на това нежно и мило дете, и то от ден на ден линееше и съхнеше.* Елин Пелин. *Светлолица хубавица | с него там живее | и запряна тя горкана | тъжи и линее.* Яворов. || *Прен.* Губя сили. *Линее нашто поколение, | навред застой, убийствен мраз.* Вазов. **2.** *Диал.* За животно — сменявам козината, перушината си.

линийка *ж* *Умал. от* линия.

линия *ж.* (лат.). **1.** *Мат.* Граница на повърхност, която се явява като следа на точка в движение или като място, гдето се пресичат две повърхности. *Права линия. Крива линия. Начупена линия. Хоризонтална линия. Вертикална линия. Пунктирана линия.* || Въображаема черта, която съединява две точки и е граница на две пресечени повърхности. *Обичам полето, тая широка просторна равнина, заградена от кръглата линия на хоризонта.* Елин Пелин. *Но ето, на изток светна. Алена ивица загоря над черната линия на полето.* Йовков. **2.** Черта. *Начертавам крива линия. Тегля права линия. Тънка линия. Дебели линии.* || Черта, рязка по дланта и пръстите на ръката. *Гадая по линиите на ръката.* **3.** Черта, която определя границата на нещо. *Брегова линия. Вододелна линия.* **4.** Релиеф на един предмет; очертание, контури. *Ярко изпъкваха и се пъстрееха червените покриви и белите стени на къщите, правите линии на каменните огради.* Йовков. *Линиите на планините нежно и вълшебно бягаха в дълбочините на хоризонта.* Вазов. *Линията на носа ѝ образуваше лека орлова чупка.* Дим. Димов. *Върху светлината на малкото прозорче се виждаше тънката линия на профила ѝ с ниско право чело и матово проблесващите, едри черни къдри над него.* Дим. Талев. **5.** Разположение на предметите в един ред. *Отбранителна линия. Фронтова линия. Неприятелска линия.* **6.** Път (релсов, въздушен). *Тренът маневрирал да влезе в друга линия.* Ал. Константинов. *Железопътна линия. Подбалканска линия. Трамвайна линия. Въжена линия. Тролейбусна линия. Автобусна линия. Въздушна линия.* **7.** *Книж.* В родословието — последователен ред на далечни роднини, деди, потомци. *Роднински връзки по женска линия. Родство по мъжка линия.* **8.** *Прен.* Направление, начин на мислене и на действие. *Линия на Партията. Революционна линия. Генерална линия на Партията. Линия на поведение.* **9.** Дървена или металическа пластинка за чертаене на прави линии, за измерване и изчисление. *Началникът държеше с двете си ръце металическа линия, която беше свил на дъга.* Ем. Станев. *Линия, пергел и транспортир.* □ **Възходна (възходяща) линия** — за определяне на

родство, което върви от сина към бащата, дядото и прадядото. **Глуха линия** — странична ж. п. линия при гара, гдето стоят повредени вагони. **Демаркационна линия** (воен., полит.) — разграничителна линия между две армии, установена при сключване на примирие или при прекратяване на военните действия, преди сключване на мир. **Низходна (низходяща) линия** — за определяне на родство, което върви от бащата към сина, внука и правнука. **Пазя линия** — вземам мерки да не напълнея. **По всички линии** — по всички посоки, във всяко отношение. **По линията на най-малката съпротива** — по най-лесен начин. **Под линия** — под редовния текст на страница.

линолѐум *м.* (лат.). Подова покривка, обикн. цветна, изработена от смес на ленено масло с каучук и др.

линотѝп *м.* (лат.-гр.). Печатарска машина, която отлива текст на цели редове.

линотѝпен, -пна, -пно, *мн.* -пни. *Прил. от* линотипия. *Линотипна машина. Линотипен печат.*

линотѝпия *ж.* Набиране текста на печатно произведение с линотип.

линотѝпка *ж.* Линотипна машина.

линчу̀вам, -аш, *мин. св.* линчу̀вах, *несв.* (англ). Зверски изтезавам и наказвам без съд и следствие.

линчу̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* линчувам.

липа̀ *ж.* Широколистно дърво със сърцевидни назъбени листа и ароматни цветове, които се употребят за чай. Tilia. *Прохладният ветрец люшкаше нежно клоните на грамадните буки и липи край пътя ни.* Вазов.

липа̀к, *мн.* -ци, *м. Събир.* Липова гора.

лѝпов, -а, -о. *Прил. от* липа. *Липово дърво. Липов цвят.*

лѝпса *ж.* (гр.). Нямане, отсъствие на нещо, недостиг от нещо. *Виждам застарели от липса на радост младежи.* Елин Пелин. *Върховният прокурор предложи да се оправдаят обвиняемите българи по липса на доказателства.* Г. Димитров. *Не свършил никакво високо училище,... той заместваше липсата от учителска подготовка с добра воля и трудолюбие.* Вазов.

лѝпсвам, -аш, *несв.*; **лѝпсам**, -аш, *мин. св.* лѝпса̀х, *св.* **1.** Няма ме, отсъствувам. *Патроните липсват, но волите траят, / щикът се пречупва — гърдите остаят / и сладката радост до крак да измрат / пред цяла вселена на тоз славен рът.* Вазов. *И това, което Иван Велин никога не можеше да забрави, беше тоя поглед и тия очи, на които липсваха само думи.* Йовков. *Горната клепка на едното му око липсваше и то стоеше отворено даже когато другото спеше.* Елин Пелин. **2.** Изгубвам се. *Той хвана вече по често да липсва от манастира.* Вазов. *Наскоро след това Гроздан липса от село.* Йовков. *Каквато пакост и да стане в къщи — кокошка ли липса, кравата ли бодне някое дете,... все ратаят е крив.* Влайков. ◻ **Само това ми липсваше** — за израз на нежелание на неудоволствие от нещо.

лѝпсване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* липсвам.

лѝра[1] *ж.* (гр.). Старогръцки струнен инструмент, който има от три до осем струни. ‖ *Поет.* Символ на поетическо вдъхновение, творчество. *Аз пеех ви, и мойта лира / ехтеше в сладко упоенье.* Вазов.

лѝра[2] *ж.* (ит.). **1.** Парична единица в някои страни, като Турция, Италия и др. **2.** Стара турска златна монета, жълтица. *Погледнал — там, дето отсякъл клона, се отворила хралупа и видял овчарска вулия, а в нея — пари, лири.* Йовков. *Тя и в делник, и в празник ходеше в нови премени, с копринена кърпа и не снемаше от шията си наниза от турски лири.* Елин Пелин. *Ти знаеш ли какви пари има той? Цял казан минцове, турски лири и махмудии.* А. Каралийчев.

лирѝзъм, -змът, -зма, *мн.* няма, *м. Книж.* Лирично чувство, лиричен характер.

лирѝк, *мн.* -ци, *м.* Поет, който твори лирика.

лѝрика, *мн.* няма, *ж.* (гр.). **1.** Един от трите основни литературни рода (лирика, епос, драма) — поезия, която изразява предимно личните чувства и настроения на поета. *Печатам я по-напред, защото смятам лириката на един народ нещо като окото на човека, през което най-напред и най-добре се откроява неговата душа.* П. П. Славейков. **2.** Произведения от тоя вид. *Лириката на Вазов.*

лирѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, **1.** *Литер. Прил. от* лирика (в 1 и 2 знач.). *Като поет Величков беше лирик, лиричната струя господствуваше у него.* Вазов. *Лирична поезия. Лиричен поет.* ‖ Който има елементи на лирика (в 1 знач.). *Лирична поема.* **2.** Повишено-емоционален. *Лирична натура.* **3.** *Муз.* За глас на певец — който се отличава с мекота, нежност на тембъра. *Противоп.* драматичен. *Лирично сопрано.*

лирѝчески, -а, -о, *прил.* Лиричен. *Тия любовни песни, подражание на гръцки, аз ги научих наизуст още като юноша, заедно със Славейковите лирически песни от същото естество.* Вазов. *Лирическа поема.*

лирѝчност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отгл. същ. от* лиричен.

лис, -а, -о, *прил. Нар.* **1.** За човек — на когото е окапала косата; плешив. *Доближи се човече късо и набито, с очила и лиса лъскава глава.* Л. Стоянов. **2.** За добитък — който има бяло на челото си. *Хайде, Петьо, хайде, ще събираме добитъка...: кравите в стопанството ще дадем, а на тебе ще оставим това, лисото теленце.* Кр. Григоров. *Мамо ле, мамо, драга ми, / лиси биволи да купя, / черни угари да ора, / бяла пшеница да сея.* Нар. пес.

лѝса *ж.* Лисица. Обикн. в съчет. **кума лиса** — в нар. приказки название на лисицата. *Щом реката се отдръпне в коритото си, избитата и зашеметена риба остава из тревата и в калта и кума лиса се облажва с туй ядене.* Ем Станев.

лиса̀на *ж.* Наименование на лисицата — в приказките.

лѝсвам, -аш, *несв* ; **лѝсна,** -еш, *мин. св.* лѝсна̀х, *прич. мин. страд.* лѝснат, *св. Нар.* Лискам веднаж или няколко пъти; плисвам. *Като ни насипаха чорба в канчетата, аз направо я лиснах.* Вежинов. *Поразмекна се баба Таса, но като отри сълзите си, стисна здраво ръката ми и, отде ѝ бе хрумнало, та лисна една стомна вода пред мене.* Кр. Григоров. **лисвам се, лисна се** *възвр.* и *страд.*

лѝсване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* лисвам и от лисвам се.

лисина̀ *ж. Нар.* Голо място на главата, гдето косата е окапала.

лисѝца[1] *ж.* **1.** Хищно бозайно животно с червеникава козина и с дълга рунтава опашка. Vulpes. *В ниските гористи места живее мечката, вълкът, рисът, еленът, лисицата.* Вазов. *На слънце, близко до дупката си..., лежеше една лисица, червеникава, с щръкнали уши и остра муцунка.* Йовков. *Рекли на лисицата, а тя — на опашката си.* Погов. **2.** *Прен.* Кожата на това животно. *Контошът ѝ беше от черна зеленикава чоха и беше подплатен с лисици.* Каравелов. **3.** *Прен.* Хитър човек. *Баща му е един хитрец, една лисица.* Йовков. □ **Мина ми лисица път** (разг.) — работата ми се осуети.

лисѝца[2] *ж.* Обикн. *мн.* лисѝци — в селска кола: две извити, подобно на лира, дървета, които съединяват задната ос на колата с опашката. *Разшетал се Доко, впрегнал..., закачил брадвата и повел колата. Баща му седнал турски отзад на лисицата, подпрял гръб на чувала със сеното.* Чудомир.

лисича̀р, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* Ловец на лисици.

лисѝчи, -а, -о, *прил.* **1.** Който принадлежи на лисица. *Смрачи се като по вечеря, сви студ. Мъжете облякоха зимните си палта, жените скуртейките си с лисичи кожи.* Йовков. *Лисичи следи. Лисича дупка.* **2.** Който е направен от кожата на лисица. *Лисичи калпак.* **3.** Който наподобява по външния си вид на лисица или има качества на лисица. *Пред него изскочи голямо рунтаво куче с червеникава козина и с рунтава лисича опашка.* М. Марчевски. *Вратата се отварят и на прага се показва Гуньо Адвокатина със своята лисича остра муцуна.* Ал. Константинов. *Гавраил има лисичи ум в палата, и сърце зайче на бойното поле.* Вазов. *Лисичи поглед. Лисича хитрост.*

лѝскам, -аш, *несв. Нар.* Изхвърлям изведнаж вода, течност от някакъв съд; плискам. **лискам се** *възвр.* и *взаим.*

лѝскане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* лискам *и от* лискам се.

лѝсна. Вж. л и с в а м.

лист[1], лѝстът, лѝста, *мн.* листа̀, (рядко) лѝстове *и* (поет.) лѝсти, лѝста (сл. ч.), *м.* **1.** Тънка и плоска крайна част на растение, обикн. зелена, с която то диша. *Ронят се в златната есен / лист подир лист от дървята.* Вазов. *Ни лъх не дъхва над полени, / ни трепва лист по дървеса.* П. П. Славейков. *Често той се спираше, повдигаше се на пръсти и нетърпеливо поглеждаше през зелените листа към воденицата.* Елин Пелин. *Горнякът разпиля листата / далеко из полята.* Яворов. *През листите на гората играеха слънчеви лъчи и се сипеха като златни монети по земята.* Елин Пелин. *Гори, посърнали и меланхолни! /.../ Студените вихрушки есенни / събарят жълтите ви листове.* П. Р. Славейков. *Треперя като лист. Черничеви листа. Лозови листа. Дафинови листа.* **2.** Обикн. *мн.* Всяка една от съставните части на венчето на цветята. *Листата на лалето окапаха. Листа на роза.*

лист[2], лѝстът, лѝста, *мн.* лѝстове *и* листа̀, лѝста (сл. ч.), *м.* **1.** Тънък пласт от някаква материя, обикн. книжен или металически, с определена форма и размер. *Той хвърли очи си, разтреперан, блед, / към хаоса тъмний, към звездния свет, /.../ и вдигна тез листи и викна високо.* Вазов. *Върху една мраморна плоча бяха разтрити разноцветни бои, лъщяха и листа от златен варак.* Йовков. *Лист хартия. Пергаментови листа. Медни листове. Оловни листа. Лист ламарина.* || Къс от хартия като част от книга или тетрадка. *Той беше забравил на кой лист беше тая молитва.* Вазов. *Разгръщам книгата лист по лист. Лист от тетрадка.* || Обикн. *мн.* Тънко разточено тесто за приготвяне на баница или сладкиши; кори. *Донесоха току-що извадена от пещта зачервена кавърма: точено от един-два листа, поляно с много каймак.* Йовков. **2.** *Остар.* Брой на вестник. *Владиков хвана машинално един лист от „Свобода" и взе да прочита нещо на ума си.* Вазов. *Седмичен лист.* □ **Анкетен лист** — формуляр с въпроси, в който се вписват сведения за някое лице. **Болничен лист** — специален формуляр, в който се вписва анамнезата, диагнозата на болния, лекуването, резултатите от лекуването му и предписание за по-нататъшното му лечение. **Вносен лист** (банк.) — лист, в който се вписват парични вноски. **Изпълнителен лист** (юрид.) — заповед на съда до изпълнителните органи за прилагане на съдебно решение или на друг някой акт, който подлежи на изпълнение. **Открит лист** — документ, издаден от властта за право на посещаване и престояване в забранени зони. **Пътен лист** — лист, в който се вписват данни за курса на едно превозно средство. **Хвърчащ лист** — лист с печатни материали с агитационно съдържание.

лѝста, *мн.* няма, *ж.* (ит.). **1.** Списък на имената на кандидатите, представени от дадена избирателна колегия. *Изборна листа.* **2.** Списък на ястия и питиета в ресторант; лист за хранене. □ **Цивилна листа** — в монархически страни; сума, определена от държавата, за издръжка на лица от владелския дом.

листа̀к, *мн.* -ци, *м. Събир.* Шумата на дърветата; шумак. *Слънцето трептеше над белия изронен яр. Лъчите му позлатяваха бухлатия листак на дърветата.* Вазов. *Врабчетата цвърчат и се боричкат вътре в листака на някоя овошка.* Йовков.

листа̀т, -а, -о, *прил.* Листнат. *Мушнаха се във висок, клонест и листат лешников храст.* Ем. Коралов.

лѝстен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* Обикн. в съчет.: **Листна пъпка** — пъпка на растение, от която се развива лист. **Листни въшки** — дребни паразити по листата на растенията.

листѐц, *мн.* листовцѐ, *м. Умал. от* лист. *Нарядко листец закъснял се отрони, / трепереща отколе от студ.* К. Христов. *Откъснах си един листец зелен / и го вземах на дълга пътя с мен.* П. П. Славейков.

листна̀т, -а, -о, *прил.* За дърво, храст — който има много листа; листат, кичест. *Тя живееше у баба Лиловица, отделно в една стаичка, в дъното на длъгнестия и бухнал с листнати овошки двор.* Вазов.

лѝстник, *мн.* -ци, *м. Нар.* Вършари с шумата, насечени и напластени още през лятото за храна на добитъка зимно време.

листо̀, *мн.* листа̀ *и* лѝсте, *ср. Нар.* **1.** Лист на дърво, на растение. *Денят беше толкова тих и зноен, че дори в блатната тръстика не трепкаше ни едно листо.* Караславов. *Ето го и киселекът! ... Ще късаш листо по листо.* Влайков.

Янка през гора вървеше, | с крушово листо свиреше. Нар. пес. *Черней, горо, черней, душо, | двама да чернеем: | ти за твойте листе, горо, | аз за първо либе.* Нар. пес. **2.** *Остар.* Всеки един от листата на книга. *Той преобръщаше всяко листо бавно и внимателно, като си плюнчеше постоянно пръстите.* Вазов.

листовѝден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* Който има форма на лист.

листообра̀зен, -зна, -зно, *мн.* -зни, *прил.* Листовиден.

листопа̀д *м.* Само *ед.* Падане, окапване на листата през есента. *Буковите гори бяха пламнали, сякаш запалени от есента. Листопадът настъпи и навред из леса човек газеше медночервена шума* Ем. Станев.

лѝстче[1], *мн.* -та, *ср. Умал. от* лист[1]. *Бог знае де, откъснато от нея, в прегръдките ми бурята довея самотно листче.* П. П. Славейков.

лѝстче[2], *мн.* -та, *ср. Умал. от* лист[2]. *Трайко извади едно написано листче и някак без сърце му го подаде.* Влайков.

лису̀гер *м.* Мъжка лисица. *Тя* (лисицата) *беше мило и неспокойно животно... с малко големички, черни, триъгълни уши и с не особено красива калнозеленикава козина, защото беше мелез от майка въглищарка и баща червен лисугер.* Ем. Станев.

лит, -а, -о, *прил.* За тъкан — който се тъче с две нищелки и излиза на квадратчета. *Лито платно.*

лита̀вър, *мн.* -ври, *м.* (гр.). *Рядко.* Старинен музикален инструмент във форма на два полукръга с опъната помежду им кожа, на който се свири чрез удряне. *А по-отстрана, под разкошен заслон,| Кир гордо е седнал на царский си трон. | Той махна с ръка и тръби протръбиха | и буйно литаври нататък забиха.* П. П. Славейков.

лита̀к, *мн.* -ци, *м.* Народна женска носия в Западна България — сукман от лита тъкан.

лѝтвам, -аш, *несв.*; **лѝтна,** -еш, *мин. св.* литна̀х, *св.* За птици — понасям се из въздуха; излитам, хвърквам. *Лястовички хвърчаха ниско над водата и изведнъж като стрели литваха нагоре.* Йовков. *Момчето . . . видяло в коловоза едно врабче със счупено крилце. Влече се малкото пиче в коловоза и не може да литне.* Н. Каралийчев. *Орльо, орльо, горско пиле, | дай ми твоите крила, | та да литна зад могили, | зад бърда, гори, села.* Вазов.

лѝтване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* литвам.

литѐн, -а, -о, *прил.* Лит. *Литено платно. Литено сукно.*

литера̀тор *м.* **1.** Специалист по литературознание. **2.** Литературен работник; писател.

литера̀торка *ж.* Жена литератор.

литера̀торски, -а, -о. *Прил. от* литератор.

литерату̀ра *ж.* (лат.). **1.** Съвкупност от писмени и печатни произведения на един народ, на една епоха или на цялото човечество изобщо; писменост. *Българска литература. Средновековна литература.* **2.** Съвкупност от художествени произведения (поезия, проза, драма). *Без тая христоматия ние никога не бихме превели толкова хубави откъслеци от европейските литератури.* Вазов. *Нашето издателство издава немалко количество оригинална и преводна, предимно съветска, художествена литература.* В. Червенков. **3.** Съвкупност от произведения из някой отрасъл на науката, по някой специален въпрос. *С тая цел вземах със себе си, освен картите, и три-четири съчинения, които съставят всичката литература за Рилската планина.* Вазов. *В зависимост от състава, от общообразователната и политическа подготовка на участниците в кръжока, трябва да се изработва и неговият учебен план и да се подбира необходимата учебна литература.* В. Червенков. □ **Нелегална литература** — съчинения, книги, със забранено от властта съдържание.

литерату̀рен, -рна, -рно, *мн.* -рни, *прил.* **1.** Който се отнася до художествената литература. *Литературно произведение. Литературно наследство. Литературна критика. Литературна школа. Литературни кръгове. Литературни работници.* **2.** Който отговаря на нормите на литературния език. *Литературен стил.* **3.** За забава — в чиято програма влизат четива и декламации. *Литературна вечер.* □ **Литературен език** — книжовен език.

литературозна̀ние, *мн.* -я, *ср.* Историята и теорията на литературата.

литѝя *ж.* (гр.). Църковно шествие с молебен за дъжд. *Напусто всеки празник свещеникът извеждаше на лития по четирите краища на селото и мало и голямо.* Елин Пелин.

лѝтна. Вж. литвам.

лѝтовец, *мн.* -вци, *м.* Лице от основното население на Литовска ССР.

лѝтовски, -а, -о. *Прил. от* литовец *и от* Литва. *Литовски език.*

литогра̀ф *м.* Специалист по литография.

литогра̀фен, -фна, -фно, *мн.* -фни. *Прил. от* литография. *Това е сивият, безлюдният, тихият град, чието литографско изображение от години виси в стара рамка на стената в стаята ми.* Елин Пелин.

литографѝрам, -аш, *несв.* и *св.* Отпечатвам с литография. **литографирам се** *страд.*

литографѝране, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* литографирам *и от* литографирам се.

литографѝчески, -а, -о, *прил.* Литографен. *В хаджи Генчовата стаица нямало така също ни картини . . . , освен литографическият портрет на Юрия Венелина и едно огледало.* Каравелов.

литогра̀фия *ж.* (гр.). **1.** Отпечатване от плоска повърхност на варовит камък, върху който е нанесена рисунка или текст. **2.** Работилница, предприятие, в което се работи по тоя начин. **3.** Рисунка, напечатана по тоя начин. *Радулов беше се обърнал към стената и уж разглеждаше някаква литография.* Йовков.

литогра̀фски, -а, -о, *прил.* Литографен. *Литографски картини.*

литургѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни. *Прил. от* лургия.

литургѝчески, -а, -о, *прил.* Литургичен.

литургѝя *ж.* (гр.). Най-важната служба на християнското богослужение, в която се извършва тайнството „евхаристия“ — превръщане на хляба и виното в плът и кръв Христова. *В тая черква всяка неделя се служи веднаж литургия.* Вазов. *Отначало те следяха внимателно служ-*

бата, но подир обикновената литургия доде молебенът, а след него панихидата. Йовков.

лѝтър, -ът, -а, *мн.* лѝтри, лѝтра (сл. ч.), *м.* (гр.). **1.** Мярка за вместимост, която се равнява на 1000 куб. см. **2.** Количеството течност с този обем. *Дай ми един литър мляко. Ще купя един литър вино.* **3.** Съд с вместимост един литър.

лих, -а, -о, *прил. Нар.* **1.** На когото с нищо не може да се угоди; опак. *Децата сега много я залисваха. Малкото беше нещо много лихо, постоянно ревеше.* Влайков. **2.** *Прен.* Буен. *Къдрав, лих поток се пени.* Яворов. *Честит прибралий се, кой слуша тая лиха | фъртуна в топъл кът, унесен в дрямка тиха.* К. Христов. **3.** Неприязнен, враждебен, зъл. *Неприятно впечатление правеха особено очите му, с лих и деблив поглед на хищен звяр.* Вазов.

лѝхва *ж.* **1.** Изчислена в процент сума, която се плаща за използуване на чужди парични средства. *Даваше пари с безбожна лихва, даваше една крина жито за две и за десет.* Йовков. *Моята банка дава най-голямата лихва. Ако ми дадете хиляда лева, след шест месеца ще ви ги върна хиляда и петстотин, след година — две.* Йовков. *Давам пари под лихва. Вземам пари под лихва.* **2.** Вид глоба за закъсняло плащане на задължения към държавата. ☐ **Ще ти го върна (платя) с лихвата** (разг.) — при закана: ще си отмъстя по-жестоко.

лихвàр, -ят, -я, и **лихвàрин,** *мн.* лихвàри, *м.* В капиталистическите страни — лице, което дава пари под лихва. *Враговете на социализма у нас са само експлоататорските групи, селските кожодери и лихвари — капиталистическите елементи в селото.* Ст. Благоева. *Стар болярин — зъл лихварин | в края наш се слави.* Яворов. *Стоичко замълча и помисли злобно: „Пинтия си, сине майчин! ... Като лихварина от града, който продаде нивата на баща ми".* Дим. Димов.

лихвàрка *ж.* Жена лихвар. *И героят на Достоевски също бе замислил убиването на лихварката за благото на човечеството.* Вазов.

лихвàрски, -а, -о, *прил.* Който се отнася до лихвар. *Някои от селяните тръгнаха с Прангата и с Младена, защото са впримчени в тяхната лихварска мрежа.* Влайков.

лихвàрство, *мн.* няма, *ср.* Даване пари под лихва от частно лице. *В скоро време, чрез лихварство той заплете в мрежите си земеделското население в околните села и търговската класа в Карлово и Бяла Черква.* Вазов. *Сигурно той се занимаваше и с лихварство, защото къщата му се посещаваше от много и най-различни хора.* Л. Стоянов.

лѝхвен, -а, -о. *Прил. от* лихва. *Лихвен процент.*

лихвонòсен, -сна, -сно, *мн.* -сни, *прил.* Който носи лихва. *Лихвоносен капитал.*

лицѐ, *мн.* -à, *ср.* **1.** Предната част на главата на човека, на която се намират очите, носът, устата. *Левски имаше ръст среден, лице бяло, околчесто и изпито от непрестанната мисъл и бдение.* Вазов. *Лицето му имаше прегорелия цвят на пшенично зърно.* Елин Пелин. *Невиждано лице скоро се забравя.* Погов. || Израз на вътрешното състояние на човека. *По лицето се познава, че е виновен. Добродушно лице. Весело лице. Изразително лице. Умно лице.* **2.** Външната (предната, връхната) страна на нещо. *Той излезе на двора, покатери се на една стълба и почна да откачва низите с тютюн от дървените летви, заковани върху лицето на къщата.* Дим. Димов. *А над юнаците се дипли кадифян червен байрак, | и двете му лица извезани богато.* П. П Славейков. **3.** Човек като отделна личност; индивид. *Навярно, зад Бойча Огнянов се скриваше друго лице.* Вазов. *В тоя миг той забележи Боримечката, който идеше насам и караше едно лице.* Вазов. **4.** Граматичен вид, който показва, че действието се извършва от тоя, който говори (първо лице), или от тоя, на когото се говори (второ лице), или от някой трети (трето лице). **5.** *Геом.* Повърхнина. *Лице на триъгълник. Лице на квадрат.* ☐ **В лицето (казвам, говоря)** — открито (казвам, говоря). *Той беше още яростен от думите на Рад Лупу, който се бе осмелил да мисли да вземе за жена Сара и да му каже в лицето, че я люби!* Вазов. **В лицето на** — у някого (в нещо). *Ботев вижда и други неприятели на българския народ в лицето на чорбаджиите и „сиромашките изедници".* Вазов. **В лицето на неприятеля** (воен.) — при бойна обстановка: пред самата неприятелска войска. **Гледам нещата право в лицето** — направо, открито. *Подгответе детето за живота, приучете го да гледа нещата право в лицето.* Елин Пелин. **За лице** — привидно, ако и да не е така. *Да ти явя истината, която ти не искаш и не желаеш даже за лице трябва ми героизъм.* Вазов. **Лице с лице** — непосредно един срещу друг. *С един герой излизам на бой лице с лице.* Вазов. **На лице съм** — има ме, присъствувам. *Документът беше на лице.* Йовков. **Юридическо лице** (юрид.) — сдружение или държавно поделение, на което по закон или по решение на съда се признават права и задължения на физическо лице, което може да притежава собствен имот и носи самостоятелно отговорност за задълженията си.

лѝцев, -а, -о, *прил.* **1.** Който се намира на лицето. *Лицеви кости.* **2.** Който се намира на предната (връхната) страна на нещо. *Лицева страна на сградата.* ☐ **Лицева кожа** — обущарска кожа, от която се изработват горнищата на обувки.

лицѐй, -ѐят, -ѐя, *мн.* -ѐи, *м.* (гр.). Във Франция и в някои други страни — средно или полувисше учебно заведение. *Турското правителство беше открило няколко места в Цариградския лицей за българчета.* Вазов.

лицѐйски, -а, -о. *Прил. от* лицей. *Лицейски курс.*

лицемѐр *м.* Човек, който храни злонамереност към другите, но се показва чистосърдечен и добър. *А беше и лицемер, обичаше да го видят, че е с широка ръка, когато в клуба тя му поискваше случайно пари и той изкарваше портфейла си, отваряше го и ѝ го поднасяше да си вземе колкото обича.* Л. Стоянов.

лицемѐрен, -рна, -рно, *мн.* -рни, *прил.* **1.** Който проявява лицемерие. *Лицемерен човек.* **2.** Който съдържа, изразява лицемерие. *Известно е, че любовта е голям фактор в живота на хората. Тя дава крила. Но е необходим здрав морал, не лицемерен, протестантски, а действително комунистически морал.* Г. Димитров.

лицемѐрене, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* лицемеря.

лицемѐрие, *мн.* -я, *ср.* Проява на лицемер; двуличие. *Той излизаше из една атмосфера на лицемерие, притворство, фалш невероятен.* Вазов. *Беше бедна, но трудолюбието ѝ беше пословично, а в благонравието и строгата ѝ набожност никой не смееше да търси лицемерие.* Йовков.

лицемѐрка *ж.* Жена лицемер.

лицемѐрно. *Нареч. от* лицемерен.

лицемѐрност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* лицемерен *Гневът бе толкоз много накипял,/ че не съзряха вълчата порода, / муцуните под овчите им кожи, / престъпната и плитка лицемерност.* Вапцаров.

лицемѐря, -иш, *мин. св.* лицемѐрих, *несв.* Проявявам лицемерие. *Аз лицемерех и се показвах доволна от съдбата си.* Вазов.

лицеприя̀тие, *мн.* -я, *ср.* (рус.). *Остар.* Пристрастно, угодническо отношение към някого.

лѝча, -иш, *мин. св.* лѝчих, *несв.* Трия, бърша нещо написано. *Лича с гума.*

лича̀, -йш, *мин. св.* -а̀х, *несв.* **1.** Виждам се, забелязвам се. *След малко време той хвана една пътека, която едвам личеше по урвата на високия бряг.* Вазов. *По червеното му лице и по сламките на пояса му личеше, че иде от нивата.* Елин Пелин. *Отдалеч личи, че се подсмива.* Йовков. *Нейната радост ясно личи по грейналото ѝ лице и по нейните светнали големи очи.* Влайков. ‖ Познавам се, изпъквам, откроявам се. *Пустите му молии са го* (чадърчето) *пробили на две места, ама то може да се замрежи с конче и нищо няма да личи.* Чудомир. *Между всички жени по-нататък една личеше — Жела.* Йовков. **2.** *Безл.* Явно е, вижда се. *По приказките личи, че е умен човек, приятелю.* Елин Пелин. *Той се мъчеше да утешава Тинка, ала личеше, че и сам е убит душевно.* Влайков.

лѝчба *ж.* **1.** *Книж.* Знамение, поличба. **2.** *Диал.* Хубост. *Кажи ми, кажи, Велико, / кой ми ти даде личбата? / От бога ли си паднала, / в градинка ли си никнала?* Нар. пес.

лѝчен[1], -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Който се отнася до отделно лице; частен, индивидуален, собствен. *Марко беше задържал само един чибук за свое лично употребление.* Вазов. *В лицето на Вълчана той виждаше вече личен и непримирим враг и по какъвто и да било повод кипваше и се скарваше с него.* Йовков. *Алекси си спомни също, че личният опит дава добри резултати.* Кр. Григоров. *Лична отговорност. Личен пример.* □ **Личен състав** (канц.) — служащите и работниците в едно учреждение или предприятие. **Лична карта** — официален документ, който удостоверява личността на притежателя и установява жителството му. **Лично местоимение** (грам.) — местоимение, което замества граматично лице.

лѝчен[2], -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил. Нар.* **1.** Хубав, гиздав, левент. *Ивка, неговата лична и напета дъщеря, изпрати дружките си до пътните врата.* Елин Пелин. **2.** Виден, прочут, известен. *Босилко Радойкин, най-личен загорец — / допратил е китени свати.* П. П. Славейков. *Учител през младостта си, той после станал личен търговец в Цариград.* Вазов. *Неговата голяма и бяла къща ... беше на лично място сред селото.* Елин Пелин. *Рано ранила Вълкана, леле, / на личен ден, на Гергьовден.* Вазов.

лѝчене, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* лѝча.

личѐне, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* лича̀.

лѝчинка *ж. Зоол.* Червейче, което представя един от началните стадии в развитието на някои безгръбначни животни; ларва. *Личинка на водно конче.*

лѝчно *нареч.* **1.** С участието на самото лице, на самия човек; сам аз. *Тосун бей беше довел ордата си и лично я командуваше.* Вазов. **2.** Непосредно, лице с лице. *Но иди, лично поговори с пратеника на Ватаци, преди да тръгне.* Вазов.

лѝчност, -тта̀, *мн.* -и, *ж.* **1.** Само *ед.* Човекът с присъщите нему душевни качества и особености. *Гарантира се свободата и неприкосновеността на личността.* Конст., чл. 82. *Кандов пак протестира за това насилие над личността му.* Вазов. *Аз паднах. Друг ще ме замести и ... толкоз. / Какво тук значи някаква си личност!* Вапцаров. **2.** Човек от гледище на неговия характер, поведение, обществено положение. *Той* (Каблешков) *е най-светлата личност, която ни даде въстанието от 1876 година.* Величков. *Подозрителна личност. Високопоставена личност.* □ **Юридическа личност** (юрид.) — юридическо лице.

лиша̀. Вж. л и ш а в а м.

лиша̀вам, -аш, *несв.*; **лиша̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Правя да се остави някой без нещо. *За жалост, тия зелени, плодородни и прекрасни краища природата ги е лишила от един най-ценен дар: липсва вода.* Вазов. *Лишавам от наследство. Лишавам от права.* **лишавам се, лиша се** *възвр.* и *страд.*

лиша̀вам се, -аш се, *несв.*; **лиша̀ се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св., сред.* Отказвам се от нещо, което имам; търпя известни ограничения. *Предпочитах да се лиша от службата и да гладувам.* Влайков.

лиша̀ване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* лишавам *и от* лишавам се. *Лишаване от права.*

лѝшей[1], -еят, -ея, *мн.* -еи, *м.* Обикн. *мн.* лѝшеи — петна по кожата, покрити с люспи. *Едната, по-голямата* (мома), *беше черна с бели петна по лицето, като от лишеи.* Йовков. *От ледената вода и лютивия селски сапун лицето ѝ се покриваше с лишеи.* Дим. Димов.

лѝшей[2], -еят, -ея, *мн.* -еи, *м. Бот.* Низшо спорово растение, обикновено като люспи или влакна, което расте по камъните, по кората на дърветата и по земята. Lichenes. *Огромни скали, обрасли с едър мъх и жълтеникави лишеи, ... препречваха вървежа ни.* Вазов. *Дървото нямаше клони, беше покрито със сивосинкави лишеи и обрасло с едри жълтеникави гъби, твърди като камък.* Ем. Станев.

лѝшен, -шна, -шно, *мн.* -шни, *прил.* Излишен, ненужен. *На следующата станция в нашия вагон влязоха още няколко пътника и трябваше да им се отстъпят лишните места.* Ал. Константинов. *Ах, не проблесвайте в моя затвор, / жалби далечни и спомени лишни.* Дебелянов. *Скоро и сама свикна да гледа на себе си като на лишен човек, дошел на света за пакост на другите.* Г. Райчев. □ **За лишен път** — за последен път. *Руменов разбра: Кръстьо бързаше за лишен път да припомни, че, въпреки успокояването, той не трябваше повече да разчита на убежище тук.* Хар. Русев.

лишѐние, *мн.* -я, *ср.* Обикн. *мн.* Оскъдица, нищета. *Той радостно делеше с тях глад, лишения и неизвестността за утрешния ден.* Вазов.

лоб, лòбът, лòба, *мн.* лòбове (рядко), лòба (сл. ч.), *м. Книж.* 1. Горна част на черепа; теме. *Мустаците му... бяха силно прошарени, както и косата му,... а предната част на лоба му беше плешива.* Вазов. 2. Чело. *Пашата, уплашен и с навъсен лоб, / изпрати сто пушки срещу един роб.* Вазов. *Изпити, хлътнали страните, / по мрачен лоб черти дълбоки — / това са, явно е, следите / на изпитания жестоки.* Яворов.

лòбен, -бна, -бно, *мн.* -бни, *прил.* Само в съчет. **лобно място** — място, гдето някой е загинал, умрял от неестествена смърт.

лòбода *ж.* Зеленчуково растение с бледозелени листа, което се употребя за ядене. Chenopodium.

лов, ловът, ловà, *мн.* няма, *м.* 1. Ловене, убиване на дивеч. *Мнозина се занимаваха с лов, правеха капани и ловяха яребици.* Йовков. *От тоя ден нататък аз почнах рядко да ходя на лов.* Елин Пелин. *Дойде есента. Започнахме да ходим на лов за зайци и лисици.* Ем. Станев. *Лов на мечки.* 2. Дивеч. *Обширните гори бяха пълни с лов.* Елин Пелин. *Всеки мислеше, че днес ще падне богат лов.* Елин Пелин.

ловджѝйски, -а, -о, *прил.* Който служи за лов; ловен. *Лепо вървеше бодро и наместяше ремъка на новата си, току-що купена ловджийска пушка.* Елин Пелин. *Две ловджийски кучета се хвърлиха на пътя и, като дращеха с ноктите си влажната пръст, се втурнаха върху кучето на Стояна.* Дим. Талев. *Ловджийски нож. Ловджийски рог. Ловджийски дрехи. Ловджийска шапка.* || Който е свързан с лова като занятие. *Ловджийски живот.*

ловджѝя, -та, *мн.* -ии, *м. Нар.* Ловец.

лòвен, -вна, -вно, *мн.* -вни. *Прил. от* лов. *Ловен парк. Ловно стопанство. Ловна стрелба. Ловна организация. Ловна пушка.*

ловèне, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* ловя *и от* ловя се.

ловèц, *мн.* -вцѝ, *м.* Човек, който се занимава с лов. *Сега вардели да убият и нея, вълчицата. Те са големи ловци, тез Енчевите.* Йовков.

ловѝтба *ж.* Лов, ловене на дивеч, риба и др. *След като се здрависаха и размениха няколко думи по тазгодишната ловитба, онбашията взе карабината на игумена.* Вазов. *Нощем* (мечката) *се предаваше с наслада на ловитба на раци край потоците или пък се опитваше да хване някоя пъстърва из вирищата.* Ем. Станев.

лòвко *нареч.* Сръчно, умело. *Танашакът препусна кон, излезе пред всички и размаха кърпа да го видят. После се улови за шията на коня и ловко се преметна.* К. Петканов. *Глухонемият пристъпи, погледна нагоре към небето, благослови и много ловко смъкна абата от гърба на бедния селянин.* Караславов.

лòвкост, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* ловък; умение, сръчност. *Макар и стар вече, Панарет беше запазил пъргавината си, живите му студени очи гледаха на всички страни и с чудна ловкост следяха кой какво и как работи.* Д. Немиров. *С ловкостта на катерица тя се прехвърляше от клон на клон.* Ем. Станев.

лòвък, -вка, -вко, *мн.* -вки, *прил.* 1. Който проявява голяма сръчност, умение при работа. *Ловък работник.* 2. При който се проявява голяма сръчност. *Под ловките удари на техните чукове камъните се дробят на малки ръбести парчета.* Караславов. 3. *Прен.* Който може, умее да намери изход от всяко положение. *Та Янко е по-ловък и хитър от нас. Няма да се даде той.* Ем. Коралов.

ловя̀, -йш, *мин. св.* -йх, *несв.* 1. Хващам някого или нещо. *Конят присвива уши и се опитва да хапе, но дядо Давид не обръща внимание на това, защото знае, че животното се шегува и лови курткага му само с бърните си.* Йовков. *Хлапетии се промушваха измежду големите и го ловеха за гърбицата.* Йовков. 2. С примка, с въдица хващам, улавям нещо; хващам дивеч. *Ловехме пъстърва с въдица.* Вазов. *Мнозина се занимаваха с лов, правеха капани и ловяха яребици.* Йовков. *Ловя вълци и лисици.* || Убивам с пушка някакъв дивеч. *Ловя зайци.* 3. *Прен.* Старая се да възприема, да доловя нещо. *Той зяпаше в устата на разказвача и ловеше жадно всяка негова дума.* Вазов. **ловя се** *възвр.* и *страд.* *В мътна вода лесно се лови риба.* Погов. □ **Лови ми очите** (разг.) — нрави ми се.

логаритмѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни. *Прил. от* логаритъм. *Логаритмични таблици.*

логаритмѝчески, -а, -о, *прил.* Логаритмичен.

логарѝтъм, -тмът, -тма, *мн.* -тми, *м.* (гр.). *Мат.* Показател на степента, в която трябва да е повдигнато определено число, взето като основа, за да се получи дадено число. *Логаритмът на числото 49 при основа 7 е 2, защото $7^2 = 49$.*

лòгика *ж.* (гр.). 1. Наука за законите и формите на мисленето. *Законите и формите на мисленето, които съществуват вън от съзнанието и независимо от съзнанието, съставят предмета на логиката.* 2. Вътрешна разумност, правилност, закономерност. *Във връзката между събитията има страшна логика.* Вазов. *Такава е желязната логика на живота.* Г. Димитров. 3. Учебен предмет по тази дисциплина. *По логика той има добър успех.* 4. Учебник по тази дисциплина. *Купих си логика.* □ **Диалектическа логика** — наука за общите закони на развитието на природата, човешкото общество и мисленето. **Формална логика** — наука за елементарните закони и форми на мисленето.

логѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* 1. Който е съгласен с логиката; разумен, правилен, закономерен. *И сам той ще се е убедил в това, че такива фантазии мъчно се доказват по логичен и научен път.* П. П. Славейков. *Франк... умря в полето на честта. За едни това ще бъде печално заблуждение, за други — само логична последователност на една честна и искрена душа.* Йовков. 2. Който мисли правилно, разумно. *Той е много логичен.*

логѝчески, -а, -о, *прил.* Логичен. *Логическо мислене. Логически извод.* □ **Логическо ударение** (грам.) — по-натъртен изговор на дума в изречение.

логѝчно. *Нареч. от* логичен. *Той се изразява ясно, точно, логично и малко сухо.* Вазов.

логѝчност, -ттà, *мн.* няма, *ж.* Качество на логичен. *В плана на строежа му* (на палата), *в пъстротата на украсите му не бе господствувала никаква архитектурна идея, никакво съгласие и логичност.* Вазов.

логòй, -òят, -òя, *мн.* -òи, -òя (сл. ч.), *м.* (мадж.). Трети кон, впрегнат от страни на два впрегнати в кола коня. *Те са едри черни коне, с един логой отстрани — също черен, с бяло чело и бели крака.* Йовков.

логотèт *м.* (гр.). *Истор.* Във Византия и в древна България — висш сановник, държавен канцлер и министър на финансите. *Поменатите в тоя роман гръцки титли бяха свързани с високи военни и административни звания. Така, протостатор се наричаше военачалникът,... великий логотет — държавен канцлер и министър на финансите.* Вазов.

лòдка *ж.* Малък, плавателен съд за недалечни разстояния, който се движи обикн. чрез гребла или платна; ладия. *Рибарска лодка с надуто платно браздеше сините води.* Вазов. *Спасителна лодка. Моторна лодка.*

лодкàр, -ят, -я, *зват.* -ю, *мн.* -и, -я (сл. ч.), *м.* Лице, чието занятие е да кара лодка. *Лодкарят равномерно, бавно, | върти лопатите, върти.* К. Христов. *Вземи ме, лодкарю, в своята ладия лека, | която безшумно цепи вълните смолни.* Багряна.

лодкàрка *ж.* Жена лодкар.

лодкàрски, -а, -о. *Прил. от* лодкар.

лодкàрство, *мн.* няма, *ср.* Занятие на лодкар.

лòдос, *мн.* няма, *м.* (гр.). *Диал.* Топъл южен вятър; развигор. *Подухва вятър... Това е лодосът — могъщият предтеча на пролетта!* Йовков.

лòен, -а, -о, *прил.* Направен от лой. *Лоена свещ.*

лòжа[1] *ж.* (фр.). Отделно място за няколко души в зрителна, концертна или друга зала. *Владиков излезе, за да иде в театъра, дето беше поканен в ложата на едно българско семейство.* Вазов. *Министерска ложа. Ложа за дипломатическите мисии в народното събрание.* □ **Масонска ложа** (истор.) — поделение на масонска организация.

лòжа[2] *ж.* (рус.). *Воен.* Дървена част на пушка, в която е поставена цевта.

лòже, *мн.* няма, *ср. Старин.* Легло. *На златно ложе в изнемога | царицата лежеше.* Яворов. *Лежи цар Самуил на свойто царско ложе.* К. Христов.

лозà *ж.* **1.** Храстовидно растение, което ражда грозде. Vitis vinifera. *Берачите слязоха в низината. Тук лозите бяха по-буйни и по-натоварени с плод.* К. Петканов. **2.** Лозница. *Под лозата зелена, до чучура хладни | пак замислен седя.* Вазов. □ **Дива лоза** — декоративно пълзящо растение. Ampelopsis quinquaefolia. *Прозорците на вилата, засенчени с японски рози, дива лоза и бръшлян, угасваха един след друг.* Дим. Димов. *Под манастирската лоза* (наслов на сборник разкази). Елин Пелин.

лозàр, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* Човек, който обработва лозе.

лозàрка *ж.* Жена лозар.

лозàрски, -а, -о. *Прил. от* лозар. *Лòзарски ножици.*

лозàрство, *мн.* няма, *ср.* Занятие, поминък на лозар.

лòзе, *мн.* лозя̀, *ср.* Място, засадено с лози. *Минах, поминах лозя и ниви: | ръжта класиста коню до гриви |...| гроздове тежки греят — жълтица!* П. П. Славейков. *Лозето не ще молитва, ами мотика.* Послов. *Страх лозе пази.* Послов. □ **Намерих се в небрано лозе** (разг.) — изпаднах в стеснително, неловко положение. **Не ми трябва на баир лозе** (разг.) — не ми трябва несигурна, главоболна работа.

лозѝна *ж. Диал.* **1.** Тънка, дълга вейка. *Ятото яребици се прибра в дола, под закрилата на гъстите лозини и тръни.* Ем. Станев. **2.** *Остар.* Лоза (в 1 знач.). *Косерката беше налял в Болецовата мааза пет бъчви с червено вино, три с бяло и две — с пелинаш, подправен с карамфил, канела,... и реса от лозов цвят, набран от диви лозини.* Цани Гинчев.

лозѝнка *ж. Остар.* Лозунг. *Командата беше: на месо удрете! | Лозинката беше: момчета, умрете!* Вазов.

лòзница *ж.* Дълга и разклонена лоза, издигната на дървена скеля; асма. *В къщи ли да влезем или под лозницата да си поседнем, а?* Караславов. *Момите най-често седяха край чешмата... под сянката на една круша и една млада лозница, която се разлистваше буйно по високото си скеле.* Дим. Талев.

лòзов, -а, -о. *Прил. от* лоза. *Лозова пръчка. Лозови храсти. Лозови листа.*

лòзунг, *мн.* -ги, *м.* (нем.). **1.** Кратко, сбито формулиран призив за осъществяване на някаква цел, идея. *Един от главните лозунги на бригадата е лозунгът „Нашият труд е песен".* Караславов. *Ние първи вдигнахме лозунга „Напред към Берлин" и ние най-много отговаряме за сполучливия край на похода.* Вежинов. *Издигам лозунг. Революционни лозунги. Партиен лозунг.* **2.** Плакат с такъв призив. *В просторното, светло и чисто помещение... още от предния ден бяха окачени първомайски лозунги.* Ем. Станев.

лòзунгов, -а, -о, *прил.* Който има характер на лозунг; свойствен на лозунг.

лой, лойтà, *мн.* няма, *ж.* Сурова или претопена тлъстина на овца, говедо и др. *Пътниците накапаха гореща лой по прозорците и закрепиха свещите.* Ал. Константинов. *Овча лой. Говежда лой.*

локàл *м.* (лат.). *Остар.* Голямо питейно или увеселително заведение. *Ето малката цветарка бърза от локал в локал, | де оркестрите разливат плавни звукове ритмични.* Смирненски. *Това кафене не е като големите, елегантни локали, дето всеки ден ще намериш познати и непознати.* Йовков.

локàлен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* (лат.). *Книж.* Който е ограничен по място, който е свързан с определено място. *Говореше се за патрулни нападения, за локални битки.* Вежинов. □ **Локален патриотизъм** — преголямо предпочитане и изтъкване на родното място: град или село.

локализàция *ж.* Локализиране.

локализѝрам, -аш, *несв.* и *св.* (фр.-нем.). *Книж.* **1.** Ограничавам разпространението на не-

що в определени граници. *Локализирам пожар. Локализирам епидемия.* 2. *Рядко.* Фиксирам, закрепвам на определено място. *Локализирам стари книжовни паметници.* **локализирам се** *страд.* и *сред.*

локализѝране, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* локализирам *и от* локализирам се.

лòкам, -аш, *несв. Диал.* Лоча.

лòкане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* локам.

локàут, *м.* (англ.). *Полит.* В капиталистическите страни — масово уволняване на работници от работодателите и преустановяване на работата в предприятията като средство за борба със стачките и исканията на работниците. *Какъв е вашият план? — Да изморя стачния комитет с чакане... После ще обявим локаут и никакви отстъпки!* Дим. Димов.

лòква *ж.* Неголяма вдлъбнатина на земята, пълна с вода, обикн. мътна и дъждовна. *По полето лъщяха големи локви, тъмни, студени и оцъклени като мъртвешки очи.* Елин Пелин. *Той прегази с мъка една локва пред самата врата и почука на нея.* Вазов. || Разляна по земята, по пода и др. течност в по-голямо количество. *Аз виждам ширните арени, / по пясъците локви кръв.* Смирненски. *Чашите заскачаха на местата си и разлятата локва вино потече в тънка плачевна струичка върху немития под.* Ст. Чилингиров.

локмàруху, *мн.* няма, *ср.* (араб.). *Остар.* Вид лекарство против стомашни болки, съставено от спирт и етер. *Ни компреси, ни разтривания, ни локмаруху, нищо не помагаше на болния.* Вазов.

локомобѝл *м.* (лат.). *Техн.* Подвижен паров двигател, който привежда в движение различни машини, особено селскостопански.

локомотѝв *м.* (лат.). Машина с колела, която се движи по релси и предвижва закачени за нея вагони. *Остро пищи свирката на локомотив. Току-що е пристигнал тренът.* Йовков. *Дизелов локомотив. Парен локомотив.*

локомотѝвен, -вна, -вно, *мн.* -вни. *Прил. от* локомотив. *Локомотивен завод. Локомотивен парк.*

локỳм *м.* (араб.). Сладкарско изделие, обикн. във форма на четириъгълни късчета, приготвено от нишесте, захар и др.

локỳмен, -а, -о. *Прил. от* локум. *Локумена кутия.*

лом, лòмът, лòма, *мн.* ло́мове, лòма (сл. ч.), *м.* Инструмент във вид на железен кол, с който се къртят камъни. *Дядо Моско започна сам да вади камъни... Чуваха се тъпи удари на лом.* Йовков.

ломлѝв, -а, -о, *прил.* Който лесно се ломи.

ломлѝвост, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* ломлив.

ломòтене, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* ломотя. *Престани с твоето ломотене.*

ломòтя, -иш, *мин. св.* ломòтѝх, *несв. Разг.* Говоря неясно, неразбрано. *Той задърпа по-силно баща си, почна да ломоти нещо и да разправя с ръце и с очи.* Елин Пелин. *Туристи с изпечени лица, гологлави и в къси панталони, опитват всички ликьори и ломотят на неразбрани езици.* К. Константинов.

ломя̀, -ѝш, *мин. св.* -ѝх, *несв.* Разбивам нещо на парчета; троша, чупя. *С жилавите си мускулести ръце те ломяха земните твърдини и с лампички в ръце, като разпръсваха мрака, напредваха стъпка по стъпка.* Ив. Мартинов. || *Прен.* Унищожавам, сломявам. *Да работим! Няма тук оръжье / по-велико, силно от труда, / само то е вярно и не лъже, / свят ломи, победно е всегда.* Вазов. **ломя се** *страд.* и *сред.*

лòнджа *ж.* (ит.). *Истор.* Събрание на майсторите от някой еснаф. *Повикаха татя за лонджата.* Ст. Чилингиров. || Място, гдето става такова събрание. *Ще се събират* (еснафите) *в лонджата и ще молят управителя да не позволява на Гиня да отвори магазина с европейски стоки.* Ст. Чилингиров.

лòно, *мн.* няма, *ср. Книж. Старин.* Недра, утроба, вътрешност. *Ечи ти, мощен удар мой, / вълнувай се ти, земно лоно!* Н. Хрелков. □ **В лоното на нещо** (търж.) — за означаване на място, гдето човек може да се приюти, да намери спокойствие, закрила. *Православната църква нищо не губи. Тя със Сара ще приеме едно ново чедо в лоното си.* Вазов. *Той намираше повече наслаждение в лоното на природата.* Вазов.

лопàта *ж.* 1. Железен или дървен уред във форма на широка плоскост с дръжка, с който се рине, копае или загребва нещо. *Кирки, лопати, мотики заиграха и междите падаха, падаха.* Ст. Даскалов. *След два-три часа Панчо се върна от нивата с търнокопа и лопатата.* Влайков. *Всеки къщовник... бърза да си донеса вода за през деня..., защото той знае, че щом се съмне добре, трябва с мотика и лопата да върви на работа.* Блъсков. 2. Весло, гребло. *Хаджи Хасан ага и другарят му се наместиха в ладията. Ладиарят взе лопатата.* Вазов. □ **С лопата да гиринеш** (разг.) — срещат се много често, има ги в голямо количество. *Минеш през още по-тясна дупка и какво виждаш? Тук куп лири, там меджидии, алтъни безчет, а пък рубетата — с лопата да ги ринеш.* Д. Немиров.

лопатàр[1]**,** -ът, -а, *мн.* -и, *м.* Работник, който работи с лопата, рине. *И изхвърлят упорито / лопатарите чакъл.* Ас. Босев.

лопатàр[2]**,** -ят, -я, *мн.* -и, *м.* Вид изкуствено развъждан у нас елен с широки сплескани рога. Dama dama.

лопàтка *ж.* 1. *Умал. от* лопата. *На една от скамейките в посипаните с пясък алеи стояха забравени детски играчки: малко дървено велосипедче и тенекиена кофичка с лопатка.* Дим. Димов. 2. *Анат.* Плоска широка кост във форма на лопата в горната задна част на гръдния кош; плешка.

лопèн, *мн.* няма, *м. Нар.* Растение със сиви мъхнати листа и жълти гроздовидни цветове. Verbascum thapsiforme.

лòпош и **лòпуш,** *мн.* няма, *м. Нар.* Растение репей.

лорд, лòрдът, лòрда, *мн.* лòрдове, *м.* (англ.). 1. Най висшата дворянска аристократическа титла в Англия. 2. Лице, което има такава титла.

лорнèт *м.* (фр.). Очила с дръжка, които при гледане се държат в ръка. *От там гледат с лорнетите си натруфени дами, гледат през златните си очила и облечени в черно мъже.* Йовков.

лост, лостът, лоста, *мн.* лостове, лоста (сл. ч.), *м.* **1.** Здрав железен или дървен прът за повдигане на тежки предмети, за копаене и пр. *Тачката провря железния лост в тъмния зев на прозореца и се помъчи да изкриви железните пръчки.* Йовков. *Лостът се отмести, вратата скръцна и се отвори.* К. Петканов. **2.** *Физ.* Приспособление във вид на прът, подпрян в една своя точка на твърд предмет, което служи за повдигане на голяма тежест чрез малка сила. **3.** *Прен.* Двигател, подбуда за действие. *Диктатурата на пролетариата е мощен лост на обществения, политически и икономически прогрес.* В. Коларов. **4.** *Спорт.* Гимнастически уред, който се състои от дебел железен прът, издигнат хоризонтално над земята с две подпори. *В гимназията на лоста и паралелката ти правеше чудеса.* Дим. Димов.

лотарийн, -ййна, -ййно, *мн.* -ййни. *Прил. от* лотария. *Лотариен билет.*

лотария *ж.* (ит.). Вид игра, при която може да се спечели предмет или парична сума срещу предварително купен билет. *Спечелих от държавната лотария. Тегленето на лотарията ще стане наскоро.*

лотос *м.* (гр.). Южно блатно растение с щитовидни листа и големи розови цветове, свещено на древните египтяни и индуси. Nelubium speciosum. *Някога в Египет хората обожаваха и лотоса, бялото и нежно цвете на лунните нощи.* Йовков.

лоча, -иш, *мин. св.* лочих, *несв.* За животно — поемам течност с езика си. *Довечера ще дойде вльк | юнаку кръв да лочи.* Вазов. *Покритото мляко котки го не лочат.* Посл.

лош, -а, -о, *прил.* **1.** За човек — който има недобър характер, недобри прояви; зъл, злобен. *Противоп.* добър. *Светът се измени, лоши станаха хората.* Йовков. *Кучето сега квичеше отчаяно. . ., молеше се с човешки глас за спасение от тия лоши момчета.* Вазов. || Който изразява злина, злоба. *На светлината на огъня Яна видя лошия му поглед и се уплаши.* К. Петканов. *Лоши думи.* **2.** Който не е такъв, какъвто трябва да бъде, който не прави нещо така, както трябва да се прави. *Лош работник. Лош психолог. Лош разказвач.* || Който не се извършва така, както трябва. *Лошо управление. Лошо поддържане на машините.* **3.** Който е недоброкачествен. *Не виждаш ли, че това е един обикновен некаптиран извор, с лоша, варовита вода.* Караславов. *Лоша храна. Лош плат.* || Който е неприятен на сетивата. *Тук наблизу са химическите заводи. Дим и лоша, тежка миризма.* Г. Белев. *Виното има лош вкус.* **4.** Който не е съобразен с някакъв ред, правила. *Вътрешноорганизационните недостатъци на строителните организации се изразяват в лошата организация на труда.* В. Червенков. *Лошо поведение. Лоша дисциплина. Лошо държание.* **5.** Който вдъхва опасения, който носи нещо недобро. *Но лош ден настанал: неверници люти | земя ни сторили я плен и пожар.* Вазов. *Черен гарван прелетя над тях и заграка — лош знак!* Йовков. *Лошо предчувствие.* **6.** *Прен.* Неприятен, тежък, мъчителен. *Лош е животът по чужди врата. Тежко е да слугуваш на други хора.* Влайков. *Лошо настроение.* || Неблагоприятен. *Имам лошо мнение за някого.* **7.** *Прен.* За време — студено, дъждовно, кално и пр. *Лоша зима е настала. — | . . . | Вятър вей, и мраз, и хала.* Вазов. *Хубавата мина пролет, | топло лято превали, | иде есен с мрачен поглед — | лошо време, дъжд, мъгли.* П. Р. Славейков. **8.** *Нар.* За болест или болезнено състояние — тежък, опасен. *Аз знам: един работник е горял —| от лоша кашлица и задух дразнен.* Вес. Георгиев. **9.** Като *същ. ср.* **лошо, лошото** — нещо тежко, неприятно; лоши неща. *Лошото дойде по-късно. Той напусна работата си, започна да пие, разори се.* Йовков. □ **Държа лош език срещу някого** (разг.) — говоря злобно, клеветя, хуля някого. *Донко Петров и докторът не се стърпяха да не покажат недоволството си пред Славчо Куртоолу и Лазара за дето ги подвели да държат лош език пред даскал Стефана.* Д. Немиров. **За лошо** (разг.) — за нещо с тежки последици. *За убаво или за лошо ти се доверих вчера — не зная.* Хар. Русев. **Излезе му лоша дума** (разг.) — започнаха да говорят за него лоши, неприятни неща, клевети. *Та и какво да правят, да не вардят, като знаят, че ако излезе лоша дума, а оно ще е срам и укор на целата задруга!* Мих. Георгиев. **Лош проводник** (спец.) — вещество, материя, която не пропуска електрически ток, топлина, звук и др. *Котленият камък е лош проводник на топлината.* **Лоша пъпка** (нар.) — народно название на антракс, синя пъпка. **Лоши езици** (разг.) — за люде, които правят интриги, клюки; клеветници. *Лошите езици разправяха, че бай Коце Маждраганов довел жена си в София, в хубавата къща, но . . . той я върнал в Бояна с думите: „Не си достойна да ми ядеш лебо".* Л. Стоянов. **Лоши очи** (нар.) — според представите на суеверните: за люде, които могат да причиняват зло, болест и пр. с погледа си. *Както нямат пламък тези свещи, | с лошите очи да нямаш срещи.* Багряна. **Тръгнал по лош път** — станал неморален, нечестен, развратил се. *Никой не знаеше какво става с нея. Разправяха, че тръгнала по лош път.* Елин Пелин.

лошав, -а, -о, *прил. Нар.* Лош. *Той е лошав човек.* Влайков. *Той търчи, задъхан, бледен, | гологлав и рошав, | гаче бяга в страх пред някой | звяр невидим, лошав.* Вазов.

лошавина *ж.* Лошота. *Имотността и славата на хаджи Донков затуляха в очите на дядя Славча всичките негови лошавини.* Влайков.

лошо *нареч.* **1.** Не така, както трябва; зле. *Противоп.* добре. *Ех лошо, ех, лошо светът е устроен! | А може по-иначе, може.* Вапцаров. *Ти си сприхав и лошо си тълкуваш това.* Елин Пелин. *Работата е лошо организирана.* **2.** Като възклицание — не е добре. *Съмва се . . . — Лошо, няма да стигнем на време, — изпъшка тя.* Вазов. *От какво страдате? — От гръдна жаба. — Лошо!* Дим. Димов. **3.** Тежко, опасно, зле. *То лежеше неподвижно, а по тялото му не трепкаше нито едно мускулче. „Да не се е спънало и да се е ударило лошо при падането?" погледна го озадачено Юрталана.* Караславов. □ **Лошо ми е** — не се чувствувам добре, става ми зле, прилошава ми. *Лошо ми е, ще умра, нещо ме души.* Йовков. **На лошо е** (разг.) — не предвещава нищо добро. *Тоя сън е на лошо.* Вазов. **Нека ми е лошо** (разг.) — за израз на задоволство от постигнато положение.

лошокачествен, -а, -о, *прил.* Който има лошо качество. *Лошокачествена стока. Лошокачествена работа.*

лошокачествено. *Нареч. от* лошокачествен. *Лошокачествено изработени стоки.*

лошота *ж.* Качество, проява на лош. *Не виж ли? Редом лошота, | злочестини големи.* П. Р. Славейков.

лошотия *ж.* **1.** Качество на лош човек, проява на лошо отношение; злоба, злина. *Еснафът ще ти се опре, няма да ти даде лесно да отвориш нов дюкян ... То не че няма място и работа и за тебе, но няма да ти дадат, — от завист повече, от лошотия.* Дим. Талев. **2.** Нещастие, злина. *Не, не може | световний ред преиначен да бъде | ни в лошотия, ни в добро.* Михайловски. **3.** Обикн. *мн.* Лоши, неприятни неща. *И да чуеше такова нещо! Трябваше търчешката да дойде: ... — да каже, — приказват се такива и такива лошотии за тебе, глей там, уреди ги с време.* Караславов.

лоялен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* (англ.). *Книж.* Който е в рамките на закона, реда, почтеността; честен, почтен, коректен. *Лоялно сътрудничество.*

лоялно. *Нареч. от* лоялен. *Държи се лоялно.*

лоялност, -тта, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* лоялен. *Сега ще бъдем поставени всички на едно изпитание, доколко ние всички ... сме се научили на лоялност, взаимна търпимост и взаимно уважение.* Г. Димитров.

луга *ж.* Отпадъчна вода при производството на сапун. || *Нар.* Пепелива вода за пране или за варене сапун. *Луга е пепелива вода, ичак ликшия, с която мият нечистите съдове.* П. Р. Славейков.

лугав, -а, -о, *прил.* Който има неприятен вкус на сапун, луга и др.

луд, -а, -о, *прил.* **1.** Който е изгубил разсъдъка си, който проявява признаци на безумие. *С коса буйна, разхвърляна | по плещи високи, | да я види сега някой, | би я взел за луда, | изгубена из горите.* Вазов. *Не е луд който изяда два зелника — луд е оня, който му ги дава.* Погов. **2.** Който постъпва необмислено, непредпазливо, безумно. *Луд ли беше тоя баща, който беше я пуснал сама из тия планини?* Йовков. *Къде ще ходиш, луда ли си, бабо? | ми дума старецът, мирувай тук!* Н. Марангозов. **3.** *Прен. Разг.* Немирен, палав, буен. *В гимназията тя бе най-немирната и луда ученичка.* Вазов. *А мила беше тя, проклетницата, колкото и да беше непокорна и, кажи го, луда.* Дим. Талев. **4.** *Прен.* Бърз, буен, необуздан. *Къдрав, лих поток се пени, | блъска се от бряг на бряг; | плахо папрати зелени | гледат лудия му бяг.* Яворов. *Лудо хоро.* || Израсъл буйно, избуял. *Покрай реката луда гора от царевици и коноп, дъх на пожънати ниви и на зеленчукови градини.* Я. Каралийчев. **5.** За чувства, желания и др. — много силен, много голям, много буен. *Пламтежът не знаеше предел, очите искряха мълнии от луда радост.* Вазов. *И като извади от джеба си едно възвание — ... сложи на устните ми мястото, дето бе цапано с кръв, и сам после взе да го целува с луда страст.* Величков. *Луд възторг.* **6.** Като *същ.* **лудият** — луд човек. *Додето мъдрите се намъдруват, лудите се наскачат.* Погов. *От пиячия и лудият бяга.* Погов. **7.** Като *същ. ср.* лудо — в народните песни: буен, млад човек. *В път застигна мома мала, | на седенки закъсняла, | викна лудо от далеко: | „Чакай, момне, по-полека, | заедно да идем двама".* П. П. Славейков. *Лудо младо неженено.* □ **Луда глава** (разг.) — буен, храбър до безразсъдство човек. *Бунтовете ги правят луди глави.* Вазов. **Луди пари** — много пари, големи суми. *Майстор излезе тоя синковец! — продължаваха да подмятат селяните, като гледат какви луди пари падаха в механата и в бакалницата му.* Влайков. *Той пръска луди пари, защото не са негови.* Йовков. **Лудо младо, луд гидия** (в народните песни) — буен млад момък. *Първа ми севдо, първа изгоро, не жали | луда гидия, | че ще далеко нейде забегне | млад харамия.* Вапцаров. *Огреяла месечинка, | Йоване ле, лудо младо.* Нар. пес. **Луд съм за (по) някого** — много обичам, силно съм влюбен в някого. *Като оназ вечерница в небето, | една бе в село Ралица девойка | и цяло село лудо бе по нея.* П. П. Славейков.

лудетина *ж.* и *м.* Палав, немирен, буен човек. *А пък тя, нали я знаеш, една отворена, една дяволита, една лудетина.* Влайков. *Ние бяхме трима другари, | трима необуздани лудетини: | помнят селските стари дувари | и игрите и боевете ни.* Хр. Радевски.

лудешката *нареч. Разг.* Лудешки. *Васил караше тоя път лудешката. Кобилките минаваха от тръс в галоп, от галоп пак в бърз тръс.* Йовков.

лудешки, -а, -о, *прил.* **1.** Присъщ на луд; безумен, необмислен. *Зная, че за мнозина моите намерения изглеждат лудешки... Но това не може да ме разколебае. Подир два дена аз тръгвам.* Елин Пелин. *Навярно си спомняш далечните селски ливади | ... и многото луди игри и лудешкия смях.* Хр. Радевски. **2.** *Прен.* Буен, стремителен, необуздан. *Изведнаж отнякъде с мощен рев изникна самолет и се втурна с лудешка бързина към плаца.* Вежинов. *Изплашените животни надават страшен рев... и се втурват в лудешки бяг из степта.* Св. Минков.

лудешки *нареч.* Много силно, много буйно. *Главният герой е твърде влюбен, лудешки, безумно, безнадеждно влюбен в една личност, която се обича с другиго.* Вазов. *Един заяк изскочи от някъде и хукна лудешки по тютюневите стърнища.* Дим. Димов.

лудея, -ееш, *мин. св.* лудях, *прич. мин. действ* лудял, -а, -о, *мн.* лудели, *несв.* **1.** Проявявам признаци на лудост или на много силно раздразнение. *На волност го* (Балдуина) *тегли. Ала ломят ли се решетки от челик? Не е с ума си — откато влезе в кулата, лудее.* Н. Райнов. **2.** Проявявам буйност. *Изплашеният кон скача, бъхте се, лудее тъй, че, когато Темелко го изкара на пазара, още върви като попарен.* Йовков. || *Прен.* За вятър, буря — бушувам. *Дни и нощи северният вятър лудя над равнината. Събаряше комини, чекръците на бунарите пращяха от бесния му напор.* Я. Гуляшки. **3.** Изпитвам силно любовно чувство, влечение. *Мнозина от момците лудееха по нея.* Влайков. *Тя ме иска, аз по нея | мир не зная, луд лудея.* Яворов.

лудина *ж.* Проява на буйност, палавост, лудост. *Шеги, подмятания, лудини, — нищо не оставиха на мира, до тъмна вечеря.* П. Ю. Тодоров.

лудичък, -чка, -чко, *мн.* -чки, *прил.* Палавичък, възлуд. *Кака Гинка, ..., приказлива, хле-*

воуста и лудичка..., забавяваше гостите с шеги и подигравки. Вазов.

лу̀дница *ж. Нар.* Болница за душевно болни, за луди. *Посъветваха майка ѝ да я заведе в лудницата при София.* Вазов. ‖ *Прен.* Място, гдето е много шумно, безпокойно, което прилича на лудница.

лу̀до. *Нареч. от* луд. *Конете продължаваха да препускат все тъй лудо, но не излизаха от пътя.* Йовков.

лудорѝя *ж.* **1.** Проява на буйност; немирство, палавщина. *И втъва Петър в размисли по прежен луд и невъздържан живот... Припомня той лудории по хора и мегдани, свирни, закачки.* Ц. Церковски. *Дете бе той и детински бяха неговите лудории.* Елин Пелин. **2.** Обикн. *мн.* Неразумна, опасна постъпка. *Ако се срещнеш с някои от тях* (калфите), *кажи им да се пазят от лудории. Тъй ги съветва не само дядо им хаджи Добри, но и целият еснаф.* Ст. Чилингиров.

лу̀дост, -ттà, *мн.* няма, *ж.* **1.** Състояние на човек, изгубил разсъдъка си; умопомрачение, безумие. *Той беше умопобъркан човек, но не буйствуваше и не пакостеше никому. Лудостта му, кротка и безвредна, се проявяваше в някакво надменно величие и грандомания.* Йовков. *Тиха лудост.* **2.** Необмислена постъпка. *Здрависал се, па захванал да го съди, каква е тая лудост да пътува с потерята.* Вазов. *Няколко пъти вече минава през ума ми.., да отида при него и да моля да ми каже самата истина...— Но това е лудост, лудост, — мислех си.* Г. Райчев.

луду̀вам, -аш, *мин. св.* луду̀вах, *несв.* **1.** Проявявам признаци на лудост; буйствувам. *Ковачът и Тачката подкрепяха Чумака, който лудуваше и се мяташе между тях.* Йовков. **2.** *Прен.* Немирствувам, палувам. *Всички бяха много весели, смееха се и лудуваха като деца.* Йовков. *И от ранно утро до късна нощ да гледам през широкия прозорец на дюкяна как лудуват моите връстници, как се задирят волно.* Ст. Чилингиров.

луду̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* лудувам. *Ожени ли се веднаж човек, свършва се всичко: до женитбата е лудуване и младост.* Г. Райчев.

лужичàнин, *мн.* лужичàни, *м.* Лице от западна славянска народност, която живее в Германия по горното и средно течение на р. Спрева (Шпрее).

лу̀жишки, -а, -о. *Прил. от* лужичанин. *Лужишки език.*

лук, лу̀кът, лу̀ка, *мн.* няма, *м.* Градинско растение с лют вкус и силна миризма, луковицата и листата на което се употребят за ядене; кромид, червен лук. *Ръжен хляб и сол или лук най-често, чушки сурови или печени —...— това ѝ беше най-обикновената храна.* Влайков. *Пресен лук. Стар лук.* □ **Бял лук** (нар.) — чесън. **Ни лук ял, ни на лук мирисал** (погов.) — за човек, който се преструва, прикрива се, че не знае нищо, че не е участвувал в нещо. **Праз лук** — праз. **Сгазил лука** (разг.) — за човек, който е направил нещо нередно, престъпно, нарушил е закона, реда. **Чеснов лук** — чесън.

лукàв, -а, -о, *прил.* **1.** Който действува коварно, подло, с измама; хитър. *С това лукавият хан раздухваше враждата, която бе усетил, че дели деспота и патриарха.* Вазов. *Съзнавах... че той е отвратителен скъперник, егоист, лукав хитрец, лицемерен експлоататор.* Ал. Константинов. **2.** Който изразява коварство, подлост, измама. *Цар Йоан сякаш отначало се разсърди... Ала скоро предишната лукава и хитра усмивка пробягна по устните му.* Ст. Загорчинов. **3.** Като *същ. м.* **лукавият** — название на дявола. *Той видя на няколко крачки от себе си, че седи лукавият и люлее краката си над пропастта. — Не си ли ти сатаната?* Елин Пелин.

лукàво. *Нареч. от* лукав. *Тя скришом бе взела няколко кехлибарови зърна от броеницата ѝ... и сега гледаше лукаво как калугерицата ги диреше наоколо си.* Вазов. *Зиме Доне Козицата ... по цели нощи мръзнеше да чака лисици край селото и, за да ги примами, лукаво кукуригаше като петел.* Елин Пелин.

лукàвство, *мн.* няма, *ср.* Качество на лукав; хитрост, коварство. *У него нямаше лукавство и задни мисли.* Йовков. *Той мразеше сопотненци за тяхната гордост, за тяхното лукавство и притворна набожност.* Вазов. *С хитрост и лукавство тя* (лисана) *била позната / — друга като нея нямало в гората.* А. Разцветников. ‖ Лукава постъпка. *И прости моя смях преднамерен, / моето женско лукавство понякога.* Багряна.

лукàвствувам, -аш, *несв. Рядко.* Проявявам лукавство, постъпвам лукаво. *Тя кокетничеше, лукавствуваше, преструваше се.* Елин Пелин.

лукàнка *ж.* (лат.). Вид дебела и сплескана сушена наденица, която се яде сурова. *Поднесоха ми червено чирпанско вино и мезе — коприщенска луканка.* Вазов. *Свинска луканка.*

лу̀ков, -а, -о. *Прил. от* лук. *Луков разсад.* □ **Лукова глава** (разг., презр.) — нещо нищожно, без значение. *Той кмет ли е или лукова глава?* Л. Стоянов.

лу̀ковица *ж.* Вид подземно стъбло на растение, с форма на лук.

лу̀ковичен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* В *съчет.* **луковични растения** — растения, чийто корен е луковица.

лукс, лу̀ксът, лу̀кса, *мн.* няма, *м.* (лат.). Преголеми удобства и богата, разкошна обстановка; комфорт, разкош. *Цената на картините е много рядко под сто долара. Те са един лукс, определен само за хората, които могат да платят толкова пари.* Г. Белев. *Жена му, която бе от старо търговско семейство и бе прекарала живота си сред лукс и удобства, не можеше да се помири с мисълта, че цял живот ще бъде без слугиня.* Ив. Мартинов. □ **Лукс е** — за нещо рядко, което мъчно се намира. **Позволявам си лукса** (разг.) — правя нещо, което не е обикновено за мене, не е по силите или възможностите ми, или е нередно. *Не може да има в новия кабинет хора, които стоят на два стола. Някои депутати могат да си позволят такъв лукс.* Г. Димитров.

луксо̀зен, -зна, -зно, *мн.* -зни, *прил.* Който е свързан с големи удобства; разкошен, скъп. *Луксозен живот. Луксозна кола. Луксозно облекло. Луксозни предмети. Луксозно издание.*

лулà *ж.* (пер.). Тръбичка за пушене, разширена и закривена в единия край, гдето се поставя скълцан тютюн. *Извади* (дядо Петър) *кутията с нарязан тютюн и напълни лулата.* Хар. Русев. *А с усмивка благодушна / гледат*

старци отстрана / и лулите им светулкат / в околната тъмнина. П. П. Славейков. □ **Лула тютюн не струва** (разг., пренебр.) — няма никаква цена, стойност.

лу̀мвам, -аш, *несв.*; **лу̀мна,** -еш, *мин. св.* лу̀мнах, *св.* За огън, пламък — избухвам изведнаж. *Изведнаж грамадни огнени езици лумват, извиват се и се умножават.* Смирненски. *В нашето лозе също гори огън — някой донася от някъде голям сноп бурени, подклажда ги и лумват високи, червени пламъци.* Г. Райчев.

лу̀мване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* лумвам.

лу̀мна. Вж. лумвам.

лу̀мпенпролетариа̀т, *мн.* няма, *м.* (нем.). В капиталистическото общество — декласиран слой от люде: скитници, просяци, крадци, бедняци и др.

лу̀на *ж.* Малко, тъмно петно като точица по кожата. *А на гръд от ляво луна кадифяна / и венче над луна от кога остана?* Яворов.

луна̀ *ж.* 1. Спътник на земята, който заедно с нея се върти около слънцето и нощем свети с отразена светлина; месец, месечина. *Огряват звездите, / след туй на небето / излиза луната.* Вапцаров. *През клоните блесна едно сребърно рогче от луната и заля в бледна светлика всичко.* Вазов. *А грей замислено луната, / морето дреме, ветрец вей.* Яворов. 2. *Разш. Астр.* Спътник на коя да е планета.

лунатѝзъм, -змът, -зма, *мн.* няма, *м.* (лат.). *Мед.* Болест, при която болният ходи на сън, като извършва и различни действия; сомнамбулизъм.

лунатѝк, *мн.* -ци, *м.* Лице, което страда от лунатизъм; сомнамбул.

лунатѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни. *Прил. от* лунатик. *Мъже и жени се носят из дансинга с отмерени, лунатични стъпки.* Св. Минков.

лунатѝчка *ж.* Жена лунатик.

лу̀нен, -нна, -нно, *мн.* -нни, *прил.* 1. Който се отнася до луната, сързан с луната. *Ясна звездна нощ прогони / есенний намръщен ден; / през посърналите клони / смей се лунний лик студен.* К. Христов. *Лунно затъмнение. Лунни петна.* 2. За вечер, нощ — който е осветен от луна. *През рамките на прозорците светеше лунната нощ, дълбока, млечнобяла и тиха.* Йовков.

лу̀нест, -а, -о, *прил.* Луничав. *Зад него* (агента) *беше се изправил втори агент — с червено лунесто лице, с белег на челото.* М. Марчевски.

лунѝца *ж.* Обикн. *мн.* Малко тъмно петънце, като точица по кожата.

луннча̀в, -а, -о, *прил.* Покрит с лунички. *Той беше снажен, плещест момък с червена къдрава коса и луничаво лице.* Ст. Загорчинов.

лунѝчка *ж.* Луница. *Янко помнеше как изхвърлиха из участъка на улицата бедната слабичка жена с дребни лунички по бузите тъй смазана от бой, че не можеше да стане.* Ем. Коралов. *Устните ѝ малки като ягоди..., а близу до брадичката си имаше черна като течица луничка.* Елин Пелин.

луп *междум.* За наподобяване шум от падане. *Дойде ѝ на ум* (на Рада) *да хване кофата у ръце па да се спусне с нея в кладенеца! Да се спусне, па това си е! Луп у водата, па нищо!* Мих. Георгиев.

лу̀па *ж.* (фр.). *Физ.* Двойно изпъкнало увеличително стъкло; леща. *В личния си багаж той носеше разни учудващи дреболии, например лупа за четене на ситни надписи.* Дим. Димов.

лу̀пам, -аш, *несв. Разг.* Удрям, бия, тупам.

лу̀пане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* лупам.

лу̀пвам, -аш, *несв.*; **лу̀пна,** -еш, *мин. св.* лу̀пнах, *св. Разг.* Падам, тупвам на земята.

лу̀пване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* лупвам.

лу̀пинг, *мн.* -ги, *м.* (англ.). *Авиац.* При високо летене със самолет — извършване на ловки премятания, бързи спускания или изкачвания и пр. *Летището беше обградено от мравуняк хора. Погледите на всички бяха отправени към облачното небе, където летците показваха своята сръчност в правене на лупинги и други фокусничества, които предизвикваха буен възторг.* Г. Белев.

лу̀пна. Вж. лупвам.

лу̀стро, *мн.* няма, *ср.* (ит.). *Разг. Остар.* 1. Лак. *Баща ми взе ботушите от ръцете му, очисти им лустрото с престилката си и се вгледа в тях като годеник в лицето на своята годеница.* Ст. Чилингиров. 2. *Прен. Пренебр.* Външен блясък, обикновено израз на нещо повърхностно. *Транков привлече... Тотка с лъскавината на своята външност и обноски, лустро върху една дребна и просташка душа.* Вазов.

лустро̀сам. Вж. лустросвам.

лустро̀свам, -аш, *несв.*; **лустро̀сам,** -аш, *св. Разг. Остар.* 1. Покривам, намазвам с лустро; лакирвам. *Поручик Канелов, позволете ми да ви науча, че вестовоят ви лустроса обувките.* Вазов. 2. *Прен.* Придавам външен блясък.

лустро̀сване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* лустросвам.

лу̀там се, -аш се, *мин. св.* лу̀тах се, *несв., сред.* 1. Ходя без цел; бродя, блуждая. *Ходи, лута се замислен, / нищо го не радва.* Вазов. *Погледът ѝ се луташе из хорището и, като зашеметена пеперуда, не знаеше къде да кацне.* К. Петканов. 2. Не мога да намеря път, посока; губя се. *Цяла нощ се лутал из дъжда, до като намери селото и къщата на чича си.* Йовков. || *Прен.* Не мога да намеря истинския, правилния път за достигане на някаква истина, извод и пр. *Припомням си нашите трудово-кооперативни земеделски стопанства. Ний още се лутаме..., но верен е пътят, по който е тръгнал народът ни.* Н. Фурнаджиев.

лу̀тане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* лутам се. *Те намериха квартирата на военния лекар след дълго лутане из жегата и праха на селището.* Дим. Димов.

лу̀таница *ж.* Продължително лутане. *Всеки бързаше да приготви нещо за себе си и за семейството си и до късно вечерта цареше голямо движение и лутаница.* Йовков. || Бъркотия. *На гарата — народ — море. / ... Безкрайна лутаница. Вавилон.* К. Христов.

лу̀тър, *мн.* няма, *м.* (лат.). 1. Обработена кожа от видра. *Палто от лутър.* 2. Плат за горни дрехи, който имитира кожа от видра.

луч, лучъ̀т, луча̀, *мн.* лучѝ, лу̀ча (сл. ч.), *м. Остар.* Лъч. *А в тоя същи поглед се преплита / нов луч на нова обич.* П. П. Славейков.

лу̀ча, -иш, *мин. св.* лу̀чих, *несв. Остар.* Меря се, улучвам. *Докторът лучеше с ловджийската си пушка едно голямо петно от лишеи на една скала на изток.* Вазов. *А до колко далеч бият бурските пушки? — Лучат добре на три километра. Ама човек ли е, лалугер ли е — там остава.* Вазов.

луча̀ *ж. Остар.* Лъч. *Сред тревогите на това окаяно положение лъсна една луча от надежда.* Вазов.

лу̀чене *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* луча.

лу̀ченица *ж. Диал.* Ядене, приготвено от счукан лук, чушки и домати; лютика, лютеница.

лу̀чен, -а, -о, *прил.* Който е направен от лук, с лук. *Лучена яхния.*

лу̀чец, *мн.* няма, *м. Умал. от* лук. *Добророман поклати глава. — Аз съм здрав, какво ми е? Бог е дал и мерудия, и лучец, и праз, па най-вече хлебец.* Ст. Загорчинов.

лучѝст, -а, -о, *прил. Остар.* Лъчист. *О, скъпа родна реч! | Ти — като на дете усмивката лучиста.* К. Христов.

лъв, лъвът, лъва̀, *мн.* лъвове, лъва (сл. ч.), *м.* **1.** Голям хищник от рода на котките с жълтеникава козина и с грива у мъжките. *Лъвът реве. Африкански лъв.* **2.** Образ на лъв, като емблема на българския национален герб.

лъвѝца *ж.* Женски лъв. *Тя беше навела глава и здравите ѝ мускулести ръце стискаха заплашително бастуна. Приличаше на лъвица, която се готви за нападение.* Дим. Димов.

лъ̀вски, -а, -о. *Прил. от* лъв. *Муле с лъвска кожа се покрило.* Михайловски. *Отнякъде се понесе глух, като из под земята, странен рев, приличен на лъвско рикание.* Елин Пелин. *Лъвското знаме, ушито от Рада, било развяно на сред мегдана.* Вазов. ◻ **Лъвска част, лъвски пай от нещо)** — най-голямата, най-важната, най-ценната част от нещо. *Стана алчен за злато и лъвския пай от всяка плячка вземаше за себе си.* Йовков.

лъ̀вски. *Нареч. от прил.* лъвски. *С гордост си спомняме за Лайпцигския герой Георги Димитров, който ... се бори лъвски за спасяването на мира и цивилизацията.* Г. Белев.

лъ̀вче, *мн.* -та, *ср.* **1.** *Умал. от* лъв. **2.** Значка, която представя изображение на лъв. *Сред стаята стоеше Милуш. Неговият Милуш, с хайдушка премяна, с високи бели навои и с кръстосани черни върви на тях. На главата му калпак с лъвче, в ръцете му сабя.* Йовков.

лъг, лъгът, лъга̀, *мн.* лъговѐ, лъга (сл. ч.), *м.* Горичка всред ливада на влажно място.

лъ̀гане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* лъжа *и от* лъжа се.

лъго̀тя, -иш, *мин. св.* лъго̀тих, *несв. Разг. Презр.* Лъжа, мамя. *Какво ви лъготят? — ръмжеше той пред селяните. — Та слепи ли сте?* А. Гуляшки.

лъ̀джа *ж* (тур.). *Диал.* Топла минерална баня.

лъжа̀, -еш, *мин. св.* лъга̀х, *несв.* **1.** Не казвам истината. *Лицето на византиеца наистина се измени. Той загледа Игрила, сякаш искаше да познае лъже ли българинът, или казва истината.* Ст. Загорчинов. *Току рекли Върбан лош... Лъжат. Дип добър си е Върбан.* Йовков. *Ти видя ли тази случка? — Видях я. — Лъжеш... Тази история не се е случила тук, а в Порто Лагос.* Дим. Димов. *Лъже като дърт циганин.* Погов. **2.** Мамя, залъгвам някого с нещо. *Лъжи душата си с възвишени мечти, | надей се, вярувай, търпи и работи — | а сетне тук ела да си оплакваш дните.* П. П. Славейков. *Аз вярвах, че сте живи и на вашите казвах — те мислеха, че само ги лъжа така.* Стаматов. **3.** Изменям, изневерявам някому; мамя. *Ах, винаги, друже мой, тя ме е лъгала и ето — днес срещнах я с друг!* Смирненски. **4.** *Нар.* Задявам, ухажвам. *Море моме, малка моме, | не лъжи ми, море, сина: | изкина си свилен пояс | да си стяга половина.* К. Христов. *Коя не е задирял, коя не е лъгал?* П. Ю. Тодоров. **лъжа се** *възвр.* и *взаим.* ◻ **Лъже окото (очите)** (разг.) — представя се, изглежда такъв, какъвто не е в действителност. *Тая чука отдолу лъже окото със своята близост, но нам ни трябва цял час до като се изкачим... до темето ѝ.* Вазов. **И той не лъже** (разг.) — при сравнение: не е по-малко хубав, приятен; не е по-лош. *И майката я биваше, ама и дъщерята не лъже.* Йовков.

лъ̀жа се, -еш се, *мин. св.* лъга̀х се, *несв., сред.* Правя неверни заключения за нещо; измамвам се, мамя се. *Лъжеш се, Рада те е обичала вярно.* Вазов. *Който се надява с подкуп или пък ... с голи обещания да спечели нашите хора, той много се лъже, той не познава хората.* Ал. Константинов. *Човек, доде е жив, се лъже.* ◻ **Ако се не лъжа** — ако е истина. *Влакът пристига в 6·45, ако се не лъжа.* Чудомир.

лъжа̀ *ж.* Онова, което не отговаря на действителността, на истината, на фактите. *Противоп.* истина. *Не! Това не е истина! Лъжа е това! Клевета е.* В. Друмев. *И знаях ази, че лъжа говоря. | За истина как устни да разтворя?* П. П. Славейков. ‖ Измама. *Значи лъжа било, че насила вземат земите!... Хората си имат план и по него.* Ст. Даскалов. *Марко усети тогаз лъжата, скокна сърдито, улови сина си за ухото и го изведе така на улицата.* Вазов. *На лъжата краката са къси.* Погов. ◻ **Дебела лъжа, опашата лъжа** (разг.) — много голяма лъжа. **Излезе на лъжа** (разг.) — установи се, че не е вярно. *Повсъде на цяла Добруджа се предсказваше, че това не е на добро..., и това не излезе на лъжа.* Блъсков. *Не знам,... това чух, това ви казвам. Дано излезе на лъжа.* Ст. Чилингиров. **Лъжа няма** (разг.) — вярно е. *Лъжа нямаше — дългоочакваният гостенин пристигаше...* К. Петканов.

лъже-. Първа съставна част на сложни думи със значение л ъ ж л и в, н е в е р е н, и з м а м н и ч е с к и, напр. л ъ ж е д е м о к р а т и ч е н, л ъ ж е д е м о к р а ц и я, л ъ ж е н а у к а и др.

лъжекласицѝзъм, -змът, -зма, *мн.* няма, *м. Литер.* Литературно течение във Франция през XVI в. и в Русия през XVIII в., което се характеризира с подражаване на класическите антични автори.

лъжекласѝчески, -а, -о. *Прил. от* лъжекласицизъм. *Лъжекласически произведения. Лъжекласически стил.*

лъжесвидѐтел, -ят, -я, *мн.* -и, *м. Юрид.* Лице, което дава лъжливи свидетелски показания пред съд. *Хаджи Драган... влачеше слепчани по съдилища, ката ден мъкнеше адвокати и лъжесвидетели.* А. Каралийчев.

лъжесвидѐтелка *ж. Юрид.* Жена лъжесвидетел.

лъжесвидѐтелство, *мн.* -а, *ср. Юрид.* Даване на лъжливи показания пред съд.

лъжесвидѐтелствувам, -аш, *несв. Юрид.* Давам лъжливи свидетелски показания пред съд.

лъжесвидѐтелствуване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* лъжесвидетелствувам.

лъжѐц, *мн.* -жцѝ, *м.* Лице, което не говори истината, което лъже. *Ах, другарю, в кафенето вчера | чух за тебе отзив твърде злобен, | казваше един лъжец безсрамен, | че за нищо не си бил способен.* Смирненски.

лъжѝца *ж.* **1.** Прибор за хранене или готвене, с който се загребва течна или полутечна храна. *Петровица му носеше ядене, но той не можеше да се храни и разсипваше лъжицата, докато я поднесе до устата си.* Елин Пелин. *Супена лъжица. Дървена лъжица.* **2.** Количество от някакво вещество, което може да се вмести в един такъв прибор. *Лекарството се взема по една супена лъжица три пъти на ден.* □ **Не е за твоите уста лъжица** (разг.) — не си достоен, не си годен за нещо. *Палавата ми фантазия често ме караше да се виждам ту офицерин, ту учител... От мама и от тате знаех, че тия работи не били за нашите уста лъжица.* Ст. Чилингиров.

лъжѝчка[1] *ж. Умал. от* лъжица. *Гинка взема сладко с лъжичка, което донесе на блюдо слугинята.* Вазов. *Ще напиша тука един цяр — да му капваш от него по три капки в кафена чашка с малко мляко и да му даваш с лъжичка.* Влайков. □ **На час по лъжичка** (разг., шег.) — по малко.

лъжѝчка[2] *ж. Нар.* Вдлъбнатина под ребрата на човека. *Болестта ми, чедо,... ме подлегна много лошо...— и корем ме присвива, и нещо ми фърка, фърка под лъжичката.* Чудомир. *Под лъжичката ме боли от глад.* Каравелов. □ **Попова лъжичка** — личинка на жабата.

лъжѝчник, *мн.* -ци, *м.* Кухненски прибор в който се поставят лъжици. *Вляво на стената, дървен лъжичник, до него долап.* Йовков.

лъжкѝня *ж. Разг. Груб.* Жена, която лъже; лъжла. *Де ще я разбереш тая лъжкиня? Веднаж каже син, веднаж унука.* Йовков.

лъ̀жла *ж. Разг. Презр.* Жена лъжец. *Защо не дойде на хорото оная вечер, на Зайковата сватба? Лъжло!* Вазов.

лъжлѝв, -а, -о, *прил.* **1.** Който не отговаря на истината, който съдържа лъжа, измама; неверен. *Скоро успокоителни известия, че слухът е лъжлив, намалиха уплахата.* Вазов. *Лъжливи обещания.* **2.** Който не е такъв, какъвто трябва да бъде; неистински, фалшив. *България тръгна и върви по съвършено нов път — пътя на демокрацията, не формална и лъжлива, а демокрация на дело.* Г. Димитров. *И от душа мразя консерваторщината и лъжливия либерализъм, мразя всяко ограничение на свободата.* Влайков. **3.** *Разг.* Който е склонен към лъжа, който лъже често. *Много е лъжлива тая жена. Лъжлив човек.* **4.** *Прен.* Неверен, погрешен. *Една лъжлива крачка — той в ямата се сваля.* Вазов.

лъ̀жльо, *мн.* -вци, *м. Разг.* Мъж, който обича да лъже.

лъжо̀вен, -вна, -вно, *мн.* -вни, *прил. Поет.* Който съдържа лъжа, измама; измамлив. *Тогава | на щастието образът лъжовен | ме мамеше!* П. П. Славейков. *Тамо в дън горите атонски високи, | убежища скрити от лъжовний мир, | места за молитва, за отдих и мир.* Вазов. *Лъжовен свят.*

лък, лъ̀кът, лъ̀ка, *мн.* лъ̀кове, лъ̀ка (сл. ч.), *м.* **1.** Първобитно оръжие във вид на гъвкава дъга, стегната с тетива, което служи за хвърляне на стрели. *Останалите бързаха да снемат колчаните и лъковете.* Ст. Загорчинов. *Седна встрани той* (Аполон) *на бързите кораби, па се прицели — | метна стрела и звънтежът на сребърний лък бе стра отен.* Ас. Разцветников. **2.** Пръчка с обтегнати на нея кичур конски косми, с която се произвежда звук чрез плъзгане по струните на музикален инструмент. *Капака на цигулката ще направя от пиринска мура, грифът ще бъде от задморско дърво абанос, магаренцето — от синорна круша, а лъкът — от габър.* Каралийчев.

лъка̀ *ж.* Ниско място край река с ливади или ниви. *От околните лъки идеха гласовете на косачите.* Вазов.

лъкату̀ша, -иш, *мин. св.* лъкату̀ших, *несв.* За река, път и под. — движа се, като правя завои; криволича, извивам се. *Пътят слизаше в една долчинка, лъкатушеше през коритото на пресъхнало дере.* Ив. Мартинов. *Една дълга артилерийска колона лъкатуши покрай реката.* А. Каралийчев.

лъкату̀шен, -шна, -шно, *мн.* -шни, *прил.* Който лъкатуши, прави завои, извива се. *Далеч по гребена над селото виждахме тъмната и лъкатушна линия на дълга колона..., тъмни и движещи се фигури на войници.* Йовков. *Една лъкатушна пътека се изкачваше до върха и водеше към оттатъшната урва — Зли дол.* Вазов.

лъкату̀шене, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* лъкатуша. *След лъкатушенето по кривите селски улици те излязоха на шосето за Шишманово.* Дим. Димов.

лъкату̀шно. *Нареч. от* лъкатушен. *Шосето извива край Бързия... и се катери лъкатушно по високите урви над нея.* Вазов.

лъ̀ков, -а, -о, *прил.* Обикн. в съчет. **лъкови инструменти** — инструменти, на които се свири с лък.

лъ̀свам[1], -аш, *несв.*; **лъ̀сна,** -еш, *мин. св.* лъ̀снах, *св.* **1.** Лъскам[1] веднаж или от време на време. *Куршуменото небе полека-лека лъсва като дълбоко бисерно огледало.* Елин Пелин. *На върха тя се спря и се изправи. Пред нея, голям като езеро, лъсна Куков вир. Слънцето го огряваше и го разделяше на две.* Йовков. ‖ Придобивам блясък, ставам бляскав, лъскав. *Мястото около тия брястове беше варовито и усойно, пролетно време навсякъде избуяваше трева, сетне всичко изгаряше, земята лъсваше и побеляваше като тепсия.* Караславов. **2.** *Прен. Разг. Шег.* Показвам се, появявам се неочаквано, ставам явен. *В един от вагоните на този трен, увиснал до половината на прозореца, лъсна бай Ганьо.* Ал. Константинов. *Долината лъсна в цялата си хубост.* Вазов. *Това... стига, за да лъсне пред всички една от най-лошите ти страни.* **лъсвам се, лъсна се** *възвр., страд.* и *сред. И като се поопънат добичетата..., той дръпне с две ръце*

плуга и ралникът се лъсне отгоре върху стърнището. Кр. Григоров.

лъсвам[2], -аш, *несв.*; **лъсна**, -еш, *мин. св.* лъснàх, *прич. мин. страд.* лъснат, *св.* Придавам блясък, лъскавина на нещо, правя да стане лъскаво. *Еньо се отби в кръчмата:.., лъсна хубаво високите си ботуши и излезе бързо.* Елин Пелин. *След обед му предстои да изтрие лампите, да ги напълни с виделo и да изчисти и лъсне самовара.* Влайков. **лъсвам се, лъсна се** *страд.*

лъсване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* лъсвам[1], лъсвам[2] *и от* лъсвам се.

лъскав, -а, -о, *прил.* Който издава блясък, блести. *Чуй, Марине, да ми дадеш две-три кожички, ярешки хубави кожички, черни, лъскави.* Йовков. *Той отчете тъкмо двесте лири в полата си, което съставя един лъскав куп злато.* Вазов. *Лъскави копчета.*

лъскавинà *ж.* Качество на лъскав; бляскавост, блясък. *Привличаха я клиниките, чистата и бяла престилка, лъскавината на микроскопа.* Дим. Димов.

лъскавост, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* лъскав.

лъскам[1], -аш, *мин. св.* лъскàх, *несв. Рядко.* Изпускам блясък; блестя, лъщя. *Златото лъскаше и блестеше съблазнително под яркия светлик на двете светила.* Вазов. *Родопи горделиви,... / Как лъскат снеговете, що вази увенчават.* Вазов. **лъскам се, лъсна се**, *страд.* и *сред.*

лъскам[2], -аш, *мин. св.* лъскàх, *несв.* Правя да стане нещо лъскаво, да придобие блясък, лъскавина. *След това се заловиха да лъскат дръжките на вратите и прозорците, избърсаха и корнизите.* Чудомир. *Лъскам паркет. Лъскам обувки.*

лъскане, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* лъскам[1], лъскам[2] *и от* лъскам се.

лъсна. Вж. л ъ с в а м[1] *и* л ъ с в а м[2].

лъст, лъсттà, *мн.* няма, *ж. Остар.* Ласкателство. *С лъст, с клевети и с ниско раболепство / не съм аз търсил слава на света.* П. Р. Славейков.

лъстèц, *мн.* -тцѝ, *м. Остар.* Ласкател. *Фросино, не бой се, земи го, / не е той коварен лъстец: / той люби те нежно, люби го — / кумански млад хубавец.* Вазов.

лъстя̀, -йш, *мин. св.* -йх, *несв. Рядко.* Лаская. *Но предложението на Мария ме лъсти, без да закача сърцето ми.* Вазов.

лъх, лъхът, лъхà, *мн.* (рядко) лъхове, *м. Поет.* **1.** Леко повяване, полъхване. *Ни лъх не дъхва над полени, / ни трепва лист по дървеса.* П. П. Славейков. *Под нежний лъх на вечер ароматна / заглъхват в мир простори необятни.* Дебелянов. || *Обр. Не хулете ме за моите песни — /.../ Нека малко слънце и природа / с тях да влезе в задуха ви тесни, / малко лъх от младост чиста.* Вазов. **2.** Дъх, аромат. *Посреща ни отдалеч лъх на прясно сено.* Влайков. *Моторът млъкна. Вятърът донесе / от нейде / топъл лъх на чернозем.* Вапцаров.

лъхам, -аш, *несв.* **1.** *Поет.* За вятър и др. — духам слабо; повявам, донасям се по въздуха. *Тънък ветрец лъхаше откъм полето, клоните на разлистените върби се полюшваха.* Кр. Григоров. *Над узрелите житни поля трептеше синьо небе и пееха чучулиги, а от горите лъхаше прохлада и мирис на здравец.* Дим. Димов **2.** В съчет. с предл. н а — имам дъх на нещо, мириша на нещо. *Дрехите на Держански бяха изцапани с мазни петна, сам той лъхаше на масло.* Йовков. **3.** В съчет. с личните местоимения във вин. пад. — а) Усещам полъхване, лъх на вятър и под. || Изпускам, излъчвам. *Камъните около него лъхаха топлина, сякаш се топяха от горещина.* Йовков. || *Прен.* Излъчвам се. *От всичко лъхаше тъга.* Елин Пелин. *Нещо ново лъхаше от неговите думи.* Влайков. *Тя* (говедарската дъщеря) *не беше пременена и накитена, но от цялото ѝ същество лъхаше душевна чистота и скромност.* Я. Каралийчев. б) Възприемам, усещам дъх, миризма, аромат на нещо. *Лъха ме на чесън.*

лъхане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* лъхам.

лъхвам, -аш, *несв.*; **лъхна**, -еш, *мин. св.* лъхнàх, *св.* **1.** *Поет.* Лъхам веднаж или няколко пъти по веднаж. *Не лъхва нийде ветрец / над морните поля.* П. П. Славейков. *Лъхна и утренният ветрец и разлюля дивите фиданки.* Вазов. *Костов остави колата на улицата и влезе в къщата. Лъхна го приятен хлад.* Дим. Димов. *Топлата липова миризма на възрелия чай приятно ги лъхна по лицата.* Я. Гуляшки. **2.** *Прен.* За чувство, настроение — обхващам, обземам. *Нещо мило и хубаво те лъхва още щом влезеш у тях, още от вратника.* Влайков.

лъхване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* лъхвам. *Едно ново лъхване на вятъра, който дойде отсреща, донесе... разните шумове от долините.* Вазов.

лъхна. Вж. л ъ х в а м.

лъхтя̀, -йш, *мин. св.* -я̀х, *прич. мин. действ.* лъхтя̀л, -а, -о, *мн.* лъхтèли, *несв.* **1.** Излъчвам се, лъхам силно. *От гората лъхтеше прохлада, напоена с дъх от горски цветя.* Ц. Церковски. *Жарава — ден. Като из пещ лъхти.* К Христов. || *Обр. Утехата лъхти и блика / от земната раздрана гръд, / и звънки песни на мотики / над равното поле ехтят.* Хр. Радевски. **2.** Изпускам дъх, миризма; дъхам. *А вън, посребрени от лунния блясък, / лъхтят ароматни липи.* Смирненски.

лъхтèне, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* лъхтя.

лъч, лъчът, лъчà, *мн.* лъчѝ, лъча (сл. ч), *м.* **1.** Ивица светлина, която излиза от тяло, което свети. *Стъклата на прозорците блещяха заслепително от лъчите на яркото слънце.* Вазов. *Последният лунен лъч прехвърли планинската верига и угасна.* Ив. Хаджимарчев. **2.** *Прен.* Проблясък, искрица от нещо. *Лъч от надежда проблесна пред очите му.* Влайков. **3.** *Физ.* Линия на разпространението на някаква енергия, поток от положителни или отрицателни частици. *Космични лъчи. Рентгенови лъчи. Ултравиолетови лъчи.* **4.** *Геом.* Права линия, ограничена само от едната страна.

лъча, -иш, *мин. св.* лъчѝх, *несв.* **1.** *Нар.* Отделям овци, кози и пр. от общото стадо. *Младен ще дойде у града да занесе вергията и да пита чорбаджи Цеко кога да му лъчиме козите.* Мих. Георгиев. **2.** Отбивам, отделям бозайниче животно от майката. *Когато ги* (биволиците) *изтири и предаде на говедаря, той се повърна пак в двора и намери Петра в кошарата да лъчи агнетата.* Ц. Церковски. **лъча се** *страд.*

лъча се, -иш се, *мин. св.* лъчѝх се, *несв.*, *сред.* Отделям се, отлъчвам се, страня. *Харен чо-*

век си ти, бай Илия, но това не ти харесвам, че се лъчиш от младите. Кр. Григоров. *Като че дявол влезе под кожата му, взе да се лъчи, да се губи.* Йовков.

лъча̀ *ж. Остар. Поет.* Лъч. *Дърветата ... | блестят като ресниците на плакала жена, | нечакано запалени от радостна лъча.* Багряна.

лъчеза̀рен, -рна, -рно, *мн.* -рни, *прил. Поет.* Който пръска, изпуска лъчи; бляскав, лъчист. *На лъчезарна росна колесница | пониса се на път чаровний ден.* Дебелянов. || *Прен.* Който изразява силна радост, изпълнен с радост. *Нейната щастлива и лъчезарна усмивка срещна тихата и кротка печал на есенния ден.* Йовков. *Лъчезарен поглед.*

лъчеза̀рно. *Нареч. от* лъчезарен. *Слънцето и тогава пак тъй лъчезарно грееше от синьото небе над хубавата българска земя.* Вазов.

лъчеза̀рност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* лъчезарен.

лъчеизпу̀скане, *мн.* -ия, *ср. Физ.* Свойство на телата да изпускат топлинни, радиеви и др. лъчи.

лъчѝст, -а, -о, *прил.* Който изпуска лъчи; блестящ, бляскав. *Луната светеше високо над хоризонта и отражението ѝ в морето ... ставаше все по-ярко. Цялата околност плуваше в кротко лъчисто сияние.* Дим. Димов. || Изпълнен с радостно сияние; лъчезарен. *И вий разцъфвате едвам | с лъчите на лъчиста пролет.* Лилиев. *Но съвсем отблизу го гледаха очите на Минка, зеленикави, ясни, лъчисти.* Йовков.

лъщя̀, -ѝш, *мин. св.* -я̀х, *прич. мин. действ.* лъщя̀л, -а, -о, *мн.* лъщѐли, *несв.* Отразявам светлина, пръскам блясък; блестя. *През зеления килим на долината лъщи и лъкатуши Искърът.* Вазов. *Росата лъщеше по листата на горските треви.* К. Петканов.

льо *частица.* В народните песни — при обращение; ле. *Минко льо, Минко, девойко, | ако те майка не дава, | дай барем здравец от пазва, | сминова китка от глава.* К. Христов.

льос, льо̀сът, льо̀са, *мн.* няма, *ж.* (нем.). *Геол.* Жълтеникава песъчлива, рохкава, много плодородна почва. *Дунавски льос.*

льох *междум. Диал.* **1.** За израз на изненада, съжаление и пр. — олеле. *При моста сме, казвам, при моста с лъвовете. — Льох, бре сине, че ний тогава сме заминали улицата.* Чудомир. **2.** Като *частица.* Припев в народни песни. *В село се чешма заправи, | льох, льох, лилильох.*

любвеобѝлен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* (рус.). Който обича много и силно. *Любвеобилно сърце. Любвеобилен човек.*

лю̀бе, *мн.* -та, *ср.* Либе. *Миг само плахи жетварки съзряха, | хубава Яна с незнайно си любе | как се зад облаци тъмни изгуби.* П. П. Славейков.

любѐзен, -зна, -зно, *мн.* -зни, *прил.* **1.** Който се отнася добре към другите; учтив, внимателен, мил. *Любезен човек. Любезна домакиня.* || Който изразява, съдържа учтивост, внимание. *Любезен поздрав. Любезна усмивка.* **2.** *Остар.* Мил, скъп, обичан. *Отечество любезно, как хубаво си ти!* Вазов. *Огнянов стана любезен гостенин на целия градец.* Вазов. **3.** *Остар.* Като обращение — мили, скъпи. *Случвало ли ви се е, любезни читатели, да се намерите на полето есенно време, вечер?* Влайков. || *Ирон. Както виждаш, любезни, нищо не излезе и от твоите маневри.* Л. Стоянов.

любѐзнича, -иш, *мин. св.* любѐзничѝх, *несв.* (рус.). *Неодобр.* Държа се прекалено любезно, говоря любезности. *Тя не се дружеше и сближаваше с всекиго, не допущаше да любезничат и да се шегуват и закачат с нея.* Влайков.

любѐзно. *Нареч. от* любезен. *Приятелите се поздравили любезно.* Каравелов.

любѐзност, -тта̀, *мн.* -и, *ж. Отвл. същ. от* любезен. *И като примесваше думите си с прекалени любезности и тънки ласкателства, Марга заговори за дребни неща.* Йовков. *Приятно ми е ..., моля ви, седнете. — Докторът каза това от любезност.* Елин Пелин.

лю̀бене, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* любя *и от* любя се.

любенѝца *ж.* **1.** Растение с пълзящо стебло и голям обл, сочен и сладък плод с твърда кора; диня. Citrullus vulgaris. **2.** Плодът на това растение. *Ама като стана един бостан, като се натъркаляха ония ми ти любеници, като бели тикви.* Ст. Даскалов. *Ядох любеница. Донесе ми я отзарана момчето на Иван Черния: студена като лед, червена като божур.* А. Каралийчев. *Две любеници под една мишница не се носят.* Послов.

любенѝчен, -а, -о. *Прил. от* любеница. *Любеничени кори. Любеничени семки.*

любѝка *ж. Диал.* Градинска или дива теменужка.

любѝм, -а, -о, *прил.* **1.** Който е обичан, скъп, мил някому. *И тя ... ще мине сред всички под ръка с любимия си човек.* Елин Пелин. *Хекторе, ти си ми днеска и татко, и майка любима.* Ас. Разцветников. || Който се нрави някому, с когото някой е свикнал, когото предпочита. *Тя беше любимата му песен и в нея бяха най-хубавите му спомени.* Йовков. *Ян Бибиян и Калчо до тъмно седяха на любимото си място и приказваха.* Елин Пелин. **2.** Като *същ.* **любим** *м.*, **любима** *ж.* — скъп, мил, обичан човек. *Може би е брат умрял, | може би любим е паднал, | може би един шрапнел | е отнел прекрасна младост.* Вапцаров.

любѝмец, *мн.* -мци, *м.* Мъж или същество от мъжки пол, обичано, предпочитано пред други. *Един от тези щастливци е най-малкият бригадир, любимецът на бригадата ..., пъргавият и ученолюбив Стефчо Пенчев Стефанов.* Караславов. *Малкият Бук, който бе само на шест дни, стана любимец на всички. След няколко дни той ближеше доверчиво ръцете на хората и лакомо тичаше, щом му покажеха биберона.* Ем. Станев.

любѝмка *ж.* Жена или същество от женски пол, обичано и предпочитано пред други. *Не зная какво представяваше това галено момиченце, но то беше любимка на всички учители и учителки, и те спомогнаха още повече да се разглези.* Елин Пелин. *Сивата патица е любимката на Галунка.* Йовков.

любѝтел, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* **1.** Лице, което обича някакво занимание, работа и пр. *Поетът е един от най-страстните любители на пътуванията по суша и море.* П. П. Славейков. *Любител на музиката. Любител на спорта.* **2.** Лице, което се занимава с нещо не по професия; дилетант. *Това представление се дава с благотво-*

рителна цел и играят любители. Вазов. *Любител спортист. Любител художник. Любител актьор.*

любѝтелка *ж.* Жена любител.

любѝтелски, -а, -о. *Прил. от* любител. *Любителско представление. Любителска снимка. Любителски далекоглед.*

любѝтелски. *Нареч. от прил.* любителски; дилетантски.

любѝче, *мн.* -та, *ср. Диал.* Цвете момина сълза.

любо̀в, -та̀, *мн.* няма, *ж.* **1.** Чувство на самоотвержена привързаност, породено от общност на интересите, взаимно разположение; обич. *Любов към родната страна, / ти вливаш тая мощ в гърдите.* Величков. *И в дни на радост, и в беди / народната любов да помним, / че тя ни в подвизи води!* Вес. Георгиев. ‖ Такова чувство, което се дължи на кръвна близост, на инстинкт. *Той обичаше безмерно тази стара, злочеста жена: най-малък син, той беше порасъл под грижите и ласките на нейната беззаветна любов.* Г. Райчев. *Бащина любов. Майчина любов. Синовна любов.* **2.** Чувство на привързаност, породено от полово влечение между мъж и жена. *Очите ѝ били черни като тая черна нощ и всеки, когото поглеждала, умирал от любов по нея.* Елин Пелин. *И Огнянов се взираше с възхищение във влажните ѝ очи, пълни с прилив на блаженство и любов безконечна.* Вазов. ‖ Отношенията между две лица, свързани с такова влечение. *Те се обичаха, а при това тази любов не ги правеше щастливи.* Ст. Загорчинов. *Край нас на хълма тръпнат дървесата / и любовта ни сякаш по̀ е свята, / защото трябва да се разделим.* Дебелянов. *Нещастна любов. Взаимна любов.* **3.** *Прен.* Човек, който вдъхва такова чувство. *И вървях, и бях смел. И готов бях на всичко. / Ти ли, моя любов, толкова сили ми вля?* Вес. Георгиев. *Нещо друго,Ботьо? Коя ти е най-новата любов?* Л Стоянов. **4.** Разбирателство, добри отношения. *Старият свещеник искрено се радваше, като виждаше, че враждите и раздорите в селото поутихват и между хората се зарежда повече любов и сговор.* Йовков. *Враждите престаха и любов безкрайна / свърза в едно всички, кат верига тайна.* Вазов. *Живеят си в мир и любов.* **5.** Склонност, предразположение, влечение към нещо. *Само Мердевенджиев беше противна личност, със своето благоговение към псалтикията и любов към турския език.* Вазов. *Любов към науката. Любов към изкуството. Любов към злото.* ◻ **Обяснявам се в любов** — откривам, съобщавам на тоя, когото обичам, чувството, което изпитвам към него. **Оженвам се (омъжвам се) по любов** — встъпвам в брак от чувство на любов, привързаност, желание. *Милена беше се женила преди година и половина за Стояна по любов.* Вазов. **Правя нещо (говоря, работя и пр.) с любов** — правя нещо (говоря, работя и пр) с чувство на привързаност, с внимание, с удоволствие. *С любов и старание той отглеждаше цветята в градината.* Елин Пелин.

любо̀вен, -вна, -вно, *мн.* -вни. *Прил. от* любов. *Видях два прегърнати бука в гората, /.../ от корен до върха обвили се двата — / столетия пият любовний нектар.* Вазов. *Любовни копнежи. Любовни похождения. Любовно писмо.*

любо̀вник, *мн.* -ци, *м.* **1.** *Нар.* Обичан, любим човек. *Колко си проста, безумна! / Та що е твоят любовник / пред мене и пред властта ми?* П. Р. Славейков. **2.** *Неодобр.* Мъж, който се намира в извънбрачни любовни връзки с жена. **3.** *Остар.* Само *мн.* любо̀вници — любовна двойка. *Чудно листата си шъпнат свенливо / тайнствени речи, въздишки свети, / като любовници в сладки мечти.* Вазов.

любо̀вница *ж.* **1.** *Нар.* Любима, обичана жена. *В един гроб заровиха Магда и Ягодин — любовник и любовница.* Елин Пелин. **2.** *Неодобр.* Жена, по отношение на мъж, с когото се намира в извънбрачни любовни връзки.

любо̀вно. *Нареч. от* любовен. *Ший грижовно хубавица / и любовно / през прозореца поглежда.* Яворов.

любозна̀телен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който се стреми да придобива знания. *До толкова бе любознателен* (Калитко), *че дори когато не посещаваше училище, той задиряше учителя, за да му разказва за непознати страни, реки и морета.* Ив. Хаджимарчев. *Колчо бе любознателен: обичаше да чете.* Влайков.

любозна̀телно. *Нареч. от* любознателен.

любозна̀телност, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* Стремеж към придобиване на знания. *Правеше ми впечатление... проявяваната от него извънредна любознателност.* Влайков.

любопѝтен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил* **1.** Който има желание да види, узнае или разбере нещо. *Любопитен съм, всичко ме интересува.* Елин Пелин. *До плета се бяха наредили любопитни мъже, жени, деца и следяха какво става в двора.* К. Петканов. ‖ Който изразява такова желание. *Рада чувствуваше, че стотина любопитни погледи падат сега върху нея и чен ставаше неловко.* Вазов. **2.** Който буди интерес; интересен, забавен, занимателен. *В Петербург няма почти нощи по това време. Това е крайно любопитно явление и учудва един южен човек.* Вазов. *Всички очакват любопитното зрелище.* Смирненски. **3.** Като същ. *мн.* **любопитни** — лица, които проявяват любопитство. *На вратата, по прозорците се натрупаха любопитни.* К. Петканов.

любопѝтно *нареч.* **1.** С любопитство. *Хората се струпаха около тях и любопитно занадничаха през ритлите.* Елин Пелин. **2.** Интересно. *Любопитно е, че в тия песнопойки... няма песни ни от един съвременен поет.* П. П. Славейков.

любопѝтство, *мн.* няма, *ср.* Силно желание да се види, разбере, узнае нещо. *И копчетата му, и златните ширити на ръкавите му привличаха детското любопитство.* Елин Пелин. *Иван Белин развързва чувала и показва вълчетата... Любопитството на всички е задоволено.* Йовков.

любопѝтствувам, -аш, *несв.* Проявявам любопитство. *Тази табакера дали е от кавказко сребро? — любопитствува бай Ганьо.* Ал. Константинов. *Не след дълго време отидох и аз в същото съдилище, като любопитствувах да узная какъв край ще вземе тая съдба.* Мих Георгиев.

любу̀вам се, -аш се, *несв., сред.* Гледам, съзерцавам нещо, чийто вид ми доставя удоволствие; възхищавам се. *Бай Мичо се любуваше на Огнянова и не можеше да му се нарадва.* Вазов. *Любувам се на красивата природна картина.*

любу́ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* любувам се.

лю́бя, -иш, *мин. св.* любих, *несв.* 1. Изпитвам любовно влечение към някого. *Свива се сърце и памет се губи. | Дружки, неверници, змейно ме люби.* П. П. Славейков. *Упий се ти с хармонията свята, | що любовта нам лее във душата: | люби, но, ах, безумно ти люби!* К. Христов. 2. *Остар.* Обичам силно. *Той се чудеше на Огнянова как може да люби с еднаква пламенност и България, и Рада.* Вазов. *Той любеше свойто отечество красно.* Вазов. 3. *Остар.* Обичам, харави ми се да правя нещо. *От малък любех аз да пея | един в свободните поля.* Вазов. **любя се** *страд.* и *взаим. За сърцата, що се любят, и смъртта не е раздяла.* П. П. Славейков.

лю́де *мн. Събир.* Човеци, хора. *Връвят те през село... И смаяни люде | изглеждат ги в страх мълчаливо, — | и бягат...* П. П. Славейков. *Та не вашто племе срам нанася вам, | о безумни люде, а вий сте му срам.* Вазов. *По колиби и по села живеят люде, бедни и богати.* Елин Пелин. *Нощта беше хладна и поклонниците — манастирски люде, отроци... и свободници — се трупаха около огньовете.* Ст. Загорчинов.

людое́д *м.* (рус.). Людоядец. *Като гледаше тия яростни изкривени от гняв лица, нему му се стори, че е паднал в ръцете на людоеди в някой тихоокеански остров.* Вазов.

людоя́дец, *мн.* -дци, *м.* 1. Дивак, който употребява за храна и човешко месо. 2. *Прен.* Крайно жесток човек.

людоя́дство, *мн.* няма, *ср.* 1. Употребяване на човешко месо за храна; канибализъм. 2. *Прен.* Крайна жестокост.

лю́дски, -а, -о, *прил.* 1. *Остар.* Който е присъщ или принадлежи на човеците; човешки, хорски. *Ти си жертва, бедна Радо, на предразсъдъци и подлост людска.* Вазов. *Султана дочуваше отдавна шепота на злорадата мълва..., людската злоба ставаше все по-дръзка.* Дим. Талев. 2. *Диал.* Чужд. *Тъжи старата му майка |... Не понесе в старини си | тоз срам, тез теглила —| да й рекат людски хора: | хайдутин родила.* Вазов. *Людската кокошка по-голямо яйце снася.* Погов.

люле́ене, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* люлея *и от* люлея се. *Митруш пусна лопатата на пода и разкърши ръцете си, разкрачен, поприведен напред, за да притъпява със стойката си люлеенето и тласъците от вълнението.* Д. Добревски.

лю́лек, *мн.* -ци, *м.* Люляк.

люле́я, -ееш, *мин. св.* люлях, *несв.* 1. Клатя със замах в две противоположни посоки. *Върше липата люлей, — | в сянката счува се шепот сподавен.* П. П. Славейков. *А не далеч пролетният вятър | люлее ниви, слънцето блести.* Вапцаров. || Равномерно поклащам, клатя. *Не питай, мале, не питай — | не съм от болест лежала: | девет съм рожби родила, | девет съм люлки люляла.* К. Христов. *Морето дреме, ветрец вей, | сънливо плиска се вълната | и лодка до брега люлей.* Яворов. 2. *Прен.* Унасям. *И блян ме сладостен люлее | за оня лъчезарен край.* Дебелянов. || *Обр. Кажи ми, кажи, бедний народе, | кой те в таз робска люлка люлее.* Ботев. **люлея се** *възвр., страд.* и *сред. През деня тя беше направила люлка и люляла се е там със своите дружки до късна вечер.* Г. Райчев. *От двете страни на пътя се люлеят ниви, шумят и пеят.* К. Петканов.

лю́лка *ж.* 1. Приспособление, в което човек може да се люлее, седнал или легнал. *А момците ще вържат в градините люлки | да люлеят момите и булките, — | и над тях от овошките цвят ще се рони.* Багряна. 2. Легло за малко дете, приспособено за люлеене. *В това време детето отново проплака и Елена се приближи до люлката и взе да я клати.* Ст. Загорчинов. || *Прен.* Място, гдето е възникнало или се е създало нещо; родина. *Ох, не за радост, не и за разтуха, | при теб дойдох, о бащино огнище, | на мойто детство люлка вече глуха, | на мойта младост жално пепелище.* Вазов. *За силното впечатление е помагало и политическото значение на града, люлка на съдбоносни събития за България, място, дето е биел пулсът на държавния живот.* Вазов. ☐ **От люлка** — от рождение, от детинство. *Ти в бури от люлка заскита, | едно поколение само — | на десет живота изпита.* Вазов.

лю́лчин, -а, -о. *Прил. от* люлка. *Люлчина песен.*

лю́ляк, *мн.* -ци, *м.* 1. Висок храст с големи кичести гроздовидни лилави или бели съцветия със силен аромат. Syringa vulgaris. *Гъста и тежка е зеленината на овошките, някъде над сухите дувари се синее люляк или висят жълти кичури на цъфнал салкъм.* Йовков. *Отвънка ухае на люляк.* Вапцаров. 2. Цветовете на този храст. *Букет от люляк.*

лю́ляка *ж.* Люляк. *Из долищата се понесе дъх на люляка и на липи.* Йовков. *Вечерникът из планинското гърло носеше прохлада и тихо люшкаше листата на шубраките и люляките край пътя.* Вазов.

лю́лякoв, -а, -о. *Прил. от* люляк *и от* люляка. *Горице ле люлякова, | наведи се, прекърши се.* Нар. песен. *Люляков цвят. Люляков храст. Люляков аромат.*

люне́т *м.* (фр.). *Воен. Остар.* Особен вид укрепление с форма на полумесец. *Там са окопите и люнетът, които бяха направили, когато дойдоха, от там се вижда и морето.* Йовков.

лю́пвам се, -аш се, *несв.*; **лю́пна се,** -еш се, *мин. св.* люпнах се, *св.*, *сред. Диал.* Падам, като се премятам. *Нов куршум го тамо сполети | и той на мястото замай се, завърти и люпне се.* П. П. Славейков.

лю́пене, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* люпя[1], люпя[2] *и от* люпя се.

люпи́лня *ж.* 1. Помещение за изкуствено люпене на пилета, буби и пр. 2. Инкубатор.

лю́пна се. Вж. люпвам се.

лю́пя[1], -иш, *мин. св.* люпих, *несв.* 1. За птица — мътя. *Патиците рядко люпят и с яйцата им насаждат кокошки.* Йовков. 2. Държа на топло яйца или бубено семе, за да се развият пиленца или буби. **люпя се** *страд.* и *сред.*

лю́пя[2], -иш, *мин. св.* люпих, *несв. Диал.* Отделям, отстранявам люспата, горната кора на нещо; беля. *На първия чин до катедрата... седи дългият Иван и люпи в шепата си варени семки от тиква.* Я. Гуляшки.

лю́спа *ж.* 1. Обикн. *мн.* люспи — дребни рогови пластинки върху тялото на змия, риба и др. *Като я* (рибата) *стъргали, колкото люспи*

паднали от нея, царицата заповядала да ги съберат и да ги хвърлят в пещта да изгорят. Нар. прик. **2.** Тънка пластинка от твърдо вещество. *Слюдата се цепи на люспи.* **3.** Кожеста обвивка на плода на някои растения. *Тия дрехи бяха останали от дядо й..., но бяха още здрави, от домашен шаяк, боядисани с орехови люспи.* Дим. Талев.

лю̀спест, -а, -о, *прил.* **1.** Който е покрит с люспи. *Между фигурките се беше оплела змия, зеленикаво-сива, със сребрист, люспест корем.* А. Гуляшки. **2.** *Геол.* За скали — които са съставени от люсповидни минерали и сами се цепят на тънки люспи.

люсповѝден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* Който е образуван от люспи.

лют, -а, -о, *прил.* **1.** Който има остър, парлив вкус на пипер, лук, силен спирт и др.; лютив. *Един гювеч, изпечен с алени патладжани, миризлив магданоз и люти пиперки.* Вазов. *Леле моя / сабя халосия! / Море люта / одринска ракия!* Яворов. *Люти чушки.* || Който неприятно дразни очите, носа. *Грееха се край общия огън. От лютия дим очите на децата бяха винаги зачервени и сълзяха.* А. Каралийчев. **2.** За студ, горещина и под. — много голям, много силен. *Тоя ден беше доста студено, духаше лют, остър ветрец, замръзналият сняг хрупкеше и скърцаше.* Дим. Талев. *Слънце пали. Никой облак / по небе не бега, / сеитбите изгори ги / тая люта жега.* Вазов. **3.** Остър, болезнен. *Някой тежко изохка / и падна. / Бе Максим! /... Впил ръце в пробитата, празна паласка, / в люта болка гризеше той кървави устни.* Вес. Георгиев. *Подир още един час убийствено труден ход и мъчими от люта жажда, ние стигнахме на връх Стара планина.* Вазов. **4.** *Прен.* Който мъчно се преживява; тежък мъчителен. *Люта жалост и мъка се четеха по лицето й.* Вазов. *Болката й беше все тъй люта, до самото дъно на сърцето й..., но сега Султана беше по-твърда, по-смела.* Дим. Талев. **5.** *Прен. Нар.* За човек — избухлив, сприхав. *Годините минаваха, но вече никой не дойде да я иска. Излязло й бе име, че е люта и горделива мома.* Дим. Талев. *За да сложи край на препирнята,* (Сивко) *примирително рече: — Ти пък много си лют, от нищо кипваш.* М. Марчевски. **6.** *Прен.* Свиреп, ожесточен. *Къде се криеха те* (партизаните)? *Пазеха ли ги добре вековните гъсти гори или водеха сега лют бой с жандармерийските потери?* Ем. Коралов. *И почна люта сеч и смут настана.* Ем. п. Димитров.

лютѐне, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* лютя *и от* лютя се.

лю̀теница *ж.* Ястие, приготвено от чушки, домати и лук; лютика, лученица.

лютера̀н *м.* Лице, което изповядва лютеранството.

лютера̀нка *ж.* Жена лютеран.

лютера̀нски, -а, -о. *Прил. от* лютеран *и от* лютеранство. *Лютеранска църква.*

лютера̀нство, *мн.* няма, *ср.* Религиозно учение, създадено през XVI в. от Мартин Лютер, което внася реформи в католическото вероизповедание и се обособява в отделна църква.

лютѝв, -а, -о, *прил.* Лют (в 1 и 2 знач.). *Стопли вино, черно вино, тури черен пипер или пък лютиви чушки и го изпий.* Йовков. *А Пантелей гледа през прозореца как навън се стеле снегът, и смуче от цигарата си остър, лютив дим.* А. Гуляшки.

лютивина̀ *ж.* Качество на лют; лютост.

лютѝка *ж. Диал.* Лютеница.

лютѝков, -а, -о, *прил.* В съчет. **лютикови растения** (бот.) — група растения, с остър, обикн. лют вкус, като кукуряк, лютиче и др. Ranunculaceae.

лютина̀ *ж.* Качество на лют. *На кучето злината, на пипера лютината, на човека добрината струват пари.* П. Р. Славейков.

лютѝче, *мн.* -та, *ср.* Полско цвете с яркожълт цвят, което расте по влажни, тревисти места. Ranunculus. *Тревата беше свежа, висока избуяла и обсипана с яркожълти лютичета, по чиито цветове пълзяха калинки.* Дим. Димов.

лю̀тня *ж.* (араб.). *Поет.* Старинен струнен инструмент, подобен на китара. *И душата ми, трепетна лютня, / безприютна трепти и ридай.* Лилиев.

лю̀то. *Нареч. от* лют; жестоко, силно, страшно. *Орленце жално пищеше, / майка си люто кълнеше: / — Майко ле, да се провалиш.* Ц. Церковски. *Люто отмъстиха за него.*

лю̀тост, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* лют. *При всичката лютост на студа интересите на търговията бяха оживили тая част на града.* Вазов.

лютя̀, -йш, *мин. св.* -йх, *несв.* **1.** Имам лют вкус. *Прясна стока е* (ряпата), *като шекер се топи в устата и не люти много.* Чудомир. **2.** Дразня очите, носа, гърлото. *Огнярът Иван изтриваше с мигновено махане на ръкава потта и хвърляше въглища. Вятърът виеше и пушекът лютеше на очите.* И. Бурин.

лютя̀ се, -йш се, *мин. св.* -йх се, *несв. Нар.* Сърдя се, ядосвам се. *Какво е станало, бе адаш? Какво се лютят тия хора?* Йовков. *Напразно се лютеше и проклинаше Сивушка. Тя бе само една малка мишка и нищо не можеше да направи на многобройните и силни хищници.* Орлин Василев.

лю̀х *междум. Диал.* За израз на учудване, изненада. *Люх, мари сестро, какво стана!*

люцѐрна *ж.* (лат.). Бобово многогодишно тревисто растение, което се отглежда за фураж на добитъка. Medicago sativa. *Житата вретенят от дъждовете, / люцерната е вече за коса.* Ив. Бурин.

люцѐрнов, -а, -о. *Прил. от* люцерна. *Люцернова нива. Люцерново семе.*

лю̀швам, -аш, *несв.*; **лю̀шна,** -еш, *мин. св.* люшна̀х, *прич. мин. страд.* люшнат, *св.* Люшкам веднаж или няколко пъти по веднаж. *Изведнаж байко ме грабва през кръста, издига ме и ме люшва.* Влайков. **люшвам се, люшна се** *възвр. и страд.*

лю̀швам се, -аш се, *несв.*; **лю̀шна се,** -еш се, *мин. св.* люшна̀х се, *св., сред.* **1.** Залюлявам се. *И засмян Еникий извади свирката си и засвири кръшно и топливо. Около него се люшна живо хоро.* Елин Пелин. **2.** Падам със залюляване. *И докле / да се досети Иво, лют ханджар / се вби в гърди му — дигна той ръка, / изохка и се люшна на земята.* П. П. Славейков.

лю̀шване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* люшвам *и от* люшвам се.

люшкам, -аш, *несв.* Чрез тласкане люлея в различни посоки; люлея, клатя. *Хладен зефир люшкаше листата на дърветата.* Вазов. *Пушки, картечници, топове — всичко се слива в едно, ечи, раздрусва земята — бесният рев на ураган, който люшка и чупи вековен някой лес.* Йовков. **люшкам се** *възвр., страд.* и *сред. Очи тъмнеят, глава се люшка, / уста проклинат цяла вселена.* Ботев. *Люшкат се зрелите ниви, / сладко миришат тревите.* К. Христов.

люшкане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* люшкам *и от* люшкам се.

люшна. Вж. люшвам.

люшна се. Вж. люшвам се.

лющене. *Отгл. същ. от* лющя *и от* лющя се.

лющя, -ищ, *мин. св.* лющих, *несв.* Изчиствам, махам люспата, кожата, кората на нещо. *Дядо Дичо... работи кое може. Или рабошите ще преглед*ва *и ще си смята,... или ще лющи грах и фасул, или каква да е друга работа, като за неговите години.* Мих. Георгиев. *Лющя ориз. Лющя пресни орехи.* || Обелвам, олющвам горния пласт на нещо. *Лющя мазилка. Лющя боята на нещо.* **лющя се** *страд.* и *сред.*

ляв, -а, -о, *мн.* леви, *прил.* **1.** Разположен на оная страна на тялото, гдето се намира сърцето. *Противоп.* десен. *Из лявата страна на гърдите тихо бликаше струйка червена кръв и течеше на вади из диплите на роклята ѝ.* Вазов. *Ляв крак. Лява ръка.* || Който се намира в посока, разположена на тая страна на тялото. *Той живее в лявата стая, на втория кат.* Вазов. *От левия фланг хора от съседния полк вече навлизаха в турските позиции.* Л. Стоянов. **2.** *Прен.* Прогресивен в политическо отношение. *Трябваше да се поведе енергична борба с левите елементи, да се заинтересуват правителството, полицията, пресата, патриотичните организации, да се пуснат детективи между работниците.* Дим. Димов. *На младини той беше участвувал като четник в лявото крило на македонското революционно движение.* Дим. Димов.

ляво *нареч.* В съчет. с предлозите *в, на, от* и др. — на лявата страна. *Петра се сепна, сепна се, върна се назад и, без да поглежда ни на ляво, ни на дясно, прибра се в къщи.* Йовков. *От дясно се простираше широкото голо поле, от ляво — градът с тясната улица.* Вазов. ☐ **Криво-ляво** (нар.) — не напълно, не много добре; горе-долу. *Килийните учители са залягали да научат учениците си криво-ляво само да четат.* П. П. Славейков. *Ройдьо след два-три дена уреди криво-ляво работата си и се върна в село.* Йовков. **На ляво и на дясно** (разг.) — по всички посоки; насам и натам. *Кака Гинка... забавяваше гостите с шеги и подигравки, които неуморимият ѝ език ръсеше на ляво и на дясно.* Вазов.

лягам, -аш, *несв.*; **легна,** -еш, *мин. св.* легнах, *св.* **1.** Заемам такова положение с тялото си, в каквото човек обикновено спи. *Земляците си избират място до една цъфнала шипка и лягат в тревата.* Йовков. *Стоян толкова се ядоса, че с все сила захвърли сърпа из нивата..., слезе в низината и легна на гръб срещу слънце.* К. Петканов. *Легнах по корем в треволяка, за да отдъхна.* Мих. Георгиев. || *Прен.* За дреха, обувка и пр. — добре прилягам, прилепвам. *Поносил съм ги* (ботушите), *но не са лоши. Напротив, тъкмо са омекнали и лягат хубаво на крака.* Вежинов. || *Обр. Захождаше слънцето в златна омара, розов здрач лягаше над полето.* Я. Гуляшки. *Въз прогорени стърнища лягат ръкойка след ръкойка.* П. Ю. Тодоров. **2.** Обикн. в съчет. **лягам си** — заемам положение за да спя. *Легна си късно и почти цяла нощ се мета ту на една, ту на друга страна.* Влайков. *Сега да си лягаме, че ми се доспа.* Влайков. **3.** Обикн. в съчет. **лягам болен** — заболявам, разболявам се на легло. *Било е зимно време, а хаджи Серафим е стоял там докрай да гледа как горят дюкяните му и на другия ден легнал болен.* Дим. Талев. *И уж му нищо, уж настинка, па легна, заохка, запъшка.* Влайков. ☐ **Легнало ми е на сърцето** (разг.) — за нещо, което много силно желая или за което много мисля. *Нещо ти е легнало на сърце — ... — За някого ли тъгуваш, за баща си ли мислиш?* Ст. Загорчинов. *Славка майци си отвръща: ... / Добри ми й легнал на сърце — / годи ме, мамо, за Добря, / жени ме, майко, за него.* Ц. Церковски. **Лягам в основата на нещо** — послужвам като основа, база на нещо. **Ляга върху мене нещо** — отговорен съм за нещо, възложена ми е грижата за нещо, трябва да свърша нещо. *Върху вас ще легне издръжката с храната, укриването и свръзките.* Хар. Русев. *Изплащането на държавните зърнодоставки легна върху плещите на втория секретар.* Я. Гуляшки. **Лягам и ставам с нещо** (разг.) — непрекъснато мисля, говоря за нещо. **Лягам и ставам с някого** (разг.) — непрекъснато съм с някого. *Войната ги свърза и сближи още повече: отколе вече те пътуват наедно, лягат и стават наедно, бият се един до други.* Йовков. **Лягам си с кокошките** (разг.) — прибирам се да спя много рано, привечер. **Там лягам, там ставам** (разг.) — намирам се постоянно, непрекъснато някъде. *Ходехме по нивите,... работехме. Дойдеше ли жетва, там лягахме, там ставахме.* Йовков.

лягане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* лягам. *Вечер тя отрано още ще приготви дяду си за лягане.* Влайков. *Лекарството се взема вечер преди лягане.* ☐ **На лягане** (разг.) — когато си лягам.

лястовица *ж.* Ластовица. *Една лястовица пролет не прави.* Погов. *Селска лястовица. Блатна лястовица.*

лястовичи, -а, -о. *Прил. от* лястовица. *Едно лястовиче гнездо беше залепено до средната, дебела греда.* Йовков.

лястовичка *ж.* Ластовичка. *Под стряхата една лястовичка... поправяше си трудолюбиво гнездото от миналата година.* Йовков. *Беше есен. Лястовичките се гласяха за път.* Я. Каралийчев.

лято, *мн.* лета, *ср.* **1.** Най-топлото годишно време, което настава след пролетта и астрономично трае от 22 юни до 22 септември. *В това време дойдоха да прекарат лятото у нас едни далечни роднини.* Елин Пелин. *Посред лято, в тая страшна жега, тоя човек беше навлякъл дълго зимно палто, като попско расо.* Йовков. *През сълзи тя не видя пролетта, / в тъги не сети лятото как мина / и дойде есен.* П. П. Славейков. **2.** *Старин.* Година. *В лето 1342, два дни след Мала Богородица, една малка конна чета на чело с болярина песнопой Витомир слизаше по десния бряг на Марица.* Ст. Загорчинов. ☐ **На куково лято** (диал.) — никога. *Къде скитосва*

момчето, казвай!... Ще го хванем. — На куково лято, викам. Не се е родил още този, дето ще хване моето пиле. Ив. Хаджимарчев. **На лято** (разг.) — когато дойде лятото, през лятото. *Зима иде..., що ще гладуват, по-добре продай, па на лято, ако е здраве, пак ще купиш.* Мих. Георгиев. **Сиромашко лято** (нар.) — топлите дни след Димитровден. **Циганско лято** (нар., шег.) — топлите дни към началото на зимата.

ля̀тос *нареч.* **1.** През току-що миналото лято. *Моята землянка... е прилепена до стъблото на огромен вековен явор. Строихме я лятос набързо.* Г. Райчев. **2.** *Диал.* През предстойното лято. *Щял да ходи* (Коля) *лятос керемидчия надолу из Загорията.* Чудомир.

ля̀тоска *нареч. Нар.* Лятос. *Лятоска все по реката ходеха да се къпят, с коприва ги гонех.* М. Марчевски.

ля̀тошен, -шна, -шно, *мн.* -шни, *прил.* Който е от миналото лято.

М

м 1. Звукът м. 2. Писмен белег на звука **м**, тринадесета буква от азбуката. *Печатно м. Ръкописно м.*

ма *частица. Разг.* 1. При обращение към една или няколко жени, като към близки. *Не дрънкай глупости, ма!* П. Спасов. *Ставайте, ма мързеливи жени, дренки продавам.* Елин Пелин. 2. Като част от обращение към жена в изречения с известна емоционалност. *Не съм, ма како, не съм го гълчала! — оправдаваше се тя.* Караславов. *Женена жена, ма сестро, да си седне в къщи и да си гледа работата, а то — ...* Чудомир.

маанѐ, *мн.* -та, *ср.* (араб.). Вид турска народна песен с провлечена мелодия. *И като закара ситно и крехко ония маанета — всички се унесат да го слушат!* Влайков.

мавзолѐй, -ѐят, -ѐя, *мн.* -ѐи, *м.* (гр.). Величествен надгробен паметник, обикн. във форма на сграда; гробница. *Мавзолеят на Георги Димитров в София.*

мавритàнски, -а, -о. *Прил. от* мавър. *Мавританско изкуство.*

маврỳд *м.* (нгр.). 1. Вид черно грозде за вино. 2. Вино от такова грозде.

маврỳдов, -а, -о. *Прил. от* мавруд. *Маврудово вино.*

мàвър, *мн.* мàври, *м. Истор.* Обикн. *мн.* мàври. 1. Старото население на северна Африка, наречена Мавритания. 2. Средновековно название на арабите и берберите, завладели Пиринейския полуостров. *Някой немски граф, Сигфрид, тръгва на война против маврите в Испания и оставя в неутешима скръб жена си.* Вазов.

маг, мàгът, мàга, *мн.* мàги, *м.* (гр.). *Поет.* Древен жрец, който се занимавал с гадания и правене магии; магесник. *Не съм поет, не съм мъдрец, | не нося белега на мага.* Лилиев. *„Ний идем дар да поднесем | на царя, който там се появява". Без ответ | отминаха там магите напред.* П. П. Славейков.

магазѝн *м.* (араб.). Помещение, предназначено за продаване на стоки; дюкян. *Универсален магазин. Колониален магазин. Санитарен магазин. Галантериен магазин. Мебелен магазин.*

магазинàж, *мн.* няма, *м.* Такса, която се плаща за престоя на стока или багаж в склад, в магазия на ж. п. гара, пристанище и др.

магазинѐр *м.* Лице, на което е поверен склад със стока, което се грижи да набавя стока, продукти и пр.

магазинѐрски, -а, -о. *Прил. от* магазинер. *Магазинерска длъжност.*

магазѝя *ж.* (араб.). Помещение при железопътна гара, пристанище, митница и под., гдето се приемат или разтоварват стоки и пощенски пратки.

магàн *м.* (нгр.). Уред за чистене на памук от семето.

маганѐне, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* маганя.

маганя̀, -ѝш, *мин. св.* -ѝх, *несв.* Чистя памук от семето с помощта на маган.

магàре, *мн.* -та, *ср.* 1. Домашно животно от рода на коня с голяма муцуна и дълги уши. Asinus. *До плета, в тъмните сенки на храсталака стоеше човек, а до него спокойно чопкаше по тръните натоварено магаре.* Елин Пелин. *Поканили магарето на сватба, а му турили самара на гърба.* Погов. *Атовете се ритат, магаретата теглят.* Погов. *На харизано магаре зъбите не се гледат.* Погов. || *Прен. Разг. Руг.* Обикн. като обращение към мъж, за израз на лошо отношение, гняв, възмущение. *Магаре н'едно! Само да бръщолевиш можеш и да вдигаш половницата, а борча не видиш да си платиш.* Влайков. 2. *Прен.* Подложка от сковани дървета, върху която се поставя корито, когато се пере, или на която се режат дърва □ **Бия самара да се сеща магарето** (разг.) — казвам нещо по околен път, със заобикалки; подмятам. **Буриданово магаре** (книж.) — за човек, който не знае какво да предпочете, кое да избере. **Краставите магарета през девет баира се подушват** (погов.) — за лица с еднакви недостатъци, които се събират и поддържат. **На две магарета плявата не може да раздели** (разг.) — за глупав, неспособен човек.

магàренце, *мн.* -а, *ср.* 1. *Умал. от* магаре. *Върнал се човекът от дърва, разтоварил магаренцето си... и, щом влязъл в къщи, ... нещо го прерязало през половината.* Елин Пелин. 2. Изправена дъсчица на струнен инструмент, върху която са опънати струните. *Капакът на цигулката ще направя от пиринска мура, грифът ще бъде от задморско дърво абанос, магаренцето — от синорна круша.* А. Каралийчев.

магаретàр, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* Човек, който кара или пасе магарета.

магàрешки, -а, -о. *Прил. от* магаре (в 1 знач.). *Захвана да се противи* (магарето) *на водача си..., спря се на двата крака и ревна колкото можа с магарешкия си глас.* Блъсков.

Магарешки уши. Магарешки инат. □ **Магарешка кашлица** (разг.) — коклюш. **Магарешки бодил (трън)** — наименование на няколко вида бодливи растения от родовете Carduus, Onopordon и др.

магарещина̀ *ж. Нар.* Лоша проява; магария.

магари̇ца *ж.* **1.** Женско магаре. *Но... излезе едно теле, ама красота ти казвам.. Ако знаеш магарицата на Цвятко Загореца, да не кажа голяма дума, но май по-едро е от нея.* Кр. Григоров. ‖ *Прен. Руг.* За израз на лошо отношение, възмущение, гняв към жена. *Още ли е тука оная магарица? — завика той. — Да си остави децата да плачат и да скита по улиците като луда!* Елин Пелин. *Султана дигна към нея* (Катерина) *мрачен пдглед и току я плесна по устата с опакото на ръката си: — Магарица! Не мислиш какво приказваш.* Дим. Талев.

магари̇я *ж. Разг.* Лоша, нередна, неприлична проява и постъпка. *Той пък си е жив и здрав,... ама, понеже го водели за умрял в общинските тефтери и му правили домашните помен — писали и него при умрелите. — Човешки магарии, — викаше Руси — случват се!* Чудомир. □ **Показвам си магарията** (разг.) — проявявам се лошо, неприлично, невъзпитано. *Нададе вой, | разхвърля коч, събори си самара | и разпиля една сергия, | и, за позор и срам, | показа там | скандалната си магария.* Хр. Радевски.

магдано̀з, *мн.* няма, *м.* (нгр.). Градинско растение, чиито корени и листа се употребят за подправка на ястия; мерудия. Petrosolium sativum. *Китка магданоз.*

магданозли̇я *неизм., прил. Нар.* За ястие от месо — сготвено с много магданоз.

магдано̀зов, -а, -о. *Прил. от* магданоз. *Магданозови корени.*

ма̀гер *м.* (гр.). Манастирски готвач. *През двора премина, запасан с бяла престилка и със съдове в ръка, глуховатият магер.* Елин Пелин.

ма̀герница *ж.* Готварница в манастир. *Отец Гедеон спокойно очакваше благословения звон на обеда, чиято сладост прeдвкушаваше с гълтане приятен дъх, що излизаше из магерницата.* Вазов.

маге̇сан, -а, -о, *прил.* Магьосан. *И кретам аз, магесан | от нея..., по своя земен път.* Яворов.

маге̇сник, *мн.* -ци, *м.* Магьосник. *Зъл магесник, прокобесник, | пази и завижда — | сяда, става, не отстава, | слънце я не вижда.* Яворов.

маге̇сница *ж.* Магьосница. *Таз магесница проклета цяло село подлуди.* К. Христов. *Магесницата беше ѝ дала да налива скритом във виното на мъжа си водата от някакво „разделно биле", сварено в необжежено гърне.* Вазов.

магистра̀ла *ж.* (лат.). Главна линия в системата на една железопътна съобщителна или снабдителна мрежа, булевард, водопровод, електропровод и др. *Волга е най-голямата в света водна магистрала.* Раб. дело, 1950 г. *Съветските железници непрестанно увеличават обема на превозите и производствената си мощност. Мрежата на магистралите расте.* Отеч. фронт, 1950 г. *Шуми пролетна Москва, предпразнична, величава. По широките ѝ магистрали и площади се носи безкраен поток от автомобили.* Раб. дело, 1950 г.

магистра̀лен, -лна, -лно, *мн.* -лни. *Прил. от* магистрала. *Магистрална линия. Магистрален канал.*

магистра̀т *м.* **1.** *Истор.* У древните римляни — висша административна длъжност. **2.** *Остар.* Висше длъжностно лице от съдебното ведомство. *Дипломати, магистрати, | коронoвани глави, | кърви, бомби, атентати — | всичко с маска е, уви!* Смирненски.

магистратски, -а, -о. *Прил. от* магистрат.

магистрату̀ра *ж.* **1.** *Истор.* У старите римляни — висшите административни длъжности. **2.** *Юрид.* В буржоазните страни — название на съдебните длъжности за разлика от прокуратурата.

маги̇стър, -ът, -а, *мн.* -три, *м.* (лат.). *Остар.* **1.** Учена степен, давана на завършилите някои висши учебни заведения и защитили дисертация. ‖ Лице, което има такава учена степен. **2.** У нас — учена степен на завършилите по фармация в чужбина. *Магистър на фармацията.*

маги̇стърски, -а, -о. *Прил. от* магистър. *Магистърска степен.*

маги̇чен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Магически. *Разкъса „магичния кръг" | човекът и днеска лети | от волната птица по-бързо.* Вапцаров.

маги̇чески, -а, -о. *Прил. от* магия. *Това внушение има някаква магическа сила, на която и аз се подчинявам.* Л. Стоянов. □ **(Като) с магически жезъл (пръчка)** (разг.) — по необясним, неочакван, много бърз и лесен начин; изведнаж. *Борбата спря като по замахване на магически жезъл.* Вазов.

маги̇чески. *Нареч. от прил.* магически. *Никой няма право да ни взема хляба.... Думата хляб подействува магически върху околните.* Ст. Чилингиров.

маги̇я *ж.* (перс.). **1.** Според религиозно-мистичните вярвания — сбор от действия и думи: заклинания, които целят да въздействуват по свръхестествен начин върху човеци, животни и природни явления. *Тя магия му правеше: вареше бурен от либиче и му даваше водата да пие, за да я залюби още повече.* Вазов. ‖ Нещо, предназначено да въздействува по свръхестествен начин, което притежава чудодейна сила. *С магии, скритом вшити | в елека, той излизаше из къщи | и връщаше се вечер пак пиян.* П. П. Славейков. *Не забравиха и силата на магиите: пред много протки увиснаха чудновати китки, в които имаше сух босилек, червена нишка и крило от прилеп.* Йовков. **2.** *Прен.* Обаяние, очарование. *Може да не е тъй лесно да идеш много надалеч, когато върху ти тежи магията на такива сини очи, каквито имаше Асие.* Йовков. *Магията на словото.*

ма̀гма *ж. Геол.* Разтопена огнено-течна маса от предимно силикатни вещества, която се намира в земните дълбочини и при застиването си образува различни минерали от вулканически произход.

магмати̇чен, -чна, -чно, *мн.* -чни. *Прил. от* магма. *Магматични скали.*

магна̀т *м.* (лат.). В буржоазното общество — крупен земеделец или капиталист. *Борсови магнати. Финансов магнат.*

магна̀тски, -а, -о. *Прил. от* магнат.

магнѐзиев, -а, -о. *Прил. от* магнезий. *Магнезиеви соли. Магнезиев окис. Магнезиева светлина.*

магнѐзий, -ият, -ия, *мн.* няма, *м.* (гр.). *Хим.* Химически елемент — сребристо-бял метал, който гори с ослепителна светлина. *От двете страни на входа, вместо факли, пламтяха дебели ленти магнезий и океан от среброзеленикава светлина заливаше всичко наоколо.* Смирненски.

магнезѝт *м. Минер.* Минерал — магнезиев карбонат, който се използува в индустрията, найвече в производството на огнеупорни материали.

магнѝт *м.* (гр.). *Физ.* Къс желязо, който има свойството да привлича железни, никелови и др. предмети. *Хукнаха и те сега към тук, | тъй както стърготини и гвоздеи политат | един през друг... към магнитът, | и се сборичкани по него налепят.* П. П. Славейков. *Естествен магнит. Изкуствен магнит.*

магнѝтен, -тна, -тно, *мн.* -тни. *Прил. от* магнит. *Магнитна стрелка. Магнитно поле. Магнитна руда.*

магнитизѝрам, -аш, *несв.* и *св.* Придавам на някакво тяло свойства на магнит. **магнитизирам се** *страд.* и *сред.*

магнитизѝране, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* магнитизирам *и от* магнитизирам се.

магнитѝзъм, -змът, -зма, *мн.* -няма, *м.* (гр.). *Физ.* Свойство на магнита и на телата, които действуват като магнита, да привличат някои тела.

магнитѝт, *мн.* няма, *м.* (гр.). *Геол.* Минерал — окисна желязна руда, която често има свойствата на естествен магнит. *Желязото се получава главно от магнитит и хематит.*

магнитофо̀н *м.* (гр.). *Спец.* Апарат за електромагнитно записване и възпроизвеждане на звукове.

магнитофо̀нен, -нна, -нно, *мн.* -нни. *Прил. от* магнитофон. *Магнитофонна лента. Магнитофонен апарат.*

магно̀лиев, -а, -о. *Прил. от* магнолия. *Топло матово синьо небе лежеше над дантелената зеленина на двора, над цъфналите магнолиеви дървета.* Вежинов.

магно̀лия *ж.* Декоративно растение — дърво или храст — с вечнозелени листа и големи ароматни цветове, което произхожда от Източна Азия и Северна Америка. Magnolia. *Пехотинците запълзяха напред под съсъка на куршумите, които ронеха розовите цветове на магнолиите.* Вежинов.

магьо̀сам. Вж. магьосвам.

магьо̀свам, -аш, *несв.*; **магьо̀сам,** -аш, *св.* 1. Според суеверните представи — подчинявам на силите на магията; омагьосвам. 2. *Прен.* Обайвам, завладявам, очаровам. *Война бе магьосала сърцето му и то не можеше да живее без нея.* Елин Пелин. *О, мнозина бяха те, — онези, които магьоса и обезуми моята гиздост.* Н. Райнов.

магьо̀сване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* магьосвам.

магьо̀сен, -сна, -сно, *мн.* -сни, *прил. Рядко.* Който действува като магия. *Магьосна пролет | Тя през нашите кръгозори | път дивен има.* К. Христов.

магьо̀сник, *мн.* -ци, *м.* 1. Човек, който прави магии; вълшебник, чародей. *Тая казанлъшка гюлова ракия е измислена... от някой дявол или от някой магьосник.* Каравелов. 2. *Прен.* Човек, който очарова, обайва. *Магьосник музикант бил Орфей. Разплаквал и вълци, и мечки, и сърни и глигани.* Смирненски.

магьо̀сница *ж.* 1. Жена, която прави магии. *Тя магия му правеше. Вареше бурен от любиче и му даваше водата да пие, за да я залюби още повече. Хитра магьосница е тя.* Вазов. 2. *Прен.* Жена, която очарова, омагьосва. *И това му заричане съвсем малко трае. Защото тази вакарелска магьосница всеки час е пред него, всеки час му се мярка пред очите.* Влайков.

магьо̀снически, -а, -о. *Прил. от* магьосник.

магьо̀сничество, *мн.* -а, *ср.* Правене на магии.

мада̀м и **мада̀ма** (ирон.) *ж.* (фр.). В буржоазното общество — форма за вежливо назоваване на омъжена жена или за обращение към нея; госпожа. *Мадам Мария, с ръкавици, с черно чадърче в ръката и с капела на главата, подскачаше по зелената трева, като че да бе излязла да се разхожда.* З. Стоянов.

мада̀н *м.* (араб.). Стара металургична пещ за топене на желязна руда.

мадѐйра *ж.* (португ.). Вид силно бяло вино.

маджа̀рин, *мн.* маджа̀ри, *м.* Унгарец.

маджа̀рка *ж.* Унгарка.

маджа̀рски, -а, -о. 1. *Прил. от* маджарин. *Високи гористи върхове заобикалят живописно отвред хубавия и богат маджарски градец.* Вазов. 2. Като *същ. м.* **маджарски** — маджарски език.

маджу̀н *м.* (араб.). 1. Гъсто сварен сироп от цвекло, грозде, захарна тръст и пр.; петмез. *Вътре се бяха насъбрали всички кадъни. Тук те варяха тръстиков маджун в големи бакърени тави.* М. Марчевски. 2. Тестовидно вещество за облепване на прозорци и др. *Намери* (Вълко) *стъкла, маджун и ги сложи на прозорците.* Ем. Станев.

маджунѝрам, -аш, *несв.* и *св.* Облепвам с маджун (в 2 знач.). **маджунирам се** *страд.*

маджунѝране, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* маджунирам *и от* маджунирам се.

мадо̀на *ж.* (ит.). 1. Название на Богородица у католиците. 2. Образ на Богородица. *Мадоните на Рафаело.*

ма̀ене, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* мая *и от* мая се.

маѐстро, *мн.* няма, *м.* (ит.). Почетно звание на изтъкнат майстор в изкуството — музикант, художник и пр. *Маестро Георги Атанасов.*

ма̀жа, -еш, *мин. св.* ма̀за̀х, *несв.* 1. Покривам повърхността на някакъв предмет или част от него с мазнина или с гъсто лепкаво вещество. *Старият свекър чичо Дражо сам мажеше и стягаше колата.* Елин Пелин. *Полекичка,... да не се плъзнеш по стълбата, че тази сутрин я мазах с подово масло.* Чудомир. *Тя мажеше една филия с мед и масло.* 2. *Диал.* Покривам с вар; варосвам, баданосвам. *Едновременно с това Младен бе повикал майстори, които започнаха нещо да чукат и мажат.* Влайков. *Като гледали насреща как жените се трепят да мажат и чи-*

стят за Великден, видели и Албена да ходи из двора. Йовков. **мажа се** *възвр., страд.* и *сред.*

маждра̀к, *мн.* -ци, *м.* (араб.). *Остар.* Бойно копие. *На слънцето светеха пушки, косери, брадви, маждраци.* Вазов.

мажо̀р *неизм., м. Муз.* Музикален строй, построен върху съединение от голяма и малка терца, който звучи тържествено, бодро и радостно.

мажо̀рен, -рна, -рно, *мн.* -рни. *Прил. от* мажор. *Мажорна гама.*

мажорита̀рен, -рна, -рно, *мн.* -рни, *прил.* (фр.). Само в съчет. **мажоритарна система** (юрид.) — в буржоазното държавно право, при избори: система, при която всички мандати в една колегия взема партията, която е получила мнозинство от подадените гласове, без да се даде възможност да бъдат представени пропорционално със съответен брой мандати и партиите, за които са подадени по-малко гласове.

мажо̀рно. *Нареч. от* мажорен. *Музиката прозвуча тържествено, мажорно.*

маза̀ *ж.* (араб.). **1.** Зимник, изба, мазе. *Майорката ще го запрати у сестра си да им навнесе въглищата в мазата или да им изгребе водата от там.* Влайков. **2.** *Остар.* Дюкян със стока. *Не обичаше той тия тесни градски улици с нажежени калдъръми, тая блъсканица и тая неразбория около мазите по крайбрежието.* Йовков. *Баща му е голям приятел с моя Кости, много богат човек, с две мази в Солун, и това му е едничкото дете.* Дим. Талев.

ма̀зане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* мажа *и от* мажа се. *Хоросанът се употребя в строежите за зидане и мазане.*

мазàч *м.* Работник, който маже, измазва с вар. *Зидар мазач. Майстор мазач.*

маза̀чка *ж.* Жена мазач.

ма̀звам, -аш, *несв.*; **ма̀зна,** -еш, *мин. св.* ма̀зна̀х, *прич. мин. страд.* ма̀знат, *св.* Мажа нещо в малко количество веднаж или няколко пъти по веднаж. *Дялаше жегли* (бай Илия) *от листниковиците на дръвника,... мазваше с катран предницата на колата и подвикваше на стрина Севета или на Василка.* Кр. Григоров. *Марин пак мазна с перце един лист, лепна крайчеца на другия, сложи един дебел тефтер и натисна с ръка.* Кр. Григоров. **мазвам се, мазна се** *възвр., страд.* и *сред.*

ма̀зване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* мазвам *и от* мазвам се.

мазга̀л *м.* (тур.). *Остар.* Бойница. *Да се затворим в манастира и да се браним,... — кулите имат мазгали.* Вазов. *Загърмяха тежките шишанета, мазгалите забълваха дим.* Йовков.

мазѐ, *мн.* -та, *ср.* Зимник, изба, маза. *Долният етаж на училището е по-скоро мазе, защото няма под.* Л. Стоянов. *Кметът го разпита за това, за онова, видя му се съмнителен и го затвори в общинското мазе.* Елин Пелин.

ма̀зен, -зна, -зно, *мн.* -зни, *прил.* **1.** Който съдържа голямо количество мазнина. *Бързо взеха да требят гладните моми и ергени мазния качамак и киселата мътеница, която стрина Цановица обилно пресипваше в една голяма паница.* Влайков. **2.** Който е покрит с мазнина, по който има остатъци от мазнина. *По пода се търкаляха угарки, цигарени кутии и парчета мазна обвивна хартия.* Вежинов. **3.** *Разш.* Който е изцапан с нещо мазно, мръсно; нечист, мръсен. *И Баташки гузно отмина напред, дебел, нисък, с каскет, с мазно и лъснато от пот сако.* Дим. Димов. *После пак навеждаше дълбокозамисленото си чело и гледаше в един вехтък, мазен тефтер.* Вазов. **4.** Който прави впечатление на нещо, покрито с мазнина. *Той е едър, тлъст, с мазно лице.* Л. Стоянов. *Каолинът е бял, мазен на пипане.* **5.** *Прен. Разг. Неодобр.* Който е прекалено, престорено любезен; раболепен, сервилен. *Със ритми къдрави, със мазни фрази, / певци, хвалете този ред обществен... / Ден до̀ ще, друга песен да се чуе, — / ревът на жадните за мъст голтаци.* Михайловски. □ **Мазна Гана** (разг., ирон.) — прекалено любезен, престорен, раболепен човек.

мази̇̀лка *ж.* **1.** Пласт хоросан, глина, гипс и др., с който са измазани стените на сграда. *Над него почва и втори кат да се гради. Туря се покривът. Удрят и мазилката.* Влайков. **2.** *Разш. Разг.* Вещество, с което се маже; мазило. || Грим. *Биеше грозните* (жени), *защото чрез разни мазилки се мъчеха да добият съблазънта на хубавите.* Елин Пелин.

мази̇̀ло, *мн.* мазила̀, *ср.* Вещество, с което се мажат някои предмети. || *Разг. Подигр.* Помада. *Какво направило пустото Миче с това хубаво свое лице!... Защо така се е нацапала с мазила, с помади, просто физиономия не е останала по нея!* Елин Пелин.

ма̀зна. Вж. мазвам.

ма̀знене, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* мазня се.

мазни̇̀к, *мн.* -ци, *м. Разг. Презр.* Човек, който се държи престорено любезно, без чувство на достоинство, и раболепно; подлизурко. *Стефчов има зъб на тебе и, да можеше да ти стори зло, каквото е мазник, той щеше да го направи до сега.* Вазов. *Младен е един мазник, един лицемерец.* Влайков.

мазнина̀ *ж.* Органическо вещество, неразтворимо във водата, което се съдържа в животинските и растителните тъкани; тлъстина. *Мазнините се състоят от въглерод, водород и кислород. Животински мазнини. Растителни мазнини.*

ма̀зно *нареч.* Престорено любезно, раболепно. *Божан отиваше при него и, като го гледаше нежно, говореше мазно: — Тате, ела бе.* Елин Пелин.

ма̀зня се, -иш се, *мин. св.* ма̀зних се, *несв., сред. Разг. Неодобр.* Държа се престорено любезно, раболепно; подмазвам се. *Само се слага, мазни се на селяните, а пък окото му като на бивола — все в просото гледа.* К. Петканов.

мазо̀л *м.* (рус.). Задебеляване на кожата — най-често по краката или ръцете, обикн. предизвикано от триене. *Ръцете му бяха хванали мазоли от тежкия чук.* □ **Настъпвам по мазола някого** (разг.) — засягам някого на чувствителното място.

мазо̀лест, -а, -о, *прил.* По който има мазоли. *Едрите мазолести ръце* (на помощник-командира) *и малко грубото му, но приветливо и решително лице показваха, че този човек на труда не се бои от нищо.* Ем. Коралов.

мазу̀рка *ж.* (пол.). **1.** Полски народен танц. *Мазурка, валс добре играя.* Вазов. **2.** Вид музикално произведение. *Мазурка от Шопен.*

мазу̀т *м.* (араб.). *Техн.* Тъмна масловидна

течност, която се получава при дестилирането на нефта.

май, *мн.* няма, *м.* (лат.). Петият месец от годината. *И пак се върна дивний май, / пак цъфнаха цветята, . . . / запяха славеите пак.* П. П. Славейков. ◻ **Първи май** — празник на международната работническа солидарност. *За нас, българите, за нашата работническа, селска, занаятчийска и учаща се младеж първи май е всенароден празник на труда.* Г. Димитров. *Да спрат фабричните кумини / и всеки черен труд да спре, / и туй намръщено море / от морни роби и робини / да озари и приласкай / усмивката на първи май!* Смирненски.

май *частица* (рум.). *Разг.* **1.** За изразяване на предположение, несигурност; като че ли, сякаш, кажи-речи. *Стигнахме май, дето заръча войводата.* Ст. Загорчинов. *Вадата, която беше отбита наблизу там от реката, бе обляла май половината ливада.* Влайков. *Няма май да го бъде, слаб е.* Йовков. *Войната май не се е свършила.* Стаматов. || Понякога удвоена или в съчет. с че. *Ето на, тая Сара май-май царица скоро ще ни стане.* Ст. Загорчинов. *Май че така ще трябва да се постъпи.* Влайков. *Май че идат.* || За предпазливо посочване на факти, поради деликатност, учтивост. *Недко, . . . не ми изглеждаш май добре.* Йовков. *Ти, дядо Моско, май често взе да получаваш писма.* Йовков. *Майстор си ти, ама едно ти е лошото . . . — Кое, бай Недко, гдето си попивам ли? — Май множко пиеш.* Йовков. **2.** За подчертаване на нещо, с отсянка на недоволство или закана. *Ти знаеш, май не се шегувам аз.* П. П. Славейков. *Ти на мен такива думи / май недей ми ги подмята — рече Стойчо.* Елин Пелин. ◻ **Май с човек (жена, дете)** — възклицание за изразяване на: а) Изненада, учудване, с отсянка на задоволство, възхищение. *Работи му ченето . . . ей! каза някой. — Говори, май с чиляк, като разпран.* Йовков. б) Съжаление, недоволство, възмущение. *Пропадна, май с човек!* К. Христов. *Кутмака зацъка с език. — Май с човек! Тъй ще свърши, като куче.* Йовков.

майка, *дат.* (остар.) майци, *зват.* майко *и* (диал.) мале, *ж.* **1.** Жената по отношение на своите деца. *Към майката щерка, към щерката майка се спуснаха виком веднага — / со плач се те живи прегърнаха двете.* П. П. Славейков. *Аз вярвам, майко, те се изживяха — / ония дни на скърби и нерадост.* Вапцаров. *Намери си Младенчо добър късмет . . . Доведе майци си отмяна и помощница.* Влайков. || *Разг.* Обращение на такава жена към своето дете; маминото. *То такъв студ е! Ще ми премръзнеш, майка.* Елин Пелин. *Момчето... извърна глава. — Вземи, майка, вземи! — рече тя умолително и жално.* Караславов. || *Нар. Зват.* мале. Обращение към майка. *Казал на майка си . . . — Мале, . . . дай да ти целуна ръка.* Йовков. *Мале, пиша ти това писмо, че съм живо и здраво.* Вазов. **2.** Жена, която има или е имала деца. *Държавата полага особени грижи за майката и детето.* Конст., чл. 72. *Тя рано стана майка.* **3.** *Разг.* Като междум., често придружено с междум. леле, олеле — за израз на учудване, болка. отчаяние и др. *Малее, какви зъби има!* Йовков. *Леле мале! Какво щеше да ми изтегли главата.* Вазов. **4.** Женско животно по отношение на своите малки. *Това беше малко стадо, имаше всичко петдесетина овце, но всички бяха като от една майка раждани — едри, млечни, белорунести.* Караславов. *За свинете майки ние полагаме много грижи, храним ги по три пъти на ден.* || В кошер — матката, царицата. **5.** *Прен.* Източник, от който произхожда, създава се нещо. *Ний всички сме деца на майката земя, / но чужда е за нас кърмящата ѝ гръд.* Смирненски. *Летните селски нощи . . . ме люлееха в сладък сън до гърдите на майката природа.* Елин Пелин. *О, майко моя, родино мила, / защо тъй жално, тъй милно плачеш?* Ботев. 6. *Нар.* Пари, които носят лихва; капитал, главница. *Гочо, . . . записът изтича, гледай да ми пратиш лихвите и на майката поне половината.* Чудомир. ◻ **Дете в майка проплака** (нар.) — за изключително тежко положение вследствие на издевателства. **Мила майко!** (разг.) — възклицание за израз на мъка, страх, болка и пр. *Ужас, вой и крясък, майко моя мила, — / пуста баба Зима де взе тая сила!* Ас. Разцветников. **Сега му е майката** (разг.) — сега е подходящият, удобният момент. **Това му е майката** (нар.) — за посочване на най-важното, най-необходимото, онова, което се налага. **Не бързай като теле пред майка си** (погов.) — не изпреварвай оня, който умее, който знае какво трябва да направи. **Ти баща, ти майка** (нар.) — моля ти се като на баща. *Селото на тебе гледа, Хаджи. Ти баща, ти майка.* Йовков.

маймуна *ж.* **1.** Бозайник, който по конструкцията на тялото си най-много прилича на човека. Simius. *Близу към вратнята са папагалите и една маймуна.* Вазов. *Човекоподобни маймуни.* **2.** *Прен.* Обикн. при сравнение — грозен, смешен човек. *Тая ли е? — Тя. — Как, тая маймуна? Това плашило?* Вазов. **3.** *Прен. Подигр.* Човек, който обича да подражава на другите и да прави гримаси. *Каква си маймуна ти!*

маймунски, -а, -о. *Прил. от* маймуна. *Той видя . . . лицето на Ляте . . ., замръзнало в смешна маймунска гримаса.* Дим. Димов.

майонеза *ж.* (фр.). Студен сос, приготвен от разбити жълтъци, растително масло и лимон. *Те седнаха да вечерят — майонеза с бяла риба, хубав пшеничен хляб, мисирка и торта с чисто масло — всичко това полято изобилно с италиански вина.* Дим. Димов.

майно *ж. Нар.* Обращение към майка. *А ти га чуеш, майно льо, / че куршум пропей над село / и момци вече наскачат, / ти излез, майно, — питай ги / де ти е чедо остало?* Ботев. *Вила се й гора, майно ле, / раззеленила.* Нар. пес.

майор *м.* (лат.). *Воен.* Офицерски чин, между капитан и подполковник. *Има от всички чинове: полковници, майори, поручици и подпоручици.* Л. Стоянов.

майорка *ж. Разг.* Жена на майор.

майорски, -а, -о. *Прил. от* майор. *Майорски чин.*

майски, -а, -о. *Прил. от* май. *Зад сините планини на изток . . . се показваше пламналото лице на майското слънце.* Елин Пелин. *Майска нощ. Майска роза.*

майстор *м.* (лат.). **1.** Лице, усвоило добре занаята си. *Бай Стаменко, в миналото майстор копач, . . беше справедлив човек и никой от миньорите не се сърдеше, когато той се караше за извършените грешки и нередности.* Ив. Мартинов. *Майстор бъчвар. Майстор стругар. Майстор*

строител. || Специалист занаятчия. *До дванайсетата си година той четири майстори промени четири занаята научи.* Влайков. **2.** *Разш.* Изтъкнат специалист в някоя област. *Мичкин бе артилерийски фелдфебел от Първата световна война, но действията на отреда го бяха направили майстор и в техниката на пехотния бой.* Дим. Димов. *Обичам те, българска реч . . . — / ту арфа звънлива, ту меч / на майстор художник в ръцете.* Вазов. || *Прен.* Лице, което умее добре и изкусно да прави нещо. *Всичко има он една гъдулка / троеструнна, яворова, с капак седефлия . . . / майстор е Геле у свирнята и е мераклия.* Елин Пелин. □ **Майстор на спорта** (спорт.) — звание на изтъкнат спортист.

майсторѐне, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* майсторя.

майсторѝя *ж. Разг. Остар.* Майсторство. *С пръст, с камъни, / човешка майстория смогнува да съгради / великолепен храм.* Михайловски.

ма̀йсторка *ж.* Жена майстор. *Голяма майсторка е стрина Венковица на тъкането: никой не може да тъче такива хубави кенарени платна, везани възглавници и шарени черги, каквито тъче тя.* Влайков. *Цяло пиле ти е донесла Божанка — пържено! И каквато си е тя майсторка да сготви, така, с очи да го изядеш.* Дим. Талев.

ма̀йсторски, -а, -о, *прил.* **1.** Който принадлежи, който е свойствен на майстор. *Писател, поет даровит, той пръв със своя майсторски чук издяла из грубата скала на българския език статуи с изящни линии и форми.* Вазов. *Майсторско изкуство.* **2.** Който се отнася до майстор. *Майсторска правоспособност.* **3.** Изкусен, опитен, умел. *Те и двамата имаха похватни майсторски ръце и по цял ден наплатисваха колелата на припек между двете воденици и се шегуваха.* Елин Пелин. □ **Майсторско свидетелство** — свидетелство за правоспособност на майстор занаятчия, получено след полагане на съответен изпит.

ма̀йсторски. *Нареч. от прил.* майсторски. *Говедарят се обърна към момъка и рече: — Готов съм да ти дам дъщеря си за жена, защото разбрах, че владееш майсторски един занаят.* А. Каралийчев.

ма̀йсторство, *мн.* няма, *ср.* Проява на голяма сръчност, опитност и изкуство в извършването на някаква дейност. *Нашата страна може да се гордее с високохудожествено майсторство в артистичната игра и вокалното изкуство.* В. Червенков. *Всичкото ти изкуство е, че си добре усвоил майсторството на баща си.* Р. Стоянов. *С рядко майсторство е нарисуван животът в блокирания град-герой.* Сп. Септември, 1951 г.

майсторя̀, -йш, *мин. св.* -йх, *несв. Разг.* Правя, изработвам нещо. *Започна* (Ристьо) *да майстори по-тънки работи: гривни за девойките, пръстени за невестите.* А. Каралийчев. *Баща му* (на Алекси) *държеше обущарница, майстореше ботуши на ведровчани и деколтирани чепици за чокойските жени.* А. Гуляшки.

майта̀п *ж.* (перс.). *Разг.* Подигравка, подбив. *Взеха го на майтап.* || Шега, смехория. *Голям майтап стана.*

майта̀пене, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* майтапя се.

майтапчѝйка *ж. Разг.* Жена, която обича и умее да прави майтапи.

майтапчѝя, -та, *мн.* -йи, *м. Разг.* Човек, който обича и умее да прави майтапи.

майта̀пя се, -иш се, *мин. св.* майтапѝх се, *несв., сред. Разг.* Не говоря сериозно, шегувам се, подигравам се. *Особено обича той да се майтапи и шегува с мамините снахи.* Влайков.

ма̀йци. Вж. м а й к а.

ма̀йчин, -а, -о, *прил.* **1.** Който се отнася до майка. || Който принадлежи на майка. *Глава ще натегне, от нея тогава / изчезна-ще майчин страдалчески лик.* Яворов. **2.** Като *същ. мн.* **майчини** — мамини. *Мине се не мине, хайде в Каменяк на гости у майчини си. . . и по три недели стои там.* Чудомир. □ **Бащин и майчин син** (разг. неодобр.) — синковец, нехранимайко. **Изказвам и майчиното си мляко** (разг.) — не скривам нищо, казвам всичко, каквото знам, когато бъда заставен. **Майчин дом** (остар.) — родилен дом. **Майчин лист** — листа от южен храст, употребявани като разслабително средство. Folia sennae. **Сине майчин** (разг., неодобр.) — обращение към човек, на когото не одобряваме известна постъпка. *Стоичко замълча и помисли злобно: „Пинтия си, сине майчин! . . . Като лихварина от града, който продаде нивата на баща ми".* Дим. Димов.

ма̀йчински, -а, -о, *прил.* Който е присъщ, свойствен на майка. *Майчинска любов. Майчински грижи.*

ма̀йчински. *Нареч. от прил.* майчински. *Някъде ще заприпка тънкокрако конче и тънко ще изцвили — и тозчас топло и майчински нежно ще изхъхри някоя кобила.* Йовков.

ма̀йчинство, *мн.* няма, *ср.* Състояние на жена майка през периода на бременността, раждането, кърменето. *Мероприятия за защита на майчинството. Отпуск по майчинство.*

ма̀йчица *ж.* **1.** *Гальов. Умал. от* майка. *Мале, мила майчице, / златна моя сенчице.* П. Р. Славейков. *Нямам ни татко аз, нямам ни майчица нежна.* Вазов. *Стара майко, Стара планина, майчице, закрилнице хайдушка.* Орлин Василев. **2.** Само *зват.* като *междум.* За израз на отчаяние, болка, мъка, страх. *Майчице, какво става тука? Тая жена умря.* Вазов.

ма̀йчичка *ж.* Дете, което прилича по външност и по характер на майка си.

мак, ма̀кът, ма̀ка, *мн.* ма̀кове, ма̀ка (сл. ч.), *м.* Градинско или полско цвете с едри, обикн. аленочервени цветове. Papaver. *Само едни зелени жита и в тях нацъфтял много, много мак, ален като кръв.* Йовков.

мака̀р *съюз.* **1.** Обикн. като сложен съюз в съчет.: м а к а р и, м а к а р ч е, м а к а р д а, м а к а р и д а — за отстъпване; ако и, ако и да, при все че. *Той тука ще работи и ще спечели пари, макар и по-трудно, макар и за по-дълго време.* Дим. Талев. *Макар че го оборваше сън, той дълго време не можа да заспи.* Вазов. *Не пушеше и Димко, макар да беше от тютюнджийски край.* Дим. Талев. **2.** Като *частица. Разг.* а) При изразяване на желание — дано. *Че за какво мълчиш? Къде ти е езикът? Да те забрави зло макар!* К. Христов. *Да се не види макар.* б) За възражение при недовършена мисъл — при все това, ако, въпреки. *Ти знаеш, че не отиваме на гости, а за работа. — Макар.* Вазов.

макара̀ *ж.* (араб.). **1.** Цилиндричен предмет с изпъкнали странични ръбове, върху който се навиват конци, въже и др. *Софчето бе оставило майка си и весело си търкаляше по стаята макарата с конците.* Влайков. *Млад човек е стъпил върху софрата на кладенеца, върти ръчицата на макарата, вади вода от тридесет метра дълбочина и пълни малките бъчвици.* А. Каралийчев. || *Разг.* Намотани конци или друго на такъв предмет. *Макара конци. Черна макара. Бяла макара.* **2.** Скрипец.

макаро̀нен, -а, -о. *Прил. от* макарони. *Макаронена фабрика.*

макаро̀ни, само *мн., м.* (ит.). Тестено произведение във вид на дълги, тънки, кухи пръчки, слабо запечено, приготвено за варене. *Тя наряза на тънки филийки студения кьс задушено говеждо месо и ги разпредели по равно между мъжете. На себе си остави само от гарнитурата — няколко картофи и макарони.* Дим. Димов.

македо̀нец, *мн.* -нци, *м.* Лице от основното население на Македония. *Имаше и един македонец от Дебърско в народното си рухо.* Вазов.

македо̀нски, -а, -о. *Прил. от* Македония *и от* македонец. *Македонска носия.*

макѐт *м.* (фр.). **1.** Модел, образец на нещо, обикн. в умален вид, направен от гипс, дърво, картон, хартия и др. *Макет на паметник. Макет на постройка.* **2.** Пробен отпечатък от книжовно произведение, предназначено за обсъждане. *Макет на том I от История на България.*

макѐтен, -тна, -тно, *мн.* -тни. *Прил. от* макет.

ма̀ков, -а, -о. *Прил. от* мак. *Макова градина. Маково семе.*

ма̀ксима *ж.* (лат.). *Книж.* Основен принцип, основно правило. *Той често казваше, че трябва да прощаваме дребните слабости на близките си, макар че сам не се ръководеше от тази максима.* Л. Стоянов.

максима̀лен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* (лат.). Възможно най-голям, най-висок. *Противоп.* минимален. *Що се отнася до нашата бдителност, тя трябва да бъде максимална, да не се промъкват прикрити врагове, шпиони в нашите редове.* Г. Димитров. *Максимални температури.*

максимали̇̀ст *м.* Който проявява прекомерно големи изисквания за нещо. *Максималист в политиката.*

максима̀лно *нареч.* Възможно най-много, в най-големи размери, в най-голяма степен. *Необходима е дружба и помощ, така че всички кооператори да могат максимално според своите сили и способности да произвеждат.* Г. Димитров.

ма̀ксимум, *мн.* няма, *м.* (лат.). *Противоп.* минимум. **1.** Възможно най-голямо количество. *Всеки да даде максимум от това, което е способен да даде на нашата страна.* Г. Димитров. *Това е максимумът, който законът позволява.* Орлин Василев. **2.** Като *нареч.* Възможно най-много; не повече от. *Той тежи максимум шестдесет кила.*

мал, ма̀ла, ма̀ло, *мн.* ма̀ли, *прил. Нар.* **1.** Малък. *Мала мома двори мела.* **2.** Като епитет в названия на реки, селища и пр. *Мали Искър. Мала Църква. Мало Бучино.*

мала̀га, *мн.* няма, *ж.* (исп.). Вид гъсто и сладко вино.

малако̀ф *м.* (фр.). *Остар.* Широка рокля с телени обръчи отвътре на полата. *Тя беше облякла розов копринен малакоф.* Дим. Талев.

малари̇̀чен, -чна, -чно, *мн.* -чни. *Прил. от* малария. *После изведнъж тялото му почна да зъзне от маларична треска.* Дим. Димов. *Маларично място.* □ **Маларичен комар** (Anopheles) — комар, причинител на болестта малария.

мала̀рия *ж.* (ит.). Болест — силна треска на периодични пристъпи; блатна треска. *Ние трябваше да се борим и с маларията, която по онова време вилнееше из мочурите.* Г. Белев. *Тропическа малария.*

малахи̇̀т, *мн.* няма, *м.* (гр.). Минерал — медна руда със светло зелен цвят. *Из главните . . . врата, между две колони от малахит, се влизаше по стълба от дялан камък в долния кат.* Вазов.

малахи̇̀тов, -а, -о, *прил.* **1.** Изработен от малахит. *Извътре храмът със сводове, подпирани от малахитови стълпове, е богато украсен със златни образци.* Вазов. **2.** Който е с цвят на малахит. *Всред малахитовата зеленина на лозята, напръскани със син камък, се гушеха ярко боядисани вили.* Дим. Димов.

мала̀че, *мн.* -та, *ср.* (тур.). *Диал.* Биволче.

ма̀ле. Вж. м а й к а.

мали̇̀на[1] *ж.* Горски или градински храст с червен, дребен ароматен плод. Rubus idaeus. **2.** Плодът на този храст. *Вървиш под сенките на вековни букове, . . . през усойни морави и радостни ливади, дето се червенеят ягоди и малини.* Вазов. *Сладко от малини.*

мали̇̀на[2] *ж. Диал.* Зълва, по-малка от снахата.

малина̀рка *ж.* Берачка на малини. *Често ме застигат боси малинарки, с празни кошници в ръце.* Вазов.

мали̇̀нов, -а, -о. *Прил. от* малина[1]. *Малинов сироп. Малиново сладко. Малинов цвят.*

малино̀вка *ж.* Спиртно питие, подправено с малини.

ма̀лко *нареч.* **1.** В малко количество, в слаба степен. *Заповядайте, . . . да видите каква чудесна тиква. Само малко е прегоряла, но няма нищо.* Елин Пелин. *Аз малко разбирам от тези работи, та затова мога да сгреша.* Мих. Георгиев. || Със съществителни или с други видове думи, само ед., понякога членувано. *Малкото дъжд, който падна напоследък, съживи посевите. Купих малко захар.* **2.** Като *неопред. числ.*, със съществителни само *мн.*, понякога членувано — малък брой, малко количество. *И ще я направи да изкупи с люти огорчения малкото радости, които ѝ достави това чувство.* Вазов. || *Неопред. числ.*, за лица, понякога членувано — малцина. *Малкото мъже, които бяха останали, бяха мирни занаятчии, кураж нямаше в сърцата им.* Йовков. *Той бе един от малкото призвани.* П. П. Славейков. *Пък и малко хора се случиха в хана.* Йовков. **3.** Като *същ.* — а) Малко количество, малко нещо. *Той се задоволява с малко.* б) Малко време. *Може би преди малко тя е била тук.* Вазов. □ **Без малко** — а) За означаване, че действието е пред непосредно осъществяване; малко остана, насмалко. *Снощи той без малко пак в този въртоп щеше да се удави, сега пък аз*

да не отида надолу с главата. П. Ю. Тодоров. **б)** При недостиг на неголям брой, количество от нещо, за да се допълни; не напълно. *Колко лири трябват още? — каза Огнянов. — Без малко двеста лири.* Вазов. *Той тежи без малко 70 кила.* **За малко** — без малко (в знач. *а*). *Когато ѝ казах, че Иванко не ме люби, . . . тя за малко не се разскача от радост.* В. Друмев. **Малко-много** — колко-годе. *Тая смелост порази всички, които малко-много можаха да оценят отличителните качества на човешката натура.* З. Стоянов. **Малко по малко** — лека-полека, полека-лека, постепенно. *Изненадата и страхът на лицето му малко по малко се изгубиха и се замениха с насмешлива и весела гримаса.* Йовков. *Малко по малко слънцето се откъсваше от хоризонта.* Д. Немиров. **Ни най-малко** — никак. **От малко-малко** (разг.) — що-годе. *Аз искам да работя, да съм сред живота . . . От малко-малко да съм полезна, да има смисъл, че живея.* Йовков.

мало-. Първа съставна част на сложни думи със значение в малко количество, малък брой, слаба степен, напр. м а л о е т а ж е н, м а л о к а л и б р е н, м а л о л ю д е н и др.

малоброен, -ойна, -ойно, *мн.* -ойни, *прил.* Който е малко на брой, не голям по брой; малочислен. *Малобройните защитници на позицията . . . почувствуваха, че настъпват тежки часове.* Йовков.

малобройност, ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* малоброен.

маловажен, -жна, -жно, *мн.* -жни, *прил.* На който не се отдава голямо значение; незначителен, неважен, несъществен. *Има някои работи на пръв поглед маловажни, а те са от голямо значение и, когато на тях се обърне внимание. . ., могат да се постигнат значителни резултати,* Г. Димитров.

маловажност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* маловажен.

маловерен, -вярна, -вярно, *мн.* -верни, *прил.* Който малко вярва в нещо. *Каблешков толкова пъти беше говорил за някаква тайнствена армия, готова да прилети в урчения час, щото и най-маловерните хванали да вярват.* Вазов.

маловерие, *мн.* няма, *ср.* Недостатъчна вяра в нещо; неубеденост, съмнение. *Огненото му красноречие побеждаваше маловерието, прогонваше малодушието из сърцата.* Вазов.

маловоден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* За река, езеро и др. — който има малко вода. *Бяла* (град) *има живописен изглед, разположен по двата полегати склона, между които лъкатуши . . . маловодна речка.* Вазов.

маловодие, *мн.* няма, *ср.* Наличие на малко количество вода в река, езеро.

маловръстен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил. Книж.* Малолетен.

малограмотен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* **1.** Който не умее добре да чете и пише; слабограмотен. *Към 15 януари неграмотните се ограмотиха и преминаха в курсовете за малограмотни.* Веч. новини, 1952 г. **2.** Който е с недостатъчно знания; слабообразован. *Хаджи Енчо беше епитроп училищен. Прост, малограмотен, но твърде усърден.* Вазов. *Не е възможно да се постигнат бързо и големи резултати в социалистическото строителство с хора неграмотни и малограмотни.* Отеч. фронт, 1950 г.

малограмотно. *Нареч. от* малограмотен. *Без да ми отговори, завря си носа между листовете на едно тефтерче и, като сричаше малограмотно туй, което бе там написано, сформирова следующите въпроси.* Ал. Константинов.

малограмотност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* малограмотен. *По причина на своята малограмотност той бе попувал само в селата.* Вазов.

малодушен, -шна, -шно, *мн.* -шни, *прил.* Който проявява малодушие; нерешителен, страхлив. *Смилец е малодушен, той отказа да даде отпор и да пресрещне далеко от Търново татарите.* Вазов. *Малодушна постъпка.*

малодушие, *мн.* няма, *ср.* Страхливост, нерешителност. *Не беше ли ги видял някой? Нямаше ли още утре да ги заловят? Подобно малодушие той никога не беше изпитвал.* Йовков.

малодушно. *Нареч. от* малодушен. *Видя Цеко срещачите, | че тръгнаха дружно, | и душа му потрепера | гузно, малодушно.* Вазов.

малоимотен, -тна, тно, *мн.* -тни, *прил.* Който притежава малко недвижим имот.

малокръвен, -вна, -вно, *мн.* -вни, *прил.* Който страда от малокръвие; анемичен. *Малокръвно дете.*

малокръвие, *мн.* няма, *ср.* Състояние на кръвта, при което тя има намален брой червени кръвни телца; анемия.

малокултурен, -рна, -рно, *мн.* -рни, *прил. Книж.* Който е със слаба, неразвита култура. *Малокултурен човек.*

малолетен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* **1.** За човек — който още не е достигнал определена от закона възраст, за да има всички граждански права и задължения. **2.** Като *същ.* **малолетният** — момче под 18 год.

малолетие, *мн.* няма, *ср.* Малолетство.

малолетство, *мн.* няма, *ср.* Състояние на малолетен; непълнолетност.

маломерен, -рна, -рно, *мн.* -рни, *прил.* Който няма определената мярка или размери, за да може да се използува. *Маломерен парцел.*

маломерност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* маломерен.

малонаддавам, -аш, *несв.* При търг или доставка — обявявам цена по-малка от дадената преди мене.

малонаддаване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* малонаддавам. *Търг с явно малонаддаване.*

малообразован, -а -о, *прил.* Който е с недостатъчно образование. *Малообразован човек.*

малообразованост, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* малообразован.

малорусин, *мн.* малоруси, *м. Остар.* Украинец.

малоруски, -а, -о. *Прил. от* малорусин *и от* Малорусия. *Шевченко и Основяненко са написали прекрасни песни на малоруски език.* Вазов.

малотраен, -айна, -айно, *мн.* -айни, *прил.* Който трае късо време; краткотраен. *Имах намерение да престоя тука десетина дни, но ежедневните, ако и малотрайни, дъждове . . . ме при-*

нудиха да се простя по-рано с тоя прекрасен планински кът. Вазов. *Малотрайно щастие.*

малотра̀йно. *Нареч. от* малотраен.

малоу̀мен, -мна, -мно, *мн.* -мни, *прил.* Който има слаби, ограничени умствени способности; слабоумен. *Глямав беше Цончо, малоумен от рождение, идиот, та още крив... и сакат в ръцете.* Вазов.

малоу̀мие, *мн.* няма, *ср.* Състояние на малоумен.

малоцѐнен, -нна, -нно, *мн.* -нни, *прил. Книж.* Който не е особено ценен. *Има ли някакво основание да се счита този труд на домакинята за по-малоценен от труда в производството и в канцеларията?* Г. Димитров. *Малоценни продукти.*

малоцѐнност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* малоценен. *Чувство за малоценност.*

малочѝслен, -а, -о, *прил.* Малоброен.

малочѝсленост, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* малочислен.

малтретѝрам, -аш, *несв.* и *св.* (фр.). *Книж.* Отнасям се лошо към някого, като го измъчвам, изтезавам. *Дребните робовладелци можеха безнаказано да държат в скотски условия, да малтретират и убиват своите роби.* В. Коларов.

малтретѝране, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* малтретирам. *Рудничарски семейства се изхвърлиха на полето,... подлагаха се на малтретирания.* Г. Димитров.

малц, мàлцът, мàлца, *мн.* няма, *м.* (нем.). Вещество, получено от прорасли ечемични зърна, което се употребя за приготвяне на бира, боза и др.

малцѝна *неопред. числ.* **1.** За мъже или за жени и мъже — малко на брой. *Той* (Каблешков) *принадлежеше към рода на ония малцина избраници, които правят великите събития.* Величков. **2.** Като *същ.* — малко лица. *Малцина запазваха присъствие на духа.* Вазов.

малцинствò, *мн.* -à, *ср.* Част по-малка от половината на дадена група. *Поради малцинството при гласуването, въпросът остана неразрешен.* □ **Национално малцинство** — национална група в държава не от народността на основното население. *Националните малцинства имат право да се учат на своя майчин език.* Конст., чл. 24.

мàлцов, -а, -о, *прил.* Приготвен с малц. *Малцова боза. Малцови бонбони.*

малчугàн *м.* (рус.). *Разг.* Малко момче; хлапак, хлапе. *Навсякъде се виждаха седнали на припек баби,... или заровили се из уличния прах малчугани.* Хар. Русев.

мàлък, -лка, -лко, *мн.* -лки, *прил.* **1.** Който е неголям по размери или по количество; незначителен. *Противоп.* голям. *Мъглив и влажен есенен ден е сподавил малкото селце.* Елин Пелин. *Препасани бяха с кожени селяхлъци, в които имаше големи и малки ножове.* Йовков. *Първи петли пропяха и малката дружина остави пустото село и се намери на полето.* Вазов. *Бае Илчо, ти знаеш, че имаме една малка сметка — защо не дойдеш да я уредим?* Елин Пелин. **2.** Незначителен, нищожен, дребен. *Противоп.* голям, важен. *Осем пъти са го запирали тая зима... — и все за малки работи.* Вазов. *Той предварваше и изпълняваше и най-малките ми прищевки.* В. Друмев. *Всичко до най-малките подробности беше изпълнено точно и внимателно.* Йовков. *Големите работи са станали от малки причини.* Вазов. **3.** Който трае кратко време; непродължителен, кът. *След малко време четворицата души пристигнаха в жилището на учителя в училището.* Вазов. *Силни болки защракаха счупената кост на крака му, раздвижен от тая малка разходка.* Елин Пелин. *Подир малко колебание той прие.* Вазов. **4.** Който не е голям по години; маловръстен, невръстен. *Днес ти готвя едно хубаво ястие. Ти много го обичаше, като беше малък.* Елин Пелин. **5.** Като *същ.* **малкият** *м.*, **малката** *ж.*, **малкото** *ср.*, **малките** *мн.* — а) Малко по години момче, момиче, дете. *Когато малките леят куршуми, той трябва пък топове да лее.* Вазов. *За пръв път малкият виждаше град и още в самото начало главата му се замая от впечатления.* Чудомир. *Защо трепере малката...? — Студено й е.* Елин Пелин. б) Помаловръстният от другите. *Малката почисти саксиите от угарките,... а голямата избърса с мокър парцал, едно по едно, листата на фикуса.* Чудомир. || Само *ср. ед.* **малко, малкото** и *мн.* **малки, малките** — новородено, наскоро родено, наскоро излюпено. *А умът му беше все там, около люлката на малкото.* Дим. Талев. *Иван Белин не се съмнява също, че вълчицата има и малки.* Йовков. *Славеят пее и се опоява и дроздът му приглася, изправен над гнездото, дето пищят вече излупените малки.* П. П. Славейков. □ **Ер малък** (грам.) — буква ь в българската азбука. **Малка Богородица** — християнски празник — 21 септември. **Малка буква** — буква, с която не започва ново изречение или собствено име; не главна буква. **Малката мечка** — съзвездие от седем звезди, между които е Полярната звезда. **Малкият пръст** — крайният, петият пръст; кутрето. *Мъж да принася с две ръце, жена да изнася с малкия си пръст, пак е празна къщата.* П. Р. Славейков. **Малкото име** — собственото име на човек, за разлика от презимето. *А малкото ви име как беше? — Евстатий!* А. Гуляшки. **Малък сечко** (нар.) — месец февруари. **Не е нито на малкия ми пръст** (погов.) — не може никак да се мери, равни с мене. **От малък** — от ранна възраст. *Ала, като всяка умница избрана, имала си слабост нашата Лисана: че била от малка лакомница върла.* Ас. Разцветников *Те са се затъжили за родното слънце, което ги е пърлило от малки.* Л. Стоянов.

мàма, *дат.* (диал.) мàми, *мн.* няма, *ж.* **1.** Моята майка. *Да чезнеш в нейната усмивка блага / и дълго да повтаряш: мамо, мамо!* Дебелянов. *Нямам тато, нито мама: / тато да ругае, / мама да ридае.* Яворов. || Майка. *А нейната клета мама, / като гледа таз измама, / сълзи лее и проклина / ту щерка си, ту Дойчина.* Ботев. **2.** *Диал. Дат.* **мами** — на мама. *Мами е тежко, че невестата не й помага както трябва.* Влайков. **3.** *Дат.* и *вин.* **мами** и **мама** (разг.) — галено обръщение на майка към детето си; на мама. *Мълчи, мама, мълчи, малка щерко, мълчи да пожъна.* Елин Пелин. *Ха стани, мами, стани, пиле, та иди се поразвесели и ти.* Влайков. **4.** *Зват.* **мамо** като *междум.* (разг.) — за израз на болка, отчаяние, учудване и др. *Бре, че то голям огън, бе!... — Ох, мамоо.* Йовков.

мамалѝга, *мн.* няма, *ж.* Качамак.

матмата̀рка и **манатàрка** *ж.* Вид ядивна гъба. Boletus edulis.

мамене, *мн.* **-ия,** *ср. Отгл. същ. от* мамя *и от* мамя се.

мамèц *м. Диал.* Мамка.

мами. Вж. мама.

мамин, -а, -о, *прил.* **1.** Който принадлежи на мама. *В моето ранно детство душа и свят ми бе да сложа глава на маминия скут.* Влайков. *Там се родила, живяла / мамина мила Гергана.* П. Р. Славейков. **2.** Като *същ.* **маминият** *м.*, **мамината** *ж.*, **маминото** *ср.*, **мамините** *мн.* (разг.) — галено обращение на майка към детето си, децата си; на мама, на майка. *Веднъж момчето се върнало от училище насълзено. — Защо плачеш, маминото? — попитала майката.* Ӓ. Каралийчев. **3.** Като *същ. мн.* **мамини** (разг.) — домът и семейството на майка ми. *Нали снощи Рали отиде в Сърнено у мамини?* Йовков. □ **Мамин син** (неодобр.) — гален, глезен син.

мамка *ж. Диал.* Патица, завързана пред гюме от ловци да примамва диви патици, които прелитат; мамец. *Вързаните пред гюмето мамки поздравяваха с вик изгряващото слънце и се гуркаха в ледената вода.* Елин Пелин.

мамлив, -а, -о, *прил.* Примамлив, измамлив. *Що станаха мамливите надежди / за мир, за плодотворен труд, за радост?* Вазов.

мамон, *мн.* няма, *м.* (евр.). *Книж.* **1.** У някои древни народи — бог на богатството. **2.** *Прен.* Богатство, материални блага. *Не може да се служи едновременно и на бога, и на мамона.*

мамонт *ж.* (якутски). Животно с грамадни размери, от рода на слона, живяло през ледниковата епоха. Elephas primigenius.

мамул *м.* (рум.). *Диал.* Плод на царевица. *Юрталана спря пред синора на своята нива ... Царевицата се отделяше от всички други царевици — буйна, натежала от дълги, едри мамули, като бухалки.* Караславов. *Страшно много обичаше зрялото грозде и още млечните мамули.* Йовков.

мамулен, -а, -о, *прил.* Царевичен. *То* (кучето), *знаеш ли, е зачислено на порцион и получава по едно кило мамулено брашно на ден.* Йовков. *Мамулени зърна.*

мамя, -иш, *мин. св.* мамих, *несв.* **1.** Лъжа, измамвам, заблуждавам. *Вярваше, че ще успее да избяга, и се вслушваше в себе си, да провери дали неговата увереност не го мами.* Ем. Станев. **2.** Викам към себе си животно. *Дорчо ... Дорчо... Дорчо, — извика Андрешко след коня и почна да го мами.* Елин Пелин. *Мамя кокошките.* **3.** Привличам, примамвам, притеглям с хубавия си вид. *Цветисти ливади се смееха татък долу в равнината, а зад тях — листната гора, развяла гранки и мами душата за отдих.* Ц. Церковски. *Селото Люти брод ... мамеше погледа с амфитеатралния си вид.* Вазов. *Пълните и сочни гроздове висяха като медени вимета и мамеха дивите пчели и осите.* К. Петканов. **мамя се** *възвр.*, *страд.* и *сред.*

мана, *мн.* няма, *ж.* **1.** Вид роса, която пада на растенията и ги поврежда. **2.** Болест по лозята. Ӓntraknose.

манастир *м.* (нгр.). Черква и сгради, гдето живеят в уединение монаси или монахини. *Един от неговите хора отиваше до манастира Седем престола, в планината.* Ӓ. Каралийчев. *Рилски манастир.*

манастирище, *мн.* -а, *ср.* Местност, гдето е имало манастир. *Искахме да продължим разходката си по-нагоре, до Манастирището, гориста падина в полите на Голо бърдо.* Вазов.

манастирски, -а, -о. *Прил. от* манастир. *Слънцето беше излязло високо и прекарваше зарите си през зелените лози, които висяха над манастирския двор.* Вазов. *Манастирски стени. Манастирска чешма.*

манаф и **манафин,** *мн.* манафи, *м.* (тур.). Малоазийски турчин.

мангал *м.* (араб.). Разлат метален или глинен съд за отопление, в който се разпалват дървени въглища. *Нощно време стоя до мангала, понагрея се и задремам.* Йовков. *А в средата* (на стаята) — *лъснат меден мангал с цял куп жар проблясваше ярко през тънка мрежица бяла пепел.* Дим. Талев.

манган, *мн.* няма, *м.* (лат.). Химически елемент — тежък и чуплив метал, който се употребя в индустрията. *Страната е богата и с такива важни видове суровини, като манган, олово, цинк, калай.* Отеч. фронт, 1950 г.

манганов, -а, -о, *прил.* Който съдържа манган. *Манганова руда. Манганов двуокис.*

манго, *мн.* -вци, *м.* (циг.). *Разг. Пренебр.* Название на циганин. *Хайде, манго, да пасем овцете.* Каравелов.

мангър *м.* (тур.). *Остар.* Стара дребна медна монета. *Прощавай, прави каквото знаеш..., счупен мангър ти не пращам вече.* Вазов.

мандало, *мн.* -а, *ср.* (тур.). *Нар.* Желязна ключалка на врата. *Симеон едва можа да достигне тежкия катанец, издърпа мандалото и полетя в отворената врата.* Хар. Русев. *И дръпвам нерешително връвта на мандалото.* Влайков.

мандарин *м.* (санскр.). *Остар.* Във феодален Китай — висш сановник.

мандарина *ж.* **1.** Южно дърво от рода на портокалите с по-дребни плодове. Citrus nobilis. **2.** Плодът на това дърво.

мандат *м.* (лат.). *Офиц.* **1.** Пълномощие с възложена задача. **2.** Срок на пълномощието на народен представител. *Депутатски мандат.* **3.** Право на управление на бивша колония или на някоя част от територията на победена страна, предоставено след първата световната война от Обществото на народите на една от страните победителки. *Англия получи мандат над Палестина.*

мандатен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* Който се отнася до мандат. *Мандатна комисия.*

мандатьор *м.* (лат.). Лице, което има мандат; пълномощник. *Чрез своите достойни мандатьори / там всяко племе, всякоя страна / внушително и ясно отговори / на готвещите новата война.* Хр. Радевски. || Пратеник за водене на преговори.

манджа *ж.* (ит.). *Разг.* Ястие, гостба. *Слави ни вика да ядем, че манджата ще изстине.* Йовков. *От тъмно съм станала хляб да замесвам..., манджа да готвя.* Кр. Григоров. □ **Друга манджа не ядеш** (разг.) — нещо по-лошо, по-долно не искаш.

мандолина *ж.* (ит.). Музикален струнен крушовиден инструмент, на който се свири с дърпане на струните с перце. *Мандолини и ки-*

тари, ' танци, смях и бой с конфети. Смирненски.

мандолѝнен, -нна, -нно, *мн.* -нни. *Прил. от* мандолина. *Мандолинен оркестър. Мандолинен концерт.*

мàндра *ж.* (гр.). Място и постройка, обикн. в планина, гдето се доят овце и се прави кашкавал, масло, сирене. *Нашата мандра изкара най-хубаво сирене.* А. Каралийчев. *Стотина разкрача пред него беше юрушка мандра, спорна с хляб, сирене, мляко, извара.* Вазов.

мàндраджийски, -а, -о. *Прил. от* мандраджия *и от* мандра. *Мандраджийско масло.*

мàндраджийство, *мн.* няма, *ср.* Поминък на мандраджия.

мàндраджия, -та, *мн.* -ии, *м.* Човек, който работи в мандра.

манèвра *ж.* (фр.). 1. Само *мн.* манèври – сложни мирновременни упражнения на войски при бойна обстановка. *Есенни маневри.* 2. *Прен.* Ловко, сръчно действие. *Кавалерията се изгуби наистина, но кой ни гарантира, че това не е маневра.* Л. Стоянов. 3. Предвижване и разместване на вагони в района на железопътна гара. *Правят разни маневри по линиите, връщат ги* (вагоните), *докарват ги пак, нещо ги спират и чиновниците викат... и се щурат и се бавят.* Вазов.

манèврен, -а, -о, *прил.* Предназначен за маневра. *Маневрен локомотив. Маневрени вагони. Маневрени войски.*

маневрѝрам, -аш, *несв.* и *св* 1. За локомотив, влак — извършвам, правя маневра. *Тренът маневрирал да влезе в друга линия, а бай Ганьо тичал, горкият, цели три километра да го гони.* Ал. Константинов. || *Прен.* Умело се разпореждам с нещо. *Театралното ръководство разполага с много пиеси и ще има възможност да маневрира сполучливо.* 2. Постъпвам ловко, действувам с хитрост. *Фашистката реакция... е принудена да маневрира и лавира, за да спаси своята собствена кожа.* В. Коларов.

маневрѝране, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* маневрирам. *Гънките на местността помагат за успешното маневриране на противника.* Л. Стоянов.

манèж *м.* (фр.). Място със специална сграда за конна езда.

манекèн *м.* (фр.). В музей, магазин и др. — кукла в естествена големина, облечена с дреха за модел. *От едната половина на витрината беше сложен манекен за мъжки дрехи.* Г. Райчев. *На първи план около бараката са изправени манекени, облечени в шопски мъжки и женски костюми.* Ал. Константинов. || Фигура във форма на човешко туловище, която служи за пробване на дрехи. || Лице, което облича дрехи, с които демонстрира нови модели при изложба на облекло, при ревю. *Живи манекени демонстрираха красиви работнически, спортни и всекидневни облекла.* Раб. дело, 1950 г.

манèрка *ж.* (пол.). Малък металически съд за вода, който се прикачва на раница или на колана при поход или излет; матера. *На ротите раздадоха манерки, лъжици, канчета за храна.* Вежинов. *На̀ водица в манерката, | пийни, брат.* Вазов. *Туристическа манерка.*

маниàк, *мн.* -ци, *м.* Човек, който страда, който е обзет от мания.

маниàчески, -а, -о, *прил.* Свойствен, присъщ на маниак. *Маниачески прояви.*

маниàчество, *мн.* няма, *ср.* 1. Състояние на маниак. 2. Проява на маниак.

маниàчка *ж.* Жена маниак.

маниàшки, -а, -о, *прил.* Маниачески.

маниèр *м.* (фр.). 1. Начин на работа или действие; похват. *И прочете следната сатира, написана по лесния маниер на Любен Каравелов.* Вазов. *Твърде сходни на агронома в маниера на типизиране и индивидуализиране са Чичо Мартин и Мишка.* Сп. Септември, 1951 г. 2. Само *мн.* Начин на държание и поведение; обноски. *Тяхното благородно негодуване, предизвикано от бай Ганьовите маниери, беше се уталожило и всички гледаха не само благосклонно, но и съчувствено на бай Ганя.* А. Константинов. *Европейският блясък я пленява и той е дал на маниерите ѝ и образа на живота ѝ изкуствен, фалшив отпечатък.* Вазов. *Той* (лекарят) *бе млад,... с много широка култура и добри маниери, които му помагаха да се лансира навсякъде.* Дим. Димов.

маниèрен, -рна, -рно, *мн.* -рни, *прил.* Лишен от естественост; предвзет, изкуствен. *Маниерен стил. Маниерно държание.*

маниèрнича, -иш, *мин. св.* маниèрничих, *несв. Неодобр.* Държа се маниерно.

маниèрничене, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* маниернича. *И тези откровения са написани с диван език, често покварян от маниерничене, от което поетът по-скоро трябва да се отърве.* П. П. Славейков.

маниèрно *нареч. Неодобр.* Предвзето, неестествено.

маниèрност, -тта, *мн.* няма, *ж. Неодобр.* Предвзетост, неестественост. *Аз го слушах веднаж да чете своите песни просто, без декламация, без маниерност.* П. П. Славейков.

маникю̀р *м.* (фр.). 1. Особено подрязване и лакиране на ноктите на ръцете. *Направих си маникюр.* 2. *Прен.* Красиво подрязани и полирани нокти на ръце. *Ирина забеляза, че той* (Динко) *се взираше намръщено в елегантната ѝ траурна рокля, в маникюра и прическата ѝ.* Дим. Димов.

манипулациòнен, -нна, -нно, *мн.* -нни. *Прил. от* манипулация. *Манипулационен склад. Манипулационно отделение. Манипулационен пункт.*

манипулàция *ж.* (лат.). Специална работа с ръце, обикн. при машина. *Трябва добре да се усвои манипулацията с новата машина. Манипулация на тютюн.*

манипулѝрам, -аш, *несв.* и *св.* 1. Извършвам манипулация. 2. *Разш.* Боравя, употребям. *Той ловко манипулира с фактите.*

манипулѝране, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* манипулирам.

манѝсто, *мн.* -а, *ср.* Зърно от твърда лъскава материя и продупчено, за да се нанизва в огърлица или прикачва като украшение. *Любуваше се* (Яна) *на жълтия гердан, увиснал на шията ѝ. При всяко замитане манистата играеха на слънцето, блестяха в очите ѝ.* К. Петканов. *Плетенето на шапки... със ситни разноцветни маниста, това е любимото занятие на всички арестанти.* Величков.

манифактура, *мн.* няма, *ж.* (лат.). *Събир.* Тъкачни изделия. *Той продаваше и манифактура..., но и тази му търговия не вървеше дип добре.* Йовков.

манифактурен, -рна, -рно, *мн.* -рни. *Прил. от* манифактура. *Манифактурни стоки. Манифактурен магазин.*

манифактурист *м.* Продавач или търговец на манифактура.

манифактуристка *ж.* Жена манифактурист.

манифест *м* (лат.). Тържествено писмено обращение към народа за оповестяване на някакво извънредно действие от страна на върховната власт. *До афишния стълб група опърпани бедняци коментират манифеста по случай на сключването на мира.* Л. Стоянов. *Манифест към българския народ. Манифест на Комунистическата партия.*

манифестант *м.* Човек, който участвува в манифестация.

манифестантка *ж.* Жена манифестант.

манифестация *ж.* (фр.). **1.** Тържествено улично шествие като израз на обществено-политическо настроение. *Тържествено настроение. Митинг навярно или манифестация по случай на сключването на мира.* Л. Стоянов. *Участвувам в манифестация. Първомайска манифестация.* **2.** *Прен. Рядко.* Даване открит израз на някакво чувство или на отношение към нещо. *Физкултурният празник е в същото време манифестация на готовност да се брани с всички сили свободата и независимостта на нашата родина.* Г. Димитров.

манифестирам, -аш, *несв.* и *св.* **1.** Участвувам в манифестация. *Ние манифестирахме по случай на първи май.* **2.** *Прен.* Изразявам, проявявам открито някакво чувство, отношение към нещо. *На 8 март... българските жени от градове и села в нашата страна ще манифестират своята солидарност с демократическите жени от целия свят.* Г. Димитров.

манифестиране, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* манифестирам.

манихей, -ят, -ея, *мн.* -еи, *м.* Последовател на манихейството.

манихейски, -а, -о. *Прил. от* манихей и *от* манихейство.

манихейство, *мн.* няма, *ср. Истор.* Християнска ерес, послужила като основа на павликянството и богомилството и разпространена в България главно през XII в.

мания *ж.* (гр.). Болезнено душевно състояние, при което някаква идея или мисъл се вкълпява в съзнанието; лудост. *Мания за преследване. Мания за величие.* || Прекалено силно влечение, страст към нещо. *Разбира се, в края на краищата, писателската мания на жена ми не е най-голямото нещастие.* Св. Минков. *Мания за събиране на книги.*

манкирам, -аш, *несв.* и *св.* (фр.). Избягвам да изпълня възложена задача или някакво задължение; клинча, изклинчвам. *Манкирам от работа.*

манкиране, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* манкирам.

манлихера *ж.* Манлихерка.

манлихерка *ж.* (нем.). Вид бойна пушка.

манна, *мн.* няма, *ж.* (стевр.). Според библията — храна, която бог давал на евреите, когато странствували в пустинята.

манометър, -ът, -а, *мн.* -три, *м.* (гр.). *Техн.* Уред за измерване налягането на въздухообразни тела в затворено пространство. *Погледна* (Пеньо) *манометъра, който показваше 13 атмосфери.* Ив. Бурин.

маносам се. Вж. маносвам се.

маносан, -а, -о, *прил.* Който е повреден от мана. *Маносано лозе.*

маносвам се, -аш се, *несв.*; **маносам се,** -аш се, *св.*, *сред.* За растения, плодове и зеленчуци—повреждам се от мана. *Лозята се маносаха.*

маносване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* маносвам се.

мансарда *ж.* (фр.). Жилищно помещение в тавански етаж.

мансарден, -дна, -дно, *мн.* -дни. *Прил. от* мансарда. *Мансардна стая.*

манталитет, *мн.* няма, *м.* (фр.). Начин на мислене, според степента на културното развитие на човека.

мантел *м.* (лат.). Широко, късо наметало; плащ, пелерина. *На стареца в ръцете издъхна момъкът; той | обви го в своя мантел, на коня го намести, | привърза го и тръгна от замъка злочести.* П. П. Славейков.

мантия *ж.* (лат.). Вид дълга горна дреха без ръкави; наметало, плащ. *Те* (болярите) *захванаха да дохождат в дълги, със сърмени обшивки, суснени мантии.* Вазов. *Пурпурна мантия. Архиерейска мантия.*

манто, *мн.* -а, *ср.* Лятно дамско палто. *Срещу него стоеше тя, с ново лилаво манто и шапка от същия цвят.* Хар. Русев.

маншет *м.* и **маншета** *ж.* (фр.). Обикн. *мн.* маншети. Долната обърната част на ръкав или на крачол. *Златан внимателно извади от маншета на шинела си белия щемпелован плик.* Вежинов.

маншон *м.* (фр.). Принадлежност към женски тоалет от кожа или от плат във вид на торбичка, открита от двете страни, за топлене ръцете зимно време.

марангоз и **марангозин,** *мн.* марангози, *м.* (ит.). *Остар.* Резбар на дърво.

мараня *ж.* (гр.). **1.** Видимо трептение на въздуха в горещ, тих ден. *Трепере мараня над плочените стрехи.* Ракитин. *Над широкото поле, заградено с венец от сини далечни планини, трептеше адска мараня.* Елин Пелин. **2.** Задушна лятна горещина; жега. *Аз бях избрал тоя манастир за място на почивка и прохлада през нетърпимите летни марани.* Вазов.

мараш *м.* (араб.). *Диал.* Изоставено, необработено лозе.

маргарец, *мн.* няма, *м. Събир. Диал.* Маргарит. *В светли хареми да седиш, | жълти жълтици да нижеш, | размесом с дребен маргарец.* П. Р. Славейков.

маргарин, *мн.* няма, *м.* Мазнина за готвене, добита от растителни масла и лой.

маргаринов, -а, -о. *Прил. от* маргарин. *Маргариново масло.*

маргарит, *мн.* няма, *м.* (гр.). Бисер. *Излегнати на губери коринтски, лежат хетери в нега упоени, во накити от маргарит и пурпур.* П. П. Славейков. *Два наниза пак от маргарит обвиваха шията й.* Вазов.

маргаритен, -тна, -тно, *мн.* -тни. *Прил. от* маргарит. *Короната й се клатеше, люшкаха се и маргаритните висулки във ушите.* Вазов.

маргаритка *ж.* Полско и градинско цвете, с кръгло бяло венче и дълга дръжка. Chrysanthemum leucanthemum. *Букет от маргаритки.*

мари *частица. Нар.* При обращение към жена или жени. *Лало мари, що става у бай Марка?* Вазов. *Върви, мари Калино, върви си виж изгорника!* П. Ю. Тодоров.

марина, *мн.* няма, *ж.* (ит.). Морска флота.

маринист *м.* (ит.). *Книж.* Художник, който рисува морски сюжети.

маринистка *ж. Книж.* Жена маринист.

мариновам, -аш, *несв.* и *св.* (ит.). Консервирам или подправям хранителни продукти с дървено масло, киселина и подправки. *Мариновам чушки. Мариновам риба.* **мариновам се** *страд.*

маринован, -а, -о. **1.** *Прич. мин. страд. от* мариновам. **2.** Като *прил.* — който е приготвен чрез мариноване. *Мариновани гъби. Мариновани пиперки.*

мариноване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* мариновам *и от* мариновам се.

марионетен, -тна, -тно, *мн.* -тни. *Прил. от* марионетка. *Марионетен театър. Марионетно правителство.*

марионетка *ж.* (фр.). **1.** Кукла за детски театър. *Марионетки за изпълнение на ролите в куклен театър.* **2.** *Прен. Презр.* Човек, който сляпо изпълнява чужда воля, служи на чужди интереси; кукла.

мария *ж.* (иран.). *Нар.* Женска стара овца. *Пастир на марии.*

марка *ж.* (нем.). **1.** Малък четвъртит къс хартия с някакво изображение и означение на цената, който се залепва на писма или документи и служи като пощенски, гербов или друг вид знак за плащане. *Заявлението се обгербва с 15 лева гербова марка. Пощенска марка. Фондова марка.* **2.** Фабричен знак на стока. *Фабрична марка. Електрически крушки марка „Осрам". Обувки марка „Слон".* || Качество на стока. *Вино от най-хубава марка. Трико гарантирана марка.* **3.** Жетон в ресторант, магазин и др., който служи за улеснение при плащане. **4.** Парична единица в някои страни. *Германска марка. Финландска марка.*

маркаджийски, -а, -о, *прил. Разг.* Който се отнася до маркаджия.

маркаджийство, *мн.* няма, *ср. Разг.* Занятие на маркаджия.

маркаджия, -та, *мн.* -ии, *м. Разг.* Колекционер или търговец на пощенски марки.

маркиз *м.* (фр.). **1.** В западна Европа — титла за благородство, средна между граф и княз. **2.** Лице, което носи такава титла.

маркиза *ж.* Жена или дъщеря на маркиз.

маркизет *м.* (фр.). Прозрачна памучна тъкан. *Блуза от маркизет.*

маркизетен, -а, -о. *Прил. от* маркизет. *Маркизетена рокля.*

маркирам, -аш, *несв.* и *св.* **1.** Поставям марка или фабричен знак върху стока, багаж. *Преди да се натовари, багажът се измерва и маркира.* **2.** Турям знак, белег върху нещо; означавам, отбелязвам. *Горските милиционери сновяха из лесовете да маркират със своите чукове обречените на гибел дървета.* Ем. Станев. **3.** Обикн. в ресторант — давам в касата марка, жетон за означаване на получени ястия и пития, които ще се поднасят на клиентите. *Преди да сервира ястията, келнерът ги маркира на касата.* **маркирам се** *страд.*

маркиране, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* маркирам *и от* маркирам се.

марксизъм, -змът, -зма, *мн.* няма, *м.* Учение на Карл Маркс за законите на развитието в природата и обществото, за революцията на угнетените и експлоатирани маси, за строителството на комунистическото общество.

марксизъм-ленинизъм, марксизмът-ленинизмът, марксизма-ленинизма, *мн.* няма, *м.* Учението на Карл Маркс, доразвито от Ленин с оглед на икономическите условия в епохата на империализма.

марксист *м.* Последовател на марксизма.

марксистка *ж.* Жена марксист.

марксистки, -а, -о, *прил.* Марксически. *Марксистка теория. Марксистка програма.*

марксистко-ленински, -а, -о, *прил.* Който се отнася до марксизма-ленинизма.

марксически, -а, -о, *прил.* Който се отнася до марксизма. *Марксическо учение. Марксическо гледище. Марксическа програма.*

марксически. *Нареч. от прил.* марксически. *Той разгледа въпросите марксически.*

маркуч *м.* (перс.). Дълго черво, обикн. гумено, което служи за поливане, при гасене на пожар и др. *Във всичките отделения на склада се поставиха маркучи и пожарогасителни апарати.* Дим. Димов.

марля *ж.* (фр.). Рядка, тънка памучна тъкан за превръзки на рани и др. *На лицето на възрастния от тях беше залепено с пластир голямо парче марля.* Вежинов.

мармалад *м.* Мармелад.

мармаладен, -а, -о, *прил.* Мармеладен.

мармелад *м.* (португ.). Гъста каша от варени зрели плодове. *Жените варяха мармелад, а мъжете опушваха бъчвите или стягаха казаните за ракия.* Дим. Димов. *Мармелад от сливи. Мармелад от ябълки.*

мармеладен, -а, -о. *Прил. от* мармелад. *Мармеладена кутия.*

мародер *м.* (фр.). *Презр.* Лице, което във военно време ограбва мирното население или убитите и ранените на бойното поле. *Той организира шайка и ограбваше напуснатите турски села: той стана мародер.* Вазов.

мародерски, -а, -о. *Прил. от* мародер. *Мародерско издевателство. Мародерски действия.*

мародерски. *Нареч. от прил.* мародерски.

мародерство, *мн.* -а, *ср.* Деяние на мародер.

мародерствувам, -аш, *несв.* Върша мародерство. *Американските войници мародерствуват и отвличат добитъка на населението.* Раб. дело, 1950 г.

мародèрствуване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ.* от мародерствувам.

марс, *мн.* няма, *м.* (лат.). **1.** Най-близката до земята планета от слънчевата система. **2.** В римската митология Марс — бог на войната.

марсилèза, *мн.* няма, *ж.* (фр.). Френска революционна песен от 1792 г., сега френски национален химн.

марсѝлски, -а, -о, *прил.* Обикн. в съчет. **марсилски керемиди** — вид плоски керемиди; цигли.

март, *мн.* няма, *м.* (лат.). Третият месец от календарната година. *Почнахме работа през месец март тази година.* Вазов.

мàрта, *мн.* няма, *ж. Нар.* Март. *Наистина, не му беше май времето за полски и горски разходки през марта.* Ал. Константинов. *Сечко сече, марта дере, април кожи продава.* Погов. □ **Баба Марта** (нар.) — март. *Начумерила се като баба Марта.*

мàртеница *ж.* Усукан конец от червено и бяло, който, според народното вярване, се връзва за здраве в началото на март.

мàртенски, -а, -о. *Прил. от* март. *Влезе* (през прозореца) *пресният мартенски въздух, вън вятърът люлееше неразлистените още акации в двора.* Л. Стоянов.

мартѝна *ж.* Мартинка.

мартѝнка *ж.* Вид стара бойна пушка. *И той клекна до една канара, опря мартинката си на нея и мери десетина секунди.* Вазов.

марỳля *ж.* (гр.). Зеленчуково растение с големи, широки и сочни листа, които се употребят като салата. Lactuca sativa. *Салата от репички и маруля.*

марципàн *м.* (араб.). Сладкарско изделие, подобно на шоколад. *Фруктов марципан. Марципан от соя.*

марципàнов, -а, -о. *Прил. от* марципан. *Марципанови бонбони.*

марш, маршът, мàрша, *мн.* мàршове, мàрша (сл. ч.), *м.* (фр.). **1.** Само *ед.* Начин на ходене в строй с отсечени, равномерни стъпки. *Тържествен марш. Церемониален марш.* **2.** Само *ед.* Поход, движение на войски и други към някаква цел. *Крайният пункт на днешния ни марш беше с. Ташла-Муселим.* Йовков. *Покойници, вий в други полк минахте | ... | Към вечността е маршът ви последни.* Вазов. **3.** Музикално произведение, под такта на което се ходи в строй. *Начело с тръбачите, които свиреха същия марш, те излязоха от Люляково и поеха пътя за града.* Йовков. *Чуй! Музика гърми — то маршът е народен!* П. П. Славейков. *Погребален марш.*

марш *междум.* **1.** В съчет. х о д о м м а р ш, б е г о м м а р ш, к р ъ г о м м а р ш — команда за тръгване, бягане и обръщане. **2.** *Груб.* Махай се, върви си. *Марш вън! — изкряска той на жената.* Хар. Русев. *Нищо няма да прибираш! И това, което е на гърба ти, е мое. Марш!* Кр. Велков. *Стойте — казват, — защо мелете контрабанда? Оставяйте житото, и марш — право в село.* Хар. Русев.

маршàл *м.* (нем.). В някои страни — военно звание, по-високо от генерал, давано за изтъкнати заслуги в ръководството на войската. *Маршал на Съветския съюз.*

маршàлски, -а, -о. *Прил. от* маршал. *Маршалски чин. Маршалски жезъл.*

марширòвка *ж.* Маршируване. *Вечер по плацовете е изобщо по-оживено от всеки друг път — всички бригадири бият крак, за да се упражняват много добре в енергичната и правилна маршировка.* Караславов.

марширỳвам, -аш, *несв.* Вървя с отсечена, равномерна войнишка крачка. *Ротите маршируват и в походен строй се отправят по пътя за гарата.* Л. Стоянов.

марширỳване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* марширувам.

мàршов, -а, -о. *Прил. от* марш. *Маршова стъпка.*

маршрỳт *м.* (фр.). Предварително набелязани места, през които ще се мине при едно пътуване път, обиколка. *Гледката от върха, на който разисквахме важния въпрос за маршрута си, се отваряше величествена.* Вазов. *Първите излетници тръгнаха с маршрут София, Драгалевци— Черни връх.*

маршрỳтен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* Който се отнася до маршрут.

мàря, -иш, *мин. св.* мàрѝх, *несв.* Само с отрицание н е м а р я — не хая, не искам да зная, не обръщам внимание. *Тя не се сещаше, че и дядо Добри е бил млад, отвзел си е дял от младини и не мареше той на хорски приказки.* П. Ю. Тодоров. *И никой там не мари, | че, ако в тоя пек из облак дъжд удари — | тъй, както не веднъж е то било, — | тях по-голямо зло | слетяло би.* К. Христов.

мас, мастà, *мн.* няма, *ж.* **1.** Мазнина, добита от животно. *Свинска мас. Тюленова мас. Топена мас.* **2.** Мазно вещество за козметични или лечебни цели. *Живачна мас. Цинкова мас.*

мàса[1] *ж.* (рум.). Предмет, мебел с плоска, хоризонтална повърхност и с крака. *На масата пред Владиков стояха няколко разпечатани писма и куп броеве от „Свобода".* Вазов. *Разговорите в кръчмата затихнаха, чашите се сложиха на масите недопити.* Йовков. *Писалищна маса.* □ **На зелената маса** (прен.) — пред съда.

мàса[2] *ж.* (лат.). **1.** Вещество, материя. *Скална маса. Безформена маса. Зърнеста маса.* **2.** *Физ.* Тежест и инерция, свойствени на материята и енергията. *Маса е свойството на материята да се съпротивява на въздействието на сили, които се стремят да променят състоянието ѝ, на която една от най-обикновените прояви е тежината.* **3.** Само *ед.* Голям брой, множество, голямо количество. *Но за голямата маса бежанци... нямаше поминък.* Вазов. *Маса въпроси чакат разрешение.* **4.** Нещо в голямо количество, размери, съсредоточено на едно място; куп, грамада. *Наоколо са войниците,... сивите шинели се сливат в една обща и тъмна маса.* Йовков. **5.** Обикн. *мн.* Широк слой от населението. *Първата грижа на един деец, какъвто е народният учител, не може да бъде друга, освен да сее просвета сред простата маса.* Влайков. *Чувствува се тая сурова, колективна мощ на масите, която се издига над всички нужди и лишения.* Йовков.

масàж *м.* (фр.). Разтривка на тялото, като лечебно или козметично средство. *Масаж на болната ръка. Лекуване чрез масажи.*

масажи̇рам, -аш, *несв.* и *св.* Правя масаж. **масажирам се** *възвр.* и *страд.*

масажи̇ране, *мн.* -ия, *ср.* *Отгл. същ. от* масажирам *и от* масажирам се.

масажи̇ст *м.* Специалист, който прави масажи.

масажи̇стка. Жена масажист.

маса̇л *м.* (тур.). *Разг.* Къс забавен разказ, често с вулгарна отсянка; анекдот. *Тоя род шеги и масали не му твърде допадаха.* Влайков.

маси̇в *м.* (фр.). Голямо и цялостно планинско възвишение. *В центъра на Балканския полуостров се издига един от най-величествените му масиви — Рила.* Вазов. *Небето, по което горяха безброй звездици, беше по-светло, и на хоризонта се открояваха тъмните и тежки масиви на Беласица и Круша.* Йовков.

маси̇вен, -вна, -вно, *мн.* -вни, *прил.* (фр.). Тежък, плътен, здрав. *В ъгъла ..., върху висока масичка от масивно орехово дърво, звънна телефонът.* Караславов. *Повечето от къщите бяха двуетажни, здраво стъпили на земята с масивни основи.* А. Гуляшки. *Масивни скали.*

маси̇вно. *Нареч. от* масивен.

маси̇вност, -тта̇, *мн.* няма, *ж.* *Отвл. същ. от* масивен.

ма̇ска *ж.* (араб.). **1.** Образ на човешко или животинско лице, направен от картон, кожа, плат и др., който се поставя на лицето за прикриване. *Всичко е фалшиво и чуждо сега, както веселата маска на клоун, когато под нея самият човек плаче.* Йовков. *Това са дрехи, маски, бради, коси, вежди изкуствени и други потреби, необходими за играта.* Вазов. *Бал с маски.* || Гипсова отливка от лицето на мъртвец *Посмъртна маска.* **2.** *Разш.* Маскиран човек. *На карнавала една интересна маска неуморно танцуваше.* **3.** *Прен.* Само *ед.* Престорен вид, престореност, прикритост. *Не беше ли тя* (Хаваджиева) *една добра актриса върху сцената на живота? — питаше се той. —И всичко това, което така властно го привличаше, не беше ли само маска на една ловка авантюристка?* Караславов. *Аз търся в тоя красен свят | душа да любя — да ме люби, | ... | душа без маска, без преструвка.* Вазов. **4.** Уред за предпазване на лицето от задушливи газове. *Най-добре да влезем в мината ние и да спасяваме, както можем. — Къде ще влизаме, като нямаме газови маски? Димът ще ни задуши.* А. Каралийчев. *Противогазова маска.* □ **Свалям (смъквам) маската (някому)** (прен.) — разкривам истинския образ (на някого).

маскара̇ *ж.* (араб.). *Вулг.* **1.** Безобразник, безсрамник. *Па да ти кажа правичката? — И едните, и другите са маскари.* Ал. Константинов. **2.** Посмешище. *Не ставай маскара.* □ **Направих го мат и маскара** (разг., вулг.) — съвсем го опозорих, направих го на нищо.

маскаре̇не, *мн.* няма, *ср.* *Отгл. същ. от* маскаря *и от* маскаря се.

маскарлъ̇к, *мн.* -ци, *м.* *Нар.* Постъпка, поведение на маскара; безобразие, безсрамие, неприличие.

маскаря̇, -йш, *мин. св.* -йх, *несв.* *Разг.* Срамя, позоря. **маскаря се** *сред.*

маски̇рам, -аш, *несв.* и *св.* **1.** Турям на лицето маска (в 1 знач.). || *Прен.* Прикривам истински действия, намерения, отношения. *И* (американските милиардери) *правят отчаяни усилия да маскират хищническите си планове.* В. Червенков. **2.** *Воен.* Прикривам от погледа на неприятеля, правя маскировка. *Войниците маскираха окопите.* **маскирам се** *възвр.* и *страд.*

маски̇ране, *мн.* няма, *ср.* *Отгл. същ. от* маскирам *и от* маскирам се.

маскиро̇вка *ж.* **1.** Маскиране, прикриване на нещо. **2.** Средства, с които се прикрива нещо от погледа на неприятеля. *Второ оръдие замълча всред разпилените клончета на маскировката.* Вежинов.

маскиро̇вачен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Предназначен за маскировка. *Маскировачен материал.*

масла̇р, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* Човек, който произвежда или продава масло от мляко.

масла̇рка *ж.* Жена маслар.

масла̇рски, -а, -о. *Прил. от* маслар. *Масларски център. Масларски магазин.*

ма̇слен, -а, -о, *прил.* **1.** Който съдържа масло. *Маслено сирене. Маслена боя. Маслен продукт.* || Който е приготвен с масло. *Маслена торта.* **2.** *Прен.* Който е с качества и белези, свойствени на масло. *Маслен блясък. Маслена мекота.* □ **Маслена картина** — картина, рисувана с маслени бои.

ма̇сленица *ж.* Специален съд за машинно масло, с който се смазват машини.

ма̇сленка *ж.* **1.** Вид тестяно сладкарско изделие. **2.** Вид гъба за ядене.

ма̇сленост, -тта̇, *мн.* няма, *ж.* Количеството на масло в един продукт. *Сирене с голяма масленост.*

масли̇на *ж.* **1.** Средиземноморско дърво с маслодайни плодове. Olea europaea. **2.** Плодът на това дърво.

масли̇нен, -а, -о, *прил.* **1.** Който се отнася до маслина. *Люлеят се маслинените клони | в прозорците замрежени.* К. Христов. *Маслинено дърво. Маслинен лист.* **2.** Който е с цвят на плода маслина; тъмнозелен. □ **Маслинено клонче** — символ на мира.

масли̇нов, -а, -о, *прил.* Маслинен. *Маслиново дърво. Маслиново клонче. Маслиново масло.* □ **Маслиново клонче** — маслинено клонче.

ма̇сло, *мн.* масла̇, *ср.* **1.** Хранителен продукт, който се добива, като се бие мляко. *Сутрин ще стане, ще закуси с хляб и масло.* Йовков. *Краве масло. Биволско масло.* **2.** Мазно вещество, добивано от някои растения. *Слънчогледово масло. Рапично масло. Розово масло. Рициново масло.* **3.** Мазно вещество от минерален произход. *Машинно масло. Подово масло.* □ **Върви (като) по мед и масло** (разг.) — върви съвсем добре, без пречки и затруднения. **Етерни масла** — лесно изпарими растителни масла. **Наливам масло в огъня** (разг.) — подбуждам повече; подстрекавам. **Пържа се в маслото си** (разг.) — намирам се в много тежко, неблагоприятно положение. **Рибено масло** — течна мазнина, добивана от някои риби в студените морета, главно от кит. **Ще му светя маслото** (разг.) — ще го убия.

маслобо̇йна *ж.* (рус.). **1.** Помещение, в което се добива растително масло от семена. **2.** Предприятие за производство на масло.

маслодаен, -айна, -айно, *мн.* -айни, *прил.* От който се получава масло. *Маслодайни семена. Маслодайна роза. Маслодайни култури.*

маслосвет *м. Църк.* Обред за освещаване на елей.

масов, -а, -о, *прил.* Който се извършва от много люде, в който участвуват много люде. *Масови борби. Масова стачка. Масов излет. Масови сцени.* || Който се отнася до много люде, до широките маси; който се прилага към голям брой, голямо количество от нещо. *Масово въздействие. Масово избиване. Масова организация. Масова агитация. Масова кампания. Масово изтребване на дивеча. Масова имунизация. Масово унищожение на селища от неприятеля.* || Който е предназначен за много люде. *Масови зрелища. Масови песни. Масово четиво.* || Който е свойствен на много люде, на масите. *Масова психология. Масов ентусиазъм.* || Който се произвежда, издава, извършва, става и пр. в голямо количество. *Масов тираж. Масови строежи. Масово производство. Масови бомбардировки.*

масовизация, *мн.* няма, *ж. Нов.* Масовизиране. *Широка масовизация на трудово-кооперативните земеделски стопанства.*

масовизирам, -аш, *несв.* и *св. Нов.* Правя нещо достъпно на широк кръг люде; давам възможност да се включат в нещо широк кръг люде.

масовизирам се, -аш се, *несв.* и *св., сред. Нов.* Ставам достъпен за широк кръг люде. *Спортните организации се масовизираха.*

масовизиране, *мн.* няма, *ср. Нов. Отгл. същ. от* масовизирам *и от* масовизирам се. *Масовизиране на социалистическото съревнование.*

масовик, *мн.* -ци, *м.* (рус.). *Нов.* Опитен организатор или ръководител на политическата, културно-просветна или друга работа сред масите. *Той е един от най-активните ремсови деятели, той е прекрасен масовик, той е любимец на борческата и честна младеж в града и околията.* Караславов.

масово. *Нареч. от* масов. *Редица машини и резервни части се произвеждат още в много малко количество, а следва да се произвеждат масово.* В. Червенков.

масовост, -тта, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* масов.

масон *м.* (фр.). Член на масонска организация.

масонски, -а, -о. *Прил. от* масон *и от* масонство. *Масонска организация.* ☐ **Масонска ложа** — местен клон от масонската организация. *Масонските ложи са в същото време чужди шпионски и предателски агентури.* Г. Димитров.

масонство, *мн.* няма, *ср.* Религиозно-етическо течение, възникнало през XVIII в. във форма на тайна международна организация, която, заедно със задачата за „нравствено съвършенство", съединява и реакционни възгледи в политиката.

масраф *м.* (араб.). *Разг.* Разноски, разход. *Колкото му останеше в кесията, чичо Венко го стискаше и не обичаше дип да го отделя за къщен масраф.* Влайков.

мастен, -тна, -тно, *мн.* -тни. *Прил. от* масти. *Мастни вещества.*

масти, *мн., ед.* няма, *ж.* Животински мазнини, които при обикновена температура са твърди.

мастика *ж.* (гр.). Вид ракия с подправка от дъвка и анасон.

мастилен, -а, -о, *прил.* **1.** Който е от мастило. *Върху жълтия табак се чернееше голямо мастилено петно.* Вежинов. **2.** Който е предназначен за мастило. *Мастилено шише.* **3.** За цвят — по-светъл от тъмносин. *Нощем, когато всичко заспиваше, по мастиленото небе бръмчаха единични самолети.* Вежинов.

мастилница *ж.* Малък съд, в който се налива мастило за писане с писалка. *Сяда до масата, взема лист, топи писалката в мастилницата, а мастилото — пресъхнало.* А. Гуляшки.

мастило, *мн.* мастила, *ср.* Цветна течност, която се употребя за писане или печатане. *Перото драще страшно и мастилото е пресъхнало.* Вазов. *Синьо мастило. Червено мастило. Печатарско мастило. Химическо мастило.* ☐ **Симпатично мастило** — особено мастило, с което се пише и написаното не се вижда, докато не се прояви чрез нагряване или по друг начин.

мастит, -а, -о, *прил. Търж.* Който е с внушителна външност и с високи морални качества; многоуважаван, многопочитан. *Мастит старец.*

мастодонт *м.* (гр.). *Зоол.* Грамадно животно от рода на слона, което е живяло в предисторическо време.

масур *м.* (араб.). **1.** Цев, на която се насукват нишки (конци); калем. || Цевта, заедно с навитите нишки (конци). **2.** *Диал.* Царевичен плод със зърната.

масщаб и **мащаб** *м.* (нем.). **1.** Отношение на дължината на известна линия от план, карта, чертеж, модел и др. към нейната действителна дължина върху местността или предмета. **2.** Размер, величина. *Планирайте работата на станцията в широк мащаб надалече! Представете план за реорганизация, за уедряване на предприятието.* А. Гуляшки. *Артист от световен масщаб.*

масълце, *мн.* масълца, *ср. Умал. от* масло за храна. *Ще го попипържиш тъй с малко масълце.* Йовков.

мат, *мн.* няма, *м.* (араб.). При игра на шах — такова положение на фигурите, при което царят на едната от страните се намира в невъзможност да се премести на незастрашено място.

матадор *м.* При борба с бикове в цирк — лицето, което убива бика; бикоборец.

математик, *мн.* -ци, *м.* **1.** Учен, специалист по математика. **2.** *Разг.* Студент по математика.

математика *ж.* (гр.). Съвкупност от науки, които изучават количествените отношения и пространствените форми. || Учебен предмет. *Изпитваха ме по математика.*

математичен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Математически. *Математична задача. Математично изследване. Математично доказателство.*

математически, -а, -о, *прил.* Който се отнася до математика. *Математически изследвания.*

математичка *ж.* Жена математик.

матера *ж.* Матерка, манерка.

матерен, -рна, -рно, *мн.* -рни, *прил. Остар.* Само в съчет. **матерен език** — майчин, роден език.

материал *м.* (лат.). **1.** Вещество, предмет или материя, които служат за правене, приготвяне, получаване на нещо. *Селяни превозваха*

тухли и разни други материали. Влайков. *Строителен материал. Подпорен материал. Свързочни материали. Горивен материал.* **2.** *Прен. Книж.* Източник за някакво изучаване, установяване, осведомяване и др. *Ето епоха, която ми дава неизчерпаем материал за „Бай Ганя".* Ал. Константинов. *В петъчен ден бъди тука, тогава е пазар, има богат материал за наблюдения.* Вазов. *Фолклорен материал. Езиков материал. Материали за вестник.* **3.** *Прен.* Това, което е предвидено да се изучава от известна дисциплина, наука, предвидените уроци от един учебен предмет; учебна материя. *Децата усвоиха добре учебния материал.*

материа̀лен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* **1.** Който се отнася до материя; веществен, реален. *Светът е материален.* **2.** Който се отнася до доход и имотно състояние, условия за живеене, равнище на живот. *Той... не можеше да си обясни как е възможно само материални несгоди да убият така духа им.* Вежинов. *Материалният интерес управява всичките действия на скъперника и определя отношенията му към окръжаващите.* Ал. Константинов. *Материални блага. Материална издръжка.* □ **Материална база** — съвкупност от средства за извършване на нещо.

материализа̀ция *ж.* Материализиране.

материализѝрам, -аш, *несв.* и *св.* Давам материален израз на нещо.

материализѝрам се, -аш се, *несв.* и *св.*, *сред.* Добивам веществено оформяне.

материализѝране, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* материализирам *и от* материализирам се.

материалѝзъм, *мн.* няма, *м.* **1.** Научно философско учение, според което основно начало в света е материята, която съществува обективно и независимо от човешкото съзнание, и според което светът и неговите закономерности са напълно познаваеми. *Противоп.* идеализъм. **2.** Практично, материалистично отношение и интерес към нещата. || Проява на материалист (в 2 знач.). *Груб материализъм.* □ **Диалектически материализъм** — единствено научно философско учение, което тълкува явленията в природата от гледището на материалистическата теория и ги изучава, като си служи с диалектическия метод. **Исторически материализъм** — наука за най-общите закони в развитието на обществото.

материалѝст *м.* **1.** Привърженик на материализма във философията. **2.** *Неодобр.* Човек, който се стреми само към материални облаги.

материалистѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Който се отнася до материализъм и до материалист. *Материалистичен мироглед.*

материалистѝчески, -а, -о, *прил.* Материалистичен. *Материалистическа философия. Материалистическа диалектика.*

материалистѝчески. *Нареч. от прил.* материалистически. *Разглежда въпросите материалистически.*

материа̀лно. *Нареч. от* материален (в 2 знач.). *Съсипан материално и смазан душевно, той не скръства ръце.* П. П. Славейков.

матѐрик, *мн.* -ци, *м.* (рус.). Континент. *Европейски материк. Азиатски материк.*

матерѝнски, -а, -о, *прил. Остар.* Майчински. *Материнска любов.*

матерѝнство, *мн.* няма, *ср. Остар.* Майчинство.

матѐрия *ж.* **1.** Само *ед. Филос.* Обективна реалност, която съществува извън и независимо от нашето съзнание и която възприемаме със сетивата. **2.** Само *ед. Науч.* Състав на телата в природата; вещество. **3.** Плат, тъкан. *Тя бе облечена в рокля от розовобяла, тънка, нежна материя.* Вазов. **4.** Учебен материал. *Тя искаше да бъде спокойна, но не можеше да намери вътрешна сила в себе си. Чувствуваше, че изпуща нишката и че не може да надделее над преподаваемата материя.* Елин Пелин. *Скучна материя.*

ма̀терка *ж.* (араб.). Манерка. *Местността беше безводна и всеки трябваше да разчита само на водата, която носеше в матерката си.* Дим. Димов.

матѝрам, -аш, *несв.* Правя нещо да стане матово. *Матирано стъкло.* **матирам се** *страд.*

матѝране, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* матирам *и от* матирам се.

ма̀тка[1] *ж.* Вътрешен детороден орган у жена или женско животно, в който се развива зародишът.

ма̀тка[2] *ж. Диал.* Пчелата в кошера, която снася яйца; царица, майка.

ма̀тка[3] *ж. Нар.* Корито на река. *Под стръмната гориста урва се вие в дълбоката си, твърде широка матка Искърът.* Вазов.

матка̀п *м.* (араб.). *Спец.* Ръчен уред за прикрепяне на бургия, с която се пробиват дупки.

ма̀тов, -а, -о, *прил.* **1.** Който е без лъскавина, без блясък. *Противоп.* лъскав. || Който не блещи. *Матова светлина.* **2.** През който не се виждат ясни образи. *Матово стъкло.*

ма̀точен[1], -чна, -чно, *мн.* -чни. *Прил. от* матка[1]. *Маточно заболяване.*

ма̀точен[2], -чна, -чно, *мн.* -чни. *Прил. от* матка[2]. *Маточна клетка във восъчна пита.*

ма̀точина *ж.* Горско и градинско растение с миризма на лимон, примамна за пчелите. Melissa officinalis. *В едната си ръка Бодура държеше китка маточина, взе да ръси с нея къмроя и навсякъде из въздуха се разнесе приятна миризма.* Йовков.

матра̀к, *мн.* -ци, *м.* (араб.). Вид дюшек с пружина.

матриарха̀лен, -лна, -лно, *мн.* -лни. *Прил. от* матриархат.

матриарха̀т, *мн.* няма, *м.* (лат.-гр.). *Истор.* Форма на първобитно-родовото общество, при която майката е имала всичката власт и родовите групи се създавали по женска роднинска линия. *Противоп.* патриархат.

матрѝца *ж.* (фр.). *Спец.* Форма, калъп за отливане или пресоване на печатарски букви, монети и др.

матро̀на *ж.* (лат.). **1.** *Истор.* Благородна омъжена римлянка в по-напреднала възраст. **2.** *Прен.* В буржоазното общество — възрастна жена с тежест в семейството и в обществото.

матро̀с *м.* (хол.). Моряк, флотски войник. *По палубата се трупаха матроси.* Д. Добревски.

матро̀ски, -а, -о. *Прил. от* матрос. *Матроска униформа. Матроска шапка.*

мату̀ра, *мн.* няма, *ж.* (лат.). Изпит, който се полага при завършване на средно училище; **зре-**

лостен изпит. *Старшията беше природно интелигентен мъж и вечер учеше като частен ученик за гимназиална матура.* Дим. Димов.

матуритѐтен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* Който се отнася до матура; зрелостен. *Матуритетен изпит.* □ **Матуритетен предмет** — учебен предмет, по който се полага зрелостен изпит.

ма̀узер *м.* (нем.). Вид военен пистолет.

ма̀узерка *ж.* Вид бойна пушка.

ма̀узеров, -а, -о. *Прил. от* маузер *и от* маузерка. *Последва друг изстрел от маузеровата карабина на Вълко.* Ем. Станев. *Маузеров патрон.*

ма̀уна *ж.* (араб.). *Мор.* Голяма товарна лодка.

ма̀фия *ж.* (ит.). Организирана група лица, които преследват користни цели; шайка.

мах, ма̀хът, ма̀ха, *мн.* ма̀хове, ма̀ха (сл. ч.), *м. Рядко.* Едно движение на ръката; замах. *Бебровски биде пронизан от два байонета на редута в същото време, когато сваляше с един мах на сабята си троица неприятели.* Вазов.

махаго̀н *м.* (амер.). Скъпо тъмночервено тропическо дърво, от което се правят мебели.

махаго̀нов, -а, -о. *Прил. от* махагон. *Облегната върху махагоновото табло на кревата,* (Зара) *също запали цигара.* Дим. Димов.

махала̀ *ж.* (араб.). **1.** Част от населено място; квартал. *Сборището на жените от нашата махала беше пред къщната ни врата.* Ст. Чилингиров. **2.** Малко отдалечено селище, което влиза в състава на по-голямо село. *Селото е пръснато на махали.* **3.** *Прен.* Население, което живее в такава част; махаленци. *Клеопатра* (мечката) *ревеше ужасно и цялата махала знаеше, че Клеопатра танцува.* Вазов.

махалѐнец, *мн.* -нци, *м. Разг.* Съмахаленец, съкварталец. *Имаше сватба и в нея участвуваха всичките махаленци.* Вазов.

махалѐнка *ж. Разг.* Съмахаленка. *Тя се смеси със своите махаленки, които вече тръгваха.* Влайков.

махалѐнски, -а, -о. *Разг. Прил. от* махала. *Махаленска чешма. Махаленски събрания. Махаленски приказки.* □ **Махаленско свидетелство** — документ, подписан от махаленци, който служи пред властта.

махалѐнски. *Нареч. от прил.* махаленски. *Облечена е по-просто, малко по махаленски.* Йовков.

маха̀лка *ж. Нар.* Голямо вретено за груба прежда.

маха̀ло, *мн.* -а, *ср.* Пръчка или конец, прикрепен в горния си край и с тежест на долния край, който може да се люлее. *Махало на стенен часовник.*

ма̀хам[1], -аш, *мин. св.* ма̀ха̀х, *несв.* **1.** Движа, клатя нещо из въздуха насам-натам. *Той се откъсна от хорото и се затече насам, като продължаваше да маха кърпата и да подскача под такта на песента.* Вазов. *Кучето, което неспокойно скачаше около него, спря да маха опашка и легна между краката му.* Ив. Хаджимарчев. *Малкият пишеше... и махаше крака в такта на ритъма на стихотворението, което съчиняваше.* Д. Добревски. **2.** С движение на ръка (ръце) или глава давам израз на някакво чувство, мисъл и пр.; ръкомахам. *Но Бозев маха решително с ръка — никаква болница, той трябва незабавно да си поеме работата.* Караславов. *Двата противни лагера, всичките станали на крака, изпущаха дивашки викове към борците, ревяха, махаха с ръце.* Вазов. || Давам някому знак с ръка или глава, за да извърши нещо. *Войникът... повелително им маха да стоят на местата си.* Вазов. *Рада отчаяно й махаше да се върне назад.* Вазов. *Аз се силя да дойда при тебе и махам с ръка на Райка да дойде и той.* Ст. Загорчинов. || Правя движения с издигната ръка в знак на поздрав. *Мъжете почнаха да махат с шапки, жените — с кърпички.* Елин Пелин. **3.** *Диал.* Удрям, бия. *Че и оня проклетник, като маха, та не мисли! Без милост! Сякаш че удря воденичарски човал.* Влайков. **махам се** *възвр., страд.* и *сред.*

ма̀хам[2], -аш, *мин. св.* ма̀ха̀х, *несв.* **1.** Премествам, вдигам нещо от това място; отстранявам. *Махаме камъка от пътя.* **2.** Свалям, снемам, отстранявам. *Той непрекъснато маха и слага очилата си.* **махам се** *възвр., страд.* и *сред. Твоя грижа ли е? — сопна се Заякът. — Я се махай от тука!* Караславов. *Този образ не се маха от очите ми.*

махана̀ *ж.* (араб.). *Нар.* Недостатък.

ма̀хане[1], *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* махам[1] *и от* махам се[1]. *Последни здрависвания, развявания кърпи, махане шапки.* Вазов.

ма̀хане[2], *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* махам[2] *и от* махам се[2].

махараджа̀ *м.* (инд.). Индийски княз, комуто са подчинени няколко други князе (раджи).

ма̀хвам[1], -аш, *несв.*; **ма̀хна**, -еш, *мин. св.* ма̀хна̀х, *св.* Махам[1] веднаж или няколко пъти по веднаж. *Вълчан войвода свива вежди, махва на Узуна да мълчи и пита Добря.* Йовков. *Учителят Никола махва с ръка и редицата тръгва из долния вратник.* Влайков. *Тоя тих и кротък друг път Колчо сега се страшно разсърди. Идеше му да махне — и, както е силна ръката му, кой знае какво ли би станало.* Влайков. □ **Махвам с ръка** (разг.)— не се интересувам, не се грижа повече за някого (за нещо).

ма̀хвам[2], -аш, *несв.*; **ма̀хна**, -еш, *мин. св.* ма̀хна̀х, *св.* Махам[2] веднаж или няколко пъти по веднаж. *Твоята нива ми пречи. — Ех, Еньо, да е нещо друго, някоя вещ — да я махнем.* Елин Пелин. *Раната на пръста му отколе беше заздравяла, но той не махваше превръзката.* Йовков. *Ама на наш Михалча помогна, махна му треската като с ръка.* Караславов. *Жените да ги махнем, те вечно клюкарствуват!... Ами мъжете? Смукачите? Какво да кажа за тях?* Елин Пелин. *Ще кажат: тоя и тоя яде тиква — махни го: човек без култура.* Елин Пелин. *Махнах пушенето, че ми вреди.* **махвам се, махна се** *възвр., страд.* и *сред. И да се махнат найсетне тия люде от главата й. Прибра ги, а сега трябваше да им подава и по нещо за ядене.* Дим. Талев.

ма̀хване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* махвам[1], махвам[2] *и от* махвам се.

махза̀р *м.* (араб.). *Истор.* Молба от няколко души или от обществена група, отправена до властта.

махла̀ *ж.* Махала.

махлѐнски, -а, -о, *прил.* Махаленски.

махмудѝя *ж.* (тур.). *Остар.* Вид турска жълтица. *Тя развърза един възел, светнаха златни*

пари: три по-едри махмудии и двайсетина рубета. Йовков.

махму̀з *м.* (тур.). Шпора. *Той дърпаше юздите, биеше го с махмузите, и чизмите му блещеха на слънцето.* Елин Пелин.

махмурлѝя, -та, *мн.* -ѝи, *неизм., прил.* (араб.). *Нар.* Който има махмурлук. *Колкото пари е прибрал вчера, изпил ги е снощи и сега е махмурлия.* Влайков.

махмурлу̀к, *мн.* няма, *м.* (араб.). Неразположение след пиянство.

ма̀хна. Вж. махвам[1] *и* махвам[2].

ма̀хов, -а, -о, *прил.* Само в съчет. **махово колело** (техн.) — в машини: тежко колело с голям диаметър, което служи за урегулиране движението на механизъм; маховик.

махо̀вѝк, *мн.* -ци, *м.* (рус.). *Техн.* Махово колело. *Ти чувстваш — още маховика / облъхва те с приятен хлад, / сирените за тебе викат.* Вапцаров.

махо̀рка, *мн.* няма, *ж.* 1. Сорт по-долнокачествен тютюн. Nicotiana rustica. *Махорката вирее в по-суров климат.* 2. Долнокачествен тютюн. *Хаджи, дай една цигара тютюн! — На. Само малко прах е останала, и то от махорка.* Вазов.

ма̀ца *ж. Дет.* Котка.

ма̀цам, -аш, *несв. Разг.* Цапам. *Мацам с кал.* **мацам се** *възвр.* и *страд.*

ма̀цане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* мацам *и от* мацам се.

ма̀цвам, -аш, *несв.*; **ма̀цна,** -еш. *мин. св.* ма̀цна̀х, *прич. мин. страд.* ма̀цнат, *св.* Мацам веднаж или няколко пъти по веднаж. **мацвам се, мацна се** *възвр.* и *страд.*

ма̀цване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* мацвам *и от* мацвам се.

мач, ма̀чът, ма̀ча, *мн.* ма̀чове, ма̀ча (сл. ч.), *м.* (англ.). Спортно състезание с игра на топка между два отбора, по особени правила. *Волейболен мач. Футболен мач.*

ма̀чка *ж. Диал.* Котка. *Обичат се като кучето и мачката.* Погов.

ма̀чкам, -аш, *несв.* 1. Силно натискам, притискам; смачквам. *В съседната къща мачкаха грозде и точеха мъст.* К. Петканов. *Виж я* (войната) *сега, драги, в истинския ѝ образ: валяк, каран от ръката на смъртта, който мачка по пътя си цветя, сеитби и човешки кости.* Л. Стоянов. 2. Безразборно сгъвам и притискам някаква материя; омачквам. *Момъкът червенееше все посилно и мачкаше с ожесточение шапката си.* Вазов. *Мачкам дреха.* 3. *Прен. Разг.* Угнетявам, потискам, тормозя някого. *Стига са мачкали тоз народ, стига са го грабили.* Йовков. *Някаква неопределена тегота го мачкаше.* Влайков. **мачкам се** *възвр., страд.* и *сред.*

ма̀чкане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* мачкам *и от* мачкам се.

ма̀чканица *ж. Разг.* Силно мачкане.

ма̀чта *ж.* (хол.). Висок стълб на кораб, на който се опъват платна, въжета и пр. *Параходът стоеше на хоризонта ... Само по наклона на мачтите и с бинокъл можеше да се познае посоката на движението му.* Йовков. || Висок, прав стълб, който служи при радиоразпръсване и пр. *Мачта на антена.*

ма̀чтов, -а, -о. *Прил. от* мачта.

маша̀ и *мн.* **машѝ** *ж.* (тур.). 1. Дълги железни щипци за разравяне на жарава или за хващане на нещо горещо. *Пъхна няколко дъбови трупчета в печката, разрови жаравата с машата и затвори вратичката.* Кр. Григоров. 2. Щипци за къдрене на коса. 3. *Прен. Неодобр.* Човек, който служи като оръдие, средство, за изпълнение на чужди интереси. *Според мене, този тип е подставено лице, маша на организираната кулашка съпротива.* А. Гуляшки.

машѝ Вж. маша.

машѝна *ж.* (гр.). 1. Сложен механизъм, с лостове и колелета, който извършва някаква работа. *Машината е чудо: и сее го, и го заравя, реди го все еднакво тъй, като че брои зърната с ръка.* Йовков. *Резачна машина. Земеделска машина. Машина за писане. Шевна машина. Печатарска машина.* 2. *Нар.* Локомотив. *Машината леко изпуфтя, изскърца прешленестата снага на композицията, светлинките на гарата потънаха в нощта.* А. Гуляшки. 3. *Разг.* Кухненска печка. *Щом стане, ще запали машината в кухнята.* Влайков. 4. *Прен.* Служба, организация, която действува като цяло; апарат. *Щабната машина заработи изведнаж бързо и точно. Недоволниците се подчиниха.* Дим. Димов. *Държавна машина.*

машина̀лен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Несъзнателен, механичен. *Там се спря, поозърна се смаян,... па тръгна с машинални стъпки, без да дига очи.* Вазов. *С бързо машинално движение той сне карабината от рамото си и освободи предпазителя ѝ.* Ем. Станев.

машина̀лно *нареч.* Несъзнателно, механично. *Той машинално приемаше всяка ръка, която му се подаваше.* Вазов. *Стоян дъвчеше замислен и машинално гълташе сухите залъци.* Дим. Талев.

машина̀лност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* машинален.

машинарѝя *ж. Събир.* Много машини като едно цяло или много машинни части. *При тая акция* (в село Дъбово) *поставяме си за задача: ... да разрушим машинарията на мандрата, от която германците си доставят кашкавал.* Ем. Коралов.

машина̀ция *ж.* Хитро скроена интрига за измама, заблуждение. *Той падна от кметското място, въпреки хилядите машинации, заплашвания и терор.* Караславов.

машѝнен, -нна, -нно, *мн.* -нни. *Прил. от* машина. *Тясното машинно помещение беше одимено от цигари.* Д. Добревски. *Машинни части. Машинна обработка. Машинен инженер. Машинно училище.* □ **Машинно масло** — масло за мазане на машини.

машиниза̀ция, *мн.* няма, *ж.* Снабдяване, обзавеждане с машини.

машинизѝрам, -аш, *несв.* Въвеждам и прилагам машини в производството. **машинизирам се** *страд.*

машинизѝране, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ.* от машинизирам *и от* машинизирам се.

машинѝст *м.* Железопътен служител, който управлява локомотив, или работник, който управлява машините на параход, трактор и др.

машинѝстка *ж.* Жена машинист.

машѝнно. *Нареч. от* машинен. *Обработката на материала се извършва машинно.*

машинознание, *мн.* няма, *ср.* Наука за устройството и работата на различни машини.

машинотракторен, -рна, -рно, *мн.* -рни, *прил.* Който се отнася до земеделски машини и до трактори. *Машинотракторна станция.*

машинопѝс, *мн.* няма, *м.* **1.** Писане на машина. *Курсове по машинопис. Владея машинопис.* **2.** Текст, написан на машина. *Доклад от 20 страници машинопис.*

машинопѝсен, -сна, -сно, *мн.* -сни, *прил.* Който е писан на машина. *Машинописен текст. Машинописен екземпляр.*

машинопѝсец, *мн.* -сци, *м.* Лице, чиято професия е машинопис.

машинопѝска *ж.* Жена машинописец.

мащàб. Вж. м а с щ а б.

мàщерка *ж.* Нискорасла билка с червеникави цветчета и силна миризма. Thymus. *От назрели пожълтели ниви се носи наситен хлебен мирис, примесен от мириса на мащерка.* П. Ю. Тодоров.

мàщеха *ж.* Нерождена майка. **1.** *Миличке мила, мамина, | баща ти ожени ли се, | мащеха доведе ли ти?* Нар. пес. *Зла мащеха.* **2.** *Прен. Книж.* За нещо враждебно, неблагоприятно, обикн. съдба, отечество. *И за пламенния Волов българската земя беше станала мащеха и никъде не намери заслон.* Вазов. *Те бяха примирени със своята мащеха-съдба.* Влайков. □ **За едного майка, за другиго мащеха** (погов.) — за нееднакво отношение към лица, към които трябва да има еднакво отношение.

мàщински, -а, -о, *прил.* Присъщ на мащеха. *Мащински обноски.*

мàя, мàеш, *мин. св.* мàях, *несв. Разг.* Задържам (някого), за да закъснее, да не отиде някъде на време; бавя[1]. *Ангеле! накъде?... Ти, Руске, не се бъркай тука. Ако обичаш Ангела, не трябва да викаш, нито да го маеш.* Вазов. || Отнемам, губя времето някому, преча му да работи; размайвам, разтакавам. *Защо го маеш? Остави го да работи.*

мàя се, мàеш се, *мин. св.* мàях се, *несв., сред. Разг.* **1.** Бавя се да отида някъде на време или да извърша нещо на време. *Тълпата все още гъмжеше безредно и губеше ценно време, а ръководството се маеше някъде.* Дим. Димов. *Райко ли е с лодката, що?... Време е да идва, какво се мае още?* Ст. Загорчинов. **2.** Залисвам се, губя си времето напразно; разтакавам се, размайвам се. *Пенча го мързи, | гледа да лежи, | ходи та се май, | търси да играй.* П. Р. Славейков. *Аз знам, знам, бае Славчо ... — Тогава не се май, ами хайде върви, че става късно.* Влайков. || Задържам се, оставам някъде повече време, отколкото е необходимо. *Па да се не маеш там! каза ѝ Панчо, като излезе след нея.* Влайков. □ **Мае ми се главата** — получавам замайване; струва ми се, че всичко наоколо се върти. **Чудя се и се мая** (разг.) — много съм загрижен; изпаднал съм в недоумение. *Чуди се и май се Цеко, | съвестта гризе го: | да стои ли, да бяга ли — | що ще стане с него.* Вазов.

мàя *ж.* (перс.). Квас, подквасa, сирище. *Мая за хляб. Мая за козунаци. Хмелова мая.* **Бирена мая** — вид квасни гъбички, които причиняват спирна ферментация на бирата

маяк, *мн.* -ци, *м.* (рус.). Фар. *Умря с усмивка старият моряк — | вълна го буйно приласка, | когато той към светлия маяк | прострял бе трепетна ръка.* Смирненски.

мàяне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* мая *и от* мая се.

маясъл, *мн.* няма, *м.* (тур.). Болест хемороиди.

ме. Вж. а з.

мèбел *ж.* и **мòбил** *м.* (лат.). **1.** Обикн. *мн.* мèбели. Предмети от покъщнината; легла, маси, столове, бюфети и др. *В жълтеникавия полумрак на стаята блещукаха старомодни мебели и огледала с позлатени рамки.* Дим Димов. **2.** Само *ед. Събир.* Всички мебели в стая или жилище. *Но когато я заведоха горе и ѝ показаха нечистата, с вехтяла мебел стая ..., тя потръпна и излезе.* Йовков. □ **Мека мебел** — кресла и канапета, тапицирани с плюш или дамаск.

мèбелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Предназначен за мебели. *Мебелен магазин. Мебелна фабрика. Мебелен плат.*

мебелѝрам, -аш, *несв.* и *св.* Мобилирам.

мебелирòвка *ж. Събир.* Мобилировка.

мебелѝст *м.* Майстор, който изработва мебели.

мегаломàн *м.* Лице, което страда от мегаломания.

мегаломàния, *мн.* няма, *ж.* (гр.). Мания за величие.

мегдàн *м.* (араб.). *Нар.* Широко празно място, обикн. в центъра на селище; площад, стъгда. *На градския мегдан бе се събрало едно голямо множество граждани.* Влайков. *На мегдана имаше хоро.* Елин Пелин. □ **Деля мегдан с някого** (разг.) — съпернича с някого. **Излиза на мегдан** (разг.) — излиза на яве. *Лъжата скоро на мегдан излязя.* П. Р. Славейков.

мегдàнски, -а, -о. *Прил. от* мегдан.

мед, медът, медà, *мн.* няма, *м.* Гъсто сладко вещество, което пчелите правят от нектара на цветовете. *На трапезата бяха наслагани блюда с постни яденета и закуски: ... сладко, чер хайвер, мед, ябълки.* Вазов. *Който бърка в меда, облизва си пръстите.* Погов. *Липов мед. Акациев мед. Боров мед.* □ **Върви ми по мед и масло** (разг.) — всичко ми се нарежда хубаво и бързо. **Мед ми капе на сърцето** (разг.) — много ми е драго, че нещо се е случило тъй, както аз искам. **Мед му капе от устата** (разг.) — за много сладкодумен човек или който приказва много хубави неща за някого. **Не му ща ни меда, ни жилото** (разг.) — не искам от него ни добро, ни зло.

мед, медтà, *мн.* няма, *ж.* Ковък и мек червеникав метал; бакър. *Гостбите бяха народни, съдините — тежки сахани и тави от стара мед.* Йовков.

медàл *м.* (ит.). Кръгла метална пластинка с релефно изображение и надпис, която се дава като награда за заслуга, постижение. *Награден е с два медала и два ордена. Златен медал. Сребърен медал.* □ **Обратната страна на медала** (разг.) — лошата страна на нещо.

медалиòн *м.* (фр.). Накит във форма на плоска, най-вече елипсовидна кутийка, в който обикн. се поставя портрет и който се носи на шия.

мèден[1], -а, -о, *прил.* 1. Който е от мед[1] или който съдържа мед[1]. *Бенковица дойде и сама — да види Лазара. Донесе му тя две бели медени пити, напоени и прелели от мед като сълза.* Дим. Димов. *Меден сок. Медена погача. Медена ракия.* 2. *Прен.* Мелодичен, приятен, сладък. *Я надуй дядо кавала, | след теб да викна запея | . . . | Глас имам меден загорски.* Ботев. *Меден език. Медена уста.* □ **Меден месец** — първият месец от съпружеския живот.

мèден[2], -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* 1. Който е изработен от метала мед или е обкован с мед; бакърен. *В почернелите му ръце блесна току-що калайдисано кръгло медно блюдо, цяло нашарено със сложна плетеница.* Дим. Талев. *Нейде екват дружни момински гласове и над полето, като тих ек от медни звънци, се залюлява тъжна песен.* Елин Пелин. *Затуй му пее песента | на Странджа баир гората, | на Ирин Пирин тревата; | меден им кавал приглаша | от Цариграда до Сръбско.* Ботев. *Свирило лудо медна цафара, | свирило песня харна та стара.* К. Христов. *Медни пари. Медна жица.* 2. Който съдържа примес от мед. *Медна руда.* □ **Медна епоха** (археол.) — предисторическа епоха между каменния и бронзовия век, когато са се появили медните изделия.

медèц, *мн.* няма, *м. Гальов. Умал. от* мед[1]. *Дядо Дичо се обърна към Рада: . . . Дай им от твоя ръка, да хапнат медец на хлебец, па всеки от моята челяд да те обича, както що и пчелата обича меда!* Мих. Георгиев.

медѝк, *мн.* -ци, *м.* (лат.). 1. Студент по медицина. 2. *Рядко.* Лице, завършило медицина.

медикамèнт *м.* (лат.). Лекарство.

мèдиум *м.* (лат.). У спиритистите — посредник между живите човеци и „духовете" на умрелите.

медицѝна, *мн.* няма, *ж.* (лат.). Наука за болестите и тяхното лечение. *Следвам медицина. Хуманитарна медицина. Ветеринарна медицина.* □ **Народна медицина** —лечение с билки, пускане на кръв и др. **Съдебна медицина** — дял от медицината, който изучава случаите, свързани със съдебната практика, като обхваща и причините за насилствената смърт, телесните повреди и др.

медицѝнски, -а, -о. 1. *Прил. от* медицина. *Медицински факултет. Медицинска помощ.* 2. Като *същ. ср.* **медицинско** (разг.) — медицинско свидетелство. *Но аз съм вече болен. — А медицинско имаш ли?* А. Гуляшки. □ **Медицинска сестра** — жена със специално медицинско образование, която е в помощ на лекаря при лекуване на болни. **Медицинско свидетелство** — свидетелство, издадено от лекар, в което се дават сведения за здравословното състояние на едно лице.

медѝчка *ж.* Жена медик.

мèдник, *мн.* -ци, *м. Нар.* Меден котел. *Еньо свали шапка . . ., наведе се, пи вода от белия медник.* Елин Пелин. *Аз изнасях пълни медници с вода и поех воловете.* А. Каралийчев.

медникàр, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* Майстор на медни съдове; бакърджия.

медникàрски, -а, -о, *прил. Рядко.* Който се отнася до медникар. *Медникарска работилница.*

медникàрство, *мн.* няма, *ср.* Занаят на медникар.

медночервèн, -а, -о, *прил.* Който има цвят, подобен на метала мед. *Листопадът настъпи и навред из леса човек газеше медночервена шума.* Ем. Станев.

медовѝна *ж.* Спиртно питие от мед и вода, приготвено с хмел.

медовѝт, -а, -о, *прил. Рядко.* Който съдържа мед. *На пчелари пчели се роили. | Със кошери много медовити.* П. Р. Славейков.

медонòсен, -сна, -сно, *мн.* -сни, *прил.* От който се получава мед. *А пчелите сега опрашват медоносният ябълков цвят.* Багряна.

медоречѝв, -а, -о, *прил. Остар.* Сладкодумен.

медỳза *ж.* (гр.). *Зоол.* Прозрачно морско мекотело животно с много пипала.

медỳн *м. Диал.* Мъжка мечка.

междà *ж.* Разделна линия между ниви, лозя, ливади и др.; слог, граница. *Нивата на Иван беше изорана повече от половината и ралото стоеше на междата.* Елин Пелин.

междинà *ж.* 1. Пространство, което отделя едно нещо от друго. *Междините между дръвчетата ще бъдат използувани за поливни култури.* 2. Времето между две или повече действия, явления, събития. *При нападение ние си имаме вече опростен сигнал: три гърмежа през кратки междини.* Ив. Хаджимарчев.

междѝнен, -нна, -нно, *мн.* -нни, *прил.* Който се намира между две неща, два момента. *В разписанието ще бъдат дадени часовете на тръгването и пристигането на влаковете не само за началните и крайните гари, а и за междинните.* Отеч. фронт, 1950 г.

междỳ *предл.* 1. За означаване на положение или движение на нещо или някого в пространството, което разделя два предмета, две лица. *В дола при реката имаше нисък храсталак между два изронени бряга.* Вазов. *Между горната устна и носа беше прилепил едни огромни черни мустаци.* Вазов. *Тя седеше между мене и сестра си. Той вървеше по бордюра между градината и шосето.* || За означаване на положение сред повече предмети или лица. *Затулен между хората на сянка, Ненко жадно впи поглед в Райка.* Влайков. *Други се провираха между масите и се готвеха да играят с Монката.* Йовков. *Той се вмъкна между ниските лещаци, които задръстяха дола, и се въря в гъсталака.* Вазов. 2. За означаване на положение във времето, което разделя два момента. *Чакай ме у вас между 5 и 6 ч. Между първата и втората световна война изминаха 20 години.* 3. За означаване на отношения на две или повече лица. *Никой не знаеше . . . отде се роди тая завист между снахите, това недоверие между братята.* Елин Пелин. *Това беше дало повод да се говори, че между него и Сарандовица, младата, имало тайни някакви връзки.* Йовков. *Между добри и искрени другари има винаги разбирателство.*

4. За означаване на отношение на лица или предмети, когато се сравняват едни с други. *Между доведения и заведения син има голяма разлика в годините. Между елата и бора има голяма прилика.* 5. За означаване на отношение при делба. *След смъртта на бащата имотът бе разпределен между тримата братя. Разпределям наравно ябълките между всички деца.* □ **Между другото (между прочем)** — покрай, заедно с всичко останало; впрочем. *Миналият път, когато говорихме за наемната работническа класа, между другото ние споменахме и за това, че тя е революционна класа.* Г. Кирков. **Между нас да си остане** (разг.) — да го пазим в тайна. **Между нас казано** (разг.) — интимно казано, да не го знае друг. *А между нас казано, агрономът не ги учи лошо, нали така?* А. Гуляшки. **Между това** — в това време, същевременно. *Между това той забелязваше учуден, че от ден на ден трапезата му ставаше по-богата.* Вазов. *Между това цялата равнина бе почерняла от войска.* Вазов.

между-. Първа съставна част на сложни думи със значение на предлога м е ж д у, напр. м е ж д у с е л с к и, м е ж д у д ъ р ж а в е н и др.

междуведо̀мствен, -а, -о, *прил. Канц.* Който обединява работата, дейността на разни ведомства. *Междуведомствена комисия.*

междугра̀дски, -а, -о, *прил.* Който се намира, става между два или няколко града. *Междуградски шосета. Междуградски телефон. Междуградски разговори. Междуградски състезания.*

междудържа̀вен, -вна -вно, *мн.* -вни, *прил. Книж.* Който се отнася до връзки между две или повече държави. *Междудържавни спогодби. Междудържавни отношения.*

междуклѐтъчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил. Биол.* Който се намира между клетките на органична тъкан. *Междуклетъчно пространство.*

междумѐтие, *мн* -я, *ср. Грам.* Непроменлива част на речта, която изразява някакво чувство или наподобява природни или животински звуци.

междуна̀роден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* 1. Който е свързан с отношенията между два или повече народа. *Международна организация. Международно положение.* 2. Който е разпространен между повече народи. *Международна известност.*

междуосо̀бен, -бна, -бно, *мн.* -бни, *прил.* Който се дължи на междуособица. *Междуособни борби. Междуособни войни.*

междуосо̀бица *ж.* Вътрешна борба в една държава, организация и др.; размирица. *Кървави междуособици.*

междупланѐтен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* Който се намира или става между две планети. *Междупланетно пространство.*

междурѐбрен, -а, -о, *прил.* Който се намира между две съседни ребра. *Междуребрени мускули.*

междурѐдие, *мн.* -я, *ср.* Разстояние между два съседни реда или редици.

междурѐчие, *мн.* -я, *ср.* Пространство между две реки.

междусѐлски, -а, -о, *прил.* Който се намира или става между две или няколко села. *Понеже бе решил да пътуват вече по междуселските пътища, файтонът правеше големи завои.* Вазов.

междусъю̀знически, -а, -о, *прил.* Който става между съюзници. □ **Междусъюзническата война** — войната през 1913 г. на България с бившите ѝ съюзници.

междусъю̀знишки, -а, -о, *прил.* Междусъюзнически.

междуца̀рствие, *мн.* -я, *ср.* 1. Време от смъртта или абдикацията на един владетел до възцаряването на друг след него. 2. *Прен.* Безвластие, безредие.

междуча̀сие, *мн.* -я, *ср.* Време за почивка между два учебни часа в учебно заведение. *Беше студен зимен ден, през междучасието децата играеха и лудуваха навън в снега.* Г. Райчев. *През голямото междучасие учениците излизат на двора.*

мезѐ, *мн.* -та, *ср.* (перс.). Закуска при пиене на спиртни напитки. *Поднесоха им хубаво червено чирпанско вино и мезе — копривщенска луканка.* Вазов. *Донесе още ракия и мезе — зелена туршия, нарязана, поляна с дървено масло и посипана щедро с червен пипер.* Вазов. □ **Взеха ме на мезе** (разг.) — станах предмет на шеги, подигравки.

мек, -а, -о, *прил.* 1. Който лесно мени формата си като се натисне или удари. *Противоп.* твърд. *Двамата се качиха въз меката постилка на сено.* Елин Пелин. *Той спа непробудно тая нощ на меката бейска постелка.* Вазов. *Златото е мек метал.* 2. *Прен.* Който не дразни сетивата; приятен, нежен. *Родопите, в широкия си разлив и голямо разклонение, имат въобще по-меки очертания на върховете си.* Вазов. *В прозореца се белееше същата мека и тиха светлина.* Йовков *Печката бумтеше весело и мека, приятна топлина... се носеше из стаята.* Чудомир. *Гласът ѝ беше станал необикновено мек и тих.* А. Гуляшки. 3. За човек — добродушен, добър. *Петровица беше по-мека и носеше добри чувства в душата си.* Елин Пелин. *Йовка беше висока и грозновата като майка си, но имаше меко и добро сърце.* Елин Пелин. || Лесно отстъпчив, мекушав, безволен. *Стана отстъпчив и мек, отзоваваше се на всяка молба.* Йовков. || Нежен, кротък, мил, не груб и остър. *Той ме поглежда с меките си топли очи.* Л. Стоянов. *Но ти си нежна, мека, затова страдаш.* Вазов. 4. За време, вятър и др. — умерено топъл, приятен. *Малки Сечко обещаваше мек и топъл ден.* Влайков. *Времето е малко заоблачено, ала инак е доста меко.* Влайков. *Подухва вятър. Той е мек и приятен като милувка.* Йовков. *Мека зима.* 5. *Грам.* Който е свързан с учленяване в средната част на небцето; палатален. *Меки съгласни. Мек изговор.* □ **Мека вода** — не варовита вода. *Под капчука... беше подложена газена тенекия. Ако завали дъжд — да се събере мека, дъждовна вода.* Ем. Коралов. **Мека мебел** (събир.) — удобни столове и кресла с пружини, обикн. покрити с кадифе или кожа. **Мек път** — път без настилка, черен път. **Мека шапка** — мъжка гражданска плъстена шапка с периферия.

мекѝца *ж.* (араб.). Къс от квасено тесто, пържено в обилно масло.

мекича̀р, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* Човек, който прави и продава мекици.

мекича̀рница *ж.* Магазин на мекичар.

мѐко *нареч.* 1. За постилане — пухкаво, не твърдо. *Една от снахите ще му подложи възглавничка, та да го не убива, да му е меко.* Мих. Георгиев. *Той минаваше пак под сянката на акациите,... хвърляше се и лягаше на една пейка, удобно и меко послана.* Йовков. 2. За падане — без трясък, без сътресение. *Видя само, че нещо бяло се мерна между учителката и офицера и меко падна на земята.* Йовков. 3. За състояние на време — приятно, топло. *Меко и топло е навън. Баба Марта е дошла.* Влайков. 4. За гледане, милване — нежно, гальовно. *Очите му светгха меко и приятелски.* Караславов. 5. За греене или светене — приятно, топло. *Спокойно и тихо беше в тоя кът, меко осветен от матовия глобус на лампата.* А. Гуляшки. 6. За говорене — а) Тихо, кротко. *Геракът говореше меко и укорите му бяха нежни и топли и гальовни.* Елин Пелин. *Слушай, Стоене, — заговори той по-меко, но решително — утре тръгвам с тебе.* Йовков. б) *Грам.* По мек начин, небно, палатално. *Той изговаря някои съгласни (л, н) меко.*

мѐкост, -тта, *мн.* няма, *ж.* Качество или състояние на мек; мекота. *Мекост в обноските. Мекост на постелката.*

мекосърдѐчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Който е с благ, добър характер, добродушен, лесно отстъпчив.

мекота̀, *мн.* няма, *ж.* Мекост. *Около нас се цопаха в нивята ... гранатите, които не се пръскаха, поради мекотата на почвата.* Вазов. *В него прозираше мекота и благоразположеност.* Влайков.

мекотѐло, *мн.* -и, *ср.* *Зоол.* Низше безгръбначно животно, обикн. с черупка, като мида, охлюв и др. Mollusсus. *Лодката плуваше над гора от водорасли — убежище на безброй мекотели и бодлокожи, които вълните изхвърляха при буря върху плажовете.* Дим. Димов.

мекоша̀в, -а, -о, *прил.* Който е със слаб, не твърд характер. *Българският народ не е мекошав, неговата жилка е здрава.* Г. Димитров. *С любов, сватби, жени прилича да се занимават бабите, клюкарки и мекошави мъже, а не юнаци.* Вазов.

мекоша̀во. *Нареч. от* мекошав. *Защо се държиш така мекошаво пред тях?*

мекоша̀вост, -тта, *мн.* няма, *ж.* Качество на мекошав човек. *Димовица не хареса мекошавостта на мъжа си, нацупи се и почна да бъбре нещо под носа си.* Караславов.

мела̀нж, *мн.* няма, *м.* (фр.). 1. Мляко с кафе. *Пих един меланж тая сутрин.* 2. За плат — с тъмни и светли нишки. *Плат меланж. Панталони меланж.*

меланхо̀лен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* 1. Обхванат от меланхолия. *Любица беше тиха и меланхолна.* Вазов. 2. Който изразява меланхолия; меланхоличен.

меланхо̀лно. *Нареч. от* меланхолен. *Говореше съвсем отпуснато и меланхолно.*

меланхолѝк, *мн.* -ци, *м.* Човек, който страда от меланхолия.

меланхолѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* 1. Който е изпаднал в меланхолия; натъжен. *Аз доста меланхоличен се завърнах в града.* Вазов. 2. Който навява, изразява меланхолия. *Иванчо хвърли на приятеля си меланхоличен поглед.* Вазов. *Свирнята, от най-напред нежна, меланхолична, заиздига се високо-високо.* Вазов.

меланхолѝчески, -а, -о, *прил.* Меланхоличен.

меланхолѝчка *ж.* Жена меланхолик.

меланхолѝчно. *Нареч. от* меланхоличен. *Отнякъде пак се разнесе старинната мелодия на флейта, която се разливаше меланхолично в нощта.* Дим. Димов.

меланхолѝчност, -тта, *мн.* няма, *ж.* Състояние на меланхолик. *Той често изпадаше в меланхоличност при тоя спомен.*

меланхо̀лия *ж.* (гр.). Отсъствие на бодрост и веселост; тиха скръб, тъга. *По мършавото му, бледно, замислено лице беше изписана още по-силна меланхолия и тъга.* Вазов. *И сцената, и залата... дишаха неизразима тъга и меланхолия на човека.* Вазов. ‖ Душевна болест, при която болният се намира в постоянно потиснато състояние. *Отгл. от меланхолия.*

мела̀са *ж.* (исп.). Отпадъчен продукт при производството на захар, който се употребя за фураж, за производство на спирт и др.

мела̀сов, -а, -о. *Прил. от* меласа. *Меласов спирт.*

мѐлез *м.* (араб.). 1. Животно, родено от кръстосване на различни породи или раси; хибрид. *Катърът е мелез от кон и магарица.* 2. За тъкан — чиято основа и вътък са от различна материя.

мѐлезен, -зна, -зно, *мн.* -зни. *Прил. от* мелез (в 2 знач.). *Мелезно платно.*

мѐлене, *мн.* няма, *ср.* *Отгл. същ. от* меля *и от* меля се.

мелиоратѝвен, -вна, -вно, *мн.* -вни, *прил.* Предназначен, определен за мелиорация. *Мелиоративни мероприятия.*

мелиорацио̀нен, -нна, -нно, *мн.* -нни, *прил.* Който се отнася до мелиорация. *Мелиорационни мерки.*

мелиора̀ция *ж.* (лат.). Планови мерки за коренно подобряване на обработваемата земя (като се пресушават блата, прокарват напоителни канали и др.). *Министерство на електрификацията и мелиорациите.*

мѐлица *ж.* *Диал.* Дървен уред, с който се удрят топени и изсушени конопени и ленени стъркове, за да се отделят влакната от стъблата, от паздера; мъналка.

мѐлница *ж.* Сграда с машини и уреди, в която се смилат зърнени храни на брашно. *Ако вие сте свършили брашното, на мелницата няма да се свърши, я.* Кр. Григоров. *Събрах бащината си стара карджейка; залових се да построя голяма мелница на мястото ѝ.* А. Каралийчев. *Току зад градината ... като някоя кула се издигаше вятърната мелница на Бодура.* Йовков. □ Ръчна мелница — хромел.

мелнича̀р, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* 1. Собственик на мелница. *Ако знаеш Генко Мелничаря, мъжът ми като дете ратай му е бивал.* Кр. Григоров. 2. Работник в мелница. *Свободно нахълтваше в дюкяните и глъчката от улицата, ведно с лепкавия сив прах, който ни правеше прилични на мелничари.* Ст. Чилингиров.

мелнича̀рски, -а, -о, *прил.* Който се отнася

до мелничар. *Мелничарски предприятия. Мелничарски занаят.*

мѐлничен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Който се отнася до мелница. *Зловещо камъни мелнични дремят. | над тях не пей креслиьо кречетало.* Вазов. *Мелнични сита.*

мѐлодекламация *ж.* (гр.-лат.). Декламация, съпроводена с музика.

мелодѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* За песен, пеене, глас и др. — приятен за слуха, изпълнен с хармония. *През това време оркестърът свири мелодични народни мотиви.* Вазов. *Гласът ѝ, чист и мелодичен, ясно се отекваше в спокойния въздух.* Йовков. *Зачуха се тънки, мелодични звукове, пълни с тайнствена тъга, със сладострастна умора.* Вазов.

мелодѝчно. *Нареч. от* мелодичен. *Звънчетата на кончето подрънкваха мелодично, напевно и бричката леко се носеше напред.* Я. Гуляшки.

мелодѝчност, -тта *мн.* няма, *ж.* Качество на мелодичен, наличие на мелодии в песен, в композиция. *Музиката на Чайковски се отличава с мелодичност.*

мелòдия *ж.* (гр.). 1. Хармонично редуване в песен на тонове, които образуват една цялост; глас. *Той пак беше се загледал в кавалджиите, следеше мелодията, която се разливаше на широко, плътна, сладкозвучна.* Йовков. *Но защо тъй ни пленява тая проста мелодия на кавалерийските тръби?* Йовков. 2. Напевност, благозвучност на песен, реч и др. *Ясните звукове звънтяха и пълнеха нощта с дивата мелодия на планините.* Вазов. *Език прекрасен, кой те не руга | и кой те пощади от хули гадки? | Вслушал ли се е някой до сега | в мелодията на твойте звуци сладки?* Вазов.

мелодрàма *ж.* (гр.). Драматично произведение, придружено с пеене и музика.

мелодраматѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни. *Прил. от* мелодрама. *Мелодраматичен спектакъл.*

мелодраматѝчески, -а, -о, *прил.* Мелодраматичен.

мѐля, -еш, *мин. св.* млях, *прич. мин. действ.* млял, -а, -о, *мн.* млѐли, *прич. мин. страд.* млян, -а, -о, *мн.* млѐни, *несв.* 1. Стривам зърнени храни или други зърна на прах, на брашно. *Искаше да помогне на своите съселяни, които ходеха през три села да мелят жито.* Л. Стоянов. *Жените сами мелеха просо и ръж в ръчни каменни хромели и печеха хляба в подници.* Ст. Загорчинов. *Два остри камъка брашно не мелят.* Погов. *Без камък воденица брашно не меле.* Погов. *Жито се меле, брашно не пада.* Погов. *Меля кафе.* 2. *Прен.* Говоря много и празни приказки. *Хората се размърдиха, а заедно с това и устата им взеха да мелят.* Ст. Загорчинов. **меля се** *страд.* *Води, реки пресъхнаха, | жито се не меле; | ето вече булгур само | ядат две недели.* Вазов. □ **Не мелят брашно** (разг.) — не се разбират, не се сговарят, не се спогаждат.

мембрàна *ж.* (лат.). 1. *Техн.* Тънка пластинка, чрез чиито трептения се предават и приемат звукови вълни. *Телефонна мембрана.* 2. *Анат.* Тънка ципица в ухото, която приема трептенията на звуковите вълни.

мемоàр *м.* (фр.). 1. Само *мн.* мемоàри. Написани спомени на участник или свидетел на събития. *Пише мемоарите си за Балканската война.* 2. *Остар.* Изложение от група или организация по известен политически или обществен въпрос. *Цариградските българи дадоха мемоар до султана.*

мемоàрен, -рна, -рно, *мн.* -рни. *Прил. от* мемоар. *Мемоарна литература.*

меморàндум *м.* (лат.). *Диплом.* Дипломатически документ, с който се излага становището на едно правителство по дипломатически преговори или спорни въпроси.

мен. *Съкр. от* мене.

менà *ж. Нар.* 1. Размяна на едно нещо за друго; замяна, трампа. *Да бяха злато ковано | твоите руси косици, |...| мена бих сторил мило за драго | хранена коня.* Яворов. 2. Дарове, които годениците си разменят при годежа.

менажѐрия *ж.* (фр.). Малка сбирка от диви животни в клетки, обикн. в цирк. *Някаква голяма циркова трупа... се натоварва на параход в Кюстенджа с хората си, с конете си и с цялата си менажерия.* Йовков.

мѐнгеме, *мн.* -та, *ср.* (гр.). *Техн.* Уред за стягане.

менгỳш *м.* (перс.). *Диал.* Обеца. *Нали излязоха готови накити, по-лъскави и по-евтини — и пръстени, и гривни, и менгуши.* Влайков.

мѐне. Вж. аз.

менѐне, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* меня *и от* меня се.

мѐнза *ж.* (лат.). 1. Студентска задруга за хранене на кооперативни начала, студентски стол. *Член на мензата.* 2. Помещение, сграда на такава задруга. *Храня се в мензата.*

мензỳра *ж.* (лат.). 1. Градуиран висок стъклен съд, с който се мери обем на течност. 2. *Муз.* Мярка за продължителност на музикален тон.

менингѝт *м.* (гр.). *Мед.* Възпаление на мозъчната ципа.

менѝтба *ж. Грам.* Промяна на формата на някоя дума; флексия.

менѝтелница *ж.* Задължение в писмена форма за изплащане обикн. в определен срок; полица.

менлѝв, -а, -о, *прил. Рядко.* Който бързо и лесно се мени. *Седеше със скръстени крака малко настрана от огъня и гледаше замислено менливите палави пламъчета.* Ст. Загорчинов. ‖ *Грам.* За дума — който си променя формата; променлив, изменяем. *Менливи и неменливи части на речта.*

менструàция *ж.* (лат.). Месечно кръвотечение у жена.

мѐнта *ж.* (лат.). 1. Вид културно растение с ароматни листа, чиято отвара се употребя против стомашни и чревни болки. Mentha. 2. Масло от това растение.

мѐнтов, -а, -о. *Прил. от* мента. *Ментово масло. Ментово семе. Ментови бонбони.*

ментòвка *ж.* Спиртно питие с ментова есенция. *Щедрите дарители не са забравили да изпратят бутилки с прекрасно вино, с ликьори, ментовки, ракии.* Караславов.

ментòл *м.* (лат.). Лекарство, получено от ментово масло.

мѐнтор *м.* (гр.). *Остар.* Възпитател, учител. || *Ирон.* Надменен, досаден съветник или наставник.

мѐнторски, -а, -о, *прил.* Присъщ на ментор. *Не искам да давам менторски съвети.* Г. Димитров.

мѐнторство, *мн.* няма, *ср.* Проява, качество на ментор. *Не бих понесъл такова менторство.*

менуѐт *м.* (фр.). **1.** Вид старинен френски танц, изпълняван от двама души. **2.** Музикално произведение в ритъма на такъв танц.

мѐнци *мн., ед.* медник, *м.* Медни котли. *Кавал свири на поляна, | на поляна край горица; | млади, хубава Стояна | търчи с менци за водица.* Ботев. *Не ставай рано пред зора, | не ходи, либе, за вода, | не дрънкай менци ковани, | не троши златни колани.* П. Р. Славейков.

мѐнче, *мн.* -та, *ср.* Малък медник, котле. *Като пладнуваха, старата полегна, а младата взе менче и тръгна за вода.* Влайков. *Ицко му носеше* (на попа) *менчето със светената вода и босилека.* А. Каралийчев.

меншевѝзъм, -змът, -зма, *мн.* няма, *м.* (рус.). *Полит.* Дребнобуржоазно, опортюнистично и противореволюционно политическо течение в Русия, агентура на буржоазията сред работническото движение. *Противоп.* болшевизъм.

меншевѝк, *мн.* -ки, *м.* Привърженик, последовател на меншевизма.

меншевѝшки, -а, -о. *Прил. от* меншевик *и от* меншевизъм. *Меншевишка идеология. Меншевишко събрание.*

меншество̀, *мн.* няма, *ср.* (рус.). Малцинство. *По въпроса за изборни проверки болшинството и меншеството са се хванали за косите.* Вазов.

меню̀, *мн.* -та, *ср.* (фр.). **1.** Подбор от ястия за банкет, обикн. написани на лист. *Пък и тая вечеринка той я уреди — ... канеше, нареждаше програма и меню.* Йовков. **2.** Подбор на ястия, които се поднасят в гостилница за определена цена. **3.** *Разш.* Ястията, приготвени за един обед или една вечеря. *Днес за пръв път ще ни дадат на обяд ядене: супа, печено и сутлияш. Менюто научихме още от сутринта.* Л. Стоянов.

меня̀, -йш, *мин. св.* -йх, *несв.* **1.** Давам, оставям нещо, за да взема друго; сменям, разменям. *От тук нататък ние бързо меним темите на разговора си.* Йовков. *Вълкът козината си мени — зъбите не, казва пословицата.* Вазов. *Бяла Неда пръстен е менила | с Бойковий другарин Ненко Бъта.* П. П. Славейков. *Не хулете ме за мойте песни, | ... — | че остлеих улиците тесни | и мених ги с планините волни.* Вазов. **2.** Придавам друг вид, изглед на нещо. *Бай Илия го изгледа с позинала уста, ... облиза долната си устна и няколко пъти мени цвета на лицето си.* Кр. Григоров. *Светът неспирно своя лик мени, | пощада нашата любов не чака.* Лилиев.

меня̀ се, -йш се, *мин. св.* -йх се, *несв., сред.* Ставам друг, придобивам нови качества, свойства и под. *Едно след друго в него се менят най-различни настроения.* Йовков. *Но идва ден — менят се времената.* К. Христов. *Стоя до моето прозорче аз | и взирам се прехласнато цял ден | как Витоша мени се час по час.* К. Христов. *Пейзажът наоколо се мени всеки миг.* Л. Стоянов.

меня̀вам, -аш, *несв.* *Остар.* Меня. *Българският висок бряг на всяка минута меняваше тъмните си очертания, според напредването на лодката към изток.* Вазов. *Своите убеждения аз не менявам за никакво положение на света.* Влайков. *Аз за нищо не менявам | своята свобода.* Каравелов. **менявам се** *страд.* и *сред.*

меня̀ване, *мн.* -ия, *ср.* *Отгл. същ. от* менявам *и от* менявам се.

мера̀ *ж.* (араб.). **1.** Пасище около село за общо ползуване. *Поминъкът им е труден. Има гора, но нямат мера.* Вазов. **2.** Землище. *Нивите бяха малко, повечето мера беше — само трева и буренак.* Йовков. *Но малката селска мера стигаше ли за тоя рояк от трудолюбиви мъже?* К. Петканов. || *Стесн.* *Остар.* Имот на отделен селски стопанин. *Така Еньо обиколи цялата своя мера.* Елин Пелин. *Карат се за мера ..., за земя, за едно парче нива.* Йовков.

мера̀к, *мн.* -ци, *м.* (араб.). *Нар.* Силно желание, стремеж, копнеж. *Ала в същото време никакви страхове и мераци не му тровеха сърцето.* Влайков. || Любов, увлечение. *Райка отиде на хорото, накитена и пременена с по-голям мерак, отколкото други път.* Влайков. □ **Мерак ми е** (разг.) — иска ми се, желая нещо. *Мерак му е да иде в Цариград.* **Хвърлям мерак на нещо** (разг.) — обиквам, пожелавам, поисквам нещо. *И дорде се тя не елави, аз няма да хвърля мерак на никоя друга.* А. Страшимиров.

мераклѝя, -та, *мн.* -йи, *м.* *Нар.* Лице, което има мерак за нещо. *Няма вече между тях мераклии за песни.* Влайков. *Бае Митар беше много мераклия да сади цветя и овощия, да ги ашладисва, да ги кастри.* Мих. Георгиев. *Дядо Славчо беше много мераклия на грейната ракия.* Влайков. || Лице, което обича да прави всичко с мерак, грижливо. *Мераклия човек.*

мера̀ч *м.* **1.** *Воен.* Войник от прислуга на оръдие, който насочва оръдието за точна стрелба. *Мерачът на първо оръдие беше ранен.* Вежинов. **2.** *Воен.* Войник, който стреля с картечница. **3.** Техник земемер.

мерджа̀н *м.* (араб.). *Нар.* Корал за украса. *Огърлици се люлеят | и мерджани наниз греят.* Вазов.

мерджа̀нов, -а, -о, *прил.* **1.** Направен от мерджан; коралов. *Женда сложи ръка на мерджановия гердан.* Йовков. *Мерджанова огърлица.* **2.** Който има цвят на мерджан; светлочервен, ален.

мѐрен, -рна, -рно, *мн.* -рни, *прил.* Който служи за измерване. *Мерна единица.*

мѐрене,[1] *мн.* -ия, *ср.* *Отгл. същ. от* меря[1] *и от* меря се[1]. *Мерене на житото.*

мѐрене[2], *мн.* няма, *ср.* *Отгл. същ. от* меря[2] *и от* меря се[2]. *Мерене в целта.*

мерджелѐене, *мн.* няма, *ср.* *Отгл. същ. от* мерджелея се.

мерджелѐя се, -ееш се, *мин. св.* мерджелях се, *несв., сред.* Едва се очертавам в далечината, мяркам се далеч. *Наистина, хора се мерджелееха по стръмнината, но не се познаваше добре от тука какви са.* Вазов. *В мрака се мерджелеят белите стволи на някои брези, или прогнили пънове, или оголелите скелети на паднали буки.* Елин Пелин.

мерза̀вец, *мн.* -вци, *м.* (рус.). Човек, който

върши мерзости; мошеник, подлец. *И въобразете си, намерил се мерзавец, който да ми завижда и да се полакоми за това мое богатство!* Ал. Константинов.

мѐрзост *ж.* (рус.). Проява, постъпка, която предизвиква възмущение, отвращение. *Да се не плашим: тоз порой ще мине | от мерзости, безумства и полуди.* Вазов.

мѐрзък, -зка, -зко, *мн.* -зки, *прил. Книж.* Долен, подъл, отвратителен. *Напоследък се е завзел да ни засипва в печата с мерзки клевети.* Вазов. *Извергът, | мерзкият стрелец | закри лицето си завчас.* Вапцаров.

меридиа̀н *м.* (лат.). Мислена линия, която опасва земята и съединява северния с южния полюс. *Противоп.* паралел.

мерѝлка *ж.* Уред или средство за измерване. *В дъното, до стола, дето бяха мерилките и чашите на кръчмаря, Горолов... държеше някаква си реч.* Вазов.

мерѝло, *мн.* -а, *ср.* Основна мярка, с която се прави преценка, сравнение; критерий. *Едно е | мерилото на хубавото: труд.* К. Христов. *И словото родило мисълта, | мерило на вселената велика.* Вазов.

мерино̀с *м.* (исп.). Порода испанска овца, развъждана и у нас, с дълга и мека вълна.

мерино̀сов, -а, -о, *прил.* Който е с качества на мериносов. *Мериносови овце. Мериносова вълна.*

меркантѝлен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* 1. Който е основан на меркантилизма. *Меркантилна система.* 2. *Прен. Неодобр.* Търгашески.

меркантилѝзъм, -змът, -зма, *мн.* няма, *м.* (лат.). 1. Икономическо учение в някои западноевропейски държави от XV до XVII в., според което благоденствието на държавата зависи от по-големия износ и от наличието на злато и сребро в страната. 2. *Прен.* Стремеж към материални облаги; търгашество.

меркантилѝст *м.* Икономист — привърженик или последовател на меркантилизма.

мермѐр *м.* (тур.). *Нар.* 1. Мрамор. *Пред статуята на Венера | Милоска спрях благоговейно, | пред чудний говор на мермера.* Вазов. *Не щем платно за картини, | ни за статуи мермер.* Вазов. 2. Като *прил. неизм. Нар. Поет.* Мраморен. *Китка ти падна, Дено, | на бял мермер камък.* Нар. пес. *Стъпил Добри на бял мермер камък | да си мери сива гургулица.* Нар. пес.

мермѐрен, -рна, -рно, *мн.* -рни, *прил. Нар.* Мраморен. *И волно затрептя | отново слънцето на плочите мермерни.* П. П. Славейков. *Тъга и пустош безконечна владее | помежду мермерните хладни колони.* Вазов.

мѐрник, *мн.* -ци, *м. Воен.* 1. Част от огнестрелно оръжие, чрез която то се насочва към целта. *Мерникът се вдигаше меко, без никакво запъване.* Вежинов. *Оптичен мерник.* 2. Само *ед.* Указание за насочване на огнестрелно оръжие в целта. *Изглежда, че мерникът не беше правилно даден, защото снарядът не полетя.* Вежинов. □ **Вдигам мерника** — повдигам взискателността си.

мерода̀вен, -вна, -вно, *мн.* -вни, *прил.* Който има значение, влияние; авторитетен, отговорен. *Меродавен вестник. Меродавен източник.*

меродѝя *ж.* (гр.). 1. Растителна подправка за ястие. 2. *Разг.* Шарена сол. 3. *Диал.* Магданоз. □ **На всяко гърне меродия** (разг.) — за човек, който се меси във всичко, където не му е работа.

мероприя̀тие, *мн.* -я, *ср.* (рус.). Мерки и почин за работа от обществено значение. *Общинските и околийските народни съвети ръководят провеждането на всички стопански, социални и културни мероприятия от местно значение.* Конст., чл. 17. *Правителствени мероприятия.*

мерсѝ *частица* (фр.). *Разг.* За изразяване на благодарност; благодаря.

мертѐк, *мн.* -ци, мертѐка (сл. ч.), *м.* (тур.). Тънка греда за строеж. *Едни насядаха по стоварените в навеса мертеци, други наклякаха покрай стените и запушиха.* Йовков.

мѐря[1], -иш, *мин. св.* мѐрих, *несв.* Определям размер, тегло и др. с някаква единица мярка. *Свекър ти е червясал от пари, алтъни има с крина да ги мери.* Йовков. *Боси, със запретнати ръкави, те прехвърляха плявата, мереха житото и го товареха на гръб.* К. Петканов. *Той никога не грешеше часовете на тия малки разходки, и хората по тях си мереха времето като по часовник.* Елин Пелин. *Дваж мери, веднаж режи.* Погов. || Пробвам големината на дрехи или обуща. **меря се** *възвр.* и *страд.* *На жив вълк опашката се не мери.* Погов. □ **Меря си думите** — добре внимавам какво говоря. *Господин Канелов, мерете си хубаво думите и не бързайте да утвърдявате нищо.* Вазов. **Меря някого на конец** (диал.) — следя внимателно какво прави някой; дебна някого. *На конец те мерят, внимавай!*

мѐря[2], -иш, *мин. св.* мѐрих, *несв.* 1. Стремя се да улуча целта с огнестрелно оръжие, с предмет и др.; целя се. *Стъпил Добри на бял мермер камък | да си мери сива гургулица.* Нар. пес. || За огнестрелно оръжие — имам точна стрелба. *Щях да му пратя една сръбска пушка... Много на далеч бият, но не мерят добре.* Вазов. 2. *Прен.* Стремя се към нещо издалеч, прикрито; целя. *С това той мереше да подбие доверието на селяните към сегашните общинари.* Влайков. *Пран-гата разбираше защо са тия приказки на новодошлия изтънчен гост и накъде мерят те* Влайков.

мѐря се[1], -иш се, *мин. св.* мѐрих се, *несв., сред.* Сравнявам се с някого в някое отношение. *Рядко имаше някой да се мери с него по хубост и сила.* Йовков. *Де можеш да се мериш ти с тия великосветски хора и да съперничиш за сърцето на Маргарита.* Вазов. *Аз съм прост човек и не мога да се меря с учените.* Дим. Димов.

мѐря се[2], -иш се, *мин. св.* мѐрих се, *несв., сред.* Прицелвам се. *Дълго се мери, но не улучи.*

меса̀л *м.* (лат.). 1. Платнена покривка, с която завиват тесто да фтаса. 2. Домашна покривка за трапеза. *Отпред е поставена голяма маса, покрита с хубав месал.* Влайков. *Между ястията, върху самия месал, бяха изсипани цели купчини лешници, сушено грозде и бадеми.* Ст. Загорчинов.

меса̀р, -ят, -я, и **меса̀рин,** *мн.* меса̀ри, *м.* 1. Продавач, работник в месарница. || *Остар.* Собственик на месарница. 2. *Разг.* Любител на месо.

меса̀рница *ж.* Магазин, в който се продава месо от заклани животни; месопродавница.

месàрски, -а, -о. *Прил. от* месар. *Месарски нож. Месарски тезгях. Месарски занаят.*

месàрство, *мн.* няма, *ср.* Занятие и поминък на месар.

месàч *м.* Хлебарски работник, който меси хляб. *В хлебарницата имаше трима месачи и един майстор.*

месàчка *ж.* **1.** Жена, която меси хляб. *Ала другите го обърнаха на смях — нощовите още не познавали младата месачка, па и месачката трябва да е била унесена от голяма севда.* Влайков. **2.** Машина, с която се меси тесто в хлебарница.

мèсен, -сна, -сно, *мн.* -сни, *прил.* Направен, приготвен от месо. *Месна храна. Месни произведения.* □ **Месна диета** — хранене предимно с месна храна по лекарско предписание. **Месни заговезни** — заговезни пред Сирната неделя.

мèсене, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* меся *и от* меся се.

мèсест, -а, -о, *прил.* За човек, за животно, или за част от човешко или животинско тяло — който е с много месо; пълен, дебел. *Най-после човекът излиза — широк, месест, с мазно лице, в бяла престилка.* Л. Стоянов. *Неговото едро, месесто лице добряшки се усмихваше към нас.* Вазов. *Пишен Георги с благоговение пристъпи до валото. С радост го повдигна и подвикна с треперящ глас на воловете. Равните им месести гърбове му се сториха като сочни хълмове.* К. Петканов. *Месести уши.* ‖ За растение — с дебели, сочни листа и плодове. *Покрай сградата подал е месести кълнове синият крин.* Йовков. *Вече личаха съвсем ясно лишеите по скалите и силните месести плодове на хвойните.* Дим. Димов.

мèсец[1] *м.* Една от дванадесетте части, на които се дели годината. *Такива бързи атмосферни промени са свойствени само на май месец.* Вазов. ‖ Време от тридесет последователни дни. *Той живя у мене цели два месеца.* Каравелов. *Цели три месеца по ясното небе се не мерна ни сянка от облачец.* Елин Пелин. □ **Меден месец** — първият месец от съпружеския живот. *Тинка продължаваше все още да преживява някои от сладките и хубави часове, които пълнеха живота ѝ през медения месец.* Влайков.

мèсец[2] *м.* Луна, месечина. *Настане вечер, месец изгрее, | звезди обсипят свода небесен, | гора зашуми, вятър повее, | Балканът пее хайдушка песен.* Ботев. *Отварям очи и поглеждам настрана — тънкият месец, като сребърна лодка, стои между бисерни облаци.* Л. Стоянов. *Изгря месецът и кориите зашумяха тържествено.* Йовков. *Млечнобяла мъгла се носи над полето, едвам огряна от сърпа на месеца.* Йовков. *Дъждът се пресече мигновено заедно с вечницата и месецът позлати краищата на разкъсаните облаци.* Вазов. *Зефири отбулят вълшебна съблазън, | целува я месец по тъжно лице.* Яворов.

мèсечен[1], -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Който е определен за един месец или се повтаря всеки месец. *Ще имате три хиляди лева месечна заплата.* Йовков. *Месечна пенсия. Месечно списание.*

мèсечен[2], -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* **1.** За светлина, блясък и др. — който иде от луната, от месечината. *Стремски се взираше, но, по причина на бледата месечна светлина, той виждаше само черна фигура.* Вазов. *През белизнявото було на небето месечният мътен кръг се показа премрежен и слабо освети с лъчиста дрезгавина заспалия град.* Вазов.

мèсечина *ж.* **1.** Луна, месец[2]. *Рогът на бледата месечина се подаде над кръгозора.* Вазов. *Само месечината блестеше насреща и бледият ѝ зрак обливаше като ледена вода Стояна.* Дим. Талев. *Месечината едвам осветляваше найвисокото място на тия урви.* Вазов. **2.** Времето, през което грее месечина. *Седнеха, например, лятна вечер, по месечина на праговете си.* Вазов. *Нямаше нищо по-страшно и по-фантастично от тоя пътующ по месечина... безмълвен керван.* Вазов. *И на месечина да косим, пак ще свършим утре вечер.* А. Каменова.

мèсечинка *ж. Поет.* Луна, месец[2]. *Пълнолика месечинка изплава зад ридове.* Елин Пелин. *Късно е, либе, за китка, | месечинка си залезе.* П. Р. Славейков. *Месечинко, виторожко злата, | тая нощ недей се ти вестява.* К. Христов.

мèсечко, *мн.* няма, *м. Поет.* Луна, месец[2]. *Златний месечко изгрея | върху нощната омая.* Вазов. *Иззад боровете тъмни | златен месечко се смей.* П. П. Славейков.

мèсечник, *мн.* -ци, *м.* Периодично издание, което излиза всеки месец.

мèсинг, *мн.* няма, *м.* (нем.). Сплав от мед и цинк.

мèсингов, -а, -о, *прил.* Направен от месинг. *Месингови пръчки. Месингова ламарина.*

месѝя, -та, *мн.* няма, *м.* (евр.). **1.** Според еврейските вярвания — очакван спасител. **2.** *Прен.* Избавител, спасител. *Русия!... Затуй те любим кат баща, | и чакаме като месия: | затуй си ти Русия.* Вазов.

меснàт, -а, -о, *прил.* Месест. *Едри капки пот шуртяха по меснатото му почерняло лице.* Вазов. *Големият му калпак се беше навел над меснатото му чело.* А. Страшимиров. *Мезе пък — що не щеш! | Тук чушки печени, меснати | и сочни.* К. Христов.

месò, *мн.* -à, *ср.* **1.** *Събир.* Мускулеста част от тяло на животно, употребяна за храна. *Боримечката ядеше и сурово месо.* Вазов. *Сговорни калугери и в сряда месо ядат.* Погов. *Свинско месо. Говеждо месо. Овнешко месо.* **2.** Само *мн.* Човешко тяло или част от него. *Слънчевите зари не топлеха, а гаче бодяха месата им с шипове.* Вазов. *В къщи студено, дърва няма, вятърът помръзва месата и под съдраното халище.* Вазов. *Останалото: помни, че, ако лъжеш, меса ще капят, — каза Ахмед ага.* Вазов. *Тия орли... ръфаха човешки меса.* Йовков. ‖ Открита, заголена част от човешко тяло. *Хора, събрани от кол и въже, грозни, страшни, някои облечени само в дрипи, тъй че месата им се виждаха.* Йовков. *От всякъде идат хора и бързат нататък: бедняци, дрипави, с оголени меса.* Елин Пелин. **3.** Месеста част на плод. □ **Пушечно месо** (разг.) — войска, определена да се бие за чужди интереси.

месодàен, -àйна, -àйно, *мн.* -àйни, *прил.* За животно — който дава повече месо.

месопродàвец, *мн.* -вци, *м.* Продавач на месо; месар.

месопродàвница *ж.* Месарница.

месоцентрàла *ж. Нов.* Държавно стопанско предприятие, което търгува с месо и с месни произведения.

месоя̀ден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* Който се храни предимно с месо; хищен. *Само едно грозно грачене на горски месоядни птици се чува там.* Блъсков. *Кои животни... са най-силни?... — Лъвът, мечката,... т. е. месоядните.* Елин Пелин.

месоя̀дство, *мн.* няма, *ср.* Употреба изключително на месна храна.

мѐстен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* **1.** Който е от някоя определена област или град. *Момите, пременени в живописната местна носия, скачаха пайдушката.* Вазов. *Измесили се бяха войници, пътници и местни селяни.* Влайков. *Тя им бе писала, че се е венчала с един местен чиновник — общински писар.* Вазов. *По местния обичай, той ме разпитва от де съм, кой съм, какво работя в София.* Вазов. **2.** Който се отнася до определено, ограничено място. *Местна упойка. Местни боеве.* ‖ Който произхожда от мястото или страната, за която се говори. *Противоп.* вносен. *Разполагаме с местна и вносна вълна. Местна индустрия.* □ **Местен падеж** (грам.) — падеж, в който се поставя име, когато означава мястото на действието. **Местни имена** — имена на населени места (градове, села, махали и пр.), местности, реки, езера, планини и др.

мѐстене, *мн.* -ия, *ср. Стгл. същ. от* местя *и от* местя се.

мѐстност, -тта̀, *мн.* -и, *ж.* Неголяма част от земна повърхност; покрайнина. *Гроздан познаваше местността най-добре.* Йовков. *Тая местност има пустинен и тъжен вид.* Вазов. *То беше доста голямо село и лежеше в една живописна местност.* Вазов. *Гориста местност. Живописна местност.*

местожѝтелство, *мн.* няма, *ср.* Селище, в което някой живее постоянно. *Той е на постоянно местожителство в Пловдив.* □ **Въдворявам на местожителство** (адм.) — като наказателна мярка: заставям някого да живее в определено населено място.

местоѝменен, -нна, -нно, *мн.* -нни. *Грам. Прил. от* местоимение. *Местоименни основи.*

местоимѐние, *мн.* -я, *ср. Грам.* Част от речта, която замества някое име (съществително, прилагателно или числително). *Лични местоимения. Показателни местоимения. Възвратно местоимение.*

местоназначѐние, *мн.* -я, *ср. Книж.* **1.** Място, селище, в което някой е назначен на служба. *Каменов скоро се върна в Р., за да вземе семейството си и да замине за своето местоназначение.* Влайков. **2.** Място, където трябва да се занесе или закара нещо.

местоположѐние, *мн.* -я, *ср.* Разположение в известна местност. *Местоположението е чудесно. Селото е в продълговата долина, между издигнати места.* Йовков. *Старото, Асеновското Търново, ги е смайвало още повече с необичайността на местоположението си.* Вазов.

местопребива̀ване, *мн.* -ия, *ср. Книж.* Временно местожителство. *Когато избирателят промени своето местопребиваване, управата на народния съвет му издава удостоверение за право на гласуване другаде.* Отеч. фронт, 1950 г.

местопрестъплѐние, *мн.* -я, *ср. Книж.* Място, в което е извършено престъпление.

местопроизшѐствие, *мн.* -я, *ср. Книж.* Място, в което е станало някое произшествие.

месторождѐние, *мн.* -я, *ср. Книж.* Място, в което е роден някой.

мѐстя, -иш, *мин. св.* мѐстих, *несв.* **1.** Вземам някого или нещо от едно място и го поставям на друго, променям мястото на някого или на нещо. *От дъждения покрив прокапа вода, която ни караше постоянно да си местим леглата.* Вазов. *Претърсва навсякъде, мести чували, сандъци.* Йовков. *Местят го на друга служба.* **2.** Оставям, напускам нещо и отивам другаде; сменям, променям. *Аз съм чувал, че партизаните постоянно местят лагера си — продума Агапи.* Ив. Хаджимарчев. *Местя си квартирата.* **местя се** *страд.*

мѐстя се, -иш се, *мин. св.* мѐстих се, *несв.*, *сред.* Меня си мястото. *Още и Огнянов с нетърпение чакаше да превали слънце и няколко пъти се мести за по-скришно прибежище.* Вазов. ‖ Сменявам си жилището, местожителството.

мѐся, -иш, *мин. св.* мѐсих, *несв.* **1.** Бъркам брашно с вода за хляб и др. *Тинка си препаса престилка, отся брашното и взе да меси.* Влайков. *Мама ме разпъди от нощовите, не дава ми да меся.* Влайков. *Мария и Добра месеха в отделни нощви, а Митра сееше брашно.* К. Петканов. ‖ Приготвям хляб, козунак и др. *Жена му месеше хляб.* Елин Пелин. *След сватбата накараха невястата та меси прясна турта.* Влайков. ‖ Бъркам, мачкам нещо гъсто. *Меся глина.* **2.** *Нар.* Смесвам, размесвам. *Меся овци с кози.* **3.** *Прен.* Правя някого участник в нещо, неприятно за него. *Когато се приказва за високи и дълбоки работи, недей меси в тях Маргиолиците.* Вазов. **меся се** *страд.* *Целият ден ще се меси и пече хляб.* Влайков.

мѐся се, -иш се, *мин. св.* мѐсих се, *несв.*, *сред.* Вземам участие в нещо, бъркам се. *Той знаеше много, разбираше от всичко, месеше се навсякъде.* Йовков. *Но той намери за добре да се не меси в едно политическо събрание, на което е чужд.* Вазов. *Ти в чужди работи да се не месиш!* Елин Пелин.

мета̀, -еш, *мин. св.* мѐтох, *прич. мин. действ.* мел, *несв.* Чистя нещо с метла. *В същото време Радой метеше с голямата метла пред помещението.* Йовков. *Той носеше вода, той метеше двора.* Елин Пелин. *Вземам аз метличката и почвам несръчно да мета.* Влайков.

мета̀л *м.* (гр.). Химически елемент или сплав с блясък, ковкост, добър проводник на топлината и електричеството. *Дигнах си паметник потвърд и от метала.* Вазов. *Чук извива юначина, | бий метала разкалени.* Яворов. *Там бяха натрупани... хиляди изделия и вещи от метал, от дърво.* Вазов. □ **Благородни метали** — метали, които не се окисляват. **Цветни метали** — индустриални метали, освен желязото. **Черни метали** — желязо, чугун, стомана.

мета̀лен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* **1.** Който е от метал. *Метални изделия. Метални отпадъци.* ‖ Който съдържа метал. *Метален окис.* **2.** Който е предназначен за обработка на метали. *Метална индустрия.* **3.** Който е с качества на метал; металически. ‖ За звук, глас — звънък, ясен, тънък. *Чу се металическият звън на камбана.*

металѝк, *мн.* -ци, *м.* Работник от метална индустрия: металоработник.

металѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Металически.

металѝчески, -а, -о, *прил.* 1. Който е направен от метал; метален. *Металически изделия. Металически украшения. Металически сплави.* 2. *Прен.* Който е с качества на метал; лъскав, звънлив. *Отпреде му, в дълбочините, Дунавът безмълвно течеше, като даваше на места металически отлив.* Вазов. *Не се вълнувай, благородний старче, — каза тя с глас металически, не свой.* Вазов. *Във вечерната тишина ясно се разляха металическите звуци.* Йовков.

металодобѝвен, -вна, -вно, *мн.* -вни, *прил.* Който е предназначен за добиване на метали. *Металодобивна индустрия.*

металоѝд *м.* (гр.). *Хим.* Химически елемент не метал, като сяра, азот, бром и др., чийто окис има киселинни свойства.

металоѝден, -дна, -дно, *мн.* -дни. *Прил. от* металоид.

металолеѐр, -ът, -а, *мн.* -и, *м.* Работник, който отлива метални изделия: леяр.

металолеѐрница *ж.* Отдел от завод, где-то се отливат метални части.

металообработвàтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който е предназначен за обработка на метали.

металоработ̀ник, *мн.* -ци, *м.* Работник от метална индустрия; металик.

металу̀рг, *мн.* -зи, *м.* Специалист по металургия.

металургѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни. *Прил. от* металургия *и от* металург. *Металургичен завод. Металургичен работник.*

металургѝчески, -а, -о, *прил.* Металургичен.

металу̀ргия *ж.* (гр.). Дял от индустрията, който се занимава с добив на метали и тяхната първична обработка. ◻ **Цветна металургия** — металургия на цветните метали. **Черна металургия** — металургия на черните метали.

метаморфо̀за *ж.* (гр.). 1. Превръщане на организъм от един външен вид в друг. *Метаморфоза на гъсеницата.* 2. *Прен.* Основна промяна, видоизменение.

метàн[1], *мн.* няма, *м.* (гр.). *Хим.* Безцветен газ, главно в рудници, в дъното на блата и др., който може да гори.

метàн[2] *м.* (гр.). 1. Поклон в клекнало положение, обикн. при молитви. *Преди да си легне, дълго време се кръстеше и правеше смирени метани пред иконата.* Йовков. 2. *Прен.* Раболепен поклон. *Все е харно за челяка | да е скромен и разбран: | не пречупва се гръбнака | от един учтив метан.* Вазов.

метатѐза *ж.* (гр.). *Езикозн.* Разместване на звукове в дума; премет. Напр. *гърне — грънци, гълтам — глътна.*

метàтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил. Рядко.* Който служи за мятане, за изхвърляне на нещо. *Метателна машина.*

метафизѝк, *мн.* -ци, *м.* Привърженик на метафизиката.

метафѝзика *ж.* (гр.). *Филос.* В идеалистическата философия—система от възгледи и метод, според която явленията са неизменни и недостъпни за опита, противно на диалектиката, която ги разглежда като вечно подвижни и променливи. *В основата си диалектиката е право противоположна на метафизиката.*

метафизѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* 1. Който се отнася до метафизика; отвлечен, не основан на наблюдение и опит, не научен. *Метафизична система от възгледи. Метафизично обяснение.* 2. За мисъл, идея и др. — неясен.

метафизѝчески, -а, -о, *прил.* Метафизичен.

метàфора *ж.* (гр.). *Езикозн.* Замяна на дума или израз с други, въз основа на сходство, близост и др., като стилно средство, напр. *При теб дойдох аз, бащино огнище, | на мойто детство люлко вече глуха.* Вазов.

метафорѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни. *Прил. от* метафора; преносен, образен. *Метафорични стилни средства.*

метафорѝчески, -а, -о, *прил.* Метафоричен.

метàч[1] *м.* Служител, който мете улица. *Метачи чистеха дългата улица, дето щеше да мине кортежът.* Вазов. *А на джамията сред сенчестия двор | метачи двама се запряха с тарга тор.* П. П. Славейков. ‖ Човек, определен да мете. *Днес той е метач в ротата.*

метàч[2] *м. Спорт.* Спортист, който умее да мята, хвърля копие, диск и др.

метàчка *ж.* Жена метач[1].

метѐж *м.* Размирица, бунт, смут. *И биха се | и мряха във метежа.* Вапцаров.

метѐжен, -жна, -жно, *мн.* -жни, *прил.* 1. Бунтовен, размирен. *Марково коляно беше сборно място и по-рано на метежните елементи в Пловдив.* Вазов. 2. *Прен.* Буен, палав. *Веднага дотърчаха | деца метежни рой.* Вазов. *Там с гордо тъмновластие нощта | на пир извика вихрите метежни.* Дебелянов.

метѐжник, *мн.* -ци, *м.* Участник в метеж; бунтовник.

метѐжнически, -а, -о, *прил.* Метежен; бунтовнически. *Метежническа дейност. Метежнически движения.*

мѐтене, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ от* мета.

метео̀р *м.* (гр.). *Астр.* Тяло, откъснато от звезда, което лети из небесното пространство и пада на земята.

метеорѝт *м.* Метеор, който е паднал на земята.

метеороло̀г, *мн.* -зи, *м.* Учен, специалист по метеорология.

метеорологѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни. *Прил. от* метеорология. *Метеорологична станция. Метеорологична служба. Метеорологични явления.*

метеорологѝчески, -а, -о, *прил.* Метеорологичен.

метеороло̀гия *ж.* (гр.). Наука за въздушните и атмосферни явления, като валежи, ветрове, облаци, влажност на въздуха и др.

метеоро̀ложки, -а, -о. *Прил. от* метеоролог *и от* метеорология. *Метеороложки проучвания.*

метѝл *м.* (гр.). 1. Паразит в черния дроб на

овце и други домашни животни. Distoma hepatica. 2. Болест, причинена от тоя паразит.

метѝляв, -а, -о, *прил.* Болен от метил. *Метилява овца.*

метилѝсам. Вж. метилясвам.

метилѝсвам, -аш, *несв.*; **метилѝсам,** -аш, *св.* За овца — разболявам се от метил.

метилѝсване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* метилясвам.

метѝс *м.* (фр.). Потомък от кръстосване на европейци с индианци. *По двата тротоара на авенида Рио Бранко гъмжи пъстра навалица: мулати, метиси, креоли и негри.* Св. Минков.

метла̀ *ж.* 1. Домашна вещ от завързани или съшити стъбла на растения, с която се чисти и събира смет. *Надвечер тя взе метлата и се залови да мете двора.* Йовков. *Едно от децата ще иде... да вземе метлата, та да преметем трохите.* Влайков. 2. Растение, от което се правят обикновените домашни метли. Sorghum vulgare. *Навсякъде около плета се изправяха високите стъбла на царевица и метли.* Йовков. □ **Захарна метла** — вид индустриално растение, чиито стъбла съдържат сладък сок. Sorghum saccharatum. **Ще играе метлата** (разг.) — а) Ще бият някого. б) Ще настане уволняване на служители.

метла̀р, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* Човек, който прави или продава метли.

метлѐене, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* метлея се.

метлѐя се, -ѐеш се, *мин. св.* метля̀х се, *несв., сред.* Скитам без работа насам-натам.

метлѝка *ж. Диал.* Метличина.

метлѝчина *ж.* Полско цвете със сини цветове, което расте главно из житата; синчец. Centaurea cyanus. *Мястото беше широко — планинска поляна, прошарена с метличина, лай-кучка и глухарчета.* Л. Стоянов. *Из житата блещят алени макове и синя метличина.* Йовков.

мѐтна. Вж. мятвам.

мето̀д *м.* (гр.). Начин за теоретично изследване или за практическо прилагане на нещо. *Сравнително-исторически метод. Колективен метод на работа. Диалектически метод. Творчески метод.*

мето̀да *ж. Остар.* Метод. *Тя не се ръководеше от никаква педагогическа метода.* Вазов.

мето̀дика *ж.* Наука за методите на преподаване в някоя област на знанието. *Методика на обучението по български език.*

методѝст[1] *м.* Специалист по методика на някой учебен предмет.

методѝст[2] *м.* Привърженик на известна англоамериканска религиозна християнска секта.

методѝстки, -а, -о, *прил.* Който се отнася до религиозната секта на методистите. *Методистка църква.*

методѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* 1. Който се извършва по система, по план. *Методична работа.* ‖ Който работи по план, системно. 2. Който се отнася до методика. *Методичен анализ.* □ **Методична единица** (педаг.) — цялостна учебна материя, предвидена да се преподаде в един или няколко учебни часа.

методѝчески, -а, -о, *прил.* Методичен (в 2 знач.). *Методическо разработване на урока. Методически упътвания.*

методѝчно. *Нареч. от* методичен. *Работи методично.*

методѝчност, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* 1. Качество, проява на методичен. *Тази работа изисква голяма методичност.* 2. Строго спазване на ред, правила в работа.

методологѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни. *Прил. от* методология. *Методологични грешки.*

методологѝчески, -а, -о, *прил.* Методологичен.

методоло̀гия *ж.* (гр.). Учение за метода в някоя наука. *Без знание на специалността, на конкретните факти в дадена наука, марксизмът се превръща в гола методология, в схема.* В. Червенков.

метонѝмия *ж.* (гр.). Замяна на дума или израз с друга дума или израз поради постоянна тясна връзка между понятията, напр. *Чета Вазов* вместо: *Чета съчиненията на Вазов.*

мето̀х, *мн.* -си, *м.* (гр.). Манастирска сграда извън манастир, в която отсядат калугери. *Той беше чувал, че двамата калугери преспали през дене си в метоха.* Йовков. *Смарайда живееше при старата си майка близу до запустелия женски метох.* Елин Пелин.

метра̀ж *ж.* (гр.-фр.). Дължина, изчислявана в метри. *На тъкачките се заплаща според изработения метраж и в зависимост от качеството на тъканите.*

метрѐса *ж.* (фр.). *Разг.* Държанка, любовница. *Момичето се бе превърнало неусетно в приятелка на женен мъж, после в любовница, която приема подаръци, след това в метреса, която изисква почит.* Дим. Димов.

мѐтрика *ж.* (гр.). 1. *Литер.* Учение за строежа на стихотворната реч. 2. *Муз.* Учение за редуване на силни и слаби тактови времена в музикална композиция.

метрѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни. *Прил. от* метрика. *Метрична стъпка. Метрична теория на музиката.* □ **Метрична система** — измервателна система, която има като единица мярка за дължина метър, за обем — литър, за тегло — грам.

метрѝчески[1], -а, -о, *прил.* (гр.). Само в съчет. **метрическо стихосложение** (литер.) — стихосложение, основано на редуване на дълги и кратки срички.

метрѝчески[2], -а, -о, *прил.* (гр.). Само в съчет. **метрическа книга** — църковна книга, в която се вписват раждания, бракове и умирания.

метрѝчески. *Нареч. от прил.* метрически[1]. *Неиздържан метрически.*

метро̀, *мн.* -а̀, *ср.* (гр.). Подземна железница в голям град.

мѐтров, -а, -о, *прил.* Който е дълъг един метър. *Над завоя се извишава двадесет и пет метрова канара.* Караславов.

-мѐтров, -а, -о. Втора съставна част на сложни прилагателни, на които първата е числително име, за означаване дължината в метри. *Двуметров кол. Петметрова лента.*

метроно̀м *ж.* (гр.). Уред за отмерване на еднакви части от време при музикално или гимнастическо упражнение.

метропо̀лия *ж.* (гр.). Град или страна по отношение на колониите ѝ.

мѐтър, -ът, -а, *мн.* мѐтри, мѐтра (сл. ч.), *м.* (гр.). **1.** Международна единица мярка за дължина, равна приблизително на една четиридесетмилионна част от земния меридиан. **2.** Дървен или метален прибор със същата дължина. *Я дай метъра да премерим широчината на стаята.* **3.** Разстояние, дължина, измерена с такава мярка. *Стаята имаше едва ли четири метра на длъж и на шир.* Величков. *Но отдолу, един метър под тях, се стремяха черни, шумящи сърдити талази.* Вазов. **4.** *Разг.* Квадратен метър. *Мястото е хиляда метра.* □ **Квадратен метър** — квадратна площ, чиято страна е един метър. **Кубичен метър** — обем на куб, чийто ръб е дълъг един метър. **Линеен метър** — метър като мярка за дължина.

мех. Вж. м я х.

механа̀ *ж.* (перс.). *Нар.* Кръчма. *Пием, пеем буйни песни | и зъбим се на тирана; | механите са нам тесни — | крещим: „Хайде на Балкана!"* Ботев.

механджѝйка *ж. Нар.* Кръчмарка.

механджѝйски, -а, -о, *прил. Нар.* Кръчмарски. *Механджийски син.*

механджѝя, -та, *мн.* -йи, *м. Нар.* Кръчмар.

механиза̀тор *м.* Човек, който въвежда механизация.

механиза̀торски, -а, -о. *Прил. от* механизатор.

механиза̀ция *ж.* **1.** Организиране на работата в предприятие, учреждение и др. по начин да има свързаност и последователност в действията на отделните изпълнители. **2.** Въвеждане и употреба на машини в производството; механизиране, машинизиране. *Механизация на земеделието.*

механизѝрам, -аш, *несв.* и *св.* **1.** Организирам работата в предприятие, учреждение и др. чрез въвеждане на механизация (в 1 знач.). **2.** Въвеждам в употреба машини като средства за производство вместо ръчен труд; машинизирам. *Работата около товаренето е механизирана до максимум. Множество товарни кранове размахват своите железни ръце... Те товарят и разтоварят наведнаж с хиляди килограми.* Б. Шивачев. **механизирам се** *страд.*

механизѝрам се, -аш се, *несв.* и *св., сред.* **1.** За предприятие — снабдявам се с машини. *Стопанството се механизира.* **2.** *Прен.* Действувам полусъзнателно, автоматично.

механизѝране, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* механизирам *и от* механизирам се. *Механизиране на средствата за производство.*

механѝзъм, -змът, -зма, *мн.* -зми, *м.* (гр.). Части на машина или уред, събрани за общо действие. *Сложният механизъм на вършачката се задвижи. Часовников механизъм.* || Част от машина със спомагателна служба. *Повдигателен механизъм. Спускателен механизъм.* || *Прен.* Устройство, уредба за някаква дейност. *Механизмът на мисленето е сложен. Механизъм на държавното управление.*

меха̀ник, *мн.* -ци, *м.* Човек, който привежда в движение, поддържа в изправност или поправя механизма на машина. *Механик на мелница. Телефонен механик.*

меха̀ника *ж.* (гр.). Дял от физиката, който изучава равновесието и движението на телата. □ **Небесна механика** — дял от астрономията, който изучава движенията на небесните тела. **Фина механика** — лека метална индустрия, която произвежда дребни предмети и механизми, като часовници, микроскопи, компаси и др.

механѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* **1.** Който е съобразен със законите на механиката. *Механичен закон. Механично падане и привличане на телата.* **2.** *Спец.* Направен без химично съединяване. *Механична смес.* || Който се извършва или се движи с механизъм. *Механично промиване на рудата. Механична помпа.* **3.** *Прен.* В който няма връзка и логична последователност, свързаност. *Механично преподаване на урок. Механично разбиране на нещата.*

механѝчно. *Нареч. от* механичен. *Движи се механично.*

меха̀но-. Първа съставна част на сложни думи, която означава отношение към механиката. *Механо-технически училища. Механо-монтажна бригада.*

мехлѐм *м.* (араб.). Смес от лечебни вещества и мазнина като външно лекарство за рани. *Какво не турят на раната, с какви мехлеми я не мажат — нищо не помага: все си тече.* Влайков. *Той прележа в къщи близу две седмици в болки и мъки, въпреки благите мехлеми на баба Керана.* Дим. Талев. □ **Пада ми като мехлем на сърцето** (разг.) — напълно ме задоволява, доставя ми наслада. *Той слушаше със зяпнали уста тия Стойнови думи, които му падаха като мехлем на сърцето.* Влайков.

меху̀р *м.* **1.** Малка издутина върху кожата на тялото, пълна с белезникава течност. *„Ще ме изгори, вещицата", — помисли си Горолюмов, като се пипаше по шията, за да види не са ли изскочили мехури.* Йовков. **2.** Ципеста торбичка в тялото на човек или животно. *Пикочен мехур. Жлъчен мехур. Плавателен мехур у рибите.* **3.** Топчица, образувана от въздух, пара или друг газ в течност. *Силният дъжд образуваше мехури по локвите.* □ **Сапунен мехур** — а) Топка от сапунена пяна. б) *Прен.* Нещо съвсем краткотрайно и нетрайно.

меху̀рест, -а, -о, *прил.* Подобен по форма на мехур. *Мехурести възпаления по тялото.*

мѐца *ж.* Обикн. в съчет. **Баба меца** (дет.) — мечка.

меца̀на *ж. Дет.* Мечка.

мецанѝн *м.* (ит.). Междинен етаж между партера и първия етаж, обикн. с друго предназначение от останалите етажи.

мецена̀т *м.* (лат.). Богат и щедър покровител на лица на науката и на изкуството.

мецена̀тски, -а, -о. *Прил. от* меценат. *Меценатска помощ. Меценатско насърчение.*

мецена̀тство, *мн.* няма, *ср.* Проява, дейност на меценат.

мѐцосопра̀но, *мн.* мѐцосопра̀ни, *ср.* (ит.). *Муз.* **1.** Женски глас, среден между сопрано и контраалт. *Тя има хубаво мецосопрано.* **2.** Певица с такъв глас. *Операта обявява конкурс за баритони, баси и мецосопрани.*

меч, мѐчът, мѐча, *мн.* мѐчове, мѐча (сл. ч.), *м.* Старинно бойно оръжие — дълъг двуостър нож. *И той измъкна меча си от ножницата и*

високо го издигна над главата си. Ст. Загорчинов. *Мечът, който ще убие Ивайло, още не е изкован.* Вазов. || *Прен. Разг.* Оръжие. *Няма веч оръжье! Има хекатомба! | Всяко дърво меч е, всеки камък — бомба.* Вазов. *Днеска е мир и почиват юнаци; | мечът си — drънкат потири, кърчази.* П. П. Славейков. □ **Вдигам меч** — повеждам борба. *О храбри панагюрци! ... Вий първи меч дигнахте и пряпорците бойни.* Вазов. **Дамоклев меч** — опасност, която постоянно застрашава. **Слагам меч** — преставам да се бия, прекратявам боя и се предавам. **Точа меч** — готвя се за борба.

мечѐ, *мн.* -та, *ср.* Малкото на мечка. *Мечката водеше със себе си две мечета.*

мѐчешки, -а, -о. *прил.* 1. Принадлежен, собствен на мечка; мечи. *Някъде скалите отваряха подозрителни дупки, като мечешки бърлоги, и увеличаваха зловещия характер на гората.* Вазов. *Мечешки стъпки.* 2. Присъщ, свойствен на мечка. *Ревна с мечешки глас.* 3. *Прен.* Тежък, тромав. *Пълен, тежък, почти четвъртит, той имаше нещо тромаво и мечешко във фигурата си.* Йовков. □ **Мечешка услуга** — услуга с лоши последици за този, комуто се прави; лоша услуга.

мѐчешки *нареч.* Тромаво, тежко. *Играеше тромаво, мечешки.*

мѐчи, -а, -о, *прил.* Който произлиза от мечка или принадлежи на мечка; мечешки. *В богато украсената му със скъпи килими и мечи кожи главна стая се намираха меки седалища.* Вазов. *Момчил нахлюпи своя грамаден мечи калпак до веждите си.* Ст. Загорчинов. *Мечи стъпки. Мечи дупка.*

мѐчка *ж.* 1. Най-едрият звяр у нас с тромаво тяло и с дълга гъста козина. Ursus arctos. *В ниските гористи места живее мечката, вълкът, рисът, еленът, лисицата.* Вазов. *Гладна мечка хоро не играе.* Погов. *Мечката наред играе.* Погов. 2. *Прен.* Едър, тромав човек. 3. *Прен. Укор.* Лаком, ненаситен човек при ядене. *Когато то захленчваше да поиска хляб, те му викаха: — У, пък тая мечка няма никога да се наяде.* Елин Пелин. 4. *Дет.* Смачкан на буца хляб със сирене. □ **Бяла мечка** — мечка с бял косъм, която живее в полярните области. Ursus maritimus. **Голямата мечка, малката мечка** — съзвездия от по седем звезди, около полярната звезда. *Голямата мечка се беше вече затулила зад отсрещния рид и над тъмния гръб на рида блестеше само нейната опашка.* Хар. Русев. **Мечка стръвница** — мечка, която се е настървила да напада и да яде добитък и люде. **Ще те гази мечка** — ще си изпатиш.

мечкàр, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* Човек, който развежда и разиграва опитомена мечка за зрелище. *Всеки мечкар своята мечка хвали.* Погов.

мечкàрски, -а, -о. *Прил. от* мечкар.

мечкàрство, *мн.* няма, *ср.* Занятие на мечкар.

мечовѝден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* Който по форма прилича на меч; тесен и продълговат. *Мечовидни листа.*

мечòк, *мн.* -ци, *м.* Мъжка мечка; медун.

мечонòсец[1], *мн.* -сци, *м. Рядко.* Някогашен воин, въоръжен с меч.

мечонòсец[2], *мн.* -сци, *м. Зоол.* Вид едра морска риба с удължена горна челюст. Xiphias gladius.

мечтà *ж.* 1. Нещо желано; блян. *В такива минути за отдих аз често се унасях в мечти за своето бъдеще.* Влайков. *Мечтите убиваха волята му за работа.* Елин Пелин. *Мечтата на добрия патриот скоро става дело.* П. П. Славейков. 2. Приятен, мил образ, създаден от въображението. *Всеки ред буди в мен непознати мечти.* Дебелянов. *То беше стон, то беше зов | на тайни трепети сърдечни, | на жажди, сънища, мечти.* Вазов.

мечтàние, *мн.* -я, *ср.* Унасяне в мечти.

мечтàтел, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* Човек, който е склонен да се отдава на мечти, който много мечтае. *Мечтател безумен, образ невъзможен, | на тъмна епоха син бодър, тревожен, | Раковски, ти дремеш под бурена гъст.* Вазов. || Човек, който се е откъснал от действителността и живее повече с мечти. *Млад, ... малко идеалист, повече мечтател, ... той не беше още калèн в действителността, с живота.* Ал. Константинов.

мечтàтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* 1. Който обича да мечтае, да се отдава на мечти. *Въпреки специалността си, която налага положителност на ума, ... той беше станал мечтателен, сантиментален.* Вазов. 2. Който изразява някаква мечта. *Забулена вечер, гадаеща младост, | с мечтателен шепот пристъпва едва.* Яворов. *Денят се бе смълчал и със спрян дъх се бе заслушал в мечтателната песен на реката.* Елин Пелин. *Мечтателен поглед.*

мечтàтелно. *Нареч. от* мечтателен. *Притваря мечтателно очи.*

мечтàтелност, -ттà, *мн.* няма, *ж.* Състояние на човек, който мечтае, унесеност в мечти. *Главната черта на поезията му е тиха мечтателност.* Вазов.

мечтàтелски, -а, -о. *Прил. от* мечтател. *Мечтателски увлечения.*

мечтàя, -аеш, *мин. св.* мечтàх, *несв.* Стремя се мислено към нещо далечно или мъчно постижимо; бленувам, копнея. *От мъничка тя е мечтала с трепет за тоя ден и ето той иде.* Елин Пелин. *От прежните борци което бе мечтано, днес виждаме го чий на дело оживяно.* П. П. Славейков. *Помирена, нищо не желаеше, нищо не мечтаеше и никъде не излизаше.* Елин Пелин. *Аз еднакво се радвам и на туй, което си мечтая, и на туй, което е действителност.* Йовков. *В дългите си безсъници той мечтаеше.* Вазов. *Обичаш ли под буките вековни | по цял ден да мечтаеш в самота?* К. Христов.

мѐшам, -аш, *мин. св.* мѐшàх, *несв. Диал.* Смесвам, бъркам.

мѐшам се, -аш се, *мин. св.* мѐшàх се. *несв., сред. Диал.* Меся се, бъркам се. *Трябва ли ни да се мешаме в чуждите работи?* Каравелов. *Дядо Либен не обичал да се меша в къщните работи.* Каравелов.

мѐшане, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* мешам *и от* мешам се.

мѐшано, *мн.* няма, *ср.* 1. Рязаници от различни пресни колбаси. 2. Порция от кебапчета, дробчета, шишчета и др.

мешѝн *м.* (перс.). 1. Обработена овча кожа за подплата на обуща, ботуши и др. *Най-напред се хвърляше в очи късото му кожухче без ръкави,*

напъстрено със зелени и червени шарки от мешин. Йовков. **2.** *Нар.* Като *прил.*— мешинен. *Добрине, чедо едничко, | я си кончето изведи, | изведи, та го оседлай | със синьо седло алено, | преметни мешин дисаги.* Ц. Церковски.

мешѝна *ж.* Мешин.

мешѝнен, -а, -о, *прил.* Направен от мешин. *По мешинената му престилка и по ръцете му... аз разбрах, че и днес си работи обущарството.* Вазов. *Откъртил камъка, дръпнал ремъка и в ръката му увиснала мешинена чанта, пълна с жълтици и тежки пендари.* К. Петканов. *Мешинена паласка.*

ми[1] **1.** Вж. а з. **2.** Като *частица. Нар.* Самостоятелно или в съчет. **ми ти** *и* **оня** (**оная**, и пр.) **ми ти** — за изразяване на близост, интимност, задушевност при учудване, възторг, възмущение и др. *Рипна ми Чавдар от радост, | че при татка си ще иде.* Ботев. *Какъв овчарин ще ми станеш ти!... Ще заспиш, а вълкът ще доде и ще ти издави овцете.* Йовков. *Запали се оня ми ти бай Марчо, щом пипна търнокола.* Я. Каралийчев. *Ония ми ти елечета от ален и зелен атлаз, грейнали като слънце.* Йовков. *Като натъкнала ей такъв ми ти трендафил на ръченика, че като откъртила гласенце, — славей да речеш — нищо не е!* Д. Немиров. *Дали ми е турчин, мамо, спахия, | или ми е младо, мамо, българче, | що ми покрай село, мамо, минава.* Нар. пес.

ми[2], *мн.* няма, *ср. Муз.* **1.** Название на третия тон от музикалната гама в до-мажор. *Изпей „ми“!* **2.** Нотен знак на тона „ми“. *Напиши „ми“!*

миа̀зми *мн.*, *ед.* няма, *ж.* (гр.). Вредни и неприятни изпарения от гниене на органични вещества. *Въздухът, отровен от тежките миазми на лешове и нечистотии, беше замрежен с прах.* Йовков.

мѝвка *ж. Разг.* **1.** Чугунена или порцеланова подставка за миене под чешма в кухня или стая; умивалник. *Емайлирана мивка.* **2.** Малка кърпа, с която се мият домакински съдове.

миг, мигът, мига̀, *мн.* миговѐ, мѝга (сл. ч.), *м.* **1.** Много кратко времетраене. *Но вълни понови от орди дивашки | гълтат, потопяват орляка юнашки... | още миг — ще падне звездният хълм.* Вазов. *В същия миг няколко вълка се изпречиха на полянката пред тях и се спряха.* Вазов. *Това е може би минута, | о, не минута, | то е миг.* Вапцаров. **2.** Точно определено, съвсем кратко време. *Воденицата по-тясно се стягаше отвред и мигът за решителните действия наставаше.* Вазов. ☐ **В миг** — изведнаж, тутакси; неочаквано. *Всичко утихна в миг и едно напрегнато очакване замести предишния глъч.* Величков. **За миг** — за много кратко време; изведнаж. *Една светкавица блесна и освети за миг всичко наоколо.* Йовков. *За миг от всички страни се стекоха селяни.* Елин Пелин. **От миг на миг** — все по-често. *Лапавицата ставаше от миг на миг по-голяма.* Вазов. *Между това, виковете и трясъците от миг на миг ставаха по-силни.* Вазов. **Миг-два** — много кратко време. *Миг-два никой не продума.* Йовков. *Всичко това трая само миг-два.* Йовков. *Миг-два разговорите продължиха високо.* Йовков.

мѝгам, -аш, *несв.* Затварям и отварям последователно очи. *Махаха с ръка срещу очите му. — нито трепваше, нито мигаше.* Йовков. ‖ За лампа, звезда, светлина и др. — ту намалявам, ту усилвам светлината си. *Зад нас на кръгозора небето постепенно побеляваше и звездите мигаха все по-бледни.* Вазов. *Между полиците на източния кът | кандилце мига пред свещената икона.* П. П. Славейков. ☐ **Окото ми не мига**— не се страхувам, не се спирам пред нищо. *Знаеш ли го какъв е? Окото му не мига. Ще ти тегли куршуми и пак праз ще излезе.* Йовков. *Окото му не мигаше. Юнак човек беше тоя Трайко.* Смирненски.

мѝгане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* мигам.

мѝгар *частица* (перс.). *Разг.* **1.** Нима? *Мигар черната мизерия с празни думи се гаси?* Смирненски. *Я ми кажи, мигар и другите трима са на твоя ум?* Вазов. *Мигар го не е знаяла тя какъв е?* Влайков. **2.** *Диал.* В такъв случай, тогава. *Да повикаме доктор Соколова мигар? — обърна се тя въпросително към страдащия.* Вазов. *Гледай само това момиче да не изпуснеме, невясто! — Ех, да пратим мигар пък да поискаме.* Влайков.

мига̀ч *м.* **1.** Тънка подвижна кожица, която покрива външната част на окото; клепка, клепач. **2.** Обикн. *мн.* Ресници по края на клепача; мигли. *Но аз му казах, — живо подзе Нона, като гледаше пред себе си тъй, че Галчев виждаше само спуснатите ѝ дълги мигачи.* Йовков.

мѝгвам, -аш, *несв.*; **мѝгна,** -еш, *мин. св.* мигна̀х, *св.* **1.** Мигам веднаж или няколко пъти по веднаж. *Очите ѝ не мигваха, горяха.* Йовков. *Загледа се без да мигне, ала и без да вижда нещо.* Влайков. **2.** Затварям очи в сън, заспивам. *Цялата нощ не можах да мигна от мисъл и от болка.* Влайков. *Аз не мигнах цяла нощ от теснотия.* Вазов. *Борис Пенчиния се ядосваше: по цели нощи не мигваше.* Кр. Григоров. *А сега е добре да поспим, че две нощи не сме мигнали.* Ем. Коралов. **3.** Направям знак някому, като мигам; намигвам, смигвам. *Само като им мигне с око, погледнете вий какво става с тия цигани!* Ал. Константинов. ☐ **Окото ми не мигва** — а) Показвам се смел, упорит. б) Показвам се безсрамен, безочлив. *А турнат ли го на тясно, хич не ще му мигне окото.* Влайков. **Без да мигна**— а) Смело, изведнаж. *Изпи още едно петдесетниче, без да мигне.* Вазов. б) Безочливо, безсрамно. *Той лъжеше без да мигне.* Вазов.

мѝгване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* мигвам.

мигда̀л *м.* (гр.). Бадем.

мѝгла, обикн. *мн.* мѝгли, *ж.* Ресници по края на клепача; мигач (в 2 знач.). *Имаше тънки извити вежди и хубави черни очи, обкръжени с дълги черни мигли, светли и засмени.* Йовков. *Тя нарочно присвиваше клепки с дългите мигли.* Дим. Талев.

миглѝв, -а, -о, *прил. Рядко.* Който често мига, трепка. *Гологлав, недвижим, бледен | пред кандилцето мигливо, | „Царственика“ си, наведен, | той пишеше мълчаливо.* Вазов. *Въглищарят помълча малко, после вдигна глава и изгледа Райка и разбойниците с мигливите си зачервени от пушека очи.* Ст. Загорчинов.

мѝгна. Вж. м и г в а м.

мигновѐн, -а, -о, *прил. Книж.* Който се проявява и изчезва внезапно, в миг. *Кръстосват се и чертаят надолу огнени линии, сякаш мигновените следи на падащи звезди.* Йовков. *При тая*

вест мигновена паника обхвана потерята и тя се дръпна и изпокри — кой де намери. Вазов. *Очите му издадоха мигновено колебание.* Дим. Димов.

мигновѐние, *мн. -я, ср. Остар.* Миг. *Няколко мигновения тя стоя неподвижна с разперени ръце и с очи безмислено вторачени в Еленка.* Вазов.

мигновѐно. *Нареч. от* мигновен; изведнаж. *Дъждът мигновено се пресече, заедно с вявицата, и месецът позлати крощащата на разкъсаните облаци.* Вазов. *Тая усмивка светваше по лицето ѝ мигновено и нетрайно.* Елин Пелин.

мѝгом *нареч.* 1. За много кратко време, за миг. *Мигом, в блясък потопена, | шир лазурна се разкри | и над бюста на Шопена | падат първите зари.* Лилиев. *Стан също изгуби равновесие, залюля се и мигом почувствува, че пада във водата.* Г. Райчев. 2. Изведнаж. *Мярка се моята сянка пред мен — | спря ли се мигом, и тя се запира.* П. П. Славейков.

миграциòнен, -нна, -нно, *мн.* -нни. *Прил. от* миграция. *Миграционна теория. Миграционен процес.*

миграция *ж.* (лат.). *Книж.* Предвижване на население, птици и пр. от една страна или област в друга; преселване. *Миграция на южните славяни в балканските земи.*

мигрѐна *ж.* (гр.). Силен главобол. *Страдам от мигрена.*

мигрѝрам, -аш. *несв. и св.* Преселвам се от една страна или област в друга.

мигрѝране, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* мигрирам; миграция.

мѝда *ж.* (гр.). Вид морско или речно безгръбначно животно с пихтиесто тяло, затворено в две черупки. Mytilus edulis.

мѝден, -а, -о. *Прил. от* мида. *Мидена черупка.*

мѝене, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* мия *и от* мия се. *Вода за миене. Миене на съдове.*

мижà, -йш, *мин. св.* -ах, *несв.* 1. Държа си очите затворени; жумя. *Старото куче сред двора лежи; | даже очи не отваря, мижи.* П. П. Славейков. *Дори грамадният бухал... прекара няколко дни в хралупата си, като мижеше с огнено-червените си очи и се мъчеше да се стопли.* Ем. Станев. 2. Слабо светя; мъждея. *Лампата мижи.*

мѝжав, -а, -о, *прил.* 1. За очи — полузатворени, примрежени. *Едва сега подигна тя очи от пантелата си — малко мижави очи, почти черни в синкавата сянка на дълги, лъскави мигли.* Дим. Талев. 2. За фенер, лампа и др. — който издава неравномерна светлина. *Юрталанката се показа на вратата, ухили се, поздрави и, като закачи мижавия фенер на гредата, посочи проснатата рогозка пред къщи.* Караславов.

мижѐне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* мижа.

мижешкàта *нареч.* Мижешком. *Той помнеше всичко това хубаво и мижешката, дето се вика, можеше да се оправи до там.* Вазов. *Той запъна пушката... прицели се и гръмна мижешката.* Елин Пелин.

мижешкòм *нареч.* Със затворени очи, без да гледа. *Шведът мижешком направи знак с ръка, че не желае да пие.* Вазов. *Двете крави преживяха мижешком.* Караславов.

мижитỳрка, -та, *м. и ж. Разг.* Незначителен, дребнав и боязлив човек; шушумига.

мизантрòп *м.* (гр.). Лице, което мрази човеците; човекомразец. *Значи, на тоя мизантроп, на тоя саможивец, на тоя мрачен и леден човек последната мисъл, върховната предгробна мисъл е била за отечеството.* Вазов. *В зряла възраст общото пренебрежение го превърна в мизантроп.* П. П. Славейков.

мизантрòпия *ж.* Качество и проява на мизантроп; човекомразие.

мизантрòпски, -а, -о. *Прил. от* мизантроп. *Той избягваше всяко запознанство и се затваряше в една мизантропска самота.* Вазов. *Мизантропски живот.*

мизѐрен, -рна, -рно, *мн.* -рни, *прил.* 1. Който е лишен от добри материални условия; беден. *Мизерна обстановка. Мизерна квартира.* ‖ Малък, недостатъчен. *Мизерна заплата. Мизерна надница.* 2. Който буди отвращение; жалък, окаян. *Ние бягаме от улицата, от нейната мизерна действителност, и търсим в театъра успокоение.* Вазов. *Мизерен живот.* 3. Недостоен, подъл, отвратителен. *Мизерна постъпка.*

мизѐрия *ж.* (лат.). 1. Само *ед.* Недостиг или нямане на материални условия: бедност, немотия, сиромашия. *Може би отегчителното впечатление се увеличаваше от зрелището на голямата сиромашия, мизерия и безпомощност.* Вазов. *Материалната мизерия не ме плаши толкова.* Стаматов. *Живее в мизерия.* 2. *Прен. Разг.* Долна, недостойна постъпка. *Върши мизерии.*

мизѐрник, *мн.* -ци, *м. Разг.* Човек, който върши мизерии, недостойни постъпки.

мизѐрно *нареч.* 1. Бедно, окаяно. *Живея мизерно.* 2. Недостойно, подло. *Той постъпи мизерно.*

мизѐрност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* мизерен.

мизѐрствувам, -аш, *несв.* Живея в мизерия, в немотия; изнемогвам, бедствувам, мизерувам.

мизѐрствуване, *мн.* -ия. *Отгл. същ. от* мизерствувам.

мизерỳвам, -аш, *несв.* Мизерствувам. *В миналото съм мизерувал; сега получавам почти двойна заплата.*

мизерỳване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* мизерувам.

мизѝец, *мн.* -ийци, *м. Рядко.* Жител на Мизия, на Северна България.

мизѝйски, -а, -о, *прил.* Който се отнася до Мизия — Северна България. *Мизийска равнина.*

мизѝнец *м. Диал.* 1. Последно дете момче на родители; изтърсак. *Мизинец на своите родители, главният прокурор беше глезен на времето си.* Караславов. 2. Малкият пръст на ръката; кутре.

мизѝнка *ж. Диал.* Последно дете момиче на родители.

микрòб *м.* (гр.). *Биол.* Най-малко живо същество от животински или растителен произход, невидимо с просто око, носител и причинител на заразни болести, гниения и др.; бацил, бактерия. *В една капка само от тая вода, турена под микроскопа, се виждат да бъкат милиарди микроби.* Йовков.

микрòбен, -бна, -бно, *мн.* -бни. *Прил. от* микроб. *Микробна зараза.*

мѝкробиолòг, *мн.* -зи, *м.* (гр.). Учен, специалист по микробиология.

мѝкробиологѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни. *Прил. от* микробиология *и от* микробиолог. *Микробиологичен институт. Микробиологични проучвания.*

мѝкробиологѝчески, -а, -о, *прил.* Микробиологичен.

мѝкробиолòгия *ж.* (гр.). Дял от биологията, който изучава микробите.

мѝкрокòсмос, *мн.* няма, *м.* (гр.). *Филос.* Светът на малките величини като атомите.

микрометрѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни. *Прил. от* микрометър. *Микрометрични измервания.*

микромèтър, -ът, -а, *мн.* микромèтри, микромèтра (сл. ч.), *м.* (гр.). *Спец.* Уред, с който се измерват съвсем малки дебелини.

микрòн *м.* (гр.). *Физ.* Единица мярка, равна на една хилядна част от милиметъра.

мѝкроорганѝзъм, -змът, -зма, *мн.* -зми, *м.* (гр.). *Биол.* Най малък животински или растителен организъм, видим само с микроскоп; микроб.

микроскòп *м.* (гр.). Оптичен уред, съставен от силно увеличителни стъкла, с който се наблюдават дребни неща, невидими с просто око.

микроскопѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* **1.** Който може да се види само с микроскоп. *Микроскопични гъбички.* **2.** Който се извършва с микроскоп. *Микроскопични изследвания.* || *Прен.* Прекалено малък, дребен по размери. *Из въздуха се носят микроскопични прашинки.*

микроскопѝчески, -а, -о, *прил.* Микроскопичен.

микрофòн *м.* (гр.). Уред, който превръща звуковите вълни в електрически, за да ги предаде на разстояние или да ги усили. *Говоря пред микрофона.*

мѝкроязовѝр *м.* Малък язовир за местни, ограничени нужди.

мил, -а, -о, *прил.* **1.** Който с обноските си буди приятно чувство; приветлив, обичен. *Една му с билки раната върже, | друга го пръсне с вода студена, | трета го в уста целуне бърже | и той я гледа мила, засмена.* Ботев. *Малкото ѝ личице бе мило и хубаво под бялата забрадка.* Елин Пелин. *Действително мили хора, ние имаме най-приятни впечатления от тях.* Вазов. || Любезен, внимателен. *Тя все си беше с мене мила и добра.* Ст. Загорчинов. **2.** Скъп, драг. *Обичам те, мое мило отечество! Обичам твоите балкани, гори.* Каравелов. *Крачи дядо Петко към... Цариград!... Ох, чедо, мило си, чедо!* Ал. Константинов. || За когото човек тъгува; свиден. *Аз зная, майко, мил съм ти, | че може млад да загина.* Ботев. □ **Давам (залагам) мило за драго** — давам, жертвувам най-милото, най-скъпото. **Правя мили очи (някому)** (разг.) — угоднича, подмилквам се, докарвам се пред някого.

мѝлвам, -аш, *несв.* **1.** Гладя с ръка като израз на обич; галя. *Да си жив, сине, да си живо, моето момче, казваше старецът и го милваше по главата.* Елин Пелин. *И той нежно обърна главата ѝ, като я милваше по зарумелените ѝ бузи.* Вазов. || *Обр. Лазар остана сам в стаята си и чувствуваше как все още го милваше синият поглед на Божана.* Дим. Талев. **2.** *Поет.* За вятър — леко облъхвам. *Прохладен ветрец милваше лицето, ободряваше, вълнуваше кръвта.* Йовков. **милвам се** *страд., сред.* и *взаим.*

мѝлване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* милвам *и от* милвам се.

милèене, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* милея.

милèя, -èеш, *мин св.* (рядко) милях, *несв.* **1.** Изпитвам чувство на обич, милост към някого; мило ми е за някого или за нещо. *Пък тогаз и сам ще запея — | що любя и за що милея.* Ботев. *Залюбил е млади Комен | Цена хубавица, | и за Цена все милее | негова душица.* Вазов. || Имам присърце нещо *Трябваше да се намери по-добър човек..., по-честен и повече да милее за общото благо.* Влайков. **2.** *Нар.* Тъгувам, жаля за някого, за нещо. *Милея го Милена..., ама какво да правя? Не от добро и аз съм рекла да ида под второ венчило.* Йовков. *Сърцето ми милее, тъгува за тебе.* Вазов. *Кажи, чедо! — проплака и баба Димка зад гърба на своя стопанин. — Милеем го ние Димча, чедо, че е добър той.* Ц. Церковски.

милиàрд *м.* (фр.). **1.** Число, равно на хиляда милиона. **2.** *Прен.* Много голям брой; безброй. *Големи пламъци с трясък и молнии изскачаха из него* (пожара) *и милиарди искри се разхвъркаха из въздуха.* Вазов.

милиàрден, -дна, -дно, *мн.* -дни. *Прил. от* милиард. *Милиардно бог. тетво.*

милиардèр *м.* Лице, което разполага с милиардни парични средства.

милиардèрка *ж.* Жена милиардер.

милигрàм, *мн.* -ове, милигрàма (сл ч.), *м.* (лат.-гр.). Една хилядна част от грама.

милимèтров, -а, -о. *Прил. от* милиметър.

милимèтър, -ът, -а, *мн.* милимèтри, милимèтра (сл. ч.), *м.* (лат.-гр). Една хилядна част от метъра.

милѝнка *ж.* Баничка от хлябно тесто с масло и сирене. *Отворена е само фурната на площада. От там излита миризма на милинки, наскоро извадени от пещта, напоени с масло.* А. Гуляшки.

милиòн *м.* (фр.). **1.** Число, равно на хиляда хиляди. **2.** *Прен.* Голям брой; безброй. *Над мен лежи небето със своите милиони звезди.* Л. Стоянов.

милиòнен, -нна, -нно, *мн.* -нни. *Прил. от* милион. *Милионен народ.*

милионèр *м.* Лице, което притежава, разполага с милионни парични средства.

милионèрка *ж.* Жена милионер.

милионèрски, -а, -о. *Прил. от* милионер. *Милионерски син.*

милитаризàция, *мн.* няма, *ж.* Милитаризиране. *Милитаризация на индустрията. Милитаризация на икономиката.*

милитаризѝрам, -аш, *несв.* и *св.* Докарвам в състояние, подходно за военно време. *Управляващите кръгове в САЩ милитаризират не само своята страна, но и всички зависими държави.* Раб. дело, 1950 г. **милитаризирам се** *възвр.* и *страд.*

милитаризи̇ране, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* милитаризирам *и от* милитаризирам се.

милитари̇зъм, -змът, -зма, *мн.* няма, *м.* (лат.). Реакционна политика на империалистическите страни за увеличение на военната мощ и подготовка за война със завоевателни цели.

милитари̇ст *м.* Привърженик на милитаризма.

милитаристи̇чен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Който се отнася до милитарист и до милитаризъм. *Милитаристична политика. Милитаристична група.*

милитаристи̇чески, -а, -о, *прил.* Милитаристичен.

милиционе̇р *м.* Низше длъжностно лице в милицията, обикн. униформено, което пази обществения ред. *Тук таме пред някоя врата стояха милиционери или съветски войници с шмайзери.* Дим. Димов.

милиционе̇рка *ж.* Жена милиционер.

милиционе̇рски, -а, -о. *Прил. от* милиция *и от* милиционер. *Милиционерски пост. Милиционерска униформа.*

мили̇ция, *мн.* няма, *ж.* (лат.). **1.** Административна държавна служба за пазене на обществения ред и безопасност и на социалистическата собственост в страната, както и личната безопасност и имуществото на гражданите. *Народна милиция.* **2.** *Разг.* Милиционер (милиционери) като представител на милицията. *Щеше ми се да го посъветвам да извика милиция от града.* П. Гулишки. **3.** *Разг.* Сграда, в която се помещава милиционерска служба. **4.** *Остар.* Народно ополчение. *Хаджи Евтим разбра, че това е генерал Дригалски паша, върховният началник на източно-румелийската милиция и жандармерия.* Вазов.

ми̇личък, -чка, -чко, *мн.* -чки, *прил.* *Умал. от* мил. *От ширния простор едва чут глас | в душа ми тихо, сладко се разлива, | като песента на майко, в нощен час | коя детенце миличко приспива.* Величков.

ми̇лно *нареч. Нар.* Мило, умилено, жално. *О, майко моя, родина мила, | защо тъй жално, тъй милно плачеш?* Ботев. *Брат да ми си, млад овчарю! | Милно ти се, братко, моля: | по момците ме не давай.* П. П. Славейков.

ми̇ло. *Нареч. от* мил. *Рада взе подаръка от дядо Дичо... Държи жълтицата у ръце, а на душата ѝ се чини също като че е взела кожка у черквата, па ѝ мило, мило на сърце.* Мих. Георгиев. *Ала най-мило и най-хубаво е около огнището вечер, кога настъпи късна есен и времето се застуди.* Влайков. *Той поднесе букета с малък поклон и каза: — Много мило от ваша страна.* Елин Пелин. *Креднах я веднъж..., ама ми се примоли, приплака, и аз я пуснах. Стана ми мило.* Елин Пелин. *Стоян си Руже говори: | ... | не ми е жално за живот, | не ми е мило за бял свят.* Нар. пес.

милови̇ден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* Който е приятен за гледане, обикн. за лице на човек. *Рада Госпожина... беше високо, стройно и хубаво момиче, с простодушен и светъл поглед и с миловидно, чисто и бяло лице.* Вазов. *Миловидно момиче.*

милови̇дност, -тта, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* миловиден. *Тънкият правилен нос и заоблената брадичка придаваха особена миловидност на лицето му.* Д. Добревски.

милозли̇в, -а, -о, *прил. Рядко.* Милостив. *Кога добър, кога лош беше, ама пак добро сърце имаше, милозлив беше.* Йовков.

милозли̇во. *Нареч. от* милозлив.

милозли̇вост, -тта, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* милозлив.

милоли̇к, -а, -о, *прил.* Който има мило, приятно лице.

милосе̇рден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* (рус.). Милосърден. □ **Милосердна сестра** (остар.) — милосърдна сестра; медицинска сестра.

ми̇лост, -тта, *мн.* -и, *ж.* **1.** Само *ед.* Състрадание, съжаление, жалост. *Той е благороден и светец, защото има милост за бедния народ... Каквото има, дели с гладните и голите.* Вазов. *Сърцето му се изпълни с толкова милост, че бе готов да помогне на всички сиромаси по света.* К. Петканов. *Аз не съм я разгалил, мамо, ами вие я измъчвате, без милост я измъчвате,— натъртено каза Колчо.* Влайков. || Пощада, прошка. *Шпионството... не намира прошка в съвестите. За тоя позор няма милост.* Вазов. *А не сме ние ни баби, ни деца милост да чакаме от враговете.* Ст. Загорчинов. **2.** Само *ед.* Обич, умиление. *Той прегърна сина си. Сърцето му се разтопи от милост.* Вазов. *Два реда сълзи се роняха от очите ѝ и говореха каква радост, каква милост и обич се топяха в сърцето ѝ.* Елин Пелин. **3.** Обикн. *мн.* Благодеяние, щедрост. *И милостите спомни той, с които Асен го е обсипвал всеки час.* К. Христов. || Благоволение. *Всички знаеха, че като последна милост Албена поискала да ѝ позволят да се облече както си иска.* Йовков. **4.** *Остар.* В съчет. с притежателните местоимения т в о я, в а ш а, н е г о в а — ти, вие, той. *Твоя милост учител ли си? — мигна любопитно дядо Стойо. — Тютюноработник съм, дядо.* Караславов. *Напразно множеството се питаше кой е негова милост.* З. Стоянов. || *Ирон.* В съчет. с притежателните местоимения м о я, т в о я, и т. н. — аз, ти и т. н. *Признавам, моя милост доста позагази я | почти навред.* Смирненски.

ми̇лостив, -а, -о, *прил.* Който проявява милост; състрадателен. *Милостив човек. Милостиво сърце.*

милости̇во. *Нареч. от* милостив. *Бабо! В това село може ли да се скрия?... — Не може, синко, не може! — каза му тя, гледайки милостиво измъчено то му лице.* Вазов.

милости̇ня *ж.* Нещо, което се дава от милост, състрадание, обикн. на просяк или беден човек; подаяние. *В първата секунда аз го взех за някой изпаднал без работа нещастник, дошел да поиска милостиня.* Ал. Константинов. *Давам милостиня.*

милосъ̇рд, -а, -о, *прил.* Милосърден.

милосъ̇рден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* Който проявява милосърдие; милостив. □ **Милосърдна сестра** — медицинска сестра; милосердна сестра.

милосъ̇рдие, *мн.* няма, *ж.* Чувство или проява на състрадание. *Те сега се хранеха само с едно хлебче за десет бана на два дни... благодарение на милосърдието на някое си хлебарче.* Вазов.

милу̀вам, -аш, *несв. Остар.* Милвам. *И тамо — нека ме целува | лъчът на тъжната луна, | зефир коса ми да милува, | едва да ме люлей вълна.* Яворов. **2.** *Диал.* Обичам, тача, почитам. *Който ни милува, милуваме го, който ни яде душата, мразим го.* Вазов. **милувам се** *страд.* и *взаим.*

милу̀ване, *мн.* -ия, *ср. Остар. Отгл. същ. от* милувам *и от* милувам се.

милу̀вка *ж.* Проява на нежност и обич с милване; ласка. *Не говори така, мила, . . . — помилва я като дете дядо Маргалак . . . Тая родна сърдечна милувка досегна с топло участие нейната страдна, болна душа.* Елин Пелин. *Майчина милувка.*

мѝля *ж.* (лат.). Мярка за разстояние в някои страни, по-голяма от километър. *Географска миля* (1420 м). *Морска миля* (1852 м).

мѝмика *ж.* (гр.). Движение на лицевите мускули като израз на душевно преживяване. *И той говореше непрекъснато, а мимиката на лицето му се менеше най-чудновато и най-смешно.* Йовков. || В театралното изкуство — способност да се изразяват различни чувства и мисли с движение на лицевите мускули. *Този актьор има добра мимика.*

мимѝкрия, *мн.* няма, *ж.* (гр.). *Биол.* Естествена външна защитна окраска или форма на някои животни или растения, за да не се различават от околната среда.

мимѝчески, -а, -о. *Прил. от* мимика. *Мимически движения.*

мимѝчески. *Нареч. от прил.* мимически. *Но тъй като не можехме да се разберем, той мимически ми заобяснява, че трябва да се кача три етажа по-нагоре.* Г. Белев.

мѝмо *предл.* (рус.). *Остар.* Въпреки, против.

мимо̀за *ж.* (гр.). Тропическо растение, чиито листа и цветове се свиват при най-лек допир. Mimosa pudica. *По белите покривки цъфне май: | . . . | и трепкат карамфили, дъхат рози, | свенливо потаяват се мимози.* Ем. п. Димитров.

мимолѐтен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* (рус.). *Книж.* Който трае малко, който скоро преминава. *Разказват ми* (спомените) *за сладостни мечти . . ., за тихи радости . . ., за отлетялото щастие, така кратко и мимолетно.* Йовков.

мимохо̀ден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* (рус.). *Рядко.* Бегъл, случаен. *По-после аз намерих в записките на З. Стоянов, том II, тук-там някои мимоходни бележки.* Вазов.

мимохо̀дом *нарч.* (рус.). *Книж.* На минаване покрай, пътем. *Койно, ела да се видим. — После, — мимоходом отговори Койно. — Бързам да извикам кмета.* Хар. Русев.

мѝна[1] *ж.* (келт.). **1.** Дълбоко в земята изкопано място с проходи и галерии, гдето се добиват каменни въглища или руди; рудник. *Каменовъглена мина. Златна мина.* **2.** Предприятие за добиване на руди, въглища и др. *Мина Бобов дол. Мини Димитрово.*

мина[2] *ж.* (фр.). **1.** *Воен.* Снаряд с взривно вещество, който се скрива във земята или водата и се възпламенява при удар, натиск и др. *Плашеше ги близостта на фронта, плашеха ги хилядите смъртоносни мини, зарити в нивята.* Вежинов. *Параходът спря далеко от пристанището, тъй като имало опасност да се натъкнем на мина.* Г. Белев. **2.** *Воен.* Вид снаряд, който се изстрелва от минохвъргачка. *Още в първата минута след като* (партизаните) *откриеха огън по наближаващите немци, върху могилата щеше да се изсипе отново адски залп от мини.* Дим. Димов.

мѝна. Вж. м и н а в а м.

мина̀вам, -аш, *несв.*; **мѝна,** -еш, *мин. св.* мѝнах, *св.* **1.** Ходя, вървя, движа се покрай нещо. *Той излезе, мина бързо покрай Ганковото кафене . . . и отиде където Маркови.* Вазов. *По пътя минаваха селяни и селянки и го поздравяваха с почит.* Елин Пелин. *Ще мине ли скоро влакът за София?* А. Гуляшки. *Огнянов мина зад гърба на манастира.* Вазов. **2.** Вървя през нещо, движа се от единия до другия край; прекосявам, преминавам. *Той мина реката по дървеното мостче.* К. Петканов. *Една женска фигура мина през двора.* Вазов. *Тая чета ще мине през Сърбия.* Вазов. *Отвори се войната. Русите минаха Балкана.* Вазов. **3.** Извървявам път, разстояние с ходене или превозно средство; изминавам. *Тръгваме на заход слънце, тъй като дългия път трябва да минем през нощта.* Йовков. *Ламанш беше тих и гладък като огледало. Минахме го за четири часа.* Ал. Константинов. || С ходене или превозно средство стигам до някого, нещо и го оставям след себе си; отминавам. *Минали поле широко, | стигнали гора зелена.* Нар. пес. *Минахме Пловдив и влакът ни понесе към Одрин.* **4.** Отбивам се някъде; наминавам. *Той беше пийнал и минал оттук да види Станка.* Елин Пелин. *Мини покрай майчини да ти турне тя хляб и нещо за ядене, — каза Пъчовица.* Влайков. **5.** За път, река и пр. — намирам се, простирам се, вървя, текa. *Новият каменен път минаваше край селото.* К. Петканов. *Сред долината има буйна и красиви китки от стройни брези . . . Сред тая китка минава малка бистра река.* Елин Пелин. *Край нашата къща минава трамвай. Жиците минават по стената.* **6.** Само 3 *л.* За нещо, което се измерва с време — протичам, изминавам. *Дните все пак минаваха по-лесно. Но нощите бяха страшно мъчение за Елка.* Елин Пелин. *Не мина и половин час и кръчмата се изпълни със страшна глъчка.* Йовков. *Но мина зима снеговита, | отиде пролет дъждовита | и знойно лято позлати | довчера злачни широти.* Яворов. *Предлагам, — . . . — да си отидем вече, един часът минава.* Вазов. *Сред нощ мина. На небето | грее пълната луна | и широко над морето | пръска чудна светлина.* К. Христов. *Обед минава. Пладне минава.* || Протичам, преминавам. *Пътят ни до Виена минава еднообразно.* Ал. Константинов. *Първата точка от дневния ред — приемането на нови кооператори — мина за по-малко от час.* А. Гуляшки. *Неделята мина с гайдите по хората . . ., със смеховете по чешмите.* Йовков. *Минаха ни младините.* **7.** Прекарвам, преживявам. *Тя изглежда за път сетен | тез гори, долини, | дето е минала толкоз | хубави години.* Вазов. *Кратката лятна нощ я минах почти безсънно.* Вазов. **8.** За болка, смях, яд и др. — свършвам, преставам. *Кога бре, синко Стоене, | невярна болест ще мине?* К. Христов. *Не плачи, Станке! Не знам какво ти е, но ще мине всичко.* Елин Пелин. *Вземай повода и разходи кобилата, докато ѝ мине потта.* А. Гуляшки. *Софка усети, че ѝ мина ядът. Тя се усмихна.* Вазов. *Дъждът мина. Опасността мина.* **9.** Преминавам, отивам от едно място на друго. *Госпожата предлага на бай Ганя да минат в съсед-*

ната стая. Ал. Константинов. *Седя и следвам твоя път по картата: | сега си тук, след час ще минеш границата.* Багряна. **10.** За лъчи, светлина, течност и др. — влизам, прониквам през някаква преграда в друга среда. *Един голям златен сноп зари, широк колкото прозореца, през който минаваше, падаше наклонно въз килима.* Вазов. *Водата мъчно минава през глинеста почва.* **11.** Променям възгледите, убежденията си; прехвърлям се в друга партия, друг лагер. *Хаджи Смион мина към партията на волтерианците.* Вазов. **12.** Прехвърлям се, преминавам от една служба в друга. *Минавам на служба от армията в производството.* **13.** Завършвам успешно учебен клас. *Противоп.* оставам. *Тя е ученичка от пети клас. Минава от четвърти за пети клас само с една четворка по рисуване.* Караславов. **14.** Оставям едно и се залавям с друго. *Той ме пита чел ли съм поемата „Германия"; мина после на класиците.* Вазов. *От ракия минахме на вино.* || Само 3 *л.* — променям вида или характера си. *Ето там на средата, дето е най-ясно, виделината мина в нежно-златен цвят.* Вазов. *При накисване във вода белтъчините постепенно я поемат..., после минават в колоиден разтвор.* Химия за VII кл. *Тя* (конференцията) *посочи онова, което сближаваше тесния социализъм с болшевизма и което помогна на Партията да мине към болшевизма.* Г. Димитров. *Разговорът е все още жив, възбуден, с внезапни скокове минава от тема на тема.* Йовков. **15.** Само 3 *л.* За имущество — ставам притежание на другиго. *И не само парите, но всичко, що имаше ценно— ... часовници, пръстени—мина в късо време в ръцете на обирачите.* Величков. *После... тя* (гората) *мина във владение на бан Балдя.* Вазов. **16.** За мисли, впечатления и др. — движа се от предмет на предмет. *И в същия миг умът му от Кандова мина на Рада.* Вазов. *В неговата възбудена мисъл минаха едно по друго възпоминанията на миналото.* Вазов. || За новина, вест, слух и др. — разнасям се, разпространявам се. *В същия тоя ден тая новина мина по всички улички и се пръсна навсякъде.* Елин Пелин. **17.** *Разг.* За изпит, курсове, стаж и др. — изкарвам, свършвам. *След два-три дни Радулов и Райна щяха да направят изпитите си и да си ходят. Те говореха сега за материала, който не бяха успели да минат.* Йовков. *Не съм минал корабен стаж като старши портупей.* Д. Добревски. *Минах курсовете по стенография.* || Само 3 *л.* Завършвам, протичам по някакъв начин, с някакъв резултат. *Той стана благ, доде минаха изпитите благополучно.* Вазов. *И тази учебна година мина.* || Само 3 *л. ед.*, в съчет. с лично местоим. в дат. падеж — за болест, настроение — свършва се. *Тресе ли те още? —Мина ми. Още ли е разгневен? — Не, мина му.* **18.** В съчет. с предл. *за* — в съзнанието на другите съм; смятат ме, намират ме за някакъв. *Някога хаджи Серафим бе минавал и за учен човек.* Дим. Талев. *Трифонците минаваха за едни от най-честните хора в селото.* Ст. Даскалов. *Стефан беше навършил седемнадесет години и минаваше за най-хубавия от трите сина на Редингота.* Дим. Димов. *Той смирено ми протегна ръката си, нахлупи шапка над вежди и се помъчи да мине за трезвен.* Елин Пелин. **19.** При някаква работа извършвам някакво действие веднаж или няколко пъти. *Минах стените още един път със зелено. Минах основния тон с по-тъмносиво. Минах дрехите в 3 води. Ще минеш още 2 реда лицева плетка и ще свиваш.* **минавам се, мина се** *страд.* и *сред.* □ **Думата ми минава** — изпълнява се това, за което се застъпвам. **Минава-заминава** — бързо идва и си отива, без да оставя следи. **Минавам в настъпление** — а) Започвам военно нападение. б) Почвам да обвинявам. **Минавам в нелегалност** — ставам нелегален. **Минавам (нещо) за сметка на някого** — прехвърлям сметка на другиго, той да я плати. *Но бичметата... трябва да се платят!... — Ами ще ги минеш за сметка на станцията.* А. Гуляшки. **Минава ми през главата** — а) Случва ми се нещастие, премеждие; преживявам нещо лошо, неприятно. б) Сещам се. **Минава ми през ръцете** — притежавам нещо за кратко време; извършвам, изработвам нещо. **Минава ми през ума** — сещам се, спомням си. **Мине (се), не мине (се)**—за нещо, което се случва много често. **Минавам под венчило** (нар.) — оженвам се. **Мина ми котка (лисица) път** — не успях в някаква работа. **Много (се) мина, малко остана** — за нещо, което е към своя край. **Минавам си по реда** — ставам, извършвам се по обикновения начин, по общоприетия обичай. **На мравката път не минава** — за човек, който е много добър, отстъпчив. **Няма да мине** — няма да се осъществи. **От мене да мине** — проявявам снизходителност, щедрост.

минàване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* минавам *и от* минавам се. *В дясно от къщата е градината, като помежду остава място за минаване.* Йовков. □ **На минаване** — а) Като минавам. *На минаване край тях отбих се да ги видя.* б) За болест: към края си е. *Треската ми е на минаване.*

мѝнал, -а, -о. **1.** *Прич. мин. действ. от* мина. **2.** Като *прил.* — а) Който е непосредно преди сегашния; предишен. *Миналата вечер стояхме до късно.* Йовков. *То беше миналата година пак по това време — през есента.* Елин Пелин. *Един хубав и безоблачен ден през миналия юли влакът ме остави на Своге.* Вазов. б) Който е изтекъл, свършил, който не съществува вече; изминал. *Цял рояк спомени от минали млади години нахлу в Станчовата глава.* Елин Пелин. *Възпоминанията за минали страдания, за претеглени нещастия, имат някаква особена прелест.* Вазов. в) По-раншен, предишен. *Миналата му деятелност не беше го приготвила за сериозен труд и той махна с ръка на тоя план.* Вазов. *Това лице е историческо у нас — по миналите си заслуги.* Вазов. □ **По-миналият** — който е непосредно преди миналия. *По-миналата година задомиха сина си.* П. Ю. Тодоров. **Минало величие** (ирон.) — лице, което в миналото е имало високо обществено положение. **Минало време** (грам.) — форма на глагола, която означава, че действието се е вършило преди момента, в който се говори.

мѝнало, *мн.* няма, *ср.* **1.** Време, което е изминало отдавна. *Нека ни отрича историята, века, | нека е трагично името ни, нека! | Беласица стара и новий Батак | в миналото наше хвърлят своя мрак.* Вазов. **2.** Случки, преживявания, станали отдавна. *Бурното и дълго минало на отец Сисой му бе принесло много житейска опитност.* Елин Пелин.

миналогодѝшен, -шна, -шно, *мн.* -шни, *прил.* Който е от или за миналата година. *Миналогодишен бюджет. Миналогодишна суша. Миналогодишни картофи. Миналогодишни храни.*

минарѐ, *мн.* -та, *ср.* (араб.). Кула на джамия, от където се приканват мохамеданите на молитва.

миндàл *м.* (гр.). *Диал.* Бадем. *Седя на припек пред хижата | и мисля: | по това време долу в Тракия | разцъфват първите розови пъпки на миндалите.* Багряна.

миндàлов, -а, -о. *Прил. от* миндал. *Миндалово дърво.*

миндѐр *м.* (тур.). *Нар.* Тесен одър, поставен край стена, за сядане и лягане, постлан с черги и възглавници. *Виждала мама, че в одаите на някои по-заможни хора има дъсчени миндери, които, хубаво напостлани, твърде много украшават тези стаи.* Влайков. □ **Слагам под миндера** (разг.) — за заявление, молба, оплакване: оставям без внимание.

мѝнен[1], -нна, -нно, *мн.* -нни, *прил.* Който се отнася до мина[1]. *Дирекция за геоложки и минни проучвания. Минен инженер. Минна индустрия.*

мѝнен[2], -нна, -нно, *мн.* -нни, *прил.* Който се отнася до мина[2]. *Минен взрив.* □ **Минно поле** (воен.) — място, гдето има поставени мини. *Табелки с надпис посочваха неизчистени минни полета.* Дим. Димов.

минерàл *м.* (лат.). Природно неорганическо вещество, което влиза в състава на земната кора.

минерàлен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* 1. Който се отнася до минерал. *Минерални богатства.* 2. Който съдържа минерали. *Минерални извори. Минерални торове.* □ **Минерално масло** — масло от неорганичен произход.

минералòг, *мн.* -зи, *м.* Учен, специалист по минералогия.

минералòгия, *мн.* няма, *ж.* (лат.-гр.). Наука за минералите.

минералогѝчески, -а, -о, *прил.* Който се отнася до минералогия. *Минералогическа сбирка.*

минералòжки, -а, -о. *Прил. от* минералогия *и от* минералог. *Минераложки проучвания.*

минзухàр, -ът, -а, *мн.* -и, *м.* Ранно пролетно или есенно полско цвете с жълти, сини и пъстри цветове. Crocus. *Елените и сърните се въртяха по припеците. Там минзухарът и синчецът се показаха по поляните с млада, сочна трева.* Ем. Станев.

миниатю̀р *м.* (фр.). Модел, образ на нещо в много умален размер.

миниатю̀ра *ж.* (ит.). 1. В средновековни ръкописи — цветна картина, изрисувана като илюстрация към текст. 2. *Худ.* Картина или изображение върху слонова кост, метал и др. в малък размер, което се отличава с голяма тънкост и изящество в изработката. 3. Малко литературно или музикално произведение. *А Карл Буссе дава сегиз-тогиз само по някоя песен, миниатюра в хубава рамка, или скица в проза.* П. П. Славейков. 4. Миниатюр. *В миниатюра в разрез са представени всички галерии в огромната рудница.* Ал. Константинов.

миниатю̀рен[1], -рна, -рно, *мн.* -рни, *прил.* Който се отнася до миниатюр. *Миниатюрен вид.*

миниатю̀рен[2], -рна, -рно, *мн.* -рни, *прил.* Който се отнася до миниатюра (в 2 знач.). *Миниатюрна живопис.*

минимàлен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* (лат.). *Книж.* Възможно най-малък, най-нисък. *Минимална такса. Минимална температура.*

минимàлност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* минимален.

мѝнимум, *мн.* няма, *м.* (лат.). *Противоп.* максимум. 1. Възможно най-малко количество. *Той употреби минимум усилия, за да постигне този резултат.* 2. Като *нареч.* Най-малко; поне. *За извършването на тази работа са необходими минимум 10 дни.* □ **Екзистенц-минимум** — най-малката сума, необходима за задоволяване елементарните нужди на човек при известно културно равнище.

минѝрам, -аш, *несв.* и *св.* Поставям взривни мини. *Минирам мост. Минирам път.* **минирам се** *страд.*

минѝране, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* минирам *и от* минирам се.

минѝстерски, -а, -о, *прил.* Който принадлежи на министър. *Министерска къща. Министерска кола.*

министѐрски, -а, -о. *Прил. от* министър. *Министерски пост. Министерско постановление.* □ **Министерска криза** — политическо положение в една държава след подаване на оставка от някой министър или от целия министерски съвет. **Министерски съвет** — а) Съвет от министрите на една държава. б) Сграда, в която заседават министрите. **Министерско кресло** (разг.) — министерски пост.

министѐрство, *мн.* -а, *ср.* 1. Централно правителствено учреждение, което ръководи отделен клон от държавното управление. *Министерство на вътрешните работи. Министерство на индустрията и занаятите.* 2. Сграда, в която се помещава такова учреждение.

министѐрша *ж.* (рус.). *Остар.* Жена на министър.

минѝстър, -ът, -а, *зв.* -тре, *мн.* -три, *м.* (фр.). Член от правителството, който стои на чело на отделно министерство. *Министър на просветата.* □ **Министър-председател** — председател на правителството, на министерския съвет. **Министър без портфейл** — министър, който не завежда министерство. **Пълномощен министър** — дипломатически пратеник на правителството в чужда страна, който е на чело на легация.

миномѐт *м. Воен.* Късо артилерийско оръдие предимно у армейските части и у речните военни кораби, за отвесен огън на близко разстояние, пригодено за стрелба със сухопътни мини.

минонòсец, *мн.* -сци, *м. Воен. Мор.* Малък бързоходен боен кораб, въоръжен с тръби за стреляне с торпеда (самодвижни мини) и със слаба артилерия. □ **Ескадрен миноносец** — голям миноносец, способен да придружава ескадра.

минохвъргàч *м. Воен. Остар.* Боец, който обслужва минохвъргачка. *Минохвъргачите... бяха открили вече бърз огън от старите си позиции.* Вежинов.

минохвъргàчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Който се отнася до минохвъргачка или минохвъргач. *Минохвъргачна стрелба. Минохвъргачен взвод.*

минохвъргàчка *ж. Воен.* Миномет.

миночистàч *м. Воен. Мор.* Малък плиткогазещ военен кораб със слабо артилерийско въоръжение и с миночистачни уреди, предназначен за търсене и почистване на минни прегради.

миночистàчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.*

Предназначен за почистване на мини. *Миночистачна лодка. Миночистачен взвод.*

минува̀ч *м.* Човек, който минава по пътя. *По улиците рядко се срещаше някой забързал минувач.* Дим. Талев. *По улицата скърцаше кола, чуваше се говор и стъпки на минувачи.* Ем. Станев.

минува̀чка *ж.* Жена минувач. *Всички присъствуващи зазяпаха през прозорците, та изглеждаха пременените минувачи и минувачки на улицата.* Вазов.

мѝнус *м.* (лат.). **1.** В математиката — знак за изваждане или за означаване на отрицателна величина (—). *Противоп.* плюс (+). **2.** Неизменна дума при изваждане на число; без. *Противоп.* плюс. *Осем минус три — пет.* || *Разг.* Неизменна дума със значение: като не се смята; без. *Интересно с какви сили разполагат сега немците срещу нашия фронт!... — Със същите, с които разполагаха сутринта, минус убитите и ранените.* Вежинов. **3.** *Прен. Разг.* Отрицателно качество, недостатък. *Системата на гласуване с отделни партийни бюлетини има... плюсове и минуси.* Г. Димитров.

мину̀та *ж.* (лат.). **1.** Мярка за време — 1/60 от час, която пък се дели на 60 секунди. *Часът е два без десет минути.* **2.** Много кратко време; момент. *В същата тая минута вратата... се отвори.* Йовков. *Без да се бави ни минута, той се завръща у дома си.* Вазов. **3.** Обикн. *мн.* Определен момент от време. *В такива минути страхът повече спасява, отколкото храбростта.* Л. Стоянов. *Имало минути, в който дохождал в отчаяние.* Вазов. *И настъпи още по-тежка минута, когато се свърши четенето на имената.* Величков. **4.** *Спец.* Единица за измерване на ъгли и дъги, равна на 1/60 от градуса. □ **Без да губя ни минута** — веднага, незабавно. **Минута-две** — много кратко време; един миг. *Сами — и пред тях немските вериги, които след минута-две щяха да се вдигнат на атака.* Вежинов. **На минутата** — веднага, моментално, мигновено. **От минута на минута** — с всеки изминат миг.

мину̀тен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* Краткотраен. *Знам ли го? — избърса с длани очите си Илийца, посъвзела се след минутния изблик на сълзи.* Караславов.

мину̀тка *ж.* *Умал. от* минута. *Минутка тя стоя замислена, после в очите ѝ блесна решителност.* Ем. Коралов. *Почакайте за минутка.*

минц, мѝнцът, мѝнца, *мн.* мѝнцове, мѝнца (сл. ч.), *м.* (нем.). *Остар.* Австрийска златна монета. *Ти знаеш ли какви пари има той? Цял казан минцове, турски лири и махмудии.* А. Каралийчев.

миньо̀р *м.* (фр.). Лице, което работи в мина; рудничар.

миньо̀рен, -рна, -рно, *мн.* -рни, *прил.* (лат.). **1.** *Муз.* В съчет. **миньорна гама** — възходна или низходна тонова поредица, съставена от степените на малкото тризвучие. **2.** *Прен.* Печален, тъжен, меланхоличен. *Миньорно настроение.*

миньо̀рност, -ттà, *мн.* няма, *ж.* *Отвл. същ. от* миньорен.

миньо̀рски, -а, -о. *Прил. от* миньор. *Миньорска лампичка. Миньорска стачка.*

миокардѝт, *мн.* няма, *м.* (гр.). *Мед.* Възпаление на сърдечен мускул.

мир[1], мирът, мирà, *мн.* няма, *м.* **1.** Спокойствие, тишина. *Спокойствие и мир цари из широките чардаци на голямата хаджи Нойкова къща.* Д. Немиров. *Душата на Добрян, като се чистеше полека-лека от злобата и негодованието, избистряше се и се пълнеше с мир и благоговение.* Елин Пелин. *Става тихо и тъмнее, | и вечерницата грее, | тъне всичко в мир и сън.* Ас. Разцветников. **2.** Дружески отношения, отсъствие на разногласие, на вражда; съгласие, сговор. *Желаеше* (Геракът) *предишния мир и сговор и искаше да види двете си етърви помирени.* Елин Пелин. *Тук бе роден и израснал той и тук... е мечтал да заживее в мир и сговор с баща и майка.* Ц. Церковски. **3.** Отсъствие на война. *Ние искаме мир за всички народи по света.* Д. Добревски. *Хиляди събрания в цялата страна стават под знака на защита на мира, против световните агресори и подпалвачи на нова война.* Раб. дело 1950 г. **4.** Окончателно, пълно прекратяване на война. *Най-после всичко се свърши и войниците се завърнаха в лагера ... — Търпение, търпение и търпение! — говори той. — А ти се надяваш за мир.* Йовков. *По стените на стоборите... се белееха големи надписи от вар: „Долу войната", „Искаме мир до петнадесети септември!"* Д. Добревски. *Сключвам мир.* || Мирен договор. *Утре ще се подпише мирът и ще бъдем с Италия пак приятели.* Стаматов. □ **Не оставям (някого) на мира; не давам (някому) мира** — не оставям (някого), не давам (някому) спокойствие, непрекъснато го безпокоя. **Само мир да е** (разг.).— да е спокойно, да няма разправии, караници. **Сепаративен мир** — мир, сключен с противник само от една измежду няколко съюзени държави.

мир[2], мирът, мирà, *мн.* няма, *м.* *Старин.* **1.** *Остар.* Вселената като цяло. *Природата все тъй цъфти, умира; | все туй небе, звезди, гори, цветя — | еднакви, същи от създанье мира.*-Вазов. **2.** *Рел.* Една от двете сфери, на които се дели светът, според идеалистическите и религиозни представи. *То имаше изражение неземно, нечовешко и нищо вече от тревогите на тоя мир не се отразяваше по спокойното му високо чело.* Вазов. *Тъмней нощта. В вълшебна тишина | спят небесата, слени с долний мир.* П. П. Славейков || Недуховният свят в противоположност на духовния, монашеския. *Отче игумене, продума с умолителен и задъхнат глас... отец Гедеон, комуто по никой начин се не щеше това пътешествие по грешния мир.* Вазов. **3.** Земната планета с всичко, което съществува на нея; свят. *От височината пред нас се открива градът, вълшебен като приказка, потънал в светлина и окръжен с венец от планини... Ето живота! Ето мира!* Л. Стоянов. **4.** *Книж.* Няколко народности с техните общи културнобитови признаци; свят. *Бяха се явили депутации от цял славянски мир, представени в лицето на отборните си граждани.* Вазов. *Античен мир.* **5.** *Книж.* Отделна област от живота, от явления; свят. *Растителен мир. Животински мир. Звезден мир.* **6.** *Прен. Книж.* Кръг, област от понятия, представи, преживявания. *Постепенно предметите се оживяват. Един интимен, познат и мой близък мир се оформява пред очите ми.* Кр. Кюлявков. *И твърде скоро той съзна..., че Мария живее в някакъв собствен мир от звуци и невесели настроения.* Дим. Димов.

мира̀ж *м.* (фр.). **1.** Зрителна измама в пусти-

ните, при която предметите зад хоризонта изглеждат видими, благодарение на пречупването на слънчевите лъчи и неравномерно нагретите пластове от въздух. *Ставаше дума за всичко: за тропическите гори..., за пустинята и за миражите, които мамят загубените кервани.* Йовков *В пустинята керван минува | ... | Друг път, при жажда зла, лъжливи | оазиси в мираж гони.* Вазов. 2. *Прен.* Илюзия, нещо създадено от въображението. *Ти още живееш със своя далечен, загубен мираж. | Не чувствуваш, че вече покоят е само привиден.* Вапцаров.

миражен, -жна, -жно, *мн.* -жни. *Прил. от* мираж. *Ний тръгнахме, с очи разтворени и влажни, | да уловиме — сянката на любовта, | да спрем — на щастието кулите миражни!* Багряна. *Миражни видения.*

мираз, *мн.* няма, *м.* (араб.). *Нар.* Наследство на омъжена жена от родителите й. *Той е добре: взе жена с голям мираз.*

мирен, -рна, -рно, *мн.* -рни, *прил.* 1. Тих, спокоен, кротък, послушен. *Противоп.* буен, палав. *Като го отведохме в кулата и вързахме, сви се мирен и тих, ни се моли, ни се бунтува.* Ст. Загорчинов. *По-малките деца на стрина Илчовица ходят у даскала. Те са хрисими и прибрани. На школото са мирни и послушни.* Влайков. *Навалицата не стоеше вече мирна: ропот, откъслечни думи, викове и възклицания жужаха във въздуха, па и всякой се тикаше и буташе, за да види и чуе всичко по-добре.* Ст. Загорчинов. *Вържи попа да е мирно селото.* Погов. *Бистра водица, мирна главица.* Погов. 2. През който няма размирици, войни. *На писалището — негови фотографии в разни пози от мирно и военно време.* Стаматов. 3. Който протича, който се извършва през време, когато няма война; мирновременен. *Че всяка израснала сграда, | подпряла небесния свод, | е крепост, която изгражда | народът за мирен живот.* Вапцаров. *Мирно строителство.* 4. Който служи на мира; който има за цел да запази мира. *Атомната енергия трябва да се използува само за мирни цели. Мирна политика. Мирна конференция.* || Който става, който се извършва без бой, битка, без военни действия, чрез разбирателство. *Мирно уреждане на международното положение.* 5. Който не взема участие във война, размирици, революции. *Войната е пропъдила не само мирните жители на селата, но дори и птиците и зверовете.* Йовков. *Няма между нас комити — чуха се гласове... — Ние сме мирни люде, мирна рая.* Дим. Талев. *Мирно население.* □ **Да ми е мирна главата** (разг.) — да съм спокоен. **Мирен договор** — договор, който се сключва след война за установяване на мирни отношения.

мирене, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* миря се.

миризлив, -а, -о, *прил.* Който издава някаква миризма, някакъв дъх. *На една покосена ливадка, до куп миризливо сено, аз се спирам.* Вазов. *Той отмина чаршията и зави към реката по тесните и миризливи улички на най-бедната част на града.* Дим. Димов. *Та е влела мома | във нова градина, | набрала е мома | китка миризлива.* Нар. пес.

миризма *ж.* (нгр.). 1. Качество на веществата, което се възприема с обонянието; дъх. *И-и-и, пък как хубаво мирише китката ти! Не можеш да се наситиш на миризмата й.* Влайков. *Здрачът беше преминал в звездна нощ, а из въздуха е носеше миризма на сено.* Дим. Димов. 2. Само *мн. Разг.* Подправки, които придават приятен дъх на яденето. *Наденици прави. У дома си работи човекът, туря миризми.* Йовков.

мирис, *мн.* няма, *м.* Миризма, дъх. *Тънък ветрец полъхва откъм Балкана и разнася мирис на полски треви и цветя.* Влайков. *Сладък мирис изпускаха напечените от слънцето класове, натежали от зърно.* А. Гуляшки.

мирисане, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* мириша. □ **Не е цвете за мирисане** (разг.) — не е добър човек.

мириша, -еш, *мин. св.* мирисах, *несв.* 1. Издавам някаква миризма, дъх. *Хубава си, моя горо, | миришеш на младост.* Каравелов. *Люшкат се зрелите ниви, | сладко миришат тревите.* К. Христов. *Настане утро, гори небето, | цветя миришат, ехти полето.* Яворов. *Босилек много мирише, | та всичко живо събуди, | всичките живи животни.* Нар. пес. || *Безл.* Обикн. в съчет. с предл. *на* — чувствува се, усеща се (някаква) миризма. *Беше топло, миришеше на влажна земя и сочна зеленина.* А. Гуляшки. *Миришеше на дъжд, облаците бързо се движеха по небето.* Вазов. || *Прен. Разг.* Усеща се, чувствува се съществуването или приближаването на нещо. *Това мирише на авантюра — каза той. Ти си държавен служител, а плюеш на законите.* А. Гуляшки. *Мирише ми на бой.* 2. Възприемам с обонянието си миризмата, дъха на нещо; душа. *Когато тия рози разцъфтяваха..., отец Никодим слизаше между тях..., миришеше ги.* Елин Пелин. *Людмила седна на трикрако столче до огнището и взе да мирише въздуха: — Картофки ли вариш, майчице? — запита тя.* А. Гуляшки. □ **Мирише на барут** (разг.) — има признаци за избухване на война. **Ни лук ял, ни на лук мирисал** (разг.) — за човек, който се преструва, прикрива се, че не знае нищо, че не е участвувал в нещо.

мирно *нареч.* 1. Кротко, спокойно, тихо. *Стачниците се успокоиха и събраха мирно пред читалището.* Дим. Димов. *Шш... Стой мирно, бай Ганьо, — увещаваха го пътниците — недей прави скандал.* Ал. Константинов. *Да би мирно седяло, не би чудо видяло.* Погов. 2. *Воен.* Команда да се застане изправен със събрани крака и прибрани до тялото ръце. *Ротааа, мирно! За среща на командира глави на дес-но!* Вежинов. *Заставам мирно.*

мирновременен, -нна, -нно, *мн.* -нни, *прил.* Който е характерен, свойствен за време, през което няма война. *Мирновременни цени. Мирновременно качество. Мирновременно строителство.*

миро, *мн.* няма, *ср.* (гр.). *Църк.* Светено масло, което се употребя в християнски обреди; елей. *Аз бях там, — отговори тетка Елисавета — като му дочетоха дванадесетте евангелия, па го миросаха с мирото от маслоосвещението.* Мих. Георгиев.

миров, -а, -о, *прил.* (рус.). Световен. *И ето, слънцето да угасиш желал би | и катастрофа мирова да предизвикаш.* Багряна. □ **Мирова скръб** (литер.) — наименование на литературно течение, възникнало в края на XVIII и началото на XIX в., което се отличава с краен песимизъм и разочарование.

мирови, -а, -о, *прил. Остар.* Само в съчет. **мирови съдия, мирово съдилище** — който има

да разглежда дребни граждански и углавни дела между две спорещи страни.

мировъзрѐние, *мн.* -я, *ср.* (рус.). Мироглед.

миоглѐд *м.* Съвкупност от възгледи и представи за света, за околните нам природни и обществени явления. *Марксически мироглед. Научен мироглед. Идеалистически мироглед.*

мироглѐден, -дна, -дно, *мн.* -дни. *Прил. от* мироглед. *Мирогледна изостаналост.*

миролю̀бец, *мн.* -бци, *м.* Привърженик на делото на мира; участник в борбата за мир.

миролюбѝв, -а, -о, *прил.* **1.** Който обича мира и се стреми към съгласие, приятелски отношения между човеците и народите. *Хаджи Смион естествено беше твърде миролюбив и никой не помни... да се е карал с някого или поне да се е препирал.* Вазов. *Миролюбиви народи. Миролюбиви страни. Миролюбива политика. Миролюбиви намерения.*

миролюбѝво. *Нареч. от* миролюбив.

миролю̀бие, *мн.* няма, *ср.* Качество и проява на миролюбив. *Народно-демократичните страни се възпитават в дух на миролюбие и уважение към независимостта на всички нации.*

миронòсец, *мн.* -сци, *м. Остар.* Лице, което носи мир, стреми се към мир.

миропома̀жа. Вж. миропомазвам.

миропома̀зан, -а, -о. **1.** *Прич. мин. страд. от* миропомажа. **2.** Като *прил.* — който е помазан с миро. **3.** Като *същ. м.* **миропомазаният** (ирон.) — призван, привилегирован човек.

миропома̀звам, -аш, *несв.*; **миропома̀жа,** -еш, *мин. св.* миропомазах, *св. Църк.* Помазвам някого с миро; миросвам. **миропомазвам се, миропомажа се** *страд.* и *сред.*

миропома̀зване, *мн.* няма, *ср. Църк.* Християнски обред — помазване с миро.

мирòсам. Вж. миросвам.

мирòсвам, -аш, *несв.*; **мирòсам,** -аш, *св. Нар.* Миропомазвам. **миросвам се, миросам се** *страд.* и *сред.*

мирòсване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* миросвам *и от* миросвам се.

миросъзда̀ние, *мн.* няма, *ср. Рядко.* Създаване, сътворение на света.

миросъзерца̀ние, *мн.* няма, *ср.* (рус.). *Рядко. Книж.* Мироглед.

миротвòрен, -рна, -рно, *мн.* -рни, *прил. Книж.* **1.** Който носи, изразява спокойствие. **2.** Който допринася за запазване мира между народите. *С пълна вяра в тържеството на мира се нареждам в неговите миротворни редици.* К. Петканов.

миротвòрец, *мн.* -рци, *м.* **1.** Човек, който се бори за мир, който е против подпалване на война. **2.** Обикн. *ирон.* Човек, който се стреми да помири скарани, да подобри отношенията между тях.

мироточѝв, -а, -о, *прил. Книж. Остар.* който изпуска миро, който благоухае на миро.

мѝрски, -а, -о, *прил. Остар.* Светски. *Противоп.* духовен, монашески. *Само един малък палат на северната, по-издигната част на Трапезица, и две-три малки болярски къщи до него, бяха едничките мирски жилища сред светините.* Вазов. *Мирското име на Софроний Врачански е Стойко Владиславов.*

мирт, мѝртът, мѝрта, *мн.* мѝртове, *м.* и **мѝрта** *ж.* (гр.). Южно, храстовидно вечнозелено растение с дребни ароматни листа. Myrtus communis. *Силни миризми от мирта и от други арабски благоухания пълнеха с упойни дъхове въздуха.* Вазов. *И ний пристъпваме към общий храм / по път, потънал в мирти и лози.* К. Христов.

мѝртов, -а, -о, *прил.* Който е от мирт. *Миртов венец. Миртови клонки.*

миру̀вам, -аш, *несв.* **1.** Стоя, седя мирно· послушно. *Ами вий как сте, г. Любенов? Учат ли, мируват ли децата в училището?* Ст. Костов. *Сега мирувайте да чуеме бачо ви какво ще ни разкаже.* Вазов. **2.** *Разг.* Стоя настрана от нещо; не върша необмислени неща, от които мога да пострадам, да си изпатя; кротувам. *Кой дявол ме караше да се залавям с полицика, с избори... Има хляб, стой си, мирувай!* Йовков. || *Остар.* Не предизвиквам бунт, въстание; не участвувам в бунт, въстание. *Пещера не е била ни най-малко покътната през времената на борбите и кланетата: тя е мирувала и е живувала добре с турците.* Вазов.

миру̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* мирувам.

миря̀ се, -йш се, *мин. св.* -йх се, *несв., сред.* Помирявам се. *Така, живи хора доде сме, караме се, мирим се.* Вазов.

миря̀нин, *мн.* миряни, *м.* (цсл.). *Църк. Остар.* Светски човек в противоположност на духовно лице. *Черква пустна. Един поток от миряни излезе из нея.* Вазов.

миря̀нски, -а, -о. *Остар. Прил. от* мирянин.

миря̀сам. Вж. мирясвам.

миря̀свам, -аш, *несв.*; **миря̀сам,** -аш, *св. Разг.* Ставам мирен, укротявам се, успокоявам се. *Нахокай го, че да си върви, отдето е дошел. Да се махне, че да миряса селото.* Йовков. *Докато не прахоса туй, що беше зел, ни сам миряса, ни другите остави на мира.* П. Ю. Тодоров.

мисионѐр *м.* (фр.). Лице, изпратено за религиозна пропаганда сред друговерци. *Кирил и Методий, като византийски мисионери, са съставили славянската азбука за целите и задачите на християнската пропаганда.* В. Червенков.

мисионѐрски, -а, -о, *прил.* Който се отнася до мисионер. *През деветия век византийската църква... развива... особено енергична мисионерска дейност за внедряване на християнството в средата на славянските и други езически племена.* В. Червенков.

мисионѐрство, *мн.* няма, *ср.* Дейност на мисионер.

мисѝр *м.* (араб.). *Диал.* Царевица. *Захванали бяха да берат мисирите.* П. Ю. Тодоров. *Кочан мисир.*

мисѝрен, -а, -о, *прил. Диал.* Царевичен. *Наловихме риба цяла торба..., посолихме я с мисирено брашно и сол и я опекохме.* Ц. Гинчев.

мисѝрка *ж.* (араб.). *Диал.* Пуйка. *Хаджи Генчо храни всевъзможни животни, а най-повече мисирки, гъски, кокошки.* Каравелов.

мѝсия *ж.* (лат.). *Книж.* **1.** Определена, отговорна задача, поръчение. *Братя, събранието избра Македонски за опасната и славна мисия да ходи при Левски.* Вазов. *Той* (Кяни паша) *беше*

изпратен от столицата със специална мисия да накаже някои башибозуци. Величков. **2.** Историческа роля, призвание. *О, здравствуй ти, Русио мощна, | ... | часът настана: твой завет | и твойта мисия велика | да ги изпълниш в тоя свят!* Вазов. *Аз съм пратеник божи ... Земята ме не приема, защото мисията ми още не е свършена.* Елин Пелин. **3.** Дипломатическа делегация със специална цел. *Военна мисия.* **4.** Група мисионери.

мискѐт, *мн.* няма, *м.* (араб.). **1.** Вид грозде с приятен дъх; тамянка. *Памида те изтърсваха небрежно в каци и кошове, а кехлибарено-жълтия болгар и мискета, покрит със синкав прах, нареждаха грижливо в плитки сандъчета.* Дим. Димов. **2.** Вино от това грозде; мискетово вино. *Тя съзна, че виното от лозето на баща ѝ беше много по-хубаво от този подправен мискет в запечатани бутилки.* Дим. Димов. *Карловски мискет.* □ **Хамбургски мискет — вид** синьо грозде с приятен дъх.

мискѐтов, -а, -о. *Прил. от* мискет. *Мискетово вино.*

мискѝн и **мискѝнин,** *мн.* мискѝни, *м.* (араб.). *Руг.* Отвратителен човек, мръсник.

мискѝнка *ж. Руг.* Отвратителна жена, мръсница.

мискѝнски, -а, -о. *Прил. от* мискинин.

мѝслен, -а, -о, *прил.* **1.** Който съществува в мислите, но не е изказан. *Мислено пожелание.* **2.** Който се явява в мисълта; въображаем. *Мислен образ. Мислена представа.*

мѝслене, *мн.* няма, *ср.* **1.** Способност на човека да разсъждава, да мисли — процес на отвлечено и обобщено отразяване на действителността в представи, понятия, съждения. **2.** *Отгл. същ. от* мисля *и от* мисля се.

мѝслено. *Наречие от* мислен. *Той бързаше и мислено виждаше, как тя го среща засмяна и радостна на мостчето пред воденицата.* Елин Пелин. *Високият с подпухналото лице се ядосваше и ругаеше мислено бавността на другаря си, но не смееше да влезе в квартирата сам* Дим. Димов.

мислѝтел, -ят, -я, *мн.* -и, *м. Книж.* Лице, което проявява способност към дълбоко, философско мислене; философ. *Плеяда вдъхновени мислители са оставили на човечеството плодовете на своя гений.* Вазов.

мисло̀вен, -вна, -вно, *мн.* -вни, *прил.* Който е свързан с мисленето, с мисълта. *Мисловен процес. Мисловна дейност.*

мѝсля, -иш, *мин. св.* мѝслѝх, *несв.* **1.** Насочвам ума си, съзнанието си към нещо. *Най-често Йовка мислеше за стрина си Елка.* Елин Пелин. *Сега е лошо, рекох си и мислех да бягам ли или да се крия в гората.* Йовков. **2.** Стремя се да си изясня нещо, да взема решение за нещо; размишлявам, разсъждавам. *Старите и по-първи хора дълго мислиха, приказваха, разпитваха Обрад и най-сетне отсякоха, че той си е техен.* Ст. Загорчинов. *Учителят дълго мисли и един ден каза, че страшната зараза на болестта се разнася от Поповия излак.* Елин Пелин. *Какво има да му мисли, какво има да решава? Харесал и туй-то.* Ст. Костов. || Обмислям, кроя нещо. *Ненко излъга, без да беше мислил тази лъжа по-напреди.* Влайков. *Мръсни деца скитаха по улиците или се събираха на куп по пепелищата ... и мислеха за пакости.* Елин Пелин. **3.** На мнение съм; смятам, считам. *А после повдигна глава и добави внезапно: — Какво мислите за всичко това?* Дим. Димов. *Синовете и снахите му не го слушаха покорно като някога, а правеха това, което те сами мислеха за добро.* Елин Пелин. || Предполагам, допускам, струва ми се. *Ах, Бойчо, ... какви ужасни нещастия дочака отечеството, кой мислеше това!* Вазов. *Мисля, че утре по съмване стига влакът там.* Вазов. *Копае, дето мисли, че може да са заровени парите.* Йовков. *Уби ли го? — Тъй мисля. Трябва да съм го убил.* Йовков. *Кой, мислиш ти, дядо Йордане, е посегнал? ... — Знам ли кой? Трябва Божан да е.* Елин Пелин. **4.** Имам намерение, възнамерявам да извърша нещо. *Дядо Недко се застоя в Люляково и не мислеше да си ходи.* Йовков. *Тая вечер времето не ми харесва. — Защо? Пък аз мислех да дойда да спя при тебе на колибата.* Елин Пелин. *Не мислеше и не искаше той до живот да е все ратай.* Влайков. **5.** Грижа се, тревожа се, безпокоя се за някого, за нещо. *Иди, синко, каза ми, няма ми нищо, не мисли за мене.* Величков. *Забравяше да бяга, забравяше да мисли за спасението си.* Йовков. *Бог да прости, куме... Ти се не грижи и не мисли, ами гледай да си намериш някоя... да ти гледа къщата.* Елин Пелин. || В съчет. с д а или н е к а и частицата м у образува описателна форма за повелително наклонение със знач. — имам грижата, имам пред вид. *Да му мислят болярите, те царство и земя ще бранят, а от нас, голтаците, какво ще търсят тия агарянци?* Ст. Загорчинов. || *Нар.* В съчет. **мисля някого** — загрижен съм за някого, когото обичам, за когото милея. *Тъй ще кажеш на Ефросина и на болярката, щом вече ги знаеш: Момчил ги мисли и скоро ще дойде.* Ст. Загорчинов. *Свилене, не говори така..., ти знаеш ли, колко аз те... мисля... и колко още те обичам!* Елин Пелин. *Цяла година да го мисли* (мечкаря) *и чака, пък когато дойде — побягна.* П. Ю. Тодоров. **6.** Имам мнение за някого, смятам го за някакъв. *Аз го мислех, че е французин.* Вазов. *Гявур, като ме гледаш с едно око, да не ме мислиш сляп?* Вазов. *За учудване на всички, ... които го мислеха за нищо човечец, той вдигна една висока и хубава двойна къща с повечко стаи.* Влайков. **мисли се** (безл.). *Народът иска да чуе какво се говори и мисли тука за неговите работи.* Дим. Талев. *През това време за нищо друго не можеше да се мисли, а само дали ще останем живи и здрави.* Влайков. □ **Да му мислиш (мисли му)** — закана за наказание или отплата. *Ако още веднъж ме оставиш тъй та да ходя да те търся, да му мислиш.* Йовков. **Мисля добро (зло) някому** — желая добро (зло) някому. *Че аз на чуждите хора гледам добро да направя, та на своите ли ще мисля нещо лошо.* Влайков. **Не (нито) му мисля** — отнасям се нехайно, безгрижно към нещо.

мѝсля се, -иш се, *мин. св.* мѝслѝх се, *несв., възвр.* Смятам се за някакъв, имам мнение, самочувствие, че съм някакъв. *Той се мислеше за по-голям майстор от мене, аз пък не го смятах за нищо.* Р. Стоянов.

мистерио̀зен, -зна, -зно, *мн.* -зни, *прил.* Тайнствен, загадъчен. *Недоумението на Инзовбило голямо: той хванал да подозира селяните*

за това необяснимо и мистериозно умиране на дръвчетата. Вазов. *Мистериозна работа.*

мистерио̀зно. *Нареч. от* мистериозен.

мистерио̀зност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* мистериозен. *Ние, тъй нови и ревностни във военните работи, придавахме особена мистериозност на похода си.* Йовков.

мистѐрия *ж.* (гр.). **1.** Нещо тайнствено, загадъчно. **2.** *Литер.* Средновековна религиозна драма в Западна Европа, със сюжет от Светото писание.

мистѝк, *мн.* -ци, *м.* **1.** Последовател на мистицизма. **2.** Лице, което вярва в тайнствени, свръхестествени неща. *Мистик и ясновидец, като Жана д'Арк, Ивайло дълбоко вярвал, че той е оръдие на провидението и призван от него да спаси царството.* Вазов.

мѝстика, *мн.* няма, *ж.* (гр.). Нещо тайнствено, загадъчно.

мистифика̀тор *м.* Човек, който върши мистификации.

мистифика̀ция *ж.* (гр. лат.). Съзнателно въвеждане в заблуда; измама. *Има две такива едновремешни български песни..., уж по ръкопис от 1390 г., но езикът и безмислието на текста им ги издават — те са твърде обикновена мистификация.* П. П. Славейков.

мистицѝзъм, -змът, -зма, *мн.* няма, *м.* (гр.). **1.** Реакционно учение — вяра в свръхестествени, тайнствени сили, с които човек може да общува. **2.** Склонност към мистика.

мистѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Изпълнен с мистика. *И вярата, че тая икона не беше както всички други..., тая вяра се усилваше и се превръщаше в някаква мистична и странна екзалтация.* Йовков. *Тогава настъпи оная опасна тишина в къщи, когато се чувствува от всички как животът се бори със смъртта, и това чувство внася в душите тревога и религиозен, мистичен страх.* Л. Стоянов.

мистѝчески, -а, -о, *прил.* Мистичен. *Мистическа екзалтация.*

мистѝчно. *Нареч. от* мистичен.

мистѝчност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* мистичен.

мистрѝя *ж.* (гр.). Малка металическа зидарска лопатка за гребане и размазване на мазилка.

мѝсън, -тà, *мн.* мѝсли, *ж.* **1.** Това, което изпълва съзнанието, ума на човека в дадено време. *Всички тия мисли и съображения минаха през ума ѝ в един миг със светкавична бързина.* Вазов. *Тя си наля, па си поседна... край кладенеца. А в главата ѝ се въртяха все същите мисли.* Влайков. *Нощта мина зле, пробуди се рано и първата ѝ мисъл беше да потърси госпожа Магда.* Г. Райчев. || Само *ед.* Съзнание, убеждение. *Изморени, потънали в пот, стараехме се да подкрепим изнемогващите си сили с мисълта, че приближаваме към края на трудния си път.* Величков. || Обикн. *ед.* Идея, хрумване. *Темата беше намерена, най-после... Дойде му мисълта и за една драма.* Вазов. *Най-сетне озари ме една гениална мисъл.* Ал. Константинов. *А чакай, болярино, — додаде той, като че ли му хрумна ненадейно една нова мисъл.* Ст. Загорчинов. **2.** Това, което се явява като плод на разсъждение, мислене, размишление. *Ти ще се питаш де са и що са | идеи светли, думи високи, | ответ ще чакаш ти на въпроса, | мрачно потънал в мисли дълбоки.* Вазов. *По бледното му слабо лице се чете израз на човек, чиито мисли са твърде много сложни.* Д. Немиров. *Борис... се отдаде на трескави мисли за спечелването на Немския папиросен концерн.* Дим. Димов. **3.** Само *ед.* Мислене. *Баща ми не се караше..., защото говорът му не беше друго, освен гласна мисъл.* Ст. Чилингиров. *Той направи усилие да запази нишката на мисълта си.* Дим. Димов. *Пустинникът имаше бледо и мършаво лице..., набраздено с дълбоки бръчки от мисъл и страдание.* Йовков. **4.** Способност на човека да разсъждава, да мисли; разсъдък, ум. *Обичам те, роден език, | ... | ..., жив израз и клик | на мисъл, на блян, на дух пламен.* Вазов. *Ала ясният и открит поглед на свидетеля го убеждаваше настоятелно, че пред него стои съвсем нормален, със здрава мисъл в главата човек.* Елин Пелин. *Тя трепна и сведе очи, ала ненадейно вълнение се разля по снагата ѝ, а уморената мисъл заработи ускорено.* Г. Райчев. **5.** Обикн. *мн* Сбор от отделни, самостоятелни разсъждения, възгледи, схващания, разбирания; сентенция. *Възхищаваше се от всяка талантлива проява и в разговори цитираше знаменити мисли от наши автори.* Елин Пелин. *Дядо попе, твоите мисли са малко ръждиви.* Вазов. **6.** Намерение, цел, план, блян и др. *Скоро се прибави и друга причина, която трябваше да ни накара да се откажем от всяка мисъл за сън.* Величков. *Задни мисли.* **7.** *Нар.* Грижа, тревога, неприятност. *Познаваше се, че тоя момък криеше в душата си някаква мисъл и мъка.* Вазов. *Не е ли имал нейде скътани пари и е показвал де са? Падна ѝ като болка тая мисъл на сърцето.* Йовков. □ **Вдавам се (потъвам) в мисли** — замислям се дълбоко. **Минава ми мисъл** — помислям, сещам се нещо. *Мина му най-страшната мисъл през ума.* Йовков. **Навежда ме на мисъл** — подсеща ме. **Помирявам се с мисълта** — приемам нещо за неизбежно. **Прощавам се с мисълта** — преставам да се надявам, че ще се осъществи нещо, което съм очаквал, желал. **Разменям мисли** — споделям мнение с някого по даден въпрос. **Събирам мислите си** — ставам способен да мисля, разсъждавам след известно вълнение, силно преживяване; опомвам се.

мит, мѝтът, мѝта, *мн.* мѝтове, *м.* (гр.). Древно народно сказание за природни явления, богове и герои. *Мит за Орфей. Мит за Прометей.*

мита̀р, -ят, -я, *мн.* -и, *м. Църк.* Според евангелието — лице, което е събирало данъците в Юдея.

мита̀рствен, -а, -о. *Прил. от* митарство.

мита̀рство, *мн.* -а, *ср.* **1.** *Рел.* Мъчение, изпитание, през което трябва да мине душата, за да достигне вечно блаженство. *Някога пък... мама ще вземе да разправя за митарствата, през ко то преминала душата на блажена Теодора, д^и^де стигне до рая.* Влайков. **2.** *Прен.* Обикн. *ор.* Пречки, които трябва да се преодолеят, за̀ин се постигне нещо. *Той... захвана да разправ дадробно приключенията си, които той нарече я поарства".* Вазов.

мѝтинг, *мн.* -ги, *м.* (англ.). Масово събрание на открито по повод на важни обществени въпроси, обикн. от актуално-политически характер. *Ако работниците искаха да покажат силата си, да нанесат удар..., трябваше след обя-*

вяването на стачката да направят митинг, с риск на улични боеве и кръвопролитие. Дим. Димов. *Протестен митинг. Траурен митинг.*

митѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Митически.

митѝчески, -а, -о, *прил.* Който е свързан с мит. *Митически герой. Митически образ. Митически песни.*

митка̀ло, *мн.* -а, *ср. Разг. Неодобр.* Човек, който много митка.

мѝткам, -аш, *несв. Разг. Неодобр.* Ходя нагоре-надолу без работа; скитам. *Няколко години още митка празен ту в Търново, ту във Варна.* Вазов. *Слушай, Билян! Нощес се събудих, чух ти хармониката. Де миткаш, ей?* Йовков.

мѝткане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* миткам. *Не ми остава време от миткане.*

мѝтница *ж.* Държавно учреждение, което упражнява контрол над внасяни от чужбина или изнасяни за чужбина стоки, като ги облага с мито.

митнича̀р, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* Служител в митница.

митнича̀рски, -а, -о. *Прил. от* митничар.

митнича̀рство, *мн.* няма, *ср.* Занятие на митничар.

мѝтничен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Митнически. *Митничен пункт. Митнична стража.*

мѝтнически, -а, -о, *прил.* Който се отнася до митница. *Митнически власти. Митнически преглед. Митническа тарифа.*

мѝтнишки, -а, -о, *прил.* Митнически. *Митнишки служител. Митнишки клон.*

мѝто, *мн.* мита̀, *ср.* Държавен паричен налог, с който се облагат внасяните или изнасяните стоки. *Вносно мито. Износно мито.* □ **Съдебни мита** (остар.) — съдебни разноски.

митоло̀г, *мн.* -зи, *м.* Учен, специалист по митология.

митологѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Митологически. *Митологичен герой.*

митологѝчески, -а, -о, *прил.* Който се отнася до митология.

митоло̀гия *ж.* (гр.). **1.** Съвкупност от митовете на някой народ. *Гръцка митология. Славянска митология.* **2.** Само *ед.* Наука за митовете. *Сравнителна митология.*

митоло̀жки, -а, -о, *прил.* Който се отнася до митология и до митолог. *Митоложки изследвания.*

мѝтра *ж.* (гр.). *Църк.* Корона, която се носи през време на богослужение от висши духовници.

митрополѝт *м.* (гр.). *Църк.* Епархийски архиерей, духовен глава на епархия, избран пожизнено.

митрополѝтски, -а, -о. *Прил. от* митрополит.

митропо̀лия *ж.* Метрополия.

митрополѝя *ж.* Учреждение, здание, седалище на митрополит.

мѝчман *м.* (англ.). *Мор.* **1.** Морски чин в нисшия команден състав във военната флота. **2.** Лице с такъв чин.

мѝчмански, -а, -о, *прил.* Който се отнася до мичман. *Мичмански чин.*

мичу̀ринец, *мн.* -нци, *м.* Последовател на прогресивните научни методи в биологията и в ръководенето на селското стопанство на съветския учен Мичурин.

мичу̀рински, -а, -о, *прил.* Който се отнася до учението и делото на съветския биолог-селекционер Мичурин. *Мичуринска агробиологична наука.*

мишело̀вка *ж.* **1.** *Диал.* Ястреб. **2.** Капан за ловене на мишки.

мишемо̀рка *ж.* Арсеник като отрова за мишки.

мишѐна *ж.* (перс.). Фигура, която служи за прицелване при учебна стрелба.

мишеядина *ж. Нар.* Нещо, наядено от мишка.

мѝши, -а, -о, *прил.* Който принадлежи на мишка. *Казах ти — хубавец: снага топола, очи соколови, мустаци има тънки, като миши опашки.* Вазов. □ **Миша дупка** — а) Дупка на мишка. б) *Разг.* Скришно, затулено място. *Сякаш бяха хора, които гледаха да се скрият в миша дупка, а техните преследвачи са по петите им.* Ст. Загорчинов. **Навирам (натиквам) в миша дупка** (разг.) — поставям някого в много затруднено положение.

мѝшин, -а, -о, *прил.* Миши.

мѝшина *ж.* Миши изпражнения. *Миришеше вътре на мухъл и на мишина и се населяваше от орди плъхове и мишки.* Вазов.

мѝшка[1] *ж.* Дребен гризач с остра муцунка, малки черни очи и дълга гладка опашка. Mus domesticus. Mus rusticus. *Бягат като мишка в долап.* Погов. *Каквото мислят мишките, котката го разваля.* Погов. *Домашна мишка. Полска мишка. Бяла мишка.* □ **Мокър като мишка** — съвсем измокрен.

мѝшка[2] *ж. Диал.* Мишница. *Той ходеше винаги с разкопчана яка, а ръкавите под мишките му бяха винаги разпрани.* Дим. Талев. *Под една мишка две дини се не носят.* Погов.

мишку̀вам, -аш, *несв.* **1.** *Разг.* Търся нещо за ядене. *Обича да мишкува из долапите.* **2.** За животни — ловя мишки. *Вълчицата беше се спряла, пристъпваше бавно, като че дебне, и отведнъж се хвърляше, както правят котките, когато искат да уловят мишка ...: вълчицата мишкуваше — най-недостойният лов за един вълк.* Йовков.

мишку̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* мишкувам.

мѝш-маш *неизм., м.* (нем.). **1.** Нещо забъркано; бъркотия, бърканица. *Сърбия отваря война, България въстава ..., разтреперва се целият Балкански полуостров. Е, такъв миш-маш.* Вазов. **2.** *Разг.* Вид ястие: бъркани пържени яйца със сирене, чушки и лук.

мѝшница *ж.* Горната част на ръката от лакътя до рамото; мишца. □ **Под мишница** — между мишницата и тялото. *Гроздан отвори сандъка, извади плоския и кръгъл вързоп ..., тури го под мишницата си и излезе.* Йовков. **Хващам (взимам) някого под мишница** — хващам, държа някого за горната част на ръката, свита в лакътя.

мишо̀к, *мн.* -ци, *м.* Мъжка или едра мишка.

мѝшца *ж.* **1.** *Диал.* Мишница. *Запретнала*

е (Яна) *ръкави чак до мишци*. К. Петканов. *Турчинът с едно килимче под мишца отиде при стария голям орех*. Й. Страшимиров. **2.** Само *мн*. Мускули. *Райко поразбута хусарите пред себе си със здравите си мишци и неохотно излезе отпред*. Ст. Загорчинов.

мѝя, миеш, *мин. св.* мих, *прич. мин. страд.* мит, *несв.* **1.** Изчиствам нещо нечисто с вода или с вода и сапун. *Мия ръцете си. Мия съдове. Мия под. Мия прозорци.* **2.** *Поет.* За река, море — обливам, плискам. *Пред мен се простира страна безконечна | кат морето равна, кат небето вечна. | Нозете й крепки Черно море мий*. Вазов. **мия се** *възвр.* и *страд. Ръцете ни помръзнаха, като се миехме в ледената вода на Марица*. Вазов.

мия̀ч *м.* Работник, който мие съдове, подове и др.

мия̀чка *ж.* Жена мияч.

млад, -а, -о, *прил.* **1.** Който няма много години; неголям по възраст. *Противоп.* стар. *А на следната година в Иванци биде назначен още един учител — млад, току-що излязъл от гимназията момък*. Й. Страшимиров. *Доктор Соколов беше млад човек — на двадесет и осем години*. Вазов. *В двора на Глаушевци имаше едно младо, весело куче*. Дим. Талев. *Младо поколение*. **2.** Присъщ на младата възраст. *Извиваха се момък до мома около свирача и ту тресяха млади снаги, ту пък лудо тупаха нозе*. Й. Страшимиров. *Добър вечер, Милено! — обади се тихо ... млад мъжки глас*. Елин Пелин. *Млада кръв. Младо сърце.* **3.** За растение — който е поникнал неотдавна. *Поляните около лагера... сега весело се зеленееха, покрити с млада и свежа трева*. Йовков. *Те минаха близкия дол и пак изскочиха на високата равнина край гъстата млада гора от буки и дъбчета*. Елин Пелин. **4.** Който е създаден, образуван неотдавна. *Тази младеж ще пререже нашата млада Република с шосета и железопътни линии*. Караславов. *България е предимно планинска страна... Нашите планини са твърде млади*. Геология за IX кл. **5.** Като същ. **младият** *м.*, **младата** *ж.*, **младото** *ср.*, *мн.* **младите** — млад човек. *На мегдана до черквата младите бяха започнали да се събират за хоро*. Йовков. □ **Млада булка** — жена, която неотдавна е встъпила в брак. **Млада младина** (нар.) — много млад. **Млади години** — времето, когато човек е млад. *Цял рояк спомени от минали млади години нахлу в Станчовата глава*. Елин Пелин. **Млад и зелен** (разг.) — а) Много млад, в крехка възраст. б) Неопитен, незрял. **Младо вино** — непрекипяло вино. **Млад войник** — войник, който отскоро е постъпил на служба. **Старо и младо** (разг.) — всички. *Старо и младо беше се заловило за работа*. Вазов.

младѐене, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* младея *и от* младея се.

младѐж *м.* Млад мъж; момък. *Отец Никодим бе дошъл в манастира още младеж, на двадесетгодишна възраст*. Елин Пелин. *Сърцето й... искаше да бие за младеж, достоен за любовта й*. Вазов. **2.** Само *мн. Разг.* Девойки, момци. *Говорихме как там младежите си имат група, културно-просветна група при кооперацията и си дават забави, вечеринки..., какви чудесии бяха. Премия дадоха на една мома за най-хубава игра*. Ст. Даскалов.

младѐж, -та̀, *мн.* няма, *ж. Събир.* Младото подрастващо поколение; млади люде, момци и девойки. *Запя една малка безгрижна песен, която тъй много развеселяваше младежта*. Елин Пелин. *Учаща се младеж. Димитровски съюз на народната младеж.* □ **Златна младеж** — ласкателен епитет на подрастващото поколение.

младѐжки, -а, -о, *прил.* **1.** Присъщ, характерен на младеж, на младежта или на младостта. *Младежки увлечения. Младежки пориви. Младежки възторг. Младежки жар. Младежки сили. Младежка пъргавина.* **2.** Който е като на младеж. *Бе невероятно сух ... и, поради сухотата си, почти с младежка фигура*. Вежинов. **3.** Който се състои от младежи. *Младежка бригада. Младежка група.*

младенѐц, *мн.* -нци, *м. Остар.* Малко, неврѣстно дете — момче. *Младенецът издаде из дрипите си... един пронизителен и п..-силен писък*. Вазов.

младѐнчески, -а, -о, *прил.* (рус.). *Остар.* Младежки. *Младенчески жар. Младенческа вяра.*

младѐя, -ѐеш, *мин. св.* -ѐях, *несв.* Изглеждам, чувствувам се млад. *Той е доста възрастен, но младее.*

младѐя се, -ѐеш се, *мин. св.* -ѐях се, *несв.*, *сред.* Държа се като млад. *Както ме видиш, дядо попе, младея се и аз с младите* Вазов.

младина̀ *ж.* Обикн. *мн.* Младост. *Той ни разказваше весели истории от младините си*. Вазов. *Гърди си с рози накити, | на младини се насити, | докле е младост, е наслада — | че няма да си вечно млада*. П. П. Славейков. *И ти щеше край мен да страдаш повече от мен. Защо да ти почерня младините и да отровя живота ти?* Елин Пелин. *Кога умра, не плачете | ..., | а по-скоро заровете | мойта, хладната снага. | Заровете я в тревата | там при Стара планина, | де цъфтяла — за борбата | мойта ранна младина*. Вазов. *Деца, продължи старецът с жален глас, много ми е мило за вас и за вашата младина!* Блъсков. □ **Млада младина** (нар.) — много млад. *Отиде си млада младина.*

мла̀дичък, -чка, -чко, *мн.* -чки, *прил. Гальов.* Умал. от млад. *Ще земем на Колча момиче, дето да му е прилика — да е хубавичко, да е младичко*. Влайков.

младожѐнец, *мн.* -нци, *м.* **1.** Мъж в деня на сватбата си или наскоро след нея. *Черквата се изпълни с народ. Запалиха свещите на полюлея и под него се изправиха булката и младоженецът*. Йовков. **2.** Само *мн.* Мъж и жена в деня на сватбата им или женени отскоро. *Голяма беше радостта им, дълбоко благополучието им, но за късо време: два месеца бяха годеници, месец младоженци*. Вазов.

младожѐнка *ж.* Жена в деня на сватбата си или наскоро след нея; булка, невяста. *За хубостта на младоженката не се говореше — хубостта й се виждаше, но по венчалното й облекло ахкаха всички жени: все в коприна, сърма и скъпи кожи*. Дим. Талев.

младожѐнски, -а, -о, *прил.* Който се отнася до младоженец и до младоженци.

младо̀к, *мн.* -ци, *м.* **1.** Младо дърво; младочка. *Тая гора остая пак една великолепна гора с милионите си още живи борове и с младоците*. Вазов. *Че и гората пали есенно време... Нарочно я пали, пàша да си прави, та напролет, като покарат младоци, да има какво да пасат*

козите му. Чудомир. **2.** *Прен. Разг.* Млад мъж; момък, момче. *И гледам изведнаж изскача Зеленгора, — това. момчето де: / ... / — Ей, други пък отсреща -- / и той такъв младок.* П. П. Славейков. *Всички млади мъже бяха заминали, по улиците се мяркаха само стари хора и младоци.* Караславов.

младолѝк, -а, -о, *прил. Разг.* За възрастен човек — който има младо лице, който изглежда млад. *Ала на глед човек не ще му даде повече от 23—24 год., защото е младолик.* Влайков.

мла̀дост, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* **1.** Младите години, от ранна до зряла възраст на човек. *Отче, — прошепна боляринът с отчаяние — цяла нощ съм мислил за една случка от младостта ми... Бях млад и през една пролет беше.* Йовков. *Докле е младост, златно слънце грей, / сърцето златни бляскове лелей.* П. П. Славейков. *Младост до време, старост до гроба.* Погов. **2.** Качество на млад. *Мокрото й лице, зачервено от студената вода, лъхаше пресnота и младост.* Елин Пелин. *Може би е брат умрял, / може би любим е паднал, / може би един шрапнел / е отнел прекрасна младост.* Вапцаров. *Хубава си, моя горо, / миришеш на младост.* Каравелов.

младо̀чка *ж.* Младо дърво; младок. *Забеляза, че между едни сухи тръни, из топлата пръст, наедно с младата трева, беше поникнала и една младочка на круша.* Йовков.

мла̀дши *прил.* само *м.* (рус.). По-долен по чин, или длъжност в сравнение с по-горен от същата служба. *Младши сержант. Младши лейтенант. Младши асистент.*

мла̀ка *ж. Нар.* Мочурливо място; мочур. *Пресушете блатата и млаките, / изтръгнете дълбокия пирей.* И. Бурин.

млат, млàтът, млàта, *мн.* млàтове, млàта (сл. ч.), *м. Нар.* Голям чук. *Ако не си млат да млатиш, бъди наковалня да търпиш.* Погов.

мла̀тене, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* млатя.

мла̀тя, -иш, *мин. св.* млàтих, *несв. Нар.* Удрям, бия. *Една едра, дебела водна змия, като захапала през кръста един доста едричък клен..., и удря го, млати го, ту наляво, ту надясно в плиткото.* Д. Калфов.

млека̀р, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* Производител и продавач на мляко.

млека̀рка *ж.* Жена млекар.

млека̀рница *ж.* Магазин, в който се продава мляко.

млека̀рски, -а, -о. *Прил. от* млекар *и от* мляко. *Млекарски съдове.*

млека̀рство, *мн.* няма, *ср.* **1.** Добиване и преработване на млякото в млечни продукти. **2.** *Остар.* Занятие на млекар. *Той се занимава с млекарство.*

млекода̀ен, -а̀йна, -а̀йно, *мн.* -а̀йни, *прил. Нов.* **1.** За животни—който дава мляко. *Млекодаен добитък. Млекодайна крава.* **2.** За време — през който има по-голяма продуктивност на мляко. *Млекодаен период.*

млекода̀йност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Нов. Отвл. същ. от* млекодаен. *Сезонът на висока млекодайност на овцете преминава през месеците май и юни.* Отеч. фронт, 1950 г.

млекодо̀бив, *мн.* няма, *м. Нов. Книж.* Получаване на мляко от млекодайни животни.

млекомѐр *м.* Уред за измерване гъстотата на млякото.

млекопита̀ещо, *мн.* -и, *ср.* (рус.). *Остар.* Бозайник.

млекопреработ̀ване, *мн.* няма, *ср.* Преработване на мляко в млечни продукти.

млекопреработва̀телен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил. Нов.* Който се отнася до млекопреработване. *Млекопреработвателна индустрия. Млекопреработвателно предприятие.*

млекопроизводѝтел, -ят, -я, *мн.* -и, *м. Нов.* Лице, което се занимава с отглеждане на млекодайни животни за добив на мляко.

млекосъбира̀телен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който е свързан със събиране на мляко. *Млекосъбирателен център.*

млекоцентра̀ла *ж. Нов.* Предприятие за събиране на мляко.

млѐчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* **1.** Приготвен от мляко или с мляко. *Млечна каша. Млечна баница. Млечен шоколад.* **2.** За животни — който дава мляко. *Млечен добитък.* ‖ Който дава много мляко. *Дванайсет крави доя, ама крави ти казвам... Едната — ведро пълни, толкова млечни са.* Кр. Григоров. **3.** За растения — който има сок, подобен на мляко. *В кората на това дърво, което достига до 40—45 м, е разположена мрежа от съдове, изпълнени с млечен сок.* Природа, 1954 г. ‖ За неузрели зърнени храни — който пуска бял сок, подобен на мляко. *Зърното, още млечно тогава, се свива, узрява преждевременно.* Йовков. *Страшно много обичаше зрялото грозде и още млечните мамули.* Йовков. **4.** С цвят на мляко. *Устни захар, шия млечна, / но кому са сладост вечна?* Яворов. *Млечно стъкло.* □ **Млечна диета** — режим на хранене с мляко и млечни продукти. **Млечна захар** (хим.) — органично съединение от групата на захарите, което се намира в прясното мляко. **Млечни зъби** — първите детски зъби, които покъсно се заменят с други. **Млечни жлези** (анат.) — у жена или женско животно: жлези, които отделят мляко за кърмене на малкото. **Млечна киселина** (хим.) — органично съединение: безцветна течност, която се получава при ферментацията на захарите или се образува в мускулите при умора. **Млечен път** — голямо съзвездие от гъсто разположени една до друга звезди, което се вижда като широка светла ивица на небето. *Наблизу, като черна стена, се изправя гората, горе над нея небето е ясно... като бяла пелена, надолу се спуща млечният път.* Йовков. **Млечни сестри (братя)** — деца от две майки, бозали едновременно от една майка.

млеча̀к, *мн.* -ци, *м. Диал.* Млечка.

млѐчка *ж.* Тревисто растение, с дребни жълтозелени цветчета, което при откъсване изпуска бял сок. Euphorbia.

млѐчник, *мн.* -ци, *м. Нар.* Вид ястие, приготвено с мляко и яйца.

млѐчница[1] *ж.* Вид горска ядивна или отровна гъба, която при разчупване изпуска млечен сок. Lactarius.

млѐчница[2] *ж.* Мляко с ориз.

млѐчнобя̀л, -а, -о, *мн.* млѐчнобѐли, *прил.* Бял като мляко. *Млечнобяла мъгла се носи над полето.* Йовков. *Хаджи Гени урежда веселба... Разнасят се леблебии..., леe се сакъзлия млечно-*

бяла мастика. Д. Немиров. *Млечнобял цвят. Млечнобяла светлина.*

млѐчност, -ттà, *мн.* няма, *ж.* Качество на млекодайно животно да дава повече или по-малко мляко.

млечòк, *мн.* -ци, *м.* **1.** Млечка. **2.** Общо название на някои тревисти растения, които при откъсване изпускат бял сок, напр. глухарче, цикория и др.

млива̀р, -ят, -я, *мн.* **-и,** *м. Нар.* Човек, който е занесъл на мелница зърнени храни за млене. *Мливарите си помагаха един на друг. Стоваряше някой чувал от колата, друг подпира отстрани... Оттам нататък се грижеха мелничарите.* Кр. Григоров.

мливò, *мн.* няма, *ср.* Зърнени храни, занесени на мелница за млене.

млин, млѝнът, млѝна, *мн.* млѝнове, млѝна (сл. ч.), *м. Нар.* Баница. *А на стопанката е цялото лице | усмивка;... | ... от младост още ранна | прочута майсторка погачи, баклави | и разни млинове да прави.* П. П. Славейков. *От просо млин не се прави.* Погов.

млък *междум. Съкр. от пов.* млъкни! *Разг.* Не говори! Ни дума! *Млък! Не искам повече да ми говориш!* Влайков.

млъ̀квам, -аш, *несв.*; **млъ̀кна,** -еш, *мин. св.* млъкнàх, *св.* **1.** Преставам да говоря, да викам, да пея; замлъквам. *Аз млъкнах и през целия път не проговорих ни дума повече.* Г. Райчев. *Момичетата се опитаха някъде да запеят, но се изсмяха високо и млъкнаха.* Елин Пелин. *Запей как брат брата продава, | как гинат сили и младост, |...| запей или млъкни — махни се!* Ботев. **2.** Преставам да издавам звук, шум; утихвам. *Кукувицата млъкна и не се обади вече.* Елин Пелин. *Моторът млъкна. Вятърът донесе | от нейде топъл лъх на чернозем.* Вапцаров. *Отвън се чува свирня от кавал и дайрета. След малко млъкват.* Вазов.

млъ̀кване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* млъквам.

млъ̀кна. Вж. м л ъ к в а м.

мля̀ко, *мн.* млекà, *ср.* **1.** Бяла течност, която се отделя от млечните жлези на жена или на женски бозайници след раждане, за кърмене на рожбите. *Та сърце, майко, не трае | да гледа турчин, че бесней | над бащино ми огнище — | там, дето аз съм пораснал | и първо мляко засукал.* Ботев. **2.** Същата течност като хранителен продукт. *Лука... му донесе* (на пленника) *няколко пъти козе мляко, просеничен хляб и вода.* Ст. Загорчинов. *Покрито мляко котки го не лочат.* Послов. *Краве мляко. Биволско мляко.* □ **Варно мляко** — много рядък разтвор от вар. **Изказвам и майчиното си мляко** — не скривам нищо, казвам всичко, каквото знам, когато бъда заставен. **Кисело мляко** — подквасено мляко от домашно животно. **Миришат му устата на мляко** (разг.) — много е млад, неопитен. **От пиле мляко има** (разг.) — има всичко, каквото потърсиш. **Прясно мляко** — неквасено мляко от домашно животно.

млян, -а, -о, *мн.* млѐни. **1.** *Прич. мин. страд. от* меля. **2.** Като *прил.* — който е прекаран през мелница или машина за млене. *Мляно жито. Мляно кафе. Млян пипер. Мляно месо.*

мля̀свам, -аш, *несв.*; **мля̀сна,** -еш, *мин. св.* мляснàх, *св.* Мляскам веднаж или няколко пъти по веднаж. *Фиката начупи хляба... и посочи сланината: — Режи! Казакът млясна апетитно.* Караславов. *Втиква* (Пени) *в ръката на Тодораки цяла бяла меджидия. Тодораки поглежда, лицето му просиява и устните му млясват.* Д. Немиров.

мля̀сване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* млясвам.

мля̀скам, -аш, *несв.* Обикн. при ядене — издавам особен звук при дъвкане с отваряне на устата. *Извади половин пита кашкавал, отряза си едно деликатно късче, отряза и един огромен резен хляб и почна да мляска с един чудесен апетит.* Ал. Константинов. ‖ Издавам особен звук с езика и устните.

мля̀скане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* мляскам.

мля̀сна. Вж. м л я с в а м.

мля̀ща, -еш, *мин. св.* млясках, *несв. Нар.* Мляскам. *Божаница вземаше шишето и жадно пиеше. ... Тя млящеше грозно с уста.* Елин Пелин.

мля̀щене, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* мляща.

мнѐние, *мн.* -я, *ср.* Възглед, схващане по даден въпрос; отношение, становище по известен въпрос. *Дълго говори още Бенковски по тоя въпрос ... Уплашените аги клюмаха глава на всяка негова дума, като че всичко това да беше тяхно мнение.* З. Стоянов. *Моето мнение е да се не бърза и да се чака внимателно.* Вазов. *Борба на мнения.* ‖ Само *ед.* Преценка, оценка за някого, нещо. *Понякога ми четеше откъслеци от труда си и взимаше мнението ми.* Вазов. *Има високо мнение за себе си. Давам мнение.* □ **На мнение съм** — смятам, считам. **Обществено мнение** — отношение, преценка на обществото по даден въпрос. **Особено мнение** — заявяване на несъгласие с общоприетото становище при колективно обсъждане на даден въпрос.

мним, -а, -о, *прил.* (рус.). **1.** Въображаем, недействителен. *Преди всичко ще постави на мястото им всички лъжепатриоти, ще разобличи техните мними заслуги.* Л. Стоянов. *Мнима опасност. Мнима заплаха.* **2.** Престорен, лъжлив. *Младата гъркиня, която, като мнима гостенка на временните му хазяи, го беше последвала и тук, още го очакваше.* Хар. Русев. *Мним болен.*

мнѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който е прекалено подозрителен и във всичко вижда нещо неблагоприятно за себе си. *Болезнено честолюбив, мнителен и винаги с горещи амбиции да върши това, което другите не могат.* А. Гуляшки. *Мнителен човек.*

мнѝтелно. *Нареч. от* мнителен. *Поглеждат мнително сега, не вярват | и пак оратора с очи измерват: | а как така ще може, и отгде, | на толкоз хора служба да даде?* Ем. п. Димитров.

мнѝтелност, -ттà, *мн.* няма, *ж.* Прекалена подозрителност; склонност да се търси и вижда във всичко нещо лошо.

мних, мнѝхът, мнѝха, *мн.* няма, *м. Остар.* Монах.

мнòгая. Само в съчет. **многая лета** (цсл.) — пожелание за дълголетен живот, за благополучие: за много години.

мнòго *нареч.* **1.** В голяма степен, в голямо количество. *Противоп.* малко. *Разказва ми, че там една жена, | съсухрена от скръб и от тревога, | ме чака да се върна у дома | и още, още*

ме обича много. Вапцаров. *Много аз, мале, много мечтаех | щастие, слава да видим двама.* Ботев. *Тя каза, че минала случайно край тях и рекла да види Цвета, че ѝ се много харесала завчера на хорото.* Елин Пелин. *И от тия мисли душата ѝ се напълни с мед като кошер, толкова много, че тя не можеше да изтърпи.* Елин Пелин. *Той се обръщаше от време на време и напомняше за раната на един от ранените, който бе загубил много кръв.* Дим. Димов. *Депутацията, подир много мъка, беше успяла да спаси Бяла черква от участта на Клисура.* Вазов. *Учителят имаше право, но той беше много млад и хората не искаха да го вярват.* Елин Пелин. *В празник дядо Славчо отиваше в черква много рано.* Влайков. 2. Като *неопред. числ.*, понякога членувано — голям брой, голямо количество. *Четете да знайте, що в стари години | по тез земи славни вършили деди ни, | как със много кралства имали са бран | и от царе силни земали са дан.* Вазов. *На дядови Славчови копаем, ей там е, дето се виждат многото копачки.* Влайков. *Не валеше вече, но от многото дъжд, който беше се излял, беше мокро и влажно.* Йовков. *Чия дъщеря е таз хубавица...? — На Димчо кехая от Жеруна. — Димчо кехая? Богатият онзи чорбаджия с многото овце?* Йовков. ‖ За лица — мнозина. *Много бяха го и забравили, но когато видяха, че се завърна, всички си спомниха за него.* Величков. □ **За много години** — пожелание, благословия за дълголетие. **Малко-много** — що годе, отчасти. **Малко или много** — по-малко или повече. **Много вода изтече** (разг.) — доста време е минало. **Много добър** (остар.) — оценка за успех на учащ се, равна на 5. **Много здраве** — изпращане поздрав на някого. **Много малко** — съвсем малко. **Много ми влиза в работа** (разг.) — не ме интересува. **Много-много** — при глаголи с отрицание: за изразяване на малко, недостатъчно, в по-слаба степен. *И, без да мисли много-много, Вълко се провеси из дупката на потона.* Вазов. *Само ти много-много да не разправяш, не искам да ме знаят хората.* Йовков. **Научен съм (свикнал съм) на много** (разг.) — свикнал съм да живея охолно, без лишения.

мно̀го-. Първа съставна част от сложни думи със значение в голям брой, в голямо количество, в голяма степен, напр. многобрачие, многоводен, многовластие, многоженец, многоимотен, многообемен и др.

многобо̀жие, *мн.* няма, *ср.* Религия, която признава много богове.

многобро̀ен, -о̀йна, -о̀йно, *мн.* -о̀йни, *прил.* Който е много на брой; многочислен. *И богат е Цеко много, — | другар на хайдуци, — | има челяд многобройна: | деца, снахи, внуци.* Вазов. *Когато стигнали на моста, видели многобройна тълпа.* Величков.

многобро̀йност, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* *Отвл. същ. от* многоброен; голям брой.

многовеко̀вен, -вна, -вно, *мн.* -вни, *прил.* Който съществува много векове. *Многовековна борба. Многовековен дъб.*

многовла̀стие, *мн.* няма, *ср.* Едновременно съществуване на повече правителствени органи с еднакво назначение.

многовретѐнен, -нна, -нно, *мн.* -нни, *прил.* Само в съчет. **многовретенно обслужване** (спец.) — който се отнася до обслужване на няколко предачни машини.

многогла̀в, -а, -о, *прил.* За животно — който е с много глави. *Многоглава хидра.*

многоглаго̀лствувам, -аш, *несв.* *Ирон.* Много говоря, ораторствувам.

многоглаго̀лствуване, *мн.* -ия, *ср.* *Рядко.* *Отгл. същ. от* многоглаголствувам.

многогла̀сен, -сна, -сно, *мн.* -сни, *прил.* 1. Който се състои от много гласове, от много звуци. *От двата тесни прозореца ... влизаха утренното слънце и многогласният смесен глъч на селяните.* Ст. Загорчинов. *Конят наостряше уши от многогласния шум на реката, от екота на горите.* Л. Стоянов. 2. *Муз.* Който се състои от няколко самостоятелни, но едновременни и хармонично съчетани гласове. *Многогласна песен.*

многогла̀сно. *Нареч. от* многогласен. *През прозореца Василена видя няколко звезди, чу как нагъсто, многогласно подсвирваха щурци.* Йовков

многогодѝшен, -шна, -шно, *мн.* -шни, *прил.* Който трае, продължава много години. *Тоя момък ... се завръщаше от учение по Европа, подир многогодишна раздяла от бащиното си огнище.* Вазов. *Многогодишно растение.*

многодѐтен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* Който е с много деца. *Многодетна майка. Многодетно семейство.*

многодѐтство, *мн.* няма, *ср.* Раждане и отглеждане на много деца.

многоднѐвен, -вна, -вно, *мн.* -вни, *прил.* Който продължава много дни. *Многодневно пътуване.*

многоезѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Който е на много езици. *Многоезичен речник.*

многоета̀жен, -жна, -жно, *мн.* -жни, *прил.* Който се състои от много етажи. *Многоетажна сграда.*

многожела̀н, -а, -о, *прил.* *Книж.* Който е желан, искан много. *Многожелана свобода.*

многожѐнство, *мн.* няма, *ср.* Едновременно брачно съжителство с няколко жени; полигамия.

многозабо̀ен, -о̀йна, -о̀йно, *мн.* -о̀йни, *прил.* (рус.). *Нов.* Само в съчет. **многозабойна система** (спец.) — начин за разбиване на въглища, скали, тунели чрез едновременно зареждане с взривно вещество на много места.

многозабо̀йчик, *мн.* -ци, *м.* *Нов.* Работник, който прилага многозабойната система.

многозаслу̀жил, -а, -о, *прил.* *Книж.* Който има много големи заслуги в определена област.

многозву̀чен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Който звучи с много гласове едновременно. *Свежестта на утрото, песента на чучулигите, ... всичко това ликува над мен като многозвучен, нескончаем химн на живота.* Л. Стоянов.

многозна̀йник, *мн.* -ци, *м.* *Ирон.* Човек който смята, че знае много неща.

многозна̀йница *ж.* *Ирон.* Жена, която смята, че знае много. *Пак дотърчава тогаз у нас Стоеница, кумица ни е, една устата, една многознайница.* Йовков.

многознамена̀телен, -лна, -лно, *мн.* -лни *прил.* *Остар.* Многозначителен. *Погледът му е важен и многознаменателен.* Вазов.

многозна̀чен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* 1. *Мат.* Който се състои от много знакове. *Многозначно число. Многозначен израз.* 2. *Езикозн.* Който има много значения. *Многозначна дума.*

многозначѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който загатва за нещо значително, важно. *Многозначителен поглед. Многозначителна усмивка.*

многозначѝтелно. *Нареч. от* многозначителен. *Войниците си шушукат полугласно или се споглеждат многозначително.* Л. Стоянов.

многоимо̀тен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* Който има много имот. *Многоимотен селянин.*

многокра̀к, -а, -о, *прил.* За животно — който има много крака.

многокра̀тен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* (рус.). Който се повтаря много пъти. *Многократни запитвания. Многократни опити.* □ **Многократен вид** (грам.) — форма на глагола, която означава повтаряне на действието, напр. светвам, бутвам и др.

многокра̀тно. *Нареч. от* многократен.

многокра̀тност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* многократен.

многолѐтен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* *Книж.* Многогодишен. *И той хвърли поглед любовен, приветен, | към тоз труд довършен, подвиг многолетен, | на волята рожба, на бденето плод.* Вазов. *Многолетен дъб.*

многолѐтие, *мн.* няма, *ср. Остар.* Дълголетие.

многолѝк, -а, -о, *прил. Книж.* Който се проявява в много и различни образи; многообразен. *Това е улицата, в чийто вик | заслушва се животът многолик | и шеметен повлича пак оковите си тежки.* Смирненски.

многолѝстен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил. Бот.* Който е с много листа. *Многолистна роза.*

многолю̀ден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* Който е с много люде. *Многолюдна улица. Многолюден град. Многолюден митинг.*

многолю̀дност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* многолюден.

многомашѝнник, *мн.* -ци, *м. Нов.* Работник, който обслужва едновременно няколко машини. *Работниците от предприятията се гордеят със своите другари — ударници, многомашинници и новатори в производството.*

многомашѝнничка *ж. Нов.* Жена многомашинник.

многомилио̀нен, -нна, -нно, *мн.* -нни, *прил.* Който има, наброява много милиони. *Многомилионна армия. Многомилионен народ.*

многомъ̀жие, *мн.* няма, *ср.* Брачно съжителство на жена едновременно с няколко мъже; полиандрия.

многонациона̀лен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който се състои от много нации, от много народности. *Многонационална държава.*

многонача̀лие, *мн.* няма, *ср.* Отсъствие на ясно определяне и разграничаване на правата и задълженията на ръководните лица в работата на учреждение, предприятие и под.

многообѐмен, -мна, -мно, *мн.* -мни, *прил.* Който съдържа, обхваща, обема много неща.

многообра̀зен, -зна, -зно, *мн.* -зни, *прил.* Който има множество различни форми. *Противоп.* еднообразен. *Явленията в природата са многообразни.*

многообра̀зие, *мн.* няма, *ср.* Качество или проява на многообразен; разнообразие. *И тук... ще навлезе с чудното си многообразие новият живот.* Я. Гуляшки. *Тематично многообразие.*

многообра̀зно. *Нареч. от* многообразен.

многоочა̀кван, -а, -о, *прил.* Който е очакван от дълго време с голямо желание. *Многоочакван гост.*

многосрѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* *Езикозн.* Който съдържа повече от една или две срички. *Многосрична дума.*

многосрѝчност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* многосричен.

многостано̀чен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* (рус.). *Нов.* Който се отнася до работене на няколко стана едновременно. *Многостаночно обслужване.*

многостано̀чник, *мн.* -ци, *м.* (рус.). *Нов.* Работник, който работи едновременно на няколко стана.

многостано̀чница *ж. Нов.* Жена многостаночник. *Тъкачка многостаночница.*

многостано̀чничка *ж. Нов.* Многостаночница.

многостѐн *м. Геом.* Геометрично тяло с повече от шест стени.

многостѐнен, -нна, -нно, *мн.* -нни, *прил.* *Геом.* Който има много стени, който е с много стени. *Многостенна пирамида.*

многостѝшен, -шна, -шно, *мн.* -шни, *прил.* *Рядко.* За стихотворна строфа — който съдържа повече от четири стиха. *Многостишни строфи.*

многострада̀лен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил. Книж.* Който е страдал много; нещастен, беден, злощастен. *Ураганът, който осем години се е набирал в гърдите на многострадалния народ, днеска бухти по цялата страна: Съд, съд! Съд за тираните!* Г. Кирков.

многостра̀нен, -нна, -нно, *мн.* -нни, *прил.* 1. *Геом.* Който има повече от 6 страни. *Многостранна призма.* 2. Който обхваща, съдържа много неща и прояви; разнообразен, разностранен. *Многостранна дейност. Многостранни връзки.* 3. Който се отнася до няколко заинтересувани страни (държави). *Многостранен договор.*

многостра̀нност, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* Притежаване и проява на разнообразни качества, особености.

многостру̀нен, -нна, -нно, *мн.* -нни, *прил.* За музикален инструмент — който има много струни, който е с много струни. *Многострунна арфа.*

многостъ̀блен, -а, -о, *прил. Рядко.* Който има няколко или много стъбла. *Многостъблени борики.*

многостъ̀пен, -пна, -пно, *мн.* -пни, *прил.* *Литер. Рядко.* За стих — който има много стъпки. *Многостъпен ямб.*

многотира̀жен, -жна, -жно, *мн.* -жни, *прил.* Който се издава, излиза в голям тираж. *Многотиражно издание.*

многотира̀жка *ж.* (рус.). Вестник, издаван от предприятие в голям тираж. *Многотиражка на стройобединение.*

многото̀мен, -мна, -мно, *мн.* -мни, *прил.* Който съдържа голям брой томове, който е издаден в много томове. *Многотомно издание. Многотомен роман.*

многотона̀жен, -жна, -жно, *мн.* -жни, *прил.* Който има голям тонаж. *Многотонажен параход.*

многото̀нен, -нна, -нно, *мн.* -нни, *прил.* 1. Който тежи много тонове. *Многотонни машини.* 2. Който има вместимост от много тонове. *Многотонен кораб.*

многото̀чие, *мн.* -я, *ср. Грам.* Препинателен знак от три или повече точки една след друга, употребян обикн. за отбелязване на пропуснат текст. || Цял ред с точки.

многотра̀ен, -а̀йна, -а̀йно, *мн.* -а̀йни, *прил. Рядко.* Който трае много, твърде дълго време. *Нищо не е многотрайно, | нищо не е вечно.* Каравелов.

многотърпелѝв, -а, -о, *прил. Книж.* Който притежава голямо търпение, който търпи, понася много.

многоуважа̀ем, -а, -о, *прил. Книж.* Който заслужава или комуто се оказва почит, уважение, обикн. при учтиво, официално обръщение.

многохѝляден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* Който съдържа много хиляди, извънредно голям брой. *Вечер, | град | . . . | Многохилядна тълпа, | . . . | сирени, свирки, звън.* Багряна. *Многохиляден митинг. Многохилядна войска.*

многоцвѐтен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* Който има много цветове, бои, тонове; пъстър. *И падат от стъклата многоцветни | като килим по мрамора петна.* Ем. п. Димитров.

многоцвѐтие, *мн.* няма, *ср. Поет.* Изобилие от много цветове, тонове, багри; пъстрота. *Мекото слънце и многоцветието на есента навяваха печал.* Дим. Димов.

многоцѝфрен, -а, -о, *прил.* За число — което има повече от 2 цифри. *Многоцифрени числа.*

многоча̀сов, -а, -о, *прил.* Който трае, продължава много часове. *Многочасова работа.*

многочѝслен, -а, -о, *прил.* Който съдържа голям брой или голямо количество еднородни предмети; многоброен. *Стражата на Зли дол беше най-многочислена.* Вазов. *След въстанието в 1923 г. Българската комунистическа партия беше забранена, но тя работеше и, макар това да ѝ струваше многочислени жертви, тя стана по-силна, отколкото преди 1923 г.* Г. Димитров. || Който е в голям брой, в голямо количество. *Многочислени нападения. Многочислени факти.*

многочѝсленост, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* многочислен. *Това беше ордата на Тосун бея. Колкото приближаваше, толкоз по-явна става нейната гъстина и многочисленост.* Вазов.

многочлѐнен, -нна, -нно, *мн.* -нни, *прил.* Който има много членове. *Многочленно семейство.*

многоъ̀гълен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил. Геом.* Който има повече от четири ъгла. *Многоъгълна призма.*

многоъ̀гълник, *мн.* -ци, *м. Геом.* Фигура, образувана от последователно съединяване на повече от 3 точки в равнината, от които никои 3 последователни точки не лежат на една права и последната точка е съединена с първата.

множа̀, -йш, *мин. св.* -йх, *несв. Рядко.* Правя да се увеличи броят на нещо. *Вред неволи, злочестии! | Без тях няма миг и кът — | и човеци, и стихии | с мрачна жажда ги множат.* Вазов.

множа̀ се, -йш се, *мин. св.* -йх се, *несв., сред.* Увеличавам броя си, ставам по-многоброен. *На ви моята книга — тя е вам завет. | Нека се преписва и множи без чет | и пръска по всички поля и долини.* Вазов.

множѐне, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* множа *и от* множа се.

мно̀жествен, -а, -о, *прил. Грам.* Само в съчет. **множествено число** — граматическа категория при имената и глаголите, която показва, че става дума за повече от един предмет или от едно лице.

мно̀жественост, -тта̀, *мн.* няма. *Отвл. същ. от* множествен.

мно̀жество, *мн.* -а, *ср.* Със следващо съществително — много голям брой, много голямо количество от нещо. *И ето там, на самата линия на хоризонта, се очертаха черните силуети на множество хора и добитък.* Йовков. *Неизразимо печално зрелище представяваше това множество от затворници.* Величков. || Много голям брой, много голямо количество люде. *Откъм горната махала се показа голяма тълпа хора... Множеството го обгърна и понесе.* Йовков. *Черноок един българин, на възраст около 40 години, разблъска натрупаното множество да си направи път.* З. Стоянов.

мно̀жимо, *мн.* няма, *ср. Мат.* Числото, което се умножава с множителя при действието умножение.

мно̀жител, -ят, -я, *мн.* -и, *м. Мат.* Числото, което определя броя на равните събираеми при действието умножение.

мно̀жко *нареч. Разг. Умал. от* много; доста, твърде много. *А ти как си? Май множко ти тежи раницата.* Йовков. *Майстор си ти, ама едно ти е лошото... — Кое, бай Нейко, гдето си попивам ли? — Май множко пиеш.* Йовков.

мнозѝна *неопр. числ.* 1. Обикн. за лица от м. род — доста, твърде много на брой. *Мнозина любопитни обиколиха двамата борци.* Вазов. *В Плевен имах мнозина познати.* П. Р. Славейков. 2. Като *същ.* — много лица. *А в кръчмата, където бяха надошли мнозина от вчерашните овчари и слуги, веселбата продължаваше.* Йовков. *Пребройват ни и ни викат поименно, мнозина липсват.* Л. Стоянов.

мнозинство̀, *мн.* (рядко) -а̀, *ср.* Повече, по-голяма част от известен брой люде; болшинство. *Но докато буржоазната демокрация е диктатура на капитала, на едрокапиталистическото експлоататорско малцинство над огромното трудещо се мнозинство, народната демокрация изпълнява функциите на диктатурата на пролетариата в интереса на огромното трудещо се мнозинство.* Г. Димитров. □ **Абсолютно мнозинство** (полит.) — повече от половината гласове на участвувалите в гласуването. **Относително мнозинство** — най-много от подадените общо гласове, с които се избира един кандидат, при все че не съставят повече от половината от гласовете на участвувалите в гласуването

мо̀бил. Вж. мебел.

мобилизацио̀нен, -нна, -нно, *мн.* -нни, *прил.* 1. Който се отнася до, който е свързан с мобилизация. *Мобилизационен план. Мобилизационна бележка.* 2. Като *същ. ср.* **мобилизационно,** *мн.* -и (разг.) — известие за назначение при мобилизиране.

мобилиза̀ция *ж.* (фр.). 1. Привеждане на въоръжените сили на страната, които съществуват в мирно време, към военновременен състав и организация. *Обявявам мобилизация. Обща мобилизация, Частична мобилизация.* 2. *Прен.* Активизиране, довеждане в състояние, което осигурява успешното изпълнение на някаква задача. *Цялата комунистическа политика и дейност в оня период бе насочена към политическа мобилизация на масите против фашизма.* Г. Димитров. *Трудова мобилизация. Мобилизация на всички сили. Гражданска мобилизация.*

мобилизѝрам, -аш, *несв.* и *св.* 1. Извършвам военна или гражданска мобилизация. *Мобилизират нашия набор.* 2. *Прен.* Активизирам, довеждам до активно състояние, което осигурява успешното извършване на нещо. *Изоставаха с оранта. — Ами че карайте нощем! — съветваше ги той... — Мобилизирайте партийците.* А. Гуляшки. *Мобилизирам масите. Мобилизирам силите на трудещите се.* **мобилизирам се,** *възвр.* и *страд.*

мобилизѝран, -а, -о. 1. *Прич. мин. страд. от* мобилизирам. 2. Като *прил.* — който е повикан временно на служба във войската. *Но в малкия хол до стълбите седяха мобилизираният свещеник, подпоручикът-домакин и някакъв офицерски кандидат с ордени на гърдите.* Дим. Димов. 3. Като *същ. м.* **мобилизиран** — лице, което е извикано временно на служба във войската. *Мобилизираните заминаха за фронта.*

мобилизѝране, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* мобилизирам *и от* мобилизирам се. *Мобилизиране на 18 набор. Мобилизиране на прогресивните сили в света.*

мобилѝрам, -аш, *несв.* и *св.* Снабдявам с мебели; обзавеждам. *Мобилираха скромно стаята.* **мобилирам се** *страд.*

мобилѝран, -а, -о. 1. *Прич. мин. страд. от* мобилирам. 2. Като *прил.* — който има, който е снабден с необходимите мебели. *Дава се под наем добре мобилирана стая.*

мобилѝране, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* мобилирам *и от* мобилирам се.

мобилиро̀вка *ж.* 1. Мобилиране. *Мобилировката е възложена на домакина на учреждението.* 2. Мебели, стайна, жилищна обстановка. *Мобилировката ѝ се състоеше от сандък за дрехи, тенекиена печка, два стола, маса и одър, покрит с козяк.* Дим. Димов. *Изящна мобилировка.*

мо̀га, мо̀жеш, *мин. св.* мо̀жа̀х, *мин. несв.* мо̀жех, *прич. мин. действ.* могъ̀л, -гла̀, -гло̀, *мн.* -глѝ, *и* мо̀жел, -а, -о, *несв.* 1. В състояние съм, успявам да направя нещо. *Той пи много, но, за чудо, не падна и можа да си отиде без да политне.* Йовков. *Той се прибра късно и цяла нощ не можа да спи.* Елин Пелин. *Води ме, партийо, води ме / под свойте бойни знамена!... / Аз всичко бих ти дал да мога / да бъда твой достоен син.* Хр. Радевски. *Нима не можеш да се сетиш / защо те гоня: светиш!* Ст. Михайловски. *Вдъхни всекиму, о боже, / любов жива за свобода — / да се бори кой как може / с душманите на народа.* Ботев. *Кашлица и сиромашия не могат да се крият.* Погов. *Един безумен хвърля камък в морето и сто умни не могат да го извадят.* Погов. *Не може да бие магарето, че бие самара.* Погов. || Бива ме, имам способност за нещо. *С живота под вежди / се гледаме строго / и боря се с него / доколкото мога.* Вапцаров. *Аз ще остана тук... Стар съм, не мога да тичам.* Дим. Димов. *На две магарета слама не може да раздели.* Погов. *Лоши уста всичко могат да кажат.* Погов. || Умея. *Детето още не може да приказва. Мога да чета. Мога да плавам.* 2. Имам възможност, не съм възпрепятстван, не ми се пречи да правя нещо. *Бях много наблизу и затова можех да наблюдавам добре.* Йовков. *Те не можеха да се движат, така бяха обградени от народ.* Ст. Даскалов. 3. Имам право, позволено ми е. *Никой не може да упражнява правото на собственост във вреда на обществения интерес.* Конст., чл. 5. *Не можете да отсъствувате от заседанието. Мога ли да отсъствувам днес от работа? Мога ли да вляза?*

могѝла *ж.* Неголямо заоблено земно възвишение; хълм. *По всички пътеки идат хора един през друг, настигат се, все към оная висока, стръмна и островърха могила — Спасова могила.* Елин Пелин. || Натрупана като хълм пръст, обикн. над старинен гроб. *На много места из полето се издигат високи могили. Това са могили гробници, в които лежи прахът на древни юнаци.* Йовков. □ **Братска могила** — обща гробница на едновременно загинали лица.

могъ̀щ, -а, -о, *прил.* Силен, здрав, мощен. *Една грозна и кирлива риза ... и едно безцветно тъмно палто, пукнато по ръбовете от напора на могъщата му снага, го правеха страшен.* Елин Пелин. *И с грохот страхотен Везувий разтресе / могъщите стави на каменен стан.* Смирненски. *И както в битките тогава / — окриляни от цял народ — / да тръгнем днес към нова слава / с могъща жажда за живот!* Вес. Георгиев. *Могъщ фактор. Могъщо тяло.*

могъ̀ществен, -а, -о, *прил. Остар.* Могъщ. *По склона ронливи на поройна урва / израстнал е дъб — великан, / и цели столетия, кривнал, политнал, / издига могъществен стан.* К. Христов.

могъ̀щество, *мн.* -а, *ср.* Извънредно голяма сила; мощ, влияние, власт. *Блестящо потвърждение на силата, могъществото и превъзходството на социалистическия обществен строй даде именно тая война.* Г. Димитров. *О, в сговора е нашата надежда / и нашето мъгъщество е там.* К. Христов. *Достигна върха на своето могъщество.*

могъ̀що. *Нареч. от* могъщ. Силно, мощно. *Тоя вой се издигаше, проечаваше могъщо и кръвожадно и изведнаж секваше.* Йовков.

мо̀да *ж.* (фр.). Вкус във външните форми на бита (облекло, прическа, държане, обноски и пр.), който е приет в дадена среда и преобладава през известно време. *Той беше облечен по последна мода, изискано и просто.* Д. Добревски. *Тя избра и сините копчета. Тогава те бяха на мода.* Караславов. *Излизам от мода.*

модѐл *м.* (фр.). 1. Образец или вид от някакво изделие; тип. *Защо не ѝ купиш една крачна машина от новите модели „Сингер"?* Чудомир. *Магазинът разполага с много нови модели рокли и обувки.* 2. Образец, по който може да се изработи нещо. *Горните галерии са пълни с*

велосипеди и с модели на кораби. Ал. Константинов. *Модел за бродерия. Модел за плетене.* **3.** В живописта, скулптурата и пр. — предмет или лице, което служи за обект на художествено възпроизвеждане. *Девойката ... прилича на „модел" в работната стая на рисувалното училище.* Вазов. *Най-хубавите благородни венецианки са считали за чест да му служат* (на Тициано) *за модели.* Величков.

моделѝрам, -аш, *несв.* и *св. Изк.* Изработвам, обикн. от глина, склуптурно изображение. *Моделирам глава.*

моделѝране, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* моделирам. *Курс по моделиране.*

мо̀ден, -дна, -дно, *мн.* -дни *прил.* **1.** Който отговаря на модата, който е по модата; модерен. *Модно облекло. Модно течение.* **2.** Предназначен за модно облекло. *Моден салон. Моден магазин. Модно ревю. Моден журнал.*

модера̀то (ит.). *Музик.* **1.** *Нареч.* За означаване умерено темпо. **2.** Като *същ. ср., мн.* няма, **модерато** — музикално произведение или част от него в такова темпо.

модѐрен, -рна, -рно, *мн.* -рни, *прил.* **1.** Който отговаря на модата, който е по модата; моден. *Модерно облекло. Модерни танци.* **2.** Който отговаря на съвременните нужди и изисквания. *Модерен град. Модерна индустриално-аграрна страна. Модерно превозно средство.*

модернизѝрам, -аш, *несв.* и *св.* Правя нещо да отговаря на съвременните нужди и изисквания. *Трудовите кооперативни земеделски стопанства са вече една стабилизирана нова форма на селското стопанство, която единствено е в състояние при помощта на машинно-тракторните станции да машинизира и модернизира нашето земеделие.* Г. Димитров. *Модернизирам облеклото си. Модернизирам народни шевици.* **модернизирам се** *възвр.* и *страд.*

модернизѝране, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* модернизирам *и от* модернизирам се *Модернизиране и уедряване на леката промишленост. Модернизиране на земеделското производство.*

модернѝзъм, -змът, -зма, *мн.* няма, *м.* (фр.). *Изк.* Упадъчно течение в изкуството и литературата, *противно на реализма, от края на* XIX и началото на XX в.

модернѝст *м.* Привърженик на модернизма. *Художник модернист.*

модернистѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни. *Прил. от* модернист. *Модернистична картина. Модернистична школа.*

модернистѝчно. *Нареч. от* модернистичен. *Картината е рисувана модернистично.*

модѐрно. *Нареч. от* модерен. *Земята се обработва модерно. Облечен модерно.*

модѝст *м.* (фр.). Мъж, който изработва модно облекло (дрехи, шапки и пр.).

модѝстка *ж.* Жена, която изработва модно дамско облекло (дрехи, шапки и пр.).

модифика̀ция *ж.* (лат.). *Книж.* **1.** Видоизменение на предметите и явленията, което не засяга същността им. **2.** Нещо, което е претърпяло такова изменение.

модифицѝрам, -аш, *несв.* и *св. Книж.* Променям външния вид на нещо, без да изменям вътрешната му структура; видоизменям. **модифицирам се** *възвр.* и *страд.*

модифицѝране, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* модифицирам *и от* модифицирам се.

мо̀дно. *Нареч. от* моден. *Облечена модно.*

модула̀ция *ж.* (лат.). *Муз.* Преминаване от една тоналност в друга.

модулѝрам, -аш, *несв. Муз.* Преминавам от една тоналност в друга.

модулѝране, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* модулирам.

мо̀дър, -дра, -дро, *мн.* -дри, *прил. Поет.* Небесносин. *От ранно утро още грей | разпаленото слънце на модър свод небесен.* Яворов. *Модри очи греят изпод вежди вити.* П. П. Славейков.

мо̀ему *местоим. Книж.* Само в съчет. **по моему** — според мене, както мисля, разбирам аз.

мо̀же *безл.* **1.** Възможно е, вероятно е, допустимо е. *Може* (в боя) *без вест да умрем.* Вес. Георгиев. *Може някаква неприятност да има, кой знае.* Вазов. *На колко си години? — Не знам, брате. Четиридесет ли съм, петдесет ли? Па може и шейсет да имам.* Елин Пелин. *Може и мъчно да ѝ е било, но пред жените, пред хората се държеше гордо и насърчаваше помалодушните.* Ст. Даскалов. **2.** Има възможност да стане или да се прави нещо. *Сега може да се умре лесно и дори славно под развалините, благородните развалини на тоя геройски град.* Вазов. *Земята замръзна, не можеше повече да се оре.* Йовков. *Бой се забравя, дума не може.* Погов. **3.** Позволено е, бива, трябва. *Ако може ... Ако не може, аз ще се запилея пак в полка.* Елин Пелин. *Моля ти се, мъничко да надникна и аз. — Не може!* Смирненски. *Може ли да вляза?* □ **Може би** — възможно е, вероятно е. *Дядо Руси беше, може би, едничкият човек, който се решаваше да стои навън.* Йовков. *В това велико и съдбовно време — | с бесилки и затвори и борби — | и любовта е по-дълбока, земна, | защото ... смърт ни чака, може би.* Вес. Георгиев. **Може да се каже** — сигурно е, допустимо е, наистина. **Колкото се може** — колкото е възможно повече. *Колкото се може повече. Колкото се може по-силно.*

мо̀жене, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* мога.

моза̀ичен, -чна, -чно, *мн.* -чни. *Прил. от* мозаика. *Мозаична живопис. Мозаична настилка.*

моза̀ика *ж.* (ит.). **1.** Художествено изображение, изработено от споени късчета от разноцветен камък, стъкло, метал и пр. *Тронната зала беше цяла от кедрово дърво и чудни мозаики красяха стените ѝ.* Вазов. || *Прен.* Сложна, пъстра смес от разнородни елементи. *Населението на Балканския полуостров е представяло пъстра мозаика от различни племена.* **2.** Вид пъстра настилка от цимент и дребни камъчета. *Подът на банята е с мозаика.*

мо̀зък, *мн.* -ци, *м.* **1.** Най-важният орган на централната нервна система, най-висша организирана материя, от клетки и мозъчни влакна, която изпълва черепа и гръбначния стълб у човека и у гръбначните животни. *Страшната горещина съвсем го разслабваше, разтапяше сякаш мозъка му.* Йовков. *Мозъкът е орган на мисълта. Главен мозък. Гръбначен мозък. Сътресение на мозъка.* **2.** *Прен.* Умствени способности; ум, разум. *Цяла нощ лежеше по гръб ... и мисли една от друга по-скръбни горяха мозъка ѝ.* Елин Пелин.

Младите, будни и неспокойни мозъци на бригадирите заработват. Караславов. **3.** Меко вещество, което изпълва някои от костите на човека и животните. *Костен мозък.* □ **До мозъка на костите** — напълно, до най-дълбоката си същност. **Закостенял, ръждив мозък** — изостанал, реакционен начин на мислене.

мозъчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Който се отнася до мозъка. *Мозъчна кора. Мозъчно сътресение. Мозъчна операция.*

мой, моя, мое, *мн.* мои, съкр. ми, *притежат. местоим.* за 1 *л. ед.* **1.** Който принадлежи на лицето, което говори. *На моята ливада ще идем — при брестовете.* Елин Пелин. *Това лято прекарах в село, моето хубаво село.* Елин Пелин. *Тая нива е моя... — Тая нива е обща..., махай се!* Ст. Даскалов. *Моята къща. Моята ръка. Моят кон.* **2.** Който е близък роднина или съидейник с лицето, което говори. *Виждаш ли двата бряста...? Тях баща ми ги е садил с ръката си, когато аз и моят брат сме се родили.* Йовков. *Той беше Колчо, Колчо, моят неразделим другар и приятел в детинството ми!* Вазов. *Но иди, майко, у дома | и с сърце всичко разкажи | на моите братя невръстни.* Ботев. *О, майко моя, родина мила, | защо тъй жално, тъй милно плачеш?* Ботев. *Мой човек е той.* || При обръщение — за израз на обич, нежност, симпатия. *Ах, миличкият, — шепнеше тя — бедният, горкият мой!* Йовков. *Братя мои, бедни мои братя — | пленници на орис вечна, зла — | ледно тегне и души мъглата — | на живота сивата мъгла.* Смирненски. *Да си жив, сине, да си живо, моето момче, — казваше старецът и го милваше по главата.* Елин Пелин. **3.** Към когото или който говорещото лице има пряко отношение. *Той е мой любим герой. Моят трамвай дойде. Моята болест е тежка.* **4.** Който се явява предмет на речта, за когото се говори. *Моят герой не е идеализиран.* **5.** Като *същ.* **моята, моето** *Разг.* а) *ср.* Всичко, което ми принадлежи. *Моето е мое, чуждото е чуждо.* Йовков. б) *ж.* и *ср.* Всичко, което става, което ми се случва. *Ти, бате, деца нямаш... — И ти нямаш деца... — Моята се още не знае, аз вече се ожених.* Елин Пелин. *Свършено е моето ... Остава ми едно: да умра от глад, или да се убия!* Вазов. □ **Боже мой!** — възклицание: а) За учудване, възхищение. *Боже мой, какъв добър е тоя Колчо!* Вазов. *Боже мой, колко е хубаво тука.* Йовков. б) За отчаяние. *Как ще се живее тука, боже мой?* Величков. **На мой гръб** — за моя сметка, чрез мене, без да положи сам усилия за нещо. *Той се издига на мой гръб.* **На мое име** — за мене. *На мое име е внесена сума.* **На мое място** — в моето положение.

мокреене, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* мокрея.

мокрене, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* мокря *и от* мокря се.

мокрея, -ееш, *мин. св.* мокрях, *несв.* Само 3 *л.* **мокрее ми** — чувствувам мокрота.

мокрина *ж.* Мокрота. *Тая река влачеше бързо мътните си вълни към пролома. По мокрината на бреговете й ... познаваше се, че тя преди ден или два е била още по-голяма.* Вазов.

мокро. *Нареч. от* мокър. *Влажно, мокро; ситен дъжд пръска.* Вазов. *Стана толкоз хладно и мокро, че прибраха воловете в дама.* Йовков.

мокрота *ж.* Влажност, влага; мокрина. *Поради мокротата на земята вечеряхме пак под стряха.* Вазов. *Ако се съди по мокротата на дрехите, сигурно е валяло.* Л. Стоянов.

мокря, -иш, *мин. св.* мокрих, *несв.* Правя нещо да стане мокро, влажно; квася, овлажнявам. *Тя плачеше ... и сълзите мокреха лицето й.* Йовков. *А дъжд, ситен-дребен като прах, непрестанно ръмоли и мокри дрехите.* Елин Пелин. *Вижда старецът една чешма, спира се, мокри вкокалените си опинци.* Ал. Константинов. **мокря се** *възвр.* и *страд.*

мокър, -кра, -кро, *мн.* -кри, *прил.* **1.** Пропит или облян с течност; измокрен, намокрен, овлажнен. *Беше се навела и пръскаше лицето си с вода... Мокрото й лице ... лъхаше преснота и младост.* Елин Пелин. *Очите й бяха мокри от сълзи.* Влайков. *Ризата му беше мокра от пот.* Елин Пелин. *Той мушна коня и препусна надолу към нея по мократа още от недавния дъжд трева.* Вазов. **2.** Който мокри. *Тежък мокър сняг вали и покрива село Сънино.* Елин Пелин. □ **Мокър до кости** — съвсем мокър. **Мокър от дъжд се не бои** (погов.) — който е изпитал една беда, не се бои от друга по-голяма.

молба *ж.* **1.** Обръщение към някого, за да задоволи някакво желание или нужда. *Сивушка едвам отвори очи, погледна с молба господаря си, като че искаше да му каже: остави ме да си умра спокойно.* Елин Пелин. *Попукани уста едва нашепват | молба неизпълнима: „Хляб!"* Смирненски. *След много молби и увещания, едните насядаха на местата си, а Вълчан и синовете му си излязоха.* Йовков. **2.** Писмено обръщение до учреждение, държавен, административен или др. орган, с искане да се задоволи някаква нужда или желание; заявление. *Гражданите имат право на молби, жалби и петиции.* Конст., чл. 26. *Подавам молба.* □ **Удрям на молба** (разг.) — започвам да се моля някому.

молдавски, -а, -о. *Прил. от* Молдавия, някогашно румънско княжество (XIV—XVIII в.), сега Съветска съюзна социалистическа република.

молдованин, *мн.* молдовани, *м.* Лице, румънин по произход от Молдавия.

молебен *м. Църк.* Кратка тържествена църковна служба за молба или израз на благодарност. *Молебен за дъжд. Благодарствен молебен.*

молебен, -бна, -бно, *мн.* -бни, *прил. Поет.* Умолителен, който моли. *Не изпращай глас молебен | към безмилостни гранити.* Вазов.

молебствие, *мн.* -я, *ср.* (рус.). Молебен.

молекула *ж.* (лат.). *Физ.* Най-малката частица на едно вещество, която може да съществува самостоятелно като запазва основните негови химически свойства.

молекулен, -лна, -лно, *мн.* -лни. *Прил. от* молекула. □ **Молекулно тегло** — сборът от теглата на атомите, които влизат в една молекула.

молекулярен, -рна, -рно, *мн.* -рни, *прил.* Молекулен.

молене, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* моля *и от* моля се.

молец, *мн.* -лци, *м.* Пеперудка, чиито ларви прояждат вълнени тъкани. Tinea pellionella. □ **Житен молец** — дребна пеперуда, чиито ларви прояждат зърната на житните растения. Tinea granella.

мòлив *м.* (гр.). Тънка пръчица от графит и под., обвита в дърво, метал и др., която служи за писане и рисуване. *Навярно търсеше молив и книга, за да запише имената им.* Йовков. *Подострям си молива. Молив за рисуване. Червен молив.*

мòливен, -вна, -вно, *мн.* -вни. *Прил. от* молив. *Моливна рисунка. Моливна фабрика.*

молѝтва *ж. Рел.* **1.** Обращение на лице, което вярва, към бога или към някой светец, с молба. *Цветината душа в един миг се изля в топла дълга молитва за Еньо и за нея.* Елин Пелин. **2.** Определен текст на такова обращение. *Попът вървеше бавно и пееше проточено молитвите.* Елин Пелин. *И скоро, ограбен, пламнал манастирът, | млъкнала на веки молитва света.* Вазов. *Лозето не ще молитва, а мотика.* Погов. *Чета молитва.*

молѝтвен, -а, -о, *прил.* **1.** Който се отнася до молитва. *Тоя запали вощеница, метна епатрахила и взе молитвената книга.* Вазов. **2.** Който изразява молитва. *Колко думи, молитвени и чисти, се изтръгнаха от ободрените селски души!* Елин Пелин.

молѝтвеник, *мн.* -ци, *м. Църк.* Сборник от молитви.

молѝтвено *нареч.* С молитва, за молитва. *Той... слагаше длани на гърдите си, като притваряше молитвено очи.* Караславов. *Тате повдигна очи нагоре молитвено и продума: Господи, неизповедими са твоите пътища.* Ст. Чилингиров.

молѝтел, -ят, -я, *мн.* -и, *м. Книж.* Лице, което моли или което подава молба.

молѝтствен, -а, -о, *прил. Поет.* Който съдържа или изразява молитва. *Молитствени въздиглаги. Молитствен поглед.*

молѝтствено *нареч. Поет.* С молитва, за молитва.

молѝтствувам, -аш, *несв. Старин.* Произнасям молитва, моля се за някого или за нещо. *Докато се върнеш, ще молитствувам за тебе и ще те крепя духом.* Ст. Загорчинов.

молѝтствуване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* молитствувам. *Ние сме вече във вагона. Жените, прави отдолу, изпращат ни последните си молитствувания и благослови.* Величков.

моллà *м.* (араб.). Мохамедански духовен съдия.

мòлния. Вж. мълния.

мòлох, *мн.* няма, *м.* (стевр.). **1.** У някои стари народи — бог на горещината, на който са били принасяни в жертва деца. **2.** *Прен. Книж.* Нещо, което изисква много човешки жертви.

молòха *ж.* (гр.). Градинско саксийно цвете с кичести цветове и широки листа; мушкато. Pelargonium zonale.

мòля, -иш, *мин. св.* мòлих, *несв.* **1.** Искам нещо от някого с молба. *Той... молеше за прошка със сълзи.* Елин Пелин. *Моля ви да ме простите.* Йовков. *А те молих, плаках аз, | ти защо не ме послуша?* Вапцаров. **2.** При учтиво обръщение — в смисъл на: ако обичате. *Аз може би ви обезпокоих? — Никак, никак. Седнете, моля.* Вазов. *Аничке, почакай ... Моля! Една минута.* Йовков. || Като възклицание — извинявай! прощавай! недей! *Браво, Софче, ти си била голям майстор, ... — А, моля, моля! ... Аз не съм взела никакво участие в тая работа.* Св. Минков. **3.** Свързано с предлога *с* — предлагам настойчиво някому нещо. *Той дава дъщеря си, но не моли с нея.* Вазов. □ **Моля ти (ви) се** — а) При свойско обръщение с молба. *Донеси ми писмата. Ама не се бави, моля ти се.* Елин Пелин. *Елка се спусна и прегърна мъжа си. — Павле, Павле, недей. Моля ти се.* Елин Пелин. *Ах, спрете, моля ви се! Туй не се търпи!* Смирненски. б) При учудване, възмущение — представи си! *Тръгнал някой ви Стефанаки Савов, един нехрани-майка, по Белослатинските села да агитира за някой си Драган Цанков... Е моля ти се, вземи че търпи!* Ал. Константинов.

мòля се, -иш се, *мин. св.* мòлих се, *несв.*, *сред.* **1.** Обръщам се с молба към някого. *Молих му се, но той не се съгласи.* **2.** Отправям молитва, молитствувам. *И тя скърбеше в къщи и по цял ден се молеше пред иконостаса на кротката божа майка да прати мир и изцеление на всички.* Елин Пелин.

моля̀сам. Вж. молясвам.

моля̀свам, -аш, *несв.*; **молясам,** -аш, *св.* За вълнени или растителни материи — прояждам се от молци.

молясване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* молясвам. *Нафталинът предпазва дрехите от молясване.*

момà, *зват.* мòме, *ж.* Порасла девойка, стигнала на възраст за женене. *И булки и моми, и мъже и жени, и майки се стекоха на Пенкината нива.* Елин Пелин. || Неженена жена. *Стара мома.* || *Нар.* Обращение към момиче. *Добър ден, моме! — каза той със силен и бодър глас.* Елин Пелин.

момè, *мн.* -та, *ср. Диал. Умал. от* мома; малка мома. *И не сети стрина Венковица как се отърси Цанка и стана коджа моме.* Влайков.

момèнт *ж.* (лат.). **1.** Много кратко време, откъс от време; миг. *За момент той замлъкна, сякаш за да си поеме дъх.* Караславов. *Обръщам се и за момент изглеждам пътя назад.* Л. Стоянов. || Кратък период, откъс от време, в който става нещо, извършва се или настъпва нещо. *В същия този момент зад гърба ми едно истерическо ха-ха-ха-ха! разцепи въздуха.* Ал. Константинов. *Благоприятен момент. Критически момент. Решителен момент. Сгоден момент. В момент на раздразнение.* **2.** Кратък период от време в развитието на нещо; етап. *Значението на Витошката конференция се състои в това, че в един от най-трудните моменти от живота на Партията тя можа да сплоти здравите партийни сили около септемврийското ядро в Ц. К. Г. Димитров. Исторически момент. Преломен момент. Драматичен момент.* **3.** Положение, обстоятелство. *Вззлов момент. Момент в развитието на действието.* □ **Използувам момента** — използувам сгодния случай. **Пропуснал момента** — пропуснал сгодния случай.

моменталèн, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който става в един момент, миг, много бързо; мигновен. *Моментални и слаби са тия усещания, но достатъчни да извикат една болезнена бръчка по челото ти.* Вазов. □ **Моментална снимка** — снимка, която се прави много бързо.

момента̀лно *нареч.* **1.** Веднага, незабавно. *Моментално ми мина нещо не добро през ума.* Ал. Константинов. *Като дойде бай Христо, ще*

го заведеш в общината. Моментално! Йовков. *Заспах моментално.* **2.** За миг, съвсем за кратко. *Светна моментално и загасна.*

момѐнтен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* Краткотраен, кратковременен. *Моментно настроение. Моментно чувство. Моментно колебание.*

момѐя се, -ѐеш се, *мин. св.* момя̀х се, *прич. мин. действ.* момя̀ла се, -о се, *мн.* момѐли се, *несв., сред.* Държа се, проявявам се като мома за женене. *По Великден тя току-що свърши седемнадесет години и почна да се момее.* Елин Пелин.

мо̀мин, -а, -о, *прил.* **1.** Който принадлежи на мома. *Босилекът, мамо, | не расте без вода, | а момина хубост | цъвти при свобода.* Каравелов. *Алената пребрадка със сърмените краища се поиздига. Под нея огрява чудно момино лице.* Елин Пелин. **2.** Като *същ. мн.* **момини** — домът и близките на момата при сватба. *Сватовете отидоха у момини.* □ **Момина сълза** — пролетно цвете с дребни бели ароматни цветчета. Convallaria majalis.

моми̇нски, -а, -о, *прил.* Който е присъщ на мома. *Нейде екват дружни momински гласове и над полето, като тих ек от медни звънци, се залюлява тъжна песен.* Елин Пелин. *Момински смях.*

моми̇нство, *мн.* няма, *ср.* **1.** Години, когато девойката момува; момински години, момуване. *Изправиха се за миг пред очите ѝ и нейното моминство, и нейните срещи с Младенча.* Влайков. *Снаха му, която през моминството си беше буйна, галено го гълчеше.* Елин Пелин. **2.** Целомъдрие на мома; девство, девственост. *Нещо по-страшно от мъките на стенещите беше притъпило в душата ѝ всичко друго и беше оставило само мъката по озлочестеното ѝ моминство.* Хар. Русев. *И е далеко отишла | у пусти гори зелени, | до самодивски селища, | на моминския кладенец. | Там се Марийка окъпа, | моминство ѝ се повърна.* Нар. пес.

моми̇ца *ж.* У животните — було с ядки, което обвива червата.

моми̇че, *мн.* -та, *ср.* **1.** Дете от женски пол. *Противоп.* момче. *Най-голямото ѝ детенце беше момиче и наричаше се Пенка.* Каравелов. *Новото училище ... шумеше с няколко стотин деца, момчета и момичета.* Вазов. **2.** Малка мома; девойка, девойче. *Той го ожени още на осемнадесетата му година за най-хубавото момиче в селото.* Елин Пелин. **3.** *Разг.* Домашна помощница.

моми̇ченце, *мн.* -а, *ср. Умал. от* момиче. *Едно живо, русокосо момиченце стоеше вече пред него и го гледаше кротко в очите.* Вазов. *Какини Донини имат четири деца — все момиченца.* Влайков.

моми̇чешки, -а, -о, *прил.* Присъщ на момиче. *Веднага разпозна в големите, неопитно окръглени букви момичешкия, още неустановен почерк на жена си.* Вежинов.

моми̇чка *ж. Диал. Умал. от* мома. *Отзад в каруцата ... лежеше друга жена, по-малка, навярно момиче. — Една момичка имам болна.* Йовков.

мо̀мко, *мн.* няма, *м. Поет.* Момък. *Занагласяя тамбурата момко млади.* П. П. Славейков.

мо̀мков, -а, -о, *прил. Нар.* **1.** Който принадлежи на момък. *И трепет пълни момкови гърди.* К. Христов. *Момкова дружина. Момкова нива.* **2.** Като *същ. мн.* **момкови** — домът и близките на момъка при сватба. *Момкови и момини ще тръгват. Разшаваха се по пътища сватбари.* П. Ю. Тодоров.

момля̀че, *мн.* -та, *ср. Диал.* Момиче. *Две малки момлячета и една стара жена събираха ръкойките.* Елин Пелин.

мому̀вам, -аш, *несв. Нар.* **1.** Момея се. *Йовка се оправи и почна да момува, но все още беше слаба и хилава.* Елин Пелин. **2.** Живея като мома.

мому̀ване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* момувам.

момча̀н, -а, -о, *прил.* Само в съчет. **момчана рожба** (нар.) — дете от мъжки пол. *Че ми е криво да гледам | във къщи майка да плаче, | момчана рожба да жали.* Ц. Церковски.

момчѐ, *мн.* -та, *ср.* **1.** Дете от мъжки пол. *Противоп.* момиче. *Две дечица имаше като ангелчета — едно момче и едно момиче.* Влайков. *Да си жив, сине, да си живо, моето момче, — казваше старецът и го милваше по главата.* Елин Пелин. **2.** *Разш.* Млад мъж; момък, юноша, младеж. *Ваш Еньо е добро момче. Коя майка няма да даде чедото си нему?* Елин Пелин. *Беше най-добрият момък в селото. Будно момче. И твърдо, решително.* Хар. Русев. *Стоил войвода беше слязъл с момчетата си от Балкана.* Йовков. **3.** *Разг.* Младеж, прислужник обикн. в заведение (кръчма, кафене и под.). *Момче, дай две бири!*

момчѐнце, *мн.* -а, *ср. Умал. от* момче (в 1 знач.). *Захаринчо беше две-три годишно дете, тихо момченце с болнав вид.* Елин Пелин. *До стрина Цонковица се е свило малкото ѝ шестгодишно момченце.* Влайков.

момчети̇я *мн., ед.* няма, *ср. Събир. Пренебр.* Много момчета. *Селски момчетия. Улични момчетия.*

момчѐшки, -а, -о, *прил.* Присъщ на момче. *Имаше снага на някой великан, а лицето му беше си останало голобрадо, момчешко.* Йовков. *Момчешки ум.*

момчѐшки. *Нареч. от прил.* момчешки. *Въпреки че се стараеше да се показва за сериозен и улегнал мъж, той още от вратата се развика по момчешки: — Другарю агроном! ... Имаме си кола! Ура!* Я. Гуляшки.

момчурля̀к, *мн.* -ци, *м. Разг.* Голямо момче. *А по-смели момчурляци ... прехвърлят се през плета в самото градинче и, като обират там падналите ябълки, бързо избягват навън.* Влайков.

мо̀мък, *мн.* момци̇, *зват.* мо̀мко, *м.* **1.** Млад неженен мъж; ерген, младеж. *Хорото се разтури — моми, момци, жени и деца хукнаха също нататък.* Елин Пелин. *Това говореше млад момък с изправено чело и стиснати юмруци.* Смирненски. *Аз съм български войвода, | момци ми са тез, | ний летиме за свобода | кръв да лейме днес.* Вазов. **2.** *Нар.* Младоженец.

мона̀рх, *мн.* -си, *м.* (гр.). Държавен глава на монархия (цар, крал, император и пр.). *Абсолютен монарх. Ограничен монарх.*

монархи̇зъм, -змът, -зма, *мн.* няма, *м.* (гр.). Реакционно политическо течение, което признава монархията като най-добра форма на държавно управление; царизъм. *С много скъпи жертви и*

народна кръв бе измито петното на позора, лепнато на челото на нашата нация от монархизма и фашистките управници. Г. Димитров.

монархѝст *м.* Привърженик на монархизма.

монархѝстка *ж.* Привърженица на монархизма.

монархѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Монархически.

монархѝчески, -а, -о. *Прил. от* монархия *и от* монархист. *Монархическо управление. Монархическа агентура.*

мона̀рхия *ж.* (гр.). **1.** Форма на държавно управление, при която върховната власт принадлежи на едно лице — монарх. **2.** Държава с такава форма на управление. □ **Неограничена (абсолютна) монархия** — държава, в която властта принадлежи всецяло на монарха. **Конституционна монархия** — държава, в която властта на монарха формално се ограничава от буржоазен парламент.

мона̀ршески, -а, -о. *Прил. от* монарх.

манастѝр *м.* Манастир.

мона̀х, *мн.* -си, *м.* (гр.). Духовно лице, обрекло се да води безбрачен живот в манастир, съобразно с църковните правила; калугер, инок. *Тамо в дън горите атонски високи, | . . . | във скромна килийка, потънала в сън, | един монах тъмен, непознат и бледен, | пред лампа жумеща пишеше наведен.* Вазов.

монахѝня *ж. Църк.* Жена, която се е обрекла да води безбрачен, аскетичен живот в манастир, съобразно с църковните правила; калугерка. *После покровителката ѝ я направи „послушница“ в метоха, сиреч момиче, което се приготвя за монахиня.* Вазов. *Отсреща им се зададоха няколко калугерки, пред които вървеше една по-стара монахиня със сребърен кръст на гърдите.* Ст. Загорчинов.

мона̀шески, -а, -о. *Прил. от* монах. *Монашески чин. Монашеска килия.*

мона̀шество, *мн.* няма, *ср.* **1.** Начин на живот, на който се посвещава монахът. *Той приел монашеството.* **2.** Монасите изобщо. *Нашето монашество.*

монго̀лец, *мн.* -лци, *м.* **1.** Лице от основното население на Монголия — Монголската народна република и Вътрешна Монголия. **2.** Лице от монголска раса.

монго̀лка *ж.* Жена монголец.

монго̀лски, -а, -о. *Прил. от* Монголия *и от* монголец. *Монголска народна република. Монголски нашествия. Монголски тип.*

монѐта *ж.* (лат.). Метален паричен знак; пара̀. *Бай Ганьо извади кесията си . . ., бръкна до дъното, нарина една шепа монети.* Ал. Константинов. *Вземи за хляб — додаде старият майстор и хвърли на тезгяха една медна монета от десет пари.* Дим. Талев. *Златна монета. Дребна монета.* ‖ Паричен знак. *Стабилизиране на нашата национална монета.* □ **Заплати ми със същата монета** — отговори ми със същото. **Приемам за чиста монета** (книж.) — приемам, смятам нещо за истина. **Разменна монета** — нещо, което при преговори се жертвува, за да се получи друга придобивка. *Главите на обвиняемите трябваше да послужат за разменна монета при бъдещите сделки с империалистическите сили.* Г. Димитров.

монѐтен, -тна, -тно, *мн.* -тни. *Прил. от* монета. *Монетна реформа.* □ **Монетен двор** — специално заведение, в което се секат монети.

монета̀рница *ж. Истор.* Работилница, където се секат монети, пари.

монѝзъм, -змът, -зма, *мн.* няма, *м.* (гр.). *Филос.* Философско течение, което признава, че в основата на света има само едно начало (материя или дух). *Противоп.* дуализъм. *Материалистически монизъм. Идеалистически монизъм.*

монѝст *м.* Привърженик на монизма.

монистѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Монистически.

монистѝчески, -а, -о. *Прил. от* монист.

монога̀мен, -мна, -мно, *мн.* -мни. *Прил. от* моногамия. *Моногамен брак.*

монога̀мия, *мн.* няма, *ж.* (гр.). *Книж.* Форма на брачно съжителство, при която един мъж има само една жена или една жена има само един мъж; еднобрачие.

моногенѝзъм, -змът, -зма, *мн.* няма, *м.* (гр.). Учение в антропологията, според което цялото човечество е единно по произход. *Противоп.* полигенизъм.

моногра̀м *м.* (гр.). Начални букви на някакво име, фамилия, название на учреждение и под. обикновено преплетени.

монографѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни. *Прил. от* монография. *Монографичен труд.*

монографѝчески, -а, -о, *прил.* Монографичен.

моногра̀фия *ж.* (гр.). Научен труд, в който се разглежда основно един въпрос. *Историческа монография.*

моно̀къл, -клът, -кла, *мн.* -кли, *м.* (гр.-лат.). Кръгло оптическо стъкло, което се поставя на едното око вместо очила.

монолѝт *м.* (гр.). *Геол.* **1.** Цял еднороден къс от скала. **2.** Предмет, направен от цял, голям каменен къс. ‖ *Прен.* Нещо цяло, здраво споено, свързано като изсечено от един къс.

монолѝтен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил. Книж.* Изсечен от един къс камък. *Монолитна колона.* ‖ *Прен.* Здраво свързан, споен; мощен. *Монолитна партия. Монолитно единство.*

моноло̀г, *мн.* -зи, *м.* (гр.). Думи на дейно лице в драма, отправени към самото него или към публиката. *Противоп.* диалог. *Обичаше да повтаря цели монолози из ролите, които беше играл.* Йовков. *Монологът на Хамлет.*

монологѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни. *Прил. от* монолог. *Действието има монологичен характер.*

монологѝчески, -а, -о, *прил.* Монологичен.

монопла̀н *м.* (гр.). *Авиац.* Вид самолет с едни крила, разположени в една плоскост.

монопо̀л *м.* (гр.). **1.** Изключително право на едно лице, група лица или държава върху търговията, промишлеността или производството на нещо. *Държавен монопол. Спиртен монопол. Тютюнов монопол.* **2.** Капиталистическо обединение, възникнало при концентрацията и централизацията на капитала, което господствува в някои клонове на капиталистическото производство и

търговия за осигуряване на максимална печалба; картел, синдикат, тръст, концерн.

монополен, -лна, -лно, *мн.* -лни. *Прил. от* монопол. *Монополни цени.*

монополизирам, -аш, *несв.* и *св.* 1. *Иконом.* Правя нещо да стане монопол на някого. *Октомврийската революция освободи работниците от игото на капиталистите, като национализира банките, фабриките, ... като монополизира вносната и износната търговия.* В. Коларов. 2. *Юрид.* Създавам право в полза на едно лице, на група лица или на държава за изключително производство или търговия с определени стоки. **монополизирам се** *страд.*

монополизиране, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* монополизирам *и от* монополизирам се.

монополист *м.* Крупен капиталист, който се ползува от монопол в някаква област на стопанството. *Американски монополисти.*

монополистичен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Монополистически. *Монополистичен капитал.*

монополистически, -а, -о. *Прил. от* монополист. *Монополистически капитализъм.*

монотеизъм, -змът, -зма, *мн.* няма, *м.* (гр.). Религиозно учение, което признава един бог; еднобожие. *Противоп.* политеизъм.

монотеист *м.* Последовател на монотеизма.

монотеистичен, -чна, -чно, *мн.* -чни. *Прил. от* монотеизъм *и от* монотеист.

монотеистически, -а, -о, *прил.* Монотеистичен.

монотонен, -нна, -нно, *мн.* -нни, *прил.* 1. Еднообразен по тон. *Само едрият стенен часовник ритмично напяваше монотонната си песен.* Смирненски. *Бай Ганьо, унесен от монотонните удари на локомотива, почна да дреме.* Ал. Константинов. *Дори птичка не се обаждаше откъм градината в сънната тишина, която поглъщаше и монотонното шуртене на чешмата в двора.* Дим. Талев. *Монотонен глас. Монотонно четене.* 2. *Прен.* Еднакъв, еднообразен, досаден. *Хората се оживиха..., защото сред монотонния живот на градчето дойде нещо странно, нещо небивало.* Елин Пелин.

монотонно. *Нареч. от* монотонен; еднообразно. *Дъждът продължаваше да вали тихо, монотонно.* Йовков. *Малкият планински ручей клокочеше монотонно.* Кр. Григоров.

монотонност, -ттà, *мн.* няма, *ж.* 1. Еднообразие на тоновете. *Монотонност на гласа. Монотонност на мелодията.* 2. *Прен.* Еднообразност. *Очертанията навсякъде са безконечни и прави линии, еднакви една на друга до монотонност.* Йовков.

монтаж *м.* (фр.). 1. Сглобяване или поставяне на машини или други съоръжения, за да бъдат готови за действие; монтиране. *Монтаж на машини. Монтаж на инсталация.* 2. *Изк.* Подбиране и свързване в едно художествено смислово цяло различни части от отделни произведения. *Изложба от снимки и монтажи.*

монтажен, -жна, -жно, *мн.* -жни, *прил.* 1. Който се отнася до монтиране на машини или други съоръжения. *Монтажна бригада. Монтажна работа.* 2. Като *същ. ж.* **монтажна** (нов.) — работилница, гдето се монтират машини. *В монтажната ще видите стругове, преси, бормашини.*

монтажник, *мн.* -ци, *м. Нов.* Работник, който извършва монтаж на машини.

монтафонка *ж.* Крава от монтафонска порода. *Стопанството има 30 монтафонки.*

монтафонски, -а, -о. *Прил. от* Монтафон — алпийска долина, гдето се развъждат специална порода крави. *Монтафонски крави.*

монтирам, -аш, *несв.* и *св.* (фр.). Сглобявам и поставям на място за работа машини или други технически съоръжения. *Монтират една машина пред галерията. Монтирам електрическа инсталация.* **монтирам се** *страд.*

монтиране, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* монтирам *и от* монтирам се. *Монтиране на машини. Монтиране и пускане в действие на завод.*

монтьор *м.* (фр.). Работник, който монтира машини. *Автомобилен монтьор.*

монтьорство, *мн.* няма, *ср.* Занятие, специалност на монтьор.

монумент *м.* (лат.). *Книж. Остар.* Величествен паметник. *С монументи злати, / с мраморни палати / ти не се гордееш.* Вазов.

монументален, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който произвежда силно впечатление с размерите и качествата си; огромен, величествен. *Монументална сграда. Монументален паметник. Монументална фигура. Монументално дело.*

монументалност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* монументален.

мор, мòрът, мòра, *мн.* няма, *м.* Епидемична болест, от която умират масово люде и животни. *Някога, преди години, по полетата мор беше преминал и изморил сума свят.* Ст. Загорчинов. *Мор по добитъка.*

морав, -а, -о, *прил.* Който има цвят на теменужка; виолетов, лилав. *Хубав морав пояс опасваше на юнашкия му кръст шарената му антерия.* Мих. Георгиев. *Лицето на Чакъра отново стана мораво, вените на слепите му очи почнаха да бият силно и върху челото му се появиха ситни капчици пот.* Дим. Димов. ◻ **Мораво рогче** — паразитна гъбичка която напада житни растения. Claviceps purpurea.

морава *ж. Поет.* Място, покрито със зелена млада трева. *И ето ги — просторните морави, / и първите разцъфнали дървета.* Багряна.

морал, *мн.* няма, *м.* (лат.). *Книж.* Съвкупност от условни норми, принципи, които определят отношенията на човеците един към друг и към обществото; нравственост. *Известно е, че любовта е голям фактор в живота на хората. Тя дава крила. Но е необходим здрав морал, не лицемерен, протестантски, а действително комунистически морал.* Г. Димитров. ‖ Поведение, съобразено с изискванията на нравствеността. *И строгият морал и мъжествената енергия ѝ придаваха нещо странно.* Йовков. *Нощното приключение на най-малката му сестра засегна чувството му за морал и чест.* Дим. Талев. ◻ **Чета морал** (разг.) — поучавам, като правя упреци.

морален, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* 1. Който се отличава с висок морал; нравствен. *Морална личност.* 2. Който изразява, отразява морал, Навственост. *Морална постъпка. Морални ка-*

чества. **3.** Който е свързан с душевните преживявания на човек. *Морална сила. Морално удовлетворение. Морална подкрепа.*

морализа̀тор *м. Книж.* Човек, който морализира.

морализа̀торски, -а, -о, *прил. Книж.* Който се отнася до морализатор. *Морализаторска проповед.*

морализа̀торски. *Нареч. от прил.* морализаторски.

морализѝрам, -аш, *несв.* и *св. Книж.* Проповядвам формално строг морал, строга нравственост.

морализѝране, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* морализирам.

моралѝст *м.* Човек, който проповядва формално строг морал; морализатор. *„Лъжата е голям грях", казва моралистът.* Каравелов.

моралѝстка *ж.* Жена, която проповядва строг морал.

мора̀лно. *Нареч. от* морален. *Ние трябва да се сплотим и да се поддържаме морално.* Вазов.

мора̀лност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* морален.

морато̀риум *м.* (лат.). Отсрочка на платежни задължения от правителството поради настъпването на извънредни обстоятелства (стихийни бедствия, войни и пр.). *Обявявам мораториум.*

мо̀рга *ж.* (фр.). Специално помещение, обикн. в болница, в което се държат за известно време трупове на умрели. *Съставиха протокол за умрелия, после го пренесоха в моргата.* Л. Стоянов.

морганѝзъм, *мн.* няма, *м. Книж.* Реакционно учение за наследствеността в биологията (по името на американския биолог Томас Морган).

морганѝстки, -а, -о, *прил.* Който се отнася до морганизъм.

мо̀рда *ж.* (рус.). **1.** Предна част на глава на животно, обикн. на куче; муцуна. **2.** *Руг.* Човешко лице. *Добре, че шпионинът сам попадна в клопката и се праждоса на време, иначе щях аз да го открия и да му разбия мордата.* Св. Минков.

морѐ, *мн.* -та *и* (поет.) моря̀, *ср.* **1.** Голямо пространство от горчиво-солена вода, което образува част от водната повърхност на земята и се свързва с океана обикн. чрез пролив. *Морето игриво менеше цвета си от хоризонта към брега, широко, необятно, със запалени от залеза облачета по чертата, в която се сливаше с небето.* Д. Добревски. *Аз с тебе ще тръгна — . . . | далеч зад моря и гори.* Дебелянов. *Видях аз морето — зелено и тъмно, | и белия кораб на път.* Багряна. *Направи добро и го хвърли в морето.* Погов. *За брат — до море, за либе — през море.* Погов. || Много голямо езеро с горчиво-солена вода. *Каспийско море. Аралско море.* **2.** *Прен.* Голям простор, необятна шир. *Това бяха едни ниви само . . . — зелено и безбрежно море, което се люлееше и вълнуваше на светли талази.* Йовков. *Белеят се пътищата, а на запад зеленото море на нивите, заляно със слънце, прелива талазите си и блещи.* Йовков. *Зад сините планини на изток, из едно море от светлина . . . , се показваше пламналото лице на майското слънце.* Елин Пелин. **3.** *Прен.* Голямо количество от нещо. *Наоколо е море от хора.* Влайков. *Немощните думи на стареца се вадавиха в едно море от скърби.* Елин Пелин. ◻ **Затворено море** — море, което се свързва с океана чрез много тесен пролив. **Капка в морето** (разг.) — съвсем незначително, малко. **Мисля, че морето е до колене** (разг.) — мисля, че не съществуват пречки и затруднения, че всичко е много лесно. **Направил дупка в морето** (разг.) — нищо не е направил. **Открито море** — море, което се свързва с океана чрез широк пролив. *Излаз на открито море.* **Плувам в открито море** — плувам навътре в морето, далеч от бреговете.

мо̀ре *частица. Нар.* **1.** При обръщение към някого. *Не казах ли ти, море Продане, да се не жениш за Латинка.* Каравелов. *Леле моя | ти Пирин планино! | Море черно | цариградско вино!* Яворов. **2.** При заплашване, закана. *Море ти . . . , само да не си оставила, аз ще те оправя!* Ст. Даскалов. **3.** В разговор — при възражение; абе. *Ти си сбъркал пътя, дядо! — Море не съм го сбъркал аз . . . , знам аз кой за къде е.* Елин Пелин. **4.** При колебание между две възможности; абе. *Море, да са партизаните, халал да им е, ама да не са нашите вълци.* Ст. Даскалов. **5.** В народни песни — без определено значение. *Шетба шета море крал Миаил, — | шетба шета по Латина града.* Нар. пес.

мо̀рен, -рна, -рно, *мн.* -рни, *прил. Нар.* **1.** Изтощен, отпаднал от много работа, труд; заморен, изморен, уморен. *Морен орачът из нивата сееше, | сееше в рохки бразди, | руен се пот от челото му лееше | и по космати гърди.* Вазов. *Някои казаха, че чичо Митуш настинал, когато, изпотен и морен, седнал да си почине на студения камък.* Йовков. *Ездачът морен кон пои на речний брод.* П. П. Славейков. **2.** Който изразява, показва умора. *Да шепна тихи думи в тишината, | впил морен поглед в старата икона.* Дебелянов. *Със ведър поглед, с усмех на уста, | над него бе се майка му привела, | ръката си на морното му чело | бе сложила и тъй му дума тя.* П. П. Славейков. || *Обр. Ниви, мак, оризища просторни | дишат в леки благодатни пари, | а Беласица и Пирин морни | са чела над тях надвесили.* Багряна. **3.** Обикн. за очи, поглед — който е изпълнен с нега. *Бяла, малко пълна, с черни, морни, пламенни очи и с уста чувствени . . . , тя цяла дишаше с пълна жизненост.* Вазов. **4.** Уморителен. *И гост беше само във свойте палати, | сред дълги походи и морни борби.* Вазов. *Тежкий морен ден премина, | слънце зайде и утихна | тъмната гора.* П. П. Славейков.

морѐна *ж.* (фр.). *Геол.* Натрупване на скални отломъци по страните на ледник.

морѐне, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ от* моря *и от* моря се.

морепла̀ване, *мн.* няма, *ср.* Далечно пътуване с кораб по море. || Изкуството да се управлява кораб при плаване по море или да се плава, пътешествува по море. *При своето пътуване участниците ще бъдат обстойно запознавани от специалисти с интересните места по нашето крайбрежие и с тънкостите при мореплаването.*

морепла̀вател, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* Човек, който предприема продължително пътуване по море, обикн. с научна цел.

морепла̀вателен, -лна, -лно, *мн.* -лни. *Прил. от* мореплавател *и от* мореплаване. *Мореплавателни съдове.*

мореплава̀телски, -а, -о, *прил.* Който се отнася до мореплавател и до мореплаване. *Мореплавателски компас.*

мореплава̀телство, *мн.* няма, *ср.* Мореплаване.

морж, мо̀ржът, мо̀ржа, *мн.* мо̀ржове, мо̀ржа (сл. ч.), *м.* (фин.). *Зоол.* Голям морски бозайник, с два дълги предни зъба и мустаци, който обитава полярните морета. Odobaenus rosmarus.

мо̀ржов, -а, -о. *Прил. от* морж. *Моржова мас. Моржови зъби.*

мо̀рзов, -а, -о, *прил.* В съчет.: **Морзов апарат** — електромагнитен телеграфен апарат за предаване и приемане на текст с особена азбука от точки и черти. **Морзова азбука** — азбука, в която отделните букви се предават с точки и черти.

мо̀ри *частица.* Море.

мо̀рков *м.* **1.** Вид зеленчук — двугодишно растение с жълтеникави сочни корени, които се употребят за храна. Dancus carota. **2.** Корените на това растение. *Сок от моркови.*

мо̀рно. *Нареч. от* морен. *Летен ден едвам се влачи / и под мудните му стъпки / морно виснат прашни клони.* П. П. Славейков.

мо̀рски, -а, -о, *прил.* **1.** Който принадлежи на море. *Стоя край морския бряг и гледам вълните.* Елин Пелин. *Мятат се, пляскат, реват / тъмните морски вълни.* П. П. Славейков. *Морско дъно. Морски пясък.* **2.** Който живее или расте в морето. *Морски рак. Морски риби. Морски водорасли.* **3.** Присъщ, свойствен на море. *Морски вятър. Морски климат.* **4.** Който се намира край море. *Морска държава. Морски бани. Морска почивна станция.* **5.** Който е свързан с военния флот и мореплаването. *Морска база. Морско сражение.* ◻ **Морска болест** — болезнено състояние при пътуване по море, вследствие на морското вълнение. **Морски възел** (спец.) — мярка за дължина, равна на 1852 м, с която се определя скоростта на кораб. **Морски вълк** — опитен моряк. **Морска звезда** (зоол.) — вид морско животно от групата на бодлокожите. **Морско свинче** (зоол.) — бозайник от рода на гризачите, без опашка. Cavia cobaya; Cavia porcellus. **Морско равнище** (геогр.) — изходна точка за измерване на височина. **Морска сол** — сол, получена от изпаряването на морска вода.

мортѝра *ж.* (хол.). *Воен.* Вид артилерийско оръдие с къса цев и голям калибър за къса стрелба. *С трясък се движат в дълга колона миноховъргачки, мортири, много десетки танкове.* Раб. дело, 1950 г.

мору̀на *ж.* Голяма хрущялна морска и речна риба, от която се вади чер хайвер. Huso.

мору̀нов, -а, -о. *Прил. от* моруна.

морфѐма *ж.* (гр.). *Езикозн.* Съставна част от думата с определено значение: корен, представка или наставка.

морфѝн, *мн.* няма, *м.* (гр.). *Мед.* Силно наркотично вещество, което се получава от маковия сок. *Опиумът, който се получава от мака, е много богат с морфин.*

морфинѝзъм, *мн.* няма, *м.* Болезнена страст към употреба на морфин.

морфинѝст *м.* Лице, което страда от морфинизъм.

морфинѝстка *ж.* Жена морфинист.

морфологѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Който се отнася до морфология. *Морфологична промяна на дума.*

морфологѝчески, -а, -о, *прил.* Морфологичен.

морфоло̀гия, *мн.* няма, *ж.* (гр.). **1.** *Езикозн.* Дял от граматиката, който изучава частите на речта и формите на изменяемите думи. || Система от формите на думите в един език. **2.** Наука за формите и строежа на организмите и минералните вещества. *В тази книга са разгледани морфологията на микроорганизмите, техните биологични прояви.*

моря̀, -йш, *мин. св.* -йх, *несв. Нар.* **1.** Лишавам от живот; умъртвявам, убивам. *В село завърлува невярна болест ... и зареди да мори от къща на къща.* Елин Пелин. **2.** Измъчвам. *Той върви из пътя, из който аз вече съм минал. Болестта го мори жестоко.* Л. Стоянов. *Гърдите тежко ме болят / и скръбни мисли ме морят.* П. Р. Славейков. **3.** Лишавам от сили; уморявам. *Никога консулът не беше морил тъй немилостиво конете си.* Йовков.

моря̀ се, -йш се, *мин. св.* -йх се, *несв., сред. Нар.* Изморявам се. *Защо бързаш толкоз ..., защо се мориш?* Йовков. *Що се той мореше с тоя дълг труд?* Вазов.

моря̀к, *мн.* -ци, *м.* **1.** Лице, което има специална морска подготовка и служи във военен или търговски флот. *Една звездица — и тя тоже / моряка води сред морето.* Вазов. **2.** *Спец.* Лице, което има най-низш чин във военен или търговски флот; матроз. *Моряците от строения екипаж гледаха упорито към града и церемонията ... малко ги интересуваше.* Д. Добревски. *Командуващият поздрави моряците.*

моря̀шки, -а, -о. *Прил. от* моряк. *Моряшка униформа. Моряшки живот.*

моско̀вец, *мн.* -вци, *м.* **1.** Жител на гр. Москва; московчанин. **2.** *Остар.* Русин. *При първата битка турците не нападнали от един път, защото се бояли, че имат работа с московци или със сърби.* З. Стоянов.

моско̀вски, -а, -о. *Прил. от* Москва *и от* московец. *Във времето на московските боеве с турците той ходил с московците във Влашко.* Каравелов. *Ние не успяхме да осъществим решението на Московската конференция.*

мост, мо̀стът, мо̀ста, *мн.* мосто̀ве, мо̀ста (сл. ч.), *м.* **1.** Съоръжение, по което се преминава над река, пропаст, железопътна линия и под. *Тоя мост, дървен, на четири каменни подпорки, висеше високо над реката.* Вазов. *Долу Марица се слушаше като шуми буйно под тъмните арки на моста.* Величков. *Един дълъг дървен мост е прехвърлен през реката.* Вазов. *Направил великият майстор голям мост, който да свърже два бряга, два свята.* А. Каралийчев. **2.** В зъботехниката — метална пластинка със зъби по нея, прикрепени за два раздалечени зъба. **3.** *Спорт.* Гимнастическо упражнение, при което тялото заема дъгообразно положение с гърдите нагоре, като се опира на земята с дланите и ходилата. ◻ **Капитански мост** — издигнато място при носа на кораб, с кабина, на което стои капитанът; мостик. **Понтонен мост** (воен.) — мост, направен върху понтонни лодки. **Ставам мост някому** (разг.) — допускам да бъда използуван

от някого като средство за постигане на користни цели. *С големците се не боря | и им ставам сявга мост.* Вазов.

мостик, *мн.* няма, *м.* (рус.). Капитански мост.

мостов, -а, -о, и **мостовй,** -а, -о, *прил.* Който се отнася до мост. *Мостова конструкция. Мостова стража.*

мостра *ж.* (ит.). Малка част или малко количество от някаква стока, което служи да покаже качествата на тази стока при покупката или продажбата й; образец. *Канапето и столовете бяха затрупани с разни мостри, номера от модния журнал.* Вазов. *Манифактурни мостри.* □ **Мостра без стойност** (търг.) — мостра, която не се заплаща.

мострен, -а, -о, *прил.* Обикн. в съчет. **мострен панаир** — периодически устройвана голяма изложба-пазар, на която се показват образци от най-новите и усъвършенствувани произведения на местната и чуждестранната промишленост, техника и земеделие.

мотаене, *мн.* -ия, *ср.* *Отгл. същ. от* мотая *и от* мотая се.

мотая, -аеш, *мин. св.* мотах, *несв.* **1.** Навивам конци, прежда, канап и под. обикн. на мотовилка. *Мотая прежда.* **2.** *Разг.* Клатя, махам, обикн. ръце, крака. *Не можеше да се заседи спокойно на едно място и току мотаеше по всички посоки дългите си ръце.* Дим. Талев. **3.** *Прен. Разг.* Протакам, разтакам, обикн. някаква работа. *Мотаха преписката с месеци, докато най-после им разрешиха.* Ст. Даскалов. **4.** *Прен. Разг.* Разигравам, лъжа, играя някого. *Игра ме той, лъга ме, мота ме на воденицата, колкото си искаше!* Йовков. **мотая се** *страд.*

мотая се, -аеш се, *мин. св.* мотах се, *несв.*, *сред. Разг.* **1.** Ходя нагоре-надолу без определена цел; разтакавам се. *Напразно войникът се мотаеше из двора с око към белите перденца, напразно дремеше с часове в тясната кухня.* Вежинов. **2.** Въвирам се в краката на някого и му преча на движенията. *Шинелът му беше извънредно голям..., сухарната торба се мотаеше под коленете му, като торба на просяк.* Йовков.

мотив *м.* (лат.). **1.** Повод, предлог за извършване на някакво действие. *Главният и изключителен мотив на неговите действия е благото на народа.* Ал. Константинов. *Бих искал... да узная по какви мотиви се отказахте от защитата.* Г. Димитров. **2.** Довод в полза на нещо. *Имам сериозни мотиви в подкрепа на този факт.* **3.** *Литер.* Най-прост елемент на темата или сюжета на литературно произведение. *В цялото белетристично дело на Каравелов ... основният мотив е борбата на българския народ, на простите обикновени хора срещу свирепата турска тирания.* Сп. Септември, 1954 г. **4.** *Муз.* Най-малкото музикално построение, което съставя характерна част от музикална тема. *Той свиреше с уста мотив от стара народна песен.* Ем. Станев. *Оркестърът свири народни мотиви.* Вазов. **5.** Фигура в шевица, орнамент и др. *Влиза делегация.., която поднася... сребърна тава със старобългарски мотиви.* Раб. дело, 1950 г. *Шевица с народни мотиви.*

мотивирам, -аш, *несв.* и *св.* Привеждам мотиви, доводи в подкрепа на нещо; обосновавам. *Аз имам право да внасям и да мотивирам предложения относно присъдата.* Г. Димитров. *Вместо да постави конфликта на по-широка сюжетна основа и да го мотивира обществено, авторът го затваря в тесен личен и семеен кръг.* Сп. Септември, 1951 г. **мотивирам се** *възвр., страд.* и *сред.*

мотивиране, *мн.* -ия, *ср.* *Отгл. същ. от* мотивирам *и от* мотивирам се.

мотивировка *ж.* Сбор от мотиви, доводи, приведени в подкрепа на нещо. *Мотивировка на решение.*

мотика *ж.* Вид ръчно земеделско сечиво, което представя метални полукръг, прикрепен на дълга напречна дръжка. *Млада жена върти мотиката и прекопава трендафила.* Каравелов. *Качи се веднага на тавана над плевнята, там има мотики, копачки, свали ги, днес ще прекопаем градината.* Дим. Талев. *Рало и мотика хранят света.* Погов. *Лозето не ще молитва, ами мотика.* Погов.

мото, *мн.* няма, *ср.* (ит.). Кратък цитат, афоризъм в началото на литературно произведение, който загатва за съдържанието или за подбудите при написването на това произведение. *В. „Флакара“... посвети цяла страница на Иван Вазов, като за мото на страницата постави стиха му: „Спокойно гледам в бъдещето ази“.* Отеч. фронт, 1950 г.

мотовила *ж.* **1.** Мотовилка. **2.** Само *мн. Прен. Подигр.* Крака на човек. *Василе, събери си дългите мотовили, да се сместят и други хора.* Вазов.

мотовилка *ж.* Дървен уред, на който се мотае прежда.

мотолевене, *мн.* -ия, *ср.* *Отгл. същ. от* мотолевя.

мотолевя, -иш, *мин. св.* мотолевих, *несв.* *Диал.* Говоря неясно, неразбрано.

мотолевя се, -иш се, *мин. св.* мотолевих се, *несв., сред. Диал.* Ходя безцелно нагоре-надолу; разтакавам се, мотая се.

мотор *м.* (лат.). **1.** Двигател с вътрешно горене или с електричество. *Гергин се метна на трактора, запали мотора, бай Цветан оправи шестте плуга и след малко се зачерня цяла леха.* Кр. Григоров. *Бензинов мотор. Дизелов мотор.* **2.** *Разш. Разг.* Мотоциклет.

моторен, -рна, -рно, *мн.* -рни, *прил.* **1.** Който е снабден с мотор. *Моторна кола. Моторна лодка.* **2.** Който принадлежи на мотор. *Моторни части.* **3.** *Прен.* За психофизиологични процеси — двигателен. *Моторни центрове. Моторни рефлекси.*

моторетка *ж.* Малък мотоциклет.

моторизация *ж.* Широко внедряване на автотранспорта.

моторизирам, -аш, *несв.* и *св.* Снабдявам с моторни средства. **моторизирам се** *страд.*

моторизиран, -а, -о, *прил.* При който е проведена моторизация. *Моторизирана артилерия.*

моторизиране, *мн.* няма, *ср.* *Отгл. същ. от* моторизирам *и от* моторизирам се.

моторист *м.* Лице, което обслужва мотор.

мотористка *ж.* Жена моторист.

моторница *ж.* Моторна лодка. *Елате да ме придружите до пристанището. Искам да по-*

питам кога тръгва моторницата за острова. Дим. Димов.

мотоциклѐт *м.* (лат.-гр.). Вид тежък велосипед, който се движи с бензинов мотор. *По цял ден пукаха припряните мотори на мотоциклетите, бучаха мощно камионните ешелони.* Вежинов. *С бумтене и пукане прелетяваха камиони, мотоциклети.* Ем. Коралов.

мотоциклѐтен, -тна, -тно, *мн.* -тни. *Прил. от* мотоциклет. *Мотоциклетна гума.*

мотоциклетѝст *м.* Лице, което кара мотоциклет.

мотоцѝкъл, -ът, -а, *мн.* -кли, *м.* Мотоциклет.

мотрѝса *ж.* (фр.). **1.** Трамвайна кола с електромотор. *В депото се строят от миналата година нови трамвайни мотриси и ремаркета.* **2.** Железопътен вагон, който се движи с помощта на дизелов мотор.

мохамеда̀нин, *мн.* мохамеда̀ни, *м.* Лице, което изповядва мохамеданска религия; мюсюлманин.

мохамеда̀нка *ж.* Жена, която изповядва мохамеданска религия; мюсюлманка.

мохамеда̀нски, -а, -о, *прил.* Който се отнася до мохамеданин и до мохамеданство; мюсюлмански. *Трябва да видим джамията Султан Селим, най-голямата забележителност в Одрин. Това е слава на мохамеданската архитектура.* Вазов. *Мохамеданско население. Мохамеданска религия.*

мохамеда̀нство, *мн.* няма, *ср.* Религия, основана през VII в. на н. е., която признава за бог Аллах, а за негов пророк Мохамед; мюсюлманство, ислям.

мочу̀р *м.* Място с плитка подпочвена вода, обрасло с трева и друга растителност; тресавище, млака. *Тук-таме се виждаха мочури с блатна растителност... и тъжна, изгоряла от слънцето тръстика.* Дим. Димов.

мочу̀рище, *мн.* -а, *ср.* Мочурливо място. *В мочурището край реката закрякаха жаби.* Дим. Димов.

мочурлѝв, -а, -о, *прил.* За местност — в който има плитка подпочвена вода. *В котловината съществуват още няколко езерца, обиколени с мочурливи полянки.* Вазов. *Стъпила съм на едно мочурливо място и потъвам.* Йовков.

мошѐник, *мн.* -ци, *м.* (рус.). Лице, което върши непочтени дела с користна цел — лъже, мами, краде; измамник. *От кооперациите, дето се строят, краде дъски, греди, тухли. Мошеник!* Йовков.

мошѐница *ж. Рядко.* Жена мошеник.

мошѐнически, -а, -о, *прил.* Който се отнася до мошеник и до мошеничество. *Мошеническа постъпка.*

мошѐничество, *мн.* -а, *ср.* Постъпка на мошеник; измамничество.

мошѐничка *ж.* Жена мошеник; мошеница.

мошѝя *ж.* (рум.). **1.** Земеделски имот с подвластни селяни в Румъния. **2.** *Прен. Разг.* Собствен имот; бащиния. *Разпореждат се с общината като с бащина мошия.* Влайков.

мощ, мощта̀, *мн.* няма, *ж. Книж.* Способност да се направи нещо; сила, могъщество. *Опасностите не ломят духа ми, а му дават нова мощ.* Вазов. *Резливото вино се влива в жилите му и произвежда чудесно действие. Той чувствува мощ, телесна и душевна мощ. Ръцете му вече не треперят, езикът се развързва.* Елин Пелин. *Гражданите са длъжни ... с всичките си действия да помагат за усилване стопанската, културната и отбранителната мощ на родината.* Конст., чл. 27. *Език свещен на моите деди, |...| разбра ли някой колко хубост, мощ | се крий в речта ти гъвкава, звънлива?* Вазов. *И все по̀ се мръщи студената нощ, | и все по-горещо дружината пее | и буря приглася с нечувана мощ.* Яворов.

мо̀щен, -щна, -щно, *мн.* -щни, *прил.* Който има мощ; силен, могъщ. *Мощна армия. Мощен противник. Мощна вълна. Мощна военна кола.* || Грамаден, внушителен, величествен. *Дълго гледа скъпото родно огнище, китните хълмове..., мощните балкански върхове Бузлуджа и Свети Никола.* А. Каралийчев. *Мощен дъб.*

мо̀щи *мн., ед.* няма, *ж. Црк.* Изсъхнало тяло на светец или част от него. *Четете и знайте,... | кой бе Иван Рилски, чиито свети мощи | с чудеса се славят до тоя ден още.* Вазов.

мо̀щно. *Нареч. от* мощен. *Гласът му зазвуча гръмко и мощно.* Ст. Загорчинов. *Добре дошле, о драги гости, | добре дошле, славянски братя! |...| Чрез общи труд, ум и сили, | сплотени мощно да се видим.* Вазов.

мо̀щност, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* **1.** *Отвл. същ. от* мощен. *В строеж са редица парни и водни електрически централи и язовири, които ..., завършени, ще утроят мощността на нашето електродобивно стопанство.* Г. Димитров. *Ние се осланяме на силата и на мощността на нашия апарат.* Елин Пелин. **2.** *Техн.* Величина, която се определя от количеството енергия, произведена от един двигател.

мо̀я. Вж. м о й.

мра, мреш, *мин. св.* мрях, *прич. мин. действ.* мрял, -а, -о, *мн.* мрѐли, *св.* Умирам. *Чу се, че в долните села... дошла чумата и хората там мрели толкоз много, че не сварвали да ги погребват.* Йовков. *Пушкалата екнат. Турците реват, | насипи налитат и падат и мрат.* Вазов. *Проклетникът проклети! Не дава счупен бан..., остави ни да мрем от глад.* Вазов. *Те бяха също като нас младежи, | досущ каквито тук сме сбрани ние, | и биха се, | и мряха във метежа.* Вапцаров.

мра̀ва *ж. Диал.* Мравка.

мра̀вешки, -а, -о, *прил.* Който се отнася до мравка.

мра̀вка *ж.* Дребно насекомо от семейството на ципокрилите, което живее на групи и се отличава с голямо трудолюбие. Formica. *Той молеше Бога да упътва краката му, за да не мачка мравките и дребните насекоми.* Елин Пелин. *Работлив като мравка.* □ **На мравката път не минава** (погов.) — за много кротък човек. **Мравки ме лазят** (нар.) — имам тръпки.

мраву̀няк, *мн.* -ци, *м.* **1.** Купчина от пръст, листа и пр., която образува надземната част на жилище на мравки. *Черно-бяло се беше изправил на един изоставен от мравките могилест мравуняк в отсамния край на поляната.* Орлин Василев. **2.** Мравките, които живеят в такова жилище. **3.** *Прен.* Голямо множество от хора в движение; гъмжило. *Той видя, че пред къщата на*

Сенебирлията се чернееше мравуняк от хора. Йовков.

мра̀вчен, -а, -о, *прил.* В съчет. **мравчена киселина** (хим.) — безцветна течност с остър дъх и парливо въздействие на кожата.

мра̀вчи, -а, -о. *Прил. от* мравка. *Мравчи яйца.*

мраз, мразът, мраза, *мн.* мразовѐ, *м.* Силен студ, с много ниска температура на въздуха. *Взе да пада здрач. Засилва се още повече острият мраз, който безмилостно щипе и пари.* Влайков. *Човекът, който | влезе в бой | с мъглите, | с северния мраз, | ти спомняш ли си кой | бе той?* Вапцаров. *Цяла година вече кръстосва Родопите, зиме и лете, гладен, гонен, без сън, на студ и мраз.* Ив. Хаджимарчев.

мра̀зен, -зна, -зно, *мн.* -зни, *прил. Рядко.* Мразовит. *Мразна зимна вечер. Върла хала вие.* П. П. Славейков. *Но мразната есенна вечер отвява | безшумно съна им.* Лилиев.

мразови̇т, -а, -о, *прил.* Който е много студен, който носи мраз. *Мразовит вятър духаше нощя от балкана и вкочанясваше бранителите във влажните им окопи.* Вазов. *Мразовита нощ.*

мразоустойчи̇в, -а, -о, *прил.* За растение — който е устойчив на силен студ. *Мразоустойчиви култури.*

мразоустойчи̇вост, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* мразоустойчив.

мра̀зя, -иш, *мин. св.* мра̀зих, *несв.* Изпитвам омраза; ненавиждам. *Противоп.* обичам. *Но туй щат братя да видят | и кога, майко, пораснат, | като брата си ще станат: | силно да любят и мразят.* Ботев. *Мразя всяко ограничение на свободата.* Влайков. *Да знаеш ти живота как обичам! | и колко мразя | празните химери.* Вапцаров. **мразя се** *взаим. Селяните от двете села се мразеха и гледаха един на друг като на неприятели.* Йовков.

мрак, мра̀кът, мра̀ка, *мн.* няма, *м.* 1. Отсъствие, нямане на светлина; тъмнина. *Често погледът на момъка забелязваше в тъмнината облика на купове дървета . . . , добили в мрака очертанията на безформени великани.* Вазов. *Нощем излизаше неукротим вятър и с бесен вой се бореше с мрака из пустите селски улички.* Елин Пелин. *Втренчи очи през отворената врата, но там беше мрак и нищо не се виждаше.* А. Каралийчев. || *Обр. Надеждо, фар във мрачния живот! | . . . | Огрявай в мрак и в буря моя ход.* Вазов. 2. *Прен.* Страдание и робство. *Ще дойде край на твоята голгота, | на робството, оковите и мрака.* Вапцаров. *Той мълвеше преди сто и двайсет годин | тоз див светогорец, за рая негоден, | и хвърляше тайно през мрака тогаз | най-първата искра в народната свяст.* Вазов.

мракобѐсие, *мн.* няма, *ср.* Проява, схващания на мракобесник.

мракобѐсник, *мн.* -ци, *м.* (рус.). Враг на прогреса, културата, просвещението, науката; реакционер. *Ще говоря винаги и високо ще изобличавам позорните и престъпни деяния на тия мракобесници.* Влайков.

мракобѐснически, -а, -о. *Прил. от* мракобесник. *Мракобесническа власт. Мракобеснически режим.*

мракобѐсничество, *мн.* няма, *ср.* Мракобесие.

мра̀мор *м.* (гр.). 1. Камък, разновидност на варовика, който добре се шлифова и се употребя като ценен материал в скулптурата и архитектурата. *Той стоеше пред стълбата — висока стълба от бял мрамор с розови жилки.* Смирненски. 2. *Рядко.* Предмет, направен от такъв камък.

мра̀морен, -рна, -рно, *мн.* -рни, *прил.* 1. Който е направен или се състои от мрамор. *Жената поведе гостите нагоре по мраморните стъпала.* А. Каралийчев. *Мраморна колона. Мраморна плоча. Мраморни скали.* 2. *Прен.* Бял като мрамор или гладък като изваян от мрамор. *Мраморно чело. Мраморни плещи.*

мрача̀, -йш, *мин. св.* -йх, *несв.* 1. *Рядко.* Правя нещо да стане мрачно, тъмно; помрачавам. *И мъгла небе мрачи.* Вазов. || *Обр. Чувство едно тайно душа ми мрачеше.* Вазов. *Ту искра сърце ми озарява, | ту мрачи го мътен дим.* Дебелянов. 2. *Безл.* Стъмва се. *Ден привършва, ей взе да мрачи.* К. Христов.

мрачева̀ *ж. Рядко.* Мрак, тъмнина. *Как не й омръзна да се разхожда всяка вечер в градината по мрачевата.* Йовков.

мра̀чен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* 1. Който е изпълнен с мрак. *Стаята беше мрачна, тясна, с нисък таван.* Дим. Талев. *Тясна дъсчена стълба водеше в дълъг и мрачен коридор.* А. Гуляшки. || Тъмен. *Върху бялата земя още по-мрачно и по-тъмно изглежда ниското куршумено небе.* Йовков. *По небето тежко и бавно лазеха и се разпокъсваха дебели, дрипави, влажни и мрачни зимни облаци.* Елин Пелин. 2. *Прен.* Намръщен, навъсен. *На другия ден той се яви в работилницата мрачен и невесел.* Елин Пелин. *Тъй говореха суровите и мрачни хайдути, чиито корави сърца дори бяха трогнати.* Йовков. 3. *Прен.* Който навява тъга, скръб. *Думите на водача ми произведоха мрачно впечатление.* Вазов. 4. Който изразява тъга, скръб. *По мрачното му лице играеха дълбоки бръчки.* Елин Пелин. || Който изразява злоба, отчаяние, безнадеждност (обикн. за поглед). *В дълбочината на хлътналия му поглед светеше мрачен, зловещ пламък.* Вазов. *В тъги в неволи младост минува, | кръвта се ядно в жили вълнува, | погледът мрачен, умът не види | добро ли зло ли насреща иде.* Ботев. 5. *Прен.* Мъчителен, тежък, непоносим. *Подир толкоз мрачни и ужасни | дни на робство и на теглила | пак изгряват за нас денье ясни.* П. Р. Славейков. *Мрачна история.*

мрачина̀ *ж.* Тъмнина, мрак. *Нощната мрачина се разстилаше въз тишината на заспалия град.* Вазов. *Снежинки ръсеха в мрачината, небето се бе прихлупило и нищо не се виждаше.* Кр. Григоров.

мра̀чно *нареч.* 1. Тъмно. *Тъмно и мрачно навсякъде.* Вазов. *Петрински натисна бутона на лампата и зеленият абажур потъмня. В стаята стана мрачно.* А. Гуляшки. 2. *Прен.* Намръщено, навъсено. *Старецът го изгледа мрачно.* Вазов. *Повечето мълчат или рядко се обаждат, унесени и мрачно замислени.* Йовков. 3. *Прен.* Неприветливо, неприятно, безрадостно. *И в къщи става нерадостно, става мрачно, студено.* Влайков. *Как мрачно се очертаваше сега пред мене това бъдеще със своите неволи и страдания.* Величков.

мра̀чност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* мрачен.

мрѐжа *ж.* **1.** Приспособление за ловене на риба, направено от преплетени и скрепени с възли на еднакво разстояние конци, въжета и др. *Чак тогава забеляза полуразрушения яз, колибата, върху която съхнеха рибарски мрежи.* Ст. Загорчинов. **2.** Предмет, изработен по същия начин от конци, канап, тел и под. *Майката се връщаше от пазар, а зад нея вървеше момичето с мрежата за покупки.* Дим. Димов. *Мрежа за прозорец. Мрежа за коса.* || *Обр.* *Заваляв сняг. Гъста бяла мрежа се спуща от тъмното небе.* Йовков. *Тънката и бистра вода бързаше по камъчетата, плетеше ситна мрежа и ромонеше.* К. Петканов. *Виждаха се безлюдните улици и жълтите къщички с червени покриви под мрежата на безлистните дървета.* Йовков *Когато се усмихваше, около очите му се появяваше мрежа от ситни бръчици.* Дим. Димов. **3.** Система от пътища, железопътни и др. линии. *Железопътна мрежа. Електрическа мрежа. Напоителна мрежа. Шосейна мрежа.* **4.** Система от еднородни учреждения, организации, установени на разни места в страната. *Мрежа от училища. Търговска мрежа. Мрежа от низови организации.* □ **Плета мрежите си** — правя интриги с користна цел. **Телена мрежа** (воен.) — ограда от преплетен бодлив тел за защита на военен обект. *Всичко е разорано. Трупове пред окопите ..., трупове в телените мрежи, увиснали и разкъсани.* Смирненски.

мрѐжа, -иш, *мин. св.* мрѐжѝх, *несв.* Зашивам дупка на тъкан, като я запълвам с кръстосани във вид на гъста мрежа конци; замрежвам. *Мрежа чорапи.* || *Прен.* Не давам възможност да се вижда ясно.*Течеха сълзите му, а той гледаше града. Така през кристалната влага, която мрежеше неговите зеници, Търново му се показа като видение.* Ст. Загорчинов. **мрежа се** *страд.*

мрѐжа се, -иш се, *мин. св.* мрѐжѝх се, *несв., сред.* Само 3 *л.* За поглед, очи — започвам да виждам неясно, замъглено. *Мрежи ми се погледът. Мрежат ми се очите.*

мрѐжене, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* мрежа *и от* мрежа се.

мрѐжест, -а, -о, *прил.* Който има вид на мрежа. *Мрежеста тъкан. Мрежеста ципа.*

мрежокрѝл, -а, -о, *прил.* Чиито крила приличат на мрежа.

мренѐ, *мн.* няма, *ср. Нар. Отгл. същ. от* мра. *То нейното мрене, невясто, бе за чудо. Без болест и без мъка свърши.* Влайков.

мръвка *ж.* Късче месо. *Ние повече гювеч си правим: нарежи мръвки, хвърли лъжица масло, па хай на фурната.* Вазов. *Случваше се, когато държеше касапница, да дойде в дюкяна му някоя бедна женица. — Дай ми една мръвка да облажа дечицата си!* А. Гуляшки.

мръдвам, -аш, *несв.*; **мръдна,** -еш, *мин. св.* мръднах, *св.* **1.** Мърдам веднаж или няколко пъти по веднаж. *Тая навалица от турци ... остана няма и неподвижна. Никой не мръдна.* Величков. *И стоеше тя тъй, като прикована, без да мръдне.* Ц. Церковски. *По лицето му не мръдваше нито един мускул.* Караславов. *Клоните на върбата при дядовия Славчов кукуруз не мръдваха.* Влайков. **2.** *Разг.* Тръгвам, потеглям, отивам някъде за малко. *Ти постой до машината! Аз ще мръдна до пътя да разузная кое-що.* А. Гуляшки. *Каквото и да правим, накъдето и да мръднем, научаваше се за всичко като по телеграф.* Йовков. **3.** Променям положението на нещо, като го раздвижвам. *И стана чудо: мина малък пламък, | детето мръдна устни загорели | и промълви полека: — хлебец, мамо!* Багряна. *Не можеше да мръдне и лявата си ръка! И тя бе навехната.* Вазов. || *Разг.* Променям мястото на нещо, като го отмествам. *Мръдни си стола, за да мога да мина.* **мръдвам се, мръдна се** *страд.* и *сред.* *Той, дето никога не беше се мръдвал от хана, къде е отишъл?* Йовков. □ **Не мръдвам пръста си за нещо** (разг.) — не полагам никакви усилия, за да свърша определена работа. **Той е мръднал** (разг.) — полудял е, не е на себе си.

мръдване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* мръдвам *и от* мръдвам се.

мръждене, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* мръждя *и от* мръждя се.

мръжделѝв, -а, -о, *прил. Остар.* Намръщен.

мръждя, -иш, *мин. св.* мръждѝх, *несв. Диал.* Мръщя. *Мръждя чело.* **мръждя се** *сред.*

мързла *ж. Разг.* Мързелива жена.

мързльо, *мн.* -вци, *м. Разг.* Мързелив мъж; ленивец.

мръзна, -еш, *мин. св.* мръзнах, *несв.* **1.** Изпитвам силен студ, студено ми е много; студувам. *Той отметна ямурлука си и покри добичето. — Гост ми си, не искам да мръзнеш!* Елин Пелин. *Зиме Доне Козицата ... по цели нощи мръзнеше да чака лисици край селото.* Елин Пелин. **2.** *Диал.* Замръзвам, измръзвам. *Братаница е място тихо... Никога дръвчетата не мръзнат.* А. Каралийчев.

мръзнене, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* мръзна.

мръквам. Само 3 *л. ед.* **мръква,** *несв.*; **мръкне,** *мин. св.* мръкна, *св., безл.* Мръква се. *Време дъждовно и мъгливо. Не се вижда кога съмва, кога мръква, и затова нощите им се струват дълги и тежки.* Елин Пелин. *Скрий се в гората, стой до вечерта. Като мръкне, ще те намеря — на, тука пак.* Вазов.

мръквам се. Само 3 *л. ед.* **мръква се,** *несв.*; **мръкне се,** *мин. св.* мръкна се, *св., сред., безл.* Настъпва вечер, стъмва се. *Мръкваше се, в долищата се спускаше синкавата мъгла, по баирите лазеха дълги сенки.* Йовков. *Мръкна се. Гъстият листак на овошките потъмня, поляните и нивите вече не се виждаха.* Йовков.

мръкване, *мн.* няма, *ср.* Времето, когато се мръква. *Стефан ходи до мръкване и, когато вече не виждаше нищо друго пред себе си, освен черен мрак, върна се във воденицата.* Йовков. *На мръкване към Люлюково се зададоха нови войски.* Йовков.

мръкна. Вж. м р ъ к в а м.

мръкна се. Вж. м р ъ к в а м с е.

мръкнало, *мн.* няма, *ср. Нар.* Времето след настъпване на вечерта, когато се стъмни. *Той беше веселяк по нрав ... и можеше да разказва приказки от мръкнало до първи петли.* А. Гуляшки. *Цял ден лежаха те в близката околност на Ягодово и на мръкнало отвлякоха кравата.* Ив. Хаджимарчев.

мрън *междум.* За наподобяване на мрънкане. *Напили се и двамата и дошли да служат на втора пасха. „Мрън, мрън, мрън" — казва единът.* Каравелов.

мрънкам, -аш, *несв.* **1.** Говоря или пея неясно, неразбрано. *И подкара нещо като песен. Отец Игнатий дълго време мрънка това.* Елин Пелин. **2.** Мърморя против някого, оплаквам се от някого. *В началото му устройваха клопки, за да го изложат пред гражданите, мрънкаха против него из целия град.* Дим. Талев. **3.** За котка — мъркам. *Близу до огъня се бе свила котката и тихо мрънкаше със затворени очи.* Дим. Талев.

мрънкане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* мрънкам.

мръсен, -сна, -сно, *мн.* -сни, *прил.* **1.** По който има мръсотия, нечистотия; нечист, изцапан. *Станчо погледна оръфаните мръсни ръкави на ризата си и въздъхна дълбоко.* Елин Пелин. *Но това е друга стая — широка и мръсна — върху масата има чаши с недопито вино, валят се намокрени угарки сред остатъци от хляб и салам.* А. Гуляшки. *Мръсна риза. Мръсни чинии.* **2.** *Прен.* Който предизвиква възмущение, отвращение с неморални действия, постъпки. *Воденичарят разбра още от пръв път мръсното намерение, което скриваше тая плиткоскроена измама.* Вазов. *Мръсна работа.* || Неприличен, непристоен. *Тя не позволяваше в кръчмата кавги и мръсни приказки и къдеше пияниците.* Елин Пелин. *Кръвник те тук изглежда | ... и мръсни думи срежда.* Елин Пелин. **3.** *Прен. Разг.* Тежък, мъчителен, опасен. *Как мислиш, | ще ли победиш, | навъсен, мръсен, | зъл живот?* Вапцаров. *Той ще продължава да се мъчи тук, да се гърчи в спазмите на мръсната болест и дали ще оздравее... то е още въпрос.* Л. Стоянов. **4.** *Диал.* Блажен.

мръсник, *мн.* -ци, *м. Укор.* Морално паднал, безнравствен, долен човек. *Тия хора не се срамуват като лъжат! Мръсници!* Вазов.

мръсница *ж. Укор.* Морално паднала, безнравствена, долна жена.

мръсно. *Нареч. от* мръсен. *Гледаш си къщата хубавичко, и децата ти подредени..., а у нас — разхвърлено, мръсно.* Чудомир.

мръсота *ж. Рядко.* Мръсотия. *Кажи ми, я попитал той, от свяс ли си лишена? | Да киснеш в мръсота и да се цапаш кой те кара?* Михайловски.

мръсотия *ж.* **1.** Само *ед.* Отсъствие на чистота, нечистотия. *С тая пачавра ли миеш чашите, а после правиш кафе? Ти ще измориш хората. Да прегледаме ли и тука? Страшна мръсотия навсякъде.* Йовков. *Но в хотела, където намерих стая, беше такава мръсотия, че предпочетох да тръгна пеш от гарата, отколкото да спя там.* Ем. Станев. **2.** Нещо нечисто. *Не виждаш ли, че това е един обикновен некаптиран извор с лоша варовита вода, пълна с мръсотии и нечистотии от такива като тебе?* Караславов. *Нещо плъзгаво пълзи по тялото ми, някаква мръсотия, помия.* Л. Стоянов. **3.** *Прен. Разг.* Нещо, което предизвиква отвращение; гадост, подлост. *Техните вонещи уста изригват какви ли не мръсотии.* В. Коларов. *От теб всякакви мръсотии могат да се очакват.* А. Гуляшки.

мрътвец *м.* Мъртвец.

мрътвешки, -а, -о, *прил.* Мъртвешки.

мрътвило, *мн.* няма, *ср.* Мъртвило.

мръщене, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* мръщя *и от* мръщя се.

мръщя, -иш, *мин. св.* мръщих, *несв.* Правя гримаса за изразяване на недоволство, главно като набръчквам челото си, веждите си. *Лейтенантът закрачи от единия край на каютата до другия, приказваше си нещо сам и мръщеше чело.* Д. Добревски. *Стомахът ми... е отвикнал от такива работи, — отговори той, като клатеше глава и мръщеше лице.* Елин Пелин.

мръщя се, -иш се, *мин. св.* мръщих се, *несв., сред.* Изразявам недоволство, главно като бърча чело, лице и под. *Мръщят се, поглеждат криво | селяните Цека.* Вазов.

мряна, *мн.* мрени, *ж.* Вид речна риба. Barbus barbus. *Ловяха мряна и пъстърва риба в реката.* Вазов. *На лице беше само пълната му кошничка, от която нерядко се подаваха разперените опашки на едри кленове и мрени.* Д. Калфов.

мрянка, *мн.* мренки, *ж.* Мряна.

му. **1.** Вж. т о й *и* т о. **2.** Като *частица.* **I.** С глаголи: а) За изразяване на пренебрежение по отношение на това, което става или ще става. *Засмя се и, без да му мисли много, полетя с дружината си право към шарампола.* Йовков. *Не мога да разбера какво си се загрижил за бързия влак. Има там кой да му мисли.* А. Каралийчев. *Наистина Първан позадължня малко, но кой му гледа такива дребни работи.* Ал. Константинов. б) За засилване смисъла — в изрази като: *Да му опустее! Да му се не види!* в) За засилване смисъла — при увещаване. *Хвани се на хорото, земляк! Не му мисли!* Йовков. г) При закана. *Ана, мисли му! — закани ѝ се той с пръст. — Който пилее по вятъра народна пара, на съд отива.* А. Гуляшки. *Ако още веднаж ме оставиш тъй, та да ходя да те търся, да му мислиш!* Йовков. **II.** С други части на речта: 1) При членувани съществителни имена с неодобрително значение. *Хай човекът му с човек! Къде е отишъл?* Л. Стоянов. *Брей, диването му недно! — прекъсна го старецът — каква беля, господин поручик?* Хар. Русев. *Господ да го порази, изедник с изедника му! — проклинаше го бабичката.* Караславов. 2) При членуваното прилагателно *пустият:* а) За изразяване на задоволство, радост. *Но каква величава, каква живописна, каква хубава е пустата му Искърска клисура!* Вазов. б) За израз на неодобрение. *Пустият му човек, какво направи!*

муден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* Който се движи, действува или се извършва много бавно; бавен. *Ядосваше се той не защото ратаят беше муден, но защото му се струваше, че тази мудност е престорена.* Караславов. *Селянинът мушеше с остена воловете, за да ободри мудния им ход.* Вазов.

мудно. *Нареч. от* муден; бавно. *Навън тъмнееше вече, а хората някак мудно се влачеха.* Кр. Григоров.

мудност, -тта, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* муден.

мужик, *мн.* -ци, *м.* (рус.). *Остар.* Руски селянин. *Тежък и безрадостен бил животът на руските мужици при условията на царската власт и кулашко-помещическото робство.* Отеч. фронт, 1950 г. *Там, където | нявга мужикът | с първобитно | рало | оре, | днес колхозната | радост блика | и гърми | буен тракторен марш.* Хр. Радевски.

му̀за *ж.* (гр.). 1. В гръцката митология — една от деветте богини, покровителки на изкуствата и науката, които са вдъхновявали за творчество жреците на изкуството и науката. *Мелпомена е муза на драматическото изкуство.* 2. *Прен. Остар.* Източник на поетическо вдъхновение, който се е олицетворявал обикн. в образа на жена. *На мойта Муза ликът вдъхновен / навред дружи ме, скръбен ил засмен, — / тя песни сладки тихо ми шепти.* Вазов.

музѐен, -ѐйна, -ѐйно, *мн.* -ѐйни. *Прил. от* музей. *Музейно дело. Музейна вещ.*

музѐй, -ѐят, -ѐя, *мн.* -ѐи, *м.* (гр.). 1. Учреждение, което има за задача да събира, пази и излага ценни исторически паметници, произведения на изкуството, естественонаучни сбирки и др. под. *Читалището притежаваше множество римски предмети, турски ръкописи и документи от Възраждането. Всичко това заслужаваше да се подреди в музей.* Дим. Димов. *Къщата, в която е живял Вазов, сега е музей. Археологически музей. Етнографски музей. Природонаучен музей.* 2. Сграда, в която се помещава такова учреждение.

му̀зика *ж.* (гр.). 1. Само *ед.* Тоново изкуство, което изразява преживявания, настроения и идеи чрез хармонични съчетания от звукове. *Нашата младеж е голям резервоар, от който народната култура ще може да черпи нови талантливи сили в областта на художеството, театъра, операта, музиката.* Г. Димитров. *Симфонична музика. Оперна музика. Танцова музика.* 2. Само *ед.* Произведение на това изкуство. *Маестро Атанасов е написал музиката на операта „Гергана".* 3. Само *ед. Разг.* Изпълнение на музикално произведение. *Додето се разхождах насам-нататък и събирах мислите си, през стените се чу музиката на „Травиата".* Вазов. 4. Оркестър от духови инструменти. *Като направим сватбата, ще вземем музиката от града. Да загърми оная банда, ти полето да се цепи.* Йовков. 5. Само *ед.* Съчетание или редуване на звукове, които са приятни за ухото; мелодия. *Пушкин и Лермонтов са ми откривали тайната на стихотворството, давали ми са уроци по музиката на речта.* Вазов. *Ние пръв път слушахме руски стихове. Тяхната музика омайваше слуха ми и сърцето ми.* Вазов. ◻ **Вокална музика** — музика, която се изпълнява от хор или от отделни певци. **Инструментална музика** — музика, която се изпълнява с музикални инструменти.

музика̀лен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* 1. Който е предназначен за музика. *Музикална академия. Музикален институт.* ‖ В който се изпълнява музика. *Музикален театър. Музикален салон.* ‖ С който се изпълняват произведения на музиката. *Музикален инструмент.* ‖ При който се изпълняват произведения на музиката. *Музикална вечер.* ‖ Който обслужва лица, които се занимават с музика. *Музикален магазин. Музикално издателство.* 2. Който се отнася до създаването на музика. *Музикален творец. Музикално творчество.* ‖ Който се занимава с музика. *Музикален педагог. Музикален критик. Музикални среди.* ‖ Който разбира и цени музиката. *Музикална публика.* 3. Който притежава способност точно да възприема, чувствува или възпроизвежда музика. *Аз сам мисля, че докторът не е твърде музикален.* Йовков. *Музикално ухо. Музикално дете.* 4. Който звучи приятно; мелодичен. *Той никога не бе подозирал, че българският език е тъй музикален.* Вазов. *Музикален стих.*

музика̀лно. *Нареч. от* музикален. *От шестте постановки, с които театърът се представи у нас, пет са музикално оформени.* А. Иванов.

музика̀лност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* музикален. *Иван Вазов допринесе много за изразителността, силата, гъвкавостта, музикалността на българския език.*

музика̀нт *м.* Лице, което се занимава с изпълнение на музикални произведения. *Може би той сам е свирил някога на цигулка и е вярвал, че ще стане музикант.* Св. Минков. ‖ Лице, което по професия свири на някакъв музикален инструмент. *На чело идеха музикантите, подир тях се протакаше една дълга и гъста колона от сватбари.* Вазов.

музика̀нтка *ж.* Жена музикант.

музика̀нтски, -а, -о. *Прил. от* музикант.

музиколо̀г, *мн.* -зи, *м.* Специалист по теорията на музиката. *Нашите учени, писатели, ... музиколози и художници се включват все подейно в борбата за мир.* Раб. дело, 1950 г.

мукава̀ *ж.* (араб.). Дебел груб картон. *По стените висеха големи табла от мукава с мъдри назидателни надписи.* Вазов.

мукавѐн, -а, -о, *прил.* 1. Който е направен от мукава. *Документите бяха поставени в цилиндрична мукавена кутия, облепена с тъмнозелено платно.* Дим. Димов. 2. Който е предназначен за производство на мукава. *Мукавена индустрия. Мукавена фабрика.*

му̀кам, -аш, *несв.* 1. Муча. *Съща нощ е ден без светлина. / Мукат гладни крави, псета вият.* Ракитин. 2. *Прен.* Издавам проточени звукове, прилични на мучене. *Хаджи Генчо държал корема си и с двете ръце и говорил или, по-правилно да кажа, мукал своето любимо хъ-хъ-хъ.* Каравелов.

му̀кане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* мукам. *Чуваше се из махалата нейде само лай на кучета и мукане на крави.* Влайков. *Чу се изново един звук непонятен, едно грозно и глухо мукане.* Вазов.

му̀квам, -аш, *несв.*; **му̀кна,** -еш, *мин. св.* му̀кна̀х, *св.* Мукам изведнаж или на прекъсвания.

му̀кване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* муквам.

му̀кна. Вж. м у к в а м.

мула̀т *м.* (исп.). Потомък на родители от бялата и черната раса. *Той беше млад и хубав мулат и същинското му име беше Шевкет.* Йовков.

мула̀тка *ж.* Жена мулат.

мула̀тски, -а, -о. *Прил. от* мулат.

му̀ле, *мн.* -та, *ср.* (лат.). 1. Домашно животно, мелез, получен от кръстосването на магарица с конски жребец. *Еднаж две мулета покрай една ливада / тръшлив пасеха бурен.* Михайловски. *Аз излизах из разрушения и печален Сопот, възседнал върху здравото муле на Рачо Чобана.* Вазов. 2. *Прен. Укор.* Глупак.

мулета̀р, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* Човек, който кара мулета.

мулета̀рски, -а, -о. *Прил. от* мулетар.

му̀лешки, -а, -о. *Прил. от* муле. *Мулешка издръжливост.*

му̀мия *ж.* (араб.). 1. В древния Египет — труп, запазен чрез балсамиране. *Иди в някой музей и поразгледай някоя египетска мумия.* Смирненски. 2. *Прен.* Слаб, мършав човек. *Цигуларят..., висок и сух като египетска мумия, изпълнява, между другото, ролята на диригент.* Л. Стоянов.

мундѝр *м.* (нем.). Униформена военна дреха. *Черните фуражки и черни мундири показваха, че войниците са румънци.* Йовков. *Блестяха доста офицерски мундири.* Вазов.

му̀ндщук, *мн.* -ци, *м.* (нем.). 1. Част от духов музикален инструмент, която при свирене се слага в устата или се допира до устните. *Мундщук на кларне. Мундщук на флигорна.* 2 Част от обвивка на цигари, направена от тънък картон, която се захапва при пушене. 3. Металическа част на юзда, която се поставя в устата на коня. *Всичките му усилия да спре коня пропаднаха напразно, макар да му се струваше, че разкъсва устата му с мундщука.* Вежинов.

мунициѝонен, -нна, -нно, *мн.* -нни. *Прил. от* муниции. *Мунционен склад.*

мунѝции *мн., ед.* няма, *ж.* (лат.). Бойни припаси. *Само камионите бучеха все още по жълтия път и возеха към позициите муниции и храна.* Вежинов. *Наблизу са наредени топове, ракли, кола, ковачници, високи камари с муниции.* Йовков.

му̀ра[1] *ж. Бот.* Вид планински бор. Pinus peuce *и* Pinus leucodermis.

му̀ра[2] *ж. Диал.* Четвърти дял от стомаха на преживно животно; сирище, шарден.

мурафѐт *м.* (араб.). *Разг.* Майсторство, умение. *Не е мурафет да хванеш някого, а да го удържиш.* Каравелов.

му̀ргав, -а, -о, *прил.* За цвят на кожата на лицето или тялото — възтъмен. *Усмивката избяга от сухото му, младо, мургаво циганско лице.* Елин Пелин. *Лицето на Рангела, колкото беше мургаво, още повече почерня.* Кр. Григоров.

мургавина̀, *мн.* няма, *ж.* Мургав, възтъмен цвят на лицето или на кожата. *Устни сочни, сладострастни, кожа с мургавина нежна, като на италианките.* Вазов.

мусака̀ *ж.* (тур.). Вид ястие обикн. от кълцано месо и зеленчук. *Мусака с картофи.*

муса̀ндра *ж.* (араб.). *Нар.* Къщен долап, бюфет.

муселѝн *м.* (фр.). Вид тънка материя за дамско облекло.

му̀сене, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* муся се.

муска̀ *ж.* (араб.). Предмет с написана на него благословия, който се носи на шията от суеверни хора, за да ги предпазва от нещастие; талисман, амулет. *Ти ми каза, че болните ги лекуват с муски.* Вазов. *Нашите бюлетини ще ги сгъваме като муски.* Ал. Константинов.

муска̀л *м.* (араб.). Стъкълце за розово масло. || Такова стъкълце с розово масло.

му̀скул *м.* (лат.). *Анат.* Месеста част в тялото на живо същество, съставена от еластични тъкани. *Колко хубаво нещо е да върши човек физическа работа, да разкършва своите мускули.* Влайков. *Показа ни гимнастическата зала, в която видяхме машини и приспособления ..., ползуването на които не оставя нераздвижен ни един мускул на тялото.* Ал. Константинов. *По лицето на дяда Недка не трепваше нито един мускул.* Йовков.

мускулату̀ра, *мн.* няма, *ж.* (лат.). Съвкупност от мускулите на тялото или на отделен орган. *Само ръцете му, хубаво излени, дълги..., особено се препоръчваха с удивително развита мускулатура.* Вазов.

му̀скулен, -лна, -лно, *мн.* -лни. *Прил. от* мускул. *Мускулна сила. Мускулни спазми. Мускулен ревматизъм.* □ **Мускулна инжекция** — инжекция, която се вкарва в мускул на тялото.

му̀скулест, -а, -о, *прил.* Който е с добре развити мускули. *Ръцете му, здрави и мускулести, бяха почернели от слънце.* Вазов. *Немтур беше нисък, мускулест мъж.* Дим. Талев.

муста̀к, *мн.* -ци *и* (остар.) -ки, *м.* (гр.). 1. Космите над горната устна на мъж. *Под голямото дърво на сянка седи някакъв юнак в селски дрехи, охранен, червендалест, със засукани мустаци.* Йовков. *А между горната устна и носа беше прилепил едни огромни черни мустаци.* Вазов. *Македонски си сучеше гневно мустаците.* Вазов. 2. Твърди дълги косми по горната устна на някои животни. *Мустаци на котка.* 3. Пипала около устата на риба, рак и др. □ **Смея се под мустак** — усмихвам се едва забележимо. *Дядо Гено не харесваше нещо, настояваше да се направи инак, но, като виждаше, че всеки работи както си знае и само се подсмива под мустак, кипваше.* Йовков.

мустака̀т, -а, -о, *прил.* Който има мустаци, обикн. големи. *Над оградата се показа мустакатото лице на Койно.* Хар. Русев.

муста̀чки *мн., ед.* няма, *м.* 1. *Умал. от* мустаци. *На вратата се показа генералът с широка усмивка между засуканите мустачки и късата черна брадичка.* Хар. Русев. 2. Тънки израстъци на някои растения. *Растението* (лозата) *протягаше към слънцето своите сочни ластари и вити мустачки.* Ст. Загорчинов.

му̀ся се, -иш се, *мин. св.* му̀сих се, *несв., сред.* 1. Придавам суров, сърдит вид на лицето си; мръщя се, въся се. *Той се сърдеше на най-малката невярност в разказа на другаря си, викаше и гневно се мусеше.* Вазов. 2. *Прен.* Заоблачавам се. *Небето се муси, ще вали.*

мутафчѝйски, -а, -о. *Прил. от* мутафчия.

мутафчѝйство, *мн.* няма, *ср. Остар.* Занаят и поминък на мутафчия.

мутафчѝя, -та, *мн.* -йи, *м.* (перс.). Човек, който изработва изделия от козина.

мутва̀к, *мн.* -ци, *м.* (араб.). *Остар.* Кухня. *После лелята се разшава, разпухтя, трябвало да погледне в мутвака гозбата за обед.* Дим. Талев.

мутолѐвя, -иш, *мин. св.* мутолѐвих, *несв.* Мотолевя.

му̀тра *ж.* (нгр.). *Разг.* Грозно, неприятно лице, физиономия. *По двесте души на ден ходят при министра, та туй му е работата — твоята мутра да помни.* Чудомир. □ **Правя мутра** (разг.) — правя гримаси.

мууу *междум.* За наподобяване глас на крава, вол.

му̀фа *ж.* (нем.). *Техн.* Къса метална цилиндрична машинна част, която съединява тръби.

му̀фта, *мн.* няма, *ж.* (перс.). *Разг.* **1.** Кьораво. *Търси муфта.* **2.** Като *нареч.* — даром, безплатно; кьораво.

му̀фтаджия, -та, *мн.* -ии, *м. Разг.* Човек, който търси да получи нещо муфта.

муха̀ *ж.* **1.** Дребно двукрило насекомо, твърде разпространено из жилищата. Musca domestica. *Стана тъй тихо, че, дето се казва, муха да бръмне, ще се чуе.* Йовков. *Около главата му бръмчаха рояк мухи.* Елин Пелин. **2.** Название на всяко едно от голям брой насекоми от семейство двукрили. Musca. *Една голяма зелена муха само се завъртва около главата му.* Чудомир. *Калъчев разправяше за едни мухи, що изсушават сега рилските борови гори.* Вазов. **3.** Овад. *Но като напече слънцето, като взе да се чува мухата, от която щръклее добитъкът, работата стана тежка.* Йовков. **4.** *Диал.* Пчела. *По ръцете и по шията му имаше пчели... — Не махай с ръце, че, ако разсърдиш мухите, ще ни надупчат като решето.* Йовков. □ **Вижда ми се като муха** — вижда ми се съвсем дребно, нищожно. **Влязла му муха в главата** — вгълпила му се някаква мисъл, идея. **Лапам мухи** — бездействувам. **Мрат като мухи** — мрат в голям брой. **Пускам муха на някого** — внушавам някому нещо, което го заинтригува; подстрекавам.

му̀хам, -аш, *несв. Разг.* Муша, бода. *До него Скорлека левентски е плещи | извърнал, муха щик, и муха и повтаря.* П. П. Славейков. **мухам се** *възвр.*, *страд.* и *взаим.*

му̀хам се, -аш се, *несв.*, *сред.* Мушкам се, пъхам се.

му̀хане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* мухам *и от* мухам се.

му̀хвам, -аш, *несв.*; **му̀хна,** -еш, *мин. св.* му̀хна̀х, *св.* Мушвам. *Мухна го с щика. Мухна си ръцете в джоба.* **мухвам се, мухна се** *страд.*

му̀хвам се, -аш се, *несв.*; **му̀хна се,** -еш се, *мин. св.* му̀хна̀х се, *св.*, *сред.* Мушвам се. *Просвири и се мухна | граната в срещний ров — и пак оттам избухна | с рев, плам изригнала, и плам и дим и пръст.* П. П. Славейков.

му̀хване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* мухвам *и от* мухвам се.

му̀хла *ж. Пренебр.* Възглупава, безинтересна жена.

му̀хльо, *мн.* -вци, *м. Пренебр.* Възглупав, безинтересен, жалък мъж. *Стори му се глупаво да се бои от някакви си мухльовци, които утре нямаше какво да ядат.* Дим. Димов.

мухля̀сам. Вж. мухлясвам.

мухля̀свам, -аш, *несв.*; **мухля̀сам,** -аш, *св.* **1.** Покривам се с мухъл. *Ако не са хладилниците, продуктите бързо биха мухлясали.* Г. Белев. **2.** *Прен.* Затъпявам поради бездействие. *Твойта мисъл жива в лен да не мухлясва, | творческият пламък в ней да не угасва.* Вазов. *Мухлясъл мозък.*

мухля̀сване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* мухлясвам.

му̀хна. Вж. мухвам.

му̀хна се. Вж. мухвам се.

мухоло̀вка *ж.* Приспособление за ловене на мухи.

мухомо̀рка *ж. Бот.* Название на всяка една измежду няколко вида отровни гъби. Amanita.

му̀хъл, -ът, -а, *мн.* няма, *м.* **1.** Малки гъбички по разлагащи се органични вещества; плесен. *В помещението беше тъмно и влажно, миришеше на мухъл и пръст.* Дим. Ангелов. **2.** *Прен.* Нещо застояло, остаряло. *Владика, поп... туй не е зле, | обаче имам аз криле, | та как ще мога да лежа | сред мързел, мухъл и лъжа.* Смирненски.

муцу̀на *ж.* **1.** Предната издадена част от лицето на животно. *Припечеше ли юлското слънце, овцете се събираха на купчина, забождаха ниско муцуни и не мърдаха от място.* Кр. Григоров. **2.** *Прен. Пренебр.* Некрасиво, безобразно, с груби черти лице. *Вратата се отварят и на прага се показва Гуньо Адвокатина със своята лисича остра муцуна.* Ал. Константинов.

муцу̀нест, -а, -о, *прил.* Който има голяма муцуна.

муча̀, -йш, *мин. св.* -а̀х, *несв.* За говедо — издавам проточен глас муу! *На улицата играеха деца, мучаха говеда, тропаха коли.* Караславов.

мучѐне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* муча. *Викове, скърцане, трошене на колелета, мучене на изплашени волове.* Вазов.

му̀ша, -иш, *мин. св.* му̀ших, *несв.* Мушкам, пъхам. *Селянинът мушеше с остена воловете.* Вазов. *В тая дупка бяха подозрели, че е мушил бунтовнически писма.* Величков. **муша се** *възвр.*, *страд.* и *взаим.*

му̀ша се, -иш се, *мин. св.* му̀ших се, *несв.*, *сред.* Мушкам се, пъхам се. *Отиде пак разсилният, мушил се насам-натам из градините наоколо, питал, подпитвал съседи и разбрал, че Деньо си е дома, но се крие в плевника.* Чудомир.

мушама̀ *ж.* (араб.). **1.** Покрита с непропускливо вещество материя. *При една дългнеста, четвъртита, покрита с черна мушама маса седеше на стол мировият съдия.* Вазов. **2.** Връхна дреха от непропусклива тъкан за предпазване от дъжд. *Имахме слънце, мъгла, облаци, трескавица, мълнии, дъжд, — смееше се докторът, като си изтърсваше мушамата.* Вазов.

мушамѐн, -а, -о, *прил.* Направен от мушама. *Той вадеше от една голяма мушамена чанта малки картонени играчки.* Г. Белев.

мушамѝчка *ж.* Късче материя, напоена с лекарство, която се залепва върху рани; пластир.

му̀швам, -аш, *несв.*; **му̀шна,** -еш, *мин. св.* му̀шна̀х, *св.* Муша веднаж или няколко пъти по веднаж. *Той палваше виделцето и го мушваше под печката, за да не ни пречи светлината.* Кр. Григоров. **мушвам се, мушна се** *възвр.* и *страд.*

му̀швам се, -аш се, *несв.*; **му̀шна се,** -еш се, *мин. св.* му̀шна̀х се, *св.*, *сред.* Муша се веднаж или няколко пъти по веднаж. *Ту тук, ту там пред тях пробягваше някой лалугер, изправяше се за миг... и мушваше се в дупката си.* Йовков.

му̀шване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* мушвам *и от* мушвам се.

му̀шене, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* муша *и от* муша се.

мушѝца *ж. Умал. от* муха. *А в тишината плесне по повърхността някоя пъстърва, подскочила за мушица.* Смирненски. *Гледа валсирането на едно облаче мушици над главата му.* Вазов.

мушѝчка *ж. Умал. от* муха. *Из въздуха хвърчаха мушички и крилцата им блещяха срещу слънцето като златни.* Елин Пелин.

му̀шка *ж.* (рус.). *Воен.* Малък издатък на горната предна част на цев на ръчно огнестрелно оръжие, който служи за прицелване.

му̀шкам, -аш, *мин. св.* му̀шках, *несв.* **1.** Втиквам островръх предмет в нещо; бода. *Старецът с воловете гълчи / и приятелски с остен ги мушка.* К. Христов. || Грубо натискам. Мушка го с пръст в ребрата. **2.** *Рядко.* Слагам нещо някъде на потулено; пъхам. **мушкам се** *възвр., страд.* и *взаим.*

му̀шкам се, -аш се, *мин. св.* му̀шках се, *несв., сред.* **1.** Ходя, пъхам се по скрити места да диря нещо. **2.** *Прен.* Тикам се, бъркам се в чужди работи; навирам се.

му̀шкане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* мушкам *и от* мушкам се.

му̀шканица *ж.* Мушкане, което продължително се повтаря. *Няколко юмрука и мушканици се изсипаха по снагата на консула.* Вазов.

мушка̀то, *мн.* мушка̀та, *ср.* (лат.). Градинско и саксийно цвете с широки листа и червени, бели или пъстри съцветия. Pelargonium. *Как ми е драго да имам моя къщичка..., да туря бели перденца на прозорците, да наредя саксии с босилек, с френче, с мушкато.* Йовков.

мушморо̀к, *мн.* -ци, *м. Разг.* Потаен, скрит човек. *Я го виж ти него, мушморокът му!... Защо се е заключил? Да не се страхува за иманието си?* Караславов.

му̀шмула *ж.* (тур.). **1.** Малко дърво с твърди плодове, които се ядат след като омекнат. Mespilus germanica. *Тука са расли още гигантски орехи, кестени, круши, ябълки и мушмули.* Каравелов. **2.** Плодът на това дърво.

му̀шна. Вж. мушвам.

му̀шна се. Вж. мушвам се.

мъгла̀ *ж.* **1.** Гъсти водни пари в долните пластове на атмосферата, които правят въздух; непрозрачен. *Студена мъгла покрива града и ситен дъжд ръми навън.* Елин Пелин. *Над тебе Пирин / издига гранити, / обвити в сиви мъгли.* Вапцаров. *Над морето / надвиснала е гъста утренна мъгла.* Величков. || *Обр. Гъста мъгла дим от тютюна пълнеше кафенето.* Вазов. *Полето беше почерняло..., а над хоризонта, сред раздиплените мъгли от прах, беше се показал месецът.* Йовков. **2.** *Прен.* Неяснота, неразбраност, забърканост. *Подир първата неволна радост, че ще има бой със сърбите, във Вълковата глава стана мъгла.* Вазов. **3.** *Прен.* Смущение на зрението; притъмняване. *Пред очите му падна мъгла и той загуби съзнание.* □ **Вятър и мъгла** (разг.) — празна работа. **Гоня мъглите** — напразно преследвам някаква цел или нещо. **Ходя като в мъгла** — лутам се насам-натам без посока.

мъ̀глен, -а, -о. *Прил. от* мъгла. *Нищожен мъглен прах, / макар на миг, зачерни цялата природа.* Вазов.

мъглѐя се, -ееш се, *мин. св.* мъгля̀х се, *прич. мин. действ.* мъгля̀л се, -а се, -о се, *мн.* мъглѐли се, *несв., сред.* Имам вид на мъгла, приличам на мъгла. *На северния край на езерото затъмня нещо, прилично на вихрушка в полето... Очевидно онова, що се мъглееше, не сгряваше и стареца.* Вазов.

мъглѝв, -а, -о, *прил.* **1.** Който има, който е изпълнен с мъгла. *Мъгливите, смръщени мартенски дни като че ли няма да свършат никога.* Н. Фурнаджиев. *И пак се върна есента, / мъглива, неприветна есен.* П. П. Славейков. *Безмълвна тишина царува в мъгливото поле и в безлюдното, изоставено село.* Йовков. **2.** *Поет.* Който е съставен от мъгла, представя мъгла. *С навъсено чело, загърнат в плащ мъглив, / възправя се далеч Балканът горделив.* П. П. Славейков. *Зимно утро раздира студените мъгливи покрови на нощта.* Елин Пелин. *Зад рида се обадиха хлопатари на стада татък откъм село, а след малко отвиха и брегове мъглива покривка, и тя се смъкна и повлече надолу по дола.* П. Ю. Тодоров. **3.** През който не се вижда ясно, като че е покрит с мъгла. *И през прозореца мъглив / из вечерния здрач далеко / блуждае поглед.* Яворов. *Около градската градина накачиха мъгливи фенери с мизерни свещици и ги запалиха.* Ал. Константинов. **4.** *Прен.* Който е неясен, неточен, неопределен. *Едно мъгливо желание за вдигане на заседанието се четеше по някои лица.* Вазов. *Мъгливи изрази.*

мъглѝво. *Нареч. от* мъглив. *Цветята, слънцето — те мяркат се мъгливо, / като видения от някогашен свят.* П. П. Славейков.

мъглѝвост, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* **1.** Натрупване на мъгли. **2.** *Прен.* Неясност, неопределеност. *Докторът се разпаляше от собствените си думи. Макар общи и пълни с риторическа мъгливост, нему поолекна.* Вазов.

мъглови̇̀т, -а, -о, *прил.* Изпълнен с мъгла, мъглив. *И дълго гледа към небето. / А то е сиво, мъгловито.* Яворов.

мъгля̀в, -а, -о, *прил.* Мъглив. *Мъгляви дни. Мъгляви очертания. Мъглява древност. Мъглява теория. Мъгляви понятия.*

мъглявина̀ *ж.* **1.** Мъгливост; мъглявост. *На едно място, като се обърна, видя, че нещо черно, топчесто се мярна в мъглявината.* Йовков. **2.** *Астр.* Натрупване на звезди, неразличими с просто око.

мъгля̀во. *Нареч. от* мъгляв. *Навън е мъгляво, дъжд и киша.* Вазов.

мъгля̀вост, -тта̀, *ж.* Мъгливост. *Неусетно мъглявостта, що забуляше небето, постепенно се пръсна.* Влайков. *Мъглявост на израза.*

мъ̀дрене, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* мъдря се.

мъдрѐц[1] *м.* Човек с големи познания и опит. *Поколения от мъдреци велики са дивили света с произведенията на своя ум.* Вазов.

мъдрѐц[2] *м.* Всеки от последните зъби в челюстта, които поникват след юношеската възраст. *Архиварят, зинал срещу едно кръгло огледалце..., диреше причините за непоносимите болки, които му причиняваше единственият му мъдрец.* Чудомир.

мъ̀дро. *Нареч. от* мъдър. *Настъпил е такъв момент, в който трябва да се действува решително, твърдо, без колебание, но, разбира се, умно, мъдро.* Г. Димитров.

мъдросло̀вие, *мн.* -я, *ср. Книж. Остар.* Мъдро изречение, мъдра мисъл. *Въздухът нао-*

коло бръмчеше от ронщи специални думи, технически термини, научни мъдрословия. Вазов.

мъдрост, -ттà, *мн.* -и, *ж.* **1.** Само *ед.* Качество на мъдър човек. *С радост те слушаха за нашите успехи, с мъдростта и сърдечността на по-опитни хора търсеха с нас причините на затрудненията ни.* Н. Фурнаджиев. *През дългия си живот той беше се научил и на мъдрост, и на хитрост.* Йовков. **2.** Израз, който съдържа дълбока поука. *„На дръзките принадлежи света". | Таз мъдрост той за себе си запази.* Ем. п. Димитров.

мъдрỳвам, -аш, *несв. Ирон.* Дълго нерешително размислям; умувам. *Те сами нищо не могат да направят..., а пък още седнали да хитруват и мъдруват.* В. Друмев.

мъдрỳване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* мъдрувам. *Ние със своите мъдрувания всичко ще изгубим.* В. Друмев.

мъ̀дря се, -иш се, *мин. св.* мъ̀дрих се, *несв., сред.* Стоя с важен и сериозен вид. *Марин беше за сватбата още по-хубаво пременен и все се мъдреше.* Влайков.

мъ̀дър, -дра, -дро, *мн.* -дри, *прил.* **1.** Който има много познания, опит и ум. *Сетиха се, повикаха | и дяда Антона, | че е стар човек и мъдър, | като Соломона.* Вазов. **2.** Който съдържа мъдрост. *Той сякаш искаше да следва мъдрата поговорка: „Залудо щетай, залудо не стой".* Вазов. *Мъдър съвет. Мъдри думи. Мъдра политика.*

мъж, мъжът, мъжà, *мн.* мъжè, *м.* **1.** Лице в зряла възраст от противоположен на жената пол. *Мъже, жени, | народ, | ще строим завод | на живота.* Вапцаров. || Лице от мъжки пол. *Жената е равноправна с мъжа във всички области на държавния, частноправния, стопанския, обществения, културния и политическия живот.* Конст., чл. 72. || Виден деятел на обществено поприще. *Политически мъж. Държавен мъж. Мъж на науката.* **2.** Обикн. с притежателно определение — съпруг. *Магдалина, като чакаше мъжа си, изглеждаше богатата стая.* Вазов. **3.** *Прен.* Храбър, смел човек; юначага. *Ръцете не кръстосвай пред бедите. | По-лют ли е врагът — по-мъж бъди.* Вазов. *Спи ми, | рожбо моя, | и кога порастеш — | за родината | своя | като мъж да умреш.* Хр. Радевски. □ **Бял мъж** (нар.) — вид ястие от прясно сирене и брашно.

мъжàга, *мн.* -ги, *м.* Едър, снажен мъж. *Гюро е едър, 30—35 годишен мъжага от Радомирско.* Смирненски.

мъждèене, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* мъждея *и от* мъждея се.

мъжделèене, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* мъжделея *и от* мъжделея се.

мъжделèя, -èеш, *мин. св.* мъжделя̀х, *прич. мин. действ.* мъжделя̀л, -а, -о, *мн.* мъжделèли, *несв.* Мъждея. *Фенер окаден смътно мъжделее | на мачтата, платната де висят.* Величков.

мъжделèя се, -èеш се, *мин. св.* мъжделя̀х се, *прич. мин. действ.* мъжделял се, -а се, -о се, *мн.* мъжделèли се, *несв., сред.* Мяркам се в смътно очертание; мержелея се. *Като през мъгла почва да ми се мъжделее и самото хоро.* Влайков.

мъжделѝв, -а, -о, *прил.* Който мъжделее, свети слабо. *Фенерите хвърляха мъжделиви снопове лъчи.* Вазов.

мъжделѝво. *Нареч. от* мъжделив. *Лампата светеше мъжделиво.*

мъжделѝвост, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* мъжделив.

мъждèние, *мн.* няма, *ср. Книж. Рядко.* Мъждеене. *Вечно лазурното небе, безчетният рой звезди със своето безучастно мъждение... вливат съзнание за всесветовна самотност.* П. П. Славейков.

мъждèя, -èеш, *мин. св.* мъждя̀х, *прич. мин. действ.* мъждя̀л, -а, -о, *мн.* мъждèли, *несв.* Светя слабо. *Селото вече беше близу. Насреща в ниското мъждееха светлини.* Хар. Русев. **мъждея се** *сред.*

мъждѝв, -а, -о, *прил.* Който мъждее, свети слабо; мъжделив. *В опушения фенер на стената едва блещукаше мъждива лампа.* Г. Райчев. *В потъмнялото село трепкаха тук-таме мъждиви светлинки.* Ă. Каралийчев.

мъждỳкам, -аш, *несв.* Мъждея слабо, пресекливо. *В иконостаса... мъждука кандило.* П. Ю. Тодоров.

мъждя̀, -йш, *мин. св.* -я̀х, *прич. мин. действ.* мъждя̀л, -а, -о, *мн.* мъждèли, *несв.* Мъждея. *Над дървения гол креват мъжди | в иконостасчето кандило.* Хр. Радевски.

мъжемрàзка *ж. Книж.* Жена, която мрази мъжете.

мъжески, -а, -о, *прил. Книж.* Мъжки.

мъжèствен, -а, -о, *прил.* **1.** Който притежава качества, присъщи на мъж. **2.** *Прен.* Смел, храбър, твърд, решителен. *Мъжествени борци. Мъжествен поглед.*

мъжèствено. *Нареч. от* мъжествен. *Държа се мъжествено.*

мъжèственост, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* мъжествен. *Той е хубав момък, напет, строен, изпълнен в същото време с мъжественост и сила.* Йовков.

мъжествò, *мн.* няма, *ср.* Храброст, смелост, решителност. *Под бесилото Левски стои величав, | от лицето му вей мъжество и невиждана сила.* Мл. Исаев.

мъжèц[1] *м.* Малък израстък на задния край на мекото небце. *Изгори ми езика чак до мъжеца.* Ц. Гинчев.

мъжèц[2] *м. Умал. от* мъж. *Я виж как брани мъжеца си! — ухили се леля й.* Вазов. *Мъжец да е, па ако ще и от калец.* Погов.

мъжкàр, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* Мъжко животно. *Както пасат, някои от кобилите подигат глави и поглеждат към двамата мъжкари.* Йовков.

мъжкарàна *ж.* Жена, която има мъжки черти, мъжки нрав. *В Игличево имаше една баба Веска, мъжкарана бабичка.* Кр. Григоров.

мъжкàрка *ж.* Мъжкарана. *Каква е мъжкарка кметката, ще ти бие мъжа.* Йовков.

мъ̀жки, -а, -о, *прил.* **1.** Който е свойствен на мъж. *Мъжко достойнство. Мъжки глас.* **2.** Който е предназначен за мъж. *На първи план около бараката са изправени манекени, облечени в шопски мъжки и женски костюми.* Ăл. Константинов. *Мъжки пансион. Мъжка баня. Мъжки манастир.* **3.** Който се отнася до съпруг; мъжов. *Роднина по мъжка линия.* **4.** За животно — което е от пол, противоположен на жен-

ския. *Мъжка свиня.* 5. Като *същ.* **мъжката** *ж.*, **мъжко** *ср.* — същество от мъжки пол. *Съседите и съмахленците дори ни и завиждаха, че си имаме мъжка ръка у дома. В някои къщи мъжко не се и срещаше. Бяха останали само жени с деца.* Кр. Григоров. *И ето, над леко зелените тъмни върби... се явяват близко една до друга две диви патици... Мъжката върви малко напред.* Елин Пелин. □ **Мъжки род** (грам.) — граматическа категория на съществително, пред което може да се постави определение един, напр.: *един човек, един дядо, един баща,* а също и на прилагателни и на местоимения.

мъжки. *Нареч. от прил.* мъжки. *Залови се мъжки за работа и не се бой.* Йовков.

мъжле, *мн.* -та, *ср. Умал. от* мъж. *Мъжле край него, педя-бой, | промъква се и то.* К. Христов.

мъжов, -а, -о. *Прил. от* мъж (в 2 знач.). *Мъжов роднина. Мъжова работа.*

мъзга *ж.* Сок под кората на дърво. *Едно старо изкорубено дърво стърчеше между тях... Мъзга не тече под кората му, помисли си той.* Йовков.

мъзда *ж. Старин.* Отплата, възмездие, награда. *О Мелпомено, свий | в мъзда на моя труд цветущ венец делфийски | и бяла ми коса със лаври обвий.* Вазов.

мък *междум.* В съчет. **ни гък, ни мък** — за израз на пълно неговорене, мълчание. *Да не си продумала някому, че езика ти отрязвам. Като няма да си — ни гък, ни мък!* Йовков.

мъка *ж.* 1. Силно душевно или телесно страдание. *Очите на стария иконописец се изпълниха със сълзи, мъка задуши гърдите му.* Йовков. *И трудът от ропот сподавен, | от проклятие, | мъка, | протест — | се обърна | в дело на слава, | на геройство, | доблест и чест.* Хр. Радевски. *И във злоба безсилна пак били го — диви и зли. | В страшни мъки се свивал, но дума не им промълвил.* Вес. Георгиев. || Измъчване. *Казват, че изказал работата, горкият, под мъката.* Вазов. 2. *Прен. Нар.* Ад, пъкъл. *Пред колата вървят двама-трима възрастни турци.... — Господ да порази и нея и тях, кучешките синове. В мъката да ги прати, при рогатите дяволи.* Влайков. 3. Значително усилие, необходимо да се извърши нещо. *Ние се качваме с мъка, с напъване.* Л. Стоянов. *Вратите се отваряха и затваряха с мъка.* Г. Белев. 4. *Прен. Нар.* Придобито, изработено с труд. *Как тъй ще влезеш в чужда нива, да тъпчеш на човека стоката му, мъката му?* Йовков. □ **С мъка** — с усилие, едва. **Танталови мъки** (книж.) — нетърпимо страдание, предизвикано от виждането на близката цел и съзнаването на безсилието да бъде тя достигната.

мъкна, -еш, *мин. св.* мъкнах, *прич. мин. страд.* мъкнат, *несв.* 1. Влача, тегля със себе си. *Тая сутрин викам на жената: — Не ме изпращай. Като тръгна на лов не ме изпращай. А тя мъкна чехлите си чак до пътната врата.* Елин Пелин. *Подпирам се с две ръце на пушката и едва мъкна ранения крак.* Л. Стоянов. 2. Нося, пренасям с усилие нещо тежко. *Пет години пренасял железа, пирони, търкалял пълни варели, мъкнал на гръб сандъци.* Чудомир. 3. *Диал.* Измъквам. *Папунякът рови с дълъг клюв в ровката земя да мъкне червеи от там.* П. П. Славейков. *Но в Чакър дере наистина гъмжат раци. Лягаме по корем и един по един светкавично ги мъкнем из водата.* Смирненски. 4. Водя със себе си без нужда някого. *Където отиде и брата си мъкне.* **мъкна се** *страд.*

мъкна се, -еш се, *мин. св.* мъкнах се, *несв., сред.* Ходя бавно, предвижвам се едва с усилие. *По апостолски два месеца се мъкнах, | докато в Цариград да стигна.* П. П. Славейков. || Ходя, гдето не съм желан. *Всеки ден се мъкне у нас.* || Бавно преминавам, протичам. *През лятна жега тъй | се мъкнат мудно тежки дни и мъка | е на душата.* П. П. Славейков. □ **Мъкна се с някого (някоя)** (пренебр.) — а) Ходя с лице, с което съм в любовни връзки. *От два месеца* (слугинчето) *било без работа и все един подофицер, уж от тяхното село, се мъкнел с него.* Чудомир. б) Ходя, движа се постоянно с някого, придружавам някого, без да има нужда. *Рогачева пък все с дъщерите си се мъкне.* Чудомир.

мъкнене, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* мъкна *и от* мъкна се.

мълва *ж.* 1. Несигурно твърдение, което се носи от уста на уста; слух. *Но някой разнесе в селото мълва, | че паднал убит като стачник.* Вапцаров. *Мълвата изкарваше неговите богатства на няколко хиляди жълтици.* Елин Пелин. 2. Шум от гласове. *Вред се носи объркана мълва | и дим и мирис от пожар на слама.* К. Христов.

мълвеж *м.* Неясен, смътен шум, говор. *Едно меко шуртене на водоскоци се смесва с мълвежа на тълпата.* К. Константинов.

мълвене, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* мълвя *и от* мълвя се.

мълвя, -йш, *мин. св.* -ях, *несв.* Говоря, приказвам нещо тихо. *Москва! Москва! | От своите площади днес мълвиш | присъда на вековен гнет.* Смирненски. *Майката мълвеше: „Чедо, не се бой!" | И даваше сину напълнена пушка.* Вазов. **мълвя се** *страд.* **мълви се** *безл.*

мълзене, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* мълзя *и от* мълзя се.

мълзя, -йш, *мин. св.* -йх, *несв. Диал.* Доя. **мълзя се** *страд.*

мълком *нареч.* Мълчешком, мълчаливо. *Разтваря едно писмо и го чете, най-напред мълком, после с глас.* Вазов. *След някое време тато отваря вратата и, без да каже нещо, мълком излиза.* Влайков.

мълниен, -ийна, -ийно, *мн.* -ийни, *прил.* Който прилича на мълния. *Радуил с грамадната си сабя, която пущаше мълнийни отблясъци, се втурна в царските хора.* Вазов. || Много бърз; светкавичен. *Мълниен поглед. Мълнийна бързина.*

мълниеносен, -сна, -сно, *мн.* -сни, *прил.* 1. Който носи мълнии. *Мълниеносен облак.* 2. *Прен.* Който наподобява мълния. *Мълниеносен поглед.* || Който е бърз като мълния; светкавичен. *Мълниеносно нападение.*

мълниеносно. *Нареч. от* мълниеносен; бързо, стремително. *Събитията се развиват мълниеносно.*

мълния *ж.* 1. Изпразване на атмосферното електричество между два облака или между облак и земята във вид на огнен зигзаг; светкавица, гръм. *Мълния заслепителна продра облаците.* Вазов. *Внезапно мълния светна и след нея по-силна гръмотевица разпръсна планинските самотии.* Вазов. 2. *Прен.* Бърз и краткотраен

блясък. *Гневът и въодушевлението изкарваха мълнии из очите му.* Вазов.

мълча̀, -йш, *мин. св.* -а̀х, *несв.* **1.** Не говоря, не произнасям никакъв звук. *Мълчеше и не приказваше с никого.* Йовков. *Светът привикнал хомот да влачи, | ... | лъжливи уста слуша със вяра: | мълчи, моли се, кога те бият.* Ботев. || *Прен.* Не произвеждам никакъв шум. *Но камбаните мълчаха и не издаваха никакъв звук.* Елин Пелин. || Не отговарям на писмо. **2.** Не разказвам за нещо, пазя нещо в тайна, крия. *Тям не се казваше нищо, но всичко се вършеше така открито, щото знаяха всички, и при това мълчеха.* Величков. **3.** Понасям, търпя безропотно. *Това обиждаше дълбоко стареца, но той мълчеше и не знаеше кому да се сърди.* Елин Пелин.

мълчалѝв, -а, -о, *прил.* **1.** Който не обича да говори; неразговорлив. *Момъкът седна на своето място, облегна се до стената мълчалив, неподвижен.* Вазов. **2.** Който се извършва с мълчание; безшумен. *Атаката бе мълчалива, стремителна, неотразима — летяха напред без да издават някакъв звук и се запъхтяваха от ярост.* Вежинов. **3.** Който е изпълнен с мълчание; тих, глух, неоживен. *Наоколо нямаше нищо друго, освен мълчаливи долове и тъмни гори.* Йовков. **4.** Който не е изразен с думи, а другояче. *Той стои прав като обвинителен параграф и очите му издават грозен, но мълчалив укор.* Л. Стоянов.

мълчалѝвец, -ът, -а, *мн.* -вци, *м.* Мълчалив човек.

мълчалѝво *нареч.* Без да се говори, мълком. *Те вървяха мълчаливо по влажната трева.* Елин Пелин.

мълчалѝвост, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* Качество на мълчалив. *Той се озовава изведнаж сам, далеко, далеко от света и в присъствието на други един свят, чужд и непознат нему, но който диша, живее и е странно отзивчив в своята мълчаливост.* Вазов.

мълча̀не, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* мълча. *Ами дядо Славчо що прави? — запита Ненко подир едно късо мълчане.* Влайков. *Говоренето е сребро, мълчането — злато.* Погов.

мълча̀ние, *мн.* няма, *ср.* **1.** Отсъствие на говор, шум; безмълвие. *Вървяхме в пълно мълчание.* Вазов. *Изведнаж настана мълчание. Дори и разговорливите инак жени си затраяха.* Кр. Григоров. || *Прен. Поет.* Тишина, безмълвие. *Сякаш земята е някаква дълбока-дълбока бездна и ние лежим на дъното, а наоколо надничa мълчанието, като огромен прилеп.* Л. Стоянов. *То* (кучето) *бавно протягаше напред своята шия, допираше муцуната си до земята, а след това, прорязвайки мълчанието на нощта със зловещ вой, почваше полека да вие.* Смирненски. **2.** Като *междум.* — за подкана да не се говори, да се пази тишина. *Ш-ш! Мълчание! Още малко! Още мъничко!* Ал. Константинов. □ **Отминавам с мълчание** — не се изказвам нарочно по някой въпрос. *Мене ме наричаха „тъмен балкански субект", „див българин" и аз не мога да отмина това с мълчание.* Г. Димитров.

мълчешка̀та *нареч.* С мълчание, без да се издава глас, без да се говори; мълчешком, мълком. *Двамата приятели изминаха няколко тъмни улици мълчешката.* Вазов. *Стойко се изпъна в леглото, скочи и тръгна към кладенеца мълчешката.* Караславов.

мълчешко̀м *нареч.* Мълчешката. *Тя тръгна след етървите си мълчешком, с наведена глава.* Елин Пелин. *Никола видя, че обърна всеобщо внимание, но не показа никакво смущение, поздрави всички мълчешком и седна между момците.* Величков.

мъ̀млене, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* мъмля.

мъ̀мля, -еш, *мин. св.* мъмла̀х, *несв. Нар.* Говоря глухо, едва разбрано. *Каквото речеш, твоя милост, — мъмле убитият духом Гуньо.* Ал. Константинов.

мъ̀мрене, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* мъмря *и от* мъмря се. *Хоканията, мъмренията на Грозева нямали край.* Вазов. *Наказан с мъмрене.*

мъ̀мря, -еш, *мин. св.* мъмра̀х, *несв.* **1.** Изказвам неодобрение; коря, укорявам, гълча. *Когато мъмреше или съдеше за нещо синовете си, те... стоеха пред нея с наведени глави и не възразяваха.* Елин Пелин. *Аз не пишех добре, ала, защото четях хубаво, гледаше ми сякаш хатър, та, като ми поправи написаното, не ме мъмре.* Влайков. **2.** Говоря неясно, смотолевено; мърморя. *Бай Ганьо... току сучи мустаците, току се поуригва в шепа, току мъмре „пардон".* Ал. Константинов. **мъмря се** *страд.* **мъмре се** *безл. Но да се правят бележки, да се мъмре, да се говори, нямаше време.* Йовков.

мъ̀на, -еш, *мин. св.* мъна̀х, *несв.* Очиствам пиздера, очуквам влакната на лен или коноп. **мъна се** *страд.*

мъна̀лка *ж.* Уред за мънене; мелица.

мъ̀нене, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* мъна *и от* мъна се. *Мънене на лен и коноп.*

мънѝк, *мн.* -ци, *м. Нар.* **1.** Малко, дребно кученце. **2.** *Прен.* Малък, дребен човек.

мъ̀нинки, -а, -о, *прил. Умал. гальов. от* малък. *Добро-ле, два се млади, Добро-ле, залибили, | Добро-ле залибили, Добро-ле, от мънинки.* Вазов.

мъ̀нинко. *Нареч. от* мънинки. *Постой мънинко, не бързай.*

мънѝсто, *мн.* -а, *ср.* Манисто.

мънѝче, *мн.* -та, *ср.* Куче от дребна порода; пале. *Мъничето скочи и прилая срещу мрака.* Елин Пелин.

мъ̀ничко *нареч.* Твърде малко. *А сега да поядеме и да поспиме мъничко.* Каравелов.

мъ̀ничък, -чка, -чко, *мн.* -чки, *прил.* **1.** Твърде малък. *Мъничките му сиви очи се въртят на всички страни.* Елин Пелин. *Мишо разпитваше за всичко: и за местностите, които се разкриваха пред погледа му, и за мъничките ниви с широките слогове, през които минаваха.* Караславов. *Той остана сирак от мъничък.* Чудомир. **2.** *Прен.* Дребнав. *Онзи с лъст, | с подмилкване сбратници събира: | противници на всяка недостъпна | за мъничките хора мисъл.* К. Христов.

мъ̀нкам, -аш, *несв.* Говоря неясно, неразбрано. *Стойко мънкаше смутен, оглеждаше се плахо, като че ли бяха го хванали в чуждо лозе.* Караславов.

мъ̀нкане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* мънкам.

мъ̀рва *ж. Диал.* **1.** Къс месо; мръвка. *Не е лаял ни Генович | с своята дружина | за две пари, за комат хляб, | за мърва сланина.* Каравелов. **2.** Въглищен прах.

мърдам, -аш, *мин. св.* мърдах, *несв.* **1.** Движа, клатя, премествам; шавам. *Мълчи, само мърда устни под големите си мустаци и мълчи.* Йовков. *Клонете на върбата при дядовия Славчов кукуруз не мърдаха.* Влайков. **2.** Сменям си мястото. *А дядо Моско пусна корени тук и не мърда.* Йовков. *Не мърдайте от тука, моля, чакайте, докато се върна.* Вазов. **3.** *Разг.* Правя усилие да избягна от някакво задължение. *Управителният съвет мърда, кръшка, па се съгласи.* Чудомир. **мърдам се** *страд.* и *сред.*

мърдане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* мърдам *и от* мърдам се.

мързел, *мн.* няма, *м.* Неохота, нежелание за работа, за дейност; леност. *По протекция, Тихов имаше добра служба ..., служба без работа — богато платен мързел.* Вазов. *Страдах от неизлечим мързел за писане писма.* Вазов.

мързелан, *мн.* -овци, *м. Разг.* Мързелив човек.

мързелана *ж. Разг.* Мързелива жена. *На Тинка... каква отпусната, каква мързелана! Спи до девет часа и, както лежи, ще извика: „Мамо, донес ми закуската тука!"* Йовков.

мързелив, -а, -о, *прил.* **1.** Който не обича да работи; ленив. *Аз те помня тъй ясно. Ти беше | мързелив, вироглав ученик.* Хр. Радевски. *Той ми е казвал, че е страшно мързелив на писане писма.* Вазов. **2.** Който изразява мързел. *Мързелив изглед. Мързелива физиономия.* ‖ Бавен, тромав, ленив. *Мързелива походка.* **3.** Изпълнен с прояви на мързел; ленив. *Мързеливи години, никой не ще да работи.* Вазов.

мързеливец, *мн.* -вци, *м.* Мързелив човек; ленивец.

мързеливка *ж.* Мързелива жена; ленивка.

мързеливо. *Нареч. от* мързелив; лениво. *Някои лежат под сенките покрай шосето, изтягат се мързеливо и се прозяват.* Л. Стоянов.

мързеливост, -тта, *мн.* няма, *ж.* Качество на мързелив.

мързи ме *несв., безл.* Нямам желание да работя, обхванал ме е мързел. *Пенча го мързи, | гледа да лежи, | ходи та се май, | търси да играй.* П. Р. Славейков.

мъркам, -аш, *несв.* **1.** За котка — издавам тихи звуци, които напомнят звук на вретено при предене; преда. *До мен мърка шарената котка — преде си и тя своето предиво.* Влайков. ‖ За овца — издавам звуци на доволство. *От овчарника се долавяше как мъркаха овцете, как преживяха.* Кр. Григоров. **2.** Издавам глухи продължителни звуци; мрънкам, мърморя. *А пък Божил — какво ли го боде | та със тояжката си току куца | и мърка нещо.* К. Христов.

мъркане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* мъркам. *Тоя ромон, примесен с бръмченето на маминия чекрък и с мъркането на котката..., всичко туй пълни душата ми с някакво сладостно задоволство.* Влайков

мърлене, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* мърля *и от* мърля се.

мърльо, *мн.* -вци, *м.* Мърляв, мръсен човек.

мърля, -иш, *мин. св.* мърлих, *несв.* За овен — оплождам овца.

мърля се, -иш се, *мин. св.* мърлих се, *несв., страд.* За овца — оплождам се.

мърляв, -а, -о, *прил.* Мръсен, нечист, изцапан. *Седем дечурлига, кое с парцалива риза, кое облечено с нещо подобно на антерийка, с мърляви лица, се помъкнаха като прасци след бащата.* Г. Белев.

мърлям, -яш, *несв.* Мърся. **мърлям се** *страд.*

мърляне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* мърлям *и от* мърлям се.

мърморене, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* мърморя. *Чете с мърморене, после по-високо.* Вазов.

мърморко, *мн.* -вци, *м. Разг.* Човек, който постоянно изказва недоволство.

мърморя, -иш, *мин. св.* мърморих, *несв.* **1.** Говоря тихо неразбрани думи. *Като мачкаше и без това невероятно омачканото си кепе, той дълго мърмори нещо неразбрано.* Вежинов. **2.** Говоря продължително и досадно, като изразявам някакъв укор, неодобрение, неудоволствие. *Тълпата го остави да мине свободно, само мърмореше и стана по-безпокойна.* Вазов. *А в къщи жената | ще ми мърмори до тъмни зори, | че съм донесъл аз малко пари.* П. П. Славейков.

мърсене, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* мърся *и от* мърся се.

мърсотя, -иш, *мин. св.* мърсотих, *несв. Неодобр.* Мърся.

мърсувам, -аш, *несв.* Върша осъдителни работи. *Мамулите бяха окършени наред, и все край синора. — Някой нехранимайко е мърсувал, ама де да видим! — закани се той.* Караславов.

мърсуване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* мърсувам.

мърся, -йш, *мин. св.* -йх, *несв.* **1.** Правя нещо да стане мръсно, нечисто; цапам. *Тука полите на Трапезица, мити от буйната Янтра, са застроени с ред кожарски фабрики, които развалят въздуха и мърсят реката.* Вазов. **2.** *Прен.* Опетнявам, опозорявам, осквернявам. *Не са доволни хората от управлението и туй то! Какво дирят немски швабци, та мърсят земята ни.* Кр. Григоров. **2.** *Остар. Диал.* Ям блажно през пости. **мърся се** *възвр., страд.* и *сред.*

мъртвец, *мн.* мъртъвци, *м.* Умрял човек, покойник. *Те носеха мъртвеца на ръце и с просълзени очи гледаха безжизненото му лице.* Йовков. *Тя знаеше, че шапка свалят не пред болник, а пред мъртвец.* Елин Пелин. *Копривщенските свахи вие можете да срещнете при всеки мъртвец, дето те плачат за умрелия, и плачат действително.* Каравелов.

мъртвешки, -а, -о. *Прил. от* мъртвец. *Една мъртвешка ръка се е проврялa между ритлите и виси между спиците на колелото.* Л. Стоянов. *Не съм мъртвец в живота, и в смъртта | си няма прах мъртвешки да остана.* Хр. Радевски. □ **Мъртвешка тишина** — пълна тишина. **Спя мъртвешки сън** — спя непробудно.

мъртвея, -ееш, *мин. св.* мъртвях, *прич. мин. действ.* мъртвял, -а, -о, *мн.* мъртвели, *несв. Рядко.* Ставам като мъртъв; вцепенявам се. *Мъртвея..., рано в студ | сърцето ми замръзна.* Яворов. ‖ *Поет.* Немея. *Пред тъмни речи | мъртвеят немите уста.* Лилиев.

мъртвило, *мн.* -а, *ср.* Отсъствие на живот, на дейност. *Безжизненост дълбока, сън, мъртвило. | Нощи без месец, без звезди.* К. Христов.

мъртвина̀ *ж.* **1.** Мъртвило. *Но кипя | в чернозема | незагасналите семена. | Вятър пролетен дреме | в тази есенна | мъртвина.* Хр. Радевски. **2.** *Диал.* Усойно място; мъртвица.

мъртвѝца *ж. Нар.* **1.** Усойно място. **2.** Застояла вода.

мъртвѝчина *ж. Диал.* Усойно място; мъртвица.

мъ̀ртво. *Нареч. от* мъртъв. *Наоколо беше пак пусто и мъртво.* Вазов. □ **Живо и мъртво** — всички. *Наплашил беше живо и мъртво из градчето и околността и треска тригодишна ги тресеше хорицата.* Чудомир.

мъ̀ртво-. Първа съставна част на сложни думи със значение п о д о б е н н а м ъ р т ъ в, к а т о м ъ р т ъ в, напр. м ъ р т в о б л е д, м ъ р т в о н я м и др.

мъртвопия̀н, -а, -о, *прил.* Пиян до самозабрава.

мъртвородѐн, -а, -о, *прил.* Който е роден мъртъв. *Мъртвородено дете.*

мъ̀ртъв, -тва, -тво, *мн.* -тви, *прил.* **1.** Който е умрял, който е престанал да живее. *Противоп.* жив. *Кон изправя се, изцвили и, отронил сетни сили, | грохне мъртъв на земята някой воин поразен.* Смирненски. *Проклетият човек в тоя същи миг гръмна и кучето се търкули мъртво.* Вазов. **2.** *Прен.* В който няма живот, жизненост, оживление. *Цялото село изведнъж утихна, пустинно и мъртво. Никакъв шум, никакъв глас. Като че в селото нямаше ни една жива душа.* Йовков. *Улицата съвсем пуста, мъртва.* Вазов. *Земята беше гола, още безплодна и мъртва.* Йовков. *Вековете минават | пред моите мъртви очи.* Лилиев. *Мъртъв поглед.* **3.** *Прен.* Който няма вече стойност. *Мъртви божества. Мъртва догма.* **4.** Като *същ.* **мъртвият** *м.*, **мъртвата** *ж.*, **мъртвото** *ср.* — мъртвец. *На колата до ковчега на мъртвата седеше захлупена по очите си Йовка.* Елин Пелин. □ **Мъртва коприва** — растение с листа като на коприва, които не парят. Lamnium. **Мъртва кост** — бучка от затвърдели клетки, най-често по черепа и по китките на ръцете. **Мъртва природа** — а) Неорганическа природа. б) *Живоп.* Картина, на която са изобразени откъснати цветя, плодове, убит дивеч, риба и пр., но не пейзаж или живи тела; натюрморт. **Мъртва тишина** — пълна тишина. **Мъртва точка** — а) *Спец.* Състояние на мигновено равновесие на движещите се части на един механизъм. б) Застой. **Мъртви листа** — изсъхнали листа. **Мъртво пространство** (спец.) — пространство, което се заключава между оръдие, което стреля, и мястото на попадението на изстреляния снаряд. **Мъртъв език** — език, на който не се говори и който е познат само по писмени паметници. **Мъртъв инвентар** — стопански машини за разлика от работния добитък. **Мъртъв капитал** — капитал, ценност, която не носи доход. **Мъртъв сън** — дълбок, непробуден сън. **Ни жив ни мъртъв** — състояние на вцепенение вследствие на страх, вълнение.

мърцѝна *нареч.* Напразно, без полза. *Честит е кой мърцина не умира, | кой може подвизи да завещай.* К. Христов.

мърчина̀ *ж. Диал.* Мрачина. *Подир дълго озъртане и напрягане погледа, за да го свикне с мърчината, той хвана да забелязва ясно някои дънери наблизу.* Вазов.

мъ̀рша *ж.* **1.** Труп на умряло животно, който е почнал да се разлага; леш. *Надалеч в простора | орел един плува, бавно се върти | над някоя мърша, що му дъх прати.* Вазов. **2.** *Прен. Пренебр.* Слабо, неохранено животно или месо от такова животно. *Няма хубави коне. Докарали все едни мърши, да ги хвърлиш на кучетата, и те няма да ги ядат.* Йовков. □ **Няма стадо без мърша** (погов.) — няма общество без люде с някакви недостатъци.

мъ̀ршав, -а, -о, *прил.* **1.** Който е телесно слаб, изпит. *Когато ризата се свлече от плещите му, представи се не тяло, а скелет. Той беше мършав.* Вазов. *Конете, мокри и лъснати от дъжда, изглеждаха изтънели и мършави, с тънки крака.* Йовков. *Той бе тънък та висок, с мършаво дългнесто лице.* Влайков. || Без тлъстина. *Мършаво месо.* **2.** *Прен.* Без особена стойност, незначителен. *Мършави произведения на некадърни художници.* П. П. Славейков.

мършавѐене, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* мършавея.

мършавѐя, -ѐеш, *мин. св.* мършавя̀х, *прич. мин. действ.* мършавя̀л, -а, -о, *мн.* мършавѐли, *несв.* Ставам мършав; слабея телесно, отслабвам. *Тия дни гледам, че бялото пиле с черното крило, което имаше и на опашката си две черни пера, захваща да мършавее.* Каравелов.

мършавина̀ *ж.* Качество или състояние на мършав; мършавост.

мъ̀ршавост, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* мършав; голяма телесна слабост. *Той порази Огнянова със страшната си мършавост и слабост.* Вазов.

мършоя̀ден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* Който се храни с мърша. *Сура ламя мършоядна.* Нар. пес. *Хиената е мършоядно животно.*

мършоя̀дец, *мн.* -дци, *м.* Животно, което се храни с мърша.

мъска̀ *ж.* (лат.). *Диал.* Домашно животно, мелез, получен от кръстосването на магаре и кобила. *Питали мъската кой й е баща, а она рекла: атът ми е уйка.* Погов.

мъст[1], -тта̀, *мн.* няма, *ж.* Отплата за причинено зло; отмъщение. *Халит ага в пъкъл пратих: | но той не бе първи ... | С мъст душата си наситих | и ножа си с кърви.* Вазов. *И мъст, мъст кръвнишка жадуват души.* Яворов.

мъст[2], -тта̀, *мн.* няма, *ж.* (лат.). Непрекипяло сладко вино.

мъстаку̀лка *ж. Диал.* Твърд тестен сладкиш, приготвен с мъст[2], петмез или мед.

мъстѐне, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* мъстя.

мъ̀стеница *ж. Диал.* **1.** Сладко непрекипяло вино; мъст. **2.** Мъстакулка.

мъстѝтел, -ят, -я, *мн.* -и, *м. Поет. Остар.* Отмъстител. *Той* (Ботев) *постоянно говори с възторг за балканския хайдутин. Само в него той вижда образеца на свободния човек в България, а също и единствен мъстител на турските зверства.* Вазов.

мъстѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил. Поет. Остар.* Отмъстителен. *И смело към царския сенник | подкраде се тихо мъстителний пленник | със дъх затаен на уста.* К. Христов.

мъстѝтелка *ж. Поет. Остар.* Отмъстителка.

мъстя̀, -йш, *мин. св.* -йх, *несв. Книж.* Отплащам за извършена неправда; отмъщавам. *Той мъстеше на гърците за онова зло, което бе причинил на българите император Василий Българоубиец.* Вазов.

мътѐж *м.* **1.** Утайка от дребни частици в течност. **2.** Мътене.

мъ̀тен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* **1.** За течност — която е непрозрачна поради смесване с нещо. *Противоп.* бистър. *Македонски съзря едно долче..., на дъното на което се жълтееше мътна и разбъркана водица.* Вазов. ‖ Който е изпълнен с нечиста, непрозрачна вода. *Пред нас пътеката се пресича от широко разляна вода, която се влива в голям и мътен гьол.* Влайков. **2.** За стъкло — който трудно пропуска светлина; замъглен. *Денят в стаята нахлува / през мътните стъкла.* Вапцаров. **3.** За светлина — слаб, неясен, блед. *Мъжделивите фенери... едвам прокарваха мътна и неопределена светлина през мъглата.* Вазов. **4.** За звук — неясен, неопределен. *Из кулисите се чуват мътни шумове на отдалечена битка.* Вазов. **5.** *Прен.* Помрачен, безжизнен. *Вън от очите ми, вече премрежени и мътни, е животът, и той е тъй далечен.* Л. Стоянов. **6.** *Прен. Разг.* Смътен. *Поисках да узная вярно ли съм разбрал Павлевите мътни загатвания.* Вазов. *Мътен спомен. Мътно понятие.* □ **Ловя риба в мътна вода** — използувам чуждо затруднение за лична изгода. **Мътни времена** — размирни времена.

мъ̀тене, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* мътя¹, мътя², мътя се¹ *и от* мътя се². *Мътене на вода. Мътене на яйца.*

мъ̀теница *ж.* **1.** Кисело мляко, разбито с вода; айран. **2.** *Диал.* Бито мляко, мляко, на което е избито маслото. *Избила е мама мътеница.* Влайков.

мътѝлка *ж.* **1.** Мътна течност. *По едно време трябваше да прескачат едно дере с буйна мътилка.* М. Марчевски. **2.** Утайка. *Жабунякът се откъсна от брега и заплува над водата, а от плиткото дъно се подигна мътилката.* Хар. Русев. **3.** *Прен.* Нещо неясно, разбъркано; бърканица.

мътѝло, *мн.* -а, *ср. Нар.* **1.** Място, гдето птицата мъти яйцата си; полог. **2.** Пилета, излюпени едновременно от една птица. *Тия пилета са едно мътило.*

мътнѐене, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* мътнея.

мътнѐя, -ееш, *мин. св.* мътня̀х, *несв. Рядко.* Ставам мътен.

мъ̀тно *нареч.* Неясно, неопределено, смътно. *Голямото му сухо, черно лице, дето светеха мътно две черни подвижни очи, беше покрито с преждевременни бръчки.* Вазов.

мъто̀к¹, *мн.* -ци, *м. Диал.* Мътна течност. *Застоялата се на дъното* (на локвата) *тиня се подигаше нагоре и превръщаше водата в незрачен мъток.* Величков.

мъто̀к², *мн.* -ци, *м. Диал.* Запъртък.

мъ̀тя¹, -иш, *мин. св.* мътѝх, *несв.* **1.** Правя нещо да стане мътно. *Мътя водата.* **2.** *Прен.* Смущавам. *Нека му хората мътят покоя / с клевети безжалостни, с укори груби.* Вазов. *Мътя духовете.* **мътя се** *страд.* □ **Мътя водата някому** — създавам неприятности на някого, преча му.

мъ̀тя², -иш, *мин. св.* мътѝх, *несв.* **1.** За птица — лежа на яйца, за да люпя пилета. *Знаеше гнездата на гургулиците и носеше храна на майките, когато мътеха.* Елин Пелин. **2.** *Прен.* Мисля бавно, нерешително. *Що ли мъти / таз спитена глава? И сам той ако знай / какво дърдори.* П. П. Славейков. **мътя се** *страд.*

мъ̀тя се, -иш се. Само в 3 *л.* **мъти се** *несв., сред.* Готви се да стане, да се случи. *Нещо се мъти. Ще видим.*

мъх, мъхъ̀т, мъха̀, *мн.* мъхове, *м.* **1.* Дребно растение, което вирее по влажни места, по дървета и камъни. Muscus. *Огромни скали, обрасли с едър мъх и жълтеникави лишеи..., препречваха вървежа ни.* Вазов. **2.** Само *ед.* Тънки, дребни косми по повърхността на нещо.

мъ̀хав, -а, -о, *прил.* Покрит с мъх. *Над мъхавите канари се белее някаква ограда.* П. П. Славейков.

мъха̀т, -а, -о, *прил. Рядко.* Мъхав. *Тамо се мъхати канари / провалят, тъмна паст разчекват пещери.* П. П. Славейков.

мъхна̀т, -а, -о, *прил.* Мъхав. *Поток се блъска на провала / в скали мъхнати.* К. Христов. *Лице сухо..., с голямо мъхнато разстояние между носа и устата.* Елин Пелин.

мъ̀хов, -а, -о. *Прил. от* мъх.

мъховѝден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* Който прилича на мъх.

мъховѝт, -а, -о, *прил. Рядко.* Мъхав. *Оттатък воденичната вада..., седнал на един огромен мъховит камък, Дончо рисуваше.* Вазов.

мъ̀ча, -иш, *мин. св.* мъчѝх, *несв.* Причинявам мъка, страдания, болка. *Ето вече няколко недели как боледувам. Особено ме мъчи бронхитът.* Г. Димитров. *Стаматко охка от раната си... Тя го мъчи.* Л. Стоянов. *Мене ме мъчи жажда.* Елин Пелин. **мъча се** *страд.*

мъ̀ча се, -иш се, *мин. св.* мъчѝх се, *несв., сред.* **1.** Изпитвам мъка, страдания, болка. *Пекът става от час на час по-голям. Особено се мъчим за вода.* Величков. **2.** Правя усилия, старая се, трудя се. *Кърджалиите се раздвижиха, като се мъчеха да не правят шум.* Йовков.

мъ̀чен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Който е свързан с мъка, усилие, напрежение. *Противоп.* лесен. *Не му се ставаше, защото на неговите години всяко ставане беше мъчно.* Йовков. *Подир два часа мъчен вървеж из урвести и диви места, той се докопа до първото бранище.* Вазов. *Задачата беше мъчна: как да се излезе из затрудненото стопанско положение и как да се подобри всестранно животът и поминъкът.* Елин Пелин. □ **Мъчен човек** — човек, с когото трудно можеш да се разбереш.

мъ̀чене, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* мъча *и от* мъча се.

мъчѐние, *мн,* -я, *ср.* **1.** Мъка, страдание. *Днес у нас трудът не е вече проклятие и мъчение.* **2.** Измъчване, мъчене. *Може би в тоя момент ще си спомни мъченията, на които е бил подложен в полицията.* Дим. Димов.

мъченѝк, *мн.* -ци, *м.* **1.** Човек, който се мъчи, страда. *А хъш значи да се мъчиш, да гладуваш, да се биеш, с една дума да бъдеш мъченик.* Вазов. ‖ Лице, което е претърпяло мъчение

за някаква идея. 2. *Църк.* Епитет на светец, умрял за вярата, като бил измъчван.

мъченѝца *ж.* Жена мъченик.

мъченѝчески, -а, -о. *Прил. от* мъченик; мъченишки. *Мъченическа смърт.*

мъченѝчески. *Нареч. от прил.* мъченически. *Той е загинал мъченически.*

мъченѝчество, *мн.* -а, *ср.* Подвиг на мъченик. *Има много места и много средства за увековечаване на мъченичествата, подвизите и големите дела.* Йовков.

мъченѝшки, -а, -о, *прил.* Мъченически. *Всеки ден нови бежанци идеха да ми потвърдяват ужасната истина с нови подробности за мъченишкия край на баща ми.* Вазов.

мъченѝшки. *Нареч. от прил.* мъченишки. *Веч го няма! Мъченишки той загина!* Вазов.

мъчѝлище, *мн.* -а, *ср. Разг.* Място за мъчения, за изтезания.

мъчѝло, *мн.* -а, *ср. Рядко.* 1. Уред за мъчене. *Три мъчила, три символа: разпятие, Торквемадов огън, бесило.* Вазов. 2. *Нар.* Мъка, мъчение. *Теглила и мъчила / в земята ни растат.* Вазов.

мъчѝтел, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* Лице, което измъчва някого. *Народът е готов да се вдигне, за да строши железата на петвековните си мъчители и тирани.* Вазов.

мъчѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* 1. Който е свързан с мъки, страдания; болезнен. *Аз дремя в мъчителен, кошмарен сън.* Л. Стоянов. *Тя се разболя, вцепени се цялата и след дълго и мъчително страдание почина.* Елин Пелин. 2. Който изразява страдание, мъка. *В тишината се отронват мъчителни стонове.* Л. Стоянов. *Лудостта най-много се отразява в мъчителни конвулсии по физиономията.* Вазов.

мъчѝтелка *ж.* Жена мъчител.

мъчѝтелно. *Нареч. от* мъчителен. *Бойците бавно се унасяха в неспокоен сън, мъчително свити на дъното на влажните окопи.* Вежинов.

мъ̀чно *нареч.* Непосилно, трудно. *Мъчно се натоварят едни кола със сено или снопе — и то на ден по няколко пъти.* Влайков. □ **Мъчно ми е** — изпитвам мъка, жално ми е. *Родени бяха в тая земя и мъчно им беше да се разделят с нея.* Йовков.

мъчно-. Първа съставна част на сложни думи със значение м ъ ч е н, т р у д е н з а, напр. м ъ ч н о п р о и з н о с и м, м ъ ч н о у л о в и м идр.

мъчнодостъ̀пен, -пна, -пно, *мн.* -пни, *прил.* До който трудно се достига. *В миналите смутни времена селото се е преместило и задънило навътре в глухата, тясна и мъчнодостъпна клисура.* Вазов.

мъчноизлечѝм, -а, -о, *прил.* Който мъчно може да се излекува.

мъчноподвѝжен, -жна, -жно, *мн.* -жни, *прил.* 1. Който се движи мъчно; тромав, тежък. 2. *Прен.* Нерешителен, бавен. *Мъчноподвижният Абдул Керим паша не намираше сгодно още да се изпита, да даде някакъв решителен удар.* Вазов.

мъчноподвѝжност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* мъчноподвижен.

мъчнопроходѝм, -а, -о, *прил.* През който мъчно се минава. *Тоя път, макар и труден и мъчнопроходим, беше безлюден.* Вазов.

мъчнопроходѝмост, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* мъчнопроходим.

мъчнотѝя *ж.* Трудност, затруднение, спънка, пречка. *Тия скални, покрити с лишеи блокове,... с дълбоки пролуки между тях, представяваха сега големи мъчнотии за нас.* Вазов.

мюждѐ, *мн.* -та, *ср.* (перс.). *Нар. Разг.* Награда за първа донесена вест. □ **Вземам мюждето** (разг.) — пръв съобщавам новина.

мюзевѝрин, *мн.* мюзевѝри, *м.* (араб.). *Остар.* Клюкар.

мюлк, мюлкът, мюлка, *мн.* мюлкове, *м.* (араб.). *Нар. Разг.* Недвижим имот.

мюсюлма̀нин, *мн.* мюсюлма̀ни, *м.* (араб.). Мохамеданин.

мюсюлма̀нски, -а, -о. *Прил. от* мюсюлманин. *Ние ще пътуваме все край дивички мюсюлмански села.* Вазов.

мюфтѝйски, -а, -о. *Прил. от* мюфтия. *Мюфтийски съд.*

мюфтѝйство, *мн.* -а, *ср.* 1. Учреждение, управлявано от мюфтия. 2. Сграда на такова учреждение.

мюфтѝя, -та, *мн.* -ѝи, *м.* (араб.). Висш мюсюлмански духовник.

мющерѝя, -та, *мн.* -ѝи, *м.* (араб.). *Остар.* Купувач, клиент. *Той не криеше..., че кръчмата е повече за него, отколкото за мющериите му.* Йовков.

мя̀зам, -аш, *несв.* (гр.). *Диал.* Приличам. *Как много мяза на Лазарова, и гласът му същият.* Вазов.

мя̀зане, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* мязам.

мя̀на *ж. Нар.* 1. Сменяване на едно нещо с друго; размяна. *Да бяха злато ковано / твоите руси косици, / ... / мяна бих сторил мило за драго / хранена коня, / мяна за благо / турци да гоня.* Яворов. 2. Обред, при който става размяна на пръстени; годеж. 3. Дарове, които се дават при годеж.

мя̀ра, *мн.* мѐри, *ж.* 1. Предел, граница за проявяване или осъществяване на нещо; мярка. *Клетнико, лъжата нека бъде с мяра, / ако си Павлета, как да хвана вяра?* Яворов. 2. Съд за мерене зърнени храни. || Самата мярка. *И раздаде на потурчените къщи по две мери ръж и две мери просо.* Вазов. □ **Без мяра** — неограничено количество. **Пряко мярата** — над обикновената норма или мярка; прекалено.

мя̀рвам се, -аш се, *несв.*; **мя̀рна се,** мѐрнеш се, *мин. св.* мя̀рнах се *и* мерна̀х се, *св., сред.* Мяркам се веднаж или няколко пъти по веднаж. *Той* (Левски) *беше невидим, фантом или сянка, / озове се в църква, мерне се в седянка, / покаже се, скрий се без знак и без след.* Вазов.

мя̀рване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* мярвам се.

мя̀рка, *мн.* мѐрки, *ж.* 1. Определен размер; мяра. *Дрехопродавецът грижливо, взел мярката му — на широчина / и дължина, облякъл го със най-изящни облекла.* Михайловски. *Тогава жената нежно, меко и властно му каза да ѝ вземе мярка за нови обувки.* Елин Пелин. 2. Уред за мерене. *Утре пък му съставят акт, задето мерките му били ексик.* Влайков. 3. Мерило, критерий. *Една мярка за богатството на тукашните хора е кой колко плуга кара.* Йовков. 4. Граница,

предел на нещо; мяра. *С каква сърдечна радост пееше и играеше безконечният поток от думи и похвали, на които леля Станка не знаеше мярка.* Елин Пелин. *Но в антипатията си той знае | да пази мярка, той е твърде хитър.* Михайловски. **5.** Преднамерено действие, грижа за постигане, осъществяване на нещо. *Правителството... взема мерки за осъществяване на държавния народостопански план и на държавния бюджет.* Конст., чл. 43. *Предпазни мерки.*

мя̀ркам, -аш, *несв.*; **мя̀рна,** мѐрнеш, *мин. св.* мя̀рнах *и* мернà**х**, *св.* Възнамерявам, имам намерение да извърша нещо. *И цяла зачервеняла от срам, тя мярна да си тръгне.* Елин Пелин.

мя̀ркам се, -аш се, *несв.*, *сред.* **1.** Появявам се бързо и за кратко. *Телеграфните стълбове се мяркаха бежешком през прозореца.* Вазов. **2.** Виждам се неясно. *Мяркат се в утринна дрямка унесени | сини далечни гори.* К. Христов.

мя̀ркане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* мяркам *и от* мяркам се.

мя̀рна. Вж. мяркам.

мя̀рна се. Вж. мярвам се.

мя̀сто, *мн.* местà, *ср.* **1.** Пространство, което се заема или може да се заеме от едно тяло. *Краличът бързо се свря в едно тясно място между хамбара и зида.* Вазов. *Бай Ганьо хвали квартирата на стопанина, загатва му доста осезателно, че най-сетне има място и още един странен човек даже да се прибере тука.* Ал. Константинов. || С притежателно определение — пространство, което едно тяло заема постоянно. *Дворът изметен и изчистен..., всичко прибрано, всичко на мястото си.* Влайков. **2.** Пространство, гдето се върши нещо, става нещо. *Селяните прости светец го зовяха, | и, сбрани, сдушени в потайни места, | слушаха със трепет, с зяпнали уста | неговото слово сладко и опасно.* Вазов. *Изборно място. Сборно място.* **3.** Част от земната повърхност. *В ниските гористи места живее мечката, вълкът, рисът, еленът, лисицата.* Вазов. *Той беше опънал една голяма карта и на нея начертал с червен молив всички заети от Червената армия места.* Ст. Даскалов. *Стръмно място. Блатисто място.* || Страна, земя. *Гнездо си птичка сви — и пя, догдето есен | прокуди я към топлите места.* К. Христов. *По нашите места.* || Недвижим имот в град или село, без сградите; земя. *Дворно място.* **4.** Разстояние. *Ние с бабичката неусетно бяхме изминали много място.* Влайков. || Предел, граница. *Полето се белееше мъгловито до известно място на юг.* Вазов. **5.** Длъжност, служба, служебно положение. *Той получи някаква длъжност в интендантското управление и дойде в България. Но след два месеца изгуби мястото си, жертва на интрига.* Вазов. || *Нар.* Семейство, общество, в което живее някой. *Ожени дъщеря си на добро място.* **6.** Част от музикално или литературно произведение, от реч и под.; откъс, момент. *Той прекъсваше прочита си само за да забележи с молив някои места в книгата и пак се зачиташе.* Вазов. □ **Болно (слабо) място** — слабата, уязвимата страна на някой въпрос. **Дойде ми сърце на място** (разг.) — доволен съм, успокоих се. **Зная си мястото** (разг.) — държа се според положението си. **Има място** — може, възможно е. **(Не) лови място** (разг.) — (не) може да помогне, да се получи исканият резултат. **На места** — тук-там. **На място** — гдето, както, когато подобава, трябва. *На място казано. Човек на място.* **На мястото на** — вместо, в положението на. **На мястото си съм** — действувам както трябва. **На челно място** — найнапред. **Населено място** — място, гдето има население: град, село, селище. *Списък на населените места в страната.* **Не ме сдържа ни едно място** — нямам търпение. **Няма място** — не следва, не подобава, не трябва да се допусне. **Отходно място** — нужник. **Падна ми сърце на място** (разг.) — успокоих се, задоволих се. **Поставям (турям) някого на мястото му** — давам заслуженото някому. **Поставям се на мястото на някого** — влизам в положението някому. **Слабо място** — слабост, уязвимо място. **Топло място** — добра служба. **Тук му е мястото да** (книж.) — тук подхожда, тук е удобно да. **Тъпча на едно място** — не напредвам, не преуспявам. **Хващам място** — давам резултат.

мя̀там, -аш, *несв.*; **мѐтна,** -еш, *мин. св.* мѐтнах, *прич. мин. страд.* мѐтнат, *св.* **1.** Хвърлям нещо към някаква цел. *Млади момци ходят по поляните, мятат камък, за да опитат силите си.* Йовков. **2.** Движа насам-натам. *Вятър мята листи пожълтели.* Вапцаров. **3.** Простирам, постилам. *Слънце преваля зад планините | и въз тях мята златна покривка.* Вазов. **4.** *Разг.* Излъгвам, измамвам. **мятам се, метна се** *страд.* □ **Мятам хляб** (нар.) — слагам суров хляб в пещ.

мя̀там се, -аш се, *несв.*; **мѐтна се,** -еш се, *мин. св.* мѐтнах се, *св.*, *сред.* **1.** Хвърлям се нагоре-надолу или върху нещо. *Детето цяла нощ се мята в леглото.* **2.** Възсядам, яхам. *Метнах се върху (на) коня.* □ **Метнал се на някого** (разг.) — напълно прилича на някого.

мя̀тане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* мятам *и от* мятам се.

мя̀таница *ж. Разг. Рядко.* Хвърляне, мятане.

мя̀твам, -аш, *несв.*; **мѐтна,** -еш, *мин. св.* мѐтнах, *прич. мин. страд.* мѐтнат, *св.* Мятам веднаж или от време на време. **мятвам се, метна се** *възвр.* и *страд.*

мя̀тване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* мятвам *и от* мятвам се.

мя̀у *междум.* За означаване глас на котка.

мя̀укам, -аш, *несв.* За котка — издавам глас мяу. *Котараци мяукат.*

мя̀укане, *мн.* -ия, *ср.* **1.** *Отгл. същ. от* мяукам. **2.** Глас, издаван от котка, когато мяука.

мя̀уча, -еш, *мин. св.* мя̀уках, *несв.* Мяукам.

мя̀учене, *мн.* -ия, *ср.* **1.** *Отгл. същ. от* мяуча. **2.** Глас, издаван от котка, когато мяуче.

мях и **мех,** мехът, мехà, *мн.* меховѐ, мя̀ха (сл. ч.), *м.* **1.** Одрана и съшита като торба животинска кожа; тулум. *Отвори ни! Носиме ти мях с вино.* Ст. Загорчинов. *Във всеки двор заблеяха овци, в кътищата положиха мехове със сирене, а говедата станаха два пъти повече.* К. Петканов. **2.** Кожено духало за огън. *Ковашки мях.* **3.** *Ирон.* Корем, търбух *Препасал сабя на гол мях.* Погов.

Н

н 1. Звукът н. 2. Писмен белег на звука **н**, четиринайсета буква от азбуката. *Печатно н. Ръкописно н.*

на *предл.* 1. За означаване на притежание, принадлежност и др. *Неочаквано кавалът на Дамян поде ръченица.* Йовков. *Този влак пътува с бързината на костенурка.* Вазов. *Бодра радост и прилив на сили усети Гроздан.* Йовков. ‖ За означаване принадлежност на част към цялото. *Поли на планина. Покрив на сграда.* 2. За означаване отношението на допълнението към съществителни, които изразяват действие или състояние. *Бай Ганьо иска „ресто" с шаване на пръстите си.* Ал. Константинов. *Писане на писма. Решаване на задачи. Миене на съдове. Изпълнение на наредбите.* 3. За означаване на непрякото допълнение: а) При посочване на лицето или предмета, върху който минава действието на глаголи, като благодаря, извинявам се, покорявам се, моля се, отговарям, помагам, преча, приличам, сърдя се, хваля се и др. *Той се покори на съдбата с примирението на мъдрец.* Елин Пелин. *Гласът му беше тънък и креслив ... и не отговаряше на голямото му тяло.* Йовков. б) При посочване на лице или предмет, към които е насочено действието. *Бащата отстъпи мястото на сина.* Стаматов. *Той си спомни за писмото, което преди два месеца беше писал на Райна.* Йовков. в) При глагола съм с наречие в безлични изрази като добре (ми) е, жално (ми) е, защо (ми) е, какво (ми) е, криво (ми) е, лошо (ми) е, студено (ми) е, топло (ми) е, и др. *Ти трябваше да вземеш Станка гърбавата. Какво му е на момичето?* Елин Пелин. *Здравко, братко, я погледай, / на сестричката ни зле е, / ... / тя от нещо крей, вехнее.* П. П. Славейков. *От тези думи той не знаеше, колко е криво на стареца.* П. Ю. Тодоров. г) С някои прилагателни като вреден, длъжен, подобен, полезен, приятен, равен, близък и др. *Вярно е, че тесният социализъм ... бе течение близко на болшевизма.* Г. Димитров. *Аз твърдо тук стоя / човеци, по свой образ, род, по сърце и дух / на мен подобни са.* П. П. Славейков. д) При някои безлични глаголи като пада се, подобава, случва се и др. *Аз ще умра, както подобава на Иван Асен.* Вазов. 4. За означаване на място, пространство, гдето, в пределите на което се извършва или става нещо; върху. *И на гроба, ой нерадост, / опустяла младост, / кръстоклоне — кръст юнашки, / и пиле на кръста.* Яворов. *Всички момичета работят на градината.* Кр. Григоров. *Сложиха на огъня гърне. Чорба варят, сланина ядат.* Ем. Станев. *Малко са ми две деца на главата, че да храня и мъж без работа.* Йовков. *Той ме разсипа мене, той — грях му на душа!* Елин Пелин. 5. За означаване на опората, основата на нещо; върху. *И Марко ги въведе в стаята, която тоз час се осветли хубаво от две спермацетови свещи, закрепени на лъскави пиринчени свещници.* Вазов. *Той се подпира на грубо дялана тояга.* Л. Стоянов. 6. За означаване на посока, точка в пространството, към която е насочено действието; към. *Слънцето наваляше на запад.* Вазов. *Изкачих се на върха. Птичката отлетя на свобода.* 7. За означаване на предмети или явления, към пределите на които е насочено действието; във. *Към петляно време му дошло на ум да се прибере у дома си.* Чудомир. *Той вложи всичката си енергия и направи всичко..., за да постъпи на служба.* Елин Пелин. 8. За означаване на времето, през което се извършва, става нещо. *Той на старини беше останал без жена, без деца.* Елин Пелин. *Не зная, други станаха хората, не е като на нашите години.* Йовков. *Първо е либе роса на пролет: / където росне — цвете покарва; / второ е либе слана на есен: / където падне — гори, попарва.* К. Христов. ‖ За означаване едновременно на времето и обстоятелствата, при които се извършва нещо. *Причакваше я на излизане.* Вазов. *Гороломов си спомни и за двамата горски стражари, които беше срещнал на влизане в селото.* Йовков. *Тогава го взе вуйчо му Димо..., взе го да му води на оран и да му пасе воловете.* Влайков. ‖ За означаване на времето, през което се извършва или се проявява нещо. *На мръкване към Люляково се зададоха нови войски.* Йовков. *На разсъмване бойците се разположиха в една малка кория до селото.* К. Ламбрев. ‖ За означаване на дати. *Всяка пролет на 11 май стават шумни народни тържества.* П. П. Славейков. 9. За означаване на обстоятелства, при които се извършва нещо. *Нивата, орана-недоорана, се печеше на слънцето.* Елин Пелин. *Бива си ги момите. Я гледай как се извиват като фиданки на вятър.* С. Боновски. 10. За означаване на количество, мярка или степен. *Главното отделение, построено на два ката,... служи сега за прост хан.* Величков. *На двадесет метра зад могилата падна мина.* Дим. Димов. ‖ За означаване на възраст. *И двете* (жени) *бяха по на тридесет и пет години.* Елин Пелин. *Баща си той не помнеше, а пък майка му го остави на девет години.* Влайков. ‖ За означаване с колко или колко пъти нещо се увеличава или намалява. *От трима души дружината се увеличи на петима.* Вазов. *Смешен е той, и стипца, дето се вика, косъма на две цепи.* Йовков. *Стоичко, Стоичко, на сто*

парчета да те насекат! Ка не бе те грях. Елин Пелин. **11.** За означаване на някакво пространство, някакво разстояние, което отделя едно нещо от друго. *Той отстоеше вече от нас нещо на два километра.* Вазов. *Пред него на няколко крачки се виждат | коли, батареи, под шума укрити.* Ем. п. Димитров. *Надалеч, на около стотина крачки зад тях, се издига облак от черна пръст.* Йовков. **12.** При разпределяне — за означаване на това, което лежи в основата на разпределението. *Народното събрание се състои от народни представители, избрани от народа по един на тридесет хиляди жители.* Конст., чл. 18. *Хакът тази година няма да се разхвърля на къща, а на декар.* Йовков. *Раздадоха ни по една свещ на купе.* Ал. Константинов. **13.** За означаване на начина на действието. *Цялата му снага се преви на дъга.* Ст. Загорчинов. *Старият човек познаваше на пръсти цялата околност.* Вежинов. *Извиках веднъж, дваж, на посока, дано ми се обадят.* Вазов. *Там го уловиха и му вързаха ръцете на опак.* Йовков. *Баща ми работеше на парче в една обущарница.* Д. Немиров. *От близките къщи издигна се пушек — | дим синкав и лют на кълба се разнесе | и после стихийно се вдигна нагоре.* Ем. п. Димитров. **14.** *Нар.* За означаване на целта, предназначението на действието; за. *Пролет заедно ходеха на коприва, а като превали лятото — на лешници и на дренки.* Влайков. *Когато след малко войниците отиваха на храна, командирът извика настрана помощника си.* Вежинов. *И някой зове, | сред ръж изкласила, | на отдих и песни | работен народ.* Лилиев. *Сутрин не я викаха с тях, като тръгваха на жетва.* Елин Пелин. **15.** За означаване на причината, повода на действието; за. *След като приключи публичното разследване, съдът се оттегли на съвещание и реши да бъдат задържани само четирима от обвиняемите.* К. Ламбрев. **16.** За означаване на оръдието на действието. *Това кьосе, облечено в груби шаечени дрехи, шити на ръка, се казваше Марко.* Елин Пелин. *Войка седеше самичка... и предеше на хурка.* Елин Пелин. *Свиря на цигулка.* **17.** За означаване на преход в някакво състояние. *Лицето му менеше цвета си от бяло на румено, сякаш и в душата му се бореха две мисли.* Ст. Загорчинов. *Това е дребен, свит и плах човек, наивен и малко глупав, или пък се преструва на глупав.* Йовков. *И вятърът шумеше без покой | и на крила обръщаше платната.* К. Христов. **18.** За означаване на пояснителното допълнение при някои глаголи. *И ето, хижата пред нас огре | ... Стените са варосани и нови, | мирише на гора, смола и бор.* Ламар. *Нека най-напред да се научи на занаят, па напокон може всякаква работа да захване.* Влайков. *Снажна, каквато беше майка ѝ, ... тя работеше сръчно, пъргаво, като че отдавна беше навикнала на тоя труд.* Йовков. **19.** За изразяване на пожелание. *Хай на здраве, да е жив наследникът!* Вазов. *На добър час! На добър път!*

на-. Глаголна представка за означаване: **1.** Извършване на действието в голямо количество, напр.: наготвям, насъбирам, надонасям, накупувам. **2.** При средни глаголи — изчерпване на действието до възможен предел, до насита, напр. нахранвам се, навозвам се, нарадвам се, наяждам се. **3.** Изчерпване на действието колкото трябва или напълно, напр. набивам, насолявам, нахранвам, надиплям. **4.** Проявяване на действието в слаба степен или от време на време, напр. навонявам, нагарчам, наболявам. **5.** Насоченост на действието, напр. натурям, нахвърлям, навявам. **6.** Проникване, влизане или вкарване в нещо, напр. нахлувам, нахълтвам, натъпквам. **7.** Насоченост на действието към много обекти, напр. навързвам, набелязвам, наковавам. **8.** Действие в слаба степен върху нещо неначенато, напр. напивам, набърквам.

на̀ *частица. Разг.* **1.** При даване, подаване — вземи (обикн. с кратките дателни форми на личните местоимения). *На̀ ви мойта книга — тя е вам завет.* Вазов. *На̀ ти здравец, да си здрав.* Елин Пелин. *На̀! Вземи си пръстена с печата.* Ст. Загорчинов. *На̀, Митко. На̀ да пиеш!* Йовков. **2.** За показване — ето. *Вадя и камъни — на̀ виж ръцете ми какви са.* Йовков. *Ох! — извика тя и стисна пръста си. — На̀, порязах се зарад тоя човек.* Йовков. || За засилване на израз, който предава противоположна мисъл на това, което трябва да бъде (обикн. в съчет. с ама). *Чакай, ела насам, че оная вещица пак гледа, — каза тя, като погледна по посока на баба Ана, — какво ще види, ама на̀ — само да има какво да приказва.* Йовков. **3.** За засилване при показателните частици *ето* и *ей. Той е* (Стаменко), *той е! Ей на̀, пак замаха с ръка, а птицата си седи на десницата му.* Ст. Загорчинов. *Ей на̀, приставам ти! Искаш ли ме?* Йовков. *Ето на̀, пак захвана, — каза Василена.* Йовков. *Ами нали уж ще си идете, защо се свря тука? ... — Ей тъй на̀. Гледам, че ви не спори работата, та рекох да ви помогна.* Влайков.

наба̀вя. Вж. набавям.

наба̀вям, -яш, *несв.*; **наба̀вя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Задоволявам нуждата от някакви предмети или материали; доставям, снабдявам. *Те бяха оставили другите момчета при Годеславовата къща, а сами бяха дошли да набавят потреби за дружината.* Вазов. *Искат толкова и толкова коне..., трябва да ги набавя.* Кр. Григоров. || Догонвам пропуснатото; наваксвам. **набавям се, набавя се** *страд.*

наба̀вяне, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* набавям *и от* набавям се. *Набавяне на продукти.*

наба̀рам. Вж. набарвам.

наба̀рвам, -аш, *несв.*; **наба̀рам,** -аш, *св. Разг.* Намирам нещо чрез пипане, без да виждам; напипвам. *И всички пипнешком затършуваха в мрака. Но никакво човешко тяло не набараха ръцете им.* Вазов. *Той набара нещо на кръста му, под шаечевото сетре, и измъкна един револвер.* Вазов. *В тъмнината го залаяха кучета. Набара камък и го хвърли по тях.* К. Петканов. *В един вир набараха мряна риба.* **набарвам се, набарам се** *страд.*

наба̀рване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* набарвам *и от* набарвам се.

набѐг, *мн.* -зи *и* -ги, *м.* (рус.). Внезапно нападение или втурване срещу противник; впускане, устремяване. *В утрото на светла ера, с факела на нова вера, | идат бодри ескадрони с устрем горд и набег смел.* Смирненски. *Варварските племена правеха чести набези във Византия.*

набедѐн, -а, -о. **1.** *Прич. мин. страд. от* набедя. **2.** Като *прил.* — а) Несправедливо обви-

нен в нещо. б) *Разг.* Когото неоснователно смятат за някакъв. *Набеден писател.*

набѐдреник, *мн.* -ци, *м. Църк.* Свещеническа одежда с четириъгълна форма, която се носи отстрани на дясното бедро.

набедя̀. Вж. набедявам.

набедя̀вам, -аш, *несв.*; **набедя̀**, -йш, *мин. св.* -их, *св.* Несправедливо обвинявам някого в нещо. *Не стига това, ами са го набедили, че гърмял срещу заптието.* Вазов. *Някой беше хвърлил камък от улицата... Набедиха, както винаги, Гроздана и Тачката.* Йовков. *Мисли, мисли дълго Цеко, / търка си челото, / па скокна, във град отиде, / набеди селото, / че то уж прибира скритом / всяка нощ комити.* Вазов. **набедявам се, набедя се** *възвр.* и *страд.*

набедя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* набедявам *и от* набедявам се.

набежда̀вам, -аш, *несв.* Набедявам.

набеждà̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* набеждавам.

набелвам[1], -аш, *несв.*; **набѐля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Намазвам с белило. *Набелила лицето си.* **набелвам се, набеля се** *възвр.* и *страд.*

набѐлвам[2], -аш, *несв.*; **набѐля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Обелвам известно количество или много. *Набелила съм цял куп картофи.* **набелвам се, набеля се** *страд.*

набѐлване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* набелвам[1], набелвам[2], набелвам се[1] *и от* набелвам се[2].

набелѐжа. Вж. набелязвам.

набѐля. Вж. набелвам[1] *и* набелвам[2].

набеля̀звам, -аш, *несв.*; **набелѐжа,** -иш, *мин. св.* набелязах *и* набележих, *св.* **1.** Бележа, слагам знак на много предмети за отлика. *Виж тия кошове, дето съм ги набелязал с вар, всичките ще се роят.* Йовков. **2.** Определям някого измежду мнозина. *Когато учител Трайко се научи, че Младен е набележил и изтъкнал Делищъркеля за нов кмет, това го смути.* Влайков. *Набелязахме няколко души за изпълнението на тази задача.* **3.** Бегло очертавам образа на нещо; скицирам. *Само с няколко линии набелязвам образа му.* **4.** Излагам нещо, писмено или устно, бегло, в общи черти. *Планът набелязва широка програма за разширяване и модернизиране на местната промишленост.* **набелязвам се, набележа се** *страд.* □ **Набелязан съм** — а) Определен съм. б) Уличен съм.

набеля̀зване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* набелязвам *и от* набелязвам се.

набера̀. Вж. набирам.

набеснѐя се. Вж. набеснявам се.

набесня̀вам се, -аш се, *несв.*; **набеснѐя се,** -ееш се, *мин. св.* набесня̀х се, *прич. мин. действ.* набесня̀л се, -а се, -о се, *мн.* набеснѐли се, *св.*, *сред.* Лудувам, беснея до насита. *Децата се набесняха.*

набѝвам, -аш, *несв.*; **набѝя,** -йеш, *мин. св.* набѝх, *прич. мин. страд.* набѝт, *св.* **1.** Бия много или колкото смятам за необходимо. *Защо го кълнеш, вземи по-добре, че го (детето) набий: от бой няма да умре.* Йовков. *След като го наби хубаво, цацарят пусна Ян Бибиян.* Елин Пелин. **2.** *Разг.* Побеждавам някого при игра, състезание, война; надвивам. *Набих го на табла. Набихме ги на волейбол.* **3.** С удари вкарвам или намествам нещо; зачуквам, забивам. *Работи у майстора си на тезгяха: зашива табан или набива клечки.* Влайков. *Стаменко наби гвоздея в дървото.* Вазов. *Някъде набиваха обръчи на каца и ехото повтаряше ударите на чука в стените на къщите.* Ем. Станев. **4.** Набучвам на нещо остро. *Утре двадесет комити / на кол ще набием.* Вазов. **5.** Утъпквам, сбивам. *Набивам бетона.* **6.** Натъртвам, повреждам по повърхността чрез удари или чрез натискане. *Набиха ми се краката. Ябълките са набити.* **набивам се, набия се** *възвр.* и *страд.* □ **Набивам някому нещо в главата** (разг.) — често повтарям и обяснявам някому нещо, за да го запомни и разбере. **Набивам някому нещо в очите** — често посочвам някому нещо, за да го види и запомни.

набѝване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* набивам *и от* набивам се. *Кръв, разпятие, набиване на кол, изгаряне живи хора — това са темите на тия юнашки песни.* П. П. Славейков.

набѝрам, -аш, *несв.*; **набера̀,** -ѐш, *мин. св.* набра̀х, *св.* **1.** За плодове, цветя и под. — бера известно количество или много. *Набра игличина и седна върху топлата земя да вие венец.* Елин Пелин. *Райка бе отишла да набере лук за салата.* Влайков. *Набери малко череши.* **2.** *Рядко.* Събирам, привличам (вербувам) човеци за някаква работа. *Той държал още по-ревностни проповеди .. и набрал много привърженици.* Вазов. *С многото злато, що бях взел със себе си, набрах една дружина от петстотин души българи.* Вазов. **3.** *Прен.* За душевни качества — придобивам, натрупвам. *Нека набере първом опит и разум, да възмъжее.* А. Гуляшки. *В този миг нарочно се бе отпуснал и изоставил на страха, за да може, когато вече наближи мястото на схватката, да набере сили и яростно да го притисне и обуздае.* Вежинов. *Печални граде, роде мой, / ... / де растох и набирах сили / за бурите да съм готов.* Вазов. **4.** В съчет. с абстрактни съществителни, които означават душевни преживявания — събиране, натрупване в голямо количество на онова, което изразява съществителното: *Набирам страх* — страхувам се. *Набирам студ* — студувам. *Набирам ядове* — ядосвам се. **5.** Правя плат на леки, малки гънки. *Тя набира плата на ръкава, за да стане на гънки.* **6.** *Печ.* Нареждам печатарски знаци по даден текст. *Аз виждам такива другари, с които заедно сме работили, заедно сме стачкували и сме се борили и заедно сме отказвали да набираме и печатаме дръзки клевети и хули против нашата славна работническа класа.* Г. Димитров. **7.** За рана и под. — загноявам. *Пръстът ми набра. Раната набира.* **набирам се, набера се** *страд.*

набѝране, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* набирам *и от* набирам се. *Набиране на работна ръка.*

набира̀ч *м. Печ.* Словослагател.

набѝт, -а, -о. **1.** *Прич. мин. страд. от* набия. **2.** Като *прил.* — а) Натъпкан плътно. *И тия черни, набити гроздове им се сториха също тъй прокоба на напаст.* Йовков. *Набити царевични кочани.* б) За човек — който е със здраво, твърдо тяло. *Изведнаж той съзря двамата си сина, набити и плещести здравеняци.* Йовков. *На вратата на кръчмата се подаде нисичък набит шоп.* Елин Пелин. *Набита снага.* в) В който се е на-

тъпкало нещо. *Пот се стичаше от лицата на всички и в гънките на набитата с въглищен прах кожа оставаха кални бразди.* Ив. Мартинов. □ **Набито око** (разг.) — опитно око, от което нищо не убягва. *Улучва ги дядо Груйо... Набито око има.* Кр. Григоров.

набѝтост, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* набит.

набѝча. Вж. набичвам.

набѝчвам, -аш, *несв.*; **набѝча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Бича известно количество или много.

набѝчване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* набичвам.

набѝя. Вж. набивам.

наблѐгна. Вж. наблягам.

наближà. Вж. наближавам.

наближàвам, -аш, *несв.*; **наближà,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* **1.** Идвам, дохождам на близко разстояние до някого или нещо. *Колкото повече наближаваха до Игликина поляна, толкоз Стоян пò се замисляше за другарите си.* Йовков. *Па си весел, засмян тръгна / да посрещне той* (Дойчин) *Стояна; / наближи я — с пушка гръмна, / като видя че ѝ засмяна.* Ботев. **2.** За време, събитие, явление — ставам близък по време. *Наближи Димитровден — началото на новата работна година.* Дим. Талев. *Есента наближаваше своя край.* Йовков. *Наближава обяд.*

наближàване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* наближавам. *Наближаване на срока.*

наблѝзко *нареч.* Наблизу. *Той се поизкачи малко и тогава видя пак огънчето наблизко.* Вазов.

наблѝзу *нареч.* Не далеч, на малко разстояние. *Гората беше наблизу.* Йовков. *Воденичният бент шуми наблизу.* Елин Пелин. *Наблизу татък чук играе / и наковалнята отпява.* Яворов.

наблюдàвам, -аш, *несв.* **1.** Внимателно следя с поглед. *Бях много наблизу и затова можех да наблюдавам добре.* Йовков. *Митя я слушаше и наблюдаваше.* Стаматов. **2.** Внимателно следя с поглед нещо, за да го изуча; изследвам. *В продължение на повече от месец денонощно наблюдавах развитието на пилетата.* **3.** Следя някого или нещо, за да разбера какво прави или да открия нещо. *Казакът излизаше вечер, обикаляше из горния край, караулеше, наблюдаваше. Надничаше в кръчми и кафенета, заслушваше се в разговори, следеше да долови нещо.* Караславов. **наблюдавам се** *възвр., страд.* и *взаим. От тук вече можеше да се наблюдава всичко.* Кр. Григоров. *Учениците им бяха се струпали наоколо и любопитно се наблюдаваха едни други.* Йовков.

наблюдàване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* наблюдавам *и от* наблюдавам се.

наблюдàтел, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* **1.** Лице, поставено да наблюдава. *Заставата си имаше определен наблюдател към морето — опълченеца Адамов.* Йовков. *Наблюдател в метеорологическа станция.* **2.** *Остар.* Човек, който наблюдава, гледа, разглежда нещо; зрител. *Една каменна полукръгла ограда... и Ниагарският водопад. Всички наблюдатели бяха вцепенени, като в жива картина.* Ал. Константинов. *Опознавайки света, човек не е хладен и безстрастен наблюдател.*

наблюдàтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* **1.** Който умее добре да наблюдава; внимателен. *Всичко това минаваше под наблюдателния поглед на мъничките бае Стоянови очи.* Елин Пелин. *Наблюдателен човек.* **2.** От гдето, от който се наблюдава. *Там беше наблюдателният пункт на батареята.* Йовков. *Наблюдателен пост.*

наблюдàтелка *ж.* Жена наблюдател. *Нанко подигна глава и погледна с тъжна и горчива полуусмивка любопитната наблюдателка.* Влайков.

наблюдàтелница *ж.* Сграда или специално пригодено място за наблюдение. *Той влиза в наблюдателницата и дълго се взира с бинокъла към полето.* Л. Стоянов. *Метеорологическа наблюдателница.*

наблюдàтелно. *Нареч. от* наблюдателен.

наблюдàтелност, -ттà, *мн.* няма, *ж.* Способност да се наблюдава добре. *Чингис остана поразен от острата наблюдателност на жена си.* Дим. Димов.

наблюдѐние, *мн.* -я, *ср.* **1.** Наблюдаване. *В петъчен ден бъди тука, тогава е пазар, има богат материал за наблюдение.* Вазов. **2.** Резултат, получен от редица изучавания, изследвания. *Той не преподаваше някаква отвлечена наука, а действителни случки и наблюдения, почерпани из собствения му живот.* Йовков. *Моля да не се забравя ни минута, че в тези пътни бележки аз излагам моите непосредствени наблюдения и впечатления тъй, както съм ги възприел в момента.* Ал. Константинов. □ **Поставен съм (намирам се, съм) под наблюдение** — следят, наблюдават действията или състоянието ми.

наблъ̀скам. Вж. наблъсквам.

наблъ̀сквам, -аш, *несв.*; **наблъ̀скам,** -аш, *св.* **1.** Вкарвам, натиквам с блъскане. *Бай Ганьо приклекна над дисагите си, извади из пояса си мускалите, наблъска ги вътре.* Ал. Константинов. *Чукна, отвори, наблъска ни и двамата и влезе след нас.* Чудомир. **наблъсквам се, наблъскам се** *страд.*

наблъ̀скване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* наблъсквам *и от* наблъсквам се.

наблѝгам, -аш, *несв.*; **наблѐгна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* наблѐгнат, *св.* **1.** Натискам върху нещо, като се облягам на него. *Не повика, не се обади, наблегна на вратата със страшната си сила и я отхвърли пред себе си.* Йовков. **2.** Посочвам, спирам, обръщам някому вниманието на нещо по-важно; подчертавам. *На това същото като че ли иска да наблегне и авторът на Зидари, като влага в устата на едно от действуващите в драмата лица думите: Един трябва да се прежали за всички!* П. П. Славейков. || Произнасям по-натъртено, по-подчертано. *Наблягаше на всяка дума, сякаш диктуваше формула.* Караславов.

наблѝгане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* наблягам.

набодà. Вж. набождам.

набòдка *ж. Диал.* Вилица. *„Дойде гост — развали пост", — казваше недоволна и щастлива Цвета, като гледаше как войникът, въоръжен с*

нож и набодка, се сражаваше с победоносното позлатено прасе. Вазов.

набо̀ждам, -аш, *несв.*; **набода̀,** -ѐш, *мин. св.* набо̀дох, *прич. мин. действ.* набо̀л, *св.* **1.** Бода на много места. *Къньовица омеси погачата, набоде я на няколко места с вилицата, взе едно паче перо и я намаза отгоре с топена мас.* А. Гуляшки. **2.** Бода с нещо остро някакъв предмет, за да го дигна. *Млад мъж набожда със стоманените зъбци на вилата сноп след сноп. Набоде с вилицата късче месо.* **3.** Наранявам с бодене. *Набодох си пръста.* **4.** Посаждам. *Набодох няколко стръка в градината.* **5.** За растения и косми — пониквам съвсем слабо. *Конникът беше млад момък ... със сива коса и вежди и с мустаци едвам наболи.* Вазов. *Само край оградата, по припека, беше набола зелена трева.* Йовков. **набождам се, набода се** *възвр.* и *страд.*

набо̀ждане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* набождам *и от* набождам се.

набо̀жен, -жна, -жно, *мн.* -жни, *прил.* **1.** Който старателно изпълнява религиозните правила; религиозен. *Дълбоко набожен и благочестив, Марко полагаше голяма грижа да вдъхне на синовете си религиозно чувство.* Вазов. **2.** Който изразява или вдъхва религиозно чувство. *Видях побелели старци в набожни и мълчеливи пози.* Йовков. *От близкото село се носеше набожен ек на камбана и приятно трептеше в пресния сутрешен въздух.* Елин Пелин.

набо̀жно. *Нареч. от* набожен. *Той се прекръсти набожно с насълзени възторжени очи и повтори високо: „Амин, амин".* Ст. Загорчинов.

набо̀жност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* набожен. *Беше бедна, но трудолюбието ѝ беше пословично, а в благонравието и строгата ѝ набожност никой не смееше да търси лицемерие.* Йовков.

набоза̀вам се, -аш се, *несв.*; **набоза̀я се,** -а̀еш се, *мин. св.* набоза̀х се, *св., сред.* Бозая до насита. *Детето се набоза и заспа.*

набоза̀ване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* набозавам се.

набоза̀я се. Вж. набозавам се.

наболя̀. Вж. наболявам.

наболя̀вам, -аш, *несв.*; **наболя̀,** -йш, *мин. св.* наболя̀х, *прич. мин. действ.* наболя̀л, -а, -о, *мн.* наболѐли, *св.* Само 3 л. **1.** Боли малко или от време на време. *На другия ден чорбаджи Аврам се събуди с някакъв страх, като скрита раничка вътре в тялото, която едвам наболява, човек не я забравя никога и се бои да я докосне.* Дим. Талев. **2.** В съчет. с кратките вин. форми на личните местоимения — усещам малка болка от време на време. *Кракът ме наболява.*

наболя̀ване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* наболявам.

наболя̀л, -а, -о, *мн.* наболѐли. **1.** *Прич. мин. действ. от* наболя. **2.** Като *прил.* — а) Който дълго време е страдал и в който се е насъбрала много горчивина. *Трайко сега пред своя близък другар изливаше огорчението на своята наболяла душа.* Влайков. *Наболяло сърце.* б) За въпрос — който дълго време чака своето разрешение. *Наболели въпроси.*

на̀бор[1] *м. Воен.* Родените през една и съща година мъже, които едновременно се свикват на военна служба. *11 и 24 полкове, като действуващи, имаха по-млади набори. Това бяха млади хубави момчета.* Йовков.

на̀бор[2] *м.* Място на дреха, на което платът е набран на малки, ситни гънки.

на̀бор[3] *м. Печ.* Печатарски букви и знаци, подредени за печат.

на̀борен[1], -рна, -рно, *мн.* -рни. *Прил. от* набор[1]. *Наборна комисия.*

на̀борен[2], -рна, -рно, *мн.* -рни. *Прил. от* набор[3]. *Наборен материал.*

набраздѐн, -а, -о. **1.** *Прич. мин. страд. от* набраздя. **2.** Като *прил.* — по който има бразди. *Когато заговори партийният секретар Ангел Пилчев, сълзи потекоха по набраздените лица на старите миньори.* А. Каралийчев.

набраздя̀. Вж. набраздявам.

набраздя̀вам, -аш, *несв.*; **набраздя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Правя нещо на бразди. *Дядо Кънчо сви вежди ядовито и едри бръчки набраздиха челото му.* Ц. Церковски. **набраздявам се, набраздя се** *възвр.* и *страд.*

набраздя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* набраздявам *и от* набраздявам се.

набрашнѐня. Вж. набрашненям.

набрашнѐням, -яш, *несв.*; **набрашнѐня,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Набрашнявам. **набрашненям се, набрашненя се** *възвр.* и *страд.*

набрашнѐняне, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* набрашненям *и от* набрашненям се.

набрашня̀. Вж. набрашнявам.

набрашня̀вам, -аш, *несв.*; **набрашня̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Посипвам, извалям с брашно. **набрашнявам се, набрашня се** *възвр.* и *страд.*

набрашня̀ване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* набрашнявам *и от* набрашнявам се.

наброя̀. Вж. наброявам.

наброя̀вам, -аш, *несв.*; **наброя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* **1.** Заплащам в брой. *Пано му наброи на ръка четири хиляди лева.* Йовков. **2.** Обхващам, включвам в себе си някакъв брой; съдържам, имам, броя. *Градът наброява половин милион жители.* **наброявам се, наброя се** *страд.*

наброя̀ване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* наброявам *и от* наброявам се.

набру̀лвам, -аш, *несв.*; **набру̀ля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Бруля известно количество или много. *Набрулих една торба орехи. Вятърът здраво ме набрули.* **набрулвам се, набруля се** *страд.*

набру̀лване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* набрулвам *и от* набрулвам се.

набру̀ля. Вж. набрулвам.

набру̀лям, -яш, *несв.* Набрулвам.

набръ̀ствам, -аш, *несв.*; **набръ̀стя,** -иш, *мин. св.* -их, *св. Нар.* Храня добитък с бръст много или колкото е нужно. **набръствам се, набръстя се** *страд.* и *сред.*

набръ̀стване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* набръствам *и от* набръствам се.

набръ̀стя. Вж. набръствам *и* набръстям.

набръ̀стям, -яш, *несв.*; **набръ̀стя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Набръствам. **набръстям се, набръстя се** *страд.* и *сред.*

набръстяне, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* набръстям *и от* набръстям се.

набръ̀твя. Вж. н а б р ъ т в я м.

набръ̀твям, -яш, *несв.*; **набръ̀твя,** -иш, *мин. св.* -их, *св. Разг.* Брътвя много или до насита.

набръ̀твяне *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* набрътвям.

набръ̀чкам. Вж. н а б р ъ ч к в а м.

набръ̀чкан, -а, -о. **1.** *Прич. мин. страд. от* набръчкам. **2.** Като *прил.* — който е с бръчки. *Набръчкано лице. Набръчкано чело.*

набръ̀чквам, -аш, *несв.*; **набръ̀чкам,** -аш, *св.* Направям бръчки върху нещо. *Старата, слаба работничка, към която зададоха този въпрос, кисело набръчка увехналото си лице.* Хар. Русев. **набръчквам се, набръчкам се** *страд.* и *сред.*

набръ̀чкване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* набръчквам *и от* набръчквам се. *Набръчкване на челото.*

набръщолѐвя. Вж. н а б р ъ щ о л е в я м.

набръщолѐвям, -яш, *несв.*; **набръщолѐвя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Бръщолевя много, до насита. **набръщолевям се, набръщолевя се** *страд.* и *сред.*

набръщолѐвяне, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* набръщолевям.

набу̀там. Вж. н а б у т в а м.

набу̀твам, -аш, *несв.*; **набу̀там,** -аш, *св.* **1.** Вкарвам, втиквам с бутане. *Набутаха пак книги и писма в чувалите.* Величков. **2.** *Разг.* Намирам, напипвам нещо. *Той побара и набута една стена от пръст и камъне.* Вазов. **набутвам се, набутам се** *страд.* и *сред.*

набу̀тване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* набутвам *и от* набутвам се.

набу̀хам. Вж. н а б у х в а м.

набу̀хвам, -аш, *несв.*; **набу̀хам,** -аш, *св.* **1.** Натупвам, набивам. **2.** Натъпквам, наблъсквам, напълвам. *Набуха печката с дърва до горе и я запали.* **набухвам се, набухам се** *възвр.* и *страд.*

набу̀хване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* набухвам *и от* набухвам се.

набу̀ча. Вж. н а б у ч в а м.

набу̀чвам, -аш, *несв.*; **набу̀ча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* **1.** Набождам нещо на остър предмет; забучвам. *Те снеха калпаците си, набучиха ги върху щиковете, вдигнаха ги нагоре и ревнаха : ура!* А. Каралийчев. **2.** Забивам, забучвам заострен предмет в нещо. *Набучих няколко колчета. На шапката си набучи две пера.* **набучвам се, набуча се** *възвр.* и *страд.*

набу̀чване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* набучвам *и от* набучвам се.

набъ̀бвам, -аш, *несв.*; **набъ̀бна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Увеличавам, разширявам обема си, издувам се. *Изпод кожата са набъбнали жили, като пиявици.* Йовков. *Овошките изпъват с наслада клонете си в топлия въздух, пъпките им набъбват и се разпукват* Йовков. *Първият есенен дъжд падна... Земята набъбна, почерня и замириса на влага, на живот.* К. Петканов.

набъ̀бване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* набъбвам.

набъ̀бна. Вж. н а б ъ б в а м.

набъ̀бря. Вж. н а б ъ б р я м.

набъ̀брям, -яш, *несв.*; **набъ̀бря,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Бъбря много неща, наговарям. *Дохождала ... и кой знае какво ѝ набъбрала.* Йовков. **набъбрям се, набъбря се** *страд.*

набъ̀брям се, -яш се, *несв.*; **набъ̀бря се,** -еш се, *мин. св.* -ах се, *св.*, *сред.* Бъбря до насита.

набъ̀бряне, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* набъбрям *и от* набъбрям се.

набъ̀кам. Вж. н а б ъ к в а м.

набъ̀квам, -аш, *несв.*; **набъ̀кам,** -аш, *св. Диал.* Натъпквам нещо с много предмети. *Набъка си джобовете с листове.* Вазов. **набъквам се, набъкам се** *страд.*

набъ̀кване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* набъквам *и от* набъквам се.

набъ̀рделки *мн., ед.* няма, *ж.* Част от тъкачен стан, в която се поставя бърдото.

набъ̀рдило, *мн.* -а, *ср. Диал.* Една от двете набърделки.

набъ̀рже *нареч.* Набързо. *Дори моят съсед, санитарният полковник, намери сили да се приготви набърже и да обуе лачените си ботуши.* Л. Стоянов. *Отиде на кладенеца, извади кофа вода и набърже си изми ръцете.* К. Петканов.

набъ̀рзо *нареч.* За много кратко време, без бавене. *Приготвиха се набързо и тръгнаха.* Йовков. || Небрежно, недостатъчно внимателно. *Мътните ѝ* (на реката) *води се влачеха под разрушените или набързо поправени мостове.* Дим. Димов.

набъ̀ркам. Вж. н а б ъ р к в а м.

набъ̀рквам, -аш, *несв.*; **набъ̀ркам,** -аш, *св.* **1.** Бъркам нещо за пръв път, бъркам където не е бъркано. *Защо набърка водата. Да не набъркаш сладкото!* **2.** *Прен.* Замесвам някого в някаква работа. *Набъркаха и мене в тая работа.* **набърквам се, набъркам се** *страд.* и *сред.*

набъ̀ркване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* набърквам *и от* набърквам се.

набъ̀рча. Вж. н а б ъ р ч в а м.

набъ̀рчвам, -аш, *несв.*; **набъ̀рча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Правя нещо на бръчки; набръчквам. *Кога Камен туй обади | на своята майка, | тя набърчи чело старо | и горко завайка.* Вазов. **набърчвам се, набърча се** *страд.* и *сред.*

набъ̀рчване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* набърчвам *и от* набърчвам се.

набъ̀хтвам, -аш, *несв.*; **набъ̀хтя,** -еш, *мин. св.* -ах, *св. Диал.* Бъхтя много, набивам. *Агронома ще бият!... Истински бунт!... Ах, защо Илия не е тук! Как ще се справи сам този флегматичен старец? Те и него ще набъхтят.* А. Гуляшки. *Набъхта го здравата.* **набъхтвам се, набъхтя се** *страд.*

набъ̀хтване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* набъхтвам *и от* набъхтвам се.

набъ̀хтя. Вж. н а б ъ х т в а м.

нава̀дя. Вж. н а в а ж д а м[1] *и* н а в а ж д а м[2].

нава̀ждам[1], -аш, *несв.*; **нава̀дя,** -иш, *мин. св.* -их, *св. Диал.* Напоявам ливади, градини чрез вади. *Друшлявица мие, чисти, прохлажда, весели манастира, тя му движи воденицата, тя му праща вода за чучурите, тя му наважда градините.* Вазов. *Два пъти след това Райка*

наваждаше зелето в техния бостан. Влайков. **наваждам се, навадя се** *страд.*

нава̀ждам², -аш, *несв.*; **наведа̀**, -ѐш, *мин. св.* навѐдох, *св. Диал.* Прокарвам нишки през бърдо и нищелки за тъкане.

нава̀ждане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* наваждам¹, наваждам² *и от* наваждам се.

нава̀ксам. Вж. н а в а к с в а м.

нава̀ксвам, -аш, *несв.*; **нава̀ксам**, -аш, *св.* Допълвам нещо пропуснато; дотъкмявам. *Каквото трябваше да постигна — постигнал съм го, а загубеното трябва да наваксам! — мислеше той.* А. Гуляшки. *Той* (Г. Димитров) *решава да навакса чрез самообразование... това, от което го лишаваше капиталистическият строй.* Ст. Благоева. **наваксвам се, наваксам се** *страд.*

нава̀ксване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* наваксвам *и от* наваксвам се.

нава̀лица *ж.* Много люде, струпани на едно място; тълпа. *Зачервена и смутена, булката се измъкна из навалицата.* Елин Пелин. *От двете страни на пътя стоеше голяма и пъстра навалица.* Йовков. *Привечер веднаж се връщах с бели менци от чешмата | и навалица заварих да се трупа от махлата.* П. П. Славейков.

наваля̀¹. Вж. н а в а л я в а м.

наваля̀². Вж. н а в а л я м.

наваля̀вам, -аш, *несв.*; **наваля̀**, -йш, *мин. св.* -йх, *прич. мин. действ.* навалял, -а, -о, *мн.* навалѐли, *св.* Само 3 *л.* **1.** За сняг — валя и покривам нещо; натрупвам, затрупвам. *Понякога си лягаше вън и на сутринта от разголените си меса изтърсваше снега, който беше го навалял през нощта.* Йовков. *Полето е пусто, снегът си стоеше тъй, както си беше навалял.* Йовков. **2.** За дъжд — падам върху нещо и го намокрям. *Навали ли дъжд, засееме ли — добре сме.* Йовков.

наваля̀ване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* навалявам.

нава̀ляк *м. Диал.* Навалица. *В тоя миг навалякът при вратата се разтика и даде път на двама закъснели посетители.* Вазов.

нава̀лям, -яш, *несв.*; **наваля̀**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* **1.** *Диал.* Навеждам нещо на страна. *Когато старостта боли, | проклина ме вместо да благославя, | тя нека му главата навали | и нека пази да не я изправя.* К. Христов. *Навали кацата и изля водата.* **2.** Само *мн.* и 3 л. *ед.* Натрупвам се изведнаж някъде. *Миг — и скупом навалиха | към него всички там и път му заградиха отвсякъде.* П. П. Славейков. *Слънцето наваля на залез.* **3.** *Диал.* Започвам да слизам надолу. *Превалиха рътлината и навалиха надолу през една росна ливада.* Вазов. *Като навалиха по урвата и минаха на срещната страна, колите бавно се проточиха в дълга върволица.* Йовков. **навалям се, наваля се** *страд.* и *сред.*

нава̀ляне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* навалям *и от* навалям се.

наваря̀. Вж. н а в а р я в а м.

наваря̀вам, -аш, *несв.*; **наваря̀**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Сварявам много неща или нещо в голямо количество. *Навариx много ястия. Навариx ракия.* **наварявам се, наваря се** *страд.*

наваря̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* наварявам *и от* наварявам се.

навдѝгам, -аш, *несв.*; **навдѝгна**, -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* навдѝгнат, *св.* Надигам. *„Подайте, моля, виното насам!“ | И бъклицата шарена навдига.* Ем. п. Димитров. *Навдигаха лопати и кирки и тръгнаха.* **навдигам се, навдигна се** *страд.* и *сред.*

навдѝгане, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* навдигам *и от* навдигам се.

навдѝгна. Вж. н а в д и г а м.

наведа̀. Вж. н а в е ж д а м¹ *и* н а в е ж д а м².

навѐдено *нареч.* Наклонено. *Лъчите падат наведено.*

наведна̀ж *нареч.* Наведнъж.

наведнъ̀ж *нареч.* **1.** На един път, много бързо, без спиране. *Така е, господа, — потвърди той самоуверено, като изпразни наведнъж своята чаша.* Влайков. *Той изяде цялата си дневна дажба от хляб и сирене наведнъж.* Дим. Димов. || Едновременно, заедно. *Не може ли да се измисли нещо, което да дига огромните скали наведнъж, вместо да се пукат на части с компресорите.* Караславов. *Арестува ги наведнъж, а сега трябва един по един да ги пуска.* Смирненски. *Вътре ту заприказваха наведнъж, ту замълчаваха.* Йовков. **2.** *Нар.* Изведнъж, бързо, внезапно. *Тъй мина час и друг, а все нема̀ | очакваний от тях да се завърне.... | И наведнаж — поджегна ли ги мисъл | нечакана? — те скокнаха и двете | и литнаха на потрѐс.* П. П. Славейков. *Току наведнаж онова се преобърна на змей с огнени очи, с рога, а из устата и из носа жив пламък — бучи, бучи.* Мих. Георгиев.

навѐждам, -аш, *несв.*; **наведа̀**, -ѐш, *мин. св.* навѐдох, *прич. мин. действ.* навѐл, *св.* **1.** Наклонявам, извивам надолу. *Машинално всички хвърлиха очи на Рада, която се зарумени и наведе смутено глава.* Вазов. *И върбите се оглеждат | в посребрени ручей там — | и роптаят и навеждат | голи вейчици от срам.* К. Христов. **2.** *Прен. Книж.* В съчет. с предлозите *на* и *към* и отвлечено съществително, като мисъл, размишление, спомен, заключение и под. — карам някого да мисли, да си спомни нещо. *Ето горе-долу какви размишления наведоха пишещия тия редове на мисъл да напише оригиналната покана на Черни връх.* Ал. Константинов. *Учителят Делчо... го наведе към тая мисъл.* Влайков. **навеждам се, наведа се** *възвр.*, *страд.* и *сред.* □ **Навеждам глава** — а) Отчайвам се. *Какво си навел глава? Нещо угрижен ми се виждаш.* Вазов. б) Смирявам се, подчинявам се. **Навеждам очи (поглед)** — а) Поглеждам надолу. *Стойчо либето си първо | със десница е обвил, | Яна кротко е навела | черни очи с поглед мил.* Елин Пелин. б) Засрамвам се. *Тя се изчерви, наведе очи в земята и не смееше никого да погледне.* Влайков. **Навеждам глава над нещо** — съсредоточено заработвам.

навѐждане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* навеждам *и от* навеждам се.

навѐй, -ѐят, -ѐя, *мн.* -ѐи, *м.* **1.** *Поет.* Полъх, полъхване. *И ний ще гаснем в сънния навей | на тая нощ безбрежна и велика, | а утрото по нас ще разпилей | нацъфнал крин и бяла перуника.* Хр. Ясенов. **2.** *Прен.* Влияние у някого, дошло от вън. *Съвсем ясно е, че тоя „син взор на Христа“ и тоя „венец от нарциси и тръне“ са навеи от неокончателно изживяното влияние*

на символизма. Но това са именно навеи, а не основното, не същественото за Смирненски като Смирненски. Т. Павлов. *Влайков се връща от Русия с навеите на народничеството там.* А. Страшимиров.

навèки *нареч.* Завинаги, за вечни времена. *Вий братски се прегърнахте, легнахте / и „лека нощ“ навеки си казахте — / до втората тръба.* Вазов. *Да живее и крепне навеки Народната република България.*

навèс *м.* Лека постройка с покрив, открита от една, две или три страни. *Като стигна в хана, Дочкин видя, че Темелко стои под навеса и гледа един кон.* Йовков. || *Прен.* Издадената напред част на нещо полегато. *Нане Стоичко се прави на глух пред изблика на детската радост и се мъчи да скрие любопитството под навеса на веждите си.* Елин Пелин.

навèсвам, -аш, *несв.*; **навèся,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Окачвам да висят много неща. **навесвам се, навеся се** *страд.* и *сред.*

навèсване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* навесвам *и от* навесвам се.

навестя̀. Вж. навестявам.

навестя̀вам, -аш, *несв.*; **навестя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Посещавам, спохождам. *Между това приятели отвън почнаха да ни навестяват.* Величков. *Една есенна вечер се отбих да го навестя в малката му тиха стаичка.* П. П. Славейков. **навестявам се, навестя се** *страд.*

навестя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* навестявам *и от* навестявам се.

навèся. Вж. навесвам *и* навесям.

навèсям, -яш, *несв.*; **навèся,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Навесвам. **навесям се, навеся се** *страд.* и *сред.*

навèсяне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* навесям *и от* навесям се.

навèхна. Вж. навяхвам.

навечèрие, *мн.* няма, *ср.* В съчет. **в навечерието на** (като нареч.): **1.** Вечерта преди уречения ден. *В навечерието на 1 май всичко беше готово.* **2.** В близко време преди нещо. *Имаше обаче един човек, който бе умрял в навечерието на Освободителната война.* Вазов. *Неизбежната меланхолия и чувството на самотност, които в навечерието на големите празници всякога ни обземат, когато сме далече от близките си..., всичко това стягаше душата и ни правеше мълчаливи.* Йовков.

навечèрвам се, -аш се, *несв.*; **навечèрям се,** -яш се, *св., сред.* **1.** Свършвам да вечерям. **2.** Нахранвам се добре преди лягане. *След като се навечеряха, чичо Митуш, Аго и Марин си легнаха на завет, между двете кладни.* Йовков.

навечèрям се. Вж. навечервам се.

навèя. Вж. навявам.

навзèма. Вж. навземам.

навзèмам, -аш, и **навзѝмам,** -аш, *несв.*; **навзèма,** -еш, *мин. св.* навзèх, *прич. мин. страд.* навзèт, *св.* Вземам много или колкото мога.

навзèмане, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* навземам.

нàви *мн., ед.* няма, *ж. Нар.* Според народните поверия — зли духове, подобни на самодивите които измъчват родилките.

навѝвам, -аш, *несв.*; **навѝя,** -йеш, *мин. св.* навѝх, *прич. мин. страд.* навѝт, *св.* **1.** Намотавам, увивам нишка, хартия и др. върху някакъв предмет. *Навива връвчицата на пръст и я туря в пояса си.* Йовков. *Видяхме как точат на пламък тънка стъклена прежда, навиват я на чекръци, разпределят я на тъкачния стан и тъкат стъклена материя.* Ал. Константинов. *Навивам кълбо.* **2.** С ръчка, ключ въртя пружина на някакъв механизъм, за да го поставя в движение. *Платников навиваше грамофона и избираше плочи.* Йовков. *Навивам часовник.* **3.** Въртя гайка, винт, за да влезе навътре; завивам, завинтвам. *Навивам бурмата.* **4.** Вия много или колкото е нужно. *Навихме много венци.* **5.** *Нар.* Изкълчвам, навяхвам. *Навих си крака.* **навивам се, навия се** *страд.* □ **Навивам на пръст** (разг.) — постоянно изтъквам, повтарям нещо, което съм си втълпил. **Нави врат** — стана упорит, непокорен.

навѝване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* навивам *и от* навивам се.

навѝвка *ж.* **1.** Дължината на една обиколка от нишка и др., която се навива около кръгъл предмет. *Макарата има 40 навивки на един ред.* **2.** Къс от плат или от друга материя, който се навива около нещо; навой. *Развързаха му се навивките.*

навигàтор *м.* (лат.). *Мор.* Специалист в областта на навигацията.

навигациòнен, -нна, -нно, *мн.* -нни. *Прил.* от навигация.

навигàция, *мн.* няма, *ж.* (лат.). **1.** Корабоплаване. *През зимата навигацията по Дунава се прекъсва.* **2.** Наука за корабоплаването.

навѝдя. Вж. навиждам.

навѝждам, -аш, *несв.*; **навѝдя,** -иш, *мин. св.* навидя̀х, *прич. мин. действ.* навидя̀л, -а, -о, *мн.* навидèли, *св. Нар.* Посещавам, навестявам, спохождам. *От време на време идеше да му помага Петровица, да навиди Елка и свекъра си и да им донесе нещо.* Елин Пелин. *Рекох да навидя нивата, — заговори веднага Иван.* Елин Пелин.

навѝждане, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* навиждам.

нàвик, *мн.* -ци, *м.* Умение, проява, придобити чрез постоянно повтаряне на едни и същи действия, които стават до голяма степен механично; привичка. *За пръв път в своя живот Янко започна да разбира, че в него има много от предишните му лоши навици.* Ем. Станев. *Завъртяла е ключа в бързината си, ей тъй, по навик, и е излязла. Тя и друг път е правила тъй.* Йовков. *Навик стана на Вълкадина да стане сутрин, да подкара пред себе си кравата, за да я пасе.* Йовков. *Добивам трудови навици. По стар навик.*

навѝкам. Вж. навиквам[1] *и* навиквам[2].

навѝкам се. Вж. навиквам се.

навѝквам[1], -аш, *несв.*; **навѝкам,** -аш, *св. Нар.* **1.** Постоянно викам срещу някого с груби и оскърбителни думи; карам се, нахоквам. *Прост народ сме ние, господине, само ни навикват.* Елин Пелин. **2.** Обвинявам някого в нещо, на-

беждавам. *Навикаха го, че той е откраднал парите.*

навѝквам², -аш, *несв.*; **навѝкам,** -аш, *св.* Извиквам, поканвам мнозина. *Навикала е всичките си приятелки.*

навѝквам³, -аш, *несв.*; **навѝкна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Придобивам навик; свиквам, привиквам. *Той беше навикнал спокойно да посреща всеки удар на съдбата.* Йовков. *Аз съм навикнал да наричам нещата със собствените им имена.* Г. Димитров.

навѝквам се, -аш се, *несв.*; **навѝкам се,** -аш се, *св., сред.* Викам до насита. *След като се наговореше, като се навикаше, уморяваше се и ставаше мълчалив.* Йовков.

навѝкване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* навиквам¹, навиквам², навиквам³ *и от* навиквам се.

навѝкна. Вж. н а в и к в а м³.

навилнѐя се. Вж. н а в и л н я в а м с е.

навилня̀вам се, -аш се, *несв.*; **навилнѐя се,** -ѐеш се, *мин. св.* навилня̀х се, *прич. мин. действ.* навилня̀л се, -а се, -о се, *мн.* навилнѐли се, *св., сред.* Вилнея до насита.

навилня̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* навилнявам се.

навѝляк, *мн.* -ци, *м. Нар.* Количество сено, което може да се вдигне на един път с вила. *И тато започва с вилата да хвърля големи навиляци.* Влайков.

навѝрам¹, -аш, *несв.*; **навра̀,** -ѐш, *мин. св.* -я̀х, *прич. мин. действ.* навря̀л, -а, -о, *мн.* наврѐли, *св.* Пъхвам, вмъквам навътре в нещо; натиквам, напъхвам. *Нямото момче влизаше в дълбокия подмол, потъваше под водата като водолаз, разбутваше корените, навираше десницата си в дупките и гонеше рибата към сака.* А. Каралийчев. *Постоянно му навира големи залъци в устата.* □ **Навирам някому нещо в очите** (разг.) — непрекъснато, до омръзване, соча, натяквам. *Де е зестрата на жена ми, де й са алтъните?... — Таз зестра и тез алтъни току ги навират в очите ми.* Йовков. **Навирам под носа** (разг.) — постоянно натяквам. **Навирам си носа някъде** (разг.) — занимавам се от любопитство с чужди работи, интересувам се неуместно от чужди работи.

навѝрам², -аш, *несв.*; **навря̀,** -йш, *мин. св.* -я̀х, *прич. мин. действ.* навря̀л, -а, -о, *мн.* наврѐли, *св.* Набъбвам от варене. *Бобът навира.*

навѝрам се, -аш се, *несв.*; **навра̀ се,** -ѐш се, *мин. св.* -я̀х се, *прич. мин. действ.* навря̀л се, -а се, -о се, *мн.* наврѐли се, *св., сред.* **1.** Мушкам се, втиквам се някъде. *Струваше му се, че те лъжат простите хора... Ако се повреди нещо, навират се* (машинистите) *отдолу, пипат, човъркат, чукат, никой не може да им разбере, наистина ли работят или само се преструват.* Караславов. **2.** Вземам участие в нещо, без да съм желан. *Не обичаше да се навира около чорбаджиите, не им се усмихваше и не им клатеше шапка.* Караславов. *Постоянно се навира в ръцете ми.* □ **Навирам се в очите някому** (разг.) — а) Ясно се показвам; очебиен съм. *Трябва да бъдеш по-бдителен. Някои работи просто се навират в очите, а ти не ги виждаш.* Вежинов. б) Постоянно и нахално се показвам пред някого, та му ставам неприятен. *Все пак аз се надигам бавно и се мъча да се навирам постоянно в очите на доктора.* Л. Стоянов.

навѝране¹, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* навирам¹.

навѝране², *мн.* няма, *ср. Отгл. същ от* навирам² *и от* навирам се.

навѝрвам, -аш, *несв.*; **навѝря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* **1.** Издигам нещо за да стои изправено нагоре. *Един омокрен заек дотича към Янко, клекна на пътя и, като навири уши, уплашено побягна назад.* Ем. Станев. **2.** Вдигам към устата си чаша, шише и др. и пия. *Димитър бавно навири шишенцето и дълго цъка с устните си.* К. Петканов. **навирвам се, навиря се** *страд.* и *сред.* □ **Навирвам глава (нос)** (разг.) — възгордявам се.

навѝрване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* навирвам *и от* навирвам се.

навѝря. Вж. н а в и р в а м *и* н а в и р я м.

навѝря се. Вж. н а в и р в а м с е *и* н а в и р я м с е.

навѝрям, -яш, *несв.*; **навѝря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Навирвам. **навирям се, навиря се** *страд.* и *сред.*

навѝрям се, -яш се, *несв.*; **навѝря се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред. Нар.* Напълвам, изпълвам с вода. *Трапът се навири с вода.*

навѝряне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* навирям *и от* навирям се.

навѝсвам, -аш, *несв.*; **навѝсна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* **1.** Стоя увиснал, вися. *Пък и студено беше. По мустаците му нависна лед.* Елин Пелин. *Ще дойде пролет. | Пак ще грей простор. | Ще цъфне. Ще нависне плод изпечен.* Хр. Радевски. **2.** Навеждам, наклонявам нещо. *Приближават до плетищата, нависват клоните на овошките и берат неузрелите още сливи и зарзали.* Йовков. **3.** *Прен.* За беда, нещастие и под. — заплашвам с приближаването си. *Беда нависна над главите им.* **нависвам се, нависна се** *страд.* и *сред.*

навѝсване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* нависвам *и от* нависвам се.

навѝсна. Вж. н а в и с в а м.

нависо̀ко *нареч.* **1.** На голяма височина. *Ах пеперудка!... издига се нависоко и се изгубва.* Влайков. **2.** *Прен.* Надменно, надуто. *Истина, той е големец и може би ще се държи нависоко, ама колко да е, нали са роднини,... все не ще откаже да му даде съвет.* Влайков.

навѝя. Вж. н а в и в а м.

навка̀рам. Вж. н а в к а р в а м.

навка̀рвам, -аш, *несв.*; **навка̀рам,** -аш, *св.* Вкарвам в голямо количество. *Навкарах овцете в кошарата.*

навлажнѐя, -ѐеш, *мин. св.* навлажня̀х, *прич. мин. действ.* навлажня̀л, -а, -о, *мн.* навлажнѐли, *св.* Ставам влажен. *Ако чергата навлажнее, ще я прострем на слънце.*

навлажня̀. Вж. н а в л а ж н я в а м.

навлажня̀вам, -аш, *несв.*; **навлажня̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Правя нещо да стане влажно, да поеме влага. **навлажнявам се, навлажня се** *възвр.* и *страд.*

навлажня̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* навлажнявам *и от* навлажнявам се.

навла̀ча. Вж. навлачвам.

навла̀чвам, -аш, *несв.*; **навла̀ча, -иш,** *мин. св.* -их, *св.* Влача известно количество; влача много. *Тая зима навлачихме доста вълна.* **навлачвам се, навлача се** *страд.*

навла̀чване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* навлачвам *и от* навлачвам се.

навлека̀. Вж. навличам.

навлека̀ се. Вж. навличам се[1] *и* навличам се[2].

навлѝзам, -аш, *несв.*; **навля̀за,** навлѐзеш, *мин. св.* навля̀зох, *прич. мин. действ.* **навля̀зъл,** -зла, -зло, *мн.* навлѐзли, *св.* **1.** Отивам, проникквам навътре в нещо. *Той навлезе в планината по течението на една рекичка.* Елин Пелин. *Между пшеници, в светла равнина, колата сякаш сред вълни навлиза.* Ем. п. Димитров. *Все по-активно навлизат жените в нашия обществен живот.* Вечерни новини, 1954 г. *Светлината навлиза през прозореца.* **2.** За мнозина — вкупом влизам, прониквам вътре. *Скоро с шум, с песни и весели провиквания сватбарите навлязоха в двора на крепостта.* Ст. Загорчинов. **3.** *Прен.* Минавам към нов етап на развитие. *След изборите за Велико народно събрание... ние навлизаме в един още по-важен етап на нашето обществено и културно развитие.* Г. Димитров. *Сега навлизаме във втората петилетка.*

навлѝзане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* навлизам.

навлѝчам, -аш, *несв.*; **навлека̀,** навлечѐш, *мин. св.* навля̀кох, навлѐче, *прич. мин. действ.* навля̀къл, -кла, -кло, *мн.* навлѐкли, *св. Разг.* **1.** *Неодобр.* Навнасям, надонасям нещо вътре. *Кой знае каква кал са ми навлекли.* Йовков. **2.** *Неодобр.* Надовеждам, надомъквам. *Навлече сума народ вътре.* **3.** *Пренебр.* Обличам, обувам. *Дядо Стаменко стана. Навлече си кожуха и отвори вратата.* А. Каралийчев. *Той навлича лачените си ботуши.* Л. Стоянов. **4.** *Прен.* За беда, неприятност — докарвам. *Съвестно ми е, че може би ще им навлечем някоя беда.* Ем. Коралов. **навличам се, навлека се** *страд.*

навлѝчам се[1], -аш се, *несв.*; **навлека̀ се,** навлечѐш се, *мин. св.* навля̀кох се, навлѐче се, *прич. мин. действ.* навля̀къл се, -кла се, -кло се, *мн.* навлѐкли се, *св., сред. Разг. Неодобр.* Надохождам, надомъквам се. *Навлякоха ми се сума гости.*

навлѝчам се[2], -аш се, *несв.*; **навлека̀ се,** навлечѐш се, *мин. св.* навля̀кох се, навлѐче се, *прич. мин. действ.* навля̀къл се, -кла се, -кло се, *мн.* навлѐкли се, *св., възвр. Разг. Пренебр.* Обличам се много, с много дрехи. *Защо си се навлякъл толкова в това топло време?*

навлѝчане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* навличам, навличам се[1] *и от* навличам се[2].

на̀вло, *мн.* навла̀, *ср.* (гр.). Такса за превоз на стоки по влакове, параходи.

навля̀за. Вж. навлизам.

навна̀сям, -яш, *несв.*; **навнеса̀,** -ѐш, *мин. св.* навнѐсох, *прич. мин. действ.* навнѐсъл, -сла, -сло, *мн.* -сли, *и* (остар.) навнѐл, *св.* Внасям известно количество или много. *Да навнесе едни биволски кола въглища, да донесе двайсе пъти вода с големите тенекии — всичко това беше нищо за Кънча.* Влайков. **навнасям се, навнеса се** *страд.*

навна̀сяне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* навнасям *и от* навнасям се.

навнеса̀. Вж. навнасям *и* навнисам.

навнѝсам, -аш, *несв.*; **навнеса̀,** -ѐш, *мин. св.* навнѐсох, *св. Нар.* Навнасям. **навнисам се, навнеса се** *страд.*

навнѝсане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* навнисам *и от* навнисам се.

наводнѐние, *мн.* -ия, *ср.* Природно бедствие, при което се залива с вода голямо пространство вследствие на големи дъждове или от бързо разтопили се големи количества сняг. *Да видим наводнението: Княжевската река е преляла и потопила цял Ючбунар.* Вазов. || *Обр. Решително аз съм обезкуражен! Просители, просители — наводнение!* Вазов.

наводня̀. Вж. наводнявам.

наводня̀вам, -аш, *несв.*; **наводня̀,** -ѝш, *мин. св.* -ѝх, *св.* **1.** За вода на река, езеро, море — излизам из бреговете си и заливам околната суша. *Добруджа въздиша, стене, | на морето тя се моли: | ... | Ти залей ме, наводни ме, | та срамът ми да измиеш.* Вазов. **2.** *Обр.* За мъгла, мрак и др. — разпростирам се върху някакво пространство. *Мъглите се зададоха бързо на безшумни сиви талази от към Бели Искър, минаха през преслапа и наводниха долината.* Вазов. *Вечерната дрезгавина наводняваше потъмнелите алеи.* Вазов. **3.** *Прен.* Заливам, отрупвам, изпълвам с множеството си. *Беше безумно да се мисли за възпротивления или за пробиване навалицата, която наводняваше околността.* Вазов. || Отрупвам, заливам, изпълвам нещо с някакво множество. *Наводниха пазара с евтина стока.* **наводнявам се, наводня се** *страд.* и *сред.*

наводня̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* наводнявам *и от* наводнявам се.

наво̀звам, -аш, *несв.*; **наво̀зя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Возя някъде известно количество или много. *Навозихме тора на нивата.* **навозвам се, навозя се** *страд.*

наво̀звам се, -аш се, *несв.*; **наво̀зя се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Возя се до насита. *Когато бях на село, навозих се на каруца.*

наво̀зване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* навозвам *и от* навозвам се.

наво̀зя. Вж. навозвам.

наво̀зя се. Вж. навозвам се.

наво̀й, -о̀ят, -о̀я, *мн.* -о̀и, *м.* **1.** Дълга лента от плат, която се навива около крака от глезена до под коляното. *Пред Иваниния плет* (Димо) *се спря нарочно, наведе се, изтърси няколко сламки от навоите си и, без да му се киха, кихна.* К. Петканов. **2.** Навуща.

навонѐя. Вж. навонявам.

навоня̀вам, -аш, *несв.*; **навонѐя,** -ѐеш, *мин. св.* навоня̀х, *прич. мин. действ.* навоня̀л, -а, -о, *мн.* навонѐли, *св.* Вонея слабо; намирисвам. *Месото навонява.*

навоня̀ване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* навонявам.

навою̀вам се, -аш се, *несв., сред.* Воювам до насита, докато ми дотегне.

навою̀ване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* навоювам се.

навпрѐгна. Вж. навпрягам.

навпря̀гам, -аш, *несв.*; **навпрѐгна**, -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* навпрѐгнат, *св.* Впрягам известен брой или много.

навра̀. Вж. навирам[1].

навра̀ се. Вж. навирам се.

наврѐд *нареч.* На всички места, навсякъде, вредом. *Навред из узрелите ниви в полето се белееха групи жетвари и жетварки.* Елин Пелин. *През март снегът беше се стопил навред из полето.* Ем. Станев.

навредя̀. Вж. навреждам[1] *и* навреждам[2].

наврѐждам[1], -аш, *несв.*; **навредя̀**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Нанасям някому вреда; напакостявам. *Ние не се нуждаем от евтина демагогия. Тя може само да ни навреди.* Г. Димитров. *Той беше силен и безстрашен и само диреше как да навреди на някой зъл турчин или на някой шпионин грък.* Д. Немиров. **навреждам се, навредя се** *страд.*

наврѐждам[2], -аш, *несв.*; **навредя̀**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Раздразнявам рана, що зараства; развреждам. **навреждам се, навредя се** *страд.*

наврѐждане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* навреждам[1], навреждам[2], навреждам се[1] *и от* навреждам се[2].

наврѐме *нареч.* На време (вж. време).

наврѐменен, -нна, -нно, *мн.* -нни, *прил.* Който се извършва, който става, когато е потребно. *През нощта момчето умря, лишено от навременна медицинска помощ.* Вазов.

наврѐмени *нареч. Нар.* От време на време, сегиз-тогиз, понякога. *Навремени се спирахме и извръщахме да гледаме великолепната панорама.* Вазов. *Леля Гена беше среден бой, лицето ѝ май увяхнало, очите ѝ навремени живи и ясни, а навремени с вдълбочен и малко посърнал поглед.* Влайков. *Вече е късно след пладне. До нас достигаше навремени раздразненият лай на кучетата.* Яворов. *Макар нощта да бе тиха, навремени откъм Етъра се провличаше хладен ветрец.* Ст. Загорчинов.

наврѐменност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* навременен.

навременя̀. Вж. навременявам.

навременя̀вам, -аш, *несв.*; **навременя̀**, -йш, *мин. св.* -йх, *св. Нар.* **1.** Наближил съм, предстоя да се случа, да стана. *Така си мисли стрина Венковица. И уверена, че така ще и да стане, тя с нетърпение чака да удари уреченият час, който вече е навременил.* Влайков. **2.** За бременна жена — наближило ми е, дошло ми е времето да родя. *Тинка все повече навременяваше. Отслабнала от бременността, измъчвана и от тия душевни болки, тя се бе много смъкнала.* Влайков.

наврещя̀ се, -йш се, *мин. св.* -я̀х се, *прич. мин. действ.* наврещя̀л се, -а се, -о се, *мн.* наврещѐли се, *св., сред.* Врещя колкото ми се иска, много.

навръ̀х *нареч.* **1.** На самия връх, най-отгоре; отгоре на, върху. *Подир още един час убийствено труден ход и мъчими от люта жажда, ние стигнахме навръх Стара планина.* Вазов. **2.** На самия ден (обикн. при голям празник). *В Пловдив нашият герой бил държан не дълго време... Навръх Св. Димитър той бил пуснат.* Каравелов.

навря̀. Вж. навирам[2].

навря̀кам се. Вж. навряквам се.

навря̀квам се, -аш се, *несв.*; **навря̀кам се**, -аш се, *св., сред.* Врякам до насита, много.

навря̀кване, *мн.* няма, *ж. Отгл. същ. от* навряквам се.

навря̀скам се. Вж. навря̀сквам се.

навря̀сквам се, -аш се, *несв.*; **навря̀скам се**, -аш се, *св., сред.* Вряскам до насита, много.

навря̀скване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* навря̀сквам се.

навсегда̀ *нареч. Остар.* Завинаги. *Той страшно биде смазан от мисълта, че Лалка навсегда ще бъде изгубена за него.* Вазов.

навсъдѐ *нареч.* Навсякъде, навред. *Планински хълбок сняг дълбок покрива, | едно е навсъде, и няма път.* К. Христов. *Неделчо не се уплаши; | навсъде ходи, разправя, | нази осъжда, напада — | клети сир'маси оплаква.* Ц. Церковски.

нався̀къде *нареч.* На всяко място, по всички места; всякъде, всъде, навред. *Той беше невидим, фантом или сянка: | озове се в черква, мерне се в седянка, | покаже се, скрий се без знак и без след, | навсякъде гонен, всякъде приет.* Вазов. *Задачата е: ... да се подобри организацията на труда, системата на заплащане на труда, като навсякъде се въведе заплащане на труда според изработеното.* В. Червенков. *Навсякъде около плета се изправяха високите стъбла на царевица и метли.* Йовков.

навтѝкам. Вж. навтиквам.

навтѝквам, -аш, *несв.*; **навтѝкам**, аш, *св.* Втиквам, вкарвам много неща. **навтиквам се, навтикам се** *страд.*

навтѝкване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* навтиквам *и от* навтиквам се.

наву̀ще, обикн. *мн.* наву̀ща, *ср.* Четвъртит къс от дебел вълнен плат, който се навива около крака от стъпалото нагоре. *В делник той се обуваше с цървули и бели навуща, а в празник ходеше с бели чорапи.* Влайков. *Едни кърпеха ризите си, други цървулите си, трети сушеха навущата си.* К. Ламбрев.

навъдя̀. Вж. навъждам.

навъдя̀ се. Вж. навъждам се.

навъ̀ждам, -аш, *несв.*; **навъдя̀**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Въдя в голямо количество. *Вземи си свиня, ако ти се харесва, и коза, навъди кокошки, зайци, каквото щеш, само тури ред в тия хубави гори.* Ем. Станев.

навъ̀ждам се, -аш се, *несв.*; **навъдя̀ се**, -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Въдя се в голямо количество; наплодявам се, намножавам се. *Отгледал човекът стада овце, навъдили му се гойни крави.* П. Ю. Тодоров.

навъ̀ждане, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* навъждам *и от* навъждам се.

навъзбо̀г *нареч. Поет.* На възбог (вж. възбог). *Ей облак чер, издига се полека навъзбог.* П. П. Славейков. *Ето и двете скали... Там вълните се разбиват в яростен набег и пръскат навъзбог грамадни каскади от морска пяна.* Кр. Кюлявков.

навън *нареч.* 1. Вън на открито. *Наистина, вратата е отворена, но и навън все е същата непоносима горещина.* Св. Минков. *Навън вали, любима, туй е вече есента.* Хр. Радевски. 2. Вън от някакъв предмет. *Той надниква в колата. Там лежи брат му Иван... Краката му... стърчат навън и едвам помръдват.* Елин Пелин. *Наоколо, по всичката дължина на стаите, се простираше издадена далеко навън и наведена стряха.* Величков. *През замъглените завеси | напусто взирам се навън.* Лилиев. 3. Накъм външната страна. *Противоп.* навътре. *Той беше почти нисък на ръст, но широк, късите му нозе бяха леко извити навън, а ръцете му бяха много дълги.* Дим. Талев. 4. При изразяване на заповед — излез си, иди си, марш, вън! *Навън! Иди ни предай на турците! Аз съм Левски.* Вазов.

навънка *нареч. Нар.* Навън. *Сестро Петкано, Петкано, | я излез, сестро, навънка.* Нар. пес.

навървя. Вж. н а в ъ р в я м.

навървя се. Вж. н а в ъ р в я м с е.

навървя се, -йш се, *мин. св.* -ях се, *прич. мин. действ.* навървял се, -а се, -о се, *мн.* навървели се, *св., сред.* Вървя докато ми дотегне. *Стой, Едрьо!... Ще се навървиш! — думаше той на магарето, което нетърпеливо тропаше с крака и силеше да върви.* Ц. Церковски.

навървям, -яш, *несв.*; **навървя,** -иш, *мин. св* -их, *св. Нар.* Прекарвам през нещо връв, конец и др.; вървя, нанизвам. *Седи Тодораки... и си кърпи потурите. Понеже е навървил много дълъг конец, то след всеки бод ръката му широко се размахва и отива чак към гърба.* Д. Немиров. **навървям се, навървя се** *страд.*

навървям се, -яш се, *несв.*; **навървя се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред. Диал.* Само *мн.* и 3 *л. ед.* Тръгваме за някъде един след друг. *Скубачите на лен се навървиха към село.* А. Каралийчев.

навървяне, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* навървям *и от навървям се.*

навъргалям, -яш, *св. Диал.* Натъркалям. *Навъргалял всичките си противници.* **навъргалям се** *страд.* и *сред.*

навържа. Вж. н а в ъ р з в а м[1] *и* н а в ъ р з в а м[2].

навързвам[1], -аш, *несв.*; **навържа,** -еш, *мин. св.* навързах, *св.* Връзвам, свързвам множина или много неща. *Да ги обезоръжат и да ги навържат било детински лесна работа.* Вежинов. **навързвам се, навържа се** *страд.*

навързвам[2], -аш, *несв.*; **навържа,** -еш, *мин. св.* навързах, *св.* За плодно дърво или растение — връзвам много плод.

навързване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* навързвам[1], навързвам[2] *и от* навързвам се.

навърлувам се, -аш се, *св., сред.* Върлувам много, до насита.

навъртам се, -аш се, *несв.*; **навъртя се,** -йш се, *мин. св.* -ях се, *прич. мин. действ.* навъртял се, -а се, -о се, *мн.* навъртели се, *св., сред.* Често се намирам, явявам, обикалям някъде или около някого. *В очакване на близката пролет, Велко стоеше повече без работа и повече се навърташе в къщи.* Дим. Талев. *Дорде ядеше Кънчо, Елена все повече около него се навърташе.* Влайков. *Виждаха го да обикаля из голямата кория и да се навърта около трите бряста до Бижов баир.* Караславов.

навъртане, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* навъртам се.

навъртя се. Вж. н а в ъ р т а м с е.

навърша. Вж. н а в ъ р ш в а м.

навърша. Вж. н а в ъ р ш а в а м.

навършавам, -аш, *несв.*; **навърша,** -йш, *мин. св.* -ах, и **навършея,** -еш, *мин. св.* навършах, *св.* Вършея известно количество или много. *Навършахме три крини жито.* **навършавам се, навърша се, навършея се** *страд.*

навършаване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* навършавам *и от* навършавам се.

навършвам, -аш, *несв.*; **навърша,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* За възраст — изпълвам, приключвам. *От радостите на живота не бе взел нищо, макар че навършваше двадесет и осем години.* Ем. Станев. **навършвам се, навърша се** *сред.*

навършване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* навършвам *и от* навършвам се.

навършея. Вж. н а в ъ р ш а в а м.

навъсвам, -аш, *несв.*; **навъся,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Свивам, сбръчквам вежди, чело, уста, като придавам сърдит израз на лицето; намръщвам, начумервам. *А дядо Донко, щом го срещнеше някъде, навъсваше рунтави вежди.* Ц. Церковски.

навъсвам се, -аш се, *несв.*; **навъся се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Добивам сърдит израз; намръщвам се, начумервам се. *Той се навъсва, събира си веждите заедно и вика с висок и гръмовит глас.* Каравелов. *Спокойното и изразително лице на доктора се замрачи и навъси.* Вазов.

навъсване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* навъсвам *и от* навъсвам се.

навъсен, -а, -о. 1. *Прич. мин. страд. от* навъся. 2. Като *прил.* — който има сърдит израз на лицето; намръщен. *Гроздан стоеше на страна мълчалив и навъсен.* Йовков. || За небе, време, планина — заоблачен, мрачен. *Небето беше навъсено; запрехвърча сняг.* Вазов. *С навъсено чело, загърнат в плащ мъглив, | възправя се далеч Балканът горделив.* П. П. Славейков.

навъсено *нареч.* Намръщено, мрачно, сърдито. *Мъжете огледаха вилата навъсено и позвъниха на главния вход.* Дим. Димов.

навъсеност, -тта, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* навъсен.

навъся. Вж. н а в ъ с в а м.

навъся се. Вж. н а в ъ с в а м с е.

навътре *нареч.* 1. За означаване на положение дълбоко във вътрешността на нещо. *Навътре в двора къщица се тули, | зад клоните на цъфналите дюли.* П. П. Славейков. 2. По посока на вътрешността. *Противоп.* навън. *Воденичарят се изправи и стремително влезе навътре.* Вазов. *Дълго време останах аз при вратата, без да се реша да пристъпя една крачка по-навътре.* З. Стоянов.

навявам, -аш, *несв.*; **навея,** -еш, *мин. св.* навях, *прич. мин. действ.* навял, -а, -о, *мн.* навели, *св.* 1. За вятър — докарвам, натрупвам. *Навлязоха* (вълците) *дълбоко в засипаните със сняг гори и, като достигнаха едни високи и мрачни скали, налягаха между тях. Там ветровете бя-*

ха навели окапали листа и мъх. Ем. Станев. || За сняг — трупам се, носен от вятъра. *Тихо, мудно сняг навява, / трупа преспи по мегдана.* Ц. Церковски. **2.** *Прен.* Извиквам някаква мисъл, чувство или настроение. *Слънцето и топлият вятър навяваха в душата му неизказано блаженство.* Йовков. *Навявам страх.* **навявам се, навея се** *страд.*

навя̀ване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* навявам *и от* навявам се.

навя̀рно *нареч.* По всяка вероятност, сигурно. *Един човек се отделяше из мрака до оградата, дето навярно беше се таил до сега.* Йовков. *Стори му се даже, че под мишницата на непознатия стърчеше нещо, навярно пушка.* Вазов. *Водата беше студена и имаше малко възкиселичък щиплив вкус. Навярно това бе минерална вода.* Елин Пелин.

навя̀хвам, -аш, *несв.*; **навѐхна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* навѐхнат, *св.* Предизвиквам възпаление на става вследствие на удар или падане. *Навехнах си ръката.* **навяхвам се, навехна се** *страд.*

навя̀хване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* навяхвам *и от* навяхвам се.

нага̀ждам, -аш, *несв.*; **нагодя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св. Нар.* **1.** Поставям както трябва на съответното място; нагласявам, нареждам. *Чичо Венко и той е окол талигата, нагажда едно-друго и току дава зор по-скоро, да не закъснеят.* Влайков. || Привеждам в готовност; приготвям. *Започна да нагажда всичко за маганене, за предене, тъкане и шиене.* Караславов. **2.** Погрижвам се за някого или нещо. *Леля Гена беше все окол нея, трепере й, нагажда я, дето повече не може да бъде.* Влайков. **нагаждам се, нагодя се** *страд.*

нага̀ждам се, -аш се, *несв.*; **нагодя̀ се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св., сред.* Приспособявам се към обстановката, за да извлека лични облаги. *Всеки се нагажда според условията, при които е поставен.* П. Спасов.

нага̀ждане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* нагаждам *и от* нагаждам се.

нага̀звам, -аш, *несв.*; **нага̀зя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* **1.** Навлизам в нещо, като газя. *И самодиви в бяла премена, / чудни, прекрасни, песен поемнат, — / тихо нагазят трева зелена / и при юнака дойдат та седнат.* Ботев. *На Милка конят нагази над бързея в по-дълбокото и се наведе да пие вода.* Ц. Гинчев. *Пехотата морна нагазва водите, / конете вървят и колата затъват.* Ем. п. Димитров. **2.** *Разг.* За болест, беда и под. — сполитам, връхлитам. *Както сме измършавели, не холера, ами и чума може да ни нагази.* Л. Стоянов. **3.** *Прен.* Навлизам, увличам се в нещо. *Почвата на филологията е едно несигурно място... Не нагазвай там, вуйчо.* Вазов. **нагазвам се, нагазя се** *страд.*

нага̀зване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* нагазвам *и от* нагазвам се.

нага̀зя. Вж. нагазвам.

нага̀йка *ж.* (рус.). *Остар.* Къс кожен бич.

нага̀лвам се, -аш се, *несв.*; **нага̀ля се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Галя се до насита.

нага̀лване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* нагалвам се.

нага̀ля се. Вж. нагалвам се.

нага̀н *м.* (фр.). Вид револвер. *Вторият пистолет беше наган. Той бе съвсем сигурен, но пък за него нямаше патрони, освен тия, които бяха на барабана.* К. Ламбрев.

нага̀р *м.* (рус.). Пласт от недогорели вещества в цев на оръжие, фитил на лампа и др.

нага̀рчам, -аш, *несв.*; **нагорча̀,** -йш, *мин. св.* -ах, *св.* Имам слабо горчив вкус, горча малко; нагорчавам. *Харалан захапа сухия просеничен комат. Брашното беше престояло, залъците нагарчаха.* А. Гуляшки.

нага̀рчане, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* нагарчам.

нага̀рям, -яш, *несв.*; **нагоря̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Горя нещо от една страна или от един край; горя малко. **нагарям се, нагоря се** *страд.*

нага̀ряне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* нагарям *и от* нагарям се.

нагдѐто *нареч.* Накъдето. *Вървим нагдето морен ден умира / и няма да се върнем пак.* Яворов.

нагѝзвам, -аш, *несв.*; **нагѝзна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Пропивам се от влага, от мокрота. *Водата стига над ботушите му, краката му нагизват цели.* Л. Стоянов.

нагѝзване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* нагизвам.

нагѝздвам, -аш, *несв.*; **нагѝздя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Тъкмя нещо да стане гиздаво; накичвам, украсявам. *Нагиздиха булката. Нагиздват стаята.* **нагиздвам се, нагиздя се** *възвр.* и *страд.*

нагѝздване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* нагиздвам *и от* нагиздвам се.

нагѝзден, -а, -о. **1.** *Прич. мин. страд. от* нагиздя. **2.** Като *прил.* — който е накичен, украсен, пременен. *На Гергьовден ще отидат на сбор. Радостни, нагиздени с най-нови премени, ще се заловят за хоро.* К. Петканов.

нагѝзденост, -тта, *мн.* няма, *ж Отвл. същ. от* нагизден.

нагѝздя. Вж. нагиздвам *и* нагиздям.

нагѝздям, -яш, *несв.*; **нагѝздя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Нагиздвам. **нагиздям се, нагиздя се** *възвр.* и *страд.*

нагѝздяне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* нагиздям *и от* нагиздям се.

нагѝзна. Вж. нагизвам.

на̀глава *нареч. Нар.* Само в израз **излизам наглава с някого, някому** — справям се с упоритостта, с вироглавството на някого. *И не можеше да се излезе наглава с него, трябваше да се прави туй, което той искаше.* Йовков. *Отминаха напред, не искаха да се разправят с Мирча. В селото нямаше човек, който да излезе наглава с него.* К. Петканов.

нагладу̀вам се, -аш се, *св.* Гладувам много, доста.

нагла̀дя, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Гладя известно количество или много. **нагладя се** *страд.*

нагла̀са *ж.* **1.** Нагласяване, нареждане, устрояване. *Първото условие за успешно заучване е нагласа за запомняне.* **2.** Уговорка, уговаряне някакво условие. *Нагласата за нашето отиване стана след предварително тайно споразумение.* П. Р. Славейков.

нагласѐн, -а, -о. **1.** *Прич. мин. страд. от* нагласям. **2.** Като *прил.* — който е специално приготвен, уреден, уговорен. *Ергените подхвърляха думи и отсечено се провикваха, а момите — сякаш нагласени — през минута — през две извиваха дружни смехове.* А. Страшимиров. || Нагизден, пременен, натруфен. *Надойдоха и младежите и девойките от Атанаскиното звено. Всички пременени, нагласени като за най-голям празник.* Кр. Григоров.

нагласѝ. Вж. нагласявам *и* нагласям.

наглася̀вам, -аш, *несв.*; **нагласѝ,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* **1.** Подготвям, натъкмявам, нареждам, устройвам. *Аз от вечерта бях всичко нагласил за излет по Бричебор.* Вазов. *Той нагласи ралото и го заби в земята.* Кр. Григоров. || Настройвам музикален инструмент. *Когато нагласяваше китарата и затягаше кордите, той нарочно протакаше тая работа повече, отколкото беше нужно.* Йовков. || За песен — съчинявам. *Сбирайте се, моми млади, | вийте венци, росни китки, | ясни песни нагласете.* Вазов. *Я стига сте се превивали от смях, ами попейте пак... Радо, Станке, нагласете някоя, та засрамете ергените.* Вазов. **2.** Обличам хубаво, нагиздвам. *Нагласи детето, за да го изведе на разходка.* **нагласявам се, нагласѝ се** *възвр.* и *страд.*

наглася̀ване, *мн.* -ия, *ср.* *Отгл. същ. от* нагласявам *и от* нагласявам се.

нагла̀сям, -яш, *несв.*; **нагласѝ,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Нагласявам. *Други нагласяха плугове и хомоти, трети впрягаха каруците си.* Йовков. *Гуслата грабвам, струните скъсвам, | па я нагласям с по-нови струни.* Вазов. *Аз нови песни нагласям | за наште нови времена.* Ц. Церковски. **нагласям се, нагласѝ се** *възвр.* и *страд.*

нагла̀сяне, *мн.* -ия, *ср.* *Отгл. същ. от* нагласям *и от* нагласям се.

наглѐд *нареч.* Както изглежда, както се струва на човек, погледнато от външната страна; привидно. *Наглед животът си тече както винаги.* Йовков. *Щърковете наглед са кротки и мирни птици, но заплаши ли ги някой — няма по-дружно и по-войнствено хвъркато племе от тях.* Орлин Василев.

наглѐдам се. Вж. нагледвам се *и* наглеждам се.

наглѐдвам, -аш, *несв.* Наглеждам. *Добрата баба Ганчовица ... нагледваше и пазеше Тотка като свое дете.* Вазов. **нагледвам се** *страд.*

наглѐдвам се, -аш се, *несв.*; **наглѐдам се,** -аш се, *св., сред.* Гледам до насита. *И не се нагледвах, и не се насищах на красоти, диви и пленителни.* Вазов.

наглѐдване, *мн.* -ия, *ср.* *Отгл. същ. от* нагледвам *и от* нагледвам се.

нагледва̀ч *м.* Лице, което наглежда някого или нещо.

нагледва̀чка *ж.* Жена, която наглежда някого или нещо.

наглѐден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* **1.** Който може непосредно да бъде наблюдаван и разбран: очевиден. *Нагледен пример за подражание. Нагледно доказателство.* **2.** За урок, учебно помагало — който се възприема зрително. *Нагледни материали по физика.* □ **Нагледна агитация** — рисунки, стенвестници, агиттабла, плакати, лозунги и под. за агитация.

наглѐдник, *мн.* -ци, *м. Нов.* Лице, което наглежда; надзорник, нагледвач.

наглѐдно. *Нареч. от* нагледен; ясно, очевидно. *Той само дигна ръка та се прекръсти, ... за да покаже нагледно, че не е поганец.* Мих. Георгиев. *Той нарисува с пръст върху снега следата на сръндак и му обясни разликата нагледно.* Ем. Станев.

наглѐдност, -ттà, *мн.* няма, *ж.* Качество на нагледен.

наглѐждам, -аш, *несв.* Полагам грижи за някого или за нещо. *Лятно време го оставяха в къщи да наглежда пчелите да се не роят.* Чудомир. *Булката му и момчето, което наглеждаше кръчмата, го изпроводиха.* Елин Пелин. **наглеждам се** *страд.*

наглѐждам се, -аш се, *несв.*; **наглѐдам се,** -аш се, *св., сред.* Гледам до насита. *Моите очи се не наглеждат, | моите уши се не наслушват.* Багряна. *Това бяха млади и хубави момчета, на които не можеш да се нагледаш.* Йовков.

наглѐждане, *мн.* -ия, *ср.* *Отгл. същ. от* наглеждам *и от* наглеждам се.

наглежда̀ч *м.* Нагледвач.

наглѐзя се, -еш се, *мин. св.* -их се, *св. сред.* Глезя се докато ми омръзне.

на̀гло. *Нареч. от* нагъл; безочливо, безсрамно, дръзко. *Той хваща мустак с два пръста и нагло се заглежда в хубавата си съседка.* Д. Немиров.

на̀глост, -ттà, *мн.* няма, *ж.* Качество или проява на нагъл; безочливост, крайно нахалство. *Някакво изражение на самодоволство, на дръзка самоувереност, почти на наглост, придаваше на тая красива физиономия нещо антипатично.* Вазов.

нагмѐча. Вж. нагмечвам.

нагмѐчвам, -аш, *несв.*; **нагмѐча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* *Диал.* **1.** Гмеча много, до край. **2.** Гмеча на много места. **нагмечвам се, нагмеча се** *страд.*

нагмѐчване, *мн.* няма, *ср.* *Отгл. същ. от* нагмечвам *и от* нагмечвам се.

нагнетà. Вж. нагнитам.

нагнѝвам, -аш, *несв.*; **нагнѝя,** -йеш, *мин. св.* -йх, *св.* Само 3 *л.* За плод — загнивам отчасти. *Ябълките в коша са нагнили.*

нагнѝване, *мн.* -ия, *ср.* *Отгл. същ. от* нагнивам.

нагнѝтам, -аш, *несв.*; **нагнетà,** -ѐш, *мин. св.* нагнѐтох, *св.* *Диал.* Напълням плътно; натъпквам, напъхвам. *Луличката на дяда Пуня беше позагаснала. Той извади наново огнивото си и праханта, хвана огън, нагнете го с палец върху тютюна и запуши.* Мих. Георгиев. **нагнитам се, нагнета се** *страд.*

нагнѝтане, *мн.* няма, *ср.* *Отгл. същ. от* нагнитам *и от* нагнитам се.

нагнѝя. Вж. нагнивам.

нагнòй. Вж. нагноявам.

нагноя̀вам, -аш, *несв.*; **нагнòй,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* За рана — набирам гной; загноявам.

нагноя̀ване, *мн.* -ия, *ср.* *Отгл. същ. от* нагноявам.

нагноя̀сам. Вж. нагноясвам.

нагноя̀свам, -аш, *несв.*; **нагноя̀сам,** -аш, *св.* Нагноявам.

нагноя̀сване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* нагноясвам.

нагова̀рям, -яш, *несв.*; **нагово̀ря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* **1.** Говоря, казвам много неща. *Иваница ѝ наговори ласкаво цял куп похвали.* Елин Пелин. **2.** Придумвам някого да извърши нещо. *Нямаше никакво съмнение, че тоя последният беше свикал другите си другари, които наговорил да дойдат да ме поздравят с новото ми име.* З. Стоянов. **наговарям се, наговоря се** *страд.*

нагова̀рям се, -яш се, *несв*; **нагово̀ря се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Уговарям се с някого да извършим заедно нещо; надумвам се. *Селяните се наговаряха едни други да си помагат на оран.* К. Петканов. *Марина знаеше, че нейните родители се наговарят да я задомят за някой занаятчия или търговец от града.* Караславов.

нагова̀ряне, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* наговарям *и от* наговарям се.

нагово̀рвам, -аш, *несв.*; **нагово̀ря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Наговарям. **наговорвам се, наговоря се** *страд.*

нагово̀рвам се, -аш се, *несв.*; **нагово̀ря се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св. сред.* Наговарям се.

нагово̀рване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* наговорвам *и от* наговорвам се.

нагово̀ря. Вж. наговарям *и* наговорвам.

нагово̀ря се[1], -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Говоря много, до насита; наприказвам се. *След като се наговореше, като се навикаше, уморяваше се и ставаше мълчалив.* Йовков.

нагово̀ря се[2]. Вж. наговарям се *и* наговорвам се.

нагодя̀. Вж. нагаждам.

нагодя̀ се. Вж. нагаждам се.

нагодя̀вам, -аш, *несв.* Нагаждам. **нагодявам се** *страд.*

нагодя̀вам се, -аш се, *несв., сред.* Нагаждам се.

нагодя̀ване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* нагодявам *и от* нагодявам се.

наголемѐя. Вж. наголемявам.

наголемѐя се. Вж. наголемявам се.

наголемя̀вам, -аш, *несв.*; **наголемѐя,** -ѐеш, *мин. св.* наголемя̀х, *прич. мин. действ.* наголемя̀л, -а, -о, *мн.* наголемѐли, *св.* Ставам по-голям; увеличавам се. *Той беше силно развълнуван и често поглеждаше мъглата, която наголемяваше.* Вазов.

наголемя̀вам се, -аш се, *несв.*; **наголемѐя се,** -ѐеш се, *мин. св.* наголемя̀х се, *прич. мин. действ.* наголемя̀л се, -а се, -о се, *мн* наголемѐли се, *св., сред.* Възгордявам се, подголемявам се.

наголемя̀ване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* наголемявам *и от* наголемявам се.

нагѐон *м.* (рус.). *Рядко.* Инстинкт. *Зародишът на злото / е турен под челото, / като един нагон.* Вазов.

нагѐонвам, -аш, *несв.*; **нагѐоня,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* **1.** Вкарвам някъде, като гоня. *Нагони стадото в кошарата.* **2.** Изгонвам, изпъждам, натирвам. **нагонвам се, нагоня се** *страд.*

нагѐонване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* нагонвам *и от* нагонвам се.

нагѐоня. Вж. нагонвам.

нагѐоре *нареч.* **1.** В посока към по-голяма височина. *Противоп.* надолу. *Над черните клони на овошките се люлееха, като ту се огъваха, ту се издигаха нагоре, големи пламъци.* Йовков. *Размекнатият сняг се изсипа от клоните на една ела. Клоните отскочиха нагоре, освободени от тежестта.* Ем. Станев. *Кога на люлка седнала, | ... | люлка се дигна нагоре | под сини ясни небеса.* Нар. пес. || Към онзи край, гдето е по-високо. *И двамата тръгват нагоре по главната улица.* Св. Минков. *Кучетата отминаха нагоре из гората.* Ем. Станев. *През една порта по-нагоре беше къщата на Василица.* Дим. Талев. **2.** *Разг.* При числителни — повече. *Гледам — един мегдан пълен с хора, сѐ повече македонци. Имаше от сто души нагоре.* Влайков. □ **Нагоре-надолу** (разг.) — тук-там, насам-нататък. **Обръщам с краката нагоре** (разг.) — разбърквам, объркват, развалям.

нагѐорен, -рна, -рно, *мн.* -рни, *прил.* Нанагорен. *Той само подкарва конете от време на време с обикновените си любезности — пътят е нагорен.* Л. Стоянов.

нагорещя̀. Вж. нагорещявам.

нагорещя̀ се. Вж. нагорещявам се.

нагорещя̀вам, -аш, *несв.*; **нагорещя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Направям нещо да стане горещо; нажежавам. *Нагорещявам ютия.* **нагорещявам се, нагорещя се** *страд.*

нагорещя̀вам се, -аш се, *несв.*; **нагорещя̀ се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св., сред.* Ставам горещ. *Сега четниците стреляха непрекъснато, цевите на пушките им бързо се нагорещяваха.* Дим. Талев.

нагорещя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* нагорещявам *и от* нагорещявам се.

нагѐорнище, *мн.* -а, *ср.* Нанагорнище. *Шосето ... се възкачи по нагорнище и излезе на рът, тук-там покрит с храсталак.* Вазов. *Той позабави крачките си едва когато се запъхтя от нагорнището.* Ст. Загорчинов.

нагорча̀. Вж. нагарчам *и* нагорчавам.

нагорча̀вам, -аш, *несв.*; **нагорча̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Нагарчам.

нагорча̀ване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* нагорчавам.

нагоря̀. Вж. нагарям.

нагоря̀вам, -аш, *несв.*; **нагоря̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Нагарям. **нагорявам се, нагоря се** *страд.*

нагоря̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* нагорявам *и от* нагорявам се.

нагосподару̀вам се, -аш се, *св.* Господарувам до насита, много.

нагостя̀. Вж. нагостявам *и* нагощавам[1].

нагостя̀вам, -аш, *несв.*; **нагостя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Гощавам до насита, много; нахранвам. *Смятам довечера да те нагостя с риба*

А. Каралийчев. **нагостявам се, нагостя се** *възвр.* и *страд.*

нагостя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* нагостявам *и от* нагостявам се.

наго̀твя. Вж. наготвям.

наго̀твям, -яш, *несв.*; **наго̀твя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* **1.** Сготвям много ястия. *Леля Гена беше наготвила много и хубави гостби и току ме канеше, дорде обядвахме.* Влайков. **2.** Приготвям ястие; сготвям. *А бе, къде се губиш? Всичко е готово, ела да ни кажеш как да наготвим рибата.* Ц. Гинчев. **наготвям се, наготвя се** *страд.*

наго̀твяне, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* наготвям *и от* наготвям се.

наготово̀ *нареч.* Посредством чужд труд без усилия. *Не трябва да стои човек със скръстени ръце и да чака наготово.* Каравелов. *Нека и вашите да се постегнат малко. Ти крив ли си им да ги храниш наготово?* Влайков.

нагоща̀вам[1], -аш, *несв.*; **нагостя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Нагостявам. **нагощавам се, нагостя се** *възвр.* и *страд.*

нагоща̀вам[2], -аш, *св.* Гостя множина.

нагоща̀ване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* нагощавам[1] *и от* нагощавам се.

нагоя̀. Вж. Нагоявам.

нагоя̀вам, -аш, *несв.*; **нагоя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* **1.** Угоявам много. *Нагоихме свинята.* **2.** Угоявам голямо количество. *Нагоихме пет свине.* **нагоявам се, нагоя се** *страд.* и *сред.*

нагоя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* нагоявам *и от* нагоявам се.

награ̀бвам, -аш, *несв.*; **награ̀бя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Грабя известно количество или много. *Та малко ли са ония, дето инак много повече награбват и забогатяват?* Караславов. **награбвам се, награбя се** *страд.*

награ̀бвам се, -аш се, *несв.*; **награ̀бя се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред.* Грабя много, до насита.

награ̀бване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* награбвам *и от* награбвам се.

награ̀бя. Вж. награбвам *и* награбям.

награ̀бя се. Вж. награбвам се *и* награбям се.

награ̀бям, -яш, *несв.*; **награ̀бя,** -иш, *мин. св.* -их, *св. Диал.* Награбвам. **награбям се, награбя се** *страд.*

награ̀бям се, -яш се, *несв.*; **награ̀бя се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св. Диал.* Награбвам се.

награ̀бяне, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* награбям *и от* награбям се.

награ̀да *ж.* Дар, който се дава за заслуга или за отличие. *Димитровска награда. Първа награда.* ‖ Израз на признателност. *Аз може млад да загина.... / Но... стига ми тая награда — / да каже нявга народът: / умря сиромахът за правда, / за правда и за свобода.* Ботев.

наградя̀. Вж. награждавам.

награжда̀вам, -аш, *несв.*; **наградя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Давам награда на някого. *Президиумът на Народното събрание... учредява ордени и почетни звания и награждава с тях.* Конст., чл. 35. **награждавам се, наградя се** *страд.*

награжда̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* награждавам *и от* награждавам се.

награ̀кам. Вж. награкавам.

награ̀кам се. Вж. награкавам се.

награ̀квам, -аш, *несв.*; **награ̀кам,** -аш, *св.* Обикн. *мн.* и 3 *л. ед. Разг.* Спускам се, нахвърлям се шумно върху някого или нещо. *Награкаха го всички с молба да каже.* Вазов

награ̀квам се, -аш се, *несв.*; **награ̀кам се,** -аш се, *св.*, *сред.* Гракам до насита, много.

награ̀кване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* награквам *и от* награквам се.

награмадя̀. Вж. награмадявам.

награмадя̀вам, -аш, *несв.*; **награмадя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Струпвам на грамада, натрупвам на голям куп. **награмадявам се, награмадя се** *страд.*

награмадя̀ване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* награмадявам *и от* награмадявам се.

награнЯ̀. Вж. награнявам.

награнЯ̀вам, -аш, *несв.*; **награнЯ̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Граня малко.

награнЯ̀ване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* награнявам

награфя̀. Вж. награфявам.

награфя̀вам, -аш, *несв.*; **награфя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Начертавам графи върху лист. **награфявам се, награфя се** *страд.*

награфя̀ване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* награфявам *и от* награфявам се.

награ̀ча. Вж. награчвам.

награ̀ча се. Вж. награчвам се.

награ̀чвам, -аш, *несв.*; **награ̀ча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Награквам. *Пазете се, моля ви, добре да ви не подушат, че сте състоятелен... Ще ви награчат и ще искат пари.* Вазов.

награ̀чвам се, -аш се, *несв.*; **награ̀ча се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред.* Грача до насита, много.

награ̀чване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* награчвам *и от* награчвам се.

нагреба̀. Вж. нагребвам *и* нагрибам.

нагреба̀ се. Вж. нагребвам се.

нагрѐбвам, -аш, *несв.*; **нагреба̀,** -ѐш, *мин. св.* -ах, *св.* Гребвам много, доста. *Тя откъсва три мандарини, окачени на клоните, и ги донася на децата. После нагребва шепа фъстъци и ги бута в джобовете им.* Ст. Загорчинов. *Нали е, Радка разумна, / ... / отключи златни сандъци, / нагреба шепа жълтици, / на златари ги занесе.* Нар. пес. **нагребвам се, нагреба се** *страд.*

нагрѐбвам се, -аш се, *несв.*; **нагреба̀ се,** -ѐш се, *мин. св.* нагрѐбах се, *св.*, *сред.* Греба до насита.

нагрѐбване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* нагребвам *и от* нагребвам се.

нагрева̀тел, -ят, -я, *мн.* -и, *м. Техн.* Уред за нагряване. *Електротехникът инсталира набързо нагревател в машината.* Д. Добревски.

нагрева̀телен, -лна, -лно, *мн.* лни, *прил.* Който служи за нагряване. *Нагревателен уред. Нагревателна пещ.*

нагрѐя. Вж. нагрявам.

нагрѝбам, -аш, *несв.*; **нагреба̀,** -ѐш, *мин. св.* -а̀х, *св. Нар.* Нагребвам. **нагрибам се, нагреба се** *страд.*

нагрѝбане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* нагрибам *и от* нагрибам се.

нагриза̀. Вж. нагризвам.

нагриза̀ се. Вж. нагризвам се.

нагрѝзвам, -аш, *несв.*; **нагриза̀,** -ѐш, *мин. св.* нагрѝзах, *св.* Гриза малко от нещо цяло, накърнявам с гризане. **нагризвам се, нагриза се** *страд.*

нагрѝзвам се, -аш се, *несв.*; **нагриза̀ се,** -ѐш се, *мин. св.* нагрѝзах се, *св.*, *сред.* Гриза до насита.

нагрѝзване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* нагризвам *и от* нагризвам се.

нагрозя̀. Вж. нагрозявам.

нагрозя̀вам, -аш, *несв.*; **нагрозя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св. Диал.* Намразвам. *Свекърът, а свекървата хеле — люто я мъчат; нагрозили са я зле, всеки ден клетви и поразии.* Вазов. *Дълбоко огорченият хаджи Ефтим нагрози родното си място и се закле никога да се не върне.* Вазов.

нагрозя̀ване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* нагрозявам.

нагрубя̀. Вж. нагрубявам.

нагрубя̀вам, -аш, *несв.*; **нагрубя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Наговоря някому грубости; обиждам, оскърбявам. *Партизаните бяха толкова внимателни към тях и никой не ги нагруби нито с една по-рязка дума.* М. Марчевски. **нагрубявам се, нагрубя се** *страд.* и *взаим.*

нагрубя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* нагрубявам *и от* нагрубявам се.

нагру̀зка *ж.* (рус.). Служебна заетост, натовареност с редовни служебни задължения.

нагру̀хам. Вж. нагрухвам.

нагру̀хам се. Вж. нагрухвам се.

нагру̀хвам -аш, *несв.*; **нагру̀хам,** -аш, *св.* Грухам известно количество или много. **нагрухвам се, нагрухам се** *страд.*

нагру̀хвам се, -аш се, *несв.*; **нагру̀хам се,** -аш се, *св.* Грухам, грухтя много, до насита.

нагру̀хване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* нагрухвам *и от* нагрухвам се.

нагръдник, *мн.* -ци, *м.* **1.** Предна част на горна риза. *Риза с колосан нагръдник.* || Предна част на дреха изобщо. *Поотри* (дядо Кольо) *само дясната си ръка от нагръдника на дрехата си и прекара длана през челото си.* Мих. Георгиев. **2.** *Остар.* Къс от платно, нарочно ушит, който се прикрепя към врата и покрива гърдите. *Гърдите ѝ напираха тесния нагръдник — вълнуваха се от чудна нежност.* К. Петканов. *Гледат през златните си очила и облечени в черно мъже, с плешиви глави и широки бели нагръдници.* Йовков. **3.** Част от хамута, която опира на гърдите на коня. *Тогава снеха от него* (коня) *хубавото английско седло, мекия потник от жълта плъст, мундщука и нагръдника с металическа топка отпред като сърце.* Йовков.

нагря̀вам, -аш, *несв.*; **нагрѐя,** -ѐеш, *мин. св.* нагря̀х, *прич. мин. действ.* нагря̀л, -а, -о, *мн.* нагрѐли, *прич. мин. страд.* нагря̀н, -а, -о, *мн.* нагрѐни, *и* нагря̀т, -а, -о, *мн.* нагрѐти, *св.* Правя нещо да стане топло или горещо; затоплям, стоплям, сгрявам, нагорещявам. *Пуховата възглавница се бе залепила по всичкия му гръб... и го топлеше, и го нагряваше.* Вазов. *Ковачът нагрява желязото, преди да го кове.* **нагрявам се, нагрея се** *възвр., страд.* и *сред.*

нагря̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* нагрявам *и от* нагрявам се.

нагря̀вка, *мн.* нагрѐвки, *ж.* Затопляне или облъчване с лечебна цел.

нагугу̀кам се. Вж. нагугуквам се.

нагугу̀квам се, -аш се, *несв.*; **нагугу̀кам се,** -аш се, *св.*, *сред.* Гугукам много, до насита.

нагу̀кам се. Вж. нагуквам се.

нагу̀квам се, -аш се, *несв.*; **нагу̀кам се,** -аш се, *св.*, *сред.* Гукам до насита, много.

нагуля̀я се, -я̀еш се, *мин. св.* **нагуля̀х се,** *св.*, *сред.* Гуляя до насита, много. *Досьо не се завръщаше във вилата си, преди да се нагуляе до насита.* Я. Гуляшки.

нагъвам, -аш, *несв.*; **нагъ̀на,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* нагъ̀нат, *св.* **1.** Сгъвам, прегъвам на една страна. *Намери един стар вестник, нагъна го на тясна лента, която вмъкна под кожената подплата на шапката.* Чудомир. || Направям на гънки. *Всред селото ... стърчеше разбито противосамолетно оръдие. Експлозията го бе смачкала и бе нагънала железата му, сякаш някаква огромна ръка ненадейно го бе ударила с тежкия си юмрук.* Вежинов. **2.** *Прен. Разг.* Принуждавам, накарвам някого да извърши нещо. *Нагънаха го да си плати задълженията.* **3.** *Прен. Разг.* Ям. *Аз само фасул съм нагъвал цял живот.* Ив. Хаджимарчев. **нагъвам се, нагъна се** *страд.*

нагъвам се, -аш се, *несв.*; **нагъ̀на се,** -еш се, *мин. св.* -ах се, *св.*, *сред.* Ставам на гънки. *При намокряне хартията се нагъва.* || Образувам гънки. *Стара планина се е нагънала преди милиони години.* Геология.

нагъване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* нагъвам *и от* нагъвам се.

на̀гъл, -гла, -гло, *мн.* -гли, *прил.* (рус.). *Книж.* Крайно нахален, безочлив, безсрамен. *Нагъл поглед. Нагла усмивка. Нагла лъжа. Нагло държане.*

нагълтам. Вж. нагълтвам.

нагълтам се. Вж. нагълтвам се.

нагълтвам, -аш, *несв.*; **нагъ̀лтам,** -аш, *св.* Гълтам известно количество или много. *Нагълтал беше* (сомът) *набързо няколко кленчета и мренки.* Д. Калфов. **нагълтвам се, нагълтам се** *страд.*

нагълтвам се, -аш се, *несв.*; **нагъ̀лтам се,** -аш се, *св.*, *сред.* Гълтам до насита, много. *Син на миньор, той бе прекарал детството си всред миньорите, бе се нагълтал с въглищен прах и бе опознал тежката миньорска професия.* Ив. Мартинов. || Наяждам се лакомо. *Нагълта се като патка с гореща каша, па — ни сполай, ни колай.* Ст. Загорчинов.

нагълтване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* нагълтвам *и от* нагълтвам се.

нагълча̀. Вж. нагълчавам.

нагълча̀ се. Вж. нагълчавам се.

нагълча̀вам, -аш, *несв.*; **нагълча̀,** -йш, *мин. св.* -а̀х, *св.* Гълча много; нахоквам. *Той*

(дядо Иларион) *ме повика, както казваше, по заповед на владиката, та ме нагълча по-напред доста строго и грубо.* П. Р. Славейков. **нагълчавам се, нагълча се** *страд.*

нагълча̀вам се, -аш се, *несв.*; **нагълча̀ се,** -йш се, *мин. св.* -а̀х се, *св.*, *сред.* Гълча, говоря до насита.

нагълча̀ване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* нагълчавам *и от* нагълчавам се.

нагъ̀на. Вж. нагъвам.

нагъ̀на се. Вж. нагъвам се.

нагъ̀нат, -а, -о. **1.** *Прич. мин. страд. от* нагъна. **2.** Като *прил.* — свит, сгънат, на гънки. *Взе на дребно нагънатото писмо и направи всичко, както искаше Драгота.* Йовков. *Нагънати планини.*

нагъ̀рбвам, -аш, *несв.*; **нагъ̀рбя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* **1.** Натоварвам на гърба си. *Колата спря под хамбара и тя* (Върба) *сама нагърби чувалите.* Ст. Даскалов. **2.** *Прен.* Натоварвам някого с някаква работа. *Нагърбили сме го работа да ни върши, ще му се покоряваме.* Д. Немиров. **нагърбвам се, нагърбя се** *страд.*

нагъ̀рбвам се, -аш се, *несв.*; **нагъ̀рбя се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред.* **1.** Навеждам се та гърбът ми се издава нагоре; нагърбушвам се. *Изпрегна воловете... и, като се нагърби, сне чувалите един по един.* Ц. Гинчев. **2.** *Прен.* Наемам се да извърша нещо, обикн. трудна задача, работа. *Ако борчът не е много голям, може той сам да се нагърби с изплащането му.* Влайков.

нагъ̀рбване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* агърбвам *и от* нагърбвам се.

нагърбу̀ша се. Вж. нагърбушвам с .

нагърбу̀швам се, -аш се, *несв.*; **нагърбу̀ша се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред.* Превивам се та гърбът ми изпъква нагоре; прегърбвам се.

нагърбу̀шване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* нагърбушвам се.

нагъ̀рбя. Вж. нагърбвам *и* нагърбям.

нагъ̀рбя се. Вж. нагърбвам се *и* нагърбям се.

нагъ̀рбям, -яш, *несв.*; **нагъ̀рбя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Нагърбвам. **нагърбям се, нагърбя се** *страд.*

нагъ̀рбям се, -яш се, *несв.*; **нагъ̀рбя се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред.* Нагърбвам се.

нагъ̀рбяне, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* нагърбям *и от* нагърбям се.

нагърмя̀ се. Вж. нагърмявам се.

нагърмя̀вам се, -аш се, *несв.*; **нагърмя̀ се,** -йш се, *мин. св.* -я̀х се, *прич. мин. действ.* нагърмя̀л се, -а се, -о се, *мн.* нагърмѐли се, *св.*, *сред.* Гърмя до насита, много.

нагъ̀рча. Вж. нагърчвам.

нагъ̀рча се. Вж. нагърчвам се.

нагъ̀рчвам, -аш, *несв.*; **нагъ̀рча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Направям нещо да стане на гънки, на бръчки; сбръчквам. **нагърчвам се, нагърча се** *страд.*

нагъ̀рчвам се, -аш се, *несв.*; **нагъ̀рча се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред.* Ставам на гънки, на бръчки. *Лицето му се нагърчи от болка. Намокрената хартия се нагърчва.*

нагъ̀рчване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* нагърчвам *и от* нагърчвам се.

нагъ̀там. Вж. нагътвам.

нагъ̀твам, -аш, *несв.*; **нагъ̀там,** -аш, *св. Нар.* Гътам всички или много; насъбарям, накатурвам.

нагъ̀тване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* нагътвам.

над *предл.* **1.** За означаване на място по-горе от нещо, където става някакво действие, или към което е насочено действието. *Противоп.* под. *Стоя и гледам малкия портрет, | окачен там над одъра от слама.* Вапцаров. *Веждите ѝ стояха високо извити над очите.* Елин Пелин. *Старецът се прицели и бързо гръмна. Сачмата удари един сантиметър над целта.* Ем. Станев. *Един прекрасен букет с пресни цветя... Момъкът неволно си наведе главата над цветята и помириса.* Вазов. *Замислена вечер над златни поля | разстилаше тиха тъга.* Смирненски. || За означаване на място наблизу и по-високо от нещо. *Противоп.* под. *Дошел сега над Бяла черква..., той видя, че ще бъде безумно да се върща назад.* Вазов. *Пътеката върви над пропастта. | Със мъка слизаме. Под всяка стъпка | звъни изкъртен камък.* Ракитин. *На един хълм над селото седнах под сянката на орехите.* Вазов. **2.** В съчет. с предлога *до* — за означаване, че нещо стига, простира се по-горе от определена граница. *Беше обут с тесни бозови панталони и с чизми до над колената.* Йовков. *Завита с черга до над гърдите..., Минка лежеше на одъра.* Йовков. **3.** За означаване на предел, граница, по отношение на количество, величина, размер, степен, в чиято близост и по-горе от която съществува нещо; повече от. *Противоп.* под. *Захария беше едра, кокалеста, над трийсетгодишна жена.* Дим. Талев. *Той е над средния ръст. Термометърът показва над нулата. Получава заплата над 1000 лева. В залата се събраха над 2000 души.* || За означаване, че някой или нещо се предпочита или че стои по-горе от нещо, надвишава нещо; повече от, по-горе от. *Обичам те, обичам, | о родино свята, | обичам те любовно | над всичко във света!* Вазов. *Отминахме, защото бяхме горди, | и сложихме над всичко гордостта.* Вапцаров. *Издигането на Славейкова над другите нему съвременни стихотворци се дължи на влиянието от руската поезия и критическа мисъл.* П. П. Славейков. *Аз ти казвам да поставиш колектива над своята личност, която не може да съществува без него.* Дим. Талев. *Доброто възтържествува над злото.* **4.** Между две форми на едно и също съществително — за изразяване, че някой или нещо притежава в най-висша степен някакво качество. *А пък Момчил си е Момчил! Все същият юнак над юнаците, дето шеташе от Родопите до двете морета и по грыцка, и по нашенска земя.* Ст. Загорчинов. *Задача над задачите за тях е бързото и в най-къси срокове извършване на вършитбата.* Отеч. фронт, 1950 г. **5.** За означаване на обекта, по отношение на който съществува ръководство, господствено положение, надмощие, властвуване. *Българската Комунистическа партия осъществява ръковод*

ството на работническата класа над трудещите се селяни и всички останали трудещи се. Устав на БКП. *Ще занеса в Търново пръв новината за днешната ти победа над татарите.* Вазов. *Де се е чуло, видяло / мома войвода да бъде / над седемдесе юнака, / над седемдесе и седем.* Нар. пес. *Властвувам над някого. Царувам над някого.* || За означаване обекта, върху който съществува или се извършва насилие, издевателство и под. *Но кажи какво да правя, / кат си ме, майко, родила / със сърце мъжко, юнашко, / та сърце, майко, не трае / да гледа турчин че бесней / над бащино ми огнище.* Ботев. *Турското население се сепна и яростта му избухна в кървави злодейства над българите.* Вазов. *Кандов пак протестира за това насилие над личността му, въпреки всяка справедливост.* Вазов. *Върша издевателства над някого.* || За означаване на обекта, към който е насочено усилие за превъзмогване, надвиване. *Той направи усилие над себе си и продължи изповедта си.* Вазов. *Бащинското чувство надви над възмутената му съвест.* Вазов. *Младостта земà връх над обезсърчаването.* Вазов. **6.** За посочване на обекта, към който е отправено или върху който е съсредоточено някое действие при глаголи и производни от тях съществителни със значение: а) Работя, мисля, съсредоточавам се, трудя се и под. *Между това Величков продължаваше да работи над своя превод на Дантевия „Ад".* Вазов. *Седна небрежно на миндера, дето одеве работеше Еленка над уроците си.* Вазов. *И все съм като затворник у дома, все съм над книгата.* Влайков. *Той дълго мисли над поставената му задача.* б) Бдя, треперя, смилявам се, съжалявам се и под. *Божан... обичаше премного парата, трепереше над нея.* Елин Пелин. *Аз знаех как се радва и как трепере тя над какините Донини деца, как ги реди и нагажда за всичко.* Влайков. *Бди над болно дете майка с бледо чело.* П. Р. Славейков. *Той молеше за милост, но никой не се смили над него.* в) Смея се, надсмивам се, злорадствувам и под. *Хората се подсмиваха и шегуваха над нейното нещастие.* Елин Пелин. *То* (звънчето) *сякаш се надсмива над гладното лисиче, сякаш злорадствува над нещастието му.* Ем. Станев. *И като факел полунощен свети / проклятието тяхно и над мен.* Дебелянов.

над- *представка.* I. При глаголи — за означаване: **1.** Извършване на действие върху горната страна на нещо, напр. н а д п и с в а м. **2.** Прибавяне, придаване още към нещо, напр. н а д п л и т а м. **3.** Надминаване някого в нещо по отношение на количество, степен и качество, напр. н а д л ъ г в а м, н а д х и т р я в а м, н а д п я в а м, н а д ж и в я в а м, н а д и г р а в а м, н а д ж ъ н в а м. **4.** Извършване на нещо повече, отколкото трябва, отколкото заслужава, напр. н а д в з е м а м, н а д в н а с я м, н а д п л а щ а м, н а д ц е н я в а м. II. При прилагателни и съществителни — за означаване: **1.** Който се намира по-високо, по-горе от нещо, напр.: н а д к о л е н е н, н а д о б л а ч е н, н а д з в е з д е н. **2.** Който се намира непосредно върху нещо, на повърхността на нещо, напр.: н а д в о д е н, н а д г р о б е н, н а д з е м е н, н а д к о с т н и ц а. **3.** Който се извършва в повече от определеното количество, размер, напр.: н а д н о р м е н, н а д п л а н о в. **4.** Който стои по-високо от нещо, който не е свързан с нещо, напр. н а д к л а с о в, н а д п а р т и е н.

надàвам, -аш, *несв.*; **надàм,** нададѐш, *мин. св.* надàдох, *прич. мин. действ.* надàл, *св.* **1.** Давам в изобилие, много. *Стринка Венковица ѝ подава китка цвете. И други комшийки ѝ надаваха цветя.* Влайков. **2.** В съчет. със съществителни, които означават глас, вик, шум и под. — означава действието, изразявано от съществителното, напр.: *надавам вик* — викам, *надавам вой* — вия, *надавам крясък* — крещя. **надавам се, надам се** *страд.* □ **Надавам ухо** — започвам да се вслушвам.

надàване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* надавам *и от* надавам се.

надалѐко и (съкр.) **надалѐк** *нареч. Диал.* Надалече. *Рано утром млад гидия / почва леко, / свири леко, а се чуе / надалеко.* П. П. Славейков. *В пустинята керван минува. / Той иде нейде от далек, / и надалеко той пътува.* Вазов. *Надалек градът / рони сетен звън.* Лилиев.

надалѐче и (съкр.) **надалѐч** *нареч.* На голямо разстояние от нещо; далече. *Светкавиците приплямваха по-рядко и гърмотевиците глъхнеха надалече.* Йовков. *А грозно войнишкият стон надалеч / кат песен надгробна ехтеше.* П. П. Славейков.

нàдали *частица.* За изразяване на съмнение, несигурност; едва ли, кой знае дали. *Рано беше още, надали имаше и осем часа.* Йовков. *Те са далеко от мене и надали ще бъда чут.* Вазов. *Той се разсърди и надали вече ще я погледне.* Елин Пелин. *Ти можеш и да не ме чакаш — надали ще се върна.* А. Гуляшки. *Ще дойдеш ли? — Надали.*

надàм. Вж. н а д а в а м.

нàдам се, -аш се, *несв., сред. Диал.* Надявам се. *Ще укрепнеш пак изново, / ще мечтайш и ще се надаш.* Вазов.

нàдане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* надам се.

надарѐн, -а, -о. **1.** *Прич. мин. страд. от* надаря. **2.** Като *прил.* — а) Който е получил някакъв дар. *Гостите си отиваха богато надарени, с препълнени кошници и чанти.* Д. Калфов. б) Който притежава някакви способности, дарби; даровит. *Надарен човек.*

надарѐност, -тта, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* надарен; даровитост.

надарѝ. Вж. н а д а р я в а м.

надарявам, -аш, *несв.*; **надаря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Давам дар. *Невястата излезе и надари деверите и роднините.* Влайков. || Давам дарба, способност. *Природата беше го надарила и със силен глас.* Йовков. *Съдбата него двойно надари: / ума му взе и даде му пари.* Смирненски. **надарявам се, надаря се** *страд.*

надаряване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* надарявам *и от* надарявам се.

надбàвка *ж.* (рус.). Добавка към заплата или възнаграждение.

надбòрвам, -аш, *несв.*; **надбòря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Надвивам, побеждавам при борба.

надбòрвам се, -аш се, *несв.*; **надбòря се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* и *взаим.* Състезавам се в борба.

надбòрване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* надборвам *и от* надборвам се.

надбòря. Вж. н а д б о р в а м.

надбо̀ря се. Вж. надборвам се.

надбъ̀рзам. Вж. надбързвам.

надбъ̀рзам се. Вж. надбързвам се.

надбъ̀рзвам, -аш, *несв.*; **надбъ̀рзам,** -аш, *св.* Надминавам някого по бързина; надпреварвам.

надбъ̀рзвам се, -аш се, *несв.*; **надбъ̀рзам се,** -аш се, *св.*, *сред.* и *взаим.* Състезавам се с някого в бързане; надпреварвам се.

надбъ̀рзване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* надбързвам *и от* надбързвам се.

надбя̀гам. Вж. надбягвам.

надбя̀гам се. Вж. надбягвам се.

надбя̀гвам, -аш, *несв.*; **надбя̀гам,** -аш, *св.* Надминавам, изпреварвам при бягане, тичане; надпреварям.

надбя̀гвам се, -аш се, *несв.*; **надбя̀гам се,** -аш се, *св.*, *сред.* и *взаим.* Състезавам се в бягане, тичане; надпреварвам се. *В сребриста роса зеленеят пшеници. | Реки се надбягват. Надпяват се птици.* Мл. Исаев.

надбя̀гване, *мн.* -ия, *ср.* Състезание в бягане. *Когато песните прекъснаха, започнаха надбягвания с коне.* Ст. Загорчинов.

надва̀рвам, -аш, *несв.*; **надва̀ря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Надминавам, изпреварвам.

надва̀рвам се, -аш се, *несв.*; **надва̀ря се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред. Нар.* Надпреварвам се. *Няма днес, няма трънливи прегради, | сринахме слог подир слог: | пеят, надварват се стари и млади | в новия, в нашия блок.* Ив. Бурин.

надва̀рване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* надварвам *и от* надварвам се.

надва̀ря. Вж. надварвам *и* надварям.

надва̀ря се. Вж. надварвам се *и* надварям се.

надва̀рям, -яш, *несв.*; **надва̀ря,** -иш, *мин. св.* -их, *св. Диал.* Надпреварвам. *Три дни Видул пътува, | ... | Утром слънце той надваря.* Вазов.

надва̀рям се, -яш се, *несв.*; **надва̀ря се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред. Диал.* Надпреварвам се. *Селяните даваха, защото знаеха на кого помагат. Кажи-речи цялото село се надваряше да изсипе по едно кринче храна в чуждите чували.* А. Каралийчев.

надва̀ряне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* надварям *и от* надварям се. *Войводата предложил надваряне: който изнесе пленницата до самия връх на могилата, ... да стане тя негова.* Вазов.

на̀две *нареч.* На две части. *На една страна захвърлил пушка, | на друга сабя надве строшена.* Ботев. *Ние се клатим в колата, свити надве, с лица пъхнати между колената.* Л. Стоянов. □ **Думата му надве не става** (разг.) — каквото каже, трябва да се изпълни точно. **Моята (работа) е надве** (разг.) — не е съвсем сигурно ще извърша ли това, което се очаква от мене.

на̀две-на̀три *нареч.* Небрежно, как да е. *Посрещнаха го войници, превързаха го надве-натри и го оставиха.* К. Петканов.

надвѐсвам, -аш, *несв.*; **надвѐся,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Навеждам, провисвам нещо над друго нещо. *Надвесват плод лозници, круши, дюли, | и вятър стърнищата сиви брули.* Ем. п. Димитров. *Той вдигна очи и видя, че това беше цвят от сливата, която бе надвесила клони над улицата.* Вазов.

надвѐсвам се, -аш се, *несв.*; **надвѐся се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред.* Навеждам се над нещо. *Често аз отивах и се надвесвах над Янкинота градинка и гледах нейните цветя.* Ц. Церковски. *Когато биваше в къщи, той все гледаше да се надвеси над люлката.* Дим. Талев.

надвѐсване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* надвесвам *и от* надвесвам се.

надвѐсен, -а, -о. **1.** *Прич. мин. страд. от* надвеся. **2.** Като *прил.* — който виси над нещо. *Реката монотонно и жаловито шумеше в дола и се губеше с глух тътен в завоя между високо надвесени скали.* Вазов.

надвѐся. Вж. надвесвам *и* надвесям.

надвѐся се. Вж. надвесвам се *и* надвесям се.

надвѐсям, -яш, *несв.*; **надвѐся,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Надвесвам.

надвѐсям се, -яш се, *несв.*; **надвѐся се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред.* Надвесвам се.

надвѐсяне, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* надвесям *и от* надвесям се.

на̀двечер *нареч.* Близко преди да настане вечер; привечер. *Надвечер, когато слънцето заседна и небето на запад стана цяло червено, към средата на лагера се зачу кавал.* Йовков.

надвечѐрен, -рна, -рно, *мн.* -рни, *прил. Остар.* Привечерен. *Надвечерната омая и поезия растеше.* Вазов.

надвзѐма. Вж. надвземам *и* надвзимам.

надвзѐмам, -аш, *несв.*; **надвзѐма,** -еш, *мин. св.* надвзѐх, *прич. мин. страд.* надвзѐт, *св.* Вземам повече отколкото трябва.

надвзѐмане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* надвземам.

надвзѝмам, -аш, *несв.*; **надвзѐма,** -еш, *мин. св.* надвзѐх, *прич. мин. страд.* надвзѐт, *св. Нар.* Надвземам.

надвзѝмане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* надвзимам.

надвѝвам, -аш, *несв.*; **надвѝя,** -йеш, *мин. св.* надвѝх, *прич. мин. страд.* надвѝт, *св.* Вземам надмощие над някого или над нещо; побеждавам, надделявам. *Умори ве Крали Марко яки, | умори се само да надвива.* Вазов. *Населението, прогонено от войната, се връщаше по домовете си. Животът надвиваше на смъртта и тръгваше отново напред.* Дим Димов. **надвивам се, надвия се** *страд.*

надвѝване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* надвивам *и от* надвивам се.

надвѝкам. Вж. надвиквам.

надвѝкам се. Вж. надвиквам се.

надвѝквам, -аш, *несв.*; **надвѝкам,** -аш, *св.* Викам по-високо от друг, надминавам с викане. *Едни викаха, други ги надвикваха, трети ходеха от човек на човек.* П. Спасов.

надвѝквам се, -аш се, *несв.*; **надвѝкам се,** -аш се, *св.*, *сред.* Надпреварвам се във викане. *Всички викаха, предлагаха своите плавателни съдове, ... крещяха, надвикваха се.* П. Спасов. *Знаеш си ти, че ако земем да се надвикваме,*

не се знае кой кого ще надвика. Ал. Константинов.

надвѝкване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* надвиквам *и от* надвиквам се.

надвѝсвам¹, -аш, *несв.;* **надвѝсна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Увисвам, вися над нещо; надвесвам се. *И ония керемиди, дето се смъкнали и надвисват от стряхата, като че ще паднат, му са мили.* Вазов. *Камбаната заби тревожно... Хората наскачаха от топлите си легла. Притичаха и надвиснаха на прозорците.* Ив. Хаджимарчев. || *Прен.* Задавам се, появявам се. *Над къщата ми е надвиснала страшна и близка опасност.* Хар. Русев.

надвѝсвам², -аш, *несв.;* **надвѝся,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Оставям нещо да виси над друго; надвесвам. *Тоя „нечестив човек" е надвисил своите стрехи над чуждите дворове.* Каравелов.

надвѝсвам се, -аш се, *несв.;* **надвѝся се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Надвисвам¹. *Над вратнята се надвисват големи клонести дървета на градината.* Вазов. *По цели дни наред ниско по земята се надвисва не небе, а някаква мътна и тежка мъгла.* Йовков. *Снежните облаци се бяха надвисили още по-ниско.* Дим. Талев.

надвѝсване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* надвисвам¹, надвисвам² *и от* надвисвам се.

надвѝся. Вж. надвисвам².

надвися̀. Вж. надвисявам.

надвѝся се. Вж. надвисвам се.

надвися̀вам, -аш, *несв.;* **надвися̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Надвишавам. **надвисявам се, надвися се** *страд.*

надвися̀ване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* надвисявам *и от* надвисявам се.

надвиша̀. Вж. надвишавам.

надвиша̀вам, -аш, *несв.;* **надвиша̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Издигам се по-високо, излизам над нещо; надминавам, превъзхождам с височината си. *Тая звънарня беше същата, която Теодосий видя още отдалеч... Нямаше нищо да я надвишава, тя беше кацнала на най-високото място на Царевец между две ниски сгради.* Ст. Загорчинов. **надвишавам се, надвиша се** *страд.*

надвиша̀ване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* надвишавам *и от* надвишавам се.

надвѝя. Вж. надвивам.

надвна̀сям, -яш, *несв.;* **надвнеса̀,** -ѐш, *мин. св.* надвнѐсох, *св.* Внасям повече отколкото трябва, отколкото е определено. *Надвнесъл е 42 кгр пшеница.* **надвнасям се, надвнеса се** *страд.*

надвна̀сяне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* надвнасям *и от* надвнасям се.

надвнеса̀. Вж. надвнасям.

надво̀ден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* Който се намира над водата. *Надводна част на кораб.*

надгрѐя. Вж. надгрявам.

надгро̀бен, -бна, -бно, *мн.* -бни, *прил.* **1.** Който се поставя или който се намира над гроб. *Голяма кръгла могила се издига близу до нас, покрита с бели надгробни камъни.* Йовков. *Надгробна плоча.* **2.** Който се произнася при погребение. *Надгробно слово. Надгробна реч. Надгробно пеене.*

надгря̀вам, -аш, *несв.;* **надгрѐя,** -ѐеш, *мин. св.* надгря̀х *и* (нар.) надгрѐях, *прич. мин. действ.* надгря̀л, -а, -о, *мн.* надгрѐли, *и* надгрѐял, *св.* Грея, светя повече отколкото друг, надминавам с греене. *Мойта сестра Ангелина | слънцето е надсветила, | месеца е надгреяла.* Нар. пес.

надда̀вам, -аш, *несв.;* **надда̀м,** -дадѐш, *мин. св.* наддàдох, *прич. мин. действ.* наддàл, *св.* **1.** Давам повече отколкото трябва. *Какво искат още? Дадох и наддадох им.* **2.** Давам по-голяма цена от другите. *Наддавам на търг. Наддавам на лотария.* **3.** Прибавям, принаждам, за да стане достатъчно дълъг или широк. *Наддавам си роклята, защото ми е къса.* **4.** Увеличавам теглото си, ставам по-тежък. *Наддадох за един месец два килограма.* **наддавам се, наддам се** *страд.*

надда̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* наддавам. *Търг с явно наддаване.*

надда̀вка *ж. Рядко.* Наддадена част; наставка. *Млъкнаха. Голямо орлово перо мина на няколко пъти през наддавките на кавала, после Никола наведе глава и засвири.* К. Петканов.

надда̀м. Вж. наддавам.

надделѐя. Вж. надделявам.

надделя̀вам, -аш, *несв.;* **надделѐя,** -ѐеш, *мин. св.* надделя̀х, *прич. мин. действ.* надделя̀л, -а, -о, *мн.* надделѐли, *св.* **1.** Надвивам, побеждавам някого. *Орел и змия се биели на пясъка между две морета и, след много борба, змията надделя над птицата.* Ст. Загорчинов. *Той виждаше добре, че няма да надделее в тая неравна борба.* Вазов. *Два лешника на един орех надделяват.* Погов. || Преодолявам, превъзмогвам нещо. *Каквото зло и да се случи на човека, той може да се бори с него и да го надделее.* Елин Пелин. *Той надделя гнева си.* Вазов. **2.** Имам надмощие, превес; превъзхождам. *Последното мнение беше на болшинството и надделя.* Вазов. *Самолюбието надделява и над обичта им.* Йовков. **надделявам се, надделея се** *страд.*

надделя̀ване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* надделявам *и от* надделявам се.

надду̀мам. Вж. наддумвам.

надду̀мвам, -аш, *несв.;* **надду̀мам,** -аш, *св.* Успявам да надвия някого с думи, приказки; надприказвам. *В това време хаджи Генчо се радвал като дете, защото щастието му е помогнало да наддума дяда Либена.* Каравелов. **наддумвам се, наддумам се** *страд.*

надду̀мвам се, -аш се, *несв.;* **надду̀мам се,** -аш се, *св., сред. и взаим.* Надпреварвам се в говорене, в приказване; надприказвам се. *Разговорът се понесе лек и шеговит. Подхвърляха си думи, наддумваха се, пущаха шеги и от сърце се смееха.* К. Петканов.

надду̀мване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* наддумвам *и от* наддумвам се.

надебелѐя. Вж. надебелявам¹.

надебеля̀. Вж. надебелявам².

надебеля̀вам¹, -аш, *несв.;* **надебелѐя,** -ѐеш, *мин. св.* надебеля̀х, *прич. мин. действ.* надебеля̀л, -а, -о, *мн.* надебелѐли, *св.* **1.** Ставам дебел или по-дебел. *Райко още повече бе надебелял, пуснал бе корем.* Ст. Загорчинов. *Охрани се Батенката... Вратът му надебеля.* А. Каралийчев. *Стъблата на дъбчетата надебеляха.* **2.** Подувам се. *Езикът му сякаш изведнаж надебеля, стана неподвижен, не можа да проговори повече.* М. Марчевски. *А като остаря, натегна и стана такъв, какъвто е сега —... с вгънат гръб и на-*

дебелени нозе. Йовков. **надебелявам се, надебелея се** *сред.*

надебелявам², -аш, *несв.*; **надебелѝ,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Правя нещо да стане по-дебело. *Противоп.* изтънявам. *Той надебели буквите.* **надебелявам се, надебеля се** *страд.*

надебеляване¹, *мн.* -ия, *ср.* 1. Само *ед.* Увеличаване на дебелината. *Неговото надебеляване е болезнено. Надебеляване на езика.* 2. Надебелената част от нещо. *Пшениченото стъбло е сламка. Отвън по него се намират малки надебелявания. Това са тъй наречените възли (коленца).*

надебеляване², *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* надебелявам².

надѐжда *ж.* Очакване на нещо хубаво, с известна увереност във възможното му осъществяване. *Той беше душа, порастнала в покорност на съдбата —... изпълнена с вяра и надежда, че всяко зло има край.* Елин Пелин. *Думите му бяха и прости и кратки, | пълни с упованье и надежди сладки.* Вазов. *Ах, летете, ескадрони! В устрема ви милиони | погледи са приковани със надежда и любов.* Смирненски. *Храня надежда. Губя надежда в нещо. Възлагам на някого надежди. Оправдавам надеждите на някого. Давам надежда. Имам надежда. Празни надежди.*

надѐжден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* Който буди доверие, надежда; сигурен. *Аз познавам хората: бойки са, надеждни са.* Д. Добревски. *Надеждна сила. Надежден съюзник. Надеждна опора.*

на̀деница *ж.* Вид колбаса от смляно месо, в по-тънко черво. *Отделят крехчината. Мама ще я скълца и ще натъпче с нея наденици.* Влайков. *От комар саздърма и от муха наденица не става.* Погов.

надера̀. Вж. н а д и р а м.

надѐто *нареч.-съюз.* Накъдето. *Някой ден ще зема една торба и една тояга и ще тръгна надето ми видят очите.* Йовков.

надѐя се, -ѐеш се, *мин. св.* надеях се, *несв., сред. Нар.* 1. Надявам се. *Тоз, който споменът на миналото мъкне..., | той няма за какво на по-добра съдба | да се надей — до гроб ще влачи той все нея.* П. П. Славейков. *На роб се надей, на гроб се не надей.* 2. *Диал.* С лич. местоим. в дат. падеж — **му, ти, й, им** — очаквам идването или завръщането на някого. *Надеем му се да си дойде тие дни.*

наджа̀вкам се. Вж. н а д ж а в к в а м с е.

наджа̀вквам се, -аш се, *несв.*; **наджа̀вкам се,** -аш се, *св., сред.* Джавкам колкото ми се джавка, до насита. *Кучето се наджавка и спря да лае.*

наджа̀скам. Вж. н а д ж а с к в а м.

наджа̀сквам, -аш, *несв.*; **наджа̀скам,** -аш, *св. Разг.* Джаскам много или всичко; наблъсквам.

надживѐя. Вж. н а д ж и в я в а м.

надживя̀вам, -аш, *несв.*; **надживѐя,** -ѐеш, *мин. св.* наджививях, *прич. мин. действ.* наджививял, -а, -о, *мн.* наджививели, *прич. мин. страд.* наджививян, -а, -о, *мн.* наджививени, *св.* Живея по-дълго време от другиго. *Сали Яшар почваше да мисли, че е длъжен да направи някакво голямо благодеяние, което да засегне повече хора, да надживее много поколения.* Йовков. *Той надживя и двете си деца.* **надживявам се, надживея се** *взаим., страд.* и *сред.*

надживя̀ване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* надживявам *и от* надживявам се.

наджъ̀на. Вж. н а д ж ъ н в а м.

наджъ̀нвам, -аш, *несв.*; **наджъ̀на,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* наджънат, *св.* Надминавам в жънене другиго, жъна повече от други. *Като славейче запя Малинка — | стара песен лее с меден глас: | „Девери наджънали Иринка".* Ас. Босев. *Съревновавах се с трима души в жетвата и ги наджънах.* Опитът на първенците.

наджъ̀нвам се, -аш се, *несв.*; **наджъ̀на се,** -еш се, *мин. св.* -ах се, *св., взаим.* Надпреварвам се с някого в жънене. *Ще се наджънваме с него.*

наджъ̀нване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* наджънвам *и от* наджънвам се.

надзвѐзден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил. Поет.* Който се намира много високо на небето, над звездите. *Замлъкна тъмний глас в незнайни далнини | и само екот глух в надзвездни висини, | като въздишка се болезнено пронесе.* П. П. Славейков.

надзѐма. Вж. н а д з е м а м.

надзѐмам, -аш, *несв.*; **надзѐма,** -еш, *мин. св.* надзѐх, *прич. мин. страд.* надзѐт, *св.* Надвземам.

надзѐмане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* надземам.

надзѐмен, -мна, -мно, *мн.* -мни, *прил.* 1. Който се намира над или върху земната повърхност. *Противоп.* подземен. *Тази младеж ще прережe нашата млада Република с шосета и железопътни линии,... ще пререви земните недра, ще извади всички подземни и надземни блага.* Караславов. *Надземно стъбло. Надземни природни богатства.* 2. *Поет.* Който се намира над земята, във въздуха. *Бурни, тягостни нощи: | пъплят облаци дъждливи | по надземни висоти.* Яворов.

надзѝмам, -аш, *несв.* Надвзимам.

надзѝмане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* надзимам.

надзира̀вам, -аш, *несв.* Наблюдавам, наглеждам и проверявам как се работи или извършва нещо; упражнявам надзор. *Надзиравам работниците.* **надзиравам се** *страд.* *Ангатите да се надзирават..., дърва да се купят — за всичко пак сам трябваше да се грижи.* Караславов.

надзира̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* надзиравам *и от* надзиравам се.

надзира̀тел, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* Човек, който има длъжност да надзирава нещо, да упражнява надзор над нещо. *Направиха барака и в нея живееше надзирателят на работниците.* Йовков. *Предадоха ме на едно заптие да ме води в стаята на тъмничния надзирател.* Величков.

надзира̀телка *ж.* Жена надзирател.

надзира̀телски, -а, -о. *Прил. от* надзирател.

надзо̀р, *мн.* няма, *м.* Надзираване, наглеждане, наблюдаване. *Въстаниците в укрепле-*

нието бяха всички наставали и се заловили под надзора на десетника на работа. Вазов. *Упражнявам надзор над някого. Полицейски надзор. Медицински надзор.*

надзо̀рник, *мн.* -ци, *м.* 1. Лице, което упражнява надзор, което надзирава. 2. В телеграфни, телефонни и радио-служби — техническо служебно лице, което извършва работа по проверката, поправката и поддържането на съответните линии и съоръжения.

надзо̀рнически, -а, -о. *Прил. от* надзорник.

надзо̀рничество, *мн.* няма, *ср.* 1. Упражняване надзор. 2. Длъжност, задължение на надзорник.

надзъ̀рвам, -аш, *несв.*; **надзъ̀рна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Надзъртам веднаж или няколко пъти по веднаж.

надзъ̀рна. Вж. надзървам.

надзъ̀ртам, -аш, *несв.* 1. Поглеждам от време на време за малко, за кратко с любопитство през нещо (отвор, дупка, цепка и под.). *Старата хазайка стоеше на прага на къщичката . . . , а зад гърба ѝ уплашено надзърташе Юлия.* Вежинов. *Невидими очи надзъртаха и дебнеха през пролуки и дупки.* Дим. Талев. 2. Виждам се малко или не цял; показвам се от време на време. *Измежду върбите покрай реката надзъртат само върховете на високите му извити стрехи.* Влайков.

надзъ̀ртане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* надзъртам.

надивя̀ се. Вж. надивявам се.

надивя̀вам се, -аш се, *несв.*; **надивя̀ се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св., сред.* Дивя се до насита; начудвам се. *Не можеха да се начудят и надивят на мъжкия строг и див вид, който беше придобила физиономията на Вълкана.* Вазов.

надѝгам, -аш, *несв.*; **надѝгна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* надѝгнат, *св.* 1. Вдигам нещо тежко и го понасям; повдигам. *Надигам куфара да го кача на трамвая, а кондукторът не дава.* Чудомир. 2. Изправям нагоре. *В това време десетмината мъже се наредиха в полукръг около наковалнята, надигнали тежките чукове.* Дим. Талев. *Двете големи и рошави кучета . . . приятно дремят . . . И при най-слаб шум те изправят уши, надигат глава и заръмжават.* Влайков. 3. Вдигам, събирам много неща, обикновено за да ги пренеса някъде. *По едно време по улиците се зададоха близки на задържаните . . . , надигнали постилки и завивки, сахани, пията, тенджери, котлета с ядене, и всички бързат към затвора.* Дим. Талев. 4. За вик, глас — повишавам. *Що ми се пречкаш, кмете? — започна той, но тозчас надигна гласа си и завика. — Ей! . . . Какво се заядаш с мене?* Йовков. надигам се, надигна се *страд.*

надѝгам се, -аш се, *несв.*; **надѝгна се,** -еш се, *мин. св.* -ах се, *св., сред.* 1. Заставам повисоко, над другите; извисявам се, издигам се. *Слязоха и в Гушанци партизани. . . Селото се стече и ги обсипа с цветя. Те не можеха да се движат, така бяха обградени от народ. Люшкани от множеството, ту се надигаха над вълните, ту се загубваха.* Ст. Даскалов. *Горе между скалите се показва войник. . . Но тая фигура като че подскача, надига се и расте.* Йовков. || Стоя по-високо над другите. *Отвъд реката се надига високата планина.* А. Каралийчев. || Местя се по-високо; издигам се бавно, вдигам се. *Надвечер тъмни облаци се появиха откъм запад и все повече се надигаха.* Йовков. *Над тях бавно се надигна слънцето и в лека позлата обля крайбрежния рид.* П. Ю. Тодоров. *Надига се мрак иззад сини балкани; | тъмнеят далечни гори.* К. Христов. || Местя повърхността си по-нагоре, като увеличавам обема си. *Ето кафето ври в тенекиеното джезве. Ври, надига се.* Дим. Талев. *Митруш скочи. . . Гърдите му се надигаха от ускореното дишане.* Д. Добревски. *Тестото се надига.* 2. Ставам, изправям се. *Едно мършаво куче се надигна из сянката на оградата и се накани да залае.* Йовков. *Марина изгледа и се надигна от стола си.* К. Петканов. *Като се надигна и погледна през плета, Лазар Будура видя, че по пътя между нивите вървеше голяма покрита каруца и идеше насам.* Йовков. *Файтонджията шибаше конете. . . Пътникът, недоволен, ръмжеше на седалката и от време на време се надигаше да види бягат ли конете.* Д. Добревски. *Надигам се на пръсти.* || *Разг.* Ставам от сън. *Благойчо. . . се прозина, отвори очи и скочи на постелята. — Какво си се надигнал толкова рано — смъмра го баща му. — Лягай да порастеш.* Кр. Григоров. 3. Минавам към масово действие; активизирам се. *Па цялото село ще се надигне, | за хубаво нали е — ще работим!* Ас. Босев. *Земята стана. Първи май зове. | Горите са задъхани от речи, | надигайте се, шумни градове! | Елате на митинг, села далечни!* Хр. Радевски. *Надигам се на борба.* || Започвам да се бунтувам. *В лют двубой | се надигат | два свята — | найпрекрасната твоя мечта!* Вес. Георгиев. || Ставам силен, активен. *По всички краища на земята се надига мощният призив на народите за мир.* 4. За мелодия, глас, шум — извисявам се, нося се, подемам се нависоко. *Първите звукове на песента се извишават и надигат — да могат сякаш да се чуят много надалече, чак до село.* Влайков. *Неочаквано откъм края на селото се зачу шум. Надигна се, порастна и като буря нахлу в селото.* Йовков. 5. В съчет. със съществителни като вик, шум, вой, глъчка и под. — означава започване на действието, изразено в съществителното, напр. *надига се вик, надига се глъчка, надига се врява.* 6. Обикн. за чувства — пораждам се и се засилвам, раста. *Нещо топло и сладко се надига в душата му . . . Той си запя.* Йовков. *Вълна на умиление се надигна в гърдите ѝ.* К. Петканов. *И дълбока, неукротима злоба се надигаше от дъното на душата му.* Караславов. *Надига се ропот.* 7. *Разг.* Надувам се, перча се. *Па ще дохождат тогава от махалата да те викат: „Дичо, а да идем да ни копаеш." Пък ти ще им се надигаш.* Влайков.

надѝгане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* надигам *и от* надигам се.

надѝгна. Вж. надигам.

надѝгна се. Вж. надигам се.

надигра̀вам, -аш, *несв.*; **надигра̀я,** -аеш, *мин. св.* надиграх, *св.* Надвивам, побеждавам някого в игра. *Брат и сестра с ябълка играли. | Надигра го сестра Ангелина.* Нар. пес.

надигра̀вам се, -аш се, *несв.*; **надигра̀я се,** -аеш се, *мин. св.*, -ах се, *св., взаим.* Състеза-

вам се с някого в игра. *Изглеждаше, че те почнаха да се надигрaват. Гайдата редеше ситно-ситно, играта ставаше буйна, неудържима.* Йовков. *С момците се Гроздан надиграва, облог бие и често надвива.* Елин Пелин.

надигра̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* надигравам *и от* надигравам се.

надигра̀я. Вж. надигравам.

надигра̀я се. Вж. надигравам се.

надѝплен, -а, -о. 1. *Прич. мин. страд. от* надипля. 2. Като *прил.* — а) Направен на дипли; плисиран. *Тя беше облечена в дълъг, надиплен фустан.* Дим. Талев. б) Сдиплен за прибиране, сгънат. *После отключи раклата и започна бърже да разхвърля надиплените дрехи.* К. Петканов.

надѝпля. Вж. надиплям.

надѝпля се. Вж. надиплям се.

надѝплям, -яш, *несв.*; **надѝпля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Правя на дипли; плисирам. *Пред моите очи сякаш някоя невидима ръка бавно надипля простряна между небето и земята завеса.* Г. Райчев. 2. Нагъвам, сгъвам. *Надипли дрехите и ги прибра в долапа.* **надиплям се, надипля се** *страд.*

надѝплям се, -яш се, *несв.*; **надѝпля се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Ставам на дипли, нагъвам се. *Шията му се надипляше на гънки, устата му беше раззината.* Йовков.

надѝпляне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* надиплям *и от* надиплям се.

надѝрам, -аш, *несв.*; **надера̀,** надерѐш, *мин. св.* надра̀х, *св.* 1. Дера много неща. 2. Дера на много места. *Надрах си роклята.* **надирам се, надера се** *възвр., страд. и сред.*

надѝране, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* надирам *и от* надирам се.

надѝре *нареч. Диал.* Назад, отзад. *Когато редът се нарушеше и някоя кола останеше надире, той размахваше дългия си жилав бич.* Ст. Загорчинов. *И се отправи към вратата с малко приведен гръб, с щръкнало надире ... кожухче.* Дим. Талев.

надѝшам се. Вж. надишвам се.

надѝшвам се, -аш се, *несв.*; **надѝшам се,** -аш се, *св., сред.* Дишам много, дишам до насита. *Ония ти ливади, ония ниви, оная пресна зеленина на гората, да не можеш да се надишаш!* Ал. Константинов.

надкла̀сов, -а, -о, *прил. Полит.* Който не е свързан с класите на обществото. *Езикът е надкласово явление. Няма надкласово изкуство.*

надкла̀совост, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* надкласов.

надколѐнен, -нна, -нно, *мн.* -нни, *прил.* Който се намира над коляното. *Надколенна част.*

надкорѐмен, -мна, -мно, *мн.* -мни, *прил.* Който се намира над корема. *Надкоремни мускули.*

надко̀стен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* Който покрива костите. *Надкостна ципа.*

надко̀стница *ж. Анат.* Тънка ципа, която покрива костите.

надлѐжен, -жна, -жно, *мн.* -жни, *прил. Канц.* Съответен. *Решението подлежи на обжалване пред надлежния околийски съд.*

надлѐжно. *Канц. Нареч. от* надлежен съответно. *Удостоверенията трябва да бъдат надлежно заверени.*

на̀длез *м.* Мост над път.

надлъ̀гвам, -аш, *несв.*; **надлъ̀жа,** -еш, *мин. св.* надлъ̀гах, *св.* Надминавам някого с лъжи, лъжа повече от някого.

надлъ̀гвам се, -аш се, *несв.*; **надлъ̀жа се,** -еш се, *мин. св.* надлъ̀гах се, *св., взаим.* Надпреварвам се с някого в лъжи, в лъгане.

надлъ̀гване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* надлъгвам *и от* надлъгвам се. *Това бяха идеални очи за покер, за надлъгване, за търговски преговори.* Дим. Димов.

надлъ̀ж *нареч.* На дължина, по дължината. *Електрически мотори завъртяха жестоките триони, които разрязваха надлъж белите букови трупи.* Ем. Станев. *Ние трябваше да преминем надлъж през цялото село, за да хванем нашия път.* Мих. Георгиев. □ **Надлъж и (на) шир** — по всички посоки; навсякъде. *Настъпи гробно мълчание надлъж и нашир из селото.* Йовков.

надлъ̀жа. Вж. надлъгвам.

надлъ̀жа се. Вж. надлъгвам се.

надлъ̀жен, -жна, -жно, *мн.* -жни, *прил.* Който се намира или става по дължината на нещо. *Противоп.* напречен. *Надлъжен разрез.*

надмѐнен, -нна, -нно, *мн.* -нни, *прил.* 1. Който неоснователно смята, че превишава другите с качествата си; високомерен, горделив. *Тя не дружеше почти с никого, намираха я надменна и горда, говореха зле за нея.* Йовков. 2. Който изразява високомерие, гордост, самоувереност. *Барутчиев — младият ... бе нисък ... с орлов нос и малко надменни очи.* Дим. Димов. *Гледа някак през рамо с твърд, малко надменен поглед.* Йовков. *Надменен вид. Надменен тон.*

надмѐнно. *Нареч. от* надменен; високомерно, гордо. *Горомов го погледна надменно-презрително.* Вазов.

надмѐнност, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* Самочувствие на надменен; високомерие. *Ето го, цял изпълнен с надменност и високомерие, с ръце отзад, той дава едното си ухо и насмешливо слуша какво му говорят.* Йовков. *Някакво самодоволство и суета, и надменност се четяха в тая физиономия.* Вазов.

надмѐрвам, -аш, *несв.*; **надмѐря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Като меря, изкарвам нещо повече отколкото е.

надмѐрване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* надмервам.

надмѐря. Вж. надмервам.

надмѐтна. Вж. надмятам.

надмѝна. Вж. надминавам.

надмина̀вам, -аш, *несв.*; **надмѝна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* надмѝнат, *св.* 1. При движение — излизам по-напред от някого; изпреварвам. *Хукнаха най-напред към Демировата кръчма. ... Рангел... надмина скоро другаря си.* Вазов. *Ти като че не бързаш днес, вуйчо докторе ... — Настигнах те и те надминах.* Ан. Каменова. 2. Ставам по-голям; надхвърлям, надраствам. *Учудването на Сивушка надмина страха ѝ.* Орлин Василев. *Но туй, което видях-*

ме в действителност, надмина всичките наши очаквания. Ал. Константинов. *Надула се жабата да надмине вола.* Погов. || По-голям съм. *Неговият гигантски ръст надминаваше с три педи главата на дребния Ахмед ага.* Вазов. *Той издигна ръжта... и я показа на Гроздана. После я приравни със себе си... — върховете на ръжта надминаваха раменете му.* Йовков. *Началникът... с особено задоволство посрещна многочислената дружина на буковския кмет, която по брой надминаваше всички избирателни групи.* Влайков. **3.** За душевни и физически качества — превъзхождам, стоя по-високо от някого. *Перущице бледна, гнездо на герои, | ... | Ти с твойта смърт страшна и храбри моми, | Картаген надмина, Спарта засрами.* Вазов. *У мене ли няма сила във всичко да се меря с Иванка? Аз ли не съм в състояние да надмина Иванка?* В. Друмев. ☐ **Надминавам себе си** — извършвам повече, отколкото може да се очаква от мене.

надминàване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* надминавам.

надмину̀вам, -аш, *несв. Нар.* Надминавам. *Никой го не надминува* (Каравелов) *по силата и безкористието на чувствата, които внесе в революционното дело.* Величков.

надмòгвам, -аш, *несв.*; **надмòгна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* надмòгнат, *св.* Преодолявам, надвивàм, побеждавам някого или нещо. *Тук земята не е много щедра, нейните ниви раждат оскъдно зърно. Но селяните надмогват природните мъчнотии със задружен труд.* А. Каралийчев. **надмогвам се, надмогна се** *страд.*

надмòгване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* надмогвам *и от* надмогвам се.

надмòгна. Вж. надмогвам.

надмòрски, -а, -о, *прил.* Който се намира над морската повърхност. *Надморски простори.* ☐ **Надморска височина** — височина на определена точка над морското равнище.

надмòщие, *мн.* няма, *ср.* Превъзходство, превес. *Вземам надмощие. Имам надмощие над някого. Добивам надмощие. Надмощие в техниката.*

надмя̀там, -аш, *несв.*; **надмèтна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* **надмèтнат,** *св. Нар.* Мятам по-надалеч от някого, надминавам някого в мятане; надхвърлям. *Събрали са се, набрали | до седемдесет дружина. | ... | На бял си камък мятаха. | ... | Никола мята, надмята, | защо го гледа Лиляна.* Нар. пес. **надмятам се, надметна се** *страд.* и *взаим.*

наднѝквам, -аш, *несв.*; **наднѝкна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* **1.** Поглеждам за късо време; надзървам. *Отварям прозореца, надниквам и гледам един машинист спокойно си пуши лулата.* Ал. Константинов. *Отидох и аз, та надникнах из пролуката на портата.* Влайков. *Янко надникна през открехнатата врата.* Ем. Коралов. || *Прен.* Прониквам, виждам същността на нещо. *И бързаше сякаш да остане сам — сам да надникне в мислите си, в душата си.* Йовков. *Трябва да му надникнеш в душата, да узнаеш какво мисли и от какво се страхува.* Кр. Григоров. **2.** Показвам се за малко, едва; надзъртам. *Облаците се разкъсаха на големи парцали и през тях надникна луната — чиста, хубава.* Елин Пелин. *Ей и синчецът подранил, | из шубраци надникна.* П. П. Славейков.

наднѝкване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* надниквам.

наднѝкна. Вж. надниквам *и* надничам.

нàдница *ж.* Възнаграждение, което се получава за извършена работа през един ден; дневна заплата. *Повишаване на надниците. Висока надница. Ниска надница.*

наднѝчам, -аш, *несв.*; **наднѝкна** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* **1.** Гледам, наблюдавам нещо, обикновено като гледам през някакъв отвор, пролука и др.; надзъртам. *Прилепен и снишен до оградата, Гроздан надничаше в двора.* Йовков. *Янко Шутия ... се е хванал за ритлата и наднича в колата.* Елин Пелин. *Найденовите момчета претърсиха общината, къщата му, надничаха в зимниците, катериха се по таваните, но не можаха да го намерят.* А. Каралийчев. **2.** Показвам се, обикн. през отвор, пролука и др. *Измежду многото овошки едвам надничат туктам керемидените покриви на къщите.* Влайков. *Зад скалистите върхове на Провадия надничаше слънцето.* Йовков. *По небето летяха разкъсани дъждовни облаци, между които от време на време надничаше луната.* Дим. Димов.

наднѝчане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* надничам.

надничàр, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* Работник или служител, който работи с надница. *Казакът не знаеше почивка. Лете тичаше с ратаите и надничарите..., а зиме сам гледаше добитъка.* Караславов.

надничàрка *ж.* Жена надничар. *Държеше аргати, наемаше работници за вършитба, за коситба, викаше по цяла рота надничарки.* Караславов.

надничàрски, -а, -о. *Прил. от* надничар. *Надничарска работа.*

надничàрство, *мн.* няма, *ср. Отвл. същ. от* надничар.

нàдничен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Който се отнася до надница. *Надничен лист.* ☐ **Надничен блок** (фин.) — таблици, в които държавата определя дневната надница на служителите в предприятията на самоиздръжка.

наднòрмен, -а, -о, *прил. Нов.* Който превишава определената норма. *Наднормен товар. Наднормено производство. Наднормено възнаграждение. Наднормена работа.*

наднòрменик, *мн.* -ци, *м. Нов.* Работник, който работи наднормено, който дава наднормено производство.

наднòрменичка *ж. Нов.* Жена наднорменик.

наднòрмено. *Нов. Нареч. от* наднормен; свръх нормата, над нормата. *Работя наднормено.*

надòблачен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Който се намира над облаците. *Надоблачно пространство. Надоблачни висини.*

надоведà. Вж. надовеждам.

надовèждам, -аш, *несв.*; **надоведà,** -èш, *мин. св.* надовèдох, *прич. мин. действ.* надовèл, *св. Разг. Неодобр.* Довеждам мнозина или всички. *Надоведе ми всичките си приятели.*

надовèждане, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* надовеждам.

надовлекà. Вж. надовличам.

надовлѝчам, -аш, *несв.*; **надовлека̀,** надовлечѐш, *мин. св.* надовля̀кох, надовлѐче, *прич. мин. действ.* надовля̀къл, -кла, -кло, *мн.* надовлѐкли, *св.* Довличам много или всичко. || *Неодобр.* Довличам мнозина, надовеждам. **надовличам се, надовлека се** *страд.* и *сред.*

надовлѝчане, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* надовличам *и от* надовличам се.

надо̀й, -о̀ят, -о̀я, *мн.* няма, *м.* (рус.). Количество надоено мляко.

надо̀йвам, -аш, *несв.*; **надоя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Надоявам. **надойвам се, надоя се** *страд.*

надо̀йда. Вж. н а д о х а ж д а м.

надока̀рам. Вж. н а д о к а р в а м.

надока̀рвам, -аш, *несв.*; **надока̀рам,** -аш, *св.* Докарвам голямо количество, мнозина или всички. *Надокара цели купища слама. Надокарал всичките си роднини.* **надокарвам се, надокарам се** *страд.*

надо̀ле. Вж. н а д о л у.

надо̀лнище, *мн.* -а, *ср.* Полегато, наклонено място; нанадолнище. *Уличката бе каменлива..., а по надолнището конят напираше.* Ем. Станев. *Под страшния напор бързо отстъпихме по надолнището на моста.* Величков.

надо̀лу и (диал.) **надо̀ле** *нареч.* **1.** По посока към земята — наклонено или отвесно. *И Огнянов тъжно наведе глава надолу.* Вазов. *Върбите весело се зеленееха и тънките им вейки падаха надолу като разплетени коси.* Йовков. *Еньо пак се намръщи и погледна надолу.* Елин Пелин. *Тресна изстрел сухо и грозно. Пъдпъдъкът се превъртя, увисна с главата надолу и, сякаш поет от вихрушка ..., падна в жълтото стърнище.* Ем. Станев. *Плюй надолу — на брадата ти, плюй нагоре — на лицето ти ще падне.* Погов. **2.** Към долната част, към долния край на нещо. *Лицето му изглеждаше разделено на две различни половини: начумерено и малко строго до очите, до носа, засмяно и весело по-надолу.* Йовков. *Раздруса ръката му..., като радостно го гледаше отгоре надолу.* Йовков. **3.** Към по-ниското място. *Тук зее пропаст, урви вратоломни, | ... | а по-надолу езерце светлей.* К. Христов. *Работникът вървеше и му се струваше, че все още се спущаше надолу по стръмната стълба на скелето.* Елин Пелин. *И се спуснаха надолу по стръмнината... — а от там до гората беше близу.* Дим. Талев. || За речно корито — по посоката, в която тече реката. *Животворящата и бъблива селска речица... от ден на ден почна чувствително да намалява и да съхне... По коритото надолу шаварът и тревата пожълтяха и се сплазиха.* Елин Пелин. *Ние го оставихме и отминахме надолу по реката.* Ем. Станев. || Към по-ниски места. *Над Охрид лазурът е | толкоз просторен и син, | а още надоле | е светлият бряг на Егея.* Вапцаров. || Надълбоко, в дълбочините, навътре. *Надоле! Надоле! Надоле! | В студените бездни слезни.* Смирненски. □ **Нагоре-надолу** — навсякъде, по всички посоки. *От двора на крепостта, където се суетяха нагоре-надолу хора,... погледът му се плъзна долу към заспалата равнина.* Ст. Загорчинов. **Обръщам с главата надолу** — а) Обърквам. *Но дойде нещо, ... което наруши спокойствието ми... и обърна всичко с главата надолу.* Елин Пелин. б) Променям из основи, коренно. *Това преобърна с главата надолу техните възгледи.* **С главата надолу** — стремглаво. **С главата надолу е (тръгнало е) всичко** — всичко е убъркано.

надомъ̀квам, -аш, *несв.*; **надомъ̀кна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* надомъ̀кнат, *св.* *Разг.* Домъквам много неща, мнозина или всички; надовличам. *Чужденците дошли с целите си семейства, надомъкнали провизия, постилки.* Ал. Константинов. **надомъквам се, надомъкна се** *страд.*

надомъ̀квам се, -аш се, *несв.*; **надомъ̀кна се,** -еш се, *мин. св.* -ах се, *св.*, *сред.* Само *мн.* и 3 *л. ед.* *Неодобр.* Домъкваме се мнозина или всички.

надомъ̀кване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* надомъквам *и от* надомъквам се.

надомъ̀кна. Вж. н а д о м ъ к в а м.

надомъ̀кна се. Вж. н а д о м ъ к в а м с е.

надона̀сям, -яш, *несв.*; **надонеса̀,** -ѐш, *мин. св.* надонѐсох, *прич. мин. действ.* надонѐсъл, -сла, -сло, *мн.* -сли, *св.* *Разг.* Донасям много неща. *И колко армагани надонесе кака Дина!* Влайков. *Невестите надонесоха баници с късметчета — дрянови пъпки и сребърни парици.* А. Каралийчев. **надонасям се, надонеса се** *страд.*

надона̀сяне, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* надонасям *и от* надонасям се.

надонеса̀. Вж. н а д о н а с я м.

надоха̀ждам. Вж. н а д о х о ж д а м.

надоха̀ждане, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* надохаждам.

надохо̀ждам и **надоха̀ждам,** аш, *несв.*; **надо̀йда,** -еш, *мин. св.* надойдо̀х, *прич. мин. действ.* надошъ̀л и надошѐл, -шла̀, -шло̀, *мн.* -шлѝ, *св.* Само *мн.* и 3 *л. ед.* Дохождаме в голям брой, в голямо количество. *От няколко дни тук беше се открило сечище и много хора от околните села бяха надошли за дърва.* Йовков. *Децата надойдоха от някъде, заскачаха из двора и почнаха да викат весело.* Елин Пелин. *Гледам: надойде вода, надойде — до стрехата!* Мих. Георгиев.

надохо̀ждане, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* надохождам.

надоя̀. Вж. н а д о я в а м *и* н а д о й в а м.

надоя̀вам, -аш, *несв.*; **надоя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* **1.** Доя известно количество мляко. *Надоих една паница мляко.* **2.** *Нар.* За кърмачка — давам на дете да се набозае; накърмявам. *Ох, гладно, гладно е, горкото... — Надой го, булка, надой го!* Елин Пелин. **надоявам се, надоя се** *страд.*

надоя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* надоявам *и от* надоявам се.

надпартѝен, -ийна, -ийно, *мн.*-ийни, *прил.* Който стои над идеологията на която и да било партия. *Изкуството не може да бъде нито неутрално, нито безпартийно, нито надпартийно.*

надпѐя. Вж. н а д п я в а м.

надпѝвам, -аш, *несв.*; **надпия̀,** -йеш, *мин. св.* надпѝх, *прич. мин. страд.* надпѝт, *св.* Обикн. за спиртни питиета — пия повече от някого, надминавам в пиене някого. **надпивам се, надпия се** *взаим.*

надпѝване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* надпивам *и от* надпивам се.

надпѝрам се, -аш се, *несв., сред. Диал.* Препирам се, споря с някого. *Хайде, хайде, не се надпирайте.*

надпѝране, *мн.* -ия, *ср. Диал. Отгл. същ. от* надпирам се.

нàдпис *м.* Кратък текст, написан върху нещо, на външната страна на нещо. *По сградите се белееха големи надписи от вар „Долу войната“..., „Стига кръв!“* Д. Добревски. *И там над гроба му тъжовен | е сложена мермерна бяла плоча | со вдлъбнат надпис прост.* П. П. Славейков. || *Археол.* Текст, написан върху траен материал, като камък, дърво, керемида и под. *Гръцки надпис. Надгробни надписи.*

надпѝсвам, -аш, *несв.*; **надпѝша,** -èш, *мин. св.* надпѝсах, *св.* **1.** Пиша кратък текст върху предната страна на нещо, правя надпис. *Надписвам писмо. Надписвам си тетрадката.* **2.** Вписвам в сметката на някого повече, отколкото е в действителност. *Той... надписваше в тефтерите и правеше нечестни сделки с простите и бедни селяци.* Елин Пелин. **надписвам се, надпиша се** *страд.*

надпѝсване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* надписвам *и от* надписвам се.

нàдписен, -сна, -сно, *мн.* -сни. *Прил. от* надпис.

надпѝша. Вж. надписвам.

надпѝя. Вж. надпивам.

надплàнов, -а, -о, *прил.* Свръхпланов. *Надпланово производство. Надпланов добив.*

надплатя̀. Вж. надплащам.

надплàщам, -аш, *несв.*; **надплатя̀,** -ѝш, *мин. св.* -ѝх, *св.* Плащам повече, отколкото трябва да платя. *Трета година как се съдят, много пари дадоха и двамата, платиха и надплатиха не земята, ами цялото място.* Ст. Даскалов. **надплащам се, надплатя се** *страд.*

надплàщане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* надплащам *и от* надплащам се.

надплетà. Вж. надплитам.

надплѝтам, -аш, *несв.*; **надплетà,** -èш, *мин. св.* надплèтох, *прич. мин. действ.* надплèл, *св.* Плета повече от някого, надминавам някого в плетене. **надплитам се, надплета се** *сред.* и *взаим.*

надплѝтане, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* надплитам *и от* надплитам се.

надплу̀вам. Вж. надплуввам.

надплу̀ввам, -аш, *несв.*; **надплу̀вам,** -аш, *св.* Надминавам някого в плуване. **надплуввам се, надплувам се** *сред.* и *взаим.*

надпреварà, *мн.* няма, *ж.* Само в съчет. **в надпревара** — в надпреварване, като се надпреварваме. *Пийнали повече,... те говореха в надпревара и всеки бързаше да каже нещо много интересно.* Караславов. *В надпревара | там работят бригадири.* Ас. Босев.

надпревàрвам, -аш, *несв.*; **надпревàря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Успявам да извърша нещо преди другиго в обща работа, надминавам някого в нещо; надварвам. *И изпреварените момчета се усмихват и напрягат мишци да се изравнят, да надпреварят.* Караславов. **надпреварвам се, надпреваря се** *сред.* и *взаим.* *А трите й снахи разплитаха белия памук... Те бързаха, надпреварваха се една с друга.* К. Петканов. *Из околните села и кошари се надпреварват ранни петли.* Л. Стоянов. *Всички деца си правят такива лопатки. И надпреварват се кой по-хубава ще си издяла.* Влайков.

надпревàрване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* надпреварвам *и от* надпреварвам се. *От този ден до осми септември няма почивка, нито сън за някого. Това е лудо надпреварване, това е бясно напрежение.* Караславов. *При изгряването на слънцето триста души бяха при Черния връх! Е, право да си кажа, туй благородно надпреварване ме порази!* Ал. Константинов.

надпревàря. Вж. надпреварвам и надпреварям.

надпревàрям, -яш, *несв.*; **надпревàря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Надпреварвам. *Магарето, като го заболи, коня надпреваря.* Погов. **надпреварям се, надпреваря се** *сред.* и *взаим.*

надпревàряне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* надпреварям и *от* надпреварям се.

надпрепу̀скам. Вж. надпрепусквам.

надпрепу̀сквам, -аш, *несв.*; **надпрепу̀скам,** -аш, *св.* Надминавам някого с препускане; надбягвам някого. **надпрепусквам се, надпрепускам се** *сред.* и *взаим.*

надпрепу̀скване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* надпрепусквам *и от* надпрепусквам се. *Надпрепускване с препятствия. Конни надпрепускваия.*

надприкàзвам, -аш, *несв.*; **надприкàжа,** -еш, *мин. св.* надприкàзах, *св.* Приказвам повече от някого, надвивам някого в приказване; надумвам. *Кръстьо приказвал с един адвокат от града и пред всичките селяни го надприказвал.* Караславов. **надприказвам се, надприкажа се** *сред.* и *взаим.* *Аз съм дошел не да се надприказваме, а работа да вършим.* Караславов.

надприкàзване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* надприказвам *и от* надприказвам се.

надпрѝпкам. Вж. надприпквам.

надпрѝпквам, -аш, *несв.*; **надпрѝпкам,** -аш, *св.* Надминавам някого в припкане. **надприпквам се, надприпкам се** *сред.* и *взаим.*

надпрѝпкване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* надприпквам *и от* надприпквам се.

надпя̀вам, -аш, *несв.*; **надпèя,** надпèеш, *мин. св.* надпя̀х, *прич. мин. действ.* надпя̀л, -а, -о, *мн.* надпèли, *прич. мин. страд.* надпя̀н, -а, -о, *мн.* надпèни, *и* надпя̀т, -а, -о, *мн.* надпèти, *св.* Пея повече или по-добре от някого, побеждавам някого в пеене. **надпявам се, надпея се** *страд., сред.* и *взаим.* *И всяко различно върши и извива песента си... Надпяват се.* Влайков. *Гледах звездите и слушах унесена как се надпяват два мъжки славея.* Г. Райчев.

надпя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* надпявам *и от* надпявам се.

надрабòтвам, -аш, *несв.*; **надрабòтя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Надминавам някого в някаква работа. **надработвам се, надработя се** *сред.* и *взаим.*

надрабòтване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* надработвам *и от* надработвам се.

надрабòтя. Вж. надработвам.

надрàскам. Вж. надрасквам.

надрàсквам, -аш, *несв.*; **надрàскам,** -аш, и **надрàщя,** -еш, *мин. св.* надрàсках, *св.* **1.** По-

кривам нещо с резки, драсканици. *Надраскал тетрадката си. Надраскал цялата стена.* **2.** Написвам, нарисувам нещо набързо, небрежно. *Имената на войниците бяха надраскани нечетливо и небрежно.* Вежинов. *Лекарят надраска рецептата и я подаде.* Караславов. **надрасквам се, надраскам се** *страд.*

надра̀скване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* надрасквам *и от* надрасквам се.

надра̀сна. Вж. надраствам.

надра̀ствам, -аш, *несв.*; **надраста̀,** -ѐш, *мин. св.* надра̀стох, *прич. мин. действ.* надра̀съл, -сла, -сло, *мн.* -сли, *и* **надра̀сна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* **1.** Израствам по-висок от другиго. *Essence: Essence*

надра̀стване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* надраствам.

надраста̀. Вж. надраствам.

надра̀щя, -еш, *мин. св.* надра̀сках, *св. Разг.* Надраскам. *Ще надраще цялата книга. Надрасках една бележка.*

надребня̀. Вж. надребнявам.

надребня̀вам, -аш, *несв.*; **надребня̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Направям на малки, дребни късчета или части; надробявам. **надребнявам се надребня се** *страд.*

надребня̀ване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* надребнявам *и от* надребнявам се.

надрѐмвам се, -аш се, *несв.*; **надрѐмя се,** -еш се, *мин. св.* -ах се, *св.* Надрямвам се.

надрѐмя се. Вж. надрямвам се *и* надремвам се.

надробя̀. Вж. надробявам.

надробя̀вам, -аш, *несв.*; **надробя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Дробя нещо до край. *Надроби в канчето корав хляб, събере дребно сирене от тенекията, направи си попара и лапа ли — лапа.* Чудомир. *Каквото си надробил, това ще сърбаш.* Погов. **надробявам се, надробя се** *страд.*

надробя̀вам се, -аш се, *несв.*; **надробя̀ се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св., сред.* Ставам на късове; раздробявам се.

надробя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* надробявам *и от* надробявам се. *Надробяване на скалите.*

надру̀сам. Вж надрусвам.

надру̀сам се. Вж. надрусвам се.

надру̀свам, -аш, *несв.*; **надру̀сам** -аш, *св.* **1.** С друсане правя да паднат плодове от дърво или клон. *Надрусах една торба сливи.* **2.** Друсам някого много. *Колата ни надруса здраво.* **надрусвам се, надрусам се** *страд.*

надру̀свам се, -аш се, *несв.*; **надру̀сам се,** -аш се, *св., сред.* Друсам се до насита.

надру̀скам. Вж. надрусквам.

надру̀скам се. Вж. надрусквам се.

надру̀сквам, -аш, *несв.*; **надру̀скам,** -аш, *св.* Надрусвам. **надрусквам се, надрускам се** *страд.*

надру̀сквам се, -аш се, *несв.*; **надру̀скам се,** -аш се, *св., сред.* Надрусвам се.

надру̀скване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* надрусквам *и от* надрусквам се.

надрънкам. Вж. надрънквам.

надрънкам се. Вж. надрънквам се.

надрѐнквам, -аш, *несв.*; **надрѐнкам,** -аш, *св. Разг. Пренебр.* Дрънкам, изказвам много глупости или празни приказки. *Аз просто се пошегувах... А ти изведнаж фукна и ми надрънка куп глупости.* Ив. Мартинов. **надрънквам се, надрънкам се** *страд.*

надрѐнквам се, -аш се, *несв,*; **надрѐнкам се,** -аш се, *св., сред. Разг.* **1.** Дрънкам до насита със звънец или с друг предмет. **2.** *Неодобр.* Наговорвам много глупости или празни приказки.

надрѐнкване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* надрънквам *и от* надрънквам се.

надря̀мвам се, -аш се, *несв.*; **недрѐмя се,** -еш се, *мин. св.* надря̀мах се, *св., сред.* Дремя колкото ми се дреме.

надсвѝрвам, -аш, *несв.*; **надсвѝря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Свиря повече или по-хубаво от някого, надминавам в свирене. *Пасе си стадото..., вятърът люшка тревата и съска във високите кипариси, а той надува свирката срещу него, за да го надсвири.* Л. Стоянов. *Ще ви надсвирим и ще ви надпеем.* Кр. Григоров. **надсвирвам се, надсвиря се** *сред. и взаим.*

надсвѝрване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* надсвирвам *и от* надсвирвам се.

надсвѝря. Вж. надсвирвам.

надска̀чам, -аш, *несв.*; **надскѝча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Надминавам, надвишавам, надхвърлям известна граница, предел. *Това надскача нашите възможности.* **надскачам се, надскоча се** *сред.*

надска̀чвам, -аш, *несв.*; **надска̀чам,** -аш, *и* **надско̀ча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Скачам повече от някого. *Той надскачва и двамата състезатели.* **надскачвам се, надскачам се, надскоча се** *сред. и взаим.*

надска̀чване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* надскачвам *и от* надскачвам се.

надско̀квам, -аш, *несв.*; **надско̀кна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св. Диал.* Скоквам по-високо от някого.

надско̀кна. Вж. надскоквам.

надско̀ча. Вж. надскачам *и* надскачвам.

надсмѐя се. Вж. надсмивам се.

надсмѝвам се, -аш се, *несв.*; **надсмѐя се,** -ѐеш се, *мин. св.* надсмя̀х се, *прич. мин. действ.* надсмя̀л се, -а се, -о се, *мн.* надсмѐли се, *св., сред.* Смея се над някого, подигравам се, осмивам някого. *Този тор той го взе на безценица, но цялото село му се надсмя — не бяха чули и видели да се дават пари и за тор.* Караславов.

надсмѝване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* надсмивам се.

надстро̀ечен, -чна, -чно, *мн.* -чни. *Прил. от* надстройка[2]. *Езикът няма надстроечен характер.*

надстро̀йка[1] *ж.* Надстроена част от сграда. *Направена е надстройка на някои сгради.*

надстро̀йка[2] *ж.* (рус.). Политическите, правните, религиозните, художествените и философските възгледи на обществото и съответствените на тях политически, правни и др. учреждения. *Надстройката е продукт на една епоха, в продължение на която живее и действува дадена икономическа база. Поради това надстройката не живее дълго, тя се ликвидира и изчезва с ликвидирането и изчезването на дадена база.* Сталин.

надстро̀й. Вж. надстроявам.

надстроя̀вам, -аш, *несв.*; **надстро̀й,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Строя допълнително над завършена сграда. **надстроявам се, надстроя се** *страд.*

надстроя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* надстроявам *и от* надстроявам се.

надтежа̀. Вж. надтежавам.

надтежа̀вам, -аш, *несв.*; **надтежа̀,** -йш, *мин. св.* -àх, *св.* Ставам, бивам по-тежък от нещо.

надтежа̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* надтежавам.

надтѝчам. Вж. надтичвам.

надтѝчвам, -аш, *несв.*; **надтѝчам,** -аш, *св.* Надпреварвам някого в тичане, тичам по-силно, по-бързо от някого. **надтичвам се, надтичам се** *страд.* и *взаим. Грабнали се от юг, тъмни облаци... се надтичваха към север.* Яворов.

надтѝчване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* надтичвам *и от* надтичвам се.

наду̀вам, -аш, *несв.*; **надуя̀,** -у̀еш, *мин. св.* наду̀х, *прич. мин. страд.* наду̀т, *св.* **1.** Вкарвам въздух в еластично тяло, за да увелича обема му, за да се опъне. *Правеше смехории, играеше, свиреше с уста, като надуваше бузите си и въртеше очи.* Йовков. *Надувам балонче. Надувам гума на велосипед. Надувам футболна топка.* || Изпъвам чрез духане. *Момъкът се усмихваше. Тихият вятър леко надуваше сивата работна риза върху него.* Кр. Велков. *Когато излезем от залива там на открито, | ... | и вятърът южен надуе платната развити, | и лодката бяла магьосана в път се впусне, — | тогава, лодкарю, аз ще запея песен.* Багряна. || За устни — издавам напред. *Софчето наду малките си устнички и засрамено-сърдито свря главичка в майчините си скутове.* Влайков. **2.** Свиря на духов инструмент. *Я надуй, дядо, кавала, | след теб да викна—запея | песни юнашки хайдушки.* Ботев. *И гайдарджиите... надуха гайдите.* Йовков. *Пасе си стадото овчаря, | надува медена цафара.* Ракитин. **3.** *Прен.* Преувеличавам нещо. *Надувам фактите.* **4.** *Разг.* Настройвам някого против нещо; подстрекавам. *Писарят ми е в отпуск... А ако вас са ви надули там в града, нека ви кажа: аз съм тук кмет и отговарям!* Ä. Страшимиров. **надувам се, надуя се** *страд.* □ **Надувам гайдата** (разг.) — заплаквам с глас, започвам да плача силно. **Надува ме (на) смях (плач)** (разг.) — много ми се иска да се засмея (да заплача), смее ми се (плаче ми се).

наду̀вам се, -аш се, *несв.*; **надуя̀ се,** -у̀еш се, *мин. св.* наду̀х се, *св.*, *сред.* **1.** Като поемам въздух увеличавам обема си; издувам се. *Мъжката* (дропла) *се надуваше също като пуяк.* Йовков. *Надула се жаба, да надмине вола.* Погов. **2.** Подувам се, възпалявам се. *Кръв изтече много — ... кракът взе да се надува и нагоре.* Ц. Гинчев. *Наду ми се бузата.* **3.** *Разг.* Държа се надменно, гордея се. *Каква гордост беше то, че тръгваме за изложението със свой трен... Но най-вече се надувахме с новотата, с модерната конструкция и с чистотата на вагоните.* Ал. Константинов. *Надува се като пуяк.* Погов. *От каквото се мъдър срамува, с него се лудият надува.* Погов. **4.** *Разг.* Държа се сърдито. *А сега, колкото повече тя припка и му угажда, толкова повече се сърди и надува.* Влайков.

наду̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* надувам *и от* надувам се. *От много надуване и мехът се пуква.* Погов.

наду̀мам. Вж. надумвам.

наду̀мвам, -аш, *несв.*; **наду̀мам,** -аш, *св. Нар.* **1.** Казвам, думам някому много, неприятни неща; наговорвам, наприказвам. *Днешните млади не му мислят. Ще вземат, ще ти надумат, ще те натоварят с приказки, да те заболи сърцето.* Йовков. *Всичко му казах, всичко. Ху-у-баво му надумах.* Йовков. *От далечен път ще се завърне загрижен, тя ще му надума и било, и небило.* К. Петканов. **2.** Убеждавам някого в нещо. *А Раксин е надумал великите боляри да не отстъпват.* Вазов. *Надумали са ги чорбаджиите да се отпишат от стопанството.* Ä. Гуляшки.

наду̀мвам се[1], -аш се, *несв.*; **наду̀мам се,** -аш се, *св.*, *сред* и *взаим.* Наговарям се с някого. *Надумват се двамата — тя да ме залисва във воденицата, а той да краде дърва.* Йовков.

наду̀мвам се[2], -аш се, *несв.*; **наду̀мам се,** -аш се, *св.*, *сред. Разг.* Говоря до насита; наприказвам се. *Стани, Марийке, я стани, | стани иди си у вази, | ... | да ти се мама нарадва, | да ти се мама надума.* Нар. пес.

наду̀мване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* надумвам *и от* надумвам се.

наду̀мка, *обикн. мн.* наду̀мки, *ж. Нар.* Надумване, натякване. *Почти всеки ден той чуваше между снахите си остри надумки и каранвци. Елин Пелин. Уговаряше я да не обръща внимание на майчините му надумки и студени обноски.* Влайков.

наду̀пча. Вж. надупчвам.

наду̀пчвам, -аш, *несв.*; **наду̀пча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* **1.** Дупча много или всичко. **2.** Дупча на много места. *Куршумите надупчиха стената като решето.* **надупчвам се, надупча се** *възвр.* и *страд.*

наду̀пчвам се, -аш се, *несв.*; **наду̀пча се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред.* **1.** Ставам на дупки. *Надупчил ми се е чорапът.* **2.** Продупчвам се на много места. *Тенджерата се е надупчила.*

наду̀пчване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* надупчвам *и от* надупчвам се.

наду̀т, -а, -о. **1.** *Прич. мин. страд. от* надуя. **2.** Като *прил.* — а) Който е увеличил обема си, понеже е пълен с нещо; издут. *Газовете, насъбрани в стомаха на животното, заизлизаха... И надутият му като балон корем взе да се събира.* Йовков. || Изпънат. *Рибарска лодка с надуто платно браздеше сините води.* Вазов. б) Подут. *Загалиха, замилуваха, зацелуваха по надутите бузки... детето.* Вазов. *От амбулаторията излезе оня, който беше пъшкал — млад*

селянин с надута буза, върху която беше сложен памук и превръзка. Йовков. *От време на време ще се мерне някоя от жените, ниско забулена, с надути от плач очи.* Д. Немиров. в) Надменен, високомерен. *Тогава чуваше зад гърба си надуто и сърдито мрънкане.* Елин Пелин. *Надут човек. Надути фрази.*

надўто *нареч.* Важно, надменно, горделиво. *Той ходеше важно, гордо, надуто, махаше сърдито с ръце.* Караславов. *И тя му приказва, но по-малко, и при това доста надуто се държи с него.* Влайков.

надўтост, -ттà, *мн.* няма, *ж.* Надменно, горделиво, важно държане. *Надутостта глупешка е позната | на жалката нищожност.* К. Христов.

надўхам. Вж. надухвам.

надўхвам, -аш, *несв.*; **надўхам,** -аш, *св.* 1. За вятър — духам много някого. *Надуха ме вятърът.* 2. Вкарвам чрез духане; вдухвам. *Найпосле му надуха с цев някакъв лютив черен прах в носа.* Елин Пелин. **надухвам се, надухам се** *страд.*

надўхване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* надухвам *и от* надухвам се.

надўша. Вж. надушвам.

надўшвам, -аш, *несв.*; **надўша,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Като душа усещам някакъв дъх, миризма. *Кучетата надушиха чужденеца, изскочиха от мръсните дворища и го залаяха.* Елин Пелин. 2. *Прен.* Научавам, узнавам, подразбирам нещо, досещам се за нещо. *Искаме тук, у вас, да ни приемеш нас двамата за няколко дни. Имаме особена задача... — Бре, Мирчо, ами ако надуши полицията?* Ем. Коралов. *Изглежда, че българските батареи бяха подушили най-сетне немската артилерия, бяха насочили към нея огъня си.* Вежинов. **надушвам се, надуша се** *сред* и *взаим.*

надўшване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* надушвам *и от* надушвам се.

надўя. Вж. надувам.

надўя се. Вж. надувам се.

надхвърля. Вж. надхвърлям.

надхвърля се. Вж. надхвърлям се.

надхвърлям, -яш, *несв.*; **надхвърля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Хвърлям по-високо или по-далеч от някого. *Надхвърлих го в състезание на диск.* 2. Минавам над или извън определената граница; надвишавам. *И не се помнеше вече водата да е прииждала буйно, да е надхвърляла високите брегове.* Дим. Талев. 3. Надминавам, надвишавам определено количество или качество. *Трудовите подвизи на жената, и особено в текстилната индустрия, надхвърлиха всички очаквания.* Караславов. *Надхвърлихме запланирания среден добив от 168 кг. пшеница на декар. Надхвърлихме плана.* ‖ Минавам известна възраст. *Доктор Харалампи беше отдавна надхвърлил петдесетте години.* Елин Пелин. **надхвърлям се, надхвърля се** *страд.* □ **Надхвърлям рамките на нещо** — надминавам, надвишавам нещо.

надхвърлям се, -яш се, *несв.*; **надхвърля се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред.* и *взаим.* Надпреварвам се с някого в хвърляне.

надхвърляне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* надхвърлям *и от* надхвърлям се.

надхитря̀. Вж. надхитрявам *и* надхитрям.

надхитря̀ се. Вж. надхитрявам се *и* надхитрям се.

надхитря̀вам, -аш, *несв.*; **надхитря̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Надхитрям. **надхитрявам се, надхитря се** *страд.*

надхитря̀вам се, -аш се, *несв.*; **надхитря̀ се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св.*, *сред.* и *взаим.* Надхитрям се.

надхитря̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* надхитрявам *и от* надхитрявам се.

надхѝтрям, -яш, *несв.*; **надхитря̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.*. Проявявам се като по-хитър от някого, успявам с хитрост да измамя някого. *Партизаните гледаха месеца, възбудени от това, което им предстоеше. Ще надхитрят ли врага или той ще ги издебне и нападне.* Ем. Коралов. *Много ваши лъжи ние вземаме за истина, само защото ни се иска да бъдат такива, а вие си мислите, че сте ни надхитрили.* Г. Райчев. **надхитрям се, надхитря се** *страд.*

надхѝтрям се, -яш се, *несв.*; **надхитря̀ се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св.*, *сред.* и *взаим.* Надпреварвам се в хитрост. *Седнали Хитър Петър и Настрадин Ходжа да се надхитрят.*

надхѝтряне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* надхитрям *и от* надхитрям се.

надхо̀двам, -аш, *несв.*; **надхо̀дя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Надминавам някого в ходене.

надхо̀дване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* надходвам.

надхо̀дя. Вж. надходвам.

надценя̀. Вж. надценявам.

надценя̀вам, -аш, *несв.*; **надценя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Ценя, оценявам някого или нещо повече, отколкото заслужава или струва. *Срещу нея подскачаше една глупава сойка, която надценяваше хубостта на перата си и се присмиваше на вечните траурни одежди на кукувицата.* Елин Пелин. *Надценявам силите си.* **надценявам се, надценя се** *възвр.* и *страд.*

надценя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* надценявам *и от* надценявам се. *Надценяване на силите.*

надшѝвам, -аш, *несв.*; **надшѝя,** -йеш, *мин. св.* надшйх, *прич. мин. страд.* надшйт, *св.* 1. Шия повече от някого, надминавам някого в шиене. 2. Шия над нещо отгоре. **надшивам се, надшия се** *страд.*

надшѝвам се, -аш се, *несв.*; **надшѝя се,** -йеш се, *мин. св.* надшйх се, *св.*, *сред.* и *взаим.* Състезавам се с някого в шиене.

надшѝване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* надшивам *и от* надшивам се.

надъ̀дря. Вж. надъдрям.

надъ̀дря се. Вж. надъдрям се.

надъ̀дрям, -яш, *несв.*; **надъ̀дря,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Дърдря много неща, дърдря всичко. **надъдрям се, надъдря се** *страд.*

надъ̀дрям се, -яш се, *несв.*; **надъ̀дря се,** -еш се, *мин. св.* -ах се, *св.*, *сред.* Дърдря до насита.

надълба̀вам, -аш, *несв.*; **надълба̀я,** -àеш, *мин. св.* надълбàх, *св.* Дълбая на много места

Надълбах дъските. **надълбавам се, надълбая се** *страд.*

надълбаване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* надълбавам *и от* надълбавам се.

надълбая. Вж. надълбавам.

надълбоко *нареч.* **1.** На голяма дълбочина, дълбоко навътре или във вътрешността на нещо. *Политна и... в тоя миг усети забитите надълбоко в ръката си тръни.* К. Петканов. *Недоволството, което сегиз-тогиз неволно се зараждаше в душата ѝ, тя криеше и потуляше нейде надълбоко.* Влайков. *Корените на ореха проникват надълбоко в почвата.* **2.** Задълбочено. *Той разработва надълбоко въпросите, които го занимават.*

надълго *нареч.* **1.** На голяма дължина; на дълго. *Една вечер, когато слънцето беше превалило и сенките от стрехите бяха се проточили надълго, в Антимовския хан влезе един непознат и малко чудноват човек.* Йовков. **2.** Много подробно, с големи подробности. *Противоп.* накратко. *Няма да се разпространявам надълго да описвам трудностите на пътуването.* З. Стоянов. *Ана и Цветина майка заприказваха надълго за това, за онова.* Елин Пелин. □ **На дълго и (на) широко** — при разказване: много дълго, с големи подробности.

надънвам се, -аш се, *несв.*; **надъня се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред. Разг.* Наяждам се много, натъпквам се с ядене.

надънване, *мн.* няма, *ср. Разг. Отгл. същ. от* надънвам се.

надъня се. Вж. надънвам се.

надърдорвам, -аш, *несв.*; **надърдоря,** -иш, *мин. св.* -их, *св. Разг.* Дърдоря, изказвам много глупости или празни приказки.

надърдорвам се, -аш се, *несв.*; **надърдоря се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред. Разг.* Дърдоря до насита.

надърдорване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* надърдорвам *и от* надърдорвам се.

надърдоря се. Вж. надърдорвам се.

надъхам. Вж. надъхвам.

надъхвам, -аш, *несв.*; **надъхам,** -аш, *св.* **1.** Дъхам върху нещо да се покрие с пара. *Надъхай огледалцето и го изтрий.* **2.** Внушавам някому мисли, идеи, настроения. *Така ги бе надъхал със своите мисли и идеи, че те не дадоха Младену и дума да продума за такава долна измяна.* Влайков. ‖ Настройвам, подстрекавам против някого. *Твоят син е крив; той ги поведе подир себе си, той ги надъха.* Йовков. **надъхвам се, надъхам се** *страд.* и *сред.*

надъхване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* надъхвам *и от* надъхвам се.

надявам, -аш, *несв.*; **надяна,** наденеш, *мин. св.* надянах, *прич. мин. страд.* надянат, *св. Нар.* **1.** Обличам, обувам. *Той се натъкмява. | Найпърво кадифен елек надява.* К. Христов. *А Катерина превърза набързо главата си, надяна оставените край чергата налъми, изтича на улицата.* Дим. Талев. **2.** Слагам, турям на врата или през рамо. *Една баба прегърна Янко и му надяна цяла торбичка с хляб и сирене.* Ем. Коралов. **3.** Забождам, забучвам, втъквам. *То седнало, седнали и другите, надянали къдели, запрели и запели.* Нар. прик. *Надяна хурката.* **надявам се, надяна се** *страд.*

надявам се, -аш се, *несв.*, *сред.* **1.** Имам надежда, че нещо ще се случи, ще стане. *Той се надяваше лесно да извърши това.* Вазов. *Аз се надявах, че ще видя леля Гена променена, с разведрено чело, с ясен и спокоен поглед.* Влайков. **2.** Разчитам на някого, очаквам, уповавам се, осланям се. *Майка му го отхрани и отгледа и все на него се надяваше, като порастне, да помага на по-малките.* П. Ю. Тодоров. *Зарад теб, парице, | ... | що работи стават! | ... | Старо, младо след теб тича... | и на тебе се надява.* П. Р. Славейков. **3.** *Нар.* Очаквам някого да дойде. *Девет години го чака горката му стопанка. Девет години сама жена... дом вътря и му се надява, и ни вест получи, ни надежда ѝ остана.* Чудомир. *Е, сине, живи бяхме да се видим пак. Ние още вчера ти се надявахме.* М. Марчевски. □ **Да му се не надяваш** (разг.) — за нещо неочаквано, което е извършил, направил някой. **Иди му се надявай** (разг.) — за нещо неочаквано, което е извършил някой. *Иди му се надявай. Все в земята гледаше, пък това чудо да стори!* Ц. Церковски.

надяване[1], *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* надявам *и от* надявам се.

надяване[2], *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* надявам се.

надяждам, -аш, *несв.*; **надям,** надядеш, *мин. св.* надядох, *прич. мин. действ.* надял, *св.* Надминавам някого в ядене, ям повече от някого. **надяждам се, надям се** *сред.* и *взаим.*

надяждане, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* надяждам *и от* надяждам се.

надялам. Вж. надялвам.

надялвам, -аш, *несв.*; **надялам,** -аш, *св.* **1.** Дялам известно количество, много. *Надялах куп трески.* **2.** Дялам нещо на много места. *Надяла цялото дърво.* **надялвам се, надялам се** *страд.*

надялване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* надялвам *и от* надялвам се.

надялкам. Вж. надялквам.

надялквам, -аш, *несв.*; **надялкам,** -аш, *св.* **1.** Дялкам на много места. **2.** Дялкам известно количество. *Надялках пръчката.* **надялквам се, надялкам се** *възвр.* и *страд.*

надям. Вж. надяждам.

надясно *нареч.* **1.** Към дясната страна; в дясно, от дясно, на дясно. *Противоп.* наляво. *Едни тръгнали наляво, други надясно, а трети право напред.* Каравелов. *Учуди го и това, че дирите на вълка водеха по права линия, без да се отбиват наляво или надясно.* Йовков. *А наляво и надясно по билото на рида препускаха конници.* Ст. Загорчинов. **2.** На страната на десните, реакционни политически течения. *Българската църква е минала през разни периоди, еволюирала е надясно и наляво, преживяла е много тежки изпитания в миналото.* Г. Димитров. □ **Наляво и надясно** — на всички страни; навсякъде. *А пък аз... те хвалех наляво и надясно.* М. Марчевски.

наеднаж *нареч. Разг.* Наеднъж.

наедно *нареч.* На едно място, задружно. *Орел, рак и щука, | не зная по каква сполука, | такваз им работа дошла | да теглят наедно*

кола. П. Р. Славейков. *Събрахме се всички наедно — дружина хайдути.* Йовков. *Зел царят едно кило пшеница, едно кило ръж, едно кило ечемик, царевица, просо, овес и ги размесил всичките наедно.* Нар. прик. || Едновременно, заедно. *Изгубени сме вече, нека да умрем синца наедно.* Блъсков. *Радостта и скръбта наедно ходят.* Погов. *Скочиха наедно във водата.*

наеднъж *нареч. Разг.* Наведнъж, на един път. *По дървената стълба вън се чуха бързи стъпки — някой вземаше стъпалата по две по три наеднъж.* Дим. Талев.

наедрѐя. Вж. наедрявам.

наедря̀вам, -аш, *несв.*; **наедрѐя**, -ѐеш, *мин. св.* наедря̀х, *прич. мин. действ.* наедря̀л, -а, -о, *мн.* наедрѐли, *св.* Ставам по-едър, по-голям. *Найден беше порасъл, наедрял, хубавец под този военен мундир.* Вазов. *Всеки ден от пладне насетне почваше да духа морският вятър. . . От него. . . зърното се налива, наедрява и натежава.* Йовков. || Ставам по-голям, по-дълъг по време, увеличавам се. *От Андреев ден денят наедрява колкото просено зърно.*

наедря̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* наедрявам.

наѐжа. Вж. наежвам.

наѐжа се. Вж. наежвам се.

наѐжвам, -аш, *несв.*; **наѐжа,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Подстрекавам.

наѐжвам се, -аш се, *несв.*; **наѐжа се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред.* **1.** За животно — правя да ми щръкнат бодлите, космите, козината или перушината. *Баро нито се наежи, нито се изрънчи. Той само извърна рунтавата си глава и погледна противника си безстрастно.* Вазов. *Капитан Мирковски улови тая усмивка, намръщи се засегнат и коравите му мръсни мустаци сякаш се наежиха.* Вежинов. **2.** *Прен.* Настройвам се враждебно срещу някого. *Момъкът почервеня, наежи се и, като отстъпи крачка назад, дигна застрашително здравия дрянов остен.* Караславов. *За миг той се наежи, стисна зъби, погледът му стана свиреп.* Дим. Талев.

наѐжване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* наежвам *и от* наежвам се.

наѐжен, -а, -о. **1.** *Прич. мин. страд. от* наежа. **2.** Като *прил.* — а) За косми, перушина: щръкнал, изправен. *Той беше нисък и дебел човек, с наежени руси мустаци и остър поглед.* Вазов. б) Враждебно настроен. *След малко дотърча Геньо Хаджикостов, наежен и разтревожен.* Караславов. *Двама бяха взели пушките си и стояха наежени до войводата си.* Дим. Талев.

наѐжено. *Нареч. от* наежен; враждебно, сърдито. *Ило се напиваше до оскотяване. . ., връщаше се у дома си късно след полунощ, будеше всички. . ., гледаше ги наежено.* Караславов.

наѐженост, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* наежен.

наелектризѝрам. Вж. наелектризирвам.

наелектризѝрвам, -аш, *несв.*; **наелектризѝрам,** -аш, *св.* **1.** *Физ.* Възбуждам в тяло електричество; предавам на тяло електрически пълнеж. **2.** *Прен.* Докарвам някого до възбуждение; възбуждам. *Тия думи имаха поразителен ефект и аз още помня как силно ме наелектризираха.* Вазов. *Този огнен призив на представителя на доблестната Червена армия ще наелектризира и ще изпълни с решителност всички български патриоти.* В. Коларов. **наелектризирвам се, наелектризирам се** *страд.* и *сред.*

наелектризѝрване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* наелектризирвам *и от* наелектризирвам се.

на̀ем *м.* Сума, която се заплаща, съответно получава, обикн. периодично, за временно ползуване от нещо. □ **Под наем** — срещу заплащане, обикн. периодично, за временно ползуване от нещо. *Давам под наем. Вземам под наем.*

наѐма. Вж. наемам.

наѐмам, -аш, *несв.*; **наѐма,** -еш, *мин. св.* наѐх, *прич. мин. страд.* наѐт, *св.* **1.** Вземам нещо под наем. *Наехме си две малки стаи в долен полуетаж и живяхме там години.* Г. Райчев. **2.** Вземам някого за временна работа срещу заплащане; спазарявам. *Старата Азлалийка нае майстори и работата започна.* Караславов. **наемам се, наема се** *страд.*

наѐмам се, -аш се, *несв.*; **наѐма се,** -еш се, *мин. св.* наѐх се, *св.*, *сред.* Решавам се, готов съм да извърша нещо; заемам се, залавям се, нагърбвам се. *Който се от вас наеме / да иде да ми докара / десетина руди шилета, / . . . / той ще ни бъде байрактар.* Ц. Церковски. *Аз се наемам да ги смажа бързо, ако ме подкрепите.* Дим. Димов.

наѐмане, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* наемам *и от* наемам се. *Наемане на помещение.*

наема̀тел, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* Лице, което е наело жилище, помещение, земя и др. *Наемател на жилище.*

наема̀телка *ж.* Жена наемател.

наема̀телски, -а, -о. *Прил. от* наемател.

наѐмен, -мна, -мно, *мн.* -мни, *прил.* **1.** На когото се заплаща за временно извършване на някаква работа. *Наемен работник.* **2.** Който се извършва срещу заплащане. *Наемен труд.*

наѐмник, *мн.* -ци, *м.* **1.** Наемен работник. *За двама трима от най-имотните кооперативното стопанство бе добре дошло. Те си отдъхнаха от разправии с изполичари и наемници.* Кр. Григоров. **2.** Войник в наемна армия. *Войнишки рог поздрави трикратно заминаващите и императорския знак, носен от царски скопец, начело на чета славянски наемници.* Ст. Загорчинов. **3.** *Прен.* Човек, който с користни цели защищава чужди интереси; подкупен човек, продажник.

наѐмнически, -а, -о. *Прил.* от наемник. *Наемническа армия.*

наѐмничество, *мн.* няма, *ср.* Състояние на наемник.

наемода̀тел, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* Човек, който дава под наем жилище или земя за обработване.

наергену̀вам се, -аш се, *св.*, *сред.* Ергенувам колкото искам, до насита.

на̀есен *нареч.* През есента, която иде. *Наесен ще берем хубави плодове.*

наѐт, -а, -о. **1.** *Прич. мин. страд. от* наема. **2.** Като *прил.* — а) Който се е наел да извърши нещо срещу заплащане. *Тая нощ ненадейно щеше да нападне с наетата си от по-рано шайка от десетина татари и кумани.* Вазов. б) Който е взет за временно ползуване срещу заплащане.

Годениците щяха да пренощуват в наетото лятно жилище. Вазов.

нажабу̀рвам се, -аш се, *несв.*; **нажабу̀ря се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред.* **1.** Напълвам си устата с течност и я задържам. *Отчаян, че болката не минава, храбро реши да се нажабури със студена вода.* Йовков. **2.** Жабуря се колкото искам, колкото е необходимо.

нажабу̀рване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* нажабурвам се.

нажабу̀ркам се. Вж. н а ж а б у р к в а м с е.

нажабу̀рквам се, -аш се, *несв.*; **нажабу̀ркам се,** -аш се, *св.*, *сред.* Нажабурвам се.

нажабу̀рkване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* нажабурквам се.

нажаду̀вам се, -аш се, *св.*, *сред.* Жадувам много, колкото мога, жадувам дълго време.

нажа̀лвам се, -аш се, *несв.*; **нажа̀ля се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред.* Жаля много.

нажалѐн, -а, -о. **1.** *Прич. мин. страд. от* нажаля. 2. Като *прил.* — тъжен, наскърбен. *Нажален поглед.*

нажалѐно *нареч.* С жалост, с мъка. *Недей и споменува за това, — захвана пак тъй угрижено и нажалено баба ти Минчовица.* Влайков.

нажа̀ля се. Вж. н а ж а л в а м с е.

нажаля̀. Вж. н а ж а л я в а м.

нажаля̀ се. Вж. н а ж а л я в а м с е.

нажаля̀вам, -аш, *несв.*; **нажаля̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Предизвиквам у някого жал, тъга, мъка; натъжавам. *Нажали ми душата тази песен.* Йовков.

нажаля̀вам се, -аш се, *несв.*; **нажаля̀ се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св.*, *сред.* Ставам тъжен, става ми жално, тъжно; натъжавам се. *Боже мой, как тя... плачеше: и мъртвият, чини ми се, се би нажалил, и камъкът щеше да пусне сълзица.* Каравелов. *На Марко се жалба нажалило, | та разигра коня нанапреде, | та излезна у гора зелена.* Нар. пес.

нажежа̀. Вж. н а ж е ж а в а м.

нажежа̀вам, -аш, *несв.*; **нажежа̀,** -ѐш, *мин. св.* -а̀х, *св.* Силно нагорещявам метал до зачервяване, до насветляване. *Нажежах желязото.* || Силно нагрявам, нагорещявам нещо. **нажежавам се, нажежа се** *страд.* и *сред. Пък изба е това, три казана кипят, нажежат се стените, стане горещо.* А. Страшимиров.

нажежа̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* нажежавам *и от* нажежавам се.

нажежѐн, -а, -о. **1.** *Прич. мин. страд. от* нажежа. **2.** Като *прил.* — за метал: който е силно нагрят, нагорещен до зачервяване, до насветляване. *Ездачът го удари с бич по ръката. Заболя го, сякаш го бяха ударили с нажежено желязо.* К. Петканов. || Който е много нагорещен, напечен. *Навън беше светъл, горещ ден; нажеженият въздух трептеше като пламъци.* Г. Райчев. *Не обичаше той тия тесни градски улици с нажежени калдъръми.* Йовков.

наживѐя се. Вж. н а ж и в я в а м с е.

наживя̀вам се, -аш се, *несв.*; **наживѐя се,** -ѐеш се, *мин. св.* наживя̀х се, *прич. мин. действ.* наживя̀л се, -а се, -о се, *мн.* наживѐли се, *св.* **1.** Живея достатъчно дълго. **2.** Прекарвам живота си хубаво, както го желая. *Слушай, аз съм се наживял и за себе си не мисля.* А. Страшимиров.

нажу̀лвам, -аш, *несв.*; **нажу̀ля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* **1.** Жуля много, колкото трябва, колкото е необходимо. *Нажулих дрехите със сапун и ги оставих да киснат.* **2.** *Прен. Разг.* Набивам или наругавам някого. *Но тя ще ми падне на ръка и така ще я нажуля аз нея, та друг път да си свива устата, да не дрънка работи, които не са за нея.* Ст. Костов. **нажулвам се, нажуля се** *възвр.* и *страд.*

нажу̀лвам се, -аш се, *несв.*; **нажу̀ля се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред. Разг.* Напивам се много; ставам пиян.

нажу̀лване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* нажулвам *и от* нажулвам се.

нажу̀ля. Вж. н а ж у л в а м.

нажу̀ля се. Вж. н а ж у л в а м с е.

нажъ̀на. Вж. н а ж ъ н в а м.

нажъ̀нвам, -аш, *несв.*; **нажъ̀на,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* нажънат, *св.* Жъна известно количество или много.

наза̀д *нареч.* **1.** В обратна посока на движението. *Противоп.* напред. *Той се повърна назад, спря се и се загледа във високия плет на саята си.* Йовков. *Момчето грабна коня, метна му се бързо и припна назад към село.* Елин Пелин. || *Нар.* Зад някого или нещо. *Напред е дълбоко, назад е бързей.* Погов. **2.** За израз на заповед: връщай се, отдръпни се, недей! *Къде бе? — изкрещя Пантелеевият син, спусна се подире му и улови агронома за яката. — Назад!* А. Гуляшки. **3.** В посока към задната страна, накъм задната страна на нещо. *В следващия миг... капитан Джинс съзнаваше, че един от мрачните типове с твърде леко движение извиваше ръцете му назад.* Дим. Димов. *Коса, вчесана назад.* **4.** *Разг.* Обратно. *Няма публика и ни повръщат назад парите.* Вазов. *Ту крадеше от житото, ту го връщаше назад.* Йовков. □ **Взимам си думите назад** (разг.) — искам извинение за нещо казано, като се отказвам от думите си. **Назад-напред (вървя, ходя)** (разг.) — от единия до другия край на някакво пространство и обратно (вървя, ходя); насам-натам. **Не оставам назад от някого** (разг.) — старая се да имам същите успехи, постижения и пр. като някого, не допускам да ме изпревари в нещо. **Тръгнало ми е назад** (разг.) — непрекъснато търпя неуспехи.

наза̀де *нареч. Диал.* Назад. *Стоян си нищо не каза, | най се назаде повърна.* Ц. Церковски. *Озъртат се хора назаде со страх.* К. Христов.

наза̀дничав, -а, -о, *прил.* **1.** Който не е възприемчив към прогресивни възгледи и в схващанията си изостава от развитието на обществото; консервативен. *Противоп.* напредничав. *Назадничав човек.* 2. Който изразява непрогресивни схващания; консервативен. *Противоп.* напредничав. *Назадничави възгледи.*

наза̀дничавост, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* Качество на назадничав; изостаналост.

наза̀лен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* (лат.). *Езикозн.* Носов. *Назални съгласни.*

назва̀ние, *мн.* -я, *ср.* **1.** Дума, с която се именува предмет или явление; наименование. *Съществителни имена са думите, които служат за названия на предмети.* Българска граматика, 1947. || Собствено име. *Нагоре — Стара*

река... завива на дясно край Соколовец и настигва областта на елите, дето тя взема вече названието Чавча. Вазов. **2.** *Остар*. Заглавие на книга, списание, вестник. *Ние желаем да напечатаме романа ви там... Недейте ни отказва. Как му е названието?* Вазов. *В списанието Зора Меруда е печатал и цял един цикъл песни под название Италия*. П. П. Славейков.

наздрàве *междум*. Пожелание, обикн. при ядене, пиене; на здраве. *Калмука дигна чашата си и...рече: — Наздраве ви, драги гости!* Йовков.

наздрàвица *ж*. Благопожелание, изказано на някого или за нещо, което се съпътствува с пиене на вино; тост. *А виното, дето пихме, и наздравиците, които изрекохме, помниш ли?* Ст. Загорчинов. *Паници с вино обикаляха пируващите, чуваха се наздравици*. Вазов. □ **Вдигам наздравица** — изказвам пожелание с чаша вино в ръка при тържествен случай в чест на някого, нещо. **Пия наздравица** — пия чаша вино след изказване на пожелание в чест на някого, нещо.

наздрàво *нареч*. *Нар*. **1.** Със положителност; сигурно. *Димитровото лице доби недоверчиво изражение. — Наздраво знаеш ли, Милено? — Та нали ти аз думам, Димитре? Оная жена... няма да ме лъже?* Вазов. **2.** Сериозно, не на шега, истински. *Властолюбието все повече и повече го обгръща и той наздраво вече мисли за царската корона*. В.Друмев. *Аз се разболях от лошата храна... В грижа около мене Мицо се простуди и легна наздраво. Сега обърнах пък аз да го лекувам с помощта на учителя*. Яворов.

нàземи *нареч*. *Нар*. На земята, на пода. *Конят се препъна и едва не събори своя господар нàземи*. Ст. Загорчинов.

назидàвам, -аш, *несв*. *Книж*. **1.** Поучавам, давам наставления някому. *Учителят назидава учениците*. **2.** Служа за поука. *Много здраве на моите мили съграждани и им занесете този скъп дар..., който за вечни времена ще краси новия храм и ще назидава потомството... (Вади от плика един стар пожълтял малък портрет)*. Ст. Костов.

назидàване, *мн*. -ия, *ср*. *Отгл. същ. от* назидавам.

назидàние, *мн*. -я, *ср*. *Книж*. Обикн. в съчет. **за назидание** — за поука. *Народът ще стане господар на всички богатства... и убийците ще увиснат за назидание на въжето*. К. Петканов.

назидàтелен, -лна, -лно, *мн*. -лни, *прил*. Който служи за поука, за назидание. *Назидателен пример*.

назидàтелно. *Нареч. от* назидателен; поучително.

назидàтелност, -ттà, *мн*. няма, *ж*. *Отвл. същ. от* назидателен.

назначà. Вж. назначавам.

назначà се. Вж. назначавам се.

назначàвам, -аш, *несв*.; **назначà**, -йш, *мин. св*. -йх, *св*. **1.** Поставям на служба някого. *Примоли ми се да остане, та да види какво ще й отговорят от Министерството. То до сега като не я назначиха, надали ще я назначат вече*. Йовков. **2.** Определям, избирам някого да изпълни определена задача. *В началото командирът не се решаваше да му даде някаква отговорна задача, но като видя колко предан и ловък е Янко, един ден го назначи часовой заедно с други вече опитни партизани*. Ем. Коралов. *Назначавам комисия да анкетира случая: председател — главният инженер*. Ив. Мартинов. ‖ *Книж*. Определям кога да стане, да се извърши нещо; насрочвам. *Той бе чул с тайна тревога от хана, че ще повика назад пълчищата си и бе назначил на Балдя и Радоила среща тая вечер у дома си*. Вазов. *Лелята склони да му прехвърли имота си. Но когато назначиха деня за прехвърлянето, тя пак се запъна*. Караславов. **назначавам се, назнача се** *страд*.

назначàвам се, -аш се, *несв*.; **назначà се**, -йш се, *мин. св*. -йх се, *св*., *сред*. *Разг*. Получавам служба. *Назначих се на работа в пощата*.

назначàване, *мн*. -ия, *ср*. *Отгл. същ. от* назначавам *и от* назначавам се.

назначèние, *мн*. -я, *ср*. **1.** Назначаване. *Знаеш ли, че съм назначена? И служба имам, и заплата, и квартира!... Знаеш ли, какво ми каза за назначението ми?* Йовков. ‖ *Разг*. Документ, заповед за назначаване на служба. *Сега Колчо рече още веднъж да поговори и с баща си. Той му показа назначението. Не е вече на лъжа*. Влайков. *Назначението ми още не е излязло*. **2.** *Воен*. Определена, възложена работа, задача на някого. *Господин поручик, аз нямам никакво назначение. Какво ще заповядате?* Ив. Мартинов. **3.** *Остар*. Предназначение, цел. *Сутринта учениците с удивление видяха в коритото на училищната чешма, че киснеха сноп дрянови пръчки... Скоро назначението им стана явно*. Вазов.

назòбам се. Вж. назобвам се.

назòбвам се, -аш се, *несв*.; **назòбам се**, -аш се, *св*., *сред*. Зобам колкото искам, до насита.

назòбване, *мн*. няма, *ср*. *Отгл. същ. от* назобвам се.

назобя̀. Вж. назобявам.

назобя̀вам, -аш, *несв*.; **назобя̀**, -йш, *мин. св*. -йх, *св*. Нахранвам със зоб. *Първият есенен дъжд падна... През тоя ден тополчани като да полудяха. От тъмни зори зашариха из дворищата. Бързаха да назобят и напоят добитъка*. К. Петканов. *Да назобите конете, черните, утре ще ида с тях в града*. Йовков. **назобявам се, назобя се** *страд*. и *сред*.

назобя̀ване, *мн*. няма, *ср*. *Отгл. същ. от* назобявам *и от* назобявам се.

назовà. Вж. назовавам.

назовàвам, -аш, *несв*.; **назовà**, -èш, *мин. св*. -àх, *св*. **1.** Давам име или прозвище; наричам. *Как ще назовете списанието си?* Вазов. *От тогава Бойчо Знайников го назоваваше „новий Харун-ал-Рашид"*. Вазов. **2.** Казвам, изричам името на някого или на нещо; произнасям. *Добре запознати групови командири или бойци разглобяваха пушка, пистолет, шмайзер или картечница, показваха всяка тяхна част, назоваваха името й, обясняваха за какво служи*. К. Ламбрев. *Боре! Тя за пръв път му каза така. А така само майка му го назоваваше*. Караславов. **назовавам се, назова се** *страд*. и *сред*.

назова̀ване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* назовавам *и от* назовавам се.

назо̀рвам, -аш, *несв.*; **назо̀ря,** -иш, *мин. св.* -их, *св. Нар.* Давам зор, принуждавам, насилвам.

назо̀рване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* назорвам.

назо̀ря. Вж. назорвам *и* назорям.

назо̀рям, -яш, *несв.*; **назо̀ря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Назорвам. *Ти пък склони, чедо, като толкоз те назорят. Склони, че еднъж е живот, че не може тъй.* Ц. Церковски.

назо̀ряне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* назорям.

назрѐя. Вж. назрявам.

назря̀вам, -аш, *несв.*; **назрѐя,** -ѐеш, *мин. св*, назря̀х, *прич. мин. действ.* назря̀л, -а, -о, *мн.* назрѐли, *св.* **1.** Наближавам да узрея напълно, ставам постепенно зрял. *Назрява вече тучна нива, / класец натегнал се привежда.* Яворов. || За цирей — ще се пробия наскоро. **2.** *Прен.* За мисъл, идея, решение и др. — в процес съм да се очертая, да се оформя напълно. *В ума ми назря една странна мисъл: станах и втори път разтворих куфара си..., извадих от там чиста тетрадка: решил бях да препиша в нея тия няколко писма.* Г. Райчев. *Продължавал работата си..., в ума му все назрявал някой план и вътрешна сила непрестанно го е потиквала да го изпълни.* Дим. Талев. || За революция, важни обществени събития и др. — наближавам да се проявя, да стана; ставам неизбежен. *По времето на Паисий — и след него — у нас назряваше и предстоеше не социалистическа революция..., а такава революция, която по своето обективно съдържание и задачи беше в същност буржоазно-демократическа революция.* Т. Павлов.

назря̀ване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* назрявам.

назря̀л, -а, -о, *мн.* назрѐли. **1.** *Прич. мин. действ. от* назрея. **2.** Като *прил.* — а) За растение — който е почти напълно зрял. *От назрели пожълтели ниви се носи наситен хлебен мирис.* П. Ю. Тодоров. б) *Прен.* Който предстои да бъде разрешен. *Назрял въпрос.*

назу̀бря. Вж. назубрям.

назу̀брям, -яш, *несв.*; **назу̀бря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* (рус.) *Разг.* Научавам нещо наизуст, механично, без да го разбирам. *Назубрила е урока от край до край.*

назу̀бряне, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* назубрям.

назъ̀бвам, -аш, *несв.*; **назъ̀бя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Правя ръба на нещо да стане на зъбци. **назъбвам се, назъбя се** *страд.* и *сред.*

назъ̀бване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* назъбвам *и от* назъбвам се.

назъ̀бен, -а, -о. **1.** *Прич. мин. страд. от* назъбя. **2.** Като *прил.* — чийто край е на зъбци. *Един укрепен град изрязваше на хоризонта своите назъбени стени и остри кули.* Ст. Загорчинов. *Всяка от тия колони... беше обвита на спирала с преплетени дъбови и лозови клонки и по тях назъбени листа.* Дим. Талев. *Назъбена скала. Назъбено колело.*

назъ̀бя. Вж. назъбвам *и* назъбям.

назъ̀бям, -яш, *несв.*; **назъ̀бя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Назъбвам. **назъбям се, назъбя се** *страд.* и *сред.*

назъ̀бяне, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* назъбям *и от* назъбям се.

назъ̀рвам, -аш, *несв.*; **назъ̀рна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Надзървам. *Влизаше ту някой от трупата,... ту някой любопитен, който назърваше в пустата зала и си отиваше.* Вазов. *Ванко зачака, наведе се и назърна през ключовата дупка на вратата.* Кр. Велков. *Татко отиде ли си? — попита шепнешком Митко и назърна в стаичката.* М. Марчевски.

назъ̀рване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* назървам.

назъ̀рна. Вж. назървам.

назъ̀ртам, -аш, *несв.* Надзъртам. *Дълбоки пропасти се откриваха при всеки завой на железопътната линия. Притиснати един до друг, пътниците плахо назъртаха през малките прозорчета.* М. Марчевски. *Някои се спираха пред работилницата на Кузмана, дори назъртаха вътре — да узнаят какво става.* Дим. Талев. *Малкото момиченце, хванато за полата на майка си, е скрило главичка в сукмана ѝ и крадешком, само с половин око, назърта към мен.* Влайков.

назъ̀ртане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* назъртам.

назя̀пам се. Вж. назяпвам се.

назя̀пвам се, -аш се, *несв.*; **назя̀пам се,** -аш се, *св., сред.* Зяпам колкото искам, до насита.

назя̀пване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* назяпвам се.

наѝвен, -вна, -вно, *мн.* -вни, *прил.* (фр.). **1.** Простодушен, доверчив. *Той беше наивен, доверчив и способен да даде душата си на онзи, който знаеше изкусно да го поласкае и подлъже.* Елин Пелин. *Това е дребен, свит и плах човек, наивен и малко глупав.* Йовков. **2.** Който изразява простодушие, доверчивост. *Тя разказваше за всичко това с наивен детски тон, играеше с очите си, смееше се, тананикаше.* Кр. Велков.

наѝвник, *мн.* -ци, *м.* Наивен човек. *Колебанието му скоро премина и Стоян тръгна към общината с лекомислието на нищо неподозиращ наивник.* Дим. Талев.

наѝвница *ж.* Наивна жена.

наѝвно. *Нареч. от* наивен; простодушно, доверчиво. *Йовка му се радваше с детско чистосърдечие и го питаше наивно: — Чичо, дето си ти, жените госпожи ли са или селянки?* Елин Пелин.

наѝвност, -ттà, *мн.* -и, *ж.* **1.** Само *ед.* Качество на наивен; простодушие, доверчивост. *Непоправим оптимист, привикнал на всичко да гледа от добрата му страна, той беше доверчив до наивност, до глупост.* Ал. Константинов. **2.** Наивна постъпка, мнение. *Наивности в живота.*

наигра̀вам се, -аш се, *несв.*; **наигра̀я се,** -а̀еш се, *мин. св.* наигра̀х се, *св., сред.* Играя до насита, колкото ми се иска. *На по-малко хоро по-скоро се наиграва човек.* Погов.

наигра̀ване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* наигравам се.

наигра̀я се. Вж. наигравам се.

наизва̀дя. Вж. наизваждам.

наизва̀ждам, -аш, *несв.*; **наизва̀дя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Изваждам много, доста неща. *И като видя, че баба Вела е разбъркала сандъка и е наизвадила неща..., той пак ѝ се скара.* Йовков.

наизва̀ждане *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* наизваждам.

наизведа̀. Вж. н а и з в е ж д а м.

наизвѐждам, -аш, *несв.*; **наизведа̀,** -ѐш, *мин. св.* наизвѐдох, *св.* Извеждам мнозина или всички.

наизвѐждане, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* наизвеждам.

наизка̀рам. Вж. н а и з к а р в а м.

наизка̀рвам, -аш, *несв.*; **наизка̀рам,** -аш, *св.* Изкарвам много неща. *Бистричани наизвадиха шарени торби и наизкараха от тях какво не: червени набъбнали самуни, сирене, солена сланина.* Йовков.

наизка̀рване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* наизкарвам.

наизлѝзам, -аш, *несв.*; **наизля̀за,** наизлѐзеш, *мин. св.* наизля̀зох, наизлѐзе, *прич. мин. действ.* наизля̀зъл, -зла, -зло, *мн.* наизлѐзли, *св.* Само *мн.* и 3 *л. ед.* Излизаме мнозина или всички. *Пастири със стадата си, воловари, орачи бяха наизлезли в полето.* К. Ламбрев. *Из угарите наизлезе народ — мъже, жени, деца.* А. Гуляшки. *Пътниците бяха наизлезли на палубите.* Г. Белев.

наизлѝзане, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* наизлизам.

наизля̀за. Вж. н а и з л и з а м.

наизна̀сям, -яш, *несв.*; **наизнеса̀,** -ѐш, *мин. св.* наизнѐсох, *прич. мин. действ.* наизнѐсъл, -сла, -сло, *мн.* -сли, *св.* Изнасям много неща.

наизна̀сяне, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* наизнасям.

наизнеса̀. Вж. н а и з н а с я м.

наизска̀чам. Вж. н а и з с к а ч в а м.

наизска̀чвам, -аш, *несв.*; **наизска̀чам,** -аш, *св.* Само *мн.* и 3 *л. ед.* Изскачаме мнозина или всички навън. *Най-напред пропукаха пушки, екна селската камбана, наизскачаха харманджиите, спряха диканите.* А. Каралийчев.

наизска̀чване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* наизскачвам.

наизско̀ча, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Наизскачам. *Наизскочиха пак селяни с тояги, с колове и завикаха: — Хей, ти кой си? Стой!* Елин Пелин.

наизу̀ст *нареч.* **1.** По памет, точно както е в текста. *Но и аз зная наизуст много стихотворения... Зная „Муза" от Некрасов... Искате ли да ви го издекламирам?* Йовков. *Аз, заедно с други още деца, четях книжката „Първи познания" — една книжка с питания и отговори. И учехме я нея наизуст.* Влайков. **2.** *Прен. Разг.* За някаква работа или въпрос — без да се изхожда от фактите. *Защо говориш наизуст? Не знаеш действителността, а само приказваш.*

наименова̀ние, *мн.* -я, *ср. Книж.* Име на нещо; название. *Всички знаеха да си служат с мерника, знаеха може би и наименованията на частите му.* Йовков.

наимену̀вам, -аш, *несв. Книж.* **1.** Казвам името на нещо; назовавам. *Ние различаваме почти всяка подробност долу върху земята... Наименуваме познати селища.* Н. Фурнаджиев. **2.** Давам име на нещо; наричам. **наименувам се** *възвр.* и *страд.*

наимену̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* наименувам *и от* наименувам се.

наѝстина *нареч.* За подчертаване на нещо, което отговаря на истината, на истинското положение; действително, в същност. *Опасност наистина имаше, и то твърде голяма.* Йовков. *Наистина ли татко е взел парите на дядо?* Елин Пелин. || *Вметнато.* Истина, вярно. *И наистина, не мина много и ловните глутници почнаха да пристигат на полянката.* Орлин Василев. *Наистина, той е отслабнал до неузнаваемост.* Л. Стоянов.

най *частица.* За образуване на превъзходна степен. *Той палати най-богати | сред града направи.* Яворов. *Най-после духовете на Бяла черква се поуталожиха и смелостта се повърна на младежите.* Вазов. *Подружих се аз с други братя хусари... Хусари като хусари, ама и малко по-други, защо да лъжа, това ми най тежи на душата.* Ст. Загорчинов.

най *съюз. Нар.* Но, а. *Паднала е тъмна мъгла | на момини равни двори: | не е било тъмна мъгла, | най са били китни свати | да сватуват малка мома.* П. П. Славейков. *Ти не си за туй родена, | най си родена, дарена, | бяла ханъма да бъдеш.* П. Р. Славейков. *Не било дърво високо, | най е бил Златан млад юнак, | де води Цика хубава | майци си мила отмяна.* Нар. пес.

на̀йда, -еш, *мин. св.* на̀йдох, *прич. мин. действ.* нашъл и нашѐл, -шла, -шло, *мн.* -шли, *св. Нар.* Намирам. *Подкрепи и мен ръката, | та, кога въстане робът, | в редовете на борбата | да си найда и аз гробът!* Ботев. *Къде можеха да найдат работник като него?... И кой би ги тачил както той ги тачеше?* Караславов. *Найдох само баба Миневица болна.* Вазов. *Въпреки очакването ми да найда в него човек душевно угнетен, той беше весел.* Вазов. *Стояновата майчица, | Петкани върла душманка, | къде ходила, питала | да найде биле омразно, | омразно та па отделно* Нар. пес.

на̀йлон, *мн.* няма, *м.* (англ.). Вид изкуствена материя, от която се правят текстилни влакна, мушами и др.

на̀йлонов, -а, -о, *прил.* Направен, изработен от найлон. *Найлонови чорапи. Найлонова чанта.*

накадя̀. Вж. н а к а д я в а м.

накадя̀вам, -аш, *несв.*; **накадя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Кадя много и навсякъде. **накадявам се, накадя се** *възвр.* и *страд.*

накадя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* накадявам *и от* накадявам се.

нака̀жа. Вж. н а к а з в а м[1] *и* н а к а з в а м[2].

нака̀жа се. Вж. н а к а з в а м с е.

наказа̀ние, *мн.* -я, *ср.* **1.** Отплата за извършено провинение или престъпление. *В тая кондика са записани наказанията на някои майстори, които са престъпили закона.* Р. Стоянов. *Признаваше вината си и молеше час по-скоро да се свика другарският съд, за да му определят заслужено наказание.* Ив. Хаджимарчев. *За на-*

казание днес няма да ти дам хляб. К. Петканов. *Смъртно наказание.* 2. *Разг.* Тегло, мъка. *Чумата бе минала по тия места едва преди няколко месеца..., а когато иде за общо наказание — бележи всички редом със смъртния модрочервен знак и рядко да пропусне някого.* Дим. Талев.

наказа̀телен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* 1. Който е свързан със съдебно наказание; углавен. *Народните представители не могат да бъдат задържани и срещу тях не може да бъде възбудено наказателно преследване, освен за тежки престъпления.* Конст., чл. 10. *Наказателен закон.* 2. Който е предназначен да налага наказание. *Той е участвувал в наказателни акции срещу партизаните.* Дим. Димов. *Наказателни мерки.*

наказа̀телно. *Нареч. от* наказателен. *Народните представители не отговарят наказателно за изказаните от тях мнения и за гласуванията си в Народното събрание.* Конст., чл. 10.

нака̀звам¹, -аш, *несв.*; **нака̀жа,** -еш, *мин. св.* нака̀зах, *св.* Налагам наказание. *Но трябва да ти кажа, че по нашия закон онзи, който ни измами, ние го наказваме със смърт.* Йовков. *Накажи го, но го накажи великодушно. Борислав нека бъде пратен на двегодишно покаяние в манастир и половината му имот да усвои държавата.* Вазов. **наказвам се, накажа се** *страд.*

нака̀звам², -аш, *несв.*; **нака̀жа,** -еш, *мин. св.* нака̀зах, *св.* Наговарям, изприказвам много неща; надумвам. *Наказах му всичко, каквото беше ми се насъбрало на душата.*

нака̀звам се, -аш се, *несв.*; **нака̀жа се,** -еш се, *мин. св.* нака̀зах се, *св., сред. Разг.* Понасям несгоди, неприятности, страдания; измъчвам се. *Малко ли години се наказвам аз и се бия като вода о бряг, само Еленка да възпитам?* Вазов. *Наказах се с този човек.* Йовков.

нака̀зване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* наказвам¹, наказвам² *и от* наказвам се.

наказу̀ем, -а, -о, *прил.* (рус.). За който се налага наказание по закон или правилник. *Наказуема постъпка.*

нака̀лвам, -аш, *несв.*; **нака̀лям,** -яш, *св.* Изцапвам нещо с кал. **накалвам се, накалям се** *възвр.* и *страд.*

нака̀лване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* накалвам *и от* накалвам се.

нака̀лям. Вж. н а к а л в а м.

нака̀нвам, -аш, *несв.*; **нака̀ня,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Каня, поканвам мнозина. *Наканиха гости за сватбата и от околните села.*

нака̀нвам се, -аш се, *несв.*; **нака̀ня се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Намислям, решавам, приготвям се да извърша нещо. *На няколко пъти се накани да погледне през ключалката и все му се струваше, че някой ще го осъди за любопитството му.* К. Петканов. *Едно време, наканим се, да речем, на панаир да идем. Застягаме колите, натрупаме сено.* Чудомир.

нака̀нване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* наканвам *и от* наканвам се.

нака̀ня. Вж. н а к а н в а м.

нака̀ня се. Вж. н а к а н в а м с е.

нака̀пвам¹, -аш, *несв.*; **нака̀пя,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Изцапвам или напръсквам с капки; покапвам. *Пътниците накапаха горещ лой по прозорците и закрепиха свещите.* Ал. Константинов. **накапвам се, накапя се** *възвр.* и *страд.*

нака̀пвам², -аш, *несв.*; **нака̀пя,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* За листа, плодове — окапвам, нападвам в голямо количество. *По земята са накапали много презрели круши.*

нака̀пване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* накапвам¹, накапвам² *и от* накапвам се.

нака̀пя. Вж. н а к а п в а м¹ *и* н а к а п в а м².

нака̀рам. Вж. н а к а р в а м.

нака̀рам се. Вж. н а к а р в а м с е.

нака̀рвам, -аш, *несв.*; **нака̀рам,** -аш, *св.* Принуждавам, заставям някого да извърши нещо. *Една силна ръка го хвана за шията като железни клещи и го накара да седне на мястото си.* Йовков. *Кога дойде на себе си, пак ми кажете, аз ще го накарам да говори.* Вазов. || *Разг.* Склоням, убеждавам някого да извърши нещо. *На другия ден в работилницата го подкачиха другарите му, които бяха научили от жените си за раждането на детето... Накараха го да почерпи.* Дим. Талев. *Тая вечер... той накара децата да му изпеят нещо.* Вазов. *Накара ме та направих все нови възглавници и нови постилки.* Влайков. **накарвам се, накарам се** *страд.*

нака̀рвам се, -аш се, *несв.*; **нака̀рам се,** -аш се, *св., сред.* Карам се много, колкото искам. *Не е хубаво, истина, дето така ти се е накарал и такива лоши думи ти е рекъл.* Влайков.

нака̀рване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* накарвам *и от* накарвам се.

нака̀стря. Вж. н а к а с т р я м.

нака̀стрям, -яш, *несв.*; **нака̀стря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Кастря известно количество или много. *Куманите бързо накастриха сухи вършари от нападали дървета.* Вазов. 2. *Прен. Разг.* Нахоквам, наругавам много някого. *Четохте ли какво ви са накастрили в „Нова Зорница?"* Вазов

нака̀стряне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* накастрям.

накатѐрвам се, -аш се, *несв.*; **накатѐря се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Само *мн.* и 3 *л. ед.* Катерим се мнозина. *По стените се накатериха деца да виждат от високо.* Ем. Коралов.

накатѐрване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* накатервам се.

накатѐря се. Вж. н а к а т е р в а м с е.

накатраня̀. Вж. н а к а т р а н я в а м.

накатраня̀вам, -аш, *несв.*; **накатраня̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Изцапвам, нацапвам с катран. **накатранявам се, накатраня се** *възвр.* и *страд.*

накатраня̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* накатранявам.

нака̀цам. Вж. н а к а ц в а м.

нака̀цвам, -аш, *несв.*; **нака̀цам,** -аш, *св.* Само *мн.* и 3 *л. ед.* Кацаме в голямо количество някъде. *Толкоз много бяха лястовичките и тъй нагъсто една до друга бяха накацали, че жицата беше увиснала и натежала като броеница.* Йовков. *Върху вратника накацаха дечурлига.* К. Петканов. *Мяркат се бели селца, накацали по хълмовете.* Г. Райчев.

накацване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* накацвам.

накача. Вж. накачвам.

накача се. Вж. накачвам се.

накачвам,[1] -аш, *несв.*; **накача,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Качвам много или мнозина.

накачвам[2], -аш, *несв.*; **накача,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* **1.** Окачвам, закачвам много неща. *А я виж венците, венците царевица, дето сме накачили... Като загорски класове станаха.* Кр. Григоров. **2.** Окачвам, закачвам на много места. *Те си направиха широка топла землянка..., накачиха вътре дрехите и торбите си.* Елин Пелин.

накачвам се, -аш се, *несв.*; **накача се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св., сред.* Само *мн.* и *3 л. ед.* Качваме се мнозина или всички. *Мнозина бяха се накачили по къщите и стените да гледат от високо.* З. Стоянов.

накачване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* накачвам *и от* накачвам се.

накачулвам се, -аш се, *несв.*; **накачуля се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Само *мн.* и *3 л. ед. Разг.* Натрупваме се, заставаме мнозина гъсто един над друг. *Салонът се изпълни и новодошлите заставаха до стената, други се накачулиха край прозорците.* Кр. Григоров.

накачулване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* накачулвам се.

накачуля се. Вж. накачулвам се *и* накачулям се.

накачулям се, -яш се, *несв.*; **накачуля се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Накачулвам се.

накачуляне, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* накачулям се.

накашля се. Вж. накашлям се.

накашлям се, -яш се, *несв.*; **накашля се,** -еш се, *мин. св.* -ах се, *св., сред.* Кашлям много, продължително.

накашляне, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* накашлям се.

наквасвам, -аш, *несв.*; **наквася,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Натопвам, намокрям нещо в течност, обикн. с вода. *Дъждът все росеше ситен и постоянно ме наквасваше.* Вазов. *Далече долу шумеше глухо намалялата вода на реката, но кой ще се реши да слезе там да накваси устни.* Дим. Талев. **наквасвам се, наквася се** *възвр.* и *страд.*

наквасване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* наквасвам *и от* наквасвам се.

наквася. Вж. наквасвам *и* наквасям.

наквасям, -яш, *несв.*; **наквася,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Наквасвам. **наквасям се, наквася се** *възвр.* и *страд.*

наквасяне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* наквасям *и от* наквасям се.

наквича се. Вж. наквичавам се.

наквичавам се, -аш се, *несв.*; **наквича се,** -йш се, *мин. св.* -ах се, *св., сред.* Квича много, колкото искам.

наквичаване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* наквичавам се.

накипря. Вж. накипрям.

накипрям, -яш, *несв.*; **накипря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Кипря, китя много, доста; накитям, нагиздям. **накипрям се, накипря се** *възвр.* и *страд.*

накипряне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* накипрям *и от* накипрям се.

накипя. Вж. накипявам.

накипявам, -аш, *несв.*; **накипя,** -йш, *мин. св.* -ях, *прич. мин. действ.* накипял, -а, -о, *мн.* накипели, *св.* **1.** За обида, гняв, мъка и др. — натрупвам се, набирам се до такава степен, че не мога да се задържа. *Възмущението и нетърпението се надигна и накипя тоя път по-бързо, преспанци се готвеха не на шега да прогонят наместника от църквата.* Дим. Талев. *Всичката й горест... накипя изново и се изля в сълзи.* Вазов. **2.** Обзема ме силно чувство на яд, гняв, злоба и др. *Подаде се той на хорските приказки, накипя от гняв.* Караславов. **3.** *Безл.* в съчет. със съкратената дателна форма на личните местоимения — натрупва ми се, набира ми се много гняв, мъка, негодование и др. *И стрина Венковица, както й бе накипяло, взе та наприказва на дъщеря си всичко, що й тежеше на душата.* Влайков.

накипяване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* накипявам.

накирлився. Вж. накирливям.

накирливям, -яш, *несв.*; **накирлився,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Направям нещо кирливо, нечисто, мръсно. **накирливям се, накирлився се** *възвр.* и *страд.*

накирливяне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* накирливям *и от* накирливям се.

накисвам, -аш, *несв.*; **накисна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* накиснат, *св.* Поставям нещо да кисне във вода или в друга течност; натопявам. *Накиснах прането.* **накисвам се, накисна се** *страд.* и *сред.*

накисване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* накисвам *и от* накисвам се.

накиселея. Вж. накиселявам.

накиселявам, -аш, *несв.*; **накиселея,** -еш, *мин. св.* накиселях, *прич. мин. действ.* накиселял, -а, -о, *мн.* накиселели, *св.* Киселея слабо. *Виното накиселява.*

накиселяване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* накиселявам.

накискам се, -аш се, *св.* Кискам се много, до насита.

накисна. Вж. накисвам.

накит *м.* Нещо, което служи за украса. *Къщата ниска и стара, ама види се, че е скоро преправена, и всичките уреди и накити все нови.* Влайков. *Боздугани, рога от елени, ловджийски рогове по стените допълняха накита на това горско покойно жилище.* Вазов. *Таша старателно нареждаше накити по главата си.* Д. Немиров. || Украшения на облекло — гривни, обици, огърлици и др. *Слънцето свети по сребърните й накити, по чапразите, по дебелите старовременни гривни, по големия гердан от фалшиви пендари.* Елин Пелин.

накитвам, -аш, *несв.*; **накитя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* **1.** Поставям, слагам цветя, китка за украса; накичвам. *Млад овчарю, брат да ми си! | Дай ме, братко, по момите: | те на ясно, бяло чело | росна китка щат накити.* П. П. Славей-

ков. *Гърди си с рози накити, | на младини се насити.* П. П. Славейков. 2. Направям нещо да стане китно, гиздаво. *В същото време той купи хубав чер атлаз и даде го да ѝ ушият нов бонджур... Тинки... беше драго, дето Колчо иска така да я поднови и накити.* Влайков. 3. Нагласявам, натъкмявам, нареждам нещо хубаво. *Кога идем в гората, никой не може да набере и накити като моите дърва.* Влайков. **накитвам се, накитя се** *възвр* и *страд.*

накѝтване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* накитвам *и от* накитвам се.

накѝтя. Вж. накитвам *и* накитям.

накѝтям, -яш, *несв.*; **накѝтя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Накитвам. **накитям се, накитя се** *възвр.* и *страд.*

накѝтяне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* накитям *и от* накитям се.

накѝхам се, -аш се, *св., сред.* Кихам много, продължително.

накѝча. Вж. накичвам.

накѝчвам, -аш, *несв.*; **накѝча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Украсявам с цветя или друго нещо; окичвам. *Синорът беше изпъстрен с минзухари... Ненка накъса от тях и накичи косите си.* Йовков. **накичвам се, накича се** *възвр.* и *страд.* *Той се накичи над ухото с пъстра китка.* Елин Пелин.

накѝчване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* накичвам *и от* накичвам се.

накичу̀рвам, -аш, *несв.*; **накичу̀ря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Правя нещо на кичури. **накичурвам се, накичуря се** *страд.*

накичу̀рване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* накичурвам *и от* накичурвам се.

накичу̀ря. Вж. накичурвам.

наклада̀. Вж. наклаждам.

накла̀ждам, -аш, *несв.*; **наклада̀,** -ѐш, *мин. св.* накла̀дох, *прич. мин. действ.* накла̀л, *св.* Нареждам дърва, съчки или въглища и ги запалвам да горят. *Те накладоха голям стихиен огън край рекичката и насядаха около него.* К. Ламбрев. || *Разг.* Запалвам огън. **наклаждам се, наклада се** *страд.* □ **Наклаждам седянка** (нар.) — свиквам, събирам седянка. *Наклала Ненка седянка | на бащини си дворове.* Нар. пес.

накла̀ждане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* наклаждам *и от* наклаждам се.

накла̀тя се. Вж. наклатвам се.

накла̀твам се, -аш се, *несв.*; **накла̀тя се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Клатя се много, колкото искам.

накла̀тване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* наклатвам се.

наклевѐтвам, -аш, *несв.* Наклеветявам.

наклевѐтване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* наклеветвам.

наклеветя̀. Вж. наклеветявам.

наклеветя̀вам, -аш, *несв.*; **наклеветя̀,** -ѝш, *мин. св.* -ѝх, *св.* 1. Изказвам клевети за някого. *Напред!... Разпръснете ги* (стачниците)*... Стреляйте!... — викаше околийският, обезумял от това, как щяха да го изложат и наклеветят в бездействие кметът, фирмите и войводата Гурльо.* Дим. Димов. 2. Издавам тайна с цел да напакостя. **наклеветявам се, наклеветя се** *страд.*

наклеветя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* наклеветявам *и от* наклеветявам се.

наклѐйвам, -аш, *несв.*; **наклѐя,** -ѐеш, *мин. св.* наклѐях, *св.* Намазвам с клей много, доста. **наклейвам се, наклея се** *страд.*

наклѐйване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* наклейвам *и от* наклейвам се.

наклѐпвам, -аш, *несв.*; **наклѐпя,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* 1. Наострям с клепане коса, мотика и др. *Наклепах брадвата. Наклепах сърпа.* 2. *Прен. Нар.* Наклеветявам. *Не се измина един час и студентът успя така да наклепе другарите си пред бай Ганя, щото го накара от все сърце да извика.* Ал. Константинов.

наклѐпване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* наклепвам.

наклѐпя. Вж. наклепвам.

наклѐя. Вж. наклейвам.

накло̀н *м.* 1. Положение между хоризонтално и отвесно; остър ъгъл, образуван от наведена плоскост към хоризонта. *Покрив с голям наклон.* 2. Наведена повърхност; нанадолнище. *С тихо бумтене колата се хлъзгаше по лек наклон.* Дим. Димов.

накло̀нен, -а, о, *прил.* Който образува наклон; наведен. *Тежкият керемиден покрив е твърде много наклонен към предната страна.* Каравелов. *Гигов я следеше усмихнат и с наклонена глава ѝ шепнеше нещо.* Хар. Русев. *Наклонена права.* □ **Движа се (плъзгам се) по наклонената плоскост** (книж.) — несъзнателно пропадам морално.

накло̀нен, -нна, -нно, *мн.* -нни, *прил.* (рус.). В съчет. със спомаг. глагол съм. Разположен съм, склонен съм да се съгласия с нещо казано, с известно мнение, или да извърша нещо. *Приказваха за войната... най-невъзможни и фантастични разкази, в които тия измъчени хора все още бяха наклонни да вярват.* Йовков. *Това не ти попречи да заблудиш стачния комитет, че господарите са наклонни към отстъпки.* Дим. Димов.

наклонѐние, *мн.* -я, *ср. Грам.* Граматична категория, която изразява отношението на говорещото лице към глаголното действие. *Изявително наклонение. Повелително наклонение. Условно наклонение.*

накло̀нено. *Нареч. от* наклонен.

накло̀нност, -тта̀, *мн.* -и, *ж.* (рус.). Влечение, разположение към нещо; склонност. *Макар и да имаше само трето̀класно образование, наклонността му към четене беше голяма.* Дим. Димов. *За да ги заварди от наклонност към кражба, той поверяваше на децата си ключа от ковчега с парите.* Вазов. *Той имаше философски наклонности и обичаше тихите съзерцания.* Йовков. *Любомир беше чувал на младини за поетичните наклонности на Давид Лазар.* П. Спасов. *Музикални наклонности.*

наклоня̀. Вж. наклонявам.

наклоня̀вам, -аш, *несв.*; **наклоня̀,** -ѝш, *мин. св.* -ѝх, *св.* 1. Променям отвесното положение на нещо в наклонено; навеждам, свеждам. *Той наклони чашката, в която светкаше капка от мастиката, повъртя я в ръцете си.* Д. Добревски. *Поставиха императорския знак на видно място и пред него наклониха една факла.* Ст.

Загорчинов. *Старецът пръв стана, наклони леко главата си и му се усмихна благо и приветливо.* Ст. Загорчинов. 2. За слънце и месец — отивам към залязване. *Жежкото августово слънце неусетно наклони към запад.* Ц. Церковски. **наклонявам се, наклоня се** *възвр.* и *страд.*

наклоня̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* наклонявам *и от* наклонявам се.

наклò̀пам. Вж. наклопвам.

наклò̀пвам, -аш, *несв.*; **наклò̀пам,** -аш, *св. Разг.* Наклеветявам. *Цочко чорбаджи... го наклопа като бунтовник пред турците.* Вазов. *Отчислява ме, — подзе управителят, като взе пак писмото... — Види се, някой интригант ме е наклопал.* Вазов.

наклò̀пване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* наклопвам.

накля̀кам. Вж. накляквам.

накля̀квам, -аш, *несв.*; **накля̀кам,** -аш, *св.* Само *мн.* и 3 *л. ед.* Клякаме мнозина или всички. *Ние наближихме да влезем вече в едни големи порти, около които бяха наклякали десетина души башибозуци и двама-трима заптии.* З. Стоянов. *Вълците наклякаха като кучета наоколо.* Ем. Станев.

накля̀кване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* накляквам.

накмету̀вам се, -аш се, *св., сред.* Кметувам много, до насита.

накова̀. Вж. нақовавам.

накова̀вам, -аш, *несв.*; **накова̀,** -ѐш, *мин. св.* -а̀х, *св.* 1. Начуквам, набивам с коване много неща. *Наковаха летвите на стобора.* 2. Начуквам, набивам с коване на много места. *Детето е наковало гвоздеи по стената.* **наковавам се, накова се** *страд.*

накова̀ване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* наковавам *и от* наковавам се.

накова̀лня *ж.* Желязна подставка, върху която се кове нажежено желязо. *Чук извива юначина, | бий метала разкалени. | — Трак — чук!... | наковалнята възгласят.* Яворов. *Ковачът... продължи работата си и наковалнята отново запя под ударите на чука му.* Йовков. □ **Между чук и наковалня** — между две злини, в безизходно положение.

наковладя̀. Вж. наковладям *и* наковлаждам.

наковла̀дям, -яш, *несв.*; **наковладя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св. Нар.* Наковлаждам.

наковла̀дяне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* наковладям.

наковла̀ждам, -аш, *несв.*; **наковладя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св. Диал.* Наклеветявам. *За станалото научи учителят. Той ме държа за поука на другите цял час на колене и ме наковлади на татя.* Ст. Чилингиров.

наковла̀ждане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* наковлаждам.

накокò̀рвам се, -аш се, *несв.*; **накокò̀ря се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Изпулвам си широко очите, поглеждам с широко отворени, изпулени очи; ококорвам се.

накокò̀рване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* накокорвам се.

накокò̀рча се. Вж. накокорчвам се.

накокò̀рчвам се, -аш се, *несв.*; **накокò̀рча се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* 1. За птица — разпервам си крилата; напервам се. 2. *Прен. Разг.* Придобивам важен, надут вид; надувам се.

накокò̀рчване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* накокорчвам се.

накокò̀ря се. Вж. накокорвам се *и* накокорям се.

накокò̀рям се, -яш се, *несв.*; **накокò̀ря се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Накокорвам се.

накокò̀ряне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* накокорям се.

накò̀лвам, -аш, *несв.*; **накò̀ля,** -иш, *мин. св.* накла̀х *и* накò̀лих, *св.* Коля известно количество или много. *Наклаха кокошки за гощавката.*

накò̀лване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* наколвам.

накò̀лен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който е построен на колове над вода. *Наколни жилища.*

наколенѝча. Вж. наколеничвам.

наколенѝчвам, -аш, *несв.*; **наколенѝча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Само *мн.* и 3 *л. ед.* Коленичим мнозина.

наколенѝчване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* наколеничвам.

наколѐнник, *мн.* -ци, *м.* 1. *Диал.* Ногавица. *Краката му, обвити с козени наколенници, приличаха на краката на някой звяр.* Йовков. 2. *Спорт.* Кожена превръзка върху коляно, за предпазване от удар при някои игри (хокей, ръгби и др.). 3. *Истор.* Част от рицарските или средновековните бойни доспехи, която се поставя на коленете.

накò̀ля. Вж. наколвам.

наконѐчник, *мн.* -ци, *м.* (рус.). Малък, обикн. заострен на края предмет, който се поставя на края или върху крайната част на друг предмет.

накò̀нтвам, -аш, *несв.*; **накò̀нтя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Обличам, нагласявам някого в хубава премяна; нагиздям. **наконтвам се, наконтя се** *страд.* и *сред. Младият учител беше много наконтен днес: облякъл си беше съвсем нови дрехи... и сламена шапка.* Йовков.

накò̀нтване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* наконтвам *и от* наконтвам се.

накò̀нтя. Вж. наконтвам.

накопа̀вам, -аш, *несв.*; **накопа̀я,** -а̀еш, *мин. св.* накопа̀х, *св.* Изкопавам известно количество или много.

накопа̀ване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* накопавам.

накопа̀я. Вж. накопавам.

накося̀. Вж. накосявам.

накося̀вам, -аш, *несв.*; **накося̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Окосявам известно количество или много.

накося̀ване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* накосявам.

накрада̀. Вж. накрадвам.

накрада̀ се, -ѐш се, *мин. св.* накра̀дох се, *св. сред.* Крада много, колкото искам.

накрадвам, -аш, *несв.*; **накрада,** -еш, *мин. св.* накрадох, *прич. мин. действ.* накрал, *св.* Открадвам много, доста неща.

накрадване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* накрадвам.

накрай *нареч.* **1.** В края, в крайната част на нещо; на край. *Скоро копринените алени хоругви се показаха накрай село.* Елин Пелин. *Отначало песента му е тиха и скръбна... и накрай се превръща в проточен до звездите ликуващ вик.* Св. Минков. **2.** Най-после, най-подир. *Та ние дори себе си не познаваме. Живееш цял живот със себе си и накрай разбираш, че си бил вечно с някой друг, чужд.* Г. Райчев. *Ще отбележа най-накрай, че между песните и стихотворенията в тая антология има няколко, които съм печатал вече по-преди.* П. П. Славейков.

накратко *нареч.* В кратък, съкратен вид; накъсо, сбито. *Преди да продължим разказа си, нека разправим накратко събитията.* Вазов. *Руменов го запита за арестите в казармата и Митко... разказа накратко всичко, каквото знаеше.* Хар. Русев.

накрехвам, -аш, *несв.*; **накрехна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* накрехнат, *св. Нар.* Накривям, обикн. калпак или шапка, на една страна. *А той... накрехва нехайно рунтав калпак, очите му дяволито се смеят.* Йовков.

накрехване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* накрехвам.

накрехна. Вж. накрехвам.

накрещя се. Вж. накрещявам се.

накрещявам се, -аш се, *несв.*; **накрещя се,** -йш се, *мин. св.* -ях се, *прич. мин. действ.* накрещял се, -а се, -о се, *мн.* накрещели се, *св., сред.* Крещя много, до насита, колкото ми се крещи.

накрещяване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* накрещявам се.

накривее. Вж. накривявам².

накриво *нареч.* **1.** Неправо, наклонено в страни. *От една страна, откъм реката, почти целият темел беше подровен и хлъзнал, така щото воденицата стърчеше накриво.* Мих. Георгиев. *Церили го на село, костта зараства зле и досега той стъпва малко накриво с този крак.* Г. Райчев. *Но той... пуши с луличката си, захапана накриво.* Елин Пелин. **2.** Неправилно, погрешно. *Ако някой накриво свърши някоя работа, него държат отговорен.* А. Гуляшки. *Отначало беше трудно — ту хамутите слагам накриво, ту коланите обърквам, а най-мъчно беше с юздата.* Вежинов. □ **Гледам (поглеждам) някого накриво** (разг.) — а) Гледам (поглеждам) някого с яд. *Изгледа ги накриво и с широка крачка изчезна във върбалака.* К. Петканов. б) Отнасям се недобре с някого; проявявам лошо отношение към някого. *Снахите почнаха да гледат накриво жена му.* Елин Пелин.

накривя. Вж. накривявам¹.

накривявам¹, -аш, *несв.*; **накривя,** -йш, *мин. св.* -их, *св.* Поставям нещо накриво. *Башибозуците се спряха на реката да се измият..., накривиха си чалмите.* З. Стоянов. **накривявам се, накривя се** *възвр.* и *страд.* □ **Кому ще накривиш?** (ирон.) — никого няма да засегнеш или да му причиниш неприятност с постъпките си. **Накривявам си шапката** (разг.) — успокоявам се, освобождавам се от някаква грижа; не се тревожа за нищо.

накривявам². Само 3 *л. ед.* **накривява ми** *несв.*; **накривее ми,** *мин. св.* накривя ми, *св., безл. Разг.* Става ми мъчно, тежко, неприятно. *От няколко дни нещо ми е накривяло.*

накривяване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* накривявам¹, накривявам² *и от* накривявам се.

накривям, -яш, *несв.* Накривявам.

накривяне, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* накривям.

накройвам, -аш, *несв.* Накроявам.

накройване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* накройвам.

накроя. Вж. накроявам.

накроявам, -аш, *несв.*; **накроя,** -йш, *мин. св.* -их, *св.* Скроявам известно количество или много. **накроявам се, накроя се** *страд.*

накрояване, *мн.* няма, *ср. Отгл. от* накроявам *и от* накроявам се.

накръст *нареч.* **1.** Кръстосано, като кръст. *Те са млади и хубави момчета..., напети и стегнати в кафявите си униформи, с бели навои, изпъстрени с широки ивици от черни върви, навити накръст.* Йовков. **2.** На всички страни, на четирите посоки. *Самичка прекоси града навръст, / премина го напряко и накръст.* Ем. п. Димитров.

накръстосам. Вж. накръстосвам.

накръстосвам, -аш, *несв.*; **накръстосам,** -аш, *св.* Кръстосвам, разпречвам много предмети. *Запрелитаха* (щърковете) *над каменната цепнатина и наредиха между „Близнаците" най-дебелите и дълги прътове. Върху тях накръстосаха по-тънките и най-после нахвърляха с човките си тревата и мъха.* Орлин Василев. **накръстосвам се, накръстосам се** *страд.*

накръстосване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* накръстосвам *и от* накръстосвам се.

накрякам се. Вж. накряквам се.

накряквам се, -аш се, *несв.*; **накрякам се,** -аш се, *св., сред.* Крякам много, до насита.

накрякване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* накряквам се.

накряскам се. Вж. накрясквам се.

накрясквам се, -аш се, *несв.*; **накряскам се,** -аш се, *св., сред.* Кряскам много, до насита.

накряскване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* накрясквам се.

накукам се. Вж. накуквам се.

накуквам се, -аш се, *несв.*; **накукам се,** -аш се, *св., сред.* Кукам много, до насита.

накукване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* накуквам се.

накукуригам се. Вж. накукуригвам се.

накукуригвам се, -аш се, *несв.*; **накукуригам се,** -аш се, *св., сред.* Кукуригам много, до насита.

накукуригване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* накукуригвам се.

накумувам се, -аш се, *св., сред.* Кумувам много, колкото искам.

накуп *нареч.* Всички заедно, всички наедно; вкупом. *Смрачаваше се, когато дружината,струпана накуп, слушаше последните нареждания на командира.* К. Ламбрев.

накупвам, -аш, *несв.*; **накупя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Накупувам.

накупване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* накупвам.

накупувам, -аш, *несв.*; **накупя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Купувам известно количество или много. *Той е живял преди Освобождението..., накупил места около София, къщи в града, почти цялата чаршия.* Л. Стоянов. *Климе... беше отишъл през деня в Мелник да търгува и да накупи премени за майка, за млада булка и за двегодишното си дете.* Вазов.

накупуване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* накупувам.

накупя. Вж. накупувам *и* накупвам.

накусвам, -аш, *несв.*; **накуся,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Кусвам, хапвам малко от нещо, за да го опитам. *Захвана да бърка... тенджерите и от всяка да накусва по малко.* Влайков. *Не мога..., противно ми е на стомаха, не мога да я накуся даже* (тиквата)! Елин Пелин.

накусване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* накусвам.

накуся. Вж. накусвам.

накуцвам, -аш, *несв.* Куцам малко, слабо куцам. *Гороломов... хукна да бяга, като накуцваше — десният хълбок страшно го болеше.* Йовков.

накуцване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* накуцвам.

накъде *нареч.* **1.** При пряк и непряк въпрос — в коя посока, на кое място; къде. *Скоро стигна до местността Генкова чешма. „А сега накъде?" — тревожно се запита Донка.* К. Ламбрев. *Накъде замина Вълчан? — попита Гроздан.* Йовков. *Краличът продължаваше да бяга напред, без да знае накъде.* Вазов. **2.** Като *съюз* — въвежда подчинено допълнително изречение — непряк въпрос — към коя посока, към кое място. *Пита, разпитва и християни, и турци накъде е Цариградският път.* Ал. Константинов. *Отдалече не личеше дори накъде тече реката.* Ст. Загорчинов. □ **Накъде бие** (разг.) — какво загатва, какво подмята. *Райко го доядя. „Преструва се,... ала накъде бие с тия приказки"? — попита се той.* Ст Загорчинов. **Няма накъде** (разг.) — по необходимост, по неволя. **Откъде-накъде** (разг.) — на какво основание; поради каква причина.

накъдето *нареч.-съюз.* Въвежда подчинено обстоятелствено изречение за място — непряк въпрос — а) Към която посока, към което място. *Индже почти не го слушаше и гледаше към баира, накъдето избягаха жените.* Йовков. *Но зад гърба му, едничката посока, накъдето можеше да бяга, излезе голо бърдо.* Ем. Коралов. б) Навсякъде където. *Накъдето и да обърнеше сляпото си лице, той виждаше тая жена и чуваше смеха ѝ.* Елин Пелин. *Накъдето погледнеш — равнина, гола, тъмна равнина.* Н. Фурнаджиев.

накъдря. Вж. накъдрям.

накъдрям, -яш, *несв.*; **накъдря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Направям на къдри, на къдрици. **накъдрям се, накъдря се** *страд.* и *сред.* *Плетяха гривите и опашките им* (на конете), *за да се накъдрят.* Йовков.

накъдряне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* накъдрям *и от* накъдрям **се**.

накълва. Вж. накълвавам.

накълвавам, -аш, *несв.*; **накълва,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* С кълване наяждам на много места, леко повреждам нещо. *Врабците са накълвали гроздето.*

накълвавам се, -аш се, *несв., сред.* Кълва до насита.

накълваване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* накълвавам *и от* накълвавам се.

накълцам. Вж. накълцвам.

накълцвам, -аш, *несв.*; **накълцам,** -аш, *св.* С кълцане правя нещо на дребни късчета. *Тя... отдели две тиквички... да ги накълца на добитъка.* Караславов. **накълцвам се, накълцам се** *страд.*

накълцване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* накълцвам *и от* накълцвам се.

накървавя. Вж. накървавявам.

накървавявам, -аш, *несв.*; **накървавя,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Опръсквам, изцапвам с кръв. *В началото на зимата враждебните страни бяха накървавили вече и ножовете си.* Яворов. **накървавявам се, накървавя се** *възвр.* и *страд.*

накървавяване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* накървавявам *и от* накървавявам се.

накъркам се. Вж. накърквам се.

накърквам се, -аш се, *несв.*; **накъркам се,** -аш се, *св., сред. Разг. Ирон.* Кърκам до насита.

накъркване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* накърквам се.

накърмя. Вж. накърмям.

накърмям, -яш, *несв.*; **накърмя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Кърмя колкото е необходимо, колкото трябва. *По едно време детето се разплака в цедилката; майката едвам се откъсна от работа да го накърми.* П. Ю. Тодоров. *Догде не заплаче детето, майка му не го накърмя.* Погов.

накърнен, -а, -о. **1.** *Прич. мин. страд. от* накърня. **2.** Като *прил.* — обикн. в съчет. с някои отвлечени съществителни като гордост, честолюбие и др.: засегнат. *Накърнена гордост. Накърнено достойнство. Накърнено честолюбие.*

накърнение, *мн.* няма, *ср.* Накърняване.

накърня. Вж. накърнявам.

накърнявам, -аш, *несв.*; **накърня,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* **1.** Отнемам от цялостта на нещо; намалявам стойността му. *Колкото инак и да е реалист, тука той се е посвенил да накърни тъй мило възпяваните от него образи на българския момък и девойка.* П. П. Славейков. *Този договор накърни територията на България. С тази постъпка той си накърни авторитета.* **накърнявам се, накърня се** *страд.*

накърняване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* накърнявам *и от* накърнявам се.

накъртвам, -аш, *несв.*; **накъртя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* За камъни, минерали и др. — къртя известно количество или много. *Щом слязохме от конете, сякаш е носа си подуши златото...*

Че като започна с един ей такъв особен чук да кърти..., накърти от всички галерии. Ст. Костов. **накъртвам се, накъртя се** *страд.*

накъртване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* накъртвам *и от* накъртвам се.

накъртя. Вж. накъртвам.

накърша. Вж. накършвам.

накършвам, -аш, *несв.*; **накърша,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Кърша известно количество или много, доста. *Ще накършат момчетата върбови клони, | ще накитят вратите, иконите.* Багряна. **накършвам се, накърша се** *страд.*

накършване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* накършвам *и от* накършвам се.

накъсам. Вж. накъсвам.

накъсам се. Вж. накъсвам се.

накъсвам, -аш, *несв.*; **накъсам,** -аш, *св.* **1.** Късам нещо на много късове. *Златан взе малкия позив и грижливо го накъса.* Вежинов. **2.** Късам известно количество или много; набирам. *Накъсаха още горско цвете..., с което окичиха своите глави и краищата на пушките си.* З. Стоянов. **накъсвам се, накъсам се** *страд.*

накъсвам се, -аш се, *несв.*; **накъсам се,** -аш се, *св.*, *сред.* Скъсвам се на много места; ставам на късове. *Пред очите му припадаше грамадно валмо сива мъгла, която се накъсваше, и през отверстията се виждаше целият дом.* Д. Немиров.

накъсване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* накъсвам *и от* накъсвам се.

накъсо *нареч.* С малко думи; накратко. *Разказът не остави никакво съмнение в достоверността на туй, което по-рано им беше съобщил накъсо Христо.* Ст. Чилингиров. *Хайде, говори сега! И по-накъсо, че работа ни чака.* Ст. Загорчинов.

налавям, -яш, *несв.*; **наловя,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Улавям известно количество или много. **налавям се, наловя се** *страд.*

налавям се, -яш се, *несв.*; **наловя се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св.*, *сред.* Само *мн.* и 3 *л. ед.* Ловим се един за друг. *Наловихме се на хорото.*

налавяне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* налавям *и от* налавям се.

налагам, -аш, *несв.*; **наложа,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* **1.** Натрупвам, напластявам много неща едно върху друго. *Купува тук едно, там друго и налага купените неща в големи сандъци.* Влайков. **2.** Поставям, турям нещо за лек върху рана, болно място. *Вариха му лай-кучка, синап му налагаха, с топли трици го връзваха, и мина му, стана той, съвзе се.* Караславов. *Тя седеше до главата му и налагаше челото му с мокра кърпа.* А. Каралийчев. **3.** *Прен.* Насилствено прокарвам това, което искам, желая; натрапвам. *Не ви е канил тоя народ* (македонският), *а вие идвате да му налагате волята си и не питате каква е неговата воля.* Дим. Талев. **4.** В съчет. със съществителни като данък, наказание и др. — определям, изисквам. *Хамди бей идваше всяка пролет и налагаше на селото данък за гората.* Дим. Талев. *Налагам наказание.* **5.** *Прен.* Само 3 *л.* Правя, предизвиквам нещо да стане наложително, необходимо; изисквам, задължавам. *Всякога навъсен, малко разговорлив, строг, той беше страшен, когато службата му налагаше да бъде такъв.* Величков. *Вие ще направите каквото вашият дълг ви повелява и каквото вашето разбиране ви налага.* Влайков. *Животът е борба и висша нужда | зове, налага всеки да се бори.* Ем. п. Димитров. **6.** *Разг.* Бия, нанасям побой. *И не след много време, от заплашване той мина и към истински замахвания. И не веднаж той добре я налагаше.* Влайков. **налагам се, наложа се** *страд.*

налагам се, -аш се, *несв.*; **наложа се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред.* **1.** Успявам да постигна това, което желая, искам, въпреки неодобрението, несъгласието на друг. *Те няма да дават пари всекиму току тъй, а ще заповядват, ще се налагат.* Йовков. **2.** Добивам известност, затвърдявам се като добър, опитен в определена област. *Като писател той* (К. Петканов) *се налага след първата империалистическа война.* Веч. новини, 1952 г. **3.** Само 3 *л.* Ставам необходим, наложителен. *Независимо от това, Митруш мислеше за следващата стъпка, която се налагаше от само себе си — да се сближи със Спас.* Д. Добревски. *Ала в същото време Прангата съзнаваше, че това е и необходимо, че то му се налага.* Влайков. **4.** За мисъл, въпрос и др. — излизам на преден план, вземам връх; надделявам. *Чувствуваше тая своя друга мисъл като нещо отделно вътре в себе си, отделно, дори чуждо, враждебно. Но той ѝ се подчиняваше: тя го водеше и му се налагаше.* Дим. Талев. *Сам по себе си ми се налага въпросът: кое кара толкова тия, вече с напреднала възраст хора, да предприемат това рисковано пътешествие.* Кр. Кюлявков.

налагане, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* налагам *и от* налагам се.

налазвам, -аш, *несв.*; **налазя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Обикн. *мн.* За насекоми — полазваме върху някого или нещо в голямо количество.

налазване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* налазвам.

налазя. Вж. налазвам.

налайвам се, -аш се, *несв.*; **налая се,** -аеш се, *мин. св.* налаях се, *св.*, *сред.* За куче — лая до насита. *Не се налая тоя пес, от сутринта е залаял.*

наламкам. Вж. наламквам.

наламквам, -аш, *несв.*; **наламкам,** -аш, *св.* *Нар.* На Сирни заговезни — налапвам късче халва, което е завързано на конец и се върти пред всички сътрапезници.

наламквам се, -аш се, *несв.*; **наламкам се,** -аш се, *св.*, *сред.* Ламкам до насита. *Не се ли наламкахте вече?*

наламкване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* наламквам *и от* наламквам се.

налапам. Вж. налапвам.

налапам се. Вж. налапвам се.

налапвам, -аш, *несв.*; **налапам,** -аш, *св.* Лапвам, поемам в уста цял къс или нещо голямо. *Рибата се спусна и налапа въдицата. Кучето налапа мръвката.*

налапвам се, -аш се, *несв.*; **налапам се,** -аш се, *св.*, *сред.* *Разг.* Лапам до насита. *Нахраних богато Гужук с каквото намерих в къщи. Той се налапа тъй лакомо, че коремът му се изду като торба.* Ем. Станев. *Налапал се като попско чедо на задушница.* Погов.

налàпване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* налапвам *и от* налапвам се.

налàя се. Вж. н а л а й в а м с е.

налбàнт и **налбàнтин,** *мн.* налбàнти, *м.* (араб.-перс.). *Нар.* Занаятчия, който подковава добитък; подковач. *При това и подковите на два от тях* (конете) *бяха паднали по каменистия път, та трябваше да намерят селския налбантин, за да тури нови.* Вазов. *Дойдоха ни и двама нови другари, две момчета каменчета, налбанти, които отиваха за Алабак да подковават воловете.* Вазов.

налбàнтница *ж. Нар.* Работилница на налбантин; подковачница. *Той измина „чаршията" с нейните ханове, кръчми, сарачници, налбантници и железарски магазинчета.* Дим. Димов.

налбàнтски, -а, -о. *Нар. Прил. от* налбантин. *Налбантски клещи.*

налèгна. Вж. н а л я г а м[1].

належà. Вж. н а л е ж а в а м.

належà се. Вж. н а л е ж а в а м с е.

належàвам, -аш, *несв.*; **належà,** -йш, *мин. св.* -àх, *св. Нар.* Лежа върху нещо, където друг не е лежал. *Де да е нива голяма, | българки ще я нажънат, | де да е вода студена, | българки ще я напият, | де да е сянка дебела, | българки ще я належат.* Нар. пес.

належàвам се, -аш се, *несв.*; **належà се,** -йш се, *мин. св.* -àх се, *св., сред.* Лежа до воля.

нàлеп *м.* Белезникаво вещество, което се явява по езика, гърлото, сливиците и др. органи при някои болести.

налèпвам, -аш, *несв.*; **налепя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Лепя много неща върху нещо. *Вечерта двайсет свещи налепи* (Рале) *по лавици и прозорци.* П. Ю. Тодоров. *Налепил е много картинки по тетрадките си. Налепих колета с много марки.* **налепвам се, налепя се** *страд.*

налèпвам се, -аш се, *несв.*; **налепя̀ се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св., сред.* Залепвам се, полепвам се по нещо на няколко или на много места. *Оправи малко брадата и веждите си, очисти сухите листа и тръни, които се бяха налепили по дрехите му.* Ст. Загорчинов. *А по кобилките се събрали всичките мухи от околността..., налепили се зад ушите им.* Елин Пелин. *Сняг беше се налепил по рамката на прозорчето. Налепили се като мухи на мед.*

налèпване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* налепвам *и от* налепвам се.

налепя̀. Вж. н а л е п в а м, н а л е п я в а м *и* н а л е п я м.

налепя̀ се. Вж. н а л е п в а м с е.

налепя̀вам, -аш, *несв.*; **налепя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Налепвам. **налепявам се, налепя се** *страд.* и *сред.*

налепя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* налепявам *и от* налепявам се.

налèпям, -яш, *несв.*; **налепя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Налепвам. **налепям се, налепя се** *страд.* и *сред.*

налèпяне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* налепям *и от* налепям се.

нàлето *нареч. Диал.* През следното лято.

налетỳвам се, -аш се, *св., сред.* Летувам колкото ми се иска, до насита.

налетя̀. Вж. н а л е т я в а м *и* н а л и т а м.

налетя̀вам, -аш, *несв.*; **налетя̀,** -йш, *мин. св.* -я̀х, *прич. мин. действ.* налетя̀л, -а, -о, *мн.* налетèли; *прич. мин. страд.* налетя̀н, -а, -о, *мн.* налетèни, *св.* Налитам. *Той вървеше бързо,... мъчеше се да избегне всяка среща... Но... зле беше му провървяло: тъкмо се освобождаваше от една, налетяваше на друга.* Йовков.

налетя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* налетявам.

налèя. Вж. н а л и в а м.

налèя се. Вж. н а л и в а м с е.

налѝ *частица.* **1.** За запитване. а) Когато се иска или очаква потвърждение на нещо или съгласие с нещо. *Там, в Рибното езеро, пълно е с пъстърва... Нали ще ходиме и татък?* Вазов. *Че като му ударихме един гуляй, чак до съмнало. Нали ма, Василке, нали помниш?* Йовков. *Познаваш ли Калина Пшеничката?... — Познавам. — Хубаво момиче, нали? — Много хубаво.* Елин Пелин. *Не се сърдиш, нали?* б) Когато се иска или очаква обяснение за нещо, което е станало против нашето очакване. *Нали нямаше да дойдеш? Нали щеше да ми се обадиш?* в) При учудване, изненада от нещо, което не се е очаквало. *Нали я убихте тая пущина? — попита зачудено игуменът.* Вазов. *Нали уж си болен, къде си тръгнал?* г) Когато се изразява възражение, несъгласие, недоволство, укор (понякога иронично). *Белката беше моя, Доне. — Какво твоя, нали заедно я хванахме?* Елин Пелин. *Какво ще ти записвам?... Та и свещ няма тук, нали видиш?* Вазов. *Кажи де, нали много знаеш?* **2.** За потвърждаване. а) При подчертаване на нещо, което е известно или се предполага, че е известно (често с въпросит. интонация). *От тегло и от мъка пиех, наистина, ама нали пиех.* Елин Пелин. *Дядо Славчо нищо не жалеше за нея.... Нали тя им е едничка за всичко!* Влайков. *Пъдпъдъчката искаше да измами кучката. Нали е майка, жертвува се да спаси пиленцата.* Ем. Станев. || Като отговор — при подчертаване на съгласие или потвърждение на нещо (с въпросит. интонация, понякога самостойно). *Ти знаеш моето разбиране по тия работи... Съгласен съм напълно с вас. — Нали... — повтори усмихнато Василев. — Тъй би трябвало да бъде.* Кр. Велков. б) Когато се настоява за нещо, за което вече е говорено или което е известно. *Ти си крив за това, ти, Свилене! — Сиромашията е крива! Нали ти говорих... В чужда къща живея.* Елин Пелин. *Нали ти казах, брате мой, да искаме?* Вазов. *Явила се една бяла лястовичка! ... — Ама истина ли е? — Нали ти казах, тук се явила, в Манджилари.* Йовков. **3.** За усилване. а) При изразяване на възражение, недоволство, яд. *Теб що ти е? Нали на мен се смеят!* П. П. Славейков. *Та нали и аз това думам... — сопна се Тошо, обиден от подозрението на жена си.* Ст. Ц. Даскалов. *Думах му да си вземе селянка, но нали ме не слуша. На ти сега кокона.* Елин Пелин. б) При предаване на чуждо мнение, с което говорителят не е съгласен и от което е недоволен или пък се отнася с недоверие към него (понякога иронично). *А пък тя, щом ще си гледа детето, нека го гледа. Нали аз не разбирам, нали аз не знам как се гледа дете?* Влайков. *Какво ще прави тя там? — Ще учи... — Ами пари? Нали била бедна?* Г. Караславов.

налѝбя се, -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред. Нар. Поет.* Любя до насита. *Гуслар ми гусли по си мегдани: | „Кой има либе, акрани, | да либи — | да либи, да се налиби!"* К. Христов.

налѝвам, -аш, *несв.*; **налѐя,** -ѐеш, *мин. св.* налѝх, *прич. мин. действ.* налѐл, -а, -о, *мн.* налѐли, *прич. мин. страд.* налѐн, -а, -о, *мн.* налѐни, *и* налѐт, -а, -о, *мн.* налѐти, *св.* **1.** Сипвам, слагам течност в съд. *Мама влезе в къщи и захвана нещо да налива и излива около огъня и да дрънка съдове.* Влайков. || Напълвам съд с течност. *Едно след друго дойдоха няколко момичета, наляха си вода и веднага си отидоха.* К. Петканов. *Захарий дойде до масата, която беше в дъното на стаята, и си наля една чашка ракия.* Йовков. **2.** *Нар. Рядко.* За плод — пълня се със сок като узрявам. *Сега е лято, кърът гори от слънце . . . Снопите лежат, готови за вършитба, гроздовете наливат зърна, овчарите водят стадата на сянка за пладнуване.* К. Константинов. **наливам се, налея се** *страд.* □ **Наливам масло в огъня** — потиквам, подклаждам. **Наливам вода във воденицата на някого** (разг.) — несъзнателно подпомагам чужди интереси. **Наливам от пусто в празно** (разг.) — върша безполезна работа.

налѝвам се, -аш се, *несв.*; **налѐя се,** -ѐеш се, *мин. св.* налѝх се, *прич. мин. действ.* налѐл се, -а се, -о се, *мн.* налѐли се, *св., сред.* **1.** Пия много, прекомерно. *Гледай довечера, като отидем у сватовете, да не станеш пак за резил като снощи. Не се наливай толкова с вино, не ти прилича.* Дим. Талев. *Стига си се наливал с вода.* || *Поет.* Изпълвам се с някакво чувство. *От ден на ден сърцето на Севда се наливаше с омраза към Юртalана.* Г. Караславов. **2.** За плод — пълня се със сок преди да узрея. *Всеки ден от пладне насетне почваше да духа морският вятър. . . От него. . . зърното се налива, наедрява и натежава.* Йовков. □ **Наливам се с някаква течност** (разг.) — пия много. **Очите (сърцето) ми се наливат с кръв** — обхваща ме ярост, ставам буен. *Тогаз лицата се изкривяваха от ярост, очите се наливаха с кръв.* Йовков. *Очите му се наляха с кръв и той побара револвера.* Вазов. **Очите ми се наливат (със сълзи)** (поет.) — обхваща ме голяма мъка, жал; доплаква ми се. *Изгледа под ред дъщерите си и очите ѝ се наляха.* Йовков. *Но само въздъхваше тежко и очите му се наливаха със сълзи.* Елин Пелин. *Очите му бяха се налели, а гласът му трепереше.* Елин Пелин.

налѝване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* наливам *и от* наливам се.

налѝвен, -вна, -вно, *мн.* -вни. За течност, обикн. питие — който не се продава в затворени съдове, а се налива. *Вино в наливно състояние.*

налигàвя. Вж. **налигавям.**

налигàвя се. Вж. **налигавям се.**

налигàвям, -яш, *несв.*; **налигàвя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Изцапвам с лиги. *Детето си налигавило престилката.*

налигàвям се, -яш се, *несв.*; **налигàвя се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Лигавя се много.

налигàвяне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* налигавям *и от* налигавям се.

налѝзвам, -аш, *несв.*; **налѝжа,** -еш, *мин. св.* налѝзах, *св.* Лижа нещо за пръв път. *Котката пак е нализала сиренето.*

налѝзвам се, -аш се, *несв.*; **налѝжа се,** -еш се, *мин. св.* налѝзах се, *св., сред.* **1.** Лижа колкото трябва, до насита. **2.** *Прен. Разг.* Напивам се. *И пили до тогава, дорде дядо Либен се не нализал добре и дорде не заприличал и сам на мокра кокошка.* Каравелов.

налѝзване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* нализвам *и от* нализвам се.

налѝскам. Вж. **налисквам.**

налѝсквам, -аш, *несв.*; **налѝскам,** -аш, *св.* Намокрям нещо като го лискам с вода. *Райка, всякога хубава и мила, тоя път, позарумeнена от срам и, както бе налискала лицето си със студена вода, изглеждаше още по-хубава и помила.* Влайков. **налисквам се, налискам се** *възвр. и страд.*

налѝскване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* налисквам *и от* налисквам се.

налѝтам, -аш, *несв.*; **налетя̀,** -ѝш, *мин. св.* -я̀х, *прич. мин. действ.* налетя̀л, -а, -о, *мн.* налетѐли; *прич. мин. страд.* налетя̀н, -а, -о, *мн.* налетѐни, *св.* **1.** Нападам като летя. *Гераклт налетя на квачката.* **2.** Нахвърлям се внезапно; спускам се, нападам. *Излиза стрина Доковица, отпъжда с вик кучето навътре, което все тъй стръвно лае и налита.* Влайков. *Всеки ден нови пълчища башибозуци налитаха тая къща.* Вазов. *Като пустинен ураган налиташе и ревеше тълпата.* Смирненски. **3.** Попадам внезапно на нещо не добро, лошо. *После налетяхме на някакъв камъняк по един изронен яр и езденето стана невъзможно.* Вазов. *Бягахме от вълци, налетяхме на мечки.* Погов. **4.** Появявам се внезапно и със сила. *Върху поста налетя бесен вихър на бурята, . . . цялото здание се разлюля и разклати.* Йовков. *От невиделица трясък се трясна. | С трясъка рой налетяха стихии, | змееве, змеици с златни кочии — | цялата рода на змея Огняна.* П. П. Славейков. **5.** Жадно и стръвно се стремя към нещо. *И орлите | в горите на мърша налитат.* Вапцаров. *Налита на бой.* **6.** За чувство, мисъл и др. — обхващам, обземам, завладявам някого изцяло. *Рояци спомени на нови вълни налитаха в душата му.* Вазов. *И често почват да го налитат мисли за смъртта.* П. П. Славейков. **7.** В съчет. с кратките форми на личните местоимения във вин. падеж — обхваща ме внезапно силно желание да направя нещо. *Хрельо излъга: не знаел. Мене ме налиташе да кажа истината, но си спомних законата.* Ст. Чилингиров. *Тогава неговото сърце се смекчаваше, дожаляваше му за майка му и много пъти го е налитало да остане в къщи.* П. Ю. Тодоров.

налѝтане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* налитам.

налѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Който се намира на лице, на разположение; разполагаем. *Налични сили. Налични средства.*

налѝчие, *мн.* -я, *ср.* (рус.). *Книж.* Наличност. *Въпреки наличието на средства, работата не бе завършена.*

налѝчност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Книж.* Това, което се намира под ръка, на разположение; наличие. *Има ли нужда от измисляне идеали — при наличността на разни нужди и борби.* П. П. Славейков. *Наличността на знания и уме-*

нието да ги прилагаме са необходими предпоставки за творческата работа на мисълта. Касова наличност. Наличност от стоки и материали.

нало̀вя. Вж. налавям.

нало̀вя се. Вж. налавям се.

нало̀г, *мн.* -зи, *м.* Такса, данък. *Гербов налог.*

нало̀жа. Вж. налагам.

нало̀жа се. Вж. налагам се.

нало̀жен, -а, -о. **1.** *Прич. мин. страд. от* наложа. **2.** Като *прил.* — в съчет. **наложен платеж**: начин да се плаща стойността на стока или пратка, когато се получава.

наложѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който се налага, следва по необходимост; крайно нужен, потребен. *Наложителен извод. Наложителни постъпки. Наложително заминаване.*

наложѝтелно. *Нареч. от* наложителен. *Не е наложително да се работи така.*

наложѝтелност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* наложителен.

нало̀жница *ж. Истор.* Извънбрачна жена на владетел. *Чоки даваше в палата угощение по случай на обрязването на сина му, роден от наложница.* Вазов.

нало̀жничество, *мн.* няма, *ср. Истор.* Брачно съжителство без правни последици.

нало̀кам. Вж. налоквам.

нало̀кам се. Вж. налоквам се.

нало̀квам, -аш, *несв.*; **нало̀кам,** -аш, *и* **нало̀ча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Лоча от нещо, от което не е локано. *Ще дигна млякото да не го налочат кучетата.* К. Петканов. **налоквам се, налокам се, налоча се** *страд.*

нало̀квам се, -аш се, *несв.*; **нало̀кам се,** -аш се, *и* **нало̀ча се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред.* Лоча определено количество или до насита. *Тогава* (котето) *отиде до бързея на реката и бързо залока студената вода с малкото си котешко езиче. Но щом се налока, усети силни болки в корема.* Ем. Станев.

нало̀кване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* налоквам *и от* налоквам се.

наломя̀. Вж. наломявам.

наломя̀вам, -аш, *несв.*; **наломя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Ломя голямо количество, много; натрошвам, начупвам. *Наломете повече камъни за зида.* **наломявам се, наломя се** *страд.*

наломя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* наломявам *и от* наломявам се.

нало̀ча. Вж. налоквам.

нало̀ча се. Вж. налоквам се.

налудѐя се. Вж. налудявам се.

налу̀дничав, -а, -о, *прил.* **1.** Който е обхванат от лека лудост, която се проявява от време на време; смахнат, пернат. *Смятаха го за налудничав и това му даваше свободата да казва направо в очите на всички каквото си ще.* Йовков. **2.** Който изразява лека лудост. *Налудничави намерения. Налудничави постъпки.*

налу̀днично. *Нареч. от* налудничав; неразумно, смахнато.

налу̀дничавост, -тта, *мн.* няма, *ж.* Качество или състояние на налудничав. *Понякога изпада в налудничавост. Обхващаше го налудничавост.*

налуду̀вам се, -аш се, *св.*, *сред.* Лудувам до насита. *Той хубавичко се бе налудувал и бе спечелил завидна слава на немирен халосник и на неподражаем хороигрец.* Елин Пелин.

налудя̀вам се, -аш се, *несв.*; **налудѐя се,** -ееш се, *мин. св.* налудях се, *прич. мин. действ.* налудял се, -а се, -о се, *мн.* налудели се, *св.*, *сред.* Лудея до насита. *Цял ден не се налудяха тия деца!*

налудя̀ване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* налудявам се.

налу̀ча. Вж. налучвам[1] *и* налучвам[2].

налу̀чвам[1], -аш, *несв.*; **налу̀ча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Налучквам. *На петдесетина метра високо налучихме, за голямо наше учудване, една наскоро проправена, равна пътека.* Вазов. **налучвам се, налуча се** *страд.*

налу̀чвам[2], -аш, *несв.*; **налу̀ча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Правя нещо да добие дъх или вкус на лук. *Не си пипай очите с налучени ръце, ще ти залюти. Защо пак си налучила ножа?* **налучвам се, налуча се** *страд.*

налу̀чване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* налучвам[1], налучвам[2] *и от* налучвам се.

налу̀чкам. Вж. налучквам.

налу̀чквам, -аш, *несв.*; **налу̀чкам,** -аш, *св.* **1.** Намирам с лутане или трудно. *Мъглата като че беше се сгъстила и той едвам налучкваше пътя.* Елин Пелин. **2.** Узнавам, долавям по догадки. *Някой е дигнал капака на стария олющен роял и се опитва да налучка някаква забравена мелодия.* Св. Минков. **налучквам се, налучкам се** *страд.*

налу̀чкване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* налучквам *и от* налучквам се. *Положението си обяснявахме само с предположения и налучквания.* Йовков.

на̀лче, *мн.* -та, *ср.* (араб.). Дъговидно плоско железце, с което се подковават токове на обуща.

налъ̀м *м.* (араб.). Обикн. *мн.* налъми — дървени чехли, които се задържат на краката с ремички.

налю̀бвам се, -аш се, *несв.*; **налю̀бя се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св.* Любя до насита, насищам се да любя. *Не находи ли се, Кольо, | низ Македония, | ... | не налюби ли се, Кольо, | моми македонки?* Нар. пес.

налюбу̀вам се, -аш се, *св.*, *сред.* Любувам се до насита. *Скоро гьонът лъсна като огледало и тате, като му се налюбува малко, погали с ръка гетата, ... обърна се и я закачи на стената.* Ст. Чилингиров.

налю̀бя се. Вж. налюбвам се.

налюлѐя се. Вж. налюлявам се.

налюля̀вам се, -аш се, *несв.*; **налюлѐя се,** -ееш се, *мин. св.* налюлях се, *прич. мин. действ.* налюлял се, -а се, -о се, *мн.* налюлели се, *св.*, *сред.* Люлея се до насита. *Рашид бей дохождаше на чифлика си по май всяка година да се наяде с прясна риба..., а Анко да се налюлее на люлките.* Цани Гинчев. *Нека дойде Гергьовден, та да се налюлеем на люлките.*

налюля̀ване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* налюлявам се.

налютѐн, -а, -о, *прил. Диал.* Ядосан, разгневен. *Сега някои си спомняха, че през последните дни тоя мълчалив и търпелив човек неочаквано беше станал нещо налютен и ядосан.* Йовков.

налютя̀. Вж. налютявам.

налютя̀вам, -аш, *несв.*; **налютя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Само 3 *л.* За ядене — имам малко лютив вкус. *Гостбата тоя път налютява.* □ **Налютява ми** — усещам, че ми люти малко някаква храна.

налю̀щвам, -аш, *несв.*; **налю̀щя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Олющвам в голямо количество. *Налющихме цяла торба орехи.*

налю̀щване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* налющвам.

налю̀щя. Вж. налющвам.

наля̀во *нареч.* **1.** Към лявата страна; на ляво, от ляво, вляво. *Противоп.* надясно. *На където да погледнеш, наляво или надясно, очите не могат да се наситят на широката панорама от гори, долове.* Ем. Станев. *Ненчо си сабля извади, | па се извъртя наляво, | дор се надясно обърне, | всички сеймени положи.* Нар. пес. || На място, което се намира в ляво от нас. *Внезапно наляво, в сянката между дънерите, очите му забележиха, че мърдат някакви фигури.* Вазов. **2.** На страната на леви политически течения. *Българската църква е минала през разни периоди, еволюирала е надясно и наляво, преживяла е много тежки изпитания в миналото.* Г. Димитров. □ **Наляво и надясно** — на всички страни; навсякъде.

наля̀гам[1], -аш, *несв.*; **налѐгна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* налѐгнат, *св.* **1.** Натискам, наблягам върху нещо. *Наляга го* (ралото), *дето трябва, повдига го, когато е нужно, и палешникът дълбоко се врязва в ровката целина.* Влайков. *Вятърът блъскаше в прозорците, налягаше върху вратите.* Йовков. **2.** *Прен.* Обхващам, сполитам. *Мене ме налегна дрямка и аз затворих очи.* Вазов. *Дано болест те налегне, | болест, дъще, живеница, | и Дойчин да не убегне | от верига, от тъмница!* Ботев. *Всеки почувствува, че го наляга черна и непонятна мъка, и бързаше да я удави с повече вино.* Йовков. **налягам се, налегна се** *страд.* □ **Налягам си парцалите** (разг.) — кротувам, не се проявявам енергично.

наля̀гам[2]. Вж. налягвам.

наля̀гвам, -аш, *несв.*; **наля̀гам,** -аш, *св.* Само *мн.* и 3 *л. ед.* Лягаме всички или мнозина. *Струпали се бяха там любопитни около десетината камили, които бяха налягали по корем с подвити колена.* Дим. Талев. *Под тясна палатка на сухата слама | налягаха бързо другари и сън ги обори.* Ем. п. Димитров.

наля̀гане, *мн.* -ия, *ср.* **1.** *Отгл. същ. от* налягам *и от* налягам се. **2.** Сила, с която едно тяло наляга. *Атмосферно налягане. Кръвно налягане. Налягане на газовете.*

нам. Вж. ние.

намагнитизѝрам, -аш, *несв.* и *св.* Придавам магнитни свойства на железен предмет. **намагнитизирам се** *страд.*

намагнитизѝране, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* намагнитизирам *и от* намагнитизирам се.

нама̀жа. Вж. намазвам.

нама̀звам, -аш, *несв.*; **нама̀жа,** -еш, *мин. св.* нама̀зах, *св.* Мажа определена част или изцяло. *Гроздан преглеждаше колата, намазваше засъхналите оси.* Йовков. *Облечи се добре и си намажи дебело ботушите с меча мас!* Ем. Станев. **намазвам се, намажа се** *възвр.* и *страд.* □ **Намазал въжето** (пренебр.) — обесили го.

нама̀зване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* намазвам *и от* намазвам се.

намалѐн, -а, -о. **1.** *Прич. мин. страд. от* намаля. **2.** Като *прил.* — който е станал или е направен по-малък. *Намалена тарифа. Намалени цени. Намалена работоспособност.*

намалѐние, *мн.* -я, *ср.* Намаляване. *Противоп.* увеличение. *Намаление на цените. Намаление на работния ден. Намаление на облачността.*

намалѐя. Вж. намалявам[1].

намаля̀. Вж. намалявам[2].

намаля̀вам[1], -аш, *несв.*; **намалѐя,** -ѐеш, *мин. св.* намаля̀х, *прич. мин. действ.* намаля̀л, -а, -о, *мн.* намалѐли, *св.* Ставам по-малък. *Но скоро тоя вир от сушата и дневните пекове намалява и се превръща на мътна и кална локва.* Вазов. *Лека-полека разговорите намаляха, всеки се отдаде на мечтите си.* К. Петканов.

намаля̀вам[2], -аш, *несв.*; **намаля̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Правя нещо да стане по-малко. *Понякога той забързваше, но отново намаляваше крачките си.* Йовков. *Състраданието към другите намалява болките за собственото нещастие.* Величков. **намалявам се, намаля се** *страд.*

намаля̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* намалявам[1], намалявам[2] *и от* намалявам се.

нама̀цам. Вж. намацвам.

нама̀цвам, -аш, *несв.*; **нама̀цам,** -аш, *св.* Омацвам, намазвам много; изцапвам. *Мари-и-и, подземаше някоя мома, чухте ли, че оная вечер на Тинка Кунина намацали вратника с катран?* Влайков. **намацвам се, намацам се** *възвр.* и *страд.*

нама̀цване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* намацвам *и от* намацвам се.

нама̀чкам. Вж. намачквам.

нама̀чквам, -аш, *несв.*; **нама̀чкам,** -аш, *св.* **1.** Мачкам много или на много места. *Гледай да не си намачкаш гладената рокля.* **2.** Приготвям в голямо количество като мачкам. *Намачкахме два чебъра грозде.* **3.** *Разг.* Разтривам като мачкам. *Я ми намачкай кръста, че ме боли.* **намачквам се, намачкам се** *страд.*

нама̀чкване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* намачквам *и от* намачквам се.

на̀мек, *мн.* -ци, *м.* (рус.). Загатване, подмятане. *Разменяха си отдалеч някакви двусмислени думи, в които имаше зли и весели намеци.* Йовков. *Дежурният чиновник отхвърли рязко намека за подкуп, който търговецът му направи.* П. Спасов.

намѐквам, -аш, *несв.*; **намѐкна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Правя намек, загатвам. *Нейко искаше да намекне за усилената работа, която чакаше всички по вършитба.* Йовков.

намѐкване, *мн.* ия, *ср. Отгл. същ. от* намеквам.

намѐкна. Вж. намеквам.

намѐля. Вж. намилам.

намерѐние, *мн.* -я, *ср.* Мисли, желания, които човек смята да постигне. *Той излезе из Шумен още по тъмно..., с намерение да бяга в Румъния.* Вазов. *Хаджи Генчо имал съвсем други намерения: той мислил да продължи малко повечко решението на тоя маловажен въпрос.* Каравелов. *За престъпни намерения у тях не можеше и да се мисли.* Йовков.

нàмерки *нареч. Диал.* На посоки, на слука. *Отвори книгата намерки и зачете.*

намѐря. Вж. намирам.

намѐря се. Вж. намирам се.

намѐса *ж.* Намесване в някаква работа. *Постоянната му намеса в народни работи беше причинила разстройството на търговските му дела.* Вазов. *Никола често прекалява и Димитър, колкото и да е кротък, губи търпение, избухва караница и намесата на Стоила става необходима.* Йовков. *Въоръжена намеса. Лекарска намеса.*

намѐсвам[1], -аш, *несв.*; **намѐся**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* **1.** Вплитам, вмъквам някого или нещо в чужди работи, обикн. неуместно. *Не ме намесвайте във вашите разпри.* **2.** Смесвам. *Намеси овцете и козите.*

намѐсвам[2], -аш, *несв.*; **намѐся**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* За хляб и под. — омесвам много. *Намесили хляб за цяла неделя.*

намѐсвам се, -аш се, *несв.*; **намѐся се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Вплитам се, набърквам се в чужди работи. *Никой не искаше да се намеси в разпрата и да си навлече гнева на хаджи Гъча.* Вазов. *Василена беше гледала всичко туй без да се намеси, без да каже нещо.* Йовков.

намѐсване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* намесвам[1], намесвам[2] *и от* намесвам се.

намѐствам, -аш, *несв.*; **намѐстя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Турям нещо на мястото му. *Намества добре фуражката си и... се хваща начело на хорото.* Йовков. *Намествам изкълчена кост.* || Нареждам, подреждам. *Тя поразтребва набързо и намества нещо тук-там.* Влайков.

намѐствам се, -аш се, *несв.*; **намѐстя се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Сядам, разполагам се. *Чак сега Юрталана си въздъхна свободно, отпусна се и се намести по-удобно на стола.* Г. Караславов. *Той се качи на каруцата, намести се добре и тогава погледна непознатия.* Йовков.

намѐстване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* намествам *и от* намествам се.

намѐстник, *мн.* -ци, *м.* Обикн. в съчет.: **Архиерейски наместник** — свещеник, който изпълнява някои административни задължения на архиерей, владика. *Преспанци също прогониха от своя град наместника на битолския гръцки владика.* Дим. Талев. **Кметски наместник** — административен представител на властта в селище, в което няма община. *Мъглов го остави да си иде, а повика Деля, кметския наместник.* Йовков.

намѐстнически, -а, -о. *Прил. от* наместник. *Наместническа длъжност. Наместническа заповед.*

намѐстничество, *мн.* няма, *ср.* **1.** Длъжност на наместник. **2.** Сграда, помещение, гдето работи наместник. *Друг ми поръчва да ида в архиерейското наместничество, за да видя какво е станало с вулата на сина му.* Чудомир.

намѐсто *предл.* Вместо. *Наместо предишното голобрадо момче,... сега се яви заякнал и възмъжал левент.* Йовков.

намѐстя. Вж. намествам *и* наместям.

намѐстя се. Вж. намествам се *и* наместям се.

намѐстям, -яш, *несв.*; **намѐстя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Намествам.

намѐстям се, -яш се, *несв.*; **намѐстя се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Намествам се. *Докато се наместяше в каруцата, хармониката му издаде от само себе си няколко звука.* Йовков.

намѐстяне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* наместям *и от* наместям се.

намѐся. Вж. намесвам[1] *и* намесвам[2].

намѐся се. Вж. намесвам се.

наметà. Вж. намитам.

наметàло, *мн.* -а, *ср.* Широка връхна дреха без ръкави, която се намята върху раменета; пелерина. *Всички бяха наметнати с тънки наметала, които почти се влачеха.* Елин Пелин.

намѐтка *ж.* **1.** Наметало. *Това беше един старец, с бяла брада,... с червена широка наметка на плещите си.* Елин Пелин. *Тогава княгинята усещаше свян за своите дрехи и скъпи накити сред вехтите наметки и бледи лица.* Ст. Загорчинов. **2.** При плетене — премятане на нишката през иглата.

намѐтна. Вж. намятам.

намѐтна се. Вж. намятам се.

намечтàвам се, -аш се, *несв.*; **намечтàя се,** -аеш се, *мин. св.* намечтàх се, *св., сред.* Мечтая до насита. *Като се насладих от изгледа на шумящата река и се намечтах под песента ѝ, аз се повърнах назад.* Вазов.

намѝгам, -аш, *несв.*; **намѝгна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Правя знак някому като мигам с едното си око; смигам. *Белчо беше толкова приказлив, че от бързината изговаряше думите наполовина, хилеше се на по-младите и многозначително им намигаше.* К. Петканов. *Голям ихтибар правя аз, чорбаджи, на такива като тебе. Той погледна Лазара и после едвам доловимо му намигна.* Дим. Талев. *Погледна ме той и намигна с едното си око, което значеше: „намерихме си найпосле човек, какъвто е нам потребен!"* З. Стоянов.

намѝгане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* намигам.

намѝгвам, -аш, *несв.*; **намѝгна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Намигам.

намѝгване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* намигвам. *Колкото за Гедеона, той говореше само с едносрични думи, а останалото допълняше с намигвания и ръкодвижения.* Ст. Загорчинов.

намѝгна. Вж. намигам *и* намигвам.

намѝлам, -аш, *несв.*; **намѐля,** -еш, *мин. св.* намлях, *прич. мин. действ.* намлял, -а, -о, *мн.* намлѐли, *прич. мин. страд.* намлян, -а, -о, *мн.* намлѐни, *св.* Смилам зърнени храни в голямо количество. **намилам се, намеля се** *страд.*

намѝлане, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* намилам *и от* намилам се.

намѝна. Вж. н а м и н а в а м *и* н а м и н у в а м.

наминàвам, -аш, *несв.*; **намѝна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Отбивам се, отивам някъде като минавам; спохождам. *Намини и ти към мене да се почерпим.* Влайков. *Децата му с възторг се спущаха на него,... когато той наминеше у тях си.* Вазов.

наминàване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* наминавам.

наминỳвам, -аш, *несв.*; **намѝна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св. Диал.* Наминавам. *Поминувам, наминувам | край Перуша поседувам.* Нар. пес.

намѝрам, -аш, *несв.*; **намèря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* **1.** Попадам на нещо загубено, което търся, към което се стремя. *Тука сега или съм намерил онова, което търся, или никога няма да го намеря! — помисли си той.* Вазов. *Викентий пипнешком намери окачената антерия.* Вазов. *Намери ли си ключа? Намериха загубеното дете.* || Попадам случайно на нещо загубено, на някого. *Тогава в бягането тъй беше, кой с кого намереше, с него бягаше.* Вазов. *А-а, бае Павле!... От где на къде да те намерим сега тук?* Влайков. *Ето едно писмо, което вчера намерих на улицата.* Вазов. || Натъквам се на някого, на нещо, което търся, срещам нещо някъде. *Мнозина се занимаваха с лов,... ходеха и за лисици, намираха дупките им.* Йовков. *Божан намираше случаи да остане насаме с баща си и тогава му говореше с престорено участие.* Елин Пелин. *Поп Дочо разгледа небето и не можа да намери ни едно облаче.* Йовков. *Намерих гъби в гората.* **2.** На мнение съм, мисля, смятам, преценявам. *Аз сега си обяснявам и намирам естествена вече радостта на момъка и момата.* Вазов. *Намирате ли ме достоен за тая висока чест?* Вазов. *Чичо ми намери всичко това любопитно и достойно да го проучи отблизу.* Йовков. || Установявам, констатирам. *За да се предварди тая работа, стрина Венковица намери, че ще е добре да обади това и на чичо Венко.* Влайков. *Майката беше загатнала на Милка, но тя намери, че не е още време за сгодяване.* Вазов. *Той намира даже известна поетичност у тоя човек.* Вазов. **3.** Заварвам някого или нещо на някакво място или в някакво положение. *Струваше му се, че ще намери всичко тъй, както беше го оставил.* Йовков. *Намерих го добър и весел, пак такъв шегобиец и добряк.* Вазов. *Наскоро след това Вълчан намери една сутрин лозето си изсечено до последния чукан.* Йовков. || Сполитам, заварвам, постигам някого някъде. *Скоро тишината се наруши от кикотенета, защото шегобийското настроение намери г. С. и в тоя необикновен час.* Вазов. **4.** *Книж.* В съчет. с отвлечени съществителни означава действие, което се изразява със съществителното, напр. н а м и р а и з р а з, н а м и р а о т р а ж е н и е, н а м и р а п р и е м, н а м и р а п р и л о ж е н и е, н а м и р а с м ъ р т т а с и, н а м и р а с п а с е н и е, н а м и р а с ъ ч у в с т в и е и др. **5.** Залавям се да върша нещо неуместно, не на време. *Ух, ух! — тюхкаше се пълната жена, — сега намери да се намокриш.* Смирненски. *Бе дъще, мисля си, сега ли намери време да печелиш пари, сега ли намери да се показваш, че си хубава!* Йовков. *В тая мъгла ли намери да се разхождаш?* **намирам се, намеря се** *страд.* и *взаим.* *Аз ще се видя с леля, па надвечер да се намерим да се поразходим.* Вазов □ **Добре намерил!** — отговор при поздрава „Добре дошел!" **Какво те е намерило** — при укор: неуместно, неразумно, недопустимо е това, което мислиш. *Кой е там? — попита високо ратаят и се услуша. После каза: — Жена гаче вика. — Каква жена те е намерила по тоя час? Ония са, или турци.* Вазов. **Намерил черква да се кръсти** — попаднал в място, гдето не може да върши каквото си иска. **Намèри си майстора** — попадна в опитни ръце, намери повещ майстор. **Не мога да си намеря място** — не мога да се успокоя. *Дядо Костадин не можеше да си намери място из двора от яд.* К. Петканов. **Не намирам мира** — не мога да се успокоя. **Не съм намерил нещо на пътя** — спечелил съм нещо с труд, не съм го добил даром; държа на нещо, ценя го.

намѝрам се, -аш се, *несв.*; **намèря се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред.* **1.** Само *несв.* Разположен съм на определено място. *Тук се намираха две от най-големите Еньови ливади.* Елин Пелин. *В тоя миг файтонът се намираше на върха на една рътлина.* Вазов. *Градът се намира край морския бряг.* || Само *несв.* Съм в някакво състояние, положение. *Той не беше пил много, но се намираше в странно някакво опиянение.* Йовков. *Положението ми може да разбере само оня, който се е намирал в него.* Вазов. *Но ние, ние, които се намираме между живота и смъртта нито живи, нито мъртви, ние какво да правим?* Л. Стоянов. **2.** Само *св.* Попадам, озовавам се на някое място. *Първи петли пропяха и малката дружинка остави пустото село и се намери на полето.* Вазов. *Щом стъпихме на шосето и се намерихме на открито поле, един общ вик зад нас екна във въздуха.* Величков. **3.** Има, съществува, среща се. *В хаджи Генчовата къща се намира цял пазар.* Каравелов. *В най-високите скалисти местности лете се намират диви кози, кошути и сърни.* Вазов. *Няма ли да се намерят поне двайсет души в целия град, да се притекат на помощ на другарите си?* Дим. Талев. **4.** Раждам се. *Намери ни се момченце.* **5.** Случвам се, попадам случайно някъде. *Брат ми, който беше тогава на десет години, беше се намерил в деня на въстанието в Брацигово у роднините на сестриния ми годеник.* Величков. *Юначе, благодаря ти, че се намери при мене. Тежко се умира на чужда земя. Не ме оставяте само вие, голите и нещастните като мене.* Вазов. □ **Къде се намираш?** — при укор: защо се държиш неприлично, вършиш своеволия? **Намерих се в чудо** — изпаднах в неочаквано положение. **Намирам се между два огъня** — попадам между две опасности. *Отпреде му се зададоха двама въстаници от далегледната стража, и той се намери между два огъня.* Вазов. **Намирам се между чук и наковалня** — стоя между две големи опасности. **Намирам се на приказка (на дума)** — приказвам нещо, колкото да си запълвам времето, говоря празни и излишни приказки като бездействувам. **Намирам се на работа** — правя нещо, колкото да не стоя без работа. **Намирам се на тясно** — изпаднал съм в затруднено положение.

намѝране, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* намирам *и от* намирам се.

намирѝсвам, -аш, *несв.*; **намирѝша,** -еш, *мин. св.* намирѝсах, *св.* **1.** Издавам слаб мирис, слаб дъх. *Водата не беше твърде студена, как-*

то предполагах, и намирисваше на земя. Вазов. **2.** *Рядко.* Откривам, намирам нещо по миризмата му, като мириша; надушвам. *Скоро хрътките намирисаха два заека.* **намирисвам се, намириша се** *страд.*

намирйсвам се, -аш се, *несв.*; **намирйша се,** -еш се, *мин. св.* намирйсах се, *св.*, *сред.* Мириша нещо до насита. *Ханъмите бяха дошли да се наядат с червени и черни череши от хубавата бахча... и да се нарадват и намиришат на гюловата градина.* Цани Гинчев.

намирйсване, *мн.* -ия, *ср.* *Отгл. същ. от* намирисвам *и от* намирисвам се.

намирйша. Вж. намирисвам.

намирйша се. Вж. намирисвам се.

намйсля. Вж. намислям.

намйслям, -яш, *несв.*; **намйсля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Решавам да направя нещо след обмисляне. *За да разбере работата, Колчо намисли и с баща си да поприказва.* Влайков. *Еньо се стегна да прави чифлик на мястото, дето от по-рано бе намислил.* Елин Пелин. *Дюкян съм намислил да отворя, свой дюкян, майсторе — отговори му изведнъж Стоян.* Дим. Талев.

намйсляне, *мн.* -ия, *ср.* *Отгл. същ. от* намислям.

намйтам, -аш, *несв.*; **наметà,** -èш, *мин. св.* намèтох, *прич. мин. действ.* намèл, *св.* Вкарвам, събирам нещо някъде, като мета. *Намети сметта в ъгъла.*

намйтане, *мн.* -ия, *ср.* *Отгл. същ. от* намитам.

намйткам се, -аш се, *св.* *Нар.* Миткам до насита; наскитам се.

намлàтвам, -аш, *несв.*; **намлàтя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* *Диал.* Нанасям много бой на някого, набивам някого.

намлàтване, *мн.* -ия, *ср.* *Отгл. същ. от* намлатвам.

намлàтя. Вж. намлатвам.

намножà. Вж. намножавам.

намножà се. Вж. намножавам се.

намножàвам, -аш, *несв.*; **намножà,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Увеличавам в голям брой.

намножàвам се, -аш се, *несв.*: **намножà се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св.*, *сред.* Увеличавам се в голям брой. *Тия дупки все повече се намножаваха по урвите и зловещо гледаха от непристъпните си височини.* Вазов.

намножàване, *мн.* -ия, *ср.* *Отгл. същ. от* намножавам *и от* намножавам се.

намòкря. Вж. намокрям.

намòкря се. Вж. намокрям се.

намòкрям, -яш, *несв.*; **намòкря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Направям някого или нещо да стане мокро. *Сестрата отново намокря кърпата и я оставя върху главата* (на Митка). П. Спасов. *Тя намокри ръката си и погали челото му.* Дим. Талев. *Дъждът ме намокри до кости.*

намòкрям се, -яш се, *несв.*; **намòкря се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св. сред.* Ставам мокър. *Едва се намокри прахът, и дъждът спря.* К. Петканов. *Тревата се намокри и натежа от росата.* Йовков.

намòкряне, *мн.* -ия, *ср.* *Отгл. същ. от* намокрям *и от* намокрям се.

намомỳвам се, -аш се, *св.*, *сред.* Момувам до насита.

намòрдник, *мн.* -ци, *м.* (рус.). Приспособление от тел или ремъчки, което се слага върху муцуната на куче, за да не може да хапе или да яде.

намотàвам, -аш, *несв.*; **намотàя,** -àеш, *мин. св.* намотàх, *св.* Мотая определено количество или много. *Свекървата беше наумила да тъче три черги... Предяха, намотаваха кълба, оправяха прежди, режеха стари парцали.* Г. Караславов. **намотавам се, намотая се** *страд.* и *сред.*

намотàване, *мн.* -ия, *ср.* *Отгл. същ. от* намотавам *и от* намотавам се.

намотàя. Вж. намотавам.

намòтка *ж.* Отделна пълна обиколка от жица, прежда и др., намотани на макара или на цев.

намрàзвам, -аш, *несв.*; **намрàзя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Обзема ме омраза към някого или нещо. *Млад съм аз, но младост не помня, | ах, па и да помня, не ровя | туй, що съм аз веч намразил | и пред тебе с крака погазил.* Ботев. *За да постъпи тъй подло, трябва съвсем да не те е обичал, да те е намразил.* Вазов. **намразвам се, намразя се** *страд.* и *взаим.*

намрàзване, *мн.* -ия, *ср.* *Отгл. същ. от* намразвам *и от* намразвам се.

намрàзя. Вж. намразвам *и* намразявам.

намразявам, -аш, *несв.*; **намрàзя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Намразвам. *От ден на ден повече намразява Кузда: не дава да ѝ продумам за него.* Вазов.

намрѐждвам се, -аш се, *несв.*; **намрѐждя се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред.* *Диал.* Намръщвам се, начумервам се.

намрѐждване, *мн.* -ия, *ср.* *Отгл. същ. от* намръждвам се.

намрѐждя се. Вж. намръждвам се.

намрѐзвам се, -аш се, *несв.*; **намрѐзна се,** -еш се, *мин. св.* -ах се, *св.*, *сред.* Мръзна, студувам дълго време, много. *Кръстьо не можеше да понася разваления въздух по кръчмите и кафенетата, пък и на войната като че беше се намръзнал, та по цели дни си седеше до печката.* Г. Караславов.

намрѐзване, *мн.* няма, *ср.* *Отгл. същ. от* намръзвам се.

намрѐзна се. Вж. намръзвам се.

намрѐщвам, -аш, *несв.*; **намрѐщя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Придавам сърдит, мрачен или недоволен израз на лицето си. *Той намръщи чело и сърдито я изгледа. Идеше му да ѝ викне.* Влайков. *Сарандовица погледна към него, намръщи лице и презрително се усмихна.* Йовков.

намрѐщвам се, -аш, се, *несв.*; **намрѐщя се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред.* **1.** Придобивам сърдит, мрачен вид поради недоволство, възмущение и др. *Сухото му и черно лице някак се намръщи и безкръвните му тънки устни нервно затрепераха.* Елин Пелин. *Вардарски влезе, намръщи се от застоялия спарен въздух и се спусна да отвори един от прозорците.* Дим. Талев. *Но той премълча, намръщи се, сбра злъчно устни и изхвуча нещо през нос.* Елин Пелин. *Внезапно челото му се намръщи.* Вазов. **2.** *Поет.* За планина, небе и др. — покривам се в мъгли,

облаци, придобивам неприветен вид. *Странджа ще се намръщи. Слънцето от милост ще замижи, а облаците на ята ще разперят криле над нивите.* К. Петканов.

намръщване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* намръщвам *и от* намръщвам се.

намръщен, -а, -о. 1. *Прич. мин. страд. от* намръщя. 2. Като *прил.* — а) Който има сърдит, недоволен, мрачен израз. *Страх и гняв се изобразиха по лицето на намръщения монах.* Вазов. *Между войниците ходи Буцов, стегнат, намръщен и важен.* Йовков. б) *Поет.* За планина, небе и др. — покрит с облаци; неприветен. *Полето се белееше навсякъде, а от намръщеното небе се сипеха леки снежинки.* Кр. Григоров.

намръщеност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* намръщен; мрачност, неприветност. *При всичката намръщеност на Юрдана, обедът беше весел.* Вазов.

намръщя. Вж. намръщвам *и* намръщям.

намръщя се. Вж. намръщвам се *и* намръщям се.

намръщям, -яш, *несв.*; **намръщя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Намръщвам.

намръщям се, -яш се, *несв.*; **намръщя се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Намръщвам се.

намръщяне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* намръщям *и от* намръщям се.

намусвам се, -аш се, *несв.*; **намуся се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Намръщвам се. *Тя се намуси и се изправи сърдита.* Вазов. *Небето се намусва, ситен дъжд зачуква по покривите.* К. Константинов.

намусване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* намусвам се.

намусен, -а, -о. 1. *Прич. мин. страд. от* намуся се. 2. Като *прил.* — намръщен, навъсен, начумерен. *Все такъв ли е сърдит и намусен?* Влайков. *Намусено небе.*

намусеност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* намусен. *Когато обаче тъмните развълнувани облаци замрачат челото на Витоша — хубавицата става страшна със своята бурлива намусеност.* Вазов.

намуся се. Вж. намусвам се.

намуша. Вж. намушвам.

намушвам, -аш, *несв.*; **намуша,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Набождам като мушкам. *Кравата го беше намушила на лошо място.* 2. Вкарвам нещо като го мушвам, пъхвам. *Старецът намушка писмото в пояса си.* 3. Муша на много места или мнозина. **намушвам се, намуша се** *възвр.* и *страд.*

намушване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* намушвам *и от* намушвам се.

намушкам. Вж. намушквам.

намушквам, -аш, *несв.*; **намушкам,** -аш, *св.* Мушкам на много места или мнозина. *Тази сутрин вълните са изхвърлили трупа на един наш войник, намушкан с нож и хвърлен в морето.* Дим. Димов. **намушквам се, намушкам се** *възвр.* и *страд.*

намушкване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* намушквам *и от* намушквам се.

намъдрувам се, -аш се, *св., сред. Пренебр.* Мъдрувам много, прекалено. *Докато мъдрите се намъдруват, лудите се налудуват.* Погов.

намъквам, -аш, *несв.*; **намъкна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* намъкнат, *св.* Мъкна, внасям в голямо количество; надомъквам.

намъквам се, -аш се, *несв.*; **намъкна се,** -еш се, *мин. св.* -ах се, *св., сред.* 1. Влизам, вмъквам се в нещо тясно. *Огнянов се намъкна в едно от тия леговища на диви зверове.* Вазов. 2. Влизам неканен; вмъквам се. 3. *Пренебр.* Обличам се в много дрехи.

намъкване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* намъквам *и от* намъквам се.

намъкна. Вж. намъквам.

намъкна се. Вж. намъквам се.

намъна. Вж. намънвам.

намънвам, -аш, *несв.*; **намъна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Омънвам голямо количество лен или коноп. **намънвам се, намъна се** *страд.*

намънване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* намънвам *и от* намънвам се.

намърдам се. Вж. намърдвам се.

намърдвам се, -аш се, *несв.*; **намърдам се,** -аш се, *св., сред. Разг.* Влизам, вмъквам се, обикн. в нещо тясно. *Той премина бързо като видра по речното дъно, стигна гъстия коренак на дядовата Танасова върба, намърда се в подмола, показа си само устата навън и започна да диша като рибка.* А. Каралийчев.

намърдване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* намърдвам се.

намърморвам се, -аш се, *несв.*; **намърморя се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Мърморя много, до насита. *Не се намърмори цял ден тая бъбрица!*

намърморване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* намърморвам се.

намърморя се. Вж. намърморвам се.

намърся. Вж. намърсявам.

намърсявам, -аш, *несв.*; **намърся,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Измърсявам нещо на много места. *Пак сте намърсили двора.* **намърсявам се, намърся се** *възвр.* и *страд.*

намърсяване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* намърсявам *и от* намърсявам се.

намъча се. Вж. намъчвам се.

намъчвам се, -аш се, *несв.*; **намъча се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Измъчвам се много и дълго време. *Намъчихме се в тази тясна стая толкова души.*

намъчване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* намъчвам се.

намятам, -аш, *несв.*; **наметна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* наметнат, *св.* Мятам дреха, шал и под. на гръб. *Той наметна кожуха си и тръгна към кръчмата.* Йовков. *Дядо Никола се разплати,... стана и наметна ямурлука.* Елин Пелин. *На добитъка сложиха плява, наметнаха чулове.* К. Петканов. ‖ *Обр. Гора зелено съблича, | намята мъгли и хали.* К. Христов.

намятам се[1], -аш се, *несв.*; **наметна се,** -еш се, *мин. св.* -ах се, *св., възвр.* Мятам дреха на гърба си. *Наметна се бързо с един широк плащ и излезе с монаха.* Вазов. *После разгъна един овехтял, изтъркан ямурлук... и го подаде*

на Илия. — На, Илия, да се наметнеш, че може да изстинеш. Йовков.

намятам се². Вж. намятвам се.

намятане, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* намятам *и от* намятам се¹.

намятвам се, -аш се, *несв.*; **намятам се,** -аш се, *св., сред.* Само *мн.* и 3 *л. ед.* Мятаме се всички или мнозина. *Ние се намятахме на конете и бързо препуснахме из противната улица.* З. Стоянов.

намятване, *мн.* -няма, *ср. Отгл. същ. от* намятвам се.

намятка *ж.* Наметало, наметка.

нанавън *нареч.* В посока навън. *В зори на тумби из града | излизат нанавън по китните полени | каменоградците.* П. П. Славейков.

нанагоре *нареч. Разг.* В посока нагоре. *От най-напред вървежът ми се показа доста лек нанагоре и аз не правех почти криволичения по урвата.* Вазов.

нанагорен, -рна, -рно, *мн.* -рни, *прил.* **1.** За път — който върви нагоре. *От селото нататък пътят става нанагорен.* **2.** Като *същ. ср.* **нанагорното** — стръмно място, стръмнина.

нанагорнище, *мн.* -а, *ср.* Място или път, който върви нагоре; нагорнище. *Възлизаме из пътеката по късо нанагорнище.* Влайков.

нанагорно. *Нареч. от* нанагорен.

нанадолен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* **1.** За път — който върви надолу. **2.** Като *същ. ср.* нанадолното — нанадолнище.

нанадолнище, *мн.* -а, *ср.* Място или път, който върви надолу. *Колата слизаха из едно малко нанадолнище към реката и бяха се понаднели на една страна.* Влайков. *След малко тримата се качиха в двуколката и конят ги понесе по нанадолнището.* Дим. Димов.

нанадолно. *Нареч. от* нанадолен.

нанадолу *нареч. Разг.* В посока надолу. *И под нозете му, потънали във мрак, земя, скали и сняг се нанадолу вдават.* П. П. Славейков. *Щом заклатя въжето, вий пускайте гранки нанадолу.* Нар. прик.

наназад *нареч. Разг.* В посока назад. *Потаен глас му шепне: Не гледай наназад!* Вазов.

нанапред *нареч. Разг.* В посока напред. *Краката пак се олюлеят | и то* (магарето) *ни крачка нанапред.* Хр. Радевски.

нанасам *нареч. Разг.* В посока насам, накъм тук. *Той я посрещна с лампа пред вратата. | — Какво те носи, свато, нанасам?* Н. Фурнаджиев.

нанасям, -яш, *несв.*; **нанеса,** -еш, *мин. св.* нанесох, *прич. мин. действ.* нанесъл, -сла, -сло, *мн.* -сли, *св.* **1.** Вкарвам нещо някъде, нося вътре, внасям. *Нанесохте ли възглищата в зимника?* **2.** За река, течение — донасям в голямо количество тиня, пясък и др. **3.** Отбелязвам данни, сведения, линии и др. в книга, карта, таблица и др. *Дивизионният командир унесено нанасяше на картата достигнатите позиции.* Вежинов. *Нанасям бележки. Нанасям отсечка.* ‖ Слагам, поставям боя, багра и др. с четка и др. *Нанася боята с мека четка.* **4.** Причинявам, докарвам обикн. нещо лошо, беда. *Велика намери случай да се отплати за обидата, която Ивана й нанесе, като се сравни с нея.* К. Петканов. *Та да не си изпуснала и ти някоя дума за това пред нея, че ще й нанесеш най-голяма горчивина.* Влайков. *Нанасям щети.* **нанасям се, нанеса се** *страд.* □ **Нанасям удар** — а) Удрям, бия силно, жестоко. б) *Воен.* Нападам, атакувам с големи сили.

нанасям се, -яш се, *несв.*; **нанеса се,** -еш се, *мин. св.* нанесох се, *св., сред.* Вкарвам си багажа и покъщнината в жилище или стая.

нанасяне, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* нанасям *и от* нанасям се.

нане *м. Диал.* **1.** По-голям брат; бате, бай. *Маргита Стоян говори: | „Нане Стояне, Стояне, | чуваш ли пиле как дума?“* Нар. пес. **2.** Прозвище на селянин. *В сиромашкия двор на нане Стоичко беше израстнала чудна върба.* Елин Пелин.

нанейде *нареч. Нар.* Нанякъде. *Вмиг нещо трясна се | ... | Като че трясна гръм | и се отнесе пак нанейде.* П. П. Славейков.

нанеса. Вж. нанасям *и* нанисам.

нанеса се. Вж. нанасям се *и* нанисам се.

нани *междум.* Припев за приспиване на дете. *Нани ми, нани, детенце!*

нанижа. Вж. нанизвам.

наниз *м.* **1.** Накит от маниста, жълтици и др., нанизани на връв. *На гърдите й лъщеше и нанизът от златни пендари.* Йовков. *Наниз от ситни бисери обвиваше прекрасната й шия и ред жълтици светеха във русата коса на челото й.* Вазов. **2.** Редица от еднородни предмети. *Грамадният четириъгълник на пристанището, врязан в брега, мътно лъщеше под наниз малки лампички.* К. Константинов. *Всички бяха с пушки, с нанизи патрони през гърди.* Вазов.

нанизвам, -аш, *несв.*; **нанижа,** -еш, *мин. св.* нанизах, *св.* Нижа определено или голямо количество. *Нанизахме тютюна.* **нанизвам се, нанижа се** *страд.*

нанизване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* нанизвам *и от* нанизвам се.

наникъде *нареч.* В никоя посока. *Повтарях в ума си, че няма да мръдна наникъде с четата — и туй то!* Яворов.

нанисам, -аш, *несв.*; **нанеса,** -еш, *мин. св.* нанесох, *прич. мин. действ.* нанесъл, -сла, -сло, *мн.* -сли, *св. Диал.* Нанасям. **нанисам се, нанеса се** *страд.*

нанисам се, -аш се, *несв.*; **нанеса се,** -еш се, *мин. св.* нанесох се, *прич. мин. действ.* нанесъл се, -сла се, -сло се, *мн.* -сли се, *св., сред.* Нанасям се.

нанисане, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* нанисам *и от* нанисам се.

нанкам, -аш, *несв. Дет.* Спя.

наново *нареч.* Още един път, пак, отново. *Но работата бе увлякла младия селянин, той несъзнателно се радваше на силата си,... наново замахна със секирата.* Дим. Талев. *В миг уплашен спира коня, но наново той догоня | стъпките на ескадрона, в общий прилив устремен.* Смирненски.

нанос *м.* Тиня, пръст и др., натрупани от река. *Речен нанос.*

на̀носен, -сна, -сно, *мн.* -сни. *Прил. от* нанос. *Наносна почва.*

нано̀свам се, -аш се, *несв.*; **нано̀ся се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред.* Нося дрехи, облекло и др. до насита. *Гуслар ми гусли по вси мегдани: | „Кой има нови премяни, | да носи — | да носи, да се наноси".* К. Христов. *Вземи ме, Славке, вземи ме, | вземи ме, да се наносиш | на скъпа нова премяна.* Ц. Церковски.

нано̀ся се. Вж. наносвам се.

наня̀къде *нареч.* В посока към някое неопределено място. *На другия ден тя взела кола и заминала нанякъде.* Йовков. *Иван се преметна, извърна се, като че искаше да хукне нанякъде, и загледа с обезумели очи надзирателя и войничето.* Г. Караславов.

наобика̀лям, -яш, *несв.*; **наобиколя̀,** -йш, *мин. св.*, -йх, *св.* **1.** Наминавам, обхождам от време на време, посещавам. *Една вечер той излезе да наобиколи около чифлика.* Йовков. *Излезе селянин на ранина в неделя | да наобиколи и ниви и ливади.* Ракитин. **2.** Само *мн.* и 3 *л. ед.* Заставам около някого или нещо; заобикалям. *Иде ли в кафенето, наобиколят го приятели и бързат да му съобщават сведения от града и от селата.* Ал. Константинов. *Наобиколиха докарания пленник.* Вазов. *Куп деца ги наобиколиха и протегнаха изтънели ръчици за просия.* П. Спасов.

наобика̀ляне, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* наобикалям.

наобиколя̀. Вж. наобикалям.

наоблека̀. Вж. наобличам.

наоблека̀ се. Вж. наобличам се.

наобли̇̀чам, -аш, *несв.*; **наоблека̀,** наоблечѐш, *мин. св.* наобля̀кох, наоблѐче, *прич. мин. действ.* наобля̀къл, -кла, -кло, *мн.* наоблѐкли, *св.* **1.** Обличам много дрехи. **2.** Обличам някого с много дрехи.

наобли̇̀чам се, -аш се, *несв.*; **наоблека̀ се,** наоблечѐш се, *мин. св*, наобля̀кох се, наоблѐче се, *прич. мин. действ.* наобля̀къл се, -кла се, -кло се, *мн.* наоблѐкли се, *св.*, *сред.* **1.** Обличам се с много дрехи. **2.** Само *мн.* и 3. *л. ед.* Наобличаме се мнозина или всички.

наобя̀двам се, -аш се, *св.*, *сред.* Нахранвам се на обед.

наокача̀. Вж. наокачам *и* наокачвам.

наока̀чам, -аш, *несв.*; **наокача̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* **1.** Окачам много неща. *По гредите са наокачили луканки да съхнат.* **2.** Окачам неща на различни места.

наока̀чвам, -аш, *несв.*; **наокача̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Наокачам.

наока̀чване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* наокачвам.

нао̀коло *нареч.* Около нещо, от всички страни. *Наоколо се жълтеят голи, обли хълмове, облени от утринното слънце.* Л. Стоянов. *Те вървяха тъй бързо един след друг, че наоколо им се вдигаше вихрушка от снежен прах.* Елин Пелин. *От време на време болната се изправяше на леглото си и се поозърташе наоколо си.* Йовков.

нао̀паки *нареч.* **1.** За дреха и под. — с опакото навън. *Той става от леглото и си обува чорапите наопаки.* Св. Минков. *Писарят бързо се заоблича. Обърна ръкавите на кожухчето, облече го наопаки.* Ив. Хаджимарчев. **2.** Откъм обратната, откъм противоположната страна. *По погрешка ли, или нарочно, афишът беше залепен наопаки.* Чудомир. **3.** Обратно на това, което е или което трябва да бъде. *Аз какво говоря, вие все наопаки го взимате.* Влайков. *Турските известия наопаки трябва да ги разбираш.* Вазов. **4.** Като вметната дума — обратно на казаното по-рано или на това, което се очаква. *Дъщерите, впрочем, бяха по-въздържани... Майката, наопаки, бе цяла вдадена в скръбта си.* Л. Стоянов. □ **Обръщам къщата (селото, града и под.) наопаки** (разг.) — усилено търся нещо, като разбърквам, разтарашувам всичко. *Обърне къщата наопаки, претърсва навсякъде, мести чували, сандъци, копае, дето мисли, че може да са заровени парите.* Йовков. *Ние трябва да обърнем селото наопаки, но да хванем тоя комита.* Вазов.

наора̀. Вж. наоравам.

наора̀вам, -аш, *несв.*; **наора̀,** -ѐш, *мин. св.* -ах, *св.* Изоравам много.

наора̀ване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* наоравам.

нао̀стрям, -яш, *несв.*; **нао̀стря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* **1.** За метални сечива — остря до край, колкото трябва; наточвам, изострям. *О стара стомна си ножа наостри.* П. П. Славейков. *Наострил косата и почнал да коси.* **2.** *Прен.* Настройвам враждебно, неприязнено някого. *Това произшествие наостри още повече бае Гета срещу дяда попа, по адрес на когото захванаха да се сипят цяла върволица епитети и хули.* Мих. Георгиев. **наострям се, наостря се** *страд.* и *сред.* *След тоя разговор Прангата още повече се наостри против Трайка и още повече му опротивя той.* Влайков. □ **Наострям уши (слух)** — съсредоточавам всичкото си внимание, за да чуя, доловя нещо. *Ставрювица се смъкна в салончето като сянка и наостри слух. Във фурничката говореха.* Г.Караславов. *Конят притихна за момент, но изведнъж наостри уши и отново настръхна. Отдалече се чуваше воят на нов снаряд.* Вежинов.

нао̀стряне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* наострям *и от* наострям се.

нао̀хкам се, -аш се, *св.*, *сред.* Охкам много, колкото мога.

нао̀чник, обикн. *мн.* нао̀чници, *м.* Приспособление, което се слага на очите на впрегнат кон, та да не вижда в страни и да не се плаши.

на̀пад, *мн.* няма, *м.* **1.** *Воен. Спорт.* Отсечено движение на човек, при което единият крак се свива в коляното, а другият в същото време се изпъва. **2.** *Рядко.* Нападане, нападение. *Щом животното се извлече от вира, последва нов заслужен напад. Вълчицата се впи в шията му и еленът се изправи на задните си крака.* Ем. Станев. *В Търново вси са готови, | нащрек са и чакат ми знака — | за напад въз царски дворове.* Вазов.

напа̀дам[1], -аш, *несв.*; **напа̀дна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* напа̀днат, *св.* **1.** Спускам се върху някого или върху нещо с цел да го унищожа, ограбя, набия и др.; нахвърлям се, налитам. *Кольо Лазин... нападнал с гол нож башибозушката тълпа.* Вазов. *По пътя ги нападнаха хайдути, пандурина убиха, тях извър-*

заха и отнесоха парите. А. Страшимиров. || С военни действия, настъпвам пръв срещу противник. *Неприятелят беше преминал реката и ни нападаше.* Йовков. **2.** Само 3 *л.* Обвземам, обхващам, обладавам. *Но внезапно той се спира, | нов го страх напада : | той видя, че бил достигнал | бялата грамада.* Вазов. *Напада ме някаква глупава свенливост. Нападна ме дрямка.* **3.** *Прен.* Нахвърлям се с думи; уязвявам. *Строго нападна той грубите стражари за глупавата им постъпка.* З. Стоянов. **нападам се, нападна се** *страд.*

нападам². Вж. нападвам.

нападане, *мн.* -ия, *ср. Рядко. Отгл. същ. от* нападам¹; нападение. *Бяла черква сега беше нащрек, всеки ден плашена от зловещи слухове за нападане от башибозуци.* Вазов.

нападател, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* Лице, което върши нападение. *И от там се провря цевта на една пушка, с която нападателят се напъваше да отпори разнебитената врата.* Вазов.

нападателен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който е склонен към нападение; който цели нападение. *Противоп.* отбранителен. *Нападателна борба. Нападателни намерения. Нападателна мощ. Нападателно положение. Нападателен план.*

нападателка *ж.* **1.** Жена нападател. **2.** Държава, която върши нападение. *Мирният договор задължава Германия, призната за нападателка, да заплати грамадни репарации в злато, в стоки.*

нападвам, -аш, *несв.*; **нападам,** -аш, *св.* Само 3 *л.* Падам на земята в голямо количество, в голям брой. *По земята, покрита и без това с окапал цвят, бяха нападали сочки и листа.* Йовков. *В нея* (реката) *бяха нападали от върховете канари от колосални размери.* Вазов. *Децата, които често влизаха в градината да берат сливи, щом го видеха, не слизаха, а просто нападваха и бягаха.* Йовков. || Само *мн.* и 3 *л. ед.* Натъркалвам се, струполям се. *Спряхме на почивка и войниците, изнемощели и капнали от умора, сякаш не седнаха, а просто нападаха връз раниците си от двете страни на пътя.* Йовков. *Огнянов се сблъскваше на всеки миг с тия изплашени купове, или се спъваше в нападали и примрели жени.* Вазов.

нападение, *мн.* -я, *ср.* **1.** Нахвърляне, връхлитане върху някого или върху нещо с цел да бъде унищожено, ограбено и пр. *Всяка гъста шубрака може да изкара едно нападение, всеки шумак — да донесе едно престъпление.* Вазов. *Арестувани били много други сеновчани, които взели участие в нападението на чифлика.* Йовков. || Настъпване срещу противник, с военни действия. *Без точни сведения за неприятеля — ние очаквахме нападение от всяка една страна.* Йовков. *Мичкин съзна, че Шишко провеждаше концентрично нападение към цистерните.* Дим. Димов. *Въздушно нападение.* **2.** *Рядко.* Нападка. *Ето това се вика безсъвестно нападение и извъртане на фактите, тъкмо според вашите думи.* П. П. Славейков.

нападка, обикн. *мн.* нападки, *ж.* Нахвърляне с думи и укори. *Ето защо ще протестирам против нападките срещу българския народ.* Г. Димитров.

нападна. Вж. нападам¹.

напазарувам, -аш, *св.* Пазарувам много неща, пазарувам в голямо количество.

напакостя. Вж. напакостявам.

напакостявам, -аш, *несв.*; **напакостя,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Направям, сторвам пакост, злина на някого. *Нека видят, че момчето й е добро и хрисимо и че никому в селото не е напакостявало до сега.* Г. Караславов.

напакостяване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* напакостявам.

напалвам, -аш, *несв.*; **напаля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Наклаждам огън в печка и под.; запалвам. *Глухонемият отключваше сутрин вратата и напразно чакаше клисаря да дойде и да му напали печката.* Караславов. *Ще напаля фурната.* **напалвам се, напаля се** *страд.*

напалване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* напалвам *и от* напалвам се.

напалувам се, -аш се, *св., сред.* Наигравам се, палувам до насита.

напаля. Вж. напалвам *и* напалям.

напалям, -яш, *несв.*; **напаля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Напалвам. **напалям се, напаля се** *страд.*

напаляне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* напалям *и от* напалям се.

напанагон *нареч. Нар.* Отгоре на това.

напапам се. Вж. напапвам се.

напапвам се, -аш се, *несв.*; **напапам се,** -аш се, *св., сред. Дет.* Нахранвам се до насита.

напапване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* напапвам се.

напарвам, -аш, *несв.*; **напаря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Паря колкото е нужно, колкото трябва. *Тя бързо отиде и обади на баща й, който напарваше с горена вълна удареното си рамо.* Хар. Русев. *Всяка вечер правя баня и напарвам болния си крак. Напарих си гърлото с чай.* **напарвам се, напаря се** *възвр.* и *страд.*

напарвам се, -аш се, *несв.*; **напаря се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Изпитвам голяма неприятност от нещо и вземам поука да се пазя да не се повтаря същото или друго подобно. *Всички работници ще излязат ли? — внезапно попита Макс. — Не, няма да излязат всички!... Те са се напарили вече от такива необмислени каши. Те знаят, че полицията само ще изпотроши кокалите им, без да постигнат нищо срещу това.* Дим. Димов. *Сега все ме е страх да й не стане пак нещо. Нали съм напарен.* Влайков.

напарване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* напарвам *и от* напарвам се.

напарфюмирам, -аш, *св.* Напръсквам с парфюм; парфюмирам. *Тя напарфюмира кърпичката си.* **напарфюмирам се** *възвр.* и *страд.*

напарфюмиран, -а, -о. **1.** *Прич. мин. страд. от* напарфюмирам. **2.** Като *прил.* — който има по себе си парфюм. *Жените ... се прозяваха в напарфюмираните си кърпички.* Г. Белев.

напаря. Вж. напарвам *и* напарям.

напарям, -яш, *несв.*; **напаря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Напарвам. **напарям се, напаря се** *възвр.* *и страд.*

напаряне, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* напарям *и от* напарям се.

напаса. Вж. напасвам.

напасà се. Вж. напасвам се.

напàсвам, -аш, *несв.*; **напасà,** -ѐш, *мин. св.* напàсох, *прич. мин. действ.* напàсъл, -сла, -сло, *мн.* -сли, *св.* Паса добитък докато се напасе. *Обадиха ми, че на пладнището... имало трева до пояс... Искате ли да напасете конете там?* А. Каралийчев.

напàсвам се, -аш се, *несв.*; **напасà се,** -ѐш се, *мин. св.* напàсох се, *прич. мин. действ.* напàсъл се, -сла се, -сло се, *мн.* -сли се, *св., сред.* За добитък — паса много, до насита. *Давидко спря овцете си край един път и, тъй като те бяха се напасли, налягаха.* Йовков.

напàсване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* напасвам *и от* напасвам се.

нàпаст, -ттà, *мн.* -и, *ж.* Беда, бедствие, нещастие, злина. *Градушка ли убиваше нивята или пък друга някоя тежка напаст се надвисваше над хората, дядо Добри не роптаеше.* Йовков. *В село завърлува невярна болест... — Това е напаст божия! — говореше той.* Елин Пелин.

напàтвам се, -аш се, *несв.*; **напàтя се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Патя, страдам много; намъчвам се, натеглям се. *Напатихме се всички около нея* (болната). *Че нас кой вече гледа, ами ти — млад се напати.* Ц. Церковски.

напѐв *м.* (рус.). Мелодия. *Оттам вятърът донася провлечени и тъжни напеви на някои погласовити песнопойки.* Влайков. *Долу откъм реката сякаш се подема глас на свирка и тъжният ѝ напев се разнесе над заспалото село.* П. Ю. Тодоров. || Еднообразен, мелодичен шум. *Безкрайното тракийско поле потъна в мрака, сякаш изчезна и се предаде на дълбока почивка под монотонния напев на жаби и щурци.* Елин Пелин. *Стара река оглушаваше пущинака с напева си.* Вазов.

напѐвен, -вна, -вно, *мн.* -вни, *прил.* **1.** Мелодичен. *Прозвъняха с мек, напевен звън големите медни клопотари на стадата, които се прибираха от паша.* А. Гуляшки. **2.** За говор, плач и др. — който е проточен, провлечен като песен. *Вътре плачеше Петра. Плачеше с тоя напевен и безутешен плач на жените.* Йовков. *Пишеше гладки стихове и ги четеше с тих напевен глас.* Вазов.

напѐвно. *Нареч. от* напевен. *Звънчетата на кончето подрънкваха мелодично, напевно и бричката леко се носеше напред.* А. Гуляшки.

напѐвност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от.* напевен.

напекà. Вж. напичам[1] *и* напичам[2].

напекà се. Вж. напичам се.

наперà. Вж. напирам[1].

напѐрвам, -аш, *несв.*; **напѐря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Направям нещо да бъде изправено, обтегнато. *Отведнъж конят се спря и напери уши.* Ст. Загорчинов. *Високият момък напери широките си плещи: — цяла планина!* А. Страшимиров. **напервам се, наперя се** *възвр.*

напѐрвам се, -аш се, *несв.*; **напѐря се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред. Неодобр.* Държа се изправено, изпъчено, важно. *Няма пукната пара в джеба си, ама ще се качи на автомобил, ще се напери, като че е княз.* Йовков.

напѐрване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* напервам *и от* напервам се.

напердàша. Вж. напердашвам.

напердàшвам, -аш, *несв.*; **напердàша,** -иш, *мин. св.* -их, *св. Разг.* Пердаша, бия някого много. *Ще го пращат ли в затвора, ще го съдят ли или ще го напердашат и ще го пуснат да си гледа работата.* Г. Караславов.

напѐрен, -а, -о. **1.** *Прич. мин. страд. от* наперя. **2.** Като *прил.* — а) Който е изправен с бодър вид. *Ето тук една кочия, впрегната с две наперени кончета.* Влайков. *Из дворовете квичаха прасета, кукуригаха петли, вряхаха възторжено наперени, сити кокошки.* Г. Караславов. б) Който е с подчертано самочувствие; важен. *Единият от тях беше старшия и това веднага се хвърли в очите на всички не само по облеклото и погоните му, но и по напереното му, горделиво държание.* Г. Караславов.

напѐрено. *Нареч. от* наперен. *Беше много горд, че е кръчмарски син и че има часовник със сребърен ланец, и затова ходеше и говореше винаги наперено.* Ем. Коралов.

напѐреност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* наперен.

напѐрча. Вж. наперчвам.

напѐрча се. Вж. наперчвам се.

напѐрчвам, -аш, *несв.*; **напѐрча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Напервам. **наперчвам се, наперча се** *възвр.*

напѐрчвам се, -аш се, *несв.*; **напѐрча се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Напервам се. *Лука!... — потупваше той кончето по гривата. То се наперчваше.* Елин Пелин.

напѐрчване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* наперчвам *и от* наперчвам се.

напѐря. Вж. напервам.

напѐря се. Вж. напервам се.

напѐт, -а, -о, *прил.* Който е с хубава, спретната външност; строен, гиздав. *Една е у майка на братя седмина / Петкана девойка напета.* П. П. Славейков. *Един сръндак, с пролетни, мъхнати рога, идваше на извора — строен и напет като хубав юноша.* Ем. Станев. *Напета походка.*

напѐто. *Нареч. от* напет. *Ходи напето.*

напѐтост, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* напет; стройност.

напечàтам. Вж. напечатвам.

напечàтвам, -аш, *несв.*; **напечàтам,** -аш, *и* **напечàтя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Печатам нещо изцяло, до край; отпечатвам. *Сега иди и дай това в печатницата, да го напечатат с едри букви, ей таквиз.* Ал. Константинов. *Утре ще напечатат лика ти по вестниците на първа страница.* А. Каралийчев. **напечатвам се, напечатам се, напечатя се** *страд. И той написа драмата „Отечество", която и скоро се напечата.* Вазов.

напечàтване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* напечатвам *и от* напечатвам се.

напечàтя. Вж. напечатвам.

напечѐлвам, -аш, *несв.*; **напечѐля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Спечелвам много. *Отърва се ти от тая робска земя, замина за Русия, пари напечели, голям човек стана.* А. Каралийчев. **напечелвам се, напечеля се** *сред. Кондо ходи на печалба, напечели се и, слава богу, добре сме.* Д. Немиров.

напечѐля. Вж. напечелвам.

напѐчен, -а, -о, **1.** *Прич. мин. страд. от* напека. **2.** Като *прил.* — който е силно нагорещен, нагрят. *Сладък мирис изпускаха напечените от слънцето класове, натежали от зърно.* А. Гуляшки. *Еньо тръгна през кьра. Тънката миризма на напечената земя, на зелените ниви го упои.* Елин Пелин.

напѐя се. Вж. н а п я в а м с е.

напѝвам, -аш, *несв.*; **напѝя,** -йеш, *мин. св.* напѝх, *прич. мин. страд.* напѝт, *св.* Пия малко от пълен съд. *Дори през тия няколко дни той беше успял да извърши една пакост: докато го видят, напил беше една сутрин ведрото с млякото.* Йовков. *Да напием чашите.* □ **Напивам вода** (нар.) — обичай, при който ерген отпива вода от менците на харесвана от него мома, когато тя се връща от чешмата или извора. *И на извора студени, / с менци кат стива, / тя го види, че я чака / вода ѝ да напива.* Вазов.

напѝвам се, -аш се, *несв.*; **напѝя се,** -йеш се, *мин. св.* напѝх се, *св., сред.* **1.** Пия докато утоля жаждата си, до насита. *Снощи си, мале, поминах / под село покрай Росица, / конче ми да се напие / оная хладна водица.* К. Христов. *Ще се напиеш с прясно мляко, ще заспиш, а вълкът ще доде и ще ти издави овцете.* Йовков. *Пък една сладка вода излезе, бистра и студена, да ѝ се не напиеш.* Чудомир. **2.** Ставам пиян, като пия алкохолно питие. *Погуби се тоя човек! На нищо не мяза вече. Пие, напива се, работа напуснал.* Р. Стоянов. *Иконописецът се разкайваше най-искрено,... вричаше се, че вече няма да пие и ще работи, а на другия ден се напиваше.* Йовков. **3.** Само 3 *л.* Попивам много вода, просмуквам се от влага. *Дъргото се напило с вода.*

напѝване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* напивам *и от* напивам се.

напѝвка *ж. Рядко.* Наздравица. *Кървава да дигна напивка, / от коя и любов немее.* Ботев.

напикàвам, -аш, *несв.*; **напикàя,** -àеш, *мин. св.* напикàх, *св.* Намокрям нещо, като пикая върху него; попикавам. **напикавам се, напикая се** *сред.*

напикàване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* напикавам *и от* напикавам се.

напикàя. Вж. н а п и к а в а м.

напѝпам. Вж. н а п и п в а м.

напѝпвам, -аш, *несв.*; **напѝпам,** -аш, *св.* **1.** С пипане намирам; набарвам. *Янко... запретна ръкав и бръкна в хралупата. Той напипа нещо меко и студено. Ръката му се отдръпна.* Ем. Станев. *И без да вдига очи от цифрите, напипа с ръка молива по бюрото.* Д. Добревски. **2.** *Разг.* Откривам, намирам нещо, което не може лесно да се намери; набарвам. *Под листо диреха Огнянов и най-после — трябваше да го напипат.* Вазов.

напѝпване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* напипвам.

напѝрам[1], -аш, *несв.*; **наперà,** -èш, *мин. св.* напрàх, *св.* Изпирам много, голямо количество.

напѝрам[2], -аш, *несв.*; **напрà,** -èш, *мин. св.* -ях, *прич. мин. действ.* напрял, -а, -о, *мн.* напрèли, *св.* **1.** Наблягам, натискам нещо със сила. *Напираме вратата да излезем вън.* Влайков. *Вятърът напираше по каруцерията и ревът му заглушаваше равномерното дишане на мотора.* А. Гуляшки. **2.** Настъпвам, напредвам със сила, с напор. *Тълпата откъм Ючбунар напира, полицаите се стъписват, вълната ги отвлича, откъснати и безпомощни.* Л. Стоянов. *Но ето че патроните на картечницата се свършиха и тя млъкна. Ония отсреща почнаха пак да напират.* А. Каралийчев. **3.** За чувство, желание и др. — стремя се да се проявя, да се покажа. *Демир обходи двора... В кръвта му все още напираше на гъсти вълни кипналата от снощи злоба.* А. Гуляшки. *По врата, по лицето му започна да пълзи червенина, в очите му напираха сълзи.* Дим. Талев.

напѝране, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* напирам[1] *и от* напирам[2].

напѝсвам, -аш, *несв.*; **напѝша,** -еш, *мин. св.* напѝсах, *св.* **1.** Пиша изцяло, до край. *Написвам криво-ляво посочената буква.* Влайков. *Знае всяка бука и всеки бор, гдето баща ѝ е написал нещо с ножа си.* Йовков. *Нашето А, Б, Райно, кой го написа?* Вазов. *Ако да бях поет, аз бих написал много стихове.* Елин Пелин. *Седни и напиши показанията си.* Д. Добревски. *Трябва веднага да напиша на Евгени, че утре срещата е невъзможна.* Вазов **2.** *Нар.* Нарисувам. *Отново дядо Недко разказа как беше написал иконата си.* Йовков. *Виж, тука, на другата страна пък и него са написали, че язди на бухалка.* Вазов.

напѝсване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* написвам.

напѝтка, обикн. *мн.* напѝтки, *ж.* Приготвена течност, приятна за пиене; питие. *Станах вегетарианец... На тоеа отгоре и въздържател от спиртните напитки.* Елин Пелин. *Лимонадата е разхладителна напитка.*

напѝчам[1], -аш, *несв.*; **напекà,** напечèш, *мин. св.* напèкох, *прич. мин. действ.* напèкъл, -кла, -кло, *мн.* -кли, *св.* Силно нагрявам, нагорещявам. *Слънцето напичаше ведрата шир и вливаше живителна струя и в зеленина, и в насекоми, и в хора.* Хар. Русев. *Наклаждали* (римляните) *буен огън под изкопаните скали и, след като ги напичали, пръскали ги със студена вода, за да се разпукат.* Сп. Септември, 1954 г. **напичам се, напека се** *страд. Слънцето е вече високо, голите скалисти хълмове наоколо се напичат, става душно.* Л. Стоянов.

напѝчам[2], -аш, *несв.*; **напекà,** напечèш, *мин. св.* напèкох, *прич. мин. действ.* напèкъл, -кла, -кло, *мн.* -кли, *св.* Пека в голямо количество. *Напекох много хляб.*

напѝчам се, -аш се, *несв.*; **напекà се,** напечèш се, *мин. св.* напèкох се, *прич. мин. действ.* напèкъл се, -кла се, -кло се, *мн.* -кли се, *св., сред.* Нагрявам се, натоплям се.

напѝчане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* напичам[1], напичам[2] *и от* напичам се.

напѝша. Вж. н а п и с в а м.

напищѝ се. Вж. н а п и щ я в а м с е.

напищя̀вам се, -аш се, *несв.*; **напищя̀ се,** -йш се, *мин. св.* -ях се, *св., сред.* Пищя дълго, докато мога.

напѝя. Вж. н а п и в а м.

напѝя се. Вж. н а п и в а м с е.

напладнỳвам се, -аш се, *св., сред.* Свършвам да пладнувам. *Щом се напладнуваме, тато става и поема нагоре.* Влайков.

напла̀квам се, -аш се, *несв.*; **напла̀ча се,** -еш се, *мин. св.* напла̀ках се, *св.*, *сред.* Плача много, докато ми се плаче. *Или пък иде у майка си, поизприкаже й болките и мъките си и там, пред нея, се наплаче хубаво.* Влайков. *Би им олекнало* (на осъдените на смърт) *да можеха да се наплачат с глас.* Величков.

напластя̀. Вж. напластявам.

напластя̀вам, -аш, *несв.*; **напластя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Слагам едно на друго на пластове. **напластявам се, напластя се** *страд.* и *сред. И гъстата детелина, изпъстрена с вирнали своите главици цветя, бързо се поваля, гърчи се и се напластява в започнатия нов откос.* Влайков.

напластя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* напластявам *и от* напластявам се.

на̀плат *м.* Една от шестте части, от които е направен дървеният кръг на колело. *Водех коня полека и мислех вече да запра ...— „Скрррък!" — прасна нещо. Погледнах: един наплат паднал и една спица строшена.* Влайков.

наплатя̀ се. Вж. наплащам се.

напла̀ча се. Вж. наплаквам се.

напла̀ша. Вж. наплашвам.

напла̀швам, -аш, *несв.*; **напла̀ша,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Всявам, внушавам страх у някого. *Това място Иван Белин искаше да запази за себе си и, за да отстрани от там малолетните и да ги наплаши, разказваше им,... че там... нощно време по месечина излизал от водата един бял бивол.* Йовков. *Наплашил беше живо и мъртво из градчето и треска тригодишна ги тресеше хорицата.* Чудомир. **наплашвам се, наплаша се** *страд.*

напла̀швам се, -аш се, *несв.*; **напла̀ша се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред.* Уплашвам се силно от нещо. *Наплашила се бях отнапред, та все ме беше страх да го не изгубя пак.* Влайков.

напла̀шване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* наплашвам *и от* наплашвам се.

напла̀шен, -а, -о. **1.** *Прич. мин. страд. от* наплаша. 2. Като *прил.* — който е обзет от страх; плах. *Но сега, когато пред тях се откриха нови, светли бъднини, наплашените им души се разтвориха за песента.* Орлин Василев.

напла̀щам се, -аш се, *несв.*; **наплатя̀ се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св.*, *сред. Нар.* Изплащам дълговете си. *Готови пари нямам, ама малко по малко ще им се наплатя.* Йовков.

напла̀щане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* наплащам се.

наплѐвя. Вж. наплевям.

наплѐвям, -яш, *несв.*; **наплѐвя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* **1.** Събирам, наскубвам като плевя. *Наплевих една кошница бурен.* **2.** Оплевям много, голямо количество.

наплѐскам. Вж. наплесквам.

наплѐсквам, -аш, *несв.*; **наплѐскам,** -аш, *и* **наплѐщя,** -еш, *мин. св.* наплѐсках, *св.* **1.** Намацвам, измацвам. **2.** *Разг.* Набивам много с плесници. **наплесквам се, наплескам се** *възвр.* и *страд.*

наплѐскване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* наплесквам *и от* наплесквам се.

наплета̀. Вж. наплитам.

наплѐтка *ж.* Плетка, наплетена над друга.

наплѐщя. Вж. наплесквам.

на̀плив, *мн.* няма, *м.* Навалица, множество. *При касата на театъра имаше голям наплив.* || Изобилие. *На пазара има наплив от стока.*

наплѝскам. Вж. наплисквам.

наплѝсквам, -аш, *несв.*; **наплѝскам,** -аш, *св.* Намокрям, поливам с плискане. *Привечер излязоха да метат дворовете и улиците, всеки пред своя двор, наплискаха с вода.* Дим. Талев. *Тя отвори куфара, извади бял пешкир и излезе да си наплиска с вода лицето.* Вазов. **наплисквам се, наплискам се** *възвр.* и *страд.*

наплѝскване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* наплисквам *и от* наплисквам се.

наплѝтам, -аш, *несв.*; **наплета̀,** -ѐш, *мин. св.* наплѐтох, *прич. мин. действ.* наплѐл, *св.* **1.** Изплитам известно количество или много. *Тя сега захвана чорапа и виж колко наплете. Тая зима си наплетох доста неща.* **2.** Плета още към нещо плетено. *Наплитам пета на чорапа.* **наплитам се, наплета се** *страд.*

наплѝтане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* наплитам *и от* наплитам се.

наплодя̀ се. Вж. наплодявам се.

наплодя̀вам се, -аш се, *несв.*; **наплодя̀ се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св.*, *сред.* Явявам се в голямо количество, развъждам се, размножавам се. *Всякакви ереси се наплодиха по православието... Анатема!* Ст. Загорчинов.

наплодя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* наплодявам се.

напло̀ждам се, -аш се, *несв.* Наплодявам се.

напло̀ждане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* наплождам се.

наплу̀вам се, -аш се, *св.*, *сред.* Плувам до насита.

наплю̀вам, -аш, *несв.*; **наплю̀я,** -юеш, *мин. св.* наплю̀х, *прич. мин. страд.* наплю̀т, *св.* **1.** Плюя върху някого или нещо. **2.** За муха — снасям яйца върху нещо или изцапвам, замърсявам нещо. *Краката му бяха станали мазолести,... а на мястото, гдето бе откъсната опашката му, стоеше жива и незараснала рана, наплюта от мухите.* Елин Пелин. **наплювам се, наплюя се** *възвр.* и *страд.*

наплю̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* наплювам *и от* наплювам се.

наплю̀нча. Вж. наплюнчвам.

наплю̀нчвам, -аш, *несв.*; **наплю̀нча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Намокрям с плюнка. *Досьо извади дебело тефтерче,... наплюнчи пръст и обърна няколко страници.* А. Гуляшки. **наплюнчвам се, наплюнча се** *възвр.* и *страд.*

наплю̀нчване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* наплюнчвам *и от* наплюнчвам се.

наплю̀скам се. Вж. наплюсквам се.

наплю̀сквам се, -аш се, *несв.*; **наплю̀скам се,** -аш се, *св.*, *сред. Разг. Груб.* **1.** Нахранвам се до насита. *Те не са дошли да претърсват къщите, а само да се стоплят и наплюскат.* М. Марчевски. **2.** Напивам се много, извън мярката. *Аз съм малко пиян, дядо Хаджия, ама ти*

се не сърди... — Наплюскал си се като свиня, па още ми бъбреш. Влайков.

наплюя. Вж. наплювам.

наплясккам. Вж. наплясквам.

наплясквам, -аш, *несв.*; **наплясккам**, -аш, *св.* Набивам, нашляпвам.

наплячкосвам се, -аш се, *несв.*; **наплячкосам се**, -аш се, *св., сред.* **1.** Плячкосвам много, голямо количество. **2.** Плячкосвам до насита.

наповаля. Вж. наповалявам *и* наповалям.

наповалявам, -аш, *несв.*; **наповаля**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Свалям да паднат много, голям брой. *Изново се спуснаха и зеха да се провират между наповалените дървета и запречкани клони.* Вазов.

наповалям, -яш, *несв.*; **наповаля**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Наповалявам.

наподобя. Вж. наподобявам.

наподобявам, -аш, *несв.*; **наподобя**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* **1.** Подобен съм на някого, на нещо; приличам. *Чертите на лицето й наподобяваха неговите.* Дим. Димов. *Тия звукове, които произнасяше, наподобяваха виенето на куче.* Елин Пелин. || Старая се да подражавам на някого, на нещо. *Илия напипа на земята камък и трикратно почука по грапавата кора на дъба, като наподобяваше кълвач.* Хар. Русев. *Засвири с уста, помъчи се да наподоби кавал.* К. Петканов. **наподобявам се, наподобя се** *страд.*

наподобяване, *мн.* ия, *ср. Отгл. същ. от* наподобявам *и от* наподобявам се.

напойтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* **1.** Който напоява земята. *Тих пролетен дъжд оплете равнината чак до хоризонта с тънки, напоителни струи.* А. Гуляшки. *Напоителен дъжд.* **2.** Който служи за напояване на земята. *Напоителни канали. Напоителна система. Напоителни помпи.*

напой, -оят, -оя, *мн.* -ои, *м. Диал.* Място на река, гдето поят добитък; водопой.

напойвам, -аш, *несв. Разг.* Напоявам. *Тихият дъжд напойва земята.* **напойвам се** *страд. От него* (Борис) *се разнасяше остра миризма на тютюневи листа... Косата и порите на кожата се напойваха с миризмата на склада.* Дим. Димов.

напокон *нареч. Диал.* После, най после, накрай. *Нека най-напред да се научи на занаят, па напокон може всякаква работа да захване.* Влайков. *И с песни, със смехове, с шеметен крясък | понесоха те напокон | из бездни със златен помътени пясък | русалка, и конник, и кон.* К. Христов.

напокривам, -аш, *несв.*; **напокрия**, -йеш, *мин. св.* напокрих, *прич. мин. страд.* напокрит, *св.* Покривам много неща. *Напокрихме зеленчуковите лехи с рогозки.*

напокрия. Вж. напокривам.

наполеон *м.* (фр.). Златна монета от 20 франка. *Той... бръкна в жилетката си и извади от там един златен наполеон. Монетата блесна върху меката му жълтеникава длан.* А. Гуляшки.

наполея. Вж. наполивам.

наполивам, -аш, *несв.*; **наполея**, -еш, *мин. св.* наполях, *прич. мин. страд.* наполян, -а, -о, *мн.* наполени, *и* наполят, -а, -о, *мн.* наполети, *св.* Поливам обилно, много. *И днес, като си спомня тези тъй далеч останали години, | усещам оня лъх от наполените шибои и гергини, | лъха на прясно прекопаните лехи — | лъха на твоите лехи!* Багряна.

напомня. Вж. напомням.

напомням, -яш, *несв.*; **напомня**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* **1.** Карам, подканям някого да мисли за нещо познато; припомням, подсещам, спомням. *Благодаря ви, че ми напомнихте за имения ми ден, аз съвсем бях забравил.* Елин Пелин *Лъхат леки и странни парфюми | от цветята, над мене надвесени, | и напомнят самички, без думи, | че са вчера от тебе донесени.* Багряна. **2.** Приличам на нещо; наумявам, наподобявам. *Цялото поле се изпъстря с тия бели и черни ивици, които напомнят шарките на зебра.* Йовков. *Всеки храст или дърво напомня някакво животно.* Л. Стоянов.

напомняне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* напомням.

напопържам, -аш, *св. Диал. Неприл.* Напсувам. *А пък мен най ми харесва като напопържам някого — изтърси чистосърдечно Данко Харсъзина.* Ал. Константинов.

напор *м.* **1.** Силен натиск; напрежение. *Бурята беснееше немилостиво и старецът едвам се задържа на краката си под напора на студения вятър.* Елин Пелин. **2.** Силно въздействие. *Алекси лъжеше само тогава, когато напорът на амбициите и на честолюбието заливаше главата му като порой.* А. Гуляшки.

напорвам, -аш, *несв.*; **напоря**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Поря много и на много места. *Трактори напориха полето.* **напорвам се, напоря се** *страд.*

напорване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* напорвам *и от* напорвам се.

напоря. Вж. напорвам.

напоследък *нареч.* В последно време. *Събитията, които напоследък се случиха, продължаваха да вълнуват още селото.* Йовков. *Казват, че обичал да посръбва, особено напоследък се пропил.* Л. Стоянов.

напосоки *нареч.* Както се случи, както попадне, както дойде, на приумица. *Те бяха изгубили пътя и от два часа се скитаха напосоки из полето.* Йовков. *Войниците не виждаха врага и стреляха напосоки.* Дим. Талев.

напостеля. Вж. напостилам.

напостилам, -аш, *несв*; **напостеля**, -еш, *мин. св.* напостлах, *св.* Постилам много неща. **напостилам се, напостеля се** *страд.*

напостилане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* напостилам *и от* напостилам се.

напоствам се, -аш се, *несв.*; **напостя се**, -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Постя дълго, до насита.

напостя се. Вж. напоствам се.

напоя. Вж. напоявам.

напоя се. Вж. напоявам се.

напоявам, -аш, *несв.*; **напоя**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* **1.** Давам някому да пие до насита; напойвам. *Най-после... той им даваше плоската, напояваще ги с ракия и ги пущаше да си вървят.*

Д. Немиров. *Чужденец да влезе в българска къща, ще го нахранят, ще го напоят, ще му постелят.* Ал. Константинов. *Що не напои овцете, що им не турна шумица? Ще изпукат, — викна тя след него, ала Вуте вече бе излязъл.* Елин Пелин. **2.** Заливам изобилно с вода ливади, градини и др.; наваждам. *Жените бързат да напоят градините.* || За дъжд, река и др. — намокрям, обливам изобилно земята. *Това беше може би от хубавата пролет тая година — пече-пече слънце, па плисне благодатен дъжд, омие небето, напои земята.* Дим. Талев. **напоявам се, напоя се** *страд.*

напоя̀вам се, -аш се, *несв.*; **напоя̀ се, -йш се,** *мин. св.* -йх се, *св.*, *сред.* За почва, въздух и др. — попивам много, насищам се изобилно с вода, пари, миризма и др. *Поразхлади се, въздухът се напои с дъх на билки.* Йовков. *Чувствува се, че зима иде, че сняг и ледове ще обковат вред, та земята ще си отпочине, ще се напои, ще набъбне, за да бликне из нея по-буен живот.* А. Страшимиров.

напоя̀ване, *мн.* -ия, *ср.* *Отгл. същ. от* напоявам *и от* напоявам се.

напра̀. Вж. н а п и р а м².

напра̀ва *ж.* **1.** Построяване, направяне. *Младен замина за София и накупи от там пирони, куки, скоби и всичко, каквото можеше да потрябва за направата на училището.* Влайков. *Но обадиха му един ден, че се захваща направата на железниците из устието.* Вазов. **2.** Изработка, изделие. *Тия са загорски коли — тамошна направа.* Елин Пелин. *Тази табакера дали е от кавказко сребро?... — Не е, виенска направа е.* Ал. Константинов.

направлѐние *мн.* -я, *ср.* (рус.). **1.** Посока. *Вървиш пет, вървиш десет километра по едно направление, и няма край.* Ал. Константинов. *Ян Бибиян остави бързо слушалката и погледна магнитната стрелка. Тя беше взела едно само направление и трептеше полека.* Елин Пелин. **2.** Насока, идейна насока, насочване. *Но на мене се запрети да издавам тоя вестник с това направление и аз го обърнах отпосле на чисто литературен лист.* П. Р. Славейков. *В това направление от Каравелов се учеше и младият Ботев.* Сп. Септември, 1954 г.

напра̀во *нареч.* **1.** В посока точно напред, по права линия; право. *Можете ли ми каза кой път води за станцията?... — Може —... Карай направо.* А. Гуляшки. || Без заобикаляне, в права посока. *Те вървяха направо и без път през полето.* Йовков. *Тръгна направо из снега, не дireше пътеките.* К. Петканов. || Без отбиване, без отклоняване от пътя. *Отивам си направо в къщи. Влакът отива направо за гр. Сталин.* || Без междинни положения, без преходни фази. *Нишадърът е твърда сол, която при нагряване се превръща направо в газ. Назначиха го направо за редовен учител, без стаж.* **2.** Без посредството на някого или на нещо; непосредно, право. *Като се напи направо от кофата, Станка се прибра тихичко в къщи.* Караславов. *Вечерта си легна на едно одеало, постлано направо върху влажната земя.* М. Марчевски. *Пристъпвам направо към работа.* **3.** При глаголи като казвам, питам, отговарям, искам и под. — без заобикалки, без извъртания. *Млади човече,... няма нужда от лицемерие, иносказания и пр. Кажете си направо.* Йовков. *Искам да поговорим с тебе направо и открито.* Дим. Талев.

напра̀вя. Вж. н а п р а в я м.

направя̀вам, -аш, *несв.* (рус.). Насочвам, давам посока, насока; ръководя, напътвам. *Кой трябва да ръководи съдбините на народа и страната и да направява общественото развитие: капиталистическата класа или трудещият се народ.* Г. Димитров. *Бригадирците запяват... Гласовете се изравняват, като че ли някакъв невидим и ловък диригент ги направява.* Г. Караславов. *Направявам движението при кръстопът.* **направявам се** *страд.*

направя̀вам се, -аш се, *несв.*, *сред.* Отправям се някъде в известна посока. *Едно по друго захващат да идат вести, че е пристигнала войска и от станцията бързо се напривява към града.* Величков.

направя̀ване, *мн.* -ия, *ср.* *Отгл. същ. от* направявам *и от* направявам се.

напра̀вям, -яш, *несв.*; **напра̀вя, -иш,** *мин. св.* -их, *св.* **1.** Правя нещо до край, свършвам да правя. *Ние вървим по пътя, който е направила компанията на железницата.* Вазов. *С такива дървени пречки... беше направена самата врата на тъмницата.* Величков. *Направило кале* (дете Дукатинче) *се от глави, / направило калдъръм от трупи.* Нар. пес. **2.** Извършвам, сторвам. *И такъв е един, че каквото каже, направя го.* Йовков. *Аз чувствувах, че трябваше да направя нещо за тая клетница и не направих.* Вазов. *Всичко ще направя, ама ще ти помогна.* Елин Пелин. **3.** Накарвам, принуждавам, заставям. *Едно изръмжаване, последвано от сърдит лай, го направи да отскочи.* Вазов. *Аз ще направя всичкият свят да склони с покорност глава пред Асена.* В. Друмев. *Той даже смънка, че, ако се даде втори път представление, то той желае да земе ролята на хайдутин Желя, нещо, което направи Македонски да се намръщи.* Вазов. **4.** Правя някого да стане някакъв; привеждам в някакво състояние, положение. *Имам две деца, госпожице, които също ще направя земеделци.* Вазов. *Аз бих дала живота си и би те направила най-честит на света.* В. Друмев. **5.** За време, възраст — навършвам, изпълням. *По-голямото ми момче скоро ще направи тринайсет* (години). Вежинов. *Три дни ще направя — не ми се губят.* К. Петканов. **6.** В съчет. с някои съществителни — изразява действие със значение на съответното съществително. *Детето е по-добре — каза тя. — Госпожата намери лекарства и му направи инжекция.* Дим. Димов. *Направи си труд да дойдеш. Направям опит. Направям забележка. Направям разходка. Направям доклад. Направям поклон.* **7.** В съчет. с предлога на — превръщам в, на. *Глухонемият задигна от църквата един стар свещник, пълен с пясък, и го направи на мангал.* Г. Караславов. *Проклето мрачно здание! На прах, на прах ще те направим ние!* Смирненски. **направям се, направя се** *възвр.*, *страд.* и *взаим.* *Ние се гледахме като вълци, готови да се направим на късове.* Йовков.

напра̀вям се, -яш се, *несв.*; **напра̀вя се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред.* **1.** Престорвам се, преструвам се. *За да не се ядосва повече, командирът се направи, че не чува.* Вежинов. *Направи се на болен.* **2.** *Нар.* Ставам, превръщам се.

Българите,... като се научеха, особено, че карат затворници, гледаха да се направят невидими. Величков.

напра̀вяне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* направям *и от* направям се.

напра̀зен, -зна, -зно, *мн.* -зни, *прил.* **1.** Който е без полза, без резултат. *Той* (Костов) *не вярваше вече в нищо и почувствува гняв от напразното идване в Солун.* Дим. Димов. *Тя правеше напразни усилия да изтръгне ръцете си, ала не можеше.* Г. Райчев. **2.** Който е без причина; неоснователен, излишен. *Напразен страх. Напразно безпокойство.*

напра̀зно. *Нареч. от* напразен. *Но понякога Войка не излизаше и Лепо чакаше напразно.* Елин Пелин. *Напразно, майко, се боиш, | че скитане ме изхаби, | че ти си вече, може би, | от син забравена остала.* Яворов.

напразну̀вам се, -аш се, *св., сред.* Празнувам до насита.

напра̀скам. Вж. напрасквам.

напра̀сквам, -аш, *несв.*; **напра̀скам,** -аш, *св.* Праскам много, на много места. **напрасквам се, напраскам се** *страд.*

напра̀скване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* напрасквам *и от* напрасквам се.

напра̀тя. Вж. напращам.

напра̀ша. Вж. напрашвам.

напра̀швам, -аш, *несв.*; **напра̀ша,** иш, *мин. св.* -их, *св.* Опрашвам много; изпрашвам. *Вятърът хвърли плява в очите му* (на Христо) *и го напраши.* К. Петканов. *Па, като си умият на кладенеца краката, да ги не напрашат, стъпват по мащериката.* Влайков. **напрашвам се, напраша се** *възвр.* и *страд.*

напра̀шване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* напрашвам *и от* напрашвам се.

напра̀щам, -аш, *несв.*; **напра̀тя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Пращам много или мнозина.

напра̀щане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* напращам.

напращя̀. Вж. напращявам.

напращя̀вам, -аш, *несв.*; **напращя̀,** -йш, *мин. св.* -я̀х, *прич. мин. действ.* напращя̀л, -а, -о, *мн.* напращѐли, *св.* Препълвам се извънредно много. *Рухнаха хамбарите, напращели от зърно.* А. Гуляшки. *Сега конят лъщи на слънцето, подскача и копае с крак, напращял от сили в себе си.* Кр. Григоров.

напращя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* напращявам.

напрѐгна. Вж. напрягам.

напрѐгнат, -а, -о. **1.** *Прич. мин. страд. от* напрегна. **2.** Като *прил.* — **а)** Който е изпълнен с голямо напрежение. *Напрегнато време! Затрупала ни е текуща работа, оплели сме се — краят се не вижда.* А. Гуляшки. *Настъпи някакво страшно напрегнато мълчание, което не предвещаваше нищо добро за хищниците в дивата гора.* Орлин Василев. *Напрегнат живот. Напрегнат ден.* б) Който изисква напрежение. *Напрегната работа. Напрегнато внимание. Напрегнат план. Напрегнат слух.*

напрѐгнато. *Нареч. от* напрегнат. *Вършитбата вървеше усилено и напрегнато.* К. Петканов.

напрѐгнатост, -тта, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* напрегнат. *Очите му се насълзяваха от напрегнатост.* Елин Пелин. *По челото му се изписа напрегнатост и загриженост.* Кр. Григоров.

напрѐд *нареч.* **1.** По посока на предната, лицевата страна. *Противоп.* назад. *Навеждам се напред. Локомотивът се движи напред и назад.* **2.** Пред някого или пред нещо. *Ваша милост вървете напред, аз подире ви, — каза вежливо бай Ганьо.* Ал. Константинов. || Към началото, към предната част на нещо. *Не обичам да сядам толкова напред.* **3.** За изразяване на заповед, подкана, призив за движение в посока към предната страна. *Напред! И все напред! Към подвизи и слава.* П. П. Славейков. *Напред, ходом марш!* **4.** Само степенувано — най-първо, по-рано, преди това. *Ще ти разкажа... Ама нека по-напред да седнем и да се почерпим.* Йовков. *Хвана най-напред мене и ме върза ей на тоя дирек.* Йовков. *По-напред избирай думата, тогаз я казвай.* Погов. || Преди, по-рано, едно време. *Ала гласът ѝ сякаш не е нейният; не е такъв ясен и звънлив, какъвто беше по-напред.* Влайков. □ **За напред** — от сега нататък. **Крачка напред** (книж.) — успех, прогрес. **Най-напред** — преди всичко. *Какво семейство ще бъдем ние,... че най-напред ние за хляб пари няма да имаме.* Йовков. **Напред-назад** (разг.) — от единия до другия край на някакво пространство и обратно; насам-нататък.

напреда̀. Вж. напридам.

напрѐдвам, -аш, *несв.*; **напрѐдна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* **1.** Вървя, движа се напред. *Все силен снежен вятър, ние бавно напредваме по широката улица.* Н. Фурнаджиев. *Те в сгъстен строй напредваха към Пирот.* Вазов. *Но конете на повечето селски каруци са слабички и дребни и с мъка напредват.* Йовков. *Те* (облаците) *идеха бързи и талазливи...; те напредваха застрашително към нас.* Вазов. **2.** *Прен.* Преуспявам в някаква работа, в нещо; отбелязвам напредък. *Започна* (Ванко) *училището и бърже напредваше там.* Кр. Велков. *Той* (майсторът) *виждаше как всеки ден Ян Бибиян напредваше, радваше се от сърце и се отнасяше с него не като с чирак, а като с другар.* Елин Пелин. *Някой икономист беше изрекъл афоризма, че там, дето лесовете отстъпват, цивилизацията напредва.* Вазов. **3.** *Прен.* Само 3 *л.* Развивам се, протичам. *Нощта напредваше и заедно с нея вятърът вееше по-зловещо и бученето на манастирската река — Тунджа — ставаше по-грозно.* Вазов. *Болестта напредва. Строежът на училището напредва.* □ **Времето напредва** — минава се доста време, става късно.

напрѐдване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* напредвам. *Българският висок бряг на всяка минута меняваше тъмните си очертания, според напредването на лодката към изток.* Вазов.

напрѐде *нареч. Нар.* **1.** С кратко лично местоимение в дат. падеж — пред, отпред. *Маскирана вакханка с волен смях | напреде ми се мерна.* Яворов. *Смутих се от онова, което виждах напреде си.* З. Стоянов. 2. Напред (в 1 знач.). *После изпращат напреде двама бойци съгледвачи, за да следят за овцете и виторогите бици.* Ас. Разцветников.

напрѐдна. Вж. напредвам.

напрѐднал, -а, -о. 1. *Прич. мин. действ. от* напредна. 2. Като *прил.* — а) У който има напредък, който е отишел по-напред в развитието си. *Славните хора са редки и колкото повече ги има един народ, толкова по е той напреднал и честит.* Вазов. *Напреднали страни. Напреднал народ.* б) Който е изминал по-голяма част от определения период. *Отец Игнатий не беше излизал скоро от манастира, та сега напредналата пролет го увличаше и някак го трогваше.* Елин Пелин. *Напреднала възраст.*

напрѐдничав, -а, -о, *прил.* 1. Който се стреми към напредък; прогресивен. *Работническата класа като най-напредничавата класа на съвременното общество играе ръководна роля в държавата и обществения живот.* Г. Димитров. *Напредничава младеж.* 2. Който отразява стремеж към напредък; прогресивен. *Това е нашата напредничава наука за законите на общественото развитие и за предвиждане на събитията, които има да настъпват.* Г. Димитров. *Напредничави идеи. Напредничава литература. Напредничава мисъл.*

напрѐдничавост, -тта, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* напредничав. *Недостатъкът на знанията му се изкупуваше с напредничавостта на понятията му.* Вазов.

напрѐдък, *мн.* няма, *м.* 1. Отиване напред в областта на нещо; преуспяване, напредване, прогрес. *Културен напредък. Обществен напредък.* 2. Постигнат успех в няаква дейност. *Отбелязвам голям напредък в науката.*

напрежѐние, *мн.* -я, *ср.* 1. Напрегната, усилена дейност. *И от този ден, до осми септември, няма почивка, няма сън за никого. Това е лудо надпреварване, това е бясно напрежение.* Г. Караславов. *В бавния и тежък ход на тия благородни помощници и другари на селянина* (воловете) ... *имаше усърдие и доброволно напрежение.* Елин Пелин. *Тракторът се тресеше от напрежение, но не се задъхваше, биеше като добре тренирано сърце.* А. Гуляшки. 2. Напрегнато състояние. *В минутите на нервно напрежение всяка хипноза... засяга и завладява душите.* Йовков. *Лежах, мислех — заболя ме главата от напрежение, виеше ми се свят.* Г. Райчев. 3. *Техн.* Сила на електрическия ток; волтаж. *Високо напрежение.*

нàпреки *нареч.* 1. Препречено по ширина; напряко. *Наистина един човек лежеше на очи напреки на пътя — краката му ринеха праха, а главата му бе свряна в сухи листа и ракитак.* Ст. Загорчинов. *Върху каменните стъпала бяха наложени напреки дъски.* Ал. Константинов. 2. За път, разстояние — без заобикаляне, направо; пряко. *Те бяха още на половин час разстояние от Челопек, ако напреки се идеше.* Вазов.

нàпреко *нареч.* Напреки.

напрѐча. Вж. напречвам.

напрѐчвам, -аш, *несв.*; **напрѐча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Поставям, натрупвам напреки много неща; запречвам, препречвам. *Напречили дървета на пътя, та не може да се мине.* **напречвам се, напреча се** *страд.* и *сред.* *Поразително зрелище представяват тия изпадали борове..., те са се натъркаляли и напречили по стръмнината.* Вазов.

напрѐчване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* напречвам *и от* напречвам се.

напрѐчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* 1. Който е перпендикулярен на дългата страна. *Противоп.* надлъжен. *Напречен разрез. Напречно сечение.* 2. Който е поставен или минава напреко на друго нещо. *Децата от двата враждебни лагера се пръснаха ветрилообразно и изчезнаха в напречните улици.* Г. Караславов.

напрѐчно. *Нареч. от* напречен.

напригòтвя. Вж. напригответям.

напригòтвям, -яш, *несв.*; **напригòтвя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* *Приготвям много.*

напрѝдам, -аш, *несв.*; **напредà,** -ѐш, *мин. св.* напрѐдох, *прич. мин. действ.* напрѐл, *св.* Преда известно количество или много. *Напридам едно вретено.* **напридам се, напреда се** *страд.*

напрѝдане, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* напридам *и от* напридам се.

наприкàзвам, -аш, *несв.*; **наприкàжа,** -еш, *мин. св.* наприкàзах, *св.* Казвам, приказвам много и за много неща. *Наприказах на децата много приказки.*

наприкàзвам се, -аш се, *несв.*; **наприкàжа се,** -еш се, *мин. св.* наприкàзах се, *св.*, *сред.* Приказвам много, до насита. *Нямаше що, трябваше да се почака, докато Манолаки се наприказва и тогава да доде ред и на други.* Йовков.

наприкàзване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* наприказвам *и от* наприказвам се.

напрѝмер *частица.* При уточняване, пояснение, подкрепа на предишните думи или мисли в значение — да кажем, да речем, да вземем за пример. *Аз мисля, че най-сигурна и най-стабилна е хвърчащата машина. Във всеки случай с нея стават много по-рядко злополуки, отколкото с автомобила например.* Елин Пелин. *Ето на — аз например... Аз съм либерал. Казвам го открито.* Влайков || При изброяване — като. *Есен има много плодове, например: круши, ябълки, дини, грозде.*

напрѝпкам се. Вж. наприпквам се.

напрѝпквам се, -аш се, *несв.*; **напрѝпкам се,** -аш се, *св.*, *сред.* Припкам до насита; натичвам се.

нàпролет *нареч.* 1. През идната пролет. *Тази зима и до напролет, дай боже, може и късмет да й* (на Станка) *излезе.* Г. Караславов. 2. През пролетта. *А в небето звездите все тъй ще си светят, | и ще тегнат гроздовете зрели наесен, | а напролет отново ще цъфнат дърветата.* Багряна.

напростѝрам, -аш, *несв.*; **напрострà,** -ѐш, *мин. св.* -ях, *прич. мин. действ.* напрострял, -а, -о, *мн.* напрострѐли, *прич. мин. страд.* напрострян, -а, -о, *мн.* напрострѐни, *св.* Простирам много неща. *Напрострях прането.*

напростѝране, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* напростирам.

напрострà. Вж. напростирам.

напрòтив *нареч.* (често след съюз *а, но* и др.). Обратно, наопаки. *Но ти не разбирай, | че мразя живота. | Напротив, напротив!* Вапцаров. *Тия думи на стареца не трогнаха Павел. Напротив, от тях той почувствува в душата си нещо пепеливо.* Елин Пелин. *Ти не гледаш да се разберем, а напротив — непрекъснато се караш.*

напру̀зци *мн., ед.* няма, *м. Диал.* Железен уред, с който се разпъва платното на ширина, когато се тъче.

напръ̀скам. Вж. напръсквам.

напръ̀сквам, -аш, *несв.*; **напръ̀скам,** -аш, *св.* Пръскам нещо на много места; изпръсквам. *Докато децата ѝ спяха, тя* (Спасуна) *се залови по навик с домашната работа,... напръска и помете двора.* Дим. Димов. *Ела да ти напръскам челото на чешмата със студена вода.* К. Петканов. **напръсквам се, напръскам се** *възвр.* и *страд.*

напръ̀скване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* напръсквам *и от* напръсквам се.

на̀пръстник, *мн.* -ци, *м.* Металическа или кокалена шапчица, която се надява на средния пръст, за да се натиска иглата при шиене. *Между пръстите на дясната му ръка... проблясваше игла и едър, кръгъл, излъскан напръстник.* Дим. Талев.

напря̀гам, -аш, *несв.*; **напрѐгна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* напрѐгнат, *св.* **1.** Докарвам нещо до последна възможност. *Тичаха деца, момчета с китки, каквито бяха намерили, жени носеха хляб, старците напрягаха слабите си сили, за да не останат назад.* Йовков. *Конете едва теглеха товара — затъваха в омекналия сняг, пръхтяха, напрягаха вратове.* Я. Гуляшки. **2.** Правя усилие, за да повиша дейността, проявата на нещо. *Тя напрягаше слух и искаше да улови всяка дума.* Елин Пелин. *Напразно напрягахме взор да погледнем по-надолу до дъното.* Вазов. *Дълго напрягам мисълта си в учудване, докато се сетя, че се зазорява.* Л. Стоянов.

напря̀гам се, -аш се, *несв.*; **напрѐгна се,** -еш се, *мин. св.* -ах се, *св., сред.* Правя усилие, силя се. *Като се напряга мъжки, сполучва все пак, макар и с мъка, бавно и полека да завърти кросното.* Влайков. *Гърдите му се напрягаха жадно за повече въздух, а болката сковаваше пронизания му дроб.* Дим. Талев.

напря̀гане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* напрягам *и от* напрягам се. *Браздулици пот шарят изгорялото лице на стареца и мокрят опънатата му от напрягане шия.* Елин Пелин.

напря̀ко *нареч.* Напреки.

напсу̀вам, -аш, *св.* Изричам псувня; изпсувам. *Шопът обърна кървавото си лице, поспря се, напсува високо хлапето и го изгледа зверски.* Елин Пелин. **напсувам се** *страд.* и *взаим.*

напу̀дря. Вж. напудрям.

напу̀дрям, -яш, *несв.*; **напу̀дря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Покривам с пудра. **напудрям се, напудря се** *възвр.* и *страд.* *Зара използува момента да се напудри и заличи следите от сълзите си.* Дим. Димов.

напу̀дряне, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* напудрям *и от* напудрям се.

напу̀к *нареч.* На инат, за яд. *Ще да пия напук врагу, | напук и вам патриоти.* Ботев. *И напук на ония, които го раздумваха, той даде в кооперативното всичко.* Кр. Григоров.

напу̀кам. Вж. напуквам.

напу̀кан, -а, -о. **1.** *Прич. мин. страд. от* напукам. **2.** Като *прил.* — който е с пукнатини, по който има пукнатини. *Ръцете бяха груби, напукани и хванали слин.* Йовков. *Напукана земя. Напукана кора.*

напу̀квам, -аш, *несв.*; **напу̀кам,** -аш, *св.* Правя пукнатини. **напуквам се, напукам се** *страд.* и *сред.* *От силния пек, когато стигна, устните ѝ* (на учителката) *се бяха напукали.* Ем. Коралов. *Отъпканият край пътищата чернозем беше се напукал.* Г. Караславов.

напу̀кване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* напуквам *и от* напуквам се.

напу̀скам[1], -аш, и **напу̀щам,** -аш, *несв.*; **напу̀сна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* напуснат, *св.* **1.** Излизам от някъде, отдалечавам се от някъде, обикновено за дълго или за винаги; отивам си. *Понеже напускаме морето, може би за всегда, аз желая да послушам шума му отблизу.* Вазов. *След един час ние напускаме хотела. Самолетът напусна летището в 8 часа.* **2.** Оставям някого, прекратявам връзките или съвместния си живот с някого. *И ти ли ще ме напуснеш някога като него? — запита ме еднъж тате в порива на своята мъка.* Ст. Чилингиров. *Аз ще се разведа, ще напусна Гина, никога не съм я обичал.* Г. Райчев. **3.** Оставям, изоставям някаква работа или длъжност. *Научил Михаил обущарството и работил до Освобождението. После напуснал тоя занаят.* Вазов. *Войниците ще напуснат фронта и всеки ще се прибере при своите да гледа работата.* К. Петканов. *Напуснал политиката.* **4.** *Прен.* Обикн. 3 *л.* Излизам от някакво душевно състояние, в което съм, освобождавам се от някакво настроение. *На улиците, от гарата до хотела, не ни напуска мрачното настроение, което получаваме от първите картини на разрушения голям град.* Н. Фурнаджиев. *Стефан го погледна с изненада. Стори му се, че евреинът напускаше обикновената си резервираност и се готвеше да разкрие картите си.* Дим Димов. ‖ Само 3 *л.* Престава да ми служи, изоставя ме сила, храброст, дързост и др. *Най-после силите го напуснаха, той се наведе над масичката,... па заплака като дете.* Ст. Загорчинов. *Куражът ми ме напуска.* □ **Напускам света (тоз свят)** — умирам.

напу̀скам[2], -аш, и **напу̀щам,** -аш, *св.* Пускам някъде нещо в голям брой, в голямо количество или всички. *Като събра в една кошница всичките стъкла, чаши и чинийки, напуща ги внимателно да се накиснат в чебура.* Чудомир. *Напускахме конете из ливадата.*

напу̀скам се, -аш се, *несв.*; **напу̀сна се,** -еш се, *мин. св.* -ах се, *св., сред. Разг.* Не полагам грижи за себе си, занемарявам се, изоставям се.

напу̀скане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* напускам[1] *и от* напускам се.

напу̀сна. Вж. напускам[1].

напу̀сна се. Вж. напускам се.

напу̀снат, -а, -о, *прил. Разг.* За мъж или жена — който се е разделил със съпругата или със съпруга си.

напу̀стеник, *мн* -ци, *м. Нар.* Върнат годеник или напуснат мъж.

напу̀стеница *ж. Нар.* Върната годеница или напусната жена; парясница. *Па отидох, мила мамо, | в каменна Клисура, | ... | у една вдовица, | ... | тя напустеница.* Нар. пес.

напу̀сто *нареч. Нар.* Без полза, без смисъл; напразно, залудо. *Той се престорил наням. Напусто тракали и хлопали наоколо му по стените и вратата.* З. Стоянов. *В какво да заложи*

силите си, та, като се върне вечер, да каже: днешният ден не мина напусто? Я. Гуляшки.

напу̀хам. Вж. напухвам.

напу̀хвам, -аш, *несв.*; **напу̀хам,** -аш, *св.* *Разг.* Набивам, натупвам някого.

напу̀хване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* напухвам.

напу̀ша. Вж. напушвам.

напу̀швам[1], -аш, *несв.*; **напу̀ша,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Пускам известно количество дим върху нещо. *Напушвам кошер с пчели.*

напу̀швам[2], -аш, *несв.*; **напу̀ша,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Само в съчет. **напушва ме смях** (разг.) — едвам се сдържам да се не изсмея; досмешава ме. *Иван го напуши смях.*

напу̀швам се, -аш се, *несв.*; **напу̀ша се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред.* Пуша много, до насита, колкото искам.

напу̀шване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* напушвам *и от* напушвам се.

напу̀щам. Вж. напускам.

напу̀щане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* напущам.

напъ̀вам, -аш, *несв.*; **напъ̀на,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* **1.** Правя усилие да премахна пречка, препятствие; напирам. *Ония сили, които са се събирали и спали векове, не са били харчени в никаква акция, напъват и търсят своя простор.* П. П. Славейков. *Кънчу в гърдите захвана да кипи и да се подига страшна злоба, която напъваше да излезе на вън.* Влайков. **2.** *Разг.* Напрягам. *Гогов напъваше цялото си внимание да подбира красиви фрази, които случайно беше запомнил от тостовете.* Хар. Русев. *Но колкото и да си напъваше мисълта, за нищо не можа да се досети.* Ст. Загорчинов. *Напъвам сили.* **напъвам се, напъна се** *страд.*

напъ̀вам се, -аш се, *несв.*; **напъ̀на се,** -еш се, *мин. св.* -ах се, *св.*, *сред.* *Разг.* Правя усилие, напрягам се. *Той се напъва да познае нещо от тоя двор, дето някога е кипял животът.* Вазов. *Пожали ме, цял ден съм се напъвала с лопатата. Не ми даваш да се насля.* Кр. Григоров. *И ето те се впрягат, | напъват се, напрягат | ей тъй че ще се пукнат чак.* П. Р. Славейков.

напъ̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* напъвам *и от* напъвам се.

напъ̀дя. Вж. напъждам.

напъ̀ждам, -аш, *несв.*; **напъ̀дя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* **1.** Пъдя за винаги; изпъждам, изгонвам. *Не го превръщай в опасен враг на царството ни, ... като напъждаш неправедно дъщеря му.* Вазов. **2.** *Нар.* Насочвам добиче с пъдене да върви в определена посока, към определено място. *Вълкадин стана, прибра кравата, за да я напъди към село.* Йовков. **напъждам се, напъдя се** *страд.*

напъ̀ждане, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* напъждам *и от* напъждам се.

напъ̀лвам, -аш, *несв.*; **напъ̀лня,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* **1.** Пълня до горе, съвсем; изпълвам. *Една жълтичка като разменеше, получаваше от златарите толкова пари, че напълваше каручката със стока и оставаха за почерпка в Бреговишкото ханче.* Я. Каралийчев. *Разшета се Доко, впрегнал, напълнил чувала със сено, | закачил брадвата и повел колата.* Чудомир. *Дим и рибена миризма напълниха цялата кухня.* Ал. Константинов. *Напълвам чашата с вода.* ‖ *Прен.* Изпълвам определено пространство. *Намери си Младенчо добър късмет. Напълни къщата с веселба.* Влайков. *Силни сребристи, звънливи ноти се разнесоха из въздуха, ... напълниха двора и чардаците и килиите.* Вазов. **2.** *Рядко.* За години — навършвам, изкарвам, изпълвам. *Той скоро ще напълни двадесет години.* **напълвам се, напълня се** *страд.* и *сред.* *От болка ли или от срам, очите ми се напълват със сълзи.* Влайков. *Автобусът се напълни с пътници.* □ **Напълвам главата някому** (разг., груб.) — успявам да вразумя някого, да го убедя в нещо. **Напълни ми очите** (разг.) — понрави ми се, хареса ми, допадна ми много.

напъ̀лване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* напълвам *и от* напълвам се.

напълнѐя. Вж. напълнявам.

напъ̀лно *нареч.* В пълна степен, изцяло, съвсем. *Дона местеше нозе след него, ... подчинена напълно на волята му.* Дим. Талев. *Той изглеждаше в писмата си доволен, жизнерадостен, напълно щастлив!* Вазов. *Напълно естествено. Напълно реален.*

напъ̀лня. Вж. напълвам *и* напълням.

напълня̀вам, -аш, *несв.*; **напълнѐя,** -ѐеш, *мин. св.* напълня̀х, *прич. мин. действ.* напълня̀л, -а, -о, *мн.* напълнѐли, *св.* За човек — ставам пълен, дебел; надебелявам. *Напоследък много напълнях.*

напълня̀ване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* напълнявам.

напъ̀лням, -яш, *несв.*; **напъ̀лня,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Напълвам. **напълням се, напълня се** *страд.* и *сред.*

напъ̀лняне, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* напълням *и от* напълням се.

на̀пън *м.* Напъване, напор. *Заблуди ли се веднъж в търсавището, той е загубен; ... всякой напън да си извади крака повече го повлича надолу в тинестата гибелна пропаст.* Вазов. *Последен напън на вятъра люшна къщата.* К. Петканов. *Колите се клатеха мудно, огъваха се под тежестта на товарите ... Яремите скърцаха под напъна на силните животински шии.* Кр. Велков.

напъ̀на. Вж. напъвам.

напъ̀на се. Вж. напъвам се.

напъ̀пвам, -аш, *несв.*; **напъ̀пя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* За цвете, дърво — пускам, покарвам пъпки.

напъ̀пване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* напъпвам.

напъ̀пля. Вж. напъплям.

напъ̀плям, -яш, *несв.*; **напъ̀пля,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Преминавам чрез пъплене. *Напъплаха гъсеници.*

напъ̀пляне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* напъплям.

напъ̀пя. Вж. напъпвам *и* напъпям.

напъ̀пям, -яш, *несв.*; **напъ̀пя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Напъпвам.

напъ̀пяне, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* напъпям.

напъ̀ржа. Вж. напържвам.

напържвам, -аш, *несв.*; **напържа,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Пържа голямо количество. *Напържих много мекици.*

напържване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* напържвам.

напързалям се, -яш се, *св.*, *сред.* Пързалям се колкото искам, до насита.

напъстря. Вж. напъстрям.

напъстрям, -яш, *несв.*; **напъстря,** -иш, *мин. св.* -их, *св. Рядко.* Пъстря изцяло; изпъстрям, нашарвам. *Нарисува и тук-таме саксии с цветя, пресни и ярки, като живи. Напъстри и тезгяха.* Йовков. **напъстрям се, напъстря се** *възвр.* и *страд.*

напъстряне, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* напъстрям *и от* напъстрям се.

напътвам, -аш, *несв.*; **напътя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* **1.** *Рядко.* Насочвам някого накъде да върви. *Попитах за кърпач тъдява. Напътиха ме недалек, към едно дюкянче край пътя.* Вазов. **2.** *Прен.* Давам съвети, наставления; напътствувам. *Когато кака седнеше да работи над своите даровнишки ризи, с каква грижливост и с какво умение мама ще я напътва кое как да захване и де с какъв ръб да съединява платовете.* Влайков. *Той беше се врекъл на старите, че ще се грижи докрай за Дико, който за всичко имаше нужда от една близка ръка, да го води и напътва.* Г. Райчев. *Цял месец преди избора редовно събираше* (Игнат) *другарите си, напътваше ги, учеше ги.* Г. Караславов. **напътвам се, напътя се** *страд.*

напътвам се, -аш се, *несв.*; **напътя се,** -иш се, *мин. св.*, -их се, *св.*, *сред. Рядко.* Насочвам се. *Колата улови на ляво, мина по зелената равнина и се напъти към източна посока.* Вазов.

напътване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* напътвам *и от* напътвам се; упътване, напътствие. *И като посочи собствената си работа за пример, като даде още много съвети и напътвания, Нейко хвърли последен поглед към нивата и си тръгна за село.* Йовков.

напъти *нареч. Нар.* От време на време; понякога. *Може ли той с разпуснато сърце да ходи по оная зелена морава, коя напъти се нарсва с челяшка кръв?* Блъсков.

напътствен, -а, -о, *прил.* Който служи за напътствие. *Напътствени думи. Напътствено слово.*

напътствие *ср.* Обикн. *мн.* напътствия — думи, които посочват, показват начина, по който трябва да се постъпи, да се извърши нещо и пр. *Покорявай се, синко, — учеше го тя... Той спомня сега това напътствие и му става болно за нея.* Г. Караславов. *Следвайки съветите на напътствията от книжката, Янко започна да залага клюсата по-добре.* Ем. Станев. *Давам напътствия.*

напътствувам, -аш, *несв.* Давам напътствия. *И до ден днешен той* (Ленин) *неуморно бичува изменниците на социализма и напътствува пролетариата от всички страни в борбата му против международния капитализъм.* В. Коларов. **напътствувам се** *страд.*

напътствуване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* напътствувам *и от* напътствувам се.

напътя. Вж. напътвам.

напъхам. Вж. напъхвам.

напъхвам, -аш, *несв.*; **напъхам,** -аш, *св. Разг.* Пъхам изцяло, пъхам до край. *Бай Доверчинов напъха вестниците в джоба си и тръгна все така нервен и възбуден.* Елин Пелин. *Мирчо пристягаше и напъхваше голфа по-дълбоко в туристическите си обуща.* Ем. Коралов. **напъхвам се, напъхам се** *страд.*

напъхване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* напъхвам *и от* напъхвам се.

напявам, -аш, *несв.* **1.** Изговарям напевно. *Децата наизскачат радостни... и, като подрипват от крак на крак, почнат да напяват: — Щърк клечи — аз хвърча!* Елин Пелин. **2.** Пея тихо, монотонно; тананикам. *След половин час Влади с пушка на рамо... излезе от мнимото самодивско жилище, като напяваше юнашка песен.* В. Друмев.

напяване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* напявам *и от* напявам се.

нар[1]**,** нàрът, нàра, *мн.* нàрове *и* нàри, нàра (сл. ч.), *м.* Широко дървено легло край стена. *Вътре, по средата на землянката, беше оставена само една пътечка,... а от двете страни се простираха дълги нари — одри от дъски, застлани с папрат.* Ем. Коралов. *В планинските хижи туристите спят на нарове.*

нар[2]**,** нàрът, нàра, *мн.* нàрове, нàра (сл. ч.), *м.* (перс.). **1.** Южно дърво с плод, голям колкото ябълка, вътре със ситни червени зрънца. Punica granatum. **2.** Плодът на това дърво.

наравно *нареч.* **1.** На една линия, височина или дълбочина; наред, редом. *Пътят пълзи и лъкатуши вече все по десния бряг неин* (на реката); *той ту върви наравно с нея,... ту се отбива и се възкачва доста високо по урвата.* Вазов. *Изостреният гръб на билото... беше издигнат в самото небе, наравно с белите облаци.* Йовков. **2.** Еднакво с някого или с нещо, на равни начала; наред. *През партизанското движение те* (жените) *издържаха на тежките походи наравно с найкалените мъже.* Г. Караславов. *На жената се осигурява, наравно с мъжа, правото на труд.* Конст., чл. 72.

нарадвам се, -аш се, *св.*, *сред.* Радвам се много, радвам се до насита. *Земи ме, Славке, земи ме! | Земи ме, да се наносиш | на скъпа нова премяна; | ... | на младост да се нарадваш | при жива рода, при либе.* Ц. Церковски. *Стрина Венковица не можеше да се нарадва на неговата кротост и послушност и на неговия не според годините му разум.* Влайков.

нараждам, -аш, *несв.*; **народя,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* **1.** Раждам много деца последователно едно след друго. *Аз изжених твоите братя, за да ме гледат жените им на стари години; а тие ми нараждаха един билюк деца.* Каравелов. *Вземи жена хубавица | или грозна със имот, | народи рояк дечица | и с сюрмашки ги храни пот.* Ботев. **2.** За овощни дръвчета — давам изобилен плод. *Тази година овошките народиха много плод.* **нараждам се, народя се** *сред.*

нараждане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* нараждам *и от* нараждам се.

нарамвам, -аш, *несв.*; **нарамя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Слагам, натоварвам нещо на рамото си,

за да го нося. *Пристигва бай Ганьо от Вена в Прага. Слиза на станцията, нарамва си дисагите и излиза на улицата.* Ал. Константинов. *Нарамваме ние търнокопите и лопатите и право там... и започнахме отляво до върбата да копаем.* Д. Немиров. *Аз вече пушка нарамих | и на глас тичам народен | срещу врагът си безверни.* Ботев. **нарамвам се, нарамя се** *страд.*

нарамване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* нарамвам *и от* нарамвам се.

нарамък, *мн.* няма, *м.* В израз **нарамък дръва** — количество дърва, което един човек може да носи на рамото си.

нарамя. Вж. нарамвам.

наранен, -а, -о. 1. *Прич. мин. страд. от* нараня. 2. Като *прил.* — а) Който е получил рана; ранен. *Ловец към орлово гнездо помери, | ... | и гръмна. Плеснаха криле широки | и наранен орел в небо се скри.* К. Христов. б) *Прен.* Оскърбен, тежко обиден. *Покрусена, | с наранено сърце, тя едвам сдържа готовите да руснат сълзи.* Влайков. *Наранено честолюбие. Наранена гордост.*

нараня. Вж. наранявам.

наранявам, -аш, *несв.*; **нараня,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* 1. Нанасям, причинявам на някого рана; ранявам. *Като го гонел караулът снощи, той гръмнал с пищов и наранил заптието.* Вазов. 2. *Прен.* Оскърбявам, обиждам силно. *Всички се смееха и това още повече нараняваше честолюбието на Гороломова.* Йовков. **наранявам се, нараня се** *възвр.* и *страд.*

нараняване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* наранявам *и от* наранявам се.

нарасна. Вж. нараствам.

нараста. Вж. нараствам.

нараствам, -аш, *несв.*; **нарасна,** -еш, *мин. св.* -ах, *и* **нараста,** -еш, *мин. св.* нарастох, *прич. мин. действ.* нараснал, -сла, -сло, *мн.* -сли, *св.* Ставам по-голям, увеличавам се; пораствам. *Навалицата, която из улиците нарастваше като поток, напълни буквално храма.* Вазов. *Стоян беше гладен, беше премръзнал,... ледената грудка в гърдите му беше нараснала и тежеше още повече.* Дим. Талев. *Неговата обич към Тинка, зародена от само себе си и неусетно нарасла, беше изпълнила цялото му сърце.* Влайков.

нарастване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* нараствам.

нарастък, *мн.* -ци, *м.* Неестествено израдена част на човешко или животинско тяло; израстък.

наргиле, *мн.* -та, *ср.* (тур.). Ориенталски уред за пушене, при който димът минава през тръба с вода, за да се охлади и прочисти. *На един украсен със седефени шарки стол стоеше пъстро фарфорово наргиле, с увит около него, като червена змия, маркуч.* Вазов.

нарева се. Вж. наревавам се.

наревавам се, -аш се, *несв.*; **нарева се,** -еш се, *мин. св.* -ах се, *св.*, *сред.* Рева колкото искам, рева до насита.

наред *нареч.* 1. Един след друг или едно след друго в определен ред; на ред, под ред. *Развеселени сватбари — селяни и селянки — приказват, като пият наред из бъклица, която един другиму си подават.* Вазов. *Владиков ги изгледа всичките наред, да види не иска ли някой думата.* Вазов. *Месеци наред не беше капнало капка дъжд.* Йовков. *Става воевода на чета, която години наред задава страх и трепет на враговете.* П. П. Славейков. 2. Един до друг, на една редица; редом. *Той отиде при орача и тръгна наред с него.* Влайков. *До тях дружина жени, насядали наред, плетат или шият.* Вазов. *В стария град... влезе Момчил. Наред с него яздеше Игрил.* Ст. Загорчинов. || Наедно, заедно, наравно. *На обед невястата сложила трапезата и седнала наред с другите.* Ран Босилек. *И на нивата сега — иска да работи, налита и тя да копае наред с другите.* Влайков. *Мехмед Синап е национален герой, възпят в народните песни наред с другите юнаци, борили се за благото на народа и бранили го от насилията на паши и бейове.* Л. Стоянов. 3. *Прен.* Добре, както трябва. *Като бяха по малки..., много по-добре се живееше и много по-наред ни вървеше работата, по както си аз исках и желаех.* Влайков. *Всичко е наред.*

наредба[1] *ж.* 1. *Юрид.* Общ административен акт, издаден от орган на властта, с който се предписва изпълнението на ред задължения от страна на гражданите или на подчинени служители. *Силен е той с това, че познава всичките тънкости на законите и наредбите.* Влайков. *Изпълнявам наредбите. Издавам наредба. Официална наредба.* 2. Установен ред, правила за действуване, постъпване; правилник. *Занаятът ни е свят занаят. Резбарите и зографите трябва да са пример на другите еснафи. А какъв пример ще дадем на калфите си, като не изпълняваме своите наредби?* Р. Стоянов. *Противопожарна наредба.*

наредба[2] *ж. Нар.* Къщна обстановка; уредба. *На другия ден Ненко влезе вече в своята си къща. Тая нова наредба толкова го радваше, щото той се не знаеше де е от драгост.* Влайков. *Всяка къща и наредба.* Погов.

нареден, -а, -о. 1. *Прич. мин. страд. от* наредя. 2. Като *прил.* — подреден, уреден. *Нас, неколцина случайни туристи, ни поместиха в най-хубавата и най-наредената стая.* Ал. Константинов. *Наредена къща.*

наредя. Вж. нареждам[1] и нареждам[2].

наредя се. Вж. нареждам се.

нарежа. Вж. нарязвам.

нарежа се. Вж. нарязвам се.

нареждам[1], -аш, *несв.*; **наредя,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* 1. Поставям в някакъв ред, редица. *Горският изсипа на тревата цяла купчина захар и почна да нарежда бучките около нея.* Елин Пелин. *Наредиха ни по двама и между два реда заптиета и солдати подкараха ни към чаршията.* Величков. 2. Слагам всяко нещо на мястото му; редя. *Отначало... идваше леля им и една стара жена съседка да почистват и нареждат къщата.* Г. Райчев. *Тя не ще да седне пред портата, както сядат други жени от махалата,... ами ще вземе нещо да треби из двора или да нарежда в къщи.* Влайков. || За стая, трапеза, легло, куфар и под. — приготвям, подреждам. *Гостите минаха в голямата стая, дето Дочка беше наредила софрата.* Г. Караславов. *Как ми е драго да имам моя къщичка, че да си я наредя както аз си зная.* Йовков. *Ния нареди своята малка стая по свой*

вкус. Дим. Талев. *Утре заминавам, трябва да си наредя куфара.* **3.** *Разг.* Уреждам някаква работа; нагласявам. *Ти не се грижи, аз ще наредя тая работа — отвърна успокоително Колчо.* Влайков. ‖ Настанявам някого, осигурявам го с нещо. *Две момчета и една щерка имаше Юрталана — ще ги нареди като писани яйца. Разправяха — на зетя си направил и къща, и дюкян, и пари му дали колкото трябвало.* Г. Караславов. *Та и за друго дойдох, господин Стремски: извадиха ме днес от службата, на която вие ме наредихте.* Вазов. **4.** *Разг.* Причинявам неприятност; злепоставям. *О, нека почакат! Аз така ще ги наредя, че ще има да ме помнят.* Г. Караславов. *Хубаво си ме наредил.* **5.** *Прен.* За песен, жалба — изговарям бавно и напевно. *Чуй как стене гора и шума, | чуй как ечат бури вековни, | как нареждат дума по дума | приказки за стари времена | и песни за нови теглила.* Ботев. *Ший грижовно хубавица | и любовно | през прозореца поглежда, | па си шепне и нарежда: „Волен, хубав, мой соколе, | ... огън поглед тук не впивай“.* Яворов. *Понякога тя се затваряше в стаята си, лежеше безпомощна, смазана, плачеше и нареждаше с неизразима горчивина: — Боже милостиви, ... защо ме не прибереш!* Елин Пелин. *И когато майките, жените, сестрите и децата нареждаха над пресните общи гробове на убитите комунисти и революционни работници и селяни, тя не плачеше, тя утешаваше.* Ст. Благоева. **нареждам се, наредя се** *страд.* □ **Ще я наредим** (разг.) — ще уредим, ще оправим някакъв забъркан, труден за разрешение въпрос. *„Добре, бе джанъм, няма да се караме — ... ще я наредим!“* Смирненски.

нарèждам², -аш, *несв.*; **наредя̀**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Давам заповед, нареждане да се направи, изпълни нещо. *Друг големец, инспектор, беше наредил по едно време да се спре за една година сечта на гората.* Кр. Велков. *По служебна линия ти си мой подчинен и ще изпълняваш каквото аз нареждам.* А. Гуляшки.

нарèждам се, -аш се, *несв.*; **наредя̀ се**, -йш се, *мин. св.* -йх се, *св.*, *сред.* **1.** Заставам, заемам място в някакъв ред, редица. *Това село... беше обкръжено със шарампол и по бойниците му се нареждаха въоръжени мъже.* Йовков. *Войниците се наредиха един след друг по тясната и стръмна планинска пътека.* К. Петканов. *Наредихме се на опашка.* **2.** Уреждам домакинството си, дома си; обзавеждам се. *Тази е новата му* (на Големанов) *къща. Ти тук не си идвал. Виж, как се е наредил. Цял палат.* Ст. Костов. **3.** *Разг.* Създавам си, осигурявам си добри условия за нещо; избягвам неудобства, неприятности. *Момъкът недоумяваше: ето комунистите бяха взели властта, а той, кръглият пролетарий, все не можеше да се нареди. Живееше кучешки.* А. Гуляшки. *Ти, даскале, как не си се наредил нейде на по-безопасно.* Л. Стоянов.

нарèждане¹, *мн.* няма, *ср.* *Отгл. същ. от* нареждам¹ *и от* нареждам се. *Мария бе заповядала на слугинята да приготви хубава вечеря и дори сама взе участие в нареждането на масата.* Дим. Димов.

нарèждане², *мн.* -ия, *ср.* Заповед, разпореждане. *Той се отправи тичешком към околийското управление, за да получи нови нареждания.* Дим. Димов. *Кръчмите в Борово да бъдат затворени до второ нареждане.* Кр. Велков.

на̀рез, *мн.* -и, *м.* **1.** Тясна вдлъбнатина върху повърхността на някакъв предмет. **2.** Спираловиден улей на витло. *Дълбоки нарези.*

нарека̀. Вж. н а р и ч а м.

нарека̀ се. Вж. н а р и ч а м с е.

нарèчие¹, *мн.* -я, *ср.* *Грам.* Неизменяема част на речта, която означава признак на действие (състояние), на качество и, по-рядко, на предмет. *Наречие за време. Наречие за място.*

нарèчие², *мн.* -я, *ср.* Група от териториални говори с общи черти; диалект. *Той говори на източнобългарско наречие.*

нарèчница *ж.* *Нар.* Обикн. *мн.* нарèчници — митични женски същества, които, според народните вярвания, определят съдбата на новороденото дете; орисници. *В полунощи, време тайно, | над люлка на рожба драга | спре се наречница блага, | ... | Час се спре и час нарече: | на честит си ден родено, | за дни още по-честити.* П. П. Славейков.

нарѝвам, -аш, *несв.*; **нарѝна**, -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* наринат, *св.* Събирам, натрупвам нещо чрез ринене. *Като взе щипците, нарина всичкия огън пред отвърстието на пещта.* Ал. Константинов.

нарѝване, *мн.* няма, *ср.* *Отгл. същ. от* наривам.

нарѝна. Вж. н а р и в а м.

нарису̀вам, -аш, *св.* Свършвам да рисувам. *Дядо Недко украси и вътрешността на кръчмата — пребоядиса стените, нарисува по тях плетеници от лозови листа и гроздове.* Йовков. ‖ *Прен.* Обрисувам. *С рядко майсторство е нарисувал живота в блокирания град-герой.* Сп. Септември 1951 г.

нарѝтам се. Вж. н а р и т в а м с е.

нарѝтвам се, -аш се, *несв.*; **нарѝтам се**, -аш се, *св.*, *сред.* Ритам до насита.

нарица̀телен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* В съчет. **съществително нарицателно име** (грам.) — съществително име, с което може да се означи кой да е от множество еднородни предмети. *Противоп.* собствено име.

нарѝчам, -аш, *несв.*; **нарека̀**, наречèш, *мин. св.* нарèкох, *прич. мин. действ.* нарèкъл, -кла, -кло, *мн.* -кли, *прич. мин. страд.* нарèчен, *св.* **1.** Давам име; назовавам. *Какво хубаво кученце имате! Как го наричат?* Вазов. *Местността, дето се намира тоя самотен покой, хората нарекоха „Белчов гроб“.* Елин Пелин. *Казваше се Захария, но кой знае кой беше го нарекъл Захарчо.* Йовков. **2.** Окачествявам с епитет или прозвище. *Той наричаше безумие такава една мисъл и строго мъмреше Огнянова.* Вазов. *А малката назъбена пила, | що всеки ден над нея съм надвесен — | наричам писъка ѝ звучна песен.* Вапцаров. *Врабецът го не уважаваше, наричаше го лъжец.* Елин Пелин. **3.** *Нар.* Оплаквам напевно умрял; нареждам. *Осъмваше утром горката им майка, | и вечер замръкваше тамо, | от гроб на гроб ходи, нарича и плаче.* П. П. Славейков. **4.** *Нар.* Определям, предназначавам нещо за някого. *Вземи това; нарекла съм го за тебе.* **5.** *Нар.* За наречници — определям съдбата на новородено дете; орисвам. *Първа* (орисница) *рече и нарече: | „Да живее ден за ден, | за жи-*

вот да му е свидно - | от живота отчужден." П. П. Славейков. **наричам се, нарека се** *възвр.* и *страд.*

нарѝчам се, -аш се, *несв.*; **нарекà се,** наречѐш се, *мин. св.* нарѐкох се, *прич. мин. действ.* нарѐкъл се, -кла се, -кло се, *мн.* -кли се, *св., сред.* **1.** Нося име; назовавам се, именувам се. *Най-голямото ѝ детенце беше момиче и наричаше се Пенка.* Каравелов. *На запад от ливадата ... се издига един висок,... изяден от времето бряг, който, поради белината на пръстта си, се нарича „Бели яр".* Вазов. **2.** *Нар.* Измислям някакъв предлог, за да отида някъде, да направя нещо. *Тя... взе едни малко скъсани детински обуща и отиде на дюкяна при Колчо — нарече се, че му носи обущата да ги поправи.* Влайков. *Баба Вачовица..., като чу плача из село и като видя момичетата, че ги кара кехаята в сарая, нарече се, че ѝ трябва чукано кафе..., и отиде пред момичетата в сарая.* Цани Гинчев.

нарѝчане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* наричам *и от* наричам се.

наркòза *ж.* (гр.). *Мед.* **1.** Изкуствено предизвикано изгубване на съзнание, на чувствителност, дълбоко заспиване под въздействието на наркотични средства. **2.** *Разш.* Наркотично средство; упойка.

наркомàн *м. Мед.* Човек, който страда от наркомания.

наркомàния, *мн.* няма, *ж. Мед.* Болезнена склонност към употреба на наркотични средства.

наркотизѝрам, -аш, *несв. Мед.* Давам наркоза; упоявам. **наркотизирам се** *възвр.* и *страд.*

наркотизѝрам се, -аш се, *несв., сред.* Прекалявам с употреба на наркотични средства; ставам наркоман.

наркотѝк, *мн.* -ци, *м.* (гр.). *Мед.* **1.** Вещество, употребявано в медицината за упойка при болки, за изкуствено предизвикване на сън и пр. **2.** Наркоман.

наркотѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни. *Прил. от* наркотик (в 1 знач.); силно упоителен. *Наркотичната миризма на тютюневите листа му се стори непоносима.* Дим. Димов. *Наркотични средства.*

наркотѝчески, -а, -о, *прил.* Наркотичен.

нарòбувам се, -аш се, *св., сред.* Робувам докато ми дотегне.

нàров, -а, -о. *Прил. от* нар². *Нарови кори.*

нарòд *м.* **1.** Жителите на една държава, страна. *В Народната република България цялата власт произтича от народа и принадлежи на народа.* Конст., чл. 2. *Изгнаници клети, отломка нищожна | от винаги храбър народ мъченик.* Яворов. *Народите от страните с народна демокрация.* **2.** Нация, националност. *От днеска нататък българският род | история има и става народ.* Вазов. **3.** Основната маса от населението. *Кажи ми, кажи, бедний народе, | кой те в таз робска люлка люлее? | ... Мълчи народа!... | Намръщен само с глава той сочи | на сган избрана.* Ботев. **4.** Само *ед. Събир.* Много люде, събрани заедно; множество, навалица. *По голата зелена стръмнина плъзнал свят като мравуняк... От де се взе тоя народ, това чудо!* Елин Пелин. *Слязоха и в Гушанци партизани... Селото се стече и ги обсипа с цветя. Те не можеха да се движат, така бяха обградени от народ.* Ст. Ц. Даскалов. **5.** Само *ед. Събир. Разг.* Люде, хора. *Лукави станахте вие, селяците... — Прост народ сме ние, господине, само ни навикват.* Елин Пелин. *„Нов народ се навъди", — помисли си старият и го погледна миловидно.* Г. Караславов.

нарòден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* **1.** Който принадлежи на народ, който се отнася до народ (в 1, 2 и 3 знач.). *Народното дело беше обща тайна.* Дим. Талев. *Крещим, но щом изтрезнеем, | забравяме думи, клетви, | и немеем и се смеем | пред народни свети жертви!* Ботев. *Народни средства. Народно имущество.* || Който е предназначен за народа. *Народен парк Витоша.* **2.** Който се управлява от народа, в който участвува народът. *Народна република България. Народно стопанство. Народна демокрация.* **3.** Който е свързан с бита, обичаите на народа. *Народна песен. Народни хорà. Народни думи. Народна носия. Народна медицина.* **4.** *Разг.* Общодостъпен по цена; евтин. *Народен салам. Народни цени.* **5.** Съставна част от наименованията на различни учреждения, напр. *Българска народна банка. Министерство на народната просвета. Народен съвет. Народен театър.* □ **Народен артист** — най-висше почетно звание, което се дава на някои артисти и др. люде на изкуството. **Народен представител** — депутат в Народното събрание. **Народен учител, народна учителка** — а) Учител (учителка) в първоначално училище. б) Висше почетно звание на учител (учителка). **Народен човек** — а) Човек, който работи за народа. б) *Разг.* Добър, отзивчив човек, който не се гордее и не страни от простите и бедните. **Народна демокрация** — една от формите на пролетарската диктатура, установена в някои страни на Средна и Югоизточна Европа и на Азия, отпаднали от капиталистическата система след втората световна война.

нарòдник, *мн.* -ци, *м.* Последовател на народничеството. *Влайков е писател народник.*

нарòднически, -а, -о. *Прил. от* народник *и от* народничество. *Народническа литература.*

нарòдничество, *мн.* няма, *ср.* (рус.) **1.** Дребнобуржоазно направление в руското революционно движение през XIX в. **2.** Подобно движение, развило се сред българската напредничава интелигенция през 90-те години на XIX в.

нарòднодемократѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни. *Прил. от* народна демокрация. *Народнодемократична власт. Народнодемократична република. Народнодемократичен строй.*

нарòднодемократѝчески, -а, -о, *прил.* Народнодемократичен. *Народнодемократическа държава. Народнодемократически режим.*

нарòдност, -ттà, *мн.* -и, *ж.* **1.** Създала се историческа общност от люде, която предхожда образуването на нацията. **2.** Принадлежност към даден народ. *Българин по народност.*

нарòдностен, -тна, -тно, *мн.* -тни. *Прил. от* народност. *Народностна принадлежност. Народностен дух. Народностен характер.*

нарòдностопàнски, -а, -о. *Прил. от* народно стопанство. *Народностопански план. Народностопанска политика.*

народнѝк, *мн.* -ци, *м. Остар. Разг.* Член на най-реакционната буржоазна партия, основана в България след Освобождението.

народня̀шки, -а, -о. *Прил. от* народняк. *Народняшка партия.*

народовла̀стие, *мн.* няма, *ср.* Власт на народа; народна власт, демокрация. *Говореше той за народовластие, за едно управление при точно спазване на Конституцията, което да зачита правата и свободите на народа.* Влайков.

народовла̀стнически, -а, -о. *Прил. от* народовластие; демократичен.

народолюбѝв, -а, -о, *прил. Остар. Търж.* Който проявява любов към народа си. *Народолюбива младеж.*

народонаселѐние, *мн.* няма, *ср.* (рус.). *Остар.* Населението на една страна.

народоосвободѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който се бори за освобождението на народа. *Народоосвободителна армия. Народоосвободително движение.*

народопѝс, -та̀, *мн.* няма, *ж. Книж.* Етнография.

народополѐзен, -зна, -зно, *мн.* -зни, *прил.* Който е полезен за народа. *Целият опит учи, че без участието на жените не е мислимо нито едно голямо народополезно дело.* Г. Димитров. *Народополезна дейност.*

народоу̀ка, *мн.* няма, *ж. Книж.* Етнография. *Институт за народоука.*

народоу̀чен, -чна, -чно, *мн.* -чни. *Прил. от* народоука. *Народоучно дружество.*

народя̀. Вж. н а р а ж д а м.

наро̀нвам, -аш, *несв.*; **наро̀ня,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Роня известно количество или много. *Нароних една крина царевица. Детето наронило хляба.* **наронвам се, нароня се** *страд.*

наро̀нване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* наронвам *и от* наронвам се.

наро̀ня. Вж. н а р о н в а м.

нарося̀. Вж. н а р о с я в а м.

наро̀сявам, -аш, *несв.*; **нарося̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* **1.** За роса — намокрям леко, покривам с капки; оросявам. *Роса росит и ке ме заросит.* Нар. пес. **2.** Попръсквам леко с вода. *Слаб дъждец нароси улиците.* **наросявам се, нарося се** *страд.*

наро̀сяване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* наросявам *и от* наросявам се.

наро̀ча. Вж. н а р о ч в а м.

наро̀чвам, -аш, *несв.*; **наро̀ча,** -иш, *мин. св.* -их, *св. Нар.* Отнасям се с предубеждение към някого, като все него смятам за виновен. *Нарочили са го, че не си гледа работата.*

наро̀чване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* нарочвам.

наро̀чен[1], -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* **1.** Който е определен за някаква работа, за някаква цел; специален, не случаен. *Околийският революционен комитет... изпрати с нарочен куриер строго писмо до войводата на полската чета.* Дим. Талев. *Нарочен човек беше отишел да стори хабер на дъщеря му и да я доведе.* Йовков. *Прощавай, братко, поздрава нарочен / и китката ти ний ще предадем!* Н. Марангозов. **2.** Извършен умишлено, нарочно, не случайно. *Петър Овчаров, — прочете той с нарочно запинане.* Вазов.

наро̀чен[2], -а, -о. **1.** *Прич. мин. страд. от* нароча. **2.** Като *прил.* — взет на очи.

наро̀чно *нареч.* С определено намерение, съзнателно, умишлено. *Само от време на време аз — понякога неволно, а понякога нарочно, — запитвах за нещо и нарушавах мълчанието.* Ст. Чилингиров. *Последните думи дядо Костадин изрече нарочно високо — да ги чуят всички.* К. Петканов. *Лазар нарочно се намръщи, за да скрие усмивката си.* А. Гуляшки. || *Разг.* Специално. *Կъньо дотърча и сложи на масата отпреде му шишенце ракия, нарочно изстудена за него.* Йовков.

нароя̀ се. Вж. н а р о я в а м с е.

наро̀явам се, -аш се, *несв.*; **нароя̀ се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св.*, *сред.* Само *мн.* и 3 *л. ед. Разг.* Роя се в голямо количество. *Годината беше благоприятна и пчелите се нароиха.*

наро̀яване, *мн.* ия, *ср. Отгл. същ. от* нароявам се.

на̀ртика *ж.* (нгр.). Притвор, преддверие на черква. *Хора на тълпи, на тълпи... се трупаха на едно място пред западната нартика на черквата.* Вазов.

нару̀гавам, -аш, *несв.*; **наругя̀,** -аеш, *мин. св.* наругах, *св.* Обсипвам с ругатни; нахоквам. *Тогава Василев скочи и наруга Стилияна: — да се не грижел той за селото, ами да си уредял къщата.* А. Страшимиров.

нару̀гаване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* наругавам.

наругя̀. Вж. н а р у г а в а м.

наруша̀. Вж. н а р у ш а в а м.

нару̀шавам, -аш, *несв.*; **наруша̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* **1.** За ред, закон, клетва и др. — не спазвам, престъпвам. *Моите обвинители говорят, че аз... пръв наруших клетвата, дадена на императора Андроника при смъртния му час.* Ст. Загорчинов. *Той заповядал да прикачат на копие съюзния договор, над който и двамата се били клели, че няма да го нарушат.* Вазов. *Партията чисти редовете си от всички, които нарушават нейната програма, устав и дисциплина.* Устав БКП. **2.** За тишина, покой и др. — смущавам, прекъсвам. *Настъпи напрегнато мълчание, което никой не се решаваше да наруши.* Йовков. *Глухият шум на реката плавно се разливаше из тъмнината, без да нарушава пълното безмълвие на гората.* Вазов. □ **Нарушавам границата, територията, въздушното пространство (на някоя държава)** (юрид.) — преминавам чужда граница, навлизам в чужда територия или извършвам действия, които не отговарят на законите на международното право за държавната граница. **нарушавам се, наруша се** *страд.*

нару̀шаване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* нарушавам *и от* нарушавам се; нарушение. *Нарушаване на закона. Нарушаване на дисциплината. Нарушаване на границата.*

нарушѐние, *мн.* -я, *ср.* Неизпълнение на установен ред, правило, закон и пр. *Той го дебнеше и го наказваше за най-дребни нарушения.* Л. Стоянов.

нарушѝтел, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* Лице, което прави нарушения. *Правителството ще бъде безпощадно против всички нарушители на законите.* Г. Димитров.

нарушѝтелка *ж.* Жена нарушител.

на̀рцис *м.* (гр.). Пролетно градинско цвете с бели или жълти цветове на върха на дълга дръжка.

наръ̀бвам, -аш, *несв.*; **наръ̀бя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Поръбвам.

наръ̀бване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* наръбвам.

наръ̀бя. Вж. н а р ъ б в а м. *и* н а р ъ б я м.

наръ̀бям, -яш, *несв.*; **наръ̀бя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Наръбвам.

наръ̀бяне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* наръбям.

наръ̀гам. Вж. н а р ъ г в а м.

наръ̀гвам, -ащ, *несв.*; **наръ̀гам,** -аш, *св. Разг. Груб.* **1.** Натиквам с ръгане. *Наръгал всички вехтории в долапа.* **2.** Набивам с ръгане. *Наръгаха ме в ребрата.*

наръ̀гване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* наръгвам.

наръка̀вник, *мн.* -ци, *м. Нар.* Отделен ръкав, който се поставя върху ръкава на дрехата.

на̀ръки *нареч. Нар.* Под ръка, лесно да се вземе, да послужи. *Нека това да стои тука, да ми е наръки.*

наръ̀ка *ж. Диал.* Заръчване, поръчка. *Жена му го изпрати с наръки: Хем, довечера да се върнеш!* К. Петканов. *Сега Кръстьо слушаше наръките на майка си с известно снизхождение и му ставаше мъчно за невежеството ѝ.* Г. Караславов.

наръ̀свам, -аш, *несв.*; **наръ̀ся,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Чрез ръсене покривам; посипвам, поръсвам. *Сланината нарязва на едри парчета... и всеки ред наръсва със сол.* Влайков. *След един час на стола се появили: кисела кокоша чорба, ... печена кокошка, пържени яйца, които били наръсени с овчо сирене.* Каравелов. **наръсвам се, наръся се** *страд.*

наръ̀сване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* наръсвам *и от* наръсвам се.

наръ̀ся. Вж. н а р ъ с в а м *и* н а р ъ с я м.

наръ̀сям, -яш, *несв.*; **наръ̀ся,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Наръсвам. **наръсям се, наръся се** *страд.*

наръ̀сяне, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* наръсям *и от* наръсям се.

наръ̀фам. Вж. н а р ъ ф в а м.

наръ̀фвам, -аш, *несв.*; **наръ̀фам,** -аш, *св.* **1.** Разкъсвам с ръфане. *Кучето ми наръфа обувката.* **2.** Ръфам от нещо неначенато; нахапвам. *Кой е наръфал хляба?*

наръ̀фване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* наръфвам.

на̀ръч *м. Нар.* Количество дърва, сено и пр., което човек може да вземе, да обхване с ръце, за да го носи. *Три млади момчета се завтекоха къде пещта,... и занесоха три наръча сухи върбови клони.* Цани Гинчев. *Дори Кочо... отиде и донесе цял наръч дърва и ги хвърли в огъня.* Дим. Талев.

на̀ръчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* За учебник, справочник и под. — малък по обем, с който лесно може да се работи, който служи за бързи и лесни справки. *Наръчен речник на съвременния български книжовен език.*

наръ̀чник, *мн.* -ци, *м.* Книга с основни или най-нужни сведения в някоя област; справочник. *Наръчник по пчеларството.*

наря̀д *м.* (рус.). **1.** Определено количество земеделски произведения и животински продукти, които производителят задължително предава на държавата срещу заплащане. *Изпълних наряда си за мляко, месо и грозде.* **2.** *Остар.* Определено количество стоки, които се разпределят по специален режим. *Магазините получиха голям наряд от вълнени платове.* **3.** *Воен.* Служебно задължение по специално назначение и ред. *Минава колоната на свободните от наряд офицери.* || Група, която изпълнява такова задължение. *Фелдфебелът е строил ротата и назначава всекидневния наряд.* Йовков.

наря̀ден, -дна, -дно, *мн.* -дни. *Прил. от* наряд (в 1 и 2 знач.). *Нарядни храни. Нарядна вълна. Нарядни списъци.*

наря̀дко *нареч.* **1.** На големи разстояния по място; тук-там. *Противоп.* нагъсто. *Сега столицата нощно време е мрачна, само тук-там, съвсем нарядко, мига по някой полусляп фенер.* Ал. Константинов. *Иглестите листа на обикновения бор са свързани два по два и са разположени нарядко.* **2.** На големи междини от време. *Противоп.* често. *Но лошото настроение у него идеше нарядко, като внезапен припадък, и бързо преминаваше.* Йовков. *Нарядко тя дохождаше на себе си и все... за рожбата си пита.* П. П. Славейков.

наря̀звам, -аш, *несв.*; **нарѐжа, -еш,** *мин. св.* наря̀зах, *св.* **1.** Свършвам да режа, режа до край. *Нарежете малко луканчица, ала, знаеш да я нарежете тъничко.* Каравелов. *Нарежи хляба.* **2.** *Прен. Разг.* Скарвам се остро. *Идеше му да ги нареже както си знае, да им каже право в очите, че са само едни лицемери и празни дребни буржоа.* Г. Караславов. *Най-напред ще ги нарежа хубаво, че после ще ги поуча кротко.* Йовков. **нарязвам се, нарежа се** *страд.*

наря̀звам се, -аш се, *несв.*; **нарѐжа се,** -еш се, *мин. св.* наря̀зах се, *св.*, *сред. Разг. Груб.* Напивам се, ставам пиян. *Колчем има пиене на сцената, Нанков се напива с истинско вино и се нарязва до забравяне ролята си.* Вазов.

наря̀зване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* нарязвам *и от* нарязвам се.

нас. Вж. н и е.

насадя̀. Вж. н а с а ж д а м[1] *и* н а с а ж д а м[2].

наса̀ждам[1], -аш, *несв.*; **насадя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* **1.** Привършвам да садя. *Някой от офицерите... беше насадил от семе акации и, без да ги разсаждат вече, бяха порасналии високи и гъсти, като млада гора.* Йовков. **2.** Садя известна площ или много. *Запролетеше ли се, мама насаждаше лехи с лук и домати, не забравяше да хвърли шепа царевица или да насади някое огнище картофи.* Кр. Григоров. **3.** *Диал.* Нареждам, разстилам снопи по гумно, като ги приготвям за вършитба *Тук-там из някои хармани бяха насадили житото, и диканите стържеха монотонно и глухо.* Г. Караславов. **4.** *Прен. Книж.* Внедрявам, създавам, вкоренявам. *Не се мирете с недостатъците, със слабостите, с грешките, смело насаждайте критиката като основен метод в работата.* В. Червенков. *Аз насаждах в младите души вяра и обич към своето, защото*

сън син на България. Вазов. **насаждам се, насадя се** *страд.*

насаждам², -аш, *несв.*; **насадя,** -йш, *мин. св.* -йх, *св. Нар.* Поставям домашна птица да мъти. *Патиците... рядко люпят — и с яйцата им насаждат кокошки.* Йовков. **насаждам се, насадя се** *страд.* □ **Насади ме на пачи яйца** (разг.) — създаде ми неприятности, постави ме в неудобно, тежко положение. *Насади ни наш Трифон на пачи яйца. Знаеш ли каква бригада ми е дал? Половината — старци, другата половина — деца!* Н. Гуляшки.

насаждане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* насаждам¹, насаждам² *и от* насаждам се.

насам *нареч.* **1.** В посока към мястото, гдето се намира лицето, което говори; накъм тукашната страна. *Противоп.* натам, нататък. *Чакай, ела насам, че оная вещица пак гледа, — каза тя, като погледна по посока на баба Ана.* Йовков. *Селяните, които се бяха отдръпнали, пак приближиха насам.* Ст. Ц. Даскалов. || Тук, по тия места. *Слаба е земята насам — казва коларят.* Л. Стоянов. *Добра среща, Райко, — каза Батул. — Какво ви води насам?* Ст. Загорчинов. **2.** *Разг.* От определен момент до времето, през което се говори. *Той ми разправи, че от година насам е разсилен в министерството.* Вазов. *От няколко дни насам бяха се заредили нетърпими горещини.* Йовков. *От десет години насам. От тогава насам.* □ **Насам-натам** — на една и друга страна, на различни страни; насам-нататък.

насаме *н реч. Разг.* Обикновено за двама души — без да присъствува някой друг. *Откак беше се върнал, Павел за пръв път остана така насаме с баща си.* Елин Пелин. *Марина знаеше, че нейните родители се наговарят да я задомят за някой занаятчия или търговец в града. Тя беше подочула, когато те си приказваха насаме за това.* Г. Караславов. || Съвсем сам, без други хора. *Всяка от тях мислеше да доде по-рано, дорде няма други хора, та насаме да си поплаче над руския гроб, дано ѝ поолекне.* Влайков.

насапунисам. Вж. насапунисвам.

насапунисвам, -аш, *несв.*; **насапунисам,** -аш, *св.* Насапунявам. **насапунисвам се, насапунисам се** *възвр.* и *страд.*

насапунисване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* насапунисвам *и от* насапунисвам се.

насапуня. Вж. насапунявам.

насапунявам, -аш, *несв.*; **насапуня,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Натривам със сапун или покривам със сапунена пяна. **насапунявам се, насапуня се** *възвр.* и *страд.*

насапуняване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* насапунявам *и от* насапунявам се.

насваля. Вж. насвалям.

насвалям, -яш, *несв.*; **насваля,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Свалям много неща или мнозина. *Те намериха там още няколко души селяни, които... насвалиха шапките и си подаваха ръцете.* Вазов *Видях насваляни по земята... безбройно число борики.* Вазов.

насваря. Вж. насварявам.

насварявам, -аш, *несв.*; **насваря,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Сварявам в голямо количество. *Насварих много сладка.*

насветля. Вж. насветлявам.

насветлявам, -аш, *несв.*; **насветля,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Нагорещявам метал, докато почне да издава светлина. *Прояденият му* (на елена) *врат го болеше, като че някой гореше раната с насветлено желязо.* Орлин Василев. **насветлявам се, насветля се** *страд.* и *сред.*

насветляване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* насветлявам *и от* насветлявам се. *Желязото бе нагрято до насветляване.*

насветувам се, -аш се, *св., сред. Нар.* Наживявам се.

насвивам, -аш, *несв.*; **насвия,** -йеш, *мин. св.* насвих, *прич. мин. страд.* насвит, *св.* Свивам много неща, свършвам да свивам. *Насвихме всичко в пакети.*

насвиване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* насвивам.

насвиря се, -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Свиря до насита.

насвия. Вж. насвивам.

насвос *нареч. Диал.* Без определена посока, цел, намерение и под.; наслуки. *Ударили назад, едни по тесний път, / а други тъй насвос, където ги влечаха / конете — ... те летяха.* П. П. Славейков.

насвяткам се. Вж. насвятквам се.

насвятквам се, -аш се, *несв.*; **насвяткам се,** -аш се, *св., сред. Разг. Груб.* Напивам се, ставам пиян. *Добре, пийни ракия — съгласи се Златан. — Само гледай да не се насвяткаш.* Вежинов.

насвяткване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* насвятквам се.

наседенкувам се, -аш се, *св., сред.* Седенкувам колкото ми се иска, до насита.

наседя се. Вж. наседявам се.

наседявам се, -аш се, *несв.*; **наседя се,** -йш се, *мин. св.* -ях се, *прич. мин. действ.* наседял се, -а се, -о се, *мн.* наседели се, *св., сред.* Седя колкото ми се иска, седя до насита, достатъчно. *Седи, поседи, Калино, / та си се мома наседи.* Нар. пес.

насека. Вж. насичам.

насекомо, *мн.* насекоми, *ср.* (рус.). Дребно безгръбначно животно с членести крака и с тяло, покрито с твърда обвивка (напр. муха, пчела, мравка и др.). *Наоколо летяха насекоми и, като просветваха с бляскавите си крилца, мирно се носеха насам-натам.* Ем. Станев. *Хоботни насекоми. Вредни насекоми.*

насекомояден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* Който се храни с насекоми. *Къртицата е насекомоядно животно.*

населвам, -аш, *несв.*: **населя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Изпращам, настанявам люде да живеят в някое място; заселвам. **населвам се, населя се** *страд.* и *сред.*

населване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* населвам *и от* населвам се.

населен, -а, -о, *прил.* За земя, страна, селище и под. — в който има, живее население. *Пътят влиза в дълга, почти безкрайна планинска клисура, живописна и рядко населена.* Н. Фурнаджиев. *Населен пункт.* □ **Населено място** — град, село, колиби.

населѐние, *мн.* -я, *ср.* Човеците, които живеят в някаква земя, страна. *Населението на планинските места се занимава със скотовъдство.* □ **Мирно население** — онази част от населението, която не участвува във война.

насѐля. Вж. населвам, населявам *и* населям.

населя̀вам, -аш, *несв.*; **насѐля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* За човек или животни — живея, обитавам постоянно дадена страна, селище и под. *Част от тях* (помаците) *населяват днес и Чепинската долина.* Вазов. *Славеите, които населяваха в онова време всичките туфи край вадата и реката Янтра, . . . се пробудиха.* Цани Гинчев. **населявам се, населя се** *страд.*

населя̀ване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* населявам *и от* населявам се.

насѐлям, -яш, *несв.*; **насѐля,** -иш, *мин. св.* -их, *св. Нар.* Населявам. **населям се, населя се** *страд.*

насѐляне, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* населям *и от* населям се.

насѐтне *нареч. Нар.* От определен момент нататък, след определен момент; след това, подир това. *От оня ден насетне той винаги се отбиваше и при дяда Руся.* Йовков. *От този ден насетне двамата не се разделиха.* Д. Добревски. *Всеки ден от пладне насетне почваше да духа морският вятър.* Йовков.

насѐя. Вж. насявам.

наси̇ла *нареч.* С принуда, с насилие; на сила. *Но ето че дойде най-лошият слух: хайдутите ходели от къща в къща и изкарвали насила мъжете.* Йовков. *Кметът се развика и се спусна да се бие, но пазвантите го хванаха под мишниците и насила го замъкнаха в кръчмарницата.* Г. Караславов. *Насила хубост не става.* Погов.

наси̇лвам, -аш, *несв.*; **наси̇ля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* **1.** Принуждавам с насилие или заплаха някого да извърши нещо. *Аз ти заповядвам да се върнеш незабавно там, откъдето си дошъл. Тук се строи църква, а ти насилваш бедните люде да дават за чужди църкви и манастири.* Дим. Талев. ‖ Упражнявам силен натиск върху някого да направи нещо. *Само даскал Стефан — най-малкият син — си остана неженен. Па и не го насилваха да се жени.* Д. Немиров. **2.** *Рядко.* Изнасилвам. *Аз трябваше да ги убия, защото пред мене щяха да насилят едно момиче — пред мене и пред баща му, когото вързаха.* Вазов. **3.** Употребявам сила, за да вляза някъде, да отворя нещо и под. *Кой ви позволи да насилвате вратата на къщата ми?* А. Гуляшки. *Околните черкези отдавна насилвали да влязат в Еледжик.* З. Стоянов. **насилвам се, насиля се** *страд.*

наси̇лвам се, -аш се, *несв.*; **наси̇ля се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Преодолявам с усилие нещо у себе си. *Като не ти се яде, не се насилвай.*

наси̇лване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* насилвам *и от* насилвам се.

наси̇лие, *мн.* -я, *ср.* **1.** Прилагане груба физическа сила. *Единият стражар успя да го хване за крака и го задърпа... Отчаян, не толкоз задето си служеха с такова грубо насилие спрямо него, а че не бяха го разбрали и не бяха го оставили да се доизкаже, той изпадна в остра нервна срѐдня.* Йовков. ‖ Принуждаване със сила да се извърши нещо. *Извади кесията или ти изпих кръвта!... Пред това насилие Найдену не оставаше друго, освен да се покори.* Вазов. *Упражнявам насилие.* **2.** Беззаконие. *Съобщаваме ви, че се дигнахме с оръжие в ръка срещу лошото управление в нашата страна и срещу всички насилия и неправди... Но ние нямаме нищо против мирното турско население.* Дим. Талев. *Как? Нощно време властта влиза в домовете да плаши и тревожи почтените хора? Насилие над неприкосновеността на личността и на жилището!* Вазов.

наси̇лник, *мн.* -ци, *м.* Лице, което върши насилие. *Аз съм против всички насилници и злоупотребители, против всеки, който граби и смуче народния пот.* Влайков. *Тук, из полските села, вършуваха най-много турски насилници, но беше трудно и опасно да се движи из полето революционна чета.* Дим. Талев.

наси̇лница *ж.* Жена насилник.

наси̇лнически, -а, -о. *Прил. от* насилник *и от* насилничество. *Насилническа политика. Насилнически действия.*

наси̇лнически. *Нареч. от прил.* насилнически. *Действувам насилнически.*

наси̇лничество, *мн.* няма, *ср.* Проява на насилник. *Тези действия са истинско насилничество над беззащитното население.*

наси̇лствен, -а, -о, *прил.* Който се извършва чрез насилие; принудителен. *Насилствени действия. Насилствени мерки.*

наси̇лствено. *Нареч. от* насилствен; насила. *Турците заставяха насилствено дюгенджията да им даде безплатно вино и ракия.* З. Стоянов. *Принудиха го насилствено да подпише акта.*

наси̇ля. Вж. насилвам *и* насилям.

наси̇ля се. Вж. насилвам се.

наси̇лям, -яш, *несв.*; **наси̇ля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Насилвам. *Бързо те стъписват се назад | и яростно след тях безбройни вража рат | насиля.* П. П Славейков. **насилям се, насиля се** *страд.*

наси̇ляне, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* насилям *и от* насилям се.

наси̇нвам, -аш, *несв.*; **насиня̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Правя нещо да стане синьо. **насинвам се, насиня се** *страд.*

наси̇нване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* насинвам *и от* насинвам се.

насиня̀. Вж. насинвам.

насиня̀вам, -аш, *несв.*; **насинѐя,** -ееш, *мин. св.* насиня̀х, *прич. мин. действ.* насиня̀л, -а, -о, *мн.* насинѐли, *св.* Ставам син.

насиня̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* насинявам *и от* насинявам се.

на̀сип *м.* **1.** Възвишение от натрупана пръст по дължината на шосе, окоп, железопътна линия, вада и под. *Ние седим върху насипа на шосето и мълчим.* Л. Стоянов. *Железопътен насип.* **2.** Насипана пръст, пясък и др. за запълване и подравняване на място.

наси̇пвам, -аш, *несв.*; **наси̇пя,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* **1.** Сипвам известно количество. *И взе той сребърно сито, насипа в него житни зърна.* Н. Райнов. *Сложи още хляб, насипи и от гоз-*

бата, — *подкани поп Стефан дъщеря си.* Йовков. *Новият кмет излезе въздържател... Отчаяни, кръчмарите насипаха вода във виното и всичко тръгна тъй, както си беше досега.* Елин Пелин. **2.** Прявя насип (в 2 знач.). *Други работници пък почнаха да изравняват и да насипват с пясък мегдана.* Влайков. **насьпвам се, насипя се** *страд.*

насѝпване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* насипвам *и от* насипвам се.

насѝта, *мн.* няма, *ж.* Насищане, засищане. *В обич сърцето не знае насита: | знай ли, тежко му,* — *на обич е край.* П. П. Славейков. *Няма насита. Яде до насита. Пи до насита.*

насѝтвам, аш, *несв.*; **насѝтя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Насищам. **наситвам се, наситя се** *страд.*

насѝтване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* наситвам *и от* наситвам се.

насѝтен, -а, -о. **1.** *Прич. мин. страд. от* наситя. **2.** Като *прил.* — за разтвор и под. (спец.): който не може да поеме в себе си повече от разтвореното вещество.

насѝтено. *Нареч. от* наситен.

насѝтеност, -ттà, *мн.* няма, *ж.* За произведения на изкуството и под. — степен на насищане; съдържателност. *Произведение с ярка идейно-художествена наситеност.*

насѝтня. Вж. насѝтням.

насѝтням, -яш, *несв.*; **насѝтня,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Правя нещо ситно. *Наситних лук за кебап.*

насѝтя. Вж. наситвам и насищам.

насѝтя се. Вж. насищам се.

насѝчам, -аш, *несв.*; **насекà,** насечèш, *мин. св.* нася̀кох, насèче, *прич. мин. дейст.* нася̀къл, -кла, -кло, *мн.* насèкли, *св.* **1.** Сека известно количество или мно̀го. *Добре — рече момъкът и отиде към реката да насече върбови пръчки.* Ă. Каралийчев. **2.** Сека на късове. *Дорде челядта му спеше, той домъкваше от някъде нарамък дърва, насичаше ги на късове и ги внасяше в собата.* Кр. Григоров. **насичам се, насека се** *страд.*

насѝчане, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* насичам *и от* насичам се.

насѝщам, -аш, *несв.*; **насѝтя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* **1.** Утолявам глад, жажда. *Но, след като изяде своето парче, Митко не насити стомаха си.* М. Марчевски. *А пък когато* (данайците) *насищат жаждата, та и глада си, | момци им чаши препълват с медено вино червено.* Ас. Разцветников. **2.** *Прен.* Задоволявам. *До пашите не стигнах, и по-добре, че тях с нищо не можеш да наситиш.* Дим. Талев. *Ти искаше с неговото* (на детето) *осиновяване да наситиш суетното си тщеславие, да приспиш угризенията си.* Дим. Димов. **3.** *Спец.* Вкарвам някакво вещество в друго, докато може да поема. *Насищам вода с въгледвуокис.* **насищам се, наситя се** *страд.*

насѝщам се, -аш се, *несв.*; **насѝтя се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* **1.** Утолявам глада си, жаждата си; ставам сит. *Овчарчетата бяха гладни. Никак не бяха се наситили от излапнапите набързо горещи картофи на говедаря.* Ив. Хаджимарчев. **2.** *Прен.* Задоволявам напълно някакво свое желание. *Владеех безкрайни земи... И, макар че моята царска съкровищница беше пълна със злато и скъпоценни камъни, окото ми не се насищаше на имане.* Ă. Каралийчев. *Дончо не можеше да се насити на тия уединени разходки.* Вазов. *Пък как хубаво мирише китката ти! Не можеш да се наситиш на миризмата ѝ.* Влайков. □ **Насищам се на някого (нещо)** — вече не ми е интересен, омръзва ми. *Няма месец откак се земахте и ти ѝ се* (на Пенка) *насити и я остави.* Елин Пелин. *Той години наред скита по чужди земи — насити се вече.* Д. Немиров.

насѝщане, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* насищам *и от* насищам се.

наскàчам се. Вж. наскачвам се.

наскàчвам, -аш, *несв.*; **наскòча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Само *мн.* и 3 *л. ед.* Скачаме един след друг. *Влакът на отпускарите пристигна в София към обед и, преди да спре, войниците наскачаха и се спуснаха към изходите.* К. Петканов. *Камбаната заби тревожно. Не беше се хубаво разсъмнало. Хората наскачаха от топлите си легла.* Ив. Хаджимарчев.

наскàчвам се, -аш се, *несв.*; **наскàчам се,** -аш се, *св., сред.* Скачам до насита. *Как леко и как весело се играе и тропа на тия кръшни песни вечер, по хлад, на месечина! Рипаш, скачаш — и не можеш да се наскачаш.* Влайков. *Дорде се мъдра намъдри, луда си се наскача.* Погов.

наскàчване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* наскачвам *и от* наскачвам се.

наскимтя̀ се. Вж. наскимтявам се.

наскимтя̀вам се, -аш се, *несв.*; **наскимтя̀ се,** -йш се, *мин. св.* -я̀х се, *прич. мин. действ.* наскимтя̀л се, -а се, -о се, *мн.* наскимтèли се, *св., сред.* Скимтя, колкото ми се иска, до насита.

наскѝтам се. Вж. наскитвам се.

наскѝтвам се, -аш се, *несв.*; **наскѝтам се,** -аш се, *св., сред.* Скитам много, до насита.

наскòквам, -аш, *несв.*; **наскòкна,** -еш, *мин. св.* -ах, и **наскòча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Само *мн.* и 3 *л. ед.* Скокваме един след друг.

наскòкване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* наскоквам.

наскòкна. Вж. наскоквам.

наскòро *нареч.* **1.** Преди не много време, неотдавна. *Наскоро бяха валели дъждове и полето беше се раззеленило като през пролет.* Елин Пелин. *С баща ти се гордей града — | миньор е той прочут. | Наскоро орден на труда | доби с прилежен труд.* Н. Фурнаджиев. **2.** Не след много време. *У Ралица ходйха китни свати. | И чу се вест низ село, че наскоро | ще е и сватба.* П. П. Славейков. || В съчет. с предлога след — не много време. *Наскоро след сватбата Павел отиде войник.* Елин Пелин.

наскòча. Вж. наскачам и наскоквам.

наскỳбвам, -аш, *несв.*; **наскỳбя,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Скубя известно количество или много. *Един циганин прескочил в една градина да краде лук. Наскубал малко и го турил в торбата си.* П. Р. Славейков. **наскубвам се, наскубя се** *страд.*

наскỳбване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* наскубвам *и от* наскубвам се.

наскỳбя. Вж. наскубвам.

наскуча̀вам се, -аш се, *несв.*; **наскуча̀я се,** -а̀еш се, *мин. св.* наскуча̀х се, *св., сред. Книж.* Скучая продължително, докато ми дотегне. *Наскучах се сама в къщи.*

наскуча̀я се. Вж. наскучавам се.

наскърбѐно *нареч.* Със скръб, с тъга. *Как, сестра ти не обади ли ти, че Радоил сега отсъствува? — Не, отговори наскърбено Славка.* Вазов.

наскърбя̀. Вж. наскърбявам.

наскърбя̀ се. Вж. наскърбявам се.

наскърбя̀вам, -аш, *несв.*; **наскърбя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Причѝнявам някому скръб; натъжавам. *Той можеше винаги да се откаже от всяка своя мечта, от всяко свое желание, ... за да не огорчи, за да не наскърби някого, за да не причини болка някому.* Дим. Талев. *Синовете искаха да попитат още нещо, но не посмяха, да не наскърбят баща си.* К. Петканов.

наскърбя̀вам се, -аш се, *несв.*; **наскърбя̀ се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св., сред.* Ставам скръбен, тъжен, печален. *И жал ми е за тебе, дето сега така без нищо ти се наскърби сърцето.* Влайков. *Наскърбих се, изпълних се с възмущение.* Вазов.

наскърбя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* наскърбявам *и от* наскърбявам се.

насла̀гам. Вж. наслагвам.

насла̀гвам, -аш, *несв.*; **насла̀гам,** -аш, *и* **насложа,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Слагам до край много неща едно след друго; нареждам, натрупвам. *Сложиха софрата... Наслагаха след туй гостби.* Йовков. *Тя излезе... Стоя неподвижна някое време..., после клекна до огнището, разрови пепелта и наслага съчки върху тлеещата жар.* Ѧ. Гуляшки.

насла̀гване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* наслагвам.

насла̀да *ж.* Силно приятно чувство, удоволствие. *Той поиска вода и я изпи с истинска наслада.* Л. Стоянов. *Журченето на пчелите и слабият шум на белостволите брези... пълнеха успокоената му душа с наслада.* Елин Пелин. *Тя в златолунна нощ ме позова | на празник, на безименни наслади.* Дебелянов.

насладя̀. Вж. наслаждавам.

насладя̀ се. Вж. наслаждавам се.

наслаждà̀вам, -аш, *несв.*; **насладя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св. Рядко.* Доставям наслада. *И това упива, и това наслаждава душата.* Елин Пелин.

наслажда̀вам се, -аш се, *несв.*; **насладя̀ се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св., сред.* Изпитвам наслада, удоволствие. *Като се насладих от изгледа на шумящата река..., аз се повърнах назад.* Вазов.

наслажда̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* наслаждавам *и от* наслаждавам се.

насла̀ждам, -аш, *несв. Рядко.* Наслаждавам. *И скръбна да е твойта лира — тя пак ни упива, наслажда, възхищава.* Вазов.

наслаждѐние, *мн.* -я, *ср.* Наслада. *Дружината слушаше с наслаждение певеца.* Вазов

наслѐдие, *мн.* -я, *ср.* (рус.). *Книж.* Наследство, остатък от миналото. *Напредналите идеи на нашия либерален век се стремят да еманципират жената от робската подчиненост на мъжа, наследие от варварските епохи.* Вазов.

наслѐдник, *мн.* -ци, *м.* **1.** Човек, който е получил или ще получи по право наследство. *От тук нататък, зад могилата, до морския бряг, цялата земя владеят наследниците на баба Дончевица. Седем хиляди декара земя им остави покойницата.* Ѧ. Каралийчев. *Аз и Димитраки сме едничките наследници на моя покоен баща.* Вазов. || *Разг.* Син, дете. *Имам голяма радост — родил ми се е юнак!... — Хайде, нека да ти е жив наследникът! Да расте, да порасте, като баща си да стане!* К. Петканов. *Ха, добре си дошъл, Стойко, как са вашите,... ами сестра ти прочувате ли я, харно ли е тя, здраво ли е?... Наследник си имала тя, а? Каза ми майка ти, похвали ми се, пръв внук, да й е жив и здрав да расте, та голям да порасте.* Г. Караславов. **2.** *Прен.* Продължител на някаква дейност; приемник. *В онова време аз бях изгадил една песен за гръцките владици в Търново, именно за Панарета... и за наследника му Неофита.* П. Р. Славейков. *Съветските моряци са законни наследници на най-добрите традиции на руската флота.* Отеч. фронт, 1950 г.

наслѐдница *ж.* Жена наследник. *Разпита и узна, че тя била осиновена дъщеря и единствена наследница на големия търновски богаташ гърка Пантолеона.* Вазов. *Той има само това момиче — друга рожба няма — то му е всичко: и радост, и наследница.* Вазов.

наслѐднически, -а, -о. *Прил. от* наследник.

наслѐдствен, -а, -о, *прил.* **1.** Който се предава или получава по наследство, в наследство. *В тази ливада имаше някакъв наследствен дял и жената на Пеня Пандуров.* Г. Караславов. *Наследствена пенсия. Наследствена власт. Наследствена вражда.* **2.** Който се отнася до наследство. *Наследствено право. Наследствено дело.* **3.** *Спец.* За физически или морални качества — който се наследява от предишното поколение. *Наследствена лудост. Наследствено предразположение. Наследствени качества.*

наслѐдствено. *Нареч. от* наследствен. *Тая болест се предава наследствено.*

наслѐдственост, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Биол.* Способност на живите същества да предават на потомството си качествата, които те са наследили от родителите си или са придобили през време на своето индивидуално съществуване. *Теория за наследствеността.*

наслѐдство, *мн.* -а, *ср.* Имот, пари и др., които след смъртта на техния собственик минават по право у друго лице. *Той се върна,... поправи воденицата, едничкото наследство, останало от баща му, и заживя повече около нея.* Елин Пелин. *Старият държи на всяка цена да му покажа диплома. В противен случай заплашва да ме лиши от наследство.* Дим. Димов. *Къщата бе останала наследство от баща му.* || *Прен.* Художествено, научно дело и под., което известен писател, учен оставя след себе си. *Всестранното и задълбочено изучаване на оставеното ни от Вапцаров поетическо наследство има за нас извънредно важно значение.* Сп. Септември, 1954 г. || *Прен.* Оставеното от предходната епоха положение, състояние на нещата; наследие. *Проклетото наследство на миналото им пречи да имат пълна увереност в своите сили и способно-*

сти. Г. Димитров. *Печално наследство изминалий век | на новий предава — тъй както прие го.* Вазов. □ **Предава се по наследство** — наследява се. *Кръстьо не го обичаше, но го търпеше,... защото кумството в селото се предаваше по наследство и се тачеше много строго.* Г. Караславов.

наследя̀. Вж. наследявам.

наследя̀вам, -аш, *несв.*; **наследя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* **1.** Получавам в наследство. *Николчо наследил доста големи суми или доволно голямо имане.* Каравелов. *Баща му, дядо Младен Моралията, бе му оставил толкова имот, колкото той бе наследил на времето от своя дядо.* Кр. Григоров. **2.** Получавам наследствено физически или духовни качества, свойствени на родителите ми. *Сега, когато Борис бе възмъжал, ясно личеше, че бе наследил някои от чертите на майка си.* Дим. Талев. *Севастица я болеше глава — тя беше наследила главоболието на майка си.* Йовков. **3.** *Прен.* Замествам някого, поемам след него службата му. *Дондуков, който наследи Черкаски, поминал се в Сан Стефано, назначи Стремски като преводчик при Търновския губернатор.* Вазов.

наследя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* наследявам *и от* наследявам се. *Придобитата чрез труд и спестовност частна собственост и нейното наследяване се ползуват с особена закрила.* Конст., чл. 10.

наслѝзам, -аш, *несв.*; **наслѐза,** наслѐзеш, *мин. св.* наслѐзох, наслѐзе, *прич. мин. действ.* наслѐзъл, -зла, -зло, *мн.* наслѐзли, *св.* Само *мн.* и 3 *л. ед.* Слизаме един след друг. *На една широка поляна той видя стотина и повече войници, които бяха наслезли от конете си и ги развеждаха.* Йовков.

насло̀в *м.* Заглавие. *Господин Фратьо... измъкна из ъгъла една книга с пепелява завехтяла корица, с наслов „Горски пътник".* Вазов.

насло̀вен, -вна, -вно, *мн.* -вни. *Прил. от* наслов. *Насловна страница.*

наслоѐние, *мн.* -я, *ср.* (рус.). **1.** *Геол.* Почвено натрупване от утаечен произход, което се състои от редица пластове, разположени един върху друг; наслойка. *Дилувиални наслоения. Пясъчни наслоения.* **2.** *Прен.* Наследена от миналото или заета от другаде, обикн. отрицателна черта, особеност на характера, на съзнанието, на културата и пр.; наслойка. *Нашите художници са длъжни преди всичко от своето творчество да изгонят отрицателните наслоения.* В. Червенков.

насло̀жа. Вж. наслагвам.

насло̀йка *ж.* Наслоение.

наслоня̀. Вж. наслонявам.

наслоня̀вам, -аш, *несв.*; **наслоня̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св. Рядко.* Опирам о нещо, облягам, прислонявам. || Навеждам. *Станкиното лице побледня; тя се полекичка облегна на стената и си наслони главата над пъстрошитата си пазва.* Блъсков. **наслонявам се, наслоня се** *сред.*

наслоня̀ване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ от* наслонявам *и от* наслонявам се.

наслоя̀. Вж. наслоявам.

насло̀явам, -аш, *несв.*; **наслоя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Натрупвам постепенно; напластявам. *Дългите години на печално детинство и на хроничната учителска бедност на баща му бяха наслоили в душата му студ и горчивина към света.* Дим. Димов. **наслоявам се, наслоя се** *страд.*

насло̀яване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* наслоявам *и от* наслоявам се.

наслугу̀вам се, -аш се, *св., сред.* Слугувам много, докато ми омръзне.

наслу̀жа се. Вж. наслужвам се.

наслу̀жвам се, -аш се, *несв.*; **наслу̀жа се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Служа много, докато ми омръзне.

наслу̀ка и **наслу̀ки** *нареч. Нар.* Както се случи, без обмисляне. *Без да виждат неприятеля, партизаните стреляха наслука и пълзешком отстъпваха.* М. Марчевски. *Тя разрови писмата.. Те се разсипаха и тя наслуки взе едно и се зачете.* Л. Стоянов.

наслу̀шам се. Вж. наслушвам се.

наслу̀швам се, -аш се, *несв.*; **наслу̀шам се,** -аш се, *св., сред.* Слушам много, до насита. *Рашид бей дохождаше на чифлика си по май всяка година да се наяде с прясна риба, а ханъмите — да се наядат с череши и с бял мед и да се наслушат на славеите.* Цани Гинчев. *Моите очи се не наглеждат, | моите уши се не наслушват.* Багряна.

наслю̀нча. Вж. наслюнчвам.

наслю̀нчвам, -аш, *несв.*; **наслю̀нча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Намокрям със слюнка; наплюнчвам. *Яна спущаше вретено с жълта коприна. Млъкна, наслюнчи нишката и пак подхвана песента.* К. Петканов. *Лазар запали лампата, наслюнчи молива и започна да пресмята.* Я. Гуляшки. **наслюнчвам се, наслюнча се** *страд.*

наслю̀нчване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* наслюнчвам *и от* наслюнчвам се.

насля̀за. Вж. наслизам.

насма̀лко *нареч. Разг.* Без малко, едва не. *Една пияна тълпа ме блъсна и насмалко щях да падна.* Вазов. *Па чухме, че си умрял. Насмалко помен не правихме.* Елин Пелин.

насмета̀. Вж. насмитам.

насмѐшка *ж.* Лек присмех, лека подигравка. *А да се върне назад без пленника и да търпи насмешките на гърците, му се виждаше пострашно от всичко друго.* Ст. Загорчинов.

насмешлѝв, -а, -о, *прил.* (рус.). Който съдържа, изразява насмешка; леко подигравателен. *Стига глупости!... — повтори той и насмешливата нотка в гласа му стори място на умерена сериозност.* Дим. Димов. *Поручик Манев загледа войника с дълъг насмешлив поглед.* Вежинов.

насмешлѝво. *Нареч. от* насмешлив. *Това момиче, което гледаше насмешливо и дяволито, като че искаше да се шегува.* Йовков. *Е, започвайте, хусари, започвайте! — извика той хрипкаво и насмешливо.* Ст. Загорчинов.

насмешлѝвост, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* насмешлив.

насмѐя се[1], -ѐеш се, *мин. св.* насмя̀х се, *прич. мин. действ.* насмя̀л се, -а се, -о се, *мн.* насмѐли се, *св., сред.* Смея се до насита. *Надничат хората в дюгенчето и не могат да се насмеят. Някакви си малки клечици като се зачуквали на гьона, щяло да бъде по-здраво от ко-*

неца. Д. Немиров. *Като се насмя до насита, Горoломов усети, че му стана хладно, загърна се в палтото си и след малко задряма.* Йовков.

насмѐя се². Вж. насмивам се.

насмѝвам се, -аш се, *несв.*; **насмѐя се,** -ѐеш се, *мин. св.* насмя̀х се, *прич. мин. действ.* насмя̀л се, -а се, -о се, *мн.* насмѐли се, *св., сред. Нар.* Присмивам се леко; надсмивам се. *Какво им се насмивате на божите жени?* Вазов. *Ба, такъв черен мангър не се губи, — насмя се кметът и махна на доктора да си вървят.* Г. Караславов.

насмѝтам, -аш, *несв.*; **насмета̀,** -ѐш, *мин. св.* насмѐтох, *прич. мин. действ.* насмѐл, *св.* Събирам, прибирам с метене. *Когато есенният вятър насмете опадалите листа там, както овчарят насмита стадото си, трудоваците довършиха отбойната стена.* А. Каралийчев. **насмитам се, насмета се** *сред.*

насмѝтане, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* насмитам *и от* насмитам се.

насмо̀гвам, -аш, *несв.*; **насмо̀гна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св. Нар.* Смогвам. *Добра едва насмогваше да огриба и отмита зърното, което падаше като златен дъжд.* К. Петканов. *Слънцето бавно върви по ясното небо, сякаш се помайва към тъмна вечеря, дано насмогнат само работни жетвари.* П. Ю. Тодоров.

насмо̀гване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* насмогвам.

насмо̀гна. Вж. насмогвам.

насмоля̀. Вж. насмолявам.

насмоля̀вам, -аш, *несв.*; **насмоля̀,** -ѝш, *мин. св.* -ѝх, *св.* Намазвам, покривам със смола. **насмолявам се, насмоля се** *страд.*

насмоля̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* насмолявам *и от* насмолявам се.

насму̀квам се, -аш се, *несв.*; **насму̀ча се,** -еш се, *мин. св.* насму̀ках се, *св., сред.* 1. Смуча колкото желая, до насита. 2. *Прен. Разг. Груб.* Напивам се, ставам пиян. *Един празничен ден, след като се бяха здравата насмукали с дренчена ракия, слепчани... потеглиха да секат спорната гора.* А. Каралийчев.

насму̀кване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* насмуквам се.

насму̀ча се. Вж. насмуквам се.

насмъдя̀вам, -аш, *несв. Разг.* Само 3 *л.* Смъдя леко, от време на време. *Насмъдява ме.*

насмъ̀ркам се. Вж. насмърквам се.

насмъ̀рквам се, -аш се, *несв.*; **насмъркам се,** -аш се, *св., сред.* 1. Смъркам колкото е необходимо, до насита. 2. *Разг. Груб.* Напивам се, ставам пиян.

наснова̀. Вж. насновавам.

наснова̀вам, -аш, *несв.*; **наснова̀,** -ѐш, *мин. св.* -а̀х, *св.* Снова до край основа за тъкане. *В четвъртък през целия ден трите жени чукаха коноп. Кръстевица бързаше да свърши с него, за да насноват едно кросно памучна прежда.* Г. Караславов.

наснова̀ване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* насновавам.

насо̀ка *ж.* 1. Стремеж, развитие към определена цел; направление. *Все пак... виждаше се, че има едно място..., от където веселбата вземаше насока и тон.* Йовков. *Каймакаминът бе дошъл да изпълни своя дълг, но нека чорбаджията сам да даде насока на работата.* Дим. Талев. *Аз ви пожелавам успех в тази насока.* 2. *Остар.* Посока на движение; посока. *Те хукват през глава, без път и без насока.* К. Христов.

насоля̀. Вж. насолявам.

насоля̀вам, -аш, *несв.*; **насоля̀,** -ѝш, *мин. св.* -ѝх, *св.* 1. Слагам сол колкото трябва. *Стрина Вънковица и сланината хубаво ще насоли, та да се държи цяло лято.* Влайков. 2. *Прен. Разг.* Надумвам някому или за някого лоши, неприятни неща. *И те се канеха, когато най-големият ѝ син дойдеше да летува със семейството си, да я насолят здравата пред него.* Г. Караславов. **насолявам се, насоля се** *страд.*

насоля̀ване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* насолявам *и от* насолявам се.

насополѝвя. Вж насополивям.

насополѝвям, -яш, *несв.*; **насополѝвя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Изцапвам със сополи. **насополивям се, насополивя се** *възвр.* и *страд.*

насополѝвяне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* насополивям *и от* насополивям се.

насо̀ча. Вж. насочвам.

насо̀чвам, -аш, *несв.*; **насо̀ча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Давам насока, отправям, обръщам към нещо. *Изведнъж конят изцвили неспокойно, като насочи ушите си напред.* Дим. Димов. *Марко насочи пищова, сниши се и извика страшно.* Вазов. *Той гледа разклатените клони и ясно вижда кошутата. Стефан насочва пушката.* Йовков. *Райка бе насочила поглед към Ненка.* Влайков. *На всички им се стори, че някой ги подслушва, и насочиха възбудени погледи към изхода.* К. Петканов. 2. Показвам някому накъде да върви, напътвам го. *Те се умориха, капнаха и покорно отиваха натъй, накъдето ги насочваха.* Йовков. *Кина странеше от него, държеше се гордо и презрително, но това не го плашеше. Стига да се съгласят родителите — човек е като вода, накъдето го насочиш, натам тръгва.* Г. Караславов. 3. *Прен.* Давам разяснения, наставления за нещо на някого; упътвам, напътвам. *Султана не преставаше да бъде внимателна и дори ласкава към нея... — но, като искаше да я въведе в реда на къщата и не пропускаше случай да я насочва, да я поучава, тя се стремеше, вярна на природата си, да я подчини на своята воля.* Дим. Талев. **насочвам се, насоча се** *страд.*

насо̀чвам се, -аш се, *несв.*; **насо̀ча се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Отправям се в известна посока; тръгвам. *Дружината напусна неочаквано хайдушката поляна, насочи се към полето.* К. Петканов. *С бързи крачки тя се насочи към дама.* Йовков.

насо̀чване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* насочвам *и от* насочвам се.

насо̀ченост, -тта, *мн.* няма, *ж.* Устременост към нещо.

наспѝвам се, -аш се, *несв.*; **наспя̀ се,** -ѝш се, *мин. св.* -а̀х се, *св., сред.* Спя достатъчно, колкото ми е нужно. *Анка истина беше се събудила и гледкаше с ония весели и живи очица... Я гледай, че се е наспала!* Влайков. *Хубаво се наспах под дебела сянка.* К. Петканов.

наспѝване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* наспивам се.

наспорѐд *предл. Нар.* **1.** Според. *Наспоред човека и чашата.* Погов. *Протягай си краката наспоред черrата.* Погов. **2.** Успоредно с нещо или с някого. *След него, наспоред един до други, ездят на хубави коне белобрадите войводи, а след тях е дружината на Индже с байрактаря Кара Кольо.* Йовков.

наспоря̀. Вж. наспорявам.

наспоря̀вам, -аш, *несв.*; **наспоря̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Направям да има нещо много, в изобилие; намножавам. *От край до край, докъде ти око види, се люлеят златни ниви... Бог обилно наспори тая година и не прати ни град, ни скакалци.* Елин Пелин. *Жито има, наспорил го Аллах. Има да натоварите всички коне и мулета, да стигне за цяла зима.* Л. Стоянов.

наспоря̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* наспорявам.

наспротѝ *предл. Нар.* **1.** В сравнение с някого или с нещо. *Той беше с къси, обърнати назад рога, които, наспроти неговата големина, бяха малки.* Йовков. **2.** За време — срещу. *Сиромаси и боляри | с благовестье да споходят* (коледарите) *| и наспроти празник честни | да им пеят драги песни.* П. П. Славейков. **3.** Според. *Може да ви отпусне две хиляди, може три, па може и повече — според както се докара и наспроти сведенията, които ще се представят.* Влайков.

наспу̀скам. Вж. наспусквам.

наспу̀сквам, -аш, *несв.*; **наспу̀скам,** -аш, *св.* Спускам голямо коилчество едно след друго

наспу̀скване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* наспусквам.

наспу̀щам, -аш, *несв.* Наспусквам.

наспу̀щане, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* наспущам.

наспя̀ се. Вж. наспивам се.

насрѐд *предл.* За означаване на място в средата на определено пространство, където се намира нещо, някой или където се извършва известно действие; посред, всред, сред. *Бат Васил беше спрял талигата насред пътя.* Влайков. *Дългнестата маса насред кръчмата се заобиколи от изгладнели хора.* Вазов. *Разпрегнах воловете, оставих диканята насред хармана и тръгнах.* А. Каралийчев. *Той пристъпи насред кафенето.* Вазов.

насрѐща *нареч.* **1.** На отсрещната, противоположната страна; отсреща. *Ковачът погледна към баира насреща и посочи с ръка.* Йовков. *Тия ниви и ливади, които виждаш насреща, се са наши.* Елин Пелин. *Едно 6—7 годишно момиченце излиза от фурната насреща, с грамаден хляб под мишница.* К. Константинов. **2.** От отсрещната страна. *Насреща им духаше лек вятър, изпълнен с дъх на билки.* Йовков. *Насреща ни идат войници.* Л. Стоянов. □ **Аз съм насреща** (разг.) — аз отговарям вместо вас. **Не можеш да му излезеш насреща** (разг.) — не можеш да се справиш с него, да се разбереш с него.

насрѐщен, -щна, -щно, *мн.* -щни, *прил.* **1.** Който се намира насреща; отсрещен. *От корията се виждаха светлинките на една махаличка, разположена върху насрещния баир.* Ем. Станев. *Още на вратата той се спря смаян; цялата насрещна стена — тая, на която падаше светлината от прозореца, — беше изписана с голяма картина.* Йовков. **2.** Който иде, нахлува срещу нас. *Насрещен вятър.*

насрещу̀ *нареч.* Насреща.

насро̀ча. Вж. насрочвам.

насро̀чвам, -аш, *несв.*; **насро̀ча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Определям, установявам деня на съдебно дело, изпит, заседание и др. *Делото за нивите беше насрочено веднъж, но се отложи по искане на Гроздана.* Йовков. *Насрочвам избори. Насрочвам изпити.* **насрочвам се, насроча се** *страд.*

насро̀чване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* насрочвам *и от* насрочвам се.

наста̀вам[1], -аш, *несв.*; **наста̀на,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* За време, състояние — дохождам, идвам, настъпвам. *Настане вечер — месец изгрее, | звезди обсипят свода небесен.* Ботев. *Настана лято, плод на вейки зрее | и пожълтяват морните листа.* П. П. Славейков. *Настава още по-студено време. Дебел сняг е затрупал пътищата.* Влайков. *Огняков мислеше, че часът за решителна борба не беше още настанал.* Вазов. *Писна гайда и в това пустинно място настана оживление.* Елин Пелин. *Най-после настана тържествената минута.* Вазов.

наста̀вам[2], -аш, *св.* Само *мн.* и 3 *л. ед.* Ставаме, изправяме се на крака един подир друг. *Гостите наставаха да си идат.* Вазов. *Рано е, ама има и на друго място да ходим. Наставаха всички.* Влайков.

наста̀на, -еш, *мин. св.* -ах, *св. Рядко.* Наставам[2]. *Да излезем да вземем малко вятър, извика Хаджият. Всички настанаха.* Вазов. *Гостите му, унесени в препирни..., веднага настанаха.* Елин Пелин.

наста̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* наставам[1].

наста̀вен, -а, -о. **1.** *Прич. мин. страд. от* наставя. **2.** Като *прил.* — снаден. *Слънцето блести в продълговатото прозорче. Наставеното стъкло, блъскано от вятъра, звъни.* А. Гуляшки.

наста̀вка *ж.* **1.** *Диал.* Нещо, което се наставя. *Наставка на ръкавите.* **2.** *Грам.* Словообразователна частица, която стои след корена на дума и видоизменя значението ѝ; суфикс. *Противоп.* представка.

наставлѐние, *мн.* -ия, *ср.* Упътване, поучение, съвет за начин на постъпване, на държане и др. *Давам наставления. Бащински наставления.*

наста̀вник, *мн.* -ци, *м. Остар.* Лице, което напътва, поучва, възпитава някого. *На България трябват сега мозъци с трезви мисли .., трябват наставници, които да възпитават младото поколение в човещина.* Вазов. □ **Класен наставник** — учител, комуто е възложено да се занимава с възпитанието, надзора, административната работа на някой клас.

наста̀вница *ж. Остар.* Жена наставник.

наста̀внически, -а, -о, *прил. Книж.* Който се отнася, който е присъщ на наставник. *Наставнически дълг. Наставнически тон.*

наста̀внически. *Нареч. от прил.* наставнически.

настàвничество, *мн.* -а, *ср. Книж. Остар.* Дейност на наставник.

настàвя. Вж. наставям¹ *и* наставям².

наставя̀вам, -аш, *несв.* (рус.) Поучавам някого; напътствувам. *Теодосий не оставаше длъжен никому и, макар уморен, едного благословяше, другиго наставяваше и съветваше.* Ст. Загорчинов.

настàвям¹, -яш, *несв.*; **настàвя,** -иш, *мин. св.* -их, *св. Диал.* **1.** Удължавам, уголемявам нещо, като прибавям към него друго нещо. *Вжето е късо, трябва да го наставиме.* **2.** При разговор — добавям, прибавям. *Ох, света майко богородичке, наистина тука на рахат ще бъда! — извика от радост дядо Матейко и, като се прекръсти, настави: — Е това най-много ви харесвам!* Елин Пелин.

настàвям², -яш, *несв.*; **настàвя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Поучавам, наставявам. *Дядо попе, казвам... Ами че ти трябва да ни наставяш.* Йовков.

настàвяне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* наставям¹ *и от* наставям².

настàна. Вж. наставам.

настаня̀. Вж. настанявам.

настаня̀вам, -аш, *несв.*; **настаня̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* **1.** Намирам добро, удобно място на някого, приемам го, подслонявам го. *Същата вечер Теодосий лежеше на нисък корав одър в килията на стареца Илариона, където го настани добрият Роман.* Ст. Загорчинов. *Кака Донка настани гостите в една стая на горния кат.* А. Каралийчев. **2.** За багаж, вещи и др. — подреждам, слагам. *Помагайте тогава, помагайте да настаним багажа, за да се освободи пътят.* Смирненски. **3.** Вреждам, нареждам някого на някаква работа, служба. *Настани го при първия майстор в селото. Майстор Димо не зимаше кое да е момче за чирак.* Влайков. *От много време ходи без работа... Защо се не потрудите да го настаните някъде?* Вазов. **настанявам се, настаня се** *страд.*

настаня̀вам се, -аш се, *несв.*; **настаня̀ се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св.*, *сред.* **1.** Сядам, заемам по-удобно положение. *Огнянов и другарят му отидоха още по на тъмно, настаниха се въз един голям камък, край който извиваше и тихо шумеше реката.* Вазов. *Той се обърна, настани се по-добре...; дадох му цигара, запуших и аз.* Йовков. **2.** Установявам се да живея в някое жилище, селище, място и др. *Между това, той взе да кичи къщата си, за да бъде приятна на бъдещата му съпруга, кога се настани в нея.* Вазов. *Бай Ганьо, като се убеди окончателно, че няма възможност да се настани у Иречека на квартира, дигна си дисагите... и тръгна.* А. Константинов. *В селото се настаниха един войнишки и един цивилен отред.* Кр. Велков. **3.** Постъпвам на работа, служба. *После се помъчи да се настани служител в някоя митница.* Вазов.

настаня̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* настанявам *и от* настанявам се.

настàям, -àяш, *несв. Диал.* Наставам, настъпвам. *Във тоя миг Кочо — простият чизмар... / повика жена си — млада хубавица, / ... / и рече: „Невесто! — виж, настая сеч, / и по-лошо нещо... Ти разбираш веч..."* Вазов.

настèля. Вж. настилам.

настѝвам, -аш, *несв.*; **настѝна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Заболявам от простуда; простудявам се. *От вълци аз не се боя, ами стана студено. Нямам време да настивам.* Елин Пелин. *Пуловера аз съм плела... Обличай го да не настинеш.* Ем. Коралов.

настѝване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* настивам; простудяване.

настѝгам, -аш, *несв.*; **настѝгна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин страд.* настѝгнат, *св.* **1.** Стигам, догонвам някого или нещо. *Но в тоя миг колата затрака по моста и Марин трепна, хвърли гегата си на земята, спусна се и на два-три скока настигна колата.* Йовков. *Ти като че не бързаш днес, вуйчо докторе, — казва момичето. — Настигнах те и те надминах.* А. Каменова. *Дъщеря ми ме настигна по ръст. Работете да настигнем другите.* **2.** *Диал.* Достигам до някъде, наближавам. *Вий настигате селото Планиница.* Ал. Константинов. **3.** *Нар.* Сполитам, връхлитам. *В село завърлува невярна болест... Па и друга беда настигна. Застоя се суша и като опустошителен пожар изгори всичко.* Елин Пелин. **настигам се, настигна се** *страд.*

настѝгане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* настигам *и от* настигам се.

настѝгна. Вж. настигам.

настѝлам, -аш, *несв.*; **настèля,** -еш, *мин. св.* настлàх, *св.* **1.** Покривам изцяло някаква повърхност. **2.** Слагам настилка. *Гъсти пепеляво-цветни облаци настилаха небето.* Вазов. *Слънцето клонеше на залез и настилаше дълги сенки върху земята.* Ст. Чилингиров. *Пухкав бял сняг настла земята.* **настилам се, настеля се** *страд.*

настѝлане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* настилам *и от* настилам се. *Настилане на улица.*

настѝлка *ж.* **1.** Пласт от нещо настлано. *Настилка от сухи листа.* **2.** Пласт от камъни, пясък, бетон, асфалт и др., с който се покрива повърхността на улици, площади и др. *Пророкът вървеше бос по неравната каменна настилка на улиците.* Елин Пелин. *Конете затропаха по каменната настилка на улиците.* Ст. Загорчинов. *Той седна върху чакъла, натрупан за настилка на шосето.* Л. Стоянов.

настѝна. Вж. настивам.

настѝнка *ж.* Болезнено състояние, причинено от простудяване на организма; простуда. *Облени в горещ пот, седяхме често, изложени на планинския ветрец, без страх от настинка.* Вазов. *За гласа си той казваше, че пресипнал от настинка.* Йовков. *И уж му нищо, уж настинка, па легна, заохка, запъшка.* Влайков.

настѝскам. Вж. настисквам.

настѝсквам, -аш, *несв.*; **настѝскам,** -аш, *св.* Със стискане нацеждам нещо; намачквам нещо. *Настисках цял лимон в рибата.*

настѝскване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* настисквам.

настовàрвам, -аш, *несв.*; **настовàря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Стоварвам много на едно място.

настовàрване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* настоварвам.

настовàря. Вж. настоварвам.

настойник, *мн.* -ци, *м.* Лице, определено да се грижи за някого, като заместник на родителите (обикн. за ученици). *За провинение на ученик се предупреждава родителят или настойникът.*

настойница *ж.* Жена настойник.

настойнически, -а, -о. *Прил. от* настойник. *Настойнически задължения.*

настойнически. *Нареч. от прил.* настойнически.

настойничество, *мн.* -а, *ср.* Дейност, задължение на настойник.

настойчив, -а, -о, *прил.* **1.** Който твърдо, упорито настоява за нещо. *Настойчив човек.* **2.** Който изразява упоритост, неотстъпчивост; настоятелен. *Настойчива молба. Настойчив тон.*

настойчиво. *Нареч. от* настойчив. *И на нея тя направи същия сърдит знак с ръка, но момата още веднъж и по-настойчиво й зашепна.* Йовков.

настойчивост, -ттà, *мн.* няма, *ср. Отвл. същ. от* настойчив.

настолен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* (рус.). Който е предназначен да стои на маса (на „стол"). *Настолна лампа. Настолен календар.* □ **Настолна книга** — книга, която е много необходима и се използува постоянно.

настоя. Вж. настоявам.

настоявам, -аш, *несв.*; **настоя,** -йш, *мин. св.* -ях, *св.* Упорито, настойчиво искам да се извърши нещо, не отстъпвам от своето. *Искам да походя, бе дядо, — настоя плачливо Монката.* Елин Пелин. *Той непременно настоя да вземе и павурчето, напълнено с гроздова ракия.* Вазов.

настоявам се, -аш се, *несв.*; **настоя се,** -йш се, *мин. св.* -ях се, *св., сред.* Стоя докато ми се стои, докато ми дотегне.

настояване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* настоявам. *Той беше повикан по настояванията на кака Гинка.* Вазов.

настоятел, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* Само в съчет.: **Училищен настоятел** (остар.) — лице, избрано от населението, което се грижи за нуждите на местното училище. **Църковен настоятел** — лице, избрано от енорията, което се грижи за нуждите, потребите на местната черква.

настоятелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Много настойчив. *Настоятелна молба. Настоятелно искане.*

настоятелка *ж.* Жена настоятел.

настоятелно. *Нареч. от* настоятелен. *И рече го така силно, тъй настоятелно, както за никого до сега не е казвал своята тежка дума.* Влайков. *Вятърът все по-настоятелно биеше в прозореца.* Елин Пелин.

настоятелност, -ттà, *мн.* няма, *ср. Отвл. същ. от* настоятелен.

настоятелство, *мн.* -а, *ср.* Колектив от настоятели.

настоящ, -а, -о, *прил.* (рус.). *Книж. Рядко.* **1.** Който съществува или се извършва сега; сегашен. *Противоп.* бъдещ и минал. *Влизам в кафенето и изглеждам наред насядалите в приятна беседа мои съселяни и... приятели. Учители, бивши и настоящи, търговци, земеделци — хора сè заможни и охолни са напреде ми.* Ц. Церковски. **2.** Този, даден. *Опростете ме задето имам дързостта да се осмеля да Ви напиша настоящето си писъмце.* Вазов.

настояще, *мн* няма, *ср.* (рус.). *Книж. Рядко.* Обикн. членувано **настоящето** — съвременната действителност, сегашното време. *Противоп.* минало, бъдеще. *Историята на миналото е едно огледало, което обяснява настоящето и отражава бъдещето.* Вазов.

настрадам се, -аш се, *св., сред.* Страдам много. *Их, сърчице човешко, и ти ако не си се настрадало, няма и да се настрадаш! — въздъхна докторът.* Елин Пелин.

настрана *нареч.* От едната страна на нещо; встрани, отстрани. *Цвета се откъсна от хорото, застана настрана при майка си и не се улови вече.* Елин Пелин. *Тя не го погледна: гледаше засрамено настрана и от очите й капеха сълзи.* Г. Райчев. || На известно разстояние от някого или нещо. *Селото е доста настрана от железопътната линия.* □ **Държа се (стоя) настрана** — не взимам участие в нещо. **Оставям нещо настрана** — не се занимавам повече с нещо. **Отделям пари настрана** — спестявам. **Шегата настрана** (разг.) — стига шеги, да говорим сериозно.

настрани *нареч.* Встрани, настрана. *Като се озърна настрани, Янко забеляза малка пътечка, наведе се и видя вълчата следа по нея.* Ем. Станев.

настрелям се, -яш се, *св., сред.* Стрелям много, до насита.

настригвам, -аш, *несв.*; **настрижа,** -еш, *мин. св.* настригах, *св.* Стрижа известно количество, много. *От овцете настригвам по два чувала вълна годишно.* **настригвам се, настрижа се** *страд.*

настригване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* настригвам *и от* настригвам се.

настрижа. Вж. настригвам.

настроение, *мн.* -я, *ср.* Психическо емоционално състояние. *Тоя кротък и простодушен човек можеше да има само едно настроение: някаква възторжена мечтателност, някакво тихо самодоволно блаженство.* Йовков. *Тая вечер Марко беше в добро настроение на духа.* Вазов. *Тя се изсмя високо и ме остави. Стори ми се, че измряха всички цветя по ливадите..., върху моето слънчево настроение се напластиха сянка върху сянка.* Елин Пелин. *Лошо настроение.* || Добро, весело психическо състояние. *Изпадам в настроение. Създавам настроение. Повишено настроение. Весело настроение.* □ **Без настроение съм** — в лошо разположение съм. **В настроение съм** — а) Весел, разположен съм. б) Пийнал съм. **Имам (нямам) настроение** — в добро (лошо) разположение съм.

настройвам, -аш, *несв.*; **настроя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* **1.** *Муз.* Обтягам или отпускам струните на музикален инструмент, за да им придам определена височина на тона. **2.** *Прен.* Внушавам някому чувства, мисли по отношение на другиго. *Да го запитам, не смеех: боях се да не го настроя още повече срещу себе си.* Ст. Чилингиров. **3.** *Прен.* Пораждам, възбуждам приятни чувства; предразполагам. *Много сантиментален е този вятрец от Винервалд — дяволски настройва.* Кр Кюлявков. **настройвам се, настроя се** *възвр.* и *страд.*

настройване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* настройвам *и от* настройвам се.

настроя. Вж. н а с т р о й в а м.

настръхвам, -аш, *несв.*; **настръхна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* **1.** За коса, косми, козина — изправям се нагоре, щръквам, наежвам се. *Ужас го обзе, косата му настръхна.* Вазов. *Тук-таме гореха огньове и около тях се чуваха откъслечни разговори или продължителни, дълбоки и болезнени охкания, от които настръхваше косата на малкия Монка.* Елин Пелин. **2.** Изпитвам силен страх, ужас. *Настръхва човек, като надникне в тая тъмница.* Вазов. *Стана ми страшно. Аз настръхнах, дъхът ми замря.* Ем Станев. **3.** Обхваща ме чувство на омраза, неприязън, злоба. *Гърците са настръхнали и могат да ни изколят всеки момент.* Дим. Димов. □ **Косата ми настръхва** — изпитвам голям страх, ужас.

настръхване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* настръхвам.

настръхна. Вж. н а с т р ъ х в а м.

настудувам се, -аш се, *св.*, *сред.* Студувам много, продължително време.

настъпателен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* (рус.). Който се намира в настъпление. *Настъпателно движение.*

настъпателно. *Нареч. от* настъпателен.

настъпателност, -тта, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* настъпателен.

настъпвам[1], -аш, *несв.*; **настъпя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Стъпвам върху нещо или някого. *Мирончо се мушна грубо в къта, като настъпи крака на Цочка чорбаджи и окаля чорапа с чипика си.* Вазов. *Движех се тихо, като се пазех да не настъпя някой гнил клон и да не ровя с краката си шумата.* Ем. Станев.

настъпвам[2], -аш, *несв.*; **настъпя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* **1.** За време, състояние — дохождам, идвам, наставам. *Есента дойде и мина. Настъпваше зимата.* Вазов. *Настъпи пролетта. Тая година тя дойде твърде рано.* Ем. Станев. *Мъчителен смут настъпва у всички.* Влайков. *Ала ето, щом настъпиха големите горещини след Петровден, детето заболя.* Дим. Талев. *И в малката ослепяла от старост манастирска черквица настъпи продължителна тишина.* Елин Пелин. **2.** Приближавам се към военен обект, за да го нападна. *Турците на орляци продължаваха да настъпват насам и гърмяха непрестанно.* Вазов. *Полковете се разгънаха в боеви вериги, готови да настъпват и атакуват.* Ц. Церковски.

настъпване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* настъпвам[1] *и от* настъпвам[2]. *С настъпването на деня като че се разведри и в душата ми.* Величков.

настъпление, *мн.* -я, *ср.* Движение на войски с нападателна цел. *Куршумите все плющяха в стените, настъплението взимаше формата на юруш.* Вазов. *Нахлуването и настъплението в Тракия ставаше с една невероятна бързина.* Йовков. □ **Минавам в настъпление** — а) Започвам военно нападение. б) Отправям открито нападки срещу някого.

настъпя. Вж. н а с т ъ п в а м[1], н а с т ъ п в а м[2], н а с т ъ п я м[1] *и* н а с т ъ п я м[2].

настъпям[1], -яш, *несв.*; **настъпя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Настъпвам[1].

настъпям[2] -яш, *несв.*; **настъпя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Настъпвам[2].

настъпяне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* настъпям[1] *и от* настъпям[2].

настървен, -а, -о, *прил.* **1.** *Прич. мин. страд. от* настървя. **2.** Като *прил.* — а) За животно или звяр: раздразнен, готов да се нахвърли, разярен, наежен, ожесточен. *Из улиците се скитат цели стада кучета, необикновено зли и настървени.* Йовков. *Сега вече, настървена и дръзка, тя* (лисицата) *нападаше и тукашния добитък.* Йовков. б) Който изразява, показва ярост, злоба. *Кучето скочи и с настървен лай изтича далече по улицата.* Хар. Русев.

настървение, *мн.* няма, *ср.* Ожесточение, озлобение. *Като гледаха пред себе си това подплашено човешко стадо, турците се спуснаха подире му с още по-голямо настървение. Чуха се изстрели, засвяткаха ятагани.* Дим. Талев.

настървено. *Нареч. от* настървен; озлобено, ожесточено. *На една порта изскочи куче и настървено залая.* Хар. Русев.

настървеност, -тта, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* настървен.

настървя. Вж. н а с т ъ р в я в а м.

настървя се. Вж. н а с т ъ р в я в а м с е.

настървявам, -аш, *несв.*; **настървя,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Възбуждам ярост, злоба, ожесточение. *Люцкан искаше да се държи към младите хора високомерно и гордо, но това, вместо да ги укроти, още повече ги настървяваше.* Йовков. *Тях съпротивлението ги укрепява, гоненията ги пригеглят, опасностите ги настървяват.* Вазов. **настървявам се, настървя се** *страд.*

настървявам се, -аш се, *несв.*; **настървя се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св.*, *сред.* **1.** Обхваща ме ярост, злоба. *Реджеб се настърви и се овълчи още повече, бастиса поп Доча от Сърнено, уби сина на Джумалията от Бистрица.* Йовков. *Али Пехливан се настърви. Като мечка стръвница обикаляше села и колиби, грабеше без мярка, биеше дг кого срещнеше.* К. Петканов. **2.** Пристрастявам се към нещо. *Настърви ли се куче на касапница, врата не варди.* Посл.

настървяване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* настървявам *и от* настървявам се.

настърган, -а, -о **1.** *Прич. мин. страд. от* настържа. **2.** Като *прил.* — който е приготвен, получен със стъргане.

настъргвам, -аш, *несв.*; **настържа,** -еш, *мин. св.* настъргах, *св.* Стържа известно количество или много. *Настъргах ряпа. Настъргах малко кашкавал.* **настъргвам се, настържа се** *страд.*

настъргване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* настъргвам *и от* настъргвам се.

настържа. Вж. н а с т ъ р г в а м.

насуквам, -аш, *несв.*; **насуча,** -еш, *мин. св.* насуках, *св.* Суча, навивам прежда, конци и др.; навивам, намотавам. *По цял ден тя седеше на стана в слънчевия пруст... и тъчеше. Настрана..., свита о две, насукваше цеви старата ѝ майка.* Елин Пелин.

насуквам се, -аш се, *несв.*; **насуча се,** -еш се, *мин. св.* насуках се, *св.*, *сред.* За дете бозайниче — нахранвам се със сукане, набозавам се.

насу̀кване, *мч.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* насуквам *и от* насуквам се.

насумтя̀ се. Вж. насумтявам се.

насумтя̀вам се, -аш се, *несв.*; **насумтя̀ се,** -йш се, *мин. св.* -я̀х се, *прич. мин. действ.* насумтя̀л се, -а се, -о се, *мн.* насумтѐли се, *св.*, *сред.* Сумтя много, доста, до воля.

насумтя̀ване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* насумтявам се.

насурва̀кам. Вж. насурваквам.

насурва̀квам, -аш, *несв.*; **насурва̀кам,** -аш, *св.* Сурвакам много, до воля.

насурва̀кване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* насурваквам.

насу̀ча. Вж. насуквам.

насу̀ча се. Вж. насуквам се.

насуша̀. Вж. насушавам.

насуша̀вам, -аш, *несв.*; **насуша̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Изсушавам известно количество или много, доста; приготвям със сушене. *Насушихме цял чувал сливи.* **насушавам се, насуша се** *страд.*

насуша̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* насушавам *и от* насушавам се.

насъба̀рям, -яш, *несв.*; **насъбо̀ря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Събарям много, доста. *Вятърът насъбори оградите.*

насъба̀ряне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* насъбарям.

насъбера̀. Вж. насъбирам.

насъбѝрам, -аш, *несв.*; **насъбера̀,** -ѐш, *мин. св.* насъбра̀х, *св.* Събирам известно количество или много. *Марин я погледна, позасмя се, но, вместо да ѝ отговори, насъбра слама, клечки и с праханта, която димеше в ръката му, запали огън.* Йовков.

насъбѝрам се, -аш се, *несв.*; **насъбера̀ се,** -ѐш се, *мин. св.* насъбра̀х се, *св.*, *сред.* Само *мн.* и 3 *л. ед.* 1. Събираме се мнозина, натрупваме се много на едно място. *Дохождаха, насъбираха се дотолкоз, че дюкянчето не можеше да ги побере, и тогава с Милуша ще минат в къщи.* Йовков. *Ще черпя, бе, ще черпя! — обръщаше се той към хората, които бяха се насъбрали около него.* Елин Пелин. *Училищният двор беше пълен с ученици, пред училището се бе насъбрал доста народ.* Дим. Талев. 2. Събирам се постепенно много на едно място. *По челото му бяха се насъбрали ситни капчици пот.* Йовков. *В локвата се насъбра вода.* ‖ *Обр. Голяма мъка се бе насъбрала в сърцето ѝ, наранена беше и селската ѝ гордост, тъгуваше тя за селото си.* Дим. Талев. □ **Насъбра ми се много** — струпаха ми се неприятности.

насъбѝране, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* насъбирам *и от* насъбирам се.

насъблека̀. Вж. насъбличам.

насъблѝчам, -аш, *несв.*; **насъблека̀,** насъблечѐш, *мин. св.* насъбля̀кох, *прич. мин. действ.* насъбля̀къл, -кла, -кло, *мн.* насъблѐкли, *св.* Събличам много или мнозина. *Пътниците се стоплиха и насъблякоха палта и кожуси.* **насъбличам се, насъблека се** *възвр.* и *страд. Пионерчетата се насъблякоха и наскачаха във водата.*

насъбо̀ря. Вж. насъбарям.

насълзѐн, -а, -о, *прил.* 1. *Прич. мин. страд. от* насълзя. 2. Като *прил.* а) Който е със сълзи на очи. *Аз ще скитам безутешна / в безучастната чужбина. / Твой връстник когато срещна, / насълзена ще отмина.* Багряна. б) За очи — в който има сълзи. *Той пак си спомни за насълзените очи на дядо Моско и се замисли.* Йовков.

насълзя̀. Вж. насълзявам.

насълзя̀ се. Вж. насълзявам се.

насълзя̀вам, -аш, *несв.*; **насълзя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Предизвиквам сълзи у някого; просълзявам.

насълзя̀вам се, -аш се, *несв.*; **насълзя̀ се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св.*, *сред.* За очи — овлажнявам, напълвам се със сълзи. *Очите ми се премрежват и насълзяват.* Влайков. *Петруниините очи се насълзиха. — Защо плачеш?* Вазов. *Бурята беснееше немилостиво и старецът едвам се задържа на краката си под напора на студения вятър... Очите му се насълзиха и той не можеше да види нищо.* Елин Пелин.

насълзя̀ване. *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* насълзявам *и от* насълзявам се.

насъ̀н *нареч.* Насъне; на сън. *Мъничкият Сокол спи в люлката с разперени ръчички и насън се усмихва.* А. Каралийчев. *Султана взе някаква дреха и го покри — той никога няма да се сети сам да се покрие, а насън човек най-лесно изстива.* Дим. Талев.

насънѐ *нареч.* 1. През време на сън, на спане. *Всяка нощ насъне неизменно / идеш и оставаш до зори.* Багряна. 2. При сънуване, съновидение. *Потекоха като насъне дните.* К. Христов. *Той никак не приличаше на другите хора...: такъв весел и шеговит... Тя го гледаше като насъне.* Елин Пелин.

насъ̀рбам се. Вж. насърбвам се.

насъ̀рбвам се, -аш се, *несв.*; **насъ̀рбам се,** -аш се, *св.* 1. Сърбам до насита; нахранвам се със сърбане. *Някои бяха вече успели да се насърбат с агнешката чорба и си готвеха легла в мекото сено, останало още на пластове.* Вазов. 2. *Разг.* Напивам се, ставам пиян. *Насърбахме се на сватбата.*

насъ̀рбване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* насърбвам се.

насърча̀. Вж. насърчавам.

насърча̀вам, -аш, *несв.*; **насърча̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Поощрявам някого с думи, дела, постъпки, внушавам му сила, смелост; подкрепям, окуражавам. *Нека го насърча. Една топла дума може да направи чудо.* Вазов. *Със своите проникнати от топла обич думи тя сигурно ще ме насърчи в моето начинание.* Влайков. *Тая първа победа над себе си го насърчи и му повърна цялото мъжество.* Вазов. **насърчавам се, насърча се** *възвр.* и *страд.*

насърча̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* насърчавам *и от* насърчавам се. *Едно насърчаване за него ще бъде, може би, лостът, който ще му подеме духа.* Вазов. *Не помагаха ни насърчаванията на по-сърцатите..., ни строгите внушения.* Вазов.

насърчѐние, *мн.* -я, *ср.* Думи, дела, постъпки, с които се насърчава някой. *От всички страни се сипеха насърчения, наставления и съвети.* Йовков. *Женският и младежкият труд*

ще се ползуват с особена закрила и насърчение. Г. Димитров. *За насърчение.*

насърчѝтел, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* Човек, който насърчава. *Нека кажа кому дължа тоя първи благотворен тласък, нека назова кои бяха първите ми великодушни насърчители.* Вазов.

насърчѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който насърчава. *Насърчителни думи.*

насърчѝтелно. *Нареч. от* насърчителен.

насъ̀скам. Вж. насъсквам.

насъ̀сквам, -аш, *несв.*; **насъскам,** -аш, *св.* **1.** С викове, с движения карам някое куче да се нахвърли срещу някого. *Малкото турче се превиваше от смях и надаваше викове да насъсква кучетата.* Дим. Талев. *Веднъж глухонемият отиде на параклиса, но овчарите насъскаха кучетата си и той едва се отърва.* Г. Караславов. **2.** *Прен.* Подучвам някого да направи на другиго някакво зло; подбуждам, подстрекавам. *Децата на стрините му, насъскани от майките си, често го биеха.* Елин Пелин. *Началникът е насъскан. Той не стори това по своя воля.* Влайков. **насъсквам се, насъскам се** *страд.*

насъ̀скване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* насъсквам *и от* насъсквам се.

насъ̀щен, -щна, -щно, *мн.* -щни, *прил. Книж.* **1.** Който има важно жизнено значение; безусловно необходим. *На селяните трябваше постоянно хляб, цървули, тютюн и други по-насъщни неща и всички в селото се провърляха в неговата бакалница.* Кр. Велков *Насъщни нужди. Насъщна задача. Насъщни интереси. Насъщен хляб.* **2.** Като *същ. м.* **насъщният** — хляб, прехрана. *Но най-интересното, което човек среща в Москва, това са съветските хора... Това е светът на социализма, непомрачен от грижа за насъщния.* Н. Фурнаджиев.

нася̀вам, -аш, *несв.*; **насѐя,** -ѐеш, *мин. св.* нася̀х *и* насѐях, *прич. мин. страд.* нася̀т, -а, -о, *мн.* насѐти, нася̀н, -а, -о, *мн.* насѐни, *и* (рядко) насѐян, *св.* Засявам известно количество или много. **насявам се, насея се** *страд.*

нася̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* насявам *и от* насявам се.

нася̀дам. Вж. насядвам.

нася̀двам, -аш, *несв.*; **нася̀дам,** -аш, *св.* Само *мн.* и 3 *л. ед.* Сядаме мнозина или всички не едновременно. *Ние насядвахме бързо по чиновете.* Влайков. *Изути по лапчуни, старците безшумно минаха и насядаха по възглавниците.* Йовков. *Ние го слушахме насядали край лагерния огън.* А. Каралийчев.

нася̀дване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* насядвам.

ната̀м *нареч.* В посока към определено място, не към лицето, което говори; нататък. *Противоп.* насам. *Дъбовите гори изглеждат сиви от жегата. Там гугукат дивите гълъби и натам започват да се отправят очите ни със Зъмка.* Ем. Станев. *Очите ми са пак към пътеката. Натам нищо вече не може да се види.* Влайков. *Някой извика нещо от горния край на площада. Спас вдигна очи натам и се смръщи.* Д. Добревски. □ **Насам-натам** — на една и друга страна, на различни страни, нагоре-надолу. *На бабите край огнище / мир не дава; / насам-натам унесат се / в глас далечен.* П. П. Славейков. *Тя се повъртя насам-натам, после седна на малката пейка под ябълката.* Ем. Коралов.

натаманя̀. Вж. натаманявам.

натаманя̀вам, -аш, *несв.*; **натаманя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св. Диал.* Натъкмявам.

натаманя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* натаманявам.

натананѝкам се. Вж. натананиквам се.

натананѝквам се, -аш се, *несв.*; **натананикам се,** -аш се, *св., сред.* Тананикам до насита, до воля.

натанцу̀вам се, -аш се, *св., сред.* Танцувам колкото ми се иска, до насита.

ната̀пям, -яш, *несв.* Натопявам. **натапям се** *възвр.* и *страд.*

ната̀пяне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* натапям *и от* натапям се.

ната̀тък *нареч* **1.** В обратна посока на мястото, където се намира лицето, което говори; натам. *Противоп.* насам. *Той видя, че ще вали, и тръгна бързо нататък.* Вазов. *Боляринът се обърна към кулата и нещо внимателно загледа нататък.* Ст. Загорчинов. *Тук беше Разполе и цялата местност нататък беше хълмиста, неравна.* Дим. Талев. **2.** За място — означава, че действието се извършва от определено място към друго. *От тук нататък той не срещна никого.* Йовков. **3.** За време — означава, че действието се извършва от определен момент насетне. *От днеска нататък българският род / история има и става народ.* Вазов. *От тоя ден нататък аз почнах рядко да ходя на лов.* Елин Пелин. *От сега нататък.* **4.** Само в сравнит. степен — след това, по-сетне. *От разговора тя разбра, че, каквото и да се случеше по-нататък..., поне щеше да има хляб.* Дим. Димов. □ **И така (тъй) нататък** (съкратено *и т. н.*) — употребява се в края на изброяване, изреждане, за да се означи, че не се изброява всичко, което може да се каже; и прочие. **Насам-нататък** — на една и друга страна, на различни страни; нагоре-надолу.

ната̀тъшен, -шна, -шно, *мн.* -шни, *прил.* Обикн. в сравнит. степен. **1.** Който се намира нататък. *Песента отмина и заглъхна в по-нататъшните улици.* Вазов. **2.** Който се извършва по сетне, по-късно. *По-нататъшният ни разговор става безпредметен.* Дим. Димов.

натѐгвам, -аш, *несв.*; **натѐгна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* **1.** Ставам тежък, натежавам. *Коженият силях на пояса му беше натегнал от пищови.* Йовков. *Чудна градина с шадраванче, овошки натегнали с плодове, тополи, акации, брези, пред вратнята лози, образуваха с шумата си прохладна сянка по тревясалия двор.* Вазов. **2.** За глава, очи — ставам тежък, натежавам от умора, от болка или от нещо друго. *Но клепачите на Иванчовите очи натегнаха и той се унесе в дълбок сън.* Вазов. *Те пият... / Глава ще натегне, от нея тогава / изчезна-ще майчин страдалчески лик.* Яворов. *Но когато тя се намери между двете стени от хора и дигна очи, тоя поглед, който познаваше всеки мъж и който сега беше още по-хубав, защото беше натегнал от мъка, и тия тънки вежди, и това бяло лице — от нея сякаш полъхна магия.* Йовков.

натѐгване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* натегвам.

натѐгля се. Вж. натеглям се.

натѐглям се, -яш се, *несв.*; **натѐгля се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред. Разг.* Претърпявам, претеглям доста, много нещастия; настрадвам се. *Тя бе се натеглила при своя мъж, който не обичаше работата.* Елин Пелин. *Толкоз беше се натеглила от тия пари, че взе гърнето, като че вътре имаше змия, и го зарови дълбоко, дълбоко в земята.* Йовков.

натѐгляне, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* натеглям се.

натѐгна[1]. Вж. натегвам.

натѐгна[2]. Вж. натягам.

натѐгнат, -а, -о. **1.** *Прич. мин. страд. от* натегна. **2.** Като *прил.* — а) Който е силно опънат, изопнат. *Стаматковият глас се скъса отведнаж като натегната нишка.* Ст. Загорчинов. || За обувки — опънат на калъп. *Той взе обувката, натегната на калъп от калфата..., и почна с широкото на чука да ѝ подбива шева.* Ст. Чилингиров. б) *Прен.* Който е изпълнен с тревога, вълнение, който крие опасност за конфликти. *Положението ставаше натегнато.* Вазов. *Натегната атмосфера. Натегната обстановка.*

натѐгнато. *Нареч. от* натегнат. *Нана Личковица приказваше нисичко, но натегнато и ядосано — познаваше се.* Влайков.

натѐгнатост, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* натегнат. *Вдвори се някаква натегнатост, неловкост, смут в отношенията им.* Вазов. *Останала по цял ден самотна в къщи, дето, поради недоволството на свекърва ѝ, се усещаше една натегнатост, Тинка сега още повече се измъчваше.* Влайков.

натежа̀. Вж. натежавам.

натежа̀вам, -аш, *несв.*; **натежа̀,** -йш, *мин. св.* -а̀х, *св.* **1.** Ставам по-тежък. *Насреща, по клоните на една ела, натежали от дебели шишарки, стояха десетина яркочервени птички.* Ем. Станев. *Аз имах една ябълка лимонка... Миналото лято върза толкова плод, че клонките ѝ страшно натежаха.* А. Каралийчев. || За бременна жена — наедрявам, напълнявам. *Той забеляза, че снагата ѝ натежаваше, виждаше я уморена.* Дим. Талев. **2.** За крака, глава, очи, клепки — ставам тежък, тежкоподвижен от умора и др. *Наближава. И още по-силно бие сърцето му, още по-натежават краката му. Как ли ще го срещнат?* Г. Караславов. *Дълго вървяха през една тъмна гора... Най-после и младите нозе на Борко почнаха да натежават.* М. Марчевски. *Натежават клепките, клима главата, ти дремеш.* Ал. Константинов. *Най-после главата му натежа и той заспа.* Йовков.

натежа̀ване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* натежавам.

натежнѐя. Вж. натежнявам.

натежня̀вам, -аш, *несв.*; **натежнѐя,** -ѐеш, *мин. св.* натежня̀х, *прич. мин. действ.* натежня̀л, -а, -о, *мн.* натежнѐли, *св. Диал.* **1.** Натежавам. **2.** Ставам непоносим. *Па по едно време, когато у стринини Венковичини отново стана задушно и животът им в къщи натежня, Тинка, вместо да върви към поправяне, току взе нещо да линее.* Влайков.

натежня̀ване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* натежнявам.

натека̀. Вж. натичам.

натѐпам. Вж. натепвам.

натѐпвам, -аш, *несв.*; **натѐпам,** -аш, *и* **натѐпя,** -еш, *мин. св.* -ах, *св. Диал.* **1.** Тепя известно количество или много. **2.** Набивам, натупвам. **натепвам се, натепам се, натепя се** *страд.*

натѐпване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* натепвам *и от* натепвам се.

натѐпя. Вж. натепвам.

нати̇̀кам. Вж. натиквам.

нати̇̀квам, -аш, *несв.*; **нати̇̀кам,** -аш, *св. Разг.* **1.** Бързо, грубо вкарвам; пъхвам. *Натика бай Ганьо мускалите в пояса си и излязохме.* Ал. Константинов. || *Разг.* Давам някому нещо без сам да иска, против волята му. *Тогава земята беше евтина, бият ни я просто натика в ръцете. „Вземете, казва, и без това пустее. От такава земя нямам полза никаква!"* А. Гуляшки. **2.** *Разг.* Вкарвам някого насила някъде; затварям. *Тия са опасни хора. Заран ще ги натикат всички в дупката.* Влайков. **натиквам се, натикам се** *възвр.* и *страд.* □ **Ще те натикам в миша дупка** — при закана: ще те поставя в затруднено, невъзможно положение. *Ще ти съдера ризата от бой! В миша дупка ще те натикам! Да помниш кога срещу Пантелея си бил!* А. Гуляшки.

нати̇̀кване, *мн.* -ия, *ср. Отгл същ. от* натиквам *и от* натиквам се.

натима̀рвам, -аш, *несв.*; **натимаря̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Натимарявам.

натима̀рване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* натимарвам.

натимаря̀. Вж. натимарвам, натимарявам *и* натимарям.

натимаря̀вам, -аш, *несв.*; **натимаря̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* **1.** Изтимарявам много, доста. **2.** *Прен.* Набивам, натупвам, нашибвам.

натимаря̀ване, *мн* -ия, *ср. Отгл. същ. от* натимарявам.

натима̀рям, -яш, *несв.*; **натимаря̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Натимарявам.

натима̀ряне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* натимарям.

нати̇̀рвам, -аш, *несв.*; **нати̇̀ря,** -иш, *мин. св.* -их, *св. Груб.* Изгонвам, изпъждам някого. *Ако някой от моите хора не си гледа работата, аз ще го натиря.* Д. Немиров. *Излъгаха ме братята. Взеха хубавата земя, а мене натириха на края.* А. Каралийчев. || Изкарвам, пускам добитък да пасе. *Бенковица току-що бе отворила портата, за да натири кравата.* Дим. Талев. **натирвам се, натиря се** *страд.*

нати̇̀рване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* натирвам *и от* натирвам се.

нати̇̀ря. Вж. натирвам *и* натирям.

нати̇̀рям, -яш, *несв.*; **нати̇̀ря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Натирвам. **натирям се, натиря се** *страд.*

нати̇̀ряне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* натирям *и от* натирям се.

нати̇̀свам, -аш, *несв.*; **нати̇̀сна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* нати̇̀снат, *св.* Натискам веднаж или няколко пъти по веднаж. *Добра се наведе над едър сноп, натисна го с коляно и се*

помъчи да го върже. К. Петканов. *Дочко, аз имам печатница! — и тутакси изважда свързаните с канап букви, нацапва ги с химически молив и ги натисва върху бял лист.* Д. Немиров. *И той взе детето, занесе го пред вратата на съседа си, уви го хубавичко и натисна звънеца.* Смирненски. **натисвам се, натисна се** *възвр.* и *страд.*

натѝсване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* натисвам *и от* натисвам се.

на̀тиск, *мн.* няма, *м.* **1.** Силно, стремително наблягане върху нещо. *Под бесния натиск на бурята цялата черква сякаш се огъваше.* Йовков. ‖ *Рядко.* Натискане, блъсканица. *Тълпата беше извънредно гъста, защото тоя ден имаше твърде много причастници и няколко панихиди, и натискът беше голям.* Вазов. **2.** За войска — стремително нападение. *Сърбите подпалили старата пиротска крепост с джепането..., като видели, че не ще одържат Пирот пред нашия натиск.* Вазов. **3.** Насилие над волята или убежденията на някого; принуда. *Работили бяха без спир и без почивка, покорни и мълчаливи под натиска и прищевките на господарската воля.* Йовков. *Упражнявам натиск.*

натѝскам, -аш, *несв.* **1.** Наблягам със сила или тежест върху нещо или някого. *В един миг само Калин се хвърли право отгоре му..., натиска го, мачка го, души го.* Йовков. *Чичо Митуш чу някакъв шум, някой като че натискаше вратата.* Йовков. *Един войник се търкаляше до нозете на Хилвуда, друг натискаше раменете му, червен от напрежение.* Ст. Загорчинов. ‖ Наблягам с пръст върху копче, бутон на електрически звънец и др., за да звъни. *Ядосан на себе си от това ученическо увлечение..., засрамен от слабостта, която никога досега не беше проявявал, Йоргов на няколко пъти натиска звънеца.* Г. Караславов. **2.** *Прен. Разг.* Принуждавам, заставям някого да направи нещо против волята, желанието си. *Банките били искали всеки да си плати колкото може от това, което има да дължи, защото вложителите в банките били натискали да си получат парите.* П. Спасов. **натискам се** *възвр., страд.* и *сред.*

натѝскане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* натискам *и от* натискам се. *Иглика забрави да си отиде и стоеше пред него като прикована..., гледаше го как се изтрива и как при всяко натискане на кърпата лицето му побеляваше като книга и после ставаше червено като изгорено.* Елин Пелин.

натѝсна. Вж. н а т и с в а м.

натѝчам, -аш, *несв.*; **натека̀,** натечѐш, *мин. св.* натѐкох, *прич. мин. действ.* натѐкъл, -кла, -кло, *мн.* -кли, *св.* Само 3 *л. ед.* Събирам се, набирам се много с течене. *Под бъчвата е натекло вино.*

натѝчам се. Вж. н а т и ч в а м с е.

натѝчане, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* натичам.

натѝчвам се, -аш се, *несв.*; **натѝчам се,** -аш се, *св., сред.* Тичам колкото ми се иска, до воля.

натѝчване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* натичвам се.

натла̀скам. Вж. натласквам.

натла̀сквам, -аш, *несв*; **натла̀скам,** -аш, *св.* С тикане вкарвам; натиквам, наблъсквам. **натласквам се, натласкам се** *страд.*

натла̀скване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* натласквам *и от* натласквам се.

натлъстѐя. Вж. н а т л ъ с т я в а м.

натлъстя̀вам, -аш, *несв.*; **натлъстѐя,** -ееш, *мин. св.* натлъстя̀х, *прич. мин. действ.* натлъстя̀л, -а, -о, *мн.* натлъстѐли, *св. Рядко.* Ставам постепенно тлъст, дебел; затлъстявам, надебелявам.

натлъстя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* натлъстявам.

натова̀рвам, -аш, *несв.*; **натова̀ря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* **1.** Товаря известно количество или всичко до край. *Натоварвам колата със снопи.* **2.** *Прен. Разг.* Възлагам някому да извърши някаква работа. *Не изоставяйте нито земеделците, нито които и да са честни и смели хора в делото. Натоварвайте ги с такава работа, каквато те са годни да понесат.* Хар. Русев.

натова̀рвам се, -аш се, *несв.*; **натова̀ря се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* **1.** Товаря се много. **2.** *Прен.* Заемам се с някаква задача, да изпълня, извърша нещо. *Ах, това е дребна работа, — каза Недкович, — аз се натоварвам с тая грижа.* Вазов.

натова̀рване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* натоварвам *и от* натоварвам се.

натова̀реност, -тта̀, *мн.* няма *ж.* Състояние и степен на заетост.

натова̀ря. Вж. н а т о в а р в а м *и* н а т о в а р я м.

натова̀ря се. Вж. н а т о в а р в а м с е *и* н а т о в а р я м с е.

натова̀рям, -яш, *несв.*; **натова̀ря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Натоварвам.

натова̀рям се, -яш се, *несв.*; **натова̀ря се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Натоварвам се.

натова̀ряне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* натоварям *и от* натоварям се.

нато̀пвам, -аш, *несв.*; **натопя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св. Диал.* Натопявам.

нато̀пване, *мн.* -ия, *ср. Диал.* Натопяване.

нато̀пля. Вж. н а т о п л я м.

нато̀плям, -яш, *несв.*; **нато̀пля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Топля колкото трябва; стоплям. *Земята беше натоплена от слънцето и... Нона легна в тревата.* Йовков. **натоплям се, натопля се** *страд* и *сред.*

нато̀пляне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* натоплям *и от* натоплям се.

натопя̀. Вж. н а т о п в а м, н а т о п я в а м[1] *и* н а т о п я в а м[2].

натопя̀вам[1], -аш, *несв.*; **натопя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* **1.** Топя колкото трябва; потопявам. *Галчев взе перото, натопи го в мастилницата и развълнуван, усмихнат, приготви се да пише.* Йовков. *Той отряза мръвка, натопи я в сол.* Вазов. **2.** Топя известно количество или много. *И като извади една бяла перуника от медника, дето ги беше натопила, тя мълчаливо я подаде на Иваница.* Елин Пелин. *Натопих дрехите.* **натопявам се, натопя се** *страд.*

натопя̀вам[2], -аш, *несв.*; **натопя̀,** -йш *мин. св.* -йх, *св.* Топя, стопявам известно количество или много. *Натопихме цяла тенекия мас.*

натопя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* натопявам[1], натопявам[2] *и от* натопявам се.

наторя̀. Вж. наторявам и наторям.

наторя̀вам, -аш, *несв.*; **наторя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Торя колкото трябва. *Добивал съм ръж без осил... Наторим добре нивата, изродят се ония класове, че зърната им ще изскочат, толкова едри са били.* Кр. Григоров. **наторявам се, наторя се** *страд.*

наторя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* наторявам *и от* наторявам се.

нато̀рям, -яш, *несв.*; **наторя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св. Диал.* Наторявам. **наторям се, наторя се** *страд.*

нато̀ряне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* наторям *и от* наторям се.

нато̀ча. Вж. наточвам[1], наточвам[2] *и* наточвам[3].

нато̀ча се. Вж. наточвам се.

нато̀чвам[1], -аш, *несв.*; **нато̀ча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* За течност — точа известно количество или много. *Отива сам в зимника да наточи и от старото винце.* Каравелов. *Чакай поне да ги почерпя от тяхното вино. Добре, ела, рожбо, да ми светиш, докато наточа винцето. Наточихме с Добри цял медник от буренцето.* Я. Каралийчев. *Наточи зелев сок!* **наточвам се, наточа се** *страд.*

нато̀чвам[2], -аш, *несв.*; **нато̀ча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* За тесто — точа, разточвам много, колкото трябва. *Наточих кори за баница.* || Точа известно количество или много. *Ще му занесеш кошницата с вишните и едно топло одеало. Ще му наточа една баница. Нека си похапне и то.* Я. Каралийчев. **наточвам се, наточа се** *страд.*

нато̀чвам[3], -аш, *несв.*; **нато̀ча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* За нож, сечиво — точа колкото е нужно. *И бае Цено извади из пояса брус, наточи бързо косата, па се наведе и захвана пак да върти косилото.* Влайков. *Наточвам ножа.* □ **Наточил съм зъби** — очаквам нещо с голямо желание. **наточвам се, наточа се** *страд.*

нато̀чвам се, -аш се, *несв.*; **нато̀ча се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред.* Само *мн.* и 3 *л. ед.* За люде, животни и др. — нареждаме се един след друг, вървим, идем един след друг. *Наточили се цяла върволица.*

нато̀чване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* наточвам[1], наточвам[2], наточвам[3] *и от* наточвам се.

натра̀кам. Вж. натраквам.

натра̀квам, -аш, *несв.*; **натра̀кам,** -аш, *св. Разг.* Написвам набързо на машина; начуквам. *Натраках заявлението и веднага го занесох.* **натраквам се, натракам се** *страд.*

натра̀кване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* натраквам *и от* натраквам се.

натра̀пвам, -аш, *несв.*; **натра̀пя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Налагам нещо някому против волята и желанието му, със сила.

натра̀пвам се, -аш се, *несв.*; **натра̀пя се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред.* **1.** Оставам, присъствувам където не ме желаят. *Защо се натрапваш на сила?* **2.** За мисъл, чувство и под. — идвам, налагам се в съзнанието на някого въпреки желанието му.

натра̀пване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* натрапвам *и от* натрапвам се.

натрапли̇̀в, -а, -о, *прил. Рядко.* Натрапчив. *И тъга натраплива, като гостенка нежелана, като сянка неотлъчна от стъпките, дружи мислта ми, гнете душата ми.* Вазов.

натра̀пник, *мн.* -ци, *м.* Човек, който се натрапва някому.

натра̀пница *ж.* Жена, която се натрапва някому.

натра̀пничав, -а, -о, *прил.* Натрапчив. *Натрапничав човек. Натрапничава муха.*

натра̀пнически, -а, -о, *прил.* Който е присъщ на натрапник.

натра̀пнически. *Нареч. от прил.* натрапнически.

натра̀пничество, *мн.* -а, *ср.* Постъпки, действия на натрапчив човек.

натра̀пчив, -а, -о, *прил.* **1.** За човек — който се натрапва; досаден, нахален. *Той извардваше случай да ме настигне или спре по двора, заговорваше ме и подмяташе неудобни шеги, сам натрапчив, гузен, жалък — без да гледа, че едва го търпя, че бързам да го отмина.* Г. Райчев. **2.** *За мисъл, чувство — който се налага, натрапва на съзнанието. „Ти си трескав! Ти си трескав!" — промъкваше се някаква натрапчива мисъл в главата му.* Я. Гуляшки.

натра̀пчиво. *Нареч. от* натрапчив. *Неясни образи..., полузабравени неща, на които тогава не беше обърнал внимание, сега натрапчиво се промъкваха в ума му.* Вежинов.

натра̀пчивост, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* натрапчив.

натра̀пя. Вж. натрапвам.

натра̀пя се. Вж. натрапвам се.

натрепѐрвам се, -аш се, *несв.*; **натрепѐря се,** -еш се, *мин. св.* -ах се, *св.*, *сред.* Треперя дълго време, докато ми дотегне.

натрепѐря се. Вж. натрепервам се.

на̀три *нареч. Разг.* Само в съчет. **на̀две-на̀три** — как да е, набързо, небрежно. *Аз надве-натри се нахраних и сложих глава върху една буца пръст.* К. Петканов. *Славенка свърши надве-натри с прането и, като хвърли още един поглед към чардака..., дръпна се, за да се позакрие до стената на обора.* Йовков.

натри̇̀вам, -аш, *несв.*; **натри̇̀я,** -йеш, *мин. св.* натрйх, *прич. мин. страд.* натрйт, *св.* **1.** Трия колкото трябва или доста. *Натрих дрехите със сапун.* **2.** Трия върху нещо или някого. *Натриха ми врата със сняг.* **натривам се, натрия се** *възвр.* и *страд.* □ **Натрих някому носа** — казах някому направо, в очите, нещо неприятно, което заслужава. *Очевидно, закачат я за него. И той напъва слух, за да чуе как им тя натрива носовете.* Вазов.

натри̇̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* натривам *и от* натривам се.

на̀триев, -а, -о. *Хим. Прил. от* натрий. *Натриеви съединения. Натриева основа.*

на̀трий, *мн.* няма, *м.* (лат.). *Хим.* Лек алкален метал със сребристо бял цвят.

натри̇̀я. Вж. натривам.

натро̀пам се. Вж. натропвам се.

натро̀пвам се, -аш се, *несв.*; **натро̀пам се,** -аш се, *св.*, *сред.* **1.** Тропам продължително вре-

ме. 2. Тропам, играя много, до воля, наигравам се, наскачвам се.

натроша. Вж. натрошавам *и* натрошвам.

натрошавам, -аш, *несв.*; **натроша,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* 1. Правя нещо (обикн. хляб) на трохи. 2. *Диал.* Троша, чупя доста много, изпочупвам. **натрошавам се, натроша се** *страд.*

натрошаване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* натрошавам *и от* натрошавам се.

натрошвам, -аш, *несв.*; **натроша,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Натрошавам.

натрупам. Вж. натрупвам.

натрупаност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* натрупам.

натрупвам, -аш, *несв.*; **натрупам,** -аш, *св.* 1. Трупам известно количество или много. *Усърдните домакинки и чирачетата в чаршията всяка събота привечер пръскаха обилно с вода пред къщите и дюкяните и помитаха чисто, като натрупваха праха и сметта на купчини.* Дим. Талев. *Заваля гъст, тежък сняг, валя и на другия ден и натрупа големи преспи.* Йовков. *Всичкото имане, което той беше натрупал и беше скрил из пещери и хралупи, всичко това потече в къщата на Велико кехая, все подаръци на Рада.* Йовков. *Саксии до саксии — по прозорци, / по маси, вред е майка ми безчет натрупала.* П. П. Славейков. 2. За пари, богатство — придобивам, спечелвам в голямо количество. *Хората пара натрупаха, ти знаеш ли?* Ал. Константинов. *Хората ме мислят, че кой знае по колко пари натрупвам на годината, а пък аз и деветстотин гроша не взимам.* Влайков. || *Прен.* За опит, познания — придобивам, получавам постепенно в голям размер. *Той натрупа богат опит.* **натрупвам се, натрупам се** *страд.*

натрупвам се, -аш се, *несв.*; **натрупам се,** -аш се, *св.*, *сред.* Само *мн.* и 3 *л. ед.* 1. Трупаме се мнозина или всички. *При камбанарията куп хора. Те се бяха натрупали около нещо и някого.* Вазов. *Натрупаха се да гледат с любопитство топа.* Вазов. *Тогава керванджиите грабнаха големите си бъкели и се натрупаха на чешмата.* Йовков. *Жените се разшаваха, натрупаха се пред иконостаса и после по една, по две заизлизаха от църква.* К. Петканов. 2. *Прен.* За мъка, скръб и др. — насъбирам се много. *И когато Иван Белин, мълчал с месеци в полето, започна сега да разказва всичко, което беше се натрупало в душата му, Чубрата кое вярваше, кое не.* Йовков.

натрупване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* натрупвам *и от* натрупвам се.

натруфвам, -аш, *несв.*; **натруфя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Труфя много, прекалено. **натруфвам се, натруфя се** *възвр.*

натруфване, *мн.* -ия, *ср. Отгл .същ. от* натруфвам *и от* натруфвам се.

натруфен, -а, -о, *прил.* 1. *Прич. мин. страд. от* натруфя. 2. Като *прил.* — пременен, нагизден, наконтен. *Една жена стоеше още на пътя... И как беше пременена! Синя джанфезена рокля, елече от ален атлаз, пъстра божигробска престилка, сребърни пафти. А на шията ѝ тежки нанизи, ред едри алтъни, ред рубета и махмудии. Къде беше тръгнала тъй натруфена, на сватба ли?* Йовков. || Облечен, накичен с излишни неща; претрупан.

натруфя. Вж. натруфвам *и* натруфям.

натруфям, -яш, *несв.*; **натруфя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Натруфвам. **натруфям се, натруфя се** *възвр.*

натруфяне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* натруфям *и от* натруфям се.

натръсвам, -аш, *несв.*; **натръсна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св. Диал.* С тръскане насъбарям, надрусвам. *Натръсих ябълки.*

натръскам. Вж. натръсквам.

натръсквам, -аш, *несв.*; **натръскам,** -аш, *св.* Тръскам известно количество или много. *Натръсквам сливи.* **натръсквам се, натръскам се** *страд.*

натръскване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* натръсквам *и от* натръсквам се.

натръшкам. Вж. натръшквам.

натръшквам, -аш, *несв.*; **натръшкам,** -аш, *св.* Тръшкам мнозина или всички. *Яко момче, ей! Натръшка ги всичките. На кой ръка счупена, на кой крак, завали ги всичките. Юнак!* Йовков. **натръшквам се, натръшкам се** *страд.* и *сред.* *Стотина мъже се натръшкаха уморено върху топлата камениста земя.* Дим. Димов.

натръшкване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* натръшквам *и от* натръшквам се.

натряскам се. Вж. натрясквам се.

натрясквам се, -аш се, *несв.*; **натряскам се,** -аш се, *св.*, *сред. Разг. Груб.* Напивам се.

натряскване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* натрясквам се.

натупам. Вж. натупвам.

натупвам, -аш, *несв.*; **натупам,** -аш, *св. Разг.* Набивам, налагам бой. *Ако не беше учителят, старшията сигурно щеше да натупа момчето, а може би и да го арестува.* М. Марчевски. *Ще те натупам.* **натупвам се, натупам се** *страд.*

натупване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* натупвам *и от* натупвам се.

натура *ж.* (лат.). 1. Природна същност на човека; естество. *Може би в него се пробуди егоизмът, дълбоко вроден в човешката натура.* Вазов. *Той е здрав по натура.* 2. Характер, темперамент. *Но раната на Огнянов заздравяваше полека и приковаваше на едно място тая жива и нетърпелива натура.* Вазов. *Младият студент беше една от ония страстни натури, които намират смисъла на живота само в поклонение на някой идеал.* Вазов. □ **Плащам в натура** — плащам с предмети, стоки, вместо с пари. **Рисувам от натура** — рисувам като гледам самите предмети, а не от изображение.

натурален, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* 1. Който не е подправен; естествен. *Натурално вино. Натурален шоколад.* 2. Който се отнася до плащане в натура. *Натурална размяна на стоки. Натурално плащане.* □ **Натурално стопанство** — стопанство, което произвежда продукти за задоволяване на нуждите на своите членове, а не за размяна.

натурализация, *мн.* няма, *ж.* (лат.). *Полит.* Възприемане от чужденец на поданството,

езика, начина на живот, държането и пр. на националността, всред която живее.

натурализѝрам, -аш, *несв.* и *св.* (лат.). Допринасям, съдействувам някому да възприеме поданството, езика, начина на живот, държането и пр. на националността, всред която живее. **натурализирам се** *страд.* и *сред. Не успял още да се натурализира според местните закони, немецът с гордост се нарича американец и се мъчи да говори непременно по английски.* Ал. Константинов.

натурализѝране, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* натурализирам *и от* натурализирам се.

натуралѝзъм, -змът, -зма, *мн.* няма, *м.* (лат. 1). *Лит.* и *Изк.* Буржоазно течение в изкуството и литературата, възникнало във Франция към края на XIX в., което, противоположно на реализма, се стреми към грубо и механично копиране на действителността, без да обръща внимание на същественото и типичното. 2. *Филос.* Буржоазнофилософско течение, което обяснява общественото развитие с природни и биологически фактори (климатични условия, географска среда, биологични и расови особености на човека и т. н).

натуралѝст *м. Книж.* Последовател на натурализма (във философията, литературата и изкуството).

натуралистѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Който притежава особеностите на натурализма. *Натуралистична литература. Натуралистичен стил. Натуралистични тенденции.*

натуралистѝчески, -а, -о, *прил.* Натуралистичен. *Натуралистическа философия. Натуралистическа живопис.*

натуралистѝчно. *Нареч. от* натуралистичен. *Рисува натуралистично действителността.*

натуралѝстка *ж.* Последователка на натурализма (във философията, изкуството и литературата).

натура̀лност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* натурален.

нату̀рвам, -аш, *несв.*; **нату̀рям,** -яш, *св.* Турям известно количество или много. *Дорде приказваха за това, момичетата наредиха по трапезата няколко панчета с квасено мляко, натуряха пред всекиго лъжици.* Влайков. **натурвам се, натурям се** *страд.*

нату̀рфилосо̀ф *м.* Последовател на натурфилософията.

нату̀рфилосо̀фия, *мн.* няма, *ж. Филос.* Идеалистическо философско учение от XVII и XVIII в., което обяснява природата като свързано цяло, но тълкува още непознатите връзки между явленията в действителността с фантастични измислени взаимни връзки.

нату̀рфилосо̀фски, -а, -о. *Прил. от* натурфилософ *и от* натурфилософия. *Натурфилософска литература.*

нату̀рям. Вж. натурвам.

нату̀рям се, -яш се, *несв.*, *сред. Диал.* Натрапвам се. *Не се натуряй, не е твоя работа.* К. Петканов.

нату̀ряне, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* натурям се.

натъгу̀вам се, -аш се, *св.*, *сред.* Тъгувам много, тъгувам дълго време.

натъжа̀. Вж. натъжавам.

натъжа̀ се. Вж. натъжавам се.

натъжа̀вам, -аш, *несв.*; **натъжа̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Правя някого да стане тъжен. *Той неволно четеше далечни, неясни и мили спомени, които го натъжаваха.* Елин Пелин. *Тая надменна суровост го отблъсваше, натъжаваше.* Йовков.

натъжа̀вам се, -аш се, *несв.*; **натъжа̀ се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св.*, *сред.* Ставам тъжен. *През тази нощ той... искрено и дълбоко се натъжи от раздялата.* Кр. Велков.

натъжа̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* натъжавам *и от* натъжавам се.

натъжѐн, -а, -о. 1. *Прич. мин. страд. от* натъжа. 2. Като *прил.* — а) Който е обхванат от тъга, който изпитва тъга. *Ненко..., унесен в мисъл за натъжената и посърнала Райка и за очя пълен с обич и с мъка неин поглед..., изви към дола зад дядовата Славчова бахчия.* Влайков. б) Който изразява тъга. *Той замълча и замислено спря натъжените си очи на Индже.* Йовков. *Старата ме изгледа мълчаливо с натъжени очи и нищо не каза.* Г. Райчев.

натъжѐно. *Нареч. от* натъжен; с печал, тъжно, печално. *Тя само го изгледа натъжено.* Ст. Чилингиров.

натъка̀. Вж. натъкавам.

натъка̀вам, -аш, *несв.*; **натъка̀,** натъчѐш, *мин. св.* натъка̀х, *св.* Тъка определено количество или много. *Дарове съм натъкала — / двесте лакти със кенари, / триста лакти чисто бяло.* Багряна. **натъкавам се, натъка се** *страд.*

натъка̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* натъкавам *и от* натъкавам се.

натъ̀квам, -аш, *несв.*; **натъ̀кна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* натъкнат, *св.* 1. Набождам на нещо остро. *А скочил отстрана брадат един читак / над кръста го отзад на щика си натъкна.* П. П. Славейков. 2. *Прен. Рядко.* Правя някой неочаквано да попадне на нещо. *Един случай може да ме натъкне на най-неожиданото събитие.* Вазов. **натъквам се, натъкна се** *възвр.* и *страд.*

натъ̀квам се, -аш се, *несв.*; **натъ̀кна се,** -еш се, *мин. св.* -ах се, *св.*, *сред.* Неочаквано попадам на нещо. *Параходът спря далеко от пристанището, тъй като имало опасност да се натъкнем на мина.* Г. Белев. *Тая нощ не ни провървя. Натъкнахме се на полицейски патрули.* Ем. Коралов.

натъ̀кване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* натъквам *и от* натъквам се.

натъкмя̀. Вж. натъкмявам.

натъкмя̀вам, -аш, *несв.*; **натъкмя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св. Нар.* 1. Тъкмя колкото трябва. *Сякаш че се подмлади тя: все шета, върши, припка, все гледа и това да приготви, и друго да натъкми.* Влайков. *Може те да са се успали и още не могат да натъкмят тоалетите си, жени нали са.* Йовков. *Нощем... ние си натъкмяваме оръжието за утрешните борби.* Вазов. 2. Настанявам някого някъде. *Вечер, като натъкми горе децата и като си легнат господарите ѝ, тя сама слиза долу и стои с Кънча до някое си време.* Влайков. *Кога отслужи служба, сам / рот-*

мистърът натъкми го там, | във ескадрона. К. Христов. || Намествам, нагласявам, поставям добре нещо някъде. *Цафара извади, | цафара за приказ по цялото село! | Поглади я с пръсти той, па натъкми я | до устни прибрани.* К. Христов. **натъкмявам се, натъкмя се** *възвр.* и *страд.*

натъкмя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* натъкмявам *и от* натъкмявам се.

натъ̀кна. Вж. натъквам.

натъ̀пквам, -аш, *несв.*; **натъ̀пча,** -еш, *мин. св.* натъпках, *св.* **1.** Като тъпча нещо с крака, натиквам, вкарвам го някъде. *Прибраха внимателно отрязания къс, натъпкаха го в тресавището на Малкото блато.* Г. Караславов. *Натъпка го в калта.* **2.** Намачквам. *Довечера децата ще ме натъпчат и ще ми мине настинката.* **3.** Втиквам, вкарвам някъде нещо с натиск. *Видиш ли тоя пояс? — и бай Ганьо си повдигна широката жилетка — всичките мускали ще ги натъпча вътре.* Ал. Константинов. *Тя* (Варвара) *стана..., среса набързо косата си и натъпка в раницата одеялото, с което се завиваше.* Дим. Димов. *Фурнаджията отряза половин сомун и го плъзна по тезгяха към него. Стоян веднага откъсна огромен залък и го натъпка в устата си.* Дим. Талев. **4.** Напълвам нещо колкото може по-добре, изпълвам до краен предел. *Той сам му натъпка торбата с каквото трябва, не му взе нито лев и го изпрати с очи като някакъв горски цар.* Ст. Ц. Даскалов. *Салонът бе натъпкан със зрители.* **натъпквам се, натъпча се** *страд.* □ **В миша дупка ще го натъпча** (разг.) — ще го науча, ще му дам да разбере, ще го сложа на мястото.

натъ̀пквам се, -аш се, *несв.*; **натъ̀пча се,** -еш се, *мин. св.* натъпках се, *св., сред. Разг.* Наяждам се, нахранвам се много, до преяждане.

натъ̀пкване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* натъпквам *и от* натъпквам се.

натъ̀пча. Вж. натъпквам.

натъргу̀вам се, -аш се, *св., сред.* Търгувам колкото трябва. *Търгувах, натъргувах се.*

натъркà лвам, -аш, *несв.*; **натъркà лям,** -яш, *и* **натъркол я̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св. Разг.* **1.** Търкалям мнозина или много неща. *Той изпразняше бъчвите с вино, що Александър му натъркаля там.* Вазов. **2.** Събарям, повалям мнозина на земята. *Куманецът натъркаля по земята четири души със сабята си. Другите се разбягаха.* Вазов. **натъркалвам се, натъркалям се, натъркол я се** *страд.*

натъркà лвам се, -аш се, *несв.*; **натъркà лям се,** -яш се, *и* **натъркол я̀ се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св., сред.* Само *мн.* и 3 *л. ед.* **1.** За валчести предмети — намирам се на земята; лежа. *Натъркаляли се ония ми ти дини из бостана.* **2.** Лягам, налягам. *Мъже и жени, дребни деца, старци и баби, бяха се натъркаляли по голата земя.* З. Стоянов.

натъркà лям. Вж. натъркалвам.

натъ̀ркам. Вж. натърквам.

натъ̀рквам, -аш, *несв.*; **натъ̀ркам,** -аш, *св.* С търкане намазвам, покривам с нещо; натривам. *Натъркай дрехите със сапун!* **натърквам се, натъркам се** *възвр.* и *страд.* □ **Ще му натъркам носа** (разг.) — ще нахокам, ще засрамя някого. **Ще му натъркам сол на главата** (разг.) — ще нахокам, ще се скарам някому.

натъ̀ркване, *мн* -ия, *ср. Отгл. същ. от* натърквам *и от* натърквам се.

натъркол я̀. Вж. натъркалвам.

натъркол я̀ се. Вж. натъркалвам се.

натърку̀лвам, -аш, *несв.* Натъркалвам.

натърп я̀ се. Вж. натърпявам се.

натърп я̀вам се, -аш се, *несв.*; **натърп я̀ се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *прич. мин. действ.* натърпял се, -а се, -о се, *мн.* натърпели се, *св., сред.* Търпя докато мога. *Тя се е много натеглила и натърпяла до сега.* Влайков.

натъ̀рсвам, -аш, *несв.*; **натъ̀рся,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* С тръскане правя да паднат много неща. *Я натърси малко сливи от дървото.* **натърсвам се, натърся се** *страд.*

натъ̀рсване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* натърсвам *и от* натърсвам се.

натъ̀рся. Вж. натърсвам *и* натърсям.

натъ̀рсям, -яш, *несв.*; **натъ̀рся,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Натърсвам **натърсям се, натърся се** *страд.*

натъ̀рсяне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* натърсям *и от* натърсям се.

натъ̀ртвам, -аш, *несв.*; **натъ̀ртя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* **1.** С удар или натиск причинявам телесна повреда, без да има открита рана. *Паднах и си натъртих коляното.* || Повреждам чрез натиск или удар. *Изпуснах динята и я натъртих.* **2.** Наблягам върху някоя дума или израз, за да изпъкне повече смисълът им; подчертавам. *Сложи тежка ръка върху коляното си, изкашля се и сърдито натърти: — Жив съм още, не съм умрял. Тук аз съм господарят.* К. Петканов. *Ето ме, Момчиле побратиме, — каза той бавно, като натърти на последната дума.* Ст. Загорчинов. **натъртвам се, натъртя се** *възвр.* и *страд.*

натъ̀ртване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* натъртвам *и от* натъртвам се.

натъ̀ртен, -а, -о. **1.** *Прич. мин. страд. от* натъртя. **2.** Като *прил.* — а) Повреден от удар или натиск. *Натъртена ябълка.* б) За глас — силен, отчетлив. *Той говори с натъртен глас.* **3.** Като *същ. ср.* **натъртено,** *мн.* няма, — пострадало място от удар или натиск. *Мехлем за натъртено.*

натъ̀ртено. *Нареч. от* натъртен. *Какво приказват хората, не искам да зная, — каза натъртено Гроздан.* Йовков.

натъ̀ртеност, -ттà, *мн.* няма, *ср. Отвл. същ. от* натъртен.

натъ̀ртя. Вж. натъртвам.

натъ̀тря. Вж. натътрям.

натъ̀трям, -яш, *несв.*: **натъ̀тря,** -еш, *мин. св.* -ах, *св. Разг.* С тътрене довличам известно количество или много. **натътрям се, натътря се** *възвр.* и *страд.*

натъ̀тряне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* натътрям *и от* натътрям се.

натюр-мо̀рт *м.* (фр.). *Изк.* Картина, рисунка, която изобразява неживи предмети — плодове, риби, убит дивеч и др.; мъртва природа.

натя̀гам, -аш, *несв.*; **натѐгна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* **1.** Ставам тежък; натежавам. *Часовете ти се струват години, нощта — нескончаема, цял век; очите ти най-после захващат да натягат за сън.* Влайков. *Глава ще натегне, от нея тогава | изчезна-ще майчин страдалчески лик.*

Яворов. *Клепачите му натегнаха и той задряма.* **2.** За блюда, везни — ставам по-тежък и се спускам надолу. *Да видим къде ще натегнат везните.* **натягам се, натегна се** *страд.*

натя̀гане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* натягам *и от* натягам се.

натя̀квам, -аш, *несв.*; **натя̀кна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Укорявам постоянно някого за нещо. *Две неща тя постоянно му натякваше: че пуши много и че иска час по час да му правят кафе.* Йовков. *В това време баба Бяла му натякваше, че е оставил момчето самичко с овцете.* Йовков.

натя̀кване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* натяквам. *Огнянов слушаше мълчаливо тия натяквания и клетви.* Вазов.

натя̀кна. Вж. натяквам.

натя̀сно. *Нареч.* В малко, в недостатъчно пространство; на тясно. *Палазов, който по едно време се намери доста натясно, изхвръкна из вратата и излезе навън.* Йовков. *Живеем доста натясно — само в една стая.* □ **Намирам се (видя се), поставям натясно** — намирам се, видя се, поставям в затруднено положение. *На някое ще зададе мъчен въпрос, та да го турне натясно.* Влайков.

наубѝвам, -аш, *несв.*; **наубѝя,** -йеш, *мин. св.* наубѝх, *св.* Убивам някого или мнозина. *Наубихме много дивеч.*

наубѝя. Вж. наубивам.

наувѝсвам, -аш, *несв.*; **наувѝсна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* За много предмети или за мнозина — увисвам. **наувисвам се, наувисна се** *сред.*

наувѝсна. Вж. наувисвам.

наувѝся. Вж. наувисям.

наувѝсям, -яш, *несв.*; **наувѝся,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Накачвам много неща да висят.

наувѝсяне, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* наувисям.

на̀ука *ж.* **1.** Система от знания за закономерностите в развитието на природата, обществото и мисленето. *Държавата полага грижи за развитието на науката и изкуството, като урежда изследователски институти, книгоиздателства, библиотеки.* Конст., чл. 80. *Съвременната наука признава на жената еднакви способности с мъжа и равни права с него.* Вазов. || Отделен клон от знанието. *Медицинската наука вече не го интересуваше.* Елин Пелин. *Природни науки. Опитни науки. Хуманитарни науки. Академия на науките.* **2.** *Нар.* Поука, опитност, до които човек стига от собствения си жизнен опит. *Пенке ле, мила мамина, | макар да съм ти мащеха, | наука да те науча: | кога ти дойде сватбата, | като пред свата излезеш, | хубаво да се премениш, | лекичко да се поклониш | на кума и на кумата.* Нар. пес. *Това е за мене добра наука. Нека да ти е за наука.* **3.** *Нар.* Само *ед.* Навик, свикване. *Ако има наука, има и отука.* Погов.

наула̀вям, -яш, *несв.*; **науловя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Улавям известно количество или много. **наулавям се, науловя се** *страд.* и *сред.*

наула̀вяне, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* наулавям *и от* наулавям се.

науловя̀. Вж. наулавям.

на̀ум *нареч.* Без глас; на ум. *Чета наум.*

наумя̀. Вж. наумявам.

наумя̀вам, -аш, *несв.*; **наумя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* **1.** Спомням някому нещо; припомням. *И тази музика ми наумява детинството.* Вазов. *Може да сте ме забравили, но аз ще ви наумя някои обстоятелства и вярвам, че ще си припомните кой съм аз.* Ал. Константинов **2.** Намислям, замислям да направя нещо. *Ами ти защо идваш — додаде той* (Кочо), *— аз бях наумил да стоя тука цяла нощ.* Дим. Талев. **наумявам се, наумя се** *страд.*

наумя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* наумявам *и от* наумявам се.

на̀уст *нареч. Нар.* Наизуст. *Наустницата, псалтира и апостола, даже и светчето хаджи Генчо знаеше науст.* Каравелов. *Прочитам урока веднаж и дваж и пет пъти и мъча се да го запомня. Захлупям книгата. Опитвам се да го кажа науст.* Влайков.

на̀устница *ж.* Църковна книга, която била изучавана наизуст в килийните училища. *Дорде бе жива тя, праща го на школото. Па като доде до наустницата, тя нема с що да му я купи и Ненко се прости с учението.* Влайков.

на̀уча. Вж. научавам и научвам.

науча̀вам, -аш, *несв.*; **на̀уча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* **1.** Придобивам знания; усвоявам чрез учене. *Когато вечер си ляга човек, добре е да помисли какво е научил през деня.* Г. Димитров. *Често той казваше: — Да, Калчо, много преживях и много научих.* Елин Пелин. || Запомням нещо. *Тия любовни песни... аз ги научих наизуст още като юноша.* Вазов. **2.** Уча някого. *Ама да видиш какви кенета ме научи мама да шия.* Влайков. *Я научи ме, стара-ле майко, | на първо либе как да кумувам.* К. Христов. *Накарай мързеливия на работа, да те научи на ум.* Погов. **3** Създавам навици у някого. *Въпреки обичая на повечето бащи по онова време, додето обядват да държат прави децата си, уж да ги научат на почит към старите, Марко винаги туряше своите на софрата.* Вазов. **4.** Узнавам нещо. *На другия ден селяните научиха, че Лепо отишъл в града, предал се на властта и разправил всичко.* Елин Пелин. *Не всички от Люляково можаха да научат новината.* Йовков. *Той* (Борис) *се ухили повторно, сякаш бе научил тайна, която другите не трябваше още да узнаят.* Дим. Димов. **научавам се, науча се** *възвр., страд.* и *сред. Научил се поп на варен боб, довършил се боб, отучил се поп.* Погов. *Който се е научил, той се е и отучил.* Погов. *Ако не се учи, не може да се научи.* Погов. □ **Ще те науча аз тебе** (разг.) — при закана: ще те накажа, ще ти отмъстя. *Да взема едно дърво, че ще те науча аз тебе. Главата ти ще смажа, като на змия.* Йовков.

науча̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* научавам *и от* научавам се.

на̀учвам, -аш, *несв.*; **на̀уча,** -иш, *мин. св.* -их, *св. Нар.* Научавам. *Там човек научва много примери.* Вазов. *Тогава мама я научва да тъче.* Влайков. *Научвам новината.* **научвам се, науча се** *възвр.* и *страд.*

на̀учване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* научвам *и от* научвам се.

на̀учен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* **1.** Който се отнася до наука. *Научен институт. Научен*

труд. **2.** Който се занимава с наука. *Научен работник. Научна конференция. Научен сътрудник.* **3.** Който е в съгласие с принципите, методите на науката. *Научен социализъм. Научна теория. Научен извод. Научна мисъл. Научни постижения.*

нау̀чно. *Нареч. от* научен. *Маркс предсказа и научно доказа неизбежността от социалната революция.* В. Коларов.

нау̀чноизследова̀телски, -а, -о, *прил.* **1.** Който се занимава с научни изследвания. *Научноизследователски институт* **2.** Който се отнася до научни изследвания. *Научноизследователска работа. Научноизследователски план.*

нау̀чнопопуля̀рен, -рна, -рно, *мн.* -рни, *прил.* Който предава научни въпроси в популярна форма. *Научнопопулярна статия. Научнопопулярен филм.*

нау̀чност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отгл. същ. от* научен.

нау̀шник, обикн *мн.* нау̀шници, *м.* Част от шапка, която може да се спуска над ушите. || Приспособление от плат, за покриване на ушите.

на̀фора *ж.* (нгр.). *Църк.* Късчета от осветен при литургия хляб, които се раздават на вярващите. *Надигна се голяма врява и никой не чу последната молитва на свещениците, малцина се сетиха да си вземат нафора, раздвижи се целият народ, що пълнеше църквата.* Дим. Талев.

нафт, на̀фтът, на̀фта, *мн.* няма, *м.* (перс.). **1.** Един от дериватите на земното масло. **2.** Петрол.

на̀фта *ж.* Нафт.

нафталѝн *м.* (гр.). Бяло кристално вещество с остър дъх, което се добива от каменовъглена смола и се използува за предпазване на вълнени и копринени материали. *Складът бе тъмен поради закованите с дъски прозорци и миришеше гъсто на кожи, вакса и нафталин.* Вежинов.

нафталѝнен, -а, -о, *прил.* Нафталинов.

нафталѝнов, -а, -о. *Прил. от* нафталин. *Нафталинова миризма.*

на̀фтов, -а, -о. *Прил. от* нафт. *Нафтов мотор. Нафтов двигател. Нафтов извор. Нафтови деривати.*

на̀фтошисти, обикн. *мн., ж. Спец.* Глинести шисти, напоени с нафт.

нафуча̀ се. Вж. н а ф у ч а в а м с е.

нафуча̀вам се, -аш се, *несв.*; **нафуча̀ се,** -йш се, *мин. св.* -а̀х се, *св., сред.* Фуча много, до край. *Вятърът се нафуча.*

нахайдуту̀вам се, -аш се, *св., сред.* Хайдутувам много, до насита.

нахайлазу̀вам се, -аш се, *св., сред.* Хайлазувам много, до насита.

наха̀кан, -а, -о, *прил. Разг.* Дързък, безочлив, нахален. *А някой нахакан келеш | си мисли, | че може сърцето му в шепа да хване.* Вапцаров.

наха̀л *м. Разг.* Нахалник.

наха̀лен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* (рус.). **1.** Който е дързък, безочлив и досаден. *Лольо говореше нещо високо, но, като влязоха учителите, млъкна и устреми нахален поглед към Цветкова.* Елин Пелин.

наха̀лник, *мн.* -ци, *м.* Нахален човек. *Един нахалник ме блъсна на улицата.*

наха̀лница *ж.* Жена нахалник.

наха̀лнича, -иш, *мин. св.* -их, *несв.* Постъпвам като нахалник. *Спас седна... и стана отново. Неудобно му се струваше да я помоли да посвири. Не че тя ще се изложи пред него, а защото ще помисли, че той нахалничи.* Д. Добревски.

наха̀лничене, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* нахалнича.

наха̀лно. *Нареч. от* нахален. *Постъпва нахално.*

наха̀лност, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* Качество, проява на нахален човек. *Госпожата забележи тази необикновена нахалност, която се виждаше и в ходенето, и в погледа на Кънча.* Влайков.

наха̀лост *нареч. Рядко.* Напразно, напусто. *Балдьо беше в отчаяние. Той видя внезапното сгромолясване на всичките му надежди, че отидоха нахалост всичките му жертви и трудове.* Вазов. *Вий по крив вървите път, | по път, на жертвите за онзи, дето вее! | Аз виждам пак че кръв на халост ще се лее.* П. П. Славейков.

наха̀лство, *мн.* няма, *ср.* **1.** Проява на безочливост и на дръзка самоувереност. *Добре, но нахалството на хората е неизмеримо. Заключи се, ако щеш, в желязна каса..., пак ще те намерят.* Елин Пелин. **2.** Безочлива, дръзка постъпка. *Госпожо, нямате право да ми правите бележки... Какво нахалство! Какво безочие!* Йовков.

наха̀пвам, -аш, *несв.*; **наха̀пя,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* **1.** Отхапвам от нещо неначенато. *Погачата ли ми е нахапал, та да ми знае годините.* Погов. *Кой е нахапал хляба?* **2.** Хапя на много места. *Кучето го нахапало по краката и ръцете. Комарите ме нахапаха навсякъде.* **нахапвам се, нахапя се** *възвр.* и *страд.*

наха̀пване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* нахапвам *и от* нахапвам се.

наха̀пя. Вж. н а х а п в а м.

нахва̀ля. Вж. н а х в а л в а м *и* н а х в а л я м.

нахва̀лвам, -аш, *несв.*; **нахва̀ля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Хваля някого много. *Всички хора не могат да я нахвалят за нейната милозливост.* Влайков. **нахвалвам се, нахваля се** *възвр., страд.* и *сред. Много разумно чедо си отгледала, мари Венковице! Цялата махала не може да се нахвали с нея.* Влайков.

нахва̀лям, -яш, *несв.*; **нахва̀ля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Нахвалвам. **нахвалям се, нахваля се** *възвр., страд.* и *сред.*

нахва̀на. Вж. н а х в а щ а м.

нахва̀щам, -аш, *несв.*; **нахва̀на,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Хващам много, голямо количество; наулавям. *Нахванаха много пеперуди.* **нахващам се, нахвана се** *страд.*

нахва̀щам се, -аш се, *несв.*; **нахва̀на се,** -еш се, *мин. св.* -ах се, *св., сред.* За мнозина — хващаме се един за друг; наулавяме се. *Всички други деца са се нахванали едно до друго като за хоро.* Влайков.

нахва̀щане, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* нахващам *и от* нахващам се.

нахвъргам, -аш, *св. Диал.* Нахвърлям. **нахвъргам се** *страд.* и *сред.*

нахвъргане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* нахвъргам *и от* нахвъргам се.

нахвърля. Вж. нахвърлям.

нахвърля се. Вж. нахвърлям се.

нахвърлям, -яш, *несв.*; **нахвърля,** -иш, *мин. св.* -их *и* -ях, *св.* **1.** Хвърлям на едно място много неща или голямо количество от нещо. *Овчарчето нахвърля още дърва на огъня.* Вазов. *Върху чрната и сбита пръст, която сами неотдавна бяха изкопали и нахвърлили, имаше зелена трева.* Йовков. *Помисли си в първия миг да нахвърля войниците в реката, но това беше безумие.* Вазов. **2.** *Прен.* Набелязвам, скицирам в общи черти. *Нахвърлях ти тук няколко горчиви мисли, сглоби ги довечера в една статия за утре.* Ст. Костов. *Оная нощ | безсъница пак ме поизмъчи — | и идва ми в главата странна мисъл, | която днес нахвърлих.* К. Христов. **нахвърлям се, нахвърля се** *страд.*

нахвърлям се, -яш се, *несв.*; **нахвърля се,** -иш се, *мин. св.* -их се *и* -ях се, *св.*, *сред.* **1.** Само *мн.* и **3** *л. ед.* Хвърляме се, спускаме се. *На глад може да се трае, но на жажда не може. И младежите се нахвърлят в реката.* Г. Караславов. *Българи и черногорци се нахвърляха в редута с бесни викове: ура!* Вазов. **2.** Спускам се с устрем на нещо. *Войниците се нахвърлят стръвно върху варената царевица.* Л. Стоянов. *И поради това още от първия ден те пипват здраво кирките и лопатите..., брадвите и чуковете и се нахвърлят със страст и неукротима енергия върху наглед непреодолимите трудности и препятствия.* Г. Караславов. **3.** *Прен.* Хвърлям се да хуля, да ругая някого, нападам някого с думи, с ругатни. *Често етървите ѝ злорадо се нахвърляха върху нея и говореха с ненавист.* Елин Пелин.

нахвърляне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* нахвърлям *и от* нахвърлям се.

нахѝлвам се, -аш се, *несв.*; **нахѝля се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред. Рядко.* Хиля се до насита.

нахѝля се. Вж. нахилвам се.

нахлѐнча се. Вж. нахленчвам се.

нахлѐнчвам се, -аш се, *несв.*; **нахлѐнча се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред.* Хленча до насита.

нахлѐнчване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* нахленчвам се.

нахлòпам се. Вж. нахлопвам се.

нахлòпвам се, -аш се, *несв.*; **нахлòпам се,** -аш се, *св.*, *сред.* Хлопам до омрързване. *Не нахлопа ли се по чужди врати?*

нахлу̀вам, -аш, *несв.*; **нахлу̀я,** -у̀еш, *мин. св.* нахлу̀х, *св.* **1.** За вода, въздушна струя, светлина — навлизам изведнаж в голямо количество. *Изля се внезапно пороен дъжд. И цяла мътна река почна да нахлува в галерията.* Сп. Септември, 1954 г. *Лъчи на големи снопове нахлуваха в стаята, гдето спяха Ян Бибиян и Калчо, и я изпълниха със светлина.* Елин Пелин. *Кръвта нахлува в главата му, ушите кънтят, а гърдите му ще се пръснат.* К. Петканов. *Прозорецът беше отворен и от там на вълни, на вълни нахлуваше нощният хлад.* А. Гуляшки. *В страната нахлуха нови студени въздушни маси.* ‖ *Прен.* За мисли, чувства — възниквам, пораждам се изведнаж в голямо количество. *Цял рояк спомени от минали млади години нахлу в Станчовата глава и задуши думите му.* Елин Пелин. *Тъжни спомени нахлуха в главата ми.* Ботев. **2.** За множество — изведнаж навлизаме, нахълтваме. *Храбрите панагюрци... били принудени да отстъпят в неравната борба. Неприятелят нахлул в селото със страшна сила.* З. Стоянов. *По мраморните стълби нахлуваше някакво странно шествие, блъскаше се, напъваше и крещеше.* Смирненски.

нахлу̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* нахлувам.

нахлу̀звам, -аш, *несв.*; **нахлу̀зя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Набързо обличам, надявам нещо. *Той беше облякъл шареното късо турско елече на жена си и... беше нахлузил шапката, с която нощуваше.* Вазов. *И като се загърна с едно износено вече пардесю и нахлузи чехли на боси крака, тя излезе да го изпрати.* Кр. Григоров. *Динко гневно нахлузи юздата върху главата на коня.* Дим. Димов. **нахлузвам се, нахлузя се** *страд.*

нахлу̀зване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* нахлузвам *и от* нахлузвам се.

нахлу̀зя. Вж. нахлузвам *и* нахлузям.

нахлу̀зям, -яш, *несв.*; **нахлу̀зя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Нахлузвам. **нахлузям се, нахлузя се** *страд.*

нахлу̀зяне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* нахлузям *и от* нахлузям се.

нахлу̀пвам, -аш, *несв.*; **нахлу̀пя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Турям нещо на главата си и го навеждам, прихлупвам ниско над очите си. *Момчил нахлупи своя грамаден мечи калпак до веждите си.* Ст. Загорчинов. *Дядо Костадин нахлупи гугла до вежди, изправи снага и застана пред бирника.* К. Петканов. **нахлупвам се, нахлупя се** *страд.*

нахлу̀пване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* нахлупвам *и от* нахлупвам се.

нахлу̀пя. Вж. нахлупвам *и* нахлупям.

нахлу̀пям, -яш, *несв.*; **нахлу̀пя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Нахлупвам. **нахлупям се, нахлупя се** *страд.*

нахлу̀пяне, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* нахлупям *и от* нахлупям се.

нахлу̀я. Вж. нахлувам.

нахлъзгам се, -аш се, *св.*, *сред.* Хлъзгам се много, до насита. *Днес децата се нахлъзгаха на пързалката.*

нахòдвам се, -аш се, *несв.*; **нахòдя се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред.* Ходя до насита. *Той имаше срок до пети октомври, след което трябваше да тръгне за Пловдив, и затова искаше да се нагледа и находи тука.* Вазов. *На, яжте, овце, та изпукайте, | да се находи млад вакъл овчар | по седенките, по беленките.* Нар. пес.

нахòдище, *мн.* -а, *ср.* Място, гдето в голямо количество се намират рудни залежи, археологически находки и под., които могат да бъдат изкопавани. *Богати находища на злато има в Калифорния, Австралия, Южна Америка, Аляска, Урал, Сибир и др.*

нахòдка *ж.* Рядък предмет, който е намерен, открит или изкопан. *Набързо се основаха*

хиляди акционерни дружества с милиони капитали за експлоатиране на новите златни находки. Елин Пелин. *Тия находки* (в Плиска) *показват съществуването на старобългарска художествена индустрия.* Раб. дело, 1950 г.

находчѝв, -а, -о, *прил.* (рус.). **1.** Който лесно се съобразява и намира отговор или изход при трудно положение; съобразителен. *Бързо съобразителен..., находчив..., той винаги знаеше да схване вярно един въпрос.* Вазов. *Находчив ум.* **2.** Който се дължи на съобразителност, остроумие и умение да се намира подходен отговор или изход, при трудно положение. *Находчив отговор.*

находчѝво. *Нареч. от* находчив. *Трябва да се признае, че на много места оригиналът е преведен изключително находчиво, образно и живо.* Сп. Септември, 1952 г.

находчѝвост, -тта, *мн.* няма, *ж.* Съобразителност, остроумие, умение да се намира отговор или изход при трудно положение. *В първите ходове* (на играта) *бай Нончо смело притискаше противника си, проявяваше находчивост и шумно се радваше на успехите си.* Я Гуляшки.

нахо̀дя се. Вж. находвам се *и* нахождам се[1].

нахо̀ждам се[1], -аш се, *несв.*; **нахо̀дя се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред. Нар.* Ходя колкото желая, до насита. *След като се находи добре по чужбина, най-сетне се прибра у дома си.*

нахо̀ждам се[2], -аш се, *несв., сред. Диал.* Намирам се.

нахо̀ждане, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* нахождам се[1] *и от* нахождам се[2].

нахо̀кам. Вж. нахоквам.

нахо̀квам, -аш, *несв.*; **нахо̀кам,** -аш, *св.* Хокам някого много; наругавам. *След като нахока и препрати настрана разтревожената си челяд, Вълчан изведнъж стана такъв, какъвто го знаеше Нейко.* Йовков. **нахоквам се, нахокам се** *страд.* и *взаим.*

нахо̀кване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* нахоквам *и от* нахоквам се.

нахорту̀вам, -аш, *св. Диал.* Хортувам много; наговарям. *Бях при него и му нахортувах много неща.* **нахортувам се** *страд.*

нахорту̀вам се, -аш се *св., сред.* Хортувам до насита.

нахорту̀ване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* нахортувам *и от* нахортувам се.

нахра̀нвам, -аш, *несв.*; **нахра̀ня,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* **1.** Храня колкото е нужно. *Мъчно му беше и за Буби — малкото кученце беше останало само в къщи и нямаше кой да го нахрани.* М. Марчевски. *Гладен беше като вълк и дядо Щерьо го нахрани.* Йовков. **нахранвам се, нахраня се** *страд.* и *сред. Стоян седна да вечеря. ... Нахрани се мълчаливо, набързо и се прибра в стаята си.* Дим. Талев. *Слава богу, много добре се нахраних.* К. Петканов.

нахра̀нване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* нахранвам *и от* нахранвам се.

нахра̀ня. Вж. нахранвам.

нахру̀пам се. Вж. нахрупвам се.

нахру̀пвам се, -аш се, *несв.*; **нахру̀пам се,** -аш се *св., сред.* Хрупам до насита. *Конят се нахрупа с люцерна.*

нахру̀пване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* нахрупвам се.

нахулвам, -аш, *несв.*; **наху̀ля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Хуля много. **нахулвам се, нахуля се** *страд.*

наху̀лване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* нахулвам *и от* нахулвам се.

наху̀ля. Вж. нахулвам *и* нахулям.

наху̀лям, -яш, *несв.*; **наху̀ля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Нахулвам. **нахулям се, нахуля се** *страд.*

наху̀ляне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* нахулям *и от* нахулям се.

наху̀т, *мн.* няма, *м.* (перс.). **1.** Бобово едногодишно растение с едно или повече семена в разпуклива кутийка. Cicer arietinum. **2.** Плодът на това растение.

нахъ̀лтам. Вж. нахълтвам.

нахъ̀лтвам, -аш, *несв.*; **нахъ̀лтам,** -аш, *св.* Обикн. за множество — изведнаж и неочаквано стремително навлизам; нахлувам. *Изгърмяха пушки, тупотеха коне, дигна се кучи лай и цялата дружина на беят пак нахълта в двора на Добра Лозанова.* Дим. Талев. *Сякаш земната кора се надигна, тъй се надигнаха войниците и нахълтаха в неприятелските окопи.* К. Петканов. *Чук, чук, чук! — и с чукането заедно скръцна вратата и няколко деца със сурвакници нахълтаха в стаята ми.* Ал. Константинов. ‖ *Прен.* За въздух, светлина, вода, звук и др. — проникввам в голямо количество, нахлувам, навлизам. *Ставам и отварям южния прозорец. Живителен лъх нахълтва в стаята.* Вазов. *Откъм океана постоянно нахълтват топли влажни мъгли, които правят човека да се поти и да се чувствува изтощен.* Г. Белев.

нахъ̀лтване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* нахълтвам.

нацапам. Вж. нацапвам[1] *и* нацапвам[2].

наца̀пвам[1], -аш, *несв.*; **наца̀пам,** -аш, *св.* **1.** Цапам на едно или повече места, изцапвам, измърсявам. *А Кума Лиса влязла в една воденица. Нацапала си главата.* Ран Босилек. *Нацапах си пръстите с боя.* **2.** *Прен.* Наговорвам за някого лоши неща, оклеветявам, очерням някого. *Помниш ли статията във вестник „Славянин"? ... — Ей че бяха те нацапали!... Ама ти си гледай кефа, хич да не те е еня!* Ал. Константинов. **нацапвам се, нацапам се** *възвр.* и *страд.*

наца̀пвам[2], -аш, *несв.*; **наца̀пам,** -аш, *св.* **1.** Нагазвам във вода. *Конят ми нацапваше в затоплената от горещите извори вода на Каменишката река.* Вазов. **2.** Набивам, наплесквам някого. *Нацапах го по ръцете, та още му са червени.* **нацапвам се, нацапам се** *възвр.* и *страд.*

наца̀пване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* нацапвам[1], нацапвам[2] *и от* нацапвам се.

нацару̀вам се, -аш се, *св.* Царувам, господарувам до воля, до насита.

нацвѝлвам се, -аш се, *несв.*; **нацвѝля се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Цвиля до насита.

нацвѝлване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* нацвилвам се.

нацвѝля се. Вж. нацвилвам се.

нацѐждам, -аш, *несв.*; **нацедя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Цедя известно количество или много. **нацеждам се, нацедя се** *страд.*

нацѐждане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* нацеждам *и от* нацеждам се.

нацедя̀. Вж. нацеждам.

нацелу̀вам. -аш, *св.* Целувам много или на много места. *Майката нацелува детето си.*

нацелу̀вам се, -аш се, *св., сред.* Целувам до насита.

нацѐпвам, -аш, *несв.*; **нацѐпя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* **1.** Цепя известно количество от нещо или много. *Стоян бе нацепил дървата и ги внасяше в плевнята.* Дим. Талев. **2.** Цепя на много места. *Нацепих дъската на няколко места.* **нацепвам се, нацепя се** *страд.*

нацѐпвам се, -аш се, *несв.*; **нацѐпя се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Ставам на цепки на много места. *Блузата ми се е нацепила на гърба.*

нацѐпване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* нацепвам *и от* нацепвам се.

нацѐпя. Вж. нацепвам *и* нацепям.

нацѐпя се. Вж. нацепвам се *и* нацепям се.

нацѐпям, -яш, *несв.*; **нацѐпя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Нацепвам. **нацепям се, нацепя се** *страд.*

нацѐпям се, -яш се, *несв.*; **нацѐпя се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Нацепвам се.

нацѐпяне, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* нацепям *и от* нацепям се.

нацѝзъм, -змът, -зма, *мн.* няма, *м.* (нем.). Националсоциализъм.

национа̀лен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* **1.** Който е свързан с дадена нация и с нейния обществено-политически живот. *Национален въпрос. Национални интереси. Национална независимост.* **2.** Който принадлежи или е свойствен на дадена нация, който изразява нейните особености. *Национален език. Национална култура. Национална самобитност. Национално чувство.* **3.** Държавен. *Национално знаме. Национален химн.* □ **Национален доход** (иконом.) — част от стойността на общата годишна обществена продукция, която остава, след като се приспаднат производствените материални разходи: стойността на суровините, топливото, спомагателните материали, амортизацията и т.н. **Национална принадлежност** — принадлежност към дадена нация.

национализа̀ция, *мн.* няма, *ж.* (фр.). Изземване имуществото на частните собственици и превръщането му в държавна собственост. *Национализация на индустрията. Национализация на мините.*

национализѝрам, -аш, *несв.* и *св.* Извършвам национализация. *Октомврийската революция освободи работниците от игото на капиталистите, като национализира банките, фабриките.* В. Коларов. **национализирам се** *страд.*

национализѝране, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* национализирам *и от* национализирам се. *Държавният застрахователен институт, който беше създаден чрез национализиране съществуващите застрахователни дружества..., освободи българския народ от един жесток грабеж.* Г. Димитров.

националѝзъм, -змът, -зма, *мн.* няма, *м.* Реакционна буржоазна идеология и политика на дадена нация, която поставя себе си в привилегировано положение, разпалва враждите между по-слабите нации с цел да ги потиска, като представя интересите на буржоазията за интереси на цялата нация. *Ние сме принципални противници на буржоазния национализъм, на шовинизма, на завоевателните стремежи спрямо други народи.* В. Червенков.

националѝст *м.* Привърженик на национализма.

националистѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Националистически.

националистѝчески, -а, -о, *прил.* Присъщ на национализма. *Националистическа политика.*

национа̀лно. *Нареч. от* национален. *Октомврийската революция показа нагледно на поробените колониални народи, както и на всички национално угнетени народи, пътя на борбата за освобождение.*

национа̀лност, -тта̀, *мн.* -и, *ж.* **1.** Нация. *Говореше се на най-различни езици, защото имаше отделни хора от почти всички националности, имаше няколко китайци, негри, двама турци - търговци.* Г. Белев. **2.** Национална самобитност. *Народ, който 500 години живее под чуждо иго, без да изгуби своя език и националност...., такъв народ не е див и варварски.* Г. Димитров.

национа̀лноосвободѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който се отнася до борбите на дадена нация за освобождение. *Последователен демократ-републиканец..., Христо Ботев беше най-талантливият и най-далновиден водач на българското националноосвободително движение от миналия век.* Г. Димитров.

национа̀лсоциалѝзъм, -змът, -зма, *мн.* няма, *м.* Германски фашизъм, хитлеризъм; нацизъм. *Най-реакционната разновидност на фашизма — това е националсоциализмът, който възкресява в Германия средновековното варварство и зверство.* Отеч. фронт, 1950 г.

национа̀лсоциалѝст *м.* Германски фашист.

национа̀лсоциалистѝчески, -а, -о. *Прил. от* националсоциалист *и от* националсоциализъм. *Националсоциалистическа партия.*

нацѝст *м.* Националсоциалист.

нацѝстки, -а, -о. *Прил. от* нацист.

нацѝцам се. Вж. нацицвам се.

нацѝцвам се, -аш се, *несв.*; **нацѝцам се,** -аш се, *св., сред. Диал.* Цицам до насита; набозавам се.

на̀ция *ж.* (лат.). Исторически създадена устойчива общност от люде, възникнала върху основата на общността на езика, на територията, на икономическия живот и на психическия строй, които се проявяват в общността на културата. *България ще намери своето подобаващо място в семейството на свободолюбивите, демократически нации.* Г. Димитров. *Буржоазна нация. Съветски нации.*

нацу̀пвам, -аш, *несв.*; **нацу̀пя,** -иш, *мин. св.* -их, *св. Разг.* Издавам устни сърдито напред; намръщвам. *Севдана млъкна, нацупи престорено*

устни и припна къде могилата да простира платната си. Ц. Церковски.

нацу̀пвам се, -аш се, *несв.*; **нацу̀пя се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред. Разг.* Придавам сърдит израз на лицето си, намръщвам се, начумервам се. *Димовица не хареса мекошавостта на мъжа си, нацупи се и почна да бъбре нещо под носа си.* Г. Караславов.

нацу̀пване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* нацупвам *и от* нацупвам се.

нацу̀пен, -а, -о. **1.** *Прич. мин. страд. от* нацупя. **2.** Като *прил.* — намръщен, намусен, сърдит. *Гледа с нацупено лице.*

нацу̀пено *нареч.* Със сърдит израз на лицето. *Ти не ме заглавиквай сега. Няма да стана добър! — нацупено отговори той.* Ив. Хаджимарчев.

нацу̀пеност, -тта, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* нацупен.

нацу̀пя. Вж. нацупвам.

нацу̀пя се. Вж. нацупвам се.

нацъ̀ркам. Вж. нацърквам.

нацъ̀ркам се. Вж. нацърквам се.

нацъ̀рквам, -аш, *несв.*; **нацъ̀ркам,** -аш, *св.* За течности — църкам известно количество. *Нацърках малко газ от толумбичката.* **нацърквам се, нацъркам се** *страд.*

нацъ̀рквам се, -аш се, *несв.*; **нацъ̀ркам се,** -аш се, *св., сред.* За птици — църкам до насита. *Врабчетата тази сутрин се нацъркаха.*

нацъ̀ркване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* нацърквам *и от* нацърквам се.

нацъфтя̀. Вж. нацъфтявам.

нацъфтя̀вам, -аш, *несв.*; **нацъфтя̀,** -йш, *мин. св.* -ях, *прич. мин. действ.* нацъфтял, -а, -о, *мн.* нацъфтѐли, *св.* **1.** За много цветя или дървета — цъфвам в голямо количество. *Тук-таме се белее нещо, но изведнъж не може да се познае дали е някоя закъсняла пряспа или пък кокичета са нацъфтели.* Йовков. **2.** Покривам се, отрупвам се с цветя. *Момата се спря пред шипката и извика: — Колко е нацъфтяла!* Елин Пелин.

нацъфтя̀ване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* нацъфтявам.

нача̀лен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който представя начало на нещо. *Начален период. Начална скорост. Начална буква.* □ **Начално училище** — първите четири класа в общообразователно училище.

нача̀лник, *мн.* -ци, *м.* Длъжностно лице, което ръководи учреждение, служба и др. *Началник на гара. Началник на телеграфо-пощенска станция. Началник на отдел.*

нача̀лнически, -а, -о. *Прил. от* началник. *Началнически пост. Началнически тон. Началнически вид.*

нача̀лнически. *Нареч. от прил.* началнически; като началник. *За две пари самостоятелност няма, а говори началнически.* Елин Пелин.

нача̀лничка *ж.* Жена началник.

нача̀ло, *мн.* -а, *ср.* **1.** Само *ед.* Първият момент или първите моменти на някакво действие, явление или период от време. *В началото на боя един наш отред проникна там по дирята на сръбски солдати.* Вазов. *Ние... изслушваме страшната история от начало до край.* Йовков. *Наближи Димитровден, началото на новата работна година.* Дим. Талев. *Пролетта беше още в началото си.* **2.** Само *ед.* Изходна точка; място, от където започва нещо. *Ето Гибралтар — краят на Средиземно море и началото на океана.* Св. Минков. *Тук е началото на гората.* **3.** Първоизточник; извор. *И поп, и черква с вяра слугуват; / нему се кланя дивак учител / и с вестникарин зайдно мъдруват, / че страх от бога било начало / на всяка мъдрост.* Ботев. *Искър и Марица водят началото си от Рила планина.* **4.** Основно положение, принцип. *Ръководно начало при организационното изграждане на Партията е демократическият централизъм.* Устав на БКП. *Започна се преустройството и на други области на нашия държавен апарат на нови, народни начала.* Г. Димитров. *Добро начало. Зло начало.* || Само *мн.*, с предл. *на*, по-рядко с *върху* — начин, метод за осъществяване на нещо. *Ще има и собствено стопанство: крави, кокошки, зеленчукова градина. На кооперативни начала, разбираш ли? — Кооперация един вид.* Йовков. □ **По начало** — в основните си положения, по принцип. *Да, въпросът за мене е решен по начало. Като нямаме пари, да ги заемем от ония, които имат.* Вазов.

нача̀лство, *мн.* -а, *ср.* **1.** *Рядко.* Ръководство, ръководене. *Началството над еледжикскиte въстаници пак се повери на известните Теофил Бойков, Стоян Муховченинът, Гено Теллията и др.* З. Стоянов. **2.** *Разг.* Началник. *Аз съм някакво началство.* Влайков. *Камберски! — Аз, г-н кмете... — Кога стоиш пред началството си, да не дъвчеш като коза.* Йовков.

нача̀лствувам, -аш, *несв.* Управявам, ръководя, началник съм.

нача̀лствуване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* началствувам.

начѐвам, -аш, *несв.*; **начѐна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* начѐнат, *св. Нар.* **1.** Почвам, започвам, захващам. *А войските на българския цар се пръснаха зад широкия ров край стените на града, хвърлиха мостовете отвъд и чакаха знак да начена̀т бой за стените на Бизанс.* Н. Райнов. *Бай Ганьо, преди да почне обяда, начева да се кръсти.* Ал. Константинов. *Балканът разтреперан начена да гърми.* Вазов. *Взех пръстена и тайно го слагах, а при майка ти криех го в пазвата си. От тоя пръстен моят грях начена, Елено.* Ст. Загорчинов. *Пред нас, на север, начеваше грамадният и висок връх Амбарица.* Вазов. **начевам се, начена се** *страд.* и *сред.*

начѐване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* начевам *и от* начевам се.

начѐло *нареч.* Пред всички, на първо място, най-напред; на чело. *Низ по село скупом ходят / китни млади коледари, — / ... Начело им станеника, / той ги стани, той ги води.* П. П. Славейков. *Велика се зарадва, че ще жъне с близък човек... Дочка застана начело, засече широка поста.* К. Петканов.

начѐна. Вж. начевам.

начѐнки *мн., ед.* няма, *ж.* Първи прояви на нещо. *Наченки на мисловна дейност у маймуната.*

начѐпкам. Вж. начепквам.

начѐпквам, -аш, *несв.*; **начѐпкам**, -аш, *св.* Чепкам известно количество или много. *Начепкахме вълна за цял дюшек.* **начепквам се, начепкам се** *страд.*

начервя̀. Вж. начервявам.

начервя̀вам, -аш, *несв.*; **начервя̀**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Намазвам с червило или с нещо червено. *Много ли съм изменена в лицето, Фросино? Би било по-добре да си начервя бузите.* Вазов. *Води ни, царю, в бран да начервим и ние мечовете си.* Ст. Загорчинов. **начервявам се, начервя се** *възвр.* и *страд.*

начервя̀ване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* начервявам *и от* начервявам се.

начѐрня. Вж. начерням.

начѐрням, -яш, *несв.*; **начѐрня**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* **1.** Намазвам, нацапвам с черна боя или с нещо черно. *Чистих печката, начерних стените. Начерни си веждите!* **2.** *Прен.* Опетнявам някого. *Начерни го здраво пред ръководството.* **начерням се, начерня се**, *възвр.* и *страд.* *Начернил си се със сажди.*

начѐрняне, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* начерням *и от* начерням се.

начѐрпвам, -аш, *несв.*; **начѐрпя**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* С черпене наливам известно количество. *Начерпих малко вода.* **начерпвам се, начерпя се** *страд.*

начѐрпване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* начерпвам *и от* начерпвам се.

начѐрпя. Вж. начерпвам *и* начерпям.

начѐрпям, -яш, *несв.*; **начѐрпя**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Начерпвам. **начерпям се, начерпя се** *възвр.* и *страд.*

начѐрпяне, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* начерпям *и от* начерпям се.

начерта̀вам, -аш, *несв.*; **начерта̀я**, -а̀еш, *мин. св.* начерта̀х, *св.* Чертая колкото е нужно; свършвам да чертая. *Имаше една по-широка мраморна плоча с издълбани дъбови колони на нея и такива кръстове на четирите ѝ краища, под които длетото бе начертало три реда едри букви.* Вазов. *В отчетния си доклад пред V конгрес на партията др. Георги Димитров начерта основните линии на нашето индустриално развитие.* Отеч. фронт, 1948 г. *Начертаваме две перпендикулярни прави. Начертах картата на България.* **начертавам се, начертая се** *страд.*

начерта̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* начертавам *и от* начертавам се.

начерта̀ние, *мн.* -я, *ср.* Изображение, рисунък. *Начертанието на Ѣ... е готическо, остро, вирнато.* П. П. Славейков.

начерта̀я. Вж. начертавам.

начѐсвам, -аш, *несв.*; **начѐша**, -еш, *мин. св.* начѐсах, *св.* **1.** Чеша много. *Начесах си гърба.* **2.** *Прен. Разг.* Наругавам някого. *Начесах го здраво пред баща му.* **начесвам се, начеша се** *възвр.* и *страд.* □ **Начесвам си крастата** (разг.) — задоволявам някоя своя страст или силно желание за нещо.

начѐсване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* начесвам *и от* начесвам се.

начѐсто *нареч.* **1.** На малки разстояния едно от друго; нагъсто. *Някъде дърветата бяха начесто, някъде се раздалечаваха и по откритите места стърчаха сухи пръти.* Йовков. **2.** На малки интервали от време. *Гранатите падат вече начесто.* Йовков.

на̀чет *м.* (рус.). *Канц.* **1.** Установяване на неправилно извършен разход, неоправдан с документи. **2.** Размерът на такъв неправилен разход.

начета̀. Вж. начитам[1] *и* начитам[2].

начета̀ се. Вж. начитам се.

начѐтен[1], -а, -о, *прил.* Който много е чел; културен, образован. *Секретарят на околийския комитет, един сух, възстар, но енергичен и начетен шивач, разбра какво може да стане от младото селянче.* Г. Караславов.

начѐтен[2], -а, -о. **1.** *Прич. мин. страд. от* начета. **2.** Като *прил.* — който има начет.

начѐтеност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* начетен[1]; качество на начетен[1].

начѐша. Вж. начесвам.

на̀чин *м.* Способ, метод за извършване на някаква работа, за осъществяване на някакво действие. *Дядо Мирьо си имаше особен начин да лови риба със серкме.* Ем. Станев. *Начин на живот.* □ **По никой начин** — в никакъв случай. **По такъв (този) начин** — така.

начина̀ние, *мн.* -я, *ср.* (рус.). Предприето дело; почин. *Седя в стаята и нещо обмислям, някакво ново начинание.* Влайков. *Те мечтаят да се изучат, да се специализират, да се издигнат, да се усъвършенствуват, за да осъществят големи проекти, велики начинания, смели почини.* Г. Караславов.

начина̀телен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Обикн. в съчет. **начинателен глагол** (грам.) — глагол, който означава начало на действие.

начина̀телност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отгл. същ. от* начинателен.

начираку̀вам се, -аш се, *св.* Чиракувам много, до насита.

начѝтам[1], -аш, *несв.*; **начета̀**, -ѐш, *мин. св.* начѐтох, *прич. мин. действ.* начѐл, *св. Нар.* Обикн. за пари — наброявам. *Толкоз пари ти начетох на ръката, тъй току без черпня ли ще оставиш да мине?* П. Ю. Тодоров. **начитам се, начета се** *страд.*

начѝтам[2], -аш, *несв.*; **начета̀**, -ѐш, *мин. св.* начѐтох, *прич. мин. страд.* начѐл, *св.* (рус.). *Канц.* Установявам на някого начет. **начитам се, начета се** *страд.*

начѝтам се, -аш се, *несв.*; **начета̀ се**, -ѐш се, *мин. св.* начѐтох се, *прич. мин. страд.* начѐл се, *св.*, *сред.* Чета до насита, чета колкото ми се иска. *В стаята си... аз извадих наново банкнотите и писмото с едрия почерк. Писмото четох няколко пъти и начетох му се.* Ц. Церковски.

начѝтане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от.* начитам[1], начитам[2], начитам се[1] *и от* начитам се[2].

начо̀пля. Вж. начоплям.

начо̀пля се. Вж. начоплям се.

начо̀плям, -яш, *несв.*; **начо̀пля**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* **1.** Чопля много, на много места. **2.** Развалям външния вид на нещо. *Начоплям тортата.* **начоплям се, начопля се** *страд.*

начо̀плям се, -яш се, *несв.*; **начо̀пля се**, -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред.* Чопля до насита.

начо̀пляне, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* начоплям *и от* начоплям се.

начу̀двам се, -аш се, *несв.*; **начу̀дя се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Чудя се много, чудя се до насита. *Цял час гледахме захласнати..., без да можем да се начудим на гледката.* Вазов.

начу̀дване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* начудвам се.

начу̀дя се. Вж. начудвам се.

начу̀кам. Вж. начуквам.

начу̀квам, -аш, *несв.*; **начу̀кам,** -аш, *св.* 1. Чукам, удрям нещо, за да влезе навътре; зачуквам. *Той нагажда дърветата..., начуква в краищата им дълги пречки.* Влайков. 2. Забивам нещо на много места. *Начуках по дъските повече от сто пирона.* 3. Надробявам известно количество или много. *Начуках целия камък на дребни късчета.* **начуквам се, начукам се** *страд.*

начу̀квам се, -аш се, *несв.*; **начу̀кам се,** -аш се, *св., сред.* Чукам до насита. *Цял ден блъскаха, не можаха да се начукат.*

начу̀кване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* начуквам *и от* начуквам се.

начумѐрвам, -аш, *несв.*; **начумѐря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* За чело, вежди — намръщвам, навъсвам. **начумервам се, начумеря се** *страд.* и *сред.*

начумѐрване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* начумервам *и от* начумервам се.

начумѐрен, -а, -о. 1. *Прич. мин. страд. от* начумеря. 2. Като *прил.* — който е свил веждите си или е сбърчил челото си; намръщен. *Той беше висок, мършав и начумерен мъж, с плешиво теме и студено лице.* Дим. Димов.

начумѐрено. *Нареч. от* начумерен; сърдито, намръщено. *Алекси прие наказанието начумерено, с болезнено свити устни.* А. Гуляшки. *Той ме позна, изгледа ме накриво и начумерено отмина.* П. Р. Славейков.

начумѐреност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отгл. същ. от* начумерен.

начумѐря. Вж. начумервам *и* начумерям.

начумѐрям, -яш, *несв.*; **начумѐря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Начумервам. **начумерям се, начумеря се** *страд.* и *сред.*

начумѐряне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* начумерям *и от* начумерям се.

начу̀пвам, -аш, *несв.*; **начу̀пя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Чупя нещо на късове. *Тогава той извади хурката, която беше скрил под кожуха си, начупи я и я захвърли.* Йовков. *Теодосий издърпа стрелата и, като я начупи на дребно, хвърли парчетата във вира.* Ст. Загорчинов. 2. Чупя много неща на парчета. *Василчо начупи сухи съчки, сложи дебели дърва, прикътани през деня, и запали огън.* М. Марчевски. 3. Чупя от нещо неначенато. *Защо си начупил хляба?* 4. Правя нещо на чупки. *Архитектът много е начупил покрива.* **начупвам се, начупя се** *страд.* и *сред.*

начу̀пване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* начупвам *и от* начупвам се.

начу̀пен, -а, -о. 1. *Прич. мин. страд. от* начупя. 2. Като *прил.* — който е на чупки. *Младият момък подигна очи, огледа се: небето беше чисто открай-докрай в огромната рамка на начупените планински върхове.* Дим. Талев.

начу̀пя. Вж. начупвам *и* начупям.

начу̀пям, -яш, *несв.*; **начу̀пя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Начупвам. **начупям се, начупя се** *страд.* и *сред.*

начу̀пяне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* начупям *и от* начупям се.

начу̀шкам. Вж. начушквам.

начу̀шквам, -аш, *несв.*; **начу̀шкам,** -аш, *св. Диал.* Чушкам известно количество или много. **начушквам се, начушкам се** *страд.*

начу̀шкване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* начушквам *и от* начушквам се.

наш, -а, -е, *мн.* -и; кратка форма ни. *Притежат. местоим.* за 1 *л. мн.* 1. Който принадлежи на лицата, от чието име се говори; който принадлежи на нас. *Всякога, когато си спомня за детинството..., в паметта ми изпъква и едрата кокалеста снага на Белчо — нашият стар вол.* Елин Пелин. *Я! Това е Белчо, наш Белчо, — викна радостно развълнуван бае Стоян.* Елин Пелин. *Не само нашите овце пасе, ами и чужди.* Влайков. 2. Който има пряка връзка с лицата, от чието име се говори, или се използува от тях. *Мисли си бай Ганьо от кого да узнае де живее Иречек, нашият историограф.* Ал. Константинов. *Нашият влак пристигна.* 3. *Нар.* Който е близък, познат на лицата, от чието име се говори. *Всички се запознаха и сприятелиха с него и роднинството му към Стоила като че се разшири и стана общо към цялата рота. „Наш Делчо иде!“ — говореха войниците добродушно и радостно.* Йовков. *Цвета е най-голямата, пък майка й я обича като луда. Като рече наша Цвета — като че целува честния кръст.* Елин Пелин. || Който принадлежи или е на областта, на държавата, на нацията, от която са лицата, от чието име се говори. *Много е хубаво наистина пътуването по тия наши балкански кътища.* Влайков. *Кога доде владиката или пашата по нашите места, ще им разправим и тия ще издирят работата.* Влайков. 4. Който е предмет на речта на лицата, от чието име някой от тях говори. *Дели Орманът, из който ще бъде принуден да се скита нашият герой, е една от найгористите части на България.* Вазов. 5. Като същ. а) **нашето** *ср.* — всичко онова, което принадлежи на нас. *Нашето си е наше, чуждото не искаме.* б) **нашата** *ж.* — всичко, което се случва с лицата, от чието име се говори, всичко което е свързано с нас; участ, съдба. *Тя, нашата, се свърши, тъй ли ще речеш! — засмя се Слав.* Йовков. *Те барем не работят, — прекъсна го някой на подбив. — Нашата е още по-лоша: хем работим, хем пак немотия.* Г. Караславов. в) **нашите** *мн.* — семейството, родът, сънародниците на лицето или лицата, от чието име се говори. *Имам много здраве. Добре били нашите.* Йовков. *И чуждите, и нашите в хор | отрекоха те, о, език страдални!* Вазов. *Господин кмете, пусни го! — От вашите ли е? — надсмя се кметът. — От вашите ли е, от нашите ли е, не знам, ама пусни го!* Елин Пелин. □ **На наш гръб** — за наша сметка, чрез нас, без да се положи усилие. **На наше име** — за нас. **На наше място** — в нашето положение. **Не е наша работа** — не ни интересува, засяга нещо.

нашàвам се, -аш се, *св., сред.* Шавам колкото ми се иска да шавам.

нашàрвам, -аш, *несв.*; **нашàря,** -иш, *мин. св.* -их. *св.* 1. Шаря много, шаря колкото е нужно. *Всякой домовладелец се старал той да си построи къщата. . . , той да я нашари, че само тя да ти се хвърли в очи.* Ал. Константинов. 2. *Прен. Разг.* Оставям следи, шарки, като бия някого или като стрелям по някого. *Де го тоя хубавец, аз да нашаря задника му с камшик, както си знам!* А. Гуляшки. *Той. . . бе един от най-дързостните момчета и тогава, когато беше нашарен с няколко куршума.* З. Стоянов. **нашарвам се, нашаря се** *възвр.* и *страд.*

нашàрване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* нашарвам *и от* нашарвам се.

нашàря. Вж. нашарвам *и* нашарям.

нашàрям, -яш, *несв.*; **нашàря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Нашарвам. **нашарям се, нашаря се** *възвр.* и *страд.*

нашàряне, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* нашарям *и от* нашарям се.

нàшенец, *мн.* -нци, *м.* Човек, роден от едно и също място (село, град, страна) с лицето, което говори; земляк, съгражданин, сътечественик. *Миналата неделя прочетохме във вестника един твой разказ. Събрахме се само нашенци, ей тука в землянката. Много хубаво ни стана. Сякаш бяхме получили писмо от къщи.* А. Каралийчев.

нàшенка *ж.* Жена от едно и също място (село, град, страна) с лицето, което говори; землячка, съгражданка, сътечественица. *Веднаж една нашенка, оженена отдавна в Златица, си беше дошла нещо в село.* Влайков.

нàшенски, -а, -о, *прил.* Който е присъщ, свойствен за мястото, от гдето е лицето, което говори. *Нашенските гозби са най-сладки, особено пък кисело зеле със свинско.* Влайков. *Нашенска е тази песен.* Йовков. *Като я погледнеш — нищо и никаква ръкавичка, без пръсти, от нашенска вълна плетена.* А. Каралийчев. *А пък Момчил си е Момчил! Все същият юнак над юнаците, дето шеташе от Родопите до двете морета и по гръцка, и по нашенска земя.* Ст. Загорчинов.

нàшенски. *Нареч. от прил.* нашенски. Само в съчет. **по нашенски** — както е у нас, в нашия град, село, страна.

нàшенско, *мн.* няма, *ср. Нар.* Нашият край. *И по нашенско, в Родопите, има елени.* Ст. Загорчинов.

нашèпвам, -аш, *несв.*; **нашèпна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* нашепнат, *св. Поет.* Казвам, разправям нещо с шепот. *Навън цареше смъртна пустота | и глухо пребледнелите уста | през плач нашепваха: „Йохан! Йохан!"* Смирненски. *Морна лятна нощ: кръз блян | знойни чувства сърце сепват; | тъмни листи сън желан | на душата ми нашепват.* П. П. Славейков.

нашèпване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* нашепвам.

нашèпна. Вж. нашепвам.

нашèственик, *мн.* -ци, *м.* Неприятел, който нахлува в чужда страна. *Героичната борба на съветската армия и съветските народи против варварските нашественици въодушеви и българските антифашисти.* Г. Димитров.

нашèствие, *мн.* -я, *ср.* Въоръжено нахлуване на неприятел в чужда страна. *България бе слаба тогава, изтощена от по-ранишните татарски нашествия.* Вазов. □ **Хунско нашествие** — нахлуване в чужда земя, придружено с грабежи, убийства и безчинства.

нашèтам се. Вж. нашетвам се.

нашèтвам се, -аш се, *несв.*; **нашèтам се,** -аш се, *св., сред.* Шетам колкото ми се иска, до насита.

нашèтване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* нашетвам се.

нашѝбам. Вж. нашибвам.

нашѝбвам, -аш, *несв.*; **нашѝбам,** -аш, *св.* 1. Шибам много някого или нещо. *Вземи камшика и нашибай добре тоя безсрамник, та да посинеят още повече циганските му меса.* Дим. Талев. 2. *Разг.* Натъпквам здраво нещо. *Добре им е на масловци... Ще нашибат и тази година хамбарите с храна.* Кр. Велков. **нашибвам се, нашибам се** *възвр.* и *страд.*

нашѝбване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* нашибвам *и от* нашибвам се.

нàшив *м. Нар.* Бродерия.

нашѝвам, -аш, *несв.*; **нашѝя,** -йеш, *мин. св.* наших, *прич. мин. страд.* нашит, *св.* 1. Ушивам известно количество или много. *Нашила съм много дрехи.* 2. *Нар.* Извезвам нещо; бродирам. *Ще го нашия със сърма.* **нашивам се, нашия се** *страд.*

нашѝване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* нашивам *и от* нашивам се.

нашѝвка *ж.* 1. Зашита върху облекло украса на дреха (обикн. от друг плат, гайтан и под.). *Извикай я тука, Василисо! — каза Александър на една дебелолика, на средна възраст жена в алени кадифени дрехи, със златни нашивки.* Вазов. 2. Ивица от плат, зашита върху пагон, като знак на военен или служебен чин. *Той поглежда изпод око нашивките на пагоните си.* Йовков.

нашѝйник, *мн.* -ци, *м.* 1. *Нар.* Нашивка на дреха около врата; яка. 2. Кожен гердан, който се слага на врата на куче.

нашѝр *нареч.* На ширина, по ширината; на шир. □ **Надлъж и нашир** — по всички посоки; навсякъде.

нашѝроко *нареч.* 1. На голяма широчина; на широко. *Друг свят виждаше пред себе си Шибил и друга беше станала планината — разстлана нашироко, мътна, изгладена, като синя стена.* Йовков. || В по-просторно, широко помещение. *Къщата е голяма и живеем нашироко.* 2. В големи, в широки размери; на много места, между много хора. *За привличане на повече курсисти трябва нашироко да се пояснява, че руският език, поради родствената си близост с нашия език, може сравнително лесно да се усвои от всеки трудещ се.* 3. Подробно, в големи подробности. *Учителят искаше да се впусне да разправя и доказва по-нашироко с исторически примери.* Влайков. 4. Охолно, без икономия. *А пръснаха се доста пари, защото свекърва ѝ, която се разпореждаше по волята си, харчеше всичко нашироко без ред и без мярка.* Влайков. *Живея нашироко.* □ **Надълго и нашироко** — много подробно, с големи подробности. *Отведе го под сянката на акациите и надълго и нашироко му разказа историята на прилепа.* Йовков.

нашѝря се, -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Ширя се колкото ми се иска.

нашѝя. Вж. нашивам.

нашля̀пам. Вж. нашляпвам.

нашля̀пвам, -аш, *несв.*; **нашля̀пам,** -аш, *св.* Шляпам някого много или колкото ми се иска. **нашляпвам се, нашляпам се** *възвр.* и *страд.*

нашля̀пване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* нашляпвам *и от* нашляпвам се.

нашму̀лвам, -аш, *несв.*; **нашму̀ля,** -иш, *мин. св.* -их, *св. Диал.* Шмуля известно количество или много. **нашмулвам се, нашмуля се** *страд.*

нашму̀лване, *мн.* -ия *ср. Отгл. същ. от* нашмулвам *и от* нашмулвам се.

нашму̀ля. Вж. нашмулвам *и* нашму̀лям.

нашму̀лям, -яш, *несв.*; **нашму̀ля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Нашмулвам. **нашмулям се, нашмуля се** *страд.*

нашму̀ляне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* нашмулям *и от* нашмулям се.

нашумя̀. Вж. нашумявам.

нашумя̀вам, -аш, *несв.*; **нашумя̀,** -йш, *мин. св.* -я̀х, *прич. мин. действ.* нашумя̀л, -а, -о, *мн.* нашумѐли, *св.* Обикн 3 *л.* — предизвиквам много шум, много разговори, привличам вниманието на мнозина. *Въпросът е нашумял. Нашумяла пиеса.*

нашумя̀ване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* нашумявам.

нашъ̀пвам, -аш, *несв.*; **нашъ̀пна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* нашъпнат, *св.* Нашепвам. *И дълго слушах Вардар да нашъпва | на милосърдните среднощни сенки | за тъмнините на нощта вековна.* Дебелянов

нашъ̀пване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* нашъпвам.

нашъ̀пна. Вж. нашъпвам.

нащà вя. Вж. нащавям.

нащà вям, -яш, *несв.*; **нащà вя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Още известно количество или много. **нащавям се, нащавя се** *страд.*

нащà вяне, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* нащавям *и от* нащавям се.

нащѝпвам, -аш, *несв.*; **нащѝпя,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Щипя много или мнозина. *Но и Мари си отмъсти: взела едно от малките момичеица, тя доволно го нащипа.* Смирненски. **нащипвам се, нащипя се** *страд.*

нащѝпване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* нащипвам *и от* нащипвам се.

нащѝпя. Вж. нащипвам.

нащрѐк *нареч.* Обикн. в съчет. **стоя (заставам, съм) нащрек** — внимавам напрегнато в очакване на някаква опасност или изненада. *През целия ден двамата партизани бяха нащрек.* М. Марчевски. *Разбойниците се вдълбочиха пак в гората, сега смълчани и нащрек.* Ст. Загорчинов. *Тя беше винаги нащрек — да не сбърка нещо, не можеше да се успокои, да отпусне сърцето си.* Дим. Димов.

нащръ̀квам, -аш, *несв.*; **нащръ̀кна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* За коси — щръквам, изправям се.

нащръ̀кване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* нащръквам.

нащръ̀кна. Вж. нащръквам.

нащърбѐн, -а, -о **1.** *Прич. мин. страд. от* нащърбя. **2.** Като *прил.* — а) За предмет — от чийто край е отчупена част. *Една мотика нащърбена, | изтрита вече, изхабена | бе хвърлена не знам къде.* Михайловски. б) За луна — която е почнала да намалява след пълнолуние. *Зорницата беше изгряла, а малко след нея и месецът — жълт, нащърбен.* Йовков. *Тъмна беше нощта — късно изгряваше нащърбената месечина.* Дим. Талев.

нащърбя̀. Вж. нащърбявам *и* нащърбям.

нащърбя̀вам, -аш, *несв.*; **нащърбя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Правя нещо да стане щърбо. *Нащърбих чашата.* **нащърбявам се, нащърбя се** *страд.*

нащърбя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* нащърбявам *и от* нащърбявам се.

нащъ̀рбям, -яш, *несв.*; **нащърбя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Нащърбявам. **нащърбям се, нащърбя се** *страд.*

нащъ̀рбяне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* нащърбям *и от* нащърбям се.

наяве *нареч.* Не на сън, в действителност. *Това, що разказвам, самичка не зная | наяве ли бе, или сън.* Багряна. *И наяве, и насън, | ти си все пред мен — | дивна като ясна нощ, | свидна като ден.* П. П. Славейков. *Той не можеше да разбере дали наяве става всичко това или сънува лош сън.* М. Марчевски. □ **Изваждам наяве** — правя нещо да стане явно. **Излизам наяве** — ставам явен, известен на всички. *Не можеше да има съмнение, че цялата истина ще излезе наяве.* Величков.

ная̀дам се, -аш се, *несв., сред. Разг.* Наяждам се, нахранвам се. *Но той спокойно се наядаше и спокойно заключваше пак храната си в долапа.* Йовков.

ная̀ден, -а, -о. **1.** *Прич. мин. страд. от* наям. **2.** Като *прил.* — от който е ядено, отхапано малко. *Наяден кочан. Наядена погача.* □ **Наяден зъб** — повреден, развален зъб.

ная̀дка *ж. Рядко. Нар.* Наяждане, нахранване. *Вземи си, вземи. То не е за наядка, а за да се направи обичая.* А. Каменова.

ная̀ждам, -аш, *несв.*; **ная̀м,** наядѐш, *мин. св.* ная̀дох, *пов.* ная̀ж, *мн.* ная̀жте, *прич. мин. действ.* ная̀л, *св.* Отхапвам, изяждам малка част от нещо цяло, неначенато. *Кой е наял гювеча?*

ная̀ждам се[1], -аш се, *несв.*; **ная̀м се,** наядѐш се, *мин. св.* ная̀дох се, *пов.* ная̀ж се, *мн.* ная̀жте се, *прич. мин. действ.* ная̀л се, *св., сред.* Ям колкото е необходимо, за да уталожа глада си; нахранвам се. *Нощно време копаеха скривалището, а денем налавяха пълна шапка с раци, наяждаха се и лягаха да спят.* М. Марчевски. *Той се наяде хубаво и сега обръща до дъно малките чашки.* Елин Пелин. *Наядох се като попско чедо на задушница.* Погов. || Ям до насита. *Ханъмите бяха дошли да се наядат с червени и черни череши от хубавата бахча.* Цани Гинчев.

ная̀ждам се[2], -аш се, *несв.*; **ная̀м се,** наядѐш се, *мин. св.* ная̀дох се, *прич. мин. действ.* ная̀л се, *св., сред. Разг.* За зъб — явява ми се дупка, нащърбявам се, загнивам. *Как му са се наяли зъбите!*

наяждане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* наяждам, наяждам се[1] *и от* наяждам се[2].

наяздя се, -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Яздя колкото ми се иска, до насита.

наяквам, -аш, *несв.*; **наякна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Ставам як, силен; заяквам. *Той порасте и наякна. И захвана вече и самичък да работи с волове, да оре и сее.* Влайков. *А щом започна слънцето да се застоява между белите пролетни облаци, той усети, че гласът му наяква.* Дим. Талев. || *Нар.* Пораствам, ставам голям, здрав, силен; заяквам. *А Райка си растеше като цвете в градина. И колкото повече наякваше, толкова повече цъфтеше и хубостта ѝ.* Влайков.

наякване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* наяквам.

наякна. Вж. наяквам.

наям. Вж. наяждам.

наям се. Вж. наяждам се[1] *и* наяждам се[2].

наяхам се, -аш се, *св., сред.* Яхам много, до насита. *Гуслар ми гусли по вси мегдани: | „Кой коня добраго храни, | да яха | — да яха да се наяха.“* К. Христов.

не *частица.* **1.** За отричане на части на изречението. а) Без ударение. При сказуемото — отрича цялото изречение. *Два месеца не беше валяло дъжд.* Елин Пелин. *В коридора Митя се блъсна с млад момък и не можа да познае брата си.* Стаматов. *Не е лъжа, дето се е рекло, че човек претърпява пред най-големите ужаси.* З. Стоянов. || При отрицателни наречия, местоимения, като *никога, никой* и др., и при частиците *ни* и *нито. Тя никога не се смееше с висок глас.* Елин Пелин. *Ни думица горката му невеста | не смея да каже.* П. П. Славейков. *Никой нищо не знаеше за случилото се.* б) С ударение. Отрича други части в изречението, за да се посочи нещо противоположно. *Райко се уплаши вече не на шега и взе да се взира отново през шумата.* Ст. Загорчинов. *Не за чужди зрей в градина | росна алена малина.* Яворов. *Събуди го с ритници и го накара да си легне не вътре в стаята, а при вратата.* Йовков. *Не за Париж, не за Швейцария, не за Варна, не за Виена? Тогава — де? — попитаха.* Вазов. **2.** Самостоятелно, с ударение — при отговор на въпрос, с който се отрича нещо. *Противоп.* да. *Как, отец Йеротей оставя отключено? — Не, но моят ключ става на вратата му.* Вазов. *Ще се бавиш ли в Севлиево? — Не, ден—два, да видя нашите.* Вазов. *Видя ли те някой? — Не.* || С ударение. За изразяване на възражение, несъгласие или отказ, противопоставяне на нещо, както и при прекъсване на думите на събеседника. *Сбогом, синко... — Не, татко. Ще те изпратя до някъде.* Елин Пелин. *Намирате ли ме достоен за тая висока чест? — Не, не, всички са достойни да умрат за отечеството.* Вазов. *Стоян се втурна към стария свещеник и понечи да целуне ръката му... — Не, не — отклони го кротко, услужливо дядо поп Данаил.* Дим. Талев. *Много съм патил..., Радо, но имало един господ за нас и пак се събрахме. — Не, не, ти ми разкажи по тънко всичко.* Вазов. **3.** За непълно отричане: а) При наречия за степен или количество — отрича до известна степен нещо, обикн. някакво качество или действие. *Тя не е много красива, но е симпатично пъргаво момиче, леко като птичка.* Елин Пелин. *Димка още беше суха..., не твърде весела, сякаш свита в душата си.* А. Страшимиров. *То се бе смрачило вече, та се дип и не виждаше.* Влайков. *Нощта | не е съвсем тъмите си прибрала.* К. Христов. *Вълчан разказваше... какви кучета беше имал едно време. — И не лаяха дип да речеш.* Йовков. б) *Разг.* Между повторени имена, глаголи или наречия при изразяване на нещо неопределено, понякога с отсянка на немара, нехайство. *Сарандовица намери едно писмо и — грях не грях — взе и го прочете.* Йовков. *Студ не студ, нека върви да се учи... — обърна се сърдито Вуте.* Елин Пелин. *Ще не ще, Гороломов... удари направо през полето.* Йовков. *Тъмно не тъмно, ще вървя. Уморен не уморен, продължаваше да работи.* **4.** При думи с представките *без-* и *не-*, които имат отрицателно значение, и при съществителни с предлог *без* — за придаване утвърдителен смисъл на изречението, с известно ограничение, уговорка. *Не без мъка се изкачих до къщата със знамената.* Вазов. *Не бездарен, с ум събуден и гъвкав, той би станал добър човек.* Вазов. *Той не е несправедлив. Не без основание твърдя това.* || При наречия с отрицателно значение като *зле, лошо* и др. в предикативна употреба — изразява одобрение, съгласие, с известна резервираност, уговорка или при привидно съгласие за нещо. *Значи ще го усиновите?... — попита той. — Не е лошо! Стига само да се окаже с добра наследственост.* Дим. Димов. *Смятам да замина. — Да, не е зле. Замини!* **5.** При прилагателни и наречия в сравнителна степен — за изтъкване на еднаквост, равенство. *Предстои да се направи нещо за печатарските работници...; не по-малко трябва да се помисли и върху принципа, върху който трябва да бъдат положени тия* (синдикалните) *организации.* Г. Кирков. *Синът не е по-добър от бащата. Тя изпя песента не по-зле от него.* **6.** При наречия за количество, степен и време в сравнителна степен — за посочване на краен предел, граница на нещо. *Законопроектът за изменяване на Конституцията се поставя на дневен ред не по-малко от една седмица след деня на неговото постъпване.* Конст., чл. 99. *Утре ще изляза не по-рано от осем часа. Ще вечерям не по-късно от седем часа. Налей не повече от един литър.* **7.** За изразяване на потвърждение на нещо. — а) Удвоено в просто изречение. *Не че не са минали през ръката ми пари — минали са, ама думата ми е, че таман когато ти потрябват, бръкнеш — няма.* Ал. Константинов. *Не че не знаех — знаех, но мълчах. Не че не исках — исках, но не казах. Не само не се умаловажават успехите, но тъкмо те се подчертават.* б) При отговор в съчет. с въпросит. наречия *как, защо* — за подчертаване на потвърждение или съгласие (понякога с въпросит. интонация). *Ти познаваш ли се със сина ми? — Кой, аз ли? Как не? Познаваме се от Калково още.* Вазов. *Изменил ли е в нещо нрава си, станал ли е малко по-добър? — Как не — станал е, и много дори.* Йовков. *Батьо Милине, — каза той смутено, — така някакси да загатнеш на Елена, че съм жив и здрав..., а? — Защо не. Още утре.* Хар. Русев. **8.** В съчет. с въпросит. местоимения и въпросит. наречия, свързани понякога с частицата *ли* — за потвърждаване цялото изречение и придаване обобщителен смисъл на тези местоимения и наречия, напр. *какъв*

не — всякакъв, най-разнообразен; *кой не* — всеки, почти всеки; *къде не* — всякъде, на (в, по, из) най-разнообразни места и т. н. *И още какви не приказки ходеха из село.* Йовков. *Тя вика скришом врачки, прави магия, полива тайно Еньо с какви не води и бурени.* Елин Пелин. *Кой не знай Чавдар войвода, | кой не е слушал за него?* Ботев. *Водил ги де не — тук искали да дойдат: чули песните.* Вазов. *Виждаш ли тия хора, дето са ме заобиколили? Дошли са да ме видят от къде не.* Ст. Загорчинов. **9.** *Нар.* Между повторени имена, глаголи или наречия, свързани със съюза *ами* — за потвърждаване и подчертаване, че нещо е в много висока степен. *Вариклечко не, ами вариклечко — пошушваше чорбаджи Петраки и пак пригласяше.* Вазов. *Мъчно е така, Стоилко, . . . — Мъчно — не, ами мъчно, — отговори Стоилка.* Елин Пелин. **10.** За усилване. а) В обикновен или риторичен въпрос при потвърждаване и изтъкване на достоверни факти. *Не открадна ли? . . . — Не улових ли те два пъти?* Вазов. *А двата наполеона от моя хак? Не ги ли изяде?* Йовков. б) При частиците *дали, ли* във въпроси, които изразяват несигурност, предложение, понякога с отсянка на опасение, и на които се очаква утвърдителен отговор. *Защо диреше то Рада и от кого носеше то писмо за нея в такъв един час? Дали не е от Огнянова?* Вазов. *Не е ли Иво отподире? — Иво? | Къде се е по таз вихрушка дявал?* П. П. Славейков. *Дали не се е разсърдил?* □ **Едва ли не** — почти. *Единственият разузнавач. . . падна тая сутрин в пламъци, едва ли не над немските позиции.* Вежинов. **Не ти е работа** (разг.). — а) Нямаш работа там, не се намесвай. б) За нещо много хубаво или много лошо — при изразяване на голямо задоволство, възхищение или недоволство, възмущение. *Една приятна музика — не ти е работа. Тя е една устата — не ти е работа.* **Не щеш ли** (разг.) — за изразяване на изненада, неочакваност; ето, ето че. *Тръгнали си. Не щеш ли, насред пътя им се строшила колата.* Ран Босилек. **Съвсем не** — никак. *Доходен ли е тоя занаят? . . . — Съвсем не, господин председателю.* Елин Пелин.

не-. Представка, която свързана: **1.** С имена, наречия, глаголи и причастия — образува думи със значение, противоположно на значението на основните думи, напр. *неблагодарност, невнимание, недоверие, нещастие; невъздържан, невъзпитан, невъзприемчив, недействителен; недобросъвестно, неприлично; ненавиждам, нехая, немит, неподреден, необлечен, непослушен, незапомнен, незавършен, небивал, несвързан, несвършен* и др. **2.** С прилагателни, наречия и глаголи — образува думи, които означават непълно отричане на значението на основната дума, като придава отсянка на умереност, на по-слаба степен на някакво качество или действие, напр. *невисок, неголям, недобър, нелош, недалеко, немалко, недорасъл, недочувам, недояждам си* и др.

неактуа̀лен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който не е актуален; ненавременен, неналожителен. *Неактуален въпрос.*

неакура̀тен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* Който не е акуратен, който не е точен, не е грижлив.

неакура̀тност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* неакуратен.

неапетѝтен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* Който не възбужда апетит, желание, охота за ядене; непривлекателен. *Закуската имаше неапетитен вид. Неапетитен обяд.*

небѐ, *мн.* небеса̀, *ср.* **1.** Въздушно пространство над земята, което изглежда като свод; небосвод. *Той гледаше ясното, обсипано със звезди небе.* Влайков. *От сивото снишено небе се посипваха на превара дребни снежинки.* Елин Пелин. *А там — | високо във небето — | чудно | трептяха пак на чайките крилата.* Вапцаров. *Слънцето се е спряло огнено и немилостиво в небесата, но жарките му лъчи не пъдят от полето работливите селяци.* Елин Пелин. **2.** Според религиозно-митичните представи — място, гдето живее господ заедно с другите свръхчовешки същества; рай. *О, мой боже, правий боже! | Не ти, що си в небесата, | а ти, що си в мене, боже, — | мен в сърцето и в душата.* Ботев. *Тогава техният меден ек се разнасяше от камбанарията, . . . подемаше душите към бога и обръщаше очите към неговите селения — небесата.* Елин Пелин. || *Рядко. Поет.* Бог, божествена сила. *Житие велико! заради което | той забрави всичко, дори и небето!* Вазов. □ **Вик (шум, врява) до небесата** — много силен вик (шум, врява). **Викам (крещя) до небесата** — викам (крещя) много силно. **Като гръм от ясно небе** — съвсем неочаквано, ненадейно. *Янините думи паднаха като гръм от ясно небе.* К. Петканов. **Като че от небето падна** — появи се ненадейно, неочаквано, изненада с появяването си. *Мило ми е, синко, . . . че те видях. Като че от небето падна. Десет години. . . — от тогава ни вест ни кост от тебе.* Елин Пелин. **На седмото (деветото) небе съм** — чувствувам се извънредно доволен, щастлив. **Нищо не пада от небето** — нищо не се постига на готово, без усилия, без труд. **Падам от небето** — силно се изненадвам от нещо, което не съм знаел, не съм очаквал. **Паднал от небето** — за нещо, което е спечелено без усилия, без труд, което е дошло даром, на готово. *Такъв имот да ти дойде току-така — паднал от небето.* Елин Пелин. **Под българско (наше, чуждо) небе** — на (в) българска (наша, чужда) страна. *Малката пък от Париж дошла е | . . . | Но, макар година там да бе, | пак тегли я под българско небе!* К. Христов. **Под небето** — по света. *Младо с дим и плам в сърцето | щуро ходи по света, | че за пакост под небето | бог създаде любовта.* Яворов. **Под открито небе** — не под покрив, навън, на открито. *Ние преспахме под открито небе около зелените шумки.* З. Стоянов. **Хваля (вдигам, възхвалявам, превъзнасям) някого до небесата** — прекомерно, прекалено много хваля.

небѐлен[1], -а, -о, *прил.* Който не е направен бял; неизбелен. *Небелено платно.*

небѐлен[2], -а, -о, *прил.* На който не е махната горната, външната обвивка; който не е обелен, не е олющен. *Небелена ябълка. Небелена царевица.*

нѐбен, -бна, -бно, *мн.* -бни, *прил. Езикозн.* За звук — който се учленява в областта на небцето; палатален. *Небни съгласни.*

небѐсен, -сна, -сно, *мн.* -сни, *прил.* **1.** Който принадлежи или се намира на небето. *Настане вечер — месец изгрее, | звезди обсипят свода небесен.* Ботев. *Небесната синева добиваше на вся-*

ка минута златиста и мека лазурност. Вазов. *Трепкаха ситни звезди, разхвърляни по небесната шир.* Кр. Григоров. *Слънцето упорито бе се спряло посред синия небесен купол и сипеше огън и жар от висините.* Елин Пелин. 2. Който има цвета на небето; светлосин, небесносин. *Девойката беше твърде хубава: едно бяло, кръгло румено лице, очи небесен цвят.* Вазов. *Пет години ходих..., гряха ми в премежди / две очи небесни под гайтани вежди.* Яворов. 3. Който се намира във всемирното пространство и се изучава в астрономията. *Небесно тяло. Небесно светило.* 4. Който се намира, идва или произлиза от небето като място, гдето, според религиозномитичните представи, живеят богове. *Мъка обвзе боговете в палата небесен на Зевса.* Ас. Разцветников. *Поличби небесни нямаше, които да предсказват страшната буря.* Вазов. *Небесни селения.* 5. *Прен. Остар.* Обикн. в поезията — който буди възхищение; прекрасен. *Една небесна радост огря бледното му лице.* Вазов. *Тя ги заливаше със светлия си поглед, тя ги ободряваше с небесна усмивка.* Вазов. □ **Небесна дъга** — природно явление: разноцветен полукръг на небето, образуван от пречупване на слънчевите лъчи в дъждовните капки. **Небесна механика** — дял от астрономията, в който се изучава движението на космичните тела. **Небесен цар (отец)** — бог. **Небесно царство** — рай. **Царство му небесно** (нар.) — за изразяване на добро чувство към покойник.

небесносѝн, -я, -ьо, *мн.* -и, *прил.* Който има цвят на небето; светлосин. *Срещу тях се зададе високо слабо момиче с кестеняви тънки плитки и изтъркана небесносиня рокля с цветчета.* Ем. Коралов. *Небесносини очи.*

небѐт-шекѐр *м.* (араб.-перс.). Вид рафинирана захар на едри кристали. *На ти делянка и волски език, вари го с небет-шекер и пий по едно канче всяка сутрин на гладно сърце.* Д. Немиров.

небѝвàл, -а, -о, *прил.* Който никога порано не е бил, не се е случвал; необикновен, особен, чудноват, изключителен. *Хората се оживиха и някак си порасназа, защото сред монотонния живот на градчето дойде нещо странно, нещо небивало.* Елин Пелин. *Мълвата за станалото се беше вече понесла из целия град. Из всички улици се зададоха любопитни мъже, жени и деца, които бързаха на самото място да научат нещо по-подробно за небивалото до тогава произшествие.* Ст. Чилингиров. || Необикновено голям по размер или по количество, неимоверно голям; огромен. *На определения час тук се стече небивало множество.* Елин Пелин. *Той почна да се заглежда в нивите, радваше се и на това небивало плодородие.* Йовков. *Небивал студ. Небивал ентусиазъм.*

небивàлица *ж. Рядко.* Нещо невероятно, което не се е случвало, не е бивало; фантастична случка. *Малко бе нужно за нашето овчарче, то да си въобрази всевъзможни небивалици и сетне да не може да спи от тях.* Ив. Хаджимарчев.

небѝл, -а, -о, *прил.* 1. Обикн. в съчет. **били и небили** — които са станали и които не са станали, действителни и измислени. *Разказваха се били и небили случки.* 2. Като същ. в съчет. **било и небило** — действителни и измислени неща; истина и измислица. *Сякаш не песен се пееше, не думи се отронваха из устата, а самото сърце нареждаше било и небило, чуто-недочуто, веднаж пожелано и пресечено като с нож, за да не се повтори никога.* Ст. Загорчинов.

небѝт, -а, -о, *прил.* 1. Който не е бит. *Пръчките запращяха по месата... Остана небит само главният виновник.* Вазов. 2. За мляко, сирене — който не е обезмаслен. *Небито сирене.*

небитиѐ, *мн.* няма, *ср. Книж.* Според идеалистическата философия — несъществуване, отсъствие на действителност, на материя.

неблаговѝден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил. Рядко.* Който няма хубав, приятен външен вид; неугледен, непривлекателен.

неблагодàрен, -рна, -рно, *мн.* -рни, *прил.* 1. Който не чувствува или не проявява благодарност; непризнателен *Помина се жена му, децата му излязоха неблагодарни.* Йовков. 2. Който не оправдава усилията; неплодоносен, неблагодатен. *Неблагодарна работа. Неблагодарна тема.*

неблагодàрник, *мн.* -ци, *м.* Неблагодарен, непризнателен човек. *Неблагодарник, — недоволно възкликна Златева, учудена от непризнателността на осъдения към държането на прокурора.* Хар. Русев.

неблагодàрница *ж.* Неблагодарна, непризнателна жена.

неблагодàрно. *Нареч. от* неблагодарен (в 1 знач.). *Ирина съзна изведнаж, че постъпваше неблагодарно.* Дим. Димов.

неблагодàрност, -ттà, *мн.* няма, *ж.* Нямане на чувство на благодарност за сторено добро; непризнателност. *Сали Яшар беше благ човек..., но сега не можа да се удържи, сърдеше се, викаше, обвиняваше дъщеря си в неблагодарност и непризнателност.* Йовков.

неблагозвỳчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* В който няма благозвучие, който е лишен от благозвучие, нехармоничен, дисхармоничен. *Неблагозвучен глас. Неблагозвучна музика. Неблагозвучни стихове.*

неблагозвỳчие, *мн.* няма, *ср.* Отсъствие на съгласуваност на звукове; дисхармония.

неблагонадѐжден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* 1. На когото не може да се разчита; ненадежден. *Неблагонадежден човек.* 2. В царска Русия и до 9 септември 1944 г. в България — който е заподозрян в съчувствие на революционни идеи или в революционна дейност срещу властта. *Сред офицерството от гарнизона се носеше слух, ... че царят е заповядал да се прочисти екипажът от неблагонадеждни елементи.* Д. Добревски.

неблагонадѐждност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* неблагонадежден. *Политическа неблагонадеждност.*

неблагонамѐрен, -а, -о *прил.* Който няма добри намерения; нечестен.

неблагонамѐреност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* неблагонамерен.

неблагополỳчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Който е свързан с неуспех, с неприятности; несполучлив, безуспешен, *Неблагополучно положение.*

неблагополỳчие, *мн.* -я, *ср.* Положение на несполука, на неуспех. *А като те притиснах с изоставането на сеитбата, призна си: причини-*

те за неблагополучието трябва да търсим у самите нас. А. Гуляшки.

неблагополу̀чно. *Нареч. от* неблагополучен.

неблагоприлѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Който не е съобразен с изискванията за приличието; неприличен.

неблагоприлѝчие, *мн.* -я, *ср.* Държане, което не е съобразено с изискванията за приличие.

неблагоприлѝчно. *Нареч. от* неблагоприличен; неприлично.

неблагоприя̀тен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* Който не е благоприятен. *И сега Цонка щеше да е предмет на любопитни погледи и на всякакви тълкувания, естествено, повечето неблагоприятни.* Вазов. *Неблагоприятни условия. Неблагоприятна критика.*

неблагоприя̀тно. *Нареч. от* неблагоприятен.

неблагоразполо̀жен, -а, -о, *прил.* Който няма добро отношение към някого или нещо; неблагосклонен.

неблагоразположѐние, *мн.* няма, *ср.* Недоброжелателно отношение; неблагосклонност.

неблагоразу̀мен, -мна, -мно, *мн.* -мни, *прил.* 1. Който действува, постъпва против здравия разум; неразумен. *Неблагоразумен човек.* 2. Който не е съобразен със здравия разум; неразумен. *Неблагоразумна постъпка.*

неблагоразу̀мие, *мн.* няма, *ср.* Проява на неблагоразумен, на неразумен; неразумност.

неблагоразу̀мно. *Нареч. от* неблагоразумен. *Да проникне в града и да потропа у някой от приятелите, той го счете за неблагоразумно.* Вазов.

неблагоразу̀мност, -ттà, *мн.* няма, *ж.* Качество на неблагоразумен; неразумност.

неблагоро̀ден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* 1. Който не притежава и не проявява качества на нравственост, честност и откровеност. *Неблагороден човек.* 2. Който не съдържа нравственост, честност. *Неблагородна постъпка.* 3. *Остар.* Който няма аристократически произход.

неблагоскло̀нен, -нна, -нно, *мн.* -нни, *прил.* Който не проявява добро разположение към някого или към нещо.

неблагоскло̀нно. *Нареч. от* неблагосклонен.

неблагоскло̀нност, -ттà, *мн.* няма, *ж.* *Отвл. същ. от* неблагосклонен.

неблаготво̀рен, -рна, -рно, *мн.* -рни, *прил.* Който не оказва добро въздействие; неблагоприятен, вреден.

неблаготво̀рно. *Нареч. от* неблаготворен.

неблагоустроѐн, -а, -о, *прил.* Който не е съобразен с изискванията на благоустройството, който е лишен от удобства. *Неблагоустроено селище.*

неблагоуха̀нен, -нна, -нно, *мн.* -нни, *прил.* Който издава лош дъх, който дъха, мирише на лошо. *Тя даже чувствуваше неблагоуханната атмосфера от кир и лук.* Вазов.

неблагочестѝв, -а, -о, *прил.* Който не е благочестив; безбожен, безнравствен. *Неблагочестиви мисли.*

неблагочестѝво. *Нареч. от* неблагочестив.

нѐбо, *мн.* небесà, *ср.* Небе. *Затресла се е земя и небо.* Вазов. *А от небото, с звездици обсяно, | майският месечко гледа засмяно.* П. П. Славейков. *Нищо друго не виждa, освен част земя и небо.* Блъсков.

небоевѝ, -а, -о, *прил.* (рус.). Който не е приспособен за бой.

небоеспосо̀бен, -бна, -бно, *мн.* -бни, *прил.* Който е негоден, неспособен да участвува в бой, в сражение. *Небоеспособна армия.*

небоеспосо̀бност, -ттà, *мн.* няма, *ж.* *Отвл. същ. от* небоеспособен.

неболшевѝшки, -а, -о, *прил.* Който не притежава качествата на болшевик. *Неболшевишки тесносоциалистически отживелици. Неболшевишко надценяване на силите.*

небосво̀д *м.* Видимото небе. *Гордо вейте се под небосвода, | български победни знамена!* Вазов. *Млечният път опасваше небосвода с гигантска ивица от опалова светлина, а около него трепкаха звезди.* Дим. Димов.

небоскло̀н *м.* Небосвод. *Като гребен на дървен римски шлем се очертаваше на небосклона легендарният нос Калиакра.* А. Каралийчев.

небостърга̀ч *м.* Здание с много етажи, което се издига на огромна височина. *Антени замрежват небето, | където, | в мъглите забити, | са небостъргачите.* Вапцаров.

небоядѝсан, -а, -о, *прил.* Който е с естествения си цвят, който не е боядисан; необагрен. *Не се безпокой — рече той и отвори чамовата небоядисана врата на стаята.* Ем. Станев.

небра̀н, -а, -о, *прил.* За градина, лозе и др. — чийто плод не е обран. *Лозята небрани остаха!* П. П. Славейков. □ **В небрано лозе** — в неудобно положение.

небрѐжен, -жна, -жно, *мн.* -жни, *прил.* 1. Който не проявява грижи, старание за нещо; немарлив, нехаен. *Небрежен ученик. Небрежно дете.* 2. В който няма внимание към някого или нещо. *Чувствувах небрежните погледи, с които ме срещаха и отминаваха хората.* Г. Райчев. 3. Който не е извършен с грижа, със старание. *Небрежен тоалет.*

небрѐжно. *Нареч. от* небрежен. *Той се зачуди, когато видя кръчмаря, облегнат небрежно до вратата.* Вазов. *Поздрави няколко души, едни с много учтив поклон, а други — разсеяно и небрежно.* Дим. Димов. *Бяла пребрадка небрежно бе паднала над чело, да засени хубавото ѝ лице.* Елин Пелин.

небрѐжност, -ттà, *мн.* няма, *ж.* Качество или проява на небрежен; нехайност, нехайство. *Бледно, възжълто, отпуснато лице, малка черна брада, която изглежда не че е оставена нарочно, а небръсната отдавна от небрежност.* Йовков. *След обед не отиде на работа — за пръв път проявяваше такава небрежност.* Дим. Димов.

неброѐн, -а, -о, *прил.* Който не е броен. ‖ Безчислен, многоброен. *Ти си днеска богаташин | с ниви, злато, стоки, | имаш стадо неброено, | браница широки.* Вазов.

небръ̀снат, -а, -о, *прил.* Който не е обръснат; брадясал. *Влязоха едри, снажни хора, ... мустакати, небръснати.* Йовков. *Лицето му*

беше небръснато, обрасло с четина до очите. Елин Пелин.

небу̀тан, -а, -о, *прил.* Който не е бутан, не е засяган. *После се изправи, гледа недоразрушените рафтове и кюшета, потънали в прах и дълго небутани с ръка.* Кр. Велков.

небу̀тнат, -а, -о, *прил.* Който не е бутнат; незасегнат. *А в плевника всичките вещи укрити / стояха небутнати.* Ем. п. Димитров.

небцѐ, *мн.* -та, *ср. Анат.* Горната вътрешна сводеста част на устата. *Танке, чедо, донеси ми водица, че ми пресъхна гърлото и езикът ми залепна на небцето.* Чудомир.

нева̀жен, -жна -жно, *мн.* -жни, *прил.* Който няма голямо значение; несъществен. *Той почна да разправя нещо смешно и неважно, за да се окуражи.* Елин Пелин.

невалѝден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* Който не е валиден, не важи, не е в сила.

неварѐн, -а, -о, *прил.* Който не е варен; суров. *И тъй, изреждат се, един по един, болни, хилави, недъгави, и той всекиму дава ту варени билки, ту неварени.* Д. Немиров.

неваро̀сан, -а, -о, *прил.* Който не е измазан с вар. *Селото Горно Ровинище е малко и грозно полско селце с ниски, олупени къщурки, неприветливи и неваросани* Елин Пелин.

неведѐние, *мн.* няма, *ср. Остар.* Неосведоменост, незнание. *Той чу и за тайните събрания у Владислава,... но остана в неведение за Красимирините сплетни.* Вазов.

нѐведнаж *нареч.* Неведнъж.

нѐведнъж *нареч.* Не един път, много пъти. *А говореше се... за мерата и за синорите... и неведнъж глъчката някъде ставаше голяма и в някоя купчина с мъка разделяха двама души, които бяха се нахвърлили един върху друг.* Йовков.

невѐдом, -а, -о, *прил.* (рус.). Който е неизвестен, непознат, непонятен, тайнствен. *Каква неведома сила подлудяваше тия мирни и работни хора?* Йовков. *Домакинът... стои до огнището и чертае в пепелта с клечка неведоми знаци.* Яворов. *Зад сивия облак на утрешний ден / неведом бе нашият път.* Смирненски.

невѐж, -а, -о, *прил.* Който няма познания; необразован. *Най-сложните въпроси из областта на агробиологията обясняваше с такива думи, че и най-невежият от студентите си мислеше: виж колко просто и лесно е било!* А Гуляшки.

невѐжа, -та, *мн.* невѐжи, *м.* и *ж.* Човек, който няма познания. *О не, не съм учен, и в вашия горд разряд / кат мен невежа път не може си проби.* Вазов.

невѐжествен, -а, -о, *прил.* Който се отличава с невежество; необразован. *Аз няма да вляза с метла в магерниците, ... да дръпна кирливото расо на невежествения, негостолюбив игумен.* Вазов.

невѐжество, *мн.* няма, *ср.* **1.** Нямане знания. *Ние се грижим за простотата на мъжките деца в Преспа и не е право да държим в тъмнина и невежество женските деца.* Дим. Талев. *Няма по-добър съюзник и помощник на народните врагове от политическото невежество, неграмотността, духовната тъмнота и некултурността.* Г. Димитров. **2.** *Разг.* Невеж човек, невежа.

невежлѝв, -а, -о, *прил.* Който няма добри обноски; неучтив, невъзпитан.

невежлѝво. *Нареч. от* невежлив.

невежлѝвост, -тта, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* невежлив.

невѐжо. *Нареч. от* невеж.

нѐвен *м.* Градинско цвете с жълтооранжеви цветове. Calendula officinalis. *Тънък плет заграждаше зад къщата малка градинка, където растяха латинки, невени,... шибои.* К. Петканов.

невѐрен, невя̀рна, невя̀рно, *мн.* невѐрни, *прил.* **1.** Който не отговаря на действителността; погрешен, лъжлив. *Невярна представа. Неверни слухове. Невярна теория.* || Лъжлив, неистински, фалшив. *Това изображение носеше неверен влашки надпис.* Вазов. *Неверни показания.* **2.** Който изневерява. *Колкото и да беше лекомислена и безгрижна, невярната жена се уплаши от предстоящата среща със законния си стопанин — съпругът.* Дим. Талев. *Разправяха историята на невярната Стоянова булка.* Елин Пелин. **3.** Който постъпва подло, коварно. *Надолу, в урвата, тук-там невнятно / зачуят се припряни викове, / ... / а по-нататък врагове неверни / като че дебнат в редкий шубрак.* К. Христов. *Боже опази от гръм и град и от неверен брат.* Погов. **4.** Несигурен, неуверен. *Той е излязъл еднакво завършен в най-първите стихотворения, както и в най-последните; там няма да видиш ученика преди майстора, неверните стъпки, боязливостта на първия опит преди укрепването и самоуверената смелост на похвата.* Вазов. **5.** Пълен с неизвестност, с изненади. *Време е сега потайно, / грозна, невярна полунощ.* П. Р. Славейков. *В нощта ги води зъл предател-враг, / по полунощни и неверни друми.* Н. Хрелков. *Волни вълни, ти примамно, невярно море, / своята синя безбрежност пред мен разтворете.* Багряна. **6.** Неправилен. *Било че бързеят го бутна, било че направи невярно движение, той внезапно почувствува, че под краката му е празно и че той не стъпва на нищо.* Вазов. **7.** *Остар.* Който изповядва друга вяра. *Задал се й силен войвода / с дружина отбор юнаци, / татари бие и гони, / татари черни, неверни.* Вазов. □ **Неверни Тома** (разг.) — човек, който мъчно може да бъде убеден в нещо и за всичко иска сам да направи проверка. **Невярна болест** (нар.) — болест, която не може да се определи; загадъчна болест.

невѐрие, *мн.* няма, *ср.* Отсъствие на вяра в някого или в нещо. *Че кого ще погребвам? — Ами че ... неверието си, че може да се строи бързо и в нашата Република.* Орлин Василев.

невѐрник, *мн.* -ци, *м.* **1.** Лице, което не изповядва християнската религия; друговерец. *Но лош ден настанал; неверници люти / земя ни сторили я плен и пожар.* Вазов. **2.** Човек, който се съмнява в нещо. *Двете отлични производственички не се отчаяли. Те разбрали, че, за да убедят неверниците, ще трябва да работят упорито и системно.* Раб. дело, 1950 г.

невѐрница *ж.* Жена неверник. *Свива се сърце и памет се губи... / Дружки, неверници, змейно ме люби.* П. П. Славейков.

невероя̀тен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* За който не се допуска, че може да съществува; недопустим, невъзможен. *В историята на европейските народи няма такава оригинална, из-*

вънредна, невероятна личност, каквато е в нашата Ивайло. Вазов. *Невероятни слухове.*

невероя̀тно. *Нареч. от* невероятен; недопустимо, невъзможно. *Над самите вълни като облак... се носи невероятно гъсто и многобройно ято пътпъдъци.* Ем. Станев.

невероя̀тност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* невероятен; невъзможност, недопустимост. *Живо участие вземаха в горестта й и Чакалов и Невянка, възмутени дълбоко от жестоката до невероятност постъпка на Трайчева.* Вазов.

невѐсел, -а, -о, *прил.* 1. Който няма радостно настроение; нерадостен, тъжен. *Два пъти повече беше остарял, два пъти повече беше отпаднал, невесел.* Йовков. *Еднаж Ружа по-рано се | от хорото върна, | нещо беше невесела, | нещо бе кахърна.* Ц. Церковски. 2. Който предизвиква, причинява или буди тъга, нерадост; нерадостен, тъжен, мрачен. *Женската сватба започва още в началото на седмицата и повече минава в грижи и приготовления, в невесели прощални обичаи.* Дим. Талев. *В ума й, наместо напредните, макар и неопределени, ала все пак светли и приятни мечти, сега се роеха тъжни и невесели мисли.* Влайков.

невѐсело. *Нареч. от* невесел; тъжно, мрачно. *Навсякъде беше грозно, невесело и студено. Полето беше мъртво.* Елин Пелин. *Близу половината от селските люде работеха на това гумно безспирно, мълчаливо, невесело.* Дим. Талев.

невѐста *ж.* 1. Девойка или жена, обикн. във венчално облекло, при встъпването й в брак; булка, младоженка. *През главите на пременени и пъстро облечени госпожи... той забеляза невестата в бяло, с шафери и дружки около нея.* Вазов. 2. *Нар.* Млада съпруга; булка. *Ние сме тръгнали да търсим невеста за този млад човек.* А. Каралийчев. *Моя невеста ще бъдеш ти и майка на децата ми.* Ст. Загорчинов. || Свойско обращение към снаха в семейството. *Най-радостна бе свекървата. Само за да се намери на дума, попита: — Невесто, колко лакти да турим платното?* К. Петканов. 3. *Нар.* Омъжена млада жена изобщо; булка. *Върволици невести ни срещат с пълни кошници малини.* Вазов. *Към отсрещния край на площада... се надигнаха млади женски гласове — една голяма група моми и невести подеха стройна песен, а в същото време писнаха от две места гайди.* Дим. Талев. || В съчет. със собствено име, образувано от мъжовото, напр. *Невеста Стояница.*

невѐстин, -а, -о, *прил.* Който принадлежи на невеста. *На втория ден стрина Венковица изпрати младите да идат на гости пак у невестината майка.* Влайков.

невѐстински, -а, -о, *прил.* Който се отнася до невеста (в 1 знач.). *И като сложиха невестинския венец и булото на главата й — не можеха да се нагледат людете на нейната хубост.* Дим. Талев.

невесту̀лка *ж.* Дребен бозайник с тънко продълговато тяло и с кафяво-червен цвят на кожата. Mustella putorius. *Тук се спрем да ядем, там подгоним бърза невестулка, оттатък полежим под някоя сенчица.* Д. Немиров.

невещѐствен, -а, -о, *прил.* Който не е веществен; нематериален. *Геометричното тяло е невеществено — то има само форма, големина и положение в пространството.*

невзиска̀телен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който не изисква много; непридирчив.

невзиска̀телност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* невзискателен.

невзра̀чен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* (рус.). 1. Който е с непривлекателна външност; неугледен. *Тя също бе омотала главата си в цветен тюрбан, който правеше бледото лице и пепеляворусата й коса още по-невзрачни.* Дим. Димов. 2. *Прен.* Неизвестен, дребен, нищожен. *Обадиха се още двама души — невзрачни, неуки и неизвестни хора, у които Мичкин никога не бе подозирал героичен устрем и готовност да се пожертвуват.* Дим. Димов.

невзра̀чно. *Нареч. от* невзрачен.

невзра̀чност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* невзрачен.

невидѐлица *ж.* Само в съчет. **из невиделица, от невиделица** — ненадейно, неочаквано. *Но ето, като че из невиделица, пред него застана висок селянин с разкопчана на гърдите риза.* Йовков. *Сега воденичарят се изправи и погледна учудено непознатия, който му дойде на помощ от невиделица.* Вазов.

невѝдим, -а, -о, *прил.* Който не може да се види. *Той беше (Левски) невидим, фантом, или сянка, | озове се в черква, мерне се в седянка.* Вазов. *А сега, освен тревожния писък на невидими птици в шумака, нищо не се чуваше.* Ив. Хаджимарчев. *Невидима сила.*

невѝдимо. *Нареч. от* невидим. *А грамадата расте пак | невидимо, тайно, | и камъни върху нея | хвърчат непрестайно.* Вазов.

невѝдимост, -ттà, *мн.* няма, *ж.* Състояние на невидим.

невѝждан, -а, -о, *прил.* Необикновено много голям. *Под бесилото Левски стои величав, | от лицето му вей мъжество и невиждана сила.* Мл. Исаев.

невѝнен, -нна, -нно, *мн.* -нни, *прил.* 1. Който няма вина, не се е провинил. *Уж търсят комити, пък то — колят невинните хора.* Вазов. 2. Чистосърдечен, простодушен. *Попейте ми, красни македонски деви, | попейте ми ваште невинни припеви.* Вазов. *Живко беше най-простодушният и най-невинен човек от ония, които бяха грабнали пушките си да се бият.* Йовков. *Ако хаджи Генчо види, че нечии деца играят на орехи, то и тая невинна детинска игра му не дава да мирува.* Каравелов. 3. Девствен. □ **Невинно лекарство** — безвредно лекарство.

невѝнно. *Нареч. от* невинен. *Ожесточените селяни се сбили един други и в борбата, кой знае как, паднал невинно жертва и кадията.* Вазов.

невѝнност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* невинен. *Вееше младост и невинност от тая миловидна девойка.* Вазов.

нѐвисок, -а, -о, *прил.* Който не е много висок. *Пред нас се изпречват невисоки планински разклонения.* Елин Пелин.

невменя̀ем, -а, -о, *прил.* (рус.). 1. *Юрид.* Който не може да бъде държан отговорен за постъпките си. 2. *Разг.* Побъркан, луд.

невменя̀емост, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* Качество на невменяем.

невмеша̀телство, *мн.* няма, *ср.* (рус.). Ненамеса в чужди работи.

невнима̀ние, *мн.* няма, *ср.* **1.** Отсъствие на внимание; разсеяност. *В къщи ни съобщиха, че Танас по невнимание бил прекарал иглата на машината през показалеца на лявата си ръка.* Ст. Чилингиров. **2.** Неуважение към някого, незачитане на някого. *Едно невнимание към влиятелния гражданин... можеше да хвърли в душата му семето на едно недоволство.* Вазов.

невнима̀телен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* **1.** Който не е внимателен; разсеян, несъсредоточен. *Невнимателен ученик.* **2.** Който не зачита другите; неучтив. *Но той, не го дочул, величествен минува, | не го дочул — или престорен, че не чува! | Горд, невнимателен.* П. П. Славейков.

невнима̀телно. *Нареч. от* невнимателен. *Той чистеше разглобената си флаута с едно дълго гъше перо и слушаше невнимателно бай Мича Бейзадето.* Вазов.

невнима̀телност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* невнимателен; невнимание.

невня̀тен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* (рус.). *Рядко.* Който не се долавя, не се разбира добре; смътен, неясен. *Полека-лека приказките и разговорите на възрастните се превръщат в един невнятен за мен сладък ромон.* Влайков. *И прегърбен той пристъпя едва, | спира се тук-там и стене, | шепнат му злъчни, невнятни слова | зимните вихри студени.* Смирненски.

невня̀тно. *Нареч. от* невнятен. *Бледите им устни нашепваха гласно, но невнятно за мнозина, великата проповед на техния велик учител.* Ст. Чилингиров.

нево̀д *м. Диал.* Вид голяма рибарска мрежа. *Дядо ловил с кърпен невод риба.* П. Р. Славейков.

нево̀лен[1], -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който се извършва без участието на волята; несъзнателен. *От гърдите на Борко се откърти неволна въздишка.* М. Марчевски. *Аз изпуснах неволен, тих вик | и се спуснах към тебе като луда.* Хр. Радевски.

нево̀лен[2], -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил. Нар.* Който страда от някаква неволя. *Яно, каква е таз твоя промяна? | Весела беше за час и засмяна, — | що е, че ходиш тъй грижна, неволна?* П. П. Славейков. *Не съм, сватя, ни болна, ни неволна, ами тази нощ съм сънувала един лошав сън, че ме е грижа.* Цани Гинчев.

нево̀лник, *мн.* -ци, *м.* **1.** Човек, изпаднал в неволя; нещастник, мъченик, страдалец. *Мъгла и болка безначална препълни всички небосклони | и аз — неволник безприютен — помъкнах свойто тежко бреме.* Хр. Ясенов. **2.** Човек, който е лишен от свобода; затворник, роб. *Тъмничарят и петимата заптии, които влязоха в кауша, с големи усилия разбудиха заспалия неволник.* Дим. Талев.

нево̀лница *ж.* Жена неволник. *Каква симпатия към човека лъхти от разказа ти за теглото на оная неволница, която дълги години не се е дигала от своя одър-гроб.* П. П. Славейков.

нево̀лнишки, -а, -о, *прил.* Който се отнася до неволник. *Световните беди | без време образи неволнишки сбърчаха.* П. П. Славейков.

нево̀лно *нареч.* Без участието на волята; несъзнателно. *Неволно погледите на всички се обръщаха пак към Вълчана.* Йовков. *На Душко му ставаше неприятно, когато му напомняха, волно или неволно, че е от село.* Елин Пелин.

нево̀ля *ж.* **1.** Тежко положение, което е причинено от материални несгоди или от неприятности; беда, нещастие, нужда. *В тъги, в неволи младост минува.* Ботев. *Ето я моята вяра — | да порим земята, да сеем, да жънем. | Трудът ще спаси от неволя човека.* Ем. п. Димитров. **2.** *Остар.* Робство. *Минуват дни, години тежки, | пъшка в неволя нашият народ; | там падат живи жертви човешки, | там няма, братя, свободен живот!* Ботев. *И хвъркам със душата през синия простор, | в оназ страна печална и сродна и прекрасна, | де мойте братя пъшкат в неволя найужасна.* Вазов. □ **По неволя** — въпреки желанието, по принуда, на сила.

невралгѝчен, -чна, -чно, *мн,* -чни, *прил.* Който се отнася до невралгия. □ **Невралгична точка** (полит.) — територия, област, която е огнище на несъгласия.

невралгѝчност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* невралгичен.

невра̀лгия *ж.* (гр.). Остри болки на отделни места по тялото, причинени от нервно заболяване или възпаление. *При нервно-токсичната форма изпъкват на преден план явления от страна на нервната система, като невралгии.* К. Чилов.

неврастенѝк, *мн.* -ци, *м.* Човек, болен от неврастения.

неврастенѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Който се отнася до неврастеник или до неврастения; болезнено раздразнителен. *Неврастенична криза.*

неврастенѝчка *ж.* Жена, болна от неврастения.

неврастѐния *ж.* (гр.). Болест на нервната система, която се проявява в силна раздразнителност, остро главоболие и др., вследствие на разстройство на нервите. *Неврастенията му избиваше ту в заядливост и песимизъм, ту в маниакалната веселост на човек, който гледа на света през розови очила.* Дим. Димов.

невредѝм, -а, -о, *прил.* Който е останал неповреден, незасегнат. *Един от двамата бойци, които едновременно се вдигнаха от двата фланга, още щом се изправиха, падна убит. Другият действително стигна невредим до оградата и залегна там.* Ив. Мартинов.

невредѝмо. *Нареч. от* невредим.

невредѝмост, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* невредим.

неврѐдник, *мн.* -ци, *м. Нар.* Човек, който не може да се врежда, да се оправя; неспособник. *Невредници, батакчии, изядохте ме, довършихте ме, бре-е-ей!* Влайков.

неврѐли-некипѐли само *мн. Разг.* Глупости, празни приказки. *Приказва неврели-некипели.*

невро̀за *ж.* (гр.). *Мед.* Функционално заболяване на централната нервна система.

невроло̀г, *мн.* -зи, *м.* Специалист по неврология.

неврологѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни. *Прил. от* неврология *и от* невролог. *Неврологични изследвания. Невроло**гична секция.*

невроло̀гия, *мн.* няма, *ж.* (гр.). Дял от медицината, който се занимава с изучаване на развитието, структурата и функцията на нервната система на човека и животните, както и с биохимичния състав на нервната тъкан.

невропато̀лог, *мн.* -зи, *м. Мед.* Специалист по невропатология.

невропатологѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни. *Мед. Прил. от* невропатология *и от* невропатолог.

невропатоло̀гия, *мн.* няма, *ж.* (гр.). *Мед.* Дял от медицината, който се занимава с болестите на нервната система.

невръ̀стен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* Който е още в детска възраст; малък. *Ако ти кажат, че азе | паднал съм с куршум пронизан, | и тогаз, майко, не плачи, | . . . | но иди, майко, у дома | и с сърце всичко разкажи | на мойте братя невръстни.* Ботев. *Дете невръстно ощ, на майчини си скути, | аз слушах приказки и песни за нечути | борби и теглила.* П. П. Славейков. *Останал невръстен сирак, . . . момче едвам на десет години, бе даден за прислужник.* Елин Пелин.

невъзвратѝм, -а, -о, *прил. Книж.* Който не може да се възвърне. *Невъзвратима загуба.*

невъзвращѐнец, *мн.* -нци, *м. Нов.* Лице, което се намира извън родината си и по политически причини не желае да се върне в нея.

невъздъ̀ржан, -а, -о, *прил.* **1.** Който не може да въздържа чувствата си; избухлив необуздан. *Невъздържан и буен, той беше готов да се скара с всеки.* Йовков. **2.** Който не се възпира, не се ограничава от нищо. *Водачите се нахвърлиха върху Филча. . . Виковете станаха още по-невъздържани.* К. Петканов. *Невъздържан език. Невъздържана веселост.*

невъздържа̀ние, *мн.* няма, *ср. Книж.* Отсъствие на въздържание, нежелание да се въздържа някой от нещо.

невъздъ̀ржано. *Нареч. от* невъздържан. *Катерина невъздържано се гордееше с по-младия си брат.* Дим. Талев.

невъздъ̀ржаност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* невъздържан.

невъзмо̀жен, -жна, -жно, *мн.* -жни, *прил.* **1.** Който не може да се осъществи, да стане. *В такива дни е и по-спокойно, защото лошото време правеше невъзможно всяко сражение.* Йовков. **2.** Който не може да се понася; нетърпим, непоносим. *Старият Герак виждаше, че съвместният живот в къщи е невъзможен, и реши да раздели синовете си.* Елин Пелин. *Невъзможно положение.* || За човек — нетърпим в държането си, в обноските си; непоносим. *Вечно безпокоен, бунтуващ се против всичките приети правила, традиции и обществен морал, той стана невъзможен и въоръжи против себе си обществото.* Вазов. || За език, стил, писмо — много лош. *И започва да говори сега на руски. Един невъзможен руски език.* Йовков. *Невъзможен почерк.*

невъзмо̀жно. *Нареч. от* невъзможен. *Да се опита тази нощ да тръгне за Бяла черква беше почти невъзможно.* Вазов. *Изглеждаше невъзможно за толкова късо време да се приготви зимнина и да се стегне сградата.* Ем. Станев. *Режимът на крайцера е невъзможно тежък.* Д. Добревски.

невъзмо̀жност, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* Отсъствие на възможност, отсъствие на условия и средства да се осъществи нещо. □ **Намирам се (съм) в невъзможност** — не съм в състояние, нямам възможност да направя нещо.

невъзмутѝм, -а, -о, *прил.* **1.** Който не се смущава, не се вълнува от нещо; спокоен. *Чичо Петър, който винаги кипваше скоро, . . . този път беше спокоен и невъзмутим.* Ст. Чилингиров. *И господ от свода, през гъстия дим, | гледаше на всичко тих, невъзмутим!* Вазов. **2.** Който не изразява вълнение, смущение. *Той го гледа студено, с невъзмутимо спокойствие и с твърда самоувереност.* Влайков.

невъзмутѝмо. *Нареч. от* невъзмутим. *Председателят на съда. . . изгледа с особено любопитство свидетеля, който стоеше невъзмутимо.* Елин Пелин.

невъзмутѝмост, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* невъзмутим. *Младен беше от ония корави наши селяни, . . . които в последната война — в болниците — учудваха със свръхчовешко търпение и невъзмутимост.* Вазов.

невъзпѝтан, -а, -о, *прил.* **1.** Който няма добро възпитание. *Груби и невъзпитани хора зле тълкуваха някои шеги на стареца и твърде жестоко му отвръщаха.* Йовков. *Невъзпитано дете.* **2.** Присъщ на човек с лошо възпитание. *Невъзпитано държане.*

невъзпита̀ние, *мн.* няма, *ср.* Отсъствие на добро възпитание.

невъзпѝтаност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* невъзпитан.

невъзприемчѝв, -а, -о, *прил.* **1.** Който мъчно възприема нещо; несхватлив, тъп. *Тоя, по природа тъпичък и невъзприемчив момък, успя до там, щото можеше да се подписва и чете.* Вазов. **2.** За организъм — който не може да се зарази, който има имунитет за някоя болест. *Ваксинациите правят организма невъзприемчив към някои заболявания.*

невъзприемчѝвост, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* **1.** Тъпост. *Невъзприемчивост към музиката.* **2.** Имунитет. *Невъзприемчивост на организма към инфекция.*

невъобразѝм, -а, -о, *прил.* Много голям, извънредно силен, страшен, ужасен, непоносим. *Гърмежите на пушките, на картечниците и оръдията се усилиха в един невъобразим адски трясък.* Йовков. *Настана невъобразима бъркотия из улиците.* Вазов. *Невъобразима бързина. Невъобразима болка.*

невъобразѝмо. *Нареч. от* невъобразим. *За него. . . тоя гърмеж беше невъобразимо страшен.* Елин Пелин. *Пътувахме вече по невъобразимо лоша пътека.* Вазов.

невъоръжѐн, -а, -о, *прил.* Който няма оръжие, който е без оръжие. □ **Невъоръжено око** — при научно изследване: око без микроскоп или телескоп.

невя̀м *нареч. Диал.* Като че ли, сякаш че, може би. *Та ти ли казваш, Трифоне, — обади се пак Райко, — че видели невям белия елен, а?* Ст. Загорчинов. *Цонка мълчеше. Очите ѝ го гле-*

даха тъжно, невям говореха: „Обичам те". Ц. Церковски.

невя̀н, *мн.* невѐни, *м.* Невен.

невя̀ра, *мн.* няма, *ж.* Отсъствие на вяра; невярване, безверие. *И по-горчива и безмерна | невярата те обладава.* Багряна.

невя̀рване, *мн.* няма, *ср.* Обикн. в съчет. **за невярване е** — не е за вярване, не трябва, не може да се вярва. *Синовете му не вярваха в това — едно, защото беше за невярване, друго, защото баща им имаше дългове.* Елин Пелин. *Така ли? — учудено попита стрина Венковица, на която тие думи се сториха чак за невярване.* Влайков.

невя̀рно. *Нареч. от* неверен. *Случаят е изтълкуван невярно.*

невя̀рност, неверността̀, *мн.* няма, *ж.* **1.** Отсъствие на вярност, правдивост, точност. *Той се сърдеше на най-малката невярност в разказа на другаря си.* Вазов. **2.** Качество или проява на неверен в любовта, в брака. *В тия песни често се пее за неверността на жената.* П. П. Славейков.

невя̀ста *ж. Нар.* Невеста. *След сватбата той заведе невястата си в София.* Влайков. *Целуни ръка на свекърва си, като невяста — ти си вече невяста.* Каравелов. *До Донка лелина му . . . играеше една невяста.* Влайков.

нѐга, *мн.* няма, *ж.* (рус.). Чувство на пълно доволство, на блаженство. *Овладя го неодолима нега и за миг, като уморено дете, той потъна в упоителен унес.* Ст. Загорчинов. *Природата в умора и сладка нега затихваше.* Вазов.

негасѐн, -а, -о, *прил.* Само в съчет. **негасена вар** — вар, която не е разтваряна във вода.

негатѝв *м.* (лат.). Изображение на снет предмет във фотографията и кинематогарфията, на което светлите места са тъмни, а тъмните — светли. *Противоп.* позитив.

негатѝвен, -вна, -вно, *мн.* -вни, *прил.* **1.** Който се отнася до негатив. *Негативен образ.* **2.** *Книж.* Отрицателен. *Негативно отношение.*

негативѝзъм, -змът, -зма, *мн.* няма, *м.* (лат.). Един от симптомите на душевни болести, при който болният противодействува на всяка външна намяса — не дава да го лекуват, не приема храна и под.

негатѝвно. *Книж. Нареч. от* негативен.

негатѝвност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* негативен.

нѐгде *нареч.* Някъде, нейде. *Тихо гръм последен | заглъхва негде надалеч.* Яворов. *Всеки гледаше да се скрие негде на завет от снежната виелица.* Дим. Талев. *Няма ли негде жив човек, | от змия да ме отърве?* Нар. пес.

негла̀дко. *Нар. от* негладък.

негла̀дкост, -тта̀, *мн.* -и, *ж.* Отсъствие на гладкост; грапавост.

негла̀дък, -дка, -дко, *мн.* -дки, *прил.* Който не е гладък; грапав. *Негладка повърхност. Негладък стил.*

негла̀сен, -сна, -сно, *мн.* -сни, *прил.* **1.** Който не се изразява с думи; мълчалив. *Негласен въпрос. Негласен възторг.* **2.** Който не е явен, който не се разгласява; таен. *Негласна борба. Негласен защитник.*

негла̀сно *нареч.* **1.** Мълчаливо. *Жените погледнаха след него, негласно се попитаха защо и той не е на война.* К. Петканов. **2.** Тайно, скрито. *И чакаше, ей тъй, постепенно и негласно, Иван да се нагоди към него.* Г. Караславов.

нѐгли *нареч. Диал.* **1.** При предположение за нещо, което се очаква — може би, вероятно. *Честита нека е вам новата година, | триж почестита от онази, що измина, | че негли носи тя това, що е за нас | най-чудното сега, най-скъпото в тоз час: | мир по земята ни и мир в умовете.* К. Христов. *Там е още град, та могат се намери милостиви хора, на които, като се оплача, негли щат ми помогна.* Блъсков. *И аз самият негли предпочитам | да дремя във уютния си кът.* Н. Марангозов. *В тиха скръб гледам към заник, | гледам как слънце ще зайде. . . , | скоро и ази, тук странник, | негли ще чуя зов: „Хайде"!* Вазов. **2.** Във въпроси при учудване, изненада от нещо, което не се очаква; нима. *Ти ли тропаше преди малко? — попита той изведнаж с друг глас. . . — Негли ти мене си търсил, а? Ела, ела!* Ст. Загорчинов. **3.** При възражение; нима. *Облачѐта, . . . вас ви тегли | на чужбина. . . | Негли там ви чака радост во борби нечути.* П. П. Славейков. **4.** Като частица. При изразяване на желание; дано. *И впери далеко предсмъртний си глед | той, негли да схване по свежия след | това, що в душа му изгря и пропадна.* П. П. Славейков.

неглижѐ *нареч.* (фр.). **1.** Ненапълно облечен, в домашно облекло. *Тя беше неглиже.* **2.** Като *същ. ср.* — домашно, небрежно облекло. *В разтворените прозорци на горните етажи все пак можеха да се забележат неглижетата на ню-йоркските обитателки.* Ал. Константинов.

неглижѝрам, -аш, *несв.* и *св. Книж.* Отнасям се с пренебрежение.

неглижѝране, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* неглижирам.

него. Вж. т о й.

нѐгов, -а, -о, *притежат. местоим.* за 3 *л. ед.* **1.** Който принадлежи на лицето или на предмета, за който се говори. *Неговата голяма и бяла къща. . . беше на лично място сред селото.* Елин Пелин. **2.** Който е близък, роднина, приятел или съидейник с лицето, за което се говори. *Като зърна той, че иде | неговото мило либе, | из юнаци той изскочи | и към нея с пръст посочи.* Ботев. *Изстина към нея, изстина към дъщерите си, като че не бяха негови деца, а чужди.* Йовков. *Нали чухте, че Стефчов е бил в конака и негов човек ни е шпионирал, като влязяме.* Вазов. *На една страна кметът и някои близки негови хора приказваха за политика.* Йовков. || При титла на високопоставено лице, за което се говори. *Негово величество. Нейно височество. Негово преосвещенство.* **3.** Към когото или към който лицето, за което се говори, има пряко отношение. *Неговият влак още не е пристигнал. Нейната болест е тежка.* **4.** Който е бил предмет на речта на лицето, за което се говори. *Неговите герои са все положителни.* **5.** *Разг.* Като *същ. ж.* **неговата** — всичко, което мисли, което се случва или става с лицето от м. р., за което се говори. *Като рече нещо, неговата трябва да бъде.* Влайков. *И неговата не е за завиждане.* **6.** *Разг.* Като *същ. ср.* **неговото** — всичко, което принадлежи на лицето от м. р., за което се говори. *Неговото си е негово.* □ **Негова милост** (остар.) — учтиво; той.

него̀ден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* 1. Който не е годен, не е способен да извърши, да направи нещо. *Той беше съвсем негоден за каквато и да било работа.* Йовков. *Ако в цялата тази бригада аз излязох най-негодният, тогава за какво ми е да живея?* Г. Караславов. 2. Който не може да се употребява, не е годен за употреба. *Машините... се оказаха изведнаж негодни, развалени.* А. Гуляшки.

него̀дник, *мн.* -ци, *м.* 1. Подъл, долен, низък човек. *Стиснах пестници и се приготвих да се извърна с един скок и да залова за гушата този негодник.* Г. Райчев. *Защо допусна... няколко пияни негодници да псуват наляво и надясно?* Ал. Константинов. 2. Неспособен човек.

него̀дница *ж.* Жена негодник.

него̀дност, -ттà, *мн.* няма, *ср.* *Отвл. същ. от* негодник. *А после началството щеше да търси отговорности и да обвини старшията в негодност, малодушие и липса на такт.* Дим. Димов. *Негодност на машините.*

негодова̀ние, *мн.* -я, *ср.* Възмущение, силно недоволство от нещо. *Тиранията на турците е нетърпима и народното негодование ще дойде до върха си.* Вазов. *Негодованието му растеше и той грубо и високо псуваше Цветиния баща.* Елин Пелин.

негоду̀вам, -аш, *несв.* Изказвам силно възмущение или недоволство от нещо; възмущавам се. *Постоянно говореха за дълговете на баща си..., негодуваха, че те носят всичкия товар на плещите си.* Елин Пелин. *Те се сърдят, негодуват, роптаят.* Влайков.

негоду̀ване, *мн.* -ия, *ср.* Негодование. *Панчо говореше с необикновено вълнение, проникнато със силно негодуване.* Влайков. *„Това не е кооперация...“ — носеха се викове и негодуването все повече и повече растеше.* Ст. Ц. Даскалов.

негодя̀й, -я̀ят, -я̀я, *мн.* -я̀и, *м.* (рус.). *Груб.* Негодник (в 1 знач.). *Аз ще те предам на властта. Негодяй! Разбойник!* Йовков.

нѐголям, -а, -о, *прил.* Който не е много голям. *А в средата на стаята беше сложена неголяма, ниска маса.* Дим. Талев. *Бегом изминах неголямото разстояние.* Вазов. *Неголям срок.*

него̀нен, -а, -о, *прил.* Който не е гонен, когото не гонят. *Гузен негонен бяга.* Погов.

негостолюбѝв, -а, -о, *прил.* Който не е гостолюбив; негостоприемен. *Негостолюбиво село. Негостолюбив човек.*

негостолюбѝво. *Нареч. от* негостолюбив. *Ето тоя въжделен Еленин връх как негостолюбиво ме посреща.* Вазов.

негостолюбѝвост, -ттà, *мн.* няма, *ж.* *Отвл. същ. от* негостолюбив.

негостоприѐмен, -мна, -мно, *мн.* -мни, *прил.* Който не обича да приема гости, който не показва гостоприемство. *Ние случихме негостоприемни хазаи,... които ни гледаха с едва закривана умраза.* Йовков. *Бавно оставаше назад зад гърба му градът, който го пъдеше, негостоприемен и враждебен.* Дим. Талев.

негостоприѐмно. *Нареч. от* негостоприемен. *Селото вече беше близу... Безредният кучешки хор пееше негостоприемно.* Хар. Русев.

негостоприѐмност, -ттà, *мн.* няма, *ж.* *Отвл. същ. от* негостоприемен.

негостоприѐмство, *мн.* няма, *ср.* Отсъствие на гостоприемство.

негра̀мотен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* 1. Който не знае да чете и да пише. *Уреждат се курсове за ограмотяване на неграмотното население.* 2. Който е написан с много груби правописни и граматични грешки. *Написал ми едно неграмотно писмо.* 3. *Прен.* Непросветен, неосведомен в някоя област. *Политически неграмотен.* 4. Като *същ.* Лице, което не знае да чете и пише. *Петнадесет възрастни селяни посещават училището за неграмотни.* Н. Фурнаджиев.

негра̀мотно. *Нареч. от* неграмотен; с много правописни и граматични грешки. *Пише неграмотно. Статията е написана неграмотно.*

награ̀мотност, -ттà, *мн.* няма, *ж.* *Отвл. същ. от* неграмотен. *Неграмотността е враг, зъл враг на всяка свобода и прогрес.* Г. Димитров. *Политическа неграмотност.*

негря̀х *м.* Нещо, което не е грях. Само в съчет. **грях-негрях** (разг.) — и да е грях, и да не е грях — все едно.

нѐгър, *мн.* -гри, *м.* (лат.-исп.). 1. Човек от основното население на Централна Африка с черна кожа и къдрава коса. 2. *Прен.* Човек с черна кожа.

нѐгърка *ж.* Жена негър.

нѐгърски, -а, -о. *Прил. от* негър. *Негърско племе. Негърска колиба.*

нѐгърче, *мн.* -та, *ср.* *Умал.* Дете на негър.

неда̀вен, -вна, -вно, *мн.* -вни, *прил.* (рус.). 1. *Рядко.* Неотдавнашен. *Пристигат, идват си героите ни славни | със свойте бронзови опалени лица, | пристигат с лаврите на подвизи недавни.* К. Христов. 2. Като *същ. ср.* недавно, *мн.* няма — близко минало. *Но ний знаем, че в наш'то недавно | свети нещо ново, има нещо славно, | що гордо разтупва нашите гърди.* Вазов.

неда̀вна *нареч. Рядко.* Неотдавна. *Той под ръка ти недавна в бой за родината падна.* Ас. Разцветников.

неда̀внашен, -шна, -шно, *мн.* -шни, *прил.* *Рядко.* Неотдавнашен, скорошен. *И спомените за недавнашните крамоли се затълпиха пак през ума му.* П. Ю. Тодоров. *И гледа | окол в лунний блясък той | гробовете и следите на недавнашния бой.* К. Христов.

нѐдалеко *нареч. Нар.* Недалече. *Ах, чувам недалеко във тъмата | самотната на селянина песен.* К. Христов. *И вслушах се... и чувам недалеко | все пак тоз глас: „Ах! помощ иде ли?“* П. Р. Славейков.

нѐдалече и (съкр.) **нѐдалеч** *нареч.* На близко разстояние; наблизу. *Недалеч из полето се издигаше високо над нивята голям облак прах.* Вазов. *Вътре в двора, недалеч от портата, си играеха внучетата на хаджията.* Дим. Талев. *Един ден се чу, че някакъв самолет кацнал на полето, недалеч от града.* Елин Пелин. *Там някъде недалече от брега плува мряна, търси си храна по дъното.* Ем. Станев. *Крушата пада недалече от корена си.* Погов.

нѐдалечен, -чна, -чно, *мн.* -чни. *прил.* 1. Който не е далеч, който е на близко разстояние. *Изплувалият из под тях месец обливаше с млечно сияние обрисуваните върху недалечен хори-*

зонт върхове на Голак и Плачковица. Яворов. *И тръгнах аз самотен на света, | . . . | на скръбний път към края недалечен.* П. П. Славейков. **2.** Който е близък по време, който ще стане или е станал наскоро. *Недалечно бъдеще. Недалечно минало. Недалечни дни.*

недалновѝден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* Който не може да предвижда правилно нещата. *Недалновиден политик.*

недалновѝдно. *Нареч. от* недалновиден.

недалновѝдност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* недалновиден.

недвѝжим, -а, -о, *прил.* Който не се движи, неподвижен. *И Стамбул долу там, . . . | намръщен се тъмней; кат призрачни виденья, | недвижими стоят сараи и строенья.* П. П. Славейков. *На вятъра воят | шуми в пущинака, | един часовоят | недвижим бди в мрака.* Вазов. □ **Недвижим имот** — земя или сгради, които някой притежава.

недвѝжимост, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* недвижим.

недвусмѝслен, -а, -о, *прил.* Който се разбира само по един начин; точно определен, ясен, категоричен. *Варто! — викна му Караколев и направи такъв недвусмислен знак с юмрука си, че певецът изведнъж млъкна и гузно се заозърта насам-натам.* Йовков.

недвусмѝслено. *Нареч. от* недвусмислен; ясно, определено. *Мълчанието му показваше недвусмислено, че е съгласен по принцип с директора.* Дим. Димов.

недвусмѝсленост, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* недвусмислен.

недѐен, -ѐйна, -ѐйно, *мн.* -ѐйни, *прил.* Който не проявява активност, който не работи енергично; недеятелен. *Недеен човек.*

недѐй, *мн.* **недѐйте,** *пов.* **1.** Не прави, не върши. *Много пъти той вдигаше ръка да бие, но старецът го спираше с треперящ глас: — Синко, недей!* Елин Пелин. *Спри. . . Недей. . . ! Труд кървав, боже, пожалей!* Яворов. **2.** Като *частица.* Пред глагол—за предаване на отрицателна заповед при съветване, увещаване или забрана. *Недей ме пита, майко мила, | от що съм люто наранен.* Яворов. *Добичето като че се посвъзе. . . Ще му мине, недей бра грижа.* Йовков. *Недей да се сърдиш, мамо, нали си приказвахме сега с добром?* Влайков. *Недейте отваря прозореца.*

недействѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* **1.** Който не е станал или не съществува в действителност; неистинен, нереален. *Извършеното престъпление му се виждаше недействително, изчезнало без следа.* Елин Пелин. *Грамадни черни хора минават и отминават като злокобни призраци от някакъв недействителен свят.* Св. Минков. *Недействителен образ.* **2.** Който не е в сила, който не важи; невалиден. *Разпоредбите са обявени за недействителни. Недействителна бюлетина.*

недѐлен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който се отнася до деня неделя. *Последният неделен ден преди жетва всякога се празнува в селата по-весело и по-тържествено.* Йовков. *Пролетната нощ скоро се превали и сипна зора. Сред чудна тишина настъпи неделният ден.* Я. Страшимиров. *Неделна почивка.*

недѐлѐн, -а, о, *прил.* Който не е делен, не е разделен. *Неделен имот.*

неделикàтен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* **1.** Който не е деликатен в обноските си; груб. *Неделикатен човек.* **2.** Който съдържа нетактичност, грубост. *Неделикатен въпрос. Неделикатно отношение.*

неделикàтно. *Нареч. от* неделикатен. *Той постъпи много неделикатно.*

неделикàтност, -ттà, *мн.* няма, *ж.* Отсъствие на деликатност, на такт; грубост, нетактичност.

неделѝм, -а, -о, *прил.* Който не може да се раздели. *Управителят на митницата . . . беше стар човек, . . . един от ония дългогодишни и честни чиновници, у които службата, законът и човекът ставаха сякаш нещо неделимо.* Йовков. *В душата на Наке бе настъпило истинско раздвоение. Той чувствуваше нивите неделима част от себе си.* Кр. Григоров.

неделѝмо. *Нареч. от* неделим. *Усетих как и ти скърбеше | във мойта тиха скръб света, | как неделимо, майко, беше | животът свързан със смъртта.* Вазов.

неделѝмост, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от.* неделим.

недѐлник, *мн.* -ци, *м. Църк.* Сборник от тържествени слова и проповеди, които се произнасят неделен ден и на празник в църква. *Неделникът на Софроний Врачански.*

недѐля *ж.* **1.** Седмият, последен ден от седмицата, в който се почива, не се работи. *Неделята, като всеки празник, мина с гайдите по хората, . . . със смеховете по чешмите.* Йовков. *Най-после дойде неделя. По улиците се завърви още от сутринта мало и голямо към сред селото, да срещнат трактора.* Ст. Ц. Даскалов. **2.** Времето от седем денонощия, обикн. от понеделник до неделя; седмица. *Две недели минаха от тогава.* Вазов. *Като заваля дъжд, та цяла неделя!* Елин Пелин. *Що дава летен ден не дава зимна неделя.* П. Р. Славейков. □ **Неделя-две** (разг.) — няколко, не много недели. **Слепата неделя** (разг). — времето, когато някой решава да се жени. **Страстна неделя** (църк.) — седмицата преди Великден.

нѐден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* Вж. н и е д и н.

недеятелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил. Книж.* Който не проявява деятелност, който не е деен.

недисциплинѝран, -а, -о, *прил.* Който не е дисциплиниран.

недисциплинѝрано. *Нареч. от* недисциплиниран. *Държи се недисциплинирано.*

недисциплинѝраност, -ттà, *мн.* няма, *ж.* Отсъствие на дисциплина; слаба дисциплина.

недобòр *м.* Недосъбрана сума от данък, дълг и пр. *Опрощават се всички данъци и недобори.*

нѐдобре *нареч.* **1.** Зле, лошо. *Още на другия ден чичо Митуш се почувствува недобре, на третия — стана още по-зле и легна.* Йовков. **2.** Слабо, непълно, не както трябва. *Най-сетне от върха на едно хълмче видяха продълговатата постройка, която се издаваше между дърветата с недобре прикритата светлина на един прозорец.* Ем. Коралов. *Недобре разлистените вър-*

хове на овошките се изписваха красиво на синьото небе. Вазов.

недоброжела̀тел, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* Лице, което има и проявява лошо, враждебно отношение към някого.

недоброжела̀телен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* **1.** Зле настроен, враждебен към някого. *Недоброжелателни среди.* **2.** Който изразява лошо, враждебно отношение към някого. *Недоброжелателен поглед. Недоброжелателни думи.*

недоброжела̀телно. *Нареч. от* недоброжелателен.

недоброжела̀телство, *мн.* -а, *ср.* Лошо, враждебно отношение към някого. *Никой по-гениално не умееше . . . да насъсква спящето винаги в душите на тълпата чувство на недоброжелателство към правителството.* Вазов.

недоброка̀чествен, -а, -о, *прил.* Който не е от добро качество, който е от лошо качество; долнокачествен. *Недоброкачествена работа. Недоброкачествен тютюн. Недоброкачествен материал.*

недоброка̀чествено. *Нареч. от* недоброкачествен. *Ремонтът е извършен недоброкачествено.*

недоброка̀чественост, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* недоброкачествен. *Недоброкачественост на стоката. Недоброкачественост на продуктите. Недоброкачественост на изработката.*

недобросъ̀вестен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* **1.** Който няма съвестно, честно, отношение; нечестен. *Недобросъвестен човек. Недобросъвестен ученик.* **2.** Който изразява несъвестно, нечестно, отношение, който е резултат на такова отношение. *Недобросъвестна постъпка. Недобросъвестно поведение.* **3.** *Прен.* Който е изработен, извършен небрежно, лошо. *Недобросъвестна работа. Недобросъвестна поправка.*

недобросъ̀вестно. *Нареч. от* недобросъвестен. *Струва ми се, че най-недобросъвестно сме напуснали работата си.* Йовков. *Ремонтът е извършен недобросъвестно.*

недобросъ̀вестност, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* Отсъствие на съвестно, честно отношение. *Каква завист, мислеше той, каква недобросъвестност владеят у нас.* Л. Стоянов.

нѐдобър, -бра̀, -бро̀, *мн.* -брѝ, *прил.* **1.** Лош, зъл, враждебен. *Усмихваше се. Но нещо недобро имаше в очите му.* Йовков. *След нея дълго, дълго гледа той, | и недобър гореше плам в очите му.* П. П. Славейков. *От глад няма да умрете — каза най-сетне Теодосий все още с недобро чувство в сърцето си.* Ст. Загорчинов. **2.** Който не е полезен за другите; лош, пакостен. *Живко наблюдаваше всичко това, виждаше, че става нещо недобро.* Йовков. **3.** Лошо изработен, извършен или изпълнен; недоброкачествен, слаб. *Недобра работа. Недобра организация.*

недовѐрие, *мн.* -я, *ср.* **1.** Отсъствие на доверие. *Недоверието на селяните един към друг, упоритата им привързаност към изпитаното и старото — всичко това спъваше работата.* Йовков. *Никой не знаеше как стана това, отде се роди тая завист между снахите, това недоверие между братята.* Елин Пелин. ‖ Съмнение в истинността, верността на нещо. *Момче, — обърна се един от тях към Ян Бибиян — имате ли в града техници, които да разбират от автомобилни машини? . . . — Аз разбирам! — каза живо Ян Бибиян. Те го изгледаха с недоверие.* Елин Пелин.

недоверчѝв, -а, -о, *прил.* **1.** Който не се доверява някому лесно. *Машината не дойде. И селяните, недоверчиви и предпазливи, . . . отново се разколебаха в надеждите си.* Йовков. *Жените се показаха по-недоверчиви, не искаха да повярват на очите си.* К. Петканов. **2.** Който изразява недоверие. *Като ни виждат, те спират в нас зачудени и недоверчиви очи.* Вазов. *Майстор Рафаил го посрещна със зъл недоверчив поглед.* Дим. Талев. *Недоверчива усмивка.*

недоверчѝво. *Нареч. от* недоверчив; с недоверие. *Онбашият го погледна недоверчиво и изпитателно.* Вазов. *Старецът заклати недоверчиво глава и не отговори нищо.* Елин Пелин.

недоверчѝвост, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* Отсъствие на доверие; недоверие. *Той добре познаваше недоверчивостта на селяните.* П. Спасов. *По студенината и недоверчивостта, с които често биваха посрещани неговите думи, той долавяше, че селяните в своето мнозинство тоя път надали ще го подкрепят така, както го подкрепиха при последния избор.* Влайков.

недовѝдя. Вж. н е д о в и ж д а м.

недовѝждам, -аш, *несв.*; **недовѝдя,** -иш, *мин. св.* недовидя̀х, *прич. мин. действ.* недовидя̀л, -а, -о, *мн.* недовидѐли, *св.* **1.** Само *несв.* Не виждам добре поради слабо зрение. *Оставете го, — каза тя, като показа пренебрежително на старица, — нали виждате какъв е. Пък и недовижда.* Йовков. *Нощта е тъмна. Няма месечина, а очите ми нещо недовиждат. Ще объркам пътя.* А. Каралийчев. **2.** Не успявам да видя, не съглеждам поради невнимание, небрежност. *Защо не ми каза, защо не ми каза? — повиши глас Султана. — Ти и всички вие, както баща ви, и той, недовиждате, занесени.* Дим. Талев.

недовѝждане, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* недовиждам.

недовол̀ен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* **1.** Който не е доволен от нещо. *Вълчан се обърна и само го изгледа, недоволен, че прекъснаха разговора му тъкмо на най-хубавото място.* Йовков. *Те сумтяха. . . и постоянно ѝ намираха грешки, и постоянно бяха недоволни от нея.* Елин Пелин. *Публиката остана недоволна от представлението.* **2.** Който изразява недоволство от нещо. *А бе аз здравец не виждам тука — обажда се бай Ганьо с недоволен глас — проста им работата, ако нямат здравец!* Ал. Константинов. *И-их, пак се излъгах, да му се не види макар! — започна с недоволно изражение Калинов.* Влайков.

недово̀лник, *мн.* -ци, *м.* Човек, който постоянно е недоволен, негодува срещу нещо. *Щабната машина заработи изведнъж бързо и точно. Недоволниците се подчиниха.* Дим. Димов.

недово̀лница *ж.* Жена недоволник.

недово̀лно. *Нареч. от* недоволен. *Бай Мичо изгледа недоволно хаджи Смиона.* Вазов. *Влезе Петра и недоволно и учудено погледна към Грозданa.* Йовков.

недово̀лство, *мн.* -а, *ср.* Чувство или състояние на незадоволеност, неудовлетвореност от нещо. *Делбата бе справедлива. Тя не породи у*

никого недоволство. Елин Пелин. *После той видя, че по лицата им се появи недоволство.* Ем. Станев.

недоволствувам, -аш, *несв.* Изразявам, проявявам недоволство. *Самолетите не идваха. Калчовите хора започнаха да скучаят и недоволствуват.* К. Ламбрев.

недоврял, -а, -о, *мн.* недоврели, *прил.* Който не е достатъчно уврял.

недовършен, -а, -о, *прил.* Който не е довършен. *Когато стигнаха до площада пред общината, Макс внезапно зави надясно и поведе другарите си към недовършеното училище.* Дим. Димов. *Недовършено писмо.*

недогледам. Вж. н е д о г л е ж д а м.

недогледен, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил. Поет.* Който не може да бъде достигнат или обхванат с поглед; необхватен, обширен. *На просторите безкрайни | в недогледни далнини, | за към брегове незнайни | гонят се безчет вълни.* П. П. Славейков. *Ония широки недогледни поля!* П. Ю. Тодоров.

недоглеждам, -аш, *несв.*; **недогледам,** -аш, *св.* Не съглеждам, не забелязвам нещо, обикн. по невнимание.

недоглеждане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* недоглеждам. *По недоглеждане им са дали погрешен номер. Много печатни грешки се дължат на недоглеждане.*

недогорял, -а, -о, *мн.* недогорели, *прил.* Който не е догорял, който не е изгорял напълно. *Колибата беше изгоряла. На мястото пушеха последните недогорели въглени.* Елин Пелин. *Насред пещерата имаше угаснало огнище с недогорели дъбови клони.* А. Каралийчев.

недодуман, -а, -о, *прил.* Който не е издуман, изречен напълно. *И тя самата се спря пред тия мили, хубави и още пресни спомени за закачките, песните и шегите, недодуманите думи и тайни погледи, които си меняваха с Добрян.* Елин Пелин.

недодялан, -а, -о, *прил.* **1.** Който не е напълно издялан. *Челяк неучен — дърво недодялано.* Погов. *Недодялан камък.* **2.** *Прен.* Груб, непохватен. *Деяна погледна крадешком Казакът. „Каква мечка недодялана!" — помисли си той.* Г. Караславов. *Но сега Баташки съзна горчиво, че си оставаше прост, недодялан човек, лишен от възможност да напредне по-нататък.* Дим. Димов.

недодяланост, -тта, *мн.* няма, *ж.* Грубост, непохватност, нешлифованост.

недозрял, -а, -о, *мн.* недозрели, *прил.* **1.** За плод — който не е напълно, не е съвсем узрял. *Недозряла круша. Недозряло грозде.* **2.** *Прен.* За човек — недостигнал пълно физическо или духовно развитие. *Султана го погледна учудена. — Какво приказваше той? — Детинщини. Толкав мъж вече, а си оставаше недозрял.* Дим. Талев. **3.** За мисъл, произведение — който не е добре обмислен, оформен. *Само два много кратки и немилостиво презрителни отзива бяха извикали тия недозрели произведения.* Вазов.

недозрялост, недозрелостта, *мн.* няма, *ж.* Отсъствие на пълна зрялост. *Умствена недозрялост.*

недоизказан, -а, -о, *прил.* Който не е изказан напълно, до край. *Но тя се услушваше в думите на чорбаджи Аврама и неволно търсеше зад тях нещо друго, нещо недоизказано.* Дим. Талев. *Но той разбираше всяка от недоизказаните думи, макар че не ги произнасяше в себе си напълно.* Ем. Станев.

недоизказаност, -тта, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* недоизказан.

недоимък, *мн.* -ци, *м.* (рус.). Количество, което не достига; недостиг. *А Кузман разправя, че там, в страната на Съветите, трактори — едри земеделски машини — орат и жънат, няма синор, няма недоимък, няма глад — всичко е общо, всеки получава според труда си.* П. Спасов.

недоказан, -а, -о, *прил.* Който не е подкрепен с доказателства. *Виновността на Гроздана и този път остана недоказана.* Йовков.

недоказаност, -тта, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* недоказан. Обикн. в съчет. **по недоказаност** — поради отсъствие на доказателства. *По другото дело . . . Гороломов, „по недоказаност", беше оправдан.* Йовков.

недокоснат, -а, -о, *прил.* Който не е докоснат или досегнат. *Стоян се прекръсти, а лицето му, придобило цвета на бакъра от огъня на голямото огнище . . . , почти недокоснато от годините, беше озарено от тих набожен възторг.* Дим. Талев.

недоловим, -а, -о, *прил.* Който мъчно може да се долови. *И някакво разочарование, примесено с една недоловима тъга, се вмъкна в душата на учителя.* Влайков.

недоловимо. *Нареч. от* недоловим.

недомислен, -а, -о, *прил.* Който не е обмислен добре. *Недомислени думи.*

недомислие, *мн.* -я, *ср.* Нещо недобре обмислено.

недомлъвка *ж.* Нещо недоизказано, само загатнато. *От дума на дума се спираха и на Свиленка. Някои повдигаха рамене, други се изказваха с недомлъвки, но никой нищо не каза пред него.* Кр. Григоров. *Денят се бе смълчал и със спрян дъх се бе заслушал в мечтателната песен на реката, в нейните откъслечни дълбоки въздишки, недомлъвки и томления.* Елин Пелин.

недоносен, -а, -о, *прил.* Обикн. в съчет. **недоносено дете** — недоносче.

недоносче, *мн.* -та, *ср.* **1.** Дете, родено преди деветия месец от зачеването. *Децата се раждаха хилави като недоносчета, некрасиви, и растяха бавно всред праха и смрадта на тесните сокаци.* Кр. Велков. **2.** *Прен.* Нещо недобре обмислено, извършено набързо, несполучливо.

недооценка *ж.* (рус.). Подценяване.

недооценя. Вж. н е д о о ц е н я в а м.

недооценявам, -аш, *несв.*; **недооценя,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Подценявам. *Ние недооценяваме огромното значение на младежта в борбата против фашизма.* Г. Димитров. **недооценявам се, недооценя се** *страд.*

недооценяване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* недооценявам *и от* недооценявам се. *Недооценяване ролята на работничеството.*

недопечен, -а, -о, *прил.* Който не е опечен колкото трябва, напълно. *И лакомо гълтаха недопечените кокоши кълки.* Вазов. *Недопечен хляб. Недопечена пържола.*

недописан, -а, -о, *прил.* Който не е дописан, не е написан до край. *Недописано писмо.*

недопѝт, -а, -о, *прил.* Който не е допит, не е изпит до край. *Разговорите в кръчмата затихнаха, чашите се сложиха на масите недопити.* Йовков.

недоплатя̀. Вж. недоплащам.

недопла̀щам, -аш, *несв.*; **недоплатя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Не плащам и това, което е останало да плащам.

недопла̀щане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* недоплащам.

недопустѝм, -а, -о, *прил.* 1. Който не може да се допусне. *Това предположение беше недопустимо.* 2. Който е непозволен. *Служи си с недопустими средства.*

недопустѝмо. *Нареч. от* недопустим. *Изпълнението на плана недопустимо изостава.*

недопустѝмост, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* недопустим.

недопя̀т, -а, -о, *мн.* недопѐти, *прил.* Който не е изпят до край. *Ще отнеса във гроба свой | светът невидим на поета, | жадът неутолени мой | и песнята си недопята.* Вазов. *На гроба ми изникна щът цветя — | това са моите песни недопети.* П. П. Славейков.

недоразбра̀н, -а, -о, *прил.* Който не е напълно разбран. *Думите му останаха недоразбрани.*

недоразвѝт, -а, -о, *прил.* 1. Който още не се е развил. *Недоразвити цветни пъпки. Страни с недоразвит капитализъм.* 2. Недъгав. *Недоразвито дете. Умствено недоразвит.*

недоразвѝтост, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* недоразвит.

недоразумѐние, *мн.* -я, *ср.* 1. Погрешно, неправилно разбиране. *По едно недоразумение, той го взе за местното учителче.* Вазов. *Тук има недоразумение! — . . . Ще видите, че аз съм жертва на един измамник, на един изнудвач.* Йовков. 2. Несъгласие, спречкване. *Никола често прекалява и Димитър . . . губи търпение, избухва караница и намесата на Стоила става необходима. . . Тия дребни недоразумения не пречат на четиримата другари да живеят добре.* Йовков. *В къщи изпълзяха като змии . . . свъдни, недоразумения.* Елин Пелин. 3. *Прен.* Нещо нескопосно, без сериозно оправдание. *Тая книга е цяло недоразумение.*

недора̀сляк, *мн.* -ци, *м.* Нещо, което не е напълно порасло, нещо недорасло.

недора̀съл, -сла, -сло, *мн.* -сли, *прил.* 1. Който не е порасъл колкото трябва. *Телците сега не вземат ли си кърмилката, все ще са слаби после, недорасли, като дете, дето не е сукало от майка си.* Ст. Ц. Даскалов. 2. *Прен.* Който не е израсъл, не се е издигнал достатъчно в духовно отношение.

недосега̀ем, -а, -о, *прил.* Който не може да се досегне, да се стигне. *Карлъкът по-рязко ми откроява своята разтегната пирамида в недосегаемата си висота.* Вазов.

недосетлѝв, -а, -о, *прил.* Който не се сеща лесно или на време; несъобразителен. *С тия два пожара ние издадохме на полицията посоката, по която се движим. Дори да са най-недосетливите, те ще поставят по пътя ни засади и ние ще трябва да водим боеве.* Вежинов.

недосетлѝвост, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* Качество, проява на недосетлив; несъобразителност. *Мичкин отново почна да ругае, но сега вече своята недосетливост.* Дим. Димов.

недосѐщане, *мн.* -ия, *ср.* Проява на недосетлив човек. *Ала и за невястата й бе мило. Тя бе уверена, че това, дето го разправя майка й, не го прави тя от лошо сърце, ами от недосещане.* Влайков.

недоспа̀л, -а, -о, *прил.* Който не е спал колкото трябва, не си е доспал. *Подранили и недоспали хора заприиждаха отново.* Кр. Велков.

недоспѝване, *мн.* няма, *ср.* Системно недостатъчно спане.

недоста̀тък, *мн.* -ци, *м.* 1. Нещо неправилно, ненормално в устройството на нещо; недъг. *Коминът над огнището имаше някакъв недостатък, та, накладе ли се огън, много се запушва.* Влайков. ‖ Отрицателно качество. *Да си страхлив е голям недостатък.* 2. Нещо неправилно, нередно в изпълнението, извършването. *Тя усещаше недостатъците на свиренето си и съзнаваше някак учудено, че нито пръстите, нито краката, с които натискаше педалите, й се подчиняваха правилно, за да предаде ония оттенъци в свиренето, които желаеше.* Дим. Димов.

недоста̀тъчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* 1. Който е по-малко на брой, количество, степен, отколкото е необходимо. *От гражданите в П. събрали една сума. Но тя била недостатъчна.* Влайков. *Недостатъчно запълване на времето.* 2. Който не задоволява напълно нуждите. *Влоговете, които притежаваше в разни банки, й се струваха дребни спестявания, скъпият апартамент — недостатъчен.* Дим. Талев.

недоста̀тъчно. *Нареч. от* недостатъчен. *Но само теоретическото изучаване е недостатъчно, особено е необходимо да се каляваме в непрестанна борба сред масите.* Г. Димитров.

недоста̀тъчност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* недостатъчен.

недо̀стиг, *мн.* няма, *м.* Количество, което не стига за извършването на нещо. *Градът не се виждаше, . . . затъмнен поради недостиг на електроенергия.* Д. Добревски. *При недостиг на вода зелето даже и не завива зелка.*

недостижѝм, -а, -о, *прил.* 1. Който не може да се достигне; недостъпен. *Обливана от косите лъчи на слънцето, тя* (птицата) *проблясваше с бялата си опашка и изглеждаше тъй красива и недостижима в далечината.* Ем. Станев 2. Който не може да се постигне, да се осъществи; непостижим. *Откъде идеше тази горест? . . . Може би от това, че мечтата беше страстно желана, ала недостижима.* Дим. Димов.

недостижѝмост, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* недостижим.

недостовѐрен, -рна, -рно, *мн.* -рни, *прил.* На който не може да се вярва, който буди съмнение. *Недостоверен слух. Недостоверни сведения.*

недостовѐрност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* недостоверен.

недосто̀ен, -о̀йна, -о̀йно, *мн.* -о̀йни, *прил.* 1. Който не е достоен, не заслужава нещо. *Народ такъв, за друго недостоен, | освен за мъки, нужди и тегла.* П. Р. Славейков. *Ти по право си законният наследник на престола. Смилец се показа недостоен да го брани, отбрани го ти.* Вазов. 2. Непочтен, безнравствен, нечестен. *Оби-*

чала си недостоен човек, и на обичта си си станала жертва. Вазов. *Свидно ми беше да скъсам едно толкова годишно приятелство по един недостоен и за двамата ни начин.* Ст. Чилингиров.

недосто̀йно. *Нареч. от* недостоен. *Това е недостойно за една гъркиня, а още повече — за дъщеря ми. Борислав е наш враг и трябва да го мразиш.* Вазов. *Пред страданията, на които беше подвъргнат целият народ, низко и недостойно ми се видеше да се окайвам за собствената си участ.* Величков.

недостъ̀пен, -пна, -пно, *мн.* -пни, *прил.* **1.** До който не може да се отиде, по чийто път има непреодолими препятствия; непристъпен. *Недостъпни скали.* **2** *Прен.* До който няма лесен достъп. *Встрани... седеше вуйко Тасе — понамусен, по-недостъпен от всички насядали тук люде.* Дим. Талев. *Недостъпно общество.* **3.** Мъчен, труден за разбиране, който не се схваща лесно. *Той не беше се запознал със злобите на деня, а интересите на политическия живот на страната бяха чужди на неговия ограничен ум, недостъпни и непонятни.* Вазов. *Недостъпен стил.* **4.** Който мъчно може да се купи. *Недостъпни стоки.* □ **Недостъпна цена** — много висока цена.

недостъ̀пност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* недостъпен.

недоумѐние, *мн.* няма, *ср.* Състояние на нерешителност, колебание, съмнение поради неразбиране, учудване. *Третото момиченце стоеше при прозорчето, гледаше ме с недоумение дали да тръгне и то към мене или да си остане там.* Влайков. *Аз го гледах в недоумение: сериозно ли говореше този човек, шегуваше ли се с мене и хорското бедствие.* Г. Райчев. *Изпадам в недоумение.*

недоумя̀вам, -аш, *несв.* Намирам се в недоумение. *Чудно как изведнъж отслабнах! — продължаваше да недоумява в някакъв странен унес.* Дим. Ангелов.

недоумя̀ване, *мн.* няма, *ж. Отгл. същ. от* недоумявам.

недоу̀чен, -а, -о, *прил.* Който не е завършил учението си, който не е изучил нещо, както трябва. *Той се не беше учил — той бе харчил парите на богатия си баща просто и... бе се върнал в България недоучен.* Вазов. *Учен-недоучен.*

недохра̀нване, *мн.* -ия, *ср.* **1.** Недостатъчно нахранване. **2.** Системно недостатъчно хранене.

недохра̀нен, -а, -о, *прил.* Който системно не е хранен достатъчно, колкото е необходимо. *Децата, които играеха из разградените дворища, бяха лошо облечени и изглеждаха недохранени.* Г. Белев.

недочу̀вам, -аш, *несв.*; **недочу̀я,** -у̀еш, *мин. св.* недочу̀х, *св.* Имам слаб слух, не чувам добре. *И понеже малко недочуваше, за да може подобре да долови приказките им, ще си отвори и устата.* Влайков.

недочу̀ване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* недочувам.

недочу̀л, -а, -о, *прил.* Обикн. в съчет. **чул-недочул** — не схванал, не разбрал добре, правилно нещо. *Певец певеца само проумява, — | а не пазарски кой да е абдал, | чул-недочул, разбрал-недоразбрал* П. П. Славейков.

недочу̀я. Вж. н е д о ч у в а м.

недоя̀ждам си, -аш си *несв.*; **недоя̀м си,** недоядѐш си, *мин. св.* недоя̀дох си, *прич. мин. действ.* недоя̀л си, *възвр., св.* **1.** Системно не се храня, ям недостатъчно. **2.** Преставам да се храня, преди да съм се нахранил.

недоя̀ждане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* недояждам си. *От недояждане сестричката му заболя, започна да кашля.* А. Гуляшки.

недоя̀м си. Вж. н е д о я ж д а м с и.

недра̀ *мн., ед.* няма, *ср.* Това, което е надълбоко под земната повърхност. *Недрата на българската земя крият несметни богатства.* Г. Димитров. *Зад мен, сякаш от самите недра на планината, висок ек изпълни доловете.* Ем. Станев. || *Прен.* Среда, глъбини. *Какви дарования крие в своите дълбоки недра нашият трудолюбив..., миролюбив, но героичен народ!* Г. Караславов.

недра̀г, -а, -о, *прил.* Вж. н е м и л.

недружелю̀бен, -бна, -бно, *мн.* -бни, *прил.* Който изразява неприязнено отношение, лека враждебност. *Кърсердарите държаха конете си за юздите... Навъсените черни лица, упоритото им мълчане, недружелюбните погледи, всичко това караше селяните да тръпнат от страх.* К. Петканов. *Недружелюбно държане.*

недружелю̀бно. *Нареч. от* недружелюбен. *Павел отвори очи и я погледна студено, недружелюбно.* Елин Пелин.

недъ̀г, *мн.* -зи, *м.* **1.** Телесен недостатък. *Той бе загубил едното си око преди десет години..., а другото, сякаш за да компенсира недъга му, светеше с някаква особена, мрачна острота.* Дим. Димов. || Дълготрайна мъчителна болест. *Гласът му отново се извиси и заечна, ала немощна старешка кашлица го разтърси и той замлъкна, борейки се със своя недъг.* Ст. Загорчинов. **2.** *Прен.* Недостатък, слабост, грешка в работата. *Утре ще кажа на всички учители: при вас иде един стар учител, който добре познава вашите нужди и недъзите на нашето просвещение.* Ст. Костов. *Миналото беше оставило много недъзи, черковни, училищни и читалищни капитали се разпиляваха и укриваха.* Йовков.

недъ̀гав, -а, -о, *прил.* Който е с някакъв телесен недъг. *Повечето жени, деца и недъгави мъже успели да се предадат на башибозуците.* З. Стоянов. *А те не бяха и същински опълченци, а стари, никога не служили хора, недъгави, несръчни.* Йовков. || Хилав, слаб, болнав. *И тъй изреждат се един по един болни, хилави, недъгави, и той всекиму дава ту варени билки, ту неварени.* Д. Немиров.

недъ̀гавост, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* Качество на недъгав.

недълготра̀ен, -а̀йна, -а̀йно, *мн.* -а̀йни, *прил.* Който не трае, не продължава дълго време; краткотраен. *Светата надежда и куражът, възбуден от народното недълготрайно възодушевение, отстъпваха малко по малко място на мрачното отчаяние.* З. Стоянов.

нееднѝквост, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* нееднакъв.

нееднѝкъв, -ква, -кво, *мн.* -кви, *прил.* Който не е напълно като този, с който се сравнява; различен.

нееднокра̀тен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* (рус.).Който става не само един път, който се повтаря повече пъти. *Нееднократни молби. Нееднократни запитвания.*

нееднокра̀тно. *Нареч. от* нееднократен.

нееднoро̀ден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* Който не е напълно еднороден. *Нееднороден състав.*

нееестѐствен, -а, -о, *прил.* **1.** Който не отговаря на нормалното, обикновеното състояние; ненормален, необикновен. *Един санитар сменяше превръзката на някакъв войник . . . Войникът гледаше жално, държейки шията си изпъната в неестествено положение.* Дим. Димов. *Неестествен апетит.* **2.** Който не е характерен, присъщ за някого или за нещо; необичаен. *Безделието в един работен ден, като днешния, за тях беше нещо неестествено.* Йовков. *Той проявяваше такава храброст и самоувереност, неестествени у един мекушавец, щото учудваха.* Вазов. **3.** Изкуствен, неискрен, престорен. *Санка не се безпокоеше толкоз от туй, което говореше Нона, колкото от това трескаво възбуждане и неестествена веселост, в която Нона се намираше.* Йовков. *Неестествена усмивка. Неестествено държане. Неестествен смях.*

нееестѐствено. *Нареч. от* неестествен. *Одрипавели, жълти, хората лежат на дъното, неестествено свити, с полуотворени уста, и хъркат.* Л. Стоянов. *Тя се засмя нервно, неестествено и сухо.* Йовков.

нееестѐственост, -тта, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* неестествен.

неестетѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Който не отговаря на естетическите изисквания; некрасив.

нѐжа, -иш, *мин. св.* нѐжѝх, *несв.* (рус.). Галя, разнежвам. *Чистата и весела поляна, покрита с росна трева, . . . радваше, нежеше сладко душата със своя светъл покой и райска уединеност.* Вазов. **нежа се** *сред. Оплодените овошки с наслада кретеха зелените още рожби и се нежеха в наслада под лъчите на слънцето.* Елин Пелин.

нежела̀н, -а, -о, *прил.* Който не се желае, не се иска. *Той не можеше да избегне нежеланата компания на заптието.* Дим. Талев.

нежела̀ние, *мн.* няма, *ср.* Отсъствие на желание. *Ние ставаме с мъка, с нежелание, за да продължим пътя си.* Л. Стоянов.

нежела̀телен, лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който не бива да се желае. *Тази вечер радостта ни е смесена от потиснатата скръб, защото присъствуваме на раздяла, колкото нежелателна, толкова повече необходима.* Хар. Русев. || Неприятен. *Съжалявам, че моите речи в съда вече няколко пъти доведоха до нежелателни спречквания.* Г. Димитров. *Нежелателни последствия.*

нежела̀телно. *Нареч. от* нежелателен.

нѐжели *съюз. Остар.* Отколкото, вместо. *Намерили се събудени селяни, които отговорили, че предпочитат да умрат българи, нежели да станат гърци.* З. Стоянов.

нѐжен, -жна, -жно, *мн.* -жни, *прил.* **1.** Който проявява ласкаво отношение, грижи, внимание към някого. *Ти си нежен, и предан, и верен, | ти си мой неотменно и всякога.* Багряна. *Нивга майка нежна първенеца свой | тъй не е гледала.* Вазов. || Който изразява гальовност, любов. *Това бедно сърце, изжедняло за нежна милувка и за съчувствие, залюби Огнянова пламенно, чисто и безгранично.* Вазов. *И като му говореше най-мили и нежни слова, бае Стоян внимателно и грижливо го очисти.* Елин Пелин. *Нежен поглед.* **2.** Приятен за сетивата; изящен, деликатен, фин. *Носът и челото ѝ бяха зачервени от слънцето. Не беше красива, но изглеждаше нежна и миловидна.* Дим. Димов. *Някакъв незнаен недъг гризеше здравето на това нежно и мило дете.* Елин Пелин. *Тази вечер Витоша е тъй загадъчна и нежна — | като теменужен остров в лунносребърни води.* Смирненски. *По нежната кожа на лицето ѝ . . . се разливаше лека руменина.* Йовков. *Из тайни далнини глас нежен ме зове.* Дебелянов. *Лъчите на заходящото слънце обливат с нежен розов цвят скалите на Камен дел и на Резньовете.* Вазов. *И момини сълзи във ваза — млечни капки | по тънки стръкчета висят | и пръскат нежен аромат.* К. Христов. **3.** Слаб, крехък, изнежен. *Няма съмнение, че в изтощението, предизвикано в нежния му организъм от извънмерно усилена деятелност, трябва да се търси първата и главна причина за ранната му смърт.* Величков. *Ти си с нежно здраве, Борисе. Не помниш ли колко много си боледувал.* Дим. Талев. □ **Нежният пол** — женският пол; жените.

нежѐнен, -а, -о, *прил.* Който не е встъпил в брак. *Само даскал Стефан — най-малкият син — си остана неженен.* Д. Немиров.

неживя̀н, -а, о, *прил. Поет.* Който не е изживян. *Пролет моя, моя бяла пролет, | още неживяна, непразнувана.* Вапцаров. *На безстрастното време в неспира | гасне мълком живот неживян.* Дебелянов.

нежизнера̀достен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* Който не е изпълнен с енергия, бодрост, желание за живот.

нежизнеспосо̀бен, -бна, -бно, *мн.* -бни, *прил.* У който няма способност за съществуване и за развитие. *Нежизнеспособен организъм.*

нежизнеспосо̀бност, -тта, *мн.* няма, *ж.* Отсъствие на жизнеспособност.

нежѝт, *мн.* няма, *м. Нар.* **1.** Болест по венците и зъбите. **2.** Растение, с което лекуват тази болест. Ledum tectorum. **3.** Според народните вярвания — невидимо същество, което се скита от място на място.

нѐжно. *Нареч. от* нежен. *Ти ме гледаш тъй влюбено нежно, | ти говориш тъй топло и предано.* Багряна. *И топола се навежда, | щомка вятър полъхти, | нежно към бръшлян поглежда | и приветно му шепти.* Яворов. *Една гургулица наблизу усърдно и нежно зовеше другаря си.* Елин Пелин. *Горският прохладен ветрец люшкаше нежно листата.* Вазов.

нѐжнича, -иш, *мин. св.* нѐжнѝчих, *несв.* Отнасям се, държа се прекалено нежно.

нѐжност, -тта, *мн.* -и, *ж.* **1.** Само *ед.* Нежно чувство, отношение към някого. *Не, ти не знаеш каква нежност, каква жалост и разкаяние вълнуваха в такива мигове сърцето ми, но аз нивга не дръзнах да ги издам.* Г. Райчев. *Моето име, което той изговори случайно, събуди всичката му нежност към мене.* Ст. Чилингиров. *Да можех, майко, | с колко нежност | целувала те бих сега, | бих галила косите снежни, | очите — с тихата тъга.* Вес. Георгиев. **2.** Само *ед.* Тън-

кост, изящество, деликатност на формата, на съдържанието. *И други са търсили изящната красота, но никой ни тогава, ни после е успял да я изрази с черти по-съвършени от нежност и хармония.* Величков. *Една меланхолия, пълна с нежност и задушевност, . . . вее от тия сонети.* Вазов. 3. Обикн. *мн.* Нежни думи, постъпки. *Колко му се искаше сега да вземе малката Даня в ръце, да й поговори нежности, да послуша звънливия й смях.* Хар. Русев.

незабавен, -вна, -вно, *мн.* -вни, *прил.* Който става бързо, без бавене, без отлагане. *Ние искаме не процеси, а незабавна и пълна амнистия.* Д. Добревски. *Незабавен отговор.*

незабавно. *Нареч. от.* незабавен. *Получи се заповед полкът незабавно да се построи на юг от селото.* Йовков.

незабвен, -а, -о, *и* **незабвенен,** -нна, -нно, *мн.* -нни, *прил.* (рус.). *Поет. Рядко.* Незабравим. *Вий скривате тогава в гробовете | заветни, незабвенни красоти.* К. Христов. *А като се изкачих на хълма, извиках удивена — | сякаш пръв път ге видях в тази вечер незабвенна.* Багряна.

незабележим, -а, -о, *прил.* Който не може лесно да се забележи, да се види. *Незабележима усмивка.*

незабележимо. *Нареч. от* незабележим. *Златан незабележимо се намръщи, но не отговори.* Вежинов.

незабележителен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който не изпъква с нещо особено между другите. *Той беше най-незабележителният човек в селото ни. Един такъв куцичък, дребен, не се бъркаше нито в селските работи, нито пък се мяркаше край училището.* Кр. Григоров.

незабелязан, -а, -о, *прил.* 1. Който не е виден, не е забелязан. *Бързината, с която се движеха* (хайдутите), *им даде възможност да слязат в полето незабелязани.* К. Петканов. 2. Чието присъствие не се забелязва; който не прави впечатление, не се хвърля на очи. *Избрах си малка масичка до една от колоните и сядах винаги там, необезпокояван и незабелязан от никого.* Г. Райчев. *Живееше днес за утре и се стараеше да бъде съвсем незабелязан.* Д. Немиров.

незабелязано. *Нареч. от* незабелязан. *Той тъй тихо, тъй незабелязано се промъкна и се сви в едно кюше, че отначало никой почти не го видя.* Йовков. *Времето минава незабелязано.*

незабравим, -а, -о, *прил.* Който не може да се забрави. *Виждам ясно погледа на майка си, тоя незабравим поглед.* Йовков. *Тук всяка педя земя им е мила и скъпа, защото е свързана с толкова много красиви и незабравими спомени.* Г. Караславов.

незабравка *ж.* Полско цвете с дребни сини цветчета. Myosotis palustris. *До камъка — венец от незабравки, здравец и бръшлян.* А. Каралийчев.

незавиден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* Който не е за завиждане; окаян, жалък. *Незавидно положение. Незавидна съдба. Незавидна слава.*

незавидно. *Нареч. от* незавиден.

независим, -а, -о, *прил.* Който не зависи, не е подчинен; самостоятелен, свободен. *Откакто се обяви българската народна църква за независима и отхвърли гръцкия патриарх, преспанската община . . пращаше в Цариград до петдесет и повече лири годишно.* Дим. Талев. *Независима страна.* || Който проявява самостоятелност в нещо. *Независим характер. Независимо мнение.*

независимо *нареч.* 1. Свободно, самостоятелно. *Тия села са били задължени да дават войници на султана . . . , срещу това задължение те са живели независимо, управлявани от свои войводи и князове.* Вазов. 2. Обикн. с предл. *от* — без да се вземе под внимание. *Христо бе запазил с тая черта в характера си, съвсем независимо от нея, душевната чистота и благородство на добре възпитан младеж.* Вазов.

независимост, -тта, *мн.* няма, *ж.* Самостоятелност, свобода. *Макар от богато чорбаджийско семейство, тя предпочете да иде в село учителка, но да запази своята независимост.* Л. Стоянов. *Национална независимост.*

незавършен, -а, -о, *прил.* Който не е завършен. *Незавършен образ. Незавършена мисъл. Незавършено произведение.*

незавършеност, -тта, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* незавършен. *Под такива угнетени условия са работили и другите ни емиграционни писатели и затова произведенията им носят . . . печат на известна незавършеност.* Вазов.

незадоволен, -а, -о, *прил.* Който не се е задоволил.

незадоволеност, -тта, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* незадоволен.

незадоволителен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който не задоволява напълно известни изисквания. *Виж какво неравенство се получава: от една страна — огромна посевна площ, от друга — никаква техника, или — в най-добрия случай — съвършено незадоволителна.* А. Гуляшки. *Печалбата, която му се припада за неговия голям труд, е твърде малка, твърде незадоволителна.* Влайков. *Незадоволителен успех. Незадоволителен отговор.*

незадоволително. *Нареч. от* незадоволителен.

незадоволство, *мн.* няма, *ср.* Чувство, проява на незадоволен; недоволство. *Някакво незадоволство долавя у себе си, някакво неприятно чувство се откройва и излъчва в душата му.* Влайков. *Изпада в пресилено и несправедливо незадоволство и във всичко започва да вижда само черната страна.* Йовков.

незадълбочен, -а, -о, *прил.* Който не засяга същността на нещата, в който няма задълбоченост. *Незадълбочен доклад.*

незадълбочено. *Нареч. от* незадълбочен. *Образите в този роман са дадени незадълбочено и схематично.*

незает, -а, -о, *прил.* Който не е запълнен, не е зает от някого или от нещо. *И пак дълбока нежност ме обзе — | събудена от майчината обич — | знай, твоят кът е, майко, незает | в сърцето ми.* Вес. Георгиев. *Компанията седна на последните незаети столове до вратата.*

незаетост, -тта, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* незает.

незаздравял, -а, -о, *мн.* незаздравели, *прил.* Който не е заздравял напълно. *Незаздравяла рана.*

незаинтересован, -а, -о, *прил.* 1. Който не проявява интерес към нещо заради материал-

ни облаги. || Безпристрастен. **2.** Който не проявява интерес, влечение към нещо.

незаинтересо̀вано. *Нареч. от* незаинтересован. *Той говореше наглед незаинтересовано и равнодушно.* Йовков.

незаинтересо̀ваност, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* Проява, израз на незаинтересован.

незако̀нен, -нна, -нно, *мн* -нни, *прил.* Който не е позволен от закона, не е основан на закона. *Бракониерите от околните махали и села избиваха във всяко време на годината дивеча и ловеха пъстървата с всички законни и незаконни средства.* Ем. Станев. *Незаконен наследник. Незаконно съжителство.* □ **Незаконно дете** (остар.) — извънбрачно дете.

незако̀нно. *Нареч. от* незаконен. *От околийското управление ви търсят, загдето там... сте се представили за съдия. Незаконно сте си присвоили чуждо звание.* Йовков. *Незаконно забогатял.*

незако̀нност, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* Качество на незаконен. *Щом не се оспорва правилността на един избор, естествено, той се утвърдява от Събранието, макар да бъде най-незаконен... — В какво се състои незаконността му?* Вазов.

незаконородѐн, -а, -о, *прил. Остар.* Който е роден от родители, не встъпили в законен брак. *Незаконородено дете.*

незаличѝм, -а, -о, *прил.* Който не може да се заличи; траен, постоянен. *Незаличимо впечатление. Незаличими следи.*

незаличѝмо. *Нареч. от* незаличим. *Ясно и незаличимо са се врязали в паметта ми спомените за стрина Герговица само от детинството ми.* Влайков.

незаменѝм, -а, -о, *прил.* Който не може да се замени с друг. *Всяка дума у него е на място, необходима и незаменима.* П. П. Славейков. *Незаменим другар. Незаменима услуга.*

незанима̀телен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който не буди интерес; неинтересен. *Незанимателен разговор.*

незапалѝм, -а, -о, *прил.* Който не може да се запали. *Незапалима материя.*

незаплану̀ван, -а, -о, *прил. Нов.* Който не е включен в производствен план. *Незапланувани стоки. Незапланувани строежи. Незапланувван кредит.*

незапо̀мнен, -а, -о, *прил.* Какъвто не се помни, не се знае да е имало в миналото. *Улягат се мъгли сребристи, | па стегна лют, | небивал, незапомнен студ.* К. Христов. □ **От незапомнени времена** — от преди много поколения, от много отдавна. *От незапомнени времена тия девствени гори бяха пълни с дивеч.* Ем. Станев. *Тъй лесно ли се затваря една къща, която от незапомнени времена посреща и изпраща гости.* К. Петканов. *Нищо не можахме да научим за историята на тоя рядък паметник на незапомнено минало.* Йовков.

незасѐгнат, -а, -о, *прил.* Който не е засегнат от някое действие; непокътнат, недокоснат. *А как анализуваха те повестта ми! Нищо не оставиха незасегнато, разчепкаха я от всички страни.* Вазов. *Нима има у тия сърца струна, която е останала незасегната още от ръката на съдбата и не е прозвучала?* Йовков. *Аскерът разграби и опожари и другите къщи из селото ...; останаха незасегнати само някои от по-отдалечените дворища и кошари.* Дим. Талев.

незаслу̀жен, -а, -о, *прил.* Който е придобит, получен без заслуга или вина. *Тя работеше мълчаливо, чужда на този дом и не веднъж беше преглъщала незаслужени обиди от свекър и свекърва.* Г. Караславов. *Колкото за мене, аз не мога да си обясня секрета на незаслужения успех на това творение.* Вазов. *Незаслужена похвала. Незаслужен отговор.*

незаслу̀жено. *Нареч. от* незаслужен; без да заслужава. *Наказан незаслужено. Награден незаслужено.*

незасъ̀хнал, -а, -о, *прил.* Който е още влажен, не е засъхнал напълно. *Личеше си, че постройката беше нова. Миришеше на незасъхнал цимент, на вар.* А. Гуляшки. *Ровеше с клечка по незасъхналата земя. Незасъхнали сълзи.*

незато̀плен, -а, -о, *прил.* За помещение — който не е затоплен. *Незатоплен салон. Незатоплен вагон.*

незащитѐн, -а, -о, *прил.* Който не е защитен, който е оставен без защита. *Срещу отмъщението му ... те оставаха безпомощни и незащитени с нищо.* Йовков.

незая̀кнал, -а, -о, *прил.* Който още не е напълно заякнал. *Незаякналите крачка на детето не можеха да издържат.*

незая̀кналост, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* Качество на незаякнал. *Незаякналост на тялото.*

незва̀н, -а, -о, *прил. Книж.* Който е отишъл някъде, без да е бил поканен. *Събрали се много гости | звани и незвани, | налетели орли, гарги, | налетели врачи.* Каравелов. *Незван гост — готово магаре.* Погов. □ **Звани и незвани** — достойни и недостойни.

нездра̀в, -а, -о, *прил.* **1.** Който не е добре със здравето си; леко болен, болнав. *Как сте със здравето, господин Кандов? — попита Соколов, като помисли, че студентът е нездрав нещо.* Вазов. **2.** Който не е благоприятен за здравето. *Водеше нездрав и безсмислен живот.* Дим. Димов. *И за земята годините тогава бяха нездрави, сушави и безплодни.* Дим. Талев. *А и самото време беше нездраво, задушно.* Йовков. **3.** *Прен.* Който не е с трезви и положителни качества. *Нездрава критика. Нездраво изказване. Нездрави елементи в организацията.*

нездравосло̀вен, -вна, -вно, *мн.* -вни, *прил.* Който не е благоприятен за здравето; нездрав. *Нездравословен климат. Нездравословни жилища. Нездравословна страна.*

нездравосло̀вно *нареч.* Несъобразно с хигиената. *Нездравословно е да се пуши много тютюн. Живее нездравословно.*

незѐмен, -мна, -мно, *мн.* -мни, *прил. Поет.* Откъснат от земния живот; възвишен, много хубав, прелестен. *Не бе то музика — химн беше | на лъчезарната любов, | копнеж неземен там звучеше.* Вазов. *Чудни предчувствия са вълнували Данте постоянно и са усилвали неземния характер на любовта му към Беатриче.* Величков. *Очите ми неволно пълнят сълзи | на щастие неземно.* К. Христов.

незѝблем, -а, -о, *прил.* (рус.). *Старин. Поет.* Твърд, непоклатим, величествен. *Бурите, които*

разклащат царства и народи, не засягат нейното (на природата) *незиблемо спокойствие, нейното гордо равнодушие.* Вазов. *Но ние дадохме и други скъпи жертви, | додето изградим на мощ незиблем храм.* К. Христов.

незѝблемо. *Нареч. от* незиблем.

незлобѝв, -а, -о, *прил.* Който е благ, добър по характер; беззлобен, добродушен, кротък. *На всяка крачка той се виждаше придружен от добродушния по-голям брат Иван, тих, кротък, незлобив.* Елин Пелин. *Сърцето й бе чисто и незлобиво като на дете.* Влайков.

незлобѝво. *Нареч. от* незлобив. *То имаше около тринадесет-четиринадесет години, но се носеше още като дете и черните му очи с дълги клепачи поглеждаха незлобиво.* Вазов.

незна̀ен, -айна, -айно, *мн.* -айни, *прил. Поет.* Неизвестен, непознат, загадъчен. *Ден денувам — кътища потайни, | нощ нощувам — пътища незнайни.* Яворов. *На морето тъмно в глъбините | много кораби лежат незнайни.* Вазов. *В нови, шарени черги лежеше болна жена и охкаше. Мореше я незнайна болест.* К. Петканов. *Незнайни пътници минаха из пътя и спряха учудени погледи към тая осамотена, непожъната нива.* Елин Пелин. *Някакъв незнаен недъг гризеше здравето на това нежно и мило дете.* Елин Пелин. □ **Незнайният войн** — символичен образ на войниците, загинали в някоя война.

незна̀йник, *мн.* -ци, *м. Поет.* Непознат, неизвестен човек.

незна̀йно *нареч. Поет.* Неизвестно, непознато. *В къщи изпълзяха като змии, незнайно от къде, сръдни, недоразумения.* Елин Пелин. *Искаше му се да спре, да скочи и да хукне незнайно накъде.* Г. Караславов.

незна̀йност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Рядко.* Неизвестност. *Пред него се кръстосват път през път | и всякой път в незнайността се крие.* П. П. Славейков.

незна̀ние, *мн.* -я, *ср.* Нямане знания, сведения, данни за нещо. *Кънчо остана малко унизен и сконфузен зарад своето незнание и простота.* Влайков. *Знание и незнание.*

незначѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Твърде малък по степен, количество или размери. *Незначителен доход. Незначителна загуба.* || Който не е от особено значение; неважен. *Истина, всичките тия бяха бедни и незначителни хорица.* Вазов. *И най-незначителният шепот в леса добиваше злокобно значение.* Вазов. *Те разговаряха рядко, често пъти за съвсем дребни, незначителни неща.* Г. Райчев.

незрѝм, -а, -о, *прил. Поет.* Който не може да се види; невидим. *В стъклата с десница незрима, | под ледения дъх на нощта, | чертала е бялата зима | неземни сребристи цветя.* Смирненски.

незря̀л, -а, -о, *мн.* незрѐли, *прил.* Който още не е напълно зрял. *Незрели ябълки. Незряло грозде. Незрели мисли.*

нѐи и (съкр.) **ней.** Вж. **тя.**

неизбѐжен, -жна, -жно, *мн.* -жни, *прил.* **1.** Който не може да се избегне, да се отклони; неминуем. *И сякаш нашето спиране не беше случайно, а необходимо и неизбежно.* Йовков. *Понякога, втресен, той мислеше за смъртта ... Той я чакаше, примирен, като неизбежен, но желан край.* Г. Райчев. *Имаше и други причини, неизбежни и силни като природните закони, които докарваха и прекратяваха сами това периодично зло.* Йовков. **2.** Който се явява непременно при определени случаи. *Той беше твърде вещ на флаутата, ... весел разказвач и смехотворец, и затова неизбежен във всички весели събрания.* Вазов. *Неизбежните врабчета кацат на орляци по прашния път и търсят нещо.* Елин Пелин. *Огнянов, облечен във въстанически дрехи, с неизбежните два револвера на кръста, беше се качил сега на насипа на окопа.* Вазов.

неизбѐжно *нареч.* За действие, което трябва да стане на всяка цена; без друго, непременно. *Онова, което е предопределено, неизбежно трябва да се случи, и затова новите събития почти не го вълнуват.* Йовков.

неизбѐжност, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* Невъзможност да се избегне нещо; безизходно положение, безизходица. *С чистото си детско сърце тя най-рано разбра неизбежността на приближаващата смърт.* Л. Стоянов. *Неизбежност на събитията. Неизбежност на развръзката.*

неизбро̀ден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил. Поет.* Неизбродим. *Но планината е голяма, безкрайна, самотиите й неизбродни.* Вазов. *По улиците кал е неизбродна.* Ем. п. Димитров.

неизбродѝм, -а, -о, *прил.* Който не може да се изброди, много обширен и мъчен за преминаване. *И при теб в уречен час, | минал през моря неизбродими, | пак ще се завърна аз.* Дебелянов. *Неизбродими гори.*

неизброѝм, -а, -о, *прил. Поет.* Който не може да се изброи; многочислен, безчислен. *Те са, които се бориха срещу тиранския режим и даваха неизброими жертви.* Влайков. *Планината бе пресечена от неизброими падини, пропасти, непристъпни скали и високи стени от гъста зеленина.* Ив. Хаджимарчев.

неизвѐстен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* **1.** За който няма сведения, данни или познания. *Днеска пръв път това чувство му докара болежи, неизвестни до сега.* Вазов. *И малкото, неизвестно до сега село, изведнъж даде името си на историята.* Йовков. *Говореше често за бунт, за борба, | кат за една ближна обща веселба, | часът на която беше неизвестен.* Вазов. *Бъдещето е неизвестно никому.* **2.** Който не е познат, няма известност в обществото. *Книга от неизвестен автор.* || Като *същ. ср.* **неизвестно,** *мн.* -и (мат.) — величина с неопределена стойност. *Уравнение с две неизвестни.*

неизвѐстно *нареч.* Без да се знае, без да се имат сведения. *После това радостно видение се сменяше веднага, неизвестно как и защо.* Вазов. *Той вървеше из улиците като замаян, като човек дошел неизвестно от къде.* Елин Пелин

неизвѐстност, -тта̀, *мн.* -и, *ж.* **1.** Само *ед. Отвл. същ. от* неизвестен. *Той радостно делеше с тях глад, лишения и неизвестността за утрешния ден.* Вазов. *Ала в същото време и някаква неопределена тегота го мачкаше, някакъв неясен страх го плашеше пред тая неизвестност, в която нагазваше.* Влайков. *Още няколко минути, и от очите им щеше да ни отдели страшна и злокобна неизвестност.* Величков. **2.** Само *мн.* Неизвестни, непознати неща, събития. *Ще бъде ли приятно моето посещение на нашата нощна царица, или ме чакат неизвестности?* Елин Пелин.

Борба с неизвестностите. □ **В неизвестност** — без да се знае къде. *Намира се в неизвестност.*

неизвиним, -а, -о, *прил.* Който не може да бъде извинен. *Неизвинима грешка. Неизвинима постъпка.*

неизвинителен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Неизвиним. *Отсъствува по неизвинителни причини.*

неизгладим, -а, -о, *прил.* За впечатление, спомен и др. — който оставя трайни следи; незаличим, незабравим. *Хубаво си, отечество мое! ... Само твоят образ, мил и величествен, стои неизгладим в душата ми, която те люби, милува и слави.* Вазов. *А западната част на Стремската долина е един от ония прекрасни райски кътове, посещението на които оставя неизгладими впечатления в душата на пътника.* Вазов.

неизгледен, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* Който не може да се обхване с око, с поглед; много обширен, пространен, необхватен. *Под мене неизгледно се поле простира.* К. Христов.

неизгоден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* Който не носи изгода, който накърнява нечии интереси. *Неизгоден договор. Неизгодна сделка. Неизгодно положение.*

неизгодно. *Нареч. от* неизгоден. *На селяните им беше неизгодно да ходят на пазар в големия град.*

неиздаден, -а, -о, *прил.* Който не е напечатан, който не е обнародван. *Неиздадени бележки. Неиздаден труд.*

неиздържан, -а, -о, *прил.* Който не е направен както трябва, който не отговаря на изискваните условия. *Разказът е неиздържан в стилно отношение.*

неиздържаност, -тта, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* неиздържан. *Неиздържаност на стихотворението в езиково отношение.*

неизживян, -а, -о, *мн.* неизживени, *прил.* 1. За навик, слабост и др. — който все още е в сила, още не е премахнат, не е изкоренен. *Неизживени слабости. Неизживени недостатъци от миналото.* 2. *Поет.* Който не е изживян напълно, както трябва. *Един след други те пристигат бледни, | неизживените им дни.* Яворов.

неизказан, -а, -о, *прил.* 1. *Поет.* Който не може да се изкаже, да се изрази с думи; приказно хубав, прелестен. *Красиви и страстно жадувани блянове! Те пълнят душата с една чудна омая и с неизказана сладост.* Влайков. *Слънцето и топлият вятър навяваха на душата му неизказано блаженство.* Йовков. *Пространствата бяха необятни и величието на света неизказано.* Вазов. 2. Който не е изказан, не е изречен. *На устни те му замръзнаха неизказани думи.*

неизказано *нареч. Поет.* За нещо хубаво, мило — извънредно много, до голяма степен. *Как неизказано аз бях честит!* К. Христов. *Баща му неизказано се зарадва, че го видя жив и здрав.* Вазов. *И на душата ѝ ставаше леко и хубаво, неизказано хубаво.* Влайков.

нейзказен, -зна, -зно, *мн.* -зни, *прил. Поет.* Който не може да се изкаже с думи. *Нейната голяма, нейната неизказна радост ясно се чете по засмяното ѝ лице.* Влайков. *Колчо изпрати бае си Лулча с чувство на неизказно доволство.* Влайков.

неизкореним, -а, -о, *прил.* Който е заседнал дълбоко и не може да се изкорени, да се премахне. *Неизкоренними пороци. Неизкоренима вражда.*

неизлечим, -а, -о, *прил.* Неизцерим. *Може би това е най-болезнената криза за човешкото съзнание и следите ѝ остават неизлечими.* Йовков.

неизлечимост, -тта, *мн.* няма, *ж.* Качество на неизлечим. *Неизлечимост на болестта.*

неизличим, -а, -о, *прил.* За спомен, впечатление и др. — който не може да се изличи, не може да се изтрие от паметта; траен, вечен.

неизмазан, -а, -о, *прил.* Който не е покрит с мазилка. *На отвъдния склон се гушеха десетина неизмазани селски къщурки.* Ст. Загорчинов.

неизменен, -нна, -нно, *мн.* -нни, *прил.* 1. Който не се променя, който остава все един и същ. *Любопитство и учудване възбуждаше тая неизменна и мълчалива могила, забулена с непроницаемата тайна на вековете.* Йовков. *В света, както се знае, нищо не е трайно и неизменно: всичко се меняви.* Влайков. 2. Без който не може в някакъв случай; неизбежен. *Той — с неизменната си бяла жилетка — пак изпреварва с няколко крачки напред и почуква с бастуна си.* Йовков. *На тези масички се намират неизменните кани със студена вода и бучки лед в нея.* Г. Белев.

неизменен, -а, -о, *прил.* Който не се е изменил, който не е претърпял промяна.

неизменим, -а, -о, *прил.* Който не може да се измени; постоянен. *Но всичките изображения носят безжизнен, монотонен и неизменим печат, присъщ на византийската живопис.* Вазов.

неизменно. *Нареч. от* неизменен; без промяна, постоянно, винаги. *Неизменно и редовно, както и по-рано, те изпълняват службата си.* Йовков. *Всяка нощ насъне неизменно | идеш и оставаш до зори.* Багряна.

неизменност, -тта, *мн.* няма, *ж.* Качество на неизменен.

неизменяем, -а, -о, *прил.* Който не може да се мени. *Неизменяеми думи.*

неизменяемост, -тта, *мн.* няма, *ж.* Качество на неизменяем.

неизмерен, -рна, -рно, *мн.* -рни, *прил. Поет.* Неизмерим. *Видеха се като на длан в неизмерната дълбочина долините на Стрема, на Тунджа и на Марица.* Вазов. *В дълбините неизмерни | с глух ропот се премятаха вълни.* Дебелянов.

неизмерим, -а, -о, *прил.* Който не може да се измери; огромен, необхватен. *Параходът плуваше по неизмеримия простор.* Вазов. *Пространството е неизмеримо.*

неизмеримо *нареч.* Много, извънредно много. *Друг път водната шир се удължаваше, разливаше се до безкрая страхотно и неизмеримо като наводнение от чудовищен потоп.* Ст. Загорчинов. *Катастрофата беше страшна по жертвите, които беше направила, ... но тя беше неизмеримо по-страшна по това, ... че беше разкрила... нашата немощ и безсилие.* Величков.

неизмеримост, -тта, *мн* няма, *ж.* Невъзможност да се измери нещо.

неизпѝтан, -а, -о, *прил.* **1.** За чувство — който не е изпитан, не е изживян. *Их, да мога! — въздъхна циганчето, развълнувано от далечно неизпитано щастие.* Елин Пелин. *Нима у тия души има кътче, в което би се таило непознато и неизпитано чувство?* Йовков. **2.** Който не е подложен на изпит. *Неизпитан ученик.*

неизпла̀кан, -а, -о, *прил. Поет.* За сълзи — който не е изплакан. *Неизплакани сълзи.* || За чувство — който не е изразен чрез плач; несподелен, неизказан. *Тук — сред тези баири — заякнаха | мойте мишци, и аз възмъжах, | възмъжах и скръбта неизплакана | на колибите мрачни познах.* Хр. Радевски.

неизплатѐн, -а, -о, *прил.* Който не е изплатен, който не е издължен. *Неизплатени данъци.*

неизплатѝм, -а, -о, *прил.* За дълг, данък и др. — който не може да се изплати. *Потънал е в неизплатими дългове.*

неизповедѝм, -а, -о, *прил. Църк.* Недостъпен за разума, неизвестен. *Тате поздигна очи нагоре молитвено и продума: Господи, неизповедими са твоите пътища.* Ст. Чилингиров. || *Ирон. Разнесе се слух из селото, че иде, кой знае по какви неизповедими божии съдбини, околийският началник.* Вазов. *Поканил беше ги на гювеч, по една неизповедима причина, един от четирмата.* Елин Пелин.

неизпо̀лзуван, -а, -о, *прил.* Който е останал неупотребен, от който не е извлечена възможната полза. *Неизползувани капитали. Неизползувани данни.*

неизпра̀вен, -вна, -вно, *мн.* -вни, *прил.* **1.** Нередовен, небрежен към задълженията си. *Неизправен служител. Неизправни длъжници.* **2.** За машина или за механизъм — който не е в изправност, който има някаква повреда.

неизпра̀вност, -тта, *мн.* няма, *ж.* Състояние или качество на неизправен. *Неизправност на машините. Механизмите са в неизправност.*

неизпълнѐние, *мн.* -я, *ср. Книж.* Оставяне без изпълнение, без да се извърши нещо, което е определено да се извърши. *Отчита се неизпълнение на плана. Наказан е за неизпълнение на заповед.*

неизпълнѝм, -а, -о, *прил.* Който не може да се изпълни, да се осъществи; нереален, невъзможен.

неизпълнѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който не изпълнява добре задълженията си.

неизразѝм, -а, -о, *прил. Поет.* За чувство, желание и др. — който не може да се изкаже с думи; много силен, неизказан. *Тя го завари в горната стая, че се превиваше и тръшкаше на земята от неизразими страдания.* Вазов. *Душата ми е обхваната от чудна омая, от неизразим копнеж по нещо много, много хубаво.* Влайков. *Лицето ѝ изведнъж просиява и усмивката ѝ добива неизразима прелест от черната луничка на бузата ѝ.* Йовков. *Милка го погледна с неизразима нежност в очите.* Вазов.

неизразѝмо. *Поет. Нареч. от* неизразим; извънредно много. *Неизразимо печално зрелище представляваше това множество от затворници.* Величков. *Душата ми се пълнеше с нещо топло, приятно, неизразимо хубаво и се топеше като деня в нежността на тихата лятна вечер.* Елин Пелин.

неизразѝмост, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* Невъзможност да се изрази нещо, качество на неизразим.

неизразѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който не се отличава с изразителност, който не е изразителен. *Неизразителен поглед. Неизразителни думи.*

неизразѝтелност, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* Качество на неизразителен. *Неизразителност на лицето.*

неизрѐчен, -а, -о, *прил.* Който не е изречен, не е изказан. *Неизречени думи.*

неизслѐдван, -а, -о, *прил.* Който не е изследван, проучван. *Неизследван въпрос. Неизследвани земи.*

неизтощѐн, -а, -о, *прил.* Който не е изтощен, изчерпан, който все още има сили.

неизтощѐност, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* Качество или състояние на неизтощен. *Неизтощеност на мотора.*

неизтощѝм, -а, -о, *прил.* Който не може да се изтощи, чиито сили са неизчерпаеми. *Неизтощима енергия. Неизтощим човек.*

неизтощѝмо. *Нареч. от* неизтощим; неуморимо. *Работи неизтощимо.*

неизтощѝмост, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* Неизтощеност.

неизу̀чен, -а, -о, *прил.* Неизследван, непроучен. *Неизучен въпрос. Неизучена епоха.*

неизхо̀ден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил. Поет.* Който не може да се изходи; много обширен, просторен, неизбродим. *Пътят ни завожда все повече в дълбочината на неизходен горски хаос, който не се свършва.* Вазов. *Неизходни дебри.*

неизцелѝм, -а, -о, *прил.* Неизцерим.

неизцерѝм, -а, -о, *прил.* Който не може да се изцери; неизлечим, неизцелим. *Неизцерима болест. Неизцерима рана.*

неизцерѝмост, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* Качество или състояние на неизцерим.

неизчерпа̀ем, -а, -о, *прил.* Който не може да се изчерпи, който има безкрайни запаси от нещо, много богат с нещо. *На тия свои неизчерпаеми сили той дължеше всичко, което имаше днес.* Йовков. *Каква млада свежест и каква енергия от неизчерпаема жизненост в тия звънливи, светли и благодатни струи!* Вазов. *Неизчерпаеми богатства. Неизчерпаема енергия. Неизчерпаем рудник.*

неизчерпа̀емо. *Нареч. от* неизчерпаем.

неизчерпа̀емост, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* неизчерпаем.

неизчерпа̀телен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който не изчерпва, не изяснява всичко по даден въпрос; непълен. *Неизчерпателни сведения.*

неизчерпа̀телно. *Нареч. от* неизчерпателен.

неизчислѝм, -а, -о, *прил.* Който не може да се изчисли; неизброим, безброен. *Неизчислимите жертви изградиха ... новото социалистическо общество.* Г. Димитров. *Неизчислимо множество.*

неизяснѐн, -а, -о, *прил.* Който не е изяснен, не е достатъчно обяснен. *Един въпрос оста-*

ва неизяснен нито от прокуратурата, нито от защитниците. Г. Димитров.

неизяснѝм, -а, -о, *прил. Рядко.* Който не може да бъде изяснен; необясним *Един чист, хладен, сладостен въздух, размесен с миризмата на горската чубрика, вливаше неизяснимо наслаждение в гърдите ни.* Вазов.

неимовѐрен, -рна, -рно, *мн.* -рни, *прил.* Който е почти за невярване; невероятен. *Светослав правеше неимоверни усилия да потули тревогата си.* Вазов. *„Никотиана" бързаше да се отърве от тютюните си с неимоверно ниски печалби.* Дим. Димов.

неимовѐрно. *Нареч. от* неимоверен; твърде, извънредно. *Стори му се, че лежи пак така, сред някакъв гъст царевичак, но стеблата бяха високи, неимоверно високи, като тополи.* А. Гуляшки. *Бе топло и неимоверно задушно.* Дим. Димов.

неимовѐрност, -тта, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* неимоверен; невероятност.

нѐин, нейна, нейно. *Притеж. местоим.* за *3 л. ед.* **1.** Който принадлежи на лицето или предмета, за който се говори. *Геракът ценеше нейните способности, . . . осланяше се на нейния ум и грижи.* Елин Пелин. *Стройна се Калина вие над брега осамотени, | кичест Явор клони сплита в нейни вейчици зелени.* П. П. Славейков. **2.** Който е близък, роднина, приятел или съидейник с лицето, за което се говори. *Из градина крещи, вика | умразната нейна стрика: | „Полудя ли, мар Стояно, | та отиваш толкоз рано?"* Ботев. ‖ При титла на високопоставено лице, за което се говори. *Нейно величество. Нейно височество.* **3.** Към който или която лицето, за което се говори, има пряко отношение. *Той обича историята на своя народ и знае живота и борбите на партията и на нейните водачи.* Н. Фурнаджиев. *Нейният влак още не е пристигнал. Нейната болест е неизлечима.* **4.** Който е бил предмет на речта на лицето, за което се говори. *Нейните герои са взети от живота.* □ **5.** *Разг.* Като *същ. ж.* **нейната** — всичко, което мисли, което се случва или става с лицето от ж. р., за което се говори. *Ала щом иска сама, нека бъде нейната.* Влайков. *И нейната не е за завиждане.* **6.** *Разг.* Като *същ. ср.* **нейното** — всичко, което принадлежи на лицето от ж. р., за което се говори. *Нейното си е нейно.* □ **Нейна милост** (остар., ирон.) — тя.

неинтерѐсен, -сна, -сно, *мн.* -сни, *прил.* Който не буди, не предизвиква интерес; безинтересен. *Всичко ти става много познато, овехтяло, безцветно и неинтересно.* Йовков. *За пример ще ви разкажа една история, кратка и неинтересна, може би, но жална и поучителна.* Елин Пелин.

нейскрен, -а, -о, *прил.* Който не е искрен, който не проявява искреност; лицемерен, фалшив. *Тя го следеше изтръпнала и виждаше, че смехът му е пресилен и думите — неискрени.* Г. Райчев.

нейскрено. *Нареч. от* неискрен. *Говори неискрено.*

нейскреност, -тта, *мн.* няма, *ж.* Качество на неискрен: лицемерност, престореност.

нейстина *ж. Книж.* Нещо, което не е истина; лъжа. *Ние това няма да го кажем, защото ще бъде една неистина.* Ал. Константинов.

нейстинен, -нна, -нно, *мн.* -нни, *прил.* Който не отговаря на истината. *Дописникът разправяше разни работи за Догански — истинни и неистинни — и придружаваше фактите с големи нападки.* Вазов.

нейстинност, -тта, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* неистинен.

нейстински, -а, -о, *прил.* **1.** Който не е истински; несъщински, неверен.

нейстов, -а, -о, *прил. Остар.* Който е необикновено силен (голям) в проявата си. *Ръкоплясканията бяха неистови и бесни.* Вазов. *Димо се готвеше да отговори, но неприятелска граната се заби пред окопите и ревна с неистов глас в ушите му.* К. Петканов. *В минути на неистова тъга.* Величков.

нейстово. *Нареч. от* неистов. *Тия думи опариха татя. Той замахна с две ръце в полукръг и неистово кресна.* Ст. Чилингиров.

ней. Вж. н е и.

нѐйде *нареч.* Някъде. *Жетварка пее нейде в полето.* Хр. Ботев. *Тук наблизу нейде извор скрит клокочи.* Ем. п. Димитров. *Над светлата спокойна равнина | димят сега села и, зазвънтяла, | пътува нейде първата шейна.* Н. Фурнаджиев.

нѐйсе *частица* (тур.). *Разг.* **1.** За изразяване на съгласие и примирение с нещо; както и да е, нищо от това. *Аз рекох, че е пари, ама не излезе пари. Нейсе. Затуй пък ще го нося.* Йовков. *Нейсе. И така да бъде — отстъпи учител Трайко.* Влайков. **2.** За изразяване на задоволство, че нещо неприятно е вече минало; както и да е. *Нейсе, разбран човек излезе. Позасмя се даже.* Ал. Константинов. *Питайте ме колко разправии съм имал с районния съюз! Нейсе.* А. Гуляшки. **3.** За изразяване на незаслужено снизхождение или благоволение; както да е. *Аз трябваше да ви съставя акт, но нейсе, от мене да мине.* Йовков. *Бай Ганьо извади кесията си. . ., нарина една шепа монети. . ., избра една и я подаде на берберина, ама я подаде така, като че искаше да каже: „хайде на, нейсе, от мене да замине."* Ал. Константинов.

нек. Вж. н е к а.

нѐка и (съкр.) **нек** *частица.* **1.** За изразяване на желание, пожелание; да. *Пролет моя, моя бяла пролет, . . . | нека видя първия ти полет.* Вапцаров. *Ти звънти, ти кънти, мой яворов саз! | Ветрец лек нек далек | носи твоя глас.* Ц. Церковски. *Бре, що думаш, Пижо, — нека е харлия, | те, за новината и я кило пия.* Елин Пелин. **2.** За изразяване на подкана, заповед или молба; да, хайде да. *Ще ти разкажа. . . Ама нека по-напред да седнем и да се почерпим.* Йовков. *Клетнико, лъжата нека бъде с мяра — | ако си Павлета, как да хвана вяра?* Яворов. ‖ За настояване, увещаване; да, хайде. *Нека, нека, Марине! Лошо ли станало, мислиш?* Йовков. **3.** За изразяване на предупреждение или закана; да. *От тука ние заповядваме на цялата долина. . . Нека само се покажат тираните.* Вазов. *Никой няма да дойде. — Нека само да посмее.* Вазов. **4.** За изразяване на съгласие или одобрение; да, хайде да. *Невесто, добре е Елка да остане в къщи. . . — Е, нека остане, ако иска.* Елин Пелин. *Нека е горещо сега: хляб се пече.* Йовков. *Па като се обичат, нека се вземат.*

Вазов. || За изразяване на съгласие при известно условие. *Да думаш — дума става, да не кажеш — дерт става; нека дерт да стане, че дума да не стане.* Погов. || За изразяване на примирение с нещо. *Нека му е здраве — един ден ще стигне, ще се прибере, па ще й доведе и снаха.* Влайков. 5. За изразяване на пренебрежение или привидно безразличие. *Аз ще да взема Лила, па нека да въстанат против мене всичките дяволи.* Каравелов. *Славка се жени — нека се жени. Поврага! Моми много.* Елин Пелин. *И сега ще подава заявление за развод... Нека! Ще преживее мъката си, няма да се предаде.* А. Гуляшки.

некадѐрен, -рна, -рно, *мн.* -рни, *прил.* Който не е кадърен; неспособен, негоден. *Отиваме на опасна работа, дето всеки трябва да покаже всичкото си юначество... Който го е страх или се смята некадърен и слаб, нека се върне навреме.* Л. Стоянов. *Но ти не можа да свършиш никаква работа... Ти си едно некадърно и дръзко момче, което пожела да блесне с подвизи.* Дим. Димов.

некадѐрник, *мн.* -ци, *м.* Некадърен човек. *Той в същност е един некадърник, способен на обирничества и далавери.* Г. Караславов.

некадѐрница *ж.* Некадърна жена.

некадѐрно. *Нареч. от* некадърен.

некадѐрност, -ттà, *мн.* -и, *ж. Отвл. същ. от* некадърен.

нека̀нен, -а, -о, *прил.* 1. Който не е канен, няма покана. *На таванчето имаше същински дюшек от кокоша перушина, в която тоя неканен гостенин беше си направил чудесно пухено легло.* Ем. Станев. 2. Нежелан, неприятен, нелюбим. *Ханджията не се помръдна от мястото си и гледаше неканените гости изпод вежди.* Дим. Талев.

неквалифицѝран, -а, -о, *прил.* Който не е квалифициран, който няма квалификация. *Неквалифициран работник.*

неколцѝна. *Местоименно числ.* Няколко души, лица. *В това време откъм бойната линия се зададоха още неколцина партизани, които водеха пред себе си други двама обезоръжени войници.* К. Ламбрев. *Когато през февруари се стопи снегът, той повика неколцина от кооперативното стопанство и заедно обиколиха полето.* Кр. Григоров.

некомпетѐнтен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* 1. Който не е компетентен в дадена област; неосведомен. *Некомпетентен критик.* 2. Който не е основан на осведоменост, авторитетност. *Некомпетентно мнение.*

некомпетѐнтност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* некомпетентен; неосведоменост.

некооперѝран, -а, -о, *прил.* Който не влиза в кооперация — обикн. в трудово-кооперативно земеделско стопанство. *Некооперирани селски стопани.*

некорѐктен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* 1. Който не е любезен, почтен, учтив. 2. Който не изразява учтивост, почтеност. *Некоректна постъпка.*

некорѐктно. *Нареч. от* некоректен.

некорѐктност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* некоректен.

некороно̀ван, -а, -о, *прил.* Който не е коронован.

некрасѝв, -а, -о, *прил.* 1. Който не е красив, не е хубав, у когото няма естетика. *Некрасиво лице.* 2. *Прен.* Който буди неодобрение. *Некрасива постъпка.*

некрасѝво. *Нареч. от* некрасив. *Той постъпи некрасиво.*

некредитоспосо̀бен, -бна, -бно, *мн.* -бни, *прил.* На който не може да се отпуска кредит.

некредитоспосо̀бност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* некредитоспособен.

некроло̀г, *мн.* -зи, *м.* (гр.). Писмено съобщение за смъртта на някого, обикн. с кратки данни за живота и дейността му; скръбна вест, жалейка. *Някой е умрял. Спрях се и зачетох налепените наскоро некролози.* Йовков.

некропо̀л *м.* (гр.). *Книж.* У някои стари народи — гробище. *Зад църквата имаше старинен некропол.* Ст. Загорчинов.

некрѐстен, -а, -о, *прил.* Който не е кръстен, не е приел църковно кръщение. *Некръстено дете.*

нектàр, *мн.* няма, *м.* (гр.). 1. В гръцката митология — сладко питие за боговете, което им давало безсмъртие. || Много вкусно питие. *Тук ни поднесоха едно деветгодишно златно вино — здраве му кажи!... нектар.* Ал. Константинов. 2. *Бот.* Сладък сок, който се образува в цветовете на някои растения. *Пчелите смучат нектар от цветовете.*

нектàрен, -рна, -рно, *мн.* -рни. *Прил. от* нектар.

некулту̀рен, -рна, -рно, *мн.* -рни, *прил.* Който е изостанал в културно отношение. *Некултурна страна. Некултурен човек.*

некулту̀рно. *Нареч. от* некултурен.

некулту̀рност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* некултурен.

нелегàлен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* 1. Който не е разрешен от законите на страната; таен, скрит от властта. *Един ден полицейски агенти в Пловдив откриха нелегално младежко съвещание.* К. Ламбрев. *Нелегална литература. Нелегална квартира. Нелегална дейност.* 2. Като *същ. м.* **нелегален** — лице, което се занимава с нелегална дейност и е преследвано от властта. *Той разбра, че са дошли нелегални, и напрягаше слух по говора да ги познае.* М. Марчевски. *За укриване на нелегални* (старшията) *пролежа в плевенския затвор пет години.* А. Гуляшки.

нелегàлно. *Нареч. от* нелегален. *Стефан отиде в Габрово, там ще живее нелегално и ще работи за партията.* М. Марчевски.

нелегàлност, -ттà, *мн.* няма, *ж.* Състояние на нелегален. *Минавам в нелегалност.*

нелѐп, -а, -о, *прил.* (рус.). Който не отговаря на здравия смисъл; глупав, безсмислен. *Мария се бореше с едно нелепо и глупаво подозрение, което се въртеше около нея като досадна муха.* Дим. Димов. *Нелеп въпрос.*

нелѐпица *ж.* Нелепост.

нелѐпо. *Нареч. от* нелеп.

нелѐпост, -ттà, *мн.* -и, *ж. Отвл. същ. от* нелеп; глупост. *И наистина, нелепост беше да се викате на дуел кой знае за какво.* Вазов. *Говори нелепости.*

нело̀вко. *Нареч. от* неловък. *Беше ѝ неловко, и тя се промъкна някак скришом.* Елин Пелин. *Мен ми е неприятно и неловко да говорим за това.* Влайков.

нело̀вкост, -тта̀, *мн.* няма *ж. Отвл. същ. от* неловък; стеснителност, неудобство. *Кметът... дигна чаша за високия гост... Но той се смути към края, смутолеви и причини всеобща неловкост.* Вазов.

нело̀вък, -вка, -вко, *мн.* -вки, *прил.* (рус.). **1.** Лишен от ловкост; несръчен. *Неловък скок.* **2.** Неудобен, стеснителен. *Мълчете бре, — викна им шопът, за да излезе от неловкото положение.* Елин Пелин. *Кандовото появяване в двора тури край на неловкия разговор и отвлече вниманието на доктора.* Вазов.

нелогѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Който не е логичен, който е лишен от логика. *Нелогично заключение.*

нелогѝчно. *Нареч. от* нелогичен.

нелогѝчност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* нелогичен.

нело̀ялен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил. Книж.* Който не е лоялен, лишен от лоялност. *Нелоялна конкуренция.*

нело̀ялност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* нелоялен.

нелюбѐзен, -зна, -зно, *мн.* -зни, *прил.* Който не проявява или не изразява любезност; неучтив. *Нелюбезен човек. Нелюбезен поздрав.*

нелюбѐзно. *Нареч. от* нелюбезен.

нелюбѐзност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* нелюбезен.

нелюбѝм, -а, -о, *прил.* Който не е любим, не е обичан. *Тежеше му градът; той сещаше, че е чужд там, чужд и нелюбим.* Г. Райчев.

нема̀й-какво̀ *нареч.* Само в съчет. **от немай-какво** — поради нямане на друга работа. *Животните пръхтяха от жажда и от задуха, а уморените селяни лениво и грубо се караха помежду си и от немай-какво шибаха своите добичета с жилави пръчки.* Ст. Загорчинов.

нема̀й-къдѐ *нареч.* Само в съчет.: **До немай-къде** — извънредно много, до крайна степен, до крайност. *Като я видяха да става от мястото си, младежите започнаха да ръкопляскат. Това учуди до немай-къде кооператорите.* А. Гуляшки. *И ето това единствено участие... го трогна до немай-къде.* Йовков. **От немай-къде** — по нямане друга възможност; по неволя. *Съгласих се от немай-къде.*

нѐмалко *нареч.* Сравнително много; доста. *Немалко грижи положих за децата си.*

немалова̀жен, -жна, -жно, *мн.* -жни, *прил.* Който е доста важен; който е с голямо значение.

нѐмалък, -лка, -лко, *мн.* -лки, *прил.* Който не е много малък; сравнително голям. *Немалък принос в защита на делото на мира дават трудещите се.*

нема̀ра, *мн.* няма, *ж. Нар.* Немарливост, нехайство. *Езикова немара.*

нема̀рене *ср. Отгл. същ. от* немаря.

нѐмарксистки, -а, -о, *прил.* Който не е марксистки. *Немарксистко схващане.*

немарлѝв, -а, -о, *прил.* Който не е грижлив и внимателен; небрежен. *Той беше едър, рус човек, със сини очи, но отпуснат и немарлив в облеклото си.* Йовков.

немарлѝво. *Нареч. от* немарлив. *Обличам се немарливо.*

немарлѝвост, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* немарлив; нехайство, небрежност.

нема̀ря, -иш, *мин. св.* нема̀рих, *несв.* Отнасям се небрежно, не искам да зная, не обръщам внимание; нехая. *Немаря за мнението на другите.*

немѐене *ср. Отгл. същ. от* немея.

немѐрен, -а, -о, *прил.* Който не е мерен, премерен, отмерен, измерен. □ **Немерена реч** (литер.) — поетична реч без ритмична стъпка.

нѐмец, *мн.* нѐмци, *м.* **1.** Германец. **2.** Лице, чийто матерен език е немски. *Швейцарски немци. Австрийски немци.*

немѐя, -ееш, *мин. св.* немя̀х, *прич. мин. действ.* немя̀л, -а, -о, *мн.* немѐли, *несв.* Нищо не говоря, държа се като ням; мълча. *Крещим, но щом изтрезнеем, | забравяме думи, клетви, | и немеем и се смеем | пред народни свети жертви.* Ботев. || Не съм в състояние да говоря от силно душевно вълнение. *Няма думи, с които това може да се изкаже! Човешкият език немее.* Елин Пелин. || *Прен.* Не издавам никакъв звук. *Наоколо беше много тихо. Нито един лист не трепваше над главите ни. Гората немееше.* А. Каралийчев.

немѝл, -а, -о, *прил.* Обикн. в съчет. **немил-недраг** — който не е мил, драг някому, за когото никой не милее. *Но кълни, майко, проклинай | таз турска черна прокуда, | дето нас млади пропъди | ... — | да ходим да се скитаме | немили, клети, недраги!* Ботев. *И скитам се аз тук немил-недраг, | за късче хляб вися от праг на праг.* П. П. Славейков.

немѝлост, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* Само в съчет. **изпадам (съм) в немилост** — преставам да се ползувам от благоразположението, доверието, вниманието на лице, което има някаква власт над мене.

немилостѝв, -а, -о, *прил.* Който не проявява милост; безсърдечен, жесток. *Хорските сърца бяха корави, немилостиви.* Елин Пелин. *Бягаха те, подгонени от немилостивата градушка на куршумите.* Йовков. *Немилостив човек.*

немилостѝво. *Нареч. от* немилостив. *Той често я биеше немилостиво и за нищо.* Елин Пелин. *Студеният северен вятър немилостиво брулеше.* Йовков.

немину̀ем, -а, -о, *прил.* (рус.). Който не може да се избегне, който непременно ще се случи; неизбежен. *В минути на неминуема опасност разсъдъкът коварно напуща човека.* Вазов. *Мичкин усети отново приближаването на смъртта и съзна, че оставането върху могилата е свързано с неминуема гибел.* Дим. Димов.

немину̀емо. *Нареч. от* неминуем.

немѝрен, -рна, -рно, *мн.* -рни, *прил.* Който не стои мирен; палав, буен. *Той хубавичко се бе налудувал и бе спечелил завидна слава на немирен халостник и на неподражаем хорошрец.* Елин Пелин. *Чуруликаха весели лястовички и игриво подскачаха и цвърчеха немирни врабчета.* Влайков. *Немирни деца.*

немѝрник, *мн.* -ци, *м.* Немирно момче; палавник. *В градините се скри палав немирник*

и зарони цветовете на овошките. К. Петканов. *Майка ми... сега спокойно слушаше и оставяше немирника да издъни сахана.* Ц. Церковски.

немѝрница *ж.* Немирно момиче; лудетина, палавница. *Или оная* (песента) *за немирницата Лала хубава, дето подмамила момчето на една тяхна комшийка.* Влайков.

немѝрно. *Нареч. от* немирен.

немѝрство, *мн.* -а, *ср.* Проява, постъпка на немирен. *Той сам нямаше деца, радваше се на чуждите и прощаваше немирствата и пакостите им.* Елин Пелин.

немислѝм, -а, -о, *прил.* Който не може да се мисли, да стане; невъзможен, недопустим. *Пътуването по-нататък беше немислимо.*

немислѝмо. *Нареч. от* немислим. *Значи вината е обща, а да накажеш всички със смърт, дори когато са виновни, е жестоко и немислимо.* Дим. Димов.

немѝт, -а, -о, *прил.* Който не е измит, не е чист. *Съдовете, шулците, чашите немити и без ред лежаха повалени по лавицата и дебел пласт прах ги покриваше вече.* Вазов. *Немити плодове.*

немкѝня *ж.* Германка.

нѐмного *нареч.* Не твърде много; малко.

немора̀лен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който не е морален; безнравствен. *Неморални прояви.*

немора̀лно. *Нареч. от* неморален.

нѐмотен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил. Диал.* Който няма имот; беден, сиромашки. *Немотни селяни.*

немотѝя, *мн.* няма, *ж. Нар.* Нямане на средства за живот; бедност, сиромашия. *Борих се юнашки с немотията, но в края победих. Научих се да работя и да живея от труда си.* Д. Немиров.

нѐмощ, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* Телесна слабост; безсилие. *Нейната хубава, пъргава снага гаснеше от немощ и, когато ходеше, краката ѝ се подкосяваха, тя се заваляше.* Елин Пелин.

нѐмощен, -щна, -щно, *мн.* -щни, *прил.* Който е без сили; безсилен, слаб. *Нашата къща има нужда от работни ръце. Твоите са вече немощни.* К. Петканов. *До ушите на Ирина стигна гласът на Костов, дрезгав и немощен.* Дим. Димов.

нѐмощно. *Нареч. от* немощен.

нѐмощност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* немощен.

нѐмски, -а, -о. **1.** *Прил. от* немец *и от* Немско. *Немски песни. Немски поети.* **2.** Като *същ. м.* **немски** — немски език. *Говори немски. Урок по немски.*

Нѐмско, *мн.* няма, *ср. Остар.* Германия или Австрия. *Де е ставало това нещо? — В Немско.* Вазов.

нѐму. Вж. той.

немузика̀лен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който е лишен от музикални способности. *Немузикален човек.* ‖ Който не обича музиката.

немузика̀лност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* немузикален.

немцо̀йка *ж. Разг. Остар.* Немкиня. *Жена му е немцойка.*

ненавѝждам, -аш, *несв.* Изпитвам ненавист. *От малък още ненавиждаше хората, които се осланят на „слепия" случай.* А. Гуляшки. *Това... караше Баранов да бъде любезен с него според изискванията на чина, но в душата си го ненавиждаше.* Хар. Русев. **ненавиждам се** *възвр., страд.* и *взаим.* *Между двамата кръчмари, които кръвно се ненавиждаха... се появи благородно съревнование.* Елин Пелин.

ненавѝждане, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* ненавиждам *и от* ненавиждам се.

нена̀вист, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* Силна омраза. *И една неволна ненавист възрастваше у мене към всичко, което сковаваше свободата ми.* Ст. Чилингиров. *Свещеникът му се кланяше рабски, усмихваше се фалшиво, а сивите му очи горяха от злобна ненавист.* Г. Райчев.

нена̀вистен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* **1.** Който буди ненавист; омразен. *Този човек до сега ми беше противен, сега ми стана ненавистен.* Вазов. *Ненавистният образ на Вълчана не се махваше от очите му.* Йовков. **2.** Който изразява ненавист. *Погледът на онбашиият стана по-зверски и ненавистен.* Вазов.

ненавѝстник, *мн.* -ци, *м. Рядко.* Лице, което изпитва ненавист, което ненавижда.

ненавѝстница *ж. Рядко.* Жена ненавистник.

нена̀вистно. *Нареч. от* ненавистен; с омраза, със злоба. *Той гледаше Аврадалията, гледаше го ненавистно и злобно, но по лицето му не мръдваше нито един мускул.* Г. Караславов.

ненаврѐменен, -нна, -нно, *мн.* -нни, *прил. Рядко.* Който става не навреме, не в определеното време. *Ето вече няколко акта съм съставил: и за вентилацията, и за водопровода, и за ненавременното плащане.* П. Спасов. ‖ Неуместен, неподходен за даден момент. *Ненавременна забележка.*

ненаврѐменно. *Нареч. от* ненавременен.

ненаврѐменност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* ненавременен. *Някъде се обади сойка, но така унило, така неохотно кряка, сякаш сама разбира ненавременността на крясъка си.* Ем. Станев.

ненаглѐдам се, -аш се, *св., сред.* Само в съчет. **да му се ненагледаш** (разг.) — за израз на възторг, възхищение от нещо красиво, приятно за гледане. *Пък и Райка каква беше мома и какво беше чудо!... едни равни и широки плещи и по тях кога се разстлала оная гъста и мека като коприна коса — да ѝ се ненагледаш!* Влайков.

ненаглѐден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* Комуто човек не може да се нагледа, да се нарадва; хубав, мил, обичан, желан. *О, той ще иде с тях... Ще остави медния кавал, хубавото, ненагледно либе, старата си майка.* Йовков. *В такива години житото... дава ненагледен плод: едри като дренки зърна, червени и тежки като злато.* Йовков. *Ненагледна рожба.*

нена̀дан, -а, -о, *прил. Нар.* Неочакван, ненадеен. *Когато взел перото в ръката, като че ненадана сила избликнала в душата му, сепнал се и отказал да подпише.* Величков. *Добре дошел, ти наш гост ненадан, | гост ненадан, ала много чакан.* Нар. пес.

ненадѐен, -ѐйна, -ѐйно, *мн.* -ѐйни, *прил.* Който идва неочаквано. *Привлечени от ненадеен гост, | балкански ме овчари окръжили.* Ва-

зов. *Пред тоя ненадеен и опасен враг, Топал Хасан пусна въжето.* Вазов. || Който става неочаквано; внезапен, неочакван. *Юрталана разтърка челото си и се посвезе като след ненадеен и тежък удар.* Г. Караславов. *Непозната млада жена плахо ахна, поруменяла и смутена от ненадейната среща.* Кр. Велков.

ненадѐжден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* На когото не може да се разчита. *Нашата партия не се нуждае от ненадеждни хора.* Г. Димитров. *Най-напред той трябваше да издаде себе си, да повери съдбата си на тоя ненадежден ханджия.* Вазов.

ненадѐйно *нареч.* Неочаквано, внезапно. *Ненадейно един заек изскокна зад близките къпини.* Вазов. *Напролет баба Марга се помина съвсем ненадейно.* Елин Пелин.

ненадѐйност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* ненадеен. *Ненадейността на това предложение смая и възхити събранието.* Вазов.

ненадмѝнат, -а, -о, *прил.* Който няма равен на себе си, пръв по нещо. *Сталинградската битка... ще влезе в историята като ненадминат пример на героизъм.* В. Коларов. *Първокласен концерт! Чуден глас! Ненадминат певец си ти, драги!* Хр. Радевски.

ненаказу̀ем, -а, -о, *прил. Юрид.* Който не подлежи на наказание. *Тия постъпки са ненаказуеми.*

ненаказу̀емост, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* ненаказуем.

ненакърнѐн, -а, -о, *прил.* Който не е накърнен; незасегнат. *И тогава тя* (Ирина) *се видя отново в чистотата на своята младост, измъчена от постъпките на Борис, ала горда в съзнанието си за ненакърнено достойнство.* Дим. Димов.

ненакърнѐност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* ненакърнен; непокътнатост. *Ботев и Каравелов... продължиха да ги* (идеите си) *разпространяват във всичката им ненакърненост, без да обръщат внимание на изменените условия и среда.* Вазов.

ненакърнѝм, -а, -о, *прил.* Който не може да бъде засегнат, накърнен.

ненамѐса *ж.* Невземане участие в нещо, което се върши от други лица, отказ от намеса, намесване в нещо. *Ненамеса във войната.*

ненападѐние, *мн.* няма, *ср.* Обикн. в съчет. **договор (пакт) за ненападение** (полит.) — договор между две или повече държави, според който те се отказват от всякакви враждебни действия една спрямо друга.

ненапѝт, -а, -о, *прил. Нар.* От който още никой не е пил. *А на пътя от черква, как ясно си спомням, | една стара жена ни видя | и ни даде да пием от глинена стомна | ненапита чешмяна вода.* Багряна.

ненаредѐн, -а, -о, *прил.* Който не е турен в ред, не е подреден, който се намира в безредие. *Ненаредена стая. Ненаредени книги.*

ненарушѝм, -а, -о, *прил.* Който не се нарушава. *Въдвори се... в селото пълно послушание и ненарушимо спокойствие.* Влайков. || Който не може да бъде нарушен, потъпкан. *Основната линия на българската външна политика е ненарушимата, искрена и последователна дружба със Съветския съюз.* Г. Димитров.

ненарушѝмо. *Нареч. от* ненарушим. *Кълна се в името на народа и на Народната република България..., че ще пазя свято и ненарушимо Конституцията.* Конст., чл. 21.

ненасѐлен, -а, -о, *прил.* За местност — в който няма население; безлюден. *Ненаселен остров.*

ненасѝтен[1], -а, -о, *прил.* **1.** Който не се е наситил. *Туристите, ненаситени на гледката още, взеха да се връщат.* Вазов. *И така живота ще премина | ненаситена, ненаживяна, — | а кога умра сама в чужбина, | кукувица-бродница ще стана.* Багряна. **2.** *Физ. Хим.* За разтвор, пàра и др. — който при дадените условия може да разтваря още от веществото, което съдържа. *Ненаситен разтвор. Ненаситена пàра.*

ненасѝтен[2], -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* **1.** Който не може да насити глада или жаждата си. *Вие пазехте напоследък малките на преследваните животни,... за да имате още повече месо за ненаситните си гърла.* Орлин Василев. **2.** Който не може да насити желанията си, да се задоволи. *Защо богатите са ненаситни, защо искат да заграбят повече от това, което имат?* М. Марчевски. *Преди Девети септември Трифон бе среден стопанин, славеше се с трудолюбието си и с ненаситната си жажда за имот.* Я. Гуляшки. *Ненаситно любопитство.*

ненасѝтник, *мн.* -ци, *м. Рядко.* Човек, който не може да се насити, който е ненаситен.

ненасѝтница *ж. Рядко.* Жена ненаситник.

ненасѝтно. *Нареч. от* ненаситен[2]. *Аз спирам се и лягам на тревата. | Вълшебна нощ и света самота. | И гледам ненаситно небесата, | и слушам на щурците песента.* К. Христов. *Дигаше тежкия бъкел и пиеше ненаситно и жадно.* Г. Караславов.

ненасѝтност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* ненаситен[2]. *Вечеряхме с кралимарковска ненаситност в широката училищна спалня.* Вазов. *Божан вършееше и сипваше жито в хамбара си с една трескава алчност и ненаситност.* Елин Пелин.

ненау̀чен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Който не е съобразен с научната истина. *Ненаучна теория.*

ненау̀чно. *Нареч. от* ненаучен.

ненау̀чност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* ненаучен.

ненача̀нат, -а, -о, *прил.* От който не е вземано нищо; цял, непокътнат. *Дайте седем въглена в мангала, | неначенат хляб на кърпа бяла.* Багряна. *Върху ниска полирана масичка... бе наредено неначенато ядене.* Вежинов.

ненача̀т, -а, -о, *прил. Нар.* Неначенат. *Неначета пита.*

ненормàлен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* **1.** Който се отклонява от обикновената норма, от естественото положение. *Ненормална пълнота.* **2.** Психически неуравновесен; побъркан, луд. *Дико... беше слабоумен от рождение..., дори във външността си имаше нещо ненормално, нескопосно.* Г. Райчев.

ненормàлно. *Нареч. от* ненормален. *Аз самият намирам обаче за ненормално два месеца след процеса да се събира материал срещу обвиняеми.* Г. Димитров.

ненормàлност, -ттà, *мн.* -и, *ж. Отвл. същ. от* ненормален.

ненỳжен, -жна, -жно, *мн.* -жни, *прил.* Който не е нужен; непотребен, излишен. *Всеки гледа да се отърве от мене! — въздъхна Людмила. — Ето каква съм станала — нежелана, никому ненужна!* А. Гуляшки. *Ще си отида от света — / тъй, както съм дошъл: бездомен, / спокоен, като песента, / навяваща ненужен спомен.* Дебелянов. *Недейте оплаква праха мъченишки! / Ненужни са сълзи сега!* К. Христов. *Ненужна дреха. Ненужна вещ.*

ненỳжно. *Нареч. от* ненужен; излишно, непотребно, без нужда, без да е необходимо.

необглèден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил. Поет.* Който не може да бъде обхванат с поглед; просторен, необятен. *Долу, в планинските поли, се простираше необгледната гора.* Орлин Василев. *Колоната скоро излезе на просторно, необгледно в нощта стърнище.* Вежинов.

необезпокоя̀ван, -а, -о, *прил.* Който не е безпокоен, не е смущаван; оставен на спокойствие. *Избрах си малка масичка до една от колоните и сядах винаги там, необезпокояван и незабелязан от никого.* Г. Райчев.

необèлен, -а, -о, *прил.* За плод, зеленчук и под. — на който не е махната външната, горната обвивка, кора и под. *По-полезно е ябълките да се ядат необелени, с кората.*

необжèжен, -а, -о, *прил. Нар.* Който не е слаган на огън, в който не е готвено; необгорен. *Да си вариш билето / във петък спроти събота / във гърне необжежено.* Нар. пес.

необикновèн, -а, -о, *прил.* 1. Който не се среща често и прави силно впечатление. *А хаджи Ахил ... е забележителна, необикновена личност.* Вазов. *Нищо ново не се случи в село, нищо необикновено... Все същите тъги и радости.* Елин Пелин. *Видът му наистина беше необикновен! Лицето му имаше пръстен цвят, с големи жълти петна.* Л. Стоянов. 2. Много голям, извънреден, изключителен. *Паметни ще останат в нашата история месеците, когато нашите трудещи се селяни с необикновен ентусиазъм и готовност за жертви даваха значителни количества храни за съветските братя.* Г. Димитров. *Погледът му блесна с необикновена сила.* Вазов.

необикновèно *нареч.* 1. Не както друг път, не както обикновено. *Неговият Дорчо беше се посъвзел и необикновено някак си влачеше талигата из равното прашно шосе.* Влайков. 2. Много, твърде много. *Прекрасната майска вечер беше необикновено тиха, светла и звездна.* Вазов. *Очите ѝ бяха необикновено сини.* Елин Пелин.

необитàем, -а, -о, *прил.* Който не е населен, в който не живее никой. *Ние се лутахме под поройния дъжд из необитаемата клисура.* Вазов. *Бурята като че оставаше отвън, а тук между високите дувари стоеше тъй глухо и тайнствено безмълвие, което цари в необитаемите места.* Йовков. *Стаята приличаше на плевник и имаше изглед на нещо изоставено, необитаемо. Тя беше нечиста, немита, дори неметена.* Г. Караславов. *Необитаема къща.*

необичàен, -àйна, -àйно, *мн.* -àйни, *прил.* Който не става, не се случва често; необикновен. *Бончо кръчмарят, свикнал на шум, задрямваше до тезгяха от необичайната тишина и се събуждаше само при нова поръчка.* Ст. Ц. Даскалов. *Очите на бай Нончо, макар и влажни от жегата, блестяха с необичайна суровост: някаква злобна, отмъстителна решителност гореше в тях.* А. Гуляшки.

необичàйно. *Нареч. от* необичаен. *Момчетата заминаха тази сутрин и у нас стана необичайно тихо и пусто.* А. Гуляшки.

необичàйност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* необичаен.

необлагàем, -а, -о, *прил.* Който не подлежи на облагане или се освобождава от данък, мито и под.

необлагàемост, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* необлагаем.

необлèчен, -а, -о, *прил.* 1. Който е без дрехи на тялото си или не е облечен напълно. *Тя беше още необлечена, с открити плещи и голи до раменете ръце.* Йовков. 2. *Разг.* Необлечен добре. *Бе, че ти луда ли си, мари Еленко! Ами как ще ги срещнеш така необлечена? — викаше на момата баба Хаджийка. — Скоро иди се обличай.* Ал.Константинов.

необмѝслен, -а, -о, *прил.* Който се извършва без обмисляне; прибързан. *Езика си бъбрив / ти спри и в радостта от днешната победа / раздор не внасяй — ... / Реч необмислена изплаща се с глава!* П. П. Славейков. *Върши необмислени неща. Необмислена постъпка.*

необмѝслено. *Нареч. от* необмислен. *Аз пак ти казвам, Владиков, — необмислено си постъпил.* Вазов.

необмѝсленост, -ттà, *мн.* -и, *ж. Отвл. същ. от* необмислен.

необозначèн, -а, -о, *прил. Книж.* Който не е означен, обозначен.

необозрѝм, -а, -о, *прил. Книж.* Който не може да бъде обхванат с поглед; просторен, необятен, необгледен. *Ние седяхме на Шабленската могила... и наблюдавахме необозримата Добруджанска равнина.* А. Каралийчев. *На север пред нас се откриваше необозримият простор на небето.* Йовков.

необорѝм, -а, -о, *прил.* 1. Който не може да бъде оборен, опроверган, отхвърлен; неопровержим. *Българската национална кауза прочее е права кауза. Тя може да бъде защитена и ще бъде защитена с необорими аргументи.* Г. Димитров. *На кмета и търговеца се стори, че това мнение е необоримо, и с любопитство чакаха да чуят как ще отговори учителят.* Влайков. 2. Който не може да бъде преодолян, превъзмогнат. *Изпълнени с чувство на необорима тъга и неволно благоговение, ние гледахме мълком на тоя град на смъртта.* Вазов.

необорѝмост, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* необорим. *Сам, сам трябва да си наредиш един допълнителен поминък, — завърши Младен, уверен в необоримостта на своите доводи.* Влайков.

необосновàн, -а, -о, *прил.* Който не е достатъчно обоснован. *Виновниците за необоснованото обвинение срещу нас да се привлекат под отговорност.* Г. Димитров.

необосновàно. *Нареч. от* необоснован.

необосновà̀ност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* необоснован.

необрабо̀тен, -а, -о, *прил.* Който още не е подложен на обработка. *Дворът постоянно се пълнеше с коли и по всичките му страни се вдигаха грамади от суров необработен материал.* Кр. Велков. ‖ За земя, почва — неоран, незасят. *Семето, колкото и да е хубаво, не може да даде добър плод, ако се хвърли в необработена почва.* Влайков. *Добруджа е била необработено и девствено поле. Ниви е имало малко, но пасбищата са били обширни и безкрайни.* Йовков.

необрабо̀теност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* необработен.

необразо̀ван, -а, -о, *прил.* Който не е получил образование. *Необразован човек.*

необразо̀ваност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* необразован.

необръснат, -а, -о, *прил.* Който не е бръснат скоро.

необузда̀н, -а, -о, *прил.* Който не е укротен, усмирен; буен. *Нещо леко и чисто пълнеше душата му и мислите му бяха като необуздани коне.* Елин Пелин. *Ние бяхме трима другари, | трима необуздани лудетини, | Помнят селските стари дувари | и игрите, и боевете ни.* Хр. Радевски. *Нашите храбри легиони ще заставят безсилната Мария да избяга по-рано, а необузданата сбирщина Ивайлова да се разпилее като прах.* Вазов.

необузда̀но. *Нареч. от* необуздан.

необузда̀ност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* необуздан. *Сега порив на необузданост обхвана баща ми.* Ст. Чилингиров.

необу̀т, -а, -о, *прил.* Който е с боси крака.

необу̀чен, -а, -о, *прил.* Който не е научен на нещо.

необу̀ченост, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* необучен.

необхва̀тен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* Който не може да бъде обхванат обикн. с поглед; безкраен, необятен. *Високите дървета остават назад, още няколко крачки и оттатък ниските и окършени храсталаци погледът среща необхватен простор, слънце и въздух.* Йовков. *Затова аз, може би, обичам | необхватните с око поля.* Багряна.

необхва̀тно. *Нареч. от* необхватен.

необхва̀тност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* необхватен.

необходѝм, -а, -о, *прил.* **1.** Който е крайно нужен; потребен. *Беше чула, че вода преди всичко трябва за картечниците... Тя не знаеше нищо за тия машини и не разбираше защо водата е необходима за тях.* Йовков. *Никола често прекалява и Димитър, колкото и да е кротък, губи търпение, избухва караница и намесата на Стоила става необходима.* Йовков. *За поникването на семената са необходими вода и въздух.*

необходѝмо. *Нареч. от* необходим. *Преди да е станало туй, от което се боеше, той намери за необходимо да отиде в София.* Влайков.

необходѝмост, -ттà, *мн.* няма, *ж.* Нещо, от което има крайна нужда, което е необходимо и трябва да стане. *Бившият учител умело започна да изтъква пред сина си необходимостта от общински музей.* Дим. Димов. *Каишев се понацъси, но се покори на необходимостта.* Вазов. *Историческа необходимост.* □ **По необходимост** — тъй като това е необходимо, понеже няма друга възможност. **Предмети от първа необходимост** — неща, които са най-необходими за задоволяване на всекидневни нужди.

необщѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който не обича да общува, затворен в себе си. *Много необщителен човек. Необщителен характер.*

необщѝтелно. *Нареч. от* необщителен. *Държи се твърде необщително и недружелюбно.*

необщѝтелност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* необщителен.

необяснѝм, -а, -о, *прил.* Който не може да бъде обяснен, чиито причини не могат да бъдат обяснени. *Душата ѝ се вълнуваше от сладък и необясним трепет. Цял ден прекара тя в тревожно очакване.* Елин Пелин. *Ивайло още силно е потресен от тая необяснима смърт.* Вазов. *Необясним и неуловим страх вълнуваше техните сърца.* Влайков.

необяснѝмо. *Нареч. от* необясним. *Мене ми стана необяснимо мъчно и трябваше да употребя доста усилие, за да не заплача.* Ст. Чилингиров.

необя̀тен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил. Поет.* Който не може да бъде обгърнат с поглед; безкраен, безпределен. *И някога за път обратен | едва ли ще удари час: | вода и суша — необятен | светът ще бъде сън за нас.* Яворов. *Наоколо е само поле и над него небето е тъй просторно, въздушно и необятно.* Йовков.

необя̀тност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* необятен. *Когато дойдохме на изхода на пролива, нам ни се представи... с всичкото си величие и необятност Черното море!* Вазов.

неограничѐн, -а, -о, *прил.* Който не е ограничен. *Той бе богат и имотен, за него кредитите в банките бяха неограничени.* П. Спасов. *Неограничени права. Неограничени възможности. Неограничена власт. Неограничена монархия.*

неограничѐно. *Нареч. от* неограничен.

неограничѐност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* неограничен.

неодобрѐние, *мн.* -я, *ср.* Отрицателна преценка, отрицателно отношение към някаква постъпка. *По-после започна той да изказва своето неодобрение за безгрижието на общината и спрямо други селски работи.* Влайков. *Дълбоко в себе си тя чувствуваше тръпки на остра болка, надигаше се един глас на неодобрение, на укор.* Йовков.

неодобрѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който изразява неодобрение. *Неодобрителен поглед.*

неодобрѝтелно. *Нареч. от* неодобрителен. *Той беше спрял върху му замисления си поглед и неодобрително и скръбно поклащаше глава.* Йовков.

неодушевѐн, -а, -о, *прил.* Който не се отнася до живите същества, до животните и до човека. *Неодушевен предмет.*

неодушевѐност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* неодушевен.

неодя̀лан, -а, -о, *прил.* **1.** Който не е одялан; негладък, груб. *Сенчеста бе и закрита междинната стръмна пътека, | де се възреше по стълба от неодялани плочи.* Ас. Разцветников. *Неодялан път.* **2.** *Прен.* Груб, непохватен, недодялан. *Стоил се отнасяше сега към Делча прекалено внимателно... Какъвто си беше голям, неодялан и тромав, той и това вършеше тъй непохватно и смешно, че младият момък се конфузеше и червеше.* Йовков.

неодя̀ланост, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* *Отвл. същ. от* неодялан.

неожъ̀нат, -а, -о, *прил.* Който не е ожънат. *Някъде още се виждаха приведени жътвари, които прибираха последните неожънати ниви.* Хар. Русев.

неозарѐн, -а, -о, *прил.* *Поет.* Който не е озарен. *Грейш в други небеса — не стига луч по мен, | и пак в душа ми няма кът | от теб неозарен.* К. Христов.

неоздравя̀л, -а, -о, *мн.* неоздравѐли, *прил.* Който не е оздравял; болен. *Видях един войник... Може би това беше някой ранен, неоздравял още войник от някоя болница.* Йовков.

неока̀стрен, -а, -о, *прил.* Който не е окастрен. *В директорския кабинет внесоха две пушки и голяма неокастрена дрянова сопа.* Д. Добревски.

неокачествѝм, -а, -о, *прил.* Който е толкова лош, че не може да бъде окачествен; несравнимо лош. *Неокачествима постъпка. Неокачествимо държание.*

неокачествѝмо. *Нареч. от* неокачествим. *Неокачествимо лош.*

неоконча̀телен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който не е окончателен, който не е краен, не е последен. *Неокончателен резултат. Неокончателна проверка.*

неоконча̀телно. *Нареч. от* неокончателен; не до край, не напълно.

неокопѝтен, -а, -о, *прил.* Който не се е окопитил, който не се е съвзел от уплаха, силна изненада и др. *Като че ли глъчката и светлината са го събудили посред съна и той се пита неокопитен още кой е той самият.* Ст. Загорчинов.

неокосѐн, -а, -о, *прил.* Който не е окосен; непокосен. *Зеленината на неокосените ливади край пътя се издигна буйна и висока.* А. Каменова. *Неокосена трева.*

неокупѝран, -а, -о, *прил.* Който не е окупиран. *Неокупирана област.*

неолѝт, *мн.* няма, *м.* (гр.). *Археол.* Последна епоха на каменния век; новокаменен век.

неолѝтен, -тна, -тно, *мн.* -тни. *Прил. от* неолит. *Неолитна епоха. Неолитни оръдия.*

неологѝзъм, -змът, -зма, *мн.* -зми, *м.* (гр.). *Езикозн.* Нова дума или езиков обрат, възникнали в съвременния език.

неомъ̀жен, -а, -о, *прил.* Само *ж.* неомъжена — която не е омъжена. *Тя ще бъде облечена в бяла венчална рокля и ще приема весело честитките на своите неомъжени още другарки.* Св. Минков.

нео̀н, *мн.* няма, *м.* (гр.). *Хим.* Химически елемент — благороден газ, който се използува за осветление и светлинни ефекти. *От течния въздух чрез дестилация се получава азот, кислород и благородните газове — аргон, неон и др.*

нео̀нов, -а, -о. *Прил. от* неон. *Неонови светлини. Неонови реклами.*

неопетнѐн, -а, -о, *прил.* *Книж.* Който не е опетнен; неопорочен, чист. *Блажен е, който смело | ... | в живота втурне се с негопетнено чело | и път пробие си сред хиляди беди.* К. Христов.

неопѐчен, -а, -о, *прил.* Който не е опечен; суров. *Неопечен хляб. Неопечена баница.*

неопису̀ем, -а, -о, *прил.* Който не може да се опише с думи. *Каква чудесна и неописуема панорама се разкрива пред тебе от тука!* Вазов. || Който е извънредно голям, извънредно силен. *Детинска радост и възторг неописуем вълнуваше всички.* Вазов. *Тия балкански вериги имат неописуема прелест.* Вазов. *Неописуема бъркотия. Неописуем ужас. Неописуеми страдания. Неописуеми болки. Неописуема радост.*

нео̀питен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* Който няма опит, който не умее да върши нещо, да се справи с нещо; несвикнал, неподготвен. *Кравата позна, че неопитен човек я дои, рипна и разсипа гърнето.* Влайков. *Замлъкнаха последните звуци от цафарата на някое неопитно момче.* Елин Пелин. *Дона беше още много млада, неопитна, това беше първото ѝ дете и тя не знаеше как да го лекува.* Дим. Талев.

нео̀питно. *Нареч. от* неопитен. *Работи неопитно.*

нео̀питност, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* Отсъствие на опитност; неумение, неподготвеност. *В общинското управление, поради неопитността на писаря, владее пълно безредие.* Влайков. *Само от свекърва си изпитваше стеснение и дори боязън — да не би да сгреши нещо пред нея, да не покаже неумение, неопитност в домашната работа.* Дим. Талев.

неопитомѐн, -а, -о, *прил.* Който не е опитомен; див. *И двете кобилки бяха още неопитомени, току-що хванати с ласо от стадото им, навикнали на свобода, диви.* Йовков.

неоползотворѐн, -а, -о, *прил.* Който не е оползотворен.

неоползотворѐност, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* *Отвл. същ. от* неоползотворен.

неоправда̀н, -а, -о, *прил.* Който не може да бъде оправдан. *Войната беше безмилостна и страшна и, главно, неясна и неоправдана.* Йовков. *Неоправдано отсъствие.*

неоправда̀но. *Нареч. от* неоправдан. *Работата изостава неоправдано.*

неопра̀вен, -а, -о, *прил.* Който не е оправен, който не е в ред; неподреден, разхвърлен. *Неоправено легло.* || Неуреден. *Неоправени сметки.*

неопра̀н, -а, -о, *прил.* **1.** Който не е опран; нечист. *Неопрано бельо.* **2.** Който е с неопрани дрехи. *Кой знае къде скита гладен и неопран по чуждите села. Горкото момче!* А. Каралийчев.

неопра̀шен, -а, -о, *прил.* **1.** Който не е изпрашен. **2.** За цвят на растение — който не е опрашен с прах от друг цвят за оплодяване.

неопределѐн, -а, -о, *прил.* Който не е определен, не е точно установен; неустановен. *Тя* (комунистическата партия) *при нова програмна декларация възприе пролетарската революция не вече като цел на неопределеното бъдеще,*

а като близка задача. Г. Димитров. *Чиновникът се бе загледал в една неопределена точка във въздуха и, така замислен, продължаваше да мълчи.* Мих. Георгиев. *Замина в неопределена посока.* || Неясен, неразбран. *Той махна с ръка — един неопределен жест, който би могъл да се приеме и като „до виждане" и като „махай го от тука сега".* Ем. Станев. *Очертанията на дърветата, яровете и другите предмети са заличени, неопределени.* Вазов. *Една тъпа, неопределена болка се повдигаше в душата му, ломеше всичките му стави, обезсилваше го и го отчайваше.* Йовков. □ **Неопределено наклонение** (езикозн.) — глаголна форма, неопределена по лице и число; инфинитив.

неопределѐно. *Нареч. от* неопределен; неясно, неразбрано. *В затвора си е като в затвор, — отговори неопределено Казакът и запуши. — Лежим, четем, работим.* Г. Караславов. *Гунчо не отговаря, не го и поглежда, а само неопределено някак махна с ръка.* Йовков.

неопределѐност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* неопределен; неустановеност, неуточненост, неяснота. *Тази неопределеност го тревожеше много.*

неопределѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Обикн. в съчет. **неопределителни местоимения** (грам.) — местоимения, които заместват имена на неопределени конкретно лица, предмети, признаци и числа, като: някой, някакъв, нечий, нещо, няколко, неколцина.

неопровержѝм, -а, -о, *прил.* (рус.). Който не може да бъде опроверган, напълно убедителен; безспорен, неоспорим. *Захвана се съдебното дирене. В него се установи по неопровержим начин виновността на обвиняемата.* Вазов. *Неопровержими доказателства. Неопровержим факт.*

неопровержѝмо. *Нареч. от* неопровержим; безспорно, неоспоримо. *Историята на балканските народи неопровержимо доказва, че националната независимост и процъфтяването на България са възможни преди всичко в най-близка дружба със съседните славянски народи.* Г. Димитров.

неопровержѝмост, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* неопровержим.

неорганизѝран, -а, -о, *прил.* **1.** В който няма организация, в който се действува без всякаква организация. || Който е лошо организиран. *Неорганизирана партия.* **2.** За човек — който не е член на някаква организация, не е организиран. *Вие трябва да увеличите вашите редици и в тях да включите и останалата част от неорганизираните още работници и служащи.* Г. Димитров.

неорганизѝрано. *Нареч. от* неорганизиран.

неорганизѝраност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* неорганизиран. *Друг недостатък е това, че се губи много време вследствие на неорганизираност.* Г. Димитров.

неорганѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* **1.** *Биол.* Който не се отнася до живи организми. *Неорганична природа.* **2.** *Хим.* Който се отнася до всички химични елементи и съединения, освен съединенията на въглерода (с изключение на най-простите от тях). *Неорганични съединения. Неорганична химия.*

неорганѝчески, -а, -о, *прил.* Неорганичен.

неориентѝран, -а, -о, *прил.* **1.** Който не познава добре местността и посоката, в която се движи. *Но неориентирани добре, в чужда, непозната местност, без точни сведения за неприятеля — ние очаквахме нападение от всяка една страна.* Йовков. || Който няма точно определена посока на движение. *През деня над по-голямата част от страната ще има разкъсана и твърде променлива облачност... Слаби и неориентирани ветрове.* Отеч. фронт, 1950 г. **2.** *Прен.* Който не е запознат добре с някои въпроси, не е осведомен. *Неориентиран в живота.*

неориентѝраност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* неориентиран.

неосведомѐн, -а, -о, *прил.* Който не е добре осведомен; некомпетентен.

неосведомѐност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* неосведомен; незнание, некомпетентност.

неосветѐн[1], -а, -о, *прил.* Който е оставен без светлина; тъмен. *Ясно се виждаха къщите на селото, неосветени, бели отпред, утихнали.* Йовков. *Оттам, откъм неосветената страна на палата, се приближаваше един едър старец в тъмносини болярски дрехи и гологлав.* Ст. Загорчинов.

неосветѐн[2], -а, -о, *прил. Църк.* Който не е осветен, не е освещаван. *Неосветена черква.*

неосезàем, -а, -о, *прил. Книж.* Недостъпен за осезанието. *Той живееше и постъпваше тъй, че неговото присъствие почти не се забелязваше, сякаш беше станал безплътен и неосезаем.* Йовков. || *Прен.* Много слаб, едва уловим. *Детето бе изпаднало в безсъзнание... Пулсът му бе почти неосезаем.* Дим. Димов. *Неосезаема разлика.*

неосквернѐн, -а, -о, *прил.* (рус.). Който е запазен чист, неопетнен; непорочен. *Неосквернени кумири.*

неосновàтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил. Книж.* Който е лишен от основание; необоснован. *За щастие, и тревожните опасения от диви зверове, с които казваха, че са пълни лесовете на Средна гора, излязоха неоснователни.* Вазов. *Съмненията ви са неоснователни. Неоснователен страх.*

неосновàтелно. *Нареч. от* неоснователен.

неоспорѝм, -а, -о, *прил. Книж.* Който не може да бъде оспорен; необорим, неопровержим, безспорен. *Ние сме дали неоспорими доказателства, че смисълът на нашия живот е да се борим и да работим всеотдайно за възхода на нашата нация.* Г. Димитров. *Неоспорим факт.*

неоспорѝмо. *Нареч. от* неоспорим; безспорно. *Неоспоримо даровит.*

неоспорѝмост, -ттà, *мн.* няма, *ж. Книж. Отвл. същ. от* неоспорим.

неосъзнàт, -а, -о, *прил. Нов.* Който не е достатъчно почувствуван, схванат, разбран. *Неосъзната грешка. Неосъзнат страх.*

неосъществѝм, -а, -о, *прил.* Който не може да бъде осъществен; непостижим. *Ех, мечти, мечти! Хубави, прекрасни бяхте! Сладки и мили сте ми и сега, но сте неосъществими!* Влайков. *Най-после това, което толкоз време им се струваше като неосъществима мечта, беше пред очите им.* Йовков.

неосъществѝмо. *Нареч. от* неосъществим.

неотвратѝм, -а, -о, *прил.* (рус.). *Книж.* Който не може да бъде избягнат; неизбежен. *Отмъщението им никога не закъсняваше. Като някаква неотвратима орис, то постоянно тежеше върху Вълчана.* Йовков.

неотвратѝмост, -ттà, *мн.* няма, *ж. Книж. Отвл. същ. от* неотвратим; неизбежност.

неотдàвна *нареч.* Преди малко време, наскоро; неотколе. *Неотдавна разговорях с един турчин, дошел от Цариград.* Вазов. *Той нали е бил солдатин? И неотдавна — няма и две години откак се е прибрал.* Влайков.

неотдàвнашен, -шна, -шно, *мн.* -шни, *прил.* Който е станал неотдавна, който е от неотдавна. *И от мислите за неотдавнашните ядове и кахъри стрина Радовица се пренесе пак към настоящето.* Влайков.

неотèмен, -мна, -мно, *мн.* -мни, *прил.* Който не може да бъде отнет. *Неотемно право.*

неотèсан, -а, -о, *прил. Рядко.* Неодялан, неизгладен. *Мост от неотесани стволи висеше над потока.* Ст. Загорчинов.

неотзивчѝв, -а, -о, *прил.* Който не се отзовава със съчувствие и помощ.

неотзивчѝвост, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* неотзивчив.

неотклонèние, *мн.* няма, *ср.* Обикн. в съчет. **мерки за неотклонение** (адм.) — мерки да не се отклони някой от съдебна отговорност, военна повинност и др.

неотклонѝм, -а, -о, *прил.* Който не може да бъде отклонен; постоянен.

неотклòнно *нареч.* Без отклонение. *Следвайки неотклонно следите, ловният надзирател мина през едрата дъбова гора.* Ем. Станев.

неоткòле *нареч. Нар.* Неотдавна, наскоро. *И наистина, сегашният му стопанин, горският стражар, неотколе беше го купил* (коня) *от една военна комисия.* Йовков.

неоткòлешен, -шна, -шно, *мн.* -шни, *прил. Нар.* Неотдавнашен. *Едно неотколешно предание разказва, че някой си Хюсеин паша владеял тук големи чифлици.* Йовков.

неотлòжен, -жна, -жно, *мн.* -жни, *прил.* Който не търпи отлагане, който трябва незабавно да бъде изпълнен. *Ценяха го* (Кара Яхя) *найвече за бързината и затова с него пътуваха търговци и изобщо хора, които имаха важна и неотложна работа.* Йовков. *Но сега, с постройката на новата дъскорезница, нуждата от побърз и по-евтин превоз излизаше на преден план, ставаше належаща, неотложна.* Кр. Велков.

неотлòжно. *Нареч. от* неотложен; незабавно, срочно.

неотлъ̀чен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Който се намира постоянно при някого или нещо. *От 20-годишната ми възраст се захвана периодът на моите безконечни скитания из странство, имайки два неотлъчни другари: бедността и вдъхновението.* Вазов. *Неотлъчно дежурство.*

неотлъ̀чно. *Нареч. от* неотлъчен; без отделяне, постоянно. *Умореното животно яде с благодарност..., облиза се и отправи мили очи към своя приятел, който неотлъчно се въртеше около него.* Елин Пелин. *И аз участвам неотлъчно | в борбата ти за свобода.* Вапцаров. *Страшните мисли вървят неотлъчно подире ми и на всяка стъпка се изпречват отпреде ми.* В. Друмев.

неотлъ̀чност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* неотлъчен.

неотменѝм, -а, -о, *прил.* Който не може да бъде отменен. *Неотменим закон. Неотменим дълг.*

неотменѝмо. *Нареч. от* неотменим.

неотменѝмост, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* неотменим.

неотòплен, -а, -о, *прил.* Който не е отоплен, затоплен. *Неотоплена стая.*

неотразѝм, -а, -о, *прил.* (рус.). 1. Срещу който е невъзможно човек да се противи, да възразява. *В неговите черни блестящи очи и пламнало лице... имаше не само сила и неотразима решителност.* Ст. Загорчинов. 2. Който покорява, завладява, обайва. *Нощта беше топла, тиха и с една неотразима сила зовеше навън.* Йовков. *Неотразима прелест.*

неотразѝмо. *Нареч. от* неотразим. *Еленът със седефените рога привличаше неотразимо моето внимание. Той ми се струваше необикновено красив.* Ем. Станев. *Очите на княгинята го притегляха неотразимо.* Ст. Загорчинов.

неотразѝмост, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* неотразим.

нèотскоро *нареч.* От преди известно време, от не много отдавна. *Беше вече стар човек..., бялата коса и неотскоро бръснатата брада се белееха около червеното и едро лице.* Йовков.

неотсрамèн, -а, -о, *прил. Нар.* Който не се е отсрамил, който все още се срамува. *А права там стои, во свилени премени, | неотсрамената невяста, с вит и свит | над челото венец и с було лик прикрит.* П. П. Славейков.

неотстранѝм, -а, -о, *прил.* Който не може да бъде отстранен. *Неотстраним недостатък.*

неотстъ̀пен, -пна, -пно, *мн.* -пни, *прил.* От който човек не може да се откаже, да отстъпи. *Да види свободната България — това беше неотстъпната му мисъл.* Вазов.

неотстъ̀пно *нареч. Книж.* Непрестанно, настойчиво. *Исках да го забравя — не можех: той стоеше неотстъпно пред очите ми.* Г. Райчев.

неотстъпчѝв, -а, -о, *прил.* Който неохотно, рядко отстъпва. *Строг и неотстъпчив към простите селяни, горд и надменен към подчинените си, спрямо своето началство Дочо проявяваше прекомерно покорство.* Влайков.

неотстъпчѝво. *Нареч. от* неотстъпчив.

неотстъпчѝвост, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* неотстъпчив.

неотчèтен, -а, -о, *прил.* Който не е отчетен. *Неотчетен касиер. Неотчетена дейност.*

неотчуждàем, -а, -о, *прил.* Който не може да бъде отчужден. *Неотчуждаем имот.*

неофициàлен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който няма официален характер. *Неофициален годеж.*

неофициàлно. *Нареч. от* неофициален.

неоформèн, -а, -о, *прил.* Който не е добил окончателния си вид. *Неоформена статия.* || Кой-

то не е напълно завършен, определен. *Неоформен характер.*

неоформѐност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* неоформен.

неохòта, *мн.* няма, *ж.* (рус.). Нежелание. *Изморен от вчера, Янко вървеше с неохота.* Ем. Станев.

неохòтно *нареч.* (рус.). Без желание. *Чиновникът отговаряше неохотно, личеше, че е получил някакви нареждания, които не желаеше да съобщи на събраното множество.* П. Спасов.

неохрàнен, -а, -о, *прил.* Който не е хранен добре; слаб, мършав, сух.

неоцветѐн, -а, -о, *прил.* Който не е оцветен. *Неоцветено стъкло.*

неоценѐн, -а, -о, *прил.* Непреценен добре, непризнат.

неоценѝм, -а, -о, *прил.* **1.** Който има много голяма цена; много ценен, скъп. *Неоценимо съкровище. Неоценимо богатство. Неоценим приятел.* **2.** Изключително важен. *И сам Янко в тая минута не знаеше каква неоценима услуга беше направил на партизаните.* Ем. Коралов. *Неоценима помощ.*

неочàкван, -а, -о, *прил.* Който става или се случва внезапно; ненадеен, непредвиден. *Пристигането на Павел беше неочаквано.* Елин Пелин. *Неочакваната смърт на Вълчана като че беше изкуплението на всичките му грехове.* Йовков. *Неочакван край.*

неочàквано. *Нареч. от* неочакван; ненадейно, внезапно, непредвидено. *Неочаквано кавалът на Дамян поде ръченица.* Йовков. *Той замина неочаквано.*

непѝпнат, -а, -о, *прил.* Който не е докоснат, пипнат с ръка. *Церовете, които беше донесъл — шишенца, прахове — тъй си стояха непипнати.* Йовков.

непѝсан, -а, -о, *прил.* Който съществува само по обичай, традиция. *Неписан закон. Неписани правила за приличие.*

неплатѐн, -а, -о, *прил.* Който не е заплатен. *Неплатена полица. Неплатен отпуск.*

неплатежоспосòбен, бна, -бно, *мн.* -бни, *прил.* Който не е в състояние да си плати задълженията. *Неплатежоспособен длъжник.*

неплатежоспосòбност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* неплатежоспособен.

неплодорòден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* **1.** Който не дава много плод. *Неплодородна почва.* **2.** През който няма плодородие. *Неплодородна година.*

неплодорòдие, *мн.* няма, *ср.* Отсъствие на плодородие. *Той ми разправи за тежкия поминък на селото, за тазгодишното неплодородие.* Вазов.

неплодорòдност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* неплодороден.

непобедѝм, -а, -о, *прил.* Който не може да бъде победен. *Та ти ли си славният, непобедимият Ивайло? Бог да те закриля, синко.* Вазов. || Който не е преодолян. *Обхванат от непобедима леност, той лежеше без ни една мисъл в главата си.* Йовков. *Непобедимо отвращение.*

непобедѝмост, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* непобедим.

непобу̀тнат, -а, -о, *прил.* Който не е пипнат, досегнат с ръка; непипнат. *Който идеше отвън и гледаше непобутнатите крайни къщи, щеше да вземе града за цял и невредим.* Вазов. *Къщите бяха оставени с непобутната покъщнина.* Йовков.

неповѝнен, -нна, -нно, *мн.* -нни, *прил. Остар.* Невинен.

неповторѝм, -а, -о, *прил. Книж.* Единствен по своите качества, единствен по рода си; изключителен. *Струва ми се, че лежа в лодка и че пътувам, плъзгам се по синкава безкрайна вода с луда, светкавична бързина в някакъв друг, невиждан и неповторим свят.* Л. Стоянов. *Колко хубав беше домът му!... Вътрешността наподобяваше простото, но неповторимо и елегантно облекло на Мария.* Дим. Димов. *Неповторимо майсторство.*

непогрешѝм, -а, -о, *прил.* Който никога не греши; безпогрешен, вещ, опитен. *Бай Тодор... е твърде честолюбив и пази ревниво своя авторитет на непогрешим познавач на Рилската планина.* Вазов. *Тя* (катеричката) *притежаваше чуден непогрешим усет да познава дали дървото е здраво или в него има хралупа.* Ем. Станев.

непогрешѝмо. *Нареч. от* непогрешим. *И най-слабият вятър се усещаше като лека и приятна ласка и непогрешимо се познаваше посоката му.* Йовков.

непогрешѝмост, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* непогрешим.

неподатлѝв, -а, -о, *прил.* Който не се поддава на въздействие. *Неподатлив човек.*

неподатлѝво. *Нареч. от* неподатлив.

неподатлѝвост, -ттà, *мн.* няма, *ср. Отвл. същ. от* неподатлив; твърдост, упоритост. *Неподатливост към дисциплината.*

неподвѝжен, -жна, -жно, *мн.* -жни, *прил.* **1.** Който не се движи, не се мести, който известно време остава в едно и също положение. *През отворения прозорец се виждаше осветеният от месеца двор. Там всички предмети, заедно с техните неподвижни сенки, изглеждаха заспали.* Елин Пелин. *Дядо Руси стоеше на пейката неподвижен, загледан пред себе си.* Йовков. *Неподвижен поглед.* **2.** Който се движи тежко; тромав, мъчно подвижен. *Ако Нено и Ненoвица били лениви и неподвижни, то тяхното дете било живо и пъргаво.* Каравелов. **3.** *Прен.* Който е лишен от живост, не мени своя израз. *Лицето на кавалджията е неподвижно и безстрастно, като че мисълта му е някъде далеч.* Йовков.

неподвѝжно. *Нареч. от* неподвижен. *Дядо Йордан втренчи поглед надолу към селото... и дълго и неподвижно гледа нататък.* Елин Пелин.

неподвѝжност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* неподвижен. *Този поглед не изразяваше нищо освен студенина и неподвижност.* Л. Стоянов.

неподгòтвен, -а, -о, *прил.* **1.** Който няма нужната подготовка. *Отиде неподготвен на изпит. Неподготвен ученик. Неподготвен по специалността си.* || Който не е научен. *Дошъл с*

неподготвен урок. **2.** Който не е очаквал нещо, не е предполагал, че нещо ще стане. *Той беше неподготвен за новината, затова много се изненада.* **3.** Който не е направил необходимите приготовления за нещо; неприготвен. *Първите посетители на курорта свариха най-неподготвен зарзаватчията. Дюкянът му беше до месарницата, но, понеже беше пълен с царевичина, до обяд я разчиства.* Чудомир.

неподготвеност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* неподготвен.

неподдържан, -а, -о, *прил.* **1.** Който не е държан постоянно в изправност. *Сиволепеляви, неподдържани, корабите от черноморската ескадра тъжно изпъгляха неподвижни сенки над омаслената вода в басейна.* Д. Добревски **2.** Който няма поддръжката на някого. *България тогава се яви на колене, обезсилена и неподдържана от никого.* Г. Димитров

неподелѐн, -а, -о, *прил.* Който не е поделен.

неподкупен, -пна, -пно, *мн.* -пни, *прил.* Който не може да бъде подкупен; честен. *Лейтенантът беше известен сред офицерите като неподкупен човек и като умерен социалист.* Д. Добревски. *Неподкупна честност.*

неподкупност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* неподкупен.

неподозѝран, -а, -о, *прил.* За който не се подозира, че съществува, че ще се прояви, че ще стане. *Но атаката започна съвсем неочаквано и силното възбуждение, което обвзе всички, даде неподозирани сили и на Люцкана.* Йовков.

неподплатѐн, -а, -о, *прил.* За дрехи и обувки който няма подплата. *Дядо Славчо носеше неподплатена аба, а зиме подплатена.* Влайков.

неподпрàвен, -а, -о, *прил.* Който не е подправен; чист, истински, естествен. *Неподправена хубост. Неподправено вино.*

неподпрàвено. *Нареч. от* неподправен. *С умореното си и слабо лице, с увисналия си и изострен нос, скрит в бръчките на шаечните дрехи, той изглеждаше тъй безобидно добродушен, тъй неподправено естествен и мил.* Йовков.

неподражàем, -а, -о, *прил.* На когото или на който не може да се подражава; несравним, оригинален. *Неговият неподражаем сарказъм бе страшно оръжие, с което той безпощадно осмиваше и сразяваше нашите врагове.* Г. Димитров. *Неподражаем комик.*

неподражàемо. *Нареч. от* неподражаем; извънредно хубаво, оригинално.

неподражàемост, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* неподражаем. *Ботев най-близко е можал да се приближи до народната поезия ..., да усвои формите ѝ до неподражаемост.* Вазов.

неподсъден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил. Юрид.* За съдебен иск — който не подлежи да се разглежда от определен съд. *Този иск е неподсъден на околийския съд.*

неподсъдност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* неподсъден.

неподхòден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* Който не подхожда за нещо, не отговаря на дадени искания. *Неподходен за възрастта му. Неподходно облекло.*

неподходя̀щ, -а, -о, *прил.* Неподходен.

неподчинѐние, *мн.* -я, *ср.* Постъпка или проява на лице, което не изпълнява заповед, нареждане, наредба и др. *Неподчинение на закона.*

непоетѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* В който няма поезия, лишен от поетичност. *Непоетични стихове.*

непоетѝчност, -ттà, *мн.* няма, *ж.* Отсъствие на поетичност.

непозволѐн, -а, -о, *прил.* **1.** Който не е позволен от закона или от морала. *С позволени и непозволени средства.* **2.** Като *същ. ср.* **непозволеното** — нещо, което не е позволено от закона или от морала. *Той... почна да не различава границата между позволеното и непозволеното.* П. Спасов.

непозволѐно. *Нареч. от* непозволен.

непознàт, -а, -о, *прил.* **1.** Когото не познават, с когото човек не се е запознал. *Тоя непознат стражар тя виждаше вече два пъти из гората.* Елин Пелин. *Не оседнал още коня доралия, | и заудря порти непознат делия.* Яворов. **2.** Който не е познат, не е известен на някого. *Зачуден, отидох под елата и отблизу разгледах непознатите птици.* Ем. Станев. *Въздухът бе наситен с миризма на непознати субтропични треви.* Дим. Димов. *Пак тръгвам сам по улиците. Минавам отново край гората и вървя из непознати улици по посока на Дунава.* Н. Фурнаджиев. *Един път получих едно писмо с непознат почерк, без подпис.* Вазов. *Имената, които прочитам, ми са непознати.* Вазов. *Непозната дума. Непозната мелодия.* **3.** Който не се ползува с известност. *Във скромна килийка, потънала в сън, | един монах тъмен, непознат и бледен, | пред лампа жумеща пишеше наведен.* Вазов. *Това произшествие дълго време остана непознато.* Вазов. **4.** Който става или се проявява за пръв път; небивал, нов. *Светлият спомен за теб е кат книга любима, | денонощно пред мен е разтворена тя ... | ... | Всеки ред буди в мен непознати мечти, | на безбройни слънца грей ме трепетът златен.* Дебелянов. *Вълнение и непознат дотогава срам я изгориха.* Елин Пелин. **5.** Който не се среща, не съществува в дадено място. *Зазистита тук е непозната.* **6.** Като *същ.* — лице, което никой не познава. *Непознатият ги запита нещо, но те не чуха и заминаха с весел вик.* Елин Пелин. *Видът на непознатата ги успокои.*

непоквàрен, -а, -о, *прил.* Който не е покварен. *Не за пръв път съм казвал и аз, че в непокварената младеж се крие залогът за здравото и добро бъдеще на обществото.* Кр. Велков.

непоквàреност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* непокварен; чистота, непорочност.

непоклатѝм, -а, -о, *прил.* **1.** Който не може да бъде поклатен, който стои много здраво някъде. *И кулата, навек непоклатима, | издига строен стан към висини.* Ем. п. Димитров. *Като непоклатима гранитна скала се издига създаденият от Ленин Съветски съюз сред капиталистическото море.* **2.** *Прен.* Който не може да бъде разколебан; твърд. *Пред офицерите в щаба тя показваше само непоклатимата си увереност на комунист.* Дим. Димов. *Тяхната вяра в утрешния ден, в светлото бъдеще е пълна и непоклатима.* Г. Димитров.

непоклатѝмо. *Нареч. от* непоклатим. *Стоя непоклатимо на становището си.*

непоклатѝмост, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* непоклатим. *Той все още вярваше в непоклатимостта на своето чорбаджийско влияние.* Влайков.

непоколебѝм, -а, -о, *прил.* (рус.). Който не може да се разколебае. *Той е твърд и непоколебим. Непоколебима вяра.*

непоколебѝмо. *Нареч. от* непоколебим; твърдо, смело. *Челната група на стачниците трепна, но продължи да върви напред все тъй непоколебимо.* Дим. Димов.

непоколебѝмост, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* непоколебим; твърдост, увереност. *Всички нападения на германците се разбиват в героичната упоритост и непоколебимост на защитниците на града.* В. Коларов.

непоко̀рен, -рна, -рно, *мн.* -рни, *прил.* Който не се покорява, не се подчинява. *Бориславе, знаеш ли, че аз не съм навикнал да виждам непокорни служители?* Вазов. *Но усещам: в мене бие древна, | скитническа, непокорна кръв.* Багряна. *В полето вие като пес | неуморно непокорен вятър.* Вапцаров.

непокорѐн, -а, -о, *прил.* Който не е покорен; непобеден. *Непокореният град. Непокорената река.*

непоко̀рност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* непоко̀рен; неподчинение. *Третия си и най-непослушния си син хаджи Генчо пратил на конака и повелил на агата да му удари петдесет тояги по краката за непокорност.* Каравелов.

непоко̀рство, *мн.* -а, *ср.* Неподчинение, непослушание. *Сега е военно време и дисциплината е строга. За непокорството няма милост.* Вазов. *Дух на непокорство.*

непокъ̀тнат, -а, -о, *прил.* Който е останал такъв, какъвто е бил по-рано; незасегнат, ненакърнен. *Тая гора е манастирско владение от векове..., запазила се е през най-лоши времена непокътната.* Вазов.

непокъ̀тнатост, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* непокътнат. *Пространните самотии... тайнствено дремеха във вековечната си тишина и царствена непокътнатост.* Вазов.

неполитѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил. Остар.* Който не е внимателен, не е тактичен. *Този несправедлив и неполитичен акт се последва от друг още по-опасен.* Вазов.

неполитѝчно. *Нареч. от* неполитичен. *Постъпи неполитично.*

непомрачѐн, -а, -о, *прил.* Който не е помрачен от нищо. *Непомрачена радост.*

непомрачѐност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* непомрачен.

непоносѝм, -а, -о, *прил.* Който не може да се понася; мъчителен. *Наистина, вратата е отворена, но и навън е все същата непоносима горещина.* Св. Минков. *До гуша ми дойде от непоносимия ти характер..., от пиянството и скандалите.* Дим. Димов.

непоносѝмо. *Нареч. от* непоносим. *Лете е непоносимо горещо, задушно.* Йовков.

непоносѝмост, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* непоносим.

непоня̀тен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* (рус.). Който не може да се разбере; непознат, неразбираем. *И тя запя. Звучен и приятен глас, треперлив и още нерешителен, странна музика на чужда и непонятна реч.* Йовков. *Непонятни думи. Непонятни причини.* || Който е странен, загадъчен. *Той се събуди от някакъв глас в стаята, необикновен и непонятен.* Вазов.

непоня̀тно. *Нареч. от* непонятен; неясно, неразбрано. *Тръбен знак. И след сигнала пак | става тихо, непонятно тихо.* Вапцаров.

непоня̀тност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* непонятен.

непоправѝм, -а, -о, *прил.* Който не може или мъчно може да се поправи. *Непоправима грешка. Непоправим ленивец.*

непоправѝмо. *Нареч. от* непоправим. *Непоправимо болен.*

непоправѝмост, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* непоправим.

непопуля̀рен, -рна, -рно, *мн.* -рни, *прил.* Който не е популярен, който не се ползува с широка известност. *Непопулярна идея.*

непопуля̀рност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* непопулярен; отсъствие на популярност.

непоро̀чен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* **1.** Който няма пороци; нравствено чист, невинен. *Непорочна душа. Непорочен човек.* **2.** Който не съдържа порочност. *Непорочен поглед. Непорочно минало.*

непоро̀чно. *Нареч. от* непорочен.

непоро̀чност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* непорочен. *Една друга София живее отвъд, прекрасна в своята непорочност и щастлива от своето неведение.* Ст. Загорчинов.

непоря̀дъчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* (рус.). Който не е порядъчен; развален.

непоря̀дъчно. *Нареч. от* непорядъчен. *Държи се непорядъчно.*

непосветѐн, -а, -о, *прил.* Който не е посветен в нещо, не е запознат с нещо; неосведомен. *Непосветен в тайните на делото.*

непосѝлен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който не е по силите на някого; тежък, труден. *В това време селяните пъшкаха от непосилен труд, бързаха час по-скоро да приберат хляба.* Ст. Ц. Даскалов. *Борбата на Стремски ставаше непосилна.* Вазов.

непосѝлно. *Нареч. от* непосилен; непоносимо. *Смъртта понякога е твърде жалка, | животът — непосилно груб.* Смирненски.

непоследова̀телен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който не е последователен. *Непоследователна постъпка.*

непоследова̀телно. *Нареч. от* непоследователен. *Постъпва непоследователно.*

непоследова̀телност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* непоследователен. *Той допусна непоследователност в изказването си.*

непослуша̀ние, *мн.* -я, *ср.* Отсъствие на послушание; непокорство.

непослу̀шен, -шна, -шно, *мн.* -шни, *прил.* Който не е послушен; непокорен. *Непослушно момиче.*

непослу̀шник, *мн.* -ци, *м. Разг.* Непослушно момче.

непослу̀шница *ж.* Непослушно момиче

непослу̀шност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* непослушен.

непосрѐден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* Който произтича направо от нещо; непосредствен. *Непосредно чувство.*

непосрѐдно. *Нареч. от* непосреден.

непосрѐдност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* непосреден.

непосрѐдствен, -а, -о, *прил.* Който се намира или става без посредството на нещо; пряк, непосреден. *Непосредствено ръководство. Непосредствена близост. Непосредствен досег. Непосредствено влияние.* || Който произтича направо от нещо. *Непосредствени нужди. Непосредствени наблюдения.* || Който произтича направо от вътрешни чувства и влечения; искрен. *Непосредствено чувство. Непосредствен интерес. Непосредствено вдъхновение.*

непосрѐдствено. *Нареч. от* непосредствен. *Той продаваше производството си непосредствено на самите потребители.* Г. Белев.

непосрѐдственост, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* непосредствен. *Двете жени се пленяваха от тая искреност и непосредственост на чувствата у младия момък.* Вазов.

непостѝжен, -жна, -жно, *мн.* -жни, *прил. Поет.* Непостижим. *И сфинкс един ме гледа — камък неподвижен, с коварство притаено в поглед без лъчи, / унесено замръзнал, странен, непостижен: сърце ми всичко знае, — вечно ще мълчи.* Яворов.

непостижѝм, -а, -о, *прил.* Който не може да се постигне. *А още по-високо, над тия надменни гиганти, в гълъбовосиньото небе се вие бавно и спокойно орел — планински цар — с непостижим и смел полет.* Елин Пелин. *Непостижима мечта.*

непостижѝмо. *Нареч. от* непостижим.

непостижѝмост, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* непостижим.

непостоя̀нен, -нна, -нно, *мн.* -нни, *прил.* Който не е постоянен, който често се мени; променлив. *Непостоянно време. Непостоянна температура. Непостоянен характер.* || За човек — който лесно променя възгледите си, навиците си, принципите си; безхарактерен, лекомислен. *Непостоянен човек.*

непостоя̀нство, *мн.* -а, *ср.* Качество или проява на непостоянен.

непотрѐбен, -бна, -бно, *мн.* -бни, *прил.* Който не е нужен, не трябва; излишен. *А Шибил се разпасваше и сваляше от себе си пищови с позлатени дръжки, кулаклии ножове, работени със сребро паласки — всичко това, което за него беше вече тежко и непотребно бреме.* Йовков.

непохвàтен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* Който не е похватен, не е сръчен. *Като гледаше неговата непохватна тежка фигура..., идваше му да се разкиска.* Вежинов.

непохвàтно. *Нареч. от* непохватен. *Някак смешно и непохватно, той правеше поклон след поклон.* Йовков.

непохвàтност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* непохватен.

непохабѐн, -а, -о, *прил.* Който още не е похабен, развален.

непочитàние, *мн.* няма, *ср.* Отсъствие на почит; неуважение.

непочтѐн, -а, -о, *прил.* **1.** Който не е почтен; нечестен. *Непочтена личност.* **2.** Който не съдържа почтеност. *Непочтена постъпка.*

непочтѐно. *Нареч. от* непочтен. *Постъпи непочтено.*

непочтѐност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* непочтен.

непочтѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* **1.** Който не се държи с почит към някого или нещо. *Непочтителен син.* **2.** Който не изразява уважение, не съдържа почит. *Непочтително държание.*

непочтѝтелно. *Нареч. от* непочтителен. *Държи се непочтително.*

непочтѝтелност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* непочтителен.

непрàв, -а, -о, *прил.* **1.** Неверен, неправилен. *Защо й се сърдеха те, защо бъбреха такива укорни, неправи думи?* Дим. Талев. **2.** Несправедлив. *Неправо дело.*

непрàвда *ж.* Несправедлива постъпка или дело. *Изедниците народни бяха спокойни, додето народът търпеше и с християнско смирение пренасяше всичките им неправди, насилия и жестокости.* Г. Кирков. *През целия си живот Вълчан беше вършил само неправди и престъпления.* Йовков.

неправдѝв, -а, -о, *прил.* Който не е правдив. *Авторът е създал съвсем неправдив образ.*

неправдѝвост, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* неправдив.

неправдоподо̀бен, -бна, -бно, *мн.* -бни, *прил.* Който не отговаря на действителността, на жизнената правда. *Кметът се задоволи с някакво обяснение много или малко неправдоподобно.* Вазов. *Неправдоподобна история.*

неправдоподо̀бност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* неправдоподобен.

непрàведен, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* **1.** Който не е праведен; грешен. *Неправеден живот.* **2.** *Остар.* Несправедлив, престъпен. *Той беше убил в лична борба един враг на народа им, беше отмъстил за неправедния грабеж и за другите му насилия над българи.* Вазов.

непрàвилен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* **1.** Който няма правилна форма, очертания и под. *На мястото на плиткото продълговато окопче сега зееше неправилна яма.* Дим. Димов. *Неправилен четириъгълник. Неправилни букви.* **2.** Който се отклонява от известни установени правила, норми. *Неправилен глагол. Неправилен стих.* **3.** Който не е съобразен с истината; неверен, неточен, погрешен. *Вие, в Европа, имате неправилна представа за Америка. Тук не всички са богати.* Г. Белев. *Неправилно твърдение.* || Който съдържа някаква грешка; погрешен. *Всеки общински или околийски народен съвет има право да отменява противозаконните и неправилните действия на своята управа.* Конст., чл. 21. *Неправилно решение.* || Несправедлив. *Неправилно обвинение.*

неправилно. *Нареч. от* неправилен; неточно, погрешно. *Той неправилно си изтълкува моя въпрос.*

неправилност, -ттà, *мн.* -и, *ж. Отвл. същ. от* неправилен. *Стихът е характерно неправилен, но в тая неправилност има нещо мило и живо.* П. П. Славейков.

неправомѐрен, -рна, -рно, *мн.* -рни, *прил.* (рус.). *Юрид.* Който няма законно оправдание; незаконен. *Неправомерни действия.*

неправомѐрно. *Нареч. от* неправомерен.

неправомѐрност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* неправомерен.

неправоспосòбен, -бна, -бно, *мн.* -бни, *прил. Книж.* 1. Който няма узаконени права да упражнява известна професия. *Неправоспособен лекар.* 2. *Юрид.* Който не може да упражнява граждански права.

неправоспосòбност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* неправоспособен.

непрàзен, -зна, -зно, *мн.* -зни, *прил.* 1. В който има нещо; неопразнен. 2. *Нар.* За жена или женско животно — бременна.

непрактѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* 1. Който не е практичен. *Тоя русин... ми е оставил впечатлението на човек с рядко благородна и наивна душа, възторжен, доверчив, непрактичен.* Вазов. 2. Неудобен за работа, неикономичен. *Непрактичен модел за дреха.*

непрактѝчно. *Нареч. от* непрактичен. *Постъпи непрактично.*

непрактѝчност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* непрактичен.

непрàн, -а, -о, *прил.* Който не е изпран; изцапан, нечист, мръсен. *Непрани дрехи. Непрана риза.*

непревземàем, -а, -о, *прил.* Който не може да бъде превзет, завладян. *Непревземаема крепост.*

непревземàемост, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* непревземаем.

непреводѝм, -а, -о, *прил.* Който не може да се преведе на друг език, без да изгуби от точността, смисъла или художествените си качества. *Непреводим израз.*

непреглѐден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* Лишен от прегледност и яснота. *Непрегледен план.*

непреглѐдно. *Нареч. от* непрегледен. *Материалът в книгата е подреден много непрегледно.*

непреглѐдност, -ттà, *мн.* няма, *ж.* Нямане на прегледност.

непредвѝден, -а, -о, *прил.* Който не е бил взет пред вид; неочакван. *Непредвидени обстоятелства. Непредвидени пречки. Непредвидени разноски. Непредвидени събития.*

непредвѝдено. *Нареч. от* непредвиден.

непредвидлѝв, -а, -о, *прил.* Който е лишен от предвидливост, неспособен да предвижда. *Непредвидлив ръководител.*

непредвидлѝво. *Нареч. от* непредвидлив.

непредвидлѝвост, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* непредвидлив.

непреднамѐрен, -а, -о, *прил. Книж.* Извършен, направен без предварително обмислено намерение; неумишлен. *Непреднамерена обида.*

непреднамѐрено. *Нареч. от* непреднамерен.

непреднамѐреност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* непреднамерен.

непредотвратѝм, -а, -о, *прил. Книж.* Който не може да бъде предотвратен; неизбежен. *Непредотвратимо поражение. Непредотвратима опасност.*

непредпазлѝв, -а, -о, *прил.* Който не проявява необходимата предпазливост; невнимателен. *Тая страховита мочурлива равнина ... скрива големи опасности за непредпазливия пътник или животно.* Вазов. *Те* (скиците) *приличат на парчета от някое голямо разкошно огледало, което непредпазливият майстор е счупил, преди да го тури в рамката му.* П. П. Славейков.

непредпазлѝво. *Нареч. от* непредпазлив.

непредпазлѝвост, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* непредпазлив. *Той прехапа устни от безсилен гняв срещу себе си, ядосан от своята непредпазливост и от глупавия начин, по който се остави да го заловят.* Ем. Станев.

непредубедѐн, -а, -о, *прил. Книж.* Който не се ръководи от предубеждения, който не проявява предубеденост. *Непредубеден читател.*

непредубедѐно. *Нареч. от* непредубеден.

непредубедѐност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* непредубеден.

непрежалѝм, -а, -о, *прил.* Обикн. за покойник — за когото винаги ще се скърби, който не може да бъде прежален. *Той стои сякаш над някакъв гроб, в който е легнал скъп, непрежалим мъртвец.* Йовков.

непрекипя̀л, -а, -о, *прил.* Който не е ферментирал, не е прекипял. *Започваха вече да идат колата на преславските винари, които носеха големи бомби с непрекипяло вино.* Йовков.

непреклòнен, -нна, -нно, *мн.* -нни, *прил.* Който не отстъпва пред никакви молби, увещания; твърд, непоколебим. *Исках да устоя на решението си: настоявах, молех, убеждавах го, че трябва да се разделим,... но той беше непреклонен.* Г. Райчев. || Който не може да бъде сломен, превит, преклонен. *Какво можех да сторя аз, една слаба девойка, против страшната, непреклонна воля на баща си.* Вазов. *Непреклонен характер.*

непреклòнно. *Нареч. от* непреклонен; твърдо, непоколебимо.

непреклòнност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* непреклонен; твърдост, непоколебимост.

непрекъ̀снат, -а, -о, *прил.* Който не спира, не престава, не се прекъсва; непрестанен, безспирен. *Всред тази непрекъснатата, безредна и паническа стрелба долетяха отново глухи тътнежи на бомби.* Дим. Димов. *Непрекъснато движение. Непрекъсната борба. Непрекъсната редица.*

непрекъ̀снато. *Нареч. от* непрекъснат; непрестанно, безспирно. *Камбаната биеше непрекъснато и нейният меден глас на вълни, на вълни се носеше над селото.* Елин Пелин.

непрекъ̀снатост, -ттà, *мн.* няма, *ж. Рядко. Отвл. същ. от* непрекъснат.

непремѐнно *нареч.* На всяка цена, въпреки всички пречки; безусловно, без друго. *Знай и това, че аз непременно ще се оженя за Лила,*

казал Павлин решително. Каравелов. *Това са здрави, красиви и бодри мечти за светлото бъдеще, което непременно ще бъде постигнато.* Г. Караславов.

непреодолѝм, -а, -о, *прил.* Който не може да бъде преодолян, превъзмогнат. *Слънцето се разля по раменете му и той изпита непреодолимо желание да затвори очите си.* Я. Гуляшки. *Непреодолими пречки. Непреодолим страх. Непреодолима умраза.*

непреодолѝмо. *Нареч. от* непреодолим.

непреодолѝмост, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* непреодолим.

непрестàен, -айна, -айно, *мн.* -айни, *прил. Поет. Остар.* Непрестанен. *Що е човек?... | Защо е той безсилен роб | — от люлката до самий гроб, | проклет за битка непрестойна?* Вазов.

непрестàнен, -нна, -нно, *мн.* -нни, *прил.* Който не престава; непрекъснат, неспирен, безспирен. *Той не беше закусил от вчера заран залък хляб: от непрестанната стрелба хляб не можеше да дойде до окопа.* Вазов. *Вътре бръмчат като пчели учениците и тоя жив и непрестанен шум лети вън на весели вълни.* Елин Пелин.

непрестàнно *нареч.* Непрекъснато, безспирно. *Ситен дъжд непрестанно ръми и рони последните жълти листа на оголелите тополи.* Елин Пелин.

непрестòрен, -а, -о, *прил. Рядко.* В който няма преструвки, лицемерие; искрен. *Добре съм, Младене, — с непресторена сърдечност отвръща Прангата.* Влайков. *Непресторена радост. Непресторено вълнение.*

непрестòрено. *Нареч. от* непресторен.

непрестòреност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* непресторен; искреност, естественост.

непретенциòзен, -зна, -зно, *мн.* -зни, *прил.* Който не е придирчив, не е претенциозен; непридирчив. *Непретенциозен човек.* || Обикн. за художествено или научно произведение — създадено без претенции за особени постижения; обикновен, прост. *Непретенциозен очерк.*

непретенциòзно. *Нареч. от* непретенциозен.

непретенциòзност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* непретенциозен.

непрехòден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* Обикн. в съчет. **непреходен глагол** (грам.) — глагол, който не изисква, не може да има пряко допълнение.

непрехòдност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* непреходен.

неприбрàн, -а, -о, *прил.* Който не е прибран. *Неприбран някой кон бясно препускаше из улиците и цвилеше.* Йовков. *Майко, майчице! — пищеше все още неприбраният ранен.* Вежинов. *Неприбрани снопи.* || Който не е обран. *Всичкият овес на Емперата стоеше неприбран.* К. Петканов. *Неприбрани тютюни.*

непривèтен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил. Поет.* Лишен от приветливост; мрачен, тъжен. *И пак се върна есента, | мъглива, неприветна есен.* П. П. Славейков. *Поляните около лагера, неприветни и голи доскоро, сега весело се зеленееха.* Йовков.

неприветлѝв, -а, -о, *прил.* **1.** Който има нелюбезно, недружелюбно държане. *Димитрица се намуси. Нисичка, сръчна в работата, но неприветлива, винаги се сърдеше на мъжа си, щом доведеше гости в къщи.* К. Петканов. **2.** В който няма приветливост; мрачен, грозен, неприветен. *Сега планината бе студена и неприветлива.* Ем. Станев. *Улиците зеят... между два реда криви, голи и неприветливи стени.* Величков.

неприветлѝво. *Нареч. от* неприветлив.

неприветлѝвост, -ттà, *мн.* няма, *ж.* Качество или проява на неприветлив. *Един стар магер и един пратен за наказание монах прекарват в мързел тук и тяхната неприветливост пъди всичко живо от това място.* Елин Пелин.

непривèтно. *Нареч. от* неприветен. *Неприветно зидове тъмнеят; | по стените влажни дупки зеят.* П. П. Славейков.

непривèтност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* неприветен.

непривѝкнал, -а, -о, *прил.* Който не е свикнал с нещо, няма навик за нещо. *Бай Ганьо разлюти супата си до такава степен, щото един непривикнал човек би се отровил.* Ал. Константинов. *Той стана, ослуша се, помъчи се да различи в общия грохот шума на гъсеничните трактори — напразно. До непривикналото му ухо идеше все един и същ монотонен бумтеж.* Я. Гуляшки.

непривѝкналост, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* непривикнал.

непривѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Който не е в навиците на някого; несвойствен, необичаен. *А пък аз се смущавах и спъвах свенливо | в непривичната дълга пола.* Багряна. *Обзет от неочаквана и непривична за него ярост, Пелазов скочи от мястото си и застана пред подпоручика.* Йовков.

непривлекàтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Лишен от привлекателност. *Непривлекателна външност.*

непривлекàтелност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* непривлекателен.

непригòден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* Който не подхожда, не е годен за нищо. *Ясно беше, че семето е лошо, непригодно за почвата и добруджанския климат.* Я. Гуляшки.

непригодèн, -а, -о, *прил.* Който не е приспособен, не е пригоден за нещо.

непригòдност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* непригòден.

непридирчѝв, -а, -о, *прил.* Който не придиря, няма големи изисквания, който лесно се задоволява; непретенциозен. *Непридирчив човек. Непридирчива публика.*

непридирчѝвост, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* непридирчив.

неприемлѝв, -а, -о, *прил.* Който не може да се приеме, с който не може да се съгласим. *Неприемливи условия. Неприемливо предложение.*

неприемлѝвост, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* неприемлив.

непризнàт, -а, -о, *прил.* Обикн. за човек на изкуството — който не е получил обществено признание, когото не ценят. *Непризнат поет. Непризнат талант.*

непризна̀телен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който не чувствува, не проявява признателност; неблагодарен. *Непризнателен син.*

непризна̀телност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* непризнателен; неблагодарност. *Сали Яшар... сега не можа да се удържи: сърдеше се, викаше, обвиняваше дъщеря си в неблагодарност и непризнателност.* Йовков.

неприкосновѐн, -а, -о, *прил.* 1. *Юрид.* Законно защитен от всякакви посегателства. *Жилището е неприкосновено. Без съгласието на обитателя никой не може да влиза в жилището или помещението му.* Конст., чл. 85. *Дълги векове тия гори са били неприкосновени — пазели са ги от топора хрисовулите на българските царе.* Вазов. 2. Който се пази и се използува само при крайна нужда. *Ще раздам на войниците дрехите, които до сега вие не сте раздали. — ... — Нали онзи ден ви казах, че тия дрехи са неприкосновен запас!* Вежинов.

неприкосновѐност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* неприкосновен. *Териториална неприкосновеност. Депутатска неприкосновеност. Дипломатическа неприкосновеност.*

неприлѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Който не отговаря на изискванията за приличие. *Дъщеря било това! Да я отгледаш от парче месо, дето се казва, и на туй отгоре да ти държи такъв неприличен език!* Св. Минков. *Неприлични думи. Неприлично държане. Неприлична постъпка.*

неприлѝчие, *мн.* -я, *ср.* Нарушаване на приличието.

неприлѝчно. *Нареч. от* неприличен. *Държи се неприлично.*

неприложѝм, -а, -о, *прил.* Който не може да се приложи, да се употреби някъде. *Неприложима теория.*

неприложѝмост, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* неприложим.

непримирѝм, -а, -о, *прил.* 1. Който не се съгласява на никакви отстъпки, помирения, споразумения; упорит. *В лицето на Вълчана той виждаше вече личен и непримирим враг и по какъвто и да било повод кипваше и се скарваше с него.* Йовков. 2. При който е изключено, невъзможно всякакво съгласие, компромис, помирение. *Непримирима омраза. Непримирима борба.* □ **Непримирими противоречия** — противоречия, които не могат да се отстранят, да се изгладят.

непримирѝмо. *Рядко. Нареч. от* непримирим. *Две кучета залаяха сърдито и непримиримо.* Г. Караславов.

непримирѝмост, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* непримирим. *Той го познаваше, знаеше неговата непримиримост, та закрачи сега в пълно недоумение какво да предприеме.* Я. Страшимиров.

непринӱден, -а, -о, *прил.* Който не е престорен, не е изкуствен; естествен. *Изведнаж веселбата стана по-жива, по-непринудена и по-сърдечна.* Йовков. *Непринудено държане. Непринуден разговор. Непринуден смях.*

непринӱдено. *Нареч. от* непринуден. *Държеше се непринудено и свободно; весела и малко насмешлива усмивка стоеше на тънките му устни.* Йовков. *Непринудено весел.*

непринӱденост, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* непринуден. *Необикновено спокойствие и непринуденост лъхаше от всяко негово движение.* Вежинов.

неприспособѐн, -а, -о, *прил.* Който не е приспособен към нещо, за нещо.

непристо̀ен, -о̀йна, -о̀йно, *мн.* -о̀йни, *прил.* (рус.). *Книж.* Неприличен, безсрамен. *Почти всеки ден той чуваше между снахите си остри надумки и караници, пълни с груби и непристойни думи.* Елин Пелин. *Непристоен език. Непристойно държане.*

непристо̀йно *нареч. Книж.* Неприлично, безсрамно. *Държи се непристойно.*

непристъпен, -пна, -пно, *мн.* -пни, *прил.* 1. Който никак или много мъчно може да бъде достигнат. *Никакъв път... не минуваше през тая усамотена морава, тъй приятно загнездена в полите на непристъпната тук Стара планина.* Вазов. *Стадото им се бе покатерило на един скалист връх и почиваше на една поляна, оградена с непристъпни скали.* Орлин Василев. 2. За крепост, позиция и под. — който е недостъпен или много труден за превземане; непревземаем. *Тогава командирът... даде заповед да се оттеглят в боен ред и заемат непристъпна бойна позиция.* Ем. Коралов. *Непристъпна крепост.*

непристъ̀пност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* непристъпен.

неприсъ̀ствен, -а, -о, *прил.* Само в съчет. **неприсъствен ден** — ден, в който учрежденията не работят; официален празник.

неприча̀стен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* (рус.). *Книж. Рядко.* Който не е взел участие в нещо, който не е замесен в нещо. *Той бил непричастен в тази работа.*

неприя̀знен, -а, -о, *прил.* (рус.). *Книж.* Който съдържа, изразява неприязън, недоброжелателство към някого; враждебен. *Изглеждат ме с неприязнени погледи, които сякаш казват: „Това плашило пък отде се взе?"* Л. Стоянов. *Неприязнено чувство.*

неприя̀знено. *Нареч. от* неприязнен; враждебно, недоброжелателно, неприятелски. *Дъщеря му, макар да се държеше към него неприязнено, вземаше понякога неговата страна.* Л. Стоянов. *Жените даваха каквото могат, но мълчаха и гледаха студено и неприязнено.* Йовков.

неприя̀зненост, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* Враждебно, неприязнено чувство или отношение към някого.

неприя̀зън, -та̀, *мн.* няма, *ж.* (рус.). *Книж.* Враждебно отношение към някого; ненавист, недоброжелателство, вражда. *Предишната интимност помежду им се рушеше всекидневно, за да се вдигне постепенно стената на една неприязън, която ги отчуждаваше един от други.* Ст. Чилингиров. *Това подновява у него по-ранишната раздразнителност, която несъзнателно се засилва и която се превръща дори в някакво чувство на неприязън.* Влайков. *Той я гледа с неприязън.*

неприя̀тел, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* 1. Лице, което има враждебно отношение към някого или нещо; враг. *Бай Петър кроил планове, размислял за бъдещето положение на дъщеря си и за завистта на неговите неприятели.* Каравелов.

Като мислеше, че е вече в ръцете на неприятелите, Горопомов се обърна; никой не го преследваше. Йовков. **2.** Обикн. *ед. Събир.* Въоръжени сили, войска на противник във време на война. *Страхът, че неприятелят може да настъпи, държи в тревога цялата позиция.* Л. Стоянов. **3.** Причинител на вреди; вредител. *Неприятели на растенията.*

неприя̀телка *ж.* Жена неприятел (в 1 знач.).

неприя̀телски, -а, -о. *Прил. от* неприятел (в 2 знач.) *Отбити бяха няколко неприятелски атаки.* Йовков. *Неприятелска артилерия.*

неприя̀тен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* Който и да е, причинява неудоволствие; противен. *Милий ми бачо! И тоя път ида да ти говоря за неприятни неща — за таковия дълг.* Вазов. *Да го вземат на ръце и този безжизнен труп, да го носят цели сто крачки до шосето — тежка и неприятна работа.* Л. Стоянов. *Неприятен дъх. Неприятна новина. Неприятно чувство.*

неприя̀тно. *Нареч. от* неприятен. *Много неприятно вие това куче, забеляза неочаквано другарят ми.* Смирненски. *Мене ми е неприятно и неловко да говорим за това.* Влайков. *Стана ми неприятно.*

неприя̀тност, -тта, *мн.* -и, *ж.* Неприятно изживяване или неприятна случка. *Както си обичаше Тинка и като я гледаше така поусърнала от домашните неприятности, Колчо искаше да я зарадва.* Влайков. *Случи ми се една неприятност. Имам неприятности.*

непробива̀ем, -а, -о, *прил.* Който не може да се пробие. *Планината се възправи срещу тях със своята непробиваема каменна гръд и викна: — Стига! Хайде, отивайте си вече!* А. Каралийчев. *Около дружината се образува непробиваема стена от селяни.* Вазов.

непробу̀ден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* Само в съчет. **непробуден сън** — дълбок, продължителен сън, от който човек не може лесно да се пробуди.

непробу̀ден, -а, -о, *прил. Рядко.* Който още спи, още не се е събудил. ‖ *Обр.* Който още не се е проявил. *Погледът му проникваше в душите им, гдето дремеха дълбоко, още непробудени, незнайни сили.* Дим. Талев.

непробу̀дно *нареч.* В съчет. **спя непробудно** — спя без да се събуждам. *Той цял ден спа непробудно и чак привечер стана.* М. Марчевски.

непроверѐн, -а, -о, *прил.* За когото не е направена проверка, който не е проверен, изпитан. *Вие защо поверявате машините на непроверени хора?* А. Гуляшки. *Непроверени знания.*

непроветрѐн, -а, -о, *прил.* За помещение — който не е проветрен, чийто въздух е нечист, застоял. *Непроветрена стая.*

непроветрѐно. *Нареч. от* непроветрен. *В кръчмата беше тъмно и непроветрено.* Елин Пелин.

непроглѐден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* За мрак, тъмнина и под. — през който погледът не може да проникне; непроницаем, дълбок, гъст. *Дъждът продължаваше все така приспивателно да шуми, а в стаята беше непрогледна тъмнина.* Елин Пелин. *Изви се виелица и снежна вихрушка опаса полето в гъста, непрогледна мрежа.* А. Гуляшки. *Гъста непрогледна мъгла пълнеше улиците.* Елин Пелин. *Непрогледна нощ. Непрогледен мрак.*

непроглѐдно. *Нареч. от* непрогледен. *Нощта беше непрогледно тъмна и тиха.* Вежинов.

непродуктѝвен, -вна, -вно, *мн.* -вни, *прил.* **1.** *Книж.* Който не е продуктивен; непроизводителен. *Непродуктивен труд.* **2.** *Езикозн.* Обикн. за словообразователен елемент — който не се употребява вече за образуване на нови думи. *Непродуктивна наставка.*

непродуктѝвност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* непродуктивен.

непродължѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който трае кратко, който не е продължителен; краткотраен, кратък. *Последва смях — равен, тих и непродължителен.* Дим. Димов. *Непродължителен срок.*

непрозѝрен, -рна, -рно, *мн.* -рни, *прил.* През който нищо не прозира, нищо не се вижда; непрогледен. *По полите на Круша планина и Беласица, чак до полето, се спущаше и лазеше ниска непрозирна мъгла.* Г. Райчев. *Непрозирен мрак.*

непрозорлѝв, -а, -о, *прил.* Който не умее да предвижда, който не е прозорлив.

непрозорлѝвост, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* непрозорлив.

непроз̀рачен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Който не пропуска светлинните лъчи, който не е прозрачен. ‖ През който не се виждат ясни образи. *Върху светлия фон на заревото, между кълбата от черен и непрозрачен дим, се мяркаха човешки фигури, които бягаха да се спасяват от пламъците.* Дим. Димов. *На праволинейното разпространение на светлината се дължи образуването на сенки зад непрозрачните тела.* Физика.

непроз̀рачност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* непрозрачен.

непроизводѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който не може, не е в състояние да произвежда достатъчно, който не е производителен. *Непроизводително население. Непроизводителен труд.*

непроизводѝтелност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* непроизводителен.

непроко̀псан, -а, -о, *прил. Разг. Неодобр.* От когото не може да се очаква нищо добро, който не си е извоювал място в живота. *Непрокопсан син си родила, думаха едни. — Дошъл свят да размирява, царство да обръща, коряха го други.* П. Ю. Тодоров.

непроко̀псаник, *мн.* -ци, *м. Разг. Неодобр.* Непрокопсан човек; безделник, нехранимайко. *Една счупена пръчка висеше немощна. Кой ли непрокопсаник е минал през лозето и я е счупил.* К. Петканов.

непроко̀псаница *ж. Разг. Неодобр.* Непрокопсана жена. *Оная непрокопсаница е развързала езика си! — помисли бригадирът.* А. Гуляшки.

непромока̀ем, -а, -о, *прил.* (рус.). За тъкан, дреха — който не пропуска вода, влага; непропусклив. *Непромокаем плат.*

непроница̀ем, -а, -о, *прил. Книж.* **1.** През който не може да проникне поглед или свет-

лина; непрогледен. *Тая тъмнина ставаше все по-гъста и непроницаема, колкото напредвахме нататък.* Вазов. *По небето се появиха едри звезди, но тяхната светлина беше безсилна да разреди непроницаемия мрак.* Елин Пелин. || *Прен.* Който не може да бъде разгадан. *Но лицето на „шефа“ беше студено и непроницаемо.* А. Гуляшки. *Графът беше загубил своето предишно спокойствие..., дори вечно засмяното лице беше заменено от сива непроницаема маска.* Д. Добревски. *Непроницаема тайна.* 2. *Остар.* През който не може да се проникне, да се мине. *По-нагоре, през дънерите им, той видя, че рътовете се покриват от непроницаем гъсталак.* Вазов.

непроница̀емост, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* непроницаем.

непроница̀телен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил. Книж.* Който не е проницателен. прозорлив; непрозорлив.

непроница̀телност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* непроницателен.

непропорциона̀лен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил. Книж.* Който не е пропорционален; несъразмерен. *Непропорционални величини.*

непросвѐтен, -тна, -тно, *мн.* тни, *прил. Поет.* В който няма светлина, който е лишен от светлина; безпросветен, мрачен. *В нощ непросветна, към незнаен кът / опивах аз* П. П. Славейков. || *Прен* Безрадостен, печален. *Тя бе миг и шега мимолетна, / седмоцветна небесна дъга, / но умря кат мечта безответна / в непросветна и тиха тъга.* Смирненски.

непросветѐн, -а, -о, *прил.* Който не е просветен, образован; необразован.

непросветѐност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* непросветен.

непростѝм, -а, -о, *прил.* Който не може да бъде простен, който не заслужава снизхождение. *Извършеният грях беше непростим и тежък.* Йовков. *Непростима грешка.*

непростѝмо. *Нареч от* непростим.

непростѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* (рус.). *Остар.* Непростим. *Нека разправят историците на тази война по какво непростително нехайство на разузнавателната служба... беше се измамила нашата войска.* Вазов.

непроходѝм, -а, -о, *прил.* През който е невъзможно или е мъчно да се премине. *Ние вървехме през една гора, някога гъста и непроходима, но сега разредена.* Вазов. *Гъст храсталак правеше долината непроходима.* К. Петканов. *Къщурката на Симеон се намираше почти на края на града, всред непроходими пространства от кал.* Дим. Димов.

непроходѝмост, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* непроходим. *Непроходимостта на горите ни накара да се върнем.*

непря̀к, -а, -о, *прил.* 1. Който няма права, пряка посока. *Непряк път.* 2. *Прен.* Който не е свързан непосредно с основна, съществена задача; косвен. *Тяхната дейност — пряка и непряка — е в служба на тоя народ.* П. П. Славейков. □ **Непряк въпрос** (грам.) — подчинено изречение, което започва с въпросителна дума; косвен въпрос. Напр. *Не знам кой е идвал.* **Непряка реч** (грам.) — чужди думи, предадени в речта на друго лице чрез подчинено изречение. **Непряко допълнение** (грам.) — допълнение, свързано с глагола чрез предлог или в дателен падеж. Напр. *Мама Стояну думаше. Писах на приятеля си.*

непъ̀лен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* 1. Който не е пълен до горе, до край. *Изпих една непълна чаша мляко.* 2. *Прен.* Който не е цял, завършен. *Детето заболя. И след непълна седмица издъхна в ръцете на майка си.* Дим. Талев. 3. Който не е достатъчен, окончателен, точен. *Протоколите от разпитите не бяха подписани от мене, тъй като те бяха непълни и тенденциозни.* Г. Димитров. *Непълни данни.* □ **Непълен член** (грам.) — кратък член.

непъ̀лно. *Нареч. от* непълен (в 2 знач.). *Ние не можем да станем заможен народ..., докато една голяма част от народния труд се пилее непроизводително или се използува непълно през значителна част от годината.* Г. Димитров.

непълновръ̀стен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил. Рядко.* Непълнолетен.

непълнолѐтен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* Който не е достигнал пълнолетие; малолетен.

непълнолѐтие, *мн.* няма, *ср.* Състояние на непълнолетен човек; малолетие.

непълнолѐтност, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* Непълнолетие.

непълнота̀ *ж.* Отсъствие, нямане на необходимата пълнота в нещо. *В доклада имаше доста непълноти.*

непълноцѐнен, -нна, -нно, *мн.* -нни, *прил.* Който не е пълноценен, не притежава напълно нужните качества. *Гарата се охранява от немски пионери... Естествено те са въоръжени много добре, но духът им е понижен... Повечето представляват непълноценни бойци, излезли от болниците на източния фронт.* Дим. Димов.

непълноцѐнност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* непълноценен.

нерабо̀тен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* Обикн. в съчет. **неработен ден** — ден, през който не се работи.

неработоспосо̀бен, -бна, -бно, *мн.* -бни, *прил.* Който не е работоспособен. *Болните задълго се чувствуват отпаднали, безсилни и неработоспособни.*

неработоспосо̀бност, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* Отсъствие, нямане на работоспособност.

нера̀вен, -вна, -вно, *мн.* -вни, *прил.* 1. Който няма гладка повърхност; грапав. *Краката му се спъваха по неравния каменист път.* Елин Пелин. *Случи се неравно място, изровено от порояща.* Йовков. *Неравна улица.* 2. Който няма еднакви качества, еднаква големина с друг от същия вид. *Почеркът е неравен и бърз.* Йовков. *Неравен шев. Неравни букви. Неравни сили.* 3. Който няма равномерна сила, скорост, бързина. *С неравен глас тя попита Яна: — „Защо криеш, та не го кажеш кой е?“* К. Петканов. *Игнат спря дъх и зачака, усещайки неравните удари на сърцето.* Кр. Велков. *Тя* (кобилата) *все още продължаваше да се мята в уморен и неравен галоп.* Йовков. *Неравно дишане.* □ **Неравен бой, неравна борба** — бой, борба, при които няма съответствие между силите на противниците. *Боят е неравен — двама срещу сто.* Вазов. **Неравен брак** — брак, при който има голяма разлика във възрастта на съпрузите.

нера̀венство, *мн.* -а, *ср.* 1. Само *ед.* Отсъствие на равенство. *Ботев от рано съзря неравенството в обществото.* Вазов. 2. *Мат.* Алгебрическо означение, което показва, че една величина е по-голяма или по-малка от друга.

нера̀вно. *Нареч. от* неравен (в 3 знач.); неравномерно. *Сега той не чувствуваше никакви болки, само... сърцето биеше нечуто и неравно.* Л. Стоянов.

неравноду̀шен, -шна, -шно, *мн.* -шни, *прил.* Който не е напълно равнодушен. *Най-после Рада със свойствената си женска догадливост забележи неравнодушното отношение на студента към нея.* Вазов.

неравноду̀шно. *Нареч. от* неравнодушен.

неравномѐрен, -рна, -рно, *мн.* -рни, *прил.* Който не е равномерен; неправилен. *От коридора се чуха неравномерните стъпки на човек, който куцаше.* Дим. Димов. *Неравномерно разпределение.*

неравномѐрно. *Нареч. от* неравномерен.

неравномѐрност, -тта̀, *мн.* -и, *ж.* *Отвл. същ. от* неравномерен.

неравнопра̀вен, -вна, -вно, *мн.* -вни, *прил.* Който няма равни права с други.

неравнопра̀вие, *мн.* няма, *ср.* Отсъствие на равноправие. *Социалистическата конституция... премахна всякакво неравноправие, произтичащо от различията на расата, националността, пола.* В. Коларов.

нера̀вност, -тта̀, *мн.* -и, *ж.* *Отвл. същ. от* неравен; грапавина.

нера̀д, -а, -о, *прил.* *Остар.* Който не е весел; тъжен, нерадостен. *И тая нощ сън от очи ми бяга: | неради мисли челото горят.* К. Христов.

нера̀дост, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* *Поет.* Невесело, тъжно чувство. *Сън сънувах, ой нерадост, | опустяла младост!* Яворов. *Ела, в нерадост аз самотен гасна, | неволен губя свойте златни дни.* Дебелянов.

нера̀достен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* 1. Който е лишен от радост; тъжен, скръбен, безрадостен. *Сега вече той е пак сам и сам за винаги. Отидоха си старите, напусна го тя. Пред него стоеше животът му — глух, нерадостен.* Г. Райчев. *Какво имаше да се помни от предишния живот? Мъката от нерадостното детинство и обидите от неизживяното юношество.* Д. Добревски. *Нерадостни мисли.* 2. Който е неприветлив, пуст. *Лете, когато водата съвършено пресъхне и когато каменливият насип на речището се нажежи и побелее, това голо без зеленина и почти без дървета село добива нерадостен вид.* Елин Пелин.

нера̀достно. *Нареч. от* нерадостен. *Нерадостно тръгна юнак | Ангел за чужбина, | никой китка не уви му | с алена коприна.* Вазов.

неразбира̀ем, -а, -о, *прил.* Чийто смисъл не може да бъде разбран, схванат; непонятен, неясен. *Руменова заобиколи светлината, приближи до прозореца и се ослуша. Отвътре се чуваше тих, неразбираем говор.* Хар. Русев.

неразбира̀телство, *мн.* няма, *ср.* Отсъствие на разбирателство.

неразбо̀рия *ж.* *Нар.* 1. Отсъствие на ред; бъркотия, безредие. *Кокошките и пилетата бяха все под краката на човека; кучетата се щураха из пруста..., прасетата квичаха от глад, като че ги колеха. Такава неразбория и такава бърканица Тодор не беше виждал в двора си.* Йовков. *Пред димящата плевня беше неразбория. Войниците бяха разпилели досегашния боен ред.* Хар. Русев. 2. Свада, препирня, разправия. *И за да си нямаме одумки и неразбории, всеки частник ще получи по една бележка, точно колко декара ще изоре, докога и с какво семе ще ги засее.* Кр. Григоров.

неразбра̀н, -а, -о, *прил.* 1. С когото човек не може да се разбере; своенравен, упорит. *Дотегна му да убеждава неразбрани, дебелоглави хора, да дава съвети, които не се изпълняваха.* Л. Стоянов. 2. За говор, шум — който не се чува ясно и не може да бъде разбран; неразбираем. *Както си беше превит, Събо само поклати глава и пробъбра нещо неразбрано.* Ст. Загорчинов. *Чуваха се отделни, неразбрани думи — молби или проклятия.* Г. Райчев. 3. Чиито разбирания, възгледи, чувства не се разбират и не се споделят от околните. *Остана неразбран от своите съвременници.*

неразбра̀но. *Нареч. от* неразбран (в 2 знач.). *Говори неразбрано.*

неразбра̀нщина *ж.* *Нар.* 1. Бъркотия, неразбория. *И неразбранщина такава се подхвана, | че би ѝ завидял дори самият ад.* П. П. Славейков. 2. Нежелание у някого да се разбира с околните; своенравие, упорство, твърдоглавство.

неразвѝт, -а, -о, *прил.* 1. Който още не е развит, не се е развил. *Неразвита пъпка. Неразвит ум.*

неразвѝтост, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* *Отвл. същ. от* неразвит.

неразгада̀ем, -а, -о, *прил.* Който не може да бъде разгадан. *Хилков забележи в тия погледи смес от любопитство и друго неразгадаемо чувство и това погали гордостта му.* Вазов.

неразговорлѝв, -а, -о, *прил.* Който не обича да разговаря, който не е разговорлив.

неразговорлѝвост, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* *Отвл. същ. от* неразговорлив.

неразговорчѝв, -а, -о, *прил.* Който не обича да разговаря; неразговорлив.

неразговорчѝвост, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* *Отвл. същ. от* неразговорчив.

нераздѐлен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* 1. Който поддържа постоянни връзки с някого. *Досега той никога не се бе делил от тяхната компания, вземаше участие и във веселбите им, и в дребните им ядове. Затова те го обичаха и го чувствуваха като свой близък и неразделен приятел.* Ив. Мартинов. *Над широкото росно ливаде се разнасяше крехката пресеклива песен на лекокрила чучулига — първият и неразделен другар на орача.* Влайков. 2. Който не може да се отделя от нещо, който е неделима част от нещо. *Българската комунистическа партия, която е неразделна част от общия световен комунистически фронт..., стои на почвата на международната солидарност на трудещите се.* Уст. БКП. *Тясната и неразделна връзка на Октомврийската революция със съдбините на цялото човечество биде продемонстрирана най-убедително пред всички народи.* В. Коларов. 3. *Остар.* Който не може да се дели на части; неразде-

лим, неделим. *Да живее целокупна, неразделна и велика България.* Вазов.

неразделѐн, -а, -о, *прил.* Който не е разделен от някого. *В последний миг на тежката раздяла | вий смятахте се пак неразделени.* П. П. Славейков.

неразделѝм, -а, -о, *прил.* Който не може да бъде разделен; неделим. *Той намрази всички. Но затуй пък с Тачката от ден на ден ставаха по-близки и по-неразделими.* Йовков.

неразделѝмост, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* неразделим.

нераздѐлно. *Нареч. от* нераздѐлен. *Двете добри и верни приятелки живееха неразделно.* Елин Пелин.

нераздѐлност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* нераздѐлен.

неразлѝстен, -а, -о, *прил.* Който не се е разлистил, чиито листа не са се развили. *И от лехите лъхаше дъх на влажна пръст, а южният вятър огъваше неразлистените клони на дърветата.* Дим. Димов.

неразлъ̀чен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Който не се разделя от други; неразделен. *Коя си — спътник вечерен — мъж или жена? | мой враг или приятел неизменен? | Различна си и всякога една — | ти неразлъчна вяра ли, или съмнение.* Багряна.

неразлъ̀чно. *Нареч. от* неразлъчен; неразделно. *Българското народно демократично движение... беше неразлъчно свързано с могъщото руско революционно движение.* В. Коларов.

неразора̀н, -а, -о, *прил.* Който не е разоран. *Неразорана нива.*

неразполо̀жен, -а, -о, *прил.* **1.** Който не се чувствува добре здравословно. *Не ми се ставаше, чувствувах се неразположена... — Слушай, тебе не ти е добре — каза тя тревожно — защо си такава бледна?* Г. Райчев. **2.** Който не е в добро настроение. *Обикновено нищо лошо не му се случваше по пътя..., но, въпреки това, той винаги пристигаше нещо неразположен, кисел.* Йовков.

неразположѐние, *мн.* -я, *ср.* **1.** Леко болестно състояние. *Ще мина без лекар — лекарите са едни страхливи: в най-слабото неразположение те виждат начало на разни пневмонии и туберкулози.* Г. Караславов. *Но безсилието и студената пот, която го обля изведнъж, му подсказа, че неразположението му се дължеше на нещо друго.* Дим. Димов. **2.** Отсъствие на добро настроение у някого. *Колкото и да се мъчеше да прикрие своето неразположение, се личеше, че нещо му е скършен кефът.* Влайков. **3.** Недоброжелателно отношение към някого. *У мене се пробуди едно неприятно чувство, някакво неразположение към тия поевропейчени българки.* Вазов.

неразпоредѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който не умее да организира работата, който не е разпоредителен.

неразпоредѝтелност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* неразпоредителен.

неразрешѐн, -а, -о, *прил.* Който не е получил решение. *Неразрешени задачи. Неразрешен въпрос.*

неразрешѝм, -а, -о, *прил.* Който не може да бъде разрешен. *Неразрешима задача.*

неразрѝвен, -вна, -вно, *мн.* -вни, *прил.* (рус.). Който не може да бъде разединен, откъснат; здрав, нерушим, силен. *Въпреки всичко туй, трите момчета се чувствуваха вече свързани с една здрава неразривна връзка.* М. Марчевски. *Нашата страна ще сплоти в неразривен братски съюз работници, селяни и интелигенти.* Г. Димитров.

неразрѝвно. *Нареч. от* неразривен. *Спомени, неразривно свързани с детинството.*

неразтворѝм, -а, -о, *прил.* Който не може да се разтваря във вода или друга течност. *Неразтворимо вещество.*

неразтрѐбен, -а, -о, *прил.* Който не е разтребен, не е поставен в ред, който е в безредие, в безпорядък. *Македонски ги поздрави с кимане на глава, хвърли си шапката въз неразтребения одър.* Вазов.

неразу̀мен, -мна, -мно, *мн.* -мни, *прил.* **1.** Който не се ръководи от здравия разум, който не е разумен. *Ако той, младият, е неразумен, вие не сте деца. Размислете.* Хар. Русев. **2.** Който не е плод на здрав разум; необмислен, безразсъден. *Твоите думи са неразумни... Как да чакаш тука? Бягай, буря се вие над тебе.* Вазов. *Лудо-младо, харно знай! | Страст безумна, | неразумна | обуздай!* Яворов. *Неразумна постъпка.*

неразу̀мно. *Нареч. от* неразумен. *Постъпвам неразумно.*

неразу̀мност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* неразумен.

неразчѝстен, -а, -о, *прил.* Който не е разчистен, не е освободен от нещо *Той се огорчаваше, че градината с овошките и миндаловите дървета... стоеше неразчистена и буренясала.* Вазов. *Неразчистен път. Неразчистени сметки.*

нера̀нза *ж.* (перс.). *Диал.* Вид портокал.

нерв, нѐрвът, нѐрва, *мн.* нѐрви, нѐрва (сл. ч.), *м.* (лат.). **1.** *Анат.* Всеки един от многобройните най-тънки влакнести разклонения, които произхождат от централния или от гръбначния мозък, достигат до всички органи и мускули на тялото и му дават възможност да се движи, да усеща. *Очен (зрителен) нерв. Слухов нерв. Лицев нерв. Гръбначен нерв.* **2.** Само *мн.* Съвкупност, система от всички такива разклонения, която определя функцията на организма и психическото състояние на човек. *Няколко секунди минаха в ужасно, неизразимо напрежение на нервите.* Вазов. *Войната, пленът разклатиха нервите му, нарушиха душевното равновесие.* Стаматов. **3.** Само *мн. Прен.* Състояние на повишена чувствителност. *Работата ми не върви. Може би пък да са само нерви?* Орлин Василев. *Страдам от нерви.* **4.** *Бот.* Жилка на лист на растение. *Тя пречупи един лист и го показа важно на баща си. Макар листът да беше добил хубав кафеножълт цвят, от средния му нерв все още изтичаше сок.* Дим. Димов. □ **Война на нерви** — силно напрежение под заплаха на война; студена война. **Късам някому нервите** — нервирам силно някого. **Хабя много нерви** — много се нервирам. **Хванаха ме нервите** (разг.) — започвам да се нервирам. **Човек с дебели нерви** (разг.) — спокоен, невъзмутим човек.

нèрвен, -вна, -вно, *мн.* -вни, *прил.* 1. Който се отнася до нерв (в 1 знач.). *Нервни клетки. Нервни възли.* 2. Който има ненормална функция поради разстройство на нервите. *Нервен стомах. Нервно сърце.* 3. Който е предизвикан от раздразнение или заболяване на съвкупността, системата от нерви. *Нервен припадък. Нервна криза. Нервно раздразнение. Нервна възбуда. Нервно разстройство.* 4. Който е болезнено раздразнителен, болезнено чувствителен. *Успокой се — ти днес си нервен, раздразнен и губиш търпение.* Ст. Костов. *Никола ставаше още по-нервен, лесно се дразнеше.* Йовков. *Какъв припрян човек е този агроном! Винаги възбуден, нервен, нетърпелив — дали такъв си беше по природа?* А. Гуляшки. ‖ Който се дължи на болезнена раздразнителност, на прекалена чувствителност. *Но това е болезнено и нервно състояние, което под шегите и смеха крие голямо безпокойство.* Йовков. 5. Който изразява нервност, тревога, силно безпокойство. *Само лекото нервно подръпване на горната устна у Карживова издаваше тревогата на душата му.* Вазов. *Нервен тон. Нервен смях.* □ **Нервна система** (анат.) — сбор от органи, които обслужват чувствителността и двигателната сила на организма.

нервùрам, -аш, *несв.* и *св.* Предизвиквам у някого силно раздразнение, нервно състояние; ядосвам. *Не скърцай, че ме нервираш.* **нервирам се** *страд.* и *сред.* *Манчо се бе нервирал толкова, че, ако го закачеше някой външен човек, би замахнал с ръка, би му смачкал носа, лицето, би го обезобразил.* Кр Григоров. *А дамата сопната, знаете — | тропа, нервира се, | даже проплаква.* Вапцаров.

нèрвнича, -иш, *мин. св.* -их, *несв.* Проявявам нервно раздразнение, намирам се в състояние на нервно раздразнение; дразня се. *Всичко туй беше много естествено, но Нона се дразнеше, нервничеше, искаше й се да бъде груба, да предизвиква.* Йовков.

нèрвничене, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* нервнича.

нèрвно. *Нареч. от* нервен (в 2, 3, 4 и 5 знач.); неспокойно, възбудено. *Охранени и лежали дълги дни в оборите, конете нервно тупаха и пръхтяха.* К. Петканов. *От вълнение стана прав ... и нервно зашари из стаята.* К. Петканов. *Тя се засмя нервно, неестествено и сухо.* Йовков. *Всяка болка си има цяр — рече сухо и безчувствено Павел ... и почна да се разхожда нервно назад-напред.* Елин Пелин.

нèрвност, -ттà, *мн.* няма, *ж.* Повишена раздразнителност. *Тази мисъл, която постоянно разбъркваше трезвия му търговски ум, и сега го хвърли в тревога и нервност.* Хар. Русев. *Проявявам нервност.*

нервòзен, -зна, -зно, *мн.* -зни, *прил.* Нервен, раздразнителен. *От тоя ден Душко стана неспокоен и нервозен.* Елин Пелин. □ **Нервозни кюфтета** (разг.) — силно подлютени кюфтета.

нервòзно. *Нареч. от* нервозен *Е кажи де, стига си ни мъчил — продумва нервозно Данко.* Ал. Константинов.

нервòзност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* нервозен; нервност. *В лицето на някои се вижда нервозност, нетърпение.* Вазов.

нереàлен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* 1. Недействителен. *Здрачът в стаята се сгъстяваше и малката мумия придобиваше нереални, призрачни очертания.* Дим. Димов. 2. Който не може да бъде осъществен; неизпълним. *Нереален план.*

нереàлно. *Нареч. от* нереален.

нерèден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* Който нарушава установения ред и правилата за приличие. *Нередна постъпка. Нередни работи.*

нерèдно. *Нареч. от* нереден. *Постъпвам нередно.*

нерèдност, -ттà, *мн.* -и, *ж.* Нарушение на установения ред и правилата за приличие. *Трябва всеки от нас да разбере добре, че е опасно всяко примиряване с нередностите, слабостите и много гнили прояви, наследени от миналото.* Г. Димитров.

нередòвен, -вна, -вно, *мн.* -вни, *прил.* 1. Който не спазва ред и точност. *Винаги закъсняваш — много си нередовен. Нередовно отчитане.* 2. За документ — който не отговаря на определени изисквания. *Паспортите им се оказват нередовни.* Йовков. *Нередовни книжки. Пътник с нередовен билет.* 3. За стока — който е с недостатък; дефектен. *Нередовни чорапи.* □ **Нередовен учител** — учител, който няма необходимия образователен ценз за мястото, което заема.

нередòвно. *Нареч. от* нередовен (в 1 знач.).

нередòвност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* нередовен. *Трайко ... рече да обоснове своите думи, като посочи по-определено на някои нередовности.* Влайков.

нèрез *м. Нар.* Нескопена мъжка свиня.

нерентàбилен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който не носи достатъчно доход, не дава достатъчно печалба.

нерентàбилност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* нерентабилен.

нерешùтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* 1. Който не проявява решителност, твърдост; несмел. *Милан мълчеше все така замислен и нерешителен.* Хар. Русев. 2. Който не изразява, не отразява решителност, твърдост; несмел. *Речта му стана нерешителна, несамоуверена.* Вазов. *Чу се отвън шум от бавни, тежки и нерешителни стъпки.* Влайков.

нерешùтелно. *Нареч. от* нерешителен. *Говоря нерешително.*

нерешùтелност, -ттà, *мн.* няма, *ж.* Отсъствие на решителност, твърдост; несмелост. *Българският полк използува времето на колебание и нерешителност у противника.* Вежинов.

неродèн, -а, -о, *прил.* Който още не е роден, не се е появил на света. ‖ Който още няма реален облик. *Най-хубавото цвете не възпях! | С вълшебен дъх душа ми възхитена | то упои... и в нея с трепет плах | увяхна мойта песен неродена.* П. П. Славейков. □ **Неродена мома** (нар.) — в народните приказки: много красива мома, която съществува без да е родена. *Бабата била люта и сърдита: разлютила се и в гнева си сърдито проклела: „Да се ожениш, синко, но кога намериш неродена мома!“* Нар. прик.

нерỳден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* (рус.). В съчет. **нерудни изкопаеми** — които не са руда, напр. сол, гипс, глина, графит и др.

нерушѝм, -а, -о, *прил.* Който не може да бъде нарушен, разрушен; много здрав, крепък. *Крайъгълен камък в нашата външна политика е нерушимата дружба с народите на Съветския съюз.* Г. Димитров. *Нерушим съюз.*

неръждàем, -а, -о, *прил.* За метал — който не хваща ръжда. *Неръждаема стомана.*

неръждàемост, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* неръждаем.

неръкотвòрен, -рна, -рно, *мн.* -рни, *прил. Поет.* Който не е направен от човешка ръка. *Там, върху канара висока, | един с природата останах. | И в божий храм нерькотворни | ... | коленичих благоговейно.* Вазов.

нерядко *нареч.* Не много рядко; понякога, често. *Думите му, повечето важни и големи, нерядко се примесваха с остри закачки и с грубовати шеги.* Влайков. *Нерядко цяла нощ не идваше ми сън.* К. Христов.

нерядък, -дка, -дко, *мн.* нередки, *прил.* Който се среща често.

неса̀, -èш, *мин. св.* нèсох, *несв. Диал.* Нося. **неса се** *страд.* и *сред. Тресе се, неве се земята с урата.* К. Христов.

несамостоя̀телен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* **1.** Който се влияе от другите, не действува самостоятелно. *Несамостоятелен човек.* **2.** В който няма самостоятелност, който не е самостоятелен. *Несамостоятелен характер. Несамостоятелно решение. Несамостоятелно мнение.*

несамостоя̀телност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* несамостоятелен. *Проявявам несамостоятелност.*

несамоувèрен, -а, -о, *прил.* **1.** Който не вярва в своите сили, който не е самоуверен. *Несамоуверен човек. Несамоуверен младеж.* **2.** Който не изразява самоувереност, в който няма самоувереност. *Несамоуверен тон.*

несамоувèрено. *Нареч. от* несамоуверен. *То* (момичето) *попримигна, за да си докара на ума отговора, зина да каже, но се спря несамоуверено и готово да се смути.* Вазов.

несамоувèреност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* несамоуверен.

несбъднат, -а, -о, *прил.* Който не се е сбъднал. *Нима кога угаснат младините, | утеха в тез песни ще дириш ти? | Във спомени тъжовни ил чгстити, | в несбъднати ил сбъднати мечти?* К. Христов. *Топи ме бавно тихата тъга | на блянове несбъднати и тайни.* Н. Ракитин. *Несбъднато желание.*

несвèстен, несвя̀стна, несвя̀стно, *мн.* несвèстни, *прил.* **1.** Който не е в пълно съзнание. *Той, може би, искаше да я успокои, да обясни, но той беше несвестен: не виждаше нищо, не разбираше нищо.* Г. Райчев. **2.** За думи, говор, вик и др. — който се изрича, извиква не в пълно съзнание; несвързан. *Грижните съседки | около нея шетаха, а тя | безпаметна се мяташе в леглото, |нашъпнувайки с устни загорели | несвестни думи.* П. П. Славейков. *Ужасни пъшкания, вик несвестен | далеч огласят снежний пущинак | в премежения ден.* К. Христов. *Несвестни бълнувания.* **3.** *Прен.* Буен, луд, яростен. *Вият се облаци чèрни, | вихрена буря се кани; | ... | По-скоро шеметни бури, | по-скоро вихри несвестни!* П. П. Славейков. *Кумири нови дигах, | руших и дигах пак, | но щастье не достигах | в несвестния си бяг.* Вазов.

несвоеврèменен, -нна, -нно, *мн.* -нни, *прил. Книж.* Който не става навреме; ненавременен.

несвоеврèменно. *Нареч. от* несвоевременен.

несвòйствен, -а, -о, *прил.* Който не е свойствен, не е характерен за някого или за нещо. *Води напред! — заповяда Смилец, който сега в тоя критически час бе добил несвойствено на природата си хладнокръвие.* Вазов.

несвòйствено. *Нареч. от* несвойствен; изкуствено.

несвòйственост, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* несвойствен.

несвъ̀рзан, -а, -о, *прил.* За говор, думи, разказ, мисли и др. — в който няма вътрешна връзка по смисъл. *Мислите му бяха несвързани и разкъсани и той мислеше ту за вълчицата, ту за свои работи.* Йовков. *Нощем тя спеше тежко и бълнуваше. Майка ѝ идваше при нея тихо да я не усети, и искаше по странните и несвързани думи ... да отгатне какво я мъчи.* Елин Пелин. *Несвързан говор.*

несвъ̀рзано. *Нареч. от* несвързан; откъслечно. *Несвързано и неясно, с много възклицания и жестове, Димитър подробно разказва за сражението.* Йовков. *Говори несвързано.*

несвъ̀рзаност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* несвързан.

несвъ̀ршен, -а, -о, *прил.* Който не е свършен; незавършен. *И те* (тополите), *прегърнати с треперещи листа, | си излеком мълвят... за свидна ли мечта, | или несвършени нощешни разговори — | кой знай!* П. П. Славейков. □ **Минало несвършено време** (грам.) — глаголно време за означаване на действие, което е започнало преди момента на говорене и още не е завършило. **Несвършен вид (на глагола)** (грам.) — вид на глагола, който определя действието откъм неговата вътрешна незавършеност, независимо от неговото място във времето.

несвъ̀ршеност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* несвършен.

несвя̀ст, *мн.* няма, *ж.* Състояние, при което човек е загубил съзнание; безсъзнание. *Хвана ме силна треска, която ме държа повече от двайсет и четири часа в несвяст.* Величков. *Падам в несвяст. Лежа в несвяст.* ‖ Състояние на лудост, безумие. *Зашеметиха тия прости думи | сърце и памет Бойку ... | И два дни ходи той като в несвяст.* П. П. Славейков. *Тичам в несвяст.*

несвя̀стно. *Нареч. от* несвестен. *Говори несвястно.*

несгòвор, *мн.* няма, *м.* Отсъствие на сговор; несъгласие, недоразумение. *Той хвърли... първото семе на недоверие в отношенията на съпрузите, първата искра за несговор в домашния живот на Стремски.* Вазов.

несгòворен, -рна, -рно, *мн.* -рни, *прил.* За много лица или като събир. — между които няма сговор, които не са сговорни. *Тесни били планините | за несговорна дружина!* Ботев. *Пољга се стара Петканина майка, | несговорни братя склониха. | Неделя бе днеска, през горня неделя | Петкана девойка жениха.* П. П. Славейков.

несговорлѝв, -а, -о, *прил.* Несговорчив.

несговорлѝво. *Нареч. от* несговорлив.

несговорлѝвост, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* несговорлив.

несгово̀рно. *Нареч. от* несговорен. *Те живееха много несговорно.*

несгово̀рност, -тта, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* несговорен.

несговорчѝв, -а, -о, *прил.* Който не е склонен да се сговаря с другите, който не е сговорчив. *Трифон му се стори упорит и несговорчив и Стефан за момент помисли да се откаже от всякаква връзка с него.* М. Марчевски.

несговорчѝво. *Нареч. от* несговорчив.

несговорчѝвост, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* несговорчив.

несго̀да *ж.* Нямане на удобство, лишение от нещо; неудобство, неволя. *Докле е младост леко път се ходи, | и леки са световните несгоди.* П. П. Славейков. *Митко беше свикнал вече с тежките несгоди на партизанския живот и понасяше глада и тежките походи по-леко, отколкото в началото.* М. Марчевски. *Материални несгоди.*

несго̀ден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* В който има несгода, неудобство; неудобен. *Положението, което имаше Стефчов, беше съвсем несгодно за едно вярно и смъртоносно стреляне въз него.* Вазов. *Това място е много несгодно за минаване. Несгоден случай. Несгодни обстоятелства.*

несдъ̀ржан, -а, -о, *прил.* Който не може да се сдържи, спре; неудържим. *И дълго тъй останах аз в мълчание, | без сълзи на очи, в сърце без мощ, — | но изведнъж несдържани ридания | смутиха нежната спокойна нощ.* К. Христов. *Една жена при всеки глух гърмеж | избухваше в несдържан горък плач.* Смирненски. *Така беше смешен Стоян Глаушев и с новия си чорбаджийски кюрк — весел, несдържан в радостта си, със зачервено младежко лице.* Дим. Талев.

несдъ̀ржано. *Нареч. от* несдържан; неудържимо, буйно, силно. *Той се засмя високо, несдържано и буйно, като дете, което за пръв път е чуло някаква шеговита приказка и му е станало много весело.* Ив. Мартинов.

несдъ̀ржаност, -тта, *мн.* няма, *ж.* Качество и проява на невъздържан човек; невъздържаност. *Димитър беше познат със своите палавства и с тежките побоища, които се стоваряха върху турци или турски доносчици... Тая несдържаност вредеше не само нему, но и на българите.* Д. Немиров.

несерио̀зен, -зна, -зно, *мн.* -зни, *прил.* 1. Който не е сериозен; лекомислен, повърхностен. *Той е много несериозен и затова не може да му се повери някаква работа или да му се вярва.* 2. В който отсъствува, в който няма сериозност. *Напълно уверени в своя успех, за тях сега всичката шумна борба на Трайка беше нещо несериозно, беше една празна тупурдия.* Влайков. *Несериозно отношение. Несериозно държане.* ‖ Неважен, несъществен. *Беят, и той беше позачул за такова мърдане на раите, но той го считаше твърде несериозна и детинска работа.* Вазов. *Несериозни възражения. Несериозна работа. Несериозни основания.*

несерио̀зно. *Нареч. от* несериозен; лекомислено, повърхностно. *Той се отнася несериозно към работата си. Говори несериозно. Държи се несериозно.*

несерио̀зност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* несериозен.

несесѐр *м.* (фр.). Малка кутия или чантичка за тоалетни принадлежности или принадлежности за шев.

несѐтно *нареч. Поет.* Неусетно, незабелязано. *От край далечен, нейде от чужбина, | нощес несетно гости са дошле — | на къщата съседна, на комина, | разперили са щъркове криле.* Н. Ракитин. *Несетно превалила е нощта.* Багряна.

несѝгурен, -рна, -рно, *мн.* -рни, *прил.* 1. Който не е сигурен в нещо. *Той гонеше децата и не даваше да се докоснат до него. Те го гледаха отдалече плахи, свити, несигурни.* Г. Караславов. 2. На когото не може със сигурност да се разчита. *Имаме съвещание у Симеон. Поканиха и тебе. — Няма да дойда — саркастично отговори Стефан. — Аз съм несигурен елемент.* Дим. Димов. *Той се озовава върху някакъв чардак от сухи и гнили дървета. Люлее се и пука несигурната постройка.* Йовков. *Може би да се губят писмата му: селската поща е така неуредена и несигурна.* Елин Пелин. 3. В който няма сигурност, увереност. *Тя вървеше с несигурни, колебливи крачки и се полюляваше, отмаляла и отслабнала.* Йовков. *Несигурен глас. Несигурни движения.*

несѝгурно. *Нареч. от* несигурен; колебливо, неуверено. *Но този път гласът му измени, трепна и прозвуча несигурно.* Г. Караславов. *Навярно музикантът беше още новак... Ръката му теглеше несигурно лъка по струните на цигулката.* Св. Минков. *Пристъпвам несигурно. Отговарям несигурно.*

несѝгурност, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* Отсъствие на сигурност. *Проличава известна несигурност в думите му. Несигурност за утрешния ден.*

несиметрѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* В който няма симетрия. *Несиметрични фигури.*

несиметрѝчно. *Нареч. от* несиметричен. *Несиметрично разположени фигури.*

несиметрѝчност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* несиметричен.

несимпатѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Който не буди симпатии, който не е симпатичен; неприятен. *Несимпатичен човек. Несимпатични черти в характера.*

несимпатѝчност, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* Качество на несимпатичен.

несистѐмен, -мна, -мно, *мн.* -мни, *прил.* В който няма система, който не е системен; безсистемен. *Несистемни знания. Несистемно изложение.*

несистѐмно. *Нареч. от* несистемен; без ред, разхвърляно, безсистемно. *Той изложи фактите много несистемно.*

несистѐмност, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* Качество на несистемен. *Това изложение се отличава с твърде голяма несистемност.*

несклоня̀ем, -а, -о, *прил. Грам.* За име — който не се скланя, който не се мени по падеж.

несклоня̀емост, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Грам.* Качество на несклоняем.

нескончàем, -а, -о, *прил.* (рус.). *Книж.* Който няма край, който е много дълъг или много продължителен; безконечен, безкраен. *Седиш ти и чакаш; а времето сѐ не минува, часовете ти се струват години, нощта — нескончаема, цял век.* Влайков. *Той дълго очаква края на нескончаемия летен ден.* Хар. Русев. *Нескончаеми ръкопляскания.*

нескòпосен, -сна, -сно, *мн.* -сни, *прил.* *Разг.* 1. Който е несръчен, неуреден. *Нескопосна жена.* 2. Който не е извършен добре. *Нескопосна работа.*

нескòпосник, *мн.* -ци, *м.* *Разг.* Нескопосен човек.

нескòпосница *ж.* *Разг.* Нескопосна жена.

нескòпосно. *Нареч. от* нескопосен; неумело, несръчно, лошо. *Бедните хора виждаха едно момче, изсъхнало от несгоди и бледо като восък, съвсем нескопосно облечено и без умение да си обуе цървулите даже.* Яворов.

нескрòмен, -мна, -мно, *мн.* -мни, *прил.* 1. Който не се проявява като скромен, който не проявява скромност. *Нескромен човек.* 2. В който няма скромност, който е лишен от скромност. *Тия нескромни въпроси ... възбудиха едва ли не общо негодование.* Величков.

нескрòмно. *Нареч. от* нескромен. *Нескромно е да се хвалиш.*

нескрòмност, -ттà, *мн.* няма, *ж.* Качество или проява на нескромен. *Аз получих награда преди днешната. И знаете ли какво бе тя? Тя се състоеше — извинете ме за тая нескромност — в ония хубави мигове, когато чувах старци да ми казват: „Синко, това, което ти писа, сякаш че го изтръгна из нашата душа".* Вазов. *Позволете ми нескромността да Ви попитам нещо.*

несломѝм, -а, -о, *прил.* Който не може да се сломи. *Ала правото остая наше, | ... | то е наш'та крепост несломима | и по-яка от корав гранит.* Вазов. *Несломима воля. Несломима енергия. Несломими сили.*

неслỳжил, -а, -о, *прил.* *Разг.* Обикн. като същ. *м.* **неслужил** — лице, което не е изслужило военната си служба. *Неслужилите се събират за временно обучение във войската.*

неслỳка *ж.* *Нар.* Несполука. *Аз очаквах, че някаква домашна беда или неслука го е сполетяла, та от нея ще се оплаче.* Влайков.

несмèл, -а, -о, *прил.* 1. Който не проявява смелост, който не е смел; страхлив, боязлив, нерешителен. *Несмел младеж. Несмел човек.* 2. В който не се изразява, проявява смелост. *Беше облечен твърде скромно, малко възрастен за своя чин, тежка фигура, приведена под широките плещи, неловки и несмели движения.* Йовков.

несмèло. *Нареч. от* несмел. *Попита несмело. Приближи се несмело.*

несменя̀ем, -а, -о, *прил.* Който не се сменя; постоянен. *Председателят на това Книжовно дружество е несменяем.* П. П. Славейков.

несменя̀емост, -ттà, *мн.* няма, *ж.* *Отвл. същ. от* несменяем.

несмèтен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* Който не може да се пресметне, да се преброи; много голям. *И виде той, приижда | несметна нова сган, додето чак се вижда | зад хълмите далеч тъмнееща.* П. П. Славейков. *Несметни богатства. Несметно количество.*

несмилàем, -а, -о, *прил.* Който не може да се смеле.

несмѝслен, -а, -о, *прил.* *Рядко.* Който е лишен от здрав смисъл; безсмислен. *Несмислена упоритост.*

несмѝслено. *Нареч. от* несмислен; безсмислено.

несмутѝм, -а, -о, *прил.* Който не може да бъде смутен.

несмутѝмо. *Нареч. от* несмутим; невъзмутимо. *Колкото повече Червената армия наближаваше, толкова той добиваше по-голяма твърдост. Пред хората стоеше винаги с чисто чело, гледаше ги несмутимо.* Ст. Ц. Даскалов.

несмущàван, -а, -о, *прил.* Който не е смущаван, обезпокояван от нищо. *Тя търси самотност — както птичката горския шубрак — дето, несмущавана от обидни погледи, охолно да пее своята песен.* П. П. Славейков.

неснòсен, -сна, -сно, *мн.* -сни, *прил.* Който трудно се понася; непоносим, нетърпим. *Жегата ставаше все по-несносна.* А. Страшимиров. *Беда несносна ме постигна, | но за това не плача аз.* Вазов. *Несносен живот.*

неснòсно. *Нареч. от* несносен; непоносимо, нетърпимо. *На Иваница тоя път се видяха несносно блудкави тия превземки и той се навъси и устрели и двамата със сърдит поглед.* Вазов.

неснòсност, -ттà, *мн.* няма, *ж.* *Отвл. същ. от* несносен; нетърпимост, непоносимост.

неспанè, *мн.* няма, *ср.* Нямане сън или достатъчно спане. *С лица издраскани и с очи съвсем натегнали от неспане, двамата мълчешком... следват начетатия си път.* Блъсков.

неспецифѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Който не е специфичен, характерен, свойствен на даден предмет или група предмети. *Неспецифични признаци. Неспецифични свойства.*

неспѝр *м.* *Поет.* Непрекъснатост. *На безстрастното време в неспира | гасне мълком живот неживян.* Дебелянов.

неспѝрен, -рна, -рно, *мн.* -рни, *прил.* Който е без спиране, без прекъсване; безспирен, непрекъснат. *Ние се носехме между двете зелени урви, ... сред неспирната гръмлива песен на Рила.* Вазов. *Мегданът се задръсти от народ. И всред шума, всред неспирната глъч от препирни и коментарии, прозвуча високо, но сякаш из чуждо гърло, гласът на Игната.* Г. Караславов.

неспѝрно. *Нареч. от* неспирен; непрекъснато, безспирно. *Заморени до премала, децата неспирно вървяха. Изкачваха стръмнини, смъкваха се в долища, газеха мочури, прескачаха планински поточета.* Ив. Хаджимарчев. *Неспирно напирай, разраствай, | издигай бетонни стени.* Вапцаров.

несподелèн, -а, -о, *прил.* Който не е споделен с някого. *Че аз съм с горести богат | и с радости несподелени.* Дебелянов. *Несподелена любов.*

неспокòен, -òйна, -òйно, *мн.* òйни, *прил.* 1. Който се безпокои за нещо, който не е спокоен; безпокоен, развълнуван. *И все пак те бяха неспокойни и плахо се оглеждаха наоколо.* Йовков. *Два едри черни коня лъщяха на слънцето, живи, неспокойни.* Йовков. *Лепо стоеше не-*

спокоен като на тръни. Елин Пелин. || Тревожен. *Цвета го чакаше неспокойна, с лоши предчувствия.* Елин Пелин. *Ама все бе и някак неспокоен. Внезапното излизане на кмета го тревожеше.* Влайков. **2.** Който е изпълнен с безпокойство, в който няма спокойствие; безпокоен. *Първата нощ мина в неспокоен сън — Митко често се събуждаше и се вслушваше в шумоленето на гората.* М. Марчевски. *Мина той, в мир, любов и радост доста време. Султана беше доволна от новата си снаха, макар сърцето ѝ да оставаше все неспокойно.* Дим. Талев. *Неспокойни мисли.* || Който изразява безпокойство или който е израз на безпокойство, вълнение, тревога. *Райко Вардарски се спря пред заключената църковна врата, огледа се, сякаш търсеше някого, сетне започна да се разхожда нагоре-надолу пред самата църква и стъпките му кънтяха в тишината бързи, неспокойни.* Дим. Талев. *Главата ѝ* (на птичката) *е малко продълговата и доста едра, клюнът силен и заострен, погледът жив и неспокоен.* Ем. Станев. *Неспокоен вид.* □ **Неспокоен дух** — за човек, който вечно се стреми към нещо ново. **Неспокойна съвест** — гузна, нечиста съвест. **Неспокойно време** — време, изпълнено с размирици; размирно време.

неспокойно. *Нареч. от* неспокоен; безпокойно, тревожно. *Гроздан почна неспокойно да се озърта.* Йовков. *Малките му сини очи играеха неспокойно.* Вазов.

неспокойствие, *мн.* няма, *ср.* Отсъствие на спокойствие; безпокойствие. *Но конете са най-чувствителните животни, и, вън от лошото отнасяне, самото неспокойствие и невъздържаност на дядо Давида премина и върху неговия кон.* Йовков. *Облада го неспокойствие.*

неспокойство, *мн.* няма, *ср.* Неспокойствие, безпокойство. *По лицето на стареца се изписа неспокойство, па сякаш и краката му не държеха вече, та се подпря по-здраво на патерицата.* Ст. Загорчинов.

несполука *ж.* Отсъствие на сполука, на успех; неуспех. *Нали силният характер при несполука и при злощастие се проявява.* Влайков. *Той претърпя несполука.*

несполучлив, -а, -о, *прил.* Който не е сполучлив; безуспешен. *Несполучлив опит. Несполучлив превод. Несполучлив отговор.*

несполучливо. *Нареч. от* несполучлив.

несполучливост, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* несполучлив.

неспоразумение, *мн.* няма, *ср.* Отсъствие на споразумение, на сговор. *Разказват, че в селото се повдигнала голяма буря и неспоразумение.* З. Стоянов.

неспорен, -рна, -рно, *мн.* -рни, *прил.* Който не спори, който не е спорен. *Неспорна работа. Неспорно яде не.*

неспособен, -бна, -бно, *мн.* -бни, *прил.* **1.** Който не притежава нужните качества за извършване на нещо или не умее да направи нещо; негоден, некадърен. *Необходимо е да правим постоянен строг подбор на кадрите..., да отстраняваме своевременно негодните, нежелаещите или неспособни да растат и се развиват.* Г. Димитров. || Който е лишен от способности; бездарен. *Неспособен артист. Неспособен музикант.* **2.** Който не е в състояние, не може да направи нещо. *Честен до крайност, но с характер упорит, неспособен за подмилкване пред началството, той и не беше му спечелил благоволението.* Вазов. *Този човек е неспособен на подлост. Той е неспособен за жертви. Неспособен за работа. Неспособен за действие.*

неспособност, -ттà, *мн.* няма, *ж.* Отсъствие на способност. *Болната продължаваше да мига безпомощно, съзнавайки смътно неспособността си да разсъждава.* Дим. Димов. *Причина за всичко е неспособността му да се справя с трудностите. Уволнен поради неспособност.*

несправедлив, -а, -о, *прил.* **1.** Който не проявява справедливост. *Старата не я обвини направо, но Ния почувствува укора в думите ѝ... Защо, какво бе направила? Старата бе несправедлива и я засегна болезнено.* Дим. Талев. **2.** С който се нарушава справедливостта; който противоречи на справедливостта, правдата. *Несправедлива присъда. Несправедлива критика. Несправедливо обвинение.*

несправедливо. *Нареч. от* несправедлив; незаслужено, неправо. *Осъдиха го несправедливо.*

несправедливост, -ттà, *ж.* **1.** Само *ед.* Качество на несправедлив. **2.** Несправедлива постъпка. *Трудещите се ще се борят за изправяне на грешките, за премахване на слабостите и несправедливостите.* Раб. дело, 1950 г.

несправяне, *мн.* -ия, *ср.* Неуспешно, незадоволително изпълнение на работа. *Несправяне с работата. Несправяне с поставената задача.*

неспретнат, -а, -о. *прил.* Който не е спретнат; неуреден, разпуснат. *Неспретнатата домакиня.*

неспретнатост, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* неспретнат; разпуснатост, неуредност.

несработване *ср.* Недостатъчно, незадоволително сработване. *Съществуват случаи на несработване между различните служители.*

несравнен, -а, -о, *прил.* Несравним. *Техният* (на дивите теменужки) *блед цвят цъфти още преди лястовиците, той смирява със своята несравнена красота студения вятър през марта.* Вазов.

несравнено. *Нареч. от* несравнен; несравнимо. *Да, твоите стихове са прекрасни несравнено.* Вазов. || Много, извън всякакви сравнения. *Интелигентен и умен, с пълна сигурност в постъпките и думите си, той стои несравненоповисоко над средата, в която живее.* Йовков. *Той е несравнено по-умен от него.*

несравним, -а, -о, *прил.* **1.** Който трудно може да се сравнява с нещо друго; безподобен, ненадминат, прекрасен. *Несравним поет. Несравним артист. Несравнима картина.* **2.** Който не може да се сравнява с нищо друго; напълно различен. *Несравними величини.*

несравнимо. *Нареч. от* несравним. *Несравнимо хубав.*

несравняем, -а, -о, *прил.* Който не може да се сравнява; несравним.

несрета *ж. Нар.* Лоша съдба, зла участ; злочестина, нещастие. *Мен ме е родила сякаш веда / и ми е прокобила несрета.* Багряна. *Донесе ти несрета в къщата ми, разби ти къщата ми, разтури я.* Дим. Талев.

несретен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил. Нар.* Който има зла, лоша съдба, комуто не върви в живота; нещастен, злочест. *Живот тегло без край се нижe; / несретен скитник съм в света.*

Ц. Церковски. *Най-сетне ти се връщаш, блуднице несретна, / с наведена глава — / при мене, тук, в самотност неприветна.* Яворов. *Несретен живот.*

несрѐтник, *мн.* -ци, *м. Нар.* Несретен човек, нещастник. *Те бяха десетина несретника, ближни по съдба и ратайска участ.* Ц. Церковски. *Знам, целий свят да викне против мене, / едничка ти* (майко) *не ще повярваш, че твоето дете ... / е станало несретник, скитник, празен ветрогонец.* Багряна.

несрѐтница *ж.* Жена несретник.

несрѐтнишки, -а, -о. *Прил. от* несретник. *Несретнишки живот.*

несрѐчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Който не е сръчен, не умее да направи нещо добре; непохватен, неумел. *Юрталанката беше проста, глупава и несръчна жена, та за Севда не беше трудно още от първите дни да вземе цялата къщна работа и уредба в ръцете си.* Г. Караславов. *Несръчен човек. Несръчни движения.*

несрѐчно. *Нареч. от* несръчен; неумело, непохватно. *Старецът започна да се облича несръчно, като пъшкаше, сякаш всяко движение му причиняваше болка.* Г. Караславов. *Вземам аз метличката и почвам несръчно да мета.* Влайков.

несрѐчност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* несръчен.

нестинàр, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* (нгр.). Мъж, който играе бос в жарава като нестинарка.

нестинàрка *ж.* Жена от някои странджански села в Малкотърновско, която изпълнява народния обичай — игра по босо в жарава на огъня, накладен на 3 юни, празника на св. Константин и Елена.

нестинàрски, -а, -о. *Прил. от* нестинар. *Нестинарски игри. Нестинарски огън. Нестинарски обичаи.*

нестинàрство, *мн.* няма, *ср.* Нестинарски игри, обичаи и обреди в някои села в Малкотърновско.

нестроевàк, *мн.* -ци, *м. Разг.* Военнослужащ на нестроева служба. *Познава се, че е нестроевак ... Бил ординарец при ротния си командир.* Йовков.

нестроевàшки, -а, -о. *Прил. от* нестроевак.

нестроевѝ, -а, -о, *прил.* (рус.). *Воен. Остар.* Който изпълнява служба във войската вън от строя, по домакинското обслужване. *Обозни части, етапни комендантства, нестроеви роти, болници — всичко се влече назад.* Л. Стоянов. *Нестроева длъжност.*

нестрòен, -òйна, -òйно, *мн.* -òйни, *прил.* 1. Който не е подреден; безреден, разбъркан. *Запасните се събираха по мегданите и тръгваха към гарата. Това беше нестройно и объркано шествие.* Йовков. 2. За звукове, говор и под. — който е лишен от стройност, от благозвучие; неблагозвучен. *Целият кър беше затихнал вече, чуваше се само глухото бучене на улеите от близките воденици и нестройното, пронизително крякане на жабите.* Г. Караславов. *Нестройна глъч идеше само от кафенето на бай Добри.* Ст. Чилингиров.

нестрòйно. *Нареч. от* нестроен. *Той ... ги поздрави с победата. Нестройно и объркано, бойците му отговориха.* Ив. Мартинов.

несъбирàем, -а, -о, *прил. Канц.* Който не може да се събере, да се вземе от длъжниците. *Несъбираеми вземания.*

несъвместѝм, -а, -о, *прил. Книж.* Който не може да съществува заедно, съвместно с нещо друго. *Нашият морал е несъвместим с лицемерието, със страха пред истината, която винаги е конкретна.* В. Червенков. *Национализмът е несъвместим с народната демокрация, защото той е оръдие на капитализма, на капиталистическата реакция.* Отеч. фронт, 1949 г.

несъвместѝмо. *Нареч. от* несъвместим. *Да го видят в двуколката с едно момиче от народа ... беше несъвместимо с достойнството му на човек от местния хайлайф.* Дим. Димов.

несъвместѝмост, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* несъвместим.

несъвършѐн, -а, -о, *прил.* (рус.). *Книж.* Който не е съвършен, който има недостатъци. *Несъвършено дело. Несъвършено творение.*

несъвършѐнство, *мн.* -а, *ср.* Отсъствие на съвършенство; недостатък.

несъглàсен, -сна, -сно, *мн.* -сни, *прил.* Който не е съгласен с някого, не споделя някакво мнение или възглед.

несъглàсие, *мн.* -я, *ср.* Отсъствие на съгласие с нещо; отказ.

несъгласу̀ван, -а, -о, *прил.* Който не е съгласуван с нещо. *Несъгласувани действия.*

несъгласу̀вано. *Нареч. от* несъгласуван. *Действуват несъгласувано.*

несъгласу̀ваност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* несъгласуван.

несъзнàние, *мн.* няма, *ср.* Състояние, при което човек е загубил способност да мисли и да чувствува; безсъзнание, несвяст. *Казаха ми, че съм бил контузен от граната на няколко места ... и че съм бил известно време в несъзнание.* Г. Райчев. *Изпадам в несъзнание.*

несъзнàтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* 1. Който не е ръководен от съзнанието; безсъзнателен, неволен. *Игуменът стана, закръсти се, поправи с несъзнателно движение завеската.* Елин Пелин. *Дойдохте ли най-после! — В гласа на Драган имаше не само доволство от срещата, но и несъзнателен укор за закъснението им.* Хар. Русев. 2. Неосъзнат. *Той се обърна към ранения, който лежеше зад него ..., и го попита с несъзнателен егоизъм: Гледаш ли за ракетата?* Дим. Димов. 3. Неразвит политически, лишен от ясно съзнание за дълг, лишен от класово съзнание. *Такива избиратели обикновено произхождат от несъзнателната, консервативна дребна буржоазия.* Г. Белев.

несъзнàтелно. *Нареч. от* несъзнателен. *Несъзнателно и често той се озърташе ту на една, ту на друга страна.* Йовков. *Евстати стоя някое време на прага, после полека и някак несъзнателно се придвижи напред.* Я. Гуляшки.

несъзнàтелност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* несъзнателен.

несъизмерѝм, -а, -о, *прил.* (рус.). *Книж.* 1. Който няма обща мярка с нещо друго. *Несъ-*

измерими величини. 2. *Прен.* Който няма нищо общо с нещо друго, който не може да бъде сравняван. *Несъизмерими понятия.*

несъизмерѝмост, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* несъизмерим.

несъкрушѝм, -а, -о, *прил.* Който не може да се съкруши, да се сломи; твърд, устойчив, несломим. *Несъкрушима вяра. Несъкрушима сила.*

несъкрушѝмост, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* несъкрушим.

несъмнѐн, -а, -о, *прил.* (рус.). *Книж.* Който не поражда съмнение; сигурен, безспорен, очевиден. *Всяка нейна дума за мене беше несъмнена истина.* Йовков. *Несъмнени предимства. Несъмнени успехи.*

несъмнѐно. *Нареч. от* несъмнен; без съмнение, безспорно. *Много трудности има още по нашия път... и с общи усилия те несъмнено ще бъдат преодолени за благото на нашата родина.* Г. Димитров.

несъмнѐност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* несъмнен.

несъобрàзен, -зна, -зно, *мн.* -зни, *прил.* Който противоречи на здравия смисъл.

несъобразѐн, -а, -о, *прил.* Който не е в съответствие, в съгласие с нещо. *Наредби, несъобразени със законите.*

несъобразѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил. Книж.* Който не се съобразява с обстоятелствата; непредвидлив. *Защо стреляхте, можеше да потрябва! — скара се старшията на несъобразителните стражари. — Язък! — и се наведе над мъртвеця.* Хар. Русев. *Несъобразителен човек.*

несъобрàзителност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* несъобразителен. *Той даже се чудеше на своята несъобразителност, как по-рано не се е догадил.* Вазов.

несъобрàзност, -ттà, *мн.* -и, *ж. Отвл. същ. от* несъобразен. *Не само в идеята за вечното възвръщане, но и в Нитчевия свръхчовек има несъобразности и противоречия.* П. П. Славейков.

несъотвѐтствие, *мн.* -я, *ср. Книж.* Отсъствие на съответствие. *Но Рачо беше смел, приемаше сражения и при най-голямо несъответствие на силите и успяваше да излиза с чест из тях.* Йовков. *Не се мирете с недостатъците..., не прощавайте мързела, нехайството, несъответствието между думите и делата.* В. Червенков.

несъразмѐрен, -рна, рно, *мн.* -рни, *прил. Книж.* Който не е съразмерен, не е пропорционален. *Малката му хубава, аристократическа глава бе несъразмерна с величината на снагата му.* Вазов. *Всичко у него* (фелдшера) *беше несъразмерно, противно: четвъртита, ниско остригана глава, с дълбоко вдлъбнато отдясно чело.* Г. Райчев.

несъразмѐрно. *Нареч. от* несъразмерен. *Изведнъж там изскочи дребно човече... Беше гърбаво, главата му хлътнала в трупа, ръцете му несъразмерно дълги като на маймуна.* Йовков.

несъразмѐрност, -ттà, *мн.* -и, *ж. Отвл. същ. от* несъразмерен.

несъстоя̀телен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил. Книж.* 1. За длъжник — който се намира в невъзможност да плаща. *Несъстоятелен длъжник.* 2. Който не е подкрепен с достатъчно доказателства; неприемлив, неоснователен, неубедителен. *Несъстоятелна теория. Несъстоятелни доводи. Несъстоятелни аргументи.*

несъстоя̀телност, -ттà, *мн.* няма, *ж.* 1. *Търг.* Нямане възможност да се изплатят направените дългове. 2. *Книж.* Недоказаност, неоснователност, неубедителност. *Не можеше изведнаж да намери думи, за да отговори на това необикновено възражение, макар че ясно чувствуваше неговата несъстоятелност и парадоксалност.* Влайков. □ **Обявявам в несъстоятелност (някого, нещо)** — закривам търговска фирма, поради невъзможност да се изплатят дълговете.

несъщѐствен, -а, -о, *прил.* Който не е съществен; второстепенен, маловажен.

нетактѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* 1. Който не проявява такт. *Нетактичен човек.* 2. Лишен от тактичност. *Нетактична постъпка.*

нетактѝчно. *Нареч. от* нетактичен. *Той постъпи доста нетактично.*

нетактѝчност, -ттà, *мн.* -и, *ж.* 1. Отсъствие на тактичност. *Цялото му държание се отличава с голяма нетактичност.* 2. Постъпка на нетактичен човек. *Със своята нетактичност той предизвика голямо смущение.*

нѐтен, -тна, -тно, *мн.* -тни. *Прил. от* нето. *Нетно тегло. Нетна сума.*

нетлѐнен, -нна, -нно, *мн.* -нни, *прил.* 1. *Църк.* За мощи и под. — който не подлежи на разлагане, на изгниване. *Но раклата и мощите свещени / и хрисовулът са в подземия — нетленни / и недокоснати от лют пожар.* Ем. п. Димитров. 2. *Прен. Поет.* Вечен, траен. *Пред мен животът млад разкри / нетленната си красота.* Дебелянов.

нетлѐнност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* нетленен.

нѐто *нареч.* (ит.). *Търг.* За означаване тегло на стока — без опаковката, без дарата; чисто тегло. *Противоп.* бруто. □ **Бруто за нето** — без да се приспадне дарата.

нето̀чен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Който не е точен; неверен, неправилен. *Неточни везни. Неточни сведения. Неточно определение. Неточна сметка.*

нето̀чно. *Нареч. от* неточен. *Неточно дадени сведения.*

нето̀чност, -ттà, *мн.* -и, *ж.* 1. Отсъствие на точност. 2. Нещо неточно; грешка, неправилност. *Повдигна равнодушно глава от картата, върху която опитното му око беше забелязало някои неточности.* Дим. Димов. *В доклада са допуснати някои фактически грешки и неточности.*

нетрàен, -айна, -айно, *мн.* -айни, *прил.* Който не трае дълго време. *Валя няколко дни непрестанно; снегът беше мек, нетраен, а накрай се превърна в дъжд.* Г. Райчев. *Така е, деспоте, нетрайно е земното величие, суета сует.* Вазов. *Нетраен живот. Нетрайни бои.*

нетрàйно. *Нареч. от* нетраен. *Тая усмивка светваше по лицето ѝ мигновено и нетрайно.* Елин Пелин.

нетрàйност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* нетраен. *Червеношийката... остана пак самичка и тихо запя една тъжна песен. Тъжна песен за краткотрайността на щастието, за нетрайността на любовта.* Елин Пелин.

нетрѐзвен, -а, -о, *прил.* Който не е трезвен; пиян. *Не бяха го виждали да влиза в кръчма и да ходи нетрезвен по улиците.* Дим. Талев. *Нетрезвено състояние.*

нетрѐзвеност, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* Състояние на нетрезвен.

нетрудоспосо̀бен, -бна, -бно, *мн.* -бни, *прил.* Неработоспособен.

нетрудоспосо̀бност, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* Неработоспособност. *Ревматизмът води при голям брой ревматично болни към тежка и трайна нетрудоспособност.* Природа, 1953 г.

нетърпели̇̀в, -а, -о, *прил.* **1.** Който няма търпение, не може да търпи. *Хората бяха сприхави, нетърпеливи. Чукаха нервно, ядяха бързо, плащаха веднага и изскачаха навън.* Г. Белев. *Откакто заболя, той стана още по-нетърпелив и груб с тях.* Г. Райчев. **2.** Който изразява нетърпение, който е изпълнен с нетърпение. *Инспекторът с няколко нетърпеливи движения даде на учителите да разберат, че той е уморен от пътя, желае да си почине, и те го оставиха.* Ал. Константинов.

нетърпели̇̀во. *Нареч. от* нетърпелив. *Кажете най-сетне какво искате да направим? — попита той нетърпеливо.* Дим. Димов.

нетърпели̇̀вост, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* *Отвл. същ. от* нетърпелив; нетърпение. *Не мога. Чакат ме — тъжно отговори той, като че ли се оправдаваше за своята нетърпеливост.* Хар. Русев.

нетърпѐние, *мн.* няма, *ср.* Отсъствие на търпение. *С нетърпение и с голямо любопитство... всички чакаха да си дойде Гроздан.* Йовков. *Горя от нетърпение. Обзема ме нетърпение. Проявявам нетърпение.*

нетърпи̇̀м, -а, -о, *прил.* Който не може да се търпи; непоносим. *Над селото трептеше нетърпима душна мараня.* Елин Пелин. *Аз, наистина, бях ожесточен, злобен, нетърпим.* Вазов. *Нетърпима болка. Нетърпима горещина. Нетърпим глад. Нетърпим характер. Нетърпими отношения.*

нетърпи̇̀мо. *Нареч. от* нетърпим; непоносимо. *Нетърпимо и страшно беше да го слушаш.* Йовков. *Нетърпимо горещо.*

нетърпи̇̀мост, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* *Отвл. същ. от* нетърпим; непоносимост. *В един от класовете имаше едно особено момиченце, хубавичко, миличко, но разглезено до нетърпимост.* Елин Пелин.

неубеди̇̀телен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който не може да убеди. *Изведнъж той почувствува колко са неубедителни думите му пред тия окъсани и изоставени войници и млъкна.* Вежинов. *Гласът му беше сух и неубедителен.* Хар. Русев.

неубеди̇̀телно. *Нареч. от* неубедителен. *Говори един друг оратор, но твърде дълго..., неубедително, уморително.* Вазов.

неубеди̇̀телност, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* *Отвл. същ. от* неубедителен.

неуважѐние, *мн.* няма, *ср.* Отсъствие на уважение; незачитане.

неуважи̇̀телен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който не може да се уважи; неоснователен. *Отсъствува по неуважителни причини.*

неувѐрен, -а, -о, *прил.* Лишен от увереност, от решителност; колеблив, нерешителен. *Душата тръпне плаха, свита, преизпълнена от страх... Искаш да пееш — гласът ти прозвучава неуверен, чуждо.* Елин Пелин.

неуверѐн, -а, -о, *прил.* Който не се е уверил в нещо. *Тая случка се разнесе като мълния рано сутринта на другия ден из цялото село. Дори неуверените се окопитиха и излязоха по къра да помагат на оранта.* Кр. Григоров.

неувѐрено. *Нареч. от* неувѐрен. *Обаждаше се понякога и Димчо кехая, плахо, неуверено, като след всяка дума поглеждаше жена си.* Йовков.

неувѐреност, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* *Отвл. същ. от* неувѐрен. *Дъбинов повдигна рамена в знак на неувереност.* Хар. Русев.

неугаси̇̀м, -а, -о, *прил.* Който не може да се угаси, да стихне. *Неугасима жажда. Неугасим огън.*

неугаси̇̀мо. *Нареч. от* неугасим. *Вашето добро сърце, в което безшумно и неугасимо тлее пламъкът на горещо българско чувство, ми дава смелостта да направя такава важна постъпка пред вас.* Вазов.

неу̇̀гледен, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* Който няма хубав и приятен вид. *Той беше неугледен, тромав и прост човек.* Йовков.

неу̇̀гледно. *Нареч. от* неугледен.

неу̇̀гледност, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* *Отвл. същ. от* неугледен. *Ганчо поздрави приветливо госта..., засрамен малко от неугледността на жилището си.* Вазов.

неудо̀бен, -бна, -бно, *мн.* -бни, *прил.* **1.** Лошо приспособен за нещо; непригоден. *Неудобното и кораво легло, студът, мракът, гладът правят часовете на безсъницата мъчително дълги.* Вазов. *Неудобна квартира. Неудобни обувки.* **2.** Който създава затруднения, неприятности; неподходен, неприятен, неприличен. *Неудобно положение. Неудобно посещение.*

неудо̀бно. *Нареч. от* неудобен. *Ще стоите долу в мазето. Ех, там е неудобно: няма нито легло, нито стол.* М. Марчевски. *Той виждаше, че е неудобно да отиде веднага у Василеви и реши да почака.* Йовков. □ **Става ми (чувствувам се) неудобно** — става ми (чувствувам се) стеснително, срамно.

неудо̀бност, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* *Отвл. същ. от* неудобен.

неудо̀бство, *мн.* -а, *ср.* **1.** Отсъствие на удобства; несгода. *Неудобствата бяха много и му пречеха, но работата не оставаше назад.* Кр. Велков. **2.** Стеснение, затруднение. *Какъв договор? — сепна се младият човек и изпита неудобство от това, че бе забравил за какво е ставало въпрос.* Ив. Мартинов.

неудовлетворѐн, -а, -о, *прил.* *Остар.* Който не е удовлетворен; незадоволен. *Неудовлетворено желание. Неудовлетворен инстинкт.*

неудовлетворѐност, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* *Остар.* *Отвл. същ. от* неудовлетворен. *Тя плака горещо над разказа на Теофила, но в тия сълзи имаше повече мъка на неудовлетвореност и на скрита завист.* Ст. Загорчинов.

неудовлетвори̇телен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* (рус.). Незадоволителен. *Неудовлетворителен отговор. Неудовлетворително обяснение.*

неудовлетвори̇телно. *Остар. Нареч. от* неудовлетворителен. *Планът се изпълнява неудовлетворително.*

неудово̀лствие, *мн.* -я, *ср.* Отсъствие на удоволствие; отегчение, досада. *По лицето му се четеше неудоволствие.* П. Спасов.

неудържи̇м, -а, -о, *прил.* Който не може да бъде удържан, спрян, овладян; извънредно силен, бурен, стремителен. *Въртенето расте, усилва се, става неудържимо, вихрено.* Л. Стоянов. *Всяко движение, всяка мимика на Какавидков бяха посрещани с бурен и неудържим смях.* Г. Караславов. *Неудържимо желание. Неудържим стремеж. Неудържим плач. Неудържима радост.*

неудържи̇мо. *Нареч. от* неудържим; бурно, стремително. *Сърцето на Рустем, развълнувано от подвига на влюбената девойка, биеше неудържимо.* Елин Пелин.

неузнава̀ем, -а, -о, *прил.* Който толкова се е променил, че трудно може да се познае. *Нима тъй съм отслабнал, че съм станал неузнаваем?* Л. Стоянов. *Къньо беше потъмнял, почти неузнаваем, в очите му гореше някакъв зловещ огън.* Йовков.

неузнава̀емо. *Нареч. от* неузнаваем. *Обгръщам с поглед облика ти нов, / менящ се всеки ден неузнаваемо.* Багряна.

неузнава̀емост, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Книж.* Само в съчет. **до неузнаваемост** — за външен вид: променен толкова много, че не може да бъде познат. *Сега градът се беше променил до неузнаваемост.* Дим. Димов. *Той е отслабнал до неузнаваемост: ръцете му треперят.* Л. Стоянов.

неузря̀л, -а, -о, *мн.* неузрѐли, *прил.* Който е недостатъчно зрял: въззелен. *Неузрели плодове. Неузряло грозде.*

неу̀к, -а, -о, *прил.* Който не се е учил, не е образован; малограмотен, неграмотен. *Митруш се изправи... — Аз, другари, съм неук, до първи клас съм ходил на училище.* Д. Добревски. *Той наистина искаше да се научи да пише, винаги бе съжалявал, че бе останал неук.* Дим. Талев.

неукло̀нно *нареч.* (рус.). *Книж.* Без отклонение, непоколебимо, постоянно. *Това е накратко програмата на нашия вестник, която той неуклонно ще следва.* Г. Кирков.

неукрѐпнал, -а, -о, *прил.* Който още не е укрепнал; слаб, немощен. *С простръни ръчици, то* (детето) *закрета смешно с неукрепналите си разкрачени нозе.* Вазов. *Скоро песента доби такава популярност, че и децата ... започнаха да я пеят с писклив и неукрепнали гласчета.* А. Гуляшки.

неукрѐпналост, -тта, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* неукрепнал.

неукроти̇м, -а, -о, *прил.* Който мъчно може да се укроти; необуздан, неудържим, буен. *Черният жребец... от ден на ден ставаше по-неукротим, по-див.* Йовков. *Неукротим гняв. Неукротима омраза. Неукротима ярост.*

неукроти̇мо. *Нареч. от* неукротим; необуздано, буйно. *Марица скача от камък на камък, буйна, неукротимо весела — сякаш млада влюбена девойка.* Смирненски.

неукроти̇мост, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* неукротим.

неулѐгнал, -а, -о, *прил.* 1. Който още не е улегнал. *Всички тия гробове са скорошни — пръстта е още рохкава и неулегнала.* Йовков. 2. *Прен.* Който няма установен характер; неуталожен. *Желязко беше най-малкият му син, неулегнал още, буен, свадлив и неспокоен.* Г. Караславов.

неулѐгналост, -тта, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* неулегнал.

неулови̇м, -а, -о, *прил.* 1. Който мъчно може да бъде уловен. *Ловната дружина търсеше под дърво и шумка неуловимите партизани.* А. Каралийчев. *Старият, неуловим сом спокойно си почиваше вече в своя подмол, като че ли нищичко не беше му се случило.* Д. Калфов. 2. *Прен.* Недоловим, неясен. *Сортирането на листата, разпознаването на неуловимите за обикновения наблюдател белези, по които се различаваха един от друг, изискваше напрежение.* Дим. Димов. *Необясним и неуловим страх вълнуваше техните сърца.* Влайков. || Неизразим. *Имаше нещо особено и неуловимо у тоя момък.* Йовков. *Някакъв любовен дъх, някаква радост небесна и неуловима вееше от всъде.* Вазов.

неулови̇мо. *Нареч. от* неуловим. *Нещо твърдо и упорито имаше в израза на лицето му, нещо, което неуловимо подсказваше, че няма много охотно да заговори.* Вежинов.

неумѐл, -а, -о, *прил.* 1. Който не умее; несръчен, непохватен, неопитен. *Неумел организатор.* 2. Който се извършва без умение. *Неумело ръководене.*

неумѐло. *Нареч. от* неумел; несръчно, неопитно. *Ризата му беше само кръпки, едро и неумело шити.* Йовков. *Той се опитваше неумело да хване бокса, но аз го измъкнах полека от ръцете му.* Г. Райчев.

неумѐлост, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* неумел; несръчност, непохватност, неопитност. *При всичката ми неумелост, моите стихове вървят по-гладки и по-логически.* Вазов.

неумѐние, *мн.* няма, *ср.* Отсъствие на умение; несръчност, неопитност. *Само от свекърва си изпитваше стеснение и дори боязън — да не би да сгреши нещо пред нея, да не покаже неумение, неопитност в домашната работа.* Дим. Талев.

неумѐрен, -а, -о, *прил.* 1. Който не знае умереност в нищо. *Неумерен човек.* 2. При който не е спазена нужната мярка. *Неумерени хвалби.*

неумѐреност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* неумерен.

неумѐстен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* Който не отговаря, не съответствува на дадена обстановка; неподходен, неудобен. *А тетка Бисера все такива приказки измисляше, неуместни и глупави.* Дим. Талев. *Неуместна шега. Неуместен въпрос. Неуместна постъпка.*

неумѐстно. *Нареч. от* неуместен; неподходно, неудобно. *Явно е, че страшно му се искa да се похвали, но разбира, че е неуместно сега, и се въздържа.* Йовков.

неумолѝм, -а, -о, *прил.* **1.** Който не може да бъде склонен с молби; непреклонен, твърд. *Хаджи Павел е неумолим ..., той иска веднага да му се изплати целият борч.* Влайков. || Който не може да бъде умилостивен; безмилостен, жесток. *Съдиите, които отначало му изглеждаха на обикновени хора ..., след прочитането на присъдата изведнаж се преобразиха на сурови, жестоки, неумолими същества, безсърдечни и глухи за молби и жалби.* Г. Караславов. *Призракът на смъртта отново се изправи неумолим и страшен.* Йовков. **2.** *Прен.* Който не може да бъде променен, отменен. *Те не можеха да разберат, че това бе неумолимото развитие на живота, че последният се състоеше от взаимно обусловени събития.* Дим. Димов. *Неумолими закони на природата.*

неумолѝмо. *Нареч. от* неумолим. *Лицето му стана мрачно. Очите му гледаха остро, хладно, неумолимо.* Дим. Димов.

неумолѝмост, -тта, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* неумолим. *Всички знаеха спокойната неумолимост, с която уволняваше чиновниците за най-дребното опущение.* Дим. Димов.

неумо̀рен, -рна, -рно, *мн.* -рни, *прил.* **1.** Който не познава умора, не се уморява; много издържлив. *Неуморни бяха ръцете ѝ, около нея всичко беше в ред и чисто.* Дим. Талев. *Неуморен в труд упорен, / тук обажда се орач.* Яворов. **2.** Усилен, упорит, напрегнат. *Неуморен труд. Неуморни грижи.*

неуморѝм, -а, -о, *прил.* Който не престава, не се уморява да върши нещо; неуморен, усърден. *Стоян започна да удря полека, но необикновената му сила се усещаше. Така той дълго време въртя тежкия чук, неуморим, усърден.* Дим. Талев. *Неуморим борец за свобода.*

неуморѝмо. *Нареч. от* неуморим. *Де останаха ония свети чувства, които те правеха да презираш всички опасности и неуморимо да вървиш към намислената света цел?* В. Друмев.

неуморѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който не уморява, не е уморителен. *Неуморителен труд.*

неумо̀рно. *Нареч. от* неуморен; без умора, непрекъснато. *Свекървата пък шета неуморно от ранна сутрин до късна вечер из цялата къща.* Св. Минков.

неупотребѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни *прил.* Който вече не се употребява. *Неупотребителни думи.*

неуправѝя *ж.* Отсъствие на управия; безредие, бъркотия. *Приказваше за скъпотията, за общата криза, за новите данъци, за неуправиите и за всички ония неща, които тровят съществуването ни.* Вазов.

неуравновесѐн, -а, -о, *прил.* Който не е уравновесен, който не е напълно нормален. *Неуравновесен човек. Неуравновесен характер.*

неуравновесѐност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* неуравновесен. *Неуравновесеност в характера.*

неу̀реден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил. Нар.* **1.** Който не поддържа ред; разхвърлен, разпилян. *Свекърва ѝ — Панчова майка — беше неуредна, разсипница и завистлива жена.* Влайков. **2.** В който няма ред. *Неуредна къща.*

неуредѐн, -а, -о, *прил.* Който не е в ред, който не е уреден. *Може би да се губят писмата му: селската поща е така неуредена и несигурна.* Елин Пелин. *Неуредено положение.*

неурѐдица *ж.* Отсъствие на ред; безредие. *Нищо не го вбесяваше тъй много, както неуредицата. Той, като военен, обичаше реда, обичаше всичко да бъде на определеното му място.* Л. Стоянов.

неурожа̀ен, -айна, -айно, *мн.* -айни. *Прил. от* неурожай; неплодороден. *Неурожайна година.*

неурожа̀й, -аят, -ая, *мн.* няма, *м.* (рус.). *Книж.* Много слабо плодородие, слаба реколта. *През 1943 година в няколко села от района се случи страшен, небивал до тогава неурожай.* Я. Гуляшки.

неусѐтен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* Който едва се усеща; лек. *Неусетен товар.*

неусѐтно *нареч.* Без да се усети, без да се разбере; незабелязано. *Дните неусетно минаваха, времето се затопли, дърветата се разлистиха, напъпиха, разцъфнаха.* М. Марчевски. *Той се облегна върху гърба на седалището и неусетно задряма.* Дим. Димов.

неуслужлѝв, -а, -о, *прил.* Който не обича да услужва. *Неуслужлив човек.*

неуслужлѝвост, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* неуслужлив.

неуспѐх *ж.* Отсъствие на успех; несполука. *Той е предварително уверен в неуспеха на акцията си.* Дим. Димов. *Претърпявам неуспех.*

неуспѐшен, -шна, -шно, *мн.* -шни. *прил.* Който не постига успех; несполучлив. *Неуспешен опит. Неуспешна акция.*

неуспѐшно. *Нареч. от* неуспешен; несполучливо. *Неуспешно завършена работа.*

неустановѐн, -а, -о, *прил.* Който не е установен, не е постоянен. *Езикът му беше пъстра смесица от думи на местните говори и на непрестанно променящия се неустановен още език, на който се пишеха българските вестници и книги.* Дим. Талев. *Неустановен характер.*

неустановѐност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* неустановен; непостоянство.

неусто̀йка *ж.* (рус.). **1.** Неспазване на поето задължение, обикновено при сключване на договор. *При неустойка се заплаща обезщетение.* **2.** Обезщетение при неспазване на поето задължение. *Плащам неустойка.*

неустойчѝв, -а, -о, *прил.* Който не е устойчив, не стои здраво; нестабилен. *Масата е неустойчива. Неустойчиво положение.* || *Прен.* Който се изменя често; непостоянен, колеблив. *Неустойчиви цени.*

неустойчѝво. *Нареч. от* неустойчив.

неустойчѝвост, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* неустойчив.

неустрашѝм, -а, -о, *прил.* Който не познава страх, не се страхува от нищо; много смел, безстрашен, храбър.

неустрашѝмо. *Нареч. от* неустрашим; безстрашно, смело, решително. *Въстаници с отворени гърди / се хвърляха неустрашимо в боя.* Ламар.

неустрашѝмост, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* неустрашим; смелост, решителност. *Хра-*

бростта и неустрашимостта на славяните бяха неописуеми. Вазов.

неутѐшен, -шна, -шно, *мн.* -шни, *прил. Поет.* Неутешим. *А в полето, днес облето в неутешна бурна скръб, | бодро щеше да се носи песента на звънък сръп.* Смирненски.

неутешѝм, -а, -о, *прил. Книж.* Който не е утешен; безутешен, неутешен. *Сирота майка, сама неутешима, незнаеше как да утеши милите си чада.* Блъсков. *Неутешима скръб.*

неутешѝмо. *Нареч. от* неутешим. *Аз страшно много тъгувах и неутешимо плаках, когато научих за неговата трагична гибел.* Ст. Чилингиров.

неутешѝмост, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* неутешим.

неутолѐн, -а, -о, *прил.* Който не е утолен, който не е задоволен. *Майстор Стоян усети в сърцето си неутоления си копнеж да чете, да пише и той.* Дим. Талев. *Неутолен глад.*

неутолѐност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* неутолен. *Неутоленост на душата.*

неутолѝм, -а, -о, *прил. Книж.* Който не може да се утоли, да се насити; много силен. *Неутолима жажда гори устата му — капка, поне капчица вода да има!* Йовков. *Бяха тия първи пролетни дни с ведро и синьо небе, ... които възбуждат, опиянчват и пораждат неутолима любов към живота.* Йовков. *Неутолими пориви.*

неутолѝмо. *Нареч. от* неутолим. *Пътят към върха... беше труден, но там имаше нещо, което неутолимо привличаше.* К. Ламбрев.

неуточнѐн, -а, -о, *прил.* Който не е уточнен. *Неуточнен въпрос. Неуточнен план. Неуточнен размер.*

неутра̀лен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* (лат.). **1.** Който не взема страна във война, разправия, спор и др. *Заповядвам ви да съобщите на вашите съграждани, че скоро, под ръководството на едно неутрално правителство, народът ще бъде повикан да изкаже истински своята воля.* Ал. Константинов. **2.** *Хим.* Който не дава нито алкална, нито кисела реакция. *Неутрални соли. Неутрален разтвор.* ◻ **Неутрална зона** — територия, която по силата на международен договор не може да се превърне в място на военни действия или във военна база.

неутрализа̀ция, *мн.* няма, *ж.* (лат.). *Хим.* Химическа реакция между киселини и основи, при която се образува неутрална сол или разтвор. *Неутрализация на стомашните киселини.*

неутрализѝрам, -аш, *несв.* и *св. Хим.* Подлагам на неутрализация. **неутрализирам се** *страд.*

неутрализѝране *ср. Отгл. същ. от* неутрализирам *и от* неутрализирам се.

неутралитѐт *м.* **1.** Политика на държава да не участвува във война и да заема еднакво отношение към държави, които воюват. *Пазя неутралитет. Нарушавам неутралитета. Въоръжен неутралитет.* **2.** *Книж.* Ненамеса в спор, в борба между две страни.

неутра̀лност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* неутрален.

неутро̀н *м.* (лат.). *Физ.* Частица без електрически товар, съставна част на атома.

неуча̀стие, *мн.* няма, *ср.* Невземане участие в нещо. *Неучастие в избори.*

неучтѝв, -а, -о, *прил.* Който не е учтив; нелюбезен, невежлив, невъзпитан. *Неучтиво държане. Неучтиви обноски.*

неучтѝво. *Нареч. от* неучтив; невъзпитано, нелюбезно. *Държи се неучтиво.*

неучтѝвост, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* неучтив. *Тутакси Михов почувствува, че извърши втора неучтивост, като канеше гостите на чужда маса.* Хар. Русев.

неуязвѝм, -а, -о, *прил.* **1.** Който не може да бъде уязвен, засегнат. *В тези тъмни, остри и хладни очи имаше някаква студена гордост, някаква неуязвима надменност.* Дим. Димов. **2.** Недостъпен за нападение, за нападки. *Неуязвима позиция. Неуязвимо положение.*

неуязвѝмо. *Нареч. от* неуязвим.

неуязвѝмост, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* неуязвим. *Неуязвимост на позициите.*

нефѐл, -а, -о, *прил. Диал.* Нефелен. *Очите му светеха ярко, ала не вече с предишния болнав нефел вид.* Ст. Загорчинов. *Давали сме ний без жал | всичко вехто и нефело.* К. Христов.

нефѐлам, -аш, *несв. Диал.* **1.** Не съм здрав, не ме бива. *Детето е болно... Знам ли. Нефела детето.* Йовков. **2.** Не влизам в работа, не струвам. *Тая дъска нефела за там, гнила е.*

нефѐлен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* (гр.). *Диал.* **1.** Който не е здрав; болнав, немощен, нефелит, нефел. *Зимас урадиса на зло, клетникът, та малко е нефелен вече.* Чудомир. **2.** Който не влиза в работа, който не струва; негоден, лош. *Нефелна работа. Нефелно добиче.*

нефелѝт, -а, -о, *прил. Диал.* Нефелен. *Защо се не оправи тая невеста? Защо още да е слаба и нефелита?* Влайков. *Стар съм, със стара баба. Па и тя да е здрава, иди-доди, ами нефелита.* Ц. Церковски.

нефрѝт *м.* (гр.). *Мед.* Болезнено възпаление на бъбреците.

нефт, нѐфтът, нѐфта, *мн.* няма, *м.* (перс.). Нафт. *Откъм шосето се зачу грохотът на тракторите... Въздухът над площада замириса на топъл сгорещен нефт.* А. Гуляшки.

нѐфтен, -а, -о. *Прил. от* нефт; нафтов. *Нефтени залежи. Нефтена промишленост.*

неха̀ен, -а̀йна, -а̀йно, *мн.* -а̀йни, *прил.* **1.** Който нехае, не обръща внимание на нищо; немарлив, небрежен, невнимателен. *Той бил нехаен стопанин, обичал повече приятелските срещи, гуляите и по цели нощи се губел на лов за риба по Марица.* Г. Караславов. **2.** Който съдържа или изразява нехайство, небрежност; безгрижен. *По неговото мъничко лице всякога играеше една чиста нехайна усмивка.* Елин Пелин. *Нехайно държане. Нехаен поглед.*

неха̀ене *ср. Отвл. същ. от* нехаен; нехайство, немарливост.

неха̀йник, *мн.* -ци, *м. Нар.* **1.** Човек, който води волен, безгрижен живот, който нехае за нищо; нехаен, безгрижен човек. *Той имаше широко и безгрижно сърце, беше голям нехайник.* Елин Пелин. *А надалеко нейде си из село | унесено нехайник някой млад | извиваше с цафарата си медна.* П. П. Славейков. **2.** Човек, който е нехаен, не е грижлив към себе си.

нехайница *ж. Нар.* Жена нехайник.

нехайно. *Нареч. от* нехаен; равнодушно, безразлично, безгрижно. *Геракът каза това нехайно и шеговито, но в гласа му звучеше болка.* Елин Пелин. *Някак нехайно и по момчешки тя държеше и двете си ръце в джобовете на палтото си и сините ѝ очи гледаха спокойно и насмешливо.* Йовков.

нехайност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* нехаен; небрежност, немарливост, безгрижност. *За това може би някога ще ни разкажат неговите писма, ако нехайността не ги е унищожила.* П. П. Славейков.

нехайство, *мн.* няма, *ср.* Проява на нехаен; небрежност, разсеяност, безгрижие. *Вече не ме потърсиха по това дело. Никога не можах да разбера защо: дали просто от нехайство, или защото политическата страна на делото се изостави временно.* Величков.

нехая, -àеш, *мин. св.* -àях, *несв.* 1. Не обръщам внимание, не искам да знам, не ме е грижа. *Викна лудо от далеко: | „Чакай момне, полека, | заедно да идем двама." | ... | Мома бърза и нехае.* П. П. Славейков. *Дъщеря ѝ... живееше на гората. Тя ги навестяваше от време на време, но все се занимаваше с бебето си и като че ли нехаеше много-много за брата си.* Г. Караславов. 2. *Диал.* Прекарвам времето си в безгрижие, живея спокойно, добре съм. *Дал ти бог добро, свате! — отговорил хаджи Генчо. — Живо ли сте? Здраво ли сте? Нехаете ли?* Каравелов.

нехелам, -аш, *несв. Диал.* Нефелам. *Твойта пушка за нищо нехела.* Каравелов.

нехелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил. Диал.* Нефелен. *Нехелно дете. Нехелна работа.*

нехигиеничен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Който не отговаря на изискванията на хигиената; нездравословен. *Нехигиенична сграда. Нехигиенична стая. Нехигиеничен живот.*

нехигиенично. *Нареч. от* нехигиеничен. *Живее нехигиенично.*

нехранимайка *м.* Нехранимайко. *Нито пък слушай хората, | дето ще кажат за мене: | „нехранимайка излезе".* Ботев.

нехранимайко, *мн.* -вци, *м.* Човек, който няма здрава и почтена трудова дейност; безделник, хаймана. *Често приказваше за сина си Тинка..., че е излязъл от него нехранимайко, от когото никаква помощ не може да очаква на старини.* Вазов. *Дрипави нехранимайковци се събираха по механите.* Йовков.

нецелесъобразен, -зна, -зно, *мн.* -зни, *прил.* Който не е целесъобразен, който не съответствува на поставена цел. *Нецелесъобразна постъпка.*

нецелесъобразно. *Нареч. от* нецелесъобразен. *Нецелесъобразно изразходвани суми.*

нецелесъобразност, -ттà, *мн.* -и, *ж. Отвл. същ. от* нецелесъобразен.

нецензурен, -рна, -рно, *мн.* -рни, *прил.* Неприличен за пред обществото; циничен. *Нецензурни думи.*

нецензурност, -ттà, *мн.* -и, *ж. Отвл. същ. от* нецензурен.

нечакан, -а, -о, *прил. Поет.* Когото не са чакали, не са се надявали да дойде; неочакван, непредвиден, ненадеен. *Понякога ще идвам във съня ти | като нечакан и далечен гост.* Вапцаров. *Съвсем случайно ние се натъкнахме на една нечакана и тревожна сцена.* Йовков.

нечакано *нареч.* Неочаквано. *Съвсем нечакано той скочи и каза, че е време да вървят.* Йовков. *Листата капят, че нощес ги | нечакано слана попари.* П. П. Славейков.

нечестен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* Който не е честен; непочтен. *Нечестен човек. Нечестна постъпка.*

нечестив, -а, -о, *прил.* 1. У вярващите — който осквернява религията; безбожен, невярващ. *Нека бъде тежка десницата ти за нечестивите размолници, защото те посрамиха името Христово.* Вазов. *Нечестиви агарянци.* || Грешен, порочен, неблагочестив. *Тя обуздаваше поривите на тялото си със строга, дори мрачна студенина, боеше се от тяхната нечестива, дяволска сила!* Дим. Талев. *Убой се Цековата | душа нечестива.* Вазов. 2. Безчестен, непочтен. *Като подуши нечестивите сделки на господаря си ..., Нончо до такава степен се възмути, че захвърли в коша кочаните с квитанциите и избяга чак в Силистра.* А. Гуляшки. *Нечестиви дела.* 3. Като същ. **нечестивият** (остар.) — враг на човечеството; дявол, сатана. *Някакво изкушение сякаш ми беше изпратено от нечестивия.* Влайков.

нечестивец, *мн.* -вци, *м.* Нечестив човек. *Майка си е готов да продаде този нечестивец.* Д. Немиров.

нечестиво. *Нареч. от* нечестив.

нечестивост, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* нечестив.

нечестност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* нечестен; безчестност, непочтеност.

нечетен, -а, -о, *прил.* 1. Който не е прочетен. *Нечетено писмо.* 2. Който не е преброен. *Вълкът и нечетено яде.* Послов. *Нечетени пари.*

нечетен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* 1. Многоброен, безчетен, безброен. *Нечетно богатство.* 2. За число — който не се дели на две без остатък. *Нечетни номера.*

нечетлив, -а, -о, *прил.* Който трудно се чете и разчита. *Нечетлив почерк. Нечетлив подпис.*

нечетливо. *Нареч. от* нечетлив. *Имената на войниците бяха надраскани нечетливо и небрежно, някои от тях бяха зачерквани и поправяни.* Вежинов.

нечий, -ия, -ие, *мн.* -ии, *неопр. местоим.* Който принадлежи на някого. *Детето полетя да падне, но начаса нечии ръце се протегнаха и го подхванаха.* Дим. Ангелов. *Лъхна странна студенина и нечий глас ясно, отчетливо прозвуча.* Смирненски.

нечист, -а, -о, *прил.* 1. Който не е чист; изцапан, мръсен, замърсен. *Единият от тях беше зле ранен в крака и през нечистите превръзки кръвта капеше на едри алени петна.* Смирненски. *Жените, разскубани, кирливи, боси, с нечисти крака, се завираха по къщите като кукумявки.* Елин Пелин. *Нечисто бельо. Нечисти дрехи. Нечист въздух.* 2. Който съдържа примес; нееднороден. *Нечисто злато. Нечиста порода.* 3. *Прен.* Нечестен, непочтен. *Мълвата говореше,*

че те и тримата били замесени в нечистата история около самоубийството на Похромовата писарка. Г. Райчев. *Нечисти сделки.* □ **Нечиста сила** (нар.) — в религиозните поверия: зъл дух. *Слушал много приказки за вампири, таласъми, за „живи и здрави" и за разни нечисти духове.* Влайков. **Нечиста съвест** — съвест, която е гузна, смутена, вследствие на някое лошо деяние; гузна съвест.

нечѝсто. *Нареч. от* нечист. *Държи се нечисто.*

нечистоплъ̀тен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* За човек — който не се грижи за чистотата на тялото си; нечист, мръсен. *Пък и като съм го гледал така ..., нечистоплътен, жалък, ... даже тъй някакси съжаление съм изпитвал.* Елин Пелин.

нечистоплъ̀тност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* нечистоплътен.

нечистотà *ж.* Отсъствие на чистота. *Нечистотата е срамно нещо; а водата всичко измива.* Дим. Талев.

нечистотѝя *ж.* 1. Само *ед.* Пълно отсъствие на чистота; мръсотия. *В ъгъла на малкото дворче, потънало в нечистотия и смет, растеше смокиново дърво.* Дим. Димов. 2. Нещо много мръсно. *Не се интересуваше* (градският доктор) *... в канала ли се стичат нечистотиите или в ръждясала тенекия.* Чудомир.

нечовѐчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Лишен от човещина; безчовечен. *Нечовечна постъпка.*

нечовѐчно. *Нареч. от* нечовечен. *Постъпва нечовечно.*

нечовѐшки, -а, -о, *прил.* 1. В който няма човечност, който е лишен от човечност. *Нечовешка постъпка. Нечовешко отношение. Нечовешка експлоатация на работниците от капиталистите.* 2. Който превъзхожда, надминава човешките сили и възможности. *Със страшни нечовешки усилия Нона едва се сдържаше да не завика и да не заплаче с глас.* Йовков. *Нечовешки мъки. Нечовешки страдания.* 3 Който не е присъщ на човек, а на животно. *Колко див, нечовешки беше гласът му.* Йовков. *Нечовешки вик. Нечовешки писък.*

нечовѐшки. *Нареч. от прил.* нечовешки. *Отнася се нечовешки.*

нечу̀ван, -а, -о, *прил.* 1. Който не е чуван до сега. *Когато излезем от залива, там на открито, | ... | тогава, лодкарьо, аз ще запея песен, | нечувана песен — за моята малка родина.* Багряна. 2. *Прен.* Небивал, необикновен, чуден, странен. *И все по̀ се мръщи студената нощ, | и все по-горещо дружината пее | и буря приглася с нечувана мощ.* Яворов.

нечу̀вано. *Нареч. от* нечуван. *Нечувано хубав. Нечувано злочест.*

нечувствѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който е лишен от чувствителност. *Той намираше в тоя вид опиянение едно средство да бъде нечувствителен към нравствената болка.* Вазов.

нечувствѝтелност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* нечувствителен.

нечу̀т, -а, -о, *прил.* 1. Който не е чут. *С нечути стъпки в тъмен край отмина | денят, донесъл зной и знойна жад.* Дебелянов. ‖ В който никой не се е вслушал, не му е обърнал внимание. *Невесто, добре е Елка да остане в къщи... Думите на стария останаха нечути.* Елин Пелин. 2. Такъв, какъвто никой не е слушал, който не се е слушал от никого; неизвестен, непознат. *Видях аз морето зелено и тъмно, | и белия кораб на път | ..., | невиждани хора, нечути езици, | обветрени, млади лица.* Багряна. *В работилници, фабрики димни, | дето мъка душата терзай, | чужденец е цветущият май | и нечути са звънките химни.* Смирненски. ‖ За който никой не е слушал, за който никой не е знаел; незнаен, непознат. *И много години в усои нечути | клепалото биел калугерът стар.* Вазов. *От всички континенти | и посоки на земята — | от кътчета на глобуса | нечути, непознати, | дойдоха тук пратеници на мира | по въздуха, | по суша | и море.* Багряна. 3. *Прен.* Необикновен, необикновено голям; небивал, нечуван. *Захванало се отвратително, зверско, нечуто в историята клане.* Вазов. *Дете невръстно още, на майчини си скути, | аз слушах приказки и песни за нечути | борби и теглила и тъмни съдбини | на моя роден край.* П. П. Славейков.

нечу̀то *нареч.* Без да се чуе, съвсем тихо, едва доловимо. *Устните му машинално и нечуто шушнеха: „уволнен".* Вазов.

нещà̀стен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* 1. Който е изпаднал или се намира в нещастие; злощастен, злочест. *Нещастното момиче не можа да издържи по-дълго време тия съкрушаващи вълнения, които го сломиха за винаги.* Вазов. *Каруците пееха по пътищата и сякаш разказваха как един човек може да бъде и много богат, но и много нещастен.* Йовков. *Нещастният хищник бе забравил къде се намира: все още се надяваше, че ще се измъкне от клопката, в която бе попаднал.* Орлин Василев. ‖ Който изразява тежко душевно или физическо състояние; жалък. *Черзендалестото му топчесто лице се свива конвулсивно, добродушната усмивка изчезва от устните му, той има смазан и нещастен вид.* Л Стоянов. 2. Който е изпълнен с нещастия, беди, бедствия. *Тоя човек показа чудна преданост към нас в тия нещастни времена.* Величков. *Нещастен живот.* ‖ Който носи, причинява нещастия, беди. *Те мислеха, че Еньо се е разболял от скръб по брата си, и се мъчеха да го утешат, като му описваха как е станала нещастната случка.* Елин Пелин. *Нещастна съдба.* 3. Членувано и понякога в приложение към личните и показателни местоимения при окайване — горкият, бедният, злочестият. *Нещастният бай Митьо, от залисия, забравил да обгербва обявлението.* Чудомир. *Къщата още не бе засегната от огъня, но околните къщи пламтяха... — Ах! тя, нещастната, ще е там!* Вазов. □ **Нещастен случай** — катастрофа, злополука, съпроводена обикн. с човешки жертви. **Нещастна любов** — любов с лош край.

нещà̀стие, *мн.* -я, *ср.* Злополука, която причинява големи физически и душевни страдания; беда, злощастие, бедствие. *Някога, преди години, дома на хаджи Нойка сполетя едно нещастие: Цанка — най-малкото дете на сина му Конда — както си играела сама в стаята, паднала в разгорелия мангал и започнала да гори.* Д. Немиров. □ **За нещастие** — при изразяване на силно съжаление за нещо.

нещà̀стник, *мн.* -ци, *м.* 1. Нещастен човек. *В този изящен парк... ние видяхме натъркаля-*

ни по тревата... стотини голи и гладни нещастници, останали без работа. Ал. Константинов. *Ужасът беше сковал устата на нещастника.* Вазов. **2.** Жалък човек. *Огнянов се повдигна и извика: — Лъжете, нещастници, аз съм тук.* Вазов.

нещáстница *ж.* Нещастна жена.

нещáстно *нареч. Рядко.* Лошо, зле, с лош край. *Раздяла* (Бойко Раздяла) *два пъти е любил, и двата пъти нещастно, както ни уверява биографът му.* П. П. Славейков.

нещáтен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* **1.** Който изпълнява някаква служба без да му се плаща заплата или на когото се заплаща за извършена работа не по редовния бюджет за месечните заплати. *Нещатен инструктор. Нещатен сътрудник.* **2.** За служба — за която не се заплаща редовна месечна заплата.

нѐщичко, *мн.* няма, *ср. Умал. от* нещо. *Кога ме изпраща, стрина Герговица все ще ми даде и нещичко — лете ще ми набере от сладката слива или ще ми откъсне ябълки.* Влайков. *Аз ще отида да сготвя нещичко за моя син.* Я. Каралийчев.

нѐщо, *мн.* нещá, *ср. Неопр. местоим.* — *същ.* **1.** Някакъв отделен предмет, явление и др. под., които са неопределени или не съвсем ясни. *Нещо твърдо и тежко падна като камък в колената му.* Дим. Димов. *Срещу големите празници ни ушиваха по нещо ново.* Йовков. *Марга заговори за дребни неща, за времето, за берекета.* Йовков. *Година се мина и много неща се случиха.* Йовков. *Току що Марийка направи десетина крачки, нещо я накара да се обърне назад.* Вазов. *Ставаше нещо с този човек, нещо го ядеше и го сушеше отвътре.* Г. Караславов. **2.** Само *мн. Стесн.* Най-необходими предмети, с които работи, борави човек; вещи. *След малко се появиха Радоил и Славка, последвани от нови още няколко души разбойници, които носеха вързопи със Славкини неща.* Вазов. *Той позлече Бръчкова из улиците бежешком към един нечист пазар, дето евреите купуваха и продаваха износени неща.* Вазов. **3.** Обикн. в съчет. **и нещо и без нещо** при означаване на мярка — малко повече, по-малко; малко. *Година и нещо след затварянето на механата тато продължаваше да тъче килими.* Влайков. *Тейко ти го е казал само на мене..., пък аз никому, никому не съм продумала... Беше преди месец, месец и нещо, тъкмо жетвата започваше.* Г. Караславов. *Разг.* Като *същ.* Човек, който е ценен, който има някакво значение; значителна, забележителна личност. *Обичам те повече от роден брат, а и ти, личи си, имаш ме за нещо, щом ме назова свой побратим.* Ст. Загорчинов. *Ако баща ми не беше... смлзан от каиша на фабричната трансмисия, аз щях да стана нещо.* Ив. Хаджимарчев. *Смята се, че е нещо.* **5.** *Разг.* Като *прил.* При съществително — в значение на някакъв. *Ваша милост да не са ви нещо роднина удавените.* Вазов. *Нещо беда ли сполети тая или оная кокошчица,... към стрина Венковица все ще се обърнат.* Влайков. **6.** Като *нареч. Разг.* а) При думи, които означават мярка за количество или разстояние — изразява приблизителност; приблизително, около. *Крех Гергана на крака | нещо ми до три месеца.* П. Р. Славейков. *Нещо подир час и половина от запирането ми, дядо Кольо дойде да ме попита вечерял ли съм.* П. Р. Славейков. *А като колко има в шишето, Тодоре...? — Нещо кило и половина може да има.* Елин Пелин. *Той отстоеше вече от нас нещо на два километра.* Вазов. || В съчет. с нареч. *малко* — при посочване на някакво качество означава приблизителност: почти, горе-долу, до известна степен. *А! еснафи сме, значи?... — Малко нещо.* Вазов. *Малко нещо не съм добре. Малко нещо глух* б) Посочва някаква неопределеност, неуясненост в състояние или действие; някак, някак си. *Нещо й е мъчно | и радостно — и иска й се нему | да повери.* П. П. Славейков. *Тя не беше весела. Беше нещо неспокойна.* Елин Пелин. *Воденицата се повреждаше нещо и той с часове работеше, за да я поправи.* Йовков. *Вижда се, че не сърби работата — нещо куца.* Л. Стоянов. ◻ **В реда на нещата** — редно е, обикновено явление е. **От нищо нещо** — за някаква незначителна работа, която е станала голяма, значителна.

нещя̀ло *ср.* Само в съчет. **щяло-нещяло, щяло и нещяло** (разг.) — празни, незначителни, несериозни неща, врели-некипели; какво ли не. *Да се приказва без ред и мярка, да се бъбре щяло-нещяло и да се предумват хората, виж това не чини.* Влайков. *Сърди се за щяло и нещяло.*

нѐя. 1. Вж. тя. **2.** *Нар.* При съществителни — за посочване, показване: тази, тая. *Сушата през нея година наистина беше голяма.* Йовков. *Не мина нея нощ и шеметен из двора | Младен се луташе самотно.* П. П. Славейков.

неявя̀ване, *мн.* -ия, *ср.* Неосъществено явяване. *Делото се отложи поради неявяване на свидетелите. Поради неявяването на курсистите работата изостана.*

нея̀сен, -сна, -сно, *мн.* -сни, *прил.* **1.** Който не се вижда ясно, добре, чиито очертания или форми не личат добре; неопределен. *На юг се тъмнееха Родопите, мрачни, начумерени, с неясни очертания.* Вазов. *Събуди я силна картечна стрелба... И в тъмнината тя видя как някакви неясни фигури се мяркаха като силуети.* Ив. Мартинов. *Лека дрезгавина започна да се появява по гребена на Балкана и един заснежен връх постепенно се показа като бяло, още неясно петно.* Ем. Станев. **2.** Който не може да се разбере, да се възприеме ясно; неразбран. *Вашите въпроси, неясни и отвлечени, биха затруднили и ученици от V-й клас.* Вазов. *Неясно бръмчене от тихи, но напрегнати разговори изпълваше залите.* Дим. Димов. *Изведнаж от там се зачу някакъв неясен шум: някой като че се закашля.* Йовков. || Смътен, неопределен. *Някакъв неясен страх го плашеше пред тая неизвестност, в която нагазваше.* Влайков. *Радостта й... се смесваше с неясни тревоги.* Стаматов.

нея̀сно. *Нареч. от* неясен; неопределено, неразбрано, смътно. *Той си каза бързо и неясно името.* Вазов. *Помъчи се да отговори и неясно смънка нещо.* Йовков. *Неясно и неопределено някак у нея се промъкваше гузната мисъл, че може и тя донейде да е крива за това, дето така лошо се свърши всичко туй.* Влайков.

нея̀сност, -ттà, *мн.* -и, *ж. Отвл. същ. от* неясен; неяснота. *В доклада имаше някои празноти и неясности.*

неяснотà *ж.* Отсъствие на яснота; неясност. *В тази формулировка има известна неяснота.*

ни[1]. **1.** Вж. н и е. **2.** При съществителни — дат. за притежание; нашият, нашата, нашето, нашите *Сестра ни. Децата ни.*

ни[2] *частица.* При друго отрицание (не, няма, без да) — за усилване на отричането; нито. *Цели три месеца по ясното небе се не мярна ни сянка от облаче.* Елин Пелин. *Вълчан не продума ни дума.* Йовков. *Същият си вироглавец, не си се променил ни на косъм. Нека бъде твоето.* Ст. Загорчинов. *Да зависи от него, повече ни ден няма да остане.* К Петканов. *И няма ни спомен далечен | от дивата степна печал.* Вапцаров. *Без да се бави ни минута, той се завърна у дома си.* Вазов. || За подчертано отрицание на нещо (обикн. в елиптични изречения); нито. *Нямам време. Пари имаш ли? — Ни стотинка.* Ст. Костов *Завалява дъжд, солта се топи ... Когато най-сетне дошли, какво да видят: под всяка талига локва, от солта ни помен!* Йовков. || За изразяване на забрана (в елиптични изречения). *Старецът я пресече сърдито, със светнали от ярост очи: — Ни дума повече! Тя е проклета от мене.* Вазов. *Мъже, жени, | народ, | ни крачка назад.* Вапцаров. *Жив и здрав е и е партизанин. Крие се у нас. Но ти никому ни думица!* Ем. Коралов. □ **Ни в едно време, ни в туй, ни в онуй време** (нар.) — в неудобен, в неподходен момент, в никакво време. *Къде така в ни едно време си тръгнала?* Орлин Василев. **Ни един** — а) Никой. *Юнаците спяха без гроб, без завивка | на връх планината. Ни един от тях | боя не остави, не усети страх.* Вазов. б) Никакъв *По пътищата ... не се мяркаше ни един човек.* Елин Пелин. **Ни най малко** — никак, съвсем не *И той се не сети за примката? — Ни най-малко.* Вазов.

ни[3] *съюз.* За съединяване на еднакви части в изречението или на прости изречения: а) н и ... н и, н и ... н и т о — при последователно изреждане на предмети, лица или действия, които се отричат и същевременно подчертават; нито ... нито. *Ни слънцето, ни шумът, ни минувачите, ни животът, който закипя около му, не го заинтересува.* Вазов. *Нивга майка нежна първенеца свой | тъй не е гледала, ни младий герой | първите си лаври, ни поетът мрачен | своя идеал нов, чуден, светлозрачен!* Вазов. *Ни дъжд, ни сняг ще вали.* Йовков. *Ни пъдпъдък се обаждаше, ни чучулига пееше над главата ми.* Елин Пелин. *Ни соколите му се вият по небето, ни загарите лаят.* Ст. Загорчинов. б) н и ... н и — когато се отричат еднакво две противоположни възможности, които взаимно се изключват. *Съдията, въпреки съдебната практика, не ща да чуе ни обвинение, ни защита, а издаде присъда.* Вазов. *Никого няма да пуснете ни да влезе, ни да излезе! — заповяда той.* Вазов. *В него нямаше ни мрачният огън на Динко, ни ледената студенина на Лукан.* Дим. Димов. *Тая черна мисъл я обвзе цялата и не даваше ѝ мира ни дене, ни нощем.* Влайков. || *Разг.* н и ... н и — при посочване на средно положение чрез отричане на две крайни, противоположни възможности. *Намерили го ни жив, ни мъртъв. Едвам помръдва и диша.* Елин Пелин. *Дакито обикновено ставаше ни рано, ни късно.* Вазов. *Името на загубения беше Обрад — мъж ни млад, ни стар.* Ст. Загорчинов. в) *Рядко.* н е ... н и — при подчертаване на нещо, което се отрича; и не. *Излязъл из къщи, загубил се, та се не чул, ни видял.*

нибелу̀нги *мн., ед.* нибелу̀нг, *м.* (нем.). Герои на прочута едноименна германска средновековна поема.

нѝва, *мн.* нѝви *и* нивя̀, *ж.* **1.** Място вън от селище, засято, засадено обикновено с житни растения или слънчоглед, тютюн и др. *Радост — пролет! Слънце грей, | златен клас на нива зрей.* Яворов. *Под мене неизгледно се поле простира, | пропъстрено с ливади буйни и нивя.* К. Христов. *Кооперативна нива. Слънчогледова нива. Тютюнова нива.* **2.** Житните растения, с които е засято такова място. *Навред из узрелите нивя в полето се белееха групи жътвари и жътварки.* Елин Пелин. *Червеният корпус на вършачката блещеше сред зелените ниви.* Йовков. *По ридовете насам шумят избуяли ниви.* П. Ю. Тодоров. *Пожъната нива. Изкласила нива.*

нѝвга *нареч. Нар.* Никога. *Нивга майка нежна първенеца свой | тъй не е гледала.* Вазов. *Може би така е било съдено, тъй му е било орисано — да не изпита нивга сладостта на дом и челяд.* Г. Райчев.

нивелацио̀нен, -нна, -нно, *мн.* -нни. *Прил. от* нивелация. *Нивелационен план.*

нивела̀ция *ж.* **1.** *Геод.* Измерване със специални уреди разликата във височината на две или повече точки от земната повърхност. **2.** *Книж.* Уравниловка.

нивелѝр *м.* (фр.). *Геод.* Оптически уред за нивелиране.

нивелѝрам, -аш, *несв.* и *св.* **1.** *Геод.* Измервам със специални уреди разликата във височината на две или повече точки от земната повърхност. **2.** *Прен. Книж.* Изравнявам, поставям на еднаква плоскост различни неща, без да взимам пред вид разликите помежду им и особеностите им. **нивелирам се** *страд.*

нивелѝране, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* нивелирам *и от* нивелирам се.

нивелиро̀вка *ж. Геод. Книж.* Нивелация; нивелиране.

ниво̀, *мн.* няма, *ср.* (фр.). *Книж.* Равнище. *Нивото на водата се понижава. Довоенното ниво на производството е надминато. Намира се на ниско ниво. Морско ниво. Културно ниво. Идейно-политическо ниво.* □ **Жизнено ниво** — степен на материалното благосъстояние на народа.

нѝгде *нареч. Нар.* Никъде. *Сбирайте се, майстори зидари, | ... | да градите мермерна джамия, | що я няма нигде по земята!* Ас. Разцветников. *Безмълвна нощ и адски мрак ... | И нигде звук и нигде зрак.* Яворов. *Сирак ли си? — Нямам си нигде никого.* К. Петканов.

нѝе, *вин.* н а с, *кратка форма* н и, *удвоено* н а с н и, *дат.* н а м (рядко), *кратка форма* н и, *удвоено* н а м н и, *лично местоим.* 1 *л. мн.* **1.** Употребява се от лицето, което говори, за да означи няколко или много лица, включително и себе си. *Ние сме клисурци, аз и жената.* Вазов. *Но кълни, майко, проклинай | таз турска черна прокуда, | дето нас млади пропъди | по тази тежка чужбина.* Ботев. *Само той от нас прозре | истина една в живота — | по-добре е да умреш, | вместо да живееш скотски.* Вапцаров. *Нам трябва не господар, а свобода и човешко равенство.* Вазов. **2.** *Книж.* Аз — употребява се когато авторът говори за себе си. *По-нататък*

ние ще се спрем по-подробно на този въпрос. □ **Къде нас** (нар.) — към нашата къща, нашия дом, към (в) нашия край. *Надвечер намини къде нас да ти напълня престилката с круши.* К. Петканов. **Между нас казано, между нас да си остане** (разг.) — израз за предупреждаване събеседника да не говори другиму това, което му се съобщава. **По нас** (нар.) — в нашата страна; в нашия край, в нашия град, село. *Каквото ти сега казах, от просто сърце го казах. Тъй се по нас говори и от род се на род предава.* Ст. Загорчинов. **У нас** — в нашия дом, в нашия край, в нашата страна. *Днес обаче вий сте наш гост и ще обядвате у нас.* Ал. Константинов. *Малко ли хубави чешми има у нас.* Влайков.

ни̂един и **не̂ден,** -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил. Нар.* Обикновено в обращение или в приложение, за израз на презрение, възмущение: никакъв, негоден, проклет. *Това ти си го направила пак, проклетнице една! — продължи ядосано чичо Венко.* Влайков. *Тошо закара пак в града три-четири каруци. И то, магарето недно, трябваше да си доде снощи, а още го няма.* Йовков. *Един от полицаите препусна край колите и едва не стъпка едно дете. — Господ да те убие, поразнико ниедин! — започнаха да кълнат жените.* Дим. Ангелов. □ **По ниедно време** — в неподходен, неудобен момент.

ни̂жа, -еш, *мин. св.* ни̂зах, *несв.* **1.** Надявам на конец, тел и др. еднакви дребни предмети: нанизвам. *Мене повярвай, послушай, | да си намериш късмета: бяла ханъма да станеш, | ... | в светли хареми да седиш, | жълти жълтици да нижеш.* П. Р. Славейков. *Джанина седи на една табуретка и ниже корали.* К. Христов. *Нижа чушки. Нижа тютюн.* || Прехвърлям, премествам едно по едно зърна на броеница. *За тебе работа ли е да седиш из манастирите и да нижеш броеници?* К. Петканов. **2.** *Прен.* Бързо и с лекота говоря, пея, пиша нещо; редя. *Никой не вярваше, че българин пее — тъй майсторски и с лекота ги нижеше хаджи Пени.* Д. Немиров. *А късно след полунощ той се примъква в стаята си, ... отваря тетрадката си и бърза да ниже стих по стих.* П. П. Славейков. **нижа се** *страд.*

ни̂жа се, -еш се, *мин. св.* ни̂зах се, *несв., сред.* Само *мн.* и 3 *л. ед.* Движим се, вървим един след друг; точим се. *Керван след керван из полята се ниже.* Смирненски. *В съзнанието му се нижеха малко разбъркано ранни спомени.* А. Страшимиров. *Пред читателя се нижат образи и картини от живота на всички обществени слоеве.* Сп. Септември, 1952 г.

низ *предл.* **1.** *Нар.* За означаване движение по продължението на нещо, надолу по нещо. *Противоп.* въз. *Стремски вече бягаше низ урвата, като правеше грамадни скокове.* Вазов. *В сумрака по всички пътеки на могилата, низ стърмнините и камънаците, хората бягаха надолу като луди.* Елин Пелин. **2.** *Диал.* За означаване движение отвътре навън; из. *Гледам: надойде вода, надойде — до стрехата! ... па бързи, бързи, също като низ улей.* Мих. Георгиев. *Малка мома вода вади, | вода вади низ герана, | да полива росно цвете.* Нар. пес. **3.** *Нар. Поет.* За означаване движение в границите на дадено пространство без определена посока; из, по, през. *Ясна пролет грижно вика, | грижно вика, тихом шета | низ дъбрави и полета.* Ас. Разцветников. *Нашият болярин се заприказва с гърчето, сприятелиха се и заедно тръгнахме низ гората.* Ст. Загорчинов. *Шетба шета Марко Прилепчанец, | шетба шета низ Косово поле.* Нар. пес.

низ, ни̂зът, ни̂за, *мн.* ни̂зи *и* (рядко) ни̂зове, ни̂за (сл. ч.), *м.* **1.** Нанизани на конец, лико и др. или изплетени на венец предмети; низа. *Дребните пиперки на една тояга | низ до низ наредих и турих над прага.* Елин Пелин. *Низ жълтици.* **2.** *Прен.* Редица еднакви, еднородни предмети, неща. *От дясно пък беше омайната панорама на синьото езеро, обточено с низ селца и градовце.* Вазов. *Животът му е низ от подвизи и героични дела.*

ни̂за *ж.* Нанизани на конец и др. или изплетени на венец еднакви предмети. *В края на лятото върху тях* (гредите) *провиснаха дълги златисти низи кромид лук.* А. Гуляшки. *Низи тютюн.*

низа̂м и **низа̂мин,** *мн.* низа̂ми, *м.* (араб.). *Истор.* Войник от редовната войска в Османската империя.

ни̂зане *ср. Отгл. същ. от* нижа. *Игла за низане на тютюн.*

низве̂ргвам, -аш, *несв.*; **низве̂ргна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* -ат, *св.* (рус.). *Ритор. Книж.* Свалям от трон, власт; прогонвам, изхвърлям.

низве̂ргна. Вж. низвергвам.

низвръ̂гвам, -аш, *несв.*; **низвръ̂гна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* -ат, *св.* Низвергвам. *Аз виждам светлия възход | на първата любов... | и две протегнати ръце, | които искат и не могат | да стоплят мразното сърце | на вси низвъргнати от бога.* Лилиев.

низвръ̂гна. Вж. низвръгвам.

низина̂ *ж.* **1.** Ниско място на земната повърхнина. *Из ближните ливади, вълнообразно наклонени към речната низина, едва доловимо долетяха гласове на закъснели воловарчета.* Ц. Церковски. *Прекоси непожънатата нива, слезе в низината и легна на гръб срещу слънце.* К. Петканов. **2.** Само *мн. Прен. Остар.* Най-ниските (бедните и непросветени) обществени слоеве. *Борис беше студен и жесток към хората ..., излязъл от низините, съзнаваше опасността от бунта на гладните.* Дим. Димов. *Той смяташе, че трябва да се работи и да се работи упорито, къртовски, да се работи сред самите народни низини.* Г. Караславов.

ни̂зко. *Нареч. от* низък. *Той постъпи низко, недостойно.*

низкопокло̂нен, -нна, -нно, *мн.* -нни, *прил. Книж.* Който се държи угоднически; раболепен. *Низкопоклонен раб.*

низкопокло̂нничество, *мн.* няма, *ср. Книж.* Низкопоклонство.

низкопокло̂нство, *мн.* няма, *ср. Книж.* Прекалено угодническо, ласкателно и раболепно държане или отношение към нещо; раболепие.

ни̂зов, -а, -о, *прил.* (рус.). *Нов.* Който непосредно обслужва народните маси, населението. *Низова организация. Низов печат.*

ни̂зост, -ттѝ, *мн.* -и, *ж.* **1.** Само *ед.* Качество на низък човек; подлост, безчестие. *Какво се захласна? Да не мислиш как да ме наковладиш пред баща си? — Подозрението му в низост ме жегна до болка в сърцето.* Ст. Чилингиров. **2.** Долна, подла, низка постъпка. *Само вие*

сте способен на подобна низост.... От Малчева той вземал пари, докато тя била здрава... Щом я уволнили и останала без средства, той я напуснал! Йовков. *Това са низости! — изкрещя Огнянов, като погледна и двамата.* Вазов.

низпа̀дам, -аш, *несв.*; **низпа̀дна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св. Поет. Рядко.* Падам, спускам се, провисвам се надолу. *Застоя се тя и се преви | и ей низпада излеком лазурний | воал.* П. П. Славейков. *И дигна тя глава. Талази смолни | низпадаха в безредна красота* Яворов.

низпа̀дна. Вж. низпадам.

низхо̀ден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* Низходящ. *Противоп.* възходен.

низходя̀щ, -а, -о, *прил.* (рус.). *Книж.* Който се движи от по-висока към по-ниска степен, който постепенно намалява, отслабва; низходен. *Противоп.* възходящ. *В низходящ ред.* □ **Роднинство по низходяща линия** — от баща (майка) към син (дъщеря), внук (внучка).

низш и **нѝзши,** -а, -о, *прил.* (рус.). 1. Който се намира на най-ниската степен на развитие; примитивен, прост. *Противоп.* висш. *Низши организми.* 2. Който заема последно място в социалната или административна йерархия или в някакъв ред. *Низши чинове. Низш служител. Низш персонал.*

нѝзък, -зка, -зко, *мн.* -зки, *прил.* 1. Нечестен, долен, подъл. *Ако за нея разбираш, то аз ти казвам, че си клеветник и низък челяк! — извика студентът.* Вазов. *Низка твар.* 2. Свойствен, присъщ на долен, подъл човек. *Тоя човек играе низка роля. Низки инстинкти. Низка завист.*

ний *лично местоим.* Ние.

нѝйде *нареч. Нар.* Нигде. *Откак я майка ожени, | нийде се Славка не вестна, | никой я навън не видя.* Ц. Церковски. *Такава черкова не само тук, по нази, | а нийде няма.* П. П. Славейков. *Няма си нийде никого.*

нѝкак *нареч.* 1. Ни най-малко, съвсем. *Той не можал още нищо да говори, слабо виждал, с едното ухо не чувал никак.* Елин Пелин. *Па и не ми се искаше да ходя в село, не ми се искаше никак.* Ст. Загорчинов. 2. По никакъв начин. *Той не можеше никак да си обясни как най-напред се влюби в нея и защо.* Елин Пелин. *Жената никак не може да се отрече от своя стари обичай, който я принуждава да кити главата си с венци и с всякакви цветя.* Каравелов.

нѝкаквец, *мн.* нѝкакъвци, *м. Разг. Презр.* Нищожен, долен човек. *Мъча се да ви отворя очите за ваше добро, а вие сте зяпнали в устата на един никаквец!* К. Петканов.

нѝкаквица *ж. Разг. Презр.* Нищожна, долна, презряна жена. *Значи тъй, никаквице! ... — изкрещя той вън от себе си. — Ти си приела да го забавляваш като леко момиче!...* Дим. Димов. *Моята никаквица ми обърна гръб затова, че уж не съм искал да работя.* А. Гуляшки.

нѝкакъв, -ква, -кво, *мн.* -кви, *отриц. местоим.-прил.* 1. В отрицателни изречения — за засилване на отричането или за пълно отричане. *Застудяваше вече, а той нямаше в малката си стаичка никаква печка.* Г. Караславов. *Не се признават никакви привилегии, основани на народност, произход, вяра и имотно състояние.* Конст., чл. 22. *Бях на осемнадесет години. Нямах никакви грижи.* Елин Пелин. *Някои разправяха, че глухонемият не е никакъв глухоням, нито е от манастир.* Г. Караславов. *Тя не е никаква артистка.* 2. *Разг. Пренебр.* Лишен от всякакви ценни качества; негоден, нищожен, лош. *Те живееха накрай града, по-напред в една пуста воденица, а по-после в една никаква колиба с продънен покрив и разбити прозорци.* Вазов. *У-у, какъв ви е такъв никакъв бирникът — засмях се аз.* Г. Райчев. □ **В никакъв случай** — невъзможно, недопустимо; изключено. **За нищо и никакво** (разг.) — без сериозна, значителна причина. *Такова капризно дете беше — сърдеше се и плачеше за нищо и никакво.* Йовков. **Нищо и никакъв** (разг.) — незначителен, нищожен, малък, лишен от ценни качества. *А каква беше дядо Ценовата воденица? Нищо и никаква къщурка, ниска, схлупена.* Йовков. **Няма те никакъв** (разг.) — съвсем не идваш, не може да те намери човек. *Аз ходих да диря телето, че вчера някъде се е загубило, па го няма никакво.* Влайков.

нѝкел, *мн.* няма, *м.* (швед.). *Хим.* Химически елемент — сребристобял метал, който не ръждясва и се употребява за правене на инструменти, съдове, монети и др.

никелѝрам, -аш, *несв.* и *св.* Покривам с пласт от никел. *Никелирам тръби.* **никелирам се** *страд.*

никелѝран, -а, -о. 1. *Прич. мин. страд. от* никелирам. 2. Като *прил.* — покрит с пласт от никел. *Никелирани вилици.*

никелѝране, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* никелирам *и от* никелирам се.

никелиро̀вка *ж.* 1. Никелиране. 2. Пласт от никел върху някакъв предмет. *Никелировката е повредена.*

нѝкелов, -а, -о, *прил.* 1. Който съдържа никел. *Никелова руда.* 2. Направен от никел или с примес от никел. *Никелова монета. Никелов чайник.*

нѝкна, -еш, *мин. св.* -ах, *несв.* 1. За растение, зъб, коса и др. — при растежа си се показвам навън; израствам, покарвам. *Но често под вековните дървета | отровни гъби никнат и растат.* Ив. Бурин. *Бяха останали само зидовете на оградата. И една купчина от камъни, от пръст ... Дори и коприва беше започнала да никне между тях.* Йовков. *Дето стъпи, трева не никне. Никне ми зъб. Никне му коса.* ‖ *Обр. В разведрените, влюбени души на двамата никнеха нови надежди.* Йовков. *В тъмнината се мяркаха мълчаливо и тайнствено човешки сенки като призраци, които внезапно никнеха из земята и пак потъваха в нея.* Елин Пелин. 2. *Прен.* Обикн. за много на брой неща — появяваме се бързо и в изобилие. *Постройките никнеха една след друга, коя от коя по-угледна и по-гиздава.* Кр. Григоров. *Гробове никнеха на всяка крачка.* Йовков. *Никнат като гъби след дъжд.* □ **Дето го не сееш, там никне** (разг.) — появява се неочаквано и, обикновено, нежелано.

нѝкнене *ср. Отгл. същ. от* никна.

нѝкога *нареч.* Никой път. *Ще ме накарат ли да млъкна или да си променя убежденията? — Никога.* Влайков. *Тя никога не се смееше с висок глас.* Елин Пелин. *От брадва рана кога да е зараства, а от език — никога.* Погов. □ **Като никога** — както никой друг път. *Изгрява слън-*

це, небето се усмихва, ясно и синьо като никога. Йовков.

нѝкогаж *нареч. Нар.* Никога. *Стаята вече два месеца как стои празна. Никогаж не е стояла толкоз.* Йовков. *О, кешки да не бях го виждала никогаж!* В. Друмев.

нѝкого. Вж. н и к о й.

нѝкой, нѝкоя, нѝкое, *мн.* нѝкои, *отриц. местоим.-същ.* **1.** Само *м. р. вин.* нѝкого, *дат.* нѝкому. Нито един човек. *Ах, ръка си кой ще турне | на туй сърце, дето страда? | Никой, никой!* Ботев. *Жилището е неприкосновено. Без съгласието на обитателя никой не може да влиза в жилището или помещението му.* Конст., чл. 85. *Ако загина на война, | жал никого не ще попари.* Дебелянов. *Момичето беше станало напоследък много чувствително и, като му примъчнееше, плачеше, но никому не казваше.* Ст. Ц. Даскалов. **2.** Като *прил.* Нито един; никакъв. *Тя се озърна и едвам сега видя, че улицата е пуста и никой човек не минува.* Вазов. *Народите в никоя страна не искат война.* □ **В никое време, по никое време** (разг.) — в неудобен, в неподходен момент. **Никой път** — никога. *Вярвай бога, никой път не съм бил опозиция.* Ал. Константинов. **Нямам си (нигде) никого** (разг.) — нямам ни един близък човек, роднина, приятел. *Клето е сираче, | никого си няма.* П. Р. Славейков. *Той нямаше никъде никого и затова сам се вреждаше към дядо Нойковата челяд.* Д. Немиров. **По никой начин** (разг.) — в никакъв случай; изключено. *Да се върнат назад по родните си домове? По никой начин.* Г. Караславов.

нѝколко *отриц. местоим.-числ. Рядко.* За количество — нито един. *Колко кокошки имаш? — Николко.*

нѝком *нареч. Диал.* Ничком. *А невяста в ръце взела | мъжка рожба, първо чедо, | ником е чело привела, | сълзи рони до два реда.* П. П. Славейков. *Коя не е задирял, коя не е лъгал? И до сега като го срещнат млади булки, ником навождат очи и лица им божур руменеят.* П. Ю. Тодоров.

нѝкому. Вж. н и к о й.

никотѝн, *мн.* няма, *м.* (фр.). Алкалоид, който се съдържа в листата на тютюна. *Не беше пушач, пушеше много рядко и все пак бе успял да привикне на никотина.* Ем. Станев.

никотѝнов, -а, -о. *Прил. от* никотин. *Никотинова отрова.*

Нику̀лден, *мн.* няма, *м. Нар.* Християнски празник — 19 декември, свързан с различни народни обичаи.

нику̀лденски, -а, -о. *Прил. от* Никулден. *Никулденски шаран.*

нѝкъде *нареч.* На никое място, към никое място. *Старецът по цял ден стоеше в кръчмата си и никъде не излизаше.* Елин Пелин. *Сега той никъде не се отби, никъде не се спря.* Йовков. □ **За никъде не съм** — не съм годен за нищо, не ме бива, не струвам. *Болнав съм аз, дядо Раде, за никъде не съм.* А. Каралийчев.

нима̀ *частица.* Във въпросителни изречения. **1.** За учудване, изненада от нещо. *Но нима това е всичкото злато на стареца, което мълвата изкарва на хиляди лири?* Вазов. *И рекъл съм, като се женя, да си избера мома от село. — У! Нима не си женен?* Елин Пелин. *Вчера бях у Шумкови...; те готвят годеж. — Нима?* Ст. Костов. *В такова угнетено състояние го завари Людмила... В първия миг той не повярва на очите си: нима е възможно да е тя?* А. Гуляшки. **2.** За изразяване на съмнение, несигурност. *Нима до вчера галените надежди, до вчера живите мечти... рухват?* Елин Пелин. *Нима ще бликне пак в гърди предишната мощ?* Дебелянов. **3.** За изразяване на възражение, несъгласие, недоволство. *Нима ще да е срамота, ако се хвана и аз до някоя мома?* Влайков. *Във Батак, | нима забравихте кои ни клаха?* К. Христов. *Нима борбата с мен ще спре? | Но идат дни | ща-тливи, | жирни.* Вес. Георгиев. *Ти нима за добро си дошъл, — викаше Божан... Разбойник, хайдутин!* Елин Пелин.

нѝмба *ж.* (лат.). Дъговидно сияние около главата на светец; ореол. *Скъпите камъни на иконите блещукаха като разсипана небесна дъга, сребърните нимби на светците се кръжаха бели като лунни петна.* Ст. Загорчинов.

нѝмфа *ж.* (гр.). В гръцко-римската митология — второстепенно женско божество, което олицетворява различни природни сили и населя реки, извори, планини, гори. *И му издигна могила, и брястове посадиха | тамо планинските нимфи, щерки на Зевса Гърмовник.* Ас. Разцветников. *Горска нимфа. Морска нимфа.*

нѝне *нареч. Старин.* Сега. *Кой крив, кой прав не знам; | товарът и до ние там.* П. Р. Славейков. *От ние нататък ти си най-умният философ в цяла Елада.* Д. Немиров.

нѝрвам, -аш, *несв.*; **нѝрна,** -еш, *мин. св.* нѝрнах, *св. Рядко* Нирвам се. *Соколите се впуснаха и във водата отгоре им, но те* (патиците) *нирнаха и излязоха след няколко секунди чак в долния вир.* Цани Гинчев.

нѝрвам се, -аш се, *несв.*; **нѝрна се,** -еш се, *мин. св.* нѝрнах се, *св., сред. Рядко.* Гмурвам се.

нирва̀на, *мн.* няма, *ж.* (санскр.). *Книж.* Според схващанията на будистите — състояние на върховно блаженство, което се постига чрез освобождаване от всякакви житейски грижи и стремежи. ‖ *Прен. Поет.* Спокойствие и блаженство, ненарушавано от никакви грижи. *Няколко години* (Роза) *плуваше в нирвана, спеше в градината на рая.* Стаматов.

нѝрване *ср. Отгл. същ. от* нирвам *и от* нирвам се.

нѝркам, -аш, *несв. Рядко.* Гмуркам се. *Ето и други, навлезли в вира, | ниркат и пляскат водата.* П. П. Славейков.

нѝрна. Вж. н и р в а м.

нѝрна се. Вж. н и р в а м с е.

нѝсичък, -чка, -чко, *мн.* -чки, *прил. Умал. от* нисък. *На вратата на кръчмата се подаде нисичък набит шоп.* Елин Пелин. *Лелини Генини живееха близу до нас, в една нисичка старовремска къщица.* Влайков.

нѝско *нареч.* **1.** На неголяма височина. *Противоп.* високо. *Ниско над глухата степ прелита непозната птица.* Св. Минков. ‖ До земята, близу до земята. *Вековни буки се изкъртват с трясък | и ляга ниско старата гора.* Вес. Георгиев. *Покланям се ниско.* **2.** Тихо, с нисък глас. *Двете сестри започваха да си шепнат още по-ниско.* Йовков. *Макар думите да бяха казани*

ниско, те звучаха като прокоба, като някакво вещание. Ст. Загорчинов. **3.** *Прен.* Под средното равнище, под средната норма. *Той стои ниско в културно отношение.*

нискостѐблен, -а, -о, *прил.* За растение — който не расте високо. *Нискостеблени домати.*

ни̇̀сък, ниска, ниско, *мн.* ниски, *прил.* **1.** Който има малка височина или ръст, който не е висок. *Противоп.* висок *Младата жена, която влезе, не беше нито висока, нито ниска.* А. Гуляшки. *Ниската, схлупена къщурка, измазана с бяла пръст, се усмихваше на съседните чардаци.* К. Петканов. *Ниско чело. Ниски токове.* **2.** Който се намира или се извършва на неголяма височина. *Прииждаха ниски тежки облаци.* Д. Добревски. *Ниското слънце започна да се забулва с мъгла.* Дим. Димов. *Ниско летене.* **3.** *Муз.* За тон — който има малък брой трептения. *Нисък регистър.* || За глас, смях, шум и под. — тих, слаб. *Хаджи Смион помълча няколко секунди и после пак попита с нисък глас.* Вазов. *Тая глъчка беше сега по-ниска и по-задавена.* Йовков. **4.** *Прен.* Който е под средното равнище, под средната норма; неголям. *Ниски цени. Ниска температура. Ниски добиви.* □ **Нисък поклон** — поклон почти до земята.

нит, ни̇̀тът, ни̇̀та, *мн.* ни̇̀тове, ни̇̀та (сл. ч.), *м.* (нем.). *Техн.* Къса цилиндрична част от метал, с която се съединяват чрез набиване метални части

ни̇̀то[1] *частица.* В отрицателни изречения — за усилване на отричането; дори, даже, дори и, даже и. *Божан ... уверяваше всички ..., че баща му няма нито стотинка готови пари.* Елин Пелин. *Не бива да изгубваме нито минута.* В. Друмев. *Не мисля да ги държа нито час.* Йовков. || За отричане на нещо и за подчертаване на отричането; дори не, даже не, съвсем не. *Чичо Марин знаеше твърдоглавството на Бойча, затова нито се опита да го задържи.* Вазов. *Ужас бе парализирал силите им, та нито им минуваше през ума мисъл за бягане.* Вазов. *В града той нито попита на каква цена върви житото.* Йовков. || За изразяване на забрана. *Чакай Митруш. Нито дума за това никъде и никому.* Д. Добревски. *Нито стъпка повече назад! — решиха те.* Ем. Коралов. □ **Нито един** — а) Никой. *Нито един от тях не дойде.* б) Никакъв. *Нямоше нито един посетител.*

ни̇̀то[2] *съюз.* **1.** За съединяване на еднакви части в изречението или на прости изречения: а) н и т о ... н и т о, н и ... н и т о — при последователно изреждане на предмети, лица или действия, които се отричат и същевременно подчертават; ни ... ни. *Ба, виното го бива ..., но аз нито за него, нито за яденето, нито за сенцето пара не ти вземам.* Вазов. *На хорото не излизаше нито Евьо, нито Цвета.* Елин Пелин. *Та защо да са негови (жълтиците)? Нито е орал, нито копал, за да ги спечели.* К. Петканов. б) н е ... н и т о и н и т о ... н и т о — когато се отричат еднакво две противоположни възможности, които взаимно се изключват; понякога близко по значение до и л и. *Времето хвърчи, не го е грижа | кому тежи, нито кому е леко.* П. П. Славейков. *Не съм елен да прескоча, | ... | нито пиле — да прехвръкна.* К. Христов. *Не оставят булката нито бърже, нито полека да върви.* Погов. **2.** За присъединяване на части в изречението или на прости изречения — при допълване или подчертаване на нещо, което се отрича; и не. *Тя Стефчова не обичаше, нито беше възможно да го обикне.* Вазов. *Нищо още се не показваше по пътя, нито по полето.* Вазов. *Не, не, не е хубаво, нито е пък прилично.* Вазов.

нитра̇̀т *м.* (гр.). *Хим.* Сол на азотната киселина. *Амониев нитрат. Сребърен нитрат.*

нитроглицери̇̀н *м. Хим.* Съединение на азотна киселина и глицерин — маслообразна течност, употребяна като взривно вещество.

нитроцелуло̇̀за *ж. Хим.* Продукт, който се получава от обработката на целулоза с азотна киселина, употребян при производството на взривни вещества, изкуствена коприна и др.

нихили̇̀зъм, -змът, -зма, *мн.* няма, *м.* (лат.). **1.** Пълно отричане на създадените от човечеството исторически ценности (национална култура, културно наследство, морални норми на обществото и пр.). *Национален нихилизъм.* **2.** *Истор.* Прогресивно течение в Русия през XIX в., насочено срещу буржоазно дворянските традиции и обичаи и крепостническата идеология.

нихили̇̀ст *м.* Последовател на нихилизма.

нихилисти̇̀чен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Който се отнася до нихилизъм (в 1 знач.). *Нихилистично отношение.*

нихилисти̇̀чески, -а, -о, *прил.* Нихилистичен. *Нихилистическа критика.*

нихилисти̇̀чески. *Нареч. от прил.* нихилистически. *Ние сме длъжни ... да не отричаме и да не подценяваме нихилистически ролята и значението на действително великите исторически личности.* Т. Павлов.

нихили̇̀стка *ж.* Жена нихилист.

ницшеа̇̀нец, *мн.* -нци, *м. Книж.* Последовател на философията на Ницше.

ницшеа̇̀нски, -а, -о. *Прил. от* ницшеанец *и от* ницшеанство. *Ницшеански индивидуализъм.*

ницшеа̇̀нство, *мн.* няма, *ср. Книж.* Реакционно философско учение на немския писател Фридрих Ницше, което проповядва краен индивидуализъм, култ на „свръхчовека“, презрение и ненавист към народните маси и демокрацията.

ни̇̀чий, -ия, -ие, *мн.* -ии, *отриц. местоим.-прил.* **1.** Който не принадлежи на никого. *На мене е обречено сърце ти: | то ще е мое — или ничие!* П. П. Славейков. *Тази къща днес е моя, утре твоя, в други ден — ничия.* Чудомир. **2.** Който не изхожда от никого, не се отнася до никого. *Сама, без ничия помощ, беше извела челядта си из гъстия страшен буренак.* Йовков. *При това не беше се бъркал в селските борби, та не вземаше ничия страна.* Влайков. *Първата представа за убития воевода, за пушките, ... вълците и соколите не можеше да се избие от ничия глава.* Г. Караславов.

ни̇̀чком *нареч. Нар.* С лицето надолу, по очи. *Султана лежеше ничком в стаята с огнището и стенеше.* Дим. Талев. *Паднах ничком на земята.*

ни̇̀ша *ж.* (ит.). Нарочно направена вдлъбнатина в стена за поставяне на статуи, вази или мебели (шкаф, легло и др.).

нишадъ̇̀р, *мн.* няма, *м.* (араб.). *Хим.* Химическа сол — амониев хлорид.

нишадъ̇̀рен, -а, -о. *Прил. от* нишадър. *Нишадърен спирт.*

нишàн *м.* (перс.). *Нар.* **1.** Знак, поставен някъде с определена цел. *Там е имането... Ще стигнеш до един камък с нишан: една издълбана буква.* Д. Немиров. **2.** Белег, следа от нещо. *Нишан от рана.* **3.** *Остар.* Мишена. *Пушката гръмна: куршумът запраши няколко разкрача от нишана.* Вазов.

нишестè, *мн.* няма, *ср.* (перс.). **1.** *Спец.* Въглехидрат, който се образува във вид на много малки зрънца в плодовете или грудките на някои растения; скробяла. **2.** Продукт от такива зрънца, употребян в хранителната и други промишлености. *Картофено нишесте.*

нишестèн, -а, -о. *Прил. от* нишесте; направен от нишесте, скробелен. *Нишестена каша.*

нѝшка *ж.* **1.** Дълъг тънко източен конец, обикн. в тъкан. *Извади бели ръкави с копринени нишки, раздипли ги и наведе черните си очи над тях, залови се да ги порьби.* К. Петканов. *Аз предях ленени нишки от сутрин до вечер под старата смоковница на двора.* Ст. Загорчинов. *Нишките на това платно не са еднакво дебели.* **2.** Предмет, израстък с форма на конец. *Сребърни нишки. Нишки по корените.* **3.** *Прен.* Обединителна линия, връзка. *Мислите подскачаха в съзнанието му, светваха, губеха се и той с мъка следеше разпокъсаната им нишка.* А. Гуляшки. *Двамата седят така, свързани вече с невидимите нишки на близкото роднинство.* Св. Минков. ◻ **Червена нишка** (книж.) — за мисъл, идея и пр.: нещо, което се отделя, изпъква ясно, отчетливо, господствува.

нишковѝден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* Който има форма на нишка. *Нишковидни водорасли. Нишковидни корени.*

нищ, -а, -о, и **нѝщи,** -а, -о, *прил. Старин.* **1.** Беден. *Старостта — неотменна и нища — / приближава и моя праг.* Хр. Радевски. **2.** Като *същ.* Беден човек. *В пътищата безработни, нищи / спят върху постилки от бодли.* Н. Хрелков. ◻ **Нищ духом** (книж.) — човек с ограничени духовни интереси и възможности.

нѝщелка *ж.* Обикн. *мн.* нѝщелки. Част от тъкачен стан, през която минават нишките на основата и с която основата се отваря и затваря.

нѝщене *ср. Отгл. същ. от* нищя *и от* нищя се.

нищèр *м.* (перс.). *Остар.* Остро от двете страни ножче за хирургически операции. *Чуй, бледний докторе — ти, който / надвесил си се върху мен / и режеш ми месата мъртви / с нищер безжалостно студен!* К. Христов.

нищетà *ж.* Крайно тежко материално положение, крайна бедност; мизерия. *Уви, те* (колибите) *са много грозни. Там е царство на невъобразима голотия, нищета и скотски живот.* Вазов. *По цялото й тяло висяха смрадни дрипи ... Той остана като вкаменен на мястото си и я гледаше, покъртен и ужасен от тази човешка нищета.* Г. Райчев. *В света днес хиляди деца измират / под лапите на черна нищета, / и те достойни са за вашта лира.* Хр. Радевски. *Тъне в нищета.* || *Обр. Духовна нищета.*

нѝщи. Вж. н и щ.

нѝщичко *отриц. местоим.-същ. Умал. от* нищо; съвсем нищо. *Сиромашка сватба стана. Момъкът бе от по-долни хора и си нямаше нищичко.* Влайков.

нѝщо, *мн.* няма, *отриц. местоим.-същ.* **1.** Нито едно нещо (предмет, действие, явление). *Той не обръщаше внимание на никого и на нищо.* Йовков. *Баща й беше беден и, освен воденицата която държеше под наем, нямаше нищо друго.* Елин Пелин. *Свини, пилци, всичко ровеше из боклука, пилееше го из двора. Напразно* (Стана) *ги гонеше и пъдеше, нищо не помагаше.* К. Петканов. **2.** Нещо дребно, нищожно, незначително. *Той често я биеше немилостиво и за нищо.* Елин Пелин. *Умря от нищо: ожили го пчела — кого не е жилила пчела?* Йовков. *На чужди гръб сто тояги са нищо.* Погов. **3.** Като *прил. Разг.* Незначителен, нищожен, незабележителен. *Разправя ми тя за малкото момиченце на болната Стойковица — нищо дете, пък цялата къща върти.* Влайков. *Знаеш ли колко струва една сватба в града? — каза той и я погледна бързо. — За нищо работа да харчим толкова пари.* Елин Пелин. **4.** В отговор при възражение — какво от това, няма значение, ако, нека. *Наливай, наливай! Още... още... — Ще прелее. — Нищо, нека прелее, наливай!* Ал. Константинов. *Днес мама пак ти се кара! — ... Е нищо, нищо, аз не й се сърдя.* Елин Пелин. ◻ **Без нищо** — без причина. *Току тъй без нищо не е отишъл войводата при Кантакузин.* Ст. Загорчинов. **За нищо и никакво** — вж. н и к а к ъ в. **За нищо на света** (при отрицание — за засилване на отрицанието) — по никой начин, в никакъв случай. **Като нищо** (разг.) — с голяма лекота, леснина, без усилие; лесно. *Ще свършим работата като нищо.* **Не зачитам за нищо** (разг.) — никак не зачитам, съвсем не ценя. **Нищо и никакъв** (разг.) — вж. н и к а к ъ в. **Нищо не ми е (няма ми нищо)** (разг.) — а) Чувствувам се добре, здрав съм. *Да не си болен? — Не, отче, нищо не ми е. Здрав съм, слава богу.* Йовков. б) Не съм пострадал, запазен съм, здрав съм. *Серафим взе палтото от пейката и го разгърна. — Хубаво си е то, моЙто палто, нищо не му е...* Йовков. **Нищо от това** — какво от това, няма значение. **Нищо подобно** (за засилване на отрицанието) — съвсем не, не е така. **Няма нищо** (разг.) — а) Нищо не се е случило, нищо не е станало. *Ти ли си бабо? Какво има? — Няма нищо, пиленце.* В. Друмев. б) Няма значение, не пречи, не вреди. *Заповядайте. ... да видите каква чудесна тиква! Само малко е прегоряла, но няма нищо.* Елин Пелин. **Това на нищо не прилича** (разг.) — за израз на възмущение, негодование: това надминава всяка граница, възмутително е.

нищòжен, -жна, -жно, *мн.* -жни, *прил.* **1.** Извънредно малък, незначителен по размери или количество. *Разстоянието, което бяха извървели за толкова дълго време, й се струваше нищожно.* Ив. Хаджимарчев. *Всяка заран той идеше от Карлово да преподава, ... за което общината му плащаше едно нищожно възнаграждение.* Вазов. *Нищожна сума.* **2.** Който не заслужава да му се обръща внимание, който няма значение; незначителен. *Поводите на тия караници бяха всякога дребни и нищожни.* Елин Пелин. *Нищожна роля.* **3.** Лишен от всякакви ценни качества и от значение. *Никога той не се беше чувствувал толкова откъснат, толкова нищожен, дребен и жалък, колкото сега.* Дим. Ди-

мов. *Мразеше и тия, които не успяваха, защото ги презираше и смяташе за нищожни гадинки.* Ем. Коралов.

нищо̀жество, *мн.* -а, *ср.* **1.** Само *ед.* Крайна незначителност. *Струваше му се, че нахалството на този двуметров огняр е преминало границата на търпимото и само карцерът би го върнал към войнишкото съзнание за собственото му нищожество.* Д. Добревски. *Защо се увираш дето не ти е мястото? Свивай си парцалите с твоето нищожество.* Вазов. || Нищожно състояние, положение. *Фаворитизмът бе издигнал тоя развален човек, тоя тъмен несретник от нищожеството до това високо положение.* Вазов. **2.** Съвършено незначителен, нищожен човек. *Такива ли бяха в окопите? Не! Там бяха хора българи. Сега — нищожества.* Стаматов.

нищо̀жност, -тта, *мн.* няма, *ж.* *Отвл. същ.* от нищожен. *Аз виждам своята в света безцелност / и на живота всичката нищожност.* Н. Ракитин.

ни̇̀щя, -иш, *мин. св.* нѝщѝх, *несв.* Измъквам една по една нишките на тъкан. *Нищя канава.* **нищя се** *страд.*

ни̇̀щя се, -иш се, *мин. св.* нѝщѝх се, *несв.*, *сред.* За тъкан — почват да ми се вадят, да излизат нишките; разнищвам се.

но *съюз.* **I.** За противопоставяне. **1.** При противопоставяне на две противоречиви части на изречението, които се ограничават или се допълват по значение; ала. *Дружина тръгва, отива, / пътят е страшен, но славен.* Ботев. *Мелодията беше еднообразна, но бърза.* Йовков. *Мястото, на което гореше огънят, беше полегата полянка, обиколена с високи, но не много гъсти брези.* Ст. Загорчинов. **2.** При противопоставяне на две изречения, при които действието на първото изречение се ограничава от действието на второто; обаче. *Всички го познаваха, но никой не знаеше от къде беше дошел.* Елин Пелин. *Вглеждаше се в очите му, питаше го да не би да е вярно, но той клатеше рязко глава.* Ст. Ц. Даскалов. *Имало е опит за въстание, но е било тозчас потъпкано от турците.* Вазов. *Марко се понамръщи, но не отговори нищо.* Вазов. *Той гълчеше силно и сърдито, но усещаше, че думите плачат в душата му.* Елин Пелин. **3.** При противопоставяне на две изречения, в които действието на второто изречение става противно на очаквания резултат от първото; обаче. *Няколко пушки изпращяха подире му, но го не закачиха.* Вазов. *Бeлчо се напъна да пристъпи. Сивушка направи усилия да го придружи, но не можа.* Елин Пелин. *Той вложи всичката си енергия и направи всичко ..., за да постъпи на служба, но не можа.* Елин Пелин. *Може и мъчно да ѝ е било, но пред жените, пред хората се държеше гордо и насърчаваше по-малодушните.* Ст. Ц. Даскалов. **4.** При засилено противопоставяне на изречение с отрицание, чието действие напълно се отрича от другото изречение. *Не плачи, майко, не тъжи, / че станах азе хайдутин. / ... / Но кълни, майко, проклинай / таз турска черна прокуда, / дето нас млади пропъди / по тази тежка чужбина.* Ботев. *Не разряза жълта дюля, / но се в сърцето удари — / и от душа раздели.* Нар. пес. **5.** За противопоставяне или съпоставяне, обикн. с отрицание в първото изречение, когато се противопоставят два обекта на едно и също действие; а, ала, ами. *Велика не видя залязващото слънце, но проследи дългите сенки на кръстците чак до пътя.* К. Петканов. *Не дойдох да ям и да пия, / но дойдох бой да се бия.* Нар. пес. **II.** При слабо противопоставяне — за въвеждане на изречение, което се противопоставя на казаното в няколко изречения или в цяла фраза. *Аз зная, майко, мил съм ти, че може млад да загина, / ... / но кажи какво да правя, / кат си ме майко родила / със сърце мъжко, юнашко.* Ботев. *Не ще проклинам, няма да се вайкам, / защото все пак, знам, ще се умира. / Но да умреш когато се отърсва / земята от отровната си плесен, / когато милионите възкръсват, / това е песен, да това е песен.* Вапцаров. **III.** В началото на изречение — при преминаване към нов мотив, който е в известен контраст с предишния. *Летят и пеят, дорде осъмнат, / и търсят духът на Караджата ... / Но съмна вече! И на Балкана / юнакът лежи, кръвта му тече.* Ботев. *А можехме, родино свидна, / ний можехме с докраен жар / да водим бой — съдба завидна — / край твоя свят олтар. / Но корабът, уви, не спира: / все по-далеч и по-далеч / лети, отнася ни.* Яворов. **IV.** За присъединяване. **1.** При слабо противопоставяне на изречения, които допълват, развиват, разширяват казаното в предходното изречение. *Очите ѝ светеха от сълзи, но лицето ѝ беше станало ясно.* Вазов. *Капчици пот заблещяха по челото на Монката, но той не знаеше умора.* Йовков. *Кирилица ... бе почнала вече да заспива, но отведнаж тя се стресна.* Елин Пелин. || При слабо противопоставяне на обстоятелствени части на изречението. *Това можете да направите, но пред началника ми.* Вазов. *Паднаха още няколко мини, две от които избухнаха точно върху билото на могилата, но на голямо разстояние една от друга.* Дим. Димов. *Някой говореше, но не достатъчно високо, за да може той да разбере думите му.* П. Спасов. **2.** При въвеждане на изречение, което съдържа заключение, противно на очакваното следствие от първото изречение. *Можем още дълго време да страдаме ..., но няма нищо.* Вазов. *Турци тейка ти убиха / ... / Но то нищо! Ти да си жив.* Ботев. **V.** В реплика — въвежда изречение, което съдържа възражение на казаното от събеседника или на станалото преди. *И ти ... искаш да я оставя, да я забравя! Че може ли това? — Но помисли, синко, за тебе ли е тя?* В. Друмев. *Че аз си плащам, господине! — Но от една неделя нищо не сте давали.* Вазов. || В монолог — въвежда изречение, което съдържа възражение, което се противопоставя на казаното или мисленото преди. *Роб у Асеня! роб у българите! страшно нещо! ... Но какво? Не е ли в нашите ръце да обърнем робството в царство?* В. Друмев. *Ами ако Иванко ... Не! Той люби мене ... Но — аз не съм царкиня. Мария, тя е царкиня.* В. Друмев. **VI.** Като съотносителен съюз — за изразяване на съотношение с известно противопоставяне. В съчет. *не само — но и. Сега той ми се видя не само за оплакване и злочест, но и нищожен, и смешен.* Вазов. *Не само той, но и аз.*

но̀белов, -а, -о, *прил.* Само в съчет. **нобелова награда (премия)** — международна парична награда за научни постижения, литературно творчество и заслуги за запазване на мира между народите, учредена от шведския инженер А. Нобел.

нов, -а, -о, *прил.* 1. Който е направен или създаден наскоро, който наскоро се е появил. *Противоп.* стар, отдавнашен. *Времето се промени и една нощ върху стария сняг наваля нов, пресен.* Йовков. *Нова рокля. Нова къща. Нов град.* || Който е съвсем запазен, който не е изхабен, не е променил вида си. *Противоп.* стар, вехт. *Тая дреха е още нова.* 2. Който още не ни е познат, с когото (който) още не сме свикнали. *Ненко лесно навикна на тоя нов живот.* Влайков. *Нов човек влезе в нашата къща.* || Който още не е опознал нещо, не е свикнал с нещо. *Като нови още в тоя град,... те не познаваха хората добре.* Д. Немиров. 3. Който е сменил някой свой предшественик. *Противоп.* стар. *А там далеч, далеч, дето се види черна точка и до нея пуши облаче, там една къщица чакала своите нови стопани.* Дора Габе. *Нов учител. Нов директор. Нов квартирант.* || Още един; друг. *Отговорът ми обаче не го задоволи и той ме обсипа с нови въпроси.* Вазов. *Тя посрещна с храбро спокойствие това ново изпитание.* Величков. *Той ... седна отново на стола на директора и запали нова цигара.* Г. Караславов. 4. Който е качествено различен от това, което е съществувало по-рано. *А над безкрайните поляни | гласът на слънцето звъни | и идат, бодри и засмяни, | очакваните нови дни.* Хр. Радевски. *Нови хора. Нов морал. Партия от нов тип. Ново общество.* 5. Който се отнася до близкото минало или до нашата епоха. *Нашата нова поезия не се интересува от поезията на морето, от неговото стихийно величие.* Вазов. *Нова история.* 6. Неизвестен по-рано, който е открит сега. *Нова планета. Нов химически елемент. Нова машина.* 7. Не същият като преди; променен. *Момчил я изгледа дълго, погледна и лозата до нея и сякаш с нови очи видя Елена.* Ст. Загорчинов. *Виждам тоя въпрос в нова светлина.* □ **Нова година** — първият ден от годината. **Нов-новеничък** (разг.) — съвсем нов. *Пошетай ми, чедо, поприметн ми и, ако дохаждаш да ми посготвяш честичко, ще ти дам едно чадърче ново-новеничко.* Чудомир. **Новият свят** — Америка. **Ново-вехто** (разг.) — известия за станали събития.

новак, *мн.* -ци, *м.* Човек, който отскоро се занимава с нещо, който няма още опитност в нещо. *Новак си ти, Бойчо, в тоя занаят.* Вазов. *Навярно музикантът беше още новак. Той отмерваше упорито такта с цялото си тяло, ръката му теглеше несигурно лъка по струните на цигулката.* Св. Минков.

новатор *м.* (лат.). *Книж.* Създател и носител на нови идеи или методи на работа в някоя област. *Новатор в производството. Лекар новатор.*

новаторка *ж.* Жена новатор.

новаторски, -а, -о. *Прил. от* новатор. *Новаторска поезия.*

новаторство, *мн.* няма, *ср.* 1. Дейност на новатор. 2. Нововъведение.

новела *ж.* (ит.). *Литер.* Разказ или неголяма повест.

новелист *м. Литер.* Автор на новели.

новелистка *ж.* Жена новелист.

новина *ж.* Съобщение, което е разпространено или ще се разпространи наскоро. *Чакай да видим какви новини има, какво става по света.* Ал. Константинов. *Чухте ли новината? Дошъл си Живко! Пък ние го мислехме за умрял!* Р. Стоянов. *Последни новини.*

новеничък. Вж. н о в.

ново-. Първа съставна част на сложни думи, която означава: който отскоро, неотдавна, току-що е станал някакъв, напр. н о в о в ъ в е д е н, н о в о и з л ю п е н, н о в о н а г л а с е н, н о в о о б з а в е д е н, н о в о п о с т ъ п и л и др.

новобранец, *мн.* -нци, *м.* Младеж, наскоро повикан на военна служба. *Кирчо имаше вид на още необлечен във войнишка униформа новобранец, който разбира от строгата войнишка дисциплина.* М. Марчевски.

новобрански, -а, -о *Прил. от* новобранец.

новобрачен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* 1. Който се отнася до лица, наскоро сключили брак. *Новобрачен заем.* 2. Като *същ. мн.* **новобрачни** — младоженци.

нововъведение, *мн.* -я, *ср. Книж.* Отскоро установено, отскоро възприето ново нещо, нов ред, нов метод на работа и под. *В работата на предприятието са направени много нововъведения.*

новогодишен, -шна, -шно, *мн.* -шни, *прил.* Който се отнася до Нова година, който е свързан с Нова година. *Новогодишни пожелания. Новогодишни подаръци.*

новогръцки, -а, -о, *прил.* 1. Който се отнася до съвременна Гърция. *Новогръцка литература.* 2. Като *същ. м.* **новогръцки** — новогръцки език. *Книгата е преведена на новогръцки.*

новодомец, обикн. *мн.* новодомци, *м. Рядко.* Съпружеска двойка, която отскоро е встъпила в брак, отскоро си е създала свой дом. *Като се поднови името на свекървата, бащата и майката Панчови се попредумаха. И харизаха по нещо на новодомците.* Влайков.

новодошел и **новодошъл,** -шла, -шло, *мн.* -шли, *прил.* Който наскоро е дошел, току-що е пристигнал. *Не е ли така, бае Стамене? — обръща се Младен към новодошлия посетител.* Влайков.

новодошъл. Вж. н о в о д о ш е л.

новозаветен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил. Църк.* Който се отнася до Новия завет.

новолуние, *мн.* няма, *ср.* 1. Фаза, при която луната се вижда при мръкване във форма на сърп, на полумесец, която постепенно се увеличава. 2. *Разг.* Време, когато луната е в такава фаза.

новому *нареч.* Само в съчет. **по новому** — по нов начин, не както досега. *Тя* (Ния) *... бе дигнала косите си и бе ги срезала по новому — на кок.* Дим. Талев.

новоназначен, -а, -о, *прил.* Който е назначен отскоро. *Новоназначен лекар.*

новообразуван, -а, -о, *прил.* Който е създаден или образуван наскоро. *Той прочете едно окръжно от централния столичен клуб на новообразуваната Народна партия.* Влайков. *Хората от новообразувания окръжен партиен комитет бяха тук.* Хар. Русев.

новооснован, -а, -о, *прил.* Който е току-що основан, създаден. *Новооснован завод. Новоосновано селище.*

новооткрит, -а, -о, *прил.* 1. Който наскоро е открит или изнамерен. *Новооткрита планета.*

2. Който е основан или създаден наскоро. *Новооткрито училище. Новооткрита длъжност. Новооткрит магазин.*

новопокрѐстен, -а, -о, *прил.* Който току-що е приел християнската религия, току-що се е покръстил. *Прочитам изново сега преписката между Николая I и Бориса, отговорите на папата на въпросите, които му задава новопокръстеният български цар.* Величков.

новопостроѐн, -а, -о, *прил.* Който е отскоро построен. *Новопостроена сграда. Новопостроени жилищни блокове.*

новородѐн, -а, -о, *прил.* 1. Който току-що се е родил. *Новородена дъщеря.* 2. Като *същ. ср.* **новородено** — току-що родено дете; бебе. *Едва на другата сутрин дочу плача на новороденото в оттатъшната, най-малката стая.* Дим. Талев.

новосѐлец, *мн.* -лци, *м. Нар.* Човек, който отскоро се е заселил в някое село, населено място.

нòвост, -ттà, *мн.* -и, *ж.* 1. Нещо, което отскоро се среща, по-рано не е било известно. *Приближиха се и други селяни, привлечени от велосипеда, още новост по онова време.* Вазов. *Песента беше проста . . . ; но като новост тя се преписваше и ходеше от ръка на ръка между поборниците на българщината.* П. Р. Славейков. 2. Само *ед.* Качество на нов. *Всичко това ме пленява с новостта си и смущава.* Вазов.

новотà, *мн.* няма, *ж. Рядко.* Качество на нов. *Най-вече се надувахме с новотата, с модерната конструкция и с чистотата на вагоните.* Ал. Константинов.

новоучредѐн, -а, -о, *прил.* Който наскоро е основан, учреден. *Новоучредено трудово-кооперативно земеделско стопанство.*

ногà *мн.* нозѐ, *ж. Диал.* Крак. *Тамо си, мале, заварих | девойка тънка-висока, | нозе си бели да мие.* К. Христов. *Свят се зави на Божура, нозете ѝ се подкосиха.* Йовков. □ **Живея на широка нога** — живея на широко, богато; разполагам. **На бойна нога** (книж.) — в пълна бойна готовност. **На нозе** — прав, изправил се на крака. *Двамата нови членове трябва да положат своята клетва. Станаха всички на нозе.* Дим. Талев. **На равна нога** — с еднакви, равни права. **(Пушка) при нозе** (воен.) — а) положение, при което пушката се поставя с приклада на земята до десния крак; б) заповед за заемане такова положение.

ногàвици *мн., ед.* ногàвица, *ж. Диал.* 1. Кози кожи, които козари, овчари и др. привързват на колената и бедрата си върху беневреци, потури и др., за да се пазят от тръни, драки, храсти. *Това не приличаше на човек, а на някаква грамадна страшна мечка . . . Едно рошаво чудовище с голяма шапка от козя кожа, . . . с рошави ногавици, които покриваха краката му от стъпалата до пояса.* Елин Пелин. 2. Крачол.

ноѐмври *м.* (лат.). Единадесетият месец от календарната година.

ноемврѝйски, -а, -о. *Прил. от* ноември. *Ноемврийска вечер. Ноемврийска мъгла.*

нож, нòжът, нòжа *мн.* нòжове, нòжа (сл. ч.), *м.* 1. Инструмент за рязане, мушкане и др., който се състои от металическо острие и дръжка. *Готварски нож. Хирургически нож. Касапски нож.* 2. Част на машина или инструмент, която служи за рязане. *Ножове за жетварки. Ножове за магани.* □ **Атака на нож** (воен.) — ръкопашна схватка, при която противникът се унищожава чрез мушкане с нож или удар с приклад. **Допря ножът до кокала** (разг.) — положението е много лошо, неудържимо, нетърпимо. **На нож съм с някого** (разг.) — в много лоши отношения съм с някого. **Под нож (прекарвам някого, минавам)** (разг.) — обезглавявам (бивам обезглавен), посичам (бивам посечен). *Ивайло роби не взима. Всичко п д нож.* Вазов. **Тегля някому ножа** (разг.) — заколвам.

ножàр, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* Лице, което изработва и продава ножове.

ножàрски, -а, -о. *Прил. от* ножар. *Ножарска работилница.*

ножàрство, *мн.* няма, *ср.* Занятие на ножар.

нòжица *ж.* Ножици.

нòжици *мн., ж.* Инструмент за рязане (на плат, хартия и др.), който се състои от две кръстосани остриета, пригодени за хващане; ножица. *Всички ще отрежат по малко от полите на шинелите си и работата ще се нареди. Ножиците заиграват и след малко парцалите са готови.* Г. Караславов. *Шивашки ножици. Лозарски ножици. Тенекеджийски ножици.*

нòжички *мн., ед.* няма, *ж.* Малки ножици.

нòжница *ж.* Калъф, в който се поставя нож, сабя и др. *Войводата премести чашата в лявата си ръка, а с дясната измъкна своя меч от ножницата.* Ст. Загорчинов.

ножòвка *ж.* (рус.). Специално трионче за рязане на метал. *Хидравлическа ножовка.*

нòжче, *мн.* -та, *ср.* 1. *Умал от* нож. *Встрани от другите седеше Кочо, . . . дялкаше и изглаждаше с остро ножче къс дърво.* Дим. Талев. 2. Малък сгъваем нож; чекийка. *Събрани на купчини, едни високо и оживено се разговаряха, други пък изнаклякали на земята, дялкаха с ножчетата си по някоя клечка.* Йовков. *Джебно ножче.* □ **Ножче за бръснене** — остра от двете страни стоманена пластинка за бръснене, която се поставя в самобръсначка.

нòздра, обикн. *мн.* нòздри, *ж.* Всеки от двата отвора на носа на човек или животно. *Той беше исполин с широк гръб . . . , с малко чело и нос с широки ноздри.* Вазов. *Войникът хвана с опитна ръка поводите на коня и нежно го погали по разтреперените ноздри.* Вежинов.

нозѐ. Вж. н о г а.

нокàут, *мн.* няма, *ж.* (англ.). *Спорт.* В бокса — невъзможност на боксьора да застане на крака в продължение на 10 секунди, вследствие на получен удар от противника.

ноктю̀рно, *мн.* -и, *ср.* (ит.). *Муз.* Инструментална музикална пиеса с лирически характер. *Ноктюрно от Шопен.*

нòкът, -ят, -я, *мн.* нòкти, *м.* 1. Рогова покривка на края на пръст у човека. *Тогава Еньо се обърна, заби остри нокти в лицето на брата си, почна да го драще.* Елин Пелин. 2. Обикн. *мн.* Извити като бодли остри рогови завършеци в края на пръстите на някои животни и птици. *Две ловджийски кучета се хвърлиха на пътя и, като дращеха с ноктите си влажната пръст, се втурнаха върху кучето на Стояна.* Дим. Талев. ‖ *Обр. Вчерашната ревност пак сграбчи Лепо в ноктите си.* Елин Пелин. *В ноктите на смъртта.*

номàд, обикн. *мн.* номàди, *м.* (гр.). Лице от племе или народ, който не води заседнал живот, който се скита от едно място на друго.

номàдски, -а, -о. *Прил. от* номад. *Номадски племена. Номадски живот.*

номенклатỳра *ж.* (лат.). *Книж.* Сбор от термините и названията, които се употребяват в дадена област на науката, изкуството, техниката и пр. *Географска номенклатура. Номенклатура на стоките.*

нòмер, *мн.* номерà, *м.* (лат.). Отбелязвано и със знака №. 1 Поредно число, с което се означава всеки един от поставени в редица предмети. *Номер на сграда. Номер на книга. Абонаментен номер.* 2. *Разг.* Размер на дрехи, обувки и пр. *Кой номер обувки искате? Дайте ми палтенце един номер по-голямо.* 3. Отделна самостоятелно изпълнявана част от програмата на концерт, представление и под. *Циркови номера. Музикални номера.* 4. *Разг.* Постъпка, с която се цели да се устрои шега някому или да му се причини неприятност, да му се навреди. *Тоя номер те отдавна ви скроиха — още преди десетина дена. Наговориха се да ви пробутат плашлив кон, та после да си правят шеги из гарнизона.* Вежинов.

номерàтор *м. Спец.* 1. Апарат за поставяне поредните номера на различни документи. 2. Приспособление при електрически звънец, което показва номера на стаята, от която се звъни. 3. Малка телефонна централа в учреждение, малко село и др.

номерàция *ж.* Означаване на предмети с последователни номера; номериране. *В номерацията на страниците са допуснати грешки.*

номерѝрам, -аш, *несв.* и *св.* Поставям последователно номера върху предмети. **номерирам се** *страд.*

номерѝране, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* номерирам *и от* номерирам се.

номинàлен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* (лат.). *Книж.* Който съществува само по име, формално; недействителен, фиктивен. *Номинален началник. Номинална помощ.* ▢ **Номинална цена** — цена, означена в каталога или на самия предмет.

номинàлно *нареч. Книж.* На думи, на книга; формално, фиктивно. *Областите, номинално само подчинени на слабия Смилец, сега прибързаха да изпратят на татарския владетел изявления за преданост.* Вазов.

номоканòн *м.* (гр.). *Църк. Истор.* Сборник от църковни канони и граждански закони, които се отнасят до черквата.

нонпарèй. Вж. нонпарел.

нонпарèл и **нонпарèй,** *мн.* няма, *м.* (фр.). *Печ.* Вид печатарски букви, 6 пункта по големина, по-дребни от петит.

норвèжец, *мн.* -жци, *м.* Лице от основното население на Норвегия.

норвèжка *ж.* Жена от основното население на Норвегия.

норвèжки, -а, -о. 1. *Прил. от* норвежец *и от* Норвегия. *Норвежки фиорд. Норвежки острови.* 2. Като *същ. м.* **норвежки** — норвежки език.

нòрма *ж.* (лат.). 1. Установено общопризнато предписание, правило, установен задължителен ред, строй на нещо. *Правни норми. Норми на българския книжовен език.* 2. Определена мярка, величина, среден размер на нещо, които трябва да се достигнат, изработят и пр. *Покривам норми. Преизпълнявам нормите, Работя по норми. Детето е на тегло под нормата. Производствени норми.*

нормàлен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* 1. Който е в съгласие с обикновеното, обичайното състояние на нещата, който не нарушава някаква норма; правилен, обикновен. *Нормално зрение. Нормални условия за работа. Нормално развитие. Нормално налягане.* 2. За човек — душевно здрав. *Противоп.* ненормален, луд. *Но ако дядо Слави беше луд, Рачо беше напълно нормален човек.* Йовков.

нормализàция *ж. Книж.* Възвръщане на нещо към нормалното му състояние, към някакви норми; нормализиране.

нормализѝрам, -аш, *несв.* и *св.* Поставям нещо в нормално състояние, подвеждам към някакви норми. **нормализирам се** *страд.*

нормализѝрам се, -аш се, *несв.* и *св.*, *сред.* Възвръщам се към нормалното си състояние, придобивам нормалния си вид. *Няколко дни след влизането на въстаниците в града, гражданският живот се беше нормализирал.* Дим. Димов.

нормализѝране *ср. Отгл. същ. от* нормализирам *и от* нормализирам се. *Нормализиране на международното положение.*

нормàлно. *Нареч. от* нормален. *Сега тя разсъждаваше нормално и съзнаваше, че свири в първия етаж.* Дим. Димов. *Прибирането на храната в моя район върви нормално.* А. Гуляшки.

нормàлност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* нормален.

нормàни *мн.*, *ед.* нормàнин, *м.* (нем.). *Истор.* Общо название на северногерманските племена, които са населявали Скандинавския полуостров и Ютландия през средните векове.

нормàнски, -а, -о. *Прил. от* норманин. *Нормански нападения.*

норматѝвен, -вна, -вно, *мн.* -вни, *прил. Книж.* Който установява и налага норми, правила. *Нормативна граматика. Нормативен речник.*

норматѝвност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* нормативен.

нормѝрам, -аш, *несв.* и *св.* Установявам, определям норми за нещо, урегулирам нещо чрез норми. *Нормирам цените. Нормирам работното време.* **нормирам се** *страд.*

нормѝране *ср. Отгл. същ. от* нормирам *и от* нормирам се.

нормировàч *м.* Специалист по нормиране; нормировчик.

нормировàчка *ж.* Жена нормировач.

нормирòвка *ж.* Установяване норми на нещо; нормиране.

нормирòвчик, *мн.* -ци, *м.* (рус.). Нормировач.

нормирòвъчен, -чна, -чно, *мн.* -чни. *Прил. от* нормировка. *Нормировъчна комисия.*

нос, носът, носà, *мн.* носовè, нòса (сл. ч.). *м.* 1. Орган на обонянието, който се намира на лицето у човека и на муцуната у животните. *Мечката завря нос в тях и се опита да подуши миризмата на животното, което бе минало тая сутрин.* Ем. Станев. *Орлов нос. Чип нос. Вир-*

нат нос. 2. *Прен.* Предната, заострена част на плавателен съд (лодка, кораб и др.). *По корабите наоколо се трупаха любопитно немци и разглеждаха малкия кораб с грациозно извит нос.* Д. Добревски. *Един ден ... видяха голяма пъстроукрасена ладия да плава край брега. Широко триъгълно платно, закрепено на носа ..., закриваше цялата задна част.* Ст. Загорчинов. 3. *Геогр.* Вдадена навътре в морето част от суша. *Лодката плуваше покрай скалисти мраморни брегове, ... а след това заобиколи един нос и влезе в заливчето на Лимен.* Дим. Димов. *Нос Галата. Нос Калиакра.* 4. *Прен.* Предна част, връх на обувка. *От камъняците едната ми обувка силно се разпра на носа.* Вазов. □ **Виря нос** (разг.) — държа се гордо, надменно. **Водя някого за носа** (разг., пренебр.) — подчинявам някого на волята си. **Говоря (бъбря, мърморя и пр.) под нос (под носа си)** (разг.) — говоря тихо или неясно. *Димовица не хареса мекушавостта на мъжа си, кацупи се и почна да бъбре нещо под носа си.* Г. Караславов. **Говоря през нос** — произнасям носово звуковете. **Затварям някому вратата под носа** (разг.) — затварям я пред очите му в негово присъствие. **Изваждам (изкарвам) някому нещо от носа** (разг., пренебр.) — а) Създавам някому неприятности, отмъщавам му за нещо, което ми е направил. б) Непрекъснато до досаждане говоря някому, натяквам му за онова, което съм му дал или съм направил за него. **Клюмна нос (остана с клюмнал нос, с провесен нос)** (разг.) — изпадна в отчаяние, отчая се. **Натривам (натърквам) някому носа** (разг., пренебр.) — скарвам се някому. **Не вижда по-далече от носа си** (разг.) — за ограничен човек, който забелязва само тези неща, които непосредно го засягат. **Не смея (не мога) носа си да покажа някъде** (разг.) — не смея да отида, да се явя някъде. **Под носа на някого** (разг.) — а) Много близко до някого (се намирам, съм). *Дървеният материал не ни е под носа. Знаеш как го доставят!* А. Гуляшки. б) *Неодобр.* В непосредна близост с някого (се извършвам, ставам), без той да види, да забележи, да узнае. *Кметът ... дърпаше настрана един от пазвантите и отчаяно го гълчеше: Под носа ви да окастрят топола колкото минарето на Султан Селим и вие да не усетите! Ух, говеда!* Г. Караславов. **Пъхам (завирам) си носа някъде** (разг., неодобр.) — намесвам се в чужда работа. **Ще ми излезе от носа** (разг.) — ще ми донесе доста неприятности.

носа̀ч *м.* Работник който се занимава с пренасяне, носене на чужди вещи и под. *Носач бе той и цял ден на пазара | се блъска, все товари, разтоваря.* П. П. Славейков.

носа̀чка *ж.* Кокошка, която снася яйца.

но̀сен, -сна, -сно, *мн.* -сни, *прил.* Който се отнася до нос (в 1 знач.). *Носна кухина. Носни болести.* □ **Носна кърпа** — кърпа, която служи за бърсане на носа, за секнене.

но̀сене *ср. Отгл. същ. от* нося. *Благодаря ви, каза девойката, още запъхтяна от носенето и дигането на товара си.* Вазов. *От колата слезе един човек, облечен с дълго вълнено джубе, ... избеляло, изтъркано и измърсено от дълго носене.* Г. Караславов.

но̀сест, -а, -о, *прил. Разг.* Който има голям нос.

носѝлка *ж.* Специално приспособление с дръжки за пренасяне на болни, ранени и пр. *На другия ден ги донесоха на носилка — убити.* Йовков. *Върху окървавени носилки и платнища, върху шума и сено лежаха десетина ранени.* К. Петканов.

носѝло, *мн.* -а, *ср. Нар.* Носилка, в която носят мъртвец за погребение. *Събраха се роднини и комшийки, накитиха мъртвеца с цвете, турнаха го на̀покон в носило и занесоха го в черкова.* Влайков. *Отвън на чардака се простря̀л на носило баща му, майка му си къса косата и нарежда.* П. Ю. Тодоров.

носѝтел, -ят, -я, *мн.* -и, *м. Книж.* 1. Лице (организация, класа и пр.), което носи, притежава особени характерни качества и е изразител, представител на нещо. *Ще дойдат нови хора, | носители на друг, свой, по-нов идеал.* П. П. Славейков. *Носител на революционните традиции.* 2. Лице (отбор и под.), което е наградено с някакъв орден, купа, звание и др. *Носител на три сребърни ордена. Футболен отбор, носител на купата на Съветската армия. Носител на званието „най-добър в професията“.*

носѝтелка *ж. Книж.* Жена носител.

носѝя *ж.* Народно облекло с определена кройка, цвят и украса, характерно за дадена народност, област и пр. *Беше дребна жена, ала носеше леко тежката везана носия.* Дим. Талев. *По носията се познаваше, че е другоселец.* Йовков. *Национална носия. Шопска носия. Родопска носия. Женска носия.*

нослѐ, *мн.* -та, *ср. Умал. от* нос (в 1 знач.). *Двете момченца стояха в коридора, прилепили до смачкване нослетата си о стъклата на един прозорец.* Ем. Станев.

ноunioǹв, -а, -о, *прил.* За домашна птица — която носи много яйца.

нослѝвост, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* нослив. *Напролет носливостта на кокошките се увеличава.*

но̀сов, -а, -о, *прил.* 1. За звук при говор, пеене и пр. — който се получава, когато издишната струя минава отчасти през носната кухина. *Само носовото пеене на попа и сребърният звън на кадилницата отекваха мрачно в тишината.* Дим. Димов. *Носова отсянка в гласежа на звука.* 2. Който се отнася до нос (в 1 и 2 знач.). *Екипажът беше строен на носовата палуба с лице към броненосците на бившия руски царски флот.* Д. Добревски. *Носов нерв.*

но̀совка *ж. Езикозн.* Название на два гласни звука (ѫ и ѧ) от старобългарски език, произнасяни с носов призвук. *Голяма насовка. Малка носовка.*

но̀сово *нареч.* С носова отсянка в изговора. *Говори носово.*

но̀совост, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Езикозн. Отвл. същ. от* носов (в 1 знач.).

носоро̀г, *мн.* -зи, *м. Зоол.* Едро тревопасно еднокопитно животно с дебела кожа и с един или два рога върху муцуната, което живее в тропическите области на Африка и Азия. Rhinoceras.

носталгѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* 1. Който навява носталгия; натъжен. *Оркестърът засвирва танго — истинско аржентинско танго,*

чиито носталгични звуци се източват сякаш из самите лъкове на цигулките. Св. Минков. **2.** Който изразява носталгия. *Носталгичен поглед.*

носта̀лгия, *мн.* няма, *ж.* (гр.). Болезнена тъга по родината, която обхваща човек, когато е в чужбина. *Те са потомци на ония българи от Сливенско и Старозагорско, които някога ... напуснаха огнищата си, тръгнаха след Дибича и... стигнаха до полетата на Крим и Бесарабия. Но скоро, измъчвани от болезнената носталгия, те се повърнаха назад.* Йовков. *Свързваше ги може би парливата носталгия към техния стар континент.* Св. Минков. || *Рядко.* Болезнена тъга по мястото, където човек е живял известно време. *Обзе я носталгия към отлитащия блясък на юг. Между смокините и наровете на Тасос искаше да се върне в Чам Кория, а тук почваше да копнее за острова.* Дим. Димов. *И обзема те тогава неудържима носталгия за тука, спомняш си с радост за коравото легло и за големия огън на землянката, мислиш си за другарите, за войниците.* Йовков.

но̀ся, -иш, *мин. св.* но̀сих, *несв.* **1.** Държа, имам нещо в ръце, на гръб, на рамо и се движа с него. *Носеше на рамо кобилица с дрехи.* Влайков. *Аз носех прегърнат до гърдите си големия сноп иглика.* Елин Пелин. *На двора Генко Гинкин... носеше пеленаче дете на ръцете си.* Вазов. *Висок един човек стърчеше над главите на всички и носеше нещо на гърба си.* Йовков. || *Диал.* За превозно средство — возя, карам. *Коля носеха снопи от всички страни и трупаха кладни като планини.* Йовков. || *Обр. Стрина Венковица без мъка носеше товара на домашните работи и грижите за всичко в къщи.* Влайков. **2.** Имам, държа нещо у себе си. *Хранех се с коравия хляб, който носех в чантата си.* Елин Пелин. *Взе та измъкна свирката, която всякога носеше в пояса си.* Влайков. *Нося пръстен. Нося гривна. Нося очила.* **3.** *Прен.* Съхранявам, пазя, тая в себе си мисли, чувства, желания и пр. *Това бяха хората, които бяха носили в гърдите си три месеца великата мечта за освобождението на отечеството.* Величков. *Петровица беше по-мека и носеше добри чувства в душата си.* Елин Пелин. **4.** Облечен съм, обут съм с нещо. *Той носеше тъмнокафява фланела, кожухче без ръкави и панталони от селски шаяк.* Дим. Димов. *Мене повярвай, послушай | да си намериш късмета: | бяла ханъма да станеш, | злато, коприна да носиш.* П. Р. Славейков. *Нося траур.* **5.** Имам, притежавам някаква физическа или морална черта. *Отвсякъде идат хора и бързат нататък. ... Всички носят по един недъг и по една надежда за изцеление.* Елин Пелин. *Всеки от нас е държал меч... и носи по някоя рана на снагата си.* Вазов. *И аз душа нося.* **6.** Имам, притежавам заглавие, прозвище и др., именувам се, наричам се, титулувам се, озаглавен съм. *Ами оная висока канара ... тя пък каква е? — Тя носи име Еленов камък.* А. Каралийчев. *А внучката ще носи всичко: името, | очите, устните, косите — на незримата.* Багряна. *Нося название.* **7.** В съчет. със съществителните в и н а, о т г о в о р н о с т означава състоянието, признака, изразен от тези съществителни: *нося вина* — виновен съм, *нося отговорност* — отговорен съм. **8.** За вятър, вода — завличам, отнасям със себе си, с течението си. *Виелица снега на кълбоци премята | и носи го в дола.* К. Христов. *А Галица буйна мътна тече, та си носи дърва и камъни.* Нар. пес. **9.** Идвам, стигам някъде с нещо, за да го оставя или предам; донасям, занасям. *Влиза, носи ми кафе с мляко и разни сладкиши.* Ал. Константинов. *Кажете на госпожата, че аз ѝ нося едно нещо, което е изгубила вчера на Стромовка.* Вазов. || *Обр. И тръгна пак между народа със своите жизнерадостни песни, които носеха надежди.* Елин Пелин. *Руските войски носеха свобода на всички народи.* Ем. Коралов. *Ех, колко ми е драго и мене, като имаме така кокачки, да ида да им нося обед.* Влайков. || *Прен.* Съобщавам, донасям вест, новина, поздрав и под. *Ида от града и лоши вести нося.* Вазов. *На болярина си носи много здраве от деспота и деспотицата.* Ст. Загорчинов. || *Прен.* Давам (доход, печалба). *Килифарев често навестяваше своя чифлик да наглежда кравите,... които му носеха добра печалба.* М. Марчевски. **10.** За жена, женско животно — развива се плод в утробата ми; бременна съм. *Нося леко. Котката носи два месеца.* **11.** За женска птица — отделям яйца; снасям. *Има едни зли кокошки, гдето нито носят, нито мътят.* Йовков. **нося се** *страд. Две дини под една мишница не се носят.* Погов. □ **Какво те носи насам?** (разг.) — по каква причина идваш насам? **Нося някого на ръце** (разг.) — грижа се, угаждам прекалено много на любим човек. **Нося печат (отпечатък)** (книж.) — отразявам.

но̀ся се, -иш се, *мин. св.* но̀сих се, *несв., сред.* **1.** Движа се, рея се. *И корабът се носи леко | с попътни тихи ветрове.* Яворов. *А тя се носеше по верандата и краката ѝ сякаш не опираха на мозайката. Какъв беше тоя вале?* А. Гуляшки. *Далеч над равната линия на хоризонта бавно се носят гъсти орляци от черни птици.* Йовков. || *Обр. Той гледаше тая обширна буренлива земя,... и мислите му се носеха над нея черни и нерадостни като орляк врани.* Елин Пелин. **2.** *Прен.* За песен, звук, мълва и под. — разпространявам се, разнасям се. *Сладък дъх от прясно сено се носи откъм наредените откоси.* Влайков. *От близкото село се носеше набожен ек на камбаната и приятно трептеше в пресния сутрешен въздух.* Елин Пелин. *Славата ти се носи навсякъде.* Йовков. *Името му се носи от уста на уста. Носи се слух. Носи се мълва.* **3.** *Разг.* Държа в ред облеклото си, външния си вид; обличам се. *Носеше се спретнато, дрехите му, макар от домашен шаяк, бяха винаги подкърпени, а под жилетката му се белееше чиста, изпрана риза.* Кр. Григоров. **4.** Имам обноски, държа се, отнасям се, постъпвам. *То имаше около тринадесет-четиринадесет години, но се носеше още като дете.* Вазов.

но̀та[1] *ж.* (лат.). *Муз.* **1.** Графичен знак, с който се отбелязва музикален тон. **2.** Само *мн.* Музикално произведение, записано със съответни графични знакове. *Пея по ноти.* || Лист, тетрадка, на която е записано по такъв начин музикално произведение. *Как е госпожата? — глухо попита Ирина. — До преди малко свиреше на пиано, а сега прелиства ноти.* Дим. Димов. **3.** *Прен. Книж.* Отсянка в речта, която изразява някакво чувство; интонация. *Тъй ли? — запита учител Пешо с един тон, в който нескривано звучеше и нота на ирония.* Влайков. *Гласът му звучи пак тъй строго и сурово, но в него се чува нова и по-сърдечна нота.* Йовков.

но̀та[2] *ж.* (лат.). *Дипл.* Официално писмено обращение на правителството на една държава

към правителството на друга държава. *Връчвам нота.* □ **Вербална нота** (дипл.) — писмено дипломатическо обращение, отправено вместо устна декларация.

нотариа̀лен, лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който се отнася до оформяне на документи и юридически актове при нотариус. *Нотариална заверка. Нотариален препис. Нотариална покана.* □ **Нотариален акт** (юрид.) — извършен пред нотариуса договор, с който се учредяват, прехвърлят или погасяват вещни права върху недвижими имоти.

нотариа̀лно *нареч.* С нотариална заверка. *Документът е заверен нотариално.*

нота̀риус *м.* (лат.). *Юрид.* Длъжностно лице с юридическо образование, което се занимава с оформяне и заверка на юридически актове.

нота̀ция, обикн. *мн.* нотации, *ж.* (лат.). *Книж.* Остро, строго наставление, напътствие. *Дали ротният командир беше наистина недоволен от нас..., ние не знаехме. Но неговите постоянни нотации ни действуваха мъчително.* Л. Стоянов. *Чета нотация.*

но̀тен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* Който се отнася до нота[1]. *Нотен лист. Нотна тетрадка.* □ **Нотно пеене** (муз.) — пеене по ноти. **Нотно пение** (остар.) — обучение по музика в училищата.

нотѝрам, -аш, *несв.* и *св.* Записвам мелодия, песен с ноти. **нотирам се** *страд.*

нотѝране *ср. Отгл. същ. от* нотирам *и от* нотирам се.

нотифика̀ция *ж.* (лат.). *Дипл.* Известяване, уведомяване по официален път, с нота, някоя държава за акт от международно значение.

нотифицѝрам, -аш, *несв.* и *св.* *Дипл.* Правя нотификация.

нотифицѝране, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* нотифицирам.

но̀тка *ж. Умал. от* нота[1] (в 3 знач.). *Е, какво, можа ли да се наспиш добре? — пита го тя с презрителни нотки в гласа си.* А. Гуляшки. *Гърленият му глас, силен и рязък, в който трептеше металическа нотка, изпълни кабинета.* Ем. Станев.

нощ, нощта̀, *мн.* но̀щи, *ж.* Част от денонощието, която обхваща времето от края на вечерта до настъпването на утрото. *Противоп.* ден. *Падна чудна лятна нощ, прохладна и свежа.* Елин Пелин. *Да се завърнеш в бащината къща, | когато вечерта смирено гасне | и тихи пазви тиха нощ разгръща | да приласкае скръбни и нещастни.* Дебелянов *Три дена вече и три нощи как Огнянов се скита из Стара планина.* Вазов. *Късна нощ. Лунна нощ.* □ **Вартоломеева нощ** (книж.) — масово, жестоко избиване на беззащитни люде през някоя нощ (название, възникнало след изтреблението във Франция на протестантите хугеноти от католиците през нощта срещу св. Вартоломей, 24 август 1572 г.). **Лека нощ** — пожелание при сбогуване вечерно и нощно време.

но̀щви *мн., ед.* чяма. Дървено корито, в което се меси хляб. *Мария и Добра месеха в отделни нощви, а Митра сееше брашно.* К. Петканов.

нощѐ *нареч. Нар.* Нощем. *Тая черна мисъл я обзе цялата и не даваше ѝ мира ни дене, ни нощe.* Влайков. *Партизаните мръзнеха нощe и само денем, когато времето беше хубаво, се топлеха на есенното слънце някъде по припеците.* М. Марчевски.

но̀щем *нареч.* През нощта, нощно време; нощe. *Нощем, под бледните лъчи на месеца, снегът блещеше като стъклен.* Йовков. *Нощем излизаше неукротим вятър и с бесен вой се бореше с мрака из пустите селски улички.* Елин Пелин. *Железарските работилници кънтят денем и нощем.* А. Каралийчев.

но̀щен, -щна, -щно, *мн.* -щни, *прил.* **1.** Който е свързан с нощ. *Той престана понякога и нощно време да се връща, а спеше в кръчмата.* Елин Пелин. *Нощният вятър брулеше лицето му.* Вазов. *Тихо вее вечерна прохлада | и полека мрака нощен пада.* П. П. Славейков. **2.** Който става, който се извършва нощно време. *Нощен поход. Нощно дежурство.* || Който работи, изпълнява служба нощно време. *Навярно нощната стража още обикаляше.* Вазов. □ **Нощен локал** — заведение, което е отворено само нощем. **Нощна лампа** — лампа над или до легло. **Нощна птица (пеперуда)** — птица (пеперуда), която лети нощем. **Нощно бдение** (църк.) — църковна служба нощно време. **Нощно шкафче (масичка)** — шкафче (масичка) до легло за поставяне на необходими вещи.

нощѐс *нареч. Нар.* **1.** През миналата нощ. *Нощес бе паднал сняг и побелил тревите и клоните на дърветата.* Вазов. **2.** През нощта, която ще настъпи след този ден. *Нощес двама кат пътуват, рано тамо са зарана.* Елин Пелин.

нощѐска *нареч. Разг.* Нощес. *Знаеш ли,.. че нощеска ми се присъни Неда?* Влайков. *Нека каже Трифон защо откара нощеска всичкото зърно в кооперативния хамбар, а не отдели трошка за нарядите.* А. Гуляшки.

нощѐшен, -шна, -шно, *мн.* -шни, *прил.* *Рядко.* Който е от нощес или е станал, случил се е нощес *Призори вихра нощешен | нейде се луд отпиля.* П. П. Славейков.

но̀щница *ж.* Дълга дреха за спане; нощна риза.

нощу̀вам, -аш, *несв.* Прекарвам нощта като спя някъде. *С него ние често нощувахме в дъсчената колиба край нашата ливада.* Елин Пелин. *Тая вечер сте ни гости... — ще нощувате в селището.* Ст. Загорчинов. *Ден денувам — кътища потайни, | нощ нощувам — пътища незнайни.* Яворов.

нощу̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* нощувам.

нощу̀вка *ж.* Преспиване през нощта някъде; нощуване. *Една вечер при землянката спря на нощувка голям обоз.* Елин Пелин.

нощя̀ *нареч. Диал.* Нощем. *Питаш ме защо съм аз | дохождал нощя у вас.* Ботев. *Аероплани сипеха бомби деня и нощя.* Йовков.

нрав, нра̀вът, нра̀ва, *мн.* нра̀ви, *м.* **1.** *Само ед.* Сбор от типични психически свойства у човек, отразени в проявите, поведението му; характер. *Нравът му, характерът му, духовният човек изчезват из паметта ми. Виждам само високия човек с бледно, кротко лице, мисля, че беше хубаво, и нищо повече.* Вазов. *Веселият му*

нрав се изгуби, сърцето му стана тъжно. Елин Пелин. *Лазар се спря при двете момичета. Той бе забелязал, че Катерина тая вечер беше не по нрава си тиха, замислена, тъжна.* Дим. Талев. *Душа излиза, нрав не излиза.* Погов. *Буен нрав.* 2. Само *мн.* Общоприети обичаи, установено устройство на дадено общество или среда. *Запознаваше ги с всички любопитности на Париж, с живота му, нравите му, характерностите му.* Вазов. *Горко вам, безумци, овци заблудени, | със гръцка отрова що сте напоени, | дето се срамите от вашия брат | и търсите пища в гръцкия разврат, | и ругайте грешно бащини си кости | и нашите нрави, че те били прости.* Вазов. || Само *мн.* Привички, навици, поведение, държане на човек. *Той се свикна с тоя нов живот и придоби войнишки нрави и език.* Вазов. *Той, дето ходи, носи със себе си своя атмосфера, свои нрави и обичаи.* Ал. Константинов. *Българите и всичките християни носеха на лицето си и в нравите си отпечатък от гнета на тъмничния живот.* Величков. *Човек с леки нрави.*

нра̀вене *ж. Отгл. същ. от* нравя се.

нравоучѐние, *мн.* няма, *ср. Книж.* Учение за правилата на нравствеността.

нравоучѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който съдържа нравоучение. *Нравоучителна беседа.*

нра̀вствен, -а, -о, *прил.* 1. Който се отличава с добри, чисти нрави, с висок морал; морален. *Нравствена личност.* 2 Който отразява, изразява нравственост, морал. *Нравствена проповед. Нравствено въздействие.* 3. Душевен, психически. *При нравствените страдания притуряха се и физически.* Вазов.

нра̀вствено *нареч.* Душевно, психически. *Ние пристигнахме посред нощ в Цариброд, сломени физически и нравствено.* Вазов.

нра̀вственост, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Книж.* 1. Съвкупност от условни норми, правила, които определят отношението на човеците един към друг и към обществото; морал. 2. Поведение, съобразено с тези норми. *Висока нравственост.*

нра̀вя се, -иш се, *мин. св.* нра̀вих се, *несв., сред.* Правя добро впечатление; харесвам се. *Добри по композиция, тия две картини се нравят и по леко сложените бои.* С. Радев. *Много ми се нрави вашето село.*

нувѐла *ж.* Новела.

нуга̀, *мн.* няма, *ж.* (фр.). Вид халва.

ну̀дя, -иш, *мин. св.* ну̀дих, *несв. Рядко.* Принуждавам. *Аз съм го само за смях казвал това и не съм нудил никого да го вярва.* Вазов.

ну̀жда *ж.* 1. Потребност от нещо, необходимост да стане, да се извърши нещо. *Пари трябва да се търсят от по-богатите и, ако не дават, да се намери начин да им се вземат за общото благо, за нуждите на народното дело.* Дим. Талев. *Кой можеше да отрече тогава нуждата на въстанието, сполуката на борбата?* Вазов. *Ако Людмила има нужда от отпуска, тя сама ще си поиска.* А. Гуляшки. *Културни нужди.* 2. Оскъдица на материални средства; бедност, нищета, мизерия. *При голяма нужда, преди да поиска от чужди хора, старият мислел, мълчал.* Йовков. *Той съсед без помощ в нужда не е оставил и до сега никому вратата си не е затворил.* П. Ю. Тодоров. 3. Тежко положение, в което се намира човек; беда, неволя, затруднение. *Народ такъв за друго недостоен, | освен за мъки, нужди и тегла.* П. Р. Славейков. *Умря Младенчо!... И мъчно беше дяду Славчу, и тежко му беше. Плака като дете, жали като жена; па най-напокон... привикна и на тая нужда.* Влайков. *Приятел в нужда се познава.* Погов. □ **Голяма (малка) нужда** (евф.) — естествена физиологическа потребност за изхвърляне на изпражнения или урина. **Няма нужда** — не трябва. **Ходя по нужда** (евф.) — изхвърлям изпражнения или урина.

нужда̀не *ср. Отгл. същ. от* нуждая се.

нужда̀я се, -а̀еш се, *мин. св.* -а̀ех се, *несв., сред. Книж.* 1. Имам нужда, потребност от нещо. *Само Йовка, със своята изострена чувствителност, усещаше колко се нуждае стрина й Елка от близост и утеха.* Елин Пелин. *Този член, както виждате, не се нуждае от коментарии, неговата целесъобразност се хвърля в очи.* Ал. Константинов. 2. Намирам се в материално затруднение, оскъдица, нищета. *Това лято ми се замоли да съм я пуснел да иде да жъне. Сиромаси сме, нуждаем се, ама като я гледах такава слабичка, болнава, не ми се пущаше.* Йовков.

ну̀жен, -жна, -жно, *мн.* -жни, *прил.* Който е потребен, необходим. *Тогаз на твойто място дружно | ще изградим, със много пот, | един живот желан | и нужен.* Вапцаров. *Това щастливо настроение беше нужно негли да крепи бодростта му.* Вазов.

ну̀жник, *мн.* -ци, *м.* Закрито помещение за ходене по нужда; клозет.

ну̀жно. *Нареч. от* нужен; необходимо, потребно. *Изкачването до самия връх става леко, без да стане нужно да слезеш от коня си.* Вазов. *Не счетох за нужно да му дам обяснения.* Ал. Константинов.

ну̀ла *ж.* (лат.). 1. *Мат.* Цифрен знак 0. || Число 0, което, прибавено към друго число, не го променя. 2. *Физ.* Градус на температурата, който съответствува на точката на топенето на леда. *Къпехме се във вировете под планинските водопади, в една вода с температура близу до нулата.* Вазов. 3. *Прен. Пренебр.* Нищожен човек, нищожество; нищо. *Не е за Тома работата... Що е той? Нула. Един бивши нехранимайко и един настоящи лакей.* Влайков. □ **Абсолютна нула** (физ.) — граница на най-ниската температура (минус 273·1°C).

ну̀лев, -а, -о, *прил.* Който е равен на нула. *Нулева степен. Нулев резултат.*

нумизматѝк, *мн.* -ци, *м. Книж.* Специалист по нумизматика.

нумизма̀тика, *мн.* няма, *ж.* (лат.). *Книж.* Наука, която се занимава с изследване на старинни монети.

нумизматѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Който се отнася до нумизматика.

ну̀ни *междум. Дет.* За приспиване на деца — нани.

ну̀нкам, -аш, *несв. Дет.* 1. Нанкам, спя. 2. Приспивам дете като му пея „нуни-нуни".

ну̀нкане *ср. Отгл. същ. от* нункам.

ну̀нций, -ият, -ия, *мн.* -ии, *м.* (лат.). *Дипл.* Представител на папата при правителството на някоя държава.

нурвам се, -аш се, *несв.*; **нурна се**, -еш се, *мин. св.* -ах се, *св.*, *сред.* Нуркам се веднаж или няколко пъти по веднаж.

нурване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* нурвам се.

нурка *ж. Зоол.* Дребен бозайник от рода на поровете, с кафява, ценна кожа. Mustela lutreola. *Колкото за премяната на невястата, то ние ще дадем това: ... един кюрк зимен, подплатен със самур, други летен, подплатен с нурки.* Каравелов.

нуркам се, -аш се, *несв.*, *сред.* Потапям се изведнаж цял във вода; гмуркам се. || *Обр. Слънцето като бяло агънце играеше — ту се нуркаше из зеленото, ту се криеше на сянка.* К. Петканов.

нуркане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* нуркам се.

нурна се. Вж. н у р в а м с е.

нюанс *м.* (фр.). **1.** Слабо, едва забележимо различие в звукове и багри; отсянка. *Цъклено и синьо небе стоеше над голямата гора, изпъстрена вече с всички нюанси на жълти и червени бои.* Йовков. **2.** *Прен.* Едва доловима разлика, тънкост, по която се разграничава едно нещо от друго. *Яворов разполага с извънредно богат речник. Има думи, намира изрази за найтънки нюанси на мисълта и чувството.* Г. Цанев.

нюансирам, -аш, *несв.* и *св.* Разграничавам, определям нюанси, отсенки. *Ритъмът ѝ е твърде разнообразен и пригоден да предаде и нюансира характерно движенията на чувствата.* П. П. Славейков. **нюансирам се** *страд.*

нюансиран, -а, -о. **1.** *Прич. мин. страд. от* нюансирам. **2.** Като *прил.* — който е разграничен с нюанс. *Образът на Станка става по-интересен, по-плътно нюансиран, по-динамичен и истински значителен като типичен образ на деятелна и обществено пълноценна жена от народа едва в края на романа.* Сп. Септември, 1952 г.

нюансиране, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* нюансирам *и от* нюансирам се. *В природата той вижда само онова място, което остро се хвърля в очи, и може да се предаде в слово най-бегло, най с едри черти — чертите, които не носят и не искат нюансиране.* П. П. Славейков.

нюансираност, -тта, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* нюансиран. *Авторът дава на своите картини широка нюансираност и убедителност.*

нюансировка *ж.* (рус.). Нюансиране.

нюх, нюхът, нюха, *мн.* няма, *м.* (рус.). Усет, усещане. *Главният механик е забележителен майстор...: по нюх разпознава повредите.* А. Гуляшки.

нявга *нареч. Нар.* Някога. *Но... стига ми тая награда | да каже нявга народът: | умря сиромах за правда, | за правда и за свобода.* Ботев. *Нявга отдавна живях на света | цар белобрад и премъдър.* Ас. Разцветников.

някак и (усилено) **някак си** *нареч.* **1.** По някакъв начин. *Не може ли някак да се склони Исак, за да вземе и той нашата страна?* В. Друмев. *Отецът стоеше настрани и свенливо поглеждаше към болярина, дано се той сети някак си и обади на царя.* Ст. Загорчинов. **2.** По неопределен начин, по неясен начин, неясно как. *Тайнствената нощна тишина стана някак зловеща.* Елин Пелин. *След мъчителна нощ, която бяхме прекарали, почувствувахме се някак ободрени с настъпването на деня.* Величков. *Погледна ме някак особено, нищо не отговори и отмина.* Стаматов.

някакъв, -ква, -кво, *мн.* -кви, *неопр. местоим.* **1.** Неопределено какъв; какъв да е. *Майката пак неволно се услуша в някакъв шум на пътя.* Вазов. *Той си засвирка с уста някакъв марш.* Йовков. *Най-после, когато мъката му станеше непоносима, измисляше си някаква работа и тръгваше да си ходи.* Елин Пелин. *Той видя, че ще вали, и тръгна бързо нататък, за да намери някакъв подслон от бурята.* Вазов. **2.** С числително подчертава пренебрежително отношение към броя, означен от числителното. *Беше я виждал, когато тя... току се появеше всичко на всичко на някакви петдесет-шейсет крачки.* Йовков. **3.** В съчет. с частицата *си* добива по-силна степен на неопределеност или на пренебрежителна отсянка. *Какво ми трябва мене дъщерята на някакъв си чифликчия, при туй и годена?* Йовков. *Той бе почнал да линее от някаква си невярна болест.* Елин Пелин.

някога и (усилено) **някога си** *нареч.* **1.** Преди неопределено време. *Някога баща му възлагаше големи надежди на него.* Елин Пелин. *Аз, сине, сега паса говедата на селяните, а трябва да знаеш, че някога бях цар на Скития.* А. Каралийчев. *Някога си бях девойка аз на тоя свят лъжовен.* П. П. Славейков. || Когато и да било, в някой неопределен момент. *Кой му е мислил някога, че ще изпадна в такава ниска точка.* Вазов. **2.** След неопределено време, неизвестно кога в бъдеще. *Някога ще ида в село, само тикви да си отям!* Елин Пелин. *И някога за път обратен | едвали ще удари час.* Яворов. **3.** *Нар.* В неопределено време; понякога. *Тинко отделяше и на него кое-що, някога му подхвърляше и по някой лев.* Г. Караславов. *Как живеят в къщи стринини Илчовичини,... могат ли всякога да се нахранят или някога си и не доядат — това никой от махалата не знае и не видва.* Влайков.

някогаш *нареч. Разг.* Някога. *Тогава в душата ми се наливат вълни от сладкото томление, от тържеството и надеждата, с които ме изпълваше някогаш моята малка песен. Моята забравена песен.* Елин Пелин. *Ти си огрижен нещо... Булката здрава ли е? — Здрава е. — Защо я не доведеш някогаш на гости?* Вазов.

някогашен, -шна, -шно, *мн.* -шни, *прил.* Който е от някога. *Той пише приказки за някогашни дни.* П. П. Славейков.

някого. Вж. н я к о й.

някой, -я, -е, *мн.* някои. *Неопр. местоим.-същ.* **1.** Само *м. р. вин.* някого, *дат.* някому. Който и да е човек от едно множество, без да е точно определен. *Стори ѝ се, че някой хлопа на вратата.* Елин Пелин. *Госпожа Братакова се изсмя, па захвърля погледи ту на сина си, ту на госта, с щастливото изражение на човек, който готви някому приятна изненада.* Вазов. *Някои поят конете, други стягат каручките си.* Елин Пелин. *Очевидно докторът очакваше някого.* Вазов. **2.** Като *прил.* Който и да е от едно множество, без да бъде точно определен. *Има някои нови членове, които не са се още подписали на протокола на съзаклятието.* Ва-

зов. *Някой път, като й натегне повечко на душата, тя ще прегърне детето.* Влайков. *Рядко той казваше някоя дума.* Йовков. *Момчета, я вие викнете някоя стара хайдушка песен.* Вазов. || Само *ед. ср.* — при изречение, израз или субстантивирана част на речта: едно. *Той неохотно ме слушаше и току пропущаше сегиз-тогиз равнодушно по някое „А, тъй ли е?" или „Знам аз".* Ал. Константинов || Каквото и да е неопределено малко количество от нещо. *Ще спечеля някой лев, ще купим брашно.* А. Гуляшки. *Подир някоя година от обширния двор на Герացите не остана нищо.* Елин Пелин. **3.** В съчет. с частицата *си* добива по силна степен на неопределеност или на пренебрежителна отсянка. *Те сега се хранеха само с по едно хлебче за десет бана на два дни... благодарение на милосърдието на някое си хлебарче.* Вазов. *Това писмо е написано условно и е адресирано до някой си Лука Нейчев.* Вазов. *Едно време, в някое си царство, имало една царска дъщеря.* Елин Пелин. □ **Някое време** — известно време. *Те помълчаха някое време.* А. Гуляшки. **Някой и друг** — не много лица, предмети, случки и пр. *Те правеха това не толкова от бедност, колкото от скъперничество, за да не похарчат някой и друг лев в хана.* Дим. Димов.

ня̀колко *неизм. местоим.-числ.* **1.** На брой до към десет. *Между песните и стихотворенията в тая антология има няколко, които съм печатал вече по-преди.* П. П. Славейков. *Няколко минути той остана замислен.* Вазов. *Изпитът се свърши благополучно преди няколко дена.* Елин Пелин. *Като се разотидоха няколко жени, които бяха дошли да изпълнят тъжния обичай, Стоян пак заплака и търсеше с очи детската люлка.* Дим. Талев. *Мълвата изкарваше неговите богатства на няколко хиляди жълтици.* Елин Пелин. □ **Няколко време** (разг.) — неопределено кратко време, известно време. *И Иванко от няколко време насам съвсем друг е станал.* В. Друмев.

ня̀колкогодѝшен, -шна, -шно, *мн.* -шни, *прил.* Който е на възраст няколко години.

ня̀колкоднѐвен, -вна, -вно, *мн.* -вни, *прил.* Който трае няколко дена.

ня̀колкомѐсечен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* **1.** Който трае няколко месеца. **2.** Който е на възраст няколко месеца.

ня̀колкомилио̀нен, -нна, -нно, *мн.* -нни, *прил.* Който се състои от няколко милиона.

ня̀колкомину̀тен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* Който трае няколко минути. *Огнянов мина зад гърба на манастира, влезна в затъмнелия пуст дол и след няколкоминутно лутане из камънаците приближи една воденица.* Вазов.

ня̀колкосто̀тин, *мн.* няма, *числ.* Който се състои от няколко стотици.

ня̀колкоча̀сов, -а, -о, *прил.* Който трае няколко часа. *Няколкочасово закъснение.*

ня̀кому. Вж. н я к о й.

ня̀къде и (усилено) **ня̀къде си** *нареч.* На някое място, към някое място. *Кой е, кой е този? Виждал съм го някъде...* Стаматов. *Тя седеше на колене сред къщи и не пееше, а плачеше. И нареждаше имената на двамата му сина, умрели някъде по бойните полета.* Йовков. *Далече някъде се виждаха светлините в неговото село.* Елин Пелин.

ня̀къдешен, -шна, -шно, *мн.* -шни, *прил.* Който е от някъде, неизвестно от къде

ням, -а, -о, *мн.* нѐми, *прил.* **1.** Който е лишен от способността да говори. *Всички болни, като се помазват от мирото, изцерявали се: кои били неми, продумвали.* Влайков. || Който е изгубил за известно време способността да говори; безмълвен. *Застанах неподвижен, ням, развълнуван* Вазов. *И глух, и ням, и сляп || бях до зори.* П. П. Славейков. **2.** Който не е придружен, изразен с думи; безмълвен. *Цонка охкаше, въздишаше, чупеше си пръстите в нямо отчаяние.* Вазов. *Никола, Димитър и Илия го посрещат мълчаливо само с очи, но в тия неми погледи има много умиление и любов.* Йовков. || Който не е придружен с викове, с шум. *Тая няма борба във файтона привлече вниманието на целия друм.* Вазов. **3.** *Прен.* Съвсем тих, безшумен. *Бербериниците, кафенетата... бяха затворени, заключени, неми.* Вазов. *Улиците стояха безлюдни, неми, като че ли по тях беше преминала чума.* Кр. Велков. **4.** Като *същ.* **немият** *м.*, **нямата** *ж.*, **нямото** *ср.*, *мн.* **немите** — ням човек.

ня̀ма *безл.* от нямам, *несв.* **1.** Не съществува, не се намира, не е на лице. *Противоп.* има. *Фернандес зарит в земята, | Фернандес го няма днес!* Вапцаров. *Той пак отиде на агентството, но му казаха, че я няма там.* Вазов. *Напред и все напред! Да няма пръв и сетен!* П. П. Славейков. *Няма там бяло кокиче, | ни теменужка дъхава | между къдрави шубрачки.* П. Р. Славейков. *Пари се, либе, сявга печелят, | младост е, либе, като росица: | заран я има, деня я няма.* Нар. пес. *Няма разлика. Няма връщане.* **2.** С числ. — определя количество по малко от това, което е посочено от числителното. *Колко месеца остават още? Три месеца, даже няма три месеца — по-малко — до уволнението му.* Вазов. *До този склон нямаше повече от два километра.* Дим. Димов. **3.** Свързан със съюза *да* и друг глагол означава, че действието на следния глагол не ще стане, не ще се извърши. *Не, не, той няма да се върне там.* Вазов. *Няма да ида..., какво съм крива аз да си оставям нивата неожъната.* Елин Пелин. *Не ще проклинам, няма да се вайкам, | защото все пак, знам, ще се умира.* Вапцаров. □ **Да те няма тук!** (разг.) — махай се от тук, отивай си! **Дим да ме няма** (разг.) — бърже, мигновено избягвам без следа. **Еша му няма** (разг.) — няма равен на себе си. **Има-няма** (разг.) — около, приблизително, почти. **Няма да ме бъде** (разг.) — при тежка болест: не ще мога да оздравея, навярно скоро ще умра. **Няма да я бъде тая** (разг.) — това няма да стане. **Няма го майстора** (разг.) — не съм съгласен, няма да допусна нещо да стане. **Няма защо** — не е нужно, не трябва. **Няма нужда** — не е нужно.

ня̀мам, -аш, *несв.* **1.** Не притежавам, не разполагам с нещо. *Противоп.* имам. *Хайде, давай парите още сега. — Сто лева! Че отде ще ги зема... Сто лева! Сиромах човек съм, нямам.* Йовков. *Баща й беше беден и, освен воденицата, която държеше под наем, нямаше нищо друго.* Елин Пелин. *Език кости няма, но кости троши.* Погов. || Не съществува някой — за лице в близки роднински или др. отношения към мене. *Нен-*

ко си беше самичък. Нямаше си ни баща, ни майка. Влайков. *Нямам тато, нито мама — | тато да ругае, | мама да ридае.* Яворов. *Приятел нямам | да му разкрия що в душа тая.* Ботев. || За някой, който е в известно отношение към лицето, което говори — не се намира някъде. *Нямам близки в София.* || Отсъствува, не се намира нещо, което може да бъде на разположение на лицето, което говори. *Тук нямаме хубава вода за пиене.* || Не разполагам с известни възможности. *Тя живееше именно в този хотел. Там мъжете нямаха достъп.* Г. Белев. *Нямам време.* **2.** При приблизително определяне на количество (за възраст, размери, време и др.) — намирам се под определен предел. *Двадесет години нямаше още, а бе успяла на много момци да подметне думи и погледи, от които човек дълго време не може да дойде на себе си.* Елин Пелин. **3.** В съчет. с някои съществителни означава: а) Не съм зает с нещо. *В празник, или когато нямаше работа, дядо Йордан прекарваше повече от времето си в новоотворената кръчма.* Елин Пелин. *Нямам уроци. Нямам заседание.* б) Не върша действието или не се намирам в състоянието, което се изразява от съществителното: *нямам вид* — не изглеждам; *нямам вяра в нещо* — не вярвам в нещо; *нямам грешка* — не греша; *нямам грижа* — не съм загрижен; *нямам интерес към нещо* — не проявявам интерес към нещо, не се интересувам от нещо; *нямам нужда* — не се нуждая; *нямам намерение* — не възнамерявам; *нямам представа* — — не съм запознат с нещо; *нямам страх* — не се страхувам. в) Отсъствие на качество, което се съдържа в съществителното: *нямам вина* — не съм виновен; *нямам кураж (смелост)* — не съм куражлия, смел; *нямам сили* — не съм силен; *нямам търпение* — не съм търпелив. **4.** Свързан със съюза *да* и друг глагол означава, че действието, изразено от следващия глагол, не ще се извърши или не се е извършило. *Нищо нямам да казвам, аз чакам вие какво ще кажете, — отвърна студентът хладнокръвно.* Вазов. *А той беше учен, философ велик | и не се срамеше от своя език, | и кога нямаше кого да надзирава, | той пишеше книги, за да си почива.* Вазов. □ **Да ги нямаме такива** (разг.) — да не се повтаря това. **Нямам за цел** — не съм си поставил за цел. **Нямам мира** — не съм спокоен. **Нямам нищо (нещо) общо с някого** — нямам никакви връзки допирни точки с някого. **Нямам нищо против** — съгласен съм. **Нямам под ръка нещо** — не разполагам с нещо. **Нямам право на нещо, да върша нещо** — не разполагам с възможността да използувам нещо или да правя, да върша нещо. **Нямам пред вид** — не вземам в съображение (нещо). **Нямам пръст в нещо** (разг.) — не участвувам, не съм замесен в нещо. **Нямам сметка** — не ми е изгодно. **Нямам хабер от нещо** (нар.) — нямам понятие, представа за нещо.

ня̀мане *ср Отгл. същ. от* нямам. *На нямането цер няма.* Погов. *Той прекрати следването си поради нямане на средства. Почнах да чета тази книга от нямане що да правя. Нямане на време. Нямане на възможност.*

ня̀нка, *мн* нѐнки, *ж. Диал.* Женска гърда. *Коя ли бе тая баснословна нянка, | що откърми тоя дивен исполин | с един крак на Емус, с други на Пирин.* Вазов.

О

О[1] **1.** Звукът **о**. **2.** Писмен белег на звука **о**, петнадесетата буква от българската азбука.

О[2] *междум.* **1.** *Книж.* В риторически обращения при съществителни или местоимения. *Ако ли, мале, майно ле, жив и здрав стигна до село, | ... | о, тогаз, майко юнашка! | либе мило, хубаво! | берете цветя в градина, | ... да кичим глави и пушки!* Ботев. *О, ела ти при мене тогава, | и тогава ме чак разбуди.* Дебелянов. || В риторически възклицания при израз на силни чувства. *О, тя ще дойде с радост да сподели съдбата ми.* Вазов. *Градовете, селата ехтят, | о, сподавено, гневно роптание, | във което неспирно растат | и се сплитат плачът и заканите!* Хр. Радевски. *Защото ти владееш моето сърце..., то е твое..., но животът ми, о, той принадлежи на България.* Вазов. **2.** За израз на: а) Радост, възхищение, силно желание, надежда, понякога удължено о-о-о. *Полето! Просторът! Витоша! О, колко е хубава тая картина.* Вазов. *О, колко хубава е пролетта! | цветя цъфтят и пее славей.* П. Р. Славейков. *Може би всичко това не е истина.... О, да би било така, Еньо ще се откаже от всичката своя земя, ще я даде на брата си.* Елин Пелин. б) Скръб, отчаяние, съжаление, съчувствие. *Как бяха скръбни мойте детски дни! | О, колко много сълзи спотаени.* Дебелянов. *...лая горестна забрава | на чувството, че си самин.* Лилиев. *...жалка участ, да умираш като червей от безсмислена, мръсна, подла смърт.* Л. Стоянов. *О, бедният — изговори съчувствено моят събеседник и отиде да сподели чувствата си за бай Ганя с другите домашни и приятели.* Ал. Константинов. *О, кешки да не бях го виждала никогаж!* В. Друмев. б) Тревога, уплаха, ужас. *И в миг моят клиент се събужда и гледа... О, ужас! Животът на моя клиент виси на косъм.* Елин Пелин. *Той скочи, хвърли се в лозето и изтича до хралупестата круша. Ръката му бързо се шибна в дупката... О! Парите не бяха там!... Някой ги е взел, взел, взел.* Д. Немиров. *Изгрява слънцето... О, кърваво око на кървав небосвод!* К. Христов. г) Болка, страдание. *О о о! — извика той болезнено и глухо. — О, господин подпоручик!* Йовков. д) Възмущение, негодование. *Той почна да разправя нещо смешно и неважно..., а тя отведнаж го пресече и му извика: — О, пак лъжеш!* Елин Пелин. е) Заповед, молба, закана, клетва. *О налейте, ще да пия! | На душа ми да олекне, | чувства трезви да убия, | ръка мъжка да омекне!* Ботев. *О, моля, не се безпокойте..., друг път ще дойда за по-дълго.* Ст. Костов. *О, не говори така! Твоята мъничка кадънка знае, че ти си глупав и ти прощава.* Елин Пелин. *И само отминва на Лазара гроба | и Лазара люто проклина: | „О, бог да даде нестопен да останеш! Дух бродник духът ти да стане".* П. П. Славейков. **4.** Като *частица* — за усилване на отрицание или потвърждение. *Знаете добре, аз не стоя далече от работите на нашата партия. — О, разбира се.* Ст. Костов. *Това е може би минута, | о, не минута, | то е миг.* Вапцаров. *Значи и вий обичате природата? — О, да! Ние всички в къщи обичаме природата.* Ст. Костов.

О[3] *предл.* **1.** За означаване на място, гдето нещо се удря, блъска; в. *Реката беше пришла доста голяма и яростно блъскаше пенливите си мътни талази о огромните валчесто-гладки камъни.* Вазов. *Два меча се удариха един о друг, и двата се счупиха чак до дръжката в яките ръце.* Ст. Загорчинов. *Копита чаткат и о камъните светват.* К. Христов. *Спънах се о един камък.* || За означаване на място, до което нещо се допира, трие, глади и под.; до, в. *Сърцето ми се разтупа, когато седнах върху топлата земя до стареца и опрях гръб о дънера на една върба.* Ем. Станев. *До него се приближи котката и галено се тръкна о дрехите му.* Елин Пелин. *Костадиница се приближи, като бършеше смутено ръце о престилката си.* Дим. Талев. || За означаване на мястото, към което нещо плътно се прикрепва, притиска; към. *Овцете като че не виждаха вратата на саята, а се притискаха о стените и плетищата.* Йовков. *Изведнъж тя се хвърли на шията му, притисна се о гърдите му.* Влайков. *Стопанинът и цялата му челяд сега бяха напрегнали всички сили да приберат класовете. Ризите им залепнали о гърба, кръстът им ще се откъсне.* П. Ю. Тодоров. **2.** *Нар.* За означаване на мястото, гдето се хваща, връзва, скачва едно нещо за друго; за. *Той не мислеше за това и продължаваше да напредва, като се хващаше о дърветата и все по-тежко дишаше.* Ем. Станев. *Те изпищяха, уловиха се една о друга, избягаха и се прислониха до един плет.* Йовков. **3.** *Нар.* За означаване на колко пласта, като нещо е прегънато, сгънато: на. *Сгъна покривката о четири.*

О-. Глаголна представка, с която се образуват: **1.** Глаголи, които означават завършеност на действието, напр. о г р а б в а м, о г р и з в а м, о в ъ р ш а в а м, о г л а ж д а м, о д р а с к в а м. **2.** Глаголи, чието действие означава, че някой (нещо) се променя, става някакъв според значението на името, от което са образувани, напр. о в е х т я в а м, о п л е ш и в я в а м, о д р и п а в я в а м, о з л о б я в а м, о п и т о м я в а м, о п е ч а л я в а м. **3.** Глаголи, които означават: а) че действието се разпространява по цялата повърхност на предмета, от всичките му страни, напр. о б е л в а м, о д и р а м, о л ю щ в а м; б) че действието се разпространява върху редица, множество предмети, напр. о в л а д я в а м, о г л е ж д а м. **4.** Глаголи, чието значение като резултат на действие съвпада с това на основата на глагола, напр. о ж и в я в а м с е, о к а р и к а т у р в а м.

оа̀гня се. Вж. о а г н я м с е.

оа̀гням се, -аш се. *несв.*; **оа̀гня се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Обагням се.

оа̀гняне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* оагням се.

оа̀зис *м.* (гр.). Местност в пустинята, гдето има растителност и вода.

оа̀зисен, -сна, -сно, *мн.* -сни. *Прил. от* оазис. *Оазисна растителност.*

об-. Глаголна представка, с която се образуват глаголи със значение: 1. Действие, което обхваща предмета от всички страни или цялостно, напълно, напр. о б с и п в а м, о б к и ч в а м, о б к о в а в а м, о б г р а ж д а м, о б л ъ ч в а м, о б в а р я в а м. 2. Действие по повърхността на предмета, напр. о б р а с т в а м, о б г а р я м. 3. Действие, което се разпростанява последователно върху редица, множество предмети, напр. о б х о ж д а м, о б д а р я в а м.

оба̀гня се. Вж. о б а г н я м с е.

оба̀гням се, -яш се, *несв.*; **оба̀гня се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* За овца — раждам агне.

оба̀гняне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* обагням се.

оба̀гря. Вж. о б а г р я м.

оба̀грям, -яш, *несв.*; **оба̀гря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Багря нещо напълно, изцяло; оцветявам. *Колата наближи малка горичка от чинари, които есента беше обагрила със злато и пурпур.* Дим. Димов. *Той изведнъж смутено очи. Лека руменина и сетне по-гъста обагри и нейното лице.* **обагрям се, обагря се** *възвр., страд.* и *сред.*

оба̀гряне *ср. Отгл. същ. от* обагрям *и от* обагрям се.

оба̀ждам, -аш, *несв.*; **оба̀дя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Съобщавам, казвам някому нещо, което не знае. *По държането на бащати разбрах, че той знаеше всичко, но не бише още обадил на майката за нещастието.* Л. Стоянов. *Ще се годя за Еньо... Ама моля ти се, Станке, да си мълчиш, само на тебе обаждам.* Елин Пелин. *Иди пак във Василевата кръчма и, каквото видиш, ела пак та обади.* Вазов. *Горице ле люлякова, | наведи се, прекърши се, | стори мене път да мина, | да си ида в Цариграда, | да обадя на момците, | че са моми поскъпнали.* Нар. пес. || Известявам, разгласявам, оповестявам. *Не ето че дотича из отдалеченото крайще босоного хлапе и уплашено обади, че Пенка примряла от жега.* Елин Пелин. *Дотърча Кина и обади, че се завърнали и други селяни.* Вазов. *След като беше обадил новината на своето село, трябваше да я обади и на съседните села.* Йовков. 2. Давам сигнал, предупреждавам, че нещо става. *Пътниците обаждаха с гърмежи, че си идат.* Йовков. *С тия огньове дервенджии и харбалии обаждаха на селата да бягат, че кърджалиите идат.* Йовков. 3. Съобщавам, долагам за извършена нередност, престъпление; издавам, предавам. *След малко кондукторът повторно го покани да мине при войниците. Той не се подчини. Дигна се врява. Обадиха на пътуващите офицери.* К. Петканов. *Отиваше да обади за кражбата.* Йовков. *Тука диря един злодеец; понеже не го обаждате, моля ви всички елате в полицейския участък.* Вазов. *Злодейството беше извършено тайно и хитро. Затова той си каза: „Никой не видя, не чу; само един ще сети и може да обади, но гробът не говори."* Вазов.

оба̀ждам се, -аш се, *несв.*; **оба̀дя се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* 1. Отговарям на запитване, чукане, тропане и под. *Кой е? — Аз съм, тетко Кирилице,... гост ти дойдох нечакан — обади се един странен глас.* Елин Пелин. *Човек може да е от камък, помислих си, може да е от желязо, но, чуй ли гласа на майка си, не може да не се обади.* Йовков. *Той повика, чука, вика още по-високо — никой не се обади.* Йовков. 2. Казвам, произнасям, изричам нещо. *Един тих глас се обади: — Отворете!* Вазов. *От ливадите край нея се обади ясен мъжки глас и потъна в тишината.* Елин Пелин. *Руна се обади след нея: — Мамо, аз не съм уморена, ще жъна заедно с тебе.* К. Петканов. || *Разг.* Припомням, казвам някому кой съм. *Та и той нямаше да ме познае, ако да не му се бях обадил.* Вазов. 3. За животно, птица, звънец и под. — издавам звук, глас. *Обади се куче, пропусна лай и завия.* К. Петканов. *Все още се обаждаха щурчета — несигурно, изморено, сякаш се молеха на нощта да не си отива.* Ем. Станев. *Ехото из гората живо му се обади.* Елин Пелин. *Зад рида се обадиха хлопотари на стада тамък откъм село.* П. Ю. Тодоров. 4. Съобщавам, предупреждавам, че отивам някъде или че предприемам нещо. *И, без да се обади на жена си, той пак излезе да види какво става сред село.* Ст. Ц. Даскалов. *Как тъй тръгна без да се обади.* Вазов. 5. За хроническа болка, глад и под. — проявявам се отново от време на време. *Чудно е, че кракът ми не се обажда; там, под звездите на Голак, раната като че ли претръпна.* Л. Стоянов. *Имам стар плеврит, който всяка пролет се обажда.* Вежинов. *Гладът се успокои и престана да се обажда в стомаха му.* Ем. Станев. 5. Държа писмена връзка с някого. *Ала после той не се обади и не отговори нито на едно нейно писмо.* Елин Пелин. *Павел се намираше в Аржентина и от време на време се обаждаше с писма, които адресираше до майка си.* Дим. Димов. 6. Телефонирам някому. *Снощи ми се обади по телефона.*

оба̀ждане *ср. Отгл. същ. от* обаждам *и от* обаждам се.

оба̀йвам, -аш, *несв.*; **оба̀я,** -аеш, *мин. св.* обаях, *св.* 1. Будя възторг, възхищение, завладявам някого с чара, красотата си; омайвам, пленявам, омагьосвам, очаровам. *Величков обайваше винаги с възторжената си пламенна реч.* Вазов. *Живописните клонове на Средна гора все по-близу се вдават насам, за да стеснят долината, като обайват погледа с неизразимо приятните линии на своите очертания.* Вазов. 2. Подчинявам някого напълно, изцяло на себе си, омагьосвам го. *Тя намери в простодушния Митка този мъж и успя така да го обаие и привърже към себе си, щото сега Митко... не можеше да се реши да иска развод.* Вазов. **обайвам се, обая се** *страд.*

оба̀йване *ср. Отгл. същ. от* обайвам *и от* обайвам се.

оба̀че *съюз. Книж.* 1. За противопоставяне, като съюзът стои при тази част на противопоставяното изречение, която трябва да бъде подчертана, изтъкната; а, ала, впрочем. *В тур-*

ско време тоя път е бил доста оживен. Сега обаче твърде са слаби съобщенията от тука с тоя македонски край. Вазов. *Изглеждаше, че нищо ново от вън няма вече да дойде да изтръгне душата му от това бавно и тихо умиране. Това се случи обаче.* Вазов. *Непредвидена причина ме задържа днес... Запазвам си обаче правото да си пия чая у вас в четвъртък.* Вазов. **2.** При противопоставяне на две части на едно изречение или на две изречения, които са противоречиви или се ограничават едно друго; но. *Опърничав е, обаче... има право.* Йовков. *Винаги ще се намерят хора да си послужат с лъжа, с измама..., обаче народът трябва да победи с истина, с добро.* Йовков. **3.** За присъединяване обстоятелствени части на изречение или обстоятелствени изречения, които се противопоставят на очакваното или предполаганото; но. *Кирияк Стефчов размени няколко поздравления с глава, без обаче да се здрависа със Соколова.* Вазов. *От тогава бяха ги задържали в затвор, без обаче да ги съдят.* Величков. *Това можем да постигнем, обаче като вложим големи усилия. Каза му нещо, обаче много тихо, и той не го чу.*

оба́я. Вж. о б а й в а м.

оба́яние, *мн.* -я, *ср.* Въздействие, което буди възхищение, пленява, завладява; очарование. *Каква чудесна и неописуема панорама се разкрива пред тебе от тука! Какво обаяние за очите, каква услада за душата!* Вазов. *Той говореше въодушевено, увлечен от своите красиви думи, обаянието на които сякаш сам чувствуваше.* Влайков. *А Витоша, хубава, побеляла, величествена, вдига в небето лъскавината на ледовитията си гръб... И, колкото я гледаш повече, феерията расте, обаянието прехласва очите и захващаш да виждаш голямата планина призрачна.* Вазов.

оба́ятелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* **1.** Който обайва; очарователен. *Гледката ставаше пообаятелна.* Вазов. *Ех, та каква работа е това! — отвърна тя с онова бързо самообладание, което така лесно постигат младите красиви жени и което правеше Станка особено обаятелна.* Г. Караславов.

оба́ятелно. *Нареч. от* обаятелен.

оба́ятелност, -тта́, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* обаятелен.

обваря́. Вж. о б в а р я в а м.

обваря́вам, -аш, *несв.*; **обваря́,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Сварявам леко за кратко време. *Обварявам пиле.* **обварявам се, обваря се** *страд.*

обваря́ване *ср. Отгл. същ. от* обварявам *и от* обварявам се.

обзѐма. Вж. о б з е м а м.

обзѐмам. Вж. о б з е м а м.

обзѐмане. Вж. о б з е м а н е.

обви́я. Вж. о б в и в а м.

обви́вам, -аш, *несв.*; **обви́я,** -йеш, *мин. св.* обвих, *прич. мин. страд.* обвит, *св.* **1.** Покривам нещо изцяло, от всички страни; увивам. *Свалят платното, което още го обвива, и ние виждаме паметника.* Н. Фурнаджиев. *Но хининът беше на прах... и Кристило бе забравила да го обвие поне в цигарена хартия.* Дим. Димов. || *Прен.* Обгръщам, заобикалям. *Бъдете щастливи. Не виждайте как / настига ни буря, обвива ни мрак.* Вапцаров. **2.** Обхващам, обгръщам (с ръце). *Ръката му обвива кръста ѝ и като нажежен колан я пристяга.* К. Петканов. *Тя го прегърна близко, сладко, обви го с малките си ръце.* Елин Пелин. *Върху Иво мъртва паднах и в прегръдки си обвих го.* П. П. Славейков. || Завивам, увивам се около нещо. *Една черна кърпа обвиваше всякога шията му чак до подбрадника.* Йовков. *Той навлезе в планината по течението на една рекичка, която се провираше между високи, чудати скали. Трънливи и жилести къпини обвиваха подножията им.* Елин Пелин. *На букът ребестия ствол / лозата стройна е обвила.* П. П. Славейков. **обвивам се, обвия се** *възвр., страд.* и *взаим.*

обви́ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* обвивам *и от* обвивам се.

обви́вен, -вна, -вно, *мн.* -вни, *прил.* Който служи за обвиване. *Обвивна хартия.*

обви́вка *ж.* Покривка, пласт от нещо, който обвива външната страна на друго нещо. *Не можеше да се види какво има вътре, защото, освен бохчата, имаше обвивка от вестник.* Йовков.

обвинѐние, *мн.* -я, *ср.* Приписване някому вина; обвиняване. *Селямсъзът се разрева побеснял, като обсипа Варлаама с обвинения в бунтовничество.* Вазов. *Великолепието на този чуден град с червени покриви, високи тополи и син простор е сякаш живо обвинение срещу войната.* Л. Стоянов. *Отправям обвинение срещу някого.*

обвини́тел, -ят, -я, *мн.* -и, *м. Книж.* **1.** Лице, което обвинява някого в нещо. *Той не беше член на общината, но дошъл като близък на подсъдимите и с чувство на засегнат, на пострадал и на обвинител.* Дим. Талев. **2.** *Юрид.* Лице, което поддържа обвинение срещу някого пред съдебните органи; прокурор. *Допускам, че и като подсъдим, и като самозащитник съм неудобен и неприятен на своите обвинители и на техните заповедници.* Г. Димитров. *Народен обвинител.*

обвини́телен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който съдържа обвинение. *Лайпцигският процес завърши с обвинителната реч на Димитров против фашизма.* Ст. Благоева. □ **Обвинителен акт** — съдебен документ, в който са изложени данните за обвинение на лицето, което се съди.

обвиня́. Вж. о б в и н я в а м.

обвиня́вам, -аш, *несв.*; **обвиня́,** -йш, *мин. св.* -их, *св.* **1.** Приписвам някому вина. *Сега не можа да се удържи, сърдеше се, викаше, обвиняваше дъщеря си в неблагодарност и непризнателност.* Йовков. *Той не обвини другите, а себе си. „Аз съм бил, убивал, лъгал."* П. П. Славейков. **2.** *Юрид.* Посочвам някого за виновен пред съдебните органи. *Като военен прокурор, назначен да обвинява набедените..., той си припомни, че никога чувство на жалост не бе огрявало красноречието му.* Вазов. **обвинявам се, обвиня се** *възвр.* и *страд.*

обвиня́ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* обвинявам *и от* обвинявам се.

обвиня́ем *м. Юрид.* Лице, срещу което е повдигнато съдебно обвинение; подсъдим. *Пред съда застана обвиняемият, мъж на около четиридесет и пет години.* Елин Пелин.

обвия. Вж. о б в и в а м.

обвържа. Вж. о б в ъ р з в а м.

обвързвам, -аш, *несв.*; **обвържа,** -еш, *мин. св.* обвързах, *св.* **1.** Увивам стегнато от разни страни с връв, въже и под.; връзвам, завръзвам. *Лудо-младо улозете, | тук при мен го доведете, ... | да обвържа, да обтегна | с руса коса зрав незерен.* П. П. Славейков. *Обвързват денковете с дебели въжета.* **2.** *Прен.* Принуждавам, заставям някого да се чувствува задължен към мене. *Ти обеща, твоята дума и мене обвърза.* Вазов. *Зимно време през най-студените и гладни дни той коткаше циганите, даваше им дръвца и брашънце и ги обвързваше, за да му отработват на безценица през лятото.* Г. Караславов. **обвързвам се, обвържа се** *възвр.* и *страд.*

обвързване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* обвързвам *и от* обвързвам се.

обгарям[1], -яш, *несв.*; **обгоря,** -иш, *мин. св.* -ях, *св.* Горя нещо по повърхността от всички страни. *Обгарям греда. Обгарям игла.* **обгарям се, обгоря се** *страд.*

обгарям[2], -яш, *несв.*; **обгоря,** -йш, *мин. св.* -ях, *прич. мин. действ.* обгорял, -а, -о, *мн.* обгорели, *св.* **1.** Овъглявам се по повърхността от всички страни. *Дървото е обгоряло.* || Изгарям, потъмнявам, почернявам от слънцето. **2.** Получавам външни наранявания от огън. *При пожара едната му ръка обгоря.*

обгаряне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* обгарям[1], обгарям[2] *и от* обгарям се.

обгербвам, -аш, *несв.* и *св. Остар.* Поставям, залепвам гербова марка върху документ, обявление и др. **обгербвам се** *страд.*

обгербване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* обгербвам *и от* обгербвам се.

обгоря[1]. Вж. о б г а р я м[1].

обгоря[2]. Вж. о б г а р я м[2].

обгорявам, -аш, *несв.* Обгарям.

обгоряване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* обгорявам.

обградя. Вж. о б г р а ж д а м.

обграждам, -аш, *несв.*; **обградя,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* **1.** *Рядко.* Правя ограда на нещо. *Той насече вършини ... и огради двора.* П. Ю. Тодоров. **2.** Обикалям някого или нещо от всички страни; обкръжавам. *Пристигнаха още въоръжени войници, оградиха ги и ги отведоха в един празен склад.* К. Петканов. *Начетина тя приличаше на крепост — висок зид я обграждаше от всички страни.* М. Марчевски. *Гъст шумак обгражда отвред реката.* Н. Ракитин. **3.** *Прен.* Проявявам, показвам отношение, чувства към някого. *И реди се тази ми стая от моята скъпа майчица, която ме обгражда с нежни грижи.* Влайков. **обграждам се, обградя се** *възвр.* и *страд.*

обграждане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* обграждам *и от* обграждам се.

обгръщам, -аш, *несв.*; **обгърна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* обгърнат, *св.* **1.** Обхващам някого, нещо с ръце. *Едни й теглеха куфара ..., други я дърпаха за шала, друго я обгръщаше с ръце.* Вазов. *Когато останаха сами, младата жена приближи до мъжа ... Тя го обгърна през рамената и отново се засмя.* К. Константинов. *Като мина на отвъдната страна на къщата, погледът му зърна веднага кух почернял дънер, дебел колкото да го обгърнат двама души.* Ст. Загорчинов. **2.** Увивам, завивам нещо изцяло. *Тя се вижда булка.... Воал тънък ... я обгръща от главата до петите.* Елин Пелин. || Увивам се, завивам се около нещо. *Той виждаше широк одър на горния етаж, клонете на стара лоза, обгърнали къщата.* Г. Райчев. || *Обр. Беше вече дълбока нощ, тишина обгърна цялата къща.* Дим. Талев. *Тиха и топла нощ обгърна селото.* Йовков. *Буйни пламъци обгърнаха сухите дърва и се издигнаха високо* Елин Пелин. **3.** *Прен.* Обхващам напълно, изцяло, до край с поглед, мисъл или някакво чувство. *Той гледаше Стояна мълчаливо, сетне ... обгърна с внимателен поглед цялата работилница.* Дим. Талев. *Разпитваше за всичко: въобще с въпросите си изцяло обгърна живота в отдавна напуснатата от него родина.* Г. Белев **обгръщам се, обгърна се** *страд.*

обгръщане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* обгръщам *и от* обгръщам се.

обгърна. Вж. о б г р ъ щ а м.

обдаря. Вж. о б д а р я в а м.

обдарявам, -аш, *несв.*; **обдаря,** -йш, *мин. св.* -йх, *св. Нар.* **1.** Давам дар, дарявам мнозина. *Сестро Румено, Румено, | я да ми займеш дарове, | ... | родата им да обдаря.* Нар. пес. **2.** Давам, дарявам. *Бог ми е дал умна, работна и хубавичка дъщеря; а вас е обдарил с работен и умен син.* Каравелов. **обдарявам се, обдаря се** *страд.*

обдаряване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* обдарявам *и от* обдарявам се.

обдялам. Вж. о б д я л в а м.

обдялвам, -аш, *несв.*; **обдялам,** -аш, *св.* Дялам нещо по повърхността. **обдялвам се, обдялам се** *страд.*

обдялване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* обдялвам *и от* обдялвам се.

обед *м.* **1.** Хранене около средата на деня. *Веднага след обеда ставаме и се нареждаме все покрай слога.* Влайков. *Елате на обед във вторник.* Вазов. **2.** Храната, приготвена за това хранене. *Странджата беше сготвил вече обеда за обикновените си посетители хъшове: тенджерата с фасула, свалена от огъня, изпущаше топла пара.* Вазов. **3.** Само *ед.* нечленувано. Времето за това хранене, обикн. средата на деня; пладне. *Той влезе в село тъкмо по обед. ... Работниците навярно се хранеха някъде на сянка.* Йовков. *В 3 часа след обед.*

обеден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* Който е свързан с обед (в 3 знач.). *Той легна да се припече на обедното слънце.* Ем. Станев. *Обедна почивка.*

обединен, -а, -о. **1.** *Прич. мин. страд. от* обединя. **2.** Като *прил.* — а) Който е съставен, образуван от няколко единици. *Обединена болница.* б) Който е приведен в единство; сплотен. *С обединени усилия.*

обединение, *мн.* -я, *ср.* **1.** Само *ед.* Съединяване, сплотяване в едно цяло. *Тази държавна власт е в ръцете на народи, в лицето на Отечествения фронт като обединение на демократичните и прогресивни сили на нашата страна.* Г. Димитров. **2.** Голяма организация, която обе-

динява по-малки предприятия. *Капиталистически обединения.*

обединѝтел, -ят, -я, *мн.* -и, *м. Книж.* Лице, което обединява, привежда в единство, сплотява.

обединѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който има за цел да обединява. *Обединителен конгрес.*

обединя̀. Вж. о б е д и н я в а м.

обединя̀вам, -аш, *несв.*; **обединя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* **1.** Съединявам, събирам отделни единици в едно цяло, като ги подчинявам на общо ръководство. *Правителството ръководи държавното управление, като обединява и съгласува работата на отделните министерства.* Конст., чл. 43. **2.** Сплотявам. *Уравновесеният и спокоен характер на Стоилъ и голямото му влияние между тях ги примирява и обединява.* Йовков. *Тоя лагер обединява здравите демократични сили на народите от целия свят.* Г. Димитров. **обединявам се, обединя се** *страд., сред.* и *взаим.*

обединя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* обединявам *и от* обединявам се.

обеднѐя. Вж. о б е д н я в а м.

обедня̀вам, -аш, *несв.*; **обеднѐя,** -ѐеш, *мин. св.* обедня̀х, *прич. мин. действ.* обедня̀л, -а, -о, *мн.* обеднѐли. *св.* **1.** Ставам беден; осиромашавам. *Но най-после разку се навсякъде, че Нойкови са обеднели... Дето ще се рече, в къщи вече няма да има много пари.* Д. Немиров. **2.** *Прен.* Губя част от състава си. *Почвата обеднява от към фосфати.*

обедня̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* обеднявам.

обез-. Сложна глаголна представка, с която се образуват: **1.** Глаголи, които означават отнемане, лишаване от нещо, напр. о б е з г л а в я в а м, о б е з м а с л я в а м, о б е з в р е д я в а м, о б е з в е р я в а м, о б е з з а р а з я в а м. **2.** Глаголи, които означават промяна в качеството или вида на нещо, напр. о б е з ф о р м я в а м, о б е з ц е н я в а м, о б е з ц в е т я в а м, о б е з л и ч а в а м, о б е з с м ъ р т я в а м.

обеза̀телен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* (рус.). Неизбежен, необходим. *На околовръст по стените полици с фарфорови блюда — обезателно украшение за всяка къща, която се почита.* Вазов.

обеза̀телно *нареч.* Непременно. *Свърши обезателно тази работа до довечера.*

обезбългаря̀вам, -аш, *несв.*; обезбългаря̀, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Правя българска област да загуби българския си характер, като отстранявам българското ѝ население. **обезбългарявам се, обезбългаря се** *страд.*

обезбългаря̀ване *ср. Отгл. същ. от* обезбългарявам *и от* обезбългарявам се.

обезверѐн, -а, -о. **1.** *Прич. мин. страд. от* обезверя. **2.** Като *прил.* — който е загубил вяра в нещо.

обезверѐност, -тта, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* обезверен.

обезверя̀. Вж. о б е з в е р я в а м.

обезверя̀вам, -аш, *несв.*; **обезверя̀,** -йш, *мин. св* -йх, *св.* Ставам причина някой да загуби вярата си в нещо. **обезверявам се, обезверя се** *страд.* и *сред.*

обезверя̀ване *ср. Отгл. същ. от* обезверявам *и от* обезверявам се.

обезводня̀. Вж. о б е з в о д н я в а м.

обезводня̀вам, -аш, *несв.*; **обезводня̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Правя местност да стане безводна, като отвеждам водата ѝ. **обезводнявам се, обезводня се** *страд.*

обезводня̀ване *ср. Отгл. същ. от* обезводнявам *и от* обезводнявам се.

обезвредя̀. Вж. о б е з в р е д я в а м *и* о б е з в р е ж д а м.

обезвредя̀вам, -аш, *несв.*; **обезвредя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Правя някого (нещо) да стане безвреден. *Обезвредявам бомба.* **обезвредявам се, обезвредя се** *страд.*

обезвредя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* обезвредявам *и от* обезвредявам се. *Попов беше съвсем млад. Произведен беше в подофицерски чин едва преди няколко месеца за обезвредяване на морски мини.* Д. Добревски.

обезврѐждам, -аш, *несв.*; **обезвредя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Обезвредявам. **обезвреждам се, обезвредя се** *страд.*

обезврѐждане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* обезвреждам *и от* обезвреждам се.

обезглавя̀. Вж. о б е з г л а в я в а м.

обезглавя̀вам, -аш, *несв.*; **обезглавя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* **1.** Убивам някого като му отрязвам главата. **2.** *Прен.* Лишавам от ръководство. **обезглавявам се, обезглавя се** *страд.*

обезглавя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* обезглавявам *и от* обезглавявам се.

обеззаразя̀. Вж. о б е з з а р а з я в а м.

обеззаразя̀вам, -аш, *несв.*; **обеззаразя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Унищожавам заразата в нещо; дезинфекцирам. *Тя знаеше, че семето за посев се съхранява в кооперативния хамбар. Тук го обеззаразяваха и после разпределяха по блоковете.* А. Гуляшки. **обеззаразявам се, обеззаразя се** *страд.*

обеззаразя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* обеззаразявам *и от* обеззаразявам се.

обезкриля̀. Вж. о б е з к р и л я в а м *и* о б е з к р и л я м.

обезкриля̀вам, -аш, *несв.*; **обезкриля̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св. Книж.* Отнемам някому надеждата. **обезкрилявам се, обезкриля се** *страд.*

обезкриля̀ване *ср. Отгл. същ. от* обезкрилявам *и от* обезкрилявам се.

обезкрѝлям, -яш, *несв.*; **обезкриля̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Обезкрилявам. **обезкрилям се, обезкриля се** *страд.*

обезкрѝляне *ср. Отгл. същ. от* обезкрилям *и от* обезкрилям се.

обезкръвя̀. Вж. о б е з к р ъ в я в а м.

обезкръвя̀вам, -аш, *несв.*; **обезкръвя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Правя нещо да стане напълно безкръвно. **обезкръвявам се, обезкръвя се** *страд.* и *сред. На вид бях уж спокоен..., и все пак чувствувах, че лицето ми се обезкръвява.* Г. Белев.

обезкръвя̀ване *ср. Отгл. същ. от* обезкръвявам *и от* обезкръвявам се.

обезкуража̀. Вж. о б е з к у р а ж а в а м.

обезкуража̀вам, -аш, *несв.*; **обезкуража̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Лишавам от кураж, от самоувереност. **обезкуражавам се, обезкуража се** *страд.* и *сред.*

обезкуража̀ване *ср. Отгл. същ. от* обезкуражавам *и от* обезкуражавам се.

обезлеся̀. Вж. о б е з л е с я в а м.

обезлеся̀вам, -аш, *несв.*; **обезлеся̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Лишавам напълно местност от гори; унищожавам горите на някоя местност. **обезлесявам се, обезлеся се** *страд.*

обезлеся̀ване *ср. Отгл. същ. от* обезлесявам *и от* обезлесявам се.

обезлѝствам, -аш, *несв.*; **обезлистя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Лишавам от листа, унищожавам листата на растение. *Гъсениците са обезлистили дърветата.*

обезлѝстване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* обезлиствам.

обезлистя̀. Вж. о б е з л и с т в а м.

обезлича̀. Вж. о б е з л и ч а в а м.

обезлича̀вам, -аш, *несв.*; **обезлича̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Правя някого да стане безличен, като го лишавам от индивидуалните му черти. *Лакейството унижава човека,... твоето достойнство като човек потъпква то, обезличава те.* Влайков. **обезличавам се, обезлича се** *страд.* и *сред.*

обезлича̀ване *ср. Отгл. същ. от* обезличавам *и от* обезличавам се.

обезлюдѐн, -а, -о. **1.** *Прич. мин. страд. от* обезлюдя. **2.** Като *прил.* — който е останал съвсем без хора; пуст. *Селата все димяха още... Мерзост на запустение царуваше по обезлюдените полета.* Вазов.

обезлюдя̀. Вж. о б е з л ю д я в а м.

обезлюдя̀вам, -аш, *несв.*; **обезлюдя̀,** -йш, *мин. св.* -йх *св.* Правя нещо да стане безлюдно, без хора. *Един остър вятър гонеше немилостиво всекиго и обезлюдяваше улиците.* Вазов. *Войната обезлюди много семейства.* **обезлюдявам се, обезлюдя се** *страд.* и *сред.*

обезлюдя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* обезлюдявам *и от* обезлюдявам се.

обезмаслѐн, -а, -о, *прил.* **1.** *Прич. мин. страд. от* обезмасля. **2.** Като *прил.* — за мляко и някои млечни произведения: на който е отнето маслото. *Обезмаслено мляко. Обезмаслен кашкавал.*

обезмасля̀. Вж. о б е з м а с л я в а м.

обезмасля̀вам, -аш, *несв.*; **обезмасля̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Отнемам маслото от мляко. **обезмаслявам се, обезмасля се** *страд*

обезмасля̀ване *ср. Отгл. същ. от* обезмаслявам *и от* обезмаслявам се.

обезмитя̀. Вж. о б е з м и т я в а м.

обезмитя̀вам, -аш, *несв.*; **обезмитя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Плащам митото на стока, за да я получа. *Обезмитявам стоки.* **обезмитявам се, обезмитя се** *страд.*

обезмитя̀ване *ср. Отгл. същ. от* обезмитявам *и от* обезмитявам се.

обезнадѐждвам, -аш, *несв.*; **обезнадеждя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Отнемам на някого надеждата; обезкуражавам. **обезнадеждвам се, обезнадеждя се** *страд.* и *сред.*

обезнадѐждване *ср. Отгл. същ. от* обезнадеждвам *и от* обезнадеждвам се.

обезнадеждя̀. Вж. о б е з н а д е ж д в а м.

обезнаследя̀. Вж. о б е з н а с л е д я в а м.

обезнаследя̀вам, -аш, *несв.*; **обезнаследя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Лишавам някого от правото да получи наследство. **обезнаследявам се, обезнаследя се** *страд.*

обезнаследя̀ване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* обезнаследявам *и от* обезнаследявам се.

обезобразѐн, -а, -о. **1.** *Прич. мин. страд. от* обезобразя. **2.** Като *прил.* — който е загубил напълно естествения си вид и е станал грозен. *Но като видя миловидното и симпатично някога лице на снаха си обезобразено от бръчките на мизерията, грижите и тревогите, една вълна на досада и блудкавост заля гърдите му.* Г. Караславов. *Те гледаха един обезобразен, разкъсан и обезформен труп, прострян на пътя.* Г. Райчев.

обезобразя̀. Вж. о б е з о б р а з я в а м.

обезобразя̀вам, -аш, *несв.*; **обезобразя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Правя някого или нещо да промени напълно естествения си вид, изглед и да стане грозен. *С обезобразено от изгаряне лице, Илия Саваков беше противен за гледане.* Дим. Ангелов. *Скотски ужас бе обезобразил чертите им.* Вазов. **обезобразявам се, обезобразя се** *възвр.* и *страд.*

обезобразя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* обезобразявам *и от* обезобразявам се.

обезоръжа̀. Вж. о б е з о р ъ ж а в а м.

обезоръжа̀вам, -аш, *несв.*; **обезоръжа̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* **1.** Отнемам оръжието на някого. *С партизаните шега не бива. Промъкнали се тихичко до постовете, обезоръжили ги.* М. Марчевски. **2.** *Прен. Книж.* Отнемам някому възможността за противодействие, съпротива или възражение. *Искреният поч на момъка, и [illegible] на мургавото му лице... спуснаха се върху на [illegible] Клисеска и обезоръжиха упоритото [illegible] на криг Цанка.* Вазов. *Но непрекъснатата [illegible] на внука му го обезоръжи.* Вазов. **обезоръжавам се, обезоръжа се** *възвр.* и *страд.*

обезоръжа̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* обезоръжавам *и от* обезоръжавам се.

обезоръжѐн, -а, -о. **1.** *Прич. мин. страд. от* обезоръжа. **2.** Като *прил.* — на когото е отнето оръжието. *Един обезоръжен враг не е ни вече враг.* Вазов.

обезпеча̀. Вж. о б е з п е ч а в а м.

обезпеча̀вам, -аш, *несв.*; **обезпеча̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* (рус.). *Книж.* **1.** Осигурявам на някого необходимите средства и условия за живот. *Всеки гражданин... намира работа, която обезпечава съществуването му.* В. Коларов. *Светославг с голяма радост прие баща си... Той го постави в една отдалечена област на България, дето го огради с големи почести и му обезпечи приятен и охолен живот.* Вазов. **2.** Направям осъществяването на нещо напълно възможно, сигурно; осигурявам. *Народнодемократичната държава се явява държава на преходния период, призвана да обезпечи развитието на страната по пътя към социализма.* Г. Димитров. **3.** *Остар.* Предпазвам от нещо неприятно. *Неволно безпокойство го обзе при мисълта за опасностите, които се крият за минувача из подобни подзе-*

мия, дето никакви подпорки не го обезпечават от случайното срутване на земята. Вазов. *Нахрани гладния и познайника, за да изпълни една човешка длъжност, а предаде бунтовника, за да обезпечи себе си от неприятности.* Вазов. **обезпечавам се, обезпеча се** *възвр.* и *страд.*

обезпечàване, *мн.* ия, *ср. Отгл. същ. от* обезпечавам *и от* обезпечавам се. *Обезпечаване прехраната на населението.*

обезпечèн, -а, -о. **1.** *Прич. мин. страд. от* обезпеча. **2.** Като *прил.* — материално осигурен. *Обезпечен живот. Обезпечена прехрана.*

обезплодя̀. Вж. обезплодявам.

обезплодя̀вам, -аш, *несв.*; **обезплодя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Лишавам някого или нещо от възможността да се плоди, да се размножава, направям го безплоден. **обезплодявам се, обезплодя се** *страд.*

обезплодя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* обезплодявам *и от* обезплодявам се.

обезпокойтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който внушава безпокойство; тревожен. *Той не чувствуваше някакви особени болки, нямаше огън, само това изстиване на краката и слабият пулс бяха обезпокоителни.* Л. Стоянов. *Все пак Стотелов искаше да разбере истината и, ако има нещо обезпокоително, да вземе мерки.* Д. Добревски.

обезпокойтелно. *Нареч. от* обезпокоителен. *Мъглата обезпокоително се сгъстяваше.*

обезпокоя̀. Вж. обезпокоявам.

обезпокоя̀вам, -аш, *несв.*; **обезпокоя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Нарушавам спокойствието на някого; разтревожвам. *Но и до обед никакъв признак от опасност не идеше да ги обезпокои.* Вазов. *Но един въпрос го обезпокои и изпълни душата му с тревога.* Вазов. **обезпокоявам се, обезпокоя се** *страд.* и *сред.*

обезпокоя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* обезпокоявам *и от* обезпокоявам се.

обезпрàвя. Вж. обезправям.

обезпрàвям, -яш, *несв.*; **обезпрàвя,** -иш, *мин. св.* -их, *св. Книж.* Лишавам напълно някого от права. **обезправям се, обезправя се** *страд.*

обезпрàвяне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* обезправям *и от* обезправям се.

обезпрашà. Вж. обезпрашавам.

обезпрашàвам, -аш, *несв.*; **обезпрашà,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Очиствам най-ситните частици, праха от тютюн, въглища и др. **обезпрашавам се, обезпраша се** *страд.*

обезпрашàване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* обезпрашавам *и от* обезпрашавам се.

обезсѝлвам, -аш, *несв.*; **обезсѝля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* **1.** Отнемам напълно силите на някого или нещо; правя безсилен, изтощавам, омаломощявам. *Една тъпа, неопределена болка се подигаше в душата му, ломеше всичките му стави, обезсилваше го и го отчайваше.* Йовков. *Жельо отиде да помогне на Петра: той обезсили изведнъж Татарчето, като го удари в кръста.* Блъсков. **2.** *Книж.* Направям нещо да престане да е в сила, да престане да важи. *Законът обезсилва наредбите.* **обезсилвам се, обезсиля се** *страд.*

обезсѝлване *ср. Отгл. същ. от* обезсилвам *и от* обезсилвам се.

обезсѝлен, -а, -о. **1.** *Прич. мин. страд. от* обезсиля. **2.** Като *прил.* — а) Който е останал напълно без сили; изтощен, омаломощен. *Но ето че краката ми се подкосяват и аз спирам обезсилен: искам да пристъпя, ала не мога.* Г. Райчев. б) Който не е вече в сила; невалиден. *Обезсилена наредба.*

обезсѝля. Вж. обезсилвам.

обезсмѝсля. Вж. обезсмислям.

обезсмѝслям, -яш, *несв.*; **обезсмѝсля,** -иш, *мин. св.* -их, *св. Рядко. Книж.* Лишавам нещо напълно от смисъл. *Аз вървя / самси на мисълта обезверена / под непросветното небе: самси / в живота обезсмислен, лес оглъхнал / без вятър и без лист.* Яворов. **обезсмислям се, обезсмисля се** *страд.*

обезсмѝсляне *ср. Отгл. същ. от* обезсмислям *и от* обезсмислям се.

обезсмъртя̀. Вж. обезсмъртявам.

обезсмъртя̀вам, -аш, *несв.*; **обезсмъртя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Направям някого или нещо да стане безсмъртно; увековечавам. *Войската беше вече обезсмъртила героя, като нарекла с името му тепето..., дето падна храбрият капитан.* Вазов. **обезсмъртявам се, обезсмъртя се** *страд.* и *сред.*

обезсмъртя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* обезсмъртявам *и от* обезсмъртявам се.

обезсолèн, -а, -о. **1.** *Прич. мин. страд. от* обезсоля. **2.** Като *прил.* — на който е отнета солта, който е станал безсолен. *Обезсолено сирене.*

обезсоля̀. Вж. обезсолявам.

обезсоля̀вам, -аш, *несв.*; **обезсоля̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Отнемам солта от нещо и го правя да стане безсолно. *Обезсолявам риба.* **обезсолявам се, обезсоля се** *страд.* и *сред. Горко на земята, когато солта се обезсоли.* Погов.

обезсоля̀ване *ср. Отгл. същ. от* обезсолявам *и от* обезсолявам се.

обезсърчà. Вж. обезсърчавам.

обезсърчàвам, -аш, *несв.*; **обезсърчà,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Лишавам някого от вяра в себе си и в собствените си сили или от вярата в осъществяването на нещо; обезкуражавам, обезверявам. *Четири пъти той е довеждал тази си работа до край и четирите пъти тя е унищожавака от пожар или вода... Но тия случайности не са обезсърчили упоритиия труженик.* П. П. Славейков. **обезсърчавам се, обезсърча се** *страд.* и *сред. Здравето ми се повреди, аз се обезсърчих; реших да напусна.* Вазов.

обезсърчàване *ср. Отгл. същ. от* обезсърчавам *и от* обезсърчавам се.

обезсърчèние, *мн.* няма, *ср. Остар.* Чувство на безверие, униние; обезкуражаване. *Смилец беше дълбоко съкрушен, пълно обезсърчение го бе обладало.* Вазов.

обезсърчѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който обезсърчава; обезкуражителен. *Вместо да валят поръчки,... около Станча царуваше една атмосфера на забравеност и тъга много обезсърчителна.* Вазов.

обезсърчѝтелно. *Нареч. от* обезсърчителен; обезкуражително.

обезумèя. Вж. обезумявам.

обезумя̀вам, -аш, *несв.*; **обезумèя,** -èеш, *мин. св.* обезумя̀х, *прич. мин. действ.* обезумя̀л,

-а, о, *мн.* обезумѐли, *св.* 1. Изгубвам разсъдъка си, ставам безумен; полудявам. *Той на стари години обезумял.* || *Прен.* При силно чувство, афект — временно изгубвам способността да разсъждавам, да действувам разумно, ставам като безумен. *Когато Вълчан се върна в къщи обезумял от болка и срам, той не мислеше за нищо друго, освен за мъст.* Йовков. *Старецът тичаше обезумял от отчаяние.* Елин Пелин.

обезумя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* обезумявам.

обезформя̀. Вж. обезформявам и обезформям.

обезформя̀вам, -аш, *несв.*; **обезформя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Направям нещо да загуби формата си, да стане безформено. **обезформявам се, обезформя се** *страд.* и *сред.*

обезформя̀ване *ср. Отгл. същ. от* обезформявам *и от* обезформявам се.

обезфо̀рмям, -яш, *несв.*; **обезформя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св* Обезформявам. **обезформям се, обезформя се** *страд.* и *сред.*

обезфо̀рмяне *ср. Отгл. същ. от* обезформям *и от* обезформям се.

обезцветя̀. Вж. обезцветявам.

обезцветя̀вам, -аш, *несв.*; **обезцветя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Правя нещо да стане безцветно или да изгуби яркостта на цвета си. *Дланите бяха сухи, напукани и обезцветени от варта.* Вежинов. *Аз погледнах хамалина. Дрипав,... с оръфани в крачолите и обезцветени от носене панталони и със сетре.* Вазов. **обезцветявам се, обезцветя се** *страд.*

обезцветя̀ване *ср. Отгл. същ. от* обезцветявам *и от* обезцветявам се.

обезценя̀. Вж. обезценявам.

обезценя̀вам, -аш, *несв.*; **обезценя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* 1. За пари, ценни книжа и др. — направям да загубят цената си. *Инфлацията обезценява парите.* 2. *Прен.* Направям нещо да не се цени. *Фабричното производство обезцени занаятчийския труд.* **обезценявам се, обезценя се** *страд.*

обезценя̀ване *ср. Отгл. същ. от* обезценявам *и от* обезценявам се. *Обезценяването на парите довежда до бързо покачване на цените.*

обезчестя̀. Вж. обезчестявам.

обезчестя̀вам, -аш, *несв.*; **обезчестя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* 1. Отнемам насилствено девствеността; изнасилвам. 2. *Прен.* Осквернявам, позоря. **обезчестявам се, обезчестя се** *страд.*

обезчестя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* обезчестявам *и от* обезчестявам се.

обезщетѐние, *мн.* -я, *ср.* Пари, които се дават или получават като възмездие за понесена загуба, щета. *Частната собственост може да бъде ограничена или отчуждена принудително само за държавна или обществена полза срещу справедливо обезщетение.* Конст., чл. 10. *Получавам обезщетение. Давам обезщетение. Обезщетение за злополука. Обезщетение по болест.*

обезщетя̀. Вж. обезщетявам.

обезщетя̀вам, -аш, *несв.*; **обезщетя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Давам парично възмездие за понесена загуба, щета. **обезщетявам се, обезщетя се** *страд.*

обезщетя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* обезщетявам *и от* обезщетявам се.

обѐкт *м.* (лат.). 1. *Филос.* Това, което съществува вън от нас и независимо от нашето съзнание; външният свят, действителността. 2. Това, към което е насочено някакво действие на човека. *През фашисткото минало селото беше само обект на експлоатация, грабеж и безправие.* Г. Димитров. *Обект на възприятие. Обект на внимание.* 3. *Нов.* Сграда или друго мероприятие в процес на изграждане. *Всеки ден, по стар навик, той обикаляше на обектите, обикаляше постройките и следеше за работата. Строяха завод и първите три корпуса бяха вече готови.* Ив. Мартинов. *Строителен обект. Залесителен обект. Производствен обект.* 4. *Грам.* Допълнение.

обекти̇̀в *м.* (лат.). *Физ.* Система от лещи на оптически уред, в които се събират светлинните лъчи, що идат от разглеждания обект. *Обектив на фотографически апарат. Обектив на далекоглед. Обекти на микроскоп.*

обекти̇̀вен, -вна, -вно, *мн.* -вни, *прил. Книж.* 1. Който съществува вън от нас и независимо от нас; реален. *Противоп.* субективен. *Материята е обективна реалност, която съществува извън нас и независимо от нашето съзнание. Обективни условия. Обективни причини.* 2. Който не се влияе от нещо при решение на някакъв въпрос или при даване на преценка; безпристрастен, справедлив. *Аз се мъчих... да бъда обективен, т. е. да не вплитам мои, лични мнения във въпросите, които излагах в статията си.* П. П. Славейков. || Който е резултат на безпристрастно отношение към нещо. *Обективна преценка.* □ **Обективна истина** — такова съдържание на човешките представи, което правилно отразява реалната действителност и не зависи от субекта, от човешкото съзнание.

обективи̇̀зъм, -змът, -зма, *мн.* няма, *м.* 1. *Филос.* Буржоазна идеология — извращение при тълкуването на закономерностите в историческите процеси, явления и факти в обществения живот в полза на буржоазията и капиталистическия строй със стремеж да ги увековечи. *Буржоазен обективизъм.* 2. *Неодобр.* Безпристрастно и безпринципно отношение при преценка на нещо.

обективисти̇̀чен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* В който има обективизъм.

обективисти̇̀чно. *Нареч. от* обективистичен.

обективисти̇̀чност, -тта, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* обективистичен.

обекти̇̀вно *нареч.* 1. Независимо от нещо; реално. *Обективно действуващ закон.* 2. Безпристрастно, справедливо. *Да разгледаме въпроса обективно.*

обекти̇̀вност, -тта, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* обективен; безпристрастност, справедливост. *Проявявам обективност.*

обѐлвам, -аш, *несв.*; **обѐля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Махам кората на плод, дърво и под.; олющвам. *Листата са ошмулкани, на места дори клоните са обелени. Има изпочупени сума вейки.* Г. Караславов. *Обелвам ябълка.* || Одирам, ожулвам (обикн. за кожа). *На коляното кожата е обелена от удар.* Йовков. *Обувките му бяха обелени от камъните, почервенели, отдавна не-*

боядисани. *Виждаше се, че туристът беше изврвял много път.* Хар. Русев. **обелвам се, обеля се** *страд.* □ **Не обелва зъб** — не продумва ни дума.

обèлване *ср. Отгл. същ. от* обелвам *и от* обелвам се.

обелѝск *м.* (гр.). Паметник, какъвто още старите египтяни са издигали и който представя висок, обикновено четиристранен каменен стълб, със заострен връх. *Египетски обелиск.*

обèля. Вж. о б е л в а м.

обèм *м.* **1.** *Геом.* Величина в дължина, ширина и височина на някакво тяло със затворена повърхност, която се измерва в кубически единици. *Обем на куб. Обем на призма.* || *Разш.* Изобщо размер, големина на нещо. *Стаите в апартамента са големи по обем. Куфарът му има малък обем.* **2.** *Прен.* Големината или количеството на това, което се съдържа, обхваща от нещо. *Темата е ограничена по обем. Обем на знания. Обем на промишлената продукция.*

обèма. Вж. о б е м а м.

обèмам, -аш, *несв.*; **обèма,** -еш, *мин. св.* няма, *св.* Обхващам. **обемам се, обема се** *страд.*

обèмане *ср. Отгл. същ. от* обемам *и от* обемам се; обхващане.

обèмен, -мна, -мно, *мн.* -мни, *прил.* **1.** Който се отнася до обем. **2.** *Рядко.* Обемист. *Литературното наследство на посочения писател не е много обемно. Обемна книга.*

обемѝст, -а, -о, *прил.* Който е голям по обем, размери, големина. *Обемист колет. Обемиста книга.*

обèмност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отгл. същ. от* обемен.

оберà[1] Вж. о б и р а м[1].

оберà[2]. Вж. о б и р а м[2].

оберъ̀чка *ж. Диал.* Сечиво с форма на голям нож, което има две дръжки и служи за издялване на дръжала, дъги за каци и др.; обирачка, рукан.

обèсвам, -аш, *несв.*; **обèся,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* **1.** Умъртвявам някого чрез бесене. *Присъдата бе смърт. На другий ден, | преди зори, обесиха поета.* П. П. Славейков. **2.** *Разг.* Турям, окачам нещо да виси. *Щом влезе в бозаджийницата, обеси очилата на големия си нос и почна да разглежда нещата.* Чудомир. **обесвам се, обеся се** *възвр.* и *страд.* *„Да се обеси червеният поп! | без кръст — без гроб!"* Гео Милев.

обèсване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* обесвам *и от* обесвам се. *Смърт чрез обесване.*

обèсен, -а, -о. **1.** *Прич. мин. страд. от* обеся. **2.** Като *прил.* — който е умъртвен чрез обесване. *По-нататък на една грамадна суха бука виси обесен човек.* Елин Пелин. **3.** Като *същ.* **обесеният** *м.*, **обесената** *ж.*, **обесеното** *ср.* — човек, умъртвен чрез обесване. *Всеки път, когато ми дойдеше на ум за обесения, така болезнено ми се свиваше сърцето, като да бях зел и аз участие в смъртта му.* Величков.

обèсник, *мн.* -ци, *м. Руг.* Нехранимайко, безделник. *Дъще, взеха ти главата | кладенците и хорàта; | дъще, стига си бесняла, | след обесници лудяла.* Яворов.

обèсница *ж. Руг.* Жена обесник.

обèся. Вж. о б е с в а м.

обèт *м. Книж.* Тържествено обещание. *Бързат кой да се примъкне по-напред | и с клетва да даде пред знамето обет, | обет и на живот и смърт с врагите в битка.* П. П. Славейков. *Обет пред отряда любим си поел | да бъдеш безукорно честен и смел, | назад да не креташ, да бъдеш войник.* Н. Фурнаджиев.

обетòван, -а, -о, *прил. Книж.* Обикн. в съчет. **обетòвана земя** — **1.** По библейското предание — страната (Палестина), в която бог довел евреите от Египет, както им обещал. **2.** *Прен. Книж.* Край, земя, в която има изобилие от блага и която обикн. представя желана цел за някого. *И в блянове за тая наука пред техните очи се е мяркала, като обетована земя, далечната Русия.* П. П. Славейков. *А имаме земя обетована, | където мед тече и пада мана.* Ем. п. Димитров.

обецà *ж.* Украшение, което се окачва на ушите; обица. *На ушите ѝ висеха нови, още потежки обеци, тъй че ушите ѝ се бяха дръпнали до скъсване.* Ст. Загорчинов. *Тя беше отрупана със златни украшения: брошка, часовниче, бисерна огърлица и опалови обеци.* Г. Белев. □ **Това да ти е обеца на ухото** (разг.) — това да ти е за урок, та да не се повтаря нещо неприятно за тебе.

обещàвам, -аш, *несв.*; **обещàя,** -àеш, *мин. св.* обещàх, *св.* **1.** Давам обещание. *И ако найпосле майка ѝ можеше да я придума, това найчесто ставаше, като ѝ обещаваше, че ще идат и у хаджи Вълкови.* Йовков. *Майстор Кочо му обеща да го учи на занаята.* Дим. Талев. *Ти ми се виждаш добър, сърдечен момък и аз с удоволствие ти обещавам своята рибарска подкрепа.* Д. Калфов. *Обещават, а не изпълняват.* **2.** Само *несв.* 3 *л.* — давам, внушавам надежда за нещо; предвещавам. *Дружината започна атака без много устрем, но с упоритост, която обещаваше да доведе до добър резултат.* Вежинов. *Небето беше ясно и денят обещаваше да бъде слънчев.* Кр. Григоров. **обещавам се, обещая се** *страд.*

обещàвам се, -аш се, *несв.*; **обещàя се,** -àеш се, *мин. св.* обещàх се, *св.*, *сред.* Обещавам, задължавам се. *Добрата баба Ганчовица, според както се беше обещала, наглеждаше и пазеше Тотка.* Вазов. *Той се обеща да ми прати наесен своите съчинения.* Ал. Константинов.

обещàване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* обещавам *и от* обещавам се.

обещàние, *мн.* -я, *ср.* Дадена дума за извършване на нещо. *Той даде обещание да изповяда всичко пред брата си.* Елин Пелин. *Нарушавам обещанието си. Изпълнявам обещанието си. Поемам обещание. Голи обещания. Тържествено обещание.*

обещàя. Вж. о б е щ а в а м.

обещàя се. Вж. о б е щ а в а м с е.

обжàлвам, -аш, *несв.* и *св.* Подавам жалба в по-висша съдебна инстанция, за да се отмени издадена присъда или решение. *Първият път осъдиха Тошо на една година затвор и глоба, но той го обжалва и затворът падна, остана само глобата.* Ст. Ц. Даскалов. **обжалвам се** *страд.*

обжàлване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* обжалвам *и от* обжалвам се. *Присъдите, които не подлежат на обжалване, влизат в сила. Има определен срок за обжалване на присъда.*

обжа̀рвам, -аш, *несв.*; **обжа̀ря,** -иш, *мин. св.* -их, *св. Рядко.* Облъчвам, обгарям нещо от всички страни. *Ручеят стенеше и бавно извиваше из обжарените поля.* Смирненски. *Обжарено от слънцето лице.* **обжарвам се, обжаря се** *страд.*

обжа̀рване *ср. Отгл. същ. от* обжарвам *и от* обжарвам се.

обжа̀ря. Вж. о б ж а р в а м.

обзведа̀. Вж. о б з а в е ж д а м.

обзавѐждам, -аш, *несв*; **обзаведа̀,** -ѐш, *мин. св.* обзавѐдох, *св.* Уреждам жилище, кабинет, учреждение, предприятие, като го снабдявам с всичко необходимо за неговото предназначение. *Той беше успял да наеме апартамент в хотел „Петербург", да го обзаведе по вкуса си.* Д. Добревски. *Ателието беше голямо и добре обзаведено. Удобни кресла и масички със списания.* Г. Белев. *За бъдещите майки от квартала е обзаведена специална съвещателна станция.* Раб. дело, 1950 г. *Добре обзаведена къща.* **обзавеждам се, обзаведа се** *страд.*

обзавѐждане *ср. Отгл. същ. от* обзавеждам *и от* обзавеждам се.

обзала̀гам се, -аш се, *несв.*; **обзало̀жа се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* **1.** Хващам се на бас, правя облог. *Няма да дойде! — усъмни се Елисавета. — Ще дойде! — каза Илия. — Искаш ли да се обзаложим?* А. Гуляшки. *Хайде да се обзаложим, побратиме! — Да се обзаложим, но на какво? — рекъл онзи, що варял гостбата. — Да се поборим: ако ми надвиеш, да ми земеш главата, ако ти надвия, да ти изям вечерята.* Нар. прик. || *Разг.* Уверен съм, че нещо е така или ще стане така, както твърдя. *Обзалагам се, че той днес ще дойде.*

обзала̀гане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* обзалагам се.

обзало̀жа се. Вж. о б з а л а г а м с е.

обзѐма. Вж. о б з е м а м.

обзѐмам и **обвзѐмам,** -аш, *несв.*; **обзѐма** и **обвзѐма,** -еш, *мин. св.* обзѐх *и* обвзѐх, *прич. мин. страд.* обзѐт *и* обвзѐт, *св.* **1.** *Рядко.* Обхващам. *Не преставаше долу боят. И отвред | буен пламък обзел бе Загора.* П. П. Славейков. *Дружина, обземете го, | от ръце във ръце носете.* Нар. пес. **2.** *Прен.* За чувство, мисъл, желание и под — изцяло обхващам, обладавам. *И пак дълбоки нежност ме обзе — | събудена от майчината обич.* Вес. Георгиев. *Тя просто искаше да почине... Обзе я желание да остане сама, да не вижда никого, да поживее в място, където не я познаваха.* Дим. Димов. *Усмихваше се на някаква хубава мисъл, която го обзе.* Елин Пелин. *Обзема ме малодушие. Обзема ме слабост. Обзема ме радост. Обзема ме страх.* **обземам се, обвземам се, обзема се, обвзема се** *страд.*

обзѐмане и **обвзѐмане** *ср. Отгл. същ. от* обземам, обвземам *и от* обземам се, обвземам се.

обзѝдам. Вж. о б з и ж д а м.

обзѝждам, -аш, *несв.*; **обзѝдам,** -аш, *св. Рядко.* Заграждам нещо от всички страни със зид. *За да запази дома от подронване, старият дядо Нойко повика дюлгери и в няколко дни цялата изба беше здраво обзидана с камъни.* Д. Немиров.

обзѝмам, -аш, *несв.* Обземам. *И така все повече обзима душата му тъга и някакво чувство на съжаление.* Влайков.

обзѝмане *ср. Отгл. същ. от* обзимам.

обзѝрам, -аш, *несв.*; **обзра̀,** -ѐш, *мин. св.* -я̀х, *прич. мин. действ.* обзря̀л, -а, -о, *мн.* обзрѐли, *св. Рядко.* Оглеждам. *Жетварите и тук работят. Той обзира непожънатото място и погледът му тъй пропълзява, сякаш зърната брои.* Д. Немиров. **обзирам се, обзра се** *възвр., страд. и сред.*

обзѝране, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* обзирам *и от* обзирам се.

обзо̀р *м.* Преглед. *Критически обзор.*

обзра̀. Вж. о б з и р а м.

обзъ̀рвам, -аш, *несв.*; **обзъ̀рна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* обзърнат, *св. Рядко.* Обзирам. *Той шапка сне, тълпата в миг обзърна.* Ем. п. Димитров. **обзървам се, обзърна се** *възвр., страд. и сред.*

обзъ̀рна. Вж. о б з ъ р в а м.

обзъ̀ртам, -аш, *несв.* Обзирам, обзървам. **обзъртам се** *сред.*

обзъ̀ртане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* обзъртам.

обиварѐн, -а, -о. **1.** *Прич. мин. страд. от* обиваря. **2.** Като *прил.* — леко сварен. *Обиварени яйца. Обиварена кокошка.*

обиваря̀. Вж. о б и в а р я в а м.

обиваря̀вам, -аш, *несв*; **обиваря̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Обварявам. *Обиварявам яйца.* **обиварявам се, обиваря се** *страд.*

обиваря̀ване *ср. Отгл. същ. от* обиварявам *и от* обиварявам се.

обигра̀вам се, -аш се, *несв.*; **обигра̀я се,** -а̀еш се, *мин. св.* обигра̀х се, *св., сред.* Ставам сръчен, опитен в нещо; добивам школовка, практика.

обигра̀ване *ср. Отгл. същ. от* обигравам се.

обигра̀н, -а, -о, *прил.* Който е добил опитност в нещо. *Обигран добре в четене, аз по писане съм по-слаб и затова отивам на по-преден чин.* Влайков. *Той е обигран в тази работа.*

обигра̀ност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* обигран.

обигра̀я се. Вж. о б и г р а в а м с е.

обѝда *ж.* Думи или постъпка, които незаслужено огорчават, оскърбяват някого. *Колкото и голяма да беше омразата му към Вълчана, все пак той беше стар човек и снощната плесница за него беше тежка, кървава обида.* Йовков. *Върху мене се изсипваха цял куп обиди, които ме унищожаваха и оскърбяваха.* Елин Пелин. *Давам под съд за обида. Нанасям обида. Понасям обида.* || Чувството, което се изпитва вследствие на такива думи или такава постъпка. *В сърцето на Добра кипеше буйно и злоба, и ревност, и обида, и омраза.* Дим. Талев.

обѝда. Вж. о б и ж д а м[2].

обѝден[1], -а, -о. **1.** *Прич. мин. страд. от* обидя. **2.** Като *прил.* — а) Който е понесъл обида, който е изпълнен с огорчение; огорчен, оскърбен. *Стрина Венковица говореше с огорчение. Тя се чувстваше зле обидена.* Влайков. *Но Еньовите думи разраниха болката им и те се*

усетиха самотни, обидени и като че ли наказани. Елин Пелин. *Обиден вид.* б) *Книж. Прен.* Онеправдан. *Като жива се яви пред очите ми и нейната куца, обидена инак от съдбата, ала толкова разумна дъщеря.* Влайков.

обиден^{2}, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* Който нанася обида, огорчение; оскърбителен. *Нека да ни сочат с присмехи обидни | счупените окови и дирите стидни | по врата ни още от хомота стар.* Вазов. *Обидна постъпка. Обидни думи.*

обидено. *Нареч. от* обиден^{1}; огорчено, оскърбено. *Защо да не чуят молбата му?... Младото му хубаво лице се смръщи обидено, сърдито и засрамено.* Елин Пелин.

обидно. *Нареч. от* обиден^{2}. *Погледнахме се след туй един друг в очите и се засмяхме. На Гороломова стана още по-обидно.* Йовков. *Старият Герак видя как снахите му обидно погледнаха Елка и как тя усамотена и разплакана тръгна след тях.* Елин Пелин.

обидчив, -а, -о, *прил.* Който лесно се обижда.

обидчивост, -тта, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* обидчив.

обидя. Вж. о б и ж д а м^{1}.

обиждам^{1}, -аш, *несв.*; **обидя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* **1.** Нанасям обида; огорчавам, оскърбявам. *Преследван, измъчван и обиждан от Гроздана..., той търсеше хора, които да го почитат и уважават.* Йовков. *Стоян продължаваше да мълчи. Но той смътно чувствуваше, че тия люде искаха да го обидят, да го унижат.* Дим. Талев. **2.** *Книж. Рядко.* За природа, съдба — пренебрегвам, онеправдавам. *Обичай този опърпан, този несретен, но не и обиден от съдбата народ.* П. П. Славейков.

обиждам^{2}, -аш, *несв.*; **обида,** -еш, *мин. св.* -ох, *прич. мин. действ.* обишел, обишла, обишло, *мн.* обишли; *св. Нар.* Обикалям, обхождам, посещавам. *Подранил стопан в поле да иде, | лозя и ниви сам да обиде.* П. П. Славейков. *Ти поспи си, аз при мойте | дружки на тълка ще ида... | Болно пиле, не се бой ти, | пак ще дойда те обида.* Вазов. **обиждам се, обида се** *страд.*

обиждам се, -аш се, *несв.*; **обидя се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Чувствувам се засегнат от обидни думи или държане на някого; оскърбявам се. *Тя схвана подигравката и не се докачи. Реши да не се обижда от нищо и никога.* Стаматов. *Това, разбира се, най-много засегна Къня, но той нито се уплаши, нито се обиди.* Йовков.

обиждане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* обиждам^{1}, обиждам^{2} *и от* обиждам се.

обикалям, -яш, *несв.*; **обиколя,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* **1.** Правя кръг около някого или нещо, обхождам от всички страни; заобикалям. *Неусетно Еньо се намери на първата своя нива... Той обиколи с коня границите ѝ.* Елин Пелин. *Ангелинка разглеждаше шарените цветя по басмената пола на голямата си сестра и обикаляше контурите им с пръстче.* П. Спасов. *Земята обикаля слънцето.* || Ходя наоколо, навъртам се около. *Три вечери поредом обикаля | край Недините пусти двори Бойко.* П. П. Славейков. *Приличаше на един вълк, който обикаля нощем краищата на градовете.* Вазов. *Колите особено му се харесаха... Той обикаляше отсам-оттам, надничаше отдолу, дърпаше стърчишката и тупаше похвално ритлите.* Елин Пелин. *Като наближи още, той видя, че там около дъба обикаля човек.* Елин Пелин. **2.** Намирам се, разположен съм около някого или нещо; опасвам, обграждам, обкръжавам. *Гъстият лес ги обикаляше отвсякъде, закриваше небето над главите им, извиваше правите си стволове.* Ст. Загорчинов. *Мястото, на което гореше огънят, беше полегата полянка, обиколена с високи, но не много гъсти брези.* Ст. Загорчинов. *Ти желаеш да ти опиша всичко, т. е. обстановката, що ме обикаля, средата, дето живея.* Вазов. *Планини обикалят Софийското поле.* **3.** Минавам встрани, минавам по околен път; избикалям. *Докато другите коли и пешеходци... удрят настрани и обикалят отдалеч,... ние се насочваме право в село.* Л. Стоянов. *Той не се отбиваше нито наляво, нито надясно, обикаляше и криволеше тъй, както криволи и самата пътека.* Йовков. *Слязох и аз и тръгнах пряко из една малка пътечка, защото шосето много обикаля.* Влайков. **4.** Ходя от място на място; обхождам, кръстосвам. *Преди години той мечтаеше да стане морски капитан, да обиколи света.* Д. Добревски. *Той излезе да я търси. Обиколи цялото село.* Елин Пелин. *Пеперудата с крилата | обикаля редом свят | и целува по листата | всеки нов и хубав цвят.* Яворов. *Обикалям улиците. Обиколих пазара, докато намерих това, което търсих да си купя.* || *Прен.* За съобщение, слух, мълва и др. — предавам се от човек на човек; разпространявам се. *Подир два часа мълвата беше обиколила целия град.* Вазов. **5.** *Разг.* Отивам при някого или нещо; наминавам, посещавам, отбивам се. *Аз бях посетил тоя водопад преди десетина години; но и това лято през тоя месец не можах да се одържа да го не обиколя и да му се порадвам.* Вазов. *Дойдох да повидя Софията, па рекох и вас да обиколя, роднина сме.* Вазов. *Стоянчо отиде да обиколи овцете и да нахрани обичното си куче Черньо.* Блъсков. **6.** Само *несв. Разг.* Задирям, ухажвам. *Захари го мразеше, задето обикаляше Василена.* Йовков. *Колко младежи ме обикалят! Колко обожатели!* Вазов. **обикалям се, обиколя се** *страд.*

обикаляне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* обикалям *и от* обикалям се. *Те видяха учудени, че обикалят нивите, лозята, ливадите... Цял ден мина в това обикаляне.* Вазов.

обиквам, -аш, *несв.*; **обикна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* обикнат, *св.* Изпълвам се с обич, с любов към някого или към нещо; влюбвам се, привързвам се. *И пак обиквам и света, и хората, | и черния им труд, и празните надежди.* Багряна. *Тя Стефчова не обичаше, нито беше възможно да го обикне.* Вазов. *Най-много е стоял в България, прилегнала му на сърцето тая земя, обикнал я като второ отечество.* Вазов. **обиквам се, обикна се** *страд.* и *взаим.* *Привърза се тя към мене и аз към нея, па после се обикнахме.* Ст. Загорчинов.

обикване *ср. Отгл. същ. от* обиквам *и от* обиквам се.

обикна. Вж. о б и к в а м.

обикновен, -а, -о, *прил.* **1.** Който е най-разпространен, който най-често се среща. *Хляб и сол..., хляб и извара... — това е най-обикновеното негово ядене и дома, и на оран, и в гората.* Влайков. *Други мислеха, че са намерили още по-рядък минерал, но излезе, че е обикновен*

червен камък. Йовков. *Обикновената захар се среща в много плодове, но особено много в захарната тръст и в главите на захарното цвекло.* ‖ Който често се случва, става; всекидневен. *Че какво особено има тук?... Най-обикновеното и банално посещение, каквито стават хиляди в София!* Вазов. *Обикновена история.* **2.** Който с нищо не се отличава който не изпъква с някакви качества или особености; неизключителен. *Можеше да се заключи, че вълкът не е от обикновените, а ще е някой много голям.* Йовков. *Днешният ден, макар и обикновен делничен ден, беше великолепен.* Елин Пелин. *Обикновени хора.* **3.** Който е общоприет или става при определени обстоятелства; обичаен. *Един от чиновниците ми зададе обикновените в случая въпроси за името ми.* Величков. *Пожарът беше заловил две съседни къщи... Заедно с това и бъркотията, в подобни минути обикновена, растеше.* Вазов. ‖ Редовен. *Странджата беше сготвил вече обяда за обикновените си посетители — хъшове.* Вазов. *Обикновено народно събрание.* □ **Обикновено (абсолютно) мнозинство** — при гласуване: повече от половината гласове на участвуващите в гласуването.

обикновѐно. *Нареч. от* обикновен. *Висок и строен, той обикновено ходеше с наведена глава.* Вазов. *Дивата патица, без да прави предпазливи кръгове, както обикновено, спусна се леко и кацна далече в края на блатото.* Елин Пелин. *Той излезе по-рано от обикновено да си пие кафето в Ганковото кафене.* Вазов. *Обикновено младите хора лесно се учат, особено при добър учител.* П. П. Славейков.

обико̀лен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Обикн. в съчет. **обиколен билет** — специален билет за пътуване по железен и речен път, когато пътуването има характер на обиколка и се допускат прекъсвания в междинните гари или пристанища.

обико̀лка *ж.* 1. Обикаляне около нещо. *Колоездачна обиколка.* **2.** Ходене, обикаляне в пределите на нещо. *Това лято... аз бях честит да направя една обиколка из класическата планина на Орфея.* Вазов. *Тоя параход правеше обиколка по езерото.* Вазов. ‖ Обикаляне на артист, спортист във връзка с работата му: турне. *Концертна обиколка.* 3. Околна линия. *Обиколка на кръг. Гръдна обиколка.*

обиколя̀. Вж. о б и к а л я м.

обикра̀ча. Вж. о б и к р а ч в а м.

обикра̀чвам, -аш, *несв.*; **обикра̀ча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Обхващам, обгръщам с краката си.

обикра̀чване *ср. Отгл. същ. от* обикрачвам.

обѝлен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който е в голямо количество; изобилен. *Що гроздове — червени, жълти, бели! | По всякоя лоза обилен плод.* К. Христов. *Това лято плодородието беше добро, при хубаво време и обилна влага се привършиха и есенните сеитби.* Йовков. *Обилен пот обля челото му.* Вазов. *Снегът оставаше само по гребена, дето обилната светлина го правеше да изглежда по-бял.* Ем. Станев. *Обилна храна. Обилни сълзи.*

обѝлие, *мн.* няма, *ср.* Изобилие.

обѝлно *нареч.* В изобилие, в голямо количество; изобилно. *Вали тихо и бавно, но гъсто и обилно, като че се готви да затрупа цялата земя.* Йовков. *Сълзите ѝ затекоха обилно и правеха бразди по засъхналата кръв на лицето ѝ.* Елин Пелин.

обѝлност, -тта, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* обилен.

о̀бир *м.* Кражба на много неща; грабеж. *Тираните, бесни, върлуваха веч. | ... Днес пламнала плевня, утре воденица. | Обири и даждья, грабеж, произвол.* Вазов. *Есенно време... излизаха разбойници и ставаха обири — това беше вярно.* Йовков

обѝрам[1], -аш, *несв.*; **обера̀,** -ѐш, *мин. св.* обра̀х, *св.* **1.** Бера, събирам всичко. *Там са нацъфтели много цветя. — Всичките ще оберем.* Влайков. *Прехвърлят се през плета в самото градинче и, като обират там падналите ябълки, бързо избягват навън.* Влайков. *Жена му обираше бърже сметта и праха по пода.* Кр. Белков. *Обраха лозята.* **обирам се, обера се** *страд.* □ **Обирам каймака** (разг.) — получавам, вземам от нещо най-хубавото. **Обирам лаврите** (книж.) — спечелвам най-много похвали. **Обирай си крушите (парцалите)** (пренебр.) — махай се, отивай си от тука.

обѝрам[2], -аш, *несв.*; **обера,** -ѐш, *мин. св.* обра̀х, *св* Извършвам обир; ограбвам. *Той му каза, че го срещнали разбойници и го обрали.* Йовков. *През една нощ обра касата и открадна цялата събрана сума.* Елин Пелин. *Обрали ми са всичките дрехи, моите и Бръчковите.* Вазов. **обирам се, обера се** *страд.*

обѝране, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* обирам[1], обирам[2] *и от* обирам се.

обира̀ч *м. Рядко.* Обирник. *И не само парите, но всичко, що имаше ценно..., часовници, пръстени, мина в късо време в ръцете на обирачите.* Величков.

обира̀чески, -а, -о, *прил.* Обирнически.

обира̀чество, *мн.*-а, *ср.* Обирничество.

обира̀чка[1] *ж.* Жена обирач.

обира̀чка[2] *ж. Диал.* Обеоръчка.

обѝрник, *мн.* -ци, *м.* Човек, който извършва обир. *Думата ставаше от няколко време между тях за присъствието в града на една зловеща шайка крадци и обирници.* Вазов.

обѝрнически, -а, -о. *Прил.* от обирник.

обѝрничество, *мн.* -а, *ср.* Проява на обирач. *Едва сега Казакът вижда, че той в същност е един некадърник, способен на обирничества.* Г. Караславов.

о̀биск, *мн.* -ки, *м.* (рус.). Преглед, претърсване от органи на властта с цел да се намери нещо укрито или непозволено, което представя улики за престъпление.

обискѝрам, -аш, *несв.* и *св.* Претърсвам някого или нещо, правя обиск. *Полицията, която нямаше сведения точно в коя къща са опасните бунтовници, обискира цяла махала.* Яворов. *Обискираха крадеца.* **обискирам се** *страд.*

обискѝране, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* обискирам *и от* обискирам се.

обѝстря. Вж. о б и с т р я м.

обѝстрям, -яш, *несв*; **обѝстря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* **1.** Правя нещо да стане бистро; избистрям. *Обистрям вино.* **2.** Правя нещо да ст

ясно; изяснявам. *Сутринта Витоша беше толкова близко — | ... | а небето блести — мигар другаде има | тъй обистрено, толкова синьо небе?* Вес. Георгиев. **3.** *Прен.* Правя нещо да стане ясно отчетливо; прояснявам. *И всяка направена крачка му обистряше ума, всяко доближаване до работата му подсказваше какво да прави.* Д. Немиров. *Нов свят, примамлив и интересен, се откриваше за Казака. Всекидневната дружба с Фиката и Павля обистряше погледа му за много нещо.* Г. Караславов **обистрям се, обистря се** *страд.* и *сред. Тоз миг се мисълта в смутената глава на Даскала обистри, дигна глас | и продължи.* К. Христов. *Доде се не размъти водата, не се обистря.* Погов. *Небето се обистри, няма вече облаци по него.*

обистряне *ср. Отгл. същ. от* обистрям *и от* обистрям се.

обитавам, аш, *несв.* Постоянно живея в дадено място, къща и др.; населям. *Затворът беше препълнен със затворници — над две хиляди души. Имаше тук люде от всички народности, които обитаваха турската империя.* Дим. Талев. *Ела! От бряг на бряг, в страни далечни | аз ще те разведа; ще ти покажа | всички върхове планински, гдето | крилатий цар, орелът обитава.* Михайловски. **обитавам се** *страд. Останалите къщи се обитаваха повече от Радоиловите другари.* Вазов.

обитаван, -а, -о. **1.** *Прич. мин. страд. от* обитавам. **2.** Като *прил.* — а) В който се живее. *Обитавана къща.* б) Който е населян. *При тях се гущат многобройни села, обитавани от турци.* Вазов.

обитаване *ср. Отгл. същ. от* обитавам *и от* обитавам се.

обитаем, -а, -о, *прил.* За къща, сграда — който е годен за живеене. *Лявото крило* (на къщата) ... *бе разрушено от бомба ..., но останалата ѝ част бе обитаема.* Дим. Димов. || В който се живее, в който има жители; населян, обитаван. *От двете страни на улицата сивееха сградите, ... без светлина и без изгледа на живи обитаеми домове.* Д. Добревски. *Обитаем остров.*

обиталище, *мн.* -а, *ср. Остар.* Жилище. *Искър лъкатуши из една хубава долинка, дето още стоят бараките и другите временни постройки, обиталища на инженерите и работниците по железницата.* Вазов.

обитател, -ят, -я, *мн.* -и, *м. Книж.* Жител. *Жилището е неприкосновено. Без съгласието на обитателя никой не може да влиза в жилището или помещението му.* Конст., чл. 85. *Тя знаеше всичко, тайно и явно, за живота на гората и нейните обитатели.* Орлин Василев.

обитателка *ж. Книж. Рядко.* Жителка.

обител, обителта, *мн.* -и, *ж. Старин.* Манастир. *От Рила ида, от светата обител на Йоана Рилски. Изгоря манастирът.* Дим. Талев.

обиход, *мн.* няма, *м.* (рус.). Всекидневна употреба.

обиходен, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* (рус.). Всекидневен. *Обиходна реч. Обиходен израз.*

обиходя. Вж. о б и х о ж д а м.

обихождам, -аш, *несв.*; **обиходя,** -иш, *мин. св.* -их, *св. Нар.* Обхождам. *След като обиходиха цяла северна Италия ..., те минаха през Сен-Готарския проход в Швейцария.* Вазов. *Леле сине, леле мили сине, | всъде ходих, всъде обиходих | да ти найда мома хубавица.* Нар. пес. **обихождам се, обиходя се** *страд.*

обихождане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* обихождам *и от* обихождам се.

обица *ж.* Обеца. *На двете ѝ уши висяха две златоплетени обици, които достигаха до рамената ѝ.* Цани Гинчев.

обич, -та, *мн.* няма, *ж.* **1.** Чувство на дълбока привързаност към близък човек. *И пак дълбока нежност ме обзе— | събудена от майчината обич — | знай, твоят кът е, майко, незает | в сърцето ми.* Вес. Георгиев. *Той обичаше това момче с беззаветната обич на по-голям брат.* Г. Райчев. *Бащина обич. Сестринска обич.* || Чувство на симпатия към някого. *Те му се богха и го слушаха. И може би го обичаха, но и петимата бяха селски люде, та не показваха помежду си ни обич, ни каквато и да е нежност.* Дим. Талев. **2.** Чувство на самоотвержена привързаност към някого или към нещо. *Всели, боже, у сърца ни | обич към народа, | да милеем, да жалеем | правда и свобода.* П. Р. Славейков. *И когато сетний камък | на обгърнатия в пламък | и разплухи древен замък се отрони в пепелта, | вий слезнете от конете и земята целунете — | въздарете вечна обич, | вечна правда над света.* Смирненски. **3.** Сърдечно влечение към някого; любов. *Неговата обич към Тинка... беше изпълнила цялото му сърце.* Влайков. *Китка се дава за обич, | кога се зора зазори.* П. Р. Славейков. *Вярна обич.*

обичаен, -айна, -айно, *мн.* -айни, *прил.* **1.** Който е обикновен, привичен, редовен, постоянен *Щом влезе, Прангата, след обичайното живо-здраво, захване любезно да го запитва за поминъка.* Влайков. *Обхваща ни обичайното нетърпение — да излезем навън, по-скоро да бъдем в града, в който най-после сме дошли и за който толкова много сме чели.* Н. Фурнаджиев. *И той носи на главата си обичайния островръх калпак, каквито носят повечето мъже във Ведрово.* А. Гуляшки. *Обичайна походка.* **2.** Който става по обичай или е установен по обичай. *Сега обаче това потурчване ще бъде придружено и от обичайните в случая обреди.* Хр. Ясенов. □ **Обичайно право** — съвкупност от обичаи, които държавата признава за правни норми.

обичай, -аят, -ая, *мн.* -аи, *м.* **1.** Специални действия, установени по традиция и влезли дълбоко в бита на народа. *Като се разсъмна, дойдоха деца от кумците, та донесоха, според обичая, от всяка кумица кравай, червени яйца и палур с ракия.* Влайков. *Тача, спазвам народните обичаи. Сватбени обичаи. Погребални обичаи.* || Традиционно установени правила на обществено поведение; традиция. *Селяни и селянки от Лакатник ни срещат с поздравите: „добър ви ден“ и „добра ви среща“! Хубав е този народен обичай у нас.* Вазов. *Понеже синовете му нарушаваха стария обичай да ядат всички заедно на софрата..., то и старецът не сядаше редовно.* Елин Пелин. *Наздравиците заследваха една след друга, те се правеха седешката, по тогавашния обичай.* Вазов. *Съобразих се, че тя желае да ѝ предплатя половината наем, както е обичаят.* Вазов. **2.** Само *ед.* Навик, привичка, свойствена на някого. *Той имаше обичай да си седи вън на улицата, на пейката под бялата стена на къщата си.* Йовков. *По обичая си той наведе по-*

глед надолу, преди да заговори. Ст. Загорчинов. *Веждите ѝ се сключиха, както ѝ бе обичай, щом някаква мисъл тегнеше на душата ѝ.* Ст. Загорчинов.

обича̀йно. *Нареч. от* обичаен. *Обичайно е да се окаже гостоприемство на пътник.*

обича̀йност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Рядко. Отвл. същ. от* обичаен.

обѝчам, -аш, *несв.* **1.** Изпитвам чувство на обич, привързаност или симпатия към някого. *Райка много обичаше и почиташе дядя си и всякак гледаше и радеше да му угажда и да го слуша.* Влайков. *Тя обичаше снахите и внучетата си.* Елин Пелин. **2.** Изпитвам чувство на самоотвержена привързаност към някого или нещо. *Дор на небо ясно слънце, | дор на очи свят, живот, | ще обичам аз от сърце | таз земя и тоз народ.* П. Р. Славейков. *Обичам те, обичам те, родино мила, | за всичко в теб от що съм се плении.* Величков. *Но в бурята ще бъдем пак със тебе, | народе мой, защото те обичахме.* Вапцаров. *Обичам те, българска реч, | звук сладък, най-мил в звуковете, | ту арфа звънлива, ту меч | на майстор художник в ръцете.* Вазов. **3.** Имам сърдечно влечение към някого; любя. *Той твърде добре помни минутата, когато за пръв път ѝ откри, че я обича... Преди да стори това, всички знаеха, че той е влюбен в нея.* Елин Пелин. *Знаеше Димитър, че Божанка го обича и му беше привързана искрено и страстно.* Вазов. **4.** Нрави ми се, по вкуса ми е, харесва ми нещо. *Обичам летните софийски вечери, | когато дъжд пороен е отмил праха, | и улиците ставаха весели | и звънки.* Хр Радевски. *Обичам тишината на утрините бели и бисерния блясък на тяхната роси.* Хр. Ясенов. *Аз обичах да се разговарям с него и неволно се пощегувах.* Йовков. *Обичам плодове.* ‖ Имам склонност, вътрешно влечение към нещо. *Обичам музика. Обичам природата. Обичам да рисувам. Обичам истината. Обичам реда.* **5.** Имам навик да върша нещо. *Иван Белия обичаше да се вглежда внимателно във всяко нещо.* Йовков. *Вълчан разказваше, а той обичаше да се хвали, какви кучета беше имал едно време.* Йовков. *Стрина Венковица се залови да приготвя за деня каквото трябва. Тя всякога си обича за такива големи дни да нагоди всичко хубаво.* Влайков. **6.** Обикн. за растение — нужни ми са известни условия, при които изпитвам благотворно влияние, полза от въздействието на нещо; благоприятно ми действува. *Картофът обича светлината. Ягликата обича слънчеви поляни. Оризът обича вода.* **7.** При учтив въпрос, покана, молба да се извърши нещо — искам, желая, угодно ми е. *А архиварят дига глава от вестника и поглежда разсеяно посетителя. После пита: — Какво обичате?* Св. Минков. *Ако обичате, да се поотстраним малко от тука.* Вазов. *Моля ви се, кажете да донесат куфара ми, разбира се, ако обичате.* Л. Стоянов. **обичам се** *страд.* и *взаим. Хората почнаха да се гледат братски, да си помагат и да се обичат.* Елин Пелин.

обѝчане *ср. Отгл. същ. от* обичам *и от* обичам се.

о̀бичен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Който буди чувства на обич; обичлив. *Лалка беше твърде обична, кротка и добросърдечна.* Вазов.

обѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Който е обичан, когото обичат; любим. *Найден, в горещината на младостта и с героизъм, който се равнеше само с любовта му към болния и обичен баща, се залови с мъчната си задача.* Вазов. *Аз седнах пак на обичното си място: на прага.* Ст. Чилингиров. *Обичен другар. Обично ядене Обична работа.*

обичлѝв, -а, -о, *прил.* Който буди чувство на обич, на симпатия. *Дъбакът беше русолик левент, с обичливо лице, на което придаваха особена хубост големите му сини очи.* Елин Пелин.

обичлѝво. *Нареч. от* обичлив; ласкав. *Тя преглътна, погледна го обичливо и топло му се усмихна.* А. Гуляшки.

обичлѝвост, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* обичлив.

обѝчниче, *мн.* -та, *ср.* **1.** Горско или полско растение с перести листа и събрани по върховете на стъблото съцветия. Thalictrum. **2.** Название на няколко растения: потайник, невен и др.

обкѝтвам, -аш, *несв.*; **обкѝтя,** -иш, *мин. св.* -их, *св. Рядко.* Обкичвам. *Във всяка стая кафеджията внесе по една това с череши, обкитени с гюлови цветове.* Цани Гинчев. **обкитвам се, обкитя се** *възвр.* и *страд.*

обкѝтване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* обкитвам *и от* обкитвам се.

обкѝтя. Вж. обкитвам.

обкѝча. Вж. обкичвам.

обкѝчвам, -аш, *несв.*; **обкѝча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Кича нещо от всички страни или цялата му повърхност. *Жените и девойките носеха цветя. Те спираха партизаните и, като подбираха по няколко стръкчета от букета, с топла майчина и сестринска любов обкичваха гърдите на народните борци.* К. Ламбрев. *В подножието на скалата бликаше изворче и се разливаше в малко езерце. Бреговете му бяха обкичени със здравец и папрат.* Орлин Василев. **обкичвам се, обкича се** *възвр.* и *страд.*

обкѝчване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* обкичвам *и от* обкичвам се.

обкова̀. Вж. обковавам.

обкова̀вам, -аш, *несв.*; **обкова̀,** -ѐш, *мин. св.* -а̀х, *св.* **1.** Като кова покривам повърхността на нещо обикн. с метал. *Това бяха цели крепости Силна стража вардеше дебелите им стени и големите обковани с желязо порти.* Ст. Загорчинов. *Пред иконата... висеше голямо кандило от слонова кост, обковано със старо сребро.* Вазов. *Прозорецът зееше с изпочупени стъкла, но беше обкован с яка желязна мрежа.* Дим. Димов. *Реши да повика майстори... да обковат тавана с дъски.* Дим. Талев. ‖ Обграждам някакъв предмет около. *Той вдигна очи към Светата Майка, чийто образ, обкован в злато, кротко гледаше между двете лилави крилца на копринената завеска.* Елин Пелин. **обковавам се, обкова се** *страд.*

обкова̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* обковавам *и от* обковавам се.

обко̀вка *ж. Рядко.* Това, което е обковано около нещо. *В дъното на двора стои нова каручка с желязна обковка и с изписани ритли.* Елин Пелин.

обкопа̀вам, -аш, *несв.*; **обкопа̀я,** -а̀еш, *мин. св.* обкопа̀х, *св.* Изкопавам, разкопавам около нещо. *Селската девойчица, с мотиката в ръка,*

отива на лозето да обкопае лозите. Каравелов. **обкопавам се, обкопая се** *страд.*

обкопа̀ване, *мн. -ия, ср. Отгл. същ. от* обкопавам *и от* обкопавам се.

обкопа̀я. Вж. о б к о п а в а м.

обкра̀ча. Вж о б к р а ч в а м.

обкра̀чвам, -аш, *несв.*; **обкра̀ча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Обикрачвам. *Обкрачил огнището.*

обкра̀чване *ср. Отгл. същ. от* обкрачвам.

обкръжа̀. Вж. о б к р ъ ж а в а м.

обкръжа̀вам, -аш, *несв.*; **обкръжа̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* **1.** Обикалям някого или нещо от всички страни; заобикалям, обграждам. *Конниците бързо се наредиха в кръг и бавно слязоха долу, като обкръжи а Яч Бибиян и Калча на далечно разстояние.* Елин Пелин *Промъкнаха се партизаните през градините и харманите, поставиха постове по пътищата и улиците, а бойната група обкръжи мандрата.* М. Марчевски. **2.** Намирам се около някого или нещо; опасвам, обграждам, заобикалям, заграждам. *Бледа светлина огряваше двора, но дърветата бяха черни и черни сенки обкръжаваха стрехите и плетищата.* Йовков. *И никога сякаш тя не е бивала тъй хубава ..., очите й обкръжени с черни ресници, като осил на черноклaсо жито.* Йовков. || *Прен.* Създавам около някого или нещо някакво отношеие. *Родният град посрещна Дона приветливо. Обкръжиха я с обич и радост и домашните й.* Дим. Талев. *Обкръжиха го с внимание и почести.* **обкръжавам се, обкръжа се** *възвр.* и *страд.*

обкръжа̀ване, *мн. -ия, ср. Отгл. същ. от* обкръжавам *и от* обкръжавам се.

обкръжѐние, *мн. -я, ср.* **1.** *Воен.* Обсада на бойна част от всички страни с неприятелска войска. *Ако не бе извършено широко предварително разузнаване за движението на противника, партизаните можеха да попаднат в обкръжение на цели полкове и дивизии от войска и жандармерия и да бъдат унищожени.* К. Ламбрев. *Намирам се в обкръжение.* **2.** *Книж.* Това, което обкръжава от всички страни; околна обстановка. *Капиталистическо обкръжение.*

обла̀га *ж.* Благоприятна последица от нещо; полза, изгода. *И защо да пустее и да се разрушава празна голямата чорбаджийска къща? Ще направят едно добро за народа, като я дадат за женско училище, и няма да искат ни наеми, ни каквито и да са облаги за себе си.* Дим. Талев. *Извличам облага. Имам облага от нещо. Материални облаги.*

облага̀ем, -а, -о, *прил.* Който подлежи на облагане с данък. *Облагаеми стоки.*

обла̀гам, -аш, *несв.*; **обло̀жа,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Определям колко трябва да плати някой на държавата данък, мито и под. *Облагам с данък.* **облагам се, обложа се** *страд.*

обла̀гам се[1], -аш се, *несв.*; **обло̀жа се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* и *взаим. Нар.* Правя облог, обзалагам се. *Два се брата облог облагали, | двама брата, Марко и Андреаш.* Нар. пес.

обла̀гам се[2], -аш се, *несв.*; **обло̀жа се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Само 3 *л.* Покривам се с налепи, побелявам. *Езикът ми се е обложил.*

обла̀гане, *мн. -ия, ср. Отгл. същ. от* облагам *и от* облагам се[2]. *Въведена бе по-голяма справедливост при данъчното облагане, като данъчните тежести се прехвърлиха повече върху заможните.* Г. Димитров. *Облагане на езика.*

облагодѐтелствувам, -аш, *несв.* и *св. Книж.* Правя някому благодеяние, добро; покровителствувам, подпомагам. *Ще облагодетелствувам Любенова, ще го пратя в странство да следва.* Ст. Костов. *Законът го облагодетелствува. Той е облагодетелствуван от съдбата.* **облагодетелствувам се** *страд.*

облагодѐтелствуване, *мн. -ия, ср. Отгл. същ. от* облагодетелствувам *и от* облагодетелствувам се.

облагородя̀. Вж. о б л а г о р о д я в а м.

облагородя̀вам, -аш, *несв.*; **облагородя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* **1.** Направям нещо да стане по-благородно, по-изискано, по-възвишено. *Изкуството е дар божествен | за човешкий род и слова, | народите велики прави, | сърцата облагородява.* Вазов. *Музиката облагородява човека, разпалва го, възнася го.* Йовков. **2.** Подобрявам сорт на растение. *Облагородявам овощни дървета. Облагородена ябълка.* **облагородявам се, облагородя се** *страд.* и *сред.*

облагородя̀ване, *мн. -ия, ср. Отгл. същ. от* облагородявам *и от* облагородявам се.

облада̀вам, -аш, *несв.*; **облада̀я,** -аеш, *мин. св.* обладах, *св. Книж.* **1.** Само *несв.* Имам, притежавам някакво качество, признак, свойство обикн. положително. *Прост и съвсем безграмотен, както всички тогавашни селяни, той обладаваше хитър ум, заедно с голяма храброст и жажда за юнашки подвизи.* Вазов. *Той обладава голям поетически талант.* **2.** За някакво чувство, състояние, мисъл и под. — обхващам, обземам, овладявам. *Тая мисъл, която всецяло го обладаваше, когато беше пиян, не го отпущаше вече и когато беше трезвен.* Елин Пелин. *Тия пламенни размишления го поглъщаха цял, обладаваха всичкия му духовен мир и не даваха достъп на друго чувство, на друг интерес.* Вазов. *Сега, като чу гласа на Ния, същият гняв, същата тъга пак облада сърцето му.* Дим. Талев. *Злоба и негодоване го облада. Дълбока скръб обладава всички.* **обладавам се, обладая се** *страд.*

облада̀ване *ср. Отгл. същ. от* обладавам *и от* обладавам се.

облада̀ние, *мн.* няма, *ср. Остар.* **1.** Притежание. **2.** Обземане, обхващане.

облада̀тел, -ят, -я, *мн.* -и, *м. Остар.* Притежател. *Той ставаше обладател на огромни средства.* Вазов.

облада̀я. Вж. о б л а д а в а м.

облажа̀. Вж. о б л а ж в а м.

облажа̀вам[1], -аш, *несв.* Смятам някого за честит и бих желал да съм като него. *И всички ... облажаваха Ненка, че си е избрал добра мома.* Влайков. *Облажавах го за свободата му, облажавах го за тихото щастие на домашните му.* Величков.

облажа̀вам[2], -аш, *несв.* Облажвам.

обла̀жвам, -аш, *несв.*; **облажа̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Давам на някого, който пости, да яде блажно. *Има гладни, има голи, има боси, па има*

и такива, които нямат с що и децата си да облажат за Великден! Мих. Георгиев. **2.** Правя нещо да стане мазно, блажно. *Мазничко е* (месото), *колкото да облажи гювеча.* Ст. Чилингиров. **облажвам се, облажа се** *сред. Дойде Коледа. Разквичаха се прасенца. Всеки се готви да се облажи както трябва.* Елин Пелин.

облàзвам, -аш, *несв.*; **облàзя,** иш, *мин. св.* -их, *св.* Лазя по повърхността на нещо. *Шията зад тила и ушите й червени, червени, като че я облазила някоя гъсеница.* Мих. Георгиев. *Облазиха ме тръпки.* **облазвам се, облазя се** *страд.*

облàзване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* облазвам *и от* облазвам се.

облàзя. Вж. облазвам.

òблак, *мн.* -ци, *м.* **1.** Натрупани сгъстени водни пари високо във въздуха. *Зададе се облак тъмен | от към гора, от Балкана: | дали ще е дъждец дребен, | или ще е буря страшна?* Ботев. *Вият се облаци черни, | вихрена буря се кани, | като че в мисли чемерни | мръщят се тъмни балкани.* П. П. Славейков. *Градоносен облак. Кълбести облаци. Перести облаци. Куршумени облаци.* **2.** *Прен.* Гъста маса от малки летящи частици от нещо или от много неща, обикн. дребни. *Земята кънтеше под копитата на конете, вдигна се облак прах.* Йовков. *По тръна-ците любовно се боричкаха немирни врабчета, вдигаха се на облаци и с цвъркот изчезваха над зелените нивя.* Елин Пелин. *Облак дим.* || *Прен.* Нещо мрачно, неприятно или нещо, което застрашава, тревожи. *Изпълни се пак стринината Венковичина къща с радост. Тъмните облаци, които бяха се надвесили над нея, неусетно се разпръснаха.* Влайков. *По Бойчовото лице мина облак.* Вазов. *Страшна мисъл още бдеше | по челото му бурливо | ... На лице му облак черен | Беласица бе метнала.* Вазов.

облакътя̀ се. Вж. облакътявам се.

облакътя̀вам се, -аш се, *несв.*; **облакътя̀ се,** -йш си, *мин. св.* -йх се, *св.*, *сред.* Облягам се на нещо с лакът. *Момичето не отговори. Облакъти се на прозореца, подпря с длан брадичката си и дълго и замислено се загледа към пътната врата.* Хар. Русев. *Облакътен на масата, усмихнат, той наблюдаваше веселия народ наоколо.* Йовков.

облакътя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* облакътявам се.

òбласт, -ттà, *мн.* -и, *ж.* **1.** Голяма част от държава, територия, страна. *Император Ватацес му отнема всичките области в Тракия и Македония, спечелени от баща му след Клокотнишката победа.* Вазов. || *Остар.* Голяма административно-териториална единица. *Софийска област. Пловдивска област.* **2.** Район, предел, в който е разпространено някакво явление или който се отличава със свои характерни особености; зона, пояс. *Вулканична област. Средиземноморска област.* **3.** Част от организма на човек, около някой орган. *Болки в областта на сърцето. Коремната област.* **4.** *Прен.* Определен кръг на знания, дейност, отрасъл от науката, изкуството и др. *Отначало ние говорим на политически теми, а после минаваме в областта на литературата.* Кр. Кюлявков. *Напредък във всички области на стопанския и културен живот.*

òбластен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* **1.** *Остар.* Който е свързан с управлението на област като административна единица. *Областен началник. Областен управител.* **2.** *Езикозн.* За дума, израз — който е характерен само за известна област и не е свойствен на литературния език; диалектен. *Областна дума. Областен израз.*

òблаче, *мн.* -та, *ср. Умал. от* облак. *Малко облаче мина под слънцето и изчезна.* Елин Пелин. *Под копитата извива прах на облачета сиви | и премрежва с бронзов блясък огнения хоризонт.* Смирненски.

òблачен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* **1.** За небе — покрит с облаци. *Нерадостният есенен пейзаж на селото му се видя грозен както никога. Безлистни клонести дървета ..., облачно небе, намръщено и слупено над кръгозора.* Елин Пелин. **2.** За време — през който небето е покрито с облаци. *Още от утринта денят беше облачен, навъсен, студен.* Г. Райчев. *Облачно време.*

òблачно. *Нареч. от* облачен. *Дъждът беше престанал, но още беше облачно, затуй беше много тъмно.* Йовков.

òблачност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Книж. Метеор.* Съвкупност от облаци в атмосферата през определено време. *Над страната преобладава разкъсана, предимно висока облачност.* Веч. новини, 1954 г. *Кълбеста облачност.*

облегàлка *ж.* **1.** Облегало. *На малката тераса край морето ... стои широк, нисък, от тежко дърво стол, с грамадна облегалка.* Елин Пелин **2.** Приспособление от двете страни на стол, канапе и др. за облягане на ръцете. *Кресло с облегалки.*

облегàло, *мн.* облегалà, *ср.* Горна част на стол, пейка, канапе, направена за облягане на гърба при седене. *До масичката имаше стол с плетена възглавничка на облегалото.* Я. Гуляшки.

облèгна. Вж. облягам.

облèгна се. Вж. облягам се.

облекà. Вж. обличам.

облеклò, *мн.* -à, *ср.* Дрехите, които човек облича и носи на тялото си. *Тя иде от сбор и е облечена празнично в хубаво полуселско-полугражданско облекло: розова копринена блуза, тъмносини плисирани поли, червена копринена престилка с изшити на нея гюлове, светли копринени чорапи и лачени пантофки.* Йовков. *Цивилно облекло. Работно облекло. Формено облекло. Горно облекло.*

облекчà. Вж. облекчавам.

облекчàвам, -аш, *несв.*; **облекчà,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* **1.** Правя нещо да стане по-леко; освобождавам от тежест. *Конят теглеше с мъка двуколката нагоре. За да облекчи товара му, Стефан слезе и тръгна пеш.* Дим. Димов. *Отстъпва на Никола част от хляба си или пък в походите, за да го облекчи, носи понякога пушката му.* Йовков. **2.** *Прен.* Правя нещо по-малко трудно, по-малко тежко; улеснявам, подпомагам. *Машините хем по-добре изорават земята, хем облекчават труда на хората, хем увеличават добивите.* Кр. Григоров. *Това облекчи положението му.* || *Прен.* Успокоявам, уталожвам. *Сълзите облекчават даже и безнадеждните горести.* Вазов. *Лекарството облекчи болките на болния.* **облекчавам се, облекча се** *възвр.* и *страд.*

облекча̀ване *ср. Отгл. същ. от* облекчавам *и от* облекчавам се.

облекчѐние, *мн.* -я, *ср.* 1. Облекчаване. 2. Улеснение, намаление. *Облекчение на наказанието. Данъчни облекчения.* 3. Успокоение, лекота; уталожване. *Болният, след като прие лекарствата, почувствува наистина облекчение.* Л. Стоянов. *Въздъхвам с облекчение.*

облекчѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който носи облекчение, който довежда до облекчение. *И всичката ѝ скръб, която доскоро ридаеше под нейния лък, доизливаше се сега в тия облекчителни сълзи.* Йовков. *Облекчителна въздишка.*

облекчѝтелно. *Нареч. от* облекчителен. *Цяло Люляково облекчително въздъхна и се зарадва, когато се разбра, че вършачката ще дойде.* Йовков. *Лекарството действува облекчително.*

о̀бление *ср. Отгл. същ. от* обля *и от* обля се.

облѐпвам, -аш, *несв.*; **облепя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Като лепя покривам повърхността на нещо. *Всичките стени бяха облепени с шарени книги.* Вазов. *Облепиха рогата им със златен варак.* Йовков. **облепвам се, облепя се** *страд.* □ **Облепвам писмо** (разг.) — слагам марка на писмо.

облѐпване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* облепвам *и от* облепвам се.

облепя̀. Вж. облепвам *и* облепям.

облѐпям, -яш, *несв.*; **облепя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Облепвам. **облепям се, облепя се** *страд.*

облѐпяне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* облепям *и от* облепям се.

облѐчен, -а, -о. 1 *Прич. мин. страд. от* облека. 2. Като *прил.* — който е с дрехи. *Една млада жена стоеше там, облечена в бяло и с бяла кърпа на главата си.* Йовков. *Облечен с нов костюм. Добре облечен човек.* || *Обр. Той се спря там и се вгледа в светлото ширине ..., във Витоша, осияна от слънцето с върхове още облечени със снегове и преспи.* Вазов.

облѐщвам, -аш, *несв.*; **облѐщя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* В съчет. **облещвам очи** — обикн. при страх, ужас, изненада и др.: отварям широко очи. *Обхващаше ги неописуем ужас, те си облещват очите и като че се вкаменяват на мястото си.* Ал. Константинов. *Най-после той го разтърси силно ... Еньо облещи очи, разтри чело с ръка и се изправи.* Елин Пелин.

облѐщвам се, -аш се, *несв.*; **облѐщя се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред.* Обикн. при страх, ужас, изненада и др. — поглеждам с широко отворени очи. *Бай Ганьо се облещил насреща му и му отговаря също със знакове „санким, кого ще уплашиш!"* Ал. Константинов.

облѐщване *ср. Отгл. същ. от* облещвам *и от* облещвам се.

облѐщя. Вж. облещвам.

облѐщя се. Вж. облещвам се.

облѐя. Вж. обливам.

облѝвам, -аш, *несв.*; **облѐя,** -ѐеш, *мин. св.* облях, *прич. мин. действ.* облял, -а, -о, *мн.* облѐли, *прич. мин. страд.* облян, -а, -о, *мн.* облѐни, *и* облят, -а, -о, *мн.* облѐти, *св.* 1. Заливам нещо от всички страни или по цялата му повърхност. *Мътните и силни води на реката го обливаха до пояса.* Елин Пелин. *Очите ѝ бяха се премрежили и сълзи обляха страните ѝ.* Влайков. *Кръв шуртеше от главата и обливаше цялото му лице.* Величков. || *Обр. Слънцето обливаше с нежната си загасваща топлина всяко дръвце и тревица.* Орлин Василев. *Ние гледахме всичко това и радост, умиление и възторг обливаха душите ни.* Йовков. *Гъста червенина обля лицето му. Обля ме студен пот.* **обливам се, облея се** *възвр.* и *страд.*

облѝване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* обливам *и от* обливам се.

облигацио̀нен, -нна, -нно, *мн.* -нни. *Прил. от* облигация. □ **Облигационен заем** (иконом.) — заем, който се сключва чрез издаване и разпределяне на облигации.

облига̀ция *ж.* (лат.). *Иконом.* Обикн. *мн.* облига̀ции. Вид ценни книжа срещу внесени суми по държавен заем. || В капиталистическите страни — документи, получавани срещу парични вноски за събиране капитали на акционерни дружества.

облѝжа. Вж. облизвам.

облѝжа се. Вж. облизвам се.

облѝзвам, -аш, *несв.*; **облѝжа,** -еш, *мин. св.* облѝзах, *св.* 1. Обирам, изяждам всичко, обикн. от някакъв съд, като гоближа изцяло. *Калин дотърча откъм огъня, като ближеше своята дървена лъжица, омазана с каша. Па, като я облиза добре, пъхна я в навоите си.* Ст. Загорчинов. *Не щяла кумицата, а облизала паницата.* Погов. 2. Прекарвам езика си по повърхността на нещо. *Момичетата премаляваха от болка и често-често облизваха засъхналите си устни.* Г. Караславов. *Биволът махна глава, пропъди мухите и облиза ръката на стария стопанин.* К. Петканов. **облизвам се, оближа се** *страд.* □ **Пръстите си да оближеш** (разг.) — много вкусно е. *Голям майстор излезе. Прави едно сирене — пръстите си да оближеш.* Я. Каралийчев.

облѝзвам се, -аш се, *несв.*; **облѝжа се,** -еш се, *мин. св.* облѝзах се, *св.*, *сред.* 1. Прекарвам езика по устните си, изчиствам устните си с език. *Някои от гостите чупеха сиренето с вилицата и си хапваха, други вземаха направо с пръсти, мляскаха апетитно и се облизваха.* Г. Караславов. *Котката го погледна виновно, облиза се, отиде до печката и почна да лиже паницата на Тото.* Елин Пелин. 2. *Прен. Разг.* Гледам от страни нещо, което много искам да вкуся или да имам, но не мога, а само преглъщам. *Щъркелът поканил лисицата на гости и сипал мляко в едно гърне, за да ядат; той си ял, а тя се облизвала наоколо и така останала гладна.* Нар. прик. || Предвкусвам удоволствието от нещо, което ще ям или което искам да ям. *Ще накарам сестрата да ми източи баница ... — и Лазар се облизва блажено.* Л. Стоянов. *Той се вече облизва с твърдо убеждение, че за обед родителите на тия деца щат да изнесат от старото винце.* Каравелов.

облѝзване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* облизвам *и от* облизвам се.

о̀блик, *мн.* -ци, *м. Книж.* 1. Външен вид, изглед. *Сега градът се беше променил до неузнаваемост, но обликът му сякаш запазваше още следи от миналото.* Дим. Димов. 2. *Прен.* Характер, същност. *Българският народ в течение*

на 500 години чуждо иго не изгуби своя език и национален облик и упорито се бори за своето освобождение. Г. Димитров. *Морален облик.*

облицо̀вам, -аш, *несв.* и *св.* Покривам нещо с облицовка. *Облицоваха стените на банята с бели фаянсови плочки.* **облицовам се** *страд.*

облицо̀ване *ср. Отгл. същ. от* облицовам *и от* облицовам се.

облицо̀вка *ж.* (рус.). Външна каменна, дървена или метелическа покривка, обикн. на стена. *Мраморна облицовка.*

облицо̀въчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* С който се облицова. *Облицовъчен материал. Облицовъчен камък.*

облѝчам, -аш, *несв.*; **облека̀**, облечѐш, *мин. св.* облякох, облѐче, *прич. мин. действ.* облякъл, -кла, -кло, *мн.* облѐкли, *св.* **1.** Слагам на тялото дрехи. *На невястата пък Колчо за тоя случай бе наредил да ушият нова рокля, а тя за пръв път сега я бе облякла.* Влайков. *Дойде неделя, всички облякоха новите си дрехи.* К. Петканов. *Майката облича детето.* || *Обр. Гъсти гори от дъб и габър обличаха склоновете на южните стръмни урви.* Вазов. *Един дебел пласт лед беше облякъл като в медна броня величествената река.* Вазов. **2.** *Прен.* С предл. *в.* Давам някаква форма, облик на нещо. *Той внася в тая поезия мотиви нови за нея и често облича тия мотиви във форми оригинални и органически свързани със самите мотиви.* П. П. Славейков. **3.** Снабдявам с дрехи; помагам, давам възможност на някого да се снабди с дрехи. *А кой храни и облича човека? — Неговата работа.* Ст. Чилингиров. *Бръчков живееше в жилището на Владикова, който го облече прилично и го хранеше.* Вазов. **4.** *Прен.* Покривам. *Обличам копчета с плат. Облече мебелите с калъфи.* **обличам се, облека се** *възвр.* и *страд. Ненко се редеше и обличаше много спретнато и гиздаво.* Влайков. *Облякох се с нови дрехи.* □ **Обличам някого с власт** — давам на някого власт. **Обличам някого с доверие** — гласувам някому доверие.

облѝчане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* обличам *и от* обличам се.

обло̀г, *мн.* -зи, *м. Нар.* Уговаряне между две или няколко лица с противоположни мнения известно условие, като този, който не излезе прав, се задължава да изпълни нещо, обикн. в полза на този, който е прав; обзалагане, бас. *Ще си направим нещо като облог... Който изгуби, ще отиде при оня, който спечели.* Кр. Григоров. || Уговаряне да се извърши нещо, като онзи, който успее пръв да го извърши, спечелва това, за което са се уговорили. *Бързай, бяла Недо, облог с тебе бия, — | не те ли спреваря, давам, душо блага, | пръстен на ръката, нанизи на шия.* П. П. Славейков. *Момците мятат бял камък | пред Лилянини дворове. | Вярна си дума думали, | верен си облог правили: | кой ще надметне бял камък, | он ще Лиляна да земе.* Нар. пес.

обло̀жа[1]. Вж. облагам.

обло̀жа[2]. Вж. обложвам.

обло̀жа се. Вж. облагам се[1] *и* облагам се[2].

обло̀жвам, -аш, *несв.*; **обло̀жа,** -иш, *мин. св.* -их, *св. Рядко.* Плътно покривам. *Тъмни пепеляви облаци обложваха небето.* Йовков. **обложвам се, обложа се** *страд.*

обло̀жвам се, -аш се, *несв.* Облагам се[2].

обло̀жване *ср. Отгл. същ. от* обложвам *и от* обложвам се. *Обложване на езика.*

обло̀жен, -а, -о. **1.** *Прич. мин. страд. от* обложа. **2.** Като *прил.* — за гърло, език: по който има налепи или е побелял. *Обложен език. Обложено гърло.*

облъ̀хвам, -аш, *несв.*; **облъ̀хна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* облъхнат, *св.* Обгръщам някого или нещо с лъх. *Лъх ведър нивята заспали | облъхва след огнений зной.* Дебелянов. *Автомобилите цепят въздуха, приятна хладина облъхва лицата.* Св. Минков. *Облъхна ги топъл и задушен въздух.* Йовков. || *Обр. Приятна надежда облъхна сърцето му.* Влайков. **облъхвам се, облъхна се** *страд.*

облъ̀хване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* облъхвам *и от* облъхвам се.

облъ̀хна. Вж. облъхвам.

облъ̀ча. Вж. облъчвам.

облъ̀чвам, -аш, *несв.*; **облъ̀ча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Обгръщам, огрявам с лъчи. *Лицата им, от слънцето облъчени, | синеят се на буйния огън.* Ламар. || Подлагам болна част от тялото на действието на изкуствени лъчи, с лечебна цел.

облъ̀чване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* облъчвам *и от* облъчвам се. *Ултравиолетово облъчване. Облъчване с кварцова лампа.*

о̀бля, -иш, *мин. св.* о̀блих, *несв.* Правя нещо да стане обло. **обля се** *страд.*

обля̀гам, -аш, *несв.*; **облѐгна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* облѐгнат, *св.* Опирам нещо върху или до друго нещо. *Русият момък гледаше в тъмнотата навън, облягайки продължително челото си на хладното стъкло.* Вазов. *Момичето сяда на стола, обляга лакти на масичката и гледа безпокойно към стареца.* Я. Каменова.

облягам се, -аш се, *несв.*; **облѐгна се,** -еш се, *мин. св.* -ах се, *св., сред.* **1.** Опирам се на някого или на нещо. *Вагонът беше разделен на отделения с ниски прегради, до които се облягаха гърбовете.* Вазов. *С дигнато чело седни тук до мене, | да се облегна на твоето рамо.* П. П. Славейков. *Облегна глава на гърба на стола.* **2.** *Прен.* Уповавам се на някого или на нещо, разчитам на подкрепата на някого. *Аз срещах пръв път младеж, който пристъпя в живота с кураж и доверие в себе си, облягайки се на собствените си сили.* Вазов. *Но нямало кой да го слуша, а и нямал гръб, на който да се облегне за помощ и защита.* Вазов.

обля̀гане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* облягам *и от* облягам се.

обмѐн *м.* (рус.). *Нов.* Икономическа размяна на продукти на труда въз основа на взаимно съгласие. *Търговски обмен.*

обменя̀. Вж. обменявам *и* обменям.

обменя̀вам, -аш, *несв.*; **обменя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Давам някакъв предмет, за да получа в замяна друг, обикн. равноценен; разменям. *С тия ръчни колички те бяха изминали пеша много десетки километри, за да обменят в селата някоя стара рокля, мъжки костюм или парче плат срещу хранителни продукти.* Вежинов. || *Прен.* Разменям мисли, опит и др. *И не сме се срещали да си обменим мисли и впечатления*

от живота. Влайков. *Обменявам опит.* **обменявам се, обменя се** *страд.*

обменя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* обменявам *и от* обменявам се.

обмѐням, -яш, *несв.*; **обменя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Обменявам. *Обменям пари. Обменям книги. Обменям опит. Обменям мисли.* **обменям се, обменя се** *страд.*

обмѐняне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* обменям *и от* обменям се.

обмѝслен, -а, -о. **1.** *Прич. мин. страд. от* обмисля. **2.** Като *прил.* — който е предварително разгледан, проучен. *Обмислено действие. Добре обмислен план. Обмислен отговор.*

обмѝслено. *Нареч. от* обмислен. *На въпросите на Тъкачев Киро отговаряше спокойно, обмислено.* Г. Караславов. *Действувам обмислено.*

обмѝсля. Вж. обмислям.

обмѝслям, -яш, *несв.*; **обмѝсля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Мислено обсъждам, разглеждам нещо от всички страни, обикн. преди да го предприема или кажа; премислям. *Говореше тихо като обмисляше всяка своя дума.* Д. Сяров. *Още през нощта беше обмислен план за борба с вълците и, щом се развидели добре, той се залови за работа.* Ем. Станев. *Двамата партизани почнаха да обмислят положението. Бяха изпълнили три от възложените им задачи.* Ем. Коралов. *Дълго стоя замислен Лазар Глаушев — обмисляше той, претегляше всяка дума, която чу от арнаутина.* Дим. Талев. **обмислям се, обмисля се** *страд.*

обмѝсляне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* обмислям *и от* обмислям се. *След дълго обмисляне той предприе решителни действия.*

обмитя̀. Вж. обмитявам.

обмитя̀вам, -аш, *несв.*; **обмитя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Облагам с мито. **обмитявам се** *страд.*

обмитя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* обмитявам *и от* обмитявам се.

обмя̀на *ж. Нов.* Даване на нещо и получаване на друго, обикн. равноценно; размяна. *Изкупването на сурови кожи от стопаните става... чрез доброволна обмяна срещу индустриално обработени кожи.* Отеч. фронт, 1949 г. *Обмяна на пари. Обмяна на стоки.* ‖ *Прен.* Разменяне, споделяне. *Обмяна на мисли. Обмяна на опит.* □ **Обмяна на веществата** (биол.) — съвкупност от процеси, които стават в организма при приемане на храна.

обнадѐждвам, -аш, *несв.*; **обнадеждя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Вдъхвам надежда на някого. *И Светослав ѝ донасяше много здраве от него, ободряваше я и я обнадеждваше със скоро избавление.* Вазов. *Като ме изпращаше, намери думи да ме насърчи и обнадежди.* Величков. **обнадеждвам се, обнадеждя се** *страд.* и *сред.*

обнадѐждване *ср. Отгл. същ. от* обнадеждвам *и от* обнадеждвам се. *Някаква бодрост и едно обнадеждване изпълни душите на всички.* Влайков.

обнадеждя̀. Вж. обнадеждвам.

обнаро̀двам, -аш, *несв.* и *св.* Обявявам, съобщавам нещо чрез печата, за да се знае от обществото; публикувам. *Намерих настоящия превод у едного от старите си приятели и го обнародвам така, както си е.* П. Р. Славейков. *Президиумът на Народното събрание върши следната работа:* **1.** *Свиква Народното събрание.* **2.** *Насрочва избори за Народното събрание.* **3.** *Обнародва гласуваните от Народното събрание закони.* Конст., чл. 35. **обнародвам се** *страд.*

обнаро̀дване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* обнародвам *и от* обнародвам се. *Законът влиза в сила три дни след обнародването му, освен ако в самия закон е определен друг срок.* Конст., чл. 24.

обнѐма. Вж. обнемам.

обнѐмам, -аш, *несв.*; **обнѐма,** -еш, *мин. св.* обнѐх, *прич. мин. страд.* обнѐт, *св. Рядко.* Обемам, обхващам. *Отиват по околните върхове, за да обнемат с възхитения си поглед от височата на чаловете панорамата на Рила.* Вазов. *А меката топлина все повече и повече те обнема, разнежва те, натежават клепките, клима главата, ти дремеш.* Ал. Константинов. **обнемам се, обнема се** *страд.*

обнѐмане *ср. Отгл. същ. от* обнемам *и от* обнемам се.

обнѝжа. Вж. обнизвам.

обнѝзвам, -аш, *несв.*; **обнѝжа,** -еш, *мин. св.* обнѝзах, *св.* Нижа наоколо, нижа от всички страни. *На входа се показа жена в златотъкана багреница и с малка корона, обнизана с бисери.* Вазов. ‖ *Обр. Росата беше обнизала всеки листец, всяка тревичка, всяко перце на цветовете.* Цани Гинчев. **обнизвам се, обнижа се** *страд*

обнѝзване *ср. Отгл. същ. от* обнизвам *и от* обнизвам се.

обнѝмам, -аш, *несв. Рядко.* Обнемам. *Но нощя тая багрова мътна светлина ставаше поярка и обнимаше повече хоризонта.* Вазов.

обнѝмане *ср. Отгл. същ. от* обнимам.

обно̀ва *ж.* Обновяване, подновяване на нещо.

обновѐн, -а, -о. **1.** *Прич. мин. страд. от* обновя. **2.** Като *прил.* — който е станал или е направен като нов; подновен, възроден. *И дивна светлина земята стара | и обновения живот огря.* К. Христов. *Обновена природа. Обновена програма.*

обновѝтел, -ят, -я, *мн.* -и, *м. Книж. Рядко.* Този, който внася обнова в нещо.

обновѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който обновява. *Обновителна дейност.*

обновлѐние, *мн.* -я, *ср. Остар.* Обнова. *Не иго, разрушенье | ний носиме в света, | а правда, обновленье, | триумф на любовта.* Вазов.

обновя̀. Вж. обновявам.

обновя̀вам, -аш, *несв.*; **обновя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Направям нещо да стане пак ново; подновявам. *Животворно слънце пръскаше широки и топли вълни върху ободрената земя. В нея отново се събуждаше живот, трескав и бърз, който кипеше и обновяваше всичко наоколо.* Елин Пелин. *Един богат и благочестив сръбски велможа, кесар Хрел, обновил съвсем манастира.* Вазов. *О, пролет, пролет!... Ти всичко обнови, | възрадва.* П. П. Славейков. *Обновявам знанията си.* ‖ *Обр. От спомена на мрачната робия, | сега духът си волен обнови, — | народе мой, бъди народ стихия, | за жребия висок се приготви!* Ем. п. Димитров. *Ти моя жизнен път поръси | с цветя, с зари на радостта, | и цял ме обнови.* Вазов. **обновявам се, обновя се** *страд.* и *сред.*

обновя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* обновявам *и от* обновявам се.

обно̀ски *мн., ед.* няма, *ж.* Начин на отношение към другите; държане, маниер. *В неговите думи и обноски към майка му се прозираше една хладина.* Влайков. *Той порасна и израсна / млад работник — хубавец ... / И обноските добри са: / ще те срещне и ръка / ще ти стисне ей така.* Ас. Босев. *Тя беше игрива, свободна в обноските и в думите си.* Вазов. *Момичето се поокопити, гласът и обноските на Стремски го поуспокоиха.* Вазов. *Добри обноски. Културни обноски. Непринудени обноски. Свободни обноски. Груби обноски.*

обобща̀вам, -аш, *несв.*; **обобщя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Обединявам мислено предмети и явления въз основа на общите им свойства. *Обобщавам резултатите от направените опити.* **обобщавам се, обобщя се** *страд.*

обобща̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* обобщавам *и от* обобщавам се.

обобщѐние, *мн.* -я, *ср.* 1. Обобщаване. *Художествено обобщение.* 2. Обобщителна мисъл, извод, до който се идва въз основа на отделни наблюдения, факти. *Философско обобщение. Теоретическо обобщение.*

обобщѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил. Книж.* Който обобщава. *Обобщителна реч.*

обобщѝтелно. *Нареч. от* обобщителен.

обобщя̀. Вж. обобщавам.

обогатя̀. Вж. обогатявам.

обогатя̀вам, -аш, *несв.*; **обогатя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* 1. Направям някого да стане по-богат, с повече пари, имот и др. *Обработването на тютюна обогатява населението.* || Увеличавам броя на ценните придобивки, прибавям нови ценни придобивки към нещо. *Той обогати библиотеката си с нови книги.* 2. *Прен.* Направям нещо да придобие ценни качества, направям нещо по-ценно, по-съдържателно. *Съприкосновението с градските жители, ... новият живот са повлияли силно на умствения им склад, обогатили са умовете им с хиляди нови понятия.* Вазов. *Обогатявам опита си. Обогатявам знанията си.* **обогатявам се, обогатя се** *страд.* и *сред.*

обогатя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* обогатявам *и от* обогатявам се. *Не може да се смята за общополезно дело, когато капиталите се използуват за спекулативни сделки и за бързото обогатяване на отделни хора.* Г. Димитров. *Обогатяване на езика. Обогатяване на литературата с нови художествени произведения.*

обоготворя̀. Вж. обоготворявам.

обоготворя̀вам, -аш, *несв.*; **обоготворя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Издигам някого или нещо като божество.

обоготворя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* обоготворявам.

ободрѐние, *мн.* няма, *ср.* Ободряване.

ободрѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* 1. Който ободрява, освежава; освежителен. *Ободрителна хладина лъхна из нея и като че заедно с хладината лъхна и гален спомен из далечното минало.* Ц. Церковски. 2. *Прен.* Който внася бодрост, насърчение; насърчителен. *Сивушка направи усилия да го придружи, но не можа, и той се спря. — Де! Хайде-де! — викна с висок и ободрителен глас Боне.* Елин Пелин. *Той казваше по някоя ободрителна дума на войниците: да бъдат спокойни, да внимават, да се целят добре.* Йовков.

ободрѝтелно. *Нареч. от* ободрителен; освежаващо, насърчително. *Студеният въздух действува ободрително.*

ободря̀. Вж. ободрявам.

ободря̀вам, -аш, *несв.*; **ободря̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* 1. Правя някого да стане по-бодър, по-свеж, по-жив; освежавам. *Ще ти дам лекарство, което ще те освежи и ободри.* Вазов. 2. Вдъхвам бодрост, кураж; насърчавам. *Тях ги крепеха и ободряваха и ония хубави и благи надежди за по-добра и по-честита бъднина.* Влайков. *Аз се помъчих да го ободря и да му вдъхна доверие в съдбата.* Вазов. **ободрявам се, ободря се** *страд.* и *сред. Над полето ... прехвръкна надеждата, по нея радостта. Ободриха се морни души и заехтя полето пак от смях и песни.* Елин Пелин.

ободря̀ване *ср. Отгл. същ. от* ободрявам *и от* ободрявам се.

обожа̀вам, -аш, *несв.* 1. Смятам някого или нещо за божество. *Някога в Египет хората обожаваха и лотоса.* Йовков. 2. *Книж.* Изпитвам сляпо чувство на възхищение, преклонение пред някого; почитам, величая някого като божество. *Огнянов знаеше, че бившият му ученик го обожаваше и би сторил всичко, ако го помолеше.* Вазов. || Изпитвам силно чувство на любов към някого. *И ето, че туй момиче е влюбено в него, обожава го.* Г. Райчев. **обожавам се** *страд.*

обожа̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* обожавам *и от* обожавам се.

обожа̀тел, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* 1. Горещ поклонник, ценител на някого или на нещо. *Защото бай Мичо беше горещ обожател на Русия и виждаше руски пръст във всички политически събития на света.* Вазов. *Обожател на природата.* 2. *Ирон.* Мъж, който много обича някоя жена. *Колко младежи ме обикалят! Колко обожатели!* Вазов. *Николина, преди да се сближи с Кънча, си имаше друг обожател и поклонник.* Влайков.

обожа̀телка *ж.* Жена, която обожава някого или нещо.

обо̀з *м.* (рус.). Съвкупност от превозни средства към войскова част, за каране хранителни и бойни припаси.

обо̀зен, -зна, -зно, *мн.* -зни. 1. *Прил. от* обоз. *По двете страни на калното шосе непрекъснато се точеха безкрайни обозни кервани.* Елин Пелин. *Меко затъваха в ровкавата почва колелата на обозните каруци, щом излезеха от пътя.* Вежинов. *Обозни коне.* 2. Като *същ. м.* **обозен** — войник, който обслужва обоз. *А бе хора, вярно ли е, че има примирие? — питат обозните.* Л. Стоянов.

обозна̀ча. Вж. обозначавам.

обознача̀вам, -аш, *несв.*; **обознача̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* (рус.). Поставям знак на нещо; означавам. *В картата беше обозначено точно мястото на битката.* **обозначавам се, обознача се** *страд.*

обознача̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* обозначавам *и от* обозначавам се.

обозначѐние, *мн.* -я, *ср. Книж.* Означение.

обо̀йст *м.* Музикант, който свири на обой.

обо̀й, -о̀ят, -о̀я, *мн.* -о̀и, *м.* (фр.). Духов дървен музикален инструмент, по височина на тона среден между флейта и кларнет.

обоня̀ние, *мн.* няма, *ср.* Едно от петте сетива у човека и животните, орган на което е носът — способност да се възприемат и разпознават ухания, миризми. *Когато подухването на вятъра донесеше до обонянието им миризмата на вълк, кучетата скачаха като ужилени и започваха да лаят.* Йовков.

обоня̀телен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който се отнася до обоняние. *Обонятелни усещания.*

обо̀р *м.* Сграда, помещение за едър, обикн. рогат добитък. *В дъното на стаята е големият обор, дето зиме затварят кравата.* Влайков. *Но отидох в мойте темни обори, | та извадих моя коня хранена.* Нар. пес. □ **Авгиеви обори** — а) В гръцката митология — замърсените в продължение на тридесет години обори на цар Авгий, изчистени от Херкулес за един ден. б) *Прен.* Нещо, оставено в пълно безредие, хаос.

обора̀вя се. Вж. о б о р а в я м с е.

обора̀вям се, -яш се, *несв.*; **обора̀вя се,** -иш, се, *мин. св.* -их се, *св., сред. Нар.* Идвам на себе си; съвземам се, окопитвам се. *Гроздан се събуди изпотен и разтреперан... Той се обoрави и облекчително въздъхна.* Йовков.

обо̀рвам, -аш, *несв.*; **обо̀ря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* **1.** *Остар.* Побеждавам някого в борба; надвивам, повалям. *Няма юнак мене да обори, | да продупчи моя медна риза.* Вазов. || За слабост сън, дрямка и др. — надвивам изобщо; налягам. *Юрталана седна на страна и запуши. Обори го слабост, краката му се люлееха, ръцете му едва се мърдаха.* Г. Караславов. *Унесен в своите блянове, той полека заклюма и не сети как го обори дрямка.* П. Ю. Тодоров. *Нея нищо я не болеше. Само една немощ я беше оборила и за еднадве седмици тя съвсем отслабна.* Елин Пелин. *Под тясна палатка на сухата слама | налягаха бързо другари и сън ги | обори.* Ем. п. Димитров. **2.** *Прен.* Доказвам неверността на някакво твърдение. *Слисаният доктор излезе зашеметен от тоя куп обвинения, които не беше в състояние да обори.* Вазов. *Борис говореше спокойно, ясно, почти без прекъсване. Костов кимаше с глава и си вземаше бележки. От време на време той си позволяваше да прави възражения, които Борис оборваше веднага.* Дим. Димов. || Представям доказателство за неверността на противно мнение. *Самият този факт ясно оборва гореотбелязания едностранчив възглед върху Пушкиновата поезия.* П. П. Славейков. **оборвам се, оборя се** *страд.* □ **Оборвам глава** — навеждам глава при умора, сън, загриженост. *Оборил бе горда глава Самуил, | в невесели мисли унесен.* П. П. Славейков.

обо̀рване *ср. Отгл. същ. от* оборвам *и от* оборвам се.

обо̀рка *ж.* (рус.). **1.** Почистване кожата на конете. **2.** Основно почистване на двор, помещение и др.

оборо̀т *м.* (рус.). **1.** Пълно завъртване на машинно колело, валяк и др. *У нас средно становете тъкат със 140 оборота в минута.* Раб. дело, 1950 г. **2.** *Търг.* Обращение на парични средства и стоки. *Стоков оборот. Търговски оборот.* **3.** Сумата, с която се работи при тези операции.

оборо̀тен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* Който се намира в оборот. *Оборотни средства.*

обо̀рски, -а, -о. *Прил от* обор. *От оборската врата излезе стопанинът на къщата дядо Петко.* К. Петканов. *Оборски тор.*

обору̀двам, -аш, *несв.* (рус.). *Нов.* Снабдявам с всички необходими оръдия за производство, с инвентар; обзавеждам. **оборудвам се** *възвр. страд.*

обору̀дване *ср. Отгл. същ. от* оборудвам *и от* оборудвам се.

обо̀ря. Вж. о б о р в а м.

обосѐя. Вж. о б о с я в а м.

обоснова̀. Вж. о б о с н о в а в а м.

обоснова̀ се. Вж. о б о с н о в а в а м с е.

обоснова̀вам, -аш, *несв.*; **обоснова̀,** -ѐш, *мин. св.* -а̀х, *св. Книж.* Подкрепям с факти, с доказателства; мотивирам, аргументирам. *Маркс предрече и обоснова историческата роля на пролетариата като гробар... на буржоазния обществен строй.* В. Коларов. **обосновавам се, обоснова се** *страд.*

обоснова̀вам се, -аш се, *несв.*; **обоснова̀ се,** -ѐш се, *мин. св.* -а̀х се, *св., сред.* Подкрепям мислите, тезата си с доказателства; аргументирам се. *В своето изказване той се обоснова много добре.*

обоснова̀ване *ср. Отгл. същ. от* обосновавам *и от* обосновавам се.

обоснова̀н, -а, -о. **1.** *Прич. мин. страд. от* обоснова. **2.** Като *прил.* — подкрепен с доказателства; аргументиран. *Тук на него е възложена важната задача да направи обширен, дълбоко обоснован доклад.* Г. Димитров. *Обосновани обвинения.*

обоснова̀но. *Нареч. от* обоснован. *Говори обосновано.*

обоснова̀ност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* обоснован; мотивираност.

обособѐн, -а, -о. **1.** *Прич. мин. страд. от* обособя. **2.** Като *прил.* — който е оформен напълно. *Министрите от либералната партия излязоха навън и бяха заменени от лица из средата на обособената и вече здраво закрепена Народна партия.* Влайков □ **Обособени части в изречението** (грам.) — второстепенни части на изречението, които се отделят с интонация и пауза, за да изпъкнат по-ясно. Напр. *По дърветата, отрупани с цвят, бръмчаха пчели.*

обособѐно. *Нареч. от* обособен.

обособѐност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* обособен.

обособя̀. Вж. о б о с о б я в а м.

обособя̀ се. Вж. о б о с о б я в а м с е.

обособя̀вам, -аш, *несв.*; **обособя̀,** -ѝш, *мин. св.* -ѝх, *св.* Отделям нещо от цяло, като част или единица. **обособявам се, обособя се** *страд.*

обособя̀вам се, -аш се, *несв.*; **обособя̀ се,** -ѝш се, *мин. св.* -ѝх се, *св., сред. Книж.* Отделям се от нещо като самостоятелна част или единица.

обособя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* обособявам *и от* обособявам се.

обося̀вам, -аш, *несв.*; **обосѐя,** -ѐеш, *мин. св.* обося̀х, *прич. мин. страд.* обося̀л, -а, -о, *мн.* обосѐли, *св.* **1.** Оставам без обувки или имам само скъсани, износени обувки. **2.** За работен добитък — падат ми подковите. **3.** *Прен.* Обеднявам много, напълно, оставам без средства и без имот. *Ограбена и обосяла от войната, обвита в траура по хилядите убити, страната се тресеше от стачки и митинги.* Д. Добревски.

обося̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* обосявам.

обработва̀ем, -а, -о, *прил.* За земя — която се обработва, която се използува за обработване или може да се обработва. *Законът определя размера на земята, която частни лица могат да притежават, както и случаите, когато неземеделци могат да притежават обработваема земя.* Конст., чл. 11.

обрабо̀твам, -аш, *несв.*; **обрабо̀тя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Ора, натрявам, засявам и пр. земя, за да получа от нея храни и други продукти. *По тогавашните полуфеодални обичаи, тия селяни бяха прикрепени към земята си... Те я обработваха за своя сметка, но със задължение част от произведенията си да дават на болярина.* Вазов. *Земята принадлежи на тези, които я обработват.* Конст., чл. 11. *Обработвам нива. Обработвам градина.* **2.** Преработвам сурови материали така, че да ги направя годни за употреба. *Както навсякъде около Места, и тук населението обработва само тютюн.* Йовков. *Обработвам кожи. Обработвам коприна.* **3.** Работя върху писмено произведение, за да му дам окончателен вид. *Аз никога не пропущах случай да събирам и записвам всякакви материали, които трупах на страна, за да ги обработвам в поохолно време.* П. Р. Славейков. **4.** *Разг. Ирон.* Старая се да подготвя, настроя някого така, че да действува в моя полза. *През това време аз ще я подготвям* (майка ти), *ще я обработвам постепенно. За това ти бъди спокоен и се довери на мене — като се върнеш на края на четвъртия семестър, работата ще бъде опечена.* Г. Караславов. **обработвам се, обработя се** *страд.*

обрабо̀тя. Вж. о б р а б о т в а м.

обрабо̀тване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* обработвам *и от* обработвам се. *Материалът се нуждае от основно обработване. Кооперативно машинизирано обработване на земята.*

обрабо̀тен, -а, -о. **1.** *Прич. мин. страд. от* обработя. **2.** Като *прил.* — който е бил подложен на обработка. *Пътят върви между обработени ниви.* Величков. *Обработени кожи. Обработен глас.*

обрабо̀тка *ж.* Обработване, разработване, преработване на нещо. *Тук всичко е с машинна обработка. / Орем и сеем с трактори навред.* Н. Марангозов. *Обработка на метали.*

о̀браз *м.* **1.** *Книж.* Външен вид, изглед, облик. *През тази късна есенна вечер мъглата падна ниско над земята... Тук-таме край пътя се мяркаха тъмните образи на дърветата, които се възправяха като великани.* А. Каралийчев. || Отражение на някакъв предмет в гладка повърхност. *Не те ли мами в глъбините / лазурът разведрен? / И образа ти, во вълните / тъй дивно отразен?* П. П. Славейков. || Жива, нагледна представа за някого или за нещо. *Щом помислеше да се върне — пред него заставаше образът на майка му и онзи миг, когато тя щеше да го срещне на пътните врата.* Г. Райчев. *В едно ъгълче на съзнанието си той* (Борис) *извика своите близки, за да се прости с тях. Образите на жена му и на детето изплуваха най-ясно в душата му.* Г. Караславов *Ние дечурлигата никога не бяхме виждали леля Дъмша... Нейният образ ни се представяше прекрасен и усмихнат.* Елин Пелин. **2.** *Остар.* Изображение, портрет, снимка, икона. *Под подписа виси на корделка царският златен печат с образа на Иван Шишмана от една страна и на св. Иван Рилски — от другата.* Вазов. *Ръка на ваятел изкусен нека изсече върху плочата на гроба ми образ на пепелянка, която смуче очи на орел.* Н. Райнов. *Аз ще те заведа на Сеславския манастир, да се помолиш на чудотворния образ на света Богородичка.* Елин Пелин. **3.** Художествено въплъщение на мисъл, идея, тип, характер, с помощта на думи, звукове или багри. *Музикален образ. Художествен образ. Сценичен образ. Положителен образ.* **4.** Само *ед. Нар.* Лице. *Защо ти са, братко, тъй жълти ръцете / и образът синкав, подпухнал?* П. П Славейков. □ **Изгубвам човешки образ** — изгубвам добрите си положителни качества, имам лоши прояви. **По образ и подобие на някого, нещо** (ирон.) — рабско подражание на някого, нещо.

о̀бразен, -зна, -зно, *мн.* -зни, *прил.* **1.** Който е богат с образи. *Образно мислене. Образна памет. Образен език. Образна реч. Образен стил.* **2.** Който се състои от образи, изображения. *Образно писмо.*

образѐц, *мн.* образци̇̀, *м. Книж.* **1.** Пример, по който човек се води при създаване на нещо. *Това издание е послужило за образец на много други книги стихове.* П. П. Славейков. *Малцина само запитваха защо новата икона не беше изписана по стария и неизменен образец.* Йовков. || *Канц.* Специално установена форма, в която се приготвя някакъв документ; формуляр. *Всеки кандидат, за да бъде допуснат до състезателния приемен изпит, трябва да подаде молба-образец.* **2.** Нещо, което може да служи за пример със своето съвършенство. *Васил Левски е образец на нравствена чистота.* Вазов. *Нашите комсомолци показаха незабравими образци на героизъм в борбата против фашистките насилия и буржоазната реакция.* Г. Димитров.

образо̀ван, -а, -о, *прил.* Който има, който е получил образование. *Трябва да попитам и Найдена, защото Найден е умен и образован човек — седем годинки се е учил.* Каравелов. *Той беше един високо образован човек, с големи способности.* П. Спасов.

образова̀ние, *мн.* няма, *ср.* **1.** Научни знания, получени чрез системно обучение. *Едно братче и едно сестриче имаш, образование трябва да им се даде.* Йовков. *Висше образование. Търговско образование. Средно образование.* **2.** Придобиване на научни знания. *Гражданите имат право на образование.* Конст., чл. 79. *Задочно образование.*

образо̀ваност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* образован. *Той се е отличавал с голяма за времето си образованост.*

образова̀телен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който е свързан с образованието. *Висши образователни институти.* □ **Образователен ценз** — степен на завършено образование, като необ-

ходимо условие за заемане на определен служебен пост, длъжност.

образу̀вам, -аш, *несв.* **1.** Давам начало на нещо, създавам, произвеждам нещо. *При загряване на смес от йод и водород те се съединяват и образуват йодоводород.* || Създавам, учредявам, основавам нещо. *Българските граждани имат право да образуват дружества, сдружения и организации, стига само те да не са против държавния и обществен ред, установен с настоящата Конституция.* Конст., чл. 87. *Набързо образувахме кооперация. Даже определихме влоговете.* Кр. Кюлявков. **2.** Влизам в състава на нещо, част съм от едно цяло, заедно с други правя нещо цяло. *Великите боляри били най-влиятелни велможи в царството... и образували болярския съвет при царя.* Вазов. *Жените дотичаха, задъхани и изморени, спряха нерешително пред управлението, образуваха голяма вълнуваща се тълпа.* П. Спасов. **образувам се** *страд.*

образу̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* образувам *и от* образувам се.

образцо̀в, -а, -о, *прил.* Който може да служи за образец; съвършен. *Образцово стопанство. Образцов ред. Образцова чистота.*

образцо̀во. *Нареч. от* образцов. *Образцово обзаведено стопанство.*

обра̀мча. Вж. о б р а м ч в а м.

обра̀мчвам, -аш, *несв.*; **обра̀мча,** -иш, *мин. св.* -их, *св. Нар.* Слагам, понасям нещо през рамо; нара̀мвам. *В това време из храстите зад пътя изскокна един окъсан селяк, обрамчил стара пушка.* Елин Пелин. *Тото се наяде,... облече скъсаното кожухче, тури капицата, обрамчи торбето с книжките и тръгна.* Елин Пелин. **обрамчвам се, обрамча се** *страд.*

обра̀мчване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* обрамчвам.

обра̀сна. Вж. о б р а с т в а м.

обра̀снал, -а, -о. **1.** *Прич. мин. действ. от* обрасна. **2.** Като *прил.* — покрит с растителност. *Тоя пущиняк с обраснали в бурен до пояса основи... е единствената ветрена мелница от равно шопско дори до безкрайно филибешко поле.* Елин Пелин.

обраста̀. Вж. о б р а с т в а м.

обра̀ствам, -аш, *несв.*; **обра̀сна,** -еш, *мин. св.* -ах, *и* **обраста̀,** -ѐш, *мин. св.* обра̀стох, *прич. мин. действ.* обра̀съл, -сла, -сло, *мн.* -сли, *св.* **1.** Покривам се с растителност. *Видиш ли каква пътечка са направили хората до Матейчовия гроб! Тая народна пътечка няма да обрасне с бурени, додето живее свободен български народ.* А. Каралийчев. *Вдясно се простираше скалистият рид, обраснал с габери и лишеи, пожълтял от купчини иглика.* Хар. Русев. *Ти умря. И пътят към гроба ти ням | обрасъл е вече със бурен голям.* Вазов. *В къщата на Аврам Немтур не живееше никой. Заключена стоеше широката й порта, дворът й бе запустял, обрасъл с бурени и храсти.* Дим. Талев. **2.** Покривам се с косми. *Лицето му беше обрасло с голяма черна брада.*

обра̀стване *ср. Отгл. същ. от* обраствам.

обра̀т *м. Книж.* **1.** Рязка промяна в положението, в хода на нещо. *Как, ти сега си за татарите? — извика с негодование патриархът. Тоя обрат учуди и другите.* Вазов. *Аз не вярвах, че ще ме осъдят на смърт, особено когато видях какъв обрат взе процесът.* Г. Димитров. **2.** *Езикозн.* Своеобразно съчетание на думи или на граматически форми; конструкция. *Езиков обрат. Обрат на речта.*

обра̀тен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* **1.** Който се движи и развива в посока, противоположна на предишната. *И някога за път обратен | едвали ще удари час.* Яворов. *Колоните, които отиват към Серес, са български, а тези с обратна посока — немски.* Дим. Димов. *И чакат тая ръка да посочи към Урумъ-Ени-кьой. А Индже посочва тъкмо към обратната страна и казва да вървят след него назад.* Йовков. **2.** Който се различава, който е напълно противоположен на друг. *Обратен смисъл.* **3.** Като *същ. ср.* **обратното** — нещо противоположно. *Ти нямаш представа за Игнат... Страхувах се, че след боя при арестуването му може да се поотдръпне от нашата работа, но излезе тъкмо обратното. Той е ентусиазиран от нашата програма и борба.* Кр. Велков. □ **Обратната страна на медала** (разг.) — лошата страна на нещо.

обра̀тно. **1.** *Нареч. от* обратен. *Той спря до малкото мостче и, като никога, не се върна обратно дома.* Елин Пелин. *Сърцето му се изпълваше с доброта и той връщаше обратно в торбите житото, което беше откраднал.* Йовков. **2.** Като вметната дума — противоположно на нещо казано; напротив. *Историята не познава по-разбойническа, по-империалистическа и контрареволюционна война от тая, която фашизмът поде против СССР. И обратно, няма по-справедлива и по-прогресивна война от тая, която съветският народ води против фашисткото нашествие.* Г. Димитров.

обраща̀емост, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Фин.* Употребяване, оборот на парични средства.

обращѐние[1] и **обръщѐние**[1], *мн.* -ия, *ср.* **1.** *Грам.* Дума, с която лицето, което говори, се обръща към лицето, на което говори, напр. *брате, мила родино.* **2.** Призив, възвание към обществото по някой важен въпрос. *Обращение на Световния съвет за мира.* **3.** Обикн. *мн. Остар.* Обноски държание. *Тоя Рачко му правеше лошо впечатление с безочливото си обращение и с още по-безочливото име.* Вазов. *Милка се чудеше на простите и свободни обращения на тая селянка.* Вазов.

обращѐние[2] и **обръщѐние**[2], *мн.* -я, *ср. Фин.* За капитал, стоки и под. — процес на обмяна, на употреба; оборот. *Пускам в обращение. Обращение на капитал. Банкнотно обращение. Стоково обращение.* □ **Влизам в обращение, излизам от обращение** (книж.) — започвам да се употребявам, спирам да се употребявам.

о̀бред *м.* Съвкупност от действия, свързани с някакъв религиозен култ или народен обичай. *Всяка сутрин... снемаха фуражките си и се прекръстваха. Стоил изпълняваше тоя обред някак по-ревностно и с голямо смирение.* Йовков. *Сватбен обред. Черковен обред.*

о̀бреден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* Който е свързан с някакъв обред. *И от комините се заиздига сладкострунно тънък син димец и се понесе към небето като обредно кадение.* Елин Пелин. *Обреден хляб.*

о̀бредност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* обреден.

обрѐжа. Вж. о б р я з в а м.

обрѐзка *ж.* Остатък, отпадък от обрязване на кожи, книги и др.; изрезка.

обрека̀. Вж. о б р и ч а м.

обрека̀ се. Вж. о б р и ч а м се.

обременѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил. Книж.* Който създава неудобства, неприятности, грижи, който е бреме за някого.

обременя̀. Вж. о б р е м е н я в а м.

обременя̀вам, -аш, *несв.*; **обременя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Създавам затруднения, неудобства, грижи на някого. *Обремениха ме с обществени задължения.* **обременявам се, обременя се** *страд.*

обременя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* обременявам *и от* обременявам се.

обрѐчен, -а, -о. **1.** *Прич. мин. страд. от* обрека. **2.** Като *прил.* — а) Който е определен за някого. *Един на друг обречени, | кой нас ще раздели?* Дебелянов. б) Който неминуемо ще загине, който се намира пред гибел. *Говореха ѝ с предпазлив, мек и хитър глас, като на болник, обречен на смърт.* Елин Пелин.

ѐбрив *м.* Пъпки, петна, мехурчета и пр. по човешката кожа, които се явяват при различни заболявания; изрив. *Кожни обриви и струпеи.*

обрѝвам се, -аш се, *несв.*; **обрѝна се,** -еш се, *мин. св.* -ах се, *св., сред.* Получавам обрив по кожата; изривам се.

обрѝване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* обривам се.

обрѝна се. Вж. о б р и в а м се.

обрѝсвам, -аш, *несв.*; **обрѝша,** -еш, *мин. св.* обрѝсах, *св. Диал.* Обърсвам, избърсвам. *Извадил кърпата да си обрише потта.* Йовков. *Кръчмарят пийна от чашата, обриса си мустаците с една червена кърпа.* Вазов. **обрисвам се, обриша се** *възвр.* и *страд.*

обрѝсване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* обрисвам *и от* обрисвам се.

обрисѝвка *ж.* Начин, по който авторът обрисува, очертава образите на героите си и събитията в своите произведения.

обрису̀вам, -аш, *несв.* и *св.* Описвам, очертавам, характеризирам (обикн. в литературно произведение). *В рамката на тая драма ... — сме се опитали да обрисуваме самата епоха.* Вазов. *Поетът майсторски е обрисувал своята героиня.* П. П. Славейков. **обрисувам се** *страд.*

обрису̀вам се, -аш се, *несв.* и *св., сред.* Очертавам се, откроявам се върху фона на нещо. *Пред нас се обрисува в нощната мрачина тъмна грамада, из която гледаха два осветени прозорчета.* Вазов. *Накрай хоризонта, върху червеното вечерно небе, се обрисуваха високите тъмни силуети на ... мъж и жена.* Г. Райчев.

обрису̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* обрисувам *и от* обрисувам се.

обрѝчам, -аш, *несв.*; **обрека̀,** обречѐш, *мин. св.* обрѐкох, обрѐче, *прич. мин. действ.* обрѐкъл, -кла, -кло, *мн.* -кли, *св. Търж.* **1.** Обещавам. *Каквото припечеля от кончето си — за тебе съм го обрекъл.* Я. Каралийчев. *За утре щедро ми обричаш | нектар във сребърни потири.* Дебелянов. *Тогава е храмовият празник и аз съм обрекла пред бога да доведа дъщеря си.* Елин Пелин. **2.** С предлог *на* и съществително, което означава нещастие, страдание, смърт и под. — правя, постъпвам така, че някой да претърпи нещастие, страдание, смърт, гибел и под. *Предава милият си народ на най-лошавите му неприятели, обрича на опропастяване българското царство.* В. Друмев. *Откак за втори път влязох в Цепинската кула, обрекох душата си на гибел.* Ст. Загорчинов. **обричам се, обрека се** *страд.*

обрѝчам се, -аш се, *несв.*; **обрека̀ се,** обречѐш се, *мин. св.* обрѐкох се, обрѐче се, *прич. мин. действ.* обрѐкъл се, -кла се, -кло се, *мн.* -кли се, *св., сред. Търж.* Обещавам, вричам се. *Аз съм монах и съм се обрекъл на бога, боя се от всякакви нечестиви дела и помисли.* Дим. Талев.

обрѝчане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* обричам *и от* обричам се.

обрѝша. Вж. о б р и с в а м.

обрѐк, *мн.* -ци, *м.* **1.** *Остар.* Тържествено обещание пред божество, светец; обет. *И аз преди седем години бях дал оброк, че ще посетя свещената Рилска обител.* Вазов. *Но да попитаме някой свещеник или ясновидец, | ... | може би той ще ни каже що Аполон е тъй гневен: | някой оброк ли забравен, или хекатомба той иска.* Ас. Разцветников. || *Поет.* Обещание. *Дадохме си свят оброк | да се любим навсегда.* Дебелянов. **2.** *Нар.* Обредна служба в чест на светец или по някакъв друг повод. *Когато* (Ганчо) *излезе на върха на рътя при голямата граница, дето лясковчани правеха оброк да не вали град и се молеха за дъжд, първите петли пропяха у Геран.* Цани Гинчев. **3.** *Диал.* Оброчище.

обро̀нвам, -аш, *несв.*; **оброня̀,** -иш, *мин. св.* -их, *св. Поет.* **1.** Правя нещо да се откъсне, да падне нещо дребно; отронвам. *Повя горняка през полята, | залюшна дърветата. | И от настръхналите клони | листа повехнали оброни.* Яворов. *Кат зачу Босул тез думи, | оброни сълзи два реда.* Ц. Церковски. || *Прен.* Казвам, продумвам нещо. *Е, Хрельо, — ненадейно и за двама ни оброни дума тате: — нашата се свърши.* Ст. Чилингиров. **2.** Навеждам, наклонявам глава. *Тогава оброни Крез тъжно глава | и в тъмна му памет неясни слова | възникнаха мигом и пак потъмняха.* П. П. Славейков. **обронвам се, оброня се** *страд.* и *сред.*

обро̀нване *ср. Отгл. същ. от* обронвам *и от* обронвам се.

оброня̀. Вж. о б р о н в а м *и* о б р о н я м.

оброня̀м, -яш, *несв.*; **оброня̀,** -иш, *мин. св.* -их, *св. Поет.* Обронвам. **оброням се, оброня се** *страд.* и *сред.*

оброня̀не *ср. Отгл. същ. от* оброням *и от* оброням се.

обро̀чище, *мн.* -а, *ср.* Място (извор, старинно дърво, развалина от храм и под.), където се прави служба на светец; оброк. *Там е старовремско оброчище с каменен кръст.* Вазов. *Там горят до камъните кротко свещи — | на оброчище под дъбовете стари.* Ем. п. Димитров.

обруга̀вам, -аш, *несв.*; **обруга̀я,** -аеш, *мин. св.* обругах, *св. Рядко.* Ругая, наругавам.

обруга̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* обругавам.

обруга̀я. Вж. о б р у г а в а м.

обру̀лвам, -аш, *несв.*; **обру̀ля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Бруля до край, свършвам да бруля. *Преди минута буен вихър | акациите как размя-*

та! | Обрули белите цветенца | и с тях застла земята. П. П. Славейков. **обрулвам се, обруля се** *страд.*

обрулване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* обрулвам *и от* обрулвам се.

обруля. Вж. обрулвам *и* обрулям.

обрулям, -яш, *несв.*; **обруля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Обрулвам. **обрулям се, обруля се** *страд.*

обруляне, *мн* -ия, *ср. Отгл. същ. от* обрулям *и от* обрулям се.

обръгвам, -аш, *несв.*; **обръгна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св. Разг.* Свиквам, привиквам на нещо. *Селските ни въстаници захванаха малко по малко да обръгват на пищенето на куршумите.* З. Стоянов. *Запретна се Йошката и пипна копачката. Отначало му беше тежичко, но сетне обръгна.* А. Каралийчев.

обръгване *ср. Отгл. същ. от* обръгвам.

обръгна. Вж. обръгвам.

обръсвам, -аш, *несв.*; **обръсна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* обръснат, *св.* **1.** Бръсна напълно, до край, свършвам да бръсна. *Хаджи Ахил му завързваше платно около врата, обръсваше му половината глава.* Вазов. *Проговори на младо берберче: | „Берберче ле, богу брат да ми си, | я обръсни моя руса коса".* Нар. пес. **2.** *Прен. Разг.* Продавам на прекалено висока цена; одирам. **обръсвам се, обръсна се** *възвр.* и *страд. Като изпуши цигарата, той стана, обръсна се и слезе да се измие в кухнята на хазаите.* Дим. Димов.

обръсване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* обръсвам *и от* обръсвам се.

обръсна. Вж. обръсвам.

обръснат, -а, -о. **1.** *Прич. мин. страд. от* обръсна. **2.** Като *прил.* — който наскоро се е обръснал *Стойчо, пременен, обръснат, стегнат, нетърпеливо държеше за юларите млади впрегнати юнци.* Елин Пелин. *По-голямата част от конниците се бяха съблекли до кръста... Обръснатите им глави с дълги черни перчеми лъщяха на слънцето.* Ст. Загорчинов.

обръч *м.* **1.** Желязна или дървена лента, свита в пълен кръг, която се използува обикн. за поддържане и стягане дъгите на бурета, бъчви, каци и под. *Могат да се направят топове от черешови дънери, извъртени хубаво и обвити здраво с железни обръчи.* Вазов. *Нощес се скъсал един обръч на бурето и виното изтекло до капка.* Елин Пелин. || *Обр. Отведнаж избухна пожар. Огнен обръч от високи пламъци се появи наоколо.* Елин Пелин. **2.** *Воен.* Военни сили в кръг около обекта на военни действия. *Трябва веднага да извършим акцията в Дъбово, защото обръчът на жандармерията се затяга.* Ем. Коралов.

обръщам, -аш, *несв.*; **обърна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* обърнат, *св.* **1.** Като завъртвам или извивам нещо или някого, изменям положението му спрямо друг предмет или човек. *Чуха се стъпки, Велика обърна глава към вратата.* К. Петканов. *Стоян хвана нежно момичецето за ръка, поиска да обърне лицето му да го види.* Елин Пелин. *Обръщам гърба си към някого. Обръщам болен.* || Въртя, премятам. *Тато и чичо Ефтим примъкват закланата свиня, слагат я над огъня и почват да я обръщат отсам и оттатък — пърлят я.* Влайков. *Велика на няколко пъти обръща картичката в ръцете си.* К. Петканов. **2.** Променям посоката на движение встрани или назад; завивам, връщам. *Индже обърна коня си да се върне.* Йовков. *Те машинално обърнаха стъпките си назад.* Вазов. *Обръщам колата назад.* 3. Насочвам към някого или нещо. *Някои... искаха да обърнат пушките си срещу Индже или да бягат.* Йовков. *Благоденствуваха тиловите герои, предателите, ония, които бяха готови да обърнат оръжието срещу своя народ.* Л. Стоянов. **4.** Бутам нещо изправено; катурвам, събарям, повалям, гътам. *Той беше влезнал вътре, завъртял се, обърнал масата, която от своя страна залостила вратата и застанал ни насам, ни натам.* Елин Пелин. *Помниш ли като обърна каруцата та изтърси момите върху трънните.* Йовков. *Свиня, кога се наяде, обръща коритото.* Погов. *Обръщам стол. Обръщам чаша.* **5.** Променям положението на някакъв предмет, така че долната му част да дойде отгоре. *Теодосий го накара да обърне един здрав върбов кош и да седне на дъното му.* Ст. Загорчинов. *Докторът ме помоли да легна гърбом на канапето и взе да ме тупа, ... обръща ме на корем.* Вазов. *Дядо Пуньовата лулачка беше догоряла, той я обърна, изчука пепелта, поизтри я извътре с палец.* Мих. Георгиев. *Обръщам сено.* || Разоравам, разкопавам земя, като изкарвам на повърхността долния й пласт. *Какво направихте нивата в Мимерлика? ... Изорахте ли я?... Колкото по-скоро я обърнем, толкоз по-добре.* Йовков. *Да жаля ли за цъфналите тръни, | да жаля ли за стария ни глог? | Днес тракторът стърнището обърна | и срина ниско дядовия слог.* Ив. Бурин. **6.** *Прен.* Разбърквам, разтършувам. *По едно време идваха стражари в село, търсиха те; обърнаха всичко в къщи.* Елин Пелин. *Обърнах цялата стая и пак не можах да намеря това, което търсех.* **7.** Променям положението на отделен лист хартия или лист от книга, за да чета или да видя обратната му страна, гърба му; прелиствам. *Поп Стефан обърна няколко страници.* Йовков. *Русинов, който обръщаше някаква книга, дигна глава, като че се събуди.* Г. Караславов. **8.** Изваждам опакото, вътрешната страна на нещо (дреха, чорап и под.) навън, към лицевата страна. *Обърнал си ръкава. Обръщам си чорапите. Обръщам торба.* **9.** Подновявам дреха, като слагам на лице вътрешната страна на плата. *Сиромахът три пъти се радва на дрехите си: когато са нови, когато ги обърне и когато га закърпи.* Погов. *Дадох стария си костюм да го обърнат* **10.** Правя нещо да се промени, да стане друго, да получи друг вид, съдържание и свойства; превръщам. *Игнат... обърна бакалницата си в клуб.* Кр. Велков. *Ти с добрината си ме утеши и успокои в моята злочестина..., ти обърна робството ми на царство.* В. Друмев. *На маймуни ни обърнахте, да ви вземе дявол с маскари!* Ал. Константинов. *Магьосницата го обърнала в мечка.* **11.** *Прен.* Давам друго развитие на действие, работа, процес и под. чрез преминаване от едно състояние в друго или от един етап в друг; променям. *Възможността за такава непредвидена пречка, която може там на бойното поле да обърне работите съвсем на друга страна, беше близу до ума.* Ц. Церковски. *Казах аз, че ще го обърне на сняг.* Дим. Талев. *Догански обърна разговора по френски.* Вазов. *Обръщам всичко на шега. Обръщам го на смях. Той умее да обръща всичко в своя полза.* **12.** *Прен.*

Разг. Мъча се да представя нещо не така, както е в действителност, да го изопача; извъртам. *Стойко измънка, че волът се разболял, сетне пък обърна, че уж оралото му се счупило.* Г. Караславов. *Ти както щеш я обръщай, нашата работица е спукана, — казваше един.* Вазов. *Не обръщай думите ми!* **13**. *Разг.* Пресмятам, изчислявам от един вид мярка в друга. *Рашко не остави на мира бригадира, докато не писа и на тях трудодни. „Това са една-две кофи жито!" — обръщаше той всичко на кофи жито.* Ст. Ц. Даскалов. *Обръщам часовете в минути.* **обръщам се, обърна се** *страд.* □ **Не обръщам внимание на някого или нещо** (разг.) — пренебрегвам го, не смятам, че заслужава внимание. *До тогава тя не му обръщаше внимание. Но след тази реч Лиляна не можеше да зърне спокойно неговото мазно, зачервено, усмихнато и доволно лице.* Г. Караславов. *Учителят обикновено не обръща никакво внимание на тези оплаквания.* Влайков. **Обръщам в бягство** (воен.) — заставям неприятеля бързо, внезапно да отстъпи, да избяга. *Скоро обаче пристигат главните английски сили и обръщат германската флота в бягство.* **Обръщам внимание** — а) Насочвам вниманието си към нещо; забелязвам, интересувам се. *В хана можеше да става каквото си ще, той не обръщаше внимание на нищо.* Йовков. б) Привличам вниманието на някого към нещо. *Право към седма рота слиза сега един ранен, който още отдалеч обръща вниманието на всички.* Йовков. **Обръщам гръб** — а) Тръгвам си, оттеглям се. *Не ща да те слушам, нали ти казах!... Махни се от тука! — викна и си обърна гърба.* Влайков. б) *Воен.* Бягам в отстъпление; отстъпвам. *Немците не дочакаха контраудара, обърнаха гръб и полето отново позеленя от шинелите им.* Вежинов. **Обръщам гръб някому** — преставам да съм внимателен с някого, не го зачитам вече, не се интересувам от него. *Няма да му продумам. Ако дойде при мене, ще му обърна гръб.* Йовков. **Обръщам дебелия (другия) край** (разг.) — пристъпвам към бой или към други наказателни мерки. *На тебе думам, пущай колата докато не съм обърнал дебелия край!* К. Петканов. *Най-напред преценявам човека, после с добро, един вид разяснителна работа за осъзнаване. Пък щом видя, че не върви по тоя начин, обръщам другия край.* Ем. Станев. **Обръщам думите на някого** (разг.) — изопачавам, разбирам в обратен смисъл думите на някого. **Обръщам колата** (разг.) — променям отношението си към някого или нещо, променям разговора, според както ми е угодно. *Както му изнася, така обръща колата.* **Обръщам наопаки (надолу с главата)** (разг.) — разбърквам напълно, променям из основи. *Но дойде злото: чужди въоръжени пълчища нахлуха в страната ни, обърнаха я наопаки.* Ив. Хаджимарчев. **Обръщам очи (поглед) към някого или нещо** — а) Поглеждам. *Всички обърнаха очи към другия миндер, дето седеше попът.* Вазов. б) *Прен.* Почвам да се надявам, да очаквам подкрепа от някого или нещо. *Бъдете горди, че отечеството е обърнало очите си към вас и очаква защита от вас* (младежите). Хар. Русев. **Обръщам чаша** (разг.) — изпивам на един дъх, до дъно; гаврътвам. *Преобърнат, той видя през рамото си, че Севастица чете и не го гледа, и на бързо обърна още една чашка.* Йовков.

обръщам се, -аш се, *несв.*; **обърна се**, -еш се, *мин. св.* -ах се, *св., сред.* **1**. Извивам се, завъртвам се на страна, за да погледна някого или нещо; извръщам се. *Където се обърнеш | у дома — навред цветя.* П. П. Славейков. *Дядо Ганчо... не се обърна да го види на къде ще тръгне и какво ще прави.* Караславов. *Отведнъж така изохка, че всички се обърнаха към него.* Г. Райчев. **2**. Извивам се на другата, противоположната страна; преобръщам се. *Но Огнянов, като поиска да се обърне, изохка от силна болежка.* Вазов. *Сън не ми идеше, обръщах се ту на една, ту на друга страна.* Йовков. || Завъртвам се около себе си; премятам се. *Сивият гълъб, който избягна опасността от сокола, се обърна във въздуха и падна убит.* Елин Пелин. *Всичко наоколо се обърна и се завъртя пред очите ѝ в шеметна вихрушка.* Дим. Талев. **3**. Променям посоката си на движение встрани или назад; извръщам се, възвивам се. *Увличаме се малко по малко и почваме да се надпреварваме. Стигаме до къщата и веднага се обръщаме назад.* Влайков. *Докато бунтовниците заемаха позициите, турците сбутаха конете си, обърнаха се, без да бързат, и поеха обратно по неравния път.* Дим. Талев. **4**. *Прен.* Насочвам се, отправям се на някъде. *Неволно погледите на всички се обръщаха пак към Вълчана.* Йовков. *Не бойте се, чеда мои, бог е с вас, ще пукне дяволът проклети, ще се обърнат към вас сърцата на всички добри люде.* Дим. Талев. **5**. Катурвам се. *Пребледнял, изплашен, той чакаше само де ще се обърне каруцата и де ще го изтърси.* Йовков. **6**. *Прен.* Променям се коренно, из основи. *Откак Иван беше осъден на смърт, цялата къща се обърна, като че запустя.* Г. Караславов. *Да, стана нещо с Кондо. Трябваше само дядо Нойко да умре, за да се обърне всичката му душа.* Д. Немиров. **7**. *Прен.* Променям се, ставам на нещо друго, добивам друг вид, съдържание или свойства; превръщам се. *Шепотът се обръщаше в ръмжене, негодуване и заканване.* Н. П. Филипов. *Скоро страхът ни се обърна в радост.* Ст. Чилингиров. *Сутринта синът станал, излязъл на лов, а майка му люшнала една плесница на метлата и тя се обърнала пак на царска дъщеря.* Нар. прик. *Обърна се на прах и пепел.* **8**. *Прен.* Отнасям се, отправям се към някого с някакви думи; заговорвам, казвам. *Митко, разкажи — обърна се Руменов към войника с шмайзера.* Хар. Русев. *Ха сега, помагай — обърна се той към Благойчо* Кр. Григоров. *Хайде, бабо, качи се в талигата! — се обърнах аз към бабичката.* Влайков. **9**. Отнасям се до някого устно или писмено с някакво искане, молба за съдействие, съвет и под. *Често се обръщаха до него някои граждани за ходатайство пред строгия управител.* Вазов. *Нима би върнал празен някой сиромах, който се е обърнал към него за крина жито.* Йовков. *За всяко едно нещо той се към Кита се обръщал, до нея се се допитвал.* Влайков. *Обръщам се за помощ.* □ **В гроба ще се обърне** (разг.) — за постъпка, деяние, което би дълбоко възмутило покойник. **Времето се обръща** (разг.) — времето се променя. *Обърна се времето. Откъм север през баирите се заспущаха мъгли.* Йовков. **Колелото се обръща** — коренно се изменят нещата. *Той веднага свързва това, което беше чул по радиото за напредването на червената армия, със срещата на Янко с еврейката Стела и си рече: „Колелото се обръща бързо".* Ем. Коралов. **Няма накъде да се обър-**

неш (разг.) — много е тясно. **Обръщам се в слух** (книж.) — слушам напрегнато с най-голямо внимание. *Той повдигна глава и започна с тих, равен глас. Всички се обърнаха в слух.* Ст. Чилингиров. **Обръщам се наопаки (надолу с главата)** (разг.) — разбърквам се напълно, променям се из основи. *В тези няколко месеци светът и нещата бяха се обърнали наопаки.* Г. Райчев. *Времето, в което живеем, се е обърнало с главата надолу и човек май трудничко свързва двата края.* Св. Минков. **Обръщам се на 180 градуса** (разг., неодобр.) — изцяло променям държанието си в точно противоположно, обратно на досегашното. **Обръщам се с лице към нещо** (книж.) — съсредоточавам вниманието си главно върху нещо. *Нашата партия решително се обръща с лице към стопанските проблеми.* **Обръщам се накъдето духа вятърът** (разг., неодобр.) — приспособявам се към обстоятелствата. **Сърцето ми се обръща** (разг.) — а) Силно се изплашвам; безпокоя се, страхувам се. *Като чух, че убили Куцара, сърцето ми се обърна.* Йовков. б) Силно се развълнувам; трогвам се, разчувствувам се. *Обърнаха се и най-коравите сърца, жалост и доброта светна в очите на мъже и на жени.* Йовков.

обръ̀щане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* обръщам *и от* обръщам се.

обръщѐние[1]. Вж. о б р а щ е н и е[1].

обръщѐние[2]. Вж. о б р а щ е н и е[2].

обря̀звам, -аш, *несв.*; **обрѐжа,** -еш, *мин. св.* обря̀зах, *св.* 1. Режа краищата на нещо; изрязвам, подрязвам. *Със същата бързина, с каквато се правят хирургическите операции, майсторът обрязва нарастналите, спитени и разкъсани копита.* Йовков. 2. У вярващите евреи, мохамедани и някои други източни народи — извършвам специален обред на новородени или малки момчета, като отрязвам крайната кожичка на половия им орган. **обрязвам се, обрежа се** *страд.*

обря̀зване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* обрязвам *и от* обрязвам се.

обса̀да *ж.* Военни действия на армия, която обгражда укрепено или населено място с цел да го превземе; блокада. *Ужасна била обсадата на това приспособено за защита място.* Вазов. *Обсадата на Плевен.* □ **Вдигам (снемам) обсада** — оттеглям се от мястото, което съм обграждал, без да успея да го превзема.

обса̀ден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил. Воен.* Който е предназначен за обсада. *Обсадна артилерия.* □ **Обсадно положение** — извънредни мерки в населено място или крепост за запазване на реда във време на обсада; военно положение.

обсадѐн, -а, -о. 1. *Прич. мин. страд. от* обсадя. 2. Като *прил.* — който е в обсада. *Мария, за да запази властта, отваря вратите на обсадения град.* Вазов. *Обсадена крепост.* || *Прен.* Обиколен, ограден от всякъде, от всички страни. *Старецът с големите вежди вече съвсем не се чува, обсаден от трите жени.* Вазов.

обсадя̀. Вж. о б с а ж д а м.

обса̀ждам, -аш, *несв.*; **обсадя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Поставям в обсада, обграждам с войски населено или укрепено място с цел да го завладея. *Старий Симеон обсажда / с тежко войнство Цариград.* К. Христов. *Властта бдеше вредом невидима, строга, / обсаждаше двайсет града изведнъж, / да улови тоя демон вездесъщ.* Вазов. *Обсаждам крепост.* || *Обр.* Обкръжавам нещо от всякъде; обикалям, ограждам. *Неотстъпна тъма ги обсажда, / те са роби на демони зли.* Лилиев. **обсаждам се, обсадя се** *страд.*

обса̀ждане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* обсаждам *и от* обсаждам се. *Обсаждане на крепост.*

обсѐбвам, -аш, *несв.*; **обсѐбя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Завземам нещо чуждо насила или без съгласието на собственика му и го правя свое притежание; присвоявам, заграбвам. *Тоя чифлик беше обсебил и две Баланови ниви.* А. Страшимиров. *Посегнали бяха самоволно, без негово съгласие, на най-ценното, което имаше: обсебили бяха негогите гъсенични машини!* А. Гуляшки. *Три лакътя земя стигат на човека, а докле е жив цялата земя се мъчи да обсеби.* Ст. Загорчинов. *Обсебвам чужд имот.* 2. *Прен. Поет.* Изцяло завладявам някого. *Често в нашия разговор / тайна мисъл те обсеби, / влажен стане твоя взор.* Вазов. *Горка скръб обсеби / пътища сърдечни.* Лилиев. **обсебвам се, обсебя се** *страд.*

обсѐбване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* обсебвам *и от* обсебвам се. *Обсебване на суми. Обсебване на имот.*

обсѐбя. Вж. о б с е б в а м *и* о б с е б я м.

обсѐбям, -яш, *несв.*; **обсѐбя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Обсебвам. *Радвай се, парице, / всемогъща царице! / ... / Недостойният чрез тебе / висши длъжности обсебя.* П. Р. Славейков. **обсебям се, обсебя се** *страд.*

обсѐбяне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* обсебям *и от* обсебям се.

обсѐг, *мн.* няма, *м.* Кръг, област на действие; обхват. *Сега Париж е в обсега на военните действия — рече той.* Г. Караславов. *Попадам под обсега на нещо.*

обсѐгна. Вж. о б с я г а м.

обсерватòрия *ж.* (лат.). Сграда, специално обзаведена за системно наблюдение на небесните тела. || Учреждение, което прави такива наблюдения. *Астрономическа обсерватория.*

обсѝпвам, -аш, *несв.*; **обсѝпя,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* 1. Покривам нещо или някого от всички страни, изцяло, като го посипвам, поръсвам с дребни предмети. *А пътьом, чак до късни тъмнини, / с конфети ме обсипваха жени.* Яворов. *Обсипаха пътеката с пясък.* || *Обр. Настане вечер — месец изгрее, / звезди обсипят свода небесен; / гора зашуми, вятър повее, / Балканът пее хайдушка песен.* Ботев. 2. Хвърлям върху някого или нещо голямо количество стрели, бомби и под. *Немски самолети обсипваха Варшава с бомби, танкови колони се врязваха в огромни кавалерийски маси.* Дим. Димов. *Облак стрели в един миг ни обсипа.* Ст. Загорчинов. *Обсипвам с куршуми.* 3. *Прен.* Давам някому нещо в голямо изобилие; отрупвам. *Обсипал я със скъпоценности... като царица.* Вазов. *Почнаха да ни подават букети и да ни обсипват с цветя.* Ал. Константинов. *Не давам си аз детето там, па макар да знам, че със злато ще го обсипят!* Влайков. *Обсипаха ме с любезности.* **обсипвам се, обсипя се** *страд.* □ **Обсипвам някого с въпроси** — задавам някому много

въпроси един след друг, преди да изчакам отговорите му. *Той се доближи съвсем до слисания Теодосий и го обсипа с куп въпроси.* Ст. Загорчинов **Обсипвам с целувки** — целувам много пъти по ред. *Той я целуна по челото, а тя го обсипа с топли майчини целувки.* Хар. Русев.

обсѝпване *ср. Отгл. същ. от* обсипвам *и от* обсипвам се.

обсѝпя. Вж. обсипвам.

обскура̀нт *м.* (лат.). *Книж. Неодобр.* Враг на просветата; мракобесник, реакционер.

обскура̀нтка *ж. Книж. Неодобр.* Жена обскурант.

обскурантѝзъм, -змът, -зма, *мн.* няма, *м. Книж. Неодобр.* Враждебно отношение към просветата и прогреса; мракобесие, реакционност. *Огромно влияние оказаха на българската интелигенция руските писатели, които я тласнаха към борба с обскурантизма и тиранията.* В. Коларов.

обскура̀нтство, *мн.* няма, *ср.* Проява на обскурант.

обслѐдвам, -аш, *несв и св.* (рус.). *Нов. Канц.* Проверявам, ревизирам, инспектирам. *Конференцията е излъчила две комисии, които ще обходят дървопреработвателните предприятия из цялата страна, за да обследват на самото място тяхната работа.* Отеч. фронт, 1949 г. **обследвам се** *страд.*

обслѐдване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* обследвам *и от* обследвам се; проверка, ревизия. *Измъчваше го ... и вероятността управителят да предизвика обследване за изразходваните в отделението му аптечни материали.* Дим. Ангелов.

обслу̀жа. Вж. обслужвам.

обслу̀жвам, -аш, *несв.*; **обслу̀жа,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* (рус.). *Нов.* **1.** Служа на някого. *Този извънреден влак, който обслужваше само миньорите от околните села, минаваше два пъти в денонощието по тая линия.* Ив. Мартинов. *Националният език може да обслужва и буржоазната, и социалистическата култура.* **2.** Работя на нещо, на някакво съоръжение, машина и др. *Обслужвам няколко стана едновременно.* **обслужвам се, обслужа се** *възвр.* и *страд. Небостъргачът се обслужва от шестдесет и три пътнишки и четири товарни асансьора.* Г. Белев.

обслу̀жване *ср. Отгл. същ. от* обслужвам *и от* обслужвам се. *Многомашинно обслужване. Многостанъчно обслужване. Бригада за културно обслужване. Медицинско обслужване.*

обсолѝ. Вж. обсолявам.

обсоля̀вам, -аш, *несв.*; **обсолѝ,** -йш, *мин. св.* -их, *св.* Осолявам. *Обсолявам сланина. Обсолявам месо.* **обсолявам се, обсоля се** *страд.*

обсоля̀ване *ср. Отгл. същ. от* обсолявам *и от* обсолявам се.

обстано̀вка *ж.* **1.** Условия, които определят положението, съществуването на някого или нещо; положение, обстоятелство, условия, среда. *Ти желаеш да ти опиша всичко, т. е. обстановката, що ме обикаля, средата дето живея.* Вазов. *Квартирантите постепенно свикнаха с домашната обстановка.* Г. Караславов. *Променям обстановката. Болнична обстановка. Бойна обстановка. Международна обстановка. Сложна обстановка. Тържествена обстановка. Спокойна обстановка.* **2.** Мобелировка, покъщнина. *Установих, че тук ще живея при много добра обстановка: плътен килим на пода, удобна мека мебел.* Г. Белев. *Обстановката беше приятна и в нея нямаше нищо просташко.* Г. Караславов. *Богата обстановка. Разкошна обстановка. Бедна обстановка.*

обсто̀ен, -ойна, -ойно, *мн.* -ойни, *прил.* (рус.). *Книж.* Който изчерпва всички подробности; подробен, обширен, изчерпателен. *Обстоен преглед. Обстоен анализ. Обстоен доклад. Обстойно обсъждане.*

обсто̀йно. *Нареч. от* обстоен; обширно, изчерпателно. *Планът бе разгледан най-обстойно.*

обстоя̀телствен, -а, -о, *прил. Грам.* Който има значение на обстоятелство[2], който се явява като обстоятелство[2]. *Дума, която пояснява как и при какви условия става действието, се нарича обстоятелствено пояснение. Обстоятелствено изречение. Обстоятелствена дума. Обстоятелствен съюз.*

обстоя̀телство[1], *мн.* -а, *ср.* **1.** Явление, което съпътствува, придружава някакво друго явление и е свързано с него. *Моят „работодател" беше много неопитен и аз използувах това обстоятелство, за да ръководя цялата работа по превода на стоките му.* Дим. Талев. *Ще пазя стаята и днес, а може би и утре, за да ме не повърне болестта. ... Много скърбя, че това обстоятелство ми попречи да те видя.* Вазов. *Смекчаващи вината обстоятелства.* **2.** Само *мн.* Съвкупност от условия; положение. *Така приказвахме вчера, онзи ден, а днес обстоятелствата са съвсем други.* Ст. Костов. *По-късно, щом обстоятелствата се поизмениха, Гоце пръв настояваше да се измени и уставът.* Яворов. *В случай на война или на други извънредни обстоятелства Народното събрание може да продължи пълномощията си за времето, докато трае това положение.* Конст., чл. 10. *При други обстоятелства. При по-благоприятни обстоятелства.* □ **Стечение на обстоятелствата** (книж.) — съвкупност от всички условия, създали се в някакъв определен момент.

обстоя̀телство[2], *мн.* -а, *ср. Грам.* Второстепенна част на изречението, която пояснява сказуемото откъм време, място, причина, цел на действието и под.

обстрѐл *м.* (рус.). *Воен.* **1.** Стрелба по някаква цел. *Началник щаба докладваше, че най-късно след половин час артилеристите ще бъдат на полесражението. Като помълча малко, той леко се навъси и предложи да се започне веднага обстрелът на горичката.* Вежинов. *Излизате от изпит. В миг — обстрел, | парче снаряд — до теб другарят пада.* Багряна. *Артилерийски обстрел.* **2.** Пространство пред оръдие, поставено на позиция за стрелба.

обстрѐлвам, -аш, *несв.*; **обстрѐлям,** -яш, *св.* (рус.). *Воен.* Стрелям (с пушки, оръдия) по някаква цел, по някакъв обект. *Германците обстрелваха селото с далгобойната си артилерия.* Вежинов. *Като мислеха, че партизаните се оттеглиха без прикритие, те искаха да поставят картечницата върху могилата и да ги обстрелват в тил.* Дим. Димов. **обстрелвам се, обстрелям се** *страд.*

обстрѐлване, *мн.* -ия, *Отгл. същ. от* обстрелвам *и от* обстрелвам се. *Такова далечно*

артилерийско обстрелване за пръв път се случваше по тоя сектор на фронта. Вежинов.

обстрѐлям. Вж. о б с т р е л в а м.

обструкциòнен, -нна, -нно, *мн.* -нни. *Прил. от* обструкция. *Обструкционна тактика. Обструкционна политика.*

обстрỳкция *ж.* (лат.). *Книж.* Протест, възражение на участници или група участници в някакво събрание, заседание, с цел да се разтури, провали чрез шум, произнасяне на ненужно дълги речи и под.

обсъ̀дя. Вж. о б с ъ ж д а м.

обсъ̀ждам, -аш, *несв.*; **обсъ̀дя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Обмислям нещо всестранно, като го анализирам съвместно с някого. *Той отиваше да обсъди положението с военния съвет.* Вазов. *През това време ние ще обсъдим думите ви и ще решим: тук ли да останем или за друго място да тръгнем.* А. Гуляшки. *Обсъждам доклад. Обсъждам въпроси.* **обсъждам се, обсъдя се** *страд.*

обсъ̀ждане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* обсъждам *и от* обсъждам се. *Започнаха спорове, обсъждания, решения. Най-много приказваха за безработицата, за данъците и скъпотията.* Г. Караславов. *Обсъждане на доклад. Публично обсъждане на литературно произведение. Творческо обсъждане.*

обся̀гам, -аш, *несв.*; **обсѐгна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* обсѐгнат, *св. Книж.* Обхващам. *Вазовото творчество е полувековно дело на един плодовит писател, което обсяга всички страни от живота на неговия народ.* Отеч фронт, 1950 г.

обта̀кам, -аш, *несв. Нар.* Обточвам. *Къщи и хижи... обтакаха двата бряга на пълноводната тогава Янтра.* Вазов. *Обтакам риза.* **обтакам се** *страд.*

обта̀кане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* обтакам *и от* обтакам се.

обтѐгна. Вж. о б т я г а м.

обтѐгна се. Вж. о б т я г а м с е.

обтѐгнат, -а, -о. **1.** *Прич. мин страд. от* обтегна. **2.** Като *прил.* — който е силно опънат, изопнат. *Седнала над гергефа, тя нареждаше бод след бод на обтегнатото платно.* Д. Немиров. *С вкопани в земята нозе, с обтегнати шии, с почти пречупени на две тела воловете напрегнаха всичките си сили.* Йовков. *Обтегнат лък.* □ **Обтегнати отношения** — лоши, неприятелски отношения. *С фелдфебела той отдавна е в обтегнати отношения.* Йовков.

обтѐгнатост, -тта, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* обтегнат. *Международна обтегнатост. Обтегнатост на отношенията.*

обтòча. Вж. о б т о ч в а м.

обтòчвам, -аш, *несв.*; **обтòча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* **1.** Пришивам ширит или някаква друга материя по краищата на дреха или на нещо под.; обшивам. *Обточвам полите на сукман с гайтан.* **2.** *Прен.* Заемам, обхващам нещо наоколо, по цялата му дължина; обикалям. *Издигам очи нагоре и изглеждам рида,... къщите, във вид на полувенец, са обточили върха му.* Вазов. *Дългият миндер у Найдини обточва половината стая, а двете момичета са се свряли в единия ъгъл на миндера.* А. Каменова. **обточвам се, обточа се** *страд.*

обтòчване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* обточвам *и от* обточвам се.

обтòчен, -а, -о. **1.** *Прич. мин. страд. от* обточа. **2.** Като *прил.* — който е обшит по краищата си със ширит или с нещо друго. *Тясно, черно сукманче, обточено с алени гайтани, стяга тънка половина.* Елин Пелин. *Из двете главни улици... вървяха бавно и тежко, пременени с дълги... джубета, обточени с лисичи кожи,... болярите.* Вазов. ‖ Който е обиколен с нещо по цялата си дължина. *От двете страни от короната ѝ се спускаха край ушите ѝ обици от едри гранати, обточени със ситен маргарит.* Вазов. *Величествената водна ивица широко и чудно се извиваше край ниския румънски бряг, обточен с китки върбалак.* Вазов.

обтъ̀жа. Вж. о б т ъ ж в а м.

обтъ̀жвам, -аш *несв.*; **обтъ̀жа,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Обжалвам, апелирам. **обтъжвам се, обтъжа се** *страд.* и *сред.*

обтъ̀жване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* обтъжвам *и от* обтъжвам се.

обтя̀гам, -аш, *несв.*; **обтѐгна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* обтѐгнат, *св.* **1.** Като опъвам нещо, правя го да стои изправено и да не може лесно да се огъва, прегъва; изпъвам, изопвам. *Върза края на конеца за прозореца и го обтяга.* Йовков. *Пошушукаха, поразговориха се, огледаха мястото, па обтегнаха конапа, размериха и побиха колчета.* Кр. Григоров. *Мама ще намаже... кръчките на черчеветата, байко ще обтяга хартията, а мен ще накарат да налягам краищата ѝ върху лепилото.* Влайков. *Обтягам струна. Обтягам лък. Обтягам кожа.* **2.** Протягам, простирам, проточвам. *Хората около огнището отмятат платнищата, обтягат ръце, прозяват се.* Л. Стоянов. *На магата висока лягам | и сам ръце, нозе обтягам.* К. Христов. **обтягам се, обтегна се** *страд.* □ **Нервите ми са обтегнати** — много съм нервен, дразня се, нервирам се от най-дребните неща.

обтя̀гам се, -аш се, *несв.*; **обтѐгна се,** -еш се, *мин. св.* -ах се, *св*, *сред.* **1.** Изпъвам се, изопвам се. *Усмихнатото и щастливо лице на фелдшера започна да се обтяга, да става сериозно и замислено.* Йовков. *Тежък труд очакваше тия хора..., мускулите им щяха да се обтегнат до скъсване.* Йовков. *Силният вятър бъркаше крачките ѝ,... дрехите се обтягаха върху стройните ѝ бедра.* Йовков. **2.** Лягам, като се просвам по цялата си дължина; протягам се. *Той се обтегна блажено на коравия сламеник.* Л. Стоянов. *Представителите на султановата власт се обтягаха преспокойно отпред конака, легнали на припек по гърбовете си върху канапетата, с вирнати на горе крака.* З. Стоянов. **3.** Протягам се, проточвам се. *Небето лежеше ниско над леса и, сякаш уморено да стои високо и да гледа отдалеч, се беше обтегнало на дърветата, които стърчаха като разперени ръце.* Ст. Загорчинов. *От Странджа към юг се обтягаше здраво | на турците бойната линия — същa | изопната струна.* Ем. п. Димитров.

обтя̀гане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* обтягам *и от* обтягам се.

обува̀лка *ж.* Приспособление във вид на полукръгла лопатка за по-лесно обуване на обувки.

обу̀вам, -аш, *несв.*; **обу̀я,** -у̀еш, *мин. св.* обу̀х, *прич. мин. страд.* обу̀т, *св.* **1.** Надявам, поставям на краката си чорапи, обувки и под., за да не бъдат боси. *Старият седеше още разгърден на кревата, пухтеше и някак несръчно и продължително обуваше дебелите си вълнени чорапи.* Кр. Велков. *Дуко метна нещо на гърба си, обу някакви чехли на бос крак и отиде да види какво има.* Йовков. *Санитарният полковник намери сили да се приготви набързо и да обуе лачените си ботуши.* Л. Стоянов. *Обувам нальми. Обувам пантофи.* **2.** Обличам тялото си от кръста надолу с дреха, която има крачоли, като: гащи, панталони и под. *В големи празници обуваше суконените си кафяви шалвари.* Вазов. *Обувам панталони.* **обувам се, обуя се** *възвр.* и *страд. Дадох му едни мои дрехи,... облече се, обу се.* Йовков. *Тесни обувки мъчно се обуват.*

обу̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* обувам *и от* обувам се.

обу̀вен, -вна, -вно, *мн.* -вни, *прил.* Който е предназначен за производство на обувки. *Обувен завод. Обувна промишленост. Обувни материали.*

обу̀вки *мн., ед.* обу̀вка, *ж.* Обуща. *Носеше светла лятна рокля, тъмни очила и обувки с високи токове, обути на бос крак.* Дим. Димов. *Всеки сам си знае де му стиска обувката.* Погов. *Лачени обувки.*

обузда̀вам, -аш, *несв.*; **обузда̀я,** -а̀еш, *мин. св.* обузда̀х, *св.* **1.** *Нар.* Слагам юзда на кон. *Царица дума Стояну: / Стояне, холан, Стояне, / извади конче хранено, / че го оседлай, обуздай. / Ако ти път за неделя, / ти си го вземи за пладне.* Нар. пес. **2.** *Прен.* Усмирявам, укротявам. *Само такива като вас, момко, бунтуват и тревожат мирния народ, но ние ще намерим начин да ви обуздаем.* Дим. Талев. *Все пак, личеше у него една разумна и спокойна воля, която умееше да го въздържа и обуздава.* Йовков. *Обуздавам поривите си. Обуздавам чувствата си.* **обуздавам се, обуздая се** *възвр.* и *страд.*

обузда̀ване *ср. Отгл. същ. от* обуздавам *и от* обуздавам се. *Обуздаване на страстите.*

обузда̀я. Вж. о б у з д а в а м.

обу̀лча. Вж. о б у л ч в а м.

обу̀лчвам, -аш, *несв.*; **обу̀лча,** -иш, *мин. св.* -их, *св. Нар. Шег.* Венчавам, оженвам. *Аз казвах на баща ѝ да хване тоя мечи син, Рачко, кога дойде при момичето, па на̀две-на̀три да ги обулчи.* Вазов. **обулчвам се, обулча се** *сред.*

обу̀лчване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* обулчвам *и от* обулчвам се.

обусла̀вям, -яш, *несв.*; **обусловя̀,** -йш *мин. св.* -йх, *св. Книж.* Поставям в зависимост от някакви предварителни условия, ставам, бивам условие, причина за нещо, определям. *Начинът на производството на материалния живот обуславя социалния, политическия и духовния процес на живота въобще.* ИВКП(б). *Особеното географско положение на страната, нейният релеф и климат обуславят изключителното разнообразие на нейната природа.* Раб. дело, 1950 г. **обуславям се, обусловя се** *страд.*

обусла̀вяне *ср. Отгл. същ. от* обуславям *и от* обуславям се.

обусловѐн, -а, -о. **1.** *Прич. мин. страд. от* обусловя. **2.** Като *прил.* — който се намира в причинна зависимост от нещо. *Взаимно обусловени събития.*

обусло̀веност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Книж. Отвл. същ. от* обусловен; зависимост, взаимодействие. *Взаимна връзка и обусловеност на явленията.*

обусловя̀. Вж. о б у с л а в я м.

обу̀т, -а, -о. **1.** *Прич. мин. страд. от* обуя. **2.** Като *прил.* — а) Който е с обувки, чорапи и под. *След пешаците мина група конници в скъпи дрехи,... обути в разноцветни сандали.* Ст. Загорчинов. *Непрекъснато сноват по стълбището мъже, ... обути в напрашени ботуши.* А. Гуляшки. *Обути крака.* б) Който е облечен от кръста надолу с дреха, която има крачоли. *Тялото му, от краката до пояса, обуто в дънести потури, отиваше право на горе.* Вазов.

обу̀ча. Вж. о б у ч а в а м.

обуча̀вам, -аш, *несв.*; **обу̀ча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Предавам на някого знания, умение в някаква област; уча, научавам някого на нещо. *Моето призвание е да обучавам войниците и да ги подготвям за защита на отечеството.* Влайков. *Навярно предавате и опита си на другите? — Обучих стотици нови миньори.* Сп. Септември, 1954 г. *Не пропускаше нито дума от просветителните беседи и още първия ден командирът нареди да го обучават в стрелба.* Ем. Коралов. **обучавам се, обуча се** *страд.* и *сред. Манастирските околности цял ден ехтяха от пушечна стрелба, на която се обучаваха младежите.* Вазов.

обуча̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* обучавам *и от* обучавам се. *Обучаване на войници.*

обу̀чен, -а, -о. **1.** *Прич. мин. страд. от* обуча. **2.** Като *прил.* — който е усвоил знания, умение за нещо; добре подготвен за нещо. *Обучена войска. Обучен екипаж.*

обучѐние, *мн.* -я, *ср.* Системно преподаване на някакъв учебен материал. *Военно обучение. Всеобщо задължително обучение. Задочно обучение.*

обу̀ща *мн., ед.* няма, *ср.* Изделие от кожа или от друга материя, обикн. с твърда подметка, което се носи на краката, за да ги предпазва от студ, влага и от нараняване при ходене. *Краката на Митко затъваха в размекналата пръст и по обущата му полепваше кал, та едва пристъпяше.* М. Марчевски. *Я, Николинке, подай ми обущата да се обуя, че ще излезем двамата.* Г. Райчев. *Кожени обуща. Туристически обуща. Лъснати обуща. Боя за обуща. Четка за обуща.* □ **Половинки обуща** — обуща, високи до глезените. **Цели обуща** — затворени обуща, които покриват глезените.

обуща̀р, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* Лице, което изработва или поправя обувки. *Пак чука обущарят / обуща да даде, / пак селянката стара / къделята преде.* Н. Фурнаджиев.

обуща̀рница *ж.* Работилница, в която се изработват или поправят обувки.

обуща̀рски, -а, -о, *прил.* **1.** Който принадлежи на обущар. *Обущарски дюкян. Обущарска престилка. Обущарска кооперация.* **2.** Който служи за изработване на обуща. *Обущарски чук. Обущарски маса. Обущарска машина. Обущарски материали.* **3.** Който се отнася до обуща. *Обущарски отдел в Нармаг.*

обущàрство, *мн.* няма, *ср.* Занятие на обущар. *По мешинената му престилка и по ръцете му... аз разбрах, че и днес си работи обущарството.* Вазов.

обỳя. Вж. о б у в а м.

обхвàна. Вж. о б х в а щ а м.

обхвàт, *мн.* няма, *м. Книж.* Обсег. *Широк обхват.*

обхвàщам, -аш, *несв.*; **обхвàна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* обхвàнат, *св.* **1.** Обгръщам с ръце, прегръщам. *Дай, другарю, да те целуна! Митруш разпери едрите си ръце и здраво обхвана Спас.* Д. Добревски. *Тя стоеше там, превита, неподвижна, обхванала колепете си с ръце, загледана в тъмните и хладни води на Куков вир.* Йовков. *Катеричката подложи гръб, мишката се покатери и обхвана гушката ѝ с предните си лапички.* Орлин Василев. **2.** Обземам нещо от всички страни, като го затварям в своите граници; обемам, изпълвам, обкръжавам. *Западната част на небето се покриваше с черни облаци... Те бързо обхващаха повече и повече небосвода.* Вазов. *Маслиновата гора се спускаше до широка ивица от бял мраморен пясък, който обхващаше като подкова малко заливче с изумрудена вода и плитко дъно.* Дим. Димов. *И наистина в града върлуваше мор; тежка епидемия беше обхванала и войска, и население.* Г. Райчев. *Пожарът обхвана целия квартал.* || *Прен.* Обгръщам с поглед или мисъл нещо обширно. *Често от някоя височина погледът му обхваща обширен кръгозор.* Вазов. *Никога досега не бе виждал друг човек освен себе си, който да обхване с ума си така правилно и сигурно целия водовъртеж около производството, преработването и търговията на тютюна.* Дим. Димов. **3.** За душевни преживявания — изцяло обземам, овладявам. *Обхвана я смъртен ужас, помисли, че умира.* Г. Райчев. *Безумна радост всичките обхвана.* К. Христов. *След третото шишенце го обхващаше буйно желание да играе ръченица.* А. Каралийчев. **обхващам се, обхвана се** *страд.*

обхвàщане *ср. Отгл. същ. от* обхващам *и от* обхващам се.

обхòд, *мн.* няма, *м.* (рус.). *Воен.* **1.** Действия, за да се заобиколи и удари във фланг или в тил противникът или за да се обкръжи от всички страни; обграждане. *Полумъртъв го ние оставихме там | и се пръснахме кой къде свари..., | а от ляво се спущаше вече врагът, | на обход да ни татък превари.* П. П. Славейков. *Янко разбра, че жандармеристите са решили да направят обход, да обградят партизаните.* Ем. Коралов. **2.** Подвижна стража, която обхожда определени места или пространства. *Неведнаж Спас идваше на скалата дебнешком, оглеждайки се с тревога дали не го е видял казарменият обход.* Д. Добревски. *Нощният обход бе удвоен и навсякъде по кръстопътищата и на най-малките мостчета сложиха караулни постове.* Вежинов.

обхòден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* Който се отнася до обход. *Те бяха забелязали обходното движение, насочено към фланговете им, и се стараеха да го избягнат, като се прегрупираха и разтягаха фронта си.* Дим. Димов. *Обходни маневри.*

обхòдя. Вж. о б х о ж д а м.

обхòждам, -аш, *несв.*; **обхòдя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* **1.** Ходя на много места, обикалям навсякъде; пребродждам, кръстосвам. *Ние сме тръгнали да търсим невяста за този млад човек. Обходихме кажи-речи цялата държава и не можахме да намерим мома, каквато търсим.* А. Каралийчев. *В един-два месеца Гоце обходи почти цяла Западна Македония.* Яворов. *Той* (Стойко) *бе обходил всички лозя и сега идеше с преметнат заек на рамо.* Ц. Церковски. *За малко обич аз от край до край | света обходил бих гологлав, бос.* К. Христов. *Евстати обходи землищата на шестте села, които влизаха в района на Ведровската станция.* А. Гуляшки. || *Прен.* Разпространявам се някъде; ставам известен. *Вестта за бягството на Митко вече беше обходила цялото село.* Хар. Русев. *Още с по-големи подробности и преувеличения... тоя слух обхождаше сега селото.* Йовков. *Мълвата тръгна и още до вечерта обходи цялата околия.* Г. Караславов. **2.** Навестявам, обикалям много лица последователно, едно след друго; спохождам. *Радоил обходи момчетата си, облечен като кумански търговец.* Вазов. *Той беше тръгнал да обходи землящите.* Йовков. *От седмици вече тя обхождаше лекарите, съветваше се с тях, събираше сведения и решаваше на кои бани да отиде.* Г. Райчев. **3.** Правя кръгово движение около нещо, ходя в кръг около нещо; обикалям. *Туристите, които идат от Бистрица, обикновено обхождат Резньозете откъм юг.* П. Делирадев. *Обхожда като лисица около капан.* Погов. **4.** *Воен.* Обграждам, заобикалям във фланга или в тила неприятеля, за да му нанеса удар. *Неприятелят не се уплаши, а ловко атакуваше и все по-силно обхождаше отстъпващото крило.* Ц. Церковски. *Някои се върнаха назад, други тръгнаха успоредно на планината, с намерение да обходят фланга на нападателите.* Дим. Димов. **обхождам се, обходя се** *страд.* *Нивите му, ливади, лозя око ги не хваща, с кон се не обхождат.* П. Ю. Тодоров. □ **Обхождам с поглед (очи)** — оглеждам по ред, последователно от всички страни. *Войводата вдигна очите си и обходи с поглед хусарите.* Ст. Загорчинов. *Обходи с очи целия двор, наредените покрай оградата гробове с кръстове от камък и нацъфтели ружи, латинки, гергини.* А. Каралийчев.

обхòждане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* обхождам *и от* обхождам се. *Те знаеха, че с това обхождане работата на реквизиционната комисия няма да свърши.* Г. Караславов.

обшѝвам, -аш, *несв.*; **обшѝя,** -йеш, *мин. св.* обшѝх, *прич. мин. страд.* обшѝт, *св.* **1.** Зашивам нещо наоколо, по краищата на дреха или под. *Той* (Стоян) *се спря пред една абаджийница, дето десетина мъже... шиеха, обшиваха и везеха с гайтани и сърмени конци натруфено турско облекло.* Дим Талев. || Зашивам нещо около друг предмет. *Други* (работници) *помъкнаха напълнените сандъци, пресоваха с ръчна преса наредения в тях тютюн и чевръсто обшиваха с кеневир готовата баля.* Хар. Русев. **2.** Поръбвам краищата на нещо, обикн. на дреха, със специален шев. *Обшивам подгъв на дреха.* **3.** *Техн.* Обковавам повърхността на нещо с дъски, ламарина и под. *Как не я* (ветрената мелница) *преправя, как не я стани: ще я обшие с нови дъски, ще ѝ направи нови дъсчени крила, или пък ще смени дъсчените крила с бели платнени.* Йовков. **обшивам се, обшия се** *страд.*

обшѝване *ср* *Отгл. същ. от* обшѝвам *и от* обшивам се.

обшѝвка *ж.* 1. Това, с което е обшита дреха и под. *Няколко сълзи измокриха кадифяната ѝ червена рокля със злат и обшивки и сърмени копчета на гърдите.* Вазов. 2. *Техн.* Дъски или ламарина, с които е обкована сграда, помещение и под. *Капандурата да с... цинкова обшивка.* Чудомир. *Покривна обшивка.*

обшѝрен, -рна -рно, *мн.* -рни, *прил.* 1. Който се простира на широко, който заема голямо пространство; широк, пространен, просторен *Често от някоя височина погледът му обхваща обширен кръгозор.* Вазов. *Най-напред започваш пасбището — равно, обширно, възхитително зелено.* Йовков. *След тая обширна зеленина се чернееха прясно оραчите ниви и дъх на прясна земя пълнеше есенния чист въздух.* Елин Пелин. || Твърде голям; грамаден, просторен. *Обширна стая. Обширен площад. Обширен ум. Обширни познания.* 2. *Прен* Подробен, обстоен. *Рапортът ... беше много обширен и пълен с подробни данни около всеки въпрос, който се засягаше в него.* Дим. Талев. *Обширен доклад. Обширно изложение. Обширна програма.*

обшѝрно. *Нареч. от* обширен. *Той се изказа много обширно.*

обшѝт, -а, -о. 1. *Прич. мин. страд. от* обшия. 2. Като *прил.* — а) Обточен. *Ходи с потури от брашовско сукно, обшити с гайтани.* А. Каралийчев. *А над юнаците се дипли кадифян | червен байрак, обшит с ресни от жълто злато.* П. П. Славейков. б) Обкован. *Излизаше пред мелницата и гледаше колята,... а бяха надошли все нови, писани каруци, тежки, обшити с желязо.* Йовков.

обшѝя. Вж. обшивам.

общ, -а, -о. *прил.* 1. Който принадлежи на всички, който е свойствен на всички; обществен. *Народното дело беше обща тайна, както беше обща и робската неволя и копнежът за свобода.* Дим. Талев. *Дойде Архангеловден* (тополчани) *заклаха селски курбан, събраха се на обща трапеза, нахраниха сиромасите.* К. Петканов. *Общ език. Общо дело. Общо решение. Общо съгласие Общи интереси. Общо мнение. Общи нужди. Общи недостатъци.* || Който принадлежи на две или повече лица. *Обща кухня Общ имот. Обща спалня. Общи доходи. Общи познати.* || Задружен, колективен. *Само в общата борба с хищниците е нашето спасение* Орлин Василев. *„Земя!" се изтръгна общ вик, и отново те грабнаха сръчно веслата.* П. П. Славейков. *Настъпва друга ера — на общ честен труд.* Стаматов *Обща избирателна листа.* 2. Който се отнася до всички. *Говореше се за реформи, за намеса на Европа за общо помилване на затворените.* Величков. *Настанал разгромът на българското царство от турците. Рилският манастир разделил общата съдба.* Вазов *Нямаше кърпи за всякого, а общ дълъг месал обикаляше софрата.* Йовков. *Общо правило. Обща полза. Общо благо. Общ неприятел.* 3. Свойствен едновременно на две или повече лица; взаимен. *Това са наши общи мисли, които ние споделяме с очи.* Л. Стоянов. *Между тях има нещо много общо в характера им. Те имат общи интереси. Общи идеали.* 4. Който се разпространява навсякъде, който обхваща всичко или всички. *Общият разговор беше за представлението.* Вазов. *Около нея се събираха жени, поспираха се и мъже, всички очакваха тя да изкаже някак общата тревога, общите страхове и общата радост.* Дим. Талев. *Умората не беше само у играчите. Тя беше обща.* Йовков. *Общото нещастие е половин нещастие.* Погов. *Обща слабост на тялото. Обща художествена изложба. Обща и частична мобилизация. Обща стачка. Обща криза. Общо негодование. Общ смях. Общо мълчание.* 5. Цял, цялостен. *От общата група на балерините се отдели една.* Ал. Константинов. *Вашето общо състояние изисква грижливо лечение.* Вазов. *Правителството ръководи държавното управление...; то осъществява общото ръководство на външната политика на Народната република България.* Конст., чл. 43. *Общ брой на посетителите. Данък върху общия доход.* 6. Който се отнася до основите и принципите на нещо. *Аз съм на мнение Клубът на младежите да се нарече „Клуб Морално влияние". То има и по-общ характер, по-дълбок смисъл.* Ал. Константинов. *Общи въпроси на науката. Общи разпоредби на някакъв закон или правилник.* 7. Който съдържа само най-същественото, без подробности; главен. *Отделните членове на Правителството ръководят съответните си ресори в рамките... на общите директиви на Министерския съвет.* Конст., чл. 43. *Имената и чертите на лицата се или забравят или смесват, и за всички в паметта остава само общият и типичен образ на войника.* Йовков. *Бих искал в тази втора част на „Кафявата книга" да дам една първа обща преценка на процеса по опожаряването на Райхстага.* Г. Димитров. *Общо впечатление от нещо. Обща представа за нещо.* 8. Като *същ. ср.* **общото,** само *ед.* — а) Това, което принадлежи на всички или на две и повече лица; колективното. *Сдружаването да си им е със сметка, да си знае всеки какъв пай има в общото; и, когато поискат, да могат да си прегледат сметките.* Влайков. б) Това, което се отнася до всички; главното, типичното. *Той обича повече да рисува с молив, без подробности или пък само подробности понякога, в които общото много повече се чувствува и вижда, отколкото ако беше ясно нарисувано.* П. П. Славейков. в) *Филос.* Понятие, в което са отразени съществените, отличителните признаци на цяла група еднородни предмети или явления. *Противоп.* частното. □ **В общи линии (черти)** — накратко, без подробности. *Ето в общи черти как прекарахме един ден в града на най-крайните противоположности: в града на хладния егоизъм и модния алтруизъм.* Ал. Константинов. *Излагам нещо в общи черти.* **Какво общо имам с някого или с нещо?** (разг.) — каква връзка, какво отношение може да имам с някого или с нещо? *Че аз какво общо имам с тази вечеринка? — изгледа го учуден лекарят.* Г. Караславов. *Какво общо може да има между духовно стадо и пастири-просветители, които на народа са гледали като на стан?* П. П. Славейков. **Намирам общ език с някого** (книж.) — успявам да се разбера; намирам средство, начин да се разбера с някого. *Демократическа България и демократическа Гърция също ще намерят общ език, за да турят край на вековните ежби и положат началото на едно мирно сътрудничество в полза на двата народа* В. Коларов. **На общо основание** — без разлика за всички; без никакви отстъпки. *Улови ли се някой в нивите, бил той овчар, бил говедар... Глоба на общо*

основание. Йовков. **Нямам нищо общо с някого или с нещо** (разг.) — нямам никаква връзка, отношение с някого или с нещо. *Още при първия разпит полицията разбра, че този „ахмак“ няма нищо общо с позивите.* Дим. Ангелов. *Иди си, не искам да имам нищо общо с тебе!* Йовков. **Общ работник** — работник без специална подготовка, който извършва всякаква груба физическа работа. **Обща работа** — всякаква груба физическа работа, за която не се изисква специална подготовка. **Обща храна** — всякаква, разнообразна, недиетична храна. *Болният вече е зачислен на обща храна.* **Общи фрази (приказки)** — фрази (приказки), които не засягат съществени, конкретни въпроси; безсъдържателни фрази. **Общо взето** (разг.) — изцяло, изобщо. *Общо взето, представлението мина добре.* **Общо образование** — образование, което дава знания, сръчности и умения, необходими за практическата дейност във всяка професия, придобити чрез добиване на основни познания. **Общо събрание** — събрание на всички лица, които принадлежат към някакъв колектив, организация, учреждение.

общежѝтие, *мн.* -я, *ср.* **1.** Помещение, сграда за съвместно живеене на ученици, студенти, работници и др. *Сега едното от училищата се превръща в общежитие за деца, които ще идват от околните села да учат.* Раб. дело, 1950 г. *Семейните получават прилични квартири, а за бекярите има общежития. Работническо общежитие. Студентско общежитие. Общежитие за старци.* **2.** Колектив от повече лица, които живеят заедно и имат общо имущество, без да образуват семейство. *Овчарските кашли и многохилядни стада овце са изчезнали вече, но организацията на тия някогашни общежития, в която има тънък и практичен разум, дисциплина, солидарност и любов към работата, тая организация учудва и днес.* Йовков. *Манастирско общежитие.*

общѐние, *мн.* няма, *ср. Остар.* Общуване. *Ти имаш там куп развлечения, връзки и младост, та не чувстваш като мене потребата от духовно общение с човек всецяло тебе предан.* Вазов.

общѐствен, -а, -о, *прил.* **1.** Който се отнася до общество (в 1 знач.). *Във всеки революционен преврат действуващите сили не са отделните личности, а обществените класи.* В. Коларов. *Трудът винаги е бил основен фактор в общественото развитие.* Г. Караславов. *Обществени формации. Обществени класи Обществени сили. Обществен строй. Обществен ред. Обществени отношения.* **2.** Който е свързан с дейността на човеците в обществото. *Работническата класа като най-напредничавата класа на съвременното общество играе ръководна роля в държавата и обществения живот.* Г. Димитров. *Обществени групи. Обществен деец. Обществено движение. Обществени борби. Обществена дейност. Обществено мнение. Обществени явления.* || Който е свързан с обслужването на политическите, професионалните, културните и други нужди на обществото. *Обществена организация. Обществена работа. Обществени задължения. Обществени заслуги. Обществен контрол.* **3.** Общ, който принадлежи на цялото общество. *Обществени средства за производство. Обществена собственост.* **4.** Който е предназначен за всички, за общо ползуване. *Обществено заведение. Обществено хранене. Обществени бани. Обществена пералня. Обществени сгради. Обществена градина.* **5.** Организиран от колектив, не частен; колективен. *Обществена обработка на земята. Обществено производство. Обществена търговия. Обществена помощ.* □ **Обществени науки** — науки за обществото. **Обществено положение** — положение и роля на някого в обществото. *Трайчев се радваше на добро, почти завидно, обществено положение.* Вазов.

общѐственик, *мн.* -ци, *м.* Лице, което се занимава с активна общественополитическа дейност. *На тържеството присъствуваха общественици, писатели, учени и др.*

общѐственичка *ж.* Жена общественик. *Колкото повече нашата жена е политически просветена, ... толкова по-добре изпълнява своя дълг ... и като българска патриотка, общественичка, гражданка на нашата Народна република.* Г. Димитров.

общѐствено. *Нареч. от* обществен. *Земята в кооперативните стопанства се използува не лично, а обществено, колективно.*

общественополѐзен, -зна, -зно, *мн.* -зни, *прил.* Който е полезен за обществото. *Който е способен да работи, а не иска да работи, не желае да упражнява общественополезен труд, той не трябва да яде.* Г. Димитров. *Общественополезна работа.*

общѐственост, -ттà, *мн.* няма, *ж. Нов.* Обществен кръг. *Демократична общественост.*

обществò, *мн.* -à, *ср.* **1.** Съвкупност от люде, свързани помежду си с определени производствени отношения, които образуват особена степен в историческото развитие на човечеството. *Робовладелческо общество. Феодално общество. Буржоазно общество. Социалистическо общество.* **2.** Само *ед.* Кръг от люде, които прекарват заедно, които общуват помежду си; среда, компания. *Моето Миче не е кукувица, а човек. И тя има нужда от общество, от хора и, слава богу, обществото, в което тя се движи, ѝ прави чест не само на нея, ами и на нас.* Елин Пелин. *Поголямата част от обществото ми беше позната, имаше в него и писатели.* Вазов. *Весело общество. Шумно общество.* **3.** *Остар.* Тесен кръг от люде, които заемат известно обществено положение и дават тон на политическия и културен живот на една страна. *По изящестеото на носията и обноските личаха, че са от доброто общество на столицата.* Вазов. *Висше общество. Отбрано общество. Столично общество.* **4.** *Рядко.* Съвместно пребиваване с някого, присъствие на някого. *Тя беше много мила с него, много разположена в обществото му.* Вазов. *Още при първите разговори той изгуби самообладание. Неговото остроумие, толкоз гъвкаво и непринудено в дамско общество, се стопи.* Г. Караславов. *Не ми е приятно неговото общество.* **5.** (рус.). *Остар.* Организация, дружество. *Освен това Славейкову се дължи и редакцията на българския превод на Библията, издадена от Американското библейско общество.* П. П. Славейков. *Тоя истински русин, член на Славянското благотворително общество в Одеса, беше пламенен българолюбец.* Вазов. □ **В общество** — между люде. *Когато сме на вечеринка или в общество, той ме дърпа, за да си отидем.* Вазов.

община̀ *ж.* 1. *Остар.* Самоуправителна административна организация на жителите от едно или няколко съседни селища, начело на която стои кмет и общински съвет. *Ние сме от Горни Извор. Малко село е то, общината му е Долни Извор, та ние сме над него, по реката.* П. Спасов. *Той беше постоянен кмет на Б⁻рово и преди всичко крадеше общината.* Кр. Велков. *Околийският началник назначи татко за секретар бирник в една доста отдалечена селска община.* Д. Немиров. *Селска община. Градска община.* 2. *Остар.* У българите през Възраждането — организация, обединение на люде, които се грижат за църквата, училището и други народни работи в поголямо селище. *Борис написа молба до преспанската църковна община да го условят за учител и го условиха за класното училище.* Дим. Талев. *Религиозна община.* 3. *Разш. Остар.* Сградата, гдето се помещава общинска организация. *Кметът и Геракът отидоха в общината и дълго си говориха насаме.* Елин Пелин. *Нощните пазачи нарамиха пушки и излязоха от общината.* Ст. Ц. Даскалов. *В общината се почна дълъг съвет.* Йовков. 4. Организация на национално малцинство в голям град. *Еврейска община. Турска община.* 5. *Истор.* Политическа и стопанска общност у първобитните славяни и други народи. *Първобитна община.*

община̀р, ят, -я, *мн.* -и, *м. Остар. Диал.* Член от управата на община; общински съветник. *Всяка година избираха нова своя община, която ръководеше народните работи и общинарите бяха повечето от еснафите и от по-младите граждани.* Дим. Талев. *Викат те в общината наместникът и общинарите.* Дим. Талев.

общѝнски, -а, -о. *Прил. от* община. *Общинско управление. Общински съветник. Общински служител. Общинско предприятие. Общински гори. Общинска мера. Общински жилища.*

общѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който обича да общува; приказлив, словоохотлив. *И баджанакът и балдъзата бяха весели, общителни; обичаха да канят гости на обеди и вечери и да участвуват във весели компании.* Г. Райчев.

общѝтелност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* общителен. *Председателят ... блестеше с общителността си и с умението си да предизвиква обич у хората.* Я. Гуляшки.

о̀бщност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Книж.* 1. *Отвл. същ. от* общ. ‖ Принадлежност на повече люде или на всички. *Общността на езика е един от най-важните белези на нацията. Общност на имота.* 2. Съвкупност от люде, които живеят заедно или имат нещо, което ги свързва в едно; колектив, общество. *Народна общност. Славянска общност. Религиозна общност. Трудова общност.*

о̀бщо *нареч.* Заедно, задружно. *Той знаеше, че осемдесет декараниви бяха купувани общо.* Йовков. *Лятото прибраха общо реколтата* Кр. Григоров.

о̀бщо-. Първа съставна част на сложни думи със значение о б щ, напр. о б щ о б ъ л г а р с к и, о б щ о б а л к а н с к и, о б щ о н а ц и о н а л е н, о б щ о г р а ж д а н с к и и др.

общовойсковѝ, -а̀, -о̀, *прил.* (рус.). Който е общ за цялата войска. *Общовойскова болница.*

общогра̀дски, -а, -о, *прил.* Който е общ за целия град. *Общоградско събрание.*

общодостъ̀пен, -пна, -пно, *мн.* -пни, *прил.* 1. Който е лесно достъпен за всички. *Общодостъпни цени.* 2. *Прен.* Лесноразбираем, общопонятен. *Лекцията бе изнесена на общодостъпен език. Общодостъпно изложение. Общодостъпна книга.*

общодържа̀вен, -вна, -вно, *мн.* -вни, *прил.* Който е общ за цяла държава. *Общодържавни интереси. Общодържавна акция. Общодържавен стопански план. Общодържавен масщаб.*

общоизвѐстен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* Който е известен на много люде, познат е на всички. *Общоизвестен факт. Общоизвестна теория.*

общоизвѐстност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* общоизвестен.

общонаро̀ден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* Който е общ на целия народ; всенароден. *Общонародно дело. Общонародни интереси. Общонародна акция. Общонароден характер.* ‖ Който принадлежи на целия народ. *Гражданите са длъжни да пазят общонародния имот.* Конст., чл. 93. *Общонародна собственост.*

общообразова̀телен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който дава общо образование. *Противоп.* специален. *Общообразователни училища. Общообразователен курс.*

общопартѝен, -ййна, -ййно, *мн.* -ййни, *прил.* Който е общ за цяла партия. *Общопартийно събрание. Общопартийна дискусия.*

общополѐзен, -зна, -зно, *мн.* -зни, *прил.* Който е полезен за всички. *Общополезно дело.*

общоприѐт, -а, -о, *прил.* Който е приет, признат от всички; общопризнат, установен. *Общоприета теория. Общоприет принцип. Общоприет правопис. Общоприето правило.*

общопризна̀т, -а, -о, *прил.* Който е признат от всички, от цялото общество. *Общопризнат авторитет. Общопризнат ръководител. Общопризнат водач.*

общорабо̀тнически, -а, -о, *прил.* Който е общ за цялото работничество. *Общоработническо събрание.*

общосѐлски, -а, -о, *прил.* Който е общ за цялото село. *Общоселско събрание. Общоселски комитет.*

общославя̀нски, -а, -о, *прил.* Който е общ за всички славяни, за цялото славянство; всеславянски. *Общославянски събор. Общославянска солидарност.*

общостудѐнтски, -а, -о, *прил.* Който е общ за всички студенти. *Общостудентска организация.*

общоупотребѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който се употребява от всички. *Общоупотребителен термин.*

общочовѐшки, -а, -о, *прил.* Който се отнася до всички човеци, присъщ на цялото човечество. *Общочовешка култура. Общочовешки характер. Общочовешки идеал. Общочовешки чувства.*

общу̀вам, -аш, *несв.* Поддържам връзки, отношения с някого; дружа. *Живееше всред хората, умееше да общува с войниците, да чете техните мисли.* Вежинов. *Бабини Сусини и не общува а много с него, а само Свиленка идваше у тях, или пък децата някой път прескачаха.* Кр. Григоров.

общу̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* общувам. *Езикът е средство за общуване между хората и оръдие на тяхното мислене.*

о̀бъл, о̀бла, о̀бло, *мн.* о̀бли, *прил.* **1.** Който има закръглена или кълбеста форма; валчест, топчест. *Приготви множество кухи лоени топчета, които оваля между дланите на ръцете си да станат обли и гладки.* Ем. Станев. *Тя е млада селянка, с обло, мургаво и кротко лице.* Ем. Станев. *Объл камък.* **2.** Който има изпъкнали очертания без никакви ръбове; заоблен. *Наоколо се жълтеят оли, обли хълмове, облени от утринното слънце* Л. Стоянов. *Между дърветата изпъква в хоризонта кое, по-висок, объл връх.* Вазов. ‖ За човешко тяло — заоблен, пълен. *Със запретнати обли ръце, хубава, Галунка се обърна да си влезе в къщи.* Йовков. *Той дълго гледа подир момичето, когато се затули зад храстите, като прикриваше голите си обли крака.* Елин Пелин. *Обла шия. Обли рамене.*

объ̀ркам. Вж. о б ъ р к в а м.

объ̀ркам се. Вж. о б ъ р к в а м с е.

объ̀ркан, -а, -о. **1.** *Прич. мин. страд. от* объркам. **2.** Като *прил.* — а) Заплетен, забъркан. *Мария сръчно заоправя объркните нишки. Объркано положение. Объркани сметки.* б) *Прен.* Смутен, изплашен. *Тя изглеждаше развълнувана, свенлива, като младо объркано момиче.* Йовков. *Вълчан не продума ни дума, изглеждаше объркан и изплашен.* Йовков.

объ̀ркано. *Нареч. от* объркан. *Младият човек дълго говори несвързано и объркано, но със силно подчертано чувство.* Ив. Мартинов.

объ̀рканост, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* объркан.

объ̀рквам, -аш, *несв.*; **объ̀ркам,** -аш, *св.* **1.** Като бъркам, размесвам две или повече неща; разбърквам. *Обърквай варта и пясъка.* **2.** *Прен.* Намесвам, замесвам някого в нещо обикн неприятно. *Нас да не объркат в тази проклета война — рече Кръстьо примирително.* Г. Караславов. *Объркаха ме в една каша, не знам, как ще се оправя сега.* **3.** *Прен.* Привеждам нещо в безпорядък; разстройвам, дезорганизирам. *Ех, проклетите полицаи! Объркаха ни работата — изръмжа Гърбушката.* М Марчевски. *Аз ли обърках живота ти? Аз ли съм виновна?* Орлин Василев. *Тая неочаквана среща с Христо съвсем обърка мислите ѝ.* К. Петканов. *Обърквам някому плановете.* **4.** *Прен.* Не различавам, смесвам два различни предмета или понятия: сгрешавам. *„Чистачките" разсеяно и погрешно хвърляха тютюновите листа в сандъчетата и объркваха качествата им.* Дим. Димов. *Пътеките бяха много, стъмни се, объркаха пътя и излязоха на Овчарска колиба.* К. Петканов. *Когато заговорваше с хората..., тя се срамуваше, объркваше думите си.* Г. Райчев. **5.** *Прен.* Правя някой да се смути, заплете и да не знае какво да прави. *Внезапно в главата му нахлу нова мисъл, която още повече го смути и обърка.* Ив. Мартинов. *Едвам сега разбирам смисъла на нахвърлянето му Искаше да обърка бекаса, да го накара да се издигне повече, отколкото инстинктът за самосъхранение му подсказва.* Йовков. **обърквам се, объркам се** *страд. Когато сметките се объркват, и добрите приятели стават неприятели.* Св. Минков. □ **Обърквам конците** (разг.) — а) Заплитам се, обърквам се в работата си или когато трябва да отговоря, да обясня нещо. *Тоя момък съвсем обърка конците, — пошушна Фратьо чорбаджи.* Вазов б) Слисвам се от силна уплаха. *Извикай първенците на селото. Още сега да дойдат. Поскоро! Тодораки обърка конците — щураше се насам, натам и едва намери хора да изпрати за селските първенци.* К. Петканов. **Обърквам някому сметките** (разг.) — попречвам за осъществяването на плановете, намеренията на някого, развалям, разстройвам плановете на някого. *Снопите лежат неприбрани, войната е объркала всички сметки.* Л. Стоянов. **Обърквам я (ги)** (разг., неодобр.) — извършвам нещо нередно, не както трябва. *Старият се разсърди още повече. — То се знае, то се знае... А ето виж какви си ги объркал! — започна той отново да му се кара. — Така не може, момче!* Ив. Мартинов.

объ̀рквам се, -аш се, *несв.*; **объ̀ркам се,** -аш се, *св., сред* **1.** За два или повече предмета или лица — смесвам се, сливам се в едно цяло; разбърквам се. *Спокойната и черна маса до мелницата изведнъж трепна, хора и коне се объркаха, чу се продължителен шум и звън на желязо.* Йовков. *Последва страшна блъсканица и в облаците прах, които вдигаха развихрените коне, редиците се объркаха.* Ст. Загорчинов. *Хич не върви работата! — . . Всичко ей тъй ще се обърка... — и Кондо направи едно движение на кълбо.* Д. Немиров. **2.** *Прен. Разг.* Намесвам се, замесвам се в нещо обикн. неприятно; забърквам се. *С турчина се бихме, нищо не излезе. Сега пък сме се объркали в една каша, бог да ни пази.* К. Петканов. *Щом и ние сме се объркали във войната, писмо от Швейцария не може да дойде.* Г. Караславов. **3.** *Прен.* Смущавам се. заплитам се и не зная какво да правя. *Аз се смутих, обърках се; няколко мига не знаех какво ще му отвърна, но после се съвзех и отказах решително.* Г. Райчев. *Тогава младият момък..., като видя, че при него умира човек без да може да му помогне, уплаши се и се обърка.* Йовков. *Калина от страх се обърка, занемя и плахо поглеждаше настрани.* К. Петканов. **4.** *Прен.* Изгубвам посоката, пътя или представа за нещо; заблуждавам се. *Ами сега? — каза той. — Из кой път да уловим? Ех че се объркахме.* Йовков. *Случило се веднаж, че козицата им бяла, що свободно си пасяла в кра там на шир и длъж, се объркала в тъмата и изчезнала в гората,* Ас. Разцветников. **5.** *Прен.* Разстройвам се, дезорганизирам се. *Объркаха се много работите и се явиха неприятности.* Чудомир.

объ̀ркване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* обърквам *и от* обърквам се.

объ̀рна. Вж. о б р ъ щ а м.

объ̀рна се. Вж. о б р ъ щ а м с е.

объ̀рнат, -а, -о. **1.** *Прич. мин. страд. от* обърна. **2.** Като *прил.* — а) За място, къща, прозорец и под. — който е с лице към нещо; изложен, разположен. *Прозорците на къщата, обърнати на север, гледаха цяла Клисура.* Вазов. б) Който е с извадена навън, откъм лицето, вътрешна. опака страна; извърнат. *След няколко минути се изправи пред стълбата един чер, грапав, висок, с дълъг нос и големи обърнати устни циганин.* Цани Гинчев. *Обърнат кожух.*

объ̀рсвам, -аш, *несв.*; **объ̀рша,** -еш, *мин. св.* обърсах, *св.* С бърсане изчиствам или изсушавам всичко изцяло. *Яна обърса с ръка овлаж-*

нелите си очи. К. Петканов. *Той обърса с опакото на ръкава си потеклите по челото му едри капки пот.* Дим. Талев. **обърсвам се, обърша се** *възвр.* и *страд. Стоян викна още от прага: — . . . Жено, дай кърпа да се обърша!* Дим. Талев.

обърсване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* обърсвам *и от* обърсвам се.

обърша. Вж. о б ъ р с в а м.

обява *ж.* Обявление. *Обяви за в. Отечествен фронт се приемат направо в администрацията.* Отеч. фронт, 1949 г.

обявѐн, -а, -о. **1.** *Прич. мин. страд. от* обявя. **2.** Като *прил.* — а) Който е разгласен чрез обявления. *Пристигне ли трупа в крайморския им градец, с болезнено нетърпение чакаше обявеното представление* Стаматов. б) Който е оповестен. □ **С обявена стойност** (канц.) — за пощенска или колетна пратка: чието съдържание е декларирано и съответно оценено, за да бъде заплатено при евентуална загуба или повреда.

обявлѐние, *мн.* -я, *ср.* Писмено или печатно съобщение, известие за нещо, обикн. събрание, представление, продажба и под., което се оповестява на всички; обява. *Във всеки брой* (на вестника) *обявленията на седията изпълнител заемаха двете страници.* Чудомир. *На другата неделя трупата беше се приготвила вече и обявленията се залепиха по улиците.* Вазов. *Давам обявление във вестниците.*

обявя̀. Вж. о б я в я в а м.

обявя̀ се. Вж. о б я в я в а м с е.

обявя̀вам, -аш, *несв.*; **обявя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* **1.** Съобщавам нещо за сведение на всички, широко разгласявам нещо; оповестявам. *Излезе и градският разсилен с барабана и обяви по мегданите, че се поканват всичките граждани да се съберат пред общинското управление на митинг.* Влайков. *Градският глашатай — барабанчикът Беньо — вече няколко пъти беше обявил за този търг.* Ст. Чилингиров. *Тогава Панайотов — строен момък — стана, пристъпи и обяви: — „Туй е мойта горска птица, туй е мойта годеница".* А. Страшимиров. **2.** Официално оповестявам началото на някакво действие, състояние, положение. *Обявявам заседанието за закрито! — заяви главният инженер.* Ив. Мартинов. *Обявявам война. Обявявам въстание. Обявявам военно положение. Обявявам съревнование. Обявявам конкурс.* **3.** *Канц.* Давам сведения за нещо пред властите; съобщавам, декларирам. *Освен този въпрос, чиновникът те пита още — за къде отиваш, колко багаж имаш и има ли да обявиш някои предмети, подлежащи на мито.* Ал. Константинов. **4.** *Книж. Остар.* Съобщавам някому нещо, известявам. *Тя обяви на Клавдия, че горещо желае да посети баща си.* Вазов *Повикай жената си и обяви ѝ моето желание пред мене.* Каравелов. *След четиригодишно учителстване замина да следва. Обяви, че една млада учителка щяла да му помага.* Г. Караславов. **5.** Официално провъзгласявам. *Ти, думам му, си се заловил да обявяваш нашия град за курортен, но прави си сметката* Чудомир. **обявявам се, обявя се** *възвр.* и *страд. Някога тук беше спокойно и тихо. Но, щом се обяви мобилизацията, всичко изведнъж се измени.* Йовков. *Неотдавна, като млада надеждна сила, приеха го в партията. Веднага той се обяви за шеф на „младите".* Йовков.

обявя̀вам се, -аш се, *несв.*; **обявя̀ се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св.*, *сред.* В съчет. **обявявам се против някого или нещо** — изказвам несъгласието си, излизам с нападки против някого или нещо; опълчвам се. *Против нашите другари в провинцията е подигнат цял кръстоносен поход, . . . всичко се е обявило против нас.* Г. Кирков.

обявя̀ване *ср. Отгл. същ. от* обявявам *и от* обявявам се. *С обявяването на Народната република . . . се приключва един етап в развитието на нашата страна.* Г. Димитров. *Обявяване на война.*

обя̀гня се. Вж. о б я г н я м с е.

обя̀гням се, -яш се, *несв.*; **обя̀гня се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред.* Обагням се. *У стадо се овца обягнила, | обягнила ягне златоглаво.* Нар. пес.

обя̀д, ът, -а, *мн.* обѐди, обя̀да (сл. ч.), *м.* Обед. *Днес за пръв път ще ни дават на обяд ядене: супа, печено и сутляш.* Л. Стоянов. *Обядът е готов. Минават в обедната стая и сядат около трапезата.* Ал. Константинов. *Той влезе в селото тъкмо по обяд . . . — работниците навярно се хранеха някъде на сянка.* Йовков.

обя̀двам, -аш, *несв.* Храня се на обед, ям обед. *Сложиха на масата каквото имаха за ядене и седнаха да обядват.* Йовков. *Леля Гена беше наготвила много и хубави гостби и току ме канеше, дорде обядвахме, да си взема и от това, и от онова.* Влайков.

обя̀дване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* обядвам.

обя̀заност, -тта̀, *мн.* -и, *ж.* (рус.). *Остар.* Задължение, длъжност. *Занадокарваха всеки ден кола с дърва, които се сечаха в училищния двор и натрупваха под една стрешина. Тая обязаност извършиха учениците от взаимното училище.* Вазов. *Сега старшията правеше само формални усилия да задържи работниците и да изпълни полицейските си обязаности.* Дим. Димов. *Изпълнявам своите обязаности. Служебни обязаности.*

обя̀здвам, -аш, *несв.*; **обя̀здя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Приучавам кон на езда. **обяздвам се, обяздя се** *страд.*

обя̀здване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* обяздвам *и от* обяздвам се.

обя̀здя. Вж. о б я з д в а м.

обяснѐние, *мн.* -я, *ср.* **1.** Разяснение, пояснение, тълкуване на нещо. *Някои от противниците на Каменова загатваха, че бил уволнен поради някакво скандално приключение . . . Това обяснение беше доста вероятно.* Влайков. *Често пъти думите на песента му се виждаха недостатъчни и той се впущаше в дълги и широки обяснения.* Йовков. *Всичко е турено на своето място, и то под номер; а понякогаж и с някои обяснения.* Каравелов. *Впускам се в обяснения.* **2.** Писмено или устно изложение за оправдание или за признание на нещо. *Той разбра, че Заманов с такова хитро обяснение искаше да укрие своята немарливост и слабо усърдие към интересите на държавата.* Вазов. *Поискаха обяснение от Георги Василев. Той повтори декларацията си.* П. Спасов. *Искам обяснение от*

някого. *Давам обяснение. Писмено обяснение. Обяснение в любов.* || Разговор за обясняване на нещо, обикн. на някакво недоразумение; разпра. *Следобед баща му го повика в кабинета си. Борис очакваше пак дълги обяснения и благи съвети, но този път работата се разви другояче.* Г. Караславов. *Тяхното присъствие я ядоса. Тя ги изруга. След обяснението, което не трая дълго, те започнаха да напускат стаята.* Г. Белев. *Имахме едно бурно обяснение.* 3. Причина на нещо. *Но онова, което най-много смути душата му, беше една случка, или по-право... няколко странни случки, на които той не намираше обяснение.* Г. Райчев. *Трудно може да се намери обяснението на тия явления.* □ **Дълже обяснение** — нужно е, трябва да обясня.

обяснѝм, -а, -о, *прил.* Който може да се обясни. *Друг път наистина го дразнеха болките, зъбоболът или хремата, та беше обяснима и грубостта му.* Л. Стоянов.

обяснѝмо. *Нареч. от* обясним. *Лесно обяснимо. Твърде обяснимо.*

обяснѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който служи за обяснение; пояснителен. *Обяснителни бележки. Обяснителен текст.*

обясня̀. Вж. обяснявам.

обясня̀ се. Вж. обяснявам се.

обясня̀вам, -аш, *несв.*; **обясня̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* 1. Правя нещо да стане ясно и разбираемо; пояснявам, разяснявам, разтълкувам. *Отново той трябваше да му повтори и обясни думите си.* Йовков. *Майстор Кочо подробно му обясняваше кое как да направи и често го насърчаваше.* Дим. Талев. *Локаут е, когато работниците не работят, защото господарите са затворили фабриката — важно обясни дребното момиче.* П. Спасов. || Разказвам, разправям с цел да разясня нещо. *Накъсо той обясни как беше се разгледало делото.* Йовков. *И Цановица се беше съвзела от първия страх и по-разбрано обясняваше как станала работата.* Влайков. *Докторът обясни и на стражаря... как се случило нещастието.* Вазов. *Обясни ми защо не дойде.* 2. Разкривам, установявам причината, смисъла на нещо; изтълкувам. *В отношенията на двете враждуващи до вчера страни беше настъпила такава неочаквана и странна промяна, че всеки, който се опитваше да я обясни и разбере напълно, чувствуваше, че навлиза в задънена и сляпа улица.* Йовков. **обяснявам се,** обясня се *страд. Нека ни се обясни целта.* Йовков.

обясня̀вам се, -аш се, *несв.*; **обясня̀ се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св., сред.* Разговарям с някого, за да изясня своето отношение, становище, държание и под., обикн. с цел да изгладя някакво недоразумение. *Аз искам да се обясня с него... Върху ми са били хвърлени гнусни клевети.... Аз имам право да се защитя.* Вазов. *Като размислял така, хаджи Генчо се върнал назад и сторил намерение да иде пак у дядови Либенови и да се обясни със сърдития старец.* Каравелов. *Ние изобщо не сме виновни. Дайте ни думата да се обясним.* Смирненски. || Водя разговор, разговарям, приказвам. *Като видя, че жените показваха по-голяма склонност да се обясняват на чески език, и бай Ганьо обърна на „чески".* Ал. Константинов. *Говореше, впрочем, тя, и то твърде много и надълго, както обичат да се обясняват всички новаци с телеграфа.* Г. Райчев. □ **Обяснявам се някому в любов** — признавам се в любов, казвам някому, че го любя. *Обясняваш ми се в любов, правиш ми предложение за женитба и казваш, че нищо нямало.* Йовков. *И му се струваше, че ако не избърза да й се обясни и да я завладее, някой по-смел и по-настоятелен мъж ще я отнеме.* Г. Караславов.

обясня̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* обяснявам *и от* обяснявам се.

обя̀тия *мн., ед.* няма, *ср.* (рус.). 1. Прегръдка. *Протегни ми ти ръце, / ... / моито влюбено сърце / търси твоите обятия.* Хр. Ясенов. *Тогава горекият я прегърна като дете в силните си обятия и захвана да й говори с тих и нежен глас.* Елин Пелин. *Обятията на Стояница... се разтваряха с нежност и покриваха с майчина топлота малката.* Елин Пелин. *Хвърлям се в обятията на някого. Държа в обятията си.* || *Обр. Недей ти малодушно се предава / и тук в обятията на скръбта.* К. Христов. 2. *Поет.* Недра. *Като излязоха от снежните обятия на планината, долу ги срещна меко време.* Дим. Талев. *Никъде в България не съм виждал село, загнездено в по-обайна местност... всред горските обятия!* Вазов. □ **Намирам се (съм) в обятията на Морфея** (поет.) — спя спокойно. **Приемам (посрещам, чакам) някого с отворени обятия** — приемам (посрещам, чакам) някого много сърдечно, с голяма радост. *Народът ги посрещаше с отворени обятия. Даваше им каквото може.* К. Ламбрев.

обя̀хам. Вж. обяхвам.

обя̀хвам, -аш, *несв.*; **обя̀хам,** -аш, *св. Диал.* 1. Обяздвам. 2. Яхвам. *Денем обяхват те хранени кончета, / денем препускат низ огнени друми.* Ас. Разцветников. *Беят бил около дванадесетгодишно момче и бил обикнал да обяхва често дядо Кольо и да го бие с камшик като кон.* Мих. Георгиев. **обяхвам се, обяхам се** *страд.*

обя̀хване *ср. Отгл. същ. от* обяхвам *и от* обяхвам се.

ованкантя̀. Вж. овакантявам.

овакантя̀вам, -аш, *несв.*; **овакантя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св. Разг.* Освобождавам място за служба или за работа. **овакантявам се, овакантя се** *страд.*

овакантя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Разг. Отгл. същ. от* овакантявам *и от* овакантявам се.

ова̀л *м.* (фр.). *Книж.* Яйцевидно, елипсовидно очертание или форма. *Тя има хубав овал на лицето.*

ова̀лвам, -аш, *несв.*; **ова̀лям,** -яш, *св.* 1. Валям нещо да стане валчесто, да добие валчеста форма. *По този начин приготви множество кухи лоени топчета, които оваля между дланите на ръцете си да станат обли и гладки.* Ем. Станев. 2. Изцапвам нещо като го валям, влача по земята или праха. *Хубаво тупна ти нашата Станка в праха, сватбарската й премяна оваля.* Ст. Загорчинов. **овалвам се, овалям се** *възвр.* и *страд.*

ова̀лване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* овалвам *и от* овалвам се.

ова̀лен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който има елипсовидна или яйцевидна форма. *На овална порцеланова плочка стоеше фотография на младо момиче.* Йовков. *Овално лице. Овално огледало. Овални тела.*

овàлност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* овален.

овàлям. Вж. о в а л в а м.

овàлян, -а, -о. 1. *Прич. мин. страд. от* овалям. 2. Като *прил.* — изцапан, замърсен. *Цяла оваляна в прах, като се надигаше и пак падаше, майката се затътра по площада.* Ем. Коралов. *Той се избриса с оваляната престилка на жена си.* Вазов.

овàляност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* овалям.

овàции *мн., ед.* овàция, *ж.* (лат.). Продължителни възторжени възгласи и приветствия, придружени с бурни ръкопляскания, обикн. при посрещане или изпращане. *Ян Бибиян и Калчо се показаха върху машината си и слязоха сред шумната овация на събралото се множество.* Елин Пелин. *Всички станаха и му устроиха бурни, дълго нестихващи овации. Възторжени овации. Правя някому овации.*

овдовѐя. Вж. о в д о в я в а м.

овдовя̀вам, -аш, *несв.*; **овдовѐя,** -ѐеш, *мин. св.* овдовя̀х, *прич. мин. действ.* овдовя̀л, -а, -о, *мн.* овдовѐли, *св.* 1. Ставам вдовец или вдовица. *Тя... беше женена и овдовяла, мъжът ѝ умря или май че го убиха.* Йовков. *Жената се разболяла от тежка болест, гътнала се и умряла. Мъжът овдовял.* А. Каралийчев. 2. *Прен. Книж.* За учреждение, епархия, царство и под. — оставам без титулярен началник, без владика, цар и под. *Той умря от апоплексия след няколко месеца. Класното училище овдовя за неделя или две, доде дойде новият учител.* Вазов. *Овдовял трон.*

овдовя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* овдовявам.

овѐн, *мн.* овнѝ, овѐна (сл. ч.), *м.* Мъжка овца. *Тя скокна и загони да хване един бял рунест овен с къси вити рогове.* Вазов. *Свой звънец на чужд овен не връзвай.* Погов. *Вакли овни.* □ **Чукан овен** — овен, кастриран по особен начин.

овѐс *м.* 1. Житно растение, употребявано главно за храна на конете. Avena sativa. *Бяха вече първите дни на юний, овесите зрееха и край село вече се мяркаха тук-таме първите кръстци снопи.* Г. Райчев. 2. Само *ед. Събир.* Плодовете, зърната на това растение. *Някой протрака с кола по шосето, натоварена с плуг, малко сенце за кравите и човалче с ечемик или овес.* Кр. Григоров.

овѐсен, -а, -о. *Прил. от* овес. *Овесени класове. Овесени ядки.*

овехтѐя. Вж. о в е х т я в а м.

овехтя̀вам, -аш, *несв.*; **овехтѐя,** -ѐеш, *мин. св.* овехтя̀х, *прич. мин. действ.* овехтя̀л, -а, -о, *мн.* овехтѐли, *св.* Ставам вехт; извехтявам. *Дрехите ми вече овехтяха.*

овехтя̀ване *ср. Отгл. същ. от* овехтявам.

овехтя̀л, -а, -о, *мн.* овехтѐли. 1. *Прич. мин. действ. от* овехтея. 2. Като *прил.* — който е станал вехт; извехтял. *Старата донесе един овехтял и оръфан портофел от червена кожа.* Йовков. *Овехтели дрехи.*

овѐя. Вж. о в я в а м.

овладѐя. Вж. о в л а д я в а м.

овладѐя се. Вж. о в л а д я в а м с е.

овладя̀вам, -аш, *несв.*; **овладѐя,** -ѐеш, *мин. св.* овладя̀х, *прич. мин. действ.* овладя̀л, -а, -о, *мн.* овладѐли, *прич. мин. страд.* овладя̀н, -а, -о, *мн.* овладѐни, *св.* 1. Завземам, превземам, завладявам. *Въстаническите групи овладели града. Партизаните овладяха селото. Овладявам крепост.* 2. *Прен.* Обуздавам, сдържам душевни вълнения и чувства. *По едно време той му причерня пред очите, че с големи усилия овладя гнева си.* К. Петканов. *Мария почервеня, но овладя бързо смущението си и каза весело.* Дим. Димов. *Овладявам нервите си.* 3. *Прен.* Само 3 *л.* За мисъл, чувства и под. — изцяло обхващам. *Дълбоко възмущение овладя неговата огорчена душа.* Влайков. *Споменът за майка ѝ отново овладя мислите ѝ.* Йовков. *Тя усети, че сърцето ѝ натежа, смъртна слабост овладя членовете ѝ.* Ст. Загорчинов. 4. *Прен.* Добре усвоявам, изучавам нещо и умея сръчно, майсторски да си служа с него. *Бойците да изучат и овладеят до съвършенство оръжието си.* Г. Димитров. *Ще бъда щастлив, че съм ви помогнал да овладеете вашето изкуство, музиката.* Орлин Василев. *Овладявам знания.* **овладявам се, овладея се** *страд.*

овладя̀вам се, -аш се, *несв.*; **овладѐя се,** -ѐеш се, *мин. св.* овладя̀х се, *прич. мин. действ.* **овладя̀л се,** -а се, -о се, *мн.* овладѐли се, *св., сред.* Успявам да обуздая чувствата си, да запазя самообладание; сдържам се. *Тя внезапно изхлипа и едва не избухна в плач, но бързо се овладя, само сивите ѝ очи потъмняха и плувнаха във влага.* Дим. Талев.

овладя̀ване *ср. Отгл. същ. от* овладявам *и от* овладявам се. *На чело на албанските бойци за овладяването на града е бил сегашният министър на вътрешните работи.* Н. Фурнаджиев. *Овладяване на техниката. Овладяване на чужд език.*

овлажнѐя. Вж. о в л а ж н я в а м[1].

овлажня̀. Вж. о в л а ж н я в а м[2].

овлажня̀ се. Вж. о в л а ж н я в а м с е.

овлажня̀вам[1], -аш, *несв.*; **овлажнѐя,** -ѐеш, *мин. св.* овлажня̀х, *прич. мин. действ.* овлажня̀л, -а, -о, *мн.* овлажнѐли, *св.* Покривам се с влага, ставам влажен. *Николина я гледаше изплашена, разтреперана; очите ѝ взеха бързо да овлажняват.* Г. Райчев. *Очите му бяха овлажнели и по едната му страна неусетно се отърколи една капка.* Влайков. *Вълнистите му коси овлажняха от бликнала пот.* Д. Немиров. *Солта лесно овлажнява.*

овлажня̀вам[2], -аш, *несв.*; **овлажня̀,** -ѝш, *мин. св.* -ѝх, *св.* Правя нещо да стане влажно; навлажнявам. *Лека пàра овлажни въздуха, здрачът се усили.* Ст. Загорчинов. *Тя допря чело до стъклото и дъхът ѝ го овлажни.* Д. Добревски. *Устните му бяха пресъхнали; той прокара език по тях и на два пъти ги овлажни.* Ив. Хаджимарчев.

овлажня̀вам се, -аш се, *несв.*; **овлажня̀ се,** -ѝш се, *мин. св.* -ѝх се, *св., сред.* Ставам влажен. *На повяхналото му лице се яви нещо като усмивка, очите му се овлажниха.* Йовков.

овлажня̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* овлажнявам[1], овлажнявам[2] *и от* овлажнявам се.

овнешки, -а, -о. 1. *Прил. от* овен. *Овнешко месо. Овнешка кожа. Овнешки калпак.* 2. Като *същ. ср.* **овнешко** — овнешко месо. *Овнешко задушено.*

овошка *ж.* Градинско дърво, което ражда плодове, като: ябълка, круша, слива, череша и др. *Набучиха нови лозя, посадиха из тях бадеми, орехи, череши и много други овошки.* К. Петканов. *Откъм цъфналите овошки на манастирската градинка лъхна на цвят и на млада зеленина.* Ст. Загорчинов. *Навсякъде миришеше на пролет,... на цъфнали овошки.* Елин Пелин.

овощар, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* Лице, което се занимава с отглеждане на плодни дървета, овошки или с продажба на овощия.

овощарка *ж.* Жена овощар.

овощарски, -а, -о. *Прил. от* овощар. *Овощарски ножици. Овощарска пръскачка. Овощарски район.*

овощарство, *мн.* няма, *ср.* 1. Занятие на овощар. *Занимавам се с овощарство.* 2. Дял от земеделската наука, който се занимава с отглеждането на овощни, плодни дървета и храсти.

овощен, -щна, -щно, *мн.* -щни. *Прил. от* овошка. *Овощна градина. Овощно дърво. Овощна захар.*

овощия *мн., ед.* няма, *ср. Събир.* Плодове на някои градински дървета, като круши, ябълки, сливи, череши и др. *Минаха край сливите, ябълките, вишните, натегнати от овощия.* Вазов. *Продавач на овощия.*

овраг, *мн.* -зи, *м.* (рус.). Дол със стръмни брегове. *В дълбокия овраг, който се спускаше надолу към долината, тъмнееха папрати.* Дим. Димов. *От двете страни хълмът се стесняваше и стените на оградата висяха над сипеи и оврази.* Ст. Загорчинов.

овреме *нареч. Нар.* Навреме. *Хубаво стори, че си отиде овреме от тука.* П. Ю. Тодоров.

овца, *мн.* овци и овце, *ж.* 1. Дребно домашно животно с гъста и дълга вълна. Ovis. *Що си ме, майко, продала | на чуждо село аргатин:| овци и кози да паса.* Ботев. *От една овца две кожи не бивят.* Погов. *Овци без овчар на вълка са дар.* Погов. *Овца, която се дели от стадото, вълкът я изяда.* Погов. *Стадо овце. Дойна овца. Мериносова овца. Тънкорунни овце.* 2. *Прен. Презрит.* Глупав, покорен и безропотен човек. *Ние не сме — каза той — безименно стадо и овци безмълвни, а сме многоброен народ със свой език.* Дим. Талев. □ **Заблудена овца** (книж., остар.) — безпътен, отклонил се от правия път човек. *Горко вам, безумни, овци заблудени, | със гръцка отрова що сте напоени.* Вазов.

овцевъд *м.* (рус.). *Нов.* Лице, което се занимава с отглеждане на овце в трудови кооперативни земеделски стопанства и в държавни земеделски стопанства; овчар.

овцевъден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* Който се отнася до отглеждане на овце. *Овцевъдна ферма. Овцевъдни райони.*

овцевъдец, *мн.* -дци, *м.* Овцевъд.

овцевъдски, -а, -о, *прил.* Овцевъден.

овцевъдство, *мн.* няма, *ср.* Развъждане и отглеждане на овце.

овчар, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* 1. Човек, който пасе овце. *Пасе си стадото овчарят, | надува меденa цафара.* Н. Ракитин. *Овцете били се прибрали в кошарата си, кучетата спели и овчарят, под сянката на един голям бряст, свирил на кавал с други овчари.* Сп. „Детски свят". *Дето стадото, там и овчарят.* Погов. *Стадо без овчар вълк го яде.* Погов. 2. Лице, което развъжда и отглежда овце; овцевъдец. *Вие сте прост, груб народ: овчари, орачи, занаятчии.* Дим. Талев.

овчарка *ж.* Жена овчар. *Овчарка станах. Чуждите стада | пасях за твърдия си хляб в торбата.* Багряна.

овчарник, *мн.* -ци, *м. Нов.* Зимно жилище за овце, покрита кошара в трудови кооперативни земеделски стопанства или в държавни земеделски стопанства. *Кооператорите бяха построили един овчарник — дето рядко се среща. Това бе дълга сграда, бяла и чиста, вътре ясли за овцете, корита за вода и какво ли не.* Кр. Григоров.

овчарница *ж. Нов.* 1. Овчарник. 2. Овцевъдна ферма.

овчаров, -а, -о, *прил.* Който принадлежи на овчар. *Една само сладка музика изпълва вечерната тишина — сладката музика на звънливото по тъмните дебри овчарово стадо.* Йовков. *Мудната свирня на овчаровия кавал прозвуча някъде наблизу.* Ц. Церковски.

овчарски, -а, -о. *Прил. от* овчар. *Овчарски колиби има в планината и от ранна пролет до късна есен се чуват звънци и свирни на кавал.* М. Марчевски. *Овчарски кавал. Овчарска гега. Овчарска кошара. Овчарско куче. Овчарско пладнище.* □ **Овчарски скок** (спорт.) — висок скок с помощта на прът, дълъг 4—5 метра. **Овчарска торбичка** — вид плевел със ситни бели цветчета. Capsella bursa pastoris.

овчарство, *мн.* няма, *ср.* Занятие на овчар. *Обаждаше ли се от някъде куче, той почваше да говори за овчарството.* Йовков.

овчарувам, -аш, *несв. Нар.* Работя като овчар. *Ту овчаруваше по планината, ту ореше в полските села, ту ходеше коларин по чифлиците.* Елин Пелин.

овчарче, *мн.* -та, *ср. Умал. от* овчар. *Дрипави овчарчета, подпрени на гегите си, гледаха втренчено автомобила, който се хлъзгаше по шосето.* Дим Димов.

овчедушен, -шна, -шно, *мн.* -шни, *прил. Пренебр.* Който е наивно добродушен до глупост и безропотно покорен; незлобив, глупав.

овчедушие, *мн.* няма, *ср. Пренебр.* Качество и проява на овчедушен, наивно добродушие. *Доста овчедушие, доста безсмислено покорство!* В. Коларов.

овчи, -а, -е (-о), *прил.* 1. Който е получен от овца. *Овчо мляко. Овчо сирене. Овча кожа. Овчо месо.* 2. Който е направен от кожа на овца. *Овчи калпак. Овчи кожух.* 3. Който е предназначен за овце. *Овча ферма. Овча кошара.* 4. Който се състои от овце. *Овчо стадо.* 5. *Прен. Презр.* Който е присъщ на овца (в 2 знач.). *Овча покорност. Овча кротост.* □ **Овча опашка** (нар.) — растение лопен. *Наблизу стърчат високи овчи опашки с едри жълти цветове.* Йовков.

овъглен, -а, -о. 1. *Прич. мин. страд. от* овъгля. 2. Като *прил.* — който се е превърнал на въглен, който е станал на въглен. *Овъглени кости. Овъглен дънер.*

овъгля. Вж. о в ъ г л я в а м.

овъгля̀вам, -аш, *несв.*; **овъгля̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Правя нещо да стане на въглен.

овъгля̀вам се, -аш се, *несв.*; **овъгля̀ се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св., сред.* Ставам, превръщам се на въглен. *Затиснатата растителност започва да се овъглява и в края на краищата дава ония кристално бляскави антрацити, които сега миньорите вадят из Свогенската Стара планина.* Геология.

овъгля̀ване *ср. Отгл. същ. от* овъглявам *и от* овъглявам се.

овържа. Вж. о в ъ р з в а м.

овъ̀рзвам, -аш, *несв.*; **овържа,** -еш, *мин. св.* овързах, *св.* **1.** Връзвам нещо или някого от всички страни, отвсякъде; обвързвам. *На масата висока лягам | и сам ръце, нозе обтягам, | овързват ме уж на шега.* К. Христов. *Една зима Петър взема Захаринчо, овърза му ушите с кърпа и му каза: — Сега да вървим.* Елин Пелин. **2.** *Прен. Разг.* Правя някого да се чувствува задължен за нещо, лишавам го от свобода на действие. *Ще ти намеря аз един предприемач, ще го овържеш здраво с подробен договор и няма да усетиш как ще поникне къщичката ти.* Чудомир. **овързвам се, овържа се** *възвр. и страд.*

овъ̀рзване *ср. Отгл. същ. от* овързвам *и от* овързвам се.

овърша̀, -ѐш, *мин. св.* овърхох, овърше, *прич. мин. действ.* овърхъл, -хла, -хло, *мн.* -хли, *св. Диал.* Овършея. *Дето ще отида да работя на хората, и тъй ще сме наедно, да приберем твоето. Ще го поженем, ще го овършем.* Йовков. *Геренчени бяха овърхли житата и ечемиците.* Цани Гинчев.

овърша̀вам, -аш, *несв.*; **овършѐя,** -ѐеш, *мин. св.* овърша̀х, *св.* Вършея всичко до край. *Ще дойдете с тях да дигнете снопите и ще чакате, докато ги овършеят. Аз сам ще дойда да проверя житото.* Хар. Русев. *Пожънали бяха, овършаха, прибраха кукурузите.* Г. Райчев. **овършавам се, овършея се** *страд.*

овърша̀ване *ср. Отгл. същ. от* овършавам *и от* овършавам се. *Овършаване на пшеницата.*

овършѐя. Вж. о в ъ р ш а в а м.

оглавнѝк, *мн.* -ци, *м. Нар.* Въже или ремък, с който се връзва добиче за главата. *Излеко той успя да постави оглавника зад единия ѝ рог, но, когато се мъчеше да го преметне и на другия, тя се изхитри та наведе ниско главата си и оглавникът се откачи.* И. Волен. *Хората, които бяха дошли с Райко, слагаха оглавниците на конете.* Ст. Загорчинов.

оглавя̀. Вж. о г л а в я в а м.

оглавя̀вам, -аш, *несв.*; **оглавя̀,** -йш *мин. св.* -йх, *св. Книж.* Стоя, заставам на чело; ръководя, възглавявам. *Нито Апостол ще даде на мене работа, нито аз ще мога да я оглавя.* Д. Немиров. *Оглавявам борба. Оглавявам стачка.* **оглавявам се, оглавя се** *страд.*

оглавя̀ване *ср. Отгл. същ. от* оглавявам *и от* оглавявам се.

огла̀ден, -а, -о. **1.** *Прич. мин. страд. от* огладя. **2.** Като *прил.* — който е станал от всички страни гладък. *Ще докарам и няколко камиона огладени от водата камъни* А. Гуляшки. || За плат или дреха — чиито гънки са напълно премахнати с ютия. *Той потри весело ръце, издърпна коленете на грижливо огладените си панталони и седна.* Г. Райчев.

огладнѐя. Вж. о г л а д н я в а м.

огладня̀вам, аш, *несв.*; **огладнѐя,** -ѐеш, *мин. св.* огладня̀х, *прич. мин. действ.* огладня̀л, -а, -о, *мн.* огладнѐли, *св.* Ставам гладен. *Дайте да изпием бутилките и да изядем закуските: огладнял съм като вълк* Вазов.

огла̀дя. Вж. о г л а ж д а м.

огла̀ждам, -аш, *несв.*; **огла̀дя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* **1.** Направям нещо да стане гладко от всички страни, навсякъде; изглаждам. *Кирките им служат само да оглаждат стените на забоя и добре да окопават подпорите.* Раб. дело, 1950 г. **2.** Гладя с ютия нещо или всичко до край. *Огладих прането.* **оглаждам се, огладя се** *възвр.* и *страд.*

огла̀ждане *ср. Отгл. същ. от* оглаждам *и от* оглаждам се.

огласяѝ. Вж. о г л а с я в а м *и* о г л а с я м.

оглася̀вам, -аш, *несв.*; **огласяѝ,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Изпълвам с високи гръмки звуци. *Мощно „ура" огласи непроходимите усои и се понесе из светлия простор над високите борове.* М. Марчевски. *Плачът на децата огласяваше дворищата.* Л. Стоянов. **огласявам се, огласяѝ се** *страд.*

оглася̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* огласявам *и от* огласявам се.

огла̀сям, -яш, *несв.*; **огласяѝ,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Огласявам. *Русата девойка започва, другарките ѝ подхващат, и чудната мелодия огласяѝ дефилето.* Г. Караславов. *Трясък огласяѝ планини, полета — земя трепере.* Яворов. **огласям се, огласяѝ се** *страд.*

огла̀сяне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* огласям *и от* огласям се.

оглашѐн, -а, -о, *прил.* **1.** *Църк.* Който се готви да приеме християнството. *Не, царице —: не ще се върне княз Бенеамин! С презбитер Йеремия отидоха някъде далек — на оглашени слово да говорят!* Н. Райнов. **2.** *Прен. Книж.* Който е подготвен да влезе в едно движение или организация, но още не е приет. *Не можех да си представя, че това е същият тоя човек, ... който преди няколко месеца само беше ни посрещнал с такава радост в къщата си и с младенческо въодушевление беше дигал пред нас кръста да кълне оглашените.* Величков.

о̀глед *м.* **1.** *Юрид.* Установяване на факти, свързани с даден процес, като властите или съдът лично на място се убеждават в тяхната достовѐрност. *Днес окръжният съд щеше да дойде да направи оглед на самото място.* Йовков. *Той събра полицаите и почна бързо да разпорежда: двама от тях и лекарката трябваше веднага да отидат на мандрата и да направят оглед на трупа.* Вежинов. *Съдебен оглед. Медицински оглед.* **2.** Оглеждане, разглеждане на нещо. *Той измерваше с очи смешния си противник и сякаш търсеше в него по-друго нещо отколкото причина за смях. Подир тоя оглед лицето му стана спокойно.* Вазов. **3.** *Нар.* Оглеждане на мома за женитба. *Знаеш, моме, знаещ, | защо ти съм дошел, | оглед да те гледам.* Нар. пес. *Дошли са сватове на оглед.* □ **Без оглед на нещо** — без да се гледа, без да се вземе под внимание нещо. **С оглед на (към) нещо** — пред вид на

нещо; според. *А после заповяда на хората си да изкопаят на различни места малки окопчета с оглед на най-лошата възможност — ако могилата се превърне в таралежово гнездо.* Дим. Димов.

огледа̀лен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* 1. *Книж.* Гладък и блестящ като огледало. *По небето ... плаваха самотно бели, пухкави облачета и се отразяваха сред огледалната повърхност на езерото.* Ив. Хаджимарчев. 2. Който е покрит, снабден с огледала или съдържа огледала. *Огледални стени. Огледален телескоп.*

огледа̀ло, *мн.* огледала̀, *ср.* Амалгамирано стъкло или метална пластинка, които дават ясно и точно отражение на онова, което се намира пред тях. *И жена нали е — гледа се в огледалото, пише веждите си и се смее.* Йовков. *Докато закачаше палтото и шапката си ..., видя отразена в кристала на стенното огледало фигурата на момичето.* А. Гуляшки. *В огледалото се вижда лицето, а в приказките сърцето.* Погов. *Венецианско огледало. Стенно огледало. Джобно огледало. Кристално огледало. Сферично огледало.* ‖ *Прен. Поет.* Блестяща гладка повърхност на вода, небе и под. *Сребърното огледало на реката блещи между зелените брегове.* Йовков. *В дъното на яза, над лъскавото огледало на водата, мрачно се мержелееше силуетът на една воденица.* Ем. Станев. *Ламтя да потопя душа и смаян взор | на твойто огледало в светлия простор, | о, езеро омайно.* Вазов. ‖ *Обр.* Отражение на особеностите или качествата на някого или на нещо. *Мила ми си, дружке злата, | с тия морните очи, | пълни с тайни и лъчи — | огледало на душата.* Вазов. *Чистотата е огледало на културата.*

огледа̀лце, *мн.* -а, *ср. Умал. от* огледало. *Извади огледалце и се огледа. Кожата му бе загрубяла, ала изразът на лицето беше спокоен и твърд.* Ем. Станев. *Джобно огледалце.*

оглѐдам. Вж. о г л е ж д а м.

оглѐдам се. Вж. о г л е ж д а м с е.

оглѐдвам, -аш, *несв. Диал.* Оглеждам. *Видя хора да разхвърлят дръвника им. После светкаха с фенери и дълго огледваха да видят копано ли е.* Ст. Ц. Даскалов. **огледвам се** *страд.*

оглѐдване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* огледвам *и от* огледвам се. *Музиката спря, спря и хорът и настъпи мълчание и взаимно огледване.* Ал. Константинов.

оглѐдник, *мн.* -ци, *м. Нар.* Лице, което отива да оглежда мома за някого; сватовник, годежник. *За Станка дошли огледници | и се е Станка сгодила.* Нар. пес.

оглѐдница *ж. Нар.* Жена огледник.

оглѐждам, -аш, *несв.*; **оглѐдам,** -аш, *св.* 1. Внимателно гледам нещо от всички страни; разглеждам. *Милуш взима донесените обувки, оглежда ги отгоре, отдолу и казва.* Йовков. *През деня той мина отвъм задната улица и огледа зидовете и плетищата, за да разбере откъде най-лесно може да се прехвърля у Станкини.* Г. Караславов. 2. Гледам всичко по ред, последователно. *Очите му хитро и бързо оглеждат съдии, адвокати.* Елин Пелин. *Той стигна до голямото кафене на площада, влезе в него и огледа масите, търсейки генерал Марков.* Дим. Димов. 3. Гледам някакво отражение в огледало или другаде. *Върху капачето на една пудриерка тя оглеждаше тънките си устни.* Св. Минков. *Веднъж паунът гиздав се навеждаше | над кладенеца бистър | и вдън водата чиста | перата си сияещи оглеждаше.* Хр. Радевски. 4 Отразявам. *В мътни води на желебове край крепостния зид оглежда косер сребърен месец.* Н. Райнов. *Там Вардар пей, въздиша, стене, | оглеждал хиляди сълъца.* Лилиев. 5. *Нар.* Избирам, харесвам, обикн мома за женитба. *Леля Рада ... е огледала вече мома като за него.* Влайков. **оглеждам се, огледам се** *възвр.* и *страд. Булката пламва като божур, оглежда се, попипва се по ръченика, по дрехите— не знае защо се смеят.* Йовков.

оглѐждам се, -аш се, *несв*; **оглѐдам се,** -аш се, *св., сред.* 1. Гледам внимателно наоколо си; озъртам се. *Винаги предпазлив и съобразителен, Тачката се спираше често, услушваше се и се оглеждаше на всички страни.* Йовков. *Те говорят оживено, оглеждат се и се крият между храстите.* Л. Стоянов. *Като се оглеждаше на всички страни, той продължаваше да слиза надолу.* Ем. Станев. 2. Гледам образа си в огледало или в нещо подобно. *После извади малко джебно огледалце, огледа се и пак самодоволно се поотупа от пърхута.* Л. Стоянов. 3. *Прен. Поет.* Само 3 *л.* Отразявам се. *Водата ставаше светла, тиха, прозрачна като стъкло. Дълбоко, дълбоко в нея се оглеждаше синьо небе, бели облаци.* Йовков. *Спят вечните води, безбрежните води — бездънни, | но в тях се не оглеждат небесата звездни.* Яворов.

оглѐждане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* оглеждам *и от* оглеждам се. *Те скоро минаха на срещния бряг и сега вече без всякакви оглеждания и бавене тръгнаха напред по пътя.* Ц. Церковски.

огло̀ждвам, -аш, *несв.*; **огло̀ждя,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Оглозгвам. **оглождвам се, оглождя се** *страд.*

огло̀ждя. Вж. о г л о ж д в а м.

огло̀згам. Вж. о г л о з г в а м.

огло̀згвам, -аш, *несв.*; **огло̀згам,** -аш, *св.* С глозгане изяждам всичко, напълно. **оглозгвам се, оглозгам се** *страд.*

огло̀згване *ср. Отгл. същ. от* оглозгвам *и от* оглозгвам се.

оглупѐя. Вж. о г л у п я в а м.

оглупя̀вам, -аш, *несв.*; **оглупѐя,** -ѐеш, *мин. св.* оглупя̀х, *прич. мин. действ.* оглупя̀л, -а, -о, *мн.* оглупѐли, *св.* Ставам глупав. *Ти не можеш да ни понасяш, не можеш дори спокойно да разговаряш с нас, защото си оглупял от бедността, от подигравките, от униженията.* Дим. Димов.

оглупя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* оглупявам.

оглуша̀. Вж. о г л у ш а в а м¹.

оглуша̀вам¹, -аш, *несв.*; **оглуша̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* 1. Правя някого временно да стане като глух, да не може да чува; заглушавам. *Грамадна земна маса се струпва отгоре ми и после ме оглушава страшен гръм.* Л. Стоянов. *След миг оглуши ме крясък: — Тебе питам, защо не отговаряш?* Г. Райчев. 2. За прекалено висок, силен шум или звук — изпълвам пространството и преча да се чуе друго нещо; разнасям се, огласявам. *Трясна гръм, разля се, оглуши и сепна пустошта.* П. П. Славейков. *Лудешки*

викове, смехове оглушаваха тая долина. Вазов. *Публиката въздъхна облекчено и луди ръкоплескания оглушиха салона.* Г. Караславов. **оглушавам се, оглуша се** *страд.*

оглушàвам², -аш, *несв.*; **оглушѐя**, -ѐеш, *мин. св.* оглушàх, *св.* Ставам глух. *Защо мълчиш, Тино, за десети път те питам. Оглушала ли си?* А. Каменова. *Върху главите ни започнаха да падат различни предмети, полетяха бурета. Ушите ми оглушаха.* А. Каралийчев.

оглушàване *ср. Отгл. същ. от* оглушавам¹, оглушавам² *и от* оглушавам се.

оглушѐя. Вж. о г л у ш а в а м².

оглушѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* За шум, звук — който е толкова силен, че може да оглушава¹. *Пушките загърмяват. Всичко отведнъж се слива в един оглушителен трясък, не се чува повече нищо.* Йовков. *Оглушителен рев.*

оглушѝтелно. *Нареч. от* оглушителен. *Съвсем близу, като че над самото село, оглушително изтрещя гръмотевицата.* Йовков.

оглу̀шки *мн., ед.* няма, *ж.* Само в съчет. **правя си оглушки** (разг.) — преструвам се, че не чувам, не обръщам никакво внимание на това, което ми се казва или което сам виждам. *Тия али одумки достигат и до Прангата. Ала той си прави оглушки.* Влайков. *Правят си оглушки за нечистите сделки на дребни и големи властници.* Л. Стоянов.

огнебо̀йка *ж. Поет.* Само в съчет. **пушка огнебойка** — хубава пушка. *Леле моя | пушка огнебойка! | Море тънка | селунска девойка.* Яворов.

огневѝ, -à, -ò, *прил.* (рус.). *Воен.* Който се отнася до огнестрелни оръжия. *Огнева мощ. Огнева сила.* □ **Огнева линия (бойни огневи точки)** — място на бойното поле, отгдето се води стрелбата.

о̀гнен, -а, -о, *прил.* **1.** Който е от огън. *Отведнаж избухна пожар. Огнен обръч от високи пламъци се появи наоколо.* Елин Пелин. *Вечер... грееха огнените сияния на запалените села.* Йовков. *Десетина младежи хвърлят непрекъснато в огнената стихия клони и дънери.* Г. Караславов. || *Обр. Бучеше и ехтеше боят, шумеше огнено, бурно море.* Йовков. *Светкавиците мятаха кратки бляскъци, сякаш някой размахваше из нощта огнени мечове.* Йовков. *Притъмня, отвсъде се запуши, | огнена змия залъкатуши, | изведнъж небето се пропукна | с трясъци, порой обилен рукна.* Н. Ракитин. **2.** Който е жълточервен и блестящ като огън. *Разтопената мед се поклащаше тежко в дълбоката лъжица, покапаха няколко бели, огнени капки.* Дим. Талев. *Вечерните зари трептят | във огнено сияние.* К. Христов. *Светулки чертаеха огнените си знаци в мрака.* Йовков. *Там, където сводът се врязваше в просторите на безкрайното море, се подаде огненият диск на пълната луна.* А. Страшимиров. *Огнена лава.* **3.** Който е горещ като огън. *Лъх ведър нивята заспали | облъхва след огнений зной.* Дебелянов. *Сушата като невидима дяволска птица пъдеше с огнените си криле всяко облаче от кръгозора и ставаше от ден на ден по-страшна и по-убийствена.* Елин Пелин. *Слънцето се подаде над планината — червено, огнено, и освети с безбройните си огнени лъчи най-напред височините.* Цани Гинчев. *Европа остава далече. Вместо нея се вижда Африка. Слънцето сипе огнени стрели.* Св. Минков. **4.** Огнестрелен. *Тук се бяха събрали над четиристотин въстаници и бяха обградили аскера с един жив, огнен обръч.* Дим. Талев. *Пред огнената песен на катюшите прехвалените немски оръдия „Фердинанд" бяха замлъкнали отдавна.* Дим. Ангелов. **5.** *Прен.* Пламенен, страстен, буен. *Това беше една висока хубава жена с черни огнени очи.* Вазов. *Остави ме с огнени целувки | да обсипя твоето лице!* К. Христов. *Вее утринна прохлада | в моето лице — | аз съм млада, млада, млада, | с огнено сърце.* Багряна. *Младият поп Дочо държа огнено слово от амвона на черквата.* Йовков. *Огнена реч. Огнена страст.* □ **Огнена линия** (воен.) — място на бойното поле, отгдето се води стрелбата; огнена линия. **Огнени езици** (поет.) — пламъци. *На запад, ... където през нощта виждаше пламъците от стрелбата, сега играеха широки огнени езици и високо на север се носеха къдрави облаци дим.* Хар. Русев. *От време на време между червените кълба дим, които забулваха гарата, се промъкваха огромни огнени езици.* Дим. Димов.

о̀гнено. *Нареч. от* огнен. *Стана по-тъмно и по-огнено светеха светкавиците.* Йовков.

о̀гнеочервен, -а, -о, *прил.* С цвят между огнен и червен. *Слънцето беше залязло и... небето цяло беше огнеочервено.* Йовков. *Огнеочервено знаме.*

огнеопàсен, -сна, -сно, *мн.* -сни, *прил.* (рус.). *Спец.* Който лесно се възпламенява. *Огнеопасни вещества.*

огнепокло̀нник, *мн.* -ци, *м.* Последовател на огнепоклонничеството.

огнепокло̀нница *ж.* Жена огнепоклонник.

огнепокло̀ннически, -а, -о. *Прил. от* огнепоклонник *и от* огнепоклонничество.

огнепокло̀нничество, *мн.* няма, *ср. Книж.* У първобитните народи — култ към огъня, религиозно почитане на огъня като една от формите на обожествяване на природата.

огнепръскàч *м. Воен.* Лице, което действува с огнепръскачка.

огнепръскàчка *ж. Воен.* Оръжие, което изхвърля струя от горяща течност на малко разстояние (20—100 м.).

огнестрѐлен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* *Воен.* **1.** Приспособен за стрелба чрез възпламеняване на взривни вещества. *Огнестрелно оръжие.* **2.** Предназначен за пазене на бойни припаси. *Огнестрелен парк.*

огнеупо̀рен, -рна, -рно, *мн.* -рни, *прил.* Устойчив на висока температура, без да се запалва и без да се поврежда. *Огнеупорна каса. Огнеупорна пръст. Огнеупорна глина. Огнеупорни тухли. Огнеупорен материал.*

огнеупо̀рност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* огнеупорен.

огнехвъргàчка *ж. Воен.* Огнепръскачка.

огнѝво, *мн.* -а, *ср.* Късче от стомана, обикн. извито, с която се удря кремък, за да се получат искри, от които се хваща огън; огнило. *Натъпка чубучка и взе да цъка огниво да я запали.*

П. Ю. Тодоров. *Кръстьо също си сви цигара, ... взе огнивото, нагласи праханта, удари и с удивителна увереност поднесе праханта към цигарата си.* Г. Караславов.

огнѝло, *мн.* -а, *ср. Диал.* Огниво. *Извади луличка, огнило и прахан, | о кремъка три пъти секна и искри изскокнаха бързо.* Ем. п. Димитров. *Наял се хубаво, напълнил лулата, извадил огнилото, цъкнал огън, запушил сладко и полекалека заспал още по-сладко.* Елин Пелин.

о̀гнѝца *ж. Нар.* Болест — тифус, пневмония, малария и под. — придружена със силна треска, висока температура. *Неговите очи горяха с лош огън ..., тялото му трепереше в жара на начеваща огница.* Ст. Загорчинов. *Старецът ... започна цял да се тресе като болен от огница.* Ст. Загорчинов. *У Лалка се появи силна треска — огница.* Вазов.

о̀гничав, -а, -о, *прил. Нар.* Който е болен от огница; трескав. *Бълнувал като огничав човек в огъня на тежката болест.* Цани Гинчев.

огнѝще, *мн.* -а, *ср.* **1.** Специално пригодено място в сграда, гдето се кладе огън. *Те си направиха широка топла землянка, с огнище и комин в дъното.* Елин Пелин. *До единия ъгъл имаше огнище и там горяха съчки.* Ст. Загорчинов. *Султана бе приседнала пред огнището и за втори път поразбутваше главните.* Дим. Талев. *На огнището му трева да изникне* Клетва. || *Разш.* Място, гдето се кладе или е кладен огън. *Тя седеше на един буков дънер до буйно разпалено огнище, загърната със стария си шинел.* Г. Караславов. *Ей, ранила, трепна плахо | в небеса зорница ясна, | и огнището край пътя | вече догоря, изгасна.* П. П. Славейков. *На ланско огнище огън търси.* Погов. **2.** *Разш.* Дом. *Но кажи какво да правя, | кат си ме, майко, родила | със сърце мъжко, юнашко, | та сърце, майко, не трае | да гледа турчин че бесней | над бащино ми огнище.* Ботев. *Ох, не за радост, не и за разтуха, | при теб дойдох, о бащино огнище.* Вазов. *С мъка са се откъртили преселниците от своите вековни огнища.* А. Каралийчев. *Завърни се в тихото огнище | подир толкоз лутане в света!* Багряна. *Бащино огнище топло пепелище.* Погов. *Родно огнище. Домашно огнище.* **3.** *Прен. Книж.* Център, изходна, начална точка, гдето се поражда и от гдето започва да се разпространява нещо. *Работилницата на Любен Раков и на другарите му беше първото огнище на социализма в Преспа.* Дим. Талев. *Мястото, гдето се поражда земетръсът, наричаме огнище на земетръса. Огнище на война.* **4.** *Нар.* Корени на царевица, лоза, картофи и др. растения, които се зариват. *Запролетеше ли се, мама насаждаше лехи с лук и домати, не забравяше да хвърли шепа царевица или да насади някое огнище картофи.* Кр. Григоров. || *Диал.* Купчина израсли едно до друго растения. *Там се виждаше малък двор с няколко овошки, а под самия прозорец — две-три огнища с пролетни цветя.* Г. Райчев. *Горят слънчогледи на жълти огнища в полята.* Ас. Разцветников.

огня̀р, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* Работник, който поддържа огъня на парен котел. *Огнярят хвърляше (въглища) така, че да се получи равномерен пламък навсякъде.* Ив. Бурин. *За парния котел беше необходим огняр.* Кр. Велков.

огня̀рски, -а, -о. *Прил. от* огняр. *Огнярска лопата.*

ого̀лвам, -аш, *несв.*; **ого̀ля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* **1.** Събличам цялото тяло или част от него. *Говорѝ тогава ...; лъжеш ли — ето, като побратим Богдан ще те оголя.* Ст. Загорчинов. **2.** Отстранявам това, което покрива, закрива нещо, и го оставям голо; откривам. *Някъде дъждът беше измил мазилката и оголил сивите ръбове на гранитните камъни.* Хар. Русев. *Късите и тесни ръкави на сакото му се смъкнаха чак до лактите и оголиха жилестите му ръце.* Г. Райчев. *Момчил го изгледа и пак предишната крива усмивка оголи белите му хубави зъби.* Ст. Загорчинов. **3.** Обезлесявам. *В продължение на много векове топорът е оголвал тези непристъпни области от кичести и зеленолиствени лесове.* Вазов. **4.** Отнемам някому цялото състояние (имот и пари) и го оставям без нищо; ограбвам, обирам. *Я думай сега, Неделчо, | ..., | народа кой ни й съсипал, | сир'маси кой е оголил, | кой тежък данък събира.* Ц. Церковски. *Оголиха ни! И ризите от гърбовете ни насмалко да продадат.* А. Страшимиров. **оголвам се, оголя се** *страд.* □ **Оголвам къщата** (разг.) — оставям къщата празна, без мебели и покъщнина. *Наистина, страшно нещо е да ти оголят къщата за дълг, но свикнеш ли с тази мисъл, нищо.* Ст. Костов.

ого̀лвам се, -аш се, *несв.*; **ого̀ля се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Ставам гол. *Колкото повече възлизаме, хълбоците на планината се оголват, гората се смъква долу и Пирин се явява в нов образ.* К. Константинов. *През есента листата на дърветата опадват и те се оголват.*

ого̀лване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* оголвам *и от* оголвам се.

ого̀лен, -а, -о. **1.** *Прич. мин. страд. от* оголя. **2.** Като *прил.* — а) Непокрит, необлечен, разголен. *От всякъде идат хора и бързат нататък ... Бедняци, дрипави, с оголени меса.* Елин Пелин. б) Обелен, излющен. *Краищата на кабелите бяха оголени и агентът пристегна до болка медните телчета около врата и ръката на стареца.* Хар. Русев. *Грамади срутени къщи и над тях — високи, оголени стени.* Г. Райчев. в) Лишен от растителност. *Едва изминахме селото и ситен дъждец ни заръси върху оголените Беловски хълмове.* Ал. Константинов. *Оголени клони.* г) *Прен.* Ограбен. *Оголеният селянин, ограбеният занаятчия, сиромахът работник — всички станали и сочат юмрук на омразния деспот.* Г. Кирков.

оголѐя. Вж. о г о л я в а м.

ого̀ля. Вж. о г о л в а м *и* о г о л я м.

ого̀ля се. Вж. о г о л в а м   с е *и* о г о л я м   с е.

оголя̀вам, -аш, *несв.*; **оголѐя,** -ѐеш, *мин. св.* оголя̀х, *прич. мин. действ.* оголя̀л, -а, -о, *мн.* оголѐли, *св.* **1.** Оставам с недостатъчно, износено, изпокъсано облекло. *Не искам ни платно, ни ... — Ти не искаш, но мъжът ти е оголял — няма риза на гърба си!* К. Петканов. **2.** Лишавам се от растителност, листа, косми и под. *Главата му е съвсем оголяла вече.* **3.** *Прен.* Напълно се разорявам, ставам съвършено беден; обеднявам, осиромашавам. *Търговията е спряна, фабриките не работят, хората са обосели и оголели.* Г. Караславов. *А тук, под планината, вилнееше дръзко невиждан грабеж. ... Хората стигаха от това до просешка тояга, оголяваха, умираха преждевременно.* Кр. Велков.

оголя̀ване *ср. Отгл. същ. от* оголявам.

оголя̀л, -а, -о, *мн.* оголѐли. **1.** *Прич. мин. действ. от* оголея **2.** Като *прил.* — а) Който е останал без необходимото облекло. *Парите пак не стигат, едва се изхранват, за дрехи не може и да се говори, а пък съвсем са оголели.* П. Спасов. *Съживиха се, развеселиха се и преспанци. Нямаше гладни и оголели люде.* Дим. Талев. б) Лишен от листа, от растителност. *По оголелите вейки на дърветата трепереха умиращи последните листа и гадаха със суха въздишка.* Елин Пелин. *Пред нас се изправяше надменно... оголелият със страшни сипеи връх Кадемли.* Вазов. ‖ За глава — лишен от косми: плешив. *Главата му... имаше на върха си едно съвсем оголяло място.* Йовков. в) За помещение, къща и под. — съвсем изпразнен от необходимите мебели и покъщнина празен, ограбен. *Оголялата къща и опустелите полици показваха, че отдавна вече нямаше какво да се носи и продава.* Вазов. *Отвред оголели и рухнали сгради, | отвред е во огън градът.* К Христов.

огѝлям, -яш, *несв.*; **огѝля,** -иш, *мин. св.* -их, *св. Диал.* Оголвам. *Тегло, запустенье!... Дълбока неволя | живота от радост, от всичко оголя!* Вазов **оголям се, оголя се** *страд.*

огѝлям се, -яш се, *несв.*; **огѝля се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред.* Оголвам се.

огѝляне *ср. Отгл. същ. от* оголям *и от* оголям се.

огорча̀. Вж. о г о р ч а в а м.

огорча̀вам, -аш, *несв.*; **огорча̀** -йш, *мин. св.* йх, *св.* Причинявам огорчение: наскърбявам, натъжавам. *Той можеше винаги да се откаже от всяка своя мечта, от всяко свое желание,... за да не огорчи, за да не наскърби някого, за да не причини болка някому.* Дим. Талев. *Прости на всички, които бяха го обидили и огорчили, прости и на Йоргаке.* Йовков. **огорчавам се, огорча се** *страд., сред. и взаим. Не бива народът да се огорчава, когато ние се веселим.* Вазов. *Той се огорчаваше, че градината с овошките и миндаловите дървета... стоеше неразчистена и буренясала.* Вазов. *По-добре да не говорим, защо да се огорчаваме.* Ст. Костов.

огорча̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* огорчавам *и от* огорчавам се.

огорчѐн, -а, -о. **1.** *Прич. мин. страд. от* огорча. **2.** Като *прил.* — който изпитва, преживява огорчение; натъжен, наскърбен, засегнат. *Засрамена, огорчена и убита, младата жена вървеше без да вижда нещо пред себе си.* Йовков.

огорчѐние, *мн.* -я. *ср.* Остра душевна болка, причинена от някого или от нещо; мъка, скръб, тъга. *С чувството на голямо огорчение и обида Гражев стана и заповяда да го последват.* Ив. Мартинов. *Дълбоко огорчение.* □ **Изпивам чашата на огорчението** (книж.) — търпеливо понасям всички страдания до край. *Аз изпих чашата на огорченията до дъното и сега жадувам да вкуся от сладкия нектар на отмъщението.* Вазов.

огорчѐно. *Нареч. от* огорчен. *И аз ще бягам още сега! — каза огорчено старецът.* Вазов.

огра̀бвам, -аш, *несв.*; **огра̀бя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Чрез грабеж отнемам от някого всичко ценно, като пари, имущество и под.; обирам. *Синът на Павли,... след като се губи с месеци, появи се с другари из кърищата около Сенебир, спираха и ограбваха пътниците.* Йовков. *Ти ме разори, ограби ме... Без средства оставам... на улицата, сама.* Йовков. *Какво гледате, братя селяни, — каза войводата. — Докога ще ви ограбват и убиват аги, кехаи и бейове?* Дим. Талев. **ограбвам се, ограбя се** *страд. Народът негодува, задето му се ограбват храните, вълната, мазнините.* Хар. Русев.

огра̀бване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* ограбвам *и от* ограбвам се. *Той бил участвувал... и в ограбването на орханийската поща.* Вазов.

ограбва̀ч *м. Разг.* Лице, което върши грабежи, което ограбва; грабител. *На различни езици говорят хората на труда и алчните експлоататори, ограбвачи на чуждия пот.* Г. Караславов. *Тях искаше той да освободи от гнета на притеснителите и ограбвачите.* Влайков.

огра̀бя. Вж. о г р а б в а м.

огра̀да *ж.* **1.** Стена, плет, стобор, решетка и под. около нещо, за да го предпазва. *Като манастирска ограда изправили се високи старинни стени, през тях и птичка да не прелети.* П. Ю. Тодоров. *Градината беше обградена с висок... гъст плет, а само към север не се простираше непроницаемата ограда.* Цани Гинчев. *Всяко дворче беше също така грижливо оградено с огладени колчета. — За какво са всичките тия огради? — учуди се Евстати.* А. Гуляшки. *Каменна ограда. Желязна ограда. Телена ограда.* **2.** *Остар.* Сграда. *Според моето мнение, задачата на народния учител не се свършва в училищната ограда.* Вазов. *С разкаян дух, в монашеска ограда, | след изповед гореща, се прибрах.* Величков. **3.** *Нар.* Специално заградено място край село за добитък. *В съседните огради заблеяли овце и запръхтели кобили.* Каравелов. *Хергелетата и яловината свободно се скитаха денем из оградите, ядяха сламата до насита направо от сапльците.* Йовков.

оградѐн, -а, -о. **1.** *Прич. мин. страд. от* оградя. **2.** Като *прил.* — а) Който от всички страни има ограда; заграден. *Тримата влязоха в малък селски двор, ограден с плет.* Дим. Димов. б) Който е заобиколен, обкръжен от всички страни. *Дълго пътуваха из страшни планински усои..., из диви клисури, оградени със скали.* Вазов.

оградѝсам. Вж. о г р а д и с в а м.

оградѝсвам, -аш, *несв*; **оградѝсам,** -аш, *св. Нар.* Налита ме някакво зло, заболявам по неизвестни причини; урочасвам. *За Елкината болест се пръскаха различни слухове. Някои говореха, че оградисала, други — че Божаница й направила магия.* Елин Пелин.

оградѝсване *ср. Нар. Отгл. същ. от* оградисвам.

оградя̀. Вж. о г р а ж д а м.

огра̀ждам, -аш, *несв.*; **оградя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* **1.** Обикалям нещо с ограда от всичките му страни; заграждам. *Еньо огради мястото с бодлив тел.* Елин Пелин. *Да си съзидаме една кула и да оградим манастира със стена.* Ст. Загорчинов. *Взеха решение да заминат в най-скоро време, да оградят гроба и го запазят.* Л. Стоянов. *До тогаз пространната и голяма къща, която Сали Яшар... беше я оградил с висок затръннен плет, приличаше на гробница.*

Йовков. 2. Само 3 *л.* Служа за ограда на нещо. *Бели стени ограждат старите къщи, а високите порти са надвесили стрехите си.* Я. Каменова. *Неочаквано, иззад ниската кирпичена стена насреща, която ограждаше съседната градина, се показа руса главица.* Дим. Талев. 3. Само *мн.* и 3 *л. ед.* Заставам в кръг около нещо; обикалям, заграждам. *После се доближи до гроба и разбута хусаоите, които бяха оградили тялото на Съба.* Ст. Загорчинов. *Народът ограждаше от двете страни общинското управление.* Д. Добревски. 4. Само 3 *л.* Намирам се около нещо; обикалям, обкръжавам, опасвам. *Отвред ограждат тез води вонливи / печалний град.* Величков *Тия бели коси, които ограждаха светлото розово лице на възрастния господин, намаляваха неговата грозота.* П. Спасов. *Спуснах се надолу... до поляната, която огражда кулата.* Ст. Загорчинов. 5. *Прен.* Създавам около някого някаква обстановка, установявам към някого едно или друго отношение. *Той го посели в една отдалечена област на България, дето го огради с големи почести.* Вазов. *Той ограждаше баща си с особени грижи.* Елин Пелин. *Да оградим с всеобщо уважение и всенародни грижи преданите на нашата родина майки.* Г. Димитров. 6. *Прен. Книж.* Предпазвам, запазвам, като отделям от нещо; затварям. *Аз ви предупреждавам, че трябва да се отстраняват съмнителните личности и да оградим нашето велико дело от всякакви изненади.* Вазов **ограждам се, оградя се** *възвр.* и *страд.*

огра̀ждане, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* ограждам *и от* ограждам се.

огражданя̀. Вж. огражданявам.

огражданя̀ се. Вж. огражданявам се.

огражданя̀вам, -аш, *несв.*; **огражданя̀,** -йш, *мин св.* -йх, *св.* Придавам граждански вид и характер; превръщам някого в гражданин.

огражданя̀вам се, -аш се, *несв.*; **огражданя̀ се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св., сред.* За селянин — добивам граждански вид, обноски, навици, ставам гражданин.

огражданя̀ване *ср. Отгл. същ. от* огражданявам *и от* огражданявам се.

ограмотѐн, -а, -о. 1. *Прич. мин. страд. от* ограмотя. 2. Като *прил.* — който е научен да чете и да пише, който е станал грамотен.

ограмотя̀. Вж. ограмотявам.

ограмотя̀вам, -аш, *несв.*; **ограмотя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Уча, научавам някого да чете и да пише, правя някого грамотен. **ограмотявам се, ограмотя се** *страд.*

ограмотя̀ване *ср. Отгл. същ. от* ограмотявам *и от* ограмотявам се. *Курс за ограмотяване.*

ограничà. Вж. ограничавам.

ограничà се. Вж. ограничавам се.

ограничà̀вам, -аш, *несв.*; **ограничà,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Стеснявам границите, размерите на нещо; намалявам. *Частната собственост може да бъде ограничена или отчуждена принудително само за държавна или обществена полза срещу справедливо обезщетение.* Конст., чл. 10. *Ограничавам разходите си.* ‖ Стеснявам, намалявам свободата, възможностите на някого. *Захващате да се налагате, да ограничавате — тук стой, там няма да ходиш, тоз няма да гледаш, с онзи няма да говориш.* Йовков. **ограничавам се, ограничà се** *страд.*

ограничà̀вам се, -аш се, *несв.*; **ограничà се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св, сред* Действувам, проявявам се в известни малки граници, задоволявам се с нещо, което е малко, недостатъчно. *В неделя осъмнахме при едно оскъдничаво време, което никак не ни разполагаше към разходки. Ограничихме се само да посетим селото Баня.* Ал. Константинов. *Той съкрати до минимум теоретическите разсъждения и се ограничи върху фактите.* Дим. Димов. ‖ Имам за граница. *Всичката негова литературна начетеност се ограничава с тоя роман.* Вазов.

огранича̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* ограничавам *и от* ограничавам се. *Гражданите имат право на почивка. Това право се осигурява чрез ограничаване на работния ден.* Конст., чл. 74.

ограничѐн, -а, -о. 1. *Прич. мин. страд. от* огранича 2. Като *прил.* — а) Който има някакви граници. *Затворена в ограничено пространство, пàрата упражнява налягане.* б) Малък, недостатъчен *Когато времето биваше ограничено, разискванията продължаваха по пътя към обекта.* Г. Караславов. *Наемът от квартирантите и малката пенсийка... бяха предостатъчни за ограничените ѝ нужди.* Г. Райчев. *Средствата му са ограничени. Книгата бе издадена в ограничен тираж.* в) *Прен.* За човек — който е с оскъдни способности и интереси, който няма широк поглед върху нещата. *И тя е като тебе — ограничени хора, еснафи — не искам да ви слушам, не ми трябвате.* Г. Райчев. *По волята на баща си и на майка си тя се омъжи за възрастен, ограничен, плешив съдия.* Г. Караславов. *Духовно ограничен.* ‖ С оскъдни, малки възможности; тесен, беден. *Умственият кръгозор на Аликс беше съвсем ограничен. Тя не познаваше друго освен околностите на Лимен, пияницата Херакли,... и българските войници.* Дим. Димов. *Ограничен ум.*

ограничѐние, *мн.* -я, *ср.* 1. Ограничаване. *Развитието на революционно-преобразователния процес... се натъкваше вече неумолимо на необходимостта от решителни мерки за ликвидиране на крупно-капиталистическата частна собственост,... за ограничение на капиталистическите елементи в село, за коренно преустройство на държавния апарат.* Г. Димитров. 2. Само *мн.* Разпоредби, които ограничават някои действия. *Налагам ограничения.*

ограничѐно. *Нареч. от* ограничен (в 2 знач.); в малък размер.

ограничѐност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* ограничен. *Духовна ограниченост.*

ограничѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който служи за ограничение. *Ограничителни мерки.*

огребà. Вж. огребвам *и* огрибам.

огрѐбвам, -аш, *несв.*; **огребà,** -ѐш, *мин. св.* огрѐбах, *св.* С гребане обирам всичко; изгребвам. *Диканите пуснаха, добитъкът се пръсна из стърнищата на паша, харманджиите прибраха и огребаха харманите.* К. Петканов. *Огребвам тестото от нощвите. Огребаха житото от хамбара.* **огребвам се, огреба се** *страд.*

огрѐбване *ср. Отгл. същ. от* огребвам *и от* огребвам се.

о̀грев, *мн.* няма, *м.* Отопляване, отопление. *От нея* (Буковската гора) *буковци сечаха дърва и за огрев, и за градиво, и за продан.* Влайков.

огреша̀. Вж. огрешавам.

огреша̀ се. Вж. огрешавам се.

огреша̀вам, -аш, *несв.*; **огреша̀,** -ѝш, *мин. св.* -ѝх, *св. Диал.* Ставам причина някой да извърши грях; вкарвам в грях. *И сега намери да ме огрешава, когато говея!* Вазов.

огреша̀вам се, -аш се, *несв.*; **огреша̀ се,** -ѝш се, *мин. св.* -ѝх се, *св., сред. Диал.* Извършвам грях, влизам в грях; прегрешавам. *Боже, Исусе Христе, прости . . . , огрешихме се с мирски съблазни.* Вазов.

огреша̀ване *ср. Отгл. същ. от* огрешавам *и от* огрешавам се.

огрѐя. Вж. огрявам[1] *и* огрявам[2]

огрѝбам, -аш, *несв.*; **огреба̀,** -ѐш, *мин. св* огрѐбах, *св.* Огребвам. **огрибам се, огреба се** *страд.*

огрѝбане *ср. Отгл. същ. от* огрибам *и от* огрибам се.

огрѝбка *ж.* Желязна лопатка, с която се огребва, остъргва тестото от нощвите.

огриза̀. Вж. огризвам.

огрѝзвам, -аш, *несв.*; **огриза̀,** -ѐш, *мин. св.* огрѝзах, *св.* 1. Гриза по повърхността. 2. С гризане изяждам; изгризвам, оглозгвам. *Те разделяха последния си залък хляб, огризваха последната си глава лук.* К. Ламбрев. **огризвам се, огриза се** *страд.*

огрѝзване *ср. Отгл. същ. от* огризвам.

огрѝзка *ж.* Обикн. *мн.* огрѝзки. Твърд остатък от нещо ядено. *Огризки от ябълки.*

огро̀мен, -мна, -мно, *мн.* -мни, *прил.* Който е с много големи размери; извънредно голям, грамаден. *Ще строим завод, огромен завод, / със яки бетонни стени!* Вапцаров. *Мрак обгръщаше огромната маса на планината. Само плясъкът на потока се носеше като тих ропот.* Ем. Станев. *Целият простор. . . . гореше като една огромна пещ.* Йовков. *Огромно множинство.* || *Прен.* Който е много голям, обикн. по прояви, значение, стойност или сила. *Огромни заслуги. Огромна разлика. Огромни усилия. Огромни загуби. Огромно значение.*

огро̀мност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* огромен. *Този град, с който се гордеех порано, сега ме плашеше на всяка стъпка с огромността си, с шума, хората и витрините.* Г. Райчев.

огрубѐя. Вж. огрубявам[1].

огрубя̀. Вж. огрубявам[2].

огрубя̀вам[1], -аш, *несв.*; **огрубѐя,** -ѐеш, *мин. св.* огрубя̀х, *прич. мин. действ.* огрубя̀л, -а, -о, *мн.* огрубѐли, *св.* Ставам груб; загрубявам. *Виждате ли моята ръка — / тая, рудничарската десница, / огрубяла от зарасли рани, / дето кърти черните кристали?* Ив. Бурин.

огрубя̀вам[2], -аш, *несв.*; **огрубя̀,** -ѝш, *мин. св.* -ѝх, *св.* Правя някого или нещо да стане грубо. *Постоянните грижи, постоянните тревоги огрубяват мъжете.* Вазов.

огрубя̀ване *ср. Отгл. същ. от* огрубявам[1] *и от* огрубявам[2].

огрубя̀л, -а, -о, *мн.* огрубѐли. 1. *Прич. мин. страд. от* огрубея. 2. Като *прил.* — който е станал груб; загрубял.

огрубя̀лост, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* огрубял.

огру̀хам. Вж. огрухвам.

огру̀хвам, -аш, *несв.*; **огру̀хам,** -аш, *св.* Свършвам да грухам това, което имам да грухам. *Огрухвам житото.* **огрухвам се, огрухам се** *страд.*

огру̀хване *ср. Отгл. същ. от* огрухвам *и от* огрухвам се.

огря̀вам[1], -аш, *несв.*; **огрѐя,** -ѐеш, *мин. св.* огря̀х, *прич. мин. действ.* огря̀л, -а, -о, *мн.* огрѐли, *прич. мин. страд.* огря̀н, -а, -о, *мн.* огрѐни, *и* огря̀т, -а, -о, *мн.* огрѐти, *св.* 1. Обливам нещо със светлината си; осветявам, озарявам. *В четири часа трябва да сме на Предела. По това време първите слънчеви лъчи огряват високите върхове на Балкана.* А. Каралийчев. *Великолепен ден: валя през нощта, проясни се и слънцето огря града.* Г. Райчев. *Слабата светлина от огъня огря лицето на Огнянова.* Вазов. || *Обр. Топла усмивка огря набраздената й с бръчки лице.* А. Гуляшки. *Отново радост огрява смръщените чела на добрите селяни.* Влайков. *Най-после светла мисъл огря ума й.* Вазов. 2. За небесно светило — появявам се, показвам се на хоризонта; изгрявам. *Ето слънце пак огрява и сред зеленината на високите жита . . . светват туктаме жълтеникави петна.* Йовков *Огряват звездите, / след туй на небето / излиза луната.* Вапцаров. || *Обр. Алената пребрадка със сърмените краища се поиздига. Под нея огрява чудно момино лице.* Елин Пелин. *Надежда огрява в сърцата им.* □ **Няма да ме огрее** (разг.) — няма да успея, няма да сполуча. *Знаем какво я блазни нея, но няма да я огрее, — мълвяха сърдито неколцина.* Вазов. **огрявам се, огрея се** *страд.*

огря̀вам[2], -аш, *несв.*; **огрѐя,** -ѐеш, *мин. св.* огря̀х, *прич. мин. действ.* огря̀л, -а, -о, *мн.* огрѐли, *прич. мин. страд.* огря̀н, -а, -о, *мн.* огрѐни, *и* огря̀т, -а, -о, *мн.* огрѐти, *св.* Поставям нещо, обикн. ръце, близу до огън, за да се стопли; сгрявам. *Огрей ръцете си! — каза Евстати и я побутна към нагревателя.* А. Гуляшки. **огрявам се, огрея се** *възвр. Влез се огрей!. . . Ти си пътник човек, седни, огрей се! . . . Лянката седна в къта и простря ръце срещу огъня.* Йовков.

огря̀ване *ср. Отгл. същ. от* огрявам[1], огрявам[2] *и от* огрявам се.

огря̀н, -а, -о, *мн.* огрѐни. 1. *Прич. мин. страд. от* огрея. 2. Като *прил.* — който е облян от лъчите на някаква светлина. *Това лято прекарах в село, моето хубаво село, вечно огряно от слънцето.* Елин Пелин. *Ружка повървя още малко по огряната от юнското слънце прашна улица.* Ем. Коралов. || *Обр. С огрян от радост ведър лик / чух зов към светли бъднини.* Дебелянов. *В ден на труд, огрян с надежда щедра, / първа кукувица ме закука.* Н. Ракитин.

огъ̀вам, -аш, *несв.*; **огъ̀на,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* огъ̀нат, *св.* 1. Правя нещо да стане извито, извивам на дъга или кръг. *Найнапред той белеше корите на върбовите пръчки, сетне започна да огъва обръчите и да заплита самите кошници.* А. Каралийчев. *Овошките, натежали от скреж, огъват клонете си и звънли-*

во прошумяват, Йовков. 2. *Диал.* Увивам от всички страни; завивам. *Огъни добре книгата с вестника, за да не се изцапа.* **огъвам се, огъна се** *страд.*

огъвам се, -аш се, *несв.*; **огъна се,** -еш се, *мин. св.* -ах се, *св., сред.* 1. Извивам се във вид на дъга; превивам се. *По върха клоните на тополата се огъваха и шумяха — знак на лошо време.* Йовков. *Той клекна... и пое ранения си другар. Намести го на гърба си и, като се огъваше под тежестта му, продължи.* Д. Добревски. || Правя гъвкави движения, кърша се. *Гледах я как посяга тv за туй, ту за онуй, как снагата й се огъва и вие като фиданка.* Йовков. || Подкосявам се. *Колената ни се огъват, ние едвам пристъпяме.* Л. Стоянов 2. *Прен.* Отстъпвам пред трудност, изпитания и под., проявявам безсилие, слабост. *Никога и за нищо той не изклинчи и не се огъна.* Г. Караславов. *Огъвам се пред трудности.*

огъване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* огъвам *и от* огъвам се.

о̀гън, -ят, -я, *мн.* огньове, о̀гъня (сл. ч.), *м.* 1. Запалени дърва, въглища и др., от които се отделя топлина, пламък и дим. *Огънят в огнището весело пращеше.* Елин Пелин. *Ето лумнаха огньове, | сенки трепнаха край тях.* П. П. Славейков. *Светнаха огньове по мегданите и запяха игриви гласове.* К. Петканов. || *Обр. Слънцето упорито бе се спряло посред синия небесен купол и сипеше огън и жар от висините.* Елин Пелин. 2. *Разг.* Разпалени въглени, жар или кибрит, които служат за запалване. *Аз си увих цигара и му поисках огън.* Вазов. *Той държеше цигара и бъркаше в пояса си за огън.* Йовков. 3. *Разш.* Пожар. *Къщата още не бе засегната от огъня.* Вазов. 4. Само *ед. Нар.* Висока температура у човек или животно поради болест. *Старата не отиваше добре. Имаше огън, мяташе се, дишаше тежко.* Йовков. *Горица се съвзе от огъня. Треската беше преминала.* Ив. Хаджимарчев. || *Прен* Горещина по лицето или тялото на човек, появила се при смущение, срам или друго някакво преживяване. *Лицето на Бръчков цяло пламна от огън.* Вазов. 5. *Прен.* Блясък в очите, предизвикан от някакво преживяване, чувство. *Непривичен, трескав огън светеше в очите й.* Вазов. *Иван видя в очите му зъл огън и го досмеша.* Елин Пелин. 6. Само *ед. Прен.* Силно желание при извършване на някаква работа, при изпълняване на някаква задача. *Додето имаме ръце и крака... и огън в сърцата си нашето отечество сѐ има нужда от нас.* Вазов. *Народът въстана— | ... | хиляди, | маса | народ: | ... хиляди диви сърца | — и огън във всяко сърце.* Гео Милев. 7. Само *ед. Воен.* Стрелба. *Топовният, пушечен и картечен огън се сливат в адски трясък.* Л. Стоянов. *Скоро от позициите се разнесе гъст пушечен огън, остро и припряно затрещяха минохвъргачките.* Вежинов. *Откривам огън. Прекратявам огъня. Преграден огън. Минен огън. Кръстосан огън.* || Бой, сражение. *Втори баталион... беше вече влизал в огън и гореше от нетърпение да спечели една по-бляскава победа.* Вазов. 8. Като *междум. Воен.* Команда за започване на стрелба. *Дава се команда. . . — За стрел — ба! Огън!* Л. Стоянов. 9. Като *прил. Прен.* Жив, темпераментен, буен човек. *Какво не изпатих, докле доведа тая болярка тука! Огън девойка — с ножа ми искаше да се прободе.* Ст. Загорчинов. || Който се отличава с особено силни качества. *Почервихте ли яйцата? — Ах, бульо Маринице, едни яйца станаха — огън!* Йовков. □ **Бенгалски огън** — химическа смес, която при запалване дава ярък пламък и се употребява при илюминация. **Бълвам (сипя) огън и жупел върху някого** — обикн. за слово, печат: обсипвам някого с ругатни, хули и клевети. **Вадя кестените от огъня за другиго** — служа за оръдие на някого. **Минал през огън и вода** — който е преживял много изпитания и се е калил сред тях. **Наливам масло в огъня** — съдействувам, спомагам за засилване на неприятни или неприязнени чувства и настроения. **Намирам се между два огъня** — намирам се в много тежко положение, намирам се между две беди, заплашва ме опасност от две страни. **Огън гори на главата ми** — намирам се в много тежко положение. **Огън да те гори!** (клетва) — да те сполети много голямо нещастие! **Огън и пламък** — за буен, темпераментен човек. **С огън и меч** (книж) — с насилие и с безпощадна жестокост.

огъна. Вж. огъвам

огъна се. Вж. огъвам се.

огърле, *мн* -та, *ср. Нар. Остар.* 1. Ивица плат, ушита около вратната извивка на селска риза; яка. *По синия долактаник, облечен във дебела конопена риза с високо незакопчано огърле, личеше, че той е от далечните полски села.* Елин Пелин. 2. Огърлица. *Седнала Сара на трем високи, | тихом си ниже ситни бисери, | ситни бисери, златно огърле.* Вазов.

огърлѝца *ж.* Наниз от бисери, корали, мъниста и др., който се носи на шията като украшение. *Огърлица от бисери светеше на шията й.* Вазов. *Теодора свали от врата си скъпоценна огърлица от корали.* Вазов. *Босилко Радойкин, най-личен загорец, | допратил е китени свати: | Петкани невен и огърлица бисер, — | а майци й похти с позлати.* П. П. Славейков.

о̀да *ж.* (гр.). *Литер.* Лирическо произведение с възторжен и тържествен характер, което възпява нещо величаво.

одалѝска *ж.* (тур.-фр). *Книж.* 1. Наложница, жена от харем. 2. Робиня, прислужница в харем.

одаря̀. Вж. одарявам.

одаря̀вам, -аш, *несв.*; **одаря̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св. Рядко.* При сватба, кръщение и др. — давам дарове; дарявам. *Ще изтъкат, Вахо мари, тънки кърпи, | ще одарим, Вахо мари, сватовете.* Нар. пес. **одарявам се, одаря се** *страд.*

одаря̀ване *ср. Отгл. същ. от* одарявам *и от* одарявам се.

ода̀й *ж.* (тур.). *Нар.* 1. Стая. *Щом закачи менците на водника, влезе в одаята и се тръшна на миндера.* Влайков. *Димовица прибра децата си в одаята и сложи вечерята там.* Г. Караславов. 2. *Остар.* Специално помещение в турски села, където пътниците пренощували и получавали храна безплатно. *Във всяко село по-богати турци имат особени къщи, назовани одаи, отворени за всеки пътник безплатно да се нахрани и пренощува.* Блъсков.

о̀две *нареч. Нар.* На два ката, на две. *Мама излезе. Тя постла на отвода едно вехто черджe, одве сдиплено.* Влайков. *Настрана, седнала на*

пода, свита одве, насукваше цеви старата ѝ майка. Елин Пелин.

одѐве *нареч. Нар.* Преди малко. *Отзарана поизлезе някъде, а одеве се прибра и сега си е дома.* Влайков. *Как така — одеве не го искахте, а сега го приемате.* Йовков.

одѐвешен, -шна, -шно, *мн.* -шни, *прил Нар.* Който е бил или е станал одеве, преди малко. *За миг одевешните свади / забравиха.* П. П. Славейков. *У него пак се събуди одевешното му горчиво чувство.* Йовков. *Одевешният тежък разговор с мъжа ѝ... я разстрои силно.* Вазов.

одѐжда *ж.* **1.** Обикн. *мн.* Дрехи, които облича духовно лице при богослужение. *Пред олтара стоеше свещеник в одежди.* Вазов. *На първа линия... заеха място свещениците..., всичките облечени в черковните си одежди, с кръстове, евангелия и кандилници в ръка.* З. Стоянов. **2.** *Поет.* Скъпа дреха. *Отвъд царицата виж в сърмени одежди.* П. П. Славейков. *Пристъпват възкръснали странни мечти, / ту образ на дева жадувана грейне, / ... / ту плахо се мерне в одежди жалейни / на минало щастие призрак любим.* Смирненски. || *Обр. Слънчеви лъчи запозлатяваха зелената одежда на гората и хвърляха светли петна във влажния сенчест път.* Вазов.

одеколо̀н *м.* (фр.). Разтвор от разреден спирт и етерни масла, употребяван като козметично средство.

одера̀. Вж. о д и р а м.

одера̀ се. Вж. о д и р а м с е.

одея̀ло, *мн.* одеяла̀, *ср.* Вълнена или памучна завивка. *Постлахме си под стрехата на бараката и се завихме с палта и одеяла да се стоплим.* Вазов. *Борис лежеше неподвижно в задушната стая, завит с войнишко одеяло.* Дим. Димов.

одея̀ние, *мн.* -я, *ср. Търж.*, понякога *ирон.* Горно облекло, горни дрехи. *Докато на царя богатите и тежки одеяния стояха свойски, леко и удобно, нейните изглеждаха още чужди на снагата ѝ.* Ст. Загорчинов. *Странният човек в коженото одеяние се раздвижи, повдигна тоягата и тежко запристъпя.* Елин Пелин.

оджа̀к, *мн.* -ци, *м.* (тур.). *Нар.* Огнище заедно с комина. *Скоро един голям огън пламна в оджака.* Вазов. *Котленцето на веригата закипя, сребърна пара захвърка в черното гърло на оджака.* Ем. Коралов.

одимя̀. Вж. о д и м я в а м.

одимя̀вам, -аш, *несв.*; **одимя̀**, -ѝш, *мин. св.* -ѝх, *св.* **1.** Изпълвам с дим, пушек; опушвам, окадявам. *Пред него върху сгънат вестник беше натрупана камара угарки, стаята беше одимена.* Д. Добревски. **2.** За стени, стъкла на прозорци и под. — правя да стане опушено; окадявам. *Печката много пуши и одими стените.* **одимявам се, одимя се** *страд.*

одѝрам, -аш, *несв.*; **одера̀**, -ѐш, *мин. св.* одра̀х, *св.* Дера до край. *Хвана се, пустата му белка!... Одра ѝ кожата щастливият нане Вуте.* Елин Пелин. || *Разг.* Ожулвам, одрасквам кожата на ръка, крак и др. *Варвара..., докато слизаше по урвата, подхлъзна се и падна, като одра ръката си в ствола на един бор.* Дим. Димов. □ **(Жив) ще те одера** (разг.) — ще те убия жестоко (закана). **Одра му кожата** (разг.) — взе му много скъпо, обра го безсъвестно. **Одрал кожата на някого** (разг.) — за син или дъщеря: прилича извънредно много на единия от родителите си. *И двете (деца) бяха одрали кожата на баща си: същият едър кокал, дълги лица и спокойни светли очи, които излъчваха някакво сияние.* Дим. Димов. **одирам се, одера се** *страд.*

одѝрам се, -аш се, *несв.*; **одера̀ се,** -ѐш се, *мин. св.* одра̀х се, *св.*, *сред.* Ожулвам си кожата на ръка, крак и др.; одрасквам се. *Одрах се като паднах.*

одѝране, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* одирам *и от* одирам се. *Одирането на вълците трая цели три часа.* Ем. Станев.

одисѐя *ж.* (гр.). Скитане, странстване, изпълнено с много и разнообразни приключения (по името на Одисей — герой на Омировата епическа поема „Одисея", в която се описват неговите странствувания и приключения). *Той изслуша, с живо наглед участие, одисеята на Магдалина из Букурещ.* Вазов. *Разправяме накратко одисеята си.* Л. Стоянов.

одобрѐние, *мн.* -я, *ср.* **1.** Одобряване. *Изложи (Стоян) пред жена си целия план. Решил бе да го изпълни, но не би могъл без одобрението на Султана.* Дим. Талев. **2.** Обикн. *мн.* Одобрителни думи, изказвания. *Браво! Браво! — изскачаха из гърдите възхитени одобрения, а сърцата тупаха, тупаха до пукване.* Вазов.

одобрѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който изразява одобрение или съдържа одобрение. *Някои от тия погледи бяха укоризнени, други — одобрителни.* Вазов. *Механата на Младена... се огласи от весел шум и одобрителни възклицания.* Влайков. *Нямаше нито ръкоплескания, нито се чуха одобрителни думи.* Йовков.

одобрѝтелно. *Нареч. от* одобрителен; с одобрение. *Старецът добавяше по нещо и от време на време одобрително кимаше с глава.* Ем. Станев. *Селяните одобрително зашушнаха: — Ето какви хора са партизаните! Славни момци!* Ем. Коралов.

одобря̀. Вж. о д о б р я в а м.

одобря̀вам, -аш, *несв.*; **одобря̀**, -ѝш, *мин. св.* -ѝх, *св.* **1.** Намирам, признавам нещо за добро, правилно и изразявам съгласието си с него; съгласен съм с нещо. *Всички първенци одобриха неговите думи.* Влайков. *Той не одобряваше постъпките на майка си, но кой може да осъди една майка.* Дим. Талев. **2.** Смятам някого, че е достоен за нещо, че е годен, добър за някаква работа, дейност. *Често пъти от горе не одобряваха посочения за кмет...; тогава те туряха друг.* Ст. Ц. Даскалов. *„Дъще, стига си бесняла, / след обесници лудяла. / Слушай! Станча одобрявам, / с Хъков Станчо те главявам..."* Яворов. **одобрявам се, одобря се** *възвр.* и *страд.*

одобря̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* одобрявам *и от* одобрявам се.

одолѐя. Вж. о д о л я в а м.

одоля̀вам, -аш, *несв.*; **одолѐя**, -ѐеш, *мин. св.* одоля̀х, *прич. мин. действ.* одоля̀л, -а, -о, *мн.* одолѐли, *прич. мин. страд.* одоля̀н, -а, -о, *мн.* одолѐни, *св. Рядко. Поет.* Побеждавам, превъзмогвам, преодолявам. *И дълго той се скита в борба с беди опасни, / ... / и всичко одолява в полета си прекрасни.* Вазов. **одолявам се, одолея се** *страд.*

одоля̀ване *ср. Отгл. същ. от* одолявам *и от* одолявам се.

одра̀скам. Вж. одрасквам.

одра̀сквам, -аш, *несв.*; **одра̀скам,** -аш, *и* **одра̀щя,** -еш, *мин св.* одра̀сках, *св.* Направям драскотина, обикн. по кожата на човек, с нокти, с остър предмет или с нещо друго; леко наранявам. *Тя го заблъска в гърдите, сдраска го по лицето да се освободи, но напразно.* К. Петканов. *Ще те одраще лисицата по носа, — каза Марин.* Йовков. *Запретеното стъкло се разби на парчета в дъсчената рамка. Едно стъкълце отскочи и я одраска по бузата.* Я. Гуляшки. **одрасквам се, одраскам се, одращя се** *възвр.* и *страд.*

одра̀скване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* одрасквам *и от* одрасквам се.

одра̀щя. Вж. одрасквам.

одребнѐя. Вж. одребнявам[1].

одребня̀. Вж. одребнявам[2].

одребня̀вам[1], -аш, *несв.*; **одребнѐя,** -ѐеш, *мин. св.* одребня̀х, *прич. мин. действ.* одребня̀л, -а, -о, *мн.* одребнѐли, *св. Рядко.* **1.** Ставам дребен, малък, смалявам се, обикн. от старост. **2.** Ставам дребнав; издребнявам.

одребня̀вам[2], -аш, *несв.*; **одребня̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св. Рядко.* Направям нещо да стане дребно, малко.

одребня̀ване *ср. Отгл. същ. от* одребнявам[1] *и от* одребнявам[2].

одрѐмвам се, -аш се, *несв.*; **одрѐмя се,** -еш се, *мин. св.* -ах се, *св., сред.* **1.** *Рядко.* Унасям се в дрямка. **2.** *Прен. Разг.* Обезсърчавам се, изпадам в унило състояние; унивам.

одрѐмя се. Вж. одремвам се.

одрипавѐя. Вж. одрипавявам.

одрипавя̀вам, -аш, *несв.*; **одрипавѐя,** -ѐеш, *мин. св.* одрипавя̀х, *прич. мин. действ.* одрипавя̀л, -а, -о, *мн.* одрипавѐли, *св.* Ставам дрипав; окъсвам се. *Одрипавели, жълти, хората лежат на дъното неестествено свити ... и хъркат.* Л. Стоянов.

одрипавя̀ване *ср. Отгл. същ. от* одрипавявам.

одрѝпан, -а, -о, *прил. Рядко.* Дрипав. *Обут бе* (дядо Кольо) *в едни одрипани беневреци, които едва достигаха бедрените кости.* Мих. Георгиев. *Смрачаваше се, когато до него спря едно малко одрипано дете.* Смирненски.

одру̀сам. Вж. одрусвам.

одру̀свам, -аш, *несв.*; **одру̀сам,** -аш, *св.* С друсане, тръскане направям да падне нещо или всичко, обикн. плодове; изтръсквам. *Одрусахме сливите.* **одрусвам се, одрусам се** *страд.*

одру̀сване *ср. Отгл. същ. от* одрусвам *и от* одрусвам се.

одру̀скам. Вж. одрусквам.

одру̀сквам, -аш, *несв.*; **одру̀скам,** -аш, *св.* Одрусвам.

одру̀скване *ср. Отгл. същ. от* одрусквам.

одръ̀гвам, -аш, *несв.*; **одръ̀гна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* одръгнат, *св. Нар.* **1.** От силно чесане ожулвам, наранявам кожата си. *Одръгнах си гърба.* **2.** Очепквам, очиствам стъблото на лен, коноп от семената или от други дребни частици. *Одръгнахме гръстите.* **одръгвам се, одръгна се** *страд.*

одръ̀гване *ср. Отгл. същ. от* одръгвам *и от* одръгвам се.

одръ̀гна. Вж. одръгвам.

одръ̀нкам. Вж. одрънквам.

одръ̀нквам, -аш, *несв.*; **одръ̀нкам,** -аш, *св. Диал.* Разбивам, дрънкам всичката вълна, памук, парцали, които имам за разбиване. **одрънквам се, одрънкам се** *страд.*

одръ̀нкване *ср. Отгл. същ. от* одрънквам *и от* одрънквам се.

оду̀мам. Вж. одумвам.

оду̀мам се. Вж. одумвам се.

оду̀мвам, -аш, *несв.*; **оду̀мам,** -аш, *св.* Приказвам за някого лоши неща в негово отсъствие, зад гърба му; злословя за някого. *Калин смуши магарето и го подмина.... Велика клъцна ръка след него и го одума. — Разтурено момче, нито от дума разбира, нито пък по-старите зачита.* К. Петканов. *Вечер, като прескачаха до съседите си за чашка оскъдна мазнинка ..., жените одумваха поред всички познати.* Г. Караславов. || Говоря много и дълго за нещо, като давам една или друга преценка за него. *Момчетата му се изредиха при него и му разказаха какво се говори — как селяните одумват сучката, кого смятат прав, кого — крив.* Йовков. *Някои жени, подир тия случки, за много време ... все нейните патила одумваха и придумваха.* Влайков. **одумвам се, одумам се** *страд* и *взаим. Жените се одумваха до месечина, оглушавани от изгладнелите си деца.* Я. Страшимиров.

оду̀мвам се, -аш се, *несв.*; **оду̀мам се,** -аш се, *св*, *сред.* Говоря със заобикалки, с недомлъвки за нещо, което желая да стане, намеквам за нещо. *Чичо Бинбел отначало нехаеше. Но стопанката му почна да се одумва: девойката не спяла по цели нощи, очите си изплакала.* Я. Страшимиров. *Започна да се одумва за пари.* || Посочвам нещо като предлог да не извърша нещо, прикривам истинската причина на някое действие, мотивирам привидно. *Те* (другарките ѝ) *слязоха надолу по лъките, а тя се одума: не иска уж овцете ѝ да си скубят вълната по глогинките нататък и се отдели сама.* П. Ю. Тодоров.

оду̀мване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* одумвам *и от* одумвам се.

оду̀мвач *м.* Одумник.

одумва̀чка *ж.* Одумница.

оду̀мка *ж.* Обикн. *мн.* **оду̀мки.** Лоши думи, казани за някого; злословия, клевети. *Подире ѝ жените почват своите одумки за голямата ѝ гордост и недостъпност.* Йовков. *В мълвата и одумките, които се разнасяха из целия град, имаше и жесток присмех.* Дим. Талев.

оду̀мник, *мн.* -ци, *м.* Мъж, който одумва.

оду̀мница *ж.* Жена, която одумва.

оду̀хам. Вж. одухвам.

оду̀хвам, -аш, *несв.*; **оду̀хам,** -аш, *св.* С духане махам, премахвам всичко от някъде; издухвам. *Като откъсна един клас, той го стри в едрите си длани и, като одуха плявата и осила, започна да натиска зърната едно по едно.* Раб. дело, 1950 г. **одухвам се, одухам се** *страд.*

одухотворѐн, -а, -о. 1. *Прич. мин. страд. от* одухотворя. 2. Като *прил.* — който е изпълнен с живот. *Всеки един кът е добил в очертанията си нещо ново, изразително и одухотворено.* Йовков. ‖ Който изразява възвишени чувства и стремежи, който изразява богат духовен живот. *Поглеждам мама в лицето... Просветлено и като че одухотворено, по него грее една душевна красота.* Влайков.

одухотворѐние, *мн.* няма, *ср. Рядко.* Одухотворяване.

одухотворѐност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* одухотворен.

одухотворя̀. Вж. одухотворявам.

одухотворя̀вам, -аш, *несв.*; **одухотворя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* 1. Правя нещо да бъде живо, жизнено, пълно с вътрешен живот. *Тя* (княгинята) *живееше в постоянен страх от всички неща и твари, пълнещи къщата и околността... Странен живот одухотворяваше за нея това място.* Ст. Загорчинов. 2. Приписвам на природата или животните висши психически качества, присъщи на човек. *Първобитният човек е одухотворявал природата.* **одухотворявам се, одухотворя се** *страд.*

одухотворя̀ване *ср. Отгл. същ. от* одухотворявам *и от* одухотворявам се.

одушевѐн, -а, -о. 1. *Прич. мин. страд. от* одушевя. 2. Като *прил.* — а) *Остар.* Въодушевен. *Да живей младата байрактарка! извика одушевената тълпа.* З. Стоянов. *Кака Дина, като гледа сияйналото ѝ лице и като слуша одушевеното ѝ разказване, драго ѝ, драго ѝ.* Влайков. б) *Грам.* Който означава живо същество. *Одушевен предмет.*

одушевѐност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Рядко. Отвл. същ. от* одушевен; въодушевеност. *Задълбочен и унесен в своите спомени, той говореше с необикновена одушевеност.* Влайков.

одушевя̀. Вж. одушевявам.

одушевя̀вам, -аш, *несв.*; **одушевя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св. Остар. Рядко.* 1. Въодушевявам. *Смукнаха и другите по глътка ракийца. Това още по̀ одушеви дружината.* Вазов. 2. Вдъхвам живот, правя нещо да се оживи. *Пролетта не е още одушевила с животворния си лъх тукашната природа.* Вазов. **одушевявам се, одушевя се** *страд.*

одушевя̀ване *ср. Отгл. същ. от* одушевявам *и от* одушевявам се.

о̀дър, *мн.* о̀дри, о̀дъра (сл. ч.), *м.* 1. Издигнато място край стена на стая, което служи за сядане или лягане. *Околовръст стените имаше нисък одър.* Ст. Загорчинов. *Тя полегна на одъра, послан с меко котленско кебе.* Йовков. *Двете по-големи момиченца, които са седнали на одъра и нещо сърчено работят, свенливо ме поглеждат изпод вежди.* Влайков. 2. Просто, дървено легло. *За мен това е минало — неважно, | но ний деляхме сламения одър | и тебе чувствувам нужда да разкажа | как вярвам аз и колко днес съм бодър.* Вапцаров. □ **Смъртен одър** — легло, на което е поставен мъртвец. *На смъртния си одър бледен | лежи злочестият певец.* П. П. Славейков.

одържавѐн, -а, -о, *прил. Книж.* Който е станал държавен. *Одържавени имоти.*

одързостя̀. Вж. одързостявам.

одързостя̀ се. Вж. одързостявам се.

одързостя̀вам, -аш, *несв.*; **одързостя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Вдъхвам смелост, дързост у някого, направям някого смел, дързък. *Добрината на тоя човек ме одързости.* Вазов.

одързостя̀вам се, -аш се, *несв.*; **одързостя̀ се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св.*, *сред.* Добивам смелост, дързост. *Тричко не издържа и се одързости да възрази: — Разследвайте работата, господин майор, не само да наказвате!* Л. Стоянов.

одързостя̀ване *ср. Отгл. същ. от* одързостявам *и от* одързостявам се.

одъ̀рпам се. Вж. одърпвам се.

одъ̀рпан, -а, -о, *прил.* 1. За дреха — който е оръфан и овехтял; окъсан, одрипавял. *Тежко беше да погледнеш сега тия хора с одърпани дрехи.* Величков. *Под сукмана си беден, одърпан, | зъзнеш ти, мъченица-жена, | изпод черната вързана кърпа | капят сълзи една по една.* Багряна. 2. За човек — който е облечен с оръфани и овехтели, окъсани дрехи; неспретнат. *Бедните жени!... Свили се, одърпани, унили, някои с кърмачета на гърдите..., стоят като прикована от тъжната скръб.* Величков. *Ходеше окъсан, одърпан, да те е страх да го погледнеш.* Мих. Георгиев.

одъ̀рпвам се, -аш се, *несв.*; **одъ̀рпам се,** -аш се, *св.*, *сред.* Ставам окъсан; одрипавявам, окъсвам се.

одъ̀рпване *ср. Отгл. същ. от* одърпвам се.

одъртѐя. Вж. одъртявам.

одъртя̀вам, -аш, *несв.*; **одъртѐя,** -ѐеш, *мин. св.* одъртя̀х, *прич. мин. дейст.* одъртя̀л, -а, -о, *мн.* одъртѐли, *св. Нар. Пренебр.* Ставам стар; остарявам.

одъртя̀ване *ср. Отгл. същ. от* одъртявам.

одя̀лам. Вж. одялвам.

одя̀лвам, -аш, *несв.*; **одя̀лам,** -аш, *св.* С дялане правя нещо да стане гладко; оглаждам, издялвам. *Черешовите дънери провъртени, одялани, стегнати с железни обръчи, образуваха артилерията.* Вазов. *На баира... лежат в гробищата двамата му сина, два сокола. Високи, грубо одялани камъни се издигат над тях.* Йовков. **одялвам се, одялам се** *страд.*

одя̀лване *ср. Отгл. същ. от* одялвам *и от* одялвам се.

одя̀лкам. Вж. одялквам.

одя̀лквам, -аш, *несв.*; **одя̀лкам,** -аш, *св.* Одялвам.

ожаднѐя. Вж. ожаднявам.

ожадня̀вам, -аш, *несв.*; **ожаднѐя,** -ѐеш, *мин. св.* ожадня̀х, *прич. мин. дейст.* ожадня̀л, -а, -о, *мн.* ожаднѐли, *св.* Почвам да изпитвам жажда. *Надвечер той ожадня и изпи една глътка ледена вода.* Йовков.

ожадня̀ване *ср. Отгл. същ. от* ожаднявам.

ожа̀лвам, -аш, *несв.*; **ожа̀ля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Окайвам, оплаквам. *Между затворниците се предаваха имената ту на едни, ту на други от убитите и ранените и, като ги ожалваха, разказваха кой от де е ..., колко деца оставя.* Величков. **ожалвам се, ожаля се** *страд.* и *сред.*

ожа̀лване *ср. Отгл. същ. от* ожалвам *и от* ожалвам се.

ожа̀ля. Вж. о ж а л в а м.

о̀жег, *мн.* **-зи,** *м. Диал.* Железен прът с извит край за разбъркване на огън, жар в огнище или печка и за изгребване на жарава; ръжен.

ожѐнвам, -аш, *несв.*; **ожѐня,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Направям, съдействувам мъж и жена да встъпят в брак; задомявам. *За да не се изхайти, той го ожени още на осемнадесетата му година за най-хубавото момиче в селото.* Елин Пелин. *Едно момиче само имам, Яна я думат, ще я оженя, ще се прибера при нея.* К. Константинов. **оженвам се, оженя се** *страд.*

ожѐнвам се, -аш се, *несв.*; **ожѐня се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Встъпвам в брак, задомявам се. *Големият ѝ син се ожени и още на годината излезе, отиде при тъста си.* К. Петканов.

ожѐнване *ср. Отгл. същ. от* оженвам *и от* оженвам се.

ожѐня. Вж. о ж е н в а м *и* о ж е н я м.

ожѐня се. Вж. о ж е н в а м с е *и* о ж е н я м с е.

ожѐням, -яш, *несв.*; **ожѐня,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Оженвам.

ожѐням се, -яш се, *несв.*; **ожѐня се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Оженвам се.

ожесточа̀. Вж. о ж е с т о ч а в а м.

ожесточа̀ се. Вж. о ж е с т о ч а в а м с е.

ожесточа̀вам, -аш, *несв.*; **ожесточа̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Правя някого да стане жесток, зъл, лош; озверявам, настървявам, озлобявам. *Нашето стоене на Лисец, което дразнеше турците, още повече ги ожесточаваше спрямо населението.* З. Стоянов. *Само едно нещо наскърби и ожесточи малко Еньо. При хвъргане жребие за стоката, враното хранено конче Звезделин се падна на Иван.* Елин Пелин. || Правя някого да е непримирим, непреклонен. *Вместо това протакане да умори страните, още повече ги ожесточаваше и разпрата им ставаше по-непримирима и зла.* Вазов **ожесточавам се, ожесточа се** *страд.*

ожесточа̀вам се, -аш се, *несв.*; **ожесточа̀ се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св., сред.* Ставам жесток, зъл, лош; озверявам се, настървявам се, озлобявам се. *Борбата се ожесточаваше.* || Ставам непримирим, непреклонен. *Той се ожесточаваше в спора.*

ожесточа̀ване *ср. Отгл. същ. от* ожесточавам *и от* ожесточавам се.

ожесточѐн, -а, -о. **1.** *Прич. мин. страд. от* ожесточа. **2.** Като *прил.* — а) Който е изпълнен с ожесточение, с настървение; озверен, озлобен. *Боят малко по малко стана ожесточен.* Влайков. *Обезверен, с измъчена и ожесточена душа, той беше се превърнал в лекомислен и порочен човек.* Йовков. *Ожесточени сражения. Ожесточена престрелка.* б) Непримирим. *Ожесточен спор.*

ожесточѐние, *мн.* няма, *ср.* Настървение, озлобение. *Боят се водеше с една извънредна ярост и ожесточение. Топовните гърмежи следваха един след други с грохота на падащи скали.* Йовков. *Ако и по-малко от триста души, агарянците се биеха с яд и ожесточение като вълци, откъснати от плячката им.* Ст. Загорчинов.

ожесточѐно. *Нареч. от* ожесточен; с ожесточение, с настървение, с озлобение. *Насред пътя по-нататък двама Момчиловци с щитове и ризници бяха кръстосали мечовете си и се бореха ожесточено.* Ст. Загорчинов.

ожесточѐност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* ожесточен; настървеност, озлобеност. *На десния фланг на полка ехтяха катюшите и бойците ... още по-смело нападиха и още похрабро се хвърляха напред. Боят продължаваше с познатата ожесточеност.* Ив. Мартинов.

оживѐн, -а, -о, *прил.* **1.** Който е с повишено настроение, възбуден от нещо радостно, хубаво. *В Желюша ... беше весело ... Народът беше оживен, весел.* Ал. Константинов. *Те имат вид, че отиват в отпуск, тъй са весели и оживени.* Л. Стоянов. **2.** Който изразява повишено настроение, възбуда, обикн. от радост или нещо приятно, хубаво. *Миловидното ѝ лице, оживено от вълнение, ... ставаше обаятелно прелестно.* Вазов. *Светлите Найдини очи се усмихваха пред Харитина. Лицето ѝ бе оживено, зачервено.* А. Каменова. **3.** Изпълнен с много шум, движение, пълен с живот, с дейност. *Обедът у Иречека, благодарение на бай Ганя, излезе доста оживен.* Ал. Константинов. *Улиците из селото бяха оживени ... Навсякъде се виждаха седнали на припек баби, с вретена в ръцете, запели в становете моми или заровили се из уличния прах малчугани.* Хар. Русев. *Оживена дейност. Оживена търговия.* || Шумен, бурен. *Разговорите станахи оживени и разнообразни.* Вазов. *Оживените разисквания накрай стихнаха и по лицата на множинството селяни се четеше загриженост.* Кр. Григоров. *Оживен спор.*

оживѐно. *Нареч от* оживен; възбудено, шумно. *Той седеше на маса между свои приятели, които оживено спореха върху една случка, станала в града през нощта.* Г. Райчев. *Гъркът се спря за малко и довърши мисълта си, като говореше ниско и жестикулираше оживено.* Дим. Димов.

оживѐност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* оживен. *Настъпва голяма оживеност. Започват се пак шеги, закачки и подмятания.* Влайков.

оживѐя. Вж. о ж и в я в а м[1].

оживѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил. Рядко.* Който дава живот; животворен. *Цветята бяха извърнали малките си главички към изток и гълтаха оживителната топлина на блестящото светило.* Вазов.

оживѝтелно. *Рядко. Нареч. от* оживителен.

оживлѐние, *мн.* няма, *ср.* **1.** Състояние на повишено настроение; възбуда, възбуждение. *Те говореха високо и с оживление — препираха се за нещо.* Влайков. *Насядали около масата под салкъма пред вратата на ханчето, те водеха откъслечен разговор, без всякакво оживление.* Елин Пелин. **2.** Движение, раздвижване, обикн. придружено с много шум, веселие и др. *Оживлението из чаршията се засилваше, улиците пак се изпълниха с люде, които бързаха нагоре-надолу.* Дим. Талев. *По-голямо оживление настъпи, когато трима млади овчари ... седнаха насреща и надуха кавалите.* Йовков. *Настана*

оживление. Бързо артилеристите заеха местата си. От ръка на ръка преминаха тежките снаряди и запълниха дулата на оръдията. Ив. Мартинов. || Усилена дейност, която води към подем. *Доде освобождението... Подкачиха се отново с едно голямо засилване и оживление всички работи и занаяти.* Влайков. *Настъпи оживление в стопанския живот.*

оживя. Вж. оживявам².

оживя се. Вж. оживявам се.

оживявам¹, -аш, *несв.*; **оживея,** -еeш, *мин. св.* оживях, *прич. мин. действ.* оживял, -а, -о, *мн.* оживели, *св.* 1. Ставам жив или се възвръщам към живот; възкръсвам, съживявам се. *Засвиреше ли Стоян с кавала, сякаш че дядо Маньо е оживял и е надул чудната си свирка.* Влайков. *Като били наедно момчето и момата, тя... се сетила за живата вода..., поляла го и момчето оживяло.* Нар. прик. || *Прен.* Възниквам, зараждам се, събуждам се. *У нея неволно желание оживя да се отклони от тия мисли, да се развлече с нещо друго.* Вазов. *Отде-накъде и това чувство на самотност и отчуженост у мене, което, като че сега за пръв път оживяваше дълбоко нейде в душата ми, растеше и обземаше цялото ми същество?* Ц. Церковски. 2. Оставам жив след тежка болест или след голяма опасност, премеждие, злополука и др.; оцелявам. *Илийца е умряла отдавна. Но полуумрялото дете оживя и сега е здрав левент.* Вазов. *Ти виждал ли си Индже, старче? Де ще го видя, синко, онзи, който го е видял, не е оживял.* Йовков. 3. *Прен.* Ставам като жив, изглеждам като жив, изпъквам живо, ярко. *Тоя образ оживява в паметта на Делча: доброто и кротко лице, големият ръст и широките приведени плещи.* Йовков. *Той си спомни всичко за тая земя!... Всяко местенце оживя пред очите му.* Ст. Ц. Даскалов. 4. *Рядко.* Оживявам се. *Чу се песен, чу се смях, къщата оживя.* Йовков. *Полето изведнаж оживява от викове, смях и шум.* А. Гуляшки. *Тя, слаба и изнемощяла, оживяваше, когато чуеше да ѝ се говори за Димча.* Ц. Церковски. □ **Оживя ми на сърцето** (разг.) — силно желая, искам нещо или някого и все за него мисля. *Ангел е оживял на сърцето ѝ; все за него мисли, все него очаква.* Вазов. *Тъй се зароди у невяста Панчовица мисълта за своя си къща. Зароди се, заякна у нея и най-после ѝ оживя на сърцето.* Влайков.

оживявам², -аш, *несв.*; **оживя,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* 1. *Рядко.* Правя да стане жив или възвръщам към живот; съживявам. *Цветята гледам оживява / нощната росна хладина.* П. Р. Славейков. 2. Правя нещо да стане като живо, да изглежда като живо, да изпъква ярко. *Между сто души пътници все ще се намерят неколцина, които с разказите си ще оживят във въображението ти картините на сраженията.* Ал. Константинов. 3. Правя нещо да стане по-живо, изпълвам с живот, дейност. *Викове и ясни смехове оживяват вековната тишина на местността.* Вазов. *Само селяните го* (шосето) *оживяват: техните шумни дружини всеки четвъртък се точат в живописни върволици за пазара в столицата.* Вазов. *Само дрънченето на колите и боботенето на камионите, които идваха да товарят дърва, оживяваше околността.* Ем. Станев. || Правя някого пълен с живот, изпълвам с бодрост, създавам повишено настроение. *Двамата ловци... трепнаха. Викът и веселото гуркане на патиците ги оживиха и ги пробудиха.* Елин Пелин. *Радостната новина и спокойната почивка, която идеше, — това беше достатъчно да развесели и оживи всички.* Йовков. || Правя нещо да стане оживено, по-изразително, одухотворено. *Вълнение слабо оживи безжизненото ѝ лице.* Вазов. *В сивите ѝ, малко помътени очи свети издълбоко някаква искра, която ги оживява и сгрява.* Влайков. **оживявам се, оживя се** *страд. Левски имаше ръст среден..., лице бяло, околчесто и изпито от непрестанната мисъл и бдение, но което се оживяваше от една постоянна и естествена веселост.* Вазов.

оживявам се, -аш се, *несв.*; **оживя се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св., сред.* Ставам оживен, изпълвам се с оживление, с живот. *Шосето се оживява. Бързат коли, обози, хора.* Л. Стоянов. *Разговорът, сух и тежък отначало, бързо се оживи.* Йовков. *Оживи се най-сетне и Стаменовата къща! По двора... сега тичаше и едно мъничко немирно същество.* Г. Райчев. || Получавам повишено настроение, ставам оживен, изпълвам се с бодрост, с живот. *Всички се оживиха, веселието скоро стана непринудено и общо.* Йовков. *Ненка се беше оживила, неуморно бъбреше и се смееше.* Йовков. *Групата се оживява, ръкопляска.* А. Гуляшки. || Ставам оживен, по-изразителен. *Изведнаж погледът на Славча се оживи и светна. Лицето му... придоби енергично изражение.* Вазов.

оживяване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* оживявам¹, оживявам² *и от* оживявам се.

ожидам, -аш, *несв.* (рус.). Очаквам нещо с голямо желание, надявам се на нещо. *И правда чакахме — дойде насилие, / любов ожидахме — срещна ни злоба / безжалостна.* Вазов. *Той бе ожидал бой за стените на Бизанс, — бой за всяка улица... А сега — целият град му се даваше без съпротива.* Н. Райнов. **ожидам се** *страд.*

ожидане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* ожидам *и от* ожидам се.

ожидание, *мн.* -я, *ср. Книж. Остар.* Ожидане, очакване. *Дълги часове лежа той там търпеливо в ожидание на нощта.* Вазов.

ожребвам се, -аш се, *несв.*; **ожребя се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* За кобила — раждам конче. *До него достига гласът на дъщеря му Гюла: — Боба! Ела, че кобилата се ожреби!* Л. Стоянов.

ожребване *ср. Отгл. същ. от* ожребвам се.

ожребя се. Вж. ожребвам се *и* ожребям се.

ожребям се, -яш се, *несв.*; **ожребя се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред. Рядко.* Ожребвам се.

ожребяне *ср. Отгл. същ. от* ожребям се.

ожулвам, -аш, *несв.*; **ожуля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Претривам, обелвам с жулене, обикн. кожа; охлузвам. *Тя излитна навън, на най-долното стъпало се спъна, полетя напред, ожули си коляното, скочи пак и хукна навън.* Г. Караславов. || За дрехи — изтривам от дълга употреба. *Съвсем съм си ожулил палтото.* **ожулвам се, ожуля се** *възвр.* и *страд. Лакетят ми се ожули при падането.*

ожу̀лване *ср. Отгл. същ. от* ожулвам *и от* ожулвам се.

ожу̀ля. Вж. ожулвам *и* ожулям.

ожу̀лям, -яш, *несв.*; **ожу̀ля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Ожулвам. **ожулям се, ожуля се** *възвр.* и *страд.*

ожу̀ляне *ср. Отгл. същ. от* ожулям *и от* ожулям се.

ожълтя̀. Вж. ожълтявам.

ожълтя̀вам, -аш, *несв.*; **ожълтя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Правя нещо да стане жълто. *Ожълтих прането при гладенето.* **ожълтявам се, ожълтя се** *страд.* и *сред.*

ожълтя̀ване *ср. Отгл. същ. от* ожълтявам *и от* ожълтявам се.

ожъ̀на. Вж. ожънвам.

ожъ̀нвам, -аш, *несв.*; **ожъ̀на,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* ожънат, *св.* Изжънвам всичко, което имам да жъна; пожънвам. *Ако не посееш нещо, няма да ожънеш нищо.* Послов. **ожънвам се, ожъна се** *страд.*

ожъ̀нване *ср. Отгл. същ. от* ожънвам *и от* ожънвам се.

озаглавя̀. Вж. озаглавявам.

озаглавя̀вам, -аш, *несв.*; **озаглавя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Поставям заглавие. **озаглавявам се, озаглавя се** *страд.*

озаглавя̀ване *ср. Отгл. същ. от* озаглавявам *и от* озаглавявам се.

озадача̀. Вж. озадачавам.

озадача̀вам, -аш, *несв.*; **озадача̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Поставям някого в недоумение; смущавам. *На другия ден Димо поиска да сменят някои дялове и Кръстьо веднага се съгласи. Това го озадачи. Той очакваше решителен отказ и се готвеше за кавга.* Г. Караславов. || Поставям някого в затруднение; затруднявам. *Докторът изгледа тържествуващ внука си, като видя, че го озадачи с филологическата си вещина.* Вазов. **озадачавам се, озадача се** *страд.*

озадача̀ване *ср. Отгл. същ. от* озадачавам *и от* озадачавам се.

озадачѐн, -а, -о. **1.** *Прич. мин. страд. от* озадача. **2.** Като *прил.* — който се намира в недоумение. *Майката се стъписа. Като постоя озадачена и колеблива, тя измери дъщеря си от долу до горе.* Г. Караславов. *Неочаквано в групата на Камен гръмна пистолет. Цялата колона спря озадачена.* К. Ламбрев.

озадачѐно. *Нареч. от* озадачен; с недоумение. *Селяните любопитно и озадачено гледаха след него.* Я. Гуляшки.

озарѐн, -а, -о. **1.** *Прич. мин. страд. от* озаря. **2.** Като *прил.* — а) Който е облян от някаква светлина; осветен. *Слънцето бе току излязло над хоризонта. Изтокът, цял озарен, пламнал от злато и лъчи, заливаше планината със светлина и тонове.* Н. п. Филипов. *От заник слънце озарени / алеят морски ширини.* Яворов. б) *Прен.* Който е оживен, който сияе от нещо. *В светналия му поглед и в озареното от радост лице явно се четеше самодоволство и гордост.* Влайков.

озарѐние, *мн.* няма, *ср. Остар.* Сияние. *Светлината се движеше, идеше насам. Тя хвърляше бледо озарение на стените и свода, що бяха най-близко до нея.* Вазов.

озаря̀. Вж. озарявам.

озаря̀вам, -аш, *несв.*; **озаря̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св. Поет.* **1.** За небесно светило, огън и др. — обливам нещо или някого със зарите си, със светлината си; осветявам, огрявам. *Слънцето беше климнало на запад и отвесните му лъчи, като падаха в прозорците на къщята, по хълмовете, озаряваха ги с пожарен блясък.* Величков. *Сегиз-тогиз трещи гръмотевица и светкавици озаряват кръгозора в дъното.* Вазов. *Горящи села / озаряват далеч кръгозора.* Гео Милев. || *Обр. При това обяснение една мисъл го озари!* Вазов. **2.** *Прен.* Правя нещо да е оживено, приятно, да сияе. *Една срамежлива усмивка озари лицето на невестата му.* Елин Пелин. **озарявам се, озаря се** *страд.*

озаря̀ване *ср. Отгл. същ. от* озарявам *и от* озарявам се.

озверя̀. Вж. озверявам.

озверя̀ се. Вж. озверявам се.

озверя̀вам, -аш, *несв.*; **озверя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Правя някого да стане като звяр, да стане свиреп. *Негодуванието го озвери. И той вървеше скоро, намръщен и със свиреп поглед.* Вазов. **озверявам се, озверя се** *страд.*

озверя̀вам се, -аш се, *несв.*; **озверя̀ се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св., сред.* Ставам като звяр, ставам свиреп. *Джелатите все повече се озверяваха пред твърдостта на младия партизанин.* Ив. Хаджимарчев.

озверя̀ване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* озверявам *и от* озверявам се.

озвуча̀. Вж. озвучавам.

озвуча̀вам, -аш, *несв.*; **озвуча̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* **1.** Снабдявам с апаратура, която приема звукове (музика и говор) и ги предава на разстояние. *Салонът е добре озвучен.* **2.** Правя филм да стане звуков, да е с говор и музика. *Филмът е озвучен с подходни мелодии.* **озвучавам се, озвуча се** *страд.*

озвуча̀ване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* озвучавам *и от* озвучавам се.

оздравѐя. Вж. оздравявам[1].

оздравя̀. Вж. оздравявам[2].

оздравя̀вам[1], -аш, *несв.*; **оздравѐя,** -ѐеш, *мин. св.* оздравя̀х, *прич. мин. действ.* оздравя̀л, -а, -о, *мн.* оздравѐли, *св.* Възстановявам здравето си, излекувам се от някаква болест, ставам здрав. *Надеждата, че брат му Иван може да оздравее, като че ли го освободи от страшния кошмар на престъплението.* Елин Пелин. *Врабчето оздравяло и през един топъл пролетен ден излязло навън през отворения прозорец.* Я. Каралийчев. || За рана — заздравявам, зараствам, минавам. *Оздравя ми раната, оживях.* Йовков.

оздравя̀вам[2], -аш, *несв.*; **оздравя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св. Рядко.* **1.** Правя някого здрав; излекувам, изцерявам. **2.** Заздравявам. **оздравявам се, оздравя се** *страд.*

оздравя̀ване *ср. Отгл. същ. от* оздравявам[1], оздравявам[2] *и от* оздравявам се. *За да бъде оздравяването по-сигурно, някои от туберкулозните миеха главите си над самия извор и след това пиеха за здраве.* Г. Караславов.

оздра̀вям, -яш, *несв. Диал.* Оздравявам[1]. *Човек нали е, и се разболява, и оздравя. Ще оздравяш и ти.* Йовков.

озеленя̀. Вж. о з е л е н я в а м.

озеленя̀вам, -аш, *несв.*; **озеленя̀**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Посявам трева или засаждам с храсти или с дървчета. *Озелениха главната улица на града.* **озеленявам се, озеленя се** *страд.*

озеленя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* озеленявам.

оземля̀. Вж. о з е м л я в а м.

оземля̀вам, -аш, *несв.*; **оземля̀**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Давам земя на безимотен за обработване. **оземлявам се, оземля се** *страд.*

оземля̀ване *ср. Отгл. същ. от* оземлявам *и от* оземлявам се.

озѝрам се, -аш се, *несв.*; **озра̀ се,** -ѐш се, *мин. св.* -я̀х се, *прич. мин. действ.* озря̀л се, -а се, -о се, *мн.* озрѐли се, *св.*, *сред. Остар.* Гледам на всички страни; озъртам се, оглеждам се. *Той се озираше захласнато, като човек, който не гледа нищо.* Вазов.

озѝране, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* озирам се.

озлобѐн, -а, -о. 1. *Прич. мин. страд. от* озлобя. 2. Като *прил.* — а) Който изпитва злоба, който е станал зъл. *Боримечката, озлобен и ядосан, подкара циганина насам.* Вазов. *Турците, озлобени и сега против чужденците, щяха да видят в убийството на султана едно престъпно светотатство против държавата и религията им.* Величков. б) Който изразява злоба или е изпълнен със злоба; зъл. *Лицето ѝ пазеше озлобено, студено изражение.* Вазов. *Последният кураж събрах | и ти ще бъдеш победен, | разкапан, озлобен живот.* Вапцаров.

озлобѐние, *мн.* няма, *ср. Книж.* Лошо, зло чувство или настроение към някого или нещо; злоба.

озлобѐно. *Нареч. от* озлобен; със злоба. *Погледнах надире | и плюх озлобено | и в теб, | и в самия живот.* Вапцаров.

озлобѐност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* озлобен. *Той будеше у него само една озлобеност и засилваше чувството на неприязън.* Влайков.

озлоблѐние, *мн.* няма, *ср. Книж.* Озлобение. *Несъмнено заптиетата се възползуваха от удобния случай, за да отмъщават... на разни лица, против които са имали от време някое озлобление.* Величков. *Никой не беше показал на тия деца красотата на човешкото достоинство и озлоблението нахлуваше в душите им от още най-крехка възраст.* Дим. Димов.

озлобя̀. Вж. о з л о б я в а м.

озлобя̀ се. Вж. о з л о б я в а м с е.

озлобя̀вам, -аш, *несв.*; **озлобя̀**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Правя някой да изпитва злоба, озлобение, предизвиквам злоба у някого; ожесточавам. *Тая негова постъпка огорчи баща му и озлоби братята му.* Елин Пелин. *Той разбра, че Митко страни от него, и това още повече го озлоби.* М. Марчевски. **озлобявам се, озлобя се** *страд.*

озлобя̀вам се, -аш се, *несв.*; **озлобя̀ се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св.*, *сред.* Обхваща ме злоба към някого, ставам злобен, ожесточавам се. *Еньо се озлоби срещу брата си.* Елин Пелин. *„Аз ѝ приказвам като на човек, а тя ми отвръща като на куче", си мисли той и още по-силно се възмущава и озлобява против нея.* Влайков.

озлобя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* озлобявам *и от* озлобявам се.

озлочестя̀. Вж. о з л о ч е с т я в а м.

озлочестя̀вам, -аш, *несв.*; **озлочестя̀**, -йш, *мин. св.* -йх, *св. Рядко.* 1. Направям някого злочест, нещастен, причинявам на някого нещастие. *Портретът му висеше в приемния салон.... Но портретът не казва колко бедняци е озлочестил.* Л. Стоянов. 2. Правя някой да загуби доброто си име, честта си, обезчестявам. **озлочестявам се, озлочестя се** *страд.*

озлочестя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* озлочестявам *и от* озлочестявам се.

ознамену̀вам, -аш, *несв.* и *св.* Тържествено възпоменавам някакво събитие, постижение и пр. **ознаменувам се** *страд. Годишнината на Априлското въстание бе ознаменувана с многобройни тържествени събрания.*

ознамену̀ване *ср. Отгл. същ. от* ознаменувам *и от* ознаменувам се.

означа̀. Вж. о з н а ч а в а м.

означа̀вам, -аш, *несв.*; **означа̀**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* 1. Поставям знак, отбелязвам. *Ще ми напишеш на един лист... имената на всичките ми длъжници.... — Ще ми означиш и тия от хората — продължи Пантелей, — които обработват земята си с мои машини.* Я. Гуляшки. 2. Само 3 *л.* Имам някакво съдържание, някакъв смисъл; изразявам, показвам, знача. *Тези знакове означаваха: „гледай да го занимаеш с нещо по-дълго време, понеже имам много бърза работа".* Ал. Константинов. *На този въпрос както ответникът, така също и истците обърнаха поглед към вратата, за да разберат, към кого се отнасят тези думи и какво означават те.* Мих. Георгиев. || Само 3 *л.* Равносилно е, все едно е; представя, значи. *Осъществяването на дело и докрай програмата на Отечествения фронт означава създаването на ония необходими условия, които биха позволили на нашия народ да мине към социализма.* Г. Димитров. **означавам се, означа се** *страд.*

означа̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* означавам *и от* означавам се.

означѐние, *мн.* -я, *ср.* 1. Означаване. *Начин на означение.* 2. Нещо, което е отбелязано; бележка. *Даден бе списък на имената с означение на произхода и професията.*

знобя̀. Вж. о з н о б я в а м.

ознобя̀вам, -аш, *несв.*; **ознобя̀**, -йш, *мин. св.* -йх, *св. Диал.* За слана — осланявам, попарвам. *Залиня мома Гергана | като лист рано ознобен.* П. Р. Славейков.

ознобя̀ване *ср. Отгл. същ. от* ознобявам.

озо̀бам. Вж. о з о б в а м.

озо̀бвам, -аш, *несв.*; **озо̀бам,** -аш, *св.* Със зобаие изяждам; иззобвам. *Озобвам гроздето.* **озобвам се, озобам се** *страд.*

озо̀бване *ср. Отгл. същ. от* озобвам *и от* озобвам се.

озова̀ се. Вж. о з о в а в а м с е.

озова̀вам се, -аш се, *несв.*; **озова̀ се,** -ѐш се, *мин св.* -ах се, *св.*, *сред.* Идвам, достигам, попадам, намирам се някъде, обикн. неочаквано. *Той беше невидим, фантом или сянка. | Озове се в черква, мерне се в седянка.* Вазов. *Тя не помнеше кои улици мина, как и кога се озова у*

дома си. Вазов. *Трмата се озоваха в малко предверие, от което една широка стълба водеше към втория етаж.* Дим. Димов.

озова̀ване *ср. Отгл. същ. от* озовавам се.

озо̀н, *мн.* няма, *м.* (гр.). *Хим.* Безцветен газ, чиято молекула съдържа три атома кислород, появява се във въздуха след дъжд или при буря и се употребя за пречистване на въздуха и водата или за избелване. *След дъждовете въздухът бе наситен с дъх на озон и смола.* Дим. Димов. *От елемента кислород са познати две прости вещества — обикновен кислород и озон.* Химия.

озона̀тор *м. Техн.* Прибор за озониране на въздуха.

озони̇̀рам, -аш, *несв.* и *св. Спец.* 1. Превръщам кислород в озон. 2. Пречиствам въздуха с озон.

озони̇̀ране *ср. Отгл. същ. от* озонирам.

озо̀рвам, -аш, *несв.*; **озо̀ря,** -иш, *мин. св.* -их, *св. Разг.* Причинявам мъчнотия; затруднявам. **озорвам се, озоря се** *възвр.* и *страд.*

озо̀рване *ср. Отгл. същ. от* озорвам *и от* озорвам се.

озо̀ря. Вж. о з о р в а м.

озра̀ се. Вж. о з и р а м с е.

озъ̀бвам се, -аш се, *несв.*; **озъ̀бя се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* 1. Показвам зъбите си. ‖ За животно — заплашвам като си показвам зъбите. *Вълк съм срещал, но веднаж ми се удаде да срещна мечка... Животното се изправи, като ме подуши, озъби се, изръмжа.* Елин Пелин. *Прибра* (кученцето) *опашката между задните си крака и се озъби.* Йовков. ‖ *Обр. Скали, озъбили се, пътя им пресичат.* Багряна. 2. *Прен. Разг.* Отговарям, възразявам на някого сърдито и грубо. *Озъби се гневно беят, тръсна глава и насочи пушката си към тях: — Ама още ли сте тука, мори! Стойте на мястото си. — Няма да стоя ... — озъби се тя. Можеш да стреляш в гърба ми.* Дим. Димов.

озъ̀бване *ср. Отгл. същ. от* озъбвам се.

озъ̀бя се. Вж. о з ъ б в а м с е *и* о з ъ б я м с е.

озъ̀бям се, -яш се, *несв.*; **озъ̀бя се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Озъбвам се.

озъ̀бяне *ср. Отгл. същ. от* озъбям се.

озъ̀рна се. Вж. о з ъ р т а м с е.

озъ̀ртам се, -аш се, *несв.*; **озъ̀рна се,** -еш се, *мин. св.* -ах се, *св., сред.* Оглеждам се на всички страни, за да видя нещо или да се предпазя от нещо. *Милка се озърташе да види и попита някого за сестра си.* Вазов. *Той се озърташе наоколо като избягал от клетката врабец и гледаше на всички страни.* Елин Пелин.

озъ̀ртане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* озъртам се. *Подир дълго озъртане и напрягане погледа, за да го свикне с мрачината, той хвана да забелязва ясно някои дънери наблизу.* Вазов.

ой[1] *междум.* За изразяване на: а) Опасение, страх или болка. *Как се спъна, бе Стефчо, ой! Внимавай! Удари ли се?* Хар. Русев. *Ой, как боли!* б) Учудване, изненада. *Ой, какви малки крави: ой, ой! — каза той и провери внимателно с поглед дали не сме се обидили.* Вежинов.

ой[2] *частица.* 1. При изразяване на молба или подкана за нещо; а. *Ой смили се, рибке златоперке, | опака е моя стара баба.* П. Р. Славейков. *Черни очи дребни сълзи ронят, | ой, смили се, боже!* Нар. пес. *Бояна турци думаше: | „Ой ми ви вази сердари! | Не додох да ям и да пия, | но додох бой да се бия.“* Нар. пес. 2. *Диал.* Отговор при повикване на някого; какво, да. *Гино, Гино! позова грубо Вешовски. — Ой! тутакси се обади отвътре женски глас.* Г. Райчев.

ок о̀кът, о̀ка, *мн.* о̀кове, о̀ка (сл. ч.), *м.* (тур.). *Нар.* Дълго дърво, което се намира отпред на конска кола с два коня и служи за управяване и спиране на колата. *Конете направиха усилие и тръгнаха. Единият се откачи от ока и зацамбурка из блатото свободен.* Елин Пелин.

ока̀ *ж.* (тур.). *Остар.* 1. Мярка за тегло, равна на 1283 гр. 2. Количество, равно на това тегло. *Купи си половина ока череши от една бакалница и се завръщаше весел у дома си.* Вазов. 3. *Нар.* Съд за течност с вместимост равна на това количество; оканица. *Когато кръчма на кръстопътя държахме, базиргяни ли дойдеха, ти с пълна ока ги черпеше.* П. Ю. Тодоров.

окадя̀. Вж. о к а д я в а м.

окадя̀ се. Вж. о к а д я в а м с е.

окадя̀вам, -аш, *несв.*; **окадя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св. Нар.* 1. Направям нещо да стане опушено; опушвам, одимявам. *Пламъкът лизна решетката на прозореца и окади стената с червен език.* Ст. Загорчинов. 2. Кадя всичко до край; прекадявам. *Окадиха с тамян хляба, нареден на малки кръгли простури в плитки тепсии, с ръчна кадилница от червена мед.* Ст. Загорчинов. **окадявам се, окадя се** *страд.*

окадя̀вам се, -аш се, *несв.*; **окадя̀ се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св., сред. Диал.* Обикн. при отрицание — идвам, появявам се някъде; веставам се. *Не се окади цяла година тук.*

ока̀жа. Вж. о к а з в а м.

ока̀жа се. Вж. о к а з в а м с е.

ока̀звам, -аш, *несв.*; **ока̀жа,** -еш, *мин. св.* ока̀зах, *св.* 1. Показвам, проявявам. *Колкото и да беше държелив, виното беше оказало действието си.* Йовков. *Оказвам внимание.* 2. В съчет. с някои съществителни означава действие със значението на съществителното, напр.: о к а з в а м в л и я н и е — влияя; о к а з в а м в ъ з д е й с т в и е — въздействувам; о к а з в а м п о м о щ — помагам; о к а з в а м п о д к р е п а — подкрепям; о к а з в а м п о д д р ъ ж к а — поддържам; о к а з в а м с ъ д е й с т в и е — съдействувам; о к а з в а м с ъ п р о т и в а — съпротивявам се. **оказвам се, окажа се** *страд.*

ока̀звам се, -аш се, *несв.*; **ока̀жа се,** -еш се, *мин. св.* -ах се, *св., сред.* 1. Обикн. 3 *л.* — показвам се някакъв, съм в действителност някакъв. *Овчарят се оказа негов познат.* Ем. Станев. *Паспортите им се оказаха нередовни.* Йовков. *Камен се приближи до вратата, побутна я, но тя се оказа затворена.* К. Ламбрев. 2. На лице съм, намирам се. *Батареята се източи, отзад не се оказа никакво началство.* Л. Стоянов. 3. *Безл.* Става известно, очевидно; излиза. *Оказа се, че ме познава — и че сме дори малко роднина.* Л. Стоянов.

ока̀зване *ср. Отгл. същ. от* оказвам *и от* оказвам се. *Оказване на помощ.*

оказио̀н, *мн.* няма, *м.* (лат.). 1. Удобен случай за покупка на предмет или имот на евтина

цена. *Продава се къща оказион.* 2. *Разг.* Предмет, купен случайно на евтина цена.

оказионен, -нна, -нно, *мн.* -нни. *Прил. от* оказион. □ **Оказионен магазин** — магазин, в който се продават обикн. редки, случайно попаднали предмети.

окайвам, -аш, *несв.*; **окая,** -аеш, *мин. св.* окаях, *св.* Изказвам съжаление за някого, когото е постигнало нещастие или смърт; оплаквам, жаля. *Окаяха горко Цена | и съдба ѝ клета, | окаяха, па простиха | и проклеха кмета.* Вазов. *Дъщеря ѝ, която всички окайваха, беше само ранена.* Йовков. *Вечерта по тъмно Женда пак дойде при баба Ана. Плака, окайва себе си, окайва Върбана.* Йовков. **окайвам се, окая се** *възвр. Ще си счупиш някой крак, та цял живот да се окайваш.* Ем. Коралов.

окайване *ср. Отгл. същ. от* окайвам *и от* окайвам се.

окалвам, -аш, *несв.*; **окалям,** -яш, *св.* Изцапвам с кал, изкалвам. *Окалвам си обувките.* || *Прен.* Създавам лошо име на някого; опозорявам. **окалвам се, окалям се** *възвр.*

окалване *ср. Отгл. същ. от* окалвам *и от* окалвам се.

окалпазаня. Вж. окалпазанявам.

окалпазаня се. Вж. окалпазанявам се.

окалпазанявам, -аш, *несв.*; **окалпазаня,** -йш, *мин. св.* -йх, *св. Разг.* Направям някой да стане калпазанин, мързеливец. **окалпазанявам се, окалпазаня се** *страд.*

окалпазанявам се, -аш се, *несв.*; окалпазаня се, -йш се, *мин. св.* -йх се, *св., сред. Разг.* Ставам калпазанин, мързеливец.

окалпазаняване *ср. Отгл. същ. от* окалпазанявам *и от* окалпазанявам се.

окалям. Вж. окалвам.

окаменея. Вж. окаменявам.

окаменявам, -аш, *несв.*; **окаменея,** -еш, *мин. св.* окаменях, *прич. мин. действ.* окаменял, -а, -о, *мн.* окаменели, *св.* 1. *Рядко.* Ставам на камък; вкаменявам се. 2. *Прен.* Ставам неподвижен, вцепенявам се, обикн. от ужас или друго силно преживяване. *Вълко като замаян се застоя сред двора ..., той видя що се върши в къщи и от ужас окаменя.* В. Друмев. *По чиновете имаше валчести, остригани глави, окаменели лица. Тихо — муха да бръмне, ще се чуе.* Йовков.

окаменяване *ср. Отгл. същ. от* окаменявам.

оканица *ж. Нар. Остар.* Метален съд за мерене на течности, който събира една ока. *Найнапред ядоха, после тръгнаха оканиците с червено вино. Широката кръчма на хана се изпълни с глъчка.* Йовков.

окапвам[1], -аш, *несв.*; **окапя,** -еш, *мин. св.* -ах *св.* Направям петна на дреха или нещо друго, обикн. от течна храна или питие; оцапвам. *Окапах си роклята със супа.* **окапвам се, окапя се** *възвр.* и *страд.*

окапвам[2], -аш, *несв.*; **окапя,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* За листа, цвят, плод или косми и др. — отделям се, откъсвам се от дръжката си или от корена си и опадвам. *По земята, покрита и без това с окапал цвят, бяха нападали съчки и листа.* Йовков. *В ниската гъста гора, където окапалата шума издава всяка стъпка, бяга червена лисица.* Ем. Станев. *Ирина гледаше потресена несвързаните движения на болната, окапалата ѝ коса, жалката ѝ костелива фигура.* Дим. Димов.

окапване *ср. Отгл. същ. от* окапвам[1], окапвам[2] *и от* окапвам се.

окапя. Вж. окапвам[1] *и* окапвам[2].

окапя се. Вж. окапвам се.

окарикатуря. Вж. окарикатурявам.

окарикатурявам, -аш, *несв.*; **окарикатуря,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Изобразявам, представям в карикатурен, смешен вид. *За да не помисли някой от вас, че аз преувеличавам, че нарочно украсявам разказа си, за да окарикатуря бай Ганя, ще ви кажа, че, напротив, аз пропущам някои работи.* Ал. Константинов. **окарикатурявам се, окарикатуря се** *възвр.* и *страд.*

окарикатуряване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* окарикатурявам *и от* окарикатурявам се.

окарикатурям, -яш, *несв.*; **окарикатуря,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Окарикатурявам. **окарикатурям се, окарикатуря се** *възвр.* и *страд.*

окарикатуряне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* окарикатурям *и от* окарикатурям се.

окарина *ж.* (ит.). Духов музикален инструмент, обикн. от глина, който по звучене напомня флейта. *В кратките паузи на глъчката долита някъде отгоре и далеч лекият напев на окарина.* К. Константинов.

окастря. Вж. окастрям.

окастрям, -яш, *несв.*; **окастря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* С кастрене премахвам клони на дърво, храст и др.; орязвам. *Един ден тя го отсече, окастри клонките му и направи дръжка за знаме.* А. Каралийчев. *Излезе на двора, окастри една дълга осенова вършина и я прикъта под трема.* М. Марчевски. || *Прен. Разг.* Много съкращавам, осакатявам, обикн. писмено произведение. **окастрям се, окастря се** *страд.*

окастряне *ср. Отгл. същ. от* окастрям *и от* окастрям се.

окат, -а, -о, *прил. Нар.* 1. Който има очи, който вижда. *Колко души окати нарочно стават слепи и жестоки към мъките на човеците.* Вазов. 2. *Прен.* Който може добре да вижда или добре да разбира и преценява нещата. *Чети! То* (букварчето) *прави сляпото окато.* Вазов.

окача. Вж. окачвам.

окачалка *ж.* Приспособление с куки за окачване на дрехи; закачалка. *Стаята беше почти гола... В нея имаше само едно просто дървено легло, маса, покрита с вестници, и окачалка за дрехи.* Дим. Димов.

окачвам, -аш, *несв.*; **окача,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Прикрепям нещо в отвесно положение към друг предмет, като го залавям на горния му край; закачвам. *Те окачиха връхните си дрехи и шапките си на стената на кръчмата.* Вазов. *Вътре бараката е декорирана с килими, по които са окачени гайди, кавали, тамбури, бъклици.* Ал. Константинов. *От няколко дена носех в джоба си малко, пиринчено звънче, от тия, които окачват по конските хамути.* Ем. Станев. **окачвам се, окача се** *страд.* □ **Окачвам нещо на гвоздея (пирона)** (разг.) — занемарявам, изоставям нещо.

окачване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* окачвам *и от* окачвам се.

окачествя̀. Вж. окачествявам.

окачествя̀вам, -аш, *несв.*; **окачествя̀,** -йш, *мин. св.* -йх. *св.* Определям, посочвам най-типичното качество на някого или на нещо; охарактеризирам. *Христо припна..., завика и не знаеше с каква по-обидна дума да окачестви вуйча си, който... лъжел, че българите отстъпили и татко им паднал в плен.* Ц. Церковски. *Аз просто не знам как да окачествя твоето поведение... Ти излезе един неблагодарен син.* Г. Караславов. **окачествявам се, окачествя се** *страд.*

окачествя̀ване *ср. Отгл. същ. от* окачествявам *и от* окачествявам се.

ока̀я. Вж. окайвам.

ока̀ян, -а, -о. **1.** *Прич. мин. страд. от* окая. **2.** Като *прил.* — който буди съжаление, който е за окайване; нещастен, злочест, жалък. *Мария... се беше превърнала в окаяна човешка развалина.* Дим. Димов. *Окаян вид. Окаяно положение. Окаяно състояние.*

ока̀яние, *мн.* няма, *ср. Остар.* Окайване.

ока̀яник, *мн.* -ци, *м.* Жалък човек. *Фют приличаше на окаяник, мършав, слаб, отпаднал.* Елин Пелин.

ока̀яница *ж.* Жалка жена.

ока̀яно. *Нареч. от* окаян; с окайване, горко, безутешно. *Дядо Никола захлупи лице с ръцете си и окаяно и горчиво заплака.* Елин Пелин.

океа̀н *м.* (гр.). **1.** Огромно море, което се намира между континенти. *Атлантически океан. Велики океан.* **2.** *Прен.* Голямо количество от нещо. *Ние пътувахме мрачно и тъжовно всред непроницаемия океан от мъгли.* Вазов.

океанogра̀ф *м.* Учен, специалист по океанография.

океаногра̀фия, *мн.* няма, *ж.* (гр.). Дял от физическата география, който се занимава с изучаване на океаните и моретата.

океа̀нски, -а, -о. *Прил. от* океан. *Океански остров. Океански параход. Океански води.*

окелавѐя. Вж. окелавявам.

окелавя̀вам, -аш, *несв.*; **окелавѐя,** -ѐеш, *мин. св.* окелавя̀х, *прич. мин. действ.* окелавя̀л, -а, -о, *мн.* окелавѐли, *св.* Ставам келав, заболявам от кел.

окелавя̀ване *ср. Отгл. същ. от* окелавявам.

окепазя̀. Вж. окепазявам.

окепазя̀вам, -аш, *несв.*; **окепазя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св. Разг.* Излагам някого; посрамявам. **окепазявам се, окепазя се** *възвр.* и *страд.*

окепазя̀ване *ср. Отгл. същ. от* окепазявам *и от* окепазявам се.

окирлѝвя. Вж. окирливям.

окирлѝвям, -яш, *несв.*; **окирлѝвя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Обикн. за дрехи, завивки и др. — направям да стане кирливо; изцапвам с кир, омърсявам. *Окирливих ризата си.* **окирливям се, окирливя се** *възвр.* и *страд.*

окирлѝвяне *ср. Отгл. същ. от* окирливям *и от* окирливям се.

о̀кис *м. Хим.* Съединение на химически елемент с кислород. *Алуминиев окис. Въглероден окис. Железен окис.*

окислѝтел, -ят, -я, *мн.* -и, *м. Хим.* Вещество, което може да окислява. *За окислител най-често служи свободният кислород от въздуха.*

окисля̀. Вж. окислявам.

окисля̀ се. Вж. окислявам се.

окисля̀вам, -аш, *несв.*; **окисля̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* **1.** За кислород — съединявам се с химически елемент и образувам окис. **2.** Правя да се съедини химически елемент с кислород.

окисля̀вам се, -аш се, *несв.*; **окисля̀ се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св.*, *сред.* За химически елемент — съединявам се с кислорода и образувам окис. *Живакът при загряване до 300° се окислява бързо и се получава червен живачен окис.*

окисля̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* окислявам *и от* окислявам се. *Прясно отрязано олово в първия момент има метален блясък, който скоро потъмнява вследствие на окисляване.*

окисля̀ем, -а, -о, *прил. Хим.* Който може да се окислява.

окѝча. Вж. окичвам.

окѝчвам, -аш, *несв.*; **окѝча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Украсявам с цветя или с нещо друго. *С каруци и коне из селото препускаха сватбари, окичени с чемшир и пуканки.* Йовков. *Дойде Нова година. Младежите окичиха читалищния салон със цветни гирлянди.* Я. Гуляшки. **окичвам се, окича се** *възвр.* и *страд.*

окѝчване *ср. Отгл. същ. от* окичвам *и от* окичвам се.

оклеветя̀. Вж. оклеветявам.

оклеветя̀вам, -аш, *несв.*; **оклеветя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Наговарям клевети; наклеветявам. *Враговете му го оклеветиха.* **оклеветявам се, оклеветя се** *страд.*

оклеветя̀ване, *мн* -ия, *ср. Отгл. същ. от* оклеветявам *и от* оклеветявам се. *Прокурорският надзор се възмути и повдигна съдебно гонение против вестника — за оклеветяване държавен служител.* Вазов.

оклеймя̀. Вж. оклеймявам.

оклеймя̀вам, -аш, *несв.*; **оклеймя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Клеймя напълно; опетнявам, очерням, опозорявам. **оклеймявам се, оклеймя се** *страд.*

оклеймя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* оклеймявам *и от* оклеймявам се.

оклю̀мвам, -аш, *несв.*; **оклю̀мна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Клюмвам съвсем, напълно; омърлушвам се, посървам, отпадам. *Я вижте го как оклюмна, / как съхне горкият.* Ц. Церковски.

оклю̀мване *ср. Отгл. същ. от* оклюмвам.

оклю̀мна. Вж. оклюмвам.

око̀, *мн.* очѝ, *ср.* **1.** Орган на зрението, който се намира на предната част на главата. *Тя го погледна малко продължително със своите големи, хубави очи.* Вазов *Очите му още по-дълбоко потънаха в орбитите.* Йовков. *Две хубави очи. Душата на дете / в две хубави очи: — музика — лъчи.* Яворов. *Окото ти да излезе, лошо име да ти не излезе.* Погов. *До очи свят, до зъби сладост.* Погов. *Око за око, зъб за зъб.* Погов. *Сини очи. Бялото на очите.* **2.** *Прен.* Самото зрение. *От известно време очите ми много отслабнаха.* **3.** Поглед. *Додето ти стига окото,*

гледаш бляскаво зелени ливади, нежно кадифени, морави. Вазов. *В тоя миг очите ни се срещнаха.* Вежинов. *Де, момче, ума ти фърка? / все навън ти са очите.* Яворов. *Заманов го задържа за ръката, като го стреляше с очи.* Вазов. *На бивола окото все в просото.* Погов. *Нищо не може да избяга от очите му. Живи очи. Лукави очи. Зли очи.* □ **Бия на очи** (разг.) — правя впечатление, изпъквам с нещо. **Бода в очите** (разг.) — правя неприятно впечатление, натрапвам се на вниманието. *Фактите бодат в очите.* **Вадя очите някому** (разг.) — дразня някого, преча някому с присъствието си, с вида си. **Вадя си очите с нещо** (разг.) — много работя върху нещо, като си измъчвам очите. *Цяла година съм си вадила очите над тия ситни везма.* К. Петканов. **Вадят си очите** (разг.) — не живеят добре, в лоши отношения са; враждуват. **Вземам го на око (очи)** (разг.) — държа сметка за постъпките на някого, за да му напакостя. **Взеха ми се очите** (разг.) — много ми се понрави нещо. **Влизам в очи** (разг.) — привличам върху себе си вниманието на другите, ставам предмет на подозрения. **Вместо да изпише вежди, изважда очи** (погов.) — в желанието си да направи нещо добро, прави лошо. **В очите на някого** — а) Направо, открито. *Иконописецът не само не го слушаше, а смееше да се подиграва в очите му.* Йовков. б) Според схващанията, преценките на някого. *Скъперничеството в моите очи е нещо много лошо.* **Гарван гарвану око не вади** (посл.) — за лица с еднакво положение, всеки от които се прави, че не вижда грешките на другия. **Гледам някого в очите** (разг.) — стремя се да предугадя желанието на някого и да го изпълня, за да му угодя. **Гледам с добро (лошо) око някого** — отнасям се добре (зле) към някого. **Гледам с четири очи** (разг.) — а) Желая много. б) Внимавам много. **Говоря право в очите** (разг.) — казвам на някого откровено всичко. **Дето ми очи видят** (разг.) — безразлично къде. **Догдето ти очи видят** (разг.) — много надалече, нашироко. **Едното му око все навън гледа** (разг.) — не желае да остане там, гдето се намира, стреми се да излезе от там, гдето се намира. **За очи** — колкото да се каже, че нещо е направено; формално. **Замазвам очите (някому)** — представям (някому) нещата така, че да не види грешки и слабости в тях. **Затварям си очите пред нещо** (разг.) — правя се, че не виждам нещо. **Издига се в очите ми** — почвам да ценя някого, да го уважавам, заради някоя негова постъпка или качества, които проявява. **Има дебели очи** (разг.) — нахален, безочлив човек е. **Има набито око** (разг.) — лесно забелязва, съзира, схваща нещата. **Лоши очи** — (нар.) — според представите на суеверните: за очи, които могат да причиняват зло, болести и пр. **Между (на) четири очи** (разг.) — само между двама. **На око** (разг.) — според както се вижда. **Навирам някому нещо в очите** (разг.) — непрекъснато, до омръзване соча, натяквам. **Напълнина му се очите** (разг.) — понрави му се, хареса му, допадна му много. **Не мога да гледам хората в очите** (разг.) — срамувам се, изпитвам срам от някаква своя постъпка. **Не ми го хващат очите** (разг.) — не ми се нрави. **Обръщам очи (поглед) към някого или нещо** (разг.) — насочвам другаде вниманието си, почвам от другаде да чакам подкрепа. **Око ми не мига** (разг.) — не се страхувам от нищо. **Окото ми все натам гледа** (разг.) — непрекъснато се стремя да постигна нещо. **Останаха ми очите в, по някого или нещо** (разг.) — много ми се нрави, харесва. **Отваряй си очите** (разг.) — внимавай много. **Отварям някому очите** (разг.) — правя да разбере истината, да види лошата страна на нещо. **Очите ѝ (му) играят** (разг.) — за човек, който обича да кокетничи, да флиртува. **Очите му играят на четири** (разг.) — следи, наблюдава всичко. **Пазя го като очите си** — пазя нещо много ценно за себе си, с цената на всички жертви. **Правя някому мили очи** (разг.) — докарвам се, подмазвам се пред някого. **Пред очите ми** — пред мене самия. **Причерня ми пред (на) очите** (разг.) — а) Лошо ми стана. б) Толкова съм ядосан, че не мога да се владея, не зная какво правя. **Светнаха ми очите** (разг.) — зарадвах се много (от вида на нещо). **Склопям (заклопвам) очи** (разг.) — умирам. **Слепи очи** — мястото между веждите и горния край на ухото. **Трън съм в очите на някого** (разг.) — преча някому, ненавиждан съм от някого. **Умирам с отворени очи** (разг.) — умирам с непостигнато желание. **Хващам очи (пълня окото)** (разг.) — нравя се, харесвам се. **Хвърлям око на нещо** (разг.) — имам намерение по отношение на нещо или някого, харесвам много някого или нещо и искам да го притежавам. **Хвърлям прах в очите на някого** — правя нещо привидно, за да заблудя някого. **Черно ми става пред очите** (разг.) — става ми много тежко, много мъчно.

окова̀. Вж. о к о в а в а м.

окова̀вам, -аш, *несв.*; **окова̀**, -ѐш, *мин. св.* -а̀х, *св.* **1.** Слагам, поставям някого в окови. *На другия ден доведоха в затвора ни другия син на хаджи Дячо, който също се обвиняваше в убийство, и оковаха и него за друга халка в същия коридор на няколко стъпки от брата му.* Величков. || *Обр. Тя* (зимата) *бе оковала потоците в ледени окови и бе привела горите.* Ем. Станев. **2.** *Прен.* Лишавам от свобода; заробвам. *Когато ми четеш писмата, / помни: под мъртвите слова / трепере на човек душата, / що ти вълшебно окова.* Вазов. **3.** Обковавам. *На кръста му от страни висяха две черни паласки, оковани с дребни каласни пулове.* Цани Гинчев. *Ти направи за мене празнични колесници от скъпо дърво и слонова кост, оковани със злато.* Н. Райнов. **окова̀вам се, окова̀ се** *страд.*

окова̀ване *ср. Отгл. същ. от* оковавам *и от* оковавам се. *Оковаване във вериги.*

око̀вен, -вна, -вно, *мн.* -вни. *Поет. Прил. от* окови. *От Дунава до Дрин тогава / бе звон оковний, плач и стон.* Вазов.

око̀ви *мн., ед.* няма, *ж.* **1.** Железни гривни, съединени с верига, които се поставят на ръцете и краката на обвинен или осъден за тежки престъпления; вериги. *Оковите представляваха от себе си стоманени пранги, които бяха свързани една за друга с две халки от верига.* Г. Димитров. *За сетен път / простираме ръце в окови / към нашия изгубен рай.* Яворов. *Зловещо дрънкат тежките окови.* П. П. Славейков. *Поставям в окови.* || *Обр. Поточето, размръзнало, клокочи / из глухата ливада и светлей / . . . / То пее, весели се и празнува, / че ледните окови разломи.* Вазов. *Отдавна, как вихър листеца прогони, / в окови се ручей скова.* К. Христов. **2.** *Прен.* Това, което сковава, потиска свободата; робство, гнет. *Ще дойде край на твоя-*

та (родината) *голгота, | на робството, оковите и мрака.* Вапцаров. □ **Влача окови** (поет.) — поробен съм, робувам. *Обичам те, родино, и ме трови | поради тебе често една скръб, | под гнет стоименен превивам гръб | и влача аз, неволник, твоите окови.* Яворов. **Разбивам (чупя) оковите** — освобождавам от робство, от иго.

окòзвам, -аш, *несв.*; **окòзя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* За коза — раждам малко. *Козата окози две ярета.*

окòзвам се, -аш се, *несв.*; **окòзя се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред.* **1.** За коза — раждам малко. *Вчера нашата коза се е окозила.* **2.** За яре — раждам се. *Кога се е окозило това яре?*

окòзване *ср. Отгл. същ. от* окозвам *и от* окозвам се.

окòзя. Вж. окозвам.

окòзя се. Вж. окозвам се.

ококòрвам, -аш, *несв.*; **ококòря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* В съчет. **ококорвам очи** — отварям широко очи. *И при най-малкия шум в къщата, и при най-слабото скръцване на коя да е врата, баба Стана ококорваше очи.* Г. Караславов.

ококòрвам се, -аш се, *несв.*; **ококòря се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред.* **1.** Широко отварям очите си; изблещвам се. *Дядо Слави се ококори, потърка очи, ухили се виновно.* Чудомир. ‖ За очи — отварям се широко; опулвам се. *Пъът, не викай! — рече кацарят и така силно го стисна за врата, че очите на крадеца се ококориха и викът му се спря на гърлото.* Елин Пелин. **2.** *Прен. Разг.* Оперям се, облещвам се. *Какво правите тука? — попита полицейският началник... Четем — ококори се тя насреща им.* Ем. Коралов.

ококòрване *ср. Отгл. същ. от* ококорвам *и от* ококорвам се.

ококòрен, -а, -о. **1.** *Прич. мин. страд. от* ококоря. **2.** Като *прил.* — а) Опулен, облещен. *Ококорени очи.* б) *Прен. Ирон.* Оперен, надут. *Найнакрая идват представителите на някакво неопределено съсловие — един дебел предприемач със сандали и с железен бастун, една стара ококорена махленка.* Св. Минков.

ококòрено. *Нареч. от* ококорен. *Я седни до мене и стига си ме гледал така ококорено. Нищо страшно не се е случило.* К. Петканов.

ококòреност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* ококорен.

ококòря. Вж. ококорвам.

ококòря се. Вж. ококорвам се.

òколен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* **1.** Който е разположен около, близу до нещо; съседен, ближен. *Къщата още не бе засегната от огъня, но околните къщи пламтяха и бързо го докарваха към нея.* Вазов. *Всички от Люляково се разбягаха през полето по околните села.* Йовков. *Злото не се таи в него самия, а във влиянието на околната среда.* Ал. Константинов. **2.** Който не води направо към целта; страничен. *Околен път. Околна пътека.* □ **Околни пътища** — непочтени, нечестни начини на действуване, на постъпване. **По околен път** — чрез посредството на други, не направо, със заобикалки. *Известих му по околен път, че утре е денят, в който изпращат Тамара в Цариград.* Вазов. **С околни думи** — със заобикалки. *При първия урок с околни думи изказа нещо като съжаление.* Вазов.

околѝйски, -а, -о. *Прил. от* околия. *Околийски народен съвет. Околийска конференция.* □ **Околийски град** — административен център, в който се намират службите на околията. **Околийски началник** (остар.) — служебно лице, което управява една околия.

окòлия *ж.* Административна единица в България, която включва известен брой общини. *Територията на Народната република се дели на общини и околии.* Конст., чл. 17. *Тръгни да видиш чии ниви са засети — първи сме в околията.* Кр. Григоров.

окòлност, -ттà, *мн.* -и, *ж.* Местност, която се намира непосредно около дадено място. *Поспрях се и хвърлих поглед към близката околност, край имота на дяда Коля.* Мих. Георгиев. *Полето в околностите на града блести чисто, хубаво и свежо.* Елин Пелин.

òколо *предл.* **1.** За означаване положение на обкръжаване, заобикаляне на някого или нещо от всички страни. *Компанията насяда около масата.* Йовков. *Като луд се затекох през навалицата, която се беше набрала около мястото, дето беше паднал.* Величков. *Той е скопчал сухите си ръце около шията му и безсилно се е отпуснал.* Елин Пелин. **2.** За означаване на положение на някого или нещо в някоя точка на пространството, което го обкръжава; близу до. *Долу, около езерцето под скалата срещу Мечите пещери, се разнесе тихото, но страшно мяукане на дивата котка.* Орлин Василев. *Една вечер той излезе да наобиколи около чифлика.* Йовков. *Тя беше постоянно около нея, помагаше ѝ в домашните работи и бавеше Захаринчо.* Елин Пелин. **3.** За означаване на приблизителност; към. *Дъждецът трая около четвърт час.* Вазов. *Те пътуваха около два часа в тъмнината на кърá.* Вазов. *От вратицата на вагона до платформата има около метър и половина височина.* Ал. Константинов. *Те бяха окол десетина, | ала крещяха за стотина.* Вазов. *Улиците запустяха, само около обед, когато въздухът поомекваше малко, овчарите изкарваха стадата си по реката, за да ги поразходят.* Г. Караславов. **4.** *Прен.* Във връзка с нещо. *Разговорите пак се въртяха около дневните приключения и той още веднаж кореше непознатите, заминали в неизвестност колари.* Елин Пелин. *Новини около последните събития.*

òколо и **òкол** *нареч.* Рядко. Наоколо. *Самотен гроб в самотен кът, | пустиня около немее.* П. П. Славейков. *И утихна всичко около: | няма смях, ни шум, ни дума.* Елин Пелин. *Отпреж морето пей, шуми и свети, | а окол — миртови гори шептят.* Вазов.

околовръ̀ст *нареч.* От всички страни, около, наоколо. *Равнината се простира околовръст еднообразна и пуста.* Ем. Станев. *Те приближиха пирамидата, обходиха я околовръст, разгледаха — нямаше никого.* Г. Райчев.

околовръ̀стен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* Който се намира околовръст. *Околовръстна линия.*

околосвѐтски, -а, -о, *прил.* Обикн. в съчет. **околосветско пътуване** — пътуване, което се извършва около цялото земно кълбо.

око̀лчест, -а, -о, *прил. Нар.* Кръгъл, закръглен, валчест. *Тя беше около двайсет и две годишна мома... с доста правилно околчесто лице.* Вазов. *Посред стаята стоеше малка околчеста маса, върху която имаше една чаша с цвете.* З. Стоянов.

окомѐр *м. Воен.* Способност да се определя разстоянието на око, без уреди.

окомѐрен, -рна, -рно, *мн.* -рни. *Прил. от* окомер. □ **Окомерна снимка** (спец.) — скица на местност, направена на око.

око̀нча. Вж. о к о н ч в а м.

око̀нча се. Вж. о к о н ч в а м с е.

оконча̀вам, -аш, *несв. Грам.* Завършвам с граматическо окончание. *Думата „поле" окончава на „е".*

оконча̀ване *ср. Отгл. същ. от* окончавам.

оконча̀ние, *мн.* -я, *ср. Грам.* Крайна част на дума или форма, която има граматическа служба, т. е. означава число, лице, време, падеж и др.

оконча̀телен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който не подлежи на повторно разглеждане или на отменяне, който е напълно установен; последен, краен. *Все по-често военните съдилища започнаха да издават такива присъди — окончателни присъди, които не подлежаха на обжалване.* Г. Караславов. *Той трябваше да разузнае що става в Брацигово и след завръщането му оставаше да вземем окончателно решение.* Величков. *Окончателен отговор.* || Пълен. *Окончателни данни по някое дело. Окончателна победа.*

оконча̀телно. *Нареч. от* окончателен; напълно, съвсем, изцяло. *Селото трябваше окончателно да се завладее.* Йовков.

око̀нчвам, -аш, *несв.*; **око̀нча,** -иш, *мин. св.* -их, *св., сред. Диал.* Ожребвам.

око̀нчвам се, -аш се, *несв.*; **око̀нча се,** -иш се, *мин св.* -их се, *св., сред. Диал.* Ожребвам се.

око̀п *м.* 1. *Воен.* Изкоп в земята, обикн. с насип отпред, който служи за прикритие от куршуми. *Другите войници спят, свити долу, в дъното на окопа или тесните скривалища, изровени в пръстта.* Л. Стоянов. *С него сме лежали през войната в окопите рамо до рамо.* А. Каралийчев. 2. Изкопан дълбок ров около нещо.

окопа̀вам, -аш, *несв.*; **окопа̀я,** -а̀еш, *мин. св.* окопа̀х, *св.* С копаене натрупвам пръст около растение, като заравям по-дълбоко корените му. *Окопавам царевица (картофи, лозе).* **окопавам се, окопая се** *страд.*

окопа̀вам се, -аш се, *несв.*; **окопа̀я се,** -а̀еш се, *мин. св.* окопа̀х се, *св., сред. Воен.* Изкопавам окоп за собствена защита. *Цялата бронеизтребителна дружина бе на първа линия — окопаваше се заедно с бойците.* Вежинов.

окопа̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* окопавам *и от* окопавам се. *Ротният командир даде заповед за окопаване и сам наведе глава в слабото прикритие.* Вежинов. *Навременното окопаване на царевицата, цвеклото, слънчогледа, памука и фасула е решаващо за получаване на високи добиви от тези култури.* Отеч. фронт, 1950 г.

окопа̀я. Вж. о к о п а в а м.

окопа̀я се. Вж. о к о п а в а м с е.

окопва̀чка *ж.* Вид рало за окопаване на царевица, картофи, слънчоглед и под. *През цялото лято орем само с окопвачки, за да запазим нужната влага. Тракторна окопвачка.*

око̀пен[1], -пна, -пно, *мн.* -пни, *прил.* 1. Който се отнася до окоп. *Окопна линия. Окопен трап.* 2. Който служи за копаене, за правене на окопи. *Окопен инструмент.*

око̀пен[2], -пна, -пно, *мн.* -пни, *прил.* За растение — който се нуждае от окопаване. *Окопни култури.*

окопѝтвам, -аш, *несв.*; **окопѝтя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Правя някого да дойде на себе си, да се съвземе след някакво силно душевно вълнение, обикн. страх, уплаха, ужас и под. *Моят писък окопити за малко баща ми.* Ст. Чилингиров. *Той се спъна от една лоза и падна по лицето си. И бог знае как — това падане го окопити.* Д. Немиров.

окопѝтвам се, -аш се, *несв.*; **окопѝтя се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Идвам на себе си, съвземам се след силно душевно вълнение, обикн. страх, уплаха, ужас и под. *Силен гърмеж изтрещя над главите им, конят се огъна, щеше да падне, но се окопити и пак тръгна напред.* Йовков.

окопѝтване *ср. Отгл. същ. от* окопитвам *и от* окопитвам се.

окопѝтя. Вж. о к о п и т в а м.

окопѝтя се. Вж. о к о п и т в а м с е.

око̀свам, -аш, *несв.*; **окося̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Окосявам. **окосвам се, окося се** *страд.*

окося̀. Вж. о к о с я в а м *и* о к о с в а м.

окося̀вам, -аш, *несв.*; **окося̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Кося всичко до край, кося навсякъде. *Искаш ли аз да окося вашата ливада?* А. Каменова. *Да иде да окоси фия на малката нива? Завчера мина от там, време му е вече, ако не го окосят до ден-два, може и да попремине.* Г. Караславов. **окосявам се, окося се** *страд.*

окося̀ване *ср. Отгл. същ. от* окосявам *и от* окосявам се. *Окосяване на тревата.*

око̀твам, -аш, *несв.*; **око̀тя,** -иш, *мин. св.* их, *св.* За котка и под. — раждам малки. *Нашата котка окотила три котета.*

око̀твам се, -аш се, *несв.*; **око̀тя се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* 1. За котка и под. — раждам малки. *Котката ни се окоти вчера.* 2. За коте и под. — раждам се. *Тия котета се окотиха вчера.*

око̀тване *ср. Отгл. същ. от* окотвам *и от* окотвам се.

око̀тя. Вж. о к о т в а м.

око̀тя се. Вж. о к о т в а м с е.

окрада̀. Вж. о к р а д в а м.

окра̀двам, -аш, *несв.*; **окрада̀,** -еш, *мин. св.* окра̀дох, *прич. мин. действ.* окра̀л, *св.* 1. Крада всичко или много неща. *Окрадоха гроздето от лозето ми.* 2. Ограбвам, обирам някого или нещо. *Ти не постъпи като повечето експерти, които окрадоха фирмите си, вземаха двойни комисиони и натрупаха капитал.* Дим. Димов. *Вчера ме окрадоха.* **окрадвам се, окрада се** *страд.*

окра̀дване *ср. Отгл. същ. от* окрадвам *и от* окрадвам се.

окрайнина̀ *ж. Рядко.* Част от местност, която се намира на границата ѝ; покрайнина. *Горичката беше малка — едва около петдесет-шестдесет декара — доста рядка в окрайнината, но за щастие зашумена гъсто от ниски храсталаци.* Вежинов.

окра̀ска *ж.* (рус.). *Книж.* **1.** Цвят, багра. *Всичко добиваше нова, ярка окраска. По-жълти ставаха ожънатите стърнища, тъмните угари избледняваха.* П. Спасов. *В пристанището светеха сигналните шамандури и жълтите и зелени светлини даваха особена цветна окраска на сивопепелявата вода.* Д. Добревски. **2.** *Прен.* Смислова отсянка на нещо. *Безгрижието . . . дава друга окраска на неволите.* П. П. Славейков. *В отреда го обичаха заради веселия му характер и често го кораха да им разказва случки из своя живот, на които той винаги придаваше комична окраска.* М. Марчевски.

окраставѐя. Вж. окраставявам.

окрастая̀вам, -аш, *несв.*; **окраставѐя,** -ѐеш, *мин. св.* окраставя̀х, *прич. мин. действ.* окраства̀л, -а, -о, *мн.* окраставѐли, *св.* Ставам крастав.

окраставя̀ване *ср. Отгл. същ. от* окраставявам.

окрилѐн, -а, -о. **1.** *Прич. мин. страд. от* окриля. **2.** Като *прил.*— изпълнен с надежди, въодушевен. *Ний тръгнахме безшумно, с надежда окрилени, | и ето ни безродни, и ето ни сразени.* Лилиев.

окрилѐност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* окрилен.

окриля̀. Вж. окрилявам *и* окрилям.

окриля̀вам, -аш, *несв.*; **окриля̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Вдъхвам вяра, бодрост, сила; въодушевявам, насърчавам. *Сега велика, безпределна любов ме окриля и прави способен да раздрусам света.* Вазов. *Моя родна* (БКП), *безкрайно добра, | окрили ме ти с вяра в човека.* Мл. Исаев. **окрилявам се, окриля се** *страд.* и *сред.*

окриля̀ване *ср. Отгл. същ. от* окрилявам *и от* окрилявам се.

окрѝлям, -яш, *несв.*; **окриля̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Окрилявам. *Несъкрушимият боеви дух на сталинградските герои окриляше народните партизани.* К. Ламбрев. **окрилям се, окриля се** *страд.* и *сред.*

окрѝляне *ср. Отгл. същ. от* окрилям *и от* окрилям се.

о̀кръг, *мн.* -зи, *м.* Административна териториална единица в България, която обединява няколко околии под едно управление.

окръгля̀. Вж. окръглявам *и* окръглям.

окръгля̀ се. Вж. окръглявам се.

окръгля̀вам, -аш, *несв.*; **окръгля̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* **1.** Правя нещо да стане кръгло, придавам кръгла форма на нещо; закръглявам. *Той, чорбаджията, беше вече купил тук няколко други ниви, та с Балчовата щеше да окръгли мястото.* А. Страшимиров. **2.** Изразявам в кръгли цифри; закръглявам. *Окръглете сумата.* **окръглявам се, окръгля се** *страд.* и *сред.* *Той беше се оправил, беше се окръглил повече, но не беше затлъстял.* Йовков.

окръгля̀ване *ср. Отгл. същ. от* окръглявам *и от* окръглявам се.

окръ̀глям, яш, *несв.*; **окръгля̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Окръглявам. **окръглям се, окръгля се** *страд.* и *сред.*

окръ̀гляне *ср. Отгл. същ. от* окръглям *и от* окръглям се.

окръжа̀. Вж. окръжавам.

окръжа̀вам, -аш, *несв.*; **окръжа̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Обкръжавам. *Надвечер от планината се върнаха партизаните и най-напред окръжиха къщата на Батенката.* А. Каралийчев. *Хиляди дървета ме окръжаваха мълчаливо отвсякъде.* Вазов. *Окръжавам с внимание и грижи някого.* **окръжавам се, окръжа се** *възвр.* и *страд.*

окръжа̀ване *ср. Отгл. същ. от* окръжавам *и от* окръжавам се.

окръ̀жен, -жна, -жно, *мн.* -жни. *Прил. от* окръг. *Софийски окръжен съвет. Окръжен съд. Окръжни избори. Окръжна конференция.* □ **Окръжен град** — административен център, в който се намират службите на даден окръг.

окръ̀жие, *мн.* -я, *ср. Воен.* **1.** Териториална единица, от която се събират войници за определен полк. *Каменов излезе да обиколи повереното нему окръжие, с цел да се запознае с него и да ревизира своите подведомствени служители.* Влайков. **2.** Обикн. в съчет. **военно окръжие** — военно административно учреждение, което води наборните списъци за дадена област. *Той беше началник на военното окръжие — едничката длъжност, която още можеше да заема тоя човек със своя дървен крак.* А. Страшимиров.

окръ̀жно, *мн.* -и, *ср. Канц.* Писмено разпореждане до всички подведомствени учреждения или клонове. *Той прочете едно окръжно от централния столичен клуб на новообразуваната Народна партия.* Влайков.

окръ̀жност, -тта̀, *мн.* -и, *ж. Геом.* Затворена крива линия, чиито точки са на еднакво разстояние от една вътрешна точка — център.

окря̀кам. Вж. окряквам.

окря̀квам, -аш, *несв.*; **окря̀кам,** -аш, *св. Рядко* С крякане, с викане огласявам всичко. *Тя окряка махалата и всички писнаха от нея.*

оксѝд *м. Хим.* Окис.

оксида̀ция *ж. Хим.* Повърхностно окисление на металите за предпазване от ръждясване.

оксидѝрам, -аш, *несв.* и *св.* (гр.). Окислявам повърхността на металическите изделия, за да ги предпазя от ръжда. *Оксидирам метал.* **оксидирам се** *страд.*

оксидѝране *ср. Отгл. същ. от* оксидирам *и от* оксидирам се.

оксижѐн *м.* (гр.). *Хим.* **1.** Уред, апарат за заварка на метали. **2.** *Разг.* Кислородна вода за дезинфекция или за изрусяване на коса.

оксижѐнен, -нна, -нно, *мн.* -нни. *Прил. от* оксижен. *Оксиженна заварка.*

оксиженѝрам, -аш, *несв.* и *св.* **1.** Споявам метални части чрез оксижен; заварявам. **2.** Изрусявам коса с кислородна вода. *Оксиженирам косите си.* **оксиженирам се** *възвр.* и *страд.*

оксиженѝране *ср. Отгл. същ. от* оксиженирам *и от* оксиженирам се. *Оксижениране на коса.*

оксиженѝст *м.* Работник, който работи с оксижен. *От стаята на оксиженсита излиташе*

острото свистене на кислородния апарат. А. Гуляшки.

оксижѐнов, -а, -о. *Прил. от* оксижен. *Оксиженов апарат.*

ѝксфорд *м.* (англ.). Вид плътна памучна тъкан.

октàва *ж.* (лат.). **1.** *Муз.* Редица звукове от осем последователни степени, включени между два едноименни тона. **2.** *Муз.* Интервал между най-близките едноименни тонове на различни височини. **3.** *Литер.* Строфа от осем ямбически стиха.

октоѐдър, *мн.* октоѐдри, *м.* (гр.). *Геом.* Геометрично тяло, ограничено с осем триъгълни стени; осмостенник.

октоѝх *м.* (гр.). Богослужебна книга с песнопения на осем гласа; осмогласник. *В същото време откъм стаичката се понесе гласът на чичо й Стефан. Той пееше октоиха.* Д. Немиров.

октòмври *м.* (лат.). Десетият месец от календарната година.

октомврѝйски, а, -о. *Прил. от* октомври. *Октомврийските нощи все още не бяха много хладни.* Дим. Талев. ◻ **Октомврийска революция** — великата пролетарска революция в Русия, избухнала на 25 октомври 1917 г. стар стил. (нов стил: 7 ноември).

октопòд *м.* (гр.). *Зоол.* Мекотело морско животно с осем пипала, което може да се яде.

октроà, *мн.* няма, *ж.* *Остар.* Вид общински налог за внасяне на различни стоки. *Па и октроата нали ще я отмениш, господин Гавриле? — намеси се и механджията.* Влайков.

окулѝст *м.* (лат.). *Спец.* Лекар, специалист по очни болести.

окулѝстка *ж.* *Спец.* Жена окулист.

окỳмвам, -аш, *несв.*; **окỳмя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* **1.** *Нар.* Вземам някого за кум. *Па изпратих либе да ми искат, | тие казват — нека да не чака, | че сме ние Станка погодили, | а него сме за кум окумили.* Нар. пес. **2.** *Прен. Разг.* Изправям някого или нещо срещу някого да стои прав, мирно. *Какво си го окумил срещу мене?* **окумвам се, окумя се** *страд.*

окỳмвам се, -аш се, *несв.*; **окỳмя се,** -иш се, *мин св.* -их се, *св*, *сред.* *Разг.* Заставам срещу някого или нещо прав, като му причинявам с това досада. *Защо си се окумила такава, не смееш да ме погледнеш, ръцете ти треперят?* Г. Райчев. ‖ Идвам, пристигам някъде без да съм много желан. *Ха! — извика Тодораки, — добре си се окумил! Какво дириш тука? — Гостенин не щеш ли, чичо Тодораки — се пошегува Димитър.* Д. Немиров. *Възможно е сестра ти да се окуми на венчаването.* Вазов.

окỳмване *ср. Отгл. същ. от* окумвам *и от* окумвам се.

окỳмя. Вж. о к у м в а м.

окỳмя се. Вж. о к у м в а м с е.

окупàтор *м.* *Воен.* Неприятел, под ръководството на който се извършва окупация.

окупàторка *ж.* Държава окупатор.

окупàторски, -а, -о. *Прил. от* окупатор. *Окупаторски цели.*

окупациòнен, -нна, -нно, *мн.* -нни. *Прил. от* окупация. *Окупационни войски Окупационни власти. Окупационни сили.*

окупàция *ж.* (лат.). Заемане и задържане чужда територия с военни сили. *Много героизъм и себеотрицание е проявил народът в тежките кървави години на окупацията.* Н. Фурнаджиев.

окупѝрам, -аш, *несв.* и *св.* **1.** Извършвам окупация. *Чува се, че румънците окупирали Северна България.* Л. Стоянов. **2.** *Прен. Разг.* Заемам. *Окупираха всички места в залата.* **окупирам се** *страд.*

окупѝране *ср. Отгл. същ. от* окупирам *и от* окупирам се.

окуражà. Вж. о к у р а ж а в а м.

окуражàвам, -аш, *несв.*; **окуражà,** -ѝш, *мин. св.* -ѝх, *св.* Вдъхвам, давам смелост, кураж на някого; насърчавам. *Още малко. Щом изкачим Орлов връх, работата ще се оправи — окуражаваше Калитко своя приятел, който почваше да клеква.* Ив. Хаджимарчев. **окуражавам се, окуража се** *страд.* и *сред.* *Но постепенно и Марина започна да се окуражава. Учителят се усмихваше, шегуваше се и все гледаше Станка.* Г. Караславов.

окуражàване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* окуражавам *и от* окуражавам се.

окуражѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който вдъхва кураж, смелост.

окуражѝтелно. *Нареч. от* окуражителен. *Руска преметна ръка и я прегърна през кръста. — Не мисли за това — рече й тихо, окуражително. — Ще видиш, те няма да ни открият.* Дим. Ангелов.

окуцѐя. Вж. о к у ц я в а м.

окуцявам, -аш, *несв.*; **окуцѐя,** -ѐеш, *мин. св.* окуцях, *прич. мин. действ.* окуцял, -а, -о, *мн.* окуцѐли, *св.* Ставам куц. *Лошо удариха кучето и то окуця.*

окуцяване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* окуцявам.

окỳча. Вж. о к у ч в а м.

окỳча се. Вж. о к у ч в а м с е.

окỳчвам, -аш, *несв.*; **окỳча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* За кучка, вълчица и под. — раждам малки. *Нашата кучка окучи две кученца*

окỳчвам се, -аш се, *несв.*; **окỳча се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред.* **1.** За кучка, вълчица и под. — раждам малки. *Една година тя* (кучката) *се окучила със седем кутрета.* Ем. Станев. **2.** За кученце и под. — раждам се. *Дето се окучило, там се научило.* Погов.

окỳчване *ср. Отгл. същ. от* окучвам *и от* окучвам се.

окълвà. Вж. о к ъ л в а в а м.

окълвàвам, -аш, *несв.*; **окълвà,** -ѐш, *мин. св.* -àх, *св.* С кълване изяждам много или всичко; изкълвавам. *Кокошките окълваха царевицата.* **окълвавам се, окълва се** *страд.*

окълвàване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* окълвавам *и от* окълвавам се.

окълцам. Вж. о к ъ л ц в а м.

окълцвам, -аш, *несв.*; **окълцам,** -аш, *св.* **1.** Кълцам, сека всичко напълно. *Той се качи на големия бряст зад плевнята и окълца всички сухи клони.* Г. Караславов. **2.** *Разг.* Изрязвам грубо повече отколкото трябва. *Как лошо ми*

окълцаха косата. **окълцвам се, окълцам се** *страд.*

окълцване *ср. Отгл. същ. от* окълцвам *и от* окълцвам се.

окъпвам, -аш, *несв.*; **окъпя,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* **1.** С къпане измивам, изчиствам някого напълно, изцяло; изкъпвам. *Оправи ни се, миличкото, и сега е здравичко и добричко. Окъпала съм го, та си спи таме в люлката.* Влайков. 2. *Прен.* Намокрям, обливам с вода. *На Бабинден, както му е адетът, събраха се роднини и комшии у стринини Венковичини, и деверите окъпаха младата невяста на реката.* Влайков. *Той даже на Ивановден се остави чорбаджиите да го окъпят цял на мегданския кладенец с дрехите.* Вазов. *Засвятка се и един пороен дъжд с градушка ни брули, блъска цял час. Окъпа ни като мишки.* Вазов. || *Обр. В кръв земята ще окъпем, / в боеве ужасни. / Дето крак хусарски стъпи — / бунтът там не гасне.* Хр. Радевски. **окъпвам се, окъпя се** *възвр.* и *страд. Ще се окъпя — каза той. Съблече се на камъка, гмурна се във водата и заудря със здравите си крака.* Хар. Русев.

окъпване *ср. Отгл. същ. от* окъпвам *и от* окъпвам се. *След окъпването едно селянче момиче ни донесе кафето в стаята.* Вазов.

окъпя. Вж. окъпвам.

окървавя̀. Вж. окървавявам *и* окървавям.

окървавя̀вам, -аш, *несв.*; **окървавя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* 1. Нацапвам, напръсквам с кръв. *Дясната му ръка цяла бе окървавена от собствената му кръв.* Вазов. 2. Надрасквам, наранявам до кръв. *Храстите окървавиха лицето му и разкъсаха бедните му одежди.* Смирненски. **окървавявам се, окървавя се** *възвр.* и *страд.*

окървавя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* окървавявам *и от* окървавявам се.

окърва̀вям, -яш, *несв.*; **окървавя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Окървавявам.

окърня. Вж. окърням.

окърням, -яш, *несв.*; **окърня,** -иш, *мин. св.* -их, *св. Диал.* Окастрям. *Окърнихме крушата.* **окърням се, окърня се** *страд.*

окърпвам, -аш, *несв.*; **окърпя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Кърпя на разни места. 2. Закърпвам напълно; изкърпвам. *Стаменка, с очила, седнала на миндера, окърпва пране.* Йовков. *Окърпих чорапите.* **окърпвам се, окърпя се** *страд.*

окърпване *ср. Отгл. същ. от* окърпвам *и от* окърпвам се.

окърпя. Вж. окърпвам.

окъртвам, -аш, *несв.*; **окъртя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Къртя много. 2. Повреждам с къртене. *Окъртвам стената.* **окъртвам се, окъртя се** *страд.*

окъртване *ср. Отгл. същ. от* окъртвам *и от* окъртвам се.

окъртя. Вж. окъртвам *и* окъртям.

окъртям, -яш, *несв.*; **окъртя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Окъртвам. **окъртям се, окъртя се** *страд.*

окъртяне *ср. Отгл. същ. от* окъртям *и от* окъртям се.

окърша. Вж. окършвам.

окършвам, -аш, *несв.*; **окърша,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Кърша много, кърша до край. *Бури и виелици окършиха клоните ѝ толкова, че само два останаха да размахват тънчетата си като наранена птичка.* Кр. Григоров. *Тичайте, бре хора, че говеда окършиха сливите.* Ран Босилек. **окършвам се, окърша се** *страд.*

окършване *ср. Отгл. същ. от* окършвам *и от* окършвам се. *Окършване на клони.*

окъсам. Вж. окъсвам.

окъсам се. Вж. окъсвам се.

окъсвам, -аш, *несв.*; **окъсам,** -аш, *св.* **1.** За цветя, листа и под. — късам всичко, изцяло. *Бързо (жените) отвориха малката желязна врата, окъсаха есенните рози и ранните хризантеми, начупиха клонки от младите елхи и напуснаха опустошената градинка с големи букети в ръце.* Хар. Русев. 2. За дрехи и под. — скъсвам напълно, от много носене. *Съвсем окъсах вече палтото си.* **окъсвам се, окъсам се** *страд.*

окъсвам се, -аш се, *несв.*; **окъсам се,** -аш се, *св., сред.* 1. За дрехи, бельо и под. — скъсвам се напълно от дълга употреба. *Дрехите му се окъсваха дотолкоз, че заприличваха на старо някое знаме.* Йовков. 2. Напълно ми се скъсват дрехи, бельо и под. от дълга употреба. *Окъсах се целият!*

окъсване *ср. Отгл. същ. от* окъсвам *и от* окъсвам се.

окъсѐя. Вж. окъсявам[1].

окъснѐя. Вж. окъснявам.

окъсня̀вам, -аш, *несв.*; **окъснѐя,** -ѐеш, *мин св.* окъсня̀х, *прич. мин. действ.* окъсня̀л, -а, -о, *мн.* окъснѐли, *св. Нар.* Закъснявам. *Но ти, Атанаске, трябва да стягаш младежите и девойките за сеитбата. Окъсняхме, окъсняхме и не знам кога ще завършим.* Кр. Григоров. *А сега да се стягам за път, че окъснях.* А. Каралийчев.

окъсня̀ване *ср. Отгл. същ. от* окъснявам.

окъся̀. Вж. окъсявам[2].

окъся̀вам[1], -аш, *несв.*; **окъсѐя,** -ѐеш, *мин. св.* окъся̀х, *прич. мин. действ.* окъся̀л, -а, -о, *мн.* окъсѐли, *св.* Ставам къс. *Роклята на малката девойка беше окъсяла и тя изглеждаше висока като щъркеле.* Ем. Коралов. *Косата ѝ е окъсяла и оредяла — все от тегло.* Влайков.

окъся̀вам[2], -аш, *несв.*: **окъся̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Правя нещо късо. *Шивачът ми окъси ръкавите на палтото.* **окъсявам се, окъся се** *страд.*

окъся̀ване *ср. Отгл. същ. от* окъсявам *и от* окъсявам се.

окьоравѐя. Вж. окьоравявам.

окьоравя̀вам, -аш, *несв.*; **окьоравѐя,** -ѐеш, *мин. св.* окьоравя̀х, *прич. мин. действ.* окьоравя̀л, -а, -о, *мн.* окьоравѐли, *св. Нар.* Ослепявам. *Лудият кон или ще окьоравее, или ще окуцее.* Погов.

окьоравя̀ване *ср. Отгл. същ. от* окьоравявам; ослепяване.

ола̀пам. Вж. олапвам.

ола̀пвам, -аш, *несв.*; **ола̀пам,** -аш, *св. Разг.* С лапане изяждам всичко, излапвам. *Сичките млинове и сичките медени парченца си олапал.* Каравелов. **олапвам се, олапам се** *страд.*

ола̀пване *ср. Отгл. същ. от* олапвам *и от* олапвам се.

ѝлба *ж. Диал.* Разточена кора за баница; петура, кора.

ѝле *междум. Диал.* Олеле. *Нашите пък, като се наспят като буби, станат и право в кухнята. — Оле, че ти е хубаво млякото, стринке!* Чудомир.

олеа̀ндров, -а, -о. *Прил. от* олеандър. *Великолепното олеандрово цвете възхищава погледа.* Вазов.

олеа̀ндър *м.* (лат.) Вечнозелен декоративен храст с червени, розови или бели цветове. Nerium oleander. *През отворения прозорец се виждаха улицата и градината, а до самия перваз — няколко олеандри с розови цветове.* Дим. Димов.

олѐквам, -аш, *несв.*; **олѐкна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* 1. Ставам по-лек. *Извадих книгите и куфарът изведнъж олекна.* 2. Само 3 *л. ед.* в съчет. с дат. форма на личните местоимения м и, т и, м у, й, н и, в и, и м — става ми, ти и пр по-леко; успокоявам се. *Тежък камък падна от сърцето на Еньо. На душата му олекна.* Елин Пелин. *Той повече искаше да изкаже своите мисли и мъката в сърцето си, та дано му олекне.* Дим. Талев.

олѐкване *ср. Отгл. същ. от* олеквам.

олѐкна. Вж. о л е к в а м.

ѝлеле *междум.* 1. За израз на болка, скръб, състрадание, съжаление; ой, ох, леле. *Олеле, боли! — хвана се Ян Бибиян за битото място.* Елин Пелин. *Олеле мале, горките клисурци, какво ли ще изпатят.* Вазов. 2. За израз на страх, уплаха; ой, леле. *Олеле мале, идат! — пищяха татък женски гласове.* Вазов.

олелѝя *ж. Нар.* Голям шум, врява, глъчка. *Ние се втурваме да се къпем. Вик, песни, закачки, олелия.* Д. Немиров. *Събра се много на душата — | и иде ден на олелия, | и иде кървава разплата.* К. Христов. *Не чуйте ли — ще свърши с олелия.* К. Христов. *Настана олелия извътре ... — ужасни страдалчески викове, задавени гласове потръсваха канарата.* Вазов. *Надвечер четата се втурна тичешком в селото, сред олелията на изплашените гърци и гъркини.* Яворов.

олѐпвам, -аш, *несв.*; **олепя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* 1. Покривам с лепене. *Олепиха стоборите с афиши.* 2. Облепвам. *Олепих прозорците.* олепвам се, олепя се *страд.*

олѐпване *ср. Отгл. същ. от* олепвам *и от* олепвам се.

олепя̀. Вж. о л е п в а м *и* о л е п я м.

олѐпям, -яш, *несв.*; **олепя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Олепвам. **олепям се, олепя се** *страд.*

олѐпяне *ср. Отгл. същ. от* олепям *и от* олепям се.

олѝвия, *мн.* няма, *ж.* (лат.). Олио.

олига̀вя. Вж. о л и г а в я м.

олига̀вям, -яш, *несв.*; **олига̀вя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Нацапвам с лиги (слюнки). *Детето олигави престилчицата си. Олигави му бузите като ги целуна.* **олигавям се, олигавя се** *възвр.* и *страд.*

олига̀вяне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* олигавям *и от* олигавям се.

олигархѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Който е присъщ на олигархия. *Олигархичен режим.*

олигархѝчески, -а, -о, *прил.* Олигархичен. *Олигархически строй.*

олига̀рхия *ж.* (гр.). 1. При робовладелската демокрация — форма на управление, при която властта е в ръцете на малцина. 2. Държава с такова управление.

олѝжа. Вж. о л и з в а м.

олѝзан, -а, -о. 1. *Прич. мин. страд. от* олижа. 2. Като *прил.* — а) Който е очистен с лизане. *Олизана чиния.* б) *Прен. Неодобр.* За човек — който е прекалено нагласен; близан. *Срещу нас седеше елегантна дама и до нея олизан млад човек.* Г. Белев.

олѝзвам, -аш, *несв.*; **олѝжа,** -еш, *мин. св.* олѝзах, *св.* 1. С лизане обирам всичко наоколо; облизвам. *Олизвам меда от паницата.* 2. Леко прекарвам езика си по повърхността на нещо. *Олиза ми ръката.* **олизвам се, олижа се** *възвр.* и *страд.*

олѝзване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* олизвам *и от* олизвам се.

олимпиа̀да *ж.* (гр.). 1. *Истор.* Състезателни игри, устройвани всеки четири години в чест на бога Зевс в стара Гърция. 2. Международни спортни състезания всеки четири години, по образец на старогръцките олимпийски игри.

олимпѝец, *мн.* -ѝйци, *м. Книж.* 1. В старогръцката митология — всяко едно от дванайсетте божества, които живеели на планината Олимп. 2. *Прен.* Величаво-спокоен и високомерен човек.

олимпѝйски, -а, -о, *прил.* 1. Който се отнася до планината Олимп. *Олимпийски божества.* 2. Който се отнася до олимпиада. *Олимпийски игри.* 3. *Прен.* Величествен, невъзмутим, ненарушим. *Олимпийско спокойствие. Олимпийско мълчание.*

ѝлио, *мн.* няма, *ср.* (ит.). Растително масло, което се добива от семето на слънчоглед, тиква и под. и се употребява за храна; оливия. *Рафинирано олио за салата.*

олисѐя. Вж. о л и с я в а м.

олѝскам. Вж. о л и с к в а м.

олѝсквам, -аш, *несв.*; **олѝскам,** -аш, *св.* Намокрям, нацапвам с лискане. *Олисках обувките си. Олисках костюма си. Олиска всичко наоколо.* **олисквам се, олискам се** *възвр.* и *страд.*

олѝскване *ср. Отгл. същ. от* олисквам *и от* олисквам се.

олися̀вам, -аш, *несв.*; **олисѐя,** -ѐеш, *мин. св.* олисѐх, *прич. мин. дейст.* олися̀л, -а, -о, *мн.* олисѐли, *св. Нар.* Ставам лис; оплешивявам. *Той беше сега неузнаваем с олисялата си глава и сухо изпито лице.* Л. Стоянов.

олися̀ване *ср. Отгл. същ. от* олисявам.

олицетворѐние, *мн.* -ия, *ср. Книж.* 1. Изображение представяне, въплъщение на природни стихии и явления в образ на живо същество. *Бог Перун в славянската митология е бил олицетворение на гърма и мълнията.* 2. Въплъщение на някаква идея или понятие в образ на живо същество. *Конрад е олицетворение на страданията на полския народ.* П. П. Славейков. 3. *Литер.* Поетическа фигура (обрат), при

която на неодушевени предмети се приписват качества и белези на одушевени, както е обикновено в басните.

олицетворя̀. Вж. олицетворявам.

олицетворя̀вам, -аш, *несв.*; **олицетворя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Представям нещо в образ на живо същество *Там нейният образ ме крепеше. В нея олицетворявах България.* Стаматов. *Тоя умрял за живота и за света човек възкръсваше само при ехтежа на влака и му се радваше с детинска радост: само той вече олицетворяваше пред него свободна България.* Вазов. **олицетворявам се, олицетворя се** *страд.*

олицетворя̀ване *ср. Отгл. същ. от* олицетворявам *и от* олицетворявам се.

оло̀вен, -вна, -вно, *мн.* -вни, *прил.* 1. Който съдържа олово. *Оловен окис. Оловен нитрат. Оловна глеч.* 2. Който служи за добиване на олово. *Оловен завод. Оловна промишленост.* 3. Който е направен от олово. *Колко хубав ми се видя старият манастир през нощта, и църквицата, покрита с оловни плочи, и звездите над каменната кула.* А. Каралийчев. *Оловна топка. Оловен куршум. Оловни туби.* 4. *Прен.* Който е с цвят на олово. *Той отправи към нея тежкия си оловен поглед.* Дим. Димов. *Слънцето вече се е загубило зад оловните облаци, които летят ниско, подгонени от вятъра.* Н. Фурнаджиев.

оловнодобѝвен, -вна, -вно, *мн.* -вни, *прил.* Който служи за добиване на олово. *Оловнодобивен завод.*

оло̀во, *мн.* няма, *ср. Хим.* Химически елемент — тежък мек метал със сиво-синкав цвят.

оло̀кам. Вж. олоквам.

оло̀квам, -аш, *несв*; **оло̀кам,** -аш, *св.* Олочвам. **олоквам се, олокам се** *страд.*

олокване *ср. Отгл. същ. от* олоквам *и от* олоквам се.

оло̀ча. Вж олочвам.

оло̀чвам, -аш, *несв.*, **оло̀ча,** -иш, *мин. св.* -их. *св.* Лоча всичко до край излочвам, излоквам. *Котката олочи млякото* **олочвам се, олоча се** *страд.*

оло̀чване *ср. Отгл. същ. от* олочвам *и от* олочвам се.

олта̀р *м.* (лат.). Най важното издигнато място в черква, гдето се намира престолът и гдето се служи литургия. *Грепка там пред светилия огнено неугасеното кандилце.* П. П. Славейков *Големите светилници пред олтара горяха.* Вазов. || *Обр. А можехме родино свидна, | ний можехме с докраен жар | да водим бой — съдба завидна | край твоя свят олтар.* Яворов.

олу̀к, *мн.* -ци, *м.* (тур.). Водосточна тръба.

олу̀пвам, -аш, *несв.*; **олу̀пя,** -иш, *мин. св.* -их, *св. Диал.* Олюпвам. **олупвам се, олупя се** *сред.*

олу̀пване *ср. Отгл. същ. от* олупвам *и от* олупвам се.

олюлѐя се. Вж. олюлявам се.

олюля̀вам се, -аш се, *несв.*; **олюлѐя се,** -ѐеш се, *мин. св.* олюля̀х се, *прич. мин. действ.* олюля̀л се, -а се, -о се, *мн.* олюлѐли се, *св., сред.* Не мога да се държа прав на краката си и политам насам-натам. *Като придържаше с две ръце главата си и се олюляваше от болки, той вървеше напред, без да избира пътечките.* Ив. Мартинов. *Момичето се олюля, смъкна се на пода и обгърна с две ръце колената на старата жена.* Г. Райчев.

олюля̀ване *ср Отгл. същ. от* олюлявам се.

олю̀пвам, -аш, *несв.*; **олю̀пя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Махам, свалям покривката или кората на нещо: обелвам, излющвам. *Олюпи кората на дървото. Олюпих варените яйца* **олюпвам се, олюпя се** *страд.* и *сред.*

олю̀пване *ср. Отгл. същ. от* олюпвам *и от* олюпвам се.

олю̀пя. Вж. олюпвам.

олю̀щвам, -аш, *несв.*; **олю̀щя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Лющя нашироко, напълно. *Картечниците започнаха да съскат зловещо. Бомбите разтърсваха земята, олющваха наоколо дърветата.* К. Ламбрев. *Олющвам стената. Олющвам обувките си.* **олющвам се, олющя се** *страд.* и *сред.*

олю̀щване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* олющвам *и от* олющвам се.

олю̀щя. Вж. олющвам.

ом, о̀мът, о̀ма, *мн.* о̀ма (сл. ч.), *м.* (нем.) *Физ.* Единица мярка за измерване съпротивата на електрически проводник.

омаганя̀. Вж. оматанявам.

омаганя̀вам, -аш, *несв.* **омаганя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Очиствам семето на памук с помощта на маган. **омаганявам се, омаганя се** *страд.*

омаганя̀ване *ср. Отгл. същ. от* омаганявам *и от* омаганявам се.

омагьо̀сам. Вж. омагьосвам.

омагьо̀сан, -а, -о 1. *Прич. мин. страд. от* омагьосам. 2. Като *прил.* — на който е направена магия. *Коприните жички се спущаха покрай ушите ми и мене ми се струваше, че съм младият омагьосан цар, обърнат на метла и оставен зад вратата.* Ст. Чилингиров. □ **Омагьосан кръг** (*книж.*) — безизходно положение. *И Стремски продължаваше да мисли напрегнато и да се върти все из същия омагьосан кръг пред неразрешимите дилеми.* Вазов.

омагьо̀свам, -аш, *несв.*; **омагьо̀сам,** -аш, *св.* 1 У суеверните люде — направям, постигам нещо чрез магия *Когато бил в Орие, кадъна го е залюбила и омагьосала.* К. Петканов. *Вещицата омагьосала момичето и то се превърнало на лебед.* Прик 2. *Прен* Омайвам, замайвам, обайвам. *За да спечеля и другите силни боляри, аз ще ги омагьосвам с усмивките си.* Вазов. *Той е влюбен в нея, тя го е омагьосала.* Вазов. **омагьосвам се, омагьосам се** *страд.*

омагьо̀сване *ср. Отгл. същ. от* омагьосвам *и от* омагьосвам се.

ома̀ен, -а̀йна, -а̀йно, *мн.* -а̀йни, *прил.* Който омайва; очарователен, пленителен. *Пред мене се зеленее и разстила в омайната си хубост Софийското поле.* Вазов. *Тук царуваше вечна пролет и въздухът бе напоен с омайния мириз на теменуги и рози.* Св. Минков. □ **Омайно биле** (нар.) — билка, която, според вярванията на народа, омайва, омагьосва.

ома̀жа. Вж омазвам.

ома̀звам, -аш, *несв.*; **ома̀жа,** -еш, *мин. св.* ома̀зах, *св.* Изцапвам с нещо блажно, мазно.

Омазах си ръцете от баницата. **омазвам се. омажа се** *възвр.* и *страд.*

омàзване *ср. Отгл. същ. от* омазвам *и от* омазвам се.

омàйвам, -аш, *несв.*; **омàя,** -àеш, *мин. св.* омàях, *св.* Правя някого да се замае, да се забрави от възхищение; зашеметявам. *Омайват те тия песни и тия чуруликанета!* Влайков. *Палатът омайваше, очароваше със странната си хубост и величавост.* Вазов. ‖ Пленявам, прелъстявам, очаровам. *Девойката омайваше, пленяваше, неотразимо възхитителна в разцвета на моминска красота и сияние на младостта.* Вазов. **омайвам се, омая се** *страд.*

омàйване *ср. Отгл. същ. от* омайвам *и от* омайвам се.

омàйник, *мн.* -ци, *м.* Човек, който омайва.

омàйница *м.* Жена, която омайва. *Майка ти седи в горен кат, | майка ти магесницата, | майка ти омайницата.* Нар. песен.

омàйниче, *мн.* -та, *ср.* Планинско цвете с перести листа и едри златножълти или аленочервени цветове. Geum.

омàйно. *Нареч. от* омаен. *Отечество любезно, как хубаво си ти! | ... | Как твоите картини менявят се омайно.* Вазов.

омàйност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* омаен.

омалѐя. Вж. о м а л я в а м.

омаловажà. Вж. о м а л о в а ж а в а м.

омаловажàвам, -аш, *несв.*; **омаловажà,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Отдавам по-малка важност на нещо; пренебрегвам, подценявам. *Това бяха негови врагове, завистници, които искаха на всяка цена да омаловажат неговите заслуги.* Л. Стоянов. **омаловажавам се, омаловажа се** *страд.* и *сред.*

омаловажавàне *ср. Отгл. същ. от* омаловажавам *и от* омаловажавам се.

омаломощѐя. Вж. о м а л о м о щ я в а м[1].

омаломощѝ. Вж. о м а л о м о щ я в а м[2].

омаломощя̀вам[1], -аш, *несв.*; **омаломощѐя,** -ѐеш, *мин. св.* омаломощя̀х, *прич. мин. действ.* омаломощя̀л, -а, -о, *мн.* омаломощѐли, *св.* Изгубвам силата си; отпадам. *Той от старост вече омаломощя.*

омаломощя̀вам[2], -аш, *несв.*; **омаломощѝ,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Направям някого да си изгуби силата, да стане немощен: изтощавам. *Не съскаше* (лисичката) *и не мислеше да се съпротивява. Капанът я беше омаломощил.* Ем. Станев. *Дигнем ли се с празни ръце, ние ще дадем само добър повод на турците да се нахвърлят върху нас, да ни омаломощят, да ни съсипят.* Дим. Димов. **омаломощявам се, омаломощя се** *страд.*

омаломощя̀ване *ср. Отгл. същ. от* омаломощявам[1], омаломощявам[2] *и от* омаломощявам се.

омаля̀вам, -аш, *несв.*; омалѐя, -ѐеш, *мин. св.* омаля̀х, *прич. мин. действ.* омалял, -а, -о, *мн.* омалѐли, *св.* За дреха, обувка — ставам по-малък.

òман *м.* Едро тревисто растение от сложноцветните с широки заострени листа и едри жълти цветове, подобни на маргаритка. Inula helenium.

омàр *м.* (фр.). Вид голям морски рак с много вкусно месо.

омàра *ж.* Лятна прозрачна мъгла при топло време. *Тежи над нивите омара | и спряло слънцето сияй.* Н. Фурнаджиев. *Сутрешната прохлада изчезваше и над ожънатите ниви се спущаше омарата на летния ден.* Дим. Димов.

омаскаря̀. Вж. о м а с к а р я в а м.

омаскаря̀ се. Вж. о м а с к а р я в а м с е.

омаскаря̀вам, -аш, *несв.*; **омаскаря̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св. Разг.* **1.** Правя някого или нещо да стане посмешище, маскара. *Между това Голос лудува. Той гледа страшно с изпулени очи, с настръхнала чорлава коса, маха, криви се и скърца зъби отчаяно... — Умориха момчето ми, омаскариха го!* Вазов. **2.** Опозорявам, очерням някого. *Нали е работа да омаскарим тогоз-оногоз, — за туй нещо не се иска кой знае каква философия!* Ал. Константинов. **омаскарявам се, омаскаря се** *страд.*

омаскаря̀вам се, -аш се, *несв.*; **омаскаря̀** се, -йш се, *мин. св.* -йх се, *св., сред.* Ставам посмешище, маскара.

омаскаря̀ване *ср. Отгл. същ. от* омаскарявам *и от* омаскарявам се.

омàцам. Вж. о м а ц в а м.

омàцвам, -аш, *несв.*; **омàцам,** -аш, *св.* Изцапвам, измърсявам по повърхността. *Цървулът ми ще ви омаца одъра.* Вазов. *Омацах дрехите си.* **омацвам се, омацам се** *възвр.* и *страд.*

омàцване *ср. Отгл. същ. от* омацвам *и от* омацвам се.

омàчкам. Вж. о м а ч к в а м.

омàчквам, -аш, *несв.*; **омàчкам,** -аш, *св.* Мачкам всичко напълно; измачквам, смачквам. *Омачквам роклята си. Омачках книгите си.* **омачквам се, омачкам се** *възвр.* и *страд.*

омàчкване *ср. Отгл. същ. от* омачквам *и от* омачквам се.

омàя, *мн.* няма, *ж. Поет.* Очарование, прелест, красота. *И спомни тя първите дни на омая, | изпълнени с нежност и тихо блаженство.* Ем. п. Димитров. *Пред очите ми блесна пъстрата картина на моя живот — той ми се видя препълнен с омая, чар и щастие.* Н. Райнов. *Сънна омая. Пролетна омая.*

омàя. Вж. о м а й в а м.

омбрѐла *ж.* (ит.). *Остар.* Чадър. *Ръсеше дъжд и ... мъже, жени, деца носеха отворени омбрели.* Ал. Константинов.

омѐга *ж.* (гр.). *Книж.* Последната буква от гръцката азбука. *Захванахме да сричаме | омеги и алфи.* Каравелов. □ **Алфа и омега** (книж.) — начало и край. *Масова работа, масова борба, масова съпротива, единен фронт, никакви авантюри. Такава е алфате и омегата на комунистическата тактика.* Г. Димитров.

омѐквам, -аш, *несв.*; **омѐкна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* **1.** Ставам по-мек. *Повечето метали преди стопяването си омекват. Хлябът омекна от влагата.* **2.** За време — ставам по-топъл; затоплям се. *Времето омекваше и снегът леко пукаше под стъпките на хищниците.* Ем. Станев. **3.** *Прен.* Ставам по-отстъпчив, по-кротък, по-човечен; отстъпвам, укротявам се. *Нали и мама казва, че е взел да омеква. Ще склони той — знам аз.* Влайков. *Залисани в прибирането на гроздето, те бяха забравили грижи и ядове...*

Сърцата омекнаха, а ръцете станаха по-щедри. К. Петканов. *Той омекна като памук.*

омѐкване *ср. Отгл. същ. от* омеквам.

омѐкна. Вж. омеквам.

омекотя̀. Вж. омекотявам.

омекотя̀вам, -аш, *несв.*; **омекотя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* 1. Правя нещо да стане по-меко. *Глицеринът омекотява кожата. Помадата изчиства и омекотява кожата на лицето.* 2. *Прен.* Правя някого да стане по-кротък, по-мек, по-отстъпчив, по-добър. *Нито искрица любов не стопляше тия сърца, ни едно благо чувство не ги омекотяваше.* Вазов. *Това общо състрадание и смущението на Гина омекотиха съвсем моето чувствително сърце и аз повдигнах ръкав да си обърша сълзите.* Ст. Чилингиров **омекотявам се, омекотя се** *страд.*

омекотя̀ване *ср. Отгл. същ. от* омекотявам *и от* омекотявам се.

омекча̀. Вж. омекчавам.

омекча̀вам, -аш, *несв.*; **омекча̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Омекотявам. *И настолни лампи имам. Ето тези със зелените абажури ти препоръчвам. Омекчават светлината, знаеш, и действуват добре на очите* Чудомир *О, омекчете с поглед мойто сърце, | та аз пък вашто сърце да смиля.* Вазов. **омекчавам се, омекча се** *страд.*

омекча̀ване *ср. Отгл. същ. от* омекчавам *и от* омекчавам се.

омекчѐние, *мн.* -я, *ср.* Смекчение. *Омекчения в изговора.*

омерзѐние, *мн.* няма, *ср.* (рус.). *Книж.* Чувство на погнуса, на гадост, на отвращение към някого или към нещо. *Той мислеше с омерзение за смъртта и, колкото повече мислеше с омерзение за нея, толкова по-силно желаеше тя да дойде.* Л Стоянов.

омета̀. Вж. омитам.

ѐмировски, -а, -о, *прил.* (гр.). *Книж.* 1. Присъщ на древния поет Омир. *Омировски сравнения.* 2 Който се среща в поемите на Омир. *Но в тоя пасаж не само омировска Елена няма, а няма никакво подобие на човешки образ.* П. П. Славейков.

омѝтам, аш, *несв.*; **омета̀,** -ѐш, *мин. св.* омѐтох, *прич. мин. действ* омѐл, *св.* 1. С метене изчиствам всичко; измитам, помитам. *Трябва да му се каже да скрие житцето през нощта и да омете хамбара.* Елин Пелин ‖ За вятър — издухвам, очиствам. *Два пъти през зимата, когато топлият вятър омете снега, той* (язовецът) *се реши да излезе навън.* Ем. Станев. *Вятърът омете листата на дърветата.* 2. *Разг.* Обирам, изяждам всичко до дъно. *Ще му наточа една баница. Нека си похапне и то, само ти ли ще омиташ тавата.* А. Каралийчев. *А пък е здрав като бик и яде ламски. Омита каквото остане в баките.* А. Каралийчев. *Биволиците не само че бяха изяли сламата, но бяха и омели яслите.* И. Волен. **омитам се, омета се** *страд.*

омѝтам се, -аш се, *несв.*; **омета̀ се,** -ѐш се, *мин. св.* омѐтох се, *прич. мин. действ.* омѐл се, *св.*, *сред. Разг.* Отивам си без да ме види някой; махам се, пръждосвам се. *Омитай се от тука, че не мога да те гледам!*

омѝтане *ср. Отгл. същ. от* омитам *и от* омитам се. *Омитане на двора.*

омлѐт *м.* (фр.). Вид ястие, приготвено от разбити и пържени яйца. *Омлет с кашкавал.*

ѐмнибус *м.* (лат.). 1. Голям многоместен пътнишки автомобил за редовно съобщение между отделни пунктове. 2. *Остар.* Многоместна пътнишка кола, впрягана с коне.

ѐмнибусен, -сна, -сно, *мн.* -сни, *прил.* Който се отнася до омнибус. *Омнибусна спирка.*

омонѝм *м* (гр). *Езикозн.* Дума еднаква по форма с друга но различна по значение от нея, напр. коса[1] — косми по главата на човек, и коса[2] — земеделско сечиво за косене.

омонѝмен, -мна, -мно, *мн.* -мни. *Езикозн. Прил. от* омоним. *Омонимни думи.*

омонѝмия, *мн.* няма, *ж. Езикозн.* Звукова еднаквост на думи с различно значение.

омота̀вам, -аш, *несв.*; **омота̀я,** -а̀еш, *мин. св.* омота̀х, *св.* 1. Навивам, намотавам около нещо. *Тя се дръпна и отвори вратата, като омота носната кърпичка около китката на ръката си.* Дим. Димов. 2. Връзвам някого, като навивам нещо около него. *След туй притисна Аго към дирека и взе да го омотава с въжето.* Йовков. *Мушичката се беше вече заплела в сребърната мрежа. Паякът я омотаваше с жичката си като пашкулче.* А. Каралийчев. 3. *Прен.* Заплитам, забърквам някого в нещо. *Тъй го омотаха в сплетните си, че не знам как ще се оправи.* **омотавам се, омотая се** *възвр.* и *страд.*

омота̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* омотавам *и от* омотавам се.

омота̀я. Вж. омотавам.

омра̀за *ж.* Чувство на силна вражда, зложелателство към някого; ненавист. *В сърцето на Добра кипеше буйно и злоба, и ревност, и обида, и омраза.* Дим Талев. *В тия зелени котешки очи той откри пламъчето на дива животинска омраза и жажда за мъст* Ив. Мартинов. *Люта омраза. Страшна омраза Дълбока омраза.*

омра̀зен, -зна, -зно, *мн.* -зни, *прил.* Който внушава, вдъхва омраза. *И не само че съвсем вече му истина тя, но му стана и омразна.* Влайков. *Батешкиназърна през прозореца и видя омразния си съперник, застанал спокойно на стъпбите между двора и градината.* Дим. Димов. *Който прави все злини, той е на светът омразен.* П. Р Славейков ◻ **Омразни билки** — билки които врачка дава да се пият или носят, за да се породи омраза. *Майка ти, омайницата, | . . | сякакви билки ошива, | сякакви билки омразни, | омразни, билки раздедни, | дано те, Радо, намразя.* Нар. пес.

омра̀зник, *мн.* -ци, *м.* Човек, който внушава омраза *Виж, Трайко, както е наострен против оня омразник, па и както му иде отръки, ще изрови всичко.* Влайков.

омра̀зница *ж. Диал.* 1. Трева, билка, която предизвиква омраза. 2 Жена омразник.

омра̀зно. *Нареч. от* омразен.

омразя̀. Вж. омразявам.

омразя̀вам, -аш, *несв.*; **омразя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св. Нар.* 1. Правя някого да стане омразен. *Горо ле, | горо зелена, | . . . | имаш ли шума омразна, | да си омразиш Петкана, | да не живува с млад Стоян?* Нар. пес. 2. Правя някои да се намразят; смразявам. *Миленке, мила връстнице, | . . . | зла дума не си казахме, | нито*

пък хора можеха | раздяла да ни разделят, омраза да ни омразят. Ц. Церковски. **омразявам се, омразя се** *страд.* и *взаим.*

омразяване *ср. Отгл. същ. от* омразявам *и от* омразявам се.

омрача. Вж. омрачавам.

омрачавам, -аш, *несв.*; **омрача,** -йш, *мин. св.* -йх, *св. Рядко* Помрачавам. *Зловещо отчаяние омрачава душата на мама.* Влайков. *Тежката грижа, която омрачавала челото му, била по-тъмна и от тъмните столетни бори.* А. Страшимиров. **омрачавам се, омрача се** *страд.* и *сред.*

омрачаване *ср. Отгл. същ. от* омрачавам *и от* омрачавам се.

омръзвам, -аш, *несв.*; **омръзна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Ставам досаден; дотягам. *Изпърво моята работа ме поувлича. Ала скоро ми омръзва.* Влайков. *Но мене почва да ме плаши, | че ви омръзвам.* К. Христов.

омръзване *ср. Отгл. същ. от* омръзвам.

омръзна. Вж. омръзвам.

омъжа. Вж. омъжвам.

омъжа се. Вж. омъжвам се.

омъжвам, -аш, *несв.*; **омъжа,** -иш, *мин св.* -их, *св.* Задомявам мома, жена; оженвам. *Миналата година задомиха сина си... Тази — ако излезе късмет, и Койка ще омъжат.* П. Ю. Тодоров.

омъжвам се, -аш се, *несв.*; **омъжа се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св*, *сред.* За жена — встъпвам в брак; задомявам се, оженвам се. *Да, бабо хаджийке, аз, внучката на хаджи Серафим, искам да се омъжа за тоя селянин, който цепи дървата ни вън.* Дим. Талев.

омъжване *ср. Отгл. същ. от* омъжвам *и от* омъжвам се. *Омъжването й за Алекси не му беше причинило такава болка. Знаеше той, че рано или късно тя ще отхвръкне в чужди дом.* А. Гуляшки.

омъна. Вж. омънвам.

омънвам, -аш, *несв.*; **омъна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* омънат, *св.* С мънене отстранявам паздера, стеблата на коноп или лен. **омънвам се, омъна се** *страд.*

омънване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* омънвам *и от* омънвам се.

омърлуша се. Вж. омърлушвам се.

омърлушвам се, -аш се, *несв.*; **омърлуша се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред.* Изгубвам своята веселост; натъжавам се, умислям се, отпадам. *Защо си се омърлушил така?*

омърлушване *ср. Отгл. същ от* омърлушвам се.

омърся. Вж. омърсявам.

омърсявам, -аш, *несв.*; **омърся,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* 1. Направям нещо да стане мръсно, нечисто; изцапвам. *Омърси ми двора, — каза тя и се наведе да мете.* Йовков. || *Прен.* Опетнявам, осквернявам. *Никога няма да си омърся перото в калта на клеветата.* Вазов. 2. *Диал.* Давам някому да яде блажно през време на пост; облажвам. **омърсявам се, омърся се** *възвр.* и *страд.*

омърсяване *ср. Отгл. същ. от* омърсявам *и от* омърсявам се.

омършавея. Вж. омършавявам.

омършавявам, -аш, *несв.*; **омършавея,** -ееш, *мин. св.* омършавях, *прич. мин. действ.* омършавял, -а, -о, *мн.* омършавели, *св.* Ставам мършав; измършавявам, отслабвам.

омършавяване *ср. Отгл. същ. от* омършавявам.

он, она, оно, *мн.* они. *Лично местоим. Диал.* Той, тя, то, те. *Доста време откак он е | на учение в градско школо.* Вазов. *Она си го сака; | кога он да пойде, | цяла се разплака.* Елин Пелин.

оназ. *Показ. местоим. съкр. от* онази.

оназгодишен, -шна, -шно, *мн.* -шни, *прил.* Който е от миналата година или който е станал през нея; миналогодишен. *Оназгодишна реколта.*

онази. Вж. онзи.

онака *нареч. Разг* Обикн. в съчет. **така... онака** — по тоя и по оня начин; тъй... иначе. *Разправя ми тя — вдовица била, така била онака била.* Елин Пелин. *Всички са се разприказвали: Пендев Костадин така щял да направи, онака щял да стори.* К. Петканов.

онакава. Вж. онакъв.

онакъв, -кава, -ково, *мн.* -кива. *Показ. местоим. Разг.* Обикн. в съчет. **такъв... онакъв** — а) Който не е точно такъв. *При всякой един мой отзив, аз съм се старал да дам... и основанията, според които моите отзиви са такива или онакива.* П. П. Славейков. *От хората зависи да турят в такъв или онакъв ред живота си — пое му думата Никола Попов.* А. Страшимиров. б) Който е с лоши качества и прояви. *Те викат: Иречек такъв, Иречек онакъв. — „да ме прощавате — викам — не е тъй".* Ал. Константинов. *Такъв — онакъв, хората му се смеят, ама той се вре между тях и пак го слушат.* Ст. Костов.

онанизъм, -змът, -зма, *мн.* няма, *м. Книж.* Порок, който се състои в противоестествено задоволяване на полово влечение, чрез раздразняне на половите органи с ръка.

онасловя. Вж. онасловявам и онасловям.

онасловявам, -аш, *несв.*; **онасловя,** -йш, *мин. св.* -йх. *св. Книж.* Поставям наслов, заглавие; озаглавявам. **онасловявам се, онасловя се** *страд.*

онасловяване *ср. Отгл. същ. от* онасловявам *и от* онасловявам се.

онасловям, -яш, *несв.*; **онасловя,** -йш, *мин. св.* -йх, *св. Книж.* Онасловявам. **онасловям се, онасловя се** *страд.*

онасловяне *ср. Отгл. същ. от* онасловям *и от* онасловям се.

оная. Вж. оня.

онбашия, -та, *мн.* -ии, *м.* (тур.). *Истор.* В турско време — полицейски началник в малък град или началник на военна група от 10 души. *Той излезе вън и каза да повикат онбашията, който беше началник на спрелия се в тоя двор аскер.* Дим. Талев. *Той се срещна на прага с онбашията и заптиетата му.* Вазов.

ондулация *ж.* (фр.). Особен вид къдрене на коса, обикн. на вълни.

ондулѝрам, -аш, *несв.* и *св.* Правя ондулация; къдря. *Ондулирам косата си.* **ондулирам се** *възвр.* и *страд.*

ондулѝране *ср. Отгл. същ. от* ондулирам *и от* ондулирам се.

оневиня̀. Вж. о н е в и н я в а м.

оневиня̀вам, -аш, *несв*; **оневиня̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св. Книж.* Освобождавам някого от вина; оправдавам. **оневинявам се, оневиня се** *възвр.* и *страд.*

оневиня̀ване *ср. Отгл. същ. от* оневинявам *и от* оневинявам се.

онѐз. *Показ. местоим. съкр. от* онези.

онѐзи. Вж. о н з и.

онемѐя. Вж. о н е м я в а м.

онемя̀вам, -аш, *несв.*; **онемѐя,** -ѐеш, *мин. св.* онемя̀х, *прич. мин. действ.* онемя̀л, -а, -о, *мн.* онемѐли, *св.* 1. Загубвам способност да говоря; ставам ням. *Манолаки се парализира и изгуби способността си да говори, онемя напълно.* Йовков. 2. *Прен.* Не зная какво да кажа, забърквам се, млъквам, обикн. при голям страх, уплаха, изненада и под. *Те бяха тъй замаяни, изплашени, възбудени от всичко, което ставаше, че и двете онемяха.* Ем. Коралов. *Стоян я гледаше онемял, застанала на чардака гневна, в очите ѝ, станали още по-тъмни, черни, се кръстосваха сини мълнии.* Дим. Талев.

онемя̀ване *ср. Отгл. същ. от* онемявам.

о̀нзи, она̀зи, онова̀, *мн.* онѐзи, и **о̀ня,** она̀я, онова̀, *мн.* оний̀я, *показ. местоим.* 1. Като *прил.* Който посочва някой или нещо по-отдалечено в пространството или времето, а също вече упоменато по-рано. *Познавате ли онзи хубав бряг, | където спират волни, белогриви, | вълните луди своя вихрен бяг?* Вапцаров. *Като прехвърлим оня баир, ниския, и то, кажи-речи, сме стигнали!* Елин Пелин. *Мина една по-малко шумна улица и се озова на някакъв мегдан, на оня край с градина.* Вазов. *И малката крава, дето се отели оная неделя, и нея ти харизвам.* Влайков. *То се бе случило в същото онова време, когато и Огнянов се беше появил в града.* Вазов. 2. Като *същ., вин.* оного̀ва и оного̀зи, *дат.* оному̀ва (само за лица от м. р.) — за посочване на лица по-отдалечени в пространството. *В туй време, разбираш ли, оня до вратата задрънка звънеца.* Ал. Константинов. *Ей сега ще наредя да впрегнат файтона. Зина, тичай повикай оногова, кочияша.* Я Гуляшки. *Оная, дето е от ляво до нея, тя е Цвета Проданова.* Вазов. *Оногова там видите ли го — казваше той... и сочеше един нашенски чужденец.* Ал. Константинов. || В състава на сложно изречение показва предмет или лице, за което се говори в допълнителното изречение (обикн. в съчет. о н з и..., к о й т о). *Той беше наивен, доверчив и способен да даде душата си на онзи, който знаеше изкусно да го поласкае и подлъже.* Елин Пелин *Глупав е оня, който слуша людските думи.* Вазов. *Инджe разбра, че беше намерил оня, който му трябваше.* Йовков. *Вслушай се в онова, което те съветват.* □ **Оная вечер** — вечерта преди снощи. **Онзи (оня) ден** — денят преди вчера. **Оня ми ти** (разг.) — изразява възхищение или недоволство от някого. *Запали се оня ми ти бай Марчо, щом пипна търнокопа.* Я. Каралийчев. *Развикаха се ония ми ти мечкадари, барем трийсет души имаше.* Йовков. **Оня свят** (нар.) — у вярващите: задгробният живот. *Ех, отиде си, баби, — отиде там, отдето никой не се връща: на оня свят я изпратихме.* Влайков. **Това, онова (туй, онуй)** — различни неопределени неща. *Седнеха... и захващаха да си бъбрят за това и за онова.* Вазов. *Иваница говори весело за това, за онова.* Елин Пелин.

о̀нзиденшен, -шна, -шно, *мн.* -шни, *прил.* Който е от онзи ден или е станал онзи ден; завчерашен. *Ама ти може да се чудиш, защо ти пиша това писмо. Пиша ти го, за да те похваля за онзиденшната ти реч в Народното събрание.* Ал. Константинов. *Но между старите гробове личат няколко нови — мокра, прясна пръст, дъсчени кръстове — първите следи от онзиденшния бой.* Йовков.

о̀никс *м.* (гр.). *Минер.* Полускъпоценен камък, разновидност на ахат. *Брошка от оникс.*

о̀никсов, -а, -о. *Прил. от* оникс.

онова̀. Вж. о н з и.

оного̀ва. Вж. о н з и.

оного̀зи. Вж. о н з и.

онома̀стика *ж.* (гр.). *Езикозн.* Наука за собствените имена.

ономатопѐя *ж.* (гр.). *Езикозн.* Звукоподражание.

оному̀ва. Вж. о н з и.

ону̀й. *Показ. местоим. Разг.* Онова.

о̀ня. Вж. о н з и.

опа̀дам. Вж. о п а д в а м.

опа̀двам, -аш, *несв.*; **опа̀дам,** -аш, *св.* За листа, цвят, коса и под. — падам напълно; окапвам. *През есента листата и на старите, и на младите дървета опадват и те се оголват. Зимната козина опадаше. Заменяше се с нова, по-червеникава.* Ем. Станев. *Ябълките ли броиш? Рано е още. Едва завчера им опада цветът.* Я. Каменова. *Косата му вече опада.*

опа̀дване *ср. Отгл. същ. от* опадвам.

опа̀звам, -аш, *несв.*; **опа̀зя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Пазя напълно, до край; запазвам, предпазвам. *Дай ми, боже, чест добра, | опази ме здрав и цял.* П. Р. Славейков. *Опазих посевите от сивия червей. Опазих дрехите си от молци.* **опазвам се, опазя се** *възвр.* и *страд.* □ **Боже опази!** (разг.) — дано никога не се случва!

опа̀зване *ср. Отгл. същ. от* опазвам *и от* опазвам се. *Ще работим с всички сили за изпълнение на стопанските задачи и ще си отваряме очите на четири за опазване нашата граница от враговете.* Отеч. фронт, 1950 г. *Опазване на дърветата от гъсеници.*

опа̀зя. Вж. о п а з в а м.

о̀пак, -а, -о, *прил.* 1. Който не е откъм лицето, който е обърнат от нелицевата страна; обратен, противоположен. *Обърни роклята от опаката страна, за да я изгладиш.* 2. *Прен.* Който нищо не одобрява, на който никой не може да угоди; опърничав, своенравен. *Пари за обед ще даде в един часа след обед, винаги тъй е правил, после се сърди, че не е готово. Опак човек — ни се води, ни се кара.* Л. Стоянов. *Димо, опак човек си станал — нито за работа мислиш, нито позволяваш дума да ти се каже!* К. Петканов. 3. Който не е като другите; особен. *Какъв странен език говорят тука! — Да, много чудноват и опак.* Вазов. *Опака година опако отива.* Погов. *Опака работа. Опак свят.*

опаки, *мн.* няма. *ср.* Опако. *Но медалът има лице и опаки — кой отдето може, оттам го гледа.* П. П. Славейков. *Моля ти се бай Ганьо, взрий се по-дълбочко в европейския живот, дано му видиш лицето, стига ти се е натрапвало тъй густо опаки.* Ал. Константинов.

опако, *мн.* няма, *ср.* Обратната, нелицевата страна на нещо; опаки. *Султана хвърли към нея мрачен поглед и току я плесна по устата с опакото на ръката си.* Дим. Талев.

опако *нареч.* Неправилно, обратно, криво. *Понякога тъй опако върви, | че и на мъдрите досада е в лицата* К. Христов.

опаковам, -аш, *несв.* и *св.* Увивам, правя на пакет. *Някои чиновници опаковали багажите си и ги изпращали с камиони в България.* Дим. Димов. опаковам се *страд.*

опаковане *ср. Отгл. същ. от* опаковам *и от* опаковам се. *Опаковане на багаж.*

опаковка *ж.* 1. Опаковане, увиване на пакет. *Калаят във вид на станиол се употребя за опаковка на плодове, консерви и др., понеже ги предпазва от влага.* 2. Материал, който служи за опаковане, за увиване. *Книжна опаковка.*

опаковъчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Който служи за опаковка, за обвивка. *Опаковъчен материал.*

опал *м.* (фр.). 1. Прозрачен, млечнозеленикав скъпоценен камък с променливи отблясъци. *Пръстен с опал.* 2. *Прен.* Тънък, фин, обикн бял прозрачен плат.

опалвам, -аш, *несв.*; **опаля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Обгарям от всички страни. *Опалени дървени колове.* опалвам се, опаля се *възвр.* и *страд.* □ **Опалвам пещ** — с горене на дърва и др. нажежавам силно пещ, за да я подготвя за печене. *Бързам да опаля пещта, че децата са без хляб на нивата.* К. Петканов.

опалване *ср. Отгл. същ. от* опалвам *и от* опалвам се.

опалник, *мн* -ци, *м. Нар.* Лош човек, пакостник.

опалница *ж.* Жена опалник.

опалов, -а, -о. *Прил. от* опал. *Вечер. Опаловите води на Златна Панега станаха тъмнозелени.* А. Каралийчев. *Опалови обеци. Опалова светлина. Опалов блясък.*

опаля. Вж. о п а л в а м.

опапам. Вж. о п а п в а м.

опапвам, -аш, *несв.*; **опапам,** -аш, *св. Разг.* Изяждам всичко, до край. *Опапах си парите.*

опарвам, -аш, *несв.*; **опаря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Засягам с огън или с нещо горещо, парливо повърхността на кожата, като предизвиквам болка. *Внимавай да не ме опариш с юпията.* 2. За огън или нещо горещо, парливо — причинявам болка *Грабна шепа пръст и я хвърли в огъня. Едно въгленче отскочи и опари ръцете на Жельо* К. Петканов. *Копривата ми опари ръцете.* опарвам се, опаря се *възвр.* и *страд.*

опарвам се, -аш се, *несв*; **опаря се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред.* 1. Жегва ме по кожата нещо горещо, парливо, та изпитвам болка. *В тъмното да ходиш, | да се не удариш, | мляко като пиеш, | да се не опариш.* П. Димитров. 2. *Прен.* Случва ми се някаква беда, загуба, която помня; напарвам се. *След като се опари в двете предишни национални катастрофи, българският народ все повече се убеждава, че са необходими борба и жертви за предотвратяването на една нова национална катастрофа.* В. Коларов.

опарване *ср. Отгл. същ. от* опарвам *и от* опарвам се. *Спас почувствува леко опарване по рамото си.* Д. Добревски.

опарича се. Вж. о п а р и ч в а м с е.

опаричвам се, -аш се, *несв.*; **опарича се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред. Разг.* Сдобивам се с пари.

опаричване *ср. Отгл. същ от* опаричвам се.

опаря. Вж. о п а р в а м *и* о п а р я м.

опаря се. Вж. о п а р в а м с е *и* о п а р я м с е.

опарям, -яш, *несв.*; **опаря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Опарвам. *От покрит въглен да се боиш, че по-дълбоко те опаря.* Погов. **опарям се, опаря се** *възвр.* и *страд.*

опарям се, -яш се, *несв.*; **опаря се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред.* Опарвам се.

опас *м. Диал.* Дълъг плат, с който човек се опасва около кръста; пояс. *Върху червеният му опас се белее превит златощит ръченик.* Блъсков.

опаса. Вж. о п а с в а м[1].

опасвам[1], -аш, *несв.*; **опаса,** -ѐш, *мин. св.* опасох, *прич. мин. действ.* опасъл, -сла, -сло, *мн.* -сли, *св.* За животно — с пасене изяждам трева, растение и под. *Обикновено на Гергьовден пущаха селския добитък да опасе тревата.* Г. Караславов. *Нивите погрозняха. Добитъкът опасе тревата и отъпка стърнищата.* К. Петканов. опасвам се, опаса се *страд.*

опасвам[2], -аш, *несв.*; **опаша,** -еш, *мин. св.* опасах, *св.* 1. Завързвам, завивам, обикн. около кръста, пояс, колан, въже и под. *Сто пъти ти вече казах... в делник да опасвиш батьовия си, вехтия каиш!* Чудомир. *Но когато измъкна едно дълго въже и започна да го опасва въз пояса си, очите на баба Бяла станаха големи и кръгли от смайване.* Йовков. || За пояс, колан и под — прикрепвам, стягам около кръста на някого. *Хубав морав пояс опасваше на юнашкия му кръст шарената му антерия.* Мих. Георгиев. 2. *Прен.* Заграждам нещо от всички страни, околовръст. *Балканът се разхубавил, зелени дъбрави го опасват долу.* Йовков. *Съзираше се и плетът, който опасваше селото.* Вазов. *Национална трицветна лента опасва четирите стени.* **опасвам се, опаша се** *възвр.* и *страд.*

опасване[1], *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* опасвам[1] *и от* опасвам се. *Опасване на тревата.*

опасване[2] *ср. Отгл. същ. от* опасвам[2] *и от* опасвам се. *Опасване на пояс.*

опасен, -сна, -сно, *мн.* -сни, *прил.* Който може да докара след себе си беда. *Неудържимо и стремглаво, привличани сякаш от гибелната сила на всяка пропаст, конете летяха към това опасно място.* Йовков. *Борят се! Борба опасна! | Гърди с гърди, меч със меч, | и смъртта върлува бясна | в тази убийствена сеч.* Вазов. *Тук сега цяло село Ви моли да го избавите от тоя лош и опасен човек.* Влайков. *Опасен враг. Опасна болест.*

опасѐние, *мн.* -я, *ср. Книж.* Страх пред нещо, предусещане на опасност. *Желанието да види домашните си. . .нидделя над другите опасения.* Вазов. *Моите опасения се сбъднаха.*

опа̀сно. *Нареч. от* опасен. *Всеки ден през полето във всички посоки се движеха кола, дори и там, гдето по-рано се смяташе опасно и рискувано.* Йовков. *Опасно за живота.*

опа̀сност, -ттà, *мн.* -и, *ж.* Възможност да се случи беда, нещастие, злополука. *Най-после той нямаше защо да се излага на опасност и да спира подплашените коне.* Йовков. *Параходът спря далеко от пристанището, тъй като имало опасност да се натъкнем на мина.* Г. Белев. *Докторите давали надежда, ала опасността сѐ още не била минала.* Влайков. *Намирам се в опасност. Смъртна опасност.*

опася̀вам се, -аш се, *несв., сред.* Чувствувам опасност. *Ние не знаехме съдбата на кученцата и се опасявахме, че може би вълчицата ги е изяла.* Ем. Станев. *Той се опасяваше от непредвидени мъчнотии.* Вазов.

опася̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* опасявам се.

опачѝна *ж. Нар.* Опак нрав; опърничавост, своенравие. *Неговата опачина развали работата.*

опа̀ша. Вж. опасвам².

опаша̀т, -а, -о, *прил.* Който има опашка. □ **Опашата звезда** (нар.) — комета. **Опашата лъжа** (разг.) — много голяма лъжа.

опа̀шка *ж.* 1. У животните — израстък, придатък на задния край на тялото. *В устата си лисицата държеше някаква птичка, а рунтавата ѝ опашка лежеше на земята като малък житен сноп.* Ст. Загорчинов. *И захванала Маца да скача насам, да скача нататък; върти опашката си, облизва се.* Каравелов. *Около него радостно въртеше опашка едро жълто куче и скачаше галено въз колената му.* Елин Пелин. 2. У птиците — дълги пера на задния край на тялото. *Той наблюдаваше внимателно пуйките, които се разхождаха из двора с разперени на търкала опашки.* Вазов. *Под стряхата на сушина стои на един крак петелът, навъсен, с провиснала опашка.* Елин Пелин. ‖ У риби, влечуги и под. — краят на тялото. *Там някъде недалече от брега плува мрянка . . . , бавно гърчи тънкото си . . . тяло, маха с опашка.* Ем. Станев. *Змията се сгърчи безобразно и остана на мястото си; само опашката ѝ още шаваше.* Вазов. 3. Дръжка, на която лист или плод се крепи за растение. *В средата ще посадя една круша, но от ония с червените опашки.* К. Петканов. *Опашките на черешите се използуват в народната медицина.* 4. *Прен.* При движение — задна, крайна част на група лица в строй. *Противоп.* глава. *Опашка на колона. Опашка на шествие.* ‖ Краят на хоро *Противоп.* чело. *Хванала се на опашката на хорото.* 5. *Нов.* Върволица от хора, застанали наред пред каса, магазин, спирка и др. *На няколко места видяхме опашки от работници пред малки будки. Те получаваха бутилки с мляко.* Н. Фурнаджиев. □ **Влача се в опашката** (разг.) — изоставам. **Въртя опашка** (разг.) — умилквам се. **Има си крушка опашка** (погов.) — има основание да се говори за нещо или за някого. **Навирвам опашка** (разг.) — възгордявам се. **Плюнал му под опашката** (разг.) — изпъдил го, изгонил го. **Подви си (сви си) опашката** (разг.) — уплаши се и се призна за победен. **Рекли на лисицата, а тя на опашката си** (погов.) — накарали някого да работи, а той кара другите.

опашка̀р, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* 1. *Нар.* Играч, който се е хванал на края, на опашката на хоро. 2. *Разг.* Лице, което се намира на опашката, на края на събитията.

ѝпвам, -аш, *несв.*; ѝпна, -еш, *мин. св.* ѝпнах, *прич. мин. страд.* ѝпнат, *св. Нар.* Опъвам нещо веднаж или няколко пъти по веднаж. *Дядо Давид се сърдеше. . . , опваше с две ръце юздата с такава сила, че конят се стъписваше назад, като че щеше да падне.* Йовков. **опвам се, опна се** *страд.*

ѝпване *ср. Отгл. същ. от* опвам *и от* опвам се.

опѐка *ж.* 1. Задължение, възложено по закон на лице, което се грижи за материалната издръжка на неработоспособни, малолетни или душевно болни, като разполага с имуществото им. *Поставям под опека. Намирам се под опека.* 2. *Прен.* Попечителство. *Тя реши даже чрез независим труд да се избави от тежката опека на баща си.* Вазов.

опека̀. Вж. опичам.

опеку̀н *м.* Лице, на което е поверена опеката на някого. *Девойката Евфросина. — Оная ли, на която Пантолеон е опекун? Гъркинята? С богатата зестра?* Вазов.

опеку̀нка *ж.* Жена опекун. *Той оставя жена си Мария, лукава и коварна гъркиня, внучка на византийския император, като опекунка на сина му Михаила и управителка на царството.* Вазов.

опеку̀нски, -а, -о. *Прил. от* опекун. *Опекунски съвет.*

опеку̀нство, *мн.* няма, *ср.* 1. Задължение и положение на опекун; опека. *Бащата на младия човек по онова време беше вече убит в турската война, майка му боледуваше постоянно и той неизбежно остана под опекунството на намръщения и хладен роднина.* Кр. Велков. 2. *Прен.* Попечителство. *Тя си спомни изтезанията от тази жена, моралната инквизиция, подозренията, обидното и унизително опекунство, на което я подлагаше, и всичко това налагано тъй брутално, безсмислено.* Л. Стоянов. *В началото на борбата всички се бяха увлекли в общото недоволство: трябваше да се събори едно отречено от всички господство и нахално, подло присвоено опекунство над целия народ.* Дим Талев.

опело̀, *мн.* -à, *ср.* Църковен обред — четене и пеене на молитви, преди заравяне на мъртвец. *На другия ден погребаха Калина. На църква дойдоха всички жени и мъже. След опелото отидоха и на гробищата.* К. Петканов.

опепеля̀. Вж. опепелявам.

опепеля̀вам, -аш, *несв.*; опепеля̀, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* 1.Покривам нещо с пепел. 2. Превръщам нещо в пепел чрез изгаряне. **опепелявам се, опепеля се** *възвр.* и *страд.*

опепеля̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ от* опепелявам *и от* опепелявам се.

ѝпера *ж.* (ит.). 1. Музикално-драматическо произведение, предназначено за изпълняване на сцена, в което действуващите лица пеят, при-

дружавани от оркестър. *Раднев им разказваше за една нова опера, която той скоро гледал някъде в Немско.* Йовков. 2. Сградата, в която се представят такива произведения. *Аз склоних бай Ганя да се разходим до операта.* Ал. Константинов.

опера̀. Вж. о п и р а м.

оперативен[1], -вна, -вно, *мн.* -вни, *прил. Книж.* 1. Който се отнася до конкретно, практическо осъществяване на задача, дейност и под. *Оперативен план. Оперативно бюро. Оперативна секция.* 2. Който умело и бързо осъществява някаква задача, план и др. *Оперативно ръководство. Оперативен работник.* 3. *Воен.* Който е свързан с военни операции *Ала след това колоната налучка верни следи и се отправи точно към сърцето на оперативната зона, в която действуваше отредът.* Дим. Димов.

оперативен[2], -вна, -вно, *мн.* -вни, *прил.* Който се отнася до хирургическа операция. *Оперативно лекуване на стомашни язви*

оперативно. *Книж. Нареч. от* оперативен[1]. *Така работата се организира по-добре, икономисва се време, избягват се известни недоразумения, по-оперативно се действува.* Г. Димитров.

оперативност, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* Способност за бързо и навременно извършване на задачи, работа и под. *Правителството трябва да бъде реорганизирано по такъв начин, ... че то да има възможно най-голяма работоспособност и оперативност.* Г. Димитров.

оператор *м.* (лат.). *Спец.* Специалист, който ръководи някакъв производствен процес: прожектиране или снемане на филми или ръководене на машина. *Оператор в кино.*

операторка *ж.* Жена оператор.

операторски, -а, -о. *Прил. от* оператор. *Операторска работа. Операторски отдел.*

операционен[1], -нна, -нно, *мн.* -нни, *прил.* Предназначен за хирургическа операция. *Операционна зала. Операционна маса. Операционен нож. Операционно отделение.*

операционен[2], -нна, -нно, *мн.* -нни, *прил.* Който служи за извършване на стопанска, финансова, техническа, военна или др. дейност. *Операционен план. Операционна зона. Операционна бележка. Операционни действия.*

операция[1] *ж.* (лат.). *Мед.* Хирургическо лекуване на болни органи. *В корема ли е раната? — ... Някой опитен хирург ще ти направи операция.* Вежинов. *Операция на сливиците. Операция от апандисит.*

операция[2] *ж.* (лат.). 1. *Воен.* Действия на големи военни части, свързани от общ стратегически план. *Сталинградската военна операция няма равна на себе си по величавите размери на сраженията и по свършеното военно изкуство, проявено от съветската армия.* 2. Действие за уреждане на търговски въпроси и отношения. *Финансова операция. Борсова операция.* 3. Редица от действия, обединени от обща цел. *Сушенето на тютюна изобщо беше сложна операция, от която зависеше цветът и благоуханието му.* Дим. Димов.

оп̀ервам, -аш, *несв.*; опѐря, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Насочвам, втренчвам, впервам (очи, поглед). *Щом влязоха в голямата стая и видяха баба Вачовица, всички опериха очи в нея, с което искаха да й кажат: „отърви ни, бабо! ...“* Цани Гинчев.

опѐрвам се, -аш се, *несв.*; опѐря се, -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред.* Държа се самоуверено, дръзко. *Като му се оперих, той се стъписа.*

опѐрване *ср. Отгл. същ. от* опервам *и от* опервам се.

о̀перен, -рна, -рно, *мн.* -рни. *Прил. от* опера. *Оперно изкуство. Оперна певица. Оперно представление.*

опѐрен, -а, -о, *прил. Разг.* 1. Вперен, ококорен, насочен. *На Ганча очите бяха оперени в котела: той гледаше да възври и да не кипне.* Цани Гинчев. 2. Който се перчи; самоуверен, дързък. *Едно дребно, оперено, с нова ризка и червен пояс, пълен с орехи, момче се приближаваше до масата.* Чудомир.

оперѐта *ж.* (ит.). Комична опера с леко съдържание, в която пеенето обикновено се редува, меси с разговор.

оперѐтен, -тна, -тно, *мн.* -тни. *Прил. от* оперета. *Оперетен театър. Оперетна певица. Оперетна музика.*

оперѝрам[1], -аш, *несв.* и *св.* Подлагам някого на хирургическа операция. *Утре аз ще я заведа на болницата и там ще стои, дорде й оперират пердето* (на очите). Чудомир. **оперирам се** *страд.* и *сред.*

оперѝрам[2], -аш, *несв.* и *св. Книж.* 1. Действувам. *Тия подводници оперират предимно в Карибското море.* В. Коларов. 2. Работя, служа си; боравя. *В статията си той оперира само с няколко научни термини.*

оперѝране, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* оперирам[1], оперирам[2] *и от* оперирам се.

опѐря. Вж. о п е р в а м.

опѐря се. Вж. о п е р в а м с е.

опетня̀. Вж. о п е т н я в а м.

опетня̀вам, -аш, *несв.*; **опетня̀,** -йш, *мин. св.* -йх *св.* Опозорявам някого. *Никому не хрумна, че насърдчават една подлост, че опетняват едно момиче.* Вазов. *Той опетни името ми.* **опетнявам се, опетня се** *възвр.* и *страд.*

опетня̀ване *ср. Отгл. същ. от* опетнявам *и от* опетнявам се

опечалѐн, -а, -о. 1. *Прич. мин. страд. от* опечаля. 2. Като *прил.* — който е изпитал печал; тъжен, натъжен. *Тоя блясък служеше да поутеши малко опечаленото семейство на Лалка.* Вазов. *Опечалена фамилия.*

опечалѐно. *Нареч. от* опечален. *И викнах опечалено: | ох, горко ми, линея!* Вазов.

опечалѐност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отгл. същ. от* опечален.

опечаля̀. Вж. о п е ч а л я в а м.

опечаля̀вам, -аш, *несв.*; **опечаля̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Правя някого да стане печален; натъжавам. *Малко нещо трябваше, за да я опечали или зарадва.* Йовков. **опечалявам се, опечаля се** *страд.* и *сред. Много се опечалих от тази неприятна новина.*

опѐя. Вж. о п я в а м.

опѝя. Вж. о п и в а м.

опѝя се. Вж. о п и в а м с е.

опѝвам, -аш, *несв.*; **опѝя,** -йеш, *мин. св.* опѝх, *прич. мин. страд.* опѝт, *св.* 1. Давам на някого

спиртно питие, докато стане пиян. *Опих всички с вино.* 2. За спиртно питие — правя някого да стане пиян. *Виното го опи.* 3. *Прен.* Опиянявам, омайвам. *Това са моите любими нощи — | обичам в тях да съм на пост, да бдя, | да ме опива грозната им мощ и | могъщата им, дива красота.* Вес. Георгиев. *И, странно отмаляла, сядам | на покосената трева. | Повехнала зеленосива, | дъхът ѝ леко ме опива — | като некипнало вино.* Багряна. **опивам се, опия се** *страд.*

опѝвам се, -аш се, *несв.*; опѝя се, -йеш се, *мин. св.* опѝх се, *св., сред.* 1. Ставам пиян. *Който не пие, не се опива.* Погов. 2. *Прен.* Опиянявам се. *Аз се опивах от тия звукове, силни, звънливи.* Вазов. *Стоя на прозореца, гълтам свежия сутринен въздух. Опивам се от свежестта на окъпаната от бурята земя и си мисля за това, което беше преди двадесет година.* Кр. Кюлявков.

опѝване *ср. Отгл. същ. от* опивам *и от* опивам се.

ὸпий *м.* Опиум.

опѝлвам, -аш, *несв.*; **опѝля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Изстъргвам нещо с пила наоколо. **опилвам се, опиля се** *страд.* и *сред.*

опѝлване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* опилвам *и от* опилвам се.

опилѐя се. Вж. опилявам се.

опѝля. Вж. опилвам.

опиля̀вам се, -аш се, *несв.*; **опилѐя се,** -ѐеш се, *мин. св.* опиля̀х се, *прич. мин. действ.* опиля̀л се, -а се, -о се, *мн.* опилѐли се, *св., сред. Разг.* Махвам се, отстранявам се. *Я се опилявай от тук!*

опиля̀ване *ср. Отгл. същ. от* опилявам се.

опѝнки *мн., ед.* (рядко) опѝнка, *ж. Диал.* Цървули.

опѝнци *мн., ед.* няма, *м. Диал.* Цървули. *Повечето от селяните бяха боси, само двама от мъжете носеха опинци.* Дим. Талев. *Вижда старецът една чешма, спира се, мокри си вкокалените опинци, ръси си студена вода на главата.* Ал. Константинов.

опинча̀р, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* Занаятчия, който прави опинци.

опинча̀рски, -а, -о. *Прил. от* опинчар *и от* опинчарство.

опинча̀рство, *мн.* няма, *ср.* Занаят на опинчар.

опѝпам. Вж. опипвам.

опѝпвам, -аш, *несв.*; **опѝпам,** -аш, *св.* 1. С пипане наоколо установявам нещо. *Калитко отново тръгна и пак опипа пазвата си. Сякаш нейкото съдържание бе по-ценно от живота му.* Ив. Хаджимарчев. *После тя със същия учуден, възхитен поглед се загледа в косите ѝ ... Руменова забеляза погледа ѝ, бързо, смутено опипа косите си, види се помисли, че не са в ред.* Дим. Талев. 2. *Прен. Разг.* Ограбвам. *Нито името си ще кажа, нито откъде съм — рязко отвърна той* (пленникът). *Ако искате пари, на, вземете колкото са останали: вашите нехранимайковци добре ме опипаха.* Ст. Загорчинов. **опипвам се, опипам се** *възвр.* и *страд.*

опѝпване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* опипвам *и от* опипвам се.

ὸпипом *нареч.* С пипане. *Огнянов вървеше опипом из грапавата изронена пътека.* Вазов. *И тя падна ридаеща върху леглото... В стаята беше притъмняло, когато се вдигна и приближи опипом електрическото копче.* Г. Райчев. *Омръзнало ми е да вървя по работата опипом като слепец.* А. Гуляшки.

опѝрам[1], -аш, *несв.*; **опера̀,** -ѐш, *мин. св.* опра̀х, *св.* С пране изчиствам, измивам нещо. *Да си самичък на тоя свят не е лесна работа — няма кой да те опере, кой лъжица гостба да ти сготви.* К Петканов. *Аз съм ерген, кой ще ме опере и кой ще ми сготви там? Работата е опасна, може ли сам човек?* Ем. Станев. **опирам се, опера се** *възвр.* и *страд.* *Срам се със сапун не опира.* Погов.

опѝрам[2], -аш, *несв.*; **опра̀,** -ѐш, *мин. св.* -а̀х, *прич. мин. действ.* опра̀л, -а, -о, *мн.* опрѐли, *прич. мин. страд.* опра̀н, -а, -о, *мн.* опрѐни, *св.* 1. Плътно допирам, доближавам нещо някъде. *Когато хусарите ровеха с мечове и с брадви земята под дъба, техният войвода опря глава на ръцете си и се замисли.* Ст. Загорчинов. *Седнах върху топлата земя до стареца и опрях гръб о дънера на една върба.* Ем. Станев. 2. Доближавам се, достигам, допирам до нещо. *Щом наближиш край селото, ... ще скривиш на ляво покрай орешака и ще опреш на Солаковата чешма с трите шопура.* Мих. Георгиев. *Чуй как говорят тук елхите | със милиони гласове, | опрели горе до звездите | зелените си върхове.* Мл. Исаев. *Матовото небе почти опира до покривите.* Смирненски. *Над мойта земя в небето опира Пирин.* Вапцаров. *От двете страни се издигат ротове...; те вървят успоредно на юг... и опират в главната верига на Родопите.* Вазов. || *Обр.* Спирам очи, поглед по-продължително върху нещо. *Изтегна се пак и опря очи в звездите.* Вазов. 3. Подпирам нещо до друго, да стои изправено. *Пеньо — горският — стига до Раков вир, сваля чантата, опира пушката до дървото, ... съблича се и бавно се потопява в хладката вода.* Чудомир. 4. *Прен.* В съчет. с предлога *до* — стигам до последната възможност. *Господине, ако и вие опрете до продаване — вземете адреса ми от госпожата! Плащам в брой!* Орлин Василев. *До мене ли опря да спасявам положението?* □ **Опря до камък** (разг.) — спирам на непреодолимо препятствие. **Опира ножът до кокала** (разг.) — намирам се в критическо положение.

опѝрам се, -аш се, *несв.*; **опра̀ се,** -ѐш се, *мин. св.* -а̀х се, *прич. мин. действ.* опра̀л се, -а се, -о се, *мн.* опрѐли се, *св., сред.* 1. Облягам се плътно о нещо. *Той донесе стълба, опря я върху дънера на салкъма и, като се опираше с две ръце на нея, ... каза.* Йовков. *Слезе по слабата наклонност на брега, ... като се опираше на тояга.* Вазов. || Докосвам, досягам нещо. *Той го стисна силно за ръката и цялото тяло се пак заклати, някак си лесно и странно, сякаш че краката не се опират на земята.* Вазов. 2. *Прен.* Облягам се, уповавам се на някого или на нещо. *Ние разчитаме изключително на народното доверие, ние се опираме на народните маси.* Г. Димитров. 3. Оказвам съпротива, съпротивявам се. *Илия беше мълчалив, як човек, никаква работа не му се опираше и никога не мърмореше и не протестираше.* Г. Караславов. *Той ... реши, вместо да се опира, да проси милост — от немилостивите.* Вазов.

опи̍ране[1], *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* опирам[1] *и от* опирам се.

опи̍ране[2] *ср. Отгл. същ. от* опирам[2] *и от* опирам се.

о̀пис *м.* 1. *Канц.* Списък с описване на предмети, документи и др. *Опис на ръкописите в Народната библиотека.* 2. *Юрид.* Описване на вещи на длъжник от властта по съдебно решение срещу незаплатено задължение или по присъда за конфискация на имущество.

описа̀ние, *мн.* -я, *ср.* Устно или писмено описване на нещо. *Тия вериги са нещо, което не се подава на описание.* Г. Димитров. *Първо описание на тоя Остров бях чел, още дете, в Одисеята.* П. П. Славейков. *Подробни описания, спокойно предадени впечатления малко ще се намерят в тия писма.* Йовков.

описа̀телен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който е свойствен на описание или съдържа описание. *Описателно изложение. Описателен метод.*

описа̀телно. *Нареч. от* описателен. *Излагам се описателно.*

опи̍свам, -аш, *несв.*; **опи̍ша,** -еш, *мин. св.* опи̍сах, *св.* 1. Изобразявам нещо, като разказвам подробно за него в писмена или устна реч. *Те мислеха, че Еньо се е разболял от скръб по брата си и се мъчеха да го утешат, като му описваха как е станала нещастната случка.* Елин Пелин. *Ти желаеш да ти опиша всичко, т. е. обстановката, що ме обикаля, средата, дето живея.* Вазов. *Изреждаше хората, които беше видял, . . . описваше надълго всички ония дребни и незначителни случки, които стават всеки ден.* Йовков. 2. Излагам системно с научна цел характерните особености, типичните черти на нещо. *Той описа родопските говори.* 3. Съставям списък на вещи, имущество и под., за да го предам на официалната власт за използуване. *Един ден в Сувидол пристигна комисия, водена от същия офицер, и тръгна от къща на къща да описва храните за нуждите на войската.* К. Петканов. 4. Движа се бързо и очертавам някаква линия. *Над бързея се плъзна голяма птица. Кадифено меко и безшумно се стрелна тя, издигна се, описа къс завой и се насочи към нас.* Ем. Станев. *На същото място няколко коне без ездачи препускаха настрана и описваха малки кръгове.* Йовков. 5. *Геом.* Начертавам, очертавам някаква фигура около друга. *Описвам окръжност около многоъгълника.* **описвам се,** опиша се *страд.*

опи̍сване, *мн* -ия, *ср. Отгл. същ. от* описвам *и от* описвам се.

описва̀ч *м.* Лице, което описва някого или нещо.

о̀писен, -сна, -сно *мн.* -сни, *прил.* Който съдържа опис. *Описен лист.*

о̀пит *м.* 1. Действие, постъпка с цел да се постигне или изпита нещо. *А през това време ядрото на отреда щеше да направи последен, отчаян опит да подпали цистерните или да се оттегли към планината.* Дим. Димов. *Но после още един безполезен опит, той се убеди, че нищо не може да узнае.* Вазов. *Опитите ѝ да привърже Еньо към себе си като че ли повече го оттласваха.* Елин Пелин. *Опит за бягство.* 2. Възпроизвеждане на някакво явление по изкуствен път с цел да бъде изследвано. *От опитите знаем, че когато температурата на газа се повиши, налягането му се увеличава.* 3. Само *ед. Филос.* Отражение на обективната действителност в човешкото съзнание, получавано чрез чувственото възприятие въз основа на производствената практика за изменяне на света. *Чувствен опит.* 4. Само *ед.* Съвкупност от практически усвоени знания, умения или навици, придобити от работа в дадена област. *Но командирът беше предпазлив човек. Той не искаше да рискува. Дългогодишният му опит в нелегалните борби го беше научил да няма вяра във врага.* М. Марчевски. *Спечелих много опит, много мъдрост.* Орлин Василев.

опи̍там. Вж. о п и т в а м.

опи̍там се. Вж. о п и т в а м с е.

опи̍твам, -аш, *несв.*; **опи̍там,** -аш, *св.* 1. Проверявам качеството или годността на нещо. *Един-два пъти тя премина от едната и от другата страна, като опитваше тук-таме някой ремък, за да види дали е добре затегнат.* Йовков. *Спря се до нея* (реката), . . . *опита с тоягата твърдостта на леда.* Вазов. *Тъкмо опитваше перото върху нокътя на палеца си и вече сричаше в ума си първите думи на писмото.* Дим. Талев. *Опитай да видиш колко е тежък куфарът. Опитай здраво ли е. Опитай свирката дали свири.* 2. Правя опит да установя качествата на нещо или възможностите за нещо. *Той опита пак с молба да умилостиви душманите.* Вазов. *От три дни сеймените на кърсердара леят куршуми и точат ножовете си; опитват ги с пръст да видят дали са остри.* Йовков. *Той е ходил там няколко пъти, опитвал е да се засели там и се е връщал пак назад.* П. П. Славейков. *Соколов, като домашен доктор на Сарафова, и приятел още, решил да опита щастието си.* Вазов. *Че аз вече си опитах късмета.* Влайков. *Млади момци ходят по поляните, мятат камък, за да опитат силите си, или стоят пред чадърите и чистят дълги бойлии пушки.* Йовков. *Опитай възможностите си.* 3. Проверявам вкуса на нещо, като хапвам или пийвам от него; вкусвам. *Ти отгде знаеш, че крушите ми са червиви, когато не си ги опитала?* К. Петканов. *Ама хубав стана хлябът, нали, мамко? . . . Още на фурната си отчупих едно парче да го опитам.* А. Каменова. *Бях му ходил на гости да опитвам новата му ракия.* Вазов. *И много по-често им се случваше да вземат лъжицата, за да опитат яденето, което вреше на огъня.* Йовков. 4. Изпитвам върху себе си действието на нещо; понасям нещо. *И тоя Умур, и неговите агарянци ще опитат що в остър меч и здрава десница.* Ст. Загорчинов. *Онова, което други са опитали, за нам да бъде пример то.* П. П. Славейков. **опитвам се, опитам се** *страд.* □ **Опитвам почвата** — проверявам условията.

опи̍твам се, -аш се, *несв.*; **опи̍там се,** -аш се, *св., сред.* Правя опит, усилие. *Аз се опитвах понякога да работя на хармана.* Йовков. *Не се опитвайте да видите върховете на скалите, между които тече реката, — ще ви падне шапката.* Ал. Константинов.

опи̍тване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* опитвам *и от* опитвам се. *Марко и Мичо Бейзадето подир многократни опитвания сполучиха да от-*

пуснат под свое поръчителство доктора Соколова. Вазов.

òпитен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* 1. Който има голяма опитност — практически знания, сръчност в известна област. *Той почна да се заглежда в нивите, радваше се на това небивало плодородие, преценяваше и сравняваше с окото на опитен и вещ познавач.* Йовков. *Като опитен войник, той познаваше снарядите по гласа и често казваше, че нито веднаж не се е излъгал.* Л. Стоянов. *Ама доде ли ред работа да се върши, това е вече по-мъчно и трябва да се допита до по-преден и по-опитен човек.* Влайков. 2. Който е предназначен за опити. *Опитна станция. Опитно поле. Опитни изследвания.*

опѝтно *нареч.* Чрез опит. *Днес физиците могат и опитно да определят скоростта на газовите молекули.*

òпитност, -ттà, *мн.* няма, *ж.* Качество на опитен. *Той беше възрастен човек, имаше голяма житейска опитност и аз обичах да слушам афоризмите му.* Йовков.

опитомя̀. Вж. опитомявам.

опитомя̀вам, -аш, *несв.*; **опитомя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* 1. Приучвам диво животно да живее при човека и да му се подчинява. *Ние гледахме и се радвахме на соколчето. Решихме — след като оздравее да го опитомим и дори да го научим да вади билети.* Д. Немиров. 2. *Прен. Разг.* Правя някого да стане по-общителен с човеците, по-културен. **опитомявам се, опитомя се** *възвр., страд.* и *сред.* *Не можех да повярвам, че язовецът се опитомява толкова лесно.* Ем. Станев.

опитомя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* опитомявам *и от* опитомявам се. *Опитомяване на диви животни.*

òпиум *м.* (гр.). Екстракт от втвърден маков сок от неузрелите глави на мака, употребяван като упоително средство; опий.

опѝчам, -аш, *несв.*; **опекà,** опечѐш, *мин. св.* опѐкох, опѐче, *прич. мин. действ.* опѐкъл, -кла, -кло, *мн.* -кли, *св.* 1. Пека нещо колкото е необходимо. *Аз ще опека на жеравата две пъстърви да се подкрепиш.* Ст. Загорчинов. *Дай ми ти сега още половин кило и ми опечи една свинска пържола.* Елин Пелин. *От тъмни зори накарах момчетията, та заклаха едно яре, одраха го хубаво, опекоха го, и туршийка поизвадихме.* Мих. Георгиев. 2. Обгарям, изгарям кожа на тяло, ръце и др. на слънце. *Зазаря се. На крак са всички вече. | Колата стягат, щурат се, гълчат. | усилна жега вчера ги опече, | сега по хладовина ще вървят.* Н. Ракитин. 3. *Прен. Разг.* Изучавам, усвоявам нещо много добре. *Тук опекох добре занаята.* **опичам се, опека се** *страд.* и *сред.* □ **Опичай си ума** (акъла) (разг.) — обмисляй добре; внимавай добре. *Видя ли какво направи вълкът в Сърнено! Брей! Опичай си ума, че ще останем без овце.* Йовков. *Момче, опичай си ума, че не отговарям.* Елин Пелин.

опѝчане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* опичам *и от* опичам се.

опѝша. Вж. описвам.

опѝя. Вж. опивам.

опѝя се. Вж. опивам се.

опиянѐние, *мн.* няма, *ср.* 1. Омайване от някакво силно чувство. *Възторгът и опиянението у зрителите надмина всяка граница.* Йовков. *Влиянието на това общо опиянение се отрази и на самите игри на децата.* Вазов. 2. Опиване със спиртно питие. *А старците клатеха глава, смееха се и в сладкото опиянение на виното... тая черноока мома им се виждаше такава палава, такава хубава!* Йовков.

опиянѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който опиянява, омайва.

опиянѝтелно. *Нареч. от* опиянителен.

опия̀нча се. Вж. опиянчвам се.

опия̀нчвам се, -аш се, *несв.*; **опия̀нча се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред. Разг.* Пропивам се, ставам пияница. *Братята ти не излязоха хора. Андрея се опиянчи, партии гони, не си гледа работата.* Йовков *От мъка почнах всеки ден да ходя в тая кръчмарница „Пъдпъдък", опиянчих се.* Елин Пелин.

опия̀нчване *ср. Отгл. същ. от* опиянчвам се.

опияня̀. Вж. опиянявам.

опияня̀вам, -аш, *несв.*; **опияня̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Правя някого да се унесе, да се забрави; омайвам. *По-нататък е ливадата му,... земята го отново опияни с тайнствения си дъх и той като стръвник запрепуска от нива на нива.* Елин Пелин. *А днешният тъй хубав ден опияни още повече душите, разведри челата, запали огньове в очите.* Йовков. **опиянявам се, опияня се** *страд.* и *сред.*

опияня̀ване *ср. Отгл. същ. от* опиянчвам *и от* опиянявам се.

оплàквам[1], -аш, *несв.*; **оплàкна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* оплàкнат, *св.* Изміивам нещо с вода чрез плакнене; изплаквам. *Райка и тя оплакна и наля бялото менче.* Влайков. **оплаквам се, оплакна се** *възвр.* и *страд.*

оплàквам[2], -аш, *несв.*; **оплàча,** -еш, *мин. св.* оплàках, *св.* Плача над някого, когото съм загубил. *А след като обстановката доби донякъде погребален вид, гъркинята седна до мъртвеца и почна да го оплаква.* Дим. Димов. *Вие, които ме разбирате и обичате, | когато умра, недейте да ме оплаквате и кичите.* Багряна. || Окайвам. *Нямам либе, първа обич | мене да очаква | и да ме оплаква.* Яворов **оплаквам се, оплача се** *възвр.* и *страд.* □ **Жив да го оплачеш** (разг.) — за някого, който е в много лошо, окаяно състояние.

оплàквам се, -аш се, *несв.*; **оплàча се,** -еш се, *мин. св.* оплàках се, *св., сред.* Изказвам недоволството си от някого или от нещо. *Отново се повърнаха горещините, по-тежки и по-задушни. ... Но никой не се оплакваше от тях.* Йовков. *Оплаквам се от ревматизъм.* || Писмено или устно изказвам недоволството си или възмущението си от някого или от нещо пред властта. *С мене в купето бяха двоица народни представители; единият се вълнуваше, възмущаваше се, заканваше се да телеграфира от първата станция и да се оплаче на министъра, но туй за туй.* Ал. Константинов.

оплàкване[1], *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* оплаквам[1] *и от* оплаквам се.

оплàкване[2], *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* оплаквам[2] *и от* оплаквам се. *А скуката на Кондакова произлизаше от една много сериозна причина, която го правеше човек достоен за оплак-*

ване. Вазов.

оплаква̀телен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* В който се правят оплаквания или който служи за оплакване. *Горололов извади бележника си и взе да пише оплаквателна телеграма. Оплаквателна книга. Оплаквателно бюро.*

оплаква̀чка *ж. Нар.* Жена, която, според обичая, оплаква мъртвец; тъжачка. *Понесоха ковчега навън. Най-напред писнаха жените от село — сестрите, снахите и племенниците на Чакъра, а след тях оплаквачките, които бяха дошли по собствено желание от махалата.* Дим. Димов.

опла̀кна. Вж. оплаквам[1].

опла̀ча. Вж. оплаквам[2].

опла̀ча се. Вж. оплаквам се.

оплѐвя. Вж. оплевям.

оплѐвям, -яш, *несв.*; **оплѐвя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Плевя известно пространство или всичко. *Излизахме по 30—40 човека и едва оплевяхме по 5—6 декара земя на ден.* **оплевям се, оплевя се** *страд.*

оплѐвяне *ср. Отгл. същ. от* оплевям *и от* оплевям се.

оплѐзвам, -аш, *несв.*; **оплѐзя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Изваждам навън езика си. *Оплезвам езика си.* □ **Оплезих език** — много съм изморен. *Дребната Сивушка се напъва с всичка сила.... Оплезила език — върви.* Елин Пелин.

оплѐзвам се, -аш се, *несв.*; **оплѐзя се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред.* Показвам си езика навън от устата. *Хей, момче, не си ли виждал едно магаре? — Освен тебе, друго не съм виждал — отговори хлапакът и се оплези.* Елин Пелин.

оплѐзване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* оплезвам *и от* оплезвам се.

оплѐзя. Вж. оплезвам.

оплѐзя се. Вж. оплезвам се.

опленя̀. Вж. опленявам.

опленя̀вам, -аш, *несв.*; **опленя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св. Рядко.* Ограбвам, обирам страна, област и под. *Един ден той напусна бащиния си дом и ралото и влезе в една от многото разбойнически чети, които тогава опленяваха еднакво и гръцката земя, и българската.* Вазов. **опленявам се, опленя се** *страд.*

опленя̀ване *ср. Отгл. същ. от* опленявам *и от* опленявам се.

оплѐскам. Вж. оплесквам.

оплѐсквам, -аш, *несв.*; **оплѐскам,** -аш, *св.* **1.** Изцапвам много или изцяло, изплесквам. **2.** *Прен. Разг.* Изяждам лакомо всичко. *Дали на Дима | ярешка плешка, | той я оплеска.* Ц. Церковски. **оплесквам се, оплескам се** *възвр.* и *страд.* □ **Оплескахме я** (разг.) — объркахме работата; загазихме.

оплѐскване *ср. Отгл. същ. от* оплесквам *и от* оплесквам се.

оплешивѐя. Вж. оплешивявам.

оплешивя̀вам, -аш, *несв.*; **оплешивѐя,** -ѐеш, *мин. св.* оплешивя̀х, *прич. мин. действ.* оплешивя̀л, -а, -о, *мн.* оплешивѐли, *св.* Ставам плешив. *И, макар че главата му беше оплешивяла..., по енергичната стойка и по блясъка на очите му личеше, че не е твърде възрастен.* Г. Караславов.

оплешивя̀ване *ср. Отгл. същ. от* оплешивявам.

оплѝскам. Вж. оплисквам.

оплѝсквам, -аш, *несв.*; **оплѝскам,** -аш, *св.* С плискане намокрям или нацапвам. *Ето една переста, белопенна, гневна вълна с шум ни оплисква цели.* Вазов. **оплисквам се, оплискам се** *възвр.* и *страд.*

оплѝскване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* оплисквам *и от* оплисквам се.

оплодотворя̀. Вж. оплодотворявам.

оплодотворя̀вам, -аш, *несв.*: **оплодотворя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св. Книж.* Правя да дава плод. *Земеделският труд е основен фактор, който оплодотворява нашата земя.* Г. Димитров. **оплодотворявам се, оплодотворя се** *страд.*

оплодотворя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* оплодотворявам *и от* оплодотворявам се.

оплодя̀. Вж. оплодявам.

оплодя̀вам, -аш, *несв.*; **оплодя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* **1.** Правя да се създаде зародиш или плод у животно или растение. *Пчелите оплодяват цветята.* **2.** Правя нещо да стане плодородно, плодоносно. *Другари, наша е земята | и нашият труд я оплодява.* Ц. Церковски. **оплодявам се, оплодя се** *страд.*

оплодя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* оплодявам *и от* оплодявам се

опло̀ждам, -аш, *несв.* Оплодявам. **оплождам се** *страд.*

опло̀ждане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* оплождам *и от* оплождам се. *Съединяването на мъжката клетка с яйцеклетката се нарича оплождане.*

оплътня̀. Вж. оплътнявам.

оплътня̀вам, -аш, *несв.*; **оплътня̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* **1.** Правя нещо да стане по-конкретно, по-образно. *Писателят трябваше да оплътни повече образа на този герой.* **2.** Запълвам времето си с работа. *Оплътнявам времето си. Оплътнявам работния ден.*

оплю̀вам, -аш, *несв.*; **оплю̀я,** -юеш, *мин. св.* оплю̀х, *прич. мин. страд.* оплю̀т, *св.* **1.** Изпръсквам, покривам с плюнки. **2.** *Прен.* Обсипвам с хули, ругатни; опозорявам. *Видях аз България на кръста распета, | ... | видях я обсипвана с яростни гаври, | заляна с позор, със оплювани лаври.* Вазов. **оплювам се, оплюя се** *възвр.* и *страд.*

оплю̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* оплювам *и от* оплювам се.

оплю̀скам. Вж. оплюсквам.

оплю̀сквам, -аш, *несв.*; **оплю̀скам,** -аш, *св. Разг. Груб.* Изяждам. *Уж все диета пази, пък на втория ден на Коледа половината рибица от прасето оплюскала, дордето бях по гости.* Чудомир. **оплюсквам се, оплюскам се** *страд.*

оплю̀скване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* оплюсквам.

оплю̀я. Вж. оплювам.

оплячко̀сам. Вж. оплячкосвам.

оплячко̀свам, -аш, *несв.*; **оплячко̀сам,** -аш, *св.* Плячкосвам всичко, плячкосвам напълно.

Пък и турците на всяка стъпка ги дебнат,... ще се нахвърлят върху тях и ще ги оплячкосат. К. Петканов. **оплячкосвам се, оплячкосам се** *страд.*

оплячкосване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* оплячкосвам *и от* оплячкосвам се.

опна. Вж. опвам.

оповестя. Вж. оповестявам.

оповестявам, -аш, *несв*; **оповестя,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Известявам за нещо, съобщавам, давам гласност, разгласявам. *Разбира се, програмата свършваше, като оповестяваше на публиката, че ще свири военна музика и ще има хора и танци.* Г. Райчев. **оповестявам се, оповестя се** *страд.*

оповестяване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ от* оповестявам *и от* оповестявам се.

оповивам, -аш, *несв.*; **оповия,** -йеш, *мин. св.* оповйх, *прич. мин. страд.* оповйт, *св.* Повивам, препасвам с повой. *Петкана рано станала, | окъпа до две дечица, | па ги Петкана опови.* Нар. пес. **оповивам се, оповия се** *страд.*

оповиване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* оповивам.

оповия. Вж. оповивам.

опожаря. Вж. опожарявам.

опожарявам, -аш, *несв.*; **опожаря,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Изгарям, унищожавам с огън, с пожар. *Тоя звяр направи големи пакости, нищо не жалеше: пленеше, гореше, сечеше. Опожари две села, като затвори по-напред в оборите много жени и деца.* Вазов **опожарявам се, опожаря се** *страд.*

опожаряване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ от* опожарявам *и от* опожарявам се.

опозиционен, -нна, -нно, *мн.* -нни. *Прил. от* опозиция. *Опозиционен вестник. Опозиционен водач. Опозиционна партия.*

опозиционно. *Нареч. от* опозиционен. *Държи се опозиционно. Опозиционно настроен.*

опозиционер *м.* Лице от опозицията. *Ти като опозиционер влезе в училищното настоятелство и опозиционер искаш да бъдеш навсякъде.* Йовков.

опозиционерка *ж.* Жена опозиционер.

опозиция *ж.* (лат.). 1. *Книж.* Противопоставяне срещу възгледи, становища, решения. *Както всяко дело, и това предизвиква опозиция — тъкмо тъй наивна, както и самото дело.* П. П. Славейков. 2. *Полит.* Партия или партии в буржоазното общество, които се противопоставят на управляващата партия или група партии. *Всички партии от опозицията, без преправки, искрено оплакваха без време покосения и многообещаващия книжовник.* Г. Кирков. *Цялата опозиция започна да тропа по столовете.* Вазов.

опознавам, -аш, *несв.*; **опозная,** -аеш, *мин. св.* опознах, *прич. мин. страд.* опознат, *св.* Узнавам съществените черти, особености, белези на някого или на нещо; изучавам. *Постепенно, колкото повече ги опознавах, толкова повече се убеждавах, че те са строги птички, не особено доверчиви към хората.* Ем. Станев. **опознавам се, опозная се** *възвр., страд.* и *взаим.*

опознаване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* опознавам *и от* опознавам се. *Те ме посрещат много любезно. Най-напред разговорът протича в опознаване.* Кр. Кюлявков.

опозная. Вж. опознавам.

опозоря. Вж. опозорявам.

опозорявам, -аш, *несв.*; **опозоря,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Позоря напълно, до край. *Тя не преставаше да мисли за Павел. Но в нейното въображение не се явяваше тоя Павел — ..., който почерни младостта ѝ, опозори я и я погуби.* Елин Пелин **опозорявам се, опозоря се** *възвр.* и *страд.*

опозоряване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* опозорявам *и от* опозорявам се

оползотворя. Вж. оползотворявам.

оползотворявам, -аш, *несв.*, **оползотворя,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Правя да стане полезно нещо, което не е използувано до сега. *Напоследък започнаха да оползотворяват сгурията в строителството.* **оползотворявам се, оползотворя се** *страд.*

оползотворяване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* оползотворявам *и от* оползотворявам се. *Оползотворяване на отпадъците.*

опомня. Вж опомням

опомня се. Вж опомням се.

опомням, -яш *несв.*; **опомня,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Карам някого да дойде на себе си, да се стресне, да се окопити; свестявам *На утрото Гунка отвори очи и се огледа плахо наоколо. В първия миг не разбра къде е. Но гласът на госпожата я опомни.* Г. Райчев. *Дядо Костадин не се разсърди. Мирчовите думи го опомниха.* К. Петканов.

опомням се, -яш се, *несв.*, **опомня се,** -иш се. *мин св* -их се, *св.*, *сред.* Идвам на себе си, идвам в съзнание; съвземам се, стрясвам се. *Изведнъж той се опомня, изправя се и се оглежда назад.* Йовков. *Всичко това стана тъй бързо, че нямах възможност да се опомня. Кучетата минаха като вихрушка.* Ем Станев. || Идвам на себе си, като размислям. *Скоро се опомни, че върши нещо детинско и глупаво. Отдръпна се, замахна и запрати летвата в бистрите води на реката.* Ив. Хаджимарчев. *Жено, опомни се... Не ставай за смях пред хората.* Ст. Костов.

опомняне *ср. Отгл. същ. от* опомням *и от* опомням се. *И нищо по-болезнено няма от това внезапно опомняне: след покоя и безгрижието на съна, душата отново се облива от ледения лъх на суровата истина.* Йовков.

опонент *м.* Лице, което опонира.

опонирам, -аш, *несв.* и *св.* (лат.). *Книж.* Възразявам на някого с доводи, обикн. в научен спор.

опониране *ср. Отгл. същ. от* опонирам.

опопвам, -аш, *несв.*; **опопя,** -иш, *мин. св.* -их, *св. Нар.* Ръкополагам някого за свещеник; запопвам. *Парите опопват и магарето.* Погов. **опопвам се, опопя се** *страд.* и *сред.*

опопване *ср. Отгл. същ. от* опопвам *и от* опопвам се.

опопя. Вж. опопвам и опопям.

опопям, -яш, *несв.*; **опопя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Опопвам. **опопям се, опопя се** *страд.* и *сред.*

опо̀пяне *ср. Отгл. същ. от* опопям *и от* опопям се.

опо̀ра. *ж.* **1.** Място или предмет, гдето може да се закрепи или да застане нещо. *Ако отстраним опората на повдигнатото тяло, последното под влияние на земното притегляне пада.* **2.** *Прен.* Сила, поддръжка или помощ, на които се осланя човек; подкрепа. *Общонародната собственост е главната опора на държавата в развитието на народното стопанство.* Конст., чл. 8 *Той се гневеше, но се и боеше от голямото зло, което можеше да го сполети, и търсеше опора у Дона.* Дим. Талев. *Намирам опора. Губя опора.*

опо̀рен, -рна, -рно, *мн.* -рни, *прил.* Който служи за опора, за основа на нещо. *Почвата се люшка под краката. Неизвестно къде свършва вярата и от къде почва безверието. Опорната точка е изгубена.* Кр. Кюлявков. *Най-сетне той бе намерил опорна точка в живота си.* Дим. Димов.

опороча̀. Вж. о п о р о ч а в а м.

опороча̀вам, -аш, *несв.*; **опороча̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* **1.** Правя някого да стане порочен; развращавам. *Лошите условия опорочават човека.* **2.** Правя нещо да стане нередно, неправилно провалям. *С тази своя постъпка той опорочи избора* **опорочавам се, опороча се** *страд.* и *сред.*

опороча̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ от* опорочавам *и от* опорочавам се.

опортюнѝзъм, -змът, зма *мн.* няма, *м.* (лат.). *Книж.* **1.** Политика за подчиняване работническото движение на класовите интереси на буржоазията. *Ленин посочва, че десният опортюнизъм е бил и си остава главният враг на революционния пролетириат.* Раб дело, 1950 г. **2.** Приспособяване към условията на момента съглашателство с противника за някакви изгоди безпринципност

опортюнѝст *м.* **1.** Лице, което провежда буржоазна политика в работническото движение. **2.** Безпринципен човек, който се приспособява към обстоятелствата. *Жожу е човек от деветнадесети век. Български опортюнист, с всекиго добър, всекиму приятен. всякога доволен* Вазов.

опортюнистка *ж.* Жена опортюнист.

опортюнистѝчен -чна -чно, *мн.* -чни *прил.* Опортюнистически. *Опортюнистично отношение.*

опортюнистѝчески, -а, -о. *Прил. от* опортюнист *и от* опортюнизъм. *Опортюнистическа политика. Опортюнистическо движение. Опортюнистическа група.*

опо̀скам. Вж о п о с к в а м.

опо̀сквам, -аш, *несв.*; **опо̀скам,** -аш, *св.* Почиствам всичко напълно; опощвам. **опосквам се, опоскам се** *възвр.* и *страд.*

опо̀скване *ср. Отгл. същ. от* опосквам *и от* опосквам се.

опра̀. Вж. о п и р а м².

оправда̀вам, -аш, *несв.*; **оправда̀я.** -а̀еш. *мин. св* оправдах, *св.* **1.** Признавам някого за невинен. *Някой си Владиков го съдиха, но го оправдаха, че нямало улики против него.* Вазов. *Сетне той разбра, че работата е по-сериозна, но се надяваше, че е момчешка работа и че съдиите — ако се дойде до съд — ще ги оправдаят и всичко ще се забрави.* Г. Караславов. || Признавам, че някой е постъпил правилно. *Стрина Венковица се мъчи да оправдае и запази невястата.* Влайков. **2.** Признавам нещо за допустимо, за възможно, за правилно. *Животът пред очите на жена ми вече почна да се вижда като на филм. Тя всичко оправдаваше, всичко намираше за нормално — и злото, и доброто.* Елин Пелин. *Целта оправдава средствата.* **3.** В съчет. с отвл. същ. като надежда, доверие, очакване, мнение означава: доказвам, показвам действително, че заслужавам нещо. *Мургав, навъсен, ... той оправдаваше с физиономията си репутацията, която си беше създал, на енергичен и строг забитин.* Величков. *С това си действие той оправда доверието ми* **4.** Представям документи срещу изразходвани парични средства, продукти и др. *Ще бъде хубаво, ако успеем да купим от селяните някое прасенце... Имам малко пари в ротната каса..., после все ще намеря начин да ги оправдая пред касиера.* Вежинов. **оправдавам се, оправдая се** *възвр.* и *страд.*

оправда̀вам се, -аш се, *несв.*; **оправда̀я се,** -а̀еш се, *мин. св.* оправда̀х се, *св., сред.* Доказвам, че съм прав, че имам право. *Ти цитираш две телеграми и мислиш, че с тях се оправдаваш пред обществото.* Ал. Константинов. *Без да чака да го питат повече, той започна да се оправдава, изреди семейните си злочестини, говори за смъртта на жена си, за непризнателността на децата си, които бяха го изоставили.* Йовков.

оправда̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* оправдавам *и от* оправдавам се.

оправда̀н, -а, -о. **1.** *Прич. мин. страд. от* оправдая. **2.** Като *прил.* — а) Който може да се оправдае. *Оправдано възмущение.* б) Който е правилен, справедлив, основателен. *Оправдан отказ. Оправдана гордост.*

оправда̀ние, *мн.* -я, *ср.* **1.** Основание, причина да се оправдае нещо. *Аз няма да описвам това голямо и кърваво сражение, няма да търся разумното му оправдание, историческата му необходимост и полза.* Йовков. *Това ми служи за оправдание.* **2.** Доказване, че някой е прав, че е постъпил правилно. *Помощникът гледаше с лукаво доброжелателство младия момък и с нетърпение чакаше да чуе оправданията му, за да се намеси със съветите си.* Г. Караславов. *Аз му отговорих утвърдително, като прибавих, за оправдание на бай Ганьовото поведение и външност, една набързо скроена лъжа.* Ал. Константинов. *Употребата на веригите по отношение на мене няма никакво законно основание и оправдание.* Г. Димитров.

оправда̀телен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който доказва невинността на някого. *Оправдателна реч. Оправдателна присъда* □ **Оправдателен документ** (канц.) — документ, който доказва правилното изразходване на суми.

оправда̀телно. *Нареч. от* оправдателен. *Ех, какво ще се разбираме, бае Цако? — започна Нанко унило и в същото време някакси оправдателно.* Влайков.

оправда̀я. Вж. о п р а в д а в а м.

оправда̀я се. Вж. о п р а в д а в а м с е.

опра̀вен, -а, -о. 1. *Прич. мин. страд. от* оправя. 2. Като *прил.* — който е надебелял, напълнял, който има здрав вид. *Какви хубави кончета! И двете оправени, ясночервени, с по една черна ивица по гърба от гривата до опашката.* Йовков.

оправѝя *ж.* Добър ред, подреждане. *Като няма оправия, плюл съм в тая орисия.* Яворов.

опра̀вя. Вж. оправям.

опра̀вя се. Вж. оправям се.

опра̀вям, -яш, *несв.*; **опра̀вя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Поставям в ред. *Няма вече да оправям вечер | твоето креватче, | приказки да ти разправям | за небесното ти братче.* Багряна. *Край оградата имаше здравец и гъста маточина. Тя обиколи всичките, едно почисти, на друго листата оправи.* Елин Пелин. *Баба Дара се измъкна бързо от леглото, само тръсна рамене и излезе вън, като оправяше шамията си.* Г Караславов. *Той застава до прага, след това отива до миндерлика, оправя няколко гънки по кебето и бавно сяда.* Д. Немиров. || За път, вода и под. — почиствам, подреждам *После взе лопатата и по навик ривна тук-таме да оправи пъртината към дола.* Ем. Станев. 2. Отстранявам у някого или у нещо грешки или недостатъци. *На теб ли остана света да оправяш, бре чедо?* Ал. Константинов. *Видяхме грешките си — ще ги оправим.* А. Гуляшки. *Да му се не надяваш. Сякаш не е нашият Янко, толкова се е променил — шепнеше той на ухото му. — Работата оправя човека — мъдро отговаряше Вълко.* Ем. Станев. 3. Уреждам работата на някого. *Като никога чорбаджи Анко дойде по-рано тоя ден. Малко намусен, той поздрави двамата, поразгледа всичко ли е в ред и се обърна към бай Филип: — Хайде де, оправяйте жената.* Кр. Григоров 4. Правя нещо да стане право или да стои изправено нагоре. *Той издигна ръжта, която носеше, и я показа на Гроздан. После я приравни със себе си, опря корените ѝ до земята, а класовете оправи нагоре: върховете на ръжта надминаваха раменете му.* Йовков. *На гърбавия гробът му оправя гърбицата.* Погов. 5. Довеждам в нормално състояние; поправям. *Бабата нека си пие армеева чорба; хем стомаха оправя, хем не опива.* Вазов. *Часовникарят ми оправи часовника.* 6. Посочвам на някого пътя или посоката; упътвам. *Я ела да ни покажеш пътя. Закъсняхме, объркахме се. Ела, моля ти се, да ни оправиш.* Йовков. *Насреща през пътя, в двора!.. — оправи го мъжът с лека досада и хлопна вратата подире му.* Вазов. *Как мога да намеря ротата? — Попитайте войниците, те ще ви оправят.* Вежинов. **оправям се, оправя се** *възвр.* и *страд.*

опра̀вям се, -яш се, *несв.*; **опра̀вя се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* 1. Ставам дебел; надебелявам, напълнявам. *Климатът ѝ понесъл, много се е оправила; станала 70 килограма.* 2. Оздравявам. *Галунка гърло болело, | ... лежала девет години: | нито Галунка умира, | ни се Галунка оправя.* Нар. пес. *Цели шест месеца лежах болен, но вече се оправих.* 3. Ставам добър, отказвам се от лошите си навици. *Като тръгна на училище, детето стана добро, оправи се.* 4. Уреждам отношенията си с някого. *Бяхме се карали но вече се оправихме.* □ **Времето се оправя** — времето става хубаво. *Лошаво време се оправя, лош човек — никога.* Погов.

опра̀вяне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* оправям *и от* оправям се.

опра̀звам, -аш, *несв.*; **опра̀зня,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Правя да стане празно, изпразвам. *Опразних раницата си.* 2. Махам се, оттеглям се от някъде. *Навалицата се люшна като по нечия заповед наляво и надясно и опразни пътя, който ресичаше билото на рида.* Ст. Загорчинов. *Мравунякът от хора опразва шосето, прибира се в града.* Йовков. **опразням се, опразня се** *страд.*

опра̀звам се, -аш се, *несв.*; **опра̀зня се,** -иш се, *мин. св* их се, *св., сред.* За помещение, място — ставам празен, незает. *Опразват се турски села, бежанците | печални и плахи напущат родина.* Ем. п. Димитров.

опра̀зване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ от* опразвам *и от* опразвам се. *Опразване на жилище.*

опра̀зня. Вж. опразвам *и* опразням.

опра̀зням, -яш, *несв.*; **опра̀зня,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Опразвам. **опразням се, опразня се** *страд* и *сред.*

опра̀зняне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* опразням *и от* опразням се.

опра̀свам, -аш. *несв.*; **опра̀ся,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* За свиня — раждам прасета. *Свинята им опрасила осем прасенца.*

опра̀свам се, -аш се, *несв.*; **опра̀ся се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* 1. За свиня — раждам. *Свинята ни ще се опраси за Коледа.* 2. За прасе — раждам се. *Това прасе се опраси около Нова година.*

опра̀сване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* опрасвам *и от* опрасвам се.

опра̀ся. Вж. опрасвам *и* опрасям.

опра̀ся се. Вж. опрасвам се *и* опрасям се.

опра̀сям, -яш, *несв.*; **опра̀ся,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Опрасвам.

опра̀сям се, -яш се, *несв.*; **опра̀ся се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Опрасвам се.

опра̀сяне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* опрасям *и от* опрасям се.

опра̀ша. Вж. опрашвам.

опра̀швам, -аш, *несв.*; **опра̀ша,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Покривам, изцапвам с прах; изпрашвам, напрашвам. *Ще опрашиш обувките си.* 2. За насекомо — пренасям прашец от тичинки върху плодник на цвят и го оплодявам. *А пчелите сега опрашват | медоносния ябълков цвят.* Багряна. **опрашвам се, опраша се** *възвр.* и *страд.*

опра̀шване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* опрашвам *и от* опрашвам се. *Изкуствено опрашване на царевицата. Допълнително опрашване на слънчогледа.*

опреда̀. Вж. опридам.

определѐн, -а, -о. 1. *Прич. мин. страд. от* определя. 2. Като *прил.* — а) Който е точно установен, предварително посочен. *Точно в определено време през нощта и особено сутрин ясният и звънлив глас на петела огласяваше околността и обаждаше на старите войници колко е часът.* Елин Пелин. *От всички страни се стичат към определения пункт бодрите туристи.* Ал. Кон-

стантинов. *Движа се в определена посока.* б) Който е ясен, отчетлив, който не дава повод за съмнение, колебание. *По-нататък вече всякакви по-определени очертания липсваха и всичко се сливаше в една мъглява дрезгавина.* Йовков ‖ Който е добил своя форма, свой образ. *Някак неусетно в сърцето на Стоина започна да се поражда едно определено чувство към тоя малък, нов човек в дома му.* Дим. Талев. в) Който е предназначен за нещо. *Тя чистеше и миеше съдовете, редеше двете стаи, определени за нощуване на пътници* Елин Пелин.

определѐние, *мн.* -я, *ср.* 1 *Остар.* Определяне *В случай на съгласие и одобрение, родителите на младите пристъпват тозчас ... към определение деня на сватбата* Вазов. 2. Обяснение, което разкрива, пояснява съдържанието на нещо; дефиниция, формулировка. *В това Гоголево определение е казано накратко всичко, що може да се каже за Пушкина като художник.* П. П. Славейков 3. *Грам.* Второстепенна част на изречението, която пояснява съществително име. *Определението обикновено е прилагателно име, но може да бъде и числително причастие.* 4. *Юрид.* Разрешаване на частичен въпрос, възникнал в течение на съдебното производство. *Определение на съда.* ‖ **Сказуемно определение** (грам.) — определение, което влиза в състава на сказуемото.

определѐно *нареч.* Ясно, без възможност за съмнение. *Той слезе чевръсто от коня, погледна селяните и, без да се обърне определено към някого, попита: — Кой го закачи това там?* Г. Караславов.

определѐност, -тта̀, *мн.* няма, *ж* *Отвл. същ. от* определен; яснота, конкретност. *Необходима е яснoст, определеност, .. когато става дума за осигуряване на националното съществуване и благоденствие на нашия народ.* Г. Димитров

определѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил. Грам.* Само в съчет.: **Определително изречение** — подчинено изречение, което изпълнява служба на определение в главното изречение. **Определителен член** — местоименна частица, която се прибавя към имената, за означаване на известен или споменат преди това предмет, напр. език*ът*, жен*ата*, сел*ото*, книги*те*.

определя̀. Вж. о п р е д е л я м.

определя̀ се. Вж. о п р е д е л я м с е.

определя̀м, -яш, *несв.*; определя̀, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* 1. Установявам точното количество, качество, степента или положението на нещо. *Премятаха тежестта на златото, определяха броя на претопените за него жълтици.* Йовков *Определям температурата. Определям диагнозата на болестта. Определям броя на предметите.* ‖ Изчислявам, установявам според някои данни; намирам. *Определям дължината на отсечката. Определям ъгъла на падането.* 2. Посочвам точно, установявам кога, къде или как е станало или ще стане нещо. *Говорехме само за предстоящия път, определяхме деня и часа на тръгването.* Йовков. *Вчера определихме мястото на срещата. Двамата определиха метода на изследването.* 3. Разкривам, обяснявам съдържанието или същината на нещо. *Но преди всичко няколко думи за думата „революция"... Ние трябва точно да определим какво именно разбираме под тая дума.* Г. Кирков. *Често се случва да чувствуваме нещо, без да можем да го определим или изкажем.* Йовков. 4. Ограничавам с някакви условия, обуславям. *Не съзнанието на хората определя тяхното битие, а обратното — тяхното обществено битие определя тяхното съзнание.* 5. Отреждам, установявам някому нещо (заплата, възнаграждение и др.). *На Димитровден майстор Кочо му определи шестстотин гроша годишна заплата — до другия Димитровден.* Дим Талев. ‖ *Канц.* За съд — постановявам, решавам. *Съдът определи размера на глобата* **определям се определя се** *страд.*

определя̀м се, -яш се, *несв.*; определя̀ се, -йш се, *мин. св.* -йх се, *св.*, *сред.* Установявам точно възгледите си, принадлежността си към някакво идейно течение или установявам професията си. *В тази година той се определи като завършен демократ-революционер.*

определя̀не, *мн.* -ия, *ср. Отвл. същ. от* определям *и от* определям се. *Определяне деня на тръгването. Определяне границите на разпространението. Определяне ъгъла на пречупването.*

опреснѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който служи за опресняване, за възобновяване на знания, мисли и под. *Опреснителни курсове.*

опреснѝтелно. *Нареч. от* опреснителен.

опресня̀. Вж. о п р е с н я в а м.

опресня̀вам, -аш, *несв.*; **опресня̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* 1. Правя нещо да стане като прясно; освежавам. *Опреснявам въздуха.* 2. *Прен.* За знания, мисъл и под. — правя да се възобнови. *Опресних си знанията.* **опреснявам се, опресня се** *страд.*

опресня̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отвл. същ. от* опреснявам.

опрѝдам, -аш, *несв.*, **опреда̀,** -ѐш, *мин. св.* опрѐдох, *прич. мин. действ.* опрѐл, *св.* Обработвам с предене. *За биволите трябват чулове. Гледай да опредеш козината по-скоро, за да им изтъчеш* (чулове). К. Петканов. **опридам се, опреда се** *страд.*

опрѝдане *ср. Отвл. същ. от* опридам *и от* опридам се

оприлича̀. Вж. о п р и л и ч а в а м.

оприлича̀ се. Вж. о п р и л и ч а в а м с е.

оприлича̀вам, -аш, *несв*; **оприлича̀,** -иш, *мин. св.* -йх, *св.* 1. Правя да прилича на някого или на нещо. *Сали Яшар наистина имаше нещо, което го оприличаваше на тия хора. Като всеки ковач, той беше здрав и силен човек.* Йовков. 2. Мисля, смятам, че някой или нещо прилича на другиго или на друго нещо; припознавам се. *В това време Карагьозоолу тихо разправяше усмихнато на бея, че Селямсъзът се е разсърдил, защото Варлаам го оприличил на Тотя войвода.* Вазов. **оприличавам се, оприлича се** *страд.*

оприлича̀вам се, -аш се, *несв.*; **оприлича̀** се, -йш се, *мин св.* -йх, се, *св.*, *сред.* Ставам подобен на някого или на нещо; заприличвам. *Лицето ѝ се оприличи на пембен трендафил, когато цъфне сутрина по роса пред изгряването на слънцето.* Цани Гинчев.

оприлича̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отвл. същ. от* оприличавам *и от* оприличавам се.

опрѝмча. Вж. о п р и м ч в а м.

опрѝмчвам, -аш, *несв.*; **опрѝмча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Овързвам с примка; впримчвам. 2. *Прен.* Хващам някого с измама, с хитрост; впримчвам. **опримчвам се, опримча се** *възвр.* и *страд*

опрѝмчване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* опримчвам *и от* опримчвам се.

опровергàвам, -аш, *несв.*; **опровергàя,** -àеш, *мин. св.* опровергàх, *св.* Доказвам неверността, неправилността на нещо. *Тези заключения са направени въз основа на дълги и грижливи проучвания — ти ли се намери да ги опровергаваш?* Г. Караславов. **опровергавам се, опровергая се** *възвр.* и *страд.*

опровергàване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* опровергавам *и от* опровергавам се.

опровергàя. Вж. опровергавам.

опровержѐние, *мн.* -я, *ср.* Устно или писмено посочване неверността на нещо. *Ако това твърдение ... намери място в страниците на вестниците, от само себе си се разбира, че вие, като мой официален защитник, също ще публикувате моето категорично опровержение.* Г. Димитров. *Днес във вестниците излезе опровержение на това твърдение.*

опропастѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил. Рядко.* Който разорява, погубва някого или нещо. *Той си не прощаваше тая грешка, която щеше да бъде опропастителна за него и за делото му.* Вазов.

опропастя̀. Вж. опропастявам.

опропастя̀вам, -аш, *несв.*; **опропастя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Разорявам някого или нещо; съсипвам. *Първата му голяма сделка свърши с фалит, който опропасти една банка с влогове на дребни спестители.* Дим. Димов. *Появява се враг опасен, ..., който иска да снижи и съвършено да опропасти българското царство.* В Друмев. *Такъв имот! Опропасти го, изяде го.* Йовков. **опропаствям се, опропастя се** *възвр.* и *страд.*

опропастя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* опропастявам *и от* опропастявам се. *Старецът се впусна на дълго и широко да разказва за опропастяването си.* Вазов

опростѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който довежда до опрощаване. *Опростителна изповед.*

опростотворя̀. Вж. опростотворявам.

опростотворя̀вам, -аш, *несв.*; **опростотворя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св. Книж.* Правя нещо да стане просто; опростявам. **опростотворявам се, опростотворя се** *страд.* и *сред.*

опростотворя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Книж. Отгл. същ. от* опростотворявам *и от* опростотворявам се.

опростя̀[1]. Вж. опростявам.

опростя̀[2]. Вж. опрощавам.

опростя̀вам, -аш, *несв.*; **опростя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Правя нещо да стане по-просто, полесно *Противоп.* усложнявам. *Опростявам живота си.* **опростявам се, опростя се** *страд.* и *сред*

опростя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* опростявам *и от* опростявам се.

опротивѐя. Вж. опротивявам.

опротивя̀вам, -аш, *несв.*; **опротивѐя,** -ѐеш, *мин. св.* опротивя̀х, *прич. мин. действ.* опротивя̀л, -а, -о, *мн.* опротивѐли, *св.* Ставам противен, досаден. *От този ден в душата ми настъпи тежък прелом. Намразих хората... Опротивя ми работата.* Г. Райчев. *Мене светът ми е опротивял! Нощ ли е, ден ли — не виждам.* Я. Гуляшки.

опротивя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* опротивявам

опрощàвам, -аш, *несв.*; **опростя̀,** -йш, *мин. св.* йх, *св.* 1. Прощавам. *Законът | си е закон — той правдата раздава | и никому греха не опрощава.* Хр. Радевски. *„Царю-господарю, викам му и му целувам коляното, опрости ми!“* Ст. Загорчинов. 2 Освобождавам от задължения. *Президиумът на Народното събрание върши следната работа: ... Опрощава несъбираеми вземания.* Конст., чл 35. **опрощавам се, опростя се** *страд.*

опрощàване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* опрощавам.

опрощѐние, *мн.* -я, *ср. Книж.* Извиняване грешките или прегрешенията на някого; опрощаване. *Бога ли да молим за опрощение на греховете ни, сатана ли да призовем на помощ, не зная — сбъркал съм се съвсем.* Ст. Загорчинов.

опрѐскам. Вж. опръсквам.

опрѐсквам, -аш, *несв.*; **опрѐскам,** -аш, *св.* Намокрям или изцапвам с пръскане; изпръсквам, напръсквам. *Веднаж едно от децата на Петровица беше опръскало с кал детето на Божаница.* Елин Пелин. **опръсквам се, опръскам се** *възвр.* и *страд.*

опрѐскване *ср. Отгл. същ. от* опръсквам *и от* опръсквам се.

опрѐхвам, -аш, *несв.*; **опрѐхна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Ставам пръхкав; изпръхвам. *Ръцете ми загрубяха, кожата ми потъмня, устните ми опръхнаха.* Я. Каралийчев. *Земята беше опръхнала.*

опрѐхване *ср. Отгл. същ. от* опръхвам.

опрѐхна. Вж. опръхвам

оптàнт *м. Книж.* Лице, което има право да си избере поданство в област, която ще мине от една държава в друга.

оптàнтка *ж.* Жена оптант.

оптàция *ж.* (лат.). *Книж.* Избор на поданство от население, чиято територия трябва да мине от една държава в друга.

оптѝк *м.* Специалист, който се занимава с оптика.

òптика *ж.* (гр.). 1. Дял от физиката, който се занимава с изучаването на светлината. 2. Производство на оптически уреди и апарати и търговия с тях.

оптимѝзъм, -змът, -зма, *мн.* няма, *м* (лат.). Възглед, проникнат с жизнерадост, бодрост и с вяра в бъдещето. *Противоп.* песимизъм. *На свой ред пътникът от Рио изобразява какви професии е сменил досега и с неизменния оптимизъм на руския емигрант заявява, че е тръгнал да копае брилянти в Мато Гросо.* Св. Минков.

оптимѝст *м.* Човек, изпълнен с оптимизъм, настроен оптимистично. *Той е оптимист по природа и вярва, че рано или късно ще забогатее.* Св. Минков.

оптимисти̇чен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Който е проникнат от оптимизъм. *Оптимистични възгледи. Оптимистичен мироглед.*

оптимисти̇чно. *Нареч. от* оптимистичен. *Гледам оптимистично на живота.*

оптими̇стка *ж.* Жена оптимист.

оптимисти̇чески, -а, -о, *прил.* Оптимистичен. *Оптимистически тон.*

оптимисти̇чески. *Нареч. от прил.* оптимистически. *Епо защо аз гледам доста оптимистически на тия уродливи явления у нас.* Вазов.

опти̇рам, -аш, *несв.* и *св.* Изявявам правото си на оптация.

опти̇ране, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* оптирам.

опти̇чен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Оптически. *Оптичен апарат.*

опти̇чески, -а, о, *прил.* 1. Който е свързан с явленията на оптиката. *Оптическа леща. Оптически уред.* 2. Зрителен. *Оптическа измама.*

опу̇йча се. Вж. опуйчвам се

опуйчвам се, -аш се, *несв.* **опу̇йча** се, -иш се, *мин. св.* -их се, *св*, *сред.* Държа се надуто, глупаво, сърдито. *Бе чоджум, — каза му най-после, — та вие наздраво ли се любите с наша Цана? Затова се е тя такава опуйчила от тогава.* Вазов.

опу̇йчване *ср. Отгл. същ. от* опуйчвам се.

опу̇лвам, -аш, *несв.*; **опу̇ля,** -иш, *мин. св.* -их, *св. Нар.* Отварям широко очи и насочвам поглед към някого или към нещо; ококорвам. *Турчинът опули очи и се чудеше на голямата сила на младия селянин, който дигаше някак с леснина по петдесет, по осемдесет оки.* Дим. Талев. *Като видя малкото партизанче, старецът опули очи.* М. Марчевски.

опу̇лвам се, -аш се, *несв.*; **опу̇ля се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред. Нар.* 1. Отварям широко очите си. 2. За очи — отварям се широко.

опу̇ля. Вж. опулвам.

опу̇скам и **опу̇щам,** -аш, *несв.*; **опусна**, -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* опу̇снат, *св.* Изпускам. **опу̇скам се, опущам се, опусна се** *страд.* и *сред.*

опу̇скане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* опускам *и от* опускам се.

опу̇сна. Вж. опускам.

опусте̇я. Вж. опустявам.

опустоша̀. Вж. опустошавам.

опустоша̀вам, -аш, *несв.*; **опустоша̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Правя нещо да стане пусто, да се превърне на пустиня, унищожавам напълно; разорявам. *Светославе, знай, че Чоки със силна войска е минал Дунава и иде да седне сам на престола, като пали и опустошава всичко из пътя.* Вазов *Гъсениците опустошават горите.* ‖ *Прен.* Изяждам и изпивам. *Докато обмисляше какво да каже на немците, Костов се подкрепи с чашка коняк и не се ядоса никак от това, че Виктор Ефимич бе опустошил половината от бутилките.* Дим. Димов. *Гладници — опустошиха, всичко, което им бе сложено* **опустошавам се опустоша се** *страд.*

опустоша̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* опустошавам *и от* опустошавам се.

опустошѐние, *мн.* -я, *ср.* 1. Опустошаване. *Игуменът се е обърнал за защита пред висшето правителство и опустошението на гората е спряно, доде се произнесе съдилището.* Вазов. 2. Развалини, съсипни *Тука, . . . дето е изсечена гората, може да се види, как природата се старае да поправи опустошенията, които прави човекът.* Вазов.

опустоши̇телен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който прави опустошения, който опустошава *Над тия безмълвни и глухи . . . села изведнъж дохожда и се извива една буря, по-страшна, по-стихийна и опустошителна от всички бури на горещото лято.* Йовков. *Застоя се суша и като опустошителен пожар изгори всичко.* Елин Пелин.

опустоши̇телно. *Нареч. от прил.* опустошителен.

опустя̀вам, -аш, *несв.*; **опустѐя,** -ѐеш, *мин. св.* опустя̀х, *прич. мин. действ* опустя̀л, -а, -о, *мн.* опустѐли, *св.* Ставам пуст, безлюден. *Пада вечер. Тъмните алеи опустяха в градската градина.* П. П. Славейков. *Скоро улиците опустяха и градът заприлича на изоставен мъртвец.* Елин Пелин. □ **Да опустее!** (клетва) — пуст да остане, да го няма на света! *Пено мари, да ти опустеят зъркелите — уплаши ни.* Вазов. *Да му опустеят парите, когато една риза като хората не туря на гърба си.* Йовков. **Пусто опустяло!** — израз на недоволство; да му се не види макар!

опустя̀ване *ср. Отгл. същ. от* опустявам.

опу̇хам. Вж. опухвам.

опу̇хвам, -аш, *несв.*; **опу̇хам,** -аш, *св.* 1. Изтърсвам нещо с пухане; пухам до край. *Той опуха на прага снега от цървулите си и влезе тихо като лисица в стаята при чичо Кола.* Елин Пелин. 2. *Разг.* Набивам. *Опухах го здравата.* **опухвам се, опухам се** *възвр.* и *страд.*

опу̇хване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* опухвам *и от* опухвам се.

опу̇ша. Вж. опушвам.

опу̇швам, -аш, *несв.*; **опу̇ша,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Изпълвам с пушек. *Печката не тегли и опуши стаята.* ‖ Изцапвам със сажди, пушек. *Смъкнатият фитил на лампата беше опушил шишето.* Ем. Станев. 2. Пречиствам, дизинфекцирам нещо с пушек. *Жените вареха мармалад, а мъжете опушваха бъчвите или стягаха казаните за ракия.* Дим. Димов. **опушвам се, опуша се** *възр. и страд.*

опу̇шване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* опушвам *и от* опушвам се.

опу̇шкам. Вж. опушквам.

опу̇шквам, -аш, *несв.*; **опу̇шкам,** -аш, *и* **опу̇шна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин страд.* опу̇шнат, *св. Остар. Разг.* Застрелвам с пушка, пищов и под. *На пътя пазят турци. Преди малко опушнаха един карловец.* Вазов. **опушквам се, опушкам се, опушна се** *възвр.* и *страд. Каблешков, паднал в плен, сам-си се опушна, за да се избави от живота.* Вазов.

опу̇шна. Вж. опушквам.

опу̇щам. Вж. опускам.

опу̇щане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ от* опущам *и от* опущам се.

опущѐние, *мн.* -я, *ср.* Неволно пропускане на нещо. *Най-малката грешка, най-слабото опу-*

щение, най-незначителната дезорганизация ще даде широки пакостни отражения. Г. Караславов.

опъвам, -аш, *несв.*; **опъна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* опънат, *св.* 1. Дърпам нещо, за да стои обтегнато. *Конят поиска да се изправи на задните крака, но силната ръка на ездача опъна поводите.* Ст. Загорчинов. *Опъвам въжето за пране.* || Изтеглям, оправям нещо да няма гънки. *Той простря краката си и, като опъна набърчените гащи към коленете си, рече с дебел дрезгав глас: — Много пращуляк, бре!* Елин Пелин. 2. За част от тялото — държа прав, протягам. *Воловете опъваха шии и бавно извличаха тежките коли.* К. Петканов. *Гледам ги всички. Много орли. Опънали широки криле и сякаш не хвърчат, а се плъзгат, като че ги носи вятър.* Йовков. *Опъвам ръка.* 3. Дърпам нещо, за да го изместя от първоначалното му положение. *Опъвам спусъка на револвера.* 4. *Разг.* Работя тежка, непосилна работа. *Опъвахме цял месец и накрая пак недоволни.* 5. *Разг.* Накарвам насила. *Я да те опънат да ореш цяла неделя на Станьово коляно и да ядеш само диви круши със сух хляб, че да видиш как ще ти изпадне мехът.* Цани Гинчев. 6. *Нар.* Обикн. за спиртно питие и тютюн — пия наведнаж или поемам дълбоко. *Като му опъна три шишета вино и ще спя като кьпан.* Чудомир. *Извади една малка лулица из пояса си, . . . опъна няколко пъти, очите му се отвориха още повече, захвана и да се смее.* З. Стоянов. **опъвам се** **опъна се** *страд.* □ **Опъвам каиша** (разг.) — работя тежка, непосилна работа. *Те няма какво да му мислят, тях всичко им е наред, ами ние, ние, дето опъваме каиша, как ще я оправяме сега, като се е забъркала една, дето никъде я няма.* Л. Стоянов.

опъвам се, -аш се, *несв.*; **опъна се,** -еш се, *мин. св.* -ах се, *св.*, *сред.* 1. Стоя изопнат. *Гребците пееха под удърите на веслата, — аз седях цял ден под платното, което се опъваше като пищяла готово да гръкне.* Ст. Загорчинов. 2. Просвам се, изтягам се. *Иван потрепна и се помръдна да стане, но главата му увисна безсилно и той се опъна на земята гърбом.* Елин Пелин. 3. *Разг.* Не се съгласявам; противя се. *Не, не, моля ви се, госпожа, няма нужда. — Опъвам се аз. — Не си правете труд, . . . моля ви се.* Л. Стоянов.

опъване, *мн.* -ия, *ср.* *Отгл. същ.* от опъвам и от опъвам се. *С едно кратко, но силно опъване на мишците той ги отхвърли настрана.* Г. Караславов.

опълча. Вж. о п ъ л ч в а м.

опълчвам, -аш, *несв.*; **опълча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Враждебно противопоставям някого срещу другиго. *И внезапно му хрумна върховното решение да опълчи Светослава против Чоки и сам да мине на негова страна.* Вазов. *Безразборните арести опълчиха цяло село против властта.* М. Марчевски. *Между тях отдавна се набираше и се готвеше да избухне една от ония люти и неизкореними вражди в селата, които опълчват едни срещу други цели родове.* Йовков.

опълчвам се, -аш се, *несв.*; **опълча се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред.* Противопоставям се против някого. *Те ще грабнат оръжие и ще се опълчат против общия душман, — каза друг.* Вазов.

опълчване, *мн.* -ия, *ср.* *Отгл. същ.* от опълчвам и от опълчвам се.

опълченец, *мн.* -нци, *м.* 1. *Истор.* Доброволец от Руско-турската освободителна война. *Тогаз Столетов, наший генерал, | ревна громовно: „Млади опълченци, | венчайте България със лаврови венци!"* Вазов. || Доброволец в Македоноодринското опълчение в Балканската война през 1912—13 г. 2. Военнослужащ от опълчението (в 2 знач.).

опълчение, *мн.* -я, *ср.* 1. Войскова част от доброволци, която е в помощ на редовна армия. *Руските сили бяха незначителни, но надеждите бяха поне да се одържи Загора доде додат на помощ други войски. Не е място тук да възпроизвеждам мъжеството на руските войски и геройството на българското опълчение, което пръв път се кръсти в кръвта на вековния враг.* П. Р. Славейков. 2. Войскови резерви, съставени от лица, надхвърлили определената за войската възраст.

опълченски, -а, -о. *Прил.* от опълченец. *Опълченската рота . . . вървеше по дирите на настъпващите войски.* Елин Пелин. *Той имаше един слуга с опълченска шапка, който му беше и телохранител.* Вазов.

опъна. Вж. о п ъ в а м.

опъна се. Вж. о п ъ в а м с е.

опържа. Вж. о п ъ р ж в а м.

опържвам, -аш, *несв.*; **опържа,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Приготвям нещо чрез пържене. *Тя се разбърза, стъкна огън, опържи яйца, намери вино и сложи богата трапеза на своя мил гост.* Елин Пелин. *В своята любезна предвидливост той беше още от снощи опържил десетина пъстърви.* Вазов. **опържвам се, опържа се** *страд.*

опържване, *мн.* -ия, *ср.* *Отгл. същ.* от опържвам и от опържвам се.

опърля. Вж. о п ъ р л я м.

опърлям, -яш, *несв.*; **опърля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Пърля напълно, пърля до край. *Момчето опърли пилето на огъня.* Йовков. 2. За косми, пера и под. — пригарям леко. *Опърлих си веждите.* 3. *Разг.* За слънце или вятър — леко обгарям лице или кожа. *Опърли ме вятърът и от туй може да съм почерняла и погрозняла — заговорила му циганката бързо-бързо.* Цани Гинчев. **опърлям се, опърля се** *възвр.* и *страд.*

опърляне, *мн.* -ия, *ср.* *Отгл. същ.* от опърлям и от опърлям се.

о̀пърничав, -а, -о, *прил.* Който не се съгласява с никого; опак, несговорен. *В него отново се събуди старата вражда към дядо Манол. Опърничав старец, мъчно се погажда с хората.* М. Марчевски.

о̀пърничаво. *Нареч.* от опърничав.

о̀пърничавост, -тта, *ж.* *Отвл. същ.* от опърничав. *Ти му се сърдиш, защото ти липсва търпение да преодолееш неговата опърничавост.* Дим. Димов.

опърпам. Вж. о п ъ р п в а м.

опърпам се. Вж. о п ъ р п в а м с е.

опърпан, -а, -о. 1. *Прич. мин. страд.* от опърпам. 2. Като *прил.* — а) За дрехи — дрипав, окъсан. *По вратниците наизлязоха жени... с опърпани дрехи.* Елин Пелин. б) За човек — който е облечен в дрипави, окъсани дрехи. *Когато*

дружината закриви из една тясна улица, мярна се Попчето с троица още другари, опърпани хъшове. Вазов. *Той беше облечен граждански, но малко опърпан.* Йовков.

опърпано. *Нареч. от* опърпан.

опърпаност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ от* опърпан.

опърпвам, -аш, *несв*; **опърпам,** аш, *св.* Правя нещо да стане на дрипи, да се окъса. *Какво си си опърпал дрехите?* **опърпвам се, опърпам се** *страд.*

опърпвам се, -аш се, *несв.*; **опърпам се,** -аш се, *св., сред.* Ставам дрипав, окъсвам се *Много се е опърпал горкият.*

опърпване *ср. Отгл. същ. от* опърпвам *и от* опърпвам се.

опя̀вам, -аш, *несв.*; **опѐя,** -ѐеш, *мин св.* опя̀х, *прич. мин. действ.* опя̀л, -а, -о, *мн.* опѐли, *прич. мин. страд.* опя̀н, -а, -о, *мн.* опѐни, *и* опя̀т, -а, -о, *мн.* опѐти, *св.* **1.** За свещеник — чета и пея молитви над мъртвец преди да бъде погребан. *Довечера ще го опеят и ще го погребат.* Йовков. *Като я сложиха в черкова и свещеникът взе да я опява, аз се загледах в нейното лице.* Влайков. *В горната черкова са ни кръщавали, там ще ни опеят!* Чудомир. 2. *Прен. Разг.* Дотягам на някого с постоянно натякване или с повтаряне на нещо. *Разбира се. Защото, ако ти кажа и ако не стане, тогава веднага ще задрънкаш — да беше тъй, да беше инак... Има с месеци да ми опяваш.* Ст. Костов. **опявам се, опея се** *страд.*

опя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* опявам *и от* опявам се.

орà, -ѐш, *мин. св.* -à*х, несв.* Разработвам почвата с рало или плуг, за да посея нещо. *Сей, земеделецо, днес му е времето, фърляй събри семена. | ... | Честно и славно е твойто усилие, | бодро засявай, ори!* Вазов. *Щом времето се поправи и земята изсъхна, хората излязоха на работа, започнаха да орат и да сеят.* Йовков. *Само тая нива остана. Да орем, да я доорем, после почивка.* Елин Пелин. **ора се** *страд.* □ **Дяволът не оре, не копае** (посл.) — ще се случи някакво нещастие.

орàкул *м.* (лат.). *Книж.* В античния свят — жрец, който предсказва бъдещето; прорицател.

орàкулски, -а, -о. *Прил. от* оракул. *Оракулско предсказание.*

орàло, *мн.* орала̀ *ср. Диал.* Рало. *От там той видя брата си Иван, че впряга oралото и се готви да оре.* Елин Пелин.

ò̀ран, -тà, *мн.* няма, *ж.* **1.** Оране. *Същата вечер се завърна от оран и син му Стоичко.* Вазов. *Тополчани не знаеха кога е ден, кога е нощ, толкова бързаха с ораната.* К. Петканов. 2. Разорано място, разорана земя. *Ливна пролетен дъжд и понесе се косо над ливади, над оран, над хлебни поля.* Багряна. *Семената валят от сеялките в жадната оран.* Н. Фурнаджиев

орàнгутан *м.* (малайски). Голяма човекоподобна маймуна Simia saturus.

орангутàнски, -а, -о. *Прил. от* орангутан.

орàне *ср.* 1. *Отгл. същ. от* ора *и от* ора се *Я виж колко е ровка земята — само за оране!* Елин Пелин. 2. Разорано място, разорана земя. *Жена му видя как той затича през дълбокото оране, незавлечено още, и се запрепъва подире му.* Ст. Ц. Даскалов.

орàнжев, -а, -о, *прил.* (фр.). Който е с цвета на портокалова кора. *Масивът на близката планина потъмня, но скалистите зъбери на върховете ѝ греехи още с оранжеви пламъци.* Дим. Димов.

оранжѐрия *ж.* (фр.) Отоплено помещение със стъклени стени за отглеждане на предимно тропически растения.

орàтен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* Който е предназначен за оране. *Във боклука бяха положени рало и оратен ярем.* Влайков *Оратни волове.*

орàтор *м.* (лат.). 1. Човек, който има дарба да говори добре, да държи реч пред общество. *Един от най-добрите оратори в Областкото събрание, Величков обайваше винаги с възторжената си и пламенна реч.* Вазов. *Оригинален е не толкова като поет, а като човек на живота, обществен деец, оратор и публицист.* П. П. Славейков. 2. Човек, който произнася реч на събрание. *На събранията ораторите говориха за борбата на народите за мир.*

оратòрия *ж.* (лат.). *Муз.* Голямо музикално-драматично произведение с тържествен характер, за хор, солисти и оркестър.

орàторка *ж.* Жена оратор.

орàторски, -а, -о. *Прил. от* оратор. *Ораторска дарба. Ораторски патос. Ораторска трибуна. Ораторска реч.*

орàторство, *мн.* няма, *ср.* 1. Дейност, проява на оратор. 2. Проявяване дарбата на оратор; красноречие.

орàторствувам, -аш, *несв. Ирон.* Говоря пред множина слушатели с претенциите на оратор. *Едни пееха, други плачеха, трети декламираха и ораторствуваха, като описваха с най-черни краски нашите теглила и страдания и успеха ни за в бъдеще.* З. Стоянов.

орàторствуване, *мн.* -ия, *ср. Ирон. Отгл. същ. от* ораторствувам. *Асенчо спи ли сега, бай Марко? — попита докторът, за да прекрати Иванчовите ораторствувания.* Вазов.

орахатя̀ се. Вж. о р а х а т я в а м с е.

орахатя̀вам се, -аш се, *несв.*; **орахатя̀ се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св., сред. Разг.* Успокоявам се, мирясвам. *Вземи да се задомиш и ти като хората, че да се орахатиш.* Йовков.

орàч *м.* Човек, който оре земята. *Едри биволи влачат ралата и след тях вървят орачи.* Йовков. *Капчици дъждовни | падат от небето — | и орачу трепна | радостно сърцето.* П. П. Славейков.

орàчески, -а -о. *Прил. от* орач.

орàчка *ж.* Жена орач. *Е, не умряхме от глад, но аз си знам. Изпървом сама орях, после Пенка. Каква орачка е, стъкми ралото, впрегне кравите и право на нивата!* Кр. Григоров.

ò̀рбита[1] *ж* (лат.). Затворена крива линия, по която се движи небесно тяло или електрон. *Всеки електрон си има своя орбита. Земна орбита.*

ò̀рбита[2] *ж.* (лат.). *Анат.* Очна яма. *Прекарал човек вече, слаб и сух, с очи дълбоко хлътнали в орбитите си, ... той беше инак здрав и държелив.* Йовков.

о̀рган[1] *м.* (гр.). 1. Част от организъм, която има определено предназначение, функция. *Мозъкът е орган на мисълта. Дихателни органи. Сетивни органи. Говорни органи.* 2. *Прен.* Държавно или обществено учреждение или служба. *Народното събрание е единственият законодателен орган на Народната република България.* Конст., чл. 16. 3. *Прен.* Обикн. *мн.* Служители в държавно или обществено учреждение или служба. *Нека да разпише! — посочи той към Евстати. — Утре финансовите органи него ще начитат.* А. Гуляшки. *Съдебни органи.* 4. *Прен.* Ръководно тяло в държава, организация. *Върховен орган на Българската комунистическа партия е Конгресът на Партията.* Устав на БКП. 5. *Прен.* Периодическо издание, издавано от партия, организация, учреждение, което отразява тяхната идеология или дейност. *Орган на БКП е вестник „Работническо дело“.*

о̀рган[2] *м.* (гр.). *Муз.* Голям духов музикален инструмент с клавиши, използуван предимно в католическите черкви.

организа̀тор *м.* Лице, което служебно организира нещо. *Той беше рамо до рамо с един войник, когото в последния клас на гимназията изключили като организатор на ученическата стачка.* Г. Караславов. *В Букурещ Каравелов се сближава с Васил Левски, апостола на българската революция, организатора на огромната мрежа от комитети в България.* Сп. Септември, 1954 г. ‖ Лице, което има организаторски способности. *Димитър Благоев въплъщаваше в себе си големия теоретик, най-добрия пропагандист и упоритият организатор на работническото движение.* Г. Димитров.

организа̀торка *ж.* 1. Жена организатор. 2. *Прен.* Институция, която организира нещо.

организа̀торски, -а, -о. *Прил. от* организатор. *Организаторска работа. Организаторски способности.*

организа̀торство, *мн.* няма, *ср.* Дейност на организатор.

организацио̀нен, -нна, -нно, *мн.* -нни, *прил.* Който се отнася до организация. *Организационни въпроси. Организационен живот. Организационен план.*

организацио̀нно. *Нареч. от* организационен.

организа̀ция *ж.* (гр.). 1. Доброволно обединение от лица, обществени групи или държави, свързани с обща програма, общи задачи и цели. *Партийна организация. Професионална организация. Политическа организация. Организация на обединените нации.* 2. Организиране. *Нямаше организация, душата на всяко предприятие, нямаше общ план.* Вазов. *То* (писмото) *беше дълго и съдържаше куп наставления, заповеди, разпореждания до комитета, действията на който трябваше да хармонират с общия план на организацията на въстанието.* Вазов. *Организация на труда.* 3. *Рядко.* Съвкупност от физиологически и психически свойства на даден организъм, съчетани в стройна система.

организѝрам, -аш, *несв.* и *св.* 1. Уреждам чрез привличане на обществени сили и използуване на обществени средства. *Държавата може да организира държавни земеделски стопанства.* Конст., чл. 11. 2. Обединявам отделни лица за постигане на някаква цел. *Организирам народа.* 3. Подготвям нещо. *Рояк апостоли и проповедници кръстосваха планини и полета и организираха борбата.* Вазов. *Зад престорения мекушав израз... се показа внезапно човекът с партийното име Лукан, пълномощникът на Централния комитет, който сновеше нелегално из тютюновите центрове и организираше бунта на гладните.* Дим. Димов. *Организирам излет.* 4. Поставям в ред нещо. *Как са организирали работата си... — за това и думичка не отронвате.* А. Гуляшки. **организирам се** *страд.*

организѝране *ср. Отгл. същ. от* организирам *и от* организирам се. *Огнянов прекара пет денонощия в укрепленията, в кипеща деятелност по организиране отбраната.* Вазов.

организѝрано *нареч.* В ред и по план. *Те действуват организирано.*

органѝзъм, -змът, -зма, *мн.* -зми, *м.* (гр.). 1. Живо същество или растение, като система от органи. *Дарвин е доказал, че всички видове животни и растения на земята са произлезли от най-простите организми чрез постепенно усъвършенствуване. Висши организми. Низши организми.* 2. Съвкупност от физическите и психическите свойства на даден човек. *Благодарение обаче на своя здрав организъм и на грижите на доктора Дъбинова, Невянка подир три недели се съвзе и остави леглото.* Вазов.

органѝст *м.* Музикант, който свири на орган[2].

органѝстка *ж.* Жена органист.

органѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* 1. Който принадлежи или се отнася към растителния или животинския свят. *Органични вещества. Органични съединения. Органични торове.* 2. Който е свързан със същността на нещо. *Органичен недостатък.* □ **Органична химия** — дял от химията, който изучава съединенията на въглерода с другите елементи.

органѝчески, -а, -о, *прил.* Органичен. *Най-разпространеният у нас органически тор е оборският. Той съдържа и азотни, и фосфорни, и калиеви соли.* □ **Органическа умраза** — много силна умраза.

о̀ргия *ж.* (гр.). 1. *Истор.* У древните гърци — празденство в чест на Бакхус, бог на виното и веселието. 2. *Прен.* Разпуснато, разюздано пиршество; вакханалия. *А сред оргии безумни / тъне празничният град / и всенощно в зали шумни / блика вино и разврат.* Смирненски. *Пиянски оргии.*

о̀рда *ж.* (тюрк.). 1. *Истор.* У тюркско-монголските племена — съюз на няколко племена под властта на хан. *Аспарухова орда.* 2. *Прен. Пренебр.* Въоръжена, неорганизирана тълпа, която граби, убива, безчинствува; пълчище. *Страшна минута настанала за беззащитните перущени, които били заобиколени от всяка страна от дивата орда.* З. Стоянов. *О, Шипка... Три деня младите дружини / как прохода бранят. Горските долини / трепетно повтарят на боя ревът. / Пристъпи ужасни! Дванайсетий път / гъсти орди лазят по урвата дива, / и тела я стелят, и кръв я залива.* Вазов. *Кой не мина — той не ни ухапа. / А една ли мина вража орда!* Вапцаров.

о̀рден[1] *м.* (лат.). Особен металичен знак за отличие, даден като награда за военни, трудови или др. обществени заслуги. *Героите на полка*

бяха строени на калния площад на селото... Командирът на полка лично раздаваше ордените и стискаше сърдечно коравите, кални ръце на бойците. Вежинов. *Орден Девети септември. Орден Г. Димитров. Орден за храброст. Златен орден на труда.*

о̀рден² *м. Истор.* Средновековна монашеска организация на католишката църква с определен устав, която е служела за опора на папството *Езуитски орден.* || Средновековна монашеско-рицарска организация, която е служила за завоевателските цели на феодалите и на папата *Орден на кръстоносците.*

орденоно̀сец, *мн.* -сци, *м. Нов.* Лице или колектив, награден с орден.

орденоно̀ска *ж. Нов.* Жена, наградена с орден.

ордина̀рен, -рна, -рно, *мн.* -рни, *прил.* (лат.). *Книж. Остар.* Обикновен, прост, банален *При входа в централната зала пред очите на зрителя се изпречват произведенията на скулптурата и живописта. Но и скулптура, и живопис съвсем ординарни, нищо извънредно.* Ал. Константинов.

ордина̀рец, *мн.* -рци, *м. Остар.* Войник, придаден към офицер за свръзка и за лични услуги; вестовой, свръзка *Печално и развълнувано той разказва историята на пленяването си. Бил ординарец при ротния си командир.* Йовков. *Край пътищата стояха запрегнати обози, артилерийски предници летяха напред с муниции, отиваха и се връщаха ординарци на запотени коне.* Йовков.

ордина̀та *ж.* (лат.). *Мат.* Вертикалната от координатите, с които се определя положението на една точка в равнината.

ордина̀тен, -тна, -тно, *мн.* -тни. *Прил. от* ордината.

ордина̀тор *м.* (лат.). Лекар, който завежда отделение в болница.

ордина̀торка *ж.* Лекарка, която завежда отделение в болница.

ордина̀торски, -а, -о. *Прил. от* ординатор.

ордьо̀вър, *мн.* -ври, *м.* (фр.). Порция от деликатеси — колбаси, руска салата, хайвер, рибки и др.,— която се поднася преди главното ядене.

орева̀. Вж. о р е в а в а м.

орева̀вам, -аш, *несв.*; **орева̀,** -ѐш, *мин. св.* -а̀х, *св.* Обикн. в съчет. **оревавам орталъка** (разг.) — рева много, огласявам всичко с рев.

орева̀ване *ср. Отгл. същ. от* оревавам.

оредѐя. Вж. о р е д я в а м.

оредя̀вам, -аш, *несв.*; **оредѐя,** -ѐеш, *мин. св.* оредя̀х, *прич. мин. действ.* оредя̀л, -а, -о, *мн.* оредѐли, *св.* **1.** За нещо, което се състои от много части или от много отделни предмети — ставам рядък. *Дългата ѝ мека и гъста коса окъся и оредя.* Влайков. *Горичката оредя и скоро от двете страни се оголи продълговат лъг, нашарен със сини кандилки и ален див мак.* Ст. Загорчинов. *Гората пожълтя, шумата по клоните оредя и птичките неспокойно прелитаха от дърво на дърво.* М. Марчевски. || За много предмети — намирам се на по-голямо разстояние, на рядко един от друг. *Той върви по една пътечка в гората... Пътеката се разширява, дърветата оредяват и той излиза на полянка.* Ст. Загорчинов. *Любомир почака малко, после се запъти към храстите. Сега те бяха оредели, тук-таме личеше, че са и сечени.* П Спасов. **2.** Намалявам се по количество, по брой, ставам с по-малък брой. *Неговата механа взе да пустее и хората около него съвсем оредяха.* Влайков. *Сюлеймановите табори пристигаха на вълни ... и опълченските дружини бързо оредяваха. Един след друг падаха поборниците.* А. Каралийчев. *Публиката в салона оредя.* || Извършвам се, появявам се на по-големи интервали от време, намалявам се количествено, ставам по-малко. *Гърмежите оредяваха и от другите укрепления* Вазов. *Както обикновено става през лятото, светкавиците скоро оредяха и отминаха на юг, но дъждът продължаваше да ръми тихо и равномерно.* Хар. Русев. **3.** Ставам по-малко плътен, по-малко непроницаем. *Мъглата все повече и повече оредяваше и, когато излезе горе на равното, над него се простна ясно високото небе.* Елин Пелин.

оредя̀ване *ср. Отгл. същ. от* оредявам.

орѐжа. Вж. о р я з в а м.

орезиля̀. Вж. о р е з и л я в а м.

орезиля̀вам, -аш, *несв.*; **орезиля̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св. Разг.* Правя някой да стане резил, излагам някого; посрамям, компрометирам. *Мене да орезили, кучият му син, дето всеки шапка ми сваля! Аз, за едната чест петдесет години съм живял!* А. Гуляшки. **орезилявам се, орезиля се** *възвр.* и *страд.*

орезиля̀ване *ср. Отгл. същ. от* орезилявам *и от* орезилявам се.

орѐл, *мн.* орлѝ, *м.* Силна, едра, граблива птица с як извит клюн и големи здрави нокти. Aquila. *Орлите се виеха високо в сините небеса.* Ем. Станев. *Залутана сред хладните скали | . . . , дружината нечакано осъмна | в съседство с волнокрилите орли.* Смирненски. *Орльо, орльо, горско пиле, дай ми твоите крила.* Вазов. *Планински орел. Степен орел.* □ **Белоглав орел** (зоол.) — вид орел, лешояд, с гола глава и шия. Vultur fulvus. **Двуглав орел** (истор.) — държавен герб на Византийската империя, а по-късно и на други монархии.

о̀рен, о̀рна, о̀рно, *мн.* о̀рни, *прил.* За земя, почва — който е годен за оране и сеене, който може да бъде засят с житни култури. || Който се оре и засява. *Пантелей беше найбогатият човек в селото. Имаше над триста хектара орна земя.* А. Гуляшки. *Орна площ.*

орео̀л *м.* (фр.). **1.** Светло сияние около образ на икона. *Особено се радваше игуменът на златния ореол, с който един богат човек... украси главата на чудотворната Света Майка.* Елин Пелин. **2.** Само *ед. Прен. Книж.* Обаяние от слава, успехи, които обкръжават някакво събитие или човек. *Нея ѝ се представяше тоя рицарски образ, разхубавял още от красотата на мъжеството и окръжен с лъчезарния ореол на славата, как с горчива усмивка среща смъртта.* Вазов. *Нейният образ ни се представяше прекрасен и усмихнат, обкръжен от светъл ореол.* Елин Пелин.

о̀рех, *мн.* -хи, *м.* **1.** Голямо клонесто овощно дърво с плодове, обвити в кръгла, твърда черупка, което се употребява за направа на мебе-

ли. Juglans regia. *Високите брястове, старият орех надничаха през плета и тръпнеха под силния студ.* К. Петканов. *Стигнахме до една овощна градина, край която имаше няколко ореха.* Ем. Станев. 2. Плодът на това дърво. *После, като съгледа няколко ореха,... той захвърля с камъни да ги свали.* Вазов. □ **Играем си на орехи** (разг.) — вършим несериозна работа. **Кокосов орех** — плод на кокосовата палма, подобен на кълбо, с влакнеста черупка, изпълнена вътре с млечна течност. **Костелив орех** (разг.) — а) Трудно разрешим въпрос. б) Опак човек.

òрехов, -а, -о. *Прил. от* орех. *Орехово дърво. Орехова шума. Орехов фурнир. Орехови ядки. Орехова торта. Орехов цвят.*

орехòвка *ж.* 1. Сух сладкиш, приготвен от счукани орехови ядки, захар и яйца. 2. *Рядко.* Питие, приготвено от ракия и зелени орехчета.

òрехче[1], *мн.* -та, *ср.* *Умал. от* орех. *Като седнала в собата, повикала малките внучета, дала им орехчета, па зела да ги милва и целува.* Влайков. *Сладко от орехчета.*

òрехче[2], *мн.* -та, *ср.* Малка пойна птичка с ръждив цвят. Troglodites parvulus.

орешàк, *мн.* -ци, *м.* *Събир.* Много орехови дървета, събрани на едно място. *Щом наближиш край селото,... ще скривиш на ляво покрай орешака и ще опреш на Солаковата чешма с трите шопура.* Мих. Георгиев. *Орешаците и шубръките край пътя... шушнеха сънливо.* Вазов. *Високите върби и орешаци край реката, всичко току-що събудено от новия ден, изглеждаше прясно, радостно.* Елин Пелин.

орѝгвам се, -аш се, *несв.*; **орѝгна се**, -еш се, *мин. св.* -ах се, *св.*, *сред.* Изкарвам през хранопровода си въздух от стомаха, обикн. при преяждане.

орѝгване, *мн.* -ия, *ср.* *Отгл. същ. от* оригвам се.

оригинàл *м.* (лат.). 1. Първообраз на произведение на изкуството или на документ. *Противоп.* копие. *Оригинал на картина. Оригинал на съчинение.* 2 *Разг.* Човек с особени, чудновати качества, необикновен, своеобразен, странен човек. □ **Чета в оригинал** — чета литературно произведение на езика, на който е написано от автора.

оригинàлен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* 1. Който се отнася до оригинала. *В изложбата имаше оригинални картини и копия. Оригинални документи.* За литературно произведение — който не е преводен. *На витрината беше изложена оригинална и преводна литература.* 2. Който не е заимствуван, в който няма подражание; самостоен, самобитен. *Тръчанки са съчинили една оригинална и интересна песен.* Г. Караславов *Поезията на Ботев е дълбоко оригинална.* 3. *Разг.* Който е своеобразен, особен, странен. *Казваха, че в селото имало чудна и оригинална стара черква.... Влизаме вътре. Една голяма скалиста пещера, изсечена и приспособена за черква.* Йовков. *Облечен скромно, но все пак, главно в яката и връзката, — нещо оригинално, артистично.* Йовков.

оригинàлнича, -иш, *мин. св.* -их, *несв.* Държа се, постъпвам своеобразно, особено, странно, за да привличам вниманието на околните. *Той не оригиналничи, а говори пряко и естествено.* П. П. Славейков.

оригинàлничене *ср.* *Отгл. същ. от* оригиналнича.

оригинàлно. *Нареч. от* оригинален (в 2 и 3 знач.); своеобразно, особено, странно. *Книгата е написана оригинално*

оригинàлност, -ттà, *мн.* -и, *ж.* Качество или проява на оригинален. *Както той сам,... така и кафенето му биеше в очи със своята оригиналност и чудат вид.* Вазов.

орѝгна се. Вж. о р и г в а м с е.

Ориѐнт *м.* (лат.). Страни, които се намират в Близкия изток (предна Азия и Североизточна Африка).

ориентàлец, *мн.* -лци, *м.* Лице от местното население на Ориента.

ориенталѝзъм, -змът, -зма, *мн.* няма, *м.* Характерни качества или прояви за народите от Ориента.

ориенталѝст *м.* Учен, специалист по ориенталистика.

ориенталѝстика *ж.* Наука, която се занимава с езиците и културата на Ориента.

ориентàлка *ж.* Жена от основното население на Ориента.

ориентàлски, -а, -о. *Прил. от* ориенталец и от Ориент. *Някоя коса пробляскваше на слънцето или пък едвам-едвам долиташе откъслек от провлечена и страстна ориенталска песен.* Йовков. *Ориенталско облекло. Ориенталски танц. Ориенталски дух.*

ориентàлщина *ж.* *Неодобр.* Отрицателни качества или прояви, характерни за народите от Ориента.

ориентàция *ж.* (лат.). *Книж.* 1. Определяне посоката към нещо; ориентиране, ориентировка. *За ориентация от Черни връх може да ни послужи правата линия към Големия купен* П. Делирадев. 2. Насочване, определяне към страната на някого; ориентиране, ориентировка. *Основната отечественофронтовска ориентация във външната политика е вечната, последователна, искрена дружба със Съветския съюз, найтесни, братски връзки с нова Югославия.* Г. Димитров. *Революционно-марксистката ориентация на Партията ѝ помогна да възприеме бърже болшевишките идеи за революцията и пролетарската диктатура.* Раб. дело, 1950 г. 3. Осведоменост. *Добра научна ориентация.*

ориентѝрам, -аш, *несв.* и *св.* (нем.). 1. Правя някой да узнае, да разбере нещо, насочвам в нещо; осведомявам. *Струваше ми се, че все ще се яви някой, който, запознат добре с всичко, ще ни посрещне, ще ни ориентира, ще ни даде ясна и точна цел.* Йовков. 2. Посочвам на някого пътя, по който трябва да действува, насочвам към нещо. *Тежкият му живот го ориентира към работническото движение.* **ориентирам се** *страд.*

ориентѝрам се, -аш се, *несв.* и *св.*, *сред.* 1. Определям мястото, гдето се намирам. *По компаса и звездите ние се ориентирахме и под светлината на един фенер се мъчехме да налучкаме на картата истинския път за Шахлии* Йовков. *Всеки един от тях можеше да се ориентира безпогрешно по шума от стъпките на дру-*

гаря си, който вървеше пред него. Дим. Ангелов. || *Прен.* Запознавам се с обстановката, в която се намирам. *За едно денонощие* Евстати) *можа да се ориентира в тая сложна селска обстановка и да вземе правилни решения като добър и вещ стратег.* А. Гуляшки. **2.** Запознавам се с нещо, става ми известно; осведомявам се. *През нощта ние не можахме да се ориентираме ни за нашето, ни за общото положение.* Йовков. **3.** Насочвам се към нещо, определям се към някого или нещо. *По време на подпалването на Райхстага Комунистическата партия в Германия съвсем не се е ориентирала към въоръжено въстание.* Г. Димитров.

ориентѝране *ср. Отгл. същ. от* ориентирам *и от* ориентирам се. *Тия дървета са нашата точка за ориентиране ... Ротата, както виждаш, ще удари точно в центъра.* Вежинов. *Да създадем по-висока печатарска техника, защото са необходими вестници, книги, литература ... за мобилизиране на народните сили, за тяхното правилно ориентиране* Г. Димитров.

ориентиро̀вка *ж.* Ориентация. *Ние едва днес се събираме, за да образуваме отреда. Досега се гушехме на тъмно, без свръзки помежду си, без ориентировка, без небе над главите си.* Хар. Русев. *Политическа ориентировка.*

ориентиро̀въчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Който служи за ориентирвне. *Ориентировъчен пункт.*

орѝз, *мн.* няма, *м.* (гр.). **1.** Житно растение, което расте във водни или изкуствено напоявани места, с плод на зърна, употребяван за храна. Orysa sativa. **2.** *Събир.* Плод на това растение. *Насече лук, очисти ориз и сготви обед.* Каравелов. *Мляко с ориз.*

ориза̀р, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* Производител на ориз.

ориза̀рски, -а, -о. *Прил. от* оризар *и от* оризарство.

ориза̀рство, *мн.* няма, *ср.* Поминък на оризар.

орѝзен, -а, -о. *Прил. от* ориз, оризов. *Оризено зърно. Оризена каша.*

орѝзеница *ж. Диал.* Оризова слама.

орѝзище, *мн.* -а, *ср.* Обработена земна площ, залята или поливана обилно с вода, където се сее ориз. *Из младите оризища, които започваха от долния край на тресавището, крачеха важно и съсредоточено щъркели.* Г. Караславов *Зарибяване на оризищата.*

орѝзов, -а, -о *Прил. от* ориз, оризен. *Оризова култура. Оризова кърма. Оризово брашно. Оризова вода. Оризова реколта. Оризови полета.* □ **Оризова плетка** — особен вид плетка, чиито бримки напомнят оризови зърна.

оризопроизводѝтел, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* Човек, който произвежда ориз.

о̀рис, та̀, *мн.* няма, *ж. Поет.* Съдба, участ, обикн тежка. *Едни вериги паднали, след тях възправя се нова робска орис и, угнетен, беднякът пак се бори с тираните разпнати в срам и грях.* Смирненски. *Сирота аз, сирота! Каква ме орис постигна. Три годин става как се ожених. Бял ден не съм видяла.* Елин Пелин *Ех ти орис, мен орисана, майко моя! жалбо моя люта, Как да кажа, как да бъде чета!* Багряна.

орѝсам. Вж. орисвам.

орѝсвам, -аш, *несв.*; **орѝсам,** -аш, *св.* (гр.). *Нар.* Определям ориста, съдбата, бъдещето; предопределям. *Така ги съдбата ориса — | в раздяла да чезнат двамина.* П. П. Славейков. *На край небето трепна нова звездица — родил се е отрок. Тоз час се емнаха три орисници да дирят люлката му — всяка да го полюшне и ориса.* П. Ю. Тодоров. *Горка ви е орисница орисала от люлката, що добро сте видели в живота си.* Ст. Загорчинов. **орисвам се, орисам се** *страд.*

орѝсване *ср. Отгл. същ. от* орисвам *и от* орисвам се.

орисѝя *ж. Нар.* Съдба, участ, обикн. тежка; орис. *Като няма прокопсия, | плюл съм в тая орисия!* Яворов. *Същият стан — висок, кршен, същите вити хубави вежди, същата орисия — да я грабнат и младостта ѝ да почернят.* Ст. Загорчинов.

орѝсница *ж.* Според народното поверие — свръхестествено женско същество, което определя съдбата на човека веднага след раждането му. *Три орисници злокобни | в полунощний мрак дълбок спряха се до златни люлки при заспалия отрок.* П. П. Славейков. *Каквото ти е писано, то ще е. Каквото са ти орисали орисниците.* Йовков. *Чернило черно | орисници ми предвещаха.* Яворов.

оркестра̀нт *м.* Музикант, който свири в оркестър.

оркестра̀нтка *ж.* Музикантка, която свири в оркестър.

оркестра̀нтски, -а, -о. *Прил. от* оркестрант.

оркестра̀ция *ж. Муз.* Пригаждане на музикално произведение да се изпълнява от оркестър; оркестровка.

оркестрѝрам, -аш, *несв.* и *св.* Пригаждам музикално произведение да се изпълнява от оркестър; инструментирам.

оркѐстров, -а, -о. *Прил. от* оркестър. *Оркестрови пиеси. Оркестрова партия. Оркестров съпровод.*

оркестро̀вка *ж.* Оркестрация.

оркѐстър, *мн.* -три, *м.* (гр.). Колектив от музиканти, които изпълняват заедно музикално произведение на различни инструменти. *Оркестърът гръмна и силни мелодични звукове се разляха из въздуха, листата и сенките.* Вазов. *Ето малката цветарка бърза от локал в локал, | де оркестрите разливат плавни звукове ритмични.* Смирненски. *Духов оркестър. Струнен оркестър. Симфоничен оркестър.*

орлѐ, *мн.* -та, *ср.* Малкото на орел. *Един орел си направил гнездо на едно голямо дърво сред гората и измътил малки голи орлета.* Елин Пелин.

орлѝца *ж.* Женски орел. *Денем му* (на юнака) *сянка пази орлица, | и вълк му кротко раната ближе.* Ботев. *Идат бодри ескадрони с устрем горд и набег смел, а над тях, кат хищни птици, кат настръхнали орлици, спускат се и разпиляват гръм шрапнел подир шрапнел.* Смирненски.

о̀рлов, -а, -о. *Прил. от* орел. *Орлово гнездо. Орлови крила. Орлови нокти.* □ **Орлов нос** — гърбав нос. *Хаджи Евтим погледна към пока-*

заното лице и видя един висок момък, белолик, с орлов нос и с живи очи. Вазов. **Орлов поглед** — силен, проницателен поглед. *Блесна орлов поглед, блесна хлалосия, / гръдно се провикна непознат делия.* Яворов. **Орлова папрат** (бот.) — вид едра папрат, която расте по хълмове и планини. Pteridium aquilinum.

òрляк, *мн.* -ци, *м. Събир.* Множество птици, които хвърчат заедно; ято. *Орляци птички цвъртят из въздуха над шосето.* Вазов. *Орляци черни врани се вдигаха с грозен и зловещ грак и замрежваха въздуха.* Йовков. ‖ *Обр. Но вълни по-нови от орди дивашки гълтат, потопяват орляка юнашки.* Вазов. *Момчета, момичета, цял орляк деца подскачат край копката, подскачат и пеят.* П. Ю. Тодоров.

ормàн-кебàп *м.* (тур.-перс.). Вид ястие, приготвено от късове месо със специален сос, подправен с чубрица.

орнамèнт *м.* (лат.). Рисувано или скулптурно художествено украшение, което се състои обикн. от симетрични геометрични фигури или стилизирани растителни или животински елементи. *Български орнаменти. Арабски орнамент. Старинен орнамент.*

орнаментàция *ж.* 1. Украсяване с орнаменти. 2. Орнаментика.

орнамèнтен, -тна, -тно, *мн.* -тни. *Прил. от* орнамент. *Орнаментен елемент. Орнаментна украса.*

орнамèнтика *ж.* Съвкупност от орнаментни елементи в произведение на изобразителното изкуство или архитектурата.

орнаментùрам, -аш, *несв.* и *св.* Украсявам с орнаменти. **орнаментирам се** *страд.*

орнаментòвка *ж.* Орнаментация (в 1 знач.).

орнитолòг, *мн.* -зи, *м. Спец.* Учен, специалист по орнитология.

орнитологùчески, -а, -о. *Прил. от* орнитология. *Орнитологическа сбирка.*

орнитолòгия *ж.* (гр.). *Спец.* Дял от зоологията, в който се изучават птиците.

орнитолòжки, -а, -о. *Прил. от* орнитолог *и от* орнитология. *Орнитоложки изследвания.*

òрница *ж.* Нива необработвана няколко години. *Из ливадите и орниците на обширното плато тук-там се виждаха стада овце.* Н. п. Филипов.

орогрàфия *ж.* (гр.). *Геогр.* Дял от физическата география, в който се изучава външната форма на земната повърхност.

орогрàфски, -а, -о. *Прил. от* орография.

орòнвам, -аш, *несв.*; **орòня,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Правя да опадат зърната на житно растение, грозде и др. *Ще орони суховеят зърното — въздъхна Васил.* А. Гуляшки. **оронвам се, ороня се** *страд.*

орòнвам се, -аш се, *несв.*; **орòня се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред.* За зърна на житно растение, грозде и др. — опадвам.

орòнване *ср. Отгл. същ. от* оронвам *и от* оронвам се. *Оронване на зърното.*

орòня. Вж. о р о н в а м.

орòня се. Вж. о р о н в а м с е.

оросùтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който служи за изкуствено напояване; напоителен. *Оросителна система. Оросителни канали.*

оросѝ. Вж. о р о с я в а м.

оросѝвам, -аш, *несв.*; **оросѝ,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Правя нещо да стане мокро, влажно; напоявам. *Сключило се небе — два месеца вече ни облак, ни капка дъждец даороси обжарени полета, да охлади въздух.* Ц. Церковски. *Той вървя по пътя близу до оная хубава ливада, оросявана от течащи поточета и покрита с плодни дръвчета.* Ст. Загорчинов. *Напоителни канали оросяват полето.* ‖ За пот, сълзи и др. — намокрям, овлажнявам. *Хладен пот ороси челото му.* Йовков. **оросявам се, оросѝ се** *страд.* и *сред.* *Очите му... веднага се наляха и клепките му леко се оросиха.* Елин Пелин.

оросѝване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* оросявам *и от* оросявам се. *Изкуствено оросяване.*

ортàк, *мн.* -ци, *м.* (тур.). *Разг.* Съдружник. *Да ми дадат, ако могат, някоя пара, та да вляза като ортак, според това, което ще внеса в общата работа.* Дим. Талев.

ортàшки, -а, -о. *Разг. Прил от* ортак; общ, съдружнически. *Орташката кобила и псетата не я ядат.* Погов. *Орташка ливада.*

ортàшки. *Разг. Нареч. от прил.* орташки; общо. *Пижо и Пендо купиха орташки едно малко буренце с хубава препечена ракийка.* Елин Пелин.

ортогрàфия, *мн.* няма, *ж.* (гр.). Правопис.

ортогрàфски, -а, -о. *Прил. от* ортография. *Ортографски правила.*

ортодоксàлен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* (гр.). *Книж.* Който се придържа строго към основите на някакво учение или мироглед; правоверен.

ортодоксàлно. *Нареч. от* ортодоксален.

ортодоксàлност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* ортодоксален.

ортоепùчен, -чна, -чно, *мн.* чни. *Прил. от* ортоепия; правоговорен.

ортоèпия, *мн.* няма, *ж.* (гр.). Правоговор.

ортопèд *м.* Хирург, специалист по ортопедия.

ортопедùст *м.* 1. Специалист, който изработва протези (изкуствени крака, ръце), корсети и др. 2. Ортопед.

ортопедùчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Ортопедически. *Ортопедична клиника.*

ортопедùчески, -а, -о, *прил.* 1. Който се отнася до ортопедия. *Ортопедически институт.* 2. В който се изработват протези. *Ортопедическа работилница.*

ортопèдия *ж.* (гр.). *Мед* Дял в медицината, който се занимава с изучаването и лекуването на болезнени изкривявания на костите на тялото и крайниците.

орхидèен, -èйна, -èйно, *мн.* -èйни. *Прил. от* орхидея.

орхидèя *ж.* (гр.). Тропическо растение с красиви цветове, които имат особена неправилна форма и много силен аромат. Orchis. *Букет от орхидеи.*

оръдèен, -èйна, -èйно, *мн.* -èйни, *прил.* Който се отнася до оръдие (в 3 знач.). *Оръдейната*

стрелба продължи още доста време, но все така — снарядите избухваха пред окопа или зад него. Дим. Талев. *Оръдеен огън. Оръдеен залп Оръдеен грохот. Оръдеен салют.*

оръ̀дие, *мн.* -я, *ср.* 1. Предмет или приспособление, с което се извършва някаква работа; сечиво. *Не се виждаше ни кола, ни плуг, ни каквото и да било земеделско оръдие.* Йовков. *Надигали бяха мнозина копачки и лопати и какви ли не оръдия за градеж — кой каквото е намерил, та дори чукове, триони и мистрии.* Дим. Талев. *Оръдия за производство.* 2. *Прен.* Средство за постигане на някаква цел, на нещо. *Партията проведе масова борба за превръщането на общините от оръдие на потисничество, ограбване и експлоатация в органи, служещи на интересите на трудещите се маси.* Г. Димитров. || *Прен. Укор.* Лице или група лица, които действуват по чужда воля и за чужди интереси, изгоди. *Като влязя в брак с тебе, тя те направя свой съюзник против княз Ивана, оръдието на императора.* Вазов. 3. *Воен.* Тежко огнестрелно оръжие. *Оръдия бяха поставени на позиция и артилеристите ги замаскирваха с шубраци и клоне.* Йовков. *Бронеизтребително оръдие. Зенитни оръдия.*

оръжѐен, -ѐйна, -ѐйно, *мн.* -ѐйни. 1. *Прил. от* оръжие. *Оръжеен завод. Оръжеен склад. Оръжейна индустрия. Оръжеен майстор.* 2. Като *същ. ж.* **оръжейна** (воен.) — работилница за поправка на оръжие. *Гюро се втурна в оръжейната, грабна леката картечница „Мадсен", насочи смъртоносното дуло през прозореца и започна да стреля.* К. Ламбрев.

оръжѐйник, *мн.* -ци, *м.* 1. Майстор, който поправя оръжия. 2. Лице, което се грижи за изправността на оръжието във войскова част.

оръжѐйница *ж.* Работилница или склад за оръжие. *Ковачницата му приличаше на оръжейница. Какво нямаше там: окачени стари пищови, войнишки саби, ятагани, щикове от стари пушки, ножове с кокалени дръжки.* А. Каралийчев.

оръжено̀сец, *мн.* -сци, *м. Истор.* През феодализма — човек, който носи оръжието на рицар, цар, болярин и др. *Влязоха двама дворцови чиновника в червени и сини дрехи и след тях царски оръженосци.* Вазов.

оръ̀жие, *мн.* -я, *ср.* 1. Предмет, обикн. метален, който служи като средство за защита или нападение. *По стените висяха разни оръжия: лъкове, копия, саби, боздугани.* Вазов. *Планините бяха пълни с мъже, въоръжени с всякакво оръжие.* Дим. Талев. *Автоматично оръжие. Огнестрелно оръжие.* 2. *Прен.* Средство за борба или за постигане на някаква цел. *Леля Дъмша! Това беше най-силното оръжие на леля Станка против нашите сръдни и немирства.* Елин Пелин. *Най-силното и здраво оръжие в нашите ръце против нашите собствени недостатъци ... — това е самокритиката и критиката.* Г. Димитров. □ **Братя по оръжие** — лица, които са участвували заедно в борба или война. **Вдигам (грабвам) оръжие** — започвам война, борба; въставам. *Вечерта на 26 април получихме известие от гара Белово, че околните български села са готови да дигнат оръжие.* З. Стоянов. **Дрънкам (размахвам) оръжие** — заплашвам с война. **На оръжие!** — заповед, подкана за борба. *Удряйте камбаните! изгърмете няколко пушки да се обяви вече въстанието! На оръжие!* З. Стоянов. **Наказан под оръжие** — за провинен войник: наказан да стои с пълно бойно снаряжение. **Насочвам (обръщам) оръжието си** — насочвам борбата си към някого или към нещо. **Род оръжие** — вид войска според основното ѝ въоръжение. **Слагам оръжието** — отказвам се от боя, прекратявам борбата или войната; капитулирам. **Хладно оръжие** — оръжие, с което се пробожда или сече (нож, сабя, кама и под.).

оръ̀фам. Вж. оръфвам.

оръ̀фвам, -аш, *несв.*; **оръ̀фам,** -аш, *св.* 1. Силно изтърквам, ожулвам, окъсвам обикн. по краищата дреха, шапка и др. *Той погледна непознатите изпитателно, мъчейки се да запомни лицата им.... Палтата им бяха много оръфани.* Дим. Димов. *Ризата му беше само кръпки, едро и неумело шити, поясът му оръфан.* Йовков. 2. *Разг.* Наяждам хляб или нещо друго по краищата. *Детето оръфа хляба.* **оръфвам се, оръфам се** *страд.*

оръ̀фване *ср. Отгл. същ. от* оръфвам *и от* оръфвам се.

оря̀звам, -аш, *несв.*; **орѐжа,** -еш, *мин. св.* оря̀зах, *св.* 1. Изрязвам нещо по краищата и по повърхността. 2. Режа до край, изцяло. *Всички вейки, от горе до долу, са орязани.* Г. Караславов. **орязвам се, орежа се** *страд.*

оря̀зване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* орязвам *и от* орязвам се.

ос, оста̀, *мн.* о̀си, *ж.* 1. Неподвижна дървена или метална част на кола, на чиито заоблени краища се поставят колела. *Гроздан преглеждаше колата, намазваше засъхналите оси.* Йовков. 2. Неподвижна цилиндрична част, която поддържа частите на някакъв механизъм, които се въртят. *Подир една минута магнитната стрелка пак почна да се върти бърже около оста си.* Елин Пелин. 3. *Мат. Физ.* Мислена права, която минава през някакво тяло. *Земна ос. Ос на въртенето. Оптическа ос.*

оса̀ *ж.* Ципестокрило насекомо, подобно на пчела, което жили. Vespa. *Пълните и сочни гроздове висяха като медени вимета и мамеха дивите пчели и осите.* К. Петканов. *Глогините миришат силно, бръмчат оси, щурците пеят.* Дора Габе. *Осата и тя е пчела, ама не дава мед.* Погов.

осакатѐя. Вж. осакатявам[1].

осакатя̀. Вж. осакатявам[2].

осакатя̀вам[1], -аш, *несв.*; **осакатѐя,** -ѐеш, *мин. св.* осакатя̀х, *прич. мин. действ.* осакатя̀л, -а, -о, *мн.* осакатѐли, *св.* Ставам сакат. *Силни болки защракаха счупената кост на крака му ... — Ох ще осакатея, бре, ... на стари години.* Елин Пелин.

осакатя̀вам[2], -аш, *несв.*; **осакатя̀,** -я̀ш, *мин. св.* -я̀х, *св.* 1. Правя някого сакат. *Един страшен удар, който, ако беше малко по-отдалечко, за да разгърне силата си, можеше да осакати и да убие и най-якия добитък.* Йовков. 2. *Прен.* Правя нещо да загуби своята пълноценност, да стане грозно, негодно; обезобразявам. *Всичко започваше и свършваше с „Никотиана", която осакатяваше характери, смазваше достоинства, под-*

купваше съвести. Дим. Димов. **осакатявам се, осакатя се** *възвр.* и *страд.*

осакатя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* осакатявам[1], осакатявам[2] *и от* осакатявам се.

оса̀нка *ж. Търж. Поет.* Строен, внушителен, горд външен вид на човек или животно. *Вратата се разтвори широко и в килията влезе висок сух старец с величествена осанка и бяла брада, която достигаше чак до пояса.* Ст. Загорчинов.

оса̀нна *неизм.* (ствевр.). Възторжен молитвен възглас, славословие със значение: „спаси!" *И скоро радостна се вест разпръсна: „Спасител-брат дойде! Ура!... Осанна!"* Вазов. *Децата, потиквани от своите родители, викаха* (на княгинята) *при нейното минаване: — Осанна! Осанна!* Ст. Загорчинов. □ **Пея някому осанна** (книж.) — изразявам пълна преданост към някого и го превъзнасям.

осведомѐн, -а, -о 1. *Прич. мин. страд. от* осведомя. 2. Като *прил.* — Който има сведения за нещо, който знае нещо добре. *Златев помълча и с тон на осведомен човек добави: — Колкото за някаква промяна — такава, разбира се, ще има.* Хар. Русев. ‖ *Разг.* Който има познания в някаква област.

осведомѐност, -тта, *мн.* няма, *ж. Отгл. същ от* осведомен; знание на нещо.

осведомѝтел, -ят, -я, *мн.* -и, *м. Рядко.* Лице, което осведомява; информатор.

осведомѝтелен, -лна, -лно, *мн* -лни, *прил.* Който дава сведения за нещо, който осведомява; информационен. *Осведомителна служба. Осведомителен доклад. Осведомителен бюлетин. Осведомителна агенция.*

осведомѝтелка *ж. Рядко.* Жена, която осведомява; информаторка.

осведомя̀. Вж. осведомявам.

осведомя̀ се. Вж. осведомявам се.

осведомя̀вам, -аш, *несв.*; **осведомя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Давам сведения на някого за нещо; съобщавам, известявам, информирам. *Пред вид на това, че не мога да имам в Берлин избран от мене свой защитник, моля ви... да бъдете така любезни да осведомите моята майка и сестра ми за положението ми и по възможност за хода на моето дело.* Г. Димитров. **осведомявам се, осведомя се** *страд.*

осведомя̀вам се, -аш се, *несв.*; **осведомя̀ се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св., сред.* Получавам сведения за нещо; научавам се. *Осведомявах се какво ново има из селото, как са колегите, младежта и други дреболии.* Кр. Григоров. *Мичкин повика двама души, като им заповяда да се осведомят за състоянието на командира.* Дим. Димов.

осведомя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* осведомявам *и от* осведомявам се. *Щабът на отреда бе останал без радиоприемник, който беше много необходим за осведомяване по вътрешното и международното положение.* К. Ламбрев.

освежа̀. Вж. освежавам.

освежа̀ се. Вж. освежавам се.

освежа̀вам, -аш, *несв.*; **освежа̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* 1. Правя нещо да стане свежо, прохладно; опреснявам. *Утрен ветрец хладовити | освежи Балкана.* Вазов. *Просторните гори, които някога са освежавали и красили околностите, отдавна са изчезнали.* Елин Пелин. 2. *Прен.* Правя бодър, възстановявам сили; ободрявам. *Ще ти дам лекарство, което ще те освежи и ободри.* Вазов. *Варвара искаше да плисне и освежи лицето си с ледената вода на потока.* Дим. Димов. 3. Усилвам яркостта на бои, тонове и под. **освежавам се, освежа се** *страд.*

освежа̀вам се, -аш се, *несв.*; **освежа̀ се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св., сред.* Ставам бодър, възстановявам силите си; ободрявам се. *Князът беше минал тука, за да се освежи с една-две чаши шампанско.* Вазов. *Лицето ѝ се освежи, доби розов оттенък, стана почти красиво.* Дим. Димов.

освежа̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* освежавам *и от* освежавам се. *Да идем да седнем в градината, ти имаш нужда от освежаване.* Вазов.

освежѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* 1. Който носи свежест, прохлада, който освежава. *Из отворения му прозорец лъхна освежителен хладец от вън.* Вазов. 2. Който ободрява, отморява. *Слаба червенина се появи по бузите ѝ под освежителното действие на студената вода.* Вазов *Уморените бригадирци в палатките са заспали първия си сън, дълбок, отморителен и освежителен.* Г. Караславов.

освежѝтелно. *Нареч. от* освежителен. *Това внезапно решение подействува на него освежително.* Вазов.

освѐн *предл.* 1. За подчертаване малката част или единичното, което е изключение от по-голямо цяло или от общото; с изключение на. *Всички, освен мене, бяха от Северна България.* Вазов. *Освен първият от тях, който носеше изтъркано расо на послушник, другите бяха облечени в полуселски, полуградски дрехи.* Ст. Загорчинов. *Баща ѝ беше беден и, освен воденицата, която държеше под наем, нямаше нищо друго.* Елин Пелин. *Обичам всички плодове, освен дренките.* ‖ За посочване кое е изключение от общото, преобладаващото или общовалидното; с изключение на. *Тайната на кореспонденцията е неприкосновена, освен в случай на мобилизация.* Конст., чл. 86. *Заседанията на Народното събрание са публични, освен когато то реши, че важни държавни интереси налагат заседанието да бъде тайно.* Конст., чл. 27. 2. При отрицание и обикн. с прил. *друг* — за подчертаване, че единствено или само това съществува, върши се, възможно е; само. *Освен теб, мале, никого нямам, | ти си за мене любов и вяра.* Ботев. *Знаеше, че дядо Славчо, освен унуката си, друга челяд няма.* Влайков. *Нищо не се чуваше, освен бясната и тъжна песен на вятъра и плачът на мъртвите листа.* Елин Пелин. *Нямаше през де другаде да минат, освен през Антимово.* Йовков. *И никога никое животно не бе помислило, че има и друг изход за спасение, освен бягството.* Орлин Василев. *За него не знаеха нищо, освен името му. Освен сокове от плодове той не можеше да приема никаква друга храна. Сърните вече не се срещат в България, освен рядко из високите места.* ‖ За подчертаване, че действието има единствен обект; само. *Лееха се куршуми, правеха се фишеци..., по къщята, по дюкяните, по кафенетата не се говореше за друго, освен за*

настъпващата борба. Величков. *Когато Вълчан се върна в къщи обезумял от болка и срам, той не мислеше за нищо друго, освен за мъст.* Йовков. 3. За посочване, че нещо съществува, става в повече или че се прибавя нещо. *Освен кожухът и шапката, дядо Либен носи кафеен цвят шалвари.* Каравелов. *Освен Милка и Цонко, той имаше още два сина и три дъщери.* Вазов. *Рахни, освен това, имаше кучета като мечки, имаше си и пушката.* Йовков. *Освен от виното... Петър се опиваше и от собствените си думи.* Елин Пелин. *Освен руски език, той говореше и френски. Освен пари, той му даде и книги.* 4. В съчет. с някои съюзи образува сложни съюзи: **Освен ако** — в случай че. *Законът влиза в сила три дни след обнародването му, освен ако в самия закон е определен друг срок.* Конст., чл. 24 **Освен да** — а само, а единствено *Той нищо друго не можа да каже, освен да запита.* Ст. Чилингиров. **Освен че** — не само че. *Освен че свири на пиано, той и пее много добре.*

освестя̀. Вж. освестявам.

освестя̀вам, -аш, *несв.*; **освестя̀,** -йш, *мин. св.* -их, *св. Рядко.* Свестявам. *Той едвам дишаше. Студената влага го освести. Той си спомни всичко.* Елин Пелин. **освестявам се, освестя се** *страд.* и *сред. Разкопчаха му дрехите, мокриха го с вода и Коце се освести.* А. Страшимиров.

освестя̀ване *ср. Отгл. същ. от* освестявам *и от* освестявам се.

осветѐн[1], -а, -о. 1. *Прич. мин. страд. от* осветя[1]. 2. Като *прил.* — който е огрят от светлина или през който минава светлина. *Късно след полунощ най-после кръчмата на Кьня утихна, осветените прозорци угаснаха и вратите се затвориха.* Йовков. *Сянката ѝ бягаше бързо по стените, осветени от кроткия огън на огнището.* Елин Пелин.

осветѐн[2], -а, -о. 1. *Прич. мин. страд. от* осветя[2]. 2. Като *прил.* — а) Според религиозномитичните представи — който е направен свят. *Осветена икона* б) *Прен.* Утвърден, узаконен. *Имаше и една осветена от времето патриархална власт, която поддържаше реда и сговора.* Йовков.

осветѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който служи за осветление. *Осветителни масла. Осветителна инсталация.* ◊ **Осветително тяло** — лампа.

осветлѐн, -а, -о. *Остар.* 1. *Прич. мин страд. от* осветля. 2. Като *прил.* — а) Осветен[1]. *По лицето му, осветлено от етенните лампи, се четеше безпокойство и недоумение.* Вазов. *От там се видеха на палата всичките прозорци осветлени.* Вазов. б) Който е изяснен, обяснен. *Въпросът е правилно осветлен.*

осветлѐние, *мн.* -я, *ср.* 1. Само *ед.* Осветляване. *За осветление се плаща отделно.* 2. Светлина. *Надвечер осветлението е меко и въздухът е прозрачен. Отчетливо и ясно се виждаше сега дългата редица на белите коне.* Йовков. *Работи на електрическо осветление.* 3. Само *ед.* Инсталация за изкуствена светлина. *Ще видите градовце, уредени с правилни улици, с газово или електрическо осветление.* Ал. Константинов. 4. *Прен.* Разяснение за нещо, изяснение на нещо. *Благодаря, Соколов, твоите осветления свалиха от гърдите ми страшния тежък товар.* Вазов. *Той* (Гоце Делчев) *трябваше да се яви час по-скоро сред народа..., който имаше нужда и от осветление върху разпрата с върховния комитет.* Яворов. *Давам осветление по въпроса.*

осветлѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Осветителен *Осветлителна инсталация.*

осветля̀. Вж. осветлявам.

осветля̀ се. Вж. осветлявам се.

осветля̀вам, -аш, *несв.*; **осветля̀,** -йш, *мин. св.* -их, *св.* 1. *Остар.* Осветявам. *Слънцето сега осветляваше цял горделивия Белмекен.* Вазов. *Накладеният огън запращя и осветли загорелите лица на седмина души грънчари.* А. Каралийчев. *Викентий пална свещица и осветли килията.* Вазов. 2. *Прен.* Правя нещо да е ясно, да се разбере; изяснявам, разяснявам. *Баташки, единственият човек, който можеше да осветли положението, мълчеше загадъчно.* Дим. Димов. *Вестникът трябва правилно да осветлява обществото.* ‖ Правя някой да узнае да научи нещо; осведомявам, съобщавам. *Каравелов, ... за да осветли руската общественост за характера, особеностите и въжделенията на българския народ, се хванал за перото.* Г. Караславов. **осветлявам се, осветля се** *страд. Стаята се осветляваше само от една свещ, поставена на писалището.* Величков.

осветля̀вам се, -аш се, *несв.*; **осветля̀ се,** -йш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Осведомявам се, научавам се за нещо *Потерята утре си отиваше назад и приставът, за да се осветли върху работата, искаше да чуе и обясненията... по това сериозно обвинение.* Вазов.

осветля̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* осветлявам *и от* осветлявам се.

осветя̀[1]. Вж. осветявам.

осветя̀[2]. Вж освещавам.

осветя̀вам, -аш, *несв.*, **осветя̀,** -йш, *мин. св.* -их, *св.* За източник на светлина — хвърлям светлина върху нещо и го направям светло, да се види; огрявам. *Пламъкът на огъня осветява живите ѝ очи и усмихнатото ѝ лице.* Влайков. *Пламъкът се издигаше високо и осветяваше цялата околност с големите череши и зелени лозя.* Цани Гинчев. ‖ Със запален предмет насочвам светлина върху нещо, за да може да се види; огрявам *Жената повдигна газената лампа и освети човешката фигура.* К. Ламбрев. **осветявам се, осветя се** *страд. В стаята е полумрак — осветява се само от кандилото.* Йовков.

осветя̀ване *ср. Отгл. същ. от* осветявам *и от* осветявам се.

освеща̀вам, -аш, *несв.*; **осветя̀,** -йш, *мин. св.* -их, *св* 1. Със свещенодействие правя нещо да стане свето, според религиозните представи. *В къщата на хаджи Генча дванайсет попа осветили вода.* Каравелов. ‖ Извършвам специален религиозен обред, с който откривам новопостроен паметник, сграда и др. или започвам строеж. *Тя отказа да дойде и когато освещаваха основите на новата къща.* Дим. Талев. 2. *Прен. Рядко.* Утвърждавам нещо като законно; узаконявам установявам. **освещавам се, осветя се** *страд. Каза се, че на празника на апостол Петър ще се сложи и ще се освети основният камък на новата църква.* Дим. Талев.

освеща̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* освещавам *и от* освещавам се. *Параклисът бе-*

ще обречен на Свети Петра. . Освещаването щеше да стане през идното лято. Г. Караславов.

освещѐние, *мн.* няма, *ср.* Освещаване.

освидѐтелствувам, -аш, *несв.* и *св.* Официално потвърждавам, удостоверявам известно състояние, обикн. болезнено. **освидетелствувам се** *страд.*

освидетелствѝуване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* освидетелствувам *и от* освидетелствувам се.

освирепѐя. Вж. освирепявам

освирепя̀вам, -аш, *несв.*; **освирепѐя,** -ѐеш, *мин. св* освирепя̀х, *прич. мин. действ.* освирепя̀л, -а, -о, *мн.* освирепѐли, *св.* Ставам свиреп; разярявам се. *Като даскал Юрдана, и той на последно време особено освирепя. Гневеше се от малко, биеше за нищо.* Вазов.

освирепя̀ване *ср. Отгл. същ. от* освирепявам.

освѝркам. Вж. освирквам.

освѝрквам, -аш, *несв.*; **освѝркам,** -аш, *св.* Със свиркане изразявам неодобрението си, протеста си към някого или към нещо. *Освиркан, агитаторът се качи на автомобила и дим да го няма.* Елин Пелин. **освирквам се, освиркам се** *страд.*

освѝркване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* освирквам *и от* освирквам се. *Конете дигнаха прах в дъното на мегдана и завиха в страничната уличка. Шумът от освиркването секна.* Г. Караславов.

освободѐн, -а, -о. 1. *Прич. мин. страд. от* освободя. 2. Като *прил.* — а) Който е получил свобода, който е станал свободен, независим. *И той видя това, което не очакваше: видя родния си край освободен.* П. П. Славейков. *И над заблудата безкрайна / ще грейне в чудно тържество / единичкий бог на своя век — / освободеният човек!* Смирненски. б) Който се е отделил от нещо, който вече е несвързан с нещо; откъснат от нещо. *Само партия, освободена от опортюнизма и от национализма, може да остане вярна на делото на работническата класа.* в) Който е избавен от нещо тежко неприятно или от някакво задължение; облекчен, отърсен. *Изпитвам чувството, като да съм нов човек, освободен от бремето на тревоги и грижи.* Вазов. *Беше съботен ден. Привечер. Хората, освободени от седмодневния труд, пълнеха пазара.* Елин Пелин. *Освободен от предразсъдъци. Освободен от такса. Освободен от изпит.* г) Който е свободен, опразнен, незает. *Съседът му от ляво излязя да пуши и на освободеното място поручикът кани вежливо девойката да седне.* Вазов.

освободѝтел, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* За народ или човек — този, който освобождава някого от робство. *Областите заизпращаха изявления на радост и преданост към новия цар, освободител на отечеството.* Вазов. *Вазов се определи и остана през целия си живот... убеден привърженик на вечната дружба и сътрудничество между българския и руския народ-освободител.* Т. Павлов.

освободѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който освобождава от политическо и икономическо робство. *Освободителна война. Освободително движение. Освободителни борби.*

освободѝтелка *ж.* Жена, държава или армия, която освобождава от робство. *Наистина той* (Милан) *желаеше да победи Русия, да победи нашата освободителка.* Г. Караславов.

освободя̀. Вж. освобождавам.

освободя̀ се. Вж. освобождавам се.

освобожда̀вам, -аш, *несв.*; **освободя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* 1. Давам свобода на някого, който е бил поробен, правя го да е свободен. *Събке, кажи ми сега кой цар освободи българите от гръцко робство?* Вазов. *Той много пъти бе казвал тайно, че дядо Иван скоро ще освободи всички славяни от турско робство.* Дим. Талев 2. Пускам на свобода някого, който е бил арестуван или затворен. *Аз излежах затвора си и преди два месеца ме освободиха.* Вазов *Десетина активни членове на Работническата партия бяха арестувани... След една седмица арестуваните бяха освободени.* Г. Караславов. ‖ Оставям някого да си отиде, преставам да го задържам при себе си. *Виждах, че Калин е нетърпелив,... и затова веднага след вечерята го освободих.* Йовков. 3. Премахвам властта на някого от територия, завзета от него. *Ние сме македонски въстаници и отиваме, за да освобождаваме Македонията.* Вазов. *Аз потеглих заедно с русите и пръв влязох в Кюстендил и го освободихме от турската власт!* Вазов. 4. Отделям нещо от друго, към което то е било прикрепено, притиснато или за което е било заловено. *Стани, Сивушке, стани! — освободи я от ярема Боне и почна да я вдига за рогата.* Елин Пелин. *Върбан освободи едната си ръка и посегна за гребача, за да го захвърли.* Йовков. 5. *Спец.* Отделям от себе си нещо, с което съм свързан. *Свойството на алуминиевия карбонат да освобождава въглероден двуокис се използува за производството на специални пожарогасители.* Химия. 6. *Прен.* Избавям някого от нещо неприятно, нежелано; отървавам. *Надеждата, че брат му Иван може да оздравее, като че ли го освободи от страшния кошмар на престъплението.* Елин Пелин. *Освобождавам от изпити. Освобождавам от такса. Освобождавам от военна служба.* ‖ Давам воля, отпускам, разпускам (за сърце, душа и глас). *При всеки нов отговор човекът освобождаваше повече душата си и гласът му се засилваше.* Елин Пелин. *Сватбите бяха най-желаните тържества и веселби, когато тия люде, живеели от векове в робство и всякакви насилия, освобождаваха, доколкото можеха, сърцата си да вкусят по-буйни радости и удоволствия.* Дим. Талев. 7. Обикн. за помещение, жилище и под. — правя нещо да е свободно, незаето, празно; опразвам. *Квартирантите скоро ще освободят стаята. Стоката беше натрупана навън, защото освобождаваха склада.* ‖ За служебно място — овакантявам. *След болестта той си подаде оставката и освободи мястото.* 8. Получавам вещи, багаж, колет и под. от гара или митница срещу документ. *Разпоредих, освободихме куфарите, сандъците, декорите.* Чудомир. **освобождавам се, освободя се** *страд Метохът най-после се освободи от неприятните гости.* Вазов. *Ще се освободят места и във вагоните ще стане по-широко, по-удобно, дори по-прохладно.* Ив. Мартинов. □ **Освобождавам от длъжност** — уволнявам. *Народното събрание избира*

и освобождава от длъжност Правителството и отделни негови членове. Конст., чл. 40. *Скоро ще ме освободят от длъжност.*

освобожда̀вам се, -аш се, *несв.*; **освободя̀ се,** -йш се, *мин. св.*, -йх се, *св.*, *сред.* **1.** Извоювам свободата си, независимостта си, ставам свободен. *Прокламацията пък на Букурещкия комитет канеше да направим прах и пепел всичко, ама да се освободим.* Вазов. *Бай Василе, когато се освободи България, кого ще си турим цар?* Вазов. *Народ, който сам не се е освободил — не цени свободата, не я заслужава.* Стаматов. **2.** Отделям се с усилие от нещо, от което съм бил притиснат, заловен или за което съм бил прикрепен: изтръгвам се, откъсвам се *Годеницата се освободи от ръцете на двете сестри и отиде до плета на градинката.* К. Петканов. *Павел и Петър претърчаха през двора и уловиха баща си отстрани. — Назад, назад! — изкрякска им той и се помъчи да се освободи.* Елин Пелин. **3.** *Спец.* Отделям се от нещо, в което съм се съдържал. *Когато елементите се съединяват и образуват сложни вещества, тяхната химична енергия се превръща в други видове енергия (топлина, светлина, електричество), които се освобождават и могат да извършват работа.* 4. *Прен.* Избавям се от нещо неприятно, нежелано. *Боянов се освободи от всяко стеснение и, обхванат от същинска треска, говореше непрекъснато.* Йовков. *Дошли бяха хубави дни за Борис Глаушев. Освободи се умът му от мрачни мисли.* Дим. Талев. □ **Освобождавам се от бременност** — раждам.

освобожда̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* освобождавам *и от* освобождавам се. *Освобождаване от военна служба. Освобождаване от изпит.*

освобождѐние, *мн.* няма, *ср.* Извоюване, получаване на свобода, независимост; освобождаване. *Ние се жертвуваме за свободата на България и, ако найдем отплата, то тя ще бъде освобождението на България.* Вазов. *И клепалото не престаеше да бие, все тъй бързо и весело.... Дебрица празнуваше своето освобождение.* Дим. Талев. *Освобождението на работниците трябва да бъде дело на самите работници.* Маркс. □ **Освобождението** — историческо събитие от 1878 г., когато българският народ е бил освободен от турско робство.

оседла̀вам, -аш, *несв.*; **оседла̀я,** -а̀еш, *мин. св.* оседла̀х, *св.* Поставям седло обикн. на гърба на кон, за да бъде готов за яздене. *Той оседлава коня си, надяга ризницата и през голямата черна гора тръгва на път.* Ст. Загорчинов. *Добрине, чадо едничко, / я си кончето изведи, / изведи, та го оседлай.* Ц. Церковски. **оседлавам се, оседлая се** *страд.*

оседла̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* оседлавам *и от* оседлавам се.

оседла̀я. Вж. о с е д л а в а м.

осеза̀ем, -а, -о. *прил.* Който може да бъде възприет с осезанието, който може да се усети, почувствува; доловим. *Лек, едва осезаем топъл вятър вееше над смълчания още град.* Хар. Русев. || Който може добре да се почувствува, да се възприеме ясно, лесно. *Работникът в поезията на Вапцаров е напълно реален и осезаем образ.*

осеза̀емо. *Нареч. от* осезаем.

осеза̀емост, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* Качество на осезаем.

осеза̀ние, *мн.* няма, *ср.* Едно от петте сетива, орган на което е кожата — способност да се усеща, да се получават възприятия чрез усещане.

осеза̀телен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* **1.** Който е свързан с осезанието, който служи за осезание. *Осезателен нерв.* **2.** Който е добит, получен или може да се добие чрез осезанието. *Осезателни усещания. Осезателни представи.* **3.** *Прен.* Който е добре почувствуван, твърде голям, твърде значителен. *Там имаше и други няколко, по-къси и по-здрави пръчки, за по-осезателни наказания.* Дим. Талев. *Осезателна помощ. Осезателни размери.*

осеза̀телно. *Нареч. от* осезателен; добре забележимо, ясно, осезаемо. *Исках да видя преди всичко Колизея.... Римският народ не е оставил паметник, който да въплощава по-осезателно величието му.* Величков.

осеза̀телност, -тта, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* осезателен.

осѐйвам, -аш, *несв.*; **осѐя,** -ѐеш, *мин. св.* ося̀х *и* осѐях, *прич. мин. действ.* ося̀л, -а, -о, *мн.* осѐли, *и* осѐял, *прич. мин. страд.* ося̀н, -а, -о, *мн.* осѐни, *и* осѐян, *св.* Изпълвам с множество разпръснати предмети. *Тъмно е, и полето се затваря около нас в черен кръг, над който свети небето, осеяно със звезди.* Йовков. *То* (пристанището) *беше осеяно с потънали параходи, чиито корпуси се показваха над водата.* Г. Белев. *Въстаниците стреляха прави и настъпваха бързо, те минаваха между турски трупове, с които беше осеяна цялата поляна.* Дим. Талев. **осейвам се, осея се** *страд.*

осѐйване *ср. Отгл. същ. от* осейвам *и от* осейвам се.

осека̀. Вж. о с и ч а м.

осѐквам, -аш, *несв.*; **осѐкна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Със секнене очиствам нос. **осеквам се, осекна се** *възвр.* и *страд. Няма хляб на село — въздъхна Митуш и се осекна в широка селска кърпа като нажалена жена.* Г. Караславов.

осѐкване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* осеквам *и от* осеквам се.

осѐкна. Вж. о с е к в а м.

осѐл, *мн.* ослѝ, *м. Старин.* Магаре. *Стотина коне, мулета, осли правеха да екне дворът от копитата им.* Вазов.

о̀сем, -тѐ, *числ.* Число, цифра и количество 8. *Осем дни край бреговете на Тунджа при Одрин се празнува царската сватба с игри и гощавки.* Ст. Загорчинов.

о̀семгодѝшен, -шна, -шно, *мн.* -шни, *прил.* **1.** Който е на осем години. *Край мирно налягалите кошути мина гиздав осемгодишен рогач.* Ем. Станев. 2. Който е от осем години, който е траял осем години. *Осемгодишното му заточение в Азия, теглилата и климатът бяха го застарили и съвсем изменили.* Вазов.

осемдесѐт, -ттѐ, *числ.* Число и количество 80. *Осемдесет години теглих и страдах като куче.* Елин Пелин. *Турчинът опули очи и се чудеше на голямата сила на младия селянин, който дигаше някак с леснина по петдесет, по осемдесет оки.* Дим. Талев.

осемдесѐтгодѝшен, -шна, -шно, *мн.* -шни, *прил.* 1. Който е на осемдесет години. *Медара беше близу осемдесетгодишен, много по-млад от чича Митуша.* Йовков. 2. Който е от осемдесет години, който е траял осемдесет години. *Осемдесетгодишна постройка. Осемдесетгодишна борба.*

осемдесѐти, -а, -о. *Числ. поредно от* осемдесет.

осеменя̀. Вж. о с е м е н я в а м.

осеменя̀вам, -аш, *несв.*; **осеменя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Оплождам добиче по изкуствен начин. **осеменявам се, осеменя се** *страд.*

осеменя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* осеменявам *и от* осеменявам се. *Осеменяване на овце.*

осеммѐсечен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* 1. Който е на осем месеца. *Осеммесечно бебе.* 2. Който трае осем месеца. *Осеммесечно обучение. Осеммесечен курс.*

осемна̀десет и (разг.) **осемна̀йсет,** -ттѐ, *числ.* Число и количество 18. *Калина беше на осемнадесет години.* Елин Пелин.

осемна̀десетгодѝшен и (разг.) **осемна̀йсетгодѝшен,** -шна, -шно, *мн.* -шни, *прил.* 1. Който е на осемнадесет години. *Осемнадесетгодишна девойка.* 2. Който е от осемнадесет години, който е траял осемнадесет години. *Осемнадесетгодишно заточение. Осемнадесетгодишен договор.*

осемна̀десети и (разг.) **осемна̀йсети,** -а, -о. *Числ. поредно от* осемнадесет. *За да не се изхайти, той го ожени още на осемнадесетата му година за най-хубавото момиче в селото.* Елин Пелин.

осемна̀йсет. Вж. о с е м н а д е с е т.

осемна̀йсетгодѝшен. Вж. о с е м н а д е с е т г о д и ш е н.

осемна̀йсети. Вж. о с е м н а д е с е т и.

о̀семсто̀тин, -тѐ, *числ.* Число и количество 800. *Турските вериги са залегнали на осемстотин крачки.* Йовков.

осемча̀сов, -а, -о, *прил.* Който трае осем часа. *Осемчасов работен ден.*

о̀сен *м.* Вид дърво с перести листа и двукрил плод, което служи за направа на ски, шейни и някои вити мебели; ясен. Fraxinus excelsior. *Двата бряга на Тополница... са покрити със зъбести скали до едно място, а нагоре се захваща дребна горица, осен, дренак и дребен габър.* З. Стоянов.

о̀сенов, -а, -о. *Прил. от* осен. *Баща й сечеше осенови дървета за вретена.* Йовков.

осеня̀. Вж. о с е н я в а м *и* о с е н я м.

осеня̀вам, -аш, *несв.*; **осеня̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* 1. *Рядко.* Хвърлям сянка върху нещо; засенчвам. *Като дойдоха* (конниците) *под сянката на големите тополи, които осеняваха над воденицата целия път, възпряха се.* Цани Гинчев. *Червеникавата светлина на лампите осветяваше рунтавите калпаци на селяните, които осеняваха и така тъмните им лица.* А. Страшимиров. 2. *Прен. Поет.* Обикн. за мисъл, настроение, чувство, блян и др. — обхващам, обземам някого. *Внезапно го осени мисълта, че това каменисто дере може да се прочисти и да се превърне в овощна градина.* Л. Стоянов. **осенявам се, осеня се** *страд.*

осеня̀ване *ср. Отгл. същ. от* осенявам *и от* осенявам се.

о̀сеням, -яш, *несв.*; **осеня̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Осенявам. *И смътно ме осеня някаква вяра, някаква увереност.* Влайков. **осеням се, осеня се** *страд.*

о̀сеняне *ср. Отгл. същ. от* осеням *и от* осеням се.

осѐя. Вж. о с е й в а м.

о̀си, -я, -е. *Прил. от* оса. *Осе жило.* □ **Осе гнездо** — място, където са събрани зли и заядливи люде.

осигурѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който се отнася до осигуровка. *Осигурителен фонд. Осигурителна книжка.*

осигуро̀вка *ж.* 1. Материално обезпечаване на гражданите за нещастни случаи (загубване на работоспособност, смърт и др.) или пък при старост. *Обществена осигуровка.* 2. Застраховка (в 1 знач.). 3. Сума, която се отпуска при нещастни случаи или пък се получава въз основа на застрахователен договор.

осигуря̀. Вж. о с и г у р я в а м.

осигуря̀вам, -аш, *несв.*; **осигуря̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* 1. Правя нещо да е сигурно, напълно възможно, действително; гарантирам, обезпечавам. *Нека всяко нещо върви по своя си ред и в своето си време — това осигурява спокойствието в къщата.* Дим. Талев. *Гражданите имат право на труд. Държавата осигурява осъществяването на това право на всеки гражданин.* Конст., чл. 23. *Осигурявам успех. Осигурявам победа.* 2. Обезпечавам някого материално, снабдявам някого с необходимите средства за живот. *Усмихва се доволна, защото е, наистина, осигурена, защото е стъпила на краката си след толкова труд.* Елин Пелин. *Дълго време той живя с мисълта, че е богат наследник и че животът му е осигурен.* Г. Караславов. **осигурявам се, осигуря се** *възвр.* и *страд.*

осигуря̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* осигурявам *и от* осигурявам се. *Борба за осигуряване на мира.*

осѝка *ж. Диал.* Трепетлика.

осѝков, -а, -о. *Диал. Прил. от* осика. *Осиково дърво.*

осѝл *м.* Тънък, дълъг, остър край на обвивката на зърното на някои житни растения. *Разшири крачка* (Велика), *размаха сърп и запрегръща тежките класове. Осилите се докосваха до страните й, милваха я.* К. Петканов.

осѝлест, -а, -о, *прил.* Който е с осили.

о̀син, -а, -о. *Прил. от* оса; оси. *Осино гнездо.*

осиновѐн, -а, -о. 1. *Прич. мин. страд. от* осиновя. 2. Като *прил.* — за син или дъщеря: който е с права на истински, роден син (дъщеря). *Осиновен син. Осиновена дъщеря.*

осиновѝтел, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* Мъж, който осиновява или е осиновил.

осиновѝтелка *ж.* Жена, която осиновява или е осиновила.

осиновя̀. Вж. о с и н о в я в а м.

осиновя̀вам, -аш, *несв.*; **осиновя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Вземам чуждо дете в семейство-

то си и му давам права на родно дете. *Богат човек беше, бездетен, затуй беше осиновил сестриника си Радул.* Йовков. **осиновявам се, осиновя се** *страд.*

осиновя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* осиновявам *и от* осиновявам се.

осиромаша̀вам, -аш, *несв.*; **осиромашѐя,** -ѐеш, *мин. св.* осиромаша̀х, *прич. мин. действ.* осиромаша̀л, -а, -о, *мн.* осиромашѐли, *св.* Ставам беден, сиромах; обеднявам. *Обраха ни, обрали ни са! викала добрата жена... Осиромашахме, пропаднахме, изгубихме се.* Каравелов. *Приличаше на някой стар благородник, осиромашал и изпаднал в чужда среда.* Йовков.

осиромаша̀ване *ср. Отгл. същ. от* осиромашавам.

осиромашѐя. Вж. осиромашавам.

осиротѐя. Вж. осиротявам.

осиротя̀вам, -аш, *несв.*; **осиротѐя,** -ѐеш, *мин. св.* осиротя̀х, *прич. мин. действ.* осиротя̀л, -а, -о, *мн.* осиротѐли, *св.* **1.** Оставам без родители или само без баща или без майка; ставам сирак. *Една от оплаквачките изреждаше жаловито достойнствата на покойника, друга питаше кой ще се грижи за лозето и тютюновата му нива, трета оплакваше осиротялото му семейство.* Дим. Димов. *Осиротели деца, бездетни и челядници идат да се кланят с молитва на Светия гроб и да омият лицата си с благословена вода.* Елин Пелин. **2.** Загубвам децата си, оставам без деца. *Вечер всичко ще се прибере,... а от четирите краища на селото се подемат отчаяни гласове и писъци на осиротели майки.* Елин Пелин. ‖ *Обр. По това време полето осиротяваше, хората изведнъж го изоставяха като чумаво и потъваха в селото — из харманите и по дворищата.* Г. Караславов.

осиротя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* осиротявам.

осѝчам, -аш, *несв.*; **осека̀,** осечѐш, *мин. св.* ося̀кох, *прич. мин. действ.* ося̀кък, -кла, -кло, *мн.* осѐкли, *св.* Изсичам всичко. *Осичам клоните. Осекоха гората.* **осичам се, осека се** *страд.*

осѝчане *ср. Отгл. същ. от* осичам *и от* осичам се

осия̀вам, -аш, *несв.*; **осия̀я,** -я̀еш, *мин. св.* осия̀х, *св.* Обливам нещо със светлината си, със сиянието си; огрявам, озарявам. *Той се спря там и се вгледа в светлото шириие,... във Витоша, осияна от слънцето с върхове още облечени със снегове и преспи.* Вазов. ‖ *Обр. Къде си, чедо, ти сега, не знам, | но с теб е мисълта ми всеки миг — | и виждам те — в борба, с развято знаме | и с осиян от подвизите лик.* Багряна. **осиявам се, осияя се** *страд.*

осия̀ване *ср. Отгл. същ. от* осиявам *и от* осиявам се.

осия̀я. Вж. осиявам.

оскандаля̀. Вж. оскандалявам.

оскандаля̀вам, -аш, *несв.*; **оскандаля̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Поставям някого в скандално положение; опозорявам. *Тютюновите господари живееха в малки дворци, возеха се в лимузини, оскандаляваха семейната чест на хората.* Дим. Димов. **оскандалявам се, оскандаля се** *възвр.* и *страд.*

оскандаля̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* оскандалявам *и от* оскандалявам се.

осквернѐние, *мн.* -я, *ср.* (рус.). *Книж.* Оскверняване; светотатство. *Други разправяха за кощунствените осквернения на храмовете и призоваваха към дързост и отмъщение.* Ст. Загорчинов.

осквернѝтел, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* Човек, който осквернява.

осквернѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който осквернява, който нанася осквернение.

оскверня̀. Вж. осквернявам.

оскверня̀вам, -аш, *несв.*; **оскверня̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* **1.** Лишавам от чистота, от светост нещо, извършвам светотатство; опетнявам. *Градища разрушени, | развалини димещи и черкви осквернени.* Вазов. *Твърде много те обичах. Не искам да оскверня скъпото минало.* Стаматов. **2.** *Разг.* Поругавам честта на девойка; опозорявам. *Султана присви вежди, пред погледа ѝ се изправи за миг образът на омразния мъж, който бе осквернил чистотата на това младо тяло.* Дим. Талев. **осквернявам се, оскверня се** *страд.*

оскверня̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* осквернявам *и от* осквернявам се.

оско̀мина *ж.* Скомина.

оскотѐя. Вж. оскотявам[1].

оскотя̀. Вж. оскотявам[2].

оскотя̀вам[1], -аш, *несв.*; **оскотѐя,** -ѐеш, *мин. св.* оскотя̀х, *прич. мин. действ.* оскотя̀л, -а, -о, *мн.* оскотѐли, *св.* Ставам като скот, като животно, загубвам моралния си лик.

оскотя̀вам[2], -аш, *несв.*; **оскотя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Направям някого подобен на скот, на животно, направям някой да загуби моралния си лик. *Пиянството оскотява човека.* **оскотявам се, оскотя се** *възвр.* и *страд.*

оскотя̀ване *ср. Отгл. същ. от* оскотявам[1], оскотявам[2] *и от* оскотявам се. *При някакъв по-особен случай и при изключително настроение Ило се напиваше до оскотяване.* Г. Караславов.

оскрежа̀. Вж. оскрежавам.

оскрежа̀вам, -аш, *несв.*; **оскрежа̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Покривам със скреж. *Гъста мъгла беше паднала над Павликенския край. Погледът едвам долавяше оскрежените клончета на крайпътните дървета и горските храсталаци.* Ä. Каралийчев. *Оскрежената топола — призрак сякаш — | в сивата мъгла стърчи.* Смирненски. **оскрежавам се, оскрежа се** *страд.*

оску̀бвам, -аш, *несв.*; **оску̀бя,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* **1.** За трева, косми, перушина и др. — изтръгвам, измъквам с корена всичко. *Измиха стълбата и циментираната пътека пред нея, коритото на чешмата, оскубаха сухите вече цветя из градината и разкопаха предните лехи.* Чудомир. *Влезеш вътре, извадят ти пъдпъдък, отрежат му главата и пред теб го оскубват и пекат.* Ем. Станев. **2.** *Прен. Разг.* С измама вземам от някого повече пари, отколкото трябва; обирам. *Поет бил, а аз не знаех, ами тая заран го оскубах на играта: взех му всичките десет наполеона.* Вазов. *Прангата ли? — викаха те. — Тоя изедник, тоя кърлеж, дето е оскубал сиромашта, дето е ограбил селската мера.* Влайков. **оскубвам се, оскубя се** *възвр.* и *страд.*

оску́бване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* оскубвам *и от* оскубвам се.

оску́бя. Вж. оскубвам.

оскулти́рам, -аш, *несв.* и *св.* (фр.). *Остар.* Прислушвам при медицински преглед. *Докторът ме помоли да легна гърбом на канапето и взе да ме тупа,... оскултира с тръба дишането в гърдите ми.* Вазов.

оскъ́ден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* Който не е в достатъчно количество; недостатъчен, беден, слаб *По цели дни и нощи нашенци вардеха ред под върбите за оскъдната изворна вода.* А. Каралийчев. *В затвора през тоя час стотици мъже и жени довършваха бързо оскъдната си вечеря.* Дим. Димов. *Встрани от другите седеше Кочо,... и при оскъдната светлина, която проникваше до него на бледи петна, дялкаше и изглаждаше с остро ножче къс дърво.* Дим. Талев. *Оскъдни средства. Оскъдни данни. Оскъдни познания.*

оскъ́дица, *мн.* няма, *ж.* Отсъствие на достатъчно материални средства за живот; немотия, бедност, недоимък. *Сам се е издържал, за да учи, учил се е в оскъдица.* Л. Стоянов. *Той беше по-скоро дребен и слаб — белег на оскъдицата и недояждането.* Дим. Димов. || *Разш.* Недостиг на нещо. *Оскъдица на материали.*

оскъ́дно *нареч.* Недостатъчно; бедно, слабо. *Закусваха оскъдно, както всички работници — само с чай и хляб.* Дим. Димов. *Прозорците са ниски,... закнижени с дебели, пожълтели от времето хартии, които твърде оскъдно пропущат светлината от вън.* Влайков. *Оскъдно прекарваха, усилен живот живееха.* Влайков.

оскъ́дност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* оскъден; оскъдица, недостиг, бедност. *Загасват ми в оскъдност сетни дни.* К. Христов. *Оскъдност на средствата.*

оскъпя̀. Вж. оскъпявам.

оскъпя́вам, -аш, *несв.*; **оскъпя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Правя нещо да стане по скъпо. *Неоправданото пилеене на работна ръка и неуплътняване на работното време оскъпява продукцията.* оскъпявам се, **оскъпя се** *страд.* и *сред.*

оскъпя́ване *ср. Отгл. същ. от* оскъпявам *и от* оскъпявам се.

оскърбе́но *нареч.* Обидено. *Кучето ме погледна оскърбено и виновно.* А. Каралийчев.

оскърби́телен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който нанася оскърбление, обида; обиден. *В разправиите си с набралите се около му селяни той се пазеше от остри и оскърбителни думи.* Ц. Церковски.

оскърби́телно. *Нареч. от* оскърбителен; обидно.

оскърбле́ние, *мн.* -ия, *ср.* Постъпка или дума, с която се нанася тежка обида. *Понасям оскърбление. Тежко оскърбление.*

оскърбя̀. Вж. оскърбявам.

оскърбя́вам, -аш, *несв.*; **оскърбя̀,** -йш, *мин. св.* йх, *св.* Нанасям тежка обида, тежко огорчение на някого; обиждам. *Струваше му се, че Мария никога няма да го оскърби, не ще отиде против волята му.* Йовков. *Тя чувствуваше, че е оскърбено нейното достоинство, че е унизена нейната слава като разумна и милозлива жена.* Влайков. *Асен ме беше смъртно оскърбил, плесницата му гореше бузата ми.* Вазов. **оскърбявам се, оскърбя се** *страд.*

оскърбя́вам се, -аш се, *несв.*; **оскърбя̀ се,** йш се, *мин. св.* -йх се, *св.*, *сред.* Чувствувам се обиден; обиждам се. *Момиченцето се оскърбява, обръща се към хаджи Генча и мисли да се върне назад.* Каравелов.

оскърбя́ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* оскърбявам *и от* оскърбявам се.

осла́бвам[1], -аш, *несв.*; **осла̀бна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* **1.** Ставам слаб физически, загубвам физическите си сили; изтощавам се. *Чорбаджи Юрдан старееше и ослабваше бързо.* Вазов. **2.** Намалявам силата си, обезсилвам се. *Подир героическите битки при Кара Бунар и Нова Загора, ... генерал Гурко със своя ослабнал корпус... се дръпна в Казанлъшката долина и превали Стара планина.* Вазов. *Кардам белокосият се гневи, че ослабнали забравените наши братя, та не вървят след нас на бран.* Н. Райнов. *Съпротивата ослабна. Влияни́ето му ослабна.* || Затихвам. *Песента постепенно ослабва и се изгубва в гората от дясно.* Вазов.

осла́бвам[2], -аш, *несв.*; **осла́бя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* **1.** Правя някого слаб физически, отнемам силите на някого; изтощавам. *Хвана ме силна треска, която ме държа повече от двайсет и четири часа в несвяст и тъй ме разстрои и ослаби, щото помислих, че ще има гибелни и непоправими последици за здравето ми.* Величков. **2.** Намалявам силата на някого или на нещо; обезсилвам. *Потискат, безчестят и колят / народ, от раздори ослабен.* Вазов. **3.** Направям нещо да стане по-малко стегнато; отпускам, разслабвам. *Ослабям превръзката.* **ослабвам се, ослабя се** *страд.*

осла́бване *ср. Отгл. същ. от* ослабвам[1], ослабвам[2] *и от* ослабвам се. *Той бе преживял славната епоха на Ивана Асеня II, видял годините на ослабването на България при наследниците му.* Вазов.

осла́бна. Вж. ослабвам[1].

осла́бя. Вж. ослабвам[2] *и* ослабям.

осла́бям, -яш, *несв.*; **осла́бя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Ослабвам[2]. **ослабям се, ослабя се** *страд.*

осла́бяне *ср. Отгл. същ. от* ослабям *и от* ослабям се.

осланя̀. Вж. осланявам.

осланя́вам, -аш, *несв.*; **осланя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* За слана — попарвам. *Отдавна гората слана ослани, / ей късна веч есен придоде.* П. Р. Славейков. *Есенните цветя, осланени от първите слани, болно бяха навели извехналите си главички.* Ем. Станев. **осланявам се, осланя се** *страд.*

осланя́ване *ср. Отгл. същ. от* осланявам *и от* осланявам се. *Тя (стринка Гинка) огради храстите отвред с колове, метна отгоре стара рогозка и така се получи нещо като цветарник, който запази цветята от осланяване чак до зимата.* Г. Райчев.

осла́ням се, -яш се, *несв.*; **ослоня̀ се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св.*, *сред.* Уповавам се, възлагам надежда на някого или на нещо; разчитам. *Геракът ценеше нейните способности,... осланяше се на нейния ум и грижи.* Елин Пелин. *Трябва да се осланяме на своите собствени сили.*

осла̀няне *ср. Отгл. същ. от* осланям се.

ослепѐя. Вж. ослепявам[1].

ослепѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* 1. Който силно блести, заслепява очите; много силен, много ярък. *Лампите се запалват, ослепителна светлина залива целия салон.* Йовков. *Бързи ослепителни светкавици кръстосаха облаците.* К. Петканов. 2. *Прен.* Който прави много силно впечатление с блясъка си. *Скритото осветление, лъскавите геометрични повърхности от... коприна и кадифе с хармонично съчетани цветове придаваха на цялата обстановка нещо приказно. Този невиждан, ослепителен лукс му беше донесла Мария!* Дим. Димов *Ослепителен разкош. Ослепителна хубост.*

ослепѝтелно. *Нареч. от* ослепителен. *Слънцето светеше ослепително ярко.* Д. Добревски. *Морето беше тихо и гладко ... и ослепително блещеше под слънцето.* Йовков. *Ослепително бял.*

ослепѝтелност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* ослепителен; качество на ослепителен.

ослепя̀. Вж. ослепявам[2].

ослепя̀вам[1], -аш, *несв.*; ослепѐя, -ѐеш, *мин. св.* ослепя̀х, *прич. мин. действ.* ослепя̀л, -а, -о, *мн.* ослепѐли, *св.* Изгубвам зрението си, ставам сляп. *Тоя дядо Йоцо... беше имал злочестината внезапно да ослепее... на шейсет и четвъртата си година.* Вазов. *Болестта бързо мина от едното око в другото и конят ослепя съвсем.* Йовков. *Избухва барутът на въстаниците, войводата се обгаря и ослепява.* К. Константинов. ‖ *Обр. Ослепял бях аз, виждах само тебе на света.* Р. Стоянов. *И навред все нея само видя, / че за всичко друго ослепях.* П. П. Славейков.

ослепя̀вам[2], -аш, *несв.*; ослепя̀, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* 1. Лишавам някого от зрение, правя някого сляп. *Елтимир заповяда да ослепят Радослава и го прати в Солун при жена му.* Вазов. *И пред очите на Звеница царят ослепи неговите бранници, като остави само еднооки водачи — да ги отведат при царя им.* Н. Райнов. 2. За силна светлина, блясък — попречвам да се вижда; заслепявам. *Слънцето я ослепи за миг и, вместо лице, мярна ѝ се едно неясно петно.* Ст. Загорчинов. ‖ *Обр. Папите са искали да ослепят с великолепието си народите, които са признавали владичеството им, и са постигнали целта си.* Величков. **ослепявам се, ослепя се** *страд.*

ослепя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* ослепявам[1], ослепявам[2] *и от* ослепявам се.

ослѝца *ж. Старин.* Магарица.

ослоня̀ се. Вж. осланям се.

ослу̀шам се. Вж. ослушвам се.

ослу̀швам се, -аш се, *несв.*; **ослу̀шам се,** -аш се, *св.*, *сред.* Напрягам слуха си да чуя, да доловя нещо. *Когато се ослушваше, Райко чуваше само шуртенето на водата и тропота на своя кон по пътя.* Ст. Загорчинов *Настъпи мълчание, в което домакините се ослушаха неспокойно. По стълбите се качваше някой.* Дим. Димов.

ослу̀шване *ср. Отгл. същ. от* ослушвам се.

осма̀нец, *мн.* -нци, *м.* (тур.). *Остар.* Гражданин на османската империя; турчин. *Аз не мразя османците като народ; аз воювам против османската тирания.* Яворов.

османлѝя, -та, *мн.* -йи, *м. Остар. Разг.* Турчин, османец. *Когато изровиха Емексиз Пехливана... — османлиите много запакостиха.* Вазов. *Рушвет той* (каймакаминът) *вземаше не само от презрените гяури, но и от някои османлии, като си затваряше очите пред техните золуми над раята.* Дим. Талев.

осма̀нски, -а, -о. *Прил. от* османец; турски. *Османска империя. Османско иго.*

осмеля̀ се. Вж. осмелявам се.

осмеля̀вам се, -аш се, *несв.*; **осмеля̀ се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св.*, *сред.* Добивам смелост, дързост да извърша нещо; посмявам, решавам се, дръзвам. *Встрани се виеха пламъците от запалената къща. Те заплашваха да обхванат и околните къщи, но никой не се осмеляваше да иде да гаси.* Хар. Русев. *Султана дочуваше отдавна шепота на злорадата мълва, но никой не се осмеляваше да ѝ заговори направо.* Дим. Талев.

осмеля̀ване *ср. Отгл. същ. от* осмелявам се.

осмѐя. Вж. осмивам.

о̀сми, -а, -о. *Числ. поредно от* осем. *Наедно служихме, ... първи набор, осма пехотна варненска дружина.* Йовков.

осмѝвам, -аш, *несв.*; **осмѐя,** -ѐеш, *мин. св.* осмя̀х, *прич. мин. действ.* осмя̀л, -а, -о, *мн.* осмѐли, *прич. мин. страд.* осмя̀н, -а, -о, *мн.* осмѐни, осмѐян, -а, -о, *и* осмя̀т, -а, -о, *мн.* осмѐти, *св.* Отправям към някого или нещо насмешка, подигравка; подигравам, иронизирам. *Той ще отреже косата ѝ до главата, да не може цяла година да излезе пред хората и да бъде осмеяна от всички.* Елин Пелин. *Да осмеем злобата — оназ, / която никога не дреме.* Яворов. **осмивам се, осмея се** *страд.*

осмѝване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* осмивам *и от* осмивам се.

осмѝна[1] *числ. Нар.* Само за мъже — осем души. *Той беше най-младият мъж от Глаушевците, между дядо му, баща му... и осмината му братовчеди.* Дим. Талев.

осмѝна[2] *ж.* 1. Една осма част от нещо цяло. 2. *Муз.* Една осма от цяла нота. ‖ Нотен знак за тая дължина. 3. *Спец.* Формат на книга с размер към 15—20 на 25—30 см.

осмѝнка *ж.* Една осма част от нещо. *Гърбушката отряза една осминка хляб и за себе си.* М. Марчевски.

осмѝсля. Вж. осмислям.

осмѝслям, -яш, *несв.*; **осмѝсля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Придавам смисъл на нещо, изпълвам нещо със съдържание. *Ще я отгледам и възпитам... Това може да осмисли живота на един човек като мене.* Дим. Димов. *Те* (партизаните) *се каляха и ставаха по-устойчиви... — всяко ново изпитание повече и повече осмисляше борбата, която те водеха.* К. Ламбрев. **осмислям се, осмисля се** *страд.* и *сред.*

осмѝсляне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* осмислям *и от* осмислям се.

осмѝца *ж. Разг.* 1. Цифрата 8; осморка. 2. *Рядко.* Карта за игра с осем знака; осморка.

осмогла̀сник, *мн.* -ци, *м. Книж.* В православната църква — църковна книга с песни на осем гласа; октоих.

осмо̀за *ж.* (гр.). *Спец.* Взаимно проникване на молекулите на разтвор и на чист разтворител или на два разтвора с различна гъстота през проницаема преграда, която ги разделя.

осмокла̀сник, *мн.* -ци, *м.* Ученик от осми клас.

осмокла̀сничка *ж.* Ученичка от осми клас.

осмокра̀к, -а, -о, *прил.* За рак — който е с осем крака. *Рак осмокрак.*

осмоля̀. Вж. осмолявам.

осмоля̀вам, -аш, *несв.*; **осмоля̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Покривам, намазвам нещо със смола. **осмолявам се, осмоля се** *страд.*

осмоля̀ване, *мн.* -ия, *ср.* *Отгл. същ. от* осмолявам *и от* осмолявам се.

осмо̀рка *ж.* 1. Група от осем души или от осем предмета. 2. Цифрата 8. 3. Фигура във вид на цифрата 8. *Пътят минава през урви, сипеи, завои и образува една голяма осморка.* 4. Карта за игра с осем знака.

осмостѐнен, -нна, -нно, *мн.* -нни, *прил.* *Спец.* Който е с осем стени. *Осмостенен кристал.*

осмостѐнник, *мн.* -ци, *м.* *Спец.* Геометрично тяло с осем стени.

осмостѝшие, *мн.* -я, *ср.* Строфа от осем стиха.

осмочлѐнен, -нна, -нно, *мн.* -нни, *прил.* Който се състои от осем члена, от осем души. *Осмочленно семейство.*

осмоъ̀гълен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който има осем ъгла.

осмоъ̀гълник, *мн.* -ци, *м.* *Геом.* Многоъгълник с осем ъгла.

осму̀квам, -аш, *несв.*; **осму̀ча,** -еш, *мин. св.* осму̀ках, *св.* *Рядко.* Със смукане изтеглям или обирам нещо; изсмуквам. **осмуквам се, осмуча се** *страд.*

осму̀кване, *мн.* -ия, *ср.* *Отгл. същ. от* осмуквам *и от* осмуквам се.

осму̀ча. Вж. осмуквам.

оснежа̀. Вж. оснежавам.

оснежа̀вам, -аш, *несв.*; **оснежа̀,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* За сняг — покривам със сняг. *През одимените прозорчета гледахме към оснежения път.* Багряна. *Перонът е пуст и тъмен. Само в бюфета свети... Прозорците постепенно посивяват. Изтичат оснежени дървета, телеграфни стълбове, заснежен път.* К. Константинов. ‖ *Обр.* *На горчивине, на скърбите под товара клюмва ми главата оснежена.* Вазов.

осно̀ва *ж.* 1. Обикн. за стена, сграда и др. — най-долната част, която служи за опора. *Ния започна да идва, когато майсторите правеха вече изкопите за основите на новата къща.* Дим. Талев. *Повечето от къщите бяха двуетажни, здраво стъпили на земята с масивни основи.* Я. Гуляшки. *Водата стигаше едва до основите на моста.* ‖ Долна, ниска част на нещо. *Урвата беше още от основите си стръмна, лъзгава и мъчнопристъпна.* Вазов. 2. Пласт боя, върху който се слагат други бои при боядисване или рисуване или върху който се написва нещо. *Надписът беше с бели букви от блажна боя върху синя основа.* 3. *Прен.* Главна, съществена част, върху която се изгражда нещо; база, устои. *Социализмът въз развалините на днешното общество ще съгради новото идеално здание, ще закрепи основите на всеобщото равенство.* Вазов. *Сега тя чувствуваше, че тъкмо основите на нейния собствен дом се клатеха застрашително, тъкмо нейните най-близки люде не бяха с нея.* Дим. Талев. *Види ми се твърде трогателно-величава тая легенда, която несъмнено има историческа основа.* Вазов. *Граматическият строеж на езика и неговият основен речников фонд съставляват основата на езика, същността на неговата специфичност.* Сталин. 4. *Прен.* Ръководно начало; принцип. *Преди всичко, работата на партийната организация трябва да се преустрои изцяло на боева основа.* К. Ламбрев. ‖ Само *мн.* *Прен.* В науката — главни, изходни, теоретични положения, принципи. *Всеки член на Партията е длъжен да работи неуморно за повишаване на своята политическа съзнателност, за усвояване основите на марксизма-ленинизма.* Уст. БКП. 5. Надлъжни нишки на тъкан, между които е прокаран вътъкът. *Окачиха на края на нишките корито, развиха прежадата, изопнаха я.... Сложиха в коритото тежки камъни, изопваха основата, зачавиваха.* К. Петканов. 6. *Грам.* Част от думата, без окончанието, в която се съдържа нейното лексикално значение. *Основата на думата „пишеш" е „пише".* 7. *Мат.* Долна страна на геометрична фигура или стена на геометрично тяло, която е перпендикулярна на нейната височина. *Основа на триъгълник. Основа на трапец. Основа на призма.* 8. *Хим.* Химическо съединение, получено от метален окис и вода, което има лугав вкус, променя червения лакмус в син и образува с киселините соли. *Натриева основа. Калиева основа.* □ **В основата си** (книж.) — в своите най-главни, най-важни линии, черти. *В основата си планът е изпълнен.* **Въз основа на** (книж.) — като се има пред вид, като се опираме на. *Наказания могат да се налагат само въз основа на съществуващите закони.* Конст., чл. 82. **До (из, от) основи (основа)** — изцяло, напълно. *Приключението на светого Андрея разтърси от основи мирното съществуване на Бяла Черква.* Вазов. **Лежа в основата на нещо** (книж.) — съм главен извор на нещо, причина на нещо. **Полагам (поставям, слагам, турям) основа на нещо** — създавам, основавам нещо. **Поставям на широка основа** (книж.) — поставям на широко. *Съревнованието се постави на широка основа.*

основа̀. Вж. основавам.

основа̀ се. Вж. основавам се.

основа̀вам, -аш, *несв.*; **основа̀,** -ѐш, *мин. св.* -а̀х, *св.* 1. Поставям, слагам начало на нещо; създавам, учредявам. *В Родопите, дето слънце си видял за първи път, да си основеш царство..., Момчиле, без отроци и без боляри.* Ст. Загорчинов. *Държавата полага особени грижи за майката и детето, като основава родилни и детски домове.* Конст., чл. 72. *Димитър Благоев основа нашата партия.* 2. *Книж.* Поставям върху основата на нещо, градя върху нещо; базирам. *Увереността в успеха си той основаваше на факта, че беше добре подготвен.* **основавам се, основа се** *страд.*

основа̀вам се, -аш се, *несв.*; **основа̀ се,** -ѐш се, *мин. св.* -а̀х се, *св.*, *грег.* Имам за основа, за изходно начало нещо, излизам, изхождам от нещо, опирам се на нещо. *Според мене всич-*

кит‹ ваши действия и разпоредби се основават само на груб произвол и на насилие. Вежинов. Прогресивната наука се о нов‹ ва на материализма. При спора той се основаваше само на това, което беш чул от други.

основа̀ване *ср. Отгл. същ.* от основавам и от основавам се *Само със закон може да се разреши основаването на частни училища.* Конст., чл. 79. *Партията се обяви в 1919 г. за Българска комунистическа партия и .. взе участие в основаването на Комунистическия интернационал* Г. Димитров.

основа̀ние, *мн.* -я, *ср. Книж.* Повод, който оправдава или мотивира нещо; оправдана, справедлива причина. *Те нямахи основание да мислят, че тя е избягала, а още по-малко, че е избягала за Бяла Черква.* Вазов. *Изборът бе редовен. Никакви оплаквания нямаше. И никакви законни основания няма да не бъде утвърден.* Влайков. *Имам всички основания да вярвам.* ◻ **На общо основание** (книж.) — наред с всички, както всички, без да се прави изключение. *Улови ли се някой в нивите, бил той овч‹ р, бил говедар, ... глоба на общо основание.* Йовков. **На основание** на — като се има за изходно начало, като се изхожда, излиза от нещо. *Ще агитираме за нашата партия на основание на нейните дела.* Георги Димитров. **С основание** — с право, заслужено.

основа̀тел, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* Човек, който основава, учредява нещо; създател, учредител. *Георги Димитров е основател на Отечествения фронт.*

основа̀телен, -лна, лно, *мн.* -лни, *прил.* За който има основание; оправдан, разумен. *Тия доводи бяха основателни и не можеха да се отрекат.* Йовков. *Това съмнение, може би, не беше основателно. А, може би, в него имаше и нещ‹ вярно.* Влайков.

основа̀телка *ж.* Жена, която основава, учредява нещо; създателка, учредителка. ‖ *Обр. По общо признание нашата партия е инициаторката и основателката на Отечествения фронт.* Г. Димитров.

основа̀телно. *Нареч.* от основателен; с пълно основание, разумно. *Твърдя това съвсем основателно.*

основа̀телност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ.* от основателен. *В тревогата си Цонка нито се сещаше да помисли колко нейните предположения бяха лишени от основателност.* Вазов.

осно̀вен, -вна, -вно, *мн.* -вни, *прил.* **1.** Който принадлежи на основата, който се намира в основата. *Основната част на паметника е от гранит. Основни изкопи.* **2.** *Прен.* Който се извършва из основи, изцяло; цялостен, радикален. *Те бяха подложени на основен разпит. Основен ремонт. Основно почистване. Основно проучване на въпроса.* **3.** Който е най-важен, най главен, най-съществен. *Трудът винаги е бил основен фактор в общественото развитие.* Г. Караславов. *Индустрията е важен и основен клон на народното стопанство.* Г. Димитров. *Основен икономически закон на съвременния капитализъм. Основен икономически закон на социализма.* **4.** Който се отнася до задължителното образование. *Основното образование е задължително и безплатно* Конст., чл. 79. ‖ Начален, първоначален *Прогимназията и основното училище бяха в един двор — ето го основното училище отпред, на двайсетина крачки.* Йовков. *Основен учител* **5.** *Хим.* Който има алкален характер. *Окиси, на които хидратите променят червения лакмус в син, се наричат основни.* **6** Като *същ ср.* **основното** — това, което е най главно, най съществено; същност ◻ **Основен доклад** — доклад, който разглежда главен въпрос и служи като основа, база на разискване. **Основен камък** — част от основата на сграда, в която се взижда камък с имената на основателите. *На празника на апостол Петър .. ще се освети основният камък на новата църква.* Дим. Талев. **Основен капитал** (иконом.) — част от производителния капитал, вложена в средствата за производство, които, като участвуват в процеса на труда, пренасят своята стойност на части върху продукта **Основен речников фонд** (езикозн.) — най-устойчивата част на речниковия състав на езика, в която влизат всички коренни думи и която служи като основа, база за образуване на нови думи и значения. **Основен тон** — а) *Физ.* Тонът с най-ниска честота, получаван от източник, който издава едновременно няколко тона. б) В живописта и приложното изкуство — тонът, който преобладава в художествено произведение (портрет, пейзаж и др.) **Основен фонд** (иконом.) — онази част от имуществото на социалистическото предприятие, която му се предоставя безвъзмездно от държавата и която обслужва продължително време производствения процес, като запазва натуралната си форма. **Основен цвят** (спец.) — всеки един от трите цвята — жълт, червен и син, при смесването на които се получават всички останали цветове **Основна заплата** — заплата без удръжки и прибавки. **Основна работа** (канц.) — работа, свързана с щатна длъжност, не по съвместителство. *Той е на основна работа в Университета.* **Полагам (поставям, турям) основния камък на нещо** — поставям начало на нещо, обикн на градеж, започвам да градя, да строя. *След тържествен водосвет ... биде положен основният камък на новото училище.* Влайков.

осно̀вно *нареч.* От основи, из основи, цялостно, изцяло. *Работата е основно преработена. Съдържанието е основно променено* ‖ Много обстойно много внимателно. *Лекарят ... го прегледи внимателно, сериозно, съсредоточено. Още от пръв поглед той разбра всичко, но искаше да го прислуша основно.* Г. Караславов.

осно̀вност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Хим.* Свойство, способност на киселините да образуват соли

основополо̀жник, *мн.* -ци, *м. Книж Нов.* Основател. *Открита бе къща музей на основоположника на научния социализъм у нас Димитър Благоев.*

осо̀ба *ж. Търж.* Важна личност, която има почетно положение в обществото. *Музиката загърмя пак и тръгна. След нея тръгнаха придворнит , а след тях ц рските особи с Ян Бибиян.* Елин Пелин. ‖ *Ирон.* Личност, лице. *Единият от тях все за мян и твърде внимателен към особата ‹…› защото заран той посещаваше около четвърт‹…› с на тоалета си.* Вазов. *Важна особа.*

осо̀бен, -а, о, *прил.* **1.** Който не е обикновен, който се отличава от другите; своеобразен,

странен. *Особен човек. Понякога ще те срещне — засмян, любезен, а понякога — уж те гледа, а не те вижда, гледа нейде над главата ти.* Йовков. *Станка не можеше и да допусне, че ще й се падне да се омъжи в града. На нея й се струваше, че в града живеят особени хора, недостижими.* Г. Караславов. *Имало нещо особено в тая девойка, което я отделя от другите и по външност и по държане.* Н. п. Филипов. 2. Който може да направи впечатление; забележителен. *Кардашев мина през улица Левски, дето... нищо особено не видя.* Вазов. *Шосето е оживено, но някаква особена паника не виждам.* Л. Стоянов. 3. Голям, значителен. *Държавата полага особени грижи за общественото, културното, трудовото, телесното и здравното възпитание на младежта.* Конст., чл. 77. *Пътят ни мина без особени премеждия.* Величков. *Дебакът беше русолик левент, с обичливо лице, на което придаваха особена хубост големите му сини очи.* Елин Пелин. *С особено задоволство изслушах арията на Ленски из операта Евгений Онегин.* 4. Който е предназначен само за определено нещо; специален, нарочен. *Ставаха веселби в кръчмата на Кьня. Почваха се все случайно, без някой особен повод.* Йовков. *Особен закон урежда трудовата повинност на гражданите.* Конст., чл. 73. *Това дете често боледува и изисква особени грижи.* 5. Който е свойствен, присъщ само на даден предмет, на дадена област; специфичен. *Аз и по-после забележих, че тия две противоположни гористи урви... имаха всяка своята особена растителност.* Вазов. □ **Особено мнение** — изказано и поддържано мнение от член на съвет, комисия и др., който не е съгласен с другите. *Бубев, ти може да си на особено мнение, но аз виждам, че всички тук са единодушни.* Йовков.

осо̀бено *нареч.* 1. Не както друг път, не както обикновено; странно, необикновено. *Той е възбуден и някак особено тържествен.* Л. Стоянов. *Пред входа стояха на пост милиционер и войник, който изглеждаше малко особено — брадясал, възрастен, с наметнат шинел и червена петолъчна звезда на шапката.* Дим. Димов. 2. Много, извънредно, изключително. *Колите особено му се харесваха.* Елин Пелин. *Борис прекара следобеда особено зле. Треската му не минаваше.* Дим. Димов. *Ръченицата е особено жива и весела игра.* 3. Предимно, главно, най-вече. *Като никога той бе развеселен и приказлив. Особено бе разположен към свахата.* Влайков. *Братята също посрещнаха хладно Павел, особено Божан.* Елин Пелин.

осо̀беност, -тта̀, *мн.* -и, *ж.* Отличително, характерно качество на нещо. *Много от стиловите похвати и езиковите особености на Каравелов се срещат във фейлетоните на Ботев.* Г. Караславов.

особѝт, -а, -о, *прил. Рядко.* Особен. *Това й е само по-особито, дето отбягва да се среща и приказва с други жени, а повече самичка си върви и се пред себе си гледа.* Влайков.

особня̀к, *мн.* -ци, *м.* Човек, който се отличава със своя особен характер от другите люде, странен, своеобразен човек; чудак.

особня̀чка *ж.* Жена, която се отличава със своя характер, особена, странна жена; чудачка.

осо̀лвам, -аш, *несв.*; **осоля̀**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Осолявам **осолвам се, осоля се** *страд.*

осо̀лване *ср. Отгл. същ. от* осолвам *и от* осолвам се.

осоля̀. Вж. осолвам *и* осолявам.

осоля̀вам, -аш, *несв.*; **осоля̀**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Соля нещо от всички страни, изцяло, или го поставям в сол, за да го запазя от разваляне, за да го консервирам. *Осолихме сиренето. Осолиха сланината.* **осолявам се, осоля се** *страд.*

осоля̀ване *ср. Отгл. същ. от* осолявам *и от* осолявам се.

оспо̀рвам, -аш, *несв.*; **оспо̀ря**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Изказвам несъгласието си с нещо при спор, отричам нещо, защото го намирам неприемливо, неправилно; не признавам. *Този оратор оспорва избора! ... Изкарва официални документи, които доказват, че Крушков няма нужните години.* Вазов. *Оспорвам сметките. Оспорвам заслугите на някого.* **оспорвам се, оспоря се** *страд.*

оспо̀рване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* оспорвам *и от* оспорвам се. *Късите му отсечени фрази не чакаха оспорване.* Г. Райчев. *Подлежи на оспорване.*

оспорѝм, -а, -о, *прил.* Който може да бъде оспорван, за който може да се спори. *Фактите са оспорими.*

оспо̀ря. Вж. оспорвам.

осра̀мвам, -аш, *несв.*; **осра̀мя**, -иш, *мин. св.* -их, *св. Нар.* Правя някого да стане за срам, да се срамува; посрамявам, опозорявам. **осрамвам се, осрамя се** *страд.* и *сред.*

осрамя̀ване *ср. Отгл. същ. от* осрамявам *и от* осрамявам се.

осрамотя̀. Вж. осрамотявам.

осрамотя̀вам, -аш, *несв.*; **осрамотя̀**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Осрамвам, опозорявам. *Ти ме избави от смъртта, ама и от още по-лошо нещо: дето не осрамотиха чедото ми и моите старини.* Вазов. **осрамотявам се, осрамотя се** *страд.* и *сред.*

осрамотя̀ване *ср. Отгл. същ. от* осрамотявам *и от* осрамотявам се.

осрамя̀. Вж. осрамвам.

осра̀мям, -яш, *несв.* Осрамвам *Ази ще ида, войводо, | дано ме вълци изядат, | дружина да не осрамям, | на тебе кахър да правя.* Ц. Церковски. **осрамям се** *страд.* и *сред.*

осра̀мяне, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* осрамям *и от* осрамям се.

осребрѐн, -а, -о. 1. *Прич. мин. страд. от* осребря. 2. Като *прил.* — който е изплатен. *Осребрен чек.*

осребря̀. Вж. осребрявам *и* осребрям.

осребря̀вам, -аш, *несв.*; **осребря̀**, -йш, *мин. св.* -йх, *св. Банк.* Изплащам пари срещу чек, полица и под. **осребрявам се, осребря се** *страд.*

осребря̀ване *ср. Отгл. същ. от* осребрявам *и от* осребрявам се.

осрѐбрям, -яш, *несв.*; **осребря̀**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Осребрявам **осребрям се, осребря се** *страд.*

осрѐбряне ср. Отгл. същ. от осребрям и от осребрям се.

оста̀вам, -аш, несв.; **оста̀на,** -еш, мин. св. -ах, св. 1. Задържам се, стоя на мястото, където съм бил, не отивам другаде. Но при всичките й молби, Раса не щеше да я последва, решена да остане в къщи. Вазов. В стаята .. никой не беше останал, освен нея. Дружките й бяха излезли да гледат орлите. Йовков. Колчо не пущи Тинка да ходи с жътварките. На невястата е мъчно като остава дома. Влайков. Селяните полека-лека се разотидоха по домовете си. Само куп деца... останаха да надничат около портата на Герацките. Елин Пелин. || Продължавам да стоя, да се намирам, да се задържам някъде; престоявам. По заповед на чиновниците, две заптиета го взеха веднага под ръка и го заведоха в конашкия затвор, дето остана до освобождението си. Величков. Стремски и жена му бяха напуснали Пловдив още през октомври миналата година и от тогава до сега оставаха в странство. Вазов. || Почвам да живея, да пребивавам при някого. Майка й отведоха с дене / кахъри в гроба. Ралица остана, при леля си и като свое чедо / я тя отгледа. П. П. Славейков. Умряла бе и единствената му дъщеря... И нейният мъж бе умрял. При стареца бе останала Христина, хубавата му внучка. Елин Пелин. || За предмет — бивам оставен някъде, не съм взет. На първата станция, дето спря влакът, той излезе и вече не се върна. Студентите се запитаха за него, защото куфарът му оставаше на полицата. Вазов. Оставаха също и много куфари с елегантни дрехи, които не можеха да се отнесат с колата. Дим. Димов. 2. Намирам се на мястото, откъдето се е отделечил или през където е минал някой. Голямата планина, през която минахме, остана назад. Вазов. Селото и цялото хълмисто поле, което оставаше зад Еньо, светеше обляно от слънцето. Елин Пелин. Под нас е безкрайна равнина... След това завиваме на север и Дунав остава далече на юг. Н. Фурнаджиев. Вдясно остава новият скретнат почивен дом, обърнал бяло чело към Рила. К. Константинов. 3. Продължавам да съществувам; запазвам се, не изчезвам. Славата на учен човек остана и днес. Вазов. Злосторниците се потулиха, злосторствата им останаха и прелетяха света и го покъртиха. Величков. Двамина гайдари свиреха проточена трапезна песен, останала от вехти времена. А. Каралийчев. Но в душата ми остана страшно съмнение, което е живо и до днес. Г. Райчев. 4. Обикн. в 3 л. или безл. Съществува, има, на лице е. Тя беше уверена, че Соколов още не беше нападнат и, следователно, още оставаше надежда, макар и малка. Вазов. Не остана място в къщата непретърсено. Величков. От Панко и от двамина селяни не беше останало ни следа. Йовков. Подир някоя година от обширния двор на Герацките не остана нищо. Той бе разделен, прегради и по него безразборно се издигаха недоправени плевници. Елин Пелин. 5. Ставам, оказвам се някакъв или изпадам в някакво състояние, положение. Марийка остана смаяна пред затворените порти. Вазов. Стрина Илчовица остана изненадана и като поразена от това, що й разправи зълвината й дъщеря. Влайков. Ганаила остана вдовица и ходеше като сянка из двора. Йовков. След четири-пет години Еньо разпроде всичко и остана последен сиромах. Елин Пелин. Направи опит да го прочете (писмото), но напразни останаха усилията й. Очите й недовиждаха, пък и редовете бяха много сгъстени и изцапани от сълзите й. К. Петканов. Едно куче, кога върди две врати, гладно остава. Послов. Останах кръгъл сирак. || Продължавам да съм, да бъда някакъв или да се намирам в някакво състояние, положение. Дядо Славчо излезе покорав: той остана жив и здрав. Влайков. На барикадата бе непознат / Йохан. И непознат остана той. Смирненски. Когато старецът си излезе, аз дълго време останах замислен. Вазов. Много от нивите им останаха неорани и непосеяни. Елин Пелин. Портата си оставаше затворена. Йовков. || Нар. Съм, бъда (обикн. при поздрави или клетви). Останете си живо-здраво! — изрече Райко на прощаване към въглищарите. Ст. Загорчинов. Дружки неверници, змейно ме люби... / пусти останали вси билки чемерни. П. П. Славейков. 6. С предлог без — лишавам се от нещо, бивам лишен от нещо. Бръчков... остана из един път без средства и изложен на тая най-първа и най-жестока нужда — гладът. Вазов. Никога тя не остава в къщи без зехтин, без ориз, без пипер. Влайков. Пот се сипе от челата, душата без сили остава, няма почивка. Елин Пелин. Люляково сякаш беше останало без хора. Йовков. 7. Бивам завещан, бивам предаден като наследство. Рашид бей имаше два сарая, единият беше стар... Той беше останал от дедите му. Цани Гинчев. Къща, дом и покъщнина си имаш, останало ти е от баща ти и от майка ти. Влайков. Извади (Султана) цял татъм шаечни дрехи... Тия дрехи бяха останали от дядо й. Дим. Талев. 8. На лице съм след изразходване, използуване на известна част на известно количество или след смърт и др. под. Продавачът дълго се бори. Той имаше нужди от пари, при това дължеше на Еньо голяма сума. Сега искаше да се наплати и да му остане нещо. Елин Пелин. И захвана Ненко да си работи самичък с воловете... А кога му оставаше време, работеше и у чужди хора с пари. Влайков. Тя имаше всичко на всичко четиринадесет кокошки. След неделя ще й останат пет. Г. Караславов. От деветина братя / и девет мили чада / остана той самичък / на този свят да страда. К. Христов. || Само 3 л. Обикн. за време — намирам се, на лице съм в известно количество, до някакъв предел, до настъпването на ново положение. Оставаше един ден до Коледа. Вазов. Още една година й остава, за да изкара шестия клас. Вазов. Останаха още десетина минути до тръгването на трена. Ал. Константинов. Много се мина, малко остана; / утре ще литнат нагоре птички — / вест допрати им ти с лястовички, / че ще се върнеш при пролет ранна. П. П. Славейков. 9. Не преминавам в погорен клас. Той остана тази година. Ще бъде пак в пети клас. 10. Бивам предоставен на някого. Правото на избор остава на ергена. Вазов. Цялата къщна работа остана върху слабите ръце на дядо Моргалак. Елин Пелин. Сирачета, като всеки сирачета, останали на ръцете на една майка! Мих. Георгиев. Сега жените вършеха и най-тежката мъжка работа, всичко бе останало на техните ръце. Дим. Талев. Сумата остава на негово разположение. || Безл. С предлог на или при местоим. в дат. падеж — предоставя се, зависи. Тошо... му каза, че, да

остане на него, би го прибрал, но старият няма да се съгласи. Йовков. 11. *Безл.* Със следващо *да*-изречение, обикн. с предлог *на* или лични местоим. в дат. падеж — явява се като последно задължение или последна възможност; необходимо е, трябва. *Едничкото, що му оставаше да стори, беше да се спусне в дълбокия дол на Манастирската река.* Вазов. *Той трябваше да разузнае що става в Брацигово и, след завръщането му, оставаше да земем окончателно решение.* Величков ◻ **Душа не ми остана** — изморих се, изтощих се до крайна степен. **Малко остана** — насмалко. *Изведнаж малко остана да извика.* Йовков. **Между нас да си остане** — да не се разгласява, да се запази в тайна. **На косъм остана** — насмалко. *На косъм бе останало да загине хубавата девойка.* Вазов. **Не оставам длъжен** (разг.) — отвръщам по същия начин, по който са постъпили с мене. **Оставам без последствие** — не получавам, нямам никакъв резултат. *Молбата му остана без последствие.* **Оставам в сила** (книж.) — валиден съм, важа. **Оставам жив** — спасявам се от смърт, оцелявам. **Оставам назад** — а) Вървя бавно и бивам изпреварен от други при движение. б) Бивам изпреварен, изоставам в развитието си, в схващанията си и др. **Оставам на особено мнение** — заявявам, че не се съгласявам с взетото решение. **Оставам на пътя (на улицата, на произвола на съдбата)** (разг.) — изпадам в тежко, бедствено положение, без подслон и без средства съм. **Оставам на сухо** (разг.) — излъган съм в очакванията си, в надеждите си. **Оставам открит** (книж.) — за въпрос, проблем: продължавам да бъда неразрешен. **Оставам с впечатление** — получавам, добивам някакво впечатление; разбирам, схващам. *Всички останаха с впечатлението, че Казакът знае нещо много важно за Деяна, та затова така открито и разпалено го напада.* Г. Караславов. **Оставам с пръст в устата** (разг.) — излъган съм в очакванията си, в надеждите си. **Остават ми очите в нещо** (разг.) — харесвам нещо, нрави ми се извънредно много. *Шарените черги, които ще изтъче на своя стан, са като изписани — очите да ти останат в тях.* Влайков. **Помен (следа) не остана** — напълно изчезна, напълно е унищожено. **Тук да си остане** (разг.) — да не се разгласява, да се запази в тайна. **Ще ми останат очите отворени** — ще умра с незадоволено желание, стремеж към нещо.

оставàне *ср. Отгл. същ. от* оставам.

остàвка *ж.* Писмено съобщение за напускане на известна работа, длъжност. *Оставката на кмета беше приета и халите се построиха на друго място.* Дим. Димов. *Подавам оставка.*

остàвя. Вж. о с т а в я м.

остàвя се. Вж. о с т а в я м с е[1] *и* о с т а в я м с е[2].

остàвям, -яш, *несв.*; **остàвя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Поставям, турям, слагам нещо, което държа. *Бързо остави брадвата зад хамбара, гдето беше скрит Краличът, зави хубаво Марийка и отвори вратата.* Вазов. *Намери едно газениче, взе кибрит и тръгна към стаята до овчата сая, дето беше оставил вълчицата.* Йовков. *Левент Никола често оставя тежък сноп и дълго се услушва.* Елин Пелин. ‖ Поставям нещо настрана, защото преставам да си служа с него. *Дядовите Славчови копачки оставиха мотиките и седнаха на слога да си похапнат.* Влайков. *Тя чувствува, че няма сила да напише, да разкаже своята скръб, оставя перото и дълго плаче с лице, скрито в престилката.* Елин Пелин. ‖ Не взимам нещо със себе си. *Аз оставих нещата си в парахода и излязох да поседя при леля Гена.* Влайков. *Бай Ганьо ... дигна си дисагите, без да чува увещанията на стопанина да ги остави у дома му, додето си намери помещение, и тръгна.* Ал. Константинов. 2. Накарвам някого да остане, да се намира някъде за известно време. *Заптиетата ме оставиха до една порта и влязоха вътре да доложат, че са ме довели.* Величков. *Шериф-ага остави там двама души с изтеглени саби и запънати револвери.* Вазов. *Когато Стотелов го извика и му съобщи, че го оставя на кораба ..., Митруш се сепси.* Д. Добревски. 3. Отдалечавам се от някъде, напускам някакво място или се отклонявам от нещо (обикн. от път). *Той остави букака, мина речката и решително завъзлазя към колибата на мандрата.* Вазов. *Той оставяше кръчмата и час по час отиваше у дома дано чуе нещо хубаво от снаха си.* Елин Пелин. *Тогава остави пътя и се изкачи по рътлината.* Вазов. *Като премина мостчето на малката рекичка ..., главата на шествието остави пътя и възви през ливадите.* Елин Пелин. ‖ Отделям се от някого, разделям се с някого. *Преди да ни остави, той ни показа пределите на нашата държава.* Вазов. *Извинете, ще ви оставя само за една минутка, каза госпожата и излезе из другите врата.* Ал. Константинов. *Мислите ми неуклонно ме носеха към майка ми и сестрите ми, които бях оставил в къщи.* Величков. *Ивайло си иде от войната. Оставих го извън село и препуснах пръв да ти обадя.* Вазов. ‖ Разделям се с някого, когато той е в някакво състояние, положение. *Снощи той беше оставил болния си в значително подобрено състояние.* Вазов. *В това време баба Бела му натякваше, че е оставил момчето самичко с овцете.* Йовков. 4. Предоставям, давам някому нещо. *Нямам нищо, какво да ти оставя за спомен.* Вазов. *Султана остави в ръцете на Ния цялата работа, която ѝ бе възложила като неин дял в общата грижа за къщата.* Дим. Талев. *Янко ... беше се отбил до хумниците, за да остави едно писмо на дяда Моска.* Йовков. ‖ Предавам в наследство, предоставям нещо като наследство, обикн. след смъртта си; завещавам. *Плеяда вдъхновени мислители са оставили на човечеството плодовете на своя гений.* Вазов. *Тия ниви и ливади ... все са наши. За вас съм ги печелил и на вас съм мислил да ги оставя* Елин Пелин. *В първите битки ... падна славният Демиревски, като остави своя борчески пример на нашата прекрасна младеж.* Г. Караславов. ‖ След смъртта си предоставям някого на грижите на друг или ставам причина някой да се грижи сам за себе си. *Умря ми жената, остави ми ситни деца на главата.* Елин Пелин. *Умря сиромах Младенчо ... и остави млада невяста и жадена първа рожба.* Влайков. 5. Запазвам нещо, обикн. за някого или с известна цел. *Като се върнеше с бялото котле, издоила кравите, той все питаше : — За телците остави ли? — Оставих! — отвръщаше тя.* Ст. Ц. Даскалов. *До тоя час вълците не са оставили ни кокалите на заптиетата.* Вазов *Имам и аз една нива твдява ... Оставил бях я за сено.* Йовков. 6. Ставам причина, правя нещо да се появи. *Из пустите*

алеи, по дебело постлания равен сняг няколко стъпки оставили плитки дири. Вазов. *Реката прииждаше, мътните ѝ води заливаха дворовете и оставяха жълти, пълни с миазми локви.* Дим. Димов. *Водата е спокойна, тъмносиня, / и лодкита оставя светла диря.* Дора Габе. || *Прен.* Пораждам, направям. *През февруари една разходка по ломското шосе ми остави дълбоко и неизгладимо впечатление в душата.* Вазов. *Не мога да забравя тежкото впечатление, което ми остави един свещеник, който беше затворен тука с нас.* Величков. *Разказът не остави никакво съмнение в достоверността на туй, което по-рано им беше съобщил касо Христо.* Ст. Чилингиров. || Запазвам известно положение или състояние. *Шумът на околния живот го оставяше равнодушен, безучастен — всичко беше тъй малко.* Вазов. *И нея, както и мъжа ѝ, врявата на децата я оставяше съвсем безстрастна.* Вазов. *Остави вратата отворена. Остави отключено.* 7. Позволявам нещо да стане или да бъде в известно положение, състояние. *От конака не бяха ни оставили да земем нищо.* Величков. *Нима аз ще оставя такъв великодушен човек и, както го казваш, добър патриот, да пропадне за мене?* Вазов. *Утре ще впрегна воловете, да те карам в града в болницата.... Близка си ни — защо да те оставим да гинеш?* Елин Пелин. *Ние сега със сиромашията се борим... А калфите си аз не оставям гладни, доколкото мога, и на занаят ги уча, не крия занаята си.* Дим. Талев. || Не възспирам, пускам някого някъде. *А бе, Еньо, я ни остави да си вървим.* Елин Пелин. *На пловдивската гара бяха задържани всички войници (бегълци)... На другия ден ги разпределиха по окръзи, качиха ги по влаковете и ги оставиха да си вървят.* К. Петканов. 8. Преставам да имам връзки; изоставям, напускам. *Той остави чорбаджийската къща, дето бе ратай.* Елин Пелин. *Юначе... Я чуй що село приказва: че си невеста оставил сос мъжка рожба на пазва.* К. Христов. *Дяконът усещаше как силите му го оставят заедно с решителността.* Вазов. *Юнаците спяха без гроб, без завивка, / на връх планината. Ни един от тях / боя не остави, не усети страх.* Вазов. 9. Преставам да се грижа за някого; пренебрегвам, забравям. *През всичкото това време Найден... не остави ни минута страдающата.* Вазов. *Бате Иване,... вразумете го, вие сте му най-свои, недейте го оставя... — Това момче ще пропадне.* Елин Пелин. 10. Преставам, спирам, прекратявам да върша нещо, да се занимавам с нещо; изоставям, зарязвам. *Остави таз песен любовна, / не вливай ми в сърце отрова.* Ботев. *Що драскаше той там, умислен, един? / Житие ли ново, нов ли дамаскин, / захванат от дълго, прекъсван, оставян, / и пред кандилото сред нощ пак залавян?* Вазов. *Когато запееше на нивата, гласът ѝ кънтеше по цялото поле и хората оставяха жътвата си, да я послушат.* Елин Пелин. *Щерьо остави наполовина работата си и отиде да я търси.* К. Петканов. 11. Обикн. в пов. остави, оставете — преставам да се занимавам с някого, да се интересувам от някого или нещо. *Остави ти мама. Тя може да си приказва каквото ще.* Влайков. *„Много богат бил, а?" — „Остави му парите —... човека виж какъв е... Хубав човек!"* Йовков. || Не закачам, не безпокоя някого. *За каква работа идеш? Началникът е уморен, остави го сега!* Вазов. *Стига, стига! — извика гневно и нетърпеливо кметът — ... ний сме заети сегà с малко по-важни работи. Оставете ни.* Ал. Константинов. || В пов. остави, оставете, при следващо изречение, свързано със съюзите *ами, но* — не взимай под внимание; не само, не само това. *Па остави друго, ами ако хванат и дякона.* Вазов. *Гладуваме, това си е... — горчиво потвърди дребната женица... — Мене остави, не гледай, но три деца имам.* Дим. Димов. *Ти остави другото — разтвори загрижени очи Стоян, — ами какво ще стане сега с чукачите! Гладни ще измрат.* Дим. Талев. 12. Отлагам. *Той ги водù навсякъде, килерчето остави за най-подире.* Вазов. *Днешната работа не я оставяй за утре.* 13. С предлог *без* — лишавам от нещо. *Той не остави ни веднаж трапезата ми без рилска пастърва.* Вазов. *Взехте му здравето, сега искате да оставите и децата му без хляб.* К. Петканов. 14. Отказвам се от нещо, лишавам се от нещо. *Първи път тя вижда един господарин да остави рахата си в София.* Вазов. *Та това пусто мнение няма ли да го оставиш!* Вазов. *Старият адет си не оставяй.* Погов. 15. В отрицателни изречения — пропускам, отминавам. *Заптиетата не оставиха място да не погледнат.* Величков. *До късна есен той* (Бойко) *не остави път да го не изходи.* П. Ю. Тодоров. 16. Не режа, не бръсна (за коса, брада и др.). *Оставил си брада. Оставила си плитки. Остави си маникюр.* 17. *Нар.* Отстранявам някого от нещо, правя някого да не върши нещо. *Ако не ме пуснат, да оставиш Тоня от училището да помага и, като се освободя аз, тогава ще видим да продължи пак, има време.* Г. Караславов. **оставям се, оставя се** *страд.* □ **Не оставям камък върху камък** (**книж.**) — разрушавам, унищожавам всичко напълно. **Не оставям на мира някого** — постепенно, непрекъснато безпокоя, не давам спокойствие на някого. **Оставям костите си (главата си) някъде** — загивам, умирам. **Оставям на спокойствие** — не безпокоя, не тревожа. **Оставям на пътя (на улицата)** (**разг.**) — ставам причина някой да изпадне в бедствено положение. **Оставям някого на място** (**разг.**) — убивам. **Оставям някого с празни ръце** (**разг.**) — не давам нищо на някого. **Оставям на страна (пари)** (**разг.**) — спестявам.

оставям се[1], -яш се, *несв.*; **остàвя се**, -иш се, *мин. св.* -их се, *св.* I. *Възвр.* 1. Без съпротива позволявам да се постъпва, действува с мене всякак. *Той даже на Ивановден се остави чорбаджиите да го окъпят цял на мегданския кладенец с дрехите.* Вазов. *Той се остави да правят с него каквото искат.* Йовков. *Тая дребна женица от ден на ден се съвземаше, ставаше по-остра, но не се оставяше да я нападнат.* К. Петканов. *Нека ме гони... Той ще ме гони, ама и аз няма да му се оставя.* Йовков. *Доде пъка в мене душа, няма да се оставя.* Погов. 2. Предоставям се, поверявам се. *Но Иванов не се остави на съдбата си и на щастливия случай.* Вазов. *Нещастният с отчаяние на душата се остави на течението.* Вазов. *Той се остави в ръцете на Чубрата като роб.* Йовков. II. *Взаим. Разг.* Напускаме се взаимно, разделяме се, развеждаме се.

остàвям се[2], -яш се, *несв.*; **остàвя се**, -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред.* 1. Преставам да върша нещо, отказвам се от нещо. *Младене, седи си дома, остави се от тия селски работи.* Ст. Ц. Даскалов. *Трета година вече как се съ-*

дят, много пари дадоха и двамата, платиха и надплатиха не земята, ами цялото място, но не се оставиха. Ст. Ц. Даскалов. *Хайде остави се от тоя мерак, невясто, — каза ѝ кротко стрина Венковица.* Влайков. *На това отгоре то ... не можеше да се остави от някои свои недостатъци и лоши привички.* Йовков. 2 *Разг.* В пов. **остави се, оставете се** — не питай, не се занимавай; да не ти разправям. *Остави се, една беля ми е дошла до главата тез дни!* Йовков. *Остави се, сестро, да му се не види и лятото и проклетията, от пусти гости очите си не можах да отворя.* Чудомир. *Как е, Мецо? Какво стана? Борихте ли се с човека? — Остави се, Кума Лисо! Вие добре си го знайте. Със него шега не бива.* Ран Босилек.

оставяне, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* оставям, оставям се[1] *и от* оставям се[2].

остàна. Вж. о с т а в а м.

остàнал, -а, -о. 1. *Прич. мин. действ. от* остана. 2. Като *прил.* — друг. *Останалите зимворници вързаха с въжета за ръцете.* Величков. *Той пръв излезе, а след него един по един излязоха и останалите болни* Л. Стоянов. *През всичкото останало време той си дремеше.* Йовков.

остàнка *ж.* Обикн. *мн.* остàнки. 1. *Рядко.* Част от нещо, която е останала като излишна, ненужна; остатък. *Щом лагерният огън започваше да догаря и бригадирите си легнеха, катерицата слизаше от дървото и тръгваше да търси останки от вечерята.* Ем. Станев. *Пред него* (цигуларя) *стоеше полуизпита оканица с вино и останки от ядене.* Д. Немиров. 2. Останала част от нещо, което е съществувало някога; остатък. *Често зървахме купища от сгурия — останки от желязна руда.* Вазов. *В низината има много ледникови останки, морени, езера и блата.* || Части от сгради, крепости или предмети, останали след разрушение; развалини. *Печално гледат тез останки прашни, | тез срутени стени, грамади, ями.* Вазов. *На самия връх стърчеха останките от венецианска или турска крепост, разрушавана и поправяна много пъти през вековете.* Дим. Димов. □ **Тленни (смъртни) останки** — тяло на покойник. *Почти целият град придружаваше смъртните ѝ останки.* Вазов. *На ниска клада сложен, буен плам | обгръщаше останките му смъртни.* П. П. Славейков.

остарèя. Вж. о с т а р я в а м.

остарявам, -аш, *несв.*; **остарèя,** -èеш, *мин. св.* остарях, *прич. мин. действ.* остарял, -а, -о, *мн.* остарèли, *св.* За живо същество — достигам до старост, ставам стар. *Ето, Петко, остаряваш, | Видиш, вече побеляваш.* П. Р. Славейков. *Само че за два месеца той остаря и побеля, като че е преживял дванайсе годинки* Влайков. *Минаха се много години от тогава. Дядо Щерьо беше млад, остаря.* Йовков. || За предмет — ставам стар от дълга употреба; извехтявам, овехтявам. *Паянтовата постройка е недълготрайна, бързо остарява и, докато я изплатят, тя почва да се руши.* Г. Белев.

остаряване *ср. Отгл. същ. от* остарявам. *С остаряването на дърветата растежът им замира и плодовитостта им силно намалява.*

остарял, -а, -о, *мн.* остарèли. 1. *Прич. мин. действ. от* остарея. 2. Като *прил.* — а) Който е достигнал до старост, станал стар. *И тя прегърнала остарялата си майка и заплакала.* Г. Караславов. *Една жена дотича откъм мелницата, слаба, преди време остаряла, повяхнала.* Йовков. б) Изхабен от употреба; овехтял, извехтял. *Поседнах на плетеното, остаряло и износено вече асърче.* Влайков. в) Който е излязъл от употреба; несъвременен. *Остарели възгледи. Остаряло учение. Остаряла дума.*

остàтък, *мн.* -ци, *м.* 1. Останала част от нещо. *Той разчупи остатъка от питата и я раздаде на гостите си.* Вазов. *То* (зайчето) *отиде в нивите ... Там разрови снега и намери остатъци от зеле.* Ем. Станев. *Пренесохме там остатъка от покъщнината си и се заехме да нареждаме магазина.* Г. Райчев. *Групата на Данкин водеше сражение с разпръснати остатъци от гръцки отред.* Дим. Димов. || Само *ед.* Сума, останала в повече при заплащането на нещо, която се връща. *Бай Ганьо иска „ресто" с шаване на пръстите си... Касиерката му подава усмихнато остатъка.* Ал. Константинов. *Чудото въздъхна, прибра остатъка от парите и измърмори.* Вежинов. 2. *Прен.* Само *мн.* За възгледи, схващания, навици и под. — нещо, което е останало наследено от някакво минало; преживелица *Остатъци от буржоазна идеология. Остатъци от сектантство.* 3. Само *ед.* Останалата част от нещо, която представя негов край, завършек. *Остатъкът от деня се употреби в назначаване началници при важните укрепени върхове.* Вазов. *По пътя до щаба на ротата тя намери пред всяка землянка групичка почиващи войници, които в забавления се стараеха да прекарат остатъка от времето до вечерта.* Ив. Мартинов. 4. *Мат.* Величина, която остава като разлика при изваждане от делимото произведението, получено при умножение на делителя с частното. □ **Без остатък** — напълно, изцяло, до (из) основи. *Решена да унищожи противника си без остатък, Чековица кълнеше ужасно, грабеше буци пръст от купчината и хвърляше бясно през оградата.* Чудомир.

остàя. Вж. о с т а я м.

остàям, -яш, *несв.*; **остàя,** -àеш, *мин. св.* остàх, *св. Диал.* Оставам. *Огнянов полека-лека остаяше назад.* Вазов. *Да беше остала, наистина, да си почине малко.* Влайков. *Лозята ги дадохме ние пролетес на изпол, че много ни бяха; неволя слетя изполци другоселци, лозята небрани остаха!* П. П. Славейков *Пусто остало имане, кога минали млади години!* Погов.

остàяне *ср. Отгл. същ. от* остаям. *Радоил се видя в стеснено положение. Остаянето му в България беше опасно.* Вазов.

остèн *м.* 1. Тънка тояга с железен остър връх на края за подкарване на едър рогат добитък (волове, крави, биволи). *А Бойко приседна между каиштите отпред, да подканя биволите с остена.* П. Ю. Тодоров. *Кича водеше воловете, а Велика ги караше с остен отстрани и им се сърдеше, че вървят бавно.* К. Петканов. 2. *Нар.* Мярка за пътя на слънцето по небосклона. *Слънцето се бе издигнало вече два остена над планината, където се провиждаше зелената гора.* Кр. Григоров.

осторòжен, -жна, -жно, *мн.* -жни, *прил.* (рус.). *Книж. Рядко.* Внимателен, предпазлив.

осторòжно. *Книж. Рядко. Нареч. от* осторожен; внимателно, предпазливо.

осторо̀жност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Книж. Рядко. Отвл. същ. от* осторожен; внимателност, предпазливост.

остраки̇̀зъм, -змът, -зма, *мн.* няма, *м.* (гр.). В древна Гърция — изгонване на опасни за държавата граждани.

о̀стрене, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* остря *и от* остря се. *Точило за острене на ножове.*

острѐц, *мн.* няма, *м. Нар.* Острие.

остри̇̀гвам, -аш, *несв.*; **остри̇̀жа,** -еш, *мин. св.* остри̇̀гах, *св.* Подрязвам, изрязвам ниско коса или вълна с ножици. *Той решил да заповяда да те жигосат с нажежено желязо по двете бузи, да ти острижат косата и да те затворят във видинската крепост до живот.* Вазов. *Бащата остригал руната на своите осемстотин овце и с вълната запушил извора.* П. Делирадев. **остригвам се, остриижа се** *възвр.* и *страд.*

остри̇̀гване *ср. Отгл. същ. от* остригвам *и от* остригвам се.

остри̇ѐ, *мн.* -та, *ср.* 1. Тънка, остра част на върха на меч, копие, кама и др. *Те носеха дълги копия от дряново дърво, оковани с тежки медни пръстени, на върха с желязно острие.* Н. Райнов. *Игрил едва има време да се отклони вдясно, ала острието на кинжала разпори ръкава и го поряза в дебелината на лявата ръка.* Ст. Загорчинов. 2. Острата страна на брадва, нож, сабя и др. *Стоичко пак завъртя брадвата. Острието се забиваше бързо и дълбоко в мекото тяло на върбата.* Елин Пелин. *Той изгледа старецът зловещо и повдигна кривия си нож. По лъскавото му острие се плъзна светлива ивица.* Ст. Загорчинов. □ **Нож с две остриета** — за нещо, което е и полезно, и вредно.

остри̇̀жа. Вж. о с т р и г в а м.

остри̇̀ло, *мн.* -а, *ср.* 1. Острие. *Куманските мечове ги съсекоха. Подадоха се през пламъка други адамити, но и те се натъкнаха на острилата.* Вазов. *Едни* (башибозуци) *си вадеха ножовете до половина и показваха тяхното намазано с дървено масло острило.* З. Стоянов. *Тучната жълта детелина... бързо се поваля под острилото на косата.* Влайков. 2. Уред за точене.

о̀стро. *Нареч. от* остър. *Слънцето вече потъваше зад остро начупената линия на близкия хоризонт.* Хар. Русев. *Локомотивът изсвири остро и продължително.* Вазов. *Хвърчаха диви гъски и остро и плачливо грачеха.* Йовков. *Вятърът режеше сè по-остро.* Вазов. *Мария забеляза, че той имаше бледно, красиво и надменно лице с тъмни очи, които гледаха остро.* Дим. Димов. *Тя почука и ... нахълта в стаята, където остро миришеше на застоял прах.* А. Гуляшки. *Той ... не знаеше какво да каже, макар и по-напред да беше намислил да ѝ отвърне много остро.* Влайков.

о̀стров *м.* Част от суша, заградена отвсякъде с вода. *Черно море, едничкото в света, с изключение на пясъчния насип пред устието на Дунава ..., е без острови.* Вазов. *И нещастникът отиде далеч на един голям остров в морето.* Елин Пелин. ‖ *Прен.* Място, участък или нещо, което се отделя като съвсем различно, отличава се от околната среда. *Някъде нагазвам в острови от висок и корав бургнак.* Вазов. *Минаваме край тъмнозелени борови гори, в чиито сенчести дълбочини се белеят острови от снега.* Н. Фурнаджиев. *Той знае, ... че тоя остров от мюсюлмански свят е заобиколен от български населения.* Вазов.

о̀стровен, -вна, -вно, *мн.* -вни, *прил.* Който се отнася до остров. *Островни жители.*

островитя̀нин, *мн.* островитя̀ни, *м.* Жител на остров. *За сигурно се знае едно, че предците на днешните островитяни ... са пришелци от Сицилия.* П. П. Славейков.

островитя̀нка *ж.* Жена островитянин.

островръ̀х, островърха, островърхо, *мн.* островърхи, *прил.* Който е с остър, заострен връх. *Островръх шлем скриваше русите му къдри, а, вместо златния жезъл на военачалник, дълго светло копие тежеше в десницата му.* Ст. Загорчинов. *По всички пътеки идат хора един през друг, настигат се, заминават се, все към оная висока, стръмна и островърха могила.* Елин Пелин.

острозъ̀б, -а, -о, *прил.* Който е с остри зъби. *Страшните острозъби, малки и големи хищници дебнеха ден и нощ преследваните животни.* Орлин Василев.

острота̀ *ж.* 1 Само *ед.* Качество на остър. *Хвалипръцко! — рече презрително катеричката. — Ако е работата за острота — вълчите зъби са по-остри.* Орлин Василев. *На Стефан се стори, че погледът, говорът и движенията на Макс бяха придобили изведнъж някаква острота, на която трябваше да се подчини.* Дим. Димов. *Някаква особена умора притъпяваше остротата на мисълта му.* Дим. Димов. *Ала малко по малко това недоволство почна да замира и да губи своята острота.* Влайков. 2. Саркастична шега. *На пук на умората и на страданията, той ни разсмиваше с духовити шеги и остроти.* Величков. *Разрошена и страшна, тя сипеше огън и жупел без прекъсвания. Спокоен и усмихнат, Лъжлив Съби едва сварваше от време на време да пусне по някоя острота.* Чудомир.

остроу̀мен, -мна, -мно, *мн.* -мни, *прил.* 1. Който проявява остроумие, духовитост; духовит, находчив. *Това беше дало повод на остроумния хаджи Ахила да казва, че „когато умре сиромах, онова, което се пее, поповете го четат, а когато умре богат, онова, което се чете, те го пеят".* Вазов. 2. Който се отличава с остроумие, който изразява остроумие, духовитост. *Колкото остроумни и весели да бяха тия безконечни песни, станаха еднообразни и дотегнаха.* Вазов. *Остроумна шега.*

остроу̀мие, *мн.* -я, *ср.* 1. Само *ед.* Изобретателност, находчивост в измисляне на сполучливи, духовити изрази; духовитост. *И той се захили пак, възхитен от остроумието на шегобийците.* Дим. Димов. *Засягаше всичките въпроси ... с една голяма леснина и остроумие.* Вазов. 2. Обикн. *мн.* Остроумни, духовити мисли, изрази. *Той знаеше много, много беше чел, говореше вдъхновено и от неговата цветиста и образна реч ... се сипеха сарказми, остроумия и парадокси.* Йовков.

остроу̀мнича, -иш, *мин. св.* -их, *несв.* Проявявам остроумие. *Интересен човек е Нина. Шегува се, остроумничи, а сама си знае какво ѝ е на душата.* Кр. Кюлявков.

остроу̀мничене, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* остроумнича.

остроу̀мно. *Нареч. от* остроумен. *Милка пое пак разговора. Тя скачаше остроумно от един предмет на други.* Вазов.

остроу̀мност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* остроумен.

остроъ̀гълен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който е с остри ъгли *Остроъгълен триъгълник.*

остру̀га *ж. Диал.*囹Оструга.

остру̀жка *ж. Диал.* Малка лопатка, с която огрибат нощвите; огрибка.

о̀стря, -иш, *мин. св.* о̀стрих, *несв.* 1. Правя върха, края на нещо остър, тънък. *Седна вън пред прага и започна да дяла едно дръвце и да го остри като колче.* М. Марчевски. 2. Наточвам нож, сечиво или хладно оръжие; точа. *Готвачите и хлебарите траках посребрените и позлатени съдини и остреха ножове о каменни брусове.* Ст. Загорчинов. **остря се** *страд.*

о̀стър, -тра, -тро, *мн.* -три, *прил.* 1. На който върхът, краят е тесен, тънък. *Няколко души се промъкват насам. Гледай по посока на острата чука.* К. Петканов. *Младият месец бе извил остри рога на студеното зимно небе.* Дим. Талев. *В дъното на вира имаше много остри камъни.* Д. Калфов. *Той отряза мрънка, натопи я в сол и я захапа с остри зъби.* Вазов. *Остра брадичка. Остри нокти. Остро копие.* 2. Който има тънко острие, който е добре наточен. *Захвърлиха жътвари остри сърпове и затичаха нататък плахи и тъжни.* Елин Пелин. *Остър нож. Остър меч.* 3. Твърд, не мек на пипане. *Върху челото падаше гъста коса, сплъстена и остра като конопени влакна.* Ст. Загорчинов. *Остра вълна.* 4. *Прен.* За вятър, време, студ, звук, болка — рязък, много силен, пронизителен. *Остър вятър хвучи навън.* Елин Пелин. *Над нас свирят гранатите... с остър, противен звук и се пръскат нейде в скалите отдясно.* Л. Стоянов. *Остър пронизителен писък изпълни дола.* Елин Пелин. *Внезапно усети остра, раздираща болка, която гореше лявата му буза.* Ив. Мартинов. *След първите няколко дни от раздялата им тъгата ѝ не беше вече тъй остра, тъй болезнена.* Дим. Талев. *Остър студ. Остра зима.* 5. *Прен.* Силно развит, проницателен. *Остър ум. Остър слух. Остър поглед.* 6. *Прен.* Който дразни силно обонянието. *Във въздуха се носи, остър и горчив, миризът на разтопена смола.* Багряна. *Дъждът заваля по-силно. Остра миризма на бучиниш изпълни въздуха.* Йовков. 7. *Прен. Разг.* Рязък, избухлив. *Ами невястата как ще я гледа? Е, че е рядко снаха и зълва да живуват добре... И снахата, ако е малко остра и вземе все накриво да я гледа?* Влайков. *Остър характер* 8. *Прен.* Който е изпълнен със злоба; който нанася обида. *Почти всеки ден той чуваше между снахите си остри надумки и караници.* Елин Пелин ‖ Саркастичен, язвителен. *Остра сатира. Остра епиграма. Остра шега. Остър език.* 9. *Прен.* Силно, рязко проявен, изразен. *Остра жилищна криза. Остра нужда. Остър конфликт. Остър спор.* □ **Два остри камъка брашно не мелят** (погов.) — избухливи, сприхави люде, които не могат да живеят или работят задружно. **Остър завой** — завой, който изведнаж, рязко завива в страни. **Остър ъгъл** (мат.) — ъгъл по малък от 90⁰.

остървѐние, *мн.* няма, *ср.* Проява на настървен; настървение. *Пушеше непрекъснато, палеше цигара от цигара и гълташе с остървение тютюновия дим.* Г. Караславов.

остъ̀ргвам, -аш, *несв.*; **остъ̀ржа,** -еш, *мин. св.* остъргах, *св.* 1. Със стъргане направям повърхността на нещо гладка; оглаждам. *Вземи дъската и остържи с джам това парче, — и тате подхвърли отпреде ми... една вехта подметка.* Ст. Чилингиров. 2. Със стъргане очиствам, премахвам нещо. *Върви да остържеш питата... Галунка си влезна в къщи... и с ръжена застърга жерната пита.* А. Страшимиров. **остъргвам се, остържа се** *страд.*

остъ̀ргване *ср. Отгл. същ. от* остъргвам *и от* остъргвам се.

остъ̀ржа. Вж. остъргвам.

осуетя̀. Вж. осуетявам.

осуетя̀вам, -аш, *несв.*; **осуетя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Попречвам да се осъществи, да се прояви нещо. *Има случайности, които разваляят и най-предвидливите планове, осуетяват и най-добрите желания.* Йовков. **осуетявам се, осуетя се** *страд.* и *сред.*

осуетя̀ване *ср. Отгл. същ. от* осуетявам *и от* осуетявам се.

осъ̀ден, -а, -о. 1. *Прич. мин. страд. от* осъдя. 2. Като *прил.* — а) На когото е определено съдебно наказание като провинен. б) Като *същ.* **осъденият** *м.*, **осъдената** *ж.* — осъден човек. *Ти свърза с мене съдбата си, с мене осъдения.* Вазов.

осъди̇̀телен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който заслужава осъждане, порицание. *Осъдителна небрежност.*

осъди̇̀телно. *Нареч. от* осъдителен.

осъди̇̀телност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* осъдителен.

осъ̀дя. Вж. осъждам.

осъ̀ждам, -аш, *несв.*; **осъ̀дя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Издавам присъда въз основа на доказана в съд вина. *Същата година попада в ръцете на полицията — осъждат го на доживотен затвор.* Г. Караславов. *Революционната организация осъди на смърт шпионите.* Яворов. 2. Изразявам открито неодобрението, възмущението си от постъпките, поведението на някого; порицавам, не одобрявам. *Висшето духовенство открито осъждаше царя.* Вазов. *Той осъждаше открито пороците на съгражданите си.* Вазов. 3. Отреждам някому нещо като неизбежна участ, наказание; обричам. *Тя е добра, умна, хубава и работна. Нима господ и нея ще осъди да влачи черен живот и да не знае що е радост.* Елин Пелин. **осъждам се, осъдя се** *възвр.* и *страд.*

осъ̀ждане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* осъждам *и от* осъждам се.

осъзна̀вам, -аш, *несв.*; **осъзна̀я,** -ѐеш, *мин. св.* осъзна̀х, *прич. мин. страд.* осъзна̀т, *св.* Напълно съзнавам, разбирам нещо. *Алекси се сепна. За пръв път осъзна дълбоко в себе си, че е направил грешка. Досега той избягваше да мисли за вината си.* А. Гуляшки. **осъзнавам се, осъзная се** *страд.* и *сред.*

осъзна̀ване *ср. Отгл. същ. от* осъзнавам *и от* осъзнавам се. *Класово осъзнаване.*

осъзна̀т, -а, -о. 1. *Прич. мин. страд. от* осъзная. 2. Като *прил.* — Който е напълно съзнат, разбран. *Осъзнат дълг.*

осъзна̀я. Вж. осъзнавам.

осъ̀мвам, -аш, *несв.*; **осъ̀мна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* **1.** Дочаквам съмване, заварва ме утрото. *Летят и пеят, дорде осъмнат, и търсят духът на Караджата.* Ботев. *Осъмнах с тия тревожни мисли и вълнения.* Величков. **2.** Доживявам нещо. *Ако все тъй върви, един ден ще осъмнем не само голи и боси, но и без зърно жито.* К. Петканов.

осъ̀мване *ср. Отгл. същ. от* осъмвам.

осъ̀мна. Вж. осъмвам.

осъществѝм, -а, -о, *прил.* Който може да се осъществи, да стане действителност. *Той може да си даде кандидатурата и да влезе в Областното събрание... Беше ли осъществим тоя честолюбив план?* Вазов.

осъществя̀. Вж. осъществявам.

осъществя̀вам, -аш, *несв.*; **осъществя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Правя нещо желано, искано да стане действителност. *Мечтаех да отида на истински лов и дирех начин да осъществя тая мечта.* Ем. Станев. *Осъществявам намеренията си* **осъществявам се, осъществя се** *страд.* и *сред.*

осъществя̀ване *ср. Отгл. същ. от* осъществявам *и от* осъществявам се

ося̀вам, -аш, *несв.*; **осѐя,** -ѐеш, *мин св.* ося̀х *и* осѐях, *прич. мин. действ.* ося̀л, -а, -о, *мн.* осѐли *и* осѐял, *прич. мин. страд* ося̀т, -а, -о, *мн.* осѐти, ося̀н, -а, -о, *мн.* осѐни, *и* осѐян *св.* Покривам, посипвам някаква повърхност с нещо. *Веднъж открих цяло поселище на пчелояди в стръмния, глинест бряг, осят с дълбоки дупки.* Ем. Станев. **осявам се, осея се** *страд.*

ося̀ване *ср. Отгл. същ от* осявам *и от* осявам се.

от *предл.* **1.** За означаване на място, от където почва някакво действие или се отделя, откъсва нещо. *Стиснахме мълчаливо ръцете си и сълзи потекоха от очите ни.* Величков. *Капици дъждовни / падат от небето / и орачът трепне / радостно сърцето.* П. П. Славейков. *Връщат се хора от нивите, минава-ще Лазо чифлигар.* Яворов. *При чешмата той спря и отсече една пръчка от върбата.* Елин Пелин. *Параходът отплува от пристанището. Влакът тръгва от гара София в 12 ч. Отбиваме се от пътя. Откъсвам цветето от стъблото. Откачвам дрехата от закачалката. Падам от дървото. Слизам от коня. Ставам от масата. Дръпвам се от прозореца. Вдигам детето от земята.* || За посочване на място, където става известно действие, обикн. с посока навън. *Той съгледа от прозореца, че покрай тях замина Райка.* Влайков. *Наведе се от прозореца. От стаята се чуват викове. От кулата се открива прекрасен изглед.* || За означаване пределната линия, точка, от която почва нещо. *От тук захваща вече манастирската държава.* Вазов. *Па си при Стояна отиде, / Стояна да си събуди — / До половина млад Стоян, / от половина шарен змей!* Нар. пес. *Нивата му започва от левия бряг на реката.* || С предлога *до* — **от... до**: **а)** За определяне крайните предели на разстояние в пространството, като посочва изходния пункт. *Цяла нощ стоях прав или бях принуден да ходя от стена до стена в тясната стая.* П. Р. Славейков. *Затуй му пее песента / на Странджа-баир гората, / на Ирин Пирин превата; / меден им кавал приглаша / от Цариграда до Сръбско / и с ясен ми глас жътварка / от Бяло море до Дунав — по румелийски полета.* Ботев. **б)** За определяне крайните предели на някаква величина, рамките, в които се движи нещо, като показва долния предел, долната граница. *Всеки околийски, градски и районен комитет избира бюро от 5 до 9 души с първи секретар.* Устав БКП, чл. 42. *От 30 до 34 номер цената на обувките е една и съща.* **2.** За означаване на определено положение (страна, посока) по отношение на нещо. *От всички страни, по всички пътеки идат хора един през друг.* Елин Пелин. *Шуми от север тъмната дъбрава, / от юг — река, ливади и градини.* Ем. п. Димитров. *Враца има красива околност. Особено впечатление прави от южна страна проломът в Балкана.* Ал. Константинов. *От две страни гъсти шубраки притискат тясната пътека.* Вазов. *Върви от лявата му страна. В дясно от пътя се намира малко село. На север от града тече река.* || За означаване на определено или неопределено разстояние по отношение на някакъв обект. *Гарата беше отдалечена на три километра от нашия град.* Ем. Станев. *Машината спря на две крачки от него.* Ст. Ц. Даскалов. *Той бе вече далеко от село и шумът на веселото хоро не стигаше до него.* Елин Пелин. *Далеч е от мисълта за бягство. Не сме далеч от истината.* **3.** За означаване момент във времето, от който почва, съществува или става нещо. *От днеска нататък българският род / история има и става народ.* Вазов. *Командирът на сборната дружина разпрати още от вечерта разузнавачи и куриери.* К. Ламбрев. *Законът влиза в сила от момента на обнародването му. Те бяха приятели от детинство. От години. От край време. От рождение. От сега нататък.* || За точно отбелязване на времето, когато е станало известно събитие, и за посочване датата на документ. *Той написа книга за събитията от 1876 г. Заявлението е от 15 май 1956 г. Войната от 1913 г. Събитията от миналия век.* || При означаване разстояние във времето — за подчертаване началния минал момент. *От една година Еньо рядко се мяркаше в къщи.* Елин Пелин. *Днес е годишнина от смъртта му. От заминаването му има пет години.* || С предлога *до* — **от... до**: за определяне на крайните предели на разстояние във времето, като посочва началния момент. *Шила Гюргя дълга сая, Гюргьо мори, / от Димитровден до Гергьовден.* Нар. пес. *От сутрин до вечер. От тъмно до тъмно.* **4.** С предлога *в* пред едно и също съществително — за означаване на последователно или внезапно преминаване в пространството, времето или от един обект на друг. *Птиците запрелитаха от дърво на дърво — да търсят удобни клонки за нощен приют.* Хар. Русев. *Редовно, от къща в къща..., през дувари, новините се предаваха като по жица.* Йовков. *Но всички виждаха, че той не само не е по-добре, но че от ден на ден слабее.* Г. Райчев. *Пекът става от час на час по-голям и ние усещаме по-силно умората от пътя.* Величков. *Песента беше проста..., но, като новост, тя се преписваше и ходеше от ръка на ръка между поборниците на българщината.* П. Р. Славейков. *Рядко биваше разговорлива или пък изведнъж заговорваше буйно, прескачаше от един на други въпрос, без всяка връзка.* Г. Райчев. **5.** За означа-

ване, че от едно цяло се взима, отделя една част или че нещо представя част от цяло. *Отчупвам си от хляба. Вкусвам от гостбата. Даде му половината от ябълката. Отпи от водата. Всеки месец спестява от заплатата си по сто лева.* 6. За означаване принадлежност към нещо. *Откъслек от романа Под игото. Ария от операта Аида. Крак от кокошка. Ножче от самобръсначка. Черупки от орехи. Ключът е от сандъка. Развалини от стара крепост.* 7. За означаване произхода на нещо, източника, от който произлиза, произхожда нещо. *Извънбрачните деца имат еднакви права с родените от брака.* Конст., чл. 76. *Ние не сме от вашите места. От Северна България сме.* К. Петканов. *Никой вид енергия не може да се породи от само себе си, а всяка енергия произлиза от друга. От нищо стана нещо.* Погов. *Той е родом от София и е от рода Абаджиеви. Преписвам от книгата. Превеждам от чужд език. От него чух интересни неща. Гроздето е от нашето лозе. Вода от Рила.* 8. За означаване на непосредна връзка с нещо или с някаква дейност; в. *Възпоминания от Сръбско-българската война. Офицер от запаса. Асистент от Университета. Работник от Завод „9 септември".* 9. За означаване на лицето, което извършва известно действие, или на автора на нещо — обикн. след глагол в страдателен залог или след отглаголно съществително. *Дъждът се усили, зашумя и скоро рукна порой... Но небето продължаваше да се раздира от светкавици.* Хар. Русев. *Селото се стече и ги обсипа с цветя. Те не можеха да се движат, така бяха обградени от народ.* Ст. Ц. Даскалов. *Ролята на Маргарита в операта Фауст бе изпълнена от една млада артистка. Получих писмо от брат си. Заповедта се подписа от директора. Всички бяха прочети от министъра. „Под игото" от Иван Вазов. „Ад" от Данте.* 10. За означаване кое е причинило определено състояние или действие, вследствие на какво се е появило нещо. *Недей ме пита, майко мила, | от що съм люто наранен.* Яворов. *Свихме се на местата си, опотаихме се, не дишахме от страх и трепет.* Величков. *Той бе кръстосал крак въз крак и чизмите му блещяха от чистота.* Елин Пелин. *Рипна ми Чавдар от радост, | че при татка си ще иде.* Ботев. *Богдан престана да яде, от изблик на гняв цялото му лице почервеня.* К. Петканов. *Който вади нож от нож умира.* Погов. *Умря от туберкулоза. От благодарност той им направи подарък. Премалявам от глад. Горя от нетърпение. Изохка от болка. Обхванат от паника. Обзет от неприятно чувство. Капнал от умора. Извехтял от употреба.* || За означаване причинителя на нещо. *А сутренник полъхва леко | и звън от хлопки отдалеко | донася в село.* Яворов. *Сред шума на вятъра на пътя се чу гърмеж от файтон.* Вазов. *Чува се звън от колела. Шум от автомобил. Гърмеж от пушка.* 11. За означаване по чия поръчка, пълномощие, представителство се извършва някакво действие. *От Павлета, чак от Цариграда, | много здраве нося, хубавице млада.* Яворов. *Хайде, стягайте се сега! Дойдох да ви калесам от негово име на царската сватба'.* Ст. Загорчинов. *От името на всички ви каня на тържеството. От тяхна страна беше изпратен само един делегат.* 12. За означаване на веществото, материята, от която е направено нещо. *Там... там буря кърши клонове, а сабя ги свива на венец; | зинали са страшни долове | и пищи в тях зърно от свинец.* Ботев. *На животните се приготвяше суха постелка от овчи тор и мекина.* Йовков. *От всяко дърво свирка не става.* Погов. *Компот от круши. Петна от олио. Супа от пиле.* || За означаване на това, от което се състои нещо. *Урвата на Бричебор е изключително облечена с гора от иглолистни дървета.* Вазов. *Над широкото поле, заградено с венец от сини планини, трептеше адска мараня.* Елин Пелин. *Машината се състои от три части. Букет от рози. Наниз от жълтици.* 13. За означаване на количество, размер, стойност на нещо. *На полянката се изсипа една дружина от десетина души снажни и здрави мъже.* Ст. Загорчинов. *Делегацията се състои от пет души. Дворно място от 500 кв. м. Ъгъл от 90°. Банкноти от сто лева.* 14. За уточняване какво качество, значение или какъв характер има някой или нещо. *Великата октомврийска социалистическа революция е събитие от грамадно историческо значение. Запазването на мира е от жизнен интерес за всички трудещи се. Този факт е от второстепенна важност. Тази картина е от стила на старите художници. Имаше неприятности от личен характер. Той постигна редица успехи от този род. Учен от световен мащаб. Новини от вътрешен характер. Продукти от първа необходимост.* 15. При сравнителна и превъзходна степен на прилагателни и наречия — за означаване с какво или с кого се сравнява нещо. *Тук се вадят най-много пъдпъдъци от цялата околност.* Ем. Станев. *Работната снаха по-драга от своя мома.* Погов. *От здравето по-хубаво няма.* Погов. *От първия залък по-сладък няма.* Погов. *Той е по-стар от нея. Тя е по-висока от сестра си. Препираха се кой от тях е най-напред. Повече от час вече как те търся.* 16. За означаване обекта на действието: а) При глаголи със значение **освобождавам, изтръгвам, спасявам, избавям** и под. *Събка извика звънливо: — От гръцко робство избави българите цар Асен, а от турско ще ги избави цар Александър от Русия!* Вазов. *Но да умреш когато | се отърсва | земята от | отровната си | плесен, | когато милионите възкръсват, | това е песен.* Вапцаров. *Били освободени от данък и други тегоби и имали право да носят... разноцветни дрехи.* Вазов. *Освобождавам от длъжност. Спасявам от смърт. Очистиха дрехите си от петна.* б) При глаголи със значение **лишавам, нуждая се, въздържам се, отсъствувам, отвиквам** и под. *Лишавам от наследство, от възможност, от живот, от свобода, от смисъл. Имам нужда от помощ. Въздържа се от спиртни пития. Той отсъствува от града. Отвиквам от старите си навици.* в) При глаголи със значение **боя се, страхувам се, пазя се, браня се, крия се, бягам, страня, избягвам, отказвам се** и под. *Мокър от дъжд се не бои.* Погов. *Тази котловина е запазена от ветрове. Пази се от бoята. Крия се от някого. Той върши всичко тайно от мене. Страни от хората. Бяга от обществото. Избягвам от някого. Отказвам се от наследство. Отказвам се от намеренията си.* г) При глаголи със значение **разбирам, интересувам се, ползувам се** или **искам, измолвам, очаквам** и под. *Разбирам от изкуство. Интересувам се от история. Ползувам се от чужд език. Възползувах се от*

случая. Всички граждани имат право да се ползуват от безплатна медицинска помощ. Искам от някого пари. Твърде много очакваха от него. Измоли от него голяма услуга. д) При глаголи и съществителни, които означават разлика, отлика. *Като открихме... вълчи следи, дядо Мирьо ме накара да ги разгледам и ме научи да ги отличавам от кучешките.* Ем Станев. *Научи се да различаваш истината от лъжата. Неговото облекло се отличава от облеклото на другите.* е) При глаголи със значение срамувам се, гнуся се, оплаквам се. *Срамувам се от лошото му държане. Гнуся се от нещо. Оплаквам се от някого.* 16 В съчет. с други предлози и наречия образува сложни предлози и наречия, напр. откъм, оттатък, отсам, отвън, отвъд, отвътре, отгоре, отдолу, оттам и др.

от- I Глаголна представка, с която се образуват: 1. Глаголи, които означават отдалечаване или отклоняване, насочване на действието в страни от изходната точка, напр. отлитам, отплавам, отпътувам, отвеждам, отвозвам, откарвам, отмествам, отблъсвам, отдръпвам, отвявам, отскачам и др 2. Глаголи, които означават отделяне от нещо, откъсване част от цяло, напр. отбрулвам, отдирам, откъсвам, отскубвам, откършвам и др 3 Глаголи, които означават отделяне на нещо, прикрепено към друго нещо, напр, отлепвам, отшивам и др. *Противоп.* за- 4. Глаголи, които означават извършване на действие, с което се цели да се открие, разтвори нещо завито затворено, или да се разхлаби, извади нещо затегнато, напр. отбулвам, отгръщам, отвивам, отгъвам, отхлупвам, отвъртявам и др.; раз. *Противоп.* за-. 5. Глаголи, които означават премахване или загубване на нещо напълно напр. отводнявам, отвиквам и др *Противоп.* на-] 6. Глаголи, които означават прекратяване на действието или състоянието, напр. отболявам, отзвучавам, отговявам, отмразявам и др. *Противоп.* за-] 7. Глаголи, които означават извършване на действието колкото е необходимо или до край, до насита, напр. отпочивам (си), отспивам (си), отработвам, отигравам си, отсвирвам си, отпявам си и др.; на-. 8. Глаголи, които означават свършен вид на основния глагол, напр. отблагодаря, отбраня, отбележа и др. II. Именна представка, с която се образуват прилагателни, за да се даде по-точно обяснение на произхода им, напр. отглаголен, отименен и др.

отàва, *мн.* няма, *ж.* Трева, която е порасла същата година, след като е била окосена. *Десет коли сено вадеше от нея* (ливадата) *и отавата отделно.* Г. Караславов.

отàвя се. Вж. отавям се.

отàвям се, -яш се, *несв.*; отàвя се, -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред. Диал.* За трева — пониквам веднага, повторно след окосване.

отàвяне *ср. Отгл. същ. от* отавям се.

отбелèжа. Вж. отбелязвам.

отбелѝзвам, -аш, *несв.*; **отбелèжа,** -иш, *мин. св.* отбелязах, *св.* 1. Поставям знак, белег върху нещо. *Той прекъсваше прочита си само за да отбележи с молив някои места в книгата.* Вазов. *Да ви запозная накратко в парахода. За да имате понятие за дължината му, отбележете си един знак на някое открито място и отмерете от този знак по права линия 230 крачки.* Ал. Константинов. ‖ Пиша кратка бележка. *Според плана парцелът излиза на една от прекиите улици. - Костов, отбележете това!...* — *рече Борис.* Дим. Димов. 2. Посочвам, писмено или устно, някакъв факт; изтъквам. *Ще отбележа най-накрай, че между песните и стихотворенията в тая антология има няколко, които съм печатал вече по-преди.* П. П. Славейков. *Правилно отбеляза Съвещанието, че за това беше нужно усвояването на марксизма-ленинизма като ръководство на действие.* Г. Димитров. 3. Само 3 *л.* Показвам, соча. *Вътрешната търговия отбелязва нарастване на стоковия оборот.* Г. Димитров. *В областта на просветата и културата Отечественият фронт отбелязва също безспорни успехи.* Г. Димитров. 4. Само 3 *л.* Служа да означа нещо. *Долу в дола една гъста върволица от върби отбелязваше как лъкатуши вадата.* Йовков. *Изпищя локомотив и отбеляза с бяла пара своя път.* К. Петканов. **отбелязвам се, отбележа се** *страд.*

отбелѝзване *ср. Отгл. същ. от* отбелязвам *и от* отбелязвам се.

отберà. Вж. отбирам[1].

** òтбив,** *мн.* няма, *м.* Задържане на част от сума при изплащането ѝ.

отбѝвам, аш, *несв.*; **отбѝя,** -йеш, *мин. св.* отбѝх, *прич. мин. страд.* отбѝт, *св.* 1. Променям, отклонявам посоката на движение. *Зададоха се празни коли. Отдалече отбиха през стърнищата.* К. Петканов. *Защо си спрял колата насред пътя? Я отбий малко, че да мина, защото бързам.* А. Каралийчев. *Не, отче, няма да те оставя. При брестовете ще идем...* — *Не ни отбивай от пътя, Ечьо.* Елин Пелин. ‖ Отклонявам, изменям пътя на вода, вада да тече в друга посока *Ако реката е пълноводна, ще я отбият, та поне лъката да напоят.* К. Петканов. *После отби водата, кречеталото замлъкна и дъгата пред воденицата изгасна.* Йовков. 2. Преставам да давам на малко да бозае, да суче. *През зимата доби момченце, дои го, какво го дои, па го отбиха.* И. Волен. *Отбих детето през есента.* 3. Задържам част от уговорената сума; не плащам колкото сме се условили. *Не ми беше плащал за две години. Като почна да ми дава парите, отби ми половината.* А. Каралийчев. *При плащането Юрталана отби още пет лева от общата сметка.* Г. Караславов. 4. Отблъсвам насрещен удар или неприятелско нападение. *Може би затова, че биеха така високо, дадоха ми възможност да отбия по-лесно ударите им.* Величков. *Императорът и Кантакузин отбили... султан Орхановата войска от трийсет и шест кораба.* Ст. Загорчинов. ☐ **Отбивам военната си служба** — служа военната си служба. **Отбивам си грижата** — изпълнявам някакво задължение.

отбѝвам се, -аш се, *несв.*; **отбѝя се,** -йеш се, *мин. св.* -йх се, *св*, *сред.* 1. Като вървя, отклонявам се в страни. *Той се отби от широкия път и се спусна бързо по стръмната горска пътека към Прокоповата воденица.* Елин Пелин. *Един селянин с коса на рамо се отби настрана от пътя.* Йовков. *Конете... трепнаха и под-*

плашени се отбиха настрана. || За вода, път — изменям посоката си, отклонявам се в страни. *Пътят пълзи и лъкатуши вече все по десния бряг неин; той ту върви на равно с нея ..., ту се отбива и се възкачва доста високо по урвата.* Вазов. *Вадата, която се отбивсше наблизу там от реката, беше обляла май половината ливада.* Влайков. 2. На минаване влизам, отивам някъде. *Той пристигна в Листово към обяд и се отби в училището.* Елин Пелин. *Стигнали в горния край, те се отбиха в механата на Дечищъркела.* Влайков.

отбѝване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* отбивам *и от* отбивам се.

отбѝрам¹, -аш, *несв.*; **отберà,** -ѐш, *мин. св.* отбрàх, *св.* От редица еднородни неща вземам, отделям настрана най-хубавото, най-доброто. *Той пръв излезе на жетва, овърша, отбра най-хубавото зърно, насипа го в чували.* Я. Гуляшки.

отбѝрам², -аш, *несв. Нар.* Разбирам от нещо; имам някакви знания. *Дядо Либен, който отбира кои пушки са по-хубави и кои коне са по-добри, не е напразно преживял своите млади години.* Каравелов. *Хаджи Енчо нищо не отбираше от онова, което се разказваше там* Вазов. **отбирам се, отбера се** *страд.*

отбѝране *ср. Отгл. същ. от* отбирам *и от* отбирам се.

отбѝя. Вж. о т б и в а м.

отбѝя се. Вж. о т б и в а м с е.

отблагодарѝ се. Вж о т б л а г о д а р я в а м с е.

отблагодарѝвам се, -аш се, *несв.*; **отблагодарѝ се,** -йш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред.* Отплащам се за направена услуга, добрина *Разбързаха се, събраха снопите и ги струпаха на кръстци. Велика не знаеше как да им се отблагодари, затова им предложи да ги заведе в село и да ги нагости.* К. Петканов.

отблагодарѝване *ср. Отгл. същ. от* отблагодарявам се.

отблѝзу *нареч.* От неголямо, близко разстояние. *Противоп.* отдалеч. *От тях мнозина първи път / отблизу виждаха Балкана.* П. П. Славейков. *Той се приближи и отблизу погледна в очите на кобилката.* Йовков. *Отблизу тя* (игуменката) *нямаше вид на толкова стара и грохнала.* Ст. Загорчинов. || Непосредно. *Той* (Груев) ... *обикаляше планинските райони на Битолския окръг, за да ръководи и наблюдава отблизу подготовката сред народа.* Дим. Талев. *Бях отишъл в Брацигово... да се запозная отблизу с деятелността на тамошния комитет.* Величков.

отблъ̀свам, -аш, *несв.*; **отблъ̀сна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* отблъ̀снат, *св.* 1. Със силен, рязък удар отстранявам някого; оттласквам. *Славчо, Славчо! пусни ме! — викаше Недьовица отчаяно, като напираше на ония, които я отблъсваха.* Вазов. *Със сила и ловкост, които поручикът не подозираше, тя скочи, отблъсна го и хукна към вратата.* Г. Караславов. 2. Отбивам неприятелско нападение, заставям неприятеля да отстъпи. *Бяла Черква трябваше да бъде приготвена, за да отблъсне нападението на башибозуците.* Вазов. 3. *Прен.* Рязко, упорито отхвърлям, не приемам нещо. *Еднаж ли са изсипвали велможи и царе / пред образите мои шепи злато? / Отблъсвал съм го!* К. Христов. *Гроздан отблъсваще увещанията му и не се съгласяваше.* Йовков. 4. *Прен.* Предизвиквам у някого неприязнено чувство, отвращение. *Имаше нещо у този млад човек, което ме и привличаше, и отблъсваше.* Г. Райчев. **отблъсвам се, отблъсна се** *страд.*

отблъ̀сване *ср. Отгл. същ. от* отблъсвам *и от* отблъсвам се.

отблъ̀сквам, -аш, *несв.* Отблъсвам. *Три деня младите дружини как прохода бранят, ... Дружините наши, оплискани с кърви, / пушкат и отблъскват, без сигнал, без ред.* Вазов. *С вуйчо си той не можеше да общува. Последният го отблъскваше с миналото и настоящето си, отблъскваше го с тъмната си душа, с наглата си усмивка.* Кр. Велков. **отблъскваме се** *страд.*

отблъ̀скване *ср. Отгл. същ. от* отблъскване *и от* отблъсквам се.

отблъ̀сна. Вж. о т б л ъ с в а м.

отблясък, *мн.* -ци, *м.* Сияние от отразена светлина. *Зарата хвърляше отблясъка си и върху прозореца.* Вазов. *По тесните прозорчета... светеше отблясък от ярък огън.* Ст. Загорчинов.

отбодà. Вж. о т б о ж д а м.

отбòждам, -аш, *несв.*; **отбодà,** -ѐш, *мин. св.* отбòдох, *прич. мин. действ.* отбòл, *св.* Изваждам, махвам нещо забодено, втъкнато. *Противоп.* забождам. *Да ви ги дам — каза Ганка, отбоде минзухарите и му ги даде.* Йовков. **отбождам се, отбода се** *страд.*

отбòждане *ср Отгл. същ. от* отбождам *и от* отбождам се.

отбòй, -òят, -òя, *мн.* няма, *м.* Сигнал, който се дава с тръба, барабан или сирена, че е прекратено военно действие, въздушно нападение и др. *Едни след други високо сред нощта прозвучаха тръби, — наши тръби, които свиреха отбой.* Йовков. *След половин час бе даден отбой. Нямаше никакво нападение.* Дим. Димов. ☐ **Давам отбой** — а) Давам сигнал за прекратяване на военни действия или въздушни нападения. б) *Прен. Разг.* Отказвам се от някакви упорито защищавани мнения.

отболя̀. Вж. о т б о л я в а м.

отболя̀вам, -аш, *несв*; **отболя̀,** *св.* Само 3 *л.* отболя̀ва, *несв.*; отболѝ, *мин. св.* отболя̀, *прич. мин. действ.* отболя̀л, -а, -о, *мн.* отболѐли, *св.* В съчет. с лично местоим. във вин. пад. м е, т е, г о и пр. — преставам да усещам болка. *Отболя ли те главата? ... — Не ме боли сега. Когато съм при тебе, по ми е добре.* Йовков. *Отболя го ръката.*

отболя̀ване *ср. Отгл. същ. от* отболявам.

òтбòр¹, *мн.* няма, *м.* Това, което е избрано, подбрано от нещо еднородно. *И крината с отбор пшеница напълни / и почна да сее.* Ем. п. Димитров. *Войвода Тихомир с един отряд отбор войници ще ви придружава.* Вазов. ☐ **Все отбор юнаци** (ирон.) — за група човеци с еднакви слабости, недостатъци.

отбòр² *м. Спорт.* Колектив от спортисти, който участвува в някакво състезание срещу друг, равен по число колектив; екип, тим. *Футболен отбор. Баскетболен отбор.*

отбо̀рен[1], -рна, -рно, *мн.* -рни, *прил.* Който е избран, подбран между другите. *По девет часа големият ярко осветен салон беше пълен с отборен свят.* Вазов. *Между отборните Тенисонови творения спадат много от лирическите му песни, балади и монолози.* П. П. Славейков.

отбо̀рен[2], -рна, -рно, *мн.* -рни, *прил.* Който се отнася до отбор[2]. *Отборно класиране. Отборно първенство.*

отбрадя̀. Вж. о т б р а ж д а м.

отбра̀ждам, -аш, *несв.*; **отбрадя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Махам, свалям забрадка. *Противоп.* забраждам. *Стана пристегна престилката си, отбради чумбера.* К. Петканов. **отбраждам се, отбрадя се** *възвр.* и *страд.*

отбра̀н, -а, -о. **1.** *Прич. мин. страд. от* отбера. **2.** Като *прил.* — който е избран, взет с подбор между редица еднородни неща. *През нощта подровиха стената, хвърлиха сръчно мостове пряко рова — и отбрани стрелци се вмъкнаха крадешком в града.* Н. Райнов. *Отбрано общество.*

отбра̀на, *мн.* няма, *ж.* **1.** Противодействие при нападение; отбраняване. *Сред нивата войникът там лежи, | на бащин край излязъл за отбрана.* П. П. Славейков. *Усети студеното дуло на пистолета, опрян до челото му. Нямаше време за каквато и да било отбрана.* Йовков. ‖ Бойни действия при отбраняване, при защита. *Нападнат така ненадейно, той решил да се съпротивява до край и, след жестока и отчаяна отбрана, той паднал убит.* Вазов. *Момент е усилен и тежка — | отбраната люта. — Дерзайте, момчета! | Извика поручикът* Ем. п. Димитров. *Планът за отбраната е готов.* **2.** *Спорт.* Част от спортен колектив, който пази, отбранява вратата; защита.

отбрани̇̀телен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Свързан с отбрана, с отбраняване. *Отбранителен съюз. Отбранително положение. Отбранителен бой.* **2.** Предназначен за отбрана. *Отбранителна линия. Отбранителни позиции. Отбранителни средства.*

отбрани̇̀телно. *Нареч. от* отбранителен.

отбраня̀. Вж. о т б р а н я в а м *и* о т б р а н я м.

отбраня̀вам, -аш, *несв.*; **отбраня̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* **1.** Запазвам, защищавам някого от опасност, нападение. *Залаяха ме зли кучета. Георги минаваше по пътя и ме отбрани.* К. Петканов. *Отбрани ме, Продане, отбрани ме! Боже, не давай ме в ръцете на тоя върколак!* Каравелов. ‖ Защищавам някого от нападки, обвинения. **2.** Отбивам вражеско нападение. *Този син на Сара беше и последният български цар, слаб и неспособен да отбрани държавата си от турците.* Вазов. **отбранявам се, отбраня се** *страд.* и *сред.*

отбраня̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* отбранявам *и от* отбранявам се.

отброя̀. Вж. о т б р о я в а м.

отбро̀явам, -аш, *несв.*; **отброя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Отделям част от нещо с броене. *Извади бавно дългата си кожена кесия и почна лев по левче да отброява глобата.* Чудомир. **отброявам се, отброя се** *страд.*

отбро̀яване *ср. Отгл. същ. от* отброявам *и от* отброявам се.

отбру̀лвам, -аш, *несв.*; **отбру̀ля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* С брулене откъсвам, свалям (плодове, листа и др.). **отбрулвам се, отбруля се** *страд.*

отбру̀лване *ср. Отгл. същ. от* отбрулвам *и от* отбрулвам се.

отбру̀ля. Вж. о т б р у л в а м *и* о т б р у л я м.

отбру̀лям, -яш, *несв.*; **отбру̀ля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Отбрулвам. *А вихрите сред степите безбрежни | отбрулят жълтите листа.* Смирненски. **отбрулям се, отбруля се** *страд.*

отбру̀ляне *ср. Отгл. същ. от* отбрулям *и от* отбрулям се.

отбу̀лвам, -аш, *несв.*; **отбу̀ля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Махам, свалям булото на нещо. *Противоп.* забулвам. *Но ти не ще откажеш, | че дрипавият просек, кой поиска | Аврора да отбули, не посмя | да каже истината пред сганта.* К. Христов. ‖ *Обр. Пред мене скоро ще отбули | безшумно своя лик смъртта.* Лилиев. **отбулвам се, отбуля се** *възвр.* и *страд.*

отбу̀лване *ср. Отгл. същ. от* отбулвам *и от* отбулвам се.

отбу̀ля. Вж. о т б у л в а м *и* о т б у л я м.

отбу̀лям, -яш, *несв.*; **отбу̀ля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Отбулвам. *Забулена вечер, гадаеща младост | ... | Зефири отбулят вълшебна съблазън, | целува я месец по тъжно лице.* Яворов.

отбу̀там. Вж. о т б у т в а м.

отбу̀твам, -аш, *несв.*; **отбу̀там,** -аш, *св.* С бутане отмествам нещо. **отбутвам се, отбутам се** *страд.*

отбу̀тване *ср. Отгл. същ. от* отбутвам *и от* отбутвам се.

отбя̀гвам, -аш, *несв.*; **отбя̀гна,** отбегнеш, *мин. св.* отбягнах, *прич. мин. страд.* отбягнат, *св.* **1.** Стремя се, гледам да не направя нещо, което би ме затруднило или ми е неприятно. *С недоверие се посрещат представените от български автори пиеси. Режисьорите ... отбягват да поставят български пиеси.* Величков. *Еньо отбягваше да му говорят за брата му и, ако Станка искаше да му съобщи нещо, той я пресичаше сурово.* Елин Пелин. ‖ Страня, не желая да се срещам, да се виждам с някого или да отивам някъде. *Споменът за постъпката му го мъчеше. За пръв път Янко се срамуваше от себе си и затова от вчера отбягваше другарите си.* Ем. Коралов. *Той стана по-мълчалив, отбягваше от другите и се уединяваше.* Йовков. *Войниците се измокриха* (от дъжда) *и вече не отбягваха селата, а влизаха в тях и търсеха сушина.* К. Петканов. **2.** Само 3 *л.* Не се отдавам, не мога да бъда достигнат, постигнат. *Една друга цел имаше той, която все му отбягваше: да доставя канцеларски потреби на всички общини* Йовков. *Вие ... ще прокарвате дребни, лошо манипулирани партиди, но лъвският дял ще ви отбягва винаги, защото сте неспособен търговец.* Дим. Димов **отбягвам се, отбягна се** *страд.* и *взаим.*

отбя̀гване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* отбягвам *и от* отбягвам се.

отбя̀гна. Вж. о т б я г в а м.

отва̀ра *ж.* **1.** Течност, отделена след варенето на нещо, обикн. на билки. **2.** *Диал.* Извара. *Турците задигнаха от мандрата цялото цедило с безсолната отвара.* З. Стоянов.

отва̀рям, -яш, *несв.*; **отво̀ря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Правя да стане разтворено, открито нещо, затворено със специално приспособление. *Противоп.* затварям. *Крайналията грабна пушката, отвори вратата и попита кой е.* Йовков. *Старецът опита вратата. Тя беше отключена. Той отвори бързо.* Елин Пелин. *Те разхвърлиха всичко..., отвориха долапи, но нищо не намериха.* Елин Пелин. *Ключалките на вратите защракаха, взеха да отварят една след друга стаите.* Величков. *Блага реч железни врата отваря.* Погов *Отварям прозореца.* ‖ Махам, вдигам капака, похлупака на нещо. *Ще отворим най-напред сандъка на майка...; каквото ти се пада като на снаха, ние няма да го вземем.* Дим. Талев. *Лекарят видя шишенцето с жълтеникавопепелявата течност..., сетне го отвори, помириса.* Г. Караславов. 2. Разгъвам, разтварям нещо затворено, сдиплено, увито. *Един ден... пощата му донесе голям увит пакет... Нилов го отвори с любопитство.* Вазов. *Дядо Моско пое писмото..., но не го отвори.* Йовков. *Иде си след тях и байко... Отваря книгата, дето ми е урокът.* Влайков. *Той отвори уста, сякаш искаше да добави нещо, ала замълча.* Ст. Загорчинов. *Отвори чадъра, че вали.* 3. Правя отвор, дупка някъде. *Фелдшерът я разряза* (кобилата), *отвори я тук, на гърлото — нищо няма.* Йовков. *Затвори дупката на покрива, като отвори прозорец на стената.* К. Петканов. 4. Само 3 *л.* Давам възможност на нещо затулено, закрито да се вижда. *Един дълбок прозорец с железни пречки пущаше светлина от вън и отваряше вид на надвесените скали на Еленин връх и на Копните.* Вазов. *Хубав е тоя Мангов льон, защото е леснодостъпен и ти отваря широки кръгозори.* Вазов. 5. Пускам в действие някакъв уред, механизъм и др. *Когато станеше нетърпимо задушно, огнярят отваряше крана.* Д. Добревски. *Отварям чешмата.* 6. Започвам всекидневна работа в магазин, работилница и др. *Пловдивчани едва току-що бяха отворили дюкяните си.* Величков. *Ранните кафеджии бяха отворили кафенетата си.* Вазов. 7. Поставям начало на някаква дейност; откривам. *Еньо се отби в кръчмата, която бе отворил от една година насам.* Елин Пелин. *Той се беше видял принуден да избяга в Едрине, дето беше отворил хотел.* Величков. *А учителката си дойде, когато наесен отвориха училището.* Йовков. 8. За път — правя, прокарвам, проправям. *Тръгнаха бригадирите планината да разбиват, проход да прокарват, път да отварят между две равнини.* А. Каралийчев. *На сутринта цялото село се залови да чисти снега, отвориха пътеки до оборите и плевниците.* К. Петканов. 9. За цвят, дреха и др. — правя, подчертавам нещо да изпъкне, да изглежда по-хубаво. *Рада Госпожина... беше високо, стройно и хубаво момиче, с простодушен и светъл поглед и с миловидно, чисто и бяло лице, което черната забрадка отваряше още повече.* Вазов. *Па и каква сграда вдигна, дето цялото село отваря!* Влайков. **отварям се, отворя се** *страд.* □ **Отварям апетит** (разг.) — предизвиквам апетит. **Отварям война** (разг.) — обявявам война. **Отварям граница** — давам възможност за свободно минаване на границата. **Отварям дума (приказка)** (нар.) — повеждам, започвам разговор за нещо. *По едно време... гостенката отваря дума за кака.* Влайков. **Отварям очи** — събуждам се. **Отварям очите (някому)** — разкривам истината (някому) за нещо, в което се е заблуждавал. **Отварям работа (някому)** (разг.) — създавам работа (някому), обикн. непредвидена, нежелателна. **Отварям си очите** (обикн. пов. **отваряй си очите!**) — внимавам. **Отварям скоби** (книж.) — а) *Мат.* Поставям скоби пред алгебричен израз. б) *Прен.* Вмъквам в разговор нещо странично, обикновено за разяснение във връзка със предмета на разговора. **Отварям широко вратите** (книж.) — давам свободен достъп за нещо.

отва̀рям се, -яш се, *несв.*; **отво̀ря се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред* 1. За цвете — разтварям се, разцъфтявам. 2. За рана — образувам се, появявам се. 3 *Разг. Рядко.* Преставам да бъда стеснителен. *Цонко... беше, истина, малко по-събуденичък и по-отвореничък още открай. А откак ходѝ солдатин, още повече се отвори и съживи.* Влайков.

отва̀ряне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* отварям *и от* отварям се.

отведа̀. Вж. о т в е ж д а м.

отеднàж и **отведнъж** *нареч.* 1. Внезапно, ненадейно, неочаквано. *И тая песен на полетата отведнаж пробуди спомена за топлите вечери, когато Янко до късно..., играеше с другарите си.* Ем. Коралов. *И отведнъж усети, че мъката му пак се връща.* Йовков. *Отведнаж зароси и пак блесна слънце.* Елин Пелин. 2. Веднага, из един път. *Буля Кирилица не можа отведнаж да си припомни, кой е тоя Велин.* Елин Пелин. *Ванков се загледа в него слисан, после лицето му отведнаж побледня.* Дим. Талев. 3. Наведнаж, изцяло. *Как мога да върна отведнаж парите ти, когато и те също тъй са вложени в предприятия.* Йовков. 4. *Разг.* Едновременно, заедно. *Той се прекръсти и дръпна въжето, което люлееше отведнаж трите езика на камбаните.* Елин Пелин. *Натоварил съм и боклук — две работи гледам да свърша отведнаж.* Влайков.

отвѐждам, -аш, *несв.*; **отведа̀,** -ѐш, *мин. св.* отвѐдох, *прич. мин. действ.* отвѐл, *св.* 1. Водя от едно място на друго. *За нощуване отвеждаха гостите в най-горните стаи.* Ст. Загорчинов. *Еньо слезе от коня, отведе го в гъстака.* Елин Пелин ‖ Завеждам някого обратно там, от където е дошел. *Сухата учителка намусено отведе настръхналите от студ деца, и гробищата полека-лека почнаха да пустеят.* Елин Пелин. *Тя хвана сина си за ръката и като малко дете го отведе в къщи.* К. Петканов. ‖ За превозно средство — откарвам, прекарвам някъде. *Съмнало, несъмнало, ние търчим към гарата..., отгдето... специалният трен на параходното дружество ще ни отведе в Хавърското пристанище* Ал. Константинов. 2. *Разг.* Отвличам, открадвам. *Мълвата се бе пръснала, че разбойници Недя чорбаджи в гората, отвели го из къщата му тъй, както спал!* Вазов. 3. Изменям посоката, движението на нещо. *Отвеждаме парата, получена от кипящата вода в колбата* Физика. 4. За път, следи и др. — водя към определено място. *Друга кървава диря се виждаше по снега и отвеждаше към полето.* Йовков. *Заповядал да се прокопаят канали към Дунава, които да отведат водата на блатата.* Йовков. **отвеждам се, отведа се** *страд.*

отвѐждане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* отвеждам *и от* отвеждам се.

отвѐрстие. Вж. о т в ъ р с т и е.

отвѐртка *ж.* (рус.). Инструмент за завинтване и отвинтване на бурми.

отвѐс *м.* Малък, тежък предмет, прикачен на конец, с който се определя вертикално положение. *Дюлгери прилежно | с ръката си веща градили, с отвеса | измервали.* Ем. п. Димитров.

отвѐсен, -сна, -сно, *мн.* -сни, *прил.* Който е с посока на свободно пуснат конец с тежест отдолу; перпендикулярен. *Противоп.* водоравен. *Брегът беше отвесен: по никой начин не можех да се задържа на него и едва не паднах в реката.* Ем. Станев. *Отвесни скали.*

отвѐсно. *Нареч. от* отвесен. *Насреща виждаме един бряг, който съвсем отвесно се губи в дълбочината.* Ал. Константинов.

отвѐт *м. Старин. Поет.* Отговор. *Ти ще се питаш де са и що са | идеи светли, думи високи, | ответ ще чакаш ти на въпроса, | мрачно потънал в мисли дълбоки.* Вазов. *Той върна посланието на патриарха без ответ.* Н. Райнов.

отвѐтен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил. Книж.* Който служи за ответ. *Месечко се позаслуша и зачу ответни думи: „Не сърди се, старо харо, | че сгодня не ти прилича".* П. П. Славейков.

отвѐтник, *мн.* -ци, *м.* (рус.). *Юрид.* Лице, срещу което е предявен съдебен иск. *Противоп.* ищец.

отвѐтност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* ответен.

отвѐтствен, -а, -о, *прил.* (рус.). *Рядко.* Отговорен.

отвѐя. Вж. о т в я в а м.

отвѝвам, -аш, *несв.*; **отвѝя,** -йеш, *мин. св.* отвѝх, *прич. мин. страд.* отвѝт, *св.* **1.** Махам обвивката, опаковката на нещо завито; разгъвам. *Противоп.* завивам. *Отвий пакета да видим какво има вътре!* ‖ Махам завивката, покривката на нещо; откривам. *Отвивам си главата и крадешком го погледвам.* Влайков. *Мамо, — ... заговори една вечер на майка си, когато тя му отвиваше кревата за спане, — кажи му ти!* А. Страшимиров. **2.** Размотавам нещо навито, усукано; развивам. *Дядо Дичо извади из пояса си кесията си, отви гайтаните, разтвори я.* Мих. Георгиев. *Джандарят стана, отви камшика от ръката си и тръгна към него.* К. Петканов. **3.** *Разг.* Отвинтвам. **отвивам се, отвня се** *възвр.* и *страд.*

отвѝване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* отвивам *и от* отвивам се.

отвѝквам, -аш, *несв.*; **отвѝкна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* **1.** Загубвам известен навик. *Противоп.* навиквам. *Слабо четеш. Отвикнал си. — Отвикнах. И как да не отвикна: от как съм напуснал училището ..., рядко ми е падало да прочета нещо.* Г. Караславов. *Лазар ... ходи да се учи още две години в Охрид и беше сега найученият младеж в Преспа, но беше отвикнал да чука в дюкяна на баща си.* Дим. Талев. *Отвикнах да пия. Отвикнах да пуша.* **2.** Накарвам някого да се отучи от някакъв навик. *Много мъчно отвикнах детето да си не бърка в устата.*

отвѝкване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* отвиквам.

отвѝкна. Вж. о т в и к в а м.

отвѝнтвам, -аш, *несв.*; **отвѝнтя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Отвъртявам винт. *Противоп.* завинтвам. **отвинтвам се, отвинтя се** *страд.*

отвѝнтване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* отвинтвам *и от* отвинтвам се.

отвѝнтя. Вж. о т в и н т в а м.

отвѝя. Вж. о т в и в а м.

отвлекà. Вж. о т в л и ч а м.

отвлѐчен, -а, -о, *прил. Книж.* **1.** Който е с най-общи, не точно посочени белези, черти; абстрактен. *Противоп.* конкретен. *Вашите въпроси, неясни и отвлечени, биха затруднили и ученици от V-и клас.* Вазов. **2.** Който е откъснат, несвързан с действителността; нереален. *Той не преподаваше някаква отвлечена наука, а действителни случки и наблюдения.* Йовков. *Тази книга е с отвлечено съдържание.* □ **Отвлечено съществително** (грам.) — съществително име, което означава някакъв признак, качество, независимо от предмета, който го притежава.

отвлѐчено. *Нареч. от* отвлечен.

отвлѐченост, -ттà, *мн.* няма, *ж. Книж.* Качество на отвлечен.

отвлѝчам, -аш, *несв.*; **отвлекà,** отвлечèш, *мин. св.* отвлѐкох, *прич. мин. действ.* отвлѐкъл, -кла, -кло, *мн.* отвлѐкли, *св.* **1.** С влачене отвеждам, отнасям някого, нещо. *Дойде порой и отвлече | платна бели.* П. П. Славейков. **2.** Отвеждам насилствено, открадвам. *Цял ден лежаха те в близката околност на Ягодово и на мръкнало отвлякоха кравата.* Ив. Хаджимарчев. **3.** Отклонявам, насочвам вниманието другаде. *Движението, което беше настъпило от тъмни зори в конака ..., беше ме отвлекло полека-лека от тъжните ми мисли.* Величков. **отвличам се, отвлека се** *страд.* и *сред.*

отвлѝчане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* отвличам *и от* отвличам се.

отвòд *м.* (рус.). **1.** *Юрид.* Възражение да се отстрани съдия или следовател поради заинтересованост или роднинство с някоя от страните. **2.** Публично заявяване за нежелание да се участвува в нещо. *Правя си отвод.*

отводнѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който служи за отвеждане на вода. *Отводнителни канали.*

отводня̀. Вж. о т в о д н я в а м.

отводня̀вам, -аш, *несв.*; **отводня̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Отвеждам, премахвам вода от мочурливо, наводнено място. *Противоп.* наводнявам. *Когато оризът започне да зрее, понижават равнището на водата в оризището, а после и съвсем го отводняват.* Ботаника. **отводнявам се, отводня се** *страд.*

отводня̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* отводнявам *и от* отводнявам се.

отвòзвам, -аш, *несв.*; **отвòзя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* С возене отдалечавам от някъде; откарвам. *Той натоварва кола, отвозва на хармана и потегля за трето село.* Д. Немиров. **отвозвам се, отвозя се** *страд.*

отвòзване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* отвозвам *и от* отвозвам се.

отвòзя. Вж. о т в о з в а м.

отвòр *м.* Дупка в нещо; отверстие. *Бай Петко ни поведе към тепавицата. В нея се влизаше*

през един голям отвор в стената. Ем. Станев. *Наблизу в белия сипей на скалистия склон зееше широк и тъмен отвор.* Йовков.

отво̀рен, а, -о. **1.** *Прич. мин. страд* от отворя. **2.** Като *прил.* — а) Който е разтворен, открит. *И ножът димещи опря с две ръце | право дето тупа негово сърце | и падна обагрен, грозен, страховит, | с отворени очи и със нож забит.* Вазов. *Отворен прозорец. Отворени врати. Отворена книга.* б) За човек — нестеснителен, общителен. *До него седеше по-малкият му брат Йови, едър като него, но по-отворен, по-отракан.* Йовков. ◻ **Отворено писмо** — писмо на пощенска картичка. **Посрещам с отворени обятия** — посрещам някого много радушно, сърдечно. **Ще умра с отворени очи** (разг.) — няма да ми се сбъдне някакво съкровено желание.

отво̀рено. *Нареч. от* отворен.

отво̀реност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* отворен

отво̀ря. Вж. о т в а р я м.

отврати̇̀телен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който предизвиква, буди отвращение. *Отвратителен човек. Отвратителна миризма. Отвратителен вкус.* || Много лош, неприятен. *Аз казвам, че той е написал една отвратителна драма.* Вазов. *Два часа ездах по отвратителна каменлива пътека.* Вазов. *Отвратително време.*

отврати̇̀телно. *Нареч. от* отвратителен.

о̀твратки *мн., ед.* няма, *ж. Нар.* Обичай при сватба момините роднини да отидат на гости у момковите, след като последните, заедно с невястата, са ходили на повратки. *Хайде Петкана да дадем, | през девет села в десето; | че ний сме братя задружни, | веднаж в година да идем | на гости и на отвратки, | Петкани ще ѝ омръзне.* Нар. пес.

отвратя̀. Вж. о т в р а щ а в а м.

отвраща̀вам, -аш, *несв.*; **отвратя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Предизвиквам, будя отвращение у някого. *Шумът и развaленият въздух в кръчмата като че ги отврати и ядоса.* Йовков. **отвращавам се, отвратя се** *страд.* и *сред.*

отвращѐние, *мн.* няма, *ср.* Много неприятно, лошо чувство, предизвикано от нещо гадно, гнусно. *Тя направи с ръка жест на отвращение. — У, какъв е, не мога да го гледам.* Елин Пелин. *Огнянов се потърси от ужас и отвращение при вида на таясцена.* Вазов.

отврѐд *нареч.* От всички страни, отвсякъде. *Сега вече отвред — напред, вдясно, вляво — израстват грамадни купища камъни, които стигат до небето.* К. Константинов. *Камъкът се подаваше на половина, заобиколен отвред с вода, като мъничък остров.* Ем. Станев.

отвръ̀щам, -аш, *несв*; **отвъ̀рна,** еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* отвърнат, *св* **1.** Направям някому това, което той ми е направил. *Не мога аз, като срещна човек ..., когато ми каже добър ден, и аз да не му отвърна.* Йовков. *Момците често подхвърлят зърна ту към една, ту към друга мома. По-отворените моми им отвръщат, като и те им подхвърлят зърна.* Влайков. *Аз слушах рева на елена., На неговия рев отвърна друг, съвсем наблизу до мен* Ем. Станев. || Постъпвам по някакъв начин като отплата или в отговор на нещо; отплащам се. *Дали ти й добро направил, | та ти му със зло отвърна, със зла отплата отплати.* Ц. Церковски. *Спомних си неговата добра усмивка, колко беше внимателен и въздържан, докато ние му отвръщахме с равнодушие и едва ли не с пренебрежение* Йовков. *Идват пратеници от дряновските чорбаджии и молят за предаване. Отвръщат им с отказ и куршуми към фесовете.* К. Константинов. **2.** Давам отговор; отговарям. *Колко години минаха откак не си идвал в село?... Младият замислено отвърна: — Десет.* Кр Велков. *Ами ти ли си пак доиш кравата? ... — Аз ами, кой друг ще я дои? — отвърна стрина Венковица спокойно.* Влайков. **3.** Отговарям някому рязко, дръзко, не както трябва; сопвам се. *Не трябваше така да отвръща и да се сопва на жена си снощи.* Влайков. **4.** В съчет. със съществителни очи, поглед и под. — обръщам, отмествам. *Дядо Моско отвърна погледа си от тях и се загледа пред себе си.* Йовков. *Добра остана сама сред пясъка, отвърна лице от къщите, загледа се в тъмната далечина.* К. Петканов. **5.** *Нар.* Убеждавам някого да постъпи другояче, не както е възнамерявал; отклонявам. *След дълги молби и убеждавания едвам можахме да го отвърнем от това му намерение.* З. Стоянов. *Не веднаж Нейко беше се опитал да го вразуми и да го отвърне от гибелния път* Йовков. **отвръщам се, отвърна се** *страд.* и *сред.*

отвръ̀щам се, -аш се, *несв.*; **отвъ̀рна се,** -еш се, *мин. св.* -ах се, *св., сред.* **1.** *Нар.* Преставам да се интересувам от нещо, престава да ми е присърце. *Само той да е жив и здрав, само на него да не му се случи нещо и ... сърцето му да не се отвърне след време.* Г. Караславов. *Нима не си спомняш какво направи миналата година Мичковият син? Щом му свалиха венчилото от главата, и сърцето му се отвърна от булката, започна да я пъди.* К. Петканов. **2.** *Разг.* За време — става по-топло, отколкото е било. *От вчера времето се отвърна, не е така студено.*

отвръ̀щане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* отвръщам *и от* отвръщам се.

отвсѐъде *нареч. Нар.* Отвсякъде, отвред. *Най-първо взе та направи щит, и грамаден и крепък, | и украси го отвсъде, и изкова му кръжило.* Ал. Разцветников.

отвся̀къде *нареч.* От всички страни; отвред, отвсъде. *Гъстият лес ги обикаляше отвсякъде, закриваш небето над главите им.* Ст. Загорчинов. *Хора се низ падината събират... Навалява отвсякъде народ.* П. П. Славейков.

отвъ̀д I *Нареч.* На другата страна през нещо; оттатък. *Когато прехвърлиха зад баира и слязоха отвъд в полето, нощта беше настъпила.* Елин Пелин. *Теодосий се спря из един път и се огледа наоколо за мостче или за някое повалено дърво, по което да мине отвъд.* Ст. Загорчинов. *А войските на българския цар се пръснаха зад широкия ров край стените на града, хвърлиха мостове отвъд и чакаха знак да наченат бой за стените на Бизанс.* Н. Райнов. || В оттатъшната стая или помещение; оттатък. *Госпожице, дойдоха ти гостенки отвъд.* Вазов. *Много обичам така да се обтегна. Отвъд тясно.* Ал. Константинов. II *Предл.* За означаване, че действието се извършва от другата страна на нещо, оттатък нещо. *Някой пей в леса — отвъд реката.* Н Ракитин. *Кучетата минаха като вихрушка, гласовете им се чуваха вече далече отвъд дола.* Ем. Станев.

отвъ̀ден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* Който е отвъд, от другата страна на нещо; оттатъшен. *Долу... рекага бе издълбала коритото си, отвъдният бряг се издигаше — стръмен като стена.* К. Константинов.

отвъ̀дя. Вж. отвъждам.

отвъ̀ждам, -аш, *несв.*; **отвъ̀дя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Отглеждам, развъждам домашни птици, животни. *Курникът е добър, ама тая гад пипа майсторски. Не мога да отвъдя ни пилета, нито кокошки — оплакваше се воденичарят.* Ем. Станев. 2. Обикн. за птици — отглеждам, отхранвам челяд. *Защо плачеш, Косе Босе? — Как да не плача... Всяка сутрин идва Кума Лиса и ми взема по едно яйчице... Не можах да си отвъдя пиленца.* Ран Босилек. **отвъждам се, отвъдя се** *страд.*

отвъ̀н *нареч.* 1. Вън от някаква сграда, вън от някакво закрито или оградено място; навън. *Отвън народът се е събрал и буйствува пред портата на Царевец.* Вазов. *А ето — отвън е пролет* Вапцаров. 2. В посока към закрито или заградено място. *Противоп.* отвътре. *Отвън лъхва една влажна струя пресен, чист въздух.* Вазов. *Нахлува музика отвън | на някакви талази бурни.* Н. Хрелков. 3. *Прен.* От други места, от други страни, от другаде. *Но вестите, които пристигаха отвън, не бяха утешителни.* Вазов. *Понякога Иван мечтаеше за революция, за нападение отвън, за надигане на целия народ.* Г. Караславов. *Не можем да разчитаме на помощ отвън.* 4. Откъм външната страна, от външната страна. *Противоп.* отвътре. *Видът на манастира е внушителен и импозантен отвътре, както и отвън.* Вазов. 5. Като *предл. Рядко.* За означаване, че действието се извършва вън от нещо, извън нещо. *Всякой се навърта у дома си; никой не смее да излезе отвън селото.* Блъсков. *Отвън манастира тече кристална и шумяща река.* Вазов.

отвъ̀нка *нареч. Разг.* Отвън *Отвънка бясно бурята вилнее | и облаците пръска и ги вее.* П. П. Славейков. *Купи за петдесет пари вар.... набелоса цялата къща — и отвънка и отвътре.* Мих. Георгиев.

отвърдѐя. Вж. отвърдявам.

отвърдя̀вам, -аш, *несв.*; **отвърдѐя,** -ѐеш, *мин. св.* отвърдя̀х, *прич. мин. действ.* отвърдя̀л, -а, -о, *мн.* отвърдѐли, *св.* Постепенно ставам твърд; втвърдявам се.

отвърдя̀ване *ср. Отгл. същ. от* отвърдявам.

отвъ̀ржа. Вж. отвързвам.

отвъ̀рзвам, -аш, *несв.*; **отвъ̀ржа,** -еш, *мин. св.* отвързах, *св.* Освобождавам нещо, което е било вързано към друго нещо. *Противоп.* завързвам. *Еньо отвърза কончето, което нетърпеливо се въртеше в гъстака.* Елин Пелин. *След туй притиска Аго към дирека и взе да го омотава... Васил го отвърза.* Йовков. *Отвържи люлката!* || Махам превръзката или връвта на нещо превързано, притегнато; развързвам. *Брат да ми си и побратим! | отвържи ми черни очи.* Нар. пес. *Отвържи денка!* **отвързвам се, отвържа се** *възвр.* и *страд.*

отвъ̀рзване *ср. Отгл. същ. от* отвързвам *и от* отвързвам се.

отвъ̀рна. Вж. отвръщам.

отвъ̀рстие и **отвѐрстие,** *мн.* -я, *ср* (рус.). Отвор, дупка. *Обсадените слушаха как пищят куршумите през отверстията на покрива.* Вазов.

отвъ̀ртам и **отвъ̀ртвам,** -аш, *несв.*; **отвъртя̀,** -йш, *мин. св.* -я̀х, *прич. мин. действ.* отвъртя̀л, -а, -о, *мн.* отвъртѐли, *прич. мин. страд.* отвъртя̀н, -а, -о, *мн.* отвъртѐни, *св.* Отвъртявам. *Противоп.* завъртам. *От един час отвъртам крана и не мога да го отвъртя.* **отвъртам се, отвъртвам се, отвъртя се** *страд.*

отвъ̀ртане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* отвъртам *и от* отвъртам се.

отвъ̀ртвам. Вж. отвъртам.

отвъ̀ртване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* отвъртвам *и от* отвъртвам се.

отвъртя̀. Вж. отвъртам, отвъртвам *и* отвъртявам.

отвъртя̀вам, -аш, *несв.*; **отвъртя̀,** -йш, *мин. св.* -я̀х, *прич. мин. действ.* отвъртя̀л, -а, -о, *мн.* отвъртѐли, *прич. мин. страд.* отвъртя̀н, -а, -о, *мн.* отвъртѐни, *св.* Разхлабвам или изваждам кран, винт, чешма и под., като въртя в обратна посока на завъртането. **отвъртявам се, отвъртя се** *страд.*

отвъртя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* отвъртявам *и от* отвъртявам се.

отвъ̀тре *нареч.* 1. От вътрешността на нещо, откъм вътрешната част на нещо; извътре. *Противоп.* отвън. *Като манастирска ограда изправили се високи старинни стени... Наоколо глухо, само някъде отвътре се чува сребърното бълбене на поток.* П. Ю. Тодоров. *Непознатият господин... сложи сандъчето на земята, отвори го и почна да вади отвътре разни клещи, щипци.* Ал. Константинов. *Крепостта трябва да се превземе отвътре.* 2. От вътрешната страна, от долната страна. *Той... им показва самодоволно своя африкански трофей, ала в същия миг очите му съзират с ужас дребните издайнически букви, изрязани отвътре на гривната: Made in Tzechoslovakia.* Св. Минков.

отвя̀вам, -аш, *несв.*; **отвѐя,** -ѐеш, *мин. св.* отвя̀х *и* отвѐях, *прич. мин действ.* отвя̀л, -а, -о, *мн.* отвѐли, *и* отвѐял, *прич. мин. страд.* отвя̀н, -а, -о, *мн.* отвѐни, *и* отвѐян, *св.* 1. За вятър — с веене отнасям нещо настрана, надалече; отдухвам. *Изведнаж вятър отвя праха и през разведрения въздух заличаха редици и заблестяха острите върхове на безброй копия.* Ст. Загорчинов. *Вятърът идеше отгоре, откъм чифлика и отвяваше искрите надолу към противната страна.* Йовков. 2. С веене отделям, очиствам плявата, праха от жито. *Там жетва кипи и жетварите пеят, а в гумно стопани отвяват пшеница.* Ем. п. Димитров. **отвявам се, отвея се** *страд.*

отвя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* отвявам *и от* отвявам се.

отгада̀вам, -аш, *несв.*; **отгада̀я,** -а̀еш, *мин. св.* отгада̀х, *св.* С досещане, с налучкване познавам нещо; досещам се, откривам. *Отгадай какво значат тия думи.* || Намирам отговора на гатанка; разгадавам. **отгадавам се, отгадая се** *страд.*

отгада̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* отгадавам *и от* отгадавам се.

отгада̀я. Вж. отгадавам.

отгàтвам, -аш, *несв.*; **отгàтна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* отгàтнат, *св.* Отгадавам. *През ума му минаха всички познати жени от селото... и той се мъчеше да отгатне коя ще бъде тая.* Елин Пелин. **отгатвам се, отгатна се** *страд.*

отгàтване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* отгатвам *и от* отгатвам се.

отгàтка *ж.* Отговор на гатанка или на загадка. *От Соколовите думи... всичко стана ясно за Огнянова сега и той намираше отгатката на енигмата.* Вазов.

отгàтна. Вж. о т г а т в а м.

отгдè *нареч.* Откъде. *Кои са те? Отгде изникнаха?* Стаматов. *Днес железницата закъсня. — Отгде знаеш, мамо?* Вазов. *Кърджалиите мислеха, че той крои как и отгде да удари селото.* Йовков. *Не се знаеше отгде идат тия слухове.* Елин Пелин. *Отгде идеш?*

отгдèто *съюз.* Откъдето. *Марко,... след като надникна в тъмното място, отгдето дойде шумът, изчезна в една врата.* Вазов. *А Цвета да върви там, отгдето е дошла.* Елин Пелин.

отглагòлен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил. Грам.* Образуван от глагол. *Отглаголно съществително. Отглаголни наречия.*

òтглади *нареч. Нар.* От глад, поради гладуване. *Яжте, песоглавци недни: додето е жив Странджата, може да гладувате, ама няма да умрете отглади.* Вазов.

òтглас, *мн.* няма, *м.* 1. Отражение на звук; ехо. *Дрезгавите им гласове затрепераха продължително... Менците, които висяха над тезгяха, дадоха тих, звънлив отглас.* Елин Пелин. 2. *Прен.* Отражение, последица от някакво събитие, явление; отзвук. *Виждам в ума си хубаво тогавашния Свищов... Шумен, грълмлив, прашен, пълен с кипящ живот, с бурния отглас на великите събития на войната.* Вазов. *Неговите теории не намериха отглас сред хората на науката.* 3. *Грам.* Промяна на коренната гласна при образуване на думи от един и същ корен, напр. б е р а — с б о р, н о с я — и з н а с я м и под.

òтгласен, -сна, -сно, *мн.* -сни, *прил.* Който се отнася до отглас. *Отгласни звукове. Отгласен ред.*

отгласѝ. Вж. о т г л а с я м.

отглàсям, -яш, *несв.*; **отгласѝ,** -йш, *мин. св.* -йх, *св. Поет.* Само 3 *л.* Отразявам звук, глас; отеквам. *А нейде отсреща екът пресекливо отгласяя: ле-не-е-е-е.* Влайков. *А кавалът все повече и повече унасяше... И от един път свърши. Менците на тезгяха отгласиха последния звук.* Елин Пелин.

отглàсям се, -яш се, *несв.*; **отгласѝ се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св., сред.* Откликвам се с песен на песен или с вик на вик. *Чучулигата за себе пей в ефира, | никой други ней се не отгласявя.* Вазов.

отглèдам. Вж. о т г л е ж д а м.

отглèдвам, -аш, *несв.* Отглеждам. *Тя няма да намери ни заслон, ни любов за пеленачето, какво ще го прави и как ще го отгледва тая старица?* Вазов. *Някога една година баща ѝ беше се заел да отгледва копринени буби.* Г. Райчев. **отгледвам се** *страд.*

отглèдване *ср. Отгл. същ. от* отгледвам *и от* отгледвам се.

отглèждам, -аш, *несв.*; **отглèдам,** -аш, *св.* 1. Грижа се за отрастването, за възпитанието на дете; отхранвам. *Дядо Мирьо живееше доста самотно с бабичката си — ... родила и отгледала три дъщери и двама сина.* Ем. Станев. *Слушай, дъще, млада първескиньо, | слушай своята майка престаряла. | ... | С колко много грижи ви отгледах — | тебе, твойте братя и сестрици.* Багряна. 2. За животни — отхранвам малките си. *Малките си отглеждат. Женската мъти, а мъжкият пее, също както напролет правят другите птици.* Ем. Станев. 3. Развъждам, отхранвам домашни животни. *Баща ми го беше отгледал от мъничко теленце.* Елин Пелин. *Онова жълтичкото* (пиленце) *е много миличко...— Дай го на мене, аз да го отгледам.* К. Петканов. 4. Обработвам земеделски култури и др. *С любов и старание той отглеждаше цветята в градината.* Елин Пелин. *Отглеждам памук.* **отглеждам се, отгледам се** *страд.*

отглèждане *ср. Отгл. същ. от* отглеждам *и от* отглеждам се. *Тя си спомни колко грижи и черен труд изискваше отглеждането на тютюна в бащината ѝ нива.* Дим. Димов.

отглòждя. Вж. о т г л о з г в а м.

отглòзгам. Вж. о т г л о з г в а м.

отглòзгвам, -аш, *несв.*; **отглòзгам,** -аш, *и* **отглòждя,** -еш, *мин. св.* отглòзгах, *св.* С глождене откъсвам, отхапвам част от нещо. **отглозгвам се, отглозгам се, отглождя се** *страд.*

отглòзгване *ср. Отгл. същ. от* отглозгвам *и от* отглозгвам се.

отговàрям, -яш, *несв.*; **отговòря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Давам отговор на зададен въпрос. *Ако някой го запитваше как е, той не отговаряше веднага.* Елин Пелин. 2. Пращам писмо в отговор на получено писмо. *После той не се обади и не отговори нито на едно нейно писмо.* Елин Пелин. 3. Отзовавам се, откликвам се на нещо; отвръщам. *Припомни си той с каква жар ѝ шепнеше: „Обичам те...“ А тя дълго време не му отговаряше. Само криеше лицето си в ръце, трепереше и мълчеше.* Елин Пелин. *По пътя минаваха селяни и селянки и го поздравяваха с почит. Той отговаряше на всички братски.* Елин Пелин. *Само Стоян ни го биеше, ни го хокаше. Кучето му отговаряше с някаква човешка обич и привързаност.* Дим. Талев. 4. Изразявам увереност в някого или нещо, като поемам отговорност върху себе си за всички последици; гарантирам. *Ний сме с вас... Цялото село е с вас. Аз отговарям.* Йовков. *Господин мичман! За хората в машинното отговарям аз.* Д. Добревски. 5. Нося отговорност за делата, постъпките си или за правилното изпълнение на нещо. *Членовете на Правителството отговарят наказателно за нарушаване на Конституцията и на законите и за всяко престъпно деяние, извършено от тях при изпълнение ни длъжностите им.* Конст., чл. 16. *Президиумът на Народното събрание отговаря пред Народното събрание за цялата си дейност.* Конст., чл. 11. 6. Получавам възмездие за извършено престъпление. *Вие ще отговаряте за вашето противене.* Вазов. 7. Съответствувам, подхождам на нещо. *На цвета на обувките отговаряше и цветът на чорапите.* Ст. Чилингиров. *Теорията учи, че едно художестве-*

но творение трябва да има герой, чиито постъпки да отговарят на неговия характер. П. П. Славейков **отговарям се, отговоря се** *страд.*

отговàряне *ср. Отгл. същ. от* отговарям *и от* отговарям се.

отговèя. Вж. о т г о в я в а м.

òтговор *м.* **1.** Това, което се казва или пише вследствие на някакво запитване или изказване, писмо и др. *Гроздан даваше къси отговори на запитванията на жена си* Йовков. *Написал изкусно писмо ... до най-големия търговец на кожи в Солун и скоро получил отговор.* Дим. Талев. **2.** Противодействие. *И в наш'та история кат легенда грей | едно име ново, голямо, антично, | що отговор дава и смива срамът, | и на клеветата строшава зъбът.* Вазов. *Ние ще дадем заслужен отговор на техните дръзки предизвикателства.* **3** Краен резултат от решение на математическа задача.

отговòрен, -рна, -рно, *мн.* -рни, *прил.* **1.** Който носи отговорност за изпълнението на някаква работа, за провеждането на известно мероприятие. *Стачката ще бъде проведена така, както е замислена и подготвена от отговорни другари.* Дим. Димов. *Отговорен редактор.* **2.** Който е свързан с отговорност; важен, сериозен. *Отговорна работа. Отговорна задача. Отговорен пост.* □ **Държа отговорен някого** — изисквам отговорност от някого.

отговòрник, *мн.* -ци, *м.* Лице, което е определено да се грижи за изпълнението на някаква задача и което носи отговорност за нейното изпълнение. *Партиен отговорник. Групов отговорник.*

отговòрничка *ж.* Жена отговорник.

отговòрно. *Нареч. от* отговорен.

отговòрност, -ттà, *мн.* -и, *ж.* **1.** Задължение на лице, което отговаря за изпълнението на възложена задача. *Силно желание имаше у него да се открият всички нечисти работи на Младена и да понесе той отговорността, която му се пада.* Влайков. *Нося отговорност.* **2.** Съзнание за съвестно изпълнение на обществени, служебни и други задължения. *Сочувствието, което беше спечелило списанието ..., уголемяваше нравствената отговорност за добрия му вървеж и в бъдеще.* Вазов. *Той има силно чувство за отговорност в своята работа.* **3.** Вина. *Голям дял отговорност ... лежеше и на него за гибелта на това момче.* Вазов. □ **Подвеждам (привличам) под отговорност** — давам под съд.

отговòря. Вж. о т г о в а р я м.

отговя̀вам, -аш, *несв.*; **отговèя,** -èеш, *мин. св.* отговя̀х, *прич. мин. действ.* отговя̀л, -а, о, *мн.* отговèли, *св.* Преставам да говея, да постя. *Противоп.* заговявам. *Коледните пости са към своя край. Броя вече още колко дни остават до Коледа, когато ще отговеем.* Влайков.

отговя̀ване *ср. Отгл. същ. от* отговявам.

отгòлвам, -аш, *несв.*; **отгòля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Откривам да се вижда голо място; разголвам. **отголвам се, отголя се** *възвр.* и *страд.*

отгòлване *ср. Отгл. същ. от* отголвам *и от* отголвам се.

отгòля. Вж. о т г о л в а м.

отгòнвам, -аш, *несв.*; **отгòня,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Отпъждам, прогонвам.

отгòнване *ср. Отгл. същ. от* отгонвам.

отгòня. Вж. о т г о н в а м.

отгòре *нареч.* **1.** От място, което е по-високо или на високо в посока надолу; от горе. *Разклатиха се върховете на овошките и отгоре ... полъхна тънък, мразовит хлад.* Йовков. *Последен слезе отгоре, от високата площадка, Даме Скорнев.* Дим. Талев. ‖ Обикн. в съчет. с кратките дателни форми на личните местоимения — върху някого, срещу някого. *Грамадна земна маси се струпва отгоре ми и после ме оглушава страшен гръм.* Л. Стоянов. *От дюкяна ми измъкна мющерия ... Щях да запратя чука отгоре му.* Ст. Чилингиров. ‖ Откъм горната страна на населено място. *Селямсъзът ... се зададе отгоре с риба в ръка.* Вазов. **2.** Върху повърхността на нещо, над нещо. *На околовръст по стените — полици ..., а в ъглите — триъгълни плочки с цветарник отгоре.* Вазов. *Черна като катран коса украсява Гроздинкото бяло лице и лежи на челото,... по средата с пътека, а отгоре забодено алено лале.* Елин Пелин. **3.** По горната страна, по повърхността. *Туй не било злато! ... Сребро е, и отгоре само малко позлатено.* Йовков. *Те* (гларусите) *бяха два вида : едни по-дребни, черни отгоре и бели по корема.* Йовков. **4.** За количество — още, в повече, освен това. *Ето ти кожата на последната овца, ето ти отгоре и едно гърне мляко от мене.* Елин Пелин. ‖ Обикн. в съчет. **на това отгоре**, **отгоре на всичко** — свръх това, не стига това, ами и. *А мене не ще и да ме знае, гледа ме като добиче, и остави че не ми поема палтото, ами се и подсмива отгоре.* Ал. Константинов. *Говореше несвързано и разсеяно. На всичко отгоре, не дочуваше добре.* Йовков. **5.** *Прен.* От по-високо ръководно място. *Иван знаеше, че съдилищата не вършат всичко това на своя глава Те получаваха нареждания отгоре.* Г. Караславов. □ **Вземам думите на някого отгоре си** (разг.) — засягам се от думите му, като смятам, че се отнасят до мене. **Вземам нещо отгоре си** — поемам отговорност за нещо. **Гледам някого отгоре** — отнасям се пренебрежително към някого. **Отгоре до долу** — изцяло, от глава до пети. *Из улицата се подаде стар, наведен воденичар, брашнен отгоре до долу.* Елин Пелин. **Отгоре-отгоре** (разг.) — повърхностно, набързо, как да е, през куп за грош.

отгорѝ. Вж. о т г о р я в а м.

отгоря̀вам, -аш, *несв.*; **отгорѝ,** -ѝш, *мин. св.* -ях, *св.* Преставам да тъгувам за нещо, минава ми тъгата.

отгоря̀ване *ср. Отгл. същ. от* отгорявам.

отградя̀. Вж. о т г р а ж д а м.

отгрàждам, -аш, *несв.*; **отградя̀,** -ѝш, *мин. св.* -ѝх, *св.* Махвам, развалям оградата на нещо; разграждам. *Противоп.* заграждам. **отграждам се, отградя се** *страд.*

отгрàждане *ср. Отгл. същ. от* отграждам *и от* отграждам се.

отгребà. Вж. о т г р е б в а м.

отгрèбвам, -аш, *несв.*; **отгребà,** -èш, *мин. св.* отгрèбах, *св.* С гребане вземам, отделям част от нещо. **отгребвам се, отгреба се** *страд.*

отгрèбване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* отгребвам *и от* отгребвам се.

отгрѝбам, -аш, *несв. Нар.* Отгребвам. **отгрибам се** *страд.*

отгрѝбане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* отгрибам *и от* отгрибам се.

отгризà. Вж. отгризвам.

отгрѝзвам, -аш, *несв.*; **отгризà,** -ѐш, *мин. св.* отгрѝзах, *св.* С гризане отхапвам, откъсвам част от нещо. **отгризвам се, отгриза се** *страд.*

отгрѝщам, -аш, *несв.*; **отгърна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* отгърнат, *св.* Разтварям, разкривам нещо загърнато, завито. *Противоп.* загръщам. **отгръщам се, отгърна се** *страд.*

отгрѝщане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* отгръщам *и от* отгръщам се.

отгъ̀вам, -аш, *несв.*; **отгъ̀на,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* отгънат, *св.* Разкривам, развивам нещо загънато; разгъвам. *Противоп.* загъвам. *Забелязах, че мама носи някакъв вързоп под мишница... И наистина, като си отидохме, мама отгъна вързопа и измъкна от него цял костюм.* Д. Немиров. **отгъвам се, отгъна се** *страд.*

отгъ̀ване *ср. Отгл. същ. от* отгъвам *и от* отгъвам се.

отгъ̀на. Вж. отгъвам.

отгъ̀рдвам, -аш, *несв.*; **отгърдя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Отварям, разкопчвам дрехите на гърдите; разгърдвам. **отгърдвам се, отгърдя се** *възвр.* и *страд.*

отгъ̀рдване *ср. Отгл. същ. от* отгърдвам *и от* отгърдвам се.

отгъ̀рдя. Вж. отгърдвам.

отгърмя̀. Вж. отгърмявам.

отгърмя̀вам, -аш, *несв.*; **отгърмя̀,** -йш, *мин. св.* -я̀х, *св.* За мотор, машина и др. — с гърмене, с шум се отдалечавам. *Отгърмяваше ешелонът и на гарата настъпваше спокойствие.* Я. Гуляшки.

отгъ̀рна. Вж. отгръщам.

отдàвам, -аш, *несв.*; **отдàм,** отдадѐш, *мин. св.* отдàдох, *пов.* отдàй, отдàйте, *прич мин. действ.* отдàл, *св.* 1. Давам изцяло живот, сили и под.; жертвувам. *Макс съзна, че този човек беше отдал живота си в служба на партията.* Дим. Димов. *И искам щедро, волно да отдавам това, що в мен гори, трепти и пее.* Багряна. 2. *Книж.* Оказвам, засвидетелствувам почит, уважение и др. *Дочо е твърдоглав и горд..., че не отдава почит на по-стари и по-предни хора.* Влайков. *Той ясно виждаше, че отношението вън от къщи не бе се изменило: там му отдаваха същото уважение, както и по-рано.* Л. Стоянов. *С благодарност приемам голямата чест, която ми отдавате.* Ст. Костов. 3. *Книж.* Отчитам, изтъквам заслугата, приноса на някого за нещо. *Ние не можем да не отдадем справедливото на Централния комитет за сполучливата му идея.* Г. Кирков. 4. В съчет. с предл. *на* — смятам за причина, обяснявам си причините за нещо. *Тя в щастието си не разбираше хладината на Станкината душа към нея. Тя отдаваше всичко на болестта ѝ и се молеше богу за нейното здраве.* Елин Пелин. *По тялото му пълзяха тръпки, болеше го глава... Той отдаваше всичко това на умората и горещината.* Дим. Димов. *Аз отдавам всичко това на младостта му.* **отдавам се, отдам се** *страд.* □ **Отдавам значение на нещо** — взимам под внимание нещо; смятам. *Това, което може да ни дели, не е толкова важно. Ние му отдаваме по-голямо значение, отколкото заслужава.* Дим. Талев. **Отдавам чест** (воен.) — козирувам.

отдàвам се, -аш се, *несв.*; **отдàм се,** отдадѐш се, *мин. св.* отдàдох се, *прич. мин. действ.* отдàл се, *св.* 1. *Възвр.* Давам се напълно, изцяло. ‖ За жена — доброволно влизам в полова връзка. 2. *Сред.* Силно се увличам от нещо. *На другия ден той от ранна сутрин сяда в стана и с удвоено усилие се отдава на работа.* Влайков. *Отдаде се на лек живот.* □ **Отдава ми се нещо** — имам наклонности, способности за нещо; удава ми се. *Рисуването ми се отдава.* **Отдава ми се случай** — явява ми се удобен момент да извърша нещо.

отдàване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* отдавам *и от* отдавам се.

отдàвна *нареч.* 1. Преди много време. *Той мислеше, че всичко това е започнало много отдавна и че няма да има край.* Йовков. *Беше късно след обед, камбаните отдавна бяха били за вечерня.* Дим. Талев. 2. От много време насам; ототдавна. *Отдавна вече Ралица и Иво — мъж и жена — живееха честито.* П. П. Славейков. *Ранобудна като всякога, сестра ми отдавна е на крак.* Влайков.

отдàвнашен, -шна, -шно, *мн.* -шни, *прил.* 1. Който е от преди много време. *Те разговаряха помежду си с непринудена сърдечност на отдавнашни приятели.* Св. Минков. 2. Който се е случил, станал преди много време. *По-късно, в спомена, всичко това ще изглежда нереално... Но сега то беше животът ни, по-истински от предишния, който ни се струваше отдавнашен сън.* К. Константинов. *Отдавнашен спомен.*

отдàден, -а, -о. 1. *Прич. мин. страд. от* отдам. 2. Като *прил.* — който изцяло се е увлякъл, погълнал от нещо. *Отдаден на науката.*

отдалѐко *нареч.* Отдалеч. *Той си припомни сега и червеното пламъче, което отдалеко бе зърнал.* Вазов. *Редица прозорци имаше от четирите страни на горния кат, който беше измазан с вар, та се белееше отдалеко.* Дим. Талев.

отдалечà. Вж. отдалечавам.

отдалечàвам, -аш, *несв.*; **отдалечà,** -йш, *мин. св.* -я̀х, *св.* 1. Премествам надалеч, отвеждам, оставям настрана от нещо. *Разтърваха ги, отдалечиха ги един от друг.* Дим. Талев. 2. Ставам причина нещо да стане по-късно; забавям. *Подобни занятия само ще ме отдалечават от момента, когато ще получа диплом.* Вазов. 3. *Прен.* Отстранявам някого от нещо, правя го чужд на нещо; отчуждавам, охлаждам. *В него живееше друг човек, който го съвсем отдалечаваше от нас.* Ст. Чилингиров. **отдалечавам се, отдалеча се** *страд.* и *сред.*

отдалечàване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* отдалечавам *и от* отдалечавам се.

отдалѐче и (съкр.) **отдалѐч** *нареч.* 1. От голямо разстояние, от далечно разстояние. *Противоп.* отблизу. *Полето се зеленееше отдалече, но отблизу върховете на посевите бяха зажълтели.* К. Петканов. *Бял кон и луд човек отдалеч личат.* Погов. 2. Отрано, от много време. *Ех ти, Панчо! — ...Отдалеч си седнал да мислиш. Император Андроник и Йоан Кантакузин са*

храбри витязи, а пък до нашата черга, е-е колко има! Ст. Загорчинов. 3. При глаголи като питам, говоря и под. — не направо, със заобикалки; издалече. *Отдалеч той отваря приказка за туй, за онуй, споменава за Велико кехая и най-после заговорва за Рада.* Йовков. *Тя изпрати и двамина сватовници — само да изпитат отдалече, да разберат какво мисли Юрталана и какво крои.* Г. Караславов.

отдалечѐн, -а, -о. 1. *Прич. мин. страд.* от отдалеча. 2. Като *прил.* — който се намира далеч. *Избрахме отдалечена маса, поръчахме пиво.* Г. Райчев. *Аскерът разграби и опожари и другите къщи из селото... Останаха незасегнати само някои от по-отдалечените дворища и кошари.* Дим. Талев.

отдалечѐно. *Нареч.* от отдалечен. *В полето нейде отдалечено и тъжно се дигна до възбог последният ек на жална жътварска песен и замря.* Елин Пелин.

отдалечѐност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ.* от отдалечен.

отдàм. Вж. о т д а в а м.

отдѐ *нареч. Разг.* Отгде, откъде. *Весел ме гледат мили другари, | ... | но те не знаят, че аз веч тлея, | че мойта младост слана попари! | Отде да знаят? Приятел нямам | да му разкрия що в душа тая.* Ботев.

отдѐка *нареч. Диал.* Отгде, откъде.

отдѐл *м.* 1. Голяма, самостоятелна част от учреждение, предприятие или организация. *В многоетажната сграда на редакцията са поместени главните отдели и подотдели.* Н. Фурнаджиев. *Машинен отдел. Кроячески отдел. Вагонен отдел. Стругарски отдел. Физкултурен отдел.* 2. Всяка една от частите, на които е разделено едно цяло по характерни, особени белези. *Ще бъдат произведени приемни изпити в Държавното висше театрално училище за трите отдела: актьорство, режисура и театрознание.* 3. Част от списание или вестник, гдето се помества еднороден материал. *Част от прибраните в тая сбирка стихотворения са превеждани по поръчка, било за някоя христоматия, било за литературния отдел на списание.* К. Христов. *Хумористичен отдел.*

отдѐлен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* 1. Който не е съединен с друго, еднородно нещо, който не е част от цяло; самостоятелен, обособен, откъснат. *Те се хранят на отделна маса в трапезарията.* Св. Минков. *Севда и Стойко търсеха момците и момите от техния край — те играеха настрана в отделно хоро.* Г. Караславов. *Тия стихотворения са събрани и издадени в отделна книжка.* 2. Обикн. *мн.* За звук, глас и под. — откъслечен, единичен. *След първото избухване на стрелбата, тя неусетно поутихна и се чуваха само отделни изстрели от двете страни.* Дим. Талев. *Тъмницата екна от страшни и сърцераздирателни викове, които се раздаваха в нощната тишина отчетливо и през стената идеха до ушите ми на отделни звукове.* Величков. 3. Един от редица еднородни. *Тук-там ще профучи автомобил, ще се мернат отделни минувачи.* Стаматов. *Димка после смътно си спомняше отделните случаи от живота ѝ през тази година.* А. Страшимиров. *След обед на отделни места ще има краткотрайни превалявания.* 4. *Прен.* Който не е свързан с това, за което става дума в момента; друг, различен. *Недей говори сега за моето заминаване. Това е отделен въпрос.* 5. *Нар.* Разделен. *Стояновата майчица ... | къде ходила, питала | да найде биле омразно, омразно та па отделно.* Нар. пес.

отделѐние, *мн.* -я, *ср.* 1. Отдел. *Болницата има три отделения: хирургично, вътрешно и детско. Машинно отделение. Предачно отделение.* 2. *Воен.* Малко войсково подразделение, част от взвод. *Стегнатите колони на взводовете се разпръсват по отделения — в тънки отдалечени линии.* Йовков. *Кавалерията отмина; едва ли имаше повече от две отделения.* Дим. Талев. *Картечно отделение. Танково отделение.* 3. Отделна, обособена част от помещение. *Етажът беше разделен на две съвсем изолирани отделения, в едно от които живееше тя.* Г. Райчев. *От женското отделение в църквата приказките се пренесоха в кръчмите и кафенетата.* Г. Караславов. || Отделна, преградена част в долап, шкаф и под. *Основата на шкафа се състоеше от няколко отделения, в които, освен плочи с шлагери и лека музика, бяха наредени и плочи с избрани творби от Бетовен, Моцарт, Шуберт.* Г. Караславов. 4. *Остар.* Клас в първоначално училище. *Учителката седи на масата в стаята си... Децата, оставени самички в отделението, вдигат страшен шум.* Елин Пелин.

отделѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който служи за отделяне. *Отделителна система.*

отдѐлно. *Нареч.* от отделен. *Тя живееше у баба Лиловица, отделно в една staичка.* Вазов. *Жените бяха насядали отделно, по към края на трапезата.* Йовков. *Няма да отговарям на въпросите на всеки по отделно.*

отделя̀. Вж. о т д е л я м.

отдѐлям, -яш, *несв.*; **отделя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* 1. Вземам, турям на страна нещо или част от нещо цяло. *Сега ..., кога да вземе Тинка да прибира непраните дрехи, стрина Венковица... взе та отдели настрана чичовите Венкови дрехи и своите.* Влайков. *Ганчо изчупи шест яйца за шестях пити, отдели им белтъка.* Цани Гинчев. *Било от масло и сирене ще отдели, било брашънце или кукуруз... ще продаде и все ще намери да купи каквото трябва.* Влайков. *Ако имате повечко пари..., можете да отделите на страна по някой и друг лев, та един ден да си вземете апартамент.* Св. Минков. *Отделям зърното от плявата.* || С подбор взимам част от цяло; избирам, пробирам. *Кръстевица отделяше по-едри и по-здрави мамули за семе.* Г. Караславов. 2. *Нар.* Отлъчвам един от друг; разделям. *Ти сега да не искаш да я отделиш от мъжа ѝ — сопна се Султана.* Дим. Талев. 3. *Нар.* Давам част от имота си на син, дъщеря и др.; обособявам в отделно домакинство. *Него старият воденичар най-напред беше отделил, като му струпа една къщурка в дъното на четвъртития двор.* Г. Караславов. 4. Слагам граница на част от нещо; ограничавам, разделям. *Божан още на другия ден отдели с плет своя двор.* Елин Пелин. *Не можем ли отдели едно кьоше от общинската мера, пък да го разорем и посеем със семена?* Ц. Церковски. 5. Само 3 л. Служа за граница между две неща; разграничавам, разделям. *Изведнъж нагоре край брега на реката, където една тясна и дълга поляна от-*

деляше дребната гора от водата, се показа сиво животно. Ем. Станев. 6. Излъчвам от организма; изпускам. *При дишането растенията приемат кислород и отделят въглероден двуокис.* □ **Отделям от залъка (от гърлото) си** — пестя, като се лишавам от най-необходимото.

отдѐлям се, -яш се, *несв.*; **отделя̀ се,** -йш се, *мин. св.* -ѝх се, *св., сред.* 1. Преставам да бъда заедно с някого или с нещо; отдалечавам се. *Старецът всякога срещаше Павел с бащинска радост..., забравяше домашния несговор, прощаваше му всичко и не се отделяше от него.* Елин Пелин. *Бяхме убили женската. Гъсокът не искаше да се отдели от това място.* Ем. Станев. *Балкан не се отделя от Радуша и върви близу до него.* Йовков. 2. Отивам на страна, отдалечавам се от някого или от нещо. *Тя се отдели от навалицата и тръгна направо срещу войниците.* Йовков. *Приближил до нашата порта, аз тичешком се отделям от редицата.* Влайков. *Нейко се отдели от снопите... и се отдалечи с бавни, уморени крачки.* К. Петканов. ‖ За път, река и др. — отклонявам се, отбивам се в страни. *Дружината... спря за малко на кръстопътя, отдето една тясна уличка се отделя настрана.* Влайков. 3. *Прен.* Преставам да се чувствувам свързан с някого, с когото съм бил близък; отчуждавам се, охладнявам. *Полека-лека той се отделяше от нея и я забравяше. И тя скоро разбра, че Еньо я мрази.* Елин Пелин. 4. *Нар.* Създавам си самостоятелно домакинство. *Та много ли е земята, която в две-три седмици се заорава? Ако някога синовете му се отделят, какво ще стане с нивите му?* К. Петканов. 5. Изпъквам, откроявам се, очертавам се. *Стоил е един от тия войници, които с външността си изведнъж се отделят и изпъкват между еднообразните войнишки фигури.* Йовков. *Хубава, стройна, здрава и пъргава, Станка се отделяше от другите моми.* Г. Караславов. 6. Само 3 *л.* Излъчвам се. *Ако поставим късче натрий в чаша с вода, той плува на повърхността на водата и буйно реагира с нея, като се отделя водород.* Химия.

отдѐляне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* отделям *и от* отделям се.

отдера̀. Вж. о т д и р а м.

отдѐто *нареч.* Отгдето, откъдето. *Зад реката беше баирът, отдето слязохме.* Ем. Станев.

отдѝрам, -аш, *несв.*; **отдера̀,** -ѐш, *мин. св.* отдра̀х, *св.* Отделям, откъсвам нещо с дране. *Като отдра парцал от вехтата блуза, с която жънеше, стърка буреняк, наложи ръката на Станка и я върза.* И. Волен. **отдирам се, отдера се** *страд.*

отдѝране, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* отдирам *и от* отдирам се.

отдѝре *нареч. Нар.* Отзад. *В тоя миг две силни ръце го обхванаха отдире като железен пояс.* Дим. Талев.

о̀тдих, *мн.* няма, *м.* (рус.). Почивка. *Той не знайше отдих, ни мир, нито сън, | обърнал се беше на дух, на огън.* Вазов. *Парк за отдих и култура.*

отдо̀лу *нареч.* 1. От място, което е по-ниско или на ниско в посока нагоре. *Слушай! — вика отдолу дядо Гено, — когато изгрее зорницата, да ме събудиш.* Йовков. *Оловното ято попадна в другата стая и там всичко стихна. Стреляше отдолу само сухият момък.* Смирненски. | Откъм долната страна на улица, на населено място. *Рада стоеше на портата, отдолу идеше Мустафа.* Йовков. 2. Под повърхността на нещо. *Таз плоча трябва да се обърне и да се види какво има отдолу.* Йовков. *Стигнали до един мост. Отдолу течала дълбока река.* Ран Босилек. 3. От долната страна, по долната повърхност на нещо. *Близу до тях бяха изправени дългите им дрянови криваци, подковани отдолу с желязо.* Йовков. ‖ В долната част на нещо, под нещо друго. *Отдолу с едри неправилни букви се разказваше съдържанието на картината.* Вазов. 4. *Прен.* От широките народни маси или от по-долни инстанции. *За подготовката на учебната година Министерството на народната просвета издаде редица окръжни, но и досега то няма никакви сведения отдолу как се провеждат и изпълняват неговите нареждания.* Раб. дело, 1950 г. *Критика отдолу.*

отдръ̀пвам, -аш, *несв.*; **отдръ̀пна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* отдръпнат, *св.* С дърпане отмествам или отдалечавам. *Спусна се Кьньо. Той хвана кучето, отдръпна го с големи усилия настрана.* Йовков. *Тя взе дясната му ръка и дълго я задържа до устните си. Пръстите му затрепераха и той отдръпна ръката си.* К. Петканов. *Кафеджията притикваше и отдръпваше големите медни джезвета на огнището с горчиво кафе.* Цани Гинчев. ‖ Отмествам, махвам завивка; отмятам. *При името Клеопатра Иванчо отдръпва завивката от главата си.* Ал. Константинов.

отдръ̀пвам се, -аш се, *несв.*; **отдръ̀пна се,** -еш се, *мин. св.* -ах се, *св., сред.* 1. Отмествам се назад, отдалечавам се. *Жените се отдръпнаха няколко крачки назад.* К. Петканов. *Людете се отдръпваха да правят път на Дона, като да беше тя знатна болярка.* Дим. Талев. 2. *Прен.* Прекратявам връзките с някого, започвам да се държа сдържано, хладно; отчуждавам се. *Приятели отдръпват се от него, | в дома си и най-смелият не ще го.* К Христов.

отдръ̀пване *ср. Отгл. същ. от* отдръпвам *и от* отдръпвам се.

отдръ̀пна. Вж. о т д р ъ п в а м.

отдръ̀пна се. Вж. о т д р ъ п в а м с е.

отду̀мам. Вж. о т д у м в а м.

отду̀мвам, -аш, *несв.*; **отду̀мам,** -аш, *св. Диал.* 1. Отговарям, продумвам. *Дори баща си, на когото думица не беше отдумвала, тя укори меко и галено, задето беше влязъл в гостната с мръсни калеври.* Г. Караславов. 2. Отбранявам някого от нападки; защищавам. *Ами ако е аджамия, защо я е женила майка ѝ? — Ех, малка я взехме..., — мъчеше се стрина Венковица да отдума невястата.* Влайков. **отдумвам се, отдумам се** *сред.*

отду̀мване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* отдумвам *и от* отдумвам се.

отду̀хам. Вж. о т д у х в а м.

отду̀хвам, -аш, *несв.*; **отду̀хам,** -аш, *св.* С духане махам, отстранявам прах, пепел и пр. от някъде. **отдухвам се, отдухам се** *страд.*

отду̀хване *ср. Отгл. същ. от* отдухвам *и от* отдухвам се.

отдỳшник, *мн.* -ци, *м.* 1. Отвор на покрив или стена, който служи за проветряване. *Подземна зала, ниска и продълговата, беше издълбана в канарата... От някакъв отдушник в стената идеше слаба дневна светлина.* Ст. Загорчинов. 2. Само *ед. Прен.* Условие, възможност за уталожаване или премахване на мъка, неприятни чувства, лошо настроение и пр. *Атмосферата беше толкова натегнала и той задушаваше гърлото, че трябваше да се случи нещо по-силно, за да се даде отдушник на накипялата мъка.* Ст. Чилингиров.

отдъ̀хвам, -аш, *несв.*; **отдъ̀хна**, -еш, *мин. св.* -ах, *св.* 1. Поемам дъх, въздъхвам дълбоко след умора или силно душевно напрежение *Найпосле отдъхна и рече: „Конец! | На житие ново аз турих венец".* Вазов. *Чичо Бинкбел се изчерви, поизпоти се и на край си отдъхна.* Я. Страшимиров. || Успокоявам се след някакво вълнение, тревога. *Старият отдъхна. Първото и най-важно сражение беше спечелено.* Г. Караславов. 2. Възстановявам силите си след умора; почивам. *Уморени и запъхтени, ние седнахме да отдъхнем.* Вазов. *С неволя и блъскане не позна тя младост, па не можа и на стари години да отдъхне.* П. Ю. Тодоров. *Затоплени от бързото ходене, прехвърлиха няколко хълма и спряха да отдъхнат в съседното на Сувидол землище.* К. Петканов.

отдъ̀хвам си, -аш си, *несв*; **отдъ̀хна си**, -еш си, *мин. св.* -ах си, *св.*, *сред.* Отдъхвам. *Всичко това сега беше далеч и Матаке остави конете да вървят полека, за да си отдъхне и да посъбере мислите си.* Йовков.

отдъ̀хване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* отдъхвам *и от* отдъхвам си.

отдъ̀хна. Вж. о т д ъ х в а м.

отдъ̀хна си. Вж. о т д ъ х в а м с и.

отдя̀лам. Вж. о т д я л в а м.

отдя̀лвам, -аш, *несв.*; **отдя̀лам**, -аш, *св.* С дялане отрязвам, отсичам част от дърво, камък и под.

отдя̀сно *нареч.* От дясната страна; от дясно. *Отначало нищо не се виждаше, след туй отляво и отдясно се бяла снегът.* Йовков.

отегча̀. Вж. о т е г ч а в а м.

отегча̀вам, -аш, *несв.*; **отегча̀**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* 1. Предизвиквам у някого чувство на досада. *Паметта му беше пълна с величествени епизоди от историята на Рим, с които отегчаваше слушателите си при започване на учебната година.* Дим. Димов. 2. *Книж.* Създавам някому затруднения, грижи; отежнявам, обременявам. *Аз уважавам досегашния мой наместник при вас..., но той е вече много стар и нито аз, нито вие не бива да отегчаваме повече старините му с големи грижи.* Дим. Талев. *Отегчавам положението си.* **отегчавам се, отегча се** *страд.* и *сред.*

отегча̀ване *ср. Отгл. същ. от* отегчавам *и от* отегчавам се.

отегчѐние, *мн.* няма, *ср.* Чувство на досада. *Колкото да обичаше и той майка си, понякога приемаше нейните преголеми грижи с отегчение.* Дим. Талев.

отегчѐно *нареч.* С отегчение, с досада. *Експертът чакаше отегчено в трапезарията... и от скука разглеждаше маникюра по красивите си ръце.* Дим. Димов.

отегчѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който предизвиква отегчение. *Той ни четеше бързо... по един безжизнен, отегчителен начин.* Вазов. *Отегчителен доклад.*

отегчѝтелно. *Нареч. от* отегчителен.

отегчѝтелност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* отегчителен.

отеднъ̀ж *нареч.* Отведнъж. *Отеднъж се чу проточен, еднообразен звук на тръба, настойчив, пронизващ.* Дим. Талев.

отежнѐя. Вж. о т е ж н я в а м.

отежня̀вам, -аш, *несв.*; **отежнѐя**, -ѐеш, *мин. св.* отежня̀х, *прич. мин. действ.* отежня̀л, -а, -о, *мн.* отежнѐли, *св.* Правя нещо да стане потрудно, по-тежко; затруднявам. *Е, капитане, на добър час. Аз няма да се кача на кораба ти. Няма смисъл да отежнявам церемонията.* Д. Добревски. *Отежнявам положението си.* **отежнявам се, отежнея се** *страд.*

отежня̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* отежнявам *и от* отежнявам се.

о̀тек, *мн.* няма, *м.* Отзвук, отглас. *Приими тез песни, майко мила, | отек на жалостний ти зов.* Вазов.

отекѐ. Вж. о т и ч а м.

отѐквам, -аш, *несв.*; **отѐкна**, -еш, *мин. св.* -ах, *св.* За звук, глас и под. — прозвучавам като ек, ехо; проехтявам. *Тръбачът свири за вечерна проверка. Ехото отеква по съседните ридове и заглъхва из дебрите на планината.* М. Марчевски. *Всички викаха ура и общият вик отекваше далеч из планината.* Ем. Станев. *Тъпо стъпките отекват надалече | и в тъмата се топят.* Смирненски. **отеквам се, отекна се** *сред.*

отѐкна. Вж. о т е к в а м.

отѐлвам, -аш, *несв.*; **отѐля**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* За крава, биволица, кошута — раждам малкото си. *Тези теленца чии са? На оная крава... Тя отели тези две... теленца.* Я. Каралийчев.

отѐлвам се, -аш се, *несв.*; **отѐля се**, -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред.* 1. За крава, биволица, кошута — раждам малко. *Като се отели кравата, ти виж да отгледаш телето.* П. Ю. Тодоров. *Скоро ще се отели* (кошутата) — *шепнеше старият ловец на момчето. — И ние ще вземем сърненцето ѝ.* Ем. Станев. 2. За теле — раждам се.

отѐлване *ср. Отгл. същ. от* отелвам *и от* отелвам се.

отѐля. Вж. о т е л в а м *и* о т е л я м.

отѐля се. Вж. о т е л в а м с е *и* о т е л я м с е.

отѐлям, -яш, *несв.*; **отѐля**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Отелвам.

отѐлям се, -яш се, *несв.*; **отѐля се**, -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред.* Отелвам се.

отѐляне *ср. Отгл. същ. от* отелям *и от* отелям се.

отѐсам. Вж. о т е с в а м.

отѐсвам, -аш, *несв.*; **отѐсам**, -аш, *св. Нар.* Изравнявам, очиствам мястото за харман и под. *Геранчани го бяха отесали* (хармана) *и премели, трябваше да се полее.* Цани Гинчев.

отехтя̀. Вж. о т е х т я в а м.

отехтя̀вам, -аш, *несв.*; **отехтя̀,** -йш, *мин. св.* -я̀х, *прич. мин. действ.* отехтя̀л, -а, -о, *мн.* отехтѐли, *св.* Само 3 *л.* Преставам, свършвам да ехтя.

отехтя̀вам се, -аш се, *несв.*; **отехтя̀ се,** -йш се, *мин. св.* -я̀х се, *св., сред.* Само 3 *л.* Прозвучавам. *Ей урне се и глухо далеч се отехти порутена стена, — , и пак таинствена, зловеща тишина.* П. П. Славейков.

отѐц, *зват.* о̀тче. *вин.* (старин.) отца̀, *мн.* отци, *м.* 1. Название на духовно лице. *Той мина край манастира, но не счете за нужно да се отбива при отца Натанаила.* Вазов. *Отец Паисий* 2. *Старин.* Баща. *Вие сами сте пренесли големи жертви, изгубили сте любезния си отец в тая война.* Вазов. || Само *мн.* Деди, прадеди. *Не даваме я, не — земята мила, | земята на светите ни отци.* Вазов.

отѐчествен, -а, -о, *прил.* Който е свързан с отечество, който се отнася до отечество. *Отечествени интереси. Отечествени идеали.* □ **Отечествен фронт** — революционно движение на широките народни маси през време на Втората световна война против чуждото робство и фашистко-капиталистическото господство за установяване на народно-демократична власт в България; след 9. IX. 1944 г. масова обществено-политическа организация, чиято основа е съюзът на работническата класа с трудещите се селяни и народната интелигенция, под ръководството на всички антифашистки, прогресивни сили в страната, със задача да подпомага построяването на социализма в България.

отечественофро̀нтовец, *мн.* -вци, *м.* Член на единната организация Отечествен фронт.

отечественофро̀нтовски, -а, -о, *прил.* Който се отнася до Отечествения фронт. *Отечественофронтовско правителство. Отечественофронтовска политика. Отечественофронтовски комитет.*

отѐчество, *мн.* няма, *ср.* Страната, в която някой се е родил и гдето живее народът, към който той принадлежи; родина, татковина. *Отечество мило любя, | неговият завет пазя.* Ботев. *Обичам те, мое мило отечество! Обичам твоите балкани, гори, сипеи, скали.* Каравелов. *Отечество любезно, как хубаво си ти! Как чудно се синее небето ти безкрайно! | Как твоите картини меняват се омайно!* Вазов. □ **Второ отечество** — страна, в която някой се е преселил и с която е свързан като с родна страна.

отечествовѐдение, *мн.* няма, *ср.* (рус.). *Остар.* Отечествознание.

отечествозна̀ние, *мн.* няма, *ср. Остар.* Учебен предмет, в който се изучава отечествена география, история и икономика.

отжѐгля. Вж. о т ж е г л я м.

отжѐглям, -яш, *несв.*; отжѐгля, -иш, *мин. св.* -их, *св. Нар.* Изваждам жеглите на ярем и отпрягам добитъка. *Где вървите? | Я запрете. | биволите | отжеглете.* Ц. Церковски. *Понякога биволиците така бяваха изморени от тежка оран,... че, след като ги отжегляха, не се помръдваха от ярема.* И. Волен. отжеглям се, отжегля се *страд.*

отжѐгляне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* отжеглям *и от* отжеглям се.

отживѐлица *ж.* Възглед, обичай и др., които са остарели, неприсъщи на съвременната действителност. *Църковният брак е отживелица.*

отживѐя. Вж. о т ж и в я в а м.

отжѝвявам, -аш, *несв.*; **отживѐя,** -ѐеш, *мин. св.* отживя̀х, *прич. мин. действ.* отживя̀л, -а, -о, *мн.* отживѐли, *св.* За обичай, възглед и под. — остарявам, ставам чужд на съвременността.

отживя̀вам си, -аш си, *несв.*; **отживѐя си,** -ѐеш си, *мин. св.* отживя̀х си, *прич. мин. действ.* отживя̀л си, -а си, -о си, *мн.* отживѐли си, *св., сред.* 1 Преминал съм по-голяма част от живота си. *Аз съм си вече отживял, а ти... Искаше се на майка та да каже: „Сега животът ти започва".* Ем. Коралов. 2. Изживявам живота си добре, в безгрижие; наживявам се. *Не се грижи за онзи свят — | на тоз си отживей. | Откъсвай розовия цвят, | докле не увехней.* П. П. Славейков

отживя̀ване *ср. Отгл. същ. от* отживявам *и от* отживявам си.

отживя̀л, -а, -о, *мн.* отживѐли, *прил.* За обичай, възглед и под. — който е остарял, не е съвременен. *Импровизираше стихове, произнасяше философски афоризми разбира се, по своите отживели понятия.* Вазов. *Отживели предразсъдъци.*

отживя̀лост, **отживелостта̀,** *мн.* няма, *ж. Отгл. същ. от* отживял. *Филмът е твърде забавен тъкмо поради своята отживялост.* Св. Минков.

отза̀д *нареч.* 1. На място, което е зад някого или зад нещо, което е на задната страна на нещо. *Аз седях почти най-отзад до една маса.* Вазов. *Отзад в каруцата... лежеше друга жена.* Йовков. *Детето вървеше отзад и плачеше.* 2. От място, което се намира зад някого или нещо, което е на задната страна на нещо. *Странджата.. измъкна отзад из червения пояс... един голям револвер.* Вазов. *Надвечер високи викове, които дойдоха отзад, го накараха да се обърне* Йовков. 3. Откъм задната страна. *И се оглеждаше паунът ту отпред, ту пък отзад, и се любуваше на своя вид напет.* Хр. Радевски. *Момите и невестите преглеждаха любопитно дрехите ѝ, пипаха ги отзад.* Вазов. *Отзад роклята беше по-къса.*

отза̀де и **отза̀ди** *нареч. Диал.* Отзад. *Отзади носеха натоварени на едни кола убитите и ранените.* Вазов. *Косата му беше черникава, дълга и отзади къдрава.* Влайков. *Тя* (Станка) *не виждаше, че отзаде ѝ стоеше друг.* Блъсков.

отза̀ран *нареч. Диал.* Отзарана. *Отзаран не месих, че има от снощи хляб.* И. Волен.

отзара̀на *нареч. Нар.* Тази сутрин, днес сутринта. *Василена не беше пременена като отзарана, но все беше останало нещо ново по нея.* Йовков. *Тримата преминаха дола и започнаха да се възкачват към поляната, където отзарана стояха дивите свини и вълците.* Ем. Станев.

отза̀раншен, -шна, -шно, *мн.* -шни, *прил.* Който е от тая заран, от тая сутрин. *Отзаранишната мъгла не е ли добра за пчелите?* Йовков.

о̀тзвук, *мн.* -ци, *м. Книж.* 1. Отражение на звук, който иде от далеко; ехо. *Тук и там се отзове самотно сепнат ек, или отзвук от пе-*

сен — и чезне някъде в дрезгавини унесен. П. П. Славейков. 2. *Прен.* Отзив за нещо, отклик. *Още през време на предварителния затвор и през време на процеса аз забелязах, че нашето дело е получило в чужбина силен отзвук.* Г. Димитров. *Намирам отзвук.* 3. *Прен.* Съчувствено, отзивчиво отношение. *Гласът на тая истина не намери отзвук в душата на пътника.* П. П. Славейков.

отзвучà. Вж. о т з в у ч а в а м.

отзвучàвам, -аш, *несв.*; **отзвучà,** -йш, *мин. св.* -àх, *св.* Преставам да звуча, замлъквам. *Ненадейно от върха заби камбана. В падналата вече нощ тоя звън отзвуча самотен и нечакан.* Ст. Загорчинов.

отзвънѝ. Вж. о т з в ъ н я в а м.

отзвънявам, -аш, *несв.*; **отзвънѝ,** -йш, *мин. св.* -ях, *св.* Преставам да звъня, замлъквам. *Аз искам тихичко да отзвъни прощалният камбанен звън.* Смирненски.

отзèма. Вж. о т з е м а м.

отзèмам, -аш, *несв.*; **отзèма,** еш, *мин. св.* отзèх, *прич. мин. страд.* отзèт, *св.* Отвземам. *Отземи малко от житото.*

отзèмам си, -аш си, *несв.*, **отзèма си,** -еш си, *мин. св.* отзèх си, *св.*, *сред.* Отвземам си. *Тя не се сещаше, че и дядо Цобри е бил млад, отзел си е дял от младини и не чареше той от хорски приказки.* П. Ю. Тодоров.

òтзив *м.* 1. Изказано мнение, оценка *Език свещен на моите деди, [. . .] не си можал да въплътиш във теб [създанията на творческата мисъл! | . . . | Туй слушам сè открай във на света! | . . . | Сè тоя отзив, низка клевета.* Вазов. 2. Критична статия, критика. *Отзивът изобщо е благоприятен, но критикът е строг колкото се касае за самата тема.* Вазов. *От селата и другите партизански части започнаха да пристигат отзиви за вестника. Камен поместваше дописките под надслов „Писма на читателите".* К. Ламбрев. 3. *Остар.* Отговор, отклик. *Виковете му угасваха без отзив в гробната мрачина.* Вазов.

отзивчѝв, -а, -о, *прил.* Който се отнася съчувствено към други и е готов да им помогне. *Той беше пропит с напредничави идеи, отзивчив бе към всичко добро и хубаво и съчувствуваше на ония, що се борят за правдина.* Влайков. *И той сам беше жъден да подели душата си с един любим човек, с едно отзивчиво сърце.* Вазов. *За да направи Данте велик, съдбата му даде всички дарби, душа отзивчива.* Величков.

отзивчѝвост, -ттà, *мн.* няма, *ж.* *Отвл. същ. от* отзивчив. *Можеше да се види, че е съвсем млад, но острият леден поглед караше човека да не разчита на младежката му отзивчивост.* Дим. Димов.

отзовà. Вж. о т з о в а в а м.

отзовàвам, -аш, *несв.*; **отзовà,** -èш, *мин. св.* -àх, *св.* 1. Връщам в родината му лице, което е било на дипломатическа служба в чужбина. 2. Освобождавам от длъжност, снемам от поста дипломат, народен представител, депутат и под. *Президиумът на Народното събрание . . назначава и отзовава . . . дипломатически и консулски представители в чуждите страни.* Конст., чл 35. **отзовавам се, отзова се** *страд.*

отзовàвам се, -аш се, *несв.*; **отзовà се,** èш се, *мин. св.* -àх се, *св.*, *сред.* 1. Отговарям на зова на някого с висок глас; обаждам се. *От ливадите . . . се обади ясен мъжки глас и поляна в тишината... — Ида, и-даа! — отзова се друг от далече.* Елин Пелин. *Нейко тръгна пак, но, едва направил няколко крачки, отново се спира: хо-хо! — викат някъде далеч, хо-хо! — отзовават се други.* Йовков. *Звънят звънците, припкат босоногите дечица, там се провикне някой — тук отзове се друг.* Смирненски. 2. *Прен.* Намирам отзвук, отклик. *Това стенание се отзовава в душите им болезнено.* Вазов. 3. *Прен.* Проявявам отзивчивост, съчувствие към някого. *На топлите ѝ думи сърдечно се отзоваваи добродушно споделя с нея майчински чувства и грижи.* Влайков. || Идвам на помощ, помагам някому. *Хайде, . . тичай при управителя. Може да е зле човекът, може да има нужда от помощ, а ние сме негови хора . . трябва да се отзовем.* Й. Гуляшки. 4 Съгласявам се да изпълня нещо или да отида някъде. *Тя се отзова на поканата им.* 5 Изказвам се върху нещо или за някого. *Аз съм се отзовавал, както рядко друг някой, с възхищение за едни негови произведения.* П. П. Славейков.

отзовàване *ср. Отгл. същ. от* отзовавам *и от* отзовавам се.

отѝвам, аш, *несв.*; **отѝда,** -еш, *мин. св.* -ох, *прич. мин. дейст.* отѝшъл *и* отишèл, -шла, -шло, *мн.* отѝшлѝ, *св.* 1 Вървя, движа се към, до определено място. *Па се обърна към съседа си и го попита от де иде и за къде отива.* Вазов. *На няколко пъти той отиваше до малкото прозорче и чукаше тихо.* Елин Пелин. || Вървя, движа се с определена цел. *Тя не излизаше вече никъде, не се събираше с другарки, не ходеше на хорото, не пееше и не отиваше да прибира баща си от кръчмата.* Елин Пелин *Отивам на работа. Отивам на гости. Ще отида за вода. Отивам на кино.* || Отпътувам, заминавам. *Още на втория ден на Великден той си намери кираджия и замина, отиде във Влашко.* Влайков. *Ако отиваш за Русе, тръгни утре — да пътуваме заедно по желязницата.* Вазов *Отивам на село.* 2. За превозно средство — движа се към определено място. *Той разказваше всичко, което беше видял през деня в морето, какъв параход минал и накъде отишел.* Йовков. 3. За птици, насекоми — летя, хвърча *Чучулигата трепти във въздуха, присвива криле и как се дига . . . Гледай я как пее . . . и все нагоре отива* Йовков. *Пчелите жужжейки наоколо, идваха, отиваха припряно под топлото слънце.* Ст Загорчинов. 4. За път, река и др. — имам определена посока; водя. *Прекият път за Бяла черква отиваше на североизточна посока.* Вазов. *Отвън манастира тече кристална и шумяща река, Габровица, която отива по права линия на север.* Вазов. 5. *Разг.* В съчет. със съществителни, които означават професия, занятие и под. има значение: ставам това, което означава съществителното. *А Драгота, граматикът на поп Лукана, отиде калугер в „Клепалото".* Йовков. *Ще отида съдия в провинцията. Отивам войник. Ще отида учител в Русе.* 6. Наближавам да навърша определена възраст, определен брой години. *Той сега отиваше към шейсетте.* Вазов. 7. За време — продължавам, трая. *Стана дума за берекета, за времето, за вършитбата, която, ако отива времето*

все тъй сухо, скоро щеше да се свърши. Йовков. || Преминавам, изминавам. *Многото отиде, малкото остана.* Погов. || Отминавам напусто, напразно; пропилявам се. *Два месеца ми отидоха за тая работа.* 8. *Прен.* Напредвам, преуспявам. *Помози бог жетварки! | Как жетвата отива?* Вазов. *Работите в чифлика не отиваха твърде добре.* Йовков. 9. *Разг.* Употребявам се, изразходвам се за някаква цел. *За една мъжка риза отиват три метра.* 10. *Разг.* Разпродавам се, харча се. *Имаше много стока, но набързо отиде.* 11. *Разг.* Разпилявам се, прахосвам се *Това момче ме съсипа! Отиде всичко, що бях скътал, що бях спестил.* Йовков. 12. *Разг.* Пропадам, загивам, умирам. *Ако... телицата се е отелила и ако я е намерил вълкът, отиде хубавото теленце, ще го изяде.* Йовков. *Дано падне дъжд, инак ще ми отиде храницата.* А. Каралийчев. *Нейчо, детето ни отива, Нейчо! Я стани да видиш какъв огън има, изгоря горкичкото.* Йовков. 13. Достигам до някакъв краен предел в делата и постъпките си. *Но до там ли трябваше да отиде той, до там ли? Да убие човека!* Елин Пелин. 14. *Разг.* При свързване със съюзите *че, та* служи за подчертаване действието на втория глагол и за изразяване известно учудване, недоумение. *Ти трябваше да вземеш Станка гърбавата.... Пък ти отиде, че се бухна като слепец в най-сиромашката къща, да храниш чужда челяд.* Елин Пелин. □ **Всичко отива по дяволите** (разг.) — всичко се проваля, опропастява. **Отива ми** (разг.) — стои ми добре. **Отива на вятъра (на халос)** (разг.) — напусто е, напразно е. **Отивам на добре** (разг.) — а) Оздравявам. *След седмица-две, настанен в една болница, ротният отиваше на добре.* Йовков. б) Развивам се добре, напредвам, преуспявам. *Щом има амнистия, работите значи отиват на добре.* Величков. **Отивам (на) зле** (разг.) — здравословното ми състояние се влошава. *Лалка отиваше от ден на ден по-зле.* Вазов. **Отивам в полза на** — в полза съм на. **Отивам в устата на вълка** (нар.) — съзнателно отивам към някоя опасност. **Отивам далеч** — стигам до краен предел в изказването си, в делата си и пр. **Отивам на бесилката** (разг.) — излагам се на голям риск. **Отивам накрай света** (разг.) — готов съм на всичко. **Отивам под венчило** (разг.) — омъжвам се, оженвам се. **Отиде ми душицата** (разг.) — измъчих се прекалено много. **Отидѐ та се не видя** (разг.) — изчезна, изгуби се безследно. **Отиде по реда си** (разг.) — а) Свърши се, извърши се. б) Умря в преклонна възраст. **Отиде тя** (разг.) — няма да има край.

отѝвам си, -аш си, *несв.*; **отѝда си,** -еш си, *мин. св.* -ох си, *прич. мин. действ.* отѝшъл си *и* отишѐл си, -шла си, -шло си, *мн.* отѝшлѝ си, *св., сред.* 1. Връщам се у дома си или отгдето съм дошел. *Непознатият селянин ... донесъл на Рада много здраве от тяхното село и си отишъл.* Вазов. 2. Напускам мястото, гдето съм се намирал. *Хората тѝ на групи, ту един по един почнаха да си отиват и да се губят като сенки в синята влажна мъгла.* Елин Пелин. *Душата му гореше от болка и все му се струваше, че си отива дома и срещу него са насочени загрижените очи на майка му.* Йовков. 3. За време — преминавам, отминавам. *Лятото си отиваше, трябваше да се мисли за сеитба.* Г. Караславов. 4. *Прен.* Умирам. *Всички я окайват, че си отива млада и зелена, ненарадвана на божия свят и на хубавия живот.* Влайков. *Отиде си момчето, погребаха го завчера.* Дим. Талев. 5. При израз на съжаление, скръб — загивам, умирам. *Отидохме си, братко, изгоряхме си, — шепнеха си сега най-разпалените по-преди съзаклетници.* Вазов.

отѝване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* отивам *и от* отивам си.

отигрàвам, -аш, *несв.*; **отигрàя,** -àеш, *мин. св.* отигрàх, *св.* Изигравам до край. *Из трема пръпнали дружки, подвличат и Койка да отиграят с нея сетньо хоро.* П. Ю. Тодоров.

отигрàвам си, -аш си, *несв.*; **отигрàя си,** -àеш си, *мин. св.* отигрàх си, *св., сред.* Играя до насита.

отигрàване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* отигравам *и от* отигравам си.

отѝда. Вж. отивам.

отѝда си. Вж. отивам си.

отимарѝ. Вж. отимарявам.

отимарѝвам, -аш, *несв.*; **отимарѝ,** -ѝш, *мин. св.* -ѝх, *св. Диал.* Вчесвам, изчиствам с чесало кон; изтимарявам. **отимарявам се, отимаря се** *страд.*

отимарѝване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* отимарявам *и от* отимарявам се.

отѝчам, -аш, *несв.*; **отекà,** отечѐш, *мин. св.* отѐкох, отѐче, *прич. мин. действ.* отѐкъл, -кла, -кло, *мн.* -кли, *св.* За наранено, възпалено място — подувам се, изгубвам нормалните си размери и вид; подпухвам. *Кракът му отече.*

отѝчане, *мн.* -ия, *ср. Отгл същ. от* отичам.

откàжа. Вж. отказвам.

откàжа се. Вж. отказвам се.

òтказ, *мн.* няма, *м.* Отрицателен отговор на молба, настояване и др. *На възраженията ѝ, на молбите ѝ... последва категорически отказ.* Вазов. *На другия ден Димо поиска да сменят някои дялове и Кръстьо веднага се съгласи... Той очакваше решителен отказ и се готвеше за кавга.* Г. Караславов.

откàзвам, -аш, *несв.*; **откàжа,** -еш, *мин. св.* откàзах, *св.* 1. Отговарям отрицателно на молбата, покаиата, настояването на някой. *Много пъти са му предлагали да стане игумен, но той смирено е отказвал.* Елин Пелин. *Да се разходим. Няма да откажете, господин Хилков.* Вазов. 2. Не признавам нещо, че е истина; отричам. *Този Брадлов е арестуван днес като мошеник и обирник, — каза комисарят. — Той се е наричал руски конт още, той обаче отказва всичко.* Вазов. 3. Обикн. с отрицанието *не* — отричам нещо, което е явно, което е очевидно. *Да! Грозна съм, не го отказвам ази, | отвърнала камилата тогази.* Михайловски. *Докторът не мислеше, нито можеше да откаже една очевидност.* Вазов. 4. Не давам съгласието си за нещо, не желая да извърша нещо. *Тя искаше да вика попа да ѝ чете..., но Станка упорито отказваше.* Елин Пелин. *Познаваше се, че всички подканят Жела, но тя мълчеше..., поусмихваше се, но нито се съгласяваше, нито отказваше.* Йовков. *Чорбаджи Аврам не допущаше, че някой в Преспа би отказал да се ожени за неговата дъщеря.* Дим. Талев. *Един ден дойде цяла депутация от село. Най-богатият момък я искаше за жена. Драга само се усмихна и катего-*

рично отказа. Стаматов. 5. Не мога, не съм в състояние да извърша нещо. *Когато забеляза бележката, посегна в недоумение и, като я зачете, изтръпна, обладана едновременно от страх и радост. Ръцете й отказваха да късат тютюновите листа. Сърцето й туптеше като никога и всичко я теглеше към дома.* К. Ламбрев. 6. Не давам, не предоставям някому нещо. *Това бе чуден, великолепен мъж, на когото животът бе отказал любовта и успеха.* Дим. Димов. *Отказва и гостоприемството си.* 7 За машина, уред — преставам да действувам поради повреда. *Котлите работеха безупречно, но... каква полза от пàрата, когато двигателят отказваше и отказваше!* Д. Добревски. **отказвам се, откажа се** *страд.*

откàзвам се, -аш се, *несв.*; **откàжа се,** -еш се, *мин. св.* откàзах се, *св.*, *сред.* 1. Не желая да притежавам нещо. *О, да би било така, Еньо ще се откаже от всичката своя земя, ще я даде на брата си.* Елин Пелин. 2. Не желая да върша нещо *Той се отказа от намерението си и реши, че е безполезно да се скита и тласка повече из върволяка в централните улици* Вазов. *Тоя ден Еньо не пи и за първи път се отказа да купи една нива.* Елин Пелин. *Отказвам се от пиене.* 3. Преставам да смятам някого за близък. *Покойният тате нали ни казваше, че дядо Брачков проклел сина си и се отказал от него.* Вазов. *Еньо се отказа от Цвета.* Елин Пелин.

откàзване, *мн.* -ия, *ср.* *Отгл. същ.* от отказвам *и* от отказвам се.

откàк *нареч.-съюз.* Откакто *Пет шест дена откак съм напуснал София, а ми се струва, че месеци са изминали.* Вазов *Омразно ми е това място, откак брат ми се преби на него.* Елин Пелин. *Тя и по-рано си бе хубавичка, а, откак се ожени, още повече се разхубави и разцъфтя.* Влайков.

откàкто *нареч.-съюз.* За въвеждане на приставни обстоятелствени изречения за време 1. От момента, от който; откога, откогато. *Откакто умря жена му, той се промени, отчая се и почна да пие.* Елин Пелин *Ето, откакто на път са, | ден мина и други настана.* П. П. Славейков. 2. След момента, от който; след като. *Откакто доби Янка, Нона беше станала още по-хубава.* Г. Райчев.

откàрам. Вж. о т к а р в а м.

откàрвам, -аш, *несв.*; **откàрам,** -аш, *мин. св.* -ах, *св.* 1. Водя, закарвам добитък от едно място на друго. *Двете с Кина започнаха да разпрягат конете... Откараха животните в обора.* К. Петканов. *От Загорето идеха та докарваха говеда; подържат ги малко, подхранят ги, па ги откарват нанякъде.* Влайков. 2. Водя, отвеждам някого под стража от едно място на друго. *Той бил окован и откаран пеша в Пловдив.* Вазов. *Искат да бъдеш откаран под стража в окръжния съд* Йовков. 3. Водя, карам с превозно средство някого или нещо от едно място на друго *И след няколко дни кираджиите натовариха бъчвите и ги откараха нейде.* Влайков. *Натоварихме го да го откараме в болницата.* Елин Пелин. *Преди малко срещнах каруцаря. Поръчах му да дойде да ме откара утре рано.* Г. Райчев. 4. *Разг* Открадвам, отвличам. *Някой ми е откарал коня, сивия!* Вазов. 5. *Разг.* Продължавам. *Както са почнали разискванията, заседанието ще откара до 12 часа.* **откарвам се, откарам се** *страд.*

откàрване, *мн.* -ия, *ср.* *Отгл. същ.* от откарвам *и* от откарвам се.

откачà. Вж. о т к а ч в а м *и* о т к а ч а м.

откачà се. Вж. о т к а ч в а м с е.

откàчам, -аш, *несв.*; **откачà,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Откачвам. **откачам се, откача се** *страд.*

откàчане, *мн.* -ия, *ср.* *Отгл. същ.* от откачам *и* от откачам се.

откàчвам, -аш, *несв.*; **откачà,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* 1. Свалям, снемам нещо окачено. *Дядо Дамо се отбива при сайванта и откачва от гредата един сърп.* Елин Пелин. *Той излезе на двора, покатери се на една стълба и почна да откачва низите с тютюн от дървените летви, заковани върху лицето на къщата.* Дим. Димов. ‖ Свалям, снемам нещо закачено. *Радуш откачи от гърдите си малкия сребърен кръст на ясносиня лента и го подаде на един офицер.* Йовков. *Чичо Горан откачи торбичката от рамото си.* Елин Пелин. 2. Отделям нещо, което е закачено. *На завой не се оставят биволите сами, — той откачи синджирите от хомута и ги поведе.* П. Ю. Тодоров. *Той тръгна към вратата, чу се как откачи железните подпорки и отвори.* Йовков. 3. *Прен. Разг.* Използувам удобен случай да взема нещо бéз да го заплатя, без да съм положил труд. *Но той говореше за друго, не за застраховки, той като насядалите наоколо му селяни бяха все бедняци, които гледаха, ако могат, да откачат нещо.* Йовков. **откачвам се, откача се** *страд.*

откàчвам се, -аш се, *несв.*; **откачà се,** -йш се, *мин. св* -йх се, *св*, *сред.* 1. Отделям се от нещо, за което съм словен с кука или под. *Конете направиха усилие и тръгнаха. Единият се откачи от ока и зацамбурка из блатото свободен.* Елин Пелин. *Яниното вретено се откачи и падна в полата на една жена.* К. Петканов. 2. *Прен. Разг.* Отървавам се, освобождавам се от нещо неприятно. *Измамих се, господин Стремски, отидох си с тая жена!... — Защо не се откачиш от нея?* Вазов. *Гороломов и Методи се канеха да излязат, но не можаха да се откачат от стария, вече пенсиониран учител, Тодор Попов.* Йовков.

откàчване, *мн.* -ия, *ср.* *Отгл. същ.* от откачвам *и* от откачвам се.

откислèние, *мн.* няма, *ср.* *Хим.* Отнемане на кислорода от някое съединение.

откислѝтел, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* *Хим.* Вещество, което служи за откисление.

откислѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* *Хим.* Който служи за откисляване.

откисля̀. Вж. о т к и с л я в а м.

откисля̀вам, -аш, *несв.*; **откисля̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* *Хим.* Отнемам кислород от някое съединение.

откисля̀ване *ср.* *Хим.* *Отгл. същ.* от откислявам.

отклèщвам, -аш, *несв.*; **отклèщя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Освобождавам нещо, което е здраво заклещено. **отклещвам се, отклещя се** *възвр.*

отклèщване *ср.* *Отгл. същ.* от отклещвам *и* от отклещвам се.

отклèщя. Вж. о т к л е щ в а м.

о̀тклик, *мн.* няма, *м.* **1.** Отговор на зов, на обращение. *Свирка свири, глас трепти, | конче пръха и хрипти; — | в миг прелита глас от него: | — Де го мойто пиле, де го?... | Няма дума, ни отклик.* Ц. Церковски. **2.** *Прен.* Отзивчивост, съчувствено отношение, отзвук. *Те жив са отклик на духа народен, | а той не мре и, дор сърца туптят | от скръб и радост в наший край свободен, | и мойте песни сѐ ще се четат.* Вазов. **3.** *Прен. Остар.* Мнение, оценка за нещо; отзив. *Появлението на списанието му нема никакъв отклик; публиката се потаеше, печатът се умълчаваше.* Вазов.

откли̇̀квам, -аш, *несв.*; **откли̇̀кна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Отговарям, обаждам се на зов, обращение. *Громко, настръхнало, раздиращо гърдите ура откликна от сивите редици.* Вежинов.

откли̇̀квам се, -аш се, *несв.*; **откли̇̀кна се,** -еш се, *мин. св.* -ах се, *св.*, *сред.* **1.** Отговарям на зов, на обращение; обаждам се *От единия до другия край на стана се откликваха гласове.* Ст. Загорчинов. **2.** *Прен.* Проявявам заинтересуваност към нещо. *В душата ми само уломки и плесен. . . | Искра светла божа тамо не прониква | и тя на доброто веч не се откликва.* Вазов.

откли̇̀кване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* откликвам *и от* откликвам се.

отклонѐние, *мн.* -я, *ср.* **1.** Отместване от първоначалната посока. *На връщане колата направи едно отклонение от главния път, мина край една каменна ограда, която беше покрита с високи храсти.* Г. Белев. *Махалото прави отклонение.* **2.** Зв път, железопътна линия и пр. — част, която се отделя встрани от главната. **3.** *Прен.* Нарушение на нещо, несъобразност с нещо. *Такава икона поп Стефан виждаше за пръв път. Тя, както беше изписана, тя беше пълно отклонение от всичките правила и образци на черковната живопис.* Йовков. **4.** Отдалечаване от основната тема на разказване чрез вмъкване на нещо странично. *Дончо направи едно мъничко отклонение: той разказваше какво е било положението на бедните селяни преди съветската власт и даваше примери за това.* Г. Караславов.

отклоня̀. Вж. о т к л о н я в а м.

отклоня̀ се. Вж. о т к л о н я в а м с е.

отклоня̀вам, -аш, *несв.*; **отклоня̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* **1.** Отправям в друга посока, променям посоката на нещо. *Лазар усърдно дърпаше поводите, да отклони коня по дясната страна на пътя.* Дим. Талев. *Той загледа момичето в очите продължително като орел... Иглика отклони поглед настрана* Елин Пелин. **2.** *Прен.* Съзнателно насочвам мисъл, разговор, отговор и под. в друга посока, направление. *Елисавета Александровна правеше усилия над себе си, за да отклони мислите си на друга посока.* Вазов. *Дядо Петко разбра от думите на дъщеря си, че тя не е добре. . Той на всяка цена трябваше да пречупи погледа ѝ, да отклони мислите ѝ.* К. Петканов. *Своето щастие Цвета споделяше със Станка... Когато избликът на Цветината душа преливаше в смях, вик или умилени сълзи, Станка отклоняваше разговора на друга страна.* Елин Пелин **3.** *Прен.* Отхвърлям предложение; отказвам. *Аз предложих на бай Ганя една от книжките си, .. но той любезно отклони предложението ми.* Ал. Константинов. **4.** *Прен.* Съветвам някого, възпирам го да направи нещо. *Целият живот на Лазара Глаушев беше такава борба и как би застанал той пред сина си — да го отклонява, да го спира, щом синът бе тръгнал по същия път?* Дим. Талев. *Тя го молеше да говори на Александра, да го отклони от решението му.* Вазов *Така си беше внушил и нищо не можеше да го отклони от тия мисли.* Ем. Станев. **отклонявам се, отклоня се** *страд.*

отклоня̀вам се, аш се, *несв.*; **отклоня̀ се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св.*, *сред.* **1.** Отделям се от пътя, от линията, по която се движа, вървя. *Възрадвано, развълнувано, тя се отклони от пътя си и тръгна да стигне слепеца.* Вазов. *По едно време тракането на колелетата потъна в някаква кална мекота и Евгений разбра, че каруцата се е отклонила от шосето и е поела по мекия път за Мала Калина.* Дим. Ангелов. **2.** *Прен.* Насочвам разговора си в друга посока. *След като беше се отклонявал и уговорил за хиляди други неща, той пак беше се повърнал на разправията си със сеновчани.* Йовков.

отклоня̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* отклонявам *и от* отклонявам се.

отклю̀ча. Вж. о т к л ю ч в а м.

отклю̀чвам, -аш, *несв*; **отклю̀ча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Превъртам ключ, за да отворя нещо заключено; отварям с ключ. *Противоп.* заключвам. *Ткачев извади от кожената си кесийка малко ключе, отключи чекмеджето на масата и го издърпа навън.* Г. Караславов. *Той се спря пред вратите на черквата и ги отключи.* Йовков. **отключвам се, отключа се** *страд.*

отклю̀чване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* отключвам *и от* отключвам се. *След малко тя чу гласа му... и шум от отключването на врата.* Дим. Димов.

откова̀. Вж. о т к о в а в а м.

откова̀вам, -аш, *несв.*; **откова̀,** -ѐш, *мин. св.* -ах, *св.* Отделям нещо от друго, към което е заковано; разковавам. *Попът вдигна брадвата да откове капака.* Елин Пелин.

откога̀ *нареч.* **1.** В пряк или непряк въпрос — от колко време, от кое време; от кога. *Тя не спи. Тя чака. Откога?* Лилиев. *Не е идвал не знам вече откога.* ‖ Във възклицание. *Ние откога чакаме тая радост! — намеси се и стрина Венковица.* Влайков. **2.** Като *съюз.* Въвежда подчинено допълнително изречение — непряк въпрос за запитване от колко време, от кое време. *Роб на ранна, непрестанна грижа, | аз не зная, майко, откога, | запленен съм в тихата тъга | на града, сред който сам се движа.* Лилиев.

откога̀то *нареч.-съюз* Въвежда подчинено обстоятелствено изречение за време: от това време, от което; от когато. *Откогато ме остави, | нежна дружке, ти, | месецът ми грей утеха | в тъмните нощи.* П. П. Славейков.

отко̀ле *нареч. Нар. Поет.* Отдавна. *Отколе замък дивен, издигнат над мъгли, | тъмнееше се мрачен над мрачните скали.* П. П. Славейков. *Оградата на двора му, занемарена отколе, беше се посрутила тук-таме.* Йовков.

отко̀лешен, -шна -шно, *мн.* -шни, *прил. Нар.* Отдавнашен. *Неусетно и незабелязано пролетта стигна пълния си разцвет и зимата се*

забрави, като отколешен и тежък сън. Йовков.

откòлко *съюз.* Отколкото. *Аз се грижа за твоето щастие много повече, отколко ти мислиш.* Ст. Костов.

откòлкото *съюз.* **1.** При сравнителна степен: а) За свързване на обстоятелствени части на изречения, които се сравняват по степен. *Не ще ли бъде по-лесно на царския зет да се качи на престола, отколкото на един велможа?* В. Друмев. *Той беше по-нежен към нея, отколкото към всички други.* б) За свързване на съотносителни изречения. *Но Лепо по-лесно ще влезе в гроба, отколкото да се раздели с нея.* Елин Пелин. *По-лесно е да изкараш камък въз баир, отколкото с луд да се препираш.* Погов. **2.** За свързване на обстоятелствени части на изречение или изречения, които се сравняват по количество. *Тоя мост... висеше високо над реката. Тя бе многоводна и шумяща в ония времена: три пъти по-голяма, отколкото сега.* Вазов.

откомандиро̀вам, -аш, *св.* Прекъсвам командировката на някого. **откомандировам се** *страд.*

откомандиро̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* откомандировам *и от* откомандировам се.

откопа̀вам, -аш, *несв.*; **откопа̀я,** -а̀еш, *мин. св.* откопа̀х, *св.* С копаене разравям, изваждам нещо заровено; изравям. *Откопаха труповете.* **откопавам се, откопая се** *страд.*

откопа̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* откопавам *и от* откопавам се.

откопа̀я. Вж. о т к о п а в а м.

откопѝрам. Вж. о т к о п и р в а м.

откопѝрвам, -аш, *несв.*; **откопѝрам,** -аш, *св.* Копирам нещо изцяло. *Откопирах картинката.* **откопирвам се, откопирам се** *страд.*

откопѝрване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* откопирвам *и от* откопирвам се.

отко̀пча. Вж. о т к о п ч в а м.

откопча̀вам, -аш, *несв.*; **откопча̀я,** -а̀еш, *мин. св.* откопча̀х, *св.* Разтварям закопчана дреха, обувка и под., като изваждам копчетата от дупките им; разкопчавам. *Откопчай палтото си, задушно е.* **откопчавам се, откопчая се** *страд.* и *сред.*

откопча̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* откопчавам *и от* откопчавам се.

откопча̀я. Вж. о т к о п ч а в а м.

отко̀пчвам, -аш, *несв.*; **отко̀пча,** -еш, *мин. св.* отко̀пча̀х, *св.* **1.** Отделям с мъка едно нещо от друго. *Монката откопча ръка от шията на дядо си, па и двамата дълго се кръстиха.* Елин Пелин. *Откопчаха един по един пръстите му от плочата и го свалиха.* Йовков. *Две ръце го хванаха за краката, а други две с непоносими удари откопчаха дланите му от желязната решетка.* Кр. Велков. **2.** *Прен.* С умение, хитрост карам някого да даде или да каже нещо; изтръгвам. *Тя изпрати и двамина сватовници... да разберат какво мисли Юрталана и какво крои... Но и те нищо не откопчаха от него.* Г. Караславов.

отко̀пчвам се, -аш се, *несв.*; **отко̀пча се,** -еш се, *мин. св.* отко̀пча̀х се, *св.*, *сред.* С ловкост, умение успявам да се изтръгна, отърва от нещо или някого. *„Ехе! ти мислиш, че така лесно ще се откопчеш от мене! Чакай де! Какво си видял ти още!" — мъмре бай Ганьо и върви подире ми.* Ал. Константинов. *Борис не мислеше общо за бягството, без да пресметне всички възможности... Ако успее да избяга, ако смогне да се откопче от охраната, тогава вече ще мисли за по-нататък.* Г. Караславов.

отко̀пчване *ср. Отгл. същ. от* откопчвам *и от* откопчвам се.

о̀ткос *м.* **1.** Трева, която може да се окоси с един замах. **2.** Продълговато място в ливада, което се окосява на едно минаване. *Ето я и нашата ливада. Разстлана върху една полегата издигнатина, тя цялата, отгоре-надоле, е нашарена с дълги и извити откоси.* Влайков. **3.** Ивица покосена трева с едно минаване на косача. *И доде припече, той* (Вельо) *е прехвърлил един връх и е наредил по него откосите, като дълги зелени пояси.* И. Волен.

отко̀с *м.* (рус.). *Воен.* Повече от два изстрела, дадени с едно изстрелване от автоматично оръжие. *Войнишките и полицейски кордони бяха прекратили стрелбата и само от време на време проехтяваше по някой изстрел или се дочуваше къс картечен откос.* Дим. Ангелов.

откося̀. Вж. о т к о с я в а м.

откося̀вам, -аш, *несв.*; **откося̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Кося колкото е необходимо. **откосявам се, откося се** *страд.*

откося̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* откосявам *и от* откосявам се.

открадвам, -аш, *несв.*; **открадна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* открàднат, *св.* **1.** Извършвам кражба. *Синът му го уморил... Откраднал му паричките.* Каравелов. *Какво имате пред себе си? Една престъпница..., която се е осмелила посред бял ден, в отсъствието на домакините, да счупи портата им с брадва, да счупи със същото сечиво сандъка им и да им открадне двайсет и два лева.* Вазов. *Една нощ откраднаха два коня на Нейковия брат Стояна.* Йовков. **2.** *Нар.* Отвличам тайно мома от родителите ѝ насила или с нейно съгласие, за да се оженя за нея. *Бяхме у Боримечката...; тая нощ си открадна невеста, та ходихме да му пием по едно вино.* Вазов. **открадвам се, открадна се** *страд.*

открадвам се, -аш се, *несв.*; **открадна се,** -еш се, *мин. св.* -ах се, *св.*, *сред. Нар.* Отивам за малко някъде скришом, набързо. *Тя се открадна вчера и дойде да го види.* Вазов. *Някой път се открадне та прескочи и до майка си.* Влайков.

открадване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* открадвам *и от* открадвам се.

открадна. Вж. о т к р а д в а м.

открай *нареч.* **1.** За означаване на времето, откогато едно нещо е започнато; отначало. *Паметен човек си бе открай.* Влайков. *Бонка открай си беше такава с него — сдържана, упорита, властна.* Г. Райчев. **2.** Като *предл.* За означаване отдалеченост по място. *Той е открай града.* □ **Открай време** — много отдавна. *У нас жените не отиват в чаршията... — ... Така е останало открай време.* Дим. Талев. **Открай-докрай** — за означаване, че нещо се извършва от един предел до друг. *Предната част на беседката, откъм водоскока, беше открита, а вътре беше запълнена от широк дъсчен одър, покрит открай-докрай с протъркани рогозки.* Дим. Талев.

òткраки *нареч. Нар.* Както си стои човек, без да сяда; на крака. *Откраки хапват по малко хляб и сирене.* Влайков.

открèхвам, -аш, *несв.*; **открèхна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* открèхнат, *св.* За врата, прозорец и под. — отварям малко, едвам. *Подир един час старата полекичка открехна вратата и надникна в стаята.* А. Каралийчев. *Лельо Радо, дома ли си? Една тънка ръка открехва прозорчето и през дървените пречки се показва едно удължено, бледо лице.* А. Каменова. **открехвам се, открехна се** *страд.*

открèхване *ср. Отгл. същ. от* открехвам *и от* открехвам се.

открèхна. Вж. о т к р е х в а м.

открùвам, -аш, *несв.*; **открùя,** -иеш, *мин. св.* открùх, *прич. мин. страд.* открùт, *св.* **1.** Отвивам, махвам покривката на нещо покрито, завито; отбулвам. *Той (Васил) беше покрит с бял ямурлук. Петър му открива полека главата.* Блъсков. **2.** *Прен.* Казвам, доверявам някому нещо тайно, съкровено пазено в душата; разкривам. *Той твърде добре помни минутата, когато за пръв път ѝ откри, че я обича.* Елин Пелин. *Само на двама близки другари бе открил той своята тайна обич.* Влайков. *Понякога страшно ѝ се искаше да иде при Цвята да поплаче и да открие болките на душата си.* Елин Пелин. **3.** *Прен.* Узнавам, забелязвам, намирам нещо скрито, неизвестно на другите. *Той откриваше всеки път нови прелестни черти в душата на тая мома и една прекрасна заран той се събуди влюбен в нея.* Вазов. *Божаница и Петровица скришом една от друга дебнеха стареца и се мъчеха да открият скривалището на неговото злато.* Елин Пелин. **4.** *Прен.* За престъпление, заговор и др. — правя достояние на всички; намирам, разкривам. *Обаждат на полицията, която отива и открива престъплението.* Вазов. *Тоя рогач беше промушил с острите си рога два елена, чиито трупове бяха открили преди три дена из гората.* Ем. Станев. *Пазачът на лесничейството се обесил, защото партизаните открили документи, че посочвал ятаците им на полицията.* Дим. Димов. **5.** Установявам съществуването на нещо неизвестно, правя откритие. *Христофор Колумб е открил Америка. Откриха нови залежи на каменни въглища.* **6.** (рус.). За учебно заведение, изложба и др. — отварям за пръв път. *В селото откриха гимназия.* **7.** (рус.) — За заседание, конгрес и др. — слагам начало на някаква дейност. *Откривам събрание. Откривам митинг.* **откривам се, открия се** *страд.* ◻ **Откривам огън (стрелба)** — започвам да стрелям. *В това време страшен трясък разбуди гората. Партизаните откриха огън.* Ем. Коралов. **Откривам си картите** — показвам си скритите намерения. **Откривам сметка** (финанс.) — уреждам възможност за внасяне и теглене суми в банка. **Открил Америка** (ирон.) — казал нещо отдавна известно.

открùвам се, -аш се, *несв.*; **открùя се,** -иеш се, *мин. св.* открùх се, *св.*, *възвр.* и *сред.* **1.** Махвам покривката с която съм завит; отвивам се. *Майката надникна в стаята, за да провери, дали не се е открило детето.* **2.** *Прен.* Доверявам някому нещо, което държа в тайна. *Нонин, като всякога, отиде рано на училището, ... но сега вече решен да ѝ се открие.* Елин Пелин. *След дълга самотна тъга, момъкът се открива пред майка си, като се моли ней за помощ.* П. П. Славейков. **3.** Показвам се, разстилам се пред погледа. *Пред мен като на длан се открива цялото поле.* Влайков.

открùване *ср. Отгл. същ. от* откривам *и от* откривам се. *Откриването личността на Бойча порази малко и голямо, а изравянето труповете на двамата турци докара в ужас градеца.* Вазов. *Откриване на събрание.*

откривàтел, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* Лице, което е открило, изнамерило нещо в областта на науката, техниката и др.

откривàтелка *ж.* Жена откривател.

откривàтелски, -а, -о, *прил.* Който се отнася до откривател. *Откривателски наклонности.*

открùт, -а, -о, *прил.* **1.** Който не е покрит, закрит, завит с нещо. *На първия или на втория ден на байрама... девойките изиграват моминско хоро, отбулени, с открити лица!* Вазов. *Дядо Маринко е сам на мегдана... с открита глава.* Йовков. *Тя беше още необлечена, с открити плещи и голи до раменете ръце.* Йовков. ‖ Който не е закрит отгоре, който няма покрив. *Открит автомобил. Открит вагон. Открита тераса. Открита кола.* **2.** Който не е заграден, ограничен с нещо. *Необятната окръжност на хоризонта затваряше една безкрайна равнина, открита, равна.* Йовков. *От две страни гъсти шубраки притискат тясната пътека, а тя става все по-стръмна. Стига на по-открито място.* Вазов. *Насреща се тъмнееха безформени гористите върхове и той тичаше нататък, бягайки от откритото поле.* Елин Пелин. **3.** *Прен.* Явен, нескриван. *Негодованието... беше избликнало сега в открита вражда.* Величков. *Ще сломи той сега и своя открит противник.* Влайков. *Открита агитация. Открита борба.* **4.** *Прен.* Който изразява прямота, искреност; искрен, откровен. *По откритото му лице се четеше силна вътрешна борба.* Вазов. *Погледът му бе открит, ясен и доверчив.* Влайков. *Видях напети моми с открити, доверчиви очи.* Йовков. *Лицето му е открито и засмяно.* Йовков. ◻ **Влизам в открит бой** — влизам в сражение, битка. **В открито море** — всред морето. **Въпросът остава открит** — въпросът е нерешен. **Играя с открити карти** — показвам ясно намеренията си, целите си **Открит лист** — документ, издаден от властта за право на посещаване и престояване в забранени зони. **Открито съдебно заседание** (юрид) — съдебно заседание, при което се допуска публика **Открита рана** — рана, която не е заздравяла. **Открита сметка** (финанс.) — вносна банкова операция, при която се работи само с налични пари, които се внасят в кредитно учреждение и се получават от вносителя срещу подписа му. **Открито партийно събрание** — събрание, което е достъпно за всички. **Под открито небе** — а) На полето, вън, на открито. *Измокрената от дъжда почва не ни позволи да вечеряме под открито небе, нашият постоянен копнеж още от София.* Вазов. б) Без подслон. *Ние преспахме под открито небе, около зелените шумки.* З. Стоянов. **С открито чело** — гордо, честно. *Трудовият човек гледа на света и на хората с дигната глава, с открито чело.* Г. Караславов.

открѝтие, *мн.* -я, *ср.* 1. Нещо за пръв път установено, открито с помощта на изследвания, търсения. *Научни открития.* 2. *Прен.* Нещо, кое то неочаквано е разбрано, проумяно, научено. *Още нощес Стефчов, доведен в конака, разказа на бея всичките си открития и подозрения за личността на Огнянова.* Вазов. *И тя скоро разбра, че Еньо я мрази... Тя понесе мълчаливо и твърдо това откритие и се помъчи с всички сили и средства... да не изпусне щастието.* Елин Пелин. *Откритието ме разсълнува. Значи тоя заяк беше същият малчуган, който бях милвал по пътя за в къщи.* Ем. Станев.

открѝто *нареч.* 1. Без да се скрива, явно. *Във веселите дружини се държаха патриотически наздравици и се говореше за въстание открито.* Вазов. *Чувствуваше, че беше дошло време да се говори открито и ясно.* Йовков. *Те се гледаха помежду си и очите им говореха ясно, открито. Оставаше още да скочи някой пръв, да се хвърли пръв върху предателя.* Дим. Талев. 2. Смело, честно. *Той беше рус момък с големи сини очи, които гледаха открито и умно.* Йовков. □ **На открито** — вън, на простор, направо под небето. *Когато излезем от залива, там на открито, | и капки солени пръснат нашите устни, | ... | тогава, лодкарьо, аз ще запея песен.* Багряна. *Сред пръските на дъжда се усмихваше млад момък, снажен, широкоплещест, с изпечено и здраво лице, каквото може да има човек, който е живял на открито.* Йовков

открѝя. Вж. открива̀м.

открѝя се. Вж. открива̀м се.

откровѐн, -а, -о, *прил.* 1. Който не крие мислите си; искрен, чистосърдечен *Хората с такива очи са честни, откровени, на тях човек може да се довери и да бъде сигурен, че няма да го подведат.* М. Марчевски. 2. Който не съдържа тайни мисли и намерения. *Простодушните и откровените думи на дяда поп Ставри бяха верни.* Вазов. *Откровен разговор.*

откровѐние, *мн* -я, *ср.* *Книж.* 1. Откриване на някаква тайна. *Тия мисли тежеха страшно на честната му душа и той реши да потърси облекчение в откровение, в благородна изповед.* Вазов. 2. Това, което открива някаква истина, което по нов начин тълкува нещо *На ви мойта книга — тя е вам завет. | . . . Тя е откровение, божа благодат — младий прави мъдър, а стария — млад.* Вазов

откровѐно *нареч.* Искрено, чистосърдечно. *Да, тя реши да говори с него мъжки, откровено.* Вазов. *Умните му зелени очи бяха втренчени неподвижно в лицето ѝ. От тях се излъчваше ведър и спокоен блясък, който ѝ даваше смелост да говори откровено.* Дим. Димов.

откровѐност, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* *Отвл. същ. от* откровен; искреност, чистосърдечност. *На такова добродушно гостолюбие Огнянов се счете длъжен да отговаря с пълна откровеност.* Вазов.

откроѐн, -а, -о. 1. *Прич. мин страд. от* открося. 2. Като *прил.* — ясно очертан. *И хлътналите ѝ, откроени очи гледаха издълбоко, със сух, остър блясък.* Дим. Талев

откро̀йвам се, -аш се *несв.* Откроявам се.

открой̀. Вж. открояв̀ам.

открой̀ се. Вж. открояв̀ам се.

открояв̀ам, -аш, *несв.*; **открой̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Правя да се види ясно, да изпъкне, да се очертае. *Кулите и църквите на Трапезица открояваха своите таинствени форми в нощния здрач* Вазов. *Във вълшебна хармония Балканът открояваше своите светлосини очертания в необозримото пространство.* Величков.

открояв̀ам се, -аш се, *несв.*; **открой̀ се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св.*, *сред.* Виждам се, изпъквам с ясно очертани контури, форми. *Осветена само от отвъдната страна, крепостта се открояваше рязко на златния фон с двете си оцелели кули.* Вазов. *Планините се открояваха в лазура величествени, зелени.* Елин Пелин.

отку̀кам. Вж. откуквам.

отку̀квам, -аш, *несв.*; **отку̀кам,** -аш, *св.* Отвръщам с кукане. *Кукувице-прокобнице, ... обича ли ме Цвета още? — Кукувицата не откука.* Елин Пелин. *Ти си мъж и твоята работа е лесна. Стига да речеш куку, ... и десет ще ти откукат, ами ние — ние, женска страна дето сме.* Елин Пелин.

о̀ткуп *м* 1 Пари, които се дават за освобождаване от плен, робство и др. *Явиха се* (хайдутите) *из полето, нападнаха богат чифлик, хванаха Халил бей, отвлякоха го и поискаха за него откуп хиляда жълтици. Близките на бея събраха жълтиците и, без знанието на властта, ги отнесоха.* К. Петканов. *Протегнаха се една през друга отворени шепи: — Дайте откуп! Зачу се звънтеж на монети, шепите се затвориха и се дръпнаха назад.* Дим. Талев. 2. Откупване с пари. *Откуп от трудова повинност.*

отку̀пвам, -аш, *несв.* Откупувам.

отку̀пвам се, -аш се, *несв.*; **отку̀пя се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *възвр.* Плащам известна сума, за да се освободя от някое задължение. *Откупвам се от военна служба.*

отку̀пване, *мн.* -ия, *ср.* *Отгл. същ. от* откупвам *и от* откупвам се.

откупу̀вам, -аш, *несв.*; **отку̀пя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Плащам, за да избавя някого от робство, плен и др. *Като ходих в Шумен да прося помощ, с която да откупя децата си, един великодушен человек ми даде повече, отколкото му просех.* В. Друмев. 2. Купувам нещо, като го прибавям към друго, за да го съсредоточа в едни ръце. *Тая земя някога е била християнска, защо да не я откупят? От султана ще я поиска. Ще накара селото да я купи.* К. Петканов. 3. Купувам от изложба, разпродажба и др. *Най-хубавите картини от изложбата бяха откупени.* **откупувам се, откупя се** *страд.*

откупу̀ване, *мн.* -ия, *ср.* *Отгл. същ. от* откупувам *и от* откупувам се.

откъдѐ *нареч.* 1. В пряк или непряк въпрос — от кое място или посока; отгде. *Добра дълго мисли, докато най-после го запита: — Откъде се завръщаше тая заран?* К. Петканов. *Откъде сте? — От селото на командира.* Дим. Димов. *Пред вратата на работилницата имаше захвърлени открай време всевъзможни части от различни машини, ... събирани кой знае откъде.* Елин Пелин. *Откъде дойде тая напаст над сговорното и послушно селце?* Влайков. ‖ От кой източник, по какъв начин. *Ти откъде знаеш, че Велко е в четата? — намръщи се Дона.* Дим. Талев. 2. Като *съюз.* Въвежда подчинено допъл-

нително изречение — непряк въпрос за запитване от кое място или посока, от кой източник. *Всички го познаваха, но никой не знаеше откъде беше дошел.* Елин Пелин. *Като утринна мъглица... започна тъга да забулва погледа на Дона. Тя не знаеше откъде иде тая тъга — мъката ѝ по Велко беше много дълбока.* Дим. Талев. 3 Като *предл. Нар.* Откъм. *Откъде бостанчетата се зададе баба Дешка.* Ц. Церковски. *Аз отидох към нашата талига и съзрях, че бае Гето води конете откъде потока.* Мих. Георгиев. □ **Откъде накъде** (разг.) — как така, защо, с какво право. **Откъде не** (нар.) — от много места, от различни места. *Виждаш ли тия хора, дето са ме заобиколили? Дошли са да ме видят откъде не.* Ст. Загорчинов.

откъдѐто *нареч.-съюз* Въвежда подчинено обстоятелствено изречение за място — от (на) това място, от което; отгдето. *Имаме заповед да вземем оръжието им и да ги пуснем да си вървят, откъдето са дошли.* Дим. Талев.

откъ̀м *предл.* **1.** За означаване посока на движение — от страна на, от посока на, от, откъде. *Зададе се облак тъмен откъм гора, от Балкана.* Ботев. *Откъм горната махала се показа голяма тълпа хора.* Йовков. *Далече откъм реката се носеше неспирното крякане на жабите.* Елин Пелин. *Като идех, откъм лозята се спущаха сган башибозуци.* Вазов. **2.** *Разг.* По отношение на. *Тоя сняг, гдето падна толко рано и затрупа селото,... много хора загрижи, защото със снега иде и студът, а откъм дръвца тая година хората хич ги няма* Елин Пелин.

откънтя̀, -йш, *мин. св.* -ях, *прич. мин. действ.* откънтя̀л, -а, -о, *мн.* откънтѐли, *св.* Преставам да кънтя. *А есента, когато откънтя и последната моминска песен от полето, направиха събрание, за да видят кой какво е свършил.* Кр. Григоров.

откъ̀рмвам, -аш, *несв.* Откърмям.

откъ̀рмя. Вж. откърмям.

откъ̀рмям, -яш, *несв.*; **откъ̀рмя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Отглеждам с кърмене, отхранвам някого. *Коя ли бе тая баснословна нянка, | що откърми тоя диван исполин — | с един крак на Емус, с другий на Пирин?!* Вазов. || *Обр. Той беше един великан, каквито не рядко откърмя тоя край.* Вазов. *Отчужди се от земята, дето те е родила и откърмила* Елин Пелин. **откърмям се, откърмя се** *страд.*

откъ̀рмяне *ср. Отгл. същ. от* откърмям *и от* откърмям се.

откъ̀ртвам, -аш, *несв.*; **откъ̀ртя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* С къртене отделям едно нещо от друго. *Имаше един златен венец на една икона, откъртиха го и го откраднали.* Йовков. *Подпухналото му лице приличаше на буца земя, откъртена от засъхнала угар.* Елин Пелин. **откъртвам се, откъртя се** *страд.*

откъртвам се, -аш се, *несв.*; **откъртя се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* **1.** С къртене се отделям от нещо. *Един къс от канара се откърти под краката ми и се търкулна надолу.* Вазов. **2.** За въздишка, стон — отделям се, откъсвам се с мъка. *Въздишка се откърти от гърдите ѝ.* Елин Пелин. *Той се връщаше и с една дълбока въздишка, която съвсем неволно се откъртваше от гърдите му, тръшкаше се на пейката.* Йовков. *Една дълбока въздишка само се откърти от гърдите му и той сякаш изхлипа, та се смути пред другите двама войводи.* Дим. Талев.

откъ̀ртване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* откъртвам *и от* откъртвам се.

откъ̀ртя. Вж. откъртвам *и* откъртям.

откъ̀ртя се. Вж. откъртвам се.

откъ̀ртям, -яш, *несв.*; **откъ̀ртя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Откъртвам. *Хващам една дъска от стрехата и я откъртям.* Вазов. **откъртям се, откъртя се** *страд.*

откъ̀ртяне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* откъртям *и от* откъртям се.

откъ̀рша. Вж. откършвам.

откъ̀ршвам, -аш, *несв.*; **откъ̀рша,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* С кършене отделям, отчупвам нещо. *Ганчо не се стърпя, взе един прът, откърши му върха, окастра го с ръце и, като отиде при пещта, разрови я добре.* Цани Гинчев. *Хладен ми ветрец повея, | откърши клонче трендафил.* Нар. пес. **откършвам се, откърша се** *страд.* и *сред.*

откъ̀ршване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* откършвам *и от* откършвам се.

о̀тkъс *м.* Неголяма част от някое литературно или музикално произведение, отделена от цялото; откъслек.

откъ̀свам, -аш, *несв.*; **откъ̀сна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* откъснат, *св.* **1.** С късане отделям нещо от друго. *Тя шепне нещо си, гледа към вратата на градинката,... откъсва си малко здравчец и мирише го.* Каравелов. *Сини, червени, алени, жълти стръкчета показваха своите прекрасни главички из тревите; и те викаха, и те молеха да ги откъснем.* Вазов. *Милена откъсна клонче от близката върба и, без да отговори, закъса с наведена глава листата му.* Елин Пелин *А Руменова се наведе с разголени ръце и откъсна една неголяма топка от тестото за баницата.* Дим. Талев. **2.** *Прен.* Отделям, отдалечавам някого от друго нещо. *Само го мъчеше нетърпение да узнае по-скоро какво ставаше в Бяла черква с Рада, с приятелите му и с делото, от което го откъснаха злополучни обстоятелства.* Вазов. **3.** *Прен.* С отрицание *не* — не отделям поглед, очи от нещо, гледам непрекъснато. *Разпаленото му въображение рисуваше пред него картината, от която не можеше да откъсне очите си.* Вазов. *Поп Стефан не можеше да откъсне очите си от тая икона.* Йовков. *Ния не откъсваше поглед от разтворената врата на къщата отсреща.* Дим. Талев. **откъсвам се, откъсна се** *страд.* □ **Откъснаха ми се краката (ръцете)** (разг.) — чувствувам се много уморен от продължително ходене (носене) на нещо. *В събота стрина Марина домъкна от лозето една голяма кошница, пълна с вишни. — Откъсна ми ръката — извика тя, а пък ти тука играеш на карти.* А. Каралийчев. **Сякаш че му е откъснал главата** (разг.) — прилича извънредно много на някого. *Знаеш ли ти баба ми? — Знам я, помня я още като беше млада булка — сякаш че си ѝ откъснала главата* Цани Гинчев. **Ще ти откъсна главата като на пиле (врабче)** (разг.) — при закана: ще те накажа. **Ще ти откъсна ушите** (разг.) — ще те накажа за немирство.

откъсвам се, -аш се, *несв.*; **откъсна се,** -еш се, *мин. св.* -ах се, *св.* *сред.* Отделям се от нещо или от някого. *Откъм север през баирите се заспущаха мъгли, давеха като в море черните върхове на кориите, откъсваха се от тях и бягаха към Балкана.* Йовков. *Ще минем през реката... Байко ме хваща за ръка... Откъсвам се от него и изтичвам напред.* Влайков. □ **Само толкова ли ти се откъсна от сърцето?** (разг.) — само толкова ли даваш?

откъсване, *мн.* -ия, *ср.* *Отгл. същ. от* откъсвам *и от* откъсвам се.

откъслек, *мн.* -ци, *м.* Откъс. *Без тая Христоматия ние никога не бихме превели толкова хубави откъслеци от европейските литератури.* Вазов. *Някоя коса проблясваше на слънцето или пък едвам-едвам долитаще откъслек от провлечена и страстна ориенталска песен.* Йовков.

откъслечен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Който не съставя едно цяло; несвързан. *Моите откъслечни, сухи отговори не я удовлетворяват.* Вазов. *Тук-таме горяха огньове и около тях се чуваха откъслечни разговори или продължителни, дълбоки и болезнени охкания.* Елин Пелин. *Отчетливо и ясно долитат викове и откъслечни фрази от най-отдалечените краища на лагера.* Йовков.

откъслечно. *Нареч. от* откъслечен. *Тези викове и сега долитаха откъслечно до слуха му и това го ободряваше.* Г. Караславов. *Те* (работниците) *бързаха възбудено, разговаряха тихо, нервно, откъслечно, съзнавайки значението на съдбоносния ден.* Дим. Димов.

откъслечност, -ттà, *мн.* няма, *ж.* *Отгл. същ. от* откъслечен.

откъсна. Вж. откъсвам.

откъсна се. Вж. откъсвам се.

откъснат, -а, -о. 1. *Прич. мин. страд. от* откъсна. 2. Като *прил.* — а) Отделен, изолиран. *Станка шеташе около него, угаждаше му... И старецът, който години беше живял откъснат от многобройното си семейство,... самотен и винаги залисан в работа, се затрогна от грижите на младата си снаха.* Г. Караславов. б) *Рядко.* Откъслечен. *Разговорът се начена с откъснати фрази, които нямаха нищо общо с целта на посещението.* Ал. Константинов.

откъснато. *Нареч. от* откъснат.

откъснатост, -ттà, *мн.* няма, *ж.* *Отвл. същ. от* откъснат. *Макс съзна, че този човек беше отдал живота си в служба на партията, но от него лъхаше някаква откъснатост от света, някаква смразяваща хладина, нещо досущ неспособно да разбере нуждите на момента и да увлече сърцата на работниците.* Дим. Димов.

отлàгам, -аш, *несв.*; **отлòжа,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Оставям нещо да бъде извършено в по-късно време, отколкото е било предвидено. *А тъкмо вече щеше да се жени за Велико Железарина от Сърнено, готови бяха дори и книжата за венчаването, и неговите и нейните. И ето от тогаз Василена все се бави, все отлага.* Йовков. *Той няма воля да ѝ каже, че я обича. Миналата година не посмя,... все отлагаше, а и сега не смее.* А. Каменова. *Татко Пиер отложи заминаването си за Атина с още няколко дни.* Дим. Димов. *Да отложим този разговор за утре.* 2. *Диал.* За шапка, калпак и под. — свалям, снемам. *Чичо Горан откачи торбичката от рамото си, седна тежко на тревата и отложи шапка.* Елин Пелин. *Всичките присъствуващи отложиха калпаци и наведоха глави към земята, когато се почна осветяването.* З. Стоянов. **отлагам се, отложа се** *страд.*

отлàгане, *мн.* -ия, *ср.* *Отгл. същ. от* отлагам *и от* отлагам се. *Аз не обичам протаканията, не обичам отлаганията.* Йовков. *Свърши работата без отлагане. Тая работа не търпи отлагане.*

отлежà. Вж. отлежавам.

отлежàвам, -аш, *несв.*; **отлежà,** -йш, *мин. св.* -àх, *св.* За вино, сирене и др. продукти — престоявам необходимото време за добиване присъщ вид, дъх. *В събота срещу неделя годежарите дойдоха... Старата Казълбашка не се засрами. Имаше изобилни и сладки ястия, виното беше отлежало и вкусно — вино от свое лозе.* Г. Караславов.

отлежàване *ср.* *Отгл. същ. от* отлежавам.

отлежàл, -а, -о. 1. *Прич. мин. действ. от* отлежа. 2. Като *прил.* — който дълго е стоял и е придобил необходимите качества и свойства. *Отлежало вино.*

отлèквам, -аш, *несв.*; **отлèкна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* В съчет. с кратката дателна форма на личното местоимение — става ми по-леко; олеква ми. *Тя поплака и ѝ отлекна. Отлекна ми на душата.*

отлèкване, *мн.* -ия, *ср.* *Отгл. същ. от* отлеквам.

отлèкна. Вж. отлеквам.

отлèпвам, -аш, *несв.*; **отлепя̀,** -йш, *мин. св.* -их, *св.* Отделям нещо залепено; разлепвам. *Противоп.* залепвам. *При всяко мушване на ръката й под гърба на Лазара той тихо простенваше, но Султана бавно, упорито размотаваше и отлепваше от засъхналата кръв дългата превръзка.* Дим. Талев. **отлепвам се, отлепя се** *възвр.* и *страд.*

отлèпване *ср.* *Отгл. същ. от* отлепвам *и от* отлепвам се.

отлепя̀. Вж. отлепвам и отлепям.

отлèпям, -яш, *несв.*; **отлепя̀,** -йш, *мин. св.* -их, *св.* Отлепвам. **отлепям се, отлепя се** *възвр.* и *страд.*

отлèпяне *ср.* *Отгл. същ. от* отлепям *и от* отлепям се.

отлетя̀. Вж. отлитам.

отлетя̀вам, -аш, *несв.* Отлитам.

отлетя̀ване, *мн.* -ия, *ср.* *Отгл. същ. от* отлетявам

отлèя. Вж. отливам[1] и отливам[2].

òтлив *м.* 1. Временно понижение на нивото на водата в океаните и моретата, което се повтаря периодически. *Противоп.* прилив. *Слушай в часа на прилива как диша пълноводният океан, | гледай как тежко се вгъва необятната му гръд медносиня. | Но иде отливът — белогривото войнство вдига своя стан, | за да завладее там в безкрая — американската твърдиня.* Багряна. 2. *Прен.* Оттегляне, намаляване на нещо. *Отлив на приходи. Отлив на тълпата.*

отлѝвам[1], -аш, *несв.*; **отлèя,** -еш, *мин. св.* отлях, *прич. мин. действ.* отлял, -а, -о, *мн.* от-

лѐли, *прич. мин. страд.* отля̀т, -а, -о, *мн.* отлѐти, *и* отля̀н, -а, -о, *мн.* отлѐни, *св.* Изливам, отсипвам част от някаква течност. *Като се върна, взе та отля в един по-малък съд гореща вода от пратника и допълни го със студена.* Влайков. *От дето се отлива, а не се долива, скоро се изпива.* Погов. отливам се, отлея се *страд.*

отлѝвам^{2}, -аш, *несв.*; отлѐя, -ѐеш, *мин. св.* отля̀х, *прич. мин. действ.* отля̀л, -а, -о, *мн.* отлѐли, *прич. мин. страд.* отля̀т, -а, -о, *мн.* отлѐти, *и* отля̀н, -а, -о, *мн.* отлѐни, *св.* Изсипвам разтопен метал в калъпи, за да му придам определена форма. *В заводите „Круп" днес отливат гранати.* Вапцаров. отливам се, отлея се *страд.*

отлѝване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* отливам^{1}, отливам^{2} *и от* отливам се.

отлѝвка *ж.* Изделие, получено чрез отливане. *Гипсови отливки. Чугунени отливки. Бетонна отливка.*

о̀тлика *ж.* Разлика. *Противоп.* прилика. *Начело върви един нисък гърбав негър с ясночервена роба... Каква рязка отлика между него и стройните му черни събратя на кея.* Св. Минков.

отлѝтам, -аш, *несв.*; **отлетя̀**, -ѝш, *мин. св.* -я̀х, *прич. мин. действ.* отлетя̀л, -а, -о, *мн.* отлетѐли, *св.* 1. Отдалечавам се с летене от някое място и отивам на друго място. *В една нива един ястреб се е закрепил във въздуха и трепка-трепка, все на едно място. После отлети по-нататък и пак затрепка.* Йовков. *От стрехите на плевника се вдигаха облак гълъби и отлитаха към стърнищата.* Елин Пелин. *Пиленцето замлъкна. То отлита и кацва нейде на друго дърво.* Влайков. *Отведнаж самолетът се изви по права посока, вдигна се още по-високо и отлетя.* Елин Пелин. 2. *Прен.* За време — преминавам бързо, неусетно. *И твоят ден сред черен труд отлита.* Лилиев.

отлѝтане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* отлитам.

отлича̀. Вж. о т л и ч а в а м.

отлича̀ се. Вж. о т л и ч а в а м с е.

отлича̀вам, -аш, *несв.*; **отлича̀**, -ѝш, *мин. св.* -ѝх, *св.* 1. Установявам разликата между две или повече неща. *Скоро, в тъмното дъно на дола, той отличи покрива на дядовата Стоянова воденица и в миг се намери при нея.* Вазов. *Като открихме не далече от боровата гора няколко вълчи следи, дядо Мирьо ме накара да ги разгледам и ме научи да ги отличавам от кучешките.* Ем. Станев. ‖ Само 3 *л.* Отделям по определени белези, черти от други. *На пръв поглед нищо не отличаваше тази нощ от другите.* Йовков. 2. Изтъквам, награждавам някого заради проявени качества и способности. *Народната власт го отличи с Димитровска награда.* **отличавам се, отлича се** *страд.*

отлича̀вам се, -аш се, *несв.*; **отлича̀ се**, -ѝш се, *мин. св.* -ѝх се, *св.*, *сред.* 1. Отделям се, различавам се по нещо от другите. *С Дъбака, който се отличаваше от него по това, че бе млад,... дядо Корчан бе свързал едно странно приятелство.* Елин Пелин. 2. Изтъквам с някоя проява, качества пред другите. *Той се отличи с усърдие и с голяма възприемчивост.* Вазов.

отлѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* 1. Който се отличава по много ценни качества. *Отличен човек. Отличен плувец. Отличен скиор.* 2. Много добър, превъзходен. *Отлично здраве. Отличен ред.* 3. Който има най-висок успех, бележка „отличие". *Тя е отлична ученичка. Той е отличен ученик.* 4. Като *същ. м.* **отличен** — най-висока бележка за успех в училище. *Получих отличен.*

отличѐн, -а, -о. 1. *Прич. мин. страд. от* отлича̀. 2. Който е изтъкнат и награден заради нещо.

отлѝчие, *мн.* -я, *ср.* 1. *Остар.* Признак, по който два предмета се различават един от друг; отлика, разлика. 2. Награда за проявено усърдие, способност. 3. Най-висок успех в училище. *Ирина взе матура с пълно отличие и почна да се готви за медицинския факултет.* Дим. Димов.

отличѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който служи за отлика на нещо. *Отличителни черти. Отличителни белези.*

отличѝтелно. *Нареч. от* отличителен.

отличѝтелност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* отличителен.

отлѝчник, *мн.* -ци, *м. Нов.* 1. Ученик, който е получил най-високата оценка „отличен" по всички или по повечето учебни предмети. *Вие имате диплома на отличник.* А. Гуляшки. *Той е пълен отличник.* 2. Работник, служител, който отлично изпълнява своята работа. *В първите редици бяха отличниците на предприятието.*

отлѝчничка *ж.* Жена отличник.

отлѝчно. 1. *Нареч. от* отличен. Повече от много добре, превъзходно. *Поздравявам ви с отлично издържания изпит в трудния поход!* Д. Добревски. *Виждам ви, че сте способна учителка... Още нова, неопитна и непосветена, но отлично подготвена.* Елин Пелин. 2. В елиптично изречение — за израз на одобрение, задоволство: добре, много добре. *Имаме и храна във вулията. — Отлично.* Вазов.

отло̀жа. Вж. о т л а г а м.

отло̀мка *ж.* Отломена, отчупена част от нещо. *От два дни там чукаха каменари с тежки чукове, звънтяха в ръцете им железни длета, изскачаха от тях далеко наоколо каменни отломки и трески.* Дим. Талев. *И техният път бе посипан с отломки от стрели, счупени копия и захвърлени мечове.* Н. Райнов. ‖ *Обр. Изгнаници клети, отломка нищожна от винаги храбър народ мъченик.* Яворов.

отло̀мък, *мн.* -ци, *м.* Голям къс, отчупен от нещо с ломене. *Силни гърмежи... — пясък и отломъци посипват стрехите на къщите.* Йовков.

отломя̀. Вж. о т л о м я в а м.

отломя̀вам, -аш, *несв.*; **отломя̀**, -ѝш, *мин. св.* -ѝх, *св.* С ломене отделям, отчупвам от нещо едри късове.

отлъ̀ча. Вж. о т л ъ ч в а м.

отлъ̀чвам, -аш, *несв.*; **отлъ̀ча**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Отделям, лъча овци, кози и пр. от общото стадо. 2. Отбивам дете или малко животно от майка му. *Па тръгна Босул, отиде | в беглишки вити кошари, | та си отлъчи, подкара | до седемдесет шилета, | до седемдесет и седем.* Ц. Церковски. **отлъчвам се, отлъча се** *страд.* и *сред.* *Звънците се чуваха наблизу и не беше мъчно да се разбере, че тоя пръч се е отлъчил от Мариновото стадо.* Йовков. ◻ Отлъч-

вам от църквата — наказвам някого, като го прогласявам за неверник и недостоен да бъде християнин. *Пръскаше се даже слух, че патриархът бил решил да го отлъчи от църквата.* Вазов.

отлъ̀чване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* отлъчвам *и от* отлъчвам се.

отлѐво *нареч.* От лявата страна; от ляво. *Противоп.* отдясно. *Отляво на баричката стърчеше един дъб.* Вазов. *Тамо над гроба пустинний | две си дървета виреят — | отдясно явор клонистий, | отляво тънка дафинка.* П. Р. Славейков.

отма̀ла *ж. Нар.* Отмаляване. *Сладка отмала завладя тялото ѝ.* Ст. Загорчинов

отмалѐя. Вж. отмалявам.

отмалнѐя. Вж. отмалнявам.

отмалня̀вам, -аш, *несв.*; **отмалнѐя,** -ѐеш, *мин. св.* отмалня̀х, *прич. мин. действ.* отмалня̀л, -а, -о, *мн.* отмалнѐли, *св.* Отмалявам. *Ръцете и краката ми отмалняха.*

отмалня̀ване *ср. Отгл. същ. от* отмалнявам.

отмаля̀вам, -аш, *несв.*; **отмалѐя,** -ѐеш, *мин. св.* отмаля̀х, *прич. мин. действ.* отмаля̀л, -а, -о, *мн.* отмалѐли, *св.* Изгубвам сили, отпадам — от болест, умора, силно изживяване и пр. *Станка се добра с мъка до дома си. Тя усещаше как краката ѝ отмаляваха и как сънна умора все по-силно я притискаше.* Г. Караславов. *Но вън от селото конете като че отведнъж отмаляха и тръгнаха полека.* Йовков. *Отнейде лъхнала прохлада | като ветрило ме повя, — | и, странно отмаляла, сядам | на покосената трева.* Багряна.

отмаля̀ване *ср. Отгл. същ. от* отмалявам.

отмаля̀лост, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* Изгубване на сили, отпадналост.

отма̀рям, -яш, *несв.* Отморявам.

отма̀рям се, -яш се, *несв., сред.* Отморявам се.

отма̀ряне *ср. Отгл. същ. от* отмарям *и от* отмарям се.

отма̀хвам, -аш, *несв.*; **отма̀хна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* отма̀хнат, *св.* Махам нещо от някъде; отстранявам, отклонявам. *Байко с недоволство отмахва ръката ми.* Влайков. *Поглеждам и бързо отмахвам погледа си.* Йовков. **отмахвам се, отмахна се** *страд.*

отма̀хване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* отмахвам *и от* отмахвам се.

отма̀хна. Вж. отмахвам.

отменя̀. Вж. отменявам *и* отменям.

отменя̀вам, -аш, *несв.*; **отменя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* 1. Обезсилвам, обявявам за недействителни заповед, присъда и др. *Ние идваме при Вас да протестираме, да искаме да спрете процеса, да отмените присъдите, които вече сте определили.* Д. Добревски. 2. Заествам някого в работата му. *Чудно ни се виждаше, че яката и припряна ханджийка, която можеше да излезе нàглава и с най-тежката работа, е поискала да я отмени друг.* Йовков. *Ние покосихме, ама да видим жетва как ще изкараме. Не се върна син ми да ме отмени — пък трябва пипане, тичане.* П. Ю. Тодоров. **отменявам се, отменя се** *страд.*

отменя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* отменявам *и от* отменявам се.

отмѐням, -яш, *несв.*; **отменя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Отменявам. **отменям се, отменя се** *страд.*

отмѐняне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* отменям *и от* отменям се.

отмѐрвам, -аш, *несв.*; **отмѐря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. С мерене определям размер, тегло и др.; меря, измервам. *Наглеждаше дали се поставят правилно фигурите, с които отмерваха на кубици готовите дърва.* Йовков. *Дали везните му са нещо развалени, че отмерват по-малко?* Д. Немиров *През другото време Кръстевица отмерваше с едри и твърди крачки лехите.* Г. Караславов. ‖ С мерене определям част от нещо; премервам. *Стрина Тодорана почна да им отмерва дренки със зелена паничка.* Елин Пелин. 2. *Прен.* Правя нещо внимателно, сдържано, равномерно. *Отмервам движенията си. Отмервам жестовете си. Отмервам думите си.* **отмервам се, отмеря се** *страд.*

отмѐрване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* отмервам *и от* отмервам се.

отмѐрен, -а, -о, *прил.* Който се извършва в еднакви интервали от време; равномерен, ритмичен. *А в съседната стая от време на време се чуваше тежката въздишка на стареца или неговите бавни отмерени стъпки по пода.* Елин Пелин. *Чуваха се гърмежи и след това следваше глух и отмерен тътен.* Йовков. *В това време пред черницата се чуха стъпки, придружени от късо и отмерено дрънкане на мънички звънчета.* Елин Пелин.

отмѐрено *нареч.* Равномерно, ритмично. *Кукувицата равно, отмерено и настоятелно кукаше.* Елин Пелин. *Руква вода от стрехите и капчуците. Сякаш барабани отмерено и гръмко бият тържествен някой марш.* Йовков.

отмѐреност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* отмерен.

отмѐря. Вж. отмервам *и* отмерям.

отмѐрям, -яш, *несв.*; **отмѐря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Отмервам. **отмерям се, отмеря се** *страд.*

отмѐряне, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* отмерям *и от* отмерям се.

отмѐствам, -аш, *несв.*; **отмѐстя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Местя нещо от мястото, гдето се намира, стои. *А Райка стоеше над кладенеца и гледаше като прелива водата от менчето, без да се сети да го отмести.* Влайков. *Вечерта, като се прибра в къщи,... отмести одърчето си и тъкмо в къта... закопа възела с парите.* П. Ю. Тодоров. *Искам да му сторя път, но не мога да отместя левия си крак.* Л. Стоянов. 2. За поглед, очи — променям, сменям посоката. *Дядо Руси отмести погледа си към Балкана.* Йовков. **отмествам се, отместя се** *възвр., страд. и сред. Пустни ме да видя колибата ти. Аз се отместих от вратата.* Елин Пелин. *И той неволно се отмести в сянката на колоната и остана замръзнал на мястото си.* Вазов. *Той (овчарят) се отмести малко настрана, постла ямурлука и мълком се изтегна върху него.* П. Ю. Тодоров.

отмѐстване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* отмествам *и от* отмествам се.

отмѐстя. Вж. отмествам *и* отместям.

отмѐстям, -яш, *несв.*; **отмѐстя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Отмествам. **отместям се, отместя се** *възвр., страд.* и *сред.*

отмѐстяне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* отместям *и от* отместям се.

отметà. Вж. отмитам.

отмѐтка *ж.* (рус.). *Книж.* Знак, който се поставя на нещо при броене, проверка и др.

отмѐтна. Вж. отмятам.

отмѝвам, -аш, *несв.*; **отмѝя,** -йеш, *мин. св.* отмѝх, *прич. мин. страд.* отмѝт, *св.* 1. С миене махвам, отстранявам нещо; изчиствам. *Едва отмих мастилото от пръстите си.* 2. За вода — отнасям пръст, земя, част от бряг; изкопавам подкопавам **отмивам се, отмия се** *страд.*

отмѝване *ср. Отгл. същ. от* отмивам *и от* отмивам се.

отмилѐя. Вж. отмилявам.

отмилявам, -аш, *несв.*; **отмилѐя,** -ѐеш, *мин. св.* отмилях, *прич. мин. действ.* отмилял, -а, -о, *мн.* отмилѐли, *св. Нар.* 1. Преставам да съм мил някому. *Не беше песен то ..., | то бе прощавка на сетнята надежда отмиляла.* К. Христов. 2. Само 3 *л.* **отмилява ми, отмилее ми** — престава да ми е мило за някого или за нещо. *Отмиляло ти е всичко от сърцето, отчужди се от земята, дето те е родила и откърмила.* Елин Пелин. *Откакто ме таз орис сполетя, и свят, та и живот ми беше отмилял.* П. П. Славейков.

отмиляване *ср. Отгл. същ от* отмилявам.

отмѝна. Вж. отминавам.

отминàвам, -аш, *несв.*; **отмѝна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд* отмѝнат, *св.* 1. Минавам по-нататък, по-далеч от определено място. *Той дойде успоредно до пустата воденица ... и отмина нататък.* Вазов. *Тя не забеляза също тъй, че е отминала вратника на тяхната къща и се е озовала на поляната.* Йовков. *Къде, Динчо, не видиш ли, че съм тука, та отминаваш нашите порти?* А. Каменова. *Стоян отмина бащиния си двор ... и се спусна в един дол наблизу зад къщата.* Дим. Талев. 2. Настигам някого и го заминавам. *Возачът спря конете ... Непознатият, обаче, го отмина и се приближи до нас полека* Вазов. *Еньо беше го отминал доста. Но отведнаж изви essence кончето, повърна се и посрещна Илчо.* Елин Пелин. *Беше Гърбавото.... Индже би го отминал, ако не беше забелязал, че това гърбаво и уродливо момче държи под мишницата си къса пушка.* Йовков. 4. *Прен.* Преминавам, изминавам. *Войната беше отминала за тях като лятна буря.* Дим. Димов. *На разсъмване бурята отмина и небето се проясни.* К. Ламбрев. *Младост, колко бързо отминаваш, | но честит е у кого оставяш | образ траен, лъчезарен, скъп!* Н. Ракитин. *Шумните сватбени дни отминаха. Започна отново всекидневният живот в Глаушевия дом.* Дим. Талев. *Варлаам... ходеше бързо назад-напред по двора, последван от хаджи Смиона, който чакаше да му отмине малко гневът.* Вазов.

отминàване *ср. Отгл. същ. от* отминавам.

отминỳвам, -аш, *несв. Нар.* Отминавам.

отминỳване *ср. Отгл. същ. от* отминувам.

отмѝрам, -аш, *несв.*; **отмрà,** -ѐш, *мин. св.* -àх, *прич. мин. действ.* отмрàл, -а, -о, *мн.* отмрѐли, *св. Книж.* Постепенно, бавно преставам да съществувам; изчезвам. *Някои от народните обичаи постепенно отмират.*

отмѝране *ср. Отгл. същ. от* отмирам.

отмирѝсвам се, -аш се, *несв.*; **отмирѝша** се, -еш се, *мин. св.* отмирѝсах се, *св.*, *сред.* Преставам да издавам миризма, дъх, да мириша; измирисвам се.

отмирѝсване *ср. Отгл. същ. от* отмирисвам се.

отмирѝша. Вж. отмирисвам.

отмѝтам, -аш, *несв.*; **отметà,** -ѐш, *мин. св.* отмѐтох, *прич. мин. действ.* отмѐл, *св.* Прибирам нещо настрана с метене. *Добра едва насмогваше да сгриба и отмита зърното, което падаше като златен дъжд.* К. Петканов. **отмитам се, отмета се** *страд.*

отмѝтам се, -аш се, *несв.*; **отметà се,** -ѐш се, *мин. св.* отмѐтох се, *прич. мин. действ.* отмѐл се, *св.*, *сред. Пренебр.* Отивам някъде; запилявам се.

отмѝтане *ср. Отгл. същ. от* отмитам *и от* отмитам се.

отмѝя. Вж. отмивам.

отмòлвам, -аш, *несв.*; **отмòля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Постигам, получавам нещо след продължителни, настоятелни молби; измолвам. *Едва отмолих да ме пуснат на излет.*

отмòлване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* отмолвам *и от* отмолвам се.

отмòля. Вж. отмолвам.

отмòра *ж.* Отморяване, почивка, отдих. *До една скала, засенчена от клоните на габърите, спирам пак за отмора.* Вазов. *Нощта носеше спокойствие и отмора.* Д. Немиров. *И дирех покичеста сянка и по-гъста морава за отмора.* Ц. Церковски.

отморѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който отморява. *Отморителен сън.*

отморя̀. Вж. отморявам.

отморя̀вам, -аш, *несв.*; **отморя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Правя някого да се почувствува отпочинал. *Ранното лягане отморява.* ‖ Успокоявам. *Широките стрехи на покрива не пущаха слънчевите лъчи през прозореца и вътре цареше полумрак, който отморява очите и някак си освежава.* Елин Пелин. **отморявам се, отморя се** *страд.*

отморя̀вам се, -аш се, *несв.*; **отморя̀ се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св.*, *сред.* Почивам си, възстановявам силите си след умора; отпочивам си. *Много закъсняваш, Стоиле... Защо не се прибереш като хората, че да се отмориш? Цял ден се бъхтеш по кърищата.* А. Каралийчев. *Да седнем на сянка да се отморим.*

отморя̀ване *ср. Отгл. същ. от* отморявам *и от* отморявам се.

отмотàвам, -аш, *несв.*; **отмотàя,** -àеш, *мин. св.* отмотàх, *св.* Развивам отчасти или напълно нещо намотано; размотавам. *Трябва да отмотая малко прежда от това кълбо и да я намотая на другото.* **отмотавам се, отмотая се** *страд.*

отмота̀ване *ср. Отгл. същ от* отмотавам *и от* отмотавам се.

отмота̀я. Вж. о т м о т а в а м.

отмра̀. Вж. о т м и р а м.

отмразя̀. Вж. о т м р а з я в а м.

отмразя̀вам, -аш, *несв.*; **отмразя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Затоплям нещо замръзнало; размразявам. *Слънцето, ядосано сякаш от своето безсилие да отмрази и да постопли вкочанялата снага на земята, някак гузно прибърза да се скрие зад отсрещния баир.* Влайков. **отмразявам се, отмразя се** *страд.*

отмразя̀ване *ср. Отгл. същ. от* отмразявам *и от* отмразявам се.

отмъ̀квам, -аш, *несв.*; **отмъ̀кна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* отмъкнат, *св.* **1.** С мъкнене отнасям нещо някъде. *Двете с Куна отмъкнаха пълната торба до колата.* К. Петканов. **2.** *Разг.* Открадвам, задигам нещо. *От тоз хаймана човек не става... Само дето отмъкна хубавите дрехи.* Йовков.

отмъ̀квам се, -аш се, *несв.*; **отмъ̀кна се,** -еш се, *мин. св.* -ах се, *св.*, *сред. Рядко.* Отивам някъде, отдалечавам се. *Денем всички отиваха на работа и селото запустяваше... Даже децата и кучетата се отмъкваха към нивите.* Елин Пелин.

отмъ̀кване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* отмъквам *и от* отмъквам се.

отмъ̀кна. Вж. о т м ъ к в а м.

отмъ̀кна се. Вж. о т м ъ к в а м с е.

отмъстѝтел, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* Човек, който отмъщава за нещо.

отмъстѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който е присъщ на отмъстител. *Като всички страхливи хора, той беше злопаметен и отмъстителен.* Г. Караславов. *Баронът беше зъл и отмъстителен като оса.* Дим. Димов.

отмъстѝтелка *ж.* Жена, която отмъщава за нещо.

отмъстѝтелно. *Рядко. Нареч. от* отмъстителен. *Стоичко отскочи назад и отмъстително изръмжа.* Елин Пелин.

отмъстѝтелност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отгл. същ. от* отмъстителен. *Всички познаваха буйния нрав и отмъстителността на Гроздана и вън от решението на съда предвиждаха и друг един край.* Йовков.

отмъстя̀. Вж. о т м ъ щ а в а м.

отмъстя̀вам, -аш, *несв.* Отмъщавам.

отмъстя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* отмъстявам. *В тъмнините на душата ѝ се зараждаха планове за лично отмъстяване на Александра.* Вазов.

отмъща̀вам, -аш, *несв.*; **отмъстя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Отвръщам със зло на някого, който ми е сторил злина. *Ах, страшно ще отмъстим за кръвта му!* Вазов. *Заптиетата се възползуваха от удобния случай, за да отмъщават.* Величков.

отмъща̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* отмъщавам.

отмъщѐние, *мн.* -я, *ср.* Отплата за причинено зло; мъст. *Бясната жажда за отмъщение го гореше.* Вазов. *Дълго време той държа шишето, без да пие. Друго тъй също сладко питие го опияняваше и възбуждаше — мисълта за отмъщение.* Елин Пелин.

отмя̀на *ж. Нар.* **1.** Заместване, помагане в работата на стар или болен човек. *Нали за помощ и отмяна е копняла тя от толкова време?* Влайков. **2.** За снаха, син или дъщеря — млад човек, който замества, помага в работата на стар, преуморен човек. *От както съм се родила, все тъй съм расла, порасла: | кога по нива, по лозе | на стар бащица на помощ, | кога пък в къщи да шетам — | на мила майка отмяна.* П. Р. Славейков. *Кога щеш, бре синко,... да ми доведеш отмяна в къщи?... Остаряла съм..., па едва смогвам да те гледам!* Мих. Георгиев.

отмя̀там[1], -аш, *несв.*; **отмѐтна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* отмѐтнат, *св.* **1.** Мятам, отхвърлям нещо настрана, назад; отмахвам. *Едната ѝ коса току падаше отпред и тя нетърпеливо я отмяташе назад.* Йовков. *Селянинът извика още веднаж, намести се по-добре на сандъка, дето седеше, отметна от главата си влажната качулка на дебелия ямурлук и безучастно си затананика под носа.* Елин Пелин. || Махвам някакво покривало. *Хората около огнището отмятат платнищата, обтягат ръце, прозяват се.* Л. Стоянов. *Преди да заспя отметнах тежкия вълнен юрган и се загледах през отворения прозорец на мастиленото небе, обсипано със звезди.* Я. Каралийчев. *Стига спа бе, Кольо, — каза дядо Васил. — Я стани да видиш какви гости сме имали нощес... Кольо отметна чергата и скочи на пода.* Ем. Станев.

отмя̀там[2], -аш, *несв.*; **отмѐтна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* отмѐтнат, *св.* (рус.). Слагам някакъв знак, отбелязвам, че нещо е проверено, прегледано. *И Демир се превърна на превозвач. Ще докара за магазина стока от града... или по цял ден ще брои и отмята по списък получените материали за строежа на стопанския двор.* Я. Гуляшки. **отмятам се, отметна се** *страд.*

отмя̀там се, -аш се, *несв.*; **отмѐтна се,** -еш се, *мин. св.* -ах се, *св.*, *сред.* Отказвам се от това, което съм казал, решил, не стоя на думата си. *И, увлечен от мисълта за бързата и лесна печалба, той решаваше още на другия ден да започне уреждането на заема. Ала на сутринта се размисляше и се отмяташе. Нека да почака.* Г. Караславов.

отмя̀тане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ от* отмятам *и от* отмятам се.

отнапрѐд *нареч. Нар.* От по-преди, от порано; от преди. *Ние хванахме Ескизаарския път, който аз познавах отнапред.* З. Стоянов. *Странният човек се разсмя гърлено, както отнапред, после смехът му секна.* Ст. Загорчинов.

отна̀сям, -яш, *несв.*; **отнеса̀,** -ѐш, *мин. св.* отнѐсох, *прич. мин. действ.* отнѐсъл, -сла, -сло, *мн.* -сли, *св.* **1.** Нося, занасям нещо или някого на друго място. *А неговата работа в митницата беше да отива по два пъти в седмицата в града да отнася и донася пощата.* Йовков. *Отнесоха болния на носилка.* || За превозно средство — отвозвам, откарвам някого някъде. *При брега, дето работеше ладията, пак няколко войника наглеждаха кого отнася и донася тя.* Вазов. *Но корабът, уви, не спира: | все по-далеч и*

по-далеч | лети, отнася ни. Яворов. 2. За природни стихии — вода, река, буря и др.: завличам. *Планинските порои, казват, отнесли дървените мостове.* А. Каралийчев. *Задуха вятър, дни наред не можеш да се покажеш от окопа; ще те отнесе.* Дим. Талев. 3. *Прен.* За мисъл, ум — пренасям. *Мисълта му го отнесе при Пенка в село.* Елин Пелин. 4. *Разг.* Открадвам, задигам нещо. *Представи си, че и твоите дрехи, заедно с моите, е отнесъл.* Вазов. 5. За болест, глад и др. — отнемам живота, покосявам; погубвам. *Тифусът, гладът и есенните мокроти отнасяха всеки ден със стотини жертви.* Вазов. *Същата болест ... беше отнесла татко Пиер в гроба.* Дим. Димов. **отнасям се, отнеса се** *страд.* □ **Отнясям боя, калая** (разг.) — набиват ме или ме нахокват, обикн неоснователно, по вина на другиго. **Отнасям въпроса до някого** — обръщам се официално към някого (компетентно учреждение или лице).

отна̀сям се, -яш се, *несв.*; **отнеса̀ се,** -ѐш се, *мин. св.* отнѐсох се, *прич. мин. действ.* отнѐсъл се, -сла се, -сло се, *мн.* -сли се, *св.*, *сред.* 1. Проявявам известно отношение към някого или към нещо, имам едни или други обноски към някого. *Той разказа за добрия прием, който намери у воденичаря, първият човек, който се е отнесъл братски към него.* Вазов. *Ян Бибиян беше станал весел, жизнерадостен,... и се отнасяше много любезно както с познати, така и с непознати.* Елин Пелин. *И тая жена, която беше способна и на гневни избухвания и на голяма нежност, започна да се отнася към Захарча като към син.* Йовков. 2. Само 3 *л.* Засягам някого или нещо, насочен съм към някого или към нещо. *Очевидно, разказът се отнасяше до боевете и приключенията на въстаниците.* Вазов. *Хорските приказки ѝ се виждаха глупави и като че не се отнасяха до нея.* Елин Пелин. || *Мат.* Имам връзка с нещо; във връзка съм с нещо. *X се отнася към У, както 3:2.* 3. Обръщам се към някого за мнение, съвет, справка. *По въпроса отнесете се до другаря Иванов.*

отна̀сяне *ср. Отгл. същ. от* отнасям *и от* отнасям се.

отнача̀ло *нареч.* В началото, първоначално, на първо време. *Лицето му, отначало усмихнато, малко по малко стана замислено.* Йовков. *Смутен отначало, Иван се съвзе. Заговориха за ротата.* Стаматов.

отнѐгде *нареч. Нар.* Отнейде, отнякъде.

отнѐйде *нареч. Нар.* Отнегде, отнякъде. *Лампата угасна и там, и аз се загледах из мрака, да видя не ще ли се появи отнейде сянката на учителя.* Йовков. *Отнейде лъхнала прохлада | като ветрило ме повя.* Багряна.

отнѐма. Вж. о т н е м а м.

отнѐмам, -аш, *несв.*; **отнѐма,** -еш, *мин. св.* отнѐх, *прич. мин. действ.* отнѐл, *прич. мин. страд.* отнѐт, *св.* 1. Насилствено вземам нещо от някого. *Отнемете на един народ свободата, и той ще престане да се развива и да напредва.* Влайков. *Никой не може да ти отнеме занаята... Дарба имаш ти, голяма дарба!* Йовков. || Лишавам някого от нещо. *Зарадва ви той с благодатни майски дъждове и не иска да им отнеме леляната в душа надежда за плодовита жетва.* Елин Пелин. *Вие ми отнемате възможността да се проявя.* Вазов. 2. Употребявам част от времето си за извършване на нещо. *Определихме му за напред лека работа, такава, каквато да му отнема само половина час през месеца.* Вазов. *Все още имаха голяма слугиня, но Ирина се оплакваше: много време ѝ отнемало детето.* П. Спасов. 3. *Диал.* Отдръпвам, махвам нещо от някъде. *Тя покри лицето си с ръце. Свилен пресегна през плета и отне едната ръка от лицето ѝ.* Елин Пелин. *Тя втора стомна сложи | под чучурчето — ... ... — Не всичко, мен наречено, за мен е! — отвърна Ралица и сегна | препълнената стомна да отнеме.* П. П. Славейков. **отнемам се, отнема се** *страд.* □ **Отнемам думата някому** — обикн. на събрание, заседание и под.: не позволявам повече да говори. **Отнемам някому живота** — убивам го. **Отнемам някому хляба** — оставям го да гладува.

отнѐмане *ср. Отгл. същ. от* отнемам *и от* отнемам се.

отнеса̀. Вж. о т н а с я м.

отнеса̀ се. Вж. о т н а с я м с е.

отнѝгде *нареч. Нар.* Отникъде.

отнѝйде *нареч. Нар.* Отникъде.

отнѝкъде *нареч.* От никое място; от никъде. *Отникъде помощ няма да ти доде.* Вазов. *Нима имаше по-злочест и по-обременен човек от него? И отникъде добра дума, отникъде утеха.* Йовков. *Дали не бе въстанала и Преспа? Какво ли ставаше по другите краища на Македония? Отникъде не идваше никаква вест.* Дим. Талев.

отнѝмам, -аш, *несв.* Отнемам.

отнѝмане *ср. Отгл. същ. от* отнимам.

отнѝне *нареч. Църк.* Отсега нататък. *Отнине и до века.*

отнѝсам, -аш, *несв.* Отнасям.

отнѝсане *ср.* Отнасяне.

отно̀во *нареч.* Наново, повторно, пак. *Щом времето се поправи, сраженията започнаха отново.* Йовков. *На сутринта виелицата утихна. Керванджиите отново потеглиха на път.* К. Петканов. *И аз отново ще заспя, и аз отново ще погасна, | тъй както гасне морний ден, за да изгрее чист и ведър.* Хр. Ясенов.

относѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* 1. Който се установява чрез сравнение, чрез съпоставяне с нещо друго. *Относителна височина на местността. Относителна влажност на въздуха.* 2. Който се изменя в зависимост от околните условия; ограничен, не безусловен. *Понятието за добро е относително.* 3. Умерен, не голям. *Относителната лекост в наказанието на четворицата хъша се дължеше най-много на краснoречието на адвоката.* Вазов. □ **Относително тегло** (физ.) — отношението на теглото на тялото към теглото на същия обем вода (при 4° Целзий).

относѝтелно. *Остар.* 1. *Нареч. от* относителен. *Относително здрав.* 2. Като *предл.* Относно. *Той се не лъже относително чувствата на жена си.* Вазов. *Аз исках... исках да попитам нещо г-ца Аничка... а-а-а относи-телно пасива и актива на банката.* Йовков.

относѝтелност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* относителен.

отно̀сно *предл.* Що се касае до; по отношение на нещо, досежно.

отно̀шение, *мн.* -я, *ср.* 1. Взаимна връзка между различни величини, предмети, действия. *Отношение между страните на правоъгълен триъгълник.* 2. Взаимна връзка, общение с някого или с нещо. *Всички знаеха близките му отношения с бея и нежността му към турците.* Вазов. *На Джони дойде на ум, че нямаше да бъде зле, ако запазеше отношения поне със Стоичко Данкин.* Дим. Димов. *Отношенията ни са обтегнати. Коректни отношения. Лични отношения. Международни отношения. Търговски отношения.* 3. Начин на постъпване, на отнасяне към някого или към нещо. *Болшинството от мъжете... страдат от средновековни, порочни отношения към жената.* Г. Димитров. *Материалният интерес управлява всичките действия на съперника и определя отношенията му към окръжающите.* Ал. Константинов. *Особено много го дразнеше предизвикателното отношение на малката му сестра.* Г. Караславов. 4. Страна, гледище. *Той похвали Македонски за дързостта му, но му направи няколко бележки в стратегическо отношение.* Вазов. *Пиесата не е издържана в художествено отношение.*

отня̀къде *нареч.* От някое място, от неопределено място, неизвестно откъде; отнегде, отнейде. *Само сънни детски гласове и тропот от кола идеха отнякъде.* Елин Пелин. *Вълко измъкна отнякъде бутилка вино.* Ем. Станев.

отобу̀с *м.* Автобус.

отодѐве *нареч. Нар.* От преди малко време.

отодѐвешен, -шна, -шно, *мн.* -шни, *прил. Нар.* Който е станал или се е извършил преди малко време; неотдавнашен.

отождествя̀. Вж. отъждествявам.

отождествя̀вам. Вж. отъждествявам.

о̀ток, *мн.* -ци, *м.* Подутина по тялото на човек или на животно. *Болките се намалили, ала отокът сѐ не спада.* Влайков. *Раната беше загоряла, отокът спаднал.* Ив. Хаджимарчев.

отома̀нин, *мн.* отома̀ни, *м. Остар.* Турчин.

отома̀нка *ж.* (фр.). Вид тапицирана кушетка. *В най-тихите и потайни часове на късните вечери... тя, излегната на отоманката пред радиото, слушаше прекрасни музикални късове.* Г. Караславов.

отома̀нски, -а, -о, *прил.* Турски. *Отоманска империя.*

отоплѐние, *мн.* няма, *ср.* 1. Отопляване на помещение. *Отоплението е слабо.* 2. Специално приспособление за отопляне на помещение. *Парно отопление. Водно отопление.*

отоплѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Предназначен за отопляване. *Отоплителна печка. Отоплителен котел. Отоплителни материали.*

ото̀пля. Вж. отоплявам *и* отоплям.

отопля̀вам, -аш, *несв.*; **ото̀пля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Топля, затоплям помещение, сграда. **отоплявам се, отопля се** *страд.* и *сред. Ние се отопляваме само с дърва.*

отопля̀ване *ср. Отгл. същ. от* отоплявам *и от* отоплявам се.

ото̀плям, -яш, *несв.*; **ото̀пля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Отоплявам. **отоплям се, отопля се** *страд* и *сред.*

ото̀пляне *ср. Отгл. същ. от* отоплям *и от* отоплям се.

отопя̀. Вж. отопявам.

отопя̀вам, -аш, *несв.*; **отопя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* С топене обирам всичко. *Детето отопи меда от чинийката.*

отпа̀дам, -аш, *несв.*; **отпа̀дна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* 1. Постепенно губя физически сили; отслабвам. *Станка се разболя... Тя стана мълчалива, отпадна.* Елин Пелин. *Два пъти повече беше остарял, два пъти повече беше отпаднал, невесел.* Йовков. ‖ *Прен.* Постепенно губя бодрост, душевни сили. *Ние се борехме отчаяно; виждахме, че няма спасение... Но никой не отпадаше.* Вазов. *Отпада душата ми от униние.* Йовков. 2. Преставам да съм в състава на нещо. *Двама души отпаднаха от бригадата му, а да им се намерят заместници не беше лесно.* А. Гуляшки.

отпа̀дане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* отпадам.

отпа̀дна. Вж. отпадам.

отпа̀днал, -а, -о, *прил.* Който изразява умора. *И гласът ѝ бе станал по-тих, по-дълбок, но и някак отпаднал.* Дим. Талев. *По лицето му, бяло и отпаднало, се четеше досада и усилие да проговори още веднъж.* Елин Пелин.

отпа̀дналост, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отгл. същ. от* отпаднал. *Една сладка отпадналост обхващаше цялото му тяло и дрямка тежеше на клепачите му.* Елин Пелин. *Той я погледна отново, обезпокоен и замислен. В гласа ѝ долови равнодушие и отпадналост, трепет на мъчителна неврастения.* Дим. Димов.

отпа̀дък, *мн.* -ци, *м.* Малоценен остатък от нещо. *Вълнени отпадъци. Книжни отпадъци. Железни отпадъци.* ‖ Само *мн.* Ненужни остатъци; смет. *Кошче за отпадъци.*

отпа̀дъчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Който се състои от отпадъци; излишен, ненужен. *Отпадъчни материали.* ‖ Който представя от себе си отпадък. *Отпадъчни продукти.*

отпа̀рям, -яш, *несв.*; **отпо̀ря,** -иш, *мин. св.* отпра̀х *и* отпо̀рих, *св.* Отделям, откъсвам нещо пришито, заковано; отпорвам. *Хей, харсъз, защо отпаряш дъската?* Вазов. *Отпори хастара на палтото!* **отпарям се, отпоря се** *страд.*

отпа̀ряне *ср. Отгл. същ. от* отпарям *и от* отпарям се.

отпаса̀ си. Вж. отпасвам си.

отпа̀свам, -аш, *несв.*; **отпа̀ша,** -еш, *мин. св.* отпа̀сах, *св.* Свалям, махам пояс, колан, престилка и др. *Щом издои и последната овца, отмести пълното ведро, отпаса овчарската престилка и се изправи.* К. Петканов. **отпасвам се, отпаша се** *възвр.* и *страд.*

отпа̀свам си, -аш си, *несв.*; **отпаса̀ си,** -еш си, *мин. св.* отпа̀сох си, *св., сред.* За добиче — паса колкото искам, до насита.

отпа̀сване *ср. Отгл. същ. от* отпасвам *и от* отпасвам се.

отпа̀ша. Вж. отпасвам.

отпера̀. Вж. отпирам[1] *и* отпирам[2].

отпетлѐя. Вж. отпетлявам.

отпетля̀вам, -аш, *несв.*; **отпетлѐя,** -ѐеш, *мин. св.* отпетля̀х, *прич. мин. действ.* отпетля̀л, -а, -о, *мн.* отпетлѐли, *прич. мин. страд* отпетля̀н,

-а, -о, *мн.* отпетлѐни, *св. Диал.* Откопчвам. **отпетлявам се, отпетлея се** *възвр.*

отпетля̀ване *ср. Отгл. същ. от* отпетлявам *и от* отпетлявам се.

отпеча̀там. Вж. отпечатвам[1] *и* отпечатвам[2].

отпеча̀твам[1], -аш, *несв.*; **отпеча̀там**, -аш, *и* **отпеча̀тя**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* **1.** Завършвам печатането на нещо: напечатвам. *Отпечатвам книга.* || Издавам. *Аз срещнах доста затруднение под какво название да отпечатам събраните притчи, които бях записвал под название първо на „избрани“, после на „стари думи“, а по-после на „пословици и поговорки“.* П. Р. Славейков. **2.** Оставям отпечатък, следа от нещо. *Тя беше стъпила на плочите с боси, изцапани крака, които бяха отпечатали стъпките си по пода.* Елин Пелин. **отпечатвам се, отпечатам се, отпечатя се** *страд.*

отпеча̀твам[2], -аш, *несв.*; **отпеча̀там**, -аш, *и* **отпеча̀тя**, -иш, *мин. св.* -ах, *св.* Отварям нещо запечатано; разпечатвам. *Отпечатах писмото.* **отпечатвам се, отпечатам се, отпечатя се** *страд.*

отпеча̀тване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* отпечатвам[1], отпечатвам[2] *и от* отпечатвам се.

отпеча̀тък, *мн.* -ци, *м.* **1.** Диря, белег, получен от допир или натиск. *Кучетата се щураха из пруста и оставяха върху мазилката кални отпечатъци от пръстите си.* Йовков. *Край Широката река той видя прясна човешка следа и позна отпечатъците от ботушите на Янко.* Ем. Станев. **2.** *Прен.* Следа, отражение на въздействие и влияние. *Очите му имаха строг и безстрастен поглед, с отпечатъка на съзнанието за дълга.* Вазов. *Българите и всичките християни носеха на лицето си и в нравите си отпечатъка от гнета на тъмничния живот.* Величков. *Слагам отпечатък. Нося отпечатък.* **3.** Отделно издаден екземпляр на статия, студия и др., поместена в списание, сборник и пр. *Отделен отпечатък.*

отпеча̀тя. Вж. отпечатвам[1] *и* отпечатвам[2].

отпѐя. Вж. отпявам.

отпѝвам, -аш, *несв.*; **отпѝя,** -ѝеш, *мин. св.* отпѝх, *прич. мин. страд.* отпѝт, *св.* Пия малко от нещо. *Той престана да говори, взе чашата си и отпи само една глътка от нея.* Йовков. *Е хайде — дигна той пак чашата си, — за ваше здраве! Всички отпиха от чашите си, а Вардарски изпи своята до дъно.* Дим. Талев. **отпивам се, отпия се** *страд.*

отпѝвам си, -аш си, *несв.*; **отпѝя си,** -ѝеш си, *мин. св.* отпѝх си, *св., сред.* Пия до насита. *На празденството си отпихме.*

отпѝване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* отпивам *и от* отпивам се.

отпилѐя се. Вж. отпилявам се.

отпиля̀вам се, -аш се, *несв.*; **отпилѐя се,** -ѐеш се, *мин. св.* отпиля̀х се, *прич. мин. действ.* отпиля̀л се, -а се, -о се, *мн.* отпилѐли се, *св., сред. Разг.* Отивам някъде далеч, без определена посока.

отпѝрам[1], -аш, *несв.*; **отпера̀**, -ѐш, *мин. св.* отпра̀х, *св.* Премахвам чрез пране петна по някаква материя. **отпирам се, отпера се** *страд.*

отпѝрам[2], -аш, *несв.*; **отпера̀**, -ѐш, *мин. св.* отпра̀х, *св.* Отпарям. *Трясна гръм, отпра скала във планината / и събори я надолу из гората.* К. Христов. **отпирам се, отпера се** *страд. и сред. И Еньо удряше с юмруци по масата така тежко, че дъските се отпираха.* Елин Пелин.

отпѝране *ср. Отгл. същ. от* отпирам[1], отпирам[2] *и от* отпирам се.

отпѝсвам, -аш, *несв.*; **отпѝша,** -еш, *мин. св.* отпѝсах, *св.* Зачерквам, махвам някого от списък. *Противоп.* записвам. *Раните на Димо се затвориха... Лекарят го погледна, намери го за съвършено здрав и му каза, че ще го отпише.* К. Петканов. **отписвам се, отпиша се** *страд.* □ **Отписал съм го** (разг.) — изгубил съм надежда, че ще оздравее.

отпѝсвам се, -аш се, *несв.*; **отпѝша се,** -еш се, *мин. св.* отпѝсах се, *св., възвр.* Заявявам, че напускам училище, организация, курс и др., където съм бил записан. *Отписах се от курса.*

отпѝсване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* отписвам *и от* отписвам се.

отпѝя. Вж. отпивам.

отпѝя си. Вж. отпивам си.

отпла̀вам, -аш, *несв.* и *св.* Заминавам, отдалечавам се с плуване нанякъде; отплувам.

отпла̀ване *ср. Отгл. същ. от* отплавам.

отпла̀та *ж.* Действие, постъпка като заслужен отговор на нещо сторено; възмездие. *Ние се принесохме жертва на България и, ако найдем отплата, то тя ще бъде освобождението ни България.* Вазов. *Проклятье вам чертози! Под ваште сводове / да се не чуят вечно на песен звукове, / а само стон и само въздишки — за отплата, / духът на отмъщенье докле ви срий с земята.* П. П. Славейков. *Заслужена отплата.*

отплатя̀. Вж. отплащам.

отпла̀щам, -аш, *несв.*; **отплатя̀**, -ѝш, *мин. св.* -ѝх, *св.* Давам отплата или извършвам нещо в отплата. *За стореното добро те му отплатиха с черна неблагодарност.*

отпла̀щам се, -аш се, *несв.*; **отплатя̀ се,** -ѝш се, *мин. св* -ѝх се, *св., сред.* Издължавам се, отблагодарявам се към някого, който ми е направил добро. *Тя не знаеше как да се отплати на тая добра жена, дето я поразпумва и зарадва.* Вазов. *Никола бащински покровителствува барабанчика, а той му се отплаща с всевъзможни услуги.* Йовков. *Додето съм жив, не ще мога да ти се отплатя за сторената услуга.*

отпла̀щане *ср. Отгл. същ. от* отплащам *и от* отплащам се.

о̀тплес *м. Нар.* Само в съчет. на отплес — не по определената посока; накриво.

отплѐсвам, -аш, *несв.*; **отплѐсна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* отплѐснат, *св.* **1.** С плескане правя нещо да отиде, да отхвърчи настрана. **2.** *Прен.* За поглед, мисъл и под. — насочвам на друго място. *Лятото съвсем й отплесна мислите. То дойде с хиляди нови залиси — с тежка, непосилна работа, която като че никога нямаше да се свърши.* Г. Караславов. *Какво разбра от живота си той... — въздъхваше тя, па отплеснеше поглед по тъмносинята шир на водите, набраздени от есенния вятър.* П. Ю. Тодоров.

отплѐсвам се, -аш се, *несв.*; **отплѐсна се,** -еш се *мин. св.* -ах се, *св., сред. Разг.* 1. Хлъзгам се, подхлъзвам се. *Кракът ми се отплесна, падна и се нараних.* 2. Отбивам се от посоката на движение, вследствие на удряне о твърдо тяло. *Куршумът се отплесна във вратата и го рани.* 3. *Прен.* За мисъл, реч и под. — насочвам се другаде. *Тодор се мъчеше да бъде по-спокоен и да не мисли за най-лошото, но умът му се отплесваше все натам — към затвора и килията.* Г. Караславов. 4. Отвличам вниманието си, занимавам се с нещо друго. *Нейната задача сега беше само даварди. Не бива да се отплесва — може да пропусне някой подозрителен шум.* П. Спасов.

отплѐсна. Вж. отплесвам.

отплѐсна се. Вж. отплесвам се.

отплетà. Вж. отплитам.

отплѝтам, -аш, *несв.*; **отплетà,** -ѐш, *мин. св.* отплѐтох, *прич. мин. действ.* отплѐл, *св.* Разплитам част от нещо. **отплитам се, отплета се** *страд.* и *сред.*

отплѝтане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* отплитам *и от* отплитам се.

отплỳвам, -аш, *несв.* и *св.* Заминавам, отдалечавам се с плуване нанякъде.

отплỳване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* отплувам.

отподѝр. Вж. отподире.

отподѝре и (съкр.) **отподѝр** *нареч. Нар.* 1. Отзад. *Не е ли Иво отподире?* П. П. Славейков. *По тревата като маргарит се белееше гъста роса и, каквто вървяха из поляната, отподире им оставаха стъпки като по сняг.* Йовков. 2. След това, подир това *На българина умът дохожда отподире.* П. П. Славейков.

отпòйвам, -аш, *несв.* Отпоявам.

отпòйване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* отпойвам.

отпòр, *мн.* няма, *м.* Противопоставяне, отблъсване на нападение; съпротива. *Напоследък Евгений го виждаше по-весел и жизнерадостен и си обясняваше това с все по-твърдия отпор, който съветските войски даваха на хитлеристките нашественици.* Дим. Ангелов. *Оказвам отпор.*

отпòрвам, -аш, *несв.*; **отпòря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Отпарям. *Отпори яката на роклята.* **отпорвам се, отпоря се** *страд.* и *сред.*

отпòрване *ср. Отгл. същ. от* отпорвам *и от* отпорвам се.

отпòря. Вж. отпарям *и* отпорвам.

отпòсле *нареч.* По-късно, след известно време, подир това. *Как стана всичко онова, което отпосле се случи, Шибил сам не можа да разбере.* Йовков. *Отиде Тинка пак с копачките. Изпърво тръгна по-леко. Ала отпосле пак взе да се изморява и да изостава.* Влайков. *А до къщата имаше друга малка и ниска пристройка зидана отпосле.* Г. Райчев.

отпòслешен, -шна, -шно, *мн.* -шни, *прил.* Който става или се извършва по-късно.

отпочѝвам, -аш, *несв.*; **отпочѝна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Почивам, възстановявам силите си; отморявам се. *Там отпочинахме и закусихме.* Вазов. *„Конете им са отпочинали и те скоро ще ме догонят,"* бързо свобрази *Игрил и удари вляво към Марица.* Ст. Загорчинов. *Ирина отпочина малко, после взе тежката кошница в другата ръка и продължи към града.* Дим. Димов. **отпочивам си, отпочина си** *сред. Седни, невясто! отпочини си.* Вазов. *Хайде, празник е днеска... Ела да похапнем, да си отпочинем.* Кр. Григоров.

отпочѝване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* отпочивам *и от* отпочивам си.

отпочѝвка, *мн.* няма, *ж.* Отпочиване, почивка.

отпочѝна. Вж. отпочивам.

отпоя̀. Вж. отпоявам.

отпоя̀вам, -аш, *несв.*; **отпоя̀,** -йш, *мин. св.* -их, *св.* Отлепям нещо запоено, разпоявам. **отпоявам се, отпоя се** *страд.* и *сред.*

отпоя̀ване *ср. Отгл. същ. от* отпоявам *и от* отпоявам се.

отпрàвен, -вна, -вно, *мн.* -вни, *прил.* (рус.). От който се започва, тръгва, заминава; изходен. *Отправна точка. Отправна гара.*

отпрàвя. Вж. отправям.

отпрàвям, -яш, *несв.*; **отпрàвя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Изпращам, хвърлям нещо в определена посока. *Отправям стрела.* || Насочвам, устремявам. *Той коня отправя към тях като вятър | и вика, заканя се люто.* Ем. п. Димитров. *Топовете наши веднага отправят | към ляво рушителен огън и дирят | укритата там батарея.* Ем. п. Димитров. *Изпод око и крадешката той наблюдаваше Радулова, който от своя страна му отправяше насмешливи погледи.* Йовков. 2. *Книж.* В съчет. със съществителни като молба, питане, позив, закана и под. означава осъществяване на действието, изразено в съществителното, напр. отправям въпрос, питане — питам; отправям закана — заканвам се; отправям молба — моля; отправям обвинение — обвинявам. **отправям се, отправя се** *страд.*

отпрàвям се, -яш се, *несв.*; **отпрàвя се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Упътвам се, тръгвам в някаква посока. *Белчо се отправи по пътя към реката.* Елин Пелин. *Отправих се към върбите и надникнах през сплетените клонове.* Мих. Георгиев. *Самолетът се отправи на изток.* || Насочвам се. *Когато вечерно време легна да спя у нас на чардака, очите ми се отправят към звездното небе.* Елин Пелин. *Лазар премести поглед към него... но само за миг, веднага след това очите му се отправиха отново през прозореца.* П. Спасов.

отпрàвяне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* отправям *и от* отправям се.

отпразнỳвам, -аш, *несв.* и *св.* Чествувам, празнувам някой празник до край. *Отпразнувахме 1 май.* **отпразнувам се** *страд. С неописуем блясък и великолепие, с небивала тържественост се отпразнува юбилеят.* Вазов.

отпразнỳване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* отпразнувам *и от* отпразнувам се.

отпрàтя. Вж. отпращам.

отпрàщам, -аш, *несв.*; **отпрàтя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Накарвам някого, който е нежелан или ми пречи, да се махне, да си отиде; отстранявам, изпращам. *Често пъти нарочно дори гледа да стане заран по-рано или през деня да от-*

прати нейде невястата, та тя сама да си свърши една или друга работа, която инак би поела снахата. Влайков. *А Дешка, като видя, че мъжът ѝ се метна отвъд, отпрати набързо Кочовица и се спотаи до зида.* Ст. Ц. Даскалов. 2. Изпращам някого да отиде на друго място. *Гоце отпраща четата си в Струмишко.* Яворов. *Влиза мама... Отпраща кака да се постегне и постъкми.* Влайков. *Гостите започнаха да идват... Борис ставаше да ги посреща и ги отпращаше горе.* Дим. Талев. 3. За звук — пращам наново, връщам отдалеч; отеквам. *Ехтели долове от глас благовестни, | отпращали ека гори, канари.* Вазов. *Миналото — ах, остана то | тъмен край, от скърби заледен, | и от там отпраща тя към мен | своя скръбен вик: защо, защо?* Дебелянов. **отпращам се, отпратя се** *страд.*

отпра̀щане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* отпращам *и от* отпращам се.

отпрѐгна. Вж. отпрягам.

отпрѐд *нареч.* 1. На място, което се намира пред някого или нещо, на известно разстояние пред някого или нещо. *Един само конник с бяла чалма, висок, мършав, чер, ездеше отпред предводителят.* Вазов. 2. От място, което е пред някого или пред нещо. *Отпред се задават на цели кервани | коли, натоварени с плячка военна.* Ем. п. Димитров. 3. От предната страна *И тя с едно силно дръпване разкъса си дрехата отпред.* Вазов. *Дядо Щерьо не се стърпя и отиде в Сенебир, гледа бряста, гледа го отзад, отпред, гледа го от всички страни.* Йовков.

отпрѐде *нареч. Нар* Отпред. *Отпреде на самата дупка пази смок.* Елин Пелин. *Изведнаж Йотата се промуши из навалицата и се озова отпреде му.* Вазов.

отпрѝщвам, -аш, *несв.*; **отпрѝщя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Премахвам преграда на запряна, заприщена събрана вода. *Селяни, наметнати с ямурлуци или закачулени с някой чувал, боси, тичаха да приберат добитъка, отприщваха насъбраната вода.* Йовков. || Отпушвам бент, вир и под., за да изтече водата му. *Отприщили бента.* **отприщвам се, отприщя се** *страд.* и *сред.*

отпрѝщване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* отприщвам *и от* отприщвам се.

отпрѝщя. Вж. отприщвам.

отпря̀гам, -аш, *несв.*; **отпрѐгна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* отпрѐгнат, *св.* Освобождавам впрегнат добитък; разпрягам, изпрягам. *Отпрегнаха двата коня от единия плуг.* Йовков. *Отпрегна добичетата, пусна ги да попасат, а сам той седна край нивата под сянка.* Ц. Церковски. **отпрягам се, отпрегна се** *възвр.* и *страд.*

отпря̀гане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* отпрягам *и от* отпрягам се.

о̀тпуск, *мн.* -ки, *м.* 1. Временно освобождаване от служба, от служебни задължения, за почивка, по болест или по др. причини. *Дойде си в отпуск за Великден едничкият войник от селцето.* Вазов. *Отивам в отпуск. Използувам отпуск. Давам отпуск. Вземам отпуск. Редовен годишен отпуск. Отпуск по болест. Платен отпуск.* 2. *Църк.* Завършване, разпускане на църковна служба. *В неделя селото бе пусто. След отпуск на църква само няколко стари жени излязоха от вратите ѝ и се изгубиха из улиците неми, залисани.* К. Петканов.

о̀тпуска *ж. Разг.* Отпуск (в 1 знач.). *През първите години Павел си дохождаше често в отпуска.* Елин Пелин.

отпу̀скам и **отпу̀щам,** -аш, *несв.*; **отпу̀сна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* отпу̀снат, *св.* 1. Преставам да държа, пущам нещо или някого. *Отведнаж Станка отпусна Цветината ръка, пребледня.* Елин Пелин. *Детето бе сито, — с ръчички улови | блажената майчина гръд и налапа | то зърното розово, в миг дяволито | засмя се и пак го отпусна.* Ем. п Димитров. *Огнянов отпусна бинокъла.* Вазов || Оставям свободно да лежи нещо върху друго. *Детето въздъхва и отпуща ръка върху топлото гръбче на котето.* Д. Немиров. 2. Оставям да увисне, да се наведе, да клюмне, спускам надолу. *Боли... ох, много боли! Димо повече не изтрая, отпусна глава на възглавницата и заплака.* К. Петканов. *Райка дишаше тежко и лежеше с притворени очи... Накрай погледна и пак отпусна клепки.* Г. Райчев. *И когато белият жребец на Индже тропва и отпуща опашката си чак до земята, а Индже вдига ръка, всички млъкват.* Йовков. *Тъмносиня руска рубашка беше отпусната над панталоните му.* Йовков. 3. За нещо изопнато, стегнато — оставям свободно, разпускам, разхлабвам, правя халтаво. *Излезе на по-равен път, отпусна юздата и нурна поглед из жълтите ниви.* К. Петканов. *Пръв заспа Коджа Иван. Като си напече изутите крака и отпусна пак каиша, захърка и бай Кньо след него.* Чудомир. *Отпускам си колана.* || За тяло, мускули — държа свободно, разслабвам. *Не ще отпуснем мускули железни, не ще сведеме пак чело.* Смирненски. *Животинският страх полека-лека отпусна снагата му и в съзнанието му трепнаха разкъсани мисли.* Г. Райчев. || Отслабвам, правя да отслабне нещо. *Докато се води битката за Берлин, германците съзнателно отпускат фронта на Запад.* 4. *Рядко.* Пускам на свобода, освобождавам. *Иди, ама да се не забавиш, — отвърна майка ѝ, като отиваше към обора да отпусне телците.* Влайков. *Повели да ми върнат коня и оръжието и с чест да ме отпуснат на воля.* Ст. Загорчинов. 5. Наддавам, продължавам, разширявам. *Отпускам роклята на момичето, че му е къса.* 6. Предоставям някому материални средства за използуване. *Отпускам заем. Отпускам помощ. Отпускам материали. Отпускам кредит. Отпускам пенсия. Отпускам стипендия. Отпускам вагон.* 7. Оставям свободно да се прояви. *Очите му се бяха напълнили със сълзи и той ги отпусна и протекоха те по бледните му бузи.* Влайков. 8. Оставям, пускам да порасте. *Отпуснал е бузи. Отпуснал е корем.* **отпускам се, отпущам се, отпусна се** *страд.* □ **Отпускам глас (гърло)** (разг.) — пея, викам силно. **Отпускам си сърцето (душата)** (разг.) — успокоявам се, разведрявам се. **Отпускам някому юздите** (разг.) — оставям без надзор, без контрол; разпускам. **Отпускам очи** — гледам надолу. **Отпускам ръце** — бездействувам, не правя нищо, безсилен съм пред нещо. *От трудностите не трябва да се боите, не трябва да отпускате ръце.* Г. Димитров. **Отпускам си езика** (разг.) — приказва повече, отколкото трябва. **Отпуснах му края** (разг.) — започнах да живея лекомислено, нашироко; разпуснах се.

отпу́скам се и **отпу́щам се,** -аш се, *несв.*; **отпу́сна се,** -еш се, *мин. св.* -ах се, *св.*, *сред.* 1. Пускам се от нещо, за което съм бил заловен или с което съм бил свързан; отделям се. *Без да очаквам покана, аз, просто, се отпуснах от тарабите и паднах в ръцете му.* Ст. Чилингиров. *Ще се хвана и аз да поиграя ей там е-е, до Донка лелина и до другото момиче... — Донка взе та се откъсна.... „Ами сега, ако се отпусне и Райка?"* Влайков. || Оставам свободен, не съм държан повече, клюмвам, увисвам. *Над ритлите изчезна бяла Янкина пребрадка и леко се отпусна дълъг остен.* Елин Пелин. 2. Сядам, лягам, облягам се някъде свободно. *Прилоша ми нещо! — отговори Душко, безсилно се отпусна на един стол в ъгъла.* Елин Пелин. *Зави му се свят, прилоша му. Той се отпусна на меката влажна пръст.* Ст. Загорчинов. *Най-после тя притихна, отпусна се на рамото му и се залепи като дете, което заплашват да откъснат от прегръдките на майката.* Г. Караславов. 3. Спускам се надолу, увисвам *И хаджи Генчо се ухилил така, щото едната му вежда се вдигнала нагоре, а другата се отпуснала надоле.* Каравелов. *Ръцете му се отпуснаха като отсечени и удариха като бухалки по бедрата му.* Елин Пелин. *Поработи Стоян около два часа време, колената му се присвиха, рамената му се отпуснаха.* Дим. Талев. *Вятърът утихна съвсем, знамената се отпуснаха.* А. Гуляшки. || За поглед — помествам се надолу, спускам се. *Гърдьо срещна погледа му, разбра какво мисли, в очите му светна нещо, но тозчас погледът му се отпусна пак, изпълнен с мъка и примирение.* Йовков. 4. Увеличавам обема си като ставам по-мек, не стегнат, не сбит. *През нощта валя хубав пролетен дъжд... Земята беше се отпуснала, беше се освободила от огъня, който я пукаше.* Елин Пелин. *Тестото се отпусна.* 5. За лице, тяло — изгубвам напрегнатост, стегнатост. *Сините му очи се разшириха от учудване, лицето му се отпусна и сякаш изведнъж оглупя.* Йовков. *Цялото му тяло натежаваше, отпущаше се безсилно.* 6. Преставам да се срамувам, да се стеснявам. *Изпърво тя говореше с малко стеснение, па после неусетно се отпусна и продължи вече свободно и с увлечение.* Влайков. *Найсетне той се отпусна и почна да й говори на „ти".* Дим. Димов. *„Колко леко стана всичко" — помисли си той и се отпусна, като че някакъв тежък и досаден товар се смъкна от плещите му.* Г. Караславов. || Не се въздържам, свободно правя каквото ми се иска; разпускам се. *Подхвърляха си думи, надумваха се, пущаха шеги и от сърце се смееха. Тьй се бяха увлекли и отпуснали, че не забелязаха кога дойдоха при тях дядо Костадин и Маревката.* К. Петканов. *Свърши ли работата, за която е дошла, тя не бърза да си иде, ами се отпусне да приказва каквото й дойде на ума.* Влайков. 7 Преставам да пестя, почвам да харча много. *Бае Стояне, дай още половин кило! — Стига, бре, Атанасе Ти уж беше въздържател, пък днес какво си се отпуснал.* Елин Пелин. 8. Отдавам се напълно на някакво чувство, не мога да се въздържам и владея. *Тя няма защо да плаче, ами много да се не отпуска, — додаде наставнически той.* Г. Караславов. *И тя се отпусна в мъката си, зарони сълзи.* К. Петканов. 9. Не работя енергично, отслабвам енергията, с която работя. *Ако има грешки и пропуски, не бива да се отпускате, не бива да се отчайвате от тях.* Вежинов. *Слушай, — рече Казакът някак наставнически, — ние сме се отпуснали като баби и ще изгубим, казвам ти .. — Какво ще изгубим? — Избора.* Г. Караславов. *Някои хора извънредно енергично се залавят за работа, но скоро се отпускат.* 10. За глас — ставам свободен, силен, разнасям се нашироко. *С вихрите шеметни в пристъп неравен, | вън погребален се носи далеч, | блика разплакан, издигне се плавен, | и се отпусне спадвен и бавен, | шепнейки горестна реч.* Смирненски. 11. Започвам да се разтапям, да омеквам. *От оня ден малко като че бе позамръзнала земята. Сега се е отпуснала, поовлажняла е, станала е ровка.* Влайков. □ **Времето се отпусна** — става по-топло. **Нервите ми се отпускат** — успокоявам се. **Сърцето ми се отпусна** — успокоих се.

отпу́скане, *мн.* -ия, *ср.* *Отгл. същ.* от отпускам и от отпускам се. *Отпускане на кредит.*

отпуска̀р, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* *Разг.* Войник в отпуск. *Тия войници бяха от фронта — отпускари.* Йовков. *Влакът беше пълен с войници отпускари, които отиваха на юг, към Завоя на Черна и Каймакчалан.* А. Каралийчев.

отпу́сна. Вж. отпускам.

отпу́сна се. Вж. отпускам се.

отпу́снат. 1. *Прич. мин. страд.* от отпусна. 2. Като *прил.* — а) Легнал, проснат неподвижно, безсилно. *Той седеше на сянка, облегнат до дънера на дебел дъб, с працвити крака, с ръце отпуснати на колене.* М. Марчевски. б) Оставен свободно, увиснал. *Върху водата засияла | докосват чайките крила; | далече нейде лодка бяла | стои с отпуснати весла.* Н. Фурнаджиев. *Ръченикът й не беше забраден, а с отпуснати настрани краища.* Йовков. *Ванков беше към тридесет и няколко годишен мъж, немного висок, с тесни, отпуснати рамена.* Дим. Талев. *Той беше висок, снажен човек, мълчалив и навъсен, с дълги, отпуснати мустаци.* Г. Караславов. в) За пружина и под. — който не е навит. *Отпусната пружина.* || Ненапрегнат. *Двамата пътници седнаха да починат. Хладният вечерник стегна отпуснатите им тела.* К. Петканов. *Мария, дебела, с месната, пълно, отпуснато лице жена..., стоеше много млада при него.* Вазов. г) Апатичен, безстрастен, неенергичен. *Той беше едър, кокалест човек, но отпуснат и ленив.* Йовков. *Той не беше уморен, чувствуваше се само разнебитен, отпуснат, сломен.* Г. Караславов. *Отпуснат и лениво, с цигара в уста, на терасата се появи Борис.* Дим. Димов. || Разпуснат, небрежен, немарлив, тромав. *Той беше едър, рус човек, със сини очи, но отпуснат и немарлив в облеклото си.* Йовков. *Мършавият и отпуснат общински слуга, който караше кабриолета, бе свикнал с тия пътувания на селския големец.* Вежинов.

отпу́снато *нареч.* Небрежно, разпуснато. *Става и бавно и отпуснато, като си мърмори нещо, влиза в мелницата.* Йовков. *Борис седна отпуснато на една свободна маса и си поръча кафе.* Дим. Димов.

отпу́снатост, -тта, *мн.* няма, *ж.* Апатичност, тромавост, небрежност в движения и облекло. *В лицето на Матрапанчева... нямаше интелигентност; едно плоско изражение, някаква тъпост, отпуснатост.* Вазов.

отпу̀ша. Вж. отпушвам.

отпу̀ша се. Вж. отпушвам се

отпу̀швам, -аш, *несв.*; **отпу̀ша,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Махам запушалка на нещо запушено; отварям. *Противоп.* запушвам. *Слугата отпушва с шум бутилката с шампанско.* Вазов. 2. Махам преградата на поток, тръба; отприщвам. *Отпушвам бент.* || Оттиквам нещо затикнато, заприщено, за да протече или да се освободи. *Той отпушваше водата и кречеталото затракваше.* Йовков. *Отпушвам канал.* **отпушвам се, отпуша се** *страд.*

отпу̀швам се, -аш се, *несв.*; **отпу̀ша се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред.* За нещо запушено — освобождавам се от това, което ме запушва. *Отпущат ми се ушите. Отпушва ми се носът. Тръбата се отпуши сама.*

отпу̀шване, *мн.* -ия, *ср.* *Отгл. същ. от* отпушвам *и от* отпушвам се.

отпу̀щам. Вж. отпускам.

отпу̀щам се. Вж. отпускам се.

отпу̀щане *ср. Отгл. същ. от* отпущам *и от* отпущам се. *Отпущане на стипендия. Отпущане на мускулите. Отпущане на заем.*

отпущѐние, *мн.* -я, *ср. Рел.* Опрощение, опростяване, опрощаване. *Господи, думах си аз, толкова ли съм грешна, че не ми даваш отпущение?* Ст. Загорчинов.

отпъ̀вам, -аш *несв.*; **отпъ̀на,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* опънат, *св.* 1. Откачвам, освобождавам нещо запънато. *И тя издигна револвера, насочи го в гърдите си и отпъна.* Вазов. 2. *Разг.* Отмъквам, открадвам, отнасям. *Помислих, че е отишел във вагона да прегледа да не е отпънал някой килимчето му.* Ал. Константинов. *Сто пари — сто пари... Отпънали ги от майка си и туй-то.* Ц. Церковски. **отпъвам се, отпъна се** *страд.*

отпъ̀вам се, -аш се, *несв.*; **отпъ̀на се,** -еш се, *мин. св.* -ах се, *св.*, *сред. Разг.* Откачам се, отплесвам се. *Колелото се отпъна и отхвръкна настрана.* || За човек — отделям се, откъсвам се, откачам се. *Четиринайсет години като катунари се скитаме... Отпънахме се един път от гнездото си, па и до ден днешен се носим където ни завее вятърът.* Вазов. *В нея* (къщата) *не е благоразумно да се денува: кой отдето се отпъне — там влазя.* Яворов.

отпъ̀ване, *мн.* -ия, *ср.* *Отгл. същ. от* отпъвам *и от* отпъвам се.

отпъ̀дя. Вж. отпъждам.

отпъ̀ждам, -аш, *несв.*; **отпъ̀дя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Пъдя някого от някъде; пропъждам, изпъждам. *Излиза стрина Доковица, отпъжда с вик кучето навътре... и, като продължава да му гълчи, повежда ни към къщи.* Влайков. *После той тръсна с глава, като че отпъждаше някаква досадна муха.* Я. Гуляшки. || *Прен. Разг.* Отстранявам, отмахвам. *Войводата тръсна главата си, за да отпъди някакви мисли, и погледна пленника.* Ст. Загорчинов. *Лицето му се разведряше, някаква тиха и вдъхновена радост раздипляше бръчките му, отпъждаше сенките.* Йовков. **отпъждам се, отпъдя се** *страд.*

отпъ̀ждане, *мн.* -ия, *ср.* *Отгл. същ. от* отпъждам *и от* отпъждам се.

отпъ̀на. Вж. отпъвам.

отпъ̀на се. Вж. отпъвам се.

отпъ̀рво *нареч. Нар.* Отначало, най-напред, първоначално. *Роднините му дохождаха отпърво веднъж-дваж да видят булката, но тя не ги удостояваше много-много с тази чест.* Ал. Константинов.

отпъ̀рвом *нареч. Нар.* Отпърво. *Тя отвърна на поздрава му сдържано — отпървом дори помисли, че е другоселец.* Г. Караславов.

отпъту̀вам, -аш, *несв.* и *св.* Заминавам от някъде, тръгвам на път. *Той отпътува с колата си след обяд.* Дим. Димов. *Той отпътува за Пловдив. Влакът отпътува, закъснял си.*

отпъту̀ване *ср. Отгл. същ. от* отпътувам; заминаване, потегляне, тръгване на път. *Да разгърнеш географския атлас... — ето едно незабравимо удоволствие, което човек изпитва преди отпътуването си за някоя далечна страна.* Св. Минков. *Десет минути преди отпътуването на влака аз пристигнах на гарата.*

отпя̀вам, -аш, *несв.*; **отпѐя,** -ѐеш, *мин. св.* отпя̀х, *прич. мин. действ.* отпя̀л, -а, -о, *мн.* отпѐли, *прич. мин. страд.* отпя̀н, -а, -о, *мн.* отпѐни, *и* отпя̀т, -а, -о, *мн.* отпѐти, *св. Нар.* При изпълнение на народна музика — повтарям мелодията, изпята от групата, която запява. *Подхваща се и песен. Започват две... Отпяват други две.* Влайков. **отпявам се, отпея се** *страд.*

отпя̀вам си, -аш си, *несв.*; **отпѐя си,** -ѐеш си, *мин. св.* отпя̀х си, *прич. мин. действ.* отпя̀л си, -а си, -о си, *мн.* отпѐли си, *св.*, *сред.* Пея до насита. *Отпяхме си и отиграхме си.*

отпя̀ване, *мн.* -ия, *ср.* Музикалноизпълнителски стил в народната музика, когато една група запява мелодията, а друга я повтаря.

отрабо̀твам, -аш, *несв.*; **отрабо̀тя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Работя, вместо да заплатя нещо, което съм получил предварително. *Дължеше ми нещо от миналата година. Рекох му: „Искаш ли да го отработиш?" А той помисли, помисли, пък се съгласи. И не само че го отработи, ами и отгоре изкара.* Я. Гуляшки. *Зимно време, през най-студените и гладни дни, той коткаше циганите, даваше им дръвца и брашънце и ги обвързваше, за да му отработват на безценица през лятото.* Г. Караславов. 2. Работя, изработвам това, което ми е определено или трябва да изработя за известно време. *Отработихме два трудодни.* **отработвам се, отработя се** *страд.*

отрабо̀тване *ср. Отгл. същ. от* отработвам *и от* отработвам се.

отрабо̀тя. Вж. отработвам.

отра̀вям[1], -яш, *несв.*; **отро̀вя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Умъртвявам чрез отрова. *Някои говореха,... че мъжът ѝ Павел я отровил, за да се ожени за друга.* Елин Пелин. *Отровили му кучето.* 2. Правя нещо да стане отровно. *Па излазям пак на вън, защото димът от огнището отравя въздуха.* Вазов. 3. *Прен.* За душевни преживявания — правя нещо непоносимо, тежко, мъчително. *В къщи изпълзяха като змии... свађни, недоразумения, крамоли, и отровиха мекия домашен покой.* Елин Пелин. *О, как пред рой догадки аз страдая! / И как отравят ми те радостта!* К. Христов. *Това нещастие просто ѝ отравяше съществуването.* Вазов. **отравям се, отровя се** *възвр.* и *страд.*

отрàвям², -яш, *несв.*; **отрòвя**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Откривам, откопавам нещо заровено. *Отравяме картофите.* **отравям се, отровя се** *страд.*

отрàвяне¹, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* отравям¹ *и от* отравям се. *Отравяне от въглища. Отравяне с отровен газ. Отравяне на кръвта.*

отрàвяне² *ср. Отгл. същ. от* отравям² *и от* отравям се. *Лозе е то, не е шега работа. Оране, копане, заравяне, отравяне.* Чудомир.

отрàда, *мн.* няма, *ж.* (рус.). Радост, удоволствие. *Навред мир, и отрада, и красота.* Вазов. *Зарад целувка дай уста! | Кога увехне младостта, | ще ти е споменът отрада — | че си била на младост млада!* П. П. Славейков.

отрàден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* Радостен, приятен, спокоен. *Обичам те, долино моя хладна | ... | Приятно губи се окото в твоите | отрадни сенки.* Вазов. *Отрадно впечатление.*

отрàдно. *Нареч. от* отраден. *Вятър гони дима не към нас и отрадно се диша чудният рилски въздух.* Смирненски. *А тъй упивах се до вчера жадно | от мисълта за моя роден край! | ... | В духът ми бе тъй тихо и отрадно.* К. Христов.

отрàдност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* отраден.

отражàвам, -аш, *несв.* Отразявам.

отражàвам се, -аш се, *несв., сред.* Отразявам се.

отражàване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* отражавам *и от* отражавам се.

отражèние, *мн.* -я, *ср.* **1.** За вълнообразни явления — изменение на първоначалната посока на светлинната, звукова или др. вълна, при което тя частично се връща; отразяване. *Отражение на светлината. Отражение на звука. Ъгъл на отражението.* **2.** Отразен светлинен лъч; отблясък. *Сините му очи... имаха езерна дълбочина, в която трептяха отраженията на всички небесни светила.* Елин Пелин. *Величествени огньове горят по плацовете. Техните отражения падат върху оживените бригадирски лица.* Г. Караславов. *Хвърлям отражение.* **3.** Образ на предмет, който се оглежда на гладка, полирана или огледална повърхност. *Те просто се самозабравяха от възторг пред отраженията си в грамадните огледала.* Св. Минков. *Тая гъста маса от леко поклащащи се над водата диви птици е тъй близко до нас, че очите различават всяка багра на перата, всеки полутон и всяко отражение във водата.* Ем. Станев. **4.** Изобразяване на някакво явление в художествен образ. *Романът дава правдиво отражение на действителността.* **5.** Въздействие на едно явление върху друго; резултат, отзвук, последица. *Хлътват тъмните му очи и в погледа трепва безпокойният блясък на нещо изгубено, отражение на прекъснати спомени.* П. П. Славейков. *Великата френска революция даде отражение в много страни.* □ **Теория на отражението** (филос.) — основа на теорията на познанието от гледището на диалектическия материализъм, която разглежда усещанията, мисленето и съзнанието като отражение на действителността, която съществува вън и независимо от нашето съзнание.

отразя̀. Вж. о т р а з я в а м.

отразя̀вам, -аш, *несв.*; **отразя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* **1.** За гладка, огледална или полирана повърхност — възпроизвеждам образа на предмет. *На една скалиста тераса се зеленеят водите на заспало езеро, което отразява сенки на намусени скали.* Вазов. *Съмна в сънните градини, | всяка капчица роса | отразява ведросини, | ведросини небеса.* Лилиев. *Седна до масата, отключи изящна кутия с огледало. То сякаш с ирония отрази хубавото ѝ лице.* Стаматов. *Летим през равнина..., а широките блата отразяват застиналата белезникава дълбочина на небето.* Н. Фурнаджиев. **2.** За лъч, звук или друго вълнообразно движение — връщам в обратна посока. *Преди да се скрие, то* (слънцето) *обливаше всичко със зловеща кървава светлина, която неподвижната вода отразяваше с металния блясък на мед.* Дим. Димов. *Отразявам светлината. Отразявам звука.* **3.** Давам външен израз на нещо; изразявам. *Върху сухите, жълти лица се показват само два реда зъби — и блясъкът на очите отразява алчността на гладни вълци.* Л. Стоянов. *Самата нощ е отразила | скръбта си в твоите очи.* Лилиев. **4.** Изразявам, предавам в художествен образ някакво явление или предмет. *И не една от тези радости се осветляваше в моето сърце, откъдето сетне аз ги отразявах в песните си.* П. П. Славейков. *Изкуството отразява живота.* **5.** Намирам се във вътрешна зависимост от нещо; обуславям се. *Кризата в малките страни отразява общата криза в капиталистическите страни. Законите на физиката отразяват закономерностите на физическите явления.* **отразявам се, отразя се** *възвр.* и *страд.*

отразя̀вам се, -аш се, *несв.*; **отразя̀ се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св., сред.* **1.** Оставям следа, отпечатък, давам отражение. *Машинист съм... — Личи си по дрехите ви и по лицето..., професията се отразява върху хората.* М. Марчевски. *И сега човекът си почиваше, без да вижда нито равнината, нито залеза. И все пак нещо от тях като че ли се беше отразило на лицето му, което бе станало спокойно, далечно и тъмно.* Вежинов. **2.** Намирам външен израз, бивам изразен. *Смъртта туряше вече печата си на лицето на пътника към другия свят. То имаше изражение неземно, нечовешко и нищо вече от тревогите на тоя мир не се отразяваше по спокойното му високо чело.* Вазов. *А по-рано неговата гордост и радост, че има тоя хубав кон, светеше в очите му, отразяваше се и върху цялото му лице.* Йовков. *Султана я погледна с оня свой особен поглед, в който се отразяваше понякога сякаш цялата ѝ душа, всичката ѝ душевна сила.* Дим. Талев. **3.** Оказвам влияние, влияя. *Хубавото време се отрази върху настроението на пътниците. Те станаха весели, закачливи.* Г. Белев.

отразя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* отразявам *и от* отразявам се. *Отразяване на светлината. Отразяване на звука.*

отрàкам се. Вж. о т р а к в а м с е.

отрàквам се, -аш се, *несв.*; **отрàкам се,** -аш се, *св., сред. Разг.* Придобивам опитност лесно да се справям с хората и нещата, да общувам с хората. *Разправяше бавно и спокойно, както си му беше навик, и същевременно се чудеше на Митка, каква е ранозрейка станала и колко много се е отракала в града.* П. Спасов.

отра̀кан, -а, -о, *прил. Разг.* Който е станал опитен и леко се справя с хората и нещата, който умее да общува с хората. *Той не беше учен, селянин беше, но говореше хубаво, пък и отракан човек беше.* Йовков. *Та такъв отворен и отракан мъж рядко ще се намери и между ония, които са завършили гимназия.* Г. Караславов.

отра̀кване *ср. Отгл. същ. от* отраквам се.

отра̀но *нареч.* От ранно време, докато е още рано. *Тя бе пъргава и разумна. Отрано пое шътнята из къщи.* Влайков. *Кръчмите отрано започнаха да се пълнят с мъже. Всеки искаше да научи нещо около мобилизацията.* Г. Караславов.

отрапорту̀вам, -аш, *св.* (рус.). **1.** *Воен.* Давам рапорт. *Убихме петима партизани и трима хванахме живи — бързо отрапортува подпоручикът.* М. Марчевски. *Мичманът пъргаво изтича... Той отрапортува със старанието на ефрейтор и зачака заповедта на Стотелов.* Д. Добревски. **2.** *Книж.* Съобщавам служебно, че съм изпълнил нещо. *Другарю агроном, всичко е в ред! — отрапортува чичо Марин.* Й. Гуляшки.

отра̀сна. Вж. о т р а с т в а м.

отраста̀. Вж. о т р а с т в а м.

отра̀ствам, -аш, *несв.*; **отра̀сна,** -еш, *мин. св.* -ах, *и* **отраста̀,** -ѐш, *мин. св.* отра̀стох, *прич. мин. действ.* отра̀съл, -сла, -сло, *мн.* -сли, *св.* За млад човек, дете, животно — ставам голям; пораствам, израствам. *Аз те знам мъничък, а ти... години се минаха... дълги... Отраснахме.* Елин Пелин. *Като умря Благуна, децата ѝ бяха отраснали.* Дим. Талев. *Бащата продължаваше да носи храна... Но щом малките лисичета отраснаха достатъчно, той започна да се вестява рядко.* Ем. Станев. ‖ Прекарвам детските и юношеските си години докато стана голям; пораствам, израствам. *Василена беше отраснала при сестра си Галунка и при Василя, затуй сега и те я женеха.* Йовков. *Отраснал волно по гори и поля, той още не можеше да свикне с даскалския си затворнически живот.* Ц. Церковски. *И спомних си разхвърляните шатри на родното племе — и далечните балкани, дето бях отрасла в смях и песни.* Н. Райнов.

отра̀стване *ср. Отгл. същ. от* отраствам.

отра̀съл, *мн.* -сли, *м.* (рус.). Дял, част, клон от някаква област (стопанска, научна и пр.). *Отрасъл от стопанството. Отрасъл от земеделието. Отрасъл от науката.*

отра̀я. Вж. о т р а й в а м.

отрѐбвам, -аш, *несв.*; **отрѐбя,** -иш, *мин. св.* -их, *св. Диал.* Разтребвам, нареждам, изчиствам. *Кога се качих пак горе, мама беше отребила и очистила на отвода.* Влайков. *И камъчетата да отребите! — вика мама.* Влайков. **отребвам се, отребя се** *страд.*

отрѐбя. Вж. о т р е б в а м.

о̀тред *м.* Временна или постоянна въоръжена група за изпълнение на бойна задача. *Въстанически отред. Партизански отред. Наказателен отред.* ‖ Организирана група люде за обща дейност. *Пионерски отред. Строителен отред.* □ **Преден отред** (воен.) — част от авангард, която върви пред останалите му сили. **Челен отред** (воен.) — част от предния отред, която върви пред него и пред която се пускат патрули за наблюдение и за предпазване на колоната от изненади. **Челен (преден) отред** (прен.) — в обществени или политически движения: група, част, колектив, който води борба и разчиства пътя на движението. *Българската комунистическа партия е преден организиран отред на работническата класа в България.* Уст. БКП, встъпление.

отредактѝрам. Вж. о т р е д а к т и р в а м.

отредактѝрвам, -аш, *несв.*; **отредактѝрам,** -аш, *св. Книж.* Редактирам изцяло, напълно, до край. **отредактирвам се, отредактирам се** *страд.*

отредактѝрване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* отредактирвам *и от* отредактирвам се.

о̀треден, -дна, -дно, *мн.* -дни. *Прил. от* отред. *Отреден командир.*

отредя̀. Вж. о т р е ж д а м.

отрѐжа. Вж. о т р я з в а м.

отрѐждам, -аш, *несв.*; **отредя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* **1.** Определям, давам за ползуване нещо някому. *Подир няколко дни Иван се настани у тях. Отредиха му стаичка.* Стаматов. *Същият ден отредиха Радоилу особен шатър.* Вазов. **2.** Определям, предопределям. *Дано ми отреди бог тук да доживея последните си дни.* П. П. Славейков. *Той сети, страх сега че го обзема, | небивал страх пред почната борба; | че път назад за него вече нема, | че гибел му отрежда зла съдба.* К. Христов. *Класата, на която историята отрежда ръководна роля, от нея се иска съзнателно, търпеливо, твърдо понасяне на всички временни, неизбежни трудности и лишения.* Г. Димитров. **3.** *Диал.* Извършвам нещо, както е редно, както трябва да го направя. *Аз съм кадърна и пред хора да се отсрамя, и къщене да отредя, ама за добър живот не съм кадърна.* Влайков. *Мама полагаше извънредни грижи и усилия да я отреди колкото се може по-хубаво.* Влайков. **отреждам се, отредя се** *страд.*

отрѐждане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* отреждам *и от* отреждам се.

о̀трез *м.* Отрязана част от нещо, отрезка. *Свит до печката, Кръстьо подбираше най-хубавите листа от тютюна..., редеше ги и ги режеше тънко със стар, остър стоманен нож. Тънките отрези падаха леко от трикракото столче.* Г. Караславов. *Отрез от сфера.*

отрезвѐя. Вж. о т р е з в я в а м[1].

отрезвѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който може да отрезвява някого; освежителен.

отрезвѝтелно. *Нареч. от* отрезвителен. *Действува отрезвително.*

отрезвя̀. Вж. о т р е з в я в а м[2].

отрезвя̀вам[1], -аш, *несв.*; **отрезвѐя,** -ѐеш, *мин. св.* отрезвя̀х, *прич. мин. действ.* отрезвя̀л, -а, -о, *мн.* отрезвѐли, *св.* Отрезнявам. *Той беше доста пил..., но той съвсем отрезвя, когато Ламбрев отвори куфара, извади из малката плюшена кутия пръстена и... сам го постави на ръката ѝ.* Йовков. *Оная част от свободното българско общество, която даваше поддръжка на комитета, почна да отрезвява.* Яворов.

отрезвя̀вам[2], -аш, *несв.*; **отрезвя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* **1.** Правя някой пиян да стане трезвен,

да дойде в трезво състояние. *Пи още едно шише ракия и си тръгна... Още от далече той позна воловете на брата си и се спря изтръпнал. Това като че го отрезви веднага.* Елин Пелин. 2. Възвръщам някого в нормалното, в обикновеното му състояние след силна възбуда, опиянение, афект. *Не, аз трябва да му пиша едно сериозно писмо, да го отрезвя и да туря точка на тая застрашителна кореспонденция.* Вазов. *Сега беше по-спокоен, горчилката от преглътнатата обида отрезви душата му като лекарство.* Я. Гуляшки. **отрезвявам се, отрезвя се** *страд.*

отрезвя̀ване *ср. Отгл. същ. от* отрезвявам[1], отрезвявам[2] *и от* отрезвявам се. *След пиянството настава отрезвяване.*

отрѐзка *ж.* Отрязана ивица, отрязана част от плосък предмет; изрезка.

отрезнѐя. Вж. отрезнявам.

отрезня̀вам, -аш, *несв.*; **отрезнѐя,** -ѐеш, *мин. св.* отрезнях, *прич. мин. действ.* отрезнял, -а, -о, *мн.* отрезнѐли, *св.* 1. Минава ми опиянението от напиване, ставам трезвен; изтрезнявям. *Този гребне с канче, онзи му поднесе чашка и, току виж, заклати се и се сгромоляса в джибрите.., Отрезнее ли, надигне се, наплиска се със студена вода и пак почне да обикаля от казан на казан.* Чудомир. 2. Идвам в нормалното, в обикновеното си състояние след силна възбуда, опиянение, афект

отрезня̀ване *ср. Отгл. същ. от* отрезнявам.

отрека̀. Вж. отричам.

отрѐпка *ж.* Дрипа, парцал. *Младите жени се чернеха със сажди и се забраждаха с отрепки.* Цани Гинчев. *Барабар Петко с мъжете и отрепката на пояс.* Погов.

о̀три *нареч. Нар.* На три ката, на три; тройно.

отрѝвам[1], -аш, *несв.*; **отрѝя,** -ѝеш, *мин. св.* отрѝх, *прич. мин. страд.* отрѝт, *св.* Избърсвам, обърсвам, изтривам. *Добър вечер! — обади се един човек,... като отриваше с ръкава на ризата си потта по челото си.* Вазов. *От мили думи и сладка песен | грижна невеста поразтушена | сълзи отрива, в устни целува | галена рожба първородена.* П. П. Славейков. **отривам се, отрия се** *възвр.* и *страд.*

отрѝвам[2], -аш, *несв.*; **отрѝя,** -ѝеш, *мин св.* отрѝх, *прич. мин. страд.* отрѝт, *св.* С риене изравям нещо зарито; откопавам, отравям. *Той се луташе из двора, след това излизаше и отиваше на лозето..., копаеше, зариваше, после пак отриваше.* Д. Немиров. **отривам се, отрия се** *страд.*

отрѝвам се, -аш се, *несв., сред.* За дреха — изтърквам се, протърквам се. *Отрила му се е яката.*

отрѝване[1], *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* отривам[1] *и от* отривам се.

отрѝване[2] *ср. Отгл. същ. от* отривам[2] *и от* отривам се. *Отриване на лозята.*

отривѝст, -а, -о, *прил.* (рус.). Който звучи рязко, откъслечно, отсечено. *Движенията са нервни, разговорите — отривисти и тихи.* Йовков. *В такива моменти се чуват само твърдите стъпки по плаца и отривистите викове на командирите.* Г Караславов

отривѝсто *нареч.* Рязко, откъслечно, отсечено. *Момчета и девойки, строени и бодри..., бият твърда стъпка и отговарят отривисто.* Г. Караславов.

отрѝна. Вж. отринвам.

отрѝнвам, -аш, *несв.*; **отрѝна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* отрѝнат, *св.* Като рина откривам нещо зарито; отривам, изривам. **отринвам се, отрина се** *страд.*

отрѝтвам, -аш, *несв.*; **отрѝтна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* отрѝтнат, *св.* 1. С ритане отблъсквам, отбивам нещо. *Отритвам камък.* 2. *Прен.* Отхвърлям, отблъсквам, изоставям, зарязвам някого. *На Лепо му дойде на плач. Войка, за която той мислеше постоянно, сега го отритва студено и спокойно.* Елин Пелин. *Тази жена... ме отритна... мене,... мъжа си... Тя потъпка сърцето ми, любовта ми и най-после ме изпъди.* Ст. Костов. **отритвам се, отритна се** *страд.*

отрѝтване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* отритвам *и от* отритвам се.

отрѝтна. Вж. отритвам.

отрѝтнат, -а, -о. 1. *Прич. мин. страд. от* отритна. 2. Като *прил.* — за човек: отхвърлен, отблъснат, изоставен. *Той до толкова ме имаше за долен и отритнат от света човек, щото една думица не приемаше да отправи към мене.* З. Стоянов. *Той беше захвърлен, отритнат, гол, бос и гладен. Хората го подигравaха, гонеха го, биеха го.* Г. Караславов.

отрица̀вам, -аш, *несв. Рядко.* Отричам. *Сърцето му е виновно за това, че той всичко обича, че нищо не отрицава.* П. П. Славейков.

отрица̀ване *ср. Рядко. Отгл. същ. от* отрицавам.

отрица̀ние, *мн.* -я, *ср.* 1. Отричане, отхвърляне, неприемане, че нещо съществува, че е необходимо. *И въпреки тоя дух на отрицание на своето, на родното, който вее у нас от години насам..., той обича отечеството си.* Вазов. *Последва смях — равен, тих и непродължителен, на който не можеше да се възрази — мрачен смях, който идеше не от липса на гордост, а от пълно отрицание на всичко човешко.* Дим. Димов. 2. *Филос.* Философско понятие, що отразява една от закономерностите в развитието на природата, обществото и мисленето, която се характеризира с такъв преход от едно качествено състояние в друго, при който новото качество възниква като отричане на старото, но като включва в себе си всичко положително, завоювано в предходните етапи на развитието и се явява като по високо стъпало в сравнение със старото качествено състояние. *Всяко положение (тезис), щом стигне до едно крайно развитие, предизвиква своето отрицание (антитезис).* 3. *Грам.* Дума или представка, която отрича. *Частицата „не" е отрицание.*

отрица̀тел, -ят, -я, *мн.* -и, *м. Рядко.* Лице, което отрича всичко, което има отрицателно отношение към всичко; скептик.

отрица̀телен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* 1. Който не потвърждава нещо, който служи да се отрече нещо. *Хаджи Ровоама направи отрицателен знак с глава.* Вазов. *Отрицателен отговор. Отрицателен жест.* || Който не съдържа одобрение, който отрича нещо. *Отрицателно отношение. Отрицателна критика.* 2. Който доказва отсъствието на нещо. *Опитът даде отрицателен резултат. Анализата е отрицателна.*

3. Който няма положителни качества, който не може да бъде одобрен; лош. *Тази мисъл е изказана от мене много по-рано, когато рисувах някои отрицателни черти на българите.* Ал. Константинов *Отрицателен тип. Отрицателни страни.* ‖ Който води до лоши резултати; вреден. *Но богомилските и други ереси свирепствуваха и със своите вредни отрицателни учения подравяха основите на държавата.* Вазов. 4. Противен на очакванията; неблагоприятен. *Намерихме, че е излишно да караме оръдия. Ще повредим околните сгради, пък и ефектът ще е отрицателен.* Хар. Русев. 5. *Физ.* Който се отнася до този вид електричество, материалните частици на което се наричат електрони. *Отрицателен полюс. Отрицателен електрически пълнеж. Отрицателно електричество.* 6. *Мат.* За число — по-малък от нула, *Отрицателно число.* ☐ **Отрицателно местоимение** (грам.) — местоимение, което служи за отричане, напр. н и к о й, н и к а к ъ в.

отрица̀телно *нареч.* 1. С отричане, с отказване, с несъгласие. *Стаматко изглежда поотпаднал: на всичките ми покани да вървим той отговаря отрицателно.* Л. Стоянов. *Баща ти не ти ли остави имот? Керванджията поклати отрицателно глава.* К. Петканов. 2. Като отричам, не одобрявам нещо; неодобрително. *Склонен съм да приема мнението на ония, които съвсем отрицателно се отнасят към моето дело.* П. П. Славейков. 3. *Физ.* С отрицателен електрически пълнеж. *Отрицателно заредени частици.*

отрѝчам, -аш, *несв.*; **отрека̀**, отречѐш, *мин. св.* отрѐкох, отрѐче, *прич. мин. действ.* отрѐкъл, -кла, -кло, *мн.* -кли, *св.* 1. Не признавам нещо, отказвам се от нещо. *Аз сам чувствувам едно влечение към земята и не мога да отрека любовта си към нея.* Йовков. *До смърт | пребиха я. | Мълчи, отрича!* Вес. Георгиев. *Главният учител уж случайно запита: — Ха, наистина ли щял си да се жениш? Всички бяха сигурни, че той ще отрече.* Г. Караславов. 2. Отхвърлям, не одобрявам. *И чуждите и нашите във хор | отрекоха те, о език страдални!* Вазов. *Отрекох те, проклех те някога, о боже.* Яворов. *Отричаше държавата, гавреше се с вярата.* Йовков. *Защо така отрича неговите възгледи и неговата дейност?* Влайков. **отричам се, отрека се** *страд.*

отрѝчам се, -аш се, *несв.*; **отрека̀ се**, отречѐш се, *мин. св.* отрѐкох се, отрѐче се, *прич. мин. действ.* отрѐкъл се, -кла се, -кло се, *мн.* -кли се, *св.*, *сред.* Отказвам се. *Нека наш брат знае,... че в срам за всякой, който се отрича | от своя си рода и при гърци тича.* Вазов. *Ще се отрека от тях. Не ми са синове те, не ги ща! Ще ги махна!* Йовков. *Отричам се от думата си.*

отрѝчане *ср. Отгл. същ. от* отричам *и от* отричам се. *Отричане на истината. Отричане от показанията си.*

отрѝя. Вж. о т р и в а м[1] *и* о т р и в а м[2].

отрò̀бвам, -аш, *несв.*; **отрòбя**, -иш, *мин. св.* -их, *св. Нар.* Освобождавам заробен или роб. *Ти дойди, либе, на хоро | ... | Майка ти ще изцериме, | сестра ти ще отробиме.* Нар. пес. **отробвам се, отробя се** *страд.*

отрòбване *ср. Отгл. същ. от* отробвам *и от* отробвам се.

отрòбя. Вж. о т р о б в а м.

отрòва *ж.* Вещество, което действува смъртоносно или разрушително на човешкия или животински организъм. *Н кстинът е отрова. Змийска отрова. Отрова за мишки.* ‖ Нещо с много неприятен (силно кисел, горчив, лют) вкус. *Клоновете висят и кършат се от плод | ..., | ала откъснеш ли да хапнеш..., боже мой! | Та то отрова е: тръпчиво, киселее.* К. Христов. ‖ *Обр. Остави таз песен любовна, | не вливай ми в сърце отрова.* Ботев. *Отровата на съмнението.*

отрòвен[1], -вна, -вно, *мн.* -вни, *прил.* 1. Който съдържа отрова, който може да отрови. *Отровно вещество. Отровни гъби. Отровна змия. Отровен газ.* 2. *Прен.* Тежък, мъчителен, жесток. *О, махни тез думи отровни! | Чуй как стене гора и шума, | чуй как ечат бури вековни!* Ботев. *Наистина, при всяко негово заболяване тя беше плакала, сърцето ѝ късаше отровна мъка.* Г. Райчев. *И ярост отровна кипи му в гърдите | за толкова жертви и вяра, и труд, | отишли на вятър под натиска лют.* Вазов.

отрòвен[2], -а, -о. 1. *Прич. мин. страд. от* отровя[1]. *Но из града се носи мълва, царице, че Войсил не е умрял от своя смърт, а бил отровен по твоя заповед, като бил в палата снощи.* Вазов. *Доброто му настроение беше вече отровено.* Йовков. *Сестро,... няма да ям. Отровена съм от мъки и ядове и нищо не ми се яде!* К. Петканов. 2. Като *прил.* — а) Който е поел отрова, който е умъртвен чрез отрова. *Но отровеният от ракия Еньо не издържа и след десетина мъчителни дни почина.* Елин Пелин. б) Пропит с отрова, станал отровен. *Там повече от хиляда мъже, жени и деца... са се тласкали, мачкали, тъпчели и задушавали до смърт от отровения с нетърпим смрад въздух.* Вазов. в) Измъчен, изтерзан. *Ала чувството на недоволство и на болка от думите на свахата ѝ зима връх. И душата ѝ остава отровена, сърцето студено и погледът ѝ хладен.* Влайков. 3. Като *същ. м.* **отровеният** — човек, на който действува отрова или е умъртвен с отрова. *Отровеният бе спасен.*

отровѝтел, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* Мъж, който чрез отрова умъртвява някого.

отровѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил. Остар.* Който може да отрови, който е отровен. *Но високо издига се | планинският връх | и пустинята | изригва | отровителен дъх.* Хр. Радевски.

отровѝтелка *ж.* Жена отровител.

отрòвно. *Нареч. от* отровен. *Обичам го, разбира се. — Тия думи ме клъцнаха отровно в сърцето.* Елин Пелин.

отрòвност, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* Свойство, качество на отровен[1]. *Листата и плодовете на тиса се отличават със своята отровност.* Ботаника.

отрòвя. Вж. о т р а в я м[1] *и* о т р а в я м[2].

отродя̀ се. Вж. о т р о д я в а м с е.

отродя̀вам се, -аш се, *несв.*; **отродя̀ се**, -ѝш се, *мин. св.* -ѝх се, *св.*, *сред. Разг.* Скарвам се, намразвам се с роднини. *Отродил съм се от него и не искам вече да го знам за нищо.* Влайков.

отродя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Разг. Отгл. същ. от* отродявам се.

отрòк[1], *мн.* -ци, *м. Старин.* Новородено дете; отроче. *Едва влязла в горницата си, тя припадна, стискайки в лявата си ръка малка сребърна икона на отрока Исус, ухаеща на смирна и ливан.* Ст. Загорчинов.

отрòк[2], *мн.* -ци, *м. Истор.* Във феодална България — закрепостен към земята селянин, зависим от феодала. *По тогавашните полуфеодални обичаи, тия селяни бяха прикрепени към земята си. Такива зависими селяни се наричаха тогава отроци и парици.* Вазов.

отрòнвам, -аш, *несв.*; **отрòня,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Отделям, откъртвам с ронене. *Те люлееха черната сграда, пълнеха с грохот въздуха и сред облачета жълтеникав прах отронваха камък след камък.* Смирненски. *От време на време пропищи куршум от противосамолетни картечници, отрони пръст от срещния дувар, а после по-близък трясък разтърси земята.* К. Константинов. *Пое хляба, почна да яде полекичка и по мъничко, като подлагаше шепа под брадичката си и внимаваше да не отрони трошичка на земята.* А. Каралийчев. 2. *Поет.* Откъсвам, отделям и оставям да падне. *Ветрец отрони цвят от дърветата.* К. Петканов. *Сядаме под крушата на сянка. | Лъха топъл, земен аромат | и в паницата ветрец отронва | няколко листенца крушов цвят.* Ив. Бурин. *И всеки лист на белите брези | отронва капки — бисерни сълзи.* Ас. Босев. *Отронена от облак бръз | самотна капка тупне в бяла пръст.* К. Христов. 3. *Поет.* За дума, звук, въздишка — казвам, произнасям, издавам. *От време на време, случайно сякаш, някой ще отрони дума.* Влайков. *Гледат смелите право в очите смъртта | и за милост слова ни веднъж не отронват.* Мл. Исаев. *Не плаках..., звук душата не отрони.* Вапцаров. **отронвам се, отроня се** *страд.* и *сред.*

отрòнване *ср. Отгл. същ. от* отронвам *и от* отронвам се.

отрòня. Вж. отронвам *и* отроням.

отрòням, -яш, *несв.*; **отрòня,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Отронвам. **отроням се, отроня се** *страд.* и *сред.* *Само там вейките се поклащаха, отроняше се някое листо и падаше на земята.* Йовков.

отрòняне *ср. Отгл. същ. от* отроням *и от* отроням се.

отрòче, *мн.* -та, *ср. Старин.* Новородено дете. *Отроче от мъжки пол.*

отрòчески, -а, -о. *Прил. от* отрок *и от* отроче.

отрошà. Вж. отрошавам *и* отрошвам.

отрошàвам, -аш, *несв.*; **отрошà,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Троша, натрошавам всичко. **отрошавам се, отроша се** *страд.*

отрошàване *ср. Отгл. същ. от* отрошавам *и от* отрошавам се.

отрòшвам, -аш, *несв.*; **отрошà,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Отрошавам. **отрошвам се, отроша се** *страд.*

отрòшване *ср. Отгл. същ. от* отрошвам *и от* отрошвам се.

отрỳден, -а, -о, *прил.* Който е прекарал живота си в тежък труд, измъчен от труд. *Простичкото му наивно и добродушно лице имаше кално-кафяв цвят, какъвто имат най-отрудените селски работници.* Вежинов. || Изморен. *И знае пътникът отруден, че в презнощ тръпните листа | с участен ромон ще му спомнят на миналото повестта.* Дебелянов.

отрỳпам. Вж. отрупвам.

отрỳпвам, -аш, *несв.*; **отрỳпам,** -аш, *св.* 1. Трупам от всички страни, трупам върху някого или нещо; затрупвам, засипвам. *Роднини и дружки я накитиха и отрупаха с цветя.* Влайков. *Няколко пъти правиха водосвет,... отрупаха с дарове Св. Иван Изцелителя, но нищо не помогна.* Елин Пелин. 2. *Прен.* Давам, изпращам в голямо количество; обсипвам. *Отрупвам с подаръци. Отрупвам с поръчки* | Отправям към някого много въпроси, укори и под. *Отрупаха го с хиляди въпроси.* Йовков. *Още с влизането си в двора, той отрупваше с псувни всекиго, който му се мернеше пред очите.* Д. Немиров. *Отрупвам с похвали.* **отрупвам се, отрупам се** *страд.* и *сред*

отрỳпване *ср. Отгл. същ. от* отрупвам *и от* отрупвам се.

òтръки *нареч.* Само в съчет. с глагола иде и кратките дат. форми на личното местоимение — сръчен съм, умея да направя нещо. *А той беше сръчен и пъргав, всичко му идеше отръки, всичко вършеше хубаво и чисто.* Йовков. *Тя е у мене умна и разумна снаха и сичко ѝ иде отръки.* Каравелов.

отръ̀пвам, -аш, *несв.*; **отръ̀пна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св. Нар.* Изтръпвам. *Вся нощ си ми на ръка лежало, | та ми ръка, моме, отръпнала.* Нар. пес.

отръ̀пване *ср. Отгл. същ. от* отръпвам.

отръ̀пна. Вж. отръпвам.

отръ̀скам. Вж. отръсквам.

отръ̀сквам, -аш, *несв.*; **отръ̀скам,** -аш, *св.* С тръскане свалям, очиствам нещо, което се е полепило; отърсвам. *По невнимание стъпи в една локвичка и опръска обувката и маншета на панталоните си. Той се ядоса, наведе се и отръска маншета.* Дим. Ангелов. *Дядо Слави се ококори, потърка очи, ухили се виновно, отръска трескитe от широките си потури.* Чудомир. **отръсквам се, отръскам се** *възвр.*

отръ̀скване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* отръсквам *и от* отръсквам се.

отря̀д *м.* (рус.). Отред.

отря̀звам, -аш, *несв.*; **отрèжа,** -еш, *мин. св.* отря̀зах, *св.* 1. С рязане отделям. *После става, отрязва ми филийка хляб и поръсва я с шарена сол.* Влайков. *Няма да го отсека аз, ами ще отрежа ей-там ония клони.* Йовков. 2. Режа на части, прерязвам. *В ръцете му беше къса пушка, като че отрязана наполовина, овехтяла и ръждясала наистина, но все пак здрава, тежка пушка.* Йовков. *Като че всички жици, които го свързваха със света, бяха отрязани.* Ст. Ц. Даскалов. *Отрязвам въжето.* 3. Прекъсвам, преграждам пътя за настъпление. *Отделните карета на румънските роти, които бавно се оттегляха през стърнището, бяха прегазени.... Авангардът беше отрязан и заобиколен.* Йовков. *Неприятелят отряза пътя на отстъпващите войски.* 4. *Разг.* Рязко отхвърлям молба или предложение. *Ако искате, аз ще кажа на командира*

да ви вземе в отреда. Но Савко изведнаж го отряза: — Ние и сами можем да му кажем. М. Марчевски. *Ама кани ли те? — Уха! — А ти? — Отрязах го.* Г. Караславов. || Рязко и категорично казвам решението си за нещо. *Минка се яви плаха и разтреперана. — От днес нататък от прага навън да не си мръднала... Тук, в къщи, — толкоз!... Каза и отряза.* Ц. Церковски. **отрязвам се, отрежа се** *страд.* □ **Отрязал му главата** (разг.) — напълно прилича на някого. **Отрязвам квитанцията на някого** (разг.) — отказвам рязко някому нещо. **Отрязвам си главата** (разг.) — напълно съм уверен в истинността на нещо, сигурен съм в нещо, гарантирам за нещо. *Аз главата си отрязвам, че докторът е невинен.* Вазов.

отря̀зване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* отрязвам *и от* отрязвам се. *Отрязване на дървото.*

отря̀зък, *мн.* -ци, *м.* Отрязана част от нещо. *Отрязък от стебло. Отрязък от купон.*

отса̀м I. *Нареч.* 1. На тази страна, гдето е лицето, което говори. *Противоп.* оттатък. *Едни минават | и бърво се оттатък окопават, | а други пък отсам дочакаха нощта.* К. Христов. 2. Откъм страната, която е по-близко до лицето, което говори, откъм предната страна. *Стрина Радовица се върна, взе пак писмото..., гледа го отсам, гледа го оттатък, като че иска да го прочете.* Влайков. II. *Предл.* За означаване, че нещо се върши или се намира на място, което е през нещо откъм страната на лицето, което говори. *Преминахме ние отсам Марица.* Ст. Загорчинов. *Селото е отсам планината.* □ **Отсам-оттатък** — от тази и от другата страна. *И дядо Либен имал пълно право да го погледа отсам-оттатък и да си помисли: „Я гледай ти какъв е тоя мях".* Каравелов.

отса̀мен, -мна, -мно, *мн.* -мни, *прил.* Който се намира отсам, от тази страна. *Една сурова каменна крепост стърчеше на отсамния бряг.* Вазов. *Напразно всички чакаха да излязат из дола и да се покажат на отсамната страна.* Йовков.

отсвѝрвам си, -аш си, *несв.*; **отсвѝря си,** -иш си, *мин. св.* -их си, *св., сред.* Свиря до насита, свиря колкото ми се свири.

отсвѝря си. Вж. о т с в и р в а м с и.

отсѐбвам, -аш, *несв.*; **отсѐбя,** -иш, *мин. св.* -их, *св. Диал.* Отварям малко, открехвам. *Вратата беше отсебена и, въпреки усилията на председателя, остана два-три пръста непритворена и, следователно, невъзможно да бъде заключена.* Елин Пелин. **отсебвам се, отсебя се** *страд.* и *сред.*

отсѐбване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* отсебвам *и от* отсебвам се.

отсѐбя. Вж. о т с е б в а м.

отсѐвки, само *мн., ж.* Странични, чужди малоценни примеси, които остават при пресяване на зърнена храна. *Хвърли отсевките на кокошките.*

отсега̀ *нареч.* Още сега, от този момент насетне, занапред. *Облечи антерията отсега, защото по-късно ще стане студено, а тогава не бива да мърдаш.* Ем. Станев. *Отсега все ще бъдем заедно.* Стаматов. *Аз много се радвам, че тоя товар, станцията, пада от плещите ми. Отсега нататък ти ще го носиш.* А. Гуляшки.

отседла̀вам, -аш, *несв.*; **отседла̀я,** -а̀еш, *мин. св.* отседла̀х, *св.* Свалям седлото на кон и под. **отседлавам се, отседлая се** *страд.*

отседла̀ване *ср. Отгл. същ. от* отседлавам *и от* отседлавам се.

отседла̀я. Вж. о т с е д л а в а м.

отсѐдна. Вж. о т с я д а м.

отседя̀ си. Вж. о т с е д я в а м с и.

отседя̀вам си, -аш си, *несв.*; **отседя̀ си,** -йш си, *мин. св.* -я̀х си, *прич. мин. действ.* отседя̀л си, -а си, -о си, *мн.* отседѐли си, *св., сред.* Седя колкото ми се иска, седя до насита; наседявам се. *Поне си отседяхме в къщи тия дни.*

отсека̀. Вж. о т с и ч а м.

отсека̀ се. Вж. о т с и ч а м с е.

отсѐнка *ж.* Отсянка.

отсѐтне *нареч. Нар.* След това, по-късно; отпосле. *Манолаки имаше една вятърна мелница, тя отсетне се събори.* Йовков.

отсѐчен, -а, -о. 1. *Прич. мин. страд. от* отсека. *Бялата му глава се повдигна от възглавницата и падна пак като отсечена.* Елин Пелин. 2. Като *прил.* — а) Който е отделен със сечене. *Печално стърчат черните дънери на отсечените дървета.* Вазов. *Из гората се войници надалеч | събират — два от тях поднасят му на меч | отсечената в бой глава на Никифора.* П. П. Славейков. б) Рязък, отривист. *Понякога той правеше бележки с висок, отсечен глас.* Елин Пелин. *Лазар пак чуваше отсечените, твърди удари на сърцето си.* Дим. Талев. *Крачките му бяха отсечени, бързи.* Г. Райчев. *Отсечен залп. Отсечен такт.* в) Който се спуска надолу отвесно, право. *Близко някъде по рязко отсечения горски ръб екна песен.* Ц. Церковски.

отсѐчено. *Нареч. от* отсечен; рязко, отривисто. *Лазар махна отсечено с ръка.* Дим. Талев. *Той пристъпваше в такта на мелодията отсечено и леко.* Йовков.

отсѐчка *ж. Геом.* Част от права, ограничена от две точки.

отсѐя. Вж. о т с я в а м.

отсѝпвам, -аш, *несв.*; **отсѝпя,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Сипвам, прехвърлям част от нещо другаде. *Майката отсипа от супата и изпрати Ружка с малка тенджерка.* Ем. Коралов. **отсипвам се, отсипя се** *страд.*

отсѝпване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* отсипвам *и от* отсипвам се.

отсѝпя. Вж. о т с и п в а м.

отсѝчам, -аш, *несв.*; **отсека̀,** отсечѐш, *мин. св.* отся̀кох, *прич. мин. действ.* отся̀къл, -кла, -кло, *мн.* отсѐкли, *св.* 1. Като сека отделям напълно. *Което дърво не дава плод, отсичат го.* Вазов. *Дървото не покара вече млад филиз и на другата година го отсякоха.* Йовков. *При чешмата той спря и отсече една пръчка от върбата.* Елин Пелин. *Отсекли му главата.* || *Геом.* Отделям. *Две успоредни равнини отсичат от успоредните прави равни отсечки.* Стереометрия. 2. *Поет.* Очертавам рязко. *Гаснат звездите, бледнее небето, | гледай как върше отсичат гори!* П. П. Славейков. *Зад него от двете страни на речния пролом се подаваха голи чукари, кои-*

то висеха над Етъра или отсичаха в далечина та човешки лица с набърчени чела. Ст. Загорчинов. 3. Правя да звучи, изговарям рязко. *Той застана на място и продължи, като ясно отсичаше думите.* Ив. Хаджимарчев. *Бодрият и жизнерадостен такт, който отсичаха ударите на дааретата и на чампарите, събуждаха у него откъслечни видения.* Йовков. 4. Противопоставям се на мнение, предложение. *Тогава да го наречем Сивко? ... — Хайде да е Крум — предложи Янко. — Не става! — отсече Вълко.* Ем. Станев. *По едно време се заговори и вън, между някои люде, да замести остарелия вече писар в общината, но Лазар отсече: — Не е работа за мене.* Дим. Талев. *Свъси вежди и отсече сърдито: — Оставете ме на мира! Тая вечер не ми се приказва.* К. Петканов. *Рече и отсече.* | Рязко, твърдо и категорично казвам решението или мнението си. *Сам той не знаеше какво става с Индже, но не искаше тъй лесно да скъса с него. И отсече: Ще вървят подир Индже!* Йовков. *Война ще има! — отсича авторитетно генералът, като човек, който държи съдбините на цяла Европа в ръцете си.* Св. Минков. *Детинска работа — отсече троснато и безгрижно стрина Тодорана.* Елин Пелин. **отсичам се,** отсека се *страд.* □ **Отсичам пазарлък** (разг.) — спазарявам се, свършвам пазарлък. **Отсичам път** — отрязвам, прекъсвам, пресичам път за отстъпление. *Озъртат се и Бога молят | черкезите да им не отсекат | из някой тъмен дол спасителния път.* К. Христов.

отси̇чам се, -аш се, *несв.*; **отсека̀ се,** отсечѐш се, *мин. св.* отся̀кох се, *прич. мин. действ.* отся̀къл се, -кла се, -кло се, *мн.* отсѐкли се, *св.*, *сред.* 1. *Поет.* Откроявам се, очертавам се рязко. *Отсякоха се в дрезгава простори | ред върхове.* П. П. Славейков. *Тъмната линия на гребена, начупена от контурите на дребни скали, рязко се отсичаше на ясното, червено небе.* Йовков. 2. Звуча, прозвучавам рязко. *Думите се отсичат ясно и отчетливо от устата му и се разнасят с приятния чиличен звук на гласа му.* Елин Пелин. □ **Отсичат ми се ръцете (краката)** — отмаляват ми силно ръцете (краката).

отси̇чане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ.* от отсичам и от отсичам се. *Отсичане на дървото.*

отска̀чам, -аш, *несв.*; **отско̀ча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Със скок или с бързо движение се отмествам, отдалечавам от нещо. *Стоичко отскочи назад и отмъстително изръмжа.* Елин Пелин. *Раненият кон се струпаля надолу, | ездачът отскача, куршуми пронизват | нозете му.* Ем. п. Димитров. ‖ С бързо движение се отмествам от едно положение в друго, отхвръквам. *При първия удар секирата звънна и отскочи.* Дим. Талев. *От време на време отскачаха искри.* Елин Пелин. 2. Незабелязано се издигам. *Слънцето доста е отскочило от планината.* Влайков. ‖ Израствам, пораствам. *За една година детето отскочи.* 3. *Разг.* Отивам за малко при, у някого; отбивам се, наминавам. *През последната седмица той често отскачаше у Кръстьови и се връщаше късно.* Г. Караславов. *Наистина, той беше отскочил до чифлика веднага след заминаването им, но не намери Нона там.* Йовков. 4. Отклонявам се, минавам на друга тема, на друг въпрос; отплесвам се. *И мисълта му веднага отскочи към любимото му досегашно занятие.* Влайков.

отска̀чане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ.* от отскачам.

отско̀к, *мн.* -ци, *м.* Отскачане настрана от нещо.

отско̀квам, -аш, *несв.*; **отско̀кна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св* Отскачам. *Конете отскокнаха назад с настръхнали гриви и опашки.* Вазов.

отско̀кна. Вж. отскоквам.

отско̀ро *нареч.* От преди малко време, от неотдавна. *Всички го познаваха, но никой не знаеше откъде е дошел. Отскоро бе се завъртял в село.* Елин Пелин. *В ротата той беше сравнително отскоро.* Йовков.

отско̀ча. Вж. отскачам.

отску̀бвам, -аш, *несв.*; **отску̀бна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* отску̀бнат, *св.* 1. Със скубане изтръгвам, измъквам нещо; изскубвам. *Велика се наведе и заскуба отново тревата. Отскубна няколко корена и почувствува умора в ръцете си.* К. Петканов. *Видя един бял косъм в едната си вежда, поиска да го отскубне, но каруцата друсаше и му пречеше.* Йовков. 2. *Прен.* Изтръгвам, измъквам, премахвам. *Той вървеше по стъпките на монаха и се мъчеше да отскубне от сърцата на хората надеждите, които той беше посеял.* Елин Пелин. **отскубвам се, о̀тскубна се** *страд.*

отску̀бвам се, -аш се, *несв.*; **отску̀бна се,** -еш се, *мин. св.* -ах се, *св.*, *сред.* 1. Изтръгвам се, измъквам се. *Старият сом кихна силно и се дръпна назад. Но наместо да се отскубнат, двете острила на въдицата се забодоха здраво на устната му.* Д. Калфов. 2. Със сила успявам да се изтръгна, да се освободя от някого. *Дядо! ... — изкрещя Игрил като безумен и, тъй както беше вързан, отскубна се от ръцете на стражата и се хвърли върху тялото на стареца.* Ст. Загорчинов. *Баба Зимбула изохка от болки, направи усилие да се отскубне от ръцете му, но той още по-здраво я улови.* К. Петканов. 3. Успявам да се освободя от нещо неприятно, от някой, който ме задържа, спира. *Явно е, че тя, горката, бе се отскубнала крадешком да дойде да го изпрати и едвам свари.* Вазов. *Майка ѝ започна да я следи. Трудно вече можеше да се отскубне по тъмното на харманa.* Г. Караславов.

отску̀бване, *мн.* ия, *ср. Отгл. същ.* от отскубвам и от отскубвам се.

отску̀бна. Вж. отскубвам.

отску̀бна се. Вж. отскубвам се

отсла̀бвам[1], -аш, *несв.*; **отсла̀бна,** -еш, *мин. св* -ах, *св.* 1. Ставам физически слаб, загубвам от теглото си; измършавявам. *Веднаж Белчо заболя.... Той отслабна страшно.* Елин Пелин. *Той и без това не беше здрав, но сега отслабна още повече, лицето му повехна и се проточи.* Йовков. ‖ От силно преживяване или умора загубвам сила, отпадам. *Ръцете ѝ отслабват, отпущат се, не могат да сдържат двата края на въжето.* К. Петканов. 2. За сетива — ставам по-слаб, загубвам възприемчивостта си. *Ушите му заглушаха и очите му полека-лека отслабваха.* Елин Пелин. *Паметта му отслабна.* 3. Ставам по-слаб, намалявам силата си. *Дъждът отслабна, па съвсем престана.* Вазов. *Горещината навън бе отслабнала и из полето*

на вълни се донасяха тъжни жътварски песни. Елин Пелин. *От тая минута боят явно почна да отслабва. Гърмежите ставаха все по-редки и по-редки.* Йовков.

отсла̀бвам[2], -аш, *несв.*; **отсла̀бя**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Правя да стане по-слаб, намалявам силата на нещо. *Колоната напредваше без да отслабва хода по дясната страна на шосето.* Вежинов. *Тоя шумен живот, без да отслаби темпа си, продължава почти цял месец.* Йовков. *Отслабват фронта.* 2. Отпускам нещо стегнато. *Кравата взе да посяга на тревата и го дръпна. Той се изви, отслаби повода и запрестъпя по нея.* И. Волен. **отслабвам се, отслабя се** *страд.*

отсла̀бване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* отслабвам[1], отслабвам[2] *и от* отслабвам се. *Физическо отслабване. Отслабване на слуха. Отслабване на напрежението.*

отсла̀бна. Вж. отслабвам[1].

отсла̀бя. Вж. отслабвам[2] *и* отслабям.

отсла̀бям, -яш, *несв.*; **отсла̀бя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Отслабвам[2]. *Боримировото отсъствие отнимаше радостта ѝ, отслабяше охотата ѝ.* Вазов. **отслабям се, отслабя се** *страд.*

отсла̀бяне *ср. Отгл. същ. от* отслабям *и от* отслабям се.

отслу̀жа. Вж. отслужвам.

отслу̀жвам, -аш, *несв.*; **отслу̀жа,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Завършвам, изкарвам военна служба. *Па послушай го, войник отслужи, па и по-учен е от тебе.* Кр. Григоров. 2. Извършвам църковна служба. *Току-що отслужил вечерня, поп Стефан излизаше из черква.* Йовков. *Отслужват панихида.* **отслужвам се, отслужа се** *страд.*

отслу̀жване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* отслужвам *и от* отслужвам се.

отспѝвам си, -аш си, *несв.*; **отспя̀ си,** -йш си, *мин. св.* -а̀х си, *св.*, *сред.* Спя до насита; наспивам се. *Майката затвори вратата, залости я, свали черга от дрешника и го покри. — Ха, тъй — отспи си и ще ти мине!* К. Петканов. *Той не бе си отспал хубаво, снощи се беше прибрал твърде късно.* Кр. Григоров.

отспѝване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* отспивам си.

отспя̀ си. Вж. отспивам си.

отсра̀мвам, -аш, *несв.*; **отсра̀мя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Извършвам нещо, за да избавя от срам или неловкост близки. *Когато дойде съобщението за събиране на бригадирци, нито един младеж от нашето село не иска да се запише. Позор! И аз, за да отсрамя селото, се записах.* Г. Караславов.

отсра̀мвам се, -аш се, *несв.*; **отсра̀мя се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред.* Показвам някому, обикн. на гости, нужното внимание, уважение. *Постой заедно да обядваме. Яйчица ще изпържа, все ще намеря с какво да се отсрамя. Сегичка ще приготвя!* А. Гуляшки. *Дойдат ли им гости..., стрина Венковица... ще се разприпка да нагоди каквото трябва, та хубаво да се отсрами пред гостите.* Влайков. *Ще ти се отсрамя като на кум със ряпа.* Погов.

отсра̀мване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* отсрамвам *и от* отсрамвам се.

отсра̀мя. Вж. отсрамвам.

отсра̀мя се. Вж. отсрамвам се *и* отсрамям се.

отсра̀мям се, -яш се, *несв.*; **отсра̀мя се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред.* Отсрамвам се.

отсра̀мяне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* отсрамям се.

отсрѐща *нареч.* 1. На страната срещу някого или нещо. *Огрените скали отсреща немееха.* Вазов. *Отсреща на баира все тъй скитат | стада овци и селската черда.* Хр. Радевски. 2. От страната срещу някого или нещо. *Отсреща се зададе мъжът ѝ Кольо с голямо дърво в ръка.* Елин Пелин.

отсрѐщен, -щна, -щно, *мн.* -щни, *прил.* Който се намира отсреща. *Върховете на отсрещните висове се чернеят в тъмното небе.* Вазов. *Грееше топло мартенско слънце. Лъчите му... весело играеха по отсрещната стена над миндера.* Влайков. *Усети как нещо го повдигна от земята и леко го понесе над водата към отсрещния бряг.* Ст. Загорчинов.

отсро̀ча. Вж. отсрочвам.

отсро̀чвам, -аш, *несв.*; **отсро̀ча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Отлагам, продължавам срока за извършването на нещо. *Отсрочвам плащането.* **отсрочвам се, отсроча се** *страд.*

отсро̀чване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* отсрочвам *и от* отсрочвам се. *Отсрочване на плащанията.*

отсро̀чка *ж.* Отлагане, продължаване на срок; отсрочване.

отсръ̀бвам, -аш, *несв.*; **отсръ̀бна,** -еш, *мин. св.*, -ах, *св.* Сръбвам от нещо да стане по-малко; отпивам

отсръ̀бване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* отсръбвам.

отсръ̀бна. Вж. отсръбвам.

отстѝвам, -аш, *несв.*; **отстѝна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св. Нар.* Охладнявам към някого, преставам да обичам някого. *Но в село се замълви — Станкул отстинал от Галунка.* А. Страшимиров.

отстѝване *ср. Отгл. същ. от* отстивам.

отстоя̀[1]. Вж. отстоявам.

отстоя̀[2], -йш, *мин. св.* -я̀х, *несв.* (рус.). Намирам се на известно разстояние от нещо. *И избрах Елисейна. В същност това селце отстои на един километър от фабриката.* Вазов.

отсто̀явам, -аш, *несв.*; **отстоя̀,** -йш, *мин. св.* -я̀х, *св.* Твърдо защищавам нещо. *Макар че пред хората се стесняваше и срамуваше, ала в душата си той бе сърцат и готов бе с всички сили да отстоява онова, което му бе мило и скъпо.* Влайков. *Отстоявам правата си.* **отстоявам се, отстоя се** *сред.*

отсто̀яване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* отстоявам *и от* отстоявам се.

отстрана̀ *нареч.* 1. Вляво или вдясно от някого или нещо; встрани. *Гледа — на една нива там отстрана сама жътварка жъне.* Влайков. *Висока е тамо натрупана клада | ... А по-отстрана, под разкошен заслон, | Кир гордо е седнал на царский си трон.* П. П. Славейков.

2. Откъм страничната част на нещо, не отпред. *Не се опитвайте да видите върховете на скалите, между които тече реката..., напразно гледате — можете да ги видите само отстрана.* Ал. Константинов. ‖ По страничната част на нещо. *Аз седло ще ти обшия със свила отстрана.* П. Р. Славейков. 3. От известно разстояние. *А с усмивка благодушна / гледат старци отстрана / и лулите им светулкат в околната тъмнина.* П. П. Славейков. □ **Гледам (наблюдавам) отстрана** — а) Гледам безучастно. б) Чужд съм на нещо, не го познавам добре. *Ти гледаш отстрана моите работи и затова ти се струва, че моите неприятности са незначителни и дребни.*

отстранѐн, -а, -о. 1. *Прич. мин. страд. от* отстраня. *Той е отстранен от служба.* 2. Като *прил.* — а) Който се намира настрана; отдалечен, уединен. *Ако той минаваше оттука, не беше за друго, а защото по тия отстранени места, по които не ходеха нито хора, нито добитък, имаше хубава трева.* Йовков. *Каква неприятност, — каза тя като на себе си и отведе другарите си на една отстранена маса в ъгъла.* Елин Пелин. б) Временно лишен от право да участвува в нещо, да работи, да присъствува и под. *Отстранените ученици бяха приети отново.*

отстранѐност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* отстранен

отстранѝ *нареч.* Отстрана. *А Стоян, полуусмихнат и малко засрамен, седеше отстрани и говореше на стрина Тодорана.* Елин Пелин.

отстранѝ. Вж. отстранявам.

отстраня̀вам, -аш, *несв.*; **отстранѝ**, -ѝш, *мин. св.* -ѝх, *св.* 1. Дръпвам, отмествам, махвам настрана. *В същия миг Стефчов стана, отстрани Мунча от вратата и излезе.* Вазов. *Той посегна към нея и поиска да я прегърне. Но тя го отстрани тихо.* Елин Пелин. *Тръгнаха из една тясна пътечка, като отстраняваха с ръка надвисналите вейки, за да могат да минат.* Йовков. 2. Правя да се махне някой от някаква дейност, да не участвува повече някъде. *Работата беше очевидна: те искаха да ме отстранят от Бяла доде си намерят тамо друг учител.* П. Р. Славейков. *Нали се стремеше да отстрани от общината тия пакостни хора и да им отнеме властта и силата?* Влайков. ‖ Временно забранявам някому да изпълнява длъжност или да присъствува някъде. *Отстранявам от длъжност. Отстранявам от училище* 3. Махвам, премахвам. *Край нея беше спокойно и радостно, тя отстраняваше всички грижи и тревожни мисли, като светилник в тъмна стая.* Дим. Талев. *Отстранявам пречките. Отстранявам недостатъците. Отстранявам подозренията.* **отстранявам се, отстраня се** *страд.* и *сред.*

отстраня̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* отстранявам *и от* отстранявам се. *Отстраняване на грешките. Отстраняване на нередностите.*

ỏтстъп *м. Рядко.* Отстъпване, отстъпление. *Отново патрули безшумно заемат окопи и нощния отстъп прикриват.* Ем. п. Димитров. □ **Заставам (движа се) в отстъп** — заставам (движа се) на една-две крачки зад някого.

отстъпàтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил. Рядко.* Който е свързан с отстъпване. *Отстъпателно движение.*

отстъ̀пвам, -аш, *несв.*; **отстъпя**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Отмествам се, отдръпвам се от мястото, гдето съм. *Бойчо и Спирдончето инстинктивно отстъпиха на страна до дънера на един дъб и се приготвиха да се защищават от тоя непознат нападател.* Вазов. *Навалицата отстъпи и им даде път с нескончаемо „ура“.* Елин Пелин. *Стоян скочи върху му. Пътникът отстъпи изненадан и приготви тояга да се защищава.* К. Петканов. 2. За войска — оттеглям се назад, поради настъпване на неприятел. *Нестройната тълпа на войските, които отстъпваха, нахлу като гладна глутница вълци.* Йовков. *Въстаниците отстъпиха към букаците на Връшка чука.* А. Каралийчев. 3. Отказвам се в полза на другиго от нещо, на което имам право. *Еньо, Звезделин макар че се падна на мене, аз ти го отстъпвам.* Елин Пелин. *С радост й отстъпвам мястото си, само за тебе да бъде добре.* Вазов. *Отстъпвам му квартирата си. Отстъпвам реда си на някого.* 4. Отказвам се от мнението, решението, убеждението си, по настояване на някого. *Реши това веднаж, той няма вече да отстъпи. Упорството му се преобърна в желязна воля.* Вазов. *Стрина Венковица наложи своето. Чичо Венко, инак корав и упорит, тука отстъпи.* Влайков. *Ния отказа спокойно и смело. Не искаше да отстъпи и нямаше да отстъпи.* Дим. Талев. *Не отстъпвам от принципите си. Отстъпи пред настояванията му.* ‖ *Прен.* Давам превес на нещо, замествам се от нещо. *Но неговата ловна страст да убива сега беше отстъпила пред усърдието на пазача, който се радваше на числеността и на красотата на животните.* Ем. Станев. 5. Намалявам от цената на нещо за да го продам, правя отстъпка. *Той даде една цена и остана там. Те увещаваха Еньо да придаде, а продавачът да отстъпи.* Елин Пелин. 6. При сравнение на качества — притежавам в по-малка степен дадено качество. *Но Иванчо Йотата и днес не отстъпва никому в учението и е страшен привърженик на i-то (йотата).* Вазов. *Италианците искат да имат столица, която да не отстъпва на другите столици в Европа.* Величков. **отстъпвам се, отстъпя се** *страд.*

отстъ̀пване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* отстъпвам *и от* отстъпвам се. *Отстъпване на място.*

отстъпѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Само в съчет.: **Отстъпително изречение** (грам.) — подчинено обстоятелствено изречение, което изразява рязко отклонение от мисълта на главното изречение. **Отстъпителен съюз** (грам.) — съюз, който въвежда отстъпително изречение.

отстъ̀пка *ж.* 1. Обикн. *ед.* — сума, с която се намалява първоначалната цена на нещо при покупка, продажба. *Направиха 5% отстъпка на тая стока.* 2. Отказване от свои права в полза на някого. *Турция, слисана..., влизаше от първия ден в преговори, готова на всички отстъпки.* Величков. *Взаимни отстъпки.* 3. Отклонение, нарушение на определени принципи, убеждения, правила, което някой съзнателно допуска; отстъпване. *Направих им голяма отстъпка: разреших на директора да отиде до града и там да уреди... работата си.* Йовков. *В живота човек прави отстъпки в името на приличието, а понякога просто от инертност или стеснение.* Вежинов.

отстъплѐние, *мн.* -я, *ср.* 1. Оттегляне на войски от заетите позиции или територии, поради настъпване на неприятеля. *Немците не издържаха натиска и отстъпиха. Суматохата в немските редове се усилваше, отстъплението им губеше все повече и повече своя организиран характер.* Вежинов. *Четири часа се бихме в самия град. Даде се команда за отстъпление.* Дим. Талев. *Минавам в отстъпление.* 2. Отклонение от основната тема в изложението. *Лирическо отстъпление.*

отстъ̀пник, *мн.* -ци, *м. Неодобр.* Човек, който е изменил на своите възгледи, убеждения, идеи, който се е отрекъл от тях. *Не си ми ти син, не си, не тече в жилите ти кръвта на нашия род... Отстъпник си ти, не мой син!* Ст. Загорчинов. *Отстъпник от вярата си. Отстъпник от революционните идеи.*

отстъ̀пница *ж.* Жена отстъпник.

отстъ̀пнически, -а, -о, *прил.* Който се отнася до отстъпник и до отстъпничество.

отстъ̀пничество, *мн.* -а, *ср. Неодобр.* Отстъпване, отричане от своите принципи, убеждения, идеи. *Отстъпничество от марксизма.*

отстъпчѝв, -а, -о, *прил.* Който е склонен да отстъпва, да прави отстъпки на другите — при спор, изказване на желания, мнения. *Иван беше и така добър и отстъпчив, но Еньовото смирение учуди всички.* Елин Пелин. *И аз тъй ще река, — съгласи се Нейко, който... изведнъж стана отстъпчив и мек.* Йовков. *Ти си вече такъв добър, такъв отстъпчив, Симо, — ти си съгласен с всичко, каквото аз кажа или пожелая.* Г. Райчев.

отстъпчѝвост, -тта, *мн.* няма, *ж.* Качество на отстъпчив. *И старата Глаушица не искаше да се примири, макар да се опита да покаже отстъпчивост.* Дим. Талев.

отстъ̀пя. Вж. отстъпвам *и* отстъпям.

отстъ̀пям, -яш, *несв.*; **отстъ̀пя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Отстъпвам. *Скоро те хванаха да отстъпят насам бързешката.* Вазов. *Французите отстъпяха. Всички в село бяха се спотаили зад затворените прозорци и врати.* Йовков. *В общото нещастие... чувство на взаимно състрадание ни караше по ред да отстъпяме място на всички пред спасителните отверстия.* Величков. *Но щом дойдеше работата до прение, изведнъж отстъпяше.* Вазов.

отстъ̀пяне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* отстъпям.

отсу̀квам, -аш, *несв.*; **отсу̀ча,** -еш, *мин. св.* отсу̀ках, *св.* Развивам, разсуквам нещо насукано или засукано. *Отсуквам конци.* **отсуквам се, отсуча се** *страд.* и *сред.*

отсу̀кване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* отсуквам *и от* отсуквам се.

отсу̀ча. Вж. отсуквам.

отсъ̀дя. Вж. отсъждам.

отсъ̀ждам, -аш, *несв.*; **отсъ̀дя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Като съдя, решавам, определям нещо; издавам присъда, определение. *Съдът ми отсъди нивата, ама аз я не ща. Нека остане за двама ни.* А. Каралийчев. 2. Решавам, определям. *А на главата ми постави Асеновата корона. Дали с чест и с мъдрост съм я носил, бог само ще отсъди.* Ст. Загорчинов. *Като агне стоеше тя между нас, а ний се гледахме като вълци, готови да се направим на късове. Но клетва бяхме дали да оставим Курта да отсъди. „Кого искаш! — негова ще бъдеш!"* Йовков. || Определям, отреждам, някому нещо. *О, дай ми, боже, в мъка да живея: | ... | Во неволя | за мен си ти отсъдил да живея.* П. П. Славейков. 3. Произнасям се, заключавам. *Говедарят я разгледа и отсъди: — Не е лоша.* А. Каралийчев. *Ще мине, ви казвам! — отсъди авторитетно Трифон.* А. Гуляшки. **отсъждам се, отсъдя се** *страд.* и *сред.*

отсъ̀ждане *ср. Отгл. същ. от* отсъждам *и от* отсъждам се.

отсъ̀рбвам, -аш, *несв.*; **отсъ̀рбам,** -аш, *и* **отсръ̀бна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Сръбвам малко от нещо, за да не е много пълно; отпивам. *Трябва да отсръбна, че ще прелее чашата.*

отсъ̀рдвам се, -аш се, *несв.*; **отсъ̀рдя се,** -ищ се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Преставам да се сърдя, минава ми сръдната. *Рунка и Кирчо избързаха да съобщят на леля си Дочка, че ще ѝ дойдат на гости. Дочка се зарадва, че сестра ѝ се е отсърдила.* К. Петканов. *Ако се е разсърдил, той ще се отсърди.* Погов.

отсъ̀рдване *ср. Отгл. същ. от* отсърдвам се.

отсъ̀рдя се. Вж. отсърдвам се.

отсъ̀ствие, *мн.* -я, *ср.* 1. Положение, когато нещо го няма, не е на лице. *Това съвършено отсъствие на ентусиазъм, тоя тесен, дори жесток егоизъм на добрия човек наскърбиха писателя.* Вазов. *Отсъствие на уважение.* 2. Положение, когато някой не се е явил, не се намира на определено място, не присъствува някъде. *Противоп.* присъствие. *Гроздан не забеляза и отсъствието му, както не забеляза и отсъствието на поп Доча.* Йовков. *Обискът в квартирата ми е извършен в мое отсъствие.* Г. Димитров. || Неявяване на някого на учебни или служебни занятия. *Имам две неизвинени отсъствия. Извинявам някому отсъствията. Отсъствия по болест.* □ **Пиша някому отсъствие** (разг.) — отбелязвам в съответната книга, че някой не се е явил на училище.

отсъ̀ствувам, -аш, *несв.* 1. Не съм на лице, не съществувам. *Но той имаше и друго, което отсъствуваше у тях: непобедимо търпение и постоянство.* Вазов. 2. Няма ме някъде, не присъствувам някъде. *Нему беше съвестно да отсъствува от Клисура в един ужасен час за нея.* Вазов. || Не се явявам на училищни или служебни занятия. *Днес отсъствуват двама ученика. От работа отсъствуват по болест 5 души.*

отся̀вам, -аш, *несв.*; **отсѐя,** -ѐеш, *мин. св.* отся̀х, *прич. мин. деятв.* отся̀л, -а, -о, *мн.* отсѐли, *прич. мин. страд.* отся̀т, -а, -о, *мн.* отсѐти, *св.* 1. Като сея със сито, отделям, очиствам нещо. *Щом се върнеше от нивата, залавяше се на работа из двора..., бъркаше зоб, отсяваше жито и не бързаше да излезе по дюкяните.* К. Петканов. 2. Сея със сито известно количество или колкото ми трябва. *Отсей едно кринче жито. Отсея брашно, за да меси.* **отсявам се, отсея се** *страд.*

отся̀ване *ср. Отгл. същ. от* отсявам *и от* отсявам се. *Отсяване на брашно.*

отсядам, -аш, *несв.*; **отседна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* **1.** Слизам от кон или от друго животно, което яздя. *Мрак припадка, | лудо младо не отсяда: | враня коня разиграва — | дълга пътя заминава.* Ц. Церковски. *Чужд кон да възседнеш, на сред път да отседнеш.* Погов. **2.** При пътуване — спирам в хотел и под. за нощуване, кратък престой, почивка. *И додето по-ранишният началник всякога спираше в механата на кмета, сега новият... отседна в механата на Пранга-та.* Влайков. *Късно вечерта пристига следователят с околийския лекар и отсядат при Танаса.* К. Константинов.

отсядане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* отсядам.

отсянка, *мн.* отсенки, *ж.* **1.** Разновидност на един и същ цвят в зависимост от различната сила на тона; нюанс. *Пустинний към Чаталджа вид | не е от багри уморен и сит. | Трепти той лек, в отсенки се прелива.* К. Христов. **2.** За душевни преживявания и под. — тънка особеност или леко различие в едно и също явление. *Променливият ритъм... и чевръстият език ... ни въвождат ... в най-тънките отсенки на настроението.* П. П. Славейков. *Да владееш езика, това значи да умееш да предадеш мисълта си по възможно по-съвършен начин, да предадеш не само основното ѝ съдържание, но и най-тънките ѝ отсенки. Отсенка в значенията на думите.*

оттам *нареч.* **1.** От място, гдето не се намира лицето, което говори; от онова място, от там. *Противоп.* оттук. *Я заведи госпожата до главната улица, оттам сама ще се оправи с бележката ми.* Вазов. *На най-високия край на полянката гората редееше съвсем и оттам се виждаше голото теме на хълма.* Ст. Загорчинов. **2.** При глаголи като минавам, преминавам и под. — през място, гдето не се намира лицето, което говори. *Всеки ден минавам оттам.* **3.** Откъм другата страна, откъм обратната страна. *А майката на Янко ту плачеше, ту се смееше, въртеше го в ръцете си, обръщаше го ту отсам, ту оттам, сякаш не можеше да повярва, че синът ѝ се е върнал цял-целеничък, че нищо не му липсва и толкова е порасъл.* Ем. Коралов. **4.** *Книж.* Поради това, вследствие на това. *Гьоре Павлев не знаеше що е страх или умееше да го надвива и в това беше неговата сила, оттам идеше и просветлението на неговия прост ум.* Дим. Талев. *Преломът в неговия дух не се бе извършил напълно: оттам колебанията, оттам противоречията.* Вазов. □ **Оттам нататък** — а) От онова място нататък. б) От онзи момент насетне; оттогава нататък, за напред. **Оттук-оттам** — от различни места.

оттатък I. *Нареч.* **1.** На другата страна, на място, което се намира отвъд нещо, на противоположната страна на тази, гдето е лицето, което говори; отвъд. *Противоп.* отсам. *Оттатък, през реката, се издигаха високите бели сипеи.* Вазов. *Оттатък, в полето има две турски села.* Дим. Талев. *Отсам и оттатък наредени дами с букети.* Ал. Константинов. ‖ В стая или помещение, което се намира от другата страна. *Хайде излезте си, идете оттатък.* Йовков. *В горната стая оттатък се чуваха гласовете на другите жени.* Дим. Талев. **2.** Откъм обратната страна, откъм оная страна, която не е обърната към лицето, което говори. *Палазов не виждаше огледалото, но виждаше как жената се понавежда, занича ту отсам ту оттатък, за да се види подобре.* Йовков. II. *Предл.* За означаване, че нещо се върши или се намира на отвъдната страна. *Само че това беше далеч някъде оттатък Тунджа.* Йовков. *Примамлива и лека зеленей | оттатък шанците тревата.* Вапцаров. □ **Отсам-оттатък** — от едната и другата страна, оттук и оттам. **Оттатък ще мина (отида)** (нар.) — обикн. при закана: за подчертаване, че нещо непременно ще се извърши, и то напълно. *Ще ги съдим не, ами оттатък ще минем... И на децата си ще оставим да ги съдят!* Йовков.

оттатъшен, -шна, -шно, *мн.* -шни, *прил.* Който се намира оттатък, на другата, на противоположната страна; отвъден. *Една лъкатушна пътека се изкачваше до върха и водеше към оттатъшната урва — Зли дол.* Вазов. *Оставаше да преминат самия хребет и да достигнат на оттатъшната страна при позициите.* Йовков. *Оттатъшната стая.*

оттегля. Вж. о т т е г л я м.

оттеглям, -яш, *несв.*; **оттегля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* **1.** Като тегля отмествам, отдръпвам нещо назад. *Но няколко силни ръце го оттеглиха назад.* Вазов. ‖ За поглед — отмествам, помествам, отделям, откъсвам. *Но той ни един път не оттегли погледа си от гледката.* Вазов. **2.** За войска — отдръпвам от заетите позиции; изтеглям. *Оттеглиха войските си от окупираните области.* **3.** Вземам обратно. *Оттеглям заявлението си.* ‖ Отказвам се, отричам се от нещо казано или написано от мене. *Оттегли си думите, с които одеве опозори българите.* Вазов. *Оттеглям си мнението.* **оттеглям се, оттегля се** *страд.*

оттеглям се, -яш се, *несв.*; **оттегля се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред.* **1.** Отдръпвам се, отстранявам се, отмествам се. *Облаците разпокъсани се оттегляха към планините.* Елин Пелин. *И той тръгна към входа. Оръженосците почтително се оттеглиха.* Вазов. *Водите на Дунава се оттеглиха от залетите места.* **2.** Напускам някое място, гдето има други човеци, за да остана сам; отивам. *След морния ден на почивка | оттегля се вождът.* Ем. п. Димитров. *Те пазят... А щом кат оттегли се царя | в покоите свои нощя, | Косара скривалища царски отваря.* К. Христов. *Майсторът се оттегли в ъгъла, наведе се над прашната масичка и вписа надницата подред на всички.* Хар. Русев. *Разпалените прения се свършиха и съдът се оттегли в съвещателната стая.* Вазов **3.** За войска — отдалечавам се от заетите позиции, места. *Казаха ни, че в селото имало турска кавалерия, която открила огън по нашите и след това се оттеглила.* Йовков. *Шрапнелът се пръсва над колоната, която, залегнала продължава да стреля и постепенно се оттегля в окопите.* Л. Стоянов. **4.** Напускам длъжност, пост или работа. *Оттеглям се от лекарската практика.*

оттегляне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* оттеглям и от оттеглям се. *Оттегляне на войските. Оттегляне на заявление.*

оттенък, *мн.* -ци, *м.* (рус.). *Рядко.* Отсянка. *Мога ли да схвана неизчислимите оттенъци в игрите на светлината и цветовете?* Ал. Константинов.

оттѝквам, -аш, *несв.*; **оттѝкна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* оттѝкнат, *св.* 1. С тикане отмествам. *Върви си из пътя, болярино, — каза начумерено единият войник, като го оттикна на страна от колѐсницата.* Вазов. *Пусни ме при немеца, — каза Марийка, като оттикваше жената.* Вазов. 2. *Диал.* Отпушвам. *Оттиквам канала.* **оттиквам се, оттикна се** *възвр.* и *страд.*

оттѝкване *ср. Отгл. същ. от* оттиквам *и от* оттиквам се.

оттѝкна. Вж. оттиквам.

оттѝчам, -аш, *несв.*; **оттекà,** оттечѐш, *мин. св.* оттѐкох, оттѐче, *прич. мин. действ.* оттѐкъл, -кла, -кло, *мн.* -кли, *св.* Оттичам се. *Пороите прииждат и оттичат.* Багряна. *Някои от бащите ви все още се дърпат, за старото се държат. Старото ще оттече и ще се забрави.* Л. Гуляшки.

оттѝчам се, -аш се, *несв.*; **оттекà се,** оттечѐш се, *мин. св.* оттѐкох се, оттѐче се, *прич. мин. действ.* оттѐкъл се, -кла се, -кло се, *мн.* -кли се, *св., сред.* Като тека, отдалечавам се. *Радостни и доволни те седнаха на големите камъни ... и гледаха как тънката струйка ... полека-лека изпълни кладенчето и почна да се оттича през широкия отвор.* Елин Пелин. *Почакай докато се оттече водата.* Йовков.

оттѝчане *ср. Отгл. същ. от* оттичам *и от* оттичам се. *След стихване на бурята и оттичане на мътилката ние се прибирахме малко поуспокоени, че стопанството ни още стои.* Кр. Григоров.

оттлàсвам, -аш, *св.*; **оттлàсна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* оттлàснат, *св.* Оттласквам. *Оставете да мина! — изкряска той. Но щиковете грубо го оттласнаха назад.* Вазов. *Той опря върлината о брега и оттласна лодката.* Ст. Загорчинов. *Опитите ѝ да привърже Еньо към себе си като че ли повече го оттласваха.* Елин Пелин. **оттласвам се, оттласна се** *страд.*

оттлàсване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* оттласвам *и от* оттласвам се.

оттлàскам. Вж. оттласквам.

оттлàсквам, -аш, *несв.*; **оттлàскам,** -аш, *св.* Отблъсквам. *Има фигури надарени с тоя печален дар да оттласкват.* Вазов. **оттласквам се, оттласкам се** *страд.*

оттлàскване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* оттласквам *и от* оттласквам се.

оттлàсна. Вж. оттласвам.

оттогàва *нареч.* От онзи момент, от онова време; от тогава. *Две недели минаха оттогава.* Вазов. *Оттогава го зачовърка завист.* Р. Стоянов. *В турско време чичови Стайкови живееха в нашата махала ... Аз ги знам и ги помня още оттогава.* Влайков.

оттогàз *нареч. Диал.* Оттогава. *Откак се е, мила моя майко ле, зора зазорила, | от тогаз е, мила моя майко ле, войска провървяла.* Нар. пес.

оттòча. Вж. отточвам.

оттòчвам, -аш, *несв.*; **оттòча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Точа от течност да стане по-малко, да не прелее. **отточвам се, отточа се** *страд.*

оттòчване *ср. Отгл. същ. от* отточвам *и от* отточвам се.

оттрошà. Вж. оттрошавам.

оттрошàвам, -аш, *несв.*; **оттрошà,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* С трошене отделям нещо; отчупвам. **оттрошавам се, оттроша се** *страд.* и *сред.*

оттрошàване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* оттрошавам.

оттрѐнвам, -аш, *несв.*; **оттрѐня,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Махам тръните от нещо затрънено, разграждам нещо затрънено. **оттрънвам се, оттръня се** *страд.*

оттрѐнване *ср. Отгл. същ. от* оттрънвам *и от* оттрънвам се.

оттръня. Вж. оттрънвам.

оттỳк и **оттỳка** *нареч.* 1. От мястото, гдето се намира лицето, което говори; от това място, от тук. *Противоп.* оттам. *Оттук погледът потъваше далеко във вълнообразните голи поляни на изток.* Вазов. *Павел отвори очи и я погледна студено, недружелюбно, като че искаше да ѝ каже: махни се оттук!* Елин Пелин. *Оттука всичко се виждаше тъй ясно, че прозорчетата и бойниците можеха да се преброят на пръсти.* Ст. Загорчинов. 2. При глаголи като минавам, преминавам и под. — през място, гдето се намира лицето, което говори. *По хиляди поклонници минуват всяка година оттука.* Вазов. 3. Откъм страната, която е към лицето, което говори; откъм тази страна. *Разболееш се, вземат те в болницата, оттук те тупнат, оттам те тупнат, оплезй се, опулй се.* Елин Пелин. 4. *Книж.* Поради това, вследствие на това. *Ще рече, както навред, така и тук буржоазната класа мери нещата със свой аршин, а не с аршина, с който те трябва да бъдат измерени. А оттук следва, че в работите на наемната класа буржоазията може да бъде всичко, но само не и съдия.* Г. Кирков. □ **Оттук нататък** — а) От това място нататък. б) От този момент насетне; отсега нататък, занапред. *Направиха икрама на майстор Дима, според както му е редът, и той даде благословия и упътване на Колча, да може оттук нататък самичък да си работи занаята.* Влайков. **Оттук-оттам** — от различни места.

оттỳка. Вж. оттук.

оттỳлвам, -аш, *несв.*; **оттỳля,** -иш, *мин. св.* -их, *св. Нар.* Отварям нещо затулено; отпушвам. *Като натъкми всичко, оттули пещта и извади лъскавите червено-жълти пресни пити.* Цани Гинчев. *Оттулвам канелата на бъчвата.* **оттулвам се, оттуля се** *страд.*

оттỳлване *ср. Отгл. същ. от* оттулвам *и от* оттулвам се.

оттỳля. Вж. оттулвам *и* оттулям.

оттỳлям, -яш, *несв.*; **оттỳля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Оттулвам. **оттулям се, оттуля се** *страд.*

оттỳляне *ср. Отгл. същ. от* оттулям *и от* оттулям се.

оттỳха *ж. Диал.* Разтуха. *Тя (майка ми) пазеше своите сълзи, за оттуха на тежките си мъки, когато беше сама, когато никой не можеше да я види, че плаче.* Величков.

оттỳша си. Вж. оттушвам се.

оттỳшвам си, -аш си, *несв.*; **оттỳша си,** -иш си, *мин. св.* -их си, *св., сред. Диал.* Изкар-

вам, изливам яда си някому; отвръщам си на някого. *Щом свършихме обяда, дъждът преста на и небето се разясни. Войводата в яд, за да си оттуши, изпразни пушката си в Рила.* Вазов. *На всички се сърди, а само на мене си оттушва.*

оттўшване *ср. Отгл. същ. от* оттушвам си.

отўка *ж. Нар.* Отучване от нещо. *Има наука, има и отука.* Погов. *Наука е една мъка, а отука — две.* Погов.

отўпам. Вж. отупвам.

отўпвам, -аш, *несв.*; **отўпам,** -аш, *св Нар.* С тупане изчиствам; изтупвам. *Борислав скочи на крака, отупа голфа си, по който имаше полепнала пръст, и подаде доверчиво ръка.* А. Гуляшки. *Някой отупа краката си пред вратата и покашля.* Ем. Станев. **отупвам се, отупам се** *страд.*

отўпване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* отупвам *и от* отупвам се.

отўча. Вж. отучвам.

отўча се. Вж. отучвам се.

отўчвам, -аш, *несв.*; **отўча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Накарвам, заставям някого да отвикне от някой навик. *Ще го отучим от старите навици. Нали ще живее и работи между нас?* А. Гуляшки. *Отучих го да пие.* **отучвам се, отуча се** *страд.*

отўчвам се, -аш се, *несв.*; **отўча се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Отвиквам. *Той не обичаше веселите компании, беше се отучил да се смее.* Хар. Русев. *Кой ще копае, момко? Ръцете ми се отучиха да копаят.* А. Каменова. *Научил се поп на пържен боб; довършил се боб, отучил се поп.* Погов.

отўчване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* отучвам *и от* отучвам се.

отха̀пвам, -аш, *несв.*; **отха̀пя,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* С хапане откъсвам, отделям част от нещо цяло. *Стоян Глаушев се запъти направо ... към плевнята и, преди още да стигне там, отхапа от хляба голям залък.* Дим. Талев. *Командирът отхапа от парчето кашкавал, което държеше в ръката си.* Вежинов. **отхапвам се, отхапя се** *страд.*

отха̀пване *ср. Отгл. същ. от* отхапвам *и от* отхапвам се.

отха̀пя. Вж. отхапвам.

отвръ̀квам, -аш, *несв.*; **отхвръ̀кна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Изведнаж хвръквам, отскачам настрани; отхвърчавам. *Огънят изпука, една искра отхвръкна и падна върху полата ѝ.* К. Петканов. *Двамата съседи удряха с все сила, трески отхвръкваха настрана, клони се кършеха и падаха на земята.* Кр. Григоров. *Ханджарът изсвятка, главата отхвръкна.* Вазов. || *Обр. Мислите ѝ отхвръкнаха към Скопие, помилваха Димо. Видя го да лежи в студената стая.* К. Петканов.

отхвръ̀кване *ср. Отгл. същ. то* отхвръквам.

отхвръ̀кна. Вж. отхвръквам.

отхвъ̀ргам, -аш, *несв. Диал.* Отхвърлям, отблъсвам. *Па и оня прокопсаник ... току ѝ се натрапва ... Тя го отхвърга, наистина, че ней сърцето е привързано към Стояна.* Влайков. *Мария отхвърга моята пламенна любов, предпочита честолюбивия Иванко.* В. Друмев. *Кака лесно усвоява и това ткане, и бързо отхвърга килимите.* Влайков. **отхвъргам се** *страд.*

отхвъ̀ргане *ср. Отгл. същ. от* отхвъргам *и от* отхвъргам се.

отхвъ̀рля. Вж. отхвърлям.

отхвъ̀рлям, -яш, *несв.*; **отхвъ̀рля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* **1.** Хвърлям, мятам нещо на страна. *Наблегна на вратата със страшната си сила и я отхвърли пред себе си.* Йовков. *До северния ъгъл на плевнята подпоручик Михайлов лежеше в кръвта си. Куршумът го беше ударил в тила, пръснал челото и отхвърлил каската му настрани.* Хар. Русев. *На края на лехата, преди да обърне, тя отхвърляше енергично и ловко ралото.* Г. Караславов. || Отмятам, отмествам. *Монката отхвърли покривката от главата си, обърна се по гръб и се загледа в небето.* Елин Пелин. *После отиде при прозореца, отхвърли единия крайчец на завеската, погледна навън, върна се, погледна часовника си и трепна.* Г. Караславов. *Тя стана и отхвърли дългите си коси назад.* Йовков. **2.** *Прен.* Отказвам, отблъсвам, отричам нещо. *Каквито актове и да му съставиш, все ще ги отхвърли.* Влайков. *Правителството най-категорично отхвърля клеветническите обвинения против България.* Г. Димитров. || Изоставям, пренебрегвам някого; отблъсквам. *Ти ме любеше. Аз не оцених това. Аз те отхвърлих жестоко. Аз предпочетох тоя лукав прелъстител.* Вазов. *Аз съм отхвърлен, забравен, оставен.* Лилиев. **3.** *Прен.Разг.* Извършвам някаква работа, изработвам нещо леко и бързо и в голямо количество. *Днес отхвърлих много работа.* **4.** *Воен.* Отблъсвам противник. *Едвам вчера те* (румъните) *бяха бити и отхвърлени навсякъде.* Йовков. *С грамадни сили турците нападат тоя малък отред, отхвърлят го и го преследват.* Йовков. **отхвърлям се, отхвърля се** *страд.*

отхвъ̀рляне *ср. Отгл. същ. от* отхвърлям *и от* отхвърлям се. *Кукушани стоят между първите от ония, които почнаха работа за отхвърляне фанариотското иго.* Яворов. *Отхвърляне на съдебен иск.*

отхвърча̀. Вж. отхвърчавам *и* отхвърчам.

отхвърча̀вам, -аш, *несв.*; **отхвърча̀,** -йш, *мин. св.* -а̀х, *св.* Отхвръквам. *Великанът* (танк) *идва срещу тебе и дори много не бърза ... Снарядите отхвърчават от него като орехи и наймного да го поодраскат.* Вежинов.

отхвърча̀ване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* отхвърчавам.

отхвъ̀рчам, -аш, *несв.*; **отхвърча̀,** -йш, *мин. св.* -а̀х, *св.* Отхвръквам; отхвърчавам.

отхлўпвам, -аш, *несв.*; **отхлўпя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Махам, снемам похлупака на нещо захлупено. *Противоп.* захлупвам. *Дядо Кънчо сбута огъня ..., отхлупи закипялото бобено гърне.* Ц. Церковски. *Фиката начупи хляба, отхлупи гаванката и посочи сланината.* Г. Караславов. **отхлупвам се, отхлупя се** *страд.*

отхлўпване *ср. Отгл. същ. от* отхлупвам *и от* отхлупвам се.

отхлўпя. Вж. отхлупвам.

отхо̀ден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* Обикн. в съчет. **отходно място** — клозет, нужник.

отхо̀дя си. Вж. отхождам си.

отхòждам си, -аш си, *несв.*; **отхòдя си,** -иш си, *мин. св.* -их си, *св.*, *сред. Разг.* Ходя до насита. *Тая зима си отходих по седенки.*

отхрàна *ж. Остар.* Отглеждане, възпитание. *Тоя момък..., с дух и отхрана чорбаджийски, беше син на един чорбаджия от калъпа на Юрдан Диамандиев.* Вазов.

отхрàнвам, -аш, *несв.*; **отхрàня,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Храня човек или животно до като порасне; отглеждам. *Майка му го отхрани и отгледа и все на него се надяваше: като подрасне, да помага и на по-малките.* П. Ю. Тодоров. *И, като изкарам пролет волове, всеки ми се чуди, как съм ги така отгледал и отхранил!* Влайков. **отхранвам се. отхраня се** *страд.*

отхрàнване *ср. Отгл. същ. от* отхранвам *и от* отхранвам се; отглеждане. *Отхранване на дете.*

отхрàня. Вж. о т х р а н в а м.

отцедèн, -а, -о. 1. *Прич. мин. страд. от* отцедя. 2. Като *прил.* — който е изцеден, пресушен. *Отцедени блата.*

отцедя̀. Вж. о т ц е ж д а м.

отцèждам, -аш, *несв.*; **отцедя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* С цедене отделям, прецеждам. *Отцедихме сиренето.* || Отделям. *Ледените висулки зад стъклото блестяха на слънцето и отцеждаха едри капки, които с шум падаха в локвичката под тях.* Вежинов. **отцеждам се, отцедя се** *страд.*

отцèждам се, -аш се, *несв.*; **отцедя̀ се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св.*, *сред.* Отдръпвам се, оттичам се. *Едва към обед снегът се стопи, поляната, където се беше разположил съединеният отред, се отцеди и земята поизсъхна.* М. Марчевски.

отцèждане *ср. Отгл. същ. от* отцеждам *и от* отцеждам се.

отцèпвам, -аш, *несв.*; **отцèпя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Със цепене откъсвам, отделям част от нещо. *Отцепи парче от дъската.* 2. *Прен.* Отделям едно или повече лица от организация, колектив; откъсвам. *Работниците се надяваха да отцепят част от войските и да ги поведат след себе си.* **отцепвам се, отцепя се** *страд.*

отцèпвам се, -аш се, *несв.*; **отцèпя се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред.* Откъсвам се, отделям се от група, партия и др. *Когато пристигнаха до пътеката, която водеше пряко за село, Станка мълчаливо се отцепи и тръгна по нея.* И. Волен.

отцèпване *ср. Отгл. същ. от* отцепвам *и от* отцепвам се.

отцèпник, *мн.* -ци, *м.* Лице, което се отцепва от организация и под. *Отцепници от партия.*

отцèпница *ж.* Жена отцепник.

отцèпнически, -а, -о. *Прил. от* отцепник.

отцèпничество, *мн.* няма, *ср.* Проява, действие на отцепник.

отцèпя. Вж. о т ц е п в а м.

отцеубѝец, *мн.* -ййци, *м. Книж.* Убиец на баща си.

отцеубѝйство, *мн.* -а, *ср.* Убийство на собствен баща.

отчàйвам, -аш, *несв.*; **отчàя,** -àеш, *мин. св.* отчàях, *св.* Ставам причина някой да загуби всякакви надежди; докарвам отчаяние. *Мизерията и грижите го отчайваха още от дълго време.* Вазов. *Добрите ѝ думи го сърдеха и той ръмжеше или се подсмиваше обидно, и това нараняваше още повече Станка и я отчайваше.* Елин Пелин. *Една тъпа, неопределена болка се подигаше в душата му, ломеше всичките му стави, обезсилваше го и го отчайваше.* Йовков. *Отчая ме неговата упоритост.*

отчàйвам се, -аш се, *несв.*; **отчàя се,** -àеш се, *мин. св.* отчàях се, *св.*, *сред.* Изгубвам всякаква надежда за нещо; изпадам в отчаяние. *Невястата му, която ясно виждаше и усещаше голотата и немотията в къщи, не се кахъреше и не се отчайваше от това.* Влайков. *Но откакто умря жена му, той се промени, отчая се и почна да пие.* Елин Пелин. *Бях се измъчил, отчаял се бях. Баща ти навсякъде се заканваше да ме уволни, да ме махне оттука.* Йовков.

отчàйване *ср. Отгл. същ. от* отчайвам *и от* отчайвам се. *Недоверието на селяните един към друг, упоритата им привързаност към изпитаното и старото — всичко това спъваше работата и често докарваше до отчайване поп Дочо.* Йовков.

отчàсти *нареч.* (рус.). *Книж.* До известна степен, до известен размер, до някъде, непълно, частично. *По-късно, вече като председател на Ведровския селсъвет, бай Нончо реши да облекчи поне отчасти мъките на съселяните си.* А. Гуляшки. *Няколко глътки замърсена вода утолиха отчасти жаждата му.* К. Ламбрев.

отчàя. Вж. о т ч а й в а м.

отчàя се. Вж. о т ч а й в а м с е.

отчàян, -а, -о. 1. *Прич. мин. страд. от* отчая. 2. Като *прил.* — а) Който е изпаднал в отчаяние. *Най-после Темелко, отчаян, ядосан, кипна и се развика.* Йовков. *Бързоходко легна отчаян до един трън.* Ем. Станев. б) Който изразява отчаяние. *На другия ден Еникий се яви пред братята блед, тъжен и с отчаян вид.* Елин Пелин. *Жестоки и отчаяни писъци излазяха из гърдите на стареца.* Вазов. *Кольо се замисли и по лицето му тутакси се възвърна предишното отчаяно изражение.* Ем. Станев. *Отчаян плач. Отчаян глас.* в) Който е краен в проявите си; безразсъден, рискован. *Той тичаше насам-натам..., вземаше едно, оставяше друго, или пък с отчаяна храброст се спущаше сред дима и пламъците.* Йовков. *Бой почна се безпощаден, | бой отчаян, бой сърдит.* Вазов. *Отчаяна битка. Отчаяна постъпка.* || *Разг.* Който е силно увлечен в нещо; страстен *Отчаян пушач. Отчаян спортист.*

отчаяние, *мн.* няма, *ср.* Състояние на крайна отпадналост на духа; безнадеждност, униние. *Изведнъж той се спря и в отчаянието си започна да се удря с юмруци по главата.* Йовков. *Те бързо и едновременно произнасяха някакви отсечени думи, в които звучеше отчаяние и разкаяние.* Елин Пелин. *Такова черно отчаяние я срази, че дори и смъртта в този момент не би ѝ изглеждала толкова страшна.* Г. Караславов. *В черната нощ на робството и отчаянието като рубинени звезди пламваха революционните коми-*

тепи. Смирненски. *Изпадам в отчаяние. Обзема ме отчаяние. Довеждам до отчаяние.*

отча̀яно. *Нареч. от* отчаян; безнадеждно. *Ние се борехме отчаяно; виждахме, че няма спасение.* Вазов. *Очите ѝ се напълниха със сълзи, тя падна на дивана и отчаяно зарида.* Л. Стоянов.

отча̀яност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Рядко. Отвл. същ. от* отчаян. *Тази отчаяност и убитост, която го беше обхванала преди малко, като че се отърси и отмахна от него.* Влайков.

о̀тче, *мн.* -та, *ср.* **1.** Звателна форма от отец *Благослови, отче! — каза той радостно.. Поп Стефан не му отговори.* Йовков **2.** *Разг.* Отец — свещеник или калугер. *Старото отче научило това от попадията си.* Елин Пелин. *Къде се дянаха Едрей и Хрельо с оня калугер?... Ако изпуснат отчето, ще им отрежа ушите.* Ст. Загорчинов.

отчѐквам, -аш, *несв.*; **отчѐкна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* отчѐкнат, *св.* С чекнене отделям, откършвам, откъсвам. *Отчекнах едно клонче от дървото.* **отчеквам се, отчекна се.** *страд.*

отчѐкване *ср. Отгл. същ. от* отчеквам *и от* отчеквам се.

отчѐкна. Вж. отчеквам.

отчѐсвам, -аш, *несв.*; **отчѐсна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* отчѐснат, *св. Диал.* Отчеквам, откъсвам. *Я му дай от гъ-ката! Отчесни му едната кълка.* Д. Немиров. **отчесвам се, отчесна се** *страд.*

отчѐсване *ср. Отгл. същ. от* отчесвам *и от* отчесвам се.

о̀тчески, -а, -о, *прил. Старин.* Бащински. *И аз идех с цел да изпрося вашата отческа благословия.* Вазов.

отчѐсна. Вж. отчесвам.

отчѐт *м. Канц.* Писмен или устен доклад за извършена дейност, за изпълнение на възложени задачи. *Той разгъна шумно дълъг лист хартия и даде отчет за работата през тая година и в двете училища — мъжкото и девическото.* Дим. Талев. *Той на няколко пъти си спомни, че на обед ще трябва да дава отчет за извършеното пред партийната организация.* А. Гуляшки. *Годишен отчет за работата на профорганизацията.* □ **Давам си отчет за нещо** — разбирам, осъзнавам нещо. *После и друго чувство, за което той не искаше да си дава отчет, размиряваше душата му и я тревожеше мъчително.* Вазов.

отчета̀. Вж. отчитам.

отчѐтен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил. Канц.* **1.** Който съдържа отчет за нещо. *Отчетен доклад. Отчетни документи.* **2.** На който се дава отчет за нещо. *Годишно отчетно събрание. Отчетно производствено съвещание.* **3.** За период от време — за който се дава отчет. *През отчетната година са свикани пет заседания.*

отчетлѝв, -а, -о, *прил.* Ясен. *С отчетлив глас той разказа още много от своя опит, даде ценни препоръки на колегите си.* И. Бурин. *Евстати обичаше да мисли за бъдещето. Мислеше за него не изобщо, не абстрактно, а си го представяше в отчетливи образи, в ясни цифри.* А. Гуляшки. *Нейде в гората секат дърва и отчетливият звук на секирата кънти в тишината.* К. Константинов.

отчетлѝво. *Нареч. от* отчетлив. *Гласът на Никола Попов беше твърд; той говореше не бавно, но разделено и отчетливо.* А. Страшимиров. *Екнат стъпките ми отчетливо | и глухата среднощна тишина.* Н. Ракитин.

отчѐтливост, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* отчетлив. *Изведнъж виенето на вълците се чу отново... Всичко това долетя с поразителна отчетливост в безмълвната ледена нощ.* Дим. Димов.

отчѐтник, *мн.* -ци, *м. Канц.* Служебно лице, което се занимава с отчетната работа в учреждение или предприятие. *Свърши се смяната, дойде отчетникът, премери и запише в книжката: толкова и толкова. И чак тогава ти става ясно каква е била работата ти през деня.* А. Гуляшки.

отчѐтнически, -а, -о, *прил.* Който се отнася до отчетник.

отчѐтничка *ж.* Жена отчетник.

отчѐтност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Канц.* Отчитане по установена форма на разходи, дейност и пр. в учреждения, предприятия и др. *На особена висота в тази станция е нагледната — графическата отчетност за постиженията на отделните трактористи.* Отеч. фронт, 1949 г. *В борбата за високи добиви много допринесе редовната отчетност и счетоводството на стопанството. Строга отчетност.*

отчислѐние, *мн.* -я, *ср.* (рус). *Остар.* Уволнение. *И несъвзет още от сполетелите го загуби, той биде изненадан и с отчисление от съдийството си при Софийския апелативен съд.* П. П. Славейков.

отчислѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил. Канц.* Който служи за отчисляване. *Отчислителна бележка.*

отчисля̀. Вж. отчислявам.

отчисля̀вам, -аш, *несв.*; **отчисля̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св. Канц. Остар.* **1.** Уволнявам. *След малко отчислиха и Милка от учителската длъжност в гимназията.* Вазов. *Алеко биде отново назначен съдия при Софийската апелация ..., за да бъде отново отчислен.* П. П. Славейков. **2.** Отписвам някого от състава на нещо. *Отчислиха ме от стола.* **отчислявам се, отчисля се** *страд.* и *сред.*

отчисля̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* отчислявам *и от* отчислявам се.

отчѝтам[1], -аш, *несв.*; **отчета̀,** -ѐш, *мин. св.* отчѐтох, *прич. мин. действ.* отчѐл, *св.* Давам отчет. *Бай Димо умно говори човекът, отчете нередностите.* Кр. Григоров. *Как ще изпълнява сеитбения план и какво ще отчита?* А. Гуляшки. **отчитам се, отчета се** *страд.* и *сред.*

отчѝтам[2], -аш, *несв.*; **отчета̀,** -ѐш, *мин. св.* отчѐтох, *прич. мин. действ.* отчѐл, *св. Диал.* Наброявам, отброявам. *Ханджията ще бръкне в джоба му..., ще отчете колкото му трябват.* А. Каралийчев *Кой ще отчита снопите?... Кой ще гледа какви снопи се избират? Де е Апостол?* Д. Немиров. **отчитам се, отчета се** *страд.*

отчѝтам[3], -аш, *несв.*; **отчета̀,** -ѐш, *мин. св.* отчѐтох, *прич. мин. действ.* отчѐл, *св. Диал.* Чета, прочитам молитви за някой обред. *Тато довежда дядо попа. Той ще отчете на гостбите в къщи и на принесения хляб.* Влайков. *Попът отчете софрата, па току се курдисахме, да прощаваш,*

па си се наядохме. Мих. Георгиев. **отчитам се, отчета се** *страд.*

отчѝтане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* отчитам[1], отчитам[2], отчитам[3] *и от* отчитам се.

отчо̀пля. Вж. отчоплям.

отчо̀плям, -яш, *несв.*; **отчо̀пля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* С чоплене, откъртвам, отделям от нещо. **отчоплям се, отчопля се** *страд.*

отчо̀пляне *ср. Отгл. същ. от* отчоплям *и от* отчоплям се.

отчу̀вам, -аш, *св. Диал.* Отглеждам, отхранвам. *Къщата му се виждаше грозна и проклета. В нея, дето с радост и любов бе отчувал децата си, сега нямаше ни радост, ни любов.* Елин Пелин. *Майка ни вдовица ни е отгледала трима синове. Имота запази и нас отчува.* Н. п. Филипов. *Мисля да з занесем* (лисичката) *у дома, да я вържем с една верига, че да я отчуваме до зимъс, когато поотрасне.* Ем. Станев.

отчужда̀вам, -аш, *несв.*; **отчуждя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* 1. Вземам частен имот за държавни или обществени нужди. *Отчуждавам част от мястото за улица.* 2. Ставам причина да се прекрати близостта между човеци, да станат чужди един на друг. *Нещо тежко и безнадеждно изпълни сякаш изведнаж къщата, гнетеше ги и ги отчуждаваше един от други.* Йовков. *Как близки сме сега и свои. — | Не ще ни нищо отчужди | един от друг, другари мои!* Вес. Георгиев. **отчуждавам се, отчуждя се** *страд.*

отчужда̀вам се, -аш се, *несв.*; **отчуждя̀ се,** -йш се, *мин. св* -йх се, *св*, *сред.* Прекратявам близостта си с някого; ставам чужд. *Кандов полека-лека се отчуждаваше от средата си и от интересите ѝ.* Вазов.

отчужда̀ване *ср. Отгл. същ. от* отчуждавам *и от* отчуждавам се. *Най-сетне всичко по отчуждаването на ливадите беше свършено.* Г. Караславов.

отчуждѐние, *мн.* няма, *ср.* (рус.). Премахване на близки отношения, на близост с някого. *Отчуждението му и болестта го откъснаха съвсем от света.* Г. Райчев.

отчуждѐно *нареч.* Без близост и сърдечност. *Мислите му бяха прекъснати от хлопването на врата и в хола влезе жена му Надежда . . . Двамата съпрузи се погледнаха за момент равнодушно и отчуждено.* Дим. Ангелов.

отчуждѐност, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* Нямане близост и сърдечност; хладнина, студенина. *Отдавна между двамата съпрузи съществуваше пълна отчужденост.* Дим. Ангелов.

отчуждя̀. Вж. отчуждавам.

отчуждя̀ се. Вж. отчуждавам се.

отчу̀кам. Вж. отчуквам.

отчу̀квам, -аш, *несв.*; **отчу̀кам,** -аш, *св. Разг.* С чукане отделям, отчупвам. *Отчукай къс от тая скала.* **отчуквам се, отчукам се** *страд.*

отчу̀кване *ср. Отгл. същ. от* отчуквам *и от* отчуквам се.

отчу̀пвам, -аш, *несв.*; **отчу̀пя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* С чупене отделям къс от нещо; откършвам. *Боне стана, отчупи комат хляб, посоли го и го поднесе до устата ѝ.* Елин Пелин. *Стрина Илчовица извади из пазвата си симида . . ., отчупи залък и го подаде на стрина Венковица.* Влайков. **отчупвам се, отчупя се** *страд.* и *сред.*

отчу̀пване *ср. Отгл. същ. от* отчупвам *и от* отчупвам се.

отчу̀пя. Вж. отчупвам.

отшѐлник, *мн.* -ци, *м. Книж.* Лице, което се е отказало от земни блага и води усамотен, монашески живот; аскет, пустинник, монах. *Той беше скиталец и кат дете прост, | и като отшелник живееше в пост.* Вазов. || *Прен.* Човек, който живее усамотено, не дружи с никого. *От градския шум и прах избегнах. | Далеч избягах от светът, | колата с грижите запрегнах, | отшелник съм в тоз горски кът.* Вазов.

отшѐлница *ж.* Жена отшелник.

отшѐлнически, -а, -о. *Прил. от* отшелник. *Отшелнически живот. Отшелническа килия.*

отшѐлничество, *мн.* няма, *ср.* Отшелнически живот. *Те бяха се отрекли от всичко плътско и земно, бяха се отдалечили в планинската тишина между манастирските стени на отшелничество и покаяние.* Елин Пелин.

отшѝвам, -аш, *несв.*; **отшѝя,** -йеш, *мин. св.* отшѝх *прич. мин. страд.* отшѝт, *св.* Разшивам, отпорвам нещо зашито. *Противоп.* зашивам. *Отших си подгъва на полата* **отшивам се, отшия се** *страд.* и *сред.*

отшѝване *ср. Отгл. същ. от* отшивам *и от* отшивам се; отпорване.

отшѝя. Вж. отшивам.

отшумя̀. Вж. отшумявам.

отшумя̀вам, -аш, *несв.*; **отшумя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *прич. мин. действ.* отшумя̀л, -а, -о, *мн.* отшумѐли, *св.* (рус.). *Книж.* Преставам да шумя; утихвам, затихвам. *Бурята бавно отшумява и дъждът затихва.* Л. Стоянов. *Дъждът пролиен отшумя | над Розовата ни долина.* Мл. Исаев. *Салонът утихна. Отшумяха и последните ръкопляскания.* А. Гуляшки.

отшумя̀ване *ср. Отгл. същ. от* отшумявам.

отщѐ ми се. Вж. отщявам.

отщѝпвам, -аш, *несв.*; **отщѝпя,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* С щипане откъсвам, отделям. *Отщипва с металическо щипало внимателно тичинките на цвета и оголва плодника.* Отеч. фронт, 1950 г.

отщѝпя. Вж. отщипвам.

отщя̀вам, -аш, *несв.* Само 3 *л.* **отщя̀ва ми се** *несв.*; **отщѐ ми се,** *мин. св.* отщя̀ ми се, *св.* Не ми се ще, не ми се иска повече. *И болестта се усили. Току зачернее човеку пред очите, удари го в главата, отще му се всичко — легне.* Елин Пелин. *Така съм уморен, че ми се отщява не само яденето, но и животът.* Орлин Василев.

отъ̀вам, -аш, *несв.*; **отъ̀на,** -еш, *мин. св.* -ах, *св. Рядко.* Потъвам. *Срещнаха го мрачен, бледен, | във кърви отънал.* Ц. Церковски. *Едва в края на месец май заваляха първите дъждове . . . Гората беше отънала в роса.* Ем. Станев.

отъждествя̀. Вж. отъждествявам.

отъждествя̀вам и **отождествя̀вам,** -аш, *несв.*; **отъждествя̀** и **отождествя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св. Книж.* Смятам едно явление или предмет за напълно еднакви с друг предмет, явление и под; уподобявам. *Тая доброволна служба той вършеше по навик, почти несъзнателно, и бе достигнал до там, щото да отождествява училището с къщата си.* Вазов. **отъждествявам се, отождествявам се. отъждествя се, отождествя се** *страд.* и *сред.*

отъждествя̀ване и **отождествя̀ване** *ср. Отгл. същ. от* отъждествявам, отождествявам *и от* отъждествявам се, отождествявам се.

отъ̀мвам, -аш, *несв.*; **отъмна̀,** -еш, *мин. св.* -их, *прич. мин. страд.* отъ̀мнат, *св. Диал.* Отнемам, изтръгвам. *Та си ножле намери, | в сърце да се убоде; | ази му ножле отъмнах, | той тръгна да се пребие.* Нар. пес. **отъмвам се, отъмна се** *страд.*

отъ̀мване *ср. Отгл. същ. от* отъмвам *и от* отъмвам се; отнемане.

отъ̀мна. Вж. о т ъ м в а м.

отънѐя. Вж. о т ъ н я в а м^{1}.

отъня̀. Вж. о т ъ н я в а м^{2}.

отъня̀вам^{1}, -аш, *несв.*; **отънѐя,** -ѐеш, *мин. св.* отънях, *прич. мин. действ.* отънял, -а, -о, *мн.* отънѐли, *св.* Ставам по-тънък; отслабвам, измършавявам. *Тежко халище го завиваше чак до гърдите и върху него бяха отпуснати ръцете му, слаби и отънели.* Йовков. *Отъняла много, станала на клечка — де сега да видим кой ще й се пречка!* Ас. Разцветников. *Вратът му отънял.*

отъня̀вам^{2}, -аш, *несв.*; **отъня̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Правя нещо да стане тънко; изтънявам. **отънявам се, отъня се** *страд.*

отъня̀ване *ср. Отгл. същ. от* отънявам^{1}, отънявам^{2} *и от* отънявам се.

отъпѐя. Вж. о т ъ п я в а м^{1}.

отъпя̀. Вж. о т ъ п я в а м^{2}.

отъпя̀вам^{1}, -аш, *несв.*; **отъпѐя,** -ѐеш, *мин. св.* отъпях, *прич. мин. действ.* отъпял, -а, -о, *мн.* отъпѐли, *св.* Ставам тъп; затъпявам. *Ножът отъпя.*

отъпя̀вам^{2}, -аш, *несв.*; **отъпя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Правя някого или нещо да стане тъпо. **отъпявам се, отъпя се** *страд.*

отъпя̀ване *ср. Отгл. същ. от* отъпявам^{1}, отъпявам^{2} *и от* отъпявам се.

отърва̀. Вж. о т ъ р в а в а м.

отърва̀вам, -аш, *несв.*; **отърва̀,** -ѐш, *мин. св.* -а̀х, св. **1.** С усилия спасявам, избавям някого, обикн. от нещо неприятно, лошо, гибелно. *Светославе, отърви отечеството от татарското иго!* Вазов. *Водачите се нахвърлиха върху Филчо, удариха му няколко камшика и с мъка отърваха Керима.* К. Петканов. **2.** *Разг.* В съчет. със съществителни, които означават някакво наказание — спасявам се. *Отървах боя. Отървах глобата. Отървах въжето.* **отървавам се, отърва се** *страд.* и *сред.* □ **Отървах кожата си** (разг.) — спасих се. *Когато неприятелските войски запалиха двореца ми, аз се измъкнах... и с мъка отървах кожата си.* А. Каралийчев.

отърва̀вам се, -аш се, *несв.*; **отърва̀ се,** -ѐш се, *мин. св.* -а̀х се, *св., сред.* Спасявам се, избавям се, изтръгвам се от някого или от нещо лошо, неприятно. *Ние сме неприятни гости, навсякъде гледат да се отърват от нас.* Л. Стоянов. *Веднъж глухонемият отиде на параклиса, но овчарите насъскаха кучетата си и той едва се отърва.* Г. Караславов.

отърва̀ване *ср. Отгл. същ. от* отървавам *от* отървавам се.

отъ̀рвам, -аш, *несв. Разг.* Само **3** *л.* обикн. в съчет. с дат. форми на личн. местоим. — изгодно ми е, на сметка ми е, изнася ми. *Нали на чорбаджията не му отърват новите работи, току дума: — Я оставете това кооперативно... За сиромаси като вас не са тия работи.* Кр. Григоров. *Какво искаш — да казва истината ли? Не му отърва.* Г. Караславов.

отърка̀лям, -яш, *св.* Търкалям в нещо, овалям. *Трима партизани докараха Батенката, отъркалян в сламата, зъбите му тракаха.* А. Каралийчев. *Отъркаляха ме в пясъка.* || Премествам чрез търкаляне. *Отъркаляй бъчвата в средата на двора.* **отъркалям се** *възвр.* и *страд. Изведнъж тя* (кобилката) *се спря, изпръхтя и се отърси, като че беше се отъркаляла.* Йовков.

отъ̀ркам. Вж. о т ъ р к в а м.

отъ̀рквам, -аш, *несв.*; **отъ̀ркам,** -аш, *св.* **1.** С търкане се допирам до нещо. *Хорото мина край градинката, отърка гърбовете си по стената на плевника и се струпа на куп.* К. Петканов. **2.** С търкане изчиствам; изтърквам. *Отърках дъските.* **3.** Изхабявам от търкане или носене; изтърквам, охлузвам. *Отърках палтото си вече.* **отърквам се, отъркам се** *възвр., страд.* и *сред. Да си жива и здрава, майчице, дето така сладко ме гости! — Тя прегърна Иваница и се отърка в рамото й.* А. Гуляшки.

отърко̀лвам, -аш, *несв.*; **отърколя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Отърколявам.

отърколя̀. Вж. о т ъ р к о л я в а м.

отърколя̀вам, -аш, *несв.*; **отърколя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св. Диал.* **1.** С търкаляне премествам от едно място на друго; изтърколявам. **2.** Отъркалям. **отърколявам се, отърколя се** *страд.*

отърколя̀вам се, -аш се, *несв.*; **отърколя̀ се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св., сред. Диал.* С търкаляне се премествам от едно място на друго. *Един сноп се отъркoли върху краката на Станка, но тя не мръдна.* И. Волен. *Той се задави и две светли сълзи се отърколиха по хлътналите му бузи.* Ив. Хаджимарчев.

отърколя̀ване *ср. Отгл. същ. от* отърколявам *и от* отърколявам се.

отърку̀лвам, -аш, *несв.*; **отърку̀лна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* отъркулнат, *св.* Отърколявам. *Отъркулнахме камъка в реката. Отъркулнаха го в пясъка, в сламата.* **отъркулвам се, отъркулна се** *страд.*

отърку̀лвам се, -аш се, *несв.*; **отърку̀лна се,** -еш се, *мин. св.* -ах се, *св., сред.* Отърколявам се.

отърку̀лване *ср. Отгл. същ. от* отъркулвам *и от* отъркулвам се.

отъ̀рсвам, -аш, *несв.*; **отъ̀рся,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* **1.** С тръсване правя нещо да падне; свалям. *Вятърът беше отърсил снега от клоните на дърветата и ги размахваше заплашително.* А. Каралийчев. *И той преспокойно си запуши цигарата, като й отърси с малкия пръст пепелта.* Влайков. **2.** С тръскане почиствам нещо прашно, мръсно; изтърсвам. *После попипа ръката си..., грижливо отърси праха от шинела си и, като хвана поводите..., кротко поведе уплашеното животно.* Вежинов. *И Васил, газейки по мекия, покрит със сламки и лепкава пръст двор на стопанина, отърси краката си пред вратата на обора.* Кр. Григоров. **3.** *Прен.* Премахвам, отстранявам. *Той бързо се сепна, отърси смущението от душата си и отново се*

окуражи. Влайков. *Аз отърсих от себе си баналните възгледи.* П. П. Славейков. **отърсвам се, отърся се** *възвр.* и *страд.*

отърсвам се, -аш се, *несв.*; **отърся се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред.* 1. Отървавам се, избавям се, освобождавам се. *Но да умреш, когато | се отърсва | земята от | отровната си | плесен, | когато милионите възкръсват, | това е песен.* Вапцаров *Дигнете се, братя, да се отърсим от неговата власт.* Влайков *От злото не се отърсва човек лесно.* П. Р. Славейков. 2. *Диал.* Ставам голям, пораствам. *Тежките години се изтикнаха. Отърсиха се децата. Голямата си намери късмета . . . По-малката, сполай на бога, тя хубаво се натъкми* Влайков. *Нашето правителство няма да остави майка ти и сестричката ти без грижа, додето ти се отърсиш и станеш човек.* А. Каралийчев.

отърсване *ср. Отгл. същ. от* отърсвам *и от* отърсвам се.

отърся. Вж. отърсвам.

отърчà. Вж. отърчавам.

отърчàвам, -аш, *несв.*; **отърчà,** -йш, *мин. св.* -àх, *св. Нар.* Изтърчавам, изтичвам. *Демире,— викна той на кехаята, — я отърчи да повикаш Нягулица.* Йовков. *Ачкурин отърча до санитарния, взе бинтове и превърза набързо ранения.* К. Ламбрев.

отявлен, -а, -о, *прил.* (рус.). Краен, явен, открит, върл. *Сурово бяха наказвани само отявлените народни врагове.* К. Ламбрев. *Отявлен реакционер.*

отядè ми се. Вж. отяждам².

отяжда ми се. Вж. отяждам².

отяждам[1], -аш, *несв.*; **отям,** отядèш, *мин. св.* отядох, *прич. мин. действ.* отял, *св.* 1. С ядене и хапване откъсвам. 2. Неправилно вземам нещо от някого. *Смятаха го за глупав . . . ; отяждаха от заплатата му, оскърбяваха го.* Йовков. **отяждам се, отям се** *страд.*

отяждам[2]. Само 3 *л. ед.* **отяжда ми се,** *несв.*; **отядè ми се,** *мин. св.* отяде ми се, *св.*, *безл.* Отщява ми се, не ми се иска повече да ям. *На всички им се отяде, прибраха хляба, завързаха набърже торбите, залегнаха в храстите с приготвено оръжие.* К. Петканов.

отяждам си, -аш си, *несв.*; **отям си,** отядèш си, *мин. св.* отядох си, *прич. мин. действ.* отял си, *св.*, *сред.* Ям нещо много, до насита. *Някога ще ида в село, само тикви да си отям.* Елин Пелин. *Отидохме на море и си отядохме риба.*

отяздвам си, -аш си, *несв.*; **отяздя си,** -иш си, *мин. св.* -их си, *св.*, *сред.* Яздя много, до насита.

отяздя си. Вж. отяздвам си *и* отяздям си.

отяздям си, -яш си, *несв.*; **отяздя си,** -иш си, *мин. св.* -их си, *св.*, *сред.* Отяздвам си.

отям. Вж. Отяждам.

отям си. Вж. отяждам си.

офанзива *ж.* (фр.). *Воен.* Нападение срещу противника на широк фронт; настъпление. *Говореше се за патрулни нападения, за локални битки, предвещаваха дните на голямата пролетна офанзива.* Вежинов. *Предприемам офанзива.*

офанзивен, -вна, -вно, *мн.* -вни. *Прил. от* офанзива; настъпателен, нападателен. *Офанзивни средства. Офанзивен план.*

офейкам. Вж. офейквам.

офейквам, -аш, *несв.*; **офейкам,** -аш, *св.* (нгр.). *Разг.* С бягане се отдалечавам бързо от някъде; побягвам, избягвам. *Ян Бибиян се оплези на кацаря и бързо офейка.* Елин Пелин *Една нощ пазачът на отстранения пленник заспива — и пленникът офейква* Яворов.

офейкване *ср. Отгл. същ. от* офейквам.

оферирам, -аш, *несв.* и *св. Търг.* Давам оферта; предлагам. **оферирам се** *страд.*

оферта *ж.* (лат.). *Търг.* Предложение на търговец или предприемач за сключване на сделка. *Правя оферти.*

офицер *м.* (лат.). Лице от командния състав на войска, милиция. *Началникът на плановото бюро . . . през миналата война е бил офицер и се е сражавал за свободата на своето отечество.* Н. Фурнаджиев. *Запасен офицер.* □ **Младши офицер** — офицер с чин от капитан надолу. **Старши офицер** — офицер с чин от майор нагоре.

офицерски, -а, -о. *Прил. от* офицер. *Офицерски чин. Офицерски състав. Офицерски стол. Офицерски пагони. Офицерска куртка.* □ **Офицерски кандидат** (остар.) — първи най-нисък офицерски чин.

офицерство, *мн.* няма, *ср.* 1. Занятие или професия на офицер. *Офицерството и учителството си приличат.* 2. *Събир.* Всички офицери заедно, офицерско съсловие. *Той отдавна беше намразил прусашката военщина, която делеше офицерството от народа с пропастта на кастовите привилегии.* Д. Добревски.

официален, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* (лат.). 1. Който е свързан с изпълнение на държавни функции; правителствен, длъжностен. *Официални лица. Официални кръгове. Официална група. Официални гости. Официални делегати.* 2. Който произлиза, изхожда от правителствени държавни органи или от длъжностни лица с голям авторитет. *Най-напред той прочете една официална телеграма.* Влайков. *Официално съобщение. Официален проект. Официална листа за избори.* 3. Тържествен; церемониален. *Официална част. Официално откриване. Официален прием. Официален обяд.* 4. Който е признат от държавата. *Официална власт. Официален празник.* 5. Който служи при тържествени случаи. *Официален костюм. Официален тоалет.* 6. При който се спазват всички правила. *Официални постъпки. Официално предложение за женитба.* 7. *Прен.* Сух, хладен, сдържан, вежлив. *Официален тон. Официални отношения.*

официално. *Нареч. от* официален. *Аз отправих официално няколко телеграми до тогавашния министър-председател на България.* Г. Димитров. *Съобщиха ми официално.*

официалност, -ттà, *мн.* -и, *ж.* 1. *Отвл. същ. от* официален. *Тия сватбени официалности отдавна си изпиха водата и няма защо ние . . . да правим на публиката удоволствие с различни зрелища.* Елин Пелин. 2. *Обикн. мн.* Официален тон, официални изрази, официално държание. *Я остави тия официалности — шепне той уморено.* Л. Стоянов.

официо̀з *м.* (лат.). Печатен орган (вестник, списание, бюлетин и др.), който изразява политиката на партията на власт.

официо̀зен, -зна, -зно, *мн.* зни, *прил.* Който изхожда от властта. *Тоя слух, излязъл от официозно място, ме изненада неприятно.* Вазов. *Официозен орган. Официозен вестник.*

оформлѐние, *мн.* няма, *ср. Книж.* 1. Оформяване. 2. Начин, по който е оформено нещо. *Музикално оформление на опера. Художествено оформление на пиеса.*

офо̀рмя. Вж. оформям

оформя̀. Вж. оформявам

оформя̀вам, -аш, *несв.*; **оформя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* 1. Придавам на нещо нужната форма. *Двете напредващи групи . . . отново почнаха да оформяват линиите си.* Вежинов. *Преследва ме една идея, не мога да я оформя.* Стаматов. 2. *Канц.* Правя нещо да добие законна сила, като изпълнявам необходимите формалности или действия. *Като се върна на село, ще свикам изпълкома да оформи писмено тая работа! — продължи да крещи бай Нончо.* А. Гуляшки. *Частните лозари ще трябва да оформяват разрешените им заеми със записи и ги задължителни писма.* Отеч. фронт, 1948 г. **оформявам се, оформя се** *страд.* и *сред.*

оформя̀ване *ср. Отгл. същ. от* оформявам *и от* оформявам се.

офо̀рмям, -яш, *несв.*; **офо̀рмя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Оформявам. *Невестите му даваха спестените си пари заедно с изтритата книжка... и той им оформяше влога.* Ст. Ц. Даскалов. *Оформям договор. Оформям документ.* **оформям се, оформя се** *страд.* и *сред.*

офо̀рмяне *ср. Отгл. същ. от* оформям *и от* оформям се.

офо̀рт *м.* (фр.). *Спец.* 1. Вид гравирана рисунка върху метална плоча 2. Отпечатък от такава плоча.

офсѐт *м.* (англ.). *Печ.* 1. Способ за плосък печат, при който рисунката се нанася на метални (обикн. цинков) цилиндър, покрит с полирана гума, а от последната се отпечатва форма на хартията. 2. Вид плътна лъскава хартия.

офталмоло̀г, *мн.* -зи, *м.* Специалист по очни болести.

ох *междум.* 1. За израз на болка. *Ох, как се убодох!* Йовков. *Ох, как се ударих на ръба на масата! Ох, как ме боли главата!* 2. За израз на скръб, мъка, окайване, оплакване; о, ой, олеле. *Ох, не, не мога весел да свиря там, където дрънкат окови!* Вазов. *Ох, не за радост, не и за разтуха | при теб дойдох, о бащино огнище.* Вазов. *Ох братко, братко! От тебе ли намериха да искат пари, братко!* Йовков. 3. За израз на учудване, изненада. *От де се взе сега пък тая Златка? — Тя е годеницата ми! — натърти Пейчо. — Ох, синковецът! Той си имал и годеница!* К. Петканов. *Ох, леш, прощавай..., не те познах!* Елин Пелин. *Ох! Кой ли дойде пък сега?* 4. За израз на досада, нежелание. *Ох, как мразя тия почтени господа с очила и с плешиви глави на предните чинове* Вазов. *Утре ще впрегна воловете да те карам в града в болницата. — Ох, не щѫ, не искам!* Елин Пелин. 5. За израз на някакво силно, приятно чувство, вълнение, преживяване. *Като видях гъбичките, сърцето ми се разигра. Ох, рекох си, ще си похапна гъби!* М. Марчевски. *Колко съм щастлив, ох!* Вазов. *Ох, вижте, вижте! Колко плод!* К. Христов. *Ох, ох, как тупа сърцето ми от радост!* Смирненски. *От две страни гори високи, черни; | ливади между тях зелени | . . . | Ох, мирише | на бор, на горски здравец, на сенце!* Вазов.

охарактеризѝрам, -аш, *несв.* и *св.* Характеризирам изцяло. *За всекиго имаше дума, за да го охарактеризира.* Вазов. **охарактеризирам се** *възвр.* и *страд.*

охарактеризѝране *ср. Отгл. същ. от* охарактеризирам *и от* охарактеризирам се.

оха̀рча се. Вж. охарчвам се.

оха̀рчвам се, -аш се, *несв.*; **оха̀рча се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред. Разг.* Изхарчвам много свои пари. *Днес купих от пазара много неща и се охарчих.*

о̀хвам, -аш, *несв.*; **о̀хна,** -еш, *мин. св.* о̀хна̀х, *св.* Охкам веднаж или няколко пъти по веднаж. *Момичето говори твърдо, уверено, безжалостно. Жената не охва, не трепва, не попитва нищо.* А. Каменова.

о̀хкам, -аш, *несв.* Гласно изразявам чувство на болка, мъка, скръб и под., като извиквам „ох". *Той не можеше още да продума, само охкаше и пъшкаше.* Йовков. *Неколцина ранени охкаха тихо в един дол, а други се измъкваха накъм града.* Дим. Талев. *Тълпят се | ранени войници и охкат за помощ.* Ем. п. Димитров.

о̀хкане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* охкам. *Една сутрин виковете и охканията в превързочната ме събудиха по-рано от всякога.* Йовков.

охла̀бвам, -аш, *несв.*; **охла̀бя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Правя нещо стегнато, опънато да стане по-хлабаво. *Дядо Георги го поучава как да дърпа поводите на юздата, кога да охлабва и да притяга.* Кр. Григоров. **охлабвам се, охлабя се** *страд.* □ **Много го е охлабил** (разг.) — много е отслабнал.

охла̀бване *ср. Отгл. същ. от* охлабвам *и от* охлабвам се.

охла̀бя. Вж. охлабвам.

охладѝтел, -ят, -я, *мн.* -и, *м. Техн.* Уред, който служи за охлаждане.

охладѝтелен, -лна, лно, *мн.* -лни, *прил.* Който служи за охлаждане. *Охладителна кула. Охладителна инсталация.*

охладнѐя. Вж. охладнявам.

охладня̀вам, -аш, *несв.*; **охладнѐя,** -ѐеш, *мин. св.* охладня̀х, *прич. мин. действ.* охладня̀л, -а, -о, *мн.* охладнѐли, *св.* Ставам хладен, равнодушен, към някого или към нещо. *Неусетно захвана пак да охладнява към невястата и да става пак придирчива.* Влайков.

охладня̀ване *ср. Отгл. същ. от* охладнявам.

охладя̀. Вж. охладявам и охлаждам.

охладя̀вам, -аш, *несв.*; **охладя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* 1. Правя нещо да стане хладно, да изстине; разхладявам. *Той се облегна там за миг, нощният вятър охлади горещото му чело.* Ст. Загорчинов. *Твойте студни | изворчета, | засенчени | от дръвчета, | много гърла | охладяват.* Ц. Церковски. ‖ *Прен.* Намалявам силата на страст, желание и пр. *Това сближение между*

Тертера и Ангела охлади Андрониковото желание да възкачи пак на търновския престол зетя си Ивана Асеня III. Вазов. 2. *Прен.* Правя да охладнее, да стане равнодушен към някого или към нещо. *Но моето правителство с коварната си двулична политика успя да охлади вече тия добри отношения.* Ал. Константинов. **охладявам се, охладя се** *страд.*

охладя̀ване *ср. Отгл. същ. от* охладявам *и от* охладявам се.

охла̀ждам, -аш, *несв.*; **охладя̀**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* 1. Намалявам температурата на нещо. 2. *Прен.* Охладявам (в 2 знач.). **охлаждам се, охладя се** *страд.*

охла̀ждане *ср. Отгл. същ. от* охлаждам *и от* охлаждам се.

охлаждѐние, *мн.* няма, *ср. Остар.* Охладняване. *Охлаждението беше проникнало навсякъде и разклатило съвестта на най-убедените ни приятели.* Вазов.

охлу̀звам, -аш, *несв.*; охлу̀зя, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Ожулвам, изтърквам. *Между тия коне... можеше да се види и някой тънък, мършав кон, с вехто турско седло, дървените крайща на което са охлузени и оголени.* Йовков. *Шапката му беше охлузена и пробита на върха. Охлузих си ръкава.* **охлузвам се, охлузя се** *страд.* и *сред.*

охлу̀зване *ср. Отгл. същ. от* охлузвам *и от* охлузвам се.

охлу̀зя. Вж. о х л у з в а м.

о̀хлюв *м.* 1. Мекотело животно със спираловидна черупка, Helix, или без черупка, Limax. *Тук-там се виждаха охлюви, оставили по листата и по пънищата своята сребърна, плюнчена следа.* Ем. Станев. *Охлювът е нищо и никаква живинка, пък и той си крие рогцата в черупката, щом види опасност.* М. Марчевски. 2. *Спец.* Част от лабиринта на ухото, в която се намира органът, който възприема звука.

о̀хлювче, *мн.* -та, *ср. Умал. от* охлюв; малък охлюв. *Ако някой заболеше тежко, бабичките му врачуваха, топяха във вода шарени камъчета, костички от пилета, зелени мидени черупки, раковини и охлювчета.* А. Каралийчев. *По стените имаше наредени портрети в рамки, облепени с черупки от охлювчета — работа на големия ѝ брат през войнишките години.* Г. Караславов.

о̀хна. Вж. о х в а м.

охо̀ *междум.* 1. За израз на несъгласие, съмнение, подигравка. *Хаджи Пени се изсмя... — Я ги гледай! Щом те не печелят, да не печели и друг! Охо, дето няма да го бъде!* Д. Немиров. *Ставай да ме водиш на баня. Де е тук банята? Охо! Да го водя на баня!* Ал. Константинов. *Охо, много си бил лют, бе, — като враждебски пипер.* Влайков. 2. За израз на закана. *Охо, ти не ме познаваш! Ще те затрия!* Дим. Талев. *Охо, разбера ли аз, че не е отишъл и днес на училище, ще го пребия от бой.* 3. За израз на учудване, изненада. *Охо, май и ти като баща си ще станеш джамбазин — засмя се Митко.* М. Марчевски. *Сетих се и зех мерки да не би като се посрещнем лице с лице с бившите си другари да извика някой от тях: „Охо, тука ли си?"* З. Стоянов.

охо̀лен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* 1. Който живее в изобилие; заможен, богат. *Той видя случайно онзи охолен, угоен господин, с многото пръстени на ръката и хубавата буйна коса.* Г. Райчев. *Видът на Найдена и Невянка, които показваше хора охолни и заможни, измени разположението на стария господин.* Вазов. *И, разбира се, широко ми беше тогава около врата, добре ми бе, охолен бях.* Влайков. 2. Който е изпълнен с охолство, с доволство. *Малкото пари... даваха му възможност, при общата евтиния, да води един почти охолен живот за онова време.* Величков. *Охолни дни.*

охо̀лник, *мн.* -ци, *м.* Човек, който живее охолен живот. *Охолници, натъпкани с банкноти, с окапали коси, без зъби — минаваха из улиците с недостъпни за мен създания.* Стаматов. *Центърът там* (в капиталистическия град) *принадлежи на охолниците, а в крайните квартали живеят работниците.* Н. Фурнаджиев.

охо̀лно. *Нареч. от* охолен *Гледаше тя да иде у заможни хора, дето да добрува и да живее охолно.* Влайков. *А Койчови живеят сега охолно: мъжът е подначалник, жена му си носи от ново по-ново.* Вазов.

охо̀лност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отгл. същ. от* охолен; добруване. *Хубави бели къщи със светнали на слънцето прозорци, градини, черкви. Всичко това говореше за невероятни удобства, за охолност и чистота, за топли огнища* Йовков. *Патев... ѝ обезпечаваше блясък и охолност, и удовлетворение на прищевките.* Вазов.

охо̀лство, *мн.* -а, *ср.* Изобилие от материални блага; богатство, охолност. *Да, тя мислеше, че е тъй естествено да живее в охолство, да има слугини, шивачки, да не се грижи за нищо.* Л. Стоянов.

охо̀та *ж.* (рус.). 1. Желание, стремеж, влечение към нещо. *Тя* (княгинята) *отслабна, и нейните приближени се побояха наново за разума ѝ. Изгуби охота да живее.* Ст. Загорчинов. *Нямам охота да се разправям със съдилища.* Вазов. *Той* (дядо Коста) *разправяше с охота за баснословното богатство, скрито в земята.* Елин Пелин. 2. Желание за ядене; апетит. *Тя изгуби охота и не можеше да яде.* Елин Пелин. *Имахме кисело зеле..., домашна българска луканка с бахар, и вълча охота.* Вазов.

охо̀тливо *нареч. Остар.* Охотно, с желание. *Като седна без покана на скемлето, охотливо продължи: Е, хайде нека ти е честито.* Ст. Чилингиров.

охо̀тник, *мн.* -ци, *м Рядко.* Човек, склонен, разположен доброволно да извърши нещо. *Докторът произнасяше натъртено и важно името на всеки охотник, изразил готовност да вземе участие в излета, устрояван от него.* Вазов.

охо̀тно *нареч.* С охота, с желание. *Темата беше благодарна и всеки изказа охотно мнението си върху това събитие.* Вазов.

о̀хра *ж.* (гр.). Минерална багра с жълт или жълточервеникав цвят. *Те носеха големи книги, писани върху кожа, а сръчни писци ги красяха с бляскави рисунки, теглени с миний, злато, охра, зелена, индиго и киновар.* Н. Райнов.

охрабря̀. Вж. о х р а б р я в а м.

охрабря̀вам, -аш, *несв.*; охрабря̀, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Вдъхвам храброст, смелост, кураж; правя храбър, окуражавам. *Тая увереност изведнаж го охрабри и той дойде в себе си.* Вазов. *Тия няколко думи охрабрили нашия херой.*

Каравелов. **охрабрявам се, охрабря се** *страд.* и *сред.*

охра̀на *ж.* (рус.). 1. Отделно лице или организирана група, която пази някого или нещо. *А после трябва да открием има ли охрана, от коя страна са пазачите и откъде можем да се промъкнем.* Ем. Коралов. *Охраната е подобрена. Денонощно покрай железопътната линия се движат патрули.* Раб дело, 1950 г. *Организирайте охрана, която да придружи машините до самите землища.* Я. Гуляшки. *Поставям охрана. Лична охрана.* 2. Охраняване, пазене. *Въоръжените работници се заели с охраната на учрежденията и поддържането на реда.* □ **Охрана на труда** (нов.) — обезпечаване на работниците със здравни и безопасни условия за работа.

охра̀нвам, -аш, *несв.*; **охра̀ня,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* С обилна храна правя да надебелее, да затлъстее; гоя, угоявам. *Нощвите им бяха пълни винаги с бели погачи, свинче си охраниха за зимата, дрехи си купиха.* Кр. Григоров. **охранвам се, охраня се** *страд.*

охра̀нвам се, -аш се, *несв.*; **охра̀ня се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред.* Ставам дебел, надебелявам.

охра̀нване *ср. Отгл. същ. от* охранвам *и от* охранвам се.

охра̀нен, -а, -о. 1. *Прич. мин. страд. от* охраня. 2. Като *прил.* — който е със закръглено тяло; угоен, тлъст. *Охранените гърбове на конете се наредиха като риби.* Йовков. *Кокошарник ще вдигнем. Охранени кокошки на пазара ще носим.* Ран Босилек.

охрани̇̀телен, -лна, -лно, *мн* -лни, *прил.* Който служи за охрана на някого или на нещо. *Охранителна служба. Охранителни мерки.*

охра̀ня. Вж. охранвам.

охра̀ня се. Вж. охранвам се.

охраня̀вам, -аш, *несв.* (рус.). Служа за охрана; пазя. *Офицерът остави един взвод да охранява мястото, където се бе укрил Велко.* К. Ламбрев. *Най-сетне множеството стигна до площада, скъса тънкия кордон от полицаи, които го охраняваха, и подобно на буйна река се разля в него.* Дим. Димов. **охранявам се** *страд.*

охраня̀ване *ср. Отгл. същ. от* охранявам *и от* охранявам се.

о̀хров, -а, -о, *прил. Рядко* Който е с тъмножълт цвят. *А зад тях безпределният охров плаж, . . . усеян с безброй пъстри палатки, гъмжи като кошер от глъчката на децата.* К. Константинов.

охру̀пам. Вж. охрупвам.

охру̀пвам, -аш, *несв.*; **охру̀пам,** -аш, *св.* С хрупане изяждам всичко. **охрупвам се, охрупам се** *страд.*

охру̀пване *ср. Отгл. същ. от* охрупвам *и от* охрупвам се.

охру̀скам. Вж. охрусквам.

охру̀сквам, -аш, *несв.*; **охру̀скам,** -аш, *св.* С хрускане изяждам. *Охрусках коричките на хляба.* **охрусквам се, охрускам се** *страд.*

охру̀скване *ср. Отгл. същ. от* охрусквам *и от* охрусквам се.

о̀хтика *ж. Нар.* Белодробна туберкулоза. *Било че настоящето му се вижда тежко и безславно, било че чувствуваше охтиката в гърдите си, . . . той се сърдеше от най-малката невярност в разказа на другаря си.* Вазов.

охтикя̀сам. Вж. охтикясвам.

охтикя̀свам, -аш, *несв.*; **охтикя̀сам,** -аш, *св. Разг.* Заболявам от охтика; ставам охтичав.

охтикя̀сване *ср. Отгл. същ. от* охтикясвам.

о̀хтичав, -а, -о, *прил. Нар.* Който е болен от охтика. *Станка мълчеше. Тя и сама знаеше — лошо е да се преструва на болна, могат да раздрънкат из селото, че е охтичава.* Г. Караславов.

оху̀лвам, -аш, *несв.*; **оху̀ля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Хуля някого много. *Охулиха те злобно враговете, | прокле те лицемер и фарисей, | но твоята съдба по-ярко свети: | Българио, живей!* Вазов. **охулвам се, охуля се** *страд.*

оху̀лване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* охулвам *и от* охулвам се.

оху̀ля. Вж. охулвам.

оца̀пам. Вж. оцапвам.

оца̀пвам, -аш, *несв.*; **оца̀пам,** -аш, *св.* С цапане замърсявам; изцапвам. *Защо не се пазиш, оцапа си дрехите!* К. Петканов. *Лицето и ръцете й бяха оцапани с кръв.* Елин Пелин. **оцапвам се, оцапам се** *възвр.* и *страд.* □ **Оцапвам я** (разг.) — обърквам работата, загазвам в нещо неприятно. *Ти си проста, ще го разсърдим и тогава ще я оцапаме.* Вазов.

оца̀пване *ср. Отгл. същ. от* оцапвам *и от* оцапвам се.

оцветѐн, -а, -о. 1. *Прич. мин. страд. от* оцветя. 2. Като *прил.* — на който е даден някой цвят. *Оцветена вода. Оцветено стъкло.*

оцвети̇̀тел, -ят, -я, *мн.* -и, *м. Спец.* Вещество, което служи за оцветяване.

оцвети̇̀телен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който служи за оцветяване. *Оцветителни вещества.*

оцветя̀. Вж. оцветявам.

оцветя̀вам, -аш, *несв.*; **оцветя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* 1. Правя нещо да стане цветно, обагрям. *Полегатите розови лъчи оцветяваха с червено сияние бухналия прахуляк над стърнищата.* Я. Гуляшки. 2. *Прен. Литер.* Придавам особен тон, изразителна отсянка на нещо. **оцветявам се, оцветя се** *страд.*

оцветя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* оцветявам *и от* оцветявам се.

оцедя̀ се. Вж. оцеждам се.

оцѐждам се, -аш се, *несв.*; **оцедя̀ се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св.*, *сред.* Цедя се бавно, постепенно. *Четирима изпомпваха с ръчни помпи водата . . . , а останалите подмазваха с цимент пролуките по гнилата обшивка, през които като сълзи се оцеждаше ледената морска вода.* Д. Добревски.

оцѐждане *ср. Отгл. същ. от* оцеждам се. *Виждахме и езерата, като две околчести светли огледала, едното по-високо, другото по-ниско; те се образуваха от оцеждането на преспите.* Вазов.

оцелѐя. Вж. оцелявам.

оцеля̀вам, -аш, *несв.*; **оцелѐя,** -ѐеш, *мин. св.* оцеля̀х, *прич. мин. действ.* оцеля̀л, -а, -о, *мн.* оцелѐли, *св.* Оставам непокътнат, цял, запазвам се здрав и читав. *Само две къщи . . . са оцелели от селото и сред купищата развалини стоят*

уединени и осиротели. Йовков. *Но тук-таме между ямите, изровени от мините, бяха оцелели стъркове мак и равнец.* Дим. Димов.

оцеля̀ване *ср. Отгл. същ. от* оцелявам.

оценѝтел, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* Служебно лице, което оценява стоки, недвижими имоти и др. *Оценител в митница.*

оценѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* С който се прави оценка. *Оценителен протокол.*

оценѝтелка *ж.* Жена оценител.

оцѐнка *ж.* 1. Изчисляване цената на предмет или стока. *Той ще го залови* (крадеца), *ще го отведе в общината, ще го предаде там и ще иска оценка на загубите.* Г. Караславов. 2. Размер на стойността на някой предмет или стока. *Емлячна оценка. Ниска оценка. Висока оценка.* 3. *Прен.* Мнение за качествата на някое дело, произведение на изкуството и др. *Всички дават висока оценка на литературното дело на Иван Вазов.* 4. Бележка за успеха на ученик, студент, курсист.

оценя̀. Вж. оценявам.

оценя̀вам, -аш, *несв.*; **оценя̀,** -йш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Определям цената на нещо. *Комисията оцени имота и направи протокол за изплащане.* 2. *Прен.* Давам преценка. *При тежките условия на затвора те оцениха свободата навън и се научиха как трябва да се работи за в бъдеще.* Г. Караславов. **оценявам се, оценя се** *страд.*

оценя̀ване *ср. Отгл. същ. от.* оценявам *и от* оценявам се. *Оценяване на имот. Оценяване способностите на някого.*

оцѐт, *мн.* няма, *м.* (лат.). Течност с резливо кисел вкус, получена от вторична ферментация на спирт, вино, плодов сок и пр., употребявана като подправка на ястия или за консервиране на зеленчук. *Той седна до него и почна да слага на челото му кърпи, намокрени с вода и оцет.* Дим. Димов. *Чер като катран, кисел като оцет, горчив като пелин.* П. Р. Славейков. *На доброто вино и оцетът му е добър.* П. Р. Славейков. *Винен оцет.*

оцета̀р, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* Човек, който произвежда или продава оцет.

оцета̀рка *ж.* Жена оцетар.

оцѐтен[1], -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* Който се отнася до оцет. *Оцетна ферментация.* □ **Оцетна киселина** (хим.) — органическа киселина с парлив кисел вкус и остра миризма, която се съдържа в оцета.

оцѐтен[2], -а, -о, *прил. Рядко.* Предназначен за оцет. *Оцетена бъчва. Оцетено шише.*

оцъ̀кля. Вж. оцъклям.

оцъ̀клям, -яш, *несв.*; **оцъ̀кля,** -иш, *мин. св.* -их, *св. Нар.* Придавам стъклено студен блясък; изцъклям. *Оцъклям очи.* **оцъклям се, оцъкля се** *сред. Очите му се оцъклиха от уплаха.*

оцъ̀кляне *ср. Отгл. същ. от* оцъклям *и от* оцъклям се.

оча̀квам, -аш, *несв.* 1. Чакам някого или нещо по-продължително време. *Нямам либе, първа обич | мене да очаква | и да ме оплаква.* Яворов. *Той всеки ден и всеки час очакваше да получи съобщение, че е назначен на длъжност.* Влайков. *Очаквам гости. Очаквам писмо. Очаквам отговор.* 2. Възлагам надежди, разчитам на нещо; надявам се, предполагам. *Всички очакваха тя да изкаже някак общата тревога, общите страхове и общата радост.* Дим. Талев. *Но тук се случи нещо, което, право да си кажа, не очаквах.* Йовков. *От злото добро не очаквай.* Погов. **очаквам се** *страд.*

оча̀кване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* очаквам *и от* очаквам се. *Цял ден прекара тя в тревожно очакване, но горският не дойде.* Елин Пелин. *Дружината беше в трепетно очакване да види първия партизански вестник в Средногорието.* К. Ламбрев.

очаква̀телен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* 1. Който изразява очакване. *Очаквателен поглед.* 2. При който се очаква нещо. *Очаквателно положение.*

очаква̀телно. *Нареч. от* очаквателен. *Те се струпаха смирено около магьосника и около Ян Бибиян, изпълниха цялата гора наоколо и замълчаха очаквателно.* Елин Пелин.

очарова̀вам, -аш, *несв.*; **очаро̀вам,** -аш, *св. Книж.* Предизвиквам възхищение, възторг у някого; омайвам, възхищавам. *Палатът омайваше, очароваваше със странната си хубост и величавост.* Вазов. *Рафаело увлича, пленява, очарова, като никой друг художник.* Величков.

очаро̀вам. Вж. очарововам.

очарова̀ние, *мн.* -я, *ср. Книж.* Обаяние, прелест. *Аз не зная друг спомен от детинството, изпълнен с такова очарование, както разговора на тия стари гори.* Йовков. *Неизразимо очарование.*

очарова̀телен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Прелестен, омаен. *Колкото я гледам, по-хубава, по-жива, по-очарователна изглежда.* Йовков. *Дружината хем вървеше, хем се спираше да се любува на очарователната зимна картина.* Вазов. *Пред нас бе Киев — един от най-очарователните градове на света.* Н. Фурнаджиев.

очарова̀телно. *Нареч. от* очарователен. *Образът на любимото някога същество... оживя и грейна очарователно хубав.* Вазов.

очарова̀телност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* очарователен. *Тая песен тъй живо ме трогна и те изправи пред мене във всичката твоя очарователност.* Вазов.

очебѝен, -йна, -йно, *мн.* -йни, *прил.* Който не може да остане незабелязан, който бие на очи. *Външността ѝ беше доста очебийна. Косите ѝ, боядисани в керемиден цвят . . . Веждите ѝ бяха тънко изтеглени, а очите — стъклено сиви и погледът ѝ — арогантно самоуверен.* Г. Белев. *Очебийно противоречие. Очебийна грешка. Очебийна разлика.* ‖ Ясен, убедителен. *Развиха се продължителни дебати, в които комунистическите оратори установиха по най-очебиен начин, че стачката се обявява и продължава единствено по вина на правителството.* Г. Димитров.

очебѝйно. *Нареч. от* очебиен.

очебѝйност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* очебиен.

очебо̀л *м. Нар.* Болка в очите, очна болест.

очевѝден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* Толкова ясен, убедителен, че не се нуждае от доказване; безспорен, несъмнен. *Сега когато цялото му съзнание потъна в тези спомени, много неща му ставаха все по-ясни, по-очевидни.* Л. Стоя-

нов. *Книжовността, изкуствеността в тия стихове е очевидна.* Вазов. *Очевиден факт.*

очевѝдец, *мн.* -дци, *м.* Човек, който лично е видял някоя случка, събитие и под. *Но селянинът очевидец твърдеше, че той е видял в ръцете на Гроздана каниз с рубета и махмудии и добре е познал, че е канизът на жена му.* Йовков. *Той . . . накара редица очевидци и участници в този бой да засвидетелствуват истината.* Л. Стоянов.

очевѝдка *ж.* Жена очевидец.

очевѝдно. *Нареч. от* очевиден; несъмнено, безспорно, ясно. *Очевидно, не му беше по воля тая служба.* Вазов.

очевѝдност, -тта, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* очевиден. *Очевидността на престъплението беше неоспорима.* Вазов.

очегъ̀ртам. Вж. о ч е г ъ р т в а м.

очегъ̀ртвам, -аш, *несв*; **очегъ̀ртам,** -аш, *св. Нар.* Остъргвам. *Очегъртвам тенджерата.* **очегъртвам се, очегъртам се** *страд.*

очегъ̀ртване *ср. Отгл. същ. от* очегъртвам *и от* очегъртвам се.

о̀чен, -чна, -чно, *мн.* -чни. *Прил. от* око. *Очна ябълка. Очен нерв. Очна кухина. Очна клиника. Очен лекар.* □ **Очна ставка — а)** *Юрид.* — едновременно кръстосан разпит между две или повече лица при съдебно следствие, за да се установят противоречията в показанията. *През тази нощ щеше да се довърши следствието с очни ставки за главните обвинени.* Я. Страшимиров. б) *Разг.* Обяснение между две или повече лица пред свидетели, за изяснение на въпроси от личен характер.

очѐпкам. Вж. о ч е п к в а м.

очѐпквам, -аш, *несв.*; **очѐпкам,** -аш, *св.* Чепкам всичко, до край; изчепквам. *Очепкахме вълната.* **очепквам се, очепквм се** *страд.*

очѐпкване *ср. Отгл. същ. от* очепквам *и от* очепквам се.

очервѝвя. Вж. о ч е р в и в я м.

очервѝвям, -яш, *несв.*; **очервѝвя,** -еш, *мин. св.* -ях, *св.* Ставам червив.

очервѝвяне, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* очервивям.

о̀черк, *мн.* -ци, *м.* (рус.). **1.** *Литер.* Кратко произведение, в което се дава точно описание на някакво събитие, случка, трудови прояви на лице и под. *Художественият очерк трябва да покаже, да очертае картини от действителността и образи на реални хора.* Сп. Септември, 1954 г. *Биографичен очерк.* **2.** Сбито писмено изложение на нещо. *За пръв път се прави опит за написване цялостна история на българския народ от самото му начало до наши дни включително, като се дава и кратък встъпителен очерк по историята на народите и племената, населявали преди него нашите земи.* Т. Павлов.

очѐрня. Вж. о ч е р н я м.

очѐрням, -яш, *несв.*; **очѐрня,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* **1.** Нацапвам с черно; изчерням. *Очерних ръцете си със сажди.* **2.** *Прен.* Опетнявам, посрамям, опозорявам. *Никога аз няма да очерня името на едно честно момиче.* Каравелов. **очерням се, очерня се** *възвр.* и *страд.*

очѐрняне *ср. Отгл. същ. от* очерням *и от* очерням се.

очертàвам, -аш, *несв.*; **очертàя,** -аеш, *мин. св.* очертàх, *св.* **1.** С черти, точки или знаци отбелязвам геометрическа фигура. *Около тридесет души вардачи донесоха дъбови колове, забиха ги здраво в земята и с дълги въжета очертаха голям кръг.* К. Петканов. *Христо дърводелецът отмери с крачки и очерта с четири колчета размерите на бъдещето скривалище.* М. Марчевски. **2.** Правя нещо да изпъкне ясно. *Равните й везани поли се диплеха, очертаваха гъвкавата й снага.* К. Петканов. *Над нас непоколебимо, право и стремително се вдигат високи върхове и смело очертават в небесния лазур голите си, скалисти, със сурова хубост чела.* Елин Пелин *Милиони лампи очертават улиците и площадите.* Н. Фурнаджиев. **3.** *Прен.* Излагам последователно характерни черти на лице, особености на епоха и под ; характеризирам. *Аз се опитах в широки контури да очертая живота на Пушкина — вътрешното негово съдържание.* П. П. Славейков. **4.** Излагам в общи черти най-същественото от известна тема, въпрос и под.; описвам. *Художественият очерк трябва да покаже, да очертае картини от действителността и образи на реални хора.* Сп. Септември, 1954 г. **очертавам се, очертая се** *страд.* и *сред.* *На горския ръб наистина скоро се показа и очерта ясно едрата опълченска фигура на дядо Станка във вехта пъдарска униформа и с пушка през плещи.* Ц. Церковски.

очертàване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* очертавам *и от* очертавам се.

очертàние, *мн.* -я, *ср.* Черти, които ограничават обикн. далечен предмет; контури. *В далечината се мержелееха синкавите очертания на Родопите, призрачни и примамливи.* Г. Караславов. *Надясно се губеха едва доловимите очертания на Атон.* Дим. Димов.

очертàя. Вж. о ч е р т а в а м.

очѐсвам, -аш, *несв.*; **очѐша,** -еш, *мин. св.* очѐсах, *св.* **1.** Чеша колкото е необходимо, чеша напълно, до край. *Очесахме вълната.* **2.** Изчиствам с чесане. *Плетеха гривите и опашките им . . . , а, за да лъщи козината им, след като ги очешеха и очистяха добре, намазваха ги леко с дървено масло.* Йовков. **очесвам се, очеша се** *страд.*

очѐсване *ср. Отгл. същ. от* очесвам *и от* очесвам се.

очѐткам. Вж. о ч е т к в а м.

очѐтквам, -аш, *несв.*; **очѐткам,** -аш, *св.* С четкане изчиствам; изчетквам. *Очетках палтото си.* **очетквам се, очеткам се** *възвр.* и *страд.*

очѐткване *ср. Отгл. същ. от* очетквам *и от* очетквам се.

очѐша. Вж. о ч е с в а м.

очилà *мн., ед.* няма, *ср.* (ит.). Приспособление от две малки оптически стъкла, прикрепени с рамки, което се употребява за нормализиране на зрението или за предпазване на очите. *Ти не виждаш хубаво: намери си очилата.* Вазов. *Върху носа му стояха големи кръгли тъмни очила, закачени зад ушите.* Г. Райчев. *Предпазни очила. Шофьорски очила.* □ **Гледам (на нещата)** през розови очила — гледам (на нещата) от добрата им страна.

очилàр, -ят, -я, *мн.* -и, *м. Разг.* Лице, което прави или продава очила.

очила̀рка *ж.* Отровна змия от рода на кобрите, която живее в Азия.

очила̀т, -а, -о, *прил. Разг.* Който е с очила, който носи очила. *Но един от пленниците, очилат и червеникав като другите, седна в канавката.* Вежинов. *В този миг по коридора мина един военен с гола глава, златни пагони на раменете, очилат.* А. Каралийчев.

очѝствам, -аш, *несв.*; **очѝстя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* **1.** Чистя колкото трябва, чистя напълно; изчиствам. *Аз ще събера всичките моми от селото да измият дъските, да очистят вред и двата саря.* Цани Гинчев. *Пот потече от челото ми. И тъй, както бях обхванал седешком дисагите с крака, наведох се и си очистих потта.* Ст. Чилингиров. *Очиствам ориз, жито.* **2.** Изваждам вътрешностите на заклано животно; изкормям, изтърбушвам. *Какво ще ти сготвя, байко, едно пиленце съм очистила.* А. Каменова. **3.** *Прен.* Премахвам, убивам някого. *Който нам зло мисли, господ да го очисти.* Поғов. **4.** *Разг.* Изяждам до край. *Очистихме набързо яденето от паницата.* **очиствам се, очистя се** *страд.*

очѝствам се, -аш се, *несв.*; **очѝстя се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред.* **1.** Ставам чист. *Небето се беше очистило от облаци.* Вазов. **2.** *Разг.* Махам се от някъде, отивам си. *По-скоро да си вземем сбогом от другарите и да се очистваме оттук.* Л. Стоянов.

очѝстване *ср. Отгл. същ. от* очиствам *и от* очиствам се. *Трябва да се вземат решителни мерки за очистване на Партията колкото се може по-скоро и по-пълно от всякакви чужди, случайни, гнили, кариеристични елементи.* Г. Димитров. *Очистване на посевите от примеси на други културни растения.*

очистѝтелен, -лна, лно, *мн.* -лни, *прил.* **1.** Който служи за прочистване на червата. *Очистителни средства. Очистително лекарство.* **2.** Като *същ. ср.* очнстително — лекарство за прочистване на червата.

очѝстя. Вж. очиствам *и* очистям.

очѝстя се. Вж. очиствам се.

очѝстям, -яш, *несв.*; **очѝстя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Очиствам. **очистям се, очистя се** *страд.*

очѝстяне *ср. Отгл. същ. от* очистям *и от* очистям се.

очовеча̀. Вж. очовечавам.

очовеча̀вам, -аш, *несв.*; **очовеча̀,** -йш, *мин св.* -йх, *св.* Правя някого да стане човечен, разумен. **очовечавам се, очовеча се** *страд.* и *сред. Рачо влизаше между хората и се очовечаваше малко.* Йовков.

очовеча̀ване *ср. Отгл. същ. от* очовечавам *и от* очовечавам се.

очовѐчвам, -аш, *несв.* Очовечавам. **очовечвам се** *страд.* и *сред.*

очовѐчване *ср. Отгл. същ. от* очовечвам *и от* очовечвам се.

очо̀пля. Вж. очоплям.

очо̀плям, -яш, *несв.*; **очо̀пля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Чопля нещо по края, по повърхността; изчоплям. *Очопли хляба.* **очоплям се, очопля се** *страд.*

очо̀пляне *ср. Отгл. същ. от* очоплям *и от* очоплям се.

очу̀вам, -аш, *св. Нар.* **1.** Опазвам, запазвам. *Ох, дано тоя път господ да ни очува! — простена умолително Кръстевица. — Народът иска мир, не иска война, но да видим! — рече тихо Кръстьо.* Г. Караславов. **2.** Отглеждам, отхранвам. *И стрина Тота видя голям зор, докато очува своите чеда.* Мих. Георгиев.

очу̀кам. Вж. очуквам.

очу̀квам, -аш, *несв.*; **очу̀кам,** -аш, *св.* **1.** С чукане изработвам, изковавам, изглеждам. *На другата страна на работилницата бяха насядали на широк тезгях други работници, които очукваха с малки чукч та медни гюмове, тепсии.* Дим. Талев. *Той очукваше с дървен чук един голям гюм.* Дим. Талев. *Така ще подбере камъка, така ще го очука оттук-оттам, че, като го лепне на зида, като че за това място е мерен.* Кр. Григоров. **2.** С чукане повреждам. *Очуках тенекията. Очуках стоманата.* || Съсипвам напълно, унищожавам. *Ту пекне слънчце, та изгаря всичко живо, ту изневиделица може да свие някоя хала-градушка, ще очука най-горните снопи и всяко зрънце, отишло по вятъра, ще бъде загуба.* Кр. Григоров. *Град очука нивата.* **3.** *Прен.* Съсипвам, опропастявам някого, правя го нещастен. *Деца сте вий, деца: Животът ще очука и вас, — тогава вий ще вземете поука от него.* П. П. Славейков. **4.** С чукане оронвам зърната на царевица, слънчоглед, боб и под. *Под навеса седеше жена му и с къса бухалчица очукваше недоовършан пшеничен клас.* Г. Караславов. *Утре ще заобиколя нивата. Ако е узряла, ще очукаме малко клас.* К. Петканов. **5.** *Нар.* С чукане почиствам нещо полепено. *Погачите се изпекли, Рада ги изровила из жарта, па ги очуква от пепел.* Мих. Георгиев. *Станка, която се канеше да очука един в друг двата цървула и да изтърси от вътрешността им набитата пръст, го изгледа като замръзнала.* Г. Караславов. **очуквам се, очукам се** *страд.*

очу̀кване *ср. Отгл същ. от* очуквам *и от* очуквам се.

очу̀пвам, -аш, *несв.*; **очу̀пя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* С чупене наоколо накърнявам нещо. *Очупих хляба.* **очупвам се, очупя се** *страд.*

очу̀пване *ср. Отгл. същ. от* очупвам *и от* очупвам се.

очу̀пя. Вж. очупвам.

очу̀шкам. Вж. очушквам.

очу̀шквам, -аш, *несв.*; **очу̀шкам,** -аш, *св. Нар.* С чушкане оронвам. *Очушках грах.* **очушквам се, очушкам се** *страд.*

очу̀шкване *ср. Отгл. същ. от* очушквам *и от* очушквам се.

оша̀в *м.* (перс.). Варени с подсладена вода сушени плодове (сливи, ябълки, круши и др.); хошав. *На свекъра му се дояло ошав от сушени сливи.* И. Волен. *В голяма паница е сипан ошав, а в друг разлат съд са сложени орехи, лешници, ябълчета и смокини.* Влайков.

ошѐтам. Вж. ошетвам.

ошѐтвам, -аш, *несв.*; **ошѐтам,** -аш, *св. Разг.* С шетане разтребвам, изчиствам всичко. *На заранта, когато дядо Стойне замина подир стадото към ливадите, баба Златуша премете, ошета.* А. Каралийчев. *Ошетала в къщи, тя с нетърпение очакваше на пътната врата своя раз-*

говорлив съпруг. Ст. Чилингиров. **ошетвам се, ошетам се** *страд.*

ошѐтване *ср. Отгл. същ. от* ошетвам *и от* ошетвам се.

ошѝбам. Вж. о ш и б в а м.

ошѝбвам, -аш, *несв.*; **ошѝбам,** -аш, *св. Разг.* С шибане бия, очуквам. **ошибвам се, ошибам се** *страд.*

ошѝбване *ср. Отгл. същ. от* ошибвам.

ошму̀лвам, -аш, *несв.*; **ошму̀ля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* С шмулене набирам, обирам. *На връщане от Ягодово той бе ошмулил пълна раница с ябълки от чуждата градина край реката.* Ив. Хаджимарчев. **ошмулвам се, ошмуля се** *страд.*

ошму̀лване *ср. Отгл. същ. от* ошмулвам *и от* ошмулвам се.

ошму̀ля. Вж. о ш м у л в а м.

ошугавѐя. Вж. о ш у г а в я в а м[1].

ошугавя̀вам[1], -аш, *несв.*; **ошугавѐя,** -ееш, *мин. св.* ошугавя̀х, *прич. мин. действ.* ошугавя̀л, -а, -о, *мн.* ошугавѐли, *св.* Ставам шугав; окраставявам.

ошугавя̀вам[2], -аш, *несв.*; **ошугавя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Правя нещо да стане шугаво. *Една шугава овца, цяло стадо ошугавява.* Посл.

ошугавя̀ване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* ошугавявам[1] *и от* ошугавявам[2].

ошу̀твам, -аш, *несв.*; **ошу̀тя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Правя нещо да стане шуто. *Ошутвам стомната.* **ошутвам се, ошутя се** *страд.* и *сред.*

ошу̀тване *ср. Отгл. същ. от* ошутвам *и от* ошутвам се.

ошу̀тя. Вж о ш у т в а м.

ошу̀шкам. Вж. о ш у ш к в а м.

ошу̀шквам, -аш, *несв.*; **ошу̀шкам,** -аш, *св. Нар.* 1. Обирам всичко до шушка, до край. *Свинете измрели в кочините, житото от хамбарите — изгребано, къщите — ошушкани.* А. Каралийчев. 2. Изяждам всичко до шушка, до край. *Ошушкаха всичкото ядене.* **ошушквам се, ошушкам се** *страд.*

ошу̀шкване *ср. Отгл. същ. от* ошушквам *и от* ошушквам се

ощàвя. Вж. о щ а в я м.

ощàвям, -яш, *несв.*; **ощàвя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* С щавене обработвам. *Ощавям кожа.* ощавям се, ощавя се *страд.*

ощàвяне *ср. Отгл. същ. от* ощавям *и от* ощавям се.

ощастливя̀. Вж. о щ а с т л и в я в а м.

ощастливя̀ се. Вж. о щ а с т л и в я в а м с е.

ощастливя̀вам, -аш, *несв.*; **ощастливя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св. Книж.* Правя някого да стане щастлив. *Тя го ощастливи като му роди син.* **ощастливявам се, ощастливя се** *страд.*

ощастливя̀вам се, -аш се, *несв.*; **ощастливя̀ се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св.*, *сред* Ставам щастлив.

ощастливя̀ване *ср. Отгл. същ. от* ощастливявам *и от* ощастливявам се.

о̀ще *нареч.* 1. Означава прибавяне на ново количество към наличното или повторно извършване на някакво действие: допълнително, пак. *Когато Бъзунекът почна да го дърпа и да иска още, Еньо се разсърди и ги изгони един по един насила.* Елин Пелин. *Паднаха още няколко мини, две от които избухнаха точно върху билото на могилата.* Дим. Димов. *Ще съберете ли още пари, или няма да съберете?* К. Петканов. *Чети, чети още, — каза беят позасрамен.* Вазов. *Още по чашка. Още веднаж.* ‖ Също така, освен това. *Кажи още на баща си да не забрави да вземе със себе си малко медец.* Каравелов. 2. Означава че някое действие, състояние или положение продължава, не е преминало, не се е изменило до момента, в който се говори; досега *Момичето още стоеше обърнато настрана и гледаше лястовичките по жицата.* Йовков. *Слизах по полянките и берях още росната иглика.* Елин Пелин. *Къщата още не бе засегната от огъня.* Вазов. *Още е рано. Той е още млад.* 3. При сравнителна степен — за засилване; в по-голяма степен, повече, все. *Очите му още по-дълбоко потънаха в орбитите си.* Йовков *Лицето му неприятно се смръщи. Стана му още по-тежко.* Елин Пелин. *Райка се засрами още повече и още повече наведе очите си към земята.* Влайков. 4. Обикн. при обстоятелство за време или място — за подчертаване, че действието вече се е извършило или ще се извърши в посочения момент или място. *Божан още на другия ден отдели с плет своя двор.* Елин Пелин. *Знай, че ужасна смърт ти се готви още тази нощ!* Н. Райнов. *И аз ви поблагодарих още там, от сцената.* Вазов. *Той се нахвърли веднага върху тях още от вратата.* Дим. Талев. *Още от земята тя се разклоняваше на пет здрави и еднакво дебели братя.* Елин Пелин. *Ползувам се от този случай пак да Ви искам извинение, че Ви досаждах тъй дълго с моите авторски дертове.* Вазов. Подчертава, че действието се е извършило отдавна. *Захвърли дипломата в долапчето, дето бяха наредени книгите му, които бе събирал още като ученик в гимназията.* Елин Пелин. 5. При отрицание — преди да. *Стара майка, домакиня, | още не дарила дари — | и запяха коледари | на невяста първескиня.* П. П. Славейков. *Още коня не видял, нозе замахал.* Послов. 6 Като съюз. Обикн. в нар. пес. — и, също така. *Седнала мама да яде, | да яде, още да пие | със девет сина рождени.* Нар. пес. *Гергана още Никола, | двамата лика прилика | като два стръка иглика.* П. Р. Славейков. *За тебе плача, Чавдаре, | за тебе, дете хубаво, | писано още шарено.* Ботев. 7. *Разг.* Като частица. Обикн. в съчет. и още — отгоре на това, при това (за израз на възмущение, неодобрение). *Невенчана да ходи с оногова... Изпъдена. Сега актриса! И още да прави скандали по улицата.* Вазов. *Тя е такава срамлива!... Как да излезе алабраце с един чужди мъж! — И да приеме да я гошава още!* Вазов. □ **Все още** — и досега. *Грохнал физически, той запазваше все още способността си да работи непрекъснато.* Дим. Димов. Още повече — освен това, при това. *Може... сега да му простят и да си остане на служба, още повече, че той обещал да внесе сумата.* Ст. Ц. Даскалов

ощетя̀. Вж. о щ е т я в а м.

ощетя̀вам, -аш, *несв.*; **ощетя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Причинявам щета. *Сушата ощети стопанството.* **ощетявам се, ощетя се** *страд.* и *сред.*

ощетя̀ване *ср. Отгл. същ. от* ощетявам *и от* ощетявам се.

ощѝпвам, -аш, *несв.*; **ощѝпя,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* 1. С щипане докосвам, закачам някого. *По пътя Ивана я хвана под мишница, леко я ощипа по ръката.* К. Петканов. *Аз отидох до люлката на детето, ощипах го за страничката и излязох.* Ц. Церковски. 2. *Нар.* С щипане очиствам, оскубвам. *Ощипах кокошката.* **ощипвам се, ощипя се** *възвр.* и *страд.*

ощѝпване *ср. Отгл. същ. от* ощипвам *и от* ощипвам се.

ощѝпя. Вж. ощипвам.

ощърбѐя. Вж. ощърбявам[1].

ощърбя̀. Вж. ощърбявам[2].

ощърбя̀вам[1], -аш, *несв.*; **ощърбѐя,** -ѐеш, *мин. св.* ощърбя̀х, *прич. мин. действ.* ощърбя̀л, -а, -о, *мн.* ощърбѐли, *св.* Ставам щърб. *Съвсем ощърбял.*

ощърбя̀вам[2], -аш, *несв.*; **ощърбя̀,** -ѝш, *мин. св.* -ѝх, *св.* Правя нещо да стане щърбо; нащърбявам. *Ощърбих паницата.* **ощърбявам се, ощърбя се** *страд.*

ощърбя̀ване *ср. Отгл. същ. от* ощърбявам[1], ощърбявам[2] *и от* ощърбявам се.

оя̀гня. Вж. оягням.

оя̀гням, -яш, *несв.*; **оя̀гня,** -иш, *мин. св.* -их, *св. Диал.* За овца — раждам ягне, агне; оагням, обагням. *Ваклата овца оягни две ягнета.*

оя̀гням се, -яш се, *несв.*; **оя̀гня се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред. Диал.* 1. За овца — раждам ягне, агне; оагням се обагням се. *Овцете ни се оягниха още през зимата.* 2. За ягне — раждам се.

оя̀гняне *ср. Отгл. същ. от* оягням *и от* оягням се. *Оягнянето на овцете започва при нас в края на декември и началото на януари.*

оя̀дам, -аш, *несв. Диал.* Ояждам.

оя̀дам се, -аш се, *несв. Диал.* Ояждам се.

оя̀ждам, -аш, *несв.*; **оя̀м,** оядѐш, *мин. св.* оя̀дох, *прич. мин. действ.* оя̀л, *св.* Ям нещо наоколо. *Гъсениците оядоха листата на дървото.*

оя̀ждам се, -аш се, *несв.*; **оя̀м се,** оядѐш се, *мин. св.* оя̀дох се, *прич. мин. действ.* оя̀л се, *св.*, *сред.* 1. Ям нещо продължително и много, та не ми се яде повече. *Оядох се на ягоди тази година.* 2. *Прен.* Самозабравям се от много охолство, власт, успехи и ставам надменен, горд, заядлив. *Ояде се напоследък, като стана голямец.*

оя̀ждане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* ояждам *и от* ояждам се.

оя̀м. Вж. ояждам.

оя̀м се. Вж. ояждам се.

П

п 1. Звукът п. **2.** Писмен белег на звук п, шестнадесета буква от азбуката. *Печатно п. Ръкописно п.*

па[1] *съюз. Нар.* Понякога засилено със съюза *та* — та па. **1.** За съединяване: а) При последователни действия, служи за въвеждане на нещо ново, което изразява следващата мисъл; и, пък, след това. *И плеснат с ръце, па се прегърнат | и с песни хвъркат те* (самодивите) *в небесата.* Ботев. *Боне седна пред нея* (кравата), *взе на колене главата ѝ, па я замилва и зацелува по челото.* Елин Пелин. *Повълнувахме се, посърдихме се, па го обърнахме на смях.* Ал. Константинов. *Свирѝло лудо медна цафара, | свирѝло песня харна та стара. | ... | Та па отиде в момини двори.* К. Христов. б) Свързва две или повече еднакви части в изречението; и, пък. *Оная тънка, па висока снага като се завие и закърши — като топола.* Влайков. *Една прилична и хубавица, та па и хрисима, и работна, и сладкодумна.* Влайков. *Зъби! | Такива лъскави, па бели като гъби.* К. Христов. *Ама като останат* (младите) *насаме: весели, весели, па шеги, па песни, па живот, нд, топят се да речеш като масло на хляб.* Мих. Георгиев. **2.** За присъединяване: а) Когато добавеното изречение определя, уточнява, развива предходната мисъл; пък, а пък. *В тоя дебел сняг конете се уморяват, па и преспи е навеяло.* Вазов. *И аз сам си мислех, че при Големия изкоп ще спрат да нощуват тая вечер, па то тъй и било.* Ст. Загорчинов. б) Когато действието на последното изречение е като следствие от първите; та, пък. *Нека да знаят и да помнят — всякога ще бъде против тях, па ако ще и цялото село да изгори.* К. Петканов. *Твоята длан е по тежка, зашлеви му я пред цялото село, па да помни.* К. Ламбрев. *Искам да съм на кръщенката на сина си, па ако ще и главата ми да падне.* К. Петканов. **3.** За съпоставяне; пък, а. *И врабчето е мъничко, па и то гнездо си вие.* Елин Пелин. **4.** *Диал.* Като *нареч.* — пак. *Сѐ да съм бил прав, па съм сгрешил барем веднъж в пиянство.* Елин Пелин. *Бе, що е речено, пиле, лястовица се излюпи, хвръкне от гнездото, лута се по топлите страни, па ни споходи напролет.* Кр. Григоров. *Променил се Алия, погледнал се па у тия.* Погов.

па[2] *частица. Нар.* **1.** За засилване и потвърждение; пък. *Ха да ни е честито, Райчо... Бре, ама па и машина... Ще срива синурите, та дим ще се дига.* Кр. Григоров. *Их, бре, Пижо, каков си па ти.* Елин Пелин. *Как те викат?... — Е, па, Кольо, господине, нали и сам ти ми спомена името.* Мих. Георгиев. *Как е по вас, нане Стоичко? — пита Шутия... Лов имате ли, имате ли? — Па има, намира се.* Елин Пелин. *Ти нямаш грях.... — Па нямам, та... какво ще имам.* Елин Пелин. **2.** Като самостоятелен въпрос, при очакване да се разбере мисълта по-нататък; е, и после? *Ще отида да намеря онзи нехранимайко. — Па?*

па̀берки, *мн., ед.* няма, *ж.* Не напълно развит плод, който е останал да се обира по-късно.

пава̀ж *м.* (фр.). Настилка, обикн. каменна, на плато на улица, на шосе и др. *По асфалтовия паваж гърмят колелетата на оръдията.* Йовков *Беше задушно августовско пладне... Напечени, камъните на паважа излъчваха нетърпима горещина.* Ив. Мартинов.

пава̀жен, -жна, -жно, *мн.* -жни. *Прил. от* паваж. *Паважна настилка.*

павѐ, *мн.* -та, *ср.* (фр.). Блокче, обикн. от дялан камък, за направа на паваж.

павиа̀н *м.* (нем.). Вид африканска маймуна. Papio hamadryas.

павило̀н *м.* (фр.). **1.** Отделно помещение или сграда за определени изложители, като част от голяма изложба. **2.** Дървена малка постройка за продаване на дребна стока — вестници, закуски и др. **3.** *Остар.* Беседка.

павѝрам, -аш, *несв.* и *св.* Настилам с паваж. **павирам се** *страд.*

павѝране, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* павирам *и от* павирам се.

па̀вит, *мн.* няма, *ж.* Горски храст с дълго жилаво стъбло. Clematis vitalba.

павлика̀нин, обикн. *мн.* павлика̀ни, *м. Истор.* Българин католик, потомък на някогашните богомили.

павлика̀нка *ж.* Жена павликянин.

павлика̀нски, -а, -о. *Прил. от* павликянин. *Павликянско село.*

павлика̀нство, *мн.* няма, *ср. Истор.* Християнско еретическо учение.

паву̀рче, *мн.* -та, *ср. Нар.* Малък плосък съд за ракия; плоска. *Пийнаха по малко ракия от павурчето и пак продължиха пътя си.* Йовков.

пагина̀ция *ж.* (лат.). *Спец.* Номерация на страниците на книга или ръкопис.

паго̀н *м.* Продълговато четириъгълно късче от плат със знак за военен чин, прикрепено на рамената на военна дреха. *Ама мисли му! Със звездички на пагона те искам. Ефрейтор ни напускаш — капитан да се върнеш.* А. Гуляшки. *Полицаят се обърна и, като забеляза офицерските пагони на Федро, изправи се, набързо за-*

копча куртката си и застана мирно. Дим. Ангелов.

пàгуба *ж. Книж. Рядко.* Загуба, вреда, щета. *И справедливото му сърце не можало вече да гледа на големите пагуби, които произходили от несправедливата война.* Каравелов.

пàгубен, -бна, -бно, *мн.* -бни, *прил. Книж.* Гибелен. *Очевидно, нещастният не беше създаден за шпионин, но пагубни обстоятелства го бяха тикнали в тоя кален път.* Вазов.

пад, пàдът, пàда, *мн.* пàдове, *м.* Височина, от която се спуска вода. *Падът, създаден от изовирната стена, се оползотворява от една водна електрическа централа.*

пàдало, *мн.* -а, *ср. Нар.* Място в планина или край път, гдето пренощуват пътници, колари или стада. *Вечерта нашето падало беше поляната в северните поли на самия Белмекен.* Вазов. *Дето слънцето залязя, там има мома заспала, | на лошо е място заспала — | на самодивско играло, | на говедарско падало.* Нар. пес.

пàдам, -аш, *несв.*; **пàдна,** еш, *мин. св.* пàднàх, *св.* 1 Движа се, устремявам се от високо надолу към земята. *Керемиди паднаха с трясък от стряхата на зида.* Вазов. *Мините паднаха почти едновременно върху различни места на могилата.* Дим. Димов. *Ненадейно прогнилият потон се продънил и Кандов паднал на чердака.* Вазов. 2. За дъжд, сняг и под. — валя, наваляваm, покривам земята. *Зимата настъпи с тежки стъпки. Падна дебел сняг, затрупа пътищата.* К. Петканов. *Летният дъжд пада на прекъслеци и често се сменява от слънчеви часове.* Вазов. *Тогава може да падне град като камъни и нищо здраво да не остане.* Йовков. *Сутрин падаше бисерна, студена роса.* Ем. Станев. *Падна слана.* 3. Губя опора, равновесие и се повалям, обикн. на земята; струполявам се. *Край златен сноп бе паднала възнак, като с куршум ударена, Пенка.* Елин Пелин. *Дай да се хвана за тебе! — рече най-сетне тя малко троснато. — Не видиш ли, че ще падна.* Г. Караславов *Остър сърп блещи в ръцете ѝ, а под него падат ръкойка след ръкойка.* Елин Пелин. ‖ Откъртвам се, срутвам се, събарям се. *Мазилката на една стена там бе паднала и се виждаха разголени тухли и греди.* Дим. Талев. *Трошца бракя Дервен град града: | що ношкя града — деня им пада.* Нар. пес. *Оградата е паднала.* 4. Откъсвам се, излизам от мястото си; капя. *Стоян и сега нямаше ни бял косъм по главата..., ни един паднал зъб.* Дим. Талев. *Две пера паднаха от опашката на врабеца.* Елин Пелин. *Погледнах: един наплат паднал* (от колелото) *и една спица строшена.* Влайков. *Тури си ново копче вместо падналото на връхната дреха.* Вазов. *Падна ми един нокът. Косата ми пада. Листата падат.* 5. *Прен.* Загивам, бивам убит. *Тоз, който падне в бой за свобода, | той не умира.* Ботев. *Покойници, вий в други полк минахте. | ... | Но що паднахте тук, деца бурливи?* Вазов. *Всички ония, за които аз мислех, че са паднали под ударите на башибозушкия ятаган, захванаха да се мяркат тук-там пред очите ми из гъстата тълпа.* З. Стоянов. 6. Само 3 *л.* Смъквам се, увисвам, спускам се. *Бяла пребрадка небрежно бе паднала над чело, да засени хубавото ѝ лице.* Елин Пелин. *Върбите весело се зеленеят и тънките им вейки падат надолу като разплетени коси.* Йовков. *Багреницата на широки дипли падаше до краката му.* Вазов. *Песента се прекрати от трупата и завесата падна.* Вазов. ‖ Разстилам се ниско. *Сянката на Върло връх падаше във срещната елова урва на Бричебор.* Вазов *Гъсти мъгла падна над селото.* 7. *Прен.* Само 3 *л.* За нощ, вечер и под — наставам, настъпвам. *Падна чудна лятна нощ.* Елин Пелин. *А часовете летят, нощта пада все по-дълбока и по-непрогледна.* Г. Караславов. *Тук над океана вечерната дрезгавина не пада както в планината.* Г. Белев. *Тя скоро се изгуби из дърволяка на бостаните, във които падаше вече вечерният полумрак.* Вазов. 8. За лъчи, светлина и под. — достигам, обхващам някаква повърхност; огрявам, озарявам. *По замръзналата, цяла заснежена Витоша падаха първите зари.* Елин Пелин. *През един прозорец слънчеви лъчи падаха по алената ѝ багреница и запаляха по нея светли петна.* Вазов. ‖ За поглед, взор, очи — спирам се, попадам върху някого или върху нещо. *Рада чувствуваше, че стотина любопитни погледи падат сега върху нея, и неи ставаше неловко.* Вазов. *Когато погледът ѝ падаше върху града, той ѝ се струваше далечен и чужд.* Ст. Загорчинов. 9. *Прен.* Попадам някъде. *От лицето на Рада тя разбра, че тая книжка не бива да пада в ръцете на тоя човек.* Вазов. *Паднал си в клопката.* ‖ *Обр.* *То глас ли беше, то песни ли бяха: и гласът, и думите право на сърцето падаха.* Величков. 10. *Езикозн.* За ударение — намирам се. *В чешки език ударението пада винаги на първата сричка.* 11. *Нар.* Намирам се някъде спрямо нещо. *Виж, у майчини ти.. по-често походвам... Па и по-близко сме до тях, а вие падате някак настрана.* Влайков. *Не е Топлица, не — обади се един глас отзад. — Топлица пада досам Одрин, отвъд реката.* Ст. Загорчинов. 12. Бивам победен, надвит, превзет. *И падат бързо градовете | с ура и с ножове превзети.* К. Христов. *Била е нечувана бран | и време на страшна свирепост — | и в някакъв ден предвещан | е паднала старата крепост.* Хр. Ясенов. *България паднала под турско робство в 1393 година.* 13. *Нар.* Губя сили, оставам без сили; линея, отпадам, западам. *Юрталана падаше полека-лека.* Г. Караславов. *Васил позна, че скоро не ще има помощ, а от минута на минута повече падаше.* Блъсков. 14. За работа, грижа и др. — струпвам се, стоварвам се върху някого. *Полека-лека цялата кърска работа падаше вече върху Стойко.* Г. Караславов. *На него падаше грижата да закара до Търново всички тия ракли и вързопи.* Ст. Загорчинов. *Човекът, който го беше извършил, остана неоткрит и затова наказанието щеше да падне върху цялото село.* Йовков. *Позорът, дето пада на сестрата, пада и на него.* Вазов. *Съмнението (подозрението) пада върху него.* 15. *Прен.* За цени и др. — понижавам се. *Петстотин лева ѝ е кожата* (на белката). *Ех... Паднаха пустите му кожи. Хиляда бяха.* Елин Пелин. *Неговото пристигане тук беше като някакво злощастно предзнаменование. Настроението изведнъж падна, селяните се свиха смутени и занемели.* Г. Караславов. *Цените падат. Барометърът пада.* 16. Принудително напускам властта. *Случи се и друго едно събитие преди две недели: правителството падна.* Вазов. *Наскоро падна кабинетът. Дойде ново правителство.* Елин Пелин. 17. Само 3 *л.* Бивам отхвърлен, отменен; отпадам. *Падна и предложението да тръгнем на запад от Айгедик, по гребена на*

бърдото. Вазов. *Пуснатата от хаджи Ровоама клевета падна.* Вазов. *Това условие пада, следователно и нашето решение.* Ст. Костов. **18.** Обикн. с предлога *в* и съществително — изпадам в някакво душевно състояние, в беда и др. *Македонски винаги в пиянство, подир първата буйна веселост падаше в мрачно настроение.* Вазов. *Бае Тодор Клисарят бе паднал в такова нежно умиление, че при четенето и най-твърдите гласни ставаха по-меки от памук.* Елин Пелин. *Веднага след това пък падаше в меланхолия.* Йовков. *До такава степен паднах в униние, щото започнах да завиждам на злочестите си другари за тяхната съдба, която ги отърва да не мислят вече за нищо на тоя свят.* З. Стоянов. *Падам в немилост. Падам в несвяст. Падам в несъзнание. Падам духом.* **19.** *Разг* Притежавам до известна степен някакво качество. *Ама знаеш — аз падам от срамежливите.* Ц. Церковски. *Инак е отворен човек, политик пада, интересува се.* Чудомир. *Това е, че моята Тодора малко мързелива пада, затова съм си и сиромах.* Вежинов *Още тогава падах малко ловец Изляза ли в полето, обърна някой заек.* Кр. Григоров. **20** Само 3 *л.* Обикн. с дат. пад. на личните местоимения — случва се, случва се да има. *Вред | той Ралица все дебнеше да срещне. | Ей привечер веднаж му падна сгода на Бем бунар.* П. П. Славейков. *Рядко ми е падало да прочета нещо.* Г. Караславов. *Можеш заек да убиеш, че и мечка, ако ти падне. Ти нали ходиш из гората?* М Марчевски. *Падне ли днеска нещо — ядем, не падне ли — стягаме каишите.* Г. Караславов *И реши, когато му падат златни монети, да не ги харчи и да не ги внася в банката.* Г. Караславов. *А когато паднеше сгода, Кръстевица натякваше сдържано на мъжа си, че той не се замогна като брата си.* Г. Караславов **21.** *Разг.* Само 3 *л.* Ставам, извършвам се: има *Кукувичето яде за петима. Ела да се скрием да гледаш какво лапане пада.* Ем. Станев. *Всеки мислеше, че днес ще падне богат лов.* Елин Пелин *Едно пиене падна, едно ядене, игране, викане — не ти е работа.* Чудомир. *Бой ще падне сега.* □ **Глави ще падат** (разг.) — избити ще има. **Говоря каквото ми падне на езика** (разг.) — говоря каквото ми хрумне. **Гръм (мълния) пада** — става съединение на електричеството от облак и земята. **Косъм да не падне от главата на някого** — да остане невредим, непокътнат. *Така през всички събития на никого от селото не падна косъм от главата.* Ст. Ц. Даскалов. **Крушата не пада далеч от корена** (послов.) — детето не се различава много от родителите си. **Не давам прах да падне на някого или на нещо** (разг.) — много пазя, много се грижа за някого или за нещо. **Не падам по-долу от някого** (разг.) — не оставам по-назад в някакво отношение от някого, не съм по-долен от някого. **Не падам по гръб** (разг.) — не се признавам за виновен, за победен. **От небето чака да падне** (разг.) — чака на готово. **Падам болен** — тежко заболявам. **Падам на колене** — а) Заставам на колене; коленича. б) *Прен.* Настойчиво моля, искам нещо коленопреклонно. **Падам от небето** (разг.) — нищо не разбирам от изненада. **Паднала жена** — жена, която води развратен живот; лека жена. **Падна ми в очите** (разг.) — развалям си мнението за някого или за нещо. **Падна ми на сърце** (нар.) — много ми се понрави. *Паднало беше на сърцето му това хайдушко труфило и не веднъж беше го искал от чичо си.* Йовков. **Падна ми сърце на място** (разг.) — стана ми много приятно, много добре. *Я изкарайте вие „Гукни ми, гукни, гугутке", та да ни падне сърце на място!* Св. Минков. **Падна ми товар от гърба** (разг.) — освободих се от тежка грижа, задължение. **Ще ми паднеш** (разг.) — ще се случи, ще дойде сгоден момент да се разплатя с тебе, да си отмъстя.

пàдам се, -аш се, *несв.*; **пàдна се,** -еш се, *мин. св.* пàднàх се, *св.*, *оред.* **1.** Случвам се, намирам се. *Добър вол, як вол. Той и още един като него да се паднат на някой сиромах, ще му работят и ще хранят и него, и децата му.* Йовков. *Дорде не сгреши човек, не се научава. Знам сега аз. Нека пак ми се падне да купувам овес.* А. Каменова. *Илия събра групите и ги разпредели по обекти. На младежката бригада се падна първата барака.* А. Гуляшки. *На вечерята се паднах между непознати. Нова година сега се пада в неделя.* **2.** При делба, жребие и пр. — получавам. *Тук Добри и дружината му си делиха царската хазна... По десет феса алтъни им се паднаха.* Йовков. *При хвърляне жребие за стоката, враното хранено конче Звезделин се падна на Иван.* Елин Пелин. *Свърши се балът, ... в ръце държа една ваза и една мастилница желязна — от лотарията ми се паднаха.* Ал. Константинов. *Разг.* Само 3 *л.* и *безл.* Определя се известно количество, стойност, сума от нещо цяло. *Всекиму се пада да даде по десет лева.* **3.** *Безл.* *Разг* Полага се, редно е. *Нека повечко да шета и върши, както се пада на млада невеста.* Влайков *Аз мисля, че на мен се пада да бъда председателка на дружеството: мъж ми по чин и положение е пръв в града.* Ст. Костов. *На нея се пада да отиде за вода* ‖ Само 3 *л.* Отредено е. *Грижата за всяка къща на стопанката се пада.* Ас. Разцветников. *Като си ме прибере господ, то* (имотът) *по закон пак на тебе ще се падне.* Г. Караславов. **4.** *Разг.* В съчет. с личните местоимения в дат. пат. — заслужавам. *Днес ден е на гъзплата — не пощада: | на всекиго — каквото му се пада!* К. Христов. *Затова — нека си намери здрава жена, каквато му се пада.* Влайков. *Не на бесило, а на кладата жив да те опека ти се пада — извика той.* Ст. Загорчинов. *Сега кукува сам! Няма кой да му донесе чаша вода. Тъй му се пада.* Йовков. **5.** При определяне на посока — намирам се. *Той не знаеше коя пътека да хване, защото не знаеше къде се пада мегданът.* Вазов. *На коя посока се пада гората при Серет?* Йовков. **6** *Разг.* Съм в роднински връзки, обикн. по-далечни. *Аз имам един гавазин приятел, ... малко и роднина ми се пада.* Ал. Константинов. *Тя ми се пада леля.*

пàдане, *мн* -ия, *ср. Отгл. същ. от* падам *и от* падам се.

падèж[1] *м. Грам* Форма при изменението на име, която показва отношението му към сказуемото или към друго име в изречението. *Именителен падеж. Родителен падеж.*

падèж[2] *м. Банк.* Крайният срок, в който трябва да се изплати известна дължима сума. *Аз, Хаджи, сметките не съм забравил — намръщи се Демир, като отпусна юздите. — Помня падежите, ти не се тревожи!* А. Гуляшки.

падѐжен, -жна, -жно, *мн.* -жни. *Прил. от* падеж[1]. *Падежна форма.*

падѐние, *мн.* -я, *ср.* Морален, нравствен упадък; нравствено проваляне. *Ала той не съзна, че това не изкупваше пороците и паденията ѝ досега.* Дим. Димов.

падинà *ж.* Плитка долина. *Северният вятър блъскаше денонощно равнината, натрупваше преспи в падините, а високите места омиташе от снега.* А. Гуляшки. *Тая пещера бе към средата на скалите, там, където се образуваше една падина, прилична на трап.* Ем. Станев.

падишàх *м.* (перс.). Титла на бившите турски султани и на някои други монарси от източните страни.

пàдна. Вж. падам.

пàдна се. Вж. падам се.

паж, пàжът, пàжа, *мн.* пàжове, *м.* (фр.). В средните векове — млад благородник при знатна или коронована особа, с длъжност да придружава и услужва.

пазàр *м.* (перс.). 1. Открито, просторно място, гдето става продажба на хранителни продукти и други стоки; пазарище. *В първия понеделник слязох в градчето, за да видя пазара.* И. Волен. ‖ Събраните люде на такова място. *В града се пръскаше вчерашният петъчен пазар.* А. Страшимиров. ‖ Денят, в който става такава продажба. *Утре пазар е, — те рано в града / смятат зори да преварят.* П. П. Славейков. 2. Пазаруване, покупки. *Имам достатъчно пари за пазар. Мрежа за пазар.* 3. Предлагане и търсене на стоки. *Спират работата* (фабрикантите), *защото имат много стока . . . Ще продадат, ще се пораздвижи пазарът и ще почнат пак.* П. Спасов. *Световен пазар.* ‖ Пласиране на стоки. *У нас перото не може да храни, книжната търговия няма пазар.* Вазов. *Те ще имат добър пазар за вината си.* 4. Кръг на търгуване. *Войните често се предизвикват от съперничество за пазари.* □ **Външен пазар** (икон). — купуване, продаване на стоки извън страната. **Вътрешен пазар** (икон.) — тържище в една страна на стоки, произведени в самата страна.

пазàрен, -рна, -рно, *мн.* -рни, *прил.* Обикн. в съчет: **Пазарен ден** — ден, в който става пазар. **Пазарна цена** — цена, на каквато се купува, продава на пазара.

пазарèне *ср. Отгл. същ. от* пазаря *и от* пазаря се.

пазарѝще, *мн.* -а, *ср.* Открито място, гдето се продават и купуват стоки; пазар. *Отшумяха и тоя път керваните по пътищата около Преспа, отидоха си чуждите търговци, дигнаха се сергиите от пазарищата, стихна чаршията.* Дим. Талев. *Тръгна чичо Дяко от село Жабовряк, из панаира конче да продава. Води го из пазарището важно-важно.* Чудомир.

пазарлѐк, *мн.* -ци, *м. Разг.* Уговаряне цената при продажба или покупка; пазарене, спазаряване. *Преди малко го извикал Герчовият син Стаматко, отишли двамата в кръчмата пазарлък да правят за кравата.* М. Марчевски. *И сред кипежа и глъчката на тая навалица, сред която звънтяха пари, правеха се шумни пазарлъци, прехвърляха се стоки от една ръка в друга.* Йовков. *Не бих желала да стават някакви унизителни пазарлъци около моята плата.* Дим. Талев.

пазàрски, -а, -о, *прил.* 1. Който е свързан с пазар (в 1 знач.). 2. Който е купен; купешки. *Пазарски хляб.* 3. *Прен. Рядко.* Делничен, обикновен, тривиален. *Само в нейното* (на природата) *присъствие заглъхват в мене пазарските тревоги и интереси на живота.* Вазов.

пазарỳвам, -аш, *несв.* Купувам различни неща; правя покупки. *Щом научеха, че Ручилото докарал нова стока, селяните нахълтваха да пазаруват.* А. Каралийчев. *Една вечер при мене дойде стринка Гинка и засмяна ми съобщи, че на другия ден ще отива в града да пазарува за празниците.* Г. Райчев.

пазарỳване *ср. Отгл. същ. от* пазарувам.

пазарѝ, -ѝш, *мин. св.* -ѝх, *несв.* и *св.* 1. Уговарям размера на цената при продажба или покупка на нещо; пазарувам. *Тази сутрин Киро пазари памука и вълната, които беше събрал.* Г. Караславов. *Дадох му по шейсет стотинки за килото, пазарихме я* (ряпата), *натоварих я.* Чудомир. 2. Наемам за някаква работа или за използуване. *Сега отивам да пазаря майстори. Щом довърша къщата, ще те поканя да ми дойдеш на гости.* А. Каралийчев. *Ние сме пазарили косач Брайко. И лани той я коси.* А. Каменова. *Захванаха вече трескаво да се приготвят за път. Колчо пазари и талига.* Влайков. **пазаря** се *страд.*

пазарѝ се, -ѝш се, *мин. св.* -ѝх се, *несв., сред.* 1. Настоявам за цената при покупка или продажба. *Всичко това се продаваше мъчно, жените се пазаряха, даваха малко, а някои и съвсем не купуваха.* Йовков. *Той се пазареше дълго с него, . . . сърдеше се и, след като получеше парите, броеше ги с треперещи ръце три-четири пъти.* Елин Пелин. 2. Условям се да служа временно някъде, срещу заплащане *Няма ли да се пазариш у някого аргатин?* Г. Караславов. ‖ *Разг.* Уговарям се. *Ама кръстница друга няма да дирите, дето и да бъдете, от сега се пазарим.* Вазов.

пазарѝвам, -аш, *несв. Рядко.* Пазаря.

пазарѝвам се, -аш се, *несв., сред. Рядко.* Пазаря се. *Лете той скиташе из Балкана да търси имане, а зиме се пазаряваше в някоя воденица и по цели месеци работеше за единия хляб.* Д. Немиров.

пазарѝване *ср. Отгл. същ. от* пазарявам *и от* пазарявам се.

пазàч *м.* Човек, който пази чужд или обществен имот. *И сега бай Тодор хайдутинът . . . е надежден пазач на тия краища от зли хора.* Вазов. *Горски пазач.*

пàзва *ж.* 1. Мястото между гърдите и дрехата. *Овчарчето внимателно сгъна писмото на четири и го сложи в пазвата си на голо.* Ив. Хаджимарчев. *Раксин полека извади от пазвата си един навит свитък и бавно взе да го развива.* Ст. Загорчинов. ‖ *Обр. Да се завърнеш в бащината къща, / когато вечерта смирено гасне / и тихи пазви тиха нощ разгръща / да приласкае скръбни и нещастни.* Дебелянов *Партизаните бързаха да се приютят в майчините пазви на Средна гора.* К. Ламбрев. 2. Дрехата над гърдите. *Пазвата му беше шита и отворена, а гърдите му не се видеха от вълна.* Цани Гинчев. □ **Змия в пазва** (разг.) — човек, комуто правиш добро, а той ти мисли зло.

пазва̀нтин, *мн.* пазванти, *м.* (перс.). *Остар.* Нощен пазач в населено място. *Чу се някъде по улицата и гласът на пазвантина: — Ставайте бре, ставайте, чаршията ви гори.* Дим. Талев.

пазва̀нтски, -а, -о. *Прил. от* пазвант.

паздѐр *м.* Дребни клечки, които отпадат от стъблото на лен или коноп, когато се мъне. *Стрина Колевица се подаде от къщи побеляла от паздера на повесмата.* Елин Пелин.

па̀зене *ср. Отгл. същ. от* пазя *и от* пазя се.

пазѝтел, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* Човек, който бди за изпълнението, за прилагането на нещо. *Пазител на закона. Пазител на реда. Пазител на тишината.*

пазѝтелка *ж.* Жена пазител.

па̀зуха *ж. Нар.* Пазва. *Стрина Вутевица, с ръце мушнати в пазухата на кожухчето, излезе навън и бързо се върна свита и премръзнала.* Елин Пелин.

па̀зя, -иш, *мин. св.* пазѝх, *несв.* 1. Полагам грижи, гледам да не пострада някой или да не се загуби, похаби нещо; закрилям, вардя, охранявам. *Божан пазеше баща си от нападките на Петровица и на злодумната си жена.* Елин Пелин. *Но, макар гонен, завардван на всяка крачка, селата го крият и пазят, защото той работи за благото на всички българи.* Ив. Хаджимарчев. *Искаме да си идем в България да пазим старите граници.* Л. Стоянов *Дълги векове тия гори са били неприкосновени — пазели са ги от топора хрисовулите на българските царе.* Вазов. ‖ *Нар.* Внимавам, гледам, вардя да не стане нещо. *Синко, само пази да не чуят ония.* Вазов. *Видя, че дядо Иван слиза от горе и държи в шепите си запалена свещ и пази да не я угаси вятърът.* Йовков. 2. Държа нещо на скрито, на сигурно място; съхранявам. *Той имаше цяла сбирка от такива свещени книжа . . , които пазеше в особен шкаф в аптеката.* Величков. *Ето ви и брашънце и оризец — рече старецът. Отдавна ги пазя за вас.* М. Марчевски. 3. Изчаквам, очаквам появата на някого или на нещо, за да го хвана, задържа, убия; дебна. *Виж, пазят Бойча.* Вазов. *На Рахни му дойде на ум да пази вълка с пушка.* Йовков. 4. Грижа се, старая се да не се промени, повреди нещо, да се запази в същия си вид. *Гражданите са длъжни да пазят общонародния имот.* Конст., чл. 93. *После* (калугерката) *се върна към одъра и взе покрова. — Ето го — каза тя. — Той е твой. Пазех го до сега като икона.* Ст. Загорчинов. *Пазя дрехите си.* 5. За слънце, светлина, вятър — преграждам, засланям. *Пазя сянка. Пазя завет.* 6. Не разхищавам, не изразходвам нещо, пестя, скъпя. *Пазя всяка стотинка. Пазя силите си.* 7. *Прен.* Не нарушавам, спазвам. *Краката им пазеха такта, но стъпките им не издаваха шум.* Йовков. *Чрез няколко високоговорители се съобщаваше на публиката да пази тишина.* Елин Пелин. *Пазя хладнокръвие. Пазя честта си. Пазя равновесие. Пазя приличие.* ‖ Тача, съблюдавам, съхранявам. *Пазя традициите. Народът свято пази спомена за своите герои Тя пази всички празници.* пазя се *възвр., страд.* и *сред. Гледа да ги не видят някои, пази се да не знаят майка му и баща му.* Влайков. *Всички изходи на града се пазели от стража.* Вазов. *Когато почне жетвата, празничните дни пак се пазят както всякога, само че сега няма хора.* Йовков. □ **Пази боже** — възклицание при опасение, че може да се случи нещо лошо: дано не стане. **Пазя стаята** — болен съм, не излизам. *Понеже по неразположение пазя днес стаята, писмено ви питам раздадоха ли се вече ролите на пиесата „Божана".* Вазов.

пай, па̀ят, па̀я, *мн.* па̀йове, па̀я (сл. ч.), *м.* (тур.). Частта, която се пада някому при делба; дял. *Всеки получи своя пай: половина ръжен хляб, примесен с царевица.* Л. Стоянов. □ **Лъвски пай** — най-голям дял от нещо. *Той взема лъвския пай.*

пайва̀нт *м.* (перс.). *Нар.* 1. Въже, с което спъват краката на добиче, обикн. на кон, за да не бяга, когато пасе. 2. Дълго въже, с което се връзва животно, за да се движи по-нашироко.

пайдѝушката, *мн.* няма, *ж.* Вид народно хоро. *Момите . . . скачаха пайдушката, размесени с ергени с накривени калпаци.* Вазов.

пайдѝушкото, *мн* няма, *ср.* Пайдушката.

пайто̀н *м. Разг.* Файтон. *Те седнаха на един пайтон и след две минути бяха при министра.* Влайков.

пак *нареч.* 1. Отново, повторно, още един път. *Сътник ни са били в живота / страдания бедност в чужбина; / но тях сме ний братски делили / и пак ще ги делим двамина.* Ботев. *Жена му ми донесе поръчаната чаша вино и влезна пак в дюкяна.* Вазов. *И ти при мене ще се върнеш пак!* Дебелянов. ‖ Също. *Тънка руменина премина по бледното му лице и пак тъй бързо се изгуби.* Йовков. *Най-после и изтърсакът се запази — той бе пак момче.* Влайков. 3. Въпреки това, дори тогава. *Дори да умирам, / живота със грубите / лапи чилични / аз пак ще обичам* Вапцаров. *На свинята и зурлата ѝ да отрежеш, пак ще рови.* П. Р. Славейков. 4. Все още, и досега. *Лъжеш се, Рада те е обичала вярно и те обича пак.* Вазов. 5. *Разг.* Въпреки всичко при все това; все пак. *И камата ти дават, за да нямаш страх вече. Евтино пак я откупихме.* Вазов. □ **Все пак** — въпреки всичко, при все това.

пакѐт *м.* (фр.). Нещо добре увито отвсякъде в хартия или в картон. *В ръката му бастон и под мишницата един пакет, обвит с жълта книга.* Ал. Константинов.

пакетѝрам, -аш, *несв.* и *св.* Загъвам, правя нещо на пакет. **пакетирам се** *страд.*

пакетѝране, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* пакетирам *и от* пакетирам се.

па̀кост, -тта̀, *мн.* -и, *ж.* Вреда, повреда; щета. *Той сам нямаше деца, радваше се на чуждите и прощаваше немирствата и пакостите им.* Елин Пелин. *Той строши три лопати и една количка, за да стори пакост.* А. Каралийчев. ‖ Голяма щета, злина. *Много пакости, много обири и убийства лежали вече на душите на юнаците, без да може някой да ги закачи.* Вазов. *Бялата вълчица . . . връхлетя пак върху стадото му. Не направи пакост, защото кучетата я усетиха и прогониха.* Йовков.

па̀костен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* Който причинява пакост; вреден. *Някъде паднало пакостна градушка, та избила нивите.* Д. Немиров. *Пакостен човек. Пакостен вятър. Пакостни последици.*

пакостѐне *ср. Отгл. същ. от* пакостя.

пакостли̇в, -а, о, *прил.* Който е склонен да прави пакости, повреди. *А детето с булото прикривай — да не дойде няк й гост неканен — | сините очи са пакостливи, | синеоки да не го заглеждат.* Багряна. *Пакостливо дете.*

па̇костни̇к, *мн.* ци, *м.* 1. Лице или животно, което причинява пакост. *Един пакостник счупи прозореца. Вълкът е голям пакостник.* | *Обр. Върни се, облако неверен, почакай, пакостнико черен.* Яворов. 2. Немирно дете. *У нас е малко разхвърляно, ама прощавай . . . кърпя тия пакостници.* Г. Караславов.

па̇костни̇ца *ж.* Жена или животно, което причинява пакост. *Пакостницата била лисана.*

па̇костнически, -а, -о, *прил.* Пакостен, вреден, пагубен. *Пакостническа пропаганда.*

па̇костничество *ср.* Деяние на пакостник.

па̇костно. *Нареч. от* пакостен.

пакостя̇, -йш, *мин. св.* -йх, *несв.* Правя, върша пакост; вредя. *Той беше умоп бъркан човек, но не буйствуваше и не пакостеше никому.* Йовков.

пакт, па̇ктът, па̇кта, *мн.* па̇ктове, па̇кта (сл. ч.), *м.* (лат.). *Книж.* Договор между държави от важно политическо значение. *Пакт за ненападение. Пакт за дружба и взаимна помощ. Военен пакт.*

па̇ла *ж. Нар.* Само в съчет. Пала **ме (те, го и пр.)** палила и да **ме (те, го и пр.)** пали палата (клетва и междум.) — огън да ме (те, го и пр.) гори. *Сѐ за нея пише | откак там замина! | Пала го палила, нека с тебе, брате, да си гукнем „свате“.* Елин Пелин. *Абе ти ли си бе? Да те пали палата; едвам те познах.* Вазов.

па̇лав, -а, о, *прил.* (нгр.). Немирен, игрив, буен. *Цонка приличаше досущ на палава и луда ученичка.* Вазов. *Две палави врабчета се борят шумно в клоните на близкия вишнев храст.* Ив. Мартинов.

па̇лавец, *мн.* -вци, *м.* Немирно, палаво дете; немирник, палавник. *Моят съсед се обърна към палавците и страшно им се закани.* Д. Немиров.

па̇лавка *ж.* Немирница, палавница. *Палавки запяха скоклива песен — и ергени подлудяха.* К. Христов.

па̇лавник, *мн.* -ци, *м.* Палавец. *А когато палавникът я дръпнеше за косите или я събаряше на земята, тя не се разплакваше.* Я. Гуляшки.

па̇лавница *ж.* Палавка.

па̇лаво. *Нареч. от* палав. *Едно бяло кученце играеше палаво в краката им.* Вазов.

па̇лавост, -тта̇, *мн.* няма, *ж.* Качество, проява на палав; немирство, палавщина.

пала̇вра, обикн. *мн.* пала̇ври, *ж.* (ит.). *Диал.* Лъжа, шега. *Павел с мене палавра си прави, | и я с него палавра че правим: | като дойдат китени сватове, | я че да се на мъртва направим.* Нар. пес.

па̇лавщина *ж.* Немирство, палавост.

палама̇рка *ж.* (гр.). Дървена кука с дупки за пръстите на ръката за прихващане на повече класове при жънене. *Самотни жетвари се трепеха, пречупили кръст. Жънеха само на ръка, с паламарки и сърп.* Я. Каралийчев.

палами̇да *ж.* Бодлив плевел, който расте най-много из посевите. Cirsium. *Дръж здраво ралото . . . Да не жънем лятос само троскот и паламида.* Кр. Григоров.

паламу̇д[1] *м.* (гр.). Вид морска пасажна риба от рода на скумрията, по-едра от нея. Palamis sarda.

паламу̇д[2] *м.* (гр.). Вид дъб, който вирее в по-топъл климат и служи за добиване на дъбилни вещества. Quercus vallonea.

пала̇нка *ж.* (ит.). Малък град. *Тук не беше както в чисто българските паланки в полите на Стара планина: Панагюрище, Копривщица.* Вазов. *В чаршията правеха вече нови сгради . . . Центърът на селото и особено частта към гарата заприличваше вече на малка паланка.* Г. Караславов.

пала̇нца *ж.* (ит.). Теглилка, кантар.

палари̇я *ж. Диал.* (рум.). Широкопола шапка. *Вместо цървули той носеше чизми, а на главата проста сламена палария, вместо шопската шапка.* Вазов.

пала̇ска *ж.* (мадж.). Кожена чантичка за патрони. *Раздадоха сухар, а след това и патрони. Войниците пълнеха паласките си, като разкъсваха патронните кутии.* Йовков. *След това прегледа и предпазителя на пушката и я преметна през рамо. Затегна ремъците на раницата и на паласките.* М. Марчевски.

пала̇т *м.* (лат.). *Остар.* Жилище на държавен глава, на владетел; дворец. *Войводо, ти поканен ли си довечера на гощавката в палата? . . . — Царят никога не ме забравя, Богомире.* Вазов.

пала̇та *ж.* (лат.). 1. Голяма красива сграда, предназначена за обществени цели. *Съдебна палата. Пощенска палата. Изложбена палата.* 2. Название на някои учреждения. *Сметна палата.*

палата̇лен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* (лат.). *Грам.* За звук на речта — който се учленява в областта на твърдото небце; мек, смекчен.

палатализа̇ция *ж. Грам.* Омекчаване на съгласна под влияние на съседен звук.

пала̇тка *ж.* Подвижно, временно помещение от брезент или от платнище. *Извън селото.. белеят се сред полето палатки.* Йовков. *Войнишка палатка.*

пала̇ч *м.* (рус.). Изпълнител на смъртни присъди, наказания; джелат. *До телеграфния стълб бе изправен. | До него палача. | . . . | Всичко | бе готово.* Гео Милев. || *Прен. Книж.* Жесток мъчител, угнетител.

палачи̇нка *ж.* (лат.). Вид сладкиш — тестяна, пържена кора, намазана с някакво сладко или мармелад и завита на руло.

пала̇ш *м.* Дребно ловно куче.

па̇лвам, -аш, *несв.*; **па̇лна,** -еш, *мин. св.* па̇лнах, *прич. мин. страд.* па̇лнат, *св.* Паля, запалвам нещо да светне или да изпуска малко топлина. *Бабичката дохожда и палеа една газева ламба.* Вазов. *Палваше печката и над барачката се проточваше като черна къделя димът.* Кр. Григоров. *Я пални, душо, борина | да ти не влеза в темнина.* К. Христов. **палвам се, пална се** *страд.*

па̇лване *ср. Отгл. същ. от* палвам *и от* палвам се.

па̇лѐ, *мн.* -та, *ср.* Малко младо куче. *Едно пале се притискаше до стената и жално квичеше.* Йовков.

палѐж *м.* Палене, подпалване на къщи, селища и др. *Ех, да знаеш какви работи стават на село! Разбесняла се е полицията — арести, побоища, палежи.* М. Марчевски.

пàлене *ср. Отгл. същ. от* паля *и от* паля се.

палеогрàф *м.* Учен, специалист по палеография.

палеографѝчески, -а, -о, *прил.* Палеографски.

палеогрàфия, *мн.* няма, *ж.* (гр.). *Спец.* Наука за старинните писмена.

палеогрàфски, -а, -о, *прил.* Който се отнася до палеография и до палеограф. *Палеографски проучвания.*

палеолѝт *м.* (гр.). *Спец.* Най-ранният период от каменния век.

палеолѝтен, -тна, -тно, *мн.* -тни. *Прил. от* палеолит. *Палеолитна епоха.*

палеонтолòг, *мн.* -зи, *м.* Учен, специалист по палеонтология.

палеонтолòгия *ж.* (гр.). *Спец.* Наука за изкопаемите вкаменелости от животински и растителен произход.

палеонтолòжки, -а, о, *прил.* Който се отнася до палеонтология и до палеонтолог. *Палеонтоложки проучвания.*

палестѝнски, -а, -о. *Прил. от* Палестина.

пàлец, *мн.* пàлци, *м.* Краен двуставен пръст на ръка или крак. □ **Стискам палци** (разг.) — стискам палците на ръцете си за успеха на някаква работа, която се извършва.

пàлешник, *мн.* -ци, *м.* Желязната част на рало, която пори, разравя земята; лемеж, ралник. *Палешникът цепи ровката земя и след ралото остава дълбока бразда.* Влайков. *На мене ми дай подкови да кова, палешници да точа, сърпове да клепя.* А. Каралийчев.

палиатѝв *м.* (лат.). *Книж.* 1. Лечебно средство, което временно облекчава болка. *Но тоя лек е палиатив. Вие знаете що е палиатив?* Вазов. 2. Временна не напълно задоволителна мярка; полумярка. *Царското правителство е предприемало известни аграрни „реформи". Но те никога не са били повече от палиативи.* В. Коларов.

палиатѝвен, -вна, вно, *мн.* -вни. *Прил. от* палиатив.

палѝво, *мн.* няма, *ср. Нар.* Всичко, което служи за подпалване. *Аз си увих цигара и му поисках огън. Той... бръкна в пояса си и ми подаде паливото.* Вазов.

палѝтра *ж.* (ит.). Малка елипсовидна дъска, която художникът държи в ръка, за да размесва на нея боите, когато рисува. *Знаех го, — мечтателен и тих, с нежната болезнена душа на поет, — тъй както бях го виждал с четка и палитра в ръка пред картичките му.* Йовков.

пàлка *ж.* (рус.). Къса, тежка полицейска пръчка за побой. *Пред Ректората чакаха две камионетки с пеши стражари. Те носеха дървени палки и чакаха заповед да нахлуят в аудиториите, ако стане нужда.* Дим. Димов. ‖ Къса пръчка. *Барабанни палки. Диригентска палка.*

пàлма *ж.* (лат.). Южно дърво с високо неразклонено стъбло и с вечнозелени големи перести листа, събрани към върха на стъблото. *Финикова палма. Кокосова палма.* □ **Палма на първенството** (книж.) — превъзходство в нещо, победа.

пàлмов, -а, -о. *Прил. от* палма. *Палмови листа. Палмово клонче.*

пàлна. Вж. п а л в а м.

палтò *м.* (фр.). 1. Връхна дълга дреха с ръкави. *Влезе един момък на двайсетина години..., облечен в палто, цяло засипано със сняг.* Вазов. *Съблече горната си дреха — тъничко дълго палто с кожички на яката — и я метна върху стола.* Дим. Талев. *Мъжко палто. Дамско палто.* 2. *Нар.* Къса мъжка връхна дреха; сако.

пàлуба *ж.* (рус.). Открито място, открит под на кораб. *По палубата се трупаха матроси.* Д. Добревски. *Пътчиците излизат на палубата и се нареждат по тръстиковите кресла пред бара.* Св. Минков.

палỳвам, -аш, *несв. Нар.* Върша лудории, немирства.

палỳване, *мн* -ия, *ср. Отгл. същ. от* палувам.

палỳрче, *мн.* -та, *ср. Диал.* Павурче. *Влезе Неда, па извади из раклата палурчето с ракия и сипа в чашка.* Влайков.

пàля, -иш, *мин. св.* пàлѝх, *несв.* 1. С огън, кибрит и др. правя нещо да гори; подпалвам, запалвам. *Всеки от нас надигна по една запалена главня и тръгна из селото да пали.* З. Стоянов. *Бригадирите събират от гората съчки и сухи пънове и палят големи огньове.* Г. Караславов. *Паля цигара. Паля лула.* 2. Правя нещо да гори, за да свети; запалвам. *Клекнал до огнището, Лука палеше вощеница от една стиска слама, която гореше върху пепелта.* Ст. Загорчинов. ‖ Пускам електрически ток, за да свети. *Паля лампа. На мръкване палят електрическото осветление по улиците.* 3. Пускам в действие мотор с вътрешно горение. *Паля мотор.* 4. Поставям, правя огън в нещо, за да се нагорещи, напече силно. *От къщи се чува трополене на дърва и дрънкане на съдове — мама пали пещта и трябва да готви около огнището.* Влайков. *Паля печка.* 5. За слънце и др. — изпускам голяма горещина, правя да бъде много горещо; горя, жежа, пека. *Слънце пали. Никой облак по небе не бега, / сеитбите изгори ги / тая люта жега.* Вазов. 6. *Прен.* Горя, изгарям. *Неугасим огън палеше изсъхналото му гърло и език.* Вазов. *Пламък ми пали главата, / мъка ми мъчи душата.* Яворов. *Гласът ми нежно гали / богатите в света, / а в други гърди пали / гневът, ненавистта.* Вазов. паля се *страд.* □ **Той пали, той гаси** (разг.) — главен е, от него всичко зависи.

пàля се, -иш се, *мин. св.* пàлѝх се, *несв., сред. Разг.* Горещя се, въодушевявам се, взимам присърце. *Много се палиш... Не бива да се бърза, поне ти не бива да бързаш, защото... признай си, буен си и беля ще направиш.* Д. Добревски.

палѝчо, *мн.* -вци, *м.* (ит.). Смешник в цирк; клоун, шут. *Грубо, дебелашко тука, но те правят да се смееш тези палячовци със своите вшутявки и плоски каламбури и плесници.* Вазов. *На сцената беше излязъл палячо, който биеше барабанче.* Ст. Станчев.

палѝчовски, -а, -о. *Прил. от* палячо. *Палячовски гримаси. Палячовска качулка.*

паля̀човщина *ж. Неодобр.* Проява, присъща на палячо.

па̀мет, -тта̀, *мн* няма, *ж.* 1. Способност да се запазва и възпроизвежда в съзнанието това, което е възприето или преживяно по-рано. *Самоук, но надарен със силна памет и остър ум, той се въззиси до едно енциклопедическо образование, рядко у съвременниците му.* Вазов. *Пиша нещо по памет. Къса памет. Отслабчала памет.* 2. Запазване в съзнанието на възприети или преживени неща. *Няма да се изглади от паметта ми тая страшна картина.* Величков. *От фронта долетяха телеграми. | . . . | И тоя ден се вряза в паметта ми: | жени пищяха, скубеха коси.* Т. Харманджиев. 3. *Нар.* Ум, разум, съзнание. *Не гледай момата има ли жълтици, | . . . | ами гледай памет има ли момата, | че със памет, синко, бива най-богата!* Вазов *Свива се сърце и памет се губи . . . | Дружки, неверници, змейно ме люби.* П. П. Славейков. *По-добре драм памет, а не сто оки сила.* Погов. 4. Възпоминание, спомен. *Вечна памет на падналите в борбата за свобода и честта на нашата родина!* Г. Димитров. *В памет на тая велика победа тоя храм имаше значението не само на богомолен дом, но и на скъпа народна, историческа светиня.* Вазов. ◻ **Вечная памет** (църк.) — молитва за покойник: вечно да се помни. **Зрителна памет** — способност да се запомнят и да се възпроизвеждат текстове или образи на предмети, възприети предимно чрез зрението. **Слухова памет** — способност да се запомнят и да се възпроизвеждат възприети чрез слуха неща.

па̀метен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* 1. Който остава да се помни поради необикновеното впечатление, което е направил; забележителен, бележит. *Една, че две, че три — усилни | и паметни години.* Яворов. *На отиване пак им беше дадена една такава гощавка, че за дълго време остана паметна в Люляково.* Йовков. 2. Който е определен за възпоминание на някого или на нещо. *По случай на годишнината от победата бе проведена тържествена паметна вечер. Паметна плоча.* 3. *Нар.* Умен, паметлив. *Дано на момчето, като е добро и паметно, да му потръгне, та и Станка да се нареди.* Г. Караславов. *Разправя ми тя . . . за своите братя — какви паметни момчета били те някога.* Влайков.

паметлѝв, -а, -о, *прил.* 1. Който може много или дълго да помни. *И се случваше така, че тя, силната ученичка, тя, най-паметливата в цялото училище, тя прочиташе по две страници, а не запомняше нито ред.* Г. Караславов. 2. *Нар.* Умен, разумен. *Залюбил е млади Камен | Цена хубавица, | . . . | не че Цена е прочута | и кметова щерка, | . . . | но че тя е паметлива | и добра в сърцето.* Вазов.

паметлѝвост, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* Качество на паметлив.

па̀метник, *мн.* -ци, *м.* 1. Скулптурно или архитектурно произведение, построено за възпоминание на забележително лице или на историческо събитие. *Паметник на народния поет Иван Вазов. Паметник на незнайния воин.* || Надгробно скулптурно или архитектурно произведение. *Синовете направиха паметник на покойния си баща.* 2. Постройка, предмет, остатък от материалната култура на миналото. *Всеки паметник в Рим, бил той малък или голям, театър, храм, баня, дворец или портик, е едно свидетелство за архитектоническия гений на римляните.* Величков. *Исторически паметници. Паметници на изкуството.* || Произведение на старата писменост. *Но в един наш писмен паметник, открит от Иречека, той е назован с истинското си име: Ивайло.* Вазов. *Кирилски паметници.*

памѝд, *мн.* няма, *м.* (перс). Вид тъмно грозде, с тънка ципа.

памѝдов, -а, -о. *Прил. от* памид. *Памидово вино.*

пампо̀р *м: Остар.* Параход.

памтивѐка *нареч.* Само в съчет. от **памтивека** — от край време, от незапомнени времена, от както съществува светът. *Летяха векове; менят се вихрен ред | дни — светлина и мрак — и той от памтивека.* П. П. Славейков. *Такива сте сички: староверци. Живеете както сте живели от памтивека, по някакви старовремски закони.* Дим. Талев.

памý̀к, *мн.* -ци, *м.* (тур.). 1. Само *ед.* Влакнодайно растение, което вирее в по-топъл климат. Gossypium herbaceum. *В България расте доброкачествен памук.* 2. Влакната, които обвиват семената на такова растение и служат за приготвяне на прежда, пълнене на юргани и др. *Вчера те видях — | на чардак седеше, | бял памук предеше.* П. Р. Славейков. || Пречистени такива влакна, употребявани в медицината. *Туряше върху раната памук и след това завиваше около пръста му взетия кой знае отде бинт.* Йовков. ◻ **Вадя някому душата с памук** (разг.) — измъчвам някого безболезнено, незабелязано.

памуклѝйка *ж.* Вид горна къса дреха, подплънена с памук. *Работници, облечени в памуклийки.*

памуклѝя, -та, *мн.*-йи, *за трите рода, прил.* (тур.). 1. *Остар.* За дреха — който е подплънен с памук. *Чорбаджи Наско в памуклията халат, с дългия чубук в ръка, стоеше сред двора.* Д. Немиров. 2. Като *същ. ж.* Памуклийка.

памукобера̀ч *м.* Човек, който бере памук.

памукобера̀чка *ж.* Жена памукоберач.

памý̀ков, -а, -о, *прил.* Който се отнася до растението памук. *Памукова култура. Памукова нива.*

памукопреда̀чен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Който е предназначен за предене на памук. *Памукопредачна фабрика.*

памукопроизводѝтел, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* Лице, което се занимава с отглеждане на памук.

памукопроизводѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който се отнася до отглеждането на памук. *Памукопроизводителна област. Памукопроизводителна бригада.*

памукопроизво̀дство, *мн.* няма, *ср.* Производство на памук.

памукчѝйски, -а, -о. *Прил. от* памукчия. *Памукчийско дръкало.*

памукчѝя *м. Остар.* 1. Човек, който продава памук. 2. Човек, който обработва, разбива памук.

памý̀чен, -чна, -чно, *мн.* -чни, и **памý̀чен,** -а, -о (диал.), *прил.* 1. Който е направен от влакната на памук. *Той ходеше в дълго тъмно памучно джубе, прилично на расо.* Д. Немиров.

Пред тях стоеше дребен и сух старец със сини памучени потури и овехтяла шапка. Йовков. *Памучни чорапи.* || Който е получен от плода на памука. *Памучно семе. Памучно масло.* 2. Който се отнася до отглеждането, обработката на памук. *Памучно поле. Памучна фабрика.* 3. Който е предназначен за памук. *Памучна боя.*

памфлѐт *м.* (англ.). Злободневна, остра статия, брошура, обикн. с политически характер, отправена против някого.

памфлѐтен, -тна, -тно, *мн.* -тни. *Прил. от* памфлет. *Памфлетен очерк.*

памфлетѝст *м.* Лице, което пише памфлети.

пан¹- (гр.). Първа съставна част на сложни думи със значение обхват на нещо изцяло, във всички прояви, напр. п а н с л а в и з ъ м, п а н г е р м а н и з ъ м.

пан², пàнът, пàна, *мн.* пàнове, *м.* (чеш., пол.). Господин.

панаѝр *м.* (гр.). Голям годишен, обикн. градски пазар, който става в определено време и трае няколко дни. *Реши се с общо съгласие да се обяви времето от първи септември ... до десетия ден на тоя месец за панаир в Преспа.* Дим. Талев. *Навред по шумни панаири / найвече стоката тъдявашна се дири.* П. П. Славейков. □ **Мострен панаир** — годишен пазар и изложба на мостри, гдето се сключват търговски сделки. *Пловдивски мострен панаир.*

панаирджѝйски, -а, -о, *прил.* 1. *Разг.* Панаирски, панаирен. *Панаирджийска барака.* 2. *Прен. Неодобр.* Несериозен, комедиантски. *Панаирджийски похват.*

панаирджѝя, -та, *мн.* -ѝи, *м.* Посетител на панаир.

панаѝрен, -рна, -рно, *мн.* -рни, *прил.* Който е свързан с панаир. *Панаирна палата. Панаирно градче. Панаирни дни.*

панаѝрски, -а, -о. *Прил. от* панаир; панаирджийски, панаирен. *Панаирско забавление.*

панакѝда *ж.* (гр.). *Остар.* Намазана с восък дъсчица, на която са учили децата да пишат. *Написват тогава другарите му на панакида азбукето, показват му го няколко пъти и дават му след туй дъсчената плочица, та самичък вече да чете и да учи буквите.* Влайков.

панàма *ж.* (амер.). 1. Вид памучен плат. *Носеше сако от кафява панама, светъл голф и великолепни спортни обувки.* Дим. Димов. 2. Вид лятна шапка, изплетена от палмови влакна.

панàмен, -а, -о, *прил.* Направен от плат панама. *Панамена блуза.*

пангàр *м.* (гр.). Място в черква, гдето се продават свещи. *Свали шапка* (Рангел), *прекръсти се и се отби при левия пангар, в който беше черковната каса.* Вазов.

пàнделка *ж.* (нем.). Копринена лента за украшение. *Тя имаше дълга, кестенява коса, която падаше върху плещите ѝ на два разкошни плетеника, завързани със сини панделки.* Елин Пелин. *Вятърът развяваше късите панделки на белите шапки пред свъсените лица.* Д. Добревски.

пандишпàн *м.* (фр.). Вид сладкиш от яйца, брашно и захар.

пандỳрин, *мн.* пандỳри, *м.* (гр.). *Остар.* Въоръжен пазач християнин през турско време. *Ако се не спреш, ще гърмим, чакай, докторе! — викал му отзад един от пандурите.* Вазов.

панѐ *неизм., прил.* (фр.). *Разг.* Паниран. *Кашкавал пане. Мозък пане.*

панегирѝк, *мн.* -ци, *м.* (гр.). *Книж.* 1. Похвално слово за светец. 2. *Прен.* Прекомерно славословие.

панегирѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни. *Прил. от* панегирик. *Панегирично слово. Панегирична литература. Панегиричен тон.*

панѐр *м.* (ит.). Разлат, плитък кош, обикн. с две дръжки. *Старата изнесе ... стари рокли и разни други парцали, натъпкани в широк стар панер.* Г. Караславов.

панѐрка *ж.* Малък панер.

пàника *ж.* (гр.). Внезапен, неудържим страх. *Паниката от гърмежа, която обхвана преди малко насъбрания тук народ, се разнесе бързо по околните селища и внесе ужасен страх.* Елин Пелин. *Сърцето ѝ заби, обзеха я страх, паника, чувство за безизходност.* Дим. Димов. *Изпадам в паника.*

паникьòр *м.* Човек, който умишлено всява паника или който се подава на паника.

панѝрам, -аш, *несв.* и *св.* (фр.). Пържа нещо, като го потопявам предварително в разбити яйца и го овалвам в счукана галета. **панирам се** *страд.*

панѝране *ср. Отгл. същ. от* панирам *и от* панирам се.

панихѝда *ж.* (гр.). Дълга молитва за покойник. *На четиридесет дни от неговата смърт се отслужи панихида.*

панѝца *ж.* Глинен или порцеланов съд, в който се поднася нещо за ядене или пиене. *Спасуна приготви попара и събуди децата. Двете момчета се нахвърлиха лакомо върху паницата.* Дим. Димов. *Паници с вино обикаляха пируващите.* Вазов. □ **Стъпвам като в паници** (разг.) — ходя несигурно, неудобно.

панѝчески, -а, -о, *прил.* Който е свойствен на паника. *Панически страх. Панически бяг. Панически вик.*

панòптикум *м.* (гр.). *Книж.* Музей от восъчни фигури на бележити лица и на разни рядкости.

панорàма *ж.* (гр.). Широк изглед на местност, който се открива от някоя височина. *Погледът обхващаше изведнаж безкрайната панорама на Софийското поле.* Вазов. *Накъдето да погледнеш ..., очите не могат да се наситят на широката панорама от гори, долове.* Ем. Станев.

панорàмен, -мна, -мно, *мн.* -мни. *Прил. от* панорама. *Панорамен път.*

пансиòн *м.* (фр.). 1. Дом, в който живеят и се хранят ученици или студенти. 2. Къща, гдето се хранят определени лица. □ **Пълен пансион** — квартира с храна и пране.

пансиòнен, -нна, -нно, *мн.* -нни. *Прил. от* пансион. *Пансионна такса. Пансионен режим.*

пансионѐр *м.* Лице, което живее и се храни в пансион.

пансионѐрка *ж.* Жена пансионер.

пансионѐрски, -а, -о. *Прил. от* пансионер *и от* пансионерка. *Пансионерски живот.*

пàнта[1], обикн. *мн.* пàнти, *ж.* (нем.). Съединителни метални части за врати или прозорци, за да се отварят или затварят.

пàнта[2], -та, *м.* (гр.). *Разг.* Безделник, хаймана, нехранимайко.

панталòни *мн., ед.* (рядко) панталòн, *м.* (ит.). Част от горното мъжко облекло, която покрива тялото от кръста надолу. *Студената влага проникваше навсякъде и Стоян вървеше свит, с ръце в джобовете на панталоните си.* Елин Пелин. *Той беше облечен по последна мода ...: раиран черен панталон, карирана жилетка.* Д. Добревски.

пантейзъм, -змът, -зма, *мн.* няма, *м.* (гр.). *Книж.* Религиозно философско течение, което отъждествява бога с природата.

пантейст *м.* Последовател на пантеизма.

пантеистѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Който се отнася до пантеизъм и до пантеист. *Пантеистичен мироглед.*

пантеистѝчески, -а, -о, *прил.* Пантеистичен.

пантеòн *м.* (гр.). 1. Храм в древна Гърция, посветен на всички богове. 2. *Книж.* Гробница на бележити люде.

пантѐра *ж.* (гр.). *Зоол.* Хищно тропическо животно с петна по козината, от рода на леопардите. Felis pardus.

пàнти *мн., ед.* няма, *ж.* (тур.). *Диал.* Карти за игра. *Дай да ударим едни панти ... — Какви панти? — питаше разсеяно Златан ... — Ама си глупав! Панти значи карти ... Разбираш! ... Карти за игра.* Вежинов.

пантомѝма *ж.* (гр.). Театрално представление, което се изпълнява само с жестове и с мимики.

пантòф *м.* (лат.). 1. Плитка и лека обикн. домашна обувка. *По цял ден той* (старият учител) *стои по пантофи в тая трета стая и работи усърдно някаква релефна карта на България.* Св. Минков. 2. Обикн. *мн.* Леки дамски обувки. *Носеше* (Ирина) *бяла рокля от шантунг и пантофи на бос крак.* Дим. Димов. *Лачени пантофи.*

панцѝр *м.* (ит.). Желязна ризница; броня. *На вран кон е яхнал юнака, | развяват се руси коси, | панцир на снагата му яка, | и меч на бедро му виси.* Вазов.

пап, пàпът, пàпа, *мн.* няма, *м.* (нем.). *Спец.* Обущарско лепило; чириш. *Отдавна неработено с нея* (машината), *металическата ѝ част беше покрита с една вехта престилка, по която лъщяха тъмни луспи от пап.* Ст. Чилянгиров.

пàпа, -та, *мн.* -и, *м.* (гр.). Върховен глава на католическата църква.

папагàл *м.* (араб.). 1. Тропическа птица, която може да се приучи да изговаря механично отделни думи. Psittaci. 2. *Прен Неодобр.* Човек, който често повтаря чужди думи и мисли.

папагàлски, -а, -о. *Прил. от* папагал. *Папагалски крясъци. Папагалска човка.*

папагàлски. *Нареч. от прил.* папагалски. *Той учи папагалски.*

папагàлщина *ж. Пренебр.* Безсмислено служене с чужди мисли и думи.

пàпам, -аш, *несв. Дет.* Ям. *Папай, Филчо, хлебец! Папай, мама, манджица!* Чудомир.

пàпане *ср. Отгл. същ. от* папам.

пàпер, *мн.* няма, *м. Остар.* Пашкулче вълна. □ **Папер няма да остане** (разг.) — съвсем ще се унищожи. *Пристигне ли водата, папер няма да остане от туй хайдушко село.* А. Каралийчев.

папирòса *ж.* (нем.). Фабрична цигара. *Та нищо повече няма от тютюн. Пакети за войниците, папироси — за офицерите.* Йовков.

папѝрус *м.* (гр.). 1. Материал за писане върху него, направен от египетско растение. 2. Ръкопис на такъв материал. *И завзеха се с велико усърдие да преглеждат старата мъдрост, написана на зайчи кожи и папируси.* Вазов.

папищàш *м. Диал Неодобр.* Католик, обикн. свещеник.

папищàшки, -а, -о, *прил.* Който се отнася до папищаш.

пàпка *ж.* (нем.). Свободни корици, в които се държат книжа. *Димо седи край голямата маса над разтворена папка, прелиства книжата и си взема бележки.* Орлин Василев.

пàплач, -чтà, *мн.* няма, *ж. Презр.* Сбирщина от човеци; тълпа, множество.

пàпо, *мн.* няма, *ср. Дет.* Хляб.

пàпрат, -ттà, *ж.* Тревисто растение със силно врязани листа, без цветове и без семена. *Венец от жилава, бухнала папрат обграждаше поляната.* А. Гуляшки. *От гората през отворения прозорец лъхаше усойна планинска влага с дъх на папрат и гъби.* Дим. Димов. □ **Сладка папрат** (бот.) — вид папрат със сладък корен. Polypodium vulgare.

пàпратов, -а, -о. *Прил. от* папрат. *Папратови листа.*

паприкàш *м.* (мадж.). Вид ястие от късове месо и пиперки.

пàпски, -а, -о. *Прил. от* папа.

пàпство, *мн.* няма, *ср. Рядко. Книж.* Папска власт и организация.

папỳк, *мн.* -ци, *м.* (тур.). *Остар.* Вид обувка. *Нашият селянин още дири калеври, папуци, емении от червени мешини ..., та на европейското ли ще ти посегне!* Ст. Чилингиров.

папукчѝйски, -а, о, *прил.* Който се отнася до папук и до папукчия. *Папукчийски пазар. Папукчийски занаят.*

папукчѝя, -та, *мн.* -ѝи, *м.* Човек, който прави и продава папуци; чехлар.

папỳнест, -а, -о, *прил. Диал.* Който е болезненожълт, подпухнал. *Папунесто лице. Папунеста жена.*

папỳняк, *мн.* -ци, *м.* Прелетна полска птица с висок качул на главата. Upupa epops. *Надалеч се чуваше викът на папуняк, като ниска нота на флейта.* Йовков. *Плахи папуняци прибягваха от буца на буца и се губеха в гънките на неравните бразди.* К. Петканов. *Папунякът рови с дълъг клюв в ровката земя да мъкне червеи от там.* П. П. Славейков.

папунясам. Вж. папунясвам.

папунясвам, -аш, *несв.*; **папунясам,** -аш, *св. Диал.* Ставам папунест.

папуня̀сване *ср. Отгл. същ. от* папунясвам.

папу̀р *м.* 1. Високо, тревисто блатно растение; рогоз, шавар. Турна. *Из блатата и локвите се показват заострените листа на тръстиката,..., дебелите и меки папури.* Ем. Станев. 2. *Диал.* Царевица, кукуруз. *Една вечер, в първите дни на октомврия, бяха се събрали на двора на чифлика стотина селяни и селянки да белят папури.* Вазов.

па̀ра *ж.* Въздухообразно тяло, което се получава от затопляне на течност. *От червеникавите глинести сипеи се дигаше пара..., туктам из гората още имаше големи петна неразтопен сняг.* Ем. Станев. *Тенджерата с фасула, свалена от огъня, изпущаше топла пара.* Вазов. □ **Под пара** — за машина, влак и др.: готов да тръгне, готов да заработи. *Влакът на гарата е под пара.* **Под пара съм** (разг.) — в напрежение съм при някаква работа. **С пълна пара** (разг.) — с всички сили.

пара̀ *ж.* (перс.). 1. Монета. *Герчо се спря изненадан, пое Кункината китка, грижливо увита с червен конец и на него прикачена стара сребърна пара.* Елин Пелин. *Златна пара.* 2. *Разг.* Пари. *Да ги плати! Или малко селска пара е изял?* К. Петканов. 3. *Остар.* Една четиридесета от гроша или половин стотинка. *Броим, броим, тридесет гроша и двадесет и пет пари ексик.* Мих. Георгиев. □ **Пет пари не давам** (разг.) — не се тревожа никак, не искам да знам.

парабѐл *м.* (лат.). Вид пистолет. *Той извади от джоба си дългобоен синкав парабел* Дим. Димов.

парабо̀ла[1] *ж.* (гр.). 1. В математиката — вид крива линия, получена от сечение на конус с равнина. 2. Крива линия, която описва при падането си хвърлено нагоре под наклон тяло.

пара̀бола[2] *ж.* (гр.). *Литер.* Кратък иносказателен разказ; притча, алегория.

параболѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни. *Прил. от* парабола[1] *и от* парабола[2].

парава̀н *м.* (фр.). 1. Подвижна преграда в стая. 2. *Прен.* Прикритие. *Ирина съзна изведнъж, че постъпваше неблагодарно. Костов беше приел унизителната роля на параван само заради нея.* Дим. Димов.

парагра̀ф *м.* (гр.). 1. Малка част от текст в правилник и под., която започва с нов ред, има самостоятелно съдържание и се означава със знак §; член. 2. Самият знак §.

пара̀д *м.* (фр.). 1. Тържествен преглед на войски. 2. Тържествено шествие.

пара̀ден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* 1. Който е предназначен за парад. *Малко след това лейтенант Стотелов в пълна парадна униформа, обкичен с медалите си, застана пред екипажа.* Д. Добревски. 2. Тържествен. *Събрахме се у него, защото в неговата къща имаше голяма и хубава стая, нещо като параден салон.* Йовков. *Параден вход на здание.*

парадѝрам, -аш, *несв.* Старая се да изпъквам с нещо пред обществото; големея се. *Парадирам с хубостта си. Парадирам с красноречието си. Парадирам с обществените си връзки.*

парадѝране *ср. Отгл. същ. от* парадирам.

пара̀дно. *Нареч. от* параден. *Облечен парадно.*

пара̀дност, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* Тържественост. *У него бе много развито чувството за парадност и външен блясък.* Дим. Димов.

парадо̀кс *м.* (гр.). *Книж.* Странно мнение или явление, което на пръв поглед противоречи на здравия разум. *Обичаше смелите парадокси и тънките анализи.* Йовков. *Много социални парадокси можем да си ги обясним с инстинкта на хищниците.* Н. п. Филипов.

парадокса̀лен, -лна, -лно, *мн.* -лни. *Прил. от* парадокс; чудноват, странен.

парадокса̀лно. *Нареч. от* парадоксален.

парадокса̀лност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отгл. същ. от* парадоксален.

паразѝт *м.* (гр.). 1. Растение или животно, което живее върху друг организъм или вътре в него и се храни от неговите сокове или кръв. *Дървеницата е паразит.* 2. *Прен. Презр.* Човек, който живее на гърба на другите, без да работи. *Отдав а ли беше, когато ти се възмущаваше от народните паразити и вярваше в доброто и прогреса?* Вазов.

паразѝтен, -тна, -тно, *мн.* -тни. *Прил. от* паразит. *Тия „самодивски коси", тъй живописно увиснали, са паразитни растения, които гризат и сушат дърветата.* Вазов. *Паразитно насекомо. Паразитен живот.*

паразитѝзъм, -змът, -зма, *мн.* няма, *м. Книж.* Съжителство на паразит с друг организъм.

паразитоло̀гия, *мн.* няма, *ж.* (гр.). Наука за паразитите.

паракендѐ, *мн.* -та, *ср.* (перс.). *Диал.* 1. Нива, имот в чуждо землище. 2. Земя, която се намира между землищата на съседни села и не принадлежи на никое от тях. 3. *Прен. Разг. Неодобр.* Несериозен човек.

паракли̇̀с *м.* (гр.). Малка църква, в която не се служи литургия. *Отвън ги посрещна врявата на събудените богомолци, които бяха ранили за празника и бързаха отвред към малкия стар параклис сред двора.* Ст. Загорчинов.

паралѐл *м.* (гр.). 1. Линия, която е успоредна на друга. 2 *Геогр.* Мислена линия, която опасва земята като върви успоредно на екватора. *Противоп.* меридиан. *София и Барцелона се намират почти на един и същ паралел.* 3. Явление, което може да се съпостави с други сходни; успоредица. *Тази есенна война в къщи я принуди да се взира в живота на другите познати семейства, да търси паралели, подобия ту на майка си, ту на баща си.* Л. Стоянов.

паралѐлен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Успореден. *Паралелни линии.*

паралелѝзъм, -змът, -зма, *мн.* няма, *м. Книж.* Успоредност.

паралѐлка[1] *ж.* Част от учениците на един учебен клас, обособени като отделна група. || Група ученици, които заемат отделна стая. *В седми клас тази година има само една паралелка.*

паралѐлка[2] *ж. Спорт.* Гимнастически уред от два успоредни водоравни лоста за упражнения.

паралѐлно. *Нареч. от* паралелен; успоредно, редом. *Вие вървите край брега, срещу течението на шумящата Ерма, и се приближавате към основите на паралелно издигнатите към*

небесата скали. Ал. Константинов. *Паралелно с капиталистическото развитие е вървяло умножаването на индустриалния пролетариат.* В. Коларов.

паралѐлност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* паралелен; успоредност.

паралелогрàм *м.* (гр.). *Геом.* Четириъгълник с равни и успоредни срещуположни страни.

парàлиза *ж.* (гр.). *Мед.* Болестно състояние на схванатост, неподвижност, получено от увреждане на нервите на някой орган или при кръвоизлив в главния мозък.

парализàция *ж. Мед.* Парализа, парализиране. *Парализация на мозъка.*

парализѝрам, -аш, *несв.* и *св.* 1. *Мед.* Предизвиквам, докарвам парализа. 2. *Книж. Прен.* Лишавам някого или нещо от сили и възможност да действува. *Чувството на живота се пробуди със стихийна сила в тая млада девойка и то задуши в нея всички други чувства, парализира всичката ѝ решителност да умре.* Вазов. *Това са трите главни начина, чрез които народите в света могат да парализират сегашните стремежи на империалистите към нова война.* Г. Димитров. **парализирам се** *страд.* и *сред. Манолаки се парализира и изгуби способността си да говори.* Йовков.

парализѝран, -а, -о. 1. *Прич. мин. страд. от* парализирам. 2. Като *прил.* — който е изгубил способността си да се движи, поради парализиране. *Едно от тях беше момченце, красиво и тъжно, с парализиран крак.* Дим. Димов.

парализѝране, *мн.* -ия, *ср. Отвл. същ. от* парализирам *и от* парализирам се.

паралитѝк, *мн.* -ци, *м.* Човек, болен от парализа.

паралитѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни. *Прил. от* парализа. *Паралитичен удар.*

парàлич, *мн.* няма, *м. Мед.* Парализа. *Едностранният паралич на лицевия нерв беше изкривил и устата му.* Дим. Димов. □ **Детски паралич** — тежка заразна болест, обикн. у децата, при която се парализират и атрофират някои от крайниците, най-често долните.

паралѝя *ж.* (гр.). *Диал.* Много ниска дървена, кръгла масичка; софра. *Тя сложи и нареди паралията да ги гости.* Влайков.

паралѝя, -та, *мн.* -ѝи, *за трите рода, прил.* (тур.). *Разг.* Който има много пари, много имот; богат.

парапѐт *м.* (фр.). Ограда на стълба, балкон, мост и др.

парастàс *м.* (гр.). *Църк.* Кратка молитва за покойник. *На заранта отслужиха в черкова парастас.* Влайков.

паратѝф, *мн.* няма, *м.* (гр.). *Мед.* Остро заразно заболяване, подобно на коремен тиф.

парàф *м.* (фр.). Съкратен подпис, инициал, употребяван в канцеларската практика, за потвърдяване съдържанието на документ.

парафѝн, *мн.* няма, *м.* (лат.). *Хим.* Бяло вещество, прилично на восък, което се добива при дестилация на петрола.

парафѝнов, -а, -о. *Прил. от* парафин. *Парафинова свещ.*

парафинѝрам, -аш, *несв.* и *св.* Намазвам, напоявам с парафин. *Парафинирам хартия.*

парафѝрам, -аш, *несв.* и *св.* Поставям параф на някакъв документ. **парафирам се** *страд.*

парафѝране *ср. Отгл. същ. от* парафирам *и от* парафирам се.

парафрàза *ж.* (гр.). *Книж.* Описателно предаване на мисъл, израз и др.

парафразѝрам, -аш, *несв.* и *св.* Предавам описателно или с други думи смисъла на някой израз и под. **парафразирам се** *страд.*

парафразѝране *ср. Отгл. същ. от* парафразирам *и от* парафразирам се.

парахòд *м.* Кораб, който се кара с парна машина. *Пътнически параход. Презокеански параход.*

парахòден, -дна, -дно, *мн.* -дни. *Прил. от* параход. *Параходна сирена. Параходна мачта. Параходно дружество.*

парашỳт *м.* (фр.). Приспособление във вид на голям чадър, което се разтваря във въздуха и прави безвредно спускането от самолет.

парашỳтен, -тна, -тно, *мн.* -тни. *Прил. от* парашут. *Парашутен скок. Парашутен плат. Парашутни войски. Парашутен десант.*

парашутѝзъм, -змът, -зма, *мн.* няма, *м.* Парашутен спорт.

парашутѝст *м.* Човек, който извършва скокове с парашут.

парашутѝстка *ж.* Жена парашутист.

пàрвам, -аш, *св.*; **пàрна,** -еш, *мин. св.* пàрнàх, *прич. мин. страд.* пàрнат, *св.* Кратко паря веднаж или няколко пъти по веднаж. *При една такава атака той се хвърля, прави няколко крачки напред, един куршум го парва в гърдите.* Г. Караславов. **парвам се, парна се** *възвр.* и *страд.*

пàрване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* парвам *и от* парвам се.

парвенỳ, -то, *мн.* -та, *м.* (фр.). *Книж.* Забогатял некултурен човек, влязъл във висши среди на обществото. *Той беше само случайно забогатял... парвеню.* Дим. Димов.

пардесỳ, *мн.* -та, *ср.* (фр.). Дълго мъжко палто за пролет и есен. *Той имаше зимно палто, но нямаше пардесю или мушама, които бяха тъкмо за това време.* Дим. Димов.

пардòн *неизм.* (фр.). Извинете, прощавайте *Ах! Пардон! — извика той и си грабна шапката.* Вазов. *Свали страхливо шапка и каза: — Пардон!* Елин Пелин.

пàрен, -рна, -рно, *мн.* -рни, *прил.* 1. Който се движи с пара. *Парна машина. Парна мелница. Парен чук.* 2. Който е направен за пара, в който се образува пара. *Парен котел.* 3. При който се използува пара. *Парна баня. Парно отопление.*

пàрене *ср. Отгл. същ. от* паря *и от* паря се.

парѝ *мн., ед.* няма, *ж.* Платежно средство от метални или книжни знаци. *Да, слабичко ги (децата) хранеше, защото парите не стигаха.* Дим. Димов. *Че, колкото пари взима, не една, ами и три такива къщи може да купи.* Влайков. □ **Бели пари за черни дни** (нар.) — спестени пари за старини или за в нужда. **Играя си с пари** (разг.) — имам много пари, много съм богат. **Направих пари** (разг.) — забогатях. **Сухи пари** (разг.) — пари в наличност.

па̀рий, -ият, -ия, *мн.* -ии, *м.* (санскр.). 1. *Истор.* У индийците — човек от най-низшето съсловие. 2. *Книж.* Безправен, презрян човек.

пари̇̀рам, -аш *несв.* и *св.* (фр.). *Книж.* Възпирам, обезсилвам някакво действие. *Вражеската дейност бе парирана своевременно.* **парирам се** *страд.*

пари̇̀ране *ср. Отгл. същ. от* парирам *и от* парирам се.

пари̇̀чен, -чна, -чно, *мн.* -чни. *Прил. от* пари. *Парична помощ. Парична награда. Парична гаранция. Паричен въпрос. Парична реформа. Парична криза.*

пари̇̀чка *ж.* Дребно градинско и полско цвете, подобно на маргарита. Bellis perennis.

парк[1], па̀ркът, па̀рка, *мн.* па̀ркове, па̀рка (сл. ч.), *м.* (фр.). Обширна градина с алеи, цветя, храсти и дървета. *Разходка в парка.*

парк[2], па̀ркът, па̀рка, *мн.* па̀ркове, па̀рка (сл. ч.), *м.* (фр.). Съвкупност от еднородни превозни средства, машини или оръжия, които притежава една страна, предприятие и др. *Железопътен парк. Автомобилен парк. Тракторен парк. Инженерен парк.*

паркѐт[1] *м.* (фр.). Подова настилка от малки четвъртити дъсчици.

паркѐт[2] *м.* (фр.). Всички лица, които упражняват прокурорската длъжност при едно и също съдилище. *След като е събрал достатъчно материали, прокурорският паркет е дошъл до заключение, че такъв преврат наистина се подготвя.* Г. Димитров.

паркѐтен, -тна, -тно, *мн.* тни. *Прил. от* паркет[1]. *Паркетна мазилка.*

па̀рков[1], -а, -о. *Прил. от* парк[1]. *Паркови храсти.*

па̀рков[2], -а, -о. *Прил. от* парк[2]. *Парков склад.*

парламѐнт *м.* (фр.). Народно събрание в някои страни.

парламента̀рен, -рна, -рно, *мн.* -рни. *Прил. от* парламент. *Парламентарни избори. Парламентарен режим. Парламентарна система. Парламентарно управление.*

парламентари̇̀зъм, -змът, -зма, *мн.* няма, *м.* Държавна буржоазна система начело с парламент.

парламентари̇̀ст *м.* Привърженик на парламентаризма.

парламентьо̀р *м.* (фр.). Лице, което се изпраща при противниковите войски за преговори. *Неприятелят ни изпрати като парламентьор селския кмет, който се обади отдалеко: — Момци, не гърмете!* Яворов.

парли̇̀в, -а, -о, *прил.* 1. Който пари. *Парлива коприва. Парлива чушка.* 2. *Прен.* За чувство и др. — който е дълбок, силен, като че ли пари. *Парлива болка. Парливо любопитство.* 3. *Прен.* Който силно вълнува. *Парливи проблеми. Парлив въпрос.*

парли̇̀вост, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ.* от парлив.

пармаклъ̀к, *мн.* -ци, *м.* (тур.). *Диал.* Ограда от летви; стобор, парапет. *Спомням си добре, че вървяхме покрай самия пармаклък, от дясната страна на моста.* Величков. *Беше му направено миндерличе до пармаклъка на чардачето, дето той в хубаво време седеше или лежеше.* Д. Немиров.

па̀рна. Вж. п а р в а м.

па̀рник, *мн.* -ци, *м.* Отоплявано помещение със стъклен покрив, гдето през зимата се отглеждат цветя, зеленчук и др.

па̀рников, -а, -о, *прил.* 1. Отгледан в парник. *Парников разсад. Парниково растение.* 2. Предназначен за парник. *Парникови стъкла.*

паро̀дия *ж.* (гр.). 1. Шеговито или сатирично подражание на някакво поетично произведение, при което се спазва външната му форма. 2. Несполучливо, окарикатурено подражание на нещо. *Това беше пародия на съд.*

пароксѝзъм, -змът, -зма, *мн.* няма, *м.* (гр.). Силен пристъп на болест, гняв и др. *Тя усети, че мъката ѝ стигна до пароксизъм. После нададе слаб вик и, за да потисне припадъка, захапа ръката си.* Дим. Димов.

паро̀л *м.* (фр.). Парола.

паро̀ла *ж.* (фр.). Определена тайна, условна дума у военослужащи, тайни организации, заговорници и др., по която се разпознават свои от чужди. *Паролата, с която трябваше да се разпознаят двата отреда в нощта, за боровци беше „борба“, а за другите — „хляб“.* Кр. Велков.

па̀рса, *мн.* няма, *м.* (ит.). Възнаграждение, което се дава на свирачи. □ **Един бие тъпана, друг събира парсата** (погов.) — един върши някаква работа, друг се възползува от облагите.

партѐнка *ж.* (рус.). Къс от памучен плат, който се увива около стъпалото и служи вместо чорап. *Като се поогряха, войниците събуха ботушите, развиха мокрите партенки и проточиха към огъня босите си крака.* М. Марчевски.

партѐр, *мн.* няма, *м.* (фр.). 1. Етаж в жилище, който се намира непосредно над земята. *Ние живеем в партера.* 2. Най-долният етаж в зрителна зала на театър, кино и др. *Вместо за галерията, той си взема билет за партера.* Вазов. ‖ *Разш.* Публиката, която заема тази част на театъра.

партѐрен, -рна, -рно, *мн.* -рни, *прил.* Който се отнася до партер. *Партерен етаж.*

парти̇̀да *ж.* (ит.). 1. Определено количество от еднообразна стока, произведена, изпратена или получена наведнъж. *Всичко се свежда да убедя чужденците да купят дадена партида тютюн например не от един, а от друг.* Дим. Димов. ‖ Понякога за човеци — група. *Първата партида пленници се завърна.* 2. В книговодството — страница, дял, отделна сметка на някого.

парти̇̀ден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* Който се отнася до партида. *Партидна пратка. Партиден номер.*

парти̇̀ен, -ййна, -ййно, *мн.* -ййни. 1. *Прил. от* партия[1] (в 1 знач.). *Партиен орган. Партийно ръководство. Партийна конференция.* 2. *Стесн.* Който се отнася до комунистическата партия. *Партиен морал. Партиен подход. Партиен секретар. Партиен билет.*

парти̇̀ец, *мн.* -ййци, *м.* Член на комунистическа партия.

партиза̀нин[1], *мн.* партиза̀ни, *м.* (фр.). Участник във въоръжена народна борба против

чужда окупация или против тираничен режим в страната. *Десетки борци увиснаха на бесилките или бяха разстреляни, разнасяха се по села и градове отрязани глави на партизани, затворите и концлагерите бяха препълнени.* Г. Димитров.

партиза̀нин², *мн.* партиза̀ни, *м.* (фр.). 1. *Остар.* Член на буржоазна партия, който използува за лични облаги партията, на която е член. *Партии ще гони! Кмет ще става!... Искал съм да ставам кмет, бил съм партизанин.* Йовков. 2. *Разг.* Привърженик. *Но нека забележим, че Марко беше в същност партизанин на приготовлението.* Вазов.

партиза̀нка *ж.* Жена партизанин.

партиза̀нски¹, -а, -о. *Прил. от* партизанин¹. *Партизански отред. Партизанско движение.* □ **Партизанска война** — въоръжена борба, водена от малки военни или въстанически групи.

партиза̀нски², -а, -о. *Прил от* партизанин². *Партизански прояви.*

партиза̀нство¹, *мн.* няма, *ср.* Дейност, движение на партизанин¹.

партиза̀нство², *мн.* няма, *ср.* Прояви на партизанин²; партизанщина. *Утре ще ме изпъдят по партизанство и аз оставам на пътя.* Вазов.

партиза̀нствувам, -аш, *несв.* *Остар.* *Неодобр.* Занимавам се с партийна дейност в някаква политическа партия, заради лични облаги.

партиза̀нствуване *ср.* *Отгл. същ. от* партизанствувам.

партиза̀нщина *ж.* *Рядко.* *Неодобр.* Груба, егоистична проява на партизанин².

партѝйка *ж.* Жена партиец.

партѝйно-. Първа съставна част на сложни прилагателни, на които придава значение партиен, като: партийно-организационен, партийно-политически, партийно-просветен, партийно-стопански и др.

партѝйност, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* *Книж.* Система от възгледи, присъщи на комунистическата идеология. *Партийност в литературата.*

партиту̀ра *ж* (ит.). *Муз.* Ноти за всички партии на многогласно музикално произведение.

па̀ртия¹ *ж.* (лат.). 1. Политическа организация, която защищава интересите на своята класа и води политическа борба с враждебните на нея класи. *Комунистическа партия. Либерална партия. Буржоазни партии.* 2. *Прен.* *Разг.* Лица, свързани с еднакви възгледи, интереси и пр. *И тя мисли като мене: Санка е от нашата партия.* Йовков.

па̀ртия² *ж.* (лат.). 1. Отделна част от многогласно музикално произведение, изпълнявана от един вид музикални инструменти или от един певчески глас. *Цигулкова партия. Тенорова партия.* 2. Завършена игра на шах, карти и пр. *Изиграхме една партия шах.* 3. *Рядко.* Подходен кандидат за женитба. *Тя е добра партия за него.*

партньо̀р *м.* (фр.). Участник в игра, в преговори и пр. *Партньори за бридж. Партньор за покер. Партньор за кадрил*

партньо̀рка *ж.* Жена партньор.

партушѝна *ж.* *Пренебр.* *Разг.* Дребен багаж, покъщнина. *Натоварих партушините на колата.* □ **Събирай си партушините** — махай се, отивай си.

парфю̀м *м.* (фр.). 1. Течност със силен приятен дъх, която се употребява в козметиката. *Парфюми във какви . не щеш стъкла, | кутийки с пудри, туби с мазила.* К. Христов. 2. Приятна миризма от цветя и растения. *Лъхат леки и странни парфюми | от цветята, над мене надвесени.* Багряна.

парфю̀мен, -а, -о. *Прил. от* парфюм. *Парфюмена миризма. Парфюмено шише.*

парфюмерѝен, -ййна, -ййно, *мн.* -ййни. *Прил. от* парфюмерия. *Парфюмерийна индустрия. Парфюмериен магазин. Парфюмерийни стоки.*

парфюмерѝст *м.* Човек, който произвежда или продава парфюми.

парфюмѐрѝя *ж.* 1. Магазин, в който се продават различни парфюми и др. козметични стоки. 2. *Събир.* Стока за такъв магазин. 3. Производство на парфюми.

парфюмѝрам, -аш, *несв.* и *св.* Пръскам, намазвам с парфюм. *Парфюмирам косата си.* **парфюмирам се** *възвр.* и *страд.*

парфюмѝране *ср.* *Отгл. същ. от* парфюмирам *и от* парфюмирам се.

парца̀л *м.* 1. Неголям къс, отпадък от тъкан или част от скъсана дреха; парче. *В ъгъла ... беше оставен и един голям панер, в който слугинята беше струпала разни парцали и прежди.* Г. Караславов. *Превърза крака с нечист парцал и самодоволно се изправи.* Хар. Русев. 2. *Прен.* Много скъсана, вехта дреха; дрипа. *При нас стоя дълго време затворен един нещастен просяк, облечен цял в парцали.* Величков. □ **Вдигам си парцалите** (разг.) — махам се. **Налягам си парцалите** (разг.) — мълча, кротувам.

парцала̀н, *мн.* -овци, *м.* *Пренебр.* Човек, облечен с парцали; дрипльо.

парцала̀на *ж.* *Пренебр.* Жена, облечена с парцали.

парца̀лен, -а, -о, *прил.* Който е направен от парцали. *Парцалена черга. Парцалена кукла.*

парцалѝв, -а, -о, *прил.* 1. Който е много окъсан, станал на парцали, дрипав. *Спеше край селото, ... в една которка ..., а понякога — пред праговете на дюкяните, завит с парцаливото си сетре.* Вазов. 2. Който е облечен с много окъсани дрехи; дрипав. *Мислиш, че минуваш край някакви парцаливи и недъгави просяци.* Вазов. *Ходеше парцалива, сукманчето ѝ беше кръпка връз кръпка.* Кр. Григоров.

парцѐл *м.* (фр.). 1. Регулирано място, с или без жилищна сграда, в чертата на селище. 2. Голям участък земя за обработване. *Парцелите бяха новоразорани общински поля около селото, които се даваха под наем.* И. Волен.

парцѐлен, -лна, -лно, *мн.* -лни. *Прил. от* парцел. *Парцелна регулация.*

парцелѝрам, -аш, *несв.* и *св.* Правя, размервам на парцели. **парцелирам се** *страд.*

парцелѝране, *мн.* -ия, *ср.* *Отгл. същ. от* парцелирам *и от* парцелирам се.

парчѐ, *мн.* -та, *ср.* (перс.). 1. Малък къс от нещо. *Той откъсна парче от ризата си и запуши дупките.* Вазов. *На парчета да ме нарежат, пак няма да ви издам.* Дим. Ангелов. *Парче*

книжка. 2. Отделен брой от нещо. *Там, в дълбоките вирове, са улавяли* (пъстърва) *и до четири кила парчето!* Д. Калфов. □ **Работя на парче** — заплаща ми се за всеки изработен предмет. *Баща ми работеше на парче в една обущарница и едвам ни изхранваше със своята малка надница.* Д. Немиров.

па̀ря[1], -иш, *мин. св.* па̀рих, *несв.* 1. Много нагорещен съм и при допир предизвиквам болка. *Лапай, докато са горещи! — покани я тя. И сама й подаде един вдър обелен картоф. Людмила го запремята в шепата си. — Пари! — каза тя.* А. Гуляшки. *Борис Глаушев не излезе от окопа, но стреляше едно след друго, цевта на пушката пареше ръцете му.* Дим. Талев. *Покритият въглен пò пари (по-дълбоко пари).* Погов. ‖ Излъчвам силна топлина. *Пари и припича юлско слънце, | тежка задуха земя притиска.* Н. Ракитин. ‖ *Обр. Спас стана. По бузите му пареше червенина.* Д. Добревски. 2. За коприва — причинявам възпаление на кожата; жиля, жаря. 3. За алкохолно питие — лютя, щипя, горя гърлото, езика. *Ракията пареше гърлото му.* 4. *Прен.* Измъчвам, тревожа. *Мъка пари сърцето му.* Ем. Станев. *Севда от огън пò пари.* Погов. **паря се** *страд.*

па̀ря[2], -иш, *мин. св.* па̀рих, *несв.* 1. Заливам с вряла вода; попарвам. *Мъжете кълцаха тикви и пареха смлян фий за добитъка.* Г. Караславов. *Паря дрехи.* 2. Слагам, оставям нещо на горещо, на пара. *Паря хляб.* **паря се** *възвр.* и *страд.*

пария̀сам. Вж. п а р я с в а м.

паря̀свам, -аш, *несв.*; **паря̀сам,** -аш, *св.* (гр.). *Нар.* 1. Напускам, изоставям съпруга или съпругата си. 2. *Рядко.* Отказвам се от нещо, зарязвам нещо. *Соколов беше съвсем парясал докторството* Вазов. *Те са парясали лозето.* **парясвам се** *страд., сред.* и *взаим.*

паря̀сване *ср. Отгл. същ. от* парясвам *и от* парясвам се.

паря̀сник *м. Нар.* Напуснат, изоставен съпруг.

паря̀сница *ж. Нар.* Напусната, изоставена съпруга.

пас[1] и **па̀со** (фр.) 1. *Междум.* При игра на карти — за отказ от участие при отделно раздаване на картите. 2. Като *същ. м.* пас, па̀сът, па̀са, *мн.* няма, па̀са (сл. ч.). При игра на карти — отказ от участие при отделно раздаване на карти. *Обявявам пас.*

пас[2] (фр.). *Спорт.* 1. *Междум.* При игра на футбол и под. — за предаване на топка от един играч на друг. 2. Като *същ. м.* пас, па̀сът, па̀са, *мн.* няма, па̀са (сл. ч.). Предаване на топка от един играч на друг.

паса̀, -èш, *мин. св.* па̀сох, *прич. мин. действ.* па̀съл, -сла, сло, *мн.* -сли, *несв.* 1. За животно — ям трева и под., като я късам с уста от мястото, гдето расте. *От едната страна на тая река растяха и зрееха прекрасни жита, от другата пасяха безбройни чарди добитък.* Елин Пелин. *За пръв път патетата се учеха да пасат: някое залавяше етрък трева, теглеше с всички сили.* Йовков. ‖ За пчели — събирам нектар от цветя, треви. 2. Пазя, наглеждам добитък да яде трева от мястото, гдето тя расте. *Що си ме, майко, продала | на чуждо село аргатин: | овци и кози да паса.* Ботев. *Когато бях овчарин | и овците пасях, | бях много благодарен | макар и сиромах.* Вазов. *Лете Стефан пасеше стадото си по зелените поляни на Балкана.* Йовков. **паса се** *страд.*

паса̀ж *м.* (фр.). 1. Отделно място в книга, реч, доклад и под. *След туй той му прочете целия пасаж.* Йовков. 2. Част от музикална пиеса. *При разучаване на пиеса трудните пасажи се изсвирват по няколко пъти.* 3. *Рядко.* Малка уличка, обикн. покрита с магазини от двете страни, която съединява по-големи улични артерии и пр. 4. Голямо ято риба или дивеч от един и същи вид, което се движи в една посока. *Пасаж на скумрия. Пасаж на паламуд. Пасаж на пътпъдъци.*

паса̀жен, -жна, -жно, *мн.* -жни. *Прил. от* пасаж (в 4 знач.). *Пасажна риба. Пасажен риболов.*

пасажѐр *м.* (фр.). *Остар.* Пътник с превозно средство. ‖ Пътник, отседнал в хотел.

пасажѐрски, -а, -о, *прил.* Който се отнася до пасажер; пътнически. *Пасажерски параход.*

паса̀ти *мн., ед.* няма, *м.* (ит.). *Геогр.* Сухи ветрове, които духат между тропиците и екватора: в северното полукълбо — югоизточни, в южното — североизточни.

паса̀тен, -тна, -тно, *мн.* -тни. *Прил. от* пасати. *Пасатни ветрове.*

па̀сбище, *мн.* -а, *ср.* (рус.). Пасище.

па̀сбищен, -щна, -щно, *мн.* -щни, *прил.* Пасищен.

пасѐне *ср. Отгл. същ. от* паса.

пасиа̀нс *м.* (фр.). Нареждане на карти за игра по известни правила, обикн. за гадаене. *Хвърлям пасианс.*

паси̇̀в *м.* (лат.). 1. *Фин.* Съвкупност от дългове на търговско, стопанско или финансово предприятие, обикн. за определен период от време. *Противоп.* актив. 2. Само *ед. Прен.* Отрицателната страна на някаква дейност. *Неизпълнението на плана представя пасив за предприятието.* 3. *Грам.* Страдателен залог.

паси̇̀вен, -вна, -вно, *мн.* -вни, *прил.* 1. Бездеен, безучастен. *Противоп.* активен. *Сега той не е пасивен съзерцател на събитията, а войник от щурмовата армия, която ще срине стария свят.* А. Гуляшки. 2. *Фин.* Който се отнася до пасив (в 1 знач.). *Противоп.* активен. *Пасивна сметка. Пасивно перо. Пасивна страна в баланса. Пасивно салдо.* □ **Пасивен баланс** (фин.) — равносметка, при която разходите надвишават приходите. **Пасивна съпротива** — съпротива чрез неучастие.

паси̇̀вно. *Нареч. от* пасивен.

паси̇̀вност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* пасивен; бездейност, безучастност.

па̀сище, *мн.* -а, *ср.* Местност, обрасла с трева, гдето пасе добитък; пасбище. *Пред него веднага се откри с всичката светлина и спокойна красота полето ... с пасищата.* Елин Пелин.

па̀сищен, -щна, -щно, *мн.* -щни, *прил.* Който се отнася до пасище; пасбищен.

пасквѝл *м.* (ит.). Брошура или статия с клеветническо, хулно съдържание.

пасмантерѝен, -йна, -йно, *мн.* -йни, *прил.* Който се отнася до пасмантерия. *Пасмантерийна фабрика. Пасмантерийни изделия.*

пасмантерѝя, *мн.* няма, *ж.* (фр.). 1. *Събир.* Предмети за украса на мебели, дрехи, напр. ресни, шнурове и пр. 2. Производство на пандели, ленти, шнурове и пр.

па̀смина *ж. Нар. Неодобр.* Люде, които имат общи отрицателни качества. *Той беше от пасмината на ония щури и развалени младежи без сърце, които гледат с цинична лекост на живота.* Вазов. *Твоят дядо бе хайдутин / и умря от пушка, / и ти няма свят да видиш, / пасмино хайдушка!* Вазов.

па̀смо̀, *мн.* па̀смà, *ср. Нар.* 1. Част от навита на глави прежда; гранка. *На чардака се полюляваше от топлия вятър едно червено пасмо, изнесено още припролет за мартеница.* Йовков. 2. Малко количество развлечена вълна или лен за предене.

паспа̀л, *мн.* няма, *м.* (гр.). Прах от брашно в мелница, който се полепва по околните предмети. *Цял посипан с паспал, той мъкнеше тежките чували.* Йовков. *Няколко дебели греди, покрити с паспал и паяжини, подпираха покрива.* Ем. Станев.

паспо̀рт *м.* (фр.). 1. Документ, който удостоверява самоличността на отделен гражданин. 2. Документ, който дава право да се пътува в чужда страна и удостоверява самоличността на лицето, което го притежава. □ **Подписвам някому паспорта** (разг.) — изпъждам, изгонвам някого.

паспо̀ртен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* Който се отнася до паспорт. *Паспортна служба.*

паст, паст̀а, *мн.* няма, *ж. Старин.* Устна кухина, уста на звяр. *Събудено от цвиленето на коня, чудовището излиза от леговището си и отваря огнена паст, за да погълне жертвата.* Ст. Загорчинов. ‖ *Обр. Тамо се мъхати канари / провалят, тъмна паст разчекват пещери.* П. П. Славейков.

па̀ста[1] *ж.* (ит.). Малък тестян сладкиш, обикн. с крем. *Шоколадена паста. Фруктова паста.*

па̀ста[2] *ж.* (ит.). Тестообразно вещество, употребявано според състава му в медицината, козметиката и пр. *Паста за зъби. Пеницилинова паста.*

па̀ство, *мн.* -а, *ср. Църк.* Християните по отношение на духовния пастир.

пастѐл *м.* (ит.). *Худ.* 1. Мек цветен молив за рисуване. *Портрет рисуван с пастели.* 2. Картина, нарисувана с такива моливи.

пастѐлен, -лна, -лно, *мн.* -лни. *Прил. от* пастел. *Пастелен тон.*

пастѐт *м.* (ит.). Вид колбасно изделие, приготвено от ситно смляно месо, черен дроб, риба, гъби и пр. *Гъши пастет. Телешки пастет.*

па̀стир *м. Църк.* Религиозен ръководител на християни.

пастѝр *м.* Човек, който пасе добитък. *Връщал се пастир със стадо от планината.* Ран Босилек. *Пастири със стадата си, воловари, орачи бяха наизлезли в полето.*

пастѝрка *ж.* Жена, която пасе добитък. *Там по това време прибираше стадото си Лилова Калинка, малката пастирка.* Елин Пелин.

па̀стирски, -а, -о. *Прил. от* па̀стир. *Пастирска благословия.*

пастѝрски, -а, -о, *прил.* Който се отнася до пастѝр. *Пастирска колиба. Пастирска цафара.*

па̀стор *м.* (лат.). Протестантски свещеник.

пастора̀ла *ж.* (лат.). 1. *Литер.* Стихотворение или драматическо произведение, което изобразява идилично сцени от пастирския живот. 2. *Муз.* Произведение с идиличен характер.

пастора̀лен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който се отнася до пасторала. *Пасторална драма. Пасторална картина.*

па̀сторски, -а, -о. *Прил. от* пастор. *Пасторска проповед.*

па̀стрене *ср. Отгл. същ. от* пастря *и от* пастря се.

па̀строк, *мн.* -ци, *м. Нар.* Втори мъж на майката, несъщински баща.

па̀стря, -иш, *мин. св.* па̀стрих, *несв. Нар.* Пазя, изразходвам пестеливо. *Не пастрите ки, нищо не пастрите. Само знаете да разсипвате.* Йовков. **пастря се** *страд.*

пастърма̀ *ж.* (тур.). Сушено осолено и пресувано месо. *Заедно с виното кръчмарят донесе в голями чиния козя пастърма на тънки филийки.* М. Марчевски. *Биволска пастърма.*

пастьориза̀ция, *мн.* няма, *ж.* (фр.). *Спец.* Пастьоризиране.

пастьоризѝрам, -аш, *несв.* и *св.* Обезвреждам течности от органически произход чрез загряване до определена температура, при която вредните микроорганизми умират, а полезните вещества запазват свойствата си. *Пастьоризирам мляко. Пастьоризирам гроздов сок.* **пастьоризирам се** *страд.*

пастьоризѝране *ср. Отгл. същ. от* пастьоризирам *и от* пастьоризирам се.

пасу̀вам, -аш, *несв.* 1. При игра на карти — обявявам пас. 2. Държа се настрана, не участвувам в нещо.

пасу̀ване *ср. Отгл. същ. от* пасувам.

па̀сха, *мн.* няма, *ж.* (евр.). 1. Най-голям религиозен празник у евреите. 2. *Църк.* Християнският празник Великден.

пасха̀лен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който се отнася до пасха.

пат[1], па̀тът, па̀та, *мн.* па̀тове, па̀та (сл. ч.), *м.* (гр.). *Диал.* Дървено легло.

пат[2], па̀тът, па̀та, *мн.* няма, *м.* (фр.). При игра на шах — положение на царя, при което той не може да бъде поместен в друго поле, без да попадне под ударите на противника, и с това играта се смята, че е без резултат.

пата̀ксам. Вж. п а т а к с в а м.

пата̀ксвам, -аш, *несв.*; **пата̀ксам,** -аш, *св.* (гр.). *Диал.* Укротявам се, умирявам се, мирясвам, утихвам. *Няма да патаксам, дорде не изкопая пари.* Д. Немиров.

патано̀г, -а, -о, *прил. Диал.* За кон — който е с бели петна по долната част на краката.

патаро̀к, *мн.* -ци, *м. Диал.* Паток.

па̀тѐ, *мн.* -та, *ср.* Малкото на патицата. *Ходят из тревата малки патета, с жълти петна като очи, с широки човчици като лопатки.* Йовков.

па̀тене *ср. Отгл. същ. от* патя.

патѐнт *м.* (лат.). 1. Документ, с който се удостоверява изключително право над изобретение. 2. *Остар.* Документ, с който се разрешава търговия със спиртни питиета и пр.

патѐнтов, -а, -о, *прил.* Който се отнася до патент.

патентѝвам, -аш, *несв.* Снабдявам с патент (в 1 знач.). *Патентовам изобретение.* патентовам се *страд.*

патентѝване *ср. Отгл. същ. от* патентовам *и от* патентовам се.

пàтерица *ж.* (гр.). 1. Приспособление за подпиране под мишниците на хора с болни крака. *Ръцете му се опираха на две патерици, кога ходеше.* Вазов. 2. *Нар.* Тояга, която служи за подпиране при ходене. *Той се подпира с тънка чаталата патерица.* Д. Немиров. *Теодосий се канеше вече да почука с игуменската си патерица на камъка, където бе седнал.* Ст. Загорчинов. 3. Владишки жезъл. □ На **патерица** (разг.) — в деня, който е непосредно след имения ден.

патетѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил. Книж.* Изпълнен, пропит с патос. *Патетичен стил. Патетичен тон. Патетична декламация.*

патетѝчески, -а, -о, *прил.* Патетичен.

патетѝчно. *Нареч. от* патетичен. *Декламира патетично.*

патетѝчност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* патетичен.

пàтешки, -а, -о, *прил.* Който се отнася до патица и до пате.

пàтѝло, *мн.* патилà, *ср. Нар.* Беда, тегло. *От друга страна жалбите, сълзите, неволята и патилата бяха я убили, бяха я съсипали.* Мих. Георгиев.

патѝло, -а, -о, *прил.* Който е претърпял много беди, тегла. *Не питай старо, ами патило.* Погов.

патѝна, *мн.* няма, *ж.* (ит.) Меден окис със синьозелен цвят, който се образува по повърхността на медта под действието на влажен въздух.

пàтица *ж.* Водна домашна или дива птица с широк клюн и къси крака. Anas. *На воденицата той развъждаше кокошки и патици, отглеждаше прасета.* Г. Караславов.

пàтка *ж.* 1. Патица. *А под сянката на тия клонове, които блестят със своята богата зеленина, се крият цели стада патки и гъски.* Каравелов. *Ум царува, ум робува, ум патки пасе.* Погов. 2. *Диал.* Гъска 3. *Прен. Руг.* Глупав човек.

патладжàн *м.* (тур.). 1. Вид зеленчук с продълговати тъмноморави плодове; морав, син домат. Solanum melongena. *Зеленчуковите градини на шабленци, които се зеленеят покрай блатото, хранят целия край с пипер, домати, зелки и патладжани.* А. Каралийчев. 2. *Остар.* Домат.

патогѐнен, -нна, -нно, *мн.* -нни, *прил.* (гр.). *Мед.* Който причинява болест. *Патогенен микроб.*

патòк, *мн.* -ци, *м.* 1. Мъжка патица. 2. *Диал.* Мъжка гъска.

пàтоки *мн., ед.* (рядко) пàтока, *ж. Нар.* Слаба ракия с възкисел вкус, която се получава в края на дестилацията.

патолòг, *мн.* -зи, *м.* (гр.). Специалист по патология.

патологѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* 1. Който се отнася до патология. *Патологичен институт.* 2. Неестествен, болезнен. *Патологично състояние.* 3. *Прен. Книж.* Който представява болезнено, ненормално отклонение от общоприетите норми. *Патологично явление.*

патологѝчески, -а, -о, *прил.* Патологичен.

патологѝчно. *Нареч. от* патологичен.

патолòгия, *мн.* няма, *ж.* (гр.). Наука за естеството на болестите.

пàтос, *мн.* няма, *м.* (гр.). *Книж.* Страстно въодушевление; ентусиазъм. *Говори авторитетно, с патос, горещи се и се позабравя в хвалбите си.* Йовков. *Като поет Смирненски даде ненадминати по своя патос и художествена сила стихотворения, чрез които прониква далеко в бъдещето.* Е. Стефанов. *В думите му нямаше патос, а само безстрастна, студена логика.* Дим. Димов.

пàтрав, -а, -о, *прил. Нар.* 1. Който е с изкривени навътре крака. *Патрав човек.* 2. За крак — който е изкривен навътре *Брее, Тине, — клатеше се на патравите си крака дядо Ганчо — много ли ме чака, а?* Г. Караславов. □ Патрава походка — разкривена походка.

пàтраво *Нареч. от* патрав. *Ходи патраво.*

патрахѝл *м. Нар.* Епитрахил.

патриàрх *м.* (гр). 1. *Църк.* Титла на висше духовно лице, което възглавява самостоятелна православна църква. *Между младите му възпитаници се числеше и знаменитият по-после Евтимий, комуто бе съдено, като последен български патриарх, да види и преживее гибелта на царството.* Вазов. 2. *Книж.* Най-старият член по мъжка линия в родовото общество.

патриархàлен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който е верен на старите традиции; идилично примитивен. *Патриархални нрави. Патриархално семейство.*

патриархàлно. *Нареч. от* патриархален.

патриархàлност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Книж. Отвл. същ. от* патриархален.

патриархàт, *мн.* няма, *м. Книж.* Последен период на първобитнообщинния строй, при който върховната власт в семейството принадлежи на най-стария член по мъжка линия.

патриàршески, -а, -о, *прил.* Който се отнася до патриарх (в 1 знач.). *Патриаршески сан.*

патриàршѝя *ж. Църк.* 1. Църковно управление начело с патриарх. *Тука пръв път бе служил литургия първият патриарх на възобновената чрез Асеновата политическа мъдрост българска патриаршия.* Вазов. || Църковна област, подчинена на патриарх. 2. Сграда, която е седалище на патриарх.

патрѝка, *мн.* -ци, *м Нар.* Патриарх (в 1 знач.). *Нека всякой брат наш да чете, да помни, /.../ и че сме имали царства и столици, / и от нашта рода светци и патрици.* Вазов.

патриòт *м.* (гр.). Човек, който обича отечеството и народа си и е готов да се жертвува за тях; родолюбец. *Не може да има истински български патриот, който да не се намира в редовете на Отечествения фронт, който да не по-*

мага според силите и способностите си за неговото укрепване. Г. Димитров.

патриота̀р, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* *Неодобр.* Лице, което привидно, на думи се проявява като патриот.

патриота̀рски, -а, -о. *Прил. от* патриотар.

патриота̀рство, *мн.* няма, *ср.* Проява на патриотар.

патриотѝзъм, -змът, -зма, *мн.* няма, *м.* (гр.). Любов, преданост към отечеството и народа; родолюбие. *На всички очите бяха пламнали, светеха с пламъка на чистия патриотизъм.* Вазов. *Не може да има истински народен патриотизъм без международна солидарност.* Г. Димитров.

патриотѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* 1. Който е овладян, проникнат от патриотизъм. *Работническата класа, заедно с всички трудещи се, е най-патриотичната и в същото време най-интернационалната класа.* Г. Димитров. *Патриотични чувства.* 2. Който отразява патриотизъм. *Патриотичен разказ.*

патриотѝчески, -а, -о, *прил.* Патриотичен.

патриотѝчно. *Нареч. от* патриотичен.

патрио̀тка *ж.* Жена патриот. *Патриотите и патриотките умираха с гордо вдигнати глави и със сърца, преизпълнени с вяра в близката победа.* К. Ламбрев.

патрѝций *м.* (лат.). *Истор.* В древния Рим — лице от най-знатен род.

патро̀н[1] *м.* (фр.). Гилза пълна със заряд и снабдена с капсул. *Митруш мълчаливо взе в ръка пистолета, измъкна пачката, преброи патроните и я мушна отново.* Д. Добревски. *Насреща ни идат войници, понесли на гръб сандъци с патрони.* Л. Стоянов.

патро̀н[2] *м.* (лат.). 1. *Истор.* В древния Рим — пълноправен гражданин, покровител на свободни или малоимотни граждани. 2. *Прен.* Покровител, защитник. *Вътре палатките са окичени с портрети и на първо място с портрета на Георги Димитров — учителят, другарят, патронът на бригадирците.* Г. Караславов. 3. Лице, на чието име е наречено учебно заведение, учреждение, предприятие и пр.

патрона̀ж *м.* (фр.). *Книж.* Покровителство. *Ти вършеше само парадни постъпки, откупваше предмети от благотворителния базар под високочайшия патронаж на царицата.* Дим. Димов.

патро̀нен[1], -нна, -нно, *мн.* -нни, *прил.* Който се отнася до патрон[1]. *Освен картечницата, всички носеха пушки, бухалки, и яйцевидни бомби висяха на поясите им, а през раменете им блясkaха с гилзите си патронни ленти.* Вежинов. *Патронно сандъче.*

патро̀нен[2], -нна, -нно, *мн.* -нни, *прил.* Който се отнася до патрон[2] (в 3 знач.). *Патронен празник.*

патро̀нник, *мн.* -ци, *м.* В огнестрелно оръжие — част от цевта, в която се поставя патронът.

патронта̀ш *м.* (нем.). Специален пояс или презрамка за поставяне и носене на патрони.

патру̀л *м.* (фр.). Неголям въоръжен отред, който охранява или оглежда определен район. *Отредът на Черния се насочи към едно голямо село. Пратиха патрул да разузнае, дали в селото няма войска.* К. Петканов.

патру̀лен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който се отнася до патрул. *Преди да тръгнат напред, пуснаха патрулни двойки, които трябваше да преглеждат пътя.* Ем Коралов.

патрулѝрам, -аш, *несв.* и *св.* Извършвам патрулно обхождане. *Двама откараха в заставата контрабандиста, когото бяха заловили през нощта, други двама патрулираха по границата.* Йовков. *Из улиците на Белица патрулираха двойки от въоръжени партизани — верни стражи на народа и на извоюваната свобода.* М. Марчевски.

патрулѝране, *мн.* -ия, *ср.* *Отгл. същ. от* патрулирам.

па̀тя, -иш, *мин. св.* па̀тих, *несв.* Преживявам нещастия, страдания; страдам, тегля. *Цял живот бе гледал той как патят селските люде от зли аги и бейове, от чорбаджии изедници.* Дим. Талев. *Много зло патихме, много премеждия видяхме, а ето дойде и най-лошото.* Ст. Загорчинов. *Много ходил е и патил по страни далечни.* Вазов.

па̀уза *ж.* (гр.). 1. Временно прекъсване, прекратяване на говор, музикално изпълнение и под. *Той направи къса пауза, в която искаше да подреди мислите си, за да продължи по-нататък.* Дим. Димов. *В една от паузите между танците някой извикна високо имената на пътниците и им раздава кръщелни свидетелства.* Св. Минков. *Една неочаквана пауза настъпи в бурята. Вятърът спря, утихна всеки шум.* Йовков. 2. *Муз.* Ритмично прекъсване на мелодията. ‖ Знак, с който се отбелязва такова прекъсване.

па̀ун *м.* (лат.) Птица от семейството на кокошките с пъстри пера и дълга красива опашка. Pavo cristatus. *Няколко пауна . . . переха пъстри опашки и се разхождаха величествено по плочите.* Вазов.

па̀уница *ж.* Женски паун.

па̀унов, -а, -о, *прил.* Който принадлежи на паун. *Отпред на зелената му чалма стърчеше пауново перо.* Йовков.

па̀унски, -а, -о, *прил.* *Рядко.* Паунов.

паупериза̀ция, *мн.* няма, *ж.* (лат.). *Книж.* В капиталистическите страни — масово обедняване на трудещите се поради експлоатация и безработица.

па̀фта, обикн. *мн.* па̀фти, *ж.* (перс.). Украсена металическа тока, с която се закопчава женски колан. *И как беше пременена! Елече от ален атлаз, пъстра божигробска престилка, сребърни пафти.* Йовков.

паха̀р *м.* (рум.). *Диал.* 1. Голяма, дълбока паница. *Едно момче донесе пахар мляко.* К. Петканов. 2. Чаша.

паха̀рка *ж.* *Диал.* Дървена паница.

па̀хта, обикн. *мн.* па̀хти, *ж.* Пафта.

пациѐнт *м.* (лат.). Болен, по отношение на лекаря, който го цери. *Хората лежат и пъшкат мъчително върху леглата си, които може би утре ще се опразнят за нови пациенти.* Л. Стоянов.

пациѐнтка *ж.* Жена пациент.

пацифѝзъм, -змът, -зма, *мн.* няма, *м.* (лат.). *Полит.* Буржоазно политическо течение, което

отхвърля войните, включително национално-освободителните, революционните и под.

пацифѝст *м.* Привърженик на пацифизма.

пацифистѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Който се отнася до пацифизъм и до пацифист.

пацифѝстка *ж.* Жена пацифист.

пача̀ *ж.* (перс.). Ястие, приготвено от варени крака или глава на животно. ‖ Вид желирана колбаса.

пача̀вра *ж* (тур.). 1. Кърпа за бърсане на съдове, мебели; парцал, бърсалка. *Тя носеше метла и пачавра; чистила беше горе.* Влайков. *Станка се ослуша, пусна пачаврата, с която търкаше една стара тенджера, за да чуе нещо, но не можа да разбере кой е дошъл.* Г Караславов. 2. *Прен. Хул.* Развратница.

па̀чи, -а, -е, *прил.* Патешки. □ **Насаждам някого на пачи яйца** (разг.) — причинявам някому голяма неприятност. **Паче перо** (остар.) — перо от крило на гъска, специално изострено на долния край, за да се пише с него. *Той млъеше тоз мъж, в килията скрит, | .. който много бдения, утринни пропусна, | но пачето перо нивга не изпусна.* Вазов. **Пачи крак** — а) Вид ядивна гъба. Cantarellus cibarius. б) *Разг.* Дребни бръчки от окото към ухото

па̀чка *ж.* (нем). 1 Неголям пакет от еднородни предмети. *Пачка банкноти.* 2. *Воен.* Приспособление за поставяне на патрони. *Игнат сложи последната пачка патрони в пушката си.* Кр. Велков. *Постави в пушката си нова пачка патрони и се приготви* М. Марчевски.

па̀ша *ж.* 1. Местност, обрасла с трева където пасе добитък; пасище. *На юг от светлите зеленини на пашите се лъщеше бистрата като сълза и шумлива Стрема.* Вазов. 2. Трева, която добитъкът пасе. *На север, в кръгозора, се дигаха високи върхове, покрити с паша и тъмни дъбрави* Вазов. *Тая страна на склона е покрита с богата паша; ние стъпяме по разкошна постелка от рядка трева.* Вазов. 3. Пасене *Прозвънтяха с мек, напевен звън големите медни клопатари на стадата, които се прибираха от паша.* А. Гуляшки. *Що ми е мило и драго, | че се е пролет пукнала! | ... | Сичко е живо и здраво, | сичко е етока весела, | сичко на паша тръгнало.* Нар. пес. 4. Треви, цветя, от които пчелите събират мед *Той* (пчеларят) *ни разказа как пчелоядите унищожавали грамадно число от неговите пчели. — Ловят ги, когато излизат на паша, ловят ги на връщане.* Ем Станев.

паша̀ *м.* (тур.). Почетна титла на гражданско или военно лице в Османската империя. *Брей, викна свирел пашата, | тук ги доведете.* Вазов.

пашалъ̀к, *мн.* -ци, *м.* 1. Област, управлявана от паша. 2. *Прен.* Охолен, спокоен живот. *Ергенство било, мамо, пашалък, | а пък моминство, мамо, везирство.* Нар. пес.

пашку̀л *м.* (гр.). 1. Обвивка от плътно сплетени нишки, в която се увива копринената буба, преди да се превърне в какавида, и от която се точи коприна. *Копринен пашкул.* 2. *Диал.* Сплъстена коса, козина; фандък. *И тя... стана, пооправи си кърпата, поотри си очите, поприбра си пашкулите зад ушите.* Влайков.

пашку̀лен, -а, -о, *и* **пашку̀лен,** -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който се отнася до пашкул. *Пашкулени отпадъци.*

пашкулопроизводѝтел, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* Лице, което отглежда копринени буби.

пашо̀в, -а, -о, *прил.* Който принадлежи на паша̀. *Пашов конак.*

па̀щерка *ж.* *Диал.* Заварена или доведена дъщеря; завареница, доведеница.

пащърна̀к, *мн.* няма, *м.* (лат.). Растение, чиито корени се използуват като подправка на ястие или като храна. Pastinaca sativa.

па̀яжина *ж.* Мрежа от тънки нишки, изплетена от паяк. *Прозорците бяха премрежени от прахуляк и паяжини.* Дим. Талев. ‖ Тънки нишки, изплетени от паяк. *Из въздуха се носеха паяжини и мъх от цъфналите каваци.* Йовков. *Богдан излезе от хамбарите. Върху косите му имаше паяжина.* К. Петканов. ‖ *Обр. Слънцето изплита своята тънка златиста паяжина.* Смирненски.

па̀яжинен, -нна, -нно, *мн.* -нни. *Книж. Прил.* от паяжина. *Цветни водни кончета с прозирни паяжинни крила се виеха в кръгове по гладката повърхност на вировете.* Ем. Коралов.

па̀як, *мн.* -ци, *м.* Дребно членестоного животно, което плете паяжина. *Само паяци по тъмните ъгли плетат мрежите си и се люлеят по стените на празните стаи.* Елин Пелин.

па̀яков, -а, -о. *Прил.* от паяк. *Паякова мрежа.*

паякообра̀зен, -зна, -зно, *мн.* -зни, *прил.* *Зоол* 1. Който е подобен на паяк. 2. Като същ. *мн.* **паякообразни** — група членестоноги животни от рода на паяка. Arachnoidea.

пая̀нта *ж.* (перс.). Наклонено дърво, което крепи гредите на сграда.

пая̀нтов, -а, -о *прил.* 1. За сграда — който е изграден от греди, между които е поставен пълнеж от плет или тухли. *Между нажежените от слънцето скали се гушеха вехти, жалки, прогнили от времето паянтови жилища.* Дим. Димов. *Хотелът беше стара паянтова сграда, с под, който се тресе при всяка стъпка.* К. Константинов. 2. *Прен. Разг.* Който е построен, изработен нездраво, слабо.

пева̀чка *ж.* *Неодобр. Остар.* Жена, която пее в локал и под.

пев̀ец, *мн* -вци̇, *м.* 1. Човек, който умее да пее хубаво *Партизаните слушаха певеца на отреда — Чавдар. За него казваха, че, когато запеел, птичките в гората замлъквали.* М. Марчевски. *По цели часове в захлас слушаха народния певец.* Ем. Коралов. ‖ Лице, чиято професия е пеенето. *Във всичкото време непрекъснато на една сцена си показват по ред изкуството разни певци, певици.* Ал. Константинов *Оперен певец. Черковен певец* ‖ *Прен. Поет.* Пойна птица. *Пък на люлеката бяла — | ... | кацнал хубав млад славей. | .. | Роза повече не чува, | страстен трепет я вълнува. | И усмихната — с привет | гледа към певеца клет.* Яворов. *Кацнала е пъстрокрила птичка | на тополата, на гол връщец. | ... | Гол връщец се само кротко свежда, | та певеца тихичко люлей.* К. Христов. 2. *Прен.* Автор, творец на поетически произведения, стихотворения; поет. *Тоз, който падне в*

бой за свобода, | той не умира: него жалеят | земя и небо, звяр и природа | и певци песни за него пеят. Ботев. *Ронят се в златната есен | лист подир лист от дървята, | рони се песен след песен | и на певец из душата.* Вазов.

певѝца *ж.* Жена, която умее да пее хубаво. || Жена, чиято професия е пеенето.

пѐвчески, -а, -о, *прил.* 1. Който се отнася до певец (в 1 знач.). *Певческо дружество.* 2. Който се отнася до пеене; вокален. *Певческо изкуство.*

педагòг, *мн.* -зи, *м.* 1. Специалист по педагогия. 2. Лице, което се занимава с преподавателска или възпитателска работа; учител. *Когато Николчу чукнала седмата коледа, то родителите му го завели в училището и предали го в ръцете на знаменития в онова време казанлъшки педагог, който е знаел не само да учи по панакидата, а и да пее в черкова.* Каравелов.

педагòгика *ж.* (гр.). Педагогия.

педагогѝчески, -а, -о. *Прил. от* педагог *и от* педагогия. *Педагогически кадри. Педагогическо училище. Педагогическа литература.*

педагòгия *ж.* (гр.). Наука за методите на възпитание, образование и обучение на младите поколения в съответствие с целите и задачите на конкретните исторически условия.

педагòжка *ж.* Жена педагог.

педагòжки, -а, -о, *прил.* Педагогически.

педàл *м.* (лат.). Приспособление, което при натискане с крака привежда в действие механизъм. *Наведена над кормилото, с развяна пола, Надя натискаше педалите на колелото, летеше напред, зажумяла от дъжда.* А. Гуляшки. *Тя усещаше недостатъците на свиренето си и съзнаваше някак учудено, че нито пръстите, нито краката, с които натискаше педалите, ѝ се подчиняваха правилно, за да предаде ония оттенъци в свиренето, които желаеше.* Дим. Димов. *Педал на автомобил.*

педàнт *м.* (ит.). *Книж. Неодобр.* Човек, който тесногръдо, формално следва общоприетия начин на мислене, установения ред, като изисква същото и от другите. || Човек, който проявява прекалено голяма акуратност, който дребнаво се придържа към общоприетия ред.

педантѝзъм, -змът, -зма, *мн.* няма, *м.* Проява, поведение на педант.

педантѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* 1. Който притежава или проявява педантизъм. *Педантичен човек.* 2. Който съдържа педантизъм. *Педантична точност.*

педантѝчески, -а, -о, *прил.* Педантичен.

педантѝчно. *Нареч. от* педантичен.

педантѝчност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* педантичен; педантизъм.

педиатрѝчески, -а, -о, *прил.* Който се отнася до педиатрия.

педиàтрия, *мн.* няма, *ж.* (гр.). Наука за детските болести.

педикюр *м.* (фр.). 1. Особено подрязване и лакиране на ноктите на краката. 2. *Прен.* Красиво подрязани и полирани нокти на краката.

пѐдя *ж.* 1. Разстоянието от върха на палеца на ръката до върха на кутрето, когато дланта е разтворена. 2. Това разстояние, взето като мярка за дължина. *Нивите се бяха дигнали с педя от земята.* К. Петканов. *Предния ден бе наваляло до една педя сняг.* Дим. Талев. □ **Педя човек** (разг.) — дребен човек. **Педя човек, лакет брада** (разг.) — за много дребен човек, джудже.

пѐене *ср. Отгл. същ. от* пея. *Сутрин, твърде рано, събуждаше ги пеенето на петлите и манастирското клепало.* Ст. Загорчинов.

пезѐта *ж* (исп.). Испанска монетна единица.

пезỳл *м.* (гр.). *Диал.* 1. Не много издигнато място пред огнище или до стена, обикн. за седене. *Вечерта Ненко дълго време седя у тях си на пезула.* Влайков. *Затова пък тя обичаше, кога се съберат у тях деца, да поседне вънка на пезула и да ги гледа като си играят.* Влайков. 2. Вдлъбнато място в стената за поставяне на нещо; ниша. *Той сложи кандилото в пезула над леглото си.* П. Ю. Тодоров. *Вощеницата гореше кротко със сълзливо пращене в глъбината на малък пезул, издълбан в стената.* Ст. Загорчинов.

пей, пèят, пèя, *мн.* няма, *м.* (тур). Предплата на част от уговорена при покупка цена; капаро. □ **Давам пей за нещо** (разг.) — силно желая, много ми се иска нещо.

пейзàж *м.* (фр.). 1 Картина, изглед от природата. *Тук-таме се тъмнеят само окадените комини, разноцветните петна на къщите и лъкатушните пътеки... Хубав е тоя зимен пейзаж.* Йовков. *Нерадостният есенен пейзаж на селото му се видя грозен. Безлистни клонести дървета... Облачно небе... Ужасна, гъста, черна, лепкава, непроходима селска кал.* Елин Пелин. *Пейзажът, колкото се завирахме навътре в недрата на планината, добиваше вид по-възхитително див.* Вазов. 2. *Худ* Рисунка, в която предмет на изображение е природата. *А ето две картини: обикновени пейзажи с вили и гондоли.* Стаматов. 3. Описание на картини от природата. *Росита е писал дребни песни, пейзажи най-вече, между които има десетина от нашата балканска природа.* П. П Славейков.

пейзàжен, -жна, -жно, *мн.* -жни, *прил.* Който се отнася до пейзаж (в 2 и 3 знач.) *Пейзажна живопис.*

пейзажѝст *м.* 1. Художник, който рисува пейзажи. *На първо място тук са представени многобройните художници: майстори на букви, майстори на винетки, карикатуристи, портретисти, пейзажисти.* Г. Караславов. 2. Поет, който с майсторство описва картини от природата. *И какъв майстор е той да рисува пейзажи! Между тъй многото и тъй превъзходни пейзажисти в немската лирика Фалке е най-нежният, най-внимателният в обработката на детайлите.* П. П. Славейков.

пѐйка *ж.* Приспособление, обикн. дървено, поставено на крака, за сядане на няколко души; скамейка. *Под ябълката имаше маса и две-три пейки.* А. Каралийчев. *И все тъй намираше време да си почива вън на пейката — като едно време.* Йовков. *Аз влязох в кръчмата, седнах на една пейка и поисках да ям.* Вазов.

пек, пèкът, пèка, *мн.* пèкове, *м. Нар.* Силна горещина, предизвикана от слънцето; жега. *Тютюнът трябваше да се сади, прекопава... Халяди селяни изгаряха под слънчевия пек върху*

червените песъчливи хълмове при отглеждането му. Дим. Димов. *А наоколо е посърнало поле, суха и напукана земя, пек и горещина, като в пустиня.* Йовков.

пека̀, печѐш, *мин. св.* пѐкох, пѐче, *прич. мин. страд.* пѐчен, *прич. мин. действ.* пѐкъл, -кла, -кло, *мн.* -кли, *несв.* **1.** Държа храна в напалена пещ или на жарава, за да стане готова за ядене. *Хванали няколко мрени и раци по дола, ще ги пекат на жаравата.* П. Ю. Тодоров. *На поляната... момчетата кладеха огън и печеха рогачи, сърни и диви свине.* Каравелов. *Пека баница.* **2.** Чрез огън, силна топлина правя нещо да стане годно за някаква цел. *Пека тухли. Пека грънци.* **3.** Излагам нещо на слънце, държа нещо срещу огън, за да се топли. *Тук-таме се виждат хора, които пекат гърдите си на слънцето.* Кр. Кюлявков. **4.** Излъчвам силна топлина, грея силно. *Но съмна вече! И на Балкана | юнакът лежи, кръвта му тече, | вълкът му ближе лютата рана, | и слънцето пак пече ли — пече.* Ботев. *Огънят печеше лицето ѝ в топлия майски ден, но тя седеше там, вдадена в мислите си.* Дим. Талев. **5.** За пещ — имам качества, които позволяват при загряване храната да стане готова за ядене. **пека се** *възвр., страд.* и *сред. Пролети той излизаше пред вратата, лягаше на нагорещените плочи и се печеше цял ден на слънце.* Елин Пелин. ◻ **Вари го, печи го — все същият си остава** (разг.) — никакви усилия не са в състояние да го променят. **Пека се на ръжен (шиш)** (разг.) — имам големи неприятности, мъчнотии, главоболия. **Пека ракия** (диал.) — варя ракия.

пека̀р, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* Работник, който се занимава с печене на хляб и др.

пека̀рка *ж.* Жена пекар.

пека̀рница *ж.* Фурна, в която се пече хляб и др.

пека̀рски, -а, -о, *прил.* Който се отнася до пекар.

пѐквам, -аш, *несв.*; **пѐкна,** -еш, *мин. св.* пѐкнах, *св.* **1.** Започвам да грея силно. **2.** Грея от време на време. *Скоро пекваше слънце и сега поляните светваха още по-зелени.* Йовков.

пѐкване *ср. Отгл. същ. от* пеквам.

пѐкна. Вж. п е к в а м.

пексимѐт *м.* (перс.). *Остар.* Сухар. *Жените шиеха торби, печеха пексимет, готвеха сухоежбина за из пътя.* Г. Караславов.

пектѝн, *мн.* няма, *м.* (гр.). *Хим.* Хранително вещество, което се намира особено в плодовете, има силно свойство за желиране и се употребява обикн. в консервената индустрия и в медицината.

пектѝнов, -а, -о. *Прил. от* пектин. *Пектиново вещество. Пектинов завод.*

пелена̀ *ж.* Четвъртит или триъгълен къс, обикн. от памучен плат, в който се повива бебе, кърмаче. *Като се омъжиш, като ти се народят деца — и баници ще месиш, и пелени ще переш.* Дим. Талев. *В път ме е майка родила, | в остри пелени повила.* П. Р. Славейков. ‖ *Обр. Високи облаци покриваха със сива пелена небето и под тях стояха червените неподвижни гори, като позлата от старо злато.* Ем. Станев.

пелена̀че, *мн.* -та, *ср.* Малко, непроходило дете, което повиват още в пелени; бебе, кърмаче. *Пеленачето мръдна главичката си и тихо проплака.* Ст. Загорчинов. *В антрето ни посрещна младата домакиня с пеленаче на ръце.* Н. Фурнаджиев.

пелерѝна *ж.* (ит.) **1.** Вид широка наметка без ръкави, често с качулка, която се носи над горна дреха. *Един рус и бледолик момък също седеше там, наметнат с дълга черна пелерина и с каскет.* Йовков. **2.** Вид яка на женска дреха, която покрива рамената и може да стигне до лакътя.

пелика̀н *м.* (гр.). *Зоол.* Едра водна птица с широк клюн и ципест израстък под него. Pelicanus.

пелика̀нов, -а, -о. *Прил. от* пеликан.

пелѝн, *мн.* няма, *м.* **1.** Тревисто растение с горчив вкус, употребявано в медицината и за подправка на вино. Arthemisia absinthum. *Похапнаха чорбица от коприва — да се поднови кръвта, пийнаха стара гроздова ракия с млад пелин — да се влее сила в измършавелите им тела.* Дим. Талев. *Лют като пипер, горчив като пелин.* Погов. **2.** Вино, подправено с това растение. *И тая болка, що задавя гърлото, — | и тая глътка от кипящ пелин! | и вие, мъртви образи, потъвате, — | и мен не може да ме не боли!* Н. Хрелков.

пелина̀ш *м. Разг.* Вино, подправено с пелин.

пелѝнов, -а, -о, *прил.* **1.** Който се отнася до пелин. **2.** Подправен с пелин. *Пелиново вино.*

пелтѐ, *мн.* -та, *ср.* (тур.). Вид желе от сока на сварени плодове, сгъстено със захар. *Пелте от дюли. Пелте от дренки.*

пелтѐк, *мн.* -ци, *м.* (тур.). *Разг.* Лице, което изговаря някои звукове извратено или пелтечи, заеква.

пелтѐча, -иш, *мин. св.* пелтѐчих, *несв.* Изговарям някои звукове извратено, говоря със запъване.

пелтѐчене, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* пелтеча.

пембѐн, -а, -о, *прил.* (тур.). *Разг.* Ярко розов. *Пембен елек.*

пѐмза, *мн.* няма, *ж.* (лат.). *Минер.* Лек, шуплест камък, образуван от пенеста лава.

пенда̀р *м. Рядко.* Пендара. *На шията с две върви жълтици, под които висеше голям пендар.* Вазов.

пенда̀ра *ж.* (гр.). *Нар.* Голяма жълтица, която се носи от жените за накит. *На гърдите ѝ лъщеше нанизът от златни пендари.* Йовков.

пѐнджера *ж.* (перс.), *Нар.* Прозорец.

пѐнест, -а, -о, *прил.* Който е като пяна. *Големи върби и дъбове покрай бреговете хвърлят дебелата си сянка въз бистрите пенести вълни.* Вазов. *На места пътят слиза до самото море и тогава вълните мокрят трамвая с весели пенести пръски.* К. Константинов. ‖ Който се пени; пенлив. *Пенесто вино.*

пеницилѝн, *мн.* няма, *м.* (лат.). Лекарство, получено от културата на плесенна гъбичка, което се употребява за церене на някои инфекциозни болести.

пеницилѝнов, -а, -о. *Прил. от* пеницилин. *Пеницилинови капки. Пеницилинова паста. Пеницилинов завод.*

пѐнкилер, *мн.* няма, *м.* (англ.). *Разг. Ирон.* 1. Лекарство, за което се смята, че лекува всички болести. 2. *Прен.* Човек, който смята, че разбира от всичко и се наема да върши всякакви работи.

пенлѝв, -а, -о, *прил.* Който има свойство да се пени, който се пени. *Зашета зад тезгяха, сръчно наточи от новата бъчва половин кана пенливо кехлибарено вино.* Ал. Каралийчев. *Малка пенлива рекичка се извиваше в подножието на височинката между два скалисти голи бряга.* Ст. Загорчинов. *Пенлив сапун.*

пенсио̀нен, -нна, -нно, *мн.* -нни, *прил.* Който се отнася до пенсия. *Пенсионна книжка. Пенсионни удръжки. Пенсионен фонд.*

пенсионѐр *м.* Лице, което получава пенсия. *Баща ми е бил учител. Сега е пенсионер.* Св. Минков.

пенсионѐрка *ж.* Жена пенсионер.

пенсионѐрски, -а, -о. *Прил. от* пенсионер.

пенсионѝрам, -аш, *несв.* и *св.* Отпускам някому пенсия. **пенсионирам се** *страд.*

пенсионѝрам се, -аш се *несв.* и *св., сред.* Добивам право да получавам пенсия.

пенсионѝране, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* пенсионирам *и от* пенсионирам се.

пѐнсия *ж.* (лат.). Пари за издръжка, които едно лице получава периодично поради навършване на определения от закона срок за трудов стаж, поради нетрудоспособност или инвалидност. *Пенсия за изслужено време. Пенсия за инвалидност.*

пенснѐ, *мн.* -та, *ср.* (фр.). Вид очила, закрепени на носа с пружинка. *До леглото стоеше някакъв гръцки лекар в старомодно и овехтяло сако, с дълго лице, побеляла коса и пенсне, прикрепено върху ревера на сакото с черен кордон.* Дим. Димов.

пеньоа̀р *м.* (фр.). Дълга женска домашна дреха с широки ръкави. *Отсреща възрастна жена, по пеньоар, оправяше разхвърлени легла.* Ал. Гуляшки. *Сега Мария носеше замърсен пеньоар от дебела розова коприна, под който стърчаха грозно ъглите на измършавялото ѝ като скелет тяло.* Дим. Димов.

пѐня, -иш, *мин. св.* пѐних, *несв.* Правя нещо да стане на пяна, да се покрие с пяна. *Малко понататък Чая пени вълните си край старославния Бачковски манастир.* Вазов.

пѐня се, -иш се, *мин. св.* пѐних се, *несв., сред.* 1. Ставам на пяна. *Шуми Искъра буен и мътен, пенят се водите му, бият се в скалите.* Елин Пелин. *Къдрав, лих поток се пени, | блъска се от бряг на бряг.* Яворов. *Смях, глъчка, песни . . . Виното се пени | в кристалните стакани.* К. Христов. *Бръснеше се всеки ден, но, поради лошата вода, в която сапунът мъчно се пенеше, по кожата му бяха излезли петна.* Ал. Гуляшки. 2. *Прен. Разг.* Ядосвам се много.

пѐпел, -та̀, *мн.* няма, *ж.* 1. Съвсем ситни частици, които остават след изгарянето на нещо. *Тлеещата жар в огнището се бе покрила с дебел пласт бяла, пухкава пепел.* Дим. Талев. *На огнището тлееха няколко въглена, покрити с бяла пепел.* Ст. Загорчинов. *Начупи сухи клечици, разрови пепелта, намери въгленче и се наведе да духа.* К. Петканов. 2. Прах. *Слънцето току-що изгряваше, . . . върху овлажнялата пепел на улицата се стелеха дълги сенки.* Йовков. *Профучаваше камион и гъста сива пепел бухваше след него.* Ал. Гуляшки. □ **Пепел на езика ти** (разг.) — дано не се случва това, за което говориш. **Посипвам главата си с пепел** (книж.) — разкайвам се за нещо извършено. **Стана на прах и пепел** — унищожи се, разсипа се.

пепела̀шка *ж.* Вж. п е п е л я ш к а.

пепелѝв, -а, -о, *прил.* 1. Пепеляв. *Неговият Дорчо, един дръглив кон с пепелив цвят и с бяло на челото, спокойно и бавно влачеше полуразглобената талига.* Влайков. *Кожата му беше прошарена с пепеливи лишеи, които го сърбяха много.* Елин Пелин. 2. Изцапан, овалян в пепел.

пепелѝще, *мн.* -а, *ср.* Място, гдето е имало пожар и са останали развалини и пепел. *След пристъпа на многохилядната турска армия. . . мнозина от въстаниците скриха оръжието си по горите и планините и се върнаха по селата си, по пепелищата на своите домове.* Дим. Талев. *Гробища и пепелища оставаха вред стъпките на коня му, името му задаваше страх и трепет.* Йовков.

пепелнѝк, *мн.* -ци, *м.* Съд, в който се изтърсва пепел от цигари. *Той се усмихна горчиво и полека смачка угарката в пепелника.* Ал. Гуляшки. *Бащата мълчаливо слушаше и пушеше пурата си. По едно време я остави в пепелника.* П. Спасов.

пепелнѝца *ж.* Пепелник.

пепелчу̀к, *мн.* -ци, *м. Събир. Разг.* Малки деца, обикн. много на брой.

пепеля̀в, -а, -о, *прил.* Който има цвят на пепел; сив. *Той беше доста шарено облечен. Сетрето му беше синкаво, панталоните пепеляви и впити в колената му, а жилетката бяла.* Мих. Георгиев. *В прозорците надничаше пепелявият здрач на утрото.* Л. Стоянов. *Косата му, пепелява и сплъстена, почти се сливаше с цвета на лицето.* Вежинов. □ **Пепелява вода** — вода, прецедена през пепел; луга.

пепеля̀нка *ж.* Вид отровна змия. Vipera berus.

пепеля̀шка *ж.* В съчет. **Мара Пепеляшка** —героиня в народни приказки.

пеперу̀да *ж.* 1. Насекомо с четири крила, покрити с лек, обикн. пъстър прашец. *Малки пеперуди захвъркаха през големите огради и запърпаха над слънчевите домове.* Елин Пелин. *В прозрачния въздух се люлееха пъстри пеперуди. . . , кацаха жадни и упоени по белите и розови зюмбюли.* Дим. Талев. ‖ *Обр. Бели пеперуди шумолеха по стъклата. Дълбок сняг беше затрупал равния кър.* Ал. Каралийчев. 2. *Етногр.* Момиче, накичено със зеленина, което ходи по къщите да играе и пее при продължителна суша, за да се измоли дъжд. *Преди няколко дни беше ходила из село пеперуда за дъжд* Йовков. ‖ Битов обичай с игра на такова момиче.

пеперуда̀рка *ж. Етногр.* Пеперуда (в 2 знач.).

пеперуда̀рски, -а, -о. *Прил. от* пеперударка. *Пеперударска песен.*

пеперу̀ден, -а, -о. *Прил. от* пеперуда. *В зори зефири светли прилетяват | на тънки пеперудени крила.* Дебелянов.

пеперудоцвѐтен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил. Бот.* За растение — чиито цветове приличат на пеперуди: бобов.

пепѝт *м.* (исп.). 1. Десен на плат в два цвята на ситни квадратчета или ромбчета. *Костюм в пепит.* 2. Самият плат с такъв десен. *Вълнен пепит. Копринен пепит.*

пепѝтен, -а, -о, *прил.* За дреха — който е от плат с десен на пепит. *Пепитен костюм. Пепитена рокля.*

пепсѝн *м.* 1. Фермент на стомашния сок, който разлага белтъчините (при кисела реакция). 2. Препарат с фермент, който разпада белтъчините.

пер, пѐрът, пѐра, *мн.* пѐрове, *м.* (фр.). Звание на представител на висшето дворянство във Франция до края на XVIII в. и в Англия до днес.

перà, -ѐш, *мин. св.* прах, *несв.* 1. Търкам обикн. насапунени дрехи и под., поставени във вода, за да ги изчистя. *Повехнала млада жена переше наведена над корито.* Дим. Димов *Понякога лете го виждаха сам да си пере ризата в реката.* П. Ю. Тодоров. || *Разг.* Грижа се за чистотата на дрехите, бельото на някого, като ги търкам обикн. със сапун във вода. 2. За дъжд — мокря, намокрям много. **пера се** *възвр.* и *страд.*

перàлен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който служи за пране. *Перална машина.*

перàлня *ж.* 1. Специално обзаведено помещение за пране на дрехи и др. *Домакинята му по цели дни щураше из дома, в кухнята, в пералнята, караше се на децата, ядосваше се на слугинята, та мъж и жена се срещаха само на трапезата.* А. Страшимиров. 2. Заведение за изпиране на чужди дрехи; перачница. *Майка му Кирилка, дребна и слаба женица, работеше в една пералня.* Дим. Ангелов.

перàтен[1], -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил. Нар.* Който е предназначен за пране. *Перятен котел.*

перàтен[2], -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил. Нар.* За цвете — разклонен. *В моята мала градинка доста е мене що имам: | всякакви ружи шарени, | . . . | шибой ми кичест пeратен | и морав стратул бар*атен.* П. Р. Славейков.

перàтник, *мн.* -ци, *м.* Голям котел, в който се топли вода за пране.

перàчка *ж.* Жена, която пере дрехи срещу заплащане.

перàчница *ж.* Пералня.

первàз *м.* (перс.). Издаден край или ръб на нещо. *Первазите и черчеветата на прозорците бяха боядисани с червена боя.* А. Гуляшки. *Там до перваза, на камината облегнат, | изглеждаше ги той усмихнат под мустак.* П П Славейков.

пѐрвам, -аш, *несв.*; **пѐрна,** -еш, *мин. св.* пѐрнах, *прич. мин. страд.* пѐрнат, *св.* Удрям леко с бързо движение някого, нещо. *Мека снежна топка го перна в тила и се пръсна.* Дим. Талев. *Едноокото заптие го перна с калния си цървул по лицето.* Вазов.

пѐрване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* первам.

пергамѐнт *м.* (гр.). 1. Специално обработена кожа, употребявана в древността за писане *Пачето перо скрибуцаше по пергамента, който се покриваше със ситни редове.* Вазов. *Вместо оръжия, те носеха дълги навити свитъци пергамент, малки раклици с принадлежности за писане и уреди за смятане, прилични на двуреди калугерски броеници.* Ст. Загорчинов. 2. Документ, написан върху такава кожа.

пергамѐнтен, -тна, -тно, *мн.* -тни. *Прил. от* пергамент *Пергаментен лист.* □ **Пергаментна хартия** — плътна, полупрозрачна хартия, която не пропуска мазнини и влага.

пергамѐнтов, -а, -о, *прил.* Пергаментен. *Това е прочутата библиотека търновска, дето са се пазили стотици стари пергаментови книги.* Вазов.

пергамѝн *м.* Вид обвивъчна хартия, която наподобява пергаментовата.

пергѐл *м.* (перс.). Уред за чертаене окръжности, дъги и пр. *В ъгъла на малката масичка са тушовете и цветните мастила, до тях линиите, пергелите, копирните пера.* Г. Райчев.

пердàх, *мн.* няма, *м.* (перс.). *Разг.* Бой, биене, набиване. *Това момченце само с пердах ще се оправи! — обади се тайният агент.* Ем. Коралов.

пердàша, -иш, *мин. св.* пердàших, *несв. Разг.* 1. Бия, удрям. 2. *Спец.* Изглаждам, приглаждам прясна мазилка. *Пердаша тавана.* **пердаша се** *страд.*

пердàшене, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* пердаша *и от* пердаша се.

пердѐ, *мн.* -та, *ср.* (тур.). 1. Завеса на прозорец. *Пердето на прозореца отдясно се отмести и на стъклото се показа руса глава.* Д. Добревски. 2. *Нар.* Очна болест, катаракт.

пѐрене, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* перя *и от* перя се.

пѐрест, -а, -о, *прил.* 1. За растителен лист — дълбоко нарязан. *Двете момичета седнаха в бъзовината и широките перести листа така ги покриха, та и главите им не се виждаха.* Ем. Коралов. 2. За растение — много разклонен, разперен. *Горите фучаха като бесни, високите борове и перестите дъбаци се огъваха.* М. Марчевски. □ **Перест облак** — полупрозрачен бял влакнест облак.

перикардѝт, *мн.* няма, *м.* (гр.). *Мед.* Възпаление на външната ципа на сърцето.

перѝло, обикн. *мн.* перилà, *ср.* (рус.). Невисока ограда на стълба, мост, балкон и пр.; парапет. *Той се хвана за перилата на стълбите, за да не изгуби равновесие.* Л. Стоянов. *Надлъж пред стаите имаше пруст, висок само на две-три стъпала над земята, обградени с дъсчени перила.* Йовков. *Той се облегна на широкото перило.* П. Спасов.

перимѐтър, *мн.* -три, *м.* (гр.). 1. *Геом.* Сбор от дължината на всички страни на геометрична фигура; обиколка. *Периметърът на правоъгълник.* 2. Определени части от местност със залежи от каменни въглища, руда и пр. *Владее обширни периметри с руди от манган, мед и сребро и каменни въглища.* Вазов. *Периметър на рудник. Периметър на мина.* □ **Запазен периметър** — а) В капиталистическата икономика — право на капиталист да експлоатира залежите на определена местност. б) *Разг.* Определена област, над която някой си е присвоил право на действие.

периòд *м.* (гр.). 1. Междина от време, в течение на която завършва някакъв процес *Пе-*

риод на цъфтене на растението. Инкубационен период. ‖ Срок от време, през който протича някакво събитие. *Те будеха в ума ми неясни, мъгливи спомени за някакъв забравен, отдалечен период от моя живот.* Вазов. *Периодът на съпротивителното движение ще остане записан със златни букви в историята на нашата партия и нашия народ.* Г. Димитров. *Дореволюционен период. Креден период в предисторията на земята.* 2. *Мат.* Група цифри, които се повтарят в безкрайна периодична дроб. 3. *Езикозн.* Вид дълго, сложно изречение.

периодиза̀ция *ж. Книж.* Деление, установяване на периоди. *Периодизация на историята. Периодизация на литературата.*

периоди̇̀чен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* 1. Който се повтаря закономерно, който става в определени периоди от време. ‖ Който се повтаря често. *Периодични болки. Периодични кризи.* 2. За печатно произведение – който излиза в определени междини от време. *Периодично списание. Периодични издания.* □ **Периодична дроб** (мат.) — безкрайна десетична дроб, при която от известна цифра нататък се повтаря само определена група от цифри.

периоди̇̀чески, -а, -о, *прил.* Периодичен.

периоди̇̀чески. *Нареч. от прил.* периодически. *Болката му се повтаряше периодически.*

периоди̇̀чно. *Нареч. от* периодичен. *Списанието излиза периодично всеки три месеца.*

периоди̇̀чност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* периодичен.

перипѐтия *ж.* (гр.). Усложнение, премеждие в живота на някого или в развоя на нещо

периско̀п *м.* (гр.). *Физ.* Оптически уред за наблюдение, чиято зрителна тръба се издава над повърхността и дава възможност да се оглежда наоколо. *Перископ на подводница.*

перитони̇̀т *м.* (гр.). *Мед.* Възпаление на обвивката на коремните органи.

перифѐрен, -рна, -рно, *мн* -рни, *прил.* Който се отнася до периферия.

периферѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Периферен.

перифѐрия *ж.* (гр.). 1. Крайни квартали на град; предградие. 2. Околовръстна част на шапка. *От увисналата периферия на шапката му се стичаше вода.* Я. Гуляшки.

перифра̀за *ж.* (гр.). *Литер.* Стилна фигура, чрез която известна мисъл се предава описателно.

перифразѝрам, -аш, *несв.* и *св.* Преразказвам с други думи. *Перифразирам чужди мисли.* **перифразирам се** *страд.*

перифразѝране, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* перифразирам *и от* перифразирам се.

пѐрка *ж.* 1. Външен израстък у рибите и у някои други водни животни, с помощта на който те плават. *Коремна перка. Опашна перка. Перка на делфин.* 2. Приспособление на кораб или самолет, което се върти от мотор, за да ги привежда в движение. 3. Във воденица — част на долно колело, гдето пада водата. *Водата се блъскаше в перките на дървеното колело, пенеше се и изтичаше на широка струя.* К. Петканов.

пѐркам, -аш, *несв.* Удрям, цапвам леко, бързо някого или нещо. *Широките островърхи листа го перкаха по лицето.* **перкам се** *страд.*

пѐркане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* перкам *и от* перкам се.

пѐрла *ж.* (фр.). 1. Бисер. 2. Стъклено мънисто с матов блясък, подобно на бисер. *Гердан от перли.*

перманѐнтен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* (лат.). *Книж.* Постоянен, непрекъснат.

перманѐнтност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* перманентен.

пермута̀ция *ж.* (лат). *Мат.* Разместване на елементи по отношение на различните начини, според които могат да бъдат подредени.

пѐрна. Вж. п е р в а м.

пѐрнат, -а, -о. 1. *Прич. мин. страд. от* перна. 2. Като *прил. Разг.* Смахнат.

перна̀т, -а, -о, *прил.* За птица — който е обрасъл с пера. 2. *Прен.* Който наподобява пера. *Пернат облак.*

пѐрнишки, -а, -о, *прил.* Който се отнася до Перник, град, минен басейн в югозападна България, сега Димитрово. *Пернишки въглища.* □ **Пернишка печка** — печка за отопление с каменни въглища, която гори с горно горене.

перо̀, *мн.* -а̀, *ср.* 1. Рогово образуване по кожата на птица, което се състои от тръбичка с прилепнали отстрана влакновидни израстъци. *Но ето че соколът се поотърси, пооглади перата си и след това се изправи.* Йовков. 2. Лист на растение, подобен на такова образуване. *Папратите развяват сребристи пера.* Св. Минков. *Пера на лук.* ‖ *Обр. Ледените пера по прозореца на кухнята се топяха.* Г. Караславов, 3. *Остар.* Заострено в долния си край перо от птица, което се употребя за писане с мастило. *Тъй мълвеше тоз мъж, в килията скрит, / . . . който много бдения, утринни пропусна, / но пачето перо нивга не изпусна.* Вазов. 4. Писец. *Писалка със златно перо.* ‖ *Прен.* Писалка. *Адвокатът сръчно взе перото и го плъзна по гладкия лист, написа бърже адреса.* Кр. Велков. *Малката масичка беше покрита с бяла покривчица, имаше там мастилница и перо.* Дим. Талев. 5 *Прен.* Начин на писане, стил на писател *Много добър писател! Какво перо!* Йовков. Писателска дарба. *Чудесният героизъм на нашите народни партизани, . . . мъжествената работа в тила в подкрепа на фронта и народа — всичко това очаква художествена обработка от творческото перо на истинските народни писатели.* Г. Димитров. *Седнах при масата да опитам перото си в стихове.* Вазов. 6. *Прен.* Отделна сметка в счетоводна книга. *И тая комисия сериозно да се залови за работа. Трябва перо по перо да се проверят сметките му.* Влайков. □ **Галя (мажа)** някого с перо (разг.) — отнасям се много любезно с някого. **Човек на перото** — писател.

perодръжка *ж.* Писалка.

перо̀н *м.* (фр.). 1. Площадка за пътници в железопътна гара, гдето спира влакът. *Вечерта самотният въдичар, весел и засмян, се разхождаше по перона, очаквайки влака.* Д. Калфов. *Костов спря колата пред входа на гарата и придружи Ирина до перона.* Дим. Димов. *Същинско море от хора заливаше целия перон и околността на гарата.* Йовков.

перо̀нен, -нна, -нно, *мн.* -нни, *прил.* Който се отнася до перон. ◻ **Перонен билет** — билет, който дава право за престой на перона на гара при посрещане или изпращане на някого.

пероноспо̀ра *ж.* (гр.). *Спец.* Паразитна гъбичка по лозята и др. растения.

перпендикуля̀р *м.* (лат.). *Геом.* Права линия, която с друга права образува прав ъгъл. *Спускам перпендикуляр.*

перпендикуля̀рен, -рна, -рно, *мн.* -рни, *прил.* Отвесен. *Перпендикулярна права. Перпендикулярни оси.*

перпендикуля̀рно. *Нареч. от* перпендикулярен.

перпѐтуум-мо̀биле, *мн.* няма, *ср.* (лат.). Въображаем двигател без гориво, който се движи непрекъснато. || Вечно движение.

пѐрси *мн., ед.* няма, *м. Истор.* Стари жители на Иран. *Войните между персите и гърците.*

персѝец, *мн.* -ѝйци, *м.* Лице от основното население на Иран.

персѝйка *ж.* Жена от основното население на Иран.

персѝйски, -а, -о, *прил.* 1. Който се отнася до Персия и до персиец. 2. Като *същ. м.* **персийски** — персийски език ◻ **Персийски килим** — вид мек, плътен килим.

персо̀на *ж.* (лат.). *Книж.* Обикн. *ирон.* Особа, личност. *Хе, той със право смята се отдавна човек и половина. Вчера, днес — сѐ същата си е персона славна.* К. Христов. *Всичко в неговата персона беше пълно, валчесто.* Вазов.

персона̀ж *м.* (фр.). *Събир. Литер.* Действуващите лица в драматическо или друг вид литературно произведение. *Димо в драматизацията на „Снаха" е доста бледа, безкръвна фигура. Той не се явява органически свързан с останалия персонаж на пиесата.* сп. Септември, 1951 г.

персона̀л, *мн.* няма, *м.* (лат.). *Събир.* Всички служители в едно учреждение. *Ирина влезе в стаята на дежурните лекари, но в нея нямаше никой. Целият персонал бе избягал в скривалището.* Дим. Димов. *Персоналът на хотела ни посрещна като отдавна чакани гости.* Н. Фурнаджиев. || Служители от една и съща професионална категория. *Технически персонал. Медицински персонал.*

персона̀лен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който се отнася до персонал. *Персонален състав.*

перспектѝва *ж.* (лат.). 1. Само *ед. Худ.* Умение да се изобразяват на плоска повърхност предмети в трите им измерения по начин да изглеждат както са в действителност. 2. Далечина от наблюдателя по посока към хоризонта. 3. *Прен.* Изглед за възможно осъществяване на нещо в бъдеще. *Перспективата на тихо и светло домашно щастие се усмихваше вече на душата му.* Вазов.

перспектѝвен, -вна, -вно, *мн.* вни. *Прил.* от перспектива *Перспективен план.*

перспектѝвност, -тта̀, *мн.* няма, *ср. Отвл. същ. от* перспективен.

пертурба̀ция *ж.* (лат.). *Книж.* Внезапно смущение, разстройство в хода на нещо.

перу̀ка *ж* (ит.). Специално нагласена чужда коса, която се поставя на главата за изменение на външността, за украшение и под.

перунѝка *ж.* Пролетно цвете с лилави, бели или жълти цветове и с тесни изострени листа. Iris graminae. *Скоро излязоха* (овчарчетата) *на широка ливада, изпъстрена с планински цветя, перуники, билки и тръстика.* Ив. Хаджимарчев.

перушѝна *ж. Събир.* Пера, пух на птица. *Аз грабнах пъдпъдъка от ръката на татка и почнах да го гладя. Той имаше хубава мека перушина, ръждивопепелява, с черни ивици.* П. Димитров-Рудар.

перушѝнен, -а, -о, *прил.* Който е пълен с перушина. *Перушинена възглавница.*

перфѐкт *м.* (лат.). *Грам.* Минало неопределено време.

перфѐктен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* (лат.). 1. *Книж.* Съвършен, отличен. *Перфектен превод.* 2. *Грам.* Който се отнася до минало време. *Перфектна основа.*

перфектѝвен, -вна, -вно, *мн.* -вни, *прил. Грам.* В съчет. **перфективен глагол** — глагол от свършен вид.

перфѐктно. *Нареч от* перфектен; отлично. *В столовата сме заедно със Заимовски — възрастен човек, преводач, който перфектно знае деветнадесет езика.* Кр. Кюлявков.

перфѝден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* (лат.). *Книж.* Коварен, вероломен.

перфѝдност, -тта̀, *мн.* -и, *ж.* Коварство, вероломство.

перфора̀тор *м.* (лат.). Машинка за правене на малки, правилни дупки на хартия, кинолента и под.

перфора̀ция *ж. Мед.* Пробиване, продупчване. *Перфорация на стомаха.*

перфорѝрам, -аш, *несв.* и *св.* Пробивам с помощта на перфоратор малки правилни дупки върху хартия, по краищата на кинолента и под. **перфорирам се** *страд.*

перфорѝране, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* перфорирам *и от* перфорирам се.

перцѐ, *мн.* -а̀, *ср. Умал. от* перо.

пѐрча се, -иш се, *мин. св.* пѐрчѝх се, *несв., сред.* 1. Държа се надменно, горделиво; надувам се, придавам си важност. *Тя нямаше образование, но покрай мъжа си навсякъде се перчеше и се надуваше.* Г. Караславов. *Изправен беше там зелен байрак и край него се перчеха неколцина млади бейски синове, облечени в скъпо облекло, нагиздено със сърма и гайтани.* Дим. Талев. 2. За птица — разпервам перата си.

перчѐм *м.* (перс.). 1. *Остар.* У мъж — дълга коса на върха на темето. *Червената му чалма беше паднала и неговата бръсната глава с малък перчем на темето лъщеше на слънцето.* Ст. Загорчинов. 2. Кичур коса, която се спуска отпред на челото. *Той пое въздух, сякаш бе тичал все из нанагорнище, оправи перчема си, който беше паднал над очите му, и с широки крачки тръгна напред.* А. Гуляшки. || По-дълга коса на челото на млад мъж и на дете за украшение.

перчемля̀я, -та, *мн.* -ѝи, *за трите рода, прил. Остар.* Който е с перчем.

пѐрчене, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* перча се.

пѐря, -иш, *мин. св.* пѐрѝх, *несв.* Държа нещо да стърчи настрана (клони, пера и под.). *Няколко пауна . . . переха пъстри опашки и се разхождаха величествено по плочите.* Вазов. *В дебрите*

усойни на Балкана тъмен, | . . . | кършна трепетлика китни клони пери ; и деня и нощем слисана трепере П. П. Славейков.

пѐря се, -иш се, *мин. св.* пѐрих се, *несв., сред.* Перча се. *По улиците се переха моми.* Г. Караславов. *Едно конте конторанте | . . . | сал се пери и се роши | със чепици и галоши.* П. Р. Славейков.

пес, пѐсът, пѐса, *мн.* пѐсове, пѐса (сл. ч.), *м. Пренебр.* Куче. *Виждаше се през отворената врата как говори нещо на кучето. Сивожълтият едроглав пес слушаше начумерено.* А. Гуляшки.

пѐсен, -тà *мн.* пѐсни, *ж.* 1. Словесно музикално произведение, свързано първоначално с обред, което се изпълнява от едно лице или от хор. *Всички моми излязоха. Гърлени, широки гласове подхванаха стари песни.* К. Петканов. *Я надуй, дядо, кавала, | след теб да викна, запея | песни юнашки, хайдушки, | песни за вехти войводи.* Ботев. *Те вървят и пеят на два гласа в хор, | песента поемат нивите безкрайни.* Н. Ракитин. || Мелодията на такова произведение. *Изсвири ни нещо. Ама не ща от новите песни, от гражданските. Стара песен ни изсвири, жална хайдушка песен.* Йовков. *Мирчо . . . засвири с уста весела песен.* К. Петканов. *Райко вървеше през гората и си тананикаше весела песен.* Ст. Загорчинов. *Люлчена песен. Приспивна песен.* || *Обр. Засвириха щурци и в тъмнината широко и сладостно се разля песента на звънците.* Йовков. *Нищо не се чуваше, освен бясната и тъжна песен на вятъра и плачът на мъртвите листа.* Елин Пелин. *Настане вечер — месец изгрее, | звезди обсипят свода небесен; | гора зашуми, вятър повее — | Балканът пее хайдушка песен!* Ботев. 2. Мелодични звуци, които издават някои птици и насекоми *Листата натежаваха от роса . . ., славеите се уморяваха от песни. а Лепо бдеше и чакаше.* Елин Пелин. *Високо птичката се рей, | пролетта здрависва с песен.* Яворов. *Наблизу един щурец цвъркаше весело и повтаряше неуморно своята малка песен.* Елин Пелин. 3. Название на някои неголеми музикални произведения. 4. *Литер.* Кратко поетическо произведение с лиричен характер. *И аз на своя ред ще си замина, | трева и мен ще расне над прахът, | един ще жали, друг ще ме проклина, | но моите песни сѐ ще се четат.* Вазов. *На гроба ми изникна щат цветя — | това са моите песни недопети.* П. П. Славейков. 5. *Литер.* Епическо произведение с героичен характер, което се е пеело. *Песен за Роланда. Песен за Нибелунгите.* || Отделна самостоятелна част от такова произведение. □ **Вечната (старата, същата) песен (пее)** (разг., неодобр.) — отегчително повтаряне на нещо познато, известно. **Изпя се твоята песен** (разг.) — свърши се времето, когато си имал власт, влияние. **Моята песен е изпята** (разг.) — **а)** Животът ми се свършва, близу съм до своя край. **б)** Не съществуват вече за мене възможности за успех. **Лебедова песен** (книж.) — последно, предсмъртно произведение. **Народна песен** — колективно поетическо и музикално творение на народа. **Пее една и съща песен** (разг.) — говори постоянно само едно и също нещо. **Стара песен на нов глас** (разг.) — същото без изменение.

пѐсенен, -нна, -нно, *мн.* -нни. *Прил. от* песен. *Като белите облаци горе | са черешите, бухнали в цвят. | Мои сини, дълбоки простори, | мой обичан, мой песенен свят.* Мл. Исаев. *Песенно творчество.*

пѐси, -я, -е, *мн.* -и, *прил. Нар. Неодобр.* Който се отнася до пес; кучешки. *Вън! Що сте дошли тука, бесни песи синове . . . С един последен напор османата българи най-сетне изтласкаха турците на улицата.* Дим. Талев.

песимѝзъм, -змът, -зма, *мн.* няма, *м.* (лат.). 1. *Филос.* Характерно за реакционните класи отношение към действителността, което се изразява в недоверие към бъдещето, в схващането, че в света преобладава злото. 2 Склонност да се вижда светът в мрачно осветление. *Тоя черен песимизъм се дължеше отчасти на бедността, отчасти на презрението му към днешния свят.* Дим. Димов.

песимѝст *м.* Човек който вижда света в мрачна, неприятна светлина. *Идея имаше тогава в дружеството, господа, и тая идея въодушевяваше обществото . . . Сега не е тъй . . Впрочем, кой знае, ний възрастните сме винаги песимисти и миналото ни е все по-мило.* Ал. Константинов.

песимистѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Който е проникнат от песимизъм. *Песимистичен тон. Песимистично настроение.*

песимистѝчески, -а, -о, *прил.* Песимистичен.

песимистѝчно. *Нареч. от.* песимистичен. *Костов наведе глава и се замисли песимистично върху живота и любовта.* Дим. Димов.

песнопоѐц, *мн.* -оѝци, *м. Нар.* 1. Човек, който знае и пее много песни. 2. Човек, който пее хубаво. *Ей по-отвъд, унесен млад песнопоец е подхванал жална песен и татък надалеч се кършният му глас извива* П. П. Славейков. *Идеше байрактарят Крайчо и няколко души песнопойци, които пееха юнашки песни.* З. Стоянов.

песнопо̀йка[1] *ж.* Жена песнопоец. *Майка ми не обичаше само да чете песни, тя и пееше. Имаше прекрасен сопран, беше отлична песнопойка.* Вазов. *И замлъкнат гласовити песнопойка, погледнат баба Гена, а тя едвам се съвземе в кьта.* П. Ю. Тодоров.

песнопо̀йка[2] *ж.* Сборник от текстове на народни или популярни песни.

пѐсня *ж. Нар.* Песен. *Момчета, я вие викнете някоя стара хайдушка песня.* Вазов.

песогла̀вец, *мн.* -вци, *м. Нар.* 1. В народните предания — човек-чудовище с глава на куче. *Има на дъното, хем там, дето е все нощ зимно време, такива хора. . . С едно око били на челото — песоглавци.* Цани Гинчев. 2. *Неодобр.* Название на човек, който заслужава укор. *Я не се карайте, ами се наредете да обядваме. . . Яжте, песоглавци недни. докато е жив Странджата, може да гладувате, ама няма да умрете отглади* Вазов.

пестелѝв, -а, -о, *прил.* 1. Който има склонност и умее да пести. *Но Султана не обичаше промените и беше пестелива: искаше всяко нещо да се използува докрай.* Дим. Талев. *Здрав, издръжлив, амбициозен и пестелив, той събрал доста добра за онова време сума и отново заминал да учи.* Г. Караславов. 2. *Прен.* Който е в малък, ограничен брой. *Пестеливи движения. Пестеливи изрази.*

пестелѝво. *Нареч. от* пестелив. *Методиев умее пестеливо, с няколко щрихи да нахвърли правдива картина.* Сп. Септември, 1952 г.

пестелѝвост, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* пестелив. *Мама от пестеливост режеше наред чушките, без да отделя лютиците.* Ив. Хаджийски.

пестèне *ср. Отгл. същ. от* пестя.

пестѝл *м.* (тур.). Сварена плодова каша, изсушена на слънце във вид на лента. *Е, вкусен е и хлябът, ама без маслинки не се гълта лесно. Може и маслинки, може и сиренце . . ., а понякога и пестил.* Д. Немиров. □ **Правя на пестил** (разг.) — смазвам, смачквам.

пестнѝк, *мн.* -ци, *м. Нар.* Свити пръсти върху дланта за нанасяне на удар; пестница, юмрук. *Борис настръхна и дигна пестник над главата му. — Ако не млъкнеш, ще те ударя!* К. Петканов. *Над главите се размахваха свити пестници, гласовете станаха яростни и резки.* Ст. Загорчинов.

пестнѝца *ж.* Пестник. *Той удари по масата с пестница. — Вино! — извика на притърчалия слуга.* Ст. Загорчинов.

пестòвен, -вна, -вно, *мн.* -вни, *прил. Остар.* Пестелив. *Както всички сопотненки от по-заможните, от еснафските семейства, тя беше примерна домакиня: работлива, пестовна, пъргава.* Вазов.

пестòвник, *мн.* -ци, *м.* Пестелив човек.

пестòвница *ж.* Жена пестовник. *Мама бе и твърде разпоредителна жена. Па бе и голяма пестовница.* Влайков.

пестòвно. *Нареч. от* пестовен.

пестòвност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* пестовен.

пестя̀, -йш, *мин. св.* -ѝх, *несв.* Отделям настрана пари; икономисвам. *Той има пари, пести ги, работи като вол.* Елин Пелин. *Само той, както той можеше да пести, беше скътал доста пари.* Йовков. ‖ Полагам грижи да изразходвам по малко количество от нещо. *Нашата рота пести патроните.* Вазов. *Пестя хляба. Пестя сили Пестя време.* **пестя се** *страд.*

песъчѝнка *ж.* Пясъчно зърно. *Да, човеци идеха насам, те се спущаха от яра, защото сипеят се ронеше и песъчинките се търкаляха до самото устие на дупката.* Вазов. ‖ Много дребна частица от пръст, мазилка и др. *Б изу до землянката падна гранатата . . . и събори пръст върху главите на войниците. Няколко песъчинки паднаха в очите на Дима.* К. Петканов.

песъчлѝв, -а, -о, *прил.* 1. Който съдържа пясък. *Песъчлива почва.* 2. По който има пясък, който е покрит с пясък. *И Лазар тръгна по дълбокото песъчливо корито на пресъхнала река.* Дим. Талев. *По песъчливите пътеки на градските градини играеха деца.* Елин Пелин. *Песъчлив бряг.* 3. Който е образуван от пясък. *Долу, между яра и водите на морето от сриван я през векове бряг се бяха образували песъчливи могили, обрасли с трънак и татул.* А Страшимиров.

пет, петтè, *числ.* Число, цифра и количество 5. *В сиромашкия двор на наке Стоичко беше израснала чудна върба. Още от земята тя се разклоняваше на пет здрави и еднакво дебели братя.* Елин Пелин. □ **Пет пари не давам** (разг.) — не ме е грижа за нищо. **Ходя пет за четири** (разг.) — ходя безцелно; скитам.

пѐта *ж.* В съчет. с числ. бройни — една част от цяло, разделено на пет равни части. *Защото, ако правилно разбрах, три четвърти, ако не и четири пети от тези документи са в полза на моята теза.* Г. Димитров.

петà *ж.* 1. Задната закръглена част на стъпалото на крак. *Войникът изу мълчаливо единия си ботуш и почна да разглежда някаква рана върху петата си.* Дим. Димов. 2. Задната част от стъпалото на чорап или обувка. *Чорапи с кърпени пети.* □ **Ахилесова пета** (книж.) — най слабото и уязвимо място на нещо. **Въртя се на пета около някого** (разг.) — услужвам раболепно на някого. **От главата до петите** — от горе до долу; изцяло. **Плюя си на петите** (разг.) — впускам се в бяг. **По петите на някого** (разг) – в непосредна близост след някого.

петàк, *мн.* -ци, *м. Остар.* Медна или никелова монета със стойност пет пари или пет стотинки. *Колчем срещнеше лудия Дося по улиците, спираше го, разпитваше го добродушно и му даваше петак.* Вазов. *Но сега не ми се дава | милостиня ни петак.* Ст. Чилингиров.

пѐтало, *мн.* -а, *ср.* (гр.). Подкова. *Напред подтичваха магаретата, често мушкани по задниците, като тракаха бързо с петалата и махаха дългите си уши.* Ем. Станев. *На харизано магаре петалата се не гледат.* Погов. □ **Хвърлил петалата** (погов.) — умрял.

петàче, *мн.* -та, *ср.* Петак. *Майсторът се наведе над едно малко сандъче в ъгъла на дюкяна и му подхвърли оттам две медени петачета.* Дим. Талев.

петвекòвен, -вна, -вно, *мн.* -вни, *прил.* Който трае или съществува от пет века. *Народът е готов да се дигне, за да строши железата на петвековните си мъчители и тирани.* Вазов. *На робство и на гнет последний ден настава! | . . . | Над петвековний враг ний носим божий съд!* П. П. Славейков. *Петвековно робство.*

петгодѝшен, -шна, -шно, *мн.* -шни, *прил.* 1. Който е на възраст пет години. *Петгодишно дете.* 2. Който трае пет години. *Петгодишните войни туриха край на по-нататъшното разхубавяване на София.* Вазов. 3. Който се изпълнява в срок от пет години. *Петгодишен народостопански план.*

петгодѝшнина *ж.* Годишнина от събитие, станало преди пет години.

петдесѐт, -ттè, *числ.* Число и количество 50. □ **Петдесет на сто** — половината от това, което е или трябва да бъде. *Петдесет на сто има шанс да се спаси животът на жена ви.* Вазов.

петдесетàк, *мн.* -ци, *м. Разг.* Петдесетолевка.

петдесетгодѝшен, -шна, -шно, *мн.* -шни, *прил* 1. Който е на възраст петдесет години. *Той бе около петдесетгодишен, едър, червендалест, с отдавна небръснато лице.* Дим. Димов. 2. Който трае петдесет години *Петдесетгодишна книжовна дейност.*

петдесетгодѝшнина *ж.* Годишнина от събитие, станало преди петдесет години.

петдесетѝна *числ.* Около 50, приблизително 50 на брой. *Те походиха петдесетина крачки, без да говорят.* Ст. Загорчинов.

Петдесѐтница *ж. Църк.* Християнски празник петдесет дена след Великден.

петдесетолѐвка *ж. Разг.* Монета или банкнота от петдесет лева.

петднѐвен, -вна, -вно, *мн.* -вни, *прил.* Който трае пет дни. *Петдневен срок.*

петѐл, *мн.* петлѝ, *м.* Домашна птица с червен месест гребен на главата и с шипове на краката; мъжкият на кокошката. *В следобедната тишина сънливо изкукурига петел.* Дим. Димов. *А кокошки и петли се разхвърчаха и накацаха по плетищата.* Елин Пелин. ◻ **В къщи петел пее** (нар.) — в къщи се чува думата на мъжа. **Див петел** (зоол.) — **а)** Птица глухар. **б)** *Разг.* Неразбран, опърничав човек. **И без петел ще съмне** (нар.) — и без неговата помощ ще се свърши работата. **Не му пее петелът** (разг.) — не го слушат, не му се слуша думата. **Оплел се като петел в кълчища** (нар.) — смутил се много, забъркал се много. **Първи (втори) петли** (нар.) — време през нощта, когато пропяват дружно петлите.

петѐлка *ж.* **1.** Обшита дупка на дреха, за поставяне на копче, цвете и пр. *В петелката на палтото му беше забучена голяма бяла роза.* Йовков. **2.** Обримчен, оплетен конец, или платнена лентичка, пришита с двата края към дреха, със същото предназначение.

пететàжен, -жна, -жно, *мн.* -жни, *прил.* Който е на пет етажа.

пѐти, -а, -о. *Числ. поредно от* пет. *Горският пак не дойде. Той не дойде и на четвъртия, и на петия ден.* Елин Пелин. ◻ **Пета колона** — сътрудници на врага в пределите на своята родина. **Пето колело** (разг.) — маловажен, ненужен, излишен.

петилѐтен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* Който се изпълнява в срок от пет години; петгодишен. *Петилетен план.*

петилѐтие, *мн.* -я, *ср.* Срок от пет години.

петилѐтка *ж.* (рус.). **1.** Срок от пет години. *В резултат на това развитие нашата страна ще може в течение на няколко петилетки да се превърне от страна назаднала, аграрна, в страна развита, промишлено-земеделска.* Г. Димитров. **2.** Петгодишен народостопански план.

петѝма *числ.* За мъже или мъже и жени — пет души. *Това е български пограничен пост и в него живеят петима войници.* Йовков. *Из полето, по нивите все по-често започнаха да се явяват войници бегълци. В селската гора се криеха петима, а други трима обикаляха из лъката.* К. Петканов. *Петима Петка не чакат.* Погов. *В къщи с жената и децата сме петима.*

пѐтимен, -мна, -мно, *мн.* -мни, *прил.* (гр.). *Нар.* Който силно желае нещо, жадува, копнее за нещо. *Както беше я подкарал той, още една година да беше поживял и щеше всичко да пропие... Децата щяха да ходят петимни за залък хляб.* Елин Пелин. *Петимна съм от години да ви видя всички събрани около мене.* Вазов.

петѝт, *мн.* няма, *м.* (фр.). *Печ.* Вид дребни печатарски букви. *Текст, набран с петит.*

петѝца *ж.* **1.** Цифрата 5; петорка. **2.** Бележка, оценка на много добър успех при изпит. *И добре ще се учи Митко, само петици ще получава, ще стане учен човек — може би инженер?* М. Марчевски.

петициòнен, -нна, -нно, *мн.* -нни, *прил.* Който се отнася до петиция.

петѝция *ж.* (лат.). Официална молба, обикн. колективна, отправена към органи на държавната власт или към висше началство. *Готвеха се да го съдят* (момчето).... *— Добре, че отидох навреме — продължи старият адвокат. — Веднага подадох петиция.* Дим. Ангелов. *Гражданите имат право на молби, жалби и петиции.* Конст., чл. 89.

петлѐ, *мн.* -та, *ср.* **1.** *Умал. от* петел. *Едно ланско петле е, чудо ти казвам.* Г. Райчев. **2.** Външен ударник на ловна пушка, револвер. *Най-силно впечатление правеше той, когато тръгнеше на лов. Тогава на рамото му увисваше дълга двуцевка, със свити цеви и големи петлета, закривени като кози рога.* Ем. Станев.

петлѝца *ж.* (рус.). Значка, която се пришива на яка на униформена дреха. *Той е избръснат, остриган, облечен в униформа на разсилен — кафяв плат, с жълти кантове и жълти петлици на яката.* Йовков.

пѐтльо, *мн.* -вци, *м. Разг.* Название на петел в детски приказки.

пѐтльòв, -а, -о, *прил.* Който се отнася до петел. *Носеше късичка синя блуза, сини широки панталони и плитка капелка на главата с вткнато петльово перо.* Вазов.

петля̀н, -а, -о, *прил.* Обикн. в съчет. **петляно време** (диал.) — време след полунощ, когато пропяват петлите. *Ставахме по петляно време, три и половина часа през нощта, за да тръгнем към четири за малката гара на северната линия.* К. Константинов. *Мина се късна вечеря, / време петляно настава.* П. Р. Славейков.

петмѐз *м.* (тур.). Преварен, сгъстен сок от грозде, захарно цвекло или захарна тръстика, обикн. с тиква или с друг плод; рачел. *Старата все пращаше снахите да донесат кога пресносолно меко сирене, кога орехи, кога петмез.* Йовков.

петмѐсечен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* **1.** Който е на възраст пет месеца. *Петмесечно дете.* **2.** Който трае, продължава пет месеца. *След петмесечно очакване, аз най-после получих обвинителния акт.* Г. Димитров.

петмилиòнен, -нна, -нно, *мн.* -нни, *прил.* Който се състои от пет милиона. *Петмилионна държава.*

петнàдесет и (разг.) **петнàйсет** *числ.* Число и количество 15. *Да вземем с нас и хората си... — Доведох тук петнадесет души от тях.* Вазов. *Понеже влакът се бавеше петнайсет минути, те седнаха при една маса и пиха чай.* Вазов.

петнàдесетгодѝшен и (разг.) **петнàйсетгодѝшен,** -шна, -шно, *мн.* -шни, *прил.* **1.** Който е на възраст петнадесет години. *Петнадесетгодишно момиче.* **2.** Който трае 15 години. *Свърши ли се процесът? — попита го Кардашев. — Да. Вангел осъден на смърт, а съучастникът му — на петнайсетгодишен затвор с окови.* Вазов. *Това вино е петнайсетгодишно, Хаджи, и аз не съм го купувал, а набрал съм го от моето пастушеско лозе.* Каравелов.

петна̀десетднѐвен и (разг.) **петна̀йсетднѐвен,** -вна, -вно, *мн.* -вни, *прил.* Който трае петнадесет дни.

петна̀десети и (разг.) **петна̀йсети,** -а, -о. *Числ. поредно от* петнадесет. *Юнаци, на петнайсети март ще тръгнем за Букурещ.* Вазов.

петнадесетѝна и (разг.) **петнайсетѝна** *числ.* Около, приблизително 15 на брой. *Станцията е на петнадесетина минути оттук.* А. Гуляшки.

петна̀йсет. Вж. петнадесет.

петна̀йсетгодѝшен. Вж. петнадесетгодишен.

петна̀йсетднѐвен. Вж. петнадесетдневен.

петна̀йсети. Вж. петнадесети.

петнайсетѝна. Вж. петнадесетина.

петнѝст, -а, -о, *прил.* Който е на петна. *Петнисто лице.* ◻ **Петнист тиф** (мед.) — вид тежка, заразна болест, която се разпространява чрез въшки.

петно̀, *мн.* -а̀, *ср.* 1. Място върху повърхност, с цвят, различен от цвета на тази повърхност. *Всички кученца бяха с кадифеночерни, лъскави гърбове, със светложълти петна над очите и с кафяви муцуни и гърди.* Ем. Станев. *Той забележи, че румени петна заиграха по лицето ѝ, и най-после усмивка се изобрази по него.* Вазов. *Слънцето засяда — кърваво петно в оловената маса на облаците.* Йовков. 2. Изцапано място върху повърхност. *Игуменът видя, че на плочата, на която стоеше жената, бяха останали кални петна.* Елин Пелин. *На колената на панталоните му стояха големи петна от мокра земя.* Вазов 3. *Прен.* Постъпка, проява, действие, което опозорява, петни. *Мен куршуми ми са издупчили тялото, но ни най-малкото петно не е закачило честта ми.* Вазов. *На народа аз послужих, | без петно ми е честта.* П. Р. Славейков.

петня̀, -йш, *мин. св.* -йх, *несв.* Покривам с позор; позоря, безчестя. *Петня името си.*

петоба̀лен, -лна, -лно, *мн.* -лни. Обикн. в съчет. **петобална система** — система от пет степени за определяне успеха на ученици в училище

петокла̀сник, *мн.* -ци, *м.* Ученик от пети клас.

петокла̀сничка *ж.* Ученичка от пети клас.

петокнѝжие, *мн.* няма, *ср. Църк.* Първите пет книги от библията.

петолѐвка *ж. Разг.* Монета или банкнота от пет лева. *Той извади от кесията си две лъскави, съвсем нови петолевки и даде по една на двете деца на Аничка.* Йовков.

петолѝние, *мн.* я, *ср.* Пет успоредни линии, на които се пишат ноти.

петолѝстен -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* Който е с пет листа. *Петолистен цвят.*

петолъ̀чен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Който е с пет лъча, пет заострени ъгъла. *По една бяла отъпкана пътечка стигнахме ръбестия камък. Върху него имаше издълбана петолъчна звезда.* А. Каралийчев. *Не тревога душите до болка терзае, | не съмнение блика в гърди, — исполинска десница днес нов път чертае | с петолъчни пламтящи звезди.* Смирненски.

петолъ̀чка *ж.* Петолъчна звезда като емблема на комунизма. *Сега на същото място се издига малък паметник с петолъчка отгоре.* Веч. новини, 1954 г.

пето̀рен, -рна, -рно, *мн.* рни, *прил.* Пет пъти по-голям от нещо, определено като единица.

пето̀рка *ж.* 1. Цифрата 5; петица. 2. Група, която се състои от пет единици. *Бате Мишо... тайно организирал нелегални петорки, но един ден офицерите го подушили и решили да го арестуват.* М. Марчевски. 3. Бележка, оценка за много добър успех при изпит; петица. *Получи петорка по математика.*

петосрѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Който се състои от пет срички. *Петосрична дума.*

петостѐнен, -нна, -нно, *мн.* -нни, *прил. Геом.* Който има пет стени. *Петостенна пирамида.*

петохлѐбие, *мн.* няма, *ср. Църк.* Обред, при който се освещават пет хлебчета.

петочлѐнен, -нна, -нно, *мн.* -нни, *прил.* Който се състои от пет члена. *Петочленна комисия.*

петоъ̀гълен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който има пет ъгъла. *Петоъгълна призма.*

петоъ̀гълник, *мн.* -ци, *м. Геом.* Многоъгълник с пет ъгъла.

Петро̀вден, *мн.* няма, *м.* Християнски празник — 12 юли.

петро̀вка *ж.* 1. Ябълково дърво, чиито плодове узряват в началото на лятото, по Петровден. *Обиколи къщата, спря се под тъмните клонки на петровката и опита една ябълка.* Ем. Коралов. 2. Плодът на това дърво. *Манда донесе две ранозрейки ябълки, петровки, меки, жълти, с червени жилки.* Дим. Талев.

петро̀вски, -а, -о, *прил.* Който се отнася до Петровден. *И помъкна към гарата една кошница с вишни, баница, петровско варено пиле.* А. Каралийчев. *Петровски горещини.*

петогра̀ф *м. Спец.* Учен, специалист по петрография.

петрогра̀фия, *мн.* няма, *ж.* (гр.). *Геол.* Отдел от геологията, който се занимава със скалите.

петрогра̀фски, -а, -о. *Прил. от* петрография *и от* петрограф.

петро̀л *м.* (гр.). 1. Течно минерално масло, което се намира в недрата на земята и се употребява за индустриални и технически цели; нафт. *Петролът представлява жълта до кафявочерна течност, която запълва ... порите на утаечните скали.* Ив. Ферманджиев. 2. *Остар.* Газ[3].

петро̀лен, лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* 1. Който е свързан с получаването и обработката на петрол. *Петролни работници. Петролна индустрия. Петролна рафинерия. Петролен кладенец. Петролно дружество.* 2. В който има петрол. *Петролни залежи. Петролни извори.* 3 Който е получен от преработката на петрол. *Петролен продукт.* 4. Който гори, свети с петрол (газ[3]); газов. *Петролна лампа.*

петролопровòд *м.* Тръбопровод за пренасяне на петрол и петролни продукти.

петромàксов, -а, -о, *прил.* Обикн. в съчет. **петромаксова лампа** — вид петролна лампа, която дава много силна светлина.

пѐтстòтин *числ.* Число и количество 500.

пѐтстотингодѝшен, -шна, -шно, *мн.* -шни, *прил.* Който трае петстотин години. *Петстотингодишно робство.*

петỳния *ж.* (амер.). Ароматно цвете с фуниевидни цветове Petunia.

пѐтура *ж. Нар.* 1. Тънко разточен лист тесто; кора. 2. Широка част на лист на дърво, растение. *На твърде много растения, като слънчогледа, елдата, листата имат петура и дръжка, посредством която се прикрепват към стъблото.* Ботаника.

пет-шест *числ.* Няколко.

пѐтък, *мн.* -ци, *м.* Петият ден от седмицата, денят след четвъртък. *В петък ходи на пазар.* □ **Разпети (велики) петък** — петъкът преди Великден.

пѐтъчен, -чна, -чно, *мн.* -чни. *Прил. от* петък. *Петъчен ден.*

пехливàнин и **пехливàн,** *мн.* пехливàни, *м.* (перс.). *Нар.* Силен човек, който умее да се бори; борец. *Той, като беше млад, все се бореше по сборищата, голям пехливанин беше.* Йовков. *Хванал се на борба с най-силния турски пехливанин. Вдигнал го над главата си, стоварил го на земята и турчинът вече не мръднал.* А. Каралийчев.

пехливàнски, -а, -о, *прил.* Който се отнася до пехливанин. *Веднаж на върха Китка се събрали българите и турците от цялото краище да гледат пехливански борби.* А. Каралийчев.

пехливàнство, *мн.* няма, *ср.* Умение на пехливанин да се бори.

пехòта *ж.* Род войска, която се предвижва на къси разстояния пеша и която съставя основната боева сила в армията. *На мръкване към Люляково се зададоха нови войски. Минаваше сега пехота.* Йовков. □ **Морска пехота** (воен.) — пехота, която влиза в състава на военноморските сили и е предназначена за бойни действия на брега.

пехòтен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* 1. Който спада към пехотата. *Пехотен полк. Пехотна дивизия.* 2. Който обслужва пехотни части. *Пехотни оръдия.* 3. В който участвува пехота. *Пехотен бой.*

пехотѝнец, *мн.* -нци, *м.* Военнослужащ в пехотна част.

пехотѝнски, -а, -о, *прил.* Който се отнася до пехотинец. *Пехотинска атака.*

печàл, -тà, *мн.* няма, *ж.* (рус.). Скръбно, тъжно, нерадостно чувство; скръб, тъга. *А сега всичко в душата ѝ бе потънало в бездна на мъртвешко равнодушие, на тиха, равна, убийствена печал.* Дим. Димов. *Последните думи моят странен спътник произнесе полека, замислен и с дълбока печал в гласа.* Г. Райчев. *Това място навява печал и запустението му плаши.* Елин Пелин.

печàла *ж. Нар.* Печалба. *Изкарва и пари, и храна, ама сѐ за в къщи отива неговата печала.* Влайков.

печàлба *ж.* 1. Сума, която съставя разликата, получена, когато приходът надвишава разхода. *Противоп.* загуба. *Тя искаше да знае сделките му, плановете му, печалбите му.* Елин Пелин. *От продажбата има 100 лева печалба.* 2. *Иконом.* В капиталистическото общество — принадената стойност, взета в отношението ѝ към целия капитал и външно изразена като зародиш на този капитал. 3. *Иконом.* В социалистическото общество — чистият доход на държавните предприятия, който представя част от продукцията за обществото или чистия доход на обществото и остава в държавните предприятия за разширяване на производството, покритие на плановите разходи и платежи по бюджета. 4. *Нар.* Печелене. *Чичо Илчо беше умрял нейде по Загорето, дето бил отишъл по печалба.* Влайков. 5. Придобивка. *Къньо схвана, че от всичко това той може да има голяма печалба.* Йовков. *Сега аз скубя от две места. Дявол да го земе, добра печалба.* Вазов. 6. Сума или предмет, който се получава при теглене на лотария.

печалбàр, -ят, -я, *мн.* -и, *м. Нар.* Гурбетчия.

печàлен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* 1. Който е изпълнен с печал. *Разградените стари гробища пред черквата са пълни с жени, които безразборно се щурат нагоре-надолу, печални и сериозни.* Елин Пелин. *О, скрити вопли на печален странник, ‖ напразно спомнил майка и родина!* Дебелянов *Те бяха съкрушени и печални, като че току-що бяха се върнали от погребение.* Елин Пелин. 2. Който изразява печал. *Те влизаха в стаята ѝ предпазливо и полека, с печален израз на лицата.* Елин Пелин. *Печален поглед. Печална усмивка.* 3. Който навява печал. *Тя зина и с убито сърце му съобщи тая печална новина.* Влайков. 4. Който предизвиква досада, неприятни чувства; жалък, лош. *Може, все пак, тая работа да не стигне до своя печален край.* Влайков. *Печален резултат.*

печàлно. *Нареч. от* печален; скръбно, тъжно. *Няма да запея вече, няма!... И, като въздъхна, Дядката печално поклати глава и се замисли.* Елин Пелин.

печàт *м.* 1. Малък предмет от метал, гума и др., на чиято долна част са изрязани букви или знаци, които чрез натискане се отбелязват върху хартия, кожа и под., обикн. за да се удостовери нещо. *На държавния печат е изобразен държавният герб.* Конст., чл. 96. ‖ Изображение, получено чрез натискане на такъв предмет върху хартия, кожа и под. *И той извади из пазвата си голям плик с червен печат.* Вазов. *На заключените врати стоял някакъв печат.* Йовков. 2. *Прен.* Само *ед.* Белег, следа, отпечатък. *Лицата им носеха печата на мъченическа смърт.* Вазов. 3. Само *ед.* Съвкупност, сбор от печатни произведения; преса. *На гражданите на Народната република се гарантира свободата на печата, словото.* Конст., чл. 88. 4. Печатане. *Имам готова за печат и друга книга с творения на поетите и писателите на Острова на блажените.* П. П. Славейков.

печàтам, -аш, *несв.* 1. Възпроизвеждам букви, изображения върху хартия, тъкан и пр. с помощта на типографски знаци, клишета и под. *Печатам книга.* 2. Издавам книга, списание и под. *Вие ме не знаете почти, но аз всичко знам,*

каквото печатате. Вазов. *Преди шест години печатах на английски... антология от български народни песни... — И ето че сега печатам на български антология от песни и стихотворения из една чужда поезия.* П. П. Славейков. 3. *Разш.* Помествам произведение в печатно издание. *От тях узна с изумление, че Галианов издава периодическо списание в София, дето печата ръкописите си.* Вазов. **печатам се** *страд.*

печàтане *ср. Отгл. същ. от* печатам *и от* печатам се.

печатàр, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* 1. Работник, специалист в печатница. 2. *Остар.* Собственик на печатница.

печатàрка *ж.* Жена печатар.

печатàрски, -а, о, *прил.* Който се отнася до печат, печатане и печатница. *Печатарски работник. Печатарска машина. Печатарска хартия. Печатарско мастило.*

печатàрство, *мн.* няма, *ср.* 1. Занятие на печатар. 2. Книгопечатане.

печàтен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* 1. Който се отнася до печатане и до печат. *Печатна грешка. Печатна пропаганда.* 2. Който е напечатан, отпечатан. *Печатно издание. Печатна продукция. Печатен текст.* 3. Който се употребява при печатане. *Печатни букви. Печатни знаци.*

печàтница *ж* Предприятие, в което се извършва набор и печатане на издания. *Сега иди и дай това на печатницата да го напечатат с едри букви, ей-таквиз!* Ал. Константинов.

печаторезàч *м.* Работник, специалист по изрязване на печати.

печàтя, -иш, *мин. св.* печàтих, *несв.* Печатам. **печатя се** *страд.*

печèлене *ср. Отгл. същ. от* печеля *и от* печеля се.

печелѝвш, -а, -о, *прил. Разг.* Който носи печалба при игра, лотария и др. *Печеливш номер.*

печелòвник, *мн.* -ци, *м. Нар.* Човек, който сам си изкарва прехраната и принася за издръжката на семейството си.

печелòвница *ж* Жена печеловник.

печèля, -иш, *мин. св.* печèлих, *несв.* 1. Придобивам с труд пари, имот и др. *Като започнаха те да работят и да печелят заедно, събраха ден след ден, година след година цяла шепа алтъни.* Дим. Талев *Ти нямаш нищо. Три години аз съм работила, аз съм печелила.* К. Петканов. *Хората му носеха да им шие дрехи и всички казваха, че печелел добри пари.* Кр. Григоров. ‖ Придобивам печалба в резултат на капиталистическа експлоатация. *Ние знаем кой иска войната — тези, които не работят, а печелят на чужд гръб и с чужда пот.* Отеч. фронт, 1950 г. 2. *Прен.* Добивам някаква облага, полза. *От всичките наши първи революционери само един Левски може да печели от всяко ново разчопляне на неговия живот.* Вазов. 3. Придобивам нещо поради щастие в игра, комар, лотария и под. *Тя знаеше също, че смелите играчи печелят на покер винаги.* Дим. Димов. 4. Нося печалба. *Моят номер печели сто лева* 5. Сполучвам, побеждавам при борба, състезание. *Печеля битка. Печеля избори. Печеля облог. Печеля първенство.* 6. *Прен.* Привличам, притеглям към себе си. *Изведнъж той трогва и печели сърцата на всички.* Йовков. 7. Добивам по-голяма стойност. *Колкото повече се качвахме, толкоз пътят ставаше по-върл и лош; но затова пък изгледът наоколо печелеше.* Вазов. **печеля се** *страд.* □ **Печеля време** — отлагам, за да получа изгода. *И върховният комитет, и революционната организация бяха приели съглашението само да печелят време.* Яворов **Печеля известност** — ставам популярен. **Печеля почва** (книж.) — простирам влиянието си. **Печеля хляба си** (разг.) — изкарвам прехраната си.

пèчен, -а, -о. 1. *Прич. мин. страд. от* пека. 2. Като *прил.* — сготвен, приготвен чрез изпичане. *Печено агне. Печено прасе. Печена тиква. Печени чушки.* 3. Като *същ. ср.* печено — месо, приготвено чрез изпичане. *Ароматният дъх на печеното изпълни стаичката.* Елин Пелин. *Днес за пръв път ще ни дадат на обед ядене: супа, печено и сутляш.* Л. Стоянов.

пèчене *ср. Отгл. същ. от* пека *и от* пека се.

печенèг, *мн.* -ги, *м. Истор.* Лице от тюркски народ, който нападал в Балканския полуостров през XI в. *В скалите на нашите планини са си разбивали главите вече и татари, и печенеги.* Вазов. *Виждали са нашите прадеди и печенеги, и угри, и татари, а даде бог, ето жива е България и досега.* Ст. Загорчинов.

печенèжки, -а, -о, *прил.* Който се отнася до печенег. *Печенежки нахлувания в България.*

печѝво, *мн.* печивà, *ср.* Ястие, баница и др., които се пекат във фурна.

пèчка *ж.* Приспособление от желязо или тухли, в което се горят дърва, въглища и др. и служи за отопление или готвене. *Една малка желязна печка хвърля грейка от ъгъла.* Елин Пелин. *Горският дом оживя и стана хубав, чист, спретнат... След седмица имаха хубава готварска печка, столове, тежка и дебела маса за ядене.* Ем. Станев. □ **Електрическа печка** — уред за отопление или готвене, в който електрическата енергия се превръща в топлинна. *Щракна* (домакинята) *ключа на електрическата печка и след петнадесет-двадесет минути ни покани на трапезата.* Г. Белев.

печỳрка *ж. Бот.* Вид ядивна гъба. Psalliota.

пеш, пèшът, пèша, *мн.* пèшове, пèша (сл. ч.), *м.* (перс.). Долна част на връхна дреха. *Гороломов по рибра пешовете на палтото си, наведе се и заслиза надолу по стълбата.* Йовков. *Той* (агентът) *тръгна с Антон към навеса, развявайки пешовете на наметнатото си сако.* Ем. Станев. □ **Държа се за пеша на някого** (разг.) — сляпо, неуклонно следвам някого.

пеш, *нареч.* Пеша, пеши, пешком. *От тук вече трябваше непременно пеш да се ходи: пътуване на кон е крайно опасно.* Вазов. *Конят теглеше с мъка двуколката нагоре. За да облекчи товара му, Стефан слезе и тръгна пеш.* Дим. Димов.

пешà *нареч.* С крака, а не с превозно средство, кон и др.; пеш, пеши, пешком. *Близу два часа пълзахме ту на коне, ту пеша, и с безбройни зигзаги по урвата на Кадиин гроб.* Вазов. *Аз ще ида пеша, нямам нужда от файтон.* Я. Гуляшки

пешàк, *мн.* -ци, *м.* 1. Лице, което ходи пеша. *Пешаци, конници вървяха размесено.* Вазов. *Дохождам един ден, гледам: войска, много войска иде, артилерия, кавалерия, пешаци.* Йовков. *На*

простори, | по вити друмища виреe буренак — | и се не мярва там ни конник, ни пешак. П. П. Славейков. 2 *Прен.* Вид боб, който не дава ластари и не се увива на притки.

пешехо̀дец, *мн.* -дци, *м.* Пешак. *Каруцата отмина, след нея се зададе пешеходец, бос, по риза, с преметнато през рамото бозаво палто.* Вежинов.

пешехо̀дка *ж.* Жена пешеходец.

пешехо̀дство, *мн.* няма, *ср.* Ходене пеша.

пѐши, -а, -о, *прил.* 1. Който ходи пеша. *Другият пеши стражар, Теохарий, беше пълна противоположност на Милана.* Йовков. 2. По който се ходи пеша. *С умерен тръс кабриолетът се понесе по шосето, а аз, след като изминах стотина метра, свих вляво и хванах пешата пътека.* Н. п. Филипов.

пѐши *нареч.* Пеша, пешком. *Ние слазяме и вървим пеши, за да поолекне на конете.* Вазов. *С кола, с коне, пеши... от всякъде идат хора и бързат нататък.* Елин Пелин.

пешѝн *нареч.* (тур.). *Нар.* По напред, предварително, в предплата. *Пешин помисли, тогава продумай.* П. Р. Славейков. ◻ **Пешин пари** (нар.) — сума, платена предварително. *Задето ще го храни първите години, без да може да изкарва нещо, поискал да му броят пешин пари тъкмо хилядо гроша.* Влайков.

пѐшка *ж.* (рус.). *Шахм.* Най-малката по вид и най-ограничена по функции фигура в шахматна игра; пионка.

пешкѝр *м.* (перс.). Кърпа за лице и ръце. *Той беше спал вътре и сега току-що беше се умил и изтриваше с пешкир мокрото си лице.* Елин Пелин. ◻ **Опра пешкира** (разг.) — понесе най-тежките последици.

пешко̀м *нареч.* Пеша. *Кръстевица и Станка се измъкнаха незабелязано и заминаха пешком за града.* Г. Караславов.

пещ, пещта̀, *мн.* пѐщи, *ж.* 1. Иззидано домашно съоръжение за печене на хляб и др. *В чуждите пещи се пекат агнета, а в тяхната и хляб няма.* Ц. Церковски. *Влязоха в широкия Пендевски двор и забелязаха баба Ерина да се мъчи да пали пещта.* К. Петканов. ‖ Количество хляб и др., които се побират в една пещ. *Знаеш ли, че само за жетварите ми трябва хляб по две пещи на ден.* Йовков. 2. *Диал.* Печка обикн. зидана. *Учителят... седна на стола и се разкрачи пред пещта, която пламтеше буйно.* Вазов. *Тази топлина иде от неголямата измазана с бяла глина зидана пещ, изправена отдясно, близу до вратата.* Влайков. 3. Огнище на парен двигател. *Много години те служиха заедно в пещите на влекача „Бенковски" в бургаското пристанище.* Д. Добревски. 4. Постройка с голямо огнище за индустриални цели — топене руда, горене вар, печене тухли и др. *През 1947 година бе пусната в ход първата пещ на циментовия завод-гигант „Вулкан", в Димитровград.* Г. Димитров. *Изпотрошените камъни ще нагряваме в една голяма пещ, а златото ще се топи и ще си тече отдолу.* Ст. Костов. ◻ **Висока пещ** — доменна пещ. **Доменна пещ** — висока рудничарска пещ за добиване чугун от руда. **Мартенова пещ** — специална пещ за добиване стомана от чугун или железни отпадъци. **Рингова пещ** — пръстеновидна пещ за печене тухли.

пеща̀р, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* Работник, който поддържа огъня в индустриална пещ.

пеща̀рски, -а, -о. *Прил. от* пещар. *Пещарска бригада.*

пещема̀л *м.* (перс.). *Нар.* 1. Дълга кърпа, която се препасва около бедрата. 2. Хавлия.

пѐщен, -щна, -щно, *мн.* -щни. *Прил. от* пещ. *Пещен свод.*

пещера̀ *ж.* Кухина, дупка в скала. *Вътре в скалата има пещера, стените на която са осеяни с милиони кристали.* Ал. Константинов. *Още от старо време има скрито едно черковно имане някъде си, в някоя пещера.* Елин Пелин.

пѐщерен, -рна, -рно, *мн.* -рни, *прил.* 1. Който се отнася до пещера. *Пещерен вход. Пещерни жилища.* 2. Който живее в пещера. *Пещерна мечка. Пещерна фауна.* ◻ **Пещерен човек** — първобитен човек, който е обитавал пещери.

пѐя, пѐеш, *мин. св.* пях, *прич. мин. действ.* пял, -а, -о, *мн.* пѐли, *прич. мин. страд.* пян, -а, -о, *мн.* пѐни, *и* пят, -а, -о, *мн.* пѐти, *несв.* 1. Издавам с гласа си свързани в мелодия звуци, обикн. съпроводени с думи. *Жетварка пее нейде в полето.* Ботев. *Ще пееме всички, | ще пеем, когато работим, | но радостни песни, | които ще славят човека.* Вапцаров. 2. За птици и някои насекоми — издавам мелодичен глас. *Ни пъдпъдък се обаждаше, ни чучулига пееше над главата ми.* Елин Пелин. *Заран пиле, ой нерадост, | опустяла младост, | пей, нарежда как сирака | сирашки е минал.* Яворов. ‖ *Обр. Имаше малки тучени звънци, които сякаш пееха, имаше и големи железни хлопки, които изрядко и тежко биеха като камбани.* Йовков. *Тихо поскръцва чекрькът, бръмчи и пее вретеното.* Влайков. *Романтиката е сега в моторите, | които пеят | по небето синьо.* Вапцаров. 3. *Прен.* Създавам поетични произведения, съчинявам песни. *Но, родино, за тебе пях! | Ти цяла беше в песента ми.* Вазов. 4. Изпълнявам религиозна служба с напевен глас. *Попът вървеше бавно и пееше проточено молитвите.* Елин Пелин. 5. *Разг. Пренебр.* Приказвам досадни приказки; дрънкам, дърдоря. *Какво ми пееш ти, Милено? Стояна го занесоха на болницата още преди петнайсетина дена.* Вазов. *Кажи ми, кажи, бедний народе, | кой те в таз робска люлка люлее? | Тоз ли, що спасителят прободе | на кръстът някга зверски в ребрата, | или тоз, що толкоз годин ти пее: | „Търпи, и ще си спасиш душата" ?!* Ботев. **пея се** *страд.* ◻ **Не му пее петелът** — не го слушат, не му се слуша думата. **Петел (кокошка) пее в тая къща** — мъжът (жената) заповядва.

пианѝно, *мн.* -а, *ср.* (ит.). Вид малко пиано.

пианѝсимо *нареч.* (ит.). *Муз.* 1. Много тихо. 2. Като *същ. ср.* **пианисимо** — част от музикално произведение, което се изпълнява тихо.

пианѝст *м.* Музикант, който свири на пиано.

пианѝстка *ж.* Жена пианист.

пиа̀нко, *мн.* -а, *ср.* (ит.). Вид лотария с въртележка по панаири, събори.

пиа̀но, *мн.* пиана̀, *ср.* (ит.). Голям музикален клавирен инструмент. *Прозвучаха първите акорди на пианото.* Йовков. *Едно пиано в здрача тъжни звуци рони.* Н. Ракитин.

пиа̀но *нареч.* (ит.) *Муз.* Тихо. *Противоп.* форте.

пиа̀ца *ж.* (ит.). 1. *Остар.* Площад. *На пиацата беше вече голямо движение.* Вазов. 2. Определено място на улица или площад, гдето застават превозни средства за наемане. *Автомобилна пиаца. Пиаца за каруци.* 3. *Остар.* Определено място на площад или широка улица, гдето застават наемни работници и чакат да бъдат наети; борса. 4. *Разг.* Пазар.

пѝвкост, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* Качество на пивък.

пѝвница *ж.* Заведение, в което се продават и консумират спиртни напитки; кръчма, механа. *От многобройните пивници изскачаха калфи, чираци, слуги и шумно навлизаха в колоната на рудничарите.* Я. Каралийчев.

пѝво, *мн.* -а, *ср.* 1. *Рядко.* Бира. *Да пием по една бира. (Чука на масата)... Три хладни пива.* Вазов. 2. *Диал.* Питие.

пивова̀р, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* Производител на бира.

пивова̀рен, -рна, -рно, *мн.* -рни, *прил.* Който се отнася до приготвяне на бира. *Пивоварна фабрика. Пивоварна промишленост.*

пивова̀рница *ж. Остар.* Фабрика за бира.

пивова̀рство, *мн.* няма, *ср.* Производство на бира.

пивоква̀с, *мн.* няма, *м.* Възкисело разхладително питие.

пѝвък, -вка, -вко, *мн.* -вки, *прил.* 1. Приятен, вкусен за пиене. *Пивко вино.* 2. За вода — добра за пиене. *Иванов отговори, че е държавен инженер, пратен в Дели-Орман да прегледа местностите, от дето може да се изкара навън пивка вода.* Вазов.

пигмѐй, -ѐят, -ѐя, *мн.* ѐи, *м.* (гр.). 1. Човек с дребен ръст; джудже. 2. *Прен. Ирон.* Нищожество. *Директорът, майсторите, чиновниците от канцеларията приличаха на жалки пигмеи, послушни и раболепни изпълнители на заповедите.* Дим. Димов.

пигмѐйски, -а, -о. *Прил. от* пигмей. *Пигмейски ръст.*

пигмѐнт *м.* (лат.). Багрилно вещество в организма, което определя цвета на кожата и на органическите тъкани.

пигмента̀ция *ж.* Оцветяване на кожата или на органическите тъкани с пигмент.

пигмѐнтен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* Който се отнася до пигмент.

пигментѝрам, -аш, *несв.* и *св.* Причинявам оцветяване с пигмент.

пигментѝрам се, -аш се, *несв.* и *св., сред.* Оцветявам се с пигмент.

пигментѝране *ср. Отгл. същ. от* пигментирам *и от* пигментирам се.

пиедеста̀л *м.* (фр.). Голям блок, обикн. каменен или циментен, който служи за основа на паметник, статуя, колона и др.; подножие. *Някои от миньорите се бяха покатерили върху мраморния пиедестал на паметника.* Я Каралийчев.

пѝене, *мн.* няма, *ср.* 1. *Отгл. същ. от* пия *и от* пия се. *Павел се въздържаше и от думи и от пиене.* Елин Пелин. 2. Питие. *Дай по едно пиене на всичките! — поръча неочаквано Вълко.* Орлин Василев.

пиѐса *ж.* (фр.). 1. Художествено произведение, предназначено да се изпълнява на сцена. *После следваха имената на актьорите, срещу имената на героите от пиесата.* Вазов. *Едноактна пиеса.* 2. Неголямо музикално произведение. *Пиеса за пиано.*

пиетѐт, *мн.* няма, *м.* (лат.). *Книж.* Благоговение, преклонение, дълбока почит.

пижа̀ма *ж.* (инд.). Леко облекло за спане, което се състои от палто и панталони. *Килифарев стана и по пижама направи утринната си гимнастика пред отворения прозорец.* М. Марчевски.

пѝйвам, -аш, *несв.*; **пѝйна,** -еш, *мин. св.* пѝйна̀х, *св.* 1. Пия малко или набързо от нещо. *Пийна що пийна там с приятели, а привечер дочака на пътя Тото като се връщаше от училището, и заедно пристигнаха в къщи.* Елин Пелин. *Аз не пиех вода, а само си наквасвах устата и пийвах една-две глътки.* 2. *Усл. от* пия — бих пил малко. *Не съм гладен, ама, ако почерпите, пийвам едно винце.* Йовков.

пѝйване *ср. Отгл. същ. от* пийвам. *Ще падне добро хапване и пийване. Нали знаеш какъв е мераклия той.* Г. Райчев.

пѝйна. Вж. п и й в а м.

пѝка *ж.* (фр.). 1. Вид копие. *Неочаквано из една долина... в мъглата се проточиха пики, появиха се черна купчина конници.* Йовков. 2. Карта за игра с черен знак, който изобразява върха на копие. *Пика асо. Пика десетка.*

пика̀нтен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* (фр.). 1. Който дразни силно вкуса, обонянието. *Пикантен сос. Пикантно ядене.* 2. *Прен.* Който възбужда чувствеността, похотта. *Пикантен анекдот. Пикантна история. Пикантна дама.*

пика̀нтност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* пикантен.

пика̀я, -а̀еш, *мин. св.* пика̀х, *несв.* Изхвърлям отделяната от бъбреците течност; уринирам.

пикѐ, *мн.* няма, *ср.* (фр.). Вид памучна тъкан за блузи, яки и др.

пикѐт *м.* (фр.). Вид игра на карти, в която участвуват двама играчи и която се играе с 32 карти.

пикѝрам¹, -аш, *несв.* и *св.* (фр.). Спускам се със самолет стръмно, почти отвесно. *Той летеше бавно, пикираше, блуждаеше насам-натътък и се приближаваше към върха.* Дим. Ангелов.

пикѝрам², -аш, *несв.* и *св.* (фр.). *Спец.* Предварително разсаждам разсада на някои растения, преди засаждането му на постоянно място, с цел да бъде засилен. **пикирам се** *страд.*

пикѝране, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* пикирам¹, пикирам² *и от* пикирам се.

пикнѝк, *мн.* -ци, *м.* (англ.). *Остар.* Извънградска разходка за веселба всред природата. *Вчера заедно с една многочислена дружина, дами и мъже, направихме излет с влака до Кръстец — най-високата точка по линията. Весел и радостен пикник сред гъстите гори.* Вазов.

пѝкола *ж.* (ит.). Духов музикален инструмент, подобен на малка флейта.

пѝколо, *мн.* няма, *ср.* (ит.). Момче прислужник в хотел, ресторант и др. за изпълнение на леки поръчки.

пѝкоч, -та̀, *мн.* няма, *ж.* Течност, която се отделя чрез бъбреците от организма на живо същество; урина.

пѝкочен, -чна, -чно, *мн.* -чни. *Прил. от* пикоч. *Пикочен мехур.*

пикрѝнов, -а, -о, *прил.* В съчет. **пикринова киселина** — азотно въглеводородно отровно избухливо съединение с горчив вкус, което има широка употреба в техниката.

пикьѝр *м.* (фр.). 1. Работник, специалист по очертаване трасето на пътища, железопътни линии и др. 2. Служител, който се грижи за изправността на шосета, железопътни линии и мостове.

пикьо̀рски, -а, -о, *прил.* Който се отнася до пикьор. *Пикьорски участък.*

пила̀ *ж.* Назъбено метално сечиво за изстъргване или изглаждане метални или дървени предмети. *А малката назъбена пила, | що всеки ден над нея съм надвесен, — | наричам писъка ѝ звучна песен.* Вапцаров.

пила̀ф *м.* (перс.). Източно ястие от варен ориз, залят с връло масло. *Един път ни дадоха турците, в петъчен ден, да ядем пилаф с масло.* З. Стоянов

пѝле, *мн.* пѝлета *и* пѝлци, *ср.* 1. Малкото на кокошката *Не мога да отъвдя ни пилета, нито кокошки — оплакваше се воденичарят.* Ем. Станев. *И ястреб се хвърля отгоре високо | и в двора разпъжда кокошки и пилци.* Ем. п. Димитров. || Млада кокошка преди да е пронесла яйца. *Всяка сутрина по едно пиле се тръшкаше обезглавено на двора — за да украси поеле трапезата на Огнянова.* Вазов. *Момчето на Къня пърлеше пиле на огъня — обед за фелдшера.* Йовков. 2. Изобщо малкото на птица. *Той пак виждаше лястовичката... как прилиташе със звънливо чуруликане да навести жълтоустите си пилци.* Вазов. *Орлите показват на неоперените още пилета как да си тъкмят крилата за полет.* П. П. Славейков. 3. Дива птица, обикн. малка. *Орльо, орльо, горско пиле, | дай ми твоите крила.* Вазов. *Запяло е славей пиле | в зелена градинка | между здравец, между люлек | и жълта латинка.* Каравелов. 4. *Прен.* Галено обращение към близък човек. *Ха стани, мами, стани, пиле, та иди се поразвесели и ти.* Влайков. ◻ **Не дава пиле да прехвръкне** (разг.) — не пропуска никого, пази много строго. **От пиле мляко** (разг.) — нещо, което се намира много рядко.

пилѐене *ср. Отгл. същ. от* пилея *и от* пилея се.

пѝлене, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* пиля *и от* пиля се.

пѝлешки, -а, -о. *Прил. от* пиле (в 1 знач.). *Над масата се разстла ароматът от пилешка супа и агнешко печено.* Хар. Русев *Пилешки дреболии.*

пилѐя, -ѐеш, *мин. св.* пиля̀х, *прич. мин. действ.* пиля̀л, -а, -о, *мн.* пилѐли, *несв.* 1. Пръскам, хвърлям, мятам на разни страни. *Вихър свири в сънните тополи | и пилее сухите листа.* Хр. Ясенов. *Туй са сирените — девойки | игриви, волни песнопойки. | Снаги въртят, коси пилеят, | на шир и дължхоро люлеят.* Н. Ракитин. || *Обр Полилеят пилееше ярка светлина по кристала на чашите.* Д. Добревски. 2. *Прен.* Харча, изразходвам без нужда; прахосвам. *Тъй ли лесно се печелят парите, та ги пилее на вятъра.* К. Петканов. *Който пилее по вятъра народната пара, на съд отива.* А. Гуляшки. *Ходиш, гледаш, сякаш обезсвесен, | залудо пилееш дни и нощи.* Багряна. *Пилея сили Пилея времето си.* пилея се *страд.*

пилѐя се, -ѐеш се, *мин. св.* пиля̀х се, *прич. мин. действ.* пиля̀л се, -а се, -о се, *мн.* пилѐли се, *несв., сред.* 1. Скитам се, губя се далече *Денем се пилееш из планината, спотайваш се — дано само лоша среща да не ти се случи, — а вечер, щеш не щеш, в дома си ще се прибереш, като всяка жива твар.* Дим. Талев. *Че сърце глава не пита, | то е птичка дяволита: | де то иска се пилее, | дето иска, там ще пее.* Яворов. 2. Пръскам се безредно на разни страни. *Ден се привършва, ей взе да мрачи. | Малко по малко хоро се пилее.* К. Христов.

пилигрѝм *м.* (лат.). *Книж.* Странствуващ богомолец; поклонник *И аз, беден пътник, морен пилигрим, | с радост пак му гледам синкавия дим.* Вазов. *Аз съм странник безприютен, | аз съм беден пилигрим, | моят замък е порутен | и блуждая аз залутан | в облаци, мъгли и дим.* Смирненски.

пилигрѝмски, -а, -о, *прил.* Който се отнася до пилигрим.

пилигрѝмство, *мн.* няма, *ср. Книж.* Странствуване по свети места, поклонничество.

пило̀н *м.* (фр.). Отвесен стълб, който служи за подпора. *На пътищата придават красота и построените в италиански стил мостове, чиито сводове над долищата се крепят на тънки железобетонни пилони.* Г. Белев.

пило̀т[1] *м.* (фр.). 1. Летец, който управлява самолет. *Тук горе има: две стрелки — | височина и скорост, | едно сърце — сърцето на мотора, | една съдба — ръцете на пилота.* Багряна. 2. *Остар.* Моряк, който управлява кораб. *Напоследък той е бил пилот... и още носеше матроската си униформа.* Йовков.

пило̀т[2] *м.* (фр.). Подпорна греда; пилон.

пилота̀ж, *мн.* няма, *м. Книж.* Управляване на самолет или кораб; пилотиране. *Пилотаж на реактивен самолет.*

пилотѝрам, -аш, *несв. и св.* 1. Управлявам, насочвам движението на самолет. 2. *Остар.* Управлявам, насочвам движението на кораб. **пилотирам се** *страд.*

пилотѝране, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* пилотирам *и от* пилотирам се. *Пилотиране на самолет.*

пило̀тка[1] *ж.* Жена пилот.

пило̀тка[2] *ж.* Пилотска униформена шапка.

пило̀тски, -а, -о, *прил.* Който се отнася до пилот. *Пилотска униформа. Пилотска кабина.*

пилча̀р, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* Ловно куче за птици.

пилча̀рник, *мн.* -ци, *м.* Помещение за отглеждане на пилета (в 1 знач.).

пиля̀, -ѝш, *мин. св.* -ѝх, *несв.* Трия или изглаждам нещо с пила. **пиля се** *страд.*

пинакотѐка *ж.* (гр.). Постоянна картинна галерия.

пингвѝн *м.* (лат.). Полярна водна птица с много къси криле и крака, която плава добре, но не може да хвърчи. Aptenodytes patagonica.

пѝнг-понг, *мн.* няма, *м.* (англ.). Тенис на маса. *И той като мене следеше играта на пинг-понг.* Г. Белев.

пѝния *ж.* (лат.). Средиземноморско иглолистно дърво с разперена като чадър корона и много смолеста дървесина. Pinus pinea. *Оттук нататък е брегът на палмите, на пиниите, на портокалите, на цветята.* К. Константинов.

пинтѝя, -та, *мн.* -йи, *м.* (тур.). *Остар. Подигр.* Скъперник. *Виж, тоя дрът пинтия — вариклечко, за две пари свещ запали, а метани до земята прави: метаните са без пари.* Вазов.

пинцѐт *м. Спец.* Малки лекарски щипци.

пионѐр[1] *м.* (фр.). 1. Човек, който прониква пръв в някоя неизследвана, непозната земя. 2 *Прен.* Човек, който слага начало на нещо, прокарва нещо ново в науката, изкуството или културата. *Агрономите са много важни обществени и стопански деятели, културни пионери на селото.* Г. Димитров.

пионѐр[2] *м. Остар.* Военнослужащ от инженерните войски. *Полазват пионерите в мрака и мрежи телени със пъргава ръка те бързо-бързо режат, проходите ширят.* К. Христов.

пионѐр[3] *м* (рус.). 1. Член на българска детска организация на ДСНМ. *Той топло и ласкаво им разправи колко много разчита народът на тях — българските пионери, утрешните строители на щастливия наш живот.* Веч. новини, 1954 г. 2. Член на детска организация в социалистическа страна. *На първо място трябва да ви кажа, че съветските пионери са като вас, септемврийчетата.* Г. Димитров.

пионѐрен, -рна, -рно, *мн.* -рни, *прил. Остар.* Който се отнася до пионер[2]. *Редица дни дружини пионерни / пробиват пътища.* К. Христов.

пионѐрка[1] *ж.* Момиче пионер[3]. *Тежка простъпка е пионер да обиди пионер или пионерка.* Г. Димитров.

пионѐрка[2] *ж. Нов* Триъгълна червена кърпа, която пионери[3] носят вързана около врата си.

пионѐрски, -а, -о, *прил.* 1. Който се отнася до пионер[3]. *Пионерска връзка. Пионерска дружина. Пионерски лагер.* 2. Пионерен.

пионѐрство[1], *мн.* няма *ср.* Подвиг или проява на пионер[1].

пионѐрство[2], *мн.* няма, *ср. Нов.* Членство в пионерска организация.

пиòнка *ж.* (фр.). 1. Пешка. 2. *Прен.* Човек, когото други ръководят, който е лишен от самостоятелност.

пѝпав, -а, -о, *прил.* Който работи бавно; несръчен, пипкав.

пѝпавост, -ттà, *мн.* няма, *ж.* Качество на пипав; пипкавост, несръчност.

пипàло, *мн.* пипалà, *ср.* 1. У някои низши животни — орган, с който се залавят о предметите или ловят храна. *Пипала на октопод.* ‖ У някои низши животни — въздълги израстъци, които са орган на осезанието или обонянието. *Пипала на бръмбар. Пипала на пеперуда.* 2. У някои пълзливи растения — израстък, с който се залавят за околните предмети. 3. *Прен.* Обикн. *мн.* Лице или организация, които действуват в услуга на някого.

пѝпам, -аш, *несв.* 1. Докосвам или хващам нещо с пръст, с ръка. *Грях е да пипаш хляб и каквато и да е храна с нечисти ръце.* Дим. Талев. *Над мен се навежда познато женско лице с меки, руси къдри, пипа ме по ръката.* Л Стоянов. 2. Търся с ръце да намеря нещо, обикн в тъмнина; опипвам. *Дълго смърка Стоянка в тъмното, пипа насам-натам.* К. Христов. *Куцар най-напред полита, после изревава и се спуща върху Нягула, като пипа по пояса си за нож.* Йовков. 3. *Разг.* Крада. *През стобори аз не рипам, чужди круши аз не пипам.* П. Димитров. 4. *Прен. Разг.* Върша, работя, действувам. *Серафим малко работеше, бавно пипаше, но не обичаше да стои празен.* Йовков. *И ний работим, ама и тези синковци не падат по-долу, а-а, не падат по-долу, пипат синковците.* Ал. Константинов *Работи като без сърце, пипа като без ръце.* Погов. **пипам се** *възвр.* и *страд.*

пѝпане, *мн.* -ия, *ср.* *Отгл.* същ. *от* пипам *и от* пипам се.

пѝпвам, -аш, *несв.*; **пѝпна,** еш, *мин. св.* пѝпнàх *прич. мин. страд.* пѝпнат, *св* 1. Пипам веднаж или няколко пъти по веднаж. *Той пипна лицето си. То бе цяло обляно в лепкава съсирена кръв.* Елин Пелин. *Докторът пипна пулса, после подигна клепача на окото.* Л Стоянов. 2. *Разг.* Залавям, хващам човек или животно, което диря, преследвам. *Полицията скоро ще го пипне и ще бъде узната истинската му народност.* Вазов. *Тоя страшен човек беше се навел над водата и дърпаше, дърпаше полекичка дебелата връв. Още мъничко и да пипне сома.* Д. Калфов. **пипвам се, пипна се** *възвр.* и *страд.*

пѝпване *ср Отгл. същ от* пипвам *и от* пипвам се.

пѝпе, *мн.* няма, *ср. Разг.* Разсъдък, ум. *Не ти ли сече толкова пипето, да им речеш, че съм ти брат, че съм изпаднал човек.* Ал. Константинов.

пипѐр *м.* (гр.). 1. Градинско зеленчуково растение с кух месест плод Capisticum. *Станка предложи на свекър си и той прие да засеят нивата с фасул, пипер, праз чесън, кромид и тютюн.* Г. Караславов. 2. Подправка за ястие от изсушени и счукани на ситно червени пиперки. *Имахме кисело зеле, посипано с червен пипер и с дървено масло.* Вазов. *Кажи там на майка си да извади и една зелка, да я посипе с червен пиперец, ала, знаеш, да не е много пиперът.* Каравелов. ◻ **Чер(ен) пипер** — подправка от плода на вид тропическо растение. Piper niger. **Чука му пипер на главата** (разг.) — измъчва го.

пипѐрка *ж* Плод на растението пипер; чушка. *В стопанския двор закусихме набързо с пиперки и краставици от градината.* Дим. Осинин.

пиперлѝв, -а, -о, *прил.* Който съдържа много лют пипер. *Я чакай да видим тоя чревоугодник, Владиков, какво има тука. Някоя луканка пиперлива.* Вазов. ‖ Който е лют поради много червен пипер.

пиперлѝвост, -ттà, *мн.* няма, *ж.* *Отвл. същ. от* пиперлив.

пиперлѝя, -та, *мн.* йи, *за трите рода, прил.* Който съдържа много пипер. *Пиперлия фасул.* ◻ **Пиперлия човек** (разг.) — човек, който лесно се разсърдва, кипва.

пѝпка[1], *мн.* няма, *ж.* Вид остра заразна болест по домашните птици. Hemeralopia.

пѝпка[2] *ж. Разг.* Ум, разсъдък, пипе. *Кога му сече пипката на един човек, и в гората с*

вързани очи да го хвърлят, пак ще се справи. Чудомир.

пѝпкав[1], -а, -о, *прил.* За птица — която е болна от пипка[1]. *Пипкава кокошка.*

пѝпкав[2], -а, -о, *прил.* Който действува, работи бавно; несръчен, пипав, тутав. *Пипкав си като баба в ръцете.* Дим. Димов.

пѝпкаво. *Нареч. от* пипкав. *Свекървата работеше бавно, пипкаво, но се увличаше в работата си.* Г. Караславов.

пѝпкавост, -тта, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* пипкав[2]. *При всичката пословична пипкавост на турската полиция, тя можеше най-после да ми хване дирята и тука.* Вазов.

пѝпкам се, -аш се, *несв., сред.* Бавно, несръчно върша нещо; мая се, туткам се.

пѝпкане *ср. Отгл. същ. от* пипкам се.

пѝпна. Вж. пипвам.

пипнешкàта *нареч.* Пипнешком. *Те бързо-бързо режат, проходите ширят, | фугаси, вълчи ями пипнешката дирят.* К. Христов.

пипнешкòм *нареч.* С пипане; пипнешката. *Манол влезе в тъмната стаичка, пипнешком намери електрическия ключ и запали лампата.* Ив. Мартинов.

пипòн *м.* (гр.). *Диал.* Пъпеш.

пипòнест, -а, -о, *прил. Диал.* Който има формата на пипон: длъгнест. *Подмигва, маха им с разперени ръце, | изюдил лунаво пипонесто лице.* П. П. Славейков.

пир, пѝрът, пѝра, *мн.* пѝрове, пѝра (сл. ч.), *м.* Голямо тържествено угощение; пиршество. *Чоки ходеше на лов в горите, даваше пирове в палата.* Вазов. *Не искам да съм гост на чужди пир, | на края на трапезата да седна!* Дора Габе.

пирамѝда *ж.* (гр.). 1. Геометрично тяло със съединени в общ връх триъгълни стени. *Шестостенна пирамида.* 2. Голям каменен паметник с четириъгълна основа и съединени в общ връх триъгълни стени, който служел за гробница на фараон в древен Египет. *Хеопсовата пирамида.* 3. Натрупани или наредени предмети на купчина с широка основа и стеснена към върха. *На пирамиди | сякаш са гранатни! | Виж — нарове и портокали златни.* Ем. п. Димитров. *А цар Крум отнесе далек своята победа — и там, додето бе стигнал мечът му, издигна голяма пирамида от човешки черепи.* Н. Райнов. 4. Гимнастическа или акробатическа фигура от човеци, наредени в редици една над друга, стеснена нагоре. *Тук гимнастици правят пирамиди, | а фокусник играе с огън там.* Н. Марангозов. 5. *Воен.* Стойка за пушки в казармено помещение. 6 Издигната на височина фигура от съединени на върха греди, която служи за топографски измерения. *Триангулационна пирамида.*

пирамидàлен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който има форма на пирамида; пирамидовиден. *Пирамиден купол.*

пирамидàлно. *Нареч. от* пирамидален; във вид на пирамида.

пирамѝден, -дна, -дно, *мн.* -дни. *Прил. от* пирамида.

пирамидовѝден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* Който има форма на пирамида; пирамидален. *Далеко в дъното на Леевица се чернеят пирамидовидните ели, накацали една връз друга по стръмната урва.* Вазов.

пирамидòн *м.* (гр.). Вид лекарство против настинка.

пирàт *м.* (гр.). Морски разбойник; корсар. □ **Въздушен пират** (публиц.) — летец, който бомбардира мирното население.

пирàтски, -а, -о. *Прил. от* пират *Край егейските талази | споменът се още пази | на пиратските дружини.* Вазов.

пирàтство, *мн.* -а, *ср.* Дейност на пират.

пирàтствувам, -аш, *несв.* Действувам, постъпвам като пират.

пирàтствуване *ср. Отгл. същ. от* пиратствувам.

пирг, пѝргът, пѝрга, *мн.* пѝргове, пѝрга (сл. ч.), *м.* (гр.). *Остар.* Крепост, кале, кула.

пиргѝш и **пиргѝшин,** *мн.* пиргѝши, *м. Нар.* Противен, омразен старец; дъртак.

пѝрей, -еят, -ея, *мн.* -еи, *м.* (гр.). 1. Плевел по нивите с остри осилести листа. Triticum repens. 2. Троскот.

пирѝнка[1] *ж. Нов.* Вид туристически сандал с подметки от автомобилна гума.

пирѝнка[2] *ж. Диал.* Тънка цветна забрадка. *Забрадила е назад една тънка, филибелишка пиринка.* Влайков.

пирѝнч, *мн.* няма, *м.* (перс.). *Остар.* Месинг.

пирѝнчен, -а, -о. *Прил. от* пиринч; месингов. *Свещта гореше пред една колона на черквата, на големия пиринчен светилник.* Вазов. *Железните кревати с пиринчени топки бяха покрити с дебели шарени черги.* Дим. Димов.

пирѝт *м.* (гр.). Вид минерал, който съдържа желязо и сяра — железен сулфид.

пѝров, -а, -о, *прил.* Само в съчет. **Пирова победа** — победа, спечелена с много жертви, равна на поражение.

пирогрàфен, -фна, -фно, *мн.* -фни, *прил.* Който се отнася до пирография. *Пирографни украшения.*

пирографѝрам, -аш, *несв.* и *св.* Украсявам дървен предмет с нажежена игла. **пирографирам се** *страд.*

пирографѝране *ср. Отгл. същ. от* пирографирам *и от* пирографирам се.

пирогрàфия *ж.* (гр.). 1. Пирографиране. 2. Пирографна украса.

пирогрàфски, -а, -о, *прил.* Който служи за пирографиране. *Пирографска игла. Пирографски апарат.*

пирòжка *ж.* (рус.). Сладкиш от тънки тестени кори с пълнеж помежду им; баничка.

пироксилѝн, *мн.* няма, *м. Спец.* Взривно вещество, получено от азотна киселина и целулоза; нитроцелулоза.

пироксилѝнов, -а, -о, *прил.* Който съдържа пироксилин

пирòн *м.* (гр.). Гвоздей. *Цялата къща миришеше на вар и на дялано дърво, под подовете и навред лъщяха наскоро забити пирони.* Дим. Талев. *Убол се на един ръждив пирон* Г. Караславов.

пиростѝя *ж.* (гр.). Железен триножник, върху който се поставят съдове при готвене на

открит огън; саджак. *Лянката погледна в комина, откачи една голяма трикрака пиростия и я хвърли в огъня.* Йовков.

пиротехнѝк, *мн.* -ци, *м.* Специалист по пиротехника.

пиротѐхника, *мн.* няма, *ж.* Приготвяне на взривни вещества.

пиротехнѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни. *Прил. от* пиротехника.

пиротехнѝчески, -а, -о, *прил.* Пиротехничен.

пиру̀вам, -аш, *несв.* Участвувам в пир; гуляя. *Пир да пируват свикал е цар Крум | знатни боляри и храбри войводи.* П. П. Славейков. *Матрозите и ден и нощ пируват — ехтят песни и виното се лей.* К. Христов.

пиру̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* пирувам.

пѝршество, *мн.* -а, *ср.* Пир. *По тогавашния обичай царициte и княгините не взимаха участие в царските пиршества.* Вазов. *Той усети слабия пристъп на болестта си, с която си отмъщаваха пиршествата на живота му, стотици пищни банкети.* Дим. Димов.

пис *междум.* За повикване на котка.

писа̀лище, *мн.* -а, *ср.* 1. Широка маса, специално пригодена за писане; бюро. *В кабинета имаше масивно писалище, библиотека със стъклени рафтове, кушетка и дълбоки кресла от кафява кожа.* А. Гуляшки 2 *Остар.* Работно помещение на адвокат, просбописец; кантора, бюро. *Но след дълги убеждения Пустодимски се вречe да си помисли тая нощ и, ако се реши, утре да иде в писалището на адвокатина.* Вазов. ‖ Работен кабинет. *Прибкам у дома, заключвам се в писалището, разлепям полека червения восък на плика и турям вътре други вестници.* Вазов.

писа̀лищен, -щна, -щно, *мн.* щни. *Прил. от* писалище. *Пред един стол, претрупан с книги, ... с червени восъци и други писалищни потребности, седеше Левски.* Вазов. *Баща му седеше на писалищната маса.* Кр. Велков.

писа̀лка *ж.* Уред за ръчно писане с мастило; перо. *Чиновникът се връща спокойно на мястото си, взима писалката и пише операционна бележка.* Св. Минков. ◻ **Автоматична писалка** — писалка с резервоар за мастило.

пѝсан, -а, -о. 1. *Прич. мин. страд. от* пиша. 2. Като *прил.* — а) Който е отбелязан с писмо. *Обществената съвест съди по своя кодекс, често съвсем различен от писания.* Вазов. *Писани закони.* ‖ *Нар.* Рисуван. *Абе, човече божи, хич сега време за икони ли е? Хората не вярват в истинските светци, камо ли в писаните?* Йовков. б) Пъстър шарен. *Къщите се постлаха с писани черги, наредиха се по два реда възглавници.* К. Петканов. *Писана хурка. Писана стомна.* ◻ **Гледам някого като писано яйце** (нар.) — полагам изключителни грижи за някого. *У добри хора отиде — не може да се нахвали с тях. И много ѝ е добре там. Гледат я като писано яйце.* Влайков. **Писано е** (нар.) — предопределено е от съдбата; орисано е. *Каквото ни е писано да стане, ще стане. От съдбата си никой не може да избегне — още по-малко бедният.* Ст. Чилингиров.

писа̀на *ж. Диал. Гальов.* Котка.

пѝсане *ср. Отгл. същ. от* пиша *и от* пиша се. *Часът по четене ще се замени с час по писане.* Влайков. *Хартия за писане.*

писа̀ние, *мн.* -я, *ср.* 1. Нещо написано; съчинение. *О, скъпа родна реч! | ... | Ти бе звездата на славянските народи | в писанията на Кирила и Методи!* К. Христов. 2. Свещено писание. *Писанието казва, че, която кратуна не дава плод, отсича се и се хвърля на кучетата.* Вазов. ◻ **Свещено писание** (църк.) — книгите на Стария и Новия завет; библията и евангелието.

пѝсар, -ят, -я, *мн.* -и, *м. Остар.* Служител, който се занимава с канцеларските преписки. *Тя им бе писала, че се е венчала с един местен чиновник — общински писар.* Вазов.

пѝсарка *ж.* Жена писар. *Директорът ми пише, че писарката им се разболяла и аз ще трябва да постъпя веднага.* Йовков.

пѝсарство, *мн.* няма, *ср.* Длъжност и занятие на писар. *Днешната младеж се хвърля на офицерство, на писарство, на чиновничество.* Д. Немиров.

писару̀шка, -та, *м. Пренебр.* Дребен чиновник, канцеларист. *Писарушки паршиви от инженерството. Известни ми са. Единият беше писар в щаба на четвърта дружина през войната.* Чудомир.

писа̀тел, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* Лице, което пише, съставя художествени или научно популярни произведения. *Писателят, който търси тема за един вълнуващ и мощен разказ из живота, може да намери лова си в самия кипеж на живота.* Вазов. *Класически писатели.*

писа̀телка *ж.* Жена писател. *На писателката е дошло отръки ... да предаде на разказа си легендарния тон на народните песни.* П. П. Славейков.

писа̀телски, -а, -о. *Прил. от* писател. *Писателският съюз е призван да помага всестранно за развитието на истинската художествена литература на нова България.* Г. Димитров. *Още по-гръмко свидетелствува за Ботева самата му писателска деятелност.* Вазов.

писа̀телство, *мн.* няма, *ср.* Дейност и призвание на писател. *Разликата между мене и Ст. Михайловски е тази, че той чрез писателството стана политик, а пък аз чрез политиката — писател.* Смирненски.

писа̀телствувам, -аш, *несв.* Работя като писател.

писа̀телствуване *ср. Отгл. същ. от* писателствувам. *През петнайсет години писателствуване той е сварил да напише едвам два романа и шест разказа.* П. П. Славейков.

писа̀ч *м.* 1. Лице, което пише. *Писачът на тия редове е очевидец.* 2. Бездарен писател или журналист. *Помнете, о писачи, | туй правило: — Творя не значи от нищо правя нещо.* Михайловски. 3. *Остар.* Човек, който по професия пише.

пѝсвам¹, -аш, *несв.*; **пѝсна**, -еш, *мин. св.* пѝснах, *св.* Пискам изведнаж или няколко пъти по веднаж; изписквам. *В това време наблизу писва гайда.* Влайков. *Писнаха жени, селото се изпълни с викове и плач.* Йовков. ◻ **Писна ми главата** (разг.) — дотегна ми, втръсна ми.

пѝсвам², -аш, *несв.* 1. *Нар.* Пиша. *Как .. вий сте писали за мене? Какво сте писвали?* Вазов. *След една твърде уместна заплаха, кир Димитраки писва на брата си... да изпрати 420 лири.* Яворов. 2. *Усл. от* пиша — бих писал. *Ако се наложи, писвам му писмо.* **писвам се** *страд.*

пѝсване *ср. Отгл. същ. от* писвам¹, писвам² *и от* писвам се.

писѐц¹, *мн.* -сцѝ, *м.* Заострена металическа пластинка, която се поставя на перодръжка и служи за писане с мастило; перо. *Разтвори дневника, който беше започнал още в деня на арестуването, и се залови да пише. Колко тежък е станал златният писец!* А. Каралийчев.

писѐц², *мн.* -сцѝ *м. Остар.* Лице, което пише или преписва; писател, писар. *Цачо..., писец сега в окръжния съд, напразно се беше опитвал да извлече опасните книжа* Вазов.

пискàло, *мн.* -а, *ср. Пренебр.* Лице, което много писка, крещи; кресльо, ревльо.

пѝскам, -аш, *мин. св.* пѝскàх, *несв.* 1. Плача с писък. *Филчовица няколко дни подред писка на гробищата.* К. Петканов. 2. Издавам писък. *Слушах как пискаха турските куршуми край ушите ми.* Вазов. *Пискат отмалели пилета, над реката в бряста сбрани* Н. Ракитин. 3. *Разг.* Карам се, като крещя.

пѝскане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* пискам.

писклѝв, -а, -о, *прил.* 1. За глас, звук — тънък, резлив. *Тя беше пълна, ниска жена..., с чевръсти движения и писклив глас.* Вазов. *Чуваха се пискливи звуци от гайда* Елин Пелин. 2. Който много писка. *Щурци пискливи мигом замлъкват.* Вазов. *Пискливо дете.*

писклѝвост, -ттà, *мн.* няма, *ж.* Качество на писклив.

пискỳн *м.* 1. Свирка, която издава писклив звук. *От върбов клон си аз изрязах тамо пискун.* П. П. Славейков 2. *Нар.* Една от трите цеви на гайда. *Най-много свят се стичаше, когато дядо Тасе надуеше гайдата... Брусара надуваше агнешки мех късите му пръсти отскачаха по дупките на пискуна, а ручалото пригласяше.* Кр. Григоров. 3. *Прен. Разг.* Пискливо дете. 4. *Прен. Диал.* Гърклян на птица.

пискю̀л *м.* (тур.). Ресни, конци и др., завързани на снопче. *Четирма души от щаба..., дигнаха знамето от масата... Райна Попова зашиваше на около му дебели копринени пискюли.* З. Стоянов. *Нов фес покриваше дясната му вежда, а тежкият копринен пискюл леко се клатеше в страни.* К. Петканов.

пискюллѝя, -та, *мн.* -йи, *за трите рода, прил.* Който е с пискюл. *Навсен дохождаха албанци с пискюллии фесове, с богати сърмени дрехи.* Йовков.

пѝсмен, -а, -о, *прил.* 1. Който се извършва с писане *Вероятно бе свършил благополучно писмената си работа.* Вазов. *Писмен изпит.* || Който е в написан вид. *И той изпита пак угризение, защото бе откупил писменото съгласие на Хераклис срещу пет милиона драхми и половин дузина бутилки с ракия.* Дим. Димов. *Писмено доказателство.* 2. Който е написан, напечатан. *Но в един наш писмен паметник, открит от Иречека, той е назован с истинското си име: Ивайло.* Вазов. *Писмена заповед. Говорим и писмен език* 3. Който е предназначен за писане. *В стаята имаше пет писмени маси, зад които седяха пет крайно сериозни личности — все непознати хора.* Св. Минков. *Върху масата писмени принадлежности и листове хартия.* Влайков. 4. *Нар.* Грамотен. *Като си писмен и можеш сметка да направиш, работата ще ти върви по-харно и по-големи печалби ще намериш.* Дим. Талев.

писменà *мн., ед.* няма, *ср. Остар.* 1. Писмени знаци; букви. 2 Нещо написано. *По стените личат мъдри писмена за назидание на гражданите и за изобличение на пороците.* Елин Пелин.

пѝсмено. *Нареч.* Чрез писмо, с писане. *Стремеки се беше писмено извинил днес на Дръга, че не ще може да я придружава.* Вазов. *Освен майчиния си език, той е владеял писмено италиански.* П. П. Славейков.

пѝсменост, -ттà, *мн.* няма, *ж.* 1. Книжнина. *Старобългарска писменост.* 2. Книжовна просвета. *Кръвното славянско родство.., общността на писмеността и на културата, общността на интересите в борбата против немската опасност създадоха по такъв начин основата на неразрушимата връзка между българите и русите.* Г. Димитров.

писмò, *мн.* -à, *ср.* 1. Лист с написан на него текст, който е предназначен да се предаде на някого. *Македонски бръкна в пазвата и му връчи едно писмо.* Вазов. *Пишеше дълги, безкрайни писма* Йовков. *На 21 априлий получихме кърваво писмо, с което ни се известяваше да въстанем.* З. Стоянов. 2 Начин на записване човешката реч. *Дънерите им бяха гладки... и по тях бяха издълбани различни слова и знаци. Това хайдушко писмо четеше Крайналията и, макар тия знаци да бяха остарели, зарастнали и заличени, той ги разбираше лесно, като че четеше по книга.* Йовков. *Образно писмо. Клинообразно писмо.* 3. Почерк. *Бае му Лулчо взе тефтера.. и захвана да го прелиства и разгледва. — Какво хубаво и правилно писмо!* Влайков. *Ситно писмо.* □ **Затворено писмо** — писмо в запечатан плик. **Отворено писмо** — а) Писмо, написано на пощенска картичка. б) Писмо, което е предназначено да бъде обнародвано в печата **Препоръчано писмо** – писмо, което се предава на получателя срещу подпис. **Четмо и писмо** — умение да се чете и пише; грамотност. *Преди това Кочо ходи две зими да се учи на четмо и писмо при даскал Божин, но не научи много.* Дим. Талев.

писмòвник, *мн.* -ци, *м. Остар.* Книга с образци за съставяне на писма. *Любовен писмовник.*

писмонòсец, *мн.* -сци, *м. Остар.* Лице, което носи някому писмо. *И да изпратите по същия наш писмоносец двеста лири, както се задължиха и другите комитети.* Вазов

пѝсна. Вж. писвам¹.

писоàр *м.* (фр.). Клозет за ходене по малка нужда

пѝста *ж.* (фр.). 1. Начертан път за спортни състезания. 2. Площ за излитане или кацане на самолет.

пѝстов, -а, -о, *прил. Спорт.* Който става по писта. *Пистови надбягвания.*

пистолѐт *м.* (фр.). 1. Малко ръчно огнестрелно оръжие с патрони в пачка за бой от близки разстояния. *Усети студеното дуло на пистолета, опрян до челото му.* Йовков. 2. *Техн.* Ръчен автоматичен уред за пробиване дупки в канари, въглищни пластове, бетон и др., с което се улеснява тяхното къртене. 3. *Техн.* Ръчен апарат за пулверизация на струя от течни разтвори, като боя, лак и др.

пистолѐтен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* Който се отнася до пистолет. *Пистолетен патрон.*

пису̀кам, -аш, *несв.* Издавам тих писък на прекъсване. *Цафара ще свири, | говеда ще мукат, | птички ще подскачат, | щурци ще писукат.* Ц. Церковски.

пису̀кане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* писукам.

пѝсък, *мн.* -ци, *м.* 1. Тънък и остър пронизителен вик, обикн. като израз на страдание. *Рано една есенна утрин из село се разнесе пронизителен женски писък.* Елин Пелин. 2. Пронизителен звук. *Скоро писък на гайда извести за близостта на къщата на чорбаджията.* Вазов.

писъмцѐ, *мн.* -а̀, *ср. Умал. от* писмо. Кратко или малко писмо. *Да беше ни се обадил, | Писъмце да беше ни пратил.* Елин Пелин.

пѝта *ж.* 1. Кръгъл плосък домашен хляб. *Той разчупи останалка от питата и я раздаде на гостите си.* Вазов. *На огньовете се печеха шишове, от чантите се вадеха пити хляб и всякакви закуски.* Ем. Станев. ‖ Обреден хляб. *С чужда пита майчин помен.* Погов. 2. *Прен.* Нещо, което има кръгла плоска форма. *Бай Ганьо приклекна над дисагите си,... извади половин пита кашкавал.* Ал. Константинов. *Пита слънчоглед.* 3. *Прен.* Площ от восъчни килийки, в които пчелите трупат мед. *Срещу слънцето пчеларят дига пита, | пълна с мед от разцъфтелите поля.* Мл. Исаев. *Восъчна пита.* □ **Станал на пита** — съвсем се смазал.

пита̀ене *ср. Отгл. същ. от* питая и *от* питая се.

пѝтам, -аш, *несв.* 1. Обръщам се към някого устно или писмено, за да ми съобщи или обясни нещо. *Разказва ми как с поглед замъглен | тя всеки пътник пита простодушно | дали ще се завърне някой ден.* Вапцаров. *Без да чака да го питат повече, той започна да се оправдава.* Йовков. ‖ Задавам въпрос на ученик, за да разкаже урока. *С кой мир се свърши Трийсетгодишната война? — пита мнозина шестокласници.* Вазов. 2. Искам позволение. *Без да я пита, той деликатно ѝ поръча бира със закуски.* Вазов. 3. Искам, търся да науча нещо или да намеря някого или нещо. *Пометено ми е, постлано ми е в къщи и за гости само питам.* Чудомир. *Но трябваше поне по няколко души да стоят будни. Питахме за такива.* Йовков. питам се *възвр.* и *страд.*

пѝтане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* питам и *от* питам се. *Третата ученичка отговори съвсем друго: тя не разбра питането.* Вазов. *С питане Цариград се стига.* Погов. □ **Иска ли питане** (разг.) — разбира се от само себе си. **Не ще питане** (разг.) — разбира се от само себе си.

пита̀телен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* (рус.). Който съдържа в достатъчно количество необходимите за организма хранителни вещества; хранителен. *Храната в стола е питателна и евтина.*

пита̀телност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* питателен; хранителност.

пита̀я, -а̀еш, *мин. св.* не се употребява, *несв.* (рус.). *Книж.* Изпитвам, храня някакво чувство. *Ботевият хайдутин питае еднаква ненавист към турския потисник и към българския изедник.* Вазов. *Аз питая истинска умраза към онова субективно, изтънчено изкуство, което няма нищо общо с чувствата на народа.* П. П. Славейков. питая се *страд.*

питѐен, -ѐйна, -ѐйно, *мн.* -ѐйни, *прил.* Обикн. в съчет. **питейно заведение** — заведение, в което се поднасят спиртни напитки. *Заобиколен от свищите приятели в питейното заведение на бае Дончо,... Каменов говореше с особена разпаленост.* Влайков.

питиѐ, *мн.* -та, *ср.* Алкохолна или безалкохолна течност за пиене. *Той се отбива в най-близката кръчма и пие ракия. Това питие го омагьосва.* Елин Пелин. *Разхладително питие.*

питиепрода̀вец, *мн.* -вци, *м.* Лице, което продава спиртни питиета; кръчмар.

питиепрода̀вница *ж.* Заведение, в което се продават спиртни питиета; кръчма.

пѝтка *ж. Умал. от* пита. *Селските моми пъхаха в ръцете на обичните гости питки, погачи, сирене.* Ем. Коралов.

пѝтомен, -мна, -мно, *мн.* -мни, *прил.* 1. Който е отгледан от човека. *Противоп.* див. *Дивите животни са други, питомните други.* Д. Немиров. *Питомен заяк. Питомна ябълка.* 2. Цивилизован. *Отдалечен от всичко питомно и човешко, ти се намираш лице с лице с дивата неръкотворна природа и разменяш с нея мълчалив диалог върху мирозданието.* Вазов. *В Европа, Азия живеят | народи питомни и диви.* Михайловски.

пѝтомец, *мн.* -мци, *м.* Лице, което се възпитава от някого.

пѝтомка *ж.* Девойка или жена, която се възпитава от някого.

пѝтомник, *мн.* -ци, *м.* (рус.). *Спец.* Разсадник или част от разсадник за начално отглеждане на дръвчета или друг разсад.

пѝтомност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* питомен; качество на питомен.

пѝтроп *м. Нар. Остар.* Епитроп.

пѝу *междум.* За наподобяване глас на пиле и под.

пиу̀кам, -аш, *несв.* Издавам писклив звук пиу-пиу.

пиу̀кане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* пиукам.

пихтѝест, -а, -о, *прил.* Който е като пихтия.

пихтѝя *ж.* (перс.). Сгъстена до полутвърдо състояние течност; желе. □ **Ставам на пихтия** — смазвам се много, до безформеност.

пѝша, -еш, *мин. св.* пѝсах, *несв.* 1. Изобразявам, отбелязвам върху нещо знаци — букви, цифри, ноти и др. *А твоя милост, байо Либене, и до днес пишеш на рабуш.* Каравелов. *Той пишеше нещо с пръст по стената.* Йовков. *Като ме попита дали зная да пиша турски и да пре-*

веждам, каза на един от близкостоящите до мене да ми подаде от писалището една бяла хартия и един калем. Величков. 2. Писмено излагам мисли върху някакъв предмет; съчинявам. *Пиши за жетварите там, | за теглото, | за черните кърви, | що пие земята.* Вапцаров. *Един монах тъмен, непознат и бледен, | пред лампа жумеща пишеше наведен.* Вазов. *Пиша доклад. Пиша заявление.* 3. Създавам поетично или музикално произведение. *На младини кой не е „бивал поет" т. е. кой не е писал стихове?* П. П. Славейков. *Пиша един роман, каза Кандов, като натъртяше на всяка дума.* Вазов. *Известно е на всички, че редица най-големи... композитори са писали симфоническа музика за театъра.* Сп. Театър, 1954 г. 4. Сътруднича в печатни издания. *Той пише редовно във вестника ни.* 5. Обръщам се към някого писмено, пращам писмо. *Писах ти на 6 август, но до днес нямам отговор. Дали не е пропаднало писмото ми?* Вазов. *Той пишеше често на баща си отчаяни писма за пари.* Елин Пелин. 6. За вестник, списание — съобщавам. *На, чети... Гледай що пише пресата.* Елин Пелин. *Вестниците пишат, че голям глад имало там.* Вазов. 7. *Нар.* Рисувам, шаря, крася. *С голяма любов и набожно увлечение беше писал той някога иконите си.* Йовков. *Овчар седи на бял камък, | ... | хурка пише и вездиша.* Нар. пес. 8. *Разг.* Записвам. *Пиша някого войник.* 9. *Нар.* Приписвам, завещавам. *Ще я* (нивата) *пиша на тебе и на Алекси, — свобщи той.* Г. Караславов. 10. Слагам оценка на ученик, студент. *Идете си веднага в училището и поправете бележката на дъщеря ми. Ще й пишете шест, инак ви уволнявам.* Елин Пелин. *Мъчих го, въртях го, усуквах го дано изкопча нещо от него — не ще и не ще! Пак му писах слаби бележки за срока.* Чудомир. **пиша се** *възвр.* и *страд.* □ **Писано е** — предопределено е. **Пиша някого свидетел** (разг.) — показвам някого за свидетел. **Пиши го загубен (пропаднал, умрял и др.)** (разг.) — смятай го, считай го загубен (пропаднал, умрял и др.). *Вашите селяни, — пиши ги пропаднал народ, и туй то.* Елин Пелин. *Пък почне ли една война, ще приберат младите, ще иде и Борис, и тогава пиши го загубен.* Г. Караславов.

пѝша се, -еш се, *мин. св.* пѝсах се, *несв., сред. Разг.* Записвам се. *Четата потегли с песни | ... | Де войводата? кажете, | искам и аз да се пиша!* Вазов.

пѝшещ, -а, -о, *прил.* Който пише или е написал нещо. *А хаджи Ахил ги побутваше и им казваше да не говорят, за да не смутят мислите на пишещото дете.* Вазов. *Пишещият тези редове се учи в българската гимназия във Варна по „Всеобща история" на Иловайски.* В. Коларов. □ **Пишеща машина** — уред с клавиши за писане.

пишма̀н *неизм., прил.* (перс.). *Нар.* Който съжалява за нещо, което е извършил. *Аз станах пишман дето й подумах.* Влайков.

пишманя̀ се, -йш се, *мин. св.* -йх се, *несв., сред. Нар.* Ставам пишман, съжалявам за нещо, което съм сторил; разкайвам се. *Дядо Мито щял да се пишмани, задето те е изпуснал.* Влайков.

пѝшура *ж. Диал.* Чучур.

пищеварѐние, *мн.* няма, *ср.* (рус.). *Остар.* Храносмилане. *Знаменитият физиолог И. П. Павлов е доказал, че, за да има успешно пищеварение, трябва да се яде с удоволствие.* Смирненски.

пищеварѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил. Остар.* Храносмилателен.

пѝщен, -щна, -щно, *мн.* -щни, *прил.* (рус.). Разкошен, великолепен *Обширният салон поразяваше още при пръв поглед с пищната мебелировка, стилно издържана,* Д. Добревски. *Пищно угощение.* ‖ Тържествен, надут. *Пищни фрази.*

пищѐне *ср. Отгл. същ. от* пищя. *Пищенето на кларнето и думкането на тъпана все повече се приближаваше и ставаше по-ясно.* Елин Пелин.

пищепрово̀д *м. Остар.* Хранопровод.

пѝщно. *Нареч. от* пищен. *Все твй гора от мачти се люлее, | прелитат посребрени облаци от чайки, | трептят начупени, стоцветни отражения | и зеленеят пищно бреговете.* Багряна.

пѝщност, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* Качество на пищен. *Окръжен от големци татарски и български, той въведе в двора грубия азиатски разкош и пищност.* Вазов.

пищо̀в *м.* (ит.). *Разг. Остар.* Късо огнестрелно оръжие, което се пълни откъм устата на цевта и се възпламенява с кремъчен ударник или капса. *Като го гонел караулът снощи, той гръмнал с пищов и наранил заптието.* Вазов. *Носи дълга пушка, пищови на кръста и дълъг ятаган.* К. Петканов.

пищя̀, -йш, *мин. св.* -я̀х, *прич. мин. действ.* пищя̀л, -а, -о, *мн.* пищѐли, *несв.* 1. Издавам продължителен писък. *Сред селото, на поляна | гайдата пищи.* Вазов. *Лянката се плъзна настрана и се изгуби в тъмнината. Навън пищяха вече стражарски свирки.* Йовков. 2. Плача с писък. *Гарванът граче грозно зловещо, | псета и вълци вият в полето, | старци се молят богу горещо, | жените плачат, пищят децата.* Ботев. *Децата пищяха уплашени, бледни, | пред майки убити и трупове ледни.* Вазов.

пищя̀л *м.* 1. По-дебелата кост на крака от глезена до коляното. 2. Част от крака от глезена до коляното. *Той пристъпи бавно няколко крачки, преметна сухи, космати пищяли и се топна във ваната и седна в хладката вода.* Вазов.

пищя̀лка *ж. Нар.* 1. Свирка от дървена цев. *Смукалото на бъкела свиреше като върбова пищялка.* Я. Каралийчев. 2. Пищял. *От крачолите на беневрeците му се подаваха широки, кокалести пищялки.* Дим Талев.

пию̀кам, -аш, *несв.* Пиукам.

пѝя, пѝеш, *мин. св.* пѝх, *прич. мин. страд.* пит, *несв.* 1. Поглъщам течност. *Дълго планински овчари | от балкански извор пили | там в гора, под буки стари.* Вазов. *Тя пиеше лекарства най-редовно.* И. Волен. 2. Употребявам спиртни напитки. *Той не пиеше често, не беше пияница.* Йовков. *Аз нито пия, нито пуша, нито комар играя — от работа право в къщи си отивам.* Св. Минков. 3. Пиянствувам. *Тя бе се нагледала при своя мъж, който не обичаше работата, пиеше и прахосва всичко, каквото имаше.* Елин Пелин. *Той напусна работата си, започна да пие.* Йовков. 4. *Прен.* Поемам течност; попивам, всмуквам. *Омръзна на земята да пие човешки кърви, пресити се.* Ст. Загорчинов. □ **Пие ме** (разг.) — боли ме остро отвътре. **Пия на-**

здравица — изказвам пожелания, като вдигам чаша с вино или ракия и пия. **Пия някому кръвта** — експлоатирам, мъча, изтезавам някого. **Пия тютюн** (нар.) — пуша.

пия̀вица *ж.* Воден прешленест червей, който смуче кръв. Hirundo medicinalis. *Чичо Горан... гази наведен из реката и търси пиявици.* Елин Пелин.

пия̀н, -а, -о, *прил.* 1. Който е изпил много алкохолно питие и разумът му се е размътил. *Дядо Недко беше толкоз пиян, че не можеше вече да върви.* Йовков. *Кръчмата бе пълна със селяни. Едни бяха вече пияни.* Елин Пелин. *Тежко, тежко! Вино дайте! | Пиян дано аз забравя | туй, що, глупци, вий не знайте | позор ли е или слава.* Ботев. 2. *Прен.* Който е обладан от някакво силно чувство; опиянен. *Навън бунтовниците ревяха, пияни от победати.* Вазов. *Не пей, не спомняй тия дни честити, | когато от любов пияна бях.* Величков. 3. Пиянски. *Оня, който я повика... с червено, пияно лице... поръча бира за циганката.* Вазов. *Той го гледаше с мътен, пиян поглед.* Йовков. *А от веригата хусар един | тогаз просъска гневно с глас пиян.* Смирненски. 4. Като *същ. м.* пиян — пиян човек. *Една сутрин бях ударил няколко мастики на гладно и, нали знаеш — за пияния морето му до колене.* Вежинов.

пия̀ница *м.* и *ж.* Човек, който пиянствува; пиян. *Той не пиеше често, не беше пияница.* Йовков. *Тя не позволяваше в кръчмата кавги и мръсни приказки и пъдеше пияниците.* Елин Пелин. *Със стъклени погледи стари пияници изпразват стакан след стакан.* Смирненски.

пия̀но. *Нареч. от* пиян. *И хорото още попияно и неудържимо весело се люшкаше.* Вазов.

пия̀нски, -а, -о, *прил.* Който се отнася до пияница. *Крум някога изкорени лозята, | та край да тури на пиянска страст.* Вазов.

пия̀нски. *Нареч. от прил.* пиянски. *Наливат се, опиват се, | поглеждат пиянски.* Вазов.

пия̀нство, *мн.* няма, *ср.* 1. Често и прекомерно пиене на спиртни питиета; напиване. *Те пият... В пиянство щат лесно забрави | предишни неволи и днешни беди.* Яворов. 2. *Прен.* Опиянение. *Душате ми не зарази | пиянството на гордостта.* Вазов.

пия̀нствувам, -аш, *несв.* Отдавам се на пиянство. *Нейко го гледаше усмихнат, като че не беше същият този човек, който през зимата пиянствуваше и губеше времето си в кръчмата.* Йовков.

пия̀нствуване *ср. Отгл. същ. от* пиянствувам. *Той беше изпъден от служба преди време за пиянствуване и разврат.* Вазов.

пия̀то, *мн.* -а, *ср.* (ит.). *Диал.* Плитка чиния. *Влезе откъм съседната готварница Ния Глаушева с четири пията в широк поднос.* Дим. Талев.

пия̀ч *м. Разг.* 1. Човек, който много пие. *Белчо се провикна, накара пиячите да го погледнат, намигна им.* К. Петканов. 2. *Разг.* Пияница.

плав, -а, -о, *прил. Диал.* 1. Син. *Плави очи.* 2. Синеок. *До тях две госпожи, една млада, плава и хубавица,... и възрастна въздебеличка жена, приказваха.* Вазов.

плава̀лня *ж.* Покрит басейн за плаване, в баня.

пла̀вам, -аш, *несв.* Плувам. *Кръглите му очи не изпущаха нито една сламчица, която плаваше във водата.* Елин Пелин. *Почна с ръце да пляска повърхността, почна да плава по „гемиджийски".* Ал. Константинов. *В странични застояли канали, гладки и блестящи като огледало, плаваха диви патици.* Ст. Загорчинов. *Ането искаше всичко да види. Искаше да плава с платноходка, да тръгне с големия автобус, да яхне конче.* Ст. Станчев. *Ни един облак не плаваше из небосвода.* Вазов. *Анку и Джевдетовата майка бяха на един прозорец и плаваха в радост и удоволствие.* Цани Гинчев.

пла̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* плавам.

плава̀телен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* 1. По който може да се плава. *Плавателна река.* 2. Който служи за плаване. *Плавателен съд.*

плава̀телност, -ттà, *мн.* няма, *ж.* Качество на плавателен.

пла̀вен, -вна, -вно, *мн.* -вни, *прил.* (рус.). За движение, вървеж, звук и под. — който се извършва, протича без внезапни, резки преходи; отмерен, равен, ритмичен. *Тя вървеше с лека и плавна походка.* Йовков. *Зачуха се тънки, мелодични звукове... Те се лееха плавни и сребристи, издигаха се нежно, понижаваха се сладостно.* Вазов. *Конете тичаха в плавен тръс и копитата им ритмично тупаха в дълбокия прах.* Хар. Русев. *Плавен стих.*

пла̀вене *ср. Отгл. същ. от* плавя *и от* плавя се. *Плавене на руда.*

пла̀вно. *Нареч. от* плавен. *Виждаше се само лакът и хубавата бяла ръка, която плавно се движеше.* Йовков. *Русият говореше плавно, спокойно и убедително.* Кр. Велков.

пла̀вност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отгл. същ. от* плавен. *Плавност на движенията.*

пла̀вя, -иш, *мин. св.* пла̀вѝх, *несв.* 1. Плакна, пера в бистра вода, за да се махне сапунът. *Носеше на рамо кобилица с дрехи. Ходила бе на реката да ги плави.* Влайков. 2 Промивам, почиствам с много вода. *Плавя злато.* **плавя се** *страд.*

плагиа̀т *м.* (лат.) *Книж.* Заимствувани откъси, части, идеи, мисли и пр. от чужд литературен или научен труд, без да се посочи източникът; литературна кражба.

плагиа̀тор *м.* Лице, което е извършило плагиат.

плагиа̀торски, -а, -о. *Прил. от* плагиатор.

плагиа̀торство, *мн.* -а, *ср.* Дейност, проява на плагиатор.

плагиа̀тство, *мн.* -а, *ср.* Плагиаторство.

пла̀дне, *обикн.* нечленувано, *мн.* няма, *ср.* 1. Средата на деня, време за обед. *Пладне токущо бе минало. Скалите бяха нагорещени от слънцето, а от небето продължаваше да се излива огън.* Дим. Талев. *Ето сега, например, да речем, у нас дойде ли пладне — сядат да обядват.* Ал. Константинов. *Утре по пладне пак ще си бъде тук.* Вазов. *На другия ден той спал почти до пладне.* Каравелов. 2. *Нар.* Ядене по пладне, главното ядене през деня; обед. *После като седнем на пладне, па като турим е на торбите яденето...* Ст. Ц. Даскалов. 3. *Диал.* Самата храна, която се яде на пладне. *На другия ден още отрано Райкина майка захвана да готви и*

да стяга обяд и пладне за косачите. Влайков. *Колчо и някой от чираците напокон ще занесат пладнето.* Влайков. 4. *Диал.* Юг. *Нивата е обърната към пладне.* □ **Голямо пладне** (нар.) — ядене по-късно от пладне. **Ден до пладне** (разг.) — много кратко време. **Малко пладне** (нар.) — ядене по-рано от пладне. **Посред пладне** (нар.) — посред бял ден, явно, открито. *Тие душмани и тука сред конака посред пладне ли ще ми продават комитаджилък? Удряйте!* З. Стоянов. **Ще видя звезди (дявол) по пладне** (разг.) — очаква ме голямо напрежение, изпитание, трудности.

пладнѐшки, -а, -о. *Прил. от* пладне (в 1 знач.). *Цялото село е потънало в пладнешки зной.* А. Каралийчев. *Право върху него падат пладнешките лъчи на майското слънце.* Елин Пелин. *Пладнешката жега беше силна.* Вазов. □ **Пладнешки разбойник (хайдутин, крадец)** — който върши явни и дръзки кражби, злодейства.

пладнѝло, *мн.* няма, *ср. Диал.* 1. Времето, когато пладнува добитък. 2. Пладнище.

пла̀днина, *мн.* няма, *ж. Нар.* 1. Пладне (в 1, 2 и 3 знач.). *Наближаваше пладнина. Стефка неспокойно сновеше из дома. Тя не бе мигнала през тази нощ.* А. Страшимиров. *Готвила ли си пладнина, | точила ли си ракия?* Нар. пес. 2. Пладнуване. *Ако той е со стадо по гората, нему се прищява да закара овцете на пладнина нейде в суходол без вода* П. П. Славейков. 3. Половин ден. *Ни е далек, ни е яко близу: с кон да идеш — деня и пладнина; пеш да идеш — два дни и пладнина.* Нар. пес. Пространство, което се изорава за половин ден (около един декар). *Нивата ми е ден и пладнина.*

пла̀днище, *мн.* -а, *ср. Нар.* Място, гдето пладнува добитък; пладнило. *На другия ден, когато се събуди, слънцето гореше сред небето и овчарите караха стадата към пладнищата.* Елин Пелин *Говедата лежеха по прашните пладнища.* Йовков.

пладну̀вам, -аш, *несв. Нар.* 1. Ям на пладне: обядвам. *Синап седеше на меката трева и пладнуваше. Топеше сухи залъци в шарена сол и с шепа загребваше вода от извора.* Л. Стоянов. 2. За добитък или овчар — прекарвам горещите часове около пладне някъде на сянка. *Лете Стефан пасеше стадото си по зелените поляни на Балкача, пладнуваше под дебелите яворови сенки.* Йовков. *В лъките край Марица косачите размахват остри коси. Под върбите пладнуват стада.* А. Каралийчев.

пладну̀ване *ср. Отгл. същ. от* пладнувам. *Овчарите водят стадата на сянка за пладнуване.* К. Константинов.

пла̀дня, *мн.* няма, *ж. Диал.* Пладне (в 1 знач.). *И в адския задух на пладня гореща | от радост безумец умора не сеща.* Яворов. *Пламтяща задушлива пладня, | усои тъмни, мълчаливи. | Като в пещ адска и грамадна | пече се хляб по стръмни ниви.* Н. Ракитин.

пладня̀, -йш, *мин. св.* -йх, *несв. Диал.* Пладнувам (в 2 знач.). *Това е песента, с която денем стадото се завива да пладнѝ под някое сенчесто дърво.* Влайков.

плаж, пла̀жът, пла̀жа, *мн.* пла̀жове, пла̀жа (сл. ч.), *м.* (фр.). Покрито с пясък място на брега на море, река или басейн за слънчеви и морски бани.

плаз, пла̀зът, пла̀за, *мн.* пла̀зове, пла̀за (сл. ч.), *м.* Издялано дърво — част от шейна, с което тя се плъзга по снега.

пла̀зей, еят, ея, *мн.* -еи, *м.* Стръмна гола горска пътека, по която се свличат дърва.

пла̀зма, *мн.* няма, *ж.* (гр.). *Биол.* Течната съставна част на кръвта, лимфата и др.

пла̀ка *ж.* (фр.). Стъклена плочка за фотографски негатив. *Не стоеше в бездействие и фотографът: той си приготвяше плаките.* Вазов.

пла̀кане *ср. Отгл. същ. от* плача. *А ти — забрави ли ме, ослепя ли от плакане, онемя ли от чакане?* Багряна.

плака̀рда *ж.* (фр.). *Остар.* Плакат. *Над главите на хилядното множество се носеше лес от бели плакарди.* Вазов. *Отчаян, окаян, веднъж в булеварда | аз тръгнах неземно злочест. | И вдигнах над себе си ясна плакарда: | „Човекът без капчица чест!“* Смирненски.

плака̀т *м.* (лат.). Голяма рисунка с кратък текст, която се използува за политическа агитация, реклама и пр. *И ако трябват лозунги — добре! | Ще вдигаме плакати до луната!* Вапцаров.

плака̀тен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* 1. Който е свързан с плакат или има отношение към плакат. *Плакатна живопис. Плакатна хартия.* 2. *Прен.* Неизразителен, шаблонен, сух. *Плакатен език. Плакатна поезия.*

плакѝя *ж.* (нгр.) Вид ястие, обикн. от риба, с много олио и лук, печено на фурна. *Риба плакия. Гъби плакия Тиквички плакия.*

пла̀кна, -еш, *мин. св.* пла̀кна̀х, *прич. мин. страд.* пла̀кнат, *несв.* Мия леко с вода без сапун. *Един съчки за огъня носи, други гърнето за боба плакне.* П. Ю. Тодоров. *Плакна чашите. Плакна си устата.* Обр. *Денят беше тих, морето спокойно плакнеше крайбрежните пясъци.* А. Каралийчев. плакна се *възвр.* и *страд.*

пла̀кна се, -еш се, *мин. св.* пла̀кна̀х се, *несв., сред.* За вода — плискам се, вълнувам се. *Към средата, дето беше бързеят, се чуваха да се плакнат вълни, а на края водата беше тиха и гладка.* Йовков *На едно пространство около километър тя* (Тунджа) *тихичко се плакнеше там, скрита от гъсти големи върби.* К. Константинов.

пла̀кнене *ср. Отгл. същ. от* плакна *и от* плакна се.

плам, пла̀мът, пла̀ма, *мн.* няма, *м. Поет.* Пламък. *В предсмъртен стон старикът белобрад, | оплискан в кръв, повдига се едвам. | Сърял хусарите през дим и плам, | крещи издъхвайки: „Назад! Назад!“* Смирненски. *Последни, ний сме вече и двамата стари: | младостта неусетно изтля. — | Ето: първи сняг моите къдри пошари, | твоят поглед е благ, но без плам.* Багряна.

пла̀мвам, -аш, *несв.*; **пла̀мна,** -еш, *мин. св.* пла̀мна̀х, *св.* 1. Започвам да горя с пламък, да пламтя. *Той задрямал и, като се стреснал, видял, че всичките копни пламнали изведнъж и пламъкът се издигнал нагоре.* Цани Гинчев. *Скоро тук-таме пламнаха къщи, гъст черен дим се заиздига и замрежи слънцето, което изгряваше.* Йовков. 2. *Прен. Поет.* Почвам да светя, да из-

давам силен блясък, да блестя. *Пламнаха с ясен блясък едри звезди.* Дим. Талев. ‖ За очи, поглед — силно заблестявам. *Тогава очите на циганката пламваха от страшна омраза.* Йовков. *Бледното му лице се източна и удължи, а очите му пламнаха пламенно.* Дим. Димов. 3. *Прен.* Изчервявам се поради някакво силно чувство (срам, яд, гняв и др.). *Лазаринка спусна кърпа ниско над очи и лицето ѝ пламна от срам.* Елин Пелин. *Очите ѝ горяха, а бузите ѝ леко бяха пламнали.* Йовков. 4. *Прен.* Изпадам изведнаж в силно раздразнено, развълнувано състояние; кипвам. *Ти мене ли ще ме учиш? — пламна бай Ганьо.* Ал. Константинов. *Той пламва от негодование при такава тежка клевета.* Вазов. *Пламвам от гняв. Пламвам от яд.* 5. *Прен.* За силни чувства и др. — избухвам, разгарям се изведнаж. *Пламна гневът народен / и пряпорец свободен / в Балкана се развя.* Вазов. *Тогава в мен пламва безумната жажда на риска — / със своите мънички сили да вляза в борба.* Багряна. ‖ За бунт, въстание и под. — избухвам. *Въстанието пламна с всичката си сила главно по планинските места.* Дим. Талев. *На няколко места из страната пламнаха бунтове.* Вазов. *В Русия революцията е в стихията си, утре и Германия ще пламне.* К. Петканов. 6. За болест — появявам се изведнаж и се разпространявам бързо, получавам епидемичен характер. *А когато пламнеше шарката, суеверните бабички окачваха по дърветата торбички с топли погачи и варени пиленца, за да се укроти лютата баба Шарка.* А. Каралийчев. ‖ Бивам обхванат от някаква болест, епидемия и под. *Целият град е пламнал от епидемията.* □ **Пламнала ми е главата** (разг.) — намирам се в голямо напрежение, вълнение, безпокойство. *Остави ме, че не знаеш какво ми е пламнала главата. Син ми Йосиф от три вечери го няма.* Йовков.

пла̀мване *ср. Отгл. същ. от* пламвам.

пла̀мен, *мн.* няма, *м. Диал.* Пламък. *И очи им пущат пламен / във нещастни Цека, / всяка смърт за тоз изедник / види им се лека.* Вазов.

пла̀мен, само *м. р., прил. Поет.* Пламенен. *Обичам те, роден език, / ..., жив израз и клик / на мисъл, на блян, на дух пламен.* Вазов.

пла̀менен, -нна, -нно, *мн.* -нни, *прил. Поет.* 1. Който е изпълнен със силни, страстни чувства; буен, страстен. *Той гореше от пламенна любов към унизеното и омаломощено отечество.* Вазов. *С последен жар в сърце разбито / аз шепна пламенна молба.* Дебелянов. *Пламенна вяра. Пламенни желания. Пламенни слова.* ‖ За очи, поглед — който изразява силни, страстни чувства; блестящ, огнен. *Инак ние не бихме се обичали, шепнеше Рада, като го гледаше с големите си пламенни очи.* Вазов. *Блещяха / очите му с гневен и пламенен поглед.* Ем. п. Димитров. 2. Който се отличава със силни, дълбоки, страстни чувства. *Хората, които живеят тук, са черни, но безгрижни и свободни, пламенни и страстни в любовта.* Йовков. *Пламенен оратор. Пламенен патриот. Пламенен борец.*

пламенѐя, -ѐеш, *мин. св.* (рядко) пламенях, *прич. мин. действ.* пламенял, -а, -о, *мн.* пламенѐли, *несв.* 1. *Рядко.* За огън и под. — горя с пламък, силно, ярко. *Във огнището главните / пращят, ярко пламенеят.* Вазов. 2. *Прен.* Светя като пламък. *Както звездата вечерница, първа по блясък в небето, / ... тъй пламенееше острото копие, що във десница / люшкаше там Ахилес, като мислеше Хектору гибел.* Ас. Разветников (превод). 3. *Прен.* Зачервявам се, изчервявам се. *А Иринино лице / ту бледней, ту пламенее.* Вазов.

пла̀менно. *Нареч. от* пламенен. *Това бедно сърце, изжъдняло за нежна милувка и за съчувствие, залюби Огнянова пламенно, чисто и безгранично.* Вазов.

пла̀менност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* пламенен. *Той се чудеше на Огнянова как може да люби с еднаква пламенност и България, и Рада.* Вазов. *Тези думи бяха изречени с такава пламенност, че за някое време никой не можа да продума нещо.* Ст. Загорчинов.

пла̀мна. Вж. п л а м в а м.

пламтѐж *м.* Изблик на силни чувства; силно вълнение. *Но тия думи на артиста заглъхнаха в шума на бесни ръкопляскания и във възхитени ура. Пламтежът не знаеше предел, очите искряха мълчи от луда радост.* Вазов.

пламтѐне *ср. Отгл. същ. от* пламтя.

пламтя̀, -ѝш, *мин. св.* -я̀х, *прич. мин. действ.* пламтя̀л, -а, -о, *мн.* пламтѐли, *несв.* 1. Горя със силен, буен, ярък пламък. *А буйно огнят пламти / и пламък с пламъка играй.* П. П. Славейков. 2. *Прен.* Изглеждам като запален; блестя, светя. *Слънцето бе вече изгряло и стъклата пламтяха от розовите отражения.* Вежинов. *Върховете на високите дървеса вече пламтяха от първите лъчи на слънцето.* Дим. Талев. ‖ За очи, поглед — блестя, светя под влияние на някакво силно чувство. *И клепачите му побелели, само очите му пламтят под гъстите сключени вежди.* А. Каралийчев. 3. *Прен.* За лице, бузи — зачервил съм се, горя. *Очите на Бръчкова светеха, бузите пламтяха.* Вазов. 4. *Прен. Поет.* Обзет съм от някакво силно чувство, въодушевение. *Когато в ранна утрин изток се топи / в море от пламък златоален — / върви той редом с бледоликите пълпи / и сам пламти от гняв запален.* Смирненски. *Как чувствам се с душа свободна, / за подвиг и живот пламтя.* Н. Ракитин. 5. *Прен.* За чувства и под. — силен съм, бушувам, напирам. *И Борислав е замесен от същото тесто, от каквото и другите. Ако той стоически понася загубата на Тамара, яростта все ще пламти глухо в гърдите му против Асена.* Вазов.

пла̀мък[1], *мн.* -ци, *м.* 1. Огнен език, който се издига от горящ предмет, като блести и свети. *Вечно мълчание пълнеше голямата стая, и слабият пламък на кандилото... гаснеше и се криеше пред страшната тишина.* Елин Пелин. ‖ Огнени езици, които се издигат от горящ предмет, като блестят и светят. *Той запали огън пред колибата, натрупа сухи лозови пръчки; пламъкът се издигаше високо и осветяваше цялата околност, с големите череши и зелени лозя.* Цани Гинчев. *До единия ъгъл имаше огнище и там горяха съчки, и пламъкът, който ту лумваше високо, ту тлееше като на изгасване, осветяваше едва-едва лицата на събралите се.* Ст. Загорчинов. *Избухнаха пламъци.* ‖ *Обр. Слънцето залезе зад Верила планина. То озари с последните си пламъци по-високите дървета.* Вазов. *В очите му заиграха зловещи пламъци.* Йовков. 2. *Прен. Поет.* Страст, жар, въодушевение. *И ако слън-*

цето угасне в боевете — | то моето сърце кат слънце ще им свети | през бурната тъма, | а пламъкът на младите души им стига, | за да разбият и последната верига | на майката-земя! Смирненски. *Душата ми гори от пламъците на ревността и любовта.* Вазов. □ **Огън и пламък** — а) Наситен, изпълнен със силни чувства, със страст, с въодушевение. *За учителя Макаринчев искам да ви разкажа.... Пък едно перо има — огън и пламък!* Чудомир. б) Силни страсти, бурни чувства. *Бенковски и тук не можа да се стърпи. Отвориха се неговите уста и никак не искаха вече да млъкнат. Огън и пламък излизаше от него.* З. Стоянов.

пла̀мък², *мн.* няма, *м.* Градинско цвете с дребни, разположени като гроздчета огненочервени цветове. Salvia splendens.

план, пла̀нът, пла̀на, *мн.* пла̀нове, пла̀на (сл. ч.), *м.* (лат.). 1. Чертеж, който изобразява на плоскост някакъв предмет, сграда, местност, машина и др. *План на жилище. План на самолет. План на град.* 2. Предварително обмислен начин за извършване на нещо. *Трескаво и бързо в ума зрееше вече смел и опасен план.* Йовков. *Кроя планове. План за нападение. Завоевателни планове.* ‖ Предварително набелязана система от мероприятия, в която се определят редът, последователността и сроковете за изпълнение на някаква работа. *Държавен народостопански план. Петгодишен план. Календорен план.* 3. Кратко набелязване на най-важните точки или моменти, по които се пише литературно или научно произведение, доклад и под. *Особено оживена беше кореспонденцията ни през последната 1888 г., когато в Одеса аз пишех романа си „Под игото", за който той* (Величков) *живо се интересуваше и бе поискал плана му.* Вазов. 4. *Нов. Книж.* (рус.). Насока, начин, по който се разглежда или построява нещо. *Темата е развита в исторически план. Действието се развива в два плана.* □ **На заден (на втори) план** — а) В задната част на някакво пространство. б) На второ място. *Синовната любов отстъпваше на заден план пред честолюбивите му кроежи и доброто на царството.* Вазов. **На преден (на първи) план** — а) В предната част на някое пространство. б) На първо място, преди всичко друго.

планѐта *ж.* (гр.). Небесно тяло, което се върти около слънцето и получава от него топлина и светлина. *Може някъде по другите планети да съществува друг живот, съвсем различен от нашия.* Св. Минков. *Земята е една от седемте планети на слънчевата система.*

планѐтен, -тна, -тно, *мн.* -тни. *Прил. от* планета. *Слънчева планетна система.*

планиметрѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни. *Мат. Прил. от* планиметрия.

планимѐтрия, *мн.* няма, *ж.* (лат.-гр.). *Мат.* Дял от елементарната геометрия, в който се изучават равнинните геометрични фигури.

планина̀ *ж.* 1. Много голямо земно възвишение, което се издига високо над околната повърхност. *Гигантските планини със своите голи върхове и със своите гористи поли са прегърнали от всички страни това българско село.* Каравелов. *Планината от сняг се не бои.* Погов. *Непристъпна планина. Пирин планина.* 2. *Прен.* Купчина, грамада от нещо, което е в голямо количество. *И планини от черепи лежат | под сянката на всеки златен трон, | изпречил се на светлий земен път.* Смирненски. *Крещим: „О, стига хекатомби | човешки! Мир желае века!" А планини куршуми, бомби | изливаме против човека!* Вазов. *Планини от снопи.* □ **Планина се смъкна (свали, падна) от гърба ми (от плещите ми)** — усетих голямо облекчение, тури се край на голяма грижа, неприятност. **Планина човек** (нар.) — едър, голям човек. *Едър, пълен, висок, широкогърдест беше дядо хаджи Енчо. Планина човек.* Вазов.

планина̀р, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* Лице, което обича да прави излети в планината; турист.

планина̀рски, -а, -о. *Прил. от* планинар.

планина̀рство, *мн.* няма, *ср.* Ходене на излети по планините; туризъм.

планѝнец, *мн.* -нци, *м.* Жител на планинско селище. *Планинците приближиха при нас... и се спуснаха да ни целуват ръка.* Вазов. ‖ Роден в планинско селище. *Работниците и слугите му били помаци от Родопите, но тия планинци не понасяли жегата и маларията около Карасу.* Йовков.

планинѝст, -а, -о, *прил. Рядко.* Планински (в 2 знач.). *Планиниста местност.*

планѝнка *ж.* Жителка на планина или родена в планина.

планѝнски, -а, -о, *прил.* 1. Който е на, от планина, който е свойствен на планина. *Планинският склон се спускаше стръмно към широка зелена равнина, зад която синееше морето.* Дим. Димов. *Планински въздух. Планински върхове.* ‖ Който се намира в планина, който е разположен в планина. *Душата се вслушва: долита | шум глух от планински поток.* Дебелянов. *Планинско езеро. Планински пасища. Планинско село.* ‖ За човек, животно, растение — който живее или расте в планина. *Планинско население. Планинско говедо. Планински ястреб. Планинска чубрица. Планински бук.* 2. За страна, местност — в който има планини, който е покрит с планини; планинист. *Въстанието пламна с всичката си сила главно по планинските места.* Дим. Талев. *Швейцария е планинска страна. Планинска област.* 3. Предназначен, пригоден за действие в планина. *Планинско оръдие. Планинска артилерия.*

планѝрам, -аш, *несв.* и *св.* 1. *Архит.* Съставям план или проект на постройка. 2. *Спец.* Съставям план за застрояване на определено място. *Планирам град.* 3. Съставям, разработвам план за някаква дейност. *Планирайте работата на станцията в широк масщаб, надалече.* А. Гуляшки. **планирам се** *страд.*

планѝране *ср. Отгл. същ. от* планирам *и от* планирам се. *Планиране на народното стопанство.*

пла̀нов, -а, -о, *прил.* 1. Който се извършва, развива по предварително изработен план. *Планово стопанство. Планово земеделие.* 2. Който се отнася до планиране, който е свързан с работата по планиране. *Държавна планова комисия.*

плановѝк, *мн.* -ци, *м.* (рус.). *Нов.* Служител, който съставя производствени планове в предприятия, учреждения и пр.

пла̀ново. *Нареч. от* планов (в 1 знач.). *Социалистическото стопанство се развива планово.*

пла̀новост, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* планов. *За да се внесе необходимата пла̀новост и по-голям ред в нашето народно стопанство за едно сигурно и уверено негово развитие..., правителството ще изработи двегодишен план за развитие на народното стопанство.* Г. Димитров.

планомѐрен, -рна, -рно, *мн.* -рни, *прил. Книж.* Който се извършва системно по предварително изработен план. *Планомерно развитие на народното стопанство.*

планомѐрно. *Книж. Нареч. от* планомерен. *Работниците работеха мълчаливо и планомерно.* Елин Пелин.

планомѐрност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Книж. Отвл. същ. от* планомерен.

планоснима̀ч *м.* Лице, което снема план на местност, селище и под.

планта̀тор *м.* Притежател на плантации. *Управлението на страната* (Бразилия) *се намира фактически в ръцете на плантаторите на кафе.* Св. Минков.

планта̀торски, -а, -о. *Прил. от* плантатор.

планта̀ция *ж.* (лат.). 1. Голямо частно земеделско стопанство в някои капиталистически или колониални страни, в което се отглеждат култури като кафе, памук, чай, захарна тръстика и др. *Каучукова плантация. Захарна плантация. Тютюнова плантация.* 2. В социалистическото стопанство — голяма площ, засадена с някаква специална селскостопанска култура, която изисква особено големи грижи.

план̀увам, -аш, *несв.* и *св. Рядко.* Планирам. **планувам се** *страд.*

план̀уване *ср. Отгл. същ. от* планувам *и от* планувам се.

планшѐт *м.* (фр.). *Спец.* Специално пригодена равна дъска, върху която се прикрепва хартия при правене на топографски снимки.

пласѝрам, -аш, *несв.* и *св.* (фр.). 1. Разпространявам по места, разпродавам (стока и под.). *Пласирам стока. Пласирам тютюн в чужбина.* 2. Влагам (капитал, суми). **пласирам се** *страд. Ако тютюновата търговия вървеше зле, капиталите ѝ веднага щяха да се пласират в друг сектор.* Дим. Димов.

пласѝране *ср. Отгл. същ. от* пласирам *и от* пласирам се. *Не бихте ли се наели с издаването на „Ивайло"? Можете да бъдете сигурни в бързото и успешно пласиране на книгата.* Вазов.

пласмѐнт *м.* (фр.). *Търг.* Разпространение, разпродаване, пласиране. *Пласмент на стоки.*

пласмѐнтен, -тна, -тно, *мн.* -тни. *Прил. от* пласмент.

пласт[1], пла̀стът, пла̀ста, *мн.* пла̀стове, пла̀ста (сл. ч.), *м.* 1. Вещество, материя и пр., разположено широко върху нещо друго; слой. *Съдовете,... чашите, немити и без ред, лежеха повалени по лавицата и дебел пласт прах ги покриваше вече.* Вазов. *В дъното на талигата върху дебел пласт сено, покрито с пъстра черга, седяха двама души.* Г. Караславов. *Дебел пласт сняг. Горните пластове на въздуха.* 2. *Геол.* Находище от утаечни изкопаеми минерали с относително еднороден състав и с постоянна дебелина, което се простира нашироко. *Въглищен пласт. Варовити пластове.*

пласт[2], пла̀стът, пла̀ста, *мн.* пла̀стове, пла̀ста (сл. ч.), *м. Нар.* Купчина изсушено сено на ливада. *Някои бяха вече успели да се насърбат с агнешката чорба и си готвеха легла в мекото сено, остало още на пластове.* Вазов.

пласта̀ч *м. Нар.* Лице, което събира сено в ливада. *Прежаля ще те, брайно ле, / кога бял Дунав пресъхне, / росно ливаде да стане, / косачи да го окосат, / пластачи да го съберат.* Нар. пес.

пласта̀чка *ж. Нар.* Жена пластач.

пластѐне *ср. Отгл. същ. от* пластя.

пла̀стика, *мн.* няма, *ж.* (гр.) 1. Съгласуваност, грациозност и ритмичност в жестовете и движенията на тялото. *Уроци по пластика.* 2. *Книж.* Скулптура.

пластилѝн *м.* (гр.). Мека смес от глина, восък, вазелин и други вещества, която се употребява за моделиране.

пластѝнка *ж.* Плоска, много тънка плочка от метал или друго вещество. *Алуминиева пластинка. Медна пластинка. Чувствителна пластинка.*

пластѝр *м.* (лат.). Специална мушамичка, намазана с гъсто лековито вещество, която се залепва върху ранички, мазоли и под.

пластѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* 1. Гъвкав, грациозен, ритмичен. *Пластичен танц.* 2. Който има красива, хармонична форма. *Пластичен стих.* 3. *Спец.* За полутвърдо вещество — който може да приема и запазва определена форма. *Пластични материали.* □ **Пластично изкуство** — скулптура, ваяние.

пластѝчески, -а, -о, *прил.* Пластичен. *Тя е кръглолика черноока хубавица, с доста пластически форми.* Вазов. □ **Пластическа хирургия** — дял от хирургията, който се занимава с възстановяване на органи, които няма, с отстраняване на белези от рани по лицето и др.

пластѝчно. *Нареч. от* пластичен.

пластѝчност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* пластичен. *Пластичност на танците. Пластичност на описанията.*

пла̀стма̀са *ж. Нов.* Название на различните видове пластични материали, като бакелит, найлон и др., от които се правят разни изделия.

пластро̀н *м.* (фр.). Пришит или прикрепен към плат, поставен в отвора на деколтето на женска рокля, костюм и под.

пла̀стя, -иш, *мин. св.* пла̀стѝх, *несв.* 1. *Нар.* Прибирам окосено сено от ливада. *Сутринта рано дядо Добри и Милка отиваха в ливадите да пластят сено и вървяха край Янтра надолу.* Цани Гинчев. 2. *Рядко.* Редя нещо на пластове: напластявам. *Когато спряхме горе в голините, / по върховете вятърът върти / снега на облаци и го пласти / незнайно някъде между скалите.* Ламар. **пластя се** *страд.* и *сред. Прозрачни мъгли още се пластяха в гънките на уровете на Рибарица.* Вазов.

пласьо̀р *м.* (фр.). Лице, което се занимава с пласиране на някакви стоки.

пласьо̀рски, -а, -о. *Прил. от* пласьор. *Пласьорска организация*

плат, платът, плата̀, *мн.* платовѐ, пла̀та (сл. ч.), *м.* Тъкана материя за приготвяне на дрехи и

др. *Вълнен плат. Копринен плат. Домашен плат. Плат за костюми.*

пла̀та *ж.* 1. *Нар.* Заплата. *Ти знаеш, че живея от спестеното от учителската плата.* Вазов. *Ти ще учиш децата на славянски. Ние и плата ти секохме: пет хиляди гроша за година.* Дим. Талев. 2. *Остар.* Сума, която се заплаща за билет, квартира и др. *В бързите тренове има вагони само от I клас; а за една по-голяма плата може да се пътува в спалните вагони.* Ал. Константинов. *Квартирантите често отсъствуваха, запиляваха се по града, през ваканциите никакви ги нямаше, а платата си вървеше редовно.* Г. Караславов.

плата̀н *м.* (гр.). Горско и парково дърво със зеленикавосива кора и длановидни листа. Platanus orientalis. *До дънерите на старите каваци и платани ... бяха сложени разкривени пейки.* Йовков.

платѐж *м.* Обикн. *мн.* платѐжи. Плащане. □ **Наложен платеж** — за пратка по пощата, влаковете и др.: заплащане при получаване на пратката.

платѐжен, -жна, -жно, *мн.* -жни. *Прил. от* платеж. *Платежни средства. Платежна заповед.*

платежоспосо̀бен, -бна, -бно, *мн.* -бни, *прил.* Който е в състояние да изплаща дългове, задължения и пр. *Платежоспособни купувачи.*

платежоспосо̀бност, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* *Отвл. същ. от* платежоспособен. *Едно от основните противоречия на капиталистическото стопанство е противоречието между грамадния ръст на производствените възможности и намалената платежоспособност на милионите трудещи се.*

платѐн, -а, -о. 1. *Прич. мин. страд. от* платя. 2. Като *прил.* — а) Който се заплаща, който не е безплатен. *Платен отпуск. Богато платена служба.* б) Който върши нещо срещу заплащане. *Той купи тук* (във Виена) *разни стоки и, като беше в голямо затруднение около изпращането им до неговото родно място в Турция, предложих му и той прие да го придружа като негов платен помощник.* Дим. Талев. *Платени убийци.*

платѐц, *мн.* -тци̇̀, *м.* 1. Лице, което трябва да плати някакъв дълг. *Доставяше учебници на всички учители в околията и, като минеха двечетри месеца, без да гледа кой платил, кой не, кой е добър платец, кой лош, даваше ги до един под съд в мировото съдилище.* Йовков. 2. Обикн. в съчет. **касиер-платец** — лице, което изплаща заплати и под

плати̇̀на, *мн.* няма, *ж.* (исп.). Химически елемент — сивобял благороден метал, който се цени повече от златото и се употребява в техниката.

плати̇̀нен, -а, -о, *прил.* Направен от платина. *Платинен часовник. Платинена пломба.*

плати̇̀нов, -а, -о. *Прил. от* платина. *Платинова жица.*

пла̀тка *ж. Разг.* Пришита горна част на предница или гръб на дреха. *Рокля с платка.*

платна̀р, -ят, -я, *мн.* -и, *м. Нар. Остар.* Човек, който тъче или продава платна. *Кажеш за тамошните платнари. Тие работят и поминуват там, истина, ама не гледат само на ткането: тие си имат и нивата и ливадата.* Влайков.

платна̀рка *ж. Нар. Остар.* Жена платнар.

платнѐн, -а, -о, *прил.* Направен от платно. *Платнени обувки. Платнена кесия. Платнена торба.*

платнѐнки *мн., ед.* платнѐнка, *ж.* 1. Летни обувки от плат с гумени подметки. 2. *Диал.* Само *мн.* Платнени долни гащи. *Днеска с радост извадих аз доста здравички ризи, платненки и вълнени дрехи.* Ас. Разцветников (превод).

платни̇̀ще, *мн.* а, *ср.* Голям четвъртит къс от непропускаем плат, употребяван за палатки и др. *Той* (дъждът) *заля с вода окопите и измокри бойците. Свити под платнищата, те търпеливо чакаха да грейне слънцето* Ив. Мартинов. *С жилав плет са опасани стръмните стени, над които зеят входовете на землянките, покрити с бели платнища.* А. Каралийчев. *В това време из нанадолнището на шосето откъм изток бързо се спусна една талига, с покрив от бяло платнище.* Влайков.

платно̀, *мн.* -а̀, *ср.* 1. Тънка памучна, конопена, ленена или копринена тъкан, обикн. домашно производство. *Цяла зима пях на стана, | пя със мене и кросното, | с песни дотъках платното.* Багряна. *Наредили се по бързеите, момите дръстят бели платна от зори.* П. Ю. Тодоров. *Той беше уплашен и разтреперан, лицето му беше бяло като платно.* Йовков. *Кенарено платно. Копринено платно. Домашно платно.* ‖ Голям къс от такава тъкан, пригоден за някаква цел. *Почакаха докато настрана, на една могила, направиха чадъра на Индже и, когато той влезе вътре и платното се спусна след него, те се събраха на купища и започнаха да приказват.* Йовков. *Веднага след изгледа, по платното затрептява с едри синкави букви името на една покъртителна драма.* Св. Минков. 2. Обикн. *мн.* Голям къс от груба тъкан, прикрепен на мачта на плавателен съд, за да го движи при вятър. *Вълните спят, залени с светлина, | под юлските нажежени лъчи, | не видят се разперени платна | на ладия, ни птица да хвърчи.* Величков. *Един ден императорската флота спря в нашия град. Корабите стоеха до другия бряг, срещу нас, със свити платна.* Ст. Загорчинов. 3. Обикн. *мн. Прен.* Рисунка, картина на ленено платно. *В Третяковската галерия, пред платната на великите руски майстори стоят с часове скромни хора от народа.* Н. Фурнаджиев. *Реалистични платна.* 4. *Прен.* Средната част на улица (между тротоарите), на железопътна линия (между релсите) и др. *Той* (дядо Стаменко) *се упъти към гарата и не сбърка пътя... Когато стигна платното на линията, покрай него с фенер мина младият стрелочник.* А. Каралийчев. *Беше валяло и покрай бордюрите беше струпан на камари нестопен мръсен сняг. От камарите, които се топяха, изтичаше мръсна вода и образуваше локви по платното на улицата.* Д. Добревски. □ **Изтъках си платното, ритам ти кросното** (послов.) — показвам се неблагодарен, след като са ми сторили услуга.

платнохо̀д *м.* Кораб с платна. *Няколко платноходи и рибарски лодки и един италиански параход оживяваха със своите силуети пристанището.* Вазов.

платноход̀ка *ж.* Лодка с платна. *Мънички рибарски платноходки чевръсто скачаха над вълните и бързаха към рибарския пристан.* Д. Добревски. *Към Кюстенджа се движи само една платноходка.* Я. Каралийчев.

плато̀, *мн.* -а, *ср.* (фр.). *Геогр.* Издигната над околните земи обширна равнина с ясно очертани стръмни склонове. *Така шосето се изкачва на високо плато и оттук отведнъж се вижда Балканът.* Ем. Станев.

платони̇̀зъм, -змът, -зма, *мн.* няма, *м. Филос.* Идеалистическа философия на старогръцкия философ Платон, според която съществува само свят на идеите, а нещата са отражение на тези идеи.

платони̇̀чен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Обикн. в съчет. **платонична любов** — любов, основана на чисто духовно влечение, лишена от плътски елементи.

платони̇̀чески, -а, -о, *прил.* Платоничен.

платфо̀рма[1] *ж.* (фр.). 1. Високо издигнато равно място пред железопътна станция за качване и сваляне на товари и слизане и качване на пътници. 2. Площадка на пътнически вагон, трамвай и под. *Запасните от селата, които имаха малко изпращачи, бяха изпълнили вече трена, и не само отвътре, но и отвън, по платформите и покривите на вагоните.* Йовков. *Момичето ... настигна : последните няколко скока трамвая и ловко се хвърли в откритата врата на задната платформа.* Г. Райчев. 3. Голяма конска товарна кола с широко дъно. *Наех платформа да си прекарам багажа.*

платфо̀рма[2] *ж.* Програма на партия, политическа група, политическо лице. *Трябва да намерим широка идейна платформа, която да обедини и привлече всички.* Дим. Димов. *Изборна платформа.*

платя̀. Вж. п л а щ а м.

плах, -а, -о, *прил.* 1. Който не е смел, който лесно се плаши; страхлив. *Тя бе добра и обичлива жена, често боледуваше и от тъга за рожба и срам пред хората беше станала бледа, плаха и някак гузна.* Елин Пелин. *Той* (глухонемият) *гонеше децата и не даваше да се докоснат до него. Те го гледаха отдалече, плахи, свити, несигурни.* Г. Караславов. *А ти си плаха гълъбица, | напразно се боиш от мен.* Яворов. *Плаха сърна.* ‖ *Обр. Плахи звездици в небо потъмняха ; рано без време петлите пропяха.* П. П. Славейков. *Плахи надежди. Плаха радост. Плаха тревога.* 2. Който изразява страх, плашливост. *И Райка срещна погледа му. Той бе и мил, и плах, и някак си срамежлив.* Влайков. *Лукан дълго ме убеждаваше да остана, и гласът му беше плах и отчаян.* Елин Пелин. *Все пак очите на Ангелина не преставаха да играят : вълнуваше я мъка и на устните й играеше плаха усмивка.* Я. Страшимиров. *Плахи крачки.*

пла̀хо. *Нареч. от* плах. *Те стъпяха леко, приказваха си шепнешката и плахо поглеждаха към свекъра си.* Йовков. *Плахо пламват първи светлинки в къщята, | хълмовете се изострят, потъмняват | и вечерницата ярко заблестява.* Багряна.

пла̀хост, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* плах. *Тотка слуша думите на баба си ..., но някаква плахост пълни душата й и тя още по-силно се притиска до нея.* Елин Пелин. *Бледний | воал на плахост бе прибулил леко | лицето й.* П. П. Славейков.

плац, пла̀цът, пла̀ца, *мн.* пла̀цове, пла̀ца (сл. ч.), *м.* (фр.). 1. *Воен.* Равно място за строеви военни занятия, паради и др. *Той е от тия войници, които войната завари в казармата и които на походите и на сраженията гледаха като на продължение от маневрите и ученията на плаца.* Йовков. *Учебен плац.* 2. *Разш.* Специално място за различни спортни игри и др. *Ски-плац. Тенис-плац*

плацда̀рм *м.* (фр.). 1. *Воен.* Пространство, на което се извършва една или друга стратегическа операция. 2. *Прен. Полит.* Територия, която се използува от някоя държава като база за военни действия срещу друга държава. *Мина безвъзвратно това печално минало, когато нашата страна ... бе превърната в плацдарм на нападения против нашия най-верен приятел и защитник — великия руски народ.* Г. Димитров.

плацѐнта *ж.* (лат.). *Анат.* Временен орган в матката на бременна жена (или женски бозайник), който свързва зародиша с тялото на майката и служи за обмяна на веществата и храненето на зародиша.

плацѐнтен, -тна, -тно, *мн.* -тни. *Прил. от* плацента. *Плацентна тъкан.*

плач, плачът, плача̀, *мн.* плачовѐ, *м.* Стонове, вопли, хълцания, придружени със сълзи; ридание. *Зимата пее своята зла песен, | вихрове гонят тръне в полето. | И студ, и мраз, и плач без надежда | навяват на теб скръб на сърцето.* Ботев. *А аз ще либе прегърна | с кървава ръка през рамо | ... , | плача му да спра с целувка, | сълзи му с уста да глътна.* Ботев. *Тя* (снахата) *става мълчаливо от стола си, прибира се в спалнята, захлупва се върху кревата и дълго тресе тялото си в горчив и неудържим плач.* Св. Минков. *Избухна в плач. Иде ми на плач. Плач до бога.* ‖ *Обр. Спира цигулката горестен плач — | старецът немощно става.* Смирненски. *Нищо не се чуваше, освен бясната и тъжна песен на вятъра и плачът на мъртвите листа.* Елин Пелин.

пла̀ча, -еш, *мин. св.* пла̀ка̀х, *несв.* Проливам сълзи, като обикн. хълцам, стена и под., поради скръб, мъка или друго чувство. *Не плачи, майко, не тъжи, | че станах азе хайдутин.* Ботев. *И без да вика, без да скубе косата си, тъй както си стоеше подпряла главата на ръката си, тя плачеше и сълзите й течаха по отслабналото й лице.* Йовков. *Тя плака в стаичката си от радост, но и от скръб.* Дим. Талев. *На чужди гробища не плачи, да не останеш без очи.* Погов. *Както сърце боляло, така очи плакали.* Погов. *Плача с глас. Плаче като дете.* ‖ *Обр. Есента ме приспива, и пурпурни капят листа. | И плаче над мене, и плаче с листа Есента.* Ем. п. Димитров. □ **Плача за нещо** — а) Силно желая да имам нещо, имам наложителна нужда от нещо. *Какво ще изгуби фирмата, ако достави една вятърна мелница на изплащане? ... Цялата Дунавска равнина, цяла Добруджа, Южна България край Черно море — плачат за такова нещо.* Л. Стоянов. б) *Разг.* Пада ми се, заслужавам да ми се случи нещо лошо, някакво нещастие. *Да нападнеш така подло Русия — такива имат ли ум! — Такива за куршум плачат, братя!* Ив. Хаджимарчев. *Плаче за бой.*

пла̀ча се, -еш се, *мин. св.* пла̀ка̀х се, *несв.*, *сред. Нар.* Оплаквам се. *„Мой друже!“ орелът казал: „плачи се на бога“.* Каравелов.

плачѐвен, -вна, -вно, *мн.* -вни, *прил.* 1. За глас, звук, стон — в който се долавя плач. *Той се затече покрай затворниците и отвред се понесоха към него плачевни гласове и охкания.* Величков. *Изведнаж невидими птици преминаха наблизу и техният тревожен и плачевен вик изпълни нощта.* Йовков. *Плачевен стон.* 2 *Прен.* Който буди състрадание, съжаление. *Пътят на това плачевно шествие на хилядите нещастни бежанци беше насеян с дири от гибел.* Вазов. *Плачевна картина. Плачевен вид.* 3. *Прен.* Който съвсем не е оправдал очакванията, съвсем незадоволителен, нищожен. *Работата взема плачевен обрат. Плачевни резултати.*

плачѐвно. *Нареч. от* плачевен. *Старият бор плачевно шумеше нощем и съскаше.* Елин Пелин.

пла̀чене *ср. Отгл. същ. от* плача; плакане. *Ето я че иде баба ти Манчовица... И угрижена такава, укахърена, очите ѝ подпухнали от плачене!* Влайков.

плачешка̀та *нареч.* Плачешком. *На Иван Минев момченцето дойде при него плачешката и му каза: „Чичо Ганчо, да дойдеш у нас, че тетя го донесоха ранен.“* Цани Гинчев.

плачешко̀м *нареч.* С плач, с плачене, плачейки; плачешката. *Млади дружки дружката си млада | понесоха мъртва плачешком към село.* П. П. Славейков. *Аз не съм виновен, ефенди; защо ме биеш? каза Дрипльо плачешком и излезе навън.* В. Друмев.

пла̀чещ, -а, -о, *прил.* В съчет. **плачеща върба** — вид върба с увиснали надолу клонки. Salix babylonica.

пла̀чла *ж. Разг.* Плачливо момиче или жена.

плачлѝв, -а, -о, *прил.* 1. Който плаче много често, без сериозна причина. *Току-що приказвахме с дядо Глаушев за вас; аз очаквах да видя някоя плачлива бабичка.* Дим. Талев. *Плачлива съм станала. Искам да се сдържа, пък не мога.* Р. Стоянов. *Плачливо дете.* 2. За глас — в който се долавя плач, стонове. *Очите ѝ бяха червени от плач... Гласът ѝ, дрезгав и плачлив, се чуваше по цялото село.* Елин Пелин. || *Обр. Тъпани, провиквания, песни, а всред туй провлечена и плачлива мелодия на зурли.* Йовков.

плачлѝво. *Нареч. от* плачлив. *Искам да походя, бе дядо, — настоя плачливо Монката.* Елин Пелин.

плачлѝвост, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* плачлив.

пла̀чльо, *мн.* -вци, *м. Разг.* Плачливо момче или мъж.

пла̀ша, -иш, *мин. св.* пла̀ших, *несв.* 1. Вдъхвам страх, опасения. *Но тя се постара да не вижда тоя неприятен човек, който я смущаваше и плашеше.* Вазов. *Ти ме плашиш, Тодорке; аз никога не бях те виждала тъй. За кого говориш и що значат тежките и печалните ти въздишки?* В. Друмев. *Тоя вятър най-много плашеше селяните.* Йовков. *Опасностите не ломят духа ми, а му дават нова мощ. Плаши ме нищожеството и забравата.* Вазов. || Старая се да вдъхна страх; заплашвам. *Спи, бабината, спи, че турците ще дойдат да те грабнат... — Мале,... стига си плашила с тия турци децата!* Вазов. *Стани, че мечката е в гората, ще дойде да те изяде! — почна да я плаши той.* Елин Пелин. *Плашеше ме с бой.* 2. При лов — викам, крещя, за да подгоня дивеча. *Хаджи Емин... беше излязъл на лов... Изкарани бяха насила много селяни да помагат и да плашат дивеча.* Йовков. **плаша се** *страд.* □ **Плаша гаргите** — (разг., ирон.) — напразно заплашвам някого.

пла̀ша се, -иш се, *мин. св.* пла̀ших се, *несв.*, *сред.* Изпитвам страх от нещо; страхувам се, боя се. *Радуш, спокоен и мъжествен, високо увещаваше жените да не се плашат и да не бягат.* Йовков. *Зачуден, отидох под елата и отблизу разгледах непознатите птици. Те не се плашеха.* Ем. Станев.

пла̀шене *ср. Отгл. същ. от* плаша *и от* плаша се. *И нази са с турци плашили... Та и не са ли за плашене, да ги порази господ!* Вазов.

плашѝло, *мн.* плашила̀, *ср.* Фигура от дрипи и др., която наподобява човек и се поставя в нива, лозе, градина и под., за да плаши и прогонва птиците. *Някои от лозята бяха вече обрани и пусти. Само плашилата, с изтърбушени сламени туловища и фантастични шапки, висяха самотно на коловете си.* Дим. Димов. *Глухонемият разперяше нагоре ръце като бостанско плашило и се залюляваше между масите. Играеше тромаво, мечешки.* А. Каралийчев. || *Обр. Гледай го тоя ..., търчи с чувала, не иска да знае... А какво е плашило! И как можа тоя кривокрак дявол, тая грозотия, да вземе най-хубавата жена!* Йовков.

плашлѝв, -а, -о, *прил.* Който лесно се плаши; страхлив, боязлив. *Продан беше добро момче, но плашлив като бабичка.* Каравелов. *Божичко, каква плашлива съм станала! — мълвеше тя, засрамена от страха си да направи крачка напред.* Ц. Церковски. *Плашлива птичка. Плашливо зайче.*

плашлѝво. *Нареч. от* плашлив. *Севдано, идат! — сепнато произнесе Здравка и плашливо загледа около си.* Ц. Церковски.

плашлѝвост, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* плашлив.

плащ, пла̀щът, пла̀ща, *мн.* плащове, пла̀ща (сл. ч.), *м. Остар.* Широка едновремешна горна дреха без ръкави, която се намята; наметало. *Наметна се бързо с един широк плащ и излезе с монаха.* Вазов. *След пешаците мина група конници в скъпи дрехи, с плащове, дръпнати над едното рамо.* Ст. Загорчинов. || *Обр. Над пустите улици траурен плащ | е разиплила майската вечер.* Смирненски.

пла̀щам, -аш, *несв.*; **платя̀,** -ѝш, *мин. св.* -ѝх, *св.* 1. Давам пари (или други ценности) срещу това, което купувам или получавам. *И само заради нея,* (Божура) *заради смеха и заради хубостта ѝ,... жените... купуваха евтината стока на Калуда и щедро ѝ плащаха.* Йовков. *Не стига, че седите тук без наем, ами на туй отгоре и яденето си не плащате.* Св. Минков. *Плаща! — извика Казакът, разкопча салтамарката и развя над главата си няколко хилядарки.* Г. Караславов. *Не се знае кой пие, кой плаща.* Погов. *Плащам в натура. Плащам в брой. Платих сто лева. Платих скъпо за този костюм.* || Давам пари заради извършена работа или за да се

ползувам от нещо. *На шивача си не плащал, четири костюма аз платих.* Йовков. *Всеки ученик плащаше на учителя си по шестдесет пари на месец.* Дим. Талев. *Плащам наем. Плащам за трамвая. Плащам надница.* 2. Давам пари за задължения към държава, организация и пр. *Плащам данъци. Плащам членски внос. Плащам дългове. Плащам контрибуция. Плащам глоба. Плащам лихви.* 3. *Прен.* Претърпявам наказание, страдание и под. заради някаква своя постъпка. *Ти ще ми платиш, византиецо, двойно и тройно за думите си — избъбра той* (Игрил), *като гледаше Кантакузеновия пратеник втренчено, за да му запомни лицето.* Ст. Загорчинов. *Плащам с живота си.* ‖ *Разг.* Отмъщавам. *Душата ми изгори той мене..., изяде ме... И аз ще му платя. Хубаво ще му платя.* Йовков. 4. *Разг.* Само 3 *л.* Източник съм на доходи, които покриват цената на нещо. *И така, от една спаичка Киро вадеше на годината по 350—400 лева. „За десетина години, като турим и лихвите, спаичката ще плати къщата" — мислеше си Киро.* Г. Караславов. *Дай му двесте гроша и едно жребче от ергелето и виж, че ти я продал. — И триста да му дам — нивата ще си плати парите за една година.* К. Петканов. **плащам се, платя се** *страд.* □ **Плащам дан (данък) на нещо** (книж.) — понасям последиците от известни свои постъпки или увлечения. **Плащам от джоба си** — плащам със свои пари, със свои средства, обикн. за нещо, което не съм длъжен да плащам.

пла̀щане, *мн.* -ия, *ср.* 1. Само *ед. Отгл. същ. от* плащам *и от* плащам се. *При плащането Юрталана отби още пет лева от общата сметка.* Г. Караславов. 2. Обикн. *мн.* Сума, която трябва да се плати. *Репарационни плащания.*

плащанѝца *ж. Църк.* Голям къс плат, на който е изобразено поставянето на Христос в гроба. *Това беше погребално пение над един мъртвец, покрит с бяла плащаница.* Вазов. ‖ *Обр.* Покривало. *Витоша живее със свой собствен живот, тя се смее, въси се, спи, замръзнала под ледената си плащаница.* Вазов.

плебѐй, -ѐят, -ѐя, *мн.* -ѐи, *м.* (лат.). 1. *Истор.* В древния Рим — човек от свободното население с ограничени политически права. 2. *Прен.* Човек от потиснатите, експлоатирани класи. *Аз съм плебей по рождение и всички дрипльовци ми са братя!* Смирненски.

плебѐйка *ж.* Жена плебей.

плебѐйски, -а, -о. *Прил. от* плебей. *Госпожа Спиридонова не можеше да прости още плебейския, чиновнически произход на зетя си.* Дим. Димов.

плебисцѝт *м.* (лат.). *Полит.* Всенародно гласуване за решаване на важни въпроси; референдум.

плебисцѝтен, -тна, -тно, *мн.* -тни. *Прил. от* плебисцит.

плева̀ч *м.* Човек, който плеви.

плева̀чка[1] *ж.* Жена или девойка, която плеви.

плева̀чка[2] *ж. Нов.* Специална машина за плевене.

плѐвел *м.* 1. Обикн. *мн.* Общо название на различни саморасли диви растения по ниви, градини и под. *Жени... скубеха плевелите и загърляха зеленчуковите стъркове.* А. Каралийчев. *И ето настъпиха гладни години: | ... | отивах на нивата — плевели сбирах | и папрат и слама, а жито — ни зрънце.* Ем. п.Димитров. 2. *Обр.* Нещо вредно, което трябва да се отстранява, да се премахва. *Дълг на Писателския съюз е също така с помощта на здравата литературна критика грижливо да чисти българската литературна нива от зловредни плевели.* Г. Димитров.

плѐвелен, -лна, -лно, *мн.* -лни. *Прил. от* плевел (в 1 знач.). *Плевелни растения. Плевелни семена.*

плѐвѐне *ср. Отгл. същ. от* плевя *и от* плевя се.

плѐвник, *мн.* -ци, *м.* Постройка за плява, сено, слама и под. *Големите сгради на яхъра, плевника и навеса хвърлят отсечени сенки върху постлания с валчести камъни двор.* Елин Пелин. *Стори му се, че ще е по-хубаво да влезе в плевника и там да легне на меката слама, пък да лежи цял ден, цяла година — да го не вижда никой, никой.* Ц. Церковски.

плѐвня *ж.* Плевник. *Прибираха в плевните слама, сменяха изгнилата ръжанка от кошарите, потягаха колите.* Хар. Русев.

плѐвра *ж.* (гр.) *Анат.* Ципа, която обвива белите дробове и стените на гръдната кухина.

плеврѝт *м. Мед.* Възпаление на плеврата. *Воден плеврит. Сух плеврит.*

плеврѝтен, -тна, -тно, *мн.* -тни. *Прил. от* плеврит.

плѐвя̀, плѐвѝш, *мин. св.* плѐвѝх, *несв.* Чистя засадено място от плевели, от бурени. *На бостана Райка наважда или копае, или плеви.* Влайков. *Ние отивахме на лозе: тате да попрекопае тук-таме, а пък аз да плевя.* Ст. Чилингиров. **плевя се** *страд. Трябва да се плеви лукът.*

плединрам, -аш, *несв.* (фр.). 1. *Юрид.* Защищавам някого в съд. 2. *Книж.* Говоря, боря се за някаква кауза или в нечия полза. *И във вестниците си, и в стиховете си той* (Ботев) *прокарва своите социално-политически идеи, пледира страстно делото на комунизма във Франция, дело, което той счита право и честно.* Вазов. *Пледирам каузата на мира.* **пледирам се** *страд.*

пледѝране *ср. Отгл. същ. от* пледирам *и от* пледирам се.

пледоа̀рия *ж.* (фр.). *Юрид.* Защитна реч в съд.

плѐзене *ср. Отгл. същ. от* плезя *и от* плезя се.

плѐзя, -иш, *мин. св.* плѐзѝх, *несв.* Само в съчет. плезя си **езика (плезя език)** — плезя се. *Виж ти случай! — разсъждавам си аз. — Плезих си езика, смущавах добрите хора с лудориите си, пък сега ще ида да им искам работа!* Д. Немиров. *Жените плезеха език на богомилите и ги дърпаха за дрехата или ги щипеха по краката.* Ст. Загорчинов.

плѐзя се, -иш се, *мин. св.* плѐзѝх се, *несв., сред.* Изваждам си езика вън от устата, обикн. за да изразя пренебрежение, презрение към някого. *А господин Фратьо се плезеше в огледалото и се мъчеше ди се огледа зад ушите.* Вазов. *Дядо Либен се изкикотил и захванал да се плези на хаджи Генча, т. е. да му показва езика си.* Каравелов.

плѐме, *мн.* племенà, *ср.* 1. В първобитното общество — общност от лица с общ произход, общ диалект, територия и име. *В първобитното родово комунистическо общество не е имало класи, а само родове и племена* Т. Павлов. *Зная аз харно в душа си и със сърце си усещам: дò ще денят и свещената Троя тогаз ще погине | заедно с царя Приама и цялото племе троянско.* Ас. Разцветников (превод). *Първобитни племена. Тракийски племена. Славянски племена.* 2. *Прен.* Група човеци, обединени от някакви общи качества или недостатъци. *Тия турци бяха левенти, с прав и строен стан, с открити вълнести гърди — юнашко племе.* Вазов. *Бе тежък бойният ни път — | родихме се в жестоко време. | Решени на живот и смърт, | растяхме ний — желязно племе.* Вес. Георгиев. *Разбойнишко племе. Робско племе.*

плѐменен, -нна, -нно, *мн.* -нни, *прил.* Който се отнася до племе. *Племенни съюзи.*

плѐменник, *мн.* -ци, *м.* (рус.). Сестрин или братов син; братанец, сестриник. *Аз не те питам на кого си син, а какъв занаят имаш? ... — Не ставай смешен — намеси се вуйчото, — защо му е занаят на моя племенник, когато неговият баща владее много села и градове.* А. Каралийчев.

плѐменница *ж.* Сестрина или братова дъщеря.

плѐменничка *ж.* Племенница.

плен, плѐнът, плѐна, *мн.* няма, *м.* Състояние, в което се намира човек, заловен от неприятел и лишен от свобода. *Войната, пленът разклатиха нервите му.* Стаматов. *Не му оставаше нищо друго, освен да се погрижи и за себе си да не попадне в плен.* Ив. Мартинов. *Вземам в плен.* ◻ **В плен съм на нещо** (книж.) — намирам се във властта на нещо, подчинен съм, завладян съм, покорѐн съм. *В плен съм на империализма.* **Държа в плен някого** (книж.) — подчинил съм някого всецяло, във властта ми е. *Като се влюби във Войка ..., почна да се върти по цял ден около воденицата на дядо Горчилан. Войка го държеше в плен, присмиваше му се, измъчваше го и го караше да страда от ревнивост.* Елин Пелин. **Плен и пожар** — плячкосване, грабеж, опустошаване. *Но лош ден настанал: неверници люти | земя ни сторили я плен и пожар.* Вазов.

пленàрен, -рна, -рно, *мн.* -рни, *прил.* Който се извършва с участието на всички членове на дадена организация, комитет и пр., при който има пленум. *Пленарно заседание. Пленарна сесия.*

пленѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* *Книж. Поет.* Който покорява, очарова със своята прелест; очарователен, омаен. *Но кака Гинка, пленителна в траурните си дрехи, ридаеше неудържимо.* Вазов. *Той пак беше се загледал в кавалджиите, следеше мелодията, която се разливаше нашироко, плътна, сладкозвучна, пленителна.* Йовков. *Пленителна усмивка.*

пленѝтелно. *Нареч. от* пленителен. *Колко чисто, пленително свети | твоят поглед, — | бездънно дълбок!* Хр. Радевски. *Досега не съм имал възможност да обичам — да вкуся онази възвишена любов, която така пленително ни рисуват поетите.* Ст. Костов.

пленѝтелност, -ттà, *мн.* няма, *ж.* *Отвл. същ. от* пленителен.

плѐнник, *мн.* -ци, *м.* Лице, което се намира в плен; роб. *Заловили турски пленници и скоро щели да ги докарат.* Йовков. *Печально е в боя от болест безславна | подобно на свещ да угаснеш без време, | а още по-жалко е пленник да паднеш.* Ем. п. Димитров. | *Прен. Поет.* Човек, който се намира във властта на нещо. *Моите сестри са рожби бедни, | пленници на страсти всепобедни.* Лилиев. *Братя мои, бедни мои братя — | пленници на орис вечно, зла — | ледно тегне и души мъглата — | на живота сивата мъгла.* Смирненски.

плѐнница *ж.* Жена или девойка, която се намира в плен. *Щом ханът видя пленницата, тя му се хареса. Угодливият велможа му я отстъпи за харема.* Вазов.

плѐннически, -а, -о. *Прил. от* пленник. *Пленнически лагер. Пленнически неволи.*

плѐнничество, *мн.* няма, *ср.* Състояние на човек, който се намира в плен. *Върна се от пленничество.*

плѐнничка *ж.* Пленница. *Минаха се дни, — никаква вест от двете пленнички. После легенда се понесе, че те са живи, в планините.* А. Страшимиров.

плѐннишки, -а, -о, *прил.* *Рядко.* Пленнически. *Пленнишки лагер.*

плѐнум *м.* (лат.). Събрание в пълен състав на членовете на избран ръководен орган на някаква организация. *Пленум на ЦК на БКП. Пленум на ЦС на ОРПС. Пленум на селсъвета.*

пленя̀[1], -ѝш, *мин. св.* -ѝх, *несв.* *Остар.* 1. Пленявам (в 2 знач.). *Природо ... | една ме ти плениш, очароваваш, | във теб се не лъгах.* Вазов. *Как твоята хармония плени | слуха, о реч мощна, напета.* Вазов. 2. Обирам, грабя, плячкосвам. *Татари пленят земята, земята няма кой да брани.* Вазов. *Зарад теб* (паричката) *архиереи | пленят света кат злодеи.* П. Р. Славейков.

пленя̀[2]. Вж. пленявам.

пленя̀вам, -аш, *несв.*; **пленя̀,** -ѝш, *мин. св.* -ѝх, *св.* 1. Вземам, хващам в плен. *Ала Игрил едно забеляза: никой не хвърляше ни стрела, ни копие, сякаш жив искаха да го пленят.* Ст. Загорчинов. *В плен пленила е русалка | твойто либе, моме малка.* К. Христов. *Пленихме няколко оръдия.* 2. *Прен.* Покорявам някого с красотата си, с очарованието си; омайвам. *Рафаело увлича, пленява, очарова, като никой друг художник.* Величков. **пленявам се, пленя се** *страд.*

пленя̀ване *ср.* *Отгл. същ. от* пленявам *и от* пленявам се. *Печално и развълнувано той разказва историята на пленяването си.* Йовков.

плеонàзъм, -змът, -зма, *мн.* -зми, *м.* (гр.). *Литер.* Стилистичен обрат — съчетание на близки по значение думи или изрази, от които една или няколко са излишни, напр. **връщам се назад, качвам се горе** и под.

плеонастѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни. *Прил. от* плеоназъм. *Плеонастичен израз.*

плѐсен, -тà, *мн.* (науч.) -и, *м.* Микроскопични гъбички, които се явяват във форма на зеленикави петна върху хранителни продукти, растителни останки, кожа и под. при определени условия на влажност, температура и пр. *Стените на горния кат бяха обковани с изкорубени*

от слънцето и дъждовете прогнили дъски, на места покрити с посивели петна от плесен. М. Марчевски. *Лозова плесен. Хлебна плесен.*

плѐсенен, -нна, -нно, *мн.* -нни. *Прил. от* плесен. *Плесенна гъбичка.*

плесеня̀сал, -а, -о. **1.** *Прич. мин. действ. от* плесенясам. **2.** Като *прил.* — който има плесен. *От плесенясалите и почернели стени течеше вода.* Величков. *Той извади оттам изсъхнал и плесенясал хляб и един стъклен буркан с някаква течност.* Йовков. *Плесенясало сирене.* ‖ *Обр.* Отживял времето си; остарял, изостанал. *Плесенясали възгледи.*

плесеня̀сам. Вж. плесенясвам.

плесеня̀свам, -аш, *несв.*; **плесеня̀сам**, -аш, *св.* Покривам се или се изпълвам с плесен. *Нагоре... стената беше посивяла от времето и северния вятър и плесенясала.* Хар. Русев. *Сиренето е плесенясало.*

плесеня̀сване *ср. Отгл. същ. от* плесенясвам.

плѐскам[1], -аш, *несв.* **1.** Цапам, мацам, зацапвам. *Това дете много си плеска дрехите.* **2.** *Прен.* Рисувам лошо. *Плеска бои, а никаква картина не излиза.* **плескам се** *възвр.*

плѐскам[2], -аш, *несв. Разг. Пренебр.* Плещя.

плѐскане *ср. Разг. Пренебр. Отгл. същ. от* плескам[1], плескам[2] *и от* плескам се.

плѐсна. Вж. плясвам.

плеснѝк, *мн.* -ци, *м.* Плесница. *Неочаквано околийският началник замахна и плесникът тежко се стовари върху слабото отпуснато лице.* Вежинов. *И лицето ми — кръв, руменее, сякаш някой ми удря плесник.* Вапцаров.

плеснѝца *ж.* **1.** Удар с длан по бузата, по лицето. *Веднъж във събранье едно многобройно той влезна внезапно, поздрави спокойно / и лепна плесница на един подлец.* Вазов. *Бузата му още гореше от плесницата, в душата му кипеше злоба, той не мислеше за нищо друго, освен за мъст.* Йовков. *Изядох една плесница. Удрям плесница.* **2.** *Прен.* Обида, оскърбление. ‖ *Публиц.* Неуспех, поражение. *Действителният живот удря плесница подир плесница на домогванията и надеждите на гордия голтак.* П. П. Славейков.

плет, плетъ̀т, плета̀, *мн.* плетовѐ и плетѝща плѐта (сл. ч.), *м.* Ограда, направена от преплетени пръти. *Плетът беше изплетен от здрава делиормански пръти.* Йовков. *Божан още на другия ден отдели с плет своя двор.* Елин Пелин. *През деня той мина откъм задната улица и огледа зидовете и плетищата, за да разбере от къде най-лесно може да се прехвърля у Станкини.* Г. Караславов. *Трънлив плет. Жилав плет.* □ **Жив плет** — ограда от гъсто израсли един до друг храсти. **(И) през плет не съм видял нещо** (разг., подигр.) — нямам никаква представа за нещо, не разбирам никак от нещо. *Огнянов, — казваше той надуто и авторитетно — през плет не е видял театър.* Вазов.

плета̀, -ѐш, *мин. св.* плѐтох, *прич. мин. действ.* плел, *несв.* **1.** Изработвам дрехи, чорапи, покривки и под. от конци с помощта на кука или игла, машина и др., като образувам бримки и ги съединявам. *Тя стоеше на канарата..., плетеше чорап и пееше.* Елин Пелин. *Плета пуловер. Плета дантела. Плета покривка. Плета филе. Плета мрежа.* **2.** Изработвам нещо, като кръстосвам, преплитам по особен начин жилави пръчки, вейки, върви, конци и под. *Плетеше кошове и ги даваше за парче хляб на селяните.* Елин Пелин. *Тук похлопаха, там попитаха... Най-сетне спряха пред работилницата на един старец, който плетеше кошници от обелени върбови пръчки.* А. Каралийчев. *Плета рогозки.* **3.** Кръстосвам по особен начин разделена обикн. на три кичура коса, конска опашка и др., правя на плитки. *Русалка — сякаш месец грей, — / изплавала на белия пясък, / плете косата си и пей.* Н. Ракитин. *Плетяха гривите и опашките им, за да се накъдрят.* Йовков. **плета се** *възвр.* и *страд.* □ **Плета си кошницата** (разг.) — нареждам собствените си интереси. **Плета мрежа (интрига)** (книж.) — кроя нещо лошо, някаква интрига.

плета̀ч *м.* Мъж, който се занимава с плетене на дрехи и под.

плета̀чен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Който служи за плетене. *Плетачна машина.*

плета̀чески, -а, -о, *прил. Рядко.* Който се отнася до плетачество. *Плетачески отдел.*

плета̀чество, *мн.* няма, *ср.* Занятие на плетач.

плета̀чка[1] *ж.* Жена, която се занимава с плетене. *После избърсваше сълзите си и два пъти по-чевръсто запремятваше иглите. Беше плетачка.* А. Гуляшки.

плета̀чка[2] *ж.* Плетачна машина.

плета̀чница *ж.* Плетаческа работилница.

плѐтен, -а, -о. **1.** *Прич. мин. страд. от* плета. **2.** Като *прил.* — който е направен чрез плетене. *Плетена кувертюра. Плетен шал.*

плѐтене *ср. Отгл. същ. от* плета *и от* плета се.

плетенѝца *ж.* **1.** Сплетени в едно глави лук, чесън, царевица и под.; плитка, сплит. *Тук, под стряхата, висят големи плетеници царевица, там, на другия край на стряхата, се червенеят цели огърлици червени чушки.* Д. Немиров. **2.** Обикн. *мн.* Оплетена коса; плитки. *Зад нея стоят няколко моми и сплитат разрешената ѝ коса на ситни плетеници.* Влайков. **3.** Вид орнамент от преплетени линии или ивици. *Пребоядиса стените, нарисува по тях плетеници от лозови листа и гроздове.* Йовков. *По опънатото бяло платно тя везеше сложни шарки и плетеници, строго симетрични и чисти, без нито едно възелче или погрешен бод.* Дим. Талев. *Старобългарски плетеници.*

плѐтенка *ж. Диал.* Оплетена коса; плитка, плетеница.

плетиво̀, *мн.* -а̀, *ср.* Нещо, което се плете от прежда, конци и още не е завършено. *Божана също бе станала, но дълго прибираше плетивото си, завиваше го в кърпа.* Дим. Талев.

плетѝще, *мн.* -а, *ср.* Плет. *Когато минаваха край едно плетище, из вратника изскокна разбрадена жена и завика раздирателно.* Вазов.

плѐтка *ж.* **1.** Начин, по който се плете или е изплетено нещо. *Яна остави ръкавите на стана и отиде да донесе новата си престилка. Милена, любопитна, бърже разгъна ръкавите и заразглежда плетката.* К. Петканов. *Лицева плетка. Чорапна плетка.* **2.** Плетиво. *Марина завър-*

ши реда, който беше започнала, остави плетката в скута си и въздъхна. Г. Караславов. *Майка ѝ я слушаше със зяпнала уста. Беше отдавна забравила плетката, която заедно с иглите беше паднала на земята.* Ем. Коралов.

плетȳшка *ж. Диал.* Плитка.

плешѝв, -а, -о, *прил.* 1. Който няма коса по темето; лис. *От някаква болест е окапала косата му и главата му е съвсем плешива.* Йовков. *Плешив старец.* 2. *Прен.* За връх, било, бърдо и под. — по който няма гора. *Над него* (Искъра) *високи диви върхове и чукари напластват се едни на други все по-високи и сиви, някъде облечени с ниски зелени дъбови лесове, някъде голи и плешиви.* Вазов. *Бяха вече загаснали зад плешивите бърда на Средна гора и сетните прашни зари.* П. Ю. Тодоров.

плешивѐя, -ѐеш, *мин. св.* плешивя̀х, *несв.* Ставам все по-плешив.

плешѝвост, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* плешив. *Лицето му бе гладко и розово, с пълна брадичка и с оскъдна руса коса, така грижливо сресана, сякаш бяха слагани търпеливо косъм до косъм, докато се покрие докрай цялата плешивост.* Вежинов.

плѐшка *ж.* Плоска и широка раменна кост със съседните мускули; лопатка. *Един татарин заби копието си в плешката му.* Вазов. *Циганинът се наведе и извади из бурена една печена плешка от агне и, като я подаде на ахчията, взе да го моли.* Цани Гинчев. *Пълнена плешка.*

плѐщене *ср. Отгл. същ. от* плещя.

плѐщест, -а, -о, *прил.* Който има широки плещи. *Изведнаж той съзря двамата си сина, набити и плещести здравеняци.* Йовков. *Сега той ѝ се видя по-здрав, по-плещест. Едрите му рамене бяха изпънали новата аба от домашен шаяк.* Г. Караславов.

плѐщѝ *мн., ед.* няма. Задната част на раменете и горната част на гърба. *По плещите му се развяваше бяла като сняг коса.* В. Друмев. *Пред него стоеше Войка, босонога ..., с разчесана коса, спусната до плещите ѝ, и слушаше прехласнато.* Елин Пелин. ‖ *Обр.* Склон на планина. *Реши се да се изкачат по северните плещи на Богдан.* Вазов. *Денем там се виждаше само дим, но вечер върху тъмните плещи на Балкана пламваше огнената линия на пожарите.* Йовков. □ **Товар (планина) падна от плещите ми** (разг.) — почувствувах облекчение, махна се това, което ми тежеше, ме гнетеше.

плѐщя, -еш, *мин. св.* плѐсна̀х, *несв. Разг. Пренебр.* Говоря необмислено и глупаво; дърдоря, плескам. *У дома по цял ден плещеш като кречетало, а сега едно име не можеш да кажеш.* Чудомир. *Апостол ... плещеше каквото му дойде и, като видеше хубаво винце, забравяше се.* Д. Немиров.

плеѝда *ж.* (гр.). *Книж.* 1. Съзвездие от седем разположени близко една до друга звезди; квачка. 2. *Прен.* Група изтъкнати дейци в някоя област на науката, изкуството и пр., които живеят и творят в една епоха. *И ето в такъв един исторически момент се явява Пушкин и застава начело на една плеяда от художници на словото ...: Гогол, Тургенев, Достоевски, Толстой, Чехов.* П. П. Славейков. *Цяла плеяда млади поети запяха песента на разочарованието и отрицанието.* Вазов.

плик, плѝкът, плѝка, *мн.* плѝкове, плѝка (сл. ч.), *м.* (ит.). 1. Сгънат по особен начин и подлепен лист хартия, в който се поставят писма. *И тъкмо преди да върши, Йото получи писмо ... Той сграбчи синия плик и слънчев лъч надникна в душата му.* Кр. Григоров. *Писмото беше в обикновен син плик, с полуграмотно написан адрес.* Дим. Димов. 2. Книжна кесия, в която се размерват стоки при продаването им. *Плик със захар. Плик с череши.*

плѝсвам[1], -аш, *несв.*; **плѝсна**, -еш, *мин. св.* плѝсна̀х, *прич. мин. страд.* плѝснат, *св.* Плискам[1] веднаж или няколко пъти по веднаж. *Изтича* (Стоян) *до реката, напълни капата си с вода, върна се и я плисна в лицето на припадналия.* К. Петканов. *Момичето приближи до умивалника, плисна лицето си набърже.* Г. Райчев. **плисвам се, плисна се** *възвр., страд.* и *сред.*

плѝсвам[2], -аш, *несв.*; **плѝсна**, -еш, *мин. св.* плѝсна̀х, *св.* Плискам[2] изведнаж. *Вълните се втурнаха, плиснаха, свиха край тях.* К. Христов. *По тъмните стъкла зачаткаха дъждовни капки. Призори плисна пороен дъжд.* А. Каралийчев **плисвам се, плисна се,** *сред. Буйно придошла, реката разярена се плисна сепната из своите брегове.* П. П. Славейков.

плѝсване *ср. Отгл. същ. от* плисвам[1], плисвам[2] *и от* плисвам се.

плисѐ, *мн.* -та, *ср.* (фр.). Всяка една от многобройните надлъжни гънки на женска дреха, направени за украшение. *Рокля на плисета.*

плисѝрам, -аш, *несв.* Правя плисета. *Плисирам рокля.* **плисирам се** *страд.*

плисѝране *ср. Отгл. същ. от* плисирам *и от* плисирам се.

плѝскам[1], -аш, *несв.* 1. Със силен замах изливам вода или друга течност. *Берберинът непрекъснато бръсне и плиска из улицата легени сапунена вода.* К. Константинов. ‖ Изливам със замах вода или друга течност върху някого или нещо, пръскам с много вода. *Жените разкопчаха дрехата на гърдите ѝ, разтриваха слепите ѝ очи, плискаха я със студена вода.* Вазов. ‖ Хвърлям няколко пъти вода върху лицето си, за да го измия. *Тя стана ... и приближи до умивалника. Плиска дълго пламналото си лице.* Г. Райчев. *Едно момиче излезе и отиде до водата и там хвана да си плиска лицето.* Вазов. ‖ За вода, дъжд и под — обливам с плясък някого или нещо. *Това е малка рекичка с бистра вода, която плиска и мие сиви, на места зеленясали скали.* Г. Караславов. *Той бди. Пороен дъжд го плиска.* Йовков. 2. Пляскам по вода. *Стори му се, че някой плиска във водата.* Елин Пелин. 3. Разклащам вода така, че да излезе вън от някакъв съд, вън от някакво пространство. *Откъм езерото идваха дълги плавни вълни, които плискаха водата чак до тесните канавки, пробити между блатната трева.* Ст. Загорчинов. *Тя окачаше котлите на лавицата, като ги плискаше.* И. Волен. **плискам се** *страд.*

плѝскам[2], -аш, *несв.* 1. За вода — вълнувам се, удрям се с шум о нещо; плискам се. *Реката плискаше в бреговете.* Ем. Станев. *Водата на това езеро беше черна като мастило. Тя плискаше, вълнуваше се и големите талази страшно бучаха.* Елин Пелин. ‖ *Обр. Нямаме очи*

ние,... нямаме сърца за живота, който плиска край нас. К. Константинов. 2. За дъжд — валя, изливам се силно и шумно. *Изведнъж ние навлязохме в тъмнина, дъждът плискаше силно и мене ми се стори, че пътуваме извън Прага.* Г. Белев.

плѝскам се[1], -аш се, *възвр.* и *взаим.* Поливам се, пръскам се с вода. *Вардарски дълго ве ми на бунара в двора, плискаше се обилно със студената кладенчова вода.* Дим. Талев. *В едно дълго каменно корито две деца се плискаха с вода.* Г. Караславов.

плискам се[2], -аш се, *несв., сред.* 1. За вода, вълни — вълнувам се и се удрям с шум, с плясък. *Морето дреме, ветрец вей, | сънливо плиска се вълната | и лодка до брега люлей.* Яворов. *От другата страна... водата излизаше разпенена, плискаше се в дуварите.* Йовков. 2. За вода — поради клатене излизам вън от съда, в който се намирам. *Колко мъдро върви Харитина сега Водата не се плиска от кофата и песента й се смълча.* Я. Каменова.

плѝскане *ср. Отгл. същ. от* плискам[1], плискам[2] *и от* плискам се. *Чуваше се само тихото плискане на вълните.* Г. Белев.

плѝсна. Вж. плисвам[1] *и* плисвам[2].

плѝсък, *мн.* няма, *м. Рядко.* Плискане. *Вървим близу до водите на Днепър по широко тъмно шосе. Чува се тихият плисък на реката.* Н. Фурнаджиев.

плѝтка *ж.* 1. Оплетена дълга коса, обикн. у жена. *Едно момиче, тънко, високо, с две дебели плитки на плещите си, работеше около камъка.* Йовков. || Сплетена опашка или грива на кон. *Конете му харесаха. Бяха излъскани, на някои дори опашките и гривите им бяха сплетени на тънки хубави плитки.* Кр. Григоров. 2. Сплетени в едно глави лук, чесън, царевица и под.; плетеница, сплит. *Плитка лук.*

плѝтко. *Нареч от* плитък. *Впрегна пак Юрталана воловете и я изора втори път, но сега по-плитко.* Г. Караславов.

плѝткоскроѐн, -а, -о, *прил.* За лъжа, клевета и под. — чиято неистинност ясно личи. *Плиткоскроена лъжа.*

плѝткост, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* плитък.

плиткоу̀мен, -мна, -мно, *мн.* -мни, *прил.* Който не е много умен; глупав. *Келнер съм, но имам ум да се разправя с такива кметове като тебе! — ... — Особено с такива плиткоумни кметове! — добави Мулетаров.* Я. Каралийчев.

плиткоу̀мие, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* плиткоумен; глупост.

плитчина̀ *ж.* Плитко място в река и под. *Противоп.* дълбочина. *Рибарят стоеше изправен на дългите си крака, нагазил в плитчината.* Ем. Станев. *Заседна на едно място като кораб, изтласкан от буря на плитчина.* Я. Гуляшки.

плѝтък, -тка, -тко, *мн.* -тки, *прил.* 1. Който има малко разстояние от повърхността до дъното. *Противоп.* дълбок. *През селото ни минава дълбок дол, из който тече плитка вада.* Г. Райчев. *Тръгнаха из един дол, тъй плитък..., че не приличаше да е дол.* Йовков. *Плитка яма. Плитка чиния. Плитко сандъче. Плитка вода.* || *Събир.* Който не прониква много навътре в нещо. *Плитка оран. Плитки разкопки.* 2. *Прен.* Лишен от задълбоченост, от дълбоко съдържание; празен, незначителен, глупав. *За мене животът всякога е бил твърде прост, до комизъм прост и плитък.* Г. Райчев. *Плитка мисъл. Плитък ум.* □ **Плитка лъжа** — лошо съчинена лъжа, на която никой не може да повярва.

пло̀вка *ж. Диал.* Патица.

плод, плодът, плода̀, *мн.* плодовѐ, пло̀да (сл. ч.), *м.* 1. Рожба на растение, която съдържа семе. *И почнала да наблюдава какво ще стане... По-късно опрашеният цвят вързал плод, който се развива четири пъти по-бързо.* Я. Каралийчев. || *Събир.* Само *ед.* Всички плодове на някакво растение или на растенията на дадена местност и пр. *Надясно беше разкършила бели клони една ябълка, отрупана с дребен балкански плод.* Я. Каралийчев. *Берачите слязоха в низината. Тук лозите бяха по-буйни и по-натоварени с плод.* К. Петканов. *Наспорил беше бог земята с тежък плод и хората работеха.* Йовков. 2. *Стесн.* Обикн. *мн.* Употребявани за ядене, обикн. в суров вид рожби на някои дървета или други растения (ягода, малина, грозде и др.); овошки, фрукти. *Коя земя от теб е по-пъстра, по-богата? | Ти сбираш в едно всички блага и дарове: | хляб, свила, рози, нектар, цветя и плодове.* Вазов. *Разнасяха се панички пълни със сушени плодове, други панички със стафиди и леблебии.* Д. Немиров. *Диви плодове. Захаросани плодове. Сочни плодове.* 3. Зародиш на човек или животно. *Залата беше изпълнена, както обикновено, с жълтеникав тютюнов прах ... Тук работеха бременни жени, които осъждаха плода си на хилав живот още в утробата* Дим. Димов. 4. *Прен.* Добър резултат, постижения и пр., който се дължи на някакви усилия, работа, дейност. *И той хвърли поглед любовен, приветен към тоз труд довършен, подвиг многолетен, | на волята рожба, на бдението плод.* Вазов. *Един популярен курс по земеделие и скотовъдство беше уреден в Люляково от дружеството. Това също беше плод на безшумната, но усърдна работа на поп Доча.* Йовков. *Плодове на народния труд. Плод на фантазията. Плод на отчаянието.* □ **Забранен плод** (*книж.*) — за нещо забранено, което силно привлича, изкушава.

пло̀ден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* 1. Който се отнася до плод на растение. *Плодни пъпки. Плодна обвивка. Плодни клонки.* 2. За земя, нива и под. — който дава плод, който ражда плод; плодороден. *Морето е малко, но име носи — Черно, | и върхът е Черен, вечно сърдит и свъсен.. | и черна земята — плодна, но тъжна безмерно.* Багряна. □ **Плодно дръвче** — овощно дръвче.

плодѐне *ср. Отгл. същ. от* плодя *и от* плодя се

пло̀дник, *мн.* -ци, *м. Бот.* Част от растителен цвят, гдето се развиват семената.

пло̀дов, -а, -о, *прил.* Който е приготвен от плодове, от овощия. *Плодов сок. Плодова ракия.* □ **Плодов червей** (зоол.) — червей от малка пепелява нощна пеперуда, която напада овощните дървета. Carpocapsa.

плодовѝт, -а, -о, *прил.* 1. За земя, растение и под. — който дава много плод; плодороден. *Лъджане... се радва на едно живописно поло-*

жение, всред една плодовита и цветуща равнина. Вазов. *Плодовита круша.* 2. Който ражда много, който дава многобройно поколение *Плодовито животно. Плодовито племе.* 3 *Прен.* Който твори много. *Плодовит поет. Плодовит учен.*

плодовѝтост, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* плодовит. *Изумителна е била плодовитостта на Рафаело през тоя период на живота му.* Величков. *С остаряването на дърветата растежът им замира и плодовитостта им силно намалява.*

плодонòсен, -сна, -сно, *мн.* -сни, *прил.* 1. Плодороден. *Плодоносните недра на земята са кърмили само буйна и дива растителност.* Йовков. *Плодоносна почва.* ‖ През който има плодородие. *Плодоносна есен. Плодоносна година.* 2. *Прен.* Който дава добри резултати, постижения; творчески. *В Букурещ започва най-бурният, най-плодоносният период от обществено-политическата, журналистическата, публицистическата и писателска дейност на Каравелов.* Сп. Септември, 1954 г. *Плодоносна работа.*

плодорòден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* 1. За земя, почва — който дава много, изобилни плодове, който се отличава с плодородие. *Плодородна област. Плодородна долина. Плодороден край.* 2. През който има плодородие *Плодородна година. Плодородно лято.*

плодорòдие, *мн.* няма, *ср.* 1. Способност на почвата да създаде и храни богата растителност. 2. Съвкупност от земеделски произведения, получени за един сезон; реколта, урожай. *Той почна да се заглежда в нивите, радваше се на това небивало плодородие.* Йовков.

плодорòдност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* плодороден.

плодотвòрен, -рна, -рно, *мн.* -рни, *прил.* Който дава добри резултати и постижения. *Плодотворна дейност. Плодотворен метод.*

плодотвòрно. *Нареч. от* плодотворен. *Влияе плодотворно.*

плодотвòрност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* плодотворен.

плодохранѝлище, *мн.* -а, *ср. Спец.* Специално пригодено помещение за пазене на плодове и зеленчуци. *Ще построим плодохранилище. Едно зърно плод няма да пропадне.* А. Каралийчев.

плодоя̀ден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* За животно — който се храни само с плодове. *Маймуните са плодоядни животни.*

плодя̀, -йш, *мин. св.* -йх, *несв. Рядко.* Създавам, пораждам. *Но ний знаем, че в нашто недавно | свети нещо ново, има нещо славно, | що гордо разтупва нашите гърди | и в нас чувства силни, големи плоди.* Вазов.

плодя̀ се, -йш се, *мин. св.* -йх се, *несв., сред.* Развъждам се, размножавам се. *Негрите са се приспособили към американския климат и силно се плодят.* Ал. Константинов. *Има . . . хора, които живеят из ден на ден, плодят се като полските животни, умират неизповядани, непричастени.* Ст. Загорчинов. *Зайците много се плодят.*

плòмба *ж.* (лат.). 1. Твърдо вещество, с което се запълва дупка на наяден зъб. *Златна пломба. Порцеланова пломба.* 2. Кръгла оловна плочка със специален печат, която свързва краищата на връв, тел и пр. като знак, че нещо не е отваряно. *Пломба на електромер.* ‖ Металическа плочка с фабричен знак за указване произхода на стоката.

пломбѝрам, -аш, *несв.* и *св.* Поставям пломба *Пломбирам зъб. Пломбирам вагони. Пломбирам сандък.* **пломбирам се** *страд.*

пломбѝране *ср. Отгл. същ. от* пломбирам и от пломбирам се. *Сега имаше възбрана върху толкова неща, всеки контролираше пратките; разумно бе човек сам да присъствува при пломбирането на сандъците му.* А. Страшимиров.

плòска *ж. Нар.* Малък плосък съд за ракия с тясно гърло. *Шарена плоска вниса момата за песнопойци в жад прималнели.* П. П. Славейков. *Там имаше постлана чергица, възглавници и пълна гледжосана плоска със силна парлива джиброва.* Д. Немиров.

плòско. *Нареч. от* плосък.

плоскодъ̀нен, -нна, -нно, *мн.* -нни, *прил.* Който има плоско дъно. *Плоскодънна лодка.*

плòскост, -ттà, *мн.* -и, *ж.* 1. *Мат* Равнина. 2. Плоска, равна повърхност. *Между дървата заблещукаха запенените къдрици на текущата по наклонна камениста плоскост вода.* Ал. Константинов. 3. *Книж. Прен.* Основа, върху която се извършва известно действие. *Във втората част на романа авторът се прехвърля от една сюжетна плоскост на друга.* □ **Подхлъзвам се (плъзвам се) по наклонената плоскост** — тръгвам по гибелен път, пропадам нравствено.

плòсък, -ска, -ско, *мн.* -ски, *прил.* 1. Който има равна повърхност, без възвишения и вдлъбнатини. *Погледах и от прозореца надолу; там, вместо двор или улица, видях плоската стряха на друго вътрешно здание.* Ал. Константинов. *Плоско стъкло. Плоско огледало. Плоско дъно.* 2. За предмет, съд и под. — с равни, гладки стени, който не е объл, който не е издут или вдлъбнат. *Той се огледа и полека измъкна от джоба на шаечната си полушубка дълго и плоско шише.* А. Гуляшки. *Плоска кутийка.* 3. *Прен.* Лишен от оригиналност, сух, беден по съдържание. *Веригаров е една дребна душица и всичкият му идеал е да печели ефекти чрез шутовски остроти и плоски каламбури.* Вазов. *Плоски комплименти. Плоска шега.*

плохà *ж.* Широка гънка на пола на дреха, пришита на горния си край и свободно пусната надолу.

плòча *ж.* 1. Голяма, обикн. четириъгълна тънка плоскост от камък, метал, стъкло и др. *Там някъде, в най-забутаното селище, . . . в схлупена къщурка, покрита със зеленясали плочи, живееле една жена сиромахкиня с трима синове.* А. Каралийчев. *Върху една мраморна плоча бяха разтрити разноцветни бои.* Йовков. *Върху стъклената плоча на бюрото имаше само телефон, подставка за стило, бележник и пепелница.* Дим. Димов. *Бетонна плоча. Желязна плоча.* ‖ Четириъгълен плосък къс от камък, специално пригодèн за настилане на дворове, улици, помещения и под. *Клепалата забиха; конски подкови зазвънтяха по плочите.* Вазов. *Неравният под от каменни плочи беше изметен и полян с вода.* Елин Пелин. 2. *Остар.* Малка четвъртита

дъска от специален черен камък, върху която се пише с калем. *Алекси обръщаше букварчето си, драскаше по плочата си и заспиваше на скута на майка си.* Г. Караславов. *Работата започна още първия ден и повечето от децата бяха без учебници, без тетрадки, без плочи и калеми.* Дим. Талев. 3. Диск със звуков запис за възпроизвеждане на грамофон. *Третият общински писар Платников навиваше грамофона и избираше плочи.* Йовков. *Грамофонна плоча.* 4. *Нар.* Подкова. *Ако знаеш, мале, я кажи ми, | кой ковеше таткова кобила | с яки клинци и с поляки плочи, | та с години на нозе ѝ траят.* Нар. пес. □ **Надгробна плоча** — голям каменен или мраморен четириъгълник, обикн. с издълбани на него думи, който се поставя върху гроб. *В епитафията на надгробната ѝ плоча личат, между другите, и тия стихове.* П. П. Славейков. **Паметна (възпоменателна) плоча** — плоча с надпис, поставена на място, свързано със заслужил, бележит човек или с важно историческо събитие.

плòчен, -а, -о, и **плòчен**, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Който е направен от плочи (в 1 знач.) или е покрит с плочи. *Трепере мараня над плочените стрехи.* Н. Ракитин. *Черквичката... се е схлупила под тежестта на плочния покрив.* Елин Пелин.

плòчест, -а, -о, *прил.* 1. Който има форма на плоча. *Плочести кристали.* 2. Плочен. *Провидя се двор, бухнал от овошки, с лехи, оградени от чимшир, с плочест ходник, който водеше до дървеното стълбище на къщата.* Ст. Загорчинов. 3. Който се цепи на плочи. *Плочест камък.*

плòчка *ж.* 1. *Умал. от* плоча (в 1 знач.). *Слънцето биеше в очите им и весело трептеше по металните плочки на ризниците и по шлемовете.* Ст. Загорчинов. 2. Малка фаянсова плоча за облицовка на стени. *Ела дома, момиченце. Като царица ще живееш: къщата ни с паркет, кухнята с плочки.* Г. Райчев.

плòчник, *мн.* -ци, *м.* Тротоар. *Тя избърза, пресече първата улица и пое по десния плочник.* Г. Райчев. *През спуснатите щори на прозорците на вилата-дворец проникваха ивици светлина и шареха плочника пред парадния ѝ вход.* Д. Добревски.

площ, площтà, *мн.* плòщи, *ж.* 1. Пространство, повърхност на дадено място, помещение, плосък предмет и под. *Цялата площ на тоя полуостров, образуван от завоя на Янтра, е била застроена с черкви и параклиси.* Вазов. *Върху цялата площ на една от стените той нарисува голяма картина.* Йовков. *Този апартамент има 60 кв. м жилищна площ.* 2. *Мат.* Част от плоскост, ограничена от начупена или крива линия. *Площ на осмоъгълник. Площ на правоъгълник.* 3. Пространство, парцел, използуван или пригодèн за някаква цел. *Тревни площи. Поливни площи. Орна площ. Посевни площи.* □ **Зелена площ** — площ в населено място, засадена с цветя или дървета.

площàд *м.* Голямо специално оставено и благоустроено празно място в град, село и пр., свързано с улици. *Утрината имаше църковна служба, а след обед рано-рано на площада пред църквата се изви шумно хоро.* Г. Райчев. *Снегът вали. Московска зимна вечер. | Блестят площади, улици, витрини.* Багряна. *Пазарен площад.*

площàден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* Груб, просташки, вулгарен. *Площадни изрази. Площаден оратор. Площаден вкус.*

площàдка *ж.* 1. Неголяма хоризонтална площ в стълбище. *Някои по-нетърпеливи отидоха чак при вятърната мелница, качиха се по стълбата на площадката и отвисоко гледаха по пътя на юг.* Йовков. *Спрях се на площадката на четвъртия етаж и започнах да чета табелките по вратите.* 2. Неголяма равна земна площ, пригодена за определена цел. *Баскетболна площадка. Спортна площадка. Площадка за танци.* □ **Детска площадка** (нов.) — нарочно уредено и обзаведено място за игри и възпитание на деца от предучилищната възраст на открито. **Строителна площадка** (спец.) — място около постройка, гдето се складират строителни материали.

плỳвам, -аш, *несв.* 1. Нося се, движа се по повърхността на вода или във вода. *След малко параходът се показа, но плуваше вече право на юг.* Йовков. *Едно стадо делфини плува наоколо като почетна стража.* Св. Минков. *Плувам по гръб.* || Пътувам с параход, лодка и др. *Мечтаех аз: на мощен кораб плувах | по широките морета.* Величков. *Ей самичък византийский | император горделив | във трирема позлатена | плува блед и мълчалив.* К. Христов. || Имам качества да не потъвам във вода или друга течност. *Тапата плува. Дървото плува.* 2. *Прен. Поет.* Нося се, движа се бавно (из въздуха, по небесния свод и пр.). *Над разлюляното море на нивите плуваха бели облаци като кораби.* Йовков. *Път царствен царствено поел, | високо плува горд орел.* Дебелянов. *Луната плуваше с царственото си тихо величие по свода.* Вазов. *Шумят добруджанските ниви. | Комбайните плуват през тях.* Мл. Исаев. || *Обр. И въображението му плуваше над великолепното Старозагорско поле.* Вазов. 3. *Прен.* Облян съм цял в някаква течност (сълзи, пот и др.). *О, милата ми щерка — милваше я той и с думи, и с ръце и сините му очи плуваха в сълзи.* Дим. Талев. *Тя заплака дълбоко и глухо, от очите ѝ се изливаше поройт на дълго задържаните неизплакани сълзи. Бузите ѝ плуваха във влага, възглавницата се измокри.* Г. Караславов. *Цялото му лице плуваше в пот.* 4. *Прен.* Намирам се в някаква обстановка, при някакви условия (разкош, слава, блясък и под.); тъна, живея. *Представете си какъв е бил тоя град* (Венеция)... *по времето на Тициано,..., когато всичко е плувало в блясък и разкош.* Величков. *Хафъз паша в Панагюрище плуваше до шия в кръв и в сладострастие.* Вазов. *Плувам в блаженство.* □ **Плувам в нечии води** — намирам се под нечие влияние.

плỳване *ср. Отгл. същ. от* плувам (в 1 знач.). *Приближаваме към Дунава. Предвкусваме удоволствието от плуването, от борбата с вълните.* Д. Немиров.

плỳввам, -аш, *несв.*; **плỳвна**, -еш, *мин. св.* плỳвнàх, *св.* Започвам да плувам. *След няколко минути ладията с Илища... плувна по мътните вълни.* Вазов. *Призори небето на изток се зачерви, над полето плувна тънка синкава мъгла, като дим.* Йовков. *Очите на Теньовица се избистриха за миг и пак плувнаха в сълзи.* К. Петканов. *Защо ни бяха пушки, саби и грана-*

ти? , Тъй искал бил от царския палат | тиранинът народен, плувнал във разврат. Д. Полянов.

плу̀вен, -вна, -вно, *мн.* -вни, *прил.* Който се отнася до плуване с ръце и крака. *Плувен спорт. Плувни състезания.*

плувѐц, *мн.* -вци̇́, *м.* Човек, който умее добре да плува. *Не виждаш ли, че не зная да плавам? Как ще отида да те спасявам тебе, плувеца!* Д. Немиров. *По-добрите плувци по-често се давят.* Погов. || Спортист, който се занимава с плуване. *В международните плувни състезания ще вземат участие плувци от 21 страни.*

плу̀вна. Вж. п л у в в а м.

плуг, плу̀гът, плу̀га, *мн.* плу̀гове, плу̀га (сл. ч.), *м.* Железно земеделско оръдие за оран с широк извит лемеж, обикн. с две колелета. *Мили ми са планините | и на север и на юг; драги ми са равнините, | набраздени с нашия плуг.* П. Р. Славейков. *Земята замръзна, не можеше повече да се оре, и всички плугове се завърнаха.* Йовков.

плу̀жек, *мн.* -ци, *м.* *Нар.* Охлюв без черупка. *Плужеци пълзяха по изкорубените змиевидни корени.* Ст. Загорчинов.

плу̀жница *ж.* *Диал.* Вид рало. *Оре старо во градина | со два вола со плужница.* Нар. пес.

плутокра̀т *м.* *Книж.* Лице от най-богатия слой на господствената класа, което поради богатството си има голямо влияние и власт.

плутократѝчески, -а, -о. *Книж. Прил. от* плутокрация. *Плутократическа република.*

плутокра̀ция *ж.* (гр.) *Книж.* 1. Държавен строй, при който управлява група от най-богатите представители на господствената класа, а народът е в пълно безправие. *Фашистка плутокрация.* 2. *Събир.* Плутократите в дадена държава през определен период. *Плутокрацията има полза от войните.*

плу̀я, -у̀еш, *мин. св.* плух, *несв.* 1. *Нар.* Гния, разварям се. *Сеното плуе на дъжда.* 2. *Прен. Разг. Презр.* Седя, прекарвам някъде; кисна, тъна. *Слепи ли са били по-рано да поправят моста, а не да плуем цяла нощ на кра! — гърмеше първата класа.* Вазов. *Плуй сега из участъците и казармите да ти дойде умът в главата.* Ал. Константинов. *Плуят в невежество.*

плъ̀звам¹, -аш, *несв.*; **плъзна,** -еш, *мин. св.* плъзна̀х, *прич. мин. страд.* плъзнат, *св.* Почвам да плъзгам нещо или някого. *Вкрил отпусна лявата ѝ ръка и плъзна едрата си длан по тънкия ѝ гръб.* Г. Караславов. *Фурнаджията отряза половин самун и го плъзна по тезгяха към него.* Дим. Талев. || *Обр. Димо плъзна поглед по чистия, изметен двор.* К. Петканов. **плъзвам се, плъзна се** *страд.*

плъ̀звам², -аш, *несв.*; **плъзна,** -еш, *мин. св.* плъзна̀х, *св.* 1. Само *мн.* и 3 *л. ед.* За множина — тръгваме, движим се нагоре-надолу; плъпваме. *Закрепи се хубаво време и сеновчани плъзнаха по работа.* Йовков. *По голата зелена стръмнина плъзнал свят като мравуняк.* Елин Пелин. *Плъзнали бяха навред големи турски потери, ходеха по пътища и пътеки, влизаха по селата.* Дим. Талев. 2. Плъзвам се. *Върху бледи устни бавно плъзва | кръв на алени петна | и сноп жълта светлина | сред безжизнени очи помръзва.* Смирненски. *На челото му завтудя, като че по него плъзна змия.* Л. Стоянов.

плъ̀звам се, -аш се, *несв.*; **плъзна се,** -еш се, *мин. св.* плъзна̀х се, *св., сред.* Плъзгам се изведнаж. *Лодката напусна крайбрежието и се плъзна красиво по светлата повърхност на езерото.* Вазов. *Някаква сянка се плъзва по земята.* Йовков. *Ала една усмивка лека | по устните се плъзва в миг.* Вапцаров. *Уплашен и смутен ..., плъзнах се кой знае как и цял се цамбурнах във водата.* Д. Немиров.

плъ̀зване *ср.* *Отгл. същ от* плъзвам¹, плъзвам² *и от* плъзвам се.

плъ̀згав, -а, -о, *прил.* 1. По който човек, животно и др. се плъзга, когато се движи; хлъзгав. *Калта е гъста и плъзгава, на всяка крачка войници падат.* Йовков. *Камъкът беше плъзгав и хората стъпваха внимателно, като се придържаха о грапавините на стената.* Ст. Загорчинов. *Камионът трудно се движи по плъзгавия заледен път.* 2. Който при хващане се плъзга от ръцете. *Плъзгав сапун.*

плъ̀згаво. *Нареч. от* плъзгав. *Внимавай, тук е плъзгаво!*

плъ̀згавост, -тта *мн.* няма, *ж.* *Отвл. същ. от* плъзгав.

плъ̀згам, -аш, *несв.* Движа, местя нещо по гладка, равна повърхност. *Голям Борован ... плъзгаше пръст по ситните редове на нелегалния вестник „Работническо дело“ и бавно сричаше.* Дим. Ангелов. *Той плъзга леко рендето по дъската.* | *Обр. И той с наслада плъзгаше погледа си по леко набърченото равнище на водния простор.* Вазов.

плъ̀згам се, -аш се, *несв., сред.* 1. Движа се плавно по гладка повърхност; хлъзгам се. *Калните криви улички се превърнаха в широки асфалтни булеварди, по които звъняха небесносини трамваи и се плъзгаха бавно дълги елегантни автомобили.* Св. Минков. *Вълната лодката поклаща, гали, | а тя се плъзга по водите леко | и буди бели лилии заспали.* Ем. п. Димитров. | *Обр. Лека усмивка се плъзга по тънките устни на Хаджията.* А. Гуляшки. | Пързалям се. *Децата се плъзгаха с шейни по ледения път.* 2. Подхлъзвам се. *Понякога пътеката ставаше тъй изронена и плъзгава от изгнилата лаяшна шума, която покриваше земята с дебел килим, че конете се плъзгаха и падаха на задниците си.* Ст. Загорчинов. *Партизаните и натоварените катъри се плъзгаха и падаха по разкаляните пътеки на планината.* М. Марчевски. 3. Имам свойство да се изплъзвам; плъзгав съм. *Плъзга се като риба из ръцете ти.* □ **Плъзгам се по повърхността на нещо** — разглеждам нещо повърхностно, незадълбочено.

плъ̀згане *ср.* *Отгл. същ. от* плъзгам *и от* плъзгам се

плъ̀зна. Вж. п л ъ з в а м¹ *и* п л ъ з в а м².

плъ̀зна се. Вж. п л ъ з в а м с е.

плъ̀нка *ж.* Зеленчук, ориз, късчета от дроб и др., с които се пълни при печене агне, прасе, чушки и др.

плъ̀пвам, -аш, *несв.*; **плъпна,** -еш, *мин. св.* плъпна̀х, *св.* Само *мн.* и 3 *л. ед.* *Разг.* Почвам да се движа, да пълзя; плъзвам. *А вече плъпнали по улица, отвред | се стичаха мъже, жени и неотспали | деца.* П. П. Славейков. *Времето омекна ... По улиците плъпнаха деца, които се биеха със снежни топки.* Г. Караславов.

плъпване *ср. Отгл. същ. от* плъпвам.

плъпна. Вж. плъпвам.

плъст, плъстта̀, *мн.* няма, *ж.* 1. Вид дебела материя, направена от сбити къси косми. 2. Постилка от такава материя. *На одъра била постлана една шарена плъст.* Каравелов.

плъстен, -а, -о, *прил.* Направен от плъст. *Широките стълби бяха покрити с плътни плъстени пътеки.* А. Гуляшки. *Плъстена шапка.*

плът, плътта̀, *мн.* няма, *ж.* Тялото на човек или животно. *Той чувствуваше близостта ѝ,... усещаше топлината на нейната бяла млада плът.* Йовков. *После всеки си отрязваше едно парче от топлата още плът и бързаше да го опече върху жаравата.* Ст. Загорчинов. ‖ Тялото като източник на чувствени желания и похот. *И монахът разказа живота на пустинника, който победил в страдания плътта си.* Дим. Талев. □ **Давам плът и кръв на нещо** — осъществявам нещо, създавам го. **Добивам плът (и кръв)** — осъществявам се. **Плът от плътта и кръв от кръвта на нещо** — най-съществена, извънредно ценна и неотделима част на нещо.

плътен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* 1. Който се състои от тясно и здраво съединени частици. *Плътна ледена кора покриваше стъклата на прозорците.* А. Гуляшки. *Плътна маса. Плътна дървесина. Плътна скала.* ‖ Който се състои от разположени съвсем близко, непосредно една до друга съставни части; гъст. *Около знамето ... се разположиха в плътни групи ротите.* Йовков. *Плътни редици.* ‖ *Прен.* За мрак, тъмнина и др. — гъст, непрогледен. *Из плътния мрак на тихата вечер никнат светлини като пламъчета на свещи.* Св. Минков. *Плътна сянка.* 2. За плат, дреха и под. — чиито нишки са разположени гъсто една до друга, който е гъсто изтъкан, изплетен; гъст. *Дори прозорците, които бяха малки, квадратни, затворени с кепенци и плътни пердета, се отваряха само в определени часове на деня.* Дим. Димов. *Плътен килим. Плътен пуловер.* 3. Който е здраво напълнен, натъпкан с нещо. *Той бръкна във вътрешния джоб на дрехата си, извади оттам плътен кожен портфейл.* Г. Райчев. 4. За глас и под. — силен, звучен, мек. *Чува се близу до сцената бавна сборна песен; води плътен глас на воин.* К. Христов. *Той пак беше се загледал в кавалджиите, следеше мелодията, която се разливаше нашироко, плътна, сладкозвучна.* Йовков.

плътно *нареч.* Непосредно до нещо, без да остава празно пространство. *Човекът се прилепи плътно до колата и погледна вътре.* Л. Стоянов. *Сега богомолците стояха плътно един до друг, притискаха се, едвам успяваха да се прекръстят, да превият гръб по посока към олтара.* Дим. Талев.

плътност, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* 1. *Отвл. същ. от* плътен. *Плътност на скалата. Плътност на тъканта.* 2. *Физ.* Масата, която се съдържа в единица обем от известно тяло. *Водородът в газообразно състояние има най-малка плътност от всички вещества.*

плътоя̀ден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил. Спец.* Който се храни с месото на други животни; хищен. *Плътоядна птица.*

плътски, -а, -о, *прил.* Който е свързан с плътта, който се отнася до плътта. *Те бяха се отрекли от всичко плътско и земно и бяха се отдалечили в планинската тишина между манастирските стени на отшелничество и покаяние.* Елин Пелин. *Плътски наслади.*

плъх, плъ̀хът, плъ̀ха, *мн.* плъ̀хове, плъ̀ха (сл. ч.), *м.* Вреден гризач, подобен на мишка, но много по-голям, който живее в жилищата и в сгради с храни. Mus rattus. *Воденичните плъхове се гонеха по хамбарите на воденицата и понякога някой прескачаше през заспалите по чувалите мливари.* Цани Гинчев. *В тъмната плевня миришеше на сено ... Под керемидите тропаха и цвърчаха плъхове.* Хар. Русев.

пльо̀свам, -аш, *несв.*; **пльо̀сна,** -еш, *мин. св.* пльоснàх, *св. Разг. Рядко.* Падам с плясък, пльосвам се. *Десет трупа от брега / пльоснаха тежко / в мъртвите мътни води на Марица.* Гео Милев. *Турлака полетя напред, размаха ръце и тежко пльосна в калта.* А. Гуляшки.

пльо̀свам се, -аш се, *несв.*; **пльо̀сна се,** -еш се, *мин. св.* пльоснàх се, *св., сред. Разг.* 1. Пльосвам. 2 *Груб.* Отпускам се и сядам изведнаж тежко, грубо, със силен тласък. *След това се пльосна долу на прага под самия надпис, кръстоса крак връз крак.* Чудомир. *Тя се пльосна на миндера.*

пльо̀сване *ср. Отгл. същ. от* пльосвам *и от* пльосвам се.

пльо̀сна. Вж. пльосвам.

пльо̀сна се. Вж. пльосвам се.

плюва̀лник, *мн.* -ци, *м.* Съд, предназначен за плюване.

плювам. Вж. плюя.

плюване *ср. Отгл. същ. от* плювам.

плюене *ср. Отгл. същ. от* плюя.

плюна. Вж. плювам *и* плюя.

плюнка *ж.* Течност, която се отделя от слюнчените жлези и мокри храната. *Тя впи поглед в бистрата вода и преглътна с усилие засъхналата си плюнка. Жадна беше.* Г. Райчев.

плюнча, -иш, *мин. св.* плюнчѝх, *несв.* Мокря с плюнка. *И денем не излизаше твърде често. Седеше си до печката, плюнчеше малко моливче и все правеше някакви сметки на цигарената си кутия.* Г. Караславов. **плюнча се** *страд.*

плюнчене *ср. Отгл. същ. от* плюнча *и от* плюнча се.

плюс, плю̀сът, плю̀са, *мн.* плю̀сове, плю̀са (сл. ч.), *м.* (лат.). 1. *Мат.* Знак, който означава действието събиране или положителна величина (+). *Противоп.* минус. *Напиши плюс.* 2. *Мат.* Само *ед.* Положителна величина. *Минус на минус дава плюс.* 3. *Прен.* Предимство, положително качество в повече в сравнение с някого или с нещо. *Негов плюс е, че владее няколко чужди езика. Това предложение има редица плюсове.* 4. Като *съюз.* Означава прибавяне, добавяне на нещо; и. *Три плюс едно дава четири.*

плю̀свам, -аш, *несв.*; **плю̀сна,** -еш, *мин. св.* плюснàх, *св. Разг.* Плясвам. *Бичът плюсна пак по гърбовете им и те отидоха напред.* Вазов.

плю̀сване *ср. Отгл. същ. от* плюсвам.

плю̀ска *ж.* Мехурче на кожата, получено от изгаряне, продължително триене и др.

плю̀скам, -аш, *несв. Разг. Груб.* Ям или пия. *Хай в кухнята да плюскаш, оставила съм ти от снощи малко баклава.* Вазов. *На ония*

магарета, дето плюскат царския хляб и само псуват началството, душицата им ще извадя. Л. Стоянов. *Децата ти са голи като циганчета, а ти цял ден плюскаш ракия и вино.* К. Петканов.

плюскане *ср. Отгл. същ. от* плюскам. *Ушите ми изядохте! Съсипахте ме! Свършихте ме! Какво беше туй плюскане и туй чудо, да се не свърши!* Чудомир.

плюсканица *ж. Разг. Груб.* Плюскане.

плюсна. Вж. плюсвам.

плюсък, *мн.* -ци, *м. Рядко.* Плющене. *Беят не се стърпя, изскочи с камшика и се зачу плюсък през голите рамена на нещастната майка.* Цани Гинчев.

плюш, плюшът, плюша, *мн.* плюшове, *м.* (фр.). Вид кадифе с по-дълъг мек и гъст мъх от лицевата страна. *Колата ... беше покрита бричка, облечена отвътре с червен плюш.* Йовков. *Край стената бяха наредени пет ниски кресла, подплатени с протъркан червен плюш, с проскубани висулки по краищата.* Дим. Талев.

плюшен, -а, -о, *прил.* Направен от плюш. *Когато влязохме в салона, тъмносинята плюшена завеса беше спусната.* Г. Белев. *Плюшено канапе. Плюшена покривка.*

плющѐне *ср. Отгл. същ. от* плющя. *Думите ѝ замряха о трясъците и плющенето на буйния дъжд, който сѐ повече и повече се засилваше.* Ц. Церковски. *Замахваше със своя жилав камшик, който издаваше остро плющене.* Влайков.

плющя̀, -йш, *мин. св.* -я̀х, *прич. мин. действ.* плющя̀л, -а, -о, *мн.* плющѐли, *несв.* При силно удряне или бързо движение издавам шум, подобен на плясък. *Вън се чу глъчка и шум от камшик, който плющеше по гърба на някого.* Елин Пелин. *И беше тихо тук* (в кафенето), *макар и да имаше толкова люде ..., не плющяха карти, не тропаха пулове по дървени табли, не се дигаше комарджийска глъчка.* Дим. Талев. *Куршумите все плющяха в стените.* Вазов. ‖ При силен вятър издавам шум като плясък. *Високо, високо се развяваха знамената, плющяха, пращяха.* Смирненски. *Стените на палатката се огъват под напора на вятъра и глухо плющят.* Л. Стоянов. *Вятърът се усилваше и клоните се превиваха и плющяха над главите на пътниците.* Вазов. □ **Дъжд плющи** — лее се, излива се в голямо количество, с плясък. *Дъждът плющи по асфалтираната улица.* К. Константинов. *Навън не се виждаше нищо; чуваше се само, че плющи дъжд и че ручи придошлият дол.* И. Волен. **Ям та ушите ми плющят** (разг., шег.) — ям с голяма охота, бързо и лакомо. *Яде бай Ганьо, брей, не се шегува, яде та ушите му плющят!* Ал. Константинов.

плю̀я, -юеш, *мин. св.* плюх, и **плю̀вам,** -аш, *несв.*; **плю̀на,** -еш, *мин. св.* плюна̀х, *св.* 1. Изхвърлям из устата си слюнка, храчка и под. *Бай Ганьо седи сам в салона, зяпа разсеяно картините, час по час плюе по килима.* Ал. Константинов. *Той се изкашля дълбоко, плю на дъските и, като мина с ръкава си по овлажнелите мустаци, бавно заключи.* Кр. Велков. *Като плюваше на ръката си, той силно развъртваше чука пред себе си.* Д. Немиров. *Плюя кръв.* ‖ Изхвърлям из устата си нещо, което съм лапнал. *Всички пушеха. Дори Щерьо се опитваше да гълтне дима на вонящата цигара, кашляше и плюеше горчивите листенца на тютюна.* Д. Добревски. *Не мога да нахраня бебето: дам му ядене, а то го плюе.* 2. Изхвърлям от устата си слюнка, храчка като израз на възмущение, презрение. *Селямсъзът си купуваше шаран, но, щом видя, че Тарильомът и той си взел вече, хвърли шарана ... и плюна въз рибата на Тарильома.* Вазов. *Нека плюят, нека реват против него, да го затворят, да го бият, той няма никога да отвори уста.* Ст. Ц. Даскалов ‖ *Прен. Разг.* Отнасям се с пренебрежение и презрение към нещо; не искам да знам, презирам. *Плюя аз на такава държава, която смуче кръвта на бедния народ!* К. Петканов. *Насила ще ме прави щастлив! — сърдеше се в себе си Борис. — Плюя аз на неговото еснафско щастие.* Г. Караславов. *Плю на чувствата ми, когато най-малко заслужавах това.* Стаматов. □ **Плюй си в пазвата** (разг., шег.) — съвет към някого, който се е уплашил. **Плюли са си в устата** (разг.) — надумали са се да говорят, да твърдят едно и също. **Плюх си на краката (петите)** (разг., шег.) — почнах да бягам, да тичам. **Плюя си на ръцете** (разг., шег.) — залавям се здраво за работа.

пля̀ва *ж.* Ситни сламки, люспи и др., които се отделят, когато сѐ отвяват или се пресяват зърнени храни. *Едни хвърляха снопи в устата на вършачката, други пълнеха торбите, а трети прибираха с големи гребла плявата.* К. Петканов. *Някои мъже, като натъкмеха оборите и сложеха плява на добитъка, излизаха до кръчмите и кафенетата.* Г. Караславов.

пля̀ка *ж.* Недоброкачествен примес в каменните въглища, който затруднява горенето. *Въглищата са хубави — пресети, без пепел и без пляка.* И. Бурин.

плямпа̀ло, *мн.* плямпала̀, *ср. Разг. Подигр.* Бъбрив, приказлив човек; дърдорко. *Той е голямо плямпало, цял ден ще те забавлява.*

пля̀мпам, -аш, *несв. Разг. Подигр.* Говоря празни неща; бръщолевя, дърдоря. *Стига си плямпал, дотегна ми да те слушам.*

пля̀мпане *ср. Отгл. същ. от* плямпам.

пляс! *междум.* За наподобяване на шум от удар с камшик, плесница или от падане на някакъв предмет във вода. *Закъснее ли някой четвърт час след отпуска, да речем, — пляс! пляс! с бича.* Чудомир. *Започнахме да броим. Тъкмо бях стигнал до две хиляди и нещо — пляс! — някой се цамбурна във водата.* Вежинов.

пля̀свам, -аш, *несв.*; **пля̀сна,** -еш, *мин. св.* пля̀снах и плесна̀х, *св.* Пляскам. *В същия миг с дясното око видя, че ниският готвеше бича да го плесне.* Вазов. *И пляснат* (самодивите) *с ръце, па се прегърнат, | и с песни хвръкнат те в небесата.* Ботев. *И той го дръпна за ръкава, замахна, и камшикът плясна по неговия гръб.* Влайков. *Ти да мълчиш, бе! — цапна го по главата Дългият Иван. Калпакът на бившия дюкянджия плясна на земята.* А. Гуляшки. *Орелът плясна криле и отлетя.* **плясвам се, плясна се** *възвр.* и *страд.*

пля̀сване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* плясвам *и от* плясвам се.

пля̀скам, -аш, *несв.* 1. Удрям с плясък някого или нещо. *Аз трябва да съм чел хубаво и*

с висок глас, та учител Никола никога не ми е пляскал шамар. Влайков. *Прегледайте и в най-малката дупчица! — заповяда той, като стискаше в една ръка револвера си, а с другата пляскаше заканително с камшика си по чизмите.* Ем. Коралов. ‖ Удрям ръцете си една о друга, като израз на някакво чувство. *Полудейте, и аз ще полудея! — викаше Колчо като безумен, хвър.и си феса нагоре, пляскаше с ръце.* Вазов. 2. При удряне издавам плясък. *Обсадените слушаха как пищят куршумите през отверстията на покрива, през дупките на зидовете и пляскат в камъните.* Вазов. *Припряно тропаше точилката по софрата, пляскаше и шумеше недоразточената кора.* Дим. Талев. ‖ За вода, река и под. — вълнувам се, движа се с плясък. *Лей се, Дунаве славянски, | ... | ти от векове тук стенеш, | с кръв и сълзи и сѐ залян, | шумиш, пляскаш и се пениш, | като свързан великан.* Вазов. **пляскам се** *възвр.* и *страд.*

пля̀скане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* пляскам *и от* пляскам се. *Други с пляскане на ръце ободряваха играещите.* Вазов.

пля̀сканица *ж. Разг.* Пляскане.

пля̀сък, *мн.* -ци, *м.* Шум от падане върху вода, от раздвижване на голямо количество вода, от удар с бич, с ръце и под. *От зидовете се откъртваха от време на време едри камъни и с глух плясък падаха в малко застояло езерце.* Ст. Загорчинов. *Вълна вълната гони с плясък.* Н. Ракитин. *Затова аз, може би, обичам | необхватните с око поля, | конски бяг под плясъка на бича, | волен глас, по вятъра разлян.* Багряна.

пля̀чка *ж.* 1. Нещо заграбено или отвлечено, обикн. при военни действия. *Сбрани в бели шатри, вождите на Симеона говореха тихо за миналия бой и деляха вече безчетната плячка.* Н. Райнов. *Ни роби пленихме, ни кой знае каква плячка ще делим помежду си.* Ст. Загорчинов. *Кърджалиите оставиха конете си и се спуснаха да грабят.... Индже остави плячката на другите — нему не му трябваше плячка.* Йовков. 2. Животно, уловено от друго животно за храна; лов. *Той* (кленът) *е хищник, не плува като мрянката по дъното, а си търси плячката високо във вировете и обича дълбочината.* Ем. Станев.

пля̀чкаджийски, -а, -о. *Прил. от* плячкаджия.

пля̀чкаджийство, *мн.* няма, *ср.* Грабителство, грабеж.

пля̀чкаджия, -та, *мн.* -ии, *м.* Човек, който плячкосва. *Командантинът уж бил издал вече заповед да престанат свирепствата, но необузданите плячкаджии не искали и да чуят.* З. Стоянов. *Защо? Защото сте коренили гората! Плячкаджии! Грабители! Разбойници!* Йовков.

плячко̀сам. Вж. плячкосвам.

плячко̀свам, -аш, *несв.*; **плячко̀сам,** -аш, *св.* Вземам плячка, ограбвам. *Умуровите люде са заети да грабят и плячкосват, а не да следят Момчила.* Ст. Загорчинов. *Истински хуни! — стисна зъби Евгени... — Сякаш са влезли в току-що превзет град и всеки бърза да плячкосва.* Дим. Ангелов. **плячкосвам се, плячкосам се** *страд.*

плячко̀сване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* плячкосвам *и от* плячкосвам се. *Всеки ден нови пълчища башибозуци налитаха тая къща с цел за плячкосване и изнасилване.* Вазов.

пневматѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Който е приспособен да действува със сгъстен въздух. *Пневматична машина. Пневматичен пистолет. Пневматична поща. Пневматично колело.*

пневматѝчески, -а, -о, *прил.* Пневматичен.

пневмонѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни. *Прил. от* пневмония. *Пневмонични гнезда.*

пневмо̀ния *ж.* (гр.). *Мед.* Възпаление на белите дробове. *Болен от пневмония.*

пневмото̀ракс *м.* (гр.). *Мед.* Навлизане на въздух в кухината на плеврата. □ **Изкуствен пневмоторакс** — изкуствено вкарване на въздух в плеврата с лечебна цел.

по *предл.* 1. За означаване повърхност, върху която се извършва някакво действие или върху която се намира нещо разпръснато или разстлано; на, върху. *Блатото лъщеше като сребърно и тук-таме по него лежеха тънки корици лед.* Елин Пелин. *Една висока скала привлекла вниманието на момъка и той почнал да се катери по нея.* Ал. Константинов. *По покрива на къщата има още сняг. Книгите са разхвърляни по бюрото. Вървя по пътя. Удрям по масата. Чукам по стъклото.* 2. За посочване пространството или местата, в които се извършва някакво действие без определена посока, или се намира, съществува нещо; из. *Но кълни, майко, проклинай | таз турска черна прокуда, | дето нас млади прокуди | по тази тежка чужбина.* Ботев. *Един път той се изгуби и баща ми цяла нощ го търси по гората.* Елин Пелин. *Лееха се куршуми, правеха се фишеци...; по къщята, по дюкяните, по кафенетата не се говореше за друго, освен за настъпващата борба.* Величков. *Я надуй дядо кавала, | след теб да викна, запея | песни юнашки хайдушки. | ... | Да чуят моми и момци | по сборове и по седенки, | юнаци по планините.* Ботев. *По полето работят жетварки. Интересува се какво става по света. По нашите места има много минерални извори.* ‖ За означаване, че дадено действие е насочено или засяга обикн. последователно няколко еднакви обекти (пред съществително в мн. ч.). *Един бе Чавдар войвода — | един на баща и майка. | ... | Хлапак дванайсетгодишен, | овчар го даде майка му, | по чужди врата да ходи.* Ботев. *Ходехме по нивите..., работехме.* Йовков. *Всички се разотидоха по домовете си. Учениците насядаха по местата си. Гледам по витрините. Търсиха го по всички стаи. Врабчетата накацаха по дърветата. Новината се разнесе по села и градове. Има болест по овцете. Ходи по театри и концерти. Отива по познати. Влачат се по съдилища. Ходи по лекари.* 3. За означаване, че действието има същата посока с друго нещо; редом с. *Стигнахме границата: тя пълзи по виещата се пътека до самия връх Ком.* Г. Белев. *Лодката плува по течението на реката. Гладя плата по дължината му.* 4. За означаване, че действието е отправено по посока на нещо, следва нещо; след. *Застанаха от страната на пътя и почнаха да хвърлят камъни по нас.* Елин Пелин. *Дона държеше вързани и двете кучета — да не лаят по четниците.* Дим. Талев. *Това свидетелствуваше, че той е напуснал града и заминал по посока на Ниш.* Вазов. *Стреля по дивеч. Гледа по отдалечаващия се*

влак. Извикай по него да се върне! Отиде по следите му. Спусна се по детето да го гони. ‖ При глаголи като тъжа, скърбя, тъгувам, копнея и под. и съществителни от същия корен — за означаване насоченост на действието. *И ние майки имаме. Оставили сме ги да плачат и да чернеят по нас.* Йовков. *Някъде през ниви и ливади / се синеят змейови грамади; / там злочесто нощ и ден / чезне либето по мен.* Н. Ракитин. *Тъга по родината.* 5. За посочване времето, около което става или се извършва някакво действие; през време на. *По изгрев слънце те дадоха малко почивка на конете в един шумак.* Вазов. *По празниците ще си отида в родното село. Прибира се в къщи по вечеря. По едно време някой почука на вратата. По това време той отиваше на работа. Ранен по време на неприятелското нападение. По гроздобер. По мръкнало. По пладне.* 6. За означаване, че известно действие става периодически в продължение на определен срок, обикн. пред съществително с прилагателното ц я л или с числително. *Време дъждовно и мъгливо. По цели дни не прозежда никакво слънце.* Елин Пелин. *Чете по цяла нощ. По година не си дохожда. Свири всеки ден по два часа. По четири дни отсъствува от града.* 7. За означаване природните условия, свързани с времето, при които се извършва някакво действие. *Зазаря се. На крак са всички вече. / Колата стягат, щурат се, гълчат. / Усилна жега вчера ги опече, / сега по хладовина ще вървят.* Н. Ракитин. *Разбудиха се те двамата и тая сутрин още по тъмно от вратата из къщи.* Дим. Талев. *Пътуваме по дъжд и по вятър. Вървим по слънце.* 8. За означаване количеството или размера на нещо, който се получава при разпределение. *Ранените вървят по един, по двама или на цели групи.* Йовков. *Наша Кера тия дни извън вратата не излиза — по седем лакти на ден изтъкава.* К. Петканов. *Срещу големите празници всякога ни ушиваха по нещо ново.* Йовков. *Купи на децата по кифла. Даде им по левче. Паднаха им се по две ябълки. Получиха по една трета от общата сума. Разделиха се по пет души в група. Ядѐ по малко, но често. Разделиха печалбата по равно.* ‖ За означаване цената на всеки отделен предмет или на единица мярка от нещо (на кгр, литър, метър и др.). *Захарта се продава по десет лв. килограмът. Млякото струва по два лева. Чорапите са по двадесет лв. чифтът. Този плат се продава по петдесет лв. метърът.* 9. При аритметическото действие умножение — за означаване колко пъти се умножава едно число. *Пет по две прави десет* ($5 \times 2 = 10$). 10. За означаване средството, чрез което се предава, съобщава нещо. *Еньо цяла седмица не си отива в къщи и снаха му, като му пращаше храна по момчето, все поръчваше да му каже да дойде.* Елин Пелин. *Тя* (видрата) *стои сега в подземното си жилище и слуша. По водата се предава всеки звук отвън, а водата стига до входа на дупката.* Ем. Станев. *Говоря по телефона. Предават по радиото. Изпращам по пощата. Пренесе си багажа по железницата.* 11. За означаване начина, по който става някакво действие. *Някак нехайно и по момчешки тя държеше и двете си ръце в джобовете на палтото си.* Йовков. *И той захвана вече да мисли и да дири по какъв начин да изпълни това си решение.* Влайков. *Някой го дръпна напред и той се повали по очи на пода.* Кр. Велков. *Извика го по име. Отнесе се към него по приятелски. Живее по новому, но мисли по старому. Облечен по селски, по домашному. Действува по своему. Поздравиха се по войнишки. Влакът продължи да се движи по инерция. Седи по турски. Получен по изкуствен начин. Резултатът е получен по теоретичен път. Отговори по руски. Чете по немски. Повтори всичко дума по дума. Върви му като по вода. Отчита работата по месеци. Върви по права линия.* 12. За означаване недостатъчно, непълно обличане или обуване. *Лятно време пък ходеше по ръкави, хубави, бели ръкави, които напомняха занаята му и сякаш хвалеха сапуна, който правеше.* Йовков. *Излезе по чорапи. Ходи по риза.* 13. Между две еднакви имена — за означаване последователност, постепенност, натрупване в протичането на някакво действие. *Чуй как стене гора и шума, / чуй как ечат бури вековни, / как нареждат дума по дума — / приказки за стари времена / и песни за нови теглила.* Ботев. *Свита на сянка до една купа, стърк по стърк овчарката кити до вечерта.* П. Ю. Тодоров. *Един по един селяните се качваха на колата си и заминаваха.* Йовков. *Капка по капка вир става.* Погов. *Лев по лев събра много пари. Влизат в стаята един по един. Малко по малко свърши цялата работа. Напредваха стъпка по стъпка.* 14. За означаване причината за нещо; поради, вследствие на. *По невнимание бутна мастилото. По погрешка взе чужда книга. Съди за него само по външността. По тези съображения той не прие поканата. Отсъствува по болест, по уважителни причини. Приеха го по милост. Оправдан по нямане доказателства. По нямане пари не го купи. По стар навик той се събуди рано. Отиде по задължение. Асоциация по сходство. По недоглеждане.* 15. За означаване на какво основание става нещо, с какво се съгласува нещо; според. *Артистите, които имаха роли в последното действие, излизаха по реда си на сцената.* Вазов. *По дрехите посрещат, по ума изпращат.* Погов. *Влаковете се движат точно по разписанието. Височината на звука се определя по броя на трептенията. Постъпва по правилата. Пада му се по закон, по право. Приеха го по заповед на началника. Работи по план. Облечена по последна мода. Лекува се по предписанията на лекаря. Дойде по наша покана. Дрехите му не са по мярка. Приеха стоката по списък и я продават по намалени цени.* 16. За означаване целта на известно действие; във връзка с. *Аз излязох по обиколка и сам вярвах, че непременно ще се случи нещо.* Йовков. *Когато дойдеше в града по делото, гледаше да си свърши и някоя по-важна работа.* Йовков. *Идвам по важна работа. Замина в министерството по служба. Тръгнах по покупки. Много пари похарчи по него докато свърши образованието си. Грижи по децата.* 17. За посочване областта, кръга на дейност. *Уча по физика. Опити по химия. Студент по медицина. Учител по история. Специалист по вътрешни болести. Работниците по просветата и печата. Има мнение по всички въпроси. Учебник по география. Получи двойка по математика. Учениците имаха час по геометрия. Изпит по български език. Дискусия по езикознание. Отговорник по чистотата.* ‖ *Разг.* За означаване обекта на

склонността към нещо. *Той е по сладките. Тя е по концертите.* 18. За посочване на характерно качество, свойство или признак; по отношение на. *Брациговци, шегобийци и приказливи по природа, даваха пълен ход на своя весел хумор.* Величков. *Пред тях стоеше висока и стройна девойка, която по всичко приличаше на майка си.* Йовков. *Култура социалистическа по съдържание и национална по форма. Добър по характер и весел по нрав. Стоката е добра по качество. По народност българин. Пръв по големина. Тези две думи са близки по значение. Тези стоки са различни по цени, по качество. Двете събития са близки по време.* ‖ За означаване роднинство, близост. *Те ми са роднини по баща. Братя по съдба. Братовчед по майка. Другари по служба.*

по *частица.* За образуване на сравнителна степен; при прилагателни и наречия — **по-**, при съществителни и глаголи — **пò**; повече. *Животът ще дойде по-хубав от песен, | по-хубав от пролетен ден.* Вапцаров. *По-скоро, хайде! че да се впряга.* Яворов. *Но за тия работи Асланов е пò майстор.* Ал. Константинов. *Че има ли някой пò да обича работата от леля ти Гена?* Влайков. *Мъчно е да се повярва, че вълчицата отива и се връща от там. Пò за вярване е, че тя се крие тъдява из нивите.* Йовков.

по-. Глаголна представка за означаване: 1. Извършване на действието за известно, кратко време, напр. п о б а в я с е, п о б о л е д у в а м, п о г л е д а м, п о х о д я. 2. Извършване на глаголното действие за кратко време или от време на време, понякога, напр. п о р а б о т в а м — п о р а б о т я, п о н о с в а м — п о н о с я. 3 Извършване на действието до известна степен, не напълно, отчасти, напр. п о о б л е к ч а в а м — п о о б л е к ч а, п о п р е г р а ж д а м — п о п р е г р а д я, п о с п л а ш в а м — п о с п л а ш а. 4. Извършване на действието отчасти, повърхностно или от време на време, напр. п о м р ъ д в а м — п о м р ъ д н а, п о п р е г л е ж д а м — п о п р е г л е д а м. 5. Придаване или придобиване на ново качество, напр. п о ч е р в е н я в а м, п о ч е р н я м, п о ч е р н я в а м, п о б ъ л г а р я в а м, п о т у р ч в а м 6 Начало на действието, напр. п о в е ж д а м, п о м ъ к в а м.

побàвя, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Бавя малко, за кратко време. *Остана да побави детето*

побàвя се. Вж. п о б а в я м с е.

побàвям се, -яш се, *несв.*; побàвя се, -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред.* Бавя се малко, за кратко време. *Монката се побави още малко и стана.* Йовков. *Дядо Петър се упъти към черковната врата, побави се и изнесе из черквата една малка икона.* Мих. Георгиев.

побàйвам, -аш, *несв.*; **побàя,** -àеш, *мин. св.* побàях, *св.* *Разг.* Бая малко, за кратко време. *Станкина майка всеки ден питаше дъщеря си какво й е. Тя искаше да вика пола да й чете или баячка да й побае.* Елин Пелин.

побàрам. Вж. п о б а р в а м.

побàрвам, -аш, *несв.*; **побàрам,** -аш *св.* 1. Барам малко, леко; попипвам, опипвам. *Той побара с дясна ръка главата си, дето го болеше.* Вазов. *Най-после той се поизправи, бръкна в пазвата си, побара там известно време и най-сетне измъкна кемерите с парите си.* Д. Немиров. 2. Обикн *несв.* Барам малко, леко и от време на време. *Той току побарваше кесията в джоба си.* **побарвам се, побарам се** *възвр.* и *страд.*

побàрване *ср.* *Отгл. същ. от* побарвам и *от* побарвам се.

побàщим *м.* *Нар.* 1 Мъж, който замества бащата на младоженеца при сватбата. *Чемшир порти притворени | стар побащим ще отвори, | помайчима да затвори — | щом с погледи обори | влезе двойката отбрана.* П. П. Славейков. *Дойдох да ви калесам... — Ако е сватба, нека да е с кумове и сватове, с побащими и помайчими и с щото му е ред!* Ст. Загорчинов. 2. Човек, който е като баща, вместо баща на някого. *Казвай! Ти ли хвърли стрелата, немирнико? — Аз, побащиме.* Ст. Загорчинов. ‖ *Прен.* Закрилник. *Юнашка майко, за юнака не жалей — | над него грижен бди побащим стар, Балкана.* П. П. Славейков.

побèда *ж.* 1. Надвиване на противника в сражение, война. *Иванко ще може да води българите към по-велики и славни победи, отколкото е правил до сега Асен.* В. Друмев. *Сега се бия до победа | в картечните гнезда прикрит.* Вапцаров. *Спечелвам победа.* ‖ Успех, вземане първо място в някакво състезание. *Мачът завърши с победа на българския отбор.* 2. *Прен.* Успех, възтържествуване, надмощие в борбата за осъществяване на нещо. *Напред към блестяща и съкрушителна изборна победа, за благото на нашата многострадална, но прекрасна родина.* Г. Димитров. □ **Пирова победа** (книж.) — победа, спечелена с много жертви, равна на поражение.

побèден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* Който е свързан с победа, който носи победа; победоносен. *Ти грееш, Петроград, все тъй непобедим | след толкоз тежки дни и пристъпи безплодни | и сякаш чувам аз през твоя прах и дим | победната тръба на робите свободни.* Хр. Ясенов. *Гордо вейте се под небосвода, | български победни знамена.* Вазов. *Победен марш.*

победèн, -а, -о. 1. *Прич. мин. страд. от* победя. *Дядовите Либенови противници били победени и мълчели.* Каравелов. 2. Като *прил.* — който е претърпял поражение, който е бил победен от някого. *Победеният противник се свъзе и взе да наддделява своя победител.* Влайков. 3. Като *същ.* *м.* **победеният** — човек, който е претърпял поражение, който е победен. *Горко на победените.*

победùтел, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* Човек, който е победил, който е спечелил победа. *Победител се върна княз Бенеамин — и с венци накитиха сребърната му колесница.* Н. Райнов. *Победител в състезанието.*

победùтелка *ж.* Жена (държава, страна и под.) — победител.

побèдно. *Нареч. от* победен; победоносно. *Твойто знаме победно се вее! | и свободен е пак Ленинград.* Вес. Георгиев.

победонòсен, -сна, -сно, *мн.* -сни, *прил.* 1. Който е одържал победа, който е завършил с победа. *Нашите победоносни войски се завръщаха в окичената столица с китки и благословии.* Вазов. *Победоносна армия. Победоносно въстание.* ‖ Който носи победа, който е свързан с победа. *Да работим! Няма тук оръжье | по-велико, силно от труда, | само то е вярно и не лъже | и победоносно е всегда.* Вазов. 2. Който

е постигнал успех, който е уверен в своя успех. *Райна, сияеща и победоносна, припна към майка си.* Вазов. *Победоносен поглед.*

победонòсец, *мн.* -сци, *м. Старин.* Човек, който побеждава, печели победи; победител.

победонòсно. *Нареч. от* победоносен. *На 15 юни 1877 год. руските войски преминаха победоносно Дунава при Свищов.* Вазов. *Днес освободителната война е завършена победоносно.* Г. Димитров.

победя̀. Вж. побеждавам.

побеждàвам, -аш, *несв.*; **победя̀**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* 1. Одържам победа над неприятел, противник. *Светът ... се смая, като видя нашата неопитна ... войска, че се бие и побеждаваше без хляб, без патрони.* Вазов. *На бой! Последен бой! И ний ще победим!* П. П. Славейков. || Вземам връх, надмощие в някакво състезание. *В днешния международен мач победи нашият национален отбор.* 2. *Прен.* Преодолявам, надвивам. *Кардашев едвам можа да победи отвращението си от тая гледка.* Вазов. *И монахът разказа живота на пустинника, който победил в страданиЯ плътта си.* Дим. Талев. **побеждавам се, победя се** *страд.*

побеждàване *ср. Отгл. същ. от* побеждавам *и от* побеждавам се.

побезпокоя̀, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Създавам малко безпокойство. *Нямам още слуга, та си позволих да побезпокоя Вас.* Вазов.

побèлвам[1], -аш, *несв.*; **побèля**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Беля[1] малко, за кратко време. *Отидох да побеля платното на реката.* 2. Само *несв.* Беля[1] малко или от време на време.

побèлвам[2], -аш, *несв.*; **побèля**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Беля[2] малко, за кратко време. *Снощи побелихме царевица.* 2. Само *несв.* Беля[2] малко или от време на време.

побелѐя. Вж. побелявам.

побèля. Вж. побелвам.

побеля̀вам, -аш, *несв.*; **побелѐя**, -ѐеш, *мин. св.* побеля̀х, *прич. мин. действ.* побеля̀л, -а, -о, *мн.* побелѐли, *св.* 1. Ставам бял, придобивам бял цвят. *Жегата бе непоносима. Слънцето печеше, угарите побеляваха като жар, класовете се пукаха.* К. Петканов. *През дърветата небето на изток вече побеляваше.* Вазов. || Покривам се с нещо бяло, ставам бял. *Валеше първият сняг и земята беше побеляла.* Йовков. *И скоро пред Солун побеля полето | от шатри. Обсада. И почна се бран.* Вазов. 2. За коса, брада — получавам бял цвят, обикн. поради остаряване. *Какви теглила претеглихме, божкее, затуй ми побеля главата още като бях млада булка.* Ѧ. Каралийчев. *Ще побелеят моите коси, | както планината от снега.* Багряна. || Остарявам. *Видиш ли ме, докторе, аз съм побелял в търговия и чуждо писмо не съм разпечатвал.* Вазов *Остаря, побеля, а умът му не дойде.* Погов. 3. *Прен. Разг.* Ставам много блед; пребледнявам. *Лицето на Лазар Глаушев побеля, студена влага изби по челото му.* Дим. Талев. *Останалите партизани също насочиха оръжието си към фелдфебела и часовоя. Фелдфебелът замръзна на мястото, а лицето му цяло побеля.* М. Марчевски.

побеля̀ване *ср. Отгл. същ. от* побелявам.

поберà. Вж. побирам[1] *и* побирам[2].

поберà се. Вж. побирам се.

побесèдвам, -аш, *св.* Беседвам малко, кратко време. *Привърших текущата работа, за да мога... по-надълго да побеседвам с вас.* Ѧ. Гуляшки.

побеснѐя. Вж. побеснявам.

побесня̀вам, -аш, *несв.*; **побеснѐя**, -ѐеш, *мин. св.* побесня̀х, *прич. мин. действ.* побесня̀л, -а, -о, *мн.* побеснѐли, *св.* 1. Заболявам от болестта бяс. *Куче, кога вие, или ще побеснее, или ще умре.* Погов. 2. *Прен.* Ставам като бесен. *Побеснял от яд, Джалил грабнал едно дърво и, макар че Мурад се прехвърлил през дувара, той пак успял да го удари.* Йовков. *Като се наяде до насита с него* (с дъбовия нектар), *Кики сякаш побесня. С лудешки скокове тя се хвърля от дърво на дърво, от клон на клон, игра, хлопа с опашка.* Ем. Станев.

побесня̀ване *ср. Отгл. същ. от* побеснявам. *Селяните обикновено смятат виенето на кучетата за признак на скорошно побесняване.* Йовков. *Разбойникът пазеше упорито мълчание върху мястото, дето бяха закопали парите. Това докара турчина до побесняване.* Вазов.

побѝвам[1], -аш, *несв.*; **побѝя**, -йеш, *мин. св.* побѝх, *прич. мин. страд.* побѝт, *св.* Забивам нещо, обикн. в земята; забучвам. *И застана срещу изток, | в земя кол побива, | метна на врат патрахила, | светчето открива.* Вазов. *Пошушукаха, поразговориха се, огледаха мястото, па обтегнаха канапа, размериха и побиха колчета.* Кр. Григоров. **побивам се, побия се** *страд.* □ **Няма кол побит тука** (нар.) — няма никакъв имот, къща, сгради и под. тука.

побѝвам[2], -аш, *несв.* Побийвам.

побѝвам[3], -аш, *несв.*; **побѝя**, -йеш, *мин. св.* побѝх, *св.* Само в съчет. **побиват ме тръпки** — а) Усещам хлад, студ. *Побиваха ги тръпки от хлад.* Йовков. б) *Прен.* Изтръпвам, изплашвам се. *Тъмно и глухо бе в уличката. Тръпки побиваха Пенка от страх и от някакво предусещане, че нещо ще се случи.* Влайков. *Колчим срещнеше този мълчалив поглед, той чувствуваше, че тръпки побиват цялата му снага.* Г. Райчев.

побѝване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* побивам *и от* побивам се.

побѝйвам, -аш, *несв.* Бия някого малко и от време на време. *Щом влезе в рая, дядо Матейко се сети за бабата си ... — Мене като пуснаха тук, че пиянствувах и я побийвах, нея трябва да са я турили в средата.* Елин Пелин. **побийвам се, побия се** *страд.* и *взаим.*

побѝйване *ср. Отгл. същ. от* побийвам *и от* побийвам се.

побѝрам[1], -аш, *несв.*; **поберà**, -ѐш, *мин. св.* побрàх, *св.* За помещение, съд и под. — вмествам в себе си; събирам. *Голямата бай Петкова къща едва побираше света, що беше дошъл.* Величков. *Вагонът побираше четиридесет и осем пътника.* Г. Белев. **побирам се, побера се** *страд.* □ **Не ме побира (някъде)** (разг.) — не мога да стоя, не ме свърта някъде, поради нетърпение, нервно напрежение и под. *Стаята я не побираше и тя излезе в градината, на простора, да подъхне свеж въздух.* Вазов. **Страх да те побере** (разг.) — много страшно. **Умът (мозъкът) ми не го побира** (разг.) — не мога да повярвам, вижда ми се невероятно.

побѝрам², -аш, *несв.*; **поберà**, -èш, *мин. св.* побрàх, *св.* Бера малко, за кратко време. *Отидохме на лозето да поберем грозде.*

побѝрам се, -аш се, *несв.*; **поберà се**, -èш се, *мин. св.* побрàх се, *св.*, *сред.* Вмествам се, събирам се в нещо. *А в гората има стар дъб с широка хралупа, в която момчето цяло се побираше.* М. Марчевски. *Две силни страсти не могат в едно време да се поберат в сърцето.* Вазов. □ **Не мога да се побера в кожата си** (разг.) — много силно съм ядосан, раздразнен. *Тъй ме е яд, щото не мога да се побера в кожата си!* Влайков.

побѝране *ср. Отгл. същ. от* побирам *и от* побирам се.

побѝя. Вж. побивам¹ *и* побивам³.

поблагодарѝ. Вж. поблагодарявам.

поблагодарявам, -аш, *несв.*; **поблагодарѝ**, -ѝш, *мин. св.* -ѝх, *св.* Изказвам благодарност; благодаря. *Домакинята ... му предложи втори чай; той поблагодари и прие чая изведнаж, без да откаже.* Г. Райчев.

поблàзня. Вж. поблазням.

поблàзням, -яш, *несв.*; **поблàзня**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Привличам, примамвам. *Тя, чорбаджийска щерка, се бе омъжила за един сиромах. Туй ли я поблазни, че Здравко бе хубавец ерген, другото ли — че бе занаятлия, единственият обущар в селото.* Кр. Григоров. **поблазням се**, поблазня се *страд.* и *сред.*

побледнèя. Вж. побледнявам.

побледнявам, -аш, *несв.*; **побледнèя**, -èеш, *мин. св.* побледнях, *прич. мин. действ.* побледнял, -а, -о, *мн.* побледнèли, *св.* Ставам бледен. *При тези думи Велико и Стоян, които слушаха този разговор, разтреперaха се, побледняха.* В. Друмев. *Лицето на Дона леко побледня, удължи се и така остана, като че ли едва се бе придигнала от продължително боледуване.* Дим. Талев.

побледняване *ср. Отгл. същ. от* побледнявам.

поблèйвам, -аш, *несв.*; **поблèя**, -èеш, *мин. св.* поблèях, *св.* **1.** Блея малко, за кратко време. *Стефан гони кошутата, — мисли си тя ... И, като се сниши зад шубраките, поблея като кошута.* Йовков. **2.** Обикн. *несв.* Блея малко или от време на време, понякога. *Няколко агнета поблейваха откъм кошарата с тънките си гласчета.* Кр. Григоров.

поблèйване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* поблейвам.

поблèя. Вж. поблейвам.

побленувам, -аш, *св.* Бленувам малко, кратко време. *Остави го да побленува малко.*

поблѝжа. Вж. поблизвам.

поблѝзвам, -аш, *несв.*; **поблѝжа**, -еш, *мин. св.* поблѝзах, *св.* **1.** Ближа малко, за кратко време. *Кучето се наведе да си поближе лапата.* **2.** Само *несв.* Ближа малко и от време на време, понякога. *Детето от време на време поблизваше захаросаната ябълка.*

поблъ̀скам. Вж. поблъсквам.

поблъ̀сквам, -аш, *несв.*; **поблъ̀скам**, -аш, *св.* **1.** Блъскам малко, за кратко време. *Той поблъска на вратата и си отиде.* **2.** Блъскам малко или от време на време.

пободà¹, -èш, *мин. св.* побòдох, *прич. мин. действ.* побòл, *св.* Бода малко, за кратко време.

пободà². Вж. побождам¹ *и* побождам².

побòдвам, -аш, *несв.*; **побòдна**, -еш, *мин. св.* -ах, *св.* **1.** Бодвам малко, леко, за кратко време. *Опак свят ... — изпъшка той и победна свинята с прашната си тояга.* Ц. Церковски. **2.** Само *несв.* Бодвам малко, леко и от време на време. *Ни една от раните му не беше тежка — Лянката само беше го пободвал с ножа си.* Йовков.

побòдна. Вж. пободвам.

побòждам¹, -аш, *несв.*; **пободà**, -èш, *мин. св.* побòдох, *прич. мин. действ.* побòл, *св.* Забивам, забождам нещо някъде.

побòждам², -аш, *несв.*; **пободà**, -èш, *мин. св.* побòдох, *прич. мин. действ.* побòл, *св.* Изниквам малко, пониквам. *До него гледаше тайнствено и под вежди набит момък с румено лице, с току-що поболи мустачки.* Г. Караславов. *Тревата е побола вече.*

побозàвам, -аш, *несв.*; **побозàя**, -àеш, *мин. св.* побозàх, *св.* **1.** Бозая малко, за кратко време. **2.** Обикн. *несв.* Бозая малко, от време на време.

побозàя. Вж. побозавам.

побòй, -òят, -òя, *мн.* побòи *и* побòища, *м.* Нанасяне удари върху човек; бой. *Същата нощ Добри Карталов умря от побой. Би го най-напред старшията Караманов, след това стражарите, после пак старшията.* М. Марчевски. *Матьо Христов излезе на улицата ... Най-после беше отново свободен! Беше изтърпял всички побоища, без да се огъне, без да покаже слабост.* Дим. Ангелов.

побòйник, *мн.* -ци, *м.* Човек, който обича да бие, който често нанася побои. *Заиграха бастуни и юмруци по главите ... Неколцина от най-буйните побойници бидоха отведени в участъците.* Вазов.

побòйница *ж.* Жена побойник.

побòйнически, -а, -о. *Прил. от* побойник. *Побойнически прояви.*

побòйничество, *мн.* -а, *ср.* Проява, постъпка на побойник.

поболедувам, -аш, *св.* Боледувам малко, за кратко време.

поболèя се. Вж. поболявам се.

поболявам. Само 3 *л. ед.* **поболява**, *несв.*, **поболѝ**, *мин. св.* поболѝ, *св.*, *безл.* **1.** Усеща се болка за кратко време или от време на време. *Ще поболи, па ще мине.* **2.** В съчет. с лично местоим. във вин. пад. — усещам болка за кратко време или от време на време. *Какво казва Мустафа ага за дервишите, попита Хадър, ще има ли кедерлик? — Нищо няма да им бъде: ще ги поболи и ще им мине.* Цани Гинчев. *Поболява ме гърбът, настинал съм.*

поболявам се, -аш се, *несв.*; **поболèя се**, -èеш се, *мин. св.* поболях се, *прич. мин. действ.* поболял се, -а се, -о се, *мн.* поболèли се, *св.*, *сред.* Ставам болен; разболявам се. *Когато се завърнах в бащината ..., тука, поболях се от мъка.* А. Гуляшки. *Тя се поболя и трябваше да бъде отведена в едно чирпанско село.* К. Ламбрев.

поболя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* поболявам се. *Но онова, което спомогна най-много да привлече света, беше мълвата за причината на поболяването ѝ и смъртта ѝ.* Вазов.

побо̀рвам се, -аш се, *несв.*; **поборя̀ се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* и *взаим.* Боря се малко, за кратко време. *Ако щеш, болярино, и сега можем да се поборим — подсмихва се Момчил.* Ст. Загорчинов. *Днес е сватба, за всичко има време, а сега зурните да засвирят, борците да се поборят.* К. Петканов.

побо̀рник, *мн.* -ци, *м.* Борец за осъществяването на някаква идея. *Страстен поборник за вечна дружба с великия руски народ..., Христо Ботев беше най-талантливият и най-далновиден водач на българското националноосвободително движение.* Г. Димитров. ‖ *Стесн.* Борец за освобождението на България от турско робство; опълченец. *Отпуснаха му пенсия като на поборник.* Вазов.

побо̀рнически, -а, -о. *Прил. от* поборник.

побо̀рничество, *мн.* няма, *ср.* Дейност на поборник.

побо̀ря се. Вж. поборвам се.

побоя̀ се. Вж. побоявам се.

побоя̀вам се, -аш се, *несв.*; **побоя̀ се,** -иш се, *мин. св.* -я̀х се, *св., сред.* Изпитвам страх, уплаха; боя се. *От начало се побоях да не ме издаде това мое смущение, но скоро се уверих, че никой не беше го забелязал.* Ст. Чилингиров.

побра̀тим *м. Нар.* **1.** *Остар.* Човек, който се е побратимил с някого. *А той му беше побратим и за побратимството с него той беше се клел в черква.* Йовков. **2.** Човек, който е свързан в много близко другарство с някого, който е като брат на някого. *И сега можем да се поборим. Ако никой никого не надвие, побратими да станем.* Ст. Загорчинов. **3.** Обращение към непознат човек, обикн. връстник. *А при кого служиш, побратиме? — попита пак Кънчо.* Влайков. *Добър ти път, юначе, рече му непознатият селянин. — Дал ти господ добро, побратиме.* Блъсков.

побра̀тимство, *мн.* няма, *ср.* Отношение между побратими. *Мислиш ли, побратиме войводо, че не зная що е станало при Бялата вода преди шест месеца, как са се клели в побратимство и българи и сърби?* Ст. Загорчинов.

побратимя̀. Вж. побратимявам.

побратимя̀ се. Вж. побратимявам се.

побратимя̀вам, -аш, *несв.*; **побратимя̀,** -йш, *мин. св.* -я̀х, *св. Нар.* Правя да живеят някои в побратимство. *При вълчето беше турил едно малко прасенце — искал да ги побратимява.* Йовков.

побратимя̀вам се, -аш се, *несв.*; **побратимя̀ се,** -йш се, *мин. св.* -я̀х се, *св., взаим. Нар.* **1.** Провъзгласявам някого за побратим чрез специален обред. **2.** Ставам близък другар с някого, завързвам тясно приятелство с някого. *Тия двама, преследвани от съдбата хора се сдружиха и побратимиха.* Вазов.

побратимя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* побратимявам *и от* побратимявам се. *Никога турците не узнаха това сърдечно побратимяване на белимелчани с разбойниците.* Вазов.

побро̀дя, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Бродя малко, за кратко време. *Побродихме година-две, | човек до край се бори | и знайте — в своите домове | не ще се върнем скоро.* Т. Харманджиев.

побру̀лвам, -аш, *несв.*; **побру̀ля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Бруля малко, за кратко време. *Излязох малко навън, вятърът да ме побрули.*

побу̀там. Вж. побутвам.

побу̀твам, -аш, *несв.*; **побу̀там,** -аш, и **побу̀тна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* побутнат, *св.* **1.** Бутам леко. *После тя приближава до мене, побутва ме закачливо с лакет и шепне нещо.* Г. Райчев. *И Стоян побутна жена си уж случайно, а искаше да я докосне той, от милост и обич към нея.* Дим. Талев. *Камен се приближи до вратата, побутна я, но тя се оказа затворена.* К. Ламбрев. **2.** Само *несв.* Бутам леко и от време на време. *Едно момиче седеше отпред на колата и побутваше с остен биволиците.* И. Волен. *Разказва урока той, побутва си очилата и от време на време добавя: — „Нали така?“* Д. Немиров. **побутвам се, побутна се** *страд.* и *взаим. Момичетата се побутваха и се подсмиваха, като го гледаха.* Йовков.

побу̀тване, *мн* -ия, *ср. Отгл. същ. от* побутвам *и от* побутвам се *От време на време с побутване на дългия си кокалест пръст той завъртваше големия глобус върху писалището.* Г. Белев.

побу̀тна. Вж. побутвам.

побуя̀вам, -аш, *несв.*; **побуя̀,** -ѐеш, *мин. св.* побуя̀х, *св.* **1.** Ставам буен, почвам да лудувам. *Децата побуяха.* **2.** *Разг.* Своеволнича.

побъ̀брям, -яш, *несв.*; **побъ̀бря,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Бъбря малко, за кратко време; поприказвам. *И тримата постояха там на месечината, побъбраха, изпушиха по една цигара.* Йовков. **побъбряме си, побъбрем си** *взаим. Гостите си побъбраха малко, поразпитаха се за това-онова и си отидоха.* Г. Караславов. *Добре че дойде да се повидим, да си побъбрем.* Вазов.

побългаря̀. Вж. побългарявам.

побългаря̀вам, -аш, *несв.*; **побългаря̀,** -йш, *мин. св.* -я̀х, *св.* **1.** Въздействувам на лице от чужд произход да стане българин, да се чувствува и проявява като българин. **2.** Придавам български характер и особености на нещо. *Очевидно, отрадя̀ произхожда от радост, отрада. Помислих, че тя е скована от нашите войници, които често побългаряват по своему руски думи.* Вазов. *Кръстили го* (момичето) *бяха Царева, на името на баба ѝ Султана, както бе го побългарил Лазар.* Дим. Талев. **побългарявам се, побългаря се** *страд.*

побългаря̀вам се, -аш се, *несв.*; **побългаря̀ се,** -йш се, *мин. св.* -я̀х се, *св., сред.* За лице от чужд произход — възприемам езика и държането на българин.

побългаря̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* побългарявам *и от* побългарявам се.

побърбо̀рвам, -аш, *несв.*; **побърборя̀,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Бърборя малко, за кратко време. *Побърборихме на улицата и се разделихме.*

побърбо̀рване *ср. Отгл. същ. от* побърборвам.

побърбо̀ря. Вж. побърборвам.

побъ̀рзам. Вж. побързвам.

побързвам, -аш, *несв.*; **побързам,** -аш, *св.* 1. В съчет. с *да* и следващ глагол — полагам усилие по-бързо, по-скоро да извърша, да направя нещо. *За да заглади грешката си, той побърза да се поправи.* Ив. Хаджимарчев. *Неколцина от разбойниците, дочули глъчката, побързаха да се отдалечат.* Ст. Загорчинов. *В това време се чуха конски стъпки и Цвета и Станка побързаха да се разделят.* Елин Пелин. ‖ Ускорявам извършването на нещо. *Много рано атакуваме, нощта още не е паднала, както трябва. Нашият ротен все си побързва.* К. Петканов. 2. Почвам да вървя по-бързо, ускорявам хода си; избързвам. *Светослав побърза по стълбите, за да види жена си.* Вазов. *Аз побързах към един близък връх и прибрах се там в една хижа.* П. П. Славейков. 2. Само *несв.* Бързам малко и от време на време. *Върви си, увит с вълнено шалче около шията, гражданинът Велко Великденов, побързва си и крепи пакет под мишница.* Чудомир.

побързване *ср. Отгл. същ. от* побързвам.

побъркам. Вж. п о б ъ р к в а м.

побъркам се. Вж. п о б ъ р к в а м с е.

побъркан, -а, -о. 1. *Прич. мин. страд. от* побъркам. 2. Като *прил. Прен. Разг.* Душевно разстроен; ненормален, луд. *Двама от тях ... не бяха напълно с ума си, малко побъркани.* Йовков. *Видя, че има работа с побъркана от скръб жена, и опита да я утеши.* Г. Райчев.

побърквам, -аш, *несв.*; **побъркам,** -аш, *св.* 1. Бъркам нещо малко, за кратко време. *Побъркай кашата, докато се върна.* 2. Само *несв.* Бъркам в нещо от време на време; покрадвам, побарвам. *Обича да побърква в бюфета, гдето стои сладкото.* 3. *Прен. Разг.* Попречвам да се извърши, да се осъществи нещо. *Оправдаваше се, обясняваше се кое беше му побъркало да се разправи с вълчицата с кривака.* Йовков *Всичките емигранти в Букурещ и по другите градове криеха, че знаят за предприятието, за да не разбере и побърка румънската власт.* Вазов. 4. *Прен. Разг.* Накарвам някого да загуби разсъдъка си, да полудее; подлудявам. *Тая любов съвсем го побърка.* 5. *Прен. Нар.* Объркавам, сбърквам. *На учудените запитвания за забавянието им Искров отговори, ... че побъркал пътя в тъмнината из бостаните.* Вазов. **побърквам се, побъркам се** *страд. Но остави това, ами ще се побърка представлението, ако затворят някой.* Вазов. *Другарят му се пропил, сметките им се побъркали.* Влайков.

побърквам се, -аш се, *несв.*; **побъркам се,** -аш се, *св., сред.* Загубвам разсъдъка си, полудявам. *Но когато чуха, че любимият им син иска да пътува до луната, бедните старци съвсем се отчаяха. Те помислиха, че детето им се е побъркало.* Елин Пелин.

побъркване. *Отгл. същ. от* побърквам *и от* побърквам се.

побягам. Вж. п о б я г в а м[1].

побягвам[1], -аш, *несв.*; **побягам,** -аш, *св.* 1. Бягам малко, за кратко време; потичвам. *Ще побягам да се постопля.* 2. Само *несв.* Бягам малко и от време на време, понякога. *Като ученик побягваше от училище.*

побягвам[2], -аш, *несв.*; **побягна,** побѐгнеш, *мин. св.* побягнах, *пов.* побегнѝ, побегнѐте, *св.* 1. Отдалечавам се с бягане; избягвам. *Хвърли всичко, моя мила, | и побегни с мене.* Каравелов. *Кога се завърнал у дома си, казали му, че момичето побягнало още през нощта.* Вазов. *Турчинът все по могилите стърчал и гледал кога ще се зададе московецът, за да побегне навреме.* А. Каралийчев. 2. Спускам се, втурвам се да бягам, да тичам. *Тя побягна, той я подгони.* Елин Пелин. *Щом забелязаха, че ги видя, двете момиченца скочиха и побягнаха.* Г. Райчев. *Той хвърли пушката и побягна като безумен.* Елин Пелин.

побягване *ср. Отгл. същ. от* побягвам[1] *и от* побягвам[2].

побягна. Вж. п о б я г в а м[2].

повайкам се. Вж. п о в а й к в а м с е.

повайквам се, -аш се, *несв.*; **повайкам се,** -аш се, *св. сред.* 1. Вайкам се малко, за кратко време. *Стрина Крема се повайка: — Уу, какво пък прави, та се бави толкова!* И. Волен. *Настана неприятно мълчание.... Иглика се повайка малко, после събра цветята, ... седна и мълчаливо почна да доплита венеца си.* Елин Пелин. 2. Само *несв.* Вайкам се малко и от време на време, понякога.

поваля. Вж. п о в а л я в а м *и* п о в а л я м.

поваля се. Вж. п о в а л я м с е.

повалявам, -аш, *несв.*; **поваля,** -йш, *мин. св.* -ях, *прич. мин. действ.* повалял, -а, -о, *мн.* повалѐли, *св.* Само 3 *л.* 1. Валя в малко количество, за кратко време. *Дъждецът беше малко. Повечко да беше поваляло я!* Йовков. *Селяните бяха доволни от тия валежи и с радост казваха: „Да повали, да повали още някой и друг ден".* Елин Пелин. 2. Само *несв.* Валя малко и от време на време, понякога. *За посевите е добре през пролетта по-често да повалява.*

повалям, -яш, *несв.*; **поваля,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* 1. Свалям, събарям на земята нещо изправено; катурвам, гътвам. *Балкан се тресеше, горите ревяха ... | И всичко поваля стихийната мощ.* Вазов. *Арнаутинът го поваля на пода и го блъска с тежкия си ботуш.* Г. Караславов. *След това двамата с Вощака му вързаха ръцете* (на стареца) *и го повалиха на пода.* Дим. Ангелов. ‖ Направям нещо да полегне на една страна; наклонявам. *Можеш ли спря дъжда? Валя, валя и — повали посева.* А. Гуляшки. 2. Убивам с удар или стрелба. *В този момент касапинът издига равнодушно железният чук и с един удар между рогата поваля вола на дъските.* Ал. Константинов. *В един миг четворица души връхлетяха с ножовете си изненаданите оръженосци и ги повалиха мъртви.* Вазов. *Той измъква пистолета и го поваля на земята.* М. Марчевски. *Пушечният залп, даден отсреща ..., го повали на пътя.* Кр. Велков. 3. *Прен.* Надвивам, побеждавам. *В ръцете си държеше вече едно оръжие, с което най-после можеше да повали и смаже противника си.* Йовков. *Ще му надвие той нему в тоя избор! Така ще го повали, че ще има да го помни.* Влайков. *С тояги не можем повали противника.* А. Каралийчев. **повалям се,** поваля се *страд.*

повалям се, -аш се, *несв.*; **поваля се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св., сред.* 1. Наклонявам се, полягам на една страна. *Между туй, каляската се търкаляше монотонно по песъчливия и прокопан*

от пороя път, като се друскаше непрестанно и поваляше ту на една, ту на друга страна. Вазов. ‖ Падам, като се наклонявам на една страна; струполявам се. *Непрекъснато ечаха брадвите и от вргме на време с продължителен трясък се поваляше някъде дърво.* Йовков. *Сивушка направи още едно усилие, но краката ѝ се разтрепераха, тя се повали, падна в ярема и измуча жално.* Елин Пелин. 2. *Прен.* Падам мъртав; умирам. *Сега си мислеше, как беше се поминал едно време свекър ѝ. Като канара човек беше, здрав, як, а падна и се повали отведнъж, като сноп.* Йовков. *Скоро обаче последва и втори въpмеж и злочестото животно се повали на земята с дълбока и последна въздишка.* Н. п. Филипов.

пова̀ляне *ср. Отгл. същ. от* поваля*м и от* повалям се. *Повалянето на грозния тиранин възбуди радостно чувство у всички честни и събудени граждани.* Влайков.

пова̀рдвам, -аш, *несв.*; **пова̀рдя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Вардя малко, за кратко време. *А сега е добре да поспим, че две нощи не сме мигнали. Само да има кой да поварди в двора и, ако види, че иде полиция, да ни обади.* Ем. Коралов. 2. Само *несв.* Вардя малко и от време на време, понякога. **повардвам се, повардя се** *страд.*

пова̀рдя. Вж. повардвам.

поваря̀. Вж. поварявам.

поваря̀вам, -аш, *несв.*; **поваря̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Варя малко, кратко време. *Повари още малко сладкото да се сгъсти.* **поварявам се, поваря се** *страд.*

поглѐдам се. Вж. поглеждам се.

поглѐждам се, -аш се, *несв.*, **поглѐдам се,** -аш се, *св., сред.* Вглеждам се малко, кратко време. *Но, като се погледа в него, позна го.* Влайков. *Анка стисна челюсти и изсъска: — Това не е брат ми!... — Погледай се добре, момиче.* Ив. Хаджимарчев.

повдѝгам, -аш, *несв.*; **повдѝгна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* повдѝгнат, *св.* 1. Вдигам на неголяма, малка височина. *Като събра малко дългата си копринена рокля, повдигна хубавия си крак върху ниското триножно столче.* Елин Пелин. *Няколко чифта жилести ръце повдигнаха нагоре развълнувания и трогнат стар знаменосец.* Вазов. *Щерьо викна насърчително на юловете и повдигна ралото да не се забива тъй дълбоко.* К. Петканов. *Чичо Малин повдигна торбата на рамото си.* И. Волен. *Сговорна дружина планина повдига.* Погова. *Повдигам ръка. Повдигам куфар.* 2. Като подкрепям, помагам да стане, да заеме отново предишното си положение; изправям. *Огнянов... се спъваше в нападали и прамрели жени, които викаха отчаяно и никой не идеше да ги повдигне.* Вазов. *Тя извика плахо, наведе се, хвана главата на другарката си и се помъчи да я повдигне, но тя увисваше като на мъртвец.* Елин Пелин. *Едно провисено от ябълка клонче я удари по лицето. Тя не повдигна с ръка клончето, та да си стори път.* Влайков. *Господинът повдигна голямата яка на вълчия си кожух.* Елин Пелин. 3. Правя нещо да стане по-високо, по-голямо; увеличавам. *Проливните дъждове повдигнаха нивото на Дунава. Повдигам цените. Повдагам производителността на труда.* 4. *Прен.* Поставям нещо на по-високо равнище; увеличавам, повишавам, подобрявам. *Ванко... посочваше на министра неизчерпаемите богатства на планината, които, ефикасно използувани, биха повдигнали благосъстоянието на местното население.* Кр. Велков. *Името и богатството на Вълчана не само повдигаха престижа на дружеството, но премахваха всяко колебание у членовете, улесняваха и най-трудното решение.* Йовков. *Ефектът на удара беше несъмнен. Този ефект още повече повдигна настроението на Никита.* Ст. Чилингиров. 5. *Прен.* Пораждам, предизвиквам появата на нещо. *Звуци сладки до мен стигат | в тоя нощни час свети | и в душата ми повдигат | цял рой сладостни мечти.* Вазов. *Представете си сега какъв шум ще повдигне нашата мина: то ще се пише и говори, ще рукнат тук чужденци да гледат, изучават.* Ст. Костов. *Повдигам спор. Повдигам разисквания.* 6. *Прен.* Подбуждам към борба, към въстание; разбунтувам. *С кръста в ръка и с пушка на рамо, той беше повдигнал селото, когато дошло известие, че въстанието е избухнало.* Величков. *Никой не си задава въпроса как ще повдигнем цялото работничество, как ще се справим с непросветените и подкупените стачкоизменници.* Дим. Димов. 7. *Прен. Нар.* Слагам начало на нещо; започвам. *В Бяла черква ще дойда пак — само да повдигна въстанието.* Вазов. *Пише ли във вашите книги за такъв цар, който ще повдигне бран срещу силните и злите?* Ст. Загорчинов. *Стоян майка си послуша: | повдигна сватба голяма | и за българка отиде.* Нар. пес. **повдигам се, повдигна се** *страд. В семейството се повдигна спор за името.* Г. Райчев. □ **Повдигам въпрос** (разг.) — правя нещо да стане предмет на разглеждане, на разискване. *За мойта дрямка сладка | повдигат пак въпрос.* Вазов. *Когато се оплаках на прокурора, че ми е задигнато изобретението, той ме посъветва: — Не повдигай въпрос. Аз не смея да се застъпя.* Смирненски. **Повдигам глава** (разг.) — а) Поглеждам нагоре. *Той повдигна глава и втренчи замислено погледа си в абажура на лампата.* Дим. Димов. б) Проявявам неподчинение, непокорство; бунтувам се, въставам. *Грабители! Разбойници! Крадци! | Родени в пазвите на вечен гнет, | понесли на плещи си целий свет, | а на челата — трънови венци, | как смеят да повдигат те глава?* Смирненски. **Повдигам духа на някого** — повишавам самочувствието на някого; ободрявам, окуражавам, насърчавам. *Успешната бойна маневра на бригадата повдигна духа на бойците и създаде весело настроение.* К. Ламбрев. **Повдигам някому дертовете** (разг.) — тревожа, безпокоя, вълнувам. **Повдигам очи** (разг.) — поглеждам нагоре. *Когато повдигна очи, месецът беше изгрял.* **Повдигам рамене** — а) Изразявам равнодушие, нехаене при забележка или укор. *В Преспа не можеше да остане скрита тая необикновена дружба, но на всеки намек или открито подхвърлена дума Руменова пренебрежително повдигаше рамене.* Дим. Талев. б) Изразявам незаинтересованост, незнание. *Значи, трябва да се намери трансформатор. — Инженерът погледна Кондоянис, който повдигна раменете си отегчено.* Дим. Димов.

повдѝгам се, -аш се, *несв.*; **повдѝгна се,** -еш се, *мин. св.* -ах се, *св., сред.* 1. Вдигам се на неголяма височина, заемам по-високо положение; издигам се. *Ян Бибиян... хвана се за ръба на бъчвата, повдигна се и се бутна в нея.* Елин Пелин. *Бялата му глава се повдигна от възглав-*

ницата и падна пак като отсечена. Елин Пелин. *Както се повдигна ръката ми, така и замръзна.* Ст. Чилингиров. *Повдигам се на пръсти.* **2.** Ставам прав, изправям се от седнало или легнало положение; понадигам се, приповдигам се. *Старецът стана и помогна на болната невяста да се повдигне.* Елин Пелин. *Той се повдигна и приседна на леглото.* Йовков. *Отведнаж отец Игнатий спря кончето, повдигна се на зенгиите и почна внимателно да се взира към една далечна точка в нивята.* Елин Пелин. *Повдигам се от стола.* **3.** *Прен. Рядко.* Ставам от легло, съвземам се след боледуване; оздравявам. *Едвам се е повдигнал, ето сега ще му припадне.* Вазов. *Ще се повдигне тя ей сега, щом той иде в къщи — ще й мине.* Ц. Церковски. **4.** *Само 3 л.* За глас, звук и под. — пораждам се, възниквам, подемам се. *В това време от единия край на трапезата се повдигна шумен глъч и смях.* Ст. Загорчинов. *Повдигнаха се плачове и нарицанета.* Каравелов. **5.** *Прен.* Само 3 л. Ставам по-активен, повишавам се. *Всичкият му яд се повдигна сега против него.* Йовков. *Настроението се повдигна.* **6.** *Прен.* Само *мн.* и 3 *л. ед.* Издигам се на по високо стъпало, на по-високо равнище; въздигам се. *Благодарение на руския език и литература българите се повдигнаха интелектуално много по-бързо, отколкото ако заимствуванията и културният ръст се опираха на немската и френска литература.* В. Коларов. *Народният театър няма да се повдигне чрез любоугодничество пред силните, а чрез труда и дарбите на актьорите.* Ал. Константинов. *През последните години значително се повдигна родната промишленост.* **7.** *Прен. Рядко.* Разбунтувам се, въставам. *Мина година не мина, отвори се войната ... Ония сопотненци, като ги хвана бяс —... „Дайте да се повдигнем против турците!"* Вазов. *Нашите бащи и деди преди половин век ..., събрани така, както сме се събрали и ние днес, са се повдигнали на бунт против турската тирания за свобода и правда.* Кр. Велков. □ **Повдига ми се** (разг.) — повръща ми се, гади ми се. *Тя не хапна нищо, защото й се повдигаше от лекарството.* Дим. Димов.

повдѝгане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* повдигам *и от* повдигам се. *Повдигане благосъстоянието на народа. Повдигане производителността на труда. Повдигане на въстание.*

повдѝгна. Вж. п о в д и г а м.

повдѝгна се. Вж. п о в д и г а м с е.

поведà. Вж. п о в е ж д а м.

поведà се. Вж. п о в е ж д а м с е.

поведѐние, *мн.* няма, *ср.* **1.** Съвкупност от действия и постъпки на човек, преценени с оглед на тяхното отношение към нормите на морала; начин на живот. *Черните мисли* (на Чакъра) *идваха от поведението на Ирина. Все по-ясни ставаха хорските намеци от една година насам, че дъщеря му е любовница на Рединготчето.* Дим. Димов. *Тя отдавна беше прескочила прага на съпружеската вярност. Захаров ... остана да живее с нея и занапред. Но той се затвори окончателно в себе си, престана да се интересува от нейното поведение.* Дим. Ангелов. *Добро поведение. Скромно поведение. Леко поведение. Лошо поведение.* || Начин на действуване; държане. *Той веднага разбра, че най-умното поведение беше да продължава да се преструва равнодушен към събитията.* Вазов. *Решиха ... по съдържанието на писмото да определят поведението си по-нататък.* П. Спасов. *Възмутен от поведението на Спиро Андреев пред съда, Евгений Милев бе прекъснал всякаква връзка с него.* Дим. Ангелов. **2.** Съвкупност от действия и постъпки на ученик, преценени с оглед на неговото отношение към установените правила на вътрешния ред в учебно заведение. *Примерно поведение. Намалено поведение.* □ **Държа (линия на) поведение** — следвам определена линия на действие. *Аз ще им изложа политическите си начала и поведението, което ще държа в казармата.* Вазов. **Правя поведение пред някого** (разг.) — докарвам се пред някого.

повѐждам, -аш, *несв.*; **поведà,** -ѐш, *мин. св.* повѐдох, *прич. мин. действ.* повѐл, *св.* **1.** Почвам да водя. *Чичо Марин беше прав. Само това липсваше — още в първия ден на боя да поведат инвалиди през селото!* Я. Гуляшки. *Ха, булка! — изгледа я Иван. — Ха поведи ги да запеят, че инак ще заспим докато дойдат шаферите.* Г. Караславов. || Почвам да водя след себе си вързано животно. *Високият, едър селянин се закашля, хвана коня за юздите и го поведе.* Йовков. *Хвана поводите на воловете и поведе колата към дома си.* Г. Караславов. *На завой не се оставят биволите сами, — той откачи синджири от хомота и ги поведе.* П. Ю. Тодоров. *Момчетата хванаха магарето, Райчо върза ремъка си около врата му и го поведе. То едвам вървеше.* Дора Габе. **2.** Накарвам някого да върви натам, където аз го водя; завеждам. *Заповядайте, молим ви! — и тя ги поведе към вратнята бързишката.* Вазов. *Няма да се остави той жена му да го поведе към къщата на Аврам Немтур, да го върже там като добиче на ясли.* Дим. Талев. *Хвана момичето за ръка и го поведе нататък, гдето беше конят и дружината.* Йовков. *Когато стигнаха до площада пред общината, Макс внезапно зави надясно и поведе другарите си към недовършеното училище.* Дим. Димов. **3.** *Нар.* Тръгвам с някого, като го водя със себе си. *Най-драго е стрини Венковици като поведе невястата в празник на черкова.* Влайков. *Кмете, ти по-добре да не беше дохаждал, кмете! — И стражари повел ... все пушки ще стане сега!* Йовков. *Тоя път Лазар Глаушев поведе и своя калфа Трънко Велев... Трънко взе дисагите и ги сложи в двуколката. После те двамата се качиха на колата.* Дим. Талев. *Между това кръстницата поведе мама из стаите, като показваше ту пердета, ту покривки, ту някакви особени шевици.* Д. Немиров. *Дадоха ни един водач, който през разни мостове и тъмни коридори ни поведе низ отделенията.* Ал. Константинов. **4.** *Прен. Нар.* Заставам начело обикн. на някаква борба, обществена акция и под.; предвождам, ръководя. *Време е вече да ни поведеш срещу болярите, както и ти сам някога обеща.* Ст. Загорчинов. *Не виждаха кой може да ги поведе, да оправи стопанството, което явно отиваше към провал.* Кр. Григоров. *Той беше единственият, който можеше да поведе стачката в града.* Дим. Димов. **5.** *Прен. Нар.* Слагам начало на нещо, започвам. *Аз отдавна не съм бил нишан, рече старият Хадър бей, чакайте аз да поведа, че после бийте вие, както щете.* Цани Гинчев. **6.** *Нар.* В съчет. с някои отвл. съществителни — започвам това, което изразява съществителното, напр. п о в е ж д а м

разговор, повеждам борба, повеждам война. *Той дишаше тежко, пушеше непрекъснато и мислеше как да поведе разговор за нещо друго.* Г. Караславов. **повеждам се, поведа се** *страд. Между двамата войници от Брягово ... се поведе следният кратък разговор.* Хар. Русев. □ **Повеждам хорото** — а) Почвам да водя хорото. *Наперен, важен, ... Вълчан сам поведе хорото.* Йовков. б) *Прен. Разг.* Давам пример за следване, за подражание, поставям начало *Хайде, ние да поведем хорото, па подир нас да се наловят и другите. Да се изоженят де що има ергени и моми.* Кр. Григоров.

повѐждам се, -аш се, *несв.*; **поведа̀ се,** -ѐш се, *мин. св.* повѐдох се, *прич. мин. действ.* повѐл се, *св., сред.* 1. *Нар.* Вървя заедно с някого. *Откак я майка ожени, | никъде се Славка не вестна, | ... | със дружки да се поведе* Ц. Церковски. *В празник, като се премени и накити тя хубаво, па и той в каквито беше чудни премени, като се поведеха и тръгнеха да идат на гости у баеви си Стойчови или на друго място, та да ти останат очите в тях!* Влайков. 2. Тръгвам след някого или след нещо. *Овците наставали, отърсили се ... и се повели подир гласа на кавала.* Нар. прик 3. *Прен.* Почвам да следвам примера, държанието, поведението на някого. *Клюкарки са се намесили тук. И мама се е повела по тях! Толкова разумна, па ...* Влайков. □ **Повеждам се по ума на някого** (разг.) — почвам безкритично да следвам указанията, примера на някого. *Може да се намерят хора да се поведат по ума ви, и ще се раздели селото на партии и вече да нямаме мира.* Йовков.

повѐждане *ср. Отгл. същ. от* повеждам *и от* повеждам се.

пȍвей, -еят, -ея, *мн.* -еи, обикн. *ед., м. Поет.* Леко повяване; полъх. *Никакъв повей не разклащаше листата на дърветата, покрити с прах и свити от горещина.* Ст. Загорчинов. *От едва осезаемия топъл повей лъхаше свежест и аромат.* Хар. Русев. *Откъм реката лъхаше влажен повей, примесен с мирис на разровена земя и барут.* П. Славински. ‖ *Обр. Дали от жал ... или ей така — от повея на спомените, но очите ѝ се наляха и тя заплака.* Орлин Василев.

повѐйвам, -аш, *несв.*; **повѐйна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* 1. Почвам да вейвам. 2. Само *несв.* Вейвам малко и от време на време, понякога. *Есенно време повейват северни ветрове.*

повѐйване *ср. Отгл. същ. от* повейвам.

повѐйна. Вж. повейвам.

повелѐние, *мн.* -я, *ср. Книж. Старин.* 1 Заповед на върховна власт; повеля. *Негова светлост, великият съветник, чака повелението на Ваше Величество.* В. Друмев. *Трудът се смяташе и като божо повеление, като заповед господня.* Влайков. *Повеленията на закона.* 2. Строга, неотменна заповед, която изисква безпрекословно изпълнение. *Цанко тръгна попарен към вратата, за да изпълни повелението.* Вазов. *Жената ... нямаше право на свободен сърдечен избор, в дома на своите родители и на своя съпруг тя беше задължена само да се подчинява и да изпълнява прищевките и повеленията им.* Сп. Септември, 1954. г. *Единен фронт на труда против капитала и неговите партии, ... това е днес върховното повеление на момента и на жизнените интереси на трудещите се маси!* Г. Димитров.

повелѝтел, -ят, -я, *мн.* -и, *м. Книж. Старин.* 1. Лице, което повелява, заповядва; господар, заповедник. *Помни, че аз съм вече български цар и твой повелител.* Вазов. *Аз считам мъжа и жената, юридически и морално, равни помежду си: няма между тях ни повелител, ни подчинен.* Вазов 2. *Ирон.* Лице, което обича да издава заповеди, да се налага. *Събирай си устата и слушай, казал страшният повелител и посочил с пръст към жената си.* Каравелов.

повелѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* 1. Който съдържа, изразява повеля, заповед; заповеднически. *Като се обърна към Иванов, каза му с повелителен тон, който не допуска никакво възражение.* Вазов. *В туй време откъм другия край на нивата се чу младежки, но силен повелителен глас, като команда: — Всички да излязат от тук! Всички настрана!* Йовков. *Гласът му беше суров и повелителен.* Ст. Загорчинов. *Повелителен поглед. Повелителен жест.* 2. *Прен. Книж.* Величествен. *Драга много приличаше на сестра си по снага и по хубост: бяла, напета, повелителна, с хубави очи и рамена като нея.* Вазов. *Кога доближавам до градинския вход, ... забелязвам високата повелителна фигура на Далякова.* Вазов. 3. *Прен. Книж.* Абсолютно наложителен, безусловен. *Той* (язовецът) *беше легнал в средата на декември, когато затлъстялото му тяло бе почувствувало повелителната нужда от сън.* Ем. Станев. *Повелителна необходимост.* □ **Повелително наклонение** (грам) — глаголна форма, която изразява заповед, молба и пр, напр. *Дай! Влез! Кажи!*

повелѝтелка *ж Книж.* Жена повелител.

повелѝтелно *нареч.* 1. Заповеднически. *Османе, карай! — извика той повелително.* Вазов. *В името на закона ти си арестуван! — строго и повелително каза кметът.* Влайков. 2. *Книж.* Настойчиво, категорично. *Българският народ повелително искаше сключване на пакт за дружба и взаимна помощ със Съветска Русия.* В. Коларов.

повѐля *ж. Старин.* 1. Заповед, предписание на върховна власт, решение и под. *Царице светла, сега съм пратеник на царя. | Повеля негова ти нося аз.* М. Петканова. *По-смирените османлии ... тачеха всички повели и правила на корана.* Дим. Талев. *Божия повеля. Повелите на закона.* ‖ Нареждане, заповед. *Вратата се затвори след него и Теодосий чу как Лука здраво я залости, навярно по повеля на стареца.* Ст. Загорчинов. *Но замълчи и седни си, слушай ти моите повели.* Ас. Разцветников. 2. Настойчиво изискване, неотменна нужда. *Мене страшно ми се искаше да отида при палавите си връстници, но не смеех ... Наистина, вече беше късно и аз спокойно можех да затворя дюкяна, като се отдам на повелите на своите години.* Ст. Чилингиров. *Поетът трябва да положи всички усилия, без да отстъпва пред повелите на своя граждански дълг, да остане при всички случаи верен на себе си.* в. Лит. фронт, 1956 г. *Повелята на момента.*

повеля̀[1]. Вж. повелявам.

повеля̀[2], -йш, *св. Диал.* Само в *пов. накл.* 1. При учтива покана към някого да влезе или да дойде някъде; заповядам. *Тук ли живееш? — Тука, даскале. Ами повели, влез.* Дим. Талев. *Сега, който обича, повелете у нас. Днес ние имаме у дома имен ден.* Дим. Талев. 2. При

учтиво подаване, предлагане нещо някому; заповядам. *Повелете — рече Султана, а девойчето поднесе редом на гостите и на баща си по чашка ракия и чашка горещо кафе.* Дим. Талев.

повеля̀вам, -аш, *несв.*; **повеля̀**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* 1. *Книж. Търж.* Заповядвам в качеството си на върховна власт, на върховен господар. *Велики царе на земята са владели и повелявали.* Вазов. *Тъй стори господ, а нам повелява да следваме примера му, амин.* Ст. Загорчинов. *Царице, царят повелява — / оставаш ти завинаги под този покрив / и към света не можеш да прекрачиш вече прага.* М. Петканова. 2. *Книж. Разш.* Категорически налагам, изисквам нещо от някого. *Вие ще направите каквото вашият дълг ви повелява и каквото вашето разбиране ви налага.* Влайков. *Поръчките на тате ми повеляваха няколко дребни работи, които аз скоро извърших.* Ст. Чилингиров *Бий се храбро, почтено воювай — / повелява войнишкият дълг.* Н. Марангозов. 3. *Остар.* Давам заповед, разпореждане; заповядвам, разпореждам. *Дядо Либен повикал билярина на конака и повелил на турската власт да му удари тридесет тояги.* Каравелов. *Според легендата, своенравният тиран повелил на някой си италиански архитект да направи черква, която по великолепие да няма подобна.* Вазов. *Ще повеля вече да се стягат моите хора.* Ст Загорчинов.

повеля̀ване *ср. Отгл. същ. от* повелявам.

повер̀ен, -а, -о. 1. *Прич. мин. страд. от* поверя. 2. Като *прил. Канц.* Който е поставен под управлението, разпореждането на някого; подведомствен. *Господин капитан! Нося молба до Вас да ме зачислите към екипажа на поверения Ви крайцер!* Д. Добревски.

пов̀ереник, *мн.* -ци, *м.* 1. Лице, на което са поверили някакви тайни, съкровени неща; довереник. *Тоя момък... беше повереник на неговите чувства.* Вазов. 2. *Юрид.* Лице, специално упълномощено да представя някого пред съдебните власти и да действува от негово име; пълномощник.

пов̀ереница *ж.* Жена повереник. ‖ *Обр. Ето ви една от няколкото опазени от него време песни, повереници на тъгата.* П. П. Славейков.

пов̀ерие, *мн.* -я, *ср.* 1. У културно изостанали люде — предразсъдък, според който някои случки се тълкуват като проява на свръхестествени сили и предзнаменование на бъдещето; суеверие, вярване. *Турците и българите в онова време вярваха, че, кога мине лисица път, не е на добро. На Рашида му хрумна на ума това общо поверие.* Цани Гинчев. *Поверие има, дорде житото не прележи една нощ в хамбара, да не се изнася навън.* Кр. Григоров. 2. Предание, легенда. *Дивни Крали Марко! Всеславянска слава. ... От Белград до Прилеп, де в глуха пещеря турят ти въртопа тъмните поверья, / до Кукуш печални и до Хеликон / призракът ти се носи на черний ти кон.* Вазов. *Според поверието, всяко езеро си има стопанин — половин човек, половин риба, и тоя стопанин живее в най-дълбоката част на езерото.* Н. п. Филипов. *От десет години насам тя* (вятърната мелница) *стърчи на голото баирче над село като някое зъбато чудовище, станало от народното поверие убежище на тъмни духове.* Елин Пелин.

повери̇̀телен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* 1 *Канц.* Който не подлежи на разгласяване, достъпен само за доверени лица; таен, секретен. *Пред Руменов беше строго поверителната заповед от щаба на бригадата.* Хар. Русев. *Поверителни книжа. Поверителна кореспонденция. Поверителна служба.* 2. Който не трябва да се знае от другиго, освен от лицето, на което се съобщава; доверителен. *Адлер забави отговора си с изкуствена кашлица ..., сякаш искаше да съобщи нещо важно и поверително, което не трябваше да се каже високо.* Дим. Димов. *Много е учен — рече сериозно и с поверителен тон Марина.* Г. Караславов.

повери̇̀телно. *Нареч. от* поверителен. *Строго поверително Ви казвам това.* □ **Лично поверително** (канц.) — за преписка, която трябва да остане достояние само на лицето, до което е изпратена. *Но освен това писмо, генералният директор продиктува до клоновете и второ, което носеше надпис „лично поверително" и в което нещата се разглеждаха по-откровено.* Дим. Димов.

повери̇̀телност, -тта̀, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* поверителен.

поверя̀. Вж. п о в е р я в а м.

поверя̀вам, -аш, *несв.*; **поверя̀**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* 1 Разкривам, изказвам пред някого тайни, съкровени неща, които той трябва да запази; доверявам. *Открий ми сърцето си, повери ми мъката си.* Вазов. *Убих девствеността на своите тайни / и поверих ти целий си живот.* Дебелянов *Като на приятел искам да ти поверя една тайна.* Чудомир 2. Предоставям на някого, в който имам доверие, да се грижи за нещо или за някого, да го пази, съхранява; предавам. *Ето, учителке, знамето на нашата околия; спасихме го, искаме да го запазиме. Решихме, учителке, ти да го пазиш, тебе ти го поверява народът.* Дим. Талев. *Той поверяваше на децата си ключа от ковчега с парите.* Вазов. *Още вчера... той повери домашните на един бащин си приятел да ги отведе за Троян.* Вазов. ‖ Поръчвам някому, в когото имам доверие, да извърши нещо; възлагам. *Когато му* (на Микел Анджело) *поверяват съграждането на църквата Св. Петър, първата му грижа е да въведе ред в разноските.* Величков. *Вместо сто души, колкото сме членове в стопанството ..., ще поверим работата само на един-двама от нас.* Кр. Григоров. **поверявам се, поверя се** *страд.*

поверя̀ване *ср. Отгл същ. от* поверявам *и от* поверявам се.

повѐсвам, -аш, *несв.*; **повѐся**, -иш, *мин. св.* -их, *св. Диал.* Провесвам. *Като видях, че той повеси една тютюнова кесия, която махаше в ръката си наместо кандилница, ... взрях се добре.* З. Стоянов. *Какво така си повесил нос? — разпитва ме Ицо.* Орлин Василев. **повесвам се, повеся се** *страд.* и *сред*

повѐсване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* повесвам *и от* повесвам се.

повеселѐя. Вж. п о в е с е л я в а м¹.

повеселя̀. Вж. п о в е с е л я в а м².

повеселя̀вам¹, аш, *несв.*; **повеселѐя**, ѐеш, *мин. св.* повеселя̀х, *прич. мин. действ.* повеселя̀л, -а, -о, *мн.* повеселѐли, *св.* Ставам весел развеселявам се. *Щом остана сам с нас, той се ожи-*

ви, повеселя. Г. Райчев. *Когато се решиш на нещо, страхът ти се пилее, повеселяваш, може даже да запееш.* А. Страшимиров. *Сърцето му повеселя.* Елин Пелин.

повеселя̀вам², -аш, *несв.*; **повеселя̀,** -йш, *мин. св.* -я̀х, *св.* **1.** Веселя някого малко, за кратко време. *Дар да й дариш иска: свилено рухо като на сватбарка, медена погача — задето ще те повесели.* Ст. Загорчинов. *Попей ми, повесели ме.* **2.** Само *несв.* Веселя някого малко и от време на време, понякога. *С акордеона си тя ни повеселява понякога.* **повеселявам се, повеселя се** *страд.* и *сред. Идете и послушайте музика, потанцувайте, повеселете се.* Дора Габе.

повеселя̀ване *ср. Отгл. същ. от* повеселявам¹, повеселявам² *и от* повеселявам се.

повесмо̀, *мн.* -а̀, *ср.* Повя̀смо. *Надойдоха жени и булки с повесма кълчища.* Елин Пелин.

по̀вест, -тта̀, *мн.* -и, *ж. Литер.* Художествено произведение с разказвателен характер, подобно на роман, но с по-малък обем и по-прост сюжет. *Два пъти посетих Търново — първи път през 1902 година и втори — през 1905, когато работех над историческите си повести „Светослав Тертер" и „Иван Александър".* Вазов. *„Нещастна фамилия" от Васил Друмев е първата българска повест.* || *Разш.* Разказ за някакви събития. *На миналите дни, тъй дивни, повестта | невидима ръка изтри из паметта.* П. П. Славейков. *Това е край на тая странна повест, | чието тъжно име бе: любов.* Ас. Разцветников.

повествова̀ние, *мн.* -я, *ср, Книж.* **1.** Разказ за някакви събития, за нещо станало, случило се; повест. *В името на жизнената правда ние сме длъжни да продължим повествованието си и да разкажем на читателя какво се е случило.* Св. Минков. **2.** Част от литературно изложение, в което се разказва за събитията и хода на действието, за разлика от описанието и разсъждението; разказване. *В романа авторът си служи с разнообразни форми на повествование.*

повествова̀тел, -ят, -я, *мн.* -и, *м. Книж. Остар.* Писател, който пише романи, повести, разкази; белетрист, разказвач. *Повествовател, който се е наел да рисува живота, няма право да премижава пред мрачните му страни.* Вазов.

повествова̀телен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Разказвателен. *От четирите повествователни работи, които са влезли в тая книга, разказът „Седянка"... преди две години биде коренно преработен.* Влайков. *Повествователна литература. Повествователни трудове. Повествователен стил. Повествователен тон.*

повествова̀телно. *Нареч. от* повествователен. *Повествователно развита тема.*

повествова̀телност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Книж. Отвл. същ. от* повествователен. *Основен недостатък на тая драма е излишната повествователност.*

повѐся. Вж. п о в е с в а м.

по̀вет, *мн.* няма, *м. Диал.* Павит. *Отсам-оттатък пътищата се зеленеят, обвити от повет, бурени и тръница.* П. Ю. Тодоров. *В гората има много дива асма, влече се по дърветата като повет.* Йовков.

повѐтица *ж.* Вид плевел по житните растения с бели или бледорозови фуниевидни цветове. Convolvulus arvensis. *Каквито бяха гъсти и високи храните, с много поветица из тях, жетвата щеше да бъде тежка.* Йовков. *Поради честите валежи тази пролет ще имаме плевели из посевите. Най-опасните от тях са: паламидата,... поветицата, дивият овес и др.* Отеч. фронт, 1950 г.

поветрѐя, -ѐеш, *мин. св.* повetря̀х, *прич. мин. действ.* поветря̀л, -а, -о, *мн.* поветрѐли, *св.* Ветрея малко, за кратко време.

поветрѐя се, -ѐеш се, *мин. св.* поветря̀х се, *прич. мин. действ.* поветря̀л се, -а се, -о се, *мн.* поветрѐли се, *св., сред.* Ветрея се малко, за кратко време.

повѐхна. Вж. п о в я х в а м.

повѐхнал, -а, -о. **1.** *Прич. мин. действ. от* повехна. **2.** Като *прил.* а) За растение — който е изгубил свежестта си; увехнал, изсъхнал. *И, странно отмаляла, сядам | на покосената трева. | Повехнала, зелено-сива, дъхът й леко ме опива — | като некипнало вино.* Багряна. *Горо ле, горо зелена, | защо си, горо, повехнала, | повехнала та изсъхнала.* Блъсков. *Повехнали цветя.* || *Обр. Тази прислужница бе вече повехнала стара мома с плоски гърди, жълтеникаво лице.* Дим. Димов. *Ех ти, моя луда глава непокорна, | ще клюмнеш някой ден и ти, повехнала и морна, | като слънчоглед във суша!* Багряна. *Повехнала жена.* б) *Прен.* Съсухрен, изпит, отслабнал, бледен. *Хората... се чудеха, като го гледаха грохнал и побелял, отслабнал, с увиснали бръчки и повехнало лице.* Елин Пелин. *Лицето й, повехнало, с хлътнали бузи и потъмняла кожа, отведнаж се съживи.* Дим. Талев. *Същата вечер черният Гаврил и още един стражар, с повехнало бледо лице и с хлътнали очи, предпазливо, като крадци, влязоха в малката къщичка.* М. Марчевски. || Посърнал, тъжен. *Не можех да позная в тоя повехнал човек, с поглед скърбен, ... моя едновремешен школски другар.* Вазов. *Всички изглеждаха убити, измършавели, повехнали.* Величков. *Когато зърна повехналия поглед на очите й, изведнаж сърцето му присви болка, и той попита неволно: — Слушай, Елке, — рече той — ти като че не си добре?* Г. Райчев.

по̀вече I. *Нареч.* **1.** В по-голямо количество, в по-голям брой, в по-силна степен. *Който е богат, ще плаща повече.* Йовков. *Значи мечката ще вземе петдесет пъти повече от мен?* Орлин Василев. *Кого тя повече обича? Това беше един от най-честите детски спорове.* Елин Пелин. *Гълъбът беше жив, само под дясното крило беше повече наранен, отколкото под лявото.* Цани Гинчев. *Повече слушай, а по-малко говори.* Погов. *Повече да вярваш на очите си, а не на ушите си.* Погов. **2.** Понякога членувано — предимно, главно. *Той се усмихна приятелски, и се усмихна повече на Станка, отколкото на Марина.* Г. Караславов. *Четниците чистеха оръжието си, кърпеха се, миеха си главите с топла вода, но повече почиваха.* Дим Талев. *Той пееше тихичко, сладичко, повечето на себе си.* Елин Пелин. || Най-често. *Когато биваше в къщи, той все гледаше да се надвеси над люлката, ... но повече скришом от жена си.* Дим. Талев. *Найден повечето отсъствуваше.* Вазов. **3.** В отрицателни изречения означава спиране, прекъсване на някакво действие или състояние; след това, по-нататък, вече. *Ако не дойда до 3 часа, не ме очаквайте повече.* Вазов. *Ти няма повече да ореш*

тая нива, та каквото ще да стане! Елин Пелин. *Не мога да търпя повече. Аз си знам как съм изтърпяла досега.* Дим. Талев. II. Като *неопр. числ.*, понякога членувано — който е в по-голям брой, в по-голямо количество. *Стоян и не помисли да иска повече пари.* Дим. Талев. *Всеки почувствува, че го наляга черна и непонятна мъка, и бързаше да я удави с повече вино.* Йовков. *На събранието, което беше свикано само за кооператори, дойдоха много повече некооператори.* Ст. Ц. Даскалов. *Виковете и охканията ... прекъсваха повечето пъти внезапно.* Величков. III. Като *същ. ср.* — а) По-голямо количество. *Кандидатите бяха много повече от числото на свободните места.* Вазов. *Какво ще речеш, Лазе,.. да взема да изткая това лято един килим. . .— Килим... Нямаме ли килими? — Имаме. Ама не е лошо да са повече.* Дим. Талев. *От повече глава не боли.* Погов. б) Понякога членувано — по голяма част. *В празник дядо Йордан прекарваше повече от времето си в затворената кръчма.* Елин Пелин. *Повечето от ръкописите бяха писани с молив.* Вазов. *Дълбоко в душата си той признаваше, че повечето от думите на баща му са прави.* Г. Караславов. || За лица, само членувано — по-голямата част, мнозинството. *Устните на повечето се бяха попукали до кръв.* Вазов. *Повечето от тях бяха овчари.* Йовков. *Десетина души, повечето занаятчии и чиновници, потегляха пеша към Балкана.* Ем. Станев. □ **В повече** — по-много отколкото е предвидено, отколкото трябва. **Все повече** или **все повече и повече** — за нещо, което постепенно нараства, увеличава се или се усилва. *Гроздан се дразнеше все повече.* Йовков. *Хаджи Генчовата слава растеше все повече и повече.* Каравелов. **Колкото повече (... толкова)** — обикн. при сравнителна степен означава постепенно усилване на глаголното действие. *Колкото повече приближаваме, тълпата става по-бясна, по-страшна.* Величков. *Колкото повече червената армия наближаваше, толкова той добиваше по-голяма твърдост.* Ст. Ц. Даскалов. **Ни повече ни, по-малко** — нищо друго, само това. *Ние се жертвуваме за свободата на България и, ако найдем отплата, то тя ще бъде освобождението на България — ни повече, ни по-малко.* Вазов. **Нещо повече** — при въвеждане на заключителни и особено силно подчертани утвърждения; дори, при това. *Той вложи всичката си енергия и направи всичко, ... за да постъпи на служба... Нещо повече, той се унижавá да търси препоръка и от видни партизани.* Елин Пелин. *Революционната проповед намери готова почва сред македонските българи; нещо повече, тя удовлетворяваше просто едно изискване на времето.* Яворов. **Нищо повече (от)** — нищо друго (освен). *Но колкото и да беше хубава, все пак си беше хума и нищо повече.* Йовков. **Още повече че** (разг.) — употребява се при противопоставяне със значение: главно поради това, че. *Кръстевица много се радваше на първата си внучка, още повече че й беше именница.* Г. Караславов. **Повече или по-малко** (книж.) — при посочване на средно положение със значение: в по-голяма или по-малка степен, малко или много. *Все такива разговори, повече или по-малко разпалени и страстни, бяха залисали по това време всички в кръчмата.* Йовков *Поради стратегическото си положение, Силистра през течение на много векове е била повече или по-малко силна крепост, особено след XIV век.* П. Делирадев. **Толкова (толкоз) повече че** — употребява се за подчертаване особената важност на следващата фраза или пред заключителни и по-силни утвърждения. *Един след други всички стават да си ходят, толкоз повече че Кръстан касапинът... беше станал и се готвеше да дига масата със зъби.* Йовков. *Не да я славословя отварям дума днес за Сливница... Толкоз повече че тия спомени са изнесени не из дима на бойното поле.* Вазов.

повечѐрям, -яш, *св.* 1. Вечерям малко, набързо. *Но да бяхме повечеряли, че и ти си ми гладничка, нали?* Дим. Ангелов. 2. *Нар.* Вечерям. *Идете с Лила и донесете да повечеряме.* Каравелов. *Като повечеряха, дядо Захари уви Монката хубаво в абата си, па и двамата легнаха един до друг край мъждивия огън.* Елин Пелин.

пòвечко *нареч. Разг. Умал. от* повече; малко повече. *Ако имате повечко пари,... можете да отделяте настрана по някой и друг лев.* Св. Минков. *Дай ми едно шишенце ракия, ама с повечко мезенце.* Г. Караславов.

повѐя. Вж. п о в я в а м.

повзѝрам се, -аш се, *несв.*; **повзрà се,** -ѐш се, *мин. св.* повзрях се, *прич. мин. действ.* повзрял се, -а се, -о се, *мн.* повзрѐли се, *св., сред.* 1. Взирам се малко, за кратко време. *От кои си, бе ефенди? — Повзри се, дали не ще ме познаеш?* А. Страшимиров. 2. Само *несв.* Взирам се малко и от време на време, понякога.

повзрà се. Вж. п о в з и р а м с е.

повѝвам[1], -аш, *несв.*; **повѝя,** -йеш, *мин. св.* повѝх, *прич. мин. страд.* повѝт, *св.* Увивам кърмаче, бебе в пелени и с повой. *Тя развива и повива детето, и пеленките тя му пере.* Влайков. *Тоя повой тука ще го вземеш. С него аз и Лазара съм повивала. Сега ти пък повий с него и детето му.* Дим. Талев. **повивам се, повия се** *страд.* □ **С черен повой са го повивали** (нар.) — за злочест, нещастен човек.

повѝвам[2], -аш, *несв.*; **повѝя,** -йеш, *мин. св.* повѝх, *св.* Вия[2], надавам вой малко, за кратко време. *Ако стане това, що казваш, аз ще ти повия като вълк.* Погов. *Кучето се спря и пови малко.*

повѝвам[3], -аш, *несв.*; **повѝя,** -йеш, *мин. св.* повѝх, *прич. мин. страд.* повѝт, *св. Диал.* Извивам[1] (в 2 знач.); възвивам. *При тези думи Петър бързо пови глава и втренчено някак загледа майка си.* Ц. Церковски. *Ще дойдеш ти, спасител-ден. | Разметнал пурпур и лъчи, | към вечността повил очи, | зора ще зазориш над мен.* Яворов **повивам се, повия се** *възвр., страд.* и *сред. Кой ли и защо? Кога ли ме е оковал? | Повия ли се, тъй боли, тъй стяга.* Яворов. *Изведнаж той се спря и бързо, като че уплашен, се пови назад.* Ц Церковски.

повѝвам се, -аш се, *несв.*; **повѝя се,** -йеш се, *мин. св.* повѝх се, *св., сред.* Вия се (в 2 знач.), въртя се малко, за кратко време. *Няколко щъркела литнаха над обителта, повиха се лениво и мудно и пак се спуснаха на земята до самата река.* Ст. Загорчинов.

повѝване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* повивам[1], повивам[2], повивам[3] *и от* повивам се.

повѝждам, -аш, *несв.*; **повѝдя,** -иш, *мин. св.* повидях, *прич. мин. действ.* **повидял, -а, -о,**

мн. повидѐли, *св.* 1. Виждам малко, за кратко време. *Рекох да дойда да ви повидя.* Влайков. *Их, боже, не мога от работа да дойда да повидя децата — пиленцата ми.* Елин Пелин. 2. Виждам малко, слабо. *Виждаш ли добре с очите си? — А бе повиждам.* 3. Само *несв.* Виждам малко и от време на време, понякога. **повиждам се, повидя се** *страд.* и *взаим.* *Добре че дойде да се повидим, да си побъбрем.* Вазов.

пòвик, *мн.* (рядко) -ци, *м. Книж.* Зов за нещо. *Кое можеше да спре властния повик „Назад към родната земя, стига война!"* Д. Добревски. *Думите на Георги Димитров в Лайпциг подействуваха като повик за борба. Отзовавам се на повика. Повикът за икономии днес е всеобщ.*

повѝкам. Вж. п о в и к в а м[1].

повѝквам[1], -аш, *несв.*; **повѝкам,** -аш, *св.* 1. Призовавам, поканвам някого да дойде някъде; извиквам. *Учителите го повикаха в училището, за да разкаже на учениците впечатлението си от това летене.* Елин Пелин. *Още тази нощ го повикаха при ротния командир.* Йовков. *И ако някога намериш, | че аз съм ти потребен, | повикай ме!* М. Петканова. *Майстор Томан долови погледа му и го повика с леко кимване на глава.* Дим. Ангелов. *Повиквам някого на съд. Повикай по телефона едно такси. Повиквам на помощ. Повиквам лекар.* 2. Викам някого да се обади; зова, извиквам. *Даскале, — повика го един петдесетгодишен селянин.* Вазов. *Една нощ млад, почти детски глас повика пред мелницата и дядо Щерьо излезе.* Йовков. *На порти Момчил почукал | и си е тихо повикал: „Я стани, либе Еленке, | стани ми порти отвори!"* Нар. пес. *Каквото повикало, такова се и обадило.* Послов. *Повиквам по име.* 3. Викам (в 1 знач.), издавам глас малко, за кратко време. *Лачеше си, че... само щеше да повика и да покрещи.* Ст. Загорчинов. *Повика, покашля се — никой не се обади.* Йовков. 4. Само *несв.* Викам малко и от време на време, понякога. *Той повиква, когато се напие.* **повиквам се, повикам се** *страд.* *Да се повика свидетелят Иван Стоянов Иванов.* Елин Пелин.

повѝквам[2], -аш, *несв.*; **повѝкна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* 1. Викам малко, викам кратко време. 2. Викам малко, от време на време. *Тая вечер Дота вещицата дълго се навърта край магазина на селкоопа,... побутна вратата, повикна тихичко — никой не се обади.* Кр. Григоров

повѝкване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* повиквам и *от* повиквам се. *Чарли изглеждаше малко смутен от неочакваното нощно повикване.* Вежинов.

повиквàтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил. Воен.* 1. Само в съчет. **повиквателна заповед (бележка)** — писмена заповед за явяване на военно обучение или на военна служба. *Получих повиквателна заповед.* 2. *Разг.* Като *същ. ж.* **повиквателна** и *ср.* **повиквателно** — повиквателна заповед. *Една вечер пъдарят и нему донесе повиквателна. Викаха го в Дупница — там имало военна шивалня.* Кр. Григоров. *Повиквателно!... — извика тя, когато наближи, — имаш повиквателно за казармата... И писмо от Ирина.* Дим. Димов.

повѝкна. Вж. п о в и к в а м[2].

повилнèя. Вж. п о в и л н я в а м.

повилнявам, -аш, *несв.*; **повилнèя,** -èеш, *мин. св.* повилнях, *прич. мин. действ.* повилнял, -а, -о, *мн.* повилнèли, *св* 1. Почвам да вилнея. *След разгрома на въстанието турците съвсем повилняха.* 2. Вилнея малко, за кратко време. *Искаше ми се да поиграя, да повилнея по тревицата.* Вазов.

повилняване *ср. Отгл. същ. от* повилнявам.

повѝнност, -тта, *мн.* -и, *ж.* 1. Задължение, което гражданите са длъжни безплатно да изпълнят за задоволяване на държавни или местни обществени нужди. *Военна повинност. Трудова повинност. Пътна повинност. Отбивам повинността си.* 2. *Истор.* Задължение на феодално-зависимо население да извършва безплатно и принудително работа на феодали и органи на държавното управление. *По силата на старото феодално право аристокрацията се считала господар на земята и отрупвала селяните с всевъзможни налози и повинности.* История. *Феодални повинности.*

повинỳвам се, -аш се, *несв.*; **повинѝ се,** -йш се, *мин. св* -йх се, *св., сред. Остар.* Подчинявам се, покорявам се. *Не се повинувайте на царските закони.* Вазов. *Добрият калугер тъй убеждаваше Теодосия, че най-после той се повини.* Ст. Загорчинов.

повинỳване *ср. Отгл. същ. от* повинувам се.

повинѝ се. Вж. п о в и н у в а м с е.

повѝрам, -аш, *несв.*; **повря̀,** -йш, *мин. св.* поврях, *прич. мин. действ.* поврял, -а, -о, *мн.* поврèли, *св.* Само 3 *л.* Вря малко, за кратко време. *Яденето трябва още да поври.*

повѝсвам, -аш, *несв.*; **повѝсна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св. Диал.* Увисвам. *На една от обувките повисна конец с игла.* Ст. Чилингиров. *Нощем, когато далеч на североизток повисне жълтият нащърбен месец, всичко наоколо се превръща в някакъв героичен сън.* К. Константинов.

повѝсване *ср. Отгл. същ. от* повисвам.

повѝсна. Вж. п о в и с в а м.

повися̀, -йш, *мин. св.* -ях, *прич. мин. действ.* повисял, -а, -о, *мн.* повисèли, *св.* Вися малко, за кратко време. *Като повисиш на опашката и ти ще си купиш билет за концерт.*

пòвит *м. Диал.* Павит. *Дворецът беше ограден с високи каменни стени, полусрутени и обвити с повит и бръшлян.* Ст. Загорчинов. *Стигна така тя до края на дългата, пъстра градина, чак до беседката, гъхнала в повит.* Ас. Разцветников (превод).

повѝтица *ж.* Поветица.

повишà. Вж. п о в и ш а в а м.

повишàвам, -аш, *несв.*; **повишà,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* 1. Правя нещо да стане по-високо (в 5 знач.), по-голямо; увеличавам. *Те вярваха, че... нуждата от жито непременно ще повиши цените.* П. Спасов. *Повишавам жизненото равнище. Повишавам надниците. Повишавам нормите. Повишавам заплатите.* 2. Усилвам, подобрявам, усъвършенствувам. *Известно е, че техниката повишава | и смелостта, | и гордостта, | крила на самочувствието дава тя.* Хр. Радевски. *Повишавам интереса. Повишавам квалификацията си. Повишавам авторитета на някого. Повишавам настроението.* 3. *Канц.* Назначавам, преве-

ждам на по-висока длъжност в същото ведомство. *Понавикнеш ли малко на службата, ще те повиша за подсекретар.* Влайков. *Колко пъти искаха да го преместят и повишат — той не щя.* Вазов. **повишавам се, повиша се** *страд.* и *сред.* *Заплатите се повишиха. Температурата ми се повиши.* □ **Повишавам глас (тон)** — почвам да говоря по-високо, с раздразнение. *Кочо никога не бе повишил глас да ѝ се скара, никога не дигна ръка да я удари.* Дим. Талев. *Тогава госпожата почваше да нервничи и да повишава тон.* М. Марчевски. **Повишавам духа на някого** — ободрявам, насърчавам някого.

повишàване *ср. Отгл. същ. от* повишавам *и от* повишавам се. *Повишаване на благосъстоянието на народа. Повишаване на цените. Повишаване на температурата.*

повишѐн, -а, -о. 1. *Прич. мин. страд. от* повиша. 2. Като *прил.* — увеличен. *Повишено производство. Повишени надници. Повишено самочувствие. Повишен план.* □ **Повишен глас (тон)** — по-висок, раздразнен, нервен глас (тон). *Тя говореше непрестанно, с повишен, неспокоен глас, може би, само за да прикрие обзелото я вълнение.* Г. Райчев. **Повишено настроение** — весело, възбудено състояние. *Експертът тръгна по многолюдната улица, всред гръцка тълпа, която издаваше повишеното си настроение с висок говор и смехове.* Дим. Димов.

повишѐние, *мн.* -я, *ср.* (рус.). 1. Само *ед. Рядко.* Повишаване, увеличаване. *Тоя учител и тая учителка, които не работят постоянно ... за повишението на своята педагогическа квалификация, не могат да бъдат пълноценни народни просветители.* Г. Димитров. 2. Назначаване на по-висока, по-отговорна длъжност в същото ведомство. *Оправдах се и пак ме назначиха — с повишение даже! Направиха ме началник на телеграфопощенска станция.* Чудомир. *В продължение на пет години той получи три повишения.*

повѝя. Вж. повивам[1], повивам[2] *и* повивам[3].

повѝя се. Вж. повивам се.

повкѝсвам, аш, *несв.*; **повкѝсна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Само 3 *л.* Вкисвам малко, отчасти. *От горещините мармаладът повкисна.* **повкисвам се, повкисна се** *сред.*

повкѝсна. Вж. повкисвам.

повлàча, -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Влача малко, за кратко време. *Детето повлачи клона и го захвърли.* 2. Почвам да влача. *Сипнала не сипнала зора, става дядо Петко, ... нарами торбицата и пак повлачи подбитите нозе.* Ал. Константинов. **повлача се** *страд.*

повлекà. Вж. повличам.

повлекà се. Вж. повличам се.

повлекàн, *мн.* -овци, *м. Пренебр.* Човек, който се носи с развлечено облекло. *Ако тя беше жива и те видеше какъв повлекан си станал, дали щеше да е доволна?* Дим. Ангелов. *Той ги наруга, нарече ги ... повлекановци.* А. Гуляшки.

повлекàна *ж. Пренебр.* Жена, която се носи с развлечено облекло. *Не знае като хората да се облече, повлекана.* Ст. Ц. Даскалов.

повлеклò, *мн.* -à, *ср. Диал.* Потекло, произход.

повлѝзам, -аш, *несв.*; **повлязà,** повлѐзеш, *мин. св.* повлязох, *прич. мин. действ.* повлязъл, -зла, -зло, *мн.* повлѐзли, *св.* Влизам малко, за кратко време. *Минувам покрай тях, гледам — портите отворени. Чакай да повляза, рекох, да видя какво правят.* Влайков.

повлѝчам, -аш, *несв.*; **повлекà,** повлечѐш, *мин. св.* повлякох, повлѐче, *прич. мин. действ.* повлякъл, -кла, -кло, *мн.* повлѐкли, *св.* 1. Почвам да влека, да влача; помъквам, потътрям. *Воловете сами се насочиха към селото, като повлякоха и ралото.* К. Петканов. *Мечката се отвързала, повлякла синджира и избягала.* Йовков. *Отиде* (детето) *и взе от ъгъла своето малко столче, повлече го през стаята и го сложи до леглото си.* Дим. Талев. *Стоян ... повлече кривак по земята, събуди кучетата край вратниците.* К. Петканов. *Вълците повлякоха козата към дъното на полянката и там я разкъсаха.* Ем. Станев. 2. Отнисам нещо или някого със себе си; помъквам. *Той опря върлината о брега и отласна лодката. Течението я повлече надолу покрай десния бряг.* Ст. Загорчинов. *Момчето задърпва въжето. Завесата се дига, повлякла със себе си и страничните драперии.* М. Кремен. 3. *Разг.* Повеждам след себе си, заставям някого да ме последва, да върви след мене; помъквам. *Яхна коня и повлече* [ратаят] *ратната си сган далече.* Вазов. *Не, не, не! Не искам, госпожа, — страх ме е. Да се махнем от тук по-скоро ... Ала жената я повлече нататък.* Г. Райчев. *Той хвана почти грубо Агата за ръката и, като не я остави да раздаде дребните си пари на децата, повлече я нагоре, бързо, задъхано.* П. Спасов. ‖ *Прен. Разг. Неодобр.* Повеждам със себе си неприятни или неподходни лица. *Защо си ми повлякъл ни в туй ни в онуй време гости? Повлякъл на театър и дечурлигата си.* 4. *Прен.* Увличам. *Сега къщата и дворът бързо се изпълниха със сватбари. Лазар се остави да го повлече общата залисия.* Дим. Талев. *Как влезе Стаменко Равнишки в кооперативното, никой не узна. Дали го бе повлякла общата вълна или му бе повлиял някой — не можа да се разбере.* Кр. Григоров. 5. *Прен. Разг.* Ставам причина за нещо, предизвиквам нещо като последица. *А зазиданата жертва ... повлича подире си две други жертви.* П. П. Славейков. *Първата отстъпка от тоя път ще повлече друга.* Вазов. *Тази мярка е повлякла след себе си ново увеличаване на цените.* 6. *Прен.* Потиквам, подбуждам някого да се отправи за някъде. *Избягвах я, че и тя мен. Чак след година ... ме повлече нещо към тях.* Ц. Церковски. *До самата скала, на брега, малка бяла къщичка ... Нещо ме повлича нататък. Струва ми се, че до края на своя живот бих могъл да си остана в тази къщичка.* Кр. Кюлявков. *Ненаситното му любопитство бързо го повличаше по друга някоя уличка.* Дим. Талев. **повличам се, повлека се** *страд.* и *взаим.* □ **Повличам крак** (разг.) — слагам начало на нещо, което започва да се повтаря и от други. *Закапаха след мене като круши —* [щом видяха] *че аз повлякох първи десен крак, записаха се седемдесет души.* Н. Марангозов. **Повличам крака (нозе)** (разг.) — почвам да вървя бавно, тежко; тръгвам като се влача. *Добра повлече нозе с наведена глава, а ръцете ѝ висяха като пречупени.* Дим. Талев.

повлѝчам се, -аш се, *несв.*; **повлекà се,** повлечѐш се, *мин. св.* повлякох се, повлѐче се,

прич. мин. действ. повля̀къл се, -кла се, -кло се, *мн.* повлѐкли се, *св., сред.* 1. Почвам да се влача, да се влека. *Вълците се наредиха един зад друг и техните къси, увиснали опашки се повлякоха из снега.* Ем. Станев. *На входа* (на землянката) *се показаха двама души… Единият — подребничкият — се повлече по корем.* К. Петканов. *Ездачът отскача, куршуми пронизват | нозете му; той се повлича, пълзейки | на четири.* Ем. п. Димитров. *Изведнъж времето се развали, откъм север се повлякоха мъгли, заваля дъжд.* Йовков. ‖ Проточвам се. *По стените бяха се повлекли вече паяжини.* Елин Пелин. *Дълги сенки на копни и дървеса се повлякоха низ полето.* П. Ю. Тодоров. *Конниците смушкаха конете си и препуснаха по нагорнището. Подире им се повлече облак прах.* Ст. Загорчинов. *Червата ти да се повлекат.* Клетва. 2. *Разг.* Тръгвам, като едва вървя от умора или изтощение; помъквам се. *След туй бавно, с подкосени крака, се повлече към къщи.* Йовков. *Повлече се към огнището, сякаш бе вмазана от бой.* К. Петканов. *Ала свърши се веселбата, разотидат се всички, гуларят се повлича сам самичък да пропие всичко що си го дар дарили.* П. Ю. Тодоров. ‖ *Разг. Пренебр.* За множество — тръгвам бавно, разпръснато. *През улиците прашни на Мемфис | процесията се повлече мудно.* П. П. Славейков. *Пашата разпъна шатър вън от града…, но аскерът му и башибозукът се повлякоха по улиците.* Дим. Талев. 3. *Разг.* Тръгвам след някого. *Намести добре раницата на гърба си и тръгна. След него се повлече цялото му семейство.* К. Петканов. *Тъкмо Василка донесе вино и се връщаше, един стана, повлече се подир нея и я улови за ръката.* Йовков. *Жетварките завиха по пътя нагоре…, а Рале, мълчалив и навъсен, се повлече като сянка след тях.* П. Ю. Тодоров. *И конници и пешаци са размърдаха, повлякоха се с Райка.* Ст. Загорчинов. 4. *Прен. Разг. Неодобр.* Почвам да подражавам някому, да следвам нещо или някого. *И повлякоха се подир чужда реч. Забравиха език и вяра.* Н. Райнов. *Ама виждам, за срам и позор, всички вие сте се повлекли по тоя човек.* Дим. Талев. □ **По корем се повлякох** (разг.) — извънредно големи усилия положих. *По корем се повлякох, дорде ги отбия тази година да не идват пак.* Чудомир. **Повличам се по ума на някого** (разг.) — следвам чужди съвети и мнения. *И как се повлякох аз по ума ти?* Вазов.

повлѝчане *ср. Отгл. същ. от* повличам и *от* повличам се

повлия̀вам, -аш, *несв.*; **повлия̀я,** -я̀еш, *мин. св.* повлия̀х. *св.* Оказвам влияние; въздействувам. *Как влезе Стаменко Равнишки в кооперативното, никой не узна. Дали го бе повлякла общата вълна или му бе повлиял някой — не можа да се разбере.* Кр. Григоров. **повлиявам се, повлияя се** *страд.*

повлия̀я. Вж. п о в л и я в а м.

повля̀за. Вж. п о в л и з а м.

повна̀сям, -яш, *несв.*; **повнеса̀,** -ѐш, *мин. св.* повнѐсох, *св.* Внасям нещо малко, за кратко време. *Докараха ни дърва. Повнесох малко от тях в мазето и се измъкнах.*

повнеса̀. Вж. п о в н а с я м.

пѐвод[1] *м.* Обстоятелство, което може да доведе нещо; причина, предлог. *Поводите на тия каранници бяха всякога дребни и нищожни.* Елин Пелин. *Най-напред се счепкаха жените. Поводите бяха дребни, незначителни, дори смешни.* Г. Караславов. *Разтуря без всякакъв повод общинския съвет.* Влайков. *Търся повод. Намирам повод. Имам повод. Случаен повод. Без повод.* □ **Давам повод** — давам възможност някому да действува или да мисли по определен начин; ставам причина за нещо. *Иван наистина не даде повод за кавги.* Елин Пелин. *Събитието даде повод за безкрайни сплетни из кафенетата, в които се събираха „тютюнджии“.* Дим. Димов. **По повод на** — по случай на, заради. *Тоя прякор той си беше спечелил от своите познайници по повод на едно произшествие между него и една млада селянка.* Мих. Георгиев.

по̀вод[2] *м.* Ремък или въже, с което се води или управява животно. *Ръкува се сърдечно с Тинка, хвана поводите на воловете и поведе колата към дома си.* Г. Караславов. *Той подръпваше леко поводите, но конят не ускоряваше равномерния си ход.* Дим. Талев. *Хвана той добичето за повода и го отведе чак в града при ветеринарния лекар.* Ст. Ц. Даскалов. *Отпускам поводите.*

пово̀дник, *мн.* -ци, *м. Диал.* Повод[2]. *Аз отпуснах поводника на коня и се оставих на инстинкта му.* Вазов.

пово̀дя, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Водя малко, за кратко време. *Знаеш ли, горо, помниш ли | колко съм по теб походил, | млади съм момци поводил.* Нар. пес.

пово̀звам, -аш, *несв.*; **пово̀зя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Возя малко, за кратко време. 2. Само *несв.* Возя малко и от време на време, понякога. *През зимата и аз повозвам децата на шейна.* **повозвам се, повозя се** *възвр.* и *страд.* *Филчо, качи ме, чичовото, да се повозя без пари, че съм си убол петата и куцам!* Чудомир.

пово̀зя. Вж. п о в о з в а м.

пово̀й, -о̀ят, -о̀я, *мн.* -о̀и, *м.* Тясна дълга лента от плат или плетена връв, с която стягат отгоре пелените на повито бебе. *Най-напред го* (бебето) *стегна с тънките кърпи, като ги придържаше с разперена ръка, после разпростря със свободната си ръка широки и дебели пелени, уви го в тях, осука го после с повой.* М. Кремен. □ **С черен повой е повиван** (нар.) — за злочест, нещастен човек.

по̀врага *нареч. Разг. Пренебр.* Да се маха! Да прави каквото ще! По дяволите! Не искам да знам. Не ме интересува! *Славка се жени — нека се жени. Поврага! Моми много.* Елин Пелин. *За него никога да ми не говориш, името му да не чувам! Поврага да върви.* Вазов. *Поврага им, нека пият. … Кой каквото прави, за главата си го прави.* Ст. Чилингиров.

повра̀т *м.* 1. Връщане назад. *Поврат към старото.* Влайков. 2. Рязка и основна промяна в насоката, в развитието на нещо; прелом, обрат. *Извършвам поврат. Поврат в международните отношения. Решителен поврат.*

повра̀тен, -тна, -тно, *мн.* -тни. *Прил. от* поврат. *Повратен момент. Повратна точка.*

по̀вратки, *ед.* няма, *ж. Нар.* Обредно посещение на младоженците и роднините на младоженеца у момините родители след сватбата, обикновено в първия четвъртък след венчавката. *По едно време царският син бил поканен на повратки у дядови си.* Нар. приқ.

поврачу̀вам, -аш, *св.* Врачувам малко. *Хайде да ми поврачуваш на карти.*

поврѐда *ж.* 1. Разстройство, смущение в механизъм, апарат, машина и под., което пречи за правилното функциониране или пък довежда до пълно спиране. *Здрачът в стаята бе се сгъстил и, поради повреда на електричеството, не можеше вече да се чете.* Дим. Димов. *Лека повреда. Тежка повреда. Техническа повреда.* || Разваляне, щета. *Молците причиняват големи повреди на вълнените дрехи. Повреда на мебели. Повреда на стоки.* 2. Болестно засягане на една област, орган или система на организма, което пречи за правилното им функциониране или води до пълното им атрофиране. *Но и в напредналата си възраст беше запазил силите си и само една телесна повреда, спечелена през време на службата, беше го приковала към по-лека и по-безопасна работа.* Йовков. *Отбягването да се носят очила може да предизвика, особено при силно късогледите, сериозни повреди на окото.* Физика.

поврѐдя. Вж. повреждам.

поврѐждам, -аш, *несв.*; **повредя̀**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Нанасям, причинявам повреда. *Две деца съм заровила в тукашните гробища. Косите си окъсах от мъка, очите си повредих.* А. Каменова. *Това убийство може да повреди на делото ни.* Вазов. **повреждам се, повредя се** *страд.* и *сред.* *Ивановата жена падна от колата, повреди се нещо и пролежа с месеци в болница.* Г. Караславов. *От силния студ посевите се повредиха.*

поврѐждане, *мн.* -ия, *ср.* *Отгл. същ. от* повреждам *и от* повреждам се.

поврещя̀. Вж. поврещявам.

поврещя̀вам, -аш, *несв.*; **поврещя̀**, -йш, *мин. св.* -йх, *прич. мин. действ.* повреща̀л, -а, -о, *мн.* поврещѐли, *св.* 1. Врещя малко, за кратко време. *Ярето поврещя и млъкна.* 2. Само *несв.* Врещя малко и от време на време, понякога. *Козата в съседния двор нощем поврещява и ни събужда.*

поврещя̀ване, *мн.* -ия, *ср.* *Отгл. същ. от* поврещявам.

повръзло̀, *мн.* -а̀, *ср.* *Нар.* Извита дръжка отгоре на котел, кошница и под. за носене.

повръ̀цкам се. Вж. повръцквам се.

повръ̀цквам се, -аш се, *несв.*; **повръцкам се**, -аш се, *св.*, *сред.* *Разг.* 1. Връцкам се малко, за кратко време. *Преди да излезе, тя се повръцка пред огледалото с новата си рокля.* 2. Само *несв.* Връцкам се малко и от време на време, понякога. *Обича да се повръцква.*

повръ̀щам[1], -аш, *несв.*; **повъ̀рна**, -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* повърнат, *св.* 1. Изхвърлям през устата си нещо, което съм поел като храна, или стомашен сок, кръв и под.; бълвам. *— Херакли ми дава да пия ракия, но аз я повръщам — отговори детето.* Дим. Димов. *Коленичи и повърна алена кръв, която изтече от устата му като ручей.* Ем. Станев. *Кажат ли ти, че повръщаш кръв, ти кажи: дренки съм ял.* Ст. Чилингиров. *Повръщам от преяждане.* 2. *Разг.* За печка, комин — изпускам дим в стаята. *От силния вятър печката повръща.* **повръщам се, повърна се** *страд.* □ **Повръща ми се** — усещам напъни за повръщане. *И тази сутрин не й беше добре. Тежеше й на стомаха повръщаше й се, в устата й беше блудкаво и противно.* Г. Караславов.

повръ̀щам[2], -аш, *несв.*; **повъ̀рна**, -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* повърнат, *св.* *Разг.* 1. Накарвам някого да се върне назад, да иде там, гдето е бил; връщам. *Но ето пак удари дъжд и ни повърна назад, да дирим някъде убежище.* Вазов. *Насреща му изскочи вятърът с бесен порив, завали го, повърна го назад и го спря.* Елин Пелин. 2. Връщам обратно назад към предишното положение или състояние. *Талазите блъскаха лодката, повръщаха я назад — и един от гребците, тласнат от бясна вълна, полетя в Босфора.* Н. Райнов. *Г-н министърът обеща да повърне въпроса за ревизия в министерския съвет.* Чудомир. *Аз повърнах писмата в чантата си — и отдъхнах.* Яворов. *Ще пазя стаята и днес, а може би и утре, за да ме не повърне болестта.* Вазов. || Възвръщам. *Кратката почивка и свежият въздух повърнаха силите на Краличът.* Вазов. *Мющериите ще избягат при други обущари, а ние не ще можем вече да ги повърнем.* Ст. Чилингиров. 3. Връщам обратно, назад това, което съм взел или получил. *Огнянов се извърна към учителя Климента и му повърна книгата.* Вазов. *Той изпи чашата, повърна я на Гроздана и си избърса устните с ръкава на абата си.* Йовков. **повръщам се, повърна се** *страд.* *Краденото мъчно се повръща.*

повръ̀щам се, -аш се, *несв.*; **повърна се**, -еш се, *мин. св.* -ах се, *св.*, *сред.* *Разг.* 1. Идвам или отивам на мястото, гдето съм бил; връщам се назад. *Васил се повръщаше по стъпките си.* Вазов. *Войниците се спират, разбъркват се и, като разбита о брега вълна, бързо се повръщат назад.* Йовков. *Тръгна да си отива и пак се повърна.* Ц. Церковски. *И той като беше отминал напред повече, отколкото трябваше, той се повърна и пое из улицата, която водеше към баира.* Йовков. 2. Връщам се обратно назад към предишното си положение или състояние. *На тоя час ладията беше на оня бряг и селянките чакаха нетърпеливо да се повърне, за да ги вземе.* Вазов. *Страданията и болките се забравят лесно, щом здравето се повърне.* Йовков. *Ох, иска ми се да поживея, да се повърна в моето ученишко време.* Вазов. *От тук тръгваха всички невинни историйки, за да обикалят целия град и да се повърнат пак живо и здраво в колосален размер.* Вазов. || Възвръщам се. *Подир кратък отдих съзнанието му се повърна.* Вазов. *Към него се повърна пак разположението на хората, примесено със състрадание и прошка.* Йовков. *Доброто разположение на студента се повърна съвсем.* Вазов.

повръ̀щане[1], *мн.* -ия, *ср.* *Отгл. същ. от* повръщам[1] *и от* повръщам се. *Тежко чувство на повръщане го накара да стисне челюстите си.* Кр. Велков.

повръ̀щане[2], *мн.* -ия, *ср.* *Отгл. същ. от* повръщам[2] *и от* повръщам се. *Няма по-трудно за селяните от това да учат невпрегнати добичета. То беше тичане, обръщане, повръщане, викане.* Ст. Ц. Даскалов.

повря̀кам. Вж. повряквам.

повря̀квам, -аш, *несв.*; **повря̀кам**, -аш, *св.* 1. Врякам малко, за кратко време. *Остави детето да повряка и после то само ще си заспи.*

2. Обикн. *несв.* Врякам по малко, от време на време. *Жабите повряквт в блатото.*

поврякване *ср. Отгл. същ. от* повряквам.

повряскам. Вж. повряsквам.

повряsквам, -аш, *несв.*; **повряскам,** -аш, *св.* Вряскам малко, за кратко време.

повряскване *ср. Отгл. същ. от* повряскам.

повсеместен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил. Книж.* Който е, става навред, по всички места; общ. *Повсеместни приготовления за въстание са ставали в целия окръг.* Величков. *Години наред вече се работи за обща подготовка и за повсеместно въстание.* Дим. Талев. *Повсеместен валеж. Повсеместна акция.*

повсеместно. *Нареч. от* повсеместен. *Не се касаеше за уволнението на Борис..., а за въвеждане на тонгата повсеместно и изведнъж във всички складове на „Никотиана".* Дим. Димов.

повслушам се. Вж. повслушвам се.

повслушвам се, -аш се, *несв.*; **повслушам се,** -аш се, *св.*, *сред.* Вслушвам се малко, за кратко време. *Като се повслуша малко подобре, тя го позна.* Влайков.

повтарач *м. Разг. Пренебр.* Ученик, останал втора година в същия клас поради слаб успех; второгодник.

повтарачка *ж. Разг. Пренебр.* Ученичка, останала втора година в същия клас поради слаб успех; второгодница.

повтарям, -яш, *несв.*; **повторя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* **1.** Казвам нещо за втори път, още веднаж. *Отново той трябваше да му повтори и обясни думите си.* Йовков. *Я ти повтори това, което казах.* Г. Караславов. *Знаят ме, Хаджи, знаят ме! — повторил дядо Либен и горделиво погледнал към тавана.* Каравелов. || Казвам нещо повече от един път. *Да те посрещне старата на прага | и, сложил чело на безсилно рамо, | да чезнеш в нейната усмивка блага | и дълго да повтаряш: мамо, мамо.* Дебелянов. *Повторих му го десет пъти.* **2.** За звук — възпроизвеждам, отеквам. *Песента ще се понесе по гори и по долища — | горите ще я поемат, | долища ще я повторят.* Ботев. *О, Шипка! | Три деня младите дружини | как прохода бранят. Горските долини | трепетно повтарят на боя ревът.* Вазов. *Почна да вика. Никакъв отговор — само екът злорадно повтаряше името ѝ.* Стаматов. **3.** Правя нещо за втори път, още веднаж. *Има ли човек, който наистина да се е поучил от преживяното, за да каже, че няма да го повтори, ако почне живота си отново?* Багряна. *По негово желание играта я повториха и потретиха.* Йовков. *Наблизу един щурец цвъркаше весело и повтаряше неуморно своята малка песен.* Елин Пелин. *Холерата може да ни повтори.* Л. Стоянов. *Болестта го повтори. Повтарям грешка. Повтарям лекция.* **4.** Възобновявам в паметта си усвоеното, наученото по-рано; припомням си. *На душа лежат спомени тежки, | злобна ги памет често повтаря.* Ботев. *Той вървеше и повтаряше в ума си името ѝ.* Г. Караславов. *Пред очите ѝ е все Найдиното писмо и тя си повтаря все същите думи: Той не ми каза, но аз разбрах: теб обича той.* Я. Каменова. **5.** *Нар.* Оженвам се повторно след смъртта на съпруга (съпругата). *Умря ми жената, остави ми ситни деца на главата... Дирих да повторя.* Елин Пелин. *Някъде около село Чермен падна убит едничкият ѝ син. Бездетната ѝ снаха повтори и се запиля в друго село.* Г. Караславов. *Ами да беше повторила — аз ли те накарах да останеш вдовица?* К. Петканов. **6.** Като вметната дума — подчертавам, наблягам на нещо. *Повтарям, тук трябва да има също коренен прелом.* Г. Димитров. **повтарям се, повторя се** *страд. Неговите смирени думи се повториха в хор от всички гости.* Елин Пелин.◻ **Повтарям класа** — оставам в същия клас втора година (обикн. поради слаб успех). *Пиша ви двойка и ви съветвам да се потрудите и я поправите, иначе ще повторите класа.* Елин Пелин.

повтарям се. -яш се, *несв.*; **повторя се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред.* **1.** Ставам, извършвам се още веднаж по същия начин. *На селяните не беше мъчно да забележат, че много неща се повторят, много неща стават точно тъй, както е било и по-рано — миналата и поминалата година.* Йовков. *Изтезанията се повтаряха всяка нощ.* Величков. *И в моята повест се повтори | на някой Люне повестта.* Дебелянов. **2.** За звук, глас, шум и под. — възпроизвеждам се още веднаж по същия начин. *В лагера беше тихо и само през малки паузи се повтаряха едни и същи звукове.* Йовков. *Аз слушам тия стихове от песента, които продължават да се повтарят.* Вазов. *Тътнежът се повтори и потрети. Това бяха далечни гърмотевици, които с всяка измината минута се приближаваха към лагера.* К. Ламбрев. **3.** *Книж.* Възпроизвеждам се в предишния си, в стария си вид и състояние. *Тия черквици и параклиси..., с изключение на различната си големина, имаха еднообразен кроеж и форма, които се повтаряха до най-малка подробност.* Вазов. *В новата си сбирка поетът се повтаря. Болестта му се повтори.*

повтаряне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* повтарям *и от* повтарям се. *Повтаряне на класа.* ◻ **Папагалско повтаряне** (разг., пренебр.) — механично изговаряне на зазубрени неща.

повтор *нареч. Нар.* Още веднаж, повторно. *Веч любовта аз знам. Макар и повтор | тя да цъфти — веднаж благоухай.* П. П. Славейков. *Дядо Кънчо наведе повтор глава.* Ц. Церковски.

повторача се. Вж. повторачвам се.

повторачвам се, -аш се, *несв.*; **повторача се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред. Нар.* Вторачвам се малко, за кратко време. *Тя само веднаж случайно погледна към него, повторачи се, па се извърна.* Вазов.

повторен, -рна, -рно, *мн.* -рни, *прил.* **1.** Който е казан още веднаж, за втори път. *Стори ѝ се, че чу два пъти повторено едно име: „Хливуд, Хливуд!"* Ст. Загорчинов. *Повторно запитване.* **2.** Който става или се извършва за втори път. *Повторен опит. Повторно избиране.*

повторение, *мн.* -я, *ср.* **1.** Повтаряне. *Повторенията в историята са твърде чести и в стари форми може да се създадат нови дела.* Йовков. *Повторението е майка на знанието.* Погов. **2.** В литературни, музикални и под. произведения — дума, част, къс или явление, което се повтаря. *В превода има доста неблагозвучни, ненужни и дори неправилни повторения.* Сп. Септември, 1951 г. *Излишни повторения.*

повторѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Само в съчет. **повторителен изпит** (остар.) — поправителен изпит.

повтòрница *ж. Нар.* Втора жена, втора съпруга на един мъж. *Йошковата майка, тя била повторница, решила да накаже своя пиян мъж.* А. Каралийчев.

повтòрно *нареч.* За втори път, още веднаж. *Бае Нено Кочев, позастарял вдовец, ... взе че се ожени повторно.* Елин Пелин. *Няма да подпиша — повторно заяви Борис.* Дим. Димов. *Делото му е върнато за повторно разглеждане и сигурно ще увеличат наказанието.* Чудомир.

повтòря. Вж. повтарям.

повтòря се. Вж. повтарям се.

повтрѐнча се. Вж. повтренчвам се.

повтрѐнчвам се, -аш се, *несв.*; **повтрѐнча се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Втренчвам се малко, за кратко време. *Очите му бързо и хитро огледаха ... натоварените мулета. Той дори се повтренчи във вързопите.* Ст. Загорчинов.

повтрѝса. Вж. повтрисам.

повтрѝсам, -аш. Само 3 *л. ед.* **повтрѝса ме,** *несв.*; **повтресѐ ме,** *мин. св.* повтрѐсе ме, *св., безл.* Втриса ме малко, за кратко време *Повтресе го и той си отиде в къщи.*

повъзвѝвам, -аш, *несв.*; **повъзвѝя,** -йеш, *мин. св.* повъзвѝх, *прич. мин. страд.* повъзвѝт, *св.* Възвивам малко, леко. **повъзвивам се, повъзвия се** *страд.* и *сред.*

повъзвѝя. Вж. повъзвивам.

повъздѝшам, -аш, *св.* Въздишам малко, за кратко време.

повъздържà. Вж. повъздържам.

повъздържà се. Вж. повъздържам се.

повъздѐржам, -аш, *несв.*; **повъздържà,** -йш, *мин. св.* -àх, *св.* Въздържам малко, за кратко време.

повъздѐржам се, -аш се, *несв.*; **повъздържà се,** -йш се, *мин. св.* -àх се, *св., сред.* Въздържам се малко, за кратко време. *Лекарят го съветва да се повъздържа, да не пуши толкова.*

повъздѐхвам, -аш, *несв.*; **повъздѐхна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* 1. Въздъхвам малко, леко. *Хюсеин ага си отри челото и мустаците с ръка, повъздъхна изтихо, и старецът се усети, че има сълзи по лицето си.* Цани Гинчев. *Мита повъздъхна, па подкани пак: — Та вземи де, вземи малко хляб.* П. Спасов. 2. Само *несв.* Въздъхвам малко и от време на време, понякога.

повъздѐхна. Вж. повъздъхвам.

повъзмъжàвам, -аш, *несв.*; **повъзмъжѐя,** -ееш, *мин. св.* повъзмъжàх, *св.* Възмъжавам малко, до известна степен. *Откакто те помня все си същият ... Само си повъзмъжал!* А. Гуляшки.

повъзмъжѐя. Вж. повъзмъжавам.

повъзпѝрам, -аш, *несв.*; **повъзпрà,** -ѐш, *мин. св.* -àх, *прич. мин. действ.* повъзпрàл, -а, -о, *мн.* повъзпрѐли, *прич. мин. страд.* повъзпрàн, -а, -о, *мн.* повъзпрѐни, *св.* 1. Възпирам малко, за кратко време. *Джевдет си тури дясната ръка на челото и силно се втренчи в турчина, като се понавеждаше малко и повъзпираше коня да върви по-тихо.* Цани Гинчев. *В миг чевръст и кършен танец | като вихър се изви: | повъзпре и пак залюшнат | свий, извий и полети.* П. П. Славейков. 2. Само *несв.* Възпирам малко и от време на време, понякога. **повъзпирам се, повъзпра се** *страд.* и *сред.* *Той беше ме съгледал, та се бе повъзпрял да ме дочака.* Влайков. *Гледаше чешмата, повъзпираше се и пак пристъпваше.* Цани Гинчев.

повъзпѝране, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ.* от повъзпирам и *от* повъзпирам се.

повъзпрà. Вж. повъзпирам

повѐн *нареч.* Само в съчет. **отивам (ходя) повън** (нар.) — отивам (ходя) по нужда.

повѐнка *нареч. Нар.* Повън. *За да излезеше някое дете от задните места на дъската или „повънка", трябваше да прегази чиновете на другарчетата си.* Орлин Василев.

повървя̀. Вж. повървявам.

повървя̀вам, -аш, *несв.*; **повървя̀,** -йш, *мин. св.* -я̀х, *прич. мин. действ.* повървя̀л, -а, -о, *мн.* повървѐли, *св.* Вървя малко. *Ще повървя и аз малко, па ще се върна.* Елин Пелин. *Черньо петлее крака, едва-едва пристъпя и повърви, повърви — спре, повърви, повърви — пак спре.* Чудомир. *Вървели що повървели, | минали гора зелена.* Нар. пес. □ **Повървява ми** (разг.) — а) Често ми се случва (нещо). *Не виждаш ли как отвред ни е повървяло наопаки — да останем и без волове, че тогаз?* Блъсков. б) Преуспявам, сполучвам в нещо. *Като не му повървя, захвърли гъдулката и го удари на бръснарство.* Чудомир.

повъргàлям, -яш, *св. Диал.* Въргалям малко. *Повъргаляй кюфтетата в брашното.* **повъргалям се** *страд.*

повѐрна. Вж. повръщам.

повѐрна се. Вж. повръщам се.

повѐртвам, -аш, *несв.* Въртя от време на време, понякога. **повъртвам се** *страд.* и *сред.* *По двора той сега се повъртваше повече от всеки друг път и съвсем се не сещаше за работа.* Ц. Церковски. *Крайналията като че беше се подмладил, крачеше широко, повъртваше се на петите си.* Йовков.

повъртя̀. Вж. повъртявам.

повъртя̀ се. Вж. повъртявам се.

повъртя̀вам, -аш, *несв.*; **повъртя̀,** -йш, *мин. св.* -я̀х, *прич. мин. действ.* повъртя̀л, -а, -о, *мн.* повъртѐли, *прич. мин. страд.* повъртя̀н, -а, -о, *мн.* повъртѐни, *св.* Въртя малко, за кратко време. *Ха седни на байковото си място та повърти пък ти чекръчето.* Влайков. || Въртя насам-нататък, в разни посоки. *Че се спуснах | през селото, | да те видя | на хорото, | как го кършиш, | повъртяваш.* Ц. Церковски. *Митко огледа пистолета, повъртя го в ръце.* М. Марчевски. **повъртявам се, повъртя се** *възвр.* и *страд.*

повъртя̀вам се, -аш се, *несв.*; **повъртя̀ се,** -йш се, *мин. св.* -я̀х се, *прич. мин. действ.* повъртя̀л се, -а се, -о се, *мн.* повъртѐли се, *св., сред.* 1. Въртя се малко, за кратко време. *Сега из прозореца се подаде ... клонче босилек, което, като се повъртя няколко пъти, падна на калдъръма.* Цани Гинчев. *Загубената пчелица отиде на ливадата, повъртя се и кацна върху едно малко цвете.* Елин Пелин. 2. Само *несв.* Въртя се малко и от време на време, понякога. 3. *Прен.* Оставам за малко време някъде, като

се суетя насам-натам. *Севда почака, повъртя се там* (в кухнята) *и пак се качи горе.* Г. Караславов. *Петко Куция постоя на вратата, повъртя се, па бързо се упъти надолу по улицата.* Елин Пелин. 4. *Прен.* Лутам се безцелно, скитам се. *Повъртях се три деня из София, полутах се из улиците ѝ.* Влайков. *Повъртя се Досьо една година във Ведрово, след като го изключиха от стопанството, после замина за Толбухин.* Я. Гуляшки.

повърхен, -хна, -хно, *мн.* -хни, *прил. Книж. Рядко.* Който се намира на повърхнината на нещо; повърхностен. *Под свличания се разбират бавни смъквания на повърхни земни маси от по-високи към по-ниски места.* Геология. *Чрез застиването на повърхните части в някогашното огнетечно земно кълбо са били образувани първите щитове, които са дали начало на континентите.* Геология. *Повърхна ерозия.*

повърхнина̀ *ж.* 1. Площ, лице на географски обект. *От 510 милиона квадратни километра земна повърхнина 140 милиона квадратни километра е суша.* Физика. 2. *Мат.* Граница, която отделя геометрическо тяло от външното пространство и от други тела. 3. Повърхост. *Повърхнината речна | в позлата блести.* П. П. Славейков. *Спи езерото ... | Понякога му сал повърхнина | дълга от лист отронен сепва.* П. П. Славейков. *Когато се случи да отида в Русе, аз не забравям да сляза на кея и да отправя поглед по гладката повърхнина на Дунава.* Д. Немиров.

повърхност, -тта̀, *мн.* -и, *ж.* Външната горна страна на нещо; площ, лице. *Морето приличаше на сребърно огледало, чиято повърхност отразяваше светлините на залеза.* Дим. Димов. *Снегът беше дълбок и планински чист. По повърхността му блестяха хиляди кристалчета, сякаш бе посипан с елмазен прах.* Дим. Ангелов. *Земна повърхност. Морска повърхност. Водна повърхност. Огледална повърхност.* □ **На повърхността** — най-отгоре. *Престъпление ще е в таквази епоха да се възпяват звездите и луната, когато преди всичко, трябва да се изгребе и изхвърли изпъкналата на повърхността гнуена пяна.* Ал. Константинов. **Плъзгам се по повърхността на нещо** (книж.) — не вниквам дълбоко в нещо, ограничавам се само с външно запознанство. *Авторът ... се плъзга по повърхността на проблемите, минава от предмет на предмет, без да спре трайно вниманието си върху даден обект.* Сп. Септември, 1951 г.

повърхностен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* 1. Който се намира, става на повърхността; външен, горен. *Мишницата ѝ бе леко одраскана от куршум, разкъсал малките клонове на една повърхностна вена.* Дим. Димов. *Повърхностен пласт.* 2. *Прен. Неодобр.* Лишен от съдържание, който се ограничава с несъщественото; несериозен, незначителен, бегъл, лекомислен. *Външно приличаше на повърхностен веселяк, а в същност беше сериозен, честен и предан другар.* Дим. Димов. *Повърхностен наблюдател. Повърхностен човек. Повърхностно отношение.*

повърхностно. *Нареч. от* повърхностен; отгоре-отгоре. *От химията, която беше прелистил доста повърхностно, знаеше нещо за свойствата на „царската вода".* Г. Караславов. *Разсъждавам повърхностно. Повърхностно разработен въпрос.*

повърхностност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* повърхностен. *Той проявява повърхностност в работата си.*

повя̀вам, -аш, *несв.*; **повѐя,** -ѐеш, *мин. св.* повя̀х и повѐях, *прич. мин. действ.* повя̀л, -а, -о, *мн.* повѐли, и повѐял, *прич. мин. страд.* повя̀н, -а, -о, *мн.* повѐни, повя̀т, -а, -о, *мн.* повѐти и повѐян, *св.* 1. Почвам да вея. *Настане вечер — месец изгрее, | звезди обсипят свода небесен; | гора зашуми, вятър повее, — | Балканът пее хайдушка песен!* Ботев. *Повя горняка през полята, | залюшна дървесата.* Яворов. *Топъл ветрец повея, | дребен дъждец разсея.* Ас. Разцветников. *Доде вятър не повее, гората не се люлее.* Погов. || *Обр. Мир и ведрина повея от дълбокото звездно небе.* Елин Пелин. *Не додея ли ни път във тъмно, | скръб за рожби ли не ни повея.* Вапцаров. 2. Вея малко, леко. *Повея слабо, листата и тревите трепнаха леко.* Г. Караславов. 3. Само *несв.* Вея леко от време на време, понякога. *От юг повяваше тих вечерник и във въздуха трептеше упоителният мирис на пролетна зеленина.* Г. Райчев. *Хладен утренник повяваше откъм Еленова глава, а над реката плуваше лека бяла мъглица.* Кр. Григоров. **повявам се, повея се** *страд.*

повя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* повявам и *от* повявам се. *Настъпи мълчание. В гората се чуваше само повяването на вятъра, който шумолеше между боровите клони.* Дим. Димов.

повя̀рвам, -аш, *св.* Приемам нещо за истина, почвам да вярвам, хващам вяра. *Излъгал я Никола и тя повярвала, жената!* Йовков. *Знам, целий свят ще викне против мене, | едничка ти* (майко) *не ще повярваш, | че твоето дете — ... | ... | в станало несретник, скитник, празен ветрогонец.* Багряна. **повярвам се** *страд. Легендата за самоволната му смърт се разнесе и повярва.* Йовков. □ **Не мога (не искам) да повярвам на очите (ушите) си** (разг.) — силно съм изненадан от нещо, тъй като е противно на това, което съм очаквал. *Няма, няма място при господа! — отвърна с не свой глас той* (свети Петър). *— Какво? Няма ли място за мене? — се стъписа зачудена майката, като че не повярва ушите си.* П. Ю. Тодоров.

повя̀смо, *мн.* -а, *ср. Нар.* 1. Къделя от лен или коноп. *Един беше дигнал цяло повясмо от кълчища.* М. Марчевски. 2. Прежда от 16 глави, намотана около мотовилка; гранче. || *Обр. Над реката се провлачаше на дълго повясмо лека утринна мъгла.* Ст. Загорчинов. *Небето вече цяло се изясни | и над гората блеснаха звезди; | пиринска тишина ни огради, | луната хвърли огнено повясмо.* Ламар.

повя̀хвам, -аш, *несв.*; **повѐхна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* 1. За растение — изгубвам свежестта си; увяхвам. *Горе, по върховете на дървото, листата му бяха повехнали, сгърчени и сухи.* Йовков. *Падна сланата през пролетна нощ, | падна на нежните сини цветенца; | клети, повехнаха те осланени.* П. П. Славейков. *Деветдесет китки взимах, | като твойта никъде няма — | твойта китка във пазуха | не повехна, не посърна!* Нар. пес. || *Обр. Моята хубост щеше да повехне при груб мъж търговец, непогалена, неоценена.* Вазов. *Заглъхнаха и последните ехтежи на оръдията около далечния Севастопол, повехнаха и надеждите на поробените.* Дим. Талев. 2. *Прен.* Поли-

нявам, посървам. *Той и без това не беше здрав, но сега отслабна още повече, лицето му повехна.* Йовков. *Султана заболя... и започна бързо да старее... лицето ѝ повехна, по косите ѝ се виждаха бели жички.* Дим. Талев. *Болна ли си лежала, та си толкова повехнала?* К. Петканов.

повя̀хване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* повяхвам. *Колкото и да се грижеха парижките козметици за нея, Чарлс познаваше твърде добре бръчките и настъпилото първо повяхване.* П. Спасов.

погаврям се. Вж. погаврям се.

погавря̀м се, -яш се, *несв.*; **погавря се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* 1. Извършвам гавра с нещо. *Погаврил се с чувствата ѝ.* 2. Гавря се малко, за кратко време. *Понатупали са те малко, погаврили са се с тебе... Не си пострадал кой знае колко.* Дим. Ангелов.

пога̀ждам, -аш, *несв.*; **погодя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* 1. *Нар.* Накарвам някои да се помирят, да се сговорят, да се споразумеят; помирявам. *Как погаждате двете си музи, | една с лира, а друга с пергел?* Н. Марангозов. 2. *Нар.* Улучвам, умервам. *Току я кажи ми | друм ли не погаждаш | или конче нямаш, | та ми не дохаждаш?* К. Христов. 3. *Разг.* Устройвам някому нещо неприятно, лоша шега, за да го подразня, поразсърдя. *Дочка излезе на двора и, като разбра, какво ѝ са погодили, разсърди се и нападна насъбралите се жени.* К. Петканов. *Тя отдавна се канеше да ти погоди тази шега... Значи надхитрила те е.* Г. Райчев. *Хубав номер му погодиха.* **погаждам се, погодя се** *страд.*

пога̀ждам се, -аш се, *несв.*; **погодя̀ се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св., сред.* и *взаим. Разг.* 1. Разбирам се с някого, споразумявам се. *Сега е време да се погодим приятелски.* А. Каралийчев. *Не можем да се погодим със снахата.* Кр. Григоров. *Опърничав старец, мъчно се погажда с хората.* М. Марчевски. 2. Само *несв.* Живея в разбирателство, сговорно с някого; сговарям се. *Ще се погаждат, ще се обичат и хората ще я облажават, дружките ѝ ще ѝ завиждат.* Г. Караславов. *Ние с Пена много се погаждаме, — обади се нетърпеливо Стоян.* Елин Пелин. *Децата на покойната ѝ дъщеря не се погаждаха. Те се изпокараха и се смразиха при подялбата на имота след смъртта на дядо им.* Г. Караславов.

пога̀ждане *ср. Отгл. същ. от* погаждам *и от* погаждам се. *Гледайте да се погаждате, това е животът. — Не е само в погаждането, но... хубаво е да си подсигурен с нещичко.* Г. Караславов.

пога̀звам, -аш, *несв.*; **пога̀зя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Газя малко, за кратко време. *А ний, синко, със тебе двамината | ще разкършим снага и нога, | да излезем нагоре в градината | и погазиме малко в снега.* Н. Марангозов. 2. Смачквам нещо, като го газя; потъпквам. *Вечерният вятър носи лъх на мащерка, която са погазили овцете.* А. Каралийчев. *Турци земя оградиха | и кръстом я кръстосаха, | ... | малки деца пеленаци | под коне ги погазиха.* Нар. пес. 3. *Прен.* За морални или духовни ценности — пренебрегвам, не зачитам, не тача нещо. *Но Шибил беше погазил много закони и не знаеше вече ... кое е грях и кое не.* Йовков. *За което сме вчера живели, | днес сами, може би, ще погазим ний.* Багряна. *Млад съм аз, но младост не помня, ах, па и да помня, не ровя | туй що съм аз веч намразил | и пред тебе с крака погазил.* Ботев. *Погазвам клетва. Погазвам волята на някого. Погазвам правата на някого.* **погазвам се, погазя се** *страд.*

пога̀зване *ср. Отгл. същ. от* погазвам *и от* погазвам се. *Погазване на народните свободи.*

пога̀зя. Вж. погазвам.

пога̀лвам, -аш, *несв.*; **пога̀ля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Галя малко, леко за кратко време; помилвам. *Георги продължаваше да плаче неутешимо. Чичо му го докосна едва-едва с пръсти, уж да го погали.* Дим. Талев. *Свиленка влезе в стаичката, целуна заспалата Марга, погали Петърчо и си легна.* Кр. Григоров. *Не бой се, чедо, не бой се! — погали го дядо му.* Елин Пелин. *Той подържа малко по-дълго ръката на Леа в своята и успя леко и незабелязано да погали с пръсти нейната длан.* П. Спасов. || *Обр. Хладният въздух погали челото ѝ.* Ст. Загорчинов. *Погалих ги със поглед благ и топъл.* Смирненски. *Звън на пчели погали ухото му. Толкова тихо пеят крилатите душички!* А. Каралийчев. 2. Само *несв.* Галя от време на време, понякога. *Синап бързаше замислен, като пришпорваше коня и го погалваше по гривата, сякаш с него споделяше мислите си.* Л. Стоянов. *Не го поглеждаха, нито го погалваха, нито му подхвърляха ласкава думичка както преди.* Ив. Хаджимарчев. 3. *Прен.* Поласкавам. *Кака Дона говореше това уж на шега, уж да погали и зарадва Дичо, ала личеше, че това ще да е и копнеж на нейното сърце.* Влайков. *Хилков забележи в тия погледи смес от любопитство и друго неразгадаемо чувство и това погали гордостта му.* Вазов. **погалвам се, погаля се** *страд.*

пога̀лвам се, -аш се, *несв.*; **пога̀ля се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Галя се малко за кратко време. *Едно хилаво котенце, изскочило кой знае отде, се опитва да се погали в нозете ѝ, но тя го ритва немилостиво.* Св. Минков. *Богдан поведе коня и го помилва. Животното се погали на ръката му.* К. Петканов.

пога̀лване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* погалвам *и от* погалвам се.

пога̀ля. Вж. погалвам.

пога̀ля се. Вж. погалвам се.

пога̀нец[1], *мн.* -нци, *м.* (лат.). *Нар. Руг.* 1. Човек, който има друга, нехристиянска вяра; неверник, езичник, нечистивец. *Закон не знаят, вярата им друга, дяволска вяра, поганци.* Вазов. *Имам вяра, турчине, хубава християнска вяра, а вие турците сте некръстени кучета, поганци!* Дим. Талев. *Само едно знайте, дяволски внуци. Като дойдат царските войници, ей тука на самия този дъб, комуто се кланяте, като поганци ще ви обесят.* Ст. Загорчинов. 2. Долен, отвратителен човек. *А ти защо играеш с такива поганци? Не виждаш ли ги, че са прости като потурняци?* А. Гуляшки.

пога̀нец[2], *мн.* -нци, *м. Диал.* Мишка. *Поганецът едно мисли, а мачката друго.* Послов.

пога̀нка *ж.* Жена поганец[1]. *Ще се жени цар върховен | за безродната еврейка, | за поганка хубавица.* Вазов.

пога̀нски, -а, -о. *Прил. от* поганец[1]. *Поганска вяра. Погански ръце. Погански син.*

погасвам, -аш, *несв.*; **погасна**, -еш, *мин. св.* -ах, *св. Поет.* Изгасвам, угасвам, загасвам. *Погасва споменът далече, | и миналото е мечта.* Лилиев. *И аз отново ще заспя, и аз отново ще погасна, | тъй както гасне морний ден, за да изгрее чист и ведър.* Хр. Ясенов.

погасител, -ят, -я, *мн.* -и, *м. Спец.* Лице, което погасява заем, задължения.

погасителен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил. Спец.* Който се отнася до погасяване на парично задължение. *Погасителни вноски. Погасителна каса.*

погасна. Вж. погасвам.

погася. Вж. погасявам.

погасявам, -аш, *несв.*; **погася**, -йш, *мин. св.* -йх, *св. Спец.* Изплащам заем, парично задължение, като внасям на части стойността на лихвите и капитала. *Ако по-рано, когато... изкарваше що-годе, не е могъл нищо да погаси от борча, как ще го изплаща сега?* Влайков. *Погасявам ипотека.* **погасявам се, погася се** *страд.*

погасяване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* погасявам *и от* погасявам се. *Погасяване на ипотека.*

погача *ж. Нар.* Кръгъл пшеничен хляб, замесен без квас; прясна пита, турта. *Под връшника, под пепелта | една погача бяла | пече се бавно под жарта.* Т. Харманджиев. *Докато запалените съчки пращяха в пещта, Кньовица омеси погачата, набоде я на няколко места с вилица, взе едно паче перо и я намаза отгоре с топена мас.* А. Гуляшки. *Топла погача. Прясна погача.*

погашение, *мн.* -я, *ср. Спец.* Погасяване, изплащане дълг на части; амортизация. *Хиляда лева за погашение на полицата, пресмяташе учителят, три месеца неплатен наем.* Чудомир.

погвам, -аш, *несв.*; **погна**, -еш, *мин. св.* погнах, *прич. мин. страд.* погнат, *св.* Подгонвам. *На поп Миха удариха | по нозе сто бича | и го погнаха пред всички | кървав, бос да тича.* Вазов. *В Тихата долина глутницата попадна на стадо елени. Вълците го погнаха, ала елените бързо взеха преднина.* Ем. Станев. *Тогаз погнаха мене... На другия ден дохожда разсилният и ми носи плик: уволнявате се в интереса на службата.* Йовков. **погвам се, погна се** *страд. и взаим. Подхвъркват, в рой палави снежни звездички | ...| И свият, и погнат се те като птички.* К. Христов.

погване *ср. Отгл. същ. от* погвам *и от* погвам се.

погибел, -тà, *мн.* няма, *ж. Старин.* Погубване, гибел. *Потопът на безверието залива света. И ние, грешни пастири, се усещаме безсилни да завардим паството си от погибел.* Вазов. *Те бяха преминали като мор навсякъде за погибел на хората и за грях пред бога, чиито храмове бяха осквернили.* Ст. Загорчинов.

погивам, -аш, *несв.*; **погина**, -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Загивам. *Преслав стана на пепел! Всичките преславци погинаха.* В. Друмев. *За свобода и за вяра христова ще погинем, братя, както е погинал и спасителят, викали те* (юнаците) *със сълзи на очите.* З. Стоянов. *Чухме — погинал си, пък ти си бил жив.* Елин Пелин.

погиване *ср. Отгл. същ. от* погивам.

погина. Вж. погивам.

поглавоболя, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Главоболя малко, за кратко време. *Аз дойдох пак да ви поглавоболя, бае Цако, — започна след това Нанко с един по-друви тон.* Влайков.

погладувам, -аш, *св.* Гладувам малко, за кратко време. *Аз мисля, че като е погладувал, ще му е стигнал умът вече.* Вазов.

погладя. Вж. поглаждам.

поглаждам, -аш, *несв.*; **погладя**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* **1.** Гладя малко, за кратко време. *Ела и ти да погладиш прането, докато аз нахраня детето.* **2.** Гладя, милвам леко; погалвам, помилвам. *Тя поглади с длан челото му, което гореше.* Ст. Загорчинов. *Теодора я поглади по свилената коса.* Вазов. **3.** Само *несв.* Гладя, милвам леко от време на време, понякога. *Дядо Давид също гледаше коня, но мълчеше и само поглаждаше с ръка дългите си бели мустаци.* Йовков. **поглаждам се, погладя се** *възвр.* и *страд. Заиграла тамбурата момко млади — | стар кадия по брадата се поглади.* П. П. Славейков. ◻ **Поглаждам с перо някого** (разг.) — извънредно внимателно се отнасям с някого. *На какво се чудиш? — издума Момчил, а очите му гледаха обесените студено и спокойно. Как мислиш, щяха ли да ни погладят с перо, ако ни бяха уловили в изкопа?* Ст. Загорчинов.

поглаждане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* поглаждам *и от* поглаждам се.

поглед *м.* **1.** Насоченост, направление на зрението; взор. *Тъжно щеш, майко, да гледаш | ти на туй хоро весело | и, като срещнеш погледа | на мойто либе хубаво, | дълбоко ще ми въздъхнат | две сърца мили за мене — | нейното, майко, и твойто!* Ботев. *Райка бе насочила поглед към Ненко.* Влайков. *Погледът му, като бързокрила пчела, летеше от едно място на друго. Всичко му се виждаше прекрасно, ненагледно.* К. Петканов. *Ще вляза тихо, кротко ще приседна, | ще вперя поглед в мрака да те видя.* Вапцаров. *Търся с поглед. Обгръщам с поглед.* ‖ *Обр. По върховете току-що бе паднал първият поглед на слънцето.* Елин Пелин. *Пролетта е разляла зелен поглед по земята, а просторите греят на широко от топлото слънце.* И. Волен. *Духовен поглед.* ‖ Поглеждане. *Отечество любезно, как хубаво си ти! | Как чудно се синее небето ти безкрайно, | как твоите картини меняват се омайно! | При всеки поглед нови — понови красоти.* Вазов. *Станка го погледна внимателно. Този поглед го развълнува.* Г. Караславов. *С поглед Цариград не се взима.* Погов. **2.** *Разш.* Очи. *В дълбочината на хлътналия му поглед светеше мрачен, зловещ пламък.* Вазов. *Той гледà, гледà, докато му се замъгли погледът.* Елин Пелин. *Пред погледа възкръсват, минуват като живи | ред образи и скъпи, и близки на душата.* Яворов. **3.** Израз на очите, начин на поглеждане. *Забрави туй време, га плачех | за поглед мил и за въздишка.* Ботев. *Белчо лежеше мъртъв край нивата... с очи отворени широко към синьото небе, жални, мълчаливи и хубави, но вече без поглед.* Елин Пелин. *Аз няма нищо да говоря | и нищо няма да те питам. | Говори доста твоят поглед морен | и твоето лице изпито.* Багряна. *Очи кръвнишки, поглед хайдушки.* Погов. *Въпросителен поглед. Весел поглед. Разсеян поглед. Влюбен поглед. Дълбок поглед. Орлов поглед.* **4.** *Прен.* Цялостна представа, мнение, раз-

биране за нещо. *У тях имаше формирани мнения, верни погледи, почти всички говореха с интелигентност.* Вазов. *Не може да има правилен поглед за литературния процес оня, който се ръководи от идеалистическото схващане за литературата като нещо откъснато от материалните условия на живота.* Г. Цанев. *Но туй са вече работи по-сложни | и предполагат поглед по-широк.* Н. Марангозов. □ **Вдигам поглед** — поглеждам нагоре. *Навсякъде се отварят прозорци, хората наизлязоха по улиците, оживени. Те стъпват по-твърдо и вдигат поглед към небето, което отдавна не са поглеждали.* Елин Пелин. **Вдигам поглед от някого или от нещо** — преставам да гледам. *Насреща ми седеше мълком ти, | бог знае де занесена в мечти, | — от тебе поглед без да дигна, | аз тез мечти се мъчех да постигна.* П. П. Славейков. **Впивам поглед (очи)** — гледам съсредоточено, напрегнато. *И ти отпущаш пламнала ръка | и тръгваш, поглед в тъмнините впила.* Дебелянов. **Далеч от (извън, под) погледа на някого** — далеч от (извън, под) непосредствения надзор и контрол на някого. *Много важни участъци от дейността на предприятието останаха извън погледа на бюрото.* Раб. дело, 1950 г. *Не е добре детето да бъде далеч от погледа на майка си.* **Догдето стига поглед** — додето може да се види, много надалече. *Пролет е вече ...; надлъж и шир, догдето стига поглед, се разстила зеленото море на полето и нивите.* Г. Райчев **Забивам (заковавам) поглед в някого или в нещо** — започвам съсредоточено да гледам в някого или в нещо; съсредоточавам се. *Петър изправи глава, заби поглед в малкото прозорче на порутеното бордейче и се смълча.* Ц. Церковски. *Той закова поглед в картечницата. ., изправи я и погладн цевта ѝ.* Дим. Ангелов. **Зашарвам (шаря) с поглед (с очи)** — поглеждам бързо на различни страни. *При думата България той стана, отиде към стената и зашари с поглед по окачената на нея грамадна карта на Европа.* Г. Белев. **Изгубвам някого или нещо от погледа си** — преставам да виждам някого или нещо, което съм гледал, което е било пред очите ми. *Изгубил те от поглед, когато ще престана | да мисля зарад тебе, ний двама ще горим | един за друг в притома.* Яворов. **Измервам някого с поглед (с очи)** (разг.) — поглеждам някого изпитателно отгоре до долу, обикн. с недоволство, ненавист, заканително и под. *Жената измери с поглед непознатия, като че искаше да отгатне по външността му дали ще си плаща редовно наема.* Св. Минков. **Изплъзвам се (убягвам) от погледа на някого** — оставам вън от обсега на вниманието на някого; оставам незабелязан. *Капитан Джинс запали угасналата си цигара и съзна, че направи това с нервен жест, който не убягна от погледа на Динко.* Дим. Димов. *Той е много наблюдателен, нищо не може да се изплъзне от погледа му.* **На (от, при) пръв поглед** (разг.) — при първо виждане, от първо впечатление; отведнаж, веднага. *Юношата беше станал мъж и на пръв поглед приличаше много на баща си.* А. Гуляшки. *От пръв поглед ви познах.* Ст. Костов. **Не изпускам някого от погледа (очите) си** (разг.) — следя внимателно с поглед някого. *Виж какво — каза бавно поручикът, като не го изпускаше из погледа си, — войниците се оплакват, че пощата идва много нередовно.* Вежинов. **Не снемам погледа си от някого или от нещо** — не преставам да гледам. *Тя не сне погледа си от войводата, докато той не кимна с глава.* Ст. Загорчинов. *„Какво момиче!" си каза на ума, като не снемаше поглед от нея.* Влайков. **Обръщам (извръщам) погледа си към някого или нещо** — а) Поглеждам. *Където поглед да обърнеш ти, | безброй неща сега блестят, цял свят блести.* К. Христов. *Тъй като всички извърнаха погледите си към нея, тя се смути, замига и пламна.* Г. Караславов. б) *Прен.* Насочвам другаде вниманието си, почвам от другаде да очаквам подкрепа, да се надявам. *Емиграцията бе си позволила лесно да забрави големите прежни заслуги на Каравелова и бе обърнала всецяло погледа си към Ботев.* Вазов. **Откъсвам (отвръщам, отклонявам) поглед от някого или от нещо** — преставам да гледам някого или нещо. *Митко откъсна поглед от книгата и дигна глава.* М. Марчевски. *Евгений равнодушно отвърна поглед от тях и се загледа в далечината на юг.* Дим. Ангелов. **От птичи поглед** — от голяма височина, от много високо. **Погледът ми пада на (върху) някого или нещо** — поглеждам, виждам някого или нещо. *Внезапно погледът му падна на дясната ръка, обляна с кръв.* Вазов. **Поглъщам някого или нещо с поглед (очи)** — жадно, ненаситно гледам някого или нещо. *Той свободно можеше да поглъща с жадни погледи прекрасния профил, врата, рамената на девойката.* Вазов. **Приковавам погледа на някого** — накарвам, заставям някого да почне да ме гледа настойчиво, продължително. *Те* (Родопите) *ме обхващаха властно със своето величие, приковаваха погледа ми и пълнеха душата ми и мислите ми всецяло със своя стихиен образ.* Вазов. **Приковавам погледа си в някого или в нещо** — гледам съсредоточено, продължително някого или нещо. **Спирам погледа на някого върху себе си** — привличам вниманието на някого върху себе си. *Едничката сграда, що спира погледа на себе си, е черквата.* Вазов. **Спирам погледа си върху (на) някого или нещо** — заглеждам се продължително и настойчиво в някого или в нещо. *Но никой не го бе виждал да спре поглед върху жена, макар и да му беше драго, че го харесват жените.* Д. Немиров. **Стрелвам с поглед някого** — поглеждам пронизително, строго, сърдито някого. *Когато стигна до пътните врата, тя стрелна с поглед своята противница.* Ст. Чилингиров. **Хвърлям (мятам) поглед върху (към, на) някого или нещо** (разг.) — а) Поглеждам. *От тая височина той хвърли поглед на града.* Вазов. *Свекървата метна поглед към нея.* Йовков. б) *Прен.* Преглеждам набързо. *Хвърли поглед върху доклада!*

поглѐдам, -аш, *св.* **1.** Гледам малко, за кратко време. *Зуза постоя на вратата, погледа и си отиде.* Елин Пелин. *Те искаха само да се поразвлекат и да погледат.* Йовков. *Излязох вън само да погледам и да се порадвам на хубавата нощ.* Г. Райчев. *Ти поплети, аз ще те погледам.* А. Каменова. **2.** *Остар.* Поглеждам. *Това не е на добро, рекъл хаджи Генчо и погледал към небето.* Каравелов. *Я погледай твоите връстници: всички на работа са наредени, ... и къщици си издигнаха, а пък ти!* Ал. Константинов. *Няма от него по-изкусен хирург да прави операции на железни каси ... Само като погледа касата, тя се отваря.* Вазов. **погледам се** *възвр.* и *взаим.* *Я погледай се на кого си заприличал; я разгле-*

дай своите работи. Каравелов. *Те се погледаха известно време в очите.* П. Спасов.

поглѐдвам, -аш, *несв. Нар.* Поглеждам. *Станка ту шеташе около им, ту се затичаше да погледва през процепките на вратника дали иде някой.* Блъсков. *Лила се връща от чучура и погледва насам-нататък.* Каравелов. *Хаджи Ровоама погледваше из прозорците.* Вазов. *Бай Ганьо погледва проницателно Иречека.* Ал. Константинов. **погледвам се** *страд., възвр.* и *взаим. Милка — Влиза преоблечена, погледва се в огледалото.* Вазов. *Ние с бае Васил ту нея гледахме, ту един други се погледвахме и клатехме глава.* Влайков. *Догде е мома — скопосана, като се ожени — не се погледва.* Послов.

поглѐдване *ср. Отгл. същ. от* погледвам *и от* погледвам се.

поглѐдна. Вж. поглеждам.

поглѐж, *мн.* поглѐжте, *пов. Диал.* Погледни, погледнете. *Ти поглеж само лицето му какво е, очите му. Върви подире ми, дебне ме.* Йовков.

поглѐждам, -аш, *несв.*; **поглѐдна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* поглѐднат, *св.* 1. Отправям, насочвам погледа си към някого или към нещо, за да го видя. *Кога приближи към него, тя подигна наведените си очи и го погледна.* Влайков. *Когато вече си отивах, погледнах към землянката.* Йовков. *На първо либе как да кумувам: | със кои очи да го погледна, | със кои уста да му продумам?* К. Христов. *Погледни ме с едното око, да те погледна и с двете.* Послов. 2. Само *несв.* Гледам от време на време, понякога. *Пристъпваше на пръсти, също като крадец, и току поглеждаше към къщи.* Йовков. *Щом влезе Стоян, ней сърцето бързо затупа. Че нали за него тя поглеждаше към вратата?* Влайков. *Маринка нетърпеливо ходи из стаята и поглежда през прозореца.* Елин Пелин. 3. *Прен. Рядко.* Показвам се, подавам се. *Мечтател безумен, образ невъзможен, ... | Раковски, ти дремеш под бурена гъст, | из който поглежда полусчупен кръст.* Вазов. *На пояса му поглеждаха главите на пищови.* Йовков. 4. *Прен. Разг.* Полагам грижи за някого; погрижвам се. *Легнал беше от три месеца, ... горкият човек! Няма кой да го погледне — от глад щеше да умре.* Вазов. *Недай боже да се разболееш — кой ще те погледне в оня пущинак.* А. Каралийчев. ‖ Проявявам внимание, интерес към някого или към нещо; интересувам се. *Момиче застарее ли, никой го не поглежда вече.* А. Каменова. *Поглежда ли ме някой, пита ли ме някой... Затворила съм се в къщи като кукувица.* Йовков. *Цвета се върна в къщи съкрушена... Той се разсърди и надали вече ще я погледне.* Елин Пелин. 5. *Прен.* В съчет. с предлог *на* — вземам отношение към някого или към нещо; отнасям се. *Представете си как биха погледнали преди три-четири десетилетия на една селска девойка, която е отишла сред гората с две хиляди младежи.* Г. Караславов. *Отначало още е трябвало да погледнеш по-сериозно на тази работа.* Ст. Костов. **поглеждам се, погледна се** *възвр., страд.* и *взаим. Трепва като ужилен и се поглежда в огледалото: една тънка розова драскотина се е изписала върху бузата му.* Св. Минков. *Всички се вслушват в изстрелите и мълчаливо се поглеждат.* Йовков. □ **Поглеждам изпод вежди (под око) някого** (разг.) — а) Поглеждам скришно някого. *Двете по-големи момиченца... свенливо ме поглеждат изпод вежди.* Влайков. *Поглеждаше изпод око бързо и смутено учителката и не смееше да говори високо.* Ем. Коралов. б) Поглеждам сърдито, враждебно някого. *Аз можех да убия всекиго, погледне ли ме под вежди.* Н. Райнов. *Капитанът се разпореди да му се даде отделна каюта и матросите го поглеждаха изпод око, като виждаха, че беше нищо и никакъв човек, а сам капитанът се погрижи за него.* Дим. Талев. **Поглеждам (гледам) някого накриво (изкриво)** (разг.) — а) Поглеждам (гледам) някого с яд. *Той се стъписа изненадан: раята не искаше да плаща данъка си. Селяните отговаряха дръзко, поглеждаха го накриво.* Дим. Талев. б) Отнасям се недобре с някого; проявявам лошо отношение към някого.

поглѐждане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* поглеждам *и от* поглеждам се.

поглѐзвам, -аш, *несв.*; **поглѐзя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Глезя малко, за кратко време. 2. Само *несв.* Глезя от време на време, понякога. *Бащата ту поглезва детето си, ту пък е прекалено строг.*

поглѐзвам се, -аш се, *несв.*; **поглѐзя се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* 1. Глезя се малко, за кратко време. 2. Само *несв.* Глезя се от време на време, понякога.

поглѐзя. Вж. поглезвам.

поглѐзя се. Вж. поглезвам се.

поглѝждя, -еш, *мин. св.* поглѝзгах, *св.* Глождя малко, за кратко време.

поглѝзгам, -аш, *св.* Глозгам малко, за кратко време.

поглумѝ се, -йш се, *мин. св.* -йх се, *св., сред.* Глумя се малко, за кратко време.

поглъ̀тна. Вж. поглъщам.

поглъ̀щам, -аш, *несв.*; **погъ̀лна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* погълнат, и **поглъ̀тна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* поглътнат, *св.* 1. Гълтам изцяло. *Другите се отличават с необикновен апетит: те поглъщат всичко без да дъвчат, та зъбите съвсем не смачкват храната.* Смирненски. *Той* (кълвачът) *спущаше дългия си език в издълбаната дупка, набучваше с него червея и го поглъщаше.* Ем. Станев. *Той откъсваше парче от агнето и подаваше всекиму полусурова хапка, която дареният поглъщаше цяла, без да дъвче.* Ст. Загорчинов. *Погълнал отрова.* 2. *Прен. Книж.* Поемам в себе си, прибирам. *Мътните води погълнаха девойката и я понесоха.* А. Каралийчев. *Всеки молеше земята да се отвори и да го погълне.* Дим. Талев. *Стихийното море на пожара бучеше и поглъщаше стоката му.* Йовков. *Откак напуснах родний кът, | мнозина гроб погълна.* П. П. Славейков. ‖ *Обр. После неусетно всичко лотъмня, превърна се в пепелни тонове и сенките на нощта погълнаха бавно острова.* Дим. Димов. *Неотдавна в живота ми труден | ти бе фокус на светли желания, | ти бе цел на усилия луди. | Днес между ни е плътно мълчание — | като тази мъгла, що поглъща | светлините, дърветата, къщите.* Багряна. *Черна непрогледна нощ поглъщаше всичко.* Елин Пелин. 3. Само 3 *л.* Поемам нещо и го задържам в себе си; попивам, всмуквам. *Много соли, оставени на открито на въздуха, поглъщат влагата.* Химия. *Торфеният мъх поглъща грамадни количества вода — 20-25 пъти пове-*

че, отколкото той тежи. Ботаника. *Стопено, среброто има способност да поглъща кислорода от въздуха, без да се съединява с него.* Химия. 4. *Прен. Книж.* Само 3 *л.* Като поемам в себе си звук или светлина, не им позволявам да се разпространят по-нататък. *В кабинета на главния акционер влизаха и излизаха чиновници ... Техният ход не издаваше никакъв шум, плътният килим поглъщаше звука от стъпките им.* Г. Белев. *Мир и величава горска тишина царуват наоколо и сякаш поглъщат дивото ехо от шума на потоци и водопади.* Елин Пелин. 5. *Прен Книж.* Възприемам, поемам нещо. *Те стояха прави до него, поглъщаха жадно думите му, вживяваха се в разказа, сякаш всичко виждаха пред очите си.* А. Гуляшки. *Историята на Левски ме бе сковала на едно място и аз само поглъщах думите на татко, без да виждам какво става наоколо.* Д. Немиров. *Как жадно поглъщаха тези очи / всички лъчи.* Вапцаров. □ Усвоявам чрез четене. *Бивш негов съученик ... му даде книги, които Кръстьо не беше виждал. Между тях имаше доста дебелички, на места мъчни и неразбираеми, но той всичко смогна да погълне, след дълго и упорито четене.* Г. Караславов. *Със страстен интерес поглъща всяка книга, която удовлетворява многостранната му любознателност по история, естествознание, география.* Ст. Благоева. 6. *Прен. Книж.* Само 3 *л.* Запълвам изцяло съзнанието на някого със себе си; увличам. *Това важно занятие го поглъщаше цял.* Вазов. *Любовта му бе погълнала всичкото внимание и той нищо не бе чул, нито любопитствувал да узнае.* Вазов. *Грижите около болните гости на манастира все повече поглъщаха даскал Стефана.* Д. Немиров. *Работата ме поглъща напълно.* 7. *Прен. Книж.* Само 3 *л.* Ставам причина да се изразходват за мене много средства, време, енергия и под. *Войната иска разноски, тя поглъща големи средства. Кой ще плаща тези разходи? — Работният народ.* Г. Караславов. *И той хвърли поглед любовен, приветен / към тоз труд довършен, подвиг многолетен, / ... / погълнал безшумно половина живот.* Вазов. *Тоя умствен труд поглъща почти всичкото ми време.* Вазов. *Дракони същи, / там зинали тридесет пещи големи / поглъщаха суха грамада дървета / и дълго изригваха плам от устата.* Ем. п. Димитров. **поглъщам се, погълна се** *страд. Всяка дума на лектора се поглъщаше от жадните за наука и просвета бригадирци.* Г. Караславов. *Почти всичкото ми време се поглъщаше от учебните занятия.* Влайков. □ **Поглъщам някого или нещо с поглед (очи)** (книж.) — жадно, ненаситно гледам някого или нещо.

поглъ̀щане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* поглъщам *и от* поглъщам се. *Всяко химично явление се придружава с отделяне или поглъщане на енергия във вид на топлина, светлина.* Химия.

пӧгна. Вж. п о г в а м.

погну̀са *ж.* Извънредно неприятно чувство, предизвикано от нещо гнусно, гадно, отвратително; отвращение. *Въздухът в зимничното помещение беше пропит с дъх на мухъл и влага, отнякъде се носеше нетърпима воня и Евгений се потърси от погнуса.* Дим. Ангелов. *Душата ѝ се тресеше от погнуса. Противно ѝ беше всичко у него — мършавото му кокалесто тяло, кривите му крака.* Г. Райчев. *Дълбока погнуса. До погнуса.*

погнусѐно *нареч.* С погнуса. *Тю, казваше Йовка и се мръщеше погнусено.* Елин Пелин.

погнуся̀. Вж. п о г н у с я в а м.

погнуся̀ се. Вж. п о г н у с я в а м с е.

погнуся̀вам, -аш, *несв.*; **погнуся̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Предизвиквам погнуса у някого; отвращавам *Тая случка го погнуси.* Елин Пелин. *Скоро цялата стая се изпълни с топла кръв, която душеше, давеше и погнусяваше.* Смирненски.

погнуся̀вам се, -аш се, *несв.*; **погнуся̀ се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св., сред.* Изпитвам погнуса, обзема ме погнуса; отвращавам се, гнуся се. *Влезе в къщата ни, и се погнуси да ядеш от една паница с нас.* Дим. Талев. *Евстати погледна Пантелеевия син и се намръщи. Погнуси се от тъпия израз на лицето му, от дебелите му, полуотворени устни.* А. Гуляшки.

погнуся̀ване *ср. Отгл. същ. от* погнусявам *и от* погнусявам се. *Като минавал край Езопа, спрял се и го загледал с погнусяване и съжаление.* Д Немиров.

поговӧрвам, -аш, *несв.*; **поговӧря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Говоря малко, за кратко време. *В село поговориха ден—два за иконописеца и скоро го забравиха.* Йовков. *Съгласи се, мамо, виж я само няколко минути, поговори с нея, и после ми кажи.* Вазов. *Те поговориха още малко, после станаха.* Дим. Димов.

поговӧрка *ж.* Широко разпространен израз, обикн. с преносно значение, който се употребя, за да се представи картинно известно положение. *Когато говоря правдиво, ... аз не считам за достолепно да го осуквам, а всякога говоря според народната поговорка: право куме, та в очи!* П. П. Славейков. *Хитрата сврака — с двата крака. Знаеш ли тая поговорка?* А. Гуляшки. *„Очи дето се не виждат — забравят се", казва и българската поговорка.* Вазов. *Аз обичам да пея. — У нас има поговорка: който пее, зло не мисли.* Д. Добревски.

поговӧря. Вж. п о г о в о р в а м.

погодя̀. Вж. п о г а ж д а м.

погодя̀ се. Вж. п о г а ж д а м с е.

погодя̀вам, -аш, *несв.* Погаждам.

погодя̀вам се, -аш се, *несв.* Погаждам се.

поголӧвен, -вна, -вно, *мн.* -вни, *прил.* (рус.). Който засяга всички без изключение, попаднали в обсега на някаква акция; масов. *Ветеринарният лекар отиваше сега да помогне на свои колеги за поголовната ваксинация срещу антракс в едно село.* Дим. Димов. *Поголовно изтребление. Поголовна сеч.*

поголӧвно. *Нареч. от* поголовен.

погӧн *м. Остар.* Мярка за земя, равна на около 1 декар; уврат. *В него време, който имаше десет погона ниви и няколко овци, почиташе се за много богат.* В. Друмев.

погӧнвам, -аш, *несв.*; **погӧня,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Гоня малко, за кратко време. *Погонил го, погонил, па се върнал.* Г. Караславов. **погонвам се, погоня се** *страд.* и *взаим. Когато излязоха на полето,* (Бачо Киро) *отпусна учениците да се погонят и да си поиграят.* И. Волен.

погӧнен, -нна, -нно, *мн.* -нни, *прил.* (рус.). Само в съчет. **погонен метър** — линеен метър.

погòня. Вж. погонвам.

погордѐя се, -ееш се, *мин. св.* погордя̀х се, *прич. мин. действ.* погордя̀л се, -а се, -о се, *мн.* погордѐли се, *св., сред.* Гордея се малко, за кратко време. *За да се покаже и погордее пред хората..., впрегнаха двата жребци, кулестия и черния.* Йовков.

погоря̀. Вж. погорявам[1] и погорявам[2].

погоря̀вам[1], -аш, *несв.*; **погоря̀**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Само 3 *л.* Горя[1], пламтя малко, за кратко време. *Остави печката да погори още, добре да се затоплии стаята.*

погоря̀вам[2], -аш, *несв.*; **погоря̀**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Горя[2], паля, изгарям малко, за кратко време. *Ще ида, слънце да ме погори.* К. Христов. *Не отивай, моме църнооко, рано под венчило, | помомувай си, докле е време; погори ергени, моме мило.* К. Христов.

погосту̀вам, -аш, *св.* Гостувам малко, за кратко време. *Обещах друг път да погостувам няколко дни у него.* Вазов. *Ще те заведа, тетко, да постоиш там някой и друг ден, да погостуваш на жената и децата.* Елин Пелин.

погостя̀. Вж. погощавам.

погоща̀вам, -аш, *несв.*; **погостя̀**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Гощавам, гостя малко или набързо. *Слага в тепсийче комат хляб и паничка гозбица Ще погости и него.* Влайков. *Ти, брате, мини отсам да те погостя.* Ст. Загорчинов.

погражданѐн, -а, -о, 1. *Прич. мин. страд. от* пограждання. 2. Като *прил.* — който е станал като гражданин по своето облекло, говор и обноски. *Пограждане селянин.*

пограждания̀. Вж. пограждаиявам.

пограждания̀ се. Вж. погражданявам се.

пограждания̀вам, -аш, *несв.*; **пограждания̀**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Правя някого да се чувствува и държи като гражданин по говор, облекло и обноски.

пограждания̀вам се, -аш се, *несв.*; **пограждания̀ се**, йш се, *мин. св.* -йх се, *св., сред.* Ставам като гражданин по облекло, говор и обноски. *Виж ти какъв си станал, пограждания си се съвсем!* Кр. Велков.

погра̀кам. Вж. погракввам.

погра̀квам, -аш, *несв.*; **погра̀кам**, -аш, *и* **погра̀ча**, -иш, *мин. св.* погра̀ках, *св.* 1. Гракам малко, за кратко време. 2. Само *несв.* Гракам от време на време, понякога. *Патицата стоеше настрана. Меко, пресипнало погракваше.* Йовков.

погра̀кване *ср. Отгл. същ. от* погракввам.

погранѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* 1. Който се намира близу до държавиата граница. *Пограничен район. Пограничнo население. Погранично селище.* 2. Който очертава границата. *Пограничен знак. Пограничен ров. Пограничен камък. Пограничен стълб.* 3. Който става в района на границата. *Пограничен инцидент. Погранични стълкновения.* 4. Който се отнася до пазенето на границата. *Пограничен пост. Погранична служба. Погранична застава. Погранични войски.*

погра̀ча. Вж. погракввам.

по̀греб *м.* (рус.). *Воен.* Склад, помещение за взривни материали, обикн. под земята. *Ако случайно избухне нашият погреб,... ще има да събират кокалите ни по срещните чуки.* Г. Караславов. *Все пак рискът е голям — отново възрази Трифон. — Наблизу има барутен погреб.* М. Марчевски. □ **Барутен погреб** (прен., книж.) — страна, която всеки момент може да предизвика война. *България се превърна във фактор, съдействуващ за установяването на траен мир и действителна демокрация на Балканите — тия Балкани, които десетилетия наред бяха опасен барутен погреб за цяла Европа.* Г. Димитров.

погреба̀. Вж. погребвам.

погреба̀ се. Вж. погребвам се.

погреба̀лен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* 1. Който се отнася до погребение *Из пътя между нивите бавно отива към гробищата малко, бедно погребално шествие.* Елин Пелин. *Погребален ковчег. Погребална колесница. Погребална процесия. Погребални обреди. Погребален звън. Погребален марш* 2. *Прен.* Скръбен, печален, като при погребение. *Тежките и красиви кипариси придаваха на мястото погребална тържественост.* Дим. Димов. *Пейте, вихри, вашта песен погребална. Нека тя говори за гроб, за почивка.* Вазов *Погребален глас. Погребално настроение.*

погреба̀лно. *Нареч. от* погребален.

погрѐбвам, -аш, *несв.*; **погреба̀**, -ѐш, *мин. св.* погрѐбах, *св.* 1. Заравям, закопавам в земята мъртвец, обикн. с приетите церемонии или църковни и битови обреди и обичаи. *Погребаха го там, де мъртвите погребват, там дето всякой гроб е знак на мъртвина.* П. П. Славейков. *Чу се, че в долните села... дошла чумата и хората там мрели толкоз много, че не сварвали да ги погребват.* Йовков. ‖ *Обр. Защо не мога | да бъда с птиците, когато утре полетят? Какво ще правя аз без топъл кът, когато снежна зима всичко тук погребе?* Багряна. *И в тия замлъкнали звуци, под праха на годините погребана е за всякога пленителната поезия на доброто старо време.* Йовков. *През улиците здрачни, през къщите, стените, | ... през този град, погребан в желязо и гранити, | усещам, че ме чакаш — ликуващ и смутен.* Багряна. 2. *Прен.* Унищожавам нещо. *Войната погреба ценности за милиони.* Д. Добревски. *И ето, погребал | в тъга непобедна | надежди и младост | в безрадостен склеп, — | аз гасна.* Дебелянов. *Тогава аз припомням си за тебе, | припомням си, как ти сама погреба | любов, надежда, щастие и покой.* К. Христов. **погребвам се, погреба се** *възвр. и страд. Ние погребахме стария вол в дълбок гроб, както се погребва човек.* Елин Пелин. *Аз ще се погреба под развалините на Клисура.* Вазов.

погрѐбвам се, -аш се, *несв.*; **погреба̀ се**, -ѐш се, *мин. св.* погрѐбах се, *св., сред. Разг.* Отказвам се от всички радости и блага на живота; зачерням се, самоунищожавам се. *Няма да отида у дома... Не искам да се погреба в провинцията.* Йовков. *Който се е отчаял, сам се е погребал.* Р. Стоянов.

погрѐбване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* погребвам *и от* погребвам се.

погребѐние, *мн.* -я, *ср.* 1. Заравяне на мъртвец в земята, обикн. с приетите церемонии или църковни и битови обреди и обичаи; погребване. *На другия ден още го погребаха. Ама какво погребение? — Тайно го заровили в някаква яма край реката.* Ем. Коралов. *Поп Дочо се погрижи да направи най-тържествено погребение на покойния.* Йовков. 2. Погребално шествие. *Минава едно погребение, никой не изпраща покойника, ако не се смятат взвод войници с пушки, които отиват по задължение, за да дадат един залп, когато ковчегът бъде спуснат в земята.* Л. Стоянов.

погрѐйвам, -аш, *несв.*; **погрѐйна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* 1. Грейвам малко, за кратко време. 2. Само *несв.* Грейвам от време на време, понякога. *В стаята ми зимно време погрейва слънце.*

погрешà. Вж. погрешавам.

погрешàвам, -аш, *несв.*; **погрешà,** -йш, *мин. св.* -йх, *св. Рядко.* Сбърквам, сгрешавам. *Погрешил бе Единакът сметката си: убитият дивеч стигна на хищниците не за четири, а за цели шест деня.* Орлин Василев.

погрешàване *ср. Отгл. същ. от* погрешавам.

погрѐшен, -шна, -шно, *мн.* -шни, *прил.* Който съдържа грешки; неправилен, неверен. *Изказването ти беше хубаво по форма, но вредно и погрешно по съдържание.* Дим. Димов. *Погрешна теория. Погрешно учение. Погрешна диагноза.* ‖ Неточен. *Погрешна представа. Погрешни сметки. Погрешна стъпка.*

погрѐшка *ж.* 1. Случайна грешка, недоразумение. *Той беше затворен вследствие на една погрешка.* Величков. *Чиновникът разбра, че тая жена по погрешка е доведена тука.* Вазов. 2. *Остар.* Грешка. *Сбърках! Погрешка зла!* Вазов. *Лила се уплашила от баща си, но твърде скоро познала своята погрешка.* Каравелов. *Познах своята погрешка, но беше късно вече.* З. Стоянов.

погрѐшно. *Нареч. от* погрешен. *Веднаж излязох погрешно от асансьора на петия етаж, вместо на седмия.* Г. Белев. *Погрешно разбран.*

погрѐшност, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* погрешен. *Той* (Димитров) *още тогава разкрива пред широките работнически маси погрешността на анархическата идеология и тактика.* Ст. Благоева.

погрѐя. Вж. погрявам[1] и погрявам[2].

погрѐя се. Вж. погрявам се.

погрѝжа се. Вж. погрижвам се.

погрѝжвам се, -аш се, *несв.*; **погрѝжа се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* 1. Полагам грижи за някого или за нещо; грижа се. *За него се погрижи пак поп Стефан, прибра го и го настани у дома си.* Йовков. *Ще се погрижите и за ранените.* Дим. Талев. 2. Вземам мерки за нещо; постаравам се. *Утре ще идеш да си приберещ багажа — рече той. — Аз ще се погрижа за паспорта.* Г. Караславов. *Погрижете се да подигнете благосъстоянието на нашия толкова обеднял град.* Влайков.

погрѝжване *ср. Отгл. същ. от* погрижвам се.

погризà. Вж. погризвам.

погрѝзвам, -аш, *несв.*; **погризà,** -ѐш, *мин. св.* погрѝзах, *св.* Гриза малко, за кратко време. *Тя* (лисицата) *знаеше, че заекът..., след като погризе от кората на младочките край реката, ще побърза да се прибере.* Ем. Станев.

погрознѐя. Вж. погрознявам.

погрознѝвам, -аш, *несв.*; **погрознѐя,** -ѐеш, *мин. св.* погрознѝх, *прич. мин. действ.* погрознѝл, -а, -о, *мн.* погрознѐли, *св.* Ставам грозен. *Лицето ѝ бе погрозняло, с подути устни, и носът ѝ се бе разширил, само очите ѝ бяха си останали все тъй хубави.* Дим. Талев. *Той погрозня, подпухна, заприлича на старец.* Елин Пелин. *Лесът почерня, погрозня.* Вазов.

погрознѝване *ср. Отгл. същ. от* погрознявам.

погрòм *м.* (рус.) 1. Пълно поражение, катастрофа, разруха, разгром. *Септември! Септември! / О месец на кръв, / на подем, / на погром!* Гео Милев. *След погрома — срам е да разпраяш за ужаса и подвизи.* Стаматов. *Военен погром.* 2. Реакционно-шовинистични изстъпления против някаква национална група от населението, съпроводени с разорение, грабежи на имуществата и масови убийства. *Вие сега насъсквате, каните към погром, към разграбвания. Вие ще палите, ще ограбвате.* В. Коларов. *Противоеврейски погроми.*

погрòмаджийски, -а, -о. *Прил. от* погромаджия. *Погромаджийски настроения.*

погрòмаджия, -та, *мн.* -ии, *м. Разг. Презрит.* Причинител, подстрекател на погроми. *Хайде с нас, на протест срещу погромаджиите и нещастната война.* Л. Стоянов.

погрѝвам[1], -аш, *несв.*; **погрѐя,** -ѐеш, *мин. св.* погрѝх, *прич. мин. действ.* погрѝл, -а, -о, *мн.* погрѐли, *св.* Грея[1], светя малко, за кратко време. *Постой, погрей, мое ясно слънце. / да изгреза братови ръкави.* Ст. Загорчинов. *Постой, погрей, мое ясно слънце, / доде идем горе на Койнаре.* Нар. пес.

погрѝвам[2], -аш, *несв.*; **погрѐя,** -ѐеш, *мин. св.* погрѝх, *прич. мин. действ.* погрѝл, -а, -о, *мн.* погрѐли, *св.* Грея[2], топля малко, за кратко време. *Погрей си ръцете на огъня, да се постоплиш.*

погрѝвам се, -аш се, *несв.*; **погрѐя се,** -ѐеш се, *мин. св.* погрѝх се, *прич. мин. действ.* погрѝл се, -а се, -о се, *мн.* погрѐли се, *св., сред.* Грея се малко, за кратко време. *Я излез, старче, на слънце да се погрееш!* Ст. Загорчинов. *Ей ви вази, малки моми, погрейте се на слънчице, / дорде не е подухала / върла зима в чужда къща.* Нар. пес.

погỳбвам, -аш, *несв.*; **погỳбя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Убивам, лишавам от живот някого. *Царят е зъл човек. Той нарочно мами хората, за да ги погубва.* А. Каралийчев. *Лек ли беше това или отрова, която погубва човека?* Дим. Талев. *Турци земя оградиха / и кръстом я кръстосаха, / що е старо, погубиха, / що е младо, заробиха.* Нар. пес. ‖ Довеждам до гибел; съсипвам. *Тя не преставаше да мисли за Павел. Но в нейното въображение не се явяваше тоя Павел..., който почерни младостта ѝ, опозори я и я погуби.* Елин Пелин. *Той я докара до тук. Погуби ѝ младостта, целия живот.* Стаматов. **погубвам се, погубя се** *възвр.* и *страд. Ако ме, либе, не вземеш, / аз ще се, либе, погубя.* Нар. пес.

погỳбване *ср. Отгл. същ. от* погубвам и *от* погубвам се.

погỳбя. Вж. погубвам.

погу̀кам. Вж. погуквам.

погу̀квам, -аш, *несв.*; **погу̀кам,** -аш, *св.* 1. Гукам малко, за кратко време. *Гълъби да ми погукат, / пауни да ми посвирят, / гостето да ми веселят!* Нар. пес. 2. Само *несв.* Гукам малко и от време на време, понякога *Един гълъб е кацнал на прозореца ми и погуква.*

погу̀кване *ср. Отгл. същ. от* погуквам.

погуля̀вам, -аш, *несв.*; **погуля̀я,** -я̀еш, *мин. св.* погуля̀х, *св.* 1. Гуляя малко, за кратко време. *Хайде да идем да повечеряме на топло, па да погуляем, както почтени хора.* Вазов. *Той се разходи до Европа, погуля из Париж в американска униформа, понавлезе малко в Белгия..., и войната се свърши.* П. Спасов. 2. Само *несв.* Гуляя малко и от време на време. *Обича той, наистина, веселбата, обича шумния живот, ех обича малко и да погуля̀ва.* Влайков.

погуля̀я. Вж. погулявам.

погъдели̇̀чкам. Вж. погъделичквам.

погъдели̇̀чквам, -аш, *несв.*; **погъдели̇̀чкам,** -аш, *св.* Гъделичкам малко, леко. *Петрунка умееше да погъделичка Цочо така лекичко и с ръката си, и с думите си, че той се размекваше и, макар да бе въздържан в приказките си, някой път развързваше езика си.* Кр. Григоров. *Санка я погъделичка, но тя не трепна.* Йовков. **погъделичквам се, погъделичкам се** *възвр.* и *страд.*

погъдели̇̀чкване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* погъделичквам *и от* погъделичквам се.

погъ̀лна. Вж. поглъщам.

погъ̀лтам, -аш, *св.* Гълтам малко, кратко време. *Напущах София..., за да се разходя до Радомир и да погълтам чистия въздух на полята и планините.* Вазов.

погълча̀. Вж. погълчавам.

погълча̀вам, -аш, *несв.*; **погълча̀,** -йш, *мин. св.* -а̀х, *св. Нар.* 1. Гълча малко, кратко време. *Ние погълчахме още няколко минути с нашия приятел.* Вазов. *Да го посъди, да го погълчи — неговата дума е като бащинска.* П. Ю. Тодоров. 2. Само *несв.* Гълча по малко, от време на време, понякога. *Когато децата не слушат, баща им ги погълчава.*

погълча̀ване *ср. Отгл. същ. от* погълчаване.

погърмя̀. Вж. погърмявам.

погърмя̀вам, -аш, *несв.*; **погърмя̀,** -йш, *мин. св.* -я̀х, *прич. мин. действ.* погърмя̀л, -а, -о, *мн.* погърмѐли, *св.* 1. Гърмя малко, за кратко време. *Далеко някъде погърмя и той, сепнат, изви глава към небето. Над гората вече се бяха напластили черни облаци.* Ц. Церковски. *Мисли само едно: кога пак ще му падне да си погърми срещу преследвачите.* Ив. Хаджимарчев. 2. Само *несв.* Гърмя по малко, от време на време, понякога. *Днес времето е лошо. Погърмява, ще вали.*

погъ̀рча. Вж. погърчвам.

погъ̀рча се. Вж. погърчвам се.

погъ̀рчвам, -аш, *несв.*; **погъ̀рча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Правя, накарвам лице от негръцки произход да се чувствува и проявява като грък. 2. Придавам гръцки характер, гръцки национални черти, особености на нещо.

погъ̀рчвам се, -аш се, *несв.*; **погъ̀рча се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* За лице от негръцки произход — възприемам народностното съзнание, езика и държанието на грък. *Те искаха новото поколение да забрави матерния си език и, като възлюби гръцкия, да забрави рода си и... да се погърчи.* Д. Немиров. *Пази боже от българин, кога се погърчи, и от циганин, кога се потурчи.* Погов.

погъ̀рчване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* погърчвам *и от* погърчвам се.

под, по̀дът, по̀да, *мн.* по̀дове, *м.* Настилка в жилище или помещение, по която се ходи и на която се поставят мебели. *От дъбови дъски е подът як скован.* П. П. Славейков. *В съседната стая от време на време се чуваше тежката въздишка на стареца или неговите бавни отмерени стъпки по пода.* Елин Пелин. *Той запали малката тенекиена печка, премете пода и приготви леглата.* Ем. Станев. *Пръстен под. Циментен под.*

под *предл.* 1. За означаване на място подолу от това, гдето се намира нещо, извършва се някакво действие или към което е насочено действието. *Влязоха заедно в съседната стая. Насреща, под ниския таван на мрачната стая, бяха застанали Борис Глаушев, Милош Ванков.* Дим. Талев. *Под големите му вежди играеха хитри и умни очи.* Елин Пелин. *Тренът ни влезе под огромния свод на Пещенската гара.* Ал. Константинов. *Заспала е Милица / долу в малката градинка, / под бял под червен трендафил.* Нар. пес. ‖ За посочване на място, което се намира близу до долната част на нещо. *Така измина около стотина крачки и пътят го изведе точно под върха, в една гънка на планината.* Ем. Станев. *Снощи си, мале, поминах / под село покрай Росица.* К. Христов. ‖ При думите земя, вода — за означаване, че известно действие се извършва по-ниско от повърхността им, но в тях. *Плувам под вода. Миньорите работят под земята.* ‖ За означаване на граница, по-долу от която се намира или се извършва дадено действие. *Температурата спадна под нулата. Височината на Каспийско море е под морското равнище. Стоката се продава под костуемата цена. Той е под 30 години. Тя е под средния ръст. Детето на килограми е под нормата.* 3. При съществителните заглавие, наслов, име, псевдоним и др. — за означаване как е известен някой или нещо, с. *Такъв беше човекът, познат под имената Дяконът, Васил Левски, Апостолът.* Вазов. *Ние основахме вече печатница под фирма „Знание“.* Ботев. *От селата и другите партизански части започнаха да пристигат отзиви за вестника. Камен поместваше дописките под наслов „Писма на читателите“.* К. Ламбрев. 4. За посочване това, което крие или чрез което се разкрива съдържанието, основният смисъл на нещо. *Под тия думи на негодование той искаше да скрие ужасното вълнение, що го обзе.* Вазов. *Това е алегорично. Под лъва се разбира поробена България.* Вазов. *Под думата „здрав студ“ се подразбира именно студ при стегнат сняг, настлал земята.* Раб. дело. 1948 г. 5. За означаване начина, по който се извършва някакво действие. *Парите са вложени в банката под лихва. Взимам под концесия. Вървяха хванати под ръка. Войниците минаваха по улиците под строй. Двете линии се срещат под прав ъгъл. Ехото повтори думите му три пъти*

под ред. Живея в стая под наем. ‖ За посочване как се осигурява някакво действие. *Пуснаха го на свобода под гаранция, под поръчителство. Даде парите под разписка. Тайната му беше казана под секрет. Освободиха го под клетва.* 6. За означаване обстоятелствата, при които става някакво действие; при. *Победоносни викове „ура" съпътствуваха вървежа му под град гранати и куршуми.* Вазов. *Природата почиваше в своя ненарушим покой под песента на еднообразния речен шум.* Вазов. *И ей в това усилно време, под адския слънчев пек, над златното поле ехтят песни и се носят на вълни чак до небесата.* Елин Пелин. *Те вървяха под силен дъжд. Под налягане телата променят агрегатното си състояние.* 7. При съществителни като знаме, лозунг, ръководство, председателство, редакция, диригентство, предводителство и под. — за посочване, че едно действие се ръководи от някого или нещо. *Последвайте, братя, вашите началници в този ден и се съберете под знамето на свободата. Упорствувайте, братя, в борбата!* Дим. Талев. *Работниците работят под ръководството на главен инженер. Състоя се заседание под председателството на директора на Института. Излезе нова книга под редакцията на др. Х.* 8. При съществителните иго, власт, команда, контрол, надзор, арест, охрана, стража и под. — за означаване подчинено, зависимо положение. *Има там богати собственици, които владеят цели области земя и хиляди селяни са под тяхна пълна власт. Селяните работят за собствениците.* Дим. Талев. *Щурмовата група бе поставена под командуването на Стенка.* К. Ламбрев. *Всички училища са под ведомството на Министерството на народната просвета. Поставям под надзор. Държа под арест. Давам под съд. Водеха го под стража. Намира се под опекунството (опеката) на някого. Стоката е под възбрана. „Под игото", роман от Ив. Вазов.* 9. За означаване, че дадено лице търпи известно влияние, въздействие, или че някой го закриля, грижи се за него. *Почти под същите влияния, под които се е намирал Славейков, са се развивали Каравелов и Ботев.* П. П. Славейков. *Появи се и стринка ѝ Витаница. Те взеха младата невеста под своите майчински грижи: съветваха я и утешаваха.* Г. Райчев. *Взимам под своя защита. Взимам под закрилата си.* 10. В съчет. с предлога *до* образува предложно съчетание до под за означаване, че границата, пределът, до който стига или се простира някакво действие, е по-долу от нещо. *Той нагази в реката и водата стигна до под коленете му.*

под. Глаголна представка за означаване: 1. Извършване на глаголно действие откъм долната страна на нещо, напр. п о д л а г а м, п о д с т р и г в а м, п о д к о п а в а м, п о д в и р а м, п о д ш и в а м. 2. Извършване на глаголно действие в слаба степен, напр. п о д к и с е л я в а м, п о д с и л в а м. п о д л у ч в а м, п о д г р я в а м, п о д к а ̀ н в а м, п о д х р а н в а м. 3. Извършване на глаголно действие бавно, постепенно, неусетно, напр. п о д р а с т в а м, п о д п л ъ з в а м с е, п о д г и з в а м. 4. Извършване на прикрито действие обикн. с користна цел или с измама, напр. п о д к у п в а м, п о д л ъ г в а м, п о д м а м в а м, п о д п р а в я м, п о д м и л к в а м с е, п о д с т о р в а м. 5. Начало на глаголното действие, напр. п о д г о н в а м, п о д к а р в а м, п о д к а ч а м.

пода̀вам, -аш, *несв.*; **пода̀м,** подадѐш, *мин. св.* пода̀дох, *пов.* пода̀й, пода̀йте, *прич. мин. действ.* пода̀л *св.* 1. Давам някому нещо в ръката, предавам от ръка на ръка; връчвам. *Раздавачът ѝ подаде един плик.* Вазов. *Той измъкна кесията, развърза я, извади пет левчета и ги подаде на момчето.* Елин Пелин. *Той извади от палеца на дясната си ръка един едър пръстен и го подаде на момчето.* Ст. Загорчинов. *Той подаде на слугата си повода на коня и влезе в двора.* Вазов. 2. Поднасям, предлагам. *Чувай, много едри снопи си вързал в Мързяновия дол. Няма кой да ми ги подава в колата.* А. Каралийчев. *Гроздан напълни една чаша и я подаде на Монката.* Йовков. *Той му подаде стол и го покани да поседне.* Влайков. *Бай Михал... му подаде цигара, потупа го по рамото и му рече...* Чудомир. *Тя подаде кафето на султана и в смущението си го разля.* Йовков. 3. Предавам пратка в пощенска служба или молба, декларация и под. в учреждение. *Най-напред подадохме заявление до министерството — отделение „Природни богатства" — за позволително и право за дирене мини.* Чудомир. *Тя (жена ми) е подала молба за развод. Пише ми, че животът ѝ с мене бил непоносим.* Св. Минков. *Никой не знаеше, че два дни преди тръгването аз подавах редовната си телеграма до бай Кунчо в същото село.* Д. Калфов. *Подавам жалба. Подавам декларация. Подавам колет. Подавам оставка.* 4. Издавам, показвам нещо навън; изваждам. *Изведнъж някой подаде главата си през прозореца и извика.* Йовков. *Стрина Симоница беше си подала главата из къщната врата и гледаше плахо.* Елин Пелин. *Катерицата Рунтавелка подаде черното си носле от своята топла хралупа и погледна навън.* Ем. Станев. *Костенурката си подаде главата. Охлювът подаде рогцата си.* 5. Протягам, простирам. *Бащата разтвори ямурлука и подаде ръка за сбогом.* Елин Пелин. *Той поиска да подаде ръка, но веднага я спусна уплашен.* Вазов. *Аз се върнах и му подадох ръка да стане.* Ст. Чилингиров. *Мнозина щяха да подават ръка за просия.* П. Спасов. 6. *Нар.* За растение — изкарвам, покарвам, пускам. *Люляците са цъфнали, покрай сградата... подал е месести кълнове синият крин.* Йовков. *Ей китна пролет се завърна. | ... Съвзе се, пъпчици подаде | и витата лоза.* П. П. Славейков. *Ръжта беше подала клас и нейните сивозелени квадрати ясно се очертаваха в сочно зеления пролетен губер.* Хар. Русев. 7. *Спорт.* При футбол, тенис, баскетбол и др. — като подхвърлям топката, предавам я на партньора си. *Някои от играчите много лошо подаваха и затова загубиха мача.* **подавам се, подам се** *страд.* *Трапезата се вдигна и кафето се подаде от едно височко, румено, черноoко момиче.* Вазов. □ **Месецът рог подава** (нар.) — месецът изгрява. *Месечинка рог подаде, звезди небе обсипаха.* Влайков. **Не подавам носа (главата) си навън** (разг.) — никак не излизам вън от мястото, гдето съм.. *Селото дълго се забавява с тая история, пък баба Кируха, бедната, не смееше да подаде глава от къща.* И. Волен. *Скрита в стаичката си, младата унгарка не подаваше дори носа си в кухнята.* Вежинов. **Подавам глас** — гласувам, избирам някого. *Е, селяните, дето дохождат тука, приказват ли за кого ще подават глас? ... — Сиреч, става ли дума, кого ще изберат депутат?* Вазов. По-

давам ръка — а) Изявявам желание, съгласие, готовност за нещо. *Бъди ти пръв, Йоане Александре, подай ръка за сговор.* Ст. Загорчинов. б) Оказвам помощ, съдействувам, подкрепям. *Вий сте готови да подадете ръка всекиму, който би се нает да разбърка царството ни.* В. Друмев. *Добре, че се намери милозлив човек да го подкрепи, да му подаде ръка — иначе можеше да върти големия чук още двайсет години.* Дим Талев. **Подаваме си ръце** — сдружаваме се, съюзяваме се. *Ще се боря. Като мене недоволници има още ... Ще си подадем ръце.* Елин Пелин.

подàвам се, -аш се, *несв.*; **подàм се,** подадѐш се, *мин. св.* подàдох се, *пов.* подàй се, подàйте се, *прич. мин. действ.* подàл се, *св., сред.* 1. Появявам се, като се приближавам, идвам към мястото, за което се говори, или към лицето, което говори. *Подаде се конница и затупурка насам.* Вазов. *Влакът се подаде и спря на гарата* Вазов. *Из улиците се подаде стар, наведен воденичар.* Елин Пелин. *Срещу мене се подаде една бабичка селянка.* Вазов. 2. Излизам навън, показвам се, виждам се. *Никой не можел да се подаде от селото навън.* З. Стоянов. *На вратата на кръчмата се подаде нисичък набит шоп.* Елин Пелин. *Кръглата луна се подаваше полека зад планинските върхове.* Елин Пелин. *Косата му ... се подава изпод фуражката му.* Йовков. *Кожената ѝ чантичка лежи полуотворена върху бюфета и от нея се подава тънката ситна дантела на кърпичката ѝ.* Св. Минков. 3. *Нар.* Изниквам, пониквам, пораствам. *Снегът още си стои, а кокичето вече се е подало.* 4. *Разг.* Само 3 *л.* За стена, дървен предмет и под. — издавам се навън, изкривявам се, издувам се. *От влагата вратата се е подала. Стената се е подала.* 5. *Прен.* Оставям се да правят нещо с мене или да ми въздействуват; отстъпвам, повлиявам се. *Не подавай се на мисли и на грижи, татко.* Елин Пелин. *За щастие, тате не се подаде на тия уловки.* Ст. Чилингиров. *Упоритият дядо Симеон ... не се подаваше нито на обещания, нито на заплахи.* Д Добревски. ◻ **Подава ми се** (разг.) — иде ми отръки, мога, умея; отдава ми се. *Подава ми се да рисувам. Всичко ми се подава.*

подàване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подавам *и от* подавам се. *Подаване на заявление. Подаване на оставка.*

подавàч *м.* Работник, който подава необходимите материали при работа с някаква машина, напр. вършачка и под.

подавàчка *ж.* Жена подавач.

подàгра, *мн.* няма, *ж.* (гр.). Хроническо заболяване на ставите, предизвикано от нарушена обмяна на веществата, изразено в постоянни болки, остри пристъпи и др. *Тази нощ помислих, че умирам, тъй зле ме хвана подаграта.* Йовков. *Човек на около 45—50 години, с продълговато зачервено лице на типичен пияница, с пенсне на носа и подути от подагра крака.* Г. Райчев.

подàгрен, -а, -о. *Прил. от* подагра. *Подагрен оток.*

подаденѐ, *мн.* няма, *ср. Нар.* Дарба, способност, наклонност. *Дойде ѝ отръки тая работа, па види се, че и подадече трябва да е имала, та изпече много хубаво тоя занаят.* Влайков *Човек без подадене, дърво без плод.* Погов.

подàм. Вж. подавам.

подàм се. Вж. подавам се

пòданик, *мн.* -ци, *м. Остар.* Лице, което има поданство на някоя държава; гражданин. *Ако, ние сме мирни поданици на царя.* Вазов. *Български поданик. Верен и покорен поданик на царя.*

пòданица *ж.* Жена поданик.

пòданство, *мн.* няма, *ср. Остар.* Принадлежност към гражданите на дадена държава и подчиненост на върховната ѝ власт; гражданство. *Приемам българско поданство.*

подàрък, *мн.* -ци, *м.* Предмет, даден, поднесен някому доброволно и безвъзмездно за израз на добри чувства, обич или почит. *Всичкото имане, което той беше натрупал и скрил из пещери и хралупи, всичко това потече в къщата на Велико кехая, все подаръци на Рада.* Йовков. *Майстор Франц го посрещна засмян, подаде му една книжка и каза: — Ето на, подарък от мене.* Елин Пелин. *Жените му точеха баници и баклави, . а мъжете му носеха подаръци — броеници и цигарета.* Чудомир. *Правя някому подарък. Сватбен подарък. Новогодишен подарък.*

подарѝ. Вж. подарявам.

подарявам, -аш, *несв.*; **подарѝ,** -йш, *мин. св.* -йх. *св.* Правя, давам някому подарък. *Пуснал веднага баща ѝ, а неи подарил скъпоценна огърлица.* Вазов. *Станкинчят баща му подари две големи ниви.* Елин Пелин. **подарявам се, подаря се** *страд. Гия ризи се подаряваха щедро от богатите на бедните членове на организацията.* Дим. Димов. ◻ **Подарявам някому живота** (книж., остар.) — помилвам осъден на смъртно наказание. *Царят обещал, че ще му подари живота и свободата.* Вазов.

подаряване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подарявам *и от* подарявам се.

подаскалỳвам, -аш, *св. Разг.* Даскалувам малко, за кратко време.

подàтел, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* Лице, което подава някакво писмо, телеграма, колет и под. за тяхното местоназначение.

подàтелка *ж.* Жена подател.

податлѝв, -а, о, *прил.* Който лесно се подава на въздействие, който лесно се влияе; изменчив. *И. В. Мичурин неуморно търси как да направи растенията податливи на изменения. И той разработва такива начини за преобразяване на растенията, каквито никой преди него не познава.* Ботаника.

податлѝвост, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* податлив.

подаяние, *мн.* -я. *ср. Книж.* Милостиня. *Бедни сирачета ... простират ръце и с нажалени очи чакат подаяние.* Елин Пелин. *Недъгави и сакати просяци намесваха дрипите си сред яркоцветните болярски премени и плачливите им гласове за подаяние потъваха в шума от песните, свирките, виковете.* Вазов.

пòдбалкàнски, -а, -о, *прил.* Който се намира между Балкана (Стара планина) и Средна гора. *Момите в подбалканската долина | берат уханния и росен цвят.* И. Бурин. *Подбалканска железопътна линия. Подбалкански градец.*

подбел, *мн.* няма, *м.* Растение по влажни глинести места със сърцевидни назъбени листа, а от долната страна със сив мъх. Tussilago farfara. *По това време се явяват и златожълтите цветове на подбела и жълтурчето.* П. Делирадев.

подберà. Вж. подбирам[1] *и* подбирам[2].

пòдбив *м. Нар.* Подигравка, присмех. *Ти си винаги сербез, зная, — с нескриван подбив го прекъсна мама.* Ст. Чилингиров. *На подбив песен ще запее: | Нивата ти бурелива, | момата ти гурелива.* Ц. Церковски. □ **Взимам на подбив (на присмех) някого** — подигравам някого. *С Неда ... се смееше цялата махала. Взели я бяха на подбив.* И. Волен.

подбѝвам[1], -аш, *несв.*; **подбѝя,** -йеш, *мин. св.* подбѝх, *прич. мин. страд.* подбит, *св.* 1. Набивам, начуквам нещо откъм долната му страна, в основата. *Той взе обувката ... и почна с широкото на чука да ѝ подбива шева.* Ст. Чилингиров 2. Натъртвам стъпала при ходене. *От дългия и лош път подбих си краката.* **подбивам се, подбия се** *страд. Не си удряй брадвата о кс мък, ако не щеш да се подбива.* Послов.

подбѝвам[2], -аш, *несв.*; **подбѝя,** -йеш, *мин. св.* подбѝх, *св.* 1. *Нар.* Подигравам, осмивам някого. *Само се гаври, подбива момците: | ерген ли е — ще го припей.* К. Христов. *Е, — подби го Тодораки. — На тебе ли остана сега да мислиш за свободата?* Д. Немиров. *Кой ще гледа децата, къщата? Нали сме жени, всеки ни подбива. Сама не иде ни на нива да ходиш ни на лозе.* К. Петканов. 2. *Прен.* Накърнявам, уронвам. *Той се оплака, че новите майстори, по-учени и свършили училища, бяха подбили вече съвсем старото иконописство.* Йовков. *Рекох пък да не я закачам, да не подбивам нейното убеждение и нейната вяра.* Влайков. *Подбивам авторитета на някого.* **подбивам се, подбия се** *страд.* □ **Подбивам цената на нещо** (разг.) — предлагам стоката на по-евтина цена; правя конкуренция. *Ще изработвам и хубава стока ..., после, ще продавам по-евтино от другите, макар и с по две пари. — А, по-евтино! — дигна строго лице към него майстор Кочо. — Така не може. Цените ли ще подбиваш?* Дим. Талев.

подбѝвам се[1], -аш се, *несв.*; **подбѝя се,** -йеш се, *мин. св.* подбѝх се, *св.*, *сред.* За стъпала — натъртвам се при ходене. *Подбиха се нозете му, разраниха се, но не отвори уста да се оплаче.* Дим. Талев. *Пътувах от сутринта до четири часа след обед. Малко се подбиха краката ми, но умората пак не дойде.* Д. Немиров.

подбѝвам се[2], -аш се, *несв.*; **подбѝя се,** -йеш се, *мин. св.* подбѝх се, *св.*, *сред. Нар.* Подигравам се, присмивам се някому. *Загледах го с недоумение: подбиваше ли се, сериозно ли говореше!* Г. Райчев. *Така се подбиват селяните уж на майтап, ала в същото време и с едно скрито недоволство.* Влайков.

подбѝване *ср. Отгл. същ. от* подбивам[1], подбивам[2] *и от* подбивам се

подбѝрам[1], -аш, *несв.*; **подберà,** -èш, *мин. св.* подбрàх, *св.* Правя подбор; пробирам, избирам. *Свит до печката, Кръстьо подбираше найхубавите листа от тютюна ..., редеше ги и ги режеше тънко.* Г. Караславов. *Тя говореше тихо и подбираше по-кротки думи, особено спрямо Ния.* Дим. Талев *Почистихме семето, зърно по зърно сме го подбирали.* Кр. Григоров. **подбирам се, подбера се** *страд.*

подбѝрам[2], -аш, *несв.*; **подберà,** -еш, *мин. св.* подбрàх, *св.* 1. *Нар.* Повеждам, подкарвам заедно със себе си; забирам. *Другите тръгнаха, като подбраха добитъка пред себе си.* Йовков. *Заедно с двете момичета по пътя си тази група партизани подбра и две селянки.* Ем. Коралов. *От общината го подбра един стражар и го откара в околийското управление.* Г. Караславов. 2. *Нар.* Събирам, прибирам пола, рокля откъм долния ѝ край. *Лейла бързо се обърна, сетне подбра дрехата си и се изкачи горе, застана срещу майка си смутена, уплашена.* Дим. Талев. *Добър вечер, батьо Тошо! — обади се Добра, като подбра полата си и скочи чевръсто от колата.* Г. Караславов. 3. *Диал.* Продължително и настойчиво говоря нещо на някого, досаждам му с молбите и исканията си; върнкам. *В делничен ден носи празнична премяна! Па не стига ѝ това, ами подбрала мъжа си да ѝ купува по-хубави, по скъпи дрехи.* Мих. Георгиев. *Вела се васмя от сърце на своя девер и подбра го кротко: — Е, па харно, брате, като сакаш, ще те ожениме.* Мих. Георгиев. 4 *Прен.* Почвам да се карам на някого, да го хокам или да го бия. *Ами ти защо мълчиш? Ням ли си или имаш орех в устата си? — обърна се изведнаж стрина Марина към бай Мирчо ... — Има право момчето. Какво си го подбрала.* Й. Каралийчев. *Наизлезли селяните, кой с вила, кой с лопата, кой с цепеница чепата, та като подбрали Кумча, набили го по сватбарски.* Ран Босилек. 5. *Прен.* Започвам, подхващам. *Кога подбра Ненко двайсе и втора година, вуйчо му Димо ... свика всичките Ненкови роди в бащината му къща.* Влайков. *Щом подберяха нанагорнището, воловете едва-едва се поклащаха.* Кр. Григоров. *А вече призори, през дебрите в Балкана | тълпата бежанци пак своя път подбра.* П. П. Славейков. **подбирам се, подбера се** *страд.*

подбѝране *ср. Отгл. същ от* подбирам[1], подбирам[2] *и от* подбирам се.

подбѝя. Вж. подбивам[1] *и* подбивам[2].

подбѝя се. Вж. подбивам се[1] *и* подбивам се[2].

подбòр, *мн.* няма, *м.* 1. Отделяне, предпочитане на едно от две или повече еднородни лица, предмети или явления, които са с най-добри качества или са най-подходни за дадена цел. *Решаващо значение за здравината и успехите на Партията имат преди всичко две неща: подборът на хората (кадрите) и проверката на изпълнението.* Г. Димитров. *Правя подбор. Строг подбор. Правилен подбор.* 2. Избиране и съчетаване на животни или растения, които са проявили ценни стопански качества, с цел да се подобри даден вид. *Непрекъснатият, правен всяка година подбор на най-плодовитите растения постепенно ги подобрява, прави ги все по-плодоносни.* Ботаника. *Искърското говедо, подложено на щателен целеустремен подбор и отбор, ... започва постепенно, но сигурно да се подобрява както по отношение на телосложението, така и по отношение на млечната продуктивност и други стопански качества.* Г. Хлебаров. □ **Естествен (полов) подбор** (биол.) — според дарвинизма, биологично явление, при което запазват

живот и получават възможност за продължение на рода най-приспособените към дадени условия на живота индивиди.

подбо̀рен, -рна, -рно, *мн.* -рни. *Прич. от* подбор. *Подборни състезания. Подборен изпит.*

подбра̀дник, *мн.* -ци, *м.* 1. Част от зимна шапка или шлем, която може да се спуска, за да предпазва брадата и гушата. *В яките ризници от плетени железни жици и в кованите шлемове с подбрадници и наушници стрелите се чупеха като стъклени.* Ст. Загорчинов. 2. Връзка, каишка на шапка, която се слага под брадата, за да я прикрепва. 3. Приспособление, прикрепвано към цигулка, за да направи по-удобно държането ѝ под брадата при свирене. 4. *Нар.* Накит от стари пари и копринени ресни, който се връзва под брадата. *Що щеш, Пено, | на хорото | без паричка | на челото, | ... | без подбрадник | под гушката.* Ц. Церковски. *Под тях* (обеците) *от едното до другото ухо минаваше сребърен подбрадник.* Ст. Загорчинов 5. *Нар.* Долната част на ярем, която лежи под гушата на впрегнатия добитък.

подбрадя̀. Вж. подбраждам.

подбра̀ждам, -аш, *несв.*; **подбрадя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св. Нар.* Забраждам някого с кърпа, като връзвам краищата ѝ под брадата му. *Облякоха я нарочно по-прибрано, в по-вехтички дрехи, по-ниско подбрадиха ръченика ѝ.* Йовков. **подбраждам се, подбрадя се** *възвр.* и *страд.*

подбра̀ждане *ср. Отгл. същ. от* подбраждам *и от* подбраждам се.

подбръ̀свам, -аш, *несв.*; **подбръсна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* подбръ̀снат, *св.* Бръсна отдолу, от долната страна. *Подбръснал си брадата.*

подбръ̀сна. Вж. подбръсвам.

подбу̀да *ж.* Вътрешна причина, която кара човека да извърши нещо; подтик. *Борис изказа своята готовност да отиде в четата, щом налагат нуждите на народното дело, но не каза нищо ... за личните си подбуди за това свое решение.* Дим. Талев.

подбудѝтел, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* 1. Лице, което подбужда. *На другия ден Боян Златев внесе в Академическия съвет предложение за наказване подбудителите на акцията.* А. Гуляшки. 2. *Юрид.* Съучастник, който чрез уговаряне, заплаха, обещания, подкуп и др. създава у някого желание или намерение да извърши престъпление; подстрекател.

подбудѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който подбужда към нещо. *Мотивите на тия три убийства ... лежат вече в дълбоки нравствени бури. Само стихийни страсти или ярости могат да бъдат подбудителни причини.* Вазов. *Подбудителни мотиви.*

подбудѝтелка *ж.* Жена подбудител.

подбу̀дя. Вж. подбуждам.

подбу̀ждам, -аш, *несв.*; **подбу̀дя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Създавам у някого желание да извърши нещо или да се въздържи от извършването на определени действия; подтиквам. *Господарят не прие Ганка на работа, защото мислеше, че тя е подбудила работничките да стачкуват.* М. Марчевски. *Той бе поддържал връзки с немирните племена отвъд Дунава; беше ги подбуждал да нападат империята и да опожаряват селищата* Ст Загорчинов. *Кулаците подбуждаха селяните да не засяват.* 2. *Юрид.* Чрез уговаряне, заплаха, обещания, подкуп и др. създавам у някого желание или намерение да извърши престъпление; подстрекавам. *Подбуждам към убийство.* **подбуждам се, подбудя се** *страд.*

подбу̀ждане, *мн* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подбуждам *и от* подбуждам се.

подбу̀твам, -аш, *несв.*; **подбу̀тна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* подбу̀тнат, *св.* 1. Леко бутам някого или нещо. 2. Само *несв.* Бутам малко или от време на време, понякога. *Двама останаха при огъня и току подбутваха горящите главнички.* Ив Хаджимарчев. 3. *Прен.* Подбуждам, подтиквам. *Бил голям пакостник, ала умеел да прикрива своите пакости. Подбутвал други да ги вършат.* Ц Церковски. *Е, да почнеме от по-лесното, пък после ще видиме и за по-мъчното — отговори Велко, но повече за да подбутне старците да се изкажат.* Дим. Талев. **подбутвам се, подбутна се** *страд.* и *взаим.*

подбу̀тване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ от* подбутвам *и от* подбутвам се.

подбу̀тна. Вж. подбутвам.

подбя̀гвам, -аш, *несв.*; **подбя̀гна,** подбѐгнеш, *мин. св.* подбя̀гнах, *св.* Бягам с кратки прекъсвания. *Тя усети някаква тежест зад себе си и ту се спираше в недоумение, ту подплашено подбягваше напред.* И. Волен. *Някои от овцете помърдваха уши, други, малко поуплашени, се скупчаваха в един ъгъл, трети тупваха с крака и подбягваха към оградата на яловината.* Кр. Григоров.

подбя̀гване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ от* подбягвам.

подбя̀гна. Вж. подбягвам.

подваря̀. Вж. подварявам.

подваря̀вам, -аш, *несв.*; **подваря̀,** -йш, *мин. св* -йх, *св.* Варя до кипване; сварявам, възварявам. *Подварявам мляко.* **подварявам се, подваря се** *страд.*

подваря̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подварявам *и от* подварявам се.

подведа̀. Вж. подвеждам.

подведо̀мствен, -а, -о, *прил.* (рус.). *Канц.* Който се намира под ведомството, под управлението на някого или нещо; подчинен по служба. *Каменов излезе да обиколи повереното нему окръжие, с цел да се запознае с него и да ревизира своите подведомствени служители.* Влайков. *Подведомствено предприятие. Подведомствени органи.*

подвѐждам, -аш, *несв.*; **подведа̀,** -ѐш, *мин. св.* подвѐдох, *прич. мин. действ.* подвѐл, *св.* 1. *Книж.* Включвам в числото на нещо, въвеждам в кръга на някакви явления. *На другия ден още ни подведоха под препоръчания от Кяни паша режим.* Величков. *Подвеждам под една категория.* 2. *Прен.* Ставам причина някой да извърши нещо нередно, неправилно; измамвам, изигравам *Ех, Евгени, Евгени! ... Как си могъл да се влюбиш в една конспираторка! Как си се оставил да те подведат!* Дим. Ангелов. *Той беше готов да подведе всеки близък за своя облага.* Хар. Русев. 3. Подхващам, насочвам. *Той се опита така да подведе работата, щото да може да постави в услуга на предстоящето свое*

трудно дело и тоя горд даскал. Влайков. 4. *Рядко.* Довеждам. *Слугата му подведе коня.* Вазов. **подвеждам се, подведа се** *страд.* и *сред.* ❑ **Подвеждам под общ знаменател** — а) *Мат.* При събиране или изваждане на дроби: изравнявам знаменателите им, като променям съответно числителите. б) *Прен. Книж.* Приравнявам редица неща, които смятам за сходни в известно отношение. **Подвеждам (привличам) под отговорност** (адм.) — давам под съд.

подвѐждане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подвеждам *и от* подвеждам се. *Пази се от подвеждане, защото после никой не може да те отърве.* Дим. Ангелов.

подвѐзка *ж. Диал.* 1. Превръзка. *Дясната му ръка, превита на гърдите, висеше на подвезка от бяла кърпа.* Вазов. 2. Подвръзка.

подвѐя. Вж. подвявам.

подвзѐма. Вж. подвземам.

подвзѐмам и **подвзѝмам,** -аш, *несв.*; **подвзѐма,** -еш, *мин. св.* подвзѐх, *прич. мин. страд.* подвзѐт, *св.* 1. Започвам бавно, постепенно да върша нещо. *Момите тихо подвземат песен... И-ху-... от време на време подвикват немирните ергени.* Ц. Церковски. ‖ Започвам отново нещо, което съм прекъснал за малко, за кратко време; подхващам. *Гладстон е говорил глупости, каза черноокият момък и подвзе пак прекъснатия си разказ.* Вазов. *Сартуна се спусна към него, целуна го звучно и бързо пак подвзе играта си.* Вазов. *Войводата каза самата истина, царю, — подвзе тихо Теодосий. — Тракия е пламнала от четири страни от тия безверници.* Ст. Загорчинов. 2. *Прен.* Възприемам и продължавам нещо започнато от друг; подемам. *Татко Пиер подхвърли идеята съвсем предпазливо, а Зара я подвзе веднага.* Дим. Димов. *Тогава Дикий Барин ревна „ура" и хилядите гърла го подвзеха.* Вазов. 3. *Нар.* Шегувам се, подигравам се, присмивам се *По-смелите девойки се шегуваха с ергените, подвзимаха ги лукаво и се заливаха с весел смях.* Вазов. *Подвзеха го на смях.* **подвземам се, подвзема се** *страд.* *Викът „Шуми Марица" се подвзе и от други присъствуващи.* Вазов.

подвзѐмане *ср. Отгл. същ. от* подвземам *и от* подвземам се.

подвзѝмам. Вж. подвземам.

подвѝвам, -аш, *несв.*; **подвѝя,** йеш, *мин. св.* подвѝх, *прич. мин. страд.* подвѝт, *св.* 1. Свивам, прегъвам, прибирам под нещо. *Аз седнах на един камък, а той подви крак и приседна на земята.* Мих. Георгиев. *Той завърши замислен, като че говореше на себе си, и подви нозе под столчето.* Ем. Станев. *„Чиба — на мястото си!" Шарко си подви опашката и, като отиде при хамбара, легна си.* Цани Гинчев. 2. Превивам на две, свивам, подгъвам. *Той с наслада гледаше прелестните чевръсти движения на ръцете ѝ, с които сръчно разгръщаше и подвиваше вестника.* Вазов. *Като подвиха* (елените) *предните си крака и наведоха глави, противниците се втурнаха едновременно един срещу друг.* Ем. Станев. 3. Завивам, засуквам. *Той е подвил мустаци нагоре, върти очи насам-натагък.* Д. Немиров. *Весело и юначно гледаха очите им: кой сучеше дългите си въси напук на жара и на неприятелите, кой подвиваше ръкава на десницата си.* Ст. Загорчинов. 4. *Диал.* Превивам клонче и го заравям в земята да пусне корен, за да го пресадя. *Първан отиде на лозето да подвие и да подреже някои лози.* Каравелов. 5. *Нар.* Скопявам по особен начин мъжко животно, като превивам тестикулите му. *Оная година подвиха без мене пет жребета, ... ама две се повредиха.* Цани Гинчев. **подвивам се, подвия се** *страд* и *сред.* *Отмалял от радост, дядо Генко едва можа да слезе по стъпалата. Краката му се подвиваха като на пиян.* Ст. Ц. Даскалов ❑ **Не подвивам крак (нозе)** (разг.) — не сядам да си почина никак, непрекъснато съм зает с много работа. *Работеше по цял ден, не подвиваше крак, но в движенията и походката ѝ нямаше предишната пъргавина и сила.* Г. Караславов. **Подвивам врат** (нар.) — покорявам се, усмирявам се. *Който уж беше подвила врат пред бащина воля.* П. Ю. Тодоров. **Подвивам си опашката** (разг.) — уплашвам се и се смирявам. *Щом някой вдигне глава — разстрел! Като разберат, че тука пипа, той да се каже, твърда ръка, ще си подвият опашките.* М. Марчевски.

подвѝване *ср. Отгл. същ. от* подвивам *и от* подвивам се.

по̀двиг, *мн.* -зи, *м.* 1. Самоотвержена героична постъпка, извършвана при особено тежки и изключителни обстоятелства. *Напред! И все напред! Към подвизи и слава! | На робство и на гнет последний ден настава!* П. П. Славейков. *О, как да възпея народния подвиг, | борбите юначни, безумната смелост | и лютите рани.* Ем. п. Димитров. *И той хвърли поглед любовен, приветен | към тоз труд довършен, подвиг многолетен, | на волята рожба, на бдението плод.* Вазов. *Извършвам подвиг. Тежък подвиг. Опасен подвиг. Бойни подвизи. Трудов подвиг.* 2. *Разг. Ирон.* Отрицателна проява; провинение, безчинство. *В яростта си той даде воля на грабителските наклонности на момчетата... В такива подвизи дружината прекара двайсетина дена.* Вазов. *Честно казано, Дако не можеше да се похвали с никакъв донжуански подвиг.* Г. Райчев.

подвѝжа. Вж. подвиж вам.

подвѝжвам, -аш, *несв.*; **подвѝжа,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Движа малко, за кратко време. 2. Само *несв.* Движа малко и от време на време, понякога. *След като му свалиха гипса, той вече подвижва ръката си.* **подвижвам се, подвижа се** *страд.*

подвѝжвам се, -аш се, *несв.*; **подвѝжа се,** -иш се. *мин. св.* -их се, *св.*, *сред.* 1. Движа се малко, за кратко време *Стани да се подвижим, та да ни се смеле храната!* Чудомир. 2. Само *несв.* Движа се малко, от време на време, понякога.

подвѝжване *ср. Отгл. същ. от* подвижвам *и от* подвижвам се.

подвѝжен, жна, -жно, *мн.* -жни, *прил.* 1. Който може да бъде движен, преместван. *Отсам третата кула скалата бе пресечена и отгоре ѝ направен подвижният мост, за да се запречи или допусне входът на Царевец, според нуждата* Вазов *В парахода имаше грижа и за бебетата. За тях имаше подвижни кошчета на колела.* Г. Белев. *Подвижна стълба. Подвижна работилница. Подвижно кино. Подвижна кухня. Подвижна изложба.* 2. Който е лек, пъргав в движенията си. *Той надуваше здраво гайдата и, сам лек и подвижен, тичаше пред всички из хо-*

рото и подскачаше с играчите. Н. п. Филипов. *Тя беше по природа дребничка, слабичка, но подвижна като гумена топка.* Г. Райчев. 3. *Прен.* Който може лесно да се изменя в зависимост от околната среда и условия; жив, гъвкав. *Някои хора лесно и бързо преминават от една дейност към друга и веднага започват да я извършват с пълно внимание. Те са хора с подвижно, пъргаво внимание.* Психология. *Подвижен ум. Подвижна натура.* || Който често променя своето изражение. *Изражението на това до немайкъде подвижно лице се менеше всеки миг.* Йовков.

подвѝжник, *мн.* -ци, *м. Църк.* Човек, който извършва религиозни подвизи; аскет. *Старецът предчувствуваше близкия си край, но се утешаваше с мисълта, че Драгота не само ще бъде достоен негов заместник, а велик подвижник,... ще прослави с името си техния малък и беден манастир.* Йовков. *От невръстни години... не мислех ни за игри, ни за пакости, а само за това — да порасна и да стана подвижник и служител божий.* Ст. Загорчинов.

подвѝжница *ж.* Жена подвижник.

подвѝжнически, -а, -о. *Прил. от* подвижник. *Тук е прекарал седем години от подвижническия си живот св. Иван, знаменитият светец на България, пръв основател на иноческия живот в нея.* Вазов.

подвѝжничество, *мн.* няма, *ср. Църк.* Живот и дейност на подвижник. *Братята седяха в широка светла горница с варосани стени и отъпкан под около дълга и тясна трапеза. Седяха под ред според годините и подвижничеството.* Ст. Загорчинов.

подвѝжно. *Нареч. от* подвижен; живо, пъргаво. *Сивите му оченца играеха под безцветните вежди весело и подвижно.* Елин Пелин.

подвѝжност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* подвижен. *Чудното ѝ тяло бе изгубило своята гъвкавост и подвижност и само на носилка, ... под атлазен покрив болната можеше да излиза извън града и да гледа разкошните градини.* Вазов.

подвиза̀вам се, -аш се, *несв., сред.* 1. *Старин.* Ставам подвижник, действувам като подвижник. *Приех ангелски чин и с ново име се сдобих... В Света гора ли ще идеш да се подвизаваш?* Ст. Загорчинов. 2. *Прен. Книж.* Работя в някаква област; проявявам се, действувам. *В лириката се подвизават най-талантливо младите поети Фофанов, Мережковски и др.* Вазов. *Тоя град с голямата си търговия,... му напомняше ония големи световни пазари, в които се беше подвизавал.* П. Спасов. || *Разг. Ирон.* Работя, действувам, проявявам се в някаква област, гдето не ми е мястото или без особен успех. *Критици двама тук се подвизават: | оспорват дарби, първенство раздават.* Ем. п. Димитров.

подвиза̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подвизавам се.

подвѝквам, -аш, *несв.*; **подвѝкна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* 1. *Нар.* Извиквам. *Старата Глаушица се отправи към вратата с непривично бързи стъпки, но Ния тихо подвикна след нея: — Майко, чакай.* Дим. Талев. *Някъде от дъното командирът загрижено подвикна: — Хайде, хайде, момчета, не се бавете.* Вежинов. *Янке, Янке, — подвикна тя гузно и плахо,... — чакайте ме заедно да вървим.* Елин Пелин. 2. Само *несв.* Викам от време на време. *Момите тихо подвземат песен... — И-ху... — от време на време подвикват немирните ергени.* Ц. Церковски. *Хайде, Сивушке, хайде, мила! — подвиква Боне и със страх гледа как кравата му все повече се уморява и губи сили.* Елин Пелин. *По синорите подвикваше пъдпъдък.* Елин Пелин. 3. *Нар.* Скарвам се на някого; нахоквам. *Майка ѝ се зададе откъм вратника със сито в ръка. Още отдалече ѝ подвикна: — Дала си ситото по махалата, а не се сещаш да го прибереш.* К. Петканов. *Защо се толкова забави, бре? — подвикна някак грубо и сърдито офицерът.* Влайков.

подвѝкване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подвиквам. *Между тропота от нозе и подвикванния се нижеше глухата и еднообразна свирня на гъдулка.* Ст. Загорчинов. *Неочаквано откъм залесената падинка долу се дочува хлопот на звънци и късо овчарско подвикване.* К. Константинов.

подвѝкна. Вж. подвиквам.

подвѝрам, -аш, *несв.*; **подврà,** -ѐш, *мин. св.* -ях, *прич. мин. действ.* подвря̀л, -а, -о, *мн.* подврѐли, *прич. мин. страд.* подвря̀н, -а, -о, *мн.* подврѐни, *св. Рядко.* Завирам, пъхам нещо отдолу. *Да подигна колата, та да подвра дървото.* Мих. Георгиев. *Рашид си изправи пушката до дувара, улови си дъното на червените шалвари, подвря го под пояса си и се метна на коня.* Цани Гинчев. **подвирам се, подвра се** *възвр.* и *страд.*

подвѝя. Вж. подвивам.

подвла̀стен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил. Книж.* Който се намира под властта на някого или на нещо; подчинен, покорен. *Мечтаех аз: на мощен кораб плувах | по ширните морета и отвред | потайни гласове неземни чувах: | подвластен беше мене целий свет.* Величков. *Подвластна територия.*

подво̀ден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* 1. Който се намира под повърхността на водата. *Коремът на ладията се удари в подводна канара, която едвам я не извърна.* Вазов. *Подводни скали. Подводни камъни. Подводно течение.* 2. Който е приспособен да действува под повърхността на водата. *Нашият параход налетя на подводна мина, която избухна с такава сила, че целият корабен корпус отскочи нагоре.* А. Каралийчев. *Подводна лодка. Подводен флот.* 3. Който се извършва под повърхността на водата. *Подводна война. Подводно плаване.*

подво̀дница *ж.* Сравнително малък военен кораб, който може да се движи и действува и под водата, с главно предназначение да нанася скрити торпедни удари на корабите на противника, а така също да разузнава и поставя мини, скрито от очите на врага. *Вестникът пишеше още, че германските подводници спрели пренасянето на снаряжения и храни от Америка за войските на Съглашението.* Г. Караславов.

подво̀з *м.* (рус.). Редовно доставяне на нещо в големи количества чрез превозни средства; превоз. *Напълно се машинизираха извозването на въглищата и подвозът на подпорни материали.* Раб. дело, 1950 г. *Подвоз на суровини.*

подво̀звам, -аш, *несв.*; **подво̀зя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* (рус.). *Книж.* Организирано превозвам нещо в големи количества. *Не се позволява-*

ще на горяните да отиват в гората и подвозват трупи за изработване на дървен материал. Ив. Хаджимарчев. **подвозвам се, подвозя се** *страд.*

подво̀зване *ср. Отгл. същ. от* подвозвам *и от* подвозвам се *Подвозване на суровите тухли и керемиди става с етажни вагонетки.* Раб. дело, 1950 г.

подво̀зя. Вж. подвозвам.

подвоумя̀ се. Вж. подвоумявам се.

подвоумя̀вам се, -аш се, *несв.*; **подвоумя̀ се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св., сред.* Двоумя се малко, за кратко време. *Той се ръкува сърдечно с младия учител и го покани на почерпушка. . . . Ткачев се подвоуми, поничи да откаже, но прие.* Г. Караславов. *Каза ми нещо на румънски . . . и ме повика с ръка. Да вляза ли? Подвоумих се за малко, но прекрачих прага.* Д. Немиров.

подвра̀. Вж. подвирам.

подвъ̀ргвам, -аш, *несв.*; **подвъ̀ргна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* подвъргнат, *св. Старин.* Подлагам, излагам някого на нещо, обикн. на мъки, изтезания. *Окован и кървав, във тъмница ръгнат, | апостолът беше на мъки подвъргнат | ужасни.* Вазов. **подвъргвам се, подвъргна се** *страд.*

подвъ̀ргна. Вж. подвъргвам.

подвъ̀ржа. Вж. подвързвам[1] *и* подвързвам[2].

подвъ̀рзвам[1], -аш, *несв.*; **подвъ̀ржа,** -еш, *мин. св.* подвързах, *св.* 1. Подшивам листата на книга или тетрадка и им прикрепвам специална корица. *Търговецът извадил из пазвата си един дълъг тефтер, който бил подвързан с червена кожа.* Каравелов. *В ръцете си носеше малко евангелие, подвързано с кадифе и обковано със сребро.* Йовков. 2. *Разг.* Обвивам кориците на книга или тетрадка с хартия, за да ги предпазва от замърсяване и повреждане. *Учениците трябва да подвържат тетрадките си с табак.* **подвързвам се, подвържа се** *страд.*

подвъ̀рзвам[2], -аш, *несв.*; **подвъ̀ржа,** -еш, *мин. св.* подвързах, *св. Нар.* Връзвам нещо отдолу. *Забрадка от червена кърпа скриваше цялата ѝ коса, като подвързваше и брадата ѝ.* Вазов. *Прозрачното бяло кръжило на яшмака . . . оставяше да се види корона от прелестна черна коса, подвързана около челото с два реда бисери.* Вазов. **подвързвам се, подвържа се** *страд.*

подвъ̀рзване *ср. Отгл. същ. от* подвързвам[1], подвързвам[2] *и от* подвързвам се.

подвързва̀ч *м.* Книговезец.

подвързва̀чка *ж.* Книговезка.

подвързѝя *ж.* 1. Подвързване. *Дадох книги на подвързия.* 2. Корица на подвързана книга. *Близу до светилника седеше Лазар. Той четеше малка, но дебела книга с корави листове и дървена подвързия с пиринчени закопчалки.* Дим. Талев. *Позволете ми да ви връча паспорта! — рече той на руски език и подаде на пътника малка нова книжка с червена кожена подвързия.* А. Каралийчев. 3. *Разг.* Обвивка на книга, тетрадка и под. от хартия, за да ги предпазва от замърсяване или повреждане. *Подвързия от син табак.*

подвя̀вам, -аш, *несв.*; **подвѐя,** -ѐеш, *мин. св.* подвя̀х, *прич. мин. действ.* подвя̀л, -а, -о, *мн.* подвѐли, *св.* 1. Вея, духам под нещо. *Дим напълни малката ниска стая, която изглеждаше изоставена отколе: от вратата подвяваше, а на няколко места от тавана капеше дъжд.* Ст. Загорчинов. 2. Вея, развявам нещо откъм долния му край. *Вънка ги забръска ситен есенен дъжд, вятърът подвя клашниците им.* Ст. Загорчинов. *Вятърът леко подвява белите кърпи на девойките.* **подвявам се, подвея се** *страд.*

подвя̀ване *ср. Отгл. същ. от* подвявам *и от* подвявам се.

подгѝзвам, -аш, *несв.*; **подгѝзна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Само *3 л.* Размеквам се от обилно поета, попита вода. *Четири-пет дни още валя. Всичко се напои с влага. Земята подгизна, стана клисава като лепило.* К. Константинов. *Всичко беше подгизнало от дъжда и покрито с мазен слой кал.* П. Славински.

подгѝзване *ср. Отгл. същ. от* подгизвам.

подгѝзна. Вж. подгизвам.

подгла̀сник, *мн.* -ци, *м.* Лице, чието име стои в избирателна листа след определения брой кандидати, на второ място.

подгла̀сничка *ж.* Жена подгласник.

подголемѐя се. Вж. подголемявам се.

подголемя̀ се. Вж подголемявам се.

подголемя̀вам се, -аш се, *несв.*; **подголемѐя се,** -ѐеш се, *мин. св.* подголемя̀х се, *прич. мин. действ.* подголемя̀л се, -а се, -о се, *мн.* подголемѐли се, *и* **подголемя̀ се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св*, *сред. Нар.* Почвам да се държа на голямо, на високо; възгордявам се, надувам се. *Подголемила се е, откак се ожени, нищо не върши и — де е, къде е — все у майка си.* Влайков.

подголемя̀ване *ср. Отгл. същ. от* подголемявам се.

подго̀нвам, -аш, *несв.*; **подго̀ня,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Спускам се, затичвам се да гоня някого; погвам. *Кума Лиса се зарадвала и взела да рови из шумата. Кучето изскочило и я подгонило. Тя бяга, то я гони, тя бяга, то я гони — най-после стигнала до дупката си и се скрила.* Ран Босилек. *Тя се впусна да бяга към реката и извика за помощ. Стоян я подгони като луд.* К. Петканов. *Никола се хвърля изведнъж върху него, но не успява да го хване и го подгонва.* Йовков. ‖ Накарвам някого да бяга, да тича. *Сеневерлията се качи на каруцата си и подгони сивите си коне.* Йовков. *Говедарите . . . си викаха, забираха закъснелите говеда и ги насочваха по широкия път. Милена, за да не остане назад, подгони добитъка.* К. Петканов. *Какво те е подгонило в този мъгла? — попита дядо Ройо. — Защо не спиш? — Не бия тъмнилото от добро. Загубих си добичето.* А. Каралийчев. 2. *Прен.* Почвам да преследвам някого. *За дълго той не е могъл да се задържи тука. Кога полицията го е подгонила, кога нуждата.* Кр. Кюлявков. *Стана ми ясно, че тоя човек не ще да е случаен, макар да не разправяше много за личните си преживелици. А като ме подгониха и напуснах училището, от време на време поддържах връзки с него.* Кр. Григоров. **подгонвам се, подгоня се** *страд. и взаим.*

подго̀ня. Вж подгонвам и подгоням.

подго̀ням, -яш, *несв*; **подго̀ня,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Подгонвам. *С камшик конете ратаят подгоня.* П. П. Славейков. *Вихър леден | подгоня облаците вече.* Яворов. *Безумен вятър от време

на време се спуща от полето, подгоня едрите снежинки. Елин Пелин.

подгордѐя се. Вж. подгордявам се.

подгордя̀вам се, -аш се, *несв.*; **подгордѐл се,** -ѐеш се. *мин. св.* подгордя̀х се, *прич мин. действ.* подгордя̀л се, -а се, -о се, *мн.* подгордѐли се, *св., сред.* Почвам да се гордея; възгордявам се. *Откак стана началник, подгордя се.*

подго̀рие, *мн.* -я, *ср.* (рус.). *Книж.* Местност, област под планина. *И тревите..., и листите по китните клони на дърветата, и славеите..., и щурците, писнали в хилядно множество низ дивното това подгорие, — молеха сякаш за любов, мъляха любов.* Ц. Церковски. *Когато на сутринта се събуди, слънчевите лъчи вече пълзяха от върховете към подгорията.* Дим. Ангелов.

подгорча̀. Вж. подгорчавам.

подгорча̀вам, -аш, *несв.*; **подгорча̀,** -йш, *мин. св.* -а̀х, *св.* Само 3 *л.* Почвам да горча малко, слабо. *Той изплю сърдито тревичката, която му бе подгорчала.* Ив. Мартинов.

подго̀твен, -а, -о. 1. *Прич. мин. страд. от* подготвя. 2. Като *прил.* — който има необходимата подготовка. *Добре подготвен специалист. Подготвени кадри*

подго̀твеност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* подготвен.

подготви̇телен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Подготовителен

подго̀твя. Вж. подготвям.

подго̀твя се. Вж. подготвям се.

подго̀твям, -яш, *несв.*; **подго̀твя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Предварително, от по-рано извършвам или направям нещо, необходимо за определена цел; тъкмя, уреждам, организирвам. *Събранието, което те с такъв труд бяха подготвили, друг беше го превзел и говореше.* Йовкоз. *Знаех, че Вие сте дежурен, и исках да дойда по-рано, за да подготвя работата си.* Д. Добревски *Невидими и ловки партийни функционери сновяха из тютюночовите центрове и подготвяха борбата на гладните за повече хляб.* Дим. Димов. *Подготвям въстание. Подготвям акция. Подготвям война.* 2. Давам необходимите за нещо знания или сръчности; обучавам. *Моето призвание е да обучавам войниците и да ги подготвям за защита на отечеството.* Влайков. *Подгответе детето за живота, приучете го да гледа на нещата право в лицето.* Елин Пелин. *Подготви ги как да действуват и какво да говорят сега.* Влайков. *Подготвям ученици за изпит.* 3. С предварителни съобщения и увещания предразполагам някого да възприеме по-лесно нещо, което ще го развълнува, разтревожи; разполагам, приготвям. *Утре му предстоеше такава огромна работа: да обходи всички части на полка и да им говори, като ги подготви за предстоящите действия.* Ив. Мартинов. *Тъй като не бяха я подготвили, когато й съобщиха за смъртта на любимия й баща, тя припадна.* **подготвям се, подготвя се** *страд. Дневният ред на едно заседание трябва добре да се подготви.* □ **Подготвям почвата за нещо** (книж) — създавам благоприятни условия за нещо.

подго̀твям се, -яш се, *несв.*; **подго̀твя се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Вземам необходимите мерки, за да бъда готов за нещо *Една дружина войници... отново се връщаха при групата си или отиваха до натоварените с тежки картечници, минохвъргачки и муниции мулета, пристягаха тежкия товар на животните, подготвяха се за път.* К. Ламбрев. *С много труд успя да се самообразова и подготви за тежкия и опасен път.* Ем. Станев. *Подготвям се за изпит.*

подго̀твяне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подготвям *и от* подготвям се. *Подготвяне на изпити.*

подготови̇телен, -лна, -лно, -ен, *мн.* -лни, *прил.* 1. Който е предназначен за подготовката на нещо; предварителен. *Подготовителни работи. Подготовителна акция. Подготовителен период.* 2. Който служи за предварително обучение, за предварителна подготовка; встъпителен, предварителен. *Подготовителен клас. Подготовителен курс.*

подгото̀вка *ж.* 1. Подготвяне, приготовление. *По-големият брат бе заминал за Беч. Бабулеви криеха това далечно пътуване, както скриха и подготовката му.* Дим. Талев. *А боят, самият бой не беше още започнал! Това бе патрулно разузнаване, подготовка, групиране на силите за генералната офанзива.* А. Гуляшки. *Подготовка на война. Трескава подготовка. Подготовка на стачка.* 2. Знания, умения, опитност, придобити при обучаване на нещо. *Професионална подготовка. Бойна подготовка. Научна подготовка. Подготовка на нови кадри. Добра подготовка. Слаба подготовка.* □ **Артилерийска подготовка** (воен.) — артилерийски обстрел на неприятелските позиции, който улеснява по-нататъшните действия на войските. *Току-що започна нов бой. Това е артилерийска подготовка. След малко ще преминем в настъпление. Имаме на разположение само петнайсет минути.* Ив. Мартинов.

подградя̀. Вж. подграждам.

подгра̀ждам, -аш, *несв.*; **подградя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Изграждам зид, подпорна стена около сграда или нещо друго, за да се заздрави, заякчи; подзиждам. *Това изворче... добри хора бяха го подградили с камънаци и му закрепили дървено улейче.* Вазов. *Повика след това майстори и взеха те да подграждат покрай реката.* Влайков. **подграждам се, подградя се** *страд.*

подгра̀ждане *ср. Отгл. същ. от* подграждам *и от* подграждам се.

подгрѐя. Вж. подгрявам.

по̀дгрупа *ж.* Подразделение на група, част от група. *Нашата група е разделена на две подгрупи.*

подгря̀вам, -аш, *несв.*; **подгрѐя,** -ѐеш, *мин. св.* подгря̀х, *прич. мин. действ.* подгря̀л, -а, -о, *мн.* подгрѐли, *прич. мин. страд.* подгря̀н, -а, -о, *мн.* подгрѐни, *и* подгря̀т, -а, -о, *мн.* подгрѐти, *св.* Стоплям на огън нещо изстинало, обикн. ядене. *Ти, Куне, хубаво да залисваш Петя; ако вземе да плаче, подгрей му малко мляко.* Влайков. *Подгрей гостбата за вечеря.* **подгрявам се, подгрея се** *страд.*

подгря̀ване *ср. Отгл. същ. от* подгрявам *и от* подгрявам се.

по̀дгъв *м.* Подгънат и подшит край на дреха, покривка, завеса и под. *Рокличката й е станала вече къса, трябва да се отпусне подгъвът.*

подгъвам, -аш, *несв.*; **подгъна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* подгънат, *св.* 1. Прегъвам и обикн. подшивам края на дреха, покривка, завеса и под. 2. Свивам, прегъвам, сгъвам. *Ветрецът, развявайки по лицето ѝ кичури коси, подгъваше вестника.* Вазов. *Той нищо не каза, а подгъна коляно и седна до стената.* Д. Немиров. **подгъвам се, подгъна се** *страд.* и *сред. Той едва стъпваше, колените му се подгъваха.* Д. Немиров. *Палтото ти е доста дълго, трябва да се подгъне.* □ **Не подгъвам крак** (нар.) — не почивам, непрекъснато съм на крак, работя, шетам неуморно. *Тази неуморима старица го учудваше. По цял ден тя не подгъваше крак, не скръстваше ръце, не сядаше.* Г. Караславов.

подгъване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подгъвам *и от* подгъвам се. *Две-три костурчета играят своето „арнаутско хоро" — намръщено съсредоточени един срещу друг, с леко подгъване колене и поизвита назад левица.* Яворов.

подгъвка *ж.* Подгъв.

подгъна. Вж. подгъвам.

поддавам се, -аш се, *несв.*; **поддам се,** поддадеш се, *мин. св.* поддадох се, *прич. мин. действ.* поддал се, *св., сред.* 1. Не оказвам съпротива, отстъпвам пред някого или пред нещо, предавам се. *Ала скръбта е враг — и той настъпва, | когато наште слабости открий. | Не се поддавайте! Бъдете воин! | Бъдете твърд в борбата със врага!* Хр. Радевски. *Ния не се боеше от свекърва си и не ѝ се поддаваше.* Дим. Талев. *Въпреки ужасните болки по цялото тяло, самочувствието му се върна и той изпита радост, че до този момент не беше се поддал, бе устоял на мъченията.* Дим. Ангелов. *Поддавам се на натиска.* | Отстъпвам пред някакви предложения, увещания, молби; съгласявам се, скланям. *Нищо да не признае, да държи само на това, че Росичка не се е поддала на увещанията му и не желае да се откаже от комунистическите си убеждения.* Дим. Ангелов. 2. Изпадам под влияние на нещо. *Защо се поддаде на личното отмъщение? Защо заповяда това нападение? Защо пожертвува най-добрите си хора?* Дим Димов. *Обхванати от паника, хората се бяха поддали на стадното чувство — струваше им се по-безопасно в присъствието на другите.* Г. Белев. *Поддавам се на страх. Поддавам се на паника. Поддавам се на провокация.* 3. Не издържам напор, натиск; огъвам се. *Той се напрягаше да приплете един дебел ... прът, но прътът не се поддаваше.* И. Волен. *Вратата се поддаде на ударите на брадвата.* 4. *Прен. Книж.* Давам възможност за нещо; податлив съм. *Тия вериги са нещо, което не се поддава на описание.* Г. Димитров. *Меката влажна пръст не се поддаваше на мотиката, на ръцете ѝ.* Дим. Талев. *Има валежи, които поради самото си естество не се поддават на измерване.* П. Делирадев. *Мъчно се поддава на характеристика.* □ **Поддава ми се** (разг.) — лесно се справям с нещо; отдава ми се. *Аз сам виждах, че изкуството да рисувам ми се поддава най-много и това ме много ласкаеше.* Д. Немиров.

поддаване *ср. Отгл. същ. от* поддавам *и от* поддавам се.

поддам се. Вж поддавам се

поддиректор *м.* Длъжностно лице, което помага в работата на директор и го замества в някои случаи; заместник-директор.

поддиректорка *ж.* Жена поддиректор.

поддиректорски, -а, -о. *Прил. от* поддиректор.

поддръжка *ж.* 1. Помощ, подкрепа, съдействие. *Той беше заявил с небрежна самоувереност пред германците, че е осигурил поддръжката на правителството и ще смаже стачниците в няколко дни.* Дим. Димов. *Надвечер на другия ден сменихме трета дружина. Тоя път не бяхме в окопите — останахме за поддръжка.* Йовков. *Получавам поддръжка. Морална поддръжка. Пълна поддръжка.* || Материална, парична помощ; издръжка. *Прочее ида днес, благодетелю мой, дълбоко да ви изкажа благодарност за едногодишната поддръжка от 58 лири, които дължа вам.* Вазов. 2. Поддържане в добро състояние, в изправност. *Направата и поддръжката на железопътни линии струва доста скъпо.*

поддръжник, *мн.* -ци, *м.* Лице, което поддържа (в 2 и 4 знач.) някого или нещо.

поддръжница *ж.* Жена поддръжник.

поддържам, -аш, *несв.* 1. Крепя, държа нещо или някого изотдолу да не падне; подкрепям. *Василица поддържаше мъжа си под мишница.* Вазов. *Неговата ръка поддържаше потир с причастие.* Ст. Загорчинов. *Тя го окъпа в малкото дървено коритце, както преди, когато беше живо. Малкото телце се бе стопило и тя с още по-голяма нежност поддържаше отпуснатата главица.* Дим. Талев. *Две рамене една глава поддържат.* Погов. 2. *Прен.* Оказвам някому поддръжка, помощ; подкрепям, покровителствувам. *А къде ще действува гръцкият отред? — Той ще поддържа фланга ви от югоизток.* Дим. Димов. *Ще трябва да влезете във връзка с банковия концерн. — За да ни поддържат в случай на нужда.* П. Спасов. *Ще те поддържам в борбата ти.* 3. Правя разходи, давам пари за издръжката на някого или на нещо; издържам. *Той поддържаше голямо семейство в града.* Йовков. *Искаш книги, учебници ..., трябва ... да те поддържам да свършиш.* Вазов. *Продадоха част от доходните имоти, за да си купят хубави къщи, да поддържат автомобили и шофьор, да дават приеми.* П. Спасов. *Тоя сиромашки и заглъхнал манастир поддържаше училище с петнайсетина селянчета и с един учител.* Вазов. 4. Присъединявам се към мнението, предложението, становището на някого, като изразявам своето съгласие с него. *Ти си правителствен депутат и трябва да поддържаш правителствената политика.* Дим. Ангелов. *Поддържам предложеното от бюрото наказание.* Орлин Василев. *Никой не я беше забелязал да поддържа крайни мнения или да дава предпочитане на някого.* Дим. Димов. *На събранието ще поддържаме Шишко.* Дим. Димов. *Поддържам теза.* || Оставам на своето становище до край; твърдя, настоявам. *И това, що казах, днеска го поддържам пак отново.* П. П. Славейков. *Да, има нещо вярно, има доста вярно в твоите идеи, но и това, което аз поддържам, и то е право.* Влайков. *Поддържам обвиненията си срещу някого.* 5. Не позволявам, не давам възможност на нещо да се прекъсне, да се наруши, обикн. като взимам някакви мерки за това. *Огнянов ... под-*

държаше заедно с малцината си храбри другари неравната борба. Вазов. *Тя чистеше и миеше съдовете ..., поддържаше огъня в огнището.* Елин Пелин. *Други въоръжени люде пазеха самото село, поддържаха пощата и всички други необходими служби.* Дим. Талев. *Поддържам традицията. Поддържам вярата на някого.* 6. Полагам грижи, грижа се за запазването на нещо в добро състояние, в изправност. *Освободен за още една седмица от учение, той ходеше апатично из селото ..., но все пак поддържаше външността си — бръснеше се редовно и излизаше навън от квартирата само добре пристегнат.* Вежинов. *Те ободряваха слабите, поддържаха чистотата в килията, запълваха времето с просветна работа.* Дим. Димов. *Пулсът на Вилма съвсем отслабна и трябваше да поддържам сърцето с инжекции.* П. Славински. *Жена му поддържаше къщата и готвеше хубави ястия.* Дим. Димов. *Поддържам доброто си име. Поддържам пълен ред. Поддържам в пълна изправност. Поддържам пътищата.* **поддържам се** *възвр.* и *страд.* □ **Поддържам връзки (досег) с някого** — намирам се в постоянен досег с някого; общувам. *Партизаните поддържаха най-редовни връзки между частите и с всички селища на района.* К. Ламбрев. **Поддържам духа на някого** — не оставям някого да се обезкуражи, да се отчае. *Доколкото бе възможно, стараехме се да поддържаме духовете на населението. На тръгване обаче петришкото население пак потъна в отчаяно настроение.* З. Стоянов.

поддъ̀ржане *ср. Отгл. същ. от* поддържам *и от* поддържам се. *Те влачеха плоски шлепове с чакъл и камъни за поправяне и поддържане на пристанищата.* П. Спасов. *Поддържане на машините в изправност.*

подезѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Който се намира под езика на човек или на животно. *Подезична кост.*

подѐйствувам, -аш, *св.* Оказвам въздействие върху някого или нещо; повлиявам, въздействувам. *Тая градина ... подействува добре на болния старец.* Вазов. *В началото той не вярваше ..., но впоследствие постоянните заплахи му подействуваха и той се подаде на техните внушения.* Ив. Мартинов.

поделѐние, *мн.* -я, *ср.* Войскова част или клон от учреждение с обособена задача. *Трудово поделение. Пехотно поделение.*

поделя̀. Вж. поделям.

поделя̀ се. Вж. поделям се.

подѐлям, -яш, *несв.*; **поделя̀,** -йш, *мин. св.* -ѝх, *св.* 1. Разделям нещо между няколко души. *Парите ще дам, ей ги — каза тихо той... — На, вземете, поделете ги по-равно, нищо не ща от тях.* Ст. Загорчинов. 2. *Рядко.* Споделям. *Той нямаше тук никоя близка душа, да подели чувства, да потърси утеха в излияние.* Вазов. *По-голямата част от обществото ми беше позната, имаше в него и писатели — аз имах с кого да си поделя впечатленията от рилската природа.* Вазов. **поделям се, поделя се** *страд.*

подѐлям се, -яш се, *несв.*; **поделя̀ се,** -йш се, *мин. св.* -ѝх се, *св.*, *взаим.* Разделяме помежду си обща част, обикн. наследствена. *По него време се поделиха моите братя и на мене дадоха седемдесет и три жълтици.* А. Каралийчев.

подѐляне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* поделям *и от* поделям се.

подѐм, *мн.* няма, *м.* Бърз възход или развой. *Тя почувствува необикновен подем на духа.* Вазов. *Стопански подем. Културен подем. Революционен подем.*

подѐма. Вж. подемам.

подѐмам, -аш, *несв.*; **подѐма,** -еш, *мин. св.* подѐх, *прич. мин. страд.* подѐт, *св.* 1. Започвам незабелязано, неусетно да правя нещо; подхващам. *Неочаквано кавалът на Дамян поде ръченица.* Йовков. *Прелитат врани, тъмен глъч поделu, | еднички гости нам през зимни дни.* Ем. п. Димитров. *Далече, далече нейде дружни момински гласове излеко бяха подели жетварска песен.* Елин Пелин. *Подемам почин.* 2. Подхващам нещо, започнато от другиго и продължавам да го върша (песен, разказ и др.). *Зачуха се неясни викове. Тия, що бяха по-близко, ги подеха: — Отстъпникът! Отстъпникът!* Ст. Загорчинов. *Ала още в зори денят подема пак своя ритъм на спокоен и упорит труд.* К. Константинов. *„Пожар! Хей, огън!" викна някой там. | ... „Пожар!" подемат гласове в тъмата.* К. Христов. 3. Издигам, възвишавам. *Рядко, много рядко до сега бях усещал това увлечение, тоя могъщ дух, който подема, възпламенява и тласка напред многобройните маси.* Йовков. **подемам се, подема се** *страд.* □ **Подемам път** — тръгвам на път, поемам път. *И слънцето поде своя висок път и полето светна от божествена радост.* Елин Пелин.

подѐмане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подемам *и от* подемам се.

подѐмен, -мна, -мно, *мн.* -мни, *прил. Техн.* Обикн. в съчет. **подемен кран, подемна машина** — кран или машина, с която се вдигат тежести при товарене и разтоварване.

подѐмник, *мн.* -ци, *м. Рядко.* Асансьор.

подетиня̀ се. Вж. подетинявам се.

подетиня̀вам се, -аш се, *несв.*; **подетиня̀** се, -йш се, *мин. св.* -ѝх се, *св.*, *сред. Рядко.* Вдетинявам се. *Стар човек, пък се подетинил.* Елин Пелин.

подетиня̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подетинявам се.

поджа̀вкам. Вж. поджавквам.

поджа̀вквам, -аш, *несв.*; **поджа̀вкам,** -аш, *св.* За куче — джавкам малко или от време на време.

поджу̀ркам, -аш, *св.* Джуркам малко, кратко време.

по̀дзагла̀вие, *мн.* -я, *ср.* Допълнително заглавие, поставено под заглавието.

подзѐма. Вж. подземам.

подзѐмам, -аш, *несв.*; **подзѐма,** -еш, *мин. св.* подзѐх, *прич. мин. страд.* подзѐт, *св.* Подвземам. **подземам се, подзема се** *страд.*

подзѐмане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подземам *и от* подземам се.

подзѐмен, -мна, -мно, *мн.* -мни, *прил.* Който се намира, става или се движи под земната повърхност. *Тая подземна стая служеше за писалище и работен кабинет на всички апостоли и агенти.* Вазов. *Всеки ден почти се чуваха глухи, като че подземни топовни гърмежи.* Йовков

Подземна железница. Подземна стълба. Подземна река. □ **Подземни богатства** — руди и каменни въглища.

подзѐмие, *мн.* -я, *ср.* Подземно, обикн. мрачно и влажно помещение. *Една вътрешна каменна стълба слиза в подземието.* Вазов. *Далек от градовете — в пещери и подземия — се трупаха чети от избягали селяни.* Н. Райнов.

подзѝдам. Вж. подзиждам.

подзѝждам, -аш, *несв.*; **подзѝдам,** -аш, *св.* Подкрепям нещо със зид, зазиждам нещо откъм долната му страна. *Пътят е доста тесен... На много места той е подзидан откъм пропастта.* Вазов. *Урвата, над която се намерихa, се спущаше надолу, подзидана с отвесни канари, и се губеше в пропастта.* Вазов. подзиждам се, подзидам се *страд.*

подзѝждане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подзиждам *и от* подзиждам се.

подивѐя. Вж. подивявам.

подивя̀вам, -аш, *несв.*; **подивѐя,** -ѐеш, *мин. св.* подивя̀х, *прич. мин. действ.* подивя̀л, -а, -о, *мн.* подивѐли, *св.* Придобивам навици на див, ставам като див. *Селото беше напуснато от хората и тия кучета се скитаха из полето подивели и люти като вълци.* Йовков. *Ние бяхме забравили за света, за политиката, за цивилизацията през това вратоломно пътешествие из дивотиите и бяхме подивели даже.* Вазов. *Човек може да подивее в тия села.* Йовков.

подивя̀ване *ср. Отгл. същ. от* подивявам.

подѝгам, -аш, *несв.*; **подѝгна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* подѝгнат, *св.* Повдигам. **подигам се, подигна** се *страд* и *сред.*

подѝгане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подигам *и от* подигам се.

подигра̀вам, -аш, *несв.*; **подигра̀я,** -а̀еш, *мин. св.* подигра̀х, *св.* Отправям шеги, закачки, присмехи за някого. *По цял ден се въртеше около ми да ме закача и подиграва.* З. Стоянов. *Често го подиграваха и за едно черпене го караха да скача като заек.* Елин Пелин.

подигра̀вам се, -аш се, *несв.*; **подигра̀я** се, -а̀еш се, *мин. св.* подигра̀х се, *св., сред.* Отнасям се несериозно и обидно към някого или към нещо; подбивам се, присмивам се. *Ама ти си писан за в рая... Ето, аз съм ангел, пратен да те заведа там. — Бре момче, я си върви по пътя, не се подигравай със стари хора, че е срамота.* Елин Пелин. *Иконописецът не само не го слушаше, а смееше да се подиграва в очите му.* Йовков.

подигра̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подигравам *и от* подигравам се; подигравка.

подиграва̀телен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който изразява подигравка. *На едва-едва зяпналите му устни се показа явно подигравателна усмивка.* Дим. Талев. *Той погледна баща си с ненавист и видя познатите старешки, горчиво-подигравателни очи.* Дим. Димов.

подиграва̀телност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отгл. същ. от* подигравателен.

подиграва̀ч *м. Рядко.* Човек, който обича да се подиграва. *Умен човек и голям подигравач беше. То се виждаше как гледат очите му, отпуснато някак, лениво, но весело, хитро, като че все има нещо на ума си, а не го казва.* Йовков.

подиграва̀чка *ж. Рядко.* Жена подигравач.

подигра̀вка *ж.* Подиграване, присмех. *Подигравките на другарите му се забиваха като остри игли в сърцето и спираха дъха му от мъки.* Елин Пелин. *Едни му се покланят благоговейно... — други го отрупват с най-сочни хули и подигравки.* П. П. Славейков.

подигра̀я. Вж. подигравам.

подигра̀я се. Вж. подигравам се.

подѝр. 1. *Предл.* След. *И Соколов хукна като стрела подир него.* Вазов. *Стоян, стигнал ерген, ходеше подир овцете и не бързаше да се жени.* К. Петканов. *Файтонът затрещя подир тях.* Вазов. *Изминахме Златица и подир малко стигнахме и в Пирдоп.* Влайков. *Подир някоя година от обширния двор на Герачите не остана нищо.* Елин Пелин. *Късно подир обяд Чубрата... излезе на улицата.* Йовков. *Подир малко той въведе две заптиета.* Вазов. 2. *Диал. Нареч.* За време — след това, после; подире, сетне. *Да върви мало-голямо, | за здраве да се люлее, — | подир ще иде Добринка, | на люлки ще се покачи.* Нар. пес. *Напред прескочи, та подир се хвали.* Погов. *Ходи където ходи, лисицата най-подир достига на кожухарина на дюгеня.* Погов.

подѝрвам, -аш, *несв.*; **подѝря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Потърсвам. *Тогава подириха в планината заслон и скривалище за семействата.* Вазов. *Велика подири с очи децата си, но, като не ги забеляза, извика им.* К. Петканов. *Мислеше все за тая случка, която беше го накарала да подири убежище в манастира.* Йовков. 2. *Рядко.* Тръгвам подир някого; сподирям, последвам. *Той хукна, гладната глутница бързешката го подири.* Вазов. *Кардашев се застъпваше за своето си куче, което го бе подирило от дома, без да забележи той.* Вазов. *Какво дирите в къщата ми, чумата да ви подири! Ние хайдути ли сме!* Елин Пелин.

подѝре. 1. *Предл.* За място, придружен с кратките дателни форми на личните местоимения — след; подир. *Ваша милост вървете напред, аз подире ви, казва вежливо бай Ганьо.* Ал. Константинов. *Ковачът погледна подире му, все тъй усмихнат и... влезе вътре.* Йовков. *Косата ѝ се влачела подире ѝ като копринена река и лъщяла като злато.* Елин Пелин. *Любовта влачи подире си страданията.* Вазов. 2. *Диал. Нареч.* За време — след това, после; подир. *Рекла е, ще си поиграе с него, подире да има да се хвали на другарки и те да се смеят на ума му.* П. Ю. Тодоров.

подѝрен, -рна, -рно, *мн.* -рни, *прил. Рядко.* 1. Който се намира или става след това, подир; послешен, заден. *Всички други интереси останаха на подирен план в мислите му.* Вазов. *Туй, дето го разказа Цвятко..., то е по-подирна работа.* Ал. Константинов. 2. Последен. *И вдовицата полага | най-подирна си лепта.* Вазов.

подѝря. Вж. подирвам и подирям.

подѝрям, -яш, *несв.*; **подѝря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Подирвам.

по̀диум *м.* (лат.). Издигнат под в дъното на салон, за оркестър, катедра и др. *На малък подиум в дъното, там където помещението зна-*

чително се стесняваше, стоеше оркестърът Д Добревски.

подѝшам. Вж. подишвам.

подѝшвам, -аш, *несв.*; **подѝшам,** -аш, *св.* Дишам малко време или от време на време. *Отдавна не бях напущал душния град и тази вечер исках да подишам на простор пресен боров въздух.* Г. Райчев. *Промъкнах се полека до малкото прозорче да подишам чистия балкански въздух.* З. Стоянов.

подѝшване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подишвам.

подка̀на *ж.* Подканване. *Димитър схвана тия думи като явна подкана да помогне после при бутането на Русевата кола.* П. Спасов.

подка̀нвам, -аш, *несв.*; **подка̀ня,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1 Припомням, подсещам отново. *Хайде, Велко, — подкани пак една от по-старите жени — тебе ти се пада да благословиш трапезата. Велко пръв се прекръсти и обедът започна.* Дим. Талев. **2.** Каня, карам някого да направи нещо. *И комисионерът тичаше от склад на склад, бягаше по шлеповете, подканваше да се бърза.* П. Спасов. *Лазар подканваше жена си да си направи някоя нова дреха, да поизлезе някъде.* Дим. Талев. *Момчета, я вие викнете някоя стара хайдушка песня, да дойде сърце на място — подкани ги Цанко.* Вазов. **подканвам се, подканя се** *страд.* и *взаим.*

подка̀нване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подканвам *и от* подканвам се; подкана.

подка̀ня. Вж. подканвам *и* подканям.

подка̀ням, -ящ, *несв.*; **подка̀ня,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Подканвам. *Тя* (старата) *мълчеше и само от време на време подканяше: — Яжте де, яжте!* Г. Караславов. **подканям се, подканя се** *страд.* и *взаим.*

подка̀няне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подканям *и от* подканям се.

подка̀пник, *мн.* -ци, *м. Диал.* Малка шапка, която се носи под шапката, калпака. *Хвала тебе, Момчилово либе, | я ми додай Момчилов подкапник, | що е Момчил навръх главу турал.* Нар. пес.

подка̀рам. Вж. подкарвам.

подка̀рвам, -аш, *несв.*; **подка̀рам,** -аш, *св.* **1.** Накарвам да тръгне, започвам да карам. *Момците нададоха весели викове и подкараха лодката към брега.* Елин Пелин. *Неколцина конници, както приказваха, подкараха незабелязано конете си нагоре.* Ст. Загорчинов. *Тримата другари прибраха добитъка и го подкараха надолу към селото.* И. Волен. **2.** *Нар.* Започвам, подхващам. *Подкарала бе* (Катерина) *дванайсетата си година и Султана не ѝ прощаваше нито една волност.* Дим. Талев. *Усмихваше се на някаква хубава мисъл, която го обзе, и подкара нещо като песен.* Елин Пелин. **3.** *Рядко.* За растение, косми — пониквам, покарвам. *Тревата наново подкара из голите вече хармани.* К. Петканов. *Ожулената му* (на вълка) *козина подкара отново и скри старите рани.* Орлин Василев. **подкарвам се, подкарам се** *страд.*

подка̀рване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подкарвам *и от* подкарвам се.

подка̀стря. Вж. подкастрям.

подка̀стрям, -яш, *несв.*; **подка̀стря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Отсичам клончета на дърво. *Долните клони бяха подкастрени и като че ли дървото беше порасnало.* Г. Караславов. **подкастрям се, подкастря се** *страд.*

подка̀стряне *ср. Отгл. същ. от* подкастрям *и от* подкастрям се.

подкача̀. Вж. подкачам[1], подкачам[2] *и* подкачвам.

подкача̀ се. Вж. подкачам се.

подка̀чам[1], -аш, *несв.*; **подкача̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Шегувам се, закачам се с някого. *Цяла есен мина. Косьо се крие и от другари и от моми — кой дето го види, само го подкача.* П. Ю. Тодоров. *Донка нехайно взе да разправя... как се шегували с бае ѝ Ненка, как го подкачали момите.* Влайков. ‖ Подхвърлям някому дума за нещо, обикн със заобикалки. *Ще го годяваме, ами нема така ще да седи. Леля Гана все му дума. И мама го подкача.* Влайков. *Нищо не ми е казвал, мамо, — отвръщаше Севда тихо и тъжно... — Подкачи го... той... не направо. . виж да му найдеш сгодата* Г. Караславов. **подкачам се, подкача се** *страд.*

подка̀чам[2], -аш, *несв.*; **подкача̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св. Нар.* Започвам. *Когато Минчо подкачи тая работа, не вярвах, че ще излезе нещо от нея.* Г. Караславов. *Сега слушай хубаво, какво те питаме, — подкачи Цачко чорбаджи.* Вазов. *И Лазар отново подкачи борбата срещу народните врагове.* Дим. Талев. **подкачам се, подкача се** *страд.*

подка̀чам се, -аш се, *несв.*; **подкача̀ се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св., сред.* Правя си шега, шегувам се с някого. *Гледай я ти нея, усойницата недна; — дома не иска и да погледне на човека..., а пък тук се кикоти и подкача с ергените като най-безпътна жена.* Влайков.

подка̀чане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подкачам[1], подкачам[2] *и от* подкачам се.

подка̀чвам, -аш, *несв.*; **подкача̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св. Нар.* Започвам, подкачам. **подкачвам се, подкача се** *страд.* и *сред.* *Момите пееха, припяваха се, а, кога престанат да пеят, подкачваха се весели шегувания и препирни с момците.* Влайков.

подка̀чване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подкачвам *и от* подкачвам се.

подква̀са *ж.* Малко кисело мляко, с което се подквасва ‖ *Обр. По незнайни пътища истината стигна до чужди уши и стана подквасва на дълга история.* Дим. Талев.

подква̀свам, -аш, *несв.*; **подква̀ся,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* **1.** Турям подквасва в прясно варено мляко, за да ферментира и да се сгъсти. **2.** Слагам квас на тесто за хляб. *Посред нощ стана да подкваси хляба.* К Петканов. **подквасвам се, подквася се** *страд.*

подква̀сване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подквасвам *и от* подквасвам се.

подква̀ся. Вж подквасвам.

подкиселя̀. Вж. подкиселявам.

подкиселя̀вам, -аш, *несв.*; **подкиселя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Слагам малко оцет или друга киселина в ястие, за да добие възкисел вкус. *От дроба му* (на агнето) *и червата да направят чорба, която да не подкиселяват до нашето при-*

стигане. З. Стоянов. **подкиселявам се, подкиселя се** *страд.*

подкиселя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подкиселявам *и от* подкиселявам се.

подклада̀. Вж. п о д к л а ж д а м.

подкла̀дка *ж.* Основа, подбуда, тенденция. *Литературният отдел се допълня от критиката и поезията. И едната, и другата имат реалистическа подкладка.* Вазов. *Лична подкладка.*

подкла̀ждам, -аш, *несв.*; **подклада̀, -ѐш,** *мин. св.* подкла̀дох, *прич. мин. действ.* подкла̀л, *св.* 1. Подпалвам, запалвам (огън, печка, огнище и др.). *Райка, щом сложи стомната в пруста и медника на водника, бързо подкладе огъня.* Влайков. *На щрек беше и старата. До някое си време подклажда огнището, за да топли ястията, чо най-сетне клюмна и тя.* Г. Караславов. 2. *Прен.* Подбуждам, подстрекавам. *Тайно миналите към Светослава боляри открито сега поддържаха и подклаждаха негодованието против Смилеца.* Вазов. *Огнянов разбра, че ходжата трябва да държи проповед, за да подкладе още фанатизма на тия свирепи тълпи.* Вазов. **подклаждам се, подклада се** *страд.*

подкла̀ждане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подклаждам *и от* подклаждам се.

подклѐкна. Вж. п о д к л я к в а м.

подкля̀квам, -аш, *несв.*; **подклѐкна,** -еш, *мин. св.* -ах *св.* 1. Клякам за малко, за кратко време или от време на време. *То* (животното) *се спря, някак подклекна и дългата му опашка увисна между задните му крака.* Ем. Станев. 2. Клякам малко, подгъвам леко коленете си.

подкля̀кване, *мн.* -ия, *ср Отгл. същ. от* подкляквам.

подко̀ва *ж.* 1. Дъговидно плоско желязо, което заковават върху копитата на впрегатен добитък. *По калдъръмените улици затракаха подковите на лудите кърджалийски коне* Йовков. *Конете тропаха по каменния друм, изпод подковите им изхвърчаха искри.* Ст. Загорчинов. *Конска подкова. Волска подкова.* 2. *Остар.* Налче.

подкова̀. Вж. п о д к о в а в а м.

подкова̀вам, -аш, *несв.*; **подкова̀, -ѐш,** *мин. св.* -а̀х, *св.* 1. Зачуквам, слагам подкова на впрегатно добиче. 2. Зачуквам железца на обувка или на друг предмет. **подковавам се, подкова се** *страд.*

подкова̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подковавам *и от* подковавам се.

подкова̀н, -а, -о, *прил.* 1. *Прич. мин. страд. от* подкова̀. *Близу до тях бяха изправени дългите им дрянови криваци, подковани отдолу с желязо.* Йовков 2. Като *прил.* — който са подковали. *Той с нетърпение очакваше да доведат подкованите коне.* Вазов. *Отдолу идеше познатият шум от щаба — звън на телефон, стъпки от подковани ботуши.* Дим. Димов. *Снегът скърца ядосано под подкованите обувки.* Я. Каменова. *От пачина слиза, мамо, младо овчарче, на рамо си носи, мамо, подкован кривак.* Нар. пес || *Публиц.* Който политически е добре подготвен.

подкова̀ч *м.* Занаятчия, който подковава добитък; налбантин. *Бай Стойо че беше само романтик-иманяр, а и чудесен налбантин. Нямаше по-добър подковач на волове и коне в околията.* Я. Гуляшки.

подкова̀чество, *мн* няма, *ср.* Занаят на подковач.

подкова̀чница *ж.* Работилница на подковач, налбантница.

подковообра̀зен, -зна, -зно, *мн.* -зни, *прил.* Който има вид на подкова; дъговиден. *В самото сърце на тези грандиозни скали зее новата незасъхнала рана — тунелът, с красива подковообразна извивка.* Ал. Константинов. *От края на подковообразната трапеза се надигна белобрад свещеник.* Д. Добревски.

подко̀жен, -жна, -жно, *мн.* -жни, *прил.* Който се намира или става под кожата на човек или на животно. *Подкожна мазнина. Подкожни бактерии. Подкожен кръвоизлив.*

подкожу̀рвам се, -аш се, *несв.*; **подкожу̀ря се,** -иш се, *мин. св.* -их се *св.*, *сред.* За кожа, мазилка, кора и др. — отлепям се и се издувам.

подкожу̀рване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подкожурвам се.

подкожу̀ря се. Вж. п о д к о ж у р в а м с е.

подкоро̀сам. Вж. п о д к о к о р о с в а м.

подкокоро̀свам, -аш, *несв.*; **подкокоро̀сам,** -аш, *св. Разг.* Подтиквам към свада, към скарване; насъсквам, подбуждам. *Ако ти имаше поне капчица обич в сърцето си, нямаше да подкокоросваш ония хубавци против мене.* Я. Гуляшки. **подкокоросвам се, подкокоросам се** *страд.*

подкокоро̀сване, *мн.* -ия. *ср. Отгл. същ. от* подкокоросвам *и от* подкокоросвам се.

по̀дкомѝсия *ж.* Обособена част от комисия, с определена отделна задача.

по̀дко̀п *м.* 1. Изкоп под нещо. *Направете подкоп та да откъртим повече земя изведнаж.* 2. Дупка под нещо за минаване. *Направили подкоп под стената на затвора и избягали.*

подкопа̀вам, -аш, *несв.*; **подкопа̀я, -а̀еш,** *мин. св.* подкопа̀х, *св.* 1. Копая нещо откъм долната му страна; подравям, подривам. *Както една река подкопава и руши някой от бреговете си, тъй от години вече сеновчани подядаха земята на чифлика.* Йовков. 2. *Прен.* Разрушавам основите на нещо, оронвам. *Нещо бе подкопало неуязвимата ѝ досега красота. Лицето ѝ бе восъчно-бледо, очите — хлътнали, погледът — угаснал.* Дим. Димов. *Друго тровеше и подкопаваше силите на Юрталана: той виждаше, че Пеньо си плете кошницата, подсмива се и чака.* Г. Караславов. **подкопавам се, подкопая се** *страд.*

подкопа̀ване *ср. Отгл същ. от* подкопавам *и от* подкопавам се.

подкопа̀я. Вж. п о д к о п а в а м.

подко̀пен, -пна, -пно, *мн.* -пни, *прил.* Обикн. в съчет. подкопна **машина** — вид машина, с която се правят подкопи в рудник.

подкорѐмен, -мна, -мно, *мн.* -мни, *прил.* Който се намира или се слага под корема. *Подкоремна област. Подкоремен мускул. Подкоремен ремък за кон.*

подко̀ренен, -нна, -нно, *мн.* -нни. *прил.* 1. Който се намира или става под корена на нещо. *Подкоренно възпаление на зъба.* 2. *Мат.* Който се намира под знака корен. *Подкоренна величина.*

подкося̀. Вж. подкосявам.

подкося̀ се. Вж. подкосявам се.

подкося̀вам, -аш, *несв.*; **подкося̀**, -иш, *мин. св.* -йх, *св.* Отнемам силите, устойчивостта (на крака). *Момичето не чува какво се говори. Само отделни думи ѝ подкосяват краката. Тя се хваща за крехките клоне на храста, за да не се залюлее.* А. Каменова. *Вървенето ... става трудно, умората подкосява нозете ми.* Вазов.

подкося̀вам се, -аш се, *несв.*; **подкося̀ се**, -йш се, *мин. св.* -йх се, *св., сред.* За крак, става и др. — изгубвам сили, устойчивост. *Свят се зави на Божура, нозете ѝ се подкосиха.* Йовков. *Краката на Милена се подкосиха. Светът хвана да ѝ се върти пред очите и мислите ѝ се забъркаха.* Вазов. *Нона тъй се развълнува, че усети как краката ѝ се подкосяват и сърцето ѝ бие като лудо.* Йовков.

подкося̀ване *ср. Отгл. същ. от* подкосявам *и от* подкосявам се.

подкра̀двам се, -аш се, *несв.*; **подкра̀дна се**, -еш се, *мин. св.* -ах се, *св., сред.* Приближавам се крадешком до нещо. *Подкрадох се до вратата, но нищо не чух.*

подкра̀дна се. Вж. подкрадвам се.

подкрѐпа *ж.* Съдействие, поддръжка, помощ. *Нима той, баща му, би отказал подкрепата си за която и да било обща работа?* Йовков. ‖ Потвърждение. *Многобройни са песните, които бих могъл да посоча в подкрепа на това си мнение.* П. П. Славейков.

подкрѐпвам, -аш, *несв.*; **подкрепя̀**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* **1.** Турям подпора на нещо да не падне; подпирам. *Подкрепи зида да не се срути.* **2.** Придържам. *Някой я подкрепи, тя се улови за ръката, която ѝ се подаде.* Вазов. *Изправи се на колене, Кина я подкрепи и тя стана.* К. Петканов. **3.** Давам подкрепа, помощ някому; помагам, защищавам. *Роднини и комшии подкрепиха на първо време новия майстор със своите поръчки.* Влайков. ‖ Придавам сила, правя да стане силен. *Вдъхни секиму, о боже! / любов жива за свобода — / ... Подкрепи и мен ръката, / та, кога въстане робът, / в редовете на борбата / да си найда и аз гробът!* Ботев. **подкрепвам се, подкрепя се** *страд.*

подкрѐпване *ср. Отгл. същ. от* подкрепвам *и от* подкрепвам се.

подкрепи̇̀телен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който дава подкрепа, помощ. *Подкрепителен сън. Подкрепително лекарство.* □ **Подкрепителен пункт** (нов.) — павилион за продажба на закуски, напитки, цигари и др.

подкреплѐние, *мн.* -я, *ср.* **1.** *Воен.* Обикн. *мн.* Бойни части, които отиват на помощ на някоя друга част. *Разумното бе да спре на достигнатите позиции, да привлече в боя резервите си и да поиска подкрепления.* Вежинов. *Пристигнаха подкрепления от другите постове и застави.* Йовков. **2.** *Остар.* Подкрепване, подкрепа. *Всеки взема малко ядене със себе си, за да похапнем горе за подкрепление на силите си.* Вазов. *Той намери горещо подкрепление в своите съюзници.* Вазов.

подкрепя̀. Вж. подкрепвам, подкрепявам и подкрепям.

подкрепя̀вам, -аш, *несв.*; **подкрепя̀**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Подкрепвам. **подкрепявам се, подкрепя се** *страд.*

подкрепя̀ване *ср. Отгл. същ. от* подкрепявам *и от* подкрепявам се.

подкрѐпям, -яш, *несв.*; **подкрепя̀**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Подкрепвам. *Той я хвана през кръста и, като я подкрепяше нежно, каза бащински: — Хайде, чедо!* Елин Пелин. *Македонски ... хвана да подкрепя пак тезата си, че парите се не дават, а се вземат.* Вазов. *С какво подкрепяте това си твърдение? Дали с някой факт?* П. П. Славейков. **подкрепям се, подкрепя се** *страд.*

подкрѐпяне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подкрепям *и от* подкрепям се.

подкрѐхвам, -аш, *несв.*; **подкрѐхна**, -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* подкрѐхнат, *св.* Повдигам леко, накриво, кривам (калпак, шапка и др.). **подкрехвам се, подкрехна се** *страд*

подкрѐхване *ср. Отгл. същ. от* подкрехвам *и от* подхрехвам се.

подкрѐхна. Вж. подкрехвам.

подкривя̀. Вж. подкривявам.

подкривя̀вам, -аш, *несв.*; **подкривя̀**, -иш, *мин. св.* -йх, *св.* Изкривявам малко. *Пиронът се подкриви.* **подкривявам се, подкривя се** *страд.* и *сред.*

по̀дкум *м.* Втори кум на сватба. *Той беше вокупен като подкум, та все пак трябваше да седне на централно място.* Кр. Григоров.

по̀дкуп *м.* Пари или предмет, които се дават обикн. на длъжностно лице, за да се получи незаконна облага. *Забогатял чрез подкупи и завладяване чужди наследства.* Вазов. *Подкупите всякъде не ловят място.* Г. Караславов.

подку̀пвам, -аш, *несв.*; **подку̀пя**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* **1.** Давам подкуп. *Тия документи изобличаваха еднакво както продажните души на подкупените, така и оня, който ги подкупваше, за да уголемява печалбите си.* Дим. Димов. *Аз нямам злато, аз нямам нищо, с което да те подкупя.* Смирненски. ‖ Давам пари на някого да извърши престъпление. *Аз подкупих хора да убият шуря ми Иван.* Г. Райчев. **2.** *Прен.* Примамвам, привличам. *Зад нейното бяло и чисто лице ..., зад нейните сладки думи прозираше друго нещо, което те облъхва с една особена топлота, което те привлича и подкупва.* Влайков. *В смеха ѝ имаше нещо, което подкупваше, което създаваше настроение на компанията.* Г. Белев. *Приятната му външност неволно подкупваше.* Йовков. **подкупвам се, подкупя се** *страд.* и *сред.*

подку̀пване *ср. Отгл. същ. от* подкупвам *и от* подкупвам се.

подкупва̀ч *м. Рядко.* Човек, който дава подкуп.

подку̀пен, -пна, -пно, *мн.* -пни, *прил.* Който може да се подкупи. *На кресльовци, подкупни вестникари, / викът, гръмът не имам за беда.* П. Р. Славейков.

подку̀пник, *мн.* -ци, *м.* Човек, който взема подкуп, подкупен човек.

подку̀пница *ж.* Жена подкупник.

подку̀пничество, *мн.* няма, *ср.* Подкупване. *Служи си с подкупничество.*

подкупя. Вж. подкупвам.

подкустря. Вж. подкустрям.

подкустрям, -яш, *несв.*; **подкустря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* *Диал.* Подбуждам към лошо, подсторвам, подстрекавам. **подкустрям се, подкустря се** *страд.*

подкустряне *ср. Отгл. същ. от* подкустрям *и от* подкустрям се.

подкърпвам, -аш, *несв.*; **подкърпя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Изкърпвам малко. *Подкърпих изкъртената мазилка.* **подкърпвам се, подкърпя се** *страд.*

подкърпване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подкърпвам *и от* подкърпвам се.

подкърпя. Вж. подкърпвам *и* подкърпям.

подкърпям, -яш, *несв.*; **подкърпя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Подкърпвам. **подкърпям се, подкърпя се** *страд.*

подкърпяне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подкърпям; подкърпване.

подкърша. Вж. подкършвам.

подкършвам, -аш, *несв.*; **подкърша,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Окършвам малко. *Подкърший младочките на лозата.* 2. *Нар.* За песен, глас и др. — подхващам, подемам, започвам. *Подкършената изподтихом песен | ехтеше с пуста жалба зарад младост | и чезнеше по дваж попуста обич.* П. П. Славейков. **подкършвам се, подкърша се** *страд. Лозата е избуяла, трябва да се подкърши.*

подкършване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подкършвам *и от* подкършвам се.

подлавям, -яш, *несв.*; **подловя,** -йш, *мин. св.* -йх, *св. Рядко.* 1. Хващам, улавям нещо, обикн. откъм долната му страна. *В песента заслушани, в захлас | един е на ръка подпрял чело грижливо, | друг, подловил мустак, с два пръста го увива.* П. П. Славейков. 2. За песен, реч и др. — подхващам, подвземам, започвам. *Буйна реч отвсъде подловиха | сега един през друг.* П. П. Славейков. *Най-после насред стаята застава | и ядовитата си реч подлавя.* К. Христов. *Есенният вятър шепнеше в градината, подлавяше мислите им и ги разнасяше из запустялото поле.* К. Петканов.

подлагам, -аш, *несв.*; **подложа,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Слагам, турям отдолу. *Тя тичаше след свекъра си, възглавници му подлагаше, чисти ризи му поднасяше, усмихваше се.* Г. Караславов. *Нона легна в тревата, подложи ръцете си под главата си и се загледа.* Йовков. *Като подложи гърнето с една ръка под вимето на кравата, ще вземе с другата ръка да дои.* Влайков. 2. Подавам, давам, предлагам някому нещо. *Ще гледаш да подложиш повечко сенце на воловците.* Мих. Георгиев. 3. *Книж.* В съчетание с предлога *на* и отвл. същ. означава, че се върши това, което изразява съществителното име, напр. подлагам на критика — критикувам; подлагам на унищожение — унищожавам; подлагам на операция — оперирам и пр. *Разбрах на какви нови изтезания подлагаха тия нещастници, за да ги принудят навярно да направят признания.* Величков. *Но когато същият вестник съобщаваше за успехите на Любобратича, никому не скимна да подложи на съмнение достоверността им.* Вазов **подлагам се, подложа се** *възвр.* и *страд.* ◻ **Подлагам врат** — оставям се да ме използуват и грабят. **Подлагам гръб** — докарвам се, умилквам се, подмазвам се. *Тъй сте се научили вий, ама няма вече кой да ви подлага гръб.* Йовков. *Научил се да му прекланят глава, да му подлагат гръб.* Йовков. **Подлагам динена кора някому** (разг) — хитро излъгвам, измамвам някого. **Подлагам ръка** — прося. *Ръка не подлагаш никому за милостиня, а работиш честно.* Вазов. *Не подлагай нивга ръка | и от бедност се не бой!* Вазов.

подлагане *ср. Отгл. същ. от* подлагам *и от* подлагам се.

подлежа, -йш, *мин. св.* -ах, *несв. Книж.* Само 3 *л.* в съчетание с предлога *на* и съществително име означава, че трябва, следва да се извърши действието, означено с това име. *Обществената съвест съди по своя кодекс... Нейната присъда не подлежи ни на възвив, ни на утвърждение.* Вазов. *Решението на околийския съд не подлежи на обжалване. Подлежи на наказание. Тия продукти подлежат на развала. Не подлежи на съмнение. Подлежат на обучение.*

подлез *м.* Път под надлез.

подлепвам, -аш, *несв.*; **подлепя,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Залепвам отдолу или на отделни места. *Подлепвам карта.* **подлепвам се, подлепя се** *страд.*

подлепване *ср. Отгл. същ. от* подлепвам *и от* подлепвам се.

подлепя. Вж. подлепвам *и* подлепям.

подлепям, -яш, *несв.*; **подлепя,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Подлепвам. **подлепям се, подлепя се** *страд.*

подлепяне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подлепям *и от* подлепям се.

подлец, *мн.* -и, *м.* Подъл човек. *Не, не, подлеците не стига да ги презираш, трябва да ги накажеш.* Вазов. *Въпреки изтънчената си, почти женствена външност, този младеж беше изпечен и закоравял подлец.* Дим. Димов.

подлея. Вж. подливам.

подливам, -аш, *несв.*; **подлея,** -еш, *мин. св.* подлях, *прич. мин. действ.* подлял, -а, -о, *мн.* подлели; *прич. мин. страд.* подлян, -а, -о, *мн.* подлени, *св.* Разливам малко, поливам, поръсвам. *На сутринта момичето пак станало рано: подляло, премело, накалло огън.* Нар. прик. **подливам се, подлея се** *страд.* ◻ **Подливам някому вода** (разг.) — попречвам, пакостя някому. *Не е чудно, че по тоя начин той скоро успя да подлее вода на противника си.* Вазов. *Не подливай вода, — да ти не подлеят.* Каравелов. *Ламбо лудеял за Найда Гочева, а Първан му подлял вода и я взел.* Вазов.

подливане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подливам *и от* подливам се.

подлижа. Вж. подлизвам.

подлижа се. Вж. подлизвам се.

подлизвам, -аш, *несв.*; **подлижа,** -еш, *мин. св.* подлизах, *св.* При изливане на течност — стичам се по малко отвън по съда и капя. *Водата подлизва между разсъхнатите дъги на бъчвата. Внимателно изливай, че виното подлизва.*

подлѝзвам се, -аш се, *несв.*; **подлѝжа се,** -еш се, *мин. св.* подлѝзах се, *св., сред.* Държа се раболепно, недостойно, подмазвам се пред някого.

подлѝзване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подлизвам *и от* подлизвам се.

подлизу̀рка *м.* и *ж.* Лице, което се подлизва, подмазва някому. *Това бяха неизменни готовановци, отчаяни гуляйджии и подлизурки.* Г. Караславов.

подлизу̀рко, *мн.* -вци, *м.* Подлизурка

подлизу̀рски *нареч. Разг.* Присъщо на подлизурка. *Не се дръж така подлизурски!*

подлѝстник, *мн.* -ци, *м.* 1. Долна част от страница на вестник, гдето се поместват по-дълги статии или разкази. 2. Писаното в такава част на вестника. 3. Чертан лист, който се подлага под полупрозрачен нечертан лист за писане.

подловя̀. Вж. подлавям.

по̀длог, *мн.* -зи, *м. Грам.* Дума, която означава глаголното лице в изречението.

подло̀га[1] *ж.* Къс кожа, който се слага над скъсано място в цървул. *Цървулите му бяха скъсани, подлогите висяха, а единият му палец стърчеше.* К. Петканов. *Вие се чудите как да обърнете скъсаните подлоги на съдраните си цървули, за да не дойде дупка върху дупка!* Г. Караславов.

подло̀га[2] *ж. Спец.* Съд, в който ходят по нужда тежко болни.

подло̀жа. Вж. подлагам.

подло̀жка *ж.* 1. Предмет, който се слага под друг предмет. *Бащата седна на своя старомоден стол с кръгла кожена подложка, отдавна протъркана и излъскана от седене.* Г. Караславов. *Подложки за обуща.* 2. *Спец.* Растение, на което се присажда.

по̀длост, -тта̀, *мн.* -и, *ж.* 1. Вероломна постъпка или проява. *Как може земята да търпи таквиз хора, които наместо с нож убиват с подлост, с коварство, с измама?* Йовков. *Аз почнах да се досещам, че моят приятел е жертва на някаква подлост.* Ал. Константинов. *Никога не бих повярвал по лицето на тая жена, че е способна за такава подлост.* Вазов. 2. Качество на подъл човек. *Виждаше го оголен и тъп, лишен напълно от морално съзнание, от елементарна човешка способност да прави разлика между добро и зло, между подлост и достойнство.* Дим. Димов. *Известен е с подлостта си.*

подло̀ствам, -аш, *несв.*; **подло̀стя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Затварям вратата, като я подпирам отвътре с лост. *Портата беше заключена, подлостена, свързана.* Вазов. 2. Подлагам лост под нещо тежко, за да го вдигна. **подлоствам се, подлостя се** *страд.*

подло̀стване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подлоствам *и от* подлоствам се

подло̀стя. Вж. подлоствам *и* подлостям.

подло̀стям, -яш, *несв.*; **подло̀стя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Подлоствам. **подлостям се, подлостя се** *страд.*

подло̀стяне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подлостям *и от* подлостям се.

подлудѐя. Вж. подлудявам[1].

подлудя̀. Вж. подлудявам[2].

подлудя̀вам[1], -аш, *несв.*; **подлудѐя,** -ееш, *мин. св.* подлудя̀х, *прич. мин. действ.* подлудя̀л, -а, -о, *мн.* подлудѐли, *св.* Изпадам в лудост или в силна възбуда. *Този Бекир не беше луд (дели) но в яростта си побесняваше и подлудяваше.* Цани Гинчев. *Беят подлудява от ярост и тоз час прогонва жените си в стария сарай.* Цани Гинчев. *Палавки запяха скоклива песен — и ергени подлудяха.* К. Христов.

подлудя̀вам[2], -аш, *несв.*; **подлудя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Правя, направям някого да стане като луд. *То било годено в друго село за мома, за чорбаджийска дъщеря. Ала като минува Лала всеки ден покрай тях и дрънка менците си о дуварите, подлудила момчето.* Влайков. *„Девойко, подлуди ме!“ — Тя се смее, върти се около мен, подскача, пее и дума ми: „Потрай...“* К. Христов *Песента кънтеше, свбуждаше заспалите, подлудяваше младите.* К. Петканов. **подлудявам се. подлудя се** *страд.*

подлудя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подлудявам[1], подлудявам[2] *и от* подлудявам се.

подлу̀ча. Вж. подлучвам.

подлу̀чвам, -аш, *несв.*; **подлу̀ча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Подправям ястие със счукан чеснов лук. *Разнасяха се миризми от пържени риби..., от подлучена яхния, от облян с масло пилаф — тогава ястие рядко и скъпо.* Вазов. *В една чиния димяха още пържени яйца със сирене,... в трета — печени и подлучени чушки.* Г. Караславов. **подлучвам се, подлуча се** *страд.*

подлу̀чване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подлучвам *и от* подлучвам се.

подлъ̀гвам, -аш, *несв.*; **подлъ̀жа,** -еш, *мин. св.* подлъ̀гах, *св.* Излъгвам някого да направи нещо или да ме последва. *Той беше наивен, доверчив и способен да даде душата си на онзи, който знаеше изкусно да го поласкае и подлъже.* Елин Пелин. *Не съм подлъгал Ружа — повтори Борис. — Аз ще я взема, ще се оженя за нея.* Дим. Талев. **подлъгвам се, подлъжа се** *страд.* и *сред. Край селските огнища беше топло и сладко се спеше, но Гьоре Пивлев никога не се подлъгваше да остане две нощи поред в едно и също село.* Дим Талев.

подлъ̀гване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подлъгвам *и от* подлъгвам се.

подлъ̀жа. Вж. подлъгвам.

подлютя̀. Вж. подлютявам.

подлютя̀вам, -аш, *несв.*; **подлютя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* 1. Подправям гостба с люто. *Там той ще обядва с подлютен боб и припържена наденица.* А. Гуляшки. *Вътре миришеше гъсто на плесен, на оцет, на тлъсти силно подлютени фронтови гостби.* Вежинов. 2. Възпалвам, раздразвам (рана). 3. *Прен.* Раздразвам, разгневявам. *Подлютен от тия думи, той се завтече към мене да ме улови да ме набие.* П. Р. Славейков. **подлютявам се, подлютя се** *възвр.* и *страд.*

подлютя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подлютявам *и от* подлютявам се.

подма̀жа. Вж. подмазвам.

подма̀жа се. Вж. подмазвам се.

подма̀звам, -аш, *несв.*; **подма̀жа,** -еш, *мин. св.* подма̀зах, *св.* Намазвам малко, с тънък пласт.

подмазвам се, -аш се, *несв.*; **подмажа се**, -еш се, *мин. св.* подмазах се, *св.*, *сред.* Държа се угоднически пред някого, за да получа облага. *Той никога и никому не беше се подмазвал, никому за нищо не беше се молил, простираше се според чергата си и работеше денонощно.* Г. Караславов. *Тъкачев пък съжаляваше този инак едър и здрав мъж, който цял живот щеше да козирува и да се подмазва на всички по-горни началства.* Г. Караславов.

подмазване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подмазвам *и от* подмазвам се.

подмама *ж. Поет.* Измама. *Не се поддавай на подмамата на страстите.*

подмамвам, -аш, *несв.*; **подмамя**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Измамвам, излъгвам хитро; подлъгвам. *Върви, аз ще подмамя стария да излезе, а ти ще влезеш.* Йовков. *Да се остави да го подмами едно дете, та да изпусне цяло богатство!* Елин Пелин. *Дали не ще подмамят те Златан да тръгне с тях?* Влайков. 2. Накарвам, повиквам да дойде при мене или привличам към себе си. *Един вълк е подмамил кучетата, престорил се е, че бяга, и ги е увлякъл.* Йовков. *Подмами кокошките с царевица.* **подмамвам се, подмамя се** *страд.* и *сред.*

подмамване *ср. Отгл. същ. от* подмамвам *и от* подмамвам се.

подмамя. Вж. подмамвам *и* подмамям.

подмамям, -яш, *несв.*; **подмамя**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Подмамвам. **подмамям се, подмамя се** *страд.* и *сред.*

подменя. Вж. подменявам *и* подменям.

подменявам, -аш, *несв.*; **подменя**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Подменям. **подменявам се, подменя се** *страд.*

подменяване *ср. Отгл. същ. от* подменявам *и от* подменявам се.

подменям, -яш, *несв.*; **подменя**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Заменям едно нещо с друго, различно по качество. *Дрехите се късаха, а нямаше с какво да ги подменят.* Г. Караславов. *Дадох им вълна, те я подменили с дреб.* **подменям се, подменя се** *страд.*

подменяне *ср. Отгл. същ. от* подменям *и от* подменям се.

подмесвам, -аш, *несв.*; **подмеся**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Замесвам квас, мая за хляб, козунаци и др. 2. Замесвам в малко количество. *Подмесих си тесто колкото за една погачка.* **подмесвам се, подмеся се** *страд.*

подмесване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подмесвам *и от* подмесвам се.

подмеся. Вж. подмесвам *и* подмесям.

подмесям, -яш, *несв.*; **подмеся**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Подмесвам. **подмесям се, подмеся се** *страд.*

подмесяне *ср. Отгл. същ. от* подмесям *и от* подмесям се.

подмета. Вж. подмитам.

подметка[1] *ж.* Изрязка от гьон, гума и др., която се зашива или закована по ходилото на обувка. *Ботушите им бяха в окаяно състояние: широки..., с различни номера, със скъсани подметки и разпрани горнища.* Вежинов. *Подметка от гьон. Подметки от суров каучук.*

подметка[2] *ж.* Плитка оран след жетва. *Подметка на стърнищата.*

подметна. Вж. подмятам.

подмивам, -аш, *несв.*; **подмия**, -йеш, *мин. св.* подмих, *прич. мин. страд.* подмит, *св.* 1. За вода — подкопавам. *Реката постоянно подмива бреговете си.* 2. Мия, измивам отдолу. *Подмивам детето.* **подмивам се, подмия се** *възвр.* и *страд.*

подмиване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подмивам *и от* подмивам се.

подмигвам, -аш, *несв.*; **подмигна**, -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Правя някому знак като мигам с едното око; намигам, смигам. *Чичо Симо й подмигна да си влезе, но тя се престори, че не разбира, и продължи да гледа.* Елин Пелин. *Като си подмигваха един на друг, хитро подмятаха: „Гарван гарвану око вади ли?"* Влайков.

подмигване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подмигвам.

подмилквам се, -аш се, *несв.*, *сред.* Държа се, отнасям се любезно, раболепно, за да се понравя; докарвам се. *Тя се укроти, стана ласкава, започна да се подмилква.* Дим. Талев. *Чунким те не се изпотрепаха да канят доктора на гости, на разходка, да се подмилкват.* Йовков. *Детето се подмилква на баща си.*

подмилкване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подмилквам се. *Честен до крайност, но с характер упорит, неспособен за подмилкване пред началството, той и не беше му спечелил благоволението.* Вазов.

подмина. Вж. подминавам.

подминавам, -аш, *несв.*; **подмина**, -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* подминат, *св.* 1. Отминавам малко зад някого или нещо. *Турците подминаха дърварите, събраха се наедно и дълго гледаха след колите.* К. Петканов. ‖ Минавам, отминавам нататък, продължавам си пътя. *Хората ги гледаха учудени, дигаха рамене и си подминаваха.* Г. Караславов. *Стражарят, който минаваше наблизу, се поспря, изгледа го злобно и колебливо подмина.* Хар. Русев. *Настигна ги мъж, поздрави ги, опита се да ги подмине, но пътят се стесни и конят не можа да мине пред жените.* К. Петканов. 2. Пропускам някого или нещо на реда му, прескачам го, задминавам го. *В дюкяна влязоха още няколко души... Тодораки донесе ракия, почерпи ги, но, като дойде ред на бате Коле, подмина го.* К. Петканов. **подминавам се, подмина се** *страд.*

подминаване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подминавам *и от* подминавам се.

подмирисвам, -аш, *несв.*; **подмириша**, -еш, *мин. св.* подмирисах, *св.* Почвам да мириша леко. *Нещо ми подмириса на опърлено.*

подмитам, -аш, *несв.*; **подмета**, -еш, *мин. св.* подметох, *прич. мин. действ.* подмел, *св.* 1. Мета под нещо. *Подмети под кревата.* 2. Помитам малко, леко, отгоре-отгоре. **подмитам се, подмета се** *страд.*

подмитане *ср. Отгл. същ. от* подмитам *и от* подмитам се.

подмѝя. Вж. подмивам.

подмладѐн, -а, -о, *прил.* Който е станал като по-млад. *От необятния лазур се пролива светлина над подмладената природа.* Величков. *Лицето на бай Атанас, което след случката в мандрата изглеждаше почти подмладено, сега отново бе посивяло и застаряло.* Вежинов.

подмладѐя. Вж. подмладявам[1]

подмладѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който служи за подмладяване. *Подмладителни средства.*

подмладя̀. Вж. подмладявам[2].

подмладя̀ се. Вж. подмладявам се

подмладя̀вам[1], -аш, *несв.*; **подмладѐя,** -ѐеш, *мин. св.* подмладя̀х, *прич. мин. действ.* подмладя̀л, -а, -о, *мн.* подмладѐли; *св.* Придобивам по-младежки вид. *Една срамежлива усмивка озари лицето на невестата му и тя като че подмладя и похубавя.* Елин Пелин. *И инак Ненко се съживи, ободри и измени: лицето му се изясни и подмладя.* Вазов.

подмладя̀вам[2], -аш, *несв.*; **подмладя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Правя, направям някого да изглежда, да се чувствува млад. *Ако засвирят на ръченици..., не съм играл от толкова години, ама ще стана да си поиграя — туй вино ме подмлади.* Цани Гинчев. *Сева той равнодушно посрещаше жетвата — най-щастливото време за него, което го съживяваше, подмладяваше.* Елин Пелин. *Виното и старите подмладява.* Погов.

подмладя̀вам се, -аш се, *несв.*; **подмладя̀ се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св.*, *сред.* Ставам по-млад, отново млад. *Усещах, че се подмладявах в тая прясна девствена природа.* Вазов. *Че пиеше много, това се виждаше; но той като че се подмлади, поправи се, лицето му се зачерви.* Йовков. *Пролетта настана, природата се подмлади.* Вазов.

подмладя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подмладявам[1], подмладявам[2] *и от* подмладявам се.

подмо̀кря. Вж. подмокрям.

подмо̀крям, -яш, *несв.*; **подмо̀кря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Намокрям отдолу. *Детето пак подмокрило пелените.* **подмокрям се, подмокря се** *възвр.* и *страд.*

подмо̀кряне *ср. Отгл. същ. от* подмокрям *и от* подмокрям се.

по̀дмол *м.* Дупка под бряг, под подводна скала или камък. *Рибата, излезнала от подмолите и от дълбинето, плуваше по плитките места да си търси храна.* Цани Гинчев. *В коренаците на подмолите лежеха едрите мустакати сомове.* А. Каралийчев.

подмо̀лен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който действува или се върши скрито, потайно; подривен. *Подмолна дейност. Подмолна борба.*

подмъ̀квам, -аш, *несв.*; **подмъ̀кна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* подмъкнат, *св.* Пъхвам нещо под друго нещо; подпъхвам. *Мама... подмъкна едина край на черджето под коляното ми.* Влайков. **подмъквам се, подмъкна се** *страд.*

подмъ̀кване *ср. Отгл. същ. от* подмъквам *и от* подмъквам се.

подмъ̀кна. Вж. подмъквам.

подмя̀на *ж.* Подменяване. *Не случайно беше извършена подмяната на екипожа във Варна.* Д. Добревски.

подмя̀там, -аш, *несв.*: **подмѐтна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* подметнат, *св.* 1. Мятам на малко разстояние, обикн. нагоре; подхвърлям. *Корабът беше пу т. Вълните почнаха да си играят с него и да го подмятат като треска.* Елин Пелин *Леля Жечка го следи скришом и подмяташа совалката, без да се мръдне ни една чертица по лицето ѝ.* Д. Немиров 2. Ора, изоравам нива след жетва, правя подметка на стърнище. *Хаджиюта отпусна юздите, конете тръгнаха ходом. — Такова нещо нямаше преди — въздъхна той. Вместо да подмятаме, ние пускахме добитъка из стърнищата.* А. Гуляшки. 3. *Прен.* Казвам нещо за подсещане, обикн. със заобикалки; загатвам. *Когато Колчо взе да позаяква, някои комшийки.. подмятаха ѝ шеговито: — Добре готвиш даровете, како Венковице, ами приготвила ли си и момата?* Влайков *Напиха се ония хора, взеха да се заглеждат във Василка, взеха да ѝ подмятат думи.* Йовков. *На пътя пак се струпаха любопитни хора,... тюхкаха се и подмятаха шеговити думи.* Елин Пелин. *Нищо не ми е казвал, мамо, — отвръщаше Севда тихо и тъжно — А ти не си ли му подметнала?* Г. Караславов. 4. *Разг.* Шегувам се, подигравам се с някого. *Докато изядоха рибата и изсърбаха боба..., все него* (Бойко) *подмятаха всички.* П. Ю. Тодоров. *По едно време той ѝ беше омръзнал и тя го подметна и отхвърли от себе си.* Влайков *Ще ги разсърди, ще го турят на езиците си и цял ден ще го подмятат.* К. Петканов. **подмятам се, подметна се** *страд.*

подмя̀тане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подмятам *и от* подмятам се. *Подмятане на топка. Подмятане на стърнища. Подмятане на шеги*

подна̀сям, -яш, *несв.*; **поднеса̀,** -ѐш, *мин. св.* поднѐсох, *прич. мин. страд.* поднѐсъл, -сла, -сло, *мн.* -сли, *св.* 1. Подавам, давам някому нещо, обикн. с почит и уважение. *Поднесоха ми хубаво червено чирпанско вино и мезе — копривщенска луканка.* Вазов. *В същото време булките, които шетаха, поднесоха на дървени тануречета мед от бели пити и бяло сирене.* Йовков. *Днес ви е имен ден и аз дойдох да ви честитя и поднеса тоя скромен букет.* Елин Пелин. *Поднесоха мляко, подсладено с липов мед, в шарени глинени купички.* Ст. Загорчинов. || *Книж.* Изказвам, изразявам с почит. *Поднасям поздравления. Поднасям почитания. Поднасям съболезнования.* 2. Приближавам, доближавам нещо, обикн. като го движа отдолу нагоре. *Кина бърже донесе стомната с водата, наля пълно канче и го поднесе до устните на леля си.* К. Петканов. *Тя го въведе в къщи, запали лампата и му поднесе столче до огъня.* Елин Пелин. *Чакай да видим сега — продължаваше Тачката, като поднасяше свещта към иконата.* Йовков. *Той се оглеждаше в едно валчесто огледалце, като го поднасяше ту пред едното, ту пред другото си око* Йовков. **поднасям се, поднеса се** *страд.* □ **Поднасям нещо на тепсия** (разг.) — давам нещо някому на готово.

поднàсям се, -яш се, *несв.*, **поднесà се,** -èш се, *мин. св.* поднесох се, *св., сред. Разг.* Държа се подигравателно, шеговито с някого.

поднàсяне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* поднасям *и от* поднасям се.

пòдначàлник, *мн.* -ци, *м.* Помощник или заместник на началник.

пòдначàлнически, -а, -о. *Прил. от* подначалник. *Подначалническа длъжност.*

поднèбен, -бна, -бно, *мн.* -бни, *прил. Поет. Рядко.* Поднебесен. *Чудно, тайнствено се лейше песен райска и вълшебна, | ту стихваше, ту люлейше | самотията поднебна.* Вазов. *Човек, доде е жив, се лъже, | а всеки носи своя кръст в света поднебен и гризе своя жребий като хляб насъщен.* Багряна.

поднебèсен, -сна, -сно, *мн.* -сни, *прил. Поет.* Който се намира или става под небето. *Пъплят облаци дъждливи | в поднебесни висоти.* Яворов. *Ние с твоя милост, Хаджи, ще да зачудиме всичкия поднебесен сеят.* Каравелов.

поднесà. Вж. поднасям *и* поднисам.

поднесà се. Вж. поднасям се.

поднѝквам, -аш, *несв.*; **поднѝкна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Поглеждам скрито; подничам.

поднѝкване *ср. Отгл. същ. от* подниквам.

поднѝкна. Вж. подниквам *и* подничам.

поднѝсам, -аш, *несв.*; **поднесà,** -èш, *мин. св.* поднèсох, *св. Нар.* Поднасям.

пòдница *ж.* Разлат глинен съд, в който се пече хляб, баница, пита и др., като се покрива с връшник или се зарива с жарава. *Жените сами мелеха просо и ръж с ръчни каменни хромели и печеха хляба в подници.* Ст. Загорчинов. *Измъквала вършини от дръвника, за да подклажда огнището и да напича подници за хляб.* Кр. Григоров.

поднѝчам, -аш, *несв.*; **поднѝкна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Поглеждам скрито; подниквам. *Излезе Петкана та брата посрещна, | ръка му целуна и, тръпна, — | подникна го мълком под вежди и тъй му | сподавени думи пошъпна.* П. П. Славейков.

поднѝчане *ср. Отгл. същ. от* подничам.

поднòва *ж.* 1. *Рядко.* Подновяване 2. *Диал. Обр.* Новородено дете. *Честита ви поднова!*

подновèн, -а, -о. 1. *Прич. мин. страд. от* подновя. 2. Като *прил.* — който е направен като нов; възстановен. *Весели и с подновени сили ние оставихме щастливата Владичина ливада и продължихме пътя си нататък.* Вазов. *Успял бе да се нареди доста богато в подновената си къща.* Влайков. *Тяхната подновена дружба изпълни с радост сърцата и на двамата.* Елин Пелин.

подновя̀. Вж. подновявам.

подновя̀вам, -аш, *несв.*; **подновя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* 1. Възстановявам нещо старо да стане като ново. *Донесоха от Странджа лескови пръти, подновиха плетениците и вратниците.* К. Петканов. *Запретнаха ръкави за работа, като усърдните пчели от цвят на цвят, като птичките, които подновяваха гнездата си.* Дим Талев. || Заменям нещо старо с ново. *Подновихме мебелите.* 2. Започвам отново нещо, което съм прекъснал *Аз бях изгубила надежда.. — каза Райна, за да подкови разговора.* Вазов. **подновявам се, подновя се** *страд.*

подновя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подновявам *и от* подновявам се.

пòдноже *мн., ед.* няма, *ж. Диал.* Подножки.

поднòжие, *мн.* -я, *ср.* Наклонено място пред планина или връх; поли. *По здрач дружината потегли нагоре из пътеката, що води до подножието на планината.* Вазов. *Ротата се събра в подножието на горист връх, после се пръсна във верига и залази нагоре.* К. Петканов.

поднòжка *ж.* Подвижно стъпало на домашен тъкачен стан, с което тъкачката движи нищелките.

поднòктица *ж. Нар.* Болка от премръзване на ноктите.

пòднòс *м.* Въздълго метално или дървено блюдо, с което се поднася почерпка или храна; табла. *Като сложи сребърния поднос на масата, тя се поусмихна и покани госта: — Заповядайте, господин Стамов, кафето успокоява.* М. Марчевски. *Влезе баба Хаджийка и остави до трипръстия свещник дълъг никелиран поднос покрит с дантелена кърпа.* А. Гуляшки.

поднòсвам, -аш, *несв.*, **поднòся,** -иш, *мин. св.* поднòсих, *св.* Почвам да нося нова дреха, шапка и др. **подносвам се, поднося се** *страд.*

поднòсване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подносвам *и от* подносвам се.

поднòсник, *мн.* -ци, *м.* Поднос.

поднòся. Вж. подносвам.

подобàвам, -аш, *несв.* Само 3 *л.* Подхожда, прилича *Те бяха се прегърнали, както подобава на две млади влюбени сърца.* Ал. Константинов. *На един свещеник не подобава това, което правите вие.* Вазов. *Новодошлият Денко, пременен както подобава на джамбазите — в нова шуба, черна къдрава калпа и бяла риза с висока яка — поднесе цигари и запушиха.* Кр. Григоров.

подòбен, -бна, -бно, *мн.* -бни, *прил.* Който повече или по-малко прилича на друг; такъв, приличен. *Кандов беше облечен в добре закопчано тъмнозелено сетре... и обут в панталони от подобен цвят.* Вазов. *От гърдите на болния се изтръгна хъркане, подобно на смях.* Дим. Димов. *Градът беше обграден с един голям зид, подобен на твърда крепост, който го опасваше навсякъде.* В. Друмев. *През това време женската авлига вие своето чудно гнездо... Вятърът люлее тая кошничка, увиснала надолу, подобна на люлка.* Ем. Станев. *Пътникът среща край всяко село подобни водохранилища.* Вазов. *От дълги години тополчани не помнеха подобна пролет.* К. Петканов. □ **Подобни триъгълници (многоъгълници)** (геом.) — триъгълници (многоъгълници), които имат еднакви ъгли и съответно пропорционални страни.

подòбие, *мн.* -я, *ср.* 1. Приблизителна еднаквост; прилика. *И двоицата станаха, за да прескачат големия камък на поляната, който имаше подобие на вол.* Вазов. *Главното отделение, построено на два ката, по подобие на всички от тоя род здания..., служи сега за прост хан.* Величков. 2. Човек или предмет, подобен на друг човек или предмет. *Тази вечна война в къщи я принуди да се взира в живота на другите познати семейства, да търси паралели,*

подобия ту на майка си, ту на баща си. Л. Стоянов. ◻ **По образ и подобие** — по пълна прилика.

подо̀блачен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил. Поет.* За планина, връх и др. — който се намира на голяма височина, под облаците; висок. *Ние стояхме на високите, подоблачни върхове и, взрени към юг, гледахме тоя тъжен край.* Йовков. *Из небесния шир, / над подоблачний мир, / сив орел стреловит / хвърка някъде сам.* Вазов

подо̀бно *нареч. Книж.* В съчет. с предлога *на* — по прилика на, почти като. *Навалицата, подобно на отприщен поток, устреми се назад към вратите.* Вазов. *Умът му гореше и мислите му постоянно се връщаха към едно и също нещо, подобно на нощните буболечки, които налитаха върху пламъка на лампата.* Йовков. *Устата му беше голяма, но с тънки устни, закривени подобно на лък.* Ст. Загорчинов.

подобостра̀стен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил. Книж. Остар.* Раболепен, ласкателен. *Той беше облечен вехто, пазеше вид смирен, почтителен и подобострастен.* Вазов.

подобрѐе ми. Вж. подобрявам[2].

подобрѐние, *мн.* -я, *ср.* 1. По-добро състояние. *Милка пак продължаваше да се учудва на всичко онова, което я порази най-напред в селото: уред, чистота, подобрение на селския живот.* Вазов *Раните му са оздравели... След време, ако се гледа добре, може да има подобрение.* Елин Пелин. 2. Подобряване. *Стопанско подобрение на страната. Подобрение на международното положение.*

подобру̀вам, -аш, *св* Добрувам кратко време. *Нека подобруват и тия хорица, малко ли са страдали.*

подобря̀. Вж подобрявам[1].

подобря̀ се. Вж. подобрявам се

подобря̀вам[1], -аш, *несв.*; **подобря̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Правя, направям нещо да стане по-добро. *Противоп.* влошавам *Скоро намисли той как да отстрани тая неприятност и да подобри заплашеното свое положение.* Влайков. **подобрявам се, подобря се** *страд.*

подобря̀вам[2]. Само 3 *л. ед* **подобря̀ва ми,** *несв.*; **подобрѐе ми,** *мин св.* подобря̀ ми, *св.*, *безл.* Става ми по-добре. *Не прил чаше да е болен, червен, як, по-пълен, отколкото по-рано. Откакто взе да попийва по-рядко, подобря му, поукроти се.* Йовков.

подобря̀вам се, -аш се, *несв.*; **подобря се,** -йш се, *мин. св.* йх се, *св.* 1. *Сред.* Ставам по-добър. 2. *Взаим.* Преставам да съм в обтегнати отношения с някого; сдобрявам се. *Един ден разправи това на баща си, който беше се вече подобрил с него и му даваше разни съвети.* Елин Пелин.

подобря̀ване *ср Отгл. същ. от* подобрявам *и от* подобрявам се. *Подобряване на материалното положение.*

по̀дов, -а, -о, *прил.* Който се отнася до под. *Подово масло. Подова настилка. Подова мозайка.*

подоведа̀. Вж. подовеждам.

подовѐждам, -аш, *несв.*; **подоведа̀,** -ѐш, *мин. св.* подовѐдох, *прич. мин. действ.* подовѐл, *св.* Довеждам понякога, за кратко време. *Честит ти гостенин, Кито! ... — Сполай ти, — рече — ... — Майци си на гости ли го подоведе?* Влайков

подовъ̀рша. Вж. подовършвам.

подовъ̀ршвам, -аш, *несв*, **подовъ̀рша,** -иш, *мин. св.* -их. *св.* Довършвам нещо почти до края. *Нека подовърша картината и тогава ще ви я покажа.*

подозра̀. Вж. подозирам.

подози̇̀рам, -аш, *несв.*; **подозра̀,** -ѐш, *мин св.* -я̀х, *прич. мин действ.* подозря̀л, -а, -о, *мн.* подозрѐли, *прич. мин. страд.* подозря̀н, -а, -о, *мн.* подозрѐни, *св.* 1. Допускам, предполагам, долавям нещо, без да съм уверен. *Освен посветените в плана му боляри, народът не знаеше нищо: той не подозираше тайната, пазена тъй строго.* Вазов. *Божаница и Петровица виждаха, че Елка страда, подозираха причината за нейната тъга и замисленост и тайно злорадствуваха.* Елин Пелин. *Аз още тогава подозирах, че тая работа е несериозна.* Влайков. *През целия ден на празника селото беше спокойно и никой чужд човек не можеше да подозре, че в него има толкова много гости.* Дим. Талев. *Не усещаше и не подозираше дори, че при него е влязъл чужд човек.* Йовков. *Подозирах, наистина, такова нещо, ама все не ми се вярваше.* Влайков. 2. Имам подозрение към някого или нещо, смятам някого виновен за нещо, без да съм уверен *И когато открие, че липсват парите, а това ще бъде непременно, той мене ще подозре.* Вазов. *Е, дали той е извършил наистина кражбата? — Подозират го.* Йовков. **подозирам се, подозра се** *страд.* и *взаим.* *Никой не знаеше как стана това, отде се роди тая завист между снахите, това недоверие между братята, което ги караше да се подозират.* Елин Пелин. *Те се подозираха един други в нещо, което противоречеше на взаимните им интереси.* Ст. Чилингиров.

подози̇̀ране *ср. Отгл. същ. от* подозирам *и от* подозирам се

подозрѐние, *мн.* -я, *ср.* Неуверено допускане, съмнение, обикн. породено от злодеяние или от нечестна постъпка. *Нямаше да се добият никакви сериозни улики и в обвинението си щяха да останат с едно само подозрение.* Йовков *Двама от убийците, които имаха най-много причини да се боят от подозренията на полицията, бяха избягали още същата нощ.* Величков. *И накрай в душата ѝ се вгнезди смътно подозрение, че той умря по нейна вина.* Г. Райчев. *Будя подозрение. Подозрението падна върху двамата.*

подозри̇̀телен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* 1. Който буди, предизвиква подозрение. *Колкото и да се вглеждаше и услушваше, — нищо подозрително не можеше да забележи.* Йовков. *Същия тоя ден няколко турски войника дойдоха в селото, за да извардват подозрителни лица.* Вазов. *Тъкмо това затишие е подозрително — то е затишие пред буря.* Л. Стоянов. *Това беше игуменът, който, въпреки подозрителния си вид, излезе човек твърде гостолюбив и любезен.* Вазов. 2. Който подозира другите. *Ревността тровеше блянovете му. Козачев стана подозрителен.* Вазов. *Горките селяни! Убити духом и наплашени, те станаха и твърде подозрителни.*

Влайков. *А психиката на слабия се знае: той е страхлив, подозрителен и мнителен.* Ст. Чилингиров.

подозрително. *Нареч. от* подозрителен; с подозрение. *Той се чуди как му е дошла тая беля до главата и тука гледа подозрително на всички, мълчи и не приказва с никого.* Величков. *А някои от добрите и по-будни селяни... подозрително клатеха глава и безпокойно си думаха.* Влайков.

подозрителност, -ттà, *мн.* няма, *ж.* Качество на човек, който подозира. *Има ли смисъл при такава подозрителност и при такова недоверие у мнозинството от селяните да се залавя за тая неблагодарна работа?* Влайков. *Властите ни посрещнаха със студенина и подозрителност.* Г. Белев.

подойда. Вж. подохаждам *и* подохождам.

подойница *ж. Нар.* Овца, която кърми чуждо, не свое агне, останало без майка

подокàрам. Вж. подокарвам.

подокàрвам, -аш, *несв.*; **подокàрам,** -аш, *св.* 1. Докарвам малко. *Подокарах си дърва за зимата.* 2. Понагласявам, поукрасявам. *Подокарайте малко това момче, тръгнало е като циганче.* **подокарвам се, подокарам се** *страд.* и *сред.* *Той беше се подокарал и изчистил, по намокрената му коса още личеше отде е минал гребенът.* Йовков. *Гледаше да се подокарва пред големците.*

подонàсям, -яш, *несв.*; **подонесà,** -èш, *мин. св.* подонèсох, *прич. мин. действ.* подонèсъл, -сла, -сло, *мн.* -сли, *св.* 1. Донасям малко. *Грей се, бабо, зима иде, | ледени ви сърчица; | кажи дяду да отиде | да подонесе дърва.* П. Р Славейков. 2. Донасям малко, от време на време. **подонасям се, подонеса се** *страд.*

подонесà. Вж. подонасям.

подопàшен, -шна, -шно, *мн.* -шни, *прил.* Обикн. в съчет. **подопашен ремък** — ремък, който минава под опашката на товарно добиче и крепи самара да не отива напред.

подопàшник, *мн.* -ци, *м.* Подопашен ремък.

подопàшница *ж.* Подопашник.

подопѝтам се. Вж. подопитвам се

подопѝтвам се, -аш се, *несв.*; **подопѝтам се,** -аш се, *св.*, *сред.* Допитвам се малко или понякога; посъветвам се. *Ала все пак Прангата отиде та се подопита за това нещо и до Карацонева.* Влайков.

подорà. Вж. подоравам.

подорàвам, -аш, *несв*; **подорà,** -èш, *мин. св.* -àх, *св.* Изоравам крадешком малко от чужда нива. *Всяка година редовно подораваше нивата му или, както той сам казваше, връщаше си това, което уж Андрея по-рано му бил отнел.* Йовков. **подоравам се, подора се** *страд.*

подорàване *ср. Отгл. същ. от* подоравам *и от* подоравам се.

подосèтя се. Вж. подосещам се.

подосèщам се, -аш се, *несв.*; **подосèтя се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред.* Досещам се малко, донякъде. *Стрина Венковица се подосети каква ще да е работата.* Влайков. *Не беше трудно за стария човек също да се подосети защо разпитваше Борис.* Дим. Талев.

подосèщане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подосещам се.

подòстря. Вж. подострям.

подòстрям, -яш, *несв.*; **подòстря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Направям нещо да стане остро, шилесто; заострям. *Майорът почна да подостря грижливо малко червено моливче.* Дим. Димов. **подострям се, подостря се** *страд.*

подòстряне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подострям *и от* подострям се.

пòдотдèл *м* Част от отдел в учреждение, книга и др.

пòдофицер *м. Остар* Сержант.

подофицèрски, -а, -о *Остар. Прил. от* подофицер. *Подофицерски чин. Подофицерско дружество.*

подохàждам, -аш, *несв.*; **подòйда,** -еш, *мин. св.* подойдòх, *прич. мин. действ.* подошъл и подошèл, -шлà -шлò, *мн.* -шлѝ, *св.* Подохождам.

подòходен, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил. Фин.* За данък — който се определя според доходите на данъкоплатеца.

подохòждам, -аш, *несв.*, **подòйда,** -еш, *мин. св.* подойдòх, *прич. мин. действ.* подошъл и подошèл, -шлà, -шлò, *мн.* -шлѝ, *св.* Дохождам за кратко време или понякога. □ **Подохождам на себе си** — посвестявам се.

подòчен, -чна, -чно, *мн* -чни, *прил.* Който се намира под окото. *Подочен нерв. Подочни сенки.*

подочỳвам, -аш, *несв.*; **подочỳя,** -уеш, *мин. св.* подочỳх, *прич. мин. страд.* подочỳт, *св* 1. Научавам по слух малко, непълно, откъслечно. *От туй, което беше подочувала в разни времена, че се готви, тя разбираше, че станалото е нещо голямо и страшно.* Йовков. *Цветината майка се изненада от посещението на Иваница. Тя бе подочула нещо, но бе го взела на шега.* Елин Пелин. *И той беше подочул нещо. Знаеше, че идат тежки дни.* Йовков. 2. Чувам едва, слабо. *Тя подочу последните раздразнени думи на свекърва си.* Влайков.

подочỳя. Вж. подочувам.

подоя̀. Вж. подоявам.

подоя̀вам, -аш, *несв.*; **подоя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св. Нар.* Накърмвам дете. *Кака Дона облече детето, подои го, па го даде Пеки да го държи.* Влайков. *Рано ранила Маноилица, | рано ранила, обед готвила | и подоила мъжко детенце, | и е тръгнала обед да носи.* Нар. пес **подоявам се, подоя се** *страд.*

подпàдам, -аш, *несв.*, **подпàдна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св. Рядко.* Попадам *Подпада под ударите на закона.*

подпàдна. Вж. подпадам.

подпàлвам, -аш, *несв.*; **подпàля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Запалвам нещо да се разгори. *Вътре в стаята слугата подпалваше пещта и на вън из кюнеца излизаше на големи валма гъстък дим.* Влайков. *Те намират големи, стари, корубести дървета..., пълнят ги грижливо със сухи съчки, изправят ги и ги подпалват.* Г. Караславов. || Причинявам пожар *Тогава Вълчарците от Болярово*

първо се пречуха: една нощ подпалиха те от четирите края циганските колиби. А. Страшимиров. **подпалвам се, подпаля се** *страд.* □ **Подпалвам война** — причинявам война. **Подпалвам някому чергата** (разг.) — причинявам тайно някому голяма щета.

подпа̀лване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подпалвам *и от* подпалвам се. *Българският народ е непоколебимо решен да се бори против подпалването на нова война.* Г. Димитров. *Участвувал в подпалването на гората.*

подпалва̀ч *м.* Престъпник, който причинява пожари. *И това ми било кмет! Подпалвач на къщи. Не виждате ли, мари, че цялото село се е запалило и гори?* К. Петканов. □ **Подпалвач на война** — подбудител, подстрекател на война.

подпа̀лка, обикн. *мн.* подпа̀лки, *ж.* Сухи трески, съчки, шишарки и под. за подпалване на огън. *Денем всеки може да ходи из горите, да бере гъби или да събира сухи съчки за подпалки на огъня.* М. Марчевски.

подпа̀ля. Вж. подпалвам.

подпа̀свам, -аш, *несв.*; **подпа̀ша,** -еш, *мин. св.* подпа̀сах, *св.* 1. Пъхвам, мушвам нещо в пояса си. *След малко той се върна, като подпасваше в пояса си едно дълго зеленикаво шише.* Йовков. *А Женда не се спираше на едно място... Понякога пък грабваше хурката, подпасваше я на пояса си и тръгваше през поляните.* Йовков. 2. Пъхвам нещо под друго нещо. *Токмакчията изпърза няколко крачки пред всички, като подпасваше края на пояса си.* Йовков. 3. Връзвам пояс под дреха. *Старият Хадър се запрета, подпаса си шалварите, взе пушката и отиде при белега.* Цани Гинчев. **подпасвам се, подпаша се** *възвр., страд.* и *сред.*

подпа̀сване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подпасвам *и от* подпасвам се.

подпа̀ска *ж. Диал.* Плѐтена връв, с която жените си подпасват дрехите.

подпа̀ша. Вж. подпасвам.

подпека̀. Вж. подпичам.

подпетя̀. Вж. подпетявам.

подпетя̀вам, -аш, *несв.*; **подпетя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Подгъвам, смачквам задна част на обувка. *Ако се съди по дрехите му, трябва да е или просяк, или сетен сиромах: ... обувките му — подпетени, скъсани.* Йовков. *Кога му купиха пантофи и вече ги подпетил!* **подпетявам се, подпетя се** *страд.*

подпетя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подпетявам *и от* подпетявам се.

подпеча̀там. Вж. подпечатвам.

подпеча̀твам, -аш, *несв.*; **подпеча̀там,** -аш, *и* **подпеча̀тя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Удрям, слагам печат на документ, писмо и др. **подпечатвам се, подпечатам се, подпечатя се** *страд.* *Недействителните бюлетини, след като се проверят, се прошнуроват, подпечатват и се прилагат към протокола.*

подпеча̀тване *ср. Отгл. същ. от* подпечатвам *и от* подпечатвам се.

подпеча̀тя. Вж. подпечатвам.

подпѝрам, -аш, *несв.*; **подпра̀,** -ѐш, *мин. св.* -ра̀х, *прич. мин. действ.* подпря̀л, -а, -о, *мн.* подпрѐли, *прич. мин. страд.* подпря̀н, -а, -о, *мн.* подпрѐни, *св.* 1. Само *несв.* Държа нещо изотдолу или отстрани, за да не пада; служа за подпора, крепя. *Горе четири хубаво изработени диреци, с малки спретнати капители, ... подпираха чардака в четирите ъгъла.* Йовков. *Жените вдигнаха болния и, като го подпираха под мишница, изведоха го навън.* Елин Пелин. 2. Слагам подпора на нещо. *Мина през двора и направо влезе в зимника, разтвори добре вратата, подпря я с дърво, взе крината и отиде в хамбарите.* К. Петканов. *Арон много не се мая, подпря вратата с няколко стола и дръпна завесата.* Ст. Загорчинов. 3. Турям нещо да се облегне о друго нещо; опирам. *Дочка свали менци, подпря кобилица до дънера на близката слива.* К. Петканов. *Той поиска стълба, подпря я на една греда и дълго разглежда там нещо.* Ем. Станев. *Радулов беше подпрял главата си на ръце и, по-бледен отколкото си беше, слушаше замечтан и захласнат.* Йовков. **подпирам се, подпра се** *възвр., страд.* и *сред.* *Той елизаше по пътеката бавно и предпазливо, като се подпираше на патерица с раздвоена дръжка.* Ст. Загорчинов. *Той бе се подпрял на плета и пушеше.* Елин Пелин. *В самото дъно, дето беше тъмно и покривът се подпираше от един здрав дирек, Васил се спря и взе въжето от Аго.* Йовков.

подпѝране *ср. Отгл. същ. от* подпирам *и от* подпирам се.

по̀дпис *м.* Саморъчно написано име на човек под писмо, документ и др. *Гороломов посочи двата нечетливи подписа отдолу, които значеха: Ганка Попова, Фроса Николова.* Йовков. *Сетне почна да пише по-кратки и по-сухи писма с подпис: „Ваш син — Христофор".* Ал. Константинов. *Един път получих едно писмо с непознат почерк, без подпис.* Вазов. □ **Нося за подпис** (канц.) — нося за подписване. *Душко Добродушков, ... като занесе веднъж за подпис някои книжа в дома на господин управителя, намери го, че яде заедно с жена си и децата си тиква.* Елин Пелин. **Получавам срещу подпис** — получавам нещо, като се подписвам за да удостоверя получаването. *Получавам пари срещу подпис.* **Слагам подпис (подписа си)** — подписвам се. **Събирам подписи** — каня лица да се подпишат под декларация, общо изложение и под.

подпѝсвам, -аш, *несв.*; **подпѝша,** -еш, *мин. св.* подпѝсах, *св.* Написвам подписа си под документ, писмо, декларация и под., с което го потвърждавам и поемам отговорност за него. *Байко бързо написва новия запис и без колебание го подписва.* Влайков. *Ще ти дам още сега и малко пари. Ще ми подпишеш разписка за тях.* Дим. Ангелов. *Надзирателят извади карнетка и ми състави акта. Подписах го със следното особено мнение.* Д. Калфов. *Подписвам договор. Подписвам примирие. Подписвам полица.* **подписвам се, подпиша се** *страд.* и *сред.* *Ето, подпиши се тука, — казва раздавачът.* А. Каменова. *Свършвам тогава, целувам те и се подписвам за последен път.* Вазов.

подпѝсване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подписвам *и от* подписвам се. *Подписване на договор. Подписване на документ*

по̀дписен, -сна, -сно, *мн.* -сни, *прил.* Обикн. в съчет. **подписен лист** — лист, с който се събират подписи за някаква акция.

по̀дписка *ж.* 1. Акция за събиране на помощи, пари за обща цел чрез подписи. *Открива се подписка за заем. Подписка за събиране помощи за пострадалите.* 2. Събиране на абонати за периодично издание. *Откри се подписка за новата годишнина на списанието.*

по̀дписник, *мн.* -ци, *м. Рядко.* Абонат на периодично издание.

подпѝтам. Вж. подпитвам.

подпѝтвам, -аш, *несв.*; **подпѝтам,** -аш, *св.* Питам предпазливо, издалеко и внимателно, обикн. със скрита цел. *Другите викат, пеят наоколо му, а той като че е глух — все Аѐбена гледа как ходи из двора и все за нея подпитва.* Йовков. *Така си мисли насаме стрина Венковица и все продължава да се заглежда в момите и издалеч да подпитва комшийки и роднини за една или друга.* Влайков. *На няколко места той слиза от колата уж да си запали цигара от някой ранобуден стопанин,... и съвсем плахо и предпазливо го подпитваше за новини от селото.* Г. Караславов. Питам внимателно и от време на време. *Чорбаджията току увиваше баба Севда с един ямурлук и я подпитваше етудено ли ѝ е.* Кр. Григоров. *Захвана да я жали като я вижда слаба и, кога вземе да кашля, загрижено я подпитва какво ѝ е.* Влайков. подпитвам се, подпитам се *страд.*

подпѝтване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подпитвам *и от* подпитвам се.

подпѝчам, -аш, *несв.*; **подпека̀,** подпечѐш, *мин. св.* подпѐкох, подпѐче, *прич. мин. действ.* подпѐкъл, -кла, -кло, *мн.* -кли, *св.* Изпичам малко, в слаба степен. *Подпечи гювеча и тогава му тури зеленчука.* **подпичам се, подпека се** *страд.*

подпѝчане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подпичам *и от* подпичам се.

подпѝша. Вж. подписвам.

подпла̀дня. Вж. подпладням.

подпла̀дням, -яш, *несв.*; **подпла̀дня,** -иш, *мин. св.* -их, *св. Нар.* Закарвам стадо да пладнува на сянка. *Като стана жега, овчарчето подпладни овцете под клонестия явор.* **подпладням се, подпладня се** *страд.*

по̀дпланѝнски, -а, -о, *прил.* Който се намира в подножие на планина. *Подпланинска станция.*

подпла̀та *ж.* Плат или кожа, която се слага откъм вътрешната страна на дреха; хастар. *Пътнищите носеха още черните си аби,... мяркаха се и яркочервените подплати от лисича кожа на женските кюркове.* Г. Райчев

подплатя̀. Вж. подплатявам и подплащам.

подплатя̀вам, -аш, *несв.*; **подплатя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Зашивам подплата на дреха. *Късата му абичка беше подплатена с кожа.* Йовков. *Дядо я видял и рекъл: „А, найдох на бабата лисица да си подплати кожашника".* Нар прик. **подплатявам се, подплатя се** *страд*

подплатя̀ване *ср. Отгл. същ. от* подплатявам *и от* подплатявам се.

подпла̀ша. Вж. подплашвам.

подпла̀швам, -аш, *несв.*; **подпла̀ша,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Изплашвам внезапно животно или човек, та побягва. *Викът на стрина Тодорина се разнесе из сънната уличка и подплаши няколко врабчета.* Елин Пелин. *Конниците разиграха конете из угарите, подплашиха чучулигите и препускаха.* К. Петканов. *При чорбаджи Чочковата кошара го спогнаха овчарски псета, понеже подплаши стадото.* Вазов. **подплашвам се, подплаша се** *страд.* и *сред. Конете на една кола бяха се подплашили и бясно препускаха.* Йовков. *Тя се подплаши, извъртя се и удари на бяг.* Йовков.

подпла̀шване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подплашвам *и от* подплашвам се.

подпла̀щам, -аш, *несв.*; **подплатя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св* Подплатявам.

по̀дплес *м. Рядко.* Обикн. в съчет. **на подплес** — полегато, косо, накриво *Там един през друг пищяха куршуми, плясkaха о яките стени | и се отмятаха на подплес настрани.* П. П. Славейков. *Стъпих на подплес и паднах.*

подплѐсвам, -аш, *несв.*; **подплѐсна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* подплѐснат, *св. Диал.* Излъгвам, измамвам. *Аз го друго мислех, а пък то съвсем друго излезе. Подплесна ни тоя проклетник.* Влайков. **подплесвам се, подплесна се** *страд.*

подплѐсване *ср. Отгл. същ. от* подплесвам *и от* подплесвам се.

подплета̀. Вж. подплитам.

подплѝсвам, -аш, *несв.*; **подплѝсна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* подплѝснат, *св.* 1. Плискам леко, изотдолу. *Подплискай биволите.* 2. Плискам малко от време на време. 3. За река, море — плискам леко водите си. *Шумят брестовете край пътя, реката тихо подплисва.* К. Константинов. **подплисвам се, подплисна се** *страд.* и *сред.*

подплѝсване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подплисвам *и от* подплисвам се.

подплѝскам. Вж. подплисквам.

подплѝсквам, -аш, *несв.*; **подплѝскам,** -аш, *св.* Подплисвам. *Водата лениво подплискваше скалите.* Д. Добревски. **подплисквам се, подплискам се** *страд.* и *сред.*

подплѝскване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подплисквам *и от* подплисквам се.

подплѝсна. Вж. подплисвам.

подплѝтам, -аш, *несв.*; **подплета̀,** -ѐш, *мин. св.* подплѐтох, *прич. мин. действ.* подплѐл, *св.* Заплитам леко отдолу. *Подплети чорапа, че се е разбримчил.*

подплъ̀звам се, -аш се, *несв.*; **подплъ̀зна се,** -еш се, *мин. св.* -ах се, *св.*, *сред.* Подхлъзвам се

подплъ̀зване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подплъзвам се.

подплъ̀зна се. Вж. подплъзвам се.

подплъ̀нка *ж.* Материал, с който се подпълват дрехи, обуща и др. *Рамeнете му изглеждаха широки от подплънките на дрехата.*

по̀дполковник, *мн.* -ци, *м.* Офицер с чин между майор и полковник.

по̀дполковнишки, -а, -о. *Прил. от* подполковник

подпома̀гам, -аш, *несв.*; **подпомо̀гна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* подпомо̀гнат, *св.* 1. Помагам с пари или с материални средства.

Държавата подпомага и насърчава кооперативните сдружения. Конст.. чл. 9. 2. Помагам малко. **подпомагам се, подпомогна се** *страд.*

подпомàгане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подпомагам *и от* подпомагам се.

подпомòгна. Вж. подпомагам.

подпòра *ж.* 1. Предмет, с който се подпира и крепи нещо. *Вълните жабуркаха жаловито, като се удряха в подпорите на моста.* Вазов. *Минни подпори.* 2. *Прен.* Закрила, подкрепа. *Прангата усети, че доби крило, че има вече здрава подпора.* Влайков.

подпòрен, -рна, -рно, *мн.* -рни, *прил.* Който служи за подпора. *Подпорна стена. Подпорни греди и материали.*

подпòрка *ж.* Малка подпора; подпора. *Хазайката се прибра в къщи при децата, а аз останах сама вън, на сайванта, облегната до дъбовата подпорка на стряхата.* Г. Райчев.

пòдпоручик, *мн.* -ци, *м. Остар.* Офицер с първия офицерски чин, лейтенант.

подпòчвен, -а, -о, *прил.* Който се намира или става под почвата. *Подпочвени води. Подпочвен пласт.*

подпрà. Вж. подпирам.

подпрàвка *ж.* 1. Користно променяне на някои данни в документ и др.; фалшификация. 2. *Прен.* Фалшив документ, банкнота и др.; фалшификат. 3. *Готв.* Прибавка към ястие, която му придава приятен вкус (оцет, чер пипер, чубрица, канела и др.).

подпрàвя. Вж. подправям.

подпрàвям, -яш, *несв.*; **подпрàвя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Променям користно данни в документ и др.; фалшифицирам. *За да се заблуди временно контролата, Лечев подправи документи.* Вазов. *Говореше се, че е подправил завещанието на чичо си.* Дим. Димов. 2. Приготвям фалшиви документи. 3. *Готв.* Слагам подправка на ядене. *Подправям супа с лимон.* **подправям се, подправя се** *страд.*

подпрàвяне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подправям *и от* подправям се. *Преди няколко години бе съден за подправяне на документи.* Вазов.

подпрàтя. Вж. подпращам.

подпрàщам, -аш, *несв.*; **подпрàтя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Изпращам някого някъде със скрити намерения. *Хрисантов забележи, че псалтът прави страшна агитация, за да му подпраща повече селяни да се здрависват с него.* Вазов. *Подир няколко дни попът и кметът подпратиха няколко селяни да ми кажат, че щели да ме съдят в окръжния съд.* Мих. Георгиев. **подпращам се, подпратя се** *страд.*

подпрàщане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подпращам *и от* подпращам се.

пòдпредседател, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* Помощник или заместник на председател. *Подпредседател на Министерския съвет.*

подпрèтвам, -аш, *несв.*; **подпрèтна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* подпрèтнат, *св. Нар.* За дреха — запретвам малко. *В едно пусто усое накладохме огън и един от другарите ни подпретна скути да замеси на хляб онова брашънце, което бяхме намерили в хралупата* З. Стоянов. *Той си подпретва ръкавите до лактите.* Ал. Константинов. **подпретвам се, подпретна се** *страд.*

подпрèтвам се, -аш се, *несв.*; **подпрèтна се,** -еш се, *мин. св.* -ах се, *св., сред. Нар.* Запретвам се. *В калта подпретнали се — боси, / глави неволнишки навели —, отиват.* Яворов. *Подпретнал се оня ми ти бай Ганьо, крачи ли крачи, станал вир вода.* Ал. Константинов. || Залавям се. *А селяните от Ж. оставял свободно да боравят в гората и, както са се подпретнали, скоро ще я очистят!* Вазов.

подпрèтна. Вж. подпретвам.

подпрèтна се. Вж. подпретвам се.

подпрѝпквам, -аш, *несв.* Припкам леко от време на време; подтичвам. *Вървя бързешком и често подприпквам.* Влайков. *Той помисли малко..., прегъна се и хвана да подприпква бързо и безшумно нататък.* Вазов.

подпрѝпкване, *мн.* -ия, *ср Отгл. същ. от* подприпквам.

подпрѝщвам, -аш, *несв.*; **подпрѝщя,** -иш, *мин. св.* -их, *св. Нар.* Заприщвам. *Подприщихме барата та да стане вир за къпане.* **подприщвам се, подприщя се** *страд.*

подпрѝщя. Вж. подприщвам.

подпрỳга *ж. Диал.* Ремък, който минава под корема на коня и прикрепва седлото или самара; подпръга. *Слязъл от коня да пристегне подпругите на седлото.* Йовков.

подпрѐга *ж.* Подпруга. *А хората, които бяха дошли с Райка, слагаха оглавниците на конете, стягаха подпръгите на седлата.* Ст. Загорчинов.

подпрѐжка *ж.* Запръжка.

подпỳхвам, -аш, *несв.*; **подпỳхна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Подувам се, отичам. *Еньо съвсем се измени. Той затлъстя, лицето му подпухна.* Елин Пелин.

подпỳхване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подпухвам.

подпỳхна. Вж. подпухвам.

подпỳхналост, -ттà, *мн.* -и, *ж.* 1. Качество или състояние на подпухнал човек. *От многократното мазане и белосване с пудра и помада можеше да се забележи лека подпухналост на бузите ѝ.* Кр. Григоров. 2. Подутина по тялото. *Под очите му имаше подпухналости, които висеха като торбички.*

подпỳша. Вж. подпушвам.

подпỳшвам, -аш, *несв.*; **подпỳша,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. За пушек — започвам да се издигам по малко и бавно. *Край плет помине някой, / лулата си отърси и замине, / а току виж подпушило зачас.* П. П. Славейков. 2. Напушвам отдолу. *Когато гъсениците се развият и плъзнат по дърветата, градинарите ги подпушват.* **подпушвам се, подпуша се** *страд.*

подпỳшване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подпушвам *и от* подпушвам се.

подпѐлвам, -аш, *несв.*; **подпѐлня,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Изпълвам, пълня нещо откъм долната му страна, слагам подплънки. *Подпълни си рамената на дрехата да изглеждаш по-висока.* 2. Изпълвам, пълня малки празнини с нещо. *Подпълнете дупките по зида с дребни камъчета. С тая сгурия подпълнихме трапчинките по пътя.* **подпълвам се, подпълня се** *страд.*

подпълване *ср. Отгл. същ. от* подпълвам *и от* подпълвам се.

подпълня. Вж. подпълвам *и* подпълням.

подпълням, -яш, *несв.*; **подпълня,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Подпълвам. **подпълням се, подпълня се** *страд.*

подпълняне *ср. Отгл. същ. от* подпълням *и от* подпълням се.

подпържа. Вж. подпържвам.

подпържвам, -аш, *несв.*; **подпържа,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Изпържвам малко. *Подпържи лука и тогава го тури в яхнията.* **подпържвам се, подпържа се** *страд.*

подпържване *ср. Отгл. същ. от* подпържвам *и от* подпържвам се.

подпътвам се, -аш се, *несв.*; **подпътя се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред. Нар.* Тръгвам, запътвам се за някъде, обикн. за далечно място. *Едно време аз бях се подпътил през гори да търся тоя незнаен край.* П. П. Славейков. *Той се беше подпътил да види сина си в града.*

подпътя се. Вж. подпътвам се.

подпъхвам, -аш, *несв.*; **подпъхна,** -еш *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* подпъхнат, *св.* 1. Пъхвам нещо под друго нещо. *Имах тютюн, турен в кесия, подпъхната на пояса ми.* З. Стоянов. 2. Давам тайно някому нещо, обикн. подкуп. **подпъхвам се, подпъхна се** *страд.*

подпъхване *ср. Отгл. същ. от* подпъхвам *и от* подпъхвам се.

подпъхна. Вж. подпъхвам.

подпя̀вам, -аш, *несв.* Пея по малко и от време на време; тананикам. *Тая песен ми е позната — мама често си я подпява.* Влайков. *Вечерите у Апостолови са дълги. Всички ядат, смеят се, подпяват.* Д. Немиров. **подпявам се** *страд.*

подрабо̀твам, -аш, *несв.*; **подрабо̀тя,** иш, *мин. св.* -их, *св.* Изработвам малко отнапред, подготвям, обикн. доклад, план и др. *Подработете въпроса и тогава го докладвайте.* **подработвам се, подработя се** *страд.*

подрабо̀тване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подработвам *и от* подработвам се.

подрабо̀тка *ж.* Подработване.

подрабо̀тя. Вж. подработвам.

подравня̀. Вж. подравнявам *и* подравням.

подравня̀вам, -аш, *несв.*; подравня̀, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* 1. Направям нещо да стане равно. *Пантелей не подравни двора си, не засипа ямите с камък и пясък, както правеше всяка година.* А. Гуляшки. 2. Изправям редицата на нещо. *Борко стигна пръв до последния храст и се спотаи там, без да стреля. Той чакаше останалите да подравнят веригата и да започнат атаката едновременно.* М. Марчевски. **подравнявам се, подравня се** *страд.*

подравня̀вам се, -аш се, *несв.*; **подравня̀ се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св., сред.* Заставам в редица с останалите. *Подравнявайте се по първата редица!*

подравня̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подравнявам *и от* подравнявам се.

подра̀вням, -яш, *несв.*; **подравня̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Подравнявам. **подравням се, подравня се** *страд. и сред.*

подра̀вняне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подравням *и от* подравням се.

подра̀вям, -яш, *несв.*; **подро̀вя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Ровя, копая нещо откъм долната страна, изотдолу; подкопавам, подривам. *Пролетната вода бучи, търкаля камъни надолу, подравя корените на старите върби.* А. Каралийчев. 2. *Прен.* Намалявам силата, влиянието на нещо; отслабям, руша, подкопавам, уронвам. *Подравям авторитета на ръководителя.* **подравям се, подровя се** *страд.*

подра̀вяне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подравям *и от* подравям се.

подража̀вам, -аш, *несв.* Държа се, действувам подобно на някой друг. *Ананий е суетен и тщеславен човек, завижда тайно на Никола и се мъчи да му подражава.* Йовков. *Аз мога да се преправям на всички животни и да подражавам гласовете им.* Елин Пелин. *И, за да покаже безгрижието си, той почна да подражава как Спасуна кълнеше и се зъбеше на стражарите.* Дим Димов. || Правя, създавам по чужд образец. *Някои млади поети подражават на народните песни.*

подража̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подражавам.

подража̀ние, *мн.* -я, *ср.* 1. Подражаване. *Някога и той сам постъпваше също тъй, както беше запомнил и видял от баща си. И вършеше това не по подражание .... а тласкан от една вътрешна нужда.* Йовков. *Най-напред публиката се зае да разпознава артистите... По ловкото подражание на глухонемия, всички разбраха, че това е касиер-деловодителят на кооперацията.* Г. Караславов. 2. Творба, създадена по чужд образец. *Всички тия книги са преводи, подражания или компилации.* П. П. Славейков.

подража̀тел, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* Лице, което подражава на някого или създава нещо по чужд образец. *Подражател на Шекспир. Подражател на народния епос.*

подража̀телка *ж.* Жена подражател.

подража̀телен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който е направен по подражание. *Литература с подражателен характер.*

подража̀телност, -тта̀, *мн* няма, *ж. Отгл. същ. от* подражателен.

подража̀телство, *мн* няма, *ср.* Подражаване, подражание. *Най-младата ни поезия се отдаде на едно досадно подражателство на чуждестранни образци.* К. Христов.

подразбера̀. Вж. подразбирам.

подразбѝрам, -аш, *несв.*; **подразбера̀,** -еш, *мин. св.* -бра̀х, *св.* 1. Разбирам, схващам нещо, което не е казано направо. *Отнесох ве до полковия командир, но той се възпротиви. Подразбрах, че тук има пръст и командирът на дивизията.* Вежинов. 2. Имам пред вид някого или нещо, без да го казвам направо. *Доде не уловим оня нехранимайко, не е всичко в реда си. Чоки подразбираше Радоила.* Вазов. **подразбирам се, подразбера се** *страд. и сред.* *Златев вървеше редом с него и от почитателната му усмивка се подразбираше колко много ценеше той своя гост.* Хар. Русев.

подразбѝране, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подразбирам *и от* подразбирам се.

подразделѐние, *мн.* -я, *ср.* 1. Част, дял от нещо, разделено на няколко части. 2. Преградено място в шкаф, куфар, раница и под. *В стените са вградени разни долапи и гардероби със специални подразделения за поставяне на обувните, шапките, куфарите, вратовръзките, а за дамите — и за чанти, чадъри и други дреболии* Г. Белев.

подразделя̀. Вж. подразделям.

подраздѐлям, -яш, *несв.*; **подразделя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Разделям част на по-малки части. **подразделям се, подразделя се** *страд. Поезията, както и другите дела на Славейкова, естествено се подразделя на три групи.* П. П. Славейков. *Всяка от тия две главни епохи от своя страна се подразделя на по няколко периода.*

подраздѐляне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подразделям *и от* подразделям се.

подра̀зня. Вж. подразням.

подра̀зням, -яш, *несв.*; **подра̀зня,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Дразня малко. *Никола се опитва да подразни Делчо, но не с лошо намерение.* Йовков. **подразням се, подразня се** *възвр.* и *страд.*

подраня̀. Вж. подранявам

подраня̀вам, -аш, *несв.*; **подраня̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* 1. Ставам от сън по-рано от обикновено. *Велика и младата вдовица Кина подраниха и отидоха на нивата да дооберат царевищите. Слънцето ги огря сред пожълтелите стъбла.* К. Петканов. *А мома е рано подранила, та измела нейни равни двори.* Нар. пес. *Ако не съмва рано, ти подрани.* Погов. 2. Идвам, явявам се по-рано от определеното време *На другия ден след избора някои от неговите приятели, също така неспокойни и недоволни, подраниха в механата му.* Влайков. *Рог изви над върховете снежни / ясен месец, подранил в небето.* П. П. Славейков. *Пролетта беше подранила много и превърнала цяла Тракия в райска градина.* Вазов. *Полунощ едва измина, ведро утро подрани.* Лилиев. || За растение — израствам по-рано. *В разведрените влюбени души на двамата никнеха нови надежди, млади и засмени, като подранилите минзухари.* Йовков. *В росни, светнали долини / минзухари подранили и кокичета цъфтят.* Дебелянов.

подраня̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подранявам.

подра̀свам, -аш, *несв.*; **подра̀сна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Подраствам. *Майка му го отхрани и отгледа и все на него се надяваше: като подрасне да помага и на по-малките.* П. Ю. Тодоров. *Децата им са подраснали вече.*

подра̀скам. Вж. подрасквам.

подра̀сквам, -аш, *несв.*; **подра̀скам,** -аш, и **подра̀щя,** -еш, *мин. св.* подра̀сках, *св.* 1. Драскам малко. *А бюрото — знаеш ли, че е истински орех?... Тя очука бюрото, подраска го с нокът и после заоглежда двете скъпи бронзови легла.* Г. Райчев. 2. Само *несв.* Пиша, драскам по малко, от време на време, пописвам. *Снижи гласа си, прибави: — и ние сегис-тогис сме подрасквали, на младо време де!* Вазов **подрасквам се, подраскам се** *страд*

подра̀скване *ср. Отгл. същ. от* подрасквам *и от* подрасквам се.

подра̀сна. Вж. подрасвам.

подра̀сник, *мн.* -ци, *м.* Дреха, която духовни лица носят под расото си. *Стоеше изправен един белолиц монах, облечен само в подрасник от тъмносиньо скъпо сукно.* Ст. Загорчинов.

пòдраст *м.* 1. Младо ниско дръвче в гора *Елените бягаха към пътя, гонени от два вълка по петите. Гъстите подрасти из сечището им пречеха да тичат бързо.* Ем. Станев. 2. *Събир.* Млада гора *Преяждането на младия подраст пречи да израсне навреме нова млада гора*

подраста̀. Вж. подраствам.

подра̀ствам, -аш, *несв.*; **подраста̀,** -ѐш, *мин. св.* подра̀стох, *прич. мин. действ.* подра̀съл, -сла, -сло, *мн.* -сли, *св.* Отраствам малко, поотраствам. *Най-големият ѝ син, Петър, подрасте и, тъкмо да си земе хляб на ръката, кривна по чужбина, — не можа да види от първенец помощ.* П. Ю. Тодоров. *Всеки ден зимната му козина* (на елена) *падаше на цели кичури. На това отгоре подрастващите рога го сърбяха нетърпимо.* Ем. Станев. *Подрастващо поколение.*

подра̀стване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подраствам.

подра̀стък, *мн.* -ци, *м.* Подраст (в 1 знач.). *Единият бряг откъм планината, обрасъл с гъсти, още ниски дъбови подрастъци, се спускаше стръмно.* Ем. Коралов.

подра̀щя. Вж. подрасквам.

подрѐдба *ж.* Подреждане *Подредба на химически елементи в система.*

подрѐбрен, -а, -о, *прил.* Който се намира под ребрата. *Подребрени мускули.*

подрѐден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* Който се намира под писан или печатан ред. *Подредни знаци.*

подредя̀. Вж. подреждам.

подрѐжа. Вж. подрязвам.

подрѐждам, -аш, *несв.*; **подредя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* 1. Редя, нареждам нещо, за да изглежда добре, за да бъде удобно. *След това слязоха в зимника и подредиха бъчвите.* К. Петканов. *Гостите се изуха пред вратата и влязоха вътре по чорапи, а Божана остана вън да подреди чифт по чифт обувките им.* Дим. Талев. *Експертът искаше да подреди книжата си, да унищожи някои документи.* Дим. Димов. || Слагам нещата по местата им; разтребвам, нареждам. *Сестрите ти изхвръкнаха, няма кой да подреди къщата, я погледни какво е разтурено.* А. Каралийчев. *Те, горките, и кревата му подреждаха, и кърпата му държаха, кога се мие.* Чудомир. 2. Снабдявам с покъщнина, обзавеждам. *Голяма беше новата къща, с широки, светли стаи, не можаха да я подредят със своите вещи младите стопани, не им достигаха за такава къща, и стаите кънтяха като празни.* Дим. Талев. *Тя беше добра стопанка, беше подредила добре дома си и сега плачеше, че всичко е застрашено да се разруши.* Ст. Ц. Даскалов. **подреждам се, подредя се** *страд.* и *сред. След малко хусарите се подредиха, готови за път — конниците на конете си, а пешаците настрани от тях* Ст. Загорчинов.

подрѐждане *ср. Отгл. същ. от* подреждам *и от* подреждам се.

подрѐмвам, -аш, *несв.*; **подрѐмя,** -еш, *мин. св.* подря̀мах, *и* **подрѐмна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Подрямвам.

подрѐмване *ср. Отгл. същ. от* подремвам.

подрѐмна. Вж. подремвам *и* подрямвам.

подрѐмя. Вж. подремвам *и* подрямвам.

подри̇̀вам, -аш, *несв.*; **подри̇̀на,** -еш, *мин. св.* -ах, и **подри̇̀я,** йеш, *мин. св.* подри̇̀х, *прич. мин. страд.* подри̇̀нат и подри̇̀т, *св.* 1. Подравям *Цялото крайбрежие беше подринато от водата и покрито с много камъни, от които някои бяха доста едри.* Мих. Георгиев. *Буйната река търкаля камъни надолу, бие се о канарите, подрива бреговете.* А. Каралийчев. *До морский бряг стоях замислен азѝ | ... | Там всякой удар дива и всякой плясък | подрива яките скали.* К. Христов. *Подрива авторитета си.* 2. Почиствам тор около домашно животно. *Подрина на кравата, стъкна огън да опече две пити хляб и се спря да чака баща си.* П. Ю. Тодоров. *Подрина на добитъка..., премете, изхвърли боклука.* Йовков. **подривам се, подрина се, подрия се** *страд.*

подри̇̀ване *ср. Отгл. същ. от* подривам *и от* подривам се.

подри̇̀вен, -вна, -вно, *мн.* -вни, *прил.* За работа, дейност — с който се нанася вреда на общество, организация и др. *Подривна дейност.*

подри̇̀на. Вж. подривам.

подри̇̀пвам, -аш, *несв.*; **подри̇̀пна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Рипвам на малко разстояние; подскоквам. *Отначало ускори крачките си, после почна да подрипва и накрай се хвърли да бяга като луд през мъглата.* Г. Райчев. *Като подрипваше или ситнеше на едно място, Събо обиколи около болярските коля.* Ст. Загорчинов. *Козарчето подрипна и се спря навърх скалата.* П. П. Славейков.

подри̇̀пване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ от* подрипвам.

подри̇̀пна. Вж. подрипвам.

подри̇̀твам, -аш, *несв.*; **подри̇̀тна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* подри̇̀тнат, *св.* 1. Ритам леко, слабо. *А се Марко малко поразсърди, | та подритна Шарка добра коня.* Нар. пес. *Офицерът се приближи, подритна с крак малкия и хвърли далече нейде разсеян поглед.* Смирненски. *Децата подритваха топката.* 2. *Прен.* Отнасям се пренебрежително, неприязнено към някого или към нещо. *Като по-добра и простодушна, всички я подритваха — тикаха я на най-груба и тежка работа.* Г. Райчев. *Като никой друг сиромах в селото, богаташите не смееха да го подритват.* Г. Караславов **подритвам се, подритна се** *страд.*

подри̇̀тване, *мн.* -ия, *ср. Отгл същ. от* подритвам *и от* подритвам се.

подри̇̀тна. Вж. подритвам

подри̇̀я. Вж. подривам.

подрȍбен, -бна, -бно, *мн.* -бни, *прил.* 1. В който има много сведения, подробности, който обхваща изцяло някой въпрос; изчерпателен, обстоен. *Даваше най-подробни нареждания и съвети.* Йовков. *Рапортът... беше много обширен и пълен с подробни данни около всеки въпрос.* Дим. Талев. *Тогава се създаде подробна и обширна програма за тържеството.* Елин Пелин. 2. *Разг. Рядко.* За човек — който разправя или описва нещо с големи подробности. *Аз седнах да ти отговоря веднага, и тоя път ще бъда по-подробен. Ти желаеш да ти опиша всичко.* Вазов. *И винаги така беше подробен до уморителност.* Вазов.

подрȍбно. *Нареч. от* подробен; с подробности, с тънкости, изцяло. *Аз знам вече подробно всичката тая тъмна история.* Вазов. *Всичко се нареди и уговори най-подробно помежду им.* Йовков. *И той им изложи подробно целия си план.* Величков

подрȍбност, -тта̀, обикн. *мн.* подрȍбности, *ж.* Сведения, данни, черти, които засягат и помалките, по-дребни страни на нещо; детайл. *Той разказваше на войниците всички подробности на сраженията.* Йовков. *Бае Стоян... следеше с очи тия безкрайни върволици от коли и не изпущаше нито една подробност.* Елин Пелин.

подрȍвя. Вж. подравям.

подрȍнвам, -аш, *несв.*; **подрȍня,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Подравям, подривам. *Поройт подрони бреговете.* **подронвам се, подроня се** *страд.*

подрȍнване *ср. Отгл. същ. от* подронвам *и от* подронвам се.

подрȍня. Вж. подронвам.

подругару̇̀вам, -аш, *св.* Другарувам малко време с някого.

подру̇̀миче и **подру̇̀мче,** *мн.* -та, *ср.* Полско цвете, прилично на лайкучката, но с по-едри листа. Anthemis. *Пътеката лъкатуши под моравите, отсам-оттатък из тревата са накацали като леки пеперудки подрумче, карамфил, самакитка.* П. Ю. Тодоров.

подру̇̀мче. Вж. подрумиче.

подру̇̀сам. Вж. подрусвам.

подру̇̀свам, -аш, *несв.*; **подру̇̀сам,** -аш, *и* **подру̇̀сна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* подру̇̀снат, *св.* Друсам, друсвам малко или от време на време. *Тия мисли го вълнуваха, гледаше право в земята и често-често подрусваше глава.* Йовков. **подрусвам се, подрусам се,** подрусна се *възвр.* и *страд. Колата леко се подрусваше, а тук-там внезапно хлътваше ту едното, ту другото ѝ колело.* Дим. Талев.

подру̇̀сване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подрусвам *и от* подрусвам се.

подру̇̀скам. Вж. подрусквам.

подру̇̀сквам, -аш, *несв.*; **подру̇̀скам,** -аш, *св.* Друскам малко или от време на време. **подрусквам се, подрускам се** *възвр.* и *страд.*

подру̇̀сна. Вж. подрусвам.

подрѐгвам, -аш, *несв.*; **подрѐгна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Дръгна малко или от време на време. **подръгвам се, подръгна се** *възвр.* и *страд.*

подръка̀ *нареч.* С ръка, пъхната под мишницата на другар; под ръка. *Хванали се подръка.* □ **Намира се (е) подръка** — намира се на разположение, наблизу. *Книгата ми е подръка, ще ти я дам.*

подрънвам, -ащ, *несв.*; **подрънна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Дрънвам леко, малко или от

време на време. *Току отваряше и затваряше вратата, ровеше край долапа, съдовете подрънваха.* Кр. Григоров. *Кой да слуша като не се намира, | ще окача нямата си аз лира | там в безводни и ронливи долини, | на безродни и бодливи глогини | ... | Нека там й ветрец струни подрънва.* П. Р. Славейков. **подрънвам се**, **подрънна се** *страд.*

подрънване *ср. Отгл. същ. от* подрънвам *и от* подрънвам се.

подрънкам. Вж. подрънквам.

подрънквам, -аш, *несв.*; **подрънкам,** -аш, *св.* 1. Дрънкам слабо или от време на време. *В лагера беше тихо и само през малки паузи се повтаряха едни и същи звукове: подрънкваше някаква тенекия, плющеше платнище.* Йовков. *Двете кучета, вързани в двора, започнаха да подрънкват със синджирите си и да ръмжат неспокойно.* Дим. Талев *На драго сърце вземам малката стомничка и бялото менче, което весело подрънква, и заприпквам след кака.* Влайков. *Овцете се спрели на завет, и глухо подрънкват звънците.* Ем. п. Димитров. *Павел тихо подрънкваше струните на мандолината и гледаше мечтателно към луната.* А. Каралийчев. 2. *Разг.* Поприказвам, поразговарям; побъбрям. *Така, та да си подрънкват едно с друго и да си приказват, — дума тя засмяно.* Влайков.

подрънкване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подрънквам. *От време на време измежду подрънкването на звънците се различаваше лекият и също тъй звънлив смях на Нона.* Йовков. *Разбъркаха се людете, чуха се непредпазливи гласове, подрънкване на оръжие.* Дим. Талев.

подрънна. Вж. подрънвам.

подрънпвам, -аш, *несв.*; **подърпам,** -аш, *и* **подръпна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд* подръпнат, *св.* Дръпвам малко или от време на време. *Галунка подръпна мъжа си и двамата си влязоха в къщи.* Йовков. *Даскал Добрьо ходи с пръчката си наоколо — едному ухото ще подръпне, другиго по ръката ще удари — и всички се страхуват от него.* Влайков. *Руменова подръпна настрана Вардарски и му повери тайната на Васил Брашнаров.* Дим. Талев. *Веднага Нона скочи, ... помилва коня по челото и, както правят селяните, когато конете им са уморени, подърпа му ушите и го потърка по очите* Йовков. *Бащата подръпваше ушите на сина си, когато не слушаше.* **подръпвам се, подърпам се, подръпна се** *страд.* и *сред. През време на четенето краят на лявата му уетна често се подръпваше и изразяваше лека ирония.* Вазов. *Звънарят се подръпна назад и загледа недоверчиво опрашения и измъчен калугер.* Ст. Загорчинов. *За да не я видят, Нона се подръпна назад и взе да слуша.* Йовков.

подръпване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подръпвам *и от* подръпвам се. *Само лекото нервно подръпване на горната устна у Каржинова издаваше тревогата на душата му.* Вазов.

подръпна. Вж. подръпвам

подръчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Който се иамира подръка, на разположение. *Подръчен материал. Подръчна книга.*

подрязвам, -аш, *несв.*; **подрѐжа,** -еш, *мин. св.* подрязах, *св.* 1. Режа, отрязвам малко откъм долната страна. *Те нямат обичая да подрязват гривите и опашките на конете си.* Йовков. *Жената има месесто космато лице и подрязани коси.* К. Константинов. 2. Режа, изрязвам излишната или новоизрасла част на растение, пера и др. *Първан отиде на лозето ... да подреже някои лози.* Каравелов. *Подрязвам си ноктите.* 3. Подострям, наострям. *Подрязвай си моливa и тогава тегли линиите* **подрязвам се, подрежа се** *страд.* □ **Подрязвам крилете на някого** (поет.) — отнемам възможността, убивам надеждата на някого да се прояви. *Годините подрязаха вдъхновените криле и той забрави. .., забрави песните си, дори себе си, че е поет* Ц. Церковски.

подрязване, *мн.* ия, *ср. Отгл същ. от* подрязвам *и от* подрязвам се

подрямвам, -аш, *несв.*; **подрѐмя,** -еш, *мин св.* подрямах, *и* **подрѐмна,** -еш, *мин св* -ах, *св.* Дрямвам, поспивам малко или от време на време. *Имам обичай да си подрямвам след обяд.*

подсвирвам, -аш, *несв*; **подсвирна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* 1. Подсвирквам. *Понякога пък ще подсвирне — също тъй, както Давидко подсвирва подир овцете си.* Йовков. *В това време в къщи влезе Цвета. Тя подсвирваше весело с уста като момче.* Елин Пелин. *През прозореца Василена видя няколко звезди, чу как нагъсто, многогласно подсвирваха щурци.* Йовков. || *Обр. Наоколо беше все тъй пусто и само студеният зимен ветрец подсвирваше край ушите.* Дим. Талев. 2. Давам знак някому, като свирвам леко с уста. *Под прозореца аз ще дойда, | ще подсвирна, ти излез.* П. Р. Славейков. *Той подсвирна по уречения начин, никой не му отговори.* Ем. Коралов *Без да се спре, подсвирна силно и пред нас излязоха трима млади момци.* В. Друмев.

подсвирване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подсвирвам. *След малко от там се чува подсвирване, като че някакъв флейтист изсвирва красива музикална фраза.* Ем. Станев.

подсвиркам, -аш, *несв. Рядко.* Подсвирвам. *Сврян около топлата камина, | излеком подсвирка там щурец — нехай.* П. П. Славейков

подсвиркане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подсвиркам. *А една утрин той беше поздравен и от веселите подсвирквания на завърналите се жители на старата училищна сграда — косовете.* Г. Райчев.

подсвирквам, -аш, *несв.* Изсвирвам за кратко или от време на време. *Дяволът почна да си трие ръцете от студ, да подскача и да подсвирква с уста.* Елин Пелин. *Цялата гора ехтеше от радостното цвърчене на птичките. Косовете подсвиркваха и шумоляха по окапалата шума.* Дим. Ангелов. *Като вървях и си подсвирквах, неочаквано усетих, че в едната си ръка стискам нещо.* Д. Немиров.

подсвиркване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подсвирквам. *От близката гора се чу подсвиркване. Савко и Василчо се обърнаха нататък и наостриха слух.* М. Марчевски. *Ето че отвън се понася сигналът. Това е едно бодро подсвиркване, украсено с тънки извивки, нежни като копринени нишки, бликащо от приятелска преданост и топлота.* Д Немиров.

подсвирна. Вж. подсвирвам.

подсѐвки *мн., ед.* няма. *ж.* Отсевки

подсекà. Вж. подсичам.

подсекà се. Вж. подсичам се.

пòдсекретàр, -ят, -я, *мн.* -и, *м* Помощник или заместник на секретар.

пòдсекция *ж.* Поделение на секция.

подсèтя. Вж. подсещам.

подсèчен, -а, -о, *прил.* За колена, крака — отпаднал от умора, уморен, подкосен. *Ах, песият му син! — извика дядо Кьнчо, позеленял от яд, и неволно приседна с подсечени крака на леглото.* Ц. Церковски. || За рана — раздразнен отново, подлютен.

подсèщам, -аш, *несв.*; **подсèтя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* **1.** Припомням нещо забравено. *Подсети ме да пусна писмото.* **2.** Насочвам, навеждам мисълта към нещо; подсказвам. *Примерите... вярвам ще ви подсетят за безчет други подобни.* П. П. Славейков. *Мисълта за опасността го подсети, че вече е крайно време да тръгва.* Хар. Русев *Неговото ласкаво усмихнато лице подсещаше, че въпросът й беше излишен.* Хар. Русев. **подсещам се, подсетя се** *страд* и *сред. Той скочи и се огледа, за да се подсети за някаква работа.* Йовков.

подсèщане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подсещам *и от* подсещам се.

подсѝлвам, -аш, *несв.*; **подсѝля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Правя, направям нещо да стане посилно, по-здраво. *Дойдоха нови войници да подсилят отбраната. Подсилете слабата почва с тор.* **подсилвам се, подсиля се** *възвр., страд.* и *сред.*

подсѝлване, *мн.* -ия, *ср Отгл. същ. от* подсилвам *и от* подсилвам се.

подсѝля. Вж. подсилвам *и* подсилям.

подсѝлям, -яш, *несв.*, **подсѝля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Подсилвам. **подсилям се, подсиля се** *възвр., страд.* и *сред.*

подсѝляне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ от* подсилям *и от* подсилям се.

пòдсип *м. Остар.* Барут за кремъклия пушка. *Другите* (пушки) *изплюха куршумите си на няколко крачки отпреде ни, на трети пламна само подсипът.* З. Стоянов.

подсѝрвам, -аш, *несв.*; **подсѝря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Турям сирище на мляко, за да стане сирене. *Ай овчари, мили братя! | ...| измълзете сиво стадо, | подсирете прясно сирене.* Нар. пес. **подсирвам се, подсиря се** *страд.*

подсѝрване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подсирвам *и от* подсирвам се.

подсѝря. Вж. подсирвам *и* подсирям.

подсѝрям, -яш, *несв.*; **подсѝря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Подсирвам. **подсирям се, подсиря се** *страд.*

подсѝряне, *мн.* -ия, *ср. Отгл същ. от* подсирям *и от* подсирям се.

подсѝчам, -аш, *несв.*; **подсекà,** подсечèш, *мин. св.* подсякох, подсèче, *прич. мин. действ.* подсякъл, -кла, -кло, *мн.* подсèкли, *св.* Сека, отсичам нещо откъм долната му страна. *Сам под себе си дървото подсича.* Погов. **подсичам се, подсека се** *страд.*

подсѝчам се, -аш се, *несв.*; **подсекà се,** подсечèш се, *мин. св.* подсякох се, подсèче се, *прич. мин. действ.* подсякъл се, -кла се, -кло се, *мн.* подсèкли се, *св., сред.* Зачервяват ми се и се израняват гънките на кожата от потене, запарване. □ **Подсичат ми се краката (колената)** — силно ми отпадат краката от умора, вълнение, страх и др.; подкосяват се. *От вълнение краката й се подсичаха и тя се страхуваше, че може да се спъне и да падне.* Г. Караславов. *И той комай се спираше, поглеждаше назад и само при напомнянето, че ще се върне по същия дълъг път..., краката му се подсичаха и всички сили го напущаха.* Ст. Загорчинов.

подскàжа. Вж. подсказвам.

подскàзвам, -аш, *несв.*; **подскàжа,** -еш, *мин. св.* подскàзах, *св.* **1.** Скритом казвам някому какво да отговори на зададен въпрос. *Подсказвал на другарите си в класа.* **2.** Насочвам мисълта към нещо, навеждам на мисъл; подсещам. *Нейното чувство на милост и на правдина донейде й подсказваше, че думите на Колчо са прави.* Влайков *Понеже околната ми действителност се скъпеше да ми подскаже една тема за разказ, аз се оглъбих в спомените си.* Вазов. *Може би снощните намеци в кръчмата му подсказаха, че е неблагоразумно да поверява всекиму какво има и какво няма в къщата си.* Г. Райчев.

подскàзване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подсказвам.

подсказвàч *м. Разг.* Ученик, който подсказва (в 1 знач.).

подсказвàчка *ж.* Жена или ученичка подсказвач.

подскàчам, -аш, *несв.*; **подскòча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Правя малък скок или скокове нагоре; подрипвам. *Той удари с десницата си по масата и празната чаша подскочи и се катурна на пода.* Ст. Загорчинов. *Той се откъсна от хорото и се затече насам, като продължаваше да маха кърпата и да подскача по такта на песента.* Вазов. *Над главата на Колето прелетя голяма жълта пеперуда и детето подскочи да я хване.* Дим. Ангелов. || Направям рязко движение, трепвам с тялото си при внезапна възбуда. *Звънеше телефонът, който се намираше на нощното му шкафче. Саваков подскочи в леглото и бързо протегна ръка към телефона.* Дим. Ангелов. *Отричаш ли? — Отричам, следовател ефенди... Следователят подскочи, загуби власт над себе си.* Дим. Талев.

подскàчане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подскачам. *Той срещаше гостите още при южната врата на крепостния зид... с радостни поздравления, с подскачания и с весели смешки.* Вазов.

подскòк, *мн.* -ци, *м.* Малък скок нагоре; подскачане. *С един подскок той опря с ръка о горния праг.*

подскòквам, -аш, *несв.*; **подскòкна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св* Подскачам. *Раксин подскокна от мястото си, макар че не беше неочаквано това, което чу.* Вазов. *По звестото лице на Ягага се изписа особено задоволство и той подскокна три пъти в знак на благодарност.* Елин Пелин.

подскòкна. Вж. подскоквам

подскòча. Вж. подскачам.

подсла̀да *ж.* Нещо, което придава малко сладък вкус. *А отзади на гърба му | е увиснала торба му, | пълна с вещи за потреба, | ... | гостби простички и здрави, | без подслади, без приправи.* Вазов.

подсладѐн, -а, -о. 1. *Прич. мин. страд. от* подсладя. 2. Като *прил.* — а) Към който е прибавено малко сладко, сладина. *Докато двете стари жени побъбраха и се пооплакаха, Ния донесе топла, подсладена ракия и кафе.* Дим. Талев. *Поднесоха мляко, подсладено с липов мед, в шарени глинени купички.* Ст. Загорчинов. б) *Прен.* Който е направен приятен, мил, благовиден. *При първия урок с околни думи изказа нещо като съжаление, подсладено с неговата блага, фамилиярна усмивка.* Вазов. *Как беше очарователна беседата му, подсладена с духовитост и лек хумор.* Вазов.

подсладя̀. Вж. подсладявам и подслаждам.

подсладя̀ се. Вж. подслаждам се.

подсладя̀ си. Вж. подслаждам си.

подсладя̀вам, -аш, *несв.*; **подсладя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Подслаждам. **подсладявам се, подсладя се** *страд.*

подсладя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подсладявам *и от* подсладявам се.

подсла̀ждам, -аш, *несв.*; **подсладя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* 1. Правя, направям нещо да стане сладко или по-сладко. *Много горчиво е* (кафето) — *каза засмян свещеникът, — трябва годеникът да го подслади.* Г. Райчев. *С лъжица мед иска да подслади вред.* Погов. 2. *Прен.* Направям нещо да стане приятно, драго. *Къде е флейтата, с която някога съпругът искаше да подслажда тихите вечери на брачния живот?* Св. Минков. *Грижи и делнични теготи | съм подслаждал с хубави мечти.* Н. Ракитин. **подслаждам се, подсладя се** *страд.*

подсла̀ждам се, -аш се, *несв.*; **подсладя̀ се,** -йш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред.* Подслаждам си. *Искаш ли малко круши? Имам една ранозрейка — като мед се топят в устата. Да ти дам, че да се подсладиш!* К. Петканов.

подсла̀ждам си, -аш си, *несв.*; **подсладя̀ си,** -йш си, *мин. св.* -йх си, *св.*, *сред.* Хапвам нещо сладко, обикн. след ядене.

подсла̀ждане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подслаждам, подслаждам се *и от* подслаждам си.

подсла̀ням, -яш, *несв.*; **подслоня̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.*, *сред Диал.* Подслонявам. **подсланям се, подслоня се** *възвр.*, *страд.* и *сред.* *Те се подсланяха под една широка ниска стряха.* Вазов.

подсло̀н *м.* 1. Прикрито, закътано място за укриване в лошо време. *Той видя, че ще вали, и тръгна бързо нататък, за да намери някакъв подслон от бурята.* Вазов. *Ние стоим на селския мегдан и дирим подслон за нощуване.* Л. Стоянов. *Там всеки ще намери подслон през нощта, ще почине.* Йовков. 2. Прибежище, закрила. *Хайдутите свили байрака и слезли да дирят подслон за през зимата.* Йовков *Ти нахрани ли някой гладен човек, даде ли подслон на беден пътник?* Д. Немиров.

подсло̀на *ж. Рядко.* Подслон. *В няколко минути бяхме измокрени до риза. Залутахме се из дола за подслона, но никаква не намерихме.* Вазов. *Къщици белеят тук и там, | пръснати далеко по баиря — | към коя ли аз да се упътя, | уморен, подслона да подиря?* П. П. Славейков.

подслоня̀. Вж. подслонявам и подсланям.

подслоня̀вам, -аш, *несв.*; **подслоня̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Прибирам на подслон, давам подслон *Съгласява се той само привидно да подслони под покрива си младите съпрузи и да ги храни.* Св. Минков. *Ние подслонихме земеделските машини. Подслонете добитъка да не мръзне.* **подслонявам се, подслоня се** *възвр.*, *страд* и *сред.* *Заръмя ситен дъжд. Мостът беше близу, но болният нямаше сили да отиде и се подслони под него.* Д. Немиров. *Селцето, дето сме се подслонили, е само на 12 километра от София.* К. Константинов. *Веднъж заваля и ние се отбихме във воденицата да се изсушим и подслоним, докато дъждът премине.* Ем. Станев. ☐ **Подслонявам глава** — прибирам се в убежище, на спокойно място *Там имахме една къщурка, вехта и прихлупена, колкото да си подслоним главите с жената и децата* А. Каралийчев.

подслоня̀ване *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подслонявам *и от* подслонявам се.

подслу̀шам. Вж. подслушвам

подслу̀швам, -аш, *несв.*; **подслу̀шам,** -аш, *св.* Слушам тайно чужд разговор. *На всички им се стори, че някой ги подслушва, и насочиха възбудени погледи към изхода.* К. Петканов. *В мрака под стрехите се плъзна сянка на човек, който бе подслушвал и бързаше да го не видят.* Йовков. *Кина, която се беше спряла до вратата и подслушваше, веднага влезе в стаята.* К. Петканов. **подслушвам се, подслушам се** *страд.*

подслу̀шване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подслушвам *и от* подслушвам се.

подслушва̀ч *м.* 1. Човек, който обича да подслушва. 2. *Воен.* Апарат, с който се долавя шум от чужд самолет.

подслушва̀чка *ж.* Жена подслушвач.

подсмѐя се. Вж. подсмивам се.

подсмѝвам се, -аш се, *несв.*; **подсмѐя се,** -ѐеш се, *мин. св.* подсмя̀х се, *прич. мин. действ.* подсмя̀л се, -а се, -о се, *мн.* подсмѐли се, *св.*, *сред.* 1. Усмихвам се, обикн. иронично. *И двамата се подсмиват и поглеждат дяволито.* Йовков *Две-три присмехулни булки го гледат лукаво, шепнат си нещо, подсмиват се.* Елин Пелин. *Ние със Златьо стоим настрана, гледаме ги и се подсмиваме.* Влайков. 2. Подигравам се леко; присмивам се. *Хората се подсмиваха и шегуваха над нейното нещастие.* Елин Пелин. *Хората я гледаха, подсмиваха й се, но тя не искаше да ги знае.* Г. Караславов. *Да види мало, голямо, | как се е мома подсмяла, | мома на годеника си!* Нар. пес. *Подсмяла се кука на криво дърво* Погов. ☐ **Подсмивам се под мустак** — усмихвам се леко и едва забележимо. *Иван Белин мълчеше, не казваше дори и какво търси, а само се подсмиваше под мустак.* Йовков.

подсмѝване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подсмивам се.

подсмѝхвам се, -аш се, *несв.*; **подсмѝхна се,** -еш се, *мин. св.* -ах се, *св.*, *сред.* Подсми-

вам се (в 1 знач.). *Момичетата се побутваха и се подсмихваха, като го гледаха.* Йовков. *Подсмихна се в себе си Рале и загледа пак из прозореца клюмналите под снега дълги стрехи.* П Ю. Тодоров. *Ако щеш, болярино, и сега можем да се поборим — подсмихна се Момчил.* Ст. Загорчинов.

подсмѝхна се. Вж. подсмихвам се.

подсмъ̀рквам, -аш, *несв.*; **подсмъ̀ркна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Подсмърчам (в 1 знач.). *Станчо подсмъркна и разчувствувано се усекна с два пръста.* Елин Пелин. *Ходжите наведоха смирено очи, а единият от тях, в смущението си, шумно подсмъркна и обърса без нужда носа си с опакото на ръката.* Дим. Талев. *Момченцето стана, подсмъркна, като изтри с ръкава на абичката мръсното си запечено носленце.* Г. Караславов.

подсмъ̀ркване, *мн.* -ия, *ср.* *Отгл. същ от* подсмърквам.

подсмъ̀ркна. Вж. подсмърквам.

подсмъ̀рчам, -аш, *несв.* 1. Поемам шумно въздух през неизчистен нос. *Аго заплака.... Час по час той подсмърчаше и триеше с длан очите си.* Йовков. *Детето се разплака, обърна гръб на баща си и дълго подсмърча.* К. Петканов. *Той ми даваше разни съвети, които свършваха все с това, да не шавам, да не подсмърчам, да не приказвам.* Ем. Станев. 2. Плача задавено, без глас. *Той сърба кротичко лютивата фасулена чорба, подсмърча и гледа да скрие сълзите.* Елин Пелин. *Де, де! Не се лигави, не подсмърчай! Аз няма да остана там, не бой се.* Йовков. 3. *Разг.* Оставен съм без внимание, пренебрегнат съм. *А честните, независимите натури гладуват по улиците, или подсмърчат в кюшетата.* Вазов. *Потокът от чуждици залива, заливa, а хиляди наши хубави думи подсмърчат зад вратата.* Вазов. ‖ Гледам нещо, което ми се иска, а го нямам. *Янко гледаше как добре са облечени хорските деца, а той подсмърчаше и му ставаше тъжно.*

подсмъ̀рчане, *мн.* -ия, *ср.* *Отгл същ от* подсмърчам.

подсоля̀. Вж. подсолявам.

подсоля̀вам, -аш, *несв.*; **подсоля̀,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Соля малко за подправка; посолявам. *Подсолете фасула, че е малко безвкусен.* **подсолявам се, подсоля се** *страд*

подста̀вен, -а, -о, *прил.* Който действува скрито за чужди интереси. *Подставено лице.*

подста̀вка *ж.* Предмет, върху който се поставя нещо да стои. *По-настрани беше Дельо симитчията с вечната си табла на главата и с триножната ѝ подставка през ръка* Ст. Чилингиров. *Подставка за саксия.*

по̀дстанция *ж.* Електрическа, помпена или пощенска станция с местно значение; междинна станция. *Близу до града се строи електрическа подстанция.*

подстома̀шен, -шна, -шно, *мн.* -шни, *прил.* Който се намира под стомаха. *Подстомашна жлеза.*

подсто̀рвам, -аш, *несв.*; **подсто̀ря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Подтиквам, подбуждам към зло подстрекавам *Ами че ние и на началника и на следователя казахме, че кметът е подсторил Грозьо да убие бея! — зина той сега страшно уплашен.* Я. Страшимиров. *О, бог да даде нестопен да останеш! | Дух бродник духът ти да стане...., че ти ме подстори без време да женим в далечно Загоре Петкана.* П. П. Славейков. **подсторвам се, подсторя се** *страд.*

подсто̀рване, *мн.* -ия, *ср.* *Отгл. същ. от* подсторвам *и от* подсторвам се

подсто̀рник, *мн.* -ци, *м.* Човек, който подсторва някого; подстрекател.

подсто̀ря. Вж. подсторвам.

подстрека̀вам, -аш, *несв* (рус) Подтиквам към зло; подсторвам, подбуждам. *Но има един млад човек, там, ти го знаеш, каймакам ефенди, той подстрекава народа.* Дим Талев **подстрекавам се** *страд.*

подстрека̀ване, *мн.* ия, *ср.* *Отгл. същ от* подстрекавам *и от* подстрекавам се.

подстрека̀тел, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* Човек който подстрекава. *Подстрекател към война.*

подстрека̀телен, -лна, -лно, *мн.* -лни *прил.* Чрез който се подстрекава. *Подстрекателна реч.*

подстрека̀телка *ж.* Жена или страна която подстрекава.

подстрека̀телски, -а, -о. *Прил. от* подстрекател. *Подстрекателски намерения.*

подстрека̀телство, *мн.* -а, *ср.* Подтик, подбуда към зло дело, към престъпление. *Клевети и подстрекателства. Подстрекателства към война.*

по̀дстриг, *мн.* няма, *м* *Събир.* Късовлакнеста дребна вълна, стригана от коремната област на овца и др. животни

подстрѝгвам, -аш, *несв.*; **подстрѝжа,** -еш, *мин. св.* подстрѝгах, *св.* 1. Стрижа, остригвам косми изотдолу, за да придам форма на косата или на мустаците. *Заведох детето да го подстрижат.* ‖ Подкастрям. *Подстригахме живия плет.* 2. *Църк.* Приемам някого за духовно лице *И когато стана на двадесет години, подстригаха го в монашески чин и го приеха в братството под името Еникий.* Елин Пелин. *В Арчарския манастир влязох послушник — там ме подстрига отец Йов.* Ст. Загорчинов **подстригвам се, подстрижа се** *възвр., страд.* и *сред.* *После в килията отец Иларион дълго го подпитва, като кашляше и охкаше, от къде е, отде иде, кога се е подстригал и какво е било мирското му име.* Ст. Загорчинов.

подстрѝгване, *мн.* -ия, *ср.* *Отгл. същ. от* подстригвам *и от* подстригвам се.

подстрѝжа. Вж. подстригвам.

по̀дстъп *м.* 1. Подход. *Неправилен подстъп към разработката на сюжета.* 2. *Воен.* Място, което е удобно за незабелязано придвижване към неприятелска позиция.

подсу̀квам, -аш, *несв.*; **подсу̀ча,** -еш, *мин. св.* подсу̀ках, *св.* Засуквам малко нагоре. *Често той изважда от джеба си валчесто огледалце.., оглежда се в него .., мръщи се, подсуква мустаците си и тегли бакенбардите.* Йовков. *Башибозуците се спряха на реката да се измият, подсукаха си мустаците, накривиха си чалмите.* З. Стоянов. **подсуквам се, подсуча се** *страд.*

подсу̀ча. Вж. подсуквам

подсуша̀. Вж. подсушавам.

подсуша̀вам, -аш, *несв.*, **подсуша̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Суша, изсушавам малко; поизсушавам. *Падна във водата и се измокри. Вместо да запали огън и да се подсуши, той продължи пътя си.* К. Петканов. **подсушавам се, подсуша се** *възвр.* и *страд.* ◻ **Подсушавам дете** — свалям мокрите пелени на дете и ги сменям със сухи. *Нани ми, нани, мъжко детенце. | ... Слънце ще изгрей — подсуши-ще те.* Вазов.

подсуша̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подсушавам *и от* подсушавам се.

подсъ̀ден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил. Юрид.* **1.** Който спада в компетентността на определен съд. *Това дело е подсъдно на околийския народен съд.* **2.** Който подлежи на съдене от определен съд. *Подсъдно лице. Подсъдна постъпка.*

подсъди̇̀м, -а, -о *прил.* **1.** Обвиняем. *След изслушване на свидетелите... председателят на съда се обърна към подсъдимия с тържествен глас: — Обвиняемий, пристъпете по-близко и ни разправете всичко по това, което сте извършили.* Елин Пелин. **2.** Като *същ. м.* **подсъдимият,** *ж.* **подсъдимата** — лице, обвинено, че е извършило престъпление. *Подсъдимият има право на защита.* Конст., чл. 82. ◻ **На подсъдимата скамейка** — на мястото на обвиняем, на подсъдим. *Той беше изправен на подсъдимата скамейка.*

подсъди̇̀мост, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* подсъдим.

подсъ̀дност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Юрид. Отвл. същ. от* подсъден.

по̀дсъзнание, *мн.* няма, *ср.* Проява на висшата нервна дейност в различните ѝ форми, която не се осъзнава във време на извършването ѝ. *А най-вероятно бе, че в подсъзнанието му бяха се вгнездили вече опасни мисли, отдето идеше и гузността му.* Г. Райчев. *Тия мисли изведнъж изплуваха из подсъзнанието му.*

по̀дсъзнателен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който се намира в подсъзнанието или се отнася до него. *Често се случва да чувствуваме нещо, без да можем да го определим или изкажем. И една дума само, едно далечно подсещане изведнъж прави ясно това, което е било подсъзнателно и скрито.* Йовков.

по̀дсъзнателно. *Нареч. от* подсъзнателен.

по̀дтик, *мн.* -ци, *м.* Подтикване към работа, към дейност; потик, подбуда, импулс, насърчение. *Неговата мечта да се качи на луната растеше. Планове след планове се въртяха в главата му и му даваха подтик към работа.* Елин Пелин.

подти̇̀квам, -аш, *несв.*; **подти̇̀кна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* подти̇̀кнат, *св.* **1.** Тикам, бутам напред малко или от време на време; подтъквам. *Той притури две дървета, подтикна главните и огънят отново пламна.* Влайков. *Той седеше наведен край огъня ... и час по час подтикваше главните.* Елин Пелин. **2.** *Прен.* Насърчавам, подбуждам, тласкам към дейност, давам подтик; потиквам. *В ума му все назрявал някой план и вътрешна сила непрестанно го е подтиквала да го изпълни.* Дим. Талев. *Но страстта не иска да знае за съветите на разума: подтиква ме, бичува ме, граби ме и ме тласка.* Йовков. **подтиквам се, подтикна се** *страд.*

подти̇̀кване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подтиквам *и от* подтиквам се.

подти̇̀кна. Вж. п о д т и к в а м.

подти̇̀скам, -аш, *несв.*; **подти̇̀сна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* подти̇̀снат, *св.* Потискам. **подтискам се, подтисна се** *страд.*

подти̇̀скане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подтискам *и от* подтискам се.

подти̇̀сна. Вж. п о д т и с к а м.

подти̇̀снатост, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* Потиснатост. *Ако в държането му в пиесата и да се забелязва известна подтиснатост, това се дължи на забърканото положение в семейството.* Йовков.

подти̇̀сник, *мн.* -ци, *м.* Човек, който подтиска, гнете; потисник, угнетител.

подти̇̀сничество, *мн.* няма, *ср.* Потисничество.

подти̇̀чвам, -аш, *несв.* Тичам по малко или от време на време като ходя. *Пък аз рекох да обадя — продължаваше си бай Рангел и подтичваше да стигне Бориса.* Йовков. *Дядо стана още по-пъргав, лицето му сияеше от радост. Той вече не вървеше, а подтичваше из улиците.* Д. Немиров. *И той влезе в кухнята, дето сестра му подтичваше около масата, помагаше на майката да приготвят обеда.* Ем. Коралов.

подти̇̀чване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подтичвам.

по̀дточка *ж. Книж.* Част от точка в дневен ред, план и др.

по̀дтропически, -а, -о, *прил.* Който се намира близу до някой от тропиците; субтропически. *Подтропически климат. Подтропическа растителност.*

подтъ̀квам, -аш, *несв.*; **подтъ̀кна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* подтъ̀кнат, *св.* Подбутвам нещо малко напред; подтиквам. *Подтъкни главните да не прегорят.* **подтъквам се, подтъкна се** *страд.*

подтъ̀кна. Вж. п о д т ъ к в а м.

поду̀вам, -аш, *несв.*; **подуя̀,** -у̀еш, *мин. св.* поду̀х, *прич. мин. страд.* поду̀т, *св.* Разширявам, увеличавам обема на нещо; издувам. *Тежкото ѝ дишане подуваше от време на време тънките ѝ безкръвни ноздри.* Ст. Загорчинов. **подувам се, подуя се** *страд.*

поду̀вам се, -аш се, *несв.*; **подуя̀ се,** -у̀еш се, *мин. св.* поду̀х се, *сред.* Разширявам обема си, обикн. поради болест; издувам се, отичам. *Умря от нищо: ужилила го пчела — кого не е жилила пчела? Но той се поду, посиня и за ден-два умря.* Йовков. *Сливиците ми се подуват и болки, болки — не се търпи вече.* Чудомир.

поду̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подувам *и от* подувам се.

поду̀мам. Вж. п о д у м в а м.

поду̀мвам, -аш, *несв.*; **поду̀мам,** -аш, *св.* **1.** *Нар.* Думам малко; поговорвам, поприказвам. *Неделча да си извардя, | да хвана, да го допипам, | кат вуйчо да го поседя, | роднински да му подумам, | душмански да го помъча.* Ц. Церковски. **2.** *Диал.* Изричам нещо, казвам; проговорвам. *Гергана дума подума: | На живот ми си господар, | но на волята не ми си.* П. Р. Славейков. *А които се обичат, те си приличат, — подума Неда Ляговичина.* Вазов. *Ами тя какво е, та и ней да не смееш да подумаш?* Влайков.

поду̀мване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подумвам.

пòдуправител, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* Помощник или заместник на управител.

поду̀т, -а, -о. 1. *Прич. мин. страд. от* подуя. 2. Като *прил.* — който е отекъл от болест, от рана. *При час стоя дълго време затворен един нещастен просяк... С подути крака, подпухнал в образа, той едва можеше да се движи.* Величков. *Дошел беше Чумакът, начумерен и лют, с подути очи.* Йовков. *Лицето ѝ бе погрозняло, с подути устни и носът ѝ се бе разширил, само очите ѝ бяха си останали все тъй хубави.* Дим. Талев.

подутинà *ж.* Подуто, отекло място по тялото на човек или на животно; оток.

поду̀тост, -ттà, *мн.* -и, *ж.* Подутина.

поду̀хам. Вж. подухвам.

поду̀хвам, -аш, *несв.*; **поду̀хам,** -аш, и **поду̀хна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* поду̀хнат, *св.* 1. Духам малко или леко. *В огнището има две въгленчета.., Стига ни..., ще подухаме и нов огън ще накладем.* Д. Немиров. *Слънцето сипе огнени стрели. Не подухва никакъв вятър.* Св. Минков. *Високите черковни тополи клатеха върховете си пред кубето, подухвани от лек ветрец.* Вазов. *Ако ти пàри, подухай го да изстине.* Погов. 2. Духам от време на време. *Тънък ветрец подухва и пръска приятна хладинка.* Влайков. *От време на време подухва ветрец и в стаята пробягва тънка вълна мирис на босилек.* Д. Немиров. 3. За вятър — почвам излеко да духам. *Когато подухнеше вечерникът, прибрежната тръстика шумеше продължително.* Ст. Загорчинов. *Отнякъде подухна гъста топла вълна, зашумя в листата на кукуруза и лъхна в лицата ни горещ въздух.* Ем. Станев. || Вея малко, леко. *Капитанът подухна по навик в слушалката на телефона.* Хар. Русев. *Ти можеш само да подухнеш и пред тебе ще заиграят сребърни паяжинки.* Д. Немиров. *Подухнати от лекия ветрец, листата зашумяха.*

поду̀хване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подухвам. *Когато подухването на вятъра донесеше до обонянието им миризмата на вълк, кучетата скачаха като ужилени и започваха да лаят.* Йовков.

поду̀хна. Вж. подухвам.

поду̀ча. Вж. подучвам.

пòдучастък, *мн.* -ци, *м.* Част, поделение от участък. *Пътен подучастък. Граничен подучастък.*

поду̀чвам, -аш, *несв.*; **поду̀ча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Уча, съветвам скрито някого да стори нещо, обикн. лошо; подбуждам, подтиквам. *Давам честната си офицерска дума, че ще те пусна веднага, стига да ми кажеш кой те подучи да говориш така с войниците.* Вежинов. **подучвам се, подуча се** *страд.*

поду̀чване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подучвам *и от* подучвам се. *Нови разследвания той не прави и остана глух и непреклонен на всички подучвания от страна на кмета.* Йовков.

поду̀ша. Вж. подушвам.

поду̀швам, -аш, *несв.*; **поду̀ша,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Душа малко, помирисвам. *Хрътката дойде до воденицата, спря се, подуши вратата и взе да обикаля из тревуляка.* Вазов. *Черната кобилка се извърна с цялата си глава към нея, погледна я, подуши я и леко я бутна по муцуната.* Йовков. *Един вълк се отдели, подуши следите на лисицата и се отдръпна.* Ем. Станев. 2. Откривам, намирам нещо по дъха, чрез душене. *Орли подушиха леш и се завиха високо в небето.* Вазов. *Кучетата го търсеха, те ходеха навред, където още можеха да подушат стъпките му.* Йовков. *Стоян не бе и забележил, че бае му Джуро се приближава. Кучетата го подушиха отдалеч и отърчаха да го посрещнат.* Влайков. 3. *Прен.* Откривам, узнавам нещо по някои признаци; надушвам. *Беше немислимо почти най-после да го не подушат ония, които го диреха по тия друмища.* Вазов. *Из полските села имаше много турци..., които бяха подушили четата.* Дим. Талев. *Но, подушен от властта, той изчезнал и се скитал до сега, гладен и под вечен страх да бъде уловен.* Вазов. *Сега Лазар се бореше с друга мисъл: дали турците не бяха подушили бунта?* Дим. Талев. *Буряна отдавна подушваше, че скришно се върши нещо.* И. Волен. **подушвам се, подуша се** *страд.* и *взаим.* □ **Краставите магарета през девет баира се подушват** (погов.) — лица с еднакви недостатъци лесно се намират, събират се и се поддържат.

поду̀шване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подушвам *и от* подушвам се.

поду̀я. Вж. подувам.

поду̀я се. Вж. подувам се.

подхàпвам, -аш, *несв.*; **подхàпна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Хапвам малко, обикн. преди друго ядене. || *Диал.* Закусвам.

подхàпна. Вж. подхапвам.

подхвàна. Вж. подхващам.

подхвàщам, -аш, *несв.*; **подхвàна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* подхвàнат, *св.* 1. Хващам нещо откъм долния му край. *Спуска се и на два-три скока настига колата. И, като я подхвана за стърчишката, повдигна я със страшна сила и я отхвърли през моста.* Йовков. *И опря гръб на ритлата, подхвана зад гръб с ръце и — подигна!* Мих. Георгиев. || Хващам леко, внимателно. *О! — изпищя Мария и полетя да падне, но Костадин я подхвана.* Вазов. *Една лодка приближи плътно скалите. Спас зарадвано я подхвана за носа.* Д. Добревски. 2. Залавям се да правя нещо; започвам, подкачам. *Рада и Станка не чакаха да им повторят и подхванаха една песен.* Вазов. *Селяните се успокоиха и с някакво недоумение и тъпа болка в душите подхванаха обикновения си живот.* Йовков. *Подхващаме работа.* 3. Продължавам нещо, което друг е започнал; подемам, подлавям. *И почти всяка вечер, за да ѝ обърне вниманието, подхващаше на втора цигулка същата мелодия, която свиреше и тя.* Йовков. *Един я оставя, други я подхваща.* Погов. 4. *Нар.* Започвам разговор с някого, заговорвам на някого. *Прибраха се и мъжете, седнаха всички да вечерят. Лазар подхвана майка си: — Е, майко, ... кога ще дойдеш и ти да видиш дюкяна ми?* Дим. Талев. *Свещеникът подпитва, подхваща го оттук-оттам. Ала Найден отговаряше без сърце и късо: — Добре съм. Нищо не ми е.* Г. Райчев. **подхващам се, подхвана се** *страд.* □ **Подхващам огън** — запалвам огън.

подхва̀щане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подхващам *и от* подхващам се.

подхвръ̀квам, -аш, *несв.*; **подхвръ̀кна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* **1.** Хвърча, хвъркам на късо разстояние. *Подхвръкваше птичка, изчуруликваше весело и се спускаше като стрела някъм близката горичка.* Кр. Григоров. **2.** Литвам, хвръквам. *Тогава той пуснал птичето и то — пър-р-р — подхвръкнало и кацнало на една топола.* Ц. Церковски.

подхвръ̀кване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подхвръквам.

подхвръ̀кна. Вж. подхвръквам.

подхвъ̀ргам, -аш, *несв. Диал.* Подхвърлям. *Каква виелица!... Вижда се как вали, как бързо-бързо подхвърга снега.* Йовков. **подхвъргам се** *страд.*

подхвъ̀ргане, *мн.* -ия, *ср. Диал. Отгл. същ. от* подхвъргам *и от* подхвъргам се.

подхвъ̀рля. Вж. подхвърлям.

подхвъ̀рлям, -яш, *несв.*; **подхвъ̀рля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* **1.** Хвърлям нагоре на късо разстояние; подмятам. *Около него се въртяха хора като обезумели, подхвърляха тежките си боздугани във въздуха и ги ловяха ловко.* Ст. Загорчинов. *Той побягна по улицата, но земята под стъпките му трепереше и го подхвърляше като играчка.* Елин Пелин. *И подхвърли Марко, юнак харен, | тежка пушка като перо леко.* Вазов. **2.** Хвърлям на близу. *Минута върпя той глава насам-натам и, като видя, че всички спят, взе камъче и ловко го подхвърли към краката на спящата стринка Гуна.* Ц. Церковски. *И, докато тя подхвърляше по хапка ту на Видра, ту на Ханджара, отзад изджавка куче и заръмжа.* Йовков. *На сън минаха три луди: | първото лудо, що мина, | той му подхвърли ябълка.* Нар. пес. **3.** Хвърлям, давам пренебрежително, с недобро чувство. *Хаджи Павел... изважда и подхвърля му върху тефтера една жълтица.* Влайков. *Като по-добра и простодушна, всички я подритваха — тикаха я на най-груба и тежка работа, подхвърляха й износеното и изкърпено облекло, шегуваха се зле с нея.* Г. Райчев. **4.** Тайно оставям нещо, за да го намери определено лице. *Разправяха, че някой, за да го изпита, му подхвърлил незабелязано една доста голяма сума.* Ст. Чилингиров. *Закача ме, пари ми подхвърля... Мога ли да търпя?* Елин Пелин. **5.** *Прен.* Казвам нещо, за да видя какво впечатление ще направи; подмятам, загатвам. *Един ден тя срещна отец Никодим и отдалече му подхвърли: — Е, как сте, братко? Радвате ли се на новината?* Г. Райчев. *Бате Коле провлече крак и се присъедини към недоволните селяни. Престори се, че нищо не е чул, и нарочно подхвърли да ги изпита.* К. Петканов. *А няма ли да се жените?... Чакай да му подхвърля за наша Поликсена.* Вазов. || Казвам нещо към казаното от друг: прибавям, обаждам се. *Това е вярно. Не е хубаво да се мамят другари — подхвърлиха и другите.* Ст. Загорчинов. *Понякога се прислуша към околните разговори и, без да го питат, подхвърли и той нещо, па пак си захване неговата.* Влайков. **6.** Казвам нещо със заобикалки; загатвам. *На Петровден Юрталанката се завъртя около снаха си, попита я любезно за това и онова и подхвърли да идат на гости.* Г. Караславов. *Подхвърляха му други люде, казваха му го открито, а и сам виждаше, че така се подготвяше женитбата му с Божана Бенковица.* Дим. Талев. **7.** *Книж.* В съчет. с предлога *на* и с някои съществителни имена означава, че се върши това, което изразява съществителното име, напр. подхвърлям на критика — критикувам, обикн. строго; подхвърлям на преценка — преценявам; подхвърлям на унищожение — унищожавам. **подхвърлям се, подхвърля се** *възвр.* и *страд.* □ **Подхвърлям дете** — скрито оставям пеленаче някъде, за да го намери и прибере някой. *Обикновено на улицата подхвърляха съвсем малки деца — по на няколко дни, дори часове.* Г. Райчев.

подхвъ̀рляне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подхвърлям *и от* подхвърлям се. *Тук-там се чуха и неприлични подхвърляния и насмешки.* Дим. Ангелов.

подхвъ̀рчам, -аш, *несв.* Подхвръквам. *Те подхвърчаха наблизу, подскачаха и премятаха дългите си опашки.* Йовков.

подхлъ̀звам, -аш, *несв.*; **подхлъ̀зна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* подхлъзнат, *св.* Излъгвам, изигравам някого. **подхлъзвам се, подхлъзна се** *страд.*

подхлъ̀звам се, -аш се, *несв.*; **подхлъ̀зна се,** -еш се, *св.*, *сред.* Изгубвам равновесие на хлъзгаво място. *На едно много стръмно място и двамината се подхлъзнаха и неволно простряха ръце да се хванат за един зеленикав корен.* Вазов. *И дето да стъпиш, все ще се подхлъзнеш, каквото и да похванеш — мокро, нечисто.* Йовков. *Като ги видя, бае Ради се подхлъзна, падна назад и се търколи чак на поляната.* Елин Пелин. || *Прен. Разг.* Увличам се по нещо и се измамвам; загазвам. *Подхлъзна се по това момиче.*

подхлъ̀зване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подхлъзвам *и от* подхлъзвам се. *Едно подхлъзване — и отиваш в дъното на ямата!* Вазов.

подхлъ̀зна. Вж. подхлъзвам.

подхо̀д *м.* Начин на отношение към работа или към човеци; подстъп. *Реалистичен подход. Специален подход към душевно болните. Неправилен подход.*

подхо̀ден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* Който отговаря, подхожда за определен случай; подхождащ, подходящ. *Поп Никола... разгръщаше требника и дирише подходните за случая молитви.* Л. Стоянов. *Най-после те намираха подходно цвете и го затъкваха в петелката на палтото си.* Йовков.

подхо̀дно. *Нареч. от* подходен. *Подходно написан.*

подходя̀щ, -а, -о, *прил.* (рус.) *Остар.* Подходен, подхождащ.

подхо̀ждам, -аш, *несв.* **1.** Отговарям, съответствувам за определен случай; удобен съм, отивам. *До него също на одъра седеше дребен и непознат мъж с охлузени летни дрехи, които никак не подхождаха за сезона.* Дим. Димов. *А тя по своя характер и по своето меко сърце съвсем не подхождала за механджийка.* Влайков. *Конците няма да стигнат, а и закръпките, които той е приготвил от стар шинел, съвсем не подхождат на жълтия цвят на куртката.* Йовков. **2.** Постъпвам по определен начин, отна-

сям се. *Към всеки отделен случай трябва да се подхожда конкретно.*

подхождане *ср. Отгл. същ. от* подхождам.

подхождащ, -а, -о, *прил. Книж.* Подходен. *Тая работа иска и подхождащ човек. Подхождащи условия за работа. Подхождащ момент за действие.*

подхождащо. *Нареч. от* подхождащ; подходно. *Сцената е подхождащо украсена.*

подхранвам, -аш, *несв.*; **подхраня,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Подсилвам с храна, с тор и др. *Всички останали култури сме окопавали навреме и подхранвали с изкуствен тор. Подхранвам детето с каша.* 2. *Прен.* Усилвам, поддържам нещо. *Една друга случка още повече усили и подхрани това болезнено възбуждение на духовете.* Йовков. *Подхранвам надеждата за освобождение.* **подхранвам се, подхраня се** *страд.*

подхранване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подхранвам *и от* подхранвам се.

подхраня. Вж. подхранвам.

подцентрала *ж.* Клон от централа. *Електрическа подцентрала.*

подценя. Вж. подценявам.

подценявам, -аш, *несв.*; **подценя,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Смятам нещо за по-слабо, помалко ценно, отколкото е в действителност; омаловажавам. *Не подценявайте противника си!* **подценявам се, подценя се** *възвр.* и *страд.*

подценяване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ от* подценявам *и от* подценявам се.

подчертавам, -аш, *несв.*; **подчертая,** -аеш, *мин. св.* подчертах, *св.* 1. Слагам черта под нещо написано или напечатано. *Имаше и странния навик да подчертава много често някои пасажи, като си служеше с една малка линийка.* Йовков. *Лейтенант Буков прелистваше вестниците от последните дни и подчертаваше с червен молив всичко, което се отнасяше до България.* Д. Добревски. 2. Правя да изпъкне, да се очертае. *Облечена в копринена рокля, която силно подчертаваше хубавото ѝ тяло, тя изпълни хола с миризма на скъп парфюм.* Дим. Ангелов. 3. *Прен.* Изтъквам нещо, наблягам върху нещо. *Увлечеше ли се пък, за да предизвика по-голямо внимание и да подчертае това, което говореше, той имаше обичай да мушка събеседника си.* Йовков. **подчертавам се, подчертая се** *страд.* □ **Подчертавам дебело** (книж.) — изтъквам, силно наблягам на нещо.

подчертаване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подчертавам *и от* подчертавам се.

подчертан, -а, -о. 1. *Прич. мин. страд. от* подчертая. 2. Като *прил.* — който ярко изпъква, изтъква се. *Бакърджиев го изгледа остро, с подчертана началническа строгост.* Д. Добревски. *Алекси седеше на първия ред. Той с подчертано нехайство въртеше в пръстите си една верижка с ключове и се мъчеше да не гледа в очите.* А. Гуляшки. *Подчертана любезност.*

подчинен, -а, -о. 1. *Прич. мин. страд. от* подчиня. 2. Като *прил.* — който се намира под чужда зависимост. *Раите станаха господари, господарите станаха подчинени на раите.* Вазов. *Сякаш че не е самостоятелен човек, ами е някакъв подчинен и зависим от благоволението на тоя надменен глупак.* Влайков. *У тях не всичко е тъй бляскаво, изгладено и изящно, не всичко тъй е подчинено на стила и на тънкия вкус.* Йовков. 3. Като *същ.* Служител, който работи под ръководството на началник. *Той искаше да се покаже спокоен и разсъдлив началник, който леко мъмре своя подчинен.* П. Спасов. □ **Подчинено изречение** (грам.) — изречение, което зависи от друго изречение и го пояснява.

подчинение, *мн.* -я, *ср.* Положение или проява на подчинен; подчиняване. *Смилец целуна тогава скута на хана и края на чехъла му в знак на подчинение.* Вазов. *Първата отстъпка от тоя път ще повлече друга, и аз един ден ще се озова в пълно подчинение на мъжа си.* Вазов.

подчиненост, -тта, *мн.* няма, *ж. Отгл. същ. от* подчинен. *Той изведнъж почна да се отърсва от своето безправно положение, от своята подчиненост.* Влайков. *Напредналите идеи на нашия либерален век се стремят да еманципират жената от робската подчиненост на мъжа.* Вазов. *Такива зависими селяни се наричаха тогава отроци и парици... Подчинеността им се изразяваше само в ограничение на личната свобода и в даждието на господаря.* Вазов.

подчинителен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Обикн. в съчет. **подчинителен съюз** (грам.) — съюз, който въвежда подчинено изречение.

подчиня. Вж. подчинявам.

подчиня се. Вж. подчинявам се.

подчинявам, -аш, *несв.*; **подчиня,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Правя, направям някого подвластен, подчинен; покорявам. *Той беше привикнал и на бащината си безпрекословна власт,... под която подчиняваше своята воля като ратай.* Влайков. *Сега тя, още от първите дни след сватбата, се тъкмеше да въведе в домашния ред новата си снаха, да я подчини на своята воля.* Дим. Талев. *В критически минути куражът и присъствието на духа у едного магически действуват въз масата и я подчиняват.* Вазов. **подчинявам се, подчиня се** *възвр.* и *страд.*

подчинявам се, -аш се, *несв.*; **подчиня се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св., сред.* Изпълнявам чужда воля като подчинен, подвластен; покорявам се. *Върви с мене! — заповяда той на Рангела, който почувствува в тоя човек сила и му се подчини.* Вазов. *Свикнал бе както да заповядва, така и да се подчинява.* Влайков. *Него той слушаше, нему се подчиняваше като роб.* Йовков.

подчиняване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подчинявам *и от* подчинявам се.

подшепвам, -аш, *несв.*; **подшепна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* подшепнат, *св.* Шепна тайно; подшушвам. *Мурад ага му подшепваше всичко, нареждаше избрани верни хора по ниви, по хармани и по хамбари.* Д. Немиров. **подшепвам се, подшепна се** *страд.*

подшепване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подшепвам *и от* подшепвам се.

подшепна. Вж. подшепвам.

подшибвам, -аш, *несв.*; **подшибна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* подшибнат, *св.* Шибам леко или от време на време. *„Ди, шуго!" сумти и сърдито селякът | подшибва си*

коня постал. К. Христов. *А Тренчо ... примигва и подшибва най-крайния кон.* Кр. Григоров. **подшибвам се, подшибна се** *страд.*

подшѝбна. Вж. подшибвам.

подшѝвам, -аш, *несв.*; **подшѝя,** -ѝеш, *мин. св.* подшѝх, *прич. мин. страд.* подшѝт, *св.* **1.** Правя подгъвка в краищата на плат и я пришивам; подгъвам. *Подший си полата, че й висят конци по краищата.* **2.** Зашивам чаршаф на юрган, одеяло и др. **3.** Пришивам кòли или книжа едни към други при подвързване. *Той неуверено посегна към читанката, която несръчно беше подшита със синя хартия и груб чер конец.* И. Волен. **подшивам се, подшия се** *страд.*

подшѝване *ср. Отгл. същ. от* подшивам *и от* подшивам се.

подшѝя. Вж. подшивам.

подшу̀швам, -аш, *несв.*; **подшу̀шна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* подшу̀шнат, *св.* Подшепвам. *Докато младоженците приемат поздравленията, дребната женица ... шета насамнатам из черквата, прилепва се до някоя повисокопоставена личност и подшушва на ухото й да заповяда в къщата на булката.* Св. Минков. *Някой подшушна, че попът имал най-хубавото вино в селото.* Чудомир.

подшу̀шна. Вж. подшушвам.

подъ̀вкам. Вж. подъвквам.

подъ̀вквам, -аш, *несв.*; **подъ̀вкам,** -аш, *и* **подъ̀вча,** -еш, *мин. св.* подъвках, *св.* Дъвча малко или от време на време. *Подъвках желязата мръвка и я изплюх.*

подъ̀вча. Вж. подъвквам.

подъ̀дря. Вж. подъдрям.

подъ̀дрям, -яш, *несв.*; **подъ̀дря,** -еш, *мин. св.* -ах, *св. Разг.* Дъдря малко *Ела да си подъдрем за туй-онуй.*

по̀дъл, -длъ, -дло, *мн.* -дли, *прил.* **1.** Който върши подлости и вероломства. *Грабят от народа гладен, | граби подъл чорбаджия, | за злато търговец жаден | и поп с божа литургия,* Ботев. *Той си представяше ужасното положение ... на подъл и безчестен човек.* Вазов. *Подла твар. Подъл мошеник.* **2.** Който изразява подлост, който е извършен чрез подлост. *Бориславе, всичко знам вече, ти си бил жертва на подла измама.* Вазов. *Не исках да изказвам негодувание за подлата му постъпка.* Ал. Константинов. *Подло предателство. Подла измяна.*

подълба̀вам, -аш, *несв.*; **подълба̀я,** -а̀еш, *мин. св.* подълба̀х *св.* Дълбая малко или от време на време. **подълбавам се, подълбая се** *страд.*

подълба̀я. Вж. подълбавам.

подърдо̀рвам, -аш, *несв.*; **подърдо̀ря,** -иш, *мин. св.* -их, *св. Разг.* Дърдоря малко или от време на време.

подърдо̀ря. Вж. подърдорвам.

подържа̀, -йш, *мин. св.* -а̀х, *св.* Държа малко, за кратко време. *Извадил хлебец от торбицата си, подържал го малко над пàрата, която излизала от гостбата, и почнал да яде.* Елин Пелин. *Гъсокът дигна единия си крак с черна сгърчена ципа, подържа го като изтръпнал и го пусна.* Йовков. *От Загорето идеха та докарваха говеда: подържат ги малко, похранят ги, па ги откарат нанякъде.* Влайков. *Ела де, ела подръж коня!* Йовков.

подъ̀рля се. Вж. подърлям се.

подъ̀рлям се, -яш се, *несв.*; **подъ̀рля се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Дърля се малко или от време на време. *След войната хората се раздвижиха да търсят сметка, подърлиха се, покараха се, па току си седнаха по местата.* Г. Караславов.

подъ̀рпам. Вж. подръпвам.

подъ̀хам. Вж. подъхвам.

подъ̀хвам, -аш, *несв.*; **подъ̀хам,** -аш, *и* **подъ̀хна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Дъхам, дишам за кратко или от време на време; подишвам. *Стаята я не побираше и тя излезе в градината, на простора, да подъхне свеж въздух.* Вазов.

подъ̀хна. Вж. подъхвам.

подя̀вам, -аш, *несв.*; **подя̀на,** подѐнеш, *мин. св.* подя̀нах, *прич. мин. страд.* подя̀нат, *св. Нар.* Турям, слагам нещо някъде; дявам. *Къде подянахте старата кофа?*

подя̀вам се, -аш се, *несв.*; **подя̀на се,** подѐнеш се, *мин. св.* подѐнах се, *св., сред. Нар.* Скривам се, изчезвам; дявам се. *Къде ли се подяна тоя Цочо? — рече си тя.* Кр. Григоров. *Кам ти сега тия пари? — попита той писаря. — Къде са се подянали те?* Влайков.

подя̀вка *ж. Нар.* Момиче, което има по-голяма нежена сестра. *Ала малка е още за хорото. Па е и подявка. Кака й току-що е стигнала за момуване.* Влайков.

подя̀дам, -аш, *несв.*; **подя̀м,** подядѐш, *мин. св.* подя̀дох, *прич. мин. действ.* подя̀л, *св.* Подяждам. *Каква ти скръб сърце подяда? | Какъв те демон мъчи теб?* К. Христов. **подядам се, подям се** *страд.*

подя̀ждам, -аш, *несв.*; **подя̀м,** подядѐш, *мин. св.* подя̀дох, *прич. мин. действ.* подя̀л, *св.* **1.** Разяждам малко или отдолу. *Червеите са подяли дървото.* || За вода — руша изотдолу; подравям, подривам. *Придошлата река подяде десния си бряг.* **2.** *Нар.* Ощетявам някого, като обикн. ям от храната му. *Оплака им се, че няколко души турци постоянно го посещавали и подяждали.* К Петканов. *Хапни си от яденето, няма да ни подядеш.* **3.** *Нар.* Почвам да ям от нещо. *Много рано подядохте туршията.* **4.** *Прен.* Уязвявам, измъчвам скрито; разрушавам. *Мисълта, че се обвинява в убийство, беше легнала видимо като тежка, непоносна мъка на сърцето му, която беше съкрушила силите му и подяла здравето му.* Величков. **подяждам се, подям се** *страд.*

подя̀ждам се, -аш се, *несв.*; **подя̀м се,** подядѐш се, *мин. св.* подя̀дох се, *прич. мин. действ.* подя̀л се, *св., сред.* Отнасям се, държа се злобно към някого.

подя̀ждане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* подяждам *и от* подяждам се.

подя̀лба *ж.* Поделяне общ имот, стока и др. между няколко души наследници. *Никой не знаеше где изчезнаха парите. През нощта след подялбата той ги скри някъде и пак продължи своя черен и груб живот.* Д. Немиров. *Никой не търсеше нещо повече от това, което беше получил при подялбата.* Йовков. *Бате, ти забравяш за мама — няма да понесе подялбата. Не искам на старини да я разплакваме.* К. Петканов.

подя̀лкам. Вж. подялквам.

подя̀лквам, -аш, *несв.*; **подя̀лкам,** -аш, *св.* Дялкам малко или от време на време. *Свилен подялка какво подялка, па протегна пред очите си сабицата да види права ли е.* И. Волен.

подя̀м. Вж. подядам и подяждам.

подя̀м се. Вж. подяждам се

подя̀на. Вж. подявам.

подя̀на се. Вж. подявам се.

поевропѐйча. Вж. поевропейчвам.

поевропѐйча се. Вж. поевропейчвам се.

поевропѐйчвам, -аш, *несв.*; **поевропѐйча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Придавам европейски вид и характер на нещо или на някого. *У мене се пробуди едно неприятно чувство, някакво неразположение към тия поевропейчени българки, които пренебрегваха родния си език без нужда.* Вазов. *Те бяха млади хора с претенции на поевропейчени турци.* Величков. **поевропейчвам се, поевропейча се** *възвр.* и *страд.*

поевропѐйчвам се, -аш се, *несв.*; **поевропѐйча се,** -иш се, *мин. св.* -их се. *св., сред.* Придобивам, възприемам европейски характер в култура, държане и пр.

поевропѐйчване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* поевропейчвам *и от* поевропейчвам се.

поевтинѐя. Вж. поевтинявам[1].

поевтиня̀. Вж. поевтинявам[2].

поевтиня̀вам[1], -аш, *несв.*; **поевтинѐя,** -ѐеш, *мин. св.* поевтиня̀х, *прич. мин. действ.* поевтиня̀л, -а, -о, *мн.* поевтинѐли, *св.* Ставам евтин или поевтин. *Някои стоки напоследък поевтиняха.*

поевтиня̀вам[2], -аш, *несв.*; **поевтиня̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Правя, направям нещо да стане по-евтино, намалявам му цената. *Трябва да се опрости и поевтини държавният апарат.* Г. Димитров. *Трябва да поевтиним производството.* **поевтинявам се, поевтиня се** *страд.*

поевтиня̀ване *ср. Отгл. същ. от* поевтинявам[1], поевтиня̀вам[2] *и от* поевтинявам се.

поединѝчно *нареч.* Един по един, един след друг. *И партизаните продължаваха да пълзят поединично и да се губят край тъмната ивица на брястовете.* Дим. Ангелов. *Избирателите гласуват лично, тайно и поединично.* || Отделно, без общи усилия, частично. *Борбата се водеше поединично и затова неуспешно.*

поѐзия *ж.* (гр.). **1.** Стихотворно художествено творчество. *Проза и поезия. Народна поезия. Поезията на Иван Вазов.* **2.** *Прен.* Очарование, прелест. *В бурята природата достига мотивите на най-високата поезия.* Вазов. *Полъхва тая странна поезия, която иде от големите епични дела.* Йовков.

поѐма *ж.* (гр.). Голямо литературно произведение в стихове, обикн. епическо *Поемата „Илиада" от Омир. Поемата „Кървава песен" от Пенчо Славейков. Сатирична поема. Драматична поема.*

поѐма. Вж. поемам.

поѐмам, -аш, *несв.*; **поѐма,** -еш, *мин св.* поѐх, *прич. мин. страд.* поѐт, *св.* **1.** Вземам, хващам нещо подадено отблизу. *Ненко пое таса и жадно-жадно го поднесе към устата си.* Влайков. *Той стоеше на края на пещерата и ни поемаше един по един за ръката.* З. Стоянов. *Водачите поеха поводите на животните.* Вазов. *Я излез, излез, Русанке, | портите да ми отвориш, | кончето да ми поемеш.* Нар. пес. **2.** Вземам навътре в себе си, приемам (въздух, питие и др.). *Навред беше светло и чисто, гърдите поемаха издълбоко свежия въздух.* Дим. Талев. *Бальо беше облегнал гръб на трънясалата сливи и пушеше, но поемаше така лакомо, че цигарата му пращеше.* И. Волен. *Горкото момиче хълцаше от плач и не можеше да поема.* Вазов. *Кардашев имаше нужда да диша чист въздух... Тука гърдите му поемаха с жажда и наслаждение.* Вазов. **3** Впускам се в път, тръгвам. *Когато той мина на отвъдната страна и пое покрай плета, някой свирна зад него.* Йовков *Но не тръгвам надолу към лелини Радини, а поемам въз реката.* Влайков. *Пак поемаше Кондо нагоре край вадата, ала ядът му ставаше все по-лют.* Д. Немиров. *След обед Асен... стегна каруцата, метна се вътре и пое за Буковец.* К. Константинов. **4.** Почвам да говоря; заговорвам. *И ти защо дойде там, а? — пое той с внезапно ожесточение.* Вазов. *Владиков пое: — Братя, аз приемам да отида.* Вазов. *Да, всичко това ще бъде за твоя полза, пое та каза Цочо Спасов.* З. Стоянов. **5.** Продължавам нещо, започнато от друг; подемам. *Песента ще се пронесе | по гори и по долища — | горите ще я поемат, | долища ще я повторят.* Ботев. *Да живее Момчил деспот! — ненадейно гръмко извика Райко и по него поеха Момчиловците.* Ст. Загорчинов. *Дядо Мине се радваше, че е отгледал такъв добър син, да му поеме работите на старини.* Вазов. *Тя бе пъргава и разумна. Отрано пое шетнята из къщи.* Влайков. **6.** В съчет. с отвл. съществителни означава, че подлогът се залавя да върши действието, изразено със съществителното. *Поемам отговорност. Поемам задължение. Поемам властта. Поемам си службата.* **поемам се, поема се** *страд.* □ **Поемам дъх, душа (дъха си, душата си)** — а) Вдишвам дълбоко въздух. *Той трепна, пое дъха си, за да каже нещо, но само кимна с глава и прекара ръка по косата си.* Йовков. *Като си пое душата, той припна пак през една тясна и тъмна улица и се спря пред Светославовата вратня.* Вазов. б) Почивам си за късо време при напрегната работа. *Премаляла от умора и цяла зачервена, изправя се, ослонена въз мотиката, да поеме дъх.* Влайков. *Понякога, когато тичаха нагоре към ръба на рида, той спря за момент да си поеме дъх.* Ив. Мартинов **Поемам път (пътека, друм и под.)** — тръгвам по някакъв път, друм и под.. обикн. за далеч. *Янко погледна, после се обърна и пое пак пътя си.* Йовков. *Ние се изкачихме по баира и поехме пътя през стърнището* Ем. Станев. *Когато към вечността поема друма, | при моя гроб умрази ще заглъхнат | и враговете мигом ще отдъхнат.* Вазов.

поѐмане *ср. Отгл същ. от* поемам *и от* поемам се.

поѐмен, -мна, -мно, *мн.* -мни, *прил.* Само в съчет. **поемни условия** — условия, при които се възлага работа на предприемач, при участие в търг и др.

поѐн, по̀йна по̀йно, *мн.* по̀йни, *прил.* За птица — която има хубав глас и пее приятно. *Ей пукна пролет — възкипя | земята — майка милостива, | и пойна птичка затрептя | във*

китно цъфналата слива. Ц. Церковски. *Рояци пойни птици пеят в листака.* Вазов.

поѐне, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* поя *и от* поя се.

поергену̀вам, -аш, *св.* Ергенувам малко, поживявам си като ерген. *Ако те оставя да поергенуваш още някоя година, то една заран ще да те намеря обесен на някое дърво, проговорил бащата.* Каравелов.

поѐт *м.* (гр.). Творец на поетически произведения. *Като няма в труд поету награда, | чезне песен, фантазия отпада.* П.·Р. Славейков.

поетѐса *ж.* Жена поет; поетка.

поетизѝрам, -аш, *несв.* Представям в поетичен вид, украсявам речта си с поетични средства.

поѐтика *ж. Книж.* Теория на поетичното творчество.

поетѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Който съдържа поезия. *Поетичен език. Поетична легенда.*

поетѝчески, -а, -о. *Прил. от* поет. *Поетическа дарба. Поетически творения. Поетическо чувство.* □ **Поетическа волност** (литер.) — отклонение от някои езикови правила заради нуждите на стиха.

поетѝчност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* поетичен. *Той намира даже известна поетичност у тоя човек.* Вазов. *Тях ги учудва силата на стиха, свежата поетичност на израза.* П. П. Славейков.

поѐтка *ж.* Жена поет; поетеса.

поехтя̀. Вж. п о е х т я в а м.

поехтя̀вам, -аш, *несв.*; **поехтя̀,** -йш, *мин. св.* -ях, *прич. мин. действ.* поехтя̀л, -а, -о, *мн.* поехтѐли, *св.* **1.** Ехтя малко или от време на време. **2.** *Рядко.* Почвам да ехтя; заехтявам, проехтявам. *Продължаваше той ту весело, ту ядовито да говори... и най-накрай се изсмя, та градината поехтя.* Ц. Церковски.

пожабу̀ркам. Вж. п о ж а б у р к в а м.

пожабу̀рквам, -аш, *несв.*; **пожабу̀ркам,** -аш, *св.* Жабуркам малко. **пожабурквам се, пожабуркам се** *сред. Пожабуркваѝ се, за да си изплакнеш устата.*

пожаду̀вам, -аш, *св.* Жадувам малко време. *Ще пожадуваме, докато стигнем до извора.*

пожа̀лвам, -аш, *несв.*; **пожа̀ля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* **1.** Обвзема ме жалост към някого или нещо. *Тежко е да слугуваш на други хора. Чуждите хора не пожалват човека.* Влайков. **2.** Жаля покойник малко време. *Жена му е млада, ще поплаче, ще пожали, па ще махне с ръка и, както му е ред, ще повтори.* Г. Караславов. *Море лудо, нека падна, | мътен порой да ме влачи — | стари татко да пожали, | стара майка да поплаче.* К. Христов. *Тя пожали два месеца брат си и се ожени.* □ **Не пожалвам сили (средства, време и др.)** — не пощадявам сили (средства, време и др.), за да постигна нещо.

пожа̀ля. Вж. п о ж а л в а м.

пожа̀р *м.* **1.** Стихиен огън, който обхваща и унищожава сграда, гора, снопи и др. *Тогава избухнал, както го наричат в Преспа, големият пожар... — от полунощ до разсъмване е изгоряла почти цялата чаршия.* Дим. Талев. *В планината гореше пожар. Нямаше дим, нямаше пламъци — само една начупена огнена линия.* Йовков. ‖ *Обр. В главата ми пламти пожарът на любовта.* Вазов. *Аз горя от пожар неугасим.* Дебелянов. *Звездите, доскоро тъй много, неусетно угаснаха една по една и целият изток блещеше в грамадния пожар на зората.* Йовков. **2.** *Прен.* Революция. *Из Херцеговина ще изхвръкне искрата, която ще запали пожара в цялата турска царщина.* Вазов. *Види се, въстание е избухнало сега на други места... Загасналият пожар се е съживил.* Вазов. □ **Правя нещо (на) плен и пожар** — унищожавам напълно, разорявам жестоко с война. *Но зъл ден настанал, неверници люти | земя ни сторили я плен и пожар.* Вазов.

пожа̀рен, -рна, -рно, *мн.* -рни, *прил.* **1.** Който е присъщ на пожар. *Появиха се сега по-ниски облаци, гъсто напластени и черни като пожарен дим и ... в един само миг обложиха цялото небе.* Йовков. *Зората се пукаше. Розови огнени облаци с пожарна светлина блещяха на изток.* Вазов. *Слънцето беше климнало на запад и отвесните му лъчи, като падаха в прозорците на къщята, по хълмовете, озаряваха ги с пожарен блясък.* Величков. **2.** Предназначен за гасене на пожар. *Пожарен кран. Пожарна тръба.* □ **Пожарна команда** (остар.) — а) Служба от пожарникари със съоръжения за гасене на пожар. б) Сграда за такава служба.

пожа̀рище, *мн.* -а, *ср.* **1.** Място, обхванато от пожар. *Като стигнаха до портите, Рашид кара право при пожарището, гдето завари всичките цигани и селяни, че се мъчат да изгасят недоизгорялото пожарище от плевника.* Цани Гинчев. *Вляво кървава вечер гори, | вдясно тъмни пожарища пушат.* Багряна. *Искра след искра и пожарища алени | изб‌ликват в смълчаните тъмни гори.* Смирненски. **2.** Място, унищожено от пожар. *Тате, — каза си той, — ти ми завеща две наследства само: едно пожарище и твоя честен характер.* Вазов. *Малки дървени къщици ... тук-там поникваха из пожарището.* Вазов.

пожарна, обикн. членувано **пожа̀рната,** *ж. Разг.* Пожарна команда.

пожарника̀р, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* Служител в противопожарна служба. *Пред димящата плевня беше неразбория... Пожарникарите обливаха полуразрушената сграда с дълги струи вода и незагасналият още огън пръскаше искри и пепел.* Хар. Русев.

пожарника̀рски, -а, -о. *Прил. от* пожарникар. *Пожарникарска стълба. Пожарникарска служба.*

пожарогасѝтел, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* Уред с химикали за гасене на пожар.

пожарогасѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни. *Прил. от* пожарогасител. *Пожарогасителни апарати.*

пожаря̀, -йш, *мин. св.* -их, *несв. Нар. Поет.* Унищожавам с пожар. *И Марко си на гора говори: | „Ой те горо, горо ясенова, | що си рано толко повехнала? | Дали те е пожар пожарило, | или те е секира посякла, | или те е слана попарила?"* Нар. пес.

пожела̀вам, -аш, *несв.*; **пожела̀я,** -ѐеш, *мин. св.* пожела̀х, *св.* **1.** Обвзема ме желание за нещо; поисквам. *И свободен съм уж и могъл бих да върша всичко, каквото ми е приятно и как-*

вото пожелая. Влайков. *Отец Никодим живееше самотен в малката си спаичка и не пожела да общува с мене*. Елин Пелин. *Чуваше тя за своите близки — живи са и здрави, но нито един път не пожела да ги види*. Дим. Талев. *Градът е на две крачки: ще си дохождаш, когато пожелаеш*. Хар. Русев. 2 Изказвам пожелание за нещо. *Отново те си пожелаха лека нощ и се разделиха*. Йовков. *Нека пожелаем щастие и добър път и, по възможност, по-малко разочарования на героинята*. Вазов. **пожелавам се, пожелая се** *страд*.

пожела̀ване, *мн.* ия, *ср. Отгл. същ. от* пожелавам *и от* пожелавам се; пожелание.

пожела̀ние, *мн.* -я, *ср.* 1. Изказано желание за успех, за добро; благопожелание. *Компанията тръгваше по бялото шосе, изпращана със закачки и пожелания*. Ем. Станев. *Селото остана далеч зад хълма, а в ушите на Митко все още звучаха радостните възгласи и пожелания*. М. Марчевски. ‖ Помисъл, желание за нещо. *Що ми даде тез очи, които с всеки поглед раждат пожелание, / с всяка среща някого заплитат*. Дора Габе. 2. Поръка, искане. *Изказаха пожелание изворът да се каптира за новия водопровод*.

пожела̀я. Вж. пожелавам.

пожѐна. Вж. пожънвам.

пожѐнвам. Вж. пожънвам.

пожѐнване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* поженвам *и от* поженвам се; пожънване.

пожертвова̀ние, *мн.* -я, *ср.* Обикн. в съчет. **волни пожертвования** — пари, събрани доброволно за обществена благотворителна цел. *Средствата са събрани от волни пожертвования*.

пожертвова̀тел, -ят, -я, *мн.* -н, *м. Рядко*. Човек, който е направил волно пожертвование.

пожертвова̀телен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил*. Който е склонен да прави пожертвования. *Пожертвователен човек*.

пожертвова̀телка *ж.* Жена пожертвовател.

пожертвова̀телност, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* Качество на пожертвователен. *Селяните показаха рядка пожертвователност при наводнението на съседното село*.

пожѐртвувам, -аш, *св.* Жертвувам изцяло нещо. *Той не ще пожертвува за тях своето достойнство*. Влайков. *Ти ми пожертвува нещо по-скъпо от живота си: честта си*. Вазов. *Но в това също време той бил готов да пожертвува и себе си за доброто на ближния си*. Каравелов. **пожертвувам се** *възвр.* и *страд*.

пожѐртвуване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* пожертвувам *и от* пожертвувам се.

поживѐя. Вж. поживявам.

поживя̀. Вж. поживям.

поживя̀вам, -аш, *несв.*; **поживѐя,** -ѐеш, *мин. св.* поживя̀х, *прич. мин. действ.* поживя̀л, -а, -о, *мн.* поживѐли, *св.* 1. Живея, прекарвам някъде малко време. *Там ще поживеем честити и благополучни подир тия мъки и раздяла*. Вазов. *Както беше я подкарал той, още една година да беше поживял и щеше всичко да пропие*. Елин Пелин. *Обзе я желание да остане сама, да не вижда никого, да поживее в място, където не я познаваха*. Дим. Димов. 2. Живея, прекарвам добър живот. *Дайте ми да поживея и да се порадвам на младините си*. Каравелов. *Боже, защо всичко се обърна така? — питаше се Севда, задушена от мъка. — Защо и аз не поживях, защо и аз не се порадвах като хората?* Г. Караславов. *То умря, преди да поживее*. Вазов.

пожѝвям, -яш, *несв.*; **поживя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Обикн. в благословия **бог да поживи** — бог да запази жив някого, да му дари подълъг живот. *Омилостиви го, Нисторе, нека прости детето ми и бог да поживи и тебе, и сина ти*. Вазов. *Ти си по-млад от мене, бог да те поживи, но и ти си вече стар човек*. Дим. Талев. *Исках да видя момчето. Но не ще мога.... Нека бог да го поживи*. Йовков.

пожѝзнен, -а, -о, *прил. Книж.* За рента, пенсия и др. — определен за до края на живота; доживотен. *Пожизнена пенсия*.

пожу̀лвам, -аш, *несв.*; **пожу̀ля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Жуля малко или от време на време. **пожулвам се, пожуля се** *страд*.

пожу̀ля. Вж. пожулвам.

пожумя̀. Вж. пожумявам.

пожумя̀вам, -аш, *несв.*; **пожумя̀,** -йш, *мин. св.* -я̀х, *прич. мин. действ.* пожумя̀л, -а, -о, *мн.* пожумѐли, *св.* Жумя малко. *Той ще пожуми докато се скрием*.

пожъ̀лтвам, -аш, *несв.*; **пожъ̀лтя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Правя, направям нещо да стане жълто, обагрям жълто. *В това време Евстати и Надя, които вървяха последни, стъпиха на шосето и светлината на фенерите пожълти лицата им*. А. Гуляшки. *Цигареният дим беше пожълтил мустаците му*. **пожълтвам се, пожълтя се** *страд*.

пожъ̀лтване *ср. Отгл. същ. от* пожълтвам *и от* пожълтвам се.

пожълтѐя. Вж. пожълтявам.

пожъ̀лтя. Вж. пожълтвам.

пожълтя̀вам, -аш, *несв.*; **пожълтѐя,** -ѐеш, *мин. св.* пожълтя̀х, *прич. мин. действ.* пожълтя̀л, -а, -о, *мн.* пожълтѐли, *св.* Ставам жълт. *Митковото лице пожълтя, едно премаляване го обзе и той щеше да падне, но се опря на Рангела*. Вазов. *Той се върна от коситба преди пладне, пожълтял като смин*. А. Каралийчев. *Погледът ви се спира на стар пожълтял от времето портрет*. Д. Немиров. *Падна слана — пожълтяха цветовцете*. Ц. Церковски. *По едно време той разгъна голям пожълтял лист хартия*. Йовков.

пожълтя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* пожълтявам.

пожъ̀на. Вж. пожънвам.

пожъ̀нвам *и* **пожѐнвам,** -аш, *несв.*; **пожъ̀на** *и* **пожѐна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* пожънат *и* пожѐнат, *св.* 1. Жъна определено пространство; ожънвам. *Долината лъсна в цялата си хубост, нагъстрена от пожънатите ниви, високи кукурузи, зеленчукови градини*. Вазов. *Наоколо се простираха обширните му пожънати ниви, ливадите и горите му*. Вазов. *Каквото посееш, това ще пожънеш*. Погов. 2. Жъна малко време. *Христо на няколко пъти си поиска сърпа, но той не му го даде. — Остави ме да пожъна още малко, друг ден бог знае дали ще ми падне път да размахам сърп из тая равнина*. К. Петканов. **пожънвам се, пожъна**

се, поженвам се, пожена се *страд.* □ Пожънвам успех, лаври — постигам голям успех.

пожъ̀нване, *мн.* -ия *ср. Отгл. същ. от* пожънвам *и от* пожънвам се.

по̀за *ж.* (фр.). 1. Положение на тялото на човек или животно в определен миг. *Видях побелели старци в набожни и мълчаливи пози.* Йовков. *От позата, от крайно напрегнатия израз на лицето му беше ясно за всички, че той вече се готви да заговори.* Г. Караславов. *Той лежеше в смирена поза, със скръстени на гърдите ръце.* Л. Стоянов. *Театрална поза.* 2. *Прен.* Неискрено, преднамерено държане или поведение. *В повечето случаи, разбира се, тая строгост на нейните родители е само поза, с която те искат да подчертаят непоклатимия пуритански морал на старото поколение.* Св. Минков

позаба̀вя. Вж. позабавям.

позабавя̀вам, -аш, *св.* Забавявам малко, кратко време. *Ти позабавявай тук гостите, а аз сега ще дойда.* **позабавявам се** *страд.*

позаба̀вям, -яш, *несв.*; **позаба̀вя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Забавям за кратко време, за малко. *Давид позабави стъпките си и взе да се оглежда насам-нататък.* Йовков. *Той позабави крачките си едва когато се запъхтя от нагорнището.* Ст. Загорчинов. *Ти сам ще спреш конете му и ще гледаш да го позабавиш.* Дим. Талев. *Непредвидени работи ни позабавиха.* Хар. Русев. *Падналите валежи позабавиха сеитбата.* **позабавям се, позабавя се** *възвр., страд.* и *сред. Те ще се позабавят още. Нали ги знаеш, докато не се смрачи, не тръгват от нивата.* К. Петканов. *Като видя, че той се позабави, прати едно момиченце да му обади, че са дошли.* Блъсков. *Ако ти я* (момата) *дадат, мамо, / ти се скоро върни; / ако не я дадат, мамо, / ти се позабави.* Нар. пес.

позабѐлвам, -аш, *несв.*; **позабѐля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Забелвам малко. *Някой заек е позабелил кората на дървото.* **позабелвам се, позабеля се** *страд.*

позабѐля. Вж. позабелвам.

позаберà. Вж. позабирам.

позабѝрам, -аш, *несв.*; **позаберà,** -ѐш, *мин. св.* позабрàх, *св.* За рана — забирам малко. *От жегата раната му беше позабрала.*

позаблудя̀. Вж. позаблуждавам.

позаблуждàвам, -аш, *несв.*; **позаблудя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Заблуждавам малко. *Той неволно позаблуди хората.* **позаблуждавам се, позаблудя се** *възвр.* и *страд. Позаблудих се в гората и закъснях.*

позабогатѐя. Вж. позабогатявам.

позабогатя̀вам, -аш, *несв.*; **позабогатѐя,** -ѐеш, *мин. св.* позабогатя̀х, *прич. мин. действ.* позабогатя̀л, -а, -о, *мн.* позабогатѐли, *св.* Забогатявам малко. *Като позабогатеем, ще си купим радио.*

позаболѐя. Вж. позаболявам[1].

позаболѝ. Вж. позаболявам[2].

позаболя̀вам[1], -аш, *несв.*; **позаболѐя,** -ѐеш, *мин. св.* позаболя̀х, *прич. мин. действ.* позаболя̀л, -а, -о, *мн.* позаболѐли, *св.* Заболявам малко, леко, в слаба форма. *Позаболя и не дойде на срещата.*

позаболя̀вам[2]. Само 3 л. **позаболя̀ва ме,** *несв.*; **позаболѝ ме,** *мин. св.* позаболя̀ ме, *св., безл.* Заболява ме от време на време или малко. *Позаболя ме глава.*

позаборчлѐя. Вж. позаборчлявам.

позаборчля̀вам, -аш, *несв.*; **позаборчлѐя,** -ѐеш, *мин. св.* позаборчля̀х, *прич. мин. действ.* позаборчля̀л, -а, -о, *мн.* позаборчлѐли, *св. Разг.* Заборчлявам малко. *Поправихме къщата, ама и позаборчляхме.*

позабра̀вя. Вж. позабравям.

позабра̀вям, -яш, *несв.*; **позабра̀вя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Забравям понякога или малко. *Време се беше минало и тя ги беше позабравила.* Йовков. *Доискваше му се при туй да се поразтъпче някак, за да позабрави своето тегло, да се позасмее и пошегува.* Влайков. *Тя бе готова с труд и деятелност и с примерен живот да изкупи греха си и да позабрави.* Вазов. **позабравям се, позабравя се** *възвр., страд.* и *сред. Мина се доста време и тая история се позабрави.* Елин Пелин *Пак ще си имаме неприятности, може и да ни затворят, докато се позабрави историята.* Дим. Талев. *В жаждата си за власт тия хора вече се бяха позабравили.*

позабрадя̀. Вж. позабраждам.

позабра̀ждам, -аш, *несв.*; **позабрадя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Забраждам малко. *Позабради си лицето, че духна вятър.* **позабраждам се, позабрадя се** *възвр.* и *страд.*

позабу̀лвам, -аш, *несв.*; **позабу̀ля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Забулвам малко. **позабулвам се, позабуля се** *възвр.* и *страд.*

позабу̀ля. Вж. позабулвам.

позабъ̀ркам. Вж. позабърквам.

позабъ̀рквам, -аш, *несв.*; **позабъ̀ркам,** -аш, *св.* Забърквам малко. *Позабъркай трици за прасето. Този въпрос го позабърка.* **позабърквам се, позабъркам се** *възвр., страд.* и *сред. Мама от смущение се позабъркваше.* Влайков. *Детето се позабърка, изчерви се и не можа да отговори.*

позабъ̀рсвам, -аш, *несв.*; **позабъ̀рша,** -еш, *мин. св.* позабърсах, *св.* Забърсвам малко, леко или от време на време. *Тя позабърса праха от столовете и се завъртя край бюрото му някак без работа.* Дим. Ангелов. *Позабърши масата, че ще ядем.* **позабърсвам се, позабърша се** *страд.*

позабъ̀рша. Вж. позабърсвам.

позавалѝ. Вж. позавалявам.

позаваля̀вам. Само 3 *л.* **позаваля̀ва,** *несв.*; **позавалѝ,** *мин. св.* позаваля̀, *прич. мин. действ.* позаваля̀л, -а, -о, *мн.* позавалѐли, *св.* За дъжд — завалява леко, малко. *Чакай да взема чадър, че се заоблачи. Дано пък позавали, че каквато бе суша!* А. Каменова. *Позаваля дъжд и ние се прибрахме.*

позава̀рдвам, -аш, *несв.*; **позава̀рдя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Завардвам малко, донякъде; позапазвам. *Чадърът ме позаварди от дъжда.* **позавардвам се, позаварня се** *възвр.* и *страд.*

позава̀рдя. Вж. позавардвам.

позаведа̀. Вж. позавеждам.

позавѐждам, -аш, *несв.*; **позаведа̀,** -ѐш, *мин. св.* позавѐдох, *прич. мин. действ.* позавѐл,

св. Завеждам понякога или за малко. *Позаведи децата на разходка.* **позавеждам се, позаведа се** *страд.*

позавѐхна. Вж. позавяхвам.

позавѝвам, -аш, *несв.*; **позавѝя,** -йеш, *мин. св.* позавѝх, *прич. мин. страд.* позавѝт, *св.* Завивам малко. *Елена позави детето и, като въздъхна, вдигна погледа си към Момчила.* Ст. Загорчинов. *Позавий ми гърба, че ми духа.* **позавивам се, позавия се** *възвр.* и *страд.*

позавѝдя. Вж. позавиждам.

позавѝждам, -аш, *несв.*; **позавѝдя,** -иш, *мин. св.* позавидя̀х, *прич. мин. действ.* позавидя̀л, -а, -о, *мн.* позавидѐли, *св.* Завиждам малко. *Дядо поп яздеше коня така стройно и така свободно, щото мнозина кавалеристи би му позавидели.* Мих. Георгиев. *Кой няма да ти позавиди на такъв успех.*

позавѝя. Вж. позавивам.

позавлека̀. Вж. позавличам.

позавлѝчам, -аш, *несв.*; **позавлека̀,** позавлечѐш, *мин. св.* позавля̀кох, позавлѐче, *прич. мин. действ.* позавля̀къл, -кла, -кло, *мн.* позавлѐкли, *св.* Завличам малко. *Позавлякохме нивата и се прибрахме. Позавлече приятелите си, кого с пет, кого с десет лева.* **позавличам се, позавлека се** *страд.*

позавонѐя. Вж. позавонявам.

позавоня̀вам, -аш, *несв.*: **позавонѐя,** -ѐеш, *мин. св.* позавоня̀х, *прич. мин. действ.* позавоня̀л, -а, -о, *мн.* позавонѐли, *св.* Завонявам понякога, малко. *Стаищата, малка и бедно постлана ... с въздух позавонял на кухня, служеше за гостна.* Вазов. *Рибата е позавоняла.*

позаврѝщам, -аш, *несв.*; **позавъ̀рна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* позавърнат, *св.* Завръщам малко. *Като стига до овците си той ги позавръща отсам-оттатък, подпира се след това на кривака си и отново се заглежда във вълчицата.* Йовков.

по̀-завчера *нареч.* През деня преди завчера; по̀ оня ден, по̀ онзи ден. *Това се случи не завчера, а по-завчера.*

позавъ̀дя. Вж. позавъждам.

позавъ̀ждам, -аш, *несв.*; **позавъ̀дя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Завъждам малко, в малък брой. *Позавъдихме си зайци.* **позавъждам се, позавъдя се** *страд.*

позавъ̀ржа. Вж. позавързвам.

позавъ̀рзвам, -аш, *несв.*; **позавъ̀ржа,** -еш, *мин. св.* позавъ̀рзах, *св.* Завързвам малко, набързо. *Горохомов и да искаше да ги спре, не можеше, тъй като юздите бяха се откачили, дето беше ги позавързал Иван, и бяха паднали.* Йовков *Позавързах приятелство с някои тамошни хора.*

позавъ̀рна. Вж. позаврѝщам.

позавъ̀ртам, -аш, *несв.*; **позавъртя̀,** -йш, *мин. св* -я̀х, *прич. мин. действ.* позавъртя̀л, -а, -о, *мн.* позавъртѐли, *прич. мин. страд.* позавъртя̀н, -а, -о, *мн.* позавъртѐни, *св.* Завъртам малко. *Теленцето пак се залюля на тънките си крака ..., като позавърташе от доволство опашката си.* Йовков. *Лука позавъртя тежката си тояга, усмихна се някак чудновато и отвърна. — Той си е все болен.* Ст. Загорчинов. *Нанко си позавъртя шапката в ръцете и за миг се поколеба: не знаеше прилично ли ще е, ако иде да седне.* Влайков *Бай Цоко позавъртя мустак, сне калпака си и, усмихвайки се, рече: — Не може то така, жено.* Кр. Григоров. **позавъртам се, позавъртя се** *страд.* и *сред.* *Еньо се отдалечи с другари, позавъртя се около момичетата, които търчаха пред тях, и до село не отдели очи от Цвета.* Елин Пелин. *Когато мама влезе в стаята, тате се позавъртя малко из дюкяна.* Ст. Чилингиров. *Двамата братя се позавъртяха не казаха нищо и излязоха.* Йовков.

позавъ̀ртвам, -аш, *несв.*; **позавъртя̀,** -йш, *мин. св.* -я̀х, *прич. мин. действ.* позавъртя̀л, -а, -о, *мн.* позавъртѐли, *прич. мин. страд.* позавъртя̀н, -а, -о, *мн.* позавъртѐни, *св.* Позавъртам.

позавъртя̀. Вж. позавъртам и позавъртвам.

позавъ̀рша. Вж. позавършвам.

позавъ̀ршвам, -аш, *несв.*; **позавъ̀рша,** -иш, *мин. св.* -их *св.* Завършвам донякъде, не напълно. *Позавършихме вече работата.* **позавършвам се, позавърша се** *страд.*

позавя̀хвам, -аш, *несв.*; **позавѐхна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Завяхвам, увяхвам малко. *После свали от главата си китката ..., защото бе взела малко да позавяхва.* Влайков. *Раната позавехна.*

позага̀звам, -аш, *несв.*; **позага̀зя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* *Разг.* Загазвам малко; позакъсвам. *Ще позагазим с тая работа.*

позага̀зя. Вж. позагазвам.

позага̀рям, -яш, *несв.*; **позагоря̀,** -йш, *мин. св.* -я̀х, *прич. мин. действ.* позагоря̀л, -а, -о, *мн.* позагорѐли, *св* Загарям малко. *Широкото му и румено, малко позагоряло лице бликаше от здрава младина* Влайков. *Яденето беше позагоряло.*

позага̀свам, -аш, *несв.*; **позага̀сна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Загасвам малко. *Луличката на дядо Пуньо беше позагаснала.* Мих. Георгиев. *Стъкваме позагасналия огън и сядаме край него да се греем.* Влайков.

позага̀сна. Вж. позагасвам.

позагася̀. Вж. позагасявам.

позагася̀вам, -аш, *несв.*; **позагася̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Загасявам малко, направям да не гори, да не свети силно. *Докато изкарвал кравите, огънят тъй силно се разгорял, че малко останало да запали къщата. Надве-натри той го позагасил.* Ран Босилек. *Да не седи така, докато го чака, позагаси огнището, нагреба из сандъчето боб и отиде да го чисти на дръвника за утре.* И. Волен. **позагасявам се, позагася се** *страд.*

позага̀твам, -аш, *несв.*; **позага̀тна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* позага̀тнат, *св.* Загатвам леко, издалече. *Колчем сме му позагатвали да даде за обща работа, все се втелява.* Вазов. *Тя все позагатваше за туй, което беше станало в Сеново и, колкото Санка и да я възпираше с очи, тя не се удържа и каза.* Йовков. *И зарьчах на роднината ни, така като на шега да им позагатне, та да види какво ще кажат.* Влайков. *Трайко ... позагатна за своето желание тук и там из селото.* Влайков. **позагатвам се, позагатна се** *страд.*

позага̀тна. Вж. позагатвам.

позагла̀дя. Вж. позаглаждам.

позагла̀ждам, -аш, *несв.*; **позагла̀дя,** -иш, *мин св.* -их, *св.* Заглаждам малко. *Извади едно малко гребенче, готвеше се да позагладѝ рядката си коса . . . , но се спря.* Йовков. *Позагладѝ бръснача.* **позаглаждам се, позагладя се** *възвр.*, *страд.* и *сред.*

позаглѐдам. Вж. позаглеждам.

позаглѐждам, -аш, *несв.*; **позаглѐдам,** -аш, *св.* Заглеждам за малко или от време на време. *Галчев го позагледа, не му каза нищо повече и го замина.* Йовков. *Свилен спря да маха, позагледа я и широка усмивка заля лицето му.* И. Волен. **позаглеждам се, позагледам се** *страд.* и *сред.* *Жената се позагледа настрана, помисли и каза.* Йовков.

позаглуша̀. Вж. позаглушавам.

позаглуша̀вам, -аш, *несв*; **позаглуша̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Заглушавам малко, слабо. *Вятърът позаглушаваше шума на мотора.* **позаглушавам се, позаглуша се** *страд.*

позаглъ̀хвам, -аш, *несв.*; **позаглъ̀хна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Заглъхвам малко или от време на време. *Докато бяха приказвали, шумът от мелницата като че беше позаглъхнал.* Йовков. *Чуваха се наоколо викове и закачки . . . , изказваха се мнения, но врявата взе да позаглъхва.* Дим. Талев.

позаглъ̀хна. Вж. позаглъхвам.

позагнѝвам, -аш, *несв.*; **позагнѝя,** -йеш, *мин. св.* позагнѝх, *св.* Загнивам малко. *Крушите в коша бяха позагнили.*

позагнѝя. Вж. позагнивам.

позагно̀й. Вж. позагноявам.

позагно̀явам, -аш, *несв.*; **позагно̀й,** -йш, *мин. св* -йх, *св.* Загноявам малко.

позаго̀лвам, -аш, *несв.*; **позаго̀ля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Заголвам малко. *Лекарят му позаголи крака, за да превърже раната.* **позаголвам се, позаголя се** *възвр.* и *страд.*

позаго̀ля. Вж. позаголвам.

позагорча̀. Вж. позагорчавам.

позагорча̀вам, -аш, *несв.*; **позагорча̀,** -йш, *мин. св.* -ах, *св.* Само *3 л.* Загорчавам малко или от време на време.

позагоря̀. Вж. позагарям и позагорявам.

позагоря̀вам, -аш, *несв.*; **позагоря̀,** -йш, *мин. св.* -ях, *прич. мин. действ.* позагоря̀л, -а, -о, *мн.* позагорѐли, *св.* Позагарям.

позагреба̀. Вж. позагребвам и позагрибам.

позагрѐбвам, -аш, *несв.*; **позагреба̀,** -ѐш, *мин. св.* позагрѐбах, *св.* Загребвам малко. *Детето позагреба сняг и хвърли.*

позагрѐя. Вж. позагрявам.

позагрѝбам, -аш, *несв.*; **позагреба̀,** -ѐш, *мин. св.* позагрѐбах, *св.* Позагребвам.

позагрѝжа се. Вж. позагрижвам се.

позагрѝжвам се, -аш се, *несв.*; **позагрѝжа се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред.* Загрижвам се малко. *Позагрижи се за децата си*

позагрозя̀. Вж. позагрозявам.

позагрозя̀вам, -аш, *несв.*; **позагрозя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Загрозявам малко. *Лошото облекло я позагрозяваше.* **позагрозявам се, позагрозя се** *възвр* и *страд.*

позагрубѐя. Вж. позагрубявам.

позагрубя̀вам, -аш, *несв.*; **позагрубѐя,** -ѐеш, *мин. св.* позагрубя̀х, *прич. мин. действ.* позагрубя̀л, -а, -о, *мн.* позагрубѐли, *св.* Загрубявам малко. *Лицето му, червендалесто, но опалено и позагрубяло от слънце и ветрове, . . . имаше сериозно и студено изражение, даже и когато се усмихваше.* Вазов. *И бузите му бяха позагрубели, и гласът му беше по-плътен.* Г. Караславов.

позагръ̀щам, -аш, *несв.*; **позагъ̀рна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* позагъ̀рнат, *св.* Загръщам малко. *Ти от къде си, от кое село? — попита тя и се позагърна в шала.* Дим. Талев. **позагръщам се, позагърна се** *възвр.* и *страд.*

позагря̀вам, -аш, *несв*; **позагрѐя,** -ѐеш, *мин. св.* позагря̀х, *прич. мин. действ.* позагря̀л, -а, -о, *мн.* позагрѐли, *прич. мин. страд.* позагря̀н, -а, -о, *мн.* позагрѐни, и позагря̀т, -а, -о, *мн.* позагрѐти, *св.* Загрявам малко. *Я позагрейте малко ракия, та да се стоплим.* **позагрявам се, позагрея се** *възвр.* и *страд.* *Зарьча за бае Крачуна една чаша ракия, та да се позагрее, да се посъвземе.* Мих. Георгиев *Къде отиваш сега? Стой да се позагрееш. Изстинала си.* А. Каменова. **позагрявам се, позагрея се** *възвр.* и *страд.*

позагря̀ване *ср. Отгл. същ. от* позагрявам *и от* позагрявам се.

позагу̀бвам, -аш, *несв.*, **позагу̀бя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Загубвам малко или от време на време. *Тия дни тя беше позагубила малко надежда да вземе за снаха чорбаджи Аврамовата дъщеря.* Дим. Талев. **позагубвам се, позагубя се** *възвр.* и *страд.* *Че какво да правя? — каза виновно Райко и се поизчерви, — Път, път — дълъг, че се и позагубихме.* Ст. Загорчинов.

позагъ̀рна. Вж. позагръщам.

позада̀вя. Вж. позадавям.

позада̀вям, -яш, *несв.*; **позада̀вя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Задавям малко. *Димът ме позадави. От лютото ядене ее позадавих.* **позадавям се, позадавя се** *възвр.* и *страд.*

позадимя̀. Вж позадимявам.

позадимя̀вам, -аш, *несв.*; **позадимя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Задимявам малко, поопушвам. *Позадимили сте стаята с цигарите си.* **позадимявам се, позадимя се** *страд.*

позадлъжнѐя. Вж позадлъжнявам.

позадлъжня̀вам, аш, *несв.*; **позадлъжнѐя,** -ѐеш, *мин. св.* позадлъжня̀х, *прич. мин. действ.* позадлъжня̀л, -а, -о, *мн.* позадлъжнѐли, *св.* Задлъжнявам малко. *Докато довършим къщата, позадлъжняхме.*

позадрѐмвам, -аш, *несв.*; **позадрѐмя,** -еш, *мин. св.* позадря̀мах, *св.* Позадрямвам.

позадрѐмя. Вж. позадремвам и позадрямвам.

позадръ̀ствам, -аш, *несв.*; **позадръ̀стя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Задръствам, запушвам малко или от време на време. *Позадръстили сте канала и затова водата бавно се стича.* **позадръствам се, позадръстя се** *страд.* *Мивката в банята се позадръства.*

позадръ̀стя. Вж. позадръствам.

позадря̀мвам, -аш, *несв.*; **позадрѐмя,** -еш, *мин. св.* позадря̀мах, *св.* Задрямвам леко, унасям се в дрямка, или задрямвам от време на време. *Само Крайналията остана буден и, без да снеме нещо от оръжието си, полегна до огъня, подпря глава на ръка и той позадряма.* Йовков.

позадуша̀. Вж. позадушавам.

позадуша̀вам, -аш, *несв.*; **позадуша̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Задушавам малко. *Позадушете пържените картофи да омекнат.* **позадушавам се, позадуша се** *възвр., страд.* и *сред. От дима той се позадуши.*

позадълбоча̀. Вж. позадълбочавам.

позадълбоча̀вам, -аш, *несв.*; **позадълбоча̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Задълбочавам малко. *Трябва да позадълбочим проучванията.* **позадълбочавам се, позадълбоча се** *страд.* и *сред. Бях се позадълбочил в четене.*

позадържа̀. Вж. позадържам.

позадъ̀ржам, -аш, *несв.*; **позадържа̀,** -йш, *мин. св.* -а̀х, *св.* Задържам малко или за малко време. *Около двамата войводи, които казаха, че ще останат тук да позадържат турците, се събраха най-напред оцелелите техни четници.* Дим. Талев. *А ти позадръж жените тук, докато дойдем.* П. Спасов. *Позадръж от парите му, докато ти се изплати.* **позадържам се, позадържа се** *страд.* и *сред. Позадържах се на улицата с един приятел и затова закъснях.*

позадъ̀хам се. Вж. позадъхвам се.

позадъ̀хвам се, -аш се, *несв.*; **позадъ̀хам се,** -аш се, *св., сред.* Задъхвам се малко или от време на време. *Като се качвам по стълби, се позадъхвам. Щом се позадъхам, спирам и почивам.*

позаѐквам, -аш, *несв.*; **позаѐкна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Заеквам малко или от време на време. *Той се развълнува, позаекна и добави, като махна с ръка.* Йовков.

позаѐкна. Вж. позаеквам.

позажумя̀. Вж. позажумявам.

позажумя̀вам, -аш, *несв.*; **позажумя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *прич. мин. действ.* позажу̀мя̀л, -а, -о, *мн.* позажумѐли, *св.* Зажумявам малко или понякога. *Като излезе на слънце, той позажумя.*

позаздравѐя. Вж. позаздравявам[1].

позаздравя̀. Вж. позаздравявам[2].

позаздравя̀вам[1], -аш, *несв.*; **позаздравѐя,** -ѐеш, *мин. св.* позаздравя̀х, *прич. мин. действ.* позаздравя̀л, -а, -о, *мн.* позаздравѐли, *св.* За рана — заздравявам[1], оздравявам малко. *Раните едва бяха позаздравели, а между червените белези кожата стоеше бяла, тънка и нежна като у дете.* Ст. Загорчинов. *По това време и раните й бяха позаздравели.* Вазов.

позаздравя̀вам[2], -аш, *несв.*; **позаздравя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Заздравявам[2] малко или от време на време. *Едва успяха да позаздравят положението.*

позазорѝ се. Вж. позазорявам се.

позазоря̀вам се. Само 3 *л.* **позазоря̀ва се,** *несв.*; позазорѝ се, *мин. св.* позазорѝ се, *св., безл.* Зазорява се малко. *Навън се беше позазорило.*

позазу̀бря. Вж. позазубрям.

позазу̀брям, -яш, *несв.*; **позазу̀бря,** -иш, *мин. св.* -их, *св. Разг.* Зазубрям малко. *Позазубрил няколко фрази от учебника.*

позазя̀пам се. Вж. позазяпвам се.

позазя̀пвам се, -аш се, *несв.*; **позазя̀пам се,** -аш се, *св., сред.* Зазяпвам се малко или от време на време. *Обичаше да се позазяпва по витрините.*

позаигра̀вам се, -аш се, *несв.*; **позаигра̀я се,** -а̀еш се, *мин. св.* позаигра̀х се, *св., сред.* Заигравам се малко или от време на време. *Залисах се у тях. Па да ти кажа право, и позаиграх се.* Влайков. *Детето се позаиграва с играчките.*

позаигра̀я се. Вж. позаигравам се.

позаинатя̀ се. Вж. позаинатявам се.

позаинатя̀вам се, -аш се, *несв.*; **позаинатя̀ се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св., сред.* Заинатявам се малко или от време на време.

позаинтересу̀вам се, -аш се, *св.* Заинтересувам се малко. *Защо не се позаинтересувахте от тия въпроси?*

позаинтригу̀вам, -аш, *св.* Заинтригувам малко. *Този въпрос ме позаинтригува.*

позакаля̀. Вж. позакалявам.

позакаля̀вам, -аш, *несв.*; **позакаля̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Закалявам малко. *На планинския въздух позакалихме силите си. Слънчевите бани позакалиха детето.* **позакалявам се, позакаля се** *възвр.* и *страд.*

позака̀нвам се, -аш се, *несв.*; **позака̀ня се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Заканвам се малко, леко. *Иван им помогна и да ги спуснат в лодката. После ги потупа по рамото, позакани им се с пръст и се отдръпна.* П. Спасов.

позака̀ня се. Вж. позаканвам се.

позакача̀. Вж. позакачам.

позакача̀ се. Вж. позакачам се.

позака̀чам, -аш, *несв.*; **позакача̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Закачам малко или от време на време. *Опитва се Кънчо да ѝ поотвърне с що-годе, да я позакачи поне малко — не с нещо друго, с нещо грубо и неприлично, — а с най-прости и невинни шеги.* Влайков. **позакачам се, позакача се** *страд.*

позака̀чам се, -аш се, *несв.*; **позакача̀ се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св., сред.* Закачам се малко, на шега с някого. *Тодораки минува през покрития пазар, спира се под Лазаровия хан, за да се позакачи още с някого, и влиза в новото кафене.* Д. Немиров. *Аз помагам някому в работата или свободно си играя около тях. И все ще се позакача с тоя, с оня.* Влайков.

позака̀шлям се, -яш се, *св.* Закашлям се малко, леко или от време на време. *Той се позакашля и продължи речта си.*

позаквича̀. Вж. позаквичавам.

позаквича̀вам, -аш, *несв.*; **позаквича̀,** -йш, *мин. св.* -а̀х, *св.* Заквичавам малко или от време на време.

позакелавѐя. Вж. позакелавявам.

позакелавя̀вам, -аш, *несв.*; **позакелавѐя,** -ѐеш, *мин. св.* позакелавя̀х, *прич. мин. действ.* позакелавя̀л, -а, -о, *мн.* позакелавѐли, *св.* Закелавявам малко или от време на време. *От много кастрене черницата е позакелавяла.*

позакла̀тя. Вж. позаклащам.

позакла̀щам, -аш, *несв.*; **позаклатя̀,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Заклащам малко, леко. *Подухна вятър и позаклати листата на дърветата.* **позаклащам се, позаклатя се** *възвр.* и *страд.* *Той дойде до кабриолета, позаклати се, дигна крак да се качи, но изгуби равновесие и политна назад към Галчев.* Йовков.

позакова̀. Вж. позаковавам.

позакова̀вам, -аш, *несв.*; **позакова̀,** -еш, *мин. св.* -а̀х, *св.* Заковавам малко или от време на време. *Дай си ботушите да им позаковат подметките* **позаковавам се, позакова се** *страд.*

позакопча̀вам, -аш, *несв.*; **позакопча̀я,** -а̀еш, *мин. св.* позакопча̀х, *св.* Закопчавам малко или от време на време. *Позакопчай детето да не настине.* **позакопчавам се, позакопчая се** *възвр.* и *страд.*

позакрѐпвам[1], -аш, *несв.* **позакрепя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Позакрепявам. **позакрепвам се, позакрепя се** *възвр.* и *страд.*

позакрѐпвам[2], -аш, *несв.*; **позакрѐпна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Закрепвам малко. *В летовището позакрепнах и сега съм добре.*

позакрѐпна. Вж. позакрепвам[2].

позакрепя̀. Вж. позакрепвам[1] *и* позакрепявам.

позакрепя̀вам, -аш, *несв.*; **позакрепя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Закрепявам малко. **позакрепявам се, позакрепя се** *възвр.* и *страд.* *Манолаки почака, докато се позакрепи каруцата, поскара се на Мурада, че не държи здраво конете, и взе да слиза.* Йовков.

позакрѝвам, -аш, *несв.*; **позакрия,** -йеш, *мин. св.* позакрйх, *прич. мин. страд.* позакрйт, *св.* Закривам малко, донякъде. *Веднага след туй той позакриваше устата си с ръка.* Йовков. **позакривам се, позакрия се** *възвр.* и *страд.* *Тя слезе, позагърна се в червения копринен шал и се позакри зад каруцата.* Йовков.

позакривя̀. Вж позакривявам.

позакривя̀вам. -аш, *несв.*; **позакривя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Закривявам малко или от време на време. *Позакривете гвоздея. Пътят позакриви на дясно.* **позакривявам се, позакривя се** *страд.*

позакрѝя. Вж. позакривам.

позакръгля. Вж. позакръглям.

позакръглям, -яш, *несв.*; **позакръгля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Закръглям малко, донякъде. **позакръглям се, позакръгля се** *страд.* и *сред.* *Лицето му се е позакръглило.*

позаку̀свам, -аш, *несв.*; **позаку̀ся,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Закусвам леко, малко или от време на време. *Набързо, Милане, . . . опечи в жарта нещо там, да позакусим с учителя* Дим. Талев.

позакъ̀рпвам, -аш, *несв.*; **позакъ̀рпя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Закърпвам малко, отгоре-отгоре или от време на време. *Някаква грижлива ръка не беше се отказала да позакърпва и почиства износените му инак дрехи.* Йовков. *Беше облечен в износени селски дрехи, тук-там позакърпени.* Елин Пелин. *Позакърпих си здравето.* **позакърпвам се, позакърпя се** *възвр., страд.* и *сред.* *В Пловдив. . добих една службица. . Полека-лека позакърпихме се.* Вазов.

позакъ̀рпя. Вж. позакърпвам

позакъ̀сам. Вж. позакъсвам.

позакъ̀свам, -аш, *несв.*; **позакъ̀сам,** -аш, *св.* *Разг.* Закъсвам малко. *Напоследък позакъсах с парите.*

позакъснѐя. Вж. позакъснявам.

позакъсня̀вам, -аш, *несв.*, **позакъснѐя,** -ѐеш, *мин. св.* позакъсня̀х, *прич. мин. действ.* позакъсня̀л, а, -о, *мн.* позакъснѐли, *св.* Закъснявам малко или от време на време. *Малко сте позакъснели, байновци! — смело и някак като на подбив ги посрещна учител Трайко.* Влайков *Очевидно и двамата тия пътници гонеха същата цел и бяха позакъснели.* Вазов *През отворените прозорци можеше да се види как идат и ония селяни, които бяха позакъснели.* Йовков *Мъжът ѝ позакъснява за вечеря.*

позакъ̀там. Вж. позакътвам.

позакъ̀твам, -аш, *несв.*; **позакъ̀там,** -аш *св.* Закътвам малко. *Позакътихме конете на завет.* **позакътвам се, позакътам се** *възвр.* и *страд*

позала̀вям се, -яш се, *несв.*; **позаловя̀ се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св*, *сред.* Залавям се да поработя. *Бях се позаловил да разчистя из двора.*

позала̀йвам, -аш, *несв.*; **позала̀я,** а̀еш, *мин св.* позала̀ях, *св.* Залайвам малко или от време на време. *Кучето позалая и изтича навън.*

позала̀я. Вж. позалайвам.

позалежа̀ се. Вж. позалежавам се

позалежа̀вам се, -аш се, *несв.*; **позалежа̀ се,** -йш се, *мин. св.* -а̀х се, *св.*, *сред.* Залежавам се малко или от време на време. *Уж лека болест, пък се позалежах няколко дена.*

позалепя̀. Вж. позалепям.

позалѐпям, -яш, *несв*; **позалепя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Залепям малко или от време на време. *Позалепете счупения прозорец с книга.* **позалепям се, позалепя се** *страд.*

позалеся̀. Вж. позалесявам.

позалеся̀вам, -яш, *несв.*; **позалеся̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Залесявам малко или тук-таме. *Лани позалесиха голите чуки над селото.* **позалесявам се, позалеся се** *страд.*

позалетя̀. Вж. позалетявам *и* позалитам.

позалетя̀вам, -аш, *несв.*; **позалетя̀,** -йш, *мин. св.* -а̀х, *прич. мин. действ.* позалетя̀л, -а, -о, *мн.* позалетѐли, *св* Позалитам.

позалѐя. Вж. позаливам.

позалѝвам, -аш, *несв.*; **позалѐя,** -ѐеш, *мин. св.* позаля̀х, *прич. мин. действ.* позаля̀л, -а, -о, *мн.* позалѐли, *прич. мин. страд.* позаля̀н, -а, -о, *мн.* позалѐни, *и* позаля̀т, -а, -о, *мн.* позалѐти, *св.* Заливам малко, донякъде. *Няколко едри камъни, на еднакво разстояние един от друг и които водата позаливаше, стояха пред хаджи Симона и Иванча* Вазов. **позаливам се, позалея се** *възвр.* и *страд.*

позалинѐя. Вж. позалинявам.

позалиня̀вам, аш, *несв.*; **позалинѐя,** -ѐеш, *мин. св.* позаліня̀х, *прич. мин. действ.* позалиня̀л,

-а, -о, *мн.* позалинѐли, *св.* Залинявам малко, слабо. *Зад тезгяха стоеше сам кръчмарят Стайко, плешив, с едро възжълто лице, позалинял малко, тъй като беше настинал.* Йовков.

позалѝсам. Вж. позалисвам.

позалѝсвам, -аш, *несв.*; **позалѝсам,** -аш, *св.* Залисвам малко или от време на време. *Военните трудове и грижи сякаш позалисаха болката му.* Вазов. **позалисвам се, позалисам се** *възвр., страд.* и *сред. Може би Арнаутина щеше да постои повече на прозореца и щеше да се позалиса.* Йовков.

позалѝтам, -аш, *несв.*, **позалетя̀,** -йш, *мин. св.* -я̀х, *прич. мин. действ.* позалетя̀л, -а, о, *мн.* позалетѐли, *св.* Залитам малко; позалетявам.

позалѝтвам, -аш, *несв.*; **позалѝтна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Позалитам. *Че беше пиян, пиян беше. Стана, позалитна, спусна се към другоселеца, . . . превърна го и заплака.* Йовков.

позалѝтна. Вж. позалитвам.

позалича̀. Вж. позаличавам.

позалича̀вам, -аш, *несв.*; **позалича̀,** -йш, *мин. св.* -я̀х, *св.* Заличавам малко, донякъде. *Разбойниците се погрижиха да позаличат следите на обира.* **позаличавам се, позалича се** *страд. А и сам Младен доста спомогна да се позаличи и да се изостави тая злоба на деня.* Влайков.

позаловя̀ се. Вж. позалавям се.

позалъ̀гвам, -аш, *несв.*; **позалъ̀жа,** -еш, *мин. св.* позалъ̀гах, *св.* Залъгвам малко или понякога *Позалъгвай децата, докато се върна.* **позалъгвам се, позалъжа се** *възвр.* и *страд. Млад момък беше Стоян и не тръгна по пътя, а — напреко, направо към ливадата . . . , дето бяха изкарали днес воловете да се позалъжат с младата, едва що покарала тревица* Дим. Талев.

позалъ̀жа. Вж. позалъгвам.

позалюлѐя. Вж. позалюлявам

позалюля̀вам, -аш, *несв.*; **позалюлѐя,** -еещ, *мин. св.* позалюля̀х, *прич. мин. действ.* позалюля̀л, -а, -о, *мн.* позалюлѐли, *прич. мин. страд.* позалюля̀н, -а, -о, *мн.* позалюлѐни, *св.* Залюлявам малко или от време на време. *Началникът хвана кучето за едното ухо и позалюля главата му.* Н. п. Филипов. *Позалюлявай детето, докато заспи.* **позалюлявам се, позалюлея се,** *възвр.* и *страд. Гълъбите . . . се връщаха. Един от тях се поспря, изпъна криле, позалюля се във въздуха като книжно хвърчило и след туй започна да се премята през глава надолу.* Йовков. *Птичка ранобудна кацне на връх тополата, позалюлее се, изчурулика весело и отлети.* Кр. Григоров.

позалютѐе ми. Вж. позалютявам[2].

позалютя̀. Вж. позалютявам[1].

позалютя̀вам[1], -аш, *несв.*; **позалютя̀,** -йш, *мин. св.* -я̀х, *прич. мин. действ.* позалютя̀л, -а, -о, *мн.* позалютѐли, *св.* Само *3 л.* Залютявам малко, ставам малко лют. *От чушките салатата позалютя.*

позалютя̀вам[2]. Само *3 л. ед.* **позалютява ми** *несв.*; **позалютѐе ми,** *мин. св.* позалютя̀ ми *св., безл.* Залютява ми малко. *От пиперката ми позалютя.*

позаля̀за. Вж. позалязвам

позаля̀звам, -аш, *несв.*; **позаля̀за,** позалѐзеш, *мин. св.* позаля̀зох, *прич. мин. действ.* позаля̀зъл, -зла -зло, *мн.* позалѐзли, *св.* Залязвам малко. *Като позалезе слънцето, да се приберете.*

позама̀жа. Вж. позамазвам.

позама̀звам, -аш, *несв.*; **позама̀жа,** -еш, *мин. св* позама̀зах, *св.* Замазвам малко, донякъде или от време на време. *Позамажете стената да не личи изкъртеното.* **позамазвам се, позамажа се** *страд.*

позама̀йвам, -аш, *несв.*; **позама̀я,** -а̀еш, *мин. св.* позама̀ях, *св.* Замайвам малко, донякъде или от време на време. *Говореше кратко и смирено, за да позамае недоволния народ.* Дим Талев.

позамаскѝрам. Вж. позамаскирвам.

позамаскѝрвам, -аш, *несв.*; **позамаскѝрам,** -аш *св.* Замаскирвам малко. *Позамаскирайте още оръдията.* **позамаскирвам се, позамаскирам се** *възвр.* и *страд.*

позама̀цам. Вж. позамацвам.

позама̀цвам, -аш, *несв.*; **позама̀цам,** -аш, *св.* Замацвам малко, донякъде. *Позамацал си тетрадката с мастилени петна.* **позамацвам се, позамацам се** *възвр.* и *страд.*

позама̀я. Вж. позамайвам.

позамѐсвам, -аш, *несв.*; **позамѐся,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Замесвам малко или от време на време. *Позамесих тесто за погача. Позамесиха го в тия работи.* **позамесвам се, позамеся се** *страд.*

позамѐся. Вж. позамесвам.

позамечта̀вам се, -аш се, *несв.*; **позамечта̀я се,** -а̀еш се, *мин. св.* позамечта̀х се, *св., сред.* Замечтавам се малко или от време на време. *Бях се позамечтал за някои работи.*

позамечта̀я се. Вж. позамечтавам се.

позамижа̀. Вж. позамижавам.

позамижа̀вам, -аш, *несв.*; **позамижа̀,** -йш, *мин. св* -а̀х, *св.* Замижавам малко или от време на време. *Пълнолик месечко . . . спрял се е току над самата Букова поляна и, позамижал малко с едно око, заслушал се е в чудното свирене на младия овчар.* Влайков. *Дядо Стоилко слушаше, позамижа и изведнаж блъсна с пестник масата* Я. Страшимиров.

позамѝрам, -аш, *несв.*; **позамра̀,** -ѐш, *мин. св.* -я̀х *прич. мин. действ.* позамря̀л, -а, -о, *мн.* позамрѐли, *св.* Замирам малко или от време на време. *Напоследък търговията му позамря. Огънят беше позамрял.*

позамѝсля се. Вж. позамислям се.

позамѝслям се, -яш се, *несв.*; **позамѝсля се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Замислям се малко. *Сега той постоя малко, загледан в тая посока, позамисли се и бавно тръгна към училището.* Йовков. *А тя изведнъж като че ли се поуплаши, позамисли се, умълча се и току поглеждаше с бързи, втренчени погледи съседа си.* Дим Талев. *Бях се позамислил малко за едни мои работи.* Влайков.

позамлъ̀квам, -аш, *несв.*; **позамлъ̀кна,** -еш, *мин. св.* -ах *св.* Замлъквам малко или от време на време; позамълчавам. *Йови почака докато позамлъкнат и се обърна към Велка.* Йовков. *Още някое време хората викаха високо,*

разправяха се, после позамлъкнаха и се поуспокоиха. Йовков.

позамлъ̀кна. Вж. позамлъквам.

позамо̀гвам се, -аш се, *несв*.; **позамо̀гна се,** -еш се, *мин. св.* -ах се, *св., сред.* Замогвам се малко. *По-късно, като се позамогна, той си отвори кръчма в едно село, купи ниви в друго, в трето — отвори още една кръчма.* Йовков.

позаморя̀. Вж. позаморявам.

позаморя̀вам, -аш, *несв.*; **позаморя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Заморявам малко или от време на време. **позаморявам се, позаморя се** *възвр.* и *страд. Добичето се позамори във баира.*

позамота̀вам, -аш, *несв.*; **позамота̀я,** -а̀еш, *мин. св.* позамота̀х, *св.* Замотавам малко или от време на време. **позамотавам се, позамотая се** *страд.* и *сред.*

позамра̀. Вж. позамирам.

позамрача̀. Вж. позамрачавам.

позамрача̀вам, -аш, *несв.*; **позамрача̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Замрачавам малко или от време на време. *Това обстоятелство позамрачи веселото разположение на духа ми.* Вазов. **позамрачавам се, позамрача се** *страд. Челото на кръчмаря се позамрачи от тежки спомени.* Вазов.

позамрѐжа. Вж. позамрежвам.

позамрѐжвам, -аш, *несв.*; **позамрѐжа,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Замрежвам малко или от време на време. *Позамрежи чорапа, че се е протрил.* **позамрежвам се, позамрежа се** *страд.*

позамръ̀звам, -аш, *несв.*; **позамръ̀зна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Замръзвам малко, на места или от време на време. *От оня ден малко като че бе позамръзнала земята.* Влайков. *При големи студове реката позамръзва.*

позамръ̀зна. Вж. позамръзвам.

позамръ̀квам, -аш, *несв.*; **позамръ̀кна,** еш, *мин. св.* -ах, *св.* Замръквам малко или понякога. *Заприказвахме се и позамръкнахме.*

позамръ̀кна. Вж. позамръквам.

позамъгля̀. Вж. позамъглявам.

позамъгля̀вам, -аш, *несв.*; **позамъгля̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Замъглявам малко или от време на време. *Това вино ми позамъгли главата.* **позамъглявам се, позамъгля се** *страд.* и *сред. Просторът се позамъгли от пролетната омара.*

позамълча̀. Вж. позамълчавам.

позамълча̀вам, -аш, *несв.*; **позамълча̀,** -йш, *мин. св.* -а̀х, *св.* Замълчавам малко или от време на време; позамлъквам. **позамълчавам се, позамълча се** *сред. Бае Пешо се позамълча и по-честичко захвана да свива залците.* Влайков. *Колчо се позамълча. Тия думи на баща му доста го жегнаха и забъркаха.* Влайков.

позамълча̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* позамълчавам *и от* позамълчавам се. *Едно позамълчаване, каквото се случва често, кога говорят много хора, позволи почти на всички да чуят думите на Димо.* Йовков.

позамърся̀. Вж. позамърсявам.

позамърся̀вам, -аш, *несв.*; **позамърся̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Замърсявам малко или понякога. *Пак сте позамърсили двора.* **позамърсявам се, позамърся се** *възвр.* и *страд.*

позамя̀укам. Вж. позамяуквам.

позамя̀уквам, -аш, *несв.*; **позамя̀укам,** -аш, *св.* Замяуквам малко или от време на време.

позана̀сям, -яш, *несв.*; **позанеса̀,** -ѐш, *мин. св.* позанѐсох, *св.* Занасям по малко или от време на време. **позанасям се, позанеса се** *страд.* и *сред.*

позанемаря̀. Вж. позанемарявам.

позанемаря̀вам, -аш, *несв.*; **позанемаря̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Занемарявам малко или от време на време. *Позанемари и облеклото си, не се замисляше сутрин каква кърпа да върже на главата си, за да бъде по-хубава.* Дим. Талев. **позанемарявам се, позанемаря се** *възвр.* и *страд.*

позанеса̀. Вж. позанасям.

позанима̀вам, -аш, *несв*; **позанима̀я,** -а̀еш, *мин. св.* позанима̀х, *св.* Занимавам малко или кратко време. *Позанимавай го малко по математика.* **позанимавам се, позанимая се** *страд.* и *сред. Позанимах се с въпроса.*

позанима̀я. Вж. позанимавам.

позаобика̀лям, -яш, *несв.*; **позаобиколя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Заобикалям малко или от време на време. *Четите трябваше доста да позаобиколят, за да минат незабелязано, и бързаха да не би турците да ги изпреварят.* Дим. Талев. *Стар и с разколебано здраве той беше престанал да служи . . ., но всякога, когато биваше по-добре, излизаше и позаобикаляще към черквата.* Йовков. *Тия работи не са хубави, трябва да пратим много здраве на нашите да ни позаобиколят малко.* К. Петканов. **позаобикалям се, позаобиколя се** *страд.*

позаобиколя̀. Вж. позаобикалям.

позао̀бля. Вж. позаоблям.

позао̀блям, -яш, *несв.*; **позао̀бля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Заоблям малко. *Позаобли камъка.* **позаоблям се, позаобля се** *страд.*

позао̀стря. Вж. позаострям.

позао̀стрям, -яш, *несв.*; **позао̀стря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Заострям малко. *Позаостри кола още малко.* **позаострям се, позаостря се** *възвр.* и *страд.*

позао̀хкам. Вж. позаохквам.

позао̀хквам, -аш, *несв.*; **позао̀хкам,** -аш, *св.* Заохквам малко или понякога.

позапа̀дам, -аш, *несв.*; **позапа̀дна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Западам малко. *Занаятът му позападна напоследък.*

позапа̀дна. Вж. позападам.

позапа̀звам, -аш, *несв.*; **позапа̀зя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Запазвам малко, донякъде или от време на време. *Старецът беше позапазил от предишния си бодър вървеж. Позапазвахме грозде за през зимата.* **позапазвам се, позапазя се** *възвр.* и *страд.*

позапа̀зя. Вж. позапазвам.

позапа̀лвам, -аш, *несв.*; **позапа̀ля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Запалвам по малко или от време на време. *Позапалете печката да се стоплим. Не съм пушач, но позапалвам цигара.* **позапалвам се, позапаля се** *страд.* и *сред. Той се позапали от идеята.*

позапа̀ля. Вж. позапалвам.

позапа̀рвам, -аш, *несв.*; **позапа̀ря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Запарвам малко или понякога.

позапарвам се, позапаря се *страд.* и *сред. Трябва да разпръснем сеното, че се е позапарило.*

позапа̀ря. Вж. п о з а п а р в а м.

позапа̀свам, -аш, *несв.*; **позапа̀ша,** -еш, *мин. св.* позапа̀сах, *св.* Запасвам малко или от време на време. **позапасвам се, позапаша се** *възвр.* и *страд.*

позапа̀ша. Вж. п о з а п а с в а м.

позапека̀. Вж. п о з а п и ч а м.

позапѐя. Вж. п о з а п я в а м.

позапѝвам се, -аш се, *несв.*; **позапѝя се,** -йеш се, *мин. св.* **позапѝх се,** *св., сред.* Запивам се малко или от време на време.

позапѝрам, -аш, *несв.*; **позапра̀,** -ѐш, *мин. св.* позапря̀х, *прич. мин. действ.* позапря̀л, -а, -о, *мн.* позапрѐли, *св.* Запирам малко или за малко. *Море лудо, кутро младо! | позапри си бърза коня, | да не ме загазиш, да не ме сломиш.* Нар. пес. *Позапрете колата да си починат конете.* **позапирам се, позапра се** *страд.* и *сред. Ние се позапряхме под могилата, за да си починат добитъците.* Вазов. *Той се позапря, помисли малко и пак се втурна в лозето.* Д. Немиров. *Кога се доближи до долинката . . . , той се позапря мъничко.* Влайков.

позапѝсвам, -аш, *несв.*; **позапѝша,** -еш, *мин. св.* позапѝсах, *св.* Записвам малко или от време на време. *Позаписвайте си такива неща.* **позаписвам се, позапиша се** *страд.*

позапѝтам. Вж. п о з а п и т в а м.

позапѝтвам, -аш, *несв.*; **позапѝтам,** -аш, *св.* Запитвам малко или от време на време. *Стрина Венковица ще земе да я позапита за нещо, ще ѝ заговори по-топло и по-сърдечно.* Влайков. *Някои от тях позапитваха любопитно водача ми . . . за целта на пътуването ни.* Вазов. **позапитвам се, позапитам се** *възвр.* и *страд.*

позапѝчам, -аш, *несв.*; **позапека̀,** позапечѐш, *мин. св.* позапѐкох, *прич. мин. действ.* позапѐкъл, -кла, -кло, *мн.* -кли, *св.* Запичам малко. *Позапечи яденето за вечеря. Дюлите ме позапекоха.* **позапичам се, позапека се** *възвр.* и *страд.*

позапѝша. Вж. п о з а п и с в а м.

позапѝя се. Вж. п о з а п и в а м с е.

позапла̀ша. Вж. п о з а п л а ш в а м.

позапла̀швам, -аш, *несв.*; **позапла̀ша,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Заплашвам малко. *С отказа си той искаше да ни позаплаши. Позаплаших децата да мируват.*

позаплѐсвам, -аш, *несв.*; **позаплѐсна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* позаплѐснат, *св.* Заплесвам малко. **позаплесвам се, позаплесна се** *страд.* и *сред. Позаплеснахме се да гледаме падналия кон.*

позаплѐсна. Вж. п о з а п л е с в а м.

позаплета̀. Вж. п о з а п л и т а м.

позаплѝтам, -аш, *несв.*; **позаплета̀,** -ѐш, *мин. св.* позаплѐтох, *прич. мин. действ.* позаплѐл, *св.* Заплитам малко. **позаплитам се, позаплета се** *възвр.* и *страд. Работата се позаплете.*

позапозна̀вам, -аш, *несв.*; **позапозна̀я,** -ѐеш, *мин. св.* позапозна̀х, *прич. мин. страд.* позапозна̀т, *св.* Запознавам малко, повърхностно някого с нещо. *Позапозна ни с някои странични въпроси около делото.* **позапознавам се, позапозная се** *възвр., страд., сред.* и *взаим. Тия им дали воля да си поговорят между себе си, да се позапознаят и да открият един другиму душите си.* Каравелов.

позапозна̀я. Вж. п о з а п о з н а в а м.

позапо̀мня. Вж. п о з а п о м н я м.

позапо̀мням, -яш, *несв.*; **позапо̀мня,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Запомням малко, откъслечно. *Бях позапомнил някои математически формули.*

позапотя̀. Вж. п о з а п о т я в а м.

позапотя̀вам, -аш, *несв.*; **позапотя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Запотявам малко или от време на време. *Лекарството ме позапоти.* **позапотявам се, позапотя се** *възвр.* и *страд.*

позапра̀. Вж. п о з а п и р а м.

позапрѐтвам, -аш, *несв.*; **позапрѐтна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* позапрѐтнат, *св.* Запретвам малко. *Новите им аби ги стесняваха и те бяха им позапретнали ръкавите.* Йовков. *Посрещна го Анте на вратата на хана си и както винаги с позапретнати ръкави на джамадана си, препасан с тъкана вълнена престилка.* Дим. Талев. **позапретвам се, позапретна се** *страд.* и *сред.*

позапрѐтна. Вж. п о з а п р е т в а м.

позаприка̀жа. Вж. п о з а п р и к а з в а м.

позаприка̀звам, -аш, *несв.*; **позаприка̀жа,** -еш, *мин. св.* позаприка̀зах, *св.* Заприказвам някого за малко. *Добре, че барем детето се намери да позаприкаже и да посрещне малко по-човешки Нанка.* Влайков. **позаприказвам се, позаприкажа се** *страд., сред.* и *взаим. Позаприказвахме се на вратата и затова се забавих.*

позаприлѝчам. Вж. п о з а п р и л и ч в а м.

позаприлѝчвам, -аш, *несв.*; **позаприлѝчам,** -аш, *св.* Заприличвам малко на някого. *Детето позаприлича на баща си.*

позапрѝщвам, -аш, *несв.*; **позапрѝщя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Заприщвам малко или от време на време. *Позаприщете бараta да се навири вода.* **позаприщвам се, позаприщя се** *страд.*

позапрѝщя. Вж. п о з а п р и щ в а м.

позапролетѝ се. Вж. п о з а п р о л е т я в а м с е.

позапролетя̀вам се. Само 3 *л. ед.* позапролетя̀ва се *несв.*; **позапролетѝ се,** *мин. св.* позапролетѝ се, *св., безл.* Настъпва ранна пролет. *Като се позапролети, ще дойдем пак.*

позапръ̀скам. Вж. п о з а п р ъ с к в а м.

позапръ̀сквам, -аш, *несв.*; **позапръ̀скам,** -аш, *св.* Запръсквам малко или от време на време. *Позапръска дъжд и се прибрахме.*

позапустѐя. Вж. п о з а п у с т я в а м.

позапустя̀вам, -аш, *несв.*; **позапустѐя,** -ѐеш, *мин. св.* позапустя̀х, *прич. мин. действ.* позапустя̀л, -а, -о, *мн.* позапустѐли, *св.* Запустявам малко. *Имотът им беше позапустял.*

позапу̀ша. Вж. п о з а п у ш в а м[1] *и* п о з а п у ш в а м[2].

позапу̀швам[1], -аш, *несв.*; **позапу̀ша,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Запушвам, задимявам малко или от време на време. *Пак сте позапушили стаята с вашите цигари.* **позапушвам се, позапуша се** *страд.*

позапу̀швам^2, -аш, *несв.*; **позапу̀ша**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Запушвам^2, затулвам малко или от време на време. *Позапушете още дупките и тогава пръскайте. Позапушиха му устата с тая работа.*

позапъ̀вам, -аш, *несв.*; **позапъ̀на**, -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* позапънат, *св.* Запъвам малко. **позапъвам се, позапъна се** *възвр.* и *страд. Показа се и Ружа на вратата. Не каза нищо тя, но колелото на единия топ нещо се позапъна и тя се спусна да помогне.* Дим. Талев. *Радоил се позапъна малко, като не знаеше що да ѝ каже.* Вазов. *На втория въпрос се позапънах.*

позапъ̀лвам, -аш, *несв.*; **позапъ̀лня**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Запълвам малко. *За да си позапълня времето, излязох да се разходя.* **позапълвам се, позапълня се** *страд.* и *сред.*

позапъ̀лня. Вж. позапълвам.

позапъ̀на. Вж. позапъвам.

позапъ̀ржа. Вж. позапържвам.

позапъ̀ржвам, -аш, *несв.*; **позапъ̀ржа**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Запържвам малко. *Позапържете боба с масло.* **позапържвам се, позапържа се** *страд.*

позапъхтя̀ се. Вж. позапъхтявам се.

позапъхтя̀вам се, -аш се, *несв.*; **позапъхтя̀ се**, -йш се, *мин. св.* -я̀х се, *прич. мин. действ.* позапъхтя̀л се, -а се, -о се, *мн.* позапъхтѐли се, *св., сред.* Запъхтявам се малко. *Докато изкача стълбите, позапъхтявам се. Конят се позапъхтя от товара.*

позапя̀вам, -аш, *несв.*; **позапѐя**, -ееш, *мин. св.* позапя̀х, *прич. мин. действ.* позапя̀л, -а, -о, *мн.* позапѐли, *св.* Запявам за малко време. *Я позапей да ни поразтушиш.*

позара̀вня. Вж. позаравням.

позара̀вням, -яш, *несв.*; **позара̀вня**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Заравням, изравням малко. *Позаравних градинката и си направих лехи за цветя.* **позаравням се, позаравня се** *страд.*

позара̀двам, -аш, *св.* Зарадвам малко или за кратко време. *Денят беше хубав, слънцето като че нарочно искаше да стопли късния есенен ден, да позарадва хората.* Елин Пелин. *Приласкай баща си, позарадвай старините му.* Ст. Загорчинов. **позарадвам се** *страд.* и *сред.*

позара̀сна. Вж. позараствам.

позараста̀. Вж. позараствам.

позара̀ствам, -аш, *несв.*; **позара̀сна**, -еш, *мин. св.* -ах, и **позараста̀**, -ѐш, *мин. св.* позара̀стох, *прич. мин. действ.* позара̀съл, -сла, -сло, *мн.* -сли, *св.* За рана — зараствам малко.

позарева̀. Вж. позареавам.

позарева̀вам, -аш, *несв.*; **позарева̀**, -ѐш, *мин. св.* -а̀х, *св.* Заревавам малко или от време на време. *Остави детето — то ще позареве и ще му мине.*

позарѐжа. Вж. позарязвам.

позарѝбвам, -аш, *несв.*; **позарѝбя**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Зарибвам малко или от време на време. **позарибвам се, позарибя се** *страд.*

позарѝбя. Вж. позарибвам.

позарѝвам, -аш, *несв.*; **позарѝна**, -еш, *мин. св.* -ах, и **позарѝя**, -йеш, *мин св.* позарѝх, *прич. мин. страд.* позарѝнат и позарѝт, *св.* Заривам малко. *Позарини още малко ямата.* **позаривам се, позарина се, позария се** *страд.*

позарѝна. Вж. позаривам.

позарѝя. Вж. позаривам.

позаро̀ся. Вж. позаросявам.

позаросѝвам, -аш, *несв.*; **позаросѝ**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* За дъжд — заросявам, заваля̀вам малко; позаръмявам.

позаруменѐя. Вж. позаруменявам^1.

позаруменя̀. Вж. позаруменявам^2.

позаруменя̀вам^1, -аш, *несв.*; **позаруменѐя**, -ееш, *мин. св.* позаруменя̀х, *прич. мин. действ.* позаруменя̀л, -а, -о, *мн.* позаруменѐли, *св.* Заруменявам^1 малко или от време на време. *Бузите на детето позаруменяха от студа.*

позаруменя̀вам^2, -аш, *несв.*; **позаруменя̀**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Заруменявам^2 малко или от време на време. *Вечерникът позарумени небето.* **позаруменявам се, позаруменя се** *страд.*

позаръждавѐя. Вж. позаръждавявам.

позаръждавя̀вам, -аш, *несв.*; **позаръждавѐя**, -ееш, *мин. св.* позаръждавя̀х, *прич. мин. действ.* позаръждавя̀л, -а, -о, *мн.* позаръждавѐли, *св.* Заръждавявам малко. *Тия пирони са позаръждавели, дай други.*

позаръмжа̀. Вж. позаръмжавам.

позаръмжа̀вам, -аш, *несв.*; **позаръмжа̀**, -йш, *мин. св.* -а̀х, *св.* Заръмжавам малко или от време на време. *Кучето позаръмжа, като ги видя.*

позаръмя̀. Вж. позаръмявам.

позаръмя̀вам, -аш, *несв.*; **позаръмя̀**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* За дъжд — заръмявам малко или за малко; позаросявам.

позаръ̀фам. Вж. позаръфвам.

позаръ̀фвам, -аш, *несв.*; **позаръ̀фам**, -аш, *св.* Заръфвам малко или от време на време. *Кучето позаръфа кокала, но го остави.*

позаря̀звам, -аш, *несв.*; **позарѐжа**, -еш, *мин. св.* позаря̀зах, *св.* Зарязвам малко или за малко. *Защо си позаряза приятелите?* **позарязвам се, позарежа се** *страд.*

позасадя̀. Вж. позасаждам.

позаса̀ждам, -аш, *несв.*; **позасадя̀**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Засаждам малко тук-таме. *Позасадихме борове по голите рътлини около селото.* **позасаждам се, позасадя се** *страд.*

позасвѝрвам, -аш, *несв.*; **позасвѝря**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Засвирвам малко или от време на време. *Когато беше натъжен, позасвирваше с цигулката.*

позасвѝря. Вж. позасвирвам.

позасѐгна. Вж. позасягам.

позаседя̀ се. Вж. позаседявам се.

позаседя̀вам се, -аш се, *несв.*; **позаседя̀ се**, -йш се, *мин. св.* -я̀х се, *прич. мин. действ.* позаседя̀л се, -а се, -о се, *мн.* позаседѐли се, *св., сред.* Заседявам се за малко или за по-дълъжко време.

позасека̀. Вж. позасичам.

позасѐнча. Вж. позасенчвам.

позасѐнчвам, -аш, *несв.*; **позасѐнча**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Засенчвам малко. *Дърво израсна и позасенчи къщата. Ученикът може би ще по-*

засенчи учителя си. **позасенчвам се, позасенча се** *страд.*

позасѐя. Вж. позасявам.

позасѝлвам, -аш, *несв.*; **позасѝля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Засилвам малко или от време на време. *Сега пръв му възрази поп Костадин и цял се напрягаше да позасили гласа си.* Дим. Талев. *Дочу се по едно време, че срещу нас иде голяма турска войска. . . Позасилихме ние позициите си, чакахме да ни дойде помощ.* Дим. Талев. **позасилвам се, позасиля се** *страд.* и *сред. Вятърът се позасили.*

позасинѐя. Вж. позасинявам.

позасинявам, -аш, *несв.*; **позасинѐя,** -ѐеш, *мин. св.* позасиня̀х, *прич. мин. действ.* позасиня̀л, -а, -о, *мн.* позасинѐли, *св.* Придобивам малко син цвят. *Ръцете му позасиняха.*

позасѝпвам, -аш, *несв.*; **позасѝпя,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Засипвам малко, донякъде. *Позасипи трапчинките из градината.* **позасипвам се, позасипя се** *страд.*

позасѝпя. Вж. позасипвам.

позасѝтя. Вж. позасищам.

позасѝчам, -аш, *несв.*; **позасека̀,** позасечѐш, *мин. св.* позася̀кох, *прич. мин. действ.* позася̀кък, -кла, -кло, *мн.* позасѐкли, *св.* Засичам малко.

позасѝщам, -аш, *несв.*; **позасѝтя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Засищам малко. *Позасити глада си с два-три залъка.* **позасищам се, позаситя се** *възвр.* и *страд.*

позаскъ̀пвам, -аш, *несв.*; **позаскъ̀пна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Само 3 *л.* Ставам малко по-скъп. *Напоследък животът позаскъпна.*

позаскъ̀пна. Вж. позаскъпвам.

позаскъ̀рцам. Вж. позаскърцвам.

позаскъ̀рцвам, -аш, *несв.*; **позаскърцам,** -аш, *св.* Заскърцвам малко, слабо. *След дългия път колата позаскърца.*

позасладя̀ си. Вж. позаслаждам си.

позасла̀ждам си, -аш си, *несв.*; **позасладя̀ си,** -йш си, *мин. св.* -йх си, *св.*, *сред.* Заслаждам си малко. *Позасладете си с круши.*

позасла̀ням, -яш, *несв.*; **позаслоня̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Засланям малко. *Дървото е позаслонило прозорецa.* **позасланям се, позаслоня се** *възвр.* и *страд.*

позаслепя̀. Вж. позаслепявам.

позаслепя̀вам, -аш, *несв.*; **позаслепя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Заслепявам някого малко, донякъде. *Успехите го позаслепиха.* **позаслепявам се, позаслепя се** *страд.* и *сред.*

позаслоня̀. Вж. позасланям.

позаслу̀шам се. Вж. позаслушвам се.

позаслу̀швам се, -аш се, *несв.*; **позаслу̀шам се,** -аш се, *св.*, *сред.* Заслушвам се за малко. *Разбойниците се позаслушаха, позавъртяха глави и като че ли посърнаха.* Ст. Загорчинов. *Месечко се позаслуша | и зачу ответни думи.* П. П. Славейков.

позасмѐя се. Вж. позасмивам се.

позасмѝвам се, -аш се, *несв.*; **позасмѐя се,** -ѐеш се, *мин. св.* позасмя̀х се, *прич. мин. действ.* позасмя̀л се, -а се, -о се, *мн.* позасмѐли се, *св.*, *сред.* Засмивам се леко, малко или за кратко време. *Син му пълнеше дисагите със семе от колата и, като видя баща си, позасмя се,* Йовков. *Доискваше му се при туй да се поразтъпче някак, за да позабрави своето тегло, да се позасмее и пошегува.* Влайков.

позасоля̀ си. Вж. позасолявам си.

позасоля̀вам си, -аш си, *несв.*; **позасоля̀ си,** -йш си, *мин. св.* -йх си, *св.*, *сред.* Засолявам си малко. *Хапнете сиренце да си позасолите.*

позаспѝвам, -аш, *несв.*; **позаспя̀,** -йш, *мин. св.* -а̀х, *св.* Заспивам леко и за малко. *Аз сложих главата си на масата и позаспах.* Йовков. *Само къде сутринта той позаспа и веднага се разбуди стреснато.* Вазов.

позаспя̀. Вж. позаспивам.

позасра̀мвам, -аш, *несв.*; **позасра̀мя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Засрамвам малко. *Той ме позасрами пред гостите.* **позасрамвам се, позасрамя се** *страд.* и *сред.* *Детето се позасрами, наведе се и зачерта с босия си крак из пясъка.* Йовков. *Дича се позасрами, наведе глава, засмя се и не щя да отговори.* Влайков.

позасра̀мя. Вж. позасрамвам.

позастарѐя. Вж. позастарявам.

позастаря̀вам, -аш, *несв.*; **позастарѐя,** -ѐеш, *мин. св.* позастаря̀х, *прич. мин. действ.* позастаря̀л, -а, -о, *мн.* позастарѐли, *св.* Застарявам малко. *Той беше позастарял, понатежал малко, но пак личеше лекият му нрав.* Дим. Талев. *Позастарял е откак не съм го виждал.*

позастѐля. Вж. позастилам.

позастѝвам, -аш, *несв.*; **позастѝна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Застивам, изстивам малко. *Оставих яденето да позастине.*

позастѝлам, -аш, *несв.*; **позастѐля,** -еш, *мин. св* позастла̀х, *св.* Застилам малко, отчасти. *Снегът позастла земята. Позастелете нещо на пода.* **позастилам се, позастеля се** *страд.*

позастѝна. Вж. позастивам.

позастоя̀ се. Вж. позастоявам се.

позастоя̀вам се, -аш се, *несв.*; **позастоя̀ се,** -йш се, *мин. св.* -я̀х се, *св.*, *сред.* Застоявам се за малко време. *Позастоях се пред една врата, докато ме настигнат.*

позастроя̀. Вж. позастроявам.

позастроя̀вам, -аш, *несв.*; **позастроя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Застроявам малко, отчасти. **позастроявам се, позастроя се** *страд.* и *сред.* *Тази част на града се позастрои вече.*

позастудѝ се. Вж. позастудявам се.

позастудя̀вам се. Само 3 *л.* **позастудя̀ва се,** *несв.*; **позастудѝ се,** *мин. св.* позастудѝ се, *св.*, *сред.* За време — става малко студено или по-студено. *След дъждовете времето се позастуди.*

позасу̀квам, -аш, *несв.*; **позасу̀ча,** -еш, *мин. св.* позасу̀ках, *св.* Засуквам малко. *Какво ще правим . . . То се видя вече какво ще правим, — каза Велко и позасука дебелите си мустаци.* Йовков. *Те не продумваха нито дума, въртяха брадвите един след друг или пък се спираха само да позасучат ръкавите на конопените си ризи.* Ст. Загорчинов.

позасу̀ча. Вж. позасуквам.

позасуша̀вам се. Само 3 *л.* позасуша̀ва се *несв.*; позасушѝ се, *мин св.* позасушѝ се *св.*, *сред.* За време — засушавам се малко или за кратко време.

позасушѝ се. Вж. позасушавам се.

позастъ̀пвам, -аш, *несв.*; позастъ̀пя, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Застъпвам малко позастъпвам се, позастъпя се *страд* и *сред. Защо не се позастъпите за тоя човек?*

позастъ̀пя. Вж. позастъпвам.

позасърбѝ ме. Вж. позасърбявам.

позасърбя̀вам. Само 3 *л.* позасърбя̀ва ме, *несв.*; позасърбѝ ме, *мин. св.* позасърбя̀ ме, *прич. мин. действ.* позасърбя̀л, -а, -о, *мн.* позасърбѐли, *св.* Засърбява ме малко. *Нещо ме ухапа по врата и ме позасърбя. Позасърбяха ме дланите.*

позасъ̀хвам, -аш, *несв.*; позасъ̀хна, -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Ставам малко сух, засъхвам малко. *Последните няколко дни бяха все слънчеви, земята бе позасъхнала.* Дим. Талев.

позасъ̀хна. Вж. позасъхвам.

позася̀вам, -аш, *несв.*; позасѐя, -ѐеш, *мин. св.* позася̀х, *прич. мин. действ.* позася̀л, -а, -о, *мн.* позасѐли, *прич. мин. страд.* позася̀т, -а, -о, *мн.* позасѐти, *и* позася̀н, -а, -о, *мн.* позасѐни, *св.* Засявам малко или отчасти. позасявам се, позасея се *страд.*

позася̀гам, -аш, *несв.*; позасѐгна, -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* позасѐгнат, *св.* Засягам малко. *Той се преструваше, че му не е нищо, ала и него все позасягаше тая новина.* Влайков. позасягам се, позасегна се *страд.* и *сред.*

позатва̀рям, -яш, *несв.*; позатво̀ря, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Затварям малко или за кратко. *Може Балан да позна гласа ѝ — спря се, не мърдаше, само позатваряше очи.* Йовков. позатварям се, позатворя се *възвр.*, *страд.* и *сред. Раната се позатвори.*

позатво̀ря. Вж. позатварям.

позатвърдѐя. Вж. позатвърдявам[1].

позатвърдя̀. Вж. позатвърдявам[2].

позатвърдя̀вам[1], -аш, *несв.*; позатвърдѐя, -ѐеш, *мин. св.* позатвърдя̀х, *прич. мин. действ.* позатвърдя̀л, -а, -о, *мн.* позатвърдѐли, *св.* Ставам малко твърд, повтвърдявам се. *Циментът вече позатвърдя.*

позатвърдя̀вам[2], -аш, *несв.*; позатвърдя̀, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Правя нещо да стане малко по твърдо, по-здраво. *Позатвърдихме си позициите.* позатвърдявам се, позатвърдя се *страд.* и *сред.*

позатвърдя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* позатвърдя̀вам[1], позатвърдявам[2] *и от* позатвърдявам се.

позатѐгна. Вж. позатягам.

позатека̀ се. Вж. позатичам се.

позатѝсвам, -аш, *несв.*; позатѝсна, -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* позатѝснат, *св.* Затисвам малко. *Ще позатиснем пролуките с парцали.* позатисвам се, позатисна се *страд.* и *сред.*

позатѝсна. Вж. позатисвам.

позатѝхвам, -аш, *несв.*; позатѝхна, -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Затихвам малко или за малко. *Откак чичови Ценови говорът е позатихнал.* Влайков. *Когато стадото стигна до габъра, звънците позатихнаха и се разляха широко.* Йовков

позатѝхна. Вж. позатихвам.

позатѝчам се, -аш се, *несв.*; позатека̀ се, позатечѐш се, *мин. св.* позатѐкох се, *прич. мин. действ.* позатѐкъл се, -кла се, -кло се, *мн.* -кли се, *св.*, *сред* Затичвам се малко или за малко. *Той се позатича и ги стигна.*

позатла̀ча. Вж. позатлачвам.

позатла̀чвам, -аш, *несв.*; позатла̀ча, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Затлачвам малко. *Наносът е позатлачил улея.* позатлачвам се, позатлача се *страд.*

позатлъстѐя. Вж. позатлъстявам.

позатлъстя̀вам, -аш, *несв.*; позатлъстѐя, -ѐеш, *мин. св.* позатлъстя̀х, *прич мин. действ.* позатлъстя̀л, -а, -о, *мн.* позатлъстѐли, *св.* Затлъстявам малко. *Позатлъстял си от заседналия живот.*

позато̀пля. Вж. позатоплям.

позато̀плям, -яш, *несв.*; позато̀пля, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Затоплям малко. *Сивата облачност на небето се разкъса, меките лъчи на есенното слънце позатоплиха земята.* Дим. Ангелов. позатоплям се, позатопля се *възвр.*, *страд.* и *сред. Завих се през глава и се позатоплих.*

позатрепѐрвам, -аш, *несв.*; позатрепѐря, -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Затрепервам малко или от време на време. *Куцият пак се усмихна, но, като бръкна в джеба си да извади книжката си, ръцете му позатреперaха.* Йовков.

позатрепѐря. Вж. позатрепервам.

позатрѐпкам. Вж. позатрепквам.

позатрѐпквам, -аш, *несв.*; позатрѐпкам, -аш, *св.* Затрепквам малко. *Тя (сивата птица) позатрепка дваж-триж близу до земята и пак бързо като стрела се издигна нагоре.* Йовков.

позатрептя̀. Вж. позатрептявам.

позатрептя̀вам, -аш, *несв.*; позатрептя̀, -йш, *мин. св.* -я̀х, *прич. мин. действ.* позатрептя̀л, -а, -о, *мн.* позатрептѐли, *св.* Затрептявам малко. *Ли тата позатрептяха от лекия ветрец.*

позатресѐ ме. Вж. позатрисам.

позатрещѝ. Вж. позатрещявам.

позатрещя̀вам. Само 3 *л.* позатрещя̀ва, *несв.*; позатрещѝ, *мин. св.* позатрещя̀, *прич. мин. действ.* позатрещя̀л, -а, -о, *мн.* позатрещѐли, *св.* За гръмотевица — затрещява малко или от време на време.

позатрѝсам. Само 3 *л. ед.* позатрѝса ме, *несв.*; позатресѐ ме, *мин. св.* позатрѐсе ме, *св.*, *безл.* Затриса ме малко или от време на време.

позатро̀гвам, -аш, *несв.*; позатро̀гна, -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* позатро̀гнат, *св.* Затрогвам малко. *Песента ще позатрогне и най-коравите с[illegible]а* позатрогвам се, позатрогна се *страд.* и *сред.*

позатро̀гна. Вж. позатрогвам.

позатро̀пам. Вж. позатропвам.

позатро̀пвам, -аш, *несв.*; позатро̀пам, -аш, *св.* Затропвам малко.

позатрудня̀. Вж. позатруднявам

позатрудня̀вам, -аш, *несв.*; **позатрудня̀,** -йш *мин. св.* -йх, *св.* Затруднявам малко. *Тая задача ме позатрудни.* **позатруднявам се, позатрудня се** *възвр., страд.* и *сред.*

позатру̀пам. Вж. позатрупвам.

позатру̀пвам, -аш, *несв.*; **позатру̀пам,** -аш, *св.* Затрупвам малко, донякъде. *Снегът позатрупа пътеките.* **позатрупвам се, позатрупам се** *възвр.* и *страд.*

позатръ̀нвам, -аш, *несв.*; **позатръ̀ня,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Затрънвам малко. *Трябва да позатръним прелезите на оградата.* **позатрънвам се, позатръня се** *страд.*

позатръ̀ня. Вж. позатрънвам.

позату̀лвам, -аш, *несв.*; **позату̀ля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Затулвам малко или за малко. *Позатули прозорчето да не духа.* **позатулвам се, позатуля се** *възвр.* и *страд. Слънцето се позатули в облак.*

позату̀ля. Вж. позатулвам и позатулям.

позату̀лям, -яш, *несв.*; **позату̀ля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Позатулвам.

позатъ̀вам, -аш, *несв.*; **позатъ̀на,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Затъвам малко или от време на време. *Доста позатъвахме из тресавището. Колелото позатъна в калта.*

позатъжа̀ се. Вж. позатъжавам се.

позатъжа̀вам се, -аш се, *несв.*; **позатъжа̀ се,** йш се, *мин. св.* -йх се, *св., сред.* Затъжавам се малко или от време на време. *Той се позатъжи за другарите си.*

позатъ̀квам, -аш, *несв.*; **позатъ̀кна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* позатъкнат, *св.* Затъквам малко или от време на време. *Позатъквам китка над ухото.* **позатъквам се, позатъкна се** *страд.*

позатъ̀кна. Вж. позатъквам.

позатъмня̀. Вж. позатъмнявам.

позатъмня̀вам, -аш, *несв.*; **позатъмня̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Правя, направям нещо да стане по-тъмно, затъмнявам малко. *Позатъмни светлите тонове в рисунката.* **позатъмнявам се, позатъмня се** *страд.*

позатъ̀на. Вж. позатъвам.

позатъпѐя. Вж. позатъпявам[1].

позатъпя̀. Вж. позатъпявам[2].

позатъпя̀вам[1], -аш, *несв.*; **позатъпѐя,** -ѐеш, *мин. св.* позатъпя̀х, *прич. мин. действ.* позатъпя̀л, -а, -о, *мн.* позатъпѐли, *св.* Ставам малко тъп, затъпявам малко. *Позатъпях от това еднообразие.*

позатъпя̀вам[2], -аш, *несв.*; **позатъпя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Направям нещо да стане малко тъпо, притъпявам малко. **позатъпявам се, позатъпя се** *страд.*

позатя̀гам, -аш, *несв.*; **позатѐгна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* позатегнат *св.* Затягам малко или от време на време. *Позатегни крана, че изпуска.* **позатягам се, позатегна се** *страд.* и *сред. Работата се позатегна.*

позахабя̀. Вж. позахабявам

позахабя̀вам, -аш, *несв.*; **позахабя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Захабявам малко. *Лютият камък позахаби длетото.* **позахабявам се, позахабя се** *страд.*

позаха̀пвам, -аш, *несв.*; **позаха̀пя,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Захапвам малко.

позаха̀пя. Вж. позахапвам.

позахвъ̀рля. Вж. позахвърлям.

позахвъ̀рлям, -яш, *несв.*; **позахвъ̀рля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Захвърлям, изоставям за малко. *Позахвърлих калпака и понякога нося каскет.* **позахвърлям се, позахвърля се** *страд.*

позахитрѐя. Вж. позахитрявам.

позахитря̀вам, -аш, *несв*; **позахитрѐя,** ѐеш, *мин. св.* позахитря̀х, *прич. мин. действ.* позахитря̀л, -а, -о, *мн.* позахитрѐли, *св.* Захитрявам малко, ставам малко хитър. *Детето напоследък позахитря.*

позахладя̀ се. Вж. позахладявам се.

позахладя̀вам се. Само 3 *л.* **позахладя̀ва се,** *несв.*; **позахладѝ се,** *мин. св.* позахладѝ се, *св., безл.* Захладява се малко. *След пладне, като се позахлади, а отидох у лелини Генини.* Влайков.

позахла̀свам се, -аш се, *несв.*; **позахла̀сна се,** -еш се, *мин. св.* -ах се, *св., сред.* Захласвам се малко или от време на време. *Закъсняхме, понеже се позахласвахме тук-таме по хубавите гледки из пътя.*

позахла̀сна се. Вж. позахласвам се.

позахлу̀пвам, -аш, *несв.*; **позахлу̀пя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Захлупвам малко или от време на време. *Позахлупвай съдовете да не се прашат.* **позахлупвам се, позахлупя се** *страд.*

позахлу̀пя. Вж. позахлупвам.

позахра̀нвам, -аш, *несв.*; **позахра̀ня,** -иш, *мин св.* -их, *св.* Захранвам, нахранвам малко или от време на време. *Като позахраним конете, ще тръгваме.* **позахранвам се, позахраня се** *страд.*

позахра̀ня. Вж. позахранвам.

позахъ̀ркам. Вж. позахърквам.

позахъ̀рквам, -аш, *несв.*; **позахъ̀ркам,** -аш, *св.* Захърквам малко или от време на време. *Докато ви чаках, позахъркал съм.*

позаца̀пам. Вж. позацапвам.

позаца̀пвам, -аш, *несв.*; **позаца̀пам,** -аш, *св.* Зацапвам малко; поизмърсявам. *Пак си позацапал дрехите.* **позацапвам се, позацапам се** *възвр.* и *страд.*

позацѐпвам, -аш, *несв.*; **позацѐпя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Зацепвам малко. *Позацепи дървото, че тогава го сечи.* **позацепвам се, позацепя се** *страд.* и *сред.*

позацѐпя. Вж. позацепвам.

позачѐквам, -аш, *несв.*; **позачѐкна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин страд.* позачѐкнат, *св.* Зачеквам малко или от време на време. *Позачекнахме и някои дребни въпроси.* **позачеквам се, позачекна се** *страд.*

позачѐкна. Вж позачеквам.

позачервя̀ се. Вж. позачервявам се.

позачервя̀вам се, -аш се, *несв.*; **позачервя̀ се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св., сред.* Зачервявам се малко. *Сарандовица се позачерви и пак посви тънките си вежди.* Йовков. *Смути се Лазар, позачерви се дори, като да беше откраднал тия пари.* Дим. Талев.

позачѐрня. Вж. позачерням.

позачѐрням, -яш, *несв.*; **позачѐрня,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Зачерням, почерням малко или от време на време. *Това момче ми позачерни дните.* **позачерням се, позачерня се** *страд.* и *сред.*

позачестя̀. Вж. позачестявам.

позачестя̀вам, -аш, *несв.*; **позачестя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Започвам да върша нещо почестичко, ставам малко по чест. *Валежите позачестиха.*

позачета̀. Вж. позачитам.

позачѝтам, -аш, *несв.*, **позачета̀,** -ѐш, *мин. св.* позачѐтох, *прич. мин. действ.* позачѐл, *св.* Зачитам[1] малко или понякога. **позачитам се, позачета се** *страд.* и *сред.* *Бях се позачел в една книга.*

позачу̀вам, -аш, *несв.*; **позачу̀я,** -у̀еш, *мин. св.* позачу̀х, *прич. мин. страд.* позачу̀т, *св.* Зачувам, научавам се отчасти по слух за нещо. *Беят, и той беше позачул за такова мърдане на раите.* Вазов. *Позачух, че щял да се жени.*

позачу̀двам, -аш, *несв.*; **позачу̀дя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Зачудвам малко. *Позачуди ме обаче едно нещо само, което тогава още ми се хвърли в очи.* Влайков. **позачудвам се, позачудя се** *сред.* *Держански доста се позачуди и загледа Гороломова, като че ли питаше: „Дали го хвана вече виното?"* Йовков. *Балашев се позачуди: селяните вървяха настървени, говореха неразбрано, буйно и глупаво.* А. Страшимиров.

позачу̀дя. Вж. позачудвам.

позачу̀кам. Вж. позачуквам.

позачу̀квам, -аш, *несв.*; **позачу̀кам,** -аш, *св.* Зачуквам малко или от време на време. *Дадох си обувките да им позачукат гвоздеите.* **позачуквам се, позачукам се** *страд.*

позачу̀я. Вж. позачувам.

позашеметя̀. Вж. позашеметявам.

позашеметя̀вам, -аш, *несв.*: **позашеметя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Зашеметявам малко. *Виното ме позашемети.* **позашеметявам се, позашеметя се** *страд.* и *сред.*

позашѝвам, -аш, *несв.*; **позашѝя,** -иеш, *мин. св.* позашѝх, *прич. мин. страд.* позашѝт, *св.* Зашивам малко, набързо или от време на време. *Позаший му дрехата, че му се виждат месата.* **позашивам се, позашия се** *страд.*

позашѝя. Вж. позашивам.

позашу̀мвам, -аш, *несв.*; **позашу̀мя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Зашумвам малко. *Позашумете окопа, та да не се вижда.* **позашумвам се, позашумя се** *страд.* и *сред.* *Гората се позашуми вече.*

позашу̀мя. Вж. позашумвам.

позашумя̀. Вж. позашумявам.

позашумя̀вам, -аш, *несв.*; **позашумя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Зашумявам малко.

позащитя̀. Вж. позащищавам.

позащища̀вам, -аш, *несв*; **позащитя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Защищавам малко, отчасти. *Не се ли намери кой да те позащити?* **позащищавам се, позащитя се** *възвр.* и *страд.*

позая̀ждам се, -аш се, *несв.*; **позая̀м се,** позаядѐш се, *мин. св.* позаядох се, *прич. мин. действ.* позаял се, *св.*, *сред.* Заяждам се малко или от време на време. *Защо се позаяде пак с него?*

позая̀квам, -аш, *несв.*; **позая̀кна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Заяквам малко. *Николина не се боеше от работа ... Мъкнеше вода от селския геран — отначало на ръце, а като позаякна — с кобилица на рамо.* Г. Райчев. *А кога позаякнах и можех вече да крепя на главата си поголямата тепсия, замеси ли мама турта, винаги аз ще я нося на фурната.* Влайков.

позая̀кна. Вж. позаяквам.

позаякча̀. Вж. позаякчавам.

позаякча̀вам, -аш, *несв.*; **позаякча̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Заякчавам малко. *Сложете във варта и цимент да позаякчи мазилката.* **позаякчавам се, позаякча се** *възвр.* и *страд.*

позая̀м се. Вж позаяждам се.

позвѐрвам се, -аш се, *несв.*; **позвѐря се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред.* *Диал.* Зверя се малко. *Почуди се Марко, позвери се, | та отиде Марко в Света гора, | па поседя Марко три месеца.* Нар. пес.

позвѐря се. Вж. позвервам се.

позволѐние, *мн* -я, *ср.* Даване право да се върши нещо; съгласие, разрешение. *Да лягаш да спиш и да не си посмял да ходиш без мое позволение в гората!* Ем. Станев. *Отивам при баща си и поисквам позволение да му говоря искрено и откровено.* П. П. Славейков.

позволѝтелен, -лна, -лно, *мн* -лни, *прил.* **1.** За документ, с който се дава позволение за нещо. *Позволителен билет.* **2.** Като *същ. ср.* позволително — документ, с който се позволява нещо, обикн. търгуване; разрешително. *Позволително за продажба на спиртни напитки. Позволително за лов.*

позволя̀. Вж. позволявам.

позволя̀вам, -аш, *несв.*; **позволя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* **1.** Давам право, съгласявам се някой да прави нещо; разрешавам. *Те не позволяваха вече на децата си да се събират и играят заедно.* Елин Пелин. *Господине, позволете ми да направя при вас една справка.* Вазов. *Няма ли да позволите да поприказваме по-надълго върху тая тема?* Йовков. **2.** Давам възможност да се прави нещо; допускам, давам. *Не се виждаше нищо, защото дългият ред от върби край реката не позволяваше да се види какво има отвъд тях.* Йовков. *На два метра от върха едно издадено камъче позволяваше да се стъпи добре с единия само крак.* Ал. Константинов. *Остри снежинки се лепят по очите и не ни позволяват да гледаме по-далече от носа си.* Н. Фурнаджиев. **позволявам се, позволя се** *страд.* □ **Позволявам си** — давам си самоволно право да направя нещо; осмелявам се, дръзвам. *Той пръв път си позволи тая скромна бележка на приятеля си.* Вазов. *Буцов говори, че не може да търпи войник, който си позволява да възразява и иска много да знае.* Йовков. *Аз пък те съветвам, Бартович, ... да пазим приличие и да не си позволяваш много.* Вазов. **Позволявам си лукса** — правя нещо, което не отговаря на положението и на възможностите ми.

позвъня̀. Вж. позвънявам[1] *и* позвънявам[2].

позвъня̀вам[1], -аш, *несв.*; **позвъня̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Звъня кратко време, натискам звънец да звъни. *Когато Цеца позвъни към десет часа, Николина едвам се домъкна до вратата да й отключи.* Г. Райчев. *После той позвъни. Влезе писарят.* Йовков

позвънявам², -аш, *несв.*; **позвъня́**, -йш, *мин. св.* -я́х, *св.* Само 3 *л.* Издавам звън кратко време. *В това време телефонът позвъня.*

позвъня́ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* позвънявам¹ *и от* позвънявам². *Виктор Ефимич отвори вратата на апартамента чак след третото позвъняване.* Дим. Димов.

по̀здрав *м.* 1. Пожелание за здраве. 2. Израз на почит и познанство чрез кимане на глава, сваляне на шапка и др. *И в отговор на поздравите, които получаваше, той свали шапката си и радостно я размаха над главата си.* Йовков. *Дядо Хаджи сухо някак ще отвърне на поздрава му и, без да погледне ни към него, ни към къщата ни, ще си отмине.* Влайков. *Старият човек се усмихна, отговори на поздравите и се спря пред масата.* Йовков. *Поднасям поздрави. Изпращам поздрави. Отвръщам на поздрав.*

поздрави́телен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който съдържа поздрав. *Той захвана да държи поздравителна реч с примижаване и напевателен глас.* Вазов. *Поздравителна телеграма. Поздравително писмо.*

поздравлѐние, *мн.* -я, *Остар.* Поздрав, поздравяване, честитка. *Кириак Стефчов размени няколко поздравления с глава.* Вазов ‖ Благопожелание. *Приемам поздравления.*

поздравя́. Вж. п о з д р а в я в а м.

поздравя́вам, -аш, *несв.*; **поздравя́**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* 1. Изказвам добри пожелания при среща. *Няколко души минувачи го поздравиха на име.* Вазов. *Момата ме поздравява весело с добре дошъл.* Ал. Константинов. *Всички го поздравиха от сърце и му пожелаха добра сполука.* Елин Пелин. *Хората не търсеха обществото му, не канеха, някои престанаха да поздравяват.* Стаматов. 2. Правя знак някому като израз на поздрав. *Поздрави я с поклон и ѝ целуна почтително десницата.* Вазов. *Бае Марин често си сваляше капелата да поздравява ту тоя, ту оня.* Влайков. *Македонски ги поздрави с кимане на глава.* Вазов. 3. Изказвам радостта си някому по случай на успех, победа, празник и др.; честитя. *Той си каза бързо и неясно името, поздрави с празника Нилов и на поканата му седна.* Вазов. **поздравявам се, поздравя се** *възвр., страд.* и *взаим.* *Сарандовица подигна очите си от тезгяха и весело се поздрави с дядо Гено.* Йовков.

поздравя́ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* поздравявам *и от* поздравявам се.

позеленѐя. Вж. п о з е л е н я в а м.

позеленя́вам, -аш, *несв.*; **позеленѐя**, -ѐеш, *мин. св.* позеленя́х, *прич. мин. действ.* позеленя́л, -а, -о, *мн.* позеленѐли, *св.* Ставам зелен. *Скалите са позеленели от миризлив здравец, надвиснал над водата.* Вазов. *От срам и от яд лицето му завчас се промени — изпърво почервеня, па после позеленя.* Влайков. *Рашид улови книгата и ръцете му се разтреперaха от яд и позеленя като гущер.* Цани Гинчев.

позеленя́ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* позеленявам.

по̀зив *м.* 1. Приканване, подканване за извършване на нещо. *Дълбоко мълчание отговори на позива му. Никой не искаше да жертвува.* Вазов. 2. Малък печатан лист с такова приканване. *Велчев бе приготвил и разпространил особен позив до избирателите в околията.* Влайков. *Разпространявам позиви. Разлепвам позиви.*

пози́рам, -аш, *несв.* 1. Стоя в някаква поза, когато ме рисуват, моделират или фотографират. *Аз непрекъснато носех тетърче от рисувални листове и често карах приятелите си да ми позират.* Д. Немиров. 2. *Прен. Неодобр.* Държа се неестествено, показвам се не такъв, какъвто съм, обикн. от високомерие, суетност и под. *Тоя човек винаги позира.*

пози́ране, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* позирам.

позити́в *м.* (лат.). Фотографско копие от негатив.

позити́вен, -вна, -вно, *мн.* -вни, *прил.* 1. Който се отнася до позитив. *Позитивен образ.* 2. Положителен, действителен, истински. *Позитивен човек.* □ **Позитивна философия** — позитивизъм.

позитиви́зъм, -змът, -зма, *мн.* няма, *м.* (лат.) *Филос.* Идеалистична философска школа, която противопоставя опита на теорията, като смята опита за сбор от субективни представи и свежда науката до изолирано описание на факти, които не се мъчи да обясни.

позитиви́ст *м.* Привърженик на позитивизма.

позицио̀нен, -нна, -нно, *мн.* -нни, *прил.* Обикн. в съчет. **позиционна война** — война, която се води от едни и същи позиции, без предвижвания.

пози́ция *ж.* (лат.). 1. Място с окопи, заети от войскова част при сражение. *Оръдия бяха поставени на позиция и артилеристите ги замаскирваха с шубръци и клоне.* Йовков. *Позицията има няколко картечни гнезда.* Л. Стоянов. *Откъм позициите не се чуваха топовни гърмежи.* Йовков. 2. Обикн. *мн.* Състояние на нещата в определено време; положение. *Заздравяване икономическите позиции на страната.* 3. *Прен.* Гледище, становище, мнение. *Позицията, която зае, беше много примирителна и не се споделяше от никого.* Дим. Димов. *Идейни позиции.* □ **Заемам позиция** (книж.) — а) *Воен.* Заемам удобно място за сражение. *Част от войниците бяха успели да заемат удобни позиции в района на гарата.* Дим. Димов. б) Определям гледището си по някой въпрос. **Ключова позиция** (воен.) — най-важна, възлова позиция. **Открита позиция** (воен.) — позиция без окопи. *Подпоручик Нейков . . . с точен огън бе извадил от строя прислугата на едно пехотно оръдие, което стреляше от открита позиция срещу настъпващата рота.* Вежинов.

позла̀та *ж.* 1. Тънък златен пласт върху предмет. *Залата . . . имаше изписани с арабески стени, дървен потон, украсени с изкусни резби, нашарени с ярки разноцветни багри и позлати.* Вазов. 2. *Поет.* Златен цвят, златно сияние. *Старата дъбова гора . . . гълхнеше вече под есенната си позлата.* Вазов. *Над тях* (вършините) *бавно се издигна слънцето и в лека позлата обля крайбрежния ред.* П. Ю. Тодоров. *Ярко блещяха узрелите ниви, като че тая позлата идеше и нахлуваше из полето.* Йовков.

позлатя̀. Вж. п о з л а т я в а м.

позлатя́вам, -аш, *несв.*; **позлатя̀**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* 1. Покривам предмет с тънък пласт злато. *Ту премива с някаква вода сребърни*

кръстета, ту нещо позлатява — работи си момчето като златарин. Влайков. *Позлатявам пръстен.* 2. *Поет.* Обикн. за светлина — обливам с лъчите си нещо, та изглежда като златно. *Дъждът мигновено се пресече заедно с веявицата, а месецът позлати краищата на разкъсаните облаци.* Вазов. *Но мина зима снеговита, | отиде пролет дъждовита, | знойно лято позлати | довчера злачни широти.* Яворов. *През гъстата мрежа на клоните слънцето се спуска към запад и позлатява тук-там дънерите.* К. Константинов. 3. *Прен. Разг.* Плащам скъпо и прескъпо някому за нещо. *Позлатиха го за тая услуга.* **позлатявам се, позлатя се** *страд.*

позлатя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* позлатявам *и от* позлатявам се.

позлословя̀, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Злословя малко. *Все търсите случай да позлословите за съседите си.*

познава̀ем, -а, -о, *прил.* Който може да бъде опознат, достъпен за познанието. *Светът е познаваем.*

познава̀емост, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отгл. същ. от* познаваем.

позна̀вам[1], -аш, *несв.* 1. Имам знания, познания по нещо. *Никой, разбира се, по-добре не познаваше от него устройството на вършачката.* Йовков. *Книгите . . . бяха български и френски и никой от тия, на които бяха възложили да ги прегледат, не познаваха тия езици.* Величков. *Познава добре историята на този край.* 2. Имам лични връзки, отношения, познанство с някого. *Кажи ми кое е това момиче, от кога го познаваш.* Йовков. *Той беше родом от Бяла черква и познаваше всичките, но и него познаваха всички.* Вазов. *Доде имаш, до тогава те познават.* Погов. ‖ Известен ми е някой по лице, име и под. *Всички го познаваха, но никой не знаеше откъде беше дошел.* Елин Пелин. *Мръкна се и по пътеки, които само той познаваше, Косан вървеше из гората.* Йовков. *Нито ги знам отде са, нито ги познавам кои са.* Йовков. *Нанкова млада снашице, | от де ме знаеш, познаваш, | че ме Дамян викаха?* Нар. пес

позна̀вам[2], -аш, *несв.*; **позна̀я,** -а̀еш, *мин. св.* **позна̀х,** *прич. мин. страд.* позна̀т, *св.* 1. Схващам, разбирам. *Ръката на чирака затрепера, бръсначът се затресе в нея . . . Бедното момче познаваше, че бръсне Левски.* Вазов. *Тя познаваше по очите какво иска той и какво му трябва.* Влайков. *Вечер по гузния му вид бащи му познаваше веднага, че е бягал от училището.* Вазов. 2. Откривам, отгадавам. *Е, дядо Гено! Сега пред всички мога да кажа, че познаваш.* *Каза, че таз година ще има берекет, и ей-на̀, сбъдна ти се думата.* Йовков. *По звездите времето познаваше Валя, както старият матрос.* Багряна. *Ако врачка познаваше, за себе си би познала.* Погов. **познавам се, позная се** *възвр.* и *страд.*

позна̀вам се, -аш се, *несв., сред.* и *взаим.* 1. Имам познанство, взаимни връзки с някого. *В малките градове хората отблизу се познават помежду си.* Йовков. *Всички, що се познаваха малко или много с Бойча, стояха на тръне.* Вазов. *Кънчо се познаваше и с него, но малко и от скоро.* Влайков. 2. Само 3 *л* Личи си, вижда се. *Пътят става все по-върл и мъчен, понякога се и не познава по сипеите.* Вазов. *Дирите на лисицата се познаваха по туй, че тук-таме снегът беше поприбръснат като с метла — там лисицата, както ѝ е обичаят, беше превъртяла опашката си.* Йовков. *Познаваше се, че тоя момък крие в душата си някаква мисъл и мъка.* Вазов. *В нужда се другар (приятел) познава.* Погов.

позна̀ване *ср. Отгл. същ. от* познавам[1], познавам[2] *и от* познавам се.

познава̀телен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил. Книж.* Чрез който се постига познание. *Познавателен процес. Познавателно значение.*

познава̀ч *м.* Човек, който добре познава нещо; специалист. *Той почна да се заглежда в нивите, радваше се на това небивало плодородие, преценяваше и сравняваше с окото на опитен и вещ познавач.* Йовков. *Той е познавач на класическите езици.*

познава̀чка *ж.* Жена познавач.

позна̀йник, *мн.* -ци, *м.* Човек, с когото се познаваме, имаме познанство; познат. *Атанас с всекиго се здрависва и разменя по една приятелска дума, като с познайници.* Вазов. *Стоян наблюдаваше дружелюбно редките минувачи, сякаш търсеше да види между тях свои стари познайници.* Дим. Димов.

позна̀йница *ж.* Жена, с която се познаваме; позната. *Влязох в бюфета да пия една вода и там се залисах с една познайница.* Вазов.

позна̀ние, *мн.* -я, *ср.* 1. Само *ед.* Възможност и способност за опознаване на нещата. *Теория на познанието. Граници на човешкото познание.* 2. Сбор от знания по нещо. *Задълбочени познания. Повърхностни познания.*

позна̀нство, *мн.* -а, *ср.* Отношения, връзки между хора, които се познават помежду си. *Скоро познанството с един друг студент . . . даде нова работа на мислите му.* Вазов. *Лесно и скоро се сприятелява с когото и да е, има широки познанства.* Йовков. *Завързвам познанство.* ‖ Само *мн.* Човеци, с които се познаваме. *Но списъкът на моите познанства и връзки в Русе се изчерпа.* Вазов.

позна̀т, -а, -о. 1. *Прич. мин. страд. от* позная. 2. Като *прил.* — когото познаваме; известен. *Тия очи и тая мъка в тях му бяха познати.* Йовков. *Тази стая ѝ беше толкова позната, но сега ѝ изглеждаше по-нова, по-светла, по-широка.* Дим. Димов. 3. Като *същ. м.* **познат** и *ж.* **позната** — човек, с когото се познаваме; познайник. *Всички, що сте тука, приятели, познати, непознати, . . . всички да пием по чаша за малкия Иванчо.* Елин Пелин. *Ние се здрависахме сърдечно като стари познати.* Ем. Станев.

позна̀я. Вж. познавам.

позо̀бам. Вж. позобвам[1].

позо̀бвам[1], -аш, *несв.*; **позо̀бам,** -аш, *и* **позо̀бна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Зобам малко. *Бабо, как да ти дам да позобнеш черешки?* Вазов. *Невянка беше дошла на лозето тяхно . . . да позоба от самите лози.* Вазов.

позо̀бвам[2], -аш, *несв.*; **позо̀бя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Зобя малко или от време на време. *Позоби коня, че ще тръгнем.* **позобвам се, позобя се** *страд.*

позо̀бна. Вж. позобвам[1].

позо̀бя. Вж. позобвам².

позова̀. Вж. позовавам.

позова̀вам, -аш, *несв.*; **позова̀**, -ѐш, *мин. св.* -а̀х, *св.* Повиквам, извиквам някого. *Вървях, забързал по улицата, когато отсреща ме позова някой.* Г. Райчев. *Позова той триж под ред Петранка високо по име и поръча да му я доведат.* Ц. Церковски. *Биволицата се раздвижи, извърна глава към малкото си, позова го с късо нежно мукане.* Г. Райчев. || Обръщам се със зов към някого. *Както позовеш народа, така и той ще ти отвърне.* Дим. Талев. *Когато позове живота — първи зов | в юнашкото сърце пръв отзив да намери.* П. П. Славейков. **позовавам се, позова се** *възвр.* и *страд.*

позова̀вам се, -аш се, *несв.*; позова̀ се, -ѐш се, *мин. св.* -а̀х се, *св.*, *сред.* *Книж.* Изхождам в твърденията си от нещо или от някого. *Позовава се на стари съчинения.*

позова̀ване, *мн.* -ия, *ср.* *Отгл. същ. от* позовавам *и от* позовавам се.

позо̀р, *мн.* няма, *м.* 1. Срамно излагане, опетняване; безчестие. *Самият позор не туря такъв подъл печат на лицето, както страхът.* Вазов. *Тежко, тежко! Вино дайте! | Пиян дано аз забравя | туй, що, глупци, вий не знайте | позор ли е или слава!* Ботев. *Позорът е позор, когато стане явен.* Вазов. *За срам и позор, всички вие сте се повлекли по тоя човек.* Дим. Талев. *Позор и престъпление ще бъде само ако скръстим вече ръце ..., ако плюем на идеала си.* Вазов. 2. Като *междум.* Възглас за изразяване на дълбоко възмущение. *Насилия се вършат. Позор! Позор!* Йовков.

позо̀рен, -рна, -рно, *мн.* -рни, *прил.* Който е изпълнен с позор или изразява позор; срамен, безчестен. *От тая промяна зависи моето избавление от позорния плен.* Вазов. *Не исках да повярвам, че моят някогашен приятел — връстник ... бе достигнал до най-позорното нравствено падане.* Вазов. □ **Приковавам на позорния стълб** (книж.) — излагам публично някого за престъпления.

позо̀рно. *Нареч. от* позорен.

позорѐне *ср.* *Отгл. същ. от* позоря *и от* позоря се.

позоря̀, -ѝш, *мин. св.* -ѝх, *несв.* Опетнявам, покривам с позор; безчестя. *Там турците глобят, ... позорят и народът пищи кански в робството и няма какво да стори.* Вазов. **позоря се** *възвр.* и *страд.*

позу̀бря. Вж. позубрям.

позу̀брям, -яш, *несв.*; **позу̀бря**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Зубря малко.

позьо̀р *м.* *Книж.* Човек, който се държи неестествено, който обича да позира.

позьо̀рка *ж.* Жена позьор.

позьо̀рски, -а, -о. *Прил. от* позьор. *Позьорски маниери. Позьорско държане.*

позьо̀рство, *мн.* -а, *ср.* Държане, поведение на позьор.

позя̀пам. Вж. позяпвам.

позя̀пвам, -аш, *несв.*; **позя̀пам**, -аш, *св.* Зяпам малко или от време на време. *Кафенето не можеше да побере всички, които желаеха да вземат участие в покупко-продажбите или бяха дошли само да позяпат това оживление, това събуждане на пазара.* П. Спасов.

поигра̀вам. -аш, *несв.*; **поигра̀я**, -а̀еш, *мин. св.* поигра̀х, *св.* Играя малко или от време на време. *Искаш ли да поиграем с децата, които се събират хе-там на поляната край града?* Елин Пелин. *Когато излязоха на полето, отпусна учениците да се погонят и да си поиграят.* И. Волен.

пойда. Вж. пойдвам.

пойдвам, -аш, *несв.*; **пойда**, -еш, *мин. св.* пойдох, *св.* *Рядко.* Идвам за малко или от време на време. *Тинка не смее и при майка си да пойде, та да ѝ се поплаче и да ѝ поолекне.* Влайков. *Майка ѝ не влиза у тях, а и тя не смее да прескокне и да пойде при нея.* Влайков. **пойдвам си, пойда си** — отивам си за малко. *Ден два ако не трябвам аз, | да си пойда. Няма нито час — | хе где е.* К. Христов.

поизба̀вя. Вж. поизбавям.

поизба̀вям, -яш, *несв.*; **поизба̀вя**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Избавям малко или от време на време. **поизбавям се, поизбавя се** *страд.* и *сред.*

поизбѐлвам. Вж. поизбялвам.

поизбелѐя. Вж. поизбелявам.

поизбѐля. Вж. поизбялвам.

поизбеля̀вам, -аш, *несв.*; **поизбелѐя**, -ѐеш, *мин. св.* поизбеля̀х, *прич. мин. дейст.* поизбеля̀л, -а, -о, *мн.* поизбелѐли, *св.* Избелявам малко. *Лицето му беше поизбеляло, избистрено и слабо.* Йовков.

поизбера̀. Вж. поизбирам.

поизбѝвам, -аш, *несв.*; **поизбѝя**, -ѝеш, *мин. св.* поизбѝх, *прич. мин. страд.* поизбѝт, *св.* Избивам малко, малцина. **поизбивам се, поизбия се** *възвр.* и *страд.*

поизбика̀лям, -яш, *несв.*; **поизбиколя̀**, -ѝш, *мин. св.* -ѝх, *св.* Заобикалям малко. *Те поизбиколиха през поляната, върнаха се след туй към оградата и се прехвърлиха без труд през нея.* Йовков.

поизбиколя̀. Вж. поизбикалям.

поизбѝрам, -аш, *несв.*; **поизбера̀**, -ѐш, *мин. св.* поизбра̀х, *св.* Избирам малко. *Поизбери ми по-зрели ябълки.* **поизбирам се, поизбера се** *страд.*

поизбѝстря. Вж. поизбистрям.

поизбѝстрям, -яш, *несв.*; **поизбѝстря**, -иш, *мин. св.* -их *св.* Избистрям малко. *Поизбистрихме виното с желатин.* **поизбистрям се, поизбистря се** *възвр.* и *страд.* *Изведнъж младият човек я погледна стреснато. Неговите пияни очи сякаш се поизбистриха.* Вежинов.

поизбѝя. Вж. поизбивам.

поизбледнѐя. Вж. поизбледнявам.

поизбледня̀вам, -аш, *несв.*; **поизбледнѐя**, -еш, *мин. св.* поизбледня̀х, *прич. мин. дейст.* поизбледня̀л, -а, -о, *мн.* поизбледнѐли, *св.* Избледнявам малко. *От уплаха лицето му поизбледня. Спомените за тия събития поизбледняха.*

поизблѐщвам, -аш, *несв.*; **поизблѐщя**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Изблещвам малко или от време на време. *Сивият вол вдигна глава и поизблещи очи от уплаха.* **поизблещвам се, поизблещя се** *страд.* и *сред.*

поизблѐщя. Вж. поизблещвам.

поизблѝжа. Вж. поизблизвам.

поизблѝзвам, -аш, *несв.*; **поизблѝжа,** -еш, *мин. св.* поизблѝзах, *св.* Изблизвам малко или от време на време. **поизблизвам се, поизближа се** *възвр.* и *страд.*

поизблъ̀скам. Вж. поизблъсквам.

поизблъ̀сквам, -аш, *несв.*; **поизблъ̀скам,** -аш, *св.* Изблъсквам малко или от време на време. **поизблъсквам се, поизблъскам се** *страд.*

поизброя̀. Вж. поизброявам.

поизброя̀вам, -аш, *несв.*; **поизброя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Изброявам малко.

поизбръ̀свам, -аш, *несв.*; **поизбръ̀сна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* поизбръснат, *св.* Избръсвам малко или набързо; пообръсвам. **поизбръсвам се, поизбръсна се** *възвр.* и *страд.* *Мъжете бяха се поизбръснали и на оголените им лица мустаците им изглеждаха по-големи и брѐчките им по-дълбоки.* Йовков.

поизбръ̀сна. Вж. поизбръсвам.

поизбу̀там. Вж. поизбутвам.

поизбу̀твам, -аш, *несв.*; **поизбу̀там,** -аш, *св.* Избутвам малко или от време на време. *Тя бе поизбутала завивката и ръцете ѝ лежаха отгоре като пречупени.* Дим. Талев. **поизбутвам се, поизбутам се** *възвр.* и *страд.*

поизбу̀хвам, -аш, *несв.*; **поизбу̀хна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Избухвам малко или от време на време. *Той бе станал сприхав и поизбухваше.*

поизбу̀хна. Вж. поизбухвам.

поизбуя̀. Вж. поизбуявам.

поизбуя̀вам, -аш, *несв.*; **поизбуя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Избуявам малко или понякога. *Житата са поизбуяли.*

поизбъ̀рзам. Вж. поизбързвам.

поизбъ̀рзвам, -аш, *несв.*; **поизбъ̀рзам,** -аш, *св.* Избързвам малко или от време на време. *Конете са доста пустали и коларят от час на час ги шибва да поизбързат.* Л. Стоянов.

поизбъ̀рсвам, -аш, *несв.*; **поизбъ̀рша,** -еш, *мин. св.* поизбърсах, *св.* Избърсвам малко или от време на време. *Поизбърсвай праха по книгите.* **поизбърсвам се, поизбърша се** *възвр* и *страд.*

поизбъ̀рша. Вж. поизбърсвам.

поизбя̀лвам и **поизбѐлвам,** -аш, *несв.*; поизбѐля, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Избялвам[2] малко или от време на време. *Поизбелете още платната.* поизбялвам се, поизбелвам се, поизбеля се *възвр.* и *страд.*

поизва̀дя. Вж. поизваждам.

поизва̀ждам, -аш, *несв.*; **поизва̀дя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Изваждам малко или от време на време. *От тъмни зори накарах момчетията, та заклаха едно яре, одраха го хубаво, опекоха го, и туршийка поизвадихме.* Мих. Георгиев. поизваждам се, поизвадя се *страд.*

поизваря̀. Вж. поизварявам.

поизваря̀вам, -аш, *несв.*; **поизваря̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Изварявам малко или от време на време. *Поизвари дрехите.* **поизввärявам се, поизваря се** *страд.*

поизведа̀. Вж. поизвеждам.

поизвѐждам, -аш, *несв.*; **поизведа̀,** -ѐш, *мин. св.* поизвѐдох, *прич. мин. действ.* поизвѐл, *св.* Извеждам за малко или от време на време. *Поизвеждам детето към обед да се разходи.* **поизвеждам се, поизведа се** *страд.*

поизветрѐя. Вж. поизветрявам.

поизветря̀вам, -аш, *несв.*; **поизветрѐя,** -ѐеш, *мин. св.* поизветря̀х, *прич. мин. действ.* поизветря̀л, -а, -о, *мн.* поизветрѐли, *св.* Изветрявам малко. *Простри дрехите да поизветреят на въздух.*

поизвѐхна. Вж. поизвяхвам.

поизвехтѐя. Вж. поизвехтявам.

поизвехтя̀вам, -аш, *несв.*; **поизвехтѐя,** -ѐеш, *мин. св.* поизвехтя̀х, *прич мин. действ.* поизвехтя̀л, -а, -о, *мн.* поизвехтѐли, *св.* Извехтявам малко. *Дрехите и шапката му бяха поизвехтели.*

поизвѝвам, -аш, *несв.*; **поизвѝя,** -йеш, *мин. св.* поизвѝх, *прич. мин. страд.* поизвѝт, *св.* Извивам малко или от време на време. *Той с мъка поизви главата си и пришушна с глас.* Вазов. *Като стигнеш до чешмата, ще поизвиеш на дясно.* **поизвивам се, поизвия се** *възвр.* и *страд.* *Мъничето ... ме настигна и тръгна подире ми. Аз се поизвих веднъж-дваж, па се опитах да го отпъдя.* И. Волен.

поизвѝкам. Вж. поизвиквам.

поизвѝквам, -аш, *несв.*; **поизвѝкам,** -аш, *св.* Извиквам малко или от време на време. *Болният поизвикваше от силна болка.*

поизвиня̀. Вж. поизвинявам.

поизвиня̀вам, -аш, *несв.*; **поизвиня̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Извинявам малко. **поизвинявам се, поизвиня се** *страд.* и *сред.*

поизвѝрам, -аш, *несв.*; **поизвря̀,** -йш, *прич. мин. действ.* поизвря̀л, -а, -о, *мн.* поизврѐли, *св.* Извирам[2] малко. *Водата в котела е поизвряла, долейте още.*

поизвися̀. Вж. поизвисявам.

поизвися̀вам, -аш, *несв.*; **поизвися̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* *Поет.* Извисявам малко или от време на време. **поизвисявам се, поизвися се** *страд.* и *сред.*

поизвиша̀. Вж. поизвишавам.

поизвиша̀вам, -аш, *несв.*; **поизвиша̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Извишавам малко или понякога. *Към края на песента певците поизвишаваха глас.* **поизвишавам се, поизвиша се** *страд.*

поизвѝя. Вж. поизвивам.

поизвла̀ча. Вж. поизвлачвам.

поизвла̀чвам, -аш, *несв.*; **поизвла̀ча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Извлачвам малко или от време на време. *Поизвлачихме вълната, но има още да се влачи.* **поизвлачвам се, поизвлача се** *страд.*

поизвлека̀. Вж. поизвличам.

поизвлѝчам, -аш, *несв.*; **поизвлека̀,** поизвлечѐш, *мин. св.* поизвля̀кох, поизвлѐче, *прич. мин. действ.* поизвля̀къл, -кла, -кло, *мн.* поизвлѐкли, *св.* Извличам малко или от време на време. **поизвличам се, поизвлека се** *възвр.* и *страд.*

поизво̀звам, -аш, *несв.*; **поизво̀зя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Извозвам малко или от време на време. *Поизвозете още дърва за през зимата.* **поизвозвам се, поизвозя се** *страд.*

поизвозя. Вж. поизвозвам.

поизвратя. Вж. поизвращавам.

поизвращавам, -аш, *несв.*; **поизвратя,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Извращавам малко или понякога. *Той обича да поизвращава фактите.* **поизвращавам се, поизвратя се** *възвр.* и *страд.*

поизврещя. Вж. поизврещявам.

поизврещявам, -аш, *несв.*; **поизврещя,** -йш, *мин. св.* -ях, *прич. мин. действ.* поизврещял, -а, -о, *мн.* поизврещели, *св.* Изврещявам малко или от време на време.

поизвръщам, -аш, *несв.*; **поизвърна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* поизвърнат, *св.* Извръщам малко или от време на време. *Аз поизвръщах глава, за да видя дали не ме гонят.* П. Славински. **поизвръщам се, поизвърна се** *страд.* и *сред.* *Поизвръща се, за да не я грее слънцето право в лицето.* Йовков. *Лазар се поизвърна към младия момък, изгледа го, както бе седнал до него.* Дим. Талев.

поизвря. Вж. поизвирам.

поизврякам. Вж. поизврякавам.

поизвряквам, -аш, *несв.*; **поизврякам,** -аш, *св.* Извряквам малко, за кратко или от време на време.

поизвряскам. Вж. поизвряскавам.

поизврясквам, -аш, *несв.*; **поизвряскам,** -аш, *св.* Изврясквам малко или от време на време.

поизвървя. Вж. поизвървявам.

поизвървявам, -аш, *несв.*; **поизвървя,** -йш, *мин. св.* -ях, *прич. мин. действ.* поизвървял, -а, -о, *мн.* поизвървели, *прич. мин. страд.* поизвървян, -а, -о, *мн.* поизвървени, *св.* Извървявам малко или от време на време. *Трябва да поизвървим още няколко километра.*

поизвържа. Вж поизвързвам.

поизвързвам, -аш, *несв.*; **поизвържа,** -еш, *мин. св.* поизвързах, *св.* Извързвам малко или от време на време. **поизвързвам се, поизвържа се** *страд.*

поизвърна. Вж. поизвръщам.

поизвъртам, -аш, *несв.*; **поизвъртя,** -йш, *мин. св.* поизвъртях, *прич. мин. действ.* поизвъртял, -а, -о, *мн.* поизвъртели, *прич. мин. страд.* поизвъртян, -а, -о, *мн.* поизвъртени, *св.* Извъртам малко или от време на време. *Поизвъртях си главата, за да го видя. Ти сега поизвърташ нещата.* **поизвъртам се, поизвъртя се** *страд.* и *сред.*

поизвъртя. Вж. поизвъртам.

поизвяхвам, -аш, *несв.*; **поизвехна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Извяхвам малко. *Цветята са поизвехнали.*

поизгазвам, -аш, *несв.*; **поизгазя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Изгазвам малко. *Поизгазили сте ми цветята.*

поизгазя. Вж. поизгазвам.

поизгарям[1], -яш, *несв.*; **поизгоря,** -йш, *мин. св* -ях, *прич. мин. действ.* поизгорял, -а, -о, *мн.* поизгорели, *св.* Изгарям[1] малко. *Лицето ѝ беше румено, поизгоряло.* Йовков. *Как е царевицата? — попита го старата. — Поизгоряла. Трябва да режем върщето.* Г. Караславов.

поизгарям[2], -яш, *несв.*; **поизгоря,** -йш, *мин. св.* -их, *св.* Изразходвам малко от нещо, като го горя. *Поизгорихме доста от дървата за зимата*

поизгасвам, -аш, *несв.*; **поизгасна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Изгасвам малко. *Огънят поизгасна, притурете още дърва.*

поизгасна. Вж. поизгасвам.

поизгася. Вж. поизгасявам.

поизгасявам, -ащ, *несв.*; **поизгася,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Изгасявам малко. *Поизгасихме пожара.* **поизгасявам се, поизгася се** *страд.*

поизгладнея. Вж. поизгладнявам.

поизгладнявам, -аш, *несв.*; **поизгладнея,** -еещ, *мин. св.* поизгладнях, *прич. мин. действ.* поизгладнял, -а, -о, *мн.* поизгладнели, *св.* Изгладнявам малко или от време на време. *Как си? Добре съм. А ти как си? — И аз съм добре. Поизморих се, поизгладнях из пътя.* Ран Босилек.

поизгладя. Вж. поизглаждам.

поизглаждам, -аш, *несв.*; **поизгладя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Изглаждам малко. *Поизглади дръжката на брадвата, че е много грапава.* **поизглаждам се, поизгладя се** *страд.*

поизгледам. Вж. поизглеждам.

поизглеждам, -аш, *несв.*; **поизгледам,** -аш, *св.* Изглеждам някого или нещо за кратко време или набързо. *Двете момченца се гонеха и щяха да се ударят в него. Дафин ги остави да минат, поизгледа ги и усмихнат тръгна към обора.* Йовков. *Виловски го поизгледал малко остричко през своите сини очила.* Мих. Георгиев.

поизглозгам. Вж. поизглозгвам.

поизглозгвам, -аш, *несв*; **поизглозгам,** -аш, *св.* Изглозгвам малко. *Защо не поизглозгате тия кокали?*

поизглупея. Вж. поизглупявам.

поизглупявам, -аш, *несв.*; **поизглупея,** -еещ, *мин. св.* поизглупях, *прич. мин. действ.* поизглупял, -а, -о, *мн.* поизглупели, *св.* Изглупявам малко. *Поизглупял е вече старецът.*

поизгнивам, -аш, *несв.*; **поизгния,** -йеш, *мин. св.* поизгних, *св.* Изгнивам малко. *Нека крушите поизгният, да поомекнат и тогава ще ги ядем. Дъските са поизгнили от влагата.*

поизгния. Вж. поизгнивам.

поизгоря. Вж. поизгарям[1] и поизгарям[2].

поизградя. Вж. поизграждам.

поизграждам, -аш, *несв.*; **поизградя,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Изграждам малко. *Поизградихме още малко от зида.*

поизгреба. Вж. поизгребвам.

поизгребвам, -аш. *несв.*; **поизгреба,** -еш, *мин. св.* поизгребах, *св.* Изгребвам малко или от време на време. *Поизгребахме водата от зимника, има още малко.* **поизгребвам се, поизгреба се** *страд.*

поизгрея. Вж. поизгрявам.

поизгриза. Вж. поизгризвам.

поизгризвам, -аш, *несв.*; **поизгриза,** -еш, *мин. св.* поизгризах, *св* Изгризвам малко. *Мишките пак са поизгризали хляба.* **поизгризвам се, поизгриза се** *страд.*

поизгрявам, -аш, *несв.*; **поизгрея,** -еещ, *мин. св.* поизгрях, *прич. мин. действ.* поизгрял, -а, -о, *мн.* поизгрели, *св.* За небесно светило — изгрявам малко, показвам се малко. *Ние изля-*

зохме рано, когато слънцето поизгря. По едно време поизгря слънце и после пак се заоблачи.

поизгу̀бвам, -аш, *несв.*; **поизгу̀бя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Изгубвам малко. *Само кожата бе поизгубила преснотата от действието на белилото и червилото.* Вазов. *От търговията той поизгубил.* **поизгубвам се, поизгубя се** *възвр.* и *страд.*

поизгу̀бя. Вж. поизгубвам.

поизгъ̀лтам. Вж. поизгълтвам.

поизгъ̀лтвам, -аш, *несв.*; **поизгъ̀лтам,** -аш, *св.* Изгълтвам малко или понякога. **поизгълтвам се, поизгълтам се** *страд.*

поизгълча̀. Вж. поизгълчавам.

поизгълча̀вам, -аш, *несв.*; **поизгълча̀,** -йш, *мин. св.* -а̀х, *св.* Изгълчавам малко или от време на време. *Учителят поизгълча немирните ученици.*

поизгъ̀рбвам се, -аш се, *несв.*; **поизгъ̀рбя се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред.* Изгърбвам се малко. *Тя вече не е оная стройна и пълна жена, по която всичко трептеше..., а суха, поизгърбена, със силно щръкнали рамене.* Д. Немиров.

поизгъ̀рбя се. Вж. поизгърбвам се.

поизда̀вам, -аш, *несв.*; **поизда̀м,** поиздадѐш, *мин. св.* поизда̀дох, *прич. мин. действ.* поизда̀л, *св.* Издавам малко. *Поиздай дъската малко напред. Говорът му го поиздаваше.* **поиздавам се, поиздам се** *страд.* и *сред.*

поизда̀м. Вж. поиздавам.

поизда̀вя. Вж. поиздавям.

поизда̀вям, -яш, *несв.*; **поизда̀вя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Издавям малко или от време на време. *Тая зима вълците поиздавиха от овцете.* **поиздавям се, поиздавя се** *страд.*

поиздера̀. Вж. поиздирам.

поизджа̀вкам. Вж. поизджавквам.

поизджа̀вквам, -аш, *несв.*; **поизджа̀вкам,** -аш, *св.* Изджавквам малко или от време на време. *Кучето поизджавка и се прибра в колибата си.*

поиздѝгам, -аш, *несв.*; **поиздѝгна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* поиздѝгнат, *св.* Издигам малко или от време на време. *При тия думи баба Митра поиздигна глава и хвърли един жив поглед към дядо Кольовата стопанка.* Мих. Георгиев. *Момчил се наведе и, като го прихвана за врата, леко го поиздигна.* Ст. Загорчинов. **поиздигам се, поиздигна се** *страд.* и *сред.* *Тя се подпря на лактите си и се поиздигна на възглавницата.* Вазов.

поиздѝгна. Вж. поиздигам.

поиздѝрам, -аш, *несв.*; **поиздера̀,** -ѐш, *мин. св.* поиздра̀х, *св.* Издирам, раздирам малко. *Поиздрах си дрехите по тия тръници.* **поиздирам се, поиздера се** *възвр.* и *страд.*

поиздѝрвам, -аш, *несв.*; **поиздѝря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Издирвам малко. *Трябва да поиздирим още данни по въпроса.* **поиздирвам се, поиздиря се** *страд.*

поиздѝря. Вж. поиздирвам.

поиздѝшам. Вж. поиздишвам.

поиздѝшвам, -аш, *несв.*; **поиздѝшам,** -аш, *св.* Издишам по малко или от време на време.

поиздока̀рам. Вж. поиздокарвам.

поиздока̀рвам, -аш, *несв.*; **поиздока̀рам,** -аш, *св.* Обличам, докарвам някого малко или от време на време. *Поиздокарайте го за тържеството.* **поиздокарвам се, поиздокарам се** *възвр.* и *страд.*

поиздра̀скам. Вж. поиздрасквам.

поиздра̀сквам, -аш, *несв.*; **поиздра̀скам,** -аш, *и* **поиздра̀щя,** -еш, *мин. св.* поиздра̀сках, *св.* Издрасквам малко. *Котката ме поиздраска по ръцете.* **поиздрасквам се, поиздраскам се** *страд.*

поиздра̀щя. Вж. поиздрасквам.

поиздребнѐя. Вж. поиздребнявам.

поиздребня̀вам, -аш, *несв.*; **поиздребнѐя,** -ѐеш, *мин. св.* поиздребня̀х, *прич. мин. действ.* поиздребня̀л, -а, -о, *мн.* поиздребнѐли, *св.* Издребнявам малко или от време на време. *Напоследък и той поиздребня.*

поиздръ̀нкам. Вж. поиздрънквам.

поиздръ̀нквам, -аш, *несв.*; **поиздръ̀нкам,** -аш, *св.* Издрънквам малко или от време на време. *Каруцата бавно и предпазливо се движеше напред, поиздрънкваше някое звънче.* Йовков.

поизду̀вам, -аш, *несв.*; **поизду̀я,** -у̀еш, *мин. св.* поизду̀х, *прич. мин. страд.* поизду̀т, *св.* Издувам малко или от време на време. **поиздувам се, поиздуя се** *страд.* и *сред.* *Устните му се поиздуха, поиздуха, като че ли ще духа свещ.* Чудомир.

поизду̀пча. Вж. поиздупчвам.

поизду̀пчвам, -аш, *несв.*; **поизду̀пча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Издупчвам малко. *Поиздупчили са масата.* **поиздупчвам се, поиздупча се** *възвр.* и *страд.*

поизду̀хам. Вж. поиздухвам.

поизду̀хвам, -аш, *несв.*; **поизду̀хам,** -аш, *св.* Издухвам малко или от време на време. *Поиздухвай книгите преди да ги нареждаш в библиотеката. Жената поиздуха пейката и седна.* **поиздухвам се, поиздухам се** *страд.*

поизду̀я. Вж. поиздувам.

поиздълба̀вам, -аш, *несв.*; **поиздълба̀я,** -а̀еш, *мин. св.* поиздълба̀х, *св.* Издълбавам малко или от време на време. *Реката е поиздълбала коритото си. Поиздълбайте още малко дупката!* **поиздълбавам се, поиздълбая се** *страд.*

поиздълба̀я. Вж. поиздълбавам.

поиздължа̀ се. Вж. поиздължавам се.

поиздължа̀вам се, -аш се, *несв.*; **поиздължа̀ се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св.*, *сред.* Издължавам се малко, отчасти. *Поиздължихме се към банката.*

поиздъ̀нвам, -аш, *несв.*; **поиздъ̀ня,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Издънвам малко, отчасти. **поиздънвам се, поиздъня се** *страд.*

поиздъ̀ня. Вж. поиздънвам.

поиздъ̀ржам, -аш, *св.* Издържам някого малко време.

поиздъ̀рпам. Вж. поиздърпвам.

поиздъ̀рпвам, -аш, *несв.*; **поиздъ̀рпам,** -аш, *св.* Издърпвам малко или от време на време. *Даскалът сърдито им се скарва и поиздърпва ухото и на единия, и на другия.* Влайков. *Тя поиздърпа с две ръце синята си копринена блуз-*

ка, която я пристягаше в кръста. Йовков. **поиздърпвам се, поиздърпам се** *страд.*

поиздя̀лам. Вж. поиздялвам.

поиздя̀лвам, -аш, *несв.*; **поиздя̀лам,** -аш, *св.* Издялвам малко. *Поиздялайте дъските за дюшемето, много са груби.* **поиздялвам се, поиздялам се** *страд.*

поиздя̀лкам. Вж. поиздялквам

поиздя̀лквам, -аш, *несв.*; **поиздя̀лкам,** -аш, *св.* Издялквам малко.

поизжаднѐя. Вж. поизжаднявам.

поизжадня̀вам, -аш, *несв.*; **поизжаднѐя,** -ѐеш, *мин. св.* поизжадня̀х, *прич. мин. действ.* поизжадня̀л, -а, -о, *мн.* поизжаднѐли, *св.* Изжаднявам, ожаднявам малко.

поизжѐнвам, -аш, *несв.*; **поизжѐня,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Изженвам малцина, не много. *Поизженихте ли някои от дъщерите?* **поизженвам се, поизженя се** *сред. Приятелите ни се поизжениха вече.*

поизжѐня. Вж. поизженвам.

поизживѐя. Вж. поизживявам.

поизживя̀вам, -аш, *несв.*; **поизживѐя,** -ѐеш, *мин. св.* поизживя̀х, *прич. мин. действ.* поизживя̀л, -а, -о, *мн.* поизживѐли, *прич. мин. страд.* поизживя̀н, -а, -о, *мн.* поизживѐни, *св.* Изживявам малко, отчасти нещо. *Поизживях нещастието.* **поизживявам се, поизживея се** *страд.* и *сред.*

поизжу̀лвам, -аш, *несв.*; **поизжу̀ля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Изжулвам малко или от време на време. **поизжулвам се, поизжуля се** *възвр.* и *страд. Лактите на дрехата му бяха поизжулени.*

поизжу̀ля. Вж. поизжулвам.

поизжъ̀на. Вж. поизжънвам.

поизжъ̀нвам, -аш, *несв.*; **поизжъ̀на,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* поизжънат, *св.* Изжънвам, ожънвам малко, отчасти. **поизжънвам се, поизжъна се** *страд. Като се поизжънат нивите, ще пуснем овцете по стърнищата.*

поиззо̀бам. Вж. поиззобвам.

поиззо̀бвам, -аш, *несв.*; **поиззо̀бам,** -аш, *св.* Иззобвам малко, отчасти или понякога. *Гаргите поиззобали по-узрялото грозде.* **поиззобвам се, поиззобам се** *страд.*

поизигра̀вам, -аш, *несв.*; **поизигра̀я,** -ѐеш, *мин. св.* поизигра̀х, *св.* Изигравам малко или от време на време. *Този човек ни поизигра.* **поизигравам се, поизиграя се** *страд.* и *сред.*

поизигра̀я. Вж. поизигравам.

поизка̀жа. Вж. поизказвам.

поизка̀звам, -аш, *несв.*; **поизка̀жа,** -еш, *мин. св.* поизка̀зах, *св.* Изказвам малко, донякъде. *По-рано обичаше да прескокне и до майка си. Там ще си поизкаже болката, ще си поплаче.* Влайков. **поизказвам се, поизкажа се** *страд.* и *сред. На събранието се поизказаха вече няколко души.*

поизка̀лвам, -аш, *несв.*; **поизка̀лям,** -яш, *св.* Изкалвам малко. *Поизкалях си дрехите* **поизкалвам се, поизкалям се** *възвр.* и *страд.*

поизка̀лям. Вж. поизкалвам.

поизка̀пвам, -аш, *несв.*; **поизка̀пя,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Изкапвам малко. *Никой не ѝ* (на старата котка) *обръщаше вече внимание, никой не искаше вече да погали нейната стара поизкапала козина.* Вежинов. *Крушите поизкапаха.*

поизка̀пя. Вж. поизкапвам.

поизка̀рам. Вж. поизкарвам.

поизка̀рвам, -аш, *несв.*; **поизка̀рам,** -аш, *св.* Изкарвам малко. *Зиме поизкарват добитъка на паша. И старият поизкарва някой и друг лев. Поизкарайте още малко от работата и свършвайте.* **поизкарвам се, поизкарам се** *страд.*

поизка̀стря. Вж. поизкастрям.

поизка̀стрям, -яш, *несв.*; **поизка̀стря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Изкастрям малко или от време на време. *Има си Тошо деветдесет и девет залисии; или градината ще прекопае, или овошките ще поизкастри.* Мих. Георгиев **поизкастрям се, поизкастря се** *страд.*

поизкатѐрвам се, -аш се, *несв.*; **поизкатѐря се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред.* Изкатервам се малко или понякога. *Поизкатерихме се на скалата и починахме.*

поизкатѐря се. Вж. поизкатервам се.

поизкача̀. Вж. поизкачвам.

поизка̀чвам, -аш, *несв.*; **поизкача̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Изкачвам малко. *Като поизкача десетина стъпала и се задъхвам.* **поизкачвам се, поизкача се** *сред. Поизкачете се още малко и ще стигнете до върха.*

поизка̀шля се. Вж. поизкашлям се.

поизка̀шлям се, -яш се, *несв.*; **поизка̀шля се,** -еш се, *мин. св.* -ях се, *св.*, *сред.* Изкашлям се малко или от време на време. *Дядо Дичо се поизкашля, поизкашля, като че му заседнала костилка от слива в гърлото.* Мих. Георгиев. *Той дори важно се поизкашля, като майстор Кочо, когато всяка събота след обед нареждаше калфите си за работа през следващата седмица.* Дим. Талев.

поизква̀свам, -аш, *несв.*; **поизква̀ся,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Изквасвам малко; понамокрям. *Дъждът ни поизкваси здравата.* **поизквасвам се, поизквася се** *страд.*

поизква̀ся. Вж. поизквасвам.

поизквича̀. Вж. поизквичавам.

поизквича̀вам, -аш, *несв.*; **поизквича̀,** -йш, *мин. св.* -ах, *св.* Изквичавам малко или от време на време. *Прасето поизквича, поизквича и грохна на земята.*

поизкико̀твам се, -аш се, *несв.*; **поизкико̀тя се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред.* Изкикотвам се малко или от време на време.

поизкико̀тя се. Вж. поизкикотвам се.

поизкипя̀. Вж. поизкипявам.

поизкипя̀вам, -аш, *несв.*; **поизкипя̀,** -йш, *мин. св.* -ях, *прич. мин. действ.* поизкипя̀л, -а, -о, *мн.* поизкипѐли, *св.* Изкипявам малко.

поизкирлѝвя. Вж. поизкирливям.

поизкирлѝвям, -яш, *несв.*; **поизкирлѝвя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Изкирливям малко или понякога. *Поизкирливих ръкава си.* **поизкирливям се, поизкирливя се** *страд.* и *сред.*

поизкѝсвам, -аш, *несв.*; **поизкѝсна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* поизкѝснат, *св.* Изкисвам нещо за малко време. *Поизкиснете си-*

рането, че е солено. **поизкисвам се, поизкисна се** *страд.* и *сред.*

поизкѝсна. Вж. поизкисвам.

поизкрася̀. Вж. поизкласявам.

поизкрася̀вам, -аш, *несв.*; **поизкрася̀**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Изкласявам малко. *Житата са поизкласили.*

поизклѐпвам, -аш, *несв.*; **поизклѐпя**, -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Изклепвам малко или от време на време. *Поизклепахме мотиката, че беше изхабена.* **поизклепвам се, поизклепя се** *страд*

поизклѐпя. Вж. поизклепвам.

поизклѝнча. Вж. поизклинчвам.

поизклѝнчвам, -аш, *несв.*; **поизклѝнча**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Изклинчвам малко или от време на време. *Този Димитър бе от ония селски хитреци, дето гледат все да поизклинчат и да поелъжат.* Кр. Григоров.

поизкѝлвам, -аш, *несв.*; **поизкѝля**, -иш, *мин. св.* поизклѐх, *св.* Изколвам малко. *Поизклаха свинете по Коледа.* **поизколвам се, поизколя се** *страд.*

поизкѝля. Вж. поизколвам.

поизкопа̀вам, -аш, *несв.*; **поизкопа̀я**, -ѐеш, *мин. св.* поизкопа̀х, *св.* Изкопавам малко. *Поизкопайте още малко дупката.* **поизкопавам се, поизкопая се** *страд.*

поизкопа̀я. Вж. поизкопавам.

поизкореня̀. Вж. поизкоренявам.

поизкореня̀вам, -аш, *несв.*; **поизкореня̀**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Изкоренявам малко. *Поизкорениха горите из землището за ниви.* **поизкоренявам се, поизкореня се** *страд.*

поизкрещя̀. Вж. поизкрещявам.

поизкрещя̀вам, -аш, *несв.*; **поизкрещя̀**, -йш, *мин. св.* -йх, *прич. мин. действ.* поизкрещя̀л, -а, -о, *мн.* поизкрещѐли, *св.* Изкрещявам малко от време на време. *Като го присвие раната, той поизкрещява.*

поизкрѝвам, -аш, *несв.*; **поизкрѝя**, -йеш, *мин. св.* поизкрѝх, *прич. мин. страд.* поизкрѝт, *св.* Изкривам малко. **поизкривам се, поизкрия се** *възвр.* и *страд.* *Тъкмо си мислех как ще ги намеря тия хора, да не вземат да се поизкрият я.* Йовков.

поизкривя̀. Вж. поизкривявам.

поизкривя̀вам, -аш, *несв.*; **поизкривя̀**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Изкривявам малко. *Когато гледаше с другото си око, имаше обичай да си поизкривява главата, както правят птиците, като че гледаше към небето.* Йовков. *На ботушите дрънчеха тежки шипове, малко поизкривени и ръждясали.* Ст. Загорчинов. **поизкривявам се, поизкривя се** *страд.* и *сред.*

поизкрѝя. Вж. поизкривам.

поизкря̀кам. Вж. поизкряквам.

поизкря̀квам, -аш, *несв.*; **поизкря̀кам**, -аш, *св.* Изкряквам малко или от време на време. *Птиците поизкрякахи и се гмурнаха във водата.*

поизкря̀скам. Вж. поизкрясквам.

поизкря̀сквам, -аш, *несв.*; **поизкря̀скам**, -аш, *св.* Изкрясквам малко или понякога.

поизкуфѐя. Вж. поизкуфявам.

поизкуфя̀вам, -аш, *несв.*; **поизкуфѐя**, -ѐеш, *мин. св.* поизкуфя̀х, *прич. мин. действ.* поизкуфя̀л, -а, -о, *мн.* поизкуфѐли, *св.* Изкуфявам малко. *Бре деца, — заговори бащински той — това е земя. С нея шега не става. Стар съм, поизкуфяла ми е главата, но послушайте ме.* Кр. Григоров.

поизкълва̀. Вж. поизкълвавам.

поизкълва̀вам, -аш, *несв.*; **поизкълва̀**, -ѐш, *мин. св.* -а̀х, *св.* Изкълвавам малко. *Кокошките поизкълваха царевицата, остана още малко.* **поизкълвавам се, поизкълва се** *страд.*

поизкъ̀лча. Вж. поизкълчвам.

поизкъ̀лчвам, -аш, *несв.*; **поизкъ̀лча**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Изкълчвам малко. *Поизкълчих си крака, като скочих в тъмното.* **поизкълчвам се, поизкълча се** *страд.* и *сред.*

поизкъ̀пвам, -аш, *несв.*; **поизкъ̀пя**, -еш, *мин. св.* -ах, *св* Изкъпвам малко. *И, вместо да ми обясни по-нататък, той цъкна през зъби и добави: — ..., па и конете трябва да поизкъпя.* Мих. Георгиев. **поизкъпвам се, поизкъпя се** *възвр.* и *страд.* *Преди да заминем, трябва да се поизкъпем.*

поизкъ̀пя. Вж. поизкъпвам.

поизкъ̀рпвам, -аш, *несв.*; **поизкъ̀рпя**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Изкърпвам малко. *Поизкърпи си дрехата, че се е скъсала от драките.* **поизкърпвам се, поизкърпя се** *възвр.* и *страд.*

поизкъ̀рпя. Вж. поизкърпвам.

поизкъ̀ртвам, -аш, *несв.*; **поизкъ̀ртя**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Изкъртвам малко. *Пак сте поизкъртили стената. Поизкърти още малко от мазилката, че тогава я замажи.* **поизкъртвам се, поизкъртя се** *страд.* и *сред.*

поизкъ̀ртя. Вж. поизкъртвам.

поизкъ̀рша. Вж. поизкършвам.

поизкъ̀ршвам, -аш, *несв.*; **поизкъ̀рша**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Изкършвам малко. *Поизкършихме лозето.* **поизкършвам се, поизкърша се** *страд.*

поизкъ̀сам. Вж. поизкъсвам.

поизкъ̀свам, -аш, *несв.*; **поизкъ̀сам**, -аш, *св.* Изкъсвам малко, отчасти. **поизкъсвам се, поизкъсам се** *страд.*

поизла̀гам, -аш, *несв.*; **поизло̀жа**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Излагам малко. *Поизложихме човека с тия работи.* **поизлагам се, поизложа се** *възвр.*, *страд.* и *сред.* *Вие доста сте се поизложили, и аз, госпожице, се чудя на вашето лекомислие!* А. Гуляшки.

поизла̀йвам, -аш, *несв.*; **поизла̀я**, -ѐеш, *мин. св.* -а̀ях, *св.* Излайвам малко или понякога.

поизла̀я. Вж. поизлайвам.

поизлѐгна се. Вж. поизлягам се.

поизлежа̀ се. Вж. поизлежавам се.

поизлежа̀вам се, -аш се, *несв.*; **поизлежа̀ се**, -йш се, *мин. св* -а̀х се, *св.*, *сред.* Излежавам се малко или от време на време. *След обед обича да се поизлежава.*

поизлеку̀вам, -аш, *св.* Излекувам малко. *Това лято поизлекувах ревматизма.* **поизлекувам се** *възвр.*, *страд.* и *сред.* *Не оздравях, но поне се поизлекувах.*

поизлѐпвам, -аш, *несв.*; **поизлепя̀**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Излепвам малко или от време

на време. *Поизлепихме къщата, че мазилката й беше паднала.* **поизлепвам се, поизлепя се** *страд.*

поизлепя̀. Вж. поизлепвам.

поизлетя̀. Вж. поизлетявам *и* поизлитам.

поизлетя̀вам, -аш, *несв.*; поизлетя̀, -йш, *мин. св.* -я̀х, *прич. мин. действ.* поизлетя̀л, -а, -о, *мн.* поизлетѐли, *св.* Излитам малко или от време на време; поизлитам.

поизлѐя. Вж. поизливам.

поизлѝвам, -аш, *несв.*; **поизлѐя.** -ѐеш, *мин. св* поизля̀х, *прич. мин. действ.* поизля̀л, -а, -о, *мн.* поизлѐли, *прич. мин. страд.* поизля̀н, -а, -о, *мн.* поизлѐни, *и* поизля̀т, -а, -о, *мн.* поизлѐти, *св.* Изливам малко или от време на време. *Много нещо още му се ще да поизлее от това, което е наболяло на сърцето му.* Влайков. *Поизлях от водата, че е м ого.* **поизливам се, поизлея се** *страд.*

поизлѝжа. Вж. поизлизвам.

поизлѝзам, -аш, *несв.*; **поизля̀за,** поизлѐзеш, *мин. св.* поизля̀зох, поизлѐзе, *прич. мин. действ.* поизля̀зъл, -зла, -зло, *мн.* поизлѐзли, *св.* Излизам за малко или от време на време. *Как беше хубаво и ти да поизлезеш на полето, да изпиташ възродителното действие на природата!* Вазов. *Тя не можеше да гледа спокойно къщната си работа и все намираше причини да поизлиза до тия, до ония из селото.* Елин Пелин.

поизлѝзвам, -аш. *несв.*; **поизлѝжа**, -еш, *мин. св.* поизлѝзах, *св.* Излизвам малко. *Кучето поизлизало млякото от земята.* **поизлизвам се, поизлижа се** *страд.*

поизлинѐя. Вж. поизлинявам.

поизлиня̀вам -аш, *несв.*; **поизлинѐя,** -ѐеш, *мин. св.* поизлиня̀х, *прич. мин. действ.* поизлиня̀л, -а, -о, *мн.* поизлинѐли, *св* Излинявам малко. *Той бе с черна сламена капела, в белизняво, малко поизтиняло, ала инак чистичко палто.* Влайков.

поизлѝтам, -аш, *несв.*; **поизлетя̀**, -йш, *мин. св.* -я̀х, *прич. мин. действ.* поизлетя̀л, -а, -о, *мн.* поизлетѐли, *св.* Поизлетявам.

поизлича̀. Вж. поизличавам.

поизлича̀вам, -аш, *несв.*; **поизлича̀**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Изличавам малко, донякъде. *Едва успяха да поизличат петната.* **поизличавам се, поизлича се** *страд.*

поизло̀жа. Вж. поизлагам.

поизлъ̀гвам, -аш, *несв.*; **поизлъ̀жа,** -еш, *мин. св.* поизлъ̀гах, *св.* Излъгвам малко. *Вий да не сте гладни?... — Кой, аз? — Не съм! — поизлъга бай Ганьо.* Ал. Константинов. *И сега нещо тъй му доде от нейде и той да поизлъже Райка.* Влайков. **поизлъгвам се, поизлъжа се** *страд.* и *сред.*

поизлъ̀жа. Вж. поизлъгвам

поизлъ̀скам. Вж поизлъсквам

поизлъ̀сквам, -аш, *несв.*; **поизлъ̀скам.** -аш, *св.* Излъсквам малко. *Поизлъскай си обущата.* **поизлъсквам се, поизлъскам се** *страд.* и *сред.* *От дълго търкане кожата се беше поизлъскала.*

поизлю̀пвам, -аш, *несв.*; **поизлю̀пя**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Излюпвам малко или от време на време. **поизлюпвам се, поизлюпя се** *страд.* и *сред.*

поизлю̀пя. Вж. поизлюпвам.

поизлю̀щвам, -аш, *несв.*; **поизлю̀щя**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Излющвам малко или от време на време. **поизлющвам се, поизлющя се** *страд.* и *сред.* *Мазилката се е поизлющила от влагата.*

поизлю̀щя. Вж поизлющвам.

поизля̀гам се, -аш се, *несв*; **поизлѐгна се,** -еш се, *мин. св.* -ах се, *св.*, *сред.* Излягам се за малко или от време на време. *Върху една купчина царевични чокани беше се поизлегнал ратаят и пушеше.* Г. Караславов.

поизля̀за. Вж. поизлизам.

поизма̀жа. Вж. поизмазвам.

поизма̀звам, -аш. *несв.*; **поизма̀жа,** -еш, *мин. св.* поизма̀зах, *св.* Измазвам малко. *Земи поизмажи килера, поизпуши дупките.* Йовков. **поизмазвам се, поизмажа се** *страд.*

поизма̀мвам, -аш, *несв.*; **поизма̀мя,** -иш, *мин. св* -их, *св.* Измамвам малко или от време на време. *Поизмами хората и си отиде.* **поизмамвам се, поизмамя се** *страд.* и *сред.* *Поизмамихме се в надеждите си.*

поизма̀мя. Вж. поизмамвам.

поизма̀цам. Вж. поизмацвам.

поизма̀цвам, -аш, *несв.*; **поизма̀цам,** -аш, *св. Разг* Измацвам малко. *Поизмацал си си престилката.* **поизмацвам се, поизмацам се** *възвр.*, *страд.* и *сред.*

поизма̀чкам. Вж. поизмачквам.

поизма̀чквам, -аш, *несв.*; **поизма̀чкам,** -аш, *св* Измачквам малко. *Поизмачках си дрехите в колата.* **поизмачквам се, поизмачкам се** *възвр*, *страд.* и *сред.*

поизменя̀. Вж. поизменявам *и* поизменям.

поизменя̀вам, -аш, *несв*; **поизменя̀**, -йш, *мин. св.* йх, *св.* Поизменям. **поизменявам се, поизменя се** *страд.* и *сред.*

поизмѐням, -яш, *несв.*; **поизменя̀**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Изменям, променям малко. *Кой по-рано, кой по-късно — ... ние всички от онова време поизменихме нещо от възгледите си.* Яворов. **поизменям се, поизменя се** *страд.* и *сред.* *Наистина — каза свещеникът, като седна на един стол до болярина, — поизменил си се малко, господин Манолаке.* Йовков. *Местността се поизмени и най-после пътят тръгна надлъж по реката.* Вазов.

поизмѐрвам, -аш, *несв.*; **поизмѐря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Измервам малко, отчасти. *Поизмерихме някои части от гората.* **поизмервам се, поизмеря се** *страд.*

поизмѐря. Вж. поизмервам.

поизмѐсвам, -аш, *несв.*; **поизмѐся,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Измесвам малко, отчасти. *Поизмесихме доста от новото брашно.* **поизмесвам се, поизмеся се** *страд.*

поизмѐствам, -аш, *несв.*; **поизмѐстя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Измествам малко. *С тия разправии поизместихте въпроса.* **поизмествам се, поизместя се** *страд.* и *сред.* *Сега Иванка тъй се е поизместила, че може бързо и крадешком да поглежда обожателя си.* Йовков. *Камъкът,*

който притискаше сърцето ѝ, негли се поизмести. Дим. Талев.

поизмѐстя. Вж. поизмествам и поизместям.

поизмѐстям, -яш, *несв.*; **поизмѐстя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Поизмествам. **поизместям се, поизместя се** *страд.* и *сред.*

поизмѐся. Вж. поизмесвам.

поизметà. Вж. поизмитам.

поизмѐтна се. Вж. поизмятам се.

поизмѝвам, -аш, *несв.*; **поизмѝя,** -йеш, *мин. св.* поизмѝх, *прич. мин. страд.* поизмѝт, *св.* Измивам малко или от време на време. *Тревата се зеленееше, поизмита от дъжда, самият път изглеждаше гладък и кафяв.* Йовков. *Ще поизмия пода, че е много мръсен.* **поизмивам се, поизмия се** *възвр.* и *страд.*

поизмѝна. Вж. поизминавам.

поизминàвам, -аш, *несв.*; **поизмѝна.** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* поизмѝнат, *св.* Изминавам малко. *Като поизминете още малко, ще стигнете* **поизминавам се, поизмина се** *страд.* и *сред. Поизмина се още малко време.*

поизмѝрам, -аш, *несв.*; **поизмрà,** -ѐш, *мин. св.* -я̀х, *прич. мин. действ.* поизмря̀л, -а, -о, *мн.* поизмрѐли, *св.* Само *мн* и 3 *л. ед.* За определена група човеци — измират, умират отчасти, някои. *Поизмряха поборниците.*

поизмирѝсвам се, -аш се, *несв.*; **поизмирѝша се,** -еш се, *мин. св.* поизмирѝсах се, *св.*, *сред.* Измирисвам се малко. *Стаята се поизмириса, затворете прозореца.*

поизмирѝша се. Вж. поизмирисвам се.

поизмѝтам, -аш, *несв.*; **поизметà,** -ѐш, *мин. св.* поизмѐтох, *прич. мин. действ.* поизмѐл, *св.* Измитам малко или от време на време. *Поизметете двора, като ще идват гости.* **поизмитам се, поизмета се** *страд.*

поизмѝя. Вж. поизмивам.

поизмòкря. Вж. поизмокрям.

поизмòкрям, -яш, *несв.*; **поизмòкря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Измокрям малко. *Тъкмо в тая минута се показа Иван, поизмокрен от дъжда.* Йовков. **поизмокрям се, поизмокря се** *възвр.*, *страд.* и *сред.*

поизморя̀. Вж. поизморявам.

поизморя̀вам, -аш, *несв.*; **поизморя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Изморявам малко. *Поизморихме конете по стръмния път.* **поизморявам се, поизморя се** *страд.* и *сред. Забележа ли, че се е поизморил, спирам играта.* Влайков.

поизмрà. Вж. поизмирам.

поизмрѐзвам, -аш, *несв.*; **поизмрѐзна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Измръзвам малко. *Краката ми поизмръзнаха.*

поизмрѐзна. Вж. поизмръзвам.

поизмучà. Вж. поизмучавам.

поизмучàвам, -аш, *несв.*; **поизмучà,** -йш, *мин. св.* -àх, *св.* Измучавам леко или от време на време. *Кравата поизмуча и го лизна пак с езика си.* Йовков.

поизмъ̀квам, -аш, *несв.*; **поизмъ̀кна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* поизмъ̀кнат, *св.* Измъквам малко или от време на време. *Черньо седна на камъка до къщните врата в двора си, като си поизмъкна ятагана, за да му не додява.* А. Страшимиров. **поизмъквам се, поизмъкна се** *страд.*

поизмъ̀квам се, -аш се, *несв.*; **поизмъ̀кна се,** -еш се, *мин. св.* -ах се, *св.*, *сред.* Измъквам се, излизам за малко, обикн. без да ме видят. *Всички гяури се изпокриха по дюкяните си, а някои се поизмъкнаха и към махалите.* Дим. Талев.

поизмъ̀кна. Вж. поизмъквам.

поизмъкна се. Вж. поизмъквам се.

поизмъ̀нкам. Вж. поизмънквам.

поизмъ̀нквам, -аш, *несв.*; **поизмъ̀нкам,** -аш, *св.* Измънквам малко или от време на време. *А той ги погледнал, погледнал ниско над очилата, поизмънкал нещо и запрелистял тефтера.* Чудомир.

поизмърмòрвам, -аш, *несв.*; **поизмърмòря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Измърморвам малко или от време на време. *Старецът пак поизмърмори нещо недоволен.*

поизмърмòря. Вж. поизмърморвам.

поизмърся̀. Вж. поизмърсявам,

поизмърся̀вам, -аш, *несв.*; **поизмърся̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Измърсявам малко. *Поизмърсил съм си дрехите.* **поизмърсявам се, поизмърся се** *възвр.*, *страд.* и *сред.*

поизмършавѐя. Вж. поизмършавявам.

поизмършавя̀вам, -аш, *несв.*; **поизмършавѐя,** -ѐеш, *мин. св.* поизмършавя̀х, *прич. мин. действ.* поизмършавя̀л, -а, -о, *мн.* поизмършавѐли, *св.* Измършавявам малко. *Поизмършавял от болестта.*

поизмъ̀ча. Вж. поизмъчвам.

поизмъ̀чвам, -аш, *несв.*; **поизмъ̀ча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Измъчвам малко. *Оная нощ / безсъницата пак ме поизмъчи.* К. Христов. **поизмъчвам се, поизмъча се** *страд.* и *сред. Е, поизмъчи се тя. Спи сега.* Дим. Талев.

поизмя̀там се, -аш се, *несв.*; **поизмѐтна се,** -еш се, *мин. св.* -ах се, *св.*, *сред.* Измятам се малко, отчасти. *Дъската се е поизметнала от влагата.*

поизмяу̀кам. Вж. поизмяуквам.

поизмяу̀квам, -аш, *несв.*; **поизмяу̀кам,** -аш *св.* Измяуквам малко или понякога. *Котараците поизмяукваха по покривите.*

поизна̀сям, -яш, *несв.*; **поизнесà,** -ѐш, *мин. св.* поизнѐсох, *прич. мин. действ.* поизнѐсъл, -сла, -сло, *мн.* -сли, *св.* Изнасям малко, за кратко време или понякога. *Поизнесоха вече някои вещи от стаята. Поизнасяйте детето, когато времето е хубаво.* **поизнасям се, поизнеса се** *възвр.* и *страд.*

поизнѐжа. Вж. поизнежвам.

поизнѐжвам, -аш, *несв.*; **поизнѐжа,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Изнежвам малко. *Мекият климат ни поизнежи.* **поизнежвам се, поизнежа се** *страд.* и *сред.*

поизнемощѐя. Вж. поизнемощявам

поизнемощя̀вам, -аш, *несв.*; **поизнемощѐя,** -ѐеш, *мин. св.* поизнемощя̀х, *прич. мин. действ.* поизнемощя̀л, -а, -о, *мн.* поизнемощѐли,

св. Изнемощявам малко. *Поизнемощял ми се виждаш.*

поизненàдам. Вж. поизненадвам.

поизненàдвам, -аш, *несв.*; **поизненàдам,** -аш, *св.* Изненадвам малко. *Гласът му — висок и писклив — ме поизненада: както че не съм очаквал от него точно такъв глас.* И Волен. **поизненадвам се, поизненадам се** *страд.* и *сред. Слави Попов се поизненада от новината, а се и смути.* А. Страшимиров.

поизнесà. Вж. поизнасям.

поизнòсвам, -аш, *несв.*; **поизнòся,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Износвам малко. *Като поизносиш панталоните, трябва да ги хвърлиш, защото платът им е слаб и се разнищва.* **поизносвам се, поизнося се** *страд.* и *сред. Щом машинните части се поизносят, трябва да се сменят.*

поизнòсен, -а, -о. 1. *Прич. мин. страд.* от поизнося. 2. Като *прил.* — който е малко износен, изтъркан. *Настрани от тях, под самия прозорец, един възстар болярин с поизносен плащ махаше с ръка и се караше някому в кулата.* Ст. Загорчинов.

поизнòся. Вж. поизносвам.

поизнỳдвам, -аш, *несв.*; **поизнỳдя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Изнудвам малко или от време на време. *Обича да поизнудва, пази се от него!*

поизнỳдя. Вж. поизнудвам.

поизнурѝ. Вж. поизнурявам.

поизнурявам, -аш, *несв.*; **поизнурѝ,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Изнурявам малко *С този обиколка поизнурихме силите си.* **поизнурявам се, поизнуря се** *страд.* и *сред.*

поизопачà. Вж. поизопачавам

поизопачàвам, -аш, *несв.*, **поизопачà,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Изопачавам малко. *Поизопачиха нещата и ни излъгаха.* **поизопачавам се, поизопача се** *страд.*

поизòпвам, -аш, *несв.*; **поизòпна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* поизòпнат, *св.* Изопвам малко или от време на време. *Учителят поизопваше ушите на немирниците.* **поизопвам се, поизопна се** *страд.* и *сред. След като почина, тя стана по-хубава. Лицето ѝ се успокои и поизопна, а на устните ѝ светеше предсмъртната усмивка.* И. Волен.

поизòпна. Вж. поизопвам.

поизорà. Вж. поизоравам.

поизорàвам, -аш, *несв.*; **поизорà,** -èш, *мин. св.* -àх, *св.* Изоравам малко. *След първия дъжд някои земеделци поизораха нивите си.* **поизоравам се, поизора се** *страд.*

поизостàвам, -аш, *несв.*; **поизостàна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Изоставам малко или от време на време. *Когато наближаваха вече конака, един от въстаниците поизостана и току се скри под сянката на една широка стряха.* Дим. Талев. *А може би и Койчо ще рече по-скоро да си подири невяста, че заради момичетата и той бе поизостанал.* Влайков.

поизостàвя. Вж. поизоставям.

поизостàвям, -яш, *несв.*; **поизостàвя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Изоставям за малко или от време на време. *Хаджи Пени се беше така унесъл подир Панайотка, че през последните дни беше поизоставил и работата си.* Д. Немиров *Тогава забелязаха преспанци, че той като да поизостави работата си и някои бяха го срещнали пиян по улиците.* Дим. Талев. **поизоставям се, поизоставя се** *възвр* и *страд.*

поизостàна. Вж. поизоставам.

поизòстря. Вж. поизострям.

поизòстрям, -яш, *несв.*; **поизòстря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Изострям малко. *Походът беше поизострил ума му и разширил областта на неговите понятия.* Вазов. *Я поизостри ножа, че не реже добре.* **поизострям се, поизостря се** *страд.* и *сред.*

поизòхкам. Вж. поизохквам.

поизòхквам, -аш, *несв.*; **поизòхкам,** -аш, *св* Изохквам малко или понякога.

поизпàдам[1], -аш, *несв.*; **поизпàдна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Изпадам малко. *Чичо ти Гочко сега е поизпаднал, ама тогава беше пръв чорбаджия в махалата ни.* Влайков.

поизпàдам[2]. Вж. поизпадвам.

поизпàдвам, -аш, *несв.*; **поизпàдам,** -аш, *св.* Само 3 *л.* Изпадвам, окапвам малко. *Косата му е посивяла и поизпадала.*

поизпàдна. Вж. поизпадам[1].

поизпàрвам, -аш, *несв.*; **поизпàря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Изпарвам малко или от време на време. *Поизпарвайте долните дрехи, когато ги перете.* **поизпарвам се, поизпаря се** *страд.*

поизпàря. Вж. поизпарвам.

поизпарѝ се. Вж. поизпарявам се.

поизпарявам се, -аш се, *несв.*; **поизпарѝ** се, -йш се, *мин. св.* -йх се, *св.*, *сред.* Изпарявам се малко.

поизпàтя. Вж. поизпащам.

поизпàщам, -аш, *несв.*; **поизпàтя,** -иш, *мин. св.* их, *св.* Изпащам малко или от време на време. *Мнозина поизпатиха в тая работа.*

поизпекà. Вж. поизпичам.

поизперà. Вж. поизпирам.

поизпèя. Вж. поизпявам.

поизпѝвам, -аш, *несв.*; **поизпѝя,** -йеш, *мин. св.* поизпѝх, *прич. мин. страд.* поизпѝт, *св.* Изпивам малко. *Поизпихте ли виното?* **поизпивам се, поизпия се** *страд.*

поизпѝлвам, -аш, *несв.*; **поизпилѝ,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Изпилвам малко. *Поизпилете още търбата.* **поизпилвам се, поизпиля се** *страд.*

поизпилѝ. Вж. поизпилвам.

поизпѝпам. Вж. поизпипвам.

поизпѝпвам, -аш, *несв.*; **поизпѝпам,** -аш, *св.* Изпипвам малко. *Поизпипайте още работата и тогава я предайте.* **поизпипвам се, поизпипам се** *страд.*

поизпѝрам, -аш, *несв.*; **поизперà,** -èш, *мин. св.* поизпрàх, *св.* Изпирам малко. *Поизперете още малко тия дрехи.* **поизпирам се, поизпера се** *страд.* и *сред.*

поизпѝскам. Вж. поизписквам.

поизпѝсквам, -аш, *несв.*; **поизпѝскам,** -аш, *св.* Изписквам леко, кратко или от време на време. *Нощем детето поизписква.*

поизпѝтам. Вж. поизпитвам.

поизпѝтвам, -аш, *несв.*; **поизпѝтам,** -аш, *св.* Изпитвам малко, за кратко време. *А пък аз ще ида при Петра да го поизпитам и да разбера добре за татарите.* Блъсков. *Иди да поизпиташ какви намерения имат.* **поизпитвам се, поизпитам се** *страд.* и *взаим.*

поизпѝчам, -аш, *несв.*; **поизпекà,** поизпечèш, *мин. св.* поизпèкох, поизпèче, *прич. мин. действ.* поизпèкъл, -кла, -кло, *мн.* -кли, *св.* Изпичам малко. *Поизпечете още хляба. Поизпече ли занаята?* **поизпичам се, поизпека се** *страд.* и *сред.* *Поизпекох се на слънце.*

поизпищя̀. Вж. поизпищявам.

поизпищя̀вам, -аш, *несв.*; поизпищя̀, -йш, *мин. св.* -я̀х, *прич. мин. действ.* поизпищя̀л, -а, -о, *мн.* поизпищѐли, *св.* Изпищявам малко или понякога.

поизпѝя. Вж. поизпивам.

поизплàквам, -аш, *несв.*; **поизплàкна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* поизплàкнат, -а, -о, *св.* Изплаквам малко или от време на време. *Поизплакнете още съдовете.* **поизплаквам се, поизплакна се** *страд.*

поизплàкна. Вж. поизплаквам.

поизплатя̀. Вж. поизплащам.

поизплàша. Вж. поизплашвам.

поизплàшвам, -аш, *несв.*; **поизплàша,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Изплашвам малко или от време на време *Силният трясък поизплаши някои от младите хора.* **поизплашвам се, поизплаша се** *страд.* и *сред.* *Ханджар незабелязано се приближи и лизна Нона по ръката. Нона се поизплаши и извика.* Йовков. *Поизплашиха се двама-трима от селяните и броиха на Батенката колкото им поиска.* Я. Каралийчев.

поизплàщам, -аш, *несв.*; **поизплатя̀,** -йш, *мин. св.* -я̀х, *св.* Изплащам малко, отчасти. *Поизплатих си задълженията.* **поизплащам се, поизплатя се** *страд.*

поизплѐвя. Вж. поизплевям.

поизплѐвям, -яш, *несв.*; **поизплѐвя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Изплевям малко. *Като поизплевим и тая леха, ще седнем да починим.* **поизплевям се, поизплевя се** *страд.*

поизплѐзвам, -аш, *несв.*; **поизплѐзя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Изплезвам малко или от време на време. *Поизплезихме език, докато се изкачим.* **поизплезвам се, поизплезя се** *страд.* и *сред.*

поизплѐзя. Вж. поизплезвам.

поизплѐсвам се, -аш се, *несв.*; **поизплѐсна се,** -еш се, *мин. св.* -ах се, *св.*, *сред.* Изплесвам се малко. *Гвоздеят се поизплесна и влезе накриво.*

поизплѐскам. Вж. поизплесквам.

поизплѐсквам, -аш, *несв.*; **поизплѐскам,** -аш, *св.* Изплесквам малко. *Поизплескайте малко главата на пирона.* **поизплесквам се, поизплескам се** *страд.*

поизплѐсна се. Вж. поизплесвам се.

поизплетà. Вж. поизплитам.

поизплѝскам. Вж. поизплисквам.

поизплѝсквам, -аш, *несв.*; **поизплѝскам,** -аш, *св.* Изплисквам малко. *Поизплискайте от водата, че е много!* **поизплисквам се, поизплискам се** *страд.*

поизплѝтам, -аш, *несв.*, **поизплетà,** -ѐш, *мин. св.* поизплѐтох, *прич. мин. действ.* поизплѐл, *св.* Изплитам малко. *Докато пътувах, поизплетох малко от чорапа* **поизплитам се, поизплета се** *страд.*

поизплъ̀звам се, -аш се, *несв.*; **поизплъ̀зна се,** -еш се, *мин. св.* -ах се, *св.*, *сред.* Изплъзвам се малко, отчасти. *Поизплъзнахме се от тая беля.*

поизплъ̀зна се. Вж. поизплъзвам се.

поизпля̀скам. Вж. поизплясквам.

поизпля̀сквам, -аш, *несв.*; **поизпля̀скам,** -аш, *св.* Изплясквам малко или от време на време. *Ранената патица поизпляска с криле и падна.*

поизплющя̀. Вж. поизплющявам.

поизплющя̀вам, -аш, *несв.*; **поизплющя̀,** -йш, *мин. св.* -я̀х, *прич. мин. действ.* поизплющя̀л, -а, -о, *мн* поизплющѐли, *св.* Изплющявам малко или от време на време. *Знамето поизплющяваше на вятъра. Камшикът поизплющя по гърба на коня.*

поизпо̀лзувам, -аш, *несв.* и *св.* Използувам малко или от време на време.

поизпотя̀. Вж. поизпотявам.

поизпотя̀вам, -аш, *несв.*; **поизпотя̀,** -йш, *мин. св.* -я̀х, *св.* Изпотявам малко. **поизпотявам се, поизпотя се** *страд.* и *сред.* *Той доста беше се поизпотил, но изглеждаше доволен и радостно възбуден.* Йовков. *Я го виж, — пресече го един друг, — работи, господине, поизпоти се малко, па тогава викай против другите.* Вазов

поизпрàвя. Вж. поизправям.

поизпрàвям, -яш, *несв.*; **поизпрàвя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Изправям малко или от време на време. *Помъчи се да поизправи наведената си снага, но само изохка.* К. Петканов. *Когато легналата видя Ненка, че влезе, тя си поизправи главата и попита със слаб глас.* Вазов. **поизправям се, поизправя се** *страд.* и *сред.* *Одъртът заскърца, старата разхвърли с мъка тежките черги и се поизправи.* Йовков. *Изведнъж той се поизправи, вдигна глава и погледна строго частния секретар.* П. Спасов. *Детето почна да се поизправя.*

поизпрàзвам, -аш, *несв.*; **поизпрàзня,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Изпразвам малко. *Поизпразних легена да не прелее.* **поизпразвам се, поизпразня се** *страд.* и *сред.* *На тази гара вагонът се поизпразни.*

поизпрàзня. Вж. поизпразвам.

поизпратя̀. Вж. поизпращам.

поизпрàша. Вж. поизпрашвам.

поизпрàшвам, -аш, *несв*; **поизпрàша,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Изпрашвам малко. *Поизпраших съм си шапката!* **поизпрашвам се, поизпраша се** *възвр.*, *страд.* и *сред.* *Поизпрашихме се из пътя.*

поизпрàщам, -аш, *несв.*; **поизпратя̀,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Изпращам на близко разстояние. *Пътниците минаха край Илови. Ило и Найда ги посрещнаха и ги поизпратиха донякъде.* Г. Караславов. *Дочула го Ката, мила сестра, | завикала жално, заредила: | „Леле брайно, леле мили братко, | нямам нозе да те поизпратя“.* Нар. пес. **поизпращам се, поизпратя се** *страд.*

поизпращя̀. Вж. поизпращявам

поизпращя̀вам, -аш, *несв.*; **поизпращя̀,** -йш, *мин. св.* -я̀х, *прич. мин. действ.* поизпраця̀л, -а, -о, *мн.* поизпращѐли, *св.* Изпращявам малко *Като се наведе изведнъж, кокалите му поизпращяха.*

поизпрева̀рвам, -аш, *несв.*; **поизпрева̀ря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Изпреварвам малко, отчасти или от време на време. *Другата група ни поизпревари.* **поизпреварвам се, поизпреваря се** *страд.*

поизпрева̀ря. Вж. поизпреварвам.

поизпрѐгна. Вж. поизпрягам.

поизпреда̀. Вж. поизпридам.

поизпрѐча. Вж. поизпречвам

поизпрѐчвам, -аш, *несв.*; **поизпрѐча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Изпречвам малко или от време на време. **поизпречвам се, поизпреча се** *сред.*

поизпри̇̀дам, -аш, *несв.*; **поизпреда̀,** -ѐш, *мин. св.* поизпрѐдох, *прич. мин. действ.* поизпрѐл, *св.* Изпридам малко или от време на време *Поизпредохме вълната, остават още две-три къдели.*

поизприка̀жа. Вж. поизприказвам

поизприка̀звам, аш, *несв.*; **поизприка̀жа,** -еш, *мин. св.* поизприка̀зах, *св.* Изприказвам, споделям малко. *Или пък иде у майка си, поизприкаже й болките и мъките си и там, пред нея, се наплаче хубаво.* Влайков. *Вечер, когато се приберат с Колча в одайчето, Тинка ще се поотпусне, ще си поизприкаже, каквото й се е набрало на душата.* Влайков.

поизпри̇̀щвам се, -аш се, *несв.*; **поизпри̇̀щя се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Изприщвам се малко. *Краката ми се поизприщиха от копривата.*

поизпри̇̀щя се. Вж. поизприщвам се.

поизпро̀свам, -аш, *несв.*; **поизпро̀ся,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Изпросвам малко или от време на време. *Тия цигани пак си поизпросиха нещо* **поизпросвам се, поизпрося се** *страд.*

поизпро̀ся. Вж. поизпросвам.

поизпру̀жа. Вж. поизпружвам.

поизпру̀жвам, -аш, *несв.*; **поизпру̀жа,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Изпружвам малко или от време на време. *Поизпружвай си крака не го дръж свит, като те боли.* **поизпружвам се, поизпружа се** *страд.* и *сред.*

поизпрѐскам. Вж поизпрѐсквам.

поизпрѐсквам, -аш, *несв.*; **поизпрѐскам,** -аш, *св.* Изпрѐсквам малко или понякога. *Мина един автомобил и ни поизпрѐска.*

поизпрѐхвам, -аш, *несв.*; **поизпрѐхна** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Изпрѐхвам малко, донякъде. *Нека поизпрѐхне прането на въздуха и ще го приберем.*

поизпрѐхна. Вж. поизпрѐхвам.

поизпрѐхтя̀. Вж. поизпрѐхтявам

поизпрѐхтя̀вам, -аш, *несв.* **поизпрѐхтя̀,** -йш, *мин. св.* -я̀х, *прич. мин. действ.* поизпрѐхтя̀л, -а, -о, *мн.* поизпрѐхтѐли, *св.* Изпрѐхтявам малко или от време на време. *Конете поизпрѐхтяха и варнаха уши.*

поизпря̀гам -аш, *несв.*, **поизпрѐгна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* поизпрѐгнат, *св.* Изпрягам за малко или понякога. *Поизпрегни конете да починат.* **поизпрягам се, поизпрегна се** *страд.*

поизпу̀скам, -аш, *несв.*; **поизпу̀сна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* поизпу̀снат, *св.* Изпускам малко или от време на време. **поизпускам се, поизпусна се** *възвр.* и *сред.* *Той се поизпусна и разправи за някои техни работи.*

поизпу̀сна. Вж. поизпускам.

поизпу̀хам. Вж. поизпухвам.

поизпу̀хвам, -аш, *несв.*; **поизпу̀хам,** -аш, *св.* Изпухвам малко или от време на време. *Поизпухай си дрехите от снега и тогава влизай!* **поизпухвам се, поизпухам се** *възвр.* и *страд.* *Горан даде на детето си брадвата и торбичката да ги отнесе в къщи, поизпуха се, поизчисти се и тръгна нагоре по главнате улица за общината.* И. Волен.

поизпу̀ша. Вж. поизпушвам.

поизпу̀швам, -аш, *несв.*; **поизпу̀ша,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Изпушвам малко или понякога. *Не съм пушач, но след ядене поизпушвам по една цигара.* **поизпушвам се, поизпуша се** *страд.* и *сред.* *Отворете прозореца да се поизпуши димът от стаята.*

поизпѐвам, -аш, *несв.*; **поизпѐна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* поизпѐнат, *св.* Изпѐвам малко или от време на време. *И дядо Дамян куцият ще запре за момент, ще поизпъне превързания си крак и ще свие вежди от болка.* Чудомир. **поизпъвам се, поизпъна се** *възвр., страд.* и *сред.* *Пълничкото лице на бай Нончо се поизпъна, дълбока, необичайна бръчка се вряза между тънките изрусели вежди.* Я. Гуляшки.

поизпѐна. Вж. поизпъвам.

поизпѐквам, -аш, *несв.*; **поизпѐкна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Изпъквам малко. *Той поизпъкна с тая си работа.*

поизпѐкна. Вж. поизпъквам.

поизпѐлвам, -аш, *несв.*; **поизпѐлня,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Изпълвам малко. **поизпълвам се, поизпълня се** *страд.* и *сред.* *Поизпълни ли се вечер механата,... Прангата хитро ще насочи приказките и към Младен.* Влайков.

поизпѐлня. Вж. поизпълвам.

поизпѐржа. Вж. поизпържвам.

поизпѐржвам, -аш, *несв.*; **поизпѐржа,** -иш *мин. св.* -их, *св.* Изпържвам малко. *Поизпържих още малко картофи за вечеря.* **поизпържвам се, поизпържа се** *страд.* и *сред.*

поизпѐрля. Вж. поизпърлям.

поизпѐрлям, яш, *несв.*; **поизпѐрля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Изпърлям малко. *Поизпърлих веждите си на огъня.* **поизпърлям се, поизпърля се** *възвр.* и *страд.*

поизпѐстря. Вж. поизпъстрям.

поизпѐстрям, -яш, *несв.*; **поизпѐстря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Изпъстрям малко. *Есента поизпъстрила гората.* **поизпъстрям се, поизпъстря се** *страд.* и *сред.* *Гроздето се поизпъстри вече.*

поизпъхтя̀. Вж поизпъхтявам.

поизпъхтя̀вам, -аш, *несв.*; **поизпъхтя̀,** -йш, *мин. св.* -я̀х, *прич. мин. действ.* поизпъхтя̀л, -а, -о, *мн.* поизпъхтѐли, *св.* Изпъхтявам малко или от време на време.

поизпѐча. Вж. поизпъчвам.

поизпъ̀чвам, -аш, *несв.*; **поизпъ̀ча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Изпъчвам малко или от време на време. *Младият подпоручик пристегна колана си и поизпъчи гърди, когато войниците му влизаха в града.* М. Марчевски. **поизпъчвам се, поизпъча се** *възвр. Кръстьо бръсна недопушената цигара, поизпъчи се като пред някакво началство, хвана му ръката, раздруса я силно, приятелски и му пожела добър път.* Г. Караславов.

поизпъ̀шкам. Вж. поизпъшквам.

поизпъ̀шквам, -аш, *несв.*; **поизпъ̀шкам,** -аш, *св.* Изпъшквам малко или от време на време. *Изведнъж конят поизпъшка, отърси се, дори откъсна стрък трева и я задъвка.* Йовков.

поизпя̀вам, -аш, *несв.*; **поизпѐя,** -ѐеш, *мин. св.* поизпя̀х, *прич. мин. действ.* поизпя̀л, -а, -о, *мн.* поизпѐли, *прич. мин. страд.* поизпя̀н, -а, -о, *мн.* поизпѐни, *и* поизпя̀т, -а, -о, *мн.* поизпѐти, *св.* Изпявам нещо от време на време. *Дружината поизпяваше и по някоя песен.* **поизпявам се, поизпея се** *страд.*

поизрабо̀твам, -аш, *несв.*; **поизрабо̀тя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Изработвам малко или от време на време. *При все че боледуваше, пак поизработваше по нещо.* **поизработвам се, поизработя се** *страд.*

поизрабо̀тя. Вж. поизработвам.

поизравня̀. Вж. поизравнявам.

поизравня̀вам, -аш, *несв.*; **поизравня̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Изравнявам малко, донякъде или понякога. *Поизравнете редицата.* **поизравнявам се, поизравня се** *страд.* и *сред.*

поизра̀вям, -яш, *несв.*; **поизро̀вя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Изравям малко или от време на време. *А времецето хубаво, рекохме да поизровим земята и да засеем нещо: малко лук, малко боб.* Йовков. **поизравям се, поизровя се** *страд.*

поизраня̀. Вж. поизранявам.

поизраня̀вам, -аш, *несв.*; **поизраня̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Изранявам малко. *Поизраних си крака по урвата.* **поизранявам се, поизраня се** *възвр.* и *страд.*

поизра̀сна. Вж. поизраствам.

поизраста̀. Вж. поизраствам.

поизра̀ствам, -аш, *несв.*; **поизра̀сна,** -еш, *мин. св.* -ах, *и* **поизраста̀,** -ѐш, *мин. св.* поизра̀стох, *прич. мин. действ.* поизра̀съл, -сла, -сло, *мн.* -сли, *св.* Израствам малко; поотраствам. *Помалкото момиче, вече поизраснало, гледаше все да се настани в скута ѝ — да го погали стринка му Ния, да сплете късите плитки.* Дим. Талев.

поизрева̀. Вж. поизреваваm.

поизрева̀вам, -аш, *несв.*; **поизрева̀,** -ѐш, *мин. св.* -а̀х, *св.* Изреваввам малко или понякога.

поизредя̀. Вж. поизреждам.

поизрѐжа. Вж. поизрязвам.

поизрѐждам, -аш, *несв.*; **поизредя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Изреждам малко, отчасти. *Поизредиха вече доста имена от списъка.* **поизреждам се, поизредя се** *страд.*

поизреся̀. Вж. поизресявам.

поизреся̀вам, -аш, *несв.*; **поизреся̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Изресявам малко, отчасти. *Дърветата са поизресили.*

поизрѐша. Вж. поизрешвам.

поизрѐшвам, -аш, *несв.*; **поизрѐша,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Изрешвам малко, отчасти или от време на време. **поизрешвам се, поизреша се** *възвр.* и *страд.*

поизрѝвам, -аш, *несв.*; **поизрѝна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* поизрѝнат, и **поизрѝя,** -йеш, *мин. св.* поизрѝх, *прич. мин. страд.* поизрѝт, *св.* Изривам малко или от време на време. **поизривам се, поизрина се, поизрия се** *страд.*

поизрѝна. Вж. поизривам.

поизрѝтам. Вж. поизритвам.

поизрѝтвам, -аш, *несв.*; **поизрѝтам,** -аш, *св.* Изритвам малко, отчасти или понякога. **поизритвам се, поизритам се** *страд.*

поизрѝя. Вж. поизривам.

поизро̀вя. Вж. поизравям.

поизро̀нвам, -аш, *несв.*; **поизро̀ня,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Изронвам малко, отчасти или понякога. *Косовете са поизронили гроздето.* **поизронвам се, поизроня се** *страд.* и *сред.*

поизро̀ня. Вж. поизронвам.

поизруга̀вам, -аш, *несв.*; **поизруга̀я,** -а̀еш, *мин. св.* поизруга̀х, *св.* Изругавам малко или от време на време. *Поизругаха ни и ни изгониха.* **поизругавам се, поизругая се** *възвр.* и *страд.*

поизруга̀я. Вж. поизругавам.

поизрусѐя. Вж. поизрусявам.

поизрося̀вам, -аш, *несв.*; **поизрусѐя,** -ѐеш, *мин. св.* поизруся̀х, *прич. мин. действ.* поизруся̀л, -а, -о, *мн.* поизрусѐли, *св.* Изрусявам малко. *От слънцето косите ѝ поизрусяха.*

поизръкопля̀скам. Вж. поизръкопляскам.

поизръкопля̀сквам, -аш, *несв.*; **поизръкопля̀скам,** -аш, *св.* Изръкопляскам малко или от време на време.

поизръмжа̀. Вж. поизръмжавам.

поизръмжа̀вам, -аш, *несв.*; **поизръмжа̀,** -йш, *мин. св.* -а̀х, *св.* Изръмжавам малко или от време на време. *Кучето поизръмжаваше като че искаше да обади на господарите си, че не спи.*

поизръ̀свам, -аш, *несв.*; **поизръ̀ся,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Изръсвам малко или от време на време. **поизръсвам се, поизръся се** *страд.* и *сред.*

поизръ̀ся. Вж. поизръсвам.

поизръ̀фам. Вж поизръфвам.

поизръ̀фвам, -аш, *несв.*; **поизръ̀фам,** -аш, *св.* Изръфвам малко, отчасти или понякога. **поизръфвам се, поизръфам се** *страд.* и *сред.* *Ръкавите му са се поизръфали.*

поизря̀звам, -аш, *несв.*; **поизрѐжа,** -еш, *мин. св.* поизря̀зах, *св.* Изрязвам малко или от време на време. *Той можеше да изправя дори ушите на клепоухи коне; ако ли пък ушите бяха големи, можеше да ги поизрязва и да ги прави по-малки.* Йовков. *Поизрежи крилата на кокошките, за да не прехвърлят в градината.* **поизрязвам се, поизрежа се** *страд.*

поизсвѝрвам, -аш, *несв.*; **поизсвѝря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Изсвирвам малко или понякога. *Поизсвириха няколко откъса и си отидоха.* **поизсвирвам се, поизсвиря се** *страд.*

поизсвиря. Вж. поизсвирвам.
поизсека. Вж. поизсичам.
поизсѐквам, -аш, *несв.*; **поизсѐкна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* поизсѐкнат, *св.* Изсеквам малко или от време на време. *Поизсеквай детето по-често, понеже е хремаво.* **поизсеквам се, поизсекна се** *възвр.* и *страд.*
поизсѐкна. Вж поизсеквам.
поизсѐлвам, -аш, *несв.*; **поизсѐля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Изселвам малко. *Поизселиха някои махали.* **поизселвам се, поизселя се** *възвр.* и *страд.* *Вече доста свят се поизсели.*
поизсѐля. Вж. поизселвам.
поизсѝпвам, -аш, *несв.*; **поизсѝпя,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Изсипвам малко или понякога; поотсипвам. *Поизсипи от житото, да не изтече от чувала.* **поизсипвам се, поизсипя се** *страд.*
поизсѝпя. Вж. поизсипвам.
поизсѝчам, -аш, *несв.*; **поизсека̀,** поизсечѐш, *мин. св.* поизсѐкох, поизсѐче, *прич. мин. действ.* поизсѐкъл, -кла, -кло, *мн.* поизсѐкли, *св.* Изсичам малко. *Поизсечи клоните да не засенчват зеленчука.* **поизсичам се, поизсека се** *страд.*
поизска̀чам, -аш, *несв.*; **поизско̀ча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Изскачам малко или понякога. *Крайчецът на връзката му беше поизскочил.*
поизскимтя̀. Вж. поизскимтявам.
поизскимтя̀вам, -аш, *несв.*; **поизскимтя̀,** -йш, *мин. св.* -я̀х, *прич. мин. действ* поизскимтя̀л, -а, -о, *мн.* поизскимтѐли, *св.* Изскимтявам малко или от време на време. *Кучето поизскимтя и се прибра в колибата си.*
поизско̀ча. Вж. поизскачам.
поизску̀бвам, -аш, *несв.*; **поизску̀бя,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Изскубвам малко. *Поизскубете от плевелите да не заглушават зеленчука!* **поизскубвам се, поизскубя се** *страд.*
поизску̀бя. Вж. поизскубвам.
поизскъ̀рцам. Вж. поизскърцвам.
поизскъ̀рцвам, -аш, *несв.*; **поизскъ̀рцам,** -аш, *св.* Изскърцвам малко или понякога. *Волската кола поизскърцваше, особено на завой.*
поизслу̀жа. Вж. поизслужвам.
поизслу̀жвам, -аш, *несв.*; **поизслу̀жа,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Излужвам малко. *Колко поизслужихте от службата?* **поизслужвам се, поизслужа се** *страд.*
поизслу̀шам. Вж. поизслушвам.
поизслу̀швам, -аш, *несв.*; **поизслу̀шам,** -аш, *св.* Изслушвам малко или понякога.
поизсмѐя се. Вж. поизсмивам се.
поизсмѝвам се, -аш се, *несв.*; **поизсмѐя се,** -ѐеш се, *мин. св.* поизсмя̀х се, *прич. мин действ.* поизсмя̀л се, -а се, -о се, *мн.* поизсмѐли се, *св., сред.* Изсмивам се малко или от време на време.
поизсму̀квам, -аш, *несв*; **поизсму̀ча,** -еш, *мин. св.* поизсму̀ках, *св.* Изсмуквам малко или от време на време. *Насъбраната вода трябва да поизсмуквате с помпа.* **поизсмуквам се, поизсмуча се** *страд.*
поизсму̀ча. Вж. поизсмуквам.
поизстѐна. Вж. поизстенвам.
поизстѐнвам, -аш, *несв.*; **поизстѐна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Изстенвам малко или понякога.
поизстѝвам, -аш, *несв.*; **поизстѝна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Изстивам малко. *Докато поизстине кафето ѝ, отиде и заключи входната врата.* Дим. Талев. *Очевидно, одеяшната благосклочност на ханджийката поизстина.* Вазов.
поизстѝна. Вж. поизстивам.
поизстѝскам. Вж. поизстисквам.
поизстѝсквам, -аш, *несв.*; **поизстѝскам,** -аш, *св.* Изстисквам малко или от време на време. *Поизстискайте лимона още малко.* **поизстисквам се, поизстискам се** *възвр.* и *страд.*
поизстра̀дам. Вж. поизстрадвам.
поизстра̀двам, -аш, *несв.*; **поизстра̀дам,** -аш, *св.* Изстрадвам малко или понякога. *Поизстрадахме през войната.*
поизстрѐлвам, -аш, *несв.*; **поизстрѐлям,** -яш, *св.* Изстрелвам малко, отчасти. *Поизстреляхме доста от снарядите.* **поизстрелвам се, поизстрелям се** *страд.*
поизстрѐлям. Вж. поизстрелвам.
поизстудя̀. Вж. поизстудявам.
поизстудя̀вам, -аш, *несв.*; **поизстудя̀,** -йш, *мин. св.* -я̀х, *св.* Изстудявам малко или от време на време. *Поизстудете още малко виното! Поизстудихте сте стаята с това влизане и излизане.* **поизстудявам се, поизстудя се** *възвр.* и *страд.*
поизстъ̀пвам се, -аш се, *несв.*; **поизстъ̀пя се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Изстъпвам се малко. *Той се поизстъпи напред, махна с ръка на съдията и каза: — Знаеш ли що, господине?* Мих. Георгиев.
поизстъ̀пя се. Вж. поизстъпвам се.
поизстъ̀ргвам, -аш, *несв.*; **поизстъ̀ржа,** -еш, *мин. св.* поизстъ̀ргах, *св.* Изстъргвам малко или от време на време. *Поизстъргах тенджерата, че е загоряла.* **поизстъргвам се, поизстържа се** *страд.* и *сред.* *Нагарът се поизстърга.*
поизстъ̀ржа. Вж. поизстъргвам.
поизсумтя̀. Вж. поизсумтявам.
поизсумтя̀вам, -аш, *несв.*; **поизсумтя̀,** -йш, *мин. св.* -я̀х, *прич. мин. действ.* поизсумтя̀л, -а, -о, *мн.* поизсумтѐли, *св.* Изсумтявам малко или понякога. *Старецът поизсумтя сърдито.*
поизсуша̀. Вж. поизсушавам.
поизсуша̀вам, -аш, *несв.*; **поизсуша̀,** -йш, *мин св.* -йх, *св.* Изсушавам малко. *Той седна близу при сестра си Станка, за да си поизсуши навоите.* Блъсков. *Ревна от радост Мечо и влезе да се подслони, мокрото си руно да поизсуши.* Ем. Станев. **поизсушавам се, поизсуша се** *възвр.* и *страд.* *Слънцето проби за малко мъглата и момчетата седнаха на припек да се поизсушат малко.* Ив. Хаджимарчев.
поизсъ̀рбам. Вж. поизсърбвам.
поизсъ̀рбвам, -аш, *несв.*; **поизсъ̀рбам,** -аш, *св.* Изсърбвам малко или понякога. **поизсърбвам се, поизсърбам се** *страд.*
поизсъ̀скам. Вж. поизсъсквам.
поизсъ̀сквам, -аш, *несв.*; **поизсъ̀скам,** -аш, *св.* Изсъсквам малко или от време на време. *Змията поизсъскваше, като подаваше език.*

поизсъхвам, -аш, *несв.*; **поизсъхна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Изсъхвам малко. *Прането поизсъхна, можеш да го прибереш.*

поизсъхна. Вж. поизсъхвам.

поизтàкам, -аш, *несв.*; **поизтòча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Изтакам малко или от време на време. *Поизточете от водата, за да не прелива.* **поизтакам се, поизточа се** *страд.*

поизтѐгля. Вж. поизтеглям.

поизтѐглям, -яш, *несв.*; **поизтѐгля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Изтеглям малко или от време на време. *Втори път неговото чело се покри с едър пот и той поизтегли ръкава от ризата си та се изтри.* Мих. Георгиев. *Тя беше застанала близу до самия кабриолет..., поизтегляше ту едната, ту другата си ръкавица и се усмихваше.* Йовков. **поизтеглям се, поизтегля се** *страд.* и *сред.*

поизтѐгна. Вж. поизтягам.

поизтезàвам, -аш, *св.* Изтезавам малко *Поизтезаваха ме малко, — отговори Казакът. — Ами тебе, Найдьо?* Г. Караславов. **поизтезавам се** *възвр.*, *страд.* и *сред.*

поизтекà. Вж. поизтичам[1].

поизтѝкам. Вж. поизтиквам.

поизтѝквам, -аш, *несв.*; **поизтѝкам,** -аш, *св.* Изтиквам малко. *Поизтикахте ме от мястото ми.* **поизтиквам се, поизтикам се** *страд.*

поизтѝчам[1], -аш, *несв.*; **поизтекà,** поизтечѐш, *мин. св.* поизтѐкох, поизтѐче, *прич. мин. действ.* поизтѐкъл, -кла, -кло, *мн.* -кли, *св.* Изтичам малко. *Нека поизтече нечистата кръв и тогава ще превържеш раната.*

поизтѝчам[2]. Вж. поизтичвам.

поизтѝчвам, -аш, *несв.*; **поизтѝчам,** -аш, *св.* Изтичвам малко. *Поизтичай от тук и ще го превариш.*

поизтлàскам. Вж. поизтласквам.

поизтлàсквам, -аш, *несв.*; **поизтлàскам,** -аш, *св.* Изтласквам малко или от време на време. *Стражарите поизтласкаха навалицата.* **поизтласквам се, поизтласкам се** *страд.*

поизтлѐя. Вж. поизтлявам.

поизтля̀вам, -аш, *несв.*; **поизтлѐя,** -ѐеш, *мин. св.* поизтля̀х, *прич. мин. действ.* поизтля̀л, -а, -о, *мн.* поизтлѐли, *св.* Изтлявам малко. *Като поизтлеят главните, зарови ги в пепелта.*

поизтопя̀. Вж. поизтопявам[1] *и* поизтопявам[2].

поизтопя̀вам[1], -аш, *несв.*; **поизтопя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Изтопявам[1] малко. *Поизтопете още малко мас.* **поизтопявам се, поизтопя се** *страд.*

поизтопя̀вам[2], -аш, *несв.*; **поизтопя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Изтопявам[2] малко. *Поизтопихме шарената сол.* **поизтопявам се, поизтопя се** *страд.*

поизтòча. Вж. поизтакам, поизточвам[1], поизточвам[2] *и* поизточвам[3].

поизтòчвам[1], -аш, *несв.*; **поизтòча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Източвам[1] малко. *Поизточете от водата в басейна.* **поизточвам се, поизточа се** *страд.* и *сред.*

поизтòчвам[2], -аш, *несв.*; **поизтòча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Източвам[2] малко. *Поизточих кори за баница.* **поизточвам се, поизточа се** *страд.*

поизтòчвам[3], -аш, *несв.*; **поизтòча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Източвам[3] малко. *Поизточих малко ножовете, че са се захабили.* **поизточвам се, поизточа се** *страд.*

поизтощàвам, -аш, *несв.*; **поизтощя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Изтощавам малко. *Поизтощихте добичето из неравния път.* **поизтощавам се, поизтощя се** *възвр.*, *страд.* и *сред.*

поизтощя̀. Вж. поизтощавам.

поизтрѐбвам, -аш, *несв.*; **поизтрѐбя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Изтребвам малко. *Поизтребиха дивеча в гората ни.* **поизтребвам се, поизтребя се** *страд.*

поизтрѐбя. Вж. поизтребвам.

поизтрезнѐя. Вж. поизтрезнявам.

поизтрезня̀вам, -аш, *несв.*; **поизтрезнѐя,** -ѐеш, *мин. св.* поизтрезня̀х, *прич. мин. действ.* поизтрезня̀л, -а, -о, *мн.* поизтрезнѐли, *св.* Изтрезнявам малко или от време на време. *Македонски, като поизтрезня, хвана да подкрепя пак тезата си, че парите не се дават, а се вземат.* Вазов. *Искаше да изпие чаша коняк след тежкия сън, през който беше поизтрезнял.* Дим. Димов.

поизтрѐпвам, -аш, *несв.*; **поизтрѐпя,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Изтрепвам малко, отчасти. *Поизтрепаха някои от другите му.* **поизтрепвам се, поизтрепя се** *страд.*

поизтрѐпя. Вж. поизтрепвам

поизтрещя̀. Вж. поизтрещявам.

поизтрещя̀вам, -аш, *несв.*; **поизтрещя̀,** -йш, *мин. св.* -я̀х, *прич. мин. действ.* поизтрещя̀л, -а, -о, *мн.* поизтрещѐли, *св.* Изтрещявам малко или от време на време. *Нещо поизтрещя и ни уплаши. Гръмотевицата поизтрещяваше като по даден знак.*

поизтрѝвам, -аш, *несв.*; **поизтрѝя,** -йеш, *мин. св.* поизтрѝх *прич. мин. страд.* поизтрѝт, *св.* Изтривам малко. *Галунка стана много замислена, поизтри ръцете си с престилката и си влезе.* Йовков. *А като стигнахме в канторатa, той поизтри потта от челото си.* Орлин Василев. **поизтривам се, поизтрия се** *възвр.* и *страд.*

поизтрѝя. Вж. поизтривам.

поизтрòпам. Вж. поизтропвам.

поизтрòпвам, -аш, *несв.*; **поизтрòпам,** -аш, *св.* Изтропвам малко или понякога. *Някой поизтропа плахо на портата.*

поизтрошà. Вж поизтрошавам.

поизтрошàвам, -аш, *несв.*; **поизтрошà,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Изтрошавам малко. *Поизтрошиха някои чаши.* **поизтрошавам се, поизтроша се** *страд.*

поизтръгвам, -аш, *несв.*; **поизтръгна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* поизтръгнат, *св.* Изтръгвам малко. *Все пак поизтръгнаха някои новини.* **поизтръгвам се, поизтръгна се** *страд.*

поизтръгна. Вж. поизтръгвам.

поизтръпвам, -аш, *несв.*; **поизтръпна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Изтръпвам малко или от време на време. *Аз малко поизтръпвам. Ала в същото време и едно особено чувство ме обхваща при мисълта за нещо ново и неизпитвано.* Влайков. *Поизтръпнах, като чух тая вест. Кракът ми поизтръпна.*

поизтръпна. Вж. поизтръпвам.

поизтупам. Вж. поизтупвам.

поизтупвам, -аш, *несв.*; **поизтупам** -аш, *св.* Изтупвам малко или от време на време. *Нашият герой ... поизтупва дрехите си, оправя яката си и тръгва по дългия коридор.* Св. Минков. **поизтупвам се, поизтупам се** *възвр.* и *страд. Трябва да се поизтупа килимът*

поизтъка. Вж. поизтъкавам.

поизтъкавам, -аш, *несв.*; **поизтъка**, поизтъчеш, *мин. св.* поизтъках, *св.* Изтъкавам малко. *Поизтъкахме още от чергата.* **поизтъкавам се, поизтъка се** *страд.*

поизтъквам, -аш, *несв.*; **поизтъкна**, -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин страд.* поизтъкнат, *св.* Изтъквам малко. *Поизтъкнаха някои слабости в работата.* **поизтъквам се, поизтъкна се** *страд.*

поизтъкна. Вж. поизтъквам.

поизтъкмя. Вж. поизтъкмявам.

поизтъкмявам, -аш, *несв.*; **поизтъкмя**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Изтъкмявам малко или от време на време. *Поизтъкмихме къщата за празницит* . **поизтъкмявам се, поизтъкмя се** *възвр.* и *страд.*

поизтълкувам, -аш, *св.* Изтълкувам малко. **поизтълкувам се** *страд.*

поизтънея. Вж. поизтънявам[1].

поизтъня. Вж. поизтънявам[2].

поизтънявам[1], -аш, *несв.*; **поизтънея**, -ееш, *мин. св.* поизтънях, *прич. мин. действ.* поизтънял, -а, -о, *мн.* поизтънели, *св.* Изтънявам[1] малко, ставам малко по-тънък. *Тя беше все тъй хубава, поизтъняла, с избистрено лице, с добър кротък блясък в черните си очи.* Йовков. *Промени се той много от някое време насам, поизтъня лицето му, погледът му натежа.* Дим. Талев

поизтънявам[2], -аш, *несв.*; **поизтъня**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Изтънявам[2] малко, направям нещо да стане малко по-тънко. *Поизтънчете летвата още малко.* **поизтънявам се, поизтъня се** *възвр.* и *страд.*

поизтъпквам, -аш, *несв.*; **поизтъпча**, -еш, *мин. св.* поизтъпках, *св.* Изтъпквам малко или от време на време. *Децата поизтъпкаха тревата в градината.* **поизтъпквам се, поизтъпча се** *страд.*

поизтъпча. Вж. поизтъпквам.

поизтъркам. Вж. поизтърквам.

поизтърквам, -аш, *несв.*; **поизтъркам**, -аш, *св.* Изтърквам малко или от време на време. *Един млад селянин с поизтъркани потури... влезе тихичко и седна на една маса.* Йовков. *Тя донесе и старите му навуща, поизтърка ги от снощната кал и му ги даде.* И. Волен. **поизтърквам се, поизтъркам се** *страд*

поизтърпя. Вж. поизтърпявам.

поизтърпявам, -аш, *несв.*; **поизтърпя**, -йш, *мин. св.* -йх, *прич. мин. действ.* поизтърпял, -а, -о, *мн.* поизтърпели, *св.* Изтърпявам малко. *Поизтърпя наказанието си.* **поизтърпявам се, поизтърпя се** *страд. Поизтърпяха се най-големите беди.*

поизтърсвам, -аш, *несв.*; **поизтърся**, иш, *мин. св.* -их, *св.* Изтърсвам малко или от време на време. *Чорбаджи Аврам ... поизтърси копринения си пояс и дълбоките си сукнени потури от попадналата по тях пепел от цигарата му.* Дим. Талев. *Поизтърсвайте килимчето по-честичко.* **поизтърсвам се, поизтърся се** *възвр.* и *страд.*

поизтърся. Вж. поизтърсвам.

поизтягам се, -аш се, *несв.*; **поизтегна се**, -еш се, *мин. св.* -ах се, *св.*, *сред.* Изтягам се за малко или от време на време. *Ти за някакъв знак говореше — попита ненадейно Момчил и се поизтегна на мечата кожа.* Ст. Загорчинов. *Аз ще си отида оттатък, да се поизтегна и да си поотпочина малко — каза татко и излезе.* П. Димитров-Рудар.

поизумея. Вж. поизумявам[1].

поизумя. Вж. поизумявам[2].

поизумявам[1], -аш, *несв.*, **поизумея**, -ееш, *мин. св.* поизумях, *прич. мин. действ.* поизумял, -а, -о, *мн.* поизумели, *св.* Изумявам[2], изглупявам малко. *Бабата е поизумяла.*

поизумявам[2], -аш, *несв.*; **поизумя**, -йш, *мин. св.* -йх, *св. Нар.* Изумявам[1] (в 2 знач.) малко, позабравям. *Той беше поизумил и не можеше да си спомни всичко.* Чудомир.

поизуча. Вж. поизучавам *и* поизучвам.

поизучавам, -аш, *несв.*; **поизуча**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Изучавам малко. **поизучавам се, поизуча се** *възвр.* и *страд.*

поизучвам, -аш, *несв.*; **поизуча**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Изучвам малко. *Родителите и смятаха да я поизучат, за да се задоми по-добре.* Вазов. *Целта му ... беше да поизучи селяните, да избере ония от тях, които щеше „да тури в коша", т. е. да застрахова.* Йовков. **поизучвам се, поизуча се** *възвр.* и *страд.*

поизфирясам. Вж. поизфирясвам.

поизфирясвам, -аш, *несв.*; **поизфирясам**, -аш, *св. Разг.* Изфирясвам малко или отчасти. *Нафталинът по дрехите е поизфирясал.*

поизфуча. Вж. поизфучавам.

поизфучавам, -аш, *несв.*; **поизфуча**, -йш, *мин. св.* -ах, *св.* Изфучавам малко или понякога.

поизхабя. Вж. поизхабявам.

поизхабявам, -аш, *несв.*; **поизхабя**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Изхабявам малко. *Поизхабих си ножиците с този плат.* **поизхабявам се, поизхабя се** *страд.*

поизхайлазвам, -аш, *несв.*; **поизхайлазя**, -иш, *мин. св.* -их, *св. Разг.* Изхайлазвам малко. *Поизхайлазихте детето.* **поизхайлазвам се, поизхайлазя се** *страд.* и *сред.*

поизхайлазя. Вж. поизхайлазвам.

поизхайтвам, -аш, *несв.*; **поизхайтя**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Изхайтвам малко. **поизхайтвам се, поизхайтя се** *страд.* и *сред.*

поизхайтя. Вж. поизхайтвам.

поизхарча. Вж. поизхарчвам.

поизхарчвам, -аш, *несв.*; **поизхарча**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Изхарчвам малко. *Аз вече поизхарчих от парите.* **поизхарчвам се, поизхарча се** *страд.*

поизхарчвам се, -аш се, *несв.*; **поизхарча се**, -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред.* Изхарчвам малко от парите си. *Този месец се поизхар-*

чих. Дай стотина лева — ще трябва за файтон, далече живея. Стаматов.

поизхвѐрля. Вж. поизхвърлям.

поизхвѐрлям, -яш, *несв.*; **поизхвѐрля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Изхвърлям малко или от време на време. *Поизхвърлете още от водата.* **поизхвърлям се, поизхвърля се** *страд.*

поизхѝтря се. Вж. поизхитрям се.

поизхѝтрям се, -яш се, *несв.*; **поизхѝтря се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред.* Изхитрям се малко. *Детето се е поизхитрило вече.*

поизхлѐнча. Вж. поизхленчвам.

поизхлѐнчвам, -аш, *несв.*; **поизхлѐнча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Изхленчвам малко или от време на време. *Детето поизхленчваше и се задавяше.*

поизхлу̀звам, -аш, *несв.*; **поизхлу̀зя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Изхлузвам малко. **поизхлузвам се, поизхлузя се** *страд. Одеялото се е поизхлузило.*

поизхлу̀зя. Вж. поизхлузвам.

поизхра̀нвам, -аш, *несв.*; **поизхра̀ня,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Изхранвам малко, отчасти или понякога. *Поизхранихме прасето.* **поизхранвам се, поизхраня се** *страд.*

поизхра̀ня. Вж. поизхранвам.

поизхра̀ча. Вж. поизхрачвам.

поизхра̀чвам, -аш, *несв.*; **поизхра̀ча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Изхрачвам малко или от време на време. *Старецът много кашля и поизхрачва кръв.* **поизхрачвам се, поизхрача се** *страд.* и *сред.*

поизхрущя̀. Вж. поизхрущявам.

поизхрущя̀вам, -аш, *несв.*; **поизхрущя̀,** -йш, *мин. св.* -я̀х, *прич. мин. действ.* поизхрущя̀л, -а, -о, *мн.* поизхрущѐли, *св.* Изхрущявам малко или понякога.

поизхъ̀лцам. Вж. поизхълцвам.

поизхъ̀лцвам, -аш, *несв.*, **поизхъ̀лцам,** -аш, *св.* Изхълцвам малко или понякога.

поизхъ̀ркам. Вж. поизхърквам.

поизхъ̀рквам, -аш, *несв.*; **поизхъ̀ркам,** -аш, *св.* Изхърквам малко или понякога. *Старецът поизхъркваше и се позакашляше.*

поизца̀пам. Вж. поизцапвам.

поизца̀пвам, -аш, *несв.*; **поизца̀пам,** -аш, *св.* Изцапвам малко или от време на време. *Детето пак си е поизцапало дрехите.* **поизцапвам се, поизцапам се** *възвр.* и *страд. Като работи човек, ще се поизцапа, но добре е да пази чисти и тялото и душата си, и двора, и къщата, и дюкяна си.* Дим. Талев.

поизцвѝлвам, -аш, *несв.*; **поизцвѝля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Изцвилвам малко или понякога.

поизцвѝля. Вж. поизцвилвам.

поизцедя̀. Вж. поизцеждам.

поизцѐждам, -аш, *несв.*; **поизцедя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Изцеждам малко или от време на време. *Опитай се да поизцедиш още малко сок.* **поизцеждам се, поизцедя се** *страд.* и *сред. Всички бяха приседнали край върбите да почакат докато се поизцедят платната.* П. Ю. Тодоров.

поизцеря̀. Вж. поизцерявам.

поизцеря̀вам, -аш, *несв.*; **поизцеря̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Изцерявам малко. *Поизцериха ме, но все още не мога да работя.* **поизцерявам се, поизцеря се** *възвр.* и *страд.*

поизцъ̀кля се. Вж. поизцъклям се.

поизцъ̀клям се, -яш се, *несв.*; **поизцъ̀кля се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред.* Изцъклям се малко. *Лицето му силно почерня, опадаха ресните на клепачите му, а очите му се поизцъклиха.* А. Страшимиров.

поизцъ̀ркам. Вж. поизцърквам.

поизцъ̀рквам, -аш, *несв*; **поизцъ̀ркам,** -аш, *св.* Изцърквам малко. *Поизцърках една паничка мляко от козата.* **поизцърквам се, поизцъркам се** *страд.*

поизча̀кам. Вж. поизчаквам.

поизча̀квам, -аш, *несв.*; **поизча̀кам,** -аш, *св.* Изчаквам малко или от време на време. *Да поизчакаме да мине навалицата и тогава да излезем.* **поизчаквам се, поизчакам се** *страд.*

поизчѐзвам, -аш, *несв.*; **поизчѐзна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Изчезвам за малко или от време на време. *Когато пристигна при ротата, лицето му бе станало тъмно винено от приток на кръв, но сърдитият блясък в очите бе малко поизчезнал.* Вежинов. *Къде поизчезнахте напоследък?*

поизчѐзна. Вж. поизчезвам.

поизчервя̀ се. Вж. поизчервявам се.

поизчервя̀вам се, -аш се, *несв.*; **поизчервя̀ се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св.*, *сред.* Изчервявам се малко или от време на време. *Че какво да правя? — каза виновно Райко и се поизчерви.* Ст. Загорчинов. *Но, г-н Горопомов, защо не изсвирите нещо друго...? — забърка се тя, поизчерви се и очите й пламнаха.* Йовков.

поизчѐрня. Вж. поизчерням.

поизчѐрням. -яш, *несв.*; **поизчѐрня,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Изчерням малко или понякога. *Поизчерних си ръцете, като чистих печката.* **поизчерням се, поизчерня се** *възвр.* и *страд.*

поизчѐрпам. Вж. поизчерпвам.

поизчѐрпвам, -аш, *несв.*; **поизчѐрпя,** -иш, *мин. св.* -их, и **поизчѐрпам,** -аш, *св.* Изчерпвам малко. **поизчерпвам се, поизчерпя се, поизчерпам се** *страд. Въпросите се поизчерпаха. Намерихме помпа да поизчерпаме водата.*

поизчѐрпя. Вж. поизчерпвам.

поизчета̀. Вж. поизчитам.

поизчѐткам. Вж. поизчетквам.

поизчѐтквам, -аш, *несв.*; **поизчѐткам,** -аш, *св.* Изчетквам малко или понякога. *Поизчеткай си дрехите.* **поизчетквам се, поизчеткам се** *възвр.* и *страд.*

поизчѝствам, -аш, *несв.*; **поизчѝстя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Изчиствам малко или понякога. *Той поизчисти големия си черногорски револвер.* Йовков. *Хайде, яжте по-скоро, па излезте та поизчистете и поуредете из двора.* И. Волен. **поизчиствам се, поизчистя се** *страд. Петната се поизчистиха, търкай още.*

поизчѝстя. Вж. поизчиствам.

поизчѝтам, -аш, *несв.*; **поизчета̀,** -ѐш, *мин. св.* поизчѐтох, *прич. мин. действ.* поизчѐл, *св.* Изчитам малко. **поизчитам се, поизчета се** *страд.*

поизчовъркам. Вж. поизчовърквам.

поизчовърквам, -аш, *несв* **поизчовъркам,** -аш, *св.* Изчовърквам малко или понякога. **поизчовърквам се поизчовъркам се** *страд.*

поизчопля. Вж поизчоплям.

поизчоплям, -яш, *несв.*; **поизчопля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Изчоплям малко, отчасти или от време на време. **поизчоплям се. поизчопля се** *страд.*

поизчукам. Вж. поизчуквам.

поизчуквам. -аш, *несв*; **поизчукам,** -аш, *св.* Изчуквам малко или понякога. *По манШетите още висяха незасъхнали парчета пръст. Той ги поизчука, наметна сакото си и излезе навън.* А. Гуляшки. **поизчуквам се, поизчукам се** *възвр.* и *страд.*

поизчупвам, -аш, *несв.*; **поизчупя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Изчупвам малко, отчасти. **поизчупвам се, поизчупя се** *страд.*

поизчупя. Вж. поизчупвам.

поизшарвам, -аш, *несв.*; **поизшаря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Изшарвам малко, отчасти или понякога. *Студът е поизшарил прозорците.* **поизшарвам се. поизшаря се** *страд.*

поизшаря. Вж. поизшарвам.

поизшилвам. -аш, *несв.*; **поизшиля,** -иш, *мин. св.* -их. *св.* Изшилвам малко или от време на време. *Поизшилил пръчката.* **поизшилвам се, поизшиля се** *страд.*

поизшиля. Вж. поизшилвам.

поизшумоля. Вж. поизшумолявам.

поизшумолявам, -аш, *несв.*: **поизшумоля,** -йш, *мин. св.* -ях, *прич. мин. действ.* поизшумолял, -а, -о, *мн.* поизшумолели, *св.* Изшумолявам малко или от време на време. *Нещо поизшумоля в храсталака.*

поизяждам, -аш, *несв.*; **поизям,** поизядеш, *мин. св.* поизядох, *прич. мин. действ.* поизял, *св.* Изяждам малко, отчасти или понякога. *Поизядохме от запасите още от рано.* **поизяждам се, поизям се** *страд.*

поизям. Вж. поизяждам.

поизясня. Вж. поизяснявам.

поизяснявам, -аш, *несв.*; **поизясня,** -йш, *мин. св.* -ях, *св.* Изяснявам малко. *Учителят им поизясни някои неща.* **поизяснявам се, поизясня се** *страд.* и *сред.* *Времето се поизясни.*

поилка *ж.* Специален съд с вода за поене на домашни птици и животни. *Редовно наливах прясна вода в поилките и хранех малките пилета с ярма.*

поило, *мн.* -а, *ср.* 1 Корито при кладенец или чешма, което служи за поене на добитък. *До първото стъпало имаше кладенец с дървен скрипец. В излизано поило, пълно с вода, се оглеждаха клоните на една топола.* Ст. Загорчинов. 2. *Нар.* Място на река, гдето добитъкът пие вода; водопой.

поименен, -нна, -нно, *мн.* -нни, *прил.* Обикн в съчет.: **Поименен списък** — списък на имена. **Поименно гласуване** — гласуване при повикване по име.

поименно. *Нареч. от* поименен *Извикаха учениците поименно.*

поимитирам, -аш, *св.* Имитирам малко някого.

поинтересувам се, -аш се, *св.*, *сред.* Интересувам се малко, донякъде. *Поинтесувай се да узнаеш името му.*

поискам. Вж. поисквам.

поисквам, -аш, *несв.*; **поискам,** -аш, *св.* Изказвам, проявявам желание; пожелавам. *Той беше толкоз слаб, че поискваше ли някога да се изправи, нозете му затреперваха.* Йовков. *Ще ти направя дрехи, каквито поискаш, и ще ти дам всичко, всичко.* Елин Пелин. *Аз дадох тройно повече, отколкото бащата можеше да поиска.* Вазов. *Той поиска да си обясни що значеше всичко това.* Вазов. *Велика забърза, поиска на всяка цена да избяга напред.* К. Петканов. *Нека поиска думата оня, който желае да говори.* Елин Пелин. *Иди ми, мамо, поискай | Марийка, нашта, мамо, комшийка!* Нар. пес. **поисквам се, поискам се** *страд.*

поискване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* поисквам *и от* поисквам се. □ **(Писма) до поискване** — писма, които остават в пощата, докато получателят сам ги потърси и вземе

пойда, -еш, пойдох, *св. Диал.* Тръгвам. *Ха сега! Тегли! — Стойчо дръпна оглавниците, прекръсти се и пойде.* Елин Пелин. *Пойде Марко през гора зелена, | па на гора тихом отговаря.* Нар. пес. □ **Пойда си** — тръгна си. *Дойде умът, ама си пойде кумът.* Погов.

покадя. Вж. покадявам.

покадявам, -аш, *несв.*: **покадя,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* 1. Кадя малко. *С дявола сме добре, какво бива и на господа малко тамян да покадим — за зор заман.* Ал. Константинов. 2. *Диал.* Прекадявам. *Свещеникът покади стаята.* **покадявам се покадя се** *страд.*

покадяване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* покадявам *и от* покадявам се.

покажа. Вж. показвам.

покажа се. Вж. показвам се.

поќаз, *мн.* няма, *м.* Обикн. в съчет. **на показ** — ясно, да го видят всички. *Тук се срещат ... представителите на модите и разкоша, излезли на сеир, или на показ.* Вазов. *На широкия мегдан забучени на копия стоят на показ юнашки глави.* Йовков. *Една добродетел, каквато и да е, изнесена лично от притежателя ѝ на показ, губи цената си.* Елин Пелин.

показалец[1], *мн.* -лци, *м.* Пръстът на ръката до палеца *Кочо продължаваше да лежи върху сламеника, крайчецът на цигарата все още димеше, както го бе прищипчал с палеца и показалеца си.* Дим. Талев. *Вкрил измъкна от джоба на потурите си проста верижка ... и започна да я върти силно около показалеца на дясната си ръка.* Г. Караславов. *Наистина, върху показалеца на лявата ѝ ръка се червенееше малка рубинова капка кръв.* Г. Райчев.

показалец[2], *мн.* -лци, *м.* Азбучен списък на собствени имена или специални понятия, извлечени от книга и напечатани в края ѝ: индекс. *Показалец на географските имена. Предметен показалец. Именен показалец.*

показалка *ж.* Тънка дълга пръчка, с която се посочва по окачена карта, скица и др. *Един ученик стоеше до картата и държеше издялана бяла пръчица, която му служеше за показалка.* Йовков.

показа̀ние, обикн. *мн.* показа̀ния, *ср.* **1.** *Юрид.* Устно или писмено изложение на познати някому факти по съдебно дело. *Идеше му на ума да се откаже от всякакви показания пред съда, да каже . . ., че нищо не помни и нищо не знае.* Йовков. *Той беше осъден без съд, без формалности, без свидетелски показания и протоколи.* Вазов. *Изтръгвам показания. Отхвърлям показанията на свидетелите. Писмени показания. Устни показания.* **2.** Сведения, данни на очевидци по някоя случка или събитие. *Според показанията обаче на мнозина очевидци . . . от турците са паднали в Перущинското нападение около 180—200 души.* З. Стоянов.

показа̀тел, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* **1.** Признак за степента на развой. *Показател на културното равнище. Показател на производителността на труда.* **2.** *Нов.* Отделна задача от работата на колектив. *Колко показателя са предвидени в плана? Планът е изпълнен по всички показатели.* **3.** *Спец.* Цифра, която показва съотношението между две величини или среди. *Показател на пречупването на светлината.* □ **Степенен показател** (мат.) — число, което показва степента в математичен израз.

показа̀телен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* За факт или явление — който дава типични данни за състоянието на нещо; характерен, типичен. *Тези дребни работи са твърде показателни. Показателни цифри.* □ **Показателен пръст** (остар.) — показалец на ръката. *Рада отиде до нея, в дясна ръка взе свещицата, а с показателния пръст на лявата ръка хвана да бърка в завързаните уста на вулията.* Вазов. **Показателно местоимение** (грам.) — местоимение, с което се посочват предмети, признаци, явления и др.

пока̀звам, -аш, *несв.*; **пока̀жа,** -еш, *мин. св.* пока̀зах, *св.* **1.** Давам, правя да се види, да се разгледа нещо. *Белчо показа кривите си зъби, насочи лъскавите си очи във Велика.* К. Петканов. *Зората показа млечното си чело, изостри върховете и промени въздуха.* К. Петканов. *Понататък из тревата показваше белите си стени къщичката на подпоручика.* Йовков. **2.** Посочвам къде се намира нещо. *Я виж — извика тя, като показваше с ръка, — я виж как ти се скъсал ръкавът.* Йовков. *Най-сетне тръгваме из пътя, който ни показа нашият колар.* Л. Стоянов. *Когато бяхме близу до чаршията, бабичката . . . ни показа с пръст един двор, обрасъл с бурен.* Влайков. **3.** Давам да се разбере, да се узнае. *Нека им покажем, че браилските юнаци се не боят от опасности.* Вазов. *Всеки искаше да покаже, че е предугадил и усетил нещо.* Йовков. *Татък се съгледваха купове камъни, които показваха някои развалини от вехти стени.* Блъсков. *Ако сърцето не казва, лицето показва.* Погов. ‖ Давам признак, данни за нещо; означавам, свидетелствувам. *Ситното шумолене из погорния гъсталак показваше, че глутницата иде купом, тичешката.* Вазов. *Дългите сенки отвън и ведрината . . . показваха, че се мръква.* Йовков. *Един каменен кръст тук показва, че това е оброчище.* Вазов. ‖ Обяснявам нагледно *Дядо Иване, я ни покажи как се върви на четири крака!* Йовков. **4.** Издавам, проявявам някакви качества, способности. *Баба Мариница се беше възпретнала да покаже своето готварско изкуство.* Вазов. *Колко преданост, колко съчувствие, колко доброта показа той към него!* Вазов. *Никой не искаше да покаже умората си и да се признае за победен.* Йовков. **показвам се, покажа се** *възвр.* и *страд.* *За да се покаже и погордее пред хората . . ., впрегнаха двата жребци, кулестия и черния.* Йовков. □ **Не смея да си покажа носа (главата) навън** — не смея да се явя, да изляза някъде. **Показвам някому вратата** (разг.) — изпъждам някого. *И с едно презрително тупване с крак в земята показа му вратата.* Вазов. **Показвам си рогата** (разг.) — проявявам се с лошите си качества, с недостатъците си.

пока̀звам се, -аш се, *несв.*; **пока̀жа се,** -еш се, *мин. св.* пока̀зах се, *св.*, *сред.* **1.** Излизам, появявам се. *Слънцето се показа през облак, разкъса го и заля цялата околност.* К. Петканов. *По някой път на хоризонта се покаже кораб.* Ал. Константинов. *По очите на стареца се показаха сълзи.* Вазов. *Тя влезе вътре и след малко пак се показа с ковън.* Йовков. **2.** Проличавам, представям се като някакъв. *И той трябваше сега да се преструва, да се показва спокоен, трябваше да изглежда весел.* Вазов. *И напразно тя искаше да се покаже сърдита.* Йовков. *Поиска да се покаже твърд пред уплашените жени.* К. Петканов. **3.** Само 3 *л.* с кратките форми на личните местоимения. Изглежда, струва се. *Двата деня, които го разделяха от тоя ден, му се показаха два века.* Вазов. *Може би ще ви се покаже странно, че аз се наемам да говоря за себе си.* П. П. Славейков. *Прекрасната легенда ти се показва още по-поетическа.* Вазов.

пока̀зване, *мн.* -ия, *ср.* *Отгл. същ. от* показвам *и от* показвам се. *В замяна на това, неприятелските куршуми по-изобилно ръсеха и правеха опасно всяко показване из окопите.* Вазов.

по̀казен, -зна, -зно, *мн.* -зни, *прил.* Който служи за образец, за пример; отличен, образцов. *Показен магазин. Показна лекция.*

пока̀йвам се, -аш се, *несв.*; **пока̀я се,** -а̀еш се, *мин. св.* пока̀ях се, *св.*, *сред.* **1.** *Църк.* Признавам, изповядвам греховете си. *Манастирът тесен за мойта душа е. | Кога човек дойде тук да се покае, | трябва да забрави греховния мир.* Вазов. *Искам да се изповядам, бе братя, искам да се покая! Грях ми тежи на душата.* Ст. Загорчинов. **2.** Признавам грешката си и съжалявам за нея. *Като почака още малко, за да види дали синът няма да се покае, старият Ткачев се стресна от това упорито мълчание и прие пак суров и решителен вид.* Г. Караславов.

пока̀йване, *мн.* -ия, *ср.* *Отгл. същ. от* покайвам се.

покалугеря̀. Вж покалугерявам.

покалугеря̀вам, -аш, *несв.*; **покалугеря̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Направям някого калугер или калугерка, подстригвам за калугер или за калугерка. *Отбива се от лова да види дъщеря си Тамара, че утре ще я покалугерят в Търново: сама е пожелала това.* Вазов. **покалугерявам се, покалугеря се** *сред.* *Нему е идвало на ум на два пъти дори съвсем да се отчужди от света да се покалугери.* П. П. Славейков. *Я се млад жени, я се млад покалугери.* Погов.

покалугеря̀ване, *мн.* -ия, *ср.* *Отгл. същ. от* покалугерявам *и от* покалугерявам се.

пока̀на *ж.* 1. Предложение до някого да направи нещо или да участвува в нещо *Да бях знаяла това, щях да приема поканата на кака и да ида с нея във Варна.* Вазов. *Той прие най-после поканата му да бъде гост за няколко дена.* Вазов. *Той се отзова без да чака втора покана. Отказвам на покана. По покана на дружеството.* 2. Писмо или картичка с такова предложение. *Погледът ѝ падна на сватбените печатни покани на масата.* Вазов. *Покана за телефонен разговор.* 3. *Нар.* Храна за болен или за трапеза по случай на празник. *Приготвял е дядо Антим | богата покана: | патки, гъски, яргбици | и мазна сметана.* Каравелов. *Стори мене път да мина, | . . . | че съм чула и разбрала, | че моите болни лежат! | Че що бе им поканата? — | прясна турта престъргана, | мряна рибо препържена, | черно вино тригодишно!* Нар. пес.

пока̀нвам, -аш, *несв.*; **пока̀ня,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Обръщам се с покана към някого. *Тъй постъпваха всички по-богати селяни: поканваха Гороломова на обед или на вечеря и след туй се застраховаха.* Йовков. *Яна донесе възглавница и го покани да седне.* К. Петканов. *Ние ви поканваме да ни дадете само своето съдействие.* Дим. Талев. *Аз го поканих с още една цигара.* Вазов. **поканвам се, поканя се** *възвр.* и *страд.*

пока̀нване *ср. Отгл. същ. от* поканвам *и от* поканвам се.

пока̀ня. Вж. поканвам.

пока̀пвам, -аш, *несв.*: **пока̀пя,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* 1. Капя, тека по малко или от време на време. *Разт пената мед се поклащаше тежко в дълбоката лъжица, покапаха няколко бели, огнени капки* Дим. Талев. 2. Изпръсквам с капки; накапвам, окапвам. *Покапах си полата* **покапвам се, покапя се** *възвр.* и *страд.*

пока̀пя. Вж. покапвам.

пока̀рам. Вж. покарвам[1] *и* покарвам[2].

пока̀рам се. Вж. покарвам се.

пока̀рвам[1], -аш, *несв*; **пока̀рам,** -аш, *св* 1. Карам малко или понякога. *Димитрица мина край него с диканята. — Митро, дай да покарам малко. Ехе, колко съм карал по чифлиците!* К. Петканов. 2. *Рядко.* Подкарвам. *За щастие, возачът шибна конете и покара файтона.* Вазов. *Наредиха ни по двама и между два реда заптиета и солдати покараха ни към чаршията.* Величков. *Покара турчин робини | през тая гора зелена.* Нар. пес. **покарвам се, покарам се** *страд.*

пока̀рвам[2], -аш, *несв.*; **пока̀рам,** -аш, *св.* За растение, косми и др. — пораствам, пониквам. *И мустаците и брадата му бяха бръснати, но пак покарали, и тъй гъсти, че половината му лице изглеждаше като вапцано с черно.* Йовков. *Бяха изкарали днес воловете да се позальжат с младата, едва що покарала тревица.* Дим. Талев. *Да, от есента до пролетта има шест месеца — младите вейки са покарали.* Г. Райчев

пока̀рвам се, -аш се, *несв.*; **пока̀рам се,** -аш се, *св., сред.* Карам се малко или от време на време *След войната хората се раздвижиха да търсят сметка, подърлиха се, покараха се, па току си седнаха по местата.* Г. Караславов.

пока̀рване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* покарвам[1], покарвам[2] *и от* покарвам се.

пока̀стря. Вж. покастрям.

пока̀стрям, -яш, *несв.*; **пока̀стря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Кастря малко или от време на време *Покастрям дръвчета.* **покастрям се, покастря се** *страд.*

покатѐрвам се, -аш се, *несв.*; **покатѐря се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Изкачвам се с катерене. *Той се покатери по тая урва като дива коза, гонен от потерята.* Вазов. *Откъм съседите се чуваше сърдито джавкане: неочаквано през високите трави се покатери котка с настръхнала опашка.* М. Кремен. *Дечовото стадо се беше покатерило нагоре из габраците, около старото кале.* Чудомир.

покатѐрване *ср. Отгл. същ. от* покатервам се.

покатѐря се. Вж. покатервам се.

покача̀. Вж покачвам.

пока̀чвам, -аш, *несв.*; **покача̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Качвам нещо до определено място или степен. *Покачват цените. Покачи ме на коня. Покачиха резултата в последните минути на мача.* **покачвам се, покача се** *страд.* и *сред.* *Едно дете се покачи върху главината на колата, за да гледа по-добре.* Ст. Загорчинов. *Спираме под една висока върба. Тате се покачва на нея, изважда теслата и започва да сече.* Влайков. *Пуснали търля под одъра, той се покачил на одъра.* Погов. *Температурата се покачи отново.*

пока̀чване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* покачвам *и от* покачвам се. *Покачване на цените. Покачване на температурата.*

пока̀шля. Вж. покашлям.

пока̀шлям, -яш, *несв.*; **пока̀шля,** -еш, *мин. св.* -ях, *св. Рядко.* Кашлям леко, по малко или от време на време. *Като се подпираше тежко на бастона си и покашляше, тръгваше на разходка към селото.* Йовков.

пока̀шляне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* покашлям. *Бай Таки поздрави всичките и пак се възстанови тишина, нарушавана само от скромни покашляния.* Ал Константинов. *Но в съседната стая се чуха стъпки и тя позна сухото покашляне на стария.* Г. Райчев.

пока̀я се. Вж. покайвам се.

пока̀ян, -а, -о. 1. *Прич. мин. страд. от* покая се. 2. Като *прил.* — който се е покаял. *В село завърлува невярна болест . . . Малката черквица от сутрин до вечер стоеше отворена и хората, измъчени, покаяни, уплашени, идваха по два, по три пъти на ден да палят свещи.* Елин Пелин.

покая̀ние, *мн.* -я, *ср. Църк.* Покайване. *Те бяха се отрекли от всичко плътско и земно и бяха се отдалечили в планинската тишина между манастирските стени на отшелничество и покаяние* Елин Пелин. *Борислав нека бъде пратен на двегодишно покаяние в манастир и половината му имот да усвои държавата.* Вазов.

пока̀яник, *мн.* -ци, *м.* Човек, който се покайва. *И сбра се мало и голямо — благословия да проси. И тълпи покаяници прииждаха да търсят при светеца на българската земя спасение.* Н. Райнов.

пока̀яница *ж.* Жена покаяник.

поква̀кам. Вж. покваквам.

покваквам, -аш, *несв.*; **покв̀акам,** -аш, *св.* Квакам малко или от време на време. *Ято гъски бавно се клатушкат и, разтворили човки, лениво поквакват.* Кр. Григоров.

покваквaне *ср. Отгл. същ. от* покваквам.

покв̀ара *ж.* Нравствено падение. *Поквара дълбока е заразила нашето общество, дядо попе.* Вазов. *Тази година, след безработицата през лятото, имаше глад, а гладът докара болести, скандали и поквара.* Дим. Димов.

покв̀арен, -а, -о. 1. *Прич. мин. страд. от* покваря. 2. Като *прил.* — нравствено развален. *На това още повече спомагаха горделивият му характер, злобната му и завистлива душа и поквареното му сърце.* Вазов. *И той все още не допущаше, че неговият господар... е съвършено покварен от жаждата за печалби чрез жито.* П. Спасов. *Това бяха неприятни, тъжни и зли очи, покварени от жестокост и страх. Този младеж минаваше за виртуоз в биенето при изтръгване на показания.* Дим. Димов.

покв̀areност, -ттà, *мн.* няма, *ж.* Качество на покварен. *Но Кириак,. при всичката поквареност на душата си, чувствуваше още гнусотата на това дело.* Вазов. *Поквареност на нравите.*

покв̀аря. Вж. покварям.

покв̀арям, -яш, *несв.*; **покв̀аря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Развалям нравствено, развращавам. *Той я виждаше в салона момиче — почти дете. Кога успяха да я покварят? С каква ли наслада бързаха да разрушат всичко женствено, човешко?* Стаматов. *Парите още не бяха покварили живота му.* Дим. Димов. *Войната поквари много хора.* Стаматов. **покварям се, покваря се** *страд.* и *сред.*

поквичà. Вж. поквичавам.

поквич̀авам, -аш, *несв.*; **поквичà,** -йш, *мин. св.* -àх, *св.* Квича малко или от време на време.

п̀окер *м.* (англ.). Вид хазартна игра на карти. *Докторите се събират на покер, фелдшерите бързат в нестроевата рота да пийнат с артелчика.* Л. Стоянов.

покик̀отвам се, -аш се, *несв.*; **покик̀отя се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Кикотя се малко или понякога.

покик̀отя се. Вж. покикотвам се.

пок̀исвам, -аш, *несв.*; **пок̀исна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* покиснат, *св.* Кисна малко. *Преждата трябва да покисне.* **покисвам се, покисна се** *страд.*

пок̀искам се. Вж. покисквам се.

пок̀исквам се, -аш се, *несв.*; **пок̀искам се,** -аш се, *св., сред.* Кискам се малко или от време на време.

пок̀исна. Вж. покисвам.

пок̀ихам. Вж. покихвам.

пок̀ихвам, -аш, *несв.*; **пок̀ихам,** -аш, *и* **пок̀ихна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Кихам от време на време. *Детето настина и сега покихва.*

пок̀ихване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* покихвам.

пок̀ихна. Вж. покихвам.

п̀окл̀ади *мн., ед.* няма. *Диал.* Заговезни. *Мина зимата и тъкмо на покладн беше, на „прошка". Дойдоха привечер да се простят с майка си, както беше обичай, Лазар и Ния.* Дим. Талев.

покл̀аням, -яш, *несв.*; **поклонѝ,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* 1. *Диал.* Подарявам. *Когато я изцери бае Митар, хаджи Ибрахим му покланяше едно лозе от шест хиляди лози в Орешец.* Мих. Георгиев. 2. Посвещавам. *На теб, Българийо свещена, | покланям песни си сега.* Вазов.

покл̀аням се, -яш се, *несв.*; **поклонѝ се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св., сред.* 1. Правя поклон. *Болярите, войводите и всички останали се поклониха кои до пояс, кои чак до земята.* Ст. Загорчинов. *Още първия ден хаджи Евтим заведе внука си да се поклони на гроба на баща си.* Вазов. *Като Дамяна видяла, | тя се Дамяну поклони | и нему ръка целуна.* Нар. пес. 2. Изразявам почит към някого или към нещо. *С непристорена радост той се покланяше пред всеки талант.* Елин Пелин. 3. Само *несв.* Почитам нещо като божество, като идол. *Първобитните народи се покланяли на камъни и големи дървета.*

покл̀аняне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* покланям се; поклон.

покл̀атвам, -аш, *несв.*; **покл̀атя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Поклащам. **поклатвам се, поклатя се** *страд.* и *сред.*

покл̀атване *ср. Отгл. същ. от* поклатвам *и от* поклатвам се.

покл̀атя. Вж. поклатвам *и* поклащам.

покл̀ащам, -аш, *несв.*; **покл̀атя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Клатя малко или от време на време. *Дядо Кола поклаща глава и съжалително и учудено я поглежда.* Елин Пелин. *Кучето гълташе залъците със завидна охота и леко поклащаше опашка.* Дим. Талев. *Вита ръмжеше тихичко, поклащайки като махало едрата си сивокафява глава.* Ем. Станев. *Старата жена поклати замислено глава.* Г. Райчев. **поклащам се, поклатя се** *страд.* и *сред.* *Мина се час, два, три, наближи пладне, а той се не поклати от мястото си.* Елин Пелин. *А турците не преставаха да блъскат, портата започна да праща и да се поклаща.* Дим. Талев. *Воловете едва-едва се поклащаха.* Кр. Григоров.

покл̀ащане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* поклащам *и от* поклащам се.

покл̀еквам, -аш, *несв.*; **покл̀екна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Клякам за малко или от време на време.

покл̀екна. Вж. поклеквам.

поклечà. Вж. поклечавам.

поклеч̀авам, -аш, *несв.*; **поклечà,** -йш, *мин. св.* -àх, *св.* Клеча малко или от време на време. *Детето поклеча и се изправи.*

покл̀он *м.* 1. Леко привеждане на главата или на горната част на тялото като израз на почит или поздрав. *След това направи дълбок поклон, коленичи и остана тъй.* Йовков. *Поздрави я с поклон и ѝ целуна почтително десницата.* Вазов. *Баба Росафа падна на колене и направи нисък поклон.* К. Петканов. 2. Възторжен поздрав, преклонение. *Поклон, народе мили, | работник и герой, | с крила, с железни сили, | поклон, народе мой.* Вазов. *Поклон пред тебе, Рила планина, — | на българския дух си твърдина.* Ем. п. Димитров. || *Рядко.* Горещ поздрав. *Предай поклона ми и на майка си, и на Иван Степанич и Недка.* Вазов. 3. *Диал.* Дар, подарък.

Потекъл е силен Дунав пороен, | понесъл е злата чаша викия. | ... | Кому да я поклон поклониме, | поклониме честному свекъру. Нар. пес.

поклонѐние, *мн.* -я, *ср.* Отдаване почит пред нещо скъпо или свето. *Аз отивам на поклонение на самата Рила. Тя заслужава поклонение и заради светостта на легендата си, ... и заради своето диво, царствено величие.* Вазов. *Както в древните религии, в душата на народи се поражда и живее една мистична обич и поклонение към това място.* Йовков. *Завел го в Ерусалим на поклонение.* Каравелов

поклòнник, *мн.* -ци, *м.* 1. *Остар.* Човек, който е ходил на поклонение в Ерусалим; хаджия. *Всичкото село ще да разбере кой е дядо Либен и кой е „Генчо поклонник".* Каравелов. 2. Посетител на манастир или на място за поклонение. *По-нататък, все по-често, срещаха поклонници, на път за някой далечен манастир.* Ст. Загорчинов. *Манастирският двор беше пълен с народ. По дългите чардаци бяха наредени поклонници от разни краища и разни села — личеха по разноцветните си носии.* Г. Караславов 3. *Книж.* Страстен ценител и почитател. *Да, господа, защото аз почитам свободата на явното мнение, поклонник съм на свободата на съвестта и на словото.* Вазов. *Аз идвам тук не като бежанец, а като гост и поклонник на тоя отстранен кът.* Вазов. *Поклонник на живописта. Поклонник на златния телец.* 4. *Книж.* Влюбен обожател. *Трябва да забележим тук, че господин Кратков беше един от поклонниците на госпожицата.* Влайков.

поклòнница *ж.* Жена поклонник (в 1, 2 и 3 знач.).

поклòнничество, *мн.* няма, *ср.* Преклонение пред някакъв авторитет или власт *Поклонничество пред силните на деня.*

поклòнничка *ж.* Поклонница.

поклонѝ. Вж. покланям.

поклонѝ се. Вж. покланям се.

поклюкàрствувам, -аш, *св.* Клюкарствувам малко.

покòен, -òйна, -òйно, *мн.* -òйни, *прил.* Обикн. членувано покòйния(т), покòйната, покòйното. 1. Умрял, починал. *На дясната ѝ ръка се виждаше златната гривна на покойната ѝ баба хаджи Нойковица.* Д. Немиров. *Аз се познавах с госпожа Р-ва, с чийто покоен мъж бяхме близки.* Вазов. 2. *Рядко.* Спокоен. *Тук душата се чувствуваше покойна и доволна.* Вазов. *Призова ли покойно смирение, | духват бури над тъмно море.* Дебелянов. 3. Като същ. *м.* **покойният,** *ж.* **покойната** — умрял човек, умряла жена. *Поп Дочо се погрижи да направи най-тържествено погребение на покойния.* Йовков.

покòи *мн., ед.* няма, *м. Книж.* Спалня в дворец или замък. *Ето тук са вашите широки приемни зали, там покоите на княгинята.* Г. Райчев. *Въведе христолюбивата и пресветла царица Теодора в покоите си.* Ст. Загорчинов.

покòй, -òят, -òя, *мн.* няма, *м.* 1. Нямане грижа, тревога и шум; спокойствие, тишина. *Янтра глухо шумеше в дола и едвам нарушаваше нощния покой.* Вазов. *И пак се възцарява ненарушимият покой и дълбока безлюдност на това пустинно царство на снеговете.* Вазов. *Искаше да се порадва на тая тишина, на покоя, който бе настъпил най-сетне в душата му.* Дим. Талев. 2. *Физ.* Състояние на телата, при което те не променят положението си. *Противоп.* движение. *Абсолютен покой. Относителен покой.*

покòйник, *мн.* -ци, *м.* Умрял, покоен човек. *Аз дигам тая чаша сега за един умрял, за един покойник, чиято памет е свята за нас.* Вазов. *Близките на покойника носеха големи хлябове и варено жито.* А. Каралийчев. □ **Дом на покойниците** — помещение при гробища, в което се оставят телата на умрелите, докато ги погребат

покòйница *ж.* Умряла жена. *Всеки бързаше да каже сбогом на покойницата и да почете последното ѝ пътуване — до гроба.* Вазов.

поколебàвам, -аш, *несв.*; **поколебàя,** -àеш, *мин. св.* поколебàх, *св.* Предизвиквам у някого слабо колебание; разколебавам.

поколебàвам се, -аш се, *несв.*; **поколебàя се,** -àеш се, *мин. св.* поколебàх се, *св., сред.* Колебая се малко, кратко време. *Пристъпва няколко крачки и като че се поколебава, но късно е да се върне.* К. Христов. *За миг се поколеба — да го остави ли или да го вземе.* Йовков.

поколебàване *ср. Отгл. същ. от* поколебавам *и от* поколебавам се.

поколебàя. Вж. поколебавам.

поколебàя се. Вж. поколебавам се.

поколѐние, *мн.* -я, *ср.* 1. Общество от люде, които живеят в една епоха. *Аз здрав съм син на здраво поколение | с желязна воля, с вяри от чилик.* Вазов. *Той беше останал от едно друго поколение, в което чувството на правдата е било развито до степен на добродетел.* Величков. 2. Човеците на приблизително еднаква възраст в дадено време. *Учителите от всички столични училища бяха довели учениците — младите поколения — да видят с очите си жив заек, за който бяха чували от дедите и бащите си.* Елин Пелин. *Институтът е бил основан по почин на Максим Горки и в него са се учили някои от най-значителните съветски поети и писатели от средното поколение.* Н. Фурнаджиев. 3. Човеци или животни, които заместват своите родители в дадено време; потомци. *Пиянството ... се отразява зле на работата ни, на здравето ни, на поколението.* Ал. Константинов. *Събирали се* (пъдпъдъците) *на малки ята ..., водейки със себе си отрасналите поколения.* Ем. Станев. *Бъдните поколения имат нужда от пример!* Л. Стоянов. 4. Средна продължителност на един човешки живот. *Две поколения люде... бяха | заедно с него . . . живели и расли | и пред очи му умрели.* Ас. Разцветников (превод).

покопàвам -аш, *несв.*; **покопàя,** -àеш, *мин. св.* покопàх, *св.* Копая известно, непродължително време. *Покопая аз малко, па опитвам с шиша, покопае и той, па и той опитва с шиша ... Тъй редувахме се и мълчахме.* Д. Немиров.

покопàване *ср. Отгл. същ. от* покопавам.

покопàя. Вж. покопавам.

покòрен, -рна, -рно, *мн.* -рни, *прил.* Който се покорява; послушен. *Работили бяха безспир и без почивка, покорни и мълчаливи под натиска и прищевките на господарската воля.* Йовков. *Покорна глава сабя я не сече.* Посл.

покорèн, -а, -о. 1. *Прич. мин. страд. от* покоря. 2. Като *прил.* — който е завладян, за-

воюван, подчинен. *Каменните колони... очевидно са донесени от някои покорени византийски градове.* Вазов. *Покорени земи. Покорени народи.*

покоригѝрам, -аш, *св.* Коригирам известно, кратко време.

покорѝтел, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* Лице, което е покорило някого или нещо. *Йоргов се смяташе за покорител на женските сърца.* Г. Караславов.

покорѝтелка *ж.* Жена покорител.

покòрно. *Нареч. от* покорен; послушно, безропотно. *Воловете усърдно и покорно теглеха пълните коли.* Елин Пелин.

покòрност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* покорен; послушност. *Не уплаха, а скръбно недоумение и покорност се четеше на отслабналото му и повехнало лице.* Йовков. *Всички слушат думите му с чувство на покорност и се отнасят към него с едно страхопочитание.* Влайков.

покòрство, *мн.* няма, *ср.* Покорност, подчинение. *Когато Тертер напусна престола си, а Ногай идеше към Търново, Смилец събра търновските боляри и народ на Марно поле, за да размислят как да срещнат хана: с оръжие или с покорство?* Вазов. *Както лицето ѝ, така и тихият поглед на очите ѝ издаваха покорство към всичко, което налагаха сватбените обичаи.* Дим. Ангелов.

покорѝ. Вж. покорявам.

покорѝ се. Вж. покорявам се.

покорѝвам, -аш, *несв.*; **покорѝ,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* 1. Поставям под своята власт; подчинявам. *Четете да знайте... / ... / кой бе Самуил, / дето си изгуби душата във ада, / покори Дурацо и влезе в Елада.* Вазов. *Той е упорит и силен, но тя ще го покори, ще надвие силата му и пак с женска сила.* Дим. Талев 2. *Прен.* Привличам, спечелвам. *Тя ги покорявала с красотата си, добротата ѝ ги смирявала.* Кр. Григоров. *Книгата го завладя и покори. Прочете я на един дъх.* Ив. Хаджимарчев. **покорявам се, покоря се** *възвр.* и *страд.*

покорѝвам се, -аш се, *несв.*; **покорѝ се,** -йш се, *мин. св.* -йх се; *св.*, *сред.* Примирявам се с властта, с волята на някого; подчинявам се. *Изглеждаше, че е някой големец, защото всички... го слушаха и му се покоряваха.* Елин Пелин. *Деморализираните четири въстаника пребледняха, но се покориха и тръгнаха напред към мястото на ареста.* Вазов.

покорѝване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* покорявам *и от* покорявам се.

покосѝ. Вж. покосявам.

покосѝвам, -аш, *несв.*; **покосѝ,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* 1. Кося малко или от време на време. 2. Окосявам напълно, докрай. *Ние покосихме, ама да видим жетва как ще изкараме.* П. Ю. Тодоров. *Защо нямаше коса в ръцете си — щеше да се развърти из нивите, та всичко да покоси.* К. Петканов. 3. *Прен.* Убивам, унищожавам изведнаж. *И чичо Борис си беше жив тогава и никой и не бе помислил, че вражески куршум ще покоси живота му.* Кр. Григоров. **покосявам се, покося се** *страд.*

покосѝване *ср. Отгл. същ. от* покосявам *и от* покосявам се.

покоѝ се, -йш се, *мин. св.* -йх се, *св.*, *сред.* Намирам се в покой; почивам. *Наблизу... лежи болен дядо Сава. Бялата му чорлава глава безжизнено се покои върху златен сноп.* Елин Пелин.

покрàдвам, -аш, *несв.* Имам навик да крада по малко или от време на време.

покрàдване *ср. Отгл. същ. от* покрадвам.

покрàй *предл.* 1. За означаване, че някой или нещо се намира встрани от нещо и по дължината на нещо; край. *Големи върби и дъбове покрай бреговете хвърлят дебелата си сянка въз бистрите пенести вълни.* Вазов. *Покрай едно мочурище под самия връх те забелязаха тясна и прясно отъпкана пътечка.* К. Ламбрев. 2. За означаване, че някой или нещо се движи отстрани на нещо, по дължината на нещо; край. *Той съгледа от прозореца, че покрай тях замина Райка.* Влайков. *Като излезе тихо на улицата, Борис Глаушев внимателно се огледа в тъмнината и продължи нагоре, все покрай стените, с тихи стъпки.* Дим. Талев. 3. *Разг.* За означаване, че нещо се извършва, става успоредно, едновременно с друго нещо; заедно с, наред с. *Покрай редактирането на Гайда, Славейков е вършил куп други работи.* П. П. Славейков. *Баща му беше кмет..., а той учител, но се занимаваше, покрай това, с овощарство.* Елин Пелин. || За означаване, че някой извършва или търпи при някакво действие заедно с другиго и поради негова вина или заслуга. *Тоя човек чедото си / на дявола врече. / ... / Покрай него всички ние / ще умреме гладни: / суша да не бе станала, / град щеше да падне!* Вазов. *Държеше се и тя към нея по-студено. Па, покрай нея, и на момичетата ѝ не гледаше с добро око.* Влайков. *Покрай сухото гори и суровото.* Погов.

покрайнинà *ж.* 1. Отдалечена местност, област. *Тая родопска покрайнина, пълна с красота, е пълна за нас и с исторически спомени.* Вазов. || Крайгранична област. *Западни покрайнини.* 2. Обикн. *мн.* Крайни квартали на населено място; предградие. *Разликата между центъра и покрайнините в капиталистическия град е рязка и поразяваща.* Н. Фурнаджиев.

покрещѝ. Вж. покрещявам.

покрещѝвам, -аш, *несв.*; **покрещѝ,** -йш, *мин. св.* -ях, *прич. мин. действ.* покрещял, -а, -о, *мн.* покрещели, *св.* Крещя малко, късо време.

покрещѝване *ср. Отгл. същ. от* покрещявам.

пòкрив *м.* 1. Най-горната площ на сграда, която я предпазва от валежи. *Ярко изпъкнаха и се пъстрееха червените покриви и белите стени на къщите.* Йовков. *Над почернелите керемидени покриви се издигаха високи комини.* Дим. Талев. || *Обр. Огромен град със звезден покрив / и електрически слънца, / открил вратите си широко / за хилядите си деца.* Вапцаров. 2. Горна подвижна част, която покрива нещо. *В това време из нанадолнището на шосето откъм изток бързо се спусна една талига, с покрив от бяло платнище.* Влайков. *Минувахме сега из най-чудни места и аз само подир дълги колебания оставих возача да вдигне покрива на файтона.* Вазов. 3. *Прен.* Дом. *Колко са паднали / в боя за своя / покрив / и своята Родина!* Вапцаров. *Те всички се пръснаха един след друг, не можеше да ги задържи бедният бащин покрив.* Дим. Талев.

покривàло, *мн.* -а, *ср.* 1. Кърпа или тънък плат за покриване на лице. *Кажи ми чий е тоз забулен образ | със покривало.* Вазов. 2. Дебела тъкан за покриване на животно. *Долу на земята се намират седла, конски покривала.* Каравелов. ‖ *Обр. Зимата ... покриваше земята с бялото си покривало.* Вазов.

покрѝвам, -аш, *несв.*; **покрѝя,** -йеш, *мин. св.* покрѝх, *прич. мин. страд.* покрѝт, *св.* 1. Слагам, разстилам нещо върху друго нещо, за да го запазя, украся и пр.; завивам. *Изгадиха нови зелени брезенти и грижливо покриха с тях локомобила и батозата.* Йовков. *Султана взе някаква дреха и го покри — той никога няма да се сети сам да се покрие, а насън човек най-лесно изстива.* Дим. Талев. *Тя му занесе малка масичка, един стар стол, кревата му беше покрила с пъстра черга.* Г. Караславов. 2. Слагам покрив на сграда. *Училището . . остана недовършено. Успяха само да го покрият.* Влайков. 3. Заемам изцяло повърхността на нещо; застилам. *Из прозорците падаше обилна светлина, та ясно се виждаха фреските, които покриваха стените.* Вазов. *През деня наваля сняг и покри улиците, градините и дворищата.* К. Петканов. 4. *Прен.* Скривам, прикривам, спотаявам. *Да мълчим, да таим, да покриваме. Това ни е задачата на нас по-възрастните.* Елин Пелин. *Понякога човек взема думите на истината, за да покрие с тях една неистина.* Дим. Талев. 5. Уравновесявам, компенсирам. *Неговата безумна храброст покриваше всички тези недостатъци.* К. Ламбрев. *Ще може ли да се измисли такова наказание, което да покрие престъплението на убийците?* Дим. Ангелов. 6. *Книж.* Съвпадам, еднакъв съм. *Никаква нова работа, преди да се изплати старата, или, най-малко, да се каже от кого ще трябва да се дири нейното изплащане. Тази мисъл на мама, която напълно покриваше неговата, го накара да запита: какво ще ядем.* Ст. Чилингиров. 7. *Спорт.* Намирам се постоянно при някой играч, за да не му давам възможност свободно да действува. 8. *Спец.* За животно — оплождам. **покривам се, покрия се** *възвр., страд.* и *сред. Земята се покри с лед. Мислите ни се покриват.* ◻ **Покривам норма** — изпълнявам нещо определено, предписано. **Покривам си разноските** — изкарвам от нещо толкова, колкото съм дал за него.

покрѝване *ср. Отгл. същ. от* покривам *и от* покривам се.

покривàч *м.* Работник, който прави ламаринените части на покриви и водосточни тръби.

пòкривен, -вна, -вно, *мн.* -вни, *прил.* Който се отнася до покрив. *Терасата беше най-голямата забележителност на хотела. Тя обхващаше цялата му покривна площ.* Г. Белев. *Покривна конструкция.*

покрѝвен, -вна, -вно, *мн.* -вни *прил.* Който служи за покриване. *Покривна мушама за изолация.*

покрѝвка *ж.* 1. Предмет, обикн. тъкан, който служи за покриване. *Бялата покривка на масата се закриваше от блюда.* Йовков. 2. *Стесн.* Завивка. *Монката отхвърли покривката от главата си, обърна се по гръб и се загледа в небето.* Елин Пелин. *Той лежеше прострян върху леглото си, метнал над покривките костеливи ръце.* Г. Райчев. 3. Пласт, който покрива нещо. *Първи сняг бяла покривка | метнал над морни поля.* П. П. Славейков.

покривулѝча. Вж. покривуличвам.

покривулѝчвам, -аш, *несв.*; **покривулѝча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Кривулича малко, известно време.

покривулѝчване *ср. Отгл. същ. от* покривуличвам.

покрѝт, -а, -о. 1. *Прич. мин. страд. от* покрия. 2. Като *прил.* — който има покрив. *Покрит пазар. Покрит мост. Покрита кола.* ◻ **Покрит въглен** — потаен, прикрит човек.

покрѝтие, *мн.* -я, *ср. Фин.* Парична сума, вложена в кредитен институт, която служи за погасяване на задължения. *Чек без покритие.* ◻ **Златно покритие** — наличност от злато, която служи като гаранция за парични знаци.

покритикỳвам, -аш, *св.* Критикувам малко, незадълбочено. *Добрият тон в България изискваше да не бъдат съвсем доволни и да покритикуват актрисата от една скитнишка провинциална трупа.* Вазов.

покрѝя. Вж. покривам.

покрòв *м.* 1. Платно, с което се покрива мъртвец, саван. 2. *Диал.* Тъкан, която служи за покриване. *Някогаш и по десет деца под един покров, в едно легло са спали. И сега още мнозина така живеят в Преспа.* Дим. Талев.

покровѝтел, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* Лице, което покровителствува; закрилник. *Жално ми е само, че нямам покровител да се застъпи за мене пред председателя на еснафа.* Вазов.

покровѝтелка *ж.* Жена или държава покровител; закрилница.

покровѝтелски, -а, -о, *прил.* Покровителствен. *Ама той не е за това момиче, — обади се един покровителски глас.* Вазов.

покровѝтелски. *Нареч. от прил.* покровителски. *Калугерицата погледна знаменателно и покровителски учителчето.* Вазов.

покровѝтелствен, -а, -о, *прил.* 1. Който изразява покровителство, защита. *Покровителственият тон, който взе към него . . . , ужили достойнството му.* Вазов. *Певицата свършва номера си под покровителственото ръкопляскане на щедрия си кавалер.* Св. Минков. 2. Чрез който се проявява покровителство. *Покровителствени мита.*

покровѝтелствено. *Нареч. от* покровителствен. *Отнася се към другите покровителствено и отвисоко.* Йовков.

покровѝтелство, *мн.* -а, *ср.* Защита, която по-силен оказва на по-слаб. *България се намира под братското покровителство на великия Съветски съюз.* Г. Димитров. ‖ *Обр. Разбойниците... търсеха покровителството на гъсталаците и балканските пущинаци.* Вазов.

покровѝтелствувам, -аш, *несв.* Оказвам покровителство. *Тя обичаше Елка като свое дете, жалеше я и я покровителствуваше.* Елин Пелин. **покровителствувам се** *страд.*

покровѝтелствуване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* покровителствувам *и от* покровителствувам се. *Покровителствуване на местната индустрия.*

покроту̀вам, -аш, *св.* Кротувам малко, кратко време. *Децата покротуваха, докато учителят беше между тях.*

покро̀й. Вж. покроявам.

покроя̀вам, -аш, *несв.*; **покро̀й,** -ойш, *мин. св.* -ойх, *св.* Кроя малко или от време на време.

покроя̀ване *ср. Отгл. същ. от* покроявам.

покру̀са *ж.* Силно душевно смущение; мъка. *Вред край мене е пустиня, | вред покруса и тъга!* Смирненски. *Братоубийствената война срещу Съветска Русия би нанесла страшна морална покруса на българския народ.* В. Коларов.

покру̀свам, -аш, *несв.*; **покру̀ся,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Причинявам покруса: съкрушавам, сломявам. *Болестта на Мария я беше покрусила дълбоко. Катастрофата в семейния живот на Борис я караше да мисли с тревога за бъдещето му.* Дим. Димов. *Радостна усмивка озари и неговата покрусена по-рано душа.* Влайков. 2. *Остар.* Очерням, поругавам. *Покруси нашето честно име, зачерни фамилията ни.* Вазов. **покрусвам се, покруся се** *страд.* и *сред.*

покру̀сване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* покрусвам *и от* покрусвам се.

покру̀ся. Вж. покрусвам.

покръ̀квам, -аш, *несв.*; **покръ̀кна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св. Нар.* Кръкам малко или от време на време. *Детето с предран гласец едва покръкваше.* Влайков.

покръ̀кване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* покръквам.

покръ̀кна. Вж. покръквам.

покръ̀ствам, -аш, *несв.*; **покръ̀стя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Правя някого християнин. *Българският цар Борис покръсти българите!* Вазов. *Слушал ли си за Сара еврейката, по която царят ей вече половин година е луд полудял?... Та ето сега в палата нея покръстват — владиката е там с целия клир.* Ст. Загорчинов. **покръствам се, покръстя се** *страд.* и *сред. Райно, я ми кажи при кой български цар българите станаха християни, покръстиха се?* Вазов.

покръ̀стване *ср. Отгл. същ. от* покръствам *и от* покръствам се.

покръсто̀сам. Вж. покръстосвам.

покръсто̀свам, -аш, *несв.*; **покръсто̀сам,** -аш, *св.* Кръстосвам малко.

покръ̀стя. Вж. покръствам.

покръчмару̀вам, -аш, *св.* Кръчмарувам малко, късо време.

покръ̀швам, -аш, *несв.*: **покръ̀шна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св. Нар.* Кръшвам малко или от време на време.

покръ̀шване *ср. Отгл. същ. от* покръшвам.

покръ̀шкам. Вж. покръшквам.

покръ̀шквам, -аш, *несв.*; **покръ̀шкам,** -аш, *св.* Кръшкам малко, от време на време. *Ще покръшкам, разбира се, но ще приема.* Вазов.

покръ̀шкване *ср. Отгл. същ. от* покръшквам.

покръ̀шна. Вж. покръшвам.

покря̀кам. Вж. покряквам.

покря̀квам, -аш, *несв.*; **покря̀кам,** -аш, *св.* Крякам малко или от време на време. *Папратите край ручея се поклащаха, движени от жабите, които горделиво покрякваха.* Ив. Хаджимарчев.

покря̀кване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* покряквам.

покря̀скам. Вж. покрясквам.

покря̀сквам, -аш, *несв.*; **покря̀скам,** -аш, *св.* Кряскам малко или от време на време. *Когато е сърдит, покряскова на децата.*

покря̀скване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* покрясквам.

поку̀двам, -аш, *несв.*; **поку̀дя,** -иш, *мин. св.* -их, *св. Диал.* Кудя малко или от време на време. *Той... обмисляше какво да каже и — чудно, не намери с какво да покуди младия момък.* Дим. Талев. **покудвам се, покудя се** *страд.*

поку̀дване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* покудвам *и от* покудвам се.

поку̀дя. Вж. покудвам.

поку̀кам. Вж. покуквам.

поку̀квам, -аш, *несв.*; **поку̀кам,** -аш, *св.* Кукам малко или от време на време. *В гората покуква кукувица.*

поку̀кване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* покуквам.

покуку̀вам, -аш, *св.* Кукувам малко. *Ние заминахме и я оставихме да покукува сама.*

покукурѝгам. Вж. покукуригвам.

покукурѝгвам, -аш, *несв.*; **покукурѝгам,** -аш, *св.* Кукуригам малко или от време на време. *Малкото петле вече покукуригва.*

покукурѝгване *ср. Отгл. същ. от* покукуригвам.

покуму̀вам, -аш, *св.* Кумувам малко, от време на време.

покуму̀я се, -иш се, *мин. св.* -их се, *св.* Кумя се малко, кратко време.

покупа̀тел, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* (рус.). Купувач. *Всеки покупател разполага с пари за своите покупки.* П. Спасов.

покупа̀телен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Обикн. в съчет. **покупателна сила, покупателна възможност** — възможност за купуване.

покупа̀телка *ж.* Жена покупател; купувачка, клиентка.

покупа̀телност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отгл. същ. от* покупателен.

поку̀пен, -пна, -пно, *мн.* -пни, *прил.* Обикн. в съчет. **покупна цена** — цена, по която се купува нещо.

поку̀пка *ж.* 1. Сделка, при която срещу пари се получава стока или имот; купуване. *Никога преди не се бе събирал толкова свят за панаира, никога не бяха ставали толкова много покупки и продажби.* Дим. Талев. *Правя покупки.* 2. Нещо наскоро купено. *Димитър замина за града, върна се с пълни дисаги покупки.* К. Петканов.

поку̀пко-прода̀жба *ж.* Купуване и продаване.

поку̀сам. Вж. покусвам.

поку̀свам, -аш, *несв.*; **поку̀сам,** -аш, *и* **поку̀сна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св. Диал.* Кусам малко или от време на време.

покỳсване *ср. Отгл. същ. от* покусвам.

покỳсна. Вж. покусвам.

покỳцам. Вж. покуцвам.

покỳцвам, -аш, *несв.*; **покỳцам,** -аш, *св.* Куцам малко, леко или от време на време. *Втори път... се разклаияхме с госпожа Керова и мъжа ѝ, който още покуцваше.* Вазов.

покỳцване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* покуцвам.

покушѐние, *мн.* -я, *ср.* Организирано нападение. *Стефчов скри, че имало покушение на него.* Вазов.

покъ̀дря. Вж. покъдрям.

покъ̀дрям, -яш, *несв.*; **покъ̀дря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Къдря малко или от време на време.

покъ̀кря. Вж. покъкрям.

покъ̀крям, -яш, *несв.*; **покъ̀кря,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Къкря малко, кратко време или от време на време.

покълвà. Вж. покълвавам.

покълвàвам, -аш, *несв.*; **покълвà,** -èш, *мин. св.* -àх, *св.* Кълва малко или от време на време. **покълвавам се, покълва се** *страд.*

покълвàване *ср. Отгл. същ. от* покълвавам *и от* покълвавам се.

покъ̀лна. Вж. покълнвам.

покълнà, -èш, *мин. св.* -àх *и* **поклѐх,** *св.* Кълна малко или за кратко време.

покъ̀лнвам, -аш, *несв.*; **покъ̀лна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св. Нар.* Покълнявам. *Отбор зрънце ще покълне, | цяла нива ще изпълни.* Ц. Церковски.

покъ̀лнване *ср. Отгл. същ. от* покълнвам. *Покълнване на семето.*

покълнѝ. Вж. покълнявам.

покълнявам, -аш, *несв.*; **покълнѝ,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Пускам кълн; прораствам.

покълнявaне *ср. Отгл. същ. от* покълнявам.

покъ̀лцам. Вж. покълцвам.

покъ̀лцвам, -аш, *несв.*; **покъ̀лцам,** -аш, *св.* Кълцам малко или от време на време.

покъ̀лча. Вж покълчвам.

покъ̀лчвам, -аш, *несв.*; **покъ̀лча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Кълча малко или от време на време. **покълчвам се, покълча се** *страд.* и *сред.*

покъ̀лчване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* покълчвам *и от* покълчвам се.

покънтѝ. Вж. покънтявам.

покънтявам, -аш, *несв.*; **покънтѝ,** -йш, *мин. св.* -ях, *прич. мин. действ.* покънтял, -а, -о, *мн.* покънтèли, *св.* Кънтя малко или от време на време.

покънтяване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* покънтявам.

покъ̀пвам, -аш, *несв.*; **покъ̀пя,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Къпя малко или от време на време. **покъпвам се, покъпя се** *страд.* и *сред.*

покъ̀пване *ср. Отгл. същ. от* покъпвам *и от* покъпвам се.

покъ̀пя. Вж. покъпвам.

покъркòрвам, -аш, *несв.*; **покъркòря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Къркоря малко или от време на време. *Червата ми покъркориха от глад.*

покъркòрване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* покъркорвам.

покъркòря. Вж. покъркорвам.

покъ̀рмя. Вж. покърмям.

покъ̀рмям, -яш, *несв.*; **покъ̀рмя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Кърмя малко или от време на време. *Майката още покърмя детето.*

покъ̀рмяне *ср. Отгл. същ. от* покърмям.

покъ̀рпвам, -аш, *несв.*; **покъ̀рпя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Кърпя малко, от време на време. 2. *Диал.* Изкърпвам всичко, изцяло; изпокърпвам.

покъ̀рпване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* покърпвам.

покъ̀рпя. Вж. покърпвам.

покъ̀ртвам, -аш, *несв.*; **покъ̀ртя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Предизвиквам дълбоко състрадание; трогвам. *Той се почувствува страшно покъртен и обзет от общото въодушевение.* Вазов. 2. *Диал.* Разкъртвам. *На всяка минута нови избухи на разярената стихия покъртваха из основи къщата.* Вазов. **покъртвам се, покъртя се** *страд.* и *сред. Всички се покъртиха от тая печална гледка.*

покъ̀ртване *ср. Отгл. същ. от* покъртвам *и от* покъртвам се.

покъ̀ртено *нареч.* С голяма душевна болка. *Петруна му описва покъртено тежкото им положение, нейната кротка хубост утроява силата на думите ѝ.* Вазов.

покъртѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който предизвиква състрадание; трогателен. *До тях достигаше слаб, покъртителен вик.* Йовков.

покъртѝтелно. *Нареч. от* покъртителен; трогателно. *Той дишаше развълнувано, като всеки човек, който си е припомнил покъртително трагична случка.* Хар. Русев.

покъ̀ртя. Вж. покъртвам.

покъ̀рша. Вж. покършвам.

покъ̀ршвам, -аш, *несв.*; **покъ̀рша,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Кърша малко или от време на време. *Покършвай лозата да не избуява.* 2. Изпочупвам, изкършвам. *Бурята покърши клоните на дърветата.* **покършвам се, покърша се** *страд.*

покъ̀ршване *ср. Отгл. същ. от* покършвам *и от* покършвам се.

покъ̀сам. Вж. покъсвам.

покъ̀свам, -аш, *несв.*; **покъ̀сам,** -аш, *св. Диал.* Скъсвам, разкъсвам. *Я прибери оглавника, че волът го застъпя, ще го покъса.* Елин Пелин. **покъсвам се, покъсам се** *страд.* и *сред.*

покъ̀сване *ср. Отгл. същ. от* покъсвам *и от* покъсвам се.

покъ̀твам, -аш, *несв.*; **покъ̀тна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* покътнат, *св.* Обикн. с отрицание. Леко докосвам, побутвам. *Досега с пръст не съм покътнал детето.* **покътвам се, покътна се** *страд.*

покъ̀тване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* покътвам *и от* покътвам се.

покъ̀тна. Вж. покътвам.

покъ̀щнина, *мн.* няма, *ж.* Всички вещи, мебели и предмети, с които е обзаведено едно жилище. *Заварихме, че турците избягали, оставили всичко: покъщнина, стока, добитък.* Вазов.

Цялата покъщнина на семейството можеше да се вдигне само с една кола. Дим. Димов.

пол[1], пòлът, пòла, *мн.* пòлове, пòла (сл. ч.), *м.* 1. Група, към която спадат мъже и мъжки животни от една страна или жени и женски животни от друга. *Избиратели и избираеми са всички граждани на Народната република, навършили осемнадесет годишна възраст, без разлика на пол, народност, раса, вероизповедание.* Конст., чл. 3. *Теснината на Върлищница беше запрещена от бежанци от двата пола, от всички възрасти и състояния.* Вазов. *Мъжки пол. Женски пол.* 2. Типични физиологически особености на мъжкото или на женското същество. □ **Красният (нежният, слабият) пол** — жените.

пол[2], пòлът, пòла, *мн.* пòлове, пòла (сл. ч.), *м.* (фр.). *Остар.* Жълтица, наполеон. *Гоцо Малачето казваше един ден, че видял у Стойо хаджи Ценов две паници пълни с полове.* Влайков.

пол[3], *мн.* няма, *м. Нар.* Половин, половинка. *По селата ден пътува — | три дни си почива; | пол ока ракия пие, | пак се не упива!* Вазов.

пол[4], пòлът, пòла, *мн.* пòлове, *м.* (рус.). *Остар.* Под. *Подът беше покрит с шарени черги.* Вазов.

пола̀ *ж.* 1. Женска дреха, която покрива тялото от кръста надолу. *Невестите облякоха коя нов сукман, коя тънка рокля, момите пък повечето бяха в бели блузи със стегнати в кръста поли.* Кр. Григоров. || Част от женска дреха от кръста надолу. 2. Предна долна част на дреха, която се разтваря. *Планинският ветрец раздухваше полите на офицерските мундири.* Вазов. *Вятърът развяваше полите на ямурлуците им.* Йовков. 3. Само *мн.* Долният край на рокля, сукман и др. *Славка ... се държеше леко за ръката на мъжа си, повдигаше си полите и стъпяше внимателно, да се не окаля.* Елин Пелин. *Децата тревожно се свиваха в полите на майките си.* К. Ламбрев. 4. Обикн *мн.* Подножие на планина, височина. *В полите на планината, между ниски заоблени хълмове ..., се гушеше село Средорек.* Дим. Димов 5. *Прен.* Периферия на шапка. *Огънят осветли едно брадясало кокалесто лице и две хлътнали очи под една шапка с увиснали поли, като стара преминала гъба.* А. Каралийчев. 6. Самостоятелно изтъкана част от черга. *Черга от три поли.* 7. *Диал.* Крило на врата. *Стопанинът на къщата ... сам отвори двете поли на портата си и тълпата нахлу в двора.* Дим. Талев.

пола̀ввам, -аш, *несв.*; **пола̀вна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Полайвам.

полавѝрам, -аш, *св.* Лавирам малко.

пола̀вна. Вж. полаввам.

полага̀ем, -а, -о, *прил. Канц.* Обикн. членувано и с частицата *се* — който се полага някому. *Получих полагаемото ми се възнаграждение.*

пола̀гам, -аш, *несв.*; **поло̀жа,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Поставям, слагам, турям. *Две моми ... подаваха на буля Миньовица пълните с чорба паници, а тя ги полагаше ред по ред по трапезата, гдето виждаше за нужно.* Ц. Церковски. 2. *Книж.* В съчет. с някои съществителни — върша това, което изразява съществителното, напр. полагам грижи — грижа се; полагам клетва — заклевам се; полагам надежди — надявам се; полагам основи — основавам; полагам старание — старая се; полагам усилия — мъча се, старая се; полагам труд — трудя се. **полагам се, положа се** *страд.*

пола̀гам се, -аш се, *несв., сред. Канц.* Само 3 *л.* Следва да бъде даден някому, да го получи някой. *Като тръгнахме, раздадоха ни колкото се полага суха храна.* Вежинов.

пола̀гане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ.* от полагам и от полагам се. *Полагане основи. Полагане клетва.*

полазару̀вам, -аш, *св.* Лазарувам малко, късо време.

пола̀звам, -аш, *несв.*; **пола̀зя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Лазя късо време или понякога. *Хайде, излизайте — двама оттук, другите след мене, ще полазим и ще се измъкнем от прохода над пещите.* Д. Добревски. *Детето е проходило, но пак полазва.* 2. Лазя по някого или по нещо; облазвам. *Свети Георги прати една малка гъсеница да полази по гъвкавата снага на девойката.* Елин Пелин. *Срам и резил е да ти полази въшка по врата или дрехата.* Дим. Талев. || *Обр. Децата се сгушиха на купчинка до брега и затрепераха от страх и студ. Ледени капки полазиха по гърбовете им.* А. Каралийчев. 3. Почвам да лазя или да се движа бавно, като че лазя. *Третият звънец бие, тренът полазва, майка ми се качва още веднаж на стъпалото да ми хване ръката.* Величков. 4. *Прен.* За път — постепенно се извишавам по стръмно място. *Пътят напусна полето и полази въз един храсталат баир.* Елин Пелин.

пола̀зване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ.* от полазвам.

пола̀зя. Вж. полазвам и полазям.

пола̀зям, -яш, *несв.*; **пола̀зя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Полазвам.

пола̀зяне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ.* от полазям.

пола̀йвам, -аш, *несв.*; **пола̀я,** -аеш, *мин. св.* -аях, *св.* Лая малко или от време на време. *Кучето полайва, полайва, па, като му подхвърлиха парченце хляб, заскимтя радостно и млъкна.* Кр. Григоров.

пола̀йване *ср. Отгл. същ.* от полайвам. *От горния край ... идеше настървено полайване на куче.* Ив. Мартинов.

полакомя̀ се. Вж. полакомявам се.

полакомя̀вам се, -аш се, *несв.*; **полакомя̀ се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св., сред.* Проявявам лакомия. *Полакомил се е за имот и земя и за нищо друго не мисли.* Елин Пелин. *И вообразете си, намерил се мерзавец, който да ми завижда и да се полакоми за това мое богатство.* Ал. Константинов.

полакомя̀ване *ср. Отгл. същ.* от полакомявам се.

поламтя̀. Вж. поламтявам.

поламтя̀вам, -аш, *несв.*; **поламтя̀,** -йш, *мин. св.* -ях, *прич. мин. действ.* поламтя̀л, -а, -о, *мн.* поламтѐли, *св.* 1. Почвам да ламтя за нещо. 2. Ламтя малко, кратко време.

поламтя̀ване *ср. Отгл. същ.* от поламтявам.

пò-лани *нареч.* По-миналата година. *Скорците дойдоха. Така беше лани, по-лани, така е било винякога.* Елин Пелин.

пòлански, -а, -о, *прил.* Който се отнася до по-лани, до по-миналата година. *Поланската реколта беше слаба.*

полàншен, -шна, -шно, *мн.* -шни, *прил.* Полански.

полàпам. Вж. полапвам.

полàпвам, -аш, *несв.*; **полàпам,** -аш, *и* **полàпна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Лапам малко или от време на време.

полàпване *ср. Отгл. същ. от* полапвам.

полàпна. Вж. полапвам.

поласкàвам, -аш, *несв.*; **поласкàя,** -àеш, *мин. св.* поласкàх, *св.* **1.** Доставям някому радост, удоволствие с добри думи, обноски, внимание. *Цветина майка се досети, че Иваница нарочно е отишла у тях да поразпита, и това от една страна я поласка и зарадва, от друга ѝ стана мъчно.* Елин Пелин. *Те се сместиха червъсто и му направиха място между себе си. Това много поласка Тъкачев.* Г. Караславов. **2.** Лаская малко, късо време. *Той беше наивен, доверчив и способен да даде душата си на онзи, който знаеше изкусно да го поласкае и подлъже.* Елин Пелин. **поласкавам се, полаская се** *страд. и сред. Като всеки автор, Адамов се поласкаваше твърде много и си отиваше доволен.* Йовков.

поласкàване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* поласкавам *и от* поласкавам се.

поласкàя. Вж. поласкавам.

поласкàя се. Вж. поласкавам се.

полàя. Вж. полайвам.

полè, *мн.* -та *и* полѝ, *ср.* **1.** Широка и равна местност; равнина. *Пред мене се зеленее и разстила в омайната си хубост Софийското поле.* Вазов. *Над широкото поле, заградено с венец от сини далечни планини, трептеше адска мараня.* Елин Пелин. *Минали гора зелена, | настали поле широко.* Нар. пес. **2.** Равно пространство извън населено място, обикн. с ниви, ливади и др. *Млад и гиздав селянин спрегнал своите сиви волове и отива на полето да оре.* Каравелов. *Подранил стопан в поле да иде, | лозя и ниви сам да обиди.* П. П. Славейков. *Жътварка пее нейде в полето.* Ботев. **3.** Основен цвят, върху който с други цветове е изобразено нещо; фон. *На портите на тия гробища ... е написана с големи бели букви на черно поле първата епитафия.* П. П. Славейков. *Вижте отсреща там новата къща! Виж, колко красиво белите шарки се вият върху зелени полета!* Ас. Разцветников (превод). **4.** Чиста, неизписана ивица по краищата на печатна или ръкописна страница. *Той взе писмото и написа нещо с едри букви върху празното поле.* Вежинов. *Слънчев лъч ... падаше върху разтворената страница на една голяма книга с широки бели полета и ситни букви — ту червени и златни, ту черни.* Ст. Загорчинов. **5.** *Прен.* Област, простор на дейност; поприще. *Аз разбирам света ... единствено като поле за културно съревнование на народите.* Яворов. *Аз работих половин век на книжовното поле.* Вазов. *На младежите се откри най-широко поле за дейност и развитие.* Г. Димитров. **6.** *Спец.* Пространство, в което действува или се проявява някаква сила. *Електрическо поле. Магнитно поле.* **7.** Находище, залежи. *Петролни полета.* □ **Бойно поле** — място, гдето се води сражение; полесражение. **Минно поле** (воен.) — пространство, в което са заредени мини.

полевѝ, -à, -ò, *прил.* (рус.). *Воен.* В съчет. **военно-полеви съд** — съд, който е свързан с бойното поле, с военно-временна дейност.

полевъ̀д *м.* (рус.). Специалист по отглеждане на житните растения. *Опитен полевъд.*

полевъ̀ден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* Който се отнася до полевъдство. *Полевъдна бригада.*

полевъ̀дка *ж.* Жена полевъд.

полевъ̀дство, *мн.* няма, *ср.* Отглеждане на житни растения; земеделие. *За председателя мислеше със снизхождение: какво разбира той от полевъдство? Да си гледа канцеларията, книжен човек!* Н. Гуляшки.

полегàт, -а, -о, *прил.* Който се издига или спуска със слаб наклон. *Мястото, на което гореше огънят, беше полегата полянка.* Ст. Загорчинов.

полегàто. *Нареч. от* полегат. *Щъркът размаха дългите си черни криле и се впусна полегато.* Цани Гинчев.

полегàтост, -тта, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* полегат.

полèгна. Вж. полягам *и* полягвам.

полèдица *ж.* Тънък хлъзгав леден пласт по земята. *Който се пази да не се хлъзга, той посипва поледицата с пепел, па си ходи, не го е страх.* Мих. Георгиев.

поледѝ се. Вж. поледявам се.

поледя̀вам се, -аш се, *несв.*; **поледѝ се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св., сред.* Покривам се с поледица, с корица лед.

поледя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* поледявам се.

полежà. Вж. полежавам.

полежàвам, -аш, *несв.*; **полежà,** -йш, *мин. св.* -àх, *св.* Лежа малко или от време на време. *Турци тейка ти убиха, | братята ти и двоица | полежаха, па изгниха, | отровени във тъмница.* Ботев.

полежàване *ср. Отгл. същ. от* полежавам.

пòлез *м. Нар.* Първо посещение, за което се вярва, че носи успех или несполука.

полезащѝтен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* Който е предназначен да предпази земеделски култури от сухи ветрове. *Полезащитни горски пояси.*

полèзен, -зна, -зно, *мн.* -зни, *прил.* **1.** Който принася полза. *Противоп.* вреден. *А той беден, гол, бос, лишен от имота, | за да е полезен дал си бе живота!* Вазов. *Всеки гражданин е длъжен да се занимава с обществено полезен труд и да работи според своите сили и способности.* Конст., чл. 73. *Селяните не останаха без полезни упътвания и съвети.* Йовков. *Полезни изкопаеми.*

полèзно. *Нареч. от* полезен.

полèзност, -тта, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* полезен. *Захванах да ям аз едни вегетариански буламачи, да пия чиста водица и да убеждавам натурата си в полезността на всичко това.* Елин Пелин.

полèка *нареч.* **1.** Без бързане и напрежение; бавно. *Личеше, че конете са млади, силни и,*

макар да вървяха полека, все пак пристъпваха живо и бодро. Йовков *Прегърбена върви полека тя | и с тоягата тежка се подпира.* П. П. Славейков. *Който върви полека, далеко отива.* Погов. **2.** Леко, внимателно, предпазливо. *Разлепям полека червения восък на плика и турям вътре други вестници.* Вазов. *Майката буташе полека детето си да го разбуди.* Елин Пелин. **3.** *Разг.* Тихо. *Странджата спи. — Да приказваме полека.* Вазов. □ **Полека-лека (лека-полека)** (разг.)— постепенно. *Кандов полека-лека се отчуждаваше от средата си и от интересите ѝ.* Вазов

полеку̀вам, -аш, *св.* Лекувам някого малко, късо време *Изведнаж легна болна старата Венковица ... Дойде да я полекува Султана, но се виждаше, че душата на болната беше вече в гърлото ѝ.* Дим. Талев. **полекувам се** *възвр.* и *страд.*

полемизи̇̀рам, -аш, *несв.* и *св.* Водя полемика. *Въз основа на процесуалния кодекс имам право да полемизирам с прокуратурата.* Г Димитров.

полемизи̇̀ране, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* полемизирам.

полѐмика *ж.* (гр.). Публично препиране, спор по някакъв научен, литературен или политически въпрос; препирня. *Много гореща полемика повдигна на времето си въпросът за слушането висши курсове от девиците.* Вазов.

полеми̇̀ст *м.* Лице, което води или умее да води полемика.

полеми̇̀стка *ж.* Жена полемист.

полеми̇̀чен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Който съдържа полемика. *Полемична статия.*

полеми̇̀чески, -а, -о *прил.* Полемичен. *Той се отличава със силен аналитически дар и полемическа способност.* Вазов.

полеми̇̀чност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* полемичен.

поленѐц, *мн.* -нци̇̀, *м. Диал.* Полянец. *Още в тъмни зори дохождаха пак поленците, които са на конак у чорбаджи Славчо.* Р. Стоянов.

поленка̀ *ж. Диал.* Поляна̀.

поленски̇̀, -а̀, -о̀ *Прил. от* поленец.

поленя̀ се. Вж. поленявам се.

поленя̀вам се, -аш се, *несв.;* **поленя̀ се,** -йш се *мин. св.* -йх се, *св., сред.* Леня се малко или от време на време.

полѐпвам[1], -аш, *несв.;* **полѐпна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Закрепвам се, залепвам се по повърхността на нещо. *Разбърканите му коси бяха полепнали по челото му.* Йовков. *Разправи им колко пъти кожата на дланите ти е полепвала по смразеното желязо!* А. Гуляшки.

полѐпвам[2], -аш, *несв.;* **полепя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* **1.** Лепя малко или от време на време. **2.** Облепвам на много места. *Полепиха афиши по стените.* **полепвам се, полепя се** *страд.*

полѐпвам се, -аш се, *несв.;* **полепя̀ се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св., сред.* Полепвам[1].

полѐпване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* полепвам[1], полепвам[2] *и от* полепвам се.

полѐпна. Вж. полепвам[1].

полепя̀. Вж. полепвам[2] *и* полепям.

полепя̀ се. Вж. полепвам се.

полѐпям, -яш, *несв.;* **полепя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Полепвам[1]. **полепям се, полепя се** *страд.* и *сред*

полѐпяне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* полепям *и от* полепям се.

полесражѐние, *мн.* -я, *ср.* Място, гдето се е водило или се води сражение; бойно поле *Раненият другар не се оставя на полесражението за говра на враговете!* Орлин Василев

по̀лет *м.* **1.** Стремително движение във въздуха; летене, хвърчене *Над мъглявия хоризонт се носеше голям орляк черни птици. Йошка следеше техния бърз полет.* Йовков. **2.** *Прен.* Устрем, подем, порив. *Имаш във що да в рваш: ... | ... | В твойте мишци. труд, полети смели.* Вазов *Полет на мисълта. Полет на въображението.*

полетя̀. Вж. полетявам и политам.

полетя̀вам, -аш, *несв.;* **полетя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *прич. мин. действ* полетя̀л, -а, -о, *мн.* полетѐли, *св.* Политам. *Босият Митко полетява като стрела към къщи.* Йовков.

полетя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* полетявам.

полѐчка *нареч Нар.* Полека. *Не се плаши: пипай полечка, внимателно; гледай добре да разбираш и запомваш всичко, каквото казва госпожата ти.* Г. Райчев. *Полечка се приближих до един прозорец, понадигнах се..., гледам — цели се виждат.* Дим. Талев.

полѐя. Вж. поливам.

по̀лза *ж.* Облага, придобивка. *Противоп.* вреда. *В много неща ние сме надвили, превили сме природата и постоянно я превиваме за своя полза.* Вазов. *Случваше се цяла седмица без да стъпи градски крак в дюкяна. А селският не носеше полза.* Ст. Чилингиров.

по̀лзвам, -аш, *несв.* Ползувам **ползвам се** *страд.* и *сред.*

по̀лзване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* ползвам *и от* ползвам се.

ползови̇̀т, -а, -о, *прил.* Полезен, ползотворен. *Пчела се хвалела: — „По-ползовито същество | от мене няма върху земното кълбо".* Михайловски.

ползотво̀рен, -рна, -рно, *мн.* -рни, *прил.* Който принася полза, полезен. *Ползотворна дейност.*

ползотво̀рно. *Нареч. от* ползотворен; полезно.

по̀лзувам, -аш. *несв* Принасям полза. *Няма полза от смърт, която никого не ползува, освен враговете.* Д. Добревски. **ползувам се** *страд.*

по̀лзувам се, -аш се, *несв., сред.* **1** Извличам полза от нещо; използувам. *Те знаеха, че Найден е жертва на клевета или интрига на душмани, които се ползуваха от размирното време да му направят зло.* Вазов. *Ползувам се от случая. Ползувам се от обстоятелствата.* **2.** Служа си с нещо, употребявам нещо. *В клуба има и кухня с всички готварски принадлежности, от които се ползуват само в тържествени случаи.* Ал. Константинов. **3.** Имам, притежавам, радвам се на нещо. *Нашият народ сега бързо крачи напред..., защото се ползува с голяма свобода.* Влайков. *Жената-майка се ползува с отделна защита в трудово отношение.* Конст., чл. 72.

по̀лзуване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* ползувам *и от* ползувам се.

полиа̀ндрия, *мн.* няма, *ж.* (гр.). Многомъжие.

полива̀лка *ж.* Лейка.

полѝвам, -аш, *несв.*; **полѐя,** -ѐеш, *мин. св.* поля̀х, *прич. мин. дейст.* поля̀л, -а, -о, *мн.* полѐли, *прич. мин. страд.* поля̀н, -а, -о, *мн.* полѐни, *и* поля̀т, -а, -о, *мн.* полѐти, *св.* 1. Пускам, плискам течност върху нещо. *Нося с две менчета вода от чешмата, та поливам да се не вдига прах.* Влайков. *Рале поотрина пепелта частрана ..., зарина имането си, после със стомната поля над него кръстом вода.* П. Ю. Тодоров. *Никола отново затвори очи и тежко задиша. Стоян се обърка ... Разкопча дрехите му, грабна шишето с ракията, поля гърдите му и започна да го разтрива.* К. Петканов. 2. Напоявам с вода почвата около растения. *Садеше цветя в градинката, поливаше ги.* Елин Пелин. *В градината си аз вече имах босилек, поливах го, радвах му се, обичах го.* Ц. Церковски. 3. Изливам някому вода от съд, за да се измие или да мие нещо. *Той е тук за пръв път на равни начала, без ординарец, който да го облича и съблича, да му полива и подава пешкира.* Л. Стоянов. *След като вечеряха ..., донесе леген и стомна и коленичи пред него да му полее да си измие ръцете.* К. Петканов. 4. *Разг.* Почерпвам с питие за някаква придобивка, сполука и др. *Така голяма и успешна сделка — няма ли да я полеем? — С удоволствие ... Заповядайте, бъдете мои гости тая вечер.* П. Спасов. *„Чорбаджи, рекъл попът на продавача — добра сделка направихме, хайде сега да я полеем". Седнали да се почерпят. Изпили една ока ракия.* А. Каралийчев. **поливам се, полея се** *възвр.* и *страд.*

полѝване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* поливам *и от* поливам се. *Тротоарите пред отворените кафенета бяха мокри от обилно поливане.* Дим. Ангелов.

полива̀ч *м.* Работник, който полива градини, паркове и др. *Удавили сте доматите. Какво правите? Кажете на поливача да спре водата!* А. Каралийчев.

полива̀чка *ж.* 1. Жена поливач. 2. Лейка, поливалка 3. Специално пригодена кола за поливане на улици, алеи и др.

полѝвен, -вна, -вно, *мн.* -вни, *прил.* 1. Който служи за поливане. *Поливни съоръжения.* 2. Който се полива. *Поливна площ. Поливни култури.*

полѝвка *ж.* 1. Отделно поливане на земеделски култури. *Понеже лятото беше с валежи и прохладно, поливахме само три пъти и тези поливки бяха достатъчни.* 2. *Нар.* Поливане на болен с лечебна цел. *Цонка е болна ... И почнаха с билки и поливки да я повдигат, но пак същото.* Ц. Церковски.

полига̀вя се. Вж. полигавям се.

полига̀вям се, -яш се, *несв.*; **полига̀вя се,** иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Лигавя се малко, кратко време.

полига̀мен, -мна, -мно, *мн.* -мни, *прил.* Който се отнася до полигамия. *Полигамни бракове.*

полига̀мия, *мн.* няма, *ж.* (гр.). Многобрачие, многоженство.

полигло̀т *м.* (гр.). Човек, който владее много езици.

полигло̀тка *ж.* Жена полиглот.

полиго̀н *м.* (гр.). *Воен.* Площадка на открито за военно обучение, артилерийска стрелба и др.

полиграфѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Който се отнася до полиграфия. *Полиграфични машини.*

полиграфѝчески, -а, -о, *прил.* Полиграфичен. *Полиграфическа промишленост.*

полигра̀фия, *мн.* няма, *ж.* (гр.). Промишленост, която изготвя различни видове печатна продукция.

полигра̀фски, -а, -о, *прил.* Полиграфичен.

полиелѐй, -ѐят, -ѐя, *мн.* -ѐи, *м.* (гр.). Висещ светилник с много свещи или лампи, обикн. със стъклени украшения. *По полиелея бяха запалени всички свещи.* Вазов.

полѝжа. Вж. полизвам[1].

полѝзвам[1], -аш, *несв.*; **полѝжа,** -еш, *мин. св.* полѝзах, *св.* Лижа малко или понякога. *Мъка късаше сърцето на Мито, като гледаше как добичето не ще да яде нищо, а полизва само сухата земя.* Ст. Ц. Даскалов. **полизвам се, полижа се** *възвр.* и *страд.*

полѝзвам[2], -аш, *несв.*; **полѝзна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* полѝзнат, *св.* Лизвам малко или понякога. *Котката полизна от млякото.* **полизвам се, полизна се** *възвр.* и *страд.*

полѝзване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* полизвам[1], полизвам[2] *и от* полизвам се

полѝзна. Вж. полизвам[2].

поликлѝника *ж.* (гр.). Лечебно заведение за прихождащи болни, в което работят лекари от различни специалности.

поликлинѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни. *Прил. от* поликлиника. *Поликлинично лекуване.*

поликлинѝчески, -а, -о, *прил.* Поликлиничен.

поликлинѝчно. *Нареч. от* поликлиничен.

полилѐй, -ѐят, -ѐя, *мн.* -ѐи, *м.* Полиелей. *Мракът бягаше из ъглите, открояваше се част от някоя колона, някоя хоругва или полилей.* Йовков.

полиморфѝзъм, -змът, -зма, *мн.* няма, *м.* (гр.). 1. Свойство на някои вещества да кристализират в различни форми. 2. Случаи, в които отделни единици от даден органически вид се явяват в няколко различни форми.

полинѐя. Вж. полинявам.

полиня̀вам, -аш, *несв.*; **полинѐя,** -ѐеш, *мин. св.* полиня̀х, *прич. мин. действ.* полиня̀л, -а, -о, *мн.* полинѐли, *св* 1. Ставам блед; повяхвам, посървам. 2. За животно — меня си козината или перушината.

полиня̀ване *ср. Отгл. същ. от* полинявам.

полѝп[1] *м.* (гр.). Морско животно с дълги пипала.

полѝп[2], обикн. *мн.* полѝпи, *м.* (гр.). *Мед.* Вид нарастък по лигавата ципа на носа и др. *Полипи в носа.*

полѝрам, -аш, *несв.* и *св.* (лат.) Като трия, придавам огледален блясък на гладък предмет.

Работнички полират цигулки, мандолини и контрабаси. **полирам се** *страд.*

полиране, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* полирам *и от* полирам се.

полирòвам, -аш, *несв. Разг* Полирам. **полировам се** *страд.*

полирòване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* полировам *и от* полировам се.

полировàч *м.* Работник, който се занимава с полиране.

полирòвка *ж.* 1. Полиране. 2. Полирана повърхност. 3. Вещество, което служи за полиране.

полирòвъчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Който се отнася до полиране.

полѝтам, -аш, *несв.*; **полетя̀,** -йш, *мин. св.* -я̀х, *прич. мин. действ.* полетя̀л, -а, -о, *мн.* полетѐли, *св.* 1. Понасям се на някъде, като летя. *Двете птици политат натапък.* Елин Пелин. *Стадо щъркели оставило вече блатото и речните брегове и полетяло към небесната висота.* Каравелов. *Защо не мога / да бъда с птиците, когато утре полетят?* Багряна 2. Устремявам се, спускам се бързо на някъде. *Файтонът с нова сила полетя надолу.* Вазов. || Падам стремително. *Конят рязко се дръпна настрана и конникът полетя към земята.* Ст. Загорчинов. 3. Летя малко или от време на време.

полѝтане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* политам.

полѝтбюро, *мн.* -а, *ср Нов* Политическо бюро — ръководен орган на централния комитет на комунистическа партия.

полѝтвам, -аш *несв*; **политна,** -еш *мин. св.* -ах, *св.* Политам. *Безбройни гълъби в простора / към слънцето политват в миг.* Ас. Босев. *Бакърджиев изпъна ръце напред с разперени пръсти ..., олюля се пък както политва отсечено дърво, и рухна на пода по очи.* Д. Добревски.

полѝтване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ от* политвам.

политейзъм, -змът, -зма, *мн.* няма, *м.* (гр.). Религия, която признава много богове многобожие.

полѝтемигрàнт *м.* (лат.) *Нов.* Политически емигрант.

полѝтемигрàнтка *ж. Нов.* Политическа емигрантка.

полѝтемигрàция *ж. Нов.* Емиграция по политически причини.

политехнизàция, *мн.* няма, *ж.* (гр.). Въвеждане на технически занимания. *Политехнизация на обучението.*

политèхника *ж.* (гр.). 1. Висше учебно заведение за подготовка на инженери, архитекти и др. *Борец против фашизма конспиратор, агитатор, боец от фронта студент от Политехниката — какъв бурен и пълноценен живот!* Г. Караславов. 2. *Разг.* Сграда, в която се помещава такова учебно заведение. *Ще те чакам пред политехниката.*

политехнѝчески, -а, -о, *прил.* Който се отнася до политехнизация. *Политехническо образование.*

полѝтзатвòрник, *мн.* -ци, *м. Нов.* Политически затворник. *А той, другари, е един от най-първите партизани в нашето Средногорие: политзатворник, концлагерист, минал е и казармено обучение.* Дим Ангелов.

полѝтзатвòрнически, -а, -о *прил. Нов.* Който се отнася до политзатворник.

полѝтзатвòрничка *ж Нов.* Жена политзатворник *От всички бригадирки две са били партизанки, двайсет ятаци, една политзатворничка, една концлагеристка* Г. Караславов.

политѝк, *мн.* -ци, *м.* 1. Човек, който се занимава с политика; държавник. *Един политик трябва да бъде не само предвидлив, но и търпелив.* Ст. Костов. *Комунистите не са фантазьори, а реални политици.* Г. Димитров. 2. *Прен.* Човек, който постъпва тактично, умело, хитро.

политѝка *ж* (гр.). 1. Цели и задачи, които преследва, и методи и средства, с които си служи правителство, партия или обществена организация в борбата за защита и запазване на своите интереси във вътрешнодържавните и в международните отношения. *Политиката на нашата партия за максималното обединение на всички демократични и патриотични сили под знамето на Отечествения фронт укрепи позициите на работническата класа.* Г. Димитров. *Социална политика. Стопанска политика. Политика на мира. Колониална политика.* 2. Въпроси и събития на обществения и държавния живот *После разговорът им мина на политиката, на скорошните избори.* Вазов *Заговорвахме за големи работи, за политика и за световните събития.* Йовков. 3. Тактично и ловко постъпване с цел да се постигне нещо. *Недей му преко пей в очите всичко тика: ти в тия работи дръж малко политика.* П. П. Славейков. *Ето де била най-умната и най-вярната политика: да го загатваш нещо си на глупи хора и да подслушваш.* В. Друмев. ◊ **Бистря политика** (разг.) — разговарям, разисквам по въпроси и събития из държавния или из обществения живот. **Правя политика** — а) Занимавам се с въпроси на държавния, на обществения живот б) Лаская някого, угоднича някому, за да постигна някаква цел.

политикàн *м. Неодобр.* Човек, който се занимава с политика, без да разбира много от нея. *Минаха ония времена, когато шепа политикани, при поддръжката на вътрешната реакция и използвайки външна нечиста помощ, можеше да натрапва на народа волята си.* Г. Димитров.

политикàнка *ж.* Жена политикан.

политикàнски, -а, -о, *прил.* Който се отнася до политикан. *Срамота е жени да се месят в политикански работи.* Г. Караславов.

политикàнство, *мн.* няма, *ср.* Дейност на политикан. *Аз съм дошъл тука не да се упражнявам в политиканство ..., а да стана доктор.* Вазов

политикàнствувам, -аш, *несв.* Занимавам се с политиканство. *Кардашев си спомни Тачевите думи, че Матрапанчев от скоро е хванал да политиканствува.* Вазов.

политикàнствуване *ср. Отгл. същ. от* политиканствувам. *На първо време той прекъсна всякакви агитации, остави се от всяко политиканствуване.* Влайков.

полѝтикономия, *мн.* няма, *ж. Нов.* Политическа икономия.

полѝтинформàция *ж. Нов.* Информация по навременни политически въпроси.

политѝчен, -чна, -чно, *мн* -чни, *прил.* Който умее да води политика (в 3 знач.), да се справя с трудни положения *Политичен човек.*

политѝчески -а, -о, *прил.* Който се отнася до въпроси на политиката, на държавното управление. *В епохата на черковната и политическа борба има личности, засобиколени с ореола на светци.* Йовков. *Жената е равноправна с мъжа във всички области на държавния, частноправния, стопанския, обществения, културния и политическия живот.* Конст., чл. 72. *Днес всеки що-годе честно и искрено мислещ човек, без разлика на раса, националност, политически, религиозни и други разбирания и принадлежност, иска и не може да не иска мир.* Т. Павлов. □ **Политическа икономия** — наука, която изучава законите на развитието на производствените отношения и формите на разпределението на материалните блага при различните степени в развитието на човешкото общество.

политѝчески. *Нареч. от прил.* политически. *През робското време, гнетен политически от турците..., българинът се е прибрал полекалека... към Балкана.* П. П. Славейков.

политѝчно. *Нареч. от* политичен.

политѝчност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* политичен.

полѝткомиса̀р, -ят, -я, *мн.* -и, *м. Нов.* Политически комисар.

полѝткръжо̀к, *мн.* -ци, *м. Нов.* Кръжок за политическа просвета.

полѝтна. Вж. политвам.

полѝтотдѐл *м. Нов.* Политически отдел.

полѝтпросвѐта *ж. Нов.* Политическа просвета.

полѝтпросвѐтник, *мн.* -ци, *м. Нов.* Лице, което обучава по въпросите на марксизма-ленинизма.

полѝтрабо̀тник, *мн.* -ци, *м. Нов.* Лице, което се грижи за политическата просвета.

политу̀ра *ж.* 1. Разтвор от смолисто вещество за полиране; полировка. 2. Лъскав пласт на полирана повърхнина. 3. Полиране.

полѝтшко̀ла *ж. Нов.* Школа за политическа просвета. *Преподавател в политшкола.*

полифонѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Многозвучен. *Полифонично пеене.*

полифонѝчно. *Нареч. от* полифоничен.

полифо̀ния *ж.* (гр.). Многозвучие.

по̀лица *ж.* (ит.). Писмен формен документ, с който длъжник се задължава да изплати в определен срок поето парично задължение. *Вашата полица не съм шконтирал, защото се снабдих с пари от другаде.* Вазов. □ **Гаранционна полица** — полица, която се издава като гаранция за изпълнение в срок на поето задължение. **Застрахователна полица** — документ, който се издава на застраховано лице от застрахователен институт и с който се потвърждава поетото задължение за изплащане на договорената сума. **Протестирам полица** — предавам на съдебната власт неизплатена в определения ден полица, за да ми се издаде изпълнителен лист срещу длъжника. **Шконтирам полица** — с подпис върху гърба на полица прехвърлям върху друго лице своето право на вземане по нея.

полѝца *ж.* 1. Хоризонтално закрепена дъска в шкаф или на стена; лавица, рафт. *По стените — полици със сахани и паници.* Йовков. *Околовръст стените имаше нисък одър а над него — полица, отрупана с китки сушени билки.* Ст. Загорчинов. 2. Домашна мебел от няколко хоризонтално поставени дъски.

полица̀й, -ая̀т, -а̀я, *мн.* -а̀и, *м.* (нем.). Полицейски служител. *До припадналата на тротоара жена стоеше вече един полицай.* Г. Белев. *От спрелите камиони заслизаха войници и полицаи, въоръжени с картечници и пушки.* Дим. Ангелов. *Униформен полицай.*

полицѐйски, -а, -о, *прил.* Който се отнася до полиция и до полицай. *Но Шишко бе минал през много полицейски следствия и познаваше основно техниката на разпита.* Дим. Димов. *Двамата бяха граждани, третият носеше полицейска униформа.* Вазов. □ **Полицейски час** — определен от полицията час, до който гражданите могат да се движат свободно извън жилищата си.

полицѐйщина *ж. Неодобр.* Политически режим, който се опира на полицията.

полицемѐрвам, -аш, *несв.*; **полицемѐря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Лицемеря малко.

полицемѐря. Вж. полицемервам.

полѝция *ж.* (гр.-лат.). Орган на държавното управление в капиталистическите страни, който, под формата на охрана на вътрешния ред и спокойствието на държавата, пази интересите на експлоататорската класа, като си служи с принудителни мерки. *Народът обича нашата народна милиция, защото вижда грамадната разлика между бившата фашистка полиция — палач на народа — и народната милиция — негов верен защитник.* Г. Димитров. *Хората се събрали мирно и тихо да упражнят едно свещено право..., а полицията разпръсква тия мирни граждани.* Влайков.

полича̀. Вж. поличавам.

полича̀вам, -аш, *несв.*; **полича̀,** -йш, *мин. св.* -а̀х, *св* Само 3 *л.* Става явен. *Трябва нещо да извърши, та да поличи, да се познае, че и той кметува.* Влайков. *Този път беше пил — поличаше още като влезе в стаята.* Г. Райчев.

полѝчба *ж.* Рядко, необикновено явление, което според суеверните е предвестник на съдбоносни събития; знамение, личба. *Радост, ликуванье в двора; | а на вън поличба става: | замъгляла се комета, | рядка гостенка на своди.* Вазов. *Появиха се поличби: в Белизнешката махала една крава беше родила теле с две глави.* Йовков.

полѝчбен, -а, -о. *Прил. от* поличба.

полк, по̀лкът, по̀лка, *мн.* по̀лкове, по̀лка (сл. ч.), *м. Воен.* Самостоятелна войскова част от три или четири батальона, която влиза в състава на дивизия *Полковете се разгънаха в боеви вериги, готови да настъпват и атакуват* Ц Церковски. *От две-три седмици полкът е на лагер в една долина.* Йовков. *Артилерийски полк. Пехотен полк.*

по̀лка *ж.* (чеш.). 1. Вид танц с бърз темп. 2. Музикално произведение за такъв танц. *Внезапно музика засвирва полка и сенки на играещи двойки се замяркват по завесите.* Вазов.

полковѝ, -à, -ò. *Прил.* от полк. *В селото квартируваха, освен щабът на една дружина, няколко интендантски склада и полковата лечебница.* Вежинов. *Капелникът замахна с пръчката и полковата музика гръмна националните химни на двете приятелски страни.* Хар. Русев.

полкòвник, *мн.* -ци, *м.* Старши офицер с чин една степен по-малък от генерал. *Това беше един санитарен полковник, придружен от млад момък, офицерски кандидат.* Йовков

полкòвнически, -а, -о. *Прил.* от полковник.

полкòвнишки, -а, -о, *прил.* Полковнически.

пòлов, -а, -о, *прил.* Който се отнася до пол[1]. *Полова зрялост. Полово размножаване.*

половѝн *неизм., прил.* В съчет. със съществителни — една втора част. *Не мина и половин час и кръчмата се изпълни със страшна глъчка.* Йовков. *Баща му се разтича по махалата, намери учебници и ги спазари на половин цена.* И. Волен. ☐ **Половин човек** — болнав, нездрав човек. **С половин глас** — шепнешком. **С половин уста** — неохотно.

половѝна *ж.* 1. Всяка една от двете равни части на едно цяло. *Половината на училищния двор беше насадена доста гъсто с акации.* Вазов. *Светлината, която идеше от насрещната лампа, огряваше долната половина на лицето му.* А. Гуляшки. 2. *Нар.* Средната част на тялото; кръст. *Тясно черно сукманче, обточено с алени гайтани, стяга тънка половина, тънка, равна, сякаш на струг изкарана.* Елин Пелин.

половѝнки *мн., ед.* няма, *ж.* Вид обувки, които стигат до под глезена. *Меки, до колената ботуши бяха заменили елегантните половинки.* А. Гуляшки.

половинчàт, -а, -о, *прил.* (рус.). Който не е пълен, не е категоричен. *Половинчат отговор. Половинчати мерки.*

половинчàто. *Нареч.* от половинчат. *Раев, простодушен селски учител, избягваше споровете и, ако възразеше някому, възразяваше тихо, внимателно, половинчато.* Г. Караславов.

половнѝца *ж.* Съд за течност, който събира половин литър. *Кендибаша налива половницата с ракия да черпи.* Ц. Церковски.

пòлово. *Нареч.* от полов. *Полово недоразвит.*

полòвя, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Ловя малко, късо време.

половя̀к, *мн.* -ци, *м.* *Нар.* Котел, който побира половин ведро. *Надонесоха половяци с вино.* Вазов.

пòлог[1], *мн.* -зи, *м.* 1. Място, гдето кокошката снася или мъти яйца. *Покатерила се беше на сайвана да дири яйца из полозите.* Орлин Василев. 2. Яйце, оставено на определено място, за да привлича кокошките да носят там. *Неусетно и тихо ..., тя* (кучката) *влиза посред бял ден в курниците и яде полозите.* Йовков.

пòлог[2], *мн.* -зи, *м.* *Диал.* Събрани наедно няколко ръкойки. *Към залез слънце нивата беше пожъната. Подпомаган от Сирма ..., Марин успя да изврже полозите на снопи.* Дим. Ангелов.

полòжа. Вж. п о л а г а м.

положѐние, *мн.* -я, *ср.* 1. Място в пространството, обикн. на природен обект; местоположение. *Върхът Зли дол ... имаше хубаво стратегическо положение.* Вазов. *Географско положение.* 2. Начин, по който се държи тялото или някоя негова част в даден момент; поза. *Подпоручикът не беше изменил положението си, погледът му си оставаше все тъй унесен и неподвижен.* Йовков. 3. Само *ед.* Състояние, обстоятелства. *Няма тежко положение, от което не може да се излезе.* Елин Пелин. 4. Само *ед.* Здравословно състояние. *При работа гърдите му ще закрепнат, но без работа положението му положително ще се влоши.* Г. Караславов. 5. Само *ед.* Място в обществения живот. *Ни той, ни тя не мислеха за пречките, които родът и знатното положение на баща й туряха на женитбата им.* Вазов. *Само той, кметът, беше спокоен за положението си и за утрешния си ден.* Г. Караславов. 6. Само *ед.* Добро материално състояние. *И, когато Нона свърши гимназия, макар положението на Манолаки да беше вече разклатено, той я изпрати да учи нещо във Швейцария.* Йовков. 7. Само *ед.* Обществено-политическа обстановка. *Говориха за войната, армията ..., мира, сегашното положение.* Стаматов. 8. Само *ед.* Правила, разпоредби, режим, установени от властта. *Ние няма да допуснем България да дойде дотам, че да обявява обсадно положение.* Г. Димитров. 9. Научно формулирана мисъл; твърдение, извод. *Целият опит на международното работническо движение показва нагледно ... какво грамадно значение има разпространението на положенията на диалектическия метод в изучаването на обществения живот.* Г. Димитров. ☐ **Влизам в положение на някого** — съчувствувам на някого. **В положение** — за жена: бременна. **В положение съм да ...** — мога, имам възможност да ...

положѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* 1. Който изразява съгласие, одобрение. *Противоп.* отрицателен. *Положителен отговор. Положителна критика. Положителна оценка.* 2. Сигурен, безспорен, несъмнен. *Огнянову все се искаше да добие по-положителни сведения за Бяла черква.* Вазов. *Знам от положително място.* 3. Който има добри, полезни качества, свойства; благотворен. *Противоп.* отрицателен. *Широко развитие на стокооборота между града и селото играе положителна роля, обслужва строителството на социализма.* В. Червенков. *Основен положителен герой на нашата днешна литература е новият човек — строителят на социализма, чието изобразяване и възпитание е нейна главна задача.* Г. Цанев. 4. *Физ.* Който се отнася до такъв вид електричество, чиито материални частици се наричат протони. *Противоп.* отрицателен. 5. *Мат.* Който е по-голям от нула. *Противоп.* отрицателен. *Положително число.*

положѝтелно. *Нареч.* от положителен; сигурно, несъмнено. *Никой не можа да каже положително дали през тази нощ Давид беше спал или не.* Йовков.

положѝтелност, -ттà, *мн.* няма, *ж.* *Отвл. същ.* от положителен; сигурност, увереност, несъмненост. *Пиротехниците броят взривовете, за да се знае с положителност дали е безопасно да се върнат по обектите.* Г. Караславов. *Дебеличкият господин пък твърди с положителност, че съществувал задгробен живот.* Св. Минков.

поло̀кам. Вж. п о л о к в а м.

поло̀квам, -аш, *несв.*; **поло̀кам,** -аш, *св.* Локам малко или от време на време.

поломя̀. Вж. п о л о м я в а м.

поломя̀вам, -аш, *несв.*; **поломя̀,** йш, *мин. св.* -йх, *св.* Ломя много, напълно; повалям, счупвам. *Там, където е израсъл* (орехът), *там си живее. Само нечовешка сила може да го поломи.* К. Петканов. *Бурята поломи гората.* **поломявам се, поломя се** *страд.*

поломя̀ване *ср. Отгл. същ. от* поломявам *и от* поломявам се.

полонѐза *ж.* (фр.). 1. Старинен полски танц. 2. Музика за такъв танц.

поло̀ча. Вж. п о л о ч в а м.

поло̀чвам. -аш, *несв.*; **поло̀ча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Лоча малко или от време на време.

по̀лски[1], -а, -о, *прил.* 1. Който се намира, който е разположен в поле. *Беше юначен, работлив и сръчен момък. Ту овчаруваше по планината, ту ореше в полските села, ту ходеше коларин по чифлиците.* Елин Пелин. *Орач ми оре в полето | полските равни рудини.* Нар. пес. 2 Който живее в полето. *И дружината му беше все от полски селяни, та и те все към полето гледаха от планинските стръмнини.* Дим. Талев. *Един полски щурец продължаваше да свири в градината, а листята на дърветата шумоляха тихо.* Дим. Димов. || За растение — който вирее в полето. *Скитах из полето и набрах пъстра китка полски цветя.* Г. Райчев. *Полските ягоди са дребни, но упояват със своя чудесен мирис.* Д. Немиров. 3. Който е свойствен, присъщ на поле. *Мнозина излязоха на вънка, в градината, да глътнат полския свеж въздух.* Вазов. *И воини морни запират край друма, | люлени от полска света тишина.* Лилиев. 4. Който е свързан с бойно поле. *Офицерите, трима на брой, слизат в една полска болница.* Л. Стоянов. □ **Полска мишка** — малък, приличен на мишка гризач, който живее в полето. Arvicola arvalis. **Полски пазач** — пазач на ниви, градини, лозя и др. имоти в полето; пъдар. *В кръчмата влезе Илия, полският пазач..., и от него сякаш полъхна нещо от зелените ниви.* Йовков.

по̀лски[2], -а, -о, *прил.* 1. Който се отнася до Полша и до поляк. 2. Като *същ. м.* **полски** — полски език.

полу-. Първа съставна част на думи за означаване: а) половин, наполовина, напр. п о л у в е к о в е н, п о л у д н е в е н и др.; б) приблизително, отчасти, донякъде, напр. п о л у в о е н е н, п о л у в ъ л н е н, п о л у г о д е н и др.

полубожѐствен, -а, -о, *прил.* Който се отнася до полубожество. *Хероите на тия песни са полубожествени същества — вили, самовили, юди..., — които се вмесват в земния живот на хората и определят тяхната добра или зла съдба.* П. П. Славейков.

полубожество̀, *мн.* -а̀, *ср.* Божество, което заема средно място между боговете и човеците; низше божество.

полувеко̀вен, -вна, -вно, *мн.* -вни, *прил.* Който продължава, трае половин век. *Полувековна борба. Полувековна творческа дейност.*

полувѝсш, -а, -о *и* -е, *прил.* В съчет. **полувисше образование** — образование, което трае обикн. две години след средното образование.

полувисшѝст *м.* Лице с полувисше образование.

полувисшѝстка *ж.* Жена с полувисше образование.

полуврѐме, *мн.* -на, *ср. Спорт.* Определена завършена част от състезание.

полуга̀р *м. Диал.* Зимна кошара за овце. *От височината на рида той обходи с поглед ниското крайречие и, като се увери, че всичко се е прибрало и спотаило по сенки и полугари, хвана пътеката за вътрешността на лозята и потъна в тях.* Ц. Церковски.

полугла̀ден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* Който много малко е нахранен, почти гладен. *Двете кучета денонощно обикаляха около къщата и Велко ги държеше полугладни, за да бъдат все будни и зли.* Дим. Талев.

полугла̀с, *мн.* -овѐ, *м.* Тих глас.

полугла̀сен, -сна, -сно, *мн.* -сни, *прил.* Който се изговаря с тих глас. *Когато Борис влезе в залата, дребнавите кавги и полугласните разговори стихнаха.* Дим. Димов.

полугла̀сно. *Нареч. от* полугласен. *Двете жени седяха близу до леглото му, на пода; работеха нещо и разговаряха полугласно.* Г. Райчев.

полуглу̀х, -а, -о *прил.* Не съвсем глух.

полуго̀дие. *мн.* -я, *ср.* 1. Половин година; шестмесечие. *Календарно полугодие.* 2. Половин учебна година във висше учебно заведение; семестър. *Зимно полугодие.*

полугодѝшен, -шна, -шно, *мн.* -шни, *прил.* Който трае, продължава половин година. *Полугодишен абонамент.*

полуго̀л, -а, -о, *прил.* Съвсем леко облечен, почти гол. *Той бе полугол — само по къси панталонки и чехли на боси крака.* Дим. Димов. *Пристигаме на забоя — там, където полуголи рудничари с компресори в ръце сваличат въглищните пластове.* Н. Фурнаджиев.

полугото̀в, -а, -о, *прил.* Готов на половина.

полуграмо̀тен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* Който едва умее да чете и пише. *Дълбока пропаст я отделяше от еснафския бащин дом, от полуграмотната майка, от неуките селски роднини.* Дим. Димов.

полуграмо̀тно. *Нареч. от* полуграмотен. *Писмото беше в обикновен, син плик, с полуграмотно написан адрес.* Дим. Димов.

полуграмо̀тност, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* Качество и състояние на полуграмотен.

полу̀да *ж.* 1. Състояние, в което човек не е на себе си и говори или върши безразсъдни неща; лудост. *Свещеници, учители, граждани, богати и сиромаси, всички участвуваха в общото въодушевение, увлечение, ослепени от една полуда.* Величков. 2. Действия, постъпки на човек, който не съзнава какво върши. *Забрави ти онез полуди, — | в тез гърди веч любов не грее.* Ботев. *А Чоки в полуда прегръща | Елица във скъпа премяна.* Вазов.

полудѐн, -ът, -а̀, *мн.* -днѝ, *м.* Половин ден, обикн. работен. *Всичко през тоя полуден протече така, както бе предвидил Евлоги.* А. Гуляшки.

полудѐя. Вж. п о л у д я в а м.

полудѝв, -а, -о, *прил.* 1. Недостатъчно цивилизован. *Полудиви племена.* 2. Ненапълно опи-

томен. *Полудиви коне.* 3. Който е малко, донякъде подивял.

полуднѐвен, -вна, -вно, *мн.* -вни, *прил.* Който се отнася до половин ден. *Полудневна детска градина. Полудневни занятия.*

полудря̀мка *ж.* Лека дрямка, лек сънен унес. *Сънят ми приличаше повече на една полудрямка: аз често се сепвах.* Вазов.

полуду̀вам, -аш, *св.* Лудувам малко, за кратко време. *На сватба всички трябваше да бъдат весели и всеки можеше да полудува, да пийне повечко, да поприказва по-дръзко.* Дим. Талев.

полудя̀вам, -аш, *несв* ; **полудѐя,** -ѐеш, *мин. св.* полудя̀х, *прич. мин. действ.* полудя̀л, -а, -о, *мн.* полудѐли, *св.* Ставам луд. *Сиротата! Господ й зема умът, — полудя клетницата.* Каравелов. *Млада, хубава Стояна | търчи с менци за водица. | Из градина крещи, вика, | умразната нейна стрина: | „Полудя ли, мар Стояно, | та отиваш толкоз рано?"* Ботев. || Държа се, действувам като луд. *Още ли ще ядете вие, бре, още ли? Я ставайте, че да не полудея.* Йовков.

полудя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* полудявам. *Някога, в средните векове, инквизиторите мъчели своите противници до полудяване, връзвали ги надолу с главата и ги оставяли да висят тъй.* М Марчевски.

полуета̀ж *м.* Нисък, обикн. тавански етаж или мецанин.

полужѝв, -а, -о, *прил.* Едва жив; полумъртъв. *На гърдите й стоеще полуживо двегодишното й унуче, сираче, болно от две недели насам.* Вазов.

полузабра̀ва *ж.* Състояние на унес, близко до безсъзнание. *Тук са натъркаляни около двадесет души холерни, излегнати в полузабрава.* Л. Стоянов.

полузабра̀вен, -а, -о, *прил.* Който е почти забравен. *Полузабравен спомен.*

полузакрѝт, -а, -о, *прил.* Който е отчасти закрит. *Удариха из една нова улица, в края на която се белееше към пътя къщица, полузакрита от шумата на дърволяка.* Вазов.

полузатвòрен, -а, -о, *прил.* Който е затворен на половина, не напълно. *Пусто беше и тук и глухо: всички се спотайваха по полузатворените си дюкяни и рядко ще прибяга някой бързо по улицата.* Дим. Талев.

полуздра̀ч, *мн.* няма, *м.* Непълен здрач. *Качихме се на влака. Рано, още в полуздрач, пристигнахме на Сестримската гара.* Д. Калфов.

полуизгнѝл, -а, -о, *прил.* Не напълно изгнил. *Стремски тръгна подире му и се покачи по една много стръмна стълба, с полуизгнили стъпала, и влезе в стаята си.* Вазов.

полуизсъхнал, -а, -о, *прил.* Не напълно изсъхнал. *На почтено разстояние от това място, върху една висока круша с полуизсъхнали клони. . кацваше самотен гълъб.* Елин Пелин.

полуинтелигѐнтен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* Полуобразован.

полуинтелигѐнция, *мн.* няма, *ж.* Общество от полуинтелигентни люде.

полукласѝчески, -а, о, *прил. Остар.* За отдел в учебно заведение — в който от двата класически езика се изучава само латински език.

полуколониа̀лен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който се отнася до полуколония. *Полуколониална държава.*

полуколòния *ж.* Привидно автономна държава, която се намира в стопанска и политическа зависимост от някоя империалистическа държава.

полукръ̀г, *мн.* -ове, *м.* Геометрическа фигура — половин кръг или окръжност. *Хорото заприличваше на безукоризнено правилен полукръг.* Вазов. *В това време десетмината мъже се наредиха в полукръг около наковалнята, надигнали тежките чукове.* Дим. Талев.

полукръ̀гъл, -гла, -гло, *мн.* -гли, *прил.* Който има формата на полукръг. *Игуменът погледна из полукръглия прозорец.* Вазов.

полукулту̀ра *ж.* Слаба, недостатъчна култура.

полукулту̀рен, -рна, -рно, *мн.* -рни, *прил.* Който е със слаба, недостатъчна култура.

полукълбò, *мн.* -а̀, *ср* 1. Геометрическо тяло, което има форма на половин кълбо; полусфера. || Предмет с такава форма. 2. Една от двете половини на земното кълбо или на небесната сфера. *За пътниците от Северното полукълбо екваторът не е само сухо научно понятие.* Св. Минков.

полулега̀лен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който не е напълно легален, законен. *Полулегално съществуване.*

полулòжа *ж.* (рус.). *Воен.* Дървена част на пушка, която прикрива цевта откъм горната й страна.

полумѐсец, *мн.* няма, *м.* 1. Половината или по-малка част от лунния кръг; лунен сърп. *Полумесецът се подаде над Руй планина, зад едно було мъглива ведрина, и заля с мътна, слаба светлина полето.* Вазов. 2. *Прен.* Мохамеданство, islamство. *Цариград е наш — започна той. — Кръстът ще победи полумесеца.* Йовков.

полумѐсечен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* 1. Който продължава половин месец. *Полумесечен срок.* 2. Който се отнася до половин месец. *Полумесечна заплата.*

полумѐсечие, *мн.* -я, *ср.* Половина от месец.

полумѐсечно. *Нареч. от* полумесечен.

полумра̀к, *мн.* няма, *м.* Слаб, лек, непълен мрак. *Той прикри лампата с червения й плат и в купето се възцари полумрак.* Вазов. *В стаята е полумрак — осветява се само от кандилото.* Йовков.

полумра̀чен, -чна, -чно, *мн.* -чни. *Прил от* полумрак. *Полумрачен ден.*

полумъ̀ртъв, -тва, -тво, *мн.* -тви, *прил.* Почти мъртъв; полужив. *Аз също се отпущам, свличам се, като да съм без кости, с угаснало съзнание, полумъртъв.* Л. Стоянов.

полумя̀рка, *мн.* полумѐрки, *ж.* Половинчато мероприятие, с което не се постига пълен резултат; палиатив.

полунадя̀сно *нареч.* При команда за обръщане — между заеманото положение и надясно.

полуналя̀во *нареч.* При команда за обръщане — между заеманото положение и наляво.

полунаўка, *мн.* няма, *ж.* Непълна, недостатъчна наука.

полунаўчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Не напълно научен; несериозен

полунезависим, -а, -о, *прил.* Който не е напълно свободен, напълно независим *Полунезависимо княжество.*

полунощ, *мн.* няма, *ж.* Средата на нощта. *Към полунощ месецът се показа над хребета.* Ем. Станев.

полунощен, -щна, -щно, *мн.* -щни, *прил.* Който се отнася до полунощ; среднощен. *Полунощен мрак. Полунощна тишина.*

полуоблечен, -а, -о, *прил.* Който не е напълно облечен; полугол.

полуобработен, -а, -о, *прил.* Който е недостатъчно обработен. *Полуобработени кожи.* □ **Полуобработени материали** — полуфабрикати.

полуобразован, -а, -о, *прил.* Който не е достатъчно образован.

полуокръжност, -тта, *мн.* -и, *ж.* Геометрична фигура — крива линия, която представя половин окръжност.

полуосветен, -а, -о, *прил.* Недостатъчно, слабо осветен *От време на време из храсталаците, полуосветени от младия месец, изхвръкваше подплашена птица.* Ем. Коралов.

полуостров *м. Геогр.* Част от суша, заградена от три страни от море *Под мене... тече мътна реката, обхващайки от три страни една дива, скалиста чука, като полуостров.* Вазов *Балкански полуостров*

полуотворен, -а, -о, *прил.* Който е отворен на половина или отчасти. *Слънцето хвърляше един весел сноп лъчи през полуотворения прозорец.* Вазов. *Работниците слушаха с полуотворени уста.* А. Каралийчев.

полуофициален, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който изхожда от официален източник, но не му е дадена официална форма.

полупиян, -а, -о, *прил.* Който не е напълно пиян. *Татарите вървяха, без да бързат, весели и безгрижни, полупияни от вино и грабеж.* Ст. Загорчинов.

полупрегърбен, -а, -о, *прил.* Не съвсем прегърбен. *Подпира се на тоягата си, полупрегърбен и слаб.* Л. Стоянов.

полупрозрачен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Който не е напълно прозрачен. *Из синкавия дим, който като полупрозрачна мъгла стои над полето, виждат се черни силуети на хора.* Йовков.

полупролетариат *м.* Съвкупност от наемни работници в капиталистическо предприятие, които същевременно притежават и сами обработват собствени полски имоти.

полупролетарий -ият, -ия, *мн.* -ии, *м.* Наемен работник, който същевременно притежава и сам обработва собствен полски имот.

полупролетарски, -а, -о. *Прил. от* полупролетарий.

полупустеещ, -а, -о, *прил.* В съчет. **полупустеещи земи** — земи, които слабо се обработват.

полуразвален, -а, -о, *прил.* Не напълно развален. *На вадата личеше полуразвален яз.* Ст. Загорчинов. *Полуразвалена храна.*

полуразвалина *ж.* Полуразрушена сграда. *Неговото родно село стоеше още в полуразвалини.* Вазов

полуразголен, -а, -о, *прил.* Не напълно облечен, почти гол; полугол.

полуразграден, -а. -о, *прил.* Не съвсем разграден, почти разграден. *Те се промъкнаха незабелязани през източните покрайнини до къщата на Лазар Ковача и влязоха в широкия полуразграден двор.* Дим. Ангелов.

полуразрушен, -а, -о, *прил.* Не напълно, но доста разрушен. *Горе в планината е старият манастир..., потънал в бурен, с изкривени полуразрушени здания.* Елин Пелин. *Пред тях стоеше безлюдно, полуизгоряло и полуразрушено село.* Йовков.

полурота *ж. Воен.* Половин рота.

полусериозен, -зна, -зно, *мн.* -зни, *прил.* Не напълно, не съвсем сериозен. *Нещо много оригинално, полусмешно и полусериозно имаше и в характера, и в самата фигура на Люцкана.* Йовков.

полусериозно. *Нареч. от* полусериозен. *Като видя, че смаяната и развълнувана Еленка не разбира от думи, хвана я за плещите и, полушеговито, полусериозно, изтласка я в залата.* Ал. Константинов.

полусляп, -а, -о, *прил.* Не съвсем, не напълно сляп. *Едничката кръчма, която беше открита, се вардеше от един белобрад полуслял старец.* Вазов.

полусрутен, -а, -о, *прил.* Не съвсем, почти срутен; полуразрушен. *Няколко души подпираха една полусрутена кирпичена стена.* К Петканов. *Един ден стопанинът на тая стара, полусрутена къщурка реши да я събори.* М. Марчевски.

полустих, -ът, -а, *мн.* -ове, полустиха (сл. ч.), *м.* Половин или част от стих.

полустишие, *мн.* -я, *ср.* Полустих.

полусуров, -а, -о, *прил.* Недостатъчно изпечен или сварен.

полусутерен *м.* Сутерен, на който по голямата част е над земята.

полусутеренен, -нна, -нно, *мн.* -нни. *Прил. от* полусутерен.

полусфера *ж.* Половин сфера; полукълбо.

полусферичен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Който има форма на полусфера.

полусъзнание, *мн.* няма, *ср.* Недостатъчно, непълно съзнание. *Колата се катери и ние, в полусъзнание, едва разбираме къде вървим и за какво.* Л. Стоянов.

полусъзнателен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който се извършва, става без пълно участие на съзнанието.

полусъзнателно. *Нареч. от* полусъзнателен.

полусън, *мн.* няма, *м.* Състояние близко до сън; полудрямка. *Той се възправи в полусън, облегна се на дясна ръка и почна да си търка сънен очите.* Н. Райнов.

полусънен, -нна, -нно, *мн.* -нни. *Прил. от* полусън. *Нощите му минаваха в полубудно, по-*

лусънно състояние, изпълнени с нелепи сънища. Йовков.

полусънно. *Нареч. от* полусънен.

полусърдито *нареч.* Не напълно, донякъде сърдито. *Дотрябвала съм ти, та си не гледаш пътя! — се обади полушеговито, полусърдито баба Веда.* И. Волен.

полусянка, *мн.* полусенки, *ж.* 1. Лека сянка. *Когато и четвъртият славянин премина арката на портата, крилата тежко се захлопнаха зад тях. В полусянката отвъд войници лежаха край зида на сламени одъри и се смееха.* Ст. Загорчинов. 2. Слабо осветено място. *А по лъчите* (в стаята) *плавно танцуват прашинките, докато излязат от светлия стълб и изчезнат в полусенките.* М. Кремен.

полутам се. Вж. полутвам се.

полутвам се, -аш се, *несв.*; **полутам се,** -аш се, *св., сред.* Лутам се малко или от време на време. *Повъртях се три дена из София, полутах се из улиците ѝ — никой за нищо не ме подирва.* Влайков.

полутване *ср. Отгл. същ. от* полутвам се.

полутвърд, -а, -о, *прил.* Не много твърд, който лесно мени формата си.

полутечен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Не съвсем течен, с малка гъстота.

полутон, *мн.* -ове, *м.* 1. Музикален интервал, равен на половин тон. 2. В живописта — лек преход от ярък към по-тъмен тон. *Очите различават всяка багра на перата, всеки полутон и всяко отражение във водата.* Ем. Станев.

полутъмен, -мна, -мно, *мн.* -мни, *прил.* Не съвсем тъмен, слабо осветен. *Пленникът прекрачи прага и се намери в полутъмна, ниска стая.* Ст. Загорчинов. *В полутъмната изба беше студено и влажно.* Хар. Русев.

полутъмно. *Нареч. от* полутъмен. *На огнището тлееха няколко въглена, покрити с бяла пепел, в стаята беше полутъмно.* Ст. Загорчинов.

полуфабрикат *м.* Фабрично произведение, което се нуждае от по-нататъшна окончателна обработка.

полуфинал *м. Спорт.* Предпоследен кръг от състезания.

полуфинален, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил. Спорт.* Който се отнася до полуфинал. *Полуфинален мач.*

получа. Вж. получавам.

получа се. Вж. получавам се.

получавам, -аш, *несв.*; **получа,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Вземам, приемам нещо, което ми се дава, предлага или изпраща. *Не сме получили от нея писмо доста отдавна.* Вазов. *Получавам подарък.* ‖ Вземам нещо, което ми е определено като редовен доход. *Тъчеше кенарени платна и получаваше скромна надница.* Елин Пелин. 2. Приемам съобщение, заповед и др. за нещо. *Когато се завърнах, за да получа нова заповед от началника си, аз го заварих че се беше вдълбочил в писане.* Вазов. *Но месецът идваше и отминаваше, а бай Евстати не получаваше разрешение за тръгване.* Смирненски. 3. За образование, служба и под. — добивам. *Той получи някаква длъжност в интендантското управление.* Вазов. *Получавам висше образование.* 4. Добивам, произвеждам. *Ние очаквахме несравнено по-добра реколта... Получихме обаче не точно това, което очаквахме.* В. Червенков. *Получавам синтетичен бензин.* ‖ Достигам до някакъв резултат. *Размествайки тук-там по някоя дума, за да получи ритъм, той направя едно стихотворение.* К. Христов. *Като съберем 2 и 2 получаваме 4. Получавам главоболие.* **получавам се, получа се** *страд.* □ **Получавам признание** — признават ме в обществото. **Получавам известност** — ставам известен в обществото. **Получавам удар** — припадам вследствие на сърдечна болест.

получавам се, -аш се, *несв.*; **получа се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Само 3 *л.* Явява се, оказва се, става. *Вместо вие да ръководите младежите, получава се така, че младежите ви ръководят.* Дим. Ангелов.

получаване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* получавам *и от* получавам се.

получател, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* Лице, което получава някаква пратка, писмо, колет и др. *Подпис на получателя.*

получателка *ж.* Жена получател.

полушарие, *мн.* -я, *ср.* (рус.). *Остар.* Полукълбо. *Все по-решително се мобилизират в защита на мира, демокрацията и световната култура миролюбивите народи от двете полушария.* Г. Димитров.

полушеговит, -а, -о, *прил.* Който не е много шеговит. *Стихотворението е написано в лека, занимателна, на места полушеговита форма.* Сп. Септември, 1951 г.

полушеговито. *Нареч. от* полушеговит. *Поразбирвам ги малко-много тия работи, — завърши той полусериозно, полушеговито.* Влайков.

полушубка *ж.* (рус.). Дълга до над коленете, подплатена с кожи зимна дреха. *Водач ни е един висок инженер, с ботуши и полушубка.* Н. Фурнаджиев.

полъгвам, -аш, *несв.*; **полъжа,** -еш, *мин. св.* полъгах, *св.* 1. Лъжа по малко, на шега или от време на време; посльгвам. 2. Подлъгвам, подмамвам. *Думаха, сам Болярски от начало полъгал Стилиянице, но в село не вярваха: това е голям грях за кум.* Я. Страшимиров.

полъгвам се, -аш се, *несв.*; **полъжа се,** -еш се, *мин. св.* полъгах се, *св., сред.* Измамвам се, увличам се. *Полъгал се по празни обещания.*

полъгване *ср. Отгл. същ. от* полъгвам *и от* полъгвам се.

полъжа. Вж. полъгвам.

полъжа се. Вж. полъгвам се.

полъсвам, -аш, *несв.*; **полъсна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* полъснат, *св.* Лъсвам малко или от време на време. **полъсвам се, полъсна се** *страд.*

полъскам. Вж. полъсквам.

полъсквам, -аш, *несв.*; **полъскам,** -аш, *св.* Лъскам малко, кратко време. **полъсквам се, полъскам се** *възвр. и страд.*

полъсна. Вж. полъсвам.

полъх, *мн.* няма, *м. Поет.* Леко повяване; полъхване. *Крушите са пожълтели и при най-малкия полъх на вятъра ронят плод.* Я. Каралийчев.

полъхам. Вж. п о л ъ х в а м[1].

полъхвам[1], -аш, *несв.*; **полъхам**, -аш, *св.* Само 3 *л.* Лъха малко, кратко време.

полъхвам[2], -аш, *несв.*; **полъхна**, -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Лъхам леко. *Тънък ветрец полъхва откъм Балкана и разнася мирис на полски треви и цветя.* Влайков. *И беше още горещо, макар да полъхваше час по час подранил вечерник.* Дим. Талев. *Високо зад облаци пребледня небето и пресен утренник полъхна над Балкана.* П Ю Тодоров.

полъхване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* полъхвам[1] *и от* полъхвам[2].

полъхна. Вж. п о л ъ х в а м[2].

полюбвам, -аш, *несв.*; **полюбя**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Любя по малко, от време на време.

полюбо̀вно *нареч.* (рус.). Дружески. *По-късно, когато работата им закрепна и децата им порасnaха, те се разделиха. Направиха това полюбовно и без особени формалности.* Йовков.

полюбопѝтствувам, -аш, *св.* Проявявам любопитство. *Минавайки през Сливница, не можеш да не полюбопитствуваш где са ония места на тридневните сражения.* Ал. Константинов.

полюбу̀вам се, -аш се, *св.* Любувам се малко, кратко време. *Тя приличаше на русалка, излязла от речните вълни да подиша пресен въздух и да се полюбува на свежата вечерна прохлада.* Ц. Церковски.

полюбя. Вж. п о л ю б в а м.

полюлѐй, -ѐят, -ѐя, *мн.* -ѐи, *м. Разг* Полилей.

полюлѐя. Вж. п о л ю л я в а м.

полюля̀вам, -аш, *несв.*; **полюлѐя**, -ѐеш, *мин. св.* полюля̀х, *прич. мин. действ.* полюля̀л, -а, -о, *мн.* полюлѐли *прич. мин. страд.* полюля̀н, -а, -о, *мн.* полюлѐни, *св.* Люлея леко, малко или от време на време *Седнала на тревата пред колибата, Дона леко полюляваше на колена заспалото си дете.* Дим. Талев. *Лек, топъл ветрец полюляваше клоните и от вейките им се сипеше върху земята дъжд от миризливи листца.* А. Гуляшки. **полюлявам се, полюлея се** *възвр.*, *страд.* и *сред.* *Върви всред улицата и се полюлява.*

полюля̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* полюлявам *и от* полюлявам се.

по̀люс *м.* (гр.). 1. Всяка от двете крайни точки на въображаемата земна ос. *Да тръпнат във нея крилата | на гордия демон, | обходил от полюс до полюс светът.* Вапцаров. | Пространство около тези точки. *От северния полюс дори до Сан Стефано | един се стон разнася, една душа ридай.* Вазов. 2. *Физ.* Всеки от двата края на магнит или на електрическа верига. 3. *Прен.* Пряка, пълна противоположност. *Аз рискувах да изложа гърдите си на куршума за нея и всичката тая преданост успява да ме направи пред нейните очи — просто смешен! Ние сме на два различни полюса с нея.* Вазов.

по̀люсен, -сна, -сно, *мн.* -сни, *прил.* Който се отнася до полюс (главно в 1 и 2 знач.).

полютя̀. Вж. п о л ю т я в а м.

полютя̀вам, -аш, *несв.*; **полютя̀**, -йш, *мин. св.* -я̀х, *прич мин. действ.* полютя̀л, -а, -о, *мн.* полютѐли, *св.* Само 3 *л.* Лютя малко, за кратко време; налютявам.

полю̀ция *ж.* (лат.). Несъзнателно семеизтичане у мъж през време на сън.

полю̀швам, -аш, *несв.*; **полю̀шна**, -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* полю̀шнат, *св.* Люшвам малко или от време на време. *Полюшваше вятър презрелите ниви | и капеха едри зърна по земята.* Ем. п. Димитров. **полюшвам се, полюшна се** *възвр.* и *страд.*

полю̀шване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* полюшвам *и от* полюшвам се.

полю̀шкам. Вж. п о л ю ш к в а м.

полю̀шквам, -аш, *несв.*; **полю̀шкам**, -аш, *св.* Люшкам малко или от време на време. **полюшквам се, полюшкам се** *възвр.* и *страд.*

полю̀шкване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* полюшквам *и от* полюшквам се.

полю̀шна. Вж. п о л ю ш в а м.

полю̀щвам, -аш, *несв.*; **полю̀щя**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Люща малко, кратко време. **полющвам се, полющя се** *възвр.* и *страд.*

полю̀щя. Вж. п о л ю щ в а м.

поля̀гам, -аш, *несв.*; **полѐгна**, -еш, *мин. св* -ах, *св.* 1. Лягам за малко, за кратко време. *Полягам аз да си почина.* К. Христов. 2. Наклонявам се, навеждам се. *Косата се размахва, . тревата поляга и пада под нея.* Йовков.

поля̀гане *ср. Отгл. същ. от* полягам.

поля̀гвам, -аш, *несв.*; **полѐгна**, -еш, *мин. св.* -ах, *св. Нар.* Полягам. *Други път, след пладне, всички полягват.* Влайков.

поля̀гване *ср. Отгл. същ. от* полягвам.

по̀ляк, *мн.* -ци, *м. Диал.* Полски пазач; пъдар. *Я чуй, . . . да кажеш там на твоите чиновници, на поляците де, да пазят добре. Нямат работа в село те, в кьра да вървят.* Йовков.

поля̀к, *мн.* -ци, *м.* Лице от основното население на Полша. *Русите са наши кръвни братя — и поляците, и чехите, и сърбите. . . . Могъщ славянски род!* Дим. Талев.

полякѝня *ж.* Жена от основното население на Полша.

поля̀на *ж.* Малка равнина в гора или планина, без дървета; рудина. *Кавал свири на поляна, | на поляна край горица.* Ботев. *Младен ми разказа, че на върха на тоя чукар има равна зелена поляна.* Вазов *Ствол извило, миловидно на поляни цветенцето нежно, свидно | цъфна рано.* П. П. Славейков.

полянѐц, *мн.* -нцѝ, *м.* Жител на полска, равнинна област. *Противоп.* планинец.

поля̀нин, *мн.* поля̀ни, *м.* Полянец. *Полянинът остана осомотен и чужд . . . По белите и тесни беневреци и по синия доликотник . . . личеше, че той е от далечните полски села.* Елин Пелин.

поля̀нка *ж. Умал. от* поляна *А долу в падината . . . се намира чудно място. Широка равна полянка.* Елин Пелин.

полянка̀ *ж.* Жителка на полска, равнинна област. *Противоп.* планинка.

поля̀нски, -а, -о. *Прил. от* полянин. *Добре ги Грозда хранила, | хранила още поила, | по-*

лянски бели погачи, | планински вакли агънца. Нар. пес.

поля̀рен, -рна, -рно, *мн.* -рни, *прил.* Който се отнася до земните полюси. *Полярни земи.* □ **Полярен кръг** — успоредна на екватора линия, която се смята за граница между умерения и студения климат. **Полярна звезда** — звезда от съзвездието Малка мечка, която стои винаги на север от нас. **Полярна мечка** — бяла мечка.

поляриза̀ция *ж.* (лат.). *Физ.* Въздействие върху светлинни или електромагнитни трептения, което ги измества в определена посока.

поляризѝрам, -аш, *несв.* и *св.* Въздействувам върху светлинни или електромагнитни трептения, за да ги изместя в определена посока. **поляризирам се** *страд.*

поляризѝране *ср. Отгл. същ. от* поляризирам *и от* поляризирам се.

поля̀чка *ж. Разг.* Полякиня.

по̀ляшки, -а, -о, *прил. Диал.* Който се отнася до по̀ляк.

поля̀шки, -а, -о, *прил. Остар.* Който се отнася до поля̀к; полски.

помага̀ло, *мн.* помагала̀, *ср.* Допълнително ръководство или уред, който служи за по-широко или нагледно обучение. *Учебни помагала.*

пома̀гам, -аш, *несв.*; **помо̀гна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* 1. Давам, оказвам помощ; съдействувам. *Тогава старецът прибра Скореца, за да му помага в ковачницата и да му свири по кръчмите.* Елин Пелин. *Невястата му зе да пошътва и да помага в къщната работа.* Влайков. *Снежната фъртуна, която му помогна да мине невидян през запустелите улици, тука беше още по-силна.* Вазов. 2. Подкрепям материално. *Само че търговия без капитал не може ... Ти ще ми помогнеш, татко.* Елин Пелин 3. Оказвам търсено въздействие. *Ройдьо спеше! Тя се зарадва и помисли, че лекарствата са помогнали.* Йовков. *И за уроки му баяха, и с ръжен клас го надхвърляха, и със светена вода го пръскала — нищо не помогна.* Г. Караславов.

пома̀гане *ср. Отгл. същ. от* помагам.

помага̀ч *м.* Лице, което помага или съдействува; помощник. *Особена заслуга за победата над фашизмс имат славните наши партизани и партизанки и техните укриватели и помагачи.* Г. Димитров. *До вечерта каменните основи на къщата се очертаха, тъй като бяха надошли много роднини да помагат. След вечеря помагачите се разотидоха.* И. Волен.

помага̀чка *ж.* Жена, която помага; помощница. *На сутринта пристигна Дочка със сърп на рамо. Поздрави весело сестра си и каза, че иде като помагачка.* К. Петканов.

пома̀да *ж.* (фр.). Полутвърда козметична мазнина за кожа или коса. *Какво направило пустото Миче с това хубаво свое лице! ... Защо така се е нацапало с мазила, с помади, просто физиономия не останала по нея!* Елин Пелин.

пома̀ден, -дна, -дно, *мн.* -дни. *Прил. от* помада.

пома̀жа. Вж. помазвам.

пома̀заник, *мн.* -ци, *м.* Според някои религии — лице, което чрез миропомазване е предопределено за велики дела.

пома̀заница *ж. Остар.* Жена помазаник.

пома̀звам, -аш, *несв*; **пома̀жа,** -еш, *мин. св.* помазах, *св.* 1. Мажа напълно, изцяло; измазвам. *Тя* (стаята) *бе помазана с бяла вар, която от многото пушене беше пожълтяла съвсем.* З. Стоянов. *Помазваме къщата.* 2. Мажа малко или кратко време *Бояджията дойде, помаже час-два, па отиде другаде.* 3. *Църк.* Извършвам религиозен обред, при който помазвам с миро челото на коронован владетел в знак, че е предопределен от бога да управява. *О, мой боже, правий боже! | ... | Не ти, който си помазал царе, папи патриарси, | а в неволя си заразал | моите братя сиромаси.* Ботев. **помазвам се**, помажа се *страд.*

пома̀зване, *мн* -ия, *ср. Отгл. същ. от* помазвам *и от* помазвам се.

пома̀йвам, -аш, *несв.*; помая, -а̀еш, *мин. св.* -а̀ях, *св.* Забавям, задържам малко. *Не го помайвайте, че ще закъснее.* **помайвам се, помая се** *сред. Слугите се помайваха: не им се похващаше нищо, макар и да имаха работа.* Йовков. *Елена след нея се качи горе, дето се помая малко, па бързо слезе долу.* Влайков. *Старецът се помая пред стаята на учителя и тихо отмина.* А. Страшимиров

пома̀йване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* помайвам *и от* помайвам се.

пома̀йчима *ж.* 1. На сватба — жена, която замества свекървата или домакинята. *Ако е сватба, нека да е с кумове и сватове, с побащими и помайчими и с щото му е ред!* Ст. Загорчинов. 2. Жена, която някой е приел и почита като своя майка.

пома̀к, *мн.* -ци, *м.* Българин, който изповядва мохамеданска религия; българомохамеданин. *По свойствена на ренегатите черта, помаците са по-разпалени мохамеданци и от турците.* Вазов. *Работниците и слугите му били помаци от Родопите.* Йовков.

помакѝня *ж.* Българка, която изповядва мохамеданска вяра; българомохамеданка.

пома̀ма *ж. Нар.* Подлъгване, подмамване. *Брат да ми дете покръсти, | сано ми живо остане! — А Ненчо си ѝ продума: | Да не е, сестро, помама.* Нар. пес.

пома̀мвам, -аш, *несв.*; **пома̀мя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Прилъгвам, примамвам. *Момите, яли-недояли, изляэоха на селското хорище и викнаха песен, свиха жив пръстен и кършните им гласове помамиха ергените, разтвориха вратниците.* К. Петканов. 2. Мамя малко, кратко време. **помамвам се, помамя се** *страд.* и *сред.*

пома̀мване *ср. Отгл. същ. от* помамвам *и от* помамвам се.

пома̀мка *ж. Нар.* Помама.

пома̀мя. Вж. помамвам и помамям.

пома̀мям, -яш, *несв.*; **пома̀мя.** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Помамвам. *Но защо помамя с устрема си ясен | песента, която в ден мечтан ни тласна?* Н. Хрелков. **помамям се, помамя се** *страд.* и *сред.*

пома̀мяне *ср. Отгл. същ. от* помамям *и от* помамям се.

помарширу̀вам, -аш, *св.* Марширувам малко, кратко време.

пома̀хам. Вж. помахвам.

помàхвам, -аш, *несв.*; **помàхам,** -аш, *св.* Махам малко, за кратко време. *Той помаха, за да разпъди дима пред очите си.* Я. Гуляшки.

помàхване *ср. Отгл. същ. от* помахвам

помàцам. Вж. помацвам.

помàцвам, -аш, *несв.*; **помàцам,** -аш, *св.* 1. Мацам малко или от време на време. 2. Мацам, измацвам всичко или много. **помацвам се, помацам се** *възвр.* и *страд*

помàчкам. Вж. помачквам.

помàчквам, -аш, *несв.*; **помàчкам,** -аш, *св.* 1. Мачкам всичко, напълно; измачквам. *На поляната са се борили елени и са помачкали тревата.* 2. Мачкам малко, известно време. *Петър се повъртя, помачка шапката в ръце, почеса се и излезе.* Елин Пелин. **помачквам се, помачкам се** *страд.*

помàчкване *ср. Отгл. същ. от* помачквам *и от* помачквам се.

помàшки, -а, -о, *прил.* Който се отнася до помак; българомохамедански. *Помашко население. Помашко село. Помашка носия.*

помàя. Вж. помайвам.

помеждỳ *предл.* Обикн. с кратка дателна форма от личното местоим. в мн. ч. или от възвр. местоим. 1. За означаване на положение или движение в пространството, което разделя два или повече предмета или лица; между. *Зидът, който през това време беше полуразрушен от децата, отведнъж се издигна отново висок като стена помежду им.* Ст. Ц. Даскалов *Тогава едно отчаяно решение ми дойде да се опитам да мина помежду куршумите на стражата.* Вазов. 2. За означаване на известно взаимоотношение или действие, което съществува, става между две или повече лица. *Те не бяха добре помежду си. Делеше ги една от тия люти и неизкоренними вражди в селата, които подигат едни срещу други цели родове.* Йовков. *Ала инак си живееха хубаво и честито, защото имаха рядък сговор помежду си.* Влайков. *Всичко се нареди и уговори най-подробно помежду им. Разговаряха тихо помежду си. Те твърде много се различават помежду си. Разпределиха парите помежду си*

помèля, -еш, *мин. св* **помлях,** *прич. мин. действ.* помлял, -а, -о, *мн.* помлèли, *прич. мин. страд.* помлян, -а, -о, *мн.* помлèни, *св.* Меля малко, кратко време.

пòмен *м.* 1. Честуване паметта на покойник, обикн. придружено с раздаване на варено жито, хляб и др. или с гощавка. *Тя му беше правила помен на гроба за годишнината.* Вазов. *На тоя площад всяка пролет... стават шумни народни тържества и помен за борците, загинали за благото на родния край.* П. П. Славейков. *С чужда пита майчин помен не се прави.* Послов. ‖ Самата храна, която се раздава при такива случаи. *Раздавам помен.* 2. *Църк.* Молитва за покойник. *Без кандилница помен не бива* Погов. 3. Траен спомен за някого или за нещо. *Пусна момата свободна и надари я богато; после за помен поръча: [...] изворът чешма да стане.* П. Р. Славейков. *Чичо Мирчо беше мекушав и добряк и въртя, сука, па посегна та продаде хубавите си чизми, които къташе за помен от войната.* И. Волен. 4. Обикн. с отрицание — следа, останка от някого или от нещо. *Те разтарашуваха къщата, дигнаха цяло село на крак, но от Лянчата нямаше ни помен.* Йовков. *Надписът едва се чете .. След месец-два от него няма да има и помен.* Л. Стоянов. *Когато бурята утихна, от парахода нямаше помен.* Я. Каралийчев. □ **За чудо и помен** — хубав, който дълго ще живее в паметта на поколенията.

поменà. Вж. поменавам и поменувам.

поменàвам, -аш, *несв.*; **поменà,** -èш, *мин. св.* -àх, *прич. мин. страд.* поменàт, *св.* 1. Правя помен за умрял. *Па когато умра, помени ме.* Вазов. *Имаме си и ний близките, имаме си умрелите, а няма как да ги поменеш, да им отслужиш.* Йовков. 2. Споменавам. *Нямаше ден, през който леля Станка да не помене най-малко три пъти за тая своя роднина.* Елин Пелин. **поменавам се, помена се** *страд.*

поменàване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* поменавам *и от* поменавам се.

поменѝк, *мн* -ци, *м.* 1. Списък на имена на живи или умрели, които се споменават при богослужение. *Побелелият поп Серафим с кадилница в ръка бърза от гроб на гроб, чете молитви и поменици и сърдито се кара на жените* Елин Пелин 2. *Ирон.* Дълъг списък с имена, заглавия и др. *А тъмо, и с игли, и с гвоздеи вдълбани, [...] цял ред, цял поменик, все славни имена.* П. П. Славейков

поменỳвам, -аш, *несв.*; **поменà,** -èш, *мин. св.* -àх, *прич. мин страд* поменàт, *св.* Поменавам, споменавам. *Няма свои, които да го поменуват и да му палят кандило.* Влайков. *Ти не ми поменуваш за получаването на моите картички* Вазов. **поменувам се, помена се** *страд.*

поменỳване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* поменувам *и от* поменувам се.

помèрвам[1], -аш, *несв.*; **помèря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Меря, целя малко. *Нарочно не мереше в средата, но гдето помереше, там и удряше.* Цани Гинчев.

помèрвам[2], -аш, *несв.*; **помèря,** -иш, *мин св.* -их, *св. Нар.* Наканвам се, понечвам. *Померих там от път да се отбия, [...] из нивите нанейде да се скрия.* П. П. Славейков. *Помери даземе тя сама да му разправи, ... па се сдържа.* Влайков.

помèрвам се, -аш се, *несв.*; **помèря се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Меря се, прицелвам се малко.

помèрване *ср. Отгл. същ. от* помервам[1], помервам[2] *и от* помервам се.

помèря. Вж. помервам[1], помервам[2] *и* померям.

помèря се. Вж. помервам се

помèрям, -яш, *несв.*; **помèря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Помервам[2]. *Като свършвам работата си на двора, померям да се върна.* Влайков.

помèряне *ср. Отгл. същ. от* померям.

помèсвам, -аш, *несв.*; **помèся,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Меся малко или от време на време. **помесвам се, помеся се** *страд.*

помèсвам се, -аш се, *несв.*; **помèся се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Меся се малко или от време на време.

помèствам, -аш, *несв.*; **помèстя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Местя, отмествам малко. *Той... помести стола си по-напред.* Вазов. *За да напра-*

ви място на веячите, улови процепа, заби крака в земята, сви шия между раменете и помести колата. К. Петканов. **2.** Отпечатвам във вестник, списание и др. *Написах статия, горчива и смела... Никой вестник не иска да я помести.* Елин Пелин. *Моля те също най-убедително да поместиш в тая книжка на списанието и хубавото разказче „В бащиния дом".* Вазов. *От селата и другите партизански части започнаха да пристигат отзиви за вестника. Камен поместваше дописките под надслов „Писма на читателите".* К. Ламбрев. **поместеам се, поместя се** *възвр.* и *страд.*

помѐствам се, -аш се, *несв.*; **помѐстя се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред.* Заемам определено място; настанявам се. *Понеже всички пътници не можеха да се поместят в салона, разделиха ги на две смени.* Ал. Константинов. *В самолета се поместват свободно 30 пътника.*

помѐстване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* поместеам *и от* поместеам се.

помѐстя. Вж. поместеам *и* поместям.

помѐстя се. Вж. поместеам се *и* помещавам се.

помѐстям, -яш, *несв.*; **помѐстя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Поместеам. **поместям се, поместя се** *възвр.* и *страд.*

помѐстяне *ср. Отгл. същ. от* поместям *и от* поместям се.

помѐся. Вж. помесвам.

помѐся се. Вж. помесвам се.

пометѝ. Вж. помитам.

помѐтна. Вж. помятам.

помѐтна се. Вж. помятам се².

помечтàвам, -аш, *несв.*; **помечтàя,** -àеш, *мин. св.* помечтàх, *св.* Мечтая малко или за кратко време. *Аз често си помечтавам за бъдещето на нашата страна и на освободените от фашизма народи.* П. Славински. *И не мога да се въздържа: ще ми се да си помечтая гласно. Настъпват блажени дни за нас.* Орлин Василев.

помечтàване *ср. Отгл. същ. от* помечтавам.

помечтàя. Вж. помечтавам.

помѐшчик, *мн.* -ци, *м.* (рус.). Земевладелец от дворянски произход в Русия преди Октомврийската революция. *Те* (просветените хора) *и народът в Русия са на една страна. На другата страна са богатите собственици на земята или, както ги наричат, помешчиците.* Дим Талев.

помѐшчица *ж.* Жена помешчик.

помѐшчически, -а, -о, *прил.* Който се отнася до помешчик. *Помешчически земи.*

помещàвам се, -аш се, *несв.*; **помѐстя се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред.* Намирам се, установен съм някъде. *Работилницата на Френц се помещаваше в един широк дюкян, който някога е служил за налбантница.* Елин Пелин. *Най-горният етаж на зданието, в което се помещава банката ни, сме предоставили за жилища на нашите чиновници.* Йовков.

помещàване *ср. Отгл. същ. от* помещавам се.

помещѐние, *мн.* -я, *ср.* Предназначено за някакви цели място в сграда. *Отпущат се на комисията суми за наем на помещения.* Елин Пелин. *Трите помещения — без всякакъв коридор — се сношаваха едно с друго чрез междинни врати.* П. Спасов. *Спално помещение. Караулно помещение.*

помѝвам, -аш, *несв.*; **помѝя,** -йеш, *мин. св.* -йх, *прич. мин. страд.* помѝт, *св.* Мия малко или от време на време.

помѝгам. Вж. помигвам.

помѝгвам, -аш, *несв.*; **помѝгам,** -аш, *св.* Мигам малко или от време на време. *Каба Иван помигал, помигал, па рекъл: — Дошло, дошло! Дошло и наскочило!* Чудомир.

помѝен, -ййна, -ййно, *мн.* -ййни. *Прил. от* помия. *Помийна яма. Помийна вода.*

помижà. Вж. помижавам.

помижàвам, -аш, *несв.*; **помижà,** -йш, *мин. св.* -àх, *св.* Мижа кратко време.

помѝйник, *мн.* -ци, *м.* Яма за помия. *Пред стълбите у Петровица имаше мръсен трап, помийник.* Елин Пелин.

помѝлвам¹, -аш, *несв.* и *св.* Давам милост, опрощавам. *В яда си за нейното бягство с Радоила ханът бе заповядал да я удушат, но Елена бе паднала в краката му със сълзи да го моли да помилва виновната.* Вазов. *Няколко дни след излизане из затвора, той забива кама в гърдите на този, който го помилва.* П. П. Славейков. **помилвам се** *страд.*

помѝлвам², -аш, *несв.* и *св.* Милвам малко. *Влезе в обора, помилва кравата, до която се гушеше галено мъничко теленце, погали и него.* Елин Пелин. *Веднага Нона скочи, ... помилва коня по челото и, както правят селяните, когато конете им са уморени, подърпа му ушите и го потърка по очите.* Йовков. *И като изтрие сълзите от лицето ми, ще помилва удареното място ..., та да ме преболи по-скоро.* Влайков. ‖ *Обр. И дето срещнат душманин със куршум да го поздравят, а пък със сабя помилват.* Ботев. **помилвам се** *страд.*

помѝлване. *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* помилвам¹, помилвам² *и от* помилвам се.

помѝлуй, *мн.* помѝлуйте, *пов.* (цсл.). *Църк.* Смили се, бъди милостив. *Света богородице, помилуй! — зашепна майката.* А. Гуляшки.

помѝмо *предл.* (рус.). *Рядко.* Освен, покрай.

помѝна. Вж. поминавам *и* поминувам.

помѝна се, -еш се, *мин. св.* -ах се, *св.*, *сред.* Умирам. *На третия ден от разболяването си Вълчан се помина.* Йовков. *Наскоро баща и се помина и семейството му остана на ръцете на Надя като най-възрастна от децата му.* Елин Пелин.

поминàвам, -аш, *несв.*; **помѝна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* **1.** Минавам край някое място за малко, за кратко време; наминавам. *През дето и да поминах, редом запустели села срещах.* Блъсков. *Тотке, ... — остани тука при тия хора, баба си има работа — ще помина да те взема после.* Елин Пелин. *Някой помина / вънка през пруста, потънал във мрак.* К. Христов. **2.** Минавам нататък; преминавам, отминавам. *Като помине дъждът, ще ударим с моите хора през гората, та право при деспотица Елена в Цепино.* Ст. Загорчинов. **3.** *Прен.* Прекарвам, преживявам. *Абе, най-сетне българи сме, ще се пригледаме. От тогози къс хляб, от оногози сиренце —*

ще помине човек. Ал. Константинов. *Да се гледат там... да поминават — рече с престорено нехайство Кръстьо.* Г. Караславов. *Така си и заживя тя: бореше се с чуждата работа и с голям труд изкарваше да помине с децата си.* Влайков. *И жито, и вълна, и мляко, и сирене — всичко имаме в къщи ... По-рано поминавахме лете с коприва, зиме само с туршия.* Кр. Григоров. □ **Помине ми** — обикн. за болка: преминава ми малко.

поминàване *ср. Отгл. същ. от* поминавам.

поминỳвам, -аш, *несв.*; **помѝна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Поминавам. *Поминувам, заминувам: | равчи двори оградени, | нови порти, вити порти | обковани, зарезени.* К. Христов. *Ала все пак криво-ляво поминуваме. И нахранени сме, и облечени сме.* Влайков.

поминỳвам се, -аш се, *несв., сред. Нар.* Прекарвам живота си; преживявам, поминавам. *Календарджия за него беше всеки, който пише книжа, печата ги и ги продава, за да се поминува.* Вазов. *Ех, па какво си работиш сега, бабо? С какво се поминуваш, като си стара, па си и самичка?* Влайков.

поминỳване *ср. Отгл. същ. от* поминувам *и от* поминувам се.

помѝнък, *мн.* -ци, *м* Производство, работа, с която човек изкарва прехраната си. *И ясно се вижда, че единственият поминък ... е скотовъдството.* Йовков. *Ниви не стават по стръмните ѝ склонове, истински гори няма, и паша няма, та поминъкът е мъчен и крайно оскъден.* Вазов.

помѝнъчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Който се отнася до поминък. *Поминъчна дейност.*

помирèние, *мн.* -я, *ср.* Възстановяване на съгласие, на мир; помиряване. *По моето дълбоко убеждение, без пълно помирение между българи, сърби, гърци и албанци и без братско сътрудничество... на Балканите няма да има траен мир и ред.* В. Коларов. *Не щем помирение, искаме да се гледа делото.* Йовков.

помирѝсвам, -аш, *несв.*; **помирѝша,** -еш, *мин. св.* помирѝсах, *св.* 1. Мириша нещо малко или от време на време. *Момъкът неволно си наведе главата над цветята и помириса.* Вазов. *Вощака помирисваше от време на време ръцете си и правеше гримаса на леко потръсване.* Дим. Ангелов. 2. *Прен.* Разбирам, предугаждам нещо по някои признаци; подушвам. *Когато на някой генерал окачат орден за заслуга, той помирисва, че го канят „доброволно" да си подаде оставката.* Смирненски. *Другарят на бея, още като помирисва каква е работата, скача безумен от колата си и хуква да бяга пеш.* Яворов. 3. *Прен.* Обикн. с отрицание — не виждам, не познавам, не ми е известен. *Но ти ми кажи как е там, в родината? Има ли новини? Ние тук от две седмици вестник не сме помирисвали и сме като патки в мъгла.* Ив. Мартинов. *Тя знаеше, че в миналата война мъжът ѝ беше кмет, не бе и помирисвал войниклъка.* Кр. Григоров. **помирисвам се, помириша се** *страд.*

помирѝсване *ср. Отгл. същ. от* помирисвам *и от* помирисвам се.

помирѝтел, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* Лице, което помирява.

помирѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който служи за помиряване. *Помирителен съд.*

помирѝтелка *ж.* Жена, която помирява.

помирѝтелно. *Нареч. от* помирителен.

помирѝша. Вж. помирисвам.

помирỳвам, -аш, *св.* Мирувам малко, за кратко време.

помирѝ. Вж. помирявам.

помирѝ се. Вж. помирявам се.

помирѝвам, -аш, *несв.*; **помирѝ,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Възстановявам мир, съгласие между скарани, враждебно настроени; примирявам, придобрявам. *Ново немирство беше раздвижило децата.... Радулов скоро ги помири и ги изпрати да играят при другите.* Йовков.

помирѝвам се, -аш се, *несв.*; **помирѝ се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св., сред.* 1. Придобрявам се с някого, с когото съм бил скаран. *С Бунала те бяха големи приятели, караха се в неделята най-малко по два пъти и пак се помиряваха.* Йовков. *Още на третия ден Паун дойде пак в кръчмата и сам поиска от Марко да се помирят.* Г. Райчев. 2 Примирявам се. *Тя привикна и се помири с новото си положение.* Вазов.

помирѝване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* помирявам *и от* помирявам се *Той знаеше, че Вълчан не беше прав, канеше се дори да му говори, да се помъчи да го вразуми и да го склони към помиряване.* Йовков.

помѝсля. Вж. помислям.

помѝслям, -яш, *несв.*; **помѝсля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Мисля известно време; обмислям. *Тодор помисли, помисли да върне ли парите или не и, тъй като никой не знаеше, спотаи се и не ги върна.* Йовков. 2. Минава ми през ума; струва ми се, предполагам. *Той помисли, че сънува, и си потърка очите.* Вазов. 3. Погрижвам се. *Митко и Ганка излязоха в градината — трябваше и те да помислят за обед, макар че и двамата не бяха гладни.* М. Марчевски.

помѝсляне *ср. Отгл. същ. от* помислям.

пòмисъл, *мн.* -сли, *м.* Мисъл за нещо, което човек възнамерява да извърши; намерение, желание. *В високи помисли живея | и горда творческа мечта.* П. П. Славейков. *Инджe е весел и чист е всеки помисъл у него.* Йовков.

помѝтам, -аш, *несв.*; **пометà,** -еш, *мин. св.* помѐтох, *прич. мин. действ.* помѐл, *св.* 1. Почиствам като мета; измитам. *Той отваряше за малко кръчмата, поливаше и помиташе сам пода.* Елин Пелин. *Помете рано двори домакиня | и рано в къщи стъкми, нареди.* Н. Ракитин. 2. *Прен.* Отнасям бързо и със сила; премахвам, унищожавам. *Историята върви напред, като помита всичко, което стои на пътя на прогреса.* Г. Димитров. *Да ви господ убие! Черната да ви помете, хаирсъзи с хаирсъзи!* Д. Немиров. **помитам се, пометà се** *страд.*

помѝтане *ср. Отгл. същ. от* помитам *и от* помитам се.

помѝткам. Вж. помитквам.

помѝтквам, -аш, *несв.*; **помѝткам,** -аш, *св.* Миткам малко, известно време; поскитвам. *Помиткахме из пазара.*

помишлѐние, *мн.* -я, *ср. Старин.* Помисъл, помисляне. *За всяко мое прегрешение с дело или с помишление оставям тук по едно бобено зърно.* Елин Пелин.

помѝя *ж.* 1. Нечиста, замърсена вода, в която е мито нещо. *Когато излазяше да лисне помията на пътя, Ганко срещна на прага бай Марка.* Вазов. *Вземи сега кофата с помията изпод умивалника, че вече прелива.* Орлин Василев. ‖ Вода с хранителни остатъци от измити съдове, която се дава на домашни животни. 2. Размита във вода храна за добитък. *Попът, гологлав и без расо, сипваше помия на два огоени шипара и им говореше галено.* Елин Пелин. *На биволицата изнесете помията.* Влайков. ‖ Лошо приготвена разводнена храна. *Колко пъти ти казват тебе, дивако, да вариш свястно кафе... Нà, сега защо ми носиш тая помия?* Влайков.

помѝя. Вж. помивам.

помля̀свам, -аш, *несв.*; **помля̀сна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Млясвам малко или от време на време. *Дядо Иеньо, като каля коняка направо в гърлото си, помлясна и обърса с длан отдавна неподстригваните си мустаци.* П. Славински.

помля̀сване *ср. Отгл. същ. от* помлясвам.

помля̀скам. Вж. помлясквам.

помля̀сквам, -аш, *несв.*; **помля̀скам,** -аш, *св.* Мляскам малко или от време на време. *Пак вечеряха мълчаливо. Яденето ги събираше да помляскат сърдито, да се погледат накриво.* Г. Караславов.

помля̀скване *ср. Отгл. същ. от* помлясквам.

помля̀сна. Вж. помлясвам.

по̀мнене *ср. Отгл. същ. от* помня *и от* помня се. *Аз не знам книга, аз съм без очи. Ама като е за помнене, помня.* Йовков.

помнѝче, *мн.* -та, *ср.* Незабравка. *Колата минават през буйни ливади, | краси ти челото венец от помниче.* Ем. п. Димитров.

помножа̀. Вж. помножавам.

помножа̀вам, -аш, *несв.*; **помножа̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св. Рядко.* Умножавам. **помножавам се, помножа се** *страд.*

помножа̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* помножавам *и от* помножавам се.

помножѐние *ср.* (рус.). *Остар.* Умножение.

по̀мня, -иш, *мин. св.* по̀мних, *несв.* Държа, пазя в паметта си. *Нека всякой брат наш да чете, да помни, | че гърци са люде хитри, вероломни.* Вазов. *Беше неделен или празничен ден, не помня добре, чаршията беше затворена.* Величков. *Помня, че имаше хурка на пояса си, но не предеше.* Йовков. **помня се** *възвр., страд.* и *сред.*

помо̀гна. Вж. помагам.

помо̀зи. В израз **помози бог** (нар.) — поздрав към човек, който работи: бог да помогне. *Помози бог, жътварки. | Как жътвата отива?* Вазов.

помо̀лвам, -аш, *несв.*; **помо̀ля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Моля вежливо или настоятелно. *Огнянов знаеше, че бившият му ученик го обожаваше и би сторил всичко, ако го помолеше.* Вазов.

помо̀лвам се, -аш се, *несв.*; **помо̀ля се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред.* Моля се малко, кратко време. *Наистина, всички казват, че докторът искал много пари, но човек като му се помоли, може и с по-малко да мине.* Елин Пелин.

помо̀лване *ср. Отгл. същ. от* помолвам *и от* помолвам се.

помо̀ля. Вж. помолвам.

помо̀ля се. Вж. помолвам се.

помомѐя се, -ѐеш се, *мин. св.* помомях се, *прич. мин. действ.* помомя̀ла се, -о се, *мн.* помомѐли се, *св.* Помомувам.

помому̀вам, -аш, *св.* Момувам малко, кратко време. *Не отивай, моме църнооко, рано под венчило, помомувай си докле е време* К. Христов.

помо̀рие, *мн* няма, *ср.* Област край море.

помота̀вам, -аш, *несв.*; **помота̀я,** -а̀еш, *мин. св.* помота̀х, *св.* Мотая малко или кратко време. *Помотахме прежда и си поприказвахме.*

помота̀я. Вж. помотавам.

помота̀я се, -аеш се, *мин. св.* помотах се, *св.*, *сред.* Мотая се малко, кратко време. *Помотах се из къщи и тръгнах.*

по̀мощ, -та̀, *ж.* 1. Подкрепа, съдействие, което се оказва, дава на някого, за да бъде улеснен, облекчен или спасен. *Три дни веч се бият, но помощ не иде, | от никъде взорът надежда не види.* Вазов. *Той съсед без помощ в нужда не е оставил и до сега никому вратата си не е затворил.* П. Ю. Тодоров *Вън на пътя хора викаха за помощ.* К. Петканов. *Медицинска помощ. Първа помощ.* 2. Обикн. *мн.* Суми или материали, с които се подпомагат отделни лица или някакво начинание. *Гражданите имат право на пенсии, помощи и обезщетения в случай на болест.* Конст., чл. 75. *Хората се бигха и мряха, а той кметувеше в Борово и крадеше. — Обираше помощите на жените ни. . . се обади друг глас.* Кр Велков. *Жените — и те работят. Комитет имат. Събират помощи за народното дело.* Дора Габе. ◻ **Бърза помощ** — специална медицинска служба за даване на незабавна медицинска помощ при нещастни случаи. **С помощта на** — посредством, чрез. *Напояването става с помощта на помпи.*

по̀мощен, -щна, -щно, *мн.* -щни, *прил.* 1. Който е предназначен за оказване помощ. *Помощна акция. Помощна организация.* 2. Второстепенен, допълнителен. *Школите, курсовете, кръжоците, лекциите и беседите са важно, но помощно, а не главно средство.* В. Червенков. *Помощни материали. Помощен персонал.*

помо̀щник, *мн.* -ци, *м.* 1. Човек, който помага на някого при извършване на някаква работа; помагач. *Единственият и главен помощник в кръчмата на Герака беше неговата жена.* Елин Пелин. 2. Най-близкият сътрудник и заместник по служба на по-висше длъжностно лице. *Зад нас... са палатките на главния лекар и помощниците му.* Л. Стоянов. *Помощник аптекар. Помощник командир. Помощник майстор. Помощник машинист.*

помо̀щница *ж.* Жена, която помага на някого; помагачка. *Намери си Младенчо добър късмет. ...Доведе майци си отмяна и помощница.* Влайков.

помо̀щничка *ж.* Помощница. □ **Домашна помощничка** — жена, наета в домакинството за извършване на всякакъв вид домашна работа срещу заплащане.

по̀мпа *ж.* (фр.). *Спец.* Уред или механизъм към уред, който служи, за да се изтеглят или вкарват под налягане течности или газове. *Силната помпа, проточила надолу като хобот на слон една каучукова тръба, смучеше ... вода от реката.* А. Каралийчев. *Четирима изпомпваха с ръчни помпи водата, която се беше просмукала.* Д. Добревски. *Напоителна помпа. Пожарогасителна помпа. Помпа на примус.*

по̀мпам, -аш, *несв.* Изтеглям или вкарвам течност или газ с помпа. **помпам се** *страд.*

по̀мпане *ср. Отгл. същ. от* помпам *и от* помпам се.

по̀мпен, -а, -о. *Прил. от* помпа. *Помпен механизъм. Помпена станция.*

помпо̀зен, -зна, -зно, *мн.* -зни, *прил.* (фр.). *Книж.* Тържествен, шумен, разкошен.

помпо̀зност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Книж. Отвл. същ. от* помпозен; външен блясък, тържественост, пищност, разкош.

помпо̀н *м.* (фр.). Кръгъл пискюл, който служи за украшение обикн. на детска плетена шапка, жакетче и др.

помра̀, -ѐш, *мин. св.* -ря̀х, *св. Диал.* Измирам. *Отка Митър затворили, | ни дъж вали, ни сняг снежи ... | Та помръкна берекета, | ще да помре и народа.* Нар. пес.

помрача̀. Вж. помрачавам.

помрача̀вам, -аш, *несв.*; **помрача̀,** -и̇ш, *мин. св.* -и̇х, *св.* 1. Правя нещо да стане мрачно, тъмно; затъмнявам. *Ето че изведнаж чер облак помрачи ясното небе.* Влайков. 2. *Прен.* Причинявам неприятно настроение, отнемам радостта на някого. *Една черна мисъл... неволно помрачава душата ѝ.* Влайков. *Сянката на голяма горест помрачава бледното лице.* Йовков. *Веднъж ... той стана неволно свидетел на една сцена, която помрачи доброто му настроение — сякаш поляха тогава радостта в душата му със студена вода.* А. Гуляшки. **помрачавам се, помрача се** *страд.* и *сред. Снощи аз видях, че слънцето заседна, без да се помрачи ... от най-малко облаче.* В. Друмев. *Полумесец помрачи се — | няма веч да светне той.* Вазов. □ **Помрачавам разсъдъка** — ставам причина да си загуби някой разсъдъка, да се умопомрачи. *Пред очите му притъмня, страшна мъка разкъса гърдите му, помрачи разсъдъка му.* К. Петканов.

помрача̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* помрачавам *и от* помрачавам се.

помрачѐние, *мн.* няма, *ср. Книж.* Умопомрачение. *Омразата му към Вълчана се превърна в помрачение и лудост.* Йовков. *Обземаше го помрачение, което все повече обезсилваше всяка мисъл.* А. Страшимиров.

помръ̀двам, -аш, *несв.*; **помръ̀дна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* помръ̀днат, *св.* 1. Мръдвам малко, леко, едва забележимо или от време на време. *Намерили го ни жив ни мъртъв. Едвам помръдва и диша.* Елин Пелин. *Той не погледна и не чу, че някой влезе, само помръдна устните си и преглътна.* Йовков. *Веждите на стареца леко помръдваха, той мислеше.* А. Страшимиров. *Там* (на поляната) *пасяха сърна и сърненце. С тънки крака пристъпваха, дълги уши помръдваха.* Ем. Станев. 2. Обикн. при отрицание или в изречение, въведено със съюза *без да* — направям някакво движение, мръдвам, раздвижвам се. *Най-сетне соколът престана да се вие и като че заплува във въздуха, без да помръдва криле.* Ст. Загорчинов. *Пешо дръпна ключа обратно, но той не помръдна.* Вежинов. *Хей момко, дигай се, надувай | кавала! | ... | Ала овчарят не помръдва.* К. Христов. 3. Отмествам. *Конете напрягаха последните си сили, коленичеха на предните си нозе, изправяха се пак и едва успяваха да помръднат на няколко крачки тежкия си товар.* Йовков. **помръдвам се, помръдна се** *страд.* и *сред. Ния нищо не отвърна, не се помръдна дори.* Дим. Талев. □ **Не си помръдвам пръста** (разг.)— не полагам никакви усилия, за да свърша някаква работа.

помръ̀дване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* помръдвам *и от* помръдвам се.

помръ̀дна. Вж. помръдвам.

помръ̀звам, -аш, *несв.*; **помръ̀зна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* 1. Усещам силен студ, много ми е студено; премръзвам, измръзвам, замръзвам. *Влез, лельо Радо... Помръзна ли? Рано почна тази година студът.* А. Каменова. *Дядо Стоил влезе в къщи... Клекна под камината и притегна към огъня помръзналите си ръце — да ги постопли.* А. Каралийчев. 2. *Диал.* Загивам, умирам или се повреждам от голям студ; замръзвам, измръзвам. *Такъв лют студ. Цветята ми помръзнаха в пръстените саксии.* А. Каралийчев. 3. За река, езеро — покривам се с лед; замръзвам. *Големи късове лед плуваха вече по тъмната река, помръзнала по края.* Вазов. ‖ Превръщам се в лед; замръзвам. *На бузите ѝ бледожълти | помръзват горестни сълзи.* Смирненски. 4. *Прен.* От силна уплаха или ужас оставам неподвижен на мястото си; вцепенявам се. *Той беше помръзнал от страх.* Вазов. 5. Мръзна малко, кратко време. *Помръзнахме около час, но посрещнахме гостите.*

помръ̀зване *ср. Отгл. същ. от* помръзвам.

помръ̀зна. Вж. помръзвам.

помръ̀квам, -аш, *несв.*; **помръ̀кна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* 1. *Поет.* Ставам тъмен; потъмнявам. *Денят помръкна, потъмня небето, | и стана тъмно оловно морето.* Ем. п. Димитров. *Едва затрептяла звезда | в облаци черни помръкна.* Дебелянов. *Той стои облегнат на прозореца, гледа небето, което бавно помръква над разцъфтелите кестени, над покривите.* А. Гуляшки. *Полъхна цветен мирис на вечер ведролика, | помръкна морно слънце над сънни лесове.* Хр. Ясенов. 2. *Прен.* Ставам мрачен, изпадам в мрачно настроение; помрачавам се. *Цвета наведе очи, а болното лице на Станка помръкна, като че някой одуха светлината му.* Елин Пелин. *Не се отвори вече нито веднъж лицето ѝ, не се разведри ... Помръкна, помрачи се с нея и цялата къща.* Дим. Талев. ‖ *Обр. И под заспали небеса | помръква врата ни плаха.* Лилиев. *И то ще ни поверне Филипините | и едрите звезди | над Фамагуста, | и радостта помръкнала в сърцето.* Вапцаров.

помръ̀кване *ср. Отгл. същ. от* помръквам.

помръ̀кна. Вж. помръквам.

помръ̀нкам. Вж. помрънквам.

помрънквам, -аш, *несв.*; **помрънкам**, -аш, *св.* Мрънкам малко или кратко време или понякога.

помусвам се, -аш се, *несв.*; **помуся се**, -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред.* Муся се малко или кратко време. *Ще се помуси и ще му мине.*

помуся се. Вж. помусвам се.

помуча. Вж. помучавам.

помучавам, -аш, *несв.*; **помуча**, -йш, *мин. св* -àх, *св.* Муча малко, кратко време или от време на време. *Откакто й взеха телето, кравата все помучава.*

помушвам, -аш, *несв.*; **помушна**, -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд* помушнат, *св.* Мушвам малко, леко или от време на време. *Помушна биволите да тръгнат.* **помушвам се, помушна се** *страд.*

помушна. Вж. помушвам.

помъдрувам, -аш, *св.* Мъдрувам малко, кратко време. *Ние побързахме да се съгласим с него, потълкувахме, помъдрувахме.* Г. Райчев.

помъквам, -аш, *несв.*; **помъкна**, -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд* помъкнат, *св.* 1. Почвам да мъкна. *Илия се загледа към младежите, които помъкнаха камъните, затъркаляха количките, почнаха да пренасят канарата към дълбокото речно корито.* А. Каралийчев. *Улови децата за ръцете и ги помъкна по неравния гръб на селския дол.* К. Петканов. 2. Взел съм и нося със себе си. *Дигна се вечерта бай Марчо и помъкна една кошница с вишни, одеяло, баница.* А. Каралийчев. *В това време отдолу, по улицата, тичаше към дома Гунка, помъкнала мрежа с утринни покупки.* Г. Райчев. 3. Мъкна малко, кратко време. *Помъкна багажа малко, но се умори и го остави на другаря си.* **помъквам се, помъкна се** *страд*

помъквам се, -аш се, *несв.*; **помъкна се**, -еш се, *мин св.* -ах се, *св*, *сред.* 1. Тръгвам бавно и с усилие, едвам се придвижвам. *Без да го погледне, Манол си взе довиждане и се помъкна към вратата.* Ив. Мартинов. *Велика се помъкна след тях, като от време на време показваше на Рунка как да държи сърпа.* К. Петканов. || *Рядко. Прен.* Бавно преминавам, протичам. *Помъкват се един по друг дните на бедства и на работа за пари.* П. П. Славейков. 2. *Неодобр.* Отивам, идвам някъде, гдето не съм желан. *Винаги се сърдеше на мъжа си, щом доведеше гости в къщи... Тъкмо ще се заловят за вретено или за игла, току виж са се помъкнали канени и неканени.* К. Петканов.

помъкна. Вж. помъквам.

помъкна се. Вж. помъквам се.

помълча. Вж. помълчавам.

помълчавам, -аш, *несв.*; **помълча**, -йш, *мин. св.* -àх, *св.* Мълча известно, обикн. кратко време *Доста време помълчаха и двете, като преглъщаха сълзите си.* Влайков. *Игрил помълча малко, преди да отвори уста, сякаш нему друго се искаше да чуе от войводата.* Ст. Загорчинов. *После той помълча и в главата му бликна нова вълна мисли.* Г. Райчев.

помъмря. Вж. помъмрям.

помъмрям, -яш, *несв.*; **помъмря**, -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Мъмря малко, кратко време. *Една вечер се върна твърде възбуден: бе изгубил два лева на табла. Майка му го помъмра, но той не отговори нищо.* Вазов. **помъмрям се, помъмря се** *страд.*

помънкам. Вж. помънквам.

помънквам, -аш, *несв.*; **помънкам**, -аш, *св* Мънкам малко, кратко време

помърдам, -аш, *св.* 1. Мърдам малко, кратко време. *Едно едро теле беше, с червеникав косъм, да му се ненагледаш. ...Помърда, пошавна и изпъна меките си копитца.* Кр. Григоров. 2. Обикн. при отрицание — направям някакво движение мърдам, движа се. *В разболяването си от тежката болест тя съвсем вече оставила и къщата, и мене на нейн* (на сестра ми) *грижа защото не можела да помърда вече.* П Р. Славейков.

помъркам. Вж. помърквам.

помърквам, -аш, *несв.*; **помъркам**, -аш *св.* Мъркам малко, кратко време.

помърморвам, -аш, *несв.*; **помърморя**, иш, *мин. св.* -их, *св* Мърморя малко кратко време

помърморя. Вж помърморвам

помъртвея. Вж. помъртвявам.

помъртвявам, -аш, *несв.*; **помъртвея**, -ееш, *мин. св.* помъртвях, *прич. мин. действ.* помъртвял, -а, -о *мн* помъртвели, *св.* Ставам като мъртъв, добивам мъртвешки вид. *Панко се преви, залитна и тръгна напред с клюмнала глава и помъртвяло лице.* Дим. Ангелов. *Всичко живо беше се спотаило в земята, помъртвяла и вкочаняла с мраз от студ.* Йовков.

помършавея. Вж. помършавявам.

помършавявам, -аш, *несв.*; **помършавея** -ееш, *мин. св.* помършавях, *прич. мин. дейст.* помършавял, -а, -о, *мн.* помършавели, *св.* *Циал.* Ставам мършав; измършавявам.

помътвам, -аш, *несв.*; помътя, -иш, *мин. св.* их, *св.* 1. Правя нещо да стане мътно размътвам. *И с песни, със смехове, с шеметен крясък | понесоха те напокон из бездни, със златен помътени пясък, | русалка, и конник, и кон.* К. Христов. 2. *Прен.* Отнемам радостта на някого; смущавам, помрачавам. *Душата му и рест помъти. | отчая се той от света.* Смирненски *Пуснали са из село слухове, Найдене, и тия слухове са помътили сърцето ти.* Р. Стоянов || За разум, съзнание — ставам причина да стане мътен, помрачен. *Страх подкосяваше силите, помътваше разума.* Йовков. **помътвам се, помътя се** *страд.* и *сред.* *Дълго старицата трепера, отваря широко очи, гърчи се..., изтръпнаха ръце, помътиха се очи.* П. Ю. Тодоров. *Той беше почти в несвяст. Но имаше още нещо, което не оставяше да се помъти съвсем съзнанието му.* Йовков.

помътване, *мн.* -ия, *ср.* *Отгл. същ.* от помътвам и от помътвам се.

помътнея. Вж. помътнявам.

помътнявам, -аш, *несв.*; помътнея, -ееш, *мин. св.* помътнях, *прич. мин действ.* помътнял, -а, -о, *мн.* помътнели, *св.* 1. Ставам мътен; размътвам се. *Голямата река лениво влачи помътнелите си води.* 2. За стъкло — ставам непрозрачен; замъглявам се. *Стъклата на прозорците помътняха от парата. Шишето трябва да се*

измие добре, защото е помътняло. 3. *Прен.* За очи, поглед и др. — преставам да бъда ясен, бистър; помрачавам се, помътвам се. *Треската на Аликс се засили. Синитe ѝ очи помътняха лицето ѝ се зачерви.* Дим Димов. *Прежълтял и с помътнели очи, Матей провлече крака към пътната врата.* Дим. Ангелов

помътня̀ване *ср. Отгл. същ. от* помътнявам.

помъ̀тя[1], -иш, *мин. св.* -их, *св.* За птица — мътя малко, кратко време.

помъ̀тя[2]. Вж. п о м ъ т в а м.

помъ̀ча. Вж. п о м ъ ч в а м.

помъ̀ча се. Вж. п о м ъ ч в а м с е.

помъ̀чвам, -аш, *несв.*; **помъ̀ча,** -иш, *мин св.* -их, *св.* Мъча малко, кратко време. *Тя знаеше каква е работата, но искаше да помъчи сестрите.* Вазов. *Ти си добър. Ти искаш само да ги помъчиш, да ги изпиташ, нали?* Йовков **помъчвам се,** помъча се *страд.*

помъ̀чвам се, -аш се, *несв.*; **помъ̀ча се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Полагам известни усилия, за да извърша нещо; постаравам се. *Гинка се помъчи да посрещне Колча засмяна и весела.* Влайков *Старецът се помъчи да се вдигне, но не можа.* Елин Пелин. *Димо се обърна на друга страна и се помъчи да тури в ред мислите си* К. Петканов.

помъ̀чване *ср. Отгл. същ. от* помъчвам *и от* помъчвам се.

помя̀ркам се. Вж. п о м я р к в а м с е.

помя̀рквам се, -аш се, *несв.*; **помя̀ркам се,** -аш се, *св., сред.* Мяркам се малко, кратко време или от време на време.

помя̀там, -аш, *несв.*; **помѐтна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* помѐтнат, *св.* Освобождавам се преждевременно от бременност умишлено или случайно; абортирам.

помя̀там се[1], -аш се, *св., сред.* Мятам се насам-натам кратко време. *Помята се до едно време в леглото и заспа.*

помя̀там се[2], -аш се, *несв.*; **помѐтна се,** -еш се, *мин. св.* -ах се, *св., сред. Нар.* Отказвам се от нещо, за което съм дал съгласието си или съм поел задължение; отмятам се *Един карачанин ни обнадежди по едно време, че ще ни докара единайсет коня, но, след като го чакахме три часа, той дойде да ни каже, че се помята.* Вазов.

помя̀тане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* помятам *и от* помятам се[2].

помяу̀кам. Вж. п о м я у к в а м.

помяу̀квам, -аш, *несв.*; **помяу̀кам,** -аш, *св.* Мяукам малко, кратко време или от време на време.

понаба̀вя. Вж. п о н а б а в я м.

понаба̀вям, -яш, *несв.*; **понаба̀вя,** -иш, *мин. св.* -их, *св* Набавям нещо в известно, обикн малко количество *Понабавихме и дърва за зимата,* **понабавям се, понабавя се** *страд.*

понабедя̀. Вж. п о н а б е д я в а м.

понабедя̀вам, -аш, *несв.*; **понабедя̀** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Набедявам малко, донякъде. *Бяха ме понабедили малко, но лесно се отървах.* **понабедявам се, понабедя се** *страд.*

понабѐлвам[1], -аш, *несв.*; **понабѐля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Набелвам[1] малко, донякъде. *Понабелила си лицето.* **понабелвам се, понабеля се** *възвр.* и *страд.*

понабѐлвам[2], -аш, *несв.*; **понабѐля,** -иш, *мин св.* -их, *св* Набелвам[2] малко количество, не всичко. *След като понабели картофи, започна да пали огъня* **понабелвам се, понабеля се** *страд.*

понабѐля. Вж. п о н а б е л в а м[1] *и* п о н а б е л в а м[2]

понаберà. Вж. п о н а б и р а м.

понабѝвам, -аш, *несв.*; **понабѝя,** йеш, *мин. св.* понабѝх, *прич мин. страд.* по̀набѝт, *св.* Набивам малко, донякъде. **понабивам се, понабия се** *страд.*

понабѝрам, -аш, *несв.*; **понаберà,** -ѐш, *мин. св.* понабрàх, *св.* 1. Набирам малко количество *По ридищата наоколо имаше дори още неожънати ниви, имаше некосени ливади, трябваше да се понабере шума за добитъка.* Дим. Талев. *Убодох се и пръстът ми понабра.* 2. Набирам малко, леко. *Понабра полата на роклята, за да прилегне по-добре.* **понабирам се, понабера се** *страд.* и *сред.*

понабѝя. Вж. п о н а б и в а м.

понаблѐгна. Вж. п о н а б л я г а м.

понаближà. Вж. п о н а б л и ж а в а м.

понаближàвам, -аш, *несв.*; **понаближà,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Наближавам малко. *От кулата излезе един кочник и препусна бързо по криволичещия път към спрялата се чета. Когато понаближи, всички видяха, че конникът маха насам с ръка.* Ст Загорчинов.

понабля̀гам, -аш, *несв.*; **понаблѐгна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* понаблѐгнат, *св.* Наблягам малко, донякъде. *Момчето понаблегна вратата и тя се отвори. Когато свършваше изказването си, той понаблегна на последните думи.*

понаболѝ. Вж. п о н а б о л я в а м.

понаболя̀вам. Само 3 *л.* понаболя̀ва, *несв.*; **понаболѝ,** *мин св.* понаболя̀, *прич. мин. действ.* понаболя̀л, а, -о, *мн.* понаболѐли, *св.* Наболява малко или от време на време *Ти оздравя ли, Никола? Как ти е кракът? — Нищо, малко ме понаболява, ама нищо.* Дора Габе. *През нощта я понаболяваше глава*

понабру̀лвам, -аш, *несв.*; **понабру̀ля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Набрулвам малко количество. *Понабрули сливи и почерпи.* 2. Набрулвам малко, донякъде *Вятърът ни понабрули лицата.* **понабрулвам се, понабруля се** *страд.*

понабру̀ля. Вж. п о н а б р у л в а м.

понабу̀там. Вж. п о н а б у т в а м.

понабу̀твам, -аш, *несв.*; **понабу̀там,** -аш, *св.* Набутвам малко. *Понабута дрехите в куфара и го заключи.* **понабутвам се, понабутам се** *страд.*

понабъ̀бвам, -аш, *несв.*; **понабъ̀бна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Набъбвам малко, донякъде. *Грахът понабъбна във водата.*

понабъ̀бна. Вж п о н а б ъ б в а м.

понабъ̀ркам. Вж. п о н а б ъ р к в а м.

понабъ̀рквам, -аш, *несв.*; **понабъ̀ркам,** -аш, *св.* Набърквам малко, донякъде. **понабърквам**

се, понабърквам се *страд.* и *сред. Ния нареди своята малка стая по свой вкус. Старата се опита и там да се понабърка.* Дим. Талев.

понабърча. Вж. понабърчвам.

понабърчвам, -аш, *несв.*; **понабърча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Набърчвам малко, донякъде. *Той понабърчи чело и се позамисли.* **понабърчвам се, понабърча се** *страд.* и *сред.*

понаведа. Вж. понавеждам.

понавеждам, -аш *несв.*; **понаведа,** -еш, *мин. св.* понаведох, *прич. мин. действ.* понавел, *св.* Навеждам малко или от време на време. *Като прекараха пръсти върху дупките и като понаведе глава на една страна, той засвири.* Йовков *Венозните липи, понавели листата си мълчат и не благоухаят като през пролет.* Я. Страшимиров. **понавеждам се, понаведа се** *възвр.* и *страд. Човекът погледна в съда, понаведе се и загреба малко с лъжицата.* Ст. Загорчинов.

понавестя. Вж. понавестявам.

понавестявам, -аш, *несв.*; **понавестя,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Навестявам за малко или от време на време, понякога. *Веднъж-два пъти в седмицата беше ги понавестявала и баба Станка.* Г. Райчев. **понавестявам се, понавестя се** *страд.*

понавехна. Вж. понавяхвам.

понавивам, -аш, *несв.*; **понавия,** -йеш, *мин. св.* понавих, *прич. мин. страд.* понавит, *св.* Навивам малко, не всичко, не изцяло. **понавивам се, понавия се** *страд.*

понавидя. Вж. понавиждам.

понавиждам, -аш *несв.*; **понавидя,** -иш, *мин. св.* понавидях, *св. Нар.* Навиждам, навестявам някого за малко, за кратко време или от време на време *Глухонемият се прибираше привечер от извора при прътите бряста и се отбиваше тук-таме хем да понавиди някой болен, хем и да си похапне нещо.* Г. Караславов.

понавикам. Вж. понавиквам[1].

понавиквам[1], -аш *несв.*; **понавикам,** -аш, *св. Нар.* Навиквам някого малко или от време на време; понахоквам, посгълчавам.

понавиквам[2], -аш, *несв.*; **понавикна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Навиквам, свиквам малко, донякъде с нещо; посвиквам. *И полека-лека понавикна на самотния живот.* Влайков. *Най-напред нищо не виждаше, после понавикна на тъмнината и ето че току пред него зашава нещо, мярна се сянката на човек.* Йовков.

понавикна. Вж. понавиквам[2].

понавия. Вж. понавивам.

понавлизам, -аш, *несв.*; **понавляза,** понавлезеш, *мин. св.* понавлязох *прич. мин. действ.* понавлязъл, -зла, -зло, *мн.* понавлезли, *св.* Навлизам малко, донякъде *Понавлезли в гората, уж да си отрежат по някоя пръчка.* Йовков.

понавляза. Вж. понавлизам.

понавнасям, -яш, *несв.*; **понавнеса,** -еш, *мин. св.* понавнесох, *прич. мин. действ.* понавнесъл, -сла, -сло, *мн.* -сли, *св.* Навнасям малко. *Понавнесоха кал в къщи, затова сега трябва да чистя.*

понавнеса. Вж. понавнасям *и* понавнисам.

понавнисам, -аш, *несв.*; **понавнеса,** -еш, *мин. св.* понавнесох, *св. Нар.* Понавнасям.

понавонея. Вж. понавонявам.

понавонявам, -аш, *несв.*; **понавонея,** -еш, *мин. св.* понавонях, *прич. мин. действ.* понавонял, -а, -о, *мн.* понавонели, *св.* Навонявам малко, донякъде; понамирисвам. *Рибата понавонява.*

понавържа. Вж. понавързвам.

понавързвам, -аш, *несв.*; **понавържа,** -еш, *мин. св.* понавързах, *св.* Навързвам малко. **понавързвам се, понавържа се** *страд.*

понавъдя. Вж. понавъждам.

понавъждам, -аш, *несв.*; **понавъдя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Навъждам малко. *Понавъдихме зайци.* **понавъждам се, понавъдя се** *страд.* и *сред. Понавъдиха се мишки.*

понавъртам се, аш се, *несв.*; **понавъртя се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *прич. мин. действ.* понавъртял се, -а се -о се, *мн.* понавъртели се, *св.*, *сред.* 1. Навъртам се малко, кратко време или от време на време. *През деня рядко се понавъртам в къщи.*

понавъртя се. Вж. понавъртам се.

понавъсвам, -аш, *несв.*; **понавъся,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Навъсвам малко. *Румяна спря, понавъси престорено вежди и загази пак, взряна в Златка. Водата ставаше все по-дълбока.* Ц. Церковски. **понавъсвам се, понавъся се** *страд.* и *сред. Тогава Марко се обърна към жена си, която се понавъси недобрително.* Вазов.

понавъся се. Вж. понавъсвам се.

понавяхвам, -аш, *несв.*; **понавехна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* понавехнат, *св.* Навяхвам малко. *Понавехнах си крака.* **понавяхвам се, понавехна се** *възвр.* и *страд.*

понагаждам, -аш, *несв.*; **понагодя,** -йш, *мин. св.* -йх, *св. Нар.* Нагаждам малко, донякъде. *Понагоди детето и излезе.* **понагаждам се, понагодя се** *страд.* и *сред.*

понагазвам, -аш, *несв.*; **понагазя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Нагазвам малко, донякъде. *Понагазихме в реката.*

понагазя. Вж. понагазвам.

понагарчам, -аш, *несв.*; **понагорча,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Нагарчам малко, донякъде; понагорчавам. *Лекарството понагарча.*

понагиздвам, -аш, *несв*; **понагиздя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Нагиздвам малко. *Шаферките понагиздиха булката.* **понагиздвам се, понагиздя се** *възвр. Момите трябва да се понагиздят та ако може да ни се наплатиш още тази вечер.* Г. Караславов.

понагиздя. Вж. понагиздвам.

понагласа. Вж. понагласявам.

понагласявам, аш, *несв.*; **понагласа,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Нагласявам малко, донякъде. *Понагласи стаята и излезе.* **понагласявам се, понагласа се** *страд.* и *сред. Понагласете се кое как, но само за половин час, докато почне да разсъмва.* Дим Ангелов.

понагледам. Вж. понагледвам *и* понаглеждам.

понагледам се. Вж. понагледвам се.

понагледвам, -аш, *несв.*; **понагледам,** -аш *св.* Понаглеждам. *Ту воловете понагледа, види имат ли сено, ту конете погледа.* Каравелов. *Всеки път, когато майката излизаше, бабата понагледваше детето.*

понаглѐдвам се. -аш се, *несв.*; **понаглѐдам се,** -аш се, *св.*, *сред.* Понаглеждам се.

понаглѐждам, -аш, *несв.*; **понаглѐдам,** -аш, *св.* Наглеждам малко или от време на време. *Ти я чуй, момче, ... ти хем се къпи, хем понаглеждай мускалите.* Ал. Константинов. *Аз ще ида да понагледам другите, а ти, щом видиш, че изскочи роят, викай ме.* Йовков. **понаглеждам се, понагледам се** *страд.*

понаглѐждам се, -аш се, *несв.*; **понаглѐдам се,** -аш се, *св.*, *сред.* Наглеждам се малко. *Ненко с нетърпение чакаше другия празник, та на хорото пак, макар и отдалеч, да ѝ се понагледа.* Влайков.

понагнѝвам, -аш, *несв.*; **понагнѝя,** -йеш, *мин. св.* понагнѝх, *св.* Нагнивам малко.

понагнѝя. Вж. понагнивам.

понагноя̀. Вж. понагноявам.

понагноя̀вам, -аш, *несв.*; **понагноя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* За рана — нагноявам малко: позагноявам.

понагодя̀. Вж. понагаждам.

понагорещя̀. Вж. понагорещявам

понагорещя̀вам, -аш, *несв.*; **понагорещя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Нагорещявам малко, донякъде. **понагорещявам се, понагорещя се** *страд.* и *сред.* *Ютията се понагорещи.*

понагорча̀. Вж. понагарчам и понагорчавам.

понагорча̀вам, -аш, *несв.*; **понагорча̀,** -йш, *мин. св.* -а̀х, *св.* Нагорчавам малко, донякъде; понагарчам. *Брашното понагорчава.*

понагостя̀. Вж. понагостявам.

понагостя̀вам, -аш, *несв.*; **понагостя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Нагостявам малко, донякъде. **понагостявам се, понагостя се** *страд.*

понаго̀твя. Вж. понаготвям.

понаго̀твям, -яш, *несв.*; **понаго̀твя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Наготвям малко. *Понаготвих за вечеря.* **понаготвям се, понаготвя се** *страд.*

понагоя̀. Вж. понагоявам.

понагоя̀вам, -аш, *несв.*; **понагоя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Нагоявам малко. **понагоявам се, понагоя се** *страд.* и *сред.*

понагра̀бвам, -аш, *несв.*; **понагра̀бя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Награбвам малко, не всичко *Децата понаграбиха ябълки и избягаха.* **понаграбвам се, понаграбя се** *страд.* и *сред.*

понагра̀бя. Вж. понаграбвам.

понагреба̀. Вж. понагребвам.

понагрѐбвам, -аш, *несв.*; **понагреба̀,** -ѐш, *мин. св.* понагрѐбах, *св.* Нагребвам малко. **понагребвам се, понагреба се** *страд.*

понагрѐя. Вж. понагрявам.

понагруба̀. Вж. понагрубявам.

понагрубя̀вам, -аш, *несв.*; **понагрубя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Нагрубявам малко, донякъде. **понагрубявам се, понагрубя се** *страд.*

понагря̀вам, -аш, *несв.*; **понагрѐя,** -ѐеш, *мин. св.* понагря̀х, *прич. мин. действ.* понагря̀л, -а, -о, *мн.* понагрѐли, *прич. мин. страд.* понагря̀н, -а, -о, *мн.* понагрѐни, и понагря̀т, -а, -о, *мн.* понагрѐти, *св.* Нагрявам малко или кратко време. *Другите двама откачиха тъпаните от стената и взеха да ги понагряват на огъня.* Цани Гинчев. *Изуй се и ти, понапрей, поразтъркай си краката.* М. Марчевски. **понагрявам се, понагрея се** *възвр.*, *страд.* и *сред.* *Нощно време стоя до мангала, понагрея се и задрямам.* Йовков.

понагъ̀вам, -аш, *несв.*; **понагъ̀на,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* понагъ̀нат, *св.* Нагъвам малко. **понагъвам се, понагъна се** *страд.* и *сред.*

понагъ̀лтам. Вж. понагълтвам.

понагъ̀лтвам, -аш, *несв.*; **понагъ̀лтам,** -аш, *св.* Нагълтвам малко. *Детето понагълта вода.* **понагълтвам се, понагълтам се** *страд.* и *сред.*

понагъ̀на. Вж. понагъвам.

понагъ̀рча. Вж. понагърчвам.

понагъ̀рчвам, -аш, *несв.*; **понагъ̀рча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Нагърчвам малко. *Кориците бяха облепени с жълтеникавия външен лист на учебника и понагърчени тук-там.* И. Волен. **понагърчвам се, понагърча се** *страд.* и *сред.*

понадвѐсвам, -аш, *несв.*; **понадвѐся,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Надвесвам малко. **понадвесвам се, понадвеся се** *страд.* и *сред.*

понадвѐся. Вж. понадвесвам.

понадда̀вам, -аш, *несв.*; **понадда̀м,** понаддадѐш, *мин. св.* понаддàдох, *прич. мин. действ.* понаддàл, *св.* Наддавам малко. *Детето понаддаде през ваканцията.*

понадебелѐя. Вж. понадебелявам[1].

понадебеля̀. Вж. понадебелявам[2].

понадебеля̀вам[1], -аш, *несв.*; **понадебелѐя,** -ѐеш, *мин. св.* понадебеля̀х, *прич. мин. действ.* понадебеля̀л, -а, -о, *мн.* понадебелѐли, *св.* Ставам малко дебел; понапълнявам. *Дали ще ме познае Аничка? ... Аз съм понадебеляла.* Вазов.

понадебеля̀вам[2], -аш, *несв.*; **понадебеля̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Правя нещо да стане малко по-дебело.

понадера̀. Вж. понадирам.

понадзира̀вам, -аш, *несв.* Надзиравам малко, кратко време или от време на време. **понадзиравам се** *страд.*

понадзъ̀рна. Вж. понадзъртам.

понадзъ̀ртам, -аш, *несв.*; **понадзъ̀рна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Надзъртам малко, набързо и от време на време. *До вратата стоеше едно дете и понадзърташе често вътре.*

понадѝгам, -аш, *несв.*; **понадѝгна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* понадѝгнат, *св.* Надигам малко, леко или от време на време. *Галунка се върна в къщи и понадигна капака на сандъка, за да види дали е заключен.* Йовков. *От масата насъкчаха по-буйните боляри, пък и болярките понадигнаха глави.* Ст. Загорчинов. *Всеки, като понадигаше едната си ръка, очакваше да мине овцата под мишницата му, след туй я хващаше и я задържаше над ведрото.* Йовков. **понадигам се, понадигна се** *страд.*

понадѝгам се, -аш се, *несв.*; **понадѝгна се,** -еш се, *мин. св.* -ах се, *св.*, *сред.* Надигам се малко или от време на време. *Изход една купа сено се понадигна Бодура.* Йовков. *Илю трепна, понадигна се, но викът не се повтори.* Г. Караславов. *Не можеше да дигне глава от болести това дете. Докато се понадигнеше от една, настигаше го друга.* Дим. Талев. *Тя се за-*

лавяше с една или с две ръце за сандъка, понадигаше се и лицето ѝ се сбръчваше от болка. Йовков.

понадѝгна. Вж. понадигам

понадѝгна се. Вж. понадигам се.

понадѝпля. Вж. понадиплям.

понадѝплям, -яш, *несв.*; **понадѝпля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Надиплям малко, не изцяло. **понадиплям се, понадипля се** *страд.*

понадѝрам, -аш, *несв.*; **понадерà,** -ѐш, *мин св.* понадрàх, *св.* Надирам малко или от време на време. **понадирам се, понадера се** *страд.*

понадмѝна. Вж. понадминавам.

понадминàвам, -аш, *несв.*; **понадмѝна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Надминавам малко, донякъде.

понадничквам, -аш, *несв.*; **понаднѝкна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Надниквам малко, набързо или от време на време. *После тя понадникна от вратата навън, поогледа се и затвори предпазливо.* А. Страшимиров. *Добре, че преди две години проводи писмо на Николай Палаузов да понадникне в училището, за което се потрошиха толкова пари.* А. Каралийчев.

понаднѝкна. Вж. понадниквам.

понаднѝчам, -аш, *несв.* Надничам малко или от време на време. *Често той понадднича и в класното отделение, за да контролира вървежа на образователното дело в градеца.* Вазов.

понадоѝ. Вж. понадоявам.

понадоѝвам, -аш, *несв.*; **понадоѝ,** -ѝш, *мин. св.* -ѝх, *св.* Надоявам малко. *Понадои маяко.* **понадоявам се, понадоя се** *страд.*

понадрàскам. Вж. понадрасквам.

понадрàсквам, -аш, *несв.*; **понадрàскам,** -аш, *и* **понадрàщя,** -еш, *мин. св.* понадрàсках, *св.* Надрасквам малко. *Детето понадраскало книгата.* **понадрасквам се, понадраскам се, понадраща се** *страд.*

понадрàщя. Вж. понадрасквам.

понадробѝ. Вж. понадробявам.

понадробѝвам, -аш, *несв.*; **понадробѝ,** -ѝш, *мин. св.* -ѝх, *св.* Надробявам малко. *Понадроби хляб за кокошките.* **понадробявам се, понадробя се** *страд.*

понадрѐнкам. Вж. понадрънквам.

понадрѐнквам, -аш, *несв.*; **понадрѐнкам,** -аш, *св.* Надрънквам малко. *Понадрънка ми няколко приказки и си отиде.* **понадрънквам се, понадрънкам се** *страд.* и *сред.*

понадсмѐя се. Вж. понадсмивам се.

понадсмѝвам се, -аш се, *несв.*; **понадсмѐя се,** -ѐеш се, *мин. св.* понадсмѝх се, *прич. мин. действ.* понадсмѐл се, -а се, -о се, *мн.* понадсмѐли се, *св.*, *сред.* Надсмивам се малко, леко. *Искаш ли се да ги подразним, да им се понадсмеем някак. И войниците пущат вече помежду си шеги и се смеят.* Йовков.

понадỳвам, -аш, *несв.*; **понадỳя,** -ỳеш, *мин. св.* понадỳх, *прич. мин. страд.* понадỳт, *св.* Надувам малко, донякъде. или от време на време **понадувам се, понадуя се** *страд.*

понадỳвам се, -аш се, *несв.*; **понадỳя се,** -ỳеш се, *мин. св.* понадỳх се, *св.*, *сред.* Надувам се малко. *Тетка Бисера доста се понаду: такъв зет, гражданин и богатски син.* Дим. Талев.

понадỳмам. Вж. понадумвам.

понадỳмвам, -аш, *несв.*; **понадỳмам,** -аш, *св.* Надумвам малко. *Понадумала ѝ била, каквато си е отворена тя, и едно и друго за дъщеря ѝ.* Влайков.

понадỳпча. Вж. понадупчвам.

понадỳпчвам, -аш, *несв.*; **понадỳпча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Надупчвам малко, тук там. *Молците понадупчили плата.* **понадупчвам се, понадупча се** *страд.*

понадỳхам, -аш, *св.* Надухвам малко. *Вятърът ме понадуха из пътя.* **понадухам се** *страд.*

понадỳша. Вж. понадушвам.

понадỳшвам, -аш, *несв.*; **понадỳша,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Надушвам донякъде или от време на време. *Не се мина много, селяните захванаха да понадушват.* Мих. Георгиев. **понадушвам се, понадуша се** *страд.*

понадỳя. Вж. понадувам.

понадỳя се. Вж. понадувам се.

понадѝвам се, -аш се, *св.*, *сред.* Надявам се малко, кратко време. *Понадявахме се да дойдеш, но ти се забави и ние тръгнахме сами.*

понаедрѐя. Вж. понаедрявам.

понаедрѝвам, -аш, *несв.*; **понаедрѐя,** -ѐеш, *мин. св.* понаедрѝх, *прич. мин. действ.* понаедрѐл, -а, -о. *мн.* понаедрѐли, *св.* Наедрявам малко. *Заваляха дъждове, царевицата понаедря.*

понаѐжа се. Вж. понаежвам се.

понаѐжвам се, -аш се, *несв.*; **понаѐжа се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред.* Наежвам се малко или понякога. *Командирът забеляза как Алекси леко се понаежи.* Вежинов. *Кучето се понаежи.*

понажежà. Вж. понажежавам.

понажежàвам, -аш, *несв.*; **понажежà,** -ѐш, *мин. св.* -àх, *св.* Нажежавам малко; понагорещявам. **понажежавам се, понажежа се** *страд.* и *сред.*

понаживѐя се. Вж. понаживявам се.

понаживѝвам се, -аш се, *несв.*; **понаживѐя се,** -ѐеш се, *мин. св.* понаживѝх се, *прич. мин. действ.* понаживѐл се, -а се, -о се, *мн.* понаживѐли се, *св.*, *сред.* Наживявам се донякъде.

понажỳлвам, -аш, *несв.*; **понажỳля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Нажулвам малко или понякога. **понажулвам се, понажуля се** *страд.*

понажỳля. Вж. понажулвам.

понажѐна. Вж. понажънвам.

понажѐнвам, -аш, *несв.*; **понажѐна,** еш, *мин. св.* -ах, *св.* Нажънвам малко. *Като понажънеш десетина снопа, тогава ще ги вържеш.* **понажънвам се, понажъна се** *страд.*

поназòбам се. Вж. поназобвам се.

поназòбвам се, -аш се, *несв.*; **поназòбам се,** -аш се, *св.*, *сред.* Назобвам се малко. *Гроздето е още зелено, но децата се поназобаха.*

поназобѝ. Вж. поназобявам.

поназобѝвам, -аш, *несв.*; **поназобѝ,** -ѝш, *мин. св.* -ѝх, *св.* Назобявам малко. *Поназоби конете, нека лъснат косъм.* Кр. Григоров. **поназобвам се, поназобя се** *страд.*

поназрѐя. Вж. поназрявам.

поназря̀вам, -аш, *несв.*; **поназрѐя,** -ѐеш, *мин. св.* поназря̀х, *прич. мин. дейтв.* поназря̀л, -а, -о, *мн.* поназрѐли, *св* Назрявам малко, донякъде. *Въпросът е поназрял.*

поназу̀бря. Вж. поназубрям.

поназу̀брям, -яш, *несв.*; **поназу̀бря,** -иш, *мин. св.* -их, *св. Разг.* Назубрям малко, донякъде. **поназубрям се, поназубря се** *страд.*

поназъ̀бвам, -аш, *несв.*; **поназъбя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Назъбвам малко или тук-там.

поназъ̀бя. Вж. поназъбвам.

поназъ̀рвам, -аш, *несв.*; **поназърна,** -еш, *мин. св.* -а̀х, *св.* Надзървам малко, кратко време.

поназъ̀рна. Вж. поназървам.

поназя̀пам се. Вж. поназяпвам се.

поназя̀пвам се, -аш се, *несв.*; **поназя̀пам се,** -аш се, *св., сред.* Назяпвам се малко, донякъде.

понаигра̀вам се, -аш се, *несв.*; **понаигра̀я се,** -а̀еш се, *мин. св.* понаигра̀х се, *св., сред.* Наигравам се донякъде. *Докато се понаиграят децата, то се стъмни.*

понаигра̀я се. Вж. понаигравам се.

понакадя̀. Вж. понакадявам.

понакадя̀вам, -аш, *несв.*; **понакадя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Накадявам малко. **понакадявам се, понакадя се** *страд.*

понака̀жа. Вж. наказвам.

понака̀жа се. Вж. понаказвам се.

понака̀звам, -аш, *несв.*; **понака̀жа,** -еш, *мин. св.* понака̀зах, *св.* Наказвам малко, леко или от време на време. *Понаказваха децата, когато не слушаха.* **понаказвам се, понакажа се** *страд.*

понака̀звам се, -аш се, *несв.*; **понака̀жа се,** -еш се, *мин. св.* понака̀зах се, *св., сред.* Наказвам се малко, донякъде; поизмъчвам се. *Понаказах се с тия тесни обувки.*

понака̀лвам, -аш, *несв.*; **понака̀лям,** -яш, *св.* Накалвам малко. *Децата понакаляха пода.* **понакалвам се, понакалям се** *страд.*

понака̀лям. Вж. понакалвам.

понака̀пвам[1], -аш, *несв.*; **понака̀пя,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Изцапвам или напръсквам с малко капки. *Понакапах си рокдята със сладко.* **понакапвам се, понакапя се** *страд.*

понака̀пвам[2], -аш, *несв.*; **понака̀пя,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* За листа, плодове и под. — накапвам малко; поокапвам, понападвам.

понака̀пя. Вж. понакапвам[1] *и* понакапвам[2].

понака̀стря. Вж. понакастрям.

понака̀стрям, -яш, *несв.*; **понака̀стря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Накастрям малко или от време на време. **понакастрям се, понакастря се** *страд. Трябва да се понакастри шума за козата.*

понаква̀свам, -аш, *несв.*; **понаква̀ся,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Наквасвам малко или от време на време. *Донесох ти малко водица от онази. . Понакваси си малко челцето.* В. Друмев. **понаквасвам се, понакваса се** *възвр.* и *страд.*

понаква̀ся. Вж. понаквасвам.

понакѝсвам, -аш, *несв.*; **понакѝсна,** -еш, *мин. св.* -ах *прич. мин. страд.* понакѝснат, *св.* Накисвам малко, кратко време. *Понакиснах дрехите в топла вода.* **понакисвам се, понакисна се** *страд.*

понакиселѐя. Вж. понакиселявам.

понакиселя̀вам, -аш, *несв.*; **понакиселѐя,** -ѐеш, *мин. св.* понакиселя̀х, *прич. мин. действ.* понакиселя̀л, -а, -о, *мн.* понакиселѐли, *св.* Накиселявам малко, слабо. *Супата понакиселява.*

понакѝсна. Вж. понакисвам.

понакѝтя. Вж. понакитвам.

понакѝтвам, -аш, *несв.*; **понакѝтя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Накитвам малко; понакичвам. **понакитвам се, понакитя се** *възвр.* и *страд. Тя зашъта, затреби стаята, поприглади се, понакити се пред огледалото.* Вазов.

понакѝча. Вж. понакичвам.

понакѝчвам, -аш, *несв.*; **понакѝча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Накичвам малко; понакитвам. **понакичвам се, понакича се** *възвр.* и *страд. Понакичи се и отиде на хорото.*

понаклада̀. Вж. понаклаждам.

понакла̀ждам, -аш, *несв.*; **понаклада̀,** -ѐш, *мин. св.* понакла̀дох, *прич. мин. действ.* понакла̀л, *св.* Наклаждам малко или от време на време. **понаклаждам се, понаклада се** *страд.*

понакла̀ням, -яш, *несв.*; **понаклоня̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Понаклонявам.

понаклеветя̀. Вж. понаклеветявам.

понаклеветя̀вам, -аш, *несв.*; **понаклеветя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Наклеветявам малко. **понаклеветявам се, понаклеветя се** *страд.*

понаклѐпам. Вж. понаклепвам.

понаклѐпвам, -аш, *несв.*; **понаклѐпам,** -аш, *св.* Наклепвам малко, донякъде. **понаклепвам се, понаклепам се** *страд.*

понаклоня̀. Вж. понакланям *и* понаклонявам.

понаклоня̀вам, -аш, *несв.*; **понаклоня̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Наклонявам малко, донякъде. *Той гледаше и понаклони глава по-добре да вижда как това малко осветлено място бавно и постепенно растеше.* Ц. Церковски. **понаклонявам се, понаклоня се** *възвр.* и *страд. Понаклоних се към Ирена, за да й пошушна тоя стих.* П. Славински.

понакова̀. Вж. понаковавам.

понакова̀вам, -аш, *несв.*; **понакова̀,** -ѐш, *мин. св.* -а̀х, *св.* Наковавам малко, не всичко. **понаковавам се, понакова се** *страд.*

понако̀нтвам, -аш, *несв.*; **понако̀нтя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Наконтвам малко. *Понаконтила си детето.* **понаконтвам се, понаконтя се** *страд.* и *сред.*

понако̀нтя. Вж. понаконтвам.

понакося̀. Вж. понакосявам.

понакося̀вам, -аш, *несв.*; **понакося̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св* Накосявам малко. *Сутринта понакосихме сено.* **понакосявам се, понакося се** *страд.*

понакривя̀. Вж. понакривявам.

понакривя̀вам, -аш *несв.*; **понакривя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Накривявам малко. *Свиден беше понакривил глава и я гледаше с разширени...*

очи. И. Волен. **понакривявам се, понакривя се** *страд.*

понакро̀я. Вж. понакроявам.

понакро̀явам, -аш, *несв.*; **понакро̀я,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Накроявам малко, не всичко. *Понакроих няколко престилки.* **понакроявам се, понакроя се** *страд.*

понаку̀пвам, -аш, *несв.*; **понаку̀пя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Накупвам малко.

понаку̀пя. Вж. понакупвам.

понаку̀цвам, -аш, *несв.* Накуцвам малко, слабо. *Той се поогледа, понамести торбата на рамото си и, като понакуцваше, забърза надолу из пътеката.* Йовков. *Единият му крак ... беше малко по-къс и той леко понакуцваше.* К. Константинов.

понакъ̀дря. Вж. понакъдрям.

понакъ̀дрям, -яш, *несв.*; **понакъ̀дря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Накъдрям малко. *Понакъдрих си косата.* **понакъдрям се, понакъдря се** *възвр.* и *страд.*

понакълва̀. Вж. понакълвавам.

понакълва̀вам, -аш, *несв.*; **понакълва̀,** -ѐш, *мин. св.* -а̀х, *св.* Накълвавам малко или тук-там. *Кокошките понакълвали пъпеша.* **понакълвавам се, понакълва се** *страд.*

понакъ̀лцам. Вж. понакълцвам.

понакъ̀лцвам, -аш, *несв.*; **понакъ̀лцам,** -аш, *св.* Накълцвам малко, не всичко. *Понакълцах няколко зелки.* **понакълцвам се, понакълцам се** *страд.*

понакървавя̀. Вж. понакървавявам.

понакървавя̀вам, -аш, *несв.*; **понакървавя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Накървавявам малко, отчасти. **понакървавявам се, понакървавя се** *страд.* и *сред.* *Превръзката се понакървави.*

понакъ̀рмя. Вж. понакърмям.

понакъ̀рмям, -яш, *несв.*; **понакъ̀рмя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Накърмям малко. *Понакърми детето и то заспа.* **понакърмям се, понакърмя се** *страд.*

понакъ̀рня. Вж. понакърням.

понакърня̀. Вж. понакърнявам.

понакърня̀вам, -аш, *несв.*; **понакърня̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Накърнявам малко, донякъде. *Ако нещо понакърняваше доброто им съседство, то беше обикновеното междуселско съперничество.* Йовков. **понакърнявам се, понакърня се** *страд.*

понакъ̀рням, -яш, *несв.*; **понакъ̀рня,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* *Диал.* Кърня малко. *Понакърнихме шума за добитъка за през зимата.*

понакъ̀ртвам, -аш, *несв.*; **понакъ̀ртя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Накъртвам малко. **понакъртвам се, понакъртя се** *страд.*

понакъ̀ртя. Вж. понакъртвам.

понакъ̀рша. Вж. понакършвам.

понакъ̀ршвам, -аш, *несв.*; **понакъ̀рша,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Накършвам малко или от време на време. *Понакършиха клони.* **понакършвам се, понакърша се** *страд.*

понакъ̀сам. Вж. понакъсвам.

понакъ̀свам, -аш, *несв.*; **понакъ̀сам,** -аш, *св.* Накъсвам малко. *Понакъсахме цветя и украсихме училището за празника.* **понакъсвам се, понакъсам се** *страд.*

понала̀гам, -аш, *несв.*; **поналò жа,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Налагам малко или понякога. **поналагам се, поналожа се** *страд.*

поналепя̀, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Налепявам малко или тук-там. **поналепя се** *страд.*

поналѐя. Вж. поналивам.

поналѝвам, -аш, *несв.*; **поналѐя,** -ѐеш, *мин. св.* поналя̀х, *прич. мин. действ.* поналя̀л, -а, -о, *мн.* поналѐли, *прич. мин. страд.* поналя̀н, -а, -о, *мн.* поналѐни и поналя̀т, -а, -о, *мн.* поналѐти, *св.* Наливам малко. *Поналей вода в каната!* **поналивам се, поналея се** *страд.* *Трябва да се поналее вода в саксията.*

поналѝскам. Вж. поналисквам.

поналѝсквам, -аш, *несв.*; **поналѝскам,** -аш, *св.* *Разг.* Налисквам малко; понаплисквам. *И ще си понaлиска лицето, че й е пламнало в огън.* Влайков. **поналисквам се, поналискам се** *възвр.* и *страд.*

поналовя̀, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Налавям малко. *Поналових риба.* **поналовя се** *страд.*

поналò жа. Вж. поналагам.

поналуду̀вам се, -аш се, *св.*, *сред.* Налудувам се донякъде.

поналу̀чкам. Вж. поналучквам.

поналу̀чквам, -аш, *несв.*; **поналу̀чкам,** -аш, *св.* Налучквам малко, донякъде. **поналучквам се, поналучкам се** *страд.*

поналютѝ. Вж. поналютявам.

поналютя̀вам. Само 3 *л.* **поналютява** *несв.*; **поналютѝ,** *мин. св.* поналютѝ, *св.* Налютява малко. *Яденето поналютява.*

поналю̀щвам, -аш, *несв.*; **поналю̀щя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Налющвам малко. **поналющвам се, поналющя се** *страд.*

поналя̀гам, -аш, *несв.*; **поналѐгна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* поналѐгнат, *св.* Налягам малко, слабо. *Поналегнах капака и куфарът се затвори.* **поналягам се, поналегна се** *страд.*

понама̀жа. Вж. понамазвам.

понама̀звам, -аш, *несв.*; **понама̀жа,** -еш, *мин. св.* понама̀зах, *св.* Намазвам малко. *Понамазах вратата да не скърца.* **понамазвам се, понамажа се** *възвр.* и *страд.*

понамалѐя. Вж. понамалявам[1].

понамаля̀. Вж. понамалявам[2].

понамаля̀вам[1], -аш, *несв.*; **понамалѐя,** -ѐеш, *мин. св.* понамаля̀х, *прич. мин. действ.* понамаля̀л, -а, -о, *мн.* понамалѐли, *св.* Ставам малко по-малък. *Подир един час върволякът понамаля.* Вазов. *Денят понамаля.*

понамаля̀вам[2], -аш, *несв.*; **понамаля̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Правя нещо да стане малко по-малко. *Понамалиха крачките си и се поспряха.* Йовков. *Опита се да го поразтуши и да му понамали тъгата.* **понамалявам се, понамаля се** *страд.*

понамѐквам, -аш, *несв.*; **понамѐкна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* понамѐкнат, *св.* Намеквам малко за нещо. *Понамеква, че не й е добре, че ѝ е тежко.*

понамѐкна. Вж. понамеквам.

понамѐсвам, -аш, *несв.*; **понамѐся,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Намесвам малко, донякъде. **понамесвам се, понамеся се** *страд.* и *сред.*

понамѐствам, -аш, *несв.*; **понамѐстя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Намествам малко, донякъде. *Той понамести очилата си, пристъпи по-близу и гласно прочете надписа.* Йовков. *И като понамести феса на главата си, Кондо затръшна пътните врата зад гърба си и потегли към затвора.* Д. Немиров. **понамествам се, понаместя се** *страд.*

понамѐствам се, -аш се, *несв.*; **понамѐстя се.** -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред.* Намествам се донякъде. *А Немтур цял пламна ..., изкашля се, понамести се на миндера и почна да чете с голяма мъка, но после се пооправи.* Дим. Талев.

понамѐстя. Вж. понамествам.

понамѐстя се. Вж. понамествам се.

понамѐся. Вж. понамесвам.

понамѐтна. Вж. понамятам.

понамѝгам, -аш, *несв.*; **понамѝгна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Намигам малко, слабо или от време на време. *Понамигна ми да мълча. Когато говори, понамига с едното око.*

понамѝгна. Вж. понамигам.

понамѝна. Вж. понаминавам.

понамина̀вам, -аш, *несв.*; **понамѝна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Наминавам някъде за малко, за кратко време или от време на време. *Тя обиколи всички хора ... Понамина и у някои от сиромасите, на които давашениви на изполица или под наем.* Г. Караславов. *Не пропускаше неделя да не понамине у какини си.*

понамирѝсвам, -аш, *несв.*; **понамирѝша,** -еш, *мин. св.* понамирѝсах, *св* Намирисвам малко, донякъде или от време на време. *Понамирисва на лошо.*

понамирѝша. Вж. понамирисвам.

понамо̀кря. Вж. понамокрям.

понамо̀крям, -яш, *несв.*; **понамо̀кря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Намокрям малко. *Малко дъжд понамокря земята.* **понамокрям се, понамокря се** *страд.* и *сред.* *Покривите, листата на дърветата и тревата едвам бяха се понамокрили.* Йовков.

понамота̀вам, -аш, *несв.*; **понамота̀я,** -ѐеш, *мин. св.* понамота̀х, *св.* Намотавам малко. *Понамотах прежда.* **понамотавам се, понамотая се** *страд.* и *сред.*

понамота̀я. Вж. понамотавам.

понамра̀звам, -аш, *несв.*; **понамра̀зя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Намразвам малко, донякъде. **понамразвам се, понамразя се** *страд.* и *взаим.*

понамра̀зя. Вж. понамразвам.

понамръщвам, -аш, *несв.*; **понамръщя,** -иш, *мин. св.* -их, *св* Намръщвам малко, леко. *Понамръщих челото си* **понамръщвам се, понамръщя се** *сред.* *Който се понамръщи, дето така ги изоставя, ала нищо не рече и не ѝ натякна.* Влайков. *Нона отпусна гъстите си ресници и се понамръщи.* Йовков.

понамръщя. Вж. понамръщвам.

понаму̀свам се, -аш се, *несв.*; **понаму̀ся се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред.* Намусвам се малко. *Тя се понамуси и погледна сърдито.*

понаму̀ся се. Вж. понамусвам се.

понамя̀там, -аш, *несв.*; **понамѐтна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* понамѐтнат, *св.* Намятам малко. **понамятам се, понаметна се** *възвр.* и *страд.* *Понаметни се, докато проветря стаята.*

понанѝжа. Вж. понанизвам.

понанѝзвам, -аш, *несв.*; **понанѝжа,** -еш, *мин. св.* понанѝзах, *св.* Нанизвам малко. *Докато детето спеше, понанизах мъниста.* **понанизвам се, понанижа се** *страд.*

понао̀стря. Вж. понаострям.

понао̀стрям, -яш, *несв.*; **понао̀стря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Наострям малко, не напълно. *Сегиз-тогиз като че се събужда от дрямка* (конят), *понаостря уши и поглежда чича Митуша.* Йовков. *Понаострих молива.* **понаострям се, понаостря се** *страд.*

понапа̀дам[1], -аш, *несв.*; **понапа̀дна,** -еш, *мин. св* -ах, *прич. мин. страд.* понапа̀днат, *св.* Нападам малко. *Понападнаха го и той се обиди.* **понападам се, понападна се** *страд.*

понапа̀дам[2]. Вж. понападвам.

понапа̀двам, -аш, *несв.*; **понапа̀дам,** -аш, *св.* Нападвам в малко количество. *Понападали сливи по земята.*

понапа̀дна. Вж. понападам[1].

понапа̀лвам, -аш, *несв.*; **понапа̀ля,** -иш, *мин. св* -их, *св.* Напалвам малко. *И мама заран все ще понапали малко пещта* Влайков. **понапалвам се, понапаля се** *страд.*

понапа̀ля. Вж. понапалвам.

понапаса̀. Вж. понапасвам.

понапаса̀ се. Вж. понапасвам се.

понапа̀свам, -аш, *несв*; **понапаса̀,** -ѐш, *мин. св.* понапа̀сох, *прич. мин действ.* понапа̀съл, -сла, -сло, *мн.* -сли, *св.* Напасвам малко, донякъде.

понапа̀свам се, -аш се, *несв.*; **понапаса̀ се,** -ѐш се, *мин. св.* понапа̀сох се, *прич. мин. действ* понапа̀съл се, -сла се, -сло се, *мн.* -сли се, *св.*, *сред.* Напасвам се малко, донякъде.

понапа̀твам се, -аш се, *несв.*; **понапа̀тя се,** -иш се, *мин. св* -их се, *св.*, *сред.* Напатвам се малко; понатеглям се.

понапа̀тя се. Вж. понапатвам се.

понапека̀. Вж. понапичам.

понапѝвам се, -аш се, *несв.*; **понапѝя се,** -йеш се, *мин. св.* понапѝх се, *св.*, *сред.* Напивам се малко или от време на време. *Закъсняха. Коларят в хана се беше понапил. Останаха да заминат сутринта.* А. Страшимиров. *Понапиха се и се веселиха до късно. Като остаря, взе често да се понапива.*

понапѝчам, -аш, *несв*; **понапека̀,** понапечѐш, *мин. св.* понапѐкох, понапѐче, *прич. мин. действ* понапѐкъл, -кла, -кло, *мн.* -кли, *св.* Напичам малко. *Спят най-вече сутрин, като изгрее слънцето, като понапече.* Йовков. *Искаше ѝ се да понапече гърба си на последните лъчи на залязващото слънце.* Орлин Василев. *Понапекохме чушки.* **понапичам се, понапека се** *възвр.* и *страд.*

понапѝя се. Вж. понапивам се.

понапла̀квам се, -аш се, *несв.*; **понапла̀ча се,** -еш се, *мин. св.* понапла̀ках се, *св.*, *сред.*

Наплаквам се донякъде. *Очите и на двете се изпълниха със сълзи. Да бяха по-насаме, щяха да ги отпуснат, та да се понаплачат.* Влайков.

понаплàча се. Вж. понаплаквам се.

понаплàша. Вж. понаплашвам.

понаплàшвам, -аш, *несв.*; **понаплàша,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Наплашвам малко. **понаплашвам се, понаплаша се** *страд.* и *сред. Понаплашиха се много люде в тия тревожни дни* Дим. Талев.

понаплѝскам. Вж. понаплисквам.

понаплѝсквам, -аш, *несв.*; **понаплѝскам,** -аш, *св.* Наплисквам малко. *Излизам да си понаплискам набързо лицето, та по-скоричко да се облека.* Влайков. **понаплисквам се, понаплискам се** *възвр.* и *страд.*

понаплю̀нча. Вж. понаплюнчвам.

понаплю̀нчвам, -аш, *несв.*; **понаплю̀нча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Наплюнчвам малко. **понаплюнчвам се, понаплюнча се** *страд.*

понапòмня. Вж. понапомням.

понапòмням, -яш, *несв.*; **понапòмня,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Напомням малко. **понапомням се, понапомня се** *страд.*

понапоя̀. Вж. понапоявам.

понапоя̀ се. Вж. понапоявам се.

понапоя̀вам, -аш, *несв.*; **понапоя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Напоявам малко, донякъде. *Понапоиха добитъка и подкараха нагоре по баира.* **понапоявам се, понапоя се** *страд.*

понапоя̀вам се, -аш се, *несв.*; **понапоя̀ се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св.*, *сред.* Напоявам се малко, донякъде. *Земята се понапои от падналия дъжд. Въздухът се понапои с дъх на липа.*

понапрàвя. Вж. понаправям.

понапрàвям, -яш, *несв.*; **понапрàвя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Направям малко. *Сестра му беше понаправила нещо, но не беше наредено така хубаво, не беше изработено така майсторски.* Г. Караславов. **понаправям се, понаправя се** *страд.* □ **Понаправям главата** (разг.) — напивам се малко; понапивам се. *От кръчмата излезе ухилен Гърдьо. Рано беше още, но той беше успял вече да понаправи главата.* Йовков.

понапрàша. Вж. понапрашвам.

понапрàшвам, -аш, *несв.*; **понапрàша,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Напрашвам малко; поизпрашвам. **понапрашвам се, понапраша се** *възвр.* и *страд.*

понапрѐгна. Вж. понапрягам.

понапрѐгна се. Вж. понапрягам се.

понапредà. Вж. понапридам.

понапрѝдам, -аш, *несв.*; **понапредà,** -ѐш, *мин. св.* понапрѐдох, *прич. мин. действ.* понапрѐл, *св.* Напридам малко. **понапридам се, понапреда се** *страд.*

понаприкàжа се. Вж. понаприказвам се.

понаприкàзвам се, -аш се, *и* **понаприкàжа се,** -еш се, *мин. св.* понаприкàзах се, *св.*, *сред.* Наприказвам се донякъде. *Дойди, бе брате, дойди да се понаприкажем! — започна той най-напред.* З. Стоянов. *Като се понаприказват така трите жени, ... кака Неда ще стане, ще свали от полицата ... една от книгите.* Влайков.

понапрѐскам. Вж. понапрысквам.

понапрѐсквам, -аш, *несв.*; **понапрѐскам,** -аш, *св.* Напръсквам малко, тук-там. *Понапръска двора с вода и започна да мете.* **понапръсквам се, понапръскам се** *възвр.* и *страд.*

понапря̀гам -аш, *несв.*; **понапрѐгна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* понапрѐгнат, *св.* Напрягам малко, донякъде.

понапря̀гам се, -аш се, *несв.*, **понапрѐгна се,** -еш се, *мин. св.* -ах се, *св.*, *сред.* Напрягам се малко, донякъде.

понапу̀дря. Вж. понапудрям.

понапу̀дрям, -яш, *несв.*; **понапу̀дря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Напудрям малко. **понапудрям се, понапудря се** *възвр.* и *страд.*

понапу̀кам. Вж. понапуквам.

понапу̀квам, -аш, *несв.*; **понапу̀кам,** -аш, *св.* Напуквам малко. **понапуквам се, понапукам се** *страд. Земята се е понапукала от сушата.*

понапъ̀вам се, -аш се, *несв.*; **понапъ̀на се,** -еш се, *мин. св.* -ах се, *св.*, *сред.* Напъвам се малко. *Гороломов приклекна ..., понапъна се, измести се и, наедно със сандъка, който стягаше краката му като с букаи, свлече се и падна на земята.* Йовков.

понапълнѐя. Вж. понапълнявам.

понапълня̀вам, -аш, *несв.*; **понапълнѐя,** -ѐеш, *мин. св.* понапълня̀х, *прич. мин. действ.* понапълня̀л, -а, -о, *мн.* понапълнѐли, *св.* Напълнявам малко. *Без да иска, разхубавяваше се от ден на ден, понапълняваше, снагата ѝ зрееше и се наливаше като плод.* Йовков. *Тя бе малко понапълняла, препасана с алена престилка, изглеждаше весела, радостна.* К. Петканов. *Той беше сърдит, надут, неразговорлив. Лицето му беше понапълняло и изглеждаше на подпухнало.* Г. Караславов.

понапъ̀на се. Вж. понапъвам се.

понапъ̀пвам, -аш, *несв.*; **понапъ̀пя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Напъпвам малко. *Дръвчетата понапъпиха.*

понапъ̀пя. Вж. понапъпвам.

понапъ̀твам, -аш, *несв.*, **понапъ̀тя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Напътвам малко. **понапътвам се, понапътя се** *страд.*

понапъ̀тя. Вж. понапътвам.

понарàдвам се, -аш се, *св.*, *сред.* и *взаим.* Нарадвам се донякъде или кратко време. *Повече от един час юнаците стояха на мегдана почти без действия. Това бе наистина необходимо, за да се понарадват един на други, да си поговорят на свободно.* З. Стоянов. *Днес гостите още в по-голямо изобилие идат на посещение на светинята. Идат и за нея, идат и за самата Рила, да ѝ се понарадват.* Вазов.

понаредя̀. Вж. понареждам.

понарѐжа. Вж. понарязвам.

понарѐждам, -аш, *несв.*; **понаредя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Нареждам малко, донякъде. *Бяха ѝ свобщили късно, че ще има гости, но тя бе успяла да понареди едно и друго.* Дим. Талев. *Той ще замине по-напред . Да види там за квартирата, да понареди* Орлин Василев. **понареждам се, понаредя се** *възвр.* *страд.* и *сред.* *Той ще се постегне и понареди още по-хубаво и*

ще излезе на хорото. Влайков. *И понареди се Ли-чо с тия училищни приходи.* Влайков.

понаро̀нвам, -аш, *несв.*, **понаро̀ня,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Наронвам малко *Понароних царевица.* **понаронвам се, понароня се** *страд.*

понаро̀ня. Вж. понаронвам.

понароса̀. Вж. понаросявам.

понарося̀вам, -аш, *несв.*; **понароса̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Наросявам малко или от време на време. *Слаб дъжд понароси земята.* **понаросявам се, понароса се** *страд.*

понаруга̀вам, -аш, *несв.*; **понаруга̀я,** -аеш, *мин. св.* понаругах, *св.* Наругавам малко; понахоквам. **понаругавам се, понаругая се** *страд.*

понаруга̀я. Вж. понаругавам.

понаруша̀. Вж. понарушавам.

понаруша̀вам, -аш, *несв.*; **понаруша̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Нарушавам малко, донякъде или от време на време. **понарушавам се, понаруша се** *страд.*

понаръ̀свам, -аш, *несв.*; **понаръ̀ся,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Наръсвам малко. **понаръсвам се, понаръся се** *страд.*

понаръ̀ся. Вж. понаръсвам

понаря̀звам, -аш, *несв.*; **понарѐжа,** -еш, *мин. св.* понаря̀зах, *св.* Нарязвам малко, не всичко. *Понарязах хляба.* **понарязвам се, понарежа се** *страд.*

понасадя̀. Вж. понасаждам.

понаса̀ждам, -аш, *несв.*; **понасадя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Насаждам малко. *Понасадихме тук.* **понасаждам се, понасадя се** *страд.*

понасвету̀вам се, -аш се, *св*, *сред. Нар.* Насветувам се малко: понаживея се *Бог да я прости, сирота Божана, — захвана с участие кумицата, — не можа да се понасветува.* Елин Пелин.

понасека̀. Вж. понасичам.

понасѝпвам, -аш, *несв.*, **понасѝпя,** -еш, *мин св.* -ах, *св.* Насипвам малко или от време на време. *Видя пред себе си усърдно разчистена пътека по снега, но вятърът бе успял да я понасипе тук-там с нов сняг.* Дим. Талев. **понасипвам се, понасипя се** *страд.*

понасѝпя. Вж. понасипвам.

понасѝтя. Вж. понасищам.

понасѝчам, -аш, *несв.*; **понасека̀,** понасѐчеш, *мин. св* понася̀кох, понасѐче *прич. мин. действ* понася̀къл, -кла, -кло, *мн* понасѐкли, *св.* Насичам малко. *Понасякохме дърва за зимата.* **понасичам се, понасека се** *страд.*

понасѝщам, -аш *несв.*, **понасѝтя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Насищам малко, донякъде **понасищам се, понаситя се** *страд.* и *сред. Както Лила се понаситила от тия сладки нещи, то си скрила лицето във възглавницата.* Каравелов

понаска̀чам се. Вж. понаскачвам се.

понаска̀чвам се, -аш се, *несв*.; **понаска̀чам се,** -аш се, *св.*, *сред* Наскачвам се малко, донякъде *А на хорото е тъй весело и тъй хубаво, щото човек и най-големите кахъри и ядове забравя там и гледа само да се нарадва и да се понаскача.* Влайков.

понаскѝтам се. Вж. понаскитвам се.

понаскѝтвам се, -аш се, *несв.*; **понаскѝтам се,** -аш се, *св*, *сред.* Наскитвам се малко, донякъде.

понаску̀бвам, -аш, *несв.*; **понаску̀бя,** -еш, *мин. св.* -ах, *св* Наскубвам малко или от време на време **понаскубвам се, понаскубя се** *страд.*

понаску̀бя. Вж. понаскубвам.

понасѐя. Вж понасявам.

понасмѐя се, -ѐеш се, *мин. св.* понасмя̀х се, *прич мин действ.* понасмя̀л се, -а се, -о се, *мн* понасмѐли се, *св.* Насмея се малко, донякъде *Стой, почакай, лудо, [. . .] да се изприкажем, да се понасмеем.* Ц. Церковски.

понасоля̀. Вж. понасолявам.

понасоля̀вам, -аш, *несв.*; **понасоля̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Насолявам малко, донякъде. **понасолявам се, понасоля се** *страд.*

понастаня̀. Вж. понастанявам.

понастаня̀вам, -аш, *несв.*; **понастаня̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Настанявам малко, донякъде. *Като завърза юздите, тя слезе, понастани коня и погледна пак към кръчмата.* Йовков. **понастанявам се, понастаня се** *страд.*

понастаня̀вам се, -аш се, *несв.*; **понастаня̀ се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св.*, *сред.* Настанявам се донякъде. *Като се понастаниха така рожденци и дебрищани и всяка челяд си намери сгодно място . . ., поуталожи се и страхът им.* Дим. Талев.

понастѝгам, -аш, *несв.*; **понастѝгна,** -еш, *мин св* -ах. *прич. мин. страд.* понастѝгнат, *св.* Настигам малко, донякъде. *Вълкадин забърза, след него и тя. Понастигна го, той чуваше стъпките ѝ, но пак не се обърна.* Йовков. **понастигам се, понастигна се** *страд.*

понастѝгна. Вж. понастигам.

понастѝвам, -аш, *несв.*; **понастѝна,** -еш, *мин св.* -ах, *св.* Настивам малко или от време на време. *Атанас, още като се върна, заболя и уж нищо му няма, уж само понастинал, а легна и вече не стана.* Йовков.

понастѝна. Вж. понастивам.

понастръ̀хвам, -аш, *несв.*; **понастръ̀хна,** -еш, *мин св.* -ах, *св* Настръхвам малко или от време на време *Вие във всеки случай гледайте да не предизвикате недоволство срещу властта — при вас някои като че са понастръхнали . внимавайте!* А. Гуляшки. *Стана ми студено, понастръхнах. При всяко отваряне на вратата аз понастръхвах.*

понастръ̀хна. Вж. понастръхвам.

понастъ̀ргвам, -аш, *несв.*: **понастъ̀ржа,** -еш, *мин св* понастъ̀ргах, *св.* Настъргвам малко, не всичко. *Понастъргах кашкавал за юфката* **понастъргвам се, понастържа се** *страд.*

понастъ̀ржа. Вж. понастъргвам.

понасъ̀рбам се. Вж. понасърбвам се.

понасъ̀рбвам се, -аш се, *несв.*. **понасъ̀рбам се** -аш се, *св.*, *сред.* Насърбвам се донякъде.

понасърча̀. Вж. понасърчавам.

понасърча̀вам, -аш, *несв.*; **понасърча̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Насърчавам малко; поокуражавам. **понасърчавам се, понасърча се** *страд.* и *сред.*

понасъ̀скам. Вж. понасъсквам

понасъ̀сквам, -аш, *несв.*; **понасъ̀скам,** -аш, *св.* Насъсквам малко или от време на време. **понасъсквам се, понасъскам се** *страд.*

пона̀сям[1], -яш, *несв.*; **понеса̀,** -ѐш, *мин. св.* понѐсох, *прич. мин. действ.* понѐсъл, -сла, -сло, *мн.* -сли, *св.* **1.** Почвам да нося някого или нещо. *Грабнал на ръце ранената и я понесъл като дете към хана.* Йовков. *Момчил не каза вече нищо, мълком вдигна Елена на ръцете си, понесе я и леко я сложи близу до дъба.* Ст. Загорчинов. *И сякаш с тоя диван аромат криле понасяха те в други свят.* Ем. п. Димитров. ‖ За превозно средство — почвам да возя, да карам. *Найпосле, когато влакът ме понесе към Дунава, аз си отдъхнах с радост.* Вазов. *Конят понесе двуколката в равен тръс.* Дим. Димов. **2.** За вода, вятър — повличам, отнасям със себе си. *Уморено, то се отпусна над леките вълни и водата бавно и спокойно го понесе.* Елин Пелин. *Завтекох се да взема птицата. Течението я понесе към вътрешността на яза.* Ем. Станев *Понесла клони и листа, реката | с напевен шум изплаква тъмна скръб.* Н. Ракитин. *Вятърът волен далеко понесъл е | нашите песни и смях.* Багряна. *А вихърът студен понесе в миг | на призрачни криле зловещий вик.* Смирненски. **3.** Само *св.* Взел съм и нося със себе си. *Пък и какво ще каже, ако го попитат защо я е взел, няма ли да му се смеят, че е понесъл брадва да се брани от вълците?* Йовков. **понасям се, понеса се** *страд.*

пона̀сям[2], -яш, *несв.*; **понеса̀.** -ѐш. *мин. св.* понѐсох, *прич. мин. действ.* понѐсъл, -сла, -сло, *мн.* -сли, *св.* **1.** Устоявам, издържам на болка, страдание и под.; търпя. *Търпеливо понасяше и мъки, и нужди* Влайков. *Кръстьо не можеше да понася разваления въздух по кръчмите и кафенетата..., та по цели дни си седеше до печката.* Г. Караславов. *Лицето му лъщеше на слънцето, обляно в пот; виждаше се, че той трудно понасяше лятната горещина.* Дим. Талев. ‖ Приемам търпеливо, спокойно нещо неприятно; примирявам се, изтърпявам, издържам. *Не страя | и не понесе срам на старини: | при пролет още грижната му майка | на одъра се гътна — и не стана.* П. П. Славейков. *Сърцето на Цвета често се огорчаваше, но тя понасяше леко всичко, защото Еньо я обичаше, подкрепяше.* Елин Пелин. *А мама... тя всичко може да понесе: така си мислим ние всички за нашите тъжни майки.* Дим. Талев. *Милена не можеше да понася Дина.* К. Петканов. **2.** Изпитвам, претърпявам, изживявам нещо тежко, неприятно *Повече кахъри и грижи понесе стрина Венковица с голямото си момче.* Влайков. *Колчо, едва пренесъл едни ядове и неприятности, сега трябваше пък друга мъка да понесе.* Влайков. *Най-много щета понесохме от агарянците.* Ст. Загорчинов. **3.** Само 3 *л. Разг.* В съчет. с личните местоим. в дат. пад. и обикн. с отрицание — изгодно ми е, нрави ми се. *Белчо, не те разбирам! — дигна рамене старшията. — Разбираш ме, но не ти понася.* К. Петканов. *Аз съм убеден, че той нарочно икономисва (истината) — защото тъй му понася!* П. П. Славейков. ‖ *Разг.* За климат и др. — действува благотворно на организма, на здравето. *Ще свалим една другарка в село. Не й понесе тук, болна била.* К. Ламбрев. **понасям се, понеса се** *възвр., страд.* и *взаим.* *Мислиш ли, че не съм опротивял дори на себе си! Не мога да се понасям!* Орлин Василев. *Насилието и кървавите обиди се понасяха с търпение и стоицизъм, които учудват.* Йовков. *Ще се разведем с Петър, защото вече не можем да живеем заедно. . Ние просто не можем повече да се понасяме.* Вежинов.

пона̀сям се, -яш се, *несв*; **понеса̀ се,** -ѐш се, *мин. св* понѐсох се, *прич. мин действ* понѐсъл се, -сла се, -сло се, *мн.* -сли се, *св., сред.* **1.** Започвам да се нося да се движа бързо в някаква посока, обикн напред или нагоре; отправям се, препускам *Хлопките задрънчаха и цялото стадо се понесе в бяг* Йовков *И от комините се заиздига сладкоструйно тънък син димец и се понесе към небето като обредно кадение* Елин Пелин *Ястребът заклати криле и се понесе над реката към отсрещния склон* Н п. Филипов ‖ *Прен.* Започвам да вея. *Скоро и тях ги замрежи фъртуната, която се понесе на бурни, вихрести, снежни облащи насам* Вазов **2.** *Прен.* За звук, шум, песен мълва и пр — започвам да се разнасям, да се разпространявам, да се чувам *От двора се понесе страшен лай: залаяха и трите кучета* Ем. Станев *По едно време из село се понесе тъмна мълва — Рале отишел в манастира да се калугери.* П. Ю. Тодоров. ‖ За миризма, дъх и пр — започвам да се излъчвам от нещо и да се разнасям из въздуха. *Из долината се понесе дъх на люляка и на липи* Йовков *Комините задимяха лениво и из въздуха се понесе остра миризма от горен говежди тор.* Г Караславов.

пона̀сяне *ср. Отгл. същ. от* понасям[1], понасям[2] *и от* понасям се.

понатежа̀. Вж. понатежавам.

понатежа̀вам, -аш, *несв*; **понатежа̀.** -йш, *мин. св.* -ах, *св* Натежавам малко, донякъде. *Стоян и сега нямаше ни бял косъм по главата,... ала някак понатежа и наедря.* Дим. Талев *Ех, понатежало ми бе малко, та рекох от мъка да си поизкажа пред тебе.* Влайков.

понатѝсвам, -аш, *несв.*; **понатѝсна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* понатѝснат, *св.* Натисвам малко, леко или от време на време. *Хаджи Смион допуши цигарата си, .. понатисна си феса на челото и излезе.* Вазов. *Малко ме понатиснаха лани камъните на Ючорманския, но имал съм дни.* А. Каралийчев. *Раната ме заболява, като я понатисна.* **понатисвам се, понатисна се** *страд.*

понатѝсна. Вж. понатисвам.

понатова̀рвам, -аш, *несв.*; **понатова̀ря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Натоварвам малко. *Понатоварихме колата и тръгнахме.* **понатоварвам се. понатоваря се** *страд.*

понатова̀ря. Вж. понатоварвам.

понато̀пля. Вж. понатоплям.

понато̀плям, -яш, *несв.*; **понато̀пля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Натоплям малко; понагрявам, позатоплям. *Понатоплих ютията.* **понатоплям се, понатопля се** *възвр.* и *страд.*

понаторя̀. Вж. понаторявам.

понаторя̀вам, -аш, *несв.*; **понаторя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Наторявам малко или от време

на време. *През пролетта понаторяваме градината.* **понаторявам се, понаторя се** *страд.*

понато̀ча. Вж. понаточвам[1], понаточвам[2] *и* понаточвам[3].

понато̀чвам[1], -аш, *несв.*; **понато̀ча**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* За течност — наточвам малко. *Понаточи от виното.* **понаточвам се, понаточа се** *страд.*

понато̀чвам[2], -аш, *несв.*; **понато̀ча**, -иш, *мин. св* -их, *св.* За тесто — наточвам, разточвам малко. *Понаточих кори за баницата* **понаточвам се, понаточа се** *страд.*

понато̀чвам[3], -аш, *несв.*; **понато̀ча**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* За нож, сечиво — наточвам малко; понаострям *Понаточвам бръснача.* **понаточвам се, понаточа се** *страд.*

понатрѝвам, -аш, *несв*; **понатрѝя**, -йеш, *мин. св* -йх, *прич мин. страд.* понатрйт, *св.* Натривам малко *Понатриха болния с камфоров спирт.* **понатривам се. понатрия се** *страд.*

понатрѝя. Вж. понатривам.

понатроша̀. Вж. понатрошавам

понатроша̀вам, -аш, *несв.*; **понатроша̀**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Натрошавам малко, не всичко *Понатроших малко хляб за кокошките* **понатрошавам се, понатроша се** *страд.*

понатрупам. Вж понатрупвам.

понатру̀пвам, -аш *несв*; **понатру̀пам**, -аш, *св* Натрупвам малко. *Понатрупаха материал за градеж.* **понатрупвам се, понатрупам се** *страд.*

понатру̀пвам се, -аш се, *несв*; **понатру̀пам се**, -аш се, *св*, *сред* Само *мн.* и 3 *л. ед.* Натрупваме се малко в малък брой *Около него бяха се понатрупали деца.*

понату̀пам. Вж. понатупвам.

понату̀пвам, -аш, *несв.*; **понату̀пам**, -аш, *св.* Натупвам малко или от време на време *Когато децата не мируваха, понатупваха ги.* **понатупвам се, понатупам се** *страд.*

понатъжа̀. Вж. понатъжавам.

понатъжа̀вам, -аш, *несв*; **понатъжа̀**, -йш, *мин. св.* -йх, *св* Натъжавам малко. *Неочакваното заминаване на сестра му го понатъжи.* **понатъжавам се, понатъжа се** *сред.*

понатъкмя̀. Вж. понатъкмявам.

понатъкмя̀вам, -аш, *несв.*; **понатъкмя̀**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Натъкмявам малко. *И Стамен си понатъкми нещата под мишница, па бързо взе нагоре към реката.* Влайков. **понатъкмявам се, понатъкмя се** *възвр.* и *страд.*

понатъ̀пквам, -аш, *несв.*; **понатъ̀пча**, -еш, *мин. св.* понатъпках, *св.* Натъпквам малко, донякъде. *Понатъпках нещата в куфара, за да се затвори.* **понатъпквам се, понатъпча се** *възвр.* и *страд.*

понатъ̀пча. Вж. понатъпквам.

понатъ̀ркам. Вж. понатърквам.

понатъ̀рквам, -аш, *несв.*; **понатъ̀ркам**, -аш, *св.* Натърквам малко; понатривам. **понатърквам се, понатъркам се** *страд.*

понатъ̀ртвам, -аш, *несв.*; **понатъ̀ртя**, -иш, *мин. св.* -их *св.* Натъртвам малко донякъде. *Там стигнахме двама с Петърча подир пладне. Понатъртихме си краката, изподраскаха ни крайбрежните трънаци.* Ѧ Каралийчев. **понатъртвам се, понатъртя се** *възвр.* и *страд*

понатъ̀ртя. Вж. понатъртвам.

понатя̀квам, -аш, *несв.*; **понатя̀кна**, -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Натяквам малко или от време на време. *И един ден понатякнах пред нея за това, що го стори Койчо. Тя не даде и да се издума.* Влайков *Често му понатякваха, че не му се учи.*

понатя̀кна. Вж. понатяквам.

понау̀ча. Вж. понаучавам.

понауча̀вам, -аш, *несв.*; **понау̀ча**, -иш, *мин. св.* -их, *св* Научавам малко или от време на време. *Той понаучи занаята и си отвори малка работилничка. Всеки месец понаучаваха нещо за сина си.* **понаучавам се, понауча се** *възвр.*, *страд.* и *сред.* *Ех, па най-после се понаучихме ние с мама и сами да си живеем.* Влайков.

понаха̀пвам, -аш, *несв.*; **понаха̀пя**, -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Нахапвам малко, тук-там. *Детето понахапа ябълката и я остави.* **понахапвам се, понахапя се** *страд.*

понаха̀пя. Вж. понахапвам.

понахлу̀пвам, -аш, *несв.*; **понахлу̀пя**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Нахлупвам малко. *Понахлупи високия си овнешки калпак над изруселите си вежди, подвикна галено на конете и продължи.* Ѧ. Гуляшки **понахлупвам се, понахлупя се** *страд.*

понахлу̀пя. Вж. понахлупвам.

понахо̀дя се, -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред.* Находя се малко донякъде *Постоя ерген, понаходи се.*

понахо̀кам. Вж. понахоквам.

понахо̀квам, -аш, *несв.*; **понахо̀кам**, -аш, *св.* Нахоквам малко или от време на време; понаругавам. *Той поръмжа, понахока малко непокорството на дъщеря си, но доброто ядене и хубаво вино поправиха бързо настроението му.* Дим. Димов. **понахоквам се, понахокам се** *страд.*

понахра̀нвам, -аш, *несв.*; **понахра̀ня**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Нахранвам малко. *Казал им, че отива на тяхната си царевица, хем добичето си да понахрани, хем и някой зелен мамул да си опече.* Г. Караславов. **понахранвам се, понахраня се** *страд.* и *сред.* *Четата прекара два дни в Рожден — да се понахрани, да се постопли, да се изпокърпи и изчисти.* Дим. Талев.

понахра̀ня. Вж. понахранвам.

понаца̀пам. Вж. понацапвам.

понаца̀пвам, -аш, *несв.*; **понаца̀пам**, -аш, *св.* Нацапвам малко, леко. *Понацапах си ръцете.* **понацапвам се, понацапам се** *възвр.* и *страд.*

понацедя̀. Вж. понацеждам.

понацѐждам, -аш, *несв.*; **понацедя̀**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Нацеждам малко. *Понацедих лимон на рибата.*

понацѐпвам, -аш, *несв.*; **понацѐпя**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Нацепвам малко, не всичко. *Понацепих дърва за зимата.* **понацепвам се, понацепя се** *страд.* и *сред.*

понацѐпя. Вж. понацепвам.

понацу̀пвам, -аш, *несв.*; **понацу̀пя**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Нацупвам малко; поначумервам. *Грозьо постоя, сякаш недоумяваше как да постъпи след Джонковите гневни думи; . . . накрай обаче понацупи дебелите си бърни и сам се хвана при Ангелина.* Ѧ. Страшимиров. **понацупвам**

се, понацупя се *сред. Аз се понацупвам, па сядам по-настрана и почвам да разглеждам пеперудата.* Влайков.

понацу̀пя. Вж. понацупвам.

поначервя̀. Вж. поначервявам.

поначервя̀вам, -аш, *несв.*; **поначервя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Начервявам малко. *Поначервихме яйца за Великден.* **поначервявам се, поначервя се** *страд.*

поначѐрня. Вж. поначерням.

поначѐрням, -яш *несв.*; **поначѐрня,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Начерням малко. *Чистих печката и поначерних ръцете си.* **поначерням се, поначерня се** *страд.*

поначу̀кам. Вж. поначуквам.

поначу̀квам, -аш, *несв.*; **поначу̀кам** -аш, *св.* Начуквам малко. **поначуквам се, поначукам се** *страд.*

поначумѐрвам, -аш, *несв.* **поначумѐря,** -иш, *мин. св.* -их, *св* Начумервам малко. *Той все говореше нещо на Сарандовица, но тя, залисана в сметките си, само поначумерваше лицето си и махваше с ръка, за да не и пречи.* Йовков **поначумервам се, поначумеря се** *сред. Ангелина се поначумери и наведе очи.* А. Страшимиров.

поначумѐря. Вж. поначумервам.

поначу̀пвам, -аш, *несв.*; **поначу̀пя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Начупвам малко. *Поначупих орехи за житото. Поначупил хляба от едната страна.* **п начупвам се, поначупя се** *страд.* и *сред. Надясно линията се поначупва.*

поначу̀пя. Вж. поначупвам.

понаша̀рвам, -аш, *несв.*; **понаша̀ря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Нашарвам малко. *Понашари боядисаните яйца.* **понашарвам се, понашаря се** *страд.*

понаша̀ря. Вж. понашарвам.

понашѝбам. Вж. понашибвам

понашѝбвам, -аш, *несв.* **понашѝбам,** -аш, *св.* Нашибвам малко или понякога. *Когато децата не слушаха, баба им ги понашибваше.* **понашибвам се, понашибам се** *страд.*

понащърбя̀. Вж. понащърбявам.

понащърбя̀вам. -аш, *несв.*; **понащърбя̀,** -йш, *мин. св.* -йх. *св* Нащърбявам малко.

понайждам се, -аш се, *несв.* **понаям се,** понаядеш се, *мин. св.* понаядох се, *пов.* понаяж се, *мн.* понаяжте се, *прич. мин. действ.* понаял се, *св., сред.* Наяждам се донякъде; понахранвам се. *Понаядохме се и легнахме да си починем.*

понайквам, -аш, *несв.*; **понайкна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св. Нар.* Наяквам донякъде. *Ще понаякнеш по-нататък и тогава ще земеш и ти да вършиш всичко.* Влайков.

понайкна. Вж. понаяквам.

понаям се. Вж. понаяждам се.

понѐ *нареч.* 1. При думи които означават количество — за означаване, че това е най-малкото, което се иска, желае, допуска и пр.; най-малко. *Няма ли да се намерят поне двайсет души в целия град да се притекат на помощ на другарите си?* Дим. Талев. *Но вечер... той нямаше мира и не можеше да заспи, ако не минеше мълчешката поне два пъти край Цветината къща.* Елин Пелин. *От тогава се мина много време, но имал ли съм поне минута спокойствие!* В. Друмев. *Думите ѝ прозвучаха като плаха молитва: — Стояне, поне днес остани в къщи!* К. Петканов. *Дай ми поне пет лева.* 2. За означаване отказ от всичко друго, изключване на всичко друго, освен, само, най-малко. *Донеси тогава поне ракия и нещо мезе.* Елин Пелин. *Тъй и тъй е дал пари за железницата, поне да се наспи.* Ал. Константинов. *Оставете ме поне тук да съм спокоен. Поне за спомен.*

понедѐлник, *мн.* -ци, *м.* Първият ден от седмицата, който следва непосредно след неделя. *Дойде понеделник и селото утихна.* Йовков.

Останах на понеделник (разг.) — излъган съм в надеждите си в очакванията си **Чист понеделник** (нар.) — първият понеделник през великите пости *Най-сетне [illegible]кърбата заповяда на [illegible] чисти понеделник да разтворят прозорците, които стояха закнижени през цялата зима.* Дим. Талев.

понедѐлничен, -чна, -чно, *мн.* -чни. *При* от понеделник. *Само в понеделничен ден, на връщане от града, дето бяха ходили на пазар, другоселци се отбиваха да налеят някоя стомничка [illegible].* Г. Караславов.

понедѐлнишки, -а, -о, *прил. Разг.* Понеделничен.

понѐже *съюз.* За въвеждане на подчинено обстоятелствено изречение за причина; защото, тъй като. *Бай Ганьо поиска аз да почерпя, понеже из пътя съм пушил от неговия тютюн.* Ал. Константинов. *При чорбаджи Чочковата кошара го спогнаха овчарски псета, понеже подплашили стадото.* Вазов. *Понеже синовете му нарушаваха стария обичай да ядат всички заедно на софрата..., то и старецът не сядаше редовно.* Елин Пелин.

понѐйде *нареч. Нар.* На някои места, някъде *Те бързаха и се хващаха за жилави корени и буренак, а понейде пълзяха.* Вазов.

понѐмча. Вж. понемчвам.

понѐмчвам, -аш, *несв.*; **понѐмча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Правя някого да се чувствува и да се държи като немец придавам на някого или на нещо немски вид и характер. *Австрия ще дойде да ни владее и ще сменим един господар с друг. Ще те завладее, ще иска да те понемчи. Ще иска за нея да работиш.* Дим. Талев. **понемчвам се, понемча се** *възвр.* и *страд.*

понѐмчване *ср. Отгл. същ. от* понемчвам *и от* понемчвам се.

понеса̀. Вж. понасям[1] *и* понасям[2]

понеса̀ се. Вж. понасям се.

понѐча. Вж. понечвам.

понѐчвам, -аш, *несв.*; **понѐча,** -иш *мин. св.* -их, *св. Нар.* Показвам, че искам да извърша нещо, наканвам се. *Севда го погледна уплашена и дори понечи да го хване за ръкава, но се въздържа.* Г. Караславов. *Той понечи да я поздрави, но Ния бързо отклони погледа си.* Дим. Талев. *А после, като видя разтреперана девойка, понечи да ѝ се усмихне, но не можа.* А. Страшимиров.

по̀ни *неизм., ср.* (англ.). Особена порода коне ниски, дребни на ръст, които се развъждат в Британските острови.

понѝжа. Вж. понизвам.

понижа̀. Вж. понижавам.

понижа̀вам, -аш, *несв.*; **пониж̀а,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* **1.** Правя нещо да стане по-ниско, да спадне. *Когато оризът започне да зрее, понижават равнището на водата в оризището.* **2.** Намалявам количеството или степента на нещо. *Противоп.* повишавам. *Като намали броя на надничарите . . и засили дисциплината на останалите, той понижи разноските с още един процент.* Дим. Димов. *Някои соли при разтваряне във вода много силно понижават температурата.* **3.** За глас — правя да стане по-нисък, по-слаб, по-тих, да звучи по-тихо. *Противоп.* повишавам. *Той понижи гласа си и зашепна.* Йовков. *Сега тя съвсем понижи глас и започна да шушне остро.* Дим. Талев **4.** *Прен.* Правя да отпадне, да се снижи; влошавам. *Противоп.* повишавам. *Поручик Манев излезе на двора подтискат и с понижено настроение.* Вежинов. *Ескадронът срещна около двеста работници, които след разправията . . бяха изморени и донякъде с понижен дух* Дим Димов. **5.** *Прен.* Премествам някого от по-висока длъжност на по-ниска, свалям някого от по-висок пост на по-нисък. *Противоп.* повишавам. **понижавам се, понижа се** *страд.* и *сред.* *Зачуха се тънки, мелодични звукове . . Те се лееха плавни и сребристи, издигаха се нежно, понижаваха се сладостно.* Вазов *Гласът на старата жена се понижи, превърна се в шепот* А Каменова. *Подигнатото им настроение обаче започна да се понижава . . от дълбокото* [illegible] *мълчание.* Н. п. Филипов

понижа̀ване *ср. Отгл. същ. от* понижавам *и от* понижавам се. *Настъпи понижаване на настроението. Понижаване на равнището на водата.*

понижѐние, *мн.* -я, *ср.* **1.** Спадане на по-ниско равнище; понижаване. *Понижението на водното равнище на реката беше значително* **2** Спадане в по-ниска степен или количествено намаляване на нещо; понижаване. *Понижение на температурата. Понижение на цените.* **3.** Ослабване, влошаване; понижаване. *Понижение на настроението.* **4.** Преместване на по-ниска длъжност: понижаване *Чувствуваше се много огорчен от понижението в службата.*

понѝзвам, -аш, *несв.*, **понѝжа,** -еш. *мин. св.* понѝзах, *св.* Нижа малко, кратко време или понякога. *Момичетата понизаха малко мъниста и започнаха да пеят. Като се върнеше от работа, той понизваше тютюн.* **понизвам се, понижа се** *страд.*

понизя̀. Вж п о н и з я в а м.

понизя̀вам, -аш, *несв.*; **понизя̀,** -йщ, *мин. св.* -йх, *св.* Понижавам. **понизявам се, понизя се** *страд.* и *сред.*

понизя̀ване *ср. Отгл. същ. от* понизявам *и от* понизявам се

по̀ник, *мн.* -ци, *м. Спец.* Кълн, прорастък. *Семената, посени в рохкава влажна почва, пониква бързо и дават поници.*

понѝквам, -аш, *несв.*; **понѝкна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* **1.** За растение, коса, зъби и др. — показвам се навън при растежа си; израствам, покарвам. *На мястото, където беше Клепалото, пониква бурен и коприва.* Йовков. *Проходи навреме, навреме му поникнаха зъби, навреме проговори.* Дим. Талев. *Брадата му също тъй беше много гъсто поникнала.* Йовков. || *Обр.* За много предмети — появяваме се бързо. *Като зъби поникнаха къщи, | оживи се самият живот.* Н. Марангозов

понѝкване *ср. Отгл. същ. от* пониквам. *Пониквaне на семена.*

понѝкна. Вж. п о н и к в а м.

понѝсам, -аш, *несв. Диал.* Понасям. *И пониса народът своето тегло, примирява се с него.* П. П. Славейков.

понѝсам се, -аш се. *несв.*, *сред. Диал.* Понасям се. *Остро подсвирване се пониса под гората.* А. Страшимиров. *На лъчезарна росна колесница | пониса се на път чаровний ден.* Дебелянов.

понѝсане *ср. Отгл. същ. от* понисам *и от* понисам се.

поно̀р *м.* Голяма и дълбока дупка на повърхността на земята в карстова местност, където водата се губи под земята. *Пред тях* (Тодорини кукли) *са разтворнати главните гнезда на прочутите понори, в които се губят планинските потоци.* П. Делирадев.

поно̀свам, -аш, *несв.*; **поно̀ся,** -иш, *мин. св* -их, *св.* Нося малко, кратко време или от време на време. *Защо не вземеш раницата му да я поносиш поне до пътната врата?* А. Каралийчев. *Помощник-командирът измъкна изпод кревата чифт хубави боксови ботуши . . . — Поносил съм ги, но не са лоши.* Вежинов. *Няма кой да го погледне — от глад щеше да умре . . , да му не поносвах туй-онуй.* Вазов.

поносѝм, -а, -о. *прил.* Който може да се понася; търпим. *Там е топло, — говори Драгия, — там има едва поносима за непривикналия горещина.* А Каменова. *Той страдаше от остър ставен ревматизъм — болките му бяха едва поносими.* П Славински.

поно̀ся. Вж п о н о с в а м.

понра̀вя се. Вж. п о н р а в я м с е.

понра̀вям се, -аш се *несв.*; **понра̀вя се,** -иш се *мин. св.* -их се, *св.*, *сред.* Отговарям на вкуса на някого; допадам, харесвам се. *Лицето й, което доби бледен оттенък в сянката на гърба, в който беше застанала, особено много му се понрави.* Г. Караславов. *Тази песен ми се понрави.*

понра̀вяне *ср. Отгл. същ. от* понравям се.

понто̀н *м.* (фр.). **1.** Специален плаващ съд, който служи за опора на временен мост. **2.** *Разг.* Временен подвижен мост.

понто̀нен, -нна, -нно, *мн.* -нни. *Прил. от* понтон. ◻ **Понтонен мост** — временен мост, построен върху специални, сглобяеми лодки, който служи обикн. за военни цели. *Мъже, жени, деца тичаха към Дунава, за да минат по понтонния мост.* Вазов.

пону̀да *ж. Нар.* **1.** Вид храна и питие, които се носят на родилка или на болен да си хапне. *При нея идеха само някои стари жени, близки роднини, и носеха понуда.* Елин Пелин. *Една зима Еньо се разболя тежко . . . И Цвета често го спохождаше и му носеше нещо за понуда.* Елин Пелин. **2.** Посещаване на родилка или болен с нещо за ядене и за пиене. *Отивам на понуда.*

поня̀вга *нареч. Поет.* Понякога. *Скиталец непознат | понявга мерне се през село или град.* П.П. Славейков. *Ти ще си играеш кротко, | ще*

отиваш на разходка | и понявга, — нявга само, ще запитваш: — „Де е мама?“ Багряна.

поня̀кога *нареч.* Не винаги, от време на време, някой път, сегиз-тогиз. *Лете понякога го пращаха на паша със селските говеда.* Елин Пелин. *Аз се опитвах понякога да работя на хармана.* Йовков. *Понякога ще идвам във съна ти | като нечакан и далечен гост.* Вапцаров.

поня̀когаж *нареч. Нар.* Понякога. *Понякогаж той издигаше черните си големи очи към небето и дълго-дълго не ги снемаше.* В. Друмев. *Дядо Либен живял богато, а понякогаж харчил даже и съвсем на вятъра.* Каравелов.

поня̀къде *нареч. Рядко.* На някои места, не навсякъде. *Понякъде цели дървета лежат тъй, както са били отсечени.* Вазов.

поня̀тен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* (рус.). **1.** Който може лесно да бъде разбран, да се схване; разбираем. *Всички сега слушаха омаяни и гълтаха родните и понятни звукове на тая музикална поезия.* Вазов. *Нейните слова бяха вече смислени и понятни.* Ст. Загорчинов. **2.** *Разг.* За който се знае, за който не е необходимо изясняване. *По понятни за всички причини той отказа да се срещне с нея.*

поня̀тие, *мн.* -я, *ср.* **1.** *Филос.* Основна форма на мисленето, в която са отразени общите и съществени свойства на предметите и явленията, на обективната действителност. *Фантазията е процес на мислене чрез образи, а логическото мислене е процес на мислене чрез понятия.* П. П. Славейков. *Различаваме три основни форми на мисленето: понятие, съждение и умозаключение.* Психология. **2.** Представа, познание за нещо. *Железният път се свързва в мислите му с понятието за свободна България.* Вазов. *Разведоха ме навсякъде, за да ми дадат какво-годе понятие за лагерния живот.* Ал. Константинов. *Попето имаше горе-долу понятие за онова, което ставаше около него, чувствуваше ужаса на войната, страхуваше се от бъдещето.* Йовков. **3.** *Остар.* Схващане, разбиране, възглед. *Ще видите как се менят нрави, език, носия, понятия.* Вазов. *Главно наказание и най-спасително, според понятията на Ивана Гърбата, беше фалангата.* Вазов.

пооба̀гря. Вж. пообагрям.

пооба̀грям, -яш, *несв.*; **пооба̀гря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Обагрям малко **пообагрям се, пообагря се** *страд.* и *сред.*

пооба̀дя се. Вж. пообаждам се.

пооба̀ждам се, -аш се, *несв.*; **пооба̀дя се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Обаждам се малко или понякога, от време на време. *Гина се пообади, но после стисна устни и замълча, като предеше сърдито.* Йовков. *Едва ли ще ти бъде твърде леко на душата да изпадне нощно време в някой непознат лес и да ти се пообадят такива птички из тъмнината.* Ал. Константинов.

поовби̇вам, -аш, *несв.*; **пообви̇я,** -йеш, *мин. св.* пообви̇х, *прич. мин. страд.* **пообви̇т,** *св.* Обвивам малко. **пообвивам се, пообвия се** *страд.*

пообви̇я. Вж. пообвивам.

пообга̀рям[1], -яш, *несв.*; **пообгоря̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Обгарям нещо донякъде, малко, леко. *Пообгорих иглата, за да се дезинфекцира. Пообгорих дървото.* **пообгарям се, пообгоря се** *страд.*

пообга̀рям[2], -яш, *несв*; **пообгоря̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *прич. мин. действ.* пообгоря̀л, -а, -о, *мн.* пообгорѐли. *св.* Обгарям малко или тук-там, на някои места. *Пообгорях от слънцето. От пожара ръцете му бяха пообгорели.*

пообѐлвам, -аш, *несв.*; **пообѐля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Обелвам малко. **пообелвам се, пообеля се** *страд.*

пообѐля. Вж. пообелвам.

пообгоря̀. Вж. пообгарям[1] *и* пообгарям[2].

пообеща̀вам, -аш, *несв.*; **пообеща̀я,** -аеш, *мин. св.* пообещах, *св.* Обещавам ненаттълно, донякъде. *Тъй лесно и просто му се виждаше до тази вечер да обиколи избирателите, да им поприказва, ... да ги похвали и да им пообещае туйонуй, за да ги привлече на своя страна.* Г. Караславов.

пообеща̀я. Вж. пообещавам.

пооби̇дя. Вж. пообиждам.

пооби̇дя се. Вж. пообиждам се.

пооби̇ждам, -аш, *несв.*; **пооби̇дя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Обиждам малко, донякъде. *Студеното й държане го пообиди.*

пооби̇ждам се, -аш се, *несв.*; **пооби̇дя се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Обиждам се малко, донякъде. *Други люде са там — дигна рошавите си вежди Миро и сякаш се пообиди от бележката на сина си.* Дим. Талев.

пообика̀лям, -яш, *несв.*; **пообиколя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Обикалям малко, донякъде или от време на време. *Докато сляза долу и докато пообиколя да поразгледам, ще се стъмни.* Дим. Талев. *Аз съм, Ральовище. На, дойдох да ви пообиколя.* А. Каменова *Пообикалям понякога роднините си.* **пообикалям се, пообиколя се** *страд.*

пообиколя̀. Вж. пообикалям.

пообки̇ча. Вж. пообкичвам.

пообки̇чвам, -аш, *несв.*; **пообки̇ча,** -иш, *мин. св* -их, *св.* Обкичвам малко. **пообкичвам се, пообкича се** *страд.*

пооблѐгна. Вж. пооблягам.

пооблека̀. Вж. пооблнчам.

пооблекча̀. Вж. пооблекчавам.

пооблекча̀вам, -аш, *несв.*; **пооблекча̀,** -йщ, *мин. св.* -йх, *св.* Облекчавам малко или от време на време. *Сега Митко вървеше заедно с Гърбушката и му помагаше: ту ще му подаде ръка на някоя стръмнина, ту раницата му ще подпре с ръка и ще го пооблекчи макар и за миг.* М. Марчевски. *Тогава сълзите като че пооблекчават мъките и кахърите й.* Влайков. **пооблекчавам се, пооблекча се** *възвр.* и *страд.*

пооблѐпвам, -аш, *несв.*; **пооблепя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Облепвам малко. *Пооблепихме прозорците с хартия, за да не духа.*

пооблепя̀. Вж. пооблепвам.

пообли̇чам, -аш, *несв.*; **пооблека̀,** пооблечѐш, *мин. св.* поообля̀кох, пооблѐче, *прич. мин. действ.* пообля̀къл, -кла, -кло, *мн.* пооблѐкли, *св.* Обличам малко. *Ние за хаир... отделяме от своя залък да му даваме да не пукне от глад, пооблякохме го, че съвсем гол беше останал.* З.

Стоянов. **пообличам се, пооблека се** *възвр.* и *страд. Иди се пооблечи. Тури си новите дрехи.* Йовков. *Лазар похарчи за Неда десет лири, други десет лири даде баща му. Пооблече се Неда за сватбата си.* Дим. Талев.

пооблягам, -аш, *несв.*; **пооблегна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* пооблегнат, *св.* Облягам малко, леко и за кратко време. *Старецът се отпусна уморено в едно от кожените кресла, пооблегна глава назад и притвори очи.* П. Славински. **пооблягам се, пооблегна се** *страд.* и *сред. Краката му притреперваха и той се пооблегна до зида.* Вазов.

пообменя. Вж. пообменям.

пообменям, -яш, *несв.*; **пообменя,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Обменям малко. *Дощяваше му се да пообмени с някого някои от тези си мисли и чувства.* Влайков.

пообмисля. Вж. пообмислям.

пообмислям, -яш, *несв.*; **пообмисля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Обмислям нещо малко или от време на време. *Поразменете някоя и друга мисъл . . . После пак ще се посъберем и ще пообмислим.* Дим. Ангелов. **пообмислям се, пообмисля се** *страд.*

пообнадеждвам, -аш, *несв*; **пообнадеждя,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Обнадеждвам малко или от време на време. **пообнадеждвам се, пообнадеждя се** *страд.* и *сред.*

пообнадеждя. Вж. пообнадеждвам.

пообогатя. Вж. пообогатявам.

пообогатявам, -аш, *несв.*; **пообогатя,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Обогатявам малко, донякъде. *Бай Наум беше от Охрида, от турско време дошъл тука, захванал тая работа, която го пообогатила.* Вазов. **пообогатявам се, пообогатя се** *страд.* и *сред.*

поободря. Вж. поободрявам.

поободрявам, -аш, *несв.*; **поободря,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Ободрявам малко или от време на време. *Тая първа сполука поободри въстаниците и те продължиха енергически огъня срещу неприятеля.* Вазов *Петко, поободрен от думите на доктора, също взимаше участие в разговора.* Влайков. **поободрявам се, поободря се** *страд.* и *сред. Тя беше се поободрила, на бледните й страни беше се появила малко червенинка.* Йовков.

пооборавя се. Вж. пооборавям се.

пооборавям се, -яш се, *несв.*; **пооборавя се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред. Нар.* Оборавям се малко, донякъде; посъвземам се, поокопитвам се.

пообработвам, -аш, *несв.*; **пообработя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Обработвам малко или от време на време. **пообработвам се, пообработя се** *страд.*

пообработя. Вж. пообработвам.

пообразовам, -аш, *св.* Образовам малко. **пообразовам се** *сред.*

пообрасна. Вж. пообраствам.

пообраста. Вж. пообраствам.

пообраствам, -аш *несв*; **пообрасна,** -еш, *мин. св.* -ах, *и* пообраста, -еш, *мин св.* пообрастох, *прич. мин. действ.* пообрасъл, -сла, -сло, *мн.* -сли, *св.* Обраствам малко, донякъде, отчасти. *Хълмовете са пообрасли с храсти.*

пообременя. Вж. пообременявам.

пообременявам, -аш, *несв.*; **пообременя,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Обременявам малко, донякъде. **поообременявам се, пообременя се** *възвр.* и *страд.*

пообрулвам, -аш, *несв.*; **пообруля,** -иш, *мин св.* -их, *св.* Обрулвам малко. *Вятърът пообрули дърветата.* **пообрулвам се, пообруля се** *страд.*

пообруля. Вж. пообрулвам.

пообръсвам, -аш, *несв.*; **пообръсна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* пообръснат, *св.* Обръсвам малко или донякъде. **пообръсвам се, пообръсна се** *възвр.* и *страд. Найдене, виж там да се пообръснеш. Не ща те такъв брадясал.* Г. Райчев.

пообръсна. Вж. пообръсвам.

пообръщам, -аш, *несв.*; **пообърна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* пообърнат, *св.* Обръщам малко. *Ти ли си, невясто Черньовице? — се обади стрина Венковица, като си пообърна главата.* Влайков. **пообръщам се, пообърна се** *страд.* и *сред. Тя се пообърна, подпря главата си с ръка и се загледа настрана.* Йовков.

пообсипвам, -аш, *несв.*; **пообсипя,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Обсипвам малко, донякъде. **пообсипвам се, пообсипя се** *страд.*

пообсипя. Вж. пообсипвам.

пообсъждам, -аш, *несв.*; **пообсъдя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Обсъждам малко, отчасти или от време на време. **пообсъждам се, пообсъдя се** *страд.*

пообсъдя. Вж. пообсъждам.

пообтегна. Вж. пообтягам.

пообтягам, -аш, *несв.*; **пообтегна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* пообтегнат, *св.* Обтягам малко или от време на време. **пообтягам се, пообтегна се** *страд.* и *сред.*

пообувам, -аш, *несв.*; **пообуя,** -уеш, *мин. св.* пообух, *прич. мин. страд.* пообут, *св.* Обувам малко, за кратко време или понякога. *През зимата пообувам и вълнени чорапи.* **пообувам се, пообуя се** *възвр.* и *страд. Позамогнаха се хората, пооблякоха се, пообуха се.*

пообуя. Вж. пообувам.

пообходя. Вж. пообхождам.

пообхождам, -аш, *несв.*; **пообходя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Обхождам малко или от време на време. *Върнах се в родното си село и пообходих познатите места.* **пообхождам се, пообходя се** *страд.*

пообшивам, -аш, *несв.*; **пообшия,** -иеш, *мин. св.* пообших, *прич. мин. страд.* пообшит, *св.* Обшивам малко. *Пообший ръбовете да не се разпарят.* **пообшивам се, пообшия се** *страд.*

пообшия. Вж. пообшивам.

пообъркам. Вж. пообърквам.

пообърквам, -аш, *несв.*; **пообъркам,** -аш, *св.* Обърквам малко. *Пообърках сметките, но ще ги оправя.* **пообърквам се, пообъркам се** *страд.* и *сред Тя се пообърка, изчерви се и пресилено се усмихна.* Йовков.

пообърна. Вж. пообръщам.

пообъ̀рсвам, -аш, *несв.*; **пообъ̀рша**, -еш, *мин. св.* пообърсах, *св.* Обърсвам малко или от време на време. *Поокопити се по едно време чичо Дяко, пообърса си потта от челото с калпака и тръгна засмян из пазара.* Чудомир. **пообърсвам се, пообърша се** *възвр.* и *страд.*

пообъ̀рша. Вж. пообърсвам.

пообя̀двам, -аш, *св.* Хапвам малко на обяд. *Дойде дома, пообядва и иде пак на работа* Каравелов.

пообясня̀. Вж. пообяснявам.

пообясня̀вам, -аш, *несв.*; **пообясня̀**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Обяснявам донякъде, само отчасти. *Пообяснете ми как да намеря пътя.* **пообяснявам се, пообясня се** *страд.* и *сред.*

поова̀лвам, -аш, *несв.*; **поова̀лям**, -яш, *св.* Овалвам малко. *Но той пак навреме ще ви донесе поръчаното — печена наденица, пооваляна в пепелта.* Йовков. **поовалвам се, поовалям се** *страд.*

поова̀лям. Вж. поовалвам.

поовехтѐя. Вж. поовехтявам.

поовехтя̀вам, -аш, *несв.*; **поовехтѐя**, -ѐеш, *мин. св.* поовехтя̀х, *прич. мин. действ.* поовехтя̀л, -а, -о, *мн.* поовехтѐли, *св.* Овехтявам малко, донякъде. *Той беше облечен като турист — с къси панталони, яке — и носеше поовехтяла от употреба раница на гръб.* А. Гуляшки.

поовехтя̀ване *ср. Отгл. същ. от* поовехтявам.

поовладѐя. Вж. поовладявам.

поовладя̀вам, -аш, *несв*; **поовладѐя**, -ѐеш, *мин. св.* поовладя̀х, *прич. мин действ.* поовладя̀л, -а, -о, *мн.* поовладѐли, *св.* Овладявам малко, донякъде. *Той поовладя занаята и почна да работи самостоятелно.* **поовладявам се, поовладея се** *страд.* и *сред.*

поовлажнѐя. Вж. поовлажнявам[1].

поовлажня̀. Вж. поовлажнявам[2].

поовлажня̀вам[1], -аш, *несв.*; **поовлажнѐя**, -ѐеш, *мин св.* поовлажня̀х, *прич мин. действ.* поовлажня̀л, -а, -о, *мн.* поовлажнѐли. *св.* Ставам малко влажен, овлажнявам малко. *От оня ден малко като че бе позамръзнала земята. Сега се е отпуснала, поовлажняла е, станала е ровка.* Влайков.

поовлажня̀вам[2], -аш, *несв.*, **поовлажня̀**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Направям нещо да стане малко влажно. **поовлажнявам се, поовлажня се** *възвр*, *страд* и *сред.*

поовлажня̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* поовлажнявам[1], поовлажнявам[2] *и от* поовлажнявам се.

поовъ̀ржа. Вж. поовързвам.

поовъ̀рзвам, -аш, *несв*; **поовъ̀ржа**, -еш, *мин. св.* поовързах, *св.* Овързвам малко или набързо. *Поовързах кошницата и занесох черешите у дома* **поовързвам се, поовържа се** *възвр.* и *страд.*

поовърша̀вам, -аш *несв.*; **поовършѐя**, -ѐеш, *мин. св.* поовърша̀х, *св.* Овършавам малко. *Като поовършеем снопите, ще почнем да прибираме и сламата.* **поовършавам се, поовършея се** *страд.*

поовършѐя. Вж. поовършавам.

поогладнѐя. Вж. поогладнявам.

поогладня̀вам, -аш, *несв.*, **поогладнѐя**, -ѐеш, *мин св.* поогладня̀х, *прич. мин. действ.* поогладня̀л, -а, -о, *мн.* поогладнѐли. *св.* Огладнявам малко. *Децата са поогладнели, дайте им нещо да хапнат*

поогла̀дя. Вж. поглаждам.

поогла̀ждам, -аш, *несв*; **поогла̀дя**, -иш, *мин. св.* -их, *св* Оглаждам малко. *Но ето че соколът се пооттърси, поогладя перата си и след това се изправи.* Йовков. **пооглаждам се, поогладя се** *възвр* и *страд.*

пооглѐдам. Вж поогледждам.

пооглѐждам, -аш, *несв.*; **пооглѐдам**, -аш, *св.* Оглеждам малко. *Все пак той искаше да ѝ каже нещо, помълчаваше, често поогледждаше Санка, като че тя му пречеше.* Йовков. *Сетне показа глава от вратата, поогледа небето.* Кр. Григоров. **поогледждам се поогледам се** *възвр.*, *страд.* и *сред. Дядо Кольо се сепна, той се поогледа и отляво, и отдясно, и хвърли поглед към съдията смутено* Мих. Георгиев.

поогло̀ждя. Вж. поoглозгвам.

поогло̀згам. Вж. поoглозгвам.

поогло̀згвам, -аш *несв*; **поогло̀згам**, -аш, и **поогло̀ждя**, -еш, *мин. св.* поогло̀згах, *св.* Оглозгвам малко, отчасти. **пооглозгвам се, пооглозгам се, пооглождя се** *страд.*

пооглупѐя. Вж поoглупявам

пооглупя̀вам, -аш, *несв.*; **пооглупѐя**, -ѐеш, *мин. св.* пооглупя̀х. *прич. мин. действ.* поглупя̀л, -а, -о. *мн.* поoглупѐли, *св.* Оглупявам малко, донякъде.

пооглуша̀вам, -аш, *несв.*; **пооглушѐя**, -ѐеш, *мин. св.* поoглуша̀х, *св.* Оглушавам малко, донякъде *От неспирния шум съм поoглушал.*

поoглушѐя. Вж. поoглушавам.

поого̀лвам, -аш, *несв.*; **поого̀ля**, -иш, *мин. св* -их, *св.* Оголвам малко, донякъде. **поoголвам се, поoголя се** *възвр*, *страд.* и *сред. Есента поoголи гората от листа*

поoголѐя. Вж. поoголявам

поого̀ля. Вж. поoголвам.

поoголя̀вам, -аш, *несв.*; **поoголѐя**. -ѐеш, *мин св.* поoголя̀х, *прич. мин. действ.* поoголя̀л, -а. -о, *мн.* поoголѐли, *св.* Оголявам малко.

поoгорча̀. Вж. поoгорчавам.

поoгорча̀вам, -аш, *несв.*; **поoгорча̀**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Огорчавам малко, донякъде. **поoгорчавам се, поoгорча се** *страд.* и *сред.*

поогоя̀. Вж поогоявам.

поогоя̀вам, -аш, *несв.*; **поогоя̀**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Огоявам малко. **поогоявам се, поогоя се** *страд.* и *сред.*

поогра̀бвам, -аш, *несв*; **поогра̀бя**, -иш, *мин. св.* -их. *св.* Ограбвам малко. **поoграбвам се, поoграбя се** *страд.*

поогра̀бя. Вж. поoграбвам.

поoградя̀. Вж. поoграждам.

поогра̀ждам, -аш, *несв.*; **поoградя̀**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Ограждам малко, отчасти. **поoграждам се, поoградя се** *страд.*

поoграничà. Вж. поoграничавам.

поoграничàвам, -аш, *несв.*; **поoграничà**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Ограничавам малко, донякъде. *Тази година ще поограничим разходите си.*

поограничавам се, поограннча се *възвр., страд.* и *сред.*

поогреба̀. Вж. поогребвам.

поогрѐбвам, -аш, *несв.*; **поогреба̀,** -ѐш, *мин. св.* поогрѐбах, *св.* Огребвам малко. *Поогреба тестото от нощвите.* **поогребвам се, поогреба се** *страд.*

поогрѐя. Вж поогрявам.

поогриза̀. Вж. поогризвам.

поогрѝзвам, -аш, *несв.*; **поогриза̀,** -ѐш, *мин. св.* поогрѝзах, *св.* Огризвам малко. *Зайците, са поогризали някои дръвчета.* **поогризвам се, поогриза се** *страд.*

поогря̀вам, -аш, *несв.*; **поогрѐя,** -ѐеш, *мин. св.* поогря̀х, *прич. мин. действ.* поогря̀л, -а, -о, *мн.* поогрѐли, *прич. мин. страд.* поогря̀н, -а, -о, *мн.* поогрѐни, *и* поогря̀т, -а, -о, *мн.* поогрѐти, *св.* Огрявам, стоплям малко. **поогрявам се, поогрея се** *възвр.* и *страд. Ами не стой на крака, Салчо, влез че се поогрей на огнището.* А. Каменова.

поогъ̀вам, -аш, *несв*; **поогъ̀на,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* поогъ̀нат, *св.* Огъвам малко. *Майсторът поогъна обръча.* **поогъвам се, поогъна се** *страд.* и *сред.*

поогъ̀на. Вж. поогъвам.

поодера̀. Вж. поодирам.

поодѝрам, -аш, *несв.*; **поодера̀,** -ѐш, *мин. св.* поодра̀х, *св.* Одирам малко, донякъде. **поодирам се, поодера се** *възвр.* и *страд.*

поодра̀скам. Вж. поодрасквам.

поодра̀сквам, -аш, *несв.*; **поодра̀скам,** -аш, *и* **поодра̀щя,** -еш, *мин. св.* поодра̀сках, *св.* Одрасквам малко. *Котката ме поодраска.* **поодрасквам се, поодраскам се, поодращя се** *възвр.* и *страд.*

поодра̀щя. Вж. поодрасквам.

поодрипавѐя. Вж. поодрипавявам.

поодрипавя̀вам. -аш, *несв.*; **поодрипавѐя,** -ѐеш, *мин. св.* поодрипавя̀х, *прич. мин. действ.* поодрипавя̀л, -а, -о, *мн.* поодрипавѐли, *св.* Одрипавявам малко. *Върнахме се от похода почернели и поодрипавели.*

пооду̀мам. Вж. поодумвам.

пооду̀мвам, -аш, *несв.*; **пооду̀мам,** -аш, *св.* Одумвам малко или понякога. *Събрали се жени да поодумат съседките си.* **поодумвам се, поодумам се** *възвр.* и *страд.*

пооду̀хам. Вж. поодухвам.

пооду̀хвам, -аш, *несв.*; **пооду̀хам,** -аш, *св.* Одухвам малко. *Вятърът е поодухал снега.* **поодухвам се, поодухам се** *страд.*

поодъртѐя. Вж. поодъртявам.

поодъртя̀вам, -аш, *несв.*; **поодъртѐя,** -ѐеш, *мин. св.* поодъртя̀х, *прич. мин. действ.* поодъртя̀л, -а, -о, *мн.* поодъртѐли, *св. Нар.* Одъртявам малко, донякъде.

поодя̀лам. Вж. поодялвам.

поодя̀лвам, -аш, *несв.*; **поодя̀лам,** -аш, *св.* Одялвам малко. *Поодялай дървото, че е много дебело.* **поодялвам се, поодялам се** *страд.*

поодя̀лкам. Вж. поодялквам.

поодя̀лквам, -аш, *несв.*; **поодя̀лкам,** -аш, *св.* Поодялвам. **поодялквам се, поодялкам се** *страд*

поожаднѐя. Вж поожаднявам.

поожадня̀вам, -аш, *несв.*; **поожаднѐя,** -ѐеш, *мин. св.* поожадня̀х, *прич. мин. действ.* поожадня̀л, -а, -о, *мн.* поожаднѐли, *св.* Ожаднявам малко.

пооживя̀. Вж. поожнвявам.

поожививя̀вам, -аш, *несв.*; **поожива̀,** -ѝш, *мин. св.* -ѝх, *св.* Оживявам[2] малко, донякъде. *Чистият въздух го поживи.* **поожнвявам се, поожнвя се** *страд.* и *сред. Коце беше вече тънко и височко момченце, когато се намери първото му сестриче ... Сега в къщи бе по-весело, баща му стана по-обичлив, та че и Коце се поживи.* А. Страшимиров. *Градът се беше поуспокоил подир капитулацията и улиците му се бяха поживили.* Вазов. *Погледът му се поживи.*

поожу̀ля. Вж. поожулвам.

поожу̀лвам, -аш, *несв.*; **поожу̀ля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Ожулвам малко. *В читалнята на дружеството той завари двама млади господиновци... Единият, бледен, с кротка физиономия... и с поожулено късо сетре, другият — облечен в модни черни дрехи* Вазов. **поожулвам се, поожуля се** *възвр.* и *страд.*

поожъднѐя. Вж. поожъднявам.

поожъдня̀вам, -аш, *несв.*; **поожъднѐя,** -ѐеш, *мин. св.* поожъдня̀х, *прич мин. действ.* поожъдня̀л, -а, -о, *мн.* поожъднѐли, *св.* Поожаднявам.

поожъ̀на. Вж. поожънвам.

поожъ̀нвам, -аш, *несв.*; **поожъ̀на,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* поожъ̀нат, *св.* Ожънвам малко. **поожънвам се, поожъна се** *страд.*

поозадача̀. Вж. поозадачавам.

поозадача̀вам, -аш, *несв.*; **поозадача̀,** -ѝш, *мин. св.* -ѝх, *св.* Озадачавам малко. *Това негово държане ме поозадачи.* **поозадачавам се, поозадача се** *страд.* и *сред.*

пооздравѐя. Вж. пооздравявам.

пооздравя̀вам, -аш, *несв.*; **пооздравѐя,** -ѐеш, *мин. св.* пооздравя̀х, *прич. мин. действ.* поздравя̀л, -а, -о, *мн.* пооздравѐли, *св.* Оздравявам донякъде, оздравявам малко.

поозлобя̀. Вж. поозлобявам.

поозлобя̀вам, -аш, *несв.*; **поозлобя̀,** -ѝш, *мин. св.* -ѝх, *св.* Озлобявам малко. **поозлобявам се, поозлобя се** *страд.* и *сред.*

поозъ̀бвам се, -аш се, *несв.*; **поозъ̀бя се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Озъбвам се малко или понякога.

поозъ̀бя се. Вж. поозъбвам се.

поозъ̀рна се. Вж. поозъртам се.

поозъ̀ртам се, -аш се, *несв.*; **поозъ̀рна се,** -еш се, *мин. св.* -ах се, *св., сред.* Озъртам се малко; пооглеждам се. *После се сепна, поозърна се насам-нататък, погледа към къщата, към вратата.* Влайков. *Поозърна се насам-нататък и, като подгонен от нещо, върна се и пое сега пък пътя към дола.* Йовков.

поокадя̀. Вж. поокадявам.

поокадя̀вам, -аш, *несв.*; **поокадя̀,** -ѝш, *мин. св.* -ѝх, *св.* Окадявам малко. **поокадявам се, поокадя се** *възвр.* и *страд. Като го прекараме през огъня, ще се очисти от болестта ... И като си дойде добитъкът, с вик, с тичане, накараха го да мине през там — да се поокади поне от пушека.* Йовков.

поокàйвам, -аш, *несв.*; **поокàя**, -àеш, *мин. св.* поокàях, *св.* Окайвам малко; пооплаквам. **поокайвам се, поокая се** *възвр.*

поокàлвам, -аш, *несв.*; **поокàлям**, -яш, *св.* Окалвам малко. *Прощавай, че ти поокаляхме килима.* **поокалвам се, поокалям се** *възвр.* и *страд.*

поокàлям. Вж. поокалвам.

поокàпвам[1], -аш, *несв.*; **поокàпя**, -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Окапвам, нацапвам малко. *Поокапах си блузата с ядене.*

поокàпвам[2], -аш, *несв.*; **поокàпя**, -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Окапвам, опадвам малко *Очите най го правеха странен: ... ресните на клепките му бяха поокапали.* Я. Страшимиров.

поокàпя. Вж. поокапвам[1] *и* поокапвам[2].

поокàстря. Вж. поокастрям.

поокàстрям, -яш, *несв.*; **поокàстря**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Окастрям малко. *Поокастриха дървото да не засенчва прозореца.* **поокастрям се, поокастря се** *страд.*

поокàя. Вж. поокайвам.

поокирлѝвя. Вж. поокирливям.

поокирлѝвям, -яш, *несв.*; **поокирлѝвя**, -иш, *мин. св* -их, *св* Окирливям малко. *Още първата вечер поокирливил праните възглавници.* **поокирливям се, поокирливя се** *възвр.* и *страд.*

поокѝча. Вж. поокичвам.

поокѝчвам, -аш, *несв.*; **поокѝча**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Окичвам малко *Поокичиха салона за тържеството.* **поокичвам се, поокича се** *възвр.* и *страд.*

поококòрвам, -аш, *несв.*; **поококòря**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* За очи — ококорвам малко. **поококорвам се, поококоря се** *сред.*

поококòря. Вж. поококорвам.

поокопàвам, -аш, *несв.*; **поокопàя**, -àеш, *мин. св.* поокопàх, *св.* Окопавам малко. *Тия дни ще поокопаем царевицата.* **поокопавам се, поокопая се** *страд.*

поокопàя. Вж. поокопавам.

поокопѝтвам се, -аш се, *несв.*; **поокопѝтя се**, -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред.* Окопитвам се малко, само донякъде *Момичето се поокопити, гласът и обноските на Стремски го поуспокоиха.* Вазов. *Те се поокопитиха, ободриха се духом и осмелиха се най-после да изкажат открито и своето доволство.* Влайков.

поокопѝтя се. Вж. поокопитвам се.

поокосѝ. Вж. поокосявам

поокосѝвам, -аш, *несв.*; **поокосѝ**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Окосявам малко. **поокосявам се, поокося се** *страд.*

поокрилѝ. Вж. поокрилям.

поокрѝлям, -яш, *несв.*; **поокрилѝ**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Окрилям малко. **поокрилям се, поокриля се** *страд.* и *сред.*

поокръглѝ. Вж. поокръглявам *и* поокръглям.

поокръглѝвам, -аш, *несв.*; **поокръглѝ**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Окръглявам нещо малко. донякъде. **поокръглявам се, поокръгля се** *страд.* и *сред.*

поокръглям, -яш, *несв.*; **поокръглѝ**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Поокръглявам. **поокръглям се, поокръгля се** *страд.* и *сред.*

поокуражà. Вж. поокуражавам.

поокуражàвам, -аш, *несв.*; **поокуражà**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Окуражавам малко. *Първият успех, колкото и да беше малък, ме поокуражи.* **поокуражавам се, поокуража се** *страд.* и *сред.*

поокуцѐя. Вж. поокуцявам.

поокуцѝвам, -аш, *несв.*; **поокуцѐя**, -ѐеш, *мин. св.* поокуцѝх, *прич. мин. действ.* поокуцѝл, -а, -о, *мн.* поокуцѐли, *св.* Окуцявам малко.

поокълвà. Вж. поокълвавам.

поокълвàвам, -аш, *несв.*; **поокълвà**, -ѐш, *мин. св.* -àх, *св.* Окълвавам малко. **поокълвавам, се, поокълва се** *страд.*

поокъ̀лцам. Вж. поокълцвам.

поокъ̀лцвам, -аш, *несв.*; **поокъ̀лцам**, -аш, *св.* Окълцвам малко. **поокълцвам се, поокълцам се** *страд.*

поокъ̀пвам, -аш, *несв.*; **поокъ̀пя**, -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Окъпвам малко или от време на време. *Поокъпа ме дъждът, ама нищо.* **поокъпвам се, поокъпя се** *възвр.* и *страд.* *А ний на реката, сами-саменички, да се поокъпем ще отидем всички.* Сл. Ангелов.

поокъ̀пя. Вж. поокъпвам.

поокървавѝ. Вж. поокървавявам *и* поокървавям.

поокървавѝвам, -аш, *несв.*; **поокървавѝ**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Окървавявам малко. *Кръвта от раната поокървави превръзката.* **поокървавявам се, поокървавя се** *страд.*

поокървàвям, -яш, *несв.*; **поокървавѝ**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Поокървавявам **поокървавям се, поокървавя се** *възвр.* и *страд.*

поокъ̀рпвам, -аш, *несв.*; **поокъ̀рпя**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Окърпвам малко. **поокърпвам се, поокърпя се** *страд.*

поокъ̀рпя. Вж. поокърпвам

поокъ̀ртвам, -аш, *несв.*; **поокъ̀ртя**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Окъртвам малко. **поокъртвам се, поокъртя се** *страд.*

поокъ̀ртя. Вж. поокъртвам.

поокъ̀рша. Вж. поокършвам.

поокъ̀ршвам, -аш, *несв.*; **поокъ̀рша**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Окършвам малко. *Поокършиха клоните на дръвчетата.* **поокършвам се, поокърша се** *страд.*

поокъ̀сам. Вж. поокъсвам.

поокъ̀свам, -аш, *несв.*; **поокъ̀сам**, -аш, *св.* Окъсвам малко. *Той поокъса дрехите си.* **поокъсвам се, поокъсам се** *възвр.*, *страд.* и *сред.* *Сложих в торбичката игли и конци да се кърпят, кога се поокъсат.* М. Марчевски.

поокъсѐя. Вж. поокъсявам[1].

поокъсѝ. Вж. поокъсявам[2].

поокъсѝвам[1], -аш, *несв.*; **поокъсѐя**, -ѐеш, *мин. св.* поокъсѝх, *прич. мин. действ.* поокъсѝл, -а, -о, *мн.* поокъсѐли, *св.* Окъсявам малко, ставам малко къс. *Палтото му е поокъсяло.*

поокъсѝвам[2], -аш, *несв.*; **поокъсѝ**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Правя нещо да стане малко по-

късо. *Шивачът ми поокъсил палтото.* **поокъсявам се, поокъся се** *страд.*

поолèквам, -аш, *несв.*; **поолèкна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Олеквам малко; става малко полеко. *Ние слазяме и вървим пеши, за да поолекне на конете.* Вазов. *Истина, бае Цанко, че малко поолеква, като си изприкажа някому болките.* Влайков. *Една нощ го мъчиха страшни физически болки, от които на три пъти губѝ съзнание; и чак призори му поолекна и той заспа.* И. Волен.

поолèкна. Вж. поолеквам.

поолигàвя. Вж. поолигавям.

поолигàвям, -яш, *несв.*; **поолигàвя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Олигавям малко. **поолигавям се, поолигавя се** *страд.*

поолѝжа. Вж. поолизвам.

поолѝзвам, -аш, *несв.*; **поолѝжа,** -еш, *мин. св.* поолѝзах, *св.* Олизвам малко. **поолизвам се, поолижа се** *възвр.* и *страд.*

поолюлèя се. Вж. поолюлявам се.

поолюлѝвам се, -аш се, *несв.*; **поолюлèя се,** -èеш се, *мин. св.* поолюлях се, *прич. мин. действ.* поолюлял се, -а се, -о се, *мн.* поолюлèли се, *св., сред.* Олюлявам се малко. *Отведнъж Гороломов се поолюля, падна най-напред на колене, после на цялата си страна.* Йовков.

поолю̀пвам, -аш, *несв.*; **поолю̀пя,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Олюпвам малко. *Поолюпих кората на дървото.* **поолюпвам се, поолюпя се** *страд.*

поолю̀пя. Вж. поолюпвам.

поолю̀щвам, -аш, *несв.*; **поолю̀щя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Олющвам малко. *Малкият изхвръкна с шапката на глава по двора. Всичко му се харесваше, от всичко беше доволен, — само козирката му се виждаше избеляла и поолющена.* И. Волен. **поолющвам се, поолющя се** *страд.*

поолю̀щя. Вж. поолющвам.

поомàжа. Вж. поомазвам.

поомàзвам, -аш, *несв.*; **поомàжа,** -еш, *мин. св.* поомàзах, *св.* Омазвам малко. **поомазвам се, поомажа се** *възвр.* и *страд.*

поомàйвам, -аш, *несв.*; **поомàя,** -àеш, *мин. св.* поомàях, *св.* Омайвам малко, донякъде. **поомайвам се, поомая се** *страд.* и *сред.*

поомалèя. Вж. поомалявам.

поомаломощèя. Вж. поомаломощявам.

поомаломощàвам, -аш, *несв.*; **поомаломощèя,** -èеш, *мин. св.* поомаломощàх, *прич. мин. действ.* поомаломощàл, -а, -о, *мн.* поомаломощèли, *св.* Омаломощявам малко.

поомалѝвам, -аш, *несв.*; **поомалèя,** -èеш, *мин. св.* поомалàх, *прич. мин. действ.* поомалàл, -а, -о, *мн.* поомалèли, *св.* Омалявам малко. *Обувките на момчето са поомалели.*

поомàцам. Вж. поомацвам.

поомàцвам, -аш, *несв.*; **поомàцам,** -аш, *св.* Омацвам малко или понякога. **поомацвам се, поомацам се** *възвр.* и *страд.*

поомàчкам. Вж. поомачквам.

поомàчквам, -аш, *несв.*; **поомàчкам,** -аш, *св.* Омачквам малко. **поомачквам се, поомачкам се** *възвр.* и *страд.* *Ходеше той все хубаво облечен, но беше малко поомачкан — види се от работата му в магазина.* Дим. Талев.

поомàя. Вж. поомайвам.

поомèквам, -аш, *несв.*; **поомèкна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Омеквам малко. *Поомекнал за малко, гласът ѝ сега пак се изостри.* Дим. Талев. *Щом времето поомекне малко, откъм стопанския двор се хлъзгаха шейни.* Кр. Григоров.

поомèкване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ.* от поомеквам. *Поомекването на времето позволява да се сее.*

поомèкна. Вж. поомеквам.

поометà. Вж. поомитам.

поомѝтам, -аш, *несв.*; **поометà,** -èш, *мин. св.* поомèтох, *прич. мин. действ.* поомèл, *св.* Омитам малко. **поомитам се, поомета се** *страд.*

поомотàвам, -аш, *несв.*; **поомотàя,** -àеш, *мин. св.* поомотàх, *св.* Омотавам малко. **поомотавам се, поомотая се** *възвр., страд.* и *сред.*

поомотàя. Вж. поомотавам.

поомрѝзвам, -аш, *несв.*; **поомрѝзна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Омръзвам малко, донякъде.

поомрѝзна. Вж. поомръзвам.

поомърлу̀ша се. Вж. поомърлушвам се.

поомърлу̀швам се, -аш се, *несв.*; **поомърлу̀ша се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Омърлушвам се малко или понякога. *Дядо Хаджия се поомърлуши отначало, но после си заживя пак по своему.* А. Страшимиров.

поомърсѝ. Вж. поомърсявам.

поомърсѝвам, -аш, *несв.*; **поомърсѝ,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Омърсявам малко, донякъде. **поомърсявам се, поомърся се** *възвр.* и *страд.*

поопàдам. Вж. поопадвам.

поопàдвам, -аш, *несв.*; **поопàдам,** -аш, *св.* Опадвам малко. *Листата на дърветата пожълтяха и поопадаха.*

поопàзвам, -аш, *несв.*; **поопàзя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Опазвам малко. **поопазвам се, поопазя се** *възвр.* и *страд.*

поопàзя. Вж. поопазвам.

поопàрвам, -аш, *несв.*; **поопàря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Опарвам малко. **поопарвам се, поопаря се** *възвр.* и *страд.*

поопàря. Вж. поопарвам.

поопасà. Вж. поопасвам[1].

поопàсвам[1], -аш, *несв.*; **поопасà,** -èш, *мин. св.* поопàсох, *прич. мин. действ.* поопàсъл, -сла, -сло, *мн.* -сли, *св.* Опасвам, изяждам малко, не напълно. *На всички орачи воловете поопасват нещо тук и там покрай слога.* Влайков.

поопàсвам[2], -аш, *несв.*; **поопàша,** -еш, *мин. св.* поопàсах, *св.* Опасвам, обвивам малко. **поопасвам се, поопаша се** *възвр.* и *страд.*

поопàша. Вж. поопасвам[2].

поопекà. Вж. поопичам.

пооперà. Вж. поопирам[1].

поопѝвам, -аш, *несв.*; **поопѝя,** -йеш, *мин. св.* поопѝх, *прич. мин. страд.* поопѝт, *св.* Опивам малко или понякога. **поопивам се, поопия се** *страд.* и *сред.*

поопѝпам. Вж. поопипвам се.

поопѝпвам, -аш, *несв.*; **поопѝпам,** -аш, *св.* Опипвам малко. **поопипвам се, поопипам се** *възвр.* и *страд.*

поопѝрам¹, -аш, *несв.*; **поопера̀,** -ѐш, *мин. св.* поопра̀х, *св.* Опирам, изпирам малко или понякога. **поопирам се, поопера се** *възвр., страд.* и *сред. Петното се поопра.*

поопѝрам², -аш, *несв.*; **поопра̀,** -ѐш, *мин. св.* -а̀х, *прич. мин. действ.* поопря̀л, -а, -о, *мн.* поопрѐли, *прич. мин. страд.* поопря̀н, -а, -о, *мн.* поопрѐни, *св.* Опирам, докосвам леко, малко. *А бе, Бранков се сгодил? — каза единият от тях, който си поопираше ръката на бастун със сребърна дръжка.* Вазов. **поопирам се, поопра се** *възвр.* и *страд.*

поопѝрам се, -аш се, *несв.*; **поопра̀ се,** -ѐш се, *мин. св.* -я̀х се, *прич. мин. действ.* поопря̀л се, -а се, -о се, *мн.* поопрѐли се, *св., сред.* Опирам се, възпротивявам се малко.

поопѝсвам, -аш, *несв.*; **поопѝша,** -еш, *мин. св.* поопѝсах, *св.* Описвам малко или от време на време. *Той ми поописа снощната случка.* **поописвам се, поопиша се** *страд.*

поопѝтам. Вж. поопитвам.

поопѝтвам, -аш, *несв.*; **поопѝтам,** -аш, *св.* Опитвам малко. *Мене сто пъти повече ми се харесва онова вино, което окиселява само малкото езиче и което ти преминува по всичките жили, когато го ти поопиташ на гладно сърце.* Каравелов. *Аго избра едно, поопита го — беше нова топоришка, яка, неодялана.* Йовков. **поопитвам се, поопитам се** *страд.* и *сред. Поопита се да стане, но не можа.*

поопитомя̀. Вж. поопитомявам.

поопитомя̀вам, -аш, *несв.*; **поопитомя̀,** -ѝш, *мин. св.* -ѝх, *св.* Опитомявам малко, донякъде. **поопитомявам се, поопитомя се** *страд.* и *сред. Така те* (дивите патици) *прекараха няколко дни в кафеза, а после, щом се поопитомиха и свикнаха с мен, пуснах ги на свобода между кокошките в двора.* Ем. Станев.

поопѝчам, -аш, *несв.*; **поопека̀,** -ечѐш, *мин. св.* поопѐкох, поопѐче, *прич. мин. действ.* поопѐкъл, -кла, -кло, *мн.* -кли, *св.* Опичам малко, донякъде. **поопичам се, поопека се** *страд.*

поопѝша. Вж. поописвам.

поопла̀квам¹, -аш, *несв.*; **поопла̀кна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* поопла̀кнат, *св.* Оплаквам, измивам малко или от време на време. **поопла̀квам се, пооплакна се** *възвр.* и *страд.*

поопла̀квам², -аш, *несв.*; **поопла̀ча,** -еш, *мин. св.* поопла̀ках, *св.* Оплаквам, окайвам малко или от време на време. **пооплаквам се, поопла̀ча се** *възвр., страд.* и *сред. И тя се отпусна та се пооплака и поизказа си тъгата, дето беше се набрала в душата ѝ.* Влайков. *Докато двете стари жени побъбраха и се пооплакаха, Ния донесе топла, подсладена ракия и кафе.* Дим. Талев.

поопла̀кна. Вж. пооплаквам¹.

поопла̀ча. Вж. пооплаквам².

пооплѐвя. Вж. пооплевям.

пооплѐвям, -яш, *несв.*; **пооплѐвя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Оплевям малко. **пооплевям се, пооплевя се** *страд.*

пооплѐзвам, -аш, *несв.*; **пооплѐзя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Оплезвам малко или от време на време. *Пооплезих език.*

пооплѐзвам се, -аш се, *несв.*; **пооплѐзя се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Оплезвам се малко.

пооплѐзя. Вж. пооплезвам.

пооплѐзя се. Вж. пооплезвам се.

пооплѐскам. Вж. пооплесквам.

пооплѐсквам, -аш, *несв.*; **пооплѐскам,** -аш, *св.* Оплесквам малко. **пооплесквам се, пооплескам се** *възвр.* и *страд.*

пооплешивѐя. Вж. пооплешивявам.

пооплешивя̀вам, -аш, *несв.*; **пооплешивѐя,** -ѐеш, *мин. св.* пооплешивя̀х, *прич. мин. действ.* пооплешивя̀л, -а, -о, *мн.* пооплешивѐли, *св.* Оплешивявам малко.

поопозна̀вам, -аш, *несв.*; **поопозна̀я,** -а̀еш, *мин. св.* поопозна̀х, *прич. мин. страд.* поопозна̀т, *св.* Опознавам малко, донякъде. *Поопозна новата си работа.* **поопознавам се, поопознаят се** *страд., възвр.* и *взаим. Посближихме се младежите от селото, поопознахме се.* Кр. Григоров.

поопозна̀я. Вж. поопознавам.

поопо̀мня. Вж. поопомням.

поопо̀мням, -яш, *несв.*; **поопо̀мня,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Опомням малко, донякъде. *Един по-смел от другите се качи на стол и извика: „Стойте по местата си, господа, бъдете спокойни, нищо няма!" Наистина, тези няколко думи поопомниха изплашените хора.* Г. Райчев. **поопомням се, поопомня се** *сред.*

поопра̀. Вж. поопирам².

поопра̀ се. Вж. поопирам се.

поопpавда̀вам, -аш, *несв.*; **пооправда̀я,** -а̀еш, *мин. св.* пооправда̀х, *св.* Оправдавам отчасти, не напълно. **пооправдавам се, пооправдая се** *страд.* и *сред.*

пооправда̀я. Вж. пооправдавам.

поопра̀вя. Вж. пооправям.

поопра̀вям, -яш, *несв.*; **поопра̀вя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Оправям малко или от време на време. *Тя стана, запали лампата, погледна се в огледалото, пооправи косите си и се усмихна.* Йовков. *Севда пооправи още тук-там из стаята и всяко нещо си намери мястото.* Г. Караславов. **пооправям се, пооправя се** *възвр., страд.* и *сред. Времето се пооправи. Той се пооправи от силната храна.*

поопра̀звам, -аш, *несв.*; **поопра̀зня,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Опразвам малко. *Поопразни малко чашата.* **поопразвам се, поопразня се** *страд.* и *сред.*

поопра̀зня. Вж. поопразвам.

поопра̀ша. Вж. поопрашвам.

поопра̀швам, -аш, *несв.*; **поопра̀ша,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Опрашвам малко или от време на време. **поопрашвам се, поопраша се** *възвр.* и *страд.*

поопресня̀. Вж. поопреснявам.

поопресня̀вам, -аш, *несв.*; **поопресня̀,** -ѝш, *мин. св.* -ѝх, *св.* Опреснявам малко, донякъде. *Поопресних си знанията.* **поопреснявам се, поопресня се** *страд.*

поопростя̀. Вж. поопростявам.

поопростя̀вам, -аш, *несв.*; **поопростя̀,** -йш, *мин. св* -йх, *св.* Опростявам малко. **поопростявам се, поопростя се** *страд.*

поопрѐскам. Вж. поопръсквам.

поопрѐсквам, -аш, *несв.*; **поопрѐскам,** -аш, *св.* Опръсквам малко. **поопръсквам се, поопръскам се** *възвр.* и *страд.*

поопу̀лвам, -аш, *несв.*; **поопу̀ля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Опулвам малко. **поопулвам се, поопуля се** *сред.*

поопу̀ля. Вж. поопулвам.

поопустѐя. Вж. поопустявам.

поопустоша̀. Вж. поопустошавам.

поопустоша̀вам, -аш, *несв.*; **поопустоша̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Опустошавам малко или от време на време. *С тая безразборна сеч поопустошиха горите.* **поопустошавам се, поопустоша се** *страд.*

поопустя̀вам, -аш, *несв.*; **поопустѐя,** -ѐеш, *мин. св.* поопустя̀х, *прич. мин. действ.* поопустя̀л, -а, -о, *мн.* поопустѐли, *св.* Опустявам малко или от време на време. *Улиците поопустяха.*

поопу̀хам. Вж. поопухвам.

поопу̀хвам, -аш, *несв.*; **поопу̀хам,** -аш, *св.* Опухвам малко, отгоре-отгоре. *Тя поопуха набързо възглавниците.* **поопухвам се, поопухам се** *възвр.* и *страд.*

поопу̀ша. Вж. поопушвам.

поопу̀швам, -аш, *несв.*; **поопу̀ша,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Опушвам малко. **поопушвам се, поопуша се** *възвр.* и *страд.*

поопъ̀вам, -аш, *несв.*; **поопъ̀на,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* поопънат, *св.* Опъвам слабо, малко или от време на време. *Той... поопъна ръкавите и полите на палтото си и тръгна към полянката.* Дим. Ангелов. *Даскалът им поопъвал ушите.* **поопъвам се, поопъна се** *страд.* и *сред.* *Ще поговоря, непременно ще поговоря с момчетата. Може някои да се поопънат, ама... накрая ще се съгласят.* Ив. Мартинов.

поопъ̀на. Вж. поопъвам.

поопъ̀ржа. Вж. поопържвам.

поопъ̀ржвам, -аш, *несв.*; **поопъ̀ржа,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Опържвам малко, донякъде или от време на време. *Поопържих месото.* **поопържвам се, поопържа се** *страд.*

поопъ̀рля. Вж. поопърлям.

поопъ̀рлям, -яш, *несв.*; **поопъ̀рля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Опърлям малко, не напълно. *Поопърлих си дрехата.* **поопърлям се, поопърля се** *възвр.* и *страд.*

поора̀. Вж. пооравам.

поора̀вам, -аш, *несв.*; **поора̀,** -ѐш, *мин. св.* -а̀х, *св.* Ора малко или понякога. *По едно време Трайко поиска от бае си Добря да му предаде ралото и той да пооре.* Влайков.

поорахатя̀ се. Вж. поорахатявам се.

поорахатя̀вам се, -аш се, *несв.*; **поорахатя̀ се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св., сред. Разг.* Орахатявам се малко, донякъде. *Нека му е здраве — един ден ще стигне, ще се прибере, па ще ѝ доведе и снаха. И тогава — ех, може тогава и тя да се поорахати.* Влайков.

пооредѐя. Вж. пооредявам.

пооредя̀вам, -аш, *несв.*; **пооредѐя,** -ѐеш, *мин. св.* пооредя̀х, *прич. мин. действ.* пооредя̀л, -а, -о, *мн.* пооредѐли, *св.* Оредявам малко. *Мъглата пооредя и, вместо брезовата горичка, отпред се просна широко разляна река.* Ст. Загорчинов. *Пооредяла коса.*

поорѐжа. Вж. поорязвам.

пооро̀нвам, -аш, *несв.*; **пооро̀ня,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Оронвам малко. *Поороних кукуруза.* **пооронвам се, поороня се** *страд.* и *сред.*

пооро̀ня. Вж. пооронвам.

пооря̀звам, -аш, *несв.*; **поорѐжа,** -еш, *мин. св.* пооря̀зах, *св.* Орязвам малко, донякъде. *Поорязах си косата.* **поорязвам се, поорежа се** *страд.*

поосакатѐя. Вж. поосакатявам[1].

поосакатя̀. Вж. поосакатявам[2].

поосакатя̀вам[1], -аш, *несв.*; **поосакатѐя,** -ѐеш, *мин. св.* поосакатя̀х, *прич. мин. действ.* поосакатя̀л, -а, -о, *мн.* поосакатѐли, *св.* Осакатявам малко, ставам малко сакат.

поосакатя̀вам[2], -аш, *несв.*; **поосакатя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Правя някого малко сакат или малко негоден, непълноценен, грозен. *С изхвърлянето на тези глави сте поосакатили книгата.* **поосакатявам се, поосакатя се** *възвр.* и *страд.*

поосвежа̀. Вж. поосвежавам.

поосвежа̀вам, -аш, *несв.*; **поосвежа̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Освежавам малко, донякъде или от време на време. *Почивката край морето ще те поосвежи.* **поосвежавам се, поосвежа се** *страд.* и *сред.*

поосвободя̀. Вж. поосвобождавам.

поосвобожда̀вам, -аш, *несв.*; **поосвободя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Освобождавам малко, донякъде или от време на време (в 4 и 6 знач.). *Поосвободих ръката си от превръзката. Поосвободиха ме от някои ангажименти.* **поосвобождавам се, поосвободя се** *страд.* и *сред.* *Поосвободих се от въжетата, с които бях вързан.*

поосека̀. Вж. поосичам.

поосиромаша̀вам, -аш, *несв.*; **поосиромашѐя,** -ѐеш, *мин. св* поосиромаша̀х, *прич. мин. действ.* поосиромаша̀л, -а, -о, *мн.* поосиромашѐли, *св.* Осиромашавам малко; пообеднявам. *Лоша, гладна година беше и всички поосиромашахме.*

поосиромашѐя. Вж. поосиромашавам.

поосѝчам, -аш, *несв.*; **поосека̀,** поосечѐш, *мин. св.* поося̀кох, поосѐче, *прич. мин. действ.* поося̀къл, -кла, -кло, *мн.* поосѐкли, *св.* Осичам малко. *Поосякох клоните на черницата.* **поосичам се, поосека се** *страд.*

пооску̀бвам, -аш, *несв.*; **пооску̀бя,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Оскубвам малко, донякъде. *Пооскубах кокошката.* **пооскубвам се, пооскубя се** *възвр.* и *страд.* *Кучето се мушна през бодливия тел към градината, като се пооскуба малко.* Йовков.

пооску̀бя. Вж. пооскубвам.

пооскърбя̀. Вж. пооскърбявам.

пооскърбя̀вам, -аш, *несв.*; **пооскърбя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Оскърбявам малко или от време на време. *Думите му ме пооскърбиха.* **пооскърбявам се, пооскърбя се** *страд.* и *сред.*

пооcлàбвам[1], -аш, *несв.*; **пооcлàбна**, -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Ослабвам малко, ставам малко по-слаб; поотслабвам. *Тая зима съм поослабнала. Вятърът надвечер поослабна.*

пооcлàбвам[2], -аш, *несв.*; **пооcлàбя**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Ослабвам, намалявам силата, степента на нещо; поотпускам. *Напоследък сме поослабили дисциплината. Непрекъснатите мъки и лишения поослабиха волята му.* **поослабвам се, поослабя се** *страд.*

пооcлàбна. Вж. поослабвам[1].

пооcлàбя. Вж. поослабвам[2].

пооcлỳшам се. Вж. послушвам се.

пооcлỳшвам се, -аш се, *несв.*; **пооcлỳшам се**, -аш се, *св.*, *сред.* 1. Ослушвам се малко, кратко време. *Послушах се по-добре и чух, че гласът иде откъм гъсталака на върбите.* Мих. Георгиев. *Отиде бързо до вратата, която водеше в одаята, дето спяха домашните на Тодора, спря се и се поослуша.* Йовков. 2. Ослушвам се малко от време на време. *На всяка крачка спира и се поослушва и после отново тръгва.*

поосмелѝ се. Вж. поосмелявам се.

поосмелявам се, -аш се, *несв.*; **поосмелѝ се**, -йш се, *мин. св.*, -йх се, *св.*, *сред.* Осмелявам се малко или от време на време. *Поосмелих се да го запитам. Поосмелих се да му възразя.*

поосмèя. Вж. поосмивам.

поосмѝвам, -аш, *несв.*; **поосмèя**, -èеш, *мин. св.* поосмях, *прич. мин. действ.* поосмял, -а, -о, *мн.* поосмèли, *прич. мин. страд.* поосмян, -а, -о, *мн.* поосмèни, *и* поосмят, -а, -о, *мн.* поосмèти, *св.* Осмивам малко или от време на време. *Поосмяха го в стенвестника.*

поосмѝсля. Вж. поосмислям.

поосмѝслям, -яш, *несв.*; **поосмѝсля**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Осмислям малко, донякъде *Тя тръгна на работа, поосмисли живота си.*

поосмолѝ. Вж. поосмолявам.

поосмолявам, -аш, *несв.*; **поосмолѝ**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Осмолявам малко, отчасти. **поосмолявам се, поосмоля се** *страд.* и *сред.*

поосолѝ. Вж. поосолявам.

поосолявам, -аш, *несв.*; **поосолѝ**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Осолявам малко, отгоре-отгоре. *Поосоли рибата.* **поосолявам се, поосоля се** *страд.*

пооспòрвам, -аш, *несв.*; **пооспòря**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Оспорвам малко, донякъде. *След състезанието пооспориха победата му.* **пооспорвам се, пооспоря се** *страд.*

пооспòря. Вж. пооспорвам.

поостàвам, -аш, *несв.*; **поостàна**, -еш, *мин. св.* -ах, *св.* 1. Оставам малко, кратко време. *И, след като изкълват просото, кокошките поостават някое време на двора: чакат още.* Йовков. *Аз поостанах, че бяхме се наговорили с Лича да идем заедно по една работа.* Влайков. 2. Оставам малко по-назад от някого, поспирам се малко. *Баба Трифковица поостана и каза угрижено на госпожа Хрусанова.* Вазов. *Той поостана надире, за да остави да минат и другите изпращачки покрай него.* Вазов. 2. Оставам малко поназад от време на време. *Като преминаха дълбокия път на Балтей и излязоха къде голямата равнина, забеляза се, че единият кон взе да поостава.* Цани Гинчев. 3. Запазвам се отчасти, не изчезвам напълно. *Но нещо от предишната му (на коня) красота все беше поостанало.* Йовков.

поостàна. Вж. пооставам.

поостарèя. Вж. поостарявам.

поостарявам, -аш, *несв.*; **поостарèя**, -èеш, *мин. св.* поостарях, *прич. мин. действ.* поостарял, -а, -о, *мн.* поостарèли, *св.* Остарявам малко. *Белите коне не се раждат бели, а отначало биват сиви и побеляват, когато поостареят.* Йовков.

поострѝгвам, -аш, *несв*; **поострѝжа**, -еш, *мин св.* поострѝгах, *св.* Остригвам малко. *Поостригаха коня.* **поостригвам се, поострижа се** *възвр.* и *страд.*

поострѝжа. Вж. поостригвам.

поостъ̀ргвам, -аш, *несв*; **поостъ̀ржа**, -еш, *мин. св.* поостъргах, *св.* Остъргвам малко, донякъде или от време на време. *Я му кажи тука, — и бай Ганьо сочи врата си, — тука да поогладѝ, с бръснача да поостърже малко.* Ал. Константинов. **поостъргвам се, поостържа се** *страд.*

поостъ̀ржа. Вж. поостъргвам.

поотберà. Вж. поотбирам[1].

поотбѝвам се, -аш се, *несв.*; **поотбѝя се**, -йеш се, *мин. св.* поотбих се, *св.*, *сред.* Отбивам се за малко, за кратко време или от време на време. *Трябва да се поотбия и у Койчови.* Влайков. *Тя сегиз-тогиз се поотбиваше у дома и баща ми заръчваше да я почерпват с винце или с ракийца.* П. Р. Славейков.

поотбѝрам[1], -аш, *несв.*; **поотберà**, -èш, *мин. св.* поотбрах, *св.* Отбирам, отделям малко или от време на време. *Поотбирам чушки за туршия.* **поотбирам се, поотбера се** *страд.*

поотбѝрам[2], -аш, *несв.* *Нар.* Разбирам малко, донякъде. *Той поотбира от тия работи, ще ти каже какво да направиш.*

поотбѝя се. Вж. поотбивам се.

поотболѝ. Вж. поотболявам.

поотболявам. Само 3 *л.* **поотболява**, *несв.*; **поотболѝ**, *мин. св.* поотболя, *прич. мин. действ.* поотболял, -а, -о, *мн.* поотболèли, *св.* Отболява малко или от време на време; престава да боли. *Хитър Петър ... тръгнал да обикаля из улицата, дано го поотболи зъбът.* Ран Босилек.

поотбрỳлвам, -аш, *несв.*; **поотбрỳля**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Отбрулвам малко или от време на време. **поотбрулвам се, поотбруля се** *страд.*

поотбрỳля. Вж. поотбрулвам.

поотбỳлвам, -аш, *несв.*; **поотбỳля**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Отбулвам малко, отчасти. *Тя поотбулва лицето си.* **поотбулвам се, поотбуля се** *възвр.* и *страд.*

поотбỳля. Вж. поотбулвам.

поотбя̀гвам, -аш, *несв.*; **поотбя̀гна**, поотбèгнеш, *мин. св.* поотбя̀гнах, *прич. мин. страд.* поотбя̀гнат, *св.* Отбягвам малко или от време на време. *Почна да поотбягва старите си познати.* **поотбягвам се, поотбягна се** *страд.*

поотбя̀гна. Вж. поотбягвам.

поотвàрям, -яш, *несв.*; **поотвòря**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Отварям малко или от време на време. *Калмука поотвори очите си и веднага пак ги затвори.* Йовков. *Подир половин час Боримеч-*

ката ... поотвори вратата и го завари още буден. Вазов. *През топлите дни поотварям почесто прозорците.* **поотварям се, поотворя се** *страд.* и *сред.*

поотведà. Вж. поотвеждам.

поотвèждам, -аш, *несв.*; **поотведà,** -èш, *мин. св.* поотвèдох, *прич. мин. действ.* поотвèл, *св.* Отвеждам за малко време. **поотвеждам се, поотведа се** *страд.*

поотвèя. Вж. поотвявам.

поотвѝвам, -аш, *несв.*; **поотвѝя,** -йеш, *мин. св.* поотвѝх, *прич. мин. страд.* поотвѝт, *св.* Отвивам малко, донякъде или от време на време *Поотвий детето.* **поотвивам се, поотвия се** *възвр.* и *страд.*

поотвѝквам, -аш, *несв.* **поотвѝкна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Отвиквам малко, донякъде. *Той беше поотвикнал от всселия училищен шум и, когато се намери сред другарчетата си, изпитваше и радост, и някакъв страх.* И. Волен.

поотвѝкна. Вж. поотвиквам.

поотвѝя. Вж. поотвивам.

поотвлекà. Вж. поотвличам.

поотвлѝчам, -аш, *несв.*; **поотвлекà,** поотвлечèш, *мин. св.* поотвля̀кох, поотвлèче, *прич. мин. действ.* поотвля̀къл, -кла, -кло, *мн.* поотвлèкли, *св.* Отвличам малко или от време на време. *Всекидневните задължения я поотвлякоха от скръбните мисли.* **поотвличам се, поотвлека се** *страд.* и *сред.*

поотвòря. Вж. поотварям.

поотвръ̀щам, -аш, *несв.*; **поотвъ̀рна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* поотвъ̀рнат, *св.* Отвръщам малко или понякога. *Опитва се Кънчо да й поотвърне с що-годе, да я позакачи поне малко.* Влайков. *Когато му се правят забележки, той има навик да поотвръща.* **поотвръщам се, поотвърна се** *страд.*

поотвръ̀щам се, -аш се, *несв.*; **поотвъ̀рна се,** -еш се, *мин. св.* -ах се, *св., сред.* Отвръщам се малко или от време на време.

поотвъ̀ржа. Вж. поотвързвам.

поотвъ̀рзвам, -аш, *несв.*; **поотвъ̀ржа,** -еш, *мин. св.* поотвъ̀рзах, *св.* Отвързвам малко, донякъде. **поотвързвам се, поотвържа се** *възвр.* и *страд.*

поотвъ̀рна. Вж. поотвръщам.

поотвъ̀рна се. Вж. поотвръщам се.

поотвъ̀ртам, -аш, *несв*; **поотвъртя̀,** -йш, *мин. св.* -я̀х, *прич. мин. действ.* поотвъртя̀л, -а, -о, *мн.* поотвъртèли, *прич. мин. страд.* поотвъртя̀н, -а, -о, *мн.* поотвъртèни, *св.* Отвъртам малко или от време на време. *Поотвъртях бурмата.* **поотвъртам се, поотвъртя се** *страд.* и *сред.*

поотвъртя̀. Вж. поотвъртам.

поотвя̀вам, -аш, *несв.*; **поотвèя,** -èеш, *мин. св.* поотвя̀х и поотвèях, *прич. мин. действ.* поотвя̀л, -а, -о, *мн.* поотвèли, и поотвèял, *прич. мин. страд.* поотвя̀н, -а, -о, *мн.* поотвèни, и поотвèян, *св.* Отвявам малко. *Вятърът поотвя нападалите листа.* **поотвявам се, поотвея се** *страд.*

поотглèдам. Вж. поотглеждам.

поотглѐждам, -аш, *несв.*; **поотглèдам,** -аш, *св.* Отглеждам малко, донякъде. *Поотгледах си децата и сега съм по-свободна.*

поотгòлвам, -аш, *несв.*; **поотгòля,** -иш, *мин. св* -их, *св.* Отголвам малко или от време на време **поотголвам се, поотголя се** *възвр.* и *страд.*

поотгòля. Вж. поотголвам.

поотгребà. Вж. поотгребвам.

поотгрèбвам, -аш, *несв.*; **поотгребà,** -èш, *мин. св.* поотгрèбах, *св.* Отгребвам малко или от време на време. *Поотгреби пяната от сладкото.* **поотгребвам се, поотгреба се** *страд.*

поотгрѝбам, -аш, *несв. Нар.* Поотгребвам.

поотгризà. Вж. поотгризвам.

поотгрѝзвам, -аш, *несв.*; **поотгризà,** -èш, *мин. св.* поотгрѝзах, *св.* Отгризвам малко или от време на време. *Поотгризвам си от халвата.*

поотгръ̀щам, -аш, *несв.*; **поотгъ̀рна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* поотгъ̀рнат, *св.* Отгръщам малко, донякъде. *Поотгърнах дрехата си.* **поотгръщам се, поотгърна се** *страд.* и *сред.*

поотгъ̀вам, -аш, *несв.*; **поотгъ̀на,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* поотгъ̀нат, *св.* Отгъвам малко. **поотгъвам се, поотгъна се** *страд.*

поотгъ̀на. Вж. поотгъвам.

поотгъ̀рна. Вж. поотгръщам.

поотдалечà се. Вж. поотдалечавам се.

поотдалеча̀вам се, -аш се, *несв.*; **поотдалечà се,** -йш се, *мин. св.* -ѝх се, *св., сред.* Отдалечавам се малко. *Когато файтонът се поотдалечи и завиваше вече из една улица, Хрисантов се извърна.* Вазов. *Щом се поотдалечиха и бай Тодор вече не се виждаше, Горoломов изведнъж започна да се смее като луд.* Йовков.

поотдèлно *нареч.* Не заедно, отделно за всяко лице или за всеки отделен случай. *Спуснаха се към село чевръсти моми на групи и поотделно.* Йовков. *Всяко зърно поотделно бе завито в книжка.* Елин Пелин. *А сега благодаря и до виждане — рече Митко на момчетата, като се ръкува с всяко поотделно.* М. Марчевски.

поотделя̀. Вж. поотделям.

поотдèлям, -яш, *несв.*; **поотделя̀,** -йш, *мин. св* -ѝх, *св.* Отделям малко, донякъде. **поотделям се, поотделя се** *страд.* и *сред.* *Стоил се поотделя настрана с Делчо и ниско му говори нещо.* Йовков.

поотдерà. Вж. поотдирам.

поотдѝрам, -аш, *несв.*; **поотдерà,** -èш, *мин. св.* поотдра̀х, *св.* Отдирам малко, донякъде. **поотдирам се, поотдера се** *страд.*

поотдръ̀пвам, -аш, *несв.*; **поотдръ̀пна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* поотдръ̀пнат, *св.* Отдръпвам малко или за кратко време. **поотдръпвам се, поотдръпна се** *страд.* и *сред.* *Вардарски пусна ръката на Глаушев и се поотдръпна.* Дим. Талев.

поотдръ̀пна. Вж. поотдръпвам.

поотдъ̀хвам, -аш, *несв.*; **поотдъ̀хна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Отдъхвам малко или от време на време. *Легнах по корем в треволяка за да поотдъхна.* Мих. Георгиев. *Малко изморена била ... и на стълбата на всяко стъпало се спирала да си поотдъхне.* Влайков. *Още при вратата той се спря да си поотдъхне.* Йовков.

поотдъ̀хна. Вж. поотдъхвам.

поотдя̀лам. Вж. поотдялвам.

поотдя̀лвам, -аш, *несв.*; **поотдя̀лам,** -аш, *св.* Отдялвам малко. **поотдялвам се, поотдялам се** *страд.*

поотегча̀. Вж. поотегчавам.

поотегча̀вам, -аш, *несв.*; **поотегча̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Отегчавам малко или кратко време. *Поотегчихме ви, бае Павле, с нашите не твърде приятни разправии, ама ще прощавате.* Влайков. **поотегчавам се, поотегча се** *страд.* и *сред.*

поотека̀. Вж. поотичам.

поотѝвам, -аш, *несв.*; **поотѝда,** -еш, *мин. св.* -ох, *прич. мин. действ.* поотѝшъл, и поотѝшѐл, -шла̀, -шло̀, *мн.* поотѝшлѝ, *св.* *Разг.* Отивам за малко време или от време на време. *После поотиде до кладенеца да пие вода, когато нямаше никого там.* Вазов. *Тя знае, че млада невяста, отлъчена от своя дом, копнее да поотиде у майка си.* Влайков.

поотѝда. Вж. поотивам.

поотѝчам, -аш, *несв.*; **поотѐка,** поотечѐш, *мин. св.* поотѐкох, поотѐче, *прич. мин. действ.* поотѐкъл, -кла, -кло, *мн.* -кли, *св.* Отичам малко. *Позна, че кълката му бе поотекла.* Вазов. *Очите ѝ са поотекли.*

поотка̀жа се. Вж поотказвам се.

поотка̀звам се, -аш се, *несв.*; **поотка̀жа се,** -еш се, *мин. св.* поотка̀зах се, *св., сред.* Отказвам се малко или за късо време. *Ще трябва да се пооткажете от някои ваши навици.*

поотка̀рам. Вж. поотка̀рвам.

поотка̀рвам, -аш, *несв.*; **поотка̀рам,** -аш, *св.* Откарвам малко. **пооткарвам се, пооткарам се** *страд.*

пооткача̀. Вж. пооткачвам.

пооткàчвам, -аш, *несв.*; **пооткача̀,** -йш, *мин. св,* -йх, *св.* Откачвам малко или от време на време. **пооткачвам се, пооткача се** *страд.* и *сред.* *Пооткачила се е от работата.*

поотклоня̀. Вж. поотклонявам.

поотклоня̀вам, -аш, *несв.*; **поотклоня̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Отклонявам малко. **поотклонявам се, поотклоня се** *страд.* и *сред.* *Поотклонихме се от пътя.*

поотkова̀. Вж. поотковавам.

поотkова̀вам, -аш, *несв.*; **поотkова̀,** -ѐш, *мин. св.* -а̀х, *св.* Отковавам малко, не напълно. **поотковавам се, пооткова се** *страд.* и *сред.* *Железцето на обувката ми се е поотковало.*

пооткопча̀вам, -аш, *несв.*; **пооткопча̀я,** -а̀еш, *мин. св.* пооткопча̀х, *св.* Откопчавам малко или от време на време. *Пооткопчах палтото си.* **пооткопчавам се, пооткопчая се** *възвр., страд.* и *сред.*

пооткопча̀я. Вж. пооткопчавам.

поокра̀двам, -аш, *несв.*; **поокра̀дна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* поокра̀днат, *св.* Открадвам малко или от време на време. *А пък можех да си пооткрадна и малко медец от хралупата!* Чичо Стоян. *Пущачите успяваха да си пооткраднат няколко минути и да отидат до тоалетната.* Вежинов. *Той има навик да пооткрадва.* **пооткрадвам се, пооткрадна се** *страд.*

пооткра̀дна. Вж. пооткрадвам.

поотkрѐхвам, -аш, *несв.*; **пооткрѐхна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* пооткрѐхнат, *св.* Открехвам малко. *Кремена поотkрехва вратата и подслушва.* Вазов. **пооткрехвам се, пооткрехна се** *страд.* и *сред.* *Поотkрехна се вратата излеком и се разтвори.* П. П. Славейков.

пооткрѐхна. Вж. пооткрехвам.

пооткрѝвам, -аш, *несв.*; **пооткрѝя,** -йеш, *мин. св.* пооткрѝх, *прич. мин. страд.* пооткрѝт, *св.* Откривам малко или от време на време. *Ала като взе да ѝ се набира много горчило на душата и когато и отвън я зачовъркаха, тя взе да пооткрива крайчеца на това, що таеше в сърцето си.* Влайков. *Туркинята пооткри лицето си.* **пооткривам се, пооткрия се** *възвр., страд.* и *сред.*

пооткрѝя. Вж. пооткривам.

поокро̀й се. Вж. пооткроявам се.

пооткроя̀вам се, -аш се, *несв.*; **пооткро̀й се,** -йш се, *мин св.* -йх се. *св, сред.* Откроявам се малко. *Планините се пооткроиха на мъгливия хоризонт.*

пооткъ̀ртвам, -аш, *несв.*; **пооткъ̀ртя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Откъртвам малко, не напълно. **пооткъртвам се, пооткъртя се** *страд.* и *сред.* *Коричката на раната се беше пооткъртила.*

пооткъ̀ртя. Вж. пооткъртвам.

пооткъ̀свам, -аш, *несв.*; **пооткъ̀сна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* пооткъ̀снат, *св.* Откъсвам малко или от време на време. *Пооткъсвам си грозде от лозата.* **пооткъсвам се, пооткъсна се** *страд.*

пооткъ̀свам се, -аш се, *несв.*; **пооткъ̀сна се,** -еш се, *мин. св.* -ах се, *св, сред.* Откъсвам се малко или за малко време. *Окръжният комитет намира, че сте се пооткъснали от населението.* Дим. Ангелов. *Искам да се пооткъсна от тази среда, от този еднообразен живот.*

пооткъ̀сна. Вж. пооткъсвам.

пооткъ̀сна се. Вж. пооткъсвам се.

поотла̀гам, -аш, *несв.*; **поотло̀жа,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Отлагам за малко време. *Ще поотложа изпита си, за да се подготвя по-добре.* **поотлагам се, поотложа се** *страд*

поотлѐквам. Само 3 *л. ед.* **поотлѐква ми,** *несв.*; **поотлѐкне ми,** *мин. св.* поотлѐкна ми, *св, безл.* Отлеква ми малко, донякъде. *Може да ми поотлекне, като ви кажа страданията си.* В. Друмев. *Лило и сам не знае откъде и как бликнаха сълзи на очите му, но усещаше, като че му поотлекна от тях.* Мих. Георгиев.

поотлѐкне ми. Вж. поотлеква ми.

поотлѐпвам, -аш, *несв.*; **поотлепя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Отлепвам малко, не напълно. **поотлепвам се, поотлепя се** *страд.* и *сред.* *Марката на писмото се е поотлепила.*

поотлепя̀. Вж. поотлепвам.

поотлѝвам, -аш, *несв.*; **поотлѐя,** -ѐеш, *мин. св.* поотля̀х, *прич. мин. действ.* поотля̀л, -а, -о, *мн.* поотлѐли, *прич. мин страд.* поотля̀н, -а, -о, *мн.* поотлѐни, и поотля̀т, -а, -о, *мн.* поотлѐти, *св.* Отливам малко. **поотливам се, поотлея се** *страд.*

поотло̀жа. Вж. поотлагам.

поотлъ̀ча. Вж. поотлъчвам.

поотлъ̀чвам, -аш, *несв.*; **поотлъ̀ча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Отлъчвам за малко време. **поотлъчвам се, поотлъча се** *страд.* и *сред.*

поотмалѐя. Вж. поотмалявам.

поотмаля̀вам, -аш, *несв.*; **поотмалѐя,** -ѐеш, *мин. св.* поотмалях̀, *прич. мин. действ.* поотмаля̀л, -а, -о, *мн.* поотмалѐли, *св.* Отмалявам малко. *Поотмаляха ми ръцете, но ще понося още малко детето.*

поотмѐствам, -аш, *несв.*; **поотмѐстя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Отмествам малко. *Поотместих стола.* **поотмествам се, поотместя се** *страд.* и *сред. Немецът учтиво се поотмести.* Вазов. *Я се поотмести малко към края, да си сложа и другия крак.* Ал. Константинов.

поотмѐстя. Вж. поотмествам.

поотмета̀. Вж. поотмитам.

поотмѝна. Вж. поотминавам.

поотмина̀вам, -аш, *несв.*; **поотмѝна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* поотмѝнат, *св.* Отминавам малко. *Тя и Бранков поотминаха напред.* Вазов.

поотмѝтам, -аш, *несв.*; **поотмета̀,** -ѐш, *мин. св.* поотмѐтох, *прич. мин. действ.* поотмѐл, *св.* Отмитам малко, отгоре-отгоре. *Поотмети праха от масата.* **поотмитам се, поотмета се** *страд.*

поотморя̀ се. Вж. поотморявам се.

поотморя̀вам се, -аш се, *несв.*; **поотморя̀ се,** -йш се, *мин. св* -йх се, *св., сред.* Отморявам се малко. *Чакай, рекох си, да поседна и аз при тая бабичка да се поотморя малко.* Влайков.

поотмъ̀квам, -аш, *несв*; **поотмъ̀кна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Отмъквам малко или от време на време. **поотмъквам се, поотмъкна се** *страд.*

поотмъ̀кна. Вж. поотмъквам.

поотпа̀дам, -аш, *несв.*; **поотпа̀дна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Отпадам малко. *Напоследък тя е доста поотпаднала.*

поотпа̀дна. Вж. поотпадам.

поотпѝвам, -аш, *несв.*; **поотпѝя,** -йеш, *мин. св.* поотпѝх, *прич мин. страд.* поотпѝт, *св.* Отпивам малко или от време на време. *Поотпих от чашата, но не личи.* **поотпивам се, поотпия се** *страд.*

поотпѝя. Вж. поотпивам.

поотплѐсвам се, -аш се, *несв.*; **поотплѐсна се,** -еш се, *мин. св.* -ах се, *св., сред.* Отплесвам се малко или от време на време.

поотплѐсна се. Вж. поотплесвам се.

поотпочѝвам, -аш, *несв.*; **поотпочѝна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Отпочивам малко или от време на време. *Добре, Митя, като поотпочинеш, ще ни разправиш всичко.* Стаматов. *След обяд той обикновено поотпочива и после почва да работи.* **поотпочивам си, поотпочина си** *сред. Тук-там те се възпираха под някое сенчесто дърво, за да си поотпочинат с дружината.* Блъсков. *Конете бяха си поотпочинали и леко грабнаха шейната.* Йовков.

поотпочѝна. Вж. поотпочивам.

поотпрѐгна. Вж. поотпрягам.

поотпрѝщвам, -аш, *несв.*; **поотпрѝщя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Отприщвам малко, за кратко време или от време на време. *Водата се е поотприщила.* **поотприщвам се, поотприщя се** *страд.* и *сред.*

поотпрѝщя. Вж. поотприщвам.

поотпря̀гам, -аш, *несв.*; **поотпрѐгна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* поотпрѐгнат, *св.* Отпрягам за кратко време или от време на време. *Поотпрегнах воловете да попасат.* **поотпрягам се, поотпрегна се** *страд.*

поотпу̀скам и **поотпу̀щам,** -аш, *несв.*; **поотпу̀сна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* поотпу̀снат, *св.* Отпускам малко или от време на време. *Поотпусна коня и тръгна подир него.* Йовков. *Тя се дори осмели еднаж-дваж да каже на мъжа си да поотпусне и той сърце, та да се поразвеселили и къщата.* А. Страшимиров. *Тя поотпущаше клепачите си с дълги черни мигли и тоя засенчен поглед придаваше особена прелест на усмивката ѝ.* Йовков. **поотпускам се, поотпущам се, поотпусна се** *страд.*

поотпу̀скам се и **поотпу̀щам се,** -аш се, *несв.*; **поотпу̀сна се,** -еш се, *мин. св.* -ах се, *св., сред.* Отпускам се малко. *Тодор също се поотпусна и се разприказва, дори помисли, че опасността е минала.* Йовков. *Султана дълго бе живяла сиромашки живот..., та и сега, когато трима мъже печелеха в къщата ѝ, не можеше да се поотпусне.* Дим. Талев. *Малко се е поотпуснал, не си гледа работата.*

поотпу̀сна. Вж. поотпускам.

поотпу̀сна се. Вж. поотпускам се.

поотпу̀ша. Вж. поотпушвам.

поотпу̀швам, -аш, *несв.*; **поотпу̀ша,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Отпушвам малко, не напълно. *Поотпуших умивалника.* **поотпушвам се, поотпуша се** *страд.* и *сред.*

поотпу̀щам. Вж. поотпускам.

поотпу̀щам се. Вж. поотпускам се.

поотра̀кам се. Вж. поотраквам се.

поотра̀квам се, -аш се, *несв.*; **поотра̀кам се,** -аш се, *св., сред. Разг.* Отраквам се малко. *Рекох си, не ще е лошо и занаят да изучи, пък в града ще се и поотрака.* П. Спасов.

поотра̀сна. Вж. поотраствам.

поотраста̀. Вж. поотраствам.

поотра̀ствам, -аш, *несв.*; **поотра̀сна,** -еш, *мин. св.* -ах, и **поотраста̀,** -ѐш, *мин. св.* поотра̀стох, *прич. мин. действ.* поотра̀съл, -сла, -сло, *мн.* -сли, *св.* Отраствам малко. *Четиринадесет деца роди тя.... Ама нали нямала късмет сиромашинката — тъкмо кога поотраснаха и заякнаха, легна та умря.* Г. Караславов.

поотрѐжа. Вж. поотрязвам.

поотрезнѐя. Вж. поотрезнявам.

поотрезня̀вам, -аш, *несв.*; **поотрезнѐя,** -ѐеш, *мин. св.* поотрезня̀х, *прич. мин. действ.* поотрезня̀л, -а, -о, *мн.* поотрезнѐли, *св.* Отрезнявам малко. *Едва привечер той поотрезня.*

поотрѝвам[1], -аш, *несв.*; **поотрѝя,** -йеш, *мин. св.* поотрѝх, *прич. мин. страд.* поотрѝт, *св.* Отривам, избърсвам малко или от време на време; поизтривам. *Бай Таки се поизкашля, както си му е реда, поотри си очите и разгърна писмото.* Ал. Константинов. *Дядо Матейко поотри челото си с ръка, па рече: — Па знам ли аз грях ли е, не е ли.* Елин Пелин. **поотривам се, поотрия се** *възвр.* и *страд.*

поотрѝвам², -аш, *несв.*; **поотрѝна**, -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* поотрѝнат, *и* **поотрѝя**, -йеш, *мин. св.* поотрѝх, *прич. мин. страд.* поотрѝт, *св.* Отривам малко. *Рале поотрина пепелта настрана.* П. Ю. Тодоров. **поотривам се, поотрина се, поотрия се** *страд.*

поотрѝна. Вж. поотривам².

поотрѝтвам, -аш, *несв.*; **поотрѝтна**, -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* поотрѝтнат, *св.* Отритвам малко или от време на време. *Ех, и да се отчуждят малко, и да я поотритнат, тя не ще им се сърди.* Влайков. **поотритвам се, поотритна се** *страд.*

поотрѝтна. Вж. поотритвам.

поотрѝя. Вж. поотривам¹ *и* поотривам².

поотрòнвам, -аш, *несв.*; **поотрòня**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Отронвам малко или от време на време. **поотронвам се, поотроня се** *страд.* и *сред. Няколко сълзи се поотрониха от очите ѝ.*

поотрòня. Вж. поотронвам.

поотрѐскам. Вж. поотръсквам.

поотрѐсквам, -аш, *несв.*; **поотрѐскам**, -аш, *св.* Отръсквам малко или от време на време. *Поотръскай снега от дрехата си.* **поотръсквам се, поотръскам се** *възвр.* и *страд.*

поотрѝзвам, -аш, *несв.*; **поотрѐжа**, -еш, *мин. св.* поотрѝзах, *св.* Отрязвам малко или от време на време. *Той яде хляб и си поотрязва по малко от кашкавала.* **поотрязвам се, поотрежа се** *страд.*

поотсѐя. Вж. поотсявам.

поотсѝпвам, -аш, *несв.*; **поотсѝпя**, -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Отсипвам малко. *Поотсипи на котката от попарата.* **поотсипвам се, поотсипя се** *страд.*

поотсѝпя. Вж. поотсипвам.

поотскàчам, -аш, *несв.*; **поотскòча**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Отскачам малко. *Щом поотскочи някое хубаво момиче, ще го грабнат и ще го потурчат.* Цани Гинчев. *Ще поотскоча малко до съседите.*

поотскòча. Вж. поотскачам.

поотскỳбвам, -аш, *несв.*; **поотскỳбя**, -еш, *мин. св.* -ах, *и* **поотскỳбна**, -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* поотскỳбнат, *св.* Отскубвам малко или от време на време. *Ако носят сено, той ще се доближи до предната кола, за да може, както върви, да си поотскубва.* Йовков. **поотскубвам се, поотскубя се, поотскубна се** *страд. и сред.*

поотскỳбна. Вж. поотскубвам.

поотскỳбя. Вж. поотскубвам.

поотслàбвам¹, -аш, *несв.*; **поотслàбна**, -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Отслабвам малко, ставам малко по-слаб. *Той беше се изменил доста: поотслабнал беше, небръснат.* Йовков. *Шумът бе поотслабнал.* Вазов.

поотслàбвам², -аш, *несв.*; **поотслàбя**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Отслабвам малко, правя нещо да стане малко по-слабо. *Той помисли да поотслаби малко силата на своите думи, затуй захвана с един по-благ и кротък глас.* Влайков. **поотслабвам се, поотслабя се** *страд.*

поотслàбна. Вж. поотслабвам¹.

поотслàбя. Вж. поотслабвам².

поотспѝвам си, -аш си, *несв.*; **поотспѝ си**, -йш си, *мин. св.* -àх си, *св., сред.* Отспивам си малко, дòнякъде. *И бай Илия още не закачаше Симо за работа — нека си поотспи.* Кр. Григоров.

поотспѝ си. Вж. поотспивам си.

поотсрàмвам се, -аш се, *несв.*; **поотсрàмя се**, -иш се *мин. св.* -их се *св., сред.* Отсрамвам се малко, донякъде. *Поотсрамихме се пред гостите.*

поотсрàмя се. Вж. поотсрамвам се.

поотсрòча. Вж. поотсрочвам.

поотсрòчвам, -аш, *несв.*; **поотсрòча**, -иш, *мин. св.* -их *св.* Отсрочвам малко, за кратко време. *Аз поотсрочих деня на новия си излет до Кадиин връх.* Вазов. **поотсрочвам се, поотсрòча се** *страд.*

поотстранѝ. Вж. поотстранявам.

поотстранѝвам, -аш, *несв.*; **поотстранѝ**, -йш, *мин. св.* -йх, *св* Отстранявам малко или за малко време *И като поотстрани Гороломова, за да мине, тя се затича подир Фроса.* Йовков. *Ще трябва да го поотстраните от тази къща.* **поотстранявам се, поотстраня се** *страд.* и *сред. Когато баба Митра наближи, двамата стопани се поотстраниха почтително пред нея.* Мих. Георгиев.

поотстѐпвам, -аш, *несв.*; **поотстѐпя**, -иш, *мин. св.* -их, *св* Отстъпвам малко. *Двете големи момичета поотстъпват малко назад, поприглеждат се и почват да се теглят.* Влайков. *Радослав кръчмарят донесе нова оканица и Чубрата поотстъпи.* Йовков.

поотстѐпя. Вж. поотстъпвам.

поотсѝвам, -аш, *несв.*; **поотсѐя**, -èеш, *мин. св.* поотсѝх, *прич. мин. действ.* поотсѝл, -а, -о, *мн.* поотсѐли, *прич. мин. страд.* поотсѝт, -а, -о, *мн.* поотсѐти, *и* **поотсѝн**, -а, -о, *мн.* поотсѐни, *св.* Отсявам малко. *Поотсей брашно.* **поотсявам се, поотсея се** *страд.*

пооттѐгля. Вж. поотteглям.

пооттѐглям, -яш, *несв.*; **пооттѐгля**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Оттеглям малко. *Поотеглиха колата, за да мине друга.* **поотteглям се, поотtегля се** *страд.* и *сред. Аз се поотеглих боязливо настрани.* Ст. Чилингиров.

пооттекà се. Вж. поотtичам се.

пооттѝчам се, -аш се, *несв.*; **пооттекà се**, пооттечѐш се, *мин. св.* поотtѐкох се, поотtѐче се, *прич. мин. действ.* поотtѐкъл се, -кла се, -кло се, *мн.* -кли се, *св., сред.* Само 3 *л.* Оттичам се малко. *Водата се е поотtекла.*

пооттòча. Вж. поотточвам.

пооттòчвам, -аш, *несв.*; **пооттòча**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Отточвам малко. **поотточвам се, поотtоча се** *страд.*

поотỳпам. Вж. поотупвам.

поотỳпвам, -аш, *несв.*; **поотỳпам**, -аш, *св.* Отупвам малко. *Ще те арестуват и съдят, а отгоре на това и ще те поотупат.* Дим. Ангелов. **поотупвам се, поотупам се** *възвр.* и *страд. После извади малко джебно огледалце, огледа се и пак самодоволно се поотупа от пърхота.* Л. Стоянов.

поотỳча. Вж. поотучвам.

поотỳчвам, -аш, *несв.*; **поотỳча**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Отучвам малко. **поотучвам се, поотуча се** *страд.* и *сред. Поотучил съм се да пия вино.*

поотхрàнвам, -аш, *несв.*; **поотхрàня**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Отхранвам малко. *Да поотхраним прасето за Коледа.* **поотхранвам се, поотхраня се** *страд.*

поотхрàня. Вж. поотхранвам.

поотцедя̀. Вж. поотцеждам.

поотцèждам, -аш, *несв.*; **поотцедя̀**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Отцеждам малко. **поотцеждам се, поотцедя се** *страд.* и *сред.*

поотчòпля. Вж. поотчоплям.

поотчòплям, -яш, *несв.*; **поотчòпля**, -иш, *мин. св.* -их, *св* Отчоплям малко или от време на време **поотчоплям се, поотчопля се** *страд.* и *сред.*

поотчуждàвам се -аш се, *несв.*; **поотчуждя̀ се**, -йш се. *мин. св.* -йх се, *св., сред.* Отчуждавам се малко. *Те бяха се поотчуждили един от друг.*

поотчуждя̀ се. Вж. поотчуждавам се.

поотчỳпвам. -аш, *несв.*; **поотчỳпя**, -иш. *мин. св.* -их. *св.* Отчупвам малко или от време на време. *Излезе чичо Митуш с един голям комат хляб, започна да поотчупва от него и да дава на кучето.* Йовков. **поотчупвам се, поотчупя се** *страд.* и *сред.*

поотчỳпя. Вж. поотчупвам.

поотънè я. Вж. поотънявам.

поотъня̀вам, -аш, *несв.*; **поотънèя**, -èеш, *мин. св.* поотъня̀х, *прич. мин. действ.* поотъня̀л, -а, -о, *мн.* поотънèли, *св.* Отънявам малко ставам малко по-тънък. *Вратленцето на детето беше поотъняло от болестта.*

поотъ̀ркам. Вж. поотърквам.

поотъ̀рквам, -аш, *несв.*; **поотъ̀ркам**, -аш, *св.* Отърквам малко. *Той замина за Беч с едни кожени, поотъркани дисаги и с един поизносен кюрк.* Дим. Талев. **поотърквам се, поотъркам се** *страд.* и *сред.*

поотъ̀рсвам, -аш. *несв.*; **поотъ̀рся** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Отърсвам малко. *Монката изпи виното, поотърси потурите си от снега и продължи.* Йовков. *Най-сетне той се изправи, поотърси с премръзналите си ръце полите на кожухчето.* Дим. Талев. **поотърсвам се, поотърся се** *възвр.* и *страд.*

поотъ̀рсвам се, -аш се, *несв.*; **поотъ̀рся се**, -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред. Диал.* Отърсвам се малко, донякъде. *Па и Младен се поотърси; протегна се едно момче, току кажи до рамото на баща си.* Мих. Георгиев. *Старият сунгуларец имал трима синове. Когато се поотърсили и станали мъже. той ги изкарал от своя дом.* А. Каралийчев.

поотъ̀рся. Вж. поотърсвам

поотъ̀рся се. Вж. поотърсвам се

пооформя̀. Вж. пооформявам.

пооформя̀вам, -аш, *несв.*; **пооформя̀**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Оформявам малко. **пооформявам се, пооформя се** *страд.* и *сред. Сградата вече се е пооформила. Бебето вече се пооформи.*

поохладнèя. Вж. поохладнявам

поохладня̀вам, -аш, *несв.*; **поохладнèя**, -èеш, *мин. св.* поохладня̀х, *прич. мин. действ.* поохладня̀л, -а, -о, *мн.* поохладнèли, *св.* Охладнявам малко. *Отношенията им поохладняха.*

поохладя̀. Вж. поохладявам и поохлаждам.

поохладя̀вам, -аш, *несв.*; **поохладя̀**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Охладявам малко, донякъде. *Тая постъпка на чорбаджията поохлади пламенните чувства на секретар-бирника.* А. Каралийчев. **поохладявам се, поохладя се** *страд.*

поохлàждам, -аш, *несв.*; **поохладя̀**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Охлаждам малко. **поохлаждам се, поохладя се** *страд.*

поохлỳзвам, -аш, *несв.*; **поохлỳзя**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Охлузвам малко, не напълно. **поохлузвам се, поохлузя се** *страд.* и *сред. Дрехата му се е поохлузила.*

поохлỳзя. Вж. поохлузвам.

поохрàнвам, -аш, *несв.*; **поохрàня**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Охранвам малко, донякъде. **поохранвам се, поохраня се** *страд.* и *сред.*

поохрàня. Вж. поохранвам.

пооцàпам. Вж. пооцапвам.

пооцàпвам, -аш, *несв.*; **пооцàпам**, -аш, *св.* Оцапвам малко или от време на време. *Детето си е пооцапало палтенцето.* **пооцапвам се, пооцапам се** *възвр.* и *страд.*

пооцъ̀кля. Вж. пооцъклям.

пооцъ̀клям, -яш, *несв.*; **пооцъ̀кля**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Оцъклям малко. *Беше пооцъклил очи.* **пооцъклям се, пооцъкля се** *сред.*

поочèрня. Вж. поочерням.

поочèрням, -яш, *несв.*; **поочèрня**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Очерням малко. **поочерням се, поочерня се** *възвр.* и *страд.*

поочертàвам, -аш, *несв.*; **поочертàя**, -àеш, *мин. св.* поочертàх, *св.* Очертавам малко, донякъде. *Тая нощ ще стигнат тук, ей тук — поочерта той линията на насипа.* П. Славински. *С няколко думи ще ви поочертая плана на доклада.* **поочертавам се, поочертая се** *страд.* и *сред.*

поочертàя. Вж. поочертавам.

поочѝствам, -аш, *несв.*; **поочѝстя**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Очиствам малко, леко. *Поочисти стаята.* **поочиствам се, поочистя се** *възвр.* и *страд. Той се помъчи да се поочисти, но тутакси видя, че трудът му е безуспешен.* Мих. Георгиев.

поочѝстя. Вж. поочиствам.

поочовечà. Вж. поочовечавам.

поочовечàвам, -аш, *несв.*; **поочовечà**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Очовечавам малко. **поочовечавам се, поочовеча се** *страд.* и *сред. Напоследък се е поочовечил, не пие и не прави скандали.*

поочỳкам. Вж. поочуквам.

поочỳквам, -аш, *несв.*; **поочỳкам**, -аш, *св.* Очуквам малко, не напълно, как да е. *В неделя Севда излезе на хармана да поочука изостаналите слънчогледени пити.* Г. Караславов. **поочуквам се, поочукам се** *страд.*

поочỳпвам, -аш, *несв.*; **поочỳпя**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Очупвам малко. *Къньо се запъна, поочупи смутено пръстите си и ставите му пропукаха като сухи тресчици.* А. Гуляшки. **поочупвам се, поочупя се** *страд.*

поочу̀пвам се, -аш се, *несв.*; **поочу̀пя се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред. Разг.* Обигравам се малко повече в държане, в обноски, ставам малко по-опитен и самоуверен. *Кадрите да се използуват правилно. А в нашия случай това означава: и животът да има полза от тебе, и ти да се поочупиш и укрепиш като сръбнеш вода, както се казва, направо от извора.* Я. Гуляшки.

поочу̀пя. Вж. поочупвам.

поочу̀пя се. Вж. поочупвам се.

поочу̀шкам. Вж. поочушквам.

поочу̀шквам, -аш, *несв.*; **поочу̀шкам,** -аш, *св.* Очушквам малко, как да е. *Поочушкахме боба.* **поочушквам се. поочушкам се** *страд.*

поощà вя. Вж. поощавям.

поощà вям, -яш, *несв.*; **поощà вя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Ощавям малко, как да е. **поощавям се, поощавя се** *страд.*

поощетя̀. Вж. поощетявам.

поощетя̀вам, -аш, *несв.*; **поощетя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Ощетявам малко. **поощетявам се, поощетя се** *страд.*

поощѝпвам, -аш, *несв.*; **поощѝпя,** -еш, *мин. св.* -ах, *и* **поощѝпна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* поощѝпнат, *св.* Ощипвам малко или от време на време. *А нима аз съм чапкънин? — попитал бащата и поощипнал сина си за гушата.* Каравелов. **поощипвам се, поощипя се, поощипна се** *възвр.* и *страд.*

поощѝпна. Вж. поощипвам.

поощѝпя. Вж. поощипвам.

поощрѐние, *мн.* -я, *ср.* **1.** Поощряване, насърчаване. *Повечето от стиховете, които бях съчинил, бяха училищни за поощрение на младите към учение.* П. Р. Славейков. **2.** Сума, която се дава като награда на някого за насърчаване. *За тези, които спечелят конкурса, се предвиждаха две премии и едно поощрение.*

поощрѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който се прави за поощряване, който се дава за поощрение. *Поощрителни мерки. Поощрителни премии.*

поощря̀. Вж. поощрявам.

поощря̀вам, -аш, *несв.*; **поощря̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* (рус.). Чрез похвала, награда, съдействие, покровителствуване и пр. подтиквам някого да върши нещо; насърчавам. *Бащата, полакомен от печалбите, които му е принасял талантът на син му, го е поощрявал да работи бързо.* Величков. *Народната власт поощрява раждаемостта и многодетството.* **поощрявам се, поощря се** *страд.*

поощря̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* поощрявам *и от* поощрявам се.

поощъ̀рбвам, -аш, *несв.*; **поощъ̀рбя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Ощърбвам малко, донякъде. **поощърбвам се, поощърбя се** *страд.*

поощъ̀рбя. Вж. поощърбвам *и* поощърбявам.

поощърбя̀вам, -аш, *несв.*; **поощъ̀рбя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Поощърбвам. **поощърбявам се, поощърбя се** *страд.*

поп, по̀път, по̀па, *мн.* попо̀ве, по̀па (сл. ч.), *м.* (гр.) **1.** *Нар.* Встъпило в брак духовно лице в православна църква, което добива право да извършва богослужение и различни обреди; православен свещеник. *Побелелият поп Серафим с кадилница в ръка бърза от гроб на гроб.* Елин Пелин. *В къщата на хаджи Генча дванайсет попа осветили вода.* Каравелов. **2.** *Разг.* Изобщо свещеник. *Католишки поп. Протестантски поп.* **3.** *Разг.* Карта за игра с изображение на възрастен мъж с корона на глава. □ **Като поп (ще каже, ще направи нещо или ще дойде)** (разг.) — без никаква съпротива, без да разсъждава, по неволя. *Може да не дойде, — отвърна тя сухо. — Ще дойде като поп, какви ще ги дъвче! — разтри си той ръцете.* Г. Караславов.

попà дам[1], -аш, *св.* Само *мн.* и 3 *л. ед.* Падаме, изпадаме върху нещо; нападаме, посипваме се. *Няколко млади гранки попадаха в жарта и се сгърчиха като живи.* Ст. Загорчинов. *Аз носех прегърнат до гърдите си големия сноп иглика.... Тя се посипа и попада по крачката ѝ.* Елин Пелин. *Попадаха зелените шишарки, съборени от буря и от град.* Ламар.

попà дам[2], -аш, *несв.*; **попà дна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* **1.** Случайно, без да съм очаквал, идвам, дохождам някъде; озовавам се. *Попаднахме в областта на изпадалите борове и ели.* Вазов. *Попаднах в големи гъсталаци и не знаех накъде да вървя.* Елин Пелин. *Ние обиколихме безцелно сума квартали и попаднахме случайно в една улица, пълна с банкови учреждения.* Ал. Константинов. *Не смеех никому да поръчам да ти го донесе, да не попадне писмото в други ръце.* Вазов. **2.** *Прен.* С предлозите *в* и *под*, понякога и *на* — преминавам, изпадам в някакво ново, обикн. тежко положение или състояние, без да съм очаквал. *Откогато... попаднах в плен у безверния род агарянски, разбрах, Теодосие, колко лошо живеем помежду си ние християните.* Ст. Загорчинов. *В същото време Дона и Велко наново бяха попаднали в смъртна опасност и се бореха за живота си.* Дим. Талев. *Те бяха посърнали, бледни и гледаха гъмжилото войска с плахите очи на дивеч, внезапно попаднал в примка.* Йовков. *Никога досега тя не беше попадала на такъв кръстопът.* Я. Гуляшки. *Попаднало под лошото влияние на улицата, момчето се изхайти.* **3.** С предлог *на* или *в* — натъквам се, връхлитам, намирам, срещам се. *Давайки обратен ход* (на колата), *той се опита да се дръпне назад и тогава попадна на мината, която беше отминал.* Дим. Димов. *Преди да влезе в Тихата долина, глутницата попадна на стадо елени.* Ем. Станев. *Ние ще го проследим и все вярвам, че ще попаднем на някакви следи.* Хар. Русев. *После агата остави селянина сам — доволен, че бе попаднал на такъв добър работник.* Дим. Талев. **4.** Улучвам при удар, стрелба и под. *Разярен..., той замахна и стовари тежката си ръка върху жената. Ударът попадна в рамото ѝ.* Г. Караславов. *Последният залп на гранатите беше попаднал право в картечната рота.* Йовков. **5.** Намирам се, разположен съм, причислявам се някъде, към нещо. *Връх Малък резен попада в Искърския басейн.* **6.** Само 3 *л.* В съчет. с какъвто, каквато, каквото *и* който, която, което и обикн. личните местоим. в дат. пад. (ми, ти, му и т. н.) — бива намерен случайно, без избор, случва се на лесно. *Припкам у дома... разлепям полека червения восък на плика и турям вътре други вестници, каквито ми попаднаха под ръка.* Вазов. *Те сложиха*

в раниците това, което в бързината им попадна, стегнаха ремъците и се отправиха тичешком към сборното място. Вежинов. *Домакинята беше облякла в тъмното каквото ѝ попадна на ръка.* Хар. Русев. || *Безл.* Обикн. св. вид. В съчет. с както и где то и лич. местоим. в дат. пад. (ми, ти, му и т. н.) — случва се. *През шумните улици тя вървеше почти напосоки покрай дворовете и сградите.... Улиците прекосяваше, както ѝ попадне.* Г. Райчев. *И като долови камшика, държайки кучето за нашийника, започна да го шиба дето попадне и животното легна на корем.* Н. п. Филипов. **попадам се, попадна се** *сред. Скоро башибозуците нахлули в селото и ударили на плячка и грабеж по къщята; тия вземали всичко, що им се попаднало на очите.* З. Стоянов.

попа̀дане *ср. Отгл. същ. от* попадам².

попадѐние, *мн.* -я, *ср.* Улучване на целта при стрелба. *Златан продължи стрелбата... Най-после след четвъртото попадение големият сив танк неочаквано се закова на мястото си и пламна.* Вежинов. *Засъскаха злобно мините — и малки синкави облачета дим показваха местата на техните попадения.* Ив. Мартинов.

попадѝин, -а, -о, *прил.* Който принадлежи на попадия. *До Цвета стои Драгановата Цвета, а до нея — Райка попадийна.* Вазов.

попадѝйка[1] *ж. Умал. от* попадия; млада попадия. *И Ния, и Божанчето могат да бъдат хубави попадийки.* Дим. Талев.

попадѝйка[2] *ж. Нар.* Название на някои растения — бленика, лайкучка, подрумиче и др.

попадѝйка[3] *ж. Диал.* 1. Невестулка. *Разбягаха се като мишките от попадийката.* Погов. 2. Попова лъжичка.

попадѝя *ж.* Съпруга на поп. *Тогава щяха да се намерят хора, които да убедят Марга, че най-приличното за дъщеря ѝ е да бъде попадия.* Йовков.

попа̀дна. Вж. попадам².

попазару̀вам, -аш, *св.* Пазарувам малко, кратко време. *След обед попазарувахме малко и се прибрахме в къщи.*

попазаря̀ се. Вж. попазарявам се.

попазаря̀вам се, -аш се, *несв.*; **попазаря̀ се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св., сред.* Пазаря се малко или кратко време.

попа̀звам, -аш, *несв.*; **попа̀зя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Пазя малко, кратко време или от време на време. **попазвам се, попазя се** *възвр.* и *страд.*

попа̀зя. Вж. попазвам.

попа̀ра *ж.* Ястие от надробен хляб, сирене и масло, попарени с вряла вода, за ядене на закуска. *До огъня стояха двамата дядови Иванови синове и сърбаха попара от дървена гаванка.* А. Каралийчев. *Старецът приготвяше сутришната попара за закуска.* Ем. Станев. || *Разш.* Надробен хляб в мляко, чай и др. *Хранеше кученцето с попара от мляко.* □ **Дробя (забърквам) попара (обикн. някому)** (разг.) — създавам неприятности, ставам причина за неприятности. *Боже, боже! — дигна глава старата. — Какво сме имали да патим ... — Ти я надроби тая попара! — рече Юрталана.* Г. Караславов. *Той също се безпокоеше, като гледаше угрижения вид на двамата млади... „Оня — помисли си той — ще е забъркал тука някоя попара."* Вазов. **Сърбам попарата на някого** (разг.) — търпя неприятности от някого. *И аз им сърбам попарата на тия жени.* Влайков. **Сърбам (ям) попарата, която сам съм надробил** (нар.) — търпеливо понасям неприятности, за които съм причина. **Сърбал съм (ял съм) му попарата** (разг.) — изпатвал съм си тежко от него. *Замисли се пак дядо Митьо. Няма вяра той в тая царщина; зер стар е и не веднаж ѝ е сърбал попарата.* Ц. Церковски.

попа̀рвам, -аш, *несв.*; **попа̀ря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Поливам, заливам с вряла вода. *Ами че той голямец ли е? — пита дядо Петко и сърцето му трепере от радост, чаят се разлива от чашата и попарва ръката на дядо, но той не сеща.* Ал. Константинов. *Попари трици и с тях наложи отеклия крак.* Влайков. 2. За слана, студ и пр. — правя да повехне растение; осланявам. *Повехнала и малката градинка, | ... | слана попари скромната латинка.* Вазов. *Листата капят, че въщес ги | нечакано слана попари.* П. П. Славейков. *Смърт целуна китните гори | и тревите смъртен скреж попари.* Хр. Ясенов. || *Прен.* Ставам причина някой да посърне, да се умисли, да изпита дълбока скръб, печал. *Ако загина на война, | жал никого не ще попари.* Дебелянов. *Весел ме гледат мили другари, | ... | но те не знаят, че аз веч тлея, | че моята младост слана попари.* Ботев. **попарвам се, попаря се** *възвр.* и *страд. Попариха се от това писмо и стрина Венковица и чичо Венко. Сърцето им се късаше от мъка.* Влайков.

попа̀рвам се, -аш се, *несв.*; **попа̀ря се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Изпадам в състояние на дълбока скръб, печал. *Ала не знам какво се случи, годеникът забягна някъде... Попариха се стринини Илчовичини.* Влайков.

попа̀рване *ср. Отгл. същ. от* попарвам *и от* попарвам се.

попа̀рен, -а, -о. 1. *Прич. мин. страд. от* попаря. 2. Като *прил.* — а) Който е залят с вряла вода. *През лятото на горещите плочи на двора сушехме попарени сливи, джанки, домати и боб.* б) Който е повехнал от слана; осланен. *И пожълтелите, попарени от сланата листа почнаха полека едно след друго да падат.* Елин Пелин. в) *Прен.* Който неочаквано е изпитал силно смущение и голяма болка, скръб. *Кандов остана попарен.* Вазов. *Излязох си, господине, ама с попарено сърце! Като че някой беше забол трънокоп у гърдите ми!* Мих. Георгиев.

попа̀ря. Вж. попарвам *и* попарям.

попа̀рям, -яш, *несв.*: **попа̀ря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Попарвам. **попарям се, попаря се** *възвр.* и *страд.*

попаса̀. Вж. попасвам.

попа̀свам, -аш, *несв.*; **попаса̀,** -ѐш, *мин. св.* попа̀сох, *прич. мин. действ.* попа̀съл, -сла, -сло, *мн.* -сли, *св.* 1. За добиче — паса малко или кратко време. *Отпрегна добичетата, пусна ги да попасат, а сам той седна край нивата под сянка.* Ц. Церковски. *Ха сега ти изкарай кончето накрай село да попасе.* Ст. Ц. Даскалов. 2. Паса добиче кратко време или от време на време. *И довечера повечко да попасеш воловете, чу ли?* Влайков. *Когато си научеше уроците, отиваше да попасе телето.*

попека̀, попечѐш, *мин. св.* попѐкох, попѐче, *прич. мин. действ.* попѐкъл, -кла, -кло, *мн.* -кли, *св.* 1. Пека, грея малко, кратко време. *Слънцето*

попече малко и се скри зад облак. 2. Пека, държа на огън малко, кратко време. *Попекох на слънце ръцете си.* **попека се** *възвр.* и *страд. Тя радостно почна да тича покрай реката и да гони подплашените жаби, които бяха излезли да се попекат.* Елин Пелин.

попердàша. Вж. попердашвам.

попердàшвам, -аш, *несв.*; **попердàша,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Пердаша малко или от време на време. **попердашвам се, попердаша се** *страд.*

попèрча се. Вж. поперчвам се.

попèрчвам се, -аш се, *несв.*; **попèрча се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Перча се малко, кратко време. *Че ти защо не вземà роля поюнашка?... — Нека младите да се поперчат.* Вазов.

попèрвам се, -аш се, *несв.*; **попèря се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Перя се малко или кратко време.

попèря се. Вж. попервам се.

попечèлвам, -аш, *несв.*; **попечèля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Печеля малко, кратко време или от време на време.

попечèля. Вж. попечелвам.

попечèние, *мн.* -я, *ср. Старин.* Покровителство, грижа. *Имаме едно старо училище на наш език, но за него никой не се грижи. Имаме друго училище на елински език и всички грижи и попечения са за него.* Дим. Талев.

попечѝтел, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* Лице, официално определено да ръководи извършването на правни действия от името на непълнолетни без родители или на лица, поставени под ограничено запрещение.

попечѝтелка *ж.* Жена попечител.

попечѝтелство, *мн.* -а, *ср.* Дейност на попечител. *Старецът е ненормален и е под попечителство.*

попèя. Вж. попявам.

попѝвам[1], -аш, *несв.*; **попѝя,** -ѝеш, *мин. св.* попѝх, *прич. мин. страд.* попѝт, *св.* 1. Поглъщам, поемам, просмуквам в себе си течност, влага и др. *Тя се наведе и нагреба с шепа праха, който беше попил кръвта, паднала от главата на нейния син.* А. Каралийчев. *Земята попива една част от падналата дъждовна вода.* ‖ *Обр. Тя сякаш попиваше всяка негова дума, радваше се на мислите му, следеше движенията му със светнали очи.* А. Гуляшки. ‖ Имам свойство да поглъщам влага, течност. *Тази хартия попива.* 2. За течност — навлизам, поемам се, бивам погълнат от някакво вещество, материя. *Кръвта беше попила и върху чергата, с която беше покрит миндерът.* Г. Караславов. 3. Правя нещо да поеме, да погълне в себе си влага, течност и др.; изсушавам. *Руменова попи с малка, бяла кърпичка сълзата на едното си око, после на другото си око.* Дим. Талев. ‖ Изсушавам мастило с попивателна. *После той попи мастилото с изпокъсаната попивателна и шумно затвори тефтера.* А. Гуляшки. **попивам се, попия се** *страд.* и *сред. Под него пръстта бе топла и влажна и той сещаше как кръвта му изтича и се попива от жадната земя.* Ст. Загорчинов. *Сълзите като че се бяха попили. Кротката усмивка бе пак на лицето.* А. Каменова.

попѝвам[2], -аш, *несв. Нар.* Попийвам. *Ако ти тегли сърцето, то си попивай по малко.* Каравелов.

попѝване *ср. Отгл. същ. от* попивам[1], попивам[2] *и от* попивам се.

попивàтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* В съчет. **попивателна хартия** или като *същ.* **попивателна** — вид мека, пореста хартия, която служи за попиване на написано с мастило.

попѝвка *ж. Разг.* 1. Къс от попивателна хартия. 2. Преса за попиване на написано с мастило.

попѝйвам, -аш, *несв.*; **попѝйна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св. Разг.* 1. Пия вино или друго спиртно питие малко повече. *Кажи на дяда си Хаджия да дойде и той при нас да пойде малко и да си попийне винце.* Каравелов. *Необходимо беше найсетне да побъбре с хора, да научи новини от града, да си похапне и попийне.* Ем. Станев. *Похапвахме си с Казака, попийвахме си.* Йовков. *Виж какви са червени очите на Хаджията! — казваше един. — Трябва да си е попийнал.* Йовков. 2. Само *несв.* Имам навик, обичам да пия спиртни питиета. *Добър човек беше баща ти, само дето попийваше.* Чудомир. *Навикът му да попийва, види се, го изкушаваше и оттам се връщаше винаги пийнал.* Кр. Григоров.

попѝйване *ср. Отгл. същ. от* попийвам.

попѝйна. Вж. попийвам.

попилèя. Вж. попилявам.

попилỳ, -ѝш, *мин. св.* -ѝх, *св.* Пиля малко или кратко време; поизпиля.

попилявам, -аш, *несв.*; **попилèя,** -èеш, *мин. св.* попилях, *прич. мин. действ.* попилял, -а, -о, *мн.* попилèли, *прич. мин. страд.* попилян, -а, -о, *мн.* попилèни, *св.* 1. Пръскам нещо дребно на много места или на различни страни; разпръсвам. *Някой си крал плява и я попилял, доде да я занесе у дома си.* Ст. Чилингиров. 2. *Прен.* Изразходвам без нужда, неразумно или оставям, допускам да мине, да изтече безполезно; пропилявам, прахосвам. *Имам малко капитал — или ще го попилея, или ще го направя сто пъти поголям.* Ст. Чилингиров. *Как сърце ми свива страх, че твърде много дни мизерно попилях.* К. Христов. *Който младост попилее и дарове загуби, сам си е виновен.* Р. Стоянов. **попилявам се, попилея се** *страд.* и *сред. Един ден болният учител се залута из старата боляровска гора. Там се бяха попилели жени и моми от селото да берат жълъд.* А. Страшимиров.

попѝпам. Вж. попипвам.

попѝпвам, -аш, *несв.*; **попѝпам,** -аш, и **попипна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* попѝпнат, *св.* 1. Пипам малко, леко, набързо или от време на време. *Попипа крака, който гореше, и разбра, че е изкълчен и че не може да се помръдне.* Вазов. *Василица отключи вратата и попипа на лавицата за кибрита.* Вазов. *Днес тя попипа превръзката, стори й се, че кръвта бе престанала да тече.* Дим. Талев. *Старецът вървеше приведен... и от време на време попипваше пазухата си, дето носеше парите.* Елин Пелин. *Върти стрина Радовица чекръка, често-често попипва писъмцето и час по час се навежда.* Влайков. 2. Само *несв. Разг.* Обичам да крада; покрадвам. *Момчето се научило да попипва.* **попипвам се, попипам се** *възвр.* и *страд. Щом*

остави палтото на пейката, той тозчас се попипа над кръста, по пазвата. Йовков.

попйпване *ср. Отгл. същ. от* попипвам. *При ново попипване Керов намери най-долните дървета.* Вазов.

попйпна. Вж. попипвам.

попйсвам, -аш, *несв.*; **попйша,** -еш, *мин. св.* попйсах, *св.* Пиша малко, кратко време или от време на време. *Дай ми моливчето си да попиша.* Влайков. *Чувах, рописва, бърка се из книжнината, но не съм чул някой да го е чел.* Елин Пелин.

попйтам. Вж. попитвам.

попйтвам, -аш, *несв.*; **попйтам,** -аш, *св.* 1. Задавам конкретен въпрос на някого, за да узная нещо; запитвам, питам. *Какво знаете за Бяла черква? — попита Огнянов.* Вазов. *Тя излезе със свещ в пруста и попита: — Кой е?* Елин Пелин. *Никой не попита | какво му е на младото сърце.* П. П. Славейков. *Намери овчарчетата и ги попита за кошутата.* Йовков. 2. Искам разрешение от някого за нещо. *Момичето отиде на екскурзия без да попита майка си.* **попитвам се, попитам се** *възвр., страд.* и *взаим.* *„Врачка ли, знахарка ли живее тука?" — попита се Теодосий.* Ст. Загорчинов. *Жените погледнаха след него, негласно се попитаха защо и той не е на война.* К. Петканов.

попйтване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* попитвам и *от* попитвам се. *Присъствуващите подир няколко недоволни шушукания и боязливи попитвания по делата си се оттеглиха.* Вазов.

попйша. Вж. пописвам.

попишманя̀ се. Вж. попишманявам се.

попишманя̀вам се, -аш се, *несв.*; **попишманя̀ се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св., сред. Разг.* Пишманя се малко; поразкайвам се. *И попишмани се. Ала думата беше вече казана.* Влайков.

попищя̀. Вж. попищявам.

попищя̀вам, -аш, *несв.*; **попищя̀,** -йш, *мин. св.* -я̀х, *прич. мин. действ.* попищя̀л, -а, -о, *мн.* попищѐли, *св.* Пищя малко, кратко време.

попйя. Вж. попивам[1].

popла̀вам, -аш, *св.* Плавам кратко време. *Смелият бунтовник офицер, който пред очите на цял свят се хвърли в ледения Дунав, поплава малко и наистина изчезна: угасна като свещ.* А. Страшимиров.

по̀плак, *мн.* -ци, *м. Нар.* Оплакване, жалба. *Той започна с тих глас, в който можеха да се чуят нотите на молба и на поплак.* Ст. Чилингиров.

попла̀квам, -аш, *несв.*; **попла̀ча,** -еш, *мин. св.* попла̀ках, *св.* Плача малко, кратко време или от време на време. *Понякога страшно ѝ се искаше да иде при Цвета да поплаче и да открие болката на душата си.* Елин Пелин. *Макар да беше си поплакала, Галунка пак се развесели.* Йовков. *Тя ходеше мълчаливо из напуснатата си родна къща и често си поплакваше.* Дим. Талев.

попла̀кна, -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Плакна малко или кратко време.

попла̀ча. Вж. поплаквам.

поплѐвя. Вж. поплевям.

поплѐвям, -яш, *несв.*; **поплѐвя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Плевя малко или кратко време. *След пладне ще си понареди нещо из къщи, ще полее градинката или ще поплеви из нея.* Влайков. **поплевям се, поплевя се** *страд.*

поплѐсна. Вж. поплясвам.

поплета̀. Вж. поплитам.

поплѝн *м.* (фр.). Вид тъкан, обикн. с копринена основа и вълнен или памучен вътък. *Вълнен поплин. Памучен поплин.*

поплѝнен, -а, -о, *прил.* Който е направен от поплин. *Поплинена блуза. Поплинена риза.*

поплѝскам. Вж. поплисквам.

поплѝсквам, -аш, *несв.*; **поплѝскам,** -аш, *св.* 1. Плискам малко, кратко време. 2. *Диал.* Наплисквам. *Коце се напи и си поплиска лицето.* А. Страшимиров. **поплисквам се, поплискам се** *възвр.* и *страд.*

поплѝтам, -аш, *несв.*; **поплета̀,** -ѐш, *мин. св.* поплѐтох, *прич. мин. действ.* поплѐл, *св.* Плета малко, кратко време или от време на време. *Ния присви нозе върху пухкавата ямболия срещу Султана с бял вълнен чорап в ръце да поплете: неприлично беше да седи без работа делничен ден.* Дим. Талев.

поплу̀вам, -аш, *св.* Плувам кратко време. *Обзе го желание да се изкъпе и поплува в морето.* Дим. Димов.

поплю̀вам, -аш, *несв.*; **поплю̀я,** -юеш, *мин. св.* поплю̀х, *прич. мин. страд.* поплю̀т, *св.* 1. Плюя малко. 2. Плюя върху някого или нещо; наплювам. □ **Не си поплювам** (разг.) — не се страхувам, действувам смело и решително. *Лазар, както го знаеш, че не си поплюва за такова нещо, затворил вратата, извадил пахтите от пояса му и го смазал от бой.* Цани Гинчев. *Аз, знаеш, не си поплювам: пооблещих му се насреща.* Ал. Константинов.

поплю̀вко, *мн.* -вци, *м. Разг. Пренебр.* Незначителен, безличен човек; мижитурка, шушумига. *Христо е мъж като гора. На такъв поплювко той не се дава.* К. Петканов.

поплю̀я. Вж. поплювам.

попля̀свам, -аш, *несв.*; **поплѐсна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* поплѐснат, *св.* Плясвам малко, леко или от време на време. *Като поплесна ръце..., чичо Митуш се наведе и помилва кучето.* Йовков. *Поплясват го като не слуша.* **поплясвам се, поплесна се** *страд.*

попля̀скам. Вж. поплясквам.

попля̀сквам, -аш, *несв.*; **попля̀скам,** -аш, *св.* Пляскам малко или от време на време. *Тая гледайте вие, тая е пакостницата! — отправяше той закани към Сивата, поплясkваше я, но после му домиляваше и я погалваше.* Ст. Ц. Даскалов.

попобя̀гвам, -аш, *несв.*; **попобя̀гна,** попобѐгнеш, *мин. св.* попобя̀гнах, *св.* Побягвам малко или от време на време.

попобя̀гна. Вж. попобягвам.

по̀по̀в, -а, -о, *прил.* 1. Който принадлежи на поп. *На мегдана, пред поповата къща, имаше стар излак.* Елин Пелин. 2. *Разг.* Като *същ. мн.* попови — домът и семейството на попа. *У попови тази вечер имаше веселба.* □ **Попова лъжичка** (зоол.) — ларва на жаби, която живее само във водата и диша с хриле. **Попово**

прасе (зоол.) — насекомо от рода на правокрилите, което живее под земята и се храни с коренчетата на растенията. Gryllotalpa vulgaris.

поповдѝгам, -аш, *несв.*; **поповдѝгна**, -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* поповдѝгнат, *св.* Повдигам малко, леко или от време на време. *Стаменко похвана търнокопа, поповдигна го, плюна веднъж на ръцете си, ха втори път, и най-после замахна.* Кр. Григоров. *Стрина Крема поповдигна фустата си и погледна босите си окаляни крака.* И. Волен. *Тя рядко и крадешком поповдигаше засрамени очи към тълпата.* Вазов. **поповдигам се, поповдигна се** *възвр., страд.* и *сред.*

поповдѝгна. Вж. поповдигам.

по̀по̀вски, -а, -о, *прил. Рядко.* Попов, попски.

попогла̀дя. Вж. поноглаждам.

попогла̀ждам, -аш, *несв.*; **попогла̀дя**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Поглаждам малко, леко или от време на време. *Но кат видя той Дойчина, дъщеря си и мил сина, |· попогладѝ си брадата и извика към гората.* Ботев. **попоглаждам се, попогладя се** *страд.*

попоглѐдам, -аш, *св.* Погледам кратко време. *Бодура попогледа още, след туй отиде при пчелите си и се залови да работи нещо около тях.* Йовков.

попоглѐдна. Вж. попоглеждам.

попоглѐждам -аш, *несв.*; **попоглѐдна**, -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Поглеждам малко или от време на време. *Агата го накара да се изправи, попогледна го и излезе.* Йовков. *Попогледна я той и му се доплака за нея.* Дим. Талев. *Вечеряха с Петко — залците ѝ засядаха. Току въздишаше и попоглеждаше детето си.* Кр. Григоров. **попоглеждам се, попогледна се** *възвр., страд.* и *взаим.*

поподвѝвам, -аш, *несв.*; **поподвѝя**, -йеш, *мин. св.* поподвѝх, *прич. мин. страд.* поподвѝт, *св.* Подвивам малко. *Поподвий ми одеялото под краката, че ми е студено.* **поподвивам се, поподвия се** *страд.*

поподвѝквам, -аш, *несв.*; **поподвѝкна**, -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Подвиквам малко или от време на време, понякога. *Когато децата не слушат, тя им поподвиква.*

поподвѝкна. Вж. поподвиквам.

поподвѝя. Вж. поподвивам.

поподго̀нвам, -аш, *несв.*; **поподго̀ня**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Подгонвам малко или от време на време, понякога.

поподго̀ня. Вж. поподгонвам.

поподгъ̀вам, -аш, *несв.*; **поподгъ̀на**, -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* поподгъ̀нат, *св.* Подгъвам малко или набързо, как да е. *Трябва да поподгънеш роклята си, за да не се вижда под палтото ти.* **поподгъвам се, поподгъна се** *страд.*

поподгъ̀на. Вж. поподгъвам.

поподивѐя. Вж. поподивявам.

поподивя̀вам, -аш, *несв.*; **поподивѐя**, -ѐеш, *мин. св.* поподивя̀х, *прич. мин. действ.* поподивя̀л, -а, -о, *мн.* поподивѐли, *св.* Подивявам малко, не напълно. *Клеопатра беше поподивяла.* Вазов.

поподѝгам, -аш, *несв.*; **поподѝгна**, -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* поподѝгнат, *св.* Повдигам. *Тя се спира, с едната си ръка поподига престилката, с другата закрива очите си.* Йовков. **поподигам се, поподигна се** *страд.* и *сред. По-младите почтително се поподигнаха от столовете си.* Вазов.

поподѝгвам, -аш, *несв. Остар.* Поповдигам. *Исак (ухилен, поподигва глава).* В. Друмев. **поподигвам се** *страд.* и *сред. Той се поподигва на едната си ръка, загледва се в тъмнината.* М. Кремен.

поподѝгна. Вж. поподигам.

поподка̀нвам, -аш, *несв.*; **поподка̀ня**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Подканвам малко или от време на време, понякога. *Домакинята поподканваше гостите да си вземат от всички сладки.* **поподканвам се, поподканя се** *страд. и сред.*

поподка̀ня. Вж. поподканвам.

поподка̀стря. Вж. поподкастрям.

поподка̀стрям, -яш, *несв.*; **поподка̀стря**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Подкастрям малко, набързо. *Трябва да поподкастря розите.* **поподкастрям се, поподкастря се** *страд.*

поподкопа̀вам, -аш, *несв.*; **поподкопа̀я**, -ѐеш, *мин. св.* поподкопа̀х, *св.* Подкопавам малко, отчасти. *Водата е поподкопала основите.* **поподкопавам се, поподкопая се** *страд.*

поподкопа̀я. Вж. поподкопавам.

поподкрѐпвам, -аш, *несв.*; **поподкрепя̀**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Подкрепвам малко, набързо. **поподкрепвам се, поподкрепя се** *възвр.* и *страд. Спряхме се на полянката да се поподкрепим с малка закуска преди да започнем изкачването на стръмния склон.*

поподкрепя̀. Вж. поподкрепвам.

попокрѝвам, -аш, *несв.*; **попокрѝя**, -йеш, *мин. св.* попокрѝх, *прич. мин. страд.* попокрѝт, *св.* Покривам малко, леко. *Попокрий ме с одеялото, че ми е студено.* **попокривам се, попокрия се** *възвр. и страд.*

попокрѝя. Вж. попокривам.

поподпѝтам. Вж. поподпитвам.

поподпѝтвам, -аш, *несв.*; **поподпѝтам**, -аш, *св.* Подпитвам малко или от време на време, понякога. *Като отида у тях, все ме поподпитва за туй-онуй.*

поподпла̀ша. Вж. поподплашвам.

поподпла̀швам, -аш, *несв.*; **поподпла̀ша**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Подплашвам малко, леко или от време на време. *Поподплаши детето да не пипа всичко, което види.* **поподплашвам се, поподплаша се** *страд.* и *сред.*

поподпу̀хвам, -аш, *несв.*; **поподпу̀хна**, -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Подпухвам малко, леко. *От дългото спане очите му са поподпухнали. Зъб ме боли, та затова бузата ми е поподпухнала*

поподпу̀хна. Вж. поподпухвам.

поподравня̀. Вж. поподравнявам.

поподравня̀вам, -аш, *несв.*; **поподравня̀**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Подравнявам малко, отчасти или от време на време. *Трябва да поподравни роклята от страни.* **поподравнявам се, поподравня се** *страд.*

поподраня̀. Вж. поподранявам

поподраня̀вам, -аш, *несв*; **поподраня̀**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Подранявам малко или от

време на време, понякога. *През лятото поподранявам.*

поподрѐжа. Вж. поподрязвам.

поподрѝтвам, -аш, *несв.*; **поподрѝтна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* поподрѝтнат, *св.* Подритвам малко или от време на време, понякога. *Не поподритвай падналата кутия, ами я прибери.* **поподритвам се, поподритна се** *страд.*

поподрѝтна. Вж. поподритвам.

поподрѐпвам, -аш, *несв.*; **поподрѐпна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* поподрѐпнат, *св.* Подръпвам малко, леко или от време на време, понякога. *По навика си Вълчан леко го поподръпва за дългия мустак.* Йовков. **поподръпвам се, поподръпна се** *страд.*

поподрѐпна. Вж. поподръпвам.

поподрязвам. -аш, *несв.*; **поподрѐжа,** -еш, *мин. св.* поподрязах, *св.* Подрязвам малко, набързо или от време на време. *Ще ида да поподрежа дръвчетата. Трябва да си поподрязваш почесто косата.* **поподрязвам се, поподрежа се** *страд.*

поподскàчам, -аш, *несв.*; **поподскòча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Подскачам малко или от време на време. *Косът поподскача, качва се по-нагоре по вейката, обръща се към слънцето и запява.* Йовков.

поподскòча. Вж. поподскачам.

поподсмѐя се. Вж. поподсмивам се.

поподсмѝвам се, -аш се, *несв.*; **поподсмѐя се,** -ѐеш се, *мин. св.* поподсмях се, *прич. мин. действ.* поподсмял се, -а се, -о се, *мн.* поподсмѐли се, *св., сред.* Подсмивам се малко, леко или от време на време, понякога. *Той вече следеше какво приказват крайненци, поподсмиваше се и сините му очи лъщяха като стъкло.* Йовков.

поподсмѝхвам се, -аш се, *несв.*; **поподсмѝхна се,** -еш се, *мин. св.* -ах се, *св., сред.* Подсмихвам се леко или от време на време, понякога. *Много пъти ... пристъпяше до огледалото, дълго оглеждаше лицето си от всички страни ... и все се поподсмихваше.* И. Волен.

поподсмѝхна се. Вж. поподсмихвам се.

поподстрѝгвам, -аш, *несв.*; **поподстрѝжа,** -еш, *мин. св.* поподстрѝгах, *св.* Подстригвам малко или от време на време, понякога. *Можеше конят да е краден, ... но с тая звезда, поподстриган и постъкмен от Темелко, не можеше да го познае вече никой.* Йовков. **поподстригвам се, поподстрижа се** *възвр.* и *страд.*

поподстрѝжа. Вж. поподстригвам.

поподтѝчам. Вж. поподтичвам.

поподтѝчвам, -аш, *несв.*; **поподтѝчам,** -аш, *св.* Подтичвам малко, леко или от време на време, понякога. *По-назад, като поподтичваше, идеше и Ерофим.* Йовков.

поподỳша. Вж. поподушвам.

поподỳшвам, -аш, *несв.*; **поподỳша,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Подушвам малко; понадушвам. *Поподушвам, че на обяд ще има хубаво ядене.*

поподхвѐрля. Вж. поподхвърлям.

поподхвѐрлям, -яш, *несв.*; **поподхвѐрля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Подхвърлям малко или от време на време, понякога. **поподхвърлям се, поподхвърля се** *възвр.* и *страд.* *Нона едвам докосна коня с камшика, кабриолетът се плъзна леко, без шум, конят се поподхвърли веднъж-дваж с предницата си, за да надвие тежестта, и тръгна в тръс.* Йовков.

поподшѝвам, -аш, *несв.*; **поподшѝя,** -йеш, *мин. св.* поподших, *прич. мин. страд.* поподшит, *св.* Подшивам малко. **поподшивам се, поподшия се** *страд.*

поподшѝя. Вж. поподшивам.

попожълтѐя. Вж. попожълтявам.

попожълтя̀вам, -аш, *несв.*; **попожълтѐя,** -ѐеш, *мин. св.* попожълтях, *прич. мин. действ.* попожълтял, -а, -о, *мн.* попожълтѐли, *св.* Пожълтявам малко, леко. *Листата вече са попожълтели.*

попоклàтя. Вж. поноклащам.

попоклàщам, -аш, *несв.*; **попоклàтя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Поклащам малко, леко или от време на време, понякога. *Той не стана, не можа да се усмихне, а попоклати глава ... и простря ... ръка на Галчев.* Йовков. *Натежал от дъжда, големият бряст потъмняваше, попоклащаше клоните си и ръсеше капки, като че изново заваляваше дъжд.* Йовков. **попоклащам се, попоклатя се** *страд.* и *сред.*

попокрѝвам, -аш, *несв.*; **попокрѝя,** -йеш, *мин. св.* попокрѝх, *прич. мин. страд.* попокрѝт, *св.* Покривам малко или от време на време, понякога. *Попокрий си краката.* **попокривам се попокрия се** *възвр.* и *страд.*

попокрѝя. Вж. попокривам.

пополѐгна. Вж. пополягам.

пополя̀гам, -аш, *несв.*; **пополѐгна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Полягам малко или от време на време, понякога. *По-добре работя, когато след обяд си пополегна. През ваканцията ще си пополягаш.*

попомàгам, -аш, *несв.*; **попомòгна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Помагам малко, кратко време или понякога. *Попомогни ми да пренесем дървата. Когато няма училище, тя ми попомага в къщи.*

попомòгна. Вж. попомагам.

попòмпам. Вж. попомпвам.

попòмпвам, -аш, *несв.*; **попòмпам,** -аш, *св.* Помпам малко или кратко време. *Ела и ти да попомпаш гумата на колелото, докато аз си почина.* **попомпвам се, попомпам се** *страд.*

попонѝквам, -аш, *несв.*; **попонѝкна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Пониквам малко. *Тревата вече попоникна.*

попонѝкна. Вж. попониквам.

попорàсна. Вж. попораствам.

попорастà. Вж. попораствам.

попорàствам, -аш, *несв.*; **попорастà,** -ѐш, *мин. св.* попорàстох, *и* **попорàсна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Пораствам малко. *Очите на Токата попораснаха. Таквоз ли била работата! — като че казваше погледът му, докато слушаше пиваря.* Йовков.

попосѐгна. Вж. попосягам и попосягвам

попосòча. Вж. попосочвам.

попосòчвам, -аш, *несв.*; **попосòча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Посочвам малко. *Тя продума не-*

що и едва-едва попосочи с ръка — на тая страна се спусна едната от снахите. Йовков. попосочвам се, попосоча се *страд.*

попоствам, -аш, *несв.*; **попостя**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Постя малко, кратко време или понякога.

попостя. Вж. попоствам.

попосягам, -аш, *несв.*; **попосегна**, -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Посягам малко или от време на време, понякога.

попосягвам, -аш, *несв.*; **попосегна**, -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Попосягам. *Край нея в кюшето беше се свило едно петгодишно дете... То не чинеше нищо, само попосягваше сегиз-тогиз към тигана с пръжките.* Влайков.

попотя се. Вж. попотявам се.

попотявам се, -аш се, *несв.*; **попотя се**, -йш се, *мин. св.* -йх се, *св.*, *сред.* 1. Изпотявам се. *Бяха ги надминали с цели двадесет процента. Значи трябва доста да се попотят, докато ги настигнат!* Ив. Мартинов. 2. Потя се малко. *Попотих се в тая задушна стая.*

попохвалвам, -аш, *несв.*; **попохваля**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Похвалвам малко. *Няма кой да го попохвали.* **попохвалвам се, попохваля се** *страд.* и *сред.*

попохваля. Вж. попохвалвам.

попохвана. Вж. попохващам.

попохващам, -аш, *несв.*; **попохвана**, -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* попохванат, *св.* Попохващам малко, леко или от време на време. *Някои попохванаха калпаците си, някои нерешително промълвиха: „Добре дошел, г-н съдия!"* Йовков. **попохващам се. попохвана се** *възвр.* и *страд.* *Стайко наистина имаше нещо на долната си устна и дори се попохвана там.* Йовков.

попочивам, -аш, *несв.*; **попочина** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Почивам малко или от време на време. *По едно време той се раздвижи: извади единия си преден крак, опря се на него и си попочина. Извади и другия.* Йовков.

попочина. Вж. попочивам.

попочуквам, -аш, *несв.*; **попочукна**, -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* попочукнат, *св.* Почуквам леко или от време на време, понякога. *Чистичък, спретнатичък, попочуква кравичките с пръчката.* И. Волен.

попочукна. Вж. попочуквам.

попощя, -еш, *мин. св.* попосках, *св.* Пощя малко, кратко време. *Тя си сложила главата на коляното му и го накарала да я попощи.* Нар. прик. попощя се *възвр.* и *страд.*

поправим, -а, -о, *прил.* Който може да бъде поправен. *Грешката е поправима. Повредата беше поправима.*

поправителен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Само в съчет. **поправителен изпит** — изпит в училище по предмет, по който ученикът е получил слаб успех през учебната година.

поправка *ж.* 1. Отстраняване, премахване на повреда. *Скоро разбраха, че близкото мостче се е продънило и че влакът ще чака до сутринта, доде се свърши поправката.* Вазов. *И на други места, де повече, де по-малко, оградата също тъй беше развалена. Никой не мислеше да прави каквито и да било поправки.* Йовков. 2. Отстраняване на грешка. *Поправката на задачата ми отне цял час. Поправка на класни упражнения.* ‖ Внасяне на промени за подобрение. *Повестта беше отпечатана след някои поправки, направени от самия автор. Събранието гласува резолюция, след като бяха нанесени някои поправки.* 3. Само *ед.* *Остар.* За здраве — възстановяване, закрепване. *Между другите, там бяха и Никола Недкович, ... Кандов, студент от един руски университет, дошел за поправка на здравето си, ... и Колчо Слепецът.* Вазов

поправя. Вж. поправям.

поправя се. Вж. поправям се.

поправям -яш, *несв.*; **поправя**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Отстранявам, премахвам повреда или недостатък на нещо и го правя да е здраво и годно за употреба. *Стаменко стоеше буден навън и поправяше при газова ламбица нещо на колата.* Вазов. *Той имаше малка работилничка, в която поправяше велосипеди, примуси, разни други машини.* Йовков. *Старецът... седна на прага наскърбен и мълчаливо почна да поправя скъсания огландик.* Елин Пелин. 2. Посочвам някаква грешка, за да я отстраня. *Учителят ще мине край чиновете, ще прегледа кой как е написал, някого ще похвали, другиму ще поправи написаното, а някому и ушите ще потегли.* Влайков. *На всеки две-три думи даскал Стефан спира ученика, поправя, обяснява.* Д. Немиров. 3. Привеждам в ред нещо, което не е така, както трябва да бъде оправям. *Момите взеха да си поправят забрадките и да се поотърсват и почистват.* Влайков *Игуменът стана, закръсти се, поправи с несъзнателно движение завеската.* Елин Пелин. *Казакът скочи долу, поправи си пояса и тръгна срещу тях.* Г Караславов. 4 Изменям нещо, за да го направя по-добро, по-издържано; подобрявам. *Намерих настоящия превод у едного от старите си приятели и го обнародвам така както си е, без да го поправям.* П. Р. Славейков. *И печатаните* (песни) *той не е оставял на мира: при всяко ново издание ги е поправял и преправял без умора.* П. П. Славейков. ‖ Правя нещо да стане добро; подобрявам. *В разстояние на две години ние поправихме състоянието си, станахме пак както преди богати.* В. Друмев *Само едно нещо ѝ поправяше настроението — с групата бяха и трите момиченца, които ѝ трябваха.* Вежинов **поправям се, поправя се** *страд.* *На няколко места в селото се лееха куршуми, поправяха се и се почистваха оръжия.* Дим. Талев. *Колчо продължаваше да си блъска главата и да дири... как би могъл да се промени и поправи тоя техен лош живот.* Влайков.

поправям се, -яш се, *несв.*; **поправя се**, -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред.* 1. Отстранявам, поправям грешката в нещо, което съм казал. *Г-н капитан... г-н полковник — поправям се аз, като отблизу познах командира на 42 полк.* Йовков. *Аз не съм гладен — поклати глава Евстати. Но като видя лицата им, които изведнъж помръкнаха, побърза да се поправи: — Ще хапна — каза той.* А. Гуляшки. 2. Ставам по-добър, премахрам, отстранявам някои свои недостатъци или прояви. оправям се. *Заредиха се така дни — десет, петнадесет. Найден, вместо да се поправи, ставаше все по-лош. На два пъти вдига свади в кръчмата.* Г. Райчев. *Дано някак*

другояче да се поправи натежалият отново домашен живот. Влайков. ‖ Само 3 л. За време — става ясно; изяснява се, оправя се. *Напоследък времето се поправи; денем грееше слънце, снегът ослепително блещеше, въздухът беше неподвижен и топъл.* Йовков. 3 Възстановявам здравето си; оздравявам. *Сали Яшар се простуди веднъж и легна болен. Отначало той мислеше ..., че ще се поправи скоро.* Йовков. *От тоя живот на лишения в доброволното си изгнание той остави Италия с разстроено здраве, което вече не се поправи.* Вазов. *Природата чудесна! Надявам се да се поправят нервите.* Вазов. 4. Напълнявам. *Да би могъл и той да намери някоя чиновническа работа, ... та и животът им да стане подобър, а и Тинка, като е така слаба, да може да се поправи.* Влайков. *Много си напълнял. Поправил си си се.* Йовков.

поправяне *ср. Отгл. същ. от* поправям *и от* поправям се. *Горе вятърът беше престанал. Времето бе меко и отиваше към поправяне.* Ем. Станев. *Тинка, вместо да върви към поправяне, току взе нещо да линее.* Влайков. *Поправяне на допуснати грешки.*

попразнувам, -аш, *св.* Празнувам малко или кратко време.

попребледнея. Вж. попребледнявам.

попребледнявам, -аш, *несв.*; **попребледнея,** -еш, *мин. св.* попребледнях, *прич. мин. действ.* попребледнял, -а, -о, *мн.* попребледнели, *св.* Пребледнявам малко, донякъде или от време на време. *Колчо ... не вдигна очи да погледне баща си. Ала челото му се намръщи и лицето му попребледня.* Влайков. *Попребледнял, Гороломов мълчеше.* Йовков.

попреболи. Вж попреболявам.

попреболявам. Само 3 *л.* **попреболява,** *несв.*; **попреболи**, *мин. св.* попреболя, *прич. мин. действ.* попреболял, -а, -о, *мн.* попреболели, *св.* 1. Преболявам малко, донякъде. *Като попреболя раната и Борис се поуспокои, в душата му пак оживя предишната му скръб.* Дим. Талев. 2. Само *несв.* В съчет. с кратките вин. форми на личните местоимения — преболява ме (те и т. н.) малко или от време на време; понаболява ме. *Често ме попреболяваше глава.*

попревали. Вж. попревалявам.

попреваля. Вж. попревалям.

попревалявам. Само 3 *л.* **попревалява,** *несв.*; **попревали**, *мин. св.* попреваля, *прич. мин. действ.* попревалял, -а, -о, *мн.* попревалели, *св.* Превалява малко или от време на време. *След обед попреваля дъжд. През целия ден попреваляваше сняг.*

попревалям. -яш, *несв.*; **попреваля,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Превалям малко. *Ненко го не сдържаше на едно място ... И щом попревали слънцето, застяга се ... и излезе.* Влайков.

попреваря. Вж. попреварям.

попреваря. Вж. попреварявам.

попреварявам, -аш, *несв.*; **попреваря,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Преварявам малко, повече отколкото трябва. *Попреварих сладкото.* **попреварявам се, попреваря се** *страд.*

попреварям, -яш, *несв.*; **попреваря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Преварям малко повече от друг **попреварям се, попреваря се** *страд.*

попревивам, -аш, *несв.*; **попревия,** -йеш, *мин. св.* попревих, *прич. мин. страд.* попревит, *св.* Превивам малко, донякъде. *Вятърът попревиваше фиданките.* **попревивам се, попревия се** *възвр.* и *страд.*

попревия. Вж. попревивам.

попревържа. Вж. попревръзвам.

попревръзвам, -аш, *несв.*; **попревържа,** -еш, *мин. св.* попревързах, *св.* Превръзвам малко, не изцяло или от време на време. **попревръзвам се, попревържа се** *страд.*

попревъртя. Вж. попревъртявам.

попревъртявам, -аш, *несв.*; **попревъртя,** -йш, *мин. св.* -ях, *прич. мин. действ.* попревъртял, -а, -о, *мн.* попревъртели, *св.* Превъртявам малко или кратко време. *Дядо Моско пое писмото, прочете го отвън, попревъртя го измежду пръстите си, но не го отвори.* Йовков.

попрегарям[1], -яш, *несв.*; **попрегоря,** -йш, *мин. св.* -ях, *прич. мин. действ.* попрегорял, -а, -о, *мн.* попрегорели, *св.* Прегарям, пека се малко повече. *Яденето попрегоря.*

попрегарям[2], -яш, *несв.*; **попрегоря,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Прегарям нещо малко, леко. *Попрегорих гювеча.* **попрегарям се, попрегоря се** *страд.*

попрегледам. Вж. попреглеждам.

попреглеждам, -аш, *несв.*; **попрегледам,** -аш, *св.* Преглеждам малко, отгоре-отгоре, набързо или от време на време. *Най-после намери един чувал, попрегледа го дали е здрав и го тури настрана.* Йовков. *Какво щат крадци в моя двор? ... — Все пак, попрегледай тук-там.* Дим. Ангелов. *Попреглеждаше понякога списанията в библиотеката.* **попреглеждам се, попрегледам се** *страд.*

попреглътна. Вж. попреглъщам.

попреглъщам, -аш, *несв.*; **попреглътна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* попреглътнат, *св.* Преглътвам малко. *Болната попреглътна малко от млякото.* **попреглътвам се, попреглътна се** *страд.*

попреговарям, -яш, *несв.*; **попреговоря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Преговарям малко и набързо или от време на време. *Попреговори уроците си и излезе да играе.* **попреговарям се, попреговоря се** *страд.*

попреговоря. Вж. попреговарям.

попрегоря. Вж. попрегарям[1] *и* попрегарям[2].

попреградя. Вж. попреграждам.

попреграждам, -аш, *несв.*; **попреградя,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Преграждам малко, отчасти, не изцяло.

попреграквам. -аш, *несв.*; **попрегракна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Прегракваm малко. *Пих студена вода и гласът ми попрегракна.*

попрегракна. Вж. попрегракваm.

попрегъвам, -аш, *несв.*; **попрегъна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* попрегънат, *св.* Прегъвам малко, леко *Избра само три карти, попрегъна ги малко в средата и почна да ги премята.* Ал. Константинов. **попрегъвам се, попрегъна се** *страд.*

попрегъна. Вж. попрегъвам.

попрегърбен, -а, -о, *прил.* Малко, леко прегърбен. *Висок и попрегърбен, Марин се заспуща надолу, като държеше на рамото дългата дрянова гега.* Йовков.

попрегърбвам се, -аш се, *несв.*; **попрегърбя се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Прегърбям се малко. *Баща ми вече се е попрегърбил.*

попрегърбя се. Вж. попрегърбвам се и попрегърбям се.

попрегърбям се, -яш се, *несв.*; **попрегърбя се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред*: Попрегърбвам се.

попрегърна, -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* попрегърнат, *св.* Прегърна малко, леко, за кратко време. *Той дойде при него, раздруса ръката му, след туй го попрегърна през рамото.* Йовков. **попрегърна се** *страд.* и *взаим.*

попреда. Вж. попридам.

попредумам. Вж. попредумвам.

попредумвам, -аш, *несв.*; **попредумам,** -аш, *св.* Предумвам малко, донякъде. *Попредумахме го да се съгласи.* **попредумвам се, попредумам се** *страд.*

попрежалвам, -аш, *несв.*; **попрежаля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Прежалвам малко, донякъде. *Той попрежали и свои пари, па спечели избора.* А. Страшимиров. **попрежалвам се, попрежаля се** *страд.*

попрежаля. Вж. попрежалвам.

попреживея. Вж. попреживявам.

попреживявам, -аш, *несв.*; **попреживея,** -ееш, *мин. св.* попреживях, *прич. мин. действ.* попреживял, -а, -о, *мн.* попреживели, *прич. мин. страд.* попреживян, -а, -о, *мн.* попреживени, *св.* Преживявам малко или някакси, как да е *Попреживях някои неприятности. Щом като е за една седмица, все ще попреживееш.* **попреживявам се, попреживея се** *страд.*

попрезрея. Вж. попрезрявам.

попрезрявам, -аш, *несв.*; **попрезрея,** -ееш, *мин. св.* попрезрях, *прич. мин. действ.* попрезрял, -а, -о, *мн.* попрезрели, *св.* Презрявам малко, донякъде. *Динята е попрезряла.*

попрекаля. Вж. попрекалявам.

попрекалявам, -аш, *несв.*; **попрекаля,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Прекалявам малко, донякъде. *Като че ли попрекалих: любезността на Хасан се пречупи, той се обиди.* А. Страшимиров. *Той попрекали с шегите си.*

попрекарал, -а, -о. 1. *Прич. мин. действ. от* попрекарам. 2. Като *прил. Разг.* Позастарял.

попрекарам. Вж. попрекарвам.

попрекарвам, -аш, *несв.*; **попрекарам,** -аш, *св.* 1. Прекарвам, превозвам малко, не всичко. *Попрекараха снопи от нивата.* 2. Прекарвам, преживявам донякъде. *Той имаше вид на човек, който е попрекарал тежък живот.* **попрекарвам се, попрекарам се** *страд.*

попрекипя. Вж. попрекипявам.

попрекипявам, -аш, *несв.*; **попрекипя,** -йш, *мин. св.* попрекипях, *прич. мин. действ.* попрекипял, -а, -о, *мн.* попрекипели, *св.* Прекипявам малко. *Виното е попрекипяло.*

попрекопавам, -аш, *несв.*; **попрекопая,** -аеш, *мин. св.* попрекопах, *св.* Прекопавам малко, на някои места. *Ние отивахме на лозе — тате да попрекопае тук-таме, а пък аз да плевя.* Ст. Чилингиров. **попрекопавам се, попрекопая се** *страд.*

попрекопая. Вж. попрекопавам.

попрекося се. Вж. попрекосявам се.

попрекосявам се, -аш се, *несв.*; **попрекося се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св., сред.* Прекосявам се малко, донякъде. *Сърцето й зе да се свива от мъка. Краката й като че се попрекосиха.* Влайков.

попрекроя. Вж. попрекроявам.

попрекроявам, -аш, *несв.*; **попрекроя,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Прекроявам малко. **попрекроявам се, попрекроя се** *страд.*

попрекупвам, -аш, *несв.*; **попрекупя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Прекупвам малко или от време на време.

попрекупя. Вж. попрекупвам.

попрекърша. Вж. попрекършвам.

попрекършвам, -аш, *несв.*; **попрекърша,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Прекършвам малко, донякъде. *Гордостта на Лукана е малко попрекършена.* Влайков. **попрекършвам се, попрекърша се** *страд.*

попрелетявам, -аш, *несв.* Прелетявам от време на време; попрелитам. *Щъркели попрелетяваха над ливадата.*

попрелея. Вж. попреливам.

попреливам, -аш, *несв.*; **попрелея,** -ееш, *мин. св.* попрелях, *прич. мин. действ.* попрелял, -а, -о, *мн.* попрелели, *прич. мин. страд.* попрелян, -а, -о, *мн.* попрелени, и попрелят, -а, -о, *мн.* попрелети, *св.* Преливам малко. *Забравиха кофата на чешмата; тя се напълни с вода и дори попреля. Пътят попреля гроба и си отиде.* **попреливам се, попрелея се** *страд.*

попрелиствам, -аш, *несв.*; **попрелистя,** -иш, *мин. св.* -йх, *св.* Прелиствам малко, кратко време или от време на време. *Само попрелистих книгата, не съм я чел още.* **попрелиствам се, попрелистя се** *страд.*

попрелистя. Вж. попрелиствам.

попрелитам, -аш, *несв.* Прелитам от време на време; попрелетявам. *Гугутки попрелитат из двора.*

попрелка *ж. Нар.* Седянка, на която се преде. *Момите са на попрелка у негови роднини. В голяма стая на писани възглавници седят и предат.* К. Петканов.

попрелъгвам, -аш, *несв.*; **попрелъжа,** -еш, *мин. св.* попрелъгах, *св.* Прелъгвам малко. **попрелъгвам се, попрелъжа се** *страд.*

попрелъжа. Вж. попрелъгвам.

попремалея. Вж. попремалявам.

попремалявам, -аш, *несв.*; **попремалея,** -ееш, *мин. св.* попремалях, *прич. мин. действ.* попремалял, -а, -о, *мн.* попремалели, *св.* Премалявам малко.

попремахвам, -аш, *несв.*; **попремахна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* попремахнат, *св.* Премахвам малко. *Попремахнах петната от дрехата.* **попремахвам се, попремахна се** *страд.*

попремахна. Вж. попремахвам.

попременя. Вж. попременям.

попремѐням, -яш, *несв.*; **попременя̀**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Пременям малко. *Сега вече… и Тинка ще се замомува. Стрина Илчовица я постегна и попремени, па я изпрати на хорото.* Влайков. *Баба му най-сетне отстъпи — изми го, попремени го и го поведе за ръка през баира.* И. Волен. **попременям се, попременя се** *възвр.* и *страд. Между всички жени по-нататък една личеше — Жела,… още по-хубава, както беше се попременила сега.* Йовков.

попремѐствам, -аш, *несв.*; **попремѐстя**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Премествам на малко разстояние. *Дядо Кольо попремести тояжката си, протри пак с ръка очи, завъртя глава, като да каже „сбогом", и се упъти към съдилището.* Мих. Георгиев. **попремествам се, попреместя се** *възвр.* и *страд. Той само се попремести на леглото си, гдето седеше, събу си чехлите и си прибра нозете, та седна по турски.* Йовков.

попремѐстя. Вж. попремествам.

попремета̀. Вж. попремитам.

попремѐтна. Вж. попремятам.

попремѝгам. Вж. попремигвам.

попремѝгвам, -аш, *несв.*; **попремѝгам**, -аш, *св.* Премигвам малко, леко или от време на време.

попремѝна. Вж. попреминавам.

попремина̀вам, -аш, *несв.*; **попремѝна**, -еш, *мин. св.* -ах, *св.* 1. Преминавам, преставам малко, донякъде; попреставам. *Щом жегата попремине и се разхлади, овцете се дигат от пладнището си.* Йовков. *Когато учудването попремина, жалостта към Албена изчезна в един миг.* Йовков. *Първоначалният ужас… попремина и лицата на селяните станаха по-твърди, по-уверени и по-решителни.* К. Ламбрев. *Огънят ми попремина. Когато Мария се върна с бабичката, аз вече можех по-спокойно да разбирам разговорите им.* П. Димитров—Рудар. *Дъждът попремина.* ‖ Само 3 *л. ед.*, в съчет. с лично местоим. в дат. пад. За болка, болест, настроение свършва се, престава малко; попрестава. *И не че я болеше през цялото време: ще я поболи, ще й попремине и пак ще я заболи.* И. Волен. *Глава ме боли… Аз рекох, като си постегна главата, ще ми попремине.* Йовков. 2. *Разг.* За години — набирам се донякъде в по-голямо количество. *Наистина годинките й бяха попреминали вече и много мъки и тревоги беше преживяла тя.* Г. Караславов. 3. За течност, лъчи и др. — преминавам, прониквам малко, донякъде през нещо. *Влагата бе попреминала през дрехите му.*

попремѝнал, -а, -о. 1. *Прич. мин. действ. от* попремина. 2. Като *прил.* — остарял донякъде; поостарял. *Двамата дървари бяха попреминали мъже, едри и здрави като стволите, които събаряха.* Ст. Загорчинов. *Пред някои от разкривените сиви вратни седяха попреминали жени, които наглеждаха малки деца и предяха мълчаливо.* Г. Караславов.

попремѝсля. Вж. попремислям.

попремѝслям, -яш, *несв.*; **попремѝсля**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Премислям малко или кратко време. *Но, като попремисли малко, Трайко се примири и с това ново положение.* Влайков. **попремислям се, попремисля се** *страд.*

попремѝтам, -аш, *несв.*; **попремета̀**, -ѐш, *мин. св.* попремѐтох, *прич. мин. действ.* попремѐл, *св.* Премитам малко, набързо, отгоре-отгоре или от време на време. *Уж поразтребихме и попреметохме сами, но нищо не излезе от това. Лесно можеше да се долови, че тука не е пипала мамина ръка.* Ст. Чилингиров. **попремитам се, попремета се** *страд.*

попремрѐжа. Вж. попремрежвам.

попремрѐжвам, -аш, *несв.*; **попремрѐжа**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Премрежвам малко. *Попремрежи очи.* **попремрежвам се, попремрежа се** *страд.* и *сред. Погледът й се попремрежи от умора.*

попремълча̀. Вж. попремълчавам.

попремълча̀вам, -аш, *несв.*; **попремълча̀**, -йш, *мин. св.* -ах, *св.* Премълчавам малко или от време на време. *Обичаше да попремълчава, за да няма неприятности.* **попремълчавам се, попремълча се** *страд.*

попремя̀там, -аш, *несв.*; **попремѐтна**, -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* попремѐтнат, *св.* Премятам малко, кратко време. **попремятам се, попреметна се** *страд.* и *сред.*

попреора̀. Вж. попреоравам.

попреора̀вам, -аш, *несв.*; **попреора̀**, -ѐш, *мин. св.* -ах, *св.* Преоравам малко.

попрепека̀. Вж. попрепичам.

попрепѝвам, -аш, *несв.*; **попрепѝя**, -иеш, *мин. св.* попрепѝх, *св.* Препивам малко или от време на време.

попрепѝрам се, -аш се, *св.*, *сред.* Препирам се, споря малко, кратко време. *Дядо Иван… непременно искаше да се попрепира с Дакито.* Вазов.

попрепѝсвам, -аш, *несв.*; **попрепѝша**, -еш, *мин. св.* попрепѝсах, *св.* Преписвам малко или от време на време. **попреписвам се, попрепиша се** *страд.*

попрепѝтам. Вж. попрепитвам.

попрепѝтвам, -аш, *несв.*; **попрепѝтам**, -аш, *св.* Препитвам малко, набързо, кратко време или от време на време. *Учителят всеки ден попрепитваше учениците.* **попрепитвам се, попрепитам се** *страд.*

попрепѝчам, -аш, *несв.*; **попрепека̀**, попрепечѐш, *мин. св.* попрепѐкох, попрепѐче, *прич. мин. действ.* попрепѐкъл, -кла, -кло, *мн.* -кли, *св.* Препичам нещо малко, донякъде. *Попрепекох сладките.* **попрепичам се, попрепека се** *страд.*

попрепѝша. Вж. попреписвам.

попрепѝя. Вж. попрепивам.

попрепра̀вя. Вж. попреправям.

попрепра̀вям, -яш, *несв.*; **попрепра̀вя**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Преправям малко, донякъде или от време на време. *Попреправих ви роклята.* **попреправям се, попреправя се** *страд.*

попрепъ̀лвам, -аш, *несв.*; **попрепъ̀лня**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Препълвам малко или от време на време. *Попрепълних съда.* **попрепълвам се, попрепълня се** *страд.*

попрепъ̀лня. Вж. попрепълвам *и* попрепълням.

попрепъ̀лням, -яш, *несв.*; **попрепъ̀лня**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Попрепълвам.

попрепъ̀ржа. Вж. попрепържвам.

попрепъ̀ржвам, -аш, *несв.*; **попрепъ̀ржа**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Препържвам малко. *Попре-*

тържих кюфтетата. **попрепържвам се, попрепържа се** *страд.*

попрерабо̀твам, -аш, *несв.*; **попрерабо̀тя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Преработвам малко, донякъде. **попреработвам се, попреработя се** *страд.*

попрерабо̀тя. Вж. попреработвам.

попрера̀вям, -яш, *несв.*; **попреро̀вя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Преравям малко, кратко време или от време на време. *Попрерових книгите.* **попреравям се, попреровя се** *страд.*

попрерѐжа. Вж. попрерязвам.

попреро̀вя. Вж. попреравям.

попреросѝ. Вж. попреросявам.

попрерося̀вам. Само 3 *л. ед.* **попрерося̀ва**, *несв.*; **попреросѝ**, *мин. св.* попреросѝ, *св.* За дъжд — преросява малко и за кратко време или от време на време. *През целия ден попреросяваше дъжд.*

попреръмѝ. Вж. попреръмявам.

попреръмя̀вам. Само 3 *л.* **попреръмя̀ва**, *несв.*; **попреръмѝ**, *мин. св.* попреръмя̀, *св.* За дъжд — преръмява малко и за кратко време или от време на време. *Сутринта попреръмя ситен дъжд.*

попреря̀звам, -аш, *несв.*; **попрерѐжа**, -еш, *мин. св.* попреря̀зах, *св.* Прерязвам малко, донякъде. *Попрерязах въжето.* **попрерязвам се, попрережа се** *страд.*

попресѐгна. Вж. попресягам.

попресѐдне ми. Вж. попресядам.

попреседя̀, -йш, *мин. св.* -я̀х, *прич. мин. действ.* попреседя̀л, -а, -о, *мн.* попреседѐли, *св.* Преседявам малко, кратко време. *Млякото попреседя и се пресече.*

попресека̀. Вж. попресичам.

попресѐя. Вж. попресявам.

попресѝлвам, -аш, *несв.*· **попресѝля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Пресилвам малко, донякъде или от време на време. **попресилвам се, попресиля се** *страд.* и *сред.*·

попресѝля. Вж. попресилвам.

попресѝпвам[1], -аш, *несв.*; **попресѝпя,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Пресипвам малко. *Попресипи от супника, да се не разлее.* **попресипвам се, попресипя се** *страд.*

попресѝпвам[2], -аш, *несв.*; **попресѝпна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* За глас, гърло — пресипвам малко. *Гърлото ми попресипна.*

попресѝпна. Вж. попресипвам[2].

попресѝпя. Вж. попресипвам[1].

попресѝчам, -аш, *несв.*; **попресека̀,** попресечѐш, *мин. св.* попреся̀кох, попресѐче, *прич. мин. действ.* попреся̀къл, -кла, -кло, *мн.* попресѐкли, *св.* Пресичам малко или от време на време.

попреска̀чам, -аш, *несв.*; **попреско̀ча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Прескачам, отивам някъде за малко, за кратко време или от време на време; понаминавам. *Не ще е зле Стоилко да види дали не е дошел Танас в дюкяна си. Па може да попрескочи и до къщата му.* Ст. Чилингиров. *Свекърва ми все тъй често я спохождаше, а и тя честичко попрескачаше до нас.* Влайков.

попресоля̀. Вж. попресолявам.

попресоля̀вам, -аш, *несв.*; **попресоля̀.** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Пресолявам малко или от време на време. *Попресолих супата.* **попресолявам се, попресоля се** *страд.*

попресра̀мвам се, -аш се, *несв.* **попресра̀мя се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Пресрамвам се малко, донякъде. *Детето се попресрами и дойде при гостите.*

попресра̀мя се. Вж. попресрамвам се *и* попресрамям се.

попресра̀мям се, -яш се, *несв.*; **попресра̀мя се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Попресрамвам се.

попреста̀вам, -аш, *несв.*; **попреста̀на,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Преставам за малко, за кратко време или от време на време. *Дъждът беше попрестанал, но все още ръмеше като прах.* Г. Райчев.

попреста̀на. Вж. попреставам.

попрестара̀вам се, -аш се, *несв.*; **попрестаря̀ се,** -ѐеш се, *мин. св.* попрестаря̀х се, *св., сред.* Престаравам се малко или от време на време.

попрестаря̀ се. Вж. попрестаравам се.

попрестарѐя. Вж. попрестарявам.

попрестаря̀вам, -аш, *несв.*; **попрестарѐя,** -ѐеш, *мин. св.* попрестаря̀х, *прич. мин. действ.* попрестаря̀л, -а, -о, *мн.* попрестарѐли, *св.* Престарявам малко. *Попрестаряла мома.*

попрестѐгна. Вж. попрестягам.

попрестоя̀. Вж. попрестоявам.

попрестоя̀вам, -аш, *несв.*; **попрестоя̀,** -йш, *мин. св.* -я̀х, *св.* Престоявам малко, кратко време. *Дорде да се стегне за фурната, тестото попрестоя.* Влайков.

попрестраша̀ се. Вж. попрестрашавам се.

попрестраша̀вам се, -аш се, *несв.*; **попрестраша̀ се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св., сред.* Престрашавам се малко, донякъде. *Попрестраши се и прегази придошлата вода.*

попрестру̀вам се, -аш се, *несв.* Преструвам се малко, кратко време или от време на време.

попрестъ̀пвам, -аш, *несв.*; **попрестъ̀пя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Престъпвам малко, донякъде; понарушавам. *Попрестъпиха заповедта му.*

попрестъ̀пя. Вж. попрестъпвам.

попрестъ̀ргвам, -аш, *несв.*; **попрестъ̀ржа,** -еш, *мин. св.* попрестъ̀ргах, *св.* Престъргвам малко, донякъде. **попрестъргвам се, попрестържа се** *страд.*

попрестъ̀ржа. Вж. попрестъргвам.

попрестя̀гам, -аш, *несв.*; **попрестѐгна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* попрестѐгнат, *св.* Престягам малко или от време на време.

попресу̀квам[1], -аш, *несв.*; **попресу̀ча,** -еш, *мин. св.* попресу̀ках, *св.* Пресуквам, усуквам малко. *Попресуках конеца.*

попресу̀квам[2], -аш, *несв.*; **попресу̀ча,** -еш, *мин. св.* попресу̀ках, *св.* Суча, бозая малко повече, отколкото е необходимо. *Детето попресука и повърна.*

попресу̀ча. Вж. попресуквам[1] *и* попресуквам[2].

попресуша̀. Вж. попресушавам.

попресушàвам, -аш, *несв.*; **попресушà,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Пресушавам малко, донякъде. *Блатата бяха попресушени.* **попресушавам се, попресуша се** *страд.*

попресъ̀хвам, -аш, *несв.*; **попресъ̀хна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Пресъхвам, изсъхвам малко или от време на време. *Рекичката през лятото попресъхваше.*

попресъ̀хна. Вж. попресъхвам.

попреся̀вам, -аш, *несв.*; **попресѐя,** -ѐеш, *мин. св.* попреся̀х, *прич. мин. действ.* попреся̀л, -а, -о, *мн.* попресѐли, *св.* Пресявам малко или от време на време. *Попресяха въглищата.* **попресявам се, попресея се** *страд.*

попресяѝгам, -аш, *несв.*; **попресѐгна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Пресягам малко. **попресягам се, попресегна се** *сред.*

попресяѝдам. Само 3 *л.* **попресяѝда ми,** *несв.*; **попресѐдне ми,** *мин. св.* попресѐдна ми, *св.* Пресяда ми малко или от време на време.

попретѐгля. Вж. попретеглям.

попретѐглям, -яш, *несв.*; **попретѐгля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Претеглям малко, донякъде. **попретеглям се, попретегля се** *страд.*

попретѐгна. Вж. попретягам.

попретовàрвам, -аш, *несв.*; **попретовàря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Претоварвам малко, донякъде или от време на време. *Попретоварихме колата и поизморихме добитъка.* **попретоварвам се, попретоваря се** *възвр.* и *страд.*

попретовàря. Вж. попретоварвам.

попретопяѝ. Вж. попретопявам.

попретопяѝвам, -аш, *несв.* **попретопяѝ,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Претопявам малко. *Попретопих от сланината.* **попретопявам се, попретопя се** *страд.*

попретрѝвам, -аш, *несв.*; **попретрѝя,** -йеш, *мин. св.* попретрѝх, *прич. мин. страд.* попретрѝт, *св.* Претривам малко. *Самарът е попретрил врата на магарето.* **попретривам се, попретрия се** *възвр.* и *страд.*

попретрѝя. Вж. попретривам.

попретръ̀пвам, -аш, *несв.*; **попретръ̀пна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Претръпвам малко, донякъде.

попретръ̀пна. Вж. попретръпвам.

попретỳпам. Вж. попретупвам.

попретỳпвам, -аш, *несв.*; **попретỳпам,** -аш, *св.* Претупвам донякъде. *Попретупаха работата.* **попретупвам се, попретупам се** *страд.*

попретъ̀ркам. Вж. попретърквам.

попретъ̀рквам, -аш, *несв.*; **попретъ̀ркам,** -аш, *св.* Претърквам малко; попретривам. *Попретърках си кожата.* **попретърквам се, попретъркам се** *възвр.* и *страд.*

попретърпяѝ. Вж. попретърпявам.

попретърпяѝвам, -аш, *несв.*; **попретърпяѝ,** -йш, *мин. св.* -яѝх, *прич. мин. действ.* попретърпяѝл, -а, -о, *мн.* попретърпѐли, *прич. мин. страд.* попретърпяѝн, -а, -о, *мн.* попретърпѐни, *св.* Претърпявам малко. *Попретърпях някои неприятности.* **попретърпявам се, попретърпя се** *страд.*

попретъ̀рсвам, -аш, *несв*; **попретъ̀рся,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Претърсвам малко, набързо, в кратко време или от време на време. *Попретърсиха стаята.* **попретърсвам се, попретърся се** *страд.*

попретъ̀рся. Вж. попретърсвам.

попретяѝгам, -аш, *несв.*; **попретѐгна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* попретѐгнат, *св.* Претягам малко или от време на време. *Попретегнаха ремъците.* **попретягам се, попретегна се** *страд.*

попреувеличà. Вж. попреувеличавам.

попреувеличàвам, -аш, *несв.*; **попреувеличà,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Преувеличавам малко, донякъде. *Обичаше да попреувеличава фактите.* **попреувеличавам се, попреувелича се** *страд.*

попреуморяѝ. Вж. попреуморявам.

попреуморяѝвам, -аш, *несв.*; **попреуморяѝ,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Преуморявам малко, донякъде или от време на време. *Пътят беше дълъг и попреуморихме детето.* **попреуморявам се, попреуморя се** *възвр.* и *страд.*

попрефучà. Вж. попрефучавам.

попрефучàвам, -аш, *несв.*; **попрефучà,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Префучавам набързо или от време на време.

попрехàпвам, -аш, *несв.*; **попрехàпя,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Прехапвам малко или от време на време. *Тя гледаше смутено и попрехапваше често устните си.* **попрехапвам се, попрехапя се** *страд.*

попрехàпя. Вж. попрехапвам.

попрехвàлвам, -аш, *несв.*; **попрехвàля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Прехвалвам малко, донякъде. **попрехвалвам се, попрехваля се** *страд.*

попрехвàля. Вж. попрехвалвам.

попрехвръ̀квам, -аш, *несв.* Прехвръквам малко или от време на време. *Беше вече късна есен и в градината попрехвръкваха само врабчета.*

попрехвъ̀рля. Вж. попрехвърлям.

попрехвъ̀рлям, -яш, *несв.*; **попрехвъ̀рля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Прехвърлям, премествам от едно място на друго малко или от време на време. *Тъкмо бяха попрехвърлили малко дърва и заваля дъжд.* 2. *Прен.* Донякъде прехвърлям, пренасям вина, задължение и пр. от едно лице на друго. *Опитаха се да попрехвърлят вината на други.* 3. *Прен.* Донякъде минавам отвъд някаква граница; попрекалявам. *Трифон съобрази, че е попрехвърлил в приказките.* А. Гуляшки. ‖ Преминавам някаква възраст. *Повечето от тях бяха хора попрехвърлили петдесетте.* 4. *Прен. Разг.* Обикн. *св.* — напивам се донякъде; понапивам се. *Крайненци бяха попрехвърлили вече, често се обръщаха ... и само гледаха с кого да се счепкат.* Йовков. *Нашият снощи като си дойде, уж малко кефлия, но коджа ми ти попрехвърлил, па като захвана: не можеш да му излезеш насреща.* Ст. Чилингиров. **попрехвърлям се, попрехвърля се** *страд.*

попрехвърчà. Вж. попрехвърчам.

попрехвъ̀рчам, -аш, *несв.*; **попрехвърчà,** -йш, *мин. св.* -àх, *св.* Прехвърчам от време на време. *Денят беше студен и попрехвърчаха снежинки.*

попрехла̀свам се, -аш се, *несв.*; **попрехла̀сна се,** -еш се, *мин. св.* -ах се, *св.*, *сред.* Прехласвам се малко, донякъде.

попрехла̀сна се. Вж. попрехласвам се.

попрехра̀нвам[1], -аш, *несв.*; **попрехра̀ня,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Храня някого малко повече, отколкото е необходимо. *Попрехраних детето.* **попрехранвам се, попрехраня се** *страд.*

попрехра̀нвам[2], -аш, *несв.*; **попрехра̀ня,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Прехранвам донякъде. *Макар и с голяма мъка, но все пак попрехранваше семейството си.* **попрехранвам се, попрехраня се** *възвр.* и *страд.*

попрехра̀ня. Вж. попрехранвам[1] *и* попрехранвам[2].

попрецедя̀. Вж. попрецеждам.

попрецѐждам, -аш, *несв.*; **попрецедя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Прецеждам малко. **попрецеждам се, попрецедя се** *страд.*

попрецъфтя̀. Вж. попрецъфтявам.

попрецъфтя̀вам, -аш, *несв.*; **попрецъфтя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *прич. мин. действ.* попрецъфтя̀л, -а, -о, *мн.* попрецъфтѐли, *св.* Прецъфтявам малко, донякъде. *Розите са попрецъфтели, но пак миришат.*

попрѐча. Вж. попречвам.

попрѐчвам, -аш, *несв.*; **попрѐча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Ставам причина да не се извърши нещо, явявам се като пречка, препятствие за нещо; възпрепятствувам. *Стражата на източния край на селото имаше заповед никого да не пропуща, за да попречи на случайните дезертьори.* Вазов. *Някои работи бяха попречили на баща й да иде сам.* Вазов. *Изведнъж, преди да може някой да усети и да попречи, Балкан се спусна върху двамата войнищи с такава ярост, че те... едва успяха да се запазят.* Йовков.

попрѐчване *ср. Отгл. същ. от* попречвам.

попречѝствам, -аш, *несв.*; **попречѝстя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Пречиствам малко, донякъде или от време на време. **попречиствам се, попречистя се** *страд.*

попречѝстя. Вж. попречиствам *и* попречистям.

попречѝстям, -яш, *несв.*; **попречѝстя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Попречиствам.

попречу̀пвам, -аш, *несв.*; **попречу̀пя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Пречупвам малко, донякъде. **попречупвам се, попречупя се** *възвр.* и *страд.*

попречу̀пя. Вж. попречупвам.

попрея̀ждам, -аш, *несв.*; **попрея̀м,** попреядѐш, *мин. св.* попрея̀дох, *прич. мин. действ.* попрея̀л, *св.* Преяждам малко.

попрея̀м. Вж. попреяждам.

поприба̀вя. Вж. поприбавям.

поприба̀вям, -яш, *несв.*; **поприба̀вя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Прибавям малко или от време на време. **поприбавям се, поприбавя се** *страд.*

поприбера̀. Вж. поприбирам.

поприбѝрам, -аш, *несв.*; **поприбера̀,** -ѐш, *мин. св.* поприбра̀х, *св.* Прибирам малко, как да е, набързо. *Поприбра колкото можеше от вересиите.* Влайков. *Горломов поприбра пешовете на палтото си, наведе се и заслиза надолу по стълбата.* Йовков. *Влизаше и излизаше по стаите да поприбере едно и друго.* Дим. Талев. **поприбирам се, поприбера се** *страд.* и *сред.* *Накарайте ги да се умият! Да се поприберат* Дим. Талев.

поприближа̀. Вж. поприближавам.

поприближа̀вам, -аш, *несв.*; **поприближа̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Приближавам малко, на близко разстояние. *Слушам — навънка нколцина си приказват... Поприближих.* Вежинов. **поприближавам се, поприближа се** *страд.* и *сред.* *Вранка се поприближи със стола си до стрина Крема и дигна към нея неспокойни очи* И. Волен.

поприбъ̀рзам. Вж. поприбързвам.

поприбъ̀рзвам, -аш, *несв.*; **поприбъ̀рзам,** -аш, *св.* Прибързвам малко. *Поприбързал си с поканата.*

поприбя̀гам. Вж. поприбягвам

поприбя̀гвам, -аш, *несв.*; **поприбя̀гам,** -аш, *и* **поприбя̀гна,** поприбѐгнеш, *мин. св.* поприбя̀гнах, *св.* Прибягвам малко или от време на време, понякога.

поприбя̀гна. Вж. поприбягвам.

попривдѝгам, -аш, *несв*; **попривдѝгна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* попривдигнат, *св.* Привдигам малко, на неголяма височина. *Евстати попривдигна глава.* А. Гуляшки. **попривдигам се, попривдигна се** *страд.*

попривдѝгам се, -аш се, *несв.*; **попривдигна се,** -еш се, *мин. св.* -ах се, *св.*, *сред.* Привдигам се малко. *В момента на смъртта се е бил попривдигнал, за да разгледа по-добре бойното поле.* Вежинов. *Едва се попривдигнах и пак се разболях.*

поприведа̀. Вж. попривеждам.

попривѐждам, -аш, *несв.*; **поприведа̀,** -ѐш, *мин. св.* попривѐдох, *прич. мин. действ.* попривѐл, *св.* Привеждам, навеждам малко, леко, слабо. *Той крачи снажен, леко поприведен, / потрепват посребрените коси.* Смирненски. **попривеждам се, поприведа се** *страд.* и *сред.* *Поприведе се към Лазар Глаушев и тихо продума.* Дим. Талев.

попривѝквам, -аш, *несв.*; **попривѝкна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св* Привиквам малко. *Отначало аз мъчно преодолявах страха от постоянните опасности... После започнах да попривиквам.* П. Славински.

попривѝкна. Вж. попривиквам.

попривлека̀. Вж. попривличам.

попривлѝчам, -аш, *несв.*; **попривлека̀,** попривлечѐш, *мин. св.* попривла̀кох, попривлѐче, *прич. мин. действ.* попривла̀къл, -кла, -кло *мн.* попривлѐкли, *св.* Привличам малко. *Някои от старите чорбаджии в общината и преди споталваха мисъл, че той не е на мястото си между тях, а други, които успя да попривлече към себе си, никога не бяха престанали да се боят от него.* Дим. Талев. **попривличам се, попривлека се** *страд.* и *сред.*

попривъ̀ржа. Вж. попривързвам.

попривъ̀рзвам, -аш, *несв.*; **попривъ̀ржа,** -еш, *мин. св.* попривъ̀рзах, *св.* Привързвам малко, донякъде. *Втората й майка се опита да я попривърже към себе си.* **попривързвам се, попривържа се** *страд.* и *сред.* *Попривързах се вече към новия си дом.*

попривъ̀рша. Вж. попривършвам.

попривъ̀ршвам, -аш, *несв.*; **попривъ̀рша**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Привършвам отчасти, не напълно. *Попривършили вечерната къщна работа, те бяха се изправили до кошарата и нещо весело си приказваха и се смееха.* И. Волен. **попривършвам се, попривърша се** *страд.* и *сред.* *Когато работата по полето и на село се попривърши, Юрдан ... я заведе с колата на Хасковските бани.* Г. Караславов.

попригла̀дя. Вж. попригла̀ждам.

попригла̀ждам, -аш, *несв.*; **попригла̀дя**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Приглаждам леко или от време на време. *Момичето приближи до умивалника, плисна лицето си набързо, поприглади разчорлените си коси, оправи плитките си.* Г. Райчев. *Той запали цигара, поприглади с пръсти тънките си мустаки.* Дим. Талев. *По-високият ... гледаше предизвикателно пред себе си и от време на време поприглаждаше кичура кестенява коса, която нарочно беше оставил неприбрана под килнатия си над ухото каскет.* А. Гуляшки. **поприглаждам се, поприглядя се** *страд.* и *сред.* *На едно малко огледалце на стената и двете се попригладиха и поотъкмиха.* Вазов.

поприглѐдам. Вж. поприглѐждам.

поприглѐждам, -аш, *несв.*; **поприглѐдам**, -аш, *св.* Приглеждам малко, отчасти или от време на време, понякога. *Но дядо Марин не искаше и да чуе за продажба. За квартирант обаче — съгласи се. Но не семейство, не и сам мъж — по-добре някое момиче. Все като е жена — ще го поприглежда.* П. Спасов. **поприглеждам се поприглѐдам се** *възвр.* и *страд.*

поприго̀твя. Вж. поприго̀твям.

поприго̀твям. -яш, *несв.*; **поприго̀твя**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Приготвям малко, набързо. *Поръча* (Жельо) *на домашните си да поприготвят обяд.* Блъсков. *Гладен съм — каза той. Ха поприготви нещо за ядене!* Дим. Талев. *Във вторник поприготвиха що трябва, а в сряда стана и годявката.* Влайков. **поприготвям се, поприготвя се** *страд.* и *сред.* *Как не помислихте, че иде зима! — ... Да бяхте се поприготвили по-добре.* Дим. Ангелов.

поприда̀вам, -аш, *несв.*; **поприда̀м**, попридадѐш, *мин. св.* поприда̀дох, *пов.* попридай, попридайте, *прич. мин. действ* поприда̀л, *св.* Придавам малко. *Попридай още малко и ще направим пазарлъка.* **попридавам се, попридам се** *страд.*

попрѝдам, -аш, *несв.*; **попреда̀**, -ѐш, *мин. св.* попрѐдох, *прич мин. действ.* попрѐл, *св. Нар* Преда малко или от време на време, понякога. *Само за тях си дето попридала и пошивала, и къщата дето си гледала.* Влайков. *На слънчице поспала, на месечинка попрела.* Погов.

поприда̀м. Вж. поприда̀вам.

попридвѝжа. Вж. попридвѝжвам

попридвѝжа се. Вж. попридвѝжвам се.

попридвѝжвам, -аш, *несв.*; **попридвѝжа**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Придвижвам малко или от време на време. *Много е тежък тоя сандък: едва успях да го попридвижа.* **попридвижвам се, попридвижа се** *страд.*

попридвѝжвам се, -аш се, *несв.*; **попридвѝжа се**, -иш се, *мин. св.* -их се *св.*, *сред.* Движа се малко, на близко разстояние. *След тежко сражение танковата колона се попридвижи на изток.*

попридружа̀. Вж. попридружа̀вам.

попридружа̀вам, -аш, *несв.*; **попридужа̀**, -йш, *мин св.* -йх, *св.* Придружавам малко, на близко разстояние. *Ще те попридружа да се поразходя.*

попридържа̀. Вж. попридъ̀ржам.

попридъ̀ржам, -аш, *несв.*; **попридържа̀**, -йщ, *мин св.* -а̀х, *св.* Придържам малко, кратко време. *Попридържай болния, докато го прегледа лекарят* **попридържам се, попридържа се** *страд.* и *сред.*

поприка̀жа. Вж. поприка̀звам.

поприка̀звам, -аш, *несв.*; **поприка̀жа**, -еш, *мин. св* поприка̀зах, *св.* Приказвам малко, кратко време. *Вечеряли, поприказвали кой какво ще работи на другия ден, па легнали и скоро заспали.* Ран Босилек. *Поразговорили се, поприказвали това-онова и решили заедно да живеят.* Елин Пелин. *Двамата приятели поприказваха още и се разделиха.* Йовков. *Ела да идем в механата да се почерпим и да ми поприкажеш какво ново има по нас.* Влайков.

поприклѐкна. Вж. поприкля̀квам.

поприклю̀ча. Вж. поприклю̀чвам.

поприклю̀чвам, -аш, *несв.*; **поприклю̀ча**, -иш, *мин св.* -их, *св.* Приключвам донякъде, набързо, как да е. *Чакай да поприключа тия сметки и ще дойда с тебе.* **поприключвам се, поприключа се** *страд.*

поприкля̀квам, -аш, *несв.*; **поприклѐкна**, -еш, *мин св.* -ах, *св.* Приклякам малко, кратко време или от време на време. *Мустакатият поприклекна да изглежда по-малък и се измъкна ... Досрамя го.* Ем. Коралов. *Върви и поприкляква.*

поприкрѐпвам, -аш, *несв.*; **поприкрепя̀**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Прикрепвам малко, слабо. **поприкрепвам се, поприкрепя се** *страд.*

поприкрепя̀. Вж. поприкрѐпвам.

поприкрѝвам, -аш, *несв.*; **поприкрѝя**, -ѝеш, *мин. св.* поприкрѝх, *прич. мин. страд.* поприкрѝт, *св.* Прикривам малко, донякъде. *Той всякак гледаше да направи нещо добро, да се издигне в очите на селяните, да поприкрие греховете си.* Йовков. **поприкривам се, поприкрия се** *възвр.*, *страд.* и *сред.*

поприкрѝя. Вж. поприкрѝвам.

поприкъ̀там. Вж. поприкъ̀твам.

поприкъ̀твам, -аш, *несв.*; **поприкъ̀там**, -аш, *св.* Прикътвам малко, набързо. *Тя даже беше поприкътала и стаите, а сама бе облякла новите си дрехи.* Вазов. **поприкътвам се, поприкътам се** *страд.*

поприлѐпвам[1], -аш, *несв.*; **поприлепя̀**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Прилепвам[1] малко, леко. **поприлепвам се, поприлепя се** *страд.* и *сред.* *Давид се поприлепи към гърбовете на селяните.* Йовков.

поприлѐпвам[2], -аш, *несв.*; **поприлѐпна**, -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Прилепвам[2] малко, леко. **поприлепвам се, поприлепна се** *страд.*

поприлѐпна. Вж. поприлѐпвам[2].

поприлепя̀. Вж. поприлѐпвам[1].

поприлоша̀вам, -аш. Само 3 *л. ед.* **поприлоша̀ва ми**, *несв.*; **поприлошѐе ми**, *мин. св.* по-

прилошà ми, *св., безл.* Прилошава ми малко. *От лошия въздух в салона ми поприлоша.*

поприлошèе ми. Вж. поприлошавам.

попримàмвам, -аш, *несв.*; **попримàмя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Примамвам малко. *Опита се да попримами котката.* **попримамвам се, попримамя се** *страд.*

попримàмя. Вж. попримамвам.

попримèсвам, -аш, *несв.*; **попримèся,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Примесвам малко. *Попримесил е и леблебии в кафето.* **попримесвам се, попримеся се** *страд.*

попримèся. Вж. попримесвам.

попримѝгам. Вж. попримигвам.

попримѝгвам, -аш, *несв.*; **попримѝгам,** -аш, и **попримѝгна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Примигвам малко, леко. *То попримигна, за да си докара на ума отговора.* Вазов. *А Горунът още не пристига. | В къщи си стои. Ей по обяд | се задава иде, попримигва | срещу слънцето, избръснат, млад.* И. Бурин. *Слабата светлинка през скалата попримига, попримига и угасна.* Дим. Ангелов.

попримѝгна. Вж. попримигвам.

попримирѝ. Вж. попримирявам.

попримирѝвам, -аш, *несв.*; **попримирѝ,** -ѝш, *мин. св.* -ѝх, *св.* Примирявам малко, донякъде. *Едва успяхме да ги попримирим след голямата им караница.* **попримирявам се, попримиря се** *страд., сред.* и *взаим.*

попримòлвам се, -аш се, *несв.*; **попримòля се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Примолвам се малко. *Попримоли се на майка си да го пусне на кино.*

попримòля се. Вж. попримолвам се.

попримъ̀квам, -аш, *несв.*; **попримъ̀кна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* попримъ̀кнат, *св.* Примъквам малко, леко, неусетно. *Попримъкна стола до печката.* **попримъквам се, попримъкна се** *страд.* и *сред.* *Запият се някои, дядо Власьо се попримъкне до тях, смее се с тях, пее с тях — и на масата дойде чашка и за него.* Йовков.

попримъ̀кна. Вж. попримъквам.

поприобщàвам, -аш, *несв.*; **поприобщѝ,** -ѝш, *мин. св.* -ѝх, *св.* Приобщавам малко, отчасти. *Трябва да се опитаме да го поприобщим към нас.* **поприобщавам се, поприобщя се** *страд.* и *сред.*

поприобщѝ. Вж. поприобщавам.

поприпекà. Вж. поприпичам.

поприпекà се. Вж. поприпичам се.

поприпечèлвам, -аш, *несв.*; **поприпечèля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Припечелвам малко или от време на време, понякога. *Кольо, мъжът ми, поприпечелеше някой лев — тухларин беше през лятото, а ние с децата гледахме дома и повече по полето.* Кр. Григоров. **поприпечелвам се, поприпечеля се** *страд.*

поприпечèля. Вж. поприпечелвам.

поприпѝчам, -аш, *несв.*; **поприпекà,** поприпечèш, *мин. св.* поприпèкох, поприпèче, *прич. мин. действ.* поприпèкъл, -кла, -кло, *мн.* поприпèкли, *св.* Припичам малко, леко. *Слънцето поприпече.*

поприпѝчам се, -аш се, *несв.*; **поприпекà се,** поприпечèш се, *мин св.* поприпèкох се, *прич. мин. действ.* поприпèкъл се, -кла се, -кло се, *мн.* -кли се, *св., сред.* Припичам се, грея се малко, кратко време. *След като закусихме, излязохме пред хижата, за да се поприпечем на слънце.* Г. Белев. *Чорбаджията се оттегли до огнището..., поприпече се на огъня, подремна.* Дим. Талев.

поприпкам. Вж. поприпквам.

поприпквам, -аш, *несв.*; **поприпкам,** -аш, *св.* Припкам малко, кратко време или от време на време. *А тя, като никога, върви много бързо, та аз трябва все да поприпквам.* Влайков. *Детето млъкнало и тя го оставила да си поприпка по месечинка.* Нар. прик.

поприплàквам, -аш, *несв.*; **поприплàча,** -еш, *мин. св.* поприплàках, *св.* Приплаквам малко. *Попримоли ми се, поприплака ми и аз не можах да ѝ откажа.*

поприплàча. Вж. поприплаквам.

поприпòмня. Вж. поприпомням.

поприпòмням, -яш, *несв.*; **поприпòмня,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Припомням малко или от време на време. *Събраха се да си поприпомнят миналото. Ти му поприпомняй да не забравя.* **поприпомням се, поприпомня се** *страд.*

поприпръ̀скам. Вж. поприпръсквам.

поприпръ̀сквам, -аш, *несв.*; **поприпръ̀скам,** -аш, *св.* Припръсквам малко, кратко време. *Поприпръска дъжд и пак грейна слънце.*

поприросѝ. Вж. поприросявам.

поприросѝвам. Само 3 л. ед. **поприросѝва,** *несв.*; **поприросѝ,** *мин. св.* поприросѝ, *св.* Приросява малко или от време на време. *Поприроси дъжд и стана хладно.*

поприсвѝвам, -аш, *несв.*; **поприсвѝя,** -ѝеш, *мин. св.* поприсвѝх, *прич. мин. страд.* поприсвѝт, *св.* Присвивам малко или от време на време, понякога. *Рюшди бей присви сухото си старческо юмруче* Дим. Талев. *Страхът почна да поприсвива сърцето ми.* Орлин Василев. **поприсвивам се, поприсвия се** *страд.* и *сред.*

поприсвѝя. Вж. поприсвивам.

поприсèдна. Вж. поприсядам.

поприсѝпвам, -аш, *несв.*; **поприсѝпя,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Присипвам малко. *Тошка надничаше от вратата и носеше още ядене, поприсипваше тук-там, подканяше.* Г. Караславов. **поприсипвам се, поприсипя се** *страд.*

поприсѝпя. Вж. поприсипвам.

поприслàмча се. Вж. поприсламчвам се.

поприслàмчвам се, -аш се, *несв.*; **поприслàмча се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Присламчвам се малко или от време на време, понякога. *Обича да се поприсламчва към тия, които пият, за да го черпят.*

послу̀шам. Вж. поприслушвам.

поприслу̀швам, -аш, *несв.*; **поприслу̀шам,** -аш, *св.* Прислушвам малко, набързо. *Лекарят поприслуша болните и им предписа лекарства.*

поприсмèя се. Вж. поприсмивам се.

поприсмѝвам се, -аш се, *несв.*; **поприсмèя се,** -èеш се, *мин. св.* поприсмѝх се, *прич. мин. действ.* поприсмѝл се, -а се, -о се, *мн.* поприсмèли се, *св., сред.* Присмивам се малко. *Разносвачът на писмата ... искал да се поприсмее на дядо поп.* Каравелов.

поприспѝвам, -аш, *несв.*; **поприспѝ,** -ѝш, *мин. св.* -ѝх, *св.* Приспивам малко, донякъде.

Книгите, науката, идеологията успяват само на време да поприспят свирепите нагони в душата ни. Вазов.

поприспя̀. Вж. поприспивам.

попристѐгна. Вж. попристягам.

попристрастя̀ се. Вж. попристрастявам се.

попристрастя̀вам се, -аш се, *несв.*; **попристрастя̀ се,** -иш се, *мин. св* -их се, *св., сред.* Пристрастявам се малко. *Попристрастил се е към тютюна.*

попристъ̀пвам, -аш, *несв.*; **попристъ̀пя,** -иш, *мин. св* -их, *св.* Пристъпвам малко. *Какво ти чини Еленка? Здрава ли е?... Почна ли да попристъпва?* Мих. Георгиев *Богомолецът попристъпи малко напред.* Ст. Загорчинов.

попристъ̀пя. Вж. попристъпвам.

попристъ̀пям. -яш, *несв.* Попристъпвам.

попристя̀гам, -аш, *несв.*; **попристѐгна,** -еш, *мин. св.* -ах. *прич. мин. страд.* попристѐгнат, *св.* Пристягам малко, набързо. *Попристегна кърпата на главата си и отиде у Бенковци насреща.* Дим. Талев. **попристягам се, попристегна се** *страд.* и *сред. Докато чакаха да им донесат храна от селото, четниците се попристягаха за път.* Дим. Талев.

поприся̀дам, -аш, *несв.*; **присѐдна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Присядам малко или от време на време. *Той се изправи, поразходи се из стаята, приседна на кревата и замълча.* Я. Гуляшки.

попритва̀рям, -яш, *несв.*; **попритво̀ря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Гритварям малко, леко. *Той пак замълча, попритвори очи, сякаш събираше сили, и изговори тихо: — Скоро и аз ще замина при тях.* Дим. Ангелов. *Попритвори прозореца да не духа.* **попритварям се, попритворя се** *страд.*

попритво̀ря. Вж. попритварям.

попритѐгля. Вж. попритеглям.

попритѐглям, -яш, *несв.*; **попритѐгля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Притеглям малко. *Велко попритегли леко девойката: — Хайде... полека... Не бой се.* Дим. Талев. **попритеглям се, попритегля се** *страд.* и *сред.*

попритѐгна. Вж попритягам.

поприти̇̀свам, -аш, *несв.*; **поприти̇̀сна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* поприти̇̀снат, *св.* Притисвам малко, леко. *Старата потрепера и се полюшна, но той я попритисна към себе си нежно: — Чакай, не се тревожи.* Дим. Талев. *Радистът на танка попритисна с ръце наушниците.* П. Славински. **попритисвам се, попритисна се** *страд.* и *сред.*

поприти̇̀сна. Вж. попритисвам.

поприти̇̀хвам, -аш, *несв.*; **поприти̇̀хна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Притихвам малко, кратко време. *Само късно след полунощ тътнежите за малко попритихваха, за да се усилят пак рано сутринта.* П. Славински.

поприти̇̀хна. Вж. попритихвам.

попритрепѐрвам, -аш, *несв.*; **попритрепѐря,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Притрепервам малко, слабо. *Стана му студено и той попритрепера.*

попритрепѐря. Вж. попритрепервам.

поприту̀лвам, -аш, *несв.*; **поприту̀ля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Притулвам малко. **попритулвам се, попритуля се** *страд.* и *сред. Попритулих се зад една скала.*

поприту̀ля. Вж. попритулвам.

поприту̀рвам, -аш, *несв.*; **поприту̀ря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Притурвам малко. *И тя взе та разправи .. какво бе ѝ казала кака ѝ Стана, като попритури и тя нещо от себе си.* Влайков. *Питаха се една друга, какво има в бохчата,... и все попритурваха по нещичко.* Г. Караславов. **попритурвам се, попритуря се** *страд.*

поприту̀ря. Вж. попритурвам.

попритъмнѐе. Вж. попритъмнявам.

попритъмня̀вам. Само 3 *л.* **попритъмня̀ва,** *несв.*; **попритъмнѐе,** *мин. св.* попритъмня̀, *прич. мин. действ.* попритъмня̀л, -а, -о, *мн.* попритъмнѐли, *св.*, *третол.* и *безл.* Притъмнявам малко, слабо. *И той хвърли яростен поглед към Варлаамови, челото му попритъмня.* Вазов. *Навън вече попритъмнява.*

попритъпя̀. Вж. попритъпявам.

попритъпя̀вам, -аш, *несв.*; **попритъпя̀,** -йш, *мин. св.* -я̀х, *св.* Притъпявам малко, леко. *Тя искаше и да се откъсне от всекидневния живот в новия си дом, да попритъпи своите лични болки.* Дим. Талев. **попритъпявам се, попритъпя се** *страд.*

попритърча̀. Вж. попритърчавам.

попритърча̀вам, -аш, *несв.*; **попритърча̀,** -йш, *мин. св.* -а̀х, *св.* Притърчавам малко, набързо.

попритя̀гам, -аш, *несв.*; **попритѐгна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* попритѐгнат, *св.* Притягам малко, набързо. *Калитко се повъртя... Сетне попритегна цървулките си.* Ив. Хаджимарчев. **попритягам се, попритегна се** *страд.* и *сред.*

поприу̀ча. Вж. поприучвам.

поприу̀чвам, -аш, *несв.*; **поприу̀ча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Приучвам малко. *Едва успях да го поприуча на ред.* **поприучвам се, поприуча се** *страд.* и *сред.*

поприхва̀на. Вж. поприхващам.

поприхва̀щам, -аш, *несв.*; **поприхва̀на,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Прихващам малко или от време на време, понякога. *Тя поприхванала булото си и стъпила вече с единия си крак на стремето.* И Волен. *Ще им отрежа ушите за смях на децата ей с тая сабя. И Райко поприхвана своя необичайно дълъг меч.* Ст. Загорчинов. *Ту гледаше ботушите и калпака на чича си, ту съвсем се забравяше в някаква безпокойна мисъл ... и поприхващаше своя меч.* Ст. Загорчинов.

поприцѐлвам се, -аш се, *несв.*; **поприцѐля се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Прицелвам се малко. *Поприцелих се и гръмнах.*

поприцѐля се. Вж. поприцелвам се.

поприча̀кам. Вж. попричаквам.

поприча̀квам, -аш, *несв.*; **поприча̀кам,** -аш, *св.* Причаквам малко. *Две-три вечери да го попричакаш, сам ще влезе в ръцете ти.* Дим. Талев.

попричервя̀ се. Вж. попричервявам се.

попричервя̀вам се, -аш се, *несв.*; **попричервя̀ се,** -йш се, *мин. св.* -я̀х се, *св., сред.* Причервявам се малко, леко. *Тя се попричерви и засрамено погледна в земята.* Влайков. *Тя се*

усмихна, попричерви се и наведе очи. Г. Райчев.

попричѐсвам, -аш, *несв.*; **попричѐша,** -еш, *мин. св.* попричѐсах, *св.* Причесвам малко, набързо. **попричесвам се, попричеша се** *възвр.* и *страд. Сутрин едва успявам да се попричеша.*

попричѐша. Вж. попричесвам.

попришѐпвам, -аш, *несв.*; **попришѐпна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Пришепвам малко или от време на време, понякога. *Тя се приближи до него и му попришепна нещо. Майка му е седнала до него и му попришепва какво да говори.*

попришѐпна. Вж. попришепвам

попришѝвам, -аш, *несв.*; **попришѝя,** -йеш, *мин. св.* попришѝх, *прич. мин. страд.* попришѝт, *св.* Пришивам малко, набързо, как да е. *Попришѝй ми копчето, че много бързам.*

попришѝя. Вж. попришивам.

пòприще, *мн.* -а, *ср. Книж.* **1.** Област за действие на отделна личност; жизнен път. *Да работим! Имаме широки | поприща за славен, сполрен труд.* Вазов. *Колкото и трудно да му се вижда сега, той ще опознае живота на село ..., ще заработи на общественото поприще и след време ще бъде известен политически деятел.* Г. Караславов. 2. Професия. *Аз съм била учителка четири години и съм влюбена в това поприще.* Вазов. *Милка одобри и намери мъжествено решението на сестра си да прегърне актьорско поприще.* Вазов.

поприщѐ ми се. Вж. поприщявам.

поприщя̀вам. Само 3 *л.* **поприщя̀ва ми се,** *несв.*; **поприщѐ ми се,** *мин. св.* поприщя̀ ми се, *св., сред.* Прищява ми се малко или от време на време.

поприядѐ ми се. Вж. поприяждам.

поприя̀ждам. Само 3 *л.* **поприя̀жда ми се,** *несв.*; **поприядѐ ми се,** *мин. св.* поприя̀де ми се, *св., сред.* Прияжда ми се малко или от време на време.

попроветря̀. Вж. попроветрявам.

попроветря̀вам, -аш, *несв.*; **попроветря̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Проветрявам малко, кратко време или от време на време. *Попроветрихме стаята.* **попроветрявам се, попроветря се** *страд.*

попровѝквам се, -аш се, *несв.*; **попровѝкна се,** -еш се, *мин. св.* -ах се, *св., сред.* Провиквам се малко.

попровѝкна се. Вж. попровиквам се.

попроглѐждам, -аш, *несв.*; **попроглѐдна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Проглеждам малко, донякъде. *Котенцата са попрогледнали.*

попроглѐдна. Вж. попроглеждам.

попроменя̀. Вж. попроменям.

попромѐням, -яш, *несв.*; **попроменя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Променям малко, донякъде. *Попроменям наредбата на къщата си. Попромени характера си.* **попроменям се, попроменя се** *страд.* и *сред.*

попрòсвам, -аш, *несв.*; **попрòся,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* **1.** Прося малко, кратко време или от време на време. *Старицата попроси няколко часа и се прибра в къщи.* **2.** *Остар.* Обръщам се с молба към някого за нещо; помолвам. *Той бутнал вратата и попросил гостоприемство.* Вазов. *Онбашията, позачуден, попроси едного да му преведе думите на тоя разсърден челебия.* Вазов. *Кога не го търсят за работа, ще влезе и да си попроси.* Влайков.

попросрòча. Вж. попросрочвам.

попросрòчвам, -аш, *несв.*; **попросрòча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Просрочвам малко или от време на време. **попросрочвам се, попросроча се** *страд.*

попростудя̀. Вж. попростудявам.

попростудя̀ се. Вж. попростудявам се.

попростудя̀вам, -аш, *несв.*; **попростудя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Простудявам малко. *Попростудихме детето.* **попростудявам се, попростудя се** *страд.*

попростудя̀вам се, -аш се, *несв.*; **попростудя̀ се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св., сред.* Простудявам се малко; понастивам.

попросълзя̀. Вж. попросълзявам.

попросълзя̀вам, -аш, *несв.*; **попросълзя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Просълзявам малко. **попросълзявам се, попросълзя се** *страд.* и *сред. Старецът се попросълзи от умиление.*

попрòся. Вж. попросвам.

попротѐгна. Вж. попротягам.

попротивя̀ се, -йш се, *мин. св.* -йх се, *св., сред.* Противя се малко или за кратко време. *Отначало се попротивиха, но после се съгласиха да го пуснат.*

попротòча. Вж. попроточвам.

попротòчвам, -аш, *несв.*; **попротòча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Проточвам малко или от време на време. *Само един гълъб ... попроточи шия, погледна с едно око чичо Митуша и ... задряма пак.* Йовков. *И запя той сега, отначало тихо, като само за себе си, а после попроточи звънливия си глас.* А. Страшимиров. **попроточвам се, попроточа се** *страд.* и *сред.*

попротя̀гам, -аш, *несв.*; **попротѐгна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* попротѐгнат, *св.* Протягам малко. **попротягам се, попротегна се** *страд.* и *сред. Сипнала не сипнала зора, става дядо Петко, попротегне се, поизпращят вкочанените стави, нарами торбицата и пак повлачи подбитите нозе.* Ал. Константинов.

попроумѐя. Вж. попроумявам.

попроумя̀вам, -аш, *несв.*; **попроумѐя,** -ѐеш, *мин. св.* попроумя̀х, *прич. мин. действ.* попроумя̀л, -а, -о, *мн.* попроумѐли, *св.* Проумявам нещо донякъде.

попроу̀ча. Вж. попроучвам.

попроу̀чвам, -аш, *несв.*; **попроу̀ча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Проучвам малко, донякъде или от време на време. **попроучвам се, попроуча се** *страд.*

попрохладя̀. Вж. попрохлаждам.

попрохла̀ждам, -аш, *несв.*; **попрохладя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Прохлаждам малко или от време на време. **попрохлаждам се, попрохладя се** *страд.*

попрочетà. Вж. попрочитам.

попрочѝствам, -аш, *несв.*; **попрочѝстя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Прочиствам малко. *Като привършиха кърската работа, Кръстевица ... взе да попрочиства памука, който бяха набрали то-*

ва лято. Г. Караславов. *Лило ще остане при мене да подрежеме кошерите, да извадиме пълните пити и да попрочистиме.* Мих. Георгиев. **попрочиствам се, попрочистя се** *страд.*

попрочи́стя. Вж. попрочиствам.

попрочи́там, -аш, *несв.*; **попрочета́,** -е́ш, *мин. св.* попроче́тох, *прич. мин. действ.* попроче́л, *св.* Прочитам малко, отчасти или от време на време. *Владиков извади из пазвата си едно писмо, разпечатано вече, попрочете нещо внимателно.* Вазов. **попрочитам се, попрочета се** *страд.*

попрочу́вам се, -аш се, *несв.*; **попрочу́я се,** -еш се, *мин. св.* попрочу́х се, *св., сред.* Прочувам се малко.

попрочу́я се. Вж. попрочувам се.

попроявя́. Вж. попроявявам.

попроявя́вам, -аш, *несв.*; **попроявя́,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Проявявам малко. *Попрояви недоволство.* **попроявявам се, попроявя се** *страд.* и *сред.*

попроясни́ се. Вж. попояснявам се.

попроясня́вам се. Само 3 *л. ед.* **попроясня́ва се** *несв.*; **попроясни́ се,** *мин. св.* попроясни́ се, *св., сред.* Прояснява се малко. *Небето се попроясни.*

попръжня́ *ж. Диал.* Псувня. *Като позна главата на любимия си Русияна, той вторачи яростни безумни очи в нея и изригна един дъжд от плюнки, една колосална попръжня против Мохамеда и Султана.* Вазов. *Всички я уважаваха и селяните не смееха да пущат пред нейно лице любимите си изобилни попръжни.* Елин Пелин.

попръ́скам. Вж. попръсквам.

попръ́сквам, -аш, *несв.*; **попръ́скам,** -аш, *св.* 1. *Остар.* Пръскам някого или нещо с вода или с друга течност; напръсквам, поръсвам. *Станкина майка донесе вода в една паничка, взе стрък маточинка ... и попръска бледото лице на Станка.* Елин Пелин. 2. Само 3 *л.* За дъжд, сняг и под. — пръскам, валя малко, слабо, кратко време или от време на време. *Пътеката през двора, чак до къщата отсреща, беше грижливо пометена от сухия нов снежец, който попръскваше тая сутрин.* Дим. Талев. **попръсквам се, попръскам се** *възвр.* и *страд. Мястото ще се освети, ще се попръска със светена вода.* Дим. Талев.

попръ́хвам, -аш, *несв.*; **попръ́хна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Пръхвам малко или от време на време. *Водите се кършат — едвам се вълнува / реката, а месецът грей / на залез. Попръхва си кончето, плува.* К. Христов.

попръ́хна. Вж. попръхвам.

по́пски, -а, -о, *прил.* 1. Който принадлежи на поп. *Канят ме, мамо, молят ме / три моми, три хубавици — / и трите попски дъщери.* Нар. пес. 2. Който е присъщ на поп. *Там се изпречиха четворица души с начернени със сажди лица и с дълги дрехи, като попски.* Вазов. *Попско расо.* □ **Попска яхния** — яхния от цели главички дребен лук с много подправки. *Въпросните зайци, които бяха сготвени по два начина, задушено и попска яхния, действително излязоха вкусни.* Елин Пелин.

попсу́вам, -аш *св.* Псувам малко, кратко време. *Потюхкаха се още няколко време, поръмжаха, попсуваха комисията, па най-после си кандисаха.* Влайков.

попу́вам, -аш, *несв. Нар.* Изпълнявам свещеническата си длъжност. *Още по-обиден се чувствуваше той сега, че го оставиха пак да попува в селото си.* А. Страшимиров.

попу́кам. Вж. попуквам[1] и попуквам[2].

попу́квам[1], -аш, *несв.*; **попу́кам,** -аш, *св.* Правя пукнатини; напуквам. *Попукали са устните и жад, и зной.* Яворов. *Той се взираше в тая стара, попукана, извехтяла дъбова вратня.* Вазов. *Над изгорелите поля и посеви, над почернелите угари и попуканата земя затрепера страшна мараня.* Елин Пелин. **попуквам се, попукам се** *страд.* и *сред. Къщата вече се рушеше ... Дървеният таван на една одая на горния кат бе набъбнал от влага, резбите по него се бяха разкривили и попукали.* Дим. Талев. *Малката погачка, която мама извади от огнището, имаше червеникав цвят и се беше попукала надълбоко.* Кр. Григоров.

попу́квам[2], -аш, *несв.*; **попука́м,** -аш, *св.* 1. Издавам пукот; изпуквам, пращя. *Сградата се разлюля, стените попукаха.* Смирненски. *Платната сбрани са. Пищят въжата, / попукват мачтите със трясък глух.* К. Христов. 2. Пукам малко, кратко време или от време на време. *Попукаха с пищовите и заминаха.*

попу́кване *ср. Отгл. същ. от* попуквам *и от* попуквам се.

популя́рен, -рна, -рно, *мн.* -рни, *прил.* (лат.). 1. Който е общодостъпен, лесно разбираем от всички поради своята простота и яснота. *Макс се приготви за къса популярна лекция по хигиена.* Дим. Димов. *Книгата е написана на популярен език. Популярна музика.* 2. Който се ползува с голяма известност, който е познат на много души; известен. *Княз Дондуков беше истински обичан и твърде популярен.* Вазов. *Сливен, благодарение, може би, на обстоятелството, че там са се родили няколко популярни войводи, като Хаджи Димитър и Панайот Хитов, се ползуваше с известно обаяние.* Величков. *Фейлетоните ... направиха името му* (на Ал. Константинов) *тъй популярно, както на никой от досегашните наши писатели.* П. П. Славейков. || Много разпространен, общоизвестен. *Кандов ... затананика припева на популярната руска песен: Ах, Москва, Москва, Москва!* Вазов. *Популярно списание.*

популяриза́тор *м.* Лице, което популяризира нещо. *Популяризатор на науката.*

популяриза́торка *ж.* Жена популяризатор.

популяриза́ция. *ж.* Популяризиране.

популяризи́рам, -аш, *несв.* и *св.* Правя нещо да стане популярно. **популяризирам се** *страд.*

популяризи́ране *ср. Отгл. същ. от* популяризирам *и от* популяризирам се.

популя́рно. *Нареч. от* популярен (в 1 знач.); общодостъпно. *Списанието се списва популярно.*

популя́рност, -тта́, *мн.* няма, *ж.* 1. Качество на общодостъпен; общодостъпност. *Съчинението му се отличава със своята популярност.* 2. Широка известност; всеизвестност. *Името му* (на Величков) *се ползуваше вече с популярност в Източна Румелия.* Вазов. *Скоро песента доби такава популярност, че и децата ... започнаха*

да я пеят с писклива и неукрепнали гласчета. А. Гуляшки.

попу́ша. Вж. попушвам.

попу́швам, -аш, *несв.*; **попу́ша,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Пуша малко, кратко време или от време на време. *Сутрин ще стане, ... ще попуши с лулата си и ... ще иде на работа.* Йовков. *Някои от мъжете само попушваха и отърсваха пепелта, други едва се прокашлюваха.* Кр. Григоров.

по̀пче[1], *мн.* -та, *ср. Умал. от* поп.

по̀пче[2], *мн.* -та, *ср.* Вид морска или речна риба с едра глава. Gobius.

по̀пщина *мн.* няма, *ж. Пренебр.* Религиозно-мистични вярвания и предразсъдъци, поддържани от църквата.

попъ̀лвам, -аш, *несв.*; **попъ̀лня,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Добавям към нещо, за да стане пълно; допълвам. *От разговора аз получих някои сведения още за Наума, които попълниха биографията на тоя крайно симпатичен човек.* Вазов. *Тъй като оставаше неизписана още една страница, ... реши да попълни още с нещо писмото и тогава да го изпрати.* Йовков. ‖ Добавям известно количество предмети или прибавям необходимия брой лица, за да се получи пълен състав на нещо. *Между нас има много новобранци и тиловаци, събрани набързо, за да попълнят оределите ни редици.* Л. Стоянов. *Националната партийна конференция попълва състава на Централния комитет измежду кандидатите за членове на Централния комитет.* Уст. БКП. *Попълних годишнината на списанието с две книжки, които бяха загубени.* 2. Изпълвам нещо изцяло; запълвам. *Албумът не беше попълнен докрай. Между последните листа имаше няколко незалепени картички и една снимка на картон.* Г. Караславов. 3. Написвам сведения в някакъв формуляр. *Трябваше да попълни така наречената вещева ведомост, като впише вещите, получени напоследък.* Йовков. *Илия Саваков му подаде предварително попълнен формуляр от медицински протокол.* Дим. Ангелов. *Попълвам именник. Попълвам декларация. Попълвам болничен лист.* **попълвам се, попълня се** *страд. Числото на бригадата се попълни.*

попъ̀лване *ср. Отгл. същ. от* попълвам *и от* попълвам се.

попълзновѐние, *мн.* -я, *ср. Старин.* Скрито намерение, скрит стремеж. *Опитът на войната научи комунистите да се борят за свободата и националната независимост на своите народи срещу попълзновенията на реакцията.* Ст. Благоева.

попълзя̀. Вж. попълзявам.

попълзя̀вам, -аш, *несв.*; **попълзя̀,** -йш, *мин. св.* -ях, *прич. мин. действ.* попълзял, -а, -о, *мн.* попълзѐли, *св.* 1. Почвам да пълзя; запълзявам. *Тя* (змията) *попълзя бързо по стълбите.* Елин Пелин. *На едно място Първан се подхлъзна и падна в някаква локва с леплива течност... и по кожата му попълзяха мравки.* Вазов. 2. Пълзя малко, кратко време по повърхността на нещо. *Гъсеницата попълзя по клончето и падна на земята.*

попъ̀лня. Вж. попълвам и попълням.

попъ̀лням, -яш, *несв.*; **попъ̀лня,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Попълвам. **попълням се, попълня се** *страд.*

попъ̀лняне *ср. Отгл. същ. от* попълням *и от* попълням се.

попъ̀пля. Вж. попъплям.

попъ̀плям, -яш, *несв.*; **попъ̀пля,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* 1. Почвам да пъпля по повърхността на нещо; запъплям. *Огнянова попъплаха ледени тръпки.* Вазов. *По кожата на апостола попъплаха мравки.* Вазов. *Една гъсеница попъпла по ръката ми.* 2. Пъпля по повърхността иа нещо малко, кратко време.

попъ̀ржа. Вж. попържвам.

попъ̀ржам, -аш, *несв. Диал.* Псувам. *Между това, Иванчо си изтърсваше дрехите, като попържаше.* Вазов. *Пъдарят още по-жестоко мушеше с остена и попържаше.* Елин Пелин. **попържам се** *страд.*

попъ̀ржане *ср. Отгл. същ. от* попържам *и от* попържам се.

попъ̀ржвам, -аш, *несв.*; **попъ̀ржа,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Пържа малко, кратко време.

попържня̀ *ж. Диал.* Попръжня, псувня. *Някъде по-назад се зачуха попържни и закани.* Йовков.

попързѐлям, -яш, *св.* Пързалям малко. **попързалям се** *страд.* и *сред.*

попъ̀стря. Вж. попъстрям.

попъ̀стрям, -яш, *несв.*; **попъ̀стря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Пъстря малко, тук-там, на някои места. *Под мене неизгледно се поле простира, | попъстрено с ливади буйни и нивя.* К. Христов. **попъстрям се, попъстря се** *страд.* и *сред.*

попъ̀тен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* В съчет. **попътен вятър** — вятър, който е благоприятен за пътуване, който духа по посока на пътуването. *И корабът се носи леко | с попътни тихи ветрове.* Яворов. *Три дни безоблачният свод светлее | и кротка е лазурната вълна; | три дена тих попътен вятър вее | и вгъва леко белите платна.* К. Христов.

попъту̀вам, -аш, *св.* Пътувам малко.

попъхтя̀. Вж. попъхтявам.

попъхтя̀вам, -аш, *несв.*; **попъхтя̀,** -йш, *мин. св.* -ях, *прич. мин. действ.* попъхтял, -а, -о, *мн.* попъхтѐли, *св.* Пъхтя малко, кратко време или от време на време.

попъ̀ча се. Вж. попъчвам се.

попъ̀чвам се, -аш се, *несв.*; **попъ̀ча се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Пъча се малко, кратко време или от време на време.

попъ̀шкам. Вж. попъшквам.

попъ̀шквам, -аш, *несв.*; **попъ̀шкам,** -аш, *св.* Пъшкам малко или от време на време. *Леко-леко едвам чуто попъшкваше.* Йовков. *То да беше болест като болест, нищо, ще полежи, ще попъшка, и ще му мине.* Г. Караславов.

попя̀вам, -аш, *несв.*: **попѐя,** -ѐеш, *мин. св.* попя̀х, *прич. мин. действ.* попя̀л, -а, -о, *мн.* попѐли, *прич. мин. страд.* попя̀н, -а, -о, *мн.* попѐни, *и* попя̀т, -а, -о, *мн.* попѐти, *св.* Пея малко, кратко време или от време на време. *Попейте ми, красни македонски деви, | попейте ми ваште невинни припеви.* Вазов. *Партизаните се шегуваха, попяваха си тихо, спяха спокойно и дълбоко в шумата.* К. Ламбрев.

пор, пòрът, пòра, *мн.* пòрове, пòра (сл. ч.), *м.* Малко хищно животно със ценна кожа, което издава неприятна миризма и се храни с мишки, птици, яйца и др. Mustela putoris. *Дядо Мирьо залагаше в гората капани ... Големите за лисици, малките за златки, белки и порове.* Ем. Станев.

пòра[1] *ж.* (гр.). **1.** Малък отвор на потните жлези по повърхността на кожата. *Има слънце тропическо в твоите пори набрано, | и по устните сол, и в косите ти влага.* Багряна. 2. Съвсем малка дупчица на някакво вещество. *Пори на дърво. Пори на минерал.*

пòра[2], *мн.* няма, *ж. Нар.* Възраст, години на човек. *Съдържателят беше моя пора човек и, ако имаше брада, ние щяхме да мязаме на родни братя.* А. Страшимиров. *Сума народ бе надошел. Отпред седяха най-старите, по-нататък — жени, мъже — средна пора и най-назад младежта.* Кр. Григоров. *До днеска, друже, същата игра | играем ний — до старческа пора.* П. П. Славейков.

поработвам, -аш, *несв.*; **поработя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Работя малко, катко време или от време на време. *Един следобед Стан беше дошел по-рано в училището да поработи.* Г. Райчев. *И днес да поработим, па утре е празник, цял ден ще си почивате.* Елин Пелин. *Вълчо поработва по малко: викат го тук-там било дърва да насече, било нейде нещо да изчисти.* Влайков. *Като се съвзе и започна да ходи из двора и да поработва по малко..., Станка написа на Вълкрила дълго писмо.* Г. Караславов. *Родителите му бяха бедни хора, като дете бе поработвал по хорските ниви, но бе успял да завърши трети клас.* Кр. Григоров. **поработвам се, поработя се** *страд.*

поработя. Вж. поработвам.

порадвам се, -аш се, *св., сред.* Радвам се малко или кратко време. *Само баба Хаджийка походваше у тях, скришом, да ги повиди и да се порадва на унучката си.* Влайков. *Погледна още веднаж ясносиньото небе. Искаше да му се порадва по-дълго.* Орлин Василев. *Искаше да се порадва на тая тишина, на покоя, който бе настъпил най-сетне в душата му.* Дим. Талев.

поради *предл.* За означаване причината да се появи или извърши нещо; по причина на. *Макар вече и есен, това прелестно кътче, поради своята усойност, запазваше още неприкосновена своята зеленина и свежест.* Вазов. *Когато не можеше да излезе поради острите студове, той изпращаше Тоня да му дадат вестника само за един час, колкото да го види.* Г. Караславов. ◻ **Поради това** — сложен подчинителен съюз за означаване на причина; затова. *Тъкачев бе изненадан от този въпрос и поради това се смути и изчерви.* Г. Караславов.

пораждам[1], -аш, *несв.*; **породя,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Ставам причина да се появи, да стане нещо; създавам, причинявам. *Много се спираха и върху бунтовната песен, която пораждаше най-живи препирни.* Вазов. *Бяха тия първи пролетни дни с ведро и синьо небе..., които възбуждат, опиянят и пораждат неутолима любов към живота.* Йовков. *Делбата бе справедлива. Тя не породи у никого недоволство.* Елин Пелин. **пораждам се, породя се** *страд.*

пораждам[2], -аш, *несв.*; **породя,** -йш, *мин. св.* -йх, *св. Нар.* За жена — раждам друго дете наскоро след като съм родила вече. *Като си ме, мале ле, родила, | що не си ми, мале, породила | яли брата, яли мила сестра.* Нар. пес.

пораждам се, -аш се, *несв.*; **породя се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св., сред.* Появявам се, възниквам, зараждам се. *И нова, непонятна някаква мъка се поражда в душата му.* Влайков. *Някак неусетно в сърцето на Стояна започна да се поражда едно определено чувство към тоя малък, нов човек в дома му.* Дим. Талев.

пораждане *ср. Отгл. същ. от* пораждам[1], пораждам[2] *и от* пораждам се.

поражѐнец, *мн.* -нци, *м.* Човек, който върши пораженство.

поражѐние, *мн.* -я, *ср.* **1.** Несполука във война, въстание, въоръжена борба и пр., придружена с големи щети и загуба на много люде; разгром. *Въстаници и бежанци от панагюрското въстание, което се последва с ужасно поражение,... се стичаха сега в Букурещ.* Вазов. *Маковите градини и жълтите стърнища са покрити с трупове, разхвърлени оръжия и дрехи. Всички следи на поражение и паника.* Йовков. *По всичко изглеждаше, че челните му части търпяха сериозни поражения.* Вежинов. *Пълно поражение.* ‖ Само *ед.* Неуспех, несполучлив завършек на нещо, обикн. при идейна борба, спор, състезание и пр. *В Лайпциг бе доказано, че фашизмът не е непобедим, че може да му се даде отпор, че може да му се нанесе поражение..., ако работническата класа действува в единен фронт против него.* Ст. Благоева. *Дълбоко покрусен и като че ударен от нещо се почувствува Трайко от поражението, което претърпя при избора.* Влайков. **2.** Обикн. *мн.* Повреда на нещо; щета, загуба. *Експлозията нанесе големи поражения на целия квартал.* **3.** Обикн. *ед.* Тежка повреда на някой орган в тялото на човек или животно като последица от прекарана болест. *Болестта нанесе поражение на сърцето. Поражение в бъбреците.*

поражѐнски, -а, -о. *Прил. от* пораженство. *Пораженски внушения. Пораженско настроение. Пораженски дух.*

поражѐнство, *мн.* няма, *ср.* **1.** Примиряване с положението. **2.** Подривна, разложителна, контрареволюционна дейност срещу устоите на народната власт.

поразберà. Вж. поразбирам.

поразбѝвам, -аш, *несв.*; **поразбѝя,** -йеш, *мин. св.* поразбѝх, *св.* Разбивам малко.

поразбѝрам, -аш, *несв.*; **поразберà,** -èш, *мин. св.* поразбрàх, *св.* Разбирам малко, донякъде. *Заптието, което поразбра за какво е разговорът, приближи се до Стефчова и хаджи Смиона.* Вазов. *Как да не зная, рекох, — аз им поразбирам от езика.* Йовков.

поразбѝя. Вж. поразбивам.

поразболѐя се. Вж. поразболявам се.

поразболѝвам се, -аш се, *несв.*; **поразболѐя се,** -èеш се, *мин. св.* поразболѐх се, *прич. мин. действ.* поразболѐл се, -а се, -о се, *мн.* поразболѐли се, *св., сред.* Разболявам се малко. *Трябва пак нещо да се е поразболял. Заран сигурно ще дойде.* Влайков. *Детето им расте*

здраво и хубаво и, когато се случи на един-два пъти то да се поразболее, той изпадна в ужас и съвсем се забърка. Дим. Талев.

поразбу̀лвам, -аш, *несв.*; **поразбу̀ля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Разбулвам малко, отчасти или от време на време. **поразбулвам се, поразбуля се** *страд.*

поразбу̀ля. Вж. поразбулвам.

поразбунту̀вам, -аш, *св.* Разбунтувам малко, донякъде. **поразбунтувам се** *страд.* и *сред.*

поразбу̀там. Вж. поразбутвам.

поразбу̀твам, -аш, *несв.*; **поразбу̀там,** -аш, *св.* Разбутвам малко или от време на време. *Райко поразбута хусарите пред себе си със здравите си мишци и неохотно излезе отпред.* Ст. Загорчинов. *Поразбутай огъня да пламне.* **поразбутвам се, поразбутам се** *страд.*

поразбъ̀ркам. Вж. поразбърквам.

поразбъ̀рквам, -аш, *несв.*; **поразбъ̀ркам,** -аш, *св.* Разбърквам малко, кратко време или от време на време. *Пусне ги* (парите) *в гърнето, поразбърка ги, пак ги гледа.* Йовков. *Поразбъркай кашата да не загори.* **поразбърквам се, поразбъркам се** *страд.*

поразбя̀гам се. Вж. поразбягвам се.

поразбя̀гвам се, -аш се, *несв.*; **поразбя̀гам се,** -аш се, *св., сред.* Само *мн.* и 3 *л. ед.* Разбягваме се малко.

поразваля̀. Вж. поразвалям.

поразва̀лям, -яш, *несв.*; **поразваля̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Развалям малко, донякъде. *Поразвалих писеца. Поразвали си настроението.* **поразвалям се, поразваля се** *възвр.* и *страд.*

поразведа̀. Вж. поразвеждам.

поразведря̀. Вж. поразведрявам.

поразведря̀вам, -аш, *несв.*; **поразведря̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Разведрявам малко или от време на време. *Този наивно-добродушен въпрос на русокосото Софче поразведри хладното и малко навъсено лице на Калинов и по устните му неволно заигра една слаба усмивка.* Влайков. **поразведрявам се, поразведря се** *страд.* и *сред.* *Вечер споделяше всичко с Лазара, ставаше дори бъбрива и не го оставяше, докато не се поразведри и неговото лице.* Дим. Талев. *Май дъждът престана, време е да се стягаме... — Наистина беше се поразведрило.* Ст. Загорчинов.

поразвѐждам, -аш, *несв.*; **поразведа̀,** -ѐш, *мин. св.* поразведѐох, *прич. мин. действ.* поразвѐл, *св.* Развеждам малко или от време на време. *Аз попитах няма ли някой опитен водач от село да ме поразведе из планината.* Вазов. *Добичето като че се посъвзе. — Метни му сега нещо на гърба и го поразведи.* Йовков. *Поразведи коня, че е морен.* **поразвеждам се, поразведа се** *страд.*

поразвеселя̀. Вж. поразвеселявам.

поразвеселя̀вам, -аш, *несв.*; **поразвеселя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Развеселявам малко или от време на време *Добра си е Нонка: хубава, работлива... Какво че била малко приказлива — тъкмо да поразвесели и Найдена.* Г. Райчев. **поразвеселявам се, поразвеселя се** *страд.* и *сред.* *Майорът се поразвесели и в стаята отново се разнесе високият му младежки смях.* Вежинов. *Старото училище пак прибра дечурлигата и пак се поразвесели.* Елин Пелин.

поразвѐя. Вж. поразвявам.

поразви̇̀вам, -аш *несв.*; **поразви̇̀я,** -йеш, *мин. св.* поразви̇̀х, *прич. мин. страд.* поразви̇̀т, *св.* Развивам малко, донякъде. **поразвивам се, поразвия се** *страд.* и *сред.*

поразви̇̀кам се. Вж. поразвиквам се.

поразви̇̀квам се, -аш се, *несв.*; **поразви̇̀кам се,** -аш се, *св.* Развиквам се малко, кратко време.

поразви̇̀рам се, -аш се, *несв.*; **поразвря̀ се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *прич. мин. действ.* поразвря̀л се, -а се, -о се, *мн.* поразврѐли се. *св., сред.* Развирам се малко. *Картофите са се поразврели.*

поразви̇̀я. Вж. поразвивам.

поразвлека̀. Вж. поразвличам.

поразвли̇̀чам, -аш, *несв.*; **поразвлека̀,** поразвлечѐш, *мин. св.* поразвля̀кох, поразвлѐче, *прич. мин. действ.* поразвля̀къл, -кла, -кло, *мн.* поразвлѐкли, *св.* Развличам малко. *Опитах се да го поразвлека.* **поразвличам се, поразвлека се** *възвр.* и *страд.* *Добре стори, царкиньо, че дойде да се поразвлечеш на Света гора.* Вазов. *Те искаха само да се поразвлекат и да погледат. Сред голям кръг от войници свиреха двама души.* Йовков.

поразвратя̀. Вж. поразвратявам.

поразвратя̀вам и **поразвраща̀вам,** -аш, *несв.*; **поразвратя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Развратявам малко. **поразвратявам се, поразвратя се** *възвр.* и *страд.*

поразвраща̀вам. Вж. поразвратявам.

поразвря̀ се. Вж. поразвирам се.

поразвъ̀дя. Вж. поразвъждам.

поразвъ̀ждам, -аш, *несв.*; **поразвъ̀дя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Развъждам малко. *Поразвъдихме кокошки.* **поразвъждам се, поразвъдя се** *страд.* и *сред.*

поразвъ̀ржа. Вж. поразвързвам.

поразвъ̀рзвам, -аш, *несв.*; **поразвъ̀ржа,** -еш, *мин. св.* поразвързах, *св.* Развързвам малко, кратко време или от време на време. *Поразвързвай раната да я лъха въздух.* □ **Поразвързвам езика си** — започвам да говоря малко повече отколкото обикновено говоря. *Ракията бе поразвързала езика му.* Елин Пелин. **Поразвързвам кесията си** — проявявам по-голяма щедрост при плащане. *Остави тоя стипцарлък, Никола. Поразпусни се, поразвържи кесията.* Кр. Григоров.

поразвъртя̀. Вж. поразвъртявам.

поразвъртя̀вам, -аш, *несв.*; **поразвъртя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *прич. мин. действ.* поразвъртя̀л, -а, -о, *мн.* поразвъртѐли, *прич. мин. страд.* поразвъртя̀н, -а, -о, *мн.* поразвъртѐни, *св.* Развъртявам малко. *Поразвъртях тоягата и кучетата се разбягаха.* **поразвъртявам се, поразвъртя се** *страд.* и *сред.* *Тя се поразвъртя и сложи къщата в ред.*

поразвя̀вам, -аш, *несв.*; **поразвѐя,** -еш, *мин. св.* поразвя̀х, *прич. мин. действ.* поразвя̀л, -а, -о, *мн.* поразвѐли, *прич. мин. страд.* поразвя̀н, -а, -о, *мн.* поразвѐни, и поразвя̀т, -а, -о, *мн.* поразвѐти, *св.* Развявам малко, кратко време. **поразвявам се, поразвея се** *страд.* и *сред.*

поразга̀лвам, -аш, *несв.*; **поразга̀ля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Разгалвам малко, донякъде; поразглезвам. **поразгалвам се, поразгаля се** *страд.* и *сред.*

поразгàля. Вж. поразгалвам.

поразгàрям се, -яш се, *несв.*; **поразгорѝ се,** -йш се, *мин. св.* -àх се, *св., сред.* Разгарям се малко; поразгорявам се. *Огънят се поразгоря.*

поразглѐдам. Вж. поразглеждам.

поразглѐждам, -аш, *несв.*; **поразглѐдам,** -аш, *св.* Разглеждам малко или кратко време. *Село не се виждаше. Иван пак спря, поразгледа наоколо, ослуша се.* Йовков. *Младен ... поразгледа към небето и към планината да види какво ще бъде днес времето.* Влайков. **поразглеждам се, поразгледам се** *страд.*

поразглѐзвам, -аш, *несв.*; **поразглѐзя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Разглезвам малко. *Поразглезили сте детето.* **поразглезвам се, поразглезя се** *страд.* и *сред.*

поразглѐзя. Вж. поразглезвам.

поразглобѝ. Вж. поразглобявам.

поразглобя̀вам, -аш, *несв.*; **поразглобѝ,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Разглобявам малко. *Поразглобих машината.* **поразглобявам се, поразглобя се** *страд.*

поразгневѝ. Вж. поразгневявам.

поразгневя̀вам, -аш, *несв.*; **поразгневѝ,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Разгневявам малко. **поразгневявам се, поразгневя се** *страд.* и *сред.*

поразговàрям, -яш, *несв.*; **поразговòря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Разговарям малко някого. *Той, като добър съсед, идеше да поразговори и успокои бай Марка.* Вазов. *Колчо, като поразговори и пораздума Тинка още малко, излезе си.* Влайков. **поразговарям се, поразговоря се** *страд., сред.* и *взаим.* *Почакай малко да повикам Лила, за да се поразговориш с нея.* Каравелов. *Дошли годежниците. Дошли и още някои мъже от махалата. Почерпили се, поразговорили се.* Влайков. *И аз затова дойдох да се поразговорим — добри хора сте и с добром ви разбирам.* Елин Пелин.

поразговòря. Вж. поразговарям.

поразгòлвам, -аш, *несв.*; **поразгòля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Разголвам малко или от време на време. **поразголвам се, поразголя се** *възвр.* и *страд.*

поразгòля. Вж. поразголвам.

поразгорещѝ. Вж. поразгорещявам.

поразгорещя̀вам, -аш, *несв.*; **поразгорещѝ,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Разгорещявам малко. **поразгорещявам се, поразгорещя се** *страд.* и *сред.* *Ораторът се поразгорещи.*

поразгорѝ се. Вж. поразгарям се и поразгорявам се.

поразгоря̀вам се, -аш се, *несв.*; **поразгорѝ се,** -йш се, *мин. св.* -àх се, *св., сред.* Поразгарям се.

поразгрàбвам, -аш, *несв.*; **поразгрàбя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Разграбвам малко, не всичко. *Поразграбиха вещите му.* **поразграбвам се, поразграбя се** *страд.*

поразгрàбя. Вж. поразграбвам.

поразградѝ. Вж. поразграждам.

поразгрàждам, -аш, *несв.*; **поразградѝ,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Разграждам малко. *Поразграждам двора.* **поразграждам се, поразградя се** *страд.*

поразгъ̀вам, -аш, *несв.*; **поразгъ̀на,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* поразгъ̀нат, *св.* Разгъвам малко, не напълно. *Нона извади от сандъка един голям червен шал и го поразгъна.* Йовков. **поразгъвам се, поразгъна се** *страд.*

поразгъ̀на. Вж. поразгъвам.

поразгъ̀рдвам, -аш, *несв.*; **поразгъ̀рдя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Разгърдвам малко. **поразгърдвам се, поразгърдя се** *възвр.* и *страд.*

поразгъ̀рдя. Вж. поразгърдвам.

пораздàвам, -аш, *несв.*; **пораздàм,** пораздадѐш, *мин. св.* пораздàдох, *прич. мин. действ.* пораздàл, *св.* Раздавам малко, не всичко. *Пораздадох от снимките си.* **пораздавам се, пораздам се** *страд.*

пораздàм. Вж. пораздавам.

пораздвѝжа. Вж. пораздвижвам.

пораздвѝжвам, -аш, *несв.*; **пораздвѝжа,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Раздвижвам малко. *Добра си е Нонка ... За Найдена такава жена трябва — да го пораздвижи.* Г. Райчев. **пораздвижвам се, пораздвижа се** *страд.* и *сред.* *За малко време Райко се пораздвижи.* Ст. Загорчинов. *Изстиналата ми от омраза и негодование душа искаше да се пораздвижи.* Д. Немиров.

пораздѐлям. Вж. пораздeлям.

пораздѐлям, -яш, *несв.*; **пораздѐля,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Разделям малко или от време на време. *Делбата е лесна работа. Ще се съберем един ден и ще си поразделим нещичко.* Д. Немиров. **поразделям се, поразделя се** *страд.* и *сред.* *Жените зашумяха, почнаха да се съвещават, поразделиха се на групи.* П. Спасов.

поразди̇гам, -аш, *св.* Раздигам малко, набързо. **пораздигам се** *страд.*

поразди̇гна, -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* поразди̇гнат, *св.* Пораздигам. *Тя се повъртя насам-натам, пораздигна чергите, ... откачи сърпа от водника над стомните и тракна вратата зад себе си.* Кр. Григоров. **пораздигна се** *страд.*

поpаздрàзвам, -аш, *несв.*; **пораздрàзня,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Раздразвам малко или от време на време. *Този отговор го пораздразни.* **пораздразвам се, пораздразня се** *страд.* и *сред.*

пораздрàзня. Вж. пораздразвам и пораздразням.

пораздрàзням, -яш, *несв.*; **пораздрàзня,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Пораздразвам. **пораздразням се, пораздразня се** *страд.* и *сред.*

пораздробѝ. Вж. пораздробявам.

пораздробя̀вам, -аш, *несв.*; **пораздробѝ,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Раздробявам малко. **пораздробявам се, пораздробя се** *страд.*

пораздру̀сам. Вж. пораздрусвам.

пораздру̀свам, -аш, *несв.*; **пораздру̀сам,** -аш, *св.* Раздрусвам малко. **пораздрусвам се, пораздрусам се** *страд.*

поразду̀мам. Вж. пораздумвам.

поразду̀мвам, -аш, *несв.*; **поразду̀мам,** -аш, *св.* 1. Раздумвам, разубеждавам някого малко. *Поразд умаха го да не тръгва вечер.* 2. Раздумвам, утешавам малко, кратко време; поразговорвам, поразговарям. *Тя не знаеше как да се отплати на тая добра жена, дето я пораз-*

дума и зарадва. Вазов. *Там ще си поизкаже болката, ще си поплаче, майка ѝ ще я поразд ума и ще ѝ поолекне на сърцето.* Влайков.

поразду̀хам. Вж. п о р а з д у х в а м.

поразду̀хвам, -аш, *несв.*; **поразду̀хам,** -аш, *св.* Раздухвам малко. *Пораздухвам огъня. Пораздуха старата вражда.* **пораздухвам се, пораздухам се** *страд.*

пора̀зеник, *мн.* -ци, *м Разг.* Поразник, проклетник. *Гледам: тоя поразеник и тук ще оскандали и омаскари българите.* Вазов. *Гледай ги ти, предателите недни! — Господ да ги порази, тия поразеници!* Влайков.

пора̀зеница *ж. Разг.* Поразница, проклетница. *Заряза и дете в къщи, заряза и мъж ... — Поразеницата!* Вазов.

поразеленя̀ се. Вж. п о р а з е л е н я в а м с е.

поразеленя̀вам се, -аш се, *несв.*; **поразеленя̀ се,** -йш се, *мин. св.* -ѝх се, *св., сред.* Разеленявам се малко, донякъде. *Дърветата се поразелениха.*

поразигра̀вам, -аш, *несв.*; **поразигра̀я,** -а̀еш, *мин. св.* поразигра̀х, *св.* Разигравам малко. **поразигравам се, поразиграя се** *страд.* и *сред.*

поразигра̀я. Вж. п о р а з и г р а в а м.

поразѝсквам, -аш, *св. Книж.* Разисквам малко, кратко време. *Може би сериозно ще трябва да поспори с баща си по някои въпроси, да поразисква с него.* Г. Караславов.

поразѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който прави много силно впечатление, буди удивление, смайва; изумителен, изключителен. *На всяка стъпка сцените на ужас ставаха по-поразителни и по-чести.* Вазов. *Приликата беше тъй голяма и тъй поразителна, че той, без да се пита коя е и отгде е тая жена, продължаваше да я гледа.* Йовков. *С поразителна яснот той си спомни боя, в който загуби другарите си и бе ранен.* Ив. Мартинов. *Поразително впечатление.*

поразѝтелно. *Нареч. от* поразителен; удивително, изумително, изключително. *Ткачев беше поразително спокоен външно и само тънките нотки, несвойствени на гласа му, издаваха необикновеното му вълнение.* Г. Караславов.

поразѝтелност, -тта̀, *мн.* няма, *ср. Отвл. същ. от* поразителен; изумителност.

поразѝя *ж. Нар.* **1.** Злина, беда, пакост. *Поразията дето я не сееш, там никне!* Вазов. *Сега в злобата си, в страха си, агарянецът ще направи още по-големи поразии.* Дим. Талев. *Една невярна болест налетя по дечурлигата, замряха като мухи ... Месец, месец и нещо трая поразията.* Чудомир. **2.** Човек, който върши злини, който причинява беди, пакости. *Николица зина поразена. — А бре Джонко! — ... какво дириш тука бре, поразио? Дирят те и под земята!* А. Страшимиров. *Тая поразия! Тая кукувица! — съскаше старата. — Тя го подкокоросва, тя му дава тези умове.* Г. Караславов. ◻ **На поразия** — а) За беда, за нещастие, за проклетия. *Баланът мислеше: на поразия сякаш, все нему се случват несрети.* А. Страшимиров. б) Прекалено много. *Както се вижда, и утре ще имаме пек на поразия.* Г. Караславов.

поразка̀жа. Вж. п о р а з к а з в а м.

поразка̀звам, -аш, *несв.*: **поразка̀жа,** -еш, *мин. св.* поразка̀зах, *св.* Разказвам малко, или от време на време. *Приседни тука на камъка! Поразкажи ни нещо, да чуем и ние.* Ст. Загорчинов.

поразка̀йвам се, -аш се, *несв.*; **поразка̀я се,** -а̀еш се, поразка̀ях се, *св., сред.* Разкайвам се малко.

поразка̀лвам, -аш, *несв.*; **поразка̀лям** -яш, *св.* Разкалвам малко. *Пътят наистина беше поразкалян, но конете бяха доста якички и, ако ги удареше, биха тръгнали по-живо.* Йовков. **поразкалвам се, поразкалям се** *страд.* и *сред.*

поразка̀лям. Вж. п о р а з к а л в а м.

поразка̀рам. Вж. п о р а з к а р в а м.

поразка̀рвам, -аш, *несв.*; **поразка̀рам,** -аш, *св.* Разкарвам малко, кратко време. *Милан си мислеше, че това са обикновени арести, ... че ще ги поразкарат из дирекцията на полицията, а може да мине и само със задържане в околийското управление.* Г. Караславов. **поразкарвам се, поразкарам се** *страд.* и *сред.*

поразка̀шлям се, -яш се, *св., сред.* Разкашлям се малко.

поразка̀я се. Вж. п о р а з к а й в а м с е.

поразква̀свам, -аш, *несв.*; **поразква̀ся,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Разквасвам малко или от време на време. *Потърси стомната, която бе затулена под откоса, па я навири да поразкваси загорелите си уста.* Влайков. **поразквасвам се, поразквася се** *страд.* и *сред.*

поразква̀ся. Вж. п о р а з к в а с в а м.

поразкла̀тен, -а, -о. **1.** *Прич. мин. страд. от* поразклатя. **2.** Като *прил.* — който е малко, донякъде разклатен, който не е съвсем в добро състояние. *Поразклатено здраве.*

поразкла̀тя. Вж. п о р а з к л а щ а м.

поразкла̀щам, -аш, *несв.*; **поразкла̀тя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Разклащам малко или от време на време. *Лампата намаля и взе да примигва. Домакинята стана, поразклати я: — Ще трябва ... да я долея.* И. Волен. **поразклащам се, поразклатя се** *страд.* и *сред.*

поразкова̀. Вж. п о р а з к о в а в а м.

поразкова̀вам, -аш, *несв.*; **поразкова̀,** -ѐш, *мин. св.* -а̀х, *св.* Разковавам малко. **поразковавам се, поразкова се** *страд.*

поразколеба̀вам, -аш, *несв.*; **поразколеба̀я,** -а̀еш, *мин. св.* поразколеба̀х, *св.* Разколебавам малко. *Искаше да замине, но другарите му го поразколебаха.* **поразколебавам се, поразколебая се** *страд.* и *сред.* *Той се малко поразколеба в своето решение.*

поразколеба̀я. Вж. п о р а з к о л е б а в а м.

поразкопа̀вам, -аш, *несв.*; **поразкопа̀я,** -а̀еш, *мин. св.* поразкопа̀х, *св.* Разкопавам малко. *Тя взе да замаже, но рече по-напред да поразкопае, та да се изравни.* Йовков. **поразкопавам се, поразкопая се** *страд.*

поразкопа̀я. Вж. п о р а з к о п а в а м.

поразкопча̀вам, -аш, *несв.*; **поразкопча̀я,** -а̀еш, *мин. св.* поразкопча̀х, *св.* Разкопчавам малко. *Червеният елек, подигнат малко над кръста, който стягаше здравите ѝ гърди, беше поразкопчан, както бива у младите майки, кога кърмят.* Йовков. *Янков се разсъблече, поразкопча*

пепелявата си риза. Кр. Григоров. **поразкопчавам се, поразкопчая се** *възвр., страд.* и *сред.*

поразкра̀ча се. Вж. поразкрачвам се.

поразкра̀чвам се, -аш се, *несв.*; **поразкра̀ча се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Разкрачвам се малко. *Кольо се е поразкрачил, навежда се надясно и хвърля по особен начин камъчетата по реката.* Г. Райчев. *Пипна здраво косата, поразкрачи се и почна.* Чудомир.

поразкрѝвам, -аш, *несв.*; **поразкрѝя,** -йеш, *мин. св.* поразкрѝх, *прич. мин. страд.* поразкрѝт, *св.* Разкривам малко, не всичко. **поразкривам се, поразкрия се** *страд.* и *сред.*

поразкрѝя. Вж. поразкривам.

поразкървавя̀. Вж. поразкървавявам.

поразкървавя̀вам, -аш, *несв.*; **поразкървавя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Разкървавявам малко, леко. *Поразкървавих засъхналата рана.* **поразкървавявам се, поразкървавя се** *страд.* и *сред.*

поразкъ̀ртвам, -аш, *несв.*; **поразкъ̀ртя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Разкъртвам малко, отчасти. *Поразкъртих мазилката на стената.* **поразкъртвам се, поразкъртя се** *страд.* и *сред.*

поразкъ̀ртя. Вж. поразкъртвам.

поразкъ̀рша. Вж. поразкършвам.

поразкъ̀ршвам, -аш, *несв.*; **поразкъ̀рша,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Разкършвам малко, леко или от време на време. *Размаха ръцете си, за да ги поразкърши.* Влайков. *Ян Бибиян тогава се изправи, поразкърши тялото си и тръгна да се разходи из салона.* Елин Пелин. **поразкършвам се, поразкърша се** *страд.* и *сред. Сепнат, сякаш, от моите думи, той скача, изправя се и се поразкършва.* Влайков.

поразкъ̀сам. Вж. поразкъсвам.

поразкъ̀свам, -аш, *несв.*; **поразкъ̀сам,** -аш, *св.* Разкъсвам малко, отчасти. *Поразкъса плата.* **поразкъсвам се, поразкъсам се** *страд.* и *сред. Поразкъсаха се облаците, светна слънце.* Йовков.

поразлѐя. Вж. поразливам.

поразлѝвам, -аш, *несв.*; **поразлѐя,** -ѐеш, *мин. св.* поразля̀х, *прич. мин. действ.* поразля̀л, -а, -о, *мн.* поразлѐли, *прич. мин. страд.* поразля̀н, -а, -о, *мн.* поразлѐни, *и* поразля̀т, -а, -о, *мн.* поразлѐти, *св.* Разливам малко. *Поразлях малко от виното, като го пресипвах.* **поразливам се, поразлея се** *страд.* и *сред.*

поразлѝствам, -аш, *несв.*; **поразлѝстя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Разлиствам малко, тук там или от време на време. *Стаменко беше дошъл направо тук по навик след вечеря да поразлисти някой и друг от тефтерите си или да впише по нещо от дневните си работи.* А. Страшимиров. **поразлиствам се, поразлистя се** *страд.*

поразлѝствам се, -аш се, *несв.*; **поразлѝстя се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* За дърво — разлиствам се малко, отчасти или от време на време. *Гората се поразлисти вече.*

поразлѝстя. Вж. поразлиствам.

поразлѝстя се. Вж. поразлиствам се.

поразлюлѐя. Вж. поразлюлявам.

поразлюля̀вам, -аш, *несв.*; **поразлюлѐя,** -ѐеш, *мин. св.* поразлюля̀х, *прич. мин. действ.* поразлюля̀л, -а, -о, *мн.* поразлюлѐли, *прич. мин. страд.* поразлюля̀н, -а, -о, *мн.* поразлюлѐни, *св.* Разлюлявам малко. *Поразлюлявам дървото.* **поразлюлявам се, поразлюлея се** *страд.* и *сред.*

поразлютя̀ се. Вж. поразлютявам се.

поразлютя̀вам се, -аш се, *несв.*; **поразлютя̀ се** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св., сред.* Разлютявам се малко или от време на време. *Като научи новината, той се поразлюти, но скоро му мина ядът.*

поразма̀жа. Вж. поразмазвам.

поразма̀звам, -аш, *несв.*; **поразма̀жа,** -еш, *мин. св.* поразма̀зах, *св.* Размазвам малко, отчасти, леко. *Поразмазах маслото върху филията.* **поразмазвам се, поразмажа се** *страд.* и *сред.*

поразма̀хам. Вж. поразмахвам.

поразма̀хвам, -аш, *несв.*; **поразма̀хам,** -аш, *св.* Размахвам малко, слабо или от време на време. *Поразмаха опашката си. Поразмахвам кърпата.* **поразмахвам се, поразмахам се** *страд.* и *сред.*

поразмѐквам, -аш, *несв.*; **поразмѐкна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* поразмѐкнат, *св.* Размеквам малко. *Дъждът поразмекна почвата.* **поразмеквам се, поразмекна се** *страд.*

поразмѐквам се, -аш се, *несв.*; **поразмѐкна се,** -еш се, *мин. св.* -ах се, *св., сред.* Размеквам се малко или от време на време. *Вална малко сняг, стопи се, поразмекна се земята и вече може да се оре.* Кр. Григоров. *Сърцето му се поразмекна от тези молби.*

поразмѐкна. Вж. поразмеквам.

поразмѐкна се. Вж. поразмеквам се.

поразменя̀. Вж. поразменям.

поразмѐням, -яш, *несв.*; **поразменя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Разменям малко, кратко време. *Вечер след работа току се събират с Венко от Криворечките и Васил Сербезина. И чудо ... Само с тях поразмени някоя дума.* Кр. Григоров. **поразменям се, поразменя се** *страд.*

поразмѐствам, -аш, *несв.*; **поразмѐстя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Размествам малко или от време на време. *Трайко притури ново дърво, поразмести горящите главни и огънят весело запращя.* Влайков. **поразмествам се, поразместя се** *страд.* и *сред. Всички замълчаха един след друг и се ослушаха в неговия глас, а някои и се поразместиха, за да бъдат по-близу до него.* Дим. Талев.

поразмѐстя. Вж. поразмествам.

поразмѝна се, -еш се, *мин. св.* -ах се, *св., сред.* Разминавам се малко. *Тази неприятност се поразмина.*

поразмѝсля, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Размислям малко, кратко време. *Все пак, като поразмисли малко, Пешо реши, че един пионер не бива да постъпва така.* Вежинов. *Но тъй като досега той винаги избързваше в своите решения, нарочно седна на един пън да поразмисли, преди да предприеме каквото и да било действие.* Ем. Станев.

поразмѝсля се, -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Поразмисля. *Но като остана сам и се поразмисли, Тодор разбра, че не е направил добре.* Йовков.

поразмразя̀. Вж. поразмразявам.

поразмразя̀вам, -аш, *несв.*; **поразмразя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Размразявам малко. *Слънцето поразмрази леда.* **поразмразявам се, поразмразя се** *страд.*

поразмръ̀звам се, -аш се, *несв.*; **поразмръ̀зна се,** -еш се, *мин. св.* -ах се, *св.*, *сред.* Размръзвам се малко, отчасти. *Почвата се поразмръзна.*

поразмръ̀зна се. Вж. поразмръзвам се.

поразмъ̀рдам. Вж. поразмърдвам.

поразмъ̀рдвам, -аш, *несв.*; **поразмъ̀рдам,** -аш, *св.* Размърдвам малко, слабо. *Тя я поразмърда дано стане, но овцата и не погледна стопанката си и все така омърлушено стоеше.* И. Волен. **поразмърдвам се, поразмърдам се** *страд.* и *сред.* *Рядко, много рядко големите ѝ крила ще се поразмърдат, ще се завъртят.* Йовков. *Той се поразмърда, намръщи се и изохка с глас, сякаш бе наистина болен от тежка болест.* Я. Гуляшки.

поразмъ̀твам, -аш, *несв.*; **поразмътя̀,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Размътвам малко, слабо или от време на време. *Водата на този кладенец е поразмътена, а трябва да блика бистра като сълза, защото я пият нашите кооператори.* Я. Каралийчев. **поразмътвам се, поразмътя се** *страд.* и *сред.*

поразмъ̀тя. Вж. поразмътвам.

поразна̀сям, -яш, *несв.*; **поразнеса̀,** -ѐш, *мин. св.* поразнѐсох, *прич. мин. действ.* поразнѐсъл, -сла, -сло, *мн.* -сли, *св.* Разнасям малко. *Да поразнеса от поканите, докато е още светло.* **поразнасям се, поразнеса се** *страд.* и *сред.* *Като си понадума, като се пооплака тук и там, стрина Венковица се малко поуспокои, мъката ѝ се поразнесе.* Влайков.

поразнеса̀. Вж. поразнасям.

пора̀зник, *мн.* -ци, *м. Нар.* Човек, който прави поразии; пакостник. *Махни се оттук бре, поразнико! Ще ни изгориш къщата, чумата да те порази макар!* Хар. Русев. *Там долу на полянката поразниците играят самодивското си хоро и бесуват.* Вазов. *Къде | ще скрият момата от тоя поразник.* К. Христов. *Поразници, убил ви Бог! — закрещя Николица и се правеше като да е сега скочила от сън.* Я. Страшимиров.

пора̀зница *ж. Нар.* Жена поразник. *Там тя скара и смрази братята помежду си, биеше свекървата си, и свекър си... не слушаше, — такава беше поразница.* Влайков.

поразнѝщвам, -аш, *несв.*; **поразнѝщя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Разнищвам малко, отчасти. *Поразнищвам чорап.* **поразнищвам се, поразнищя се** *страд.* и *сред.*

поразнѝщя. Вж. поразнищвам.

поразора̀. Вж. поразоравам.

поразора̀вам, -аш, *несв.*; **поразора̀,** -ѐш, *мин. св.* -а̀х, *св.* Разоравам малко, отчасти. *Поразорахме пасищата.* **поразоравам се, поразора се** *страд.*

поразотѝда се, -еш се, *мин. св.* -ох се, *прич. мин. действ.* поразотишѐл се, -шла̀ се, -шло̀ се, *мн.* -шлѝ се, *св.*, *сред.* Само *мн.* и 3 *л. ед.* Разотиваме се по малко, малцина. *Гостите се поразотидоха.*

поразпа̀лвам, -аш, *несв.*; **поразпа̀ля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Разпалвам малко, отчасти или от време на време. *Поразпали огъня.* **поразпалвам се, поразпаля се** *страд.*

поразпа̀ля. Вж. поразпалвам.

поразпа̀рям, -яш, *несв.*; **поразпо̀ря,** -иш, *мин. св.* -их и поразпра̀х, *прич. мин. действ.* поразпра̀л, *св.* Разпарям малко или от време на време. *Поразпори част от чорапа.* **поразпарям се, поразпоря се** *страд.* и *сред.*

поразпа̀свам, -аш, *несв.*; **поразпа̀ша,** -еш, *мин. св.* поразпа̀сах, *св.* Разпасвам малко, отчасти или от време на време. *Поразпаса края на пояса си, след туй пак го опаса.* Йовков **поразпасвам се, поразпаша се** *страд.* и *сред.*

поразпа̀ша. Вж. поразпасвам.

поразпѐня. Вж. поразпеням.

поразпѐням, -яш, *несв.*; **поразпѐня,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Разпеням малко. *Поразпени водата.* **поразпеням се, поразпеня се** *страд.* и *сред.*

поразпѐрвам, -аш, *несв.*; **поразпѐря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Разпервам малко. *Птицата поразпери криле.* **поразпервам се, поразперя се** *страд.* и *сред.*

поразпѐря. Вж. поразпервам.

поразпѐя се. Вж. поразпявам се.

поразпилѐя, -ѐеш, *мин. св.* поразпиля̀х, *прич. мин. действ.* поразпиля̀л, -а, -о, *мн.* поразпилѐли, *прич. мин. страд.* поразпиля̀н, -а, -о, *мн.* поразпилѐни, *св.* Разпилявам малко, отчасти. *Поразпиляха наследството си.* **поразпилявам се, поразпилея се** *страд.* и *сред.*

поразпѝтам. Вж. поразпитвам.

поразпѝтвам, -аш, *несв.*; **поразпѝтам,** -аш, *св.* Разпитвам малко, отчасти или от време на време. *Иди, Велко, иди, синко, поразпитай из село дали няма да пътува някой за града.* Дим. Талев. *Из пътя Райкина майка подкачи да поразпитва дъщеря си ту за едно, ту за друго от бостана.* Влайков. **поразпитвам се, поразпитам се** *страд.*

поразпищя̀ се. Вж. поразпищявам се.

поразпищя̀вам се, -аш се, *несв.*; **поразпищя̀ се,** -йш се, *мин. св.* -я̀х се, *св.*, *сред.* Разпищявам се малко или от време на време. *Детето се поразпищя в двора.*

поразпла̀квам, -аш, *несв.*; **поразпла̀ча,** -еш, *мин. св.* поразпла̀ках, *св.* Разплаквам малко или от време на време. *Тя поразплака детето и си излезе.* **поразплаквам се, поразплача се** *страд.* и *сред.*

поразплатя̀ се. Вж. поразплащам се.

поразпла̀ча. Вж. поразплаквам.

поразпла̀щам се, -аш се, *несв.*; **поразплатя̀ се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св.*, *сред.* Разплащам се малко, отчасти.

поразплета̀. Вж. поразплитам.

поразплѝтам, -аш, *несв.*; **поразплета̀,** -ѐш, *мин. св.* поразплѐтох, *прич. мин. действ.* поразплѐл, *св.* Разплитам малко или от време на време. *Поразплитам пуловера.* **поразплитам се, поразплета се** *страд.* и *сред.*

поразпо̀ря. Вж. поразпарям.

поразпра̀вя. Вж. поразправям.

поразпра̀вя се. Вж. поразправям се.

поразпра̀вям, -яш, *несв.*; **поразпра̀вя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Разправям малко или от време на време. *Ще си изострят езиците, ще поразправят измислици и пак ще млъкнат.* К. Петканов. *Вечер край огнището понякога ни поразправя по някоя приказка.* **поразправям се, поразправя се** *страд.*

поразпра̀вям се, -яш се, *несв.*; **поразпра̀вя се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* и *взаим.* Разправям се малко. *Поразправих се аз с него по този въпрос. Поразправихме се и се разотидохме.*

поразпра̀тя. Вж. поразпращам.

поразпра̀щам, -аш, *несв.*; **поразпра̀тя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Разпращам малко. *Поразпратихме покани.* **поразпращам се поразпратя се** *страд.*

поразпрѐгна. Вж. поразпрягам.

поразприка̀жа се, -еш се, *мин. св.* поразприка̀зах се, *св., сред.* Поразприказвам се. *На двора тя срещна баба си Пинтовка, която, разтревожена от лошите новини за десети полк, беше се отбила при снахите си, за да се поразприкаже и поразтуши малко.* Г. Караславов.

поразприка̀звам се, -аш се, *св., сред.* Разприказвам се малко.

поразпръ̀свам, -аш, *несв.*; **поразпръ̀сна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* поразпръ̀снат, *св.* Разпръсвам малко. **поразпръсвам се, поразпръсна се** *страд.* и *сред.* *Навалицата се поразпръсна.*

поразпръ̀сна. Вж. поразпръсвам.

поразпря̀гам, -аш, *несв.* **поразпрѐгна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* поразпрѐгнат, *св.* Разпрягам малко или от време на време. *Дядо Гено поразпрегна конете, седнахме и трима под сянката.* Йовков.

поразпу̀кам. Вж. поразпуквам.

поразпу̀квам, -аш, *несв.*; **поразпу̀кам,** -аш, *св.* Разпуквам малко. **поразпуквам се, поразпукам се** *страд.* и *сред.* *Земята се е поразпукала.*

поразпу̀скам и **поразпу̀щам,** -аш, *несв.*; **поразпу̀сна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* поразпу̀снат, *св.* Разпускам малко или от време на време. *Априлов седна под ябълката, поразпусна високата яка, която му стягаше гърлото.* А. Каралийчев. **поразпускам се, поразпущам се, поразпусна се** *страд.* и *сред.* *Зарадваха се всички, че вали дъжд, поразпуснаха се и не бързаха да станат от софрата.* Йовков.

поразпу̀сна. Вж. поразпускам.

поразпу̀щам. Вж. поразпускам.

поразпъ̀вам, -аш, *несв.*; **поразпъ̀на,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* поразпъ̀нат, *св.* Разпъвам малко. **поразпъвам се, поразпъна се** *страд.* и *сред.*

поразпъ̀дя. Вж. поразпъждам.

поразпъ̀ждам, -аш, *несв.*; **поразпъ̀дя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Разпъждам малко, не всички или от време на време. *Поразпъдихме децата от двора и сега е тихо.* **поразпъждам се, поразпъдя се** *страд.*

поразпъ̀на. Вж. поразпъвам.

поразпя̀вам се, -аш се, *несв.*; **поразпѐя се,** -ѐеш се, *мин. св.* поразпя̀х се, *прич. мин. действ.* поразпя̀л се, -а се, -о се, *мн.* поразпѐли се, *св., сред.* Разпявам се малко, за кратко време. *Поразпяха се децата.*

поразрабо̀твам, -аш, *несв.*; **поразрабо̀тя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Разработвам малко или понякога. *Поразработвам почвата.* **поразработвам се, поразработя се** *страд.* и *сред.* *След Освобождението бае Нешо излязъл малко на почит в града, избраха го дори и съветник в градския съвет, та и дюкянът му се поразработи.* А. Страшимиров.

поразрабо̀тя. Вж. поразработвам.

поразра̀вям, -яш, *несв.*; **поразро̀вя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Разравям малко или от време на време. *Като доде до огнището и копна, теслата удари на камък, поразрови — показа се плоча.* Йовков. *В това време горе гостолюбивата баба Тонка свали от полицата едно похлупено блюдо, поразрови огъня.* Вазов. *Поразрови той тефтерите, но, като не откри нищо утешително в тях, плюна на пода и ги блъсна настрана.* А. Гуляшки. **поразравям се, поразровя се** *страд.*

поразраня̀. Вж. поразранявам.

поразраня̀вам, -аш, *несв.*; **поразраня̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Ранявам малко или от време на време. *Тесните обувки му бяха поразранили краката.* **поразранявам се, поразраня се** *възвр.* и *страд.*

поразрева̀ се. Вж. поразреввам се.

поразрева̀вам се, -аш се, *несв.*; **поразрева̀ се,** -ѐш се, *мин. св.* -а̀х се, *св., сред.* Разревавам се малко или от време на време. *Поразрева се момчето и си отиде.*

поразредя̀. Вж. поразредявам *и* поразреждам.

поразредя̀вам, -аш, *несв.*; **поразредя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Поразреждам. *Поразредиха сиропа.* **поразредявам се, поразредя се** *страд.* и *сред.*

поразрѐжа. Вж. поразрязвам.

поразрѐждам, -аш, *несв*; **поразредя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Разреждам малко, отчасти. **поразреждам се, поразредя се** *страд.* и *сред.* *Публиката се поразреди в ложите. Излизаха навън да пушат.* Вазов.

поразрѝвам, -аш, *несв.*; **поразрѝя,** -йеш, *мин. св.* -йх, *прич. мин. страд.* поразрѝт, *и* **поразрѝна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* поразрѝнат *св.* Разривам малко, отчасти или от време на време. **поразривам се, поразрия се** *страд.*

поразрѝна. Вж. поразривам.

поразрѝя. Вж. поразривам.

поразро̀вя. Вж. поразравям.

поразруша̀. Вж. поразрушавам.

поразруша̀вам, -аш, *несв.*; **поразруша̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Разрушавам малко. **поразрушавам се, поразруша се** *страд.* и *сред.*

поразря̀звам, -аш, *несв.*; **поразрѐжа,** -еш, *мин. св.* поразря̀зах, *св.* Разрязвам малко. **поразрязвам се, поразрежа се** *страд.*

поразсадя̀. Вж. поразсаждам.

поразсѐждам, -аш, *несв.*; **поразсадя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Разсаждам малко. **поразсаждам се, поразсадя се** *страд.*

поразсѐйвам, -аш, *несв.*; **поразсѐя,** -ѐеш, *мин. св.* поразсѐях, *св.* Разсейвам малко, отчасти

или от време на време. *Това внимание на стрина Кузманица поразсейва мъката от сърцето ѝ.* Влайков. **поразсейвам се, поразсея се** *страд.* и *сред.*

поразсекà. Вж. поразсичам.

поразсèя. Вж. поразсейвам.

поразсѝпвам, -аш, *несв.*; **поразсѝпя,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Разсипвам малко. *Поразсипах чая.* **поразсипвам се, поразсипя се** *страд.* и *сред.*

поразсѝпя. Вж. поразсипвам.

поразсѝчам, -аш, *несв.*; **поразсекà,** поразсечèш, *мин св.* поразсѐкох, поразсèче, *прич. мин. дейст.* поразсѐкъл, -кла. -клò, *мн.* поразсèкли, *св.* Разсичам малко или от време на време. **поразсичам се, поразсека се** *страд.* и *сред.*

поразслàбвам, -аш, *несв*; **поразслàбя,** -иш, *мин. св* -их, *св* Разслабвам малко или от време на време *Той поразслаби яката на ризата си и заклати глава.* Я. Гуляшки. *Сливовият ошав ме поразслаби.* **поразслабвам се, поразслабя се** *страд.* и *сред.*

поразслàбя. Вж. поразслабвам.

поразсмèя. Вж. поразсмивам.

поразсмѝвам, -аш, *несв.*; **поразсмèя,** -èеш, *мин. св.* поразсмя̀х, *прич. мин. дейст.* поразсмя̀л, -а, -о, *мн.* поразсмèли, *прич. мин. страд.* поразсмя̀н, -а, -о, *мн.* поразсмèни, *св.* Разсмивам малко или от време на време. *Много е тъжен, поразсмей го малко. Понякога тя го поразсмива с шегите си.* **поразсмивам се, поразсмея се** *страд.* и *сред.* *Той изглеждаше хубав само когато се поразсмиваше.* Я. Гуляшки.

поразсỳквам, -аш, *несв.*; **поразсỳча,** -еш, *мин. св.* поразсỳках, *св.* Разсуквам малко, отчасти. *Поразсучи конеца.* **поразсуквам се, поразсуча се** *страд.* и *сред.*

поразсỳча. Вж. поразсуквам.

поразсъ̀дя. Вж. поразсъждавам.

поразсъждàвам, -аш, *несв.*; **поразсъ̀дя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Разсъждавам малко, кратко време. *Извиках ви нарочно и двамата — каза майорът. — Трябва заедно да поразсъдим.* Вежинов.

поразсъ̀мвам се. Само 3 *л. ед.* **поразсъ̀мва се,** *несв.*; **поразсъ̀мне се,** *мин. св.* поразсъ̀мна се, *св., безл.* Разсъмва се малко. *Щом се поразсъмне, ще тръгнем на работа.*

поразсъ̀мне се. Вж. поразсъмвам се.

поразсъ̀рдвам, -аш, *несв.*; **поразсъ̀рдя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Разсърдвам малко, отчасти или от време на време. *Марковият укор поразсърди Мича.* Вазов. **поразсърдвам се, поразсърдя се** *страд.* и *сред.* *Той се поразсърди и се обърна гърбом към Костадина.* Йовков.

поразсъ̀рдя. Вж. поразсърдвам.

поразсъ̀хвам се, -аш се, *несв.*; **поразсъ̀хна се,** -еш се, *мин. св.* -ах се, *св., сред.* Само 3 *л.* Разсъхвам се малко, отчасти.

поразсъ̀хна се. Вж. поразсъхвам се.

поразтакàвам, -аш, *св.* Поразтакам. **поразтакавам се** *страд.* и *сред.*

поразтàкам, -аш, *св.* Разтакавам малко. *Ще му измислят някаква давност, може би ще го поразтакат малко и ще го освободят.* Г. Караславов. **поразтакам се** *страд.* и *сред.*

поразтвàрям, -яш, *несв.*; **поразтвòря,** -иш, *мин. св* -их *св.* Разтварям малко или от време на време. *Поразтвори вратата, за да се проветри стаята по-добре.* **поразтварям се, поразтворя се** *страд.* и *сред.* *Но в същото време едното крило на прозорчето се поразтвори и той дочу шепота на стария работник.*

поразтвòря. Вж. поразтварям.

поразтèгля. Вж. поразтеглям.

поразтèглям, -яш, *несв.*; **поразтèгля,** -иш, *мин. св* -их, *св.* Разтеглям малко, донякъде. *Поразтегли колана.* **поразтеглям се, поразтегля се** *страд.* и *сред.*

поразтèгна. Вж. поразтягам.

поразтѝкам. Вж. поразтиквам.

поразтѝквам, -аш, *несв.*; **поразтѝкам,** -аш, *св.* Разтиквам малко. *Поразтиках навалицата и си пробих път.* **поразтиквам се, поразтикам се** *страд.*

поразтовàрвам, -аш, *несв.*; **поразтовàря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Разтоварвам малко. **поразтоварвам се, поразтоваря се** *страд.* и *сред.*

поразтовàря. Вж. поразтоварвам.

поразтопя̀. Вж. поразтопявам.

поразтопя̀вам, -аш, *несв.*; **поразтопя̀,** -ѝш, *мин. св.* -ѝх, *св.* Разтопявам малко, отчасти или от време на време. *Топлината поразтопи маслòто. Грейна слънце и поразтопи снега.* **поразтопявам се, поразтопя се** *страд.* и *сред.*

поразтòча. Вж. поразточвам.

поразтòчвам, -аш, *несв.*; **поразтòча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Разточвам малко. **поразточвам се, поразточа се** *страд.*

поразтрèбвам, -аш, *несв.*; **поразтрèбя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Разтребвам малко, набързо или от време на време. *Тя поразтребва набързо и намества нещо тук-там.* Влайков. *Уж поразтребихме и попреметохме сами, но нищо не излезе от това. Лесно можеше да се долови, че тука не е пипала мамината ръка.* Ст. Чилингиров. **поразтребвам се, поразтребя се** *страд.*

поразтрèбя. Вж. поразтребвам.

поразтревòжа. Вж. поразтревожвам.

поразтревòжвам, -аш, *несв.*; **поразтревòжа,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Разтревожвам малко. *Тази новина ме поразтревожи.* **поразтревожвам се, поразтревожа се** *страд.* и *сред.*

поразтрепèрвам се, -аш се, *несв*; **поразтрепèря се,** -еш се, *мин. св.* -ах се, *св., сред.* Разтрепервам се малко. *Краката му се поразтреперaха от умора и той седна.*

поразтрепèря се. Вж. поразтрепервам се.

поразтресè ме. Вж. поразтрисам.

поразтрѝвам, -аш, *несв.*; **поразтрия̀,** -йеш, *мин. св.* поразтрѝх, *прич. мин. страд.* поразтрѝт, *св.* Разтривам малко или от време на време. *Добре сме уж, ами детето нощеска го заболя главичката… — Напръскай го по главичката, поразтрий му челцето, и то ще се разнесе.* Влайков. *Настине ли, поразтриват го с камфор.* **поразтривам се, поразтрия се** *възвр.* и *страд.*

поразтрѝсам. Само 3 *л. ед.* **поразтрѝса ме,** *несв.*; **поразтресè ме,** *мин. св.* поразтрèсе ме, *св., безл.* Разтриса ме малко или от време на

време. *Днес ме поразтресе, но скоро ми мина.*

поразтрѝя. Вж. поразтривам.

поразтрошà. Вж. поразтрошавам.

поразтрошàвам, -аш, *несв.*; **поразтрошà,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Разтрошавам малко. *Брат ми рече: — Както хапнахме, както пийнахме, да има сега една мечка да се поборим, да си поразтроша кокалите, че да видиш тогава какво направям.* Елин Пелин. **поразтрошавам се, поразтроша се** *страд.* и *сред.*

поразтрѐскам. Вж. поразтръсквам.

поразтрѐсквам, -аш, *несв.*; **поразтрѐскам,** -аш, *св.* Разтръсквам малко. *Поразтръска ме каруцата.* **поразтръсквам се, поразтръскам се** *страд.* и *сред.*

поразтỳрвам, -аш, *несв.*; **поразтỳря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Разтурвам малко. **поразтурвам се, поразтуря се** *страд.* и *сред.*

поразтỳря. Вж. поразтурвам *и* поразтурям.

поразтỳрям. -яш, *несв.*; **поразтỳря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Поразтурвам. **поразтурям се, поразтуря се** *страд.* и *сред.*

поразтушà. Вж. поразтушавам.

поразтушàвам, -аш, *несв.*; **поразтушà,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Разтушавам малко или от време на време. *Илия се шегуваше, подхвърляше закачки, смееше се. Той знаеше, че на тези хора не им беше много до смях, но тъкмо затова искаше да ги поразтуши малко.* Г. Караславов. **поразтушавам се, поразтуша се** *страд.* и *сред.* *Беше се отбила при снахите си, за да се поразприкаже и поразтуши.* Г. Караславов.

поразтъжà. Вж. поразтъжавам.

поразтъжàвам, -аш, *несв.*; **поразтъжà,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Разтъжавам малко. *Поразтъжи го новината, че ще трябва да напусне родния си край.* **поразтъжавам се, поразтъжа се** *страд.* и *сред.*

поразтѐпквам, -аш, *несв.*; **поразтѐпча,** -еш, *мин. св.* поразтѐпках, *св.* Разтъпквам малко или от време на време. *Боли ме гърба и накарах детето да ме поразтъпче.* **поразтъпквам се, поразтъпча се** *страд.* и *сред.* *В тепавицата краката ми се схванаха, искам малко да се поразтъпча.* К. Петканов. *Като излязох тази вечер от канцеларията, отидох да се поразтъпча насам-натам.* Вазов.

поразтѐпча. Вж. поразтъпквам.

поразтѐркам. Вж. поразтърквам.

поразтѐрквам, -аш, *несв.*; **поразтѐркам,** -аш, *св.* Разтърквам малко, кратко или от време на време; поразтривам. *Изуй се и ти, понагрей, поразтъркай си краката.* М. Марчевски. *Когато човек настине, добре е да го поразтъркат.* **поразтърквам се, поразтъркам се** *възвр.* и *страд.*

поразтѐрсвам, -аш, *несв.*; **поразтѐрся,** -иш, *мин св.* -их, *св.* Разтърсвам малко, кратко или от време на време. *Той си свали шапката и поразтърси главата си.* Влайков. **поразтърсвам се, поразтърся се** *страд.* и *сред*

поразтѐрся. Вж. поразтърсвам.

поразтя̀гам, -аш, *несв.*; **поразтѐгна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* поразтѐгнат, *св.* Разтягам малко, донякъде. *Листът на чорапа е поразтегнат.* **поразтягам се, поразтегна се** *страд.* и *сред.*

поразубедя̀. Вж. поразубеждавам.

поразубеждàвам, -аш, *несв.*; **поразубедя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Разубеждавам малко. *Поразубеждаваха го да не се ожени, но той пак се ожени.* **поразубеждавам се, поразубедя се** *страд.* и *сред.*

поразузнàвам, -аш, *несв.*; **поразузна̀я,** -àеш, *мин. св.* поразузнàх, *прич. мин. страд.* поразузнàт *св.* Разузнавам малко. **поразузнавам се, поразузная се** *страд.*

поразузна̀я. Вж. поразузнавам.

поразỳча. Вж. поразучавам.

поразучàвам, -аш, *несв.*; **поразỳча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Разучавам малко или от време на време. *Поразучавам песен.* **поразучавам се, поразуча се** *страд.*

поразфучà се. Вж. поразфучавам се.

поразфучàвам се, -аш се, *несв.*; **поразфучà се,** -йш се, *мин. св.* -àх се, *св., сред.* Разфучавам се малко или от време на време. *Вятърът се поразфуча, но скоро спря.*

поразхàйтвам, -аш, *несв.*; **поразхàйтя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Разхайтвам малко или от време на време. *Ще поразхайтиш детето с това глезене.* **поразхайтвам се, поразхайтя се** *страд.* и *сред.* *Цочо напоследък обича да попийва, поразхайтил се е.* Кр. Григоров.

поразхàйтя. Вж. поразхайтвам.

поразхвѐрля. Вж. поразхвърлям.

поразхвѐрлям, -яш, *несв.*; **поразхвѐрля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Разхвърлям малко. **поразхвърлям се, поразхвърля се** *страд.* и *сред.*

поразхлàбвам, -аш, *несв.*; **поразхлàбя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Разхлабвам малко. *Като виждаше как се мъчи Лазар, стене и се задушава, Султана се опита да поразхлаби превръзката му.* Дим. Талев. **поразхлабвам се, поразхлабя се** *страд.* и *сред.*

поразхлàбя. Вж. поразхлабвам.

поразхладя̀. Вж. поразхладявам *и* поразхлаждам.

поразхладя̀вам, -аш, *несв.*; **поразхладя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Поразхлаждам. **поразхладявам се, поразхладя се** *страд.* и *сред.* *Понякога привечер, когато денят се поразхладяваше, Павел излизаше на разходка по полето и отиваше на нивата при жетварите.* Елин Пелин.

поразхлàждам, -аш, *несв.*; **поразхладя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Разхлаждам малко или от време на време. *Летен дъждец — ще поразхлади и ще премине и още по-сладко се спи в неговия тих шум.* Дим. Талев. **поразхлаждам се, поразхладя се** *страд.* и *сред.*

поразхлѐнча се. Вж. поразхленчвам се.

поразхлѐнчвам се, -аш се, *несв.*; **поразхлѐнча се,** -иш се, *мин.св.* -их се, *св., сред.* Разхленчвам се малко или от време на време. *Детето се умори и се поразхленчи.*

поразхòдя. Вж. поразхождам.

поразхòждам, -аш, *несв.*; **поразхòдя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Разхождам малко, понякога или от време на време. *Но аз пак не разбирам как се одържа Трайчев да се не възползува от случая да те поразходи до София.* Вазов. *Само около обед, когато въздухът поомекваше малко, овчарите изкарваха стадата си по реката, за да*

ги поразходят, да ги напоят и да ги оставят да почоплят изсъхналата трева между камъните. Г. Караславов. **поразхождам се, поразходя се** *страд.* и *сред. Двамата братя излязоха да се поразходят до обед.* Дим. Талев. *Още беше рано за вечеря, затова излязоха да се поразходят вън от село.* Йовков.

поразхубавѐя се. Вж. поразхубавявам се.

поразхубавя̀. Вж. поразхубавявам.

поразхубавя̀вам, -аш, *несв.*; **поразхубавя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Разхубавявам малко. *Новата прическа я поразхубави.* **поразхубавявам се. поразхубавя се** *възвр., страд.* и *сред. Изплакна лицето си с малко вода, забради се назад по момински, бодна на ухото си една китка, от което лицето ѝ се поразхубави.* И. Волен.

поразхубавя̀вам се, -аш се, *несв.*; **поразхубавѐя се,** -ѐеш се, *мин. св.* поразхубавя̀х се, *прич. мин. действ.* поразхубавя̀л се, -а се, -о се, *мн.* поразхубавѐли се, *св., сред.* Разхубавявам се малко.

поразца̀пам. Вж. поразцапвам.

поразца̀пвам, -аш, *несв.*; **поразца̀пам,** -аш, *св.* Разцапвам малко. *Ученикът е поразцапал с мастило тетрадката си.*

поразцѐпвам, -аш, *несв.*; **поразцѐпя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Разцепвам малко или от време на време. *Днес поразцепих трески. Вечер, когато се върна от работа, поразцепвам дърва.* **поразцепвам се, поразцепя се** *страд.* и *сред.*

поразцѐпя. Вж. поразцепвам.

поразцъфтя̀. Вж. поразцъфтявам.

поразцъфтя̀вам, -аш, *несв.*; **поразцъфтя̀,** -йш, *мин. св.* -я̀х, *прич. мин. действ.* поразцъфтя̀л, -а, -о, *мн.* поразцъфтѐли, *св.* Разцъфтявам малко, отчасти. *Дърветата поразцъфтяха.*

поразцъфтя̀вам се, -аш се, *несв.*; **поразцъфтя̀ се,** -йш се, *мин. св.* -я̀х се, *прич. мин. действ.* поразцъфтя̀л се, -а се, -о се, *мн.* поразцъфтѐли се, *св., сред.* Поразцъфтявам.

поразчѐпкам. Вж. поразчепквам.

поразчѐпквам, -аш, *несв.*; **поразчѐпкам,** -аш, *св.* Разчепквам малко, отчасти или от време на време. *Поразчепквам вълна.* **поразчепквам се, поразчепкам се** *страд.*

поразчѐсвам, -аш, *несв.*; **поразчѐша,** -еш, *мин. св.* поразчѐсах, *св.* Разчесвам малко или от време на време. *Аз вземам едно пашкулче и несръчно го поразчесвам.* Влайков. *Поразчесвам ресните.* **поразчесвам се, поразчеша се** *страд.*

поразчѐша. Вж. поразчесвам.

поразчѝствам, -аш, *несв.*; **поразчѝстя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Разчиствам малко, набързо или от време на време. *Докато съм на село, поразчисти двора.* **поразчиствам се, поразчистя се** *страд.* и *сред. Султана се разпореждаше да се поразчисти къщата и дворът от снощната бъркотия.* Дим. Талев.

поразчѝстя. Вж. поразчиствам.

поразчо̀пля. Вж. поразчоплям.

поразчо̀плям, -яш, *несв.*; **поразчо̀пля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Разчоплям малко или от време на време. *Поразчоплих раната.* **поразчоплям се, поразчопля се** *възвр.* и *страд.*

поразчо̀рля. Вж. поразчорлям.

поразчо̀рлям, -яш, *несв.*; **поразчо̀рля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Разчорлям малко. *Поразчорлих косата си.* **поразчорлям се, поразчорля се** *страд.* и *сред.*

поразчу̀вам се, -аш се, *несв.*; **поразчу̀я се,** -у̀еш се, *мин. св.* поразчу̀х се, *св., сред.* Разчувам се малко. *Поразчу се, че ще отива в чужбина, и почнаха да го търсят.*

поразчу̀пвам, -аш, *несв.*; **поразчу̀пя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Разчупвам малко. *Поразчупих хляба.* **поразчупвам се, поразчупя се** *страд.* и *сред.*

поразчу̀пя. Вж. поразчупвам.

поразчу̀я се. Вж. поразчувам се.

поразша̀вам се. Вж. поразшаввам се.

поразша̀ввам се, -аш се, *несв.*; **поразша̀вам се,** -аш се, *св., сред.* Разшаввам се малко или от време на време. *Поразшаваха се селяните, попрокашля се някой оттук-оттам, поспогледаха се и замълчаха с наведени глави.* Елин Пелин.

поразшѐтам се. Вж. поразшетвам се.

поразшѐтвам се, -аш се, *несв.*; **поразшѐтам се,** -аш се, *св., сред.* Разшетвам се малко или от време на време. *Ей сега — като се поразшета — работата може да се оправи.* Вежинов.

поразшѝвам, -аш, *несв.*; **поразшѝя,** -йеш, *мин. св.* поразшѝх, *прич. мин. страд.* поразшѝт, *св.* Разшивам малко. **поразшивам се, поразшия се** *страд.* и *сред.*

поразширя̀. Вж. поразширявам.

поразширя̀вам, -аш, *несв.*, **поразширя̀,** -йш, *мин. св.* -я̀х, *св.* Разширявам малко. *Ще трябва да поразширим вратите, да дигнем по-високо горните им прагове.* Дим. Талев. **поразширявам се, поразширя се** *страд.* и *сред.*

поразшѝя. Вж. поразшивам.

поразя̀. Вж. поразявам.

поразя̀вам, -аш, *несв.*; **поразя̀,** -йш, *мин. св.* -я̀х, *св.* **1.** Нанасям поражение; унищожавам, разгромявам, погубвам. *Мойте братя отълченци / в нови славни бойове / ще да гонят, поразяват / вечните ни врагове.* Вазов. *Да те порази черната чума! Ти погуби рожбата ми.* Вазов. **2.** Нанасям тежки повреди, щети на нещо; повреждам, развалям. *Прибери ми от Цветанови новия ремък, дето го забравих, че може да го поразят децата.* Вазов. *Станка се спираше, гледаше опустошените тавани, прояденити греди, разкривените рамки на врати и прозорци ...; тя беше безсилна да преобрази онова, което беше правено толкова отдавна ... и което годините съвсем бяха поразили и обезобразили.* Г. Караславов. **3.** За болест — нанасям повреда, засягам болезнено някой орган. *Това изстиване на краката и слабият пулс — бяха обезпокоителни... Той ... знаеше, че изстиването върви нагоре, то може да порази сърцето и тогава край.* Л. Стоянов. *Ревматизмът поразява сърцето.* **4.** *Прен.* Болезнено, дълбоко засягам някого, сразявам нравствено; съкрушавам. *Тая несполука го порази. Той се промени, стана мрачен, лицето му се прибули с дълбока, строга тъга.* Вазов. *То не можеше да си представи ясно какво е станало, но общата скръб и писъците на леля му Йовка бяха поразили душата му.* Елин Пелин. ‖ Предизвиквам

силно впечатление, голяма изненада, удивление от нещо; смайвам, слисвам. *Ужасната картина ме порази окончателно, изгубих и ум, и разум, и кураж.* З. Стоянов. *Същевременно той беше поразен от нейната тънка съобразителност, от трезвите ѝ мисли, от остроумната ѝ предвидливост.* Г. Караславов. **поразявам се, поразя се** *страд.*

поразя̀ване *ср. Отгл. същ. от* поразявам *и от* поразявам се. *Подир минутното поразяване от вида на баща си, Петър сега още полудяваше за бързо отмъщение.* Вазов.

поразядо̀сам. Вж. поразядосвам.

поразядо̀свам, -аш, *несв.*; **поразядо̀сам,** -аш, *св.* Разядосвам малко, донякъде или за кратко време. **поразядосвам се, поразядосам се** *възвр.* и *страд.*

поразя̀ждам, -аш, *несв.*; **поразя̀м,** поразядѐш, *мин. св.* поразя̀дох, *прич. мин. действ.* поразя̀л, *св.* Разяждам малко. *Киселината поразяла метала.* **поразяждам се, поразям се** *страд.*

поразя̀ждам се, -аш се, *несв.*; **поразя̀м се,** поразядѐш се, *мин. св.* поразя̀дох се, *прич. мин. действ.* поразя̀л се, *св., сред.* Разяждам се малко. *Яденето беше вкусно, та се поразядох.*

поразя̀м. Вж. поразяждам.

поразя̀м се. Вж. поразяждам се.

поразяря̀. Вж. поразярявам.

поразяря̀вам, -аш, *несв.*; **поразяря̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Разярявам малко. **поразярявам се, поразяря се** *страд.* и *сред.*

поразясня̀. Вж. поразяснявам.

поразясня̀вам, -аш, *несв.*; **поразясня̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Разяснявам малко, отчасти или от време на време. *Той поразясни задачата на учениците.* **поразяснявам се, поразясня се** *страд.*

пора̀сна. Вж. пораствам.

пораста̀. Вж. порастям.

пора̀ствам, -аш, *несв.*; **пора̀сна,** -еш, *мин. св.* -ах, *и* **пораста̀,** -ѐш, *мин. св.* пора̀стох, *прич. мин. действ.* пора̀съл, -сла, -сло, *мн.* -сли, *св.* 1. Като раста, ставам голям, висок, едър. *Изкълнилите пролетни стръкове — / да пораснат, да станат до пояса нива, / да достигнат до жетва небивала.* Багряна. *Детето порасна много и дрехите му окъсяха. Ноктите на детето много са порасли.* 2. Ставам по-голям на възраст; израствам. *По-късно, когато работата им закрепна и децата им пораснаха, те се разделиха.* Йовков. *Детето ѝ е пораснало и догодина ще тръгне на училище.* ‖ *Обр. И в няколко дена, тайно и полека, / народът порасте на няколко века!* Вазов. 3. При растежа си достигам до пълнолетие, до зрялост; възмъжавам. *Минало много време. Детето порасло. Станало момък за женене.* Ран Босилек. *Порасте Панчо, стана вече и ергенин.* Влайков. ‖ Прекарвам детството и юношеството си някъде или при известни обстоятелства. *Та сърце, майко, не трае / да гледа турчин, че бесней над бащино ми огнище: там, дето съм пораснал / и първо мляко засукал.* Ботев. *Павел... се чувствуваше чужд в къщата, дето бе се родил и пораснал.* Елин Пелин. 4. За растение коса и др. под. — пониквам, изниквам, израствам. *Мястото, на което гореше огънят, беше полегата полянка, обиколена с високи, но не много гъсти брези, измежду чиито прави като свещи стволове бе пораснала сочна папрат.* Ст. Загорчинов. *Момчето вече възмъжаваше, пораснаха му и мустачки.* 5. Ставам по-голям; увеличавам се, уголемявам се, нараствам. *Заедно с напредването на деня и опасността порастваше.* Вазов. *Засвириха пак кавалите, порасна пак глъчката на трапезата.* Йовков. *Нетърпението на публиката порасна... Чуваха се негодуващи протести.* Елин Пелин. 6. *Прен.* Добивам по-голямо значение, ставам повече ценен и уважаван. *Като говореше тия невероятни неща, тоя момък порастваше пред очите ми.* Вазов. *Той изведнъж порасна в нейната представа и неочаквано и за самата нея стана голяма и важна личност.* Г. Караславов. □ **Порастват ми крила** (книж.) — повишава ми се самочувствието, вдъхновявам се, ентусиазирам се да извърша нещо. *Ще работим и двамата. Нали виждаш какво е: аз всичко ти казах. С тебе крила ще ми пораснат.* Дим. Талев. **Порасна му работата** (разг.) — стана голям човек по обществено положение. *Съдия-човек, — порасте му работата, — отговаряше други.* Вазов. **Порастват ми ушите** (разг.) — възгордявам се от похвала, от успехи и др. *Голям стана, пораснаха му ушите — какво да се прави?* Д. Немиров. **Порастват му акциите** — значението му се увеличава.

пора̀стване *ср. Отгл. същ. от* порастям.

порахату̀вам, -аш, *св. Нар.* Рахатувам малко, кратко време. *Ти доста работи, доста се труди... Сега трябва душата ти да порахатува.* Д. Немиров.

по̀рвам, -аш, *несв.*; **по̀рна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* по̀рнат, *св.* 1. Поря, разпарям малко. 2. Прорязвам или пробивам с нещо остро. **порвам се, порна се** *страд.*

по̀рване *ср. Отгл. същ. от* порвам *и от* порвам се.

порева̀. Вж. поревавам.

порева̀вам, -аш, *несв.*; **порева̀,** -ѐш, *мин. св.* -а̀х, *св.* Рева малко, кратко време или от време на време. *Детето порева малко и заспа.*

порѐвна се. Само 3 *л.* **порѐвне ми се,** *мин. св.* порѐвна ми се, *св., сред. Нар.* Пожелавам нещо, прииска ми се, дощява ми се. *Поревна ми се да хапна от гостбата.*

поревну̀вам, -аш, *св.* Ревнувам малко, за кратко време.

порѐд *нареч.* Последователно, един след друг. *Като биха така известно време ту в хор, ту една след друга, камбаните заглъхнаха поред, както бяха започнали.* Ст. Загорчинов. *Цели шест дни поред горските пътеки бяха свободни.* Орлин Василев.

порѐден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* Който следва непосредно един след друг. *Театърът ще има днес третото си поредно представление. Спечелени бяха три поредни победи. Масови поредни рентгенови прегледи.* □ **Пореден номер** — отделен номер от редица номера, които следват един след друг.

порѐдица *ж.* Група предмети или явления, които се явяват, съществуват в последователен ред и имат еднакви или много общи черти; серия. *Една поредица от снимки показваше живота на младежите в лагера. Поредица възпоменателни марки.*

порѐдом *нареч. Нар.* Обикн. в съчет. **ред поредом** — поред, последователно. *Три вечери поредом обикаля | край Недините пусти двори Бойко.* П. П. Славейков. *И, като пред свой, пред мен | ред поредом изповяда | и помисли, и мечти.* П. П. Славейков.

порѐжа. Вж. порязвам.

пòрене *ср. Отгл. същ. от* поря *и от* поря се.

порекà, поречѐш, *мин. св.* порѐкох, *прич. мин. действ.* порѐкъл, -кла, -кло, *мн.* -кли, *св. Диал.* Река, кажа нещо малко, леко; позагатвам, подхвърлям. *Невястата поиска тя да меси. Стрина Венковица порече да си меси сама, ала Тинка настоя и тя отстъпи.* Влайков.

пòрест, -а, -о, *прил.* Който има пори; шуплив. *Пореста повърхност. Пореста кожа.*

порѐчие, *мн.* -я, *ср.* Земя, местност, разположена по течението на река. *Поречието на Дунав.*

пòрив *м.* (рус). *Книж.* 1. Силен стремеж, устрем към нещо. *В миг стон разцепи замъртвелий въздух, | подобно сдавен порив към живот.* П. П. Славейков. *Сега Алекси чувствуваше как отново напира в кръвта му прежната бодрост, жаждата да върши нещо — неутолимият порив на младостта, да живее и да се радва на всичко хубаво в света.* А. Гуляшки. *Младежки пориви.* || Силна проява, изблик на някакво чувство *Сега порив на необузданост обхвана баща ми.* Ст. Чилингиров. *Той я прихвана крепко и с такъв неудържим порив, . . . че Станка изохка леко.* Г. Караславов. 2. Напор. *Насреща му изскочи вятърът с бесен порив, завали го, повърна го назад и го спря.* Елин Пелин.

поривѝст, -а, -о, *прил.* Силен, буен, стремителен. *Топъл поривист вятър беше задухал, небето пред тях бързо тъмнееше, далеко тътнеше гръмотевица.* Ст. Загорчинов. *Поривист и вихрен в политическия си живот, Величков беше мил и благ в частния.* Вазов. *Поривисти движения.*

поривѝсто. *Нареч. от* поривист; буйно, стремително. *Възви се той и поривисто грабна | цигулката во трепетни ръце.* П. П. Славейков.

порѝна, -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Рина малко, кратко време. **порина се** *страд.*

порѝпам. Вж. порипвам.

порѝпвам, -аш, *несв.*; **порѝпам**, -аш, *св.* Рипам малко, кратко време или от време на време.

порисỳвам, -аш, *св.* Рисувам малко, кратко време.

порѝтам. Вж. поритвам.

порѝтвам, -аш, *несв.*; **порѝтам**, -аш, *св.* Ритам малко, кратко време или от време на време. *Ти го подстригваш, то поритва.* Погов.

порѝткам. Вж. поритквам.

порѝтквам, -аш, *несв.*; **порѝткам**, -аш, *св.* Риткам малко, кратко време. *Тя остана да гледа въз Панча като залисана . . . и детето си заряза недоповито, като го остави да поритка с краченцата си.* Влайков.

порицàвам, -аш, *несв.*; **порицàя**, -àеш, *мин. св.* порицàх, *св.* (рус.). *Книж.* Неодобрявам и остро осъждам поведение, дела, думи и пр., силно укорявам. *Ето патриот истински, който всенародно порицава сина си и одобрява наказанието му!* Вазов. *В стаята Петър рязко порицаваше местните другари. Да не използуват те нито един случай за политическо действие досега!* П. Спасов. **порицавам се, порицая се** *възвр. и страд.*

порицàване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* порицавам *и от* порицавам се.

порицàние, *мн.* -я, *ср. Книж.* Силно неодобрение и остро осъждане на поведение, дела, думи и пр.; порицаване. *Ни чувство на злобно порицание, ни презрение, нито лекомислен смях не са ръководили моето перо.* Ал. Константинов. *Постъпката му заслужава обществено порицание.*

порицàя. Вж. порицавам.

пòрна. Вж. порвам.

порнографѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил. Книж.* Който се отнася до порнография; неморален, циничен. *Порнографични скици. Порнографични снимки. Порнографична литература.*

порнографѝчески, -а, -о, *прил. Книж.* Порнографичен.

порногрàфия *ж.* (гр.). *Книж.* Грубо, цинично изобразяване, представяне на полови прояви и отношения в разказ, рисунка, снимка и пр.

порногрàфски, -а, -о, *прил. Книж.* Порнографичен. *Книга с порнографско съдържание. Порнографска литература.*

поро̀бвам, -аш, *несв.*; **поро̀бя**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Отнемам политическата, икономическата или личната независимост на някого, превръщам някого в роб; заробвам. *Тоя народ, поробен от стотици години, не умееше да се радва. Не се сещаше някой да изпее поне една песен.* Дим. Талев. *Петра бана погубиха, | а Ивана потурчиха, | бяла Рада поробиха.* Нар. пес. *Империализмът се стреми да пороби народите.* || Завладявам територия и я подчинявам на своята власт. *Сбогом, земльо поробена, | вий гори зелени, | черни бразди и полета | с кърви напоени.* Вазов. *Враг пороби земята ни.* 2. Правя някого да се чувствува като роб. *Онзи ден една бедна вдовица съжаляваше, че не дала дъщеря си да се учи за певица, а я омъжила, та я поробила млада зелена.* Ал. Константинов. *Уж да се улесня в работата взех та го* (момичето) *главих. То се вика, невясто Богданице, взех та го поробих у чужди хора.* Влайков. **поробвам се, поробя се** *страд.*

поро̀бвам се, -аш се, *несв.*; **поро̀бя се**, -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред. Разг.* Заемам се с някаква работа, която ми отнема цялото време и ме кара да се чувствувам като роб; заробвам се. *Много труд се полага, истина, без мярка труд. Лете всички в къщи — и жена и деца — се поробваме.* Влайков. *След женитбата си тя се пороби.*

поро̀бване *ср. Отгл. същ. от* поробвам *и от* поробвам се. *Руско-турската война от 1877—1878 г. сложи край на националното ни поробване. Икономическо поробване.*

поробѝтел, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* Народ или човек, който поробва, който отнема свободата на някого. *Българският народ не веднаж е плащал кръвнина на своите поробители.* А. Каралийчев. *И започна най-тежката и славна борба на българския народ срещу поробителите.* Ем. Коралов.

поробѝтелка *ж.* Страна, държава, която поробва.

поро̀бя. Вж. поробвам.

поро̀бя се. Вж. поробвам се.

по̀ров, -а, -о. *Прил. от* пор. *Тая шапка дядо Мирьо носеше от памтивека... Тя му служеше и за запушалка, която натъпкваше в някоя катерича или порова дупка.* Ем. Станев. *Порови кожи.*

поро̀ввам, -аш, *несв.*; **поро̀вя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Ровя малко, кратко време или от време на време. *Тогава той изважда кесията си и дава на доктора една сума. Трябва да е била поголемшка, защото бръква дълбоко в кесията и доста поровва из нея.* Влайков. *Аврам стана, отвори с дълъг, кован ключ един долап в отсрещната стена, порови нещо там и пак затвори долапа.* Дим. Талев. *Децата имаха навик да поровват в шкафа.* **поровва̀м се, поровя се** *страд.* и *сред. Първите дни на село Александър скучаеше... Порови се ден-два в бащината си библиотека, после и това му омръзна.* А. Гуляшки.

поро̀вя. Вж. поровввам.

поро̀да *ж.* Разновидност в животни, обикн. домашни, или в културни растения, която ги отличава от другите животни или растения от същото семейство; раса, сорт. *Вълчан разказваше. . какви кучета беше имал едно време: големи и рунтави като мечки, люти и зли като змии. Анадолска порода.* Йовков. *Само това време знае и големите хергелета — полудиви коне... Една съвсем особена порода: коне с дълги и гъсти гриви..., с опашки, които стигат земята, стройни и гъвкави като змии.* Йовков. *Насреща му се зададе едно куче вълча порода. Една от кравите беше швейцарска порода. В градината им имаше няколко породи ябълки. Круша от добра порода.*

породѐн, -а, -о. **1.** *Прич. мин. страд. от* породя. **2** Като *прил.* Обикн. в съчет. **породени деца** — деца, които са родени наскоро едно след друго.

породѝст, -а, -о, *прил.* Който е от добра порода. *Зунка беше с тънки дълги крачета с големи щръкнали ушенца и тънка дълга муцунка. Ясно беше, че е породисто куче.* Д. Немиров. *Когато смениха местните крави с млади, породисти, стрина Митра стана краварка.* Кр. Григоров. *Породист кон. Породиста кокошка. Породиста ябълка.*

породя̀. Вж. пораждам.

породя̀ се. Вж. пораждам се.

поро̀ен, -о̀йна, -о̀йно, *мн.* -о̀йни, *прил.* **1.** За вода, дъжд — който тече или вали буйно; проливен, буен. *Дядо Драгойчо... разказва на мливарите за поройната вода, която лани му скъсала яза.* А. Каралийчев. *Дъждът ставаше още по-силен и пороен и тя стоеше под стряхата.* Вазов. *Придойде ли след пороен дъжд буйно реката, излиза из коритото си и прави пакости.* Влайков. ‖ *Обр. Моли, моли се да не заговори | сега в теб съвест — и те призове | на страшен съд, — че много ти ми стори | поройни сълзи, луди плачове.* К. Христов. **2.** За земен наклон — който е изровен от порой. *Прекосиха един пороен дол, изравниха се с белия, млечен в зори Дунав.* А. Страшимиров. *По склонът ронливи на поройна урва | израснал е дъб-великан.* К. Христов.

порозовѐя. Вж. порозовявам.

порозовя̀вам, -аш, *несв.*; **порозовѐя,** -ѐеш, *мин. св.* порозовя̀х, *прич. мин. действ.* порозовя̀л, -а, -о, *мн.* порозовѐли, *св.* Ставам розов, получавам розов цвят. *Людмила се оживи, бузите ѝ порозовяха.* А. Гуляшки. *Вече беше започнало леко да се развиделява... Небето порозовя.* Вежинов. *Свечеряваше се. Тежките куполи на катедралата порозовяха.* Вежинов.

поро̀ище, *мн.* -а, *ср.* Място, изровено от порой. *Поради обезлесяването на планината образували са се доста пороища. Необходимо е да се залесяват пороищата.*

поро̀й, *мн.* поро̀и *и* поро̀ища, *м.* **1.** Силен воден поток, който се образува от проливен дъжд. *Отвред се чуваше да шурти вода, из баирите надолу се стичаха порои.* Йовков. *Пороищата са изровили стръмнините и завлекли пътищата.* Елин Пелин. *Малко хора живееха в тая страна, издълбана от планинските порои и изсушена от непрестанен вятър.* Ст. Загорчинов. ‖ *Обр. Тя заплака дълбоко и глухо, от очите ѝ се изливаше пороят на дълго задържаните неизплакани сълзи.* Г. Караславов. *Сега навалицата беше тъй гъста, че нищо не можеше да се върши на своя глава: влече те пороят от хора, където си ще.* А. Страшимиров. **2** Само *ед.* Много силен и изобилен, проливен дъжд. *Дъждът се усили, зашумя и скоро рукна порой.* Хар. Русев. *Притъмня, отвсъде се запуши, | огнена змия залъкатуши, | изведнъж небето се пропукна | с трясъци, порой обилен рукна.* Н. Ракитин.

поро̀к, *мн.* -ци, *м.* Осъдителен, позорен недостатък в характера на човек. *Той имаше един порок, който го и погуби: слаб беше към жените и... тайно пиеше ракия.* Йовков. *Тя бе осъдена на гибел, проядена безнадеждно от пороците и паразитния си живот.* Дим. Димов. *Леността е майка на порока.* ◻ **Порок на сърцето** — тежко органическо поражение на клапите на сърцето, вследствие на което се нарушава тяхната функция.

поро̀нвам, -аш, *несв.*; **поро̀ня,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* **1.** Изпускам нещо да падне и да се разпръсне. *Това бе песента за оная малка мома, дето е друм поминала..., смин поронила.* Влайков. *Аз пак съм сред цъфнали шипки, а там в планината | нощта е поронила ярки звезди.* Смирненски. **2.** Роня малко, кратко време или от време на време. *Децата порониха царевица и отидоха да играят.* **поронвам се, пороня се** *страд.* и *сред. А бликат снежинки сребристи, | прелитат, блестят кат кристал, | поронват се бели и чисти | и в локвите стават на кал.* Смирненски. ◻ **Поронвам сълзи** — оставям да падат сълзи, заплаквам. *Видях в очите твои грейнал плам | и сълзи да пороня не посмях.* Багряна. *Убили го... Ще гние той в незнаен гроб и никой, никой няма да порони сълзи над тоя гроб.* Ц. Церковски.

поро̀ня. Вж. поронвам.

поропта̀вам, -аш, *несв.*; **поропта̀я,** -а̀еш, *мин. св.* поропта̀х, *св.* Роптая малко, кратко време или от време на време. *Пороптаха малко и си отидоха. Случваше се да пороптават понякога.*

поропта̀я. Вж. пороптавам.

порося̀. Вж. поросявам.

порося̀вам, -аш, *несв.*; **порося̀,** -ѝш, *мин. св.* -ѝх, *св.* **1.** Руся малко, кратко време или от време на време. *Вън дъждът пороси малко и спря.*

Тоя ден от сутринта до вечерта поросяваше дъжд. 2. Покривам с водни капчици; оросявам, намокрям. *Дядо Стоил влезе в къщи, сне високия си добруджански калпак, замахна, отърси дребните капчици, които го бяха поросили.* Й. Каралийчев.

поро̀чен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* 1. Който притежава някакъв порок и нарушава нравствеността; безнравствен, неморален, покварен, развратен. *Обезверен,.. той беше се превърнал в лекомислен и порочен човек.* Йовков. 2. Който изразява безнравственост, отсъствие на морал; похотлив, покварен. *Порочната хубост на Светлина сякаш че пръскаше обаяние въз цялата къща.* Вазов. *Порочен поглед.* 3. Който е свързан или е изпълнен с пороци; безнравствен, покварен, похотлив. *Колкото за порочната му слабост към жените и дворцовите съблазни, това малко интересуваше търновци в едно време на общ нравствен упадък.* Вазов. *Искам да хвърля огън върху стария, увехналия свят — да пламне тоя порочен свят и да изгори неправдата.* Й. Каралийчев. *Порочни наклонности и прояви. Порочни желания. Порочен живот.* 4. (рус.). *Книж. Нов.* Който има много големи недостатъци, поради което нанася вреда; крайно неправилен, осъдителен *Болшинството от мъжете... страдат от средновековни, порочни отношения към жената.* Г. Димитров. *Порочни методи на работа.*

поро̀чност, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* Качество или проява на порочен; безнравственост, поквареност.

порт, по̀ртът, по̀рта *мн.* по̀ртове, по̀рта (сл. ч.), *м.* (лат.). *Остар. Рядко.* Пристанище. *Само на изток... се мяркаше друг параход, той вероятно беше излязъл от някой азиатски порт и вървеше успоредно с нашия.* Вазов. *Из огромните портове излизат океански параходи, със стотици светнали прозорчета.* К. Константинов.

по̀рта *ж.* (лат.). Голяма, широка дворна врата откъм улицата. *Улиците се оживяват само вечер, когато жени и деца излизат на портите си да причакват стопаните си.* Величков. *Не отседнал още коня доралия, | и заудря порти непознат делия.* Яворов. *Той отвори бързо портата, излезе на пътя.* Елин Пелин. *Пред всеки дом имаше яка желязна порта с медна ръчица за почукване, а над портата зееше малка пролука.* Ст. Загорчинов. □ **Високата порта** (истор.) — правителството на Османска Турция.

порта̀л *м.* (лат.). 1. Украсен с колонада главен вход на монументална обществена постройка. *Венеция... | Като мечта посред водата синя | блестят колони; покриви, портали | оглеждат лик в прозрачните канали.* Ем. п. Димитров. 2 Широка стъклена врата от две или повече крила, която се намира между две помещения на жилище. *Отляво зееше празната рамка на висок, леко притворен портал.* Й. Гуляшки. 3. *Разг.* Дървена рамка в стената на стая, на която се прикача стъклена врата.

портатѝвен, -вна, -вно, *мн.* -вни, *прил.* (фр.). Който е удобен за носене. *Портативна пишеща машина. Портативен грамофон.*

портиѐр, *м.* (фр.). 1. Вратар в обществено заведение (учреждение, хотел, ресторант и пр.). *Грамадната сграда на университетската клиника беше сякаш запустяла... Дори портиерът не беше в будката си при входа.* П. Славински. 2. Лице, което се грижи за чистотата в голяма жилищна сграда и обикн. живее при входа.

портиѐрка *ж.* Жена портиер.

портиѐрски, -а, -о, *прил.* от портиер. *Портиерско жилище. Портиерска стая.*

по̀ртик, *мн.* -ци, *м.* (лат.). *Архит.* Покрита колонада при голяма постройка. *В старо време портикът, който предшествува храма, се е издигал над земята и качвало се е на него по една стълба от седем стъпала, което му е придавало още по-голяма величественост.* Величков. *Той стоеше до портика на една църква, облегнат на малахитова колона.* Ст. Загорчинов.

портмонѐ, *мн.* -та, *ср.* (фр.). Малка обикн. кожена кесия за дребни пари и монети. *Извади из портмонето си шейсет гроша румелийски и ми ги даде.* Вазов.

по̀рто, *мн.* няма, *ср.* (ит.). *Спец.* Пощенски или телеграфни разноски за транспорт.

по̀ртов, -а, -о. *Остар. Прил.* от порт; пристанищен. *Железничарите изпъкваха сред пъстроцветната навалица като черно петно с шаечните си униформи. До тях белееха в контраст униформите на портовите моряци.* Д. Добревски.

портока̀л *м.* (ит.). 1. Вечнозелено субтропично растение с много сочни и силно ароматични валчести плодове, които имат оранжов цвят. Citrus aurantium. *Лимоните и портокалите се жълтеят като жълта коприна и огъват до земята от множеството си.* Цани Гинчев. *У нас се започнаха системни опити за отглеждане на цитрусови растения — лимони, портокали, мандарини.* 2. Плодът на това дърво. *В Албания се ражда жито,... лимони и портокали, ябълки и грозде, едър зеленчук — почти всичко* Н. Фурнаджиев. *Сок от портокали.*

портока̀лен, -а, -о, *прил.* Който има цвят на плода портокал; оранжов. *Панайотка беше облечена в портокален... фистан с пембена салтамарка, нашарена с бели малки цветенца.* Д. Немиров. *Островът приличаше на цветна симфония от прозрачни, изумрудено-зелени, теменужни и портокалени багри.* Дим. Димов.

портока̀лов, -а, -о, *прил.* 1. Който се отнася до портокал. *Влакът за Сан Пауло оставя зад себе си сивите покрайнини на Рио..., от двете страни на пътя зашумяват ниските храсти на портокалови градини.* Св. Минков. *Портокалово дърво. Портокалова кора.* 2. Който е получен или направен от плода портокал. *Портокалов сок. Портокалово сладко.* 3 Който има цвят на плода портокал; оранжов. *Запад грей | в горещ оранж... | Цвят портокалов се мени едвам-едвам, | в убито жълто се превръща, във златисто.* К. Христов. *Зарзалите през нощта са отърсили меки плодове с портокалов цвят.* Й. Каралийчев.

портрѐт *м.* (фр.). 1. Фотография, която представя изображение на човек. *Портрет, — каза Санка като подигна от земята една овехтяла фотография и я загледа.* Йовков. *Семеен портрет.* 2. Художествено нарисуван с маслени бои, пастели, акварел и пр. образ на човек (обикн. глава с част от тялото). *Двата големи музея на тоя град притежават негови произведения* (на Рафаел) *от всичките периоди на деятелността му, и на първо място няколко мадони,... няколко портрета, между които великолепните порт-*

рети на Юлий II и Лъв X. Величков. *В тази изложба художникът излагаше пейсажи и няколко портрета.* 3. *Прен.* Описание на характерните черти на човек в литературно произведение. *Скоро съпругата му се яви. Аз моля читателите да ми не искат портрета ѝ.* Вазов.

портрѐтен, -тна, -тно, *мн.* -тни. *Прил. от* портрет. *Портретната характеристика на героите в романа е добра. Портретна живопис. Портретно табло.*

портретѝст *м.* 1. Художник, който рисува портрети, майстор на портретна живопис. *В изложбата участвуваха пейзажисти, портретисти и графици.* 2. *Разш.* Писател, който умее талантливо да описва образите на своите герои. *Казах му, че в повестите си е превъзходен портретист.* Вазов.

портретѝстка *ж.* Жена портретист.

португа̀лец, *мн.* -лци, *м.* Лице от основното население на Португалия.

португа̀лка *ж.* Жена от основното население на Португалия.

португалски, -а, -о. 1. *Прил. от* португалец *и от* Португалия. *Португалски народ. Португалски бряг.* 2. Като *същ. м.* **португалски** — португалски език. *Бразилците говорят португалски.*

портупѐй, -ѐят, -ѐя, *мн.* -ѐи, *м.* (фр.). Ремък за носене на хладно оръжие. □ **Портупей юнкер** (воен., остар.) — юнкер от по-горен курс. *На десетина метра от стъпалата... стояха двама матроси с пагони на старши портупей юнкери.* Д. Добревски.

портофѐл *м. Разг.* Портфейл.

портфѐйл *м.* (фр.). 1. Малка обикн. кожена чантичка с преградки за книжни пари и някои по-дребни книжа, която се носи в джоб. *Недкович тури писмото в портфейла си.* Вазов. *Тя дигна сложеното му на стола палто и извади портфейла, за да вземе необходимата сума.* Л. Стоянов. 2. Обикн. в съчет. с м и н и с т е р с к и — министерски пост, министерска длъжност. *Министерските портфейли в новото правителство вече бяха разпределени. Портфейлът на министерството на външните работи още не е зает.* □ **Министър без портфейл** (адм.) — министър, който не ръководи отделно министерство.

поруга̀вам, -аш, *несв.*; **поруга̀я,** -а̀еш, *мин. св.* поруга̀х, *св.* Подигравам се грубо с нещо или с честта, доброто име на някого; опетнявам, обезчестявам. *Разбирам — каза той най-сетне. — Някой хусарин е поругал дъщеря ти.* Ст. Загорчинов. *В гърдите на Коста се развихряше неукротима буря на народна мъст и ненавист към враговете — към тия, които поругаха народната чест.* К. Ламбрев. *Много момчета от дружината, които оставяха зад гърба си стари осакатени майки, поругани сестри и братя,... не скланяха да тръгнат подире ни за Стара планина.* З. Стоянов. **поругавам се, поругая се** *страд.*

поруга̀вам се, -аш се, *несв.*; **поруга̀я се,** -а̀еш се, *мин. св.* поруга̀х се, *св., сред.* Поругавам. *Грехота е и срамота е да се поругава такъв човек с една беззащитна жена тука пред вас, в нашата община.* Дим. Талев.

поруга̀ване *ср. Отгл. същ. от* поругавам *и от* поругавам се.

поруга̀ние, *мн.* -я, *ср.* Грубо, оскърбително действие, което унизява, опозорява; поругаване. *Проклет кой гроба на герой | не смогне мъжки да забрани!, Проклет во века да е кой | остави го на поруганье!* К. Христов. *Тя стоеше там, свела глава, сякаш някоя осъдена, изложена пред всички на поругание.* Г. Райчев.

поруга̀я[1], -а̀еш, *мин. св.* поруга̀х, *св.* Ругая малко, кратко време. *Е, поругахте мислено началника, признайте! — усмихна се Петрински.* А. Гуляшки.

поруга̀я[2]. Вж. п о р у г а в а м.

поруменѐя. Вж. п о р у м е н я в а м.

порумен̀явам, -аш, *несв.*; **поруменѐя,** -ѐеш, *мин. св.* порумен̀ях, *прич. мин. действ.* порумен̀ял, -а, -о, *мн.* поруменѐли, *св.* Ставам румен, червен; зачервявам се. *Нейното бледо, жалко лице порумeня и светна от радост.* Елин Пелин. *Бледото лице на Бебо тоя път порумeня от внезапен приток на кръв.* Вежинов. *Като си спомняше думите на учителката, измъченото лице на Стела, тъжните ѝ очи и окървавеното колянo, порумeняваше от срам.* Ем. Коралов. *Сипна зора, изтокът порумeня, полето се събуди отново, по пътищата от към селото заскърцаха коли.* Г. Караславов.

порумен̀яване *ср. Отгл. същ. от* порумeнявам.

порумъ̀нча. Вж. п о р у м ъ н ч в а м.

порумъ̀нча се. Вж. п о р у м ъ н ч в а м с е.

порумъ̀нчвам, -аш, *несв.*, **порумъ̀нча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Правя някого да се чувствува и държи като румънец. **порумънчвам се, порумънча се** *страд.*

порумъ̀нчвам се, -аш се, *несв.*; **порумъ̀нча се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Ставам, чувствувам се като румънец, придобивам национално съзнание на румънец. *Той не помнел вече България, бил се порумънчил.* З. Стоянов.

порумъ̀нчване *ср. Отгл. същ. от* порумънчвам *и от* порумънчвам се.

пору̀свам, -аш, *несв.*; **пору̀ся,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Правя някого да стане, да се чувствува като русин по национално съзнание. 2. Правя нещо да стане руско. *Порусен израз.* **порусвам се, порусяся се** *страд.*

пору̀свам се, -аш се, *несв.*; **пору̀ся се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Ставам, чувствувам се като русин, добивам руско национално съзнание. *Господине, позволете — вие сте русин? — Да, — отговори Стремски..., за да не смущава съвестта на почтените чужденци, той бе решил да се „поруси" с жена си, докато излезе из Франция.* Вазов.

пору̀сване *ср. Отгл. същ. от* порусвам *и от* порусвам се.

порусѐя. Вж. п о р у с я в а м.

пору̀ся. Вж. п о р у с в а м.

пору̀ся се. Вж. п о р у с в а м с е.

порус̀явам, -аш, *несв.*; **порусѐя,** -ѐеш, *мин. св.* порус̀ях, *прич. мин. действ.* порус̀ял, -а, -о, *мн.* порусѐли, *св.* Ставам рус; изрусявам. *Порусял от слънцето, той сега не приличаше на доскорошния гиздавец Апостол, а на потънал в работа селянин.* Д. Немиров. *Ясно виждам лицето на бай Стоян Пъков с порусели увиснали мустаци.* Л. Стоянов.

порусяване *ср. Отгл. същ. от* порусявам.

порутвам, -аш, *несв.*; **порутя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Силно повреждам сграда, зид и под. на много места, превръщам почти в развалина; разнебитвам, съсипвам. *Но селото Таш-Авла не е вече тъй весело, тъй приятно, както преди. Всичко тук е сега разорено и порутено.* Блъсков. *Ще видите на много места от огромни здания останали само четири черни стени, а по някои места и те порутени.* Ал. Константинов. *Далеч от родина, в край чужди събрани, | изпити и бледни, в порутен бордей, | те пият, а тънат сърцата им в рани.* Яворов. *Отвъд улицата, срещу квартирата му, се издигаше висока стара къща — някогашен конак на богат турчин — запустял и порутен.* Г. Райчев. *Богоугодник сред гората | чешма за спомен е сградил: | порутена е тя — под нея | път изворът си е пробил.* П. П. Славейков. **порутвам се, порутя се** *страд.* и *сред. Ще склопя очи и всичко ще запустее: къща ще се поруши, двор ще обрасне в буренак — таласъми ще вземат да се гнездят в нея.* П. Ю. Тодоров.

порутване *ср. Отгл. същ. от* порутвам *и от* порутвам се.

порутя. Вж. порутвам.

поруха *ж. Остар.* Разрушение, разруха. *И видях аз порухата страшна | на величие нечисто; видях | трон, столица и кралство във прах!* Вазов.

поручик, *мн.* -ци, *м. Остар. Воен.* Втори офицерски чин между подпоручик и капитан — сега старши лейтенант. *Служих в опълчението, под командата на поручик Петрунов.* Ал. Константинов.

порфир *м.* (гр.). Тъмночервен минерал от вулканичен произход с едри кристали, който се употребява като строителен материал. *Нейното детинство премина в една тракийска крепост, построена от порфир, откъдето в ясни дни можеше да се види Хелеспонта.* Ст. Загорчинов.

порфира *ж.* (гр.). *Старин.* Пурпурна царска мантия; багреница. *Царската порфира ще прилича на тебе много по-хубаво, отколкото на Асена.* В. Друмев. *О, скоро, скоро царската порфира | ще види той на своите плещи.* К. Христов.

порфирен[1], -а, -о, *и* -рна, -рно, *мн.* -рни, *прил.* 1. Който е направен от порфир. *По няколко пъти на ден отиваше да гледа златната мозайка на Порфирената зала.* Ст. Загорчинов. *Порфирни колони.* 2. *Минер.* За скали, минерали — който се състои от плътна или зърнеста основна маса с единично разпръснати по нея едри кристали. *Порфирни скали. Порфирен гранит.*

порфирен[2], -а, -о, *и* -рна, -рно, *мн.* -рни. *Прил. от* порфира; пурпурен, червен. *Порфирена мантия.*

порцелан, *мн.* няма, *м.* (ит.). 1. Бяло вещество, приготвено от каолин и др. примеси, от което се изработват различни изделия — сервизи за хранене, предмети за украса, умивалници и пр. *Плочки от порцелан. Статуйка от порцелан.* 2. *Събир.* Съдове, изделия от това вещество. *Детето порасна у заможни господари, а момичето живя до вчера у богатски къщи, ... посред кристали и порцелан.* Г. Райчев.

порцеланов, -а, -о, *прил.* 1. Който е направен, изработен от порцелан. *В порцеланова вазичка бе натопена пъстра китка от игличина.* Влайков. *Кафето донесоха в миниатюрни порцеланови чашки.* Стаматов. *Облицованата с бели порцеланови плочки баня блестеше от силната електрическа светлина.* Вежинов. *Порцеланов сервиз. Порцеланова вана.* 2. В който се изработват изделия от порцелан. *Порцеланова фабрика.*

порцеланен, -а, -о, *прил.*. Порцеланов. *Порцеланени изделия. Порцеланена кукла.*

порцион *м.* (фр.). Определена сума за храна за един ден, която се дава на военнослужащи и на някои други служебни лица.

порционен, -нна, -нно, *мн.* -нни. *Прил. от* порцион. *Порционни пари.*

порция *ж.* (фр.). Определено количество от един вид ядене, предназначено за едно лице. *Дядо Смилян по цял ден не се дръпваше от огъня. Вареше картофи казан след казан, изброяваше по равна порция на всекиго.* К. Ламбрев. *В кухнята помагаха две момчета ... В стената откъм залата имаше четвъртита дупка. През нея се поръчваха и получаваха порциите.* Г. Райчев. *Порция задушено. Порция хайвер. Порция кисело мляко.*

поръбвам, -аш, *несв.*; **поръбя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* За кърпа, яка, ръкав и под. — обшивам или оплитам ръб по края, за да не се разнищва. *Днес щях да поръбя новата си пола, пък забравих.* К. Петканов. *Станка пое кърпичката, целуна му ръка и метна на рамото му бяла риза със сини кенарчета и с яка, поръбена с червен конец.* Г. Караславов. **поръбвам се, поръбя се** *страд.*

поръбване *ср. Отгл. същ. от* поръбвам *и от* поръбвам се.

поръбя. Вж. поръбвам *и* поръбям.

поръбям, -яш, *несв.*; **поръбя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Поръбвам. **поръбям се, поръбя се** *страд.*

поръбяне *ср. Отгл. същ. от* поръбям *и от* поръбям се.

поръждавея. Вж. поръждавявам.

поръждавявам, -аш, *несв.*; **поръждавея,** -ееш, *мин. св.* поръждавях, *прич. мин. действ.* поръждавял, -а, -о, *мн.* поръждавели, *св.* Покривам се с ръжда, ставам ръждив.

поръждясам. Вж. поръждясвам.

поръждясвам, -аш, *несв.*; **поръждясам,** -аш, *св.* Ръждясвам малко. *Ножът е поръждясал.*

поръка *ж.* Нареждане, възлагане да се извърши нещо; поръчка, заръка. *Момичето покорно тръгва след кротката заповед. Никога с такава радост не се е подчинявала на чужда поръка.* А. Каменова. *Оставил е поръка на своите ближни да отстъпят родителския му дом за някое обществено заведение.* П. П. Славейков. *И двамата имаха поръка да забавят гостенина и, когато единият млъкнеше, заговорваше другият.* Йовков.

поръмжа. Вж. поръмжавам.

поръмжавам, -аш, *несв.*; **поръмжа,** -иш, *мин. св.* -ах, *св.* Ръмжа малко, кратко време или от време на време. *Потюхкаха се още няколко време, поръмжаха, ... па най-после си кандисаха.* Влайков. *Той поръмжа, понахока малко непокорството на дъщеря си, но доброто ядене и хубавото вино поправиха бързо настроението му.*

Дим. Димов. *Кучето имаше навик да поръмжава, когато чуе стъпки.*

поръми. Вж. поръмявам.

поръмявам. Само 3 *л. ед.* **поръмява**, *несв.*; **поръми**, *мин. св.* поръмя, *св.* Ръми малко, за кратко време. *Хладен ми ветрец повея, | росен ми дъждец поръмя.* Нар. пес. *Сутринта поръмя малко и спря.*

поръсвам, -аш, *несв.*; **поръся,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Ръся, посипвам с вода или друга течност някого или нещо на много места; напръсквам. *В къщата на хаджи Генча дванайсет попа осветили вода и поръсили всичкия двор, заедно с хамбарите.* Каравелов. *Йордан тури още въглища, поръси ги с вода, опря чука си... и зачака.* Йовков 2. Посипвам отгоре на много места с нещо, което се състои обикн. от дребни частици; наръсвам, посолявам. *После става, отрязва ми филийка хляб и поръсва я с шарена сол.* Влайков. *Куна прехвърли тестото от единия край на нощвите на другия, поръси го с брашно и бавно отговори.* К. Петканов. ‖ Обсипвам. *Царят минал през улици, поръсени с цветя, и отишъл към черквата.* Вазов. *Сега милиарди звезди поръсват дълбокото небе.* К. Константинов. **поръсвам се, поръся се** *страд.*

поръсване *ср. Отгл. същ. от* поръсвам *и от* поръсвам се.

поръся. Вж. поръсвам.

поръсям, -яш, *несв.*; **поръся,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Поръсвам.

поръчам. Вж. поръчвам.

поръчвам, -аш, *несв.*; **поръчам,** -аш, *св.* 1. Нареждам, възлагам на някого да направи, да извърши нещо; заръчвам. *Еньо цяла седмица не си отива в къщи и снаха му, като му пращаше храна по момчето, все поръчваше да му каже да дойде.* Елин Пелин. *Преди малко срещнах каруцаря. Поръчах му да дойде да ме откара утре рано.* Г. Райчев. 2. Възлагам да се достави, да се направи нещо; правя поръчка за нещо. *Поръча вино и го черпи с видима радост.* Елин Пелин. *Поръчват си люта ракийка с всичкото разнообразие на провинциалното мезе.* Йовков. *Костов остана в малкото ресторантче до кея да поръча обеда.* Дим. Димов. *Поръчах си обувки.* **поръчвам се, поръчам се** *страд.*

поръчване *ср. Отгл. същ. от* поръчвам *и от* поръчвам се.

поръчение, *мн.* -я, *ср. Книж.* Възлагане да се изпълни нещо, някаква заповед. *Другарю, аз действувам по поръчение на Окръжния комитет на партията и това, което говоря, не е моя приумица.* Дим. Ангелов. *И стрина Севета, и Василка изпълняваха бързо поръченията на бай Илия и гледаха да не го сърдят.* Кр. Григоров. *Партийно поръчение.*

поръчител, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* 1. Лице, което поема задължение да отговаря за изпълнение на задължението на друго лице спрямо неговия кредитор. *Дето станах поръчител на братовчеда ти, на Асена, да видим дали няма да ни вземат къщата.* Йовков. *Трудно беше да намери поръчители. Кой щеше да му гарантира за такава голяма сума?* Г. Караславов. 2. Лице, което гарантира за някого при постъпване на работа, влизане в организация и пр.

поръчителка *ж.* Жена поръчител.

поръчителство, *мн.* -а, *ср.* Задължение на поръчител; гаранция. *Миналата година плати за поръчителство двадесет жълтици.* К. Петканов. *Отпуснаха му и един доста значителен заем. Всичко това стана по препоръката и с поръчителството на поп Стефан.* Йовков.

поръчителствувам, -аш, *несв.* Ставам поръчител на някого.

поръчителствуване *ср. Отгл. същ. от* поръчителствувам.

поръчка *ж.* 1. Възлагане някому да извърши, да изпълни, да достави нещо; поръчване. *Беден и прост ковач някога, сега той беше прочут майстор, при когото идеха с поръчки от най-далечни краища.* Йовков. *Началството забеляза скоро пъргавината и досетливостта му и по-важните поръчки възлагаше на него.* Вазов. *Майки, моми и невести | прощават се с близките свои — последни | поръчки им дават.* Ем. п. Димитров *По поръчка на бай Ганя, слугата донася едно шише мастика.* Ал. Константинов. *Правя поръчка. Изпълнявам поръчка.* 2. Нещо (вещ, предмет, стока и под.), прието за изработване или доставяне по желанието, нареждането на някого. *Коларят приема от артелчика списъка на поръчките.* Л. Стоянов. *Представете си един голям салон... Келнери сноват нагоре-надолу, носят храна, питиета и вземат парите, още щом ти подадат поръчката.* П. Спасов.

поря, -иш, *мин. св.* порих, *несв.* 1. Разшивам нещо шито или зашито. *Шие, пори и плаче.* Погов. *Не е ушито добре, та го поря.* ‖ Разплитам нещо плетено. *Поря чорап.* 2. Разрязвам корем, гръден кош и др. *Разболееш се, вземат те в болницата... На другия ден запушат цигарките си, смеят се и те порят да видят от какво си страдал.* Елин Пелин. 3. *Поет.* Правя бразди с рало, плуг; разоравам, браздя, цепя. *И пак възкръсна в ума ми оня хубав спомен, когато пъргавият и жив Стоичко ми правеше с ръка знак за поздрав, весел и независим, като пореше дълги бразди с ралото.* Вазов. *Но плахи сега сте, тракийски полета, | и страшна е вашата скръбна пустиня! | Отдавна е есен, а рало не пори | гърдите ви плодни.* Ем. п. Димитров. 4. *Поет.* Като се движа, прорязвам, цепя въздух, водно пространство. *Лястовички пореха с игривия си летеж въздуха.* Вазов. *Параходът пореше вълните и оставяше след себе си дълъг, широк изумруден път.* Г. Белев. *Разбиват някъде скалите с динамит, | високо светъл самолет небето пори.* Мл. Исаев. **поря се** *страд.* и *сред.*

порядък, *мн.* -дки, *м.* (рус.). *Книж.* 1. Само *ед.* Ред, системност в нещо. *Изборите се извършиха при абсолютна тишина и порядък.* Ал. Константинов. *Това не е канцелария, а кочина!... Ротната канцелария трябва да се държи в порядък.* Вежинов. 2. *Неодобр.* Обикн. *мн.* Установена система, строй, обикн. в обществения живот. *Капиталистически порядки. Обществени порядки.*

порядъчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* (рус.). *Книж.* 1. Който има добри обноски и добро поведение; честен, приличен. *Какви са тия жени? ... Напълно порядъчни жени, но малко по-свободни от другите.* Дим. Димов. *Продал му го един порядъчен на вид господин.* Св. Минков. 2. Редовен. *Той води порядъчен живот.* 3. Твърде голям, значителен. *Той беше изгубил в клуба*

на зелената маса ... една порядъчна сума. Влайков.

порядъчно *нареч.* 1. Честно, прилично. *Дръжи се порядъчно.* 2. Много, доста. *Мнозина селяни ... си пийнаха порядъчно.* Дим. Ангелов.

порядъчност, -ттà, *мн.* няма, *ж.* Честност, добро държане, неспособност за долни постъпки. *Образец на порядъчност.*

порязаник, *мн.* -ци, *м. Диал.* Голям резен от обреден хляб, който взема свещеникът; порязаница. *Тато довежда дядо попа ... Той ще отчете на гостбите в къщи и на принесения хляб, па ще си отреже порязаник от хляба и ще си отсипе в съд от рибника.* Влайков.

порязаница *ж. Нар.* Голям резен хляб; филия. *В чинията цяло печено пиле, малко зачервено. До пилето — порязаница бял хляб.* А. Каралийчев *Поиска хляб. Ние му отрязахме две порязаници и сирене му дадохме.* А. Каралийчев. ‖ Порязаник. *Побелелият поп Серафим с кадилница в ръка бърза от гроб на гроб ... След него двамата му малки близнаци носят човал, който бае Тодор клисарят усърдно пълни с порязаници.* Елин Пелин.

порязвам, -аш, *несв.*; **порежа,** -еш, *мин. св.* порязах, *св.* 1 Наранявам с нож или друг остър предмет, обикн. до кръв. *Момче, дръж хубаво бръснача, че ще ме порежеш!* Вазов. *Разпори ръкава и го поряза в дебелината на лявата ръка.* Ст. Загорчинов. *Порязах си пръста.* 2. *Диал.* Отрязвам напролет пръчки на лозе. *Един път — помня го като сега — дошъл сам в градината ни на едни Младенци, порязал асмата.* Мих. Георгиев. *Вчера порязахме лозето.* 3. Режа малко или от време на време. *Порязва си честичко от пастърмата и яде бавно.* **порязвам се, порежа се** *възвр.* и *страд.*

порязване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* порязвам *и от* порязвам се. *Порязване с нож. Порязване на лозята.*

посад *м.* Посадка.

посадка *ж.* (рус.). *Спец.* Растение за посаждане; посад. *Летна посадка.*

посадъчен. -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* (рус.). 1. Предназначен за посаждане. *Посадъчен материал.* 2. Който служи за садене. *Посадъчни машини.*

посадя. Вж. посаждам.

посаждам, -аш, *несв.*; **посадя**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Заравям семе или растение в земята, за да поникне. *Посади ти на гробът ми | божур и латинка.* Каравелов. *В средата ще посадя една круша, но от ония с червените опашки.* К. Петканов. *Преди няколко години Лазар посади наблизу млада лоза, която бе пуснала сега над чардака яркозелени ластари.* Дим. Талев *Тази година Кръстеви посадиха три декара тютюн.* Г. Караславов **посаждам се, посадя се** *страд.*

посаждане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* посаждам *и от* посаждам се. *Посаждане на картофи.*

посаждèние, *мн.* -я, *ср. Книж.* Посадена площ, залесено място обикн. с еднородни растения. *Борови посаждения.*

посберà. Вж. посбирам.

посбйвам, -аш, *несв.*; **посбия,** -йеш, *мин. св.* посбйх, *прич. мин. страд.* **посбйт,** *св.* Правя нещо да стане малко по-сбито, сгъстено. **посбивам се, посбия се** *страд.* и *сред.*

посбйвам се. -аш се, *несв.*; **посбйя се,** -йеш се, *мин. св.* посбйх се, *св.*, *сред.* и *взаим.* Сбивам се с някого малко. *Посбиха се децата.*

посбйрам, -аш, *несв.*; **посберà,** -ѐш, *мин. св.* посбрàх, *св Нар.* Посъбирам. *Посбрал е Богдан дружина, дружина — отбор юнаци, над село до могилата, | под столовато орехче.* Ц. Церковски. **посбирам се, посбера се** *страд* и *сред.*

посбйя. Вж. посбивам.

посбйя се. Вж. посбивам се.

посближà. Вж. посближавам.

посближàвам, -аш, *несв.*; **посближà,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Сближавам малко, донякъде. *Работата беше посближила двамата.* Д. Добревски. **посближавам се, посближа се** *сред.* и *взаим.* *С течение на времето се посближихме и той ми довери, че, макар да е американски поданик, не смята да се връща вече в Америка.* Г. Белев.

посборйчкам се. Вж. посборичквам се.

посборйчквам се, -аш се, *несв.*; **посборйчкам се,** -аш се, *св*, *сред* и *взаим.* Сборичквам се малко или от време на време. *От час на час те се спущаха на рояк да грабнат някоя узряла позлатена круша, която капваше от дървото, и даже се посборичкваха за завладяването ѝ.* Вазов.

посбрѐчкам. Вж. посбръчквам.

посбрѐчквам, -аш, *несв.*; **посбрѐчкам,** -аш, *св.* Сбръчквам, набръчквам нещо малко, леко или от време на време. *Посбръчка челото си.* **посбръчквам се. посбръчкам се** *страд.* и *сред.*

посбутам. Вж. посбутвам.

посбутвам, -аш, *несв.*; **посбутам.** -аш, *св.* Сбутвам малко, леко. *Че яхна Петър два коня, | че хвана сиви соколи, | бързо си коня посбута | към село, към то Петрана.* Ц. Церковски. *Коя да захванем, а? — посбутва ме Лукан.* Влайков. **посбутвам се, посбутам се** *страд., сред.* и *взаим.* *Две от ученичките бяха забелязали тая непрестанна игра на веждите му и дяволито го попоглеждаха, посбутваха се с лакти.* Дим. Талев. *Скарахме се ... ех, посбутахме се малко — и това беше.* К. Константинов.

посбъркам. Вж. посбърквам.

посбърквам, -аш, *несв.*; **посбъркам,** -аш, *св.* Сбърквам малко или от време на време. *Това още повече смути невестата. Тя посбърка нещо.* Влайков. **посбърквам се, посбъркам се** *страд.* и *сред.* *Райна се посбърка, но отговори.* Вазов.

посваля. Вж. посвалям.

посвàлям, -яш, *несв.*; **посваля,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Свалям малко или за кратко време. *Посвали си палтото. Посвали от товара си. Посвали си малко погледа надолу.* **посвалям се, посваля се** *страд.*

посваря. Вж. посварявам.

посварявам, -аш, *несв.*; **посваря**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Сварявам малко, не напълно или от време на време. *Посварих малко боба, но не го доварих. Всяка есен посваряваше и сладко от дюли.*

посведà. Вж. посвеждам.

посвѐждам, -аш, *несв.*; **посведа̀**, -ѐш, *мин. св.* посвѐдох, *прич. мин. действ.* посвѐл, *св.* Свеждам малко. *Посведе глава, посмръщи се, па изведнъж се изправи някак с по-друго настроение.* Кр. Григоров. **посвеждам се, посведа се** *страд.* и *сред.*

посвеня̀ се. Вж. посвенявам се.

посвеня̀вам се, -аш се, *несв.*; **посвеня̀ се,** -йш се, *мин св.* -йх се, *св., сред.* Изпитвам свян, засрамвам се. *Девойката не се посвени да се срещне и веднаж и дваж с годеника си.* А. Страшимиров. *Аз не се посвених да ви нарека лъжец.* П. П. Славейков. *Лице от лице се посвенява.* Погов.

посвеня̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* посвенявам се.

посвестя̀. Вж. посвестявам.

посвестя̀вам, -аш, *несв*; **посвестя̀,** -йш, *мин св.* -йх, *св.* Свестявам малко някого. *Въпросите, отговорите, коментариите около политическите процеси през последно време го посвестиха.* Г Караславов. **посвестявам се, посвестя се** *страд.* и *сред.* *Страшно ѝ беше сега, като се посвести малко, тя се запъти като пияна.* Вазов *Поливаха го, разтриваха го оттук, оттам. Мирчо се посвести, подойде на себе си.* Мих. Георгиев.

посвѐтвам[1], -аш, *несв.*; **посвѐтна**, -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Светвам малко, за кратко или от време на време. *Очите му, замъглени от възрастта, посветнаха и даже овлажняха от сълзи.* Вазов *Искрици посветват.* **Посветва ми (пред очите)** — става ми малко по-добре. *Той искаше да плаче, да моли, да се бунтува, да проклина, той искаше да изсипе всичкия пламък из гърдите си, за да му олекне и му посветне.* Вазов. *Лоша болест, чедо, невярна болест! Едвам тази заран ми посветна малко пред очите, стана ми леко.* Чудомир.

посвѐтвам[2], -аш, *несв.*; **посвѐтя**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Светя някому малко, кратко време. *Стоян понечи да си тръгне засрамен. — Постой, постой — викна след него златарят, — постой да ми посветиш!* Дим. Талев. *Аз ще ти посветя. Можем да запалим и свещ.* Йовков.

посветѐн, -а, -о. 1. *Прич. мин. страд. от* посветя̀. 2 Като *прил.* — а) За писмено произведение — който засяга, разглежда някой въпрос. *Посветените на това събитие стихотворения са много.* б) Който се е отдал да служи някому. *Посветените на това дело бяха мнозина.* в) За произведение на изкуството — който е създаден в знак на любов, почит, уважение към някого. *Посветеното на неговата майка стихотворение е действително хубаво.* г) Който познава добре нещо, обикн. тайно. *Нищо няма да направят — успокои ги запасният генерал, като човек, посветен в тайните на държавната сигурност.* Г. Караславов. *На другия ден посветените другари на Блажения бяха особено възбудени от новината.* Елин Пелин.

посвѐтна. Вж. посветвам[1].

посвѐтя. Вж. посветвам[2].

посветя̀. Вж. посветявам и посвещавам.

посветя̀вам, -аш, *несв.*; **посветя̀**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Посвещавам. *В желанието на Султана да посвети по-малкия си син на науката, както тя я разбираше, имаше суета, но и почит и възхищение.* Дим. Талев. *Тука той преживява мислено своите минали дни и посветява тям няколко от най-хубавите строфи в Онегина.* П. П. Славейков. *От все сърце вам посветявам трудовете си.* Вазов. **посветявам се, посветя се** *страд.*

посветя̀ване. *Отгл. същ. от* посветявам *и от* посветявам се.

посвеща̀вам, -аш, *несв.*; **посветя̀**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* 1. Отдавам напълно силите, възможностите си за извършването на нещо. *Цял живот посветил на отечеството, и сега умира в чужбина!* Вазов. *Много години от живота си той беше посветил в служба на същия тоя народ.* Йовков. 2. Имам за тема, обикн. на писмено произведение, разговор и др. *Вестникът посвещава цяла страница на Иван Вазов. На това събитие той посвети своята статия.* 3 Означавам в началото на художествено произведение, научен труд и под.,че е написано в знак на признателност, обич или уважение към някого; правя посвещение. *Вдъхната от тебе — на тебе, мила Невяно, посвещавам тази песен.* К. Христов. 4. Откривам, съобщавам някому, обикн. нещо тайно, скрито. *Искаш ли да те посветя в една своя тайна?* Д. Калфов. *В няколко срещи с тях той ги посвети в своите съкровени замисли.* Влайков. **посвещавам се, посветя се** *страд.* и *сред.* *На 1894 г. . . . Величков напусна книжнината и се посвети на политическа дейност.* Вазов.

посвеща̀ване. *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* посвещавам *и от* посвещавам се.

посвещѐние, *мн.* -я, *ср.* 1. Надпис в началото на литературно или научно произведение, в който авторът посочва в чия чест го е написал. 2 Встъпителна част в поетично произведение, с обращение към лицето, в чиято чест е написано. *Посвещението на „Евгений Онегин“.*

посвѝвам, -аш, *несв*; **посвѝя**, -йеш, *мин. св.* посвѝх, *прич. мин. страд.* посвѝт, *св.* Свивам малко или от време на време. *Сарандовица се позачерви и пак посви тънките си вежди.* Йовков. *Ех, сестро, — отпусна глас Райко и си посви веждите.* Ст. Загорчинов. *Ту посвива, ту отпуска пръстите си.* **посвивам се, посвия се** *възвр.* и *страд.* *И понякога конят, като чуваше тежките му стъпки отзаде си, потрепваше, посвиваше се, като че очакваше някой ненадеен удар.* Йовков.

посвѝди се. Вж. посвидявам се.

посвидя̀вам се. Само 3 *л. ед.* **посвидя̀ва ми се,** *несв.*; **посвѝди ми се,** *мин. св.* посвидя̀ ми се, *св., сред.* Става ми свидно за нещо, не ми се дава; досвидява ми се. *Младенице, ще ме почерпиш ли? — Наведи се и пий! — Да не се посвиди на Младена?* К. Петканов.

посвѝквам, -аш, *несв*; **посвѝкна**, -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Свиквам малко. *До края на селото той посвикна с ритъма на конския тръс и вече седеше стабилно върху седлото.* Вежинов. *Но аз вече посвикнах с тия изживявания — привикнах да понасям трясъците и главно да не мисля изобщо за мига на смъртта.* П. Славински.

посвѝкна. Вж. посвиквам.

посвѝрвам, -аш, *несв.*; **посвѝря**, -иш, *мин. св.* -их, *св* Свиря малко или от време на време. *Ще похапнем, ще пийнем и Кольо ще посвири на гостите.* К. Петканов. *Музикантите посвириха*

малко и, щом кумът им даде знак, те замлъкнаха. Г. Караславов.

посвиря. Вж. посвирвам.

посвия. Вж. посвивам.

посвлека. Вж. посвличам.

посвличам, -аш, *несв.*; **посвлека,** посвлечеш, *мин. св* посвлякох, посвлече, *прич мин. действ.* посвлякъл, -кла, -кло, *мн* посвлекли, *св.* Свличам малко. *Посвлече малко чорапа си.* **посвличам се, посвлека се** *страд.* и *сред. Забрадката й се посвлякла на тила, Рада я хвана и почна да я оправя.* Мих. Георгиев.

посвърша. Вж. посвършвам.

посвършвам, -аш, *несв.* **посвърша,** -иш, *мин. св* -их *св. Нар.* Свършвам малко, донякъде или от време на време. *Нека те поотмени в едно и в друго, мамо. Дай й тя да посвърша нещо, колкото може.* Влайков. *Леля Гена не беше ни нещо роднина, ала защото дохождаше у нас много често да ни посвършва едно-друго, затова от малък си й завиках „лельо".* Влайков. **посвършвам се, посвърша се** *страд.* и *сред.*

посгазвам, -аш, *несв*; **посгазя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Сгазвам малко или от време на време. *Посгозили тревата. Влизат често в градината и посгазват лехите.*

посгазя. Вж. посгазвам.

посглобя. Вж. посглобявам.

посглобявам -аш, *несв*; **посглобя,** -йш, *мин. св.* -йх, *св* Сглобявам малко, не напълно. **посглобявам се, посглобя се** *страд.*

посгодя. Вж. посгодявам.

посгодявам, -аш, *несв*; **посгодя,** -йш, *мин. св.* -йх, *св. Нар.* Сгодявам. *Нито щеш болен да легнеш, | нито щеш скоро да умреш, | но ще те мама посгоди | за таз Марийка Попова.* Нар. пес. **посгодявам се, посгодя се** *възвр., страд.* и *взаим. В петък се Стоян посгодил, | в събота годен преседял.* Нар. пес.

посгорещя. Вж. посгорещявам.

посгорещявам, -аш, *несв.*; **посгорещя,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Сгорещявам малко. **посгорещявам се, посгорещя се** *страд* и *сред Желязото се посгорещи.*

посготвя. Вж. посготвям.

посготвям, -яш, *несв.*; **посготвя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Сготвям малко, набързо или от време на време. *Тръгнал селянин на оран и поръчал на жена си: — Жено, посготви за обед и ми изпрати в полето.* Ран Босилек. *Посготвям им боб.* **посготвям се, посготвя се** *страд.*

посгреша. Вж. посгрешавам.

посгрешавам. -аш, *несв*; **посгреша,** -йш, *мин. св.* -йх. *св.* Сгрешавам малко или от време на време. *Посгреших малко, но ще го поправя. Посгрешава често.*

посгрея. Вж. посгрявам.

посгрявам, -аш, *несв*; **посгрея,** -ееш, *мин. св.* посгрях, *прич. мин. действ.* посгрял, -а, -о, *мн.* посгрели, *прич. мин. страд.* посгрян, -а, -о, *мн.* посгрени, *и* посгрят, -а, -о, *мн.* посгрети, *св.* Сгрявам малко или от време на време; позатоплям. *Клекна под камината и протегна към огъня помръзналите си ръце – да ги посгрее.* А. Каралийчев. **посгрявам се, посгрея се** *страд.* и *сред. Е, Параскевице, — рече Кольо, — посгря ли се?* Йовков. *Подканя го и баба му два-три пъти; а той се: „по-нататък, да се посгрее времето", — отказваше и ней.* Влайков.

посгуша се. Вж. посгушвам се.

посгушвам се, -аш се, *несв.*; **посгуша се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св*, *сред.* Сгушвам се малко или от време на време. *Влязоха нови гости ... Там се озова и Боримечката с децата си ... Рангел, като го видя, се посгуши в сянка.* Вазов

посгълча. Вж. посгълчавам.

посгълчавам, -аш, *несв.*; **посгълча,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Сгълчавам малко или от време на време. *Той сам се ядоса от туй и, за да се прикрие, рече да посгълчи Нона.* Йовков. *Сега бях у тях, та го и посгълчах за вчерашната поразия.* Г. Караславов. *Почна чорбаджия му да го посгълчава, а кога го е посгълчавал той!* Ц. Церковски.

посгъстя. Вж. посгъстявам.

посгъстявам. -аш, *несв.*; **посгъстя,** -йш *мин. св.* -йх, *св.* Сгъстявам малко. *Посгъстихме редиците.* **посгъстявам се, посгъстя се** *страд.* и *сред. Редиците се посгъстиха. Мармеладът се посгъсти.*

посдъвквам, -аш, *несв*; **посдъвча,** -еш, *мин. св.* посдъвках, *св.* Сдъвквам малко или от време на време. *Дадох им аз едно горчиво коренче да посдъвчат.* Ц. Церковски. **посдъвквам се, посдъвча се** *страд.*

посдъвча. Вж. посдъвквам.

посев, *мн.* посеви, *м.* 1. Само *ед.* Посяване, сеене. *Леко и приятно му беше да върви след воловете... и да приготвя почвата за посев през ранна пролет.* Влайков. *Като отдели семето за посев — останаха за продан само десетина крини жито.* А. Гуляшки 2 Обикн. *мн.* Посети и пониклали зърнени храни. *Застоя се суша и като опустошителен пожар изгори всичко, изпосуши поля и посеви, извори и кладенци.* Елин Пелин. *Нагазиха в буйна нива. Посевът затуляше браздите и на места бе налягал от сила.* К. Петканов.

посевен, -вна, -вно, *мн.* -вни, *прил.* 1. Който е свързан с посяване. *Посевна площ. Посевен план. Посевни машини.* 2 Който се сее. *Посевни растения. Посевен грах.*

посегател, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* Лице, което посяга на чуждото. *Ще браним страната си от посегатели.*

посегателство. *мн.* -а, *ср.* Грубо потъпкване на правата и свободата на някого. *Кандов протестираше из прозорците за това нагло посегателство въз свободата му.* Вазов. *Правителството ще продължава с удвоена енергия да брани нашата земя от чужди посегателства.* Г. Димитров.

посегвам, -аш, *несв.*; **посегна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св Рядко.* Посягам. *Бащата, без да се сети, по навик посегва за тоягата си.* П. П. Славейков.

посегна. Вж. посегвам и посягам.

поседна. Вж. посядам.

поседя. Вж. поседявам.

поседявам, -аш, *несв.*; **поседя,** -йш, *мин. св.* -йх, *прич. мин. действ.* поседял, -а, -о, *мн.* поседели, *св.* Седя малко, оставам някъде малко време. *Цвета идеше всеки ден да я навиди и да поседи при нея.* Елин Пелин. *Накани се да си*

иде, но Яна я спря. — Защо бързаш, поседи още малко! К. Петканов. *Двамата сърпузи мълчаха — нямаше какво да си кажат, но добре им беше тъй, да поседят близу един до друг в тоя празничен следобед.* Дим. Талев.

посека̀. Вж. п о с и ч а м.

посѐлвам, -аш, *несв.*; **посѐля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Заселвам. *Светослав с голяма радост прие баща си... Той го посели в една отдалечена област на България.* Вазов. **поселвам се, поселя се** *сред. Той се посели в колибата на предшественика си.* Вазов. *Кума-Лиса си изровила дупка, поселила се там и завъдила челяд.* Елин Пелин.

посѐлване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* поселвам *и от* поселвам се. *Горе двете жени живееха съвсем усамотено — ... съседите се интересуваха за тях и още от първия час на поселването им тук... те се мъчеха да влезнат в живота им, да го разкрият.* Г. Райчев.

поселѐние, *мн.* -я, *ср. Остар.* **1.** Поселване, заселване. *Тая могила, която е една от найголемите в Източна Европа, съдържа четири пласта от четири различни поселения през новокаменната епоха.* Раб. дело, 1947 г. **2.** Поселище. *Но едва успеят да се заселят няколко къщи, ето ти изниква фабрична тръба, и току видиш тихото земеделческо поселение се обърнало на задимен индустриален градец.* Ал. Константинов.

посѐлище, *мн.* -а, *ср.* Населено място; селище. *Не е случайно, гдето Търново е избрано първоначално за поселище на старобългарски боляри.* П. Делирадев. *Веднъж открих цяло поселище на пчелояди в стръмния, глинест бряг, осят с дълбоки дупки.* Ем. Станев.

посѐлник, *мн.* -ци, *м.* Човек, който се е поселил някъде; жител.

посѐля. Вж. п о с е л в а м.

посѐм-сега̀. *Нар.* От сега нататък; тепърва. *Капят листе над водата, — зима е посем-сега.* К. Христов. *Най-голямата беда, която можеше посем-сега да ни постигне, беше да прекараме няколко години тука или на заточение.* Величков.

посѐпвам, -аш, *несв.*; **посѐпна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* посѐпнат, *св* Сепвам малко, леко или от време на време. *Последните решителни атаки на противниците и силното възбуждане на селяните бяха посепнали и него.* Влайков. **посепвам се, посепна се** *страд.* и *сред. Посепвам се за миг и се спирам.* Влайков.

посѐпна. Вж. п о с е п в а м.

посѐстрима *ж. Нар.* **1.** Жена, която е като сестра на друга. *На ти, Цуцо, шарен колак, / да ми дойдеш на сватбата, / да ми бъдеш посестрима!* Нар. пес. **2.** Много близка другарка. *Момичетата и младите невести почти всякога ходят за вода после захождането на слънцето; стоят тамо дълго време, весело разговарят с другарките си и с посестримите си.* Каравелов. *Жалила се теменужка / на посестрима си ружка.* П. Р. Славейков. *Патицата беше се пробудила от каканиженето на малките или от падането във водата на нейните посестрими.* Елин Пелин. *Самодивите са посестрими нà юнаците и им помагат в подвизите.* П. П. Славейков.

посѐстримство, *мн.* няма, *ср. Нар.* Дружба между посестрими.

посетѝтел, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* Лице, което посещава някого или някое място. *Механата на Младена, препълнена с посетители, се огласи от весел шум и одобрителни възклицания.* Влайков. *Празно беше сега това кафене..., всекидневните му посетители се прибираха по домовете си още преди залез слънце.* Дим. Талев.

посетѝтелка *ж.* Жена посетител. *Ала имаше случаи, когато мама не твърде охотно изслушва приказките на някои посетителки.* Влайков.

посетя̀. Вж. п о с е щ а в а м.

посеща̀вам, -аш, *несв.*; **посетя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* **1.** Отивам, ходя при някого, за да се видя с него; спохождам, навестявам. *Едвам днеска вечер, по тъмно, Огнянов можа да тръгне от манастира, за да посети Рада.* Вазов. *Горе двете жени живееха съвсем усамотено — ... никой ги не посещаваше, у никого не ходеха.* Г. Райчев. || *Прен.* За чувства, настроения и пр. — идвам, явявам се. *Внезапно едно вдъхновение, което рядко посещава хората, изпаднали в такива критически минути, озари ума му.* Вазов. *Кунка се усмихна през сълзи. Светна обичливото й лице... Нещо стопли душата на Герчо. Посети я нещо чакано, нещо търсено и никога не намерено. Сърцето му се развълнува, стана му мило.* Елин Пелин. **2.** Отивам, ходя някъде, на някое място. *И до днес, когато посещавам селото си, не забравям да се поклоня на два мили гроба — майчиния и Белчовия.* Елин Пелин. *Седем години той обикаля България, посети стотина села и градове.* Вазов. *Напечатана беше и програмата, по която ний ще посетим изложението и забележителностите на града Прага.* Ал. Константинов. *Посещавам театъра. Посещавам изложби.* || Ходя редовно на учебни занятия. *Ние с него посещавахме първоначалното училище боси и гологлави.* Вазов. *Посещавам лекции.* **посещавам се, посетя се** *страд.*

посеща̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* посещавам *и от* посещавам се.

посещѐние, *мн.* -я, *ср. Книж.* Посещаване. *При нея идеха само няколко стари жени ... Тия посещения мъчеха Елка.* Елин Пелин. *Отпосле разбраха Панчови, защо им е направил дядо Мито това посещение.* Влайков. *Посещение на правителствена делегация в Румъния. Колективно посещение на филм.*

посѐя. Вж. п о с я в а м.

посивѐя. Вж. п о с и в я в а м.

посивя̀вам, -аш, *несв.*; **посивѐя.** -ѐеш, *мин. св.* посивя̀х, *прич. мин. действ.* посивя̀л, -а, -о, *мн.* посивѐли, *св.* Ставам сив, добивам сив цвят. *Косата му беше почнала вече да посивява, а зад ушите беше съвсем побеляла.* М. Марчевски. *Голям светло-виолетов облак закрива бляськата на запад... Небето посивява.* К. Константинов. *Как да не си здрава — отвърна Бенковица, но бледото й лице побледня още повече, посивя в здрача, и все пак тя продължи: — Здрава си, чедо.* Дим. Талев.

посивя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* посивявам.

посѝнвам, -аш, *несв.*; **посѝня,** -иш, *мин св.* -их, *св.* Правя нещо да стане синьо. *С боята посиних ръцете си.* **посинвам се, посиня се** *страд.*

посинѐя. Вж. п о с и н я в а м.

посѝня. Вж. п о с и н в а м.

посиня̀вам, -аш, *несв.*; **посинѐя,** -ѐеш, *мин. св.* посиня̀х, *прич. мин. действ.* посиня̀л, -а, -о, *мн.* посинѐли, *св.* Добивам син цвят, ставам син. *Слънцето се скри и снежните върхове на планината посиняха.* Ем. Станев. *Краката им се вкочанясаха, бузите посиняха.* Вазов. *Умря от нищо: ужили го пчела ... Но той се поду, посиня и за ден-два умря.* Йовков. *В това време пеленачето на Кальовица силно се закашля и почна да се дави с нещо. Кальовица недоумяваше, а детето вече посиняваше.* Ц. Церковски.

посиня̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* посинявам.

посѝпвам, -аш, *несв.*; **посѝпя,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Сипвам, ръся нещо ситно по повърхността на нещо. *Кажи там на майка си да извади и една зелка, да я посипе с червен пиперец.* Каравелов. *И тя раздипли с точилката върху ниската софра недоразточена кора, посипа я с брашно с костеливата си жилеста шепа.* Дим. Талев. **посипвам се. посипя се** *възвр.* и *страд.* □ **Посипвам си главата с пепел** (книж.) — със силно разкаяние или съжаление признавам вината си.

посѝпвам се, -аш се, *несв.*; **посѝпя се,** -еш се, *мин. св.* -ах се, *св., сред.* За нещо ситно — падам в голямо количество, оронвам се, изсипвам се. *Дървото трепереше. От клоните му се посипваха мъртви листа и падаха по трупа на брата му.* Елин Пелин.

посѝпване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* посипвам *и от* посипвам се.

посѝпя. Вж. посипвам.

посѝпя се. Вж. посипвам се.

посѝчам, -аш, *несв.*; **посека̀.** посечѐш, *мин. св.* пося̀кох, посѐче, *прич. мин. действ.* пося̀къл, -кла, -кло, *мн.* посѐкли, *св.* **1.** Със сечене убивам, избивам; обезглавявам. *Мойта майчица — в черната земя, | моят бащица — турци посекли.* Каравелов. *И ето че ханът повлече | дружини си диви татарски | и сичко плени и посече | до търновски дворове царски.* Вазов. **2.** Отсичам, изсичам. *Ой те, горо, горо ясенова, | що си рано толко повехнала? | Дали те е пожар пожарило, | или те е секира посекла?* Нар. пес. **3.** Със сечене порязвам, наранявам. *Теслата се отплесна и го посече по ръката.* Г. Караславов. **посичам се, посека се** *възвр.* и *страд.*

посѝчане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* посичам *и от* посичам се. *До празника на посичането на Йоан Кръстител имаше още три дни.* Кр. Велков.

по̀скам, -аш, *несв.* Поща. *Момиченцето я поскало и гледало реката.* Нар. прик. **поскам се** *възвр.* и *страд. На едно слънце се поскали.* Погов.

по̀скане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* поскам *и от* поскам се.

ска̀рам се. Вж. поскарвам се.

поска̀рвам се, -аш се, *несв.*; **поска̀рам се,** -аш се, *св., сред.* и *взаим.* Скарвам се малко или от време на време. *Остави ме да си легна, че заран ще ставам рано — поскара се бай Илия.* Кр. Григоров. *Оня ден донесе половин торба круши, чужди круши, ... та му се поскарах малко.* Г. Караславов. *Те може да се поскарат и пак да се сдобрят.* Йовков.

поска̀чам. Вж. поскачвам.

поска̀чвам, -аш, *несв.*; **поска̀чам,** -аш, *св.* Скачам малко или от време на време. *„А що прави лятос?" — рекли те. | „Свирих, пях и скачах по полето." | ... | „Дет си свирил, пял и скачал лятос, | пак иди поскачай и не яж!"* П. Р. Славейков. *Ту поскача, ту спре.*

поскимтя̀. Вж. поскимтявам.

поскимтя̀вам, -аш, *несв.*; **поскимтя̀,** -йш, *мин. св.* -я̀х, *прич. мин. действ.* поскимтя̀л, -а, -о, *мн.* поскимтѐли, *св.* Скимтя малко или от време на време. *Кучето поскимтя малко и взе да си ближе раната.*

поскѝтам. Вж. поскитвам.

поскѝтвам, -аш, *несв.*; **поскѝтам,** -аш, *св.* Скитам малко или от време на време. *Върна се рано в града и, макар уморен, тръгна да поскита безцелно по града.* Г. Райчев. *След това Нончо поскита из България като железопътен чиновник.* А. Гуляшки. *Е, ще поскита той, па ще му доде умът и ще се прибере да си гледа къщата и децата.* И. Волен.

поскѝтвам се, -аш се, *несв.*; **поскѝтам се,** -аш се, *св., сред.* Поскитвам. *Поскитахме се из гората.*

поскрѝвам, -аш, *несв.*; **поскрѝя,** -йеш, *мин. св.* поскрѝх, *прич. мин. страд.* поскрѝт, *св.* Скривам малко или от време на време. *Кръстевица отделяше по-едри и по-здрави мамули за семе, но правеше сметка и да поскрие някое и друго кило.* Г. Караславов. **поскривам се. поскрия се** *възвр.* и *страд. То не е за тебе, успокои той Огнянов, но поскрий се.* Вазов.

поскрѝя. Вж. поскривам.

поскро̀я. Вж. поскроявам.

поскроя̀вам, -аш, *несв.*; **поскро̀я,** -йш, *мин. св.* -йх *св.* Скроявам малко или от време на време. **поскроявам се, поскроя се** *страд.*

поскръ̀цвам, -аш, *несв.*; **поскръ̀цна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Скръцвам малко или от време на време. *Тихо поскръцва чекръкът, бръмчи и пее вретеното.* Влайков. *Той винаги бе недоволен, поскръцваше зъби.* Кр. Григоров. *Вратата поскръцна.*

поскръ̀цна. Вж. поскърцвам.

поскуча̀вам, -аш, *несв.*; **поскуча̀я,** -а̀еш, *мин. св.* поскуча̀х, *св.* Скучая малко. *Аз ще поседя при тебе. . Поне заедно да поскучаем!* А. Гуляшки.

поскуча̀я. Вж. поскучавам.

поскъ̀лцам. Вж. поскълцвам.

поскъ̀лцвам, -аш, *несв.*; **поскъ̀лцам,** -аш, *св.* Скълцвам малко или от време на време. *Пратили са вред из планините хайки. Нашият отред за сега не им се вдава. Изтогиз-тогиз здраво ги поскълцваме.* Ем. Коралов. *Поскълцай малко лук.* **поскълцвам се, поскълцам се** *страд.*

поскъ̀пвам, -аш, *несв.*; **поскъ̀пна,** -еш, *мин св.* -ах, *св.* Ставам по-скъп; поскъпнявам. *Пообиколих днес панаира — подхвана Киро — и гледам, всичко поскъпва. — Поскъпва — каза зетят. — Особено е поскъпнало житото.* Г. Караславов. *Най-напред те поискаха увеличение на надниците, защото животът беше поскъпнал двойно и тройно.* М. Марчевски.

поскъ̀пване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* поскъпвам. *При трамвайната спирка изтощена от нощно дежурство телефонистка роптаеше сре-*

щу ниската заплата, беден пенсионер мърмореше срещу поскъпването на живота. Дим. Димов.

поскъ̀пна. Вж. поскъпвам.

поскъпнѐя. Вж. поскъпнявам.

поскъпня̀вам, -аш, *несв.*; **поскъпнѐя,** -ѐеш, *мин. св.* поскъпня̀х, *прич. мин. действ.* поскъпня̀л, -а, -о, *мн.* поскъпнѐли, *св.* Поскъпвам. *Ами знаеш ли, дядо Хаджия, сеното колко е поскъпняло?* Влайков. *Сега моми поскъпняха: / .. / една мома за хиляда, / със косата — за два града.* Нар. пес.

поскъпя̀. Вж. поскъпявам.

поскъпя̀ се. Вж. поскъпявам се.

поскъпя̀вам, -аш, *несв.*; **поскъпя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Правя нещо да стане по-скъпо; оскъпявам. *Скъпият превоз поскъпява стоките.* **поскъпявам се, поскъпя се** *страд.*

поскъпя̀вам се. -аш се, *несв.*; **поскъпя̀ се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св., сред.* Скъпя се за нещо, свиди ми се, не ми се дава нещо. *Внезапно го осени мисълта, че това каменисто дере може да се пречисти и да се превърне в овощна градина и че общинският съвет не ще се поскъпи да му отстъпи мястото даром.* Л. Стоянов.

поскъ̀рпвам, -аш, *несв.*; **поскъ̀рпя.** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Скърпвам малко. *Поскърпих някои дрешки.* **поскърпвам се, поскърпя се** *страд.*

поскъ̀рпя. Вж. поскърпвам.

поскъ̀рцам. Вж. поскърцвам.

поскъ̀рцвам, -аш, *несв.*; **поскъ̀рцам,** -аш, *св.* Скърцам леко, кратко или от време на време. *Настана тишина. Само дървените пейки леко поскърцваха.* А. Каралийчев. *Спираме за малко при хանчето до моста на реката. Наблизу спокойно бучи воденичен яз, поскърцва волска кола към селото.* К. Константинов.

поскъ̀рцване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* поскърцвам.

поскъ̀сам. Вж. поскъсвам.

поскъ̀свам, -аш, *несв.*; **поскъ̀сам,** -аш, *св.* Скъсвам малко. *Поскъсал дрехата си.* **поскъсвам се, поскъсам се** *страд.* и *сред.*

поскъся̀. Вж. поскъсявам.

поскъся̀вам, -аш, *несв.*; **поскъся̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Скъсявам малко. *Поскъси си роклята.* **поскъсявам се, поскъся се** *страд.* и *сред. Поскъсил ми се е пуловерът.*

поскъ̀там. Вж. поскътвам.

поскъ̀твам, -аш, *несв.*; **поскъ̀там,** -аш, *св.* Скътвам малко или понякога. *Поскътах някой лев.* **поскътвам се, поскътам се** *страд.*

послаΒя̀нча. Вж. пославянчвам.

пославя̀нчвам, -аш, *несв.*; **пославя̀нча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Правя някой да добие типични за славяните черти — език, особености, характер. *Аспаруховите българи са били пославянчени.* **пославянчвам се, пославянча се** *страд.* и *сред.*

пославя̀нчване *ср. Отгл. същ. от* пославянчвам *и от* пославянчвам се.

посла̀ние, *мн.* -я, *ср.* **1.** Официално писмено обращение по важен държавен или международен въпрос. *И патриарх Николай Мистик ... прати на Симеона дълго послание.* Н. Райнов. *Той реши да прати послание до Кантакузина с оплакване против съюзниците му и за това отреди болярина Георгя.* Вазов. || *Църк.* Поучително писмо на апостол до християнска община. *Посланието на апостол Павел до коринтяните.* **2.** *Ирон.* Много дълго писмо.

посла̀ник, *мн.* -ци, *м.* **1.** Дипломатически представител с ранг по-висок от пълномощен министър. **2.** Официално лице, изпратено някъде с някаква задача или поръчение; пратеник. *На следния ден пристигнаха от Сърбия посланици с писмо на крал Милутина.* Вазов.

посла̀нически, -а, -о, *прил.* Който се отнася до посланик.

посла̀ничество, *мн.* -а, *ср.* Пратеничество.

по̀сле *нареч.* **1.** След известно време; по-късно, сетне. *Ще ти разкажа после, дядо.* Вазов. *Не зная, може би после и аз ще навикна, сега не мога.* Стаматов. || След това, по-нататък. *Отново приказва за чумата, после за глада, после пак за чумата.* Йовков. *Циганчето зацъка с уста, ... захласнато от вълшебните думи на доктора ... — Е, после, чичо Горане?* Елин Пелин. **2.** *Разг.* Освен това. *После, докторът не би скрил от него такава работа.* Вазов. *Най-сетне, къщата беше нейна и, после, прилично е човек да се посъветва със стопанката си.* Дим. Талев. □ **Най-после** — а) След всичко, след много време; накрай. *Баба Ерина въздишаше често, искаше да запита нещо, но не се решаваше. Най-после претръпна и продума.* К. Петканов. *Най-после дойде пролетта.* б) При изреждане, при изброяване — на последно място. *Препасани бяха с кожени селяхльци, в които имаше големи и малки ножове, кесия с тютюн и прахан, ... и, най-после нещо, което никога не липсваше — кавал.* Йовков. в) В края на краищата. *Вие ми дайте най-напред пет хиляди, пък за другите може и да почакам. Хора сме най-после!* Дим. Ангелов.

послѐдвам[1], -аш, *св.* Тръгвам, вървя след някого. *Жена му мълчешката се извърна и тръгна към салона; той я последва с убито лице.* Вазов. *Влезе един офицер и студено и сухо го покани да го последва.* Йовков. *Васил Брашнаров се запъти към градината с бързи, леки стъпки. Руменова го последва.* Дим. Талев.

послѐдвам[2], -аш, *св.* **1.** За действия, събития — идвам, ставам, случвам се непосредно, наскоро след нещо. *Вратата се блъснаха пак и нов вик се чу, последван от кучешко джавкане.* Вазов. *Мичкин продължаваше да очаква втори залп, но такъв не последва.* Дим. Димов. *Ненадейно пропищя снаряд и се заби на няколко метра зад окопа ... Последваха още десетина снаряда.* К. Петканов. **2.** Върша нещо или действувам като друг преди мене. *Мнозина последваха неговия пример.* Влайков. *Кметът стана, взе чашата си и се чукна с Горооломова. Всички го последваха.* Йовков. **последвам се** *страд.*

послѐдвам[3], -аш, *св.* Следвам в учебно заведение малко, кратко време. *Последва две-три години и напусна университета.*

послѐден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* **1.** След който не следва друг, или който се изчерпва, свършва. *Елка излезе последна и тихо притвори вратата.* Елин Пелин. *Тя спусна крака си от последното стъпало и тръгна към тях.* Йовков. *Той като че се обиди от последните му думи.* Вазов. *Стоян остави край стената секирата,*

съблече си кожухчето. Дадоха му един чук и му посочиха последното място в редицата. Дим. Талев. *Последната рожба на стрина Венковица беше здраво и пъргаво момче.* Влайков. *Ти помниш ли как в нас полека-лека | изстиваха последните надежди | и вярата | в доброто | и в човека?* Вапцаров. **2.** Който съществува или е станал в най-близко време; предходен, скорошен. *Говореха за времето, за последните дъждове.* Йовков. *Можеше ли изведнаж да забрави всичко, което беше преживяла през последните две години?* Г. Караславов. *Последните дни. Последни впечатления. Последни съобщения. Последни новини. Последен брой.* **3.** Най-незначителен, найневажен, най-лош между др. подобни; нищо и никакъв. *Заграби имота на братята си, направи ги телчари и говедари. И пак продължава да живее като последен циганин.* К. Петканов. *Аз, както знаещ, отдавна работя в партията и не съм от последните.* Ст. Костов. **4.** В съчет. със същ. като бедняк, голтак и пр. — означава лице, което притежава в най-висока степен качеството, което се съдържа в съществителното. *След четири-пет години Еньо разпродаде всичко и остана последен сиромах.* Елин Пелин. *Последен бедняк. Последен глупак.* **5.** За степен, количество — най-силен, най-висш, краен. *Аз съм слаб, господине,... бедността е отнела силите ми, но, ако имах в ръцете си револвер, без съмнение щях да се браня до последна крайност.* Ал. Константинов. *Последна инстанция. Последна степен в развитието на нещо.* **6.** Най-нов, току-що появил се. *Той беше облечен по последна мода, изискано и просто.* Д. Добревски. *Последен модел.* **7** Краен, окончателен. *Последна дума. Последно решение.* **8.** Който е споменат или посочен преди това. *Той го проследи из прозореца и видя как той предаде депешата на телеграфиста и как по лицето на тоя последния се изобрази необикновено учудване.* Вазов *Избавиха се така от преследване мнозина, които бяха компромитирани на равна степен с нас. Между тия последните беше и един от другарите ни учители.* Величков. **9** *Канц.* Като същ. **последният, последната, последното** — лице или предмет, за които е говорено или споменато преди малко. *Кой го беше забучил там? И за какво? Сигнал ли беше за бунт? Огнянов го взе за последното.* Вазов. *Всеки народен представител има право да отправя питания и запитвания до Правителството и членовете му. Последните са длъжни да дадат отговор на питанията в срока, предвиден в правилника за вътрешния ред.* Конст., чл. 44. □ **В последно време** — напоследък, в най-близко до сега минало време. **До последна капка кръв** — с всички сили, до смърт. **До последния си дъх** — до края на живота си, до смъртта си. **До последния си миг** — до края на живота си, до смъртта си. **За пръв и последен път** — само веднаж, единствен път. **Имам последна дума** — имам решаващо значение. **Отдавам последна почит** (книж., търж.) — присъствувам в знак на почит на погребението на някого. **Последна дума на техниката** — найнов и най-съвършен технически. **Последни дни (минути)** — предсмъртни минути, край. *Той доживяваше последните дни на дълголетния си живот тихо, просто.* Вазов. **Последните часове на някого** — предсмъртни часове на някого. **До последния си час** — до края на живота си, до смъртта си. *Може всичко от Стюарта Миля да съм забравил, но това изречение ще го помня до последния си час.* Ал. Константинов. *Тя легна в простия дървен сандък, успокоена завинаги, но страданието не бе снело в последния ѝ час печата си от милото ѝ лице.* Елин Пелин. **Последно желание (последна воля)** — предсмъртно желание.

последѝца *ж.* Нещо, което се явява, възниква от някаква причина; последствие, резултат. *Тя с ужас откри, че той недочуваше добре: това беше сякаш първата фатална последица от болестта.* Л. Стоянов.

последовàтел, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* Привърженик на някакво учение, идея, човек, който следва примера, идеите на някого. *Това учение скоро намери горещи последователи.* Вазов. *Последовател на революционните идеи. Последователи на Толстой.*

последовàтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* **1.** Който следва без прекъсване след други. *Горе на самия връх лаеше Паша: три последователни басови звука и след малка пауза — четвърти.* Йовков. *Обаче писъкът на няколко последователни снаряда разваля приятния разговор.* Л. Стоянов. **2.** Който се развива закономерно, правилно, логически. *Последователна политика. Последователен демократизъм.* **3.** Който проявява твърдост и постоянство в убеждения и постъпки. *Човек трябва да бъде последователен и твърд в своите убеждения.* Дим. Талев. *Той трябваше да бъде честен и последователен пред тези добри хора.* Г. Караславов.

последовàтелка *ж.* Жена последовател.

последовàтелно *Нареч. от* последователен. *В това време църковната камбана удари три пъти последователно.* Г. Караславов. *Той се повдигаше на пръсти, пулеше се срещу огледалото... и последователно издуваше ту едната, ту другата си буза.* А. Гуляшки.

последовàтелност, -ттà, *мн.* няма, *ж.* Качество на последователен; твърдост, логичност в убеждения и дела. *Правителството ще продължи с още по-голяма последователност и настойчивост провеждането на народната здравна и социална политика.* Г. Димитров.

послѐдствие, *мн.* -я, *ср.* Нещо, което следва от друго: следствие, последица. *Но предателство имаше. И то трябваше да има ужасни последствия за Огнянова.* Вазов. □ **В последствие** — по-после, по-късно. **Остава без последствие** — за молба, искане и под.: не му се обръща внимание.

послѐдък. *Нар.* Ципа, с която е обвит зародишът (плодът) в утробата на майката; плацента.

последя̀. Вж. последявам.

последя̀вам, -аш, *несв.*; **последя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Следя някого до някъде. *Янка целуна ръка на свекър и на свекърва и последи колата.* Елин Пелин. *Той взе кандило от кьта, отиде да навиди добитъка. Калина го последи по терлици.* К. Петканов. **последявам се последя се** *страд.*

последòбеден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* *Остар.* Следобеден. *Той беше вдигнат ненадейно от последобедния сън.* Вазов.

послепѝс *м.* *Книж.* Нещо написано след подписа в писмо. *Но ето че това писмо ме... натъжи. Не, не това, но аз съм смутен от ненадейните вести. Тези два къснчки реда в послеписа.* Г. Райчев.

послесло̀в *м. Книж.* Заключителна част или заключителни бележки в края на литературно произведение; епилог.

послесло̀вие, *мн.* -я, *ср.* Послеслов.

послѐшен, -шна, -шно, *мн.* -шни, *прил.* Който е от по-късно време. *Тези неща особено се хвърлят в очи в по-първите му фейлетони; в послешните се забелязва голям напредък в езика.* П. П. Славейков. || *Рядко.* Второстепенен. *Това е послешна работа.*

посло̀вица *ж.* Кратък народен преносно-образен израз с поучително съдържание, плод на житейския опит на народа. *„Който видял вълка — вика; който го не видял — дваж вика!" дума пословицата.* Вазов. *„Изгони природата из вратата, тя ще влезе през прозореца", казва една световна пословица.* Вазов.

посло̀вичен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* 1. Който е присъщ на пословица. *Пословичен стил.* 2. За който се разправя, говори от мнозина. *Беше бедна, но трудолюбието ѝ беше пословично.* Йовков. *Неговото скъперничество стана пословично.* Елин Пелин.

посло̀вично. *Нареч. от* пословичен. *Той е пословично скромен: той се крие от хорските очи, за него е важно да върви работата.* Г. Караславов.

посло̀вичност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* пословичен.

послугу̀вам, -аш, *св.* Слугувам малко време. *Тя послугува няколко години в града.*

послу̀жа. Вж. послужвам.

послу̀жвам, -аш, *несв.*; **послу̀жа**, -иш *мин. св.* -их, *св.* 1. Служа, използуван съм в определен момент за известна цел. *Всеки топ бе назначен да послужи само за един път и в известна определена посока да гръмне.* Вазов. *В джоба на затворническия си халат той намери голяма безопасна игла... За какво можеше да му послужи тази дреболия?* Г. Караславов. 2. Служа или стоя на служба кратко време. *Тогава той отишел да послужи на манастира, като безплатен работник.* Вазов. *Ще послу̀жиш още две-три години и тогава ще получиш пенсия.* 3. *Нар.* Прислужвам на някого малко време. *Де твоето момиче? — Легна си вече, аго! — Изкарай него, то да ни послужи.* Вазов. 4. *Диал.* Почерпвам някого с питие или с нещо сладко. *Баба госпожа Нимфидора очакваше вече в килията си гости, за да ги послужи с новото си портокалово сладко.* Вазов. *Ами донесете, та послужете баба си Джуровица една ракийка, де!* Влайков.

послухтя̀. Вж. послухтявам.

послухтя̀вам, -аш, *несв.*; **послухтя̀**, -йш, *мин. св.* -я̀х, *прич. мин. действ.* послухтя̀л -а, -о, *мн.* послухтѐли, *св.* Слухтя малко, кратко време. *Излезе на вратата, послухтя и се върна обратно.*

послу̀шам. Вж. послушвам.

послуша̀ние, *мн.* няма, *ср.* Поведение, постъпки на някого като послушен. *Моето послушание и безропотна подчиненост ми повърнаха или, по-добре, спечелиха благосклонността на Стамболкова.* Вазов.

послу̀швам, -аш, *несв.*; **послу̀шам**, -аш, *св.* 1. Слушам малко кратко време. *Ти излез, майко, послушай | със мойте братя невръстни | моята песен юнашка.* Ботев. *Подемат се из краището нейде дружни момински гласове, залюлее се песен млада... — Майко, я си почини и ги послушай!* Елин Пелин. *Попей ми, Радке, попей ми, | попей ми да те послушам.* Ц. Церковски. 2. Вслушвам се в съвета, желанието на някого. *Младо, безумно момиче! | Ти още нищо не знаеш, | мене повярвай, послушай, | да си намериш късмета.* П. Р. Славейков. *Я ела, ела тук!... Марин послуша и дойде при нея.* Йовков.

послу̀шен, -шна, -шно, *мн.* -шни, *прил.* Който се подчинява на чужда воля, който се вслушва в чужди съвети. *Добро е, умно е детето, послушно е.* Елин Пелин. *От дете още тя знаеше Ненко какъв беше смирен, и кротък, и послушен.* Влайков.

послу̀шник, *мн.* -ци, *м.* Прислужник в манастир, който се готви да стане монах. *В Арчарския манастир влязох послушник — там ме подстрига отец Йов.* Ст. Загорчинов.

послу̀шница *ж.* Жена, която прислужва в манастир и се готви за монахиня. *По облеклото и плахото си държане тя приличаше на послушница в някой манастир.* А. Гуляшки.

послу̀шно. *Нареч. от* послушен; покорно, смирено. *С гайда под мишница Ганьо послушно застана пред Гроздана.* Йовков. *Станка ходеше да сее сама. Тя беше обгоряла и заякнала и воловете се въртяха послушно при най-слабото ѝ подвикване.* Г. Караславов.

послу̀шност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* послушен; покорност. *Той вече е буден и в гласа му звучи безропотна готовност и искрена послушност.* Йовков. *Стрина Венковица не можеше да се нарадва на неговата кротост и послушност.* Влайков.

послъ̀гвам, -аш, *несв.*; **послъ̀жа**, -еш, *мин. св.* послъгах, *св.* Слъгвам по малко или от време на време. *Дядо Манол обичаше да се хвали и винаги в такива моменти послъгваше.* М. Марчевски. *Този Димитър бе от ония селски хитреци, дето гледат все да поизклинчат и да послъжат.* Кр. Григоров.

послъ̀жа. Вж. послъгвам.

посмаля̀. Вж. посмалявам.

посмаля̀вам, -аш, *несв.* **посмаля̀**, -йш, *мин. св.* -я̀х, *св.* Смалявам, намалявам малко. *Нашият трен, както върви, посмалява хода си.* Ал. Константинов. **посмалявам се, посмаля се** *страд.* и *сред.* □ **Посмали Манго** (погов.) — недей да лъжеш толкова много.

посма̀чкам. Вж. посмачквам.

посма̀чквам, -аш, *несв.*; **посма̀чкам**, -аш, *св.* Смачквам малко или набързо. *Началникът искаше сякаш да посмачка малко Младена.* Влайков. *Небрежно посмачка писмото и го хвърли в коша. Посмачках си роклята.* **посмачквам се, посмачкам се** *страд.* и *сред.*

посмекча̀. Вж. посмекчавам.

посмекча̀вам, -аш, *несв.*; **посмекча̀** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Смекчавам малко. *Много си я разгалил, синко, — намеси се пак стрина Венковица уж да посмекчи острите думи на Цанка.* Влайков. **посмекчавам се, посмекча се** *страд.* и *сред.* *Посмекчи се вече болката. Посмекчи се времето.*

посмѐля. Вж. посмилам.

станция, докато се потърсят от получателя им; до поискване.

построѐние, *мн.* -я, *ср.* (рус.). Схващане, идея, концепция. *По-лесно е да се превъзпита работникът,... защото неговата глава не е напълнена с разни формално-логически построения и софизми и е способна да възприеме по-лесно здравата логика на живота.* Г. Димитров.

постро̀йка *ж.* 1. Сграда, здание. *В дъното на двора се чернееше масата на училищната сграда и останалите постройки.* Вазов. *Над презбалканското шосе по посока на запад се белееха в дълги редици казармени постройки.* Дим. Ангелов. 2. Построяване, строене, строителна работа. *Само постройката на линията е дала временно работа на тукашните хора.* Вазов. *Постройка на здание.* 3. Начин на подреждане и свързване на отделните части; строеж, структура. *Цялата постройка на обвинението им... губеше здравата почва под себе си и рухваше изведнаж като картонена кула.* Йовков.

построя̀. Вж. построявам.

построя̀вам, -аш, *несв.*; **построя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Строя, изграждам, подреждам до край. *Построихме завод. Построявам чешма. Той построи четата в колона по един. Да построим социализма!* **построявам се, построя се** *страд.* и *сред.*

построя̀ване, *мн.* -ия, *ср.* *Отгл. същ. от* построявам *и от* построявам се. *Построяване на жилище.*

постря̀свам, -аш, *несв.*; **пострѐсна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* постреснат, *св.* Стрясвам малко или от време на време. *Училищните зимници бяха натъпкани с арестувани селяни... Ако не ги постреснем, току виж че цялото село се повлякло към гората.* Дим. Ангелов. **пострясвам се, постресна се** *страд.* и *сред.*

постря̀скам. Вж. пострясквам.

постря̀сквам, -аш, *несв.*; **постря̀скам,** -аш, *св.* Стряскам малко или от време на време. **пострясквам се, пострясквам се** *страд.* и *сред.*

пост-скрѝптум *м.* (лат.). Прибавен текст към завършено и подписано писмо, обикн. означаван с латинските букви P. S.; послепис.

постуду̀вам, -аш, *св.* Студувам малко.

постула̀т *м.* (лат.). *Филос.* Изходно положение при разсъждения, което се приема като безспорно.

постъкмя̀. Вж. постъкмявам.

постъкмя̀вам, -аш, *несв.*; **постъкмя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Стъкмявам малко, набързо. *Милена постъкми забрадката си и тръгна.* Йовков. **постъкмявам се, постъкмя се** *възвр.* и *страд.* *Цонка се постъкми пред огледалото и излезе.* Вазов.

постъ̀пвам, -аш, *несв.*; **постъ̀пя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Извършвам нещо; действувам. *Тогава реши да дочака съмване в манастирския дол и утре да съобрази как да постъпи.* Вазов. *И Борис едва сега разбра колко тактично постъпва баща му, поставен между чука и наковалнята.* Г. Караславов. *Той живееше и постъпваше тъй, че неговото присъствие почти не се забелязваше.* Йовков. 2. Приемат ме и започвам да работя, да изпълнявам, да участвувам в нещо; зачислявам се (на служба, учение и под.). *Той вложи всичката си енергия и направи всичко,... за да постъпи на служба.* Елин Пелин. *Най-голямото й момче постъпваше вече в първо отделение.* Г. Караславов. || Започвам служба, дежурство и под. *Смяната постъпва в 6 часа.* || Назначават ме за някакъв някъде. *Може да желаеш да постъпиш учител?* Вазов. 3. За документи, преписки молби и пр. — бивам подаден, пристигам на местоназначението си. *Постъпило е заявление от един гражданин.* || За пари, имущество — бивам предаден за да бъда в разпореждане на някого. *Сумите постъпиха в банката.*

постъ̀пване *ср* *Отгл. същ. от* постъпвам. *Постъпване в университета. Постъпване на служба.*

постъ̀пка *ж.* Действие, извършено от някого. *Тая негова постъпка огорчи баща му и озлоби братята му.* Елин Пелин. ◇ **Правя постъпки** — действувам пред някого за нещо.

постъплѐние, *мн.* -я, *ср* Пари или материали, които постъпват в каса или склад. *Постъпленията на зърнени храни бързо се увеличават. Парични постъпления.*

постъ̀пя. Вж. постъпвам *и* постъпям.

постъ̀пям, -яш, *несв.*; **постъ̀пя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Постъпвам.

по̀стя, -иш, *мин. св.* по̀стѝх, *несв.* Ям постна храна, въздържам се от блажна храна според църковните правила за пост. *Познаваше много хора, които постеха и ходеха редовно в черква ..., а най-тежки грехове се вършеха пак от тях.* Йовков.

постя̀гам[1], -аш, *несв*; **постѐгна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* постегнат, *св.* Стягам малко. *Всяка пролет тук пристигаха стари познати щъркели, постягаха си жилището, почистваха го, постилаха го със сламки.* Елин Пелин. *Постягам си колана. Постяга ме обувката.* **постягам се, постегна се** *страд.* и *сред.*

постя̀гам[2]. Вж постягвам.

постя̀гвам, -аш, *несв*; **постя̀гам,** -аш, *св.* Стягам малко или от време на време.

посчу̀кам. Вж. посчуквам.

посчу̀квам, -аш, *несв.*; **посчу̀кам,** -аш, *св.* Счуквам малко, набързо или от време на време. *Посчукай няколко ореха. Посчукай житото.* **посчуквам се, посчукам се** *страд.*

посъбера̀. Вж. посъбирам.

посъбѝрам, -аш, *несв.*; **посъбера̀,** -еш, *мин. св.* посъбра̀х, *св.* Събирам малко, не всичко. *После тук-там, като ги притискаше с ръка, посъбра и позаглади косите си.* Йовков. *Всичко това сега беше далеч и Матаке остави конете да вървят полека, за да си отдъхне и да посъбере мислите си.* Йовков. *И дърва гледай да посъбереш, докато се върна.* Ем. Станев. *Посъбрахме някой лев.* **посъбирам се, посъбера се** *страд.* и *сред.*

посъвѐтвам, -аш, *св.* Съветвам някого накратко. *Аз го посъветвах да се обърне към щедростта на дяда игумена.* Вазов. *Ще те разтуша, ще те посъветва.* Йовков. **посъветвам се** *страд., сред.* и *взаим.*

посъвзѐма се. Вж. посъвземам се.

посъвзѐмам се, -аш се *несв.*; **посъвзѐма се**, -еш се, *мин. св.* посъвзѐх се *св.*, *сред.* Съвземам се малко. *Галунка, още бледна и изплашена, беше се посъвзела.* Йовков. *Учител Гатьо се посъвзе малко от първото смайване.* Вазов.

посъ̀дя, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Съдя, коря малко. *Че вземи да си купиш едно палто! — посъди го строго Еньо.* Йовков. *Как ще се живее вече, чичо Симоне! Викнете го, посъдете го. Всеки ден бой, бой — за нищо и никакво. От желязо да съм, не мога утрая.* Елин Пелин.

посъживя̀. Вж. посъживявам.

посъживя̀вам, -аш, *несв.*; **посъживя̀**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Съживявам малко. *Гърван се окопити. Нощният студ го посъживи.* Вазов. *Младото шарено куче посъживи малко широкия и тих двор.* Дим. Талев. **посъживявам се, посъживя се** *страд.* и *сред.*

посъ̀рвам, -аш, *несв.*; **посъ̀рна**, -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Изгубвам свежест, бодрост и естествения си цвят; повяхвам, полинявам. *Як човек го знаеше, ... а сега беше посърнал, погледът му се изкривил, очите му горят като от треска.* Йовков. *Ей острий / горняк повя: / гората пожълтя; / напуснати, посърнаха полята.* П. П. Славейков. *Лицето на момъка изведнаж посърна. В сините му очи се появи уплаха.* Ем. Станев.

посъ̀рдвам, -аш, *несв.*; **посърдя̀**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Сърдя някого малко или от време на време; поразсърдвам. **посърдвам се, посърдя се** *страд.* и *сред.* *Старите постояха, погледаха, посърдиха се, па си отидоха.* Елин Пелин.

посърдя̀. Вж. посърдвам.

посъ̀рна. Вж. посървам.

посъ̀скам. Вж. посъсквам.

посъ̀сквам, -аш, *несв.*; **посъ̀скам**, -аш, *св.* Съскам малко или от време на време.

посъ̀скване *ср.* *Отгл. същ. от* посъсквам.

посѐвам, -аш, *несв.*; **посѐя**, -ееш, *мин. св.* посях, *прич. мин. действ.* посял -а, -о, *мн.* посѐли, посѐял, *прич. мин. страд.* посян, -а, -о, *мн.* посѐни, посѐян и посят, -а, -о, *мн.* посѐти, *св.* **1.** Сея, засявам определено пространство. *Посяхме нивата.* **2.** Сея определено количество. *Отделил съм 15 крини жито, да го посея напролет.* **3.** Сея по малко или от време на време. *Я дай и аз да посея.* **посявам се, посея се** *страд.*

посѐване, *мн.* -ия, *ср.* *Отгл. същ. от* посявам и *от* посявам се. *Посяване на семена.*

посѐвка, *мн.* посевки, *ж.* *Спец.* Микроби, оставени да се размножат в благоприятна среда.

посѐгам, -аш, *несв.*; **посѐгна**, -еш, *мин. св.* -ах, *св.* **1.** Протягам ръка, лапа и пр. за да хвана или да взема нещо. *Дядо Гено веднага посегна за емфието.* Йовков. *Четиримата приятели вдигнаха със стръв глави и почнаха да посягат с вилиците към чиниите.* Елин Пелин. **2.** Опитвам се. *Друго говедо щом излезе с биволи, не се сварта на едно място — бяга и посяга да боде.* И. Волен. **3.** *Разг.* Обикн. с предл. *на* — бия, удрям някого. *Баба Тръпка пак заговори: — Пък и посягат, мари, — на майки и бащи посягат... На, Стойчевата снаха била свекърва си! Хем с бухалката я била...* Ц. Церковски. *Не са такива момчетата, не си криви душата — недоволно каза стражарят. — Деца са те още, грехота е да посягаш на тях.* М. Марчевски. **4.** С предл. *на* — гавря се, безчестя. *Не стига, че посегна на честта на сестра ми, а сега се мъчи да оплете в мрежите си и дъщеря ти. Да не си тръгнал сводник да му ставаш?* К. Петканов. **5** С предлозите *на* или *върху* — заграбвам, обсебвам нещо чуждо. *Трябваха пари... и аз дръзнах да посегна на твоите пари.* Вазов. *Той напусна работата си, започна да пие... Най-сетне посегна на чуждото, започна да краде.* Йовков. *Аз на такива хора, дето посягат на чуждия имот, зрънце не давам.* А. Каралийчев. ◻ **Посягам на живота си, посягам на себе си** — самоубивам се.

посѐгане, *мн.* -ия, *ср.* *Отгл. същ. от* посягам.

посѐдам. Вж. посядвам.

посѐдвам, -аш, *несв.*; **посѐдна**, -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Сядам за малко или от време на време. *Най-напред, като взе да се вдига от леглото и да посядва, тя поиска от майка си да и даде нещо да ѝ помага.* Влайков.

пот, -тта̀, *ж.*, и **пот**, потъ̀т, пота̀, *м.*, *мн.* няма. Солена безцветна течност, която се отделя от подкожните жлези и минава през кожата на човек или животно. *Руен се пот от челото му лееше, / и по космати гърди.* Вазов. *Ех, мой дядо, тежко време! Ралото се едвам влачи, / и след него сееш семе — / пот от чело, град от очи!* Ботев. *Ручок дохожда и слънце — пламък / прежуря, пали дърво и камък; / а в пот възвряла гори снагата.* Яворов. *Пак ще се къпе в човешки пот майката земя.* Елин Пелин. *Студен пот.* ◻ **Кървав пот** (прен.) — голяма мъка, страдания. *Знаеш ли ти как се печелят парите?... — Селяните ги печелят с кървав пот и с мотиката в ръка.* Каравелов. **С пот на чело** — с много мъка, с много труд.

по̀та *ж.* (лат.). *Остар.* Огнеупорно гърне за топене на метали.

пота̀ен, -айна, -айно, *мн.* -айни, *прил.* **1.** Който е скрит, потулен. *Ден денувам — кътища потайни, / нощ нощувам — пътища незнайни.* Яворов. *Потайно място* ‖ Тайнствен, непознат. *Мълчалив и потаен се издигаше насреща Балканът.* Ем. Коралов. *Една потайна сила като че го сграбчи и потегли назад.* Йовков. **2.** За човек — който крие мислите и чувствата си, който не е откровен, скрит. *Стоян бързаше да отговаря и с радост разправяше, че най-лошите и най-потайните хора са Пендевци.* К. Петканов. *Колкото мълчалив и потаен бе Теодосий, толкова бъбрив беше неговият спътник.* Ст. Загорчинов. **3.** За време — през който всичко се е потаило; глух и тайнствен. *Вън беше тихо и пусто; нищо не се обаждаше, жива душа не се мяркаше — сякаш цялото село беше измряло. Потайно време.* И. Волен. *Време е сега потайно, / грозна, невярна полунощ.* П. Р. Славейков. *В най-тихите и потайни часове на късните вечери... тя... слушаше прекрасни музикални късове.* Г. Караславов. ◻ **Потайна доба** (нар., поет.) — късна нощ, когато всичко се е спотаило. *Той, в доба потайна заварен на път, / детето си плахо притиска на гръд.* П. П. Славейков.

потайвам, -аш, *несв.*; **пота̀я**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* *Поет.* Крия, прикривам нещо. *Българийо, потайвай в планините / ти девствените свои красоти.* К. Христов. *Гордей се, презирай, / ръка не простирай, / скръбта си потай.* Вазов.

посмѐсвам, -аш, *несв.*; **посмѐся,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Смесвам малко. **посмесвам се, посмеся се** *страд.*

посмѐствам, -аш, *несв.*; **посмѐстя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Смествам малко. *Я посмести нещата си да остане място и за моите.* **посмествам се, посместя се** *страд.* и *сред.* *Жената и децата да седнат отзад, а слугинята при тебе на капрата. Тя е малко дебеличка, ама ще се посместиш малко.* Чудомир.

посмѐстя. Вж. посмествам.

посмѐся. Вж. посмесвам.

посмета̀. Вж. посмитам.

посмѐшище, *мн.* -а, *ср.* Човек, на когото се присмиват, когото подиграват, който е станал за смях на другите. *Той виждаше себе си като в картина: ходи по земята малко човече — нищожество, посмешище за всички ..., всички му се надсмиват, а той добродушно се хили.* М. Кремен. □ **За посмешище** — за подигравка. *Някакъв непознат човек стоеше пред него, облечен сякаш за посмешище във войнишката униформа.* Йовков.

посмѐя. Вж. посмявам.

посмѐя се, -ѐеш се, *мин. св.* посмя̀х се, *прич. мин. действ.* посмя̀л се, -а се, -о се, *мн.* посмѐли се, *св., сред.* Смея се малко. *Тя цял ден е мечтала за тая вечер: да си поиграят по хлад в мрачината, да попеят и да се посмеят.* Елин Пелин.

посми̇гвам, -аш, *несв.*: **посми̇гна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Смигвам леко или от време на време. *Грозьо, както си беше навел ухото, посмигна, а после изпъчи гърди и високо каза: — Е, като ме тъдите, аз пък ще ида при подолки.* Я. Страшимиров.

посми̇гна. Вж. посмигвам.

посми̇лам, -аш, *несв.*; **посмѐля,** -еш, *мин. св.* посмля̀х, *прич. мин. действ.* посмля̀л, -а, -о, *мн.* посмлѐли, *прич. мин. страд.* посмля̀н, -а, -о, *мн.* посмлѐни, *св.* Смилам малко. **посмилам се, посмеля се** *страд.*

посмиря̀. Вж. посмирявам.

посмиря̀вам, -аш, *несв.*; **посмиря̀,** -и̇ш, *мин. св.* -и̇х, *св.* Смирявам малко, донякъде. *Преди да тръгнеме, Бенковски държа реч със цел да посмири що-годе развълнуваните духове.* З. Стоянов. **посмирявам се, посмиря се** *страд.* и *сред.*

посми̇там, -аш, *несв.*; **посмета̀,** -ѐш, *мин. св.* посмѐтох, *прич. мин. действ.* посмѐл, *св.* Смитам малко, набързо или от време на време. **посмитам се, посмета се** *страд.*

посмрача̀вам се. Само 3 *л. ед.* **посмрача̀ва се** *несв.*; **посмрачи̇ се,** *мин. св.* посмрачи̇ се, *св., безл.* Смрачава се малко. *Когато се посмрачи, ето го и Дочо че пристига.* Влайков.

посмрачи̇ се. Вж. посмрачавам се.

посмръ̀звам се, -аш се, *несв.*; **посмръ̀зна се,** -еш се, *мин. св.* -ах се, *св., сред.* Смръзвам се малко. *Посмръзнаха ми се краката.*

посмръ̀зна се. Вж. посмръзвам се.

посмръ̀квам се. Само 3 *л. ед.* **посмръ̀ква се** *несв.*; **посмръ̀кне се,** *мин. св.* посмръ̀кна се, *св., безл.* Мръква се малко, не напълно; посмрачава се. *Нека още малко да се посмръкне и тогава ще запалим лампата.*

посмръ̀кне се. Вж. посмръквам се.

посмръ̀щвам, -аш, *несв.*; **посмръ̀щя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* За лице или вежди — смръщвам малко. *Желчо се засмя. — Е, добре де! — посмръщи вежди той. — Стягай се за утре.* И. Волен. **посмръщвам се, посмръщя се** *сред.*

посмръ̀щя. Вж. посмръщвам.

посму̀квам, -аш, *несв.*; **посму̀ча,** -еш, *мин. св.* посму̀ках, *св.* Смуквам малко или от време на време. *Често посмуква цигарата си.*

посмутя̀, -и̇ш, *мин. св.* -и̇х, *св.* Смущавам малко. *Това ги посмути, но само за миг.* Вазов. **посмутя се** *сред.* *Като видя мъжа си, Женда се посмути.* Йовков.

посму̀ча. Вж. посмуквам.

посму̀ша. Вж. посмушвам.

посму̀швам, -аш, *несв.*; **посму̀ша,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Смушвам малко или от време на време. *Отец Герасим посмуши малко магаренцето, за да се приравни.* Ст. Загорчинов. **посмушвам се, посмуша се** *страд.* и *взаим.*

посму̀шкам. Вж. посмушквам.

посму̀шквам, -аш, *несв.*; **посму̀шкам,** -аш, *св.* Смушквам малко или от време на време. *Назад се бърже повърнах, | по-бърже конче посмушках.* Ц. Церковски. **посмушквам се, посмушкам се** *страд.* и *взаим.*

посмъ̀двам. Само 3 *л.* **посмъ̀два ме** *несв.*; **посмъ̀дне ме,** *мин. св.* посмъ̀дна ме, *св.* Смъдва ме леко или от време на време.

посмъ̀дне ме. Вж. посмъдвам.

посмъди̇. Вж. посмъдявам.

посмъдя̀вам. Само 3 *л.* **посмъдя̀ва ме,** *несв.*; **посмъди̇ ме,** *мин. св.* посмъдя̀ ме, *прич. мин. действ.* посмъдя̀л, -а, -о, *мн.* посмъдѐли, *св.* Смъди ме леко или от време на време. *Посмъдява ме лявата длан*

посмъ̀квам, -аш, *несв.*; **посмъ̀кна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* посмъкнат, *св.* Смъквам малко. **посмъквам се, посмъкна се** *страд.* и *сред.*

посмъ̀кна. Вж. посмъквам.

посмълча̀ се. Вж. посмълчавам се.

посмълча̀вам се, -аш се, *несв.*; **посмълча̀ се,** -и̇ш се, *мин. св.* -а̀х се, *св., сред.* Смълчавам се малко или от време на време; поумълчавам се. *Бае Цено пак се посмълча.* Влайков.

посмъ̀мря. Вж. посмъмрям.

посмъ̀мрям, -яш, *несв.*; **посмъ̀мря,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Смъмрям малко или от време на време. *Тя с един вид недоволство ще ме посмъмре, задето много съм се заиграл и забравил съм, че имам дом и майка.* Влайков. **посмъмрям се, посмъмря се** *страд.*

посмъ̀нкам. Вж. посмънквам.

посмъ̀нквам, -аш, *несв.*; **посмъ̀нкам,** -аш, *св.* Смънквам малко или от време на време. *Стрина Илчовица посмънка и се недоизказа.* Влайков.

посмъ̀ркам. Вж. посмърквам.

посмъ̀рквам, -аш, *несв.*; **посмъ̀ркам,** -аш, *св.* Смръквам по малко или от време на време. *А като се заредиха две-три сушави години, Стаменко вечно климаше глава и посмъркваше с полуотворени уста.* Кр. Григоров.

посмъ̀ртен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* Който се свързва с живота и дейността на някой

покойник. *Посмъртна слава. Посмъртна награда. Посмъртно издание.* □ **Посмъртна помощ** — помощ, която се дава на близките на покойник.

посмъ̀ртно. *Нареч. от* посмъртен. *Посмъртно го наградиха.*

посмя̀вам, -аш, *несв.*; **посмѐя,** -ѐеш, *мин. св.* посмя̀х, *прич. мин. действ.* посмя̀л, -а, -о, *мн.* посмѐли, *св.* Осмелявам се, дързвам. *Той не посмя даже на прозореца да се покаже.* Елин Пелин. *Никой досега не е посмявал да ми каже такива думи.* Йовков.

посниша̀. Вж. поснишавам.

поснишàвам, -аш, *несв.*; **посниша̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Снишавам малко или от време на време. *Ами такова, господин началник, . . . — започна Дочо, като поснищи своя глас.* Влайков. **поснишавам се, посниша се** *страд.* и *сред. Давидко пусна кривака, поснищи се и хвана с две ръце вълчицата.* Йовков.

посо̀бие, *мн.* -я, *ср.* (рус.). Учебно помагало. *Купиха се глобуси — . . . геометрически потреби и други учебни пособия.* Вазов.

посо̀ка *ж.* 1. Линия, по която се движи, насочва нещо; направление. *Цяла нощ вървя той през върхове, през долове, за да се отдалечи поскоро от първата си посока.* Вазов. *Тогава той. . . влезе в гората, но не продължи да върви по същата посока, а се повърна право назад, срещу потерята.* Йовков. *Дотегна на кърджалиите да вървят след един вожд, който не ги водеше на плячка и на грабежи, . . . а само ги влачеше по пътищата днес по една посока, утре по друга.* Йовков. || *Прен.* Цел на движението на нещо. *Линее нашто поколение | . . . | Къде вървим не мислим твърде, | посока няма в наши път.* Вазов. *Луганов излезе и тръгна без посока из улиците.* Г. П. Стаматов. 2. *Прен.* Път на развой; насока, направление. *Но настанала съдбоносна минута за тия полунезависими планинци и техният исторически живот взел съвсем друга посока.* Вазов. *Развитието на езика ни до сега е ставало в посока — от диалект към общ книжовен език.* П. П. Славейков. □ **На посоки** — а) Без да знае или да се съобразява с пътя: наслуки. *Дядо Недко се повърна и бавно и на посоки тръгна из селото.* Йовков. б) Без да се замисля, без да знае предварително точно как. *Отговаря на посоки.*

посо̀лвам, -аш, *несв.*; **посоля̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Посолявам. **посолвам се, посоля се** *страд.*

посо̀лство, *мн.* -а, *ср.* (рус.). 1. Дипломатическо представителство, възглавявано от посланик. 2. Сградата, в която се помещава такова дипломатическо представителство. *След две минути един файтон като стрела фучеше към турското посолство.* Вазов.

посоля̀. Вж. посолвам и посолявам.

посоля̀вам, -аш, *несв.*; **посоля̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Соля колкото е необходимо. *Боне стана, отчупи комат хляб, посоли го и го поднесе до устата ѝ.* Елин Пелин. **посолявам се, посоля се** *страд.*

посоля̀ване *ср. Отгл. същ. от* посолявам *и от* посолявам се.

по̀сох *м. Старин.* Тояга за подпиране; патерица. *С посох просешки да тръгне | по светът немил, недраг, | и за милост да подлага | той ръка от праг на праг.* П. П. Славейков. *Теодосий сне ръката си от челото и прибра малката си торбичка и посоха.* Ст. Загорчинов.

посо̀ча. Вж. посочвам.

посо̀чвам, -аш, *несв.*; **посо̀ча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1 Показвам, соча. *Като зърна той, че иде | неговото мило либе, | из юнаци той изскочи | и към нея с пръст посочи.* Ботев. *Кънъо се позасмиваше и посочваше с очи дяда Недка.* Йовков 2 Определям, избирам, набелязвам някого за нещо. *Той посочва вас като свидетел.* Вазов. 3. Указвам, отбелязвам, показвам. *Посочиха му грешките.* **посочвам се, посоча се** *възвр.* и *страд.* □ **Посочвам някому вратата** — изпъждам някого.

посо̀чване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* посочвам *и от* посочвам се.

поспа̀дам, -аш, *несв.*; **поспа̀дна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Спадам малко. *Слава богу! . . . — Поспаднал му е огънят.* Влайков. *Отокът поспадна.*

поспа̀дна. Вж. поспадам.

поспали̇̀в, -а, -о, *прил. Диал.* Който много обича да спи, да си поспива; сънлив. *Поспалив човек.*

поспестя̀. Вж. поспестявам.

поспестя̀вам, -аш, *несв.*; **поспестя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Спестявам малко или от време на време. *И захвана тя в новия си дом да реди и чисти . . . и от всичко да поспестява.* **поспестявам се, поспестя се** *страд.*

поспечѐлвам, -аш, *несв.*: **поспечѐля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Спечелвам малко или от време на време. *Ама как, майстор Пени, ти ще си дадеш занаята ли? Че поспечели малко, турни някоя пара на страна, па тогаз!* Д. Немиров. **поспечелвам се, поспечеля се** *страд.*

поспечѐля. Вж. поспечелвам.

поспи̇̀вам, -аш, *несв.*; **поспя̀,** -йш, *мин. св.* -ях, *св.* Спя малко или от време на време. *Медара слезе от коня си, пусна го да пасе, както си беше със седлото, а сам той си легна да поспи.* Йовков. *Малкото продължаваше да плаче — плачеше непрекъснато, докато беше будно. Поспи час-два и отново започне.* Дим. Талев. *На свещица попрела, на слънчице поспала.* Погов.

поспи̇̀рам, -аш, *несв.*; **поспра̀,** -ѐш, *мин. св.* поспря̀х, *прич. мин. действ.* поспря̀л, -а, -о, *мн.* поспрѐли, *прич. мин. страд.* поспря̀н, -а, -о, *мн.* поспрѐни, *св.* 1. Спирам се за малко или от време на време *Множеството взе да се разкъсва, да поспира, докато спряха всички.* Дим. Талев. 2. Правя някой или нещо да спре. *Като минаваха двамата мъже през чаршийските улици, людете се извръщаха след тях, а някои и поспираха Лазара.* Дим. Талев. *Поспри коня: много се е засилил. Поспри колата да си отдъхнат воловете.* **поспирам се, поспра се** *страд.*

поспи̇̀рам се, -аш се, *несв.*; **поспра̀ се,** -ѐш се, *мин. св.* поспря̀х се, *прич. мин. действ.* поспря̀л се. -а се, -о се, *мн.* поспрѐли се, *св., сред.* Спирам, заставам за малко или от време на време.

поспи̇̀рвам, -аш, *несв.*; **поспра̀,** -ѐш, *мин. св.* -я̀х, *прич. мин. действ.* поспря̀л, -а, -о, *мн.* поспрѐли, *прич. мин. страд.* поспря̀н, -а, -о, *мн.* поспрѐни, *св.* Поспирам. *Ораторът поспирваше и поемаше дъх.* Д. Добревски. *Излязохме на една*

рудина, покрита с висока росна трева. Тук поспряхме да си починем. Вазов. **поспирвам се, поспра се** *страд.* и *сред.*

посплаша. Вж. посплашвам.

посплашвам, -аш, *несв.*; **посплаша,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Сплашвам малко. *Той като че го е страх да доде: нали бях го посплашил малко със сабята.* Йовков. **посплашвам се, посплаша се** *страд.* и *сред.*

поспоря, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Споря малко. *У него ... беше се зародило желание да размени със своя другар някои по-сериозни мисли и дори да поспори с него.* Влайков.

поспра. Вж. поспирам *и* поспирвам.

поспра се. Вж. поспирам се.

поспускам и **поспущам,** -аш, *несв.*; **поспусна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* поспуснат, *св.* Спускам малко. **поспускам се, поспусна се** *страд.* и *сред.*

поспусна. Вж. поспускам.

поспущам. Вж. поспускам.

поспя. Вж. поспивам.

посрамвам, -аш, *несв.*: **посрамя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Правя някого или нещо да стане за срам; осрамвам, опозорявам, засрамвам. *Никой няма да посрами славното име хъш.* Вазов. *Аз вече не съм ти майка. Станала си за смях в селото. Къщата ни посрами с твоите лекотии!* К. Петканов. *През море да ги поведа, на облаците да ги пратя — моите юнаци-соколи няма да ме посрамят.* Ст. Загорчинов. **посрамвам се, посрамя се** *възвр.* и *страд.*

посрамване *ср. Отгл. същ. от* посрамвам *и от* посрамвам се.

посрамя. Вж. посрамвам, посрамявам *и* посрамям.

посрамявам, -аш, *несв.*: **посрамя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Посрамвам. *За да се отърва, издействувах му работа в Джояновата тютюнова фабрика ... Не ще! „Не щял да посрамява учението си!"* Вазов. **посрамявам се, посрамя се** *възвр.* и *страд.*

посрамяване *ср. Отгл. същ. от* посрамявам *и от* посрамявам се.

посрамям, -яш, *несв.*; **посрамя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Посрамвам. **посрамям се, посрамя се** *възвр.* и *страд.*

посрамяне *ср. Отгл. същ. от* посрамям *и от* посрамям се.

посребрея. Вж. посребрявам[1].

посребря. Вж. посребрявам[2].

посребрявам[1], -аш, *несв.*; **посребрея,** -еш, *мин. св.* -ях, *прич. мин. действ.* посребрял, -а, -о, *мн.* посребрели, *св.* Придобивам цвят на сребро; побелявам. *Месецът тозчас побеля на небето, после посребря съвсем и изведнаж огря.* Вазов. *Косата на дядо Йордан бързо посребря.* Елин Пелин.

посребрявам[2], -аш, *несв.*; **посребря,** -йш *мин. св.* -йх, *св.* 1. Покривам, обковавам нещо с тънки сребърни пластове (пластинки). *Няколко пъти правиха водосвет, светиха масло, посребриха иконата на Божията Майка, ... но нищо не помогна.* Елин Пелин. *Рогове ще ти позлатя, | копита ще ти посребря.* Нар. пес. 2. Придавам сребрист блясък на нещо. *Лунната светлина беше посребрила повърхността на реката.* Ал. Константинов. *На двора месечината гледаше през сливата и посребряваше оголелите ѝ клони.* К. Петканов. **посребрявам се, посребря се** *страд.*

посребряване *ср. Отгл. същ. от* посребрявам *и от* посребрявам се.

посред *предл.* 1. За означаване, че известно действие се извършва, става или нещо се намира в средата на определено пространство; всред. *Близу до селото ... се вижда ново и бяло здание посред малка горичка от акации.* Йовков. *Лила влязла и запряла се посред стаята.* Каравелов. *Посред село чешма тече като бистра сълза.* Елин Пелин. 2. За означаване, че известно действие се извършва в средата на определено време; всред. *Нашите пътници пристигнаха на последната станция посред нощ.* Вазов. *Тичане и врява. Дъжд нечакан | посред пладня през облак налете.* П. П. Славейков. *Посред зима. Посред лято.* 3. За означаване обстоятелствата, средата, гдето се извършва някакво действие. *Посред тия груби селяци бедната, мъничка учителка се почувствува като агне между вълци.* Елин Пелин. *Самин, замислен, посред мрачината, | по улиците пусти крачех аз.* К. Христов.

посредник, *мн.* -ци, *м.* Лице, което улеснява извършването на някаква работа между две или повече страни. *Досьо беше живял дълго време в Кюстенджа като търговски посредник.* А. Гуляшки. *Един ръководител на театър има длъжност да бъде посредник в това дело между творците и хората.* П. П. Славейков.

посредница *ж.* Жена посредник.

посреднича, -иш, *мин. св.* посредничих, *несв.* Върша посредничество или действувам като посредник.

посредничене *ср. Отгл. същ. от* посреднича.

посреднически, -а, -о. *Прил. от* посредник. *Помежду тях вървеше преводачът, нисък, охранен млад мъж с очила. Блажената му усмивка подсказваше, че беше щастлив от посредническата си роля.* Хар. Русев.

посредничество, *мн.* -а, *ср.* Съдействие за уреждане на някаква работа между две или повече страни. *При деятелното посредничество на руската дипломация ... беше сключен съюз, който обезпечи почти напълно националните интереси на българите.* В. Коларов.

посредствен, -а, -о, *прил.* 1. Който има малки, ограничени дарби и способности; дребен, бездарен. *Посредствен поет. Посредствен учен.* 2. Лишен от ценни качества. *Посредствен роман. Посредствена картина.*

посредствено. *Нареч. от* посредствен; бездарно. *Романът е написан посредствено.*

посредственост, -тта, *мн.* -и, *ж.* 1. Качество на посредствен. *Макар и човечеството да се е издигнало в техническо отношение, все пак днешният век може да се класира като век на посредствеността ... Всеки говори, всеки разсъждава, всеки ум дава, а никакъв полезен резултат няма.* Елин Пелин. 2. *Прен.* Лице с посредствени способности. *Този художник е истинска посредственост.*

посредством *предл.* (рус.). За означаване с помощта на какво, чрез какво става нещо; чрез, с. *Завесата на сцената се състоеше от едно голямо и прозрачно червено платно и кое-*

то се вдигаше посредством една съвсем проста машина. Вазов. *Красотата на неговите песни ние възприемаме най-вече посредством езика.* П. П. Славейков.

посрѐщам, -аш, *несв.*; **посрѐщна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* посрѐщнат, *св.* **1.** Излизам, отивам да срещна някого, който идва. *Всички... им казаха, че отиват да посрещнат Индже.* Йовков. *Вътре ме посрещна едър, шейсетгодишен човек в шаечни вехти дрехи.* Вазов. *Появи се и Марга,... посрещна гостите и ги въведе в къщи.* Йовков. **2** Приемам гости на празник. *А зиме — заговезни ли дойдат, кумци ли ще посреща някой от синовете ѝ, баба Гена в горния кът до гостите първа ще седне.* П. Ю. Тодоров. *Които са между вас Кириловци и Методиевци, да разтворят вратите на къщите си, да посрещат гости за празника си.* Дим. Талев. *Посрещам на имения си ден.* ‖ *Прен.* Приемам. *Балканът сега ни посреща усмихнат и спокоен.* Н. Фурнаджиев. *Ех, нашата Стара планина много юнаци е посрещала, та и нази ще посрещне, — каза Иван Остенът.* Вазов. **3.** Дочаквам със специално подготвяне празник, радостно събитие и под. *Тая вечер посрещахме Нова година у поручик Романов.* Йовков. *Всичкият свят се готви да посреща празника.* Вазов. ‖ Приемам, възприемам някакво събитие, случка и под. *Той беше навикнал спокойно да посреща всеки удар на съдбата.* Йовков. *Той с истинска радост посрещна идването на дяда Мина.* Вазов. *Нашата партия посрещна ... с възторг и голямо въодушевление Великата октомврийска социалистическа революция.* Г. Димитров. *Присъствуващите посрещнаха предложението със ставане на крака и продължителни ръкопляскания.* **4.** *Прен.* За разноски, нужди, разходи и под. — задоволявам, покривам. *А Казълбаша постоянно пресмяташе колко овце да продадат..., за да посрещнат разходите по сватбата.* Г. Караславов. *Ние трябваше да посрещнем нуждите на Отечествената война.* Г. Димитров. *Върви и си изкарвай хляба: досега посрещах, а посем сега от мен не чакай!* А. Страшимиров. **посрещам се, посрещна се** *страд.*

посрѐщане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* посрещам *и от* посрещам се. *Из улицата преминахме бързо, без най-малкото спиране, и все пак посрещането ни от бедните тия хора остави у нас сякаш виденията на сън.* Йовков.

посреща̀ч *м.* Лице, което посреща гости, които пристигат от далече. *На софийската гара се трупаха... купове пътници, посрещачи и изпращачи.* Вазов.

посреща̀чка *ж.* Жена посрещач.

посрѐщна. Вж. п о с р е щ а м.

посри̇̀там. Вж. п о с р и т в а м.

посри̇̀твам, -аш, *несв.*; **посри̇̀там,** -аш, *св.* Сритвам малко или от време на време. *Отсреща месарят... донесе на кобилицата разсечен овен. Окачи го на куките, посрита-посрита с крака нечистотиите, натика ги в един ъгъл и седна навън на трикрако столче, за да чака клиенти.* Чудомир. **посритвам се, посритам се** *страд.* и *взаим.* *Това са те* (конете), *Белчо и Дорчо. Похапват се, посритат се, па пак тръгнат наедно.* Д. Немиров.

посръ̀бвам, -аш, *несв.*; **посръ̀бна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* **1.** Сръбвам по малко или от време на време. *Юмер Али ефенди посръбваше с наслада от чашката си.* Дим. Талев. *Досьо, изтегнат на стола-люлка, посръбваше от изстуденото си винце и лениво жумеше срещу слънцето.* А. Гуляшки. *Кольо също бе си посръбнал малко и само се усмихваше на гостите.* К. Петканов. **2** *Разг.* Обичам да пия алкохолни пития често. *Полковият командир... обичаше да си посръбва и да играе на карти.* Св. Минков. *Казват, че обичал да посръбва, особено напоследък се пропил, уж от яд и отчаяние.* Л. Стоянов.

посръ̀бване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* посръбвам.

посръ̀бна. Вж. п о с р ъ б в а м.

пост[1], по̀стът, по̀ста, *мн.* по̀стове, по̀ста (сл. ч.), *м.* **1.** Едно или повече въоръжени лица, на които е възложено да охраняват или да наблюдават нещо. *Никъде по полето не се виждаха хора, но затова пък все по-често срещаха из пътя си жандармерийски и полицейски патрули или засилени постове около изходните пунктове на селата.* Вежинов. *Постовете бяха забелязали, че редовно всеки ден, в определен час, по пътечката откъм селото идваха при реката жени за вода.* Ив. Мартинов. *Секретните постове, от двама или трима войника, се поставят на някое затулено и скрито място.* Йовков. **2.** Място или сграда, от гдето се наблюдава или охранява нещо. *Близу до селото... се вижда ново и бяло здание посред малка горичка от акации. Това е български пограничен пост и в него живеят петима войници.* Йовков. *Наблюдателен пост.* **3** *Прен.* Висша отговорна длъжност. *Вашите съграждани Ви поздравяват от глъбините на сърцето си с новия висок пост, който заехте като министър на България.* Ст. Костов. *Партията ти даде голям пост. Докажи, че го заслужаваш.* Дим. Димов. *Снемам от пост. Команден пост. Ръководен пост.* ☐ **Стоя на поста си** — твърдо, неотклонно, ревностно изпълнявам задълженията си; бдя. **Телефонен пост** — инсталиран телефонен апарат за частно или обществено ползуване.

пост[2], по̀стът, по̀ста, *мн.* по̀сти, *м.* **1.** Обикн. ед. Въздържане от блажна храна; постене. *Пустинникът имаше бледо и мършаво лице, изсушено от пост и бдение.* Йовков. *Появяват се тогава праведни мъже, които напущат обществото и се посвещават на пост, молитва и смирение в недостъпните лесове и планини.* Вазов. **2.** Обикн. *мн.* Определено време през годината, когато според църковните правила не се яде блажно и не се допускат веселби. *Сега е пост, на черква се ходи. А те седнали на кръчмата и като поганци ядат и пият.* Йовков. *Дойде гост, развали пост.* Послов. ☐ **Велики пости** — най-дългите пости на християните, преди Великден. *През първите дни на великите пости... Павел Блажения тръгна из града да чисти гъсеници и да ашладисва.* Елин Пелин.

по̀ста *ж. Нар.* Постат. *Десетина души мъже и жени жънеха на дълга и широка поста.* К. Петканов.

по̀став *м.* **1.** *Нар.* Дървено или каменно корито под чешма, чучур, канела и др. *След минута бяха при чешмата. Стара каменна чешма, висока и масивна, с дълъг постав, край който мирише на тиня.* Ем. Станев. *Той излеком пристъпи | и се запре зад чучура, — когато, | при-*

ведена над постава, сама | там Ралица си писаните стомни изплакваше. П. П Славейков. 2. *Диал.* Голям дървен съд за събиране и превозване на грозде; кораб, жлеб. *Лозари весели — мъже, моми, жени — | с широки кошници, понесени на рамо, | към постава вървят.* П. П. Славейков.

постàвам, -аш, *несв.*; **постàна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Ставам малко или от време на време. *Пред една от кръчмите троица селяни... постанаха и се поклониха на проходящия файтон.* Вазов. *Партизанинът, едър скулест мъж, от време на време поставаше и заничаше на вратата.* Кр. Григоров.

постàвка *ж* Подложка на нещо. *Момичето стъпваше в задимената кръчма... и слагаше каната на мократа поставка.* Г Райчев. *Върху стъклената плоча на бюрото имаше само телефон, поставка за стило, бележник и пепелница.* Дим. Димов.

постàвя. Вж. поставям.

постàвям, -яш, *несв.*; **постàвя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1 Слагам нещо на определено място; турям. *Странджата насипа гостба всекиму и постави няколко стъкла с вино.* Вазов. *По лицето на пътника се изписа учудване..., той вкара и своя кон вътре, върза го за яслата и му постави сено.* Ст. Загорчинов. *Той бе поставил пред прага на дюкянчето си едно малко сандъче с пепел.* Елин Пелин. *Поставих цветя във вазата. Постави книгата на мястото* || Инсталирам, прокарвам нещо някъде с известна цел, за да ми служи. *Поставям телефон. Поставям звънец. Поставям бойлер. Поставихме си чешма в кухнята. Поставихме си вана в банята* || За капан, примка и под. — слагам, залагам. *Той поставяше капани, примки, копаеше вълчи трапове.* Елин Пелин. 2. За пост, стража караул и под — нареждам, заповядвам на някого да стои някъде с определена цел. *Градоначалникът постави караул на портата от двама души.* Вазов. *Правеше впечатление, че работниците проявиха дисциплинираност през време на стачката. Те бяха поставили постове да пазят машините.* Г. Белев. || Назначавам някого. *След Освобождението бяха го избрали и поставили за някакъв председател там в ближния градец.* Влайков. *Поставиха го за управител на магазин.* 3. В съчет. със съществителни за състояние означава правя някой да се намира в състоянието, изразено със съществителното. *А Янковия баща поставиха под наблюдение. Тайно го следяха къде ходи и какво върши.* Ем. Коралов. *Тия дни той беше намерил една костенурка в гората, днес беше я сготвил и, за да постави на изпитание Никола, покани го на обяд.* Йовков. *Тия думи... изведнаж поставиха и двамата в деликатно положение.* Вазов. *Тя се събуди призори и погледна часовника си. Бе четири и половина — удобно време да постави в ред външността си преди ставане на другите.* Дим. Димов. *Поставям под надзор.* 4. Определям. *Поставиха ми срок за тази работа. Постави ми условие. Поставям диагноза. Поставих си за правило. Поставих си за задача. Поставих за цел.* 5. Давам сценично оформление на пиеса опера, танци, филм и др. *Поставям нова драма. Поставям операта „Кармен“.* 6. Написвам. *Поставям удивителен знак. Поставиха му слаба бележка.* 7. За глас на певец или актьор — школувам. *Добре поставен глас.* **поставям се, поставя се** *страд.* □ **Поставям край** — завършвам. **Поставям кръст на нещо** — свършвам, скъсвам с нещо; турям край на нещо **Поставям на гласуване** — предлагам да се гласува. **Поставям на една дъска** (книж.) — не правя разлика между различни неща **Поставям на карта** — рискувам нещо. **Поставям началото на нещо** — правя да се почне нещо. **Поставям някого на мястото му** — давам заслуженото на някого. **Поставям основите на нещо** — турям началото на нещо

постàвям се, -яш се, *несв.*; **постàвя се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред.* Добивам известно положение в обществото, в службата. *Той се е поставил добре в обществото.*

постàвяне *ср. Отгл. същ. от* поставям *и от* поставям се. *Поставянето на тази пиеса е трудна работа.*

постàл, -а, -о, *прил. Нар.* Обикн. за животни — слаб, мършав. *Той беше висок, камбурест, мършав, постал и кьосе.* Вазов. *Постал кон.*

постамèнт *м.* (лат.). Каменна, бетонна или друга поставка, върху която е поставен паметник, статуя, колона и др.

постàна. Вж. поставам.

постанòвка *ж.* (рус.). *Театр.* 1. Начин, по който е разработено за сцена драматично или оперно произведение. *Народната опера ще представи днес новата постановка на операта „Трубадур“ от Верди.* 2. Начин, по който е поставен за разрешение известен въпрос. *У него няма ясна постановка на въпроса за класовата борба.* 3. *Спец.* Начин на школуване глас на оперен певец. *Той има добра постановка на гласа.*

постановлèние, *мн.* -я, *ср.* 1. Разпореждане на държавно учреждение със сила на закон. *Министерско постановление.* 2. Съдебно решение. *Никой не може да бъде задържан повече от четиридесет и осем часа без постановление на съдебните органи или прокурора.* Конст., чл. 82.

постанòвчик, *мн.* -ци, *м.* (рус.). *Театр.* Лице което ръководи сценичното оформяне на драматично или музикално произведение.

постанòвъчен, -чна, -чно, *мн.* -чни. *Прил.* *от* постановка.

постановя̀. Вж. постановявам.

постановя̀вам, -аш, *несв.*; **постановя̀,** -ѝш, *мин. св.* -ѝх, *св* Издавам постановление. **постановявам се, постановя се** *страд.*

постановя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* постановявам *и от* постановявам се

постарàвам се, -аш се, *несв.*; **постарàя се,** -àеш се, *мин. св.* постарàх се *св.*, *сред.* Старая се да извърша нещо. *Събери си ума в главата и постарай се да поправиш работата, дорде не е станало късно.* Каравелов.

постарàя се. Вж. постаравам се.

пòстат, -ттà, *ж. Нар.* Леха от неожъната нива, която един или група жетвари ожънват с едно минаване. *Само те двамина сърпи не оставят. | Двайсет пъти вече постат подновиха — | нито той настига, нито тя остава.* П. П. Славейков.

постèгна. Вж постягам.

постèлка *ж.* 1. Постеля *Нямах за лежане ни постелка, ни завивка.* Вазов. *Яна изваждаше постелки от големия долап в стената и редеше леглото.* К. Петканов. *На животните се пригот-*

вяше суха постелка от овчи тор и мекина. Йовков. *Ние стъпяме по разкошна постелка от росна трева.* Вазов. 2. Черга, с която се постила под, миндер и др. *Постелките по миндерите и долу по земята са вехти и скъсани.* Йовков.

постѐля *ж.* Нещо меко (черга, дюшек, сламеник и пр.), което човек си постила, за да спи върху него. *Сгушена в ъгъла до прозореца върху постелята си.., тя мълчеше неподвижна като камък* Елин Пелин. *По-късно, съблечен за спане, дядо Костадин стоеше върху постелите, шепнеше тихо молитва и се кръстеше.* К. Петканов. *Да намериш камен, де осъмнеш: | камен — зглаве, тръне за постеля.* Вапцаров.

постѐля. Вж. п о с т и л а м.

пȍстен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* 1. За храна — който не съдържа животински мазнини, месо, мляко или яйца. *На трапезата бяха наслагани блюда с постни ядenета и закуски.* Вазов. *В тенджерката къкреше постна чорбица, подкиселена с джанки.* А. Гулящки. 2. Който не съдържа в достатъчно количество мазнини, тлъстина. *Гювечът ти е много постен.* 3. За ден — в който не се яде блажно ядене, в който се пости. *Днес са постни, утре благи дни — | празник е на дните по средата!* П. П. Славейков. *Те не могат да ядат блажно — нали е постен ден сега?* Вазов. 5. *Прен. Разг.* Безинтересен, сух, беден. *Високо интелигентен и възприемчив, той* (Величков) *усвояваше с леснина постните лекции по римското право.* Вазов. ◻ **Постна боя** — боя, приготвена без масла.

пȍстене *ср. Отгл. същ. от* постя.

постепѐнен, -нна, -нно, *мн.* -нни, *прил.* Който се извършва без резки изменения, с последователност. *Постепенно подобряване благосъстоянието на трудещите се. Постепенно изменение. Постепенен преход.*

постепѐнно. *Нареч. от* постепенен. *На тая страна полето постепенно се снишава и бяга далеч додето очи виждат.* Йовков.

постепѐнност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* постепенен. *Постепенност в развитието.*

постеснѝ. Вж. п о с т е с н я в а м.

постеснѝ се. Вж. п о с т е с н я в а м с е.

постеснѝвам, -аш, *несв.*: **постеснѝ**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Стеснявам малко

постеснѝвам се, -аш се, *несв.*: **постеснѝ се**, -йш се, *мин. св.* -йх се, *св.*, *сред.* 1. Стеснявам се малко. *Я се постесни, че няма къде да седна.* 2 Стеснявам се, срамувам се пред някого малко. *Не се постесни дори да им каже всичко.*

постѝгам, -аш, *несв.*; **постѝгна**, -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* постѝгнат, *св.* 1. Успявам да направя нещо, към което съм се стремил. *Чичо Кола кипна... Доне Козицата, като видя, че постигна целта си,... изскочи из вратата и прекоси двора като невестулка.* Елин Пелин. *Той притежаваше изкуството да постига всичко, но след успехите му постигнатото се оказваше недостатъчно.* Дим. Димов. *Каквото си пожелае, винаги го постига.* Ран Босилек. 2. Само 3 *л.* Обикн. в съчет. с кратките винителни форми на личните местоимения (ме, те, го и пр.) — случва ми се, сполетява ме. *Сирота аз, сирота! Каква ме орис постигна. Три годин става, как се ожених. Бял ден не съм видяла.* Елин Пелин. *Постигна ме нещастие.* **постигам се, постигна се** *страд,*

постѝгане *ср. Отгл. същ. от* постигам *и от* постигам се.

постѝгна. Вж. п о с т и г а м.

постижѐние, *мн.* -я, *ср.* Успех, резултат. *Постижения на съвременната физика.*

постижѝм, -а -о, *прил.* Който може да бъде постигнат *Какво може да извърши? Постижима ли беше целта му? — Той не знаеше.* Вазов.

постижѝмост, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* постижим.

постѝлам, -аш, *несв.*; **постѐля**, -еш, *мин. св.* постлàх, *св.* 1. Разгъвам, разстилам черга, покривка върху равна повърхност. *Понякога се хранеше в къщи. Носеше парче хляб и нещо загърнато в хартия, постилаше единия край на масата с бяла кърпа, ядеше бавно и замислено.* Св. Минков. *Татко постла една кърпичка на тревата, сложи там хляба и сиренето и наряза динята.* Д. Немиров. *Постлах масата. Постлах чергата. Постлах чаршафа.* || Подреждам легло за спане. *И в горния трем се замяркаха сенки — | жените постилаха тамо леглата | с чаршафи копринени, с тежки килими.* Ем. п. Димитров. *Каквото си постелеш, на такова ще легнеш.* Погов. 2. Застилам, покривам. *Големите сенки, които постилаха баирите,. . се вдигаха.* Елин Пелин. *Взело една вехта кошница, постлало я със суха тревица и сложило вътре врабчето.* А. Каралийчев. **постилам се, постеля се** *страд.*

постѝлане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* постилам *и от* постилам се. *Той имаше две черги: една за постилане, а друга за завиване.*

постѝлка *ж.* Постелка. *На туй легло трудно беше да се определи изведнъж кое е възглавница, кое е постилка, кое е завивка.* Ал. Константинов. *Аз, волно изтегнат по гръб върху влажна и зелена постилка от див бурен и миризлив здравец, лежа и гледам едрата, мощна и кокалеста фигура на стария Чумак.* Елин Пелин.

постѝсвам, -аш, *несв.*; **постѝсна**, -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* постѝснат, *св.* Стисвам малко. *Той се намръщваше, бавно прибираше пръстите си, постисваше песници и премисляше.* А. Страшимиров. *Какво си, посестримо? Скачаш ли? — започна той шеговито, като ѝ постисна ръката.* Влайков. **постисвам се, постисна се** *възвр.* и *страд.*

постѝсване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* постисвам *и от* постисвам се.

постѝскам, -аш, *св.* Стискам малко. **постискам се** *възвр.* и *страд.*

постѝсна. Вж. п о с т и с в а м.

постѝхвам, -аш, *несв.*; **постѝхна**, -еш, *мин. св.* -ах, *св* Стихвам малко. *Когато виковете постихнаха, Момчил сне меча си.* Ст. Загорчинов. *Пожарът е постихнал.*

постѝхна. Вж. п о с т и х в а м.

пȍстник, *мн.* -ци, *м.* Лице, което вярва в бога и се е уединило в пустинно място, като се е отдало на пост и молитва; отшелник, пустинник. *Паорийската обител, за където по онова време се стремяха монаси и постници от вси страни ..., не приличаше на другите манастири и обители, каквито беше изходил и видял Теодосий.*

Ст. Загорчинов. *Там живели някога двама калугери постници, свети хора.* Вазов.

постница[1] *ж.* Жена постник. *И лицето ѝ бе заприличало като на постница — изпито и слабо.* Влайков.

постница[2] *ж.* Жилище на постник. *Гъмжеше дворецът от църковници и недостойни отшелници, напуснали пещера и постница за злато и царски хляб.* Н. Райнов.

постнически, -а, -о. *Прил. от* постник. *Постнически живот.*

постничество, *мн.* няма, *ср.* Живот на постник. *Когато се обръщаше, виждаше монаси и послушници, които го молеха да им разправи за Григория Синаита и за своето собствено постничество.* Ст. Загорчинов.

постничък, -чка, -чко, *мн.* -чки, *прил. Умал. от* постен. *Постничко ядене.*

постно *нареч.* 1 С малко мазнина. *Готви всякога много постно* 2 *Прен. Разг.* Сухо, безжизнено, безинтересно бедно. *Статията е написана постно.*

постов -а, -о. *Прил. от* пост[1]. *Но сред тоя тревожен лай ясно се различаваха гласовете на постовите кучета.* Йовков. *Постова будка.*

постовѝ, -а̀, -о̀, *прил. Рядко.* Постов. *Единствените хора, с които можеше да се среща и приказва, бяха началникът на гарата и постовият офицер.* П. Спасов.

постопля. Вж. постоплям.

постопля се. Вж. постоплям се.

постоплям, -яш, *несв.*; **постопля**, -иш, *мин. св* -их, *св.* Стоплям малко. *Слънцето, ядосано сякаш от своето безсилие да отмрази и да постопли вкочанялата снага на земята, някак гузно прибърза да се скрие зад отсрещния баир.* Влайков. **постоплям се**, **постопля се** *възвр.* и *страд. Той нито помисли да се суши. Постопли се само с чаец.* Вазов.

постоплям се. -яш се, *несв.*; **постопля се**, -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* 1. Ставам малко по-топъл. *Поспря се там, за да си отдъхне, усети, че краката му се постоплиха.* Вазов. *Времето се постопли.* 2. Става ми малко по-топло. *А! собата се запали... | ... | Постоплих се малко.* Вазов.

постоя̀. Вж. постоявам.

постоявам, -аш, *несв.*; **постоя̀**, -ѝш, *мин. св.* -я̀х. *св* Стоя малко време. *Постой, лудо, постой, аджамия! | Росна китка тебе ще увия.* Ц. Церковски. *Понякога, излязъл преди малко, той се връщаше пак, постояваше някое време и пак излизаше.* Йовков.

постояване *ср. Отгл. същ. от* постоявам.

постоянен. -нна, -нно, *мн.* -нни, *прил.* 1. Който не се мени, който непрекъснато действува или се осъществява; неспирен. *Левски имаше ръст среден,... лице бяло, околчесто и изпито от непрестанната мисъл и бдение, но което се оживяваше от една постоянна и естествена веселост.* Вазов. *Той бе ловец и от постоянна мисъл за зайци лицето му бе добило заешка физиономия.* Елин Пелин. *Постоянни ветрове.* 2. Който става често, който често се повтаря. *Докато отначало предполагах, че скучае в Борово и на това отдаваха нейното постоянно идване при мене в дъскорезницата, не след дълго време трябваше да се убедя в противното.* Кр. Велков. *Той беше облечен в синьо сукнено пардесю и в черни панталони..., силно ожулени от постоянните пътувания на кон и движения.* Вазов. ‖ Който винаги извършва едно и също нещо; всякогашен. *Малко по-късно, по обратния път откъм конака се зададе Камбер онбаши, който стоеше винаги пред вратата на каймакамина в конака и беше негов постоянен куриер.* Дим. Талев. *Никола не пропуща и да се похвали. Като посочва Илия за постоянен свидетел, той разказва страшни и поразителни случки из войната.* Йовков. *Постоянен посетител.* 3. Който не е временен. който непрекъснато съществува; непроменлив. *Сега в общинското читалище се направи постоянна сцена.* Влайков. *На постоянна работа съм вече. Постоянно местожителство.* 4. Твърд във възгледите си, постъпките и делата си, верен на себе си, неизменчив. *Той е човек с постоянен характер. Това е моето постоянно схващане.* □ **Постоянна величина** (мат.) – величина, която има само едно значение, за разлика от променливата. **Постоянно присъствие** — колективен ръководен орган, който разрешава текущите въпроси.

постоянно. *Нареч. от* постоянен; непрекъснато, безспирно, винаги, много често. *Очите му хлътнаха, намаляха и почнаха да сълзят. Изглеждаше като че постоянно плаче.* Елин Пелин. *Михал постоянно се озърташе внимателно, като че иска да види нещо.* Вазов.

постоянство, *мн.* няма, *ср.* Качество или проява на постоянен в характер; твърдост, неизменност. *Но той имаше и друго, което отсъствуваше у тях: непобедимо търпение и постоянство.* Вазов.

постоянствувам. -аш, *несв.* Проявявам постоянство. *Един развит, млад и очевидно образованичък българин, да се реши с толкова труд и усилия да стане занаятчия... И да постоянствува упорито още за това при такива обезсърчителни условия?* Вазов.

постоянствуване *ср. Отгл. същ. от* постоянствувам.

пострадам. Вж. пострадвам.

пострадвам, -аш, *несв.*; **пострадам**, -аш, *св.* 1. Претърпявам беда, нещастие. *Работата стигаше до кавга, от която, разбира се, пострадваше пак Люцкан.* Йовков *Няколко буци пръст и кирпичи полетяха към огъня и от тях без малко не пострадаха главите на старейшините.* Ст. Загорчинов. 2. *Разг.* Обикн. за предмети — повреждам се, развалям се от болест, бедствие. *Къщата на Сугаревци не бе пострадала много през въстанието и стопаните ѝ бързо я бяха поправили.* Дим. Талев. *Пострадало е зрението му.* ‖ Бивам нарушен, накърнен. *Ще пострада пълнотата на изложението ни.* Яворов. 3. Страдам малко или от време на време. *Пострадаха няколко години, но сега са добре.*

пострадване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* пострадвам.

пострелвам, -аш, *несв.*; **пострелям**, -яш, *св.* Стрелям малко или от време на време.

пострелям. Вж. пострелвам.

постресна. Вж. пострясвам.

пост-рестант *неизм., м.* (фр.). Начин за получаване на писма, които остават в пощенска

пота̀йвам се, -аш се, *несв.*; **пота̀й се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св.*, *сред.* 1. Крия се, не се обаждам, не се появявам; спотайвам се. *Ще взема книгата, ще се потая някъде и чета, чета — само нощта ме откъсваше от страницата.* Ст. Загорчинов. *О, тази проклета нощ не беше като другите! Нещо страшно се потайваше в тишината и мрака.* Г. Райчев. *Люцкане, чуваш ли? ... — Цветана сигурно ти е пратила нещо. Потайваш се сега, дяволе!* Йовков. 2. Замлъквам, утихвам. *Бодрата есенна вечер притвори заксънелите стада... Всичко се потаи за сън.* Ст. Ц. Даскалов. *Далече някъде засвири неопитно овчарче и запя.... После всичко се потаи.* Елин Пелин.

пота̀йник, *мн.* -ци, *м.* Скрит, потаен, неискрен човек.

пота̀йница *ж.* Жена потайник.

пота̀йниче, *мн.* -та, *ср.* Горско цвете с триделни цели листа и със сини цветове. Anemone hepatica.

пота̀йно. *Нареч. от* потаен. *Слънцето бавно умира, | глъхне потайно града.* Хр. Ясенов.

пота̀йност, -тта̀, *мн.* -и, *ж.* 1. Само *ед. Отвл. същ. от* потаен. *С голяма потайност той вършеше тази работа.* 2. Обикн. *мн.* Тайни, скрити дела или неща. *Парижките потайности.*

потанцу̀вам, -аш, *св.* Танцувам малко. *Идете и послушайте музика, потанцувайте, повеселете се.* Дора Габе.

пота̀пям, -яш, *несв.*; **потопя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* 1. Потопявам. 2. *Прен.* За настроение, чувство и пр. — унасям, пренасям, увличам. *Свирнята на Великин го потапяше в някакво сладко блаженство.* Йовков. *Да раздвоиш две сърца, да потопиш в мъка два живота за тебе е толкова лесно, колкото е било да отнемеш живота на деспот Светослава и на толкова души.* Вазов. *Потопи ме в копнежа си нежен, | дето няма ни скръб, ни борба!* Хр. Ясенов. *Гъста, ледена и удушлива мъгла... потапя целия град в мрака на един зловещ и мистичен хаос.* Йовков. **потапям се, потопя се** *възвр.* и *страд.* *Шумът, който чу Иван, беше от весла. Като весла се потапяха във водата и после леко отплискваха при изваждането.* П. Спасов. *Петьо се потапяше на дъното, плъзгаше се по гръб, удряше по водата с ръце и с крака, докато се умори.* Хар. Русев. □ **Потапям в кръв** — потушавам жестоко.

пота̀пяне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* потапям *и от* потапям се. *Водите на реката бяха мътни и студени като лед.... — Ще се удавим... — почти шеговито каза Кръстьо, като се опитваше да надвие неприятното усещане от внезапното потапяне в студената вода.* К. Ламбрев.

пота̀ш *м.* (нем.). *Спец.* Калиева сол, която се използува в сапунената и стъкларската индустрия.

пота̀шов, -а, -о *Прил. от* поташ. *Поташови торове.*

пота̀я. Вж. потайвам *и* потаявам.

пота̀я се. Вж. потайвам се *и* потаявам се.

пота̀явам, -аш, *несв.*; **потая̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Потайвам.

пота̀явам се, -аш се, *несв.*; **потая̀ се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св.*, *сред.* Потайвам се.

потвърдя̀. Вж. потвърдявам *и* потвърждавам.

потвърдя̀вам, -аш, *несв.*; **потвърдя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Потвърждавам. *Нали? Виж, ти добре я помниш, — обади се стрина Богданица, доволна, че Личо потвърдява думите ѝ.* Влайков. *Така е..., така е — потвърдяваше Фроса, като гледаше Гороломова с пламнали очи.* Йовков. **потвърдявам се, потвърдя се** *страд.* и *сред.* *Лицето му беше станало много бледно и съмненията на Райна, че той е болен, като че се потвърдяваха.* Йовков.

потвърдя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* потвърдявам *и от* потвърдявам се.

потвържда̀вам, -аш, *несв.*; **потвърдя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* 1. Казвам, твърдя, че нещо е вярно, че е истина. *Левашки замълча и по-всичко се виждаше, че той нищо не искаше да потвърди, но и нищо не отричаше.* Йовков. *И всички селяни потвърждаваха тия думи.* Влайков. *Двамата земляци се слушаха и, щом единият кажеше нещо, другият веднага потвърждаваше.* Ив. Хаджимарчев. 2. Съгласявам се с нещо; одобрявам. *Потвърждавам правилността на искането му.* 3. Доказвам със съществуването си, че нещо е вярно, че е истина. *Всичките известия потвърждават това.* Вазов. *Тодор потвърждаваше с безразличието си това, което Митруш беше казал.* Д. Добревски. *Всички улики потвърждават, че е извършено престъпление.* 4. Узаконявам, давам законна сила на решение, присъда и др. *Народното събрание потвърди мероприятията на правителството.* **потвърждавам се, потвърдя се** *страд.*

потвържда̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* потвърждавам *и от* потвърждавам се.

потвърждѐние, *мн.* -я, *ср.* 1. Потвърждаване, доказателство. *Страшното потвърждение на страховете ѝ, което очакваше и от което се боеше, стоеше пред нея, като трите огнени думи пред Валтазара.* Вазов. 2. Оправдаване правдивостта, справедливостта на нещо. *Но понеже нямаше официално потвърждение, безпокойството продължаваше.* Вазов. 3. Доказателство. *Поезията на Вапцаров е ярко потвърждение на значението на принципа за партийност в литературата.*

потѐгля. Вж. потеглям.

потѐглям, -яш, *несв.*; **потѐгля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Тегля, дърпам леко или от време на време. *Ще черпиш, то се знае, — каза Вълчан и глезено потегли Чумака за единия мустак.* Йовков. *Той вършеше това весело и с такова голямо благодушие, че намираше време да подхвърли и някоя шега на жените, да се спре и да потегли за ушите някой босоног хлапак.* Йовков. ‖ Смуквам малко. *А Харалан потегли спокойно от цигарата си, погледна запъхтяната кобила и ласкаво я погали по челото.* А. Гуляшки. 2. Търпя, тегля, страдам известно време. *То ще ѝ мине... — Ще ѝ мине, ами малко ще потегли.* Влайков. 3. Започвам да тегля, да дърпам. *Една потайна сила като че го сграбчи и потегли назад.* Йовков. *Иван откачи цигулката си от оня гвоздей, дето е до камината — той все там си я държеше — и потегли лъка по струните.* А. Каралийчев. 4. Тръгвам за някъде; отправям се. *По-късно цялата тълпа войници се строи на взво-*

дове и потегли през Витоша за София. К. Петканов. *Коларят, изгубил търпение, извика няколко пъти, след туй шибна конете и колата потегли.* Йовков. *Тогава и Кина и Радулчо потеглиха към село.* Вазов **потеглям се, потегля се** *страд.*

потѐгляне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* потеглям *и от* потеглям се.

потѐгна. Вж. потягам.

потека̀. Вж. потичам.

потекло̀, *мн* няма, *ср.* Произход. *Дали еснафското положение, хубавата носия, както и чорбаджийското потекло на момъка, когото си бе избрала кака, погъделичкаха и неговото честолюбие?* Влайков.

по̀тен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* 1. Който се е изпотил. *Селямсъзът си отри с шапката потното чело и продължи.* Вазов. *Веднага се облечи! ... Потен си, ще настинеш.* Дим. Ангелов. 2 Който е намокрен, напсен с пот. *И по потната риза на гърба му се лепят на рояк малки лъскави мушички.* Елин Пелин. 3. Който е покрит с дребни капчици от пара, изпарение. *Във влажни тъмници, пълни с мрак, вони, | помежду вековни и потни стени, | | гниеха два брата, в окови два роба.* Вазов. *Потно стъкло.* 4. Който е от пот. *По темето на болярина изскочиха няколко нови потни капки. Той се замисли.* Ст. Загорчинов. ❑ **Потни жлези** (анатом) - жлези в тялото на човек или животно, които отделят пот.

потѐне *ср. Отгл. същ. от* потя се. *Обзе ни жажда след тоя уморителен вървеж с обилно потене и солените закуски.* Вазов.

потенциа̀л *м.* (лат.). 1. *Физ* Величина, която характеризира силовото поле (електрическо и др.) в дадена точка на пространството 2. *Книж.* Средства, източници, условия, необходими за постигане на известна цел или за разрешаване на известна задача; сила. *Военен потенциал.*

потенциа̀лен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който е скрит, но може да се прояви при дадени условия. *Потенциална енергия. Потенциални възможности.*

потѐря *ж.* Въоръжена група от лица, която преследва някого. *Огнянов деня се промъкваше в горите и букаците, спеше в корубите на дърветата, като звяр, за да го не видят потерите, а нощя пътуваше из тъмнините и пущинаците.* Вазов *Но веднъж, тъкмо когато се мислеше най-сигурен, видя се подгонен от потеря.* Йовков.

потечѐ. Вж. потичам[1].

потѝлня *ж.* Специално помещение в баня за изпотяване

потѝр *м.* (нгр.) 1. *Църк.* Метална чаша за причастие. *Като че ли неговата ръка поддържаше потир с причастие, от който той, като първожрец, щеше да причасти своите властелини и войводи за дълъг живот и честито царуване.* Ст. Загорчинов. 2. *Поет.* Метална чаша. *За утре щедро ми обричаш | нектар във сребърни потири.* Дебелянов.

потѝрвам, -аш, *несв.*; **потѝря,** -иш, *мин. св.* -их, *св. Нар.* Подгонвам, подкарвам. *После го потири до черквата, дето го предаде на изповедника поп Ставри с думите: „Отче духовниче, изповядай това магаре!“* Вазов. **потирвам се, потиря се** *страд.*

потѝрвам се, -аш се, *несв.*; **потѝря се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред. Рядко* Втурвам се. *Никой не го гонеше. Но той чуваше такъв вик след себе си, като че всички селяни се бяха потирили след него.* Йовков.

потѝрване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* потирвам *и от* потирвам се

потѝря. Вж. потирвам.

потѝря се. Вж. потирвам се.

потѝскам, -аш, *несв.*: **потѝсна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* потѝснат, *св* 1. Потискам нещо с тежестта си. *Душата ми прилича на къщата на баба Марга — въздъхва Харитина. — От всички страни вее хлад и дълбок сняг е потиснал покрива.* А. Каменова. 2. *Прен.* Притеснявам някого, не му давам възможност да живее свободно; угнетявам. *В новата държава всички ще бъдат свободни. Като патихме толкова време, цели векове, ние никого няма да потискаме.* Дим. Талев. *Не жената мразя, а царицата, Мария Палеологовка, която е заграбила властта и потиска народа.* Вазов. 3. *Прен.* Създавам у някого тежко настроение; угнетявам. *От известно време тя чувствуваше как мъката от ден на ден я потиска все по-силно* М. Марчевски. *Но свиренето на нощния вятър, мъртвешките звукове и тишината на вилата продължаваха да я потискат.* Дим. Димов. *Непозната мъка изпълва и потиска душата ми.* Влайков. 4. *Прен.* Заглушавам съзнателно някакво чувство или външен израз на чувства в себе си. *И тя побърза да спре първите думи, които дойдоха на устните й, да заглуши, да потисне бликналия изведнаж гняв в сърцето й.* Дим. Талев. **потискам се, потисна се** *страд.*

потѝскане *ср. Отгл. същ. от* потискам *и от* потискам се. *Потискане на народа. Потискане на чувства.*

потѝсна. Вж. потискам.

потѝснатост, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* Качество и състояние на потиснат; угнетеност. *Имаше нещо принудено, нарочно в неговата приветливост, но това не идеше от лошо неискрено сърце, а от чувството на една постоянна потиснатост.* А. Гуляшки.

потѝсник, *мн.* -ци, *м.* Човек, който потиска някого; насилник. *Искаше да ги избави от потисниците, от ония, дето грабят техния труд.* Влайков.

потѝсница *ж.* Жена, която потиска, която е потисник. *Гъркинята Мария само омраза ми вдъхва като потисница на отечеството.* Вазов.

потѝсничество, *мн.* -а, *ср.* Дейност на потисник; гнет, потискане. *Трябва все пак да помогнеш на своите бедни съселяни да се избавят от потисничеството, което ги души.* Влайков. *Колониално потисничество.*

потѝхом *нареч. Нар.* Тихо. *Най-малък брат Лазар, един само склонен, | потихом ги тъй увещава: | „Не връщайте, майко; — такъв късмет се | не всякога пада на сгода.“* П. П. Славейков.

потѝчам[1], -аш, *несв.*; **потека̀,** потечѐш, *мин. св.* потѐкох, потѐче, *прич. мин. действ.* потѐкъл, -кла, -кло, *мн.* -кли, *св.* Започвам да тека. *Заваля дъжд. Облаците разпънаха криле и затъмниха небето. Из двора потекоха вадички.* К. Петканов. *Когато Павел си взе сбогом и тръгна, тя заплака и сълзи обилно потекоха по страните й.* Елин Пелин.

потѝчам². Вж. потичвам.

потѝчане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ.* от потичам¹. *Потичане на кръв.*

потѝчвам, -аш, *несв.*: **потѝчам**, -аш, *св.* Тичам малко или от време на време. *На Рунтавелка се поиска да потича из снега. Беше се наспала хубавичко в топлото си жилище.* Ем. Станев. *Тя потичваше леко като кошута и си мислеше за песните, за веселбата.* А. Каралийчев.

потѝчване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ.* от потичвам. *Озовал се зад насипа, Матьо тръгна край него с потичване.* Дим. Ангелов.

пòтник, *мн.* -ци, *м.* **1.** Плъстена постилка под седло на кон, за да попива потта. *Жълтият цвят на потници, на подпруги и юздечки,... всичко това с мекия си тон слабо контрастираше, така че белината на конете все пак преобладаваше над всичко.* Йовков. **2.** Фланелка, която се облича на голо, за да попива потта. **3** Приспособление от гумиран плат, което се пришива на дреха под мишниците за предпазване от пот.

потòк, *мн.* -ци, *м.* **1.** Малка бързотечна рекичка; ручей, вада. *Къдрав, лих поток се пени, | блъска се от бряг на бряг.* Яворов. *В гората беше влажно, всеки поток беше се превърнал в мътна и буйна река, която трябваше да се гази.* Йовков. *Ранна зазори зора, | и събуждат се потоци | в разведрената гора.* П. П. Славейков. **2.** *Прен.* Непрекъснато движение на нещо в голямо количество. *Вечер около бронзовата статуя непрекъснато се струи потокът на многобройна тълпа.* Йовков. *Николина плачеше, както плачат малките деца; разтваряше широко уста и плачеше с глас; откъсваха се несвързани думи, от очите ѝ бликаха потоци сълзи.* Г. Райчев.

потòмец *м.* Потомък.

потòмка *ж.* Жена по отношение на своите прадеди. *Но днес по този бряг се скиташ ти — | покрусена потомка на онези войни, — | дошла като случаен гост и пътник тук.* Багряна.

потòмство, *мн.* няма, *ср. Събир.* **1.** Потомци, бъдещо поколение. *Но чувам викове победни. | Потомство ново се роди! | Я ставай, Самуиле бледни, | войските пак си поведи.* Вазов. *Добро ли сме, зло ли правили, потомството нази ще съди.* Ботев. **2.** Наследници, деца. *Иванов не искаше потомство.*

потòмък, *мн.* -мци, *м.* (рус.). Лице по отношение на своите прадеди; син, внук.

потòн *м.* **1.** Горната, вътрешна страна на стая или на друго помещение; таван. *Стаята беше с голи издраскани стени, с нисък потон и с прозорче към пътя.* Вазов. *Сянката на мама порасна и от стената се проточи до сред потона.* Дора Габе. **2.** *Диал.* Таванско помещение. *В това време и Бързобегунек се намирал на потона.* Вазов. **3.** *Диал.* Под на помещение. *Стените ѝ са измазани с бяла глина, а потонът — с пръст.* Влайков.

потòница *ж.* Дебела дъска от под на волска кола. *Момчето отмина, разрови сеното в колата и претъркули крупата сол към края на потоницата.* Орлин Василев.

потòп, *мн* няма, *м.* **1.** Според библейската легенда — голямо наводнение, което заляло цялата земя. *От времето на потопа.* **2.** Голямо наводнение. *Потоп да стане, до моята кула няма да се качи.* Вазов. **3.** *Прен. Поет.* Огромно количество от нещо, което залива, разлива се. *Подаде се слънцето и заля всичко с потоп светлина; природата блесна в най-ясна зеленина.* Вазов. *А, надсмогнал студената бездна | и вълните на кървав потоп, | аз повдигам десница железна | и велик съм, защото бях роб.* Смирненски. ◻ **От преди потопа** — много стар; допотопен. **След мене и потоп** — да става каквото ще след мене.

потòпвам, -аш, *несв.*; **потòпна**, -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Топя от време на време по малко. *Войниците се насъбраха наоколо, разискваха оживено и потопваха предпазливо във водата върха на ботушите си.* Вежинов. **потопвам се, потопна се** *страд.*

потòпна. Вж. потопвам.

потопя̀. Вж. потопявам.

потопя̀вам, -аш, *несв.*; **потопя̀**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* **1.** Поставям нещо или някого да потъне във вода, в течност; потапям. *Кондо мълчеше, или се обаждаше само когато трябваше да сгълчи някое от децата, задето не потопяваха хапката си в края на паницата.* Д. Немиров. *Сам Йордан хареса работата си, огледа желязото отсам-оттатък, потопи го в коритото и някак нехайно го запрати настрана.* Йовков. *Преди да нагази във водата, тя свали кобилицата с платната, наведе се и потопи белите си ръце.* К. Петканов. **2** За вода — заливам, наводнявам. *Княжевската река е преляла и потопила цялЮчбунар.* Вазов. *В стаичката насреща... гореше пръстено кандило. Полумрак е потопил топлия кът.* А. Каралийчев. **3.** За кораб, плавателен съд и под. — правя да потъне. *Тръгнали хора да заробват, бомби върху черкви и болници пускат, кораби с деца потопяват.* И. Волен. **4.** *Прен.* За чувства, настроения — напълно задоволявам, унасям. *Тихото движение на водата, и самотията, която царствува около ти, потопяват те в сладка мечтателност.* Вазов. **потопявам се, потопя се** *възвр.* и *страд.* *Потънал в мисли, неусетно Пеньо — горският стига до Раков вир,... съблича се и бавно се потопява в хладката вода.* Чудомир.

потопя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ.* от потопявам и от потопявам се.

потпу̀ри само *мн.* (фр.). *Муз.* Музикална пиеса, съставена от откъси из различни музикални произведения. *Военната музика... свиреше непрекъснато народни китки и потпури из опери.* Дим. Ангелов.

потра̀йвам, -аш, *несв.*; **потра̀я**, -а̀еш, *мин. св.* потра̀ях, *св. Нар.* Трая, чакам малко, почаквам, потърпявам. *Потрай още малко — ободри го майката. — Скоро ще имаме и хляб, и много други неща за ядене.* М. Марчевски. *Не можахте да потраете! Като вълци сте изгладнели!* Вазов.

потра̀кам. Вж. потраквам.

потра̀квам, -аш, *несв.*; **потра̀кам**, -аш, *св.* Тракам малко или от време на време. *Чаят кипеше и похлупакът на чайника свадливо потракваше.* М. Марчевски. *С малки паузи остро потракват картечници.* Йовков. *В прозореца дъждовни капки, като пръсти, | припряно трескави потракват.* Яворов.

потра̀кване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ.* от потраквам. *Мелницата беше вече близу — Митко чуваше нейното монотонно бръмчене, смесено с ритмично потракване.* М. Марчевски.

потра̀я. Вж. потрайвам.

потрѐба *ж.* 1. Нужда, необходимост. *Когато потребата за сън направи клепките ни да натегнат, ние се простряхме на постелите си.* Вазов. *Селяните помислиха, че това място ще се запази за някаква селска потреба.* Влайков. 2. Само *мн.* Нужни вещи, предмети. *Файтони запрегнати с дръгливи коне, волски кола, натоварени с военни потреби, ... — заприщят улицата между двете ханчета.* Вазов. *Дядо Костадин се зададе откъм пътя... Носеше пълна торба с къщни потреби.* К. Петканов.

потрѐбен, -бна, -бно, *мн.* -бни, *прил.* Който трябва, от който има нужда; нужен, необходим. *Пропадна вече моят живот. Кому съм потребна? Кой милее за мене?* Елин Пелин. *Ала, за да се поправи и приспособи старото училище, потребни били повечко средства.* Влайков. *Много време и много усилия бяха му потребни, за да разбере, че това не е никакво дърво, а обикновен храст.* Йовков.

потреби̇тел, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* (рус.). Купувач, консуматор. *Той продаваше производството си непосредствено на самите потребители.* Г. Белев.

потреби̇телен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който е предназначен за потребление. *Промишленият център е същевременно и голям потребителен район на огромно количество суровини, топливо и продоволствени продукти.*

потреби̇телка *ж.* Жена потребител.

потреблѐние, *мн.* няма, *ср.* (рус.). Изразходване на нещо за задоволяване на всекидневни нужди. *Производство на стоки за широко потребление.*

потрѐбно. *Нареч.* от потребен. Обикн. в израз **потребно е** — нужно, необходимо е. *Но, когато беше потребно, ставаше друг.* Вазов. *За да научиш някого на ум, потребно е да бъдеш по-умен от него.* Елин Пелин. *Като се върна, аз ще направя каквото е потребно.* Влайков.

потрѐбност, -тта̀, *мн.* -и, *ж.* 1. Нужда. *Вяра... изведнъж почувствува потребност да бъде сама.* Ив. Мартинов. 2. *Прен. Рядко. Остар.* Необходима вещ, която задоволява някои всекидневни нужди. *По стените висяха разни оръжия: лъкове, копия..., ловджийски чанти и потребности.* Вазов. *Хляб и други потребности бяха в изобилие.* З. Стоянов.

потрѐпвам, -аш, *несв.*; **потрѐпна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Трепвам леко или от време на време. *И пеят стройни трепетлики, / потрепват цветни дървеса, / потрепват храсти и тръстики, / покрити с пролетна роса.* Хр. Ясенов. *Пламъкът на газената лампа потрепва и заедно с ветреца в стаичката нахлува дълбоката, мълчалива, гъста нощ.* К. Константинов.

потрѐпване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ.* от потрепвам. *Неусетно съм задрямал. Къси минути на полубудно състояние с чести, плахи потрепвания.* Йовков.

потрепѐрвам, -аш, *несв.*; **потрепѐря,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* 1. Започвам да треперя; затрепервам. *Бедните жени и бабички чакаха до вечерта с памук в ушите да заечи въздухът и потреперят стъклата от гърма.* Вазов. 2. Треперя от време на време. *Горкото животно, прибрало нозете си наблизу, потреперваше, сякаш го шибаше студена зимна лапавица.* Йовков. *Той потреперваше, впил очи в мечката.* Вазов. *Леко допрените о козирката на фуражката му пръсти потреперваха.* К. Ламбрев.

потрепѐрване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ.* от потрепервам.

потрепѐря. Вж. потрепервам.

потрѐпкам. Вж. потрепквам.

потрѐпквам, -аш, *несв.*; **потрѐпкам,** -аш, *св.* Трепкам малко или от време на време. *Застанали до самия край на стрехата* (косовете), *потрепкват с криле и пеят.* Йовков. *Борис се раздвижи. Той позна майка си още като потрепнаха клепките му и бързо протегна ръце към нея: — Майчице!* Дим. Талев.

потрѐпна. Вж. потрепвам.

по̀трес *м.* 1. *Рядко.* Разтърсване. *Страшен потрес обхвана снагата на Конда... Той се сви на топка, метна завивката отгоре си и затаи дъх.* Д. Немиров. 2. *Прен.* Дълбоко душевно преживяване, разтърсване. *Таз заран Стефка с потрес беше отмахнала тая мисъл от ума си.* А. Страшимиров. 3. *Прен.* Големи обществени вълнения, размирици или промени. *Извънредно внимателен... към политическите потреси и промени в двата свята, Йоргу вървеше заедно с историята.* Вазов.

потреса̀. Вж. потресвам *и* потрисам.

потреса̀ се. Вж. потрисам се.

потрѐсвам, -аш, *несв.*; **потреса̀,** -ѐш, *мин. св.* потрѐсох, *св.* Поразявам, разтърсвам някого; ужасявам. *Ужасното престъпление потресе всички.* **потресвам се, потреса се** *страд.* и *сред. Въображението се потресва от страховитостта на картината.* Вазов.

потрѐсване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ.* от потресвам *и от* потресвам се.

по̀тресен, -сна, -сно, *мн.* -сни, *прил.* Който поразява, ужасява, който предизвиква потресване. *През ума му минуваха всичките потресни сцени и образи на тая нощ.* Вазов.

по̀тресно. *Нареч.* от потресен. *И чини ми се, че никое природно зрелище не действува тъй потресно на чувствата.* Вазов.

потрѐтвам, -аш, *несв.*; **потрѐтя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Правя нещо за трети път. *Той отпусна пушката — жената се изгуби. Насочи пак пушката — тя пак се яви. Потрети — същото.* Йовков. *Нощта в средата на май месец не е твърде дълга; петлите пропяха късно; догде повторят, потретят, взе да се пуква зора и те зачестиха.* Цани Гинчев. 2. Казвам нещо за трети път. *Боянов не само повтори разказа си, но го и потрети, като откриваше и добавяше все нови и нови подробности.* Йовков. *Честният и добродушен човек се трогна и, за да изкаже някак съчувствието си, повтаряше и потретваше наставленията си.* Йовков. 3. Оженвам се за трети път. **потретвам се, потретя се** *страд.* и *сред. Изведнъж се чу далечен тътнеж.... Тътнежът се повтори и потрети.* К. Ламбрев.

потрѐтване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ.* от потретвам.

потрѐтя. Вж. потретвам *и* потретям.

потрѐтям, -яш, *несв.*; **потрѐтя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Потретвам. *На пушките ножа натък-*

ват и викат: | „Ура!“ И повтарят, потретят безспирно. Ем. п. Димитров. *Един оглушителен вик, който се повтаря и потретя, еква в двора.* Величков. **потретям се, потретя се** *страд.* и *сред.*

потрѐтяне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* потретям *и от* потретям се.

потрѝвам, -аш, *несв.*; потрѝя, -ѝеш, *мин. св.* потрѝх, *прич. мин. страд.* потрѝт, *св.* Трия малко или от време на време. *Развълнуван той ходеше из стаята, потриваше ръце, предвкусваше вече победата си.* Йовков. *Свила се беше* (малката мишка) *в една проядена от дъжда трапчинка, потриваше с лапички муцунката си и се изтягаше от време на време.* Орлин Василев.

потрѝвам се, -аш се, *несв., сред. Разг.* Не се захващам за работа; бавя се, мая се. *Какво стоите, какво се потривате? — беше се развикал той. — Вървете да търсите телицата.* Йовков. *На кръчмата беше останал дядо Милан, само той се потриваше още и като че не му се щеше да се прибере.* П. Ю. Тодоров.

потрѝване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* потривам *и от* потривам се.

потрѝсам, -аш, *несв.*; **потресà,** -ѐш, *мин. св.* потрѐсох, *св.* Потресвам. **потрисам се, потреса се** *страд.* и *сред.*

потрѝсане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* потрисам *и от* потрисам се.

потрѝя. Вж. потривам.

потрòпам. Вж. потропвам.

потрòпвам, -аш, *несв.*; **потрòпам,** -аш, *св.* Тропам малко или от време на време. *Огнянов се спря при голямата манастирска порта и потропа.* Вазов. *Командирът потропа с молива си по масата, после се обърна към Стоян.* Вежинов. *Сбере ли на дълга трапеза челяд, тя сеща, че го няма, потропа ли някой на врати, бързо надзърта — не е ли той.* П. Ю. Тодоров.

потрòпване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* потропвам. *Потропване на вратата.*

потрошà. Вж. потрошавам.

потрошàвам, -аш, *несв.*; **потрошà,** -ѝш, *мин. св.* -ѝх, *св. Нар.* **1.** Троша много неща; изпочупвам. *Варай, мале, варай, мила мале, | либе ми е золум учинило: | от шия ми бисер покинало, | от ръце ми гримни потрошило.* К. Христов. *Градушката потроши стъклата.* **2.** *Прен.* Изразходвам, изхарчвам много пари. *Луди хора — думаше Кривицата на бай Рожена, — що пара потрошиха.* Я. Каралийчев. *Аз, брайновци, съм потрошил петстотин гроша за да си изкопая кладенец.* Я. Гуляшки. **потрошавам се, потроша се** *страд.* и *сред.*

потрỳдвам се, -аш се, *несв.*; **потрỳдя се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Полагам труд, усилия, трудя се. *Ония, които искат да се потрудят доброволно за новата железница, нека се запишат.* Я. Каралийчев. *Те държат баща ти затворен... Защо не се потрудиш да го освободиш чрез откуп?* Вазов. *Господин Кандов, България заслужава да се потрудим за нея.* Вазов.

потрỳдя се. Вж. потрудвам се.

потрѝгвам, -аш, *несв.*; **потръгна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св. Нар.* **1** Почвам да вървя, тръгвам малко. *Еньо свали шапка..., пи вода от белия медник и погледна Цвета. Тя потръгна да си върви, но Еньо не пусна кобилицата.* Елин Пелин. *Трябва да се дири стая и огън, — добави високият момък, като потръгна към входа на механата.* Влайков. *Чичо Върбан уж да ги изпрати до пътя и — ту потръгваше, ту се спираше.* И. Волен. **2.** *Прен.* Само 3 *л.* Тръгвам добре, започвам да вървя сполучливо. *Веселбата потръгна веднага, защото в кръчмата се случи и Петър Чубрата.* Йовков. *В началото потръгна добре. Наместникът обяви от амвона решението на общината и христолюбивите преспанци започнаха да носят в общинската канцелария даровете си за новата църква.* Дим. Талев. *Потръгнаха му работите.* **3.** *Безл.* С кратките дат. форми на личн. местоим. или със същ. и предл. *на* — започва да ми върви, започвам да имам успех. *Но нека да ни е живичко и да расте — рече Панко за утешение. — А докато порасне и завърши трети клас, може да ни потръгне.* Дим. Ангелов.

потрѝгна. Вж. потръгвам.

потрѝпвам, -аш, *несв.*; **потръпна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Потрепервам леко или от време на време. *Огнянов потръпна при тия думи.* Вазов. *Гъстите бели вежди почти скриваха очите, бялата му брада леко, едва забелязано потръпваше.* Йовков.

потрѝпване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* потръпвам. *Колчем погледнеше преградата..., едно мигновено свиване на сърцето го правеше да замижи в болезнено потръпване.* Вазов.

потрѝпна. Вж. потръпвам.

потрѝсвам, -аш, *несв.*; **потърся,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* **1.** Правя да се тресе; разтръсвам. *Ужасни страдалчески викове, задавени гласове потръсваха канарата.* Вазов. *Долу — ад! Нещо ври, кипи, беснува се, гърми като че потръсва цялата околност.* Ал. Константинов. **2.** Разтръсвам малко или от време на време. *Седи и потръсва глава.* **потръсвам се, потърся се** *страд.* и *сред.* *Само Събо като че ли забрави за Лука и седеше на един дънер с наведена глава, която от време на време се леко потръсваше.* Ст. Загорчинов.

потрѝсва ми се *несв.*; **потърси ми се.** *мин. св.* потърси ми се, *св., безл.* Става ми противно, гадно. *Като си помисля за онзиденшното ядене, потръсва ми се.*

потрѝсване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* потръсвам *и от* потръсва ми се.

потря̀бвам, -аш, *св.* Ставам потребен, нужен, необходим; дотрябвам. *Сбогом, Павле. Ако потрябваме пак, ний сме тука.* Йовков. *Ти иди работи! Когато ми потрябваш, ще те извикам.* Я. Гуляшки. □ **Потрябвало ми е** (разг.) — не ми трябва, не ми е нужно.

потỳлвам, -аш, *несв.*; **потỳля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* **1.** Скривам нещо да не се вижда; укривам. *Щом стигна на училището, побърза да потули опасните книжа.* Вазов. *Той дигна яка, потули фенера под полата на полушубката си, наведе глава срещу вятъра и потръгна.* И. Волен. **2.** Скривам нещо, за да не се узнае, да не се забележи. *Светослав правеше неимоверни усилия да потули тревогата си.* Вазов. **потулвам се, потуля се** *възвр.* и *страд.*

потỳлване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* потулвам *и от* потулвам се.

потỳля. Вж. потулвам *и* потулям.

потулям, -яш, *несв.*; **потуля**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Потулвам. *Своето недоволство стрина Венковица на първо време потуляше.* Влайков. **потулям се, потуля се** *възвр.* и *страд.*.

потуляне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* потулям *и от* потулям се.

потупам. Вж. потупвам.

потупвам, -аш, *несв.*; **потупам**, -аш, *св.* Тупам малко, леко или от време на време. *Хай гиди, Балкан! — милва го и го потупва леко дядо Маринко.* Йовков. *Е, тъй те искам, Дядка, — рече Гаврил и го потупа по рамото.* Елин Пелин. **потупвам се, потупам се** *възвр.* и *страд.*

потупване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* потупвам *и от* потупвам се. *Той казваше със смях, с приятелско потупване по гърба, че днес след малко ще пристигне „бай Стоян Мъглов".* Йовков.

потуран, -овци, *м. Разг. Пренебр.* Човек, който носи потури.

потури *мн., ед.* няма (тур.). Дънести горни гащи обикн. от дебел домашен вълнен плат. *Докато повечето селяни бяха навлекли вече френски дрехи, дядо Руси носеше още сиви потури и червен пояс.* Йовков.

потуркиня *ж.* Жена християнка, която се е потурчила.

потурнак, *мн.* -ци, *м.* Мъж християнин, който се е потурчил. *Християнското чувство и вярвания обаче дълго време оставали живи у потурнаците.* Вазов. *Запомнило се е, че някога в Боляро во се потурчили първенци... Потурнаците станали бейове, после спахии на 12 села.* А. Страшимиров.

потурначка *ж.* Потуркиня.

потурнашки, -а, -о. *Прил. от* потурнак. *Тия бейове били от потурнашко потекло.* А. Страшимиров.

потурча. Вж. потурчвам.

потурчвам, -аш, *несв.*; **потурча**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* **1.** Насила накарвам, принуждавам някого да приеме мохамеданската религия. *Брат ми Иван се оженил за едно момиче, което Джамал бей, началник на Шуменските еничери, искал да го потурчи.* В. Друмев. **2.** *Разг. Шег.* Открадвам нещо. *Потурчиха ми воловете.* **потурчвам се, потурча се** *страд.*

потурчвам се, -аш се, *несв.*; **потурча се**, -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Приемам мохамеданска религия, ставам мохамеданин. *И на Гергьовден се потурчиха бай Вельо, протопоп Константин.* Вазов. *Пази боже от българин, кога се погърчи, и от циганин, кога се потурчи.* Погов.

потурчване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* потурчвам *и от* потурчвам се. *Ние не можем без потресение да прочетем тая жална история за потурчването на чепинските българи.* Вазов.

потуша. Вж. потушавам.

потушавам, -аш, *несв.*; **потуша**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* **1.** Угасявам пожар, огън. *Пожарната служба пристигна на време и потуши пожара.* **2.** *Прен.* Насила усмирявам обществено вълнение; смазвам. *След няколко седмици стачката беше потушена.* ‖ Заглушавам, потискам чувства или вълнение. *И затова, като стегна сърцето си и потуши неприятното си усещане, стрина Венковица се помъчи да се покаже радостна и весела.* Влайков. **потушавам се, потуша се** *страд.*

потушаване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* потушавам *и от* потушавам се. *Два дена след потушаването на метежа в Борово Нако бързо оздравя.* Кр. Велков.

потъвам, -аш, *несв.*; **потъна**, -еш, *мин. св.* -ах, *св.* **1.** Пропадам, спускам се под повърхността на вода или на течност. *Конете нагазиха в пороината вода и потънаха до корема.* Вазов. *Ледът внезапно се продъни и еленът потъна до гърди в студената вода на вира.* Ем. Станев. *Струва ми се, че потъвам в някакво нечисто блато.* Елин Пелин. *Камъкът потъва във водата.* ‖ Хлътвам напълно или отчасти в нещо сипкаво, меко и под. *Нозете им потъват в нажежения пясък.* Св. Минков. *Вълкът скочи и потъна в снега. Главата му потъна във възглавницата.* **2.** *Прен.* Ставам невидим, незабележим, загубвам се в пространството поради отдалеченост, тъмнина и пр. *Някъде се вижда път, забелее се, извие се и потъне в полето, като змия.* Йовков. *Ясният месец зад облак потъна, | вихър налетя, дървета прегъна.* П. П. Славейков. *Падна чудна лятна нощ, прохладна и свежа. Безкрайното тракийско поле потъна в мрака.* Елин Пелин. **3.** *Прен.* Изчезвам напълно; загубвам се. *Една дъщеря имаше, но тя още малка беше дадена слугиня в града. Там порасна тя и потъна някъде... Разправяха, че тръгнала по лош път.* Елин Пелин. *Пари, пари в сандъче си имал старецът и един ден потънали някъде... Кой ги е откраднал?! Сигурно е ратаят.* Кр. Григоров. *Хайде ма, Цено, къде потъна?* Г. Райчев. **4.** *Прен.* В съчет. с отвл. същ. — изпадам всецяло, напълно в състоянието или положението, изразено със съществителното: погълнат съм, отрупан съм. *Душко потъна в щастливи мисли.* Елин Пелин. *Матей Матов потъна в мечти. Вятърната мелница му се представяше като врата на рая, откъдето щеше да влезе в новия живот, живот на охолство и изобилие.* Л. Стоянов. *През деня, ако беше сита, тя* (златката) *потъваше в сладък сън.* Ем. Станев. **5.** *Прен.* Облян съм в нещо, покрит съм цял от нещо. *Жив е той, жив е! Там на Балкана, | потънал в кърви, лежи и пъшка | юнак с дълбока на гърди рана.* Ботев. *Бях потънал в пот, но не усещах нито горещината, нито тежката торба на гърба си.* Ем. Станев. *Най-после, потънали в пяна, те се умориха.* Йовков. *Войниците стояха на пътя, капнали от умора, потънали в прах, раниците, торбите, паласките по тях висяха отпуснати, натежали.* Дим. Талев. □ **Потъвам в земята** (разг.) — напълно изчезвам. **Потъвам в земята от срам** (разг.) — много се засрамвам. **Потънал съм в дългове** (разг.) — имам много, големи дългове. **Потънали му гемиите** (разг.) — много е угрижен и умислен.

потъване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* потъвам. *Потъване на кораб.*

потъгувам, -аш, *св.* Тъгувам малко.

потъжа, -йш, *мин. св.* -йх. *св.* Тъжа малко, известно време.

потъквам, -аш, *несв.*; **потъкна**, -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* потъкнат, *св.* Прибутвам главни на огън, за да горят. *Седеше и потъкваше огъня.* **потъквам се, потъкна се** *страд.*

потъкмя. Вж. потъкмявам.

потъкмя̀вам, -аш, *несв.*; **потъкмя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Тъкмя малко; стъкмявам. *На другия ден събраха всичко реквизирано, потъкмиха го и презнощ наредени от общината хора откараха кервана в окръжния град.* И. Волен. **потъкмявам се, потъкмя се** *възвр.* и *страд.*

потъ̀кна. Вж. потъквам.

потъмнѐя. Вж. потъмнявам[1].

потъмня̀. Вж. потъмнявам[2].

потъмня̀вам[1], -аш, *несв.*; **потъмнѐя,** -еш, *мин. св.* потъмнях, *прич. мин. действ.* потъмня̀л, -а, -о, *мн.* потъмнѐли, *св.* 1. Ставам тъмен. *Една вечер месецът, както беше се издигнал бял и чист, изведнъж потъмня и стана червен като кръв.* Йовков. *Плахи звездици в небо потъмняха; | рано без време петлите пропяха.* П. П. Славейков. *Лесът потъмняваше постепенно и дърветата се губеха.* Ст. Загорчинов. 2 *Прен.* За лице — помрачавам се, добивам мрачен, болезнен вид. *Завистта заяде сърцето му като змия. Лицето му потъмня още повече и той се повърна към воденицата.* Йовков. *Старецът потъмня от скръб, задето го лишаваха от свободата му.* Ив. Хаджимарчев. 3. *Спец.* За гласни, които не са под ударение — губя яснотата си; редуцирам се. *Когато гласните не са под ударение, те потъмняват.*

потъмня̀вам[2], -аш, *несв.*; **потъмня̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Помрачавам. *Мълвата потъмняваше чистия ѝ образ.* Дим. Талев. *Дали защото болестта беше потъмнила разума му, ... или пък поради някои други причини, но той мина с колата си по същата черта, отгдето преди малко беше минал и Токмакчията.* Йовков.

потъмня̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* потъмнявам[1] *и от* потъмнявам[2]. *Потъмняване на небето. Потъмняване на гласни звукове.*

потъ̀на. Вж. потъвам.

потъ̀нко *нареч.* С големи подробности; подробно, изтънко. *На първия чин Дамянчо Григорът разправяше потънко на бея хода на първото действие.* Вазов. *Като му казали, че Найден се оженил за Милкана, той попитал няколко пъти: коя Милкана, коя Милкана, и искал да му я опишат така потънко, потънко.* Р. Стоянов.

потъпквам, -аш, *несв.*; **потъпча,** -еш, *мин. св.* потъпках, *св.* 1. Стъпквам, сгазвам. *Но ето че се зададе бивол ... Той нагази из полето, | и безпощадно гордите две цветища потъпка!* Михайловски. 2. *Прен.* Потушавам. *Ако ... ти срещнеш на пътя си народа и поискаш в помощта на враговете му да го потъпчеш, тогава аз съм твой враг.* В. Друмев. *Априлското въстание е било потъпкано жестоко.* || Задушавам, смазвам нещо. *Властолюбието е такъв демон, щото накарва човека да потъпква и най-светото нещо.* В. Друмев. 3. Не зачитам нещо; пренебрегвам, преставам да държа на нещо. *Няма ли да я упрекнат, че е потъпкала паметта на Стойка?* Г. Караславов. *Нали тя потъпка съпружеска клетва, напусна къщата си.* Г. Райчев. 4 *Разг.* Потулвам, премълчавам; скривам нещо. *Кметът и Прангата бързаха да потъпчат тоя въпрос.* Влайков. **потъпквам се, потъпча се** *страд.*

потъ̀пкване *ср. Отгл. същ. от* потъпквам *и от* потъпквам се. *Юни месец минаваше вече, а в Ловченския затвор нищо положително не се знаеше нито за потъпкването на въстанията в България, нито за техния размер.* З. Стоянов.

потъ̀пча. Вж. потъпквам.

потъ̀ркам. Вж. потърквам.

потъ̀рквам, -аш, *несв.*; **потъ̀ркам,** -аш, *св.* Търкам малко или от време на време. *Може да е и най-лудият кон, но, щом го потупаш по шията, потъркаш го по челото и му дъхнеш в ноздрите, става кротък като агне и, ако щеш, мини под него.* Йовков. *Той помисли, че сънува, и си потърка очите.* Вазов. *Потърквам си ръцете.* **потърквам се, потъркам се** *възвр., страд* и *сред.*

потърпя̀. Вж. потърпявам.

потърпя̀вам, -аш, *несв.*; **потърпя̀,** -йш, *мин. св.* -я̀х, *прич. мин. действ.* потърпя̀л, -а, -о, *мн.* потърпѐли, *св.* Търпя малко време. *Почакай, потърпи и, като му доде времето, ще узнаеш.* Ст. Костов. *Доде не потърпиш на дима, не можеш да се радваш на огъня.* Погов.

потъ̀рсвам[1], -аш, *несв.*; **потъ̀рся,** -иш, *мин. св.* -их, *св* Търся кратко време. *Това момче се е уплашило и скрило някъде, трябва да го потърсим.* Вазов. *Дядо Гено се усмихна съжалително, потърси енфието си.* Йовков. **потърсвам се, потърся се** *страд.*

потъ̀рсвам[2], -аш, *несв.*; **потъ̀рся,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Тръсвам леко, тръсвам малко; потръсвам. *Кое-как освободиха му главата от тенекията и, като потърсваше ту едното си, ту другото си ухо, кучето избяга надалеч.* Йовков.

потъ̀рсвам се, -аш се, *несв.*; **потъ̀рся се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* 1. Подига ми се, повръща ми се от силна погнуса. *И ловяха там жаби. Пържеха и ядяха задните им крачка. Людете по Преспа се потърсваха от тоя им лов и взеха да им викат: — Жабарите!* Дим. Талев. *Въздухът в зимничното помещение беше пропит с дъх на мухъл и влага, отнякъде се носеше нетърпима воня и Евгени се потърси от погнуса.* Дим. Ангелов. 2. Отвращавам се, погнусявам се от човеци, дела, постъпки. *Кабзата приемаше тия ухажвания с погнуса, като че гъсеници лазеха в душата му — така се потърсваше от вниманието и приказките на бившите ведровски първенци!* А. Гуляшки.

потъ̀рси ми се. Вж. потръсва ми се.

потъ̀рся. Вж. потръсвам, потърсвам[1] *и* потърсвам[2].

потъ̀рся се. Вж. потърсвам се.

потърча̀, -йш, *мин. св.* -а̀х, *св.* Търча малко.

потътру̀звам, -аш, *несв.*; **потътру̀зя,** -иш, *мин св.* -их, *св. Разг.* Започвам да тътрузя; потътрям. **потътрузвам се, потътрузя се** *страд.* и *сред.*

потътру̀зя. Вж. потътрузвам.

потъ̀тря. Вж. потътрям.

потъ̀трям, -яш, *несв*; **потъ̀тря,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* 1. Започвам да тътря. *Тя се огледа, потътра отмалели крака до канавката на шосето и седна подкосена на изкопа.* А. Гуляшки. *Изплашените коне потътраха обозните каруци — войниците ги изоставиха и бягаха.* П. Славински. *С трън да потътреш, няма какво да задеенеш.* Погов. 2. Тътря малко. *Едва потътрах човала.* **потътрям се, потътря се** *страд.* и *сред.*

потю̀хкам се. Вж. потюхквам се.

потю̀хквам се, -аш се, *несв.*; **потю̀хкам се,** -аш се, *св, сред.* Тюхкам се малко, кратко време. *Потюхкаха се още няколко време, поръмжаха, попсуваха комисията, па най-после си кандисаха.* Влайков.

потя̀гам, -аш, *несв.*; **потѐгна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич мин. страд.* потѐгнат, *св.* Поправям нещо повредено, развалено. *И тия сгради взеха да се рушат... Не че толкоз ги потягаше и в миналото, но ... Има една дума — не живее ли човек в къща, изостави ли я, от само себе си вземе да се събаря полека-лека.* Кр. Григоров. **потягам се, потегна се** *страд.*

потя̀гане *ср. Отгл. същ. от* потягам *и от* потягам се.

потя̀ се, -йш се, *мин. св.* -йх се, *несв., сред.* 1. Покривам се с пот по кожата. *До преди няколко дена той ходеше все със зимното си палто и с тая си черна филцова шапка, под която голото му теме се потеше и в най-лютите студове.* Я. Гуляшки. *Откъм океана постоянно нахълтват топли, влажни мъгли, които правят човека да се поти и да се чувствува изтощен.* Г. Белев. 2. За стъкла, прозорци и др. — покривам се с дребни капчици вода.

поубедя̀. Вж. поубедявам *и* поубеждавам.

поубедя̀вам, -аш, *несв.*; **поубедя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Поубеждавам.

поубеждà̀вам, -аш, *несв.*: **поубедя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Убеждавам донякъде, не напълно. **поубеждавам се поубедя се** *страд.* и *сред. Тогава Селямсъзът се поубеди малко.* Вазов.

поубода̀. Вж. поубождам.

поубо̀ждам, -аш, *несв*; **поубода̀,** -ѐш, *мин. св.* поубо̀дох, *прич. мин. действ.* поубо̀л, *св.* Убождам леко или от време на време. **поубождам се, поубода се** *възвр.* и *страд.*

поувелича̀. Вж. поувеличавам.

поувеличà̀вам, -аш, *несв.*; **поувелича̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Увеличавам малко. **поувеличавам се, поувелича се** *страд.* и *сред.*

поувѐхна. Вж. поувяхвам.

поувѝрам, -аш, *несв.*; **поувря̀,** -йш, *мин. св.* -я̀х, *прич. мин. действ.* поувря̀л, -а, -о, *мн.* поуврѐли, *св.* Увирам малко. *Бобът поувря.*

поувлека̀. Вж. поувличам.

поувлѝчам, -аш, *несв.*; **поувлека̀,** поувлечѐш, *мин. св.* поувля̀кох, поувлѐче, *прич. мин. действ.* поувля̀къл, -кла, -кло, *мн.* поувлѐкли, *св.* Увличам някого малко или от време на време. *Изпърво новата работа ме поувлече.* **поувличам се, поувлека се** *страд.* и *сред.*

поувря̀. Вж. поувирам.

поувъ̀ртам се, -аш се, *несв.*; **поувъртя̀ се,** -йш се, *мин. св.* -я̀х се, *прич. мин. действ.* поувъртя̀л се, -а се, -о се, *мн.* поувъртѐли се, *св, сред.* Увъртам се малко или от време на време.

поувъртя̀ се. Вж. поувъртам се.

поувя̀хвам, -аш, *несв.*; **поувѐхна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Увяхвам малко. *Цветята са поувехнали.*

поуга̀ждам, -аш, *несв.*; **поугода̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Угаждам малко или от време на време.

поуга̀свам, -аш, *несв.*; **поуга̀сна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Угасвам малко, не напълно. *Когато огънят поугасна, той се зави и заспа.*

поуга̀сна. Вж. поугасвам.

поугася̀. Вж. поугасявам.

поугася̀вам, -аш, *несв.*; **поугася̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Угасявам малко не напълно. **поугасявам се, поугася се** *страд.* и *сред.*

поугнѝвам, -аш, *несв*; **поугния̀,** -йеш, *мин. св.* поугнѝх, *св* Угнивам малко, не напълно. *Крушите поугниха.*

поугния̀. Вж. поугнивам.

поугодя̀. Вж. поугаждам.

поуголемя̀. Вж. поуголемявам.

поуголемя̀вам, -аш, *несв.*; **поуголемя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Уголемявам малко. **поуголемявам се, поуголемя се** *страд.* и *сред.*

поугоя̀. Вж. поугоявам.

поугоя̀вам, -аш, *несв.*; **поугоя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Угоявам малко. **поугоявам се, поугоя се** *страд.* и *сред.*

поугрѝжа. Вж. поугрижвам.

поугрѝжвам, -аш, *несв.*; **поугрѝжа,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Угрижвам малко. *Тая работа ме поугрижи.* **поугрижвам се, поугрижа се** *страд,* и *сред.*

поуда̀рвам, -аш, *несв*; **поуда̀ря** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Удрям леко или от време на време. *Нали ти казах да го поудариш малко само, колкото страх да вземе и друг път да не посяга.* Чудомир. **поударвам се, поударя се** *възвр.* и *страд.*

поуда̀ря. Вж. поударвам.

поудивя̀. Вж. поудивявам.

поудивя̀вам, -аш, *несв*; **поудивя̀,** -йш, *мин. св* -йх, *св.* Удивявам малко. *Тази новина ме поудиви.* **поудивявам се, поудивя се** *страд.* и *сред.*

поудължа̀. Вж. поудължавам.

поудължà̀вам, -аш, *несв.*; **поудължа̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Удължавам малко. *Поудължи линията. Поудължихме му палтото, ще мине и тая година с него.* **поудължавам се, поудължа се** *страд.* и *сред.*

поужѝлвам, -аш, *несв.*; **поужѝля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Ужилвам малко, леко **поужилвам се, поужиля се** *страд.*

поужѝля. Вж. поужилвам.

поузо̀рвам, -аш, *несв.*; **поузо̀ря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Узорвам малко. **поузорвам се, поузоря се** *страд.* и *сред.*

поузо̀ря. Вж. поузорвам.

поузрѐя. Вж. поузрявам.

поузря̀вам, -аш, *несв.*; **поузрѐя,** -ѐеш, *мин. св.* поузря̀х, *прич. мин. действ.* поузря̀л, -а, -о, *мн.* поузрѐли, *св.* Узрявам малко, донякъде. *Черешите поузряха, ще почнем да ги берем.*

поу̀ка *ж.* 1. Съвет, наставление. *Някого ще нахока, задето сам си е докарал тая беля, другиму пък ще поука да даде и на ум ще го научи.* Влайков. *Мнозина от въстаниците тук бяха стари, опитни бойци, та нямаше нужда от поуки и команди.* Дим. Талев. *Бащина поука синова сполука.* Погов. 2. Извод, заключение въз основа на факти, дела, които служат за урок; напът-

ствие. *Трябва да накажем няколко души и тъй да ги накажем, че и за другите да бъде поука.* М. Марчевски.

поукоря̀. Вж. поукорявам.

поукоря̀вам, -аш, *несв.*; **поукоря̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Укорявам малко, леко. **поукорявам се, поукоря се** *страд.*

поукрася̀. Вж. поукрасявам.

поукрася̀вам, -аш, *несв.*; **поукрася̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Украсявам малко. *И кака Стана взе та й разправи всичко, що бе чула вчера от стрина Венковица, като малко го и поукраси.* Влайков. *Поукрасявам стаята.* **поукрасявам се, поукрася се** *възвр.* и *страд.*

поукрѐпвам, -аш, *несв.*; **поукрѐпна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Укрепвам малко. *Здравето ми поукрепна.*

поукрѐпна. Вж. поукрепвам.

поукрепя̀. Вж. поукрепявам.

поукрепя̀вам, -аш, *несв.*; **поукрепя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Укрепявам малко. **поукрепявам се, поукрепя се** *страд.* и *сред.*

поукротя̀. Вж. поукротявам.

поукротя̀вам, -аш, *несв*; **поукротя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Укротявам малко. **поукротявам се, поукротя се** *страд.* и *сред.* *Животното ... се поукротяваше, влизаше в пътя и поемаше своя бръз и плавен раван.* Йовков.

поулѐгна. Вж. поулягам.

поулесня̀. Вж. поулеснявам.

поулесня̀вам, -аш, *несв.*; **поулесня̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Улеснявам малко. *Тези пари го поулесниха.* **поулеснявам се, поулесня се** *страд.* и *сред.* *Тази година Кръстеви посадиха три декара тютюн. Които от стопаните миналата година случайно бяха сели тютюн, взеха малко пари и се поулесниха.* Г. Караславов.

поуля̀гам, -аш, *несв.*; **поулѐгна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Улягам малко. *Характерът му поулегна.* **поулягам се, поулегна се** *страд.* и *сред.*

поумиря̀. Вж. поумирявам.

поумиря̀вам, -аш, *несв.*; **поумиря̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Умирявам малко. *Видът на смъртта поумирява неодолимо всяко вълнение на душата.* Вазов. **поумирявам се, поумиря се** *страд.* и *сред.* *Когато се поумириха времената, крайненци се сдружиха.* Йовков.

поумѝсля се. Вж. поумислям се.

поумѝслям се, -яш се, *несв.*; **поумѝсля се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред.* Умислям се малко.

поумнѐя. Вж. поумнявам.

поумня̀вам, -аш, *несв.*; **поумнѐя,** -ѐеш, *мин. св.* поумня̀х, *прич. мин. действ.* поумня̀л, -а, -о, *мн.* поумнѐли, *св.* Ставам умен или по-умен. *Може пък да е поумнял, та да се е погрижил за себе си, отвърна баща ми.* Д. Немиров. *Ще поумнее кога му закука кукувица на гроба.* Погов.

поумня̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* поумнявам.

поуморя̀. Вж. поуморявам.

поуморя̀вам, -аш, *несв.*; **поуморя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Уморявам малко. *Поуморих добитъка.* **поуморявам се, поуморя се** *сред.* *Никола беше се поуморил от пеене и в началото не даде ухо на разговора.* Величков. *Поуморя ли се, изтегна се малко на кревата, та си почина.* Влайков.

поумълча̀ се. Вж. поумълчавам се.

поумълча̀вам се, -аш се, *несв.*; **поумълча̀ се,** -йш се, *мин. св.* -а̀х се, *св.*, *сред.* Умълчавам се малко, кратко време. *И сега, щом се поумълчаха, Ненко отвори устата си да започне.* Влайков.

поуна̀сям се, -яш се, *несв.*; **поунеса̀ се,** -ѐш се, *мин. св.* поунѐсох се, *прич. мин. действ.* поунѐсъл се, -сла се, -сло се, *мн.* -сли се, *св.*, *сред.* Унасям се малко или от време на време. *И почти цяла нощ се мета ту на една, ту на друга страна, без да може да мигне. Едва към разсъмване се поунесе.* Влайков.

поунеса̀ се. Вж. поунасям се.

поунѝсам се, -аш се, *несв.*, *сред.* Поунасям се.

поупла̀ша. Вж. поуплашвам.

поупла̀швам, -аш, *несв.*; **поупла̀ша,** -иш, *мин. св* -их, *св.* Уплашвам малко. *Ще вървите с нас заедно ... да поуплашим пашата ... Няма ли за тия християни по една пушка бе?* Вазов. **поуплашвам се, поуплаша се** *страд.* и *сред.* *А тя изведнаж като че ли се поуплаши, позамисли се, умълча се.* Дим. Талев.

поупоя̀. Вж. поупоявам.

поупоя̀вам, -аш, *несв.*; **поупоя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Упоявам малко, леко. **поупоявам се, поупоя се** *страд.* и *сред.*

поуредя̀. Вж. поуреждам.

поурѐждам, -аш, *несв.*; **поуредя̀,** -йш, *мин св.* -йх, *св.* Уреждам малко, не напълно. *Хайде, яжте по-скоро, па излезте та поизчистете и поуредете из двора, че ще се съберат хора.* И. Волен. **поуреждам се, поуредя се** *страд.* и *сред.*

поусвоя̀. Вж. поусвоявам.

поусвоя̀вам, -аш, *несв.*; **поусвоя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Усвоявам малко. *Поусвоил материята.* **поусвоявам се, поусвоя се** *страд.*

поусѐтя. Вж. поусещам.

поусѐщам, -аш, *несв.*; **поусѐтя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Усещам слабо, малко или от време на време. *Дали беше случайно или ... беше поусетил нещо, Нона не знаеше.* Йовков. **поусещам се, поусетя се** *страд.* и *сред.*

поусѝлвам, -аш, *несв.*; **поусѝля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Усилвам малко. *Поусили крачките си.* **поусилвам се, поусиля се** *страд.* и *сред.*

поусѝля. Вж. поусилвам.

поускоря̀. Вж. поускорявам.

поускоря̀вам, -аш, *несв.*; **поускоря̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Ускорявам малко или от време на време. *Поускорих крачките си.* **поускорявам се, поускоря се** *страд.* и *сред.*

поусладя̀. Вж. поуслаждам.

поусла̀ждам, -аш, *несв.*; **поусладя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Услаждам малко. **поуслаждам се, поусладя се** *страд.* и *сред.* *Яденето ми се поуслади.*

поуслу̀шам се. Вж. поуслушвам се.

поуслу̀швам се, -аш се, *несв.*; **поуслу̀шам се,** -аш се, *св.*, *сред.* Услушвам се малко или от време на време. *Откъм улицата се чу-*

ват гласове. Рали се послушва, след туй тръгва към предния двор. Йовков.

поусмиря. Вж. поусмирявам.

поусмирявам, -аш, *несв.*; **поусмиря,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Усмирявам малко, донякъде. *С много усилия успя да я поусмири, като започна да ѝ разказва приказки.* П. Славински. **поусмирявам се, поусмиря се** *страд.* и *сред.*

поусмихвам се. -аш се, *несв*; **поусмихна се,** -еш се, *мин. св.* -ах се, *св., сред.* Усмихвам се леко, малко или от време на време. *Обикновено мълчеше и само леко се поусмихваше с крайчеца на устните си.* Йовков. *Спогледнат се, поусмихнат се девойки, понаведат зарумени лица.* П. Ю. Тодоров.

поусмихна се. Вж. поусмихвам се.

поуспивам се, -аш се, *несв.*: **поуспя се,** -йш се, *мин. св.* -ах се, *св., сред.* Успивам се малко или от време на време. *Младо нали е, како Панчовице, поуспива се заран.* Влайков. *Тая заран аз се поуспах.* И. Волен.

поуспокоя. Вж. поуспокоявам.

поуспокоявам, -аш, *несв*; **поуспокоя,** -йш, *мин св.* -йх, *св.* Успокоявам малко. *Пътят най-сетне се очисти и Йоан Александър, като поуспокои изплашеното момче, даде знак за тръгване.* Ст. Загорчинов. **поуспокоявам се, поуспокоя се** *възвр.* и *страд.* *Поуспокояваше се, речеше да каже нещо ... и пак дигаше престилката си да бърше сълзите си.* Йовков. *Поотпочинахме си и се поуспокоихме.*

поуспя се. Вж. поуспивам се.

поусуквам, -аш, *несв*; **поусуча,** -еш. *мин. св.* поусуках. *св.* Усуквам малко. *Поусучи въжето.* **поусуквам се, поусуча се** *страд.* и *сред.* *Учителките отпърво се посвиваха, поусукваха се, извиняваха се, ту че пресипнали през деня от студа ..., ту че се стесняват да пеят пред такова лице, каквото е г. инспекторът.* Ал. Константинов.

поусуча. Вж. поусуквам.

поусъмня се. Вж. поусъмнявам се.

поусъмнявам се, -аш се, *несв.*; **поусъмня се** -йш се, *мин. св* -йх се, *св., сред.* Усъмнявам се малко. *Поусъмних се в искреността му.*

поуталожа. Вж. поуталожвам.

поуталожвам, -аш, *несв.*; **поуталожа,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Уталожвам малко. *Той захвана да ходи из двора и да гледа дано намери някоя работа, та с нея да поуталожи душевната си борба.* Влайков. **поуталожвам се, поуталожа се** *страд.* и *сред.* *Най-после духовете на Бяла черква се поуталожиха и смелостта се повърна на младежите.* Вазов.

поутеша. Вж. поутешавам.

поутешавам, -аш, *несв.*; **поутеша.** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Утешавам малко. *Всред тия скръбни обстоятелства едно нещо само я поутешаваше.* Вазов. **поутешавам се, поутеша се** *страд.* и *сред.*

поутихвам, -аш, *несв.*; **поутихна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Утихвам малко или от време на време. *Старият свещеник искрено се радваше, като виждаше, че враждите и раздорите в селото поутихват и между хората се заражда повече любов и сговор.* Йовков. *Най-сетне морето поутихна, слънце изгря, всички се развеселиха.* Ал. Константинов.

поутихване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* поутихвам. *Поутихване на вятъра.*

поутихна. Вж. поутихвам.

поутоля. Вж. поутолявам.

поутолявам, -аш, *несв.*; **поутоля,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Утолявам малко, донякъде. *Динята му поутоли жаждата.* **поутолявам се, поутоля се** *страд.* и *сред.*

поутъпквам, -аш, *несв.*; **поутъпча,** -еш, *мин. св.* поутъпках, *св.* Утъпквам малко.

поутъпча. Вж. поутъпквам.

поухапвам, -аш, *несв.*; **поухапя,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Ухапвам малко или от време на време. **поухапвам се, поухапя се** *възвр., страд.* и *взаим.*

поухапя. Вж. поухапвам.

поухилвам се, -аш се, *несв.*; **поухиля се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Ухилвам се малко или от време на време. *Сватове ли? Хе-хе-е, — каза дядо Славчо, като се поухили.* Влайков.

поухиля се. Вж. поухилвам се.

поуча. Вж. поучавам и поучвам.

поучавам, -аш, *несв.*; **поуча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Давам поука, уча някого на добро; напътствувам, наставявам. *Да удариш добитък, все едно е да удариш дете. То не знае, не разбира; ти го поучи.* Йовков. *Учителят Милош Ванков поучаваше децата в училището и за чистотата на тялото, на храната, на жилището.* Дим. Талев. **поучавам се, поуча се** *възвр.* и *страд.*

поучаване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* поучавам *и от* поучавам се. *„Да би мирно седяло, не би чудо видяло". Тези думи за пръв път ги чувах ... Аз усещах, че те бяха за мене едно погълчаване или едно поучаване.* П. Р. Славейков.

поучвам, -аш, *несв.*; **поуча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Уча малко или от време на време. *Бе господине, защо вий, учените, не дохождате да ни поучвате?* Йовков. **поучвам се, поуча се** *възвр.* и *страд.*

поучване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* поучвам *и от* поучвам се.

поучение, *мн.* -я, *ср.* **1.** Поучване, съвет, поука. *Ще ви разкажа някои от неговите приказки, пълни с поучение и дълбока мъдрост.* Елин Пелин. *Таз басничка / е кратичка — но ясничка / и с поучения богата.* Михайловски. **2.** В старобълг. литература — съчинение с религиозно-поучителен, назидателен характер.

поучителен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* **1.** Който съдържа поука или от който може да се извлече поука. *Поучителни книги. Поучителен пример. Поучително слово.* **2.** Присъщ на човек, който поучава. *И с поучителния тон на мъдрец Нейко добави.* Йовков.

поучително. *Нареч. от* поучителен. *Трябва да е много интересно. — Не само интересно, но и поучително.* Ст. Костов.

поучудвам, -аш, *несв.*; **поучудя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Учудвам малко; позачудвам. *Тази история ме поучуди.* **поучудвам се, поучудя се** *страд.* и *сред.* *Трепна в сърцето ѝ далечен спомен, поучуди се тя, че отведнаж се сети за ония далечни дни.* Дим. Талев.

поучу̀дване *ср. Отгл. същ. от* поучудвам *и от* поучудвам се.

поучу̀дя. Вж. п о у ч у д в а м.

поушѝвам, -аш, *несв.*; **поушѝя**, -ѝеш, *мин. св.* поушѝх *прич. мин. страд.* поушѝт, *св.* Ушивам малко или от време на време. **поушивам се, поушия се** *страд.*

поушѝя. Вж. п о у ш и в а м.

пофилосо̀фствувам, -аш, *св. Разг.* Философствувам малко.

похàба *ж. Нар.* Похабяване. *На връст баба, на работа похаба.* Погов. *Не плаши баба с похаба.* Погов.

похабѐн, -а, -о, *прил.* Който е развален, повреден, който вече не може да се използува. *Изглеждаше, че ножчето на самобръсначката беше отдавна похабено.* Я. Гуляшки. *Виждаха се около петдесет-шестдесет мъже, жени, деца, които работеха като мрави, ходеха насам-натам в шарените си, ала отдавна похабени, раздърпани руби.* Дим. Талев. *Тя погледна умолително грозното и похабено лице на Макс.* Дим. Димов.

похабѐност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* похабен.

похабя̀. Вж. п о х а б я в а м.

похабя̀вам, -аш, *несв.*; **похабя̀**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* **1.** Направям нещо да стане негодно — обикн. поради невнимание. *И като намери стара Тоньова тетрадка, Станка започна да разучава чуждите букви и да ги рисува... Още два дена се мъчи тя, похаби три плика, но на четвъртия успя.* Г. Караславов. *Всяка пъпка се пазеше, защото едно малко невнимание може да похаби цялата главина.* ‖ *Прен.* Изразходвам, прахосвам напразно. *Колко сълзи похабиха да чукат чакъл за мостовете.* Г. Караславов. **2.** *Прен.* Развращавам, разстройвам, развалям. *Расте при домашни обстоятелства, които в нашия живот ... могат само да похабят едно дете.* Яворов. *Мома като капка, здрава и работлива, пъргава и схватлива а я похабиха, изостана, и сега ни натук, ни натам.* Г. Караславов. **похабявам се, похабя се** *страд.* и *сред.*

похабя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* похабявам *и от* похабявам се.

похàпвам, -аш, *несв.*; **похàпна**, -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Хапвам малко, набързо или от време на време. *Спира се, почива, похапва, поспива и пак закрачва.* Ал. Константинов *Тук пътниците почиват, похапват, посгряват се и тогава с нов запас от сили почват да възлизат по ребрата на Стара планина.* Вазов. *Седни, седни! Ще похапнем каквото господ дал.* Йовков. *Вълчо постник станал ... Ще яде коприва и само в празник риба ще похапва.* Ран Босилек.

похàпвам си, -аш си, *несв.*; **похàпна си**, -еш си, *мин. св.* -ах си, *св., сред. Разг.* Ям много и с удоволствие; ям в голямо количество. *Той все гледаше да бъде на по-удобно място, да лежи и да се обръща по-спокойно и по-свободно, да си похапва по-хубавичко.* Г. Караславов. *Вечерта си похапнаха богато, пийнаха си старо отлежало винце.* Г. Караславов.

похàпване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* похапвам *и от* похапвам си. *Преди малко минах край кухнята: имаше хубави неща за похапване.* Вежинов.

похàпна. Вж. п о х а п в а м.

похàпна си. Вж. п о х а п в а м с и.

похàрча. Вж. п о х а р ч в а м.

похàрчвам, -аш, *несв*; **похàрча**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* **1.** Изразходвам пари; изхарчвам. *Все онзи ни черпи, Сеиебирски. Пет пари не сме похарчили.* Йовков. *Божан не излизаше никъде и се боеше да похарчи пет пари за нещо.* Елин Пелин. **2.** *Разг.* Продавам определено количество или всичко. *Похарчих стоката.* **похарчвам се, похарча се** *страд.* и *сред.*

похàрчване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* похарчвам *и от* похарчвам се.

похвàла *ж.* Изтъкване на достойнства, добри качества или заслуги на някого. *Ама Цвета — бива си я — хубава мома! — ... Хареса, а? — попита, възбуден от похвалите, но все пак сдържано Еньо.* Елин Пелин. *И в тия погледи, устремени в нея, имаше и радост, и учудване, и похвала.* Йовков. *Когато момите изкараха песента, раздадоха се похвали от ергените.* Вазов.

похвàлвам, -аш, *несв.*; **похвàля**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* **1.** Изказвам похвала. *Турците го похвалват, че е отхранил таквози чедо, и му поръчват кафе.* Ал. Константинов. **2.** Хваля от време на време. **похвалвам се, похваля се** *възвр. страд.* и *сред.*

похвàлване *ср. Отгл. същ. от* похвалвам *и от* похвалвам се.

похвàлен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* **1.** Който е достоен за похвала, който заслужава похвала. *За туй село ... навярно много пъти сте чували и то все хубави и все похвални работи.* Елин Пелин. *Похвална постъпка. Похвален пример.* **2.** Който изразява или съдържа похвала. *Бледното ѝ лице се осветляваше от лъчите на щастие, когато гости ѝ говореха похвални думи за мене.* Вазов.

похвàлно. *Нареч. от* похвален. *Погледнах го учудено и похвално за хубавата шега.* Елин Пелин.

похвàля. Вж. п о х в а л в а м, п о х в а л я в а м *и* п о х в а л я м.

похваля̀вам, -аш, *несв.*; **похвàля**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Изказвам похвала за някого или нещо. *Много работиш, много работиш! — похвали го Нейко.* Йовков. *Той си спомни, че няколко младежи в едно кафене бяха похвалили поемата му.* Вазов. **похвалявам се, похваля се** *възвр., страд.* и *сред.*

похваля̀ване *ср. Отгл. същ. от* похвалявам *и от* похвалявам се.

похвàлям, -яш, *несв.*; **похвàля**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Похвалявам. **похвалям се, похваля се** *възвр., страд.* и *сред.*

похвàляне *ср. Отгл. същ. от* похвалям *и от* похвалям се.

похвàна. Вж. п о х в а щ а м.

похвàт *м.* **1.** Начин на действие при някаква работа; метод. *Художествени похвати. Реалистичен похват. Поетически похвати.* **2.** Само *ед.* Умение да се върши нещо; сръчност, ловкост. *Ти не си пипал такава работа, както се види по похвата ти.* Цани Гинчев. *Нямам похват.*

похвàтен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* Който има и проявява похват; сръчен. *Те и двамата имаха похватни майсторски ръце.* Елин Пелин.

похвàтно. *Нареч. от* похватен. *Доста похватно нагласяваше някои фокуси с карти, с верижки, с монети.* Г. Караславов.

похвàтност. -ттà, *мн.* мяма, *ж. Отвл. същ. от* похватен; сръчност, ловкост. *Тя не умееше да шие, нямаше никаква похватност.*

похвàщам, -аш, *несв.*; **похвàна** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* похвàнат, *св.* **1.** Хващам леко или за кратко време. *Пред него ... лежеше червена папиросена кутийка. Той я похвана с два пръста.* Г. Караславов. **2**. *Разг.* Имам навик да крада. *Пазете се от нея, че тя похваща.* **похващам се, похвана се** *възвр., страд.* и *взаим.* □ **Не похващам (нищо, работа)** — не работя. *По цели дни той не похваща нищо; ... влачи се из кръчмите.* Елин Пелин. *Сарандовица пак стоеше на тезгяха, но не похващаше нищо.* Йовков.

похвàщане *ср. Отгл. същ. от* похващам *и от* похващам се.

похвърчà. Вж. похвърчавам.

похвърчàвам, -аш, *несв.*: **похвърчà**, -йш, *мин. св.* -àх, *св.* Хвърча малко или от време на време. *Идете да похвърчите! Идете да се поразходите! — каза чичо Митуш и проследи с очи гълъбите.* Йовков.

похùлвам се, -аш се, *несв.*; **похùля се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Хиля се малко или от време на време.

похùля се. Вж. похилвам се.

похитèн, -а, -о, *прил.* Който е взет, отнет насилствено. *Похитена чест.*

похитùтел, -ят, -я, *мн.* -и, *м. Книж.* Човек, който е похитил нещо. *Ред самостоятелни велможи и войводи са имали тука свои ... княжества, додето са ги изтиквали из орловите им гнезда по-силни похитители.* Вазов.

похитùтелка *ж.* Жена похитител.

похитя̀. Вж. похищавам.

похищàвам, -аш, *несв.*; **похитя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св. Книж.* Вземам с насилие, принудително; заграбвам. *Божана се изправи срещу него като квачка, на която са похитили пилците.* Елин Пелин. **похищавам се, похитя се** *страд.*

похищàване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* похищавам *и от* похищавам се.

похищèние, *мн.* -я, *ср.* Насилствено отвличане, задигане; похищаване.

похлèнча. Вж. похленчвам.

похлèнчвам, -аш, *несв.*; **похлèнча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Хленча малко или от време на време. *Детето похленчи и заспа.*

похлèнчване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* похленчвам.

похлòпам. Вж. похлопвам.

похлòпвам, -аш, *несв.*; **похлòпам,** -аш, *св.* Хлопам малко или от време на време. *Янко се покачи на пръсти и почука тихичко ... Никой не се обади. Той похлопа малко по-силно.* Ем. Коралов. *А и вътре някой току похлопваше, като разместваше сандъци или кой знае какво друго.* Орлин Василев. *Работеше из тютюновите складове ... После дойде кризата ... Нея никъде я не рачеха. Повъртя се тя, похлопа тук, похлопа там, и замина за Пловдив.* Г. Караславов. *Тук похлопаха, там попитаха, но навсякъде им отговаряха, че за всеки занаят трябва наука, време и търпение.* А. Каралийчев.

похлòпване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* похлопвам.

похлупàк, *мн.* -ци, *м.* Подвижна горна част от съд като тенджера, гърне и под., с която се покрива отворът му: захлупак, капак. *Върху зачервената плоча къкреха и пускаха пара през похлупаците си две големи ... тенджери.* А. Гуляшки. □ **На всяко гърне похлупак** — за човек, който се меси във всичко. **Търколила се тенджерата, та си намерила похлупака** (погов.) — намерил си другар със същите недостатъци.

похлу̀пвам, -аш, *несв.*; **похлу̀пя,** -иш, *мин. св.* -их *св.* **1.** Покривам, закривам отвор на съд с похлупак; захлупвам. *Похлупи тенджерата.* ‖ Закривам, поставям нещо под обърнат съд; захлупвам. *Едно дете ..., като видя пчелата, взе една стъклена чаша и я похлупи.* Елин Пелин. **2.** Слагам, обръщам съд с отвора надолу; захлупвам. *Изми чашите и ги похлупи да се изцедят.* 3 Закривам лице, очи, обикн. с длани. *Плачът я задави и тя похлупи лице на възглавницата.* Г. Райчев. *Тя се спря, ахна и похлупи с длани очите си.* Г. Караславов. **похлупвам се, похлупя се** *страд.*

похлу̀пвам се, -аш се, *несв.*; **похлу̀пя се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Лягам по очи, захлупвам се. *А когато ... ѝ каза, че ще замине надалече, тя се похлупи на миндера и се разрида отчаяно.* Елин Пелин.

похлу̀пване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* похлупвам *и от* похлупвам се.

похлу̀пка *ж.* Похлупак; захлупка. *Чаят кипеше и похлупката на чайника ... потракваше.* М. Марчевски.

похлу̀пци *мн., ед.* няма, *м. Нар.* Малък дървен съд с похлупак за сол, сирене и др. *В дисагите си носеше ... едни похлупци пълни с небито сирене и два сомуна домашен хляб.* Дим. Талев.

похлу̀пя. Вж. похлупвам *и* похлупям.

похлу̀пя се. Вж. похлупвам се *и* похлупям се.

похлу̀пям, -яш, *несв.*; **похлу̀пя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Похлупвам. **похлупям се, похлупя се** *страд.*

похлу̀пям се, -яш се, *несв.*; **похлу̀пя се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Похлупвам се.

похлу̀пяне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* похлупям *и от* похлупям се.

похлъ̀твам, -аш, *несв.*; **похлъ̀тна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Хлътвам малко или от време на време.

похлъ̀тване *ср. Отгл. същ. от* похлътвам.

похлъ̀тна. Вж. похлътвам.

пòход *м.* **1**. Предвижване на войска от едно място на друго, обикн. за изпълнение на бойна задача. *След един час поделението тръгна в поход.* Вежинов. 2 Военни действия против някого. *Калоян воюва, почивка не прави: поход след поход и война след война.* Вазов. 3 *Прен.* Организирано движение за борба с нещо или против някого. *Все по това време дружеството пред-*

пйе и похода си против пиянството. Йовков. **4.** Пътешествие при спортуване с определена цел. *Дава се сигнал за тръгване, водачите напред и след тях от разни съсловия и възрасти, стегнати за поход ... закрачват пътниците.* Ал. Константинов. *Туристически поход. Гребен поход.*

походатайствувам, -аш, *св.* Ходатайствувам малко. *Малко преди туй той беше писал на един свой приятел в София ... да походатайствува ... да получи какво да е по-подходяще за него място.* Влайков.

походвам, -аш, *несв.*; **походя**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Ходя малко или от време на време. *Дядо, искам да походя. — Слабичко си, момченцето ми, ще се умориш.* Елин Пелин. *До скоро тя беше тежко болна, беше се поправила, походваше и пошетваше нещо из къщи.* Йовков.

походване *ср. Отгл. същ. от* походвам.

поход̀ен, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* Който се отнася до поход. *Походно легло. Походна кухня. Походна колона. Походен строй.*

походка *ж.* Начин на ходене, на вървеж. *Той вървеше с едва забележимо тромава походка, като се полюляваше лекичко ту на една, ту на друга страна.* Г. Караславов. *Тя вървеше с лека и плавна походка.* Йовков. *Войнишка походка.*

походя. Вж. походвам.

похождение обикн. *мн.* похождения, *ср.* Приключения, обикн. от любовен характер. *Писателят безгрижно и весело ... ни разказва анекдоти из похожденията на Бай Ганя, в които той изпъква пред нас като безочлив егоист.* П. П. Славейков. *Любовни похождения.*

похойкам, -аш, *св. Разг.* Хойкам малко. *Ще похойка и ще се прибере.*

похокам. Вж. похоквам.

похоквам, -аш, *несв.*; **похокам**, -аш, *св.* Хокам малко или от време на време. **похоквам се, похокам се** *страд.* и *взаим.*

похортувам, -аш, *св. Диал.* Хортувам малко или от време на време.

похот, *мн.* няма, *ж.* Грубо полово влечение; сластолюбие. *Чистият младеж пъдеше из душата си всяко желание за жена, която можеше да наруши неговото свето блаженство, и пазеше очите си от съприкосновение с тяло, родено за похот.* Елин Пелин.

похотлив, -а, -о, *прил.* Който е изпълнен с похот; грубо чувствен, сладострастен. *Похотлив поглед.*

похотливо. *Нареч. от* похотлив. *Гледам похотливо.*

похотливост, -тта, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* похотлив.

похранвам, -аш, *несв.*; **похраня**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Храня малко или от време на време. **похранвам се, похраня се** *възвр.* и *страд.*

похранване *ср. Отгл. същ. от* похранвам *и от* похранвам се.

похраня. Вж. похранвам.

похрача. Вж. похрачвам.

похрачвам, -аш, *несв.*; **похрача**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Храча малко или от време на време.

похристиянча. Вж. похристиянчвам.

похристиянчвам, -аш, *несв.*; **похристиянча**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Правя някого да стане християнин; покръствам. **похристиянчвам се, похристиянча се** *страд.* и *сред.*

похристиянчване *ср. Отгл. същ. от* похристиянчвам *и от* похристиянчвам се.

похрупам. Вж. похрупвам.

похрупвам, -аш, *несв.*; **похрупам**, -аш, *св.* Хрупам малко или от време на време. *Конете похрупват зелената трева.*

похрускам. Вж. похрусквам.

похрусквам, -аш, *несв.*; **похрускам**, -аш, *св.* Хрускам малко или от време на време.

похти *мн., ед.* (рядко) похта, *ж. Диал.* Пафти. *Босилко Радойкин, най-личен загорец, | допратил е китени свати: | Петкани невян и огърлица бисер, | а майци ѝ похти с позлати.* П. П. Славейков.

похулвам, -аш, *несв.*; **похуля**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* **1.** Изказвам, изричам хули. *Неблагодарници — похулиха баща си.* **2.** Хуля малко или от време на време. *Когато се ядоса нещо, похули, похули и му мине.* **похулвам се, похуля се** *възвр.* и *страд.*

похулник, *мн.* -ци, *м.* Хулител. *А моят път горчив е и жесток. | И сам по него ме поведе бог: | през злобата на ближните и бесний | рев на сганта похулници несвесни.* П. П. Славейков.

похуля. Вж. похулвам и похулям.

похулям, -яш, *несв.*; **похуля**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Похулвам. **похулям се, похуля се** *възвр.* и *страд.* *Всеки сам си се похваля и похуля.* Погов.

похълцам. Вж. похълцвам.

похълцвам, -аш, *несв.*; **похълцам**, -аш, *св.* Хълцам малко или от време на време.

похъркам. Вж. похърквам.

похърквам, -аш, *несв.*; **похъркам**, -аш, *св.* Хъркам леко или от време на време. *Тихо похъркваше на миндера старият Брашнаров и тракаше равномерно с броеницата си.* Дим. Талев.

похъркване *ср. Отгл. същ. от* похърквам.

поцапам. Вж. поцапвам.

поцапвам, -аш, *несв.*; **поцапам**, -аш, *св.* **1.** Изцапвам. *Поцапах си тетрадката с мастило.* **2.** Цапам малко, кратко време. *Децата отидоха да поцапат из водата.* **поцапвам се, поцапам се** *възвр.* и *страд.*

поцапване *ср. Отгл. същ. от* поцапвам *и от* поцапвам се.

поцарувам, -аш, *св.* Царувам малко, кратко време.

поцвилвам, -аш, *несв.*; **поцвиля**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Цвиля малко или от време на време.

поцвилване *ср. Отгл. същ. от* поцвилвам.

поцвиля. Вж. поцвилвам.

поцвъртя. Вж. поцвъртявам.

поцвъртявам, -аш, *несв.*; **поцвъртя**, -йш, *мин. св.* -ях, *прич. мин. действ.* поцвъртял, -а, -о, *мн.* поцвъртели, *св.* Цвъртя малко или от време на време.

поцвърча. Вж. поцвърчавам.

поцвърчавам, -аш, *несв.*; **поцвърча**, -йш, *мин. св.* -ах, *св.* Цвърча малко или от време на време.

поцелувам, -аш, *св.* Целувам малко, кратко време. **поцелувам се** *взаим.*

поцѐпвам, -аш, *несв.*; **поцѐпя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Цепя на много места. 2. Цепя малко, кратко време.

поцѐпя. Вж. поцепвам.

поцеря̀, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Церя малко, кратко време; полекувам. **поцеря се** *възвр.* и *страд.*

поцинко̀вам, -аш, *несв.* и *св.* Покривам метал с тънък пласт цинк. **поцинковам се** *страд.*

поцинко̀ване *ср. Отгл. същ. от* поцинковам *и от* поцинковам се.

поци̇̀цам. Вж. поцицвам.

поци̇̀цвам. -аш, *несв.*; **поци̇̀цам,** -аш, *св. Диал.* Цицам малко или от време на време. *Дай на детето да поцица.*

поци̇̀цване *ср. Отгл. същ. от* поцицвам.

поцу̀пвам се, -аш се, *несв.*; **поцу̀пя се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Цупя се малко или от време на време. *Те... може и да се поцупят малко, дето не си е взел учителка, та и тя да му носи по една заплата, но ще им мине.* Г. Караславов.

поцу̀пя се. Вж. поцупвам се.

поцъ̀кам. Вж. поцъквам.

поцъ̀квам, -аш, *несв.*; **поцъ̀кам,** -аш, *св.* Цъкам малко или от време на време. *Гледай ти! — завъртя глава човекът и зацъка с език от учудване... Мъжът поцъка още малко, после махна с ръка като при внезапно взето решение.* Дим. Ангелов.

поцъ̀ркам. Вж. поцърквам.

поцъ̀рквам, -аш, *несв.*; **поцъ̀ркам,** -аш, *св.* Църкам малко, кратко време или от време на време.

поцъфтя̀. Вж. поцъфтявам.

поцъфтя̀вам, -аш, *несв.*; **поцъфтя̀,** -йш, *мин. св.* -я̀х, *прич. мин. действ.* поцъфтя̀л, -а, -о, *мн.* поцъфтѐли, *св.* Цъфтя малко, кратко време.

поча̀кам. Вж. почаквам.

поча̀квам, -аш, *несв.*; **поча̀кам,** -аш, *св.* Чакам малко, определено време. *Аз ще те оставя малко..., ти ме почакай.* Вазов *Той спи още, дядо, ще почакаш един час — каза му гавазинът.* Ал. Константинов. *Всеки, като понадигаше едната си ръка, почакваше да мине овцата.* Йовков.

по̀чва *ж.* 1. Горният пласт на земята, на който виреят растенията. *Измокрената от дъжда почва не ни позволи да вечеряме под открито небе.* Вазов. *Шосето навлезе в хълмиста местност с червеникава песъчлива почва.* Дим. Димов. *Камениста почва. Плодородна почва.* 2. Само *ед. Прен. Книж.* Основа, опора, среда. *Консулът не прати Христа веднага в странство, защото не искаше да го откъсне от родната му почва.* Ал. Константинов. *Стоя на здрава почва. Губя почва. На местна почва.* 3. Само *ед. Прен. Книж.* Основа, причина. *Заболяване на нервна почва.*

по̀чвам, -аш, *несв.*; **по̀чна,** -еш, *мин. св.* по̀чна̀х, *прич. мин. страд.* по̀чнат, *св.* 1. Пристъпвам към някаква работа, дейност; захващам, започвам, начевам. *Кажи ми, Сивушке-слабушке, какво ти стана? — заговори уплашено Боне и почна да я милва като дете.* Елин Пелин. *Поведоха ни по няколко души към входа и почнаха да ни връзват.* Величков. ‖ Поставям начало на нещо; захващам нещо. *Димитър току-що беше свършил една приказка и сега щеше да почва втора.* Йовков. *Когато почваше жетва, в къщата на Гераците настъпваше усилена работа.* Елин Пелин. 2. Изпадам в ново състояние. *Животворящата и бъблива селска речица... от ден на ден почна чувствително да намалява и да съхне.* Елин Пелин. *Той бе почнал да линее от някаква си невярна болест.* Елин Пелин. 3. Само 3 *л.* Имам начало. *Да се не вдадеме на турските орди! — | И гърмежът почна и боят със гнев | подзе своя страшен и гробен напев.* Вазов. *Селското вълнение бе почнало от преди месец.* А. Страшимиров. *Огнянов забележи, че той се спря тъкмо там, от дето почваше пътеката.* Вазов. *На това място... се събират на игри и любовни срещи отбрани хвъркати песнопойци от съседната гора всеки ден, като почнеш от април, та чак до края на август.* Елин Пелин. **почвам се, почна се** *страд.*

по̀чване, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* почвам *и от* почвам се.

по̀чвен, -а, -о, *прил.* Който се отнася до почвата, до горния пласт на земята. *Почвени и климатически условия.*

почвозна̀ние, *мн.* няма, *ср. Агр.* Наука за почвата.

по̀чек *м. Търг. Разг.* Обикн. в съчет. **на почек** — при условие да не се плати веднага, а да се почака известно време.

почервенѐя. Вж. почервенявам.

почервеня̀вам, -аш, *несв.*; **почервенѐя,** -ѐеш, *мин. св.* почервеня̀х, *прич. мин. действ.* почервеня̀л, -а, -о, *мн.* почервенѐли, *св.* Ставам червен. *Като се извърна насам, цял беше почервенял от срам и яд.* Вазов. *Белите облаци на небето почервеняваха и сенките се удължаваха.* Йовков.

почервеня̀ване *ср. Отгл. същ. от* почервенявам.

почервя̀. Вж. почервявам.

почервя̀вам, -аш, *несв.*; **почервя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Направям нещо да стане червено. *Червен чучур кръв шуртеше между шията и гърдите му и почервяваше ровката земя.* Вазов. *Почервихте ли яйцата?... моите не станаха. Боята лоша излезе.* Йовков. **почервявам се, почервя се** *страд.*

почервя̀ване *ср. Отгл. същ. от* почервявам *и от* почервявам се.

по̀черк, *мн.* -ци, *м.* (рус.) *Книж.* Характерен за отделно лице начин на писане на буквите. *Той пишеше красиво, с много ситен, четлив почерк.* Дим. Талев. *Неравен почерк. Необработен почерк.*

почернѐя. Вж. почернявам.

почѐрня. Вж. почерням.

почерня̀вам, -аш, *несв.*; **почернѐя,** -ѐеш, *мин. св.*, почерня̀х, *прич. мин. действ.* почерня̀л, -а, -о, *мн.* почернѐли, *св.* 1. Ставам черен. *Изпекло я слънцето, почерняла.* Йовков. *Лесът почерня, погрозня.* Вазов. ‖ *Обр.* Изглеждам черен от насъбрани, натрупани люде, птици и др. *Големият мегдан... беше почернял от свят.* Величков. *Колко много бяха (птичетата), на облаци, на облаци — небето почерня.* Йовков. 2. *Прен. Нар.* Съсипвам се от голяма мъка, скръб. *Отиде си момчето, погребахме го завчера. ...За нея (майката) и аз искам да ти кажа. Изгоря... Почер-*

ня. *Топи се като восък на огън всеки ден.* Дим. Талев.

почерня̀ване *ср. Отгл. същ. от* почернявам.

почѐрням, -яш, *несв.*; **почѐрня**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Направям нещо да стане черно. *Почерниха му лицето със сажди, додето заприлича на негър.* Вазов. ‖ *Обр.* Помрачавам. *Ивайло, смили се, не гледай тъй страшно ..., не почерняй днес радостта ми!* Вазов. 2. За име, чест и др. — опозорявам, посрамвам. *Защо ми е добро име, когато един нехранимайко може да ми го почерни?!* Р. Стоянов. 3. *Прен.* Направям някого злочест, нещастен; зачерням. *Дойно ... Дойно! ... Той ме разсипа мене, той — грях му на душа! И тебе почерни, снахо.* Елин Пелин. *Ами ако се разболея пак, ами ако умра ... Защо да го почерня.* Дим. Талев. 4. *Прен.* Ставам причина някой да е в траур или да се покалугери. *Богатите са врагове, те строят участъци и казарми ..., отварят войни, погубват хиляди синове и бащи, почернят много къщи.* Г. Караславов. *Ами вие знаете ли, че Викентий иска да хвърли калимявката? — Кой го е почернил толкова младо?* Вазов. **почерням се, почерня се** *възвр., страд.* и *сред.*

почѐрняне *ср. Отгл. същ. от* почерням *и от* почерням се.

почѐрпвам[1], -аш, *несв.*; **почѐрпя**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Предлагам, давам на гост сладко, питие и др. *Хората се настаниха в долната стая ... Запалиха им огън, сложиха трапеза, почерпиха ги с горещо петмезено вино.* К. Петканов. 2. Плащам за някого при черпене, угощение. *Той никога не влазя в кръчмата за да почерпи приятеля си, а, ако влезе, то влазя да го почерпят.* Каравелов. *Поп Кън плати на кръчмаря виното, с което почерпи селяните.* Вазов. **почерпвам се, почерпя се** *възвр., страд.* и *взаим.*

почѐрпвам[2], -аш, *несв.*; **почѐрпя**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1 Вземам, загребвам течност. *Почерпиха с кофи вода от кладенеца.* 2. *Прен.* Взимам, заимствувам нещо. *Тая мъдрост той беше почерпил от живота си в Турско и от Софрониието.* Ст. Чилингиров. **почерпвам се, почерпя се** *страд.*

почѐрпване *ср. Отгл. същ. от* почерпвам[1], почерпвам[2] *и от* почерпвам се.

почѐрпка *ж. Разг.* 1. Почерпване. *Платих му всичко. Дадох му и за почерпка.* 2. Това, което се дава при черпене. *Той бе доволен от тая богата почерпка на щедрия гост.* Влайков.

почерпу̀шка *ж. Разг.* Почерпка. *Той се ръкува сърдечно с младия учител и го покани на почерпушка в срещната кръчма.* Г. Караславов.

почѐрпя. Вж. почерпвам[1], почерпвам[2] *и* почерпям.

почѐрпям, -яш, *несв.*; **почѐрпя**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Почерпвам[1]. **почерпям се, почерпя се** *възвр., страд.* и *взаим.*

почѐрпяне *ср. Отгл. същ от* почерпям *и от* почерпям се.

почерта̀я. Вж. почертавам.

почерта̀вам, -аш, *несв.*; **почерта̀я**, -аеш, *мин. св.* почертах, *св.* Чертая малко, кратко време или от време на време.

почѐсвам, -аш, *несв.*; **почѐша**, -еш, *мин. св.* почѐсах, *св.* Чеша малко или от време на време. *Той побутна мазното си фесче отпред, почеса челото, почеса главата си.* Ст. Чилингиров. **почесвам се, почеша се** *възвр.* и *страд.*

почѐсване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* почесвам *и от* почесвам се.

по̀чест, -тта̀, обикн. *мн.* по̀чести, *ж.* Външен израз на почит, уважение. *Той обсипваше щедро с почести болярите.* Вазов. *Погребение с военни почести.*

по̀чет *м.* и **по̀чет**, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Нар.* Почит. *Бисерът е малко зрънце, ала има голям почет.* П. Р. Славейков. *И всякога беше избиран, понеже се ползуваше с обща почет и доверие.* Вазов.

почета̀. Вж. почитам[1] *и* почитам[2].

по̀четен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* 1. Който заслужава или се ползува с почит. *Даже тая заран той учуден срещна намръщения поглед на някои почетни старци.* Вазов. *Почетен гост.* 2. Който е избран в знак на почит, уважение. *Почетен председател. Почетен президиум. Почетен гражданин.* 3. Който служи за проява, израз на почит. *Почетна рота. Почетно звание. Почетна значка.* □ **На почетно разстояние** (книж.) — на сравнително голямо разстояние. **Почетна длъжност** — неплатена длъжност, която се дава като израз на почит към някого.

по̀четно *нареч.* С почит. *Младата им снаха Яна / стои почетно до тях.* Елин Пелин.

почѐтък, *мн.* няма, *м. Нар.* Начало на нещо.

почѐша. Вж. почесвам.

по̀чив, *мн.* няма, *м. Диал.* Почивка. *Борил съм се, уморен съм, / почив искат ми гърди.* П. Р. Славейков. *Вредом работата вървеше без отдих, без почив.* П. Ю. Тодоров.

почѝвам, -аш, *несв.*; **почѝна**, -еш, *мин. св.* -ах, *св.* 1. Преставам да работя, да действувам, за да възстановя силите си. *И днес да поработим, па утре е празник: цял ден ще си почивате.* Елин Пелин. *Той наметна тежкия си кожух, седна да си почине и запуши.* Йовков. 2. Не се занимавам с редовната си работа, не работя известно време, за да се отморя. *И кога нямаше кого да надвива, / той пишеше книги, за да си почива.* Вазов. *Много си отслабнал. Трябва да си починеш вече.* Йовков. *Аз се чувствувах уморен и заради това взех си едномесечен отпуск с намерение да си почина ... из планините на Швейцария.* Вазов. 3. *Прен.* Умрял съм, лежа мъртъв, погребан съм. *Там роден съм! Там деди ми / днес почиват под земя.* Вазов. *Мирно мъртвите почиват, / живите да работят.* П. Р. Славейков. 4. Само *св.* Умирам. *Дядо ми почина преди една година.* □ **Почива върху нещо** (книж.) — създаден е, изграден е въз основа на някакви принципи, схващания.

почѝване *ср. Отгл. същ. от* почивам.

почѝвен, -вна, -вно, *мн.* -вни *прил.* Предназначен за почивка (в 2 знач.). *Почивна станция. Почивен дом. Почивен ден.*

почѝвка *ж.* 1. Възстановяване на силите след умора; почиване, отмора, отдих. *Подир три часа ход от манастира ние направихме по-дълга почивка.* Вазов. *Стой! .. Хайде малко почивка! Уморените добичета се спряха.* Елин Пелин. *Без труд почивка не е сладка.* Погов. 2. Не заето с

работа време за възстановяване на сили. *Аз бях избрал тоя манастир за място на почивка и прохлада през нетърпимите летни марани.* Вазов. *Лятна почивка.*

почѝн *м.* (рус.). 1. Начало на нещо, на някаква работа; инициатива. *Никакъв почин в града не можеше да се подеме без негово одобрение.* Дим. Димов. 2. Идея предложение за начало на някаква дейност; инициатива. *От там* (от дружеството) *щеше да изхожда всеки почин и всяко решение.* Йовков. *По почин на комитета за културни връзки с чужбина бе уредена изложба на румънското народно творчество.*

почѝна. Вж. почивам.

почѝнал, -а, -о, *прил. Книж.* 1. Умрял. 2. Като *същ.* **починалият. починалата, починалото** — умрял човек. *Той беше поп на двайсетина села наоколо и повече за да кръщава новородените и да опява починалите.* Дим. Талев.

почиракѝвам, -аш, *св.* Чиракувам малко, кратко време

почѝствам, -аш, *несв.*; **почѝстя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Направям нещо мръсно, замърсено да стане чисто; изчиствам, очиствам. *Надвечер работата около вършачката намаля. Нейко спря машината и се залови да я почисти.* К. Петканов. *Ния бе раздигала всичко, за да почисти.* Дим. Талев. 2 Чистя малко, кратко време. *Някаква грижлива ръка не беше се отказала да позакърпва и почиства износените му инак дрехи.* Йовков. **почиствам се, почистя се** *възвр.* и *страд.*

почѝстване *ср. Отгл. същ. от* почиствам *и от* почиствам се. *Почистване и обеззаразяване на семената.*

почѝстя. Вж. почиствам *и* почистям.

почѝстям, -яш, *несв.*; **почѝстя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Почиствам. **почистям се, почистя се** *възвр.* и *страд.*

по̀чит, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* 1. Чувство, породено от положителна нравствена оценка на някого, на нещо; уважение. *Погледна чело му, с топла кръв покрито,... | и усети почит, и трепет, и студ.* Вазов. *В непознатия имаше нещо, което внушаваше почит, пък и предизвикваше любопитство.* Дим. Талев. 2. Проява, израз на такова чувство. *По пътните врата бяха излезли стари жени и минаващите се обръщаха към тях с почит.* Елин Пелин. *Посрещнат с голямо гостоприемство и почит, той се срещна с всички повидни селяни.* Йовков.

почита̀ем, -а, -о, *прил.* На когото се оказва почит. *Умолява се почитаемата комисия, като чете тези скромни бележки, да вярва, че авторът им е далеч от всякакво партизанство.* Ал. Константинов.

почѝтам[1], -аш, *несв.*; **почета̀,** -ѐш, *мин. св.* почѐтох, *прич. мин. действ.* почѐл, *св.* 1. Изпитвам чувство на почит, уважение *Аз тебе, Хаджи, обичам и почитам, защото ти си учен и умен човек.* Каравелов. *Зарад теб, парице, |... | що работи стават! |...| Блажена, честита, | цял те свят почита!* П. Р. Славейков. 2. Проявявам почит. *Всеки бързаше да каже сбогом на покойницата и да почете последното ѝ пътуване — до гроба.* Вазов. *Стоян Глаушев сложи голяма трапеза — не можеше да не почете той всичките си приятели.* Дим. Талев. *Който не почита чуждото, той и свое няма да види.* Погов. **почитам се, почета се** *страд.*

почѝтам[2], -аш, *несв.*; **почета̀,** -ѐш, *мин. св.* почѐтох, *прич. мин. действ.* почѐл, *св.* Чета̀ малко или кратко време. *Той помоли стареца да му даде някоя свещена книга да почете.* Вазов.

почѝтане, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* почитам[1], почитам[2] *и от* почитам се.

почита̀ние, *мн.* -я, *ср.* Проява на почит, уважение. *Виждам, че тука са научени децата на почитание към по-старите.* Вазов. *Приемете моите почитания.*

почита̀тел, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* Човек, който почита някого; поклонник. *Не току тъй съм бил винаги твой почитател... и съм следил с внимание и възторг живота и делата ти.* Ал. Константинов.

почита̀телка *ж.* Жена почитател; поклонничка.

почита̀телно *нареч.* Почтително. *Посетителите почитателно кимаха глави към високите гости.* Хар. Русев.

по̀чна. Вж. почвам.

почовъркам. Вж. почовърквам.

почовъ̀рквам, -аш, *несв.*; **почовъркам,** -аш, *св.* Човъркам малко или от време на време. **почовърквам се, почовъркам се** *страд.*

почо̀пля. Вж. почоплям.

почо̀плям, -яш, *несв.*; **почо̀пля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Чопля малко или от време на време. *Овчарите изкарваха стадата си по реката, за да ги поразходят, да ги напоят и да ги оставят да почоплят изсъхналата трева между камъните.* Г. Караславов. **почоплям се, почопля се** *страд.*

почтѐн, -а, -о, *прил.* 1. Който заслужава почит, уважение, доверие. *Добре познаваш хората в село. Посочи ми двама-трима най-честни, най-почтени, които ми са необходими за съвет и съдействие.* Елин Пелин. 2. Морален, нравствен. *Почтена жена. Почтено момиче.* 3. (рус.). Голям, значителен. *Преди три дена още бяха ми връчили червен лист с една доста почтена за моя хал сума закъснял данък.* Ц. Церковски.

почтѐно. *Нареч. от* почтен. *Искаш ли да живееш като човек честно и почтено, работи — това е главното.* Елин Пелин.

почтѐност, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* Качество, проява на почтен; честност.

почтѝ *нареч.* Още малко остава, за да се стигне до някакво състояние, качество и под.; току-речи. *Почти всеки ден той чуваше между снахите си остри надумки и караници.* Елин Пелин. *Но мъчно нещо, бе брате, — каза дяконът почти плачевно.* Вазов. *Миналата нощ почти не съм спал. Главата му беше почти оголяла.* ‖ При думи, които означават количество — без малко, близу; приблизително. *Доде да събера учениците си и да започна пак изново, минаха се почти две недели.* П. Р. Славейков. *Изпих почти цяла бутилка вино. Почти осем години.*

почтѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* (рус.). 1. Който се отнася с почит, с уважение към някого. *Тя неволно усети доверие към тоя любезен господин, тъй изящен, тъй почтителен.* Вазов. 2. Който съдържа, изразява почит, уважение. *Приветливият му поглед, почтителното му изражение ѝ се харесаха.* Вазов.

почти̇̀телно. *Нареч. от* почтителен. *Влязоха четиримата учители ... В същото време над тридесет ученички ... скочиха прави и застанаха почтително пред важните гости.* Дим. Талев.

почти̇̀телност, -ттà, *мн.* няма, *ж.* Качество, проява на почтителен.

почу̀вам, -аш, *несв.*; **почу̀я, -у̀еш,** *мин. св.* почу̀х, *прич. мин. страд.* почу̀т, *св. Нар.* Чувам, достига до мене някакъв слух, мълва; дочувам. *Рашкови почуха и от някои кооператори такова нещо.* Ст. Ц. Даскалов.

почу̀вствувам, -аш, *св.* 1. Изпитвам някакво чувство; усещам. *Всеки почувствува, че го наляга черна и непонятна мъка, и бързаше да я удави с повече вино.* Йовков. *Единият изповяда нещастието си, другият напълно го разбра и го почувствува сам.* Елин Пелин. *Почувствувах глад.* 2. Долавям, разбирам. *Македонски почувствува, че има работа със силен противник.* Вазов. **почувствувам се** *страд.* и *сред.*

почу̀да. *мн.* няма, *ж.* Учудване. *Старите се изгледаха смаяни и повдигнаха в почуда рамене.* Ст. Чилингиров. *Един вик на изненада и почуда раздруса цялата тази ниска, просторна и задимена кръчма. Хиляда лева на месец!* Г. Караславов.

почу̀двам се, -аш се, *несв.*; **почу̀дя се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* 1. Учудвам се. *Разправи ми болката си ... Милена първом се почуди, не знаеше как да почне и свърши.* К. Петканов. 2. Чудя се малко, кратко време. *Като обиколиха всички хорà, като погледаха и се почудиха, те се прибраха при своите.* Г. Караславов

почу̀дя се. Вж. почудвам се.

почу̀кам. Вж. почуквам.

почу̀квам, -аш, *несв.*; **почу̀кам,** -аш, *св.* Чукам малко или от време на време. *Дядо Либен се приближил до вратата, хванал чукчето, за да почука, но не почукал.* Л. Каравелов. *Младият човек току почукваше неспокойно с бастунчето си.* Дим. Талев. **почуквам се, почукам се** *страд.*

почу̀кване *ср. Отгл. същ. от* почуквам *и от* почуквам се.

почу̀пвам, -аш, *несв.*; **почу̀пя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Начупвам, счупвам, изпочупвам. *Градушката почупи стъклата.* 2. Чупя малко, кратко време. **почупвам се, почупя се** *страд.*

почу̀пя. Вж. почупвам.

почурули̇̀кам. Вж. почуруликвам.

почурули̇̀квам, -аш, *несв.*; **почурули̇̀кам,** -аш, *св.* Чуруликам малко или от време на време.

почу̀я. Вж. почувам.

пош, пòшът, пòша, *мн.* пòшове, *м.* (тур.). *Диал.* Кърпа. *Писна ми цафара до небото, хороводник шарен пош размаха.* К. Христов.

пошàвам. Вж. пошаввам.

пошàввам, -аш, *несв.*; **пошàвам,** -аш, *и* **пошàвна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Шавам малко или от време на време. *Баба Галунка лежеше на одъра си гърбом и пошавваше, но не се обаждаше.* И. Волен. *Домакините го изслушаха без да пошавнат, без да мигнат дори.* Г. Караславов. *Свиден поприбледня и неспокойно пошава с крака.* И. Волен.

пошàвна. Вж. пошаввам.

пошегу̀вам се, -аш се, *св., сред.* 1. Казвам или правя шега. *Бате Еньо — нали го знаеш какъв е. С всички моми се шегува, пошегува се и с мене.* Елин Пелин. *Тъкачев беше ѝ казал, че ще дойде. Дали наистина ще дойде? Може би той се е пошегувал.* Г. Караславов. 2. Шегувам се малко, кратко време. *Обичаше да поприказва, да се посмее, да се пошегува.* Дим. Талев.

пошèпвам, -аш, *несв.*; **пошèпна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* пошèпнат, *св.* 1 Казвам нещо с шепнене. *Попукани уста едвам пошепват | молба една и съща: Хляб!* Смирненски. *Еньо тръгна със свещеника и му пошепна нещо на ухото.* Елин Пелин. 2. Шепна малко, кратко време. **пошепвам се, пошепна се** *страд.*

пошèпване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* пошепвам *и от* пошепвам се.

пошèпна. Вж. пошепвам.

пошèтам. Вж. пошетвам.

пошèтвам, -аш, *несв.*; **пошèтам,** -аш, *св.* Шетам малко или от време на време *Станка ще пошета в тяхната богаташка къща и всички у дома му ще ахнат от почуда като видят каква работна невяста си е намерил той.* Г. Караславов. *До скоро тя беше тежко болна, беше се поправила, походваше и пошетваше нещо из къщи.* Йовков.

пошèтване *ср. Отгл. същ. от* пошетвам.

поши̇̀бам. Вж. пошибвам.

поши̇̀бвам. -аш, *несв.*; **поши̇̀бам,** -аш, *и* **поши̇̀бна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* пошѝбнат, *св.* Шибам малко или от време на време. *И домилява му някак за досегашния мой учител ... Нерядко той ми се е карал ... Понякога ме е и пошибвал с пръчката.* Влайков. **пошибвам се, пошибам се, пошибна се** *възвр.* и *страд.*

поши̇̀бване *ср. Отгл. същ. от* пошибвам *и от* пошибвам се.

поши̇̀бна. Вж. пошибвам.

пòшив *м.* 1. *Нар.* Поръбване с шев края на тъкан, за да не се разнищва. 2. *Диал.* Везба.

поши̇̀вам, -аш, *несв.*; **поши̇̀я, -ѝеш,** *мин. св.* пошѝх, *прич. мин. страд.* пошѝт, *св.* 1. *Нар.* Правя пошив. *Тя пошива огърлето на ризата му.* 2. Шия малко или от време на време. *Там бяха се събрали по-личните моми и невести, за да попредат и пошият за чеиза на Цанковата дъщеря Донка.* Вазов. *Дотогава тя чужда работа не знаяла ... Само за тях си дето попридала и пошивала.* Влайков.

поши̇̀ване *ср. Отгл. същ. от* пошивам.

поши̇̀я. Вж. пошивам.

пошляя̀ се, -ѝеш се, *мин. св.* пошляя̀х се, *св., сред. Разг.* Шляя се малко, кратко време. *Ще се пошляя из града.*

пошумоля̀. Вж. пошумолявам.

пошумоля̀вам, -аш, *несв.*; **пошумоля̀,** -ѝш, *мин. св.* -ѝх, *св.* Шумоля малко или от време на време.

пошумя̀. Вж. пошумявам.

пошумя̀вам, -аш, *несв.*; **пошумя̀,** -ѝш, *мин. св.* -ѝх, *св.* Шумя леко, кратко или от време на време. *Метлите и мамулите поклащаха върховете си и изсъхналите им листа пошумяваха.* Йовков.

пошу̀швам, -аш, *несв.*; **пошу̀шна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* пошу̀шнат, *св.* 1. Казвам нещо с шушнене; пошепвам. *Спасен съм, пошушвам си ниско.* Вазов. 2. Шушна малко или от време на време. *Кога дойде ред да се каже нещо по-скришно за някоя мома или някой ерген, те ще се наведат да си го пошушнат на ухото.* Влайков. **пошушвам се, пошушна се** *страд.*

пошу̀шване *ср. Отгл. същ. от* пошушвам *и от* пошушвам се.

пошу̀шна. Вж. пошушвам.

пошушу̀кам, -аш, *св.* Шушукам малко или кратко време. *Следователят се спогледа с лекаря, пошушукаха си нещо и си взеха с файтона пътя за в града.* А. Страшимиров.

пошъ̀пвам, -аш, *несв.*; **пошъ̀пна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* пошъ̀пнат, *св.* Пошепвам. **пошъпвам се, пошъпна се** *страд.*

пошъ̀пна. Вж. пошъпвам.

пошъ̀там. Вж пошътвам.

пошъ̀твам, -аш, *несв.*; **пошъ̀там,** -аш, *св.* Пошетвам.

по̀ща *ж.* (лат.). 1. Учреждение за изпращане и доставяне писма, колети, пари и др. на определен адрес. *Аз съм сега съвсем на друго място, дето няма ни поща, ни телеграф.* Вазов. *Искам да ми напишеш едно писмо, учителке,... после аз ще ида в града и ще го пратя по пощата.* Дим. Талев. *Въздушна поща.* 2. Само *ед. Събир.* Изпратените писма, колети и др. чрез такава служба или от учреждение. *В сряда аз ще дойда в Сеново за пощата.* Йовков. *Куриерът му оставяше не само вестниците, ами и цялата поща, ако общината биваше затворена.* Ст. Ц. Даскалов. *Днешна поща.* 3. Сграда, в която се помещава такава служба. *Станка плати, прибра колетчето и тръгна към пощата.* Г. Караславов. □ **Бърза поща** — пощенска пратка с означение за бързо доставяне. **Весела поща** — размяна на анонимни писъмца и картички между посетители на вечеринка.

пощà̀да, *мн.* няма, *ж.* Проява на милост, състрадание към по-слаб; помилване. *Тия хора скъсват всички връзки с живота, не искат спасение, не молят за пощада.* Йовков. *И почна се боят веч, | ... | никой не мре и не пада, | нито пък иска пощада.* Вазов.

по̀щаджия, -та, *мн.* -ии, *м. Разг.* Служител в пощата, който разнася на определени адреси писма, вестници и др.; раздавач. *Пак телеграма ли?... Не — писмо. Пощаджията го донесе.* Йовков.

пощадя̀. Вж. пощадявам.

пощадя̀вам, -аш, *несв.*; **пощадя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* 1. Проявявам чувство на състрадание, милост към някого, когото бих могъл да накажа жестоко или да го погубя. *Елена беше взела повторна клетва от брата си, че ще пощади живота на Чоки.* Вазов. 2 *Прен.* Запазвам от разрушение, от поругание. *Всичко, което огънят беше пощадил в селото..., се събра и употреби за лагера и за окопите.* Йовков. *Език прекрасен, кой те не руга | и кой те пощади от хули гадки?* Вазов. **пощадявам се, пощадя се** *възвр.* и *страд.*

пощадя̀ване *ср. Отгл. същ. от* пощадявам *от* пощадявам се.

пощальо̀н *м.* (фр.). 1. *Остар.* Раздавач, пощаджия. *Едва що излязохме на улицата, един пощальон ми подава писмо със закъсняла дата.* Ал. Константинов. 2. Пощенски служител, който приема и изпраща кореспонденцията, колетите и др.

пощелѝв, -а, -о, *прил. Диал.* Комуто много се иска да вкуси от всичко, каквото види за ядене или за пиене.

пощè ми сè. Вж. пощявам.

по̀щене *ср. Отгл. същ. от* пощя *и от* пощя се.

по̀щенец, *мн.* -нци, *м.* Служител под ведомството на пощите. *Хор на пощенците.*

по̀щенка *ж.* Жена пощенец.

по̀щенски, -а, -о. *Прил. от* поща. *Пощенска станция. Пощенска кутия. Пощенска марка. Пощенски служител.*

пощѝпвам, -аш, *несв.*; **пощѝпя,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Щипя малко или от време на време. *Сливкиевското вино ти гъделичка гърлото и пощипва те по езика.* Каравелов. **пощипвам се, пощипя се** *възвр.* и *страд.*

пощѝпя. Вж. пощипвам.

по̀що-зà̀що и **зà̀що-по̀що** *нареч. Разг.* 1. За нищо, на безценица. *Продаде всичко пощо-защо.* 2. Небрежно; отгоре-отгоре. *Почистих стаята пощо-защо.*

пощръклè̀я. Вж. пощръклявам.

пощръкля̀вам, -аш, *несв.*; **пощръклè̀я,** -è̀еш, *мин. св.* пощръклà̀х, *прич. мин. действ.* пощръклà̀л, -а, -о, *мн.* пощръклè̀ли, *св.* 1. За добитък — обзема ме щръклица. *Воловете пощръкляха.* 2. *Прен.* Разлудувам се, разбеснявам се. 3 Щръклея малко, кратко време.

пощръкля̀ване *ср. Отгл. същ. от* пощръклявам.

пощръкля̀л, -а, -о, *мн.* пощръклè̀ли. 1. *Прич. мин. действ.* от пощръклея. 2. Като *прил.* — а) Който е побеснял от щръклица. *Пощръклял бивол.* б) Побеснял, полудял. *Избягали от потъналите си в пламък къщи и от ножовете на пощръклелите и препълнили селото башибозуци.* Вазов.

пощу̀рам се, -аш се, *св., сред.* Щурам се малко, кратко време.

пощурè̀я. Вж. пощурявам.

пощуря̀вам, -аш, *несв.*; **пощурè̀я,** -è̀еш, *мин. св.* пощурà̀х, *прич. мин. действ.* пощурà̀л, -а, -о, *мн.* пощурè̀ли, *св.* Ставам щур. *Пощурели са* (турците)*! Бесят сиромасите из кърищата, а от юнаците ги е страх, крият се в миша дупка.* К. Петканов. *Пощуряха тогава и циганите: по цели нощи бият тамбури и разиграват кьючеци.* А. Страшимиров.

пощуря̀ване *ср. Отгл. същ. от* пощурявам.

по̀щя, -еш, *мин. св.* по̀скà̀х, *несв.* Търся и убивам паразити по тялото или дрехите; поскам. *Тя бе взела на колената си малкото дете та го пощеше.* Влайков. **пощя се** *възвр.* и *страд.*

пощя̀вам. Само 3 *л.* **пощя̀ва ми се,** *несв.*; **пощè ми се,** *мин. св.* пощя̀ ми се, *св. Разг.* Обхваща ме силно желание да вкуся от нещо, което съм видял или за което съм се сетил; присква ми се, доисква ми се.

пощя̀вка, *мн.* няма, *ж. Разг.* Силно желание за вкусване от нещо. □ **За пощявка** — за задоволяване на желанието да се вкуси от нещо.

поя̀, поѝш, *мин. св.* поѝх, *несв.* 1. Давам на добитък или завеждам добитък да пие вода. *Наглеждаше воловете, слагаше им слама и ги поеше.* Г. Караславов. *Някои слязоха от конете си и ги поведоха да ги поят на реката.* Йовков. 2. *Рядко.* Пускам вода в ливада, градина, за да я полея; наваждам. *Баба Цена беше слязла долу на реката да пои бостана.* П. Ю. Тодоров. ‖ За река, вада и под. — напоявам. *Премина мостчето на малката рекичка, която поеше градините.* Елин Пелин. 3. *Разг.* Черпя изобилно с вино и ракия. *Миналата година на същия този ден, като продаде пак сеното, закупи кръчмата ..., цял ден ги пои и весели.* П. Ю. Тодоров. **поя се** *страд.* и *сред.*

поя̀ва *ж.* Появяване. *Избухна караница, но появата на Стефчов тури край и на нея и на опасните разговори за падането на Турция.* Вазов.

появлѐние, *мн.* няма, *ср. Остар.* Поява, появяване. *Види се, че докторът не го очакваше, защото се развълнува при появлението му.* Вазов.

появя̀ се. Вж. появявам се.

появя̀вам се, -аш се, *несв.*; **появя̀ се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св.*, *сред.* 1. Излизам на яве; явявам се, показвам се. *Откъм селото се появиха селяни.* Вазов. *А след гъските, от юг се появиха първите ята щъркели.* Ем. Станев. *На лицето му се появиха черни петна.* 2. Само 3 *л.* Възниквам, зараждам се. *И Цанка въздъхна. Нещо като завист се появи в душата ѝ.* Влайков.

появя̀ване *ср. Отгл. същ. от* появявам се.

поя̀двам, -аш, *несв.* 1. Ям малко или от време на време. 2. *Ирон.* Имам склонност да ям доста; похапвам си.

поядо̀сам. Вж. поядосвам.

поядо̀свам, -аш, *несв.*; **поядо̀сам,** -аш, *св.* Ядосвам малко или от време на време. *И някой, било за да го поядоса, било за да го накара да се изкаже по-ясно ..., престорено се съмняваше в цялата работа.* Йовков. **поядосвам се, поядосам се** *страд.* и *сред.*

поя̀ждам, -аш, *несв.*; **поя̀м,** поядѐш, *мин. св.* поя̀дох, *прич. мин. действ.* поя̀л, *св. Рядко.* Изпояждам. **пояждам се, поям се** *страд.*

поя̀здя. Вж. пояздвам.

поя̀здвам, -аш, *несв.*; **поя̀здя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Яздя малко или от време на време. *Дадох коня на Михаля да го поязди до там, а аз тръгнах пеш по върлината.* Вазов.

поя̀м. Вж. пояждам.

по̀яс *м.* 1. Дълъг и тесен плат, специално тъкан за опасване около кръста. *Докато повечето селяни бяха навлекли вече френски дрехи, дядо Руси носеше още сиви потури и червен пояс.* Йовков. *Той беше шейсетгодишен човек ..., носеше огромна рунтава шапка ..., червен осемнайсетлактен пояс.* Вазов. 2. *Нар.* Широка ивица от кожа, плат и др. за опасване; колан. *Широката му дреха от жълт атлаз бе пристегната на кръста с тесен пояс от сребърни плочки.* Ст. Загорчинов. *Хурката само беше запасана на пояса ѝ.* Йовков. 3. *Нар.* Средата на тялото; кръст. *Такава нива досега не съм виждал ... Навлязох сред нея — класовете ѝ от пояс нагоре.* К. Петканов. 4. *Геогр.* Част от земното кълбо между два меридиана или паралела. *Климатически пояс. Умерен пояс. Тропически пояс.* 5. Определено дълго пространство с някакви насаждения. *Полезащитен пояс. Горски пояс. Залесителен пояс.* □ **Влека си пояса** (разг.) — търся повод за караница. **Разпасвам си пояса** — върша своеволия. **Спасителен пояс** — гумен кръг, напълнен с въздух, който при плаване се нахлузва, за да предпазва от потъване.

пояснѐние, *мн.* -я, *ср.* 1. Устно или писмено изказване, което пояснява или допълва нещо. *Народното предание ... разказва само факта без никакво пояснение.* Вазов. 2. *Грам.* Дума в изречението, която пояснява подлога или сказуемото. *Обстоятелствено пояснение.*

пояснѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който служи за поясняване. *Пояснителни бележки. Пояснителен пример.*

поясня̀. Вж. пояснявам.

поясня̀вам, -аш, *несв.*; **поясня̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Устно или писмено правя да стане нещо по-ясно; разяснявам. *Бре байовци, на къде се отива за ада? — Всички го погледнаха зачудено. — За пъклото, за пъклото, кой път води? — поясни високо дядо Матейко.* Елин Пелин. *Много ми е драго за Вкрила — рече той с чувство. И поясни: — Драго ми е, че взе тебе.* Г. Караславов. **пояснявам се, поясня се** *страд.* и *сред.*

поясня̀ване *ср. Отгл. същ. от* пояснявам и *от* пояснявам се.

поя̀хам. Вж. пояхвам.

поя̀хвам, -аш, *несв.*; **поя̀хам,** -аш, *св.* Яхам малко или от време на време.

пра-. Представка на съществителни и прилагателни имена, която означава: 1. Далечно родство през няколко или повече поколения, напр. прабаба, прадядо, прадядов и др. 2. Първоначален, от най-дълбока древност, напр. прабългарски, прародина и др.

пра̀баба *ж.* Майка на бабата или дядото, или по-далечен предходник. *Султана помнеше само дядо си ..., познаваше майка си и всичките си баби и прабаби ..., макар само по спомени.* Дим. Талев.

пра̀българи *мн.*, *ед.* пра̀българин, *м.* Населението, което образувало Аспаруховата дружина; първобългари.

пра̀български, -а, -о, *прил.* Който се отнася до прабългари. *Прабългарско население. Прабългарски език.*

прав, -а, -о, *прил.* 1. Който е изопнат, който е без извивки. *Противоп.* крив. *Дирите на вълка водеха по права линия, без да се отбиват наляво или надясно.* Йовков. *Той хукна по правата улица, която водеше вън от града.* Елин Пелин. *Окото не може да се нагледа на тая жива, гигантска стена, образувана от милиони прави, източени, пирамидовидни ели.* Вазов. 2. Който е в отвесно положение; отвесен. *Дървото още стоеше право и като че нищо да нямаше.* Йовков. *Права стена.* 3. Който стои на краката си, не седи или не е наведен. *Всички гълчаха и, ако и да имаше и седнали, повечето стояха прави.* Йовков. *Другите две снахи, ту прави, ту наведени..., оправяха нишките.* К. Петканов. ‖ Който не е прегърбен. *Като че ли сега виждам да минава през двора неговата едра, висока, права, широко-*

плещеста фигура. Елин Пелин. *Тия турци бяха левенти, с прав и строен стан.* Вазов. **4.** *Прен.* Който схваща правилно нещата, който разсъждава и постъпва правилно. *Все да съм бил прав, па съм сгрешил барем веднаж в пиянство!* Елин Пелин. *Докато беше траяла препирнята, той внимателно беше слушал всички. С никого не беше съгласен, никого не смяташе прав.* Йовков. *Фернандес бе прав, дори | мисля, че грешиме ние.* Вапцаров. **5.** *Прен. Нар.* Честен, справедлив. *О, мой боже, прави боже, | не ти, що си в небесата.* Ботев. *Но той беше честен, прав човек, бягаше подир обществени работи като подир своята.* Йовков. || Който няма вина; невинен. *Няма ли човек да разбере, че Милен не е направил нищо, че е прав?... Защо убиват невинния и защо притискат сиромаха?* Йовков. **6.** *Прен.* Който отговаря на истината; верен, правдив. *Майчини го думи мъчат — | те са прави думи | и му падат на сърцето | тежки кат куршуми.* Вазов. || Правилен, точен. *Противоп.* погрешен. *Зли пролез? — извиках аз учуден. Никога по-право название не би могло да се даде на тази невъзможна урва.* Вазов. **7.** За път — кратък, без обикаляне; пряк. *Тая сигурна посока, която вълчицата държи, не е случайна, а правият и най-късият път към нейното леговище.* Йовков. *Прав път няма ... Трябва много да се заобикаля, докато човек се измъкне от гората.* К. Петканов. **8.** Като *същ. ж.* **права** (мат.) — права линия. □ **Вървя по правия път** — постъпвам разумно, честно. *Като не върви по правия път, то се знае, че ще пати.* К. Петканов. **За права бога** (нар.) — без вина; невинно. *Мъчеше го страшно ... и мисълта, че той за права бога беше разсипал Славкиния баща.* Вазов. **На прав път съм** — постъпвам или разсъждавам правилно. **Прав ти път** (нар.) — отивай си, върви си. **Прав ъгъл** — ъгъл от 90°. **Прав ток** (физ.) — електрически ток, който се развива с постоянна сила и постоянна посока на движението. *Противоп.* променлив ток.

пра̀вата *нареч. Разг.* Откровено, без лъжа; правичката. *Какво ще каже, каза си правата... Таз Албена как ѝ даде сърце.* Йовков.

пра̀вда, *мн.* няма, *ж.* **1.** Справедливост, истина. *Един да има да живее царски, а друг да мре за кора хляб? Къде е тук правдата?* Елин Пелин. *Но ... стига ми тая награда — | да каже нявга народът: | умря сиромах за правда, | за правда и за свобода.* Ботев. *В тях зов се чуй за правда, за свобода, | ... | та мойте песни сѐ ще се четат.* Вазов. *И ти искаш да ме лъжеш? Кажи ми правдата или ще да те обеся!* Каравелов. **2.** *Книж.* Действителност. *Жизнена правда. Историческа правда.*

правдѝв, -а, -о, *прил.* **1.** Който обича правдата и я спазва. *Правдив човек.* **2.** Който съдържа правда, основан на правдата. *Две-три думи казваше само той, но те биваха сърдечни и топли, искрени и правдиви.* Йовков. *Правдив образ.*

правдѝво. *Нареч. от* правдив. *Преустройва се литературата с оглед да отразява правдиво и художествено нашата нова действителност.* Г. Димитров.

правдѝвост, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* Качество, проява на правдив.

правдина̀, *мн.* няма, *ж. Нар.* Правда. *Държа за правдината и всекиму думам право в очите.* Йовков.

правдинѝ, *ед.* няма, *ж.* Обществени права. *С общи усилия ние ще можем да извоюваме човешки правдини за себе си и за тия, които ще ни наследят.* Дим. Талев. *Не щеме ний богатство, | не щеме ний пари, | но искаме свобода, | човешки правдини.* Ст. Стамболов.

правдолюбѝв, -а, -о, *прил.* **1.** Който обича правдата и истината. *Ако да оставиме на страна всичките достойнства на правдолюбивия и достойния наш хаджи Генча, то трябва да ви кажа, че коприщенците разказват за него и много непохвални неща.* Каравелов. *Правдолюбив човек.* **2.** Който е основан на правдата. *Това начало в шериата почива несъмнено на високи хуманитарни и правдолюбиви съображения.* Величков.

правдолюбѝво. *Нареч. от* правдолюбив.

правдолю̀бие, *мн.* няма, *ср.* Любов към правдата, истината. *Животът му не беше друго освен вечно възмущение срещу неправдите! Той не виждаше, че прекаленото правдолюбие го правеше досаден.* Л. Стоянов.

правдоподо̀бен, -бна, -бно, *мн.* -бни, *прил.* Който е близък до правдата, до действителността; допустим, вероятен. *Тая легенда изглежда правдоподобна.* Йовков.

правдоподо̀бно. *Нареч. от* правдоподобен. *Това се показа толкова правдоподобно, че всички се смълчаха.* Ст. Загорчинов.

правдоподо̀бност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* правдоподобен.

пра̀веден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* **1.** *Църк.* Който няма грехове; безгрешен. *Противоп.* грешен. *В старил манастир Свети Наум живееше отец Спиро. Той беше набожен, добър и праведен монах.* А. Каралийчев. **2.** *Църк.* Който е основан на религиозния морал. *Праведен живот.* **3.** *Остар.* Справедлив. *Но син ми да беше сторил това, аз бих го с радост отдал на строгостта на праведния ти гняв.* Вазов.

пра̀ведник, *мн.* -ци, *м. Църк.* Праведен човек. *Противоп.* грешник. *Познаваше много хора, които и постеха, и ходеха редовно в черква, минаваха за набожни и за големи праведници, а най-тежки грехове се вършеха пак от тях.* Йовков.

пра̀ведница *ж. Църк.* Праведна жена. *Противоп.* грешница. *Праведен живот живя тя, затова и почина като праведница.* Влайков.

пра̀ведно. *Нареч. от* праведен. *Като светица праведно живя, като светица и умря.* Влайков.

пра̀вен, -вна, -вно, *мн.* -вни, *прил.* Който е свързан с правото; юридически. *Правни науки. Правни отношения.*

пра̀вене *ср. Отгл. същ. от* правя *и от* правя се. *Колко много работи има за правене, а, за да се направят ..., трябва и от вас, от селото хора да влязат в общината.* Г. Караславов.

пра̀вилен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* **1.** Който съответствува на действителността; верен, истински. *Противоп.* погрешен. *Правилно решение. Правилен отговор. Правилни изводи.* || Който довежда до добри резултати. *Правилна политика. Правилни мерки. Правилна постъпка.* **2.** Основан на известна закономерност; закономерен. *Правилно развитие. Правилен ход на нещата.* **3.** Който съответствува на известни правила, норми. *Правилно произношение. Правилно спрежение на гла-*

гола. 4. При който има съразмерност; хармоничен. *Правилни черти на лицето. Правилен нос.* 5. За геометрична фигура — който е с равни страни и ъгли. *Правилен многоъгълник. Правилна призма.*

пра̀вилник, *мн.* -ци, *м.* Сбор от правила за спазване на известен ред в учреждение, организация и др. *Правилник за вътрешния ред.*

пра̀вилно. *Нареч. от* правилен. *Той говореше правилно, изразяваше се точно и красиво.* Елин Пелин. *Постъпвам правилно. Детето се развива правилно.*

пра̀вилност, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* Качество на правилен.

пра̀вило, *мн.* пра̀вила̀, *ср.* 1 Израз на закономерност, постоянно съотношение между някакви явления. *Всяко правило има изключение. Граматически правила.* 2. Предписания, които установяват някакъв ред или държание. *Той посрещна неканения си гост по всички правила на гостоприемството.* Дим. Талев. *Правописно правило.* 3. Начин на постъпване при определени случаи; принцип. *Срещу Коледа той имаше за правило да си дохожда в родния град, да прекара празниците.* Вазов. *Всяка задача е лесна, когато знаеш правилата, — каза Митко.* М. Марчевски. □ По **правило** — обикновено, най-често.

правѝст *м.* Лице, което следва или е завършило право; юрист.

правѝтелствен, -а, -о. *Прил. от* правителство. *Правителствено решение. Правителствени органи. Правителствена криза.*

правѝтелство, *мн.* -а, *ср.* Най-висш изпълнителен и разпоредителен орган на държавната власт. ‖ Министрите в една държава.

пра̀вичката *нареч. Разг.* Правата. *Макар че беше такъв прочут..., ала, да си кажем правичката, дядо Хаджия не беше добър човек.* Влайков.

пра̀вник, *мн.* -ци, *м.* Специалист по правни въпроси; юрист.

пра̀внически, -а, -о, *прил.* Който се отнася до правник.

пра̀внук, *мн.* -ци, *м.* Син на внук или на внучка. *Къщата му и къщите по околните селища са пълни с народ — със синовете му, с техните синове, с внуци и правнуци.* Орлин Василев.

пра̀внучка *ж.* Дъщеря на внук или на внучка.

пра̀во, *мн.* права̀, *ср.* 1. Само *ед. Юрид.* Съвкупност от норми, установени и узаконени от държавната власт, които се осъществяват с помощта на държавния апарат. *Избирателно право. Гражданско право. Наказателно право. Римско право.* 2. Само *ед.* Науката, която изучава тези правила и норми, изразени в законодателство; юриспруденция. *Обеща му да го поддържа две години в Париж, за да следва правото.* Вазов. *Студент по право.* 3. Узаконена и закриляна от държавата свобода да се върши нещо. *Бих искал, господин председателю, да ми се даде само моето естествено и законно право да се защищавам, както аз разбирам.* Г. Димитров. *Народът иска да възстанови потъпканите си права и свободи.* Дим. Талев. *Граждански и политически права. Основни права и задължения на гражданите.* 4. Възможност, разрешение да се постъпва, да се действува по някакъв начин. *Аз съм по-голяма, имам право да я съветвам.* К. Петканов. *Ако кръкне някой, давам ти право да му пукнеш главата.* Вазов. *Запазвам си правото.* 4. Само ед. Основание. *Тия коне бяха най-хубавите в селото и богатият чорбаджия с право се гордееше с тях.* Йовков. 6 Справедливост, истина. *Строг човек беше, държеше за право, за закон, но кой ти слуша, кой мисли да върви из прав път.* Йовков. *А когато се появи... някакво несъразумение между майсторите, общо събрание отсъжда де е правото.* Р. Стоянов. □ **Давам право някому** — смятам някого, че е прав, че не греши. *Иди послушай: всеки сега дава право на Стефчова.* Вазов. **Имам (нямам) право** — прав съм, не греша (не съм прав, греша). *Той съзнаваше в дълбочината на честната си душа, че Краличът имаше право.* Вазов.

пра̀во *нареч.* 1. В права посока, по права линия. *Той реши да потегли право на север до Карнарския хан.* Вазов. *Тук право срещу нас се пада Горна и Долна Кадиища.* Вазов. 2. Отвесно, ненаклонено. *Слънцето печеше право над главата му и сянка не оставаше зад него.* Йовков. *Всред широкия двор ... се издигаше високо и право като стрела самотен кичест бор.* Елин Пелин. 3 Без отклонение, без отбиване, направо към целта. *Щом се свърши службата, си отива право у дома и никъде се не запира.* Каравелов. *От гарата идвам право у вас.* ‖ Без посредничеството на някого; непосредно, направо. *Ще кажа право на началника.* ‖ Непосредно след нещо станало вече; веднага. *Можеш да се изкъпеш... От ваната — право в леглото.* А. Гуляшки. 4. Точно на целта. *И ножа димещи опря с две ръце / право дето тупа негово сърце* Вазов. *Черните ѝ очи бяха устремени право към доктора.* Елин Пелин. 5. Вярно, истина. *Никой няма да посрами славното име хъш... — Право, право, пресече го един.* Вазов. 6 Правилно, справедливо. *Противоп.* погрешно. *Криво седи, право съди, / стар кадия.* П. П. Славейков. *Той съзнаваше, че не винаги постъпва право..., но нямаше сили да се въздържи.* Л. Стоянов. *Защо не отворите женско училище в Преспа? Не е право само момчетата да се учат.* Дим. Талев. □ **Да (си) кажа правото** — да си призная, да кажа истината. *Да ви кажа правото; аз останах възхитен от природните хубости на Искърския проход.* Ал. Константинов. **Казвам (говоря) право в очите** — казвам пред лицето, за което се отнася. **Право куме та в очи** (нар.) — без заобикалки и уговорки, направо и смело.

пра̀во-[1]. Първа съставна част на сложни думи със значение: 1 Прав, изправен, напр. правоъгълен, праволинеен и др. 2. Правилен, истинен, напр. правоговор, правопис, правоверен и др.

пра̀во-[2]. Първа съставна част на сложни думи, която показва отношение към правото, към законите, напр. правонарушение, правоотношение, правомерен и др.

пра̀вов, -а, -о, *прил.* Който отразява нормите, законите на правото, който е основан на правото. *Правова държава. Правов ред.*

правовѐрен, -рна, -рно, *мн.* -рни, *прил.* 1. Който строго се придържа о догмите на някоя религия. *Правоверен католик. Правоверен мохамеданин.* ‖ *Прен.* Който сляпо се придържа към някакво учение. 2. Като същ., обикн. *мн.* **правоверни** — мюсюлмани. *Когато наближих до другата джамия, поде се молитвеният зов на хо-*

джата, ... за да възвести спасителното молебствие на правоверните. Ст. Чилингиров.

правогѐвор, *мн.* няма, *м.* Сбор от общоприети и задължителни езикови норми за учленение на звуковете и за ударение на думите; правилен книжовен изговор, ортоепия.

правогѐворен, -рна, -рно, *мн.* -рни, *прил.* Който е свързан с правоговора. *Правоговорни норми.*

праволинѐен, -ѐйна, -ѐйно, *мн.* -ѐйни, *прил.* *Книж.* 1. Който се движи, става по права линия. *Праволинейно движение.* 2. *Прен.* Който е последователен в действията си, не проявява колебливост. *Праволинеен марксист.* 3. В който няма противоречия, колебания. *Праволинейна мисъл.*

праволинѐйно. *Нареч. от* праволинеен. *Действувам праволинейно.*

праволинѐйност, -ттà, *мн.* няма, *ж.* Качество, проява на праволинеен. *Няма праволинейност, между думите и делата няма съответствие.*

правомѐрен, -рна, -рно, *мн.* -рни, *прил.* *Книж.* Основан на правото, на закона, съобразен с правните норми. *Правомерно действие.*

правомѐрно. *Нареч. от* правомерен.

правомѐрност, -ттà, *мн.* няма, *ж.* Качество на правомерен.

правонарушѐние, *мн.* -я, *ср.* Нарушение на правото, на закона.

правопѝс *м.* Установени правила за писане на думите и препинателните знаци в даден книжовен език; ортография.

правописàние, *мн.* -я, *ср.* *Остар.* Правопис.

правопѝсен, -сна, -сно, *мн.* -сни, *прил.* Който се отнася до правописа. *Правописни правила. Правописни грешки. Правописен речник.*

правопѝсно. *Нареч. от* правописен. *Правописно работата е издържана.*

праворазд̀аване, *мн.* няма, *ср.* *Книж.* Прилагане на правосъдието.

правослàвен, -вна, -вно, *мн.* -вни, *прил.* Който се числи към православието. *Русите са наши братя, | вяра православна.* Вазов. *Православен християнин. Православна църква.*

правослàвие, *мн.* няма, *ср.* Християнско вероизповедание като източно-християнска църква, за разлика от римската, западно-християнска църква.

правоспосòбен, -бна, -бно, *мн.* -бни, *прил.* Който има право да упражнява някакво занятие. *Правоспособен лекар. Правоспособен учител.*

правоспосòбност, -ттà, *мн.* няма, *ж.* Призната от законите способност за упражняване на известно занятие.

правосъ̀дие, *мн.* няма, *ср.* 1. Дейност на съдебните органи според законите на страната. *В политическите процеси... най-ярко се вижда как правосъдието се използува като инструмент на политиката.* Г. Димитров. *Буржоазно правосъдие.* 2. *Разг.* Справедливост, законност, правда. *Но имаше и такива, които... идеха да се оплакват и отдалеч още викаха за правосъдие.* Йовков.

правотà, *мн.* няма, *ж.* *Рядко.* Качество на прав, справедлив, истински. *Късно съзнах правотата на някои твои думи.* Р. Стоянов. *Той вярва в силите си, вярва в правотата на делото, на което иска да служи.* Влайков.

правоучàстие, *мн.* няма, *ср* Право, разрешение за участие в нещо. *Прилагам документи за правоучастие в търга.*

правоъ̀гълен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който има прав ъгъл или е с прави ъгли. *Правоъгълен триъгълник.*

правоъ̀гълник, *мн.* -ци, *м.* Четириъгълник с прави ъгли.

прàвя, -иш, *мин. св.* прàвѝх, *несв.* 1. Проявявам някаква дейност; върша, занимавам се. *Павел не се обади. Никой вече не знаеше къде е и какво прави.* Елин Пелин. *Ще ида у други поробени народи да правя това, което правя тук сега.* Вазов. *Пази се от оногова, който едно говори, а друго прави.* Погов. 2. Извършвам някаква работа, някакво действие. *Тя вика скришом врачки, прави магии.* Елин Пелин. *Мъжката* (патица) *се отдалечава напред, прави кръг, връща се.* Елин Пелин. *Правя гимнастика.* 3. Изработвам, произвеждам, приготвям нещо. *Воденицата работи, нийде... не правят таквоз хубаво брашно.* Йовков. *Бяхме в Албания, правихме мост на река Шкумба та оттам след това отидохме в Охрид.* Г. Караславов. *Правя баница. Правя кафе. Правя чай.* 4. Поръчвам да се изработи някому нещо. *Премени и накити от хубави по-хубави й правеше; купуваше и тъкмеше й всичко, каквото трябва.* Влайков. *Правя си зимно палто.* 5. Изпълнявам някакъв обред, обичай; устройвам нещо. *За дъжд молебен правихме.* Йовков. *Утре правим сватба на брат ми.* Елин Пелин. 6. Уреждам, организирам. *Като дойде ново правителство, прави нови избори.* Вазов. 7. Постъпвам, действувам, отнасям се. *Тогава вие зле правите, като сте напуснали поста си.* Вазов. *Той говореше в кръчмата пред всички: — Добре прави старецът! — нека ги крие тия пущини.* (парите). Елин Пелин. 8 Сторвам, причинявам. *Блазе му, който умее | за чест и воля да мъсти — | доброму добро да прави, | лошия с ножа по глава.* Ботев. *Колко добрини е правил той на такива човеци.* Вазов. 9. Привеждам в друго състояние, предавам друг вид. *На ви моята. книга — тя е вам завет. | ... | Тя е откровение, божа благодат — | младий прави мъдър, а стария млад.* Вазов. *Чичо Кола бе петдесетгодишен човек ... с издадени плещи, които го правеха малко гърбав.* Елин Пелин. *Между пътниците започна да се говори, че Сарандовица смятала да го прави зет* Йовков. *Две-три присмехулки булки го гледат лукаво..., спомнят си, че е задушница — и пак правят тъжни лица.* Елин Пелин. 10. Обикн. в съчет. с предл. *на* — превръщам в нещо. *Аз камък да стисна, на прах го правя.* Елин Пелин. *Тя се трудеше и работеше не само от сутрин до вечер, ами и нощта често правеше на ден.* Влайков. 11. Ставам причина за нещо; карам, предизвиквам. *Храбри идат твойте капитани, | ... | ала ти, войнико невенчани, | горди сълзи правиш ме да роня.* Вазов. *Град глад не прави, тежко му кого удари.* Погов. 12. С въпросит. местоим. *какво* — намирам се в някакво състояние; съм. *Разправи какво правят нашите.* Вазов. *Какво правиш, Станке? Добре ли си?* Елин Пелин. 13. В съчет. с някои съществителни означава действие със значение на съответното

съществително, напр. правя разходка — разхождам се; правя опит — опитвам; правя услуга — услужвам; правя поръчка — поръчвам; правя посещение — посещавам. **14.** Само 3 *л.* Образувам. *Той стигна там, гдето водата излизаше от гората, разширяваше се на едно място и правеше тоя хладен и бистър вир.* Йовков. **15.** Само 3 *л. Разг.* Давам някакъв резултат. *Прегледай ги, събери числата и ми кажи колко правят.* Йовков. *Пет по пет правят двадесет и пет.* **правя се**, *страд.* и *безл.* □ **Правя въпрос** — изявявам претенции, претендирам. **Правя впечатление** — привличам вниманието, хвърлям се на очи. **Правя изключение** — не спадам към общото правило. **Правя капитал от нещо** (книж.) — отдавам голямо значение, държа на нещо. **Правя мили очи някому** — угоднича, подмилквам се някому. **Прави ми чест** — похвално е за мене. **Правя пари** (разг.) — забогатявам. **Правя политика някому** — като угоднича, старая се да се докарам пред някого. **Правя път, място някому** — давам възможност някому да мине пред мене или да седне до мене. **Правя си илюзия** — въобразявам си. **Правя си оглушки** (разг.) — преструвам се, че не съм чул или разбрал. **Правя си устата** (разг.) — загатвам за нещо издалече. **Правя-струвам** (разг.) — опитвам всичко възможно, за да постигна нещо. **Правя температура** — редовно или при определени случаи имам температура. **Правя чест някому** — гордост съм за някого, за нещо. *Враца ... е останала доста назад ... Но училищните здания правят чест на града.* Ал. Константинов. **Правя що правя** (нар.) — независимо от всичко, непременно.

прàвя се, -иш се, *мин. св.* прàвих се, *несв.*, *сред.* Преструвам се, престорвам се. *Дядо Руси стоеше на пейката си, правеше се, че не вижда нищо.* Йовков. *Милена се ядоса на дружката си. Преструва се, прави се на глупава, че нищо не разбира.* К. Петканов.

праг, прàгът, прàга, *мн.* прàгове, прàга (сл. ч.), *м.* **1.** Издадена долна част на рамката на врата. *Дочувам вече и тихия разговор на съседките, насядали на къщния праг.* Ст. Чилингиров. *Тя стои на къщния праг и дълго и тъжно гледа прашния път.* Елин Пелин. *Открехна малките врата, / огледа уличната пустота / и в миг прекрачи дървения праг.* Смирненски. **2.** Мястото на вратата, през което се влиза и излиза. *Един висок, малко приведен и плещест селянин ... се показа на прага на кръчмата.* Йовков. *Виж, колко е хубаво времето ... — обади се кака Гинка от прага, весела и засмяна.* Вазов. **3.** *Прен. Книж.* Граница пред нещо ново, което настава. *Стоиме на прага на двайсети век.* Вазов. *Пред прага на смъртта.* **4.** Скална издигнатина в речно корито. *Сребропенестите вълни весело се плискат о камъните, скачат от ниски канаристи прагове.* Вазов. □ **Горен праг** — горна хоризонтална страна на рамката на врата. **Изтривам прага някому** — много често ходя у някои.

прагматѝзъм, -змът, -зма, *мн.* няма, *м.* (гр.). **1.** *Филос.* Реакционно субективно-идеалистическо течение в буржоазната философия, което отрича обективната истина, като признава за единствен критерий практиката, опита. **2.** Излагане на историческите събития в тяхната външна връзка, не от гледна точка на общите исторически закони.

прагматѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Който се отнася до прагматизъм. *Прагматично излагане на историческите събития.*

прагматѝчно. *Нареч. от* прагматичен.

прàдеди *мн.*, *ед.* няма, *м.* Много отдавнашни, далечни деди. *Един млад и жизнен народ със славна история, който брои за свои прадеди Крумовци, Симеоновци, Самуиловци, Асеновци, е достоен за по-човешки живот.* Вазов.

прàдядо, *мн.* -овци, *м.* Баща на дядо или баба. *Султана помнеше само дядо си, но познаваше живота и на баща си, и на прадядо си Огнен.* Дим. Талев.

прàдядов, -а, -о, *прил.* Който принадлежи на прадядо. *Прадядов имот.*

прадя̀довски, -а, -о, *прил.* Прадядов. *Прадядовска вяра. Прадядовска кръв.*

прàезик, *мн.* -ци, *м.* *Езикозн.* Теоретически възстановен чрез сравнително-историческия метод стар език, от който са се развили сродни езици. *Индоевропейски праезик.*

прàезичен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Който се отнася до праезик.

праз, прàзът, прàза, *мн.* няма, *м.* Лук с дълго цилиндрично стъбло. Allium porrum. *На другата страна на пътеката са наредени лехички лук, чушки и праз.* Влайков.

празденствò, *мн.* -à, *ср.* Тържествено честване; празненство. *Шумно празденство. Сватбено празденство.*

прàзен, -а, -о, *прил.* Приготвен от праз. *Празена чорба.*

прàзен, -зна, -зно, *мн.* -зни, *прил.* **1.** За съд — който не съдържа нищо, в който няма нищо. *Противоп.* пълен. *Отдолу се зададе каруца, натоварена с една голяма бъчва, празна, както се виждаше.* Йовков. *Животът на селото се пренесе на харманите. Отиваха празни коли, връщаха се натоварени.* К. Петканов. *Празна торба. Празна кофа. Празна паница. Празна чаша. Празен куфар.* **2.** Който не е зает, не е запълнен с люде, предмети и др. *Имаше под дърветата много кръгли маси със столове при тях, празни.* Вазов. *Напивам празния креват / и лягам морен, несъблечен.* Дебелянов. *Празно място.* ‖ В който има малко или изобщо няма човеци, предмети и др. *Дюкяните бяха празни, уличките бяха глухи.* Г. Караславов. *Празен влак. Празен трамвай. Празна зала. Празни улици. Празна къща. Празна стая.* ‖ Неизписан, непопълнен. *Празен лист. Празен чек.* **3.** *Нар.* Който не работи, стои без работа. *Серафим малко работеше, бавно пипаше, но не обичаше да стои празен.* Йовков. ‖ През който не се работи; свободен. *Римляните са прекарвали охотно празното си време вън от къщи.* Величков. **4.** Който не носи нищо. *Артелчикът все ходи за дажбата и все празен се връща.* К. Петканов. *Никой не дойде с празни ръце — всеки донесе или баница, или топла погача от чисто брашно.* Дим. Талев. **5.** *Прен.* Лишен от смисъл; безсъдържателен, глупав. *Не се отчайвай, не са празни думи: / напредък, братство, правда, чест, свобода.* Вазов. *Това беше предишният празен, лекомислен разговор.* Йовков. *Стига си се ядосвал за празни работи. Празни приказки.* **6.** *Прен.* Който няма духовни интереси; ограничен, лекомислен. *Без съмнение, той беше едно от онези охолни, празни момчета,*

които пълнят всеки обед и вечер улиците... и мислят за леки забави и пикантни приключения. Г. Райчев. 7. *Прен.* Неосъществим, напразен. *А бяха години | когато невинно | люляха ме празни мечти.* Вапцаров. *И пак обиквам и света, и хората | и черният им труд, и празните надежди.* Багряна. □ **На празен стомах** — без да съм ял. **Наливам от пусто в празно** — върша безполезна работа. **Празна глава** (неодобр.) — глупав човек.

празнене *ср. Отгл. същ. от* празня *и от* празня се.

празник, *мн.* -ци, *м.* 1. Официално утвърден или установен по традиция неработен, неприсъствен ден често придружен с някакво чествуване. *Дойдоха коледните празници, заредиха се годежи и сватби.* Йовков. *И днес да поработим, па утре е празник, цял ден ще си почивате.* Елин Пелин. *Бай Анто... не знаеше почивка. Нему бяха поверили да организира празника на земята.* Кр. Григоров. *Първи май — празник на труда. Девети септември е национален празник на българския народ.* ‖ Домашно тържество в чест на нещо. *Добре че дойдохте ...: днес имаме празник... — рождения ден на моята дъщеря.* Ст. Костов. 2. *Прен.* Радостен щастлив ден поради някакво приятно, радостно събитие. *Вдигнеш глава ... Над тебе лети щърк ... От тоя ден в къщата на нане Стоичко настава радост, в селото празник.* Елин Пелин. *Колко ми е драго, Иванко! Днешният ден е празник за мене... От кога не съм имал тази радост.* В. Друмев. **Патронен празник** — ден, в който се чествува патрон, покровител на училище, организация и др. *Утре е патронният празник на гимназията.*

празнина *ж.* 1. Празно място, празно пространство. *Из тая дупка се качват горе в прихлупената под стрехата празнина, която също така наричахме тавана.* Влайков. 2. *Прен. Рядко.* Непълнота, пропуск. *В протокола има празнини.*

празничен, -чна, -чно, *мн* -чни. *Прил. от* празник. *Овошките ... даваха на всички дворища в Бяла черква празничен вид.* Вазов. *Слънцето бе изскочило над баирите светло, хубаво, празнично.* Елин Пелин. *Празнична почивка. Празнична разходка. Празнични дрехи. Празнично настроение.*

празнично. *Нареч. от* празничен. *Сред поляната кичесто дърво, а около него, облечени празнично, играят весели момичета.* Елин Пелин. *Утренното небе, лазурно и чисто, се усмихваше празнично над възродената пролетна природа.* Вазов.

празничност, -тта, *мн.* няма, *ж. Отгл. същ. от* празничен.

празно *нареч.* 1. Без човеци или предмети. *Пред олтара на черквата остана празно.* Йовков. 2. *Нар.* Без занимание, без работа. *Омръзна празно да се стои, па и от бога е грях.* Вазов.

празноглав, -а, -о, *прил.* Лекомислен, глупав. *Само за думата г л у п а в ние имаме толкова още разнообразни термини: ... тъпоглав, празноглав.* Вазов.

празноглавец, *мн.* -вци, *м.* Лекомислен, глупав човек.

празнодумец, *мн.* -мци, *м.* Човек, който говори празни приказки празни думи.

празнодумство, *мн.* няма, *ср.* Празнословие.

празнословен, -вна, -вно, *мн.* -вни, *прил.* 1. Който говори празни приказки, думи. *Празнословен човек.* 2 Който съдържа празнословия. *Празнословно съчинение.*

празнословец, *мн.* -вци, *м.* Човек, който говори празни приказки.

празнословие, *мн.* -я, *ср.* 1. Празни приказки, думи. *Тя не би могла ни една минута да остане при калугерицата и да слуша нейните празнословия.* Вазов. 2. Само *ед.* Говорене на празни приказки, думи.

празнота *ж.* 1. *Рядко.* Празно пространство, празно място; празнина. *Всеки усеща в стомаха си такава една дяволска празнота, която просто му отнема способността да разсъждава.* Св. Минков. 2. *Прен.* Непълнота, пропуск. *В доклада има съществени празноти.* 3. Само *ед. Прен.* Отсъствие на духовен стремеж; състояние на душевна пустота. *В душата ѝ има една празнота и тя трябва да се запълни.* А. Каменова. *Гневът ѝ се прибави към тежкото чувство на празнота и самотност, което я измъчваше постоянно.* Дим. Димов.

празнувам, -аш, *несв.* 1. Чествувам някакъв празник. 2 Тържествувам, ликувам. *Зад сините планини на изток ... се показваше пламналото лице на майското слънце и събуденото зелено поле широко и весело се къпеше в лъчите му и празнуваше.* Елин Пелин. 3 Не работя, почивам по случай на някакъв празник. *Днес е неделя та празнуваме, не работим.* **празнувам се** *страд.*

празнуване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* празнувам *и от* празнувам се.

празня, -иш, *мин. св.* празних, *несв.* Освобождавам нещо от съдържанието му, правя нещо да стане празно. **празня се** *страд.* и *сред.*

праизвор *м.* Много стар, далечен източник на нещо.

праисторичен. -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Праисторически. *Праисторичен период.*

праисторически, -а, -о, *прил.* Който се отнася до праистория. *Праисторически човек. Праисторически животни. Праисторическо време.*

праистория *ж.* Най-стара история, за която няма писмени паметници.

практик, *мн.* -ци, *м.* Човек, който добре познава работата си от практика и има голям практически опит. *Той е добър теоретик и практик.*

практика, *мн.* няма, *ж.* (гр.). 1. Дейност на човека за изменение на природата и обществените отношения в процеса на производството. *Теорията трябва да се съчетава с практиката.* 2. Действителността като област за прилагане и проверка на теоретичните познания. *Верността на теорията се потвърди в практиката.* 3. Сбор от приети, установени методи на действие в определена област. *Но съдията, въпреки съдебната практика, не щя да чуе ни обвинение, ни защита, а издаде присъда.* Вазов. *А не може ли да му се разреши отпуск с по-ранна дата? ... В някои държавни учреждения съществува такава практика, особено когато случаят е изключителен.* Св. Минков. 4. Умение да се прилагат знания в някаква област; опитност. *Всички да са като него. Човек с практика и ум. Няма на какво да го учиш.* А. Гуляшки. 5. Работа в ня-

коя професия като поминък. *Лекар на частна практика.* □ **На практика** — на дело, в действителност. *Комунистическата партия в онзи период не беше още усвоила правилно и на практика великата идея за съюза между работниците и селяните.* Г. Димитров.

практика̀нт *м.* Човек, който практикува някакъв занаят, професия.

практика̀нтка *ж.* Жена практикант.

практику̀вам, -аш, *несв.* Упражнявам някаква професия или занаят. *С интереси по-скоро на учен, отколкото на лекар-професионалист, той не обичаше да практикува частно и в кабинета му рядко влизаше болник.* Дим. Димов. **практикувам се** *страд.*

практику̀ване *ср. Отгл. същ. от* практикувам *и от* практикувам се.

практици̇̀зъм, -змът, -зма, *мн.* няма, *м. Книж.* 1. Преобладаване на практическата дейност, като се пренебрегва теорията. *Тесен практицизъм.* 2. Практическо, делово отношение към работата.

практи̇̀чен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* 1. Който умее да се справя с нещата: опитен в живота. *Гледа бай Ганьо, улици много се пресичат, може да сбърка пътя, да се изгуби и, като практичен човек, поогледа се наоколо да забележи някой знак, по който да може да познае къщата.* Ал. Константинов. ‖ Пресметлив. *Домакинът, човек практичен и разумен, беше предоволен, дето му се случи тъкмо такъв удобен квартирант.* Г. Райчев. 2. Който умее да използува всички благоприятни или налични възможности. *Надарен с ум практичен и с търговски способности, той бе съумял да направи и пари.* Елин Пелин. *Американските архитекти са много практични при изработване плановете на сградите. Не оставят никакво местице неизползувано.* Г. Белев. 3. Удобен, лесно приложим на практика. *Промиването на златоносния пясък е ставало по един примитивен, но практичен и до днес запазен начин.* П. Делирадев. *Практична дреха.*

практи̇̀чески, -а, -о, *прил.* 1. Който се отнася до практиката. *Тези уреди имат голямо практическо приложение. Практическа дейност.* 2. Свързан с прилагане на теоретически знания. *Практически занимания. Практически земеделски училища.* 3. Който е свързан с жизнения опит, с реалните нужди. *Слушателките на висшите курсове не придобиха именно ония знания, които са необходими за практическия живот в семейната среда.* Вазов.

практи̇̀чески. *Нареч. от прил.* практически.

практи̇̀чно. *Нареч. от* практичен; удобно, целесъобразно.

практи̇̀чност, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* Качество, проява на практичен.

праматар̀, -ят, -я, и (рядко) **праматар̀ин,** *мн.* праматар̀и, *м.* (нгр.). *Остар.* Търговец, който търгува с дребна стока по селата и панаирите.

праматар̀ски, -а, -о. *Прил. от* праматар. *Праматарска стока.*

пра̀нги *мн., ед.* няма, *ж.* (ит.). *Нар.* Окови, вериги. *Когато си сне ръцете, издрънкаха пранги — и край китките се очертаха широки гривни от кървава, отекла кожа.* Н. Райнов.

пранѐ, *мн.* -та, *ср.* 1. *Отгл. същ. от* пера *и от* пера се. *След две-три пранета чорапите се скъсаха. Сапун за пране.* 2. Само *ед.* Изпрани или приготвени за пране дрехи. *Иваница прибираше пране, което беше проснала да съхне върху каменния зид.* А. Гуляшки.

пра̀отец, *мн.* пра̀отци, *м. Книж.* Далечен родоначалник; прадядо. *У нашите праотци зодчеството е било в първобитно състояние и много непридирчиво.* Вазов.

пра̀отечество, *мн.* няма, *ср. Книж.* Прародина.

пра̀родина, *мн.* няма, *ж.* Най-стара, първична родина: праотечество.

пра̀родител, -ят, -я, *мн.* -и, *м. Книж.* Родоначалник на поколение.

пра̀родителски, -а, -о, *прил.* Който се отнася до прародител. *Няма прародителски портрети, | ни фамилна книга в моя род, | и не знам аз техните завети, | техните лица, души, живот.* Багряна.

прас *междум.* За наподобяване на звук, издаден при праскане или счупване. *Ляга и, нали е тежък човек, креватът — прас! Счупва се.* Йовков. *Тя сви строго очи, грабна портретчето, зажумя и прас... — на парчета.* Ст. Ц. Даскалов.

пра̀свам, -аш, *несв*; **пра̀сна,** -еш, *мин. св.* праснах̀, *прич. мин. страд.* пра̀снат, *св.* Праскам веднаж или няколко пъти по веднаж. *Скррръц! — прасна нещо. Погледнах: един наплат паднал и една спица строшена.* Влайков. *Той посегна да я хване за ръката, но тя се извъртя и с всичка сила го прасна по главата.* Г. Караславов. **прасвам се, прасна се** *възвр.* и *страд.*

пра̀сване *ср. Отгл. същ. от* прасвам *и от* прасвам се.

прасѐ, *мн.* -та, *ср.* 1. Малкото на свиня. *Далече откъм селото иде шум; лаят псета, някъде квичи прасе.* Г. Райчев. *На воденицитe той развъждаше кокошки и патици, отглеждаше прасета.* Г. Караславов. 2. Обикн. *мн. Разг.* Прасец. *Антон вървеше до него бледен като платно. Краката му се огъваха и наболяваха в прасетата.* Ем. Станев.

пра̀сене *ср. Отгл. същ. от* прася се.

прасѐнце, *мн.* -а, *ср. Умал. от* прасе. *Имаше си баба прасенце. То беше беличко, хубавичко, със завита опашчица, с тънко гласенце.* Елин Пелин. *Печено прасенце.*

прасѐц, *мн.* прасци̇̀, *м.* 1. Дебелата мускулеста част на човешки крак между коляното и стъпалото. *Медара не носеше потури, а бозави шаечени панталони, тесни около колената и прасците като беневреци.* Йовков. 2. Само *мн. Нар.* Прасета. *По-рано гонеше пилетата им, ... прасците им, промъкнали се през вратичката.* Ст. Ц. Даскалов.

праси̇̀ло, *мн.* няма, *ср. Нар.* Едно опрасване на свиня. *Тези свине са от едно прасило.*

пра̀скам, -аш, *несв.* 1. Само 3 *л.* Издавам пукот; пращя. *Отнякъде излезе вятър. Тъжно зашуми гората, праскат сухи съчки.* Елин Пелин. *Във огнището главните | праскат, ярко пламенеят.* Вазов. 2. *Разг.* Удрям със сила. *Аз например го дочаквам* (танка) *да се приближи съвсем... Праскай тогава... колкото ти е угодно.* Вежинов. **праскам се** *възвр.* и *страд.*

пра̀скане *ср. Отгл. същ. от* праскам *и от* праскам се.

пра̀скова *ж.* 1. Овощно дърво от рода на сливите с едри, сочни, мъхнати и ароматни жълти плодове. Prunus persica. *Цели в бяло като невести бяха сливите, в нежно-розово — прасковите и зарзалите.* Йовков. 2. Плодът на това дърво. *На площада насреща бяха наредени сергии с овощия, та и въздухът наоколо тежеше от сладкия аромат на зрели праскови, круши, ябълки.* Дим. Талев.

пра̀сна. Вж. п р а с в а м.

пра̀сен, -сна, -сно, *мн.* -сни, *прил.* Само *ж. р.* За свиня — която носи плод в утробата си. *Прасна свиня.*

пра̀стар, -а, -о, *прил.* Много стар, който е от много отдавна. *Това беше потиснатата в душата му тъга по родното село . . . Но това беше може би друга, стара и прастара болка.* Дим. Талев.

пра̀сък, *мн.* няма, *м.* Шум от пращене; праскане. *Рада чуваше прасъка на сухите дъски, които отстъпваха под напора на желязото.* Вазов.

пра̀ся, -иш, *мин. св.* пра̀сих, *несв.* За свиня — раждам прасета. *Има породисти свине, които прасят по тринадесет и повече прасета.*

пра̀ся се, -иш се, *мин. св.* пра̀сих се, *св.*, *сред.* 1. За свиня — раждам. 2. За прасе — раждам се.

пра̀теник, *мн.* -ци, *м.* Лице, изпратено със някаква задача, поръчение. *Бенковски с панагюрския комитет . . . дават бързи и огнени заповеди. Пратеници отиват навсякъде да подигат населението.* Величков. *Дошли са пратеници от императора Михаила.* Вазов. *Извънреден пратеник и пълномощен министър.*

пра̀тенически, -а, -о. *Прил. от* пратеник.

пра̀теничество, *мн.* -а, *ср. Събир. Остар.* Дейност на пратеник; мисия.

пра̀тка *ж.* Опакован предмет, който се изпраща по поща или по куриер. *Колетна пратка. Пратка медикаменти.*

пра̀тя. Вж. п р а щ а м.

прах[1], прахът, праха̀, *мн.* праховѐ, *м.*, и **прах,** прахта̀, *мн* няма, *ж.* 1. Много дребни, сухи частици от пръст или друго вещество, които се носят из въздуха и се натрупват по земята или по повърхността на предметите. *Излезе вятър, по пътищата се подигна прах.* Йовков. *Съдовете . . ., чашите немити и без ред лежаха повалени по лавицата и дебел пласт прах ги покриваше вече.* Вазов. 2. Само *м.* Дребни, стрити частици от твърдо вещество. *Въглищен прах. Циментов прах. Прах за зъби. Прах за пране.* ◻ **Не давам прах да падне на някого** — пазя, грижа се за някого прекалено много. **Разбивам (направям) на пух и прах** — напълно разрушавам, унищожавам. **Хвърлям прах в очите някому** — измамвам, заблуждавам някого с цел да се представя в благоприятна светлина.

прах[2], прахът, праха̀, *мн.* праховѐ, пра̀ха (сл. ч.), *м.* Лекарство, приготвено на дребни частици. *Церовете, които беше донесъл — шишенца, прахове — тъй си стояха непипнати.* Йовков. *Кофеинов прах.*

прах[3], прахът, праха̀, *мн.* няма, *м. Търж.* Тяло на покойник, тленни останки. *И запрети им ти, на мъртвеците живи, / над моя хладен прах порой сълзи да леят.* П. П. Славейков. *И аз на своя ред ще си замина, / трева и мен ще расне над прахът.* Вазов. *Мир на праха му.*

праха̀вица *ж.* Бяла, топчеста полска гъба, чиято вътрешност при узряване се превръща на кафяви праховидни спори. Bovista nigrescens.

пра̀хан, -та̀, *мн.* няма, *ж.* 1. Влакнесто сухо вещество, приготвено от дървесна гъба, за запалване на огън с огниво *Цъкна с огнивото си и приятна миризма на прахан се разнесе наоколо.* Йовков. 2. Гъба, от която се получава това вещество. Polyporus fomentarius.

прахообра̀зен, -зна, -зно, *мн.* -зни, *прил.* Който е във вид на прах. *Прахообразно вещество.*

прахо̀сам. Вж. п р а х о с в а м.

прахо̀свам. -аш, *несв* ; **прахо̀сам,** -аш, *св.* 1. Харча без сметка, без нужда; пилея, разсипвам. *Тя бе се нагелглила при своя мъж, който не обичаше работата, пиеше и прахоса всичко, каквото имаше.* Елин Пелин *О син разсипник, прахосал жалко / в безумни оргии безцен имот!* Вазов. 2 *Прен.* Хабя напразно нещо, с което разполагам; губя. *Певецо млад, прахосваш дивна младост.* К. Христов. *Прахосвам си времето.* **прахосвам се, прахосам се** *страд.*

прахосмука̀чка *ж.* Електрически уред за изсмукване, изчистване праха от помещения, мебели и др.

прахо̀сник, *мн.* -ци, *м.* Човек, който прахосва; разсипник. *Ще ме разсипе тоз моят син, Йошка. Прахосник! Дай му само да яде и да пие, дай му да пръска пари.* Йовков.

прахо̀сница *ж.* Жена прахосник; разсипница.

прахо̀снически, -а, -о, *прил.* Който се отнася до прахосник; разсипнически.

прахо̀сничество, *мн.* няма, *ср.* Пилеене на средства или на време; разсипничество.

прахуля̀к, *мн.* -ци, *м.* Много прах, обикн. из въздуха. *Ситни като врабчета дечурлига . . . се върдаляха из прахуляка.* Елин Пелин. *С каква радост и с какви кроежи очакваха този панаир, а отидоха на изпроводяка му, за да гълтат само прахуляците по пътищата.* Г. Караславов.

прахŷтка *ж* Прахавица.

пра̀ша, -иш, *мин св.* пра̀ших, *св.* 1. Вдигам прах, посипвам с прах. *Лудуват моите връстници . . ., пращат с босите си крака по дългата улица пред нас.* Ст. Чилингиров. *Дръндар света не плаши — където седне там праши.* Погов. *Тя метеше пред къщи със суха метла и прашеше минувачите.* 2. *Диал.* Окопавам лозе, градина и др. *В града Марина ще си гледа само къщата и мъжа и няма да излиза на кърa, няма да жъне и да праши.* Г. Караславов. **праша се** *възвр. и страд.*

пра̀шен, -шна, -шно, *мн.* -шни, *прил.* 1. Който е покрит, изцапан с прах *Натоварени с тежки раници . . . вървяха хиляди войници, изпотени и прашни.* Йовков. *Печално гледат тез останки прашни, / тез срутени стени, грамади, ями.* Вазов. 2 В който има прах. *Прашен въздух. Прашна улица. Прашна стая.*

пра̀шене *ср. Отгл. същ. от* праша *и от* праша се.

прашѐц, *мн.* няма, *м.* 1. *Умал. от* прах[1] (в 1 и 2 знач.). *По всичката си дължина пътят*

беше пуст и мъртъв. Никакъв прашец от кола не се вдигаше. Вазов. 2. Ситен, нежен прах по тичинките на растение. *Цветен прашец. Тичинков прашец.*

прашѝнка *ж.* Частица от прах. *Поиздърпа ръбовете на панталоните си и издуха няколкото прашинки, които бяха полепнали по гънките на куртката.* А. Гуляшки.

пра̀шка *ж.* 1. Сръв с приспособление по средата за хвърляне на камъни. *Едно игриво, палаво дете от нейде бързо, бързо долетя, наведе се, взе камък и прашката изкусно завъртя.* Елин Пелин. 2 *Диал.* Връв на торба или цедило.

пра̀щам, -аш, *несв.*; **пра̀тя,** -иш, *мин. св.* пра̀тих, *св.* 1 Карам някого да отиде някъде с известна цел. *Ако Бяла черква не може да въстане, тя може да прати поне една чета от десетина души.* Вазов. *Прати ме господарят на панаира да му купя кон.* Елин Пелин. 2. Давам нещо с поръка да се занесе някому. *Той им пращаше често писма и пари и те сега живееха подобре.* Елин Пелин. *Кърсердаринът му пращаше божигробски броеници от кехлибар.* Йовков. 3. Изразявам и отправям с думи, с жестове или писмено отношението, чувствата си към някого. *Много здраве ти праща, кажи, дядо Димитър Крайналията.* Йовков. *Той дълго стоя там и праща целувки към прозореца.* Елин Пелин. *Старият баща праща бащинските си благословия.* 4. Само 3 *л. Поет.* Отправям, излъчвам. *Златно слънце изгря зад планините, извиси се, прати топли лъчи навред.* Елин Пелин. *Акациите из дъбовата млада горица ни пращаха талази от сладостната миризма на белите си цветове.* Вазов. **пращам се, пратя се** *страд.* □ **Пращам някого за зелен хайвер** — измамвам, излъгвам някого. **Пращам по дяволите** — изпъждам.

пра̀щане *ср. Отгл. същ. от* пращам *и от* пращам се.

пращѐне *ср. Отгл. същ. от* пращя. *Огньовете бяха много и начесто. Те горяха тъй ярко, че можеше сякаш да се чуе пращенето на сухите гранки.* Ст. Загорчинов.

пращѝло, *мн.* -а, *ср. Диал.* Връзка на престилка, торба и др.

пращѝна, обикн. *мн.* пращѝни, *ж.* 1. Ферментирали остатъци от смачкано грозде, от които се вари ракия; джибри. 2. Ферментирала каша от плодове за ракия.

пращя̀, -йш, *мин. св.* -я̀х, *прич. мин. действ.* пращя̀л, -а, -о, *мн.* пращѐли, *св.* 1 Издавам къси, резки звукове при горене, пукане, чупене. *Турците не преставаха да блъскат, портата започна да пращи и да се поклаща.* Дим. Талев. *Огънят в огнището весело пращеше.* Елин Пелин. *От десния ъгъл... идваше шум от духало и пращеше нещо като врящо масло.* Ст. Загорчинов. 2. *Прен. Разг.* За съд, помещение — препълнен съм до краен предел. *Годината беше плодородна, житниците пращяха от жито.* Вазов. *Неговият баща владее много села и градове, а ковчезите му пращят от злато и сребро.* А. Каралийчев. □ **Пращя от здраве** (разг.) — имам вид на човек с много добро здраве.

пре- I. Глаголна представка за означаване: 1. Насочване на действието през някакво пространство или предмет, напр. прелитам, преплувам, прехвърквам, прескачам, прехвърлям, превозвам, премествам и др. 2. Извършване на действие, при което нещо се разделя на две части, напр. пречупвам, прерязвам, преломявам, преполовявам и пр. 3. Извършване на действие на много места, навсякъде, напр. пребродвам, пребърквам, претърсвам, претърашувам и др. 4 Извършване на действие отново, повторно или по нов начин, напр. преглаждам, преиздавам, препечатвам, прекласирам прегрупирам и др. 5 Надвишаване, достигане по-висока степен на действието или състоянието от нормалното, обикновеното, напр. преяждам, препивам, пресолявам, презрявам, прележавам и др. 6 Краткотрайност на действието, напр. преваля̀вам, преросявам, преръмявам и др. 7. Прекратяване, спиране на действието, напр. преболявам, прежалвам, прекипявам и др. 8 Преминаване, прекарване на известен период от време, напр. презимувам, пренощувам и др. 9 Свършен вид на основния глагол, напр. прежълтея, пребледнея, прегреша, претърпя и др. II. Именна представка при прилагателни, която означава висша степен на качеството, изразено в прилагателното, напр. премил, прескъп, предоволен, пресолен и др.

преамбю̀л *м.* (фр.). *Книж.* Уводна част на международен договор.

пребѐжка *ж. Воен.* Преминаване от едно място на друго с тичане и залягане.

пребива̀вам, -аш, *несв. Книж.* Намирам се, оставам някъде, обикн. временно. *От няколко дни в столицата пребивава селско-стопанска делегация.*

пребива̀ване *ср. Отгл. същ. от* пребивавам. *Нашето пребиваване в Прага съвпадна с панаира, който беше привлякъл много хора от всички краища на Чехословакия.* Г. Белев.

пребѝвам, -аш, *несв.*; **пребѝя,** -йеш, *мин. св.* пребѝх, *прич. мин. страд.* пребѝт, *св.* 1. Бия много смазвам, съсипвам от бой. *Случи се нещастие. — Какво нещастие? — Пребили го. Донесохме го. Тука е, лежи в несвяст.* Дим. Ангелов. 2. Убивам. *Иван отишел да оре на нивата при Еньова чифлик и рекъл да отсече дъба... Не знам как го е сякъл, дъбът пада върху него и го пребива.* Елин Пелин. **пребивам се, пребия се** *възвр.* и *страд. Борислав се хвърли от тука на двора...; той се преби на плочите.* Вазов.

пребѝване *ср. Отгл. същ. от* пребивам *и от* пребивам се.

пребива̀ние, *мн.* няма, *ср. Книж.* Временен престой, отсядане някъде; пребиваване. *Те му благодариха сърдечно за голямата любезност, която им оказа сега и през всичкото им пребивание в Париж.* Вазов.

пребѝя. Вж. пребивам.

пребѝт, -а, -о. 1. *Прич. мин. страд. от* пребия. 2. Като *прил.* — а) Който е много бит, смазан от бой. *Ходи като пребито куче.* б) Убит.

пребла̀г, -а, -о, *прил.* Прекалено много благ.

преблажѐн, -а, -о, *прил.* Много блажен.

пребледнѐя. Вж. пребледнявам.

пребледня̀вам, -аш, *несв.*; **пребледнѐя,** -ѐеш, *мин. св.* пребледня̀х, *прич. мин. действ.* пребледня̀л, -а, -о, *мн.* пребледнѐли, *св.* Ставам много блед. *Огнянов не можа да се удържи спокоен...*

лицето му се измени, устните му пребледняха. Вазов. *Продавачът изведнаж пребледня като смъртник — в лицето му не остана нито капка кръв.* Вежинов.

пребледня̀ване *ср. Отгл. същ. от* пребледнявам.

прѐбогат, -а, -о, *прил.* Извънредно много богат. *Богати и пребогати бяха братя Бабулеви, но не се насищаха на богатство.* Дим. Талев. *Ах, богат съм, пребогат съм, | имам злато и сребро.* П. Р. Славейков.

прѐбогато. *Нареч. от* пребогат. *Трудът им бил възнаграден богато и пребогато.*

пребоза̀вам, -аш, *несв.*; **пребоза̀я,** -а̀еш, *мин. св.* пребоза̀х, *св.* Бозая повече отколкото е нужно, редно.

пребоза̀ване *ср. Отгл. същ. от* пребозавам.

пребоза̀я. Вж. пребозавам.

преболеду̀вам, -аш, *св.* Прекарвам някаква тежка болест.

преболѝ ме. Вж. преболявам.

боля̀вам. Само 3 *л.* **преболя̀ва ме,** *несв.*; **преболѝ ме,** *мин. св.* преболя̀ ме, *св.* Престава, спира да ме боли. *Раната ме преболя.*

преболя̀ване *ср. Отгл. същ. от* преболявам.

пребо̀рвам, -аш, *несв.*; **пребо̀ря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Надвивам някого в борба. **преборвам се, преборя се** *страд.* и *взаим.*

пребо̀рване *ср. Отгл. същ. от* преборвам *и от* преборвам се.

пребо̀ря. Вж. преборвам.

пребоядѝсам. Вж. пребоядисвам.

пребоядѝсвам, -аш, *несв.*; **пребоядѝсам,** -аш, *св.* Боядисвам отново, повторно. *Дядо Недко украси и вътрешността на кръчмата — пребоядиса стените.* Йовков. **пребоядисвам се, пребоядисам се** *възвр.*, *страд.* и *сред.*

пребоядѝсване *ср. Отгл. същ. от* пребоядисвам *и от* пребоядисвам се.

пребра̀дка *ж.* Женска кърпа за глава; забрадка. *Боса ..., с малка бяла пребрадка, която прибираше буйните ѝ руси коси, тя стоеше като самодива сред градината.* Елин Пелин.

пребрадя̀. Вж. пребраждам.

пребра̀ждам, -аш, *несв.*; **пребрадя̀,** -ѝш, *мин. св.* -ѝх, *св.* Увивам, превързвам главата на някого със забрадка, шал; забраждам. *Тя беше пребрадила детето с плетено шалче.* **пребраждам се, пребрадя се** *възвр.* и *страд.*

пребра̀ждане *ср. Отгл. същ. от* пребраждам *и от* пребраждам се.

пребро̀двам, -аш, *несв.*: **пребро̀дя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Пребраждам. **пребродвам се, пребродя се** *страд.*

пребро̀дване *ср. Отгл. същ. от* пребродвам *и от* пребродвам се.

пребро̀дя. Вж. пребродвам *и* преброждам.

пребро̀ждам, -аш, *несв.*; **пребро̀дя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Бродя, обикалям много места, навсякъде; кръстосвам. *На другия ден той пак пребироди планината и пак се върна без да беше видял нещо.* Йовков.

пребро̀ждане *ср. Отгл. същ. от* преброждам.

пребройтел, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* Лице, което участвува в преброяване на населението.

пребройтелен, -лна, лно, *мн.* -лни, *прил.* Свързан с преброяване. *Преброителен лист.*

преброя̀. Вж. преброявам.

преброя̀вам, -аш, *несв.*: **преброя̀,** -ѝш, *мин. св.* -ѝх, *св.* 1. Определям количеството на нещо чрез броене. *Сега в делвите има пари ... Брой де, брой да видим как се преброяват осемнайсет шепи.* Д. Немиров *След малко той щеше да преброи парите си, да запише нещо в тефтера и ще затвори.* Йовков. 2. *Рядко.* Броя отново повторно. *Султана броеше и преброяваше всяка аспра, която трябваше да похарчи.* Дим. Талев. **преброявам се, преброя се** *страд.* и *взаим.*

преброя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* преброявам *и от* преброявам се.

пребу̀лвам, -аш, *несв.*; **пребу̀ля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Покривам, забраждам с було, кърпа и под.; забулвам. || *Обр. Вечерен сумрак е пребулил тъмната усойна гора.* Ц. Церковски. **пребулвам се, пребуля се** *възвр.* и *страд.*

пребу̀лване *ср. Отгл. същ. от* пребулвам *и от* пребулвам се.

пребу̀ля. Вж. пребулвам *и* пребулям.

пребу̀лям, -яш, *несв.*; **пребу̀ля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Пребулвам. *Далеко планината пребуля теменужен здрач.* К. Христов. **пребулям се, пребуля се** *възвр.* и *страд.*

пребу̀ляне *ср. Отгл. същ. от* пребулям *и от* пребулям се.

пребъ̀да. Вж. пребъдвам.

пребъ̀двам, -аш, *несв.*; **пребъ̀да,** -еш, *мин. св.* пребъдох, *св.* Съществувам много дълго време, навеки. *Ето жива е България и досега, здраво е царството. — И здраво ще бъде во веки веков, ще пребъдва.* Ст. Загорчинов.

прѐбърз. -а, -о, *прил.* Прекалено много бърз. *Животът е пребърз и къс, | но той от вечността е къс.* Вазов.

пребъ̀ркам. Вж. пребърквам.

пребъ̀рквам, -аш, *несв.*; **пребъ̀ркам,** -аш, *св.* 1 Бъркам основно, навсякъде. *Той се наведе, взе пушката на полицая, съблече куртката му и пребърка джобовете.* Дим. Ангелов. 2. Бъркам повторно или от време на време. *Общинската кесия е пак в негови ръце, той бърка в нея и пребърква.* Дим. Талев. *Пребърквай кашата да не загори.* **пребърквам се, пребъркам се** *възвр.* и *страд.*

пребъ̀ркване *ср. Отгл. същ. от* пребърквам *и от* пребърквам се.

пребъ̀рсвам, -аш, *несв.*; **пребъ̀рша,** -еш, *мин. св.* пребърсах, *св.* 1. Бърша всичко, изцяло; избърсвам. *Евгени извика задавено, събуди се и пребърса с длан потното си чело.* Дим. Ангелов. 2 Бърша отново, повторно. *Пребърши чашите, че не са добре избърсани.*

пребъ̀рша. Вж. пребърсвам.

пребя̀гам. Вж. пребягвам.

пребя̀гвам. -аш, *несв.*; **пребя̀гам,** -аш, *и* **пребѐгна,** пребѐгнеш, *мин. св* пребя̀гнах, *св* С бягане, с тичане отивам от едно място до друго. *Ако би могла да пребяга това открито място и да се прислони до зида на съседния двор!* Дим. Ангелов. *Офицерът бе излязъл от скривалището*

си и пребягваше от войник на войник — викаше, подканяше. Дим. Талев.

пребя̀гване *ср. Отгл. същ. от* пребягвам.

пребя̀гна. Вж. п р е б я г в а м.

прѐбял, -а, -о, *прил.* Прекалено много бял.

превà дя. Вж. п р е в а ж д а м.

превàждам, -аш, *несв.*: **превàдя,** -иш, *мин. св.* -их, *св. Разг.* Копирам, прекопирвам. *Превадих си модел за бродерия.* **преваждам се, превадя се** *страд.*

превàждане *ср. Отгл. същ. от* преваждам *и от* преваждам се.

прѐважен, -жна, -жно, *мн.* -жни, *прил.* Прекалено много важен.

превàл *м.* Най-високо място на планина, хълм или място, откъдето се преминава на отвъдната страна. *От превала се откриват отвъдните склонове със селски лозя.* К. Константинов.

превàлвам, *несв.* Само 3 *л.* превàлва. Превалявам[1].

превàлване *ср. Отгл. същ. от* превалвам.

превалѝ. Вж. п р е в а л я в а м[1].

превалѝ. Вж. п р е в а л я в а м[2] *и* п р е в а л я м.

преваля̀вам[1]. Само 3 *л.* **превалявà**, *несв.*; **превалѝ**, *мин. св.* превалѝ, *прич. мин. действ.* превалѝл, -а, -о, *мн.* превалѐли, *св.* **1.** Престава да вали. *Зароси малко и превали.* **2.** Само *несв.* Вали от време на време. *Върху стария сняг често преваляваше нов.* Йовков.

превалявам[2], -аш, *несв.*; **превалѝ**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Превалям. *Стига Габрово, заминува го, поемва Балкана ... Превалява Св. Никола, минува Шипка, Казанлък, Загора.* Ал. Константинов. **преваляввам се, преваля се** *страд.*

превалявàне[1], *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* превалявам[1]. *Облачно време с преваляванця.*

превалявàне[2] *ср. Отгл. същ. от* превалявам[2] *и от* превалявам се.

превàлям, -яш, *несв.*; **превалѝ**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* **1.** Преминавам най-високото място, превала на планина, хълм и под. и слизам от другата страна. *Така пътуваме около половин час. Още няколко завоя и ние преваляме билото* Кр. Кюлявков. **2.** За нещо, което се измерва с време — изминавам повече от половината. *Преваля пладне. Задух страшен. | И всеки дигне взор уплашен, | с ръкав избрише си челото | и дълго гледа към небото.* Яворов. *Топло лято превали, | иде есен с мрачен поглед — | лошо време, дъжд, мъгли.* П. Р. Славейков. *Като превалиха великите пости, слънцето взе да грее над земята всеки ден.* И. Волен. **превалям се, преваля се** *страд.*

превàляне *ср. Отгл. същ. от* превалям *и от* превалям се.

превантѝвен, -вна, -вно, *мн.* -вни, *прил.* (лат.). Предпазен, предохранителен. *Превантивна война. Превантивни мерки.*

превантòриум *м.* (лат.). Лечебно предпазно заведение за деца, предразположени към туберкулоза.

превàпсам. Вж. п р е в а п с в а м.

превàпсвам, -аш, *несв.*: **превàпсам,** -аш, *св. Нар.* Вапсвам повторно; пребоядисвам.

превàра, *мн.* няма, *ж.* В съчет. **в (на) превара** — със стремеж, с усилие да се изпреварят другите; в надпревара. *А китните снежинки падаха тихо, на превара и затрупваха глъхналото село.* Елин Пелин. *Земята тръпне: във превара | се вият облаци — несметно ято.* Н. Ракитин.

превàрвам, -аш, *несв.*; **превàря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* **1.** С ходене, с тичане излизам пред другите; изпреварвам. *Богдан вървеше най-напред на кон. Не позволяваше на човек да го превари.* К. Петканов. **2.** Извършвам някаква работа по-бързо отколкото друг за същото време; изпреварвам. *Аз се увличам. Започвам по-бързо да въртя, като се мъча да преваря мама.* Влайков. ‖ Извършвам нещо преди да го е извършил друг; изпреварвам. *Иванчо погледна свирепо хаджи Смион и, като съзря, че си е изул калеврата за да говори, превари го.* Вазов. **преварвам се, преваря се** *страд.* и *взаим.*

превàря. Вж. п р е в а р в а м *и* п р е в а р я м.

преварѝ. Вж. п р е в а р я в а м.

преваря̀вам, -аш, *несв.*; **преварѝ**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* **1.** Сварявам повече, отколкото е необходимо. *Преварих яйцето.* **2.** Варя, сварявам отново. *Довечера ще преваря яденето да не вкисне.* **3.** Обеззаразявам чрез варене. *Докато имаше епидемии, преварявахме водата за пиене.* **преварявам се, преваря се** *страд.*

преваря̀ване *ср. Отгл. същ. от* преварявам *и от* преварявам се.

превàрям, -яш, *несв*; **превàря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Преварвам. *Вълна вълните с шум преваря, | а на брега ронлив, | отпуснал въдица, рибаря | се взира мълчалив.* П. П. Славейков. **преварям се, преваря се** *страд.*

преведà. Вж. п р е в е ж д а м[1], п р е в е ж д а м[2] *и* п р е в е ж д а м[3].

превеждам[1], -аш, *несв.*; **преведà**, -ѐш, *мин. св.* превѐдох, *прич. мин. действ.* превѐл, *св.* Водя някого през нещо или покрай нещо. *Той преведе спътника си покрай плевника и му посочи една ниска пристройка.* Ст. Загорчинов. *Да ви преведа през бахчата, да ми видите гюла, шадравана, овошките и цветята.* Цани Гинчев. **превеждам се, преведа се** *страд.*

превѐждам[2], -аш, *несв.*: **преведà**, -ѐш, *мин. св.* превѐдох, *прич. мин. действ.* превѐл, *св.* Предавам текст, реч от един език на друг. *След това ми продиктува ... една фраза на турски ... и, като ме накара да я преведа на български, обърна се към другите за да пита, дали съм я превел добре.* Величков. *Алеко Константинов е превеждал Пушкин в стихове.* **превеждам се, преведа се** *страд.*

превеждам[3], -аш, *несв.*; **преведà**, -ѐш, *мин. св* превѐдох, *прич. мин. действ.* превѐл, *св.* **1** *Канц.* Изпращам на служба другаде; премествам. *Какво има? Превеждат ме във вашата част, господин капитан. Имам писмо.* Вежинов. **2.** Изпращам, прехвърлям сума чрез поща или банка. *Вие имате пари — във Франция и аз ще ви моля ... да ги преведете на негово име в Париж.* А. Гуляшки. **превеждам се, преведа се** *страд.*

превѐждане *ср. Отгл. същ. от* превеждам[1], превеждам[2], превеждам[3] *и от* превеждам се.

прѐвез *м. Диал.* Кърпа, с която пребулват булка; було.

прѐвес, *мн.* няма, *м.* Надмощие, превъзходство. *Скоро ще вземем превес в състезанието.*

превѐя. Вж. превявам.

превзѐма. Вж. превземам.

превзѐмам, -аш, *несв.*; **превзѐма,** -еш, *мин. св.* превзѐх, *прич. мин. страд.* превзѐт. *св.* Със сила, със сражение завладявам. *Вече много дни те се бият, превземат градове ..., достигат до бреговете на далечни морета.* Йовков. *Късно през нощта атакуваме града и го превземаме.* К. Петканов. **превземам се, превзема се** *страд.*

превзѐмам се, -аш се, *несв., сред.* Държа се неестествено, за да правя впечатление.

превзѐмане *ср. Отгл. същ. от* превземам *и от* превземам се.

превзѐмка, обикн. *мн.* превзѐмки, *ж.* Неестествено държане; преструвка.

превзѐт, -а, -о. 1. *Прич. мин. страд. от* превзема. 2 Като *прил.* — а) Който се държи неестествено, който се преструва. *Превзет човек.* б) Който е израз на неестественост, на преструване. *Превзето държане.*

превзѐто. *Нареч. от* превзет. *Държи се превзето.*

превзѐтост, -тта̀, *мн.* -и, *ж.* 1. Само *ед.* Качество на превзет. *Облечен е елегантно, но без превзетост.* Йовков. 2. Обикн. *мн.* Проява, държане на превзет; преструвки.

превзѝмам, -аш, *несв.* Превземам. **превзимам се** *страд.*

превѝвам, -аш, *несв.*; **превѝя,** -йеш, *мин. св.* превѝх, *прич. мин. страд.* превѝт, *св.* 1. Правя нещо да се огъне, да се свие надве; прегъвам. *Вятърът съскаше из иглистите клони ..., превиваше младите борове.* Вазов. 2. Вия, навивам повторно. *Превих прежедата.* **превивам се, превия се** *страд.* □ **Превивам врат (гръб)** (разг.) — а) Покорявам се, търпя гнет, тегло. *Децата ни мрат / в задушната смрад / със жадни за слънце очи, / а ние бездушно превиваме врат / и мълчим, позорно мълчим.* Вапцаров. б) Угоднича.

превѝвам се, -аш се, *несв.*; **превѝя се,** -йеш се, *мин. св.* превѝх се, *св., сред.* 1. Навеждам се, огъвам се. *Как гъста и висока е нивата, как тежат и се превиват пълните класове!* Йовков. *Крайпътните трънаци се превиват от вятъра.* К. Константинов || Вия се, извивам се (от болки, смях и др.). *Тя го завари в горната стая, че се превиваше и тръшкаше на земята от неизразими страдания.* Вазов. *Севда се преви от болка, сълзи бликнаха и я задавиха.* Г. Караславов. *Малкото турче се превиваше от смях и надаваше викове да насъсква кучетата.* Дим. Талев. 2. *Прен.* Подчинявам се, покорявам се. *Евгени се бе показал твърд, не се преви, не се преклони.* Дим. Ангелов.

превѝване *ср. Отгл. същ. от* превивам *и от* превивам се.

превѝрам, -аш, *несв.*; **превря̀,** -йш, *мин. св.* -я̀х, *прич. мин. действ.* превря̀л, -а, -о, *мн.* преврѐли, *св.* Сварявам се, вря повече отколкото е нужно. *Оризът е преврял и е станал на каша.*

превиша̀. Вж. превишавам.

превиша̀вам, -аш, *несв.*; **превиша̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* 1. Извършвам повече от определеното. *Скоро ще настигнем и превишим нормата.* 2. Само 3 *л.* Надминавам, в повече съм. *Сумата превишава двеста лева.* 3. Стоя по-високо от някого в известно отношение; превъзхождам. *Той го превишава по интелект.* 4. Излизам извън границите на приетото, позволеното. *Превишава властта си. Превишавам правата си.* **превишавам се, превиша се** *страд.*

превиша̀ване *ср. Отгл. същ. от* превишавам.

превишѐние, *мн.* няма, *ср. Книж.* Превишаване.

превѝя. Вж. превивам.

превлека̀. Вж. превличам.

превлѝчам, -аш, *несв.*; **превлека̀,** превлечѐш, *мин. св.* превля̀кох, превлѐче, *прич. мин. действ.* превля̀къл, -кла, -кло, *мн.* превлѐкли, *св.* 1. С влачене премествам от едно място на друго. *Превлякох сандъка от стаята в килера.* 2. *Нар.* Завличам нива; бранувам. *Посяхме нивата и я превлякохме.* **превличам се, превлека се** *страд.*

превод[1] *м.* Текст, реч и др., предаден от един език на друг. *Турихме там* (в Христоматията) *преводи в проза и стихове от всички знаменити класически и модерни писатели.* Вазов. *Превод от френски.*

прево̀д[2] *м.* 1. Преместване от една служба на друга. *Митя ходи в министерството — обещаха му превод.* Стаматов. 2. Препращане, прехвърляне на суми чрез банка или поща. *Той набързо обиколи няколко банки и разпореди да се направят големи преводи в Швейцария, както беше уговорил сутринта във вилата.* П. Спасов.

прево̀да̀ч *м.* Лице, което се занимава с преводи от един език на друг.

превода̀чески, -а, -о. *Прил. от* преводач.

превода̀чество, *мн.* няма, *ср.* Дейност, занимание на преводач.

превода̀чка *ж.* Жена преводач.

прево̀ден[1], -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* Който е преведен от един език на друг. *Преводна литература.*

прево̀ден[2], -дна, -дно, *мн.* -дни. *Прил. от* превод[2] (в 2 знач.). *Преводни разноски.*

прѐво̀з *м.* Превозване, транспорт. *Утрешния ден ще употребим за работа на полето и за организиране на превоза до мястото на строежа.* А. Гуляшки. *Автомобилен превоз. Железопътен превоз.*

прево̀звам, -аш, *несв.*; **прево̀зя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Возя, карам от едно място на друго; прекарвам. *Селяни превозват тухли и разни други материали.* Влайков. **превозвам се, превозя се** *страд.*

прево̀зване *ср. Отгл. същ. от* превозвам *и от* превозвам се. *Това щеше да съкрати чувствително разноските по превозването на материала.* Кр. Велков.

превозва̀ч *м.* Лице, което превозва. *И Демир се превърна на превозвач. Ще докара за магазина стока от града, ще разкара снопите до определените хармани.* А. Гуляшки.

прево̀зен, -зна, -зно, *мн.* -зни. *Прил. от* превоз; транспортен. *Превозна бригада. Превозни разноски.* □ **Превозно средство** — кола, влак, аероплан и др., което служи за превоз на пътници.

превòзя. Вж. превозвам.

превра̀т *м.* **1.** Рязка промяна в развитието на нещо. *От няколко време насам в убежденията и понятията на Марка беше се извършил значителен преврат.* Вазов. *Преврат в науката.* **2.** Смяна на власт с насилие. *Във всеки революционен преврат действуващите сили не са отделните личности, а обществените класи.* В. Коларов. *Властта беше смъкната с преврат.* Г. Караславов. *Социален преврат.*

превра̀таджия, -та, *мн.* -ии, *м. Неодобр.* Човек, който участвува или е участвувал в политически преврат.

превра̀тен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* **1.** За живот, съдба и под. — който носи изненади; непостоянен, изменчив. *И той тихо захихика, като че ли се надсмиваше над живота, който в последно време му изглеждаше толкова превратен и неразбираем.* Хар. Русев. **2.** Погрешен, лъжлив, изопачен. *Превратно тълкуване. Превратно понятие.*

превра̀тно. *Нареч. от* превратен.

превра̀тност, -тта̀, *мн.* -и, *ж.* Неочаквана промяна; обрат. *И последен път / превратностите в участта ми тежка / кат въглени сърцето ми горят.* К. Христов. *До 1833 г. той* (Рилският манастир) *е претърпявал разни изменения и превратности.* Вазов. ‖ Непостоянност, изменчивост. *Примирен с тая превратност на съдбата, той бе доволен, че все пак механата му не се затвори.* Влайков. *Новият ден започна с нова вяра в щастливите превратности на съдбата.* Св. Минков. *Превратност на щастието.*

превращѐние, *мн.* -я, *ср.* Преобразяване, изменение.

превръ̀зка *ж.* **1.** Ивица, лента от плат за предпазване на рана или болно място на тялото; бинт. *Единият от тях беше зле ранен в крака и през нечистите превръзки кръвта капеше на едри алени петна.* Смирненски. *Той започна бързо да размотава превръзката от единия си крак.* Дим. Ангелов. *Получил две рани, паднал и изостанал; нямал превръзка, разкъсал ризата си и дълго се мъчил да запуши с нея раните.* Г. Райчев. **2.** Превързване на рана. *Всеки ден ходи на превръзки.*

превръ̀щам, -аш, *несв.*; **превъ̀рна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* превърнат, *св.* **1.** Придавам друг вид, променям същността на нещо; преобразявам. *Пролетта беше подранила много и превърнала цяла Тракия в райска градина.* Вазов. *Скъперничеството ... изсушава душата на младия човек, като го превръща в найстуден егоист.* Ал. Константинов. *Тая ровка и силна земя ги сродяваше и превръщаше грижите им в слънчев сън.* К. Петканов. *Решенията на конгреса трябва да се превърнат в живо дело.* ‖ *Обр. Той знае, че е хипнотизирал цялото събрание, превърнал го е в слух.* Ал. Константинов. **2.** Прелиствам. *О дивна книго, с трепет таен превръщам твоите страници.* П. П. Славейков. **превръщам се, превърна се** *страд.* и *сред.*

превръ̀щане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* превръщам *и от* превръщам се. *Превръщане на газове в течности.*

превря̀. Вж. превирам.

превъзмòгвам, -аш, *несв.*; **превъзмòгна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* превъзмòгнат, *св.* **1.** С усилие надвивам някаква трудност; преодолявам, справям се. *Приключенията, които преживя, изпитанията, които превъзмогна..., бяха го направили по-мъдър и по-сериозен.* Елин Пелин. ‖ Излизам, оказвам се по-силен; надделявам. *Превъзмогвам себе си. Превъзмогвам смущението си.* **превъзмогвам се, превъзмогна се** *страд.*

превъзмòгване *ср. Отгл. същ. от* превъзмогвам *и от* превъзмогвам се.

превъзмòгна. Вж. превъзмогвам.

превъзна̀сям, -яш, *несв.*; **превъзнеса̀,** -ѐш, *мин. св.* превъзнѐсох, *прич. мин. действ.* превъзнѐсъл, -сла, -сло, *мн.* -сли, *св.* Възхвалявам, въздигам прекалено много. *Ту превъзнасях мъдростта човешка, / ту я проклинах — безнадежден фар.* Величков. **превъзнасям се, превъзнеса се** *страд.* и *сред.*

превъзна̀сяне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* превъзнасям *и от* превъзнасям се.

превъзнеса̀. Вж. превъзнасям.

превъзпита̀вам, -аш, *несв.*; **превъзпѝтам,** -аш, *св.* Давам друго, по-добро възпитание. *Вие можете да превъзпитате човека и да си въобразите най-после, че сте го коренно изменили.* А. Страшимиров. **превъзпитавам се, превъзпитам се** *страд.* и *сред.* *И най-лошо възпитаните деца могат да се превъзпитат.*

превъзпита̀ване *ср. Отгл. същ. от* превъзпитавам *и от* превъзпитавам се.

превъзпита̀ние *ср.* Даване на друго възпитание; превъзпитаване.

превъзпита̀телен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който се отнася до превъзпитание. *Превъзпитателна работа.*

превъзсъзда̀вам, -аш, *несв.*; **превъзсъзда̀м,** -дадѐш, *мин. св.* -да̀дох, *прич. мин. действ.* -да̀л, *св. Книж.* Възсъздавам отново нещо; пресъздавам. **превъзсъздавам се, превъзсъздам се** *страд.* *Нищо, че може да е измислена тая история или вярна. Но в нея наистина има нещо хубаво, което тъй се харесва, примамва и затова се превъзсъздава в толкова форми.* Йовков.

превъзхòден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* Който далеч надминава другите по качество; отличен. *Планът ви е превъзходен, много добре обмислен, но едва ли ще го приложим.* Дим. Димов. *Превъзходна гледка. Превъзходно вино.* ◻ **Превъзходна степен** (грам.) — форма на прилагателно или наречие, която означава най-висока степен.

превъзходѝтелство, *мн.* -а, *ср. Офиц.* Титла и обращение към високопоставено лице. *Негово превъзходителство ме праща в Гюргево да тръгна без забава!* Вазов.

превъзхòдно. *Нареч. от* превъзходен.

превъзхòдство, *мн.* няма, *ср.* Изпъкване с по-положителни, по-ценни качества от други лица или предмети; превъзхождане, предимство. *Говореше с лекота и тъй убедително, че всеки, който го слушаше, неволно признаваше превъзходството му.* Йовков. *Адвокатът изведнаж почувствува духовното превъзходство на този недипломиран интелигент.* Кр. Велков. *При това грамадно неравенство в числото на хората и в превъзходството на оръжията мислимо ли беше какво-годе противостояние от страна на перущене?* З. Стоянов.

превъзхождам, -аш, *несв.* Стоя по-горе от други с някакви качества; надминавам. *Спираме се на тая дама не защото тя превъзхожда другите..., а чисто и просто затуй, че на нея именно провидението е отсъдило да играе ролята на героиня в разказаната по-долу история.* Св. Минков. *Неприятелят ни превъзхожда по численост.*

превъзхождане *ср. Отгл. същ. от* превъзхождам.

превъоръжа. Вж. превъоръжавам.

превъоръжавам, -аш, *несв.*; **превъоръжа,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Въоръжавам с ново оръжие, с нови средства за борба. *Нашата партия се разви, преобразува и идейно превъоръжи в марксистко-ленински дух.* Г. Димитров. *Превъоръжавам войска.* **превъоръжавам се, превъоръжа се** *възвр.* и *страд.*

превъоръжаване *ср. Отгл. същ. от* превъоръжавам *и от* превъоръжавам се. *Превъоръжаване на войска.*

превъплотя. Вж. превъплотявам *и* превъплощавам.

превъплотявам, -аш, *несв.*; **превъплотя,** -йш, *мин. св.* -йх, *св. Остар.* Превъплътявам. **превъплотявам се, превъплотя се** *сред.*

превъплотяване, *мн.* -ия, *ср. Остар. Отгл. същ. от* превъплотявам *и от* превъплотявам се; превъплътяване.

превъплощавам, -аш, *несв.*; **превъплотя,** -йш, *мин. св.* -йх, *св. Остар.* Превъплътявам, превъплъщавам. **превъплощавам се, превъплотя се** *сред.*

превъплощаване, *мн.* -ия, *ср. Остар. Отгл. същ. от* превъплощавам *и от* превъплощавам се; превъплътяване.

превъплощение, *мн.* -я, *ср. Остар.* Превъплъщение.

превъплътя. Вж. превъплътявам *и* превъплъщавам.

превъплътявам, -аш, *несв.*; **превъплътя,** -йш, *мин. св.* -йх, *св. Книж.* Въплътявам в друг, нов образ, вид. **превъплътявам се, превъплътя се** *сред. Той се превъплътяваше майсторски в много образи на световната драматургия.*

превъплътяване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* превъплътявам *и от* превъплътявам се.

превъплъщавам, -аш, *несв.*; **превъплътя,** -йш *мин. св.* -йх, *св.* Превъплътявам. **превъплъщавам се, превъплътя се** *сред.*

превъплъщаване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* превъплъщавам *и от* превъплъщавам се.

превъплъщение, *мн.* -я, *ср.* Пресъздаване, претворяване в друг, нов образ; превъплътяване. *Актьорите владеят великото изкуство на превъплъщението, чрез което създават различни образи.*

превървя. Вж. превървям.

превървя се. Вж. превървявам се.

превървявам се, -аш се, *несв.*; **превървя се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *прич. мин. действ.* превървял се, -а се, -о се, *мн.* превървели се, *св.. сред.* Само *мн.* и 3 *л. ед.* Минаваме в голям брой един след друг през някъде. *Цял ден се превървяваха да гледат изложбата.*

превървяване *ср. Отгл. същ. от* превървявам се.

превървям, -яш, *несв.*; **превървя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Нанизвам, надявам. *Ще я (делвата) превървим на една върлина и ще я носим двамата.* Йовков. 2. Навървям наново *Трябва да превървя мрежата с нова връв.* **превървям се, превървя се** *страд.*

превървяне *ср. Отгл. същ. от* превървям *и от* превървям се.

превържа. Вж. превързвам.

превързвам, -аш, *несв.*; **превържа,** -еш, *мин. св.* превързах, *св.* 1. Слагам превръзка. *Лазар проми раната на Вардарски, разкъса една своя прана риза и го превърза.* Дим. Талев. *Стопанката превърза раната ми, наложи я с мехлем от суха трева.* Я. Каралийчев. 2. Връзвам наоколо, прикрепвам с връзване. *Граби Личо и превързва | снопове дебели.* Ц. Церковски. *Покачиха Борко на магарето, затрупаха го със сено, превързаха сеното и потеглиха.* М. Марчевски. *Превързала бе главата си с шарена шамия.* 3. Връзвам повторно, по друг начин. *Тоз чисти пушка, друг развързаните рани | превързва.* П. П. Славейков. **превързвам се, превържа се** *възвр.* и *страд.*

превързочен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* (рус.). 1. Който е определен за превързване на рани. *Превързочен материал. Превързочен пункт.* 2. Като *същ. ж.* **превързочна** — стая, отделение в болница, гдето превързват рани. *Една сутрин виковете и охканията в превързочната ме събудиха по-рано от всякога.* Йовков.

превърна. Вж. превръщам.

превъртам, -аш, *несв.*; **превъртя,** -йш, *мин. св.* -йх, *прич. мин. действ.* превъртял, -а, -о, *мн.* превъртели, *прич. мин. страд.* превъртян, -а, -о, *мн.* превъртени, *св.* 1. Обръщам, завъртам в пълен кръг. *Ти прощавай, че те дигнах от сън — каза бай Нончо, като превърташе ключа.* Я. Гуляшки. *Никой не ще може да превърти колелото на историята към политическото минало на България.* Г. Димитров. ‖ Премятам, обръщам. *Той попрегледа писмото, превъртя го между пръстите си и каза.* Йовков. 2. Въртя, навивам повече, отколкото е потребно, необходимо. *Превъртях ключа на часовника и пружинката се развали.* **превъртам се, превъртя се** *възвр., страд.* и *сред. Те (птиците) се превъртат във въздуха като акробати..., впущат се ту на една, ту на друга страна.* Ем. Станев. *Тялото ѝ (на вълчицата) се изпъваше като дъга и голямата ѝ опашка се превърташе във въздуха.* Йовков.

превъртане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* превъртам *и от* превъртам се.

превъртвам, -аш, *несв.*; **превъртя,** -йш, *мин. св.* -йх, *прич. мин. действ.* превъртял, -а, -о, *мн.* превъртели, *прич. мин. страд.* превъртян, -а, -о, *мн.* превъртени, *св.* Превъртам. *Кутмака превъртваше една пръчица в ръцете си и смирен, гледаше към земята.* Йовков. **превъртвам се, превъртя се** *възвр., страд.* и *сред.*

превъртване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* превъртвам *и от* превъртвам се.

превъртя. Вж. превъртам, превъртвам *и* превъртявам.

превъртявам, -аш, *несв.*; **превъртя,** -йш,

мин. св. -я̀х, *прич. мин. действ.* превъртя̀л, -а, -о, *мн.* превъртѐли, *прич. мин. страд.* превъртя̀н, -а, -о, *мн.* превъртѐни, *св.* Превъртам. **превъртявам се, превъртя се** *възвр., страд.* и *сред.*

превъртя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* превъртявам *и от* превъртявам се.

превя̀вам, -аш, *несв.*; **превѐя, -ѐеш,** *мин. св.* превя̀х *и* превѐях, *прич. мин. действ.* превя̀л, -а, -о, *мн.* превѐли, *и* превѐял, *прич. мин. страд.* превя̀т, -а, -о, *мн.* превѐти, превя̀н, -а, -о, *мн.* превѐни, *и* превѐян, *св.* 1. Подлагам нещо отново, повторно на веене. на духане. *Трябва да превеем житото, че се е затоплило.* 2. За вятър — преставам да вея, да духам. **превявам се, превея се** *страд.*

превя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* превявам *и от* превявам се.

прега̀звам, -аш, *несв.*; **прега̀зя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Преминавам с газене. *Прегазиха речицата с боси крака и влязоха в пещерата.* Вазов. 2. Премачквам, сгазвам с кола и др. *Карай! Право срещу тях! Стъпчи ги, прегази ги, убий ги!* Йовков. ‖ *Прен.* Унищожавам, разсипвам. *Султанът ще дигне всичко живо да ни прегази: турци, араби, кюрди и какви ли не.* Дим. Талев. **прегазвам се, прегазя се** *страд.*

прега̀зване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* прегазвам *и от* прегазвам се.

прега̀зя. Вж. прегазвам.

прега̀рям[1], -яш, *несв.*; **прегоря̀,** -йш, *мин. св.* -я̀х, *прич. мин. действ.* прегоря̀л, -а, -о, *мн.* прегорѐли, *св.* 1. Повреждам се от силен огън или от нагорещяване; изгарям. *Напой ги, нахрани ги,... а после ти се смеят, че гостбата ти била прегоряла..., че ракията ти била слаба!* Каравелов. *Огънят е силен и лукът може да прегори. Бушоните прегоряха.* ‖ За посеви и пр. — изсъхвам, повреждам се от силен слънчев пек; изгарям. *Слънцето още по-силно запече, запали въздуха. Храните прегоряха.* К. Петканов. *Мисля да почна тия дни да кося моите ливади по високите места, догде не са взели да прегарят.* Цани Гинчев. *Полето беше прегоряло вече, на много места се чернееха разорани стърнища.* Г. Караславов. 2. Привършвам, свършвам да горя; догарям. *И без сърце сядам пак край огъня, който е почнал да прегаря* Влайков. ‖ *Обр. И всяка човешка умора / и болка тук тихо прегаря.* Багряна. *Той прегоря, заглъхна скръбта му по загубения близък човек.* 3. *Нар.* За дойно добиче — преставам да давам мляко.

прега̀рям[2], -яш, *несв.*; **прегоря̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Повреждам със силен огън или с горещина; изгарям. *Хлебарят пак е прегорил хляба. Внимавай да не прегориш дрехата като я гладиш.* ‖ За слънце — изгарям, изсушавам, като напичам силно. *Слънце пече — класове прегаря, / вятър вее — едро жито рони.* Нар. пес. **прегарям се, прегоря се** *страд.*

прега̀ряне *ср. Отгл. същ. от* прегарям[1], прегарям[2] *и от* прегарям се.

прегладнѐя. Вж. прегладнявам.

прегладня̀вам, -аш, *несв.*; **прегладнѐя,** -ѐеш, *мин. св.* прегладня̀х, *прич. мин. действ.* прегладня̀л, -а, -о, *мн.* прегладнѐли, *св.* 1. Огладнявам извънредно много; изгладнявам. *Хайде да вечеряме, че както съм прегладнял — от обед не съм турял залък в устата си.* Г. Райчев. 2. Губя апетит поради силно изгладняване. *Върна се прегладнял и омърлушен — през целия ден бе скитал из полето около града.* Дим. Талев.

прегладня̀ване *ср. Отгл. същ. от* прегладнявам.

прегла̀дя. Вж. преглаждам.

прегла̀ждам, -аш, *несв.*; **прегла̀дя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Гладя повторно, отново. 2. Гладя повече, отколкото е необходимо. **преглаждам се, прегладя се** *страд.*

прегла̀ждане *ср. Отгл. същ. от* преглаждам *и от* преглаждам се.

прѐглас *м. Грам.* Промяна, изменение на една гласна в друга при определени условия.

прегласѝ се. Вж. прегласявам се *и* прегласям се.

преглася̀вам се, -аш се, *несв.*; **прегласѝ се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св., сред. Грам.* За гласна — изменям глесежа си.

преглася̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* прегласявам се.

прегла̀сям се, -яш се, *несв.*; **прегласѝ се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св., сред. Грам.* Прегласявам се.

прегла̀сяне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* прегласям се.

прѐглед *м.* 1. Последователно разглеждане на много неща, обикн. с цел за преценка. *Преглед на провинциалния печат. Преглед на художествената самодейност.* 2. Преглеждане на някого или на нещо. *Комитетът се сбира за да преглежда представена за преглед пиеса.* П. П. Славейков. *Медицински преглед. Митнически преглед. Преглед ка машината.* 3. *Разг.* Кинопреглед. *Закъснях за киното и изпуснах прегледа.*

преглѐдам. Вж. преглеждам.

прѐгледен, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* Който е ясен за разбиране; от който всичко се вижда ясно. *Прегледен план. Прегледна таблица.*

прѐгледно. *Нареч. от* прегледен. *Диаграмите са дадени прегледно.*

прѐгледност, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* Качество на прегледен. *Най-ценното в неговия нов роман е прегледността и простотата на сюжета.*

преглѐждам, -аш, *несв.*; **преглѐдам,** -аш, *св.* 1. Последователно разглеждам много неща. *Мама е извадила новите татови дрехи, преглежда ги, чисти ги.* Влайков. *От там той тръгна през мерата и прегледа всички ниви и ливади на Станкиния баща.* Елин Пелин. 2. Разглеждам, изследвам внимателно, обикн. за да установя нещо. *Че ти може да си болен и да заразиш цялото село. Събличай се да те прегледам.* Йовков. *Взех ръкописа, прегледах го, поправих го, турнах му някоя и друга запетайка и му го върнах.* Елин Пелин. *Те преглеждат помпата и откриват, че тя може да се поправи веднага и да заработи с пълни сили.* Г. Караславов. 3. Хвърлям бегъл, общ поглед върху писаното във вестник, книга и под. *Поръча коняк, взе вестник, прегледа го, не се докосна до чашата и се замисли.* Стаматов. **преглеждам се, прегледам се** *страд.* и *сред. Трябва перо по перо да се проверят сметките му, разписките му една по една да се прегледат.* Влайков. *Ако си болен, има доктори, иди прегледай се, ще ти дадат нещо.* Йовков.

преглѐждане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* преглеждам *и от* преглеждам се. *На масата... лежаха куп ученически тетрадки, които чакаха ред за преглеждане.* Ц. Церковски.

прѐглупав, -а, -о, *прил* Който е прекалено глупав.

преглъ̀тна. Вж. преглъщам *и* преглътам.

преглъ̀щам, -аш, *несв.*; **преглъ̀тна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* преглътнат, *св.* **1.** С гълтане прокарвам храна или течност през хранопровода. *Почна да мляска с един чудесен апетит, като издуваше със залъците ту единия, ту другия образ и час по час опъваше шията си, за да може да преглътне сухия хлебец.* Ал. Константинов. *Тя се сили, едвам дъвче и с мъка преглъща.* Влайков. *Тя излезе бързо и се върна с чаша вода, която той с мъка изпи. С мъка отвори уста, с мъка преглътна водата* Л. Стоянов. || Правя мускулни движения с глътката, като че ли гълтам. *То дишаше с полуотворена уста, после преглътна и облиза устните си.* Дим. Талев. **2.** *Прен.* Помирявам се без протест, понасям мълчаливо някаква обида, оскърбление, нещо неприятно. *Ето защо не можеше току тъй да преглътне това понижение.* Влайков. *На баща му ще е мъчно, но той е корав, ще преглътне всичко и никому няма да издаде мъката си.* Г. Караславов. **преглъщам се, преглътна се** *страд.* □ **Преглъщам горчивия хап** — изживявам, приемам безропотно нещо неприятно, което не съм могъл да избягна. *От своя страна Матей Матов смяташе, че старият предприемач ще преглътне горчивия хап и ще се примири.* Л. Стоянов. **Преглъщам думите (приказките) си** (разг.) — премълчавам нещо, което току-що съм щял да кажа. *Отвори уста, като че иска да рече нещо, ала преглътне си приказката сама — тя с приказки не може изказа сладката скръб на песента, в която се топи нейното майчино сърце.* П. Ю. Тодоров.

преглъ̀щане *ср. Отгл. същ. от* преглъщам *и от* преглъщам се.

прегова̀рям¹, -яш, *несв.*; **прегово̀ря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Повтарям нещо учено, за да го запомня по-добре. *Те с отворени книжки бръмчеха като рой пчели и преговаряха за последен път уроците си.* Вазов. *Преговарям ролята си.* **преговарям се, преговоря се** *страд.*

прегова̀рям², -яш, *несв.* Водя преговори. *Какво искате? — Само пълномощие да преговарям от името на всички.* Дим. Димов. *Той не искаше да преговаря с партизаните, а изпращаше да ги преследват.*

прегова̀ряне *ср. Отгл. същ. от* преговарям¹, преговарям² *и от* преговарям се

прѐговор *м.* Повтаряне на нещо учено, за да се запомни. *Последният срок от учебната година на учениците е определен за преговор.*

прѐговорен, -рна, -рно, *мн.* -рни, *прил.* Който се отнася до преговор. *Преговорен урок. Преговорен час.*

прѐговори, *ед.* няма, *м.* Разговори между представители на две или повече страни за постигане на съгласие по някои въпроси. *Нашите искания са отхвърлени и преговорите с господарите пропадат... Делегатите, които изпратихме да преговарят, са арестувани.* Дим. Димов. *Преговори за примирие. Търговски преговори.*

прегово̀ря. Вж. преговарям¹.

прѐголя̀м, -а, -о, *мн.* прѐголѐми, *прил.* Който е прекалено голям. *Преголяма обич. Преголямо любопитство.*

прегоря̀. Вж. прегарям¹, прегарям² *и* прегорявам.

прегоря̀вам, -аш, *несв.*; **прегоря̀,** -йш, *мин. св.* прегорях, *св.* Прегарям¹.

прегоря̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* прегорявам.

прегостя̀. Вж. прегощавам.

прегоща̀вам, -аш, *несв.*; **прегостя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Гощавам изобилно. *Посрещнаха ни хората, гостиха ни и прегостиха.* **прегощавам се, прегостя се** *страд.*

прегра̀бча. Вж. преграбчвам.

прегра̀бчвам, -аш, *несв.*; **прегра̀бча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Сграбчвам, като обхващам с две ръце. *Калитко я преграбчи отново и повлече нагоре, без да обръща внимание на нейните стонове.* Ив. Хаджимарчев. *Той прeграбчи камъка с две ръце, като го подпираше на пояса си, и го заснема.* Йовков. **прeграбчвам се, прeграбча се** *страд.*

прегра̀бчване *ср. Отгл. същ. от* прeграбчвам *и от* прeграбчвам се.

прегра̀да *ж.* **1.** Изправена дълга плоскост обикн. от дъски или препречено дърво и др. за отделяне едно място от друго. *И Койчо прибързa та разтури преградата и пусна добитъка у какиния Динин двор.* Влайков. *Напролет ще им построим отделно помещение* (на трактористите), *а сега ще ги отделим с дъсчена преграда.* А. Гуляшки. **2.** Пречка, препятствие. *Един окоп ще се изкопае като преграда на пътя.* Дим. Талев *Реката придойде и събори всички прегради.* || *Обр. О, слава вам, юнаци млади, | че вий умряхте с вик: напред! | че никакви беди, прегради : не спряха вашия полет!* Вазов. **3.** Отделна част в помещение, шкаф и др. *Петко току се мушна в преградата при теленцата, гали ги и им се радва.* Кр. Григоров. *Книгата ми е в лявата преграда на шкафа.*

прегра̀ден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* Който служи за преграда, който прегражда нещо. *Щом я видя, той вдигна преградната дъска на тезгяха и излезе да я посрещне.* Г. Райчев. □ **Преграден огън** (воен.) — артилерийска стрелба, която пречи на предвижването на подкрепление.

прегра̀дка *ж.* Малка или ниска преграда (в 1 и 3 знач.). *Вътрешността ѝ е един лабиринт от прегрaдки и тъмни олтарчета, в които можеш да се изгубиш.* Вазов. *Надя бе намерила в един шкаф голяма санитарна чанта с много прегрaдки и внушителен червен кръст на лицевата страна.* К. Ламбрев. *Една турска лира петимен съм да се намира, за всеки случай, в средната преградка на кесията ми.* Ал. Константинов.

преградя̀. Вж. преграждам.

прегра̀ждам, -аш, *несв.*; **преградя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Отделям, разделям нещо с преграда. *Утре ще преградим* (за сърнето) *временно един ъгъл, а после ще му направим кошарка.* Ем. Станев. *Къщата, която бе голяма и имаше от две страни стълби, той прегради на две.* Елин Пелин. **преграждам се, преградя се** *страд.* □ **Преграждам пътя на някого или на нещо**

— попречвам на движението на някого или на разпространението на нещо. *Ние ще издигнем огромни стени от камък, ще преградим пътя на ледената вода и ще съградим големи планински езера — язовири.* А. Каралийчев. *Той прегради пътя на Найден и се подпря с ръка на рамото му.* Г. Райчев.

прегра̀ждане *ср. Отгл. същ. от* преграждам *и от* преграждам се.

прегра̀квам, -аш, *несв.*; **прегра̀кна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Почвам да говоря с дрезгав и нисък глас, поради силно викане, настинка или друго нещо. *Намериха и гайдар. Играха, пяха, викаха, ревaха, докато прегракнаха.* Чудомир.

прегра̀кване *ср. Отгл. същ. от* прегракввам. *Приказваха с висок глас, крещяха до прегракване.* К. Петканов.

прегра̀кна. Вж. прегракввам.

прегреша̀. Вж. прегрешавам.

прегреша̀вам, -аш, *несв.*; **прегреша̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Извършвам прегрешение. *Омръзнало й беше това мълчание, дотегнало й беше да гледа как всички трепереха пред него, без да бяха прегрешили в нещо.* Г. Караславов.

прегреша̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* прегрешавам.

прегрешѐние, *мн.* -я, *ср.* 1. *Църк.* Непозволена постъпка от гледище на религиозния морал; грях. *Сестра Ксения сама е изкупила прегрешенията си и господ й е простил.* Ст. Загорчинов. 2. Провинение. *Той гледаше трезво на прегрешенията на предателя и ги съдеше строго.* Дим. Талев. *Децата, въпреки днешното им прегрешение, красяха трапезата.* Ц. Церковски.

прегрѐя. Вж. прегрявам.

прегриза̀. Вж. прегризвам.

прегрѝзвам, -аш, *несв.*; **прегриза̀,** -ѐш, *мин. св.* прегрѝзах, *св.* Прекъсвам с гризане. *Единакът* (вълкът) *успя да обхване с яката си назъбена челюст долния край на шията му* (на елена) *и прегриза гърлото.* Орлин Василев. **прегризвам се, прегриза се** *страд.*

прегрѝзване *ср. Отгл. същ. от* прегризвам *и от* прегризвам се.

прегрупѝрам, -аш, *несв.* и *св.* Групирам отново, по нов начин. *Поручик Манев прегрупира бързо взводовете.* Вежинов. **прегрупирам се** *страд.* и *сред.*

прегрупѝране, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* прегрупирам *и от* прегрупирам се.

прегръ̀дка *ж.* 1. Прегръщане. *И заканата си гнявна / със прегръдка замени!* Вазов. *Раздялата с майката стана с много прегръдки и сълзи.* 2. Обикн. *мн.* Мястото между гърдите и ръцете при прегръщане; обятия. *И се връщаше разплакана в прегръдката на една или друга от сестрите.* Л. Стоянов. *И той сложи сеното, що го носеше в прегръдката си, пред воловете.* Влайков. □ **С отворени прегръдки (посрещам, приемам)** — радостно, с готовност, радушно (посрещам, приемам); с отворени обятия.

прегръ̀щам, -аш, *несв.*; **прегъ̀рна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* прегърнат, *св.* 1. Обхващам с една или с две ръце и притискам до гърдите си като израз на обич, нежност. *Прегърна майка Чавдара, / в очи го черни целуна.* Ботев. *Ела ме, майко, прегърни / и в красно чело целуни / — ... / А аз ще либе прегърна / с кървава ръка през рамо.* Ботев. *Да отмъстим, братко, да отмъстим, — казваше му и го прегръщаше Огнянов.* Вазов. 2. Обхващам някого или нещо с ръце и го държа или нося. *Стрина Венковица поведе невястата, баба Вела прегърна детето и някак тържествено тръгнаха за в черкова.* Влайков. *Той прегърна колената си, отпусна глава на тях и се замисли.* Г. Караславов. 3. *Прен.* Отдавам се изцяло на някаква идея, обществена дейност и под. *И той прегърна в душата си с ентусиазъм народното дело.* Вазов. *Аз, като председател на училищното настоятелство, прегръщам тая идея, ръкоплескам й, одобрявам я* Йовков. *Когато животът изтъкне други интереси, той ще прегърне и тях, ще тръгне с тях.* П. П. Славейков. **прегръщам се, прегърна се** *страд.* и *взаим.* *Селяните се прегръщат като братя.* Йовков.

прегръ̀щане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* прегръщам *и от* прегръщам се. *Най-после дойде часът за тръгване. Плачовете екнаха наново, започнаха се прегръщания, вайкания.* Д. Немиров.

прегря̀вам, -аш, *несв.*; **прегрѐя,** -ѐеш, *мин. св.* прегря̀х *и* прегрѐях, *прич. мин. действ.* прегря̀л, -а, -о, *мн.* прегрѐли, *и* прегрѐял, *прич. мин. страд.* прегря̀н, -а, -о, *мн.* прегрѐни, прегря̀т, -а, -о, *мн.* прегрѐти, *и* прегрѐян, *св.* 1. Нагрявам повече отколкото е необходимо. *Прегрях ютията.* 2. Загрявам нещо на огън повторно; претоплям. *Яденето изстина, трябва да го прегрея.* **прегрявам се, прегрея се** *страд.*

прегря̀ване *ср. Отгл. същ. от* прегрявам *и от* прегрявам се.

прегъ̀вам, -аш, *несв.*; **прегъ̀на,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* прегъ̀нат, *св.* 1. Свивам, преплащам, сгъвам хартия, плат и др. *Той отиде до масата, прочете пак писмото, прегъна го на четири ... и сложи го на масата.* Вазов. *Донесе електрическа ютия и едно одеяло, което прегъна на четири.* Дим. Ангелов. 2. Превивам, огъвам. *Това беше талигата на чичо му Киро, който седеше отпред с прегънати крака, стиснал здраво юздите.* Г. Караславов. *Прегъвам гръб под голямата тежест.* **прегъвам се, прегъна се** *страд.* и *сред.* *Високите брястове се прегъваха от силата на вятъра.* Вазов. *Когато върви, колената му се прегъват и цялото му тяло се криви и полюлява ту на една, ту на друга страна.* Йовков.

прегъ̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* прегъвам *и от* прегъвам се.

прегъ̀вка *ж.* Мястото, гдето е прегънато нещо; прегънка.

прегъ̀лтам, -аш, *несв.*: **преглъ̀тна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* преглъ̀тнат, *св.* Преглъщам. *Боли ме гърлото, когато прегълтам.* **прегълтам се, преглътна се** *страд.*

прегъ̀лтане *ср. Отгл. същ. от* прегълтам *и от* прегълтам се.

прегъ̀на. Вж. прегъвам.

прегъ̀нка *ж.* Прегъвка.

прегъ̀рбвам, -аш, *несв.*; **прегъ̀рбя,** -иш, *мин. св* -их, *св.* Правя някого да стане гърбав. *И лека-полека предишните грижи и мисли се върнаха пак, прегърбиха снагата му и набърчиха неговото чело.* Ст. Загорчинов. **прегърбвам се, прегърбя се** *възвр.* и *страд.*

прегърбвам се, -аш се, *несв.*; **прегърбя се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* **1.** Ставам гърбав; изгърбвам се. *Дядо Мирьо съвсем остаря, прегърби се и престана да ходи на лов.* Ем. Станев. *Срещнеш го на пътя — сгушил се, прегърбил се, заклатил се едва-едва с тояжка в ръка.* Влайков. **2.** Навеждам се напред, та ставам като гърбав; привеждам се. *Такава ниска и тясна врата, че, за да влезе човек, трябва одве да се прегърби.* Ст. Загорчинов.

прегърбване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* прегърбвам *и от* прегърбвам се.

прегърбя. Вж. прегърбвам *и* прегърбям.

прегърбя се. Вж. прегърбвам се *и* прегърбям се.

прегърбям, -яш, *несв.*; **прегърбя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Прегърбвам.

прегърбям се, -яш се, *несв.*; **прегърбя се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Прегърбвам се.

прегърна. Вж. прегръщам.

пред *предл.* **1.** За означаване на място откъм лицето или лицевата страна на нещо. *Пред мене се зеленее и разстила в омайната си хубост Софийското поле.* Вазов. *Уморените добичета се спряха. Боне отиде пред тях и ги замилва по челата.* Елин Пелин. *В градината пред къщата имаше много цветя.* || В образни изрази. *Пред мен животът млад разкри | нетленната си красота.* Дебелянов. *Тя не знае какво ще прави после. Но тя има една далечна надежда пред себе си.* Елин Пелин. *Тежкото съмнение... изчезна: тя стоеше пред истината!* Вазов. *Еньо стоеше изправен пред едно престъпление, пред едно свършено нещо,... и пред неговата мисъл като че нямаше вече нищо.* Елин Пелин. *Пред нас стои неотложна задача. Той бездействува пред трудностите.* **2.** За посочване на непосредна близост по място до някого или до нещо. *Вагоните се заклатиха, блъснаха се един о други и загърмяха върху релсите. След обяд пристигнаха на последната спирка пред Владая.* К. Петканов. *Фернандес | лежи в полята | пред стените на Мадрид.* Вапцаров. **3.** За посочване непосредна близост по време преди настъпването или появяването на нещо; преди. *Домашните бяха вечеряли и легнали да преспят краткия летен сън, за да станат рано пред зори за жетва.* Елин Пелин. *В Люляково най-после се приготвиха за жетва и на утрешния ден,... пред Петровден, щяха вече да започват.* Йовков. *Тъкмо това затишие е подозрително — то е затишие пред буря.* Л. Стоянов. *Търговската фирма е пред фалит. Врагът е пред капитулация.* **4.** За означаване при наличността на какво или поради какво става нещо; при. *Пред внушителния вид на този старец дядо Недко неволно се смути.* Йовков. *Баба Ерина за всичко се досещаше и тръпнеше пред мисълта, че ще доживее да види синовете си разделени.* К. Петканов. *Чумакът още дърпаше Монката, но пред строгия поглед на Гроздана тежките му лапи се отпуснаха.* Йовков. *Как ще си постигна целта, с какви средства не знам още, но пред нищо не ще се спирам.* В. Друмев. *Изпитвам страх пред неизвестността.* **5.** За означаване по отношение на кого или що се изпитва някакво чувство, се проявява някакво качество; по отношение на. *Всички граждани на Народната република България са равни пред закона.* Конст., чл. 71. *Те... отиваха и се връщаха все с това изражение на лицата, печално-спокойно, в което се четеше една безпределна покорност пред съдбата.* Величков. *Кирчо се показа на къщната врата, но той се престори, че не го вижда. Почувствува срам пред детето си.* К. Петканов. *Той е виновен пред мене. Остана глух пред молбите му. Спокоен пред съвестта си.* **6** За означаване към кого или към що е отправено някакво действие или по отношение на кого се извършва действието. *Общинските и околийските народни съвети дават отчет пред избирателите за извършеното от тях.* Конст., чл. 52. *Той даде обещание да изповяда всичко пред брата си.* Елин Пелин. *Сгреших много и пред вас, и пред себе си.* Елин Пелин. *Той се извини пред учителя си. Той го наклевети пред приятелите му. Отсрамихме се пред гостите. Раболепничи пред началството. Ходатайствувам пред някого. Прекланям се пред таланта му.* **7.** За означаване в присъствието на кого става известно действие. *Не си щяла да говориш с него и си го засрамила пред момите.* Елин Пелин. *Срам го е да се покаже пред хората. Изказвам мнението си пред някого. Обеща пред всички, че ще изпълни бащината си воля.* **8.** Обикн. при глаголи като предпочитам, поставям, имам преимущество и под. — за означаване, че нещо стои по-горе, има преднина в сравнение с друго; над. *Вашият живот и вашите челяди и вашите къщи са нищо пред освобождението на България,... пред честта на България!* Вазов. *Предпочитам ябълки пред круши. Имам предимство пред него.* □ **Имам пред вид** (книж.) — взимам под внимание, съобразявам се с нещо. **Пред вид на...** (книж.) — поради.

преда̀, -ѐш, *мин. св.* прѐдох, *прич. мин. действ.* прел, *несв.* **1.** Правя, точа нишка като усуквам вълна, памук и под. *Бе купила няколко оки вълна, пра я, влачи я, и сега бе надянала хурка да преде.* Дим. Талев. *Война седеше самичка на прага на воденицата и предеше на хурка.* Елин Пелин. *Райка бе седнала да шие кенета на ръкави, а майка ѝ предеше край нея на чекръка.* Влайков. **2.** *Прен.* За котка и др. — издавам особен звук, който напомня вретено при предене; мъркам. *Дядото дреме, котето преде, а момченцето си шепне нещо.* Д. Немиров. **преда се** *страд.* □ **Тънко преда** (разг.) — Не ми стигат парите, живея в оскъдица.

преда̀вам, -аш, *несв.*; **преда̀м,** предадѐш, *мин. св.* преда̀дох, *пов.* преда̀й, преда̀йте, *прич. мин. действ.* преда̀л, *св.* **1.** Давам някому нещо, което съм получил. *Добрият Иван... обеща незабавно да предаде писмото ѝ.* Вазов. *Той бръква под възглавницата и ми подава прост син плик. — Ако стигнеш по-рано в София или... стане нещо с мен, предай го, моля ти се.* Л. Стоянов. || Давам някому нещо да го даде на друг. *Някакъв непознат младеж го пресрещнал и му предал увити във вестник позиви.* Дим. Ангелов. **2.** Казвам на друг нещо, което са ми казали. *Днес ми разправиха и тази история подробно и аз ще ви я предам тъй, като че съм бил там.* Ал. Константинов. *Фелдфебелът! Фелдфебелът при ротния! Предавай! Един след други услужливо се подемат тия викове и като ехо се отдалечават към края на ротата.* Йовков. *Ко-*

гато той им предаде думите на Ян Бибиян, те се разпищяха и разбягаха. Елин Пелин. *Предайте моите поздрави.* || *Обр. И гръмна първата пушка. Гръма с гръм посрещна първият хълм и през дола с рев го предаде на втория, с ръмжение го поема третият.* Ал. Константинов. 3. Давам в ръцете на някого; поверявам. *Щом стигнахме на станцията, предадохме на съхранение ръчните си багажи.* Ал. Константинов. || *Обр. Един от сенебирските братя, ... позастарял и изморен, беше предал работата на синовете си.* Йовков. || Правя друг да усвои нещо. *Изкуството си трябва да предадеш на някой млад човек.* А. Каралийчев. *Жена ми тая заран е предала в ръцете на баща ти сто лири!* Вазов. 4. Предоставям на разпореждане на друг. *Веднага ще ни предадете оръжието си всички и ще се върнете, откъдето сте дошли.* Дим. Талев. *Той ни предаде по списък машините, инвентара.* А. Гуляшки. 5. Възпроизвеждам със свои думи, със свои средства. *Той се силеше да предаде на хартия тоя ефектен вид преди да зайде слънце.* Вазов. *Тя предаде характера на героинята си с такъв талант, с такова артистическо схващане и живот!* Вазов. *Предавам съдържанието на книга.* || Разказвам, изразявам нещо преживяно. *Войниците предават впечатленията си от атаката с възпалени очи и ръце, които още треперят от вълнение.* Л. Стоянов. 6. Преподавам. *Василе, я разправи днес какво ви предава учителят?* Вазов. 7. Пренасям, разпространявам по технически начин звук, сигнали и др. на далеч. *Високоговорителят непрекъснато предаваше маршове.* Дим. Ангелов. *Радиостанцията предава редовно.* 8. Върша предателство, измяна спрямо някого или нещо; издавам. *Бойчо, някой те предаде! — извика тя безпокойно.* Вазов. *Мълчал до последния си час и не предал нито един от партизаните.* А. Каралийчев. 9. *Книж.* В съчет. с някои съществителни — върша това, което изразява съществителното, напр. п р е д а в а м н а о г ъ н — изгарям; п р е д а в а м н а с м ъ р т — умъртвявам; п р е д а в а м н а и з т р е б л е н и е — изтребвам, унищожавам. **предавам се, предам се** *страд.* и *сред. Една едра като чебур жълта бъклица се предаваше от ръце на ръце.* Ст. Загорчинов. *Предават се бързи заповеди — ... всеки да се стегне.* Л. Стоянов. *Често, за да могат да се изнесат няколко стълпа, предава се на разрушение цял храм.* Величков. *В повечето случаи всеки езиков звук се предава в писмо с особена буква.* □ **Предавам богу дух** (църк.) — умирам.

предàвам се, -аш се, *несв.*; **предàм се**, предадѐш се, *мин. св.* предàдох се, *повел.* предàй се, предàйте се, *прич. мин. действ.* предàл се, *св.*, *сред.* 1. Доброволно се предоставям на разположение на неприятел или на власт. *Шибил, страшният хайдутин, ... слизаше от планината и отиваше да се предаде.* Йовков. *Не мърдай! Предай се! — извика старшията и насочи срещу него пистолета.* Хар. Русев. 2. *Прен.* Отдавам се изцяло на нещо, обзет съм изцяло от нещо. *Иван се е предал на народното дело с цялата си душа.* А. Каралийчев. *Предаваме се на шумни и весели игри.* Влайков. 3. *Прен.* Признавам се за победен, за по-слаб. *Мама не се предава, тя повече и от нас работи.* Дим. Талев. *Не мога повече да се боря, предавам се.*

предàване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* предавам *и от* предавам се. *Обедните предавания на радио София започват от 12 часа.*

предавàтел, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* 1. Апарат за разпращане на радиовълни. 2. Станция за радиопредаване; радиопредавател.

предавàтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който е предназначен за радиопредаване. *Предавателен апарат.*

предàм. Вж. п р е д а в а м.

прѐдан, -а, -о, *прил.* Който е силно привързан към някого или към нещо. *Вие говорихте по съвест и по закон като предани мои съветници.* Вазов. *Външно приличаше на повърхностен веселяк, а в същност беше сериозен, честен и предан другар.* Дим. Димов.

предàние, *мн.* -я, *ср.* Разказ за нещо станало в далечно минало, който се предава от поколение на поколение; легенда. *Преданието за основаването на Каменица се възпроизвежда и от народната поезия на помаците.* Вазов. *Веднаж по жетва, се казва в народното предание, змейно се спуща вихром в полето и грабва найхубава девойка между жетварките.* П. П. Славейков.

прѐданост, -ттà, *мн.* няма, *ж.* Качество и проява на предан. *И в това голямо търпение на ранения, в грижите и братската преданост на другаря му имаше такава трогателна простота и стоицизъм!* Йовков. *Тоя човек показа чудна преданост към нас в тия нещастни времена.* Величков.

прѐдано. *Нареч. от* предан. *Той служи предано на народа.*

предàтел, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* Човек, който върши предателство; изменник. *Той е предател! Той е черна душа.* Влайков. *Ако е така, чудя се, как са могли да узнаят за нападението. Дали пък няма някой предател между нас?* Орлин Василев.

предàтелка *ж.* Жена предател.

предàтелски, -а, -о, *прил.* 1. Който е присъщ, свойствен на предател. *Не беше възможно тая честна физиономия да крие предателска душа.* Вазов. 2. Който е свързан с предателство. *Чуваше се как някой, забравил се от напрежение и страх, започна хрипливо да диша с отворена уста, но скоро пресекна и тоя предателски шум.* Дим. Талев. *Предателска светлина.*

предàтелски. *Нареч. от прил.* предателски. *Той хвърли огнен поглед хаджи Смиону, който се хилеше предателски.* Вазов. *Отново крякат нашите мамци, сякаш тържествуват предателски при вида на ранените и убити диви патици.* Ем. Станев.

предàтелство *ср.* Вероломно действие в полза на противник, на враг; измяна. *Предателството към отечеството е най-тежко престъпление към народа и се наказва със всичката строгост на закона.* Конст., чл. 90. *Той стана жертва на гнусното предателство.* Вазов.

предàтелствувам, -аш, *несв. Рядко.* Върша предателство. *Трябва да ви предупредя ..., че, ако речете наистина ... да им бъдете в услуга и да предателствувате, ние ще ви считаме за провокатор.* Дим. Ангелов.

предàтелствуване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* предателствувам.

предàч *м.* Фабричен работник, който се занимава с предене.

предàчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Който е предназначен за предене. *Предачно предприятие. Предачен отдел. Предачна фабрика. Предачна машина.*

предàчка *ж.* Жена предач.

предàчница *ж.* Фабрика или отделение за предене.

предваканциòнен, -нна, -нно, *мн.* -нни, *прил.* Който се отнася до времето преди ваканция.

предвàрвам, -аш, *несв.*; **предвàря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Успявам да направя нещо преди друго, чиито последствия да осуетя; изпреварвам. *Ох, пристигнах тъкмо на време да обадя, да предваря.* Вазов. **предварвам се, предваря се** *страд. Трябва да се предвари падането на сланата.*

предвàрване *ср. Отгл. същ. от* предварвам *и от* предварвам се.

предвàрдвам, -аш, *несв.*; **предвàрдя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Предпазвам. *Ще прехвърчам преди теб из пътечките, ще те предвардвам навреме от враговете.* Орлин Василев. **предвардвам се, предвардя се** *страд.* и *сред. Но, за да се предварди всяка случайност, да избягнат жертвите, те взеха и пушките си.* Вазов. *За да се предварди разпространяването на картофеното гниене, за садене се отбират здрави, незаразени картофи. Човек трябва да се предвардва от простуда.*

предвàрдване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* предвардвам *и от* предвардвам се.

предвàрдя. Вж. предвардвам.

предварѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който се прави, става по-напред, по-рано, преди нещо. *Девет месеца лежа в пловдивската тъмница, доде да го изкарат пред съда. Това се нарича предварителен затвор.* Вазов. *Предварителна подготовка. Предварително следствие.*

предварѝтелно. *Нареч. от* предварителен; от по-напред, от по-рано. *Дакито тръгна по стъпките му, като си остави предварително бастуна долу на двора.* Вазов. *Не бързай, драги, всичко е обмислено предварително!* Орлин Василев. *Както предварително бе уговорено, Юлия веднага тръгна след него.* Вежинов.

предвàря. Вж. предвàрвам *и* предварям.

предвàрям, -яш, *несв.*; **предвàря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Предварвам. **предварям се, предваря се** *страд.*

предвàряне *ср. Отгл. същ. от* предварям *и от* предварям се.

предвèстие, *мн.* -я, *ср.* Явление, признак, който предвестява нещо. *Невнятен тътен веч / смутява тъмнотите в ширний край: / предвестие зловещо отдалеч, / че буря страшна ще се разиграй.* Д. Полянов.

предвèстник, *мн.* -ци, *м.* Лице, явление и др., що предвестява нещо. *Към средата на месец ноември над Средногорието започнаха да се кълбят сивобели облаци, предвестници на скорошен снеговалеж.* Дим. Ангелов. *Кокичето е предвестник на пролетта.*

предвèстница *ж.* Жена, явление и др., що предвестяват нещо. *Изгрей сега, предвестнице, — над нашата раздяла, / над пътя и над бягащия влак.* Багряна.

предвестя̀. Вж. предвестявам.

предвестя̀вам, -аш, *несв.*; **предвестя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Давам отрано признак за нещо, което ще стане; предизвестявам. *Знаеше, че буря предвестява / пред платната литнал албатрос.* Багряна. **предвестявам се, предвестя се** *страд.*

предвестя̀ване *ср. Отгл. същ. от* предвестявам *и от* предвестявам се.

предвèчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Който е от край време; исконен. *Загледано към нас през сплетените клони / небето ще разкрий предвечната си слава.* Дебелянов.

предвечèрен, -рна, -рно, *мн.* -рни, *прил.* Който се отнася до времето преди настъпване на вечерта. *Слънцето залязва и злати срещния склон. Предвечерна тръпка пропълзява по върховете на гората.* К. Константинов. *Предвечерен ветрец.*

предвечèрие, *мн.* няма, *ср.* Навечерие. *Такъв крепък сън посещавал, уверяват, и осъдените в предвечерието на смъртното им наказание.* Вазов. *В предвечерието на въстанието.*

предвèчност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* предвечен.

предвещàвам, -аш, *несв.*; **предвещàя,** -àеш, *мин. св.* предвещàх, *св.* Служа като предвестник; предзнаменувам, предвестявам. *Свирепият му поглед ... не предвещаваше нищо добро и аз побързах да изпълня мисията си до дадения срок.* Вазов. *Все от това време не можеше да не се забележи и голямата промяна у Гроздана, макар че никой не знаеше добро или зло предвещаваше тя.* Йовков. *Настъпи някакво страшно напрегнато мълчание, което не предвещаваше нищо добро за хищниците в Дивата гора.* Орлин Василев. ‖ Предричам, предсказвам. *Чернило черно / орисници ми предвещаха.* Яворов. **предвещавам се, предвещая се** *страд.*

предвещàване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* предвещавам *и от* предвещавам се.

предвещàние, *мн.* -я, *ср. Остар.* Предвещаване, предсказание. *И в края на третата нощ мъдреците възкликнаха в голяма радост, понеже намериха в книгите предвещанието за тая чудна звезда.* Вазов.

предвещàтел, -ят, -я, *мн.* -и, *м. Книж.* Предвестник, предсказател.

предвещàтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който предвещава. *Предвещателен глас.*

предвещàтелка *ж. Книж.* Предвестница, предсказателка. *Мрачни пъклени създания* (орисниците)*..., / на човешките страдания / предвещателки ужасни!* Вазов.

предвещàя. Вж. предвещавам.

предвзèт, -а, -о, *прил. Книж.* Основан на предубеждение. *Предвзета мисъл.*

предвзèто. *Нареч. от* предвзет.

предвзèтост, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* предвзет. *Цялото предварително следствие против мене се водеше с предвзетост и с явното намерение на всяка цена ... да се изфабрикува от мене за имперския съд подпалвачът на Райхстага.* Г. Димитров.

предвидлѝв, -а, -о, *прил.* **1.** Който умее да предвижда и взема съответни мерки. *Един политик трябва да бъде не само предвидлив, но и търпелив.* Ст. Костов. **2.** Който изразява или съдържа предвиждане на нещата. *Има случайности, които развалят и най-предвидливите планове, осуетяват и най-добрите желания.* Йовков. *Предвидлива политика. Предвидлива постъпка.*

предвидлѝво. *Нареч. от* предвидлив. *Ще ни трябват десетина гроша пари — продължи той със същата сериозност, като да пресмяташе в ума си предвидливо всички подробности.* Дим. Талев.

предвидлѝвост, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* предвидлив.

предвѝдя. Вж. предвиждам.

предвѝжа. Вж. предвижвам.

предвѝжвам, -аш, *несв.*; **предвѝжа,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* **1.** Движа от едно място на друго. *Войниците предвижват оръдията на новата позиция.* **2.** *Прен.* Подпомагам, допринасям да се стигне по-бързо до разрешаване, осъществяване на нещо. *Предвижвам въпроса напред.* **предвижвам се, предвижа се** *възвр.* и *страд.*

предвѝжване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* предвижвам *и от* предвижвам се.

предвѝждам, -аш, *несв.*; **предвѝдя,** -иш, *мин. св.* предвидя̀х, *прич. мин. действ.* предвидя̀л, -а, -о, *мн.* предвидѐли, *св.* **1.** Предварително съобразявам, схващам, виждам, че ще стане или как ще стане нещо. *Славчо бил мирен и работлив лозар и никой не можал да предвиди, че ще свърши с хайдутлук кроткият белимелец.* Вазов. *Той се спасил като по чудо — един от тия редки случаи, които разумът никога не може да предвиди и да очаква.* Йовков. *Утре имаме сражение, а аз още от сега предвиждам края му.* Вазов. **2.** Имам пред вид, вземам под внимание. *Предвидял съм те по новия щат за майстор.* А. Гуляшки. **предвиждам се, предвидя се** *страд. Лека работа е тя, само договорът ти да е добре направен. Всичко да се предвиди.* Чудомир. *Разбира се, не можеше да се предвиди кога и какъв ще бъде краят на войната.* Ал. Константинов.

предвѝждане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* предвиждам *и от* предвиждам се.

предвкỳсвам, -аш, *несв.*; **предвкỳся,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Отнапред мислено изпитвам нещо приятно; предусещам. *Развълнуван, той ходеше из стаята, потриваше ръце, предвкусваше вече победата си.* Йовков. *Предвкусваме удоволствието от плуването, от борбата с вълните.* Д. Немиров. **предвкусвам се, предвкуся се** *страд.*

предвкỳсване *ср. Отгл. същ. от* предвкусвам *и от* предвкусвам се.

предвкỳся. Вж. предвкусвам.

предводѝтел, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* Човек, който предвожда; вожд, водач. *На тая чета ... аз мисля да ѝ стана предводител.* З. Стоянов. *Кой го води? — питаха въстаниците и се взираха в предводителя.* Вазов.

предводѝтелка *ж.* Жена предводител.

предводѝтелски, -а, -о. *Прил. от* предводител. *Предводителски наклонности.*

предводѝтелство, *мн.* няма, *ср.* Дейност на предводител; ръководителство. *Българите са народ силен и непобедим, а под царуването и предводителството на храбрия и умния Иванко те би победили целия свят.* В. Друмев.

предводѝтелствувам, -аш, *несв. Книж.* Предвождам, водя. **предводителствувам се** *страд.*

предводѝтелствуване *ср. Отгл. същ. от* предводителствувам *и от* предводителствувам се.

предвоѐнен, -нна, -нно, *мн.* -нни, *прил.* Който се отнася до време преди война. *Предвоенен период. Предвоенно равнище на живот.*

предвòждам, -аш, *несв.* Стоя на чело и водя, ръководя. *Напред, напред! — извика Безпортев, като че предвождаше някоя невидима дружина.* Вазов. *Ездачът, който предвождаше шествието, бавно почна да се спуща на тая равнина.* Елин Пелин. **предвождам се** *страд.*

предвòждане *ср. Отгл. същ. от* предвождам *и от* предвождам се.

прѐдговор *м.* Встъпителна част към научно или литературно произведение, към сборник и др.; предисловие.

предгòрие, *мн.* -я, *ср. Остар.* Предпланина. *Тук Стара планина без предгория, без стъпала, без тераси ... се издига внезапно в небесата, гола, страшна.* Вазов.

предгрàдие, *мн.* -я, *ср.* Квартал или селище, непосредно отвъд граничната черта на град. *Живея в едно предградие.*

преддвѐрие, *мн.* -я, *ср.* Помещение пред главния вход на сграда. *И тоя път краят на учебната година бе отпразнуван с тържествен акт ... Преддверието пак се напълни с люде, напълниха се и класните стаи наоколо.* Дим. Талев. *Ще те чакам в преддверието на операта.*

предѐл *м.* **1.** Граница между две състояния, положения. *Не можеше да се сложи предел: дотук народът ще търпи, ще чака, ще събира сили, а оттук-нататък ще стане да се бори за свободата си.* Дим. Талев. *Удивлението надмина всеки предел.* || Крайна граница, степен. *Треската беше изтощила детето до краен предел.* Дим. Димов. *Напрежението ни бе стигнало своя предел.* К. Ламбрев. **2.** Само *мн.* Страна, земя, край, пространство. *Златни сънища душата | на крилата си понасят | в лъчезарните предели.* Дебелянов. *Не веднъж над родните предели | се развихри огненосно стреме.* Багряна. ◻ **В пределите на** — при дадените възможности, в рамките на.

предѐлен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* **1.** Който служи за предел, за граница; краен. *Пределна линия. Пределна възраст. Пределна дата.* **2.** (рус.). Който достига до възможен краен предел, до крайна степен. *Пределна яснота.*

прѐден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* **1.** Който се намира отпред, откъм лицевата страна на нещо. *Портата на кулата беше отворена и той влезе с коня си в предния двор.* Дим. Талев. *Мачтите силно се накланяваха и от време на време се показваше над вълните ту предната, ту задната част на корпуса.* Йовков. **2.** За година, ден и под. (членувано) — който е изминал преди този; предишен. *Предният ден. Предната нощ. Предната година. Предната седмица.* **3.** *Прен.* Който е челен, ръководен. *Българската комунистическа партия е преден, организиран отред*

на работническата класа в България. Уст. БКП. 4. *Прен. Нар.* Виден, изтъкнат. *Той в скоро време разбогатя и доби предно място между първенците в Неготин.* Вазов. *Предни борци.* 5 *Прен. Нар.* Заможен, богат. *Техният род е минавал и сега минава за преден и имотен.* Ц. Церковски. □ **Стоя на преден план (на предно място)** — най-съществен, най-важен съм. *Лихварството стоеше на предно място в работите на хитрия боровски богаташ.* Кр. Велков. *Опазването на мира е задача на народите, която стои на преден план.* **Да са живи предни зъби** (разг.) — въздържах се да не кажа.

прѐдене *ср. Отгл. същ. от* преда *и от* преда се.

предзнаменова̀ние, *мн.* -я, *ср.* Явление, което показва, че ще се случи нещо, обикн. лошо; знак. *Тоя пожар ... се показа като едно лошо предзнаменование на Младена.* Вазов.

преди̇̀ *нареч.* През времето, което предхожда момента на говоренето; по-рано. *Ние сме научени да смазваме страшните си врагове ... Или... сега ние не сме онези, които бяхме преди?* В. Друмев. *Отново те обикнах по-силно, отколкото преди.* Стаматов. *Тълпите реват, все така / бездушни и зли кат преди.* Смирненски. □ **По-преди** — преди. *Еньо ще се откаже от всичката своя земя, ще я даде на брата си, ще отиде да живее при него, както по-преди.* Елин Пелин.

преди̇̀ *предл.* 1. За означаване, че действието се извършва, става по-рано от определено време. *Противоп.* след. *Мойте пролетни надежди, / тях ги слънце не огря, — / галена мечта за лято / преди лятото умря.* П. П. Славейков. *Дневният ред на Конгреса се обявява най-малко два месеца преди деня на неговото свикване.* Уст. БКП. *Преди нашата ера. Преди Освобождението. Преди войната.* ‖ В съчет. със съществителните обяд, пладне, полунощ, зори, залез и др. под. — за определяне момент от денонощието по-ранен от времето, означавано с тези съществителни. *Заранта рано, още преди зори, той стегна коня и излезе.* Влайков. *Чуха работници в полето и побързаха да се приберат преди залез.* Елин Пелин. *Преди обяд. Преди изгрев слънце.* ‖ За означаване колко (определено или неопределено) по-рано от момента на говоренето е станало нещо. *Тъй мълвеше преди сто и двайсет годин / тоз див светогорец — за рая негоден.* Вазов. *Син му Стойчо и снаха му Яна — млада булка, доведена преди месец в къщи, — се готвят за дълъг път.* Елин Пелин. *Преди години той мечтаеше да стане морски капитан.* Д. Добревски. *Преди известно време. Преди много време. Преди няколко дни. Преди малко време.* 2 *Остар. Рядко.* Пред. *А циганите и циганките вървели преди него, свирили му и пели.* Каравелов. □ **Преди време** — преждевременно. *Една жена дотича откъм мелницата, слаба, преди време остаряла, повехнала.* Йовков. *Родила преди време.* **Преди всичко** — а) Най-напред. *Засмян до уши от радост, ... той не знаеше, как да изкаже удоволствието си. Преди всичко залови се да черпи.* Ал. Константинов. б) Най-вече. *През дългите векове на турското робство националната искра блещукаше преди всичко в нашите манастири.* В. Червенков. **Преди да** — сложен подчинителен съюз за време, за означаване, че действието на главното изречение става по-рано от действието на подчиненото изречение. *Преди да продължим разказа си, нека разправим накратко събитията.* Вазов. *Уловиха се за ръце и, преди да стихнат смеховете, Яна запя хороводна песен.* К. Петканов. **Преди това** — по-рано. *Той и преди това едвам се задържаше на едно място.* Дим. Талев.

преди̇̀во, *мн.* предива̀, *ср. Диал.* Вълна, памук и под. за предене. *А ако някога се случи да няма шев, тя зимаше пък предиво.* Влайков.

предиврѐменен, -нна, -нно, *мн.* -нни, *прил.* Преждевременен. *Предивременно въстание. Предивременна смърт.*

предиврѐменно. *Нареч. от* предивременен. *Колко спокойна и храбра изглеждаше тая предивременно застаряла жена.* Ем. Станев.

преди̇̀зборен, -рна, -рно, *мн.* -рни, *прил.* Който се отнася до времето преди избори. *Предизборни събрания. Предизборна агитация. Предизборни дни.*

предизвѐстие. *мн.* -я, *ср. Книж.* Предварително известие. *Денят изпраща първите си предизвестия, че иде от изток.* Вазов.

предизвестя̀. Вж. предизвестявам.

предизвестя̀вам. -аш, *несв.*; **предизвестя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Известявам, уведомявам предварително някого за нещо. *И как тъй да ме не предизвестиш, че ще ми си гостенка!* Вазов. **предизвестявам се. предизвестя се** *страд.*

предизвестя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* предизвестявам *и от* предизвестявам се.

преди̇̀звикам. Вж. предизвиквам.

предизвика̀тел, -ят, -я, *мн.* -и, *м. Рядко.* 1. Причинител. *Трябва да водим непрекъснато война с най-страшните предизвикатели на тая болест: мизерията и невежеството.* Елин Пелин. 2. Провокатор. *Няколко дръзки предизвикатели от тайфата на Хъша се бяха проврели между новите избиратели и се бяха опитали насила да късат ... бюлетини.* А. Страшимиров.

предизвика̀телен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* 1. Който предизвиква и дразни, като поражда враждебни отношения; заядлив. *Защо викаш? — попита той строго, но все още сдържано. — На пък, вика ми се! Предизвикателният отговор в миг забърка момчето.* Вежинов. *Еленът започна да рови земята с крак, настръхнал и предизвикателен.* Ем. Станев. *Предизвикателен въпрос.* 2. Който извиква преднамерено някакво чувство, настроение и пр. *Виното, дръзките погледи и предизвикателният аромат на парфюма бяха развеселили сърцата на танцуващите двойки.* Хар. Русев. *Предизвикателен поглед. Предизвикателен смях.*

предизвика̀телно. *Нареч. от* предизвикателен. *В погледа му светнаха саркастични пламъчета, а гласът му прозвуча предизвикателно.* Дим. Димов. *Тя седна, отдръпна се в ъгъла на фотьойла и го загледа, предизвикателно усмихната.* Хар. Русев.

предизвика̀телност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* предизвикателен.

предизвика̀телство, *мн.* -а, *ср.* 1. Преднамерена постъпка, която извиква някакво чувство, настроение и пр. *Въпреки явното любовно предизвикателство на сойката, той* (гълъбът) *не се намеси и не се запозна с това весело обще-*

ство. Елин Пелин. 2. Преднамерена постъпка, която предизвиква враждебни отношения; провокация. *Те двамата биха се карали при всяка среща, но Немтур идваше по-рядко в общината и не винаги подхващаше предизвикателствата на Бенков.* Дим. Талев.

предизвѝквам, -аш, *несв.*; **предизвѝкам,** -аш, *св.* 1. Нарочно постъпвам така, че да извикам раздразнение, реагиране от страна на някого; дразня, провокирам. *Митра млъкна, но тъй се държеше, че предизвикваше.* К. Петканов. *Предизвиквам със смеха си.* 2. Причинявам някакво настроение, състояние, случка, явление и пр. *Писмото можеше да предизвика отговор, от който се той боеше.* Вазов. *Всеки ден идат до нас най-разнообразни новини. Те се чакат, поглъщат се и предизвикват радост у едни, огорчение и злоба — у други.* Йовков. *Умората е предизвикала реакция, която ме държи в полубудно състояние.* Л. Стоянов. *Той почва да крякa, за да предизвика скандал.* Ал. Константинов. **предизвиквам се, предизвикам се** *страд.*

предизвѝкване *ср. Отгл. същ. от* предизвиквам *и от* предизвиквам се.

предика̀т *м.* (лат.). 1. В логиката — един от членовете на съждението, който определя другия. 2. *Грам.* Сказуемо.

предикатѝвен, -вна, -вно, *мн.* -вни, *прил. Грам.* Който се отнася до предикат; сказуемен. *Предикативно отношение.*

предикатѝвно. *Нареч. от* предикативен.

предикатѝвност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* предикативен; сказуемност.

предѝмно *нареч.* Най-вече, главно. *В честите ни срещи разговорите ни бяха предимно за литературата.* Вазов. *Нашата страна е предимно селско-стопанска страна.* Г. Димитров.

предѝмство, *мн.* -а, *ср.* Превъзходство в нещо; преимущество. *Разговаряха със стопаните, обясняваха им предимствата на задружния труд.* Кр. Григоров. *Говорù за значението на застраховките, за предимствата на таз или оназ таблица.* Йовков.

предѝпля. Вж. предиплям.

предѝплям, -яш, *несв.*; **предѝпля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Повторно, отново дипля. **предиплям се, предипля се** *страд.*

предѝпляне *ср. Отгл. същ. от* предиплям *и от* предиплям се.

предисло̀вие, *мн.* -я, *ср.* (рус.). *Остар.* 1. Предговор. *В предисловието на издадените от мен съчинения на поета аз отбелязах това влияние.* П. П. Славейков. 2. *Разг.* Предварителни думи; пояснение. *Понеже в приемната чакаха още болни, ... той без всяко предисловие попита ме сухо що имам.* Вазов. *Па, най-сетне, с жени какво ще се церемониш? — дума той и без всяко предисловие влиза в кухнята и разправя повече с мимика, отколкото с думи.* Ал. Константинов.

предисторѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Предисторически.

предисторѝчески, -а, -о, *прил.* Който се отнася до твърде далечно минало; праисторически. *Предисторическа епоха. Предисторически човек. Предисторическо животно.*

предисто̀рия, *мн.* няма, *ж.* Предварителна история, която предхожда самата история. *Появата и развоят на психиката в животинския свят представява един вид предистория на човешката психика.*

предѝшен, -шна, -шно, *мн.* -шни, *прил.* 1. Който е бил по-преди; по-раншен. *Дядо Щерьо видя пред себе си предишния корав и непреклонен човек.* Йовков. *Желаеше предишния мир и сговор и искаше да види двете си етърви помирени.* Елин Пелин. *Те пият ... В пиянство щат лесно забрави / предишни неволи и днешни беди.* Яворов. *Моята стража е моят позор, / моята казън са дните предишни!* Дебелянов. *Всичко утихна в миг и едно напрегнато очакване замести предишния гълч.* Величков.

предконгрѐсен, -сна, -сно, *мн.* -сни, *прил.* Който се отнася до времето преди конгрес. *Предконгресно съревнование. Предконгресна акция.*

предла̀гам, -аш, *несв.*; **предло̀жа,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Давам на разположение нещо, предоставям нещо някому. *Тя се старае всякак да занимае бай Ганя с нещо любопитно: предлага му разни албуми.* Ал. Константинов. *На площада около банята се струпаха мъже и жени да чакат гости и да им предлагат стаите си.* Чудомир. *А на шосето можем да поставим прикритие. Местността предлага удобна позиция.* Дим. Димов. 2. Изказвам желанието си, като правя предложение за някого или за нещо. *Госпожата предлага на бай Ганя да минат в съседната стая.* Ал. Константинов. *За* (ролята на) *Геновева от най-напред някои предлагаха дякона Викентия.* Вазов. *Месец по-късно той изпрати чрез жена си бележка до Пантелей. Предлагаше му да се видят в града.* А. Гуляшки. || Предоставям на разискване, на обсъждане нещо. *Предлагам и моля да се вземе решение ..., че днешният ден, 11 май, ден на светите братя и равноапостоли Кирил и Методий, става наш истински празник.* Дим. Талев. *Предлагам, другари, връзката със земеделците да се повери на мене. Димо е малко остър и понякога ги плаши.* Хар. Русев. 3. Изказвам готовност да дам или продам нещо при известни условия. *Между масите пристъпя и предлага плахо тя / златожълти хризантеми в кошничка кокетно малка.* Смирненски. *Те сами идваха при него и му предлагаха някои по две, по три хиляди лири за съдружие.* Дим. Талев. *Предлагам работа.* **предлагам се, предложа се** *страд. Този важен въпрос ще се предложи в заседанието.*

предла̀гане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* предлагам *и от* предлагам се. *Месеци наред не бе имало такова оживление, такова бясно предлагане и купуване.* П. Спасов.

предло̀г[1], *мн.* -зи, *м. Грам.* Неизменяема дума, която стои пред граматическо име и служи за изразяване на отношение към това име.

предло̀г[2], *мн.* -зи, *м.* Измислена причина, благовидно оправдание. *Напразно тя се опитва няколко пъти, под разни предлози, да иде до окопите и да се види ... с него.* Вазов. *Право казано, табакерата беше в джеба му, но трябваше да намери предлог да понавести дисагите.* Ал. Константинов. *Ирина отказа под предлог, че е заета в университета.* Дим. Димов.

предло̀жа. Вж. предлагам.

предложѐние, *мн.* -я, *ср.* 1. Изказано мнение, което подлежи на разискване. *Щом ме прие-*

мат, аз ще направя едно предложение там. Вазов. *Ти си помисли — каза той. — Може да се намери още по-добро разрешение. Аз това можах, това измислих. Утре ще чакам твоето предложение.* Г. Караславов. 2. Изказано желание за осъществяване на нещо. *Аз се принудих да приема предложението на старозагорци да им бъда главен учител.* П. Р. Славейков. *На драго сърце приех любезното предложение на моя приятел.* Ал. Константинов. 3. Изявено желание за женитба. *Ами ако това е от нейна страна само една задушевна, чисто другарска обич? Не бих ли я помрачил аз с едно неуместно предложение?* Кр. Велков. 4. Определено излагане на условията при сделка; оферта.

предмàйски, -а, -о, *прил.* Който е или става преди празника Първи май. *Предмайско съревнование. Предмайски дни.*

предмèт *м.* 1. Изделие или къс материя с определена форма; физическо тяло, вещ, нещо. *Бай Ганьо се бави дълго време и зад завесата на стаичката му се чуват пъшкания и се тракат някакви стъклени предмети.* Ал. Константинов. *Друга група* (моряци) *започнаха да привързват спасителните лодки и подвижните предмети по палубата.* Д. Добревски. 2. Обект на мисъл, на внимание; тема. *Нему му мина през ума, че тая случка може да стане предмет на един трогателен разказ.* Вазов. *Предмет на разговор. Предмет на химията.* 3. Учебна материя. *Дарбите, които от малка прояви по математическите предмети, накараха баща ѝ да не жали мило и драго за нея, за да я изуча.* Елин Пелин. *Разбира се, за срока му поставих слаб и по двата предмета.* Чудомир.

предмèтен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* 1. Който се отнася до предмет; материален, веществен. *Народната песен, излязла направо от сърцето на народа, е проста и мила, изразителна и предметна.* Г. Караславов. 2. Който е обект, тема на внимание. *Понеже ... мога да се ползувам както обичам от ръкописите, аз улавям случая, за да приведа тук предметните пасажи буквално и по градацията на силата им.* Вазов.

предмèтно. *Нареч. от* предметен.

предмèтност, -ттà, *мн.* няма, *ж.* Качество на предметен; конкретност.

предмòстие, *мн.* -я, *ср. Воен.* Място край река, на което застава една войска, за да действува срещу неприятеля; база. *От ляво, до реката, има две отделения, които още се съпротивяват ... — С тяхното унищожаване предмостието още днес ще бъде ликвидирано.* Ив. Мартинов.

предмòстов, -а, -о, *прил. Воен.* Който се отнася до предмостие. *Предмостово укрепление. Предмостова база.*

предназначà. Вж. предназначавам.

предназначàвам, -аш, *несв.*; **предназначà.** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Предварително определям за някаква цел. *Това здание е предназначено за болница.* **предназначавам се, предназнача се** *страд.*

предназначàване *ср. Отгл. същ. от* предназначавам *и от* предназначавам се.

предназначèние, *мн.* няма, *ср.* Предварително определяне целта или службата на нещо. *Отдалеч намекна за предназначението на подаръка.* Йовков. *Виждаше се, че тези хора се стараеха цялостно да представят пред новодошлия предназначението на тази стая.* Хар. Русев.

преднамèрен, -а, -о, *прил.* Който е предварително обмислен с някакво скрито, обикн. недобро намерение. *И прости моя смях преднамерен, / моято женско лукавство понякога.* Багряна. *Преднамерена цел.*

преднамèрено. *Нареч. от* преднамерен. *Не беше трудно за него да жертвува нещо свое за другите, не го правеше с умисъл, преднамерено, с определена цел.* Дим. Талев.

преднамèреност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* преднамерен.

предначертàвам, -аш, *несв.*; **предначертàя,** -àеш, *мин. св.* предначертàх, *св.* Предварително начертавам, определям, намислям. *Да не беше туй негово вероломство ..., тогава сполуката щеше да бъде пълна и всичко щеше да излезе тъй, както си го бе предначертал.* Влайков. **предначертавам се, предначертая се** *страд.*

предначертàване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* предначертавам *и от* предначертавам се.

предначертàя. Вж. предначертавам.

прèдник, *мн.* -ци, *м.* Предна част на дълга дреха; предница. *Баба Първа стоеше, загазила във водата, и бе свила между ноги предника от одърпания си сукман.* Мих. Георгиев.

преднинà, *мн.* няма, *ж. Разг.* 1. По-изтъкнато място или по-важна степен; предимство, предпочитание. *Каменов все още не знаеше на кое чувство да даде преднина и на какво да се реши.* Влайков. *Сигурността на перото показваше вече преднина на художника над публициста.* П. П. Славейков. *Трябва да се даде преднина на нашата борческа младеж.* Г. Димитров. *Дядо Янко не отбираше от план, че бе от старите майстори, та даваше преднина на по-младите.* Кр. Григоров. □ **Вземам преднина** — а) Отивам по-напред от друг; изпреварвам. *Вълците ги погнаха, ала елените бързо взеха преднина и сивият вълк пръв престана да тича по следите.* Ем. Станев. б) Вземам, спечелвам надмощие. *Така незабелязано Обрад пришелецът влезе в душите на своите съселяни и взе преднина във всяко нещо.* Ст. Загорчинов.

прèдница *ж.* 1. Предна част на нещо. *Върху виделата повърхност на езерото личеше наистина лодка ... На предницата беше приклекнал един едър човек.* Ст. Загорчинов. *Къде ти е единият цървул? — Тук е само петата му. Хвърлих предницата в дерето, само ми пречеше да ходя.* Ив. Хаджимарчев. || Предна част на кола заедно с двете колелета; предна колесарка. *Селянинът беше подпрял с рамо предницата на колата, тикаше и викаше: Де! Де! Дий!* Йовков. 2. Предна част от тялото на четириного животно. *Те* (кравите) *не бяха много едри, но оправени и красиви, с по-тъмна козина по шията и по предницата.* Йовков. *Задните му крака* (на вълка), *силно изпънати, достигаха водата, а предницата му бе на брега.* Ем. Станев. 3. Предна част на дреха; предник. *Той беше облечен с калугерско расо, разгънатата предница на което даваше да се види хъшовска носия.* Вазов.

предòбед *м.* Времето от сутринта до обяд. *Днес целия предобед бях зает.*

предо̀беден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* Който се отнася до предобед. *Предобедна разходка. Предобедни занимания.*

прѐдобър, -бра, -бро, *мн.* -бри, *прил.* Който е твърде много, прекалено добър.

прѐдоволен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който е извънредно много доволен. *Напротив, домакинът, човек пр ктичен и разумен, беше предоволен, дето му се случи тъкмо такъв удобен квартирант.* Г. Райчев.

прѐдоволно *нареч.* Много повече отколкото трябва, отколкото е нужно. *Има храна предоволно.*

прѐдоктомврийски, -а, -о, *прил.* Който се отнася до времето преди Великата октомврийска революция в Русия през 1917 г.

предопределѐн, -а, -о, *прил.* Който е определен отнапред, предварително; предназначен. *И рече: „Кой си ти, зари засмени | що си напуснал зарад тия тми | преди часът си предопределени?“* Величков (превод).

предопределѐние, *мн.* няма, *ср.* За вярващите — това, което предварително е определено от бога или от съдбата. *И тоя път един творец се е родил со своето творение, со своето предопределение.* П. П. Славейков. *Той се смяташе роден да властвува над другите. Той виждаше предопределение за това във всичко, дори в името си.* Г. Райчев.

предопределя̀. Вж. предопределям.

предопредѐлям, -яш, *несв.*; **предопределя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Определям отнапред, предварително; предначертавам. *Иманярската страст у него беше плод на дълбоко залегнала вяра в душата му, че се е родил „под щастлива звезда“ и че съдбата му е предопределила „златен дял“ от живота.* А. Гуляшки. **предопределям се, предопределя се** *страд.*

предопредѐляне *ср. Отгл. същ. от* предопределям *и от* предопределям се.

предосвободѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който се отнася до времето преди Освобождението на България през 1878 г. *Предосвободително движение. Предосвободителна епоха.*

предоста̀вя. Вж. предоставям.

предоста̀вям, -яш, *несв.*; **предоста̀вя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Оставям на разположение, на разпореждане или на волята на някого. *Тия работи* (постите и курбаните) *той не смяташе излишни, но ги предоставяше на жените и на попа.* Йовков. *Тя* (едната гъска) *изглеждаше подребна и по-спокойна, сякаш беше предоставила на другарката си да реши трябва ли да хвръкнат или не.* Ем. Станев. *Правителството предостави военно-морската база на съюзниците. Това предоставяме на вас.* **предоставям се, предоставя се** *възвр.* и *страд.*

предоста̀вяне *ср. Отгл. същ. от* предоставям *и от* предоставям се.

прѐдостатъчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Който е повече от достатъчен. *Наемът от квартирантите и малката пенсийка... бяха предостатъчни за ограничените ѝ нужди.* Г. Райчев.

прѐдостатъчно. *Нареч. от* предостатъчен. *Нахраних се предостатъчно.*

предотвратѝм, -а, -о, *прил.* Който може да се предотврати. *Войната е напълно предотвратима.*

предотвратя̀. Вж. предотвратявам.

предотвратя̀вам, -аш, *несв.*; **предотвратя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Взимам мерки да не се случи, да не стане нещо лошо, нежелано. *И той не знаеше какво да прави и как да предотврати една така възможна опасност.* Влайков. *Той трябваше да предвиди, че между тия два характера ще произлезе сблъскване, и негова задача беше да го предотврати.* А. Гуляшки. *Новопосадените горски ивици предотвратяват бързото оттичане на дъждовната вода.* **предотвратявам се, предотвратя се** *страд.*

предотвратя̀ване *ср. Отгл. същ. от* предотвратявам *и от* предотвратявам се. *Вземат се мерки за предотвратяване на бедствието.*

предотчѐтен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* Който се отнася до времето преди някакъв отчет.

предохранѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който предохранява: предпазен. *Предохранителни мерки. Предохранителни действия.*

предохранѝтелност, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* (рус.). *Книж. Отвл. същ. от* предохранителен.

предохраня̀. Вж. предохранявам.

предохраня̀вам, -аш, *несв.*; **предохраня̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* (рус.). *Книж.* Предпазвам. **предохранявам се, предохраня се** *страд.*

предохраня̀ване *ср. Книж. Отгл. същ. от* предохранявам *и от* предохранявам се.

предпа̀звам, -аш, *несв.*; **предпа̀зя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Вземам предварително мерки, за да опазя от нещо лошо, нежелателно. *Виждах, че той се боеше от Калина и искаше да ме предпази.* Елин Пелин. *Камо да знаеше, той би предпазил и него и себе си от беда.* || Пазя, защищавам от нещо. *Чадърът ме предпази от силния дъжд.* **предпазвам се, предпазя се** *възвр.* и *страд.*

предпа̀зване *ср. Отгл. същ. от* предпазвам *и от* предпазвам се.

предпа̀зен, -зна, -зно, *мн.* -зни, *прил.* Който служи за предпазване: предпазителен. *Лечебно-предпазни мерки. Предпазни средства. Предпазна медицина.*

предпазѝтел, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* 1. Приспособление на пушка, пистолет и др. за предпазване от случаен изстрел. *След това прегледа и предпазителя на пушката и я преметна през рамо.* М. Марчевски. 2. Приспособление на предмет, машина и др., което предпазва от повреда или злополука. *Димо вече е сглобил голямата нова кооперативна жетварка с предпазител от ленено платно.* А. Каралийчев. *Предпазител на електрическа инсталация.*

предпазѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който предпазва; предпазен. *Предпазителни мерки. Предпазителна клапа.*

предпазлѝв, -а, -о, *прил.* 1. Който се предпазва да не се случи нещо лошо. *Винаги предпазлив и сбобразителен, Тачката се спираше често, услушваше се и се оглеждаше на всички страни.* Йовков. *Нашият стар, предпазлив шофьор спираше колата встрани, почти в канавката.* Вежинов. || Който внимава да не сбърка в нещо; внимателен. *Ния беше във всичко предпазлива, предупредителна — не искаше да се меси в работите на своята приятелка.* Дим. Талев. || Боязлив, плах, страхлив. *Касьра беше предпаз-*

лив човек, не обичаше да се меси ни в добро, ни в лошо, затуй и казваше, че не дочува с едното си ухо. Йовков. **2.** Който съдържа или изразява предпазване. *Говореха ѝ с предпазлив, мек и хитър глас като на болник.* Елин Пелин. *Предпазливо движение. Предпазлив поглед.*

предпазлѝво. *Нареч. от* предпазлив. *Шофьорът спускаше предпазливо колата в дълбоките сухи долища.* А. Каралийчев *Опита се да я поуспокои, да я утеши, но някак отдалеко, предпазливо.* Дим. Талев.

предпазлѝвост, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* Качество или проява на предпазлив. *Те пристъпват към изпълнение на мисията си със забикалки, с много предпазливост и хитрина.* Вазов. *На позицията стояхме с голяма предпазливост, за да не предизвикаме стрелба от фортовете.* Йовков.

предпа̀зя. Вж. предпазвам.

предписа̀ние, *мн.* -я, *ср.* **1.** Писмено поръчение, нареждане, обикн. в закон, правилник и др. *Условието за това беше да са спазени предписанията на закона за търговията с чужди платежни средства.* Г. Димитров. *За него вярата не беше нещо придобито и научено, не беше само обред и книжни предписания.* Йовков. *Предписания на противопожарната служба.* **2.** Лекарски съвет, наставление. *Аз заследвах строго предписанията на доктора.* Вазов.

предпѝсвам, -аш, *несв.*; **предпѝша,** -еш, *мин. св.* предпѝсах, *св.* **1.** Писмено заповядвам нещо по служебен ред. *Ако бяхте идвали да се съветваме, така както се договорихме, нямаше да стигнем до такова положение — да ни предписват да заведем срещу вас съдебно дирене.* Вежинов. 2 Давам лекарство, препоръчвам или вземам мерки за лечение. *Хининът беше на прах, както го предписваха дружинните лекари на войниците.* Дим. Димов. **предписвам се, предпиша се** *страд.*

предпѝсване *ср. Отгл. същ. от* предписвам *и от* предписвам се.

предпѝша. Вж. предписвам.

прѐдпланина̀ *ж.* Начално, по-малко възвишение на планина. *Село Байлово е разположено в предпланините на Средна гора.*

предпла̀та *ж.* Предварително платена сума; аванс. *Без всякакви заобикалки започна веднага съвсем делови разговор с квартирантите си, като им поиска обичайната предплата на наема за идния месец.* Св. Минков. *Той искаше малки суми в предплата и не искаше често, та общинарите не се тревожеха много.* Дим. Талев.

предплатя̀. Вж. предплащам.

предпла̀щам, -аш, *несв.*; **предплатя̀,** -ѝш, *мин. св.* -ѝх, *св.* Плащам предварително. *Сьобразих, че тя желае да ѝ предплатя половината наем, както е обичаят, а да я успокоя, аз ѝ предплатих целия.* Вазов. **предплащам се, предплатя се** *страд.*

предпла̀щане *ср. Отгл. същ. от* предплащам *и от* предплащам се.

предплу̀жник, *мн.* -ци, *м. Спец.* Приспособление, което се прикачва отпред на плуга, за да обръща горния почвен пласт. *Най-малката дълбочина при оран с предплужник е 20 см.*

предполага̀ем, -а, -о, *прил.* Допустим, възможен, очакван. *На предполагаемото място той наистина видя два дюкяна.* Вазов.

предпола̀гам, -аш, *несв.*; **предполо̀жа,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* **1.** Приемам за възможно; допускам. *Къде ми беше ума та предположих най-лошото.* Вазов. *Природата ми излезе по-силна, отколкото в унинието си предполагах.* Величков. *Той може би мисли за вас повече, отколкото предполагате.* Елин Пелин. *Да предположим сега, че нашият герой е някакъв незначителен архивар в общината.* Св. Минков. **2.** *Книж.* Само 3 *л.* Имам за условие; изисквам. *В къщата на Яко липсваше водопровод, защото прокарването му предполагаше излишни разходи.* Дим. Димов. **предполагам се. предположа се** *безл.* *Живот на луната не се предполага.*

предпола̀гане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* предполагам *и от* предполагам се.

предполо̀жа. Вж. предполагам.

предположѐние, *мн.* -я, *ср.* Непотвърдена с доказателства мисъл; догадка. *Тук ние вече имаме факти и можем да оставим предположенията настрана.* П. П. Славейков. *Мислеха някои, че той зашива парите си в някоя дреха..., но това бяха само предположения.* Вазов.

предпослѐден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* Който е непосредно преди последния. *Рано сутринта на другия ден влакът беше спрял на предпоследната голяма гара.* Йовков.

предпоста̀вка *ж. Книж.* **1.** Предварително условие за разрешение, изпълнение на нещо. *Пролетарската революция освобождава масите от експлоатация ... и създава предпоставки за невиждано развитие на творческите сили.* Г. Димитров. 2. Изходна точка на някакво разсъждение. *Изхожда от неправилни предпоставки.*

предпото̀пен, -пна, -пно, *мн.* -пни, *прил.* Допотопен. *Предпотопно животно.*

предпочета̀. Вж. предпочитам.

предпочѝтам, -аш, *несв.*; **предпочета̀,** -ѐш, *мин. св.* предпочѐтох, *прич. мин. действ.* предпочѐл, *св.* Намирам, смятам нещо по-приемливо, по-добро от друго; избирам. *Понеже вървежът на воловете е твърде муден, пътниците предпочитат да слазят и пешком да вървят.* Вазов. *В същност една люта чорба би предпочел от всички европейски гозби.* Ал. Константинов. *В такъв случай предпочитам да мълча. Предпочитам ябълки пред круши.* **предпочитам се, предпочета се** *страд.*

предпочѝтане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* предпочитам *и от* предпочитам се.

предпочита̀ние, *мн.* -я, *ср.* По-голямо внимание, оказано на някого, на нещо.

предпочѝтелен, -лна, -лно. *мн.* -лни, *прил. Книж. Остар.* Който е за предпочитане. *Тоя миг кражбата му се видя предпочителна!* Вазов.

предпра̀зничен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Който е преди празник. *Утре е празник... Из кривите селски улици заскърцаха кола, загълчаха орачи, па настана тишина и предпразничен покой.* Елин Пелин. *Предпразнично оживление.*

предприѐмам, -аш, *несв.*; **предприѐма,** -еш, *мин. св.* предприѐх, *прич. мин. страд.* предприѐт, *св.* Пристъпвам към осъществяване на някоя важна работа; заемам се, решавам да извърша нещо. *На южния фронт неприятелят предприе настъпление.* К. Петканов. *Намисляше ли нещо да предприеме, тя се допитваше най-*

напред до него. Кр. Григоров. **предприемам се, предприема се** *страд. Вие ми говорите, че е нужно да се предприеме тая борба.* Вазов. *Втора атака не се предприе.*

предприѐмане *ср. Отгл. същ. от* предприемам *и от* предприемам се.

предприема̀ч *м.* Частно лице, което се заема с извършване на строежи, доставки и под. *Най-после Младен намери някой познат предприемач, с когото по доброволно съгласие уговори да поеме строежа на училището.* Влайков. *Вие сте предприемач на доставката на брашното? — попита Стремски.* Вазов.

предприема̀чески, -а, -о, *прил.* Който се отнася до предприемач. *Какво би било, ако този път се правеше по старому, на предприемачески начала?* Г. Караславов.

предприемчѝв, -а, -о, *прил.* Който има склонност да прави почини; деен. *Често съм изпитвал, че на планините въобще човек е по-предприемчив.* Вазов. *Пари се печелят скоро, стига човек да е трудолюбив и предприемчив.* Вазов.

предприемчѝвост, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* предприемчив.

предприя̀тие, *мн.* -я, *ср.* 1. Производствена стопанска или търговска единица, със съответно управление. *През цялата година известна част от предприятията чувствуваха недостиг на електроенергия.* В. Червенков. *Държавно търговско предприятие. Промишлено предприятие.* 2. *Остар.* Действие, начинание. *Тогава се реши на едно смело до безумство предприятие.* Вазов. *И отново се смееше, сякаш немците бяха извършили цялото това трудно предприятие за да му доставят удоволствие.* Вежинов.

предпро̀летен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* Който се отнася до времето преди началото на пролетта. *Предпролетен сняг. Предпролетно слънце.*

предразпола̀гам, -аш, *несв.*; **предразпоп̀ожа, -иш,** *мин. св.* -их, *св.* 1. Създавам разположение, желание към нещо. *Самото време предразполага към отпуснатост.* Йовков. *Спокойно и тихо беше в тоя кът, ... предразполагаше към упорита и съсредоточена работа.* Я. Гуляшки. 2. Спечелвам някого на своя страна, в своя полза. *Той беше седемдесетгодишен, ... с изразително, широко, червендалесто лице на горянин, което предразполагаше с добротата си.* Елин Пелин. *Мисля тъй да вляза под кожата на доктора, да го предразположа, та да подари нещо я за училището, я за читалището.* Йовков. **предразполагам се, предразположа се** *възвр.* и *страд.*

предразпола̀гане *ср. Отгл. същ. от* предразполагам *и от* предразполагам се.

предразполо̀жа. Вж. предразполагам.

предразположѐние *мн.* -я, *ср.* 1. Склонност у човека към някакво заболяване или порок. *Предразположение към туберкулоза. Предразположение към пиянство,* 2. Добро чувство към някого или към нещо. *Жената и непознатият почувствуваха особено предразположение един към друг.* Св. Минков.

предразполо̀женост, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* Предразположение.

предразсъ̀дък, *мн.* -ци, *м.* Остарял вкоренен неправилен възглед върху нещо. *Защо ще се боя от някакви си предразсъдъци? Нрави, обичаи — да, но какво е това жена да не смее да мине през чаршията?* Дим. Талев. *Жалко е само едно, че мнозина от нейния тип трудно се отърсват от предразсъдъците на бабите си.* Кр. Велков.

предреволюцио̀нен, -нна, -нно, *мн.* -нни, *прил.* Който се отнася до времето преди революция. *Предреволюционен период.*

предрека̀. Вж. предричам.

предрѐмвам и **предря̀мвам.** Само 3 *л. ед.* **предрѐмва ми се** и **предря̀мва ми се,** *несв.*; **предрѐме ми се.** *мин. св.* предря̀ма ми се, *св., безл.* Престава да ми се дреме, преминава ми дрямката.

предрѐме ми се. Вж. предремвам.

предреша̀. Вж. предрешавам.

предрѐша се. Вж. предрешвам се.

предреша̀вам, -аш, *несв.*; **предреша̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Решавам предварително преди да е станало нещо, преди края на нещо. *Подписването на мирния договор обаче фактически предрешава окончателното признаване на правителството.* Г. Димитров. *Неговата смелост предрешава на коя страна ще е победата.* **предрешавам се, предреша се** *страд.*

предреша̀ване *ср Отгл. същ. от* предрешавам *и от* предрешавам се.

предрѐшвам се, -аш се, *несв.*; **предрѐша се,** -иш се, *мин. св.* -их се. *св., сред.* Обличам се с други дрехи, обикн. да не бъда познат. *Той сега се беше предрешил на същ селянин.* Вазов.

предрѐшване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* предрешвам се.

предрешѐние, *мн.* няма, *ср.* Предрешаване.

предрѝчам, -аш, *несв.*; **предрека̀,** предречѐш, *мин. св.* предрѐкох, предрѐче, *прич. мин. действ.* предрѐкъл, -кла, -кло, *мн.* -кли, *св.* Определям предварително бъдещето; предсказвам. *Те (жреците) слушаха вихъра, който в песента на свирките предрича бранна слава или поражение.* Н. Райнов. *От тоя ден мълвата я надари с пророчески дар. ... Бездетни жени я молеха да им предрече рожба.* Ст. Загорчинов. *„Дебел сняг — голям комат", говореха си селяните и предричаха добро плодородие.* Йовков. *Каквото предричаше — излизаше вярно.* **предричам се, предрека се** *страд.*

предрѝчане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* предричам *и от* предричам се.

предря̀мва ми се. Вж. предремвам.

предрѐнкам. Вж. предрънквам.

предрѐнквам, -аш, *несв.*; **предрѐнкам,** -аш, *св. Рядко.* Дрънкам кратко време. *Там претропурка кон в мрака, тук сабя пък предрънка.* К. Христов.

предрѐнкване *ср. Отгл. същ. от* предрънквам.

предрънча̀. Вж. предрънчвам.

предрѐнчвам, -аш, *несв.*; **предрънча̀,** -йш, *мин. св.* -а̀х, *св. Рядко.* Предрънквам. *Тук викне някой, там през рамо проговори, — / и храбро предрънчат една о друга шпори.* П. П. Славейков.

предрънчване *ср. Отгл. същ. от* предрънчвам.

предрямвам. Вж. предремвам.

председател. -ят, -я, *мн.* -и, *м.* 1. Ръководно лице на учреждение, комисия, земеделско стопанство и др. *Председател на Министерския съвет. Председател на селсъвет.* 2. Лице, което ръководи събрание или заседание.

председателка *ж.* Жена председател.

председателски, -а, -о, *прил.* Който се отнася до председател. *Председателски избори.*

председателство, *мн.* няма, *ср.* 1. Изпълнение на длъжността председател; председателстване, ръководене. *Веднага след откриването Народното събрание, под председателството на най-стария народен представител, избира из средата си бюро в състав: председател и трима подпредседатели.* Конст., чл. 20. *Ставаше заседание на главните заговорници под председателството на Светослав.* Вазов. 2. Пост, длъжност на председател. *Втурнах се да получа всичко едновременно — обществено положение, богатство, слава! Не отказвах нито едно председателство, секретарство.* Орлин Василев. 3. *Книж. Събир.* Председателят със своите помощници. *От името на председателството на Народната република и правителството на Отечествения фронт ние ви поднасяме нашите горещи братски поздрави.* Г. Димитров.

председателствувам, -аш, *несв.* Ръководя в качеството си на председател. *По своя състав и характер правителството, което имам чест да председателствувам, е правителство на Отечествения фронт.* Г. Димитров. **председателствувам се** *страд.*

председателствуване *ср. Отгл. същ. от* председателствувам *и от* председателствувам се.

предсейтбен, -а, -о, *прил.* Който е или се върши пред сеитба. *Предсеитбена оран. Предсеитбени дни.*

предскажа. Вж. предсказвам.

предсказание, *мн.* -я, *ср.* Предвиждане на нещо, което ще се случи в бъдеще; предсказване, пророчество. *Невярна мисъл ще гнете духът | и ще нашепва тъмни предсказания.* Лилиев. *Предсказанието на радоилския метеоролог пак се изпълни!* Вазов. *Предсказания на пророците.*

предсказател, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* Човек, който прави предсказание.

предсказателка *ж.* Жена предсказател.

предсказателство. *мн.* -а, *ср.* Предсказване, предсказание.

предсказвам, -аш, *несв.*; **предскажа,** -еш, *мин. св.* предсказах, *св.* Отнапред казвам какво ще стане, какво ще се случи; предричам, пророкувам. *Вълшебници ми предсказаха, че аз ще ти родя син.* Вазов. *Чиличеният ек от жабешкото крякане... предсказваше продължение на страшната суша.* Елин Пелин. **предсказвам се, предскажа се** *страд. Времето в планината не всякога може да се предскаже.*

предсказване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* предсказвам *и от* предсказвам се.

предсказвач *м.* Човек, който предсказва.

предсказвачка *ж.* Жена предсказвач.

предсмъртен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* Който се отнася до времето непосредно преди смъртта. *Предсмъртна агония. Предсмъртен час.*

предсмъртно. *Нареч. от* предсмъртен. *Краката и ръцете му предсмъртно потрепераха и се изпънаха.* Елин Пелин.

предсрочен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Който се извършва преди определения срок. *Предсрочно изпълнение на петгодишния план.*

предсрочно. *Нареч. от* предсрочен. *Завършихме оранта предсрочно.*

представа *ж.* 1. Мислено възпроизвеждане на възприет по-рано образ или явление. 2. Самият мислен образ (явление), описан или възприет по-рано. *Ние се вълнуваме от представата за старите народни трапези по курбани и сватби.* Ив. Хаджийски. 3. Разбиране на нещо; понятие. *Рухнаха старите, мухлясали, консервативни представи за робското подчинение на жената.* Г. Караславов. *Може би само в щаба на дивизията имаха макар и смътна, но приблизителна представа за истинското положение на фронта.* Вежинов. *Ние сме загубили представа за времето. Погрешна представа.*

представител, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* 1. Лице, което е упълномощено да представя някого или нещо, което действува от името на някого или на нещо. *На 20 април клисурският представител в Главното събрание при Мечка пристигна от Копривщица.* Вазов. *Представител на властта.* 2. Длъжностно лице, което защищава интересите на държавата или на някакво учреждение. *Дипломатически представител. Търговски представител.* 3. Лице, от което добиваме представа за дадена група, народност, течение в литературата, изкуството и др. *С една реч, Марко беше представител на умерения елемент в народната партия.* Вазов. *Всички части на света като че имат тука* (на парахода) *свои представители.* Ал. Константинов. *И дори най-фанатизирани представители на новата мода поезия почнаха да се дразнят, кога ги нарекат модернисти.* К. Христов. *Представител на реализма.* 4. Биологичен вид с типични белези на някоя категория. *Славеят е представител на пойните птици. Бобът е представител на пеперудоцветните растения.* ⁆ **Народен представител** — член на Народното събрание в България.

представителен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* 1. Който е с внушителна хубава външност. *Той беше на възраст около 30—32 години..., с жълта гъста брада, доволно дълга, която го правеше представителен.* З. Стоянов. 2. Който е подбран да представя добре някой колектив. *Представителни войскови части. Представителен отбор по футбол. Представителен ансамбъл.* 3. Който е съставен от представители. *Въпросът за представителния характер на управлението на Отечествения фронт е решен от нашия народ в положителен смисъл.* Г. Димитров.

представителка *ж.* Жена или държава представител. *Приветствие поднесе представителката на българските жени. Народна представителка.*

представителност, -тта, *мн.* няма, *ж.* Качество на представителен (в 1 знач.). *Неговата представителност обърна вниманието на комисията.* З. Стоянов.

представи́телски, -а, -о, *прил.* Който се отнася до представител (в 1 знач.). *Представителски мандат.*

представи́телство, *мн.* -а, *ср.* 1. Само *ед.* Изпълняване длъжността на представител. *Тежкото организационно състояние на Партията направи представителството на партийните организации на конференцията твърде малобройно и в голяма степен случайно.* Г. Димитров. 2. Учреждение, което представя нечии интереси. *Българско търговско представителство.*

предста́вка *ж. Грам.* В производна дума — словообразувателна частица, която стои пред корена и придава нова отсянка в значението на думата.

представле́ние, *мн.* -я, *ср.* 1. Сценично представяне на пиеса, опера и др.; спектакъл. *Аз самичък обичам представленията и постоянно посещавам театъра.* Влайков. 2. *Остар.* Представа. *Първата ми мисъл ... беше да видя съгласно ли беше с действителността моето досегашно представление за това поле.* Вазов. *Вземете ... стихотворенията му в Смесна китка. ... Без тях ние не би имали право представление за Славейкова в онова време.* П. П. Славейков.

предста́вя. Вж. представявам[1], представявам[2], представям[1] *и* представям[2].

предста́вя си. Вж. представям си.

представя́вам[1], -аш, *несв.*; **предста́вя,** -иш, *мин. св.* -их, *св. Остар.* Представям[1]. *Затова пък представяваше властта с много важно достойнство.* Йовков. *А какво представява от себе си другият, младежът?* М. Марчевски. **представявам се, представя се** *възвр.*

представя́вам[2], -аш, *несв.* **предста́вя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. *Остар.* Давам представление; представям. *Преди три години представяваха „Райна Княгиня".* Вазов. 2. Имам някакъв вид образ, създавам някаква представа; представям. *Сцената тоя път представяваше тъмница.* Вазов. *Черните му вежди представявали правилен полукръг.* Каравелов. *Той представяваше Дядо Мраз.* ‖ Съставям нещо от себе си; представям. *Международната солидарност живее и представява могъща сила.* Г. Димитров. *Тази задача не представява за мен никаква трудност.* 3. Показвам, изтъквам, изобразявам; представям. *Като е бил пияница, както го представявате, как може да се уварди толкова място, от Пазарджик до Троян, да го не видят.* З. Стоянов. *Той* (художникът) *ни представява сцени из фабричния живот, из полетата, ... из горите, пристанищата.* С. Радев. **представявам се, представя се** *страд.* и *сред. Кой знае, нявга им се представявам / престъпник, може, паднал между тях.* Величков. *Това решение ми се твърде хареса ... за случая, който ми се представяваше да изпитам силата на мишците си.* Вазов.

представя́вам си, -аш си, *несв.*; **предста́вя си,** -иш си, *мин. св.* -их си, *св., сред. Остар.* Представям си. *Сълзи ми идеха на очите, като си представявах мъченията на тия сиромаси.* Величков.

представя́ване *ср. Отгл. същ. от* представявам[1], представявам[2], представявам се *и от* представявам си.

предста́вям[1], -яш, *несв.*; **предста́вя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Действувам, изказвам мнение, участвувам като упълномощен от отделно лице или от колектив. *Те с достойнство ще представят страната ни в Народното събрание.* Ал. Константинов. 2. Имам качество, изглед. *Какво представя той, какъв човек е?* **представям се, представя се** *възвр.* и *страд.*

предста́вям[2], -яш, *несв.*; **предста́вя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Оставям, подавам документ за удостоверяване на нещо. *Всички органи на властта и частни лица са длъжни да дават сведения и да представят исканите от анкетните комисии документи.* Конст., чл. 28. *После представихме гаранция, подписана от две заможни лица.* Чудомир. 2. Казвам името на някого, за да го запозная с друго лице. *И Милка представи Бранкова на сестра си.* Вазов. *Отпуснат и нехаен със своята неизменна усмивка, Хаваджиев го представи на непознатите гости.* Г. Караславов. 3. Посочвам, предлагам някого за награда, наказание, уволнение и пр. *А той* (министърът) *ме представил за награда!* Вазов. 4. Давам представление. *Довечера ще представят „Лебедово езеро".* 5. Показвам, изтъквам, обрисувам, изобразявам. *Искаше ... да представи работата за по-невинна и по-лесно разрешима, отколкото беше в същност.* Г. Караславов. *Тридесетина тръстикови колиби са събрали под островърхите си покриви всичката жива етнография на сенегалската мизерия, за да представят нагледно значението на думата „екзотика".* Св. Минков. 6. Имам някакъв вид, образ; създавам някаква представа. *Самата Средна гора в по-голямата си част представяше една дълга и неравна могила.* Вазов. *Под тях бе начертана груба фигура, която искаше да представи нещо като конска или човешка глава.* Вазов. ‖ Съставям нещо от себе си. *Нейните гористи склонове и китни долини представят за окото на пътника най-красиви и най-привлекателни гледки.* Влайков. *Така, пътят му избикаляше, но представяше по-малко опасности.* Вазов. *Рентгеновите лъчи не представят поток от материални частички.* **представям се, представя се** *страд.* и *сред. Сега туй село, за което до вчера мечтаех с теб, ми се представя като тъмна пещера.* А. Страшимиров. *Той желаеше да ви се представи. Благороден човек. Приемете го добре. Препоръчвам ви го!* Вазов.

предста́вям се, -яш се, *несв.*; **предста́вя се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред. Остар.* Явявам се пред бога; умирам. *Представи се пред господа бога болярин Игрил.* Ст. Загорчинов. *И светият старец се представи в същия онзи ден.*

предста́вям си, -яш си, *несв.*; **предста́вя си,** -иш си, *мин. св.* -их си, *св., сред.* Мислено виждам, въобразявам си. *Като гледаш тоя страшен процеп в планината, неволно си представяш стихийните сили, които са играли тук.* Вазов. *Представях си как видрата ще излезе на пясъчния нос и се мъчех да отгатна откъде ще се появи.* Ем. Станев. ‖ Помислям си, мисля си. *И представете си какво самоунижение, какво лакейско раболепство!* Ал. Константинов. *Представяше си как ли гладуват сега воловете, като няма него.* Влайков.

предста́вяне *ср. Отгл. същ. от* представям[1], представям[2], представям се *и от* представям си.

предсто̀ен, -о̀йна, -о̀йно, *мн.* -о̀йни, *прил.* Който предстои да се извърши, да стане.

предсто̀я, -ѝш, *мин. св.* -я̀х, *несв.* Само 3 *л.* Трябва да се извърши нещо. *Истина е, че ни предстои трудна и опасна борба.* Хар. Русев. *Предстоят нови, тежки и решителни боеве.* Ив. Мартинов.

предсто̀ящ, -а, -о, *прил.* (рус.). Предстоен. *Започна подготовката за предстоящия зимен сезон. Предстоящи избори. Предстояща среща. Предстоящо пътуване. Предстоящи събитая.*

предтѐча, -та, *мн.* -и, *м. Старин.* Предшественик, предвестник. *Ах, летете вий сред сеч и дъжд от огнени картечи, / вий — развихрени предтечи на безоблачните дни.* Смирненски. *Една дълга върволица от предтечи сеятели беше прегазила вече духовната нива на България и хвърлила там семето на самосъзнанието.* Вазов. *Подухва вятър ... Това е лодосът — могъщият предтеча на пролетта!* Йовков.

предубедѐн, -а, -о, *прил.* 1. Който проявява предубеждение. *Предубеден критик.* 2. Който съдържа или изразява предубеждение. *Предубедено схващане.*

предубедѐност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* предубеден.

предубеждѐние, *мн.* -я, *ср.* Предварително създадено отрицателно, обикн. погрешно, мнение, убеждение. *По железницата не се вози, от предубеждение и от немотия.* Вазов. *Само голямата му сестра ... го посрещна сърдечно и без каквото и да било предубеждение.* Г. Караславов.

предуведомя̀. Вж. предуведомявам.

предуведомя̀вам, -аш, *несв.*; **предуведомя̀,** -ѝш, *мин. св.* -ѝх, *св. Книж.* Предварително уведомявам; предизвестявам. **предуведомявам се, предуведомя се** *страд.*

предуведомя̀ване *ср. Отгл. същ. от* предуведомявам *и от* предуведомявам се.

предуга̀дя. Вж. предугаждам.

предуга̀ждам, -аш, *несв.*; **предуга̀дя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Предварително угаждам: предусещам, предвиждам. *Думите ми те учудват. Предугаждам възраженията, които можеш да направиш.* Величков. *Руменов спокойно посрещна новината като някоя жестока истина, която вече беше предугадил.* Хар. Русев. **предугаждам се, предугадя се** *страд.*

предуга̀ждане, *мн.* -ия, *ср Отгл. същ от* предугаждам *и от* предугаждам се.

преду̀мам. Вж. предумвам.

преду̀мвам, -аш, *несв.*; **преду̀мам,** -аш, *св. Разг.* 1. Склоням някого да се съгласи на нещо; увещавам. *Той реши да се опита да предума ханджията да прати за Бяла черква някого от синовете си утре.* Вазов. *Баща му ... се помъчва да го предума да остане дома, да се залови за занаят.* П. П. Славейков. 2. *Нар.* Говоря за някого лошо; одумвам. *Сякого ще предумат .., сякому ще се присмеят и приказка ще му извадят.* Влайков. *Копривщенските стари чорбаджийки нищо не работят и от утринта до вечерта само хората предумват.* Каравелов. **предумвам се, предумам се** *страд.* и *сред.*

преду̀мване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* предумвам *и от* предумвам се. *Ни от предумвания, ни от молби, ни от плачове на отчаяната млада невяста — от нищо не взе.* Вазов.

преду̀мисъл *м.* Предварително и спокойно обмислено лошо намерение.

предумѝшлен, -а, -о, *прил.* Който е извършен с предумисъл. *Предумишлено злодеяние.*

предумѝшлено. *Нареч. от* предумишлен.

предумѝшленост, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* предумишлен.

преду̀мка, обикн. *мн.* преду̀мки, *ж.* Предумване, одумване. *Техните предумки — тая била такава, а оная еди-какво си рекла — мене ми не влизат в работа.* Влайков.

предупредѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който предупреждава. *Чу се предупредителна кашлица ... Тъкмо той сега даваше знак с кашлицата си, че иска да говори, и започна.* Дим. Талев. *Пътната врата изскърца и в стаята се чу предупредителното бърборене на домакинята. С нея идваше някаква гостенка.* Хар. Русев. *Предупредителен сигнал.*

предупредѝтелно. *Нареч. от* предупредителен.

предупредѝтелност, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* Проява на предупредителен.

предупредя̀. Вж. предупреждавам.

предупрежда̀вам, -аш, *несв.*; **предупредя̀,** -ѝш, *мин. св.* -ѝх, *св.* Съобщавам предварително нещо, за да се има пред вид. *Той тичаше да предупреди сватбарите за високото посещение.* Вазов. *Хазайката му Доша го предупреди, че вътре го чака някаква девойка.* Дим. Ангелов. *В същност, вие трябва да я* (квартирантката) *предупредите да напусне стаята!* Вежинов. || Давам знак, напомням някому да внимава, да има пред вид нещо лошо. *Понякога отдясно проблясваха броениците на уличните лампи, което го предупреждаваше, че се приближава до опасния град.* Хар. Русев. *Ще стоиш вън и ще наблюдаваш, за да ни предупредиш в случай на нужда.* П. Спасов. *Това са сигнални ракети, които предупреждават нашите батареи.* Йовков. **предупреждавам се, предупредя се** *страд.*

предупрежда̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* предупреждавам *и от* предупреждавам се.

предупреждѐние, *мн.* -я, *ср.* 1. Предварително съобщение, известие за нещо, за да се има пред вид. *Господарите разпуснаха работниците без всяко предупреждение.* П. Спасов. || Съвет, напомняне, знак за да се избегне нещо лошо или да се върши нещо по определен начин. *Той пиеше вече всяка вечер, без да слуша съветите на Ирина, предупрежденията на Костов и гласа на разума си.* Дим. Димов. *Стрелят без предупреждение.* 2. Строга служебна забележка като наказателна мярка. *Направиха ми последно предупреждение за отсъствията.*

предурѐчен, -а, -о, *прил. Поет.* Предопределен, предначертан. *И се мъча в бъднини да схвана / смъртния си предуречен ден.* К. Христов. *Ръката / на провидението по предуречен път / отвеждаше и тях, обречени на смърт.* П. П. Славейков.

предусѐтя. Вж. предусещам.

предусѐщам, -аш, *несв.*; **предусѐтя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Усещам предварително, отна-

пред. *Аз видях огненото лице на смъртта, предусетих резливата болка от ножа, топлината на бликнала кръв — и мраза на впит меч.* Н. Райнов. *Андрея предусещаше с вярното си сърце, че неговият приятел се бори с някаква голяма мисъл или с някаква душевна болка.* Дим. Талев. ‖ Предчувствувам. *Стрина Венковица от по-рано още предусещаше, че сега нещо ще стане, че може би ще се открие чаканото.* Влайков. **предусещам се, предусетя се** *страд.*

предусѐщане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* предусещам *и от* предусещам се. *Тихият разговор между командира и политкомисаря го изпълваше с предусещане на опасност.* Дим. Димов.

предỳтрен, -а, -о, *прил. Рядко.* Предутринен. *Ходът... в тоя предутрен час беше приятен.* Вазов. *И кучето, цяла нощ бдяло на стража, | унесло се беше в предутрена дрямка.* Ем. п. Димитров.

предỳтрин, -тà, и **предỳтрина,** *мн.* няма, *ж.* Много ранно утро.

предỳтринен, -нна, -нно, *мн.* -нни, *прил.* Който е непосредно преди настъпване на утрото. *Навън бе още синкав здрач и през отворените прозорци на спалнята му вееше лек, предутринен хлад.* Дим. Ангелов. *Предутринен сън.*

предучѝлищен, -щна, -щно, *мн.* -щни, *прил.* Който се отнася до времето преди детето да постъпи в училище. *Предучилищна възраст. Предучилищно възпитание. Предучилищни занимания.*

предхòден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* Който предхожда нещо. *Предходно изречение.*

предхòдник, *мн.* -ци, *м. Книж.* Човек, който предхожда някого в някакво отношение; предшественик.

предхòдница *ж. Книж.* Жена предходник; предшественица.

предхòждам, -аш, *несв.* Извършвам се, ставам или се намирам непосредно преди някого или нещо; предшествувам. *Ние няма да се уклоняваме назад към събитията от това лято, които предхождаха и доведоха революцията.* Вазов. **предхождам се** *страд.*

прѐдхристиянски, -а, -о, *прил.* Който се отнася до епохата преди християнството. *Покрай тия религиозни песни в паметта на българския народ са спазени и легенди от предхристиянските времена.* П. П. Славейков.

предцѝ *мн., ед.* няма, *м. Книж.* Прадеди. *За сигурно се знае едно, че предците на днешните островитяни... са пришълци от Сицилия.* П. П. Славейков.

предчỳвствие, *мн.* -я, *ср.* Чувство за нещо, което ще стане или е станало преди да бъде узнато. *Някакво предчувствие му каза, че се е случило нещо с Кралича.* Вазов. *Не без лоши предчувствия добрият човек забеляза още отдалеч отворените нашироко врати.* Йовков. *Понякога изпитваше страх, но чувството на увереност, предчувствието, че всичко ще завърши добре, никога до сега не го беше напускало.* Я. Гуляшки.

предчỳвствувам, -аш, *несв.* Имам предчувствие. *Всички чакаха поп Кън да се яви, като смътно предчувствуваха, че има нещо да стане.* Вазов. *Тя не би могла да каже що можеше да стане, но предчувствуваше с женското си сърце, че иде беда, че ще се случи нещо с Велко, с нея — нещо, което може съвсем да промени живота им.* Дим. Талев. *Сърцето ми се стягаше — то като че предчувствуваше това, което ще стане.* Ал. Константинов. *Старецът предчувствуваше близкия си край.* Йовков. **предчувствувам се** *страд.*

предчỳвствуване *ср. Отгл. същ. от* предчувствувам *и от* предчувствувам се.

предшѐственик, *мн.* -ци, *м. Остар.* Предходник. *Той не притежаваше нито способността на предшественика си, нито неговата справедливост.* Вазов.

предшѐственица *ж.* Жена предшественик; предходница.

предшѐствувам, -аш, *несв.* Предхождам. *Епохата, която непосредствено предшествува освобождението на България, ще остане найзнаменитата в историята ни.* Вазов. *Обстоятелствата, които предшествуват този провокационен процес, бяха възбудили вече грамаден интерес към него.* Ст. Благоева. **предшествувам се** *страд.*

предшѐствуване *ср. Отгл. същ. от* предшествувам *и от* предшествувам се.

предъвквам, -аш, *несв.*; **предъвча,** -еш, *мин. св.* предъвках, *св.* **1.** Дъвча продължително. *Е, днес ще попрестанат да стрелят, момчето ми — каза той, като с мъка предъвкваше късчето месо.* П. Славински. **2.** *Прен. Разг.* Повтарям нещо, което е вече казано. *Това което са дъвкали нашите бащи, е срамота да го предъвкваме и ние.* П. П. Славейков. **предъвквам се, предъвча се** *страд.*

предъвкване *ср. Отгл. същ. от* предъвквам *и от* предъвквам се.

предъвча. Вж. предъвквам.

прѐдълъг, -лга, -лго, *мн.* -лги, *прил.* Който е прекалено дълъг. *Дните станаха дълги, предълги, игрите нямаха край, та и те дотягаха.* Д. Немиров.

предявѝтел, -ят, -я, *мн.* -и, *м. Книж.* Лице, което предявява искане. *Сумите се плащат на предявителя.*

предявѝтелка *ж.* Жена или държава предявител.

предявя̀. Вж. предявявам.

предявя̀вам, -аш, *несв.*; **предявя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св. Книж.* Официално изказвам желание, претенции за нещо. *Работниците са предявили искания и заплашват със стачка.* Дим. Димов. *В противен случай аз ще взема мерки... Ще предявя правата си и ще искам.* Йовков. **предявявам се, предявя се** *страд.*

предявя̀ване *ср. Отгл. същ. от* предявявам *и от* предявявам се.

предя̀нка, *мн.* предѐнки, *ж. Нар.* Седянка, на която момите и невестите се събират да предат. *Ела, зимо, | ... | и донеси | дълги нощи | със седенки, | със преденки.* Каравелов. *Дребни си сълзи ронеше, | със мека кърпа триеше, | дето я от мен тя зема | на Пенкината седянка, | на Пенкината предянка.* Нар. пес.

прежаднѐя. Вж. прежаднявам.

прежадня̀вам, -аш, *несв.*; **прежаднѐя,** -ѐеш, *мин. св.* прежадня̀х, *прич. мин. действ.* пре-

жаднял, -а, -о, *мн.* прежаднели, *св.* Ожаднявам премного.

прежадняване *ср. Отгл. същ. от* прежаднявам.

прежалвам, -аш, *несв.*; **прежаля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Преставам да жаля, да скърбя за някого или за нещо. *Ти ми си, синко, едничък, | едничък още мъничък. | ... | Как ще те майка прежали | да идеш, синко, с татка си, | хайдутин като ще станеш.* Ботев. *Дълбока беше скръбта по Апостол и още никой не можеше да го прежали.* Д. Немиров. *Той прежали изгубените пари.* || *Нар.* Пожертвувам. *Въстаникът прежали къщата си и сам я запали.* **прежалвам се, прежаля се** *страд.* и *сред. За общо благо са нужни жертви... Един трябва да се прежали за всички!* П. П. Славейков.

прежалване *ср. Отгл. същ. от* прежалвам *и от* прежалвам се.

прежаля. Вж. прежалвам.

прежаря. Вж. прежарям.

прежарям, -яш, *несв.*; **прежаря,** -иш, *мин. св.* -их, *св. Рядко.* Прежурям. *Задушна тишина и слънцето прежаря.* Н. Ракитин.

прежда *ж.* Изпредени или източени нишки от вълна, памук и др. за тъкан или за плетиво. *Цачето прела на писана хурка тънка прежда.* Д. Немиров. *В дисагите си носеше две премени долни дрехи от домашно платно, няколко чифта чорапи от домашна прежда.* Дим. Талев. *Кака Вела боядисвала прежди за шарена черга.* Влайков.

преждевременен, -нна, -нно, *мн.* -нни, *прил.* Който е станал преди определеното време. *До Хаджията седеше други млад човек с черно и нагърчено от преждевременна старост лице, бръснато.* Вазов. *Преждевременно раждане. Преждевременна смърт.*

преждевременно. *Нареч. от* преждевременен. *Цял месец не падна капка дъжд. Полето посърна... Житата преждевременно побеляха и жетварите бързо ги прибраха.* Хар. Русев.

преждевременност, -тта, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* преждевременен. *Бунтът прибърза с десетина дена преди срока и тая преждевременност на избуха причини първото смайване.* Вазов.

преждило, *мн.* -а. *ср. Нар.* Метална брънка с езиче на единия край на ремък, с която се залавя другият край; тока.

прежен, -жна, -жно, *мн.* -жни, *прил. Книж.* Предишен. *И прежната им дружба, сърдечна и топла, в една минута се поднови и ги свърза.* Вазов. *Юрталана се съвзе, лицето му пак доби прежния жив, изпечен израз.* Г. Караславов.

преженвам, -аш, *несв.*; **преженя,** -иш, *мин. св.* -их, *св. Нар.* Женя се преди по-голяма сестра или по-голям брат. **преженвам се, преженя се** *страд.*

преженване *ср. Отгл. същ. от* преженвам *и от* преженвам се.

преженя. Вж. преженвам.

преживелица *ж.* 1. Нещо преживяно, което е оставило следи в паметта. *Много събития се натрупаха върху тая случка, много преживелици се помъчиха да я заличат и все пак тя си остана тъй ясна, като че бе станала вчера.* Д. Немиров. *Нещо забравено и мило, забравено като детска преживелица и мило като майчина милувка, полази по гърдите му и го удари в сърцето.* Г. Караславов. 2. Отживелица. *Да изкореняваме гнилите капиталистически преживелици и навици.* Г. Димитров.

преживен, -вна, -вно, *мн.* -вни, *прил.* За животно — който преживя. *Преживно животно.*

преживея. Вж. преживявам.

преживявам, -аш, *несв.*; **преживея,** -еш, *мин. св.* преживях, *прич. мин. действ.* преживял, -а, -о, *мн.* преживели, *прич. мин. страд.* преживян, -а, -о, *мн.* преживени, *св.* 1. Участник съм, свидетел съм на случка, събитие, бедствие и др., които ме вълнуват. *Той бе преживял много опасности, затова не го беше страх.* Елин Пелин. *А и без това какво бяха преживели тези хора? Война след война, мизерия и глад.* Д. Добревски. *Почти на всяка Коледа дядо ни разказваше една истинска случка, която бе преживял на младото си време.* И. Волен. 2 Изпитвам чувства, настроения; изживявам. *И той отново сякаш преживя оня възторг, който тогава изпълваше цялата му душа.* Влайков. *В тъжните очи на дъщеря си той сякаш прочете всичките унижения, които тя и майка ѝ трябваше още да преживеят.* Ем. Коралов. 3 Намирам в себе си духовна сила, за да понеса, да издържа някакво нещастие, скръб и под. *Пред нещастието — бъди спокоен, за да го предотвратиш, след него — твърд, за да го преживееш.* Стаматов. *Ако се случи нещо лошо..., ако я хванат, не знам как ще го преживея.* Дим. Ангелов. *Не мога да преживея този срам.* 4. Живея, прекарвам си живота. *Люцкан беше сирак и преживяваше при гостилничаря дядо Руси.* Йовков. *Не е уреден още въпросът със заплатите, но ти ще преживееш някак с нас.* А. Гуляшки. *Колко бедняци като него преживяват криво-ляво с честен труд.* М. Марчевски. *А колко му трябва на човека да преживее: да има залък хляб и малко огнец.* Дим. Талев. 5. Живея след смъртта на някого; надживявам. *Тя едва върви,... надали ще може да доде тук. — Не бой се, тя и нас ще преживее.* Ст. Костов. 6. Живея, съществувам известно време. *И революционерите... възложиха малка надежда на една тайна софийска групица, която впрочем не преживя много дълго.* Яворов. *На 189* година аз преживях тука около месец — ползувах се от лечебните води.* Вазов. *Навярно ще се наложи по-дълго време да преживеем тук* (в скривалището) *заедно.* П. Славински. 7. Прекарвам период в развитие. *Някои писатели са преживели особен развой в творчеството си.* **преживявам се, преживея се** *страд.*

преживяване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* преживявам *и от* преживявам се. *И от отделните епизоди, от малките картини на личните преживявания и случки лепеше се и се създаваше общата голяма картина на целия бой.* Йовков.

преживям, -яш, *несв.* За някои тревопасни животни — връщам обратно храната от стомаха в устата си и я предъвквам. *Коне цвилеха из оборите, охранени волове дремеха под сенките на дърветата и преживяха.* К. Петканов. *Селските стада бяха се прибрали и спокойно преживяха в дворовете и кошарите.* М. Марчевски.

преживяне *ср. Отгл. същ. от* преживям.

прежилвам, -аш, *несв.*; **прежиля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* За въже, връв и под. — силно

до болка престягам. **прежилвам се, прежиля се** *страд.*

прежѝлване *ср. Отгл. същ. от* прежилвам *и от* прежилвам се.

прежѝля. Вж. прежилвам *и* прежилям.

прежѝлям, -яш, *несв.*; **прежѝля**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Прежилвам. *И Игрил така го доядя, че забрави и болката си, и въжата, които прежиляха неговите стави, и гордо изправи снагата си.* Ст. Загорчинов. **прежилям се** *сред.*

прежу̀лвам, -аш, *несв.*; **прежу̀ля**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* **1.** Жуля много, до болка, до нараняване. *Обувката ми прежули крака.* **2.** Жуля за да изчистя повече отколкото е необходимо. *Прежулих дъските.* **прежулвам се, прежуля се** *възвр.* и *страд.*

прежу̀лване *ср. Отгл. същ. от* прежулвам *и от* прежулвам се.

прежу̀ля. Вж. прежулвам *и* прежулям.

прежу̀лям, -яш, *несв.*; **прежу̀ля**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Прежулвам. **прежулям се, прежуля се** *възвр.* и *страд.*

прежу̀ляне *ср. Отгл. същ. от* прежулям *и от* прежулям се.

прежу̀ря. Вж. прежурям.

прежу̀рям, -яш, *несв.*; **прежу̀ря**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* **1.** За слънце — силно припичам. *Ярко прежуряше августското слънце и гореше всеки подрастящ стрък, всяка крехка зеленинка.* Ц. Церковски. *Ручок дохажда и слънце-пламък | прежуря, пали дърво и камък.* Яворов. **2.** *Разг.* Прегарям нещо отгоре при печене. *Прежурих яденето във фурната.*

прежу̀ряне *ср. Отгл. същ. от* прежурям.

прежъднѐя. Вж. прежъднявам.

прежъдня̀вам, -аш, *несв.*; **прежъднѐя**, -ѐеш, *мин. св.* прежъдня̀х, *прич. мин. страд.* прежъдня̀л, -а, -о, *мн.* прежъднѐли, *св. Диал.* Прежаднявам.

прежъдня̀ване *ср. Отгл. същ. от* прежъднявам.

прежълтѐя. Вж. прежълтявам.

прежълтя̀вам, -аш, *несв.*; **прежълтѐя**, -ѐеш, *мин. св.* прежълтя̀х, *прич. мин. страд.* прежълтя̀л, -а, -о, *мн.* прежълтѐли, *св.* За човек — ставам много жълт, блед. *Лицето му прежълтя от страх!* Вазов. *Те всички забелязаха, че той беше прежълтял като мъртвец.* Елин Пелин.

прежълтя̀ване *ср. Отгл. същ. от* прежълтявам.

прежъ̀на. Вж. прежънвам.

прежъ̀нвам, -аш, *несв.*; **прежъ̀на**, -еш, *мин. св.* -ах, *св. Нар.* Покрай своето жъна и от чуждото.

през *предл.* **1.** За означаване, че нещо пробива някаква материя или че нещо прониква някъде, промъква се между много предмети. *През завесата на хотелския ми прозорец прониква слаба виделина.* Вазов. *През водата се виждаха всички камъчета на дъното на вира.* Йовков. *Процеждаше се вода на тънки струи и през покрива на колибата и през набързо дигнатите навеси.* Дим. Талев. *През дупките на затворените кепенци влизаха игриви слънчеви лъчи.* Елин Пелин. *На салона се появи един млад и гиздав офицерин, който премина бързо през тълпата.* Величков. **2.** За означаване, че се преминава, прекосява нещо напряко. *Аз зная, майко, мил съм ти, | че може млад да загина, | ах, утре като премина | през тиха бяла Дунава!* Ботев. *Потеглихме през върха Алабак за Чепино.* Ал. Константинов. *Ние следвахме пътя си през урви, стръмнини, повечето покрити с дъбови гори.* Вазов. *Пътят му беше през село, | а той го мина край село.* Ц. Церковски. *Огнянов вървеше на запад, без пътека, през лозята.* Вазов. *Рекичката тече през селото. Пътеката минава през ливадата.* || При съществителни, които означават път, улица и др. — за означаване по продължение на какво става действието; по, из. *Жетварките се отбиха в друга посока, влязоха в Сувидол през долния път.* К. Петканов. *Вървяха на посока, те минаха през разни улици и излязоха на главната.* Вазов. *Минах през най-прекия път.* **3.** За означаване, че известно действие се извършва над нещо. *Врабчетата прехвръкваха през главата му безмълвно и кацаха по пътечките за храна.* Вазов. *Пресегнах през плета да си откъсна череши.* **4.** За означаване, че нещо се поставя, слага, стои върху друго нещо или около него; на, върху, около. *А аз ще либе прегърна | с кървава ръка през рамо.* Ботев. *Всички бяха с пушки, с нанизи патрони през гърди.* Вазов. *Няколко подранили дечица с торбички през рамо бързаха към училището.* Дим. Талев. *Той я хвана през кръста и, като я подкрепяше нежно, каза бащински.* Елин Пелин. **5** За означаване, че нещо става или се намира от другата страна на друго нещо; оттатък, отвъд. *Оттатък през реката се издигаха високите бели сипеи.* Вазов. *Къщата им беше през улицата.* **6.** За посочване на разстояние от едно място до друго. *Те бяха през една къща съседи.* Вазов. *И нея дойдоха да искат сватбари | през девет села във десето.* П. П. Славейков. **7**. За означаване на период от време, когато става или се извършва нещо; в продължение на *Малко добрини, малко светли минути бяха видели през живота си тия хора.* Йовков. *Дъждът валя и през нощта, и на другия ден.* Д. Добревски. *Те бяха действували, може би, на разни места през време на въстанието и взаимно се сърадваха, че се срещат пак живи и здрави.* Величков. *Стопанин доволен хамбарите пълни, | да има запас за през цяла година.* Ем. п. Димитров. || За посочване определен момент от време, когато става или се извършва нещо; по времето на. *През нощта един гръм в стаята му разбуди съседите на неговата къща.* Вазов. *През първите години Павел си дохождаше често в отпуска.* Елин Пелин. *Беше вече единадесет часа през нощта.* **8.** За означаване интервала от време, в който се повтаря нещо. *От селото долу ни казаха, че през ден през два мечката все дохождала да граби овни.* Д. Немиров. *Всеки си идва през година през две да види къщата си, да види людете си.* Дим. Талев. **9.** За посочване, че известно действие става по времето, когато се извършва, трае друго действие; по време на. *Той продължаваше да спи, но през съна си, без да се събужда, усещаше, че го заобикаля някакъв неопределен шум.* Г. Райчев. *И тя тръгна напред през дъжда и лапавицата.* Вазов. *Кунка се усмихна през сълзи. Светна обичливото ѝ лице, мръднаха тихо малките ѝ устни.* Елин Пелин. **10.** При глаголи бия, удрям, пляскам — за означаване обекта, пряко който става действие-

то; по. *Удрям гò през лицето. Не посягай, че бият през ръцете. Бият през краката.* □ **Един през друг** — в надпревара, бързо. *Всички грабнаха раниците и пушките си и един през друг избягаха навън.* Йовков. *От всички страни, по всички пътеки идат хора един през друг.* Елин Пелин.

през-. Представка, с която се образуват прилагателни: **1.** За означаване, че нещо минава през някъде — от едната до другата страна или край, напр. презбалкански проход, презокеански параход. **2.** За означаване, че нещо се намира от другата страна на море, река и пр., напр. прездунавски град, презморска страна.

прѐзабавен, -вна, -вно, *мн.* -вни, *прил.* Който е извънредно много забавен. *Презабавна история.*

презалеся̀. Вж. презалесявам.

презалеся̀вам, -аш, *несв.*; **презалеся̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Залесявам отново. **презалесявам се, презалеся се** *страд.*

презалеся̀ване *ср. Отгл. същ. от* презалесявам *и от* презалесявам се.

презапася̀. Вж. презапасявам.

презапася̀вам, -аш, *несв.*; **презапася̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Запасявам повече, отколкото е необходимо. **презапасявам се, презапася се** *възвр.*

презапася̀ване *ср. Отгл. същ. от* презапасявам *и от* презапасявам се.

презапѝсвам, -аш, *несв.*; **презапѝша,** -еш, *мин. св.* презапѝсах, *св.* Записвам повторно. *Презаписвам семестър.* **презаписвам се, презапиша се** *възвр.* и *страд.*

презапѝсване *ср. Отгл. същ. от* презаписвам *и от* презаписвам се.

презапѝша. Вж. презаписвам.

презасѐя. Вж. презасявам.

презастрахо̀вам, -аш, *несв.* и *св.* **1.** Застраховам отново. **2.** Прехвърлям сключена застраховка към друг застрахователен институт. **презастраховам се** *страд.*

презастрахо̀ване *ср. Отгл. същ. от* презастраховам *и от* презастраховам се.

презастрахова̀телен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който се отнася до презастраховка.

презастрахо̀вка *ж.* Застраховка, прехвърлена от института, който я е сключил, върху друг застрахователен институт; преосигуровка.

презася̀вам, -аш, *несв.*; **презасѐя,** -ѐеш, *мин. св.* презася̀х *и* презасѐях, *прич. мин. действ.* презася̀л, -а, -о, *мн.* презасѐли, *прич. мин. страд.* презася̀т, -а, -о, *мн.* презасѐти, презася̀н, -а, -о, *мн.* презасѐни, *и* презасѐян (рядко), *св.* Повторно засявам. **презасявам се, презасея се** *страд.*

презася̀ване *ср. Отгл. същ. от* презасявам *и от* презасявам се.

презвѝтер *м.* (гр.). *Църк.* Свещеник.

презвѝтера *ж. Църк.* Жена на свещеник; попадия.

презвѝтерски, -а, -о, *прил.* Който се отнася до презвитер. *Презвитерски сан.*

прѐзглава *нареч.* **1.** С глава под покривка, под наметка. *Помъчи се да заспи, зави се с одеялото презглава, но сънът не идеше.* Я. Гуляшки. *Намятам се презглава.* **2.** При падане, премятане и под. — надолу с главата. *Като перце ездачът презглава се прекатурна | и във локвата цамбурна!* Ем. Коралов. **3.** Със все сила, стремително, лудешки. *Хукнаха презглава кой накъдето види. А някои полазиха под храстите и се притаиха.* Ив. Хаджимарчев. *Още на другия ден целият град ще знае за случката и ще се смее презглава.* Л. Стоянов.

презеленѐя. Вж. презеленявам.

презеленя̀вам, -аш, *несв.*; **презеленѐя,** -ѐеш, *мин. св.* презеленя̀х, *прич. мин. страд.* презеленя̀л, -а, -о, *мн.* презеленѐли, *св. Рядко.* За човек — ставам зелен от гняв, възмущение и др. *Канелов презеленя, като прочете това прозрачно подмятане, възмутително за неговата честна душа.* Вазов.

презеленя̀ване *ср. Отгл. същ. от* презеленявам.

презерватѝв *м.* (лат.). Тънко гумено чорапче за предпазване от зараза или от забременяване.

президѐнт *м.* (лат.). Председател (на министерски съвет, република и др.).

президѐнтски, -а, -о, *прил.* Който се отнася до президент. *Президентски пост. Президентски избори.*

президѐнтство, *мн.* няма, *ср.* Длъжност на президент.

през́идиум *м.* (лат.). **1.** Група лица, избрани за ръководене на събрание, конгрес и др. *Делови президиум. Почетен президиум.* **2.** Постоянен ръководен орган на учреждение, организация и др. *Президиум на Народното събрание. Президиум на Българската академия на науките.*

прѐзиме, *мн.* презимена̀, *ср.* Бащино или фамилно име, което се прибавя към личното име. *Как да се запише? Помисли и написа срещу думите „име и презиме": Цонка Георгиева.* Вазов.

презиму̀вам, -аш, *несв.* и *св.* Прекарвам зимата. *Ти си ми гост, остани тука да презимуваш, че после, като се раззелени гората, ще видим.* Цани Гинчев. *Птиците отлетяха да презимуват в топлите страни.*

презиму̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* презимувам.

през́ирам, -аш, *несв*; **презра̀,** -ѐш, *мин. св.* -я̀х, *прич. мин. действ.* презря̀л, -а, -о, *мн.* презрѐли, *прич. мин. страд.* презря̀н, -а, -о, *мн.* презрѐни, *св.* **1.** Само *несв* Смятам някого за жалък, нищожен, недостоен. *Не, не, подлеците не стига да ги презираш, трябва да ги накажеш.* Вазов. *С цялото си държане, с позата си, с израза на лицето и с блясъка на очите си тя им казваше: „Презирам ви и все едно че не съществувате!"* Г. Караславов. **2.** Отнасям се с голямо пренебрежение към нещо, което смятам дребно, незначително. *Честит е, свойто благо кой презира | за благото на родния си край.* К. Христов. *Интереса си обаче | нивга ази не презрях | и със силните най-паче | винаги съгласен бях.* Вазов. *Презрях опасностите. Презрял суетния свят.* **презирам се, презра се** *възвр.* и *страд.*

през́иране *ср. Отгл. същ. от* презирам *и от* презирам се.

презмо̀рски, -а, -о, *прил.* Който се отнася до далечна страна, отвъд море. *Презморски стоки.*

прѐзнощ *неизм., ж.* 1. *Поет.* Късна, дълбока нощ. *И той все тъй край нас до късна презнощ дреме.* К. Христов. *До дома някой непознат | по късна презнощ ме довлача.* Дебелянов. 2. *Нареч.* Късно през нощта; нощем. *Ех, младини, младини! Помня ви и аз. Колко пъти презнощ съм оставял кошарата и овцете сами!* Влайков.

презно̀щен, -щна, -щно, *мн.* -щни. *Прил. от* презнощ; среднощен. *Далеко нататък зад заспали вършини, като презнощен блян, бавно изпълла закъснялата месечина.* П. Ю. Тодоров. *Презнощна доба.*

презобя̀. Вж. п р е з о б я в а м.

презобя̀вам, -аш, *несв.*; **презобя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Зобя повече, отколкото трябва. *Презобих коня.* **презобявам се, презобя се** *страд.*

презобя̀ване *ср. Отгл. същ. от* презобявам *и от* презобявам се.

презполовѐн, -а, -о. 1. *Прич. мин. страд. от* презполовя. 2. Като *прил.* — който е до половина, който е изразходван, свършен до половина. *Майският месечко грей презполовен.* П. П. Славейков. *След туй бързо извади из раницата си един свърдел, една къса презполовена пила.* Ц. Церковски. *Около една маса, претоварена с пълни и презполовени чаши с бира, седяха няколко души софийски граждани.* Вазов.

презполовя̀. Вж. п р е з п о л о в я в а м.

презполовя̀вам, -аш, *несв.*; **презполовя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* 1. Направям нещо на две половини. *Изпуснах чинията и я презполових.* 2. Свършвам, намалявам нещо до половина. *Още не презполовили обяда си, заваля дъжд и ни прогони под стряхата на бичкиджийницата.* Вазов. *Това ми помогна да презполовя разстоянието, което ни делеше.* Вазов. **презполовявам се, презполовя се** *страд.*

презполовя̀ване *ср. Отгл. същ. от* презполовявам *и от* презполовявам се.

презра̀. Вж. п р е з и р а м.

презра̀мка, обикн. *мн.* презра̀мки, *ж.* Ивици от плат, кожа, ластик и др., които се носят през раменете, за да придържат дреха (пола, панталони и др.). *Долу под прозореца стоеше момиче в черни дрехи и с бяла престилка с презрамки.* Йовков. || Ремък на раница, торба и пр. *На гърбовете си носеха торби, задянати с пришити презрамки като раници.* Хар. Русев.

презра̀мча. Вж. п р е з р а м ч в а м.

презра̀мчвам, -аш, *несв.*; **презра̀мча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Мятам през рамо за да нося торба и под. *Направих вече няколко снимки — каза Калчо, като показа фотографическия си апарат, който бе презрамчил.* Елин Пелин. *Той я грабна* (торбата), *без да пита какво има в нея, и я презрамчи.* Ем. Коралов.

презрѐние, *мн.* няма, *ср.* Чувство и отношение на омраза и незачитане към нещо, което се смята за недостойно, долно, жалко; презиране. *От погледа ѝ се струеше презрение, просмукано с хаплива насмешка.* Н. Гуляшки. *Изпитвам презрение към предателите.* || Отнасяне с пълно незачитане, пренебрежение към нещо; презиране. *С майчино си мляко всуках аз | презрение към бедите.* П. П. Славейков. *Презрение към смъртта.*

презрѐя. Вж. п р е з р я в а м.

презрѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който изразява презрение. *Презрителен поглед. Презрителен смях. Презрително мълчание.*

презрѝтелно. *Нареч. от* презрителен.

презръ̀чник *м. Диал.* Дълга кърпа. *Веч трапезата раздигат, | гости чакат Цена | да се яви с бял презръчник | и с вода студена.* Вазов. *Беше сложена трапеза. Ленен презръчник обикалчше масата, общ за всички.* Ст. Загорчинов.

презря̀вам, -аш, *несв.*; **презрѐя,** -ѐеш, *мин. св.* презря̀х *и* презрѐях, *прич. мин. действ.* презря̀л, -а, -о, *мн.* презрѐли, *и* презрѐял, *св.* За плод на растение — узрявам повече отколкото е нужно. *Дините, като презреят, губят вкуса си*

презря̀ване *ср. Отгл. същ. от* презрявам.

презря̀н, -а, -о, *мн.* презрѐни *прил* Който предизвиква презрение. *Как, още ли диша тая презряна твар?* Вазов.

презу̀мица *ж.* В съчет. **на презумица** — както ми хрумне, без да мисля. *Отговорих на презумица.*

презу̀мпция *ж.* (лат.) *Книж.* Предположение, приемано за вярно, докато не се докаже обратното.

преизбера̀. Вж. п р е и з б и р а м.

преизбира̀ем, -а, -о, *прил.* Който има право или може да се избира повторно, пак.

преизбира̀емост, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* Качество на преизбираем.

преизбѝрам, -аш, *несв.*; **преизбера̀,** -ѐш, *мин. св.* преизбра̀х, *св.* Избирам някого повторно. *Общината всяка година го преизбираше.* Вазов. *И тази година съветът преизбра Минка Станчева за библиотекар.* Г. Караславов. **преизбирам се, преизбера се** *страд.*

преизбѝране *ср. Отгл. същ. от* преизбирам *и от* преизбирам се.

преизградя̀. Вж. п р е и з г р а ж д а м.

преизгра̀ждам, -аш, *несв.*; **преизградя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Изграждам отново или по нов начин. **преизграждам се, преизградя се** *страд.*

преизгра̀ждане *ср. Отгл. същ. от* преизграждам *и от* преизграждам се.

преизда̀вам, -аш, *несв.*; **преизда̀м,** преиздадѐш, *мин. св.* преизда̀дох, *повел.* преизда̀й, преизда̀йте, *прич. мин. действ.* преизда̀л, *св.* Издавам отново печатно произведение. *Той преиздаде книгата си в увеличен тираж.* **преиздавам се, преиздам се** *страд.*

преизда̀ване *ср. Отгл. същ. от* преиздавам *и от* преиздавам се.

преизда̀м. Вж. п р е и з д а в а м.

преизобѝлен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който е извънредно много изобилен. *Преизобилен плод.*

преизобѝлие, *мн.* няма, *ср.* Извънредно голямо изобилие; свръхизобилие. *Тази година има преизобилие на плодове.*

преизобѝлно. *Нареч. от* преизобилен.

преизпо̀ден, -дна, -дно, *мн.* -дни. *Прил. от* преизподня. *И по-висок | ще бъде нашият полет свободни | въпреки всички сили преизподни!* Вазов.

преизпо̀дня *ж. Старин.* **1.** Ад, пъкъл. *Дошло е време и царете, и болярите, слуги и съпричастници сатанаилови да бъдат хвърлени там долу в преизподнята.* Ст. Загорчинов. **2.** Дълбочина, бездна. *Нали знаем, че Орфей слиза чак в преизподните на ада.* Вазов. *Който иска да създаде нещо по-сериозно в музиката, трябва да отиде по следите на Бетховена и Вагнера, които водят в преизподните на душата.* П. П. Славейков.

преизпъ̀лвам, -аш, *несв.*; **преизпъ̀лня,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* **1.** *Рядко.* Препълвам. *Улиците бяха преизпълнени с народ.* **2.** *Прен.* За душевно състояние, преживяване — изцяло обхващам, овладявам; препълвам. *Сърцето му любов | е преизпълвала, макар да е обричал | той християните на смърт и ги посичал.* К. Христов. **3.** Преизпълнявам. *Преизпълвам план.* **преизпълвам се, преизпълня се** *страд.* и *сред.*

преизпъ̀лване *ср. Отгл. същ. от* преизпълвам *и от* преизпълвам се.

преизпълнѐние, *мн.* няма, *ср.* Извършване, осъществяване на нещо в повече, отколкото е определено. *Преизпълнение на трудови норми. Преизпълнение на производствен план.*

преизпъ̀лня. Вж. преизпълвам, преизпълнявам *и* преизпълням.

преизпълня̀вам, -аш, *несв.*; **преизпъ̀лня,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Извършвам, осъществявам нещо в повече, отколкото е определено, предписано; преизпълвам, преизпълням. *Предприятието редовно преизпълнява месечния си план. Преизпълнявам норма.* **преизпълнявам се, преизпълня се** *страд.*

преизпълня̀ване *ср. Отгл. същ. от* преизпълнявам *и от* преизпълнявам се.

преизпъ̀лням, -яш, *несв.*; **преизпъ̀лня,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Преизпълвам. **преизпълням се, преизпълня се** *страд.* и *сред.* *Тя нищо не мислеше, само усещаше, че сърцето ѝ се преизпълня от радост.* Д. Немиров.

прѐизящен, -щна, -щно, *мн.* -щни, *прил.* Който е премного изящен. *Преизящен накит.*

преименỳвам, -аш, *несв.* и *св.* Променям, заменям име, название. *Народното събрание, с мнозинство от повече от половината от всички народни представители, може да открива нови министерства, както и да закрива, слива или преименува някои от съществуващите.* Конст., чл. 39. *Ще бъдеш преименувана Теодора.* Вазов. **преименувам се** *възвр., страд.* и *сред.* *Град Карлово се преименува Левскиград.*

преименỳване *ср. Отгл. същ. от* преименувам *и от* преименувам се.

преимỳществено *нареч.* (рус.). Предимно, главно, най-вече. *На средата ... има стъклени шкафове, напълнени с разни платна, преимуществено врачански.* Ал. Константинов.

преимỳщество, *мн.* -а, *ср.* (рус.). Предимство. *Старият Тъкачев се разлюля от гняв и усети, че губи онова равновесие на чувствата, което му даваше такива преимущества в по-особени случаи.* Г. Караславов.

преиначà. Вж. преиначавам.

преиначàвам, -аш, *несв.*; **преиначà,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Предавам, представям невярно, в друг вид; изопачавам. *Боянов неусетно преправаше спомените си, преиначаваше, преувеличаваше, измисляше.* Йовков. **преиначавам се, преинача се** *страд.*

преиначàвам се, -аш се, *несв.*; **преиначà се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св., сред. Разг.* Променям се, ставам друг. *Ако аз не бях разговарял там, на Шипка, с пленници от моя роден край, животът ми можеше съвсем да се преиначи.* Н. Страшимиров.

преиначàване *ср. Отгл. същ. от* преиначавам *и от* преиначавам се.

преиначѐно *нареч.* В друг, неверен вид; изопачено. *Нейните думи много често се занасят на стрина Венковица съвсем преиначено.* Влайков.

прекадя̀. Вж. прекадявам.

прекадя̀вам, -аш, *несв.*; **прекадя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Кадя върху нещо или около нещо. *С бял тамян гроба прекадил, | с руйно го винце попрелял | и вощеница запалил.* П. Р. Славейков. *Прекадявам коледна трапеза.* **прекадявам се, прекадя се** *страд.*

прекадя̀ване *ср. Отгл. същ. от* прекадявам *и от* прекадявам се.

прекалѐн, -а, -о, *прил.* Който далеч надминава общоприетата мярка или граница. *Той расте под своеобразната строгост на баща си и под прекалената благост на майка си.* Яворов. *Прекален светец и богу не е драг.* Погов. *Прекалена любезност.*

прекалѐно. *Нареч. от* прекален; много повече отколкото трябва. *Той беше лекомислен човек, прекалено горд с чорбаджийския си произход.* Дим. Талев. *Прекалено внимателен. Прекалено щедър.*

прекалѐност, -ттà, *мн.* -и, *ж.* Качество на прекален. *Изпейте една патриотическа песен, без прекаленост, сдържано, както го изискват онези, чийто дух е сдържан.* П. П. Славейков.

прекаля̀. Вж. прекалявам.

прекаля̀вам, -аш, *несв.*; **прекаля̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Излизам извън нормалната, общоприетата мярка, извън определената граница. *Изведнъж Симеон съзна горчиво, че беше прекалил в крайната си умереност, че не разсъждаваше като комунист.* Дим. Димов. *Ако някого съм нагрубил през тия десет дни или съм прекалил в строгостта си, нека не ми се сърди.* Н. Гуляшки. *Докторе, прекаляваш с шегите си.* Йовков.

прекаля̀ване *ср. Отгл. същ. от* прекалявам.

прекàпвам[1], -аш, *несв.*; **прекàпя,** -еш, *мин. св.* -ах, *и* **прекàпна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* За вода, течност — капя малко или от време на време. *Не щеш ли, подухва слаб ветрец. След ветреца прекапва слаб дъждец като росица.* И. Бурин.

прекàпвам[2], -аш, *несв.*; **прекàпя,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Капвам от умора, отпадам до краен предял. *Най-сетне прекапваме от усилие и почиваме на всеки стотина крачки.* Яворов. *Сега там хиляди са войни свити, | прекапали от мъки и от студ.* К. Христов.

прекàпна. Вж. прекапвам[1].

прекàпя. Вж. прекапвам[1] *и* прекапвам[2].

прека̀рал, -а, -о. **1.** *Прич. мин. действ. от* прекарам. **2.** Като *прил.* — който е позастарял. *Цановица бе жена прекарала, но още имаше у нея следи от младостта ѝ.* Влайков. ‖ Който е минал определена възраст. *Прекарала мома. Прекарал ерген.*

прека̀рам. Вж. прекарвам.

прека̀рвам, -аш, *несв.*; **прека̀рам,** -аш, *св.* **1.** Карам, водя през някъде; превеждам. *Водачът ... ме прекарваше ту край кошари, ту през прелестни ливади, ту през сенчести гори без път.* Вазов. *Прекарал овцете си през завардени ливади.* Влайков. **2.** Карам, пренасям с превозно средство от едно място на друго; превозвам. *Работниците ломяха скалите с динамит и железни лостове, а до каменотрошачките ги прекарваха с вагонетки.* Дим. Ангелов. *Сега той беше щастлив ... И всред това щастие той съзна изведнъж, че, ако имаше и един кон, с който да прекарва дърва в града, не би желал нищо повече.* Дим. Димов. **3.** Правя нещо да мине през тесен отвор или през някаква материя; промушвам, вкарвам. *В къщи ни съобщиха, че Танас по невнимание бил прекарал иглата на машината през показалеца на лявата си ръка.* Ст. Чилингиров. *Прекарах конец през ушите на игла.* **4.** Построявам, правя път, железопътна линия, водопровод, електрическа инсталация и др. *Прекараха железопътната линия и движението по шосето почти спря.* Йовков. **5.** *Геом.* Начертавам линия от една точка до друга. *Прекарвам перпендикуляр от върха към основата.* **6.** *Прен.* Изработвам, обработвам. *Реве като гладна мечка* (мелницата), *иска да яде. Тук огнените воденици много храна прекарват.* Йовков. **7.** Движа по повърхността на нещо. *Той прекара ... гребенчето по косата си, по веждите, по мустаците.* Йовков. *Людмила прекара ръка по челото си. То беше мокро от дъжда.* А. Гуляшки. *Прекарай още веднаж ютията по панталона.* **8.** В хода на някаква работа извършвам отделно действие веднаж или няколко пъти; минавам. *Накрая прекарах прането през две води. На подгъва на дрехата прекарах двоен шев.* **9.** *Прен.* Минавам времето си. *На малката дървена масичка под лозата ние прекарва̀хме до вечерта в тихи и прояснени от вдъхновение разговори.* Елин Пелин. *В такива дни другарите прекарват в землянката си и не излизат.* Йовков. *По цели нощи е прекарвал до леглата на болните.* А. Гуляшки. **10.** *Прен.* Пребивавам, намирам се някъде през известно време. *На сестра си той каза, че тая зима Стефан ще прекара на Балкана.* Йовков. *Прекарах пет години в Пловдив.* ‖ Изживявам, преживявам. *Колко хубави години прекара той в тия прекрасни лаборатории!* Елин Пелин. *Боян я развеждаше вредом по всички | любими места, дето беше прекарал | блажено детинство.* Ем. п. Димитров. ‖ Изтърпявам, понасям (болест, страдание и др.). *Захвана и тя да кашля, па глава, па огън — и катури се та легна ... И мислехме — както всички прекарват, и тя ще прекара.* Влайков. *Видях го още веднъж на Чаталджа, току-що прекарал холера, слаб, изнемощял като призрак.* Йовков. **11.** Живея, препитавам се. *Питаш ни, г-н Горноломов, ... как прекарваме, как сме с кризата. Не сме добре.* Йовков. *Това са главните средства, с които Алеко прекара цели две години.* П. П. Славейков. **прекарвам се, прекарам се** *страд.* и *сред. Нека да ми е жива внучката, и това черно тегло ще се прекара.* К. Петканов. □ **Прекарвам под нож** — избивам, изколвам. **Прекарвам през ума, през паметта си** (разг.) — мисля, премислям. *Старата пък прекарваше през ума си своя тежък и нерадостен живот.* Г. Караславов.

прека̀рване *ср. Отгл. същ. от* прекарвам *и от* прекарвам се.

прекатѐрвам се, -аш се, *несв.*; **прекатѐря се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред.* Прехвърлям се с катерене през някъде, през нещо. *Прекатерих се през високия стобор.*

прекатѐрване *ср. Отгл. същ. от* прекатервам се.

прекатѐря се. Вж. прекатервам се.

прекату̀рвам, -аш, *несв.*; **прекату̀рна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* прекату̀рнат, *и* **прекату̀ря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Катурвам, събарям нещо. *На една поляна, при разпрягане за почивка, чужда кола закачи оста на неговата и малко остана да я прекатури.* К. Петканов. *Прекатурих таблата с чашите.* **прекатурвам се, прекатурна се, прекатуря се** *страд.* и *сред. Ездачът презглава се прекатурна и във локвата цамбурна.* Ем. Коралов.

прекату̀рване *ср. Отгл. същ. от* прекатурвам *и от* прекатурвам се.

прекату̀рна. Вж. прекатурвам.

прекату̀ря. Вж. прекатурвам *и* прекатурям.

прекату̀рям, -яш, *несв.*; **прекату̀ря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Прекатурвам. **прекатурям се, прекатуря се** *страд.* и *сред.*

прекату̀ряне *ср. Отгл. същ. от* прекатурям *и от* прекатурям се.

прека̀ча. Вж. прекачвам.

прека̀чвам, -аш, *несв.*; **прека̀ча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Качвам от едно място на друго. *Болният забави лодката с около един час, тъй като трябваше да го донесат и прекачат с носилка.* Дим. Димов. **прекачвам се, прекача се** *възвр.* и *страд. На Горна Оряховица се прекачвам от русенския влак на варненския.*

прека̀чвам се, -аш се, *несв.*; **прека̀ча се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред.* Качвам се на нещо и се прехвърлям отвъд; прекатервам се. *Пехотинците, притиснати между танковете, започнаха да се прекачват по високата бетонна ограда.* П. Славински.

прека̀чване *ср. Отгл. същ. от* прекачвам *и от* прекачвам се.

преквалифика̀ция, *мн.* няма, *ж.* Повторна квалификация, различна от предишната. *Курс за преквалификация.*

преквалифицѝрам, -аш, *несв.* и *св.* Квалифицирам отново и по друг начин. **преквалифицирам се** *страд.* и *сред.*

преквалифицѝране *ср. Отгл. същ. от* преквалифицирам *и от* преквалифицирам се.

прекипя̀. Вж. прекипявам.

прекипя̀вам, -аш, *несв.*; **прекипя̀,** -ѝш, *мин. св.* -я̀х, *прич. мин. действ.* прекипя̀л, -а, -о, *мн.* прекипѐли, *св.* **1.** За вино, плодова каша и др. — свършвам, преминавам процеса на кипенето, ферментирането. *Виното прекипя.* **2.** Изкипявам. *Млякото прекипя.* **3.** *Прен.* За чувство —

утеложвам се, утихвам. *Гневът му бързо прекипя.* 4. *Прен.* Изцяло съм обхванат, преливам от гняв, огорчение и под.; накипявам. *Сърцето й прекипяваше от горчивина и безпокойството за Соколов я туряше в полуда.* Вазов.

прекипя̀ване *ср. Отгл. същ. от* прекипявам.

прѐкисел, -а, -о, *прил.* Който е прекалено много кисел.

прекиселя̀. Вж. п р е к и с е л я в а м.

прекиселя̀вам, -аш, *несв.*; **прекиселя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Подкиселявам повече, отколкото трябва. **прекиселявам се, прекиселя се** *страд.*

прекиселя̀ване *ср. Отгл. същ. от* прекиселявам *и от* прекиселявам се.

преклада̀. Вж. п р е к л а ж д а м.

прекла̀ждам, -аш, *несв.*; **преклада̀,** -ѐш, *мин. св.* прекла̀дох, *прич. мин. действ.* прекла̀л, *св.* Отново, повторно клада.

прекла̀ждане *ср. Отгл. същ. от* преклаждам.

прекла̀ням, -яш, *несв.*; **преклоня̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св* Навеждам, превивам нещо надолу; свеждам. *О, български славни войнико, | прекланям чело пред ликът ти.* Вазов. **прекланям се, преклоня се** *страд.* и *сред. И над тях се прекланяха | горските клонове.* Вазов. ▢ **Прекланям глава** — покорявам се. *Преклонената главичка остра сабя не сече.* Вазов. *Научил се да му прекланят глава, да му подлагат гръб.* Йовков.

прекла̀ням се, -яш се, *несв.*; **преклоня̀ се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св., сред.* 1. Изразявам почит, възхищение към някого или към нещо. *Прекланям се пред делото свещено | на ваши труд упорен и без шум!* Ем. п. Димитров. *Той е гений ... Аз му се прекланям.* Йовков. 2. Покорявам се. *Евгени бе се показал твърд, не се преви, не се преклони.* Дим. Ангелов. *Селяните трябваше да се преклонят пред силата и да не помислят за бягство.* Ив. Хаджимарчев.

прекла̀няне *ср. Отгл. същ. от* прекланям *и от* прекланям се.

прекласѝрам, -аш, *несв.* и *св.* Класирам отново. **прекласирам се** *страд.*

прекласѝране *ср. Отгл. същ. от* прекласирам *и от* прекласирам се.

преклѝнен, -нна, -нно, *мн.* -нни, *прил.* Обикн. в съчет. **преклонна възраст** — който е твърде много напреднал на години. *Дълъг път, изминат през много години — от пламенния възторг на юношеството до тишината на преклонни старини.* Йовков.

преклонѐние, *мн.* няма, *ср.* Дълбока почит, уважение.

преклоня̀. Вж. п р е к л а н я м *и* п р е к л о н я в а м.

преклоня̀ се. Вж. п р е к л а н я м с е.

преклоня̀вам, -аш, *несв.*; **преклоня̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Прекланям. **преклонявам се, преклоня се** *възвр.* и *страд.*

преклоня̀ване *ср. Отгл. същ. от* преклонявам *и от* преклонявам се.

прекова̀. Вж. п р е к о в а в а м.

прекова̀вам, -аш, *несв.*; **прекова̀,** -ѐш, *мин. св.* -а̀х, *св.* Отново кова. **прековавам се, прекова се** *страд.*

прекова̀ване *ср. Отгл. същ. от* прековавам *и от* прековавам се.

прекомѐрен, -рна, -рно, *мн.* -рни, *прил.* Който е извън мярката, извънредно голям. *Няколко дни Коста не можеше да се съвземе от преживяната трагедия и прекомерно изтощение на силите поради глада и трудния път.* К. Ламбрев.

прекомѐрно. *Нареч. от* прекомерен. *Грижеха се прекомерно за болния.*

прекомѐрност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* прекомерен.

прѐкоп *м.* Дълъг напречен изкоп. *Момци с копачи и лопати започнаха прекоп от Стрема до Среден лъг.* А. Каралийчев.

прекопа̀вам, -аш, *несв.*; **прекопа̀я,** -а̀еш, *мин. св.* прекопа̀х, *св.* 1. Разкопавам, обръщам пръстта за посев или около корените на растение. *А в делник прекопава градинката, сади цветя и зеле, плодовити дървета и лук.* Каравелов. *Нивя ли да плеви, кукуруз ли да прекопава или на коситба и където го повикат, тичаше.* П. Ю. Тодоров. 2. Копая повторно лозе, градина и пр. **прекопавам се, прекопая се** *страд.*

прекопа̀ване *ср. Отгл. същ. от* прекопавам *и от* прекопавам се.

прекопа̀я. Вж. п р е к о п а в а м.

прекопѝрам. Вж. п р е к о п и р в а м.

прекопѝрвам, -аш, *несв.*; **прекопѝрам,** -аш, *св.* Копирам модел, рисунка и др. с индиго или с прозрачна тънка хартия; преваждам. **прекопирвам се, прекопирам се** *страд.*

прекопѝрване *ср. Отгл. същ. от* прекопирвам *и от* прекопирвам се.

прекоро̀сам. Вж. п р е к о р о с в а м.

прекоро̀свам, -аш, *несв.*; **прекоро̀сам,** -аш, *св. Разг.* Назовавам някого с прякор. *Васил ме казват, ... — Васил Протестантина. Тъй ме прекоросват.* Йовков. **прекоросвам се, прекоросам се** *страд.* и *взаим.*

прекоро̀сване *ср. Отгл. същ. от* прекоросвам *и от* прекоросвам се.

прекоря̀. Вж. п р е к о р я в а м.

прекоря̀вам, -аш, *несв.*; **прекоря̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св. Диал. Рядко.* Правя укор на някого; укорявам. *Етървите й от завист я кръстиха „гражданката“ и, скарваха ли се малко, все ще я прекорят: — Е, ние сме прости, ние в град не сме живели!* Елин Пелин. **прекорявам се, прекоря се** *страд.*

прекоря̀ване *ср. Отгл. същ. от* прекорявам *и от* прекорявам се.

прекѝсвам, -аш, *несв.*; **прекося̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Прекосявам[1]. *Всички гледаха и се чудеха на тая жена, ... която сама, с кобилица на рамо, прекосваше полето направо към позициите.* Йовков. **прекосвам се, прекося се** *страд.*

прекѝсване *ср. Отгл. същ. от* прекосвам *и от* прекосвам се.

прекословие, *мн.* -я, *ср. Остар.* В съчет. **без прекословие** — без възражение. *Искат ни се двесте лири; щом се искат, те са необходи-*

ми за светото дело, и ще ги дадем без прекословия. Вазов.

прекося. Вж. прекосявам, прекосявам¹ *и* прекосявам².

прекосявам¹, -аш, *несв.*; **прекося**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Минавам напреки или косо. *Като стъпваше предпазливо, той прекоси пътя и навлезе в лозята.* Вежинов. *Рекичката прекосява китното село.* **прекосявам се, прекося се** *страд.*

прекосявам², -аш, *несв.*; **прекося**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* 1. *Рядко.* Прерязвам нещо с коса или като с коса. *В прасците прекосен отзад и в двата крака / с куршуми Калопер се люпна.* П. П. Славейков. ‖ *Обр. Грозната вест й прекоси сърцето.* П. Ю. Тодоров. 2. *Рядко.* Окосявам. *Вече прекосихме сеното.* 3. Покрай своето кося малко и от чуждо. **прекосявам се, прекося се** *страд.* и *сред. Краката ми се прекосиха от страх.*

прекосяване *ср. Отгл. същ. от* прекосявам¹, прекосявам² *и от* прекосявам се.

прекрасен, -сна, -сно, *мн.* -сни, *прил.* 1. Който е много красив, извънредно хубав. *И самодиви в бяла премяна, / чудни, прекрасни, песен поемнат.* Ботев. *Склоновете са покрити с прекрасни девствени гори.* Вазов. *Беше прекрасен зимен слънчев ден, заснежената гора беше приказно красива.* Дим. Ангелов. 2 Който притежава извънредно ценни качества. *Там се появиха неговите прекрасни етюди за Мицкевича, Виктор Хюго и други поети.* Величков. *Да закипи трудът свободен и прекрасен, / животът да навлезе в новия си път.* Багряна. *Комунистическият идеал е най-големият, най-прекрасният идеал на човечеството.* Дим. Ангелов. *Прекрасна младост.* 3. Твърде добър. *Прекрасен случай. Прекрасни условия.* □ **Един прекрасен ден** (*книж.*) — ден, в който се случва нещо по-особено. *И един прекрасен ден, след като свърши занятието си в училището, учителят се върна у дома си, легна и умря.* Елин Пелин.

прекрасно *нареч.* 1. Много хубаво, красиво. *Наоколо беше тъй тихо и свежо, тъй прекрасно.* Елин Пелин. 2. Много добре. *Тия два анекдота от Стайкова могат да послужат прекрасно за комедийки.* Вазов. *Тази огромна и тъй важна работа на вестника се върши от значителен редакционен щаб, прекрасно подготвен.* Н. Фурнаджиев.

прекратя. Вж. прекратявам.

прекратявам, -аш, *несв.*; **прекратя**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* 1. Преставам да върша нещо започнато, преди да съм го завършил напълно; спирам, прекъсвам, преустановявам. *Сали Яшар прекратяваше отведнъж всяка работа и затваряше работилницата си.* Йовков. *Противниците се бяха вече упознали. Те можеха всеки миг отново да прекратят огъня и поведат преговори за разбирателство.* Ив. Хаджимарчев. 2. Турям край на нещо; прекъсвам. *Каква приятна разходка направихме, — продума ниско Дончо, за да прекрати неловкото мълчание.* Вазов. *Уморени лица и възпалени очи чакаха звънеца, който щеше да прекрати най-сетне безкрайния работен ден.* Дим. Димов. **прекратявам се, прекратя се** *страд.*

прекратяване *ср. Отгл. същ. от* прекратявам *и от* прекратявам се. *Услуша се и учудено дигна глава. Не беше забелязал прекратяването на стрелбата.* Хар. Русев.

прекрача. Вж. прекрачвам.

прекрачвам, -аш, *несв.*; **прекрача**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. С крачка преминавам през нещо. *Пленникът прекрачи прага и се намери в полутъмна, ниска стая.* Ст. Загорчинов. *Той се накани да прекрачи широката бразда, но остана неподвижен.* К. Петканов. *Той прекрачи тромаво краката на седящите и излезе напред.* Д. Добревски. 2. Правя, изминавам няколко крачки. *„Поща" — отговори раздавачът, влезе в стаята, прекрачи до леглото, подаде едно писмо.* Ал. Константинов. 3. *Прен.* Престъпвам някаква норма, нещо установено. *Мярка да знаете, да не прекрачите закона.* А. Страшимиров. **прекрачвам се, прекрача се** *страд.*

прекрачване *ср. Отгл. същ. от* прекрачвам *и от* прекрачвам се.

прекривя. Вж. прекривявам.

прекривявам, -аш, *несв.*; **прекривя**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Превивам, обикн. края на нещо; закривявам. *Прекривих гвоздея.* **прекривявам се, прекривя се** *страд.*

прекривяване *ср. Отгл. същ. от* прекривявам *и от* прекривявам се.

прекройвам, -аш, *несв.*; **прекроя**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Прекроявам. **прекройвам се, прекроя се** *страд.*

прекройване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* прекройвам *и от* прекройвам се.

прекроя. Вж. прекройвам *и* прекроявам.

прекроявам, -аш, *несв.*; **прекроя**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Кроя отново, по нов начин. **прекроявам се, прекроя се** *страд.*

прекрояване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* прекроявам *и от* прекроявам се. *Кръстевица, която беше улисана в прекрояване на старо палтенце за Петричка, изпусна ножиците и се сепна,* Г. Караславов.

прекръствам¹, -аш, *несв.*; **прекръстя**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* У християните — направям кръстен знак с ръка над някого или над нещо. *Тя ме помилва с коравата си ръка, прекръсти ме и ме изпрати.* Елин Пелин. *Вечерта ще прекръстят децата заспали, / пред светията свещ ще запалят те.* Багряна. **прекръствам се, прекръстя се** *страд.* и *сред. И спира скитникът пред старата икона, / и триж прекръства се и хваща пътя пак.* К. Христов.

прекръствам², -аш, *несв.*; **прекръстя**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Давам ново име, наименование на някого или на нещо; прекръщавам, преименувам. *Виж каква съм руса! Прекръстили ме Пшеничката, защото съм приличала на узрял клас.* Елин Пелин. *Чувам, че щели да ги прекръстват* (селата)... — *щели да им турят български имена.* Йовков. **прекръствам се, прекръстя се** *възвр.* и *страд.*

прекръстване *ср. Отгл. същ. от* прекръствам¹, прекръствам² *и от* прекръствам се.

прекръстосам. Вж. прекръстосвам.

прекръстосвам, -аш, *несв.*; **прекръстосам**, -аш, *св.* Кръстосвам повторно. **прекръстосвам се, прекръстосам се** *възвр.* и *страд.*

прекръстосване *ср. Отгл. същ. от* прекръстосвам *и от* прекръстосвам се.

прекръстя. Вж. прекръствам[1], прекръствам[2] *и* прекръстям.

прекръстям, -яш, *несв.*; **прекръстя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Прекръствам[1]. **прекръстям се, прекръстя се** *сред.*

прекръстяне *ср. Отгл. същ. от* прекръстям *и от* прекръстям се.

прекръщавам, -аш, *несв.* Прекръствам[2]. *През всеки три месеца прекръщаваше вестника си.* Вазов. **прекръщавам се** *възвр.* и *страд.*

прекръщаване *ср. Отгл. същ. от* прекръщавам *и от* прекръщавам се.

прекупвам, -аш, *несв.*; **прекупя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Прекупувам. *По нейна заповед повикаха трима-четирима турци ..., които прекупваха кокошки из селата.* Йовков. **прекупвам се, прекупя се** *страд.*

прекупване *ср. Отгл. същ. от* прекупвам *и от* прекупвам се.

прекупвач *м.* Човек, който прекупва и препродава.

прекупвачка *ж.* Жена прекупвач.

прекупувам, -аш, *несв.*; **прекупя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Купувам нещо от някого с цел да го продам. *Киро започна да налита и на търговия. Събираше анасон, пашкули, вълна, прекупуваше за своя сметка памук.* Г. Караславов. **прекупувам се, прекупя се** *страд.*

прекупуване *ср. Отгл. същ. от* прекупувам *и от* прекупувам се.

прекупя. Вж. прекупвам *и* прекупувам.

прекълцам. Вж. прекълцвам.

прекълцвам, -аш, *несв.*; **прекълцам,** -аш, *св. Разг.* 1. Кълцам повторно. 2. Кълцам повече отколкото трябва. 3. Премазвам, пречуквам. **прекълцвам се, прекълцам се** *страд.* и *сред.*

прекълцване *ср. Отгл. същ. от* прекълцвам *и от* прекълцвам се.

прекърмвам, -аш, *несв.*; **прекърмя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Кърмя повече отколкото е необходимо. **прекърмвам се, прекърмя се** *страд.*

прекърмване *ср. Отгл. същ. от* прекърмвам *и от* прекърмвам се.

прекърмя. Вж. прекърмвам *и* прекърмям.

прекърмям, -яш, *несв.*; **прекърмя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Прекърмвам. **прекърмям се, прекърмя се** *страд.*

прекърмяне *ср. Отгл. същ. от* прекърмям *и от* прекърмям се.

прекърпвам, -аш, *несв.*; **прекърпя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Кърпя отново или много пъти. *И зиме, и лете на босо или в калци обуваше кърпените си и прекърпвани големи обуща.* А. Страшимиров. **прекърпвам се, прекърпя се** *страд.*

прекърпване *ср. Отгл. същ. от* прекърпвам *и от* прекърпвам се.

прекърпя. Вж. прекърпвам.

прекърша. Вж. прекършвам.

прекършвам, -аш, *несв.*; **прекърша,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Кърша нещо на две части, на две половини; пречупвам. *Пък ако рече някой да ме задържи, ръката му ще прекърша.* Дим. Талев. 2. Отделям с кършене; откършвам. *Ще прекършим върхарите на лозата.* **прекършвам се, прекърша се** *страд.* и *сред.* □ **Прекършвам думата (волята, хатъра) някому** (разг.) — не изпълнявам искането, желанието на някого.

прекършване *ср. Отгл. същ. от* прекършвам *и от* прекършвам се.

прекъсвам, -аш, *несв.*; **прекъсна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* прекъснат, *св.* 1. Раздвоявам с късане, рязане и др. *В процеса на артилерийската подготовка пионерните части ще прекъснат кабела.* П. Славински. 2. Преставам да върша нещо започнато, преди да съм го завършил напълно, правя да престане да се върши нещо; прекратявам, преустановявам. *А сиромахът се сви пак в навалицата, като прекъсна ридането си с висока въздишка.* А. Страшимиров. *Но в този същи миг воденичарят прекъсна тънаниканeто си.* Вазов. 3. Турям край на нещо; прекратявам. *И аз не съжалявам, че прекъснахме веселието.* Влайков. *Те избягваха да нападат нощем и дори прекъсваха започнала вече битка, щом паднеше мрак над земята.* Дим. Талев. *Най-после Владиков прекъсна мълчанието си.* Вазов. *На първо време той прекъсна всякакви агитации.* Влайков. 4. Преставам, спирам. *И работата не прекъсва нито за минутка докато бетонобъркачката да бъде поправена.* Г. Караславов. 5. Попречвам на някого да се изкаже до край; пресичам. *Капитанът изслуша стареца, без да го прекъсне.* Йовков. *Тя започна да говори припряно и бързо, като че се боеше да не я прекъснат.* П. Спасов. **прекъсвам се, прекъсна се** *страд.* и *сред.* *Това негово душевно настроение се прекъсва за няколко деня, за да се поднови и усили отново.* П. П. Славейков. *Но неговата дейност се прекъсва — вземат го войник.* Г. Караславов.

прекъсване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* прекъсвам *и от* прекъсвам се. *Прекъсване на тока.*

прекъсвач *м.* Уред за прекъсване на електрически ток. *Внезапно лампите на стълбището угаснаха — те бяха с автоматичен прекъсвач.* Вежинов.

прекъслек, *мн.* -ци, *м.* Само в съчет. **на прекъслеци** — на прекъсвания. *Додето Рада така на прекъслеци и с плачевен тон изливаше страхуванията си, Колчо намери вече един изход.* Вазов. *За щастие, летният дъжд пада на прекъслеци и често се сменява от слънчеви часове.* Вазов.

прекъслечен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Който е на прекъслеци. *Той в своя поетически език не говори правилно и окръшено, а всякога е бръз, ... прекъслечен.* П. П. Славейков.

прекъсна. Вж. прекъсвам.

прелазвам, -аш, *несв.*; **прелазя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Преминавам от едно място на друго с лазене. **прелазвам се, прелазя се** *страд.*

прелазване *ср. Отгл. същ. от* прелазвам *и от* прелазвам се.

прелазя. Вж. прелазвам.

прелат *м.* (лат.). Висш католически духовник на служба при папата.

прележа. Вж. прележавам.

прележа̀вам, -аш, *несв.*; **прележа̀,** -йш, *мин. св.* **-а̀х,** *св.* **1.** Прекарвам по-дълго време на легло, в лежане. *Стаменков прележа ред месеци твърде болен, та домакинята му не се отделяше от него.* А. Страшимиров. **2.** *Нар.* От дълго лежане правя да ми изтръпне някоя част от тялото. *Взе да ме поболва тук бутът. Аз изпърво го взех за нищо: я съм го прележал, си помислих, я нейде съм го натъртил.* Влайков. **3.** Прекарвам, изтърпявам наказание в затвор; излежавам. *Съботен ден е утре и бае Петър не ще свари да извади Джонка от затвор, та момъкът щеше да прележи и другия ден.* А. Страшимиров. 4. *Нар.* За нива — оставам не засят една-две години. за да се засиля.

прележа̀ване *ср. Отгл. същ. от* прележавам.

прѐлез *м.* Място за преминаване през железопътна линия, ограда, слог и др. *Без да намалява хода, колата мина през железопътния прелез.* Вежинов. *Нощем преспанци се събираха по къщите — от уличка в уличка, през съседските вратички, през огради и прелези.* Дим. Талев. *Влязоха направо през един прелез на съборената ограда.* Йовков.

прелѐпвам, -аш, *несв.*; **прелепя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Лепя нещо отново. *Мама прелепва стените на одаята с бяла глина.* Влайков. **прелепвам се, прелепя се** *страд.*

прелѐпване *ср. Отгл. същ. от* прелепвам *и от* прелепвам се.

прелепя̀. Вж. прелепвам *и* прелепям.

прелѐпям, -яш, *несв.*; **прелепя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Прелепвам. **прелепям се, прелепя се** *страд.*

прелѐпяне *ср. Отгл. същ. от* прелепям *и от* прелепям се.

прѐлест, -тта̀, *мн.* -и, *ж.* Красота, хубост. *Денят с нова прелест се пробуди.* К. Христов. *Пак пролет с дивни прелести светлее.* Величков. *По лицето ѝ бе угаснала оная постоянна мекота, която приличаше на едва зараждаща се усмивка и придаваше на това красиво лице особена прелест.* Дим. Талев. ‖ Само *ед.* Омайност, привлекателност, обаяние. *Възпоминанията за минали страдания, за претеглени нещастия, имат някаква особена прелест.* Вазов.

прѐлестен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* Който е изпълнен с прелест; много красив, прекрасен, очарователен, омаен, пленителен. *Гледката беше прелестна въз тия чудни планини.* Вазов. *Наистина, прелестна е цъфналата роза, но ще ли има някой смелост да отрече прелестта и на неразцъфтяната розова пъпка?* П. П. Славейков. *О, хубост дивна, прелестно видение, | що къпеш се във лунните лъчи.* К. Христов.

прѐлестно. *Нареч. от* прелестен.

прѐлет *м.* Прелитане.

прѐлетен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* За птица — който прекарва зимата в по-топли страни. *Тъй прелетна птица от краища южни | отново се връща в гнездото предишно.* Ем. п. Димитров.

прелету̀вам, -аш, *св. Рядко.* Прекарвам лятото. *Миналата година прелетувахме в Родопите.*

прелетя̀. Вж. прелетявам *и* прелитам.

прелетя̀вам, -аш, *несв.*; **прелетя̀,** -йш, *мин. св.* -я̀х, *прич. мин. действ.* прелетя̀л, -а, -о, *мн.* прелетѐли, *св.* Прелитам. *Пред прозореца прелетяваха като снежинки листенца от цветя, бели и розови, и разливаха около себе си лекия аромат от цъфнали овошки.* Хар. Русев. *Няколко чучулиги прелѐтяха над него.* К. Петканов.

прелетя̀ване *ср. Отгл. същ. от* прелетявам.

прелѐя. Вж. преливам.

прелѝвам, -аш, *несв.*; **прелѐя,** -ѐеш, *мин. св.* прелях, *прич. мин. действ.* прелял, -а, -о, *мн.* прелѐли, *прич. мин. страд.* прелят, -а, -о, *мн.* прелѐти, *и* прелян, -а, -о, *мн.* прелѐни, *св.* **1.** Прехвърлям, пресипвам течност от един съд в друг. *Янко само току слизаше в мазето, току се качваше при тезгяха, сипваше нещо, разливаше, преливаше и никого не поглеждаше.* Елин Пелин. *Преливам кръв.* ‖ *Обр. Той ми преля възторга си.* **2.** Пълня съд с течност повече, отколкото може да побере; препълвам. *Малка им мома служеще — | секому чаша налива, | а на Стояна прелива!* Нар. пес. **3.** За вода и др. — излизам извън препълнен съд или брегове и др. *Изведнъж се сети, че кофата може отново да прелее и да потече по дъските.* Орлин Василев. *Донесе му тя две бели медени пити, напоени и прелели от мед като сълза.* Дим. Талев. ‖ *Обр. Сърцето ми е пълно и прелива от тиха радост.* Вазов. *Лицата на всички тия хора сияеха..., радостта им преливаше заедно с виното от чашите.* Дим. Ангелов. *Тогава омразата, която беше се набрала в душата му, преля, пречерня му на очите.* Йовков. **4** *Нар.* Извършвам обред като изливам вино или вода над гроб. *Преляха, и двата гроба с вино, напълниха кандилото със зехтин и го запалиха.* Влайков. **преливам се, прелея се** *страд.* □ **Преливам от пусто в празно** (*книж.*) — говоря или върша безполезни неща. **Чашата на търпението преля** (неодобр.) — изчерпа се всичкото търпение.

прелѝвам се, -аш се, *несв.*; **прелѐя се,** -ѐеш се, *мин. св.* прелях се, *прич. мин. действ.* прелял се, -а се, -о се, *мн.* прелѐли се, *св., сред.* Постепенно, незабелязано преминавам от едно в друго състояние, цвят и др. *Нощните сенки се преливаха в мек лилав тон, а върховете припламваха в позлата и блясък.* Н. п. Филипов. *Непрестанно сънуваше неясни, откъслечни сънища, които се смесваха и се преливаха един в друг.* И. Волен.

прелѝване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* преливам *и от* преливам се.

прелѝвен, -вна, -вно, *мн.* -вни, *прил.* За цвят, звук и др. — който се прелива, преминава незабелязано от един в друг. *По клоните и по тревите свети | в преливни багри утринна роса.* Ив. Бурин.

прелѝвка *ж. Нар.* Обредно изливане на вино или вода над гроб. *Вино за преливка.*

прелѝвник, *мн.* -ци, *м.* Отвор на язовирна стена за изтичане на излишната вода.

прелѝствам, -аш, *несв.*; **прелѝстя,** -иш, *мин. св.* **-их,** *св.* Превръщам, обръщам листове на книга, албум, вестник и др. *Тя грабваше жад-*

но новата книга и почваше да я прелиства и чете. Ем. Коралов. **прелиствам се, прелистя се** *страд.*

прелѝстване *ср. Отгл. същ. от* прелиствам *и от* прелиствам се.

прелѝстя. Вж. прелиствам *и* прелистям.

прелѝстям, -яш, *несв.*; **прелѝстя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Прелиствам. *И често я прелистям пак, а чел съм я с жажда преди трийсет години.* Вазов. *Някои пътници прелистяха илюстрациите.* Г. Белев. **прелистям се, прелистя се** *страд.*

прелѝстяне *ср. Отгл. същ. от* прелистям *и от* прелистям се.

прелѝтам, -аш, *несв.*; **прелетя̀,** -йш, *мин. св.* прелетя̀х, *прич. мин. действ* прелетя̀л, -а, -о, *мн.* прелетѐли, *прич. мин. страд.* прелетя̀н, -а, -о, *мн.* прелетѐни, *св.* **1.** С летене преминавам от едно място на друго; прехвърквам. *Над пътниците безшумно прелетя някаква птица.* Елин Пелин. *Стремително прелитаха самолетите над игрището.* Н. Фурнаджиев. *Снарядите прелитаха високо над главите им и падаха далеч някъде в тила.* Ив. Мартинов. ‖ Само 3 *л.* Летя без посока из пространството. *Звезди блещукат над нази, / веди прелитат край нази.* П. Р. Славейков. *Денят беше облачен, студен,... — от небето прелитаха вече и редки едри снежинки.* Г. Райчев. *В мрака прелитахи светулки.* Дим. Димов. **2.** Преминавам с бързина покрай някого или нещо или през някъде. *По булеварда прелитаха бързо мотоциклетисти и военни коли с червени флагчета.* Дим. Димов. **3.** Долитам. *Гергьовден... Отнякъде прелитат народни песни. В механите гълчка и весели провиквания, придружени от гайда.* Ц. Церковски. *Мъгли прелитаха откъм север.* Йовков. **прелитам се, прелетя се** *страд.*

прелѝтане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* прелитам *и от* прелитам се.

прелѝтвам, -аш, *несв.*; **прелѝтна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* прелѝтнат, *св.* Прелитам веднаж или няколко пъти по веднаж. *До Цвети всички се допитват, / като врабци насам прелитват.* Ас. Босев. *Усмивката му* (на мъжа) *като да бе прелитнала плахо на Цанковото лице.* Орлин Василев.

прелѝтване *ср. Отгл. същ. от* прелитвам.

прелѝтна. Вж. прелитвам.

прѐлог, *мн.* -зи, *м.* **1.** Нива оставена една-две години неорана. **2.** Угар.

прело̀м *м.* Рязка промяна, обрат. *Какви преломи, трусове, преврати, / народе, преживя!* Вазов. *Тя още не съзнаваше големия прелом, който настъпваше в живота ѝ.* Л. Стоянов. *От този ден в душата ми настъпи тежък прелом.* Г. Райчев.

прело̀мен, -мна, -мно, *мн.* -мни, *прил.* В който се извършва прелом. *Преломен момент.*

преломя̀. Вж. преломявам.

преломя̀вам, -аш, *несв.*; **преломя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Раздвоявам с ломене; пречупвам, прекършвам, претрошвам. *Преломиха високия стълб.* **преломявам се, преломя се** *страд.*

преломя̀ване *ср. Отгл. същ. от* преломявам *и от* преломявам се.

прелъ̀гвам, -аш, *несв.*; **прелъ̀жа,** -еш, *мин. св.* прелъ̀гах, *св.* Успявам да излъжа, да залъжа някого. *Прелъжи детето да заспи.* **прелъгвам се, прелъжа се** *страд.* и *сред.*

прелъ̀гване *ср. Отгл. същ. от* прелъгвам *и от* прелъгвам се.

прелъ̀жа. Вж. прелъгвам.

прелъстѝтел, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* Човек, който прелъстява; съблазнител. *Аз предпочетох тоя лукав прелъстител, отдадох му всичко, и се зарових.* Вазов.

прелъстѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който има качества да прелъстява. *Прелъстителна усмивка. Прелъстителен поглед.*

прелъстѝтелка *ж.* Жена прелъстител.

прелъстѝтелно. *Нареч. от* прелъстителен.

прелъстя̀. Вж. прелъстявам.

прелъстя̀вам, -аш, *несв.*; **прелъстя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Възбуждам у някого страстно влечение към себе си; съблазнявам. *Като всички юначаги, които умееха да пият, да се карат и да прелъстяват жени, полковникът не познаваше чувството страх.* Дим. Димов. **прелъстявам се, прелъстя се** *страд.* и *сред.*

прелъстя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* прелъстявам *и от* прелъстявам се.

прѐлюбезен, -зна, -зно, *мн.* -зни, *прил.* Който е премного любезен. *Дадохме ние нашата царска дума на прелюбезния наш гост.* Ст. Загорчинов.

прѐлюбезно. *Нареч. от* прелюбезен. *През целия ден Золтан се навърташе около войниците, разговаряше любезно и прелюбезно с тях.* П. Славински.

прелюбодѐен, -ѐйна, -ѐйно, *мн.* -ѐйни, *прил.* Който се отнася до прелюбодеяние. *Прелюбодеен грях.*

прелюбодѐец, *мн.* -ѐйци, *м.* Човек, който върши или е вършил прелюбодеяние.

прелюбодѐйствие, *мн.* -я, *ср.* Прелюбодеяние.

прелюбодѐйствувам, -аш, *несв.* Върша прелюбодеяние.

прелюбодѐйствуване *ср. Отгл. същ. от* прелюбодействувам.

прелюбодея̀ние, *мн.* -я, *ср.* Нарушение на съпружеската верност; прелюбодействие.

прелю̀дия *ж.* (лат.). **1.** *Муз* Уводна част на музикално произведение. **2.** *Муз.* Неголямо музикално произведение. **3** *Прен.* Увод, встъпление към нещо. *Тия хладни сенки, и тая зеленина, и тоя шум и вълни ми се показват като прелюдия на оня живот, който сещам да кипи в самата планина.* Вазов.

прѐлют, -а, -о, *прил.* Който е прекалено лют. *Прелют пипер.*

прелютя̀. Вж. прелютявам.

прелютя̀вам, -аш, *несв.*; **прелютя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *прич. мин. действ.* прелютя̀л, -а, -о, *мн.* прелютѐли, *св.* Само 3 *л.* Преставам да лютя.

према̀жа. Вж. премазвам[1] *и* премазвам[2].

према̀звам[1], -аш, *несв.*; **према̀жа,** -еш, *мин. св.* према̀зах, *св.* Притискам някого или нещо с голяма тежест или сила та го смачквам; смазвам, премачквам, обезформявам. *Воденич-*

ният камък лежеше на същото място, гдето беше премазал Върбан. Йовков. *Не го пускаха да излиза навън да не би да се изгуби и да не би да го премаже някой трамвай или автомобил.* Елин Пелин. **премазвам се, премажа се** *страд.*

према̀звам², -аш, *несв.*; **према̀жа**, -еш, *мин. св.* према̀зах, *св.* Мажа повторно. *След Света Богородица тя току захвана да треби и да чисти в дюкяна. Момичетата зеха да го лепят, да го премазват.* Влайков. **премазвам се, премажа се** *страд.*

према̀зване *ср. Отгл. същ. от* премазвам¹, премазвам² *и от* премазвам се.

према̀ла *ж. Рядко.* Премаляване. *Заморени до премала, децата неспирно вървяха.* Ив. Хаджимарчев.

премалѐя. Вж. премалявам.

премалнѐя. Вж. премалнявам.

премалня̀вам, -аш, *несв.*; **премалнѐя**, -ѐеш, *мин. св.* премалня̀х, *прич. мин. действ.* премалня̀л, -а, -о, *мн.* премалнѐли, *св.* Премалявам. *Ту премалнявал* (славеят) *излека / и счувал се кат свирка на лъка, / ту отведнъж па зачестявал / и чип-чи-чип-чи задребнявал / та с ясен глас горите огласявал.* П Р. Славейков. *Треперящ от студ и премалнял от глад, той влезе в запустелия двор.* Д. Немиров.

премалня̀ване *ср. Отгл. същ. от* премалнявам.

премаля̀вам, -аш, *несв.*; **премалѐя**, -ѐеш, *мин. св.* премаля̀х, *прич. мин. действ.* премаля̀л, -а, -о, *мн.* премалѐли, *св.* Силно отпадам, загубвам сили, прилошава ми; отмалявам. *Той завари жена си и майка си премалели от страх.* Вазов. *Макар че правеха чести почивки, те премаляваха.* Вазов. *Хайде, сипвай да похапнем, че премалях.* Ѧ. Каралийчев. *Призори баба хаджийка премаля за сън.* Дим. Талев.

премаля̀ване *ср. Отгл. същ. от* премалявам. *Митковото лице пожълтя, едно премаляване го обзе и той щеше да падне, но се опря на Рангела.* Вазов.

премаля̀лост, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* Отпадналост, безсилие.

према̀хвам, -аш, *несв.*; **према̀хна**, -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* према̀хнат, *св.* **1.** Махам, отстранявам напълно нещо; унищожавам, заличавам. *Атанас ми разправи, че първото му дете чезнело от някаква непозната болест, която ни бабички, ни ходжи не могли да премахнат.* Вазов. *Да, необходимо е да се запознае с хората, да премахне разликата, която се чувствува между него и редовия екипаж.* Д. Добревски. **2.** *Разг.* Погубвам, убивам. *Еньо ставаше все по-грозен и по-страшен под гнета на мисълта да отмъсти на брата си, да го премахне.* Елин Пелин. *Аз съм длъжен да открия престъпника и да го премахна.* М. Марчевски. *Селяните го съветвали да премахне кучето.* Вазов. **премахвам се, премахна се** *страд. Симо трябва да се премахне.* В. Друмев. *Трябва да се премахне всичко, което пречи на свободата.* Д. Немиров.

према̀хване *ср. Отгл. същ. от* премахвам *и от* према̀хвам се.

према̀хна. Вж. премахвам.

према̀чкам. Вж. премачквам.

према̀чквам, -аш, *несв.*; **према̀чкам**, -аш, *св.* Мачкам със сила, с голяма тежина, та обезформявам; смачквам, премазвам. *Паднала скала и го премачкала.* **премачквам се, премачкам се** *страд.*

премѐждие, *мн.* -я, *ср.* Избягната опасност за живота, за съществуването на някого. *Далеко подир полунощ Огнянов, след доста премеждия, се завърна на укреплението.* Вазов. *По бледното ѝ и малко измъчено лице още се познаваше премеждието, което беше прекарала.* Йовков. *Колко премеждия беше прекарал той през своя дълъг живот! Колко пъти беше се отървал от явна смърт!* Д. Калфов. ‖ Опасност за живота, за съществуването на някого; беда. *Той реши да се хвърли всецяло в борбата, която се готвеше, и в премеждията, и в неизвестността ѝ.* Вазов.

премѐля. Вж. премилам.

премено̀н, -а, -о. **1.** *Прич. мин. страд. от* променя. **2.** Като *прил.* — който е облечен в нови хубави дрехи, който е с нова премяна, накит. *Пременена, забулена, Василена се изправи сред стаята, дружките ѝ запяха.* Йовков.

пременѐно. *Нареч. от* пременен. *Те бяха пременено облечени с нови черни козени гунета, с червени фесове на глава, препасани с черни кърпи.* Вазов.

пременя̀. Вж. пременявам *и* пременям.

пременя̀вам, -аш, *несв.*; **пременя̀**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Обличам с хубави дрехи, с нова премяна. *Колчо не е пестил парите, за да премени любимите си същества.* Вазов. **пременявам се, пременя се** *възвр.* и *страд. Рано сутринта момъкът се премени в новите си дрехи и излезе.* Вазов. ‖ *Обр. Овошките в града се премениха с бели и румени цветове и липите размирисаха.* Вазов.

пременя̀ване *ср. Отгл. същ. от* пременявам *и от* пременявам се.

премѐням, -яш, *несв.*; **пременя̀**, -йш, *мин.* св. -йх, *св.* Пременявам. **пременям се, пременя се** *възвр.* и *страд.*

премѐняне *ср. Отгл. същ. от* пременям *и от* пременям се.

премѐрвам, -аш, *несв.*; **премѐря**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Меря определено количество; измервам, отмервам. *Аце Кутрев спокойно, с бавни движения премерваше и подаваше от стоката си.* Дим. Талев. *Там пише, че нивата ви е ... десет декара, а като я премеря, ще излезе, че е двайсет.* Йовков. *Премервам температурата.* ‖ Опитвам дали подхождат, дали ми стават дреха, обувки и др. *Заприказвахме се и забравих да ида да премеря новата дреха, що ми донесе модистката.* Вазов. **2.** *Прен.* Преценявам с поглед. *Сетне му подаде да облече новите дрехи ... Изгледа го, премери го от глава до пети.* Дим. Талев. *Ей сегинка ще го сконтим юнака, на консул да заприлича — рече дрехарят и, като премери с поглед малкия от темето до ходилата, откачи едно бозаво платенце от стената и го нахлу върху памучната му антерия.* Чудомир. **премервам се, премеря се** *възвр.* и *страд. Премерете се да видите кой е по-висок.* □ **Премервам (меря) на око** (разг.) — определям с поглед приблизителното тегло, дължина, качество

и др. *Кочо взе медния лист в ръцете си, а веждите му се свиха на възел, премери го тъй, на око, поогъна го и пак го премери.* Дим. Талев. **Премервам (меря) си думите** (разг.) — добре внимавам какво говоря. *Младият Бабулев почука тихо с бастунчето си по пода, пое си дъх и премерваше всяка своя дума.* Дим. Талев. **Премервам (меря) силите си с някого** (разг.) — проверявам, сравнявам в борба, в състезание силите си с някого.

премѐрвам се, -аш се, *несв.*; **премѐря се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Меря се, сравнявам се с някого в някое отношение. *Премерете се сега с него и вижте кой повече струва — вие ли, на които учението не се покорява, или той, който здраво държи ключа на знанията и уменията?* Д. Немиров.

премѐрване *ср. Отгл. същ. от* премервам *и от* премервам се.

премѐсвам, -аш, *несв.*; **премѐся,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Размесвам, смесвам едно с друго. *Във виното премесиха малко вода.* 2. Меся отново. **премесвам се, премеся се** *страд.*

премѐсване, *мн.* -ия, *сред. Отгл. същ. от* премесвам *и от* премесвам се.

премѐствам, -аш, *несв.*; **премѐстя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Движа, предвижвам от едно място на друго. *Нотариусът премести стола си близу до Кардашевия.* Вазов. *Казано е, че със силна вяра всичко ще постигнеш и планина ще преместиш от едно място на друго.* Дим. Талев. *Дядо Недко погледна след него, бавно премести след туй погледа си към полето и пак се замисли.* Йовков. 2. *Канц.* Променям служебното място на служител, изпращам го да служи другаде, обикн. в друго селище или в друго учреждение. *По цял ден тичам, . . . уволнявам, назначавам, премествам.* Чудомир. **премествам се, преместя се** *страд.*

премѐствам се, -аш се, *несв.*; **премѐстя се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* 1. Променям мястото, на което се намирам, заемам друго място. *Артилерийският огън се премества някъде настрана.* Йовков. 2. Отивам да живея другаде, в друга местност, друго селище и под. *Отново ми се наложи да се преместя в друг хотел.* Г. Белев. *След Водици Ненко и Райка се преместиха у дядови Славчови със всичко, що имаше Ненко.* Влайков.

премѐстване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* премествам *и от* премествам се.

премѐстя. Вж. премествам *и* премествам.

премѐстя се. Вж. премествам се *и* преместям се.

премѐстям, -яш, *несв.*; **премѐстя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Премествам. **преместям се, преместя се** *страд.*

премѐстям се, -яш се, *несв.*; **премѐстя се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Премествам се.

премѐстяне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* преместям *и от* преместям се.

премѐся. Вж. премесвам.

прѐмет *м. Грам.* Разместване на звуковете в думите; метатеза. Напр. *гръб — гърбът.*

преметà. Вж. премитам.

премѐтна. Вж. премятам.

премѐтна се. Вж. премятам се.

премѝвам, -аш, *несв.*: **премѝя,** -йеш, *мин. св.* премѝх, *прич. мин. страд.* премѝт, *св.* 1. Мия отново, повторно. *Дъските не са измити добре, ще трябва да ги премивам.* 2. Измивам повече, отколкото е потребно. *Премих си косата, затова не мога да я прибера.* 3. *Диал.* Мия, измивам. *Дай, мамо, и аз нещо да ти помогна, — ще каже тя и ще вземе да премива някои съдове.* Влайков. **премивам се, премия се** *страд.*

премѝване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* премивам *и от* премивам се.

премѝгам, -аш, *несв.* и *св.* Премигвам. *Бабата премига, / засланя с длан очи.* К. Христов. *Къньовица премига, опита се да се засмее, но нещо заседна в гърлото ѝ, от очите ѝ бликнаха сълзи.* Ӣ. Гуляшки

премѝгане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* премигам.

премѝгвам, -аш, *несв.*; **премѝгна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Мигвам няколко пъти, обикн. когато нещо ми пречи да гледам добре или когато съм смутен. *Дядо Груйо току премигна с очи, дигна тояжката пред трактора и викна, та процепи кърà.* Кр. Григоров. ‖ *Обр. От синия купол ни гледат хиляди звезди и премигват със златните си ресници.* Кр. Кюлявков.

премѝгване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* премигвам.

премѝгна. Вж. премигвам.

прѐмиен, -ийна, -ийно, *мн.* -ийни. *Прил. от* премия. *Премиен влог.*

премиѐра *ж.* (фр.). Първо представление на драма, опера, оперета или филм. *Бях на премиерата на операта Момчил.*

премиѐрен, -рна, -рно, *мн.* -рни. *Прил. от* премиера. *Премиерно представление. Премиерни цени.*

прѐмил, -а, -о, *прил.* Който е много мил, много обичан; извънредно мил, скъп. *Ах напразно стар се спомен тъй сили / да направи песните ми премили!* П. Р. Славейков. *За втори път и много скоро едно след друго тя преживяваше една и съща мъка — премила, отгледана рожба да се бори пред очите ѝ със смъртта.* Дим. Талев.

премѝлам, -аш, *несв*; **премѐля,** -еш, *мин. св.* премлѐх, *прич. мин. действ.* премлѐл, -а, -о, *мн.* премлѐли, *прич. мин. страд.* премлѐн, -а, -о, *мн.* премлѐни, *св.* Меля повторно. **премилам се, премеля се** *страд.*

премѝлане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* премилам *и от* премилам се.

премѝна. Вж. преминавам *и* преминувам.

преминàвам, -аш, *несв.*; **премѝна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* премѝнат, *св.* 1. Вървя, движа се през някакво място; минавам, прекосявам. *Тя откъсна някои цветя, излезе, премина тичешком малката уличка и влезе в широкия Станкин двор.* Елин Пелин. *Аз зная, майко, мил съм ти, / че може млад да загина, / ах, утре като премина / през тиха бяла Дунава.* Ботев. ‖ Промъквам се през някъде, през нещо. *През тая дупка обезателно трябва да премине всеки поклонник на пещерата и да излезе отгоре на скалата.* Вазов. *Преминал през иглени уши.* Погов. *Масата е много голяма, няма да*

може да премине през тая врата. **2.** Вървя, движа се покрай някого или нещо; минавам. *И яхна си Лазар припряната коня, — | потегли направо в Загоре; | премина край девет села и отби се | в десетото — Каменна чука.* П. П. Славейков. **3.** Отивам от едно място на друго; минавам. *Като видя мъжа си, Женда се посмути, остави пръча и от слънцето премина в сянката на ореха.* Йовков. *Бъклицата преминава, | поред гърлата жадни освежава.* Ем. п. Димитров. **4.** Завършвам успешно част от образованието си с право да продължа в по-горен клас; минавам. *Момиченцето премина във втори клас с отличен успех.* **5.** *Прен.* Присъединявам се към някого, ставам негов съюзник, сподвижник, вземам неговата страна; минавам. *Войниците от казармите преминаваха изцяло на страната на партизаните.* К. Ламбрев. **6.** *Прен.* За имот, богатство и под. — ставам притежание на другиго; минавам. *Полята се вслушаха в звучната песен. | . . . | От робското време незнайно до днеска, — | от род тя на род преминава в наследство.* Ем. п. Димитров. *Войници и моряци, ще позволите ли вашата страна да премине в ръцете на други капиталисти?* Д. Добревски. **7.** *Прен.* За разговор, мисли, обсъждане и под. — пренасям се, минавам върху друг обект, друга тема. *Стана дума и за пакостите от вълците, а оттам разговорът премина и върху кучетата.* Йовков. *Преминаха към разглеждане на втора точка от дневния ред.* **8.** *Прен.* Превръщам се в нещо друго, придобивам нов вид, нов облик. *После . . . мелодията премина в игрив и весел танец.* Йовков. *Вятърът се засилва и отведнъж започва да вали дребен снежец, който преминава във виелица.* Ем. Станев. **9.** Променям начина си на действие, на работа и под., започвам да действувам, да работя по друг начин; минавам. *Ротата на поручик Дончев беше преминала в настъпление.* Ив. Мартинов. *В чест на празника 9 септември ударничката обеща да премине на дванадесет стана.* **10.** За нещо, свързано с времето — минавам, изминавам, свършвам се. *Тежкий морен ден премина, | слънце зайде и утихна | тъмната гора.* П. П. Славейков. *Ден след ден, зимата преминаваше ту под ниско, облачно небе, ту във ведри, слънчеви дни, ту в снежни бури.* Дим. Талев. || Само 3 *л.* — протичам, извършвам се, ставам; минавам. *Обсъждането на докладите премина много оживено. Състезанията преминаха при добър ред.* **11.** *Прен.* Преживявам известен период от време: прекарвам. *На половина буден, на половина с бълнуване, аз преминах дългата нощ.* Вазов. *Постилат си слама | оскъдна в калта и палатки разпъват | под дъжд, и така те нощта преминават.* Ем. п. Димитров. *И така живота ще премина | ненаситена, ненаживяна, — | а кога умра сама, в чужбина, | кукувица-бродница ще стана.* Багряна. **12.** Изчезвам, отминавам; минавам, преставам да съм в сила. *Те бяха помислили, че опасността е преминала, когато неочаквано на няколко крачки от тях чуха крясък: — Стой!* К. Ламбрев. *Лошото настроение у него идеше нарядко, като внезапен припадък, и бързо преминаваше.* Йовков. || За болка, болест, яд, мъка — преставам да се чувствувам, минавам, преболявам, спирам. *Доктор Русев . . . ми забрани да излизам още два дена, докато ми премине съвсем проклетата хрема.* Вазов. *Ядът му премина, взе да се поусмихва.* Ст. Ц. Даскалов. **13.** За дъжд, сняг и под. — преставам, спирам. *Бурята беше преминала.* Йовков. *Летен дъждец, ще поразхлади и ще премине.* Дим. Талев. **14.** *Нар.* За цветя, плодове и под. — прецъфтявам, презрявам. *Прати и една голяма кошница да ти проводя от черните череши, догде не са преминали.* Цани Гинчев. **преминавам се, премина се** *страд.*

преминàване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* преминавам *и от* преминавам се.

премину̀вам, -аш, *несв.*; **премѝна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* премѝнат, *св. Нар.* Преминавам. *Преминуват годините, | старото белее.* Каравелов. *Часовете преминуваха и денят преваляше.* Вазов. *Ала малко по малко у някои по-будни селяни това учудване преминуваше и в нескривано възмущение.* Влайков. **преминувам се, премина се** *страд.*

премину̀ване, *мн.* -ия, *ср. Нар. Отгл. същ. от* преминувам *и от* преминувам се.

премѝрам[1], -аш, *несв.*; **премрà,** -èш, *мин. св.* -я̀х, *прич. мин. действ.* премря̀л, -а, -о, *мн.* премрèли, *св. Разг.* **1.** Изгубвам съзнание; припадам. *Премирала на улицата, заливали я с вода.* Вазов. **2.** *Прен.* Изпитвам много силно вълнение, обикн. скръб, страх, съмнение и под. *Утринта премени скъпи | тя скритом прибира, | вечер хладен мудно иде, | сърце ѝ премира.* Вазов. *За миг тренът спря и отново замина, | обвит в бяла пара и пушек. | Мария го гледа премряла, изстинала.* Багряна.

премѝрам[2], -аш, *несв.* и *св.* Давам премия, награждавам. *А сега вие ще чуете едно истинско чудо. Ще излезе една ваша землячка — българка, която бе премирана на младежкия фестивал в Будапеща за изключителното ѝ пеене.* Н. Фурнаджиев. **премирам се** *страд.*

премѝране[1], *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* премирам[1]. *Бранков с премиране на сърцето очакваше отговора на последните си думи.* Вазов.

премѝране[2], *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* премирам[2] *и от* премирам се. *Премиране на работници и служители.*

премѝсля. Вж. премислям.

премѝслям, -яш, *несв.*; **премѝсля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* **1.** Обмислям добре, основно. *И всичко пак прекара през ума си, всичко премисли.* Йовков. *Той не обича да взема прибързани решения. Той е търпелив, премисля бавно нещата, оглежда ги от всички страни и чак тогава решава какво трябва да върши.* А. Гуляшки. **2.** Мисля много, обикн. лоши неща, когато се безпокоя за някого или за нещо. *Още преди две недели получихме писмото, а тебе все те няма и няма . . . Какво ли не премислих, горката.* М. Марчевски. **премислям се, премисля се** *страд.*

премѝсляне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* премислям *и от* премислям се.

премѝтам, -аш, *несв.*; **преметà,** -èш, *мин. св.* премèтох, *прич. мин. действ.* премèл, *св.* Мета набързо и леко. *Върнала се от работа, тя току-що бе похапнала и премиташе падналите край масичката трохи.* Дим. Ангелов. *Всеки ден преспанци очакваха да влезе руска войска в града им. . . . Всеки ден преспанки бяха като пред голям празник — . . . да измият, да изтупат, да пререметат още еднаж новите черги и килими.* Дим. Талев. *Снахите дигнаха софрата, преметоха и си излязоха.* Йовков.

премѝтане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* премитам *и от* премитам се.

прѐмия *ж.* (лат.). **1.** Награда за прояви, заслуги, постижения в някаква област. *Има още малко време, | а ни чака фестивал! | Първа премия да вземем — | казва той, запален цял.* Ас. Босев. **2.** *Иконом.* Допълнително възнаграждение за извършена в повече работа за определено време. *Насърчителна премия. Поощрителни премии.* **3.** *Фин.* Парична вноска за поддържане на застраховка. *Интересуваха се от движението на параходите, от таксите за застрахователните премии, от борсовите игри.* П. Спасов. **4.** *Остар.* Безплатно приложение, притурка. *Картината е получена като премия на сп. „Нива".*

премѝя. Вж. п р е м и в а м.

прѐмлад, -а, -о, *прил. Нар.* Много млад. *Бог да бие пиле кукувица, | че закука рано пред Гергьовден, | та подмами премлади юнаци.* Нар. пес.

премля̀скам. Вж. п р е м л я с к в а м.

премля̀скнвам, -аш, *несв.*; **премля̀скам,** -аш, *и* **премля̀сна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Мляскам с уста малко, кратко време. *До носа му достигна приятна миризма на печено свинско и той, без да иска, премлясна с уста.*

премля̀скване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* премлясквам.

премля̀сна. Вж. п р е м л я с к в а м.

прѐмного *нареч.* Твърде много, извънредно много, прекалено много. *Такъв хубав живот не може да се повтори. Той беше премного добър и хубав, затова, види се, не беше и дълъг.* Влайков. *Първомайстори и майстори, калфи и чираци — всички работеха премного.* Дим. Талев. *Божан ... обичаше премного парáта.* Елин Пелин.

премота̀вам, -аш, *несв.*; **премота̀я,** -а̀еш, *мин. св.* премота̀х, *св.* Мотая повторно. **премотавам се, премотая се** *страд.*

премота̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* премотавам *и от* премотавам се.

премота̀я. Вж. п р е м о т а в а м.

премра̀. Вж. п р е м и р а м[1].

премрѐжа. Вж. п р е м р е ж в а м.

премрѐжа се. Вж. п р е м р е ж в а м с е.

премрѐжвам, -аш, *несв.*; **премрѐжа,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* За сълзи, дим, сняг и под. — преча да се вижда добре, замъглявам погледа. *Сълза премрежи взорът му отчаян — | заплака безнадеждно той горчиво.* К. Христов. *Ситен дъжд шибал по лицето му и премрежвал очите му.* Йовков. *Кръв на врагове покри като порфира полето — и дим на победна клада премрежи очите.* Н. Райнов. □ **Премрежвам очи (поглед)** — притварям очи, обикн. под влияние на някакво чувство, мисъл и под. *Тя изпъна ръце със скопчени едни в други пръсти,... премрежи очи и въздъхна.* Йовков. *Бодила забеляза, че го слушат, премрежи очи и се унесе, засвири от сърце песента на Индже войвода.* К. Петканов.

премрѐжвам се, -аш се, *несв.*; **премрѐжа се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* За очи, поглед — замъглявам се от нещо. *Краката и ръцете му трепереха, очите му се премрежваха, езикът му се сплиташе.* Елин Пелин.

премрѐжване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* премрежвам *и от* премрежвам се.

премръ̀звам, -аш, *несв.*; **премръ̀зна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Измръзвам, изстивам много; вкочанясвам. *Ох, синко, ... как ли ще идеш на това пусто училище. То какъв студ е! Ще ми премръзнеш, майка.* Елин Пелин. *Премръзнаха ми краката, брей! — каза слезлият от талигата висок момък.* Влайков.

премръ̀зване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* премръзвам.

премръ̀зна. Вж. п р е м р ъ з в а м.

прѐмъдро *Нареч. от* премъдър; дълбокомислено, умно, мъдро. *А нашите копривщенци я слушали и тълкували премъдро между себе си, че тая песен уж била изпроводена от Бонапарта из Париж, като дар на турския султан, преди два месеца.* Каравелов.

прѐмъдрост, -тта̀, *мн.* -и, *ж.* **1.** Само *ед. Старин.* Ум, мъдрост. *Близу до тях беше св. Симеон Стълпник, осенен от духа на божията премъдрост.* Елин Пелин. **2.** *Прен. Ирон.* Мъдра мисъл, мъдро изказване; **мъдрост.** *Тоя симпатичен проводник на турската премъдрост в стопанското училище притежаваше до изумителен начин способността да лъже.* Вазов.

прѐмъдър, -дра, -дро, *мн.* -дри, *прил. Старин.* Много мъдър, много умен. *Нявга отдавна живял на света | цар белобрад и премъдър.* Ас. Разцветников. *Кълна се, той ще надмине своя баща — прехрабрия и премъдър Андроник.* Ст. Загорчинов.

премълча̀. Вж. п р е м ъ л ч а в а м.

премълча̀вам, -аш, *несв.*; **премълча̀,** -ѝш, *мин. св.* -а̀х, *св.* **1.** Нарочно пропускам да кажа нещо, което зная, което се е случило. *Той премълча да ѝ обади какво е чула за нея майка ѝ.* Вазов. **2.** Мълча, не говоря за нещо, което преживявам, което ме засяга, обижда. *Женитбата на Борис ... засегна чувствително нейното честолюбие и майчинска гордост, но тя премълча своята болка, за да не смути с нищо неговата радост.* Дим. Талев. **премълчавам се, премълча се** *страд.*

премълча̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* премълчавам *и от* премълчавам се.

премя̀на, *мн.* премѐни, *ж. Нар.* **1.** Облекло, дрехи, обикн. нови, празнични. *И самодиви в бяла премяна, | чудни, прекрасни, песен поемнат.* Ботев. *Сред стаята стоеше Милуш, неговият Милуш, с хайдушка премяна, с високи бели навои и с кръстосани черни върви на тях.* Йовков. ‖ *Обр. Не прела гора, ни ткала — | 'са зима болна лежала. | А по Гергьовден надяна | моминска нова премяна.* К. Христов. **2.** Комплект долни дрехи за преобличане. *В дисагите си носеше две премени долни дрехи от домашно платно.* Дим. Талев.

премя̀там, -аш, *несв.*; **премѐтна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* премѐтнат, *св.* **1.** Мятам някакъв предмет върху друг така, че двата му края да останат да висят; прехвърлям, провесвам. *Отдели се от другари | бърза коледарка спретна — | шарения пош преметна | стар стопанину през рамо.* П. П. Славейков. *Там върху гредите есен премятат сплитове кукуруз.* Влайков. ‖ Прехвърлям едно върху друго, кръстосвам. *Анку се приближи до него и седна ..., като си преметна десния крак върху левия.* Цани Гин-

чев. **2.** Преобръщам, прекатурвам. *Води по-надолу, че ще преметнеш колата тука, бре! — извика уплашено чичо Стайко.* Влайков. || Въртя, обръщам. *Две ученички, уловили въженцето от двата края, го премятаха във въздуха.* Ем. Коралов. **3.** Хвърлям от едно място на друго. *Самотният се поогледа плахо настрани, после се ухили и — преметна зад гърба си една голяма черна мряна.* Д. Калфов. **4.** Блъскам, мятам насам-нататък; подхвърлям, люшкам. *Вилнеят вълните и лекия кораб | премятат над бездните тъмни.* П. П. Славейков. **5.** Прехвърлям, мятам едно след друго. *Седнал с подвити крака на миндера, той следеше всичкото време изследванията..., като премяташе кротко в ръцете си своята броеница.* Величков. *Заминавам — кимна с глава той и ... започна да премята книгите, натрупани на масата.* А. Гуляшки. **премятам се, преметна се** *страд.*

премя̀там се, -аш се, *несв.*; **премѐтна се,** -еш се, *мин. св.* -ах се, *св., сред.* **1.** Извършвам кръгообразно движение с тялото си, обикн. през глава; преобръщам се. *Заякът е далеч, премята се из тревата.* Йовков. *Лесугерът се преметна през глава, опашката му описа широка дъга.* Ем. Станев. || Падам надолу с главата през някаква преграда. *Но когато стигнаха високия мост, неочаквано водачът на страшната дружина се преметна през мостовата ограда, разпери ръце и цамбурна надолу с главата в дълбокия вир.* А. Каралийчев. **2.** Прекатурвам се, преобръщам се. *Вълнуването растеше, лодката се хлъзгаше,... поваляше се на всички страни и на всеки миг плашеше да се преметне.* Вазов. **3.** Прехвърлям се, прескачам през нещо, преминавам някаква преграда. *Преметнах се през плета и се скрих в двора.* || Отмествам се, заемам друго положение. *Широката плетеница на косата ѝ беше се преметнала красиво на гърдите ѝ.* Вазов. □ **Сърцето ми се преметна** — сепнах се, стреснах се от нещо неочаквано, изненадващо. *Победа! — извика внезапно Красимира. Теодориното сърце се преметна в гърдите ѝ.* Вазов.

премя̀тане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* премятам *и от* премятам се.

премя̀таница *ж. Нар.* Премятане.

пренаѐма. Вж. п р е н а е м а м.

пренаѐмам, -аш, *несв.*; **пренаѐма,** -еш, *мин. св.* пренаѐх, *прич. мин. страд.* пренаѐт, *св.* Наемам помещение или друг имот не от собственика, а от друг наемател. *Той е пренаел апартамента.* **пренаемам се, пренаема се** *страд.*

пренаѐмане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* пренаемам *и от* пренаемам се.

пренаема̀тел, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* Лице, което е пренаело нещо.

пренаема̀телка *ж.* Жена пренаемател.

преназнача̀. Вж. п р е н а з н а ч а в а м.

преназнача̀вам, -аш, *несв.*; **преназнача̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св. Канц.* Назначавам отново някого на същата длъжност. *Той е подал заявление да го преназначат и тая година.* **преназначавам се, преназнача се** *страд.*

преназнача̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* преназначавам *и от* преназначавам се. *Заповед за преназначаване.*

преназначѐние, *мн.* -я, *ср. Канц.* Преназначаване. *Получи се заповед за преназначение.*

пренасѐлен, -а, -о, *прил.* За земя, област, селище и под. — който е прекалено много населен. *Пренаселен град. Пренаселен квартал.*

пренасѐленост, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* Прекалена населеност на област, селище и под.; свръхнаселеност.

прена̀сям, -яш, *несв.*; **пренеса̀,** -ѐш, *мин. св.* пренѐсох, *прич. мин. действ.* пренѐсъл, -сла, -сло, *мн.* -сли, *св.* **1.** Нося, отнасям от едно място на друго. *Най-напред пренесоха Индже до пруста на къщата, в двора на която беше паднал.* Йовков. *Той беше огняр — | пренасяше с коша кюмюр.* Вапцаров. || Нося през нещо, през някаква преграда. *Теодосий си спомни... за оня синеок благ калугер, който го пренесе на гърба си през реката, а после го нагости с пъстърва.* Ст. Загорчинов. *Коню ле, Дореянче ле, | можеш ли мина през Дунав, | можеш ли да ме пренесеш?* Нар. пес. || *Обр.* Припомням, напомням за нещо, будя спомени, асоциации. *И той не можеше да се насити на тия уединени разходки. Те го пренасяха в друг, сладостен и далечен мир.* Вазов. **2.** Изменям посоката на нещо, прехвърлям от една страна на друга. *Нашата батарея пренесе огъня си на тая страна.* Йовков. **3.** *Грам.* При писане — отделям част от дума, която стои на края на реда така, че една част от нея да мине в началото на следващия ред. **4.** *Фин.* Записвам сбора от една страница на сметководна книга в началото на следващата нова страница. **5.** *Прен.* Изживявам, преживявам вълнение, скръб, обида и под.; изтърпявам, понасям. *И мълком тя пренасяше обиди | от някога обичния си мъж.* П. П. Славейков. *Клетата му майка не пренесе тия жалби.* Влайков. **пренасям се, пренеса се** *страд.*

прена̀сям се, -яш се, *несв.*; **пренеса̀ се,** -ѐш се, *мин. св.* пренѐсох се, *прич. мин. действ.* пренѐсъл се, -сла се, -сло се, *мн.* -сли се, *св., сред.* **1.** Променям жилището си, местожителството си, отивам да живея на друго място. *И в понеделник заранта рано, преди зори още, Панчови се пренесоха в новия си дом.* Влайков. **2.** *Прен.* Унасям се, замечтавам се, потъвам в спомени, мисли. *Като слушах разказите му, аз се пренасях в тъмните октомврийски нощи край морето, виждах студените мастилени вълни.* Ем. Станев.

прена̀сяне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* пренасям *и от* пренасям се. *Щото пара имах, похарчих я за пренасяне.* Вазов. *Вършачката е вече на път. Щом се върне, той ще се разпореди да се ускори пренасянето ѝ.* Йовков.

пренебрѐгвам, -аш, *несв.*; **пренебрѐгна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* пренебрѐгнат, *св.* Оставям без внимание; не зачитам. *Срамно и обидно е да пренебрегнеш макар и неволно някого, да не го почетеш според както му се пада.* Дим. Талев. *Мила, нима мога заради нашето щастие да пренебрегна служебния си дълг.* Хар. Русев. *Нея* (Елка) *знаеха, че е сираче, и всички я отбягваха и пренебрегваха, особено позаможните и разглезени деца.* Г. Райчев. **пренебрегвам се, пренебрегна се** *страд.*

пренебрѐгване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* пренебрегвам *и от* пренебрегвам се. *Подир оскърбителното пренебрегване на Александра тя се усещаше убита.* Вазов.

пренебрѐгна. Вж. п р е н е б р е г в а м.

пренебрежѐние, *мн.* -я, *ср.* Надменно, високомерно отношение към някого или нещо. *И ако съзнанието за хубостта си, което имаше, я караше да гледа на всички други жени с пренебрежение и от високо, при Ганаила й се струваше, че иде като при равна.* Йовков. || Непрояване на интерес; незачитане, немарене. *Върнах се в каютата и набързо сложих спасителната риза, към която се бях отнасял с пренебрежение.* Г. Белев. *Дори и двамата им калфи забелязаха това негово пренебрежение към работата.* Дим. Талев.

пренебрежѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който съдържа пренебрежение, изпълнен с пренебрежение. *Добър де-е-ен, Нанко, — отвърна Калинов с един малко пренебрежителен тон, като си свали единия крак от канапето.* Влайков. *Върху устните на Георги Бабулев бе застинала високомерна, пренебрежителна усмивка.* Дим. Талев. *Пренебрежително отношение.*

пренебрежѝтелно. *Нареч. от* пренебрежителен. *Той бавно почна да разглежда всяка вещ и ту скептично поклащаше глава, ту пренебрежително свиваше устни.* Йовков. *В лагера се отнасяха към тях* (момчетата) *пренебрежително.* Д. Габе.

пренебрежѝтелност, -ттà, *мн.* няма, *ж.* *Отвл. същ. от* пренебрежителен. *Христофор Драмов с подчертана пренебрежителност въртеше на пръст синджирчето на часовника си.* А. Гуляшки.

пренесà. Вж. пренасям.

пренесà се. Вж. пренасям се.

прѐние, *мн.* -я, *ср.* Обикн. *мн.* *Остар.* *Книж.* Препирня, спор, разискване. *Дълги бяха пренията, но най-после надделя Смилецовото мнение — да приемат без съпротивление татарите.* Вазов.

преномерѝрам, -аш, *несв.* и *св.* Поставям нови номера, номерирам повторно. **преномерирам се** *страд.*

преномерѝране, *мн.* -ия, *ср.* *Отгл. същ. от* преномерирам *и от* преномерирам се.

прѐнос, *м.* 1. Пренасяне, превозване на нещо, занасяне от едно място на друго. *Служба пренос-превоз.* 2. *Църк.* Момент от литургията, когато свещеникът пренася причастието през храма. *Минава пренос.* 3. В сметководна книга — сбор, пренесен на друга страница.

преносвàч *м.* Работник, който пренася вещи срещу заплащане; носач. *В чакалнята влезе един от преносвачите, млад мъж с измачкана шарена куртка и килната омацана фуражка с остъргана кокарда.* Г. Караславов.

пренòсен, -сна, -сно, *мн.* -сни, *прил.* *Езикозн.* За значението на дума — който се употребя не в същинския си смисъл; метафоричен. *Преносен смисъл. Преносно значение.*

преносѝм, -а, -о, *прил.* Който може да се пренася. *Лесно преносим багаж.*

преносѝтел *м.* Лице или животно, което пренася зараза.

преносѝтелно, *мн.* -и, *ср.* *Админ.* Разрешение за пренасяне на спиртни питиета и други продукти от едно селище в друго. *Преносително за вино.*

пренòсно. *Нареч. от* преносен. *Тази дума е употребена преносно.*

пренощỳвам, -аш, *несв.* и *св.* Прекарвам нощта негде; нощувам. *Но ето Инджe се върна и каза да разпрегнат колята и да направят чадърите, защото ще пренощуват тука.* Йовков. *Стоян се нахрани в механата с градски хляб и с фасул,... пренощува на рогозка в една от стаите на хана.* Дим. Талев.

пренощỳване, *мн.* -ия, *ср.* *Отгл. същ. от* пренощувам. *Кокошките прехвъркваха по клоните на овошките и търсеха по-удобни места за пренощуване.* Йовков.

преобладàвам, -аш, *несв.* Само 3 *л.* Надвишавам по количество, по брой; имам превес. *Близу до нея е музеят на изящните изкуства... В музея преобладават произведенията на класическата скулптура.* Ал. Константинов. *В облеклото на жените преобладаваха тъмни цветове, въпреки горещия юнски ден.* Дим. Талев. *Утре през деня ще преобладава облачно време.*

преобладàване *ср.* *Отгл. същ. от* преобладавам. *Числено преобладаване.*

преоблекà. Вж. преобличам.

преоблѝчам, -аш, *несв.*; **преоблекà**, преоблечѐш, *мин. св.* преоблякох, преоблѐче, *пов.* преоблечѝ, *прич. мин. действ.* преоблякъл, -кла, -кло, *мн.* преоблѐкли, *св.* Сменям облеклото или част от облеклото на някого, обличам с друга дреха. *Децата с нови дрехи преоблече, / приспа ги и при тях заспа сама.* Н. Ракитин. *Че тая ризка, дето е на него сега, е съвсем нова и чиста — обясни майка ми. — Преди половин час го преобличах.* Орлин Василев. **преобличам се, преоблека се** *възвр.* и *страд.* *Кажи на Пейчо да се върне в къщи да се преоблече, че е потен.* К. Петканов. *Да ти дам дрехи, Матьо! Кой знае откога не си се преобличал!... — Не трябва, майко. Преобличам се редовно, всяка седмица.* Дим. Талев.

преоблѝчане, *мн.* -ия, *ср.* *Отгл. същ. от* преобличам *и от* преобличам се. *Дрехи за преобличане.*

преображѐние, *мн.* -я, *ср.* 1. Преобразяване, променяне на образа. *Ала колкото се спускаме надолу, толкова всичко наоколо се променя. Вълшебно преображение се извършва пред очите ни.* К. Константинов. 2. *Църк.* Само *ед.* Християнски празник — 19 август. *В старо време различните храни се заяждаха на определен ден, след съответно освещаване; агнешко на Гергьовден, ... грозде на Преображение и пр.* Ив. Хаджийски.

преобразовàние, *мн.* -я, *ср.* 1. Дълбока промяна, коренно преустройство. *Демократически преобразования. Социални преобразования.* 2. Придаване на нов вид. *Преобразование се виждаше и в облеклото му. Прежната кожена шапка, лъснала от носене, се замени с нова.* Вазов.

преобразовàтел, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* *Книж.* Човек, който извършва преобразования. *Преобразовател на природата.*

преобразовàтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който се отнася до преобразования. *Преобразователен процес.*

преобразовàтелка *ж.* Жена преобразовател.

преобразова̀телски, -а, -о, *прил.* Който е свойствен, присъщ на преобразовател. *Преобразователски дар. Преобразователски качества.*

преобразу̀вам, -аш, *несв.* и *св.* Извършвам преобразование; променям, реформирам. *Вторият конгрес на Отечествения фронт е призван да преобразува Отечествения фронт в една единна народна общественополитическа организация.* Г. Димитров. **преобразувам се** *възвр.* и *страд.*

преобразу̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* преобразувам *и от* преобразувам се.

преобразя̀. Вж. преобразявам.

преобразя̀вам, -аш, *несв.*; **преобразя̀, -йш,** *мин. св.* -йх, *св.* **1.** Давам нов вид, нов образ на нещо, коренно променям; преустройвам. *Те мечтаеха за коренни промени, за революция, която от дъно ще преобрази света.* Я. Гуляшки. *Кооперативният строй вече преобразява нашето село и нашите селяни.* || Повлиявам да се променят характерът, проявите на някого. *Дядо Митка сякаш не беше същият — много се бе променил. Трудът и плодородието трябва да са го преобразили.* К. Петканов. **2.** Превръщам в нещо друго. *Сестра ми той* (магьосникът) *взе за жена, а мене преобрази на врана.* Елин Пелин. **преобразявам се, преобразя се** *страд.* и *сред.*

преобразя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* преобразявам *и от* преобразявам се. *План за преобразяване на природата.*

преобръ̀щам, -аш, *несв*; **преобъ̀рна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* преобърнат, *св.* **1.** Обръщам нещо на друга страна, изменям положението му. *Цонка не отговори, тя гледаше надолу и преобръщаше картичката в ръката си.* Вазов. || Обръщам страници на книга; прелиствам. *Той преобръщаше всяко листо бавно и внимателно, като си плюнчеше постоянно пръстите.* Вазов. **2.** Ровя, търся, тършувам, за да намеря, открия нещо. *После тя му разправи как са го търсили, него и Славка, как войници преобърнали къщата наопаки и цяло Търново.* Вазов. *Влизат трима полицаи, / преобръщат всички стаи.* Ас. Босев. **3.** Превръщам в нещо друго. *Едно от тия отделения... беше преобърнато временно в затвор.* Величков. *Самата тая вражда, която нахвърляше хората едни срещу други и ги преобръщаше на зверове, го отблъсваше.* Йовков. **преобръщам се, преобърна се** *възвр., страд.* и *сред.*

преобръ̀щане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* преобръщам *и от* преобръщам се.

преобу̀вам, -аш, *несв.*; **преобу̀я,** -у̀еш, *мин. св.* преобу̀х, *прич. мин. страд.* преобу̀т, *св.* Сменям обувките или чорапите и др. на някого, заменям ги с други. *Краката на детето се измокриха от дъжда, трябва да го преобуя.* **преобувам се, преобуя се** *възвр.* и *страд.*

преобу̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* преобувам *и от* преобувам се.

преобу̀я. Вж. преобувам.

преобъ̀рна. Вж. преобръщам.

преодолѐя. Вж. преодолявам.

преодолѝм, -а, -о, *прил.* Който може да бъде преодолян. *С дружни усилия тези препятствия са напълно преодолими.* Г. Димитров.

преодоля̀вам, -аш, *несв.*; **преодолѐя,** -ѐеш, *мин. св.* преодоля̀х, *прич. мин. действ.* преодоля̀л, -а, -о, *мн.* преодолѐли, *прич. мин. страд.* преодоля̀н, -а, -о, *мн.* преодолѐни, *св.* Превъзмогвам, надвивам трудности, пречки. *Бъдете готови да преодолеете всички трудности и препятствия.* Г. Димитров. || *Остар.* Вземам връх, надделявам. *Види се, малодушието преодоля и тя пак отиде на срещния плочник и пак се загледа в прозорците.* Вазов. **преодолявам се, преодолея се** *страд.*

преодоля̀ване *ср. Отгл. същ. от* преодолявам *и от* преодолявам се.

преокачествя̀. Вж. преокачествявам.

преокачествя̀вам, -аш, *несв.*; **преокачествя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Окачествявам отново, по нов начин. **преокачествявам се, преокачествя се** *страд.*

преокачествя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* преокачествявам *и от* преокачествявам се.

преора̀. Вж. преоравам.

преора̀вам, -аш, *несв.*; **преора̀,** -ѐш, *мин. св.* -а̀х, *св.* **1.** Ора повторно. *През есента заораха за двадесет дни. Сега преорават и до края на седмицата ще привършат сеитбата.* К. Петканов. *На тази нива сутринта рано ореше един човек...; догде изгрея слънце, той беше преорал на трето рало една голяма леха по хладината.* Цани Гинчев. **2.** Като ора навлизам в съседна нива.

преора̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* преоравам *и от* преоравам се. *Преораване на почвата.*

преориента̀ция *ж.* Преориентиране.

преориентѝрам се, -аш се, *несв.* и *св., сред.* Започвам да мисля по нов начин. *Тия наши офицери, които са живели в миналото с други идеи, с други разбирания, ... не е така лесно да се преориентират, да усвоят новото.* Г. Димитров.

преориентѝране *ср. Отгл. същ. от* преориентирам се.

преосвещѐн, -а, -о, *прил. Църк.* Епитет на епископ. *Преосвещеният епископ Николай.*

преосвещѐнство, *мн.* -а, *ср. Църк.* Обикн. в съчет. с местоим. ваш, негов — титла на епископ. *Ваше Преосвещенство.*

преосвидѐтелствувам, -аш, *несв.* и *св.* Освидетелствувам отново. *За да продължи отпуската си по болест, болният трябва да бъде преосвидетелствуван от специална комисия.* **преосвидетелствувам се** *страд.* и *сред.*

преосвидѐтелствуване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* преосвидетелствувам *и от* преосвидетелствувам се.

преосигуро̀вка *ж. Иконом.* Презастраховка.

преотстъ̀пвам, -аш, *несв.*; **преотстъ̀пя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Отстъпвам другиму имот, право и под., които притежавам. *Преотстъпвам квартирата си.* **преотстъпвам се, преотстъпя се** *страд.*

преотстъ̀пване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* преотстъпвам *и от* преотстъпвам се.

преотстъ̀пка *ж.* Преотстъпване.

преотстъ̀пя. Вж. преотстъпвам *и* преотстъпям.

преотстъ̀пям, -яш, *несв.*; **преотстъ̀пя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Преотстъпвам. **преотстъпям се, преотстъпя се** *страд.*

преотстъ̀пяне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* преотстъпям *и от* преотстъпям се.

преоцѐнка *ж.* Нова, повторна оценка. *Мисълта да подложи на преоценка поведението си не дойде случайно.* А. Гуляшки. *Подхвърлям на преоценка.*

преоценя̀. Вж. преоценявам.

преоценя̀вам, -аш, *несв*; **преоценя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Повторно оценявам, правя преоценка. **преоценявам се, преоценя се** *страд.*

преоценя̀ване *ср. Отгл. същ. от* преоценявам *и от* преоценявам се.

препара̀т *м.* (лат.). **1.** Фабрично приготвено вещество, обикн. химическа смес, което се употребя като лекарство, като средство против вредни насекоми, гъбички и под. или за технически цели. *Младият учен Рижов... решава да опита върху себе си ефикасността на откриния препарат, като сам се заразява с чума.* Н. Фурнаджиев. *Противонасекомни препарати. Препарат за обеззаразяване на семена.* **2.** Части от растителен или животински организъм, приготвени по особен начин за научно изследване.

препара̀тор *м.* **1.** Лице, което се занимава с препариране. **2.** Лице, което прави препарати (в 2 знач.).

препара̀торка *ж.* Жена препаратор.

препара̀торски, -а, -о. *Прил. от* препаратор. *Препараторска лаборатория.*

препарѝрам, -аш, *несв.* и *св.* (лат.). Приготвям по особен начин тялото на животно или на растение, за да направя от него естествен модел. *Ние, учениците, взехме убития щъркел и го занесохме на нашия учител по зоология, който го препарира.* Ем. Станев. **препарирам се** *страд.*

препарѝране, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* препарирам *и от* препарирам се.

препа̀свам, -аш, *несв.*; **препа̀ша,** -еш, *мин. св.* препа̀сах, *св.* Завивам, опасвам нещо около кръста си. *Той е препасан с кожена престилка и в запретнатите си ръце носи някакви железа.* Йовков. *И тя се облече в изпран сукман, препаса синя престилка, която наскоро бе купила от селската кооперация.* Кр. Григоров. *Под широкия тъмночервен пояс той препаса кемер с петдесет лири.* Дим. Талев. || Прикрепвам с ремък около кръста си някакво оръжие. *Който носи мъжко сърце | и българско име, | да препаше тънка сабя, | знаме да развее!* Д. Чинтулов. *Момичето беше русо, с къдрава коса и сини очи... На кръста си беше препасало пистолет в хубав кожен кобур.* Кр. Григоров. **препасвам се, препаша се** *възвр., страд.* и *сред.*

препа̀сване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* препасвам *и от* препасвам се.

препа̀ска *ж.* Ивица от плат, кожа или връв, с която се връзва, препасва нещо.

препа̀ша. Вж. препасвам.

препека̀. Вж. препичам[1] *и* препичам[2].

препека̀ се. Вж. препичам се.

прѐпелица *ж. Диал.* Пъдпъдък. *А дядо Кънчо имаше хубавичко прехубавичко, гиздавичко прегиздавичко момиченце..., бързо като препелица, хрисимо като гергьовско агънце.* Каравелов.

прѐпелка *ж. Диал.* Препелица, пъдпъдък. *Пръпна тя та излезе, | като из гнездо препелка плаха.* П. П. Славейков.

препера̀. Вж. препирам.

прѐперица *ж. Диал.* Препелица, пъдпъдък.

препеча̀там. Вж. препечатвам.

препеча̀твам, -аш, *несв.*; **препеча̀там,** -аш, и **препеча̀тя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Повторно печатам напечатан вече текст. *Статията беше публикувана в печата и после препечатана в отделна брошура.* **препечатвам се, препечатам се, препечатя се** *страд.*

препеча̀тване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* препечатвам *и от* препечатвам се.

препеча̀тя. Вж. препечатвам.

препѐя. Вж. препявам.

препѝвам, -аш, *несв.*; **препѝя,** -йеш, *мин. св.* препѝх, *св.* Пия повече отколкото трябва, прекалявам с пиене. *На гуляй той често препива.*

препѝване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* препивам.

препина̀телен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* (рус.). Само в съчет. **препинателен знак** (грам.) — писмен знак (точка, запетая, многоточие, тире, кавички, двоеточие и пр.), с който се означават синтактичните цялости, паузите и интонацията в речта.

препѝпам. Вж. препипвам.

препѝпвам, -аш, *несв.*; **препѝпам,** -аш, *св.* **1.** *Разг.* Пипам, опипвам изцяло. *Най-много се въдят* (раците) *в подмитите от реката туфести върбови коренчета... Намериш ли над някой подмол такава туфа, не бива да я отминаваш. Препипай я грижливо отвън, заври пръсти между коренчетата и ще видиш как раците висят на гроздове по тях.* Орлин Василев. **2.** *Жарг.* Ограбвам, обирам. *Тоя човек имаше парици... — Имаше.... — Не може ли да го препипаме?* Елин Пелин. **препипвам се, препипам се** *страд.*

препѝпване *ср. Отгл. същ. от* препипвам *и от* препипвам се.

препѝрам, -аш, *несв.*; **препера̀,** -ѐш, *мин. св.* препра̀х, *св.* **1.** Пера повторно нещо вече прано. *Оле боже, зла свекърва | ..., | ако пера — ще препира.* Нар. пес. **2.** Пера, изпирам. *В ранно утро сам-сама | тича към море мома — | жълто платно да препира, | бяло платно да простира.* К. Христов. || *Диал.* Пера често по малко количество дрехи. *Всяка седмица препирам по малко дрехи: не събирам обикновено голямо пране.* **препирам се, препера се** *страд.* и *възвр.*

препѝрам се, -аш се, *несв.*, *взаим.* Водя спор с някого, влизам в препирня; споря. *От другата стая се чуваше голяма врява. Нещо се препираха. Райчо позна гласа на бай Васила.* Д. Габе.

препѝране *ср. Отгл. същ. от* препирам *и от* препирам се.

препѝрки *мн.*, *ед.* няма, *ж. Нар.* Дрехи, които се перат често. *Пред нея, на един камък, бяха свити на кьолче няколко натопени препирки, които тя переше.* Мих. Георгиев.

препирня̀ *ж.* Оживен разговор, при който всеки защищава мнението си, противоположно на мнението на събеседника му; спор, прение. *А като пийнаха малко повечко, пламна между тях такава препирня, че, ако ги видеше някой..., щеше да помисли, че тия хора ей-сега ще скочат и ще се избият.* Йовков. *Те пиха кафе, пушиха, разговаряха се и се увлякоха в препирни за политиката.* Г. Караславов.

прѐпис *м.* Текст, преписан от друг текст. *Тя е доста стара книга, известна и по нашенско в ръкопис, разни преписи.* П. П. Славейков. *Имате ли препис от поменатата в член 33 от закона за печата присъда?* Вазов. *Снемам препис. Правя препис. Софрониев препис на Паисиевата история.*

прepѝсвам, -аш, *несв.*; **препѝша,** -еш, *мин. св.* препѝсах, *св.* **1.** Пиша още веднаж написан текст. *Той хвалеше прилежанието му, ... изкуството, с което умееше да рисува със злато и червена боя заглавни букви и разни други украшения в светите книги, които преписваше.* Йовков. *След това Борис взе от склада една пишеща машина и се залови да препише изложението на чисто.* Дим. Димов. **2.** Пиша като използувам по непозволен начин нещо, което друг е написал, не работя самостоятелно. *Учителят гледа навън, а момчето напред си протяга вратлето — наднича през два чина в чужда тетрадка, преписва ... от Радка.* Мих. Лъкатник. *Арбузов ... преписва чужди трудове и туря името си под тях.* Вазов. **3.** *Юрид.* Прехвърлям върху друго лице правото си на собственост на имот. *Митуш използува гнева му* (на баща си) *и го склони да му препише една трета от имота, а къщата да му прехвърли чрез трето лице.* Г. Караславов. **преписвам се, препѝша се** *страд.*

препѝсване *ср. Отгл. същ. от* преписвам *и от* преписвам се. *Нямам текст за преписване.*

преписва̀ч *м.* Лице, което преписва чужд текст. *Преписвачи на Паисиевата история.* || *Разг. Неодобр.* Ученик, който не работи самостоятелно, а преписва от другарите си. *Той е най-големият преписвач в класа.*

преписва̀чка *ж.* Жена преписвач.

прѐписка *ж.* **1.** Само *ед.* Размяна на писма с някого; кореспонденция. *Но Величков скоро замина за Париж да следва правните науки ... Ние водехме редовна преписка.* Вазов. *Прочитам изново сега преписката между Николая I и Бориса.* Величков. **2.** *Канц.* Разменени служебни писма по някакъв въпрос. *Ръководителят на отдела продължаваше съсредоточено да разглежда преписката, която беше разтворил пред себе си.* Ѧ. Гуляшки. *Дознанието бе приключено и преписката препратена на военно-полевия съд, където се образува дело.* Дим. Ѧнгелов.

препита̀вам се, -аш се, *несв., сред.* Изкарвам прехраната си; издържам се. *Назначиха го на служба колкото да може да се препитава.*

препита̀ване *ср. Отгл. същ. от* препитавам се.

препѝтам. Вж. препитвам.

препита̀ние, *мн.* -я, *ср. Остар.* Прехрана, издръжка. *Тук нямаше препитание за всички, планинско село беше, земята беше малко, ... та мнозина от по-младите мъже ходеха по гурбет.* Дим. Талев.

препѝтвам, -аш, *несв*; **препѝтам,** -аш, *св.* Питам, разпитвам повторно. *Бяха ги* (задържаните) *питали и препитвали по десет, по двайсет пъти ..., никой нищо не призна.* Дим. Талев. || Изпитвам бегло, проверявам набързо дали е усвоен предаден урок. *Накрая на часа учителят препита учениците върху новия урок.* **препитвам се, препитам се** *страд.*

препѝтване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* препитвам *и от* препитвам се.

препѝчам[1], -аш, *несв.*; **препека̀,** препечѐш, *мин. св.* препѐкох, препѐче, *прич. мин. действ.* препѐкъл, -кла, -кло, *мн.* -кли, *св.* Пека нещо повече отколкото е необходимо. *Препичам хляб. Гледай да не препечеш месото.* **препичам се, препека се** *страд.*

препѝчам[2], -аш, *несв.* Само 3 *л. ед.* За слънце, огън — грея силно, изпускам силна топлина и светлина. *Препича слънцето, омарата се дига.* К. Христов. *Идваха нови хора, плажът се оживяваше, слънцето започваше да препича.* Дим. Димов.

препѝчам се, -аш се, *несв.*; **препека̀ се,** препечѐш се, *мин. св.* препѐкох се, препѐче се, *прич. мин. действ.* препѐкъл се, -кла се, -кло се, *мн.* -кли се, *св., сред.* Оставям да ме грее слънце, огън, излагам се на въздействието на слънчеви и др. лъчи; пека се, грея се. *Ангорският котарак, който се препичаше до високата пернишка печка, наблюдаваше със зажумели очи господаря си.* Ѧ. Гуляшки. *Войските, които бяха изтеглени на почивка, се препичаха на слънце.* К. Петканов.

препѝчане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* препичам[1], препичам[2] *и от* препичам се.

препѝша. Вж. преписвам.

препѝя. Вж. препивам.

препла̀вам, -аш, *св.* Преминавам с плаване; преплувам. *Бойците спряха край водния канал ... Няколко по-нетърпеливи бойци преплаваха оттатък и веднага насочиха напред леките картечници.* Вежинов. **преплавам се** *страд.*

препла̀вя. Вж. преплавям.

препла̀вям, -яш, *несв.*; **препла̀вя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* **1.** Изпирам пране в последна вода, без да слагам вече сапун; плавя. *Прането е почти готово, остава само да го преплавя.* **2.** Плавя втори път. *Не си изпрала добре прането, да го преплавиш.* **преплавям се, преплавя се** *страд.*

препла̀вяне *ср. Отгл. същ. от* преплавям *и от* преплавям се.

препла̀квам, -аш, *несв.*; **препла̀кна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* препла̀кнат, *св.* Плакна повторно, за втори път. *Преплакни чашите, не са измити добре!* **преплаквам се, преплакна се** *страд.*

препла̀кване *ср. Отгл. същ. от* преплаквам *и от* преплаквам се.

препла̀кна. Вж. преплаквам.

преплета̀. Вж. преплитам.

преплѝтам, -аш, *несв.*; **преплета̀,** -ѐш, *мин. св.* преплѐтох, *прич. мин. действ.* преплѐл, *св.* **1.** Кръстосвам, сплитам в едно два или повече предмета. *Увлякоха се в борбата. Свалиха връхните си дрехи..., преплетоха ръце. Ту единият, ту другият падаше.* К. Петканов. *Петър плет плете, по три пръта преплита.* Погов. **2.** Плета повторно, изплитам наново нещо разплетено. *Преплитам чорап.* **преплитам се, преплета се**

страд. и *сред.* □ **Преплитам нозе** — при ходене стъпвам несигурно, спъвам се. *Изведнаж конят се препъна, преплете нозе и стремглаво полетя към земята.* Йовков.

преплѝтам се, -аш се, *несв.*; **преплета̀ се,** -ѐш се, *мин. св.* преплѐтох се, *прич. мин. действ.* преплѐл се, *св., сред.* Примесвам се в нещо; смесвам се. *Дълбоко в твоя поглед се отсеня | тъга за миналото, свидно дете. | . . . | А в тоя същи поглед се преплита | нов луч на нова обич.* П. П. Славейков. ‖ *Прен.* Свързвам се с нещо, поставям се в някаква връзка с нещо. *Около името на Тъкачев се преплиташе и името на Станка.* Г. Караславов. □ **Езикът ми се преплита** — говоря със затруднение. *Еньо стоеше зад тезгяха съвсем пиян, наливаше някому и говореше нещо, но езикът му се преплиташе и устата му се кривяха така грозно, че нищо не му се разбираше.* Елин Пелин. **Краката ми се преплитат** — люшкам се при вървене, не мога да вървя добре, не стъпвам сигурно. *Станчовата глава беше зашеметена от ракията и краката му се преплитаха.* Елин Пелин.

преплѝтане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* преплитам *и от* преплитам се.

преплу̀вам, -аш, *св.* Преминавам с плуване водно пространство; преплавам. *Помогни ми да преплувам непреплувани морета | и да видя чудесата на неведоми страни.* Хр. Ясенов. *Подпоручик Личев преплува бързо канала и излезе на брега.* Вежинов.

препови̇̀вам, -аш, *несв.*; **преповѝя,** -ѝеш, *мин. св.* преповѝх, *прич. мин. страд.* преповѝт, *св.* Променям нечистите пелени на бебе с чисти; подсушавам. **преповивам се, преповия се** *страд.*

преповѝване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* преповивам *и от* преповивам се.

преповѝя. Вж. преповивам.

преповта̀рям, -яш, *несв.*; **преповто̀ря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Повтарям още веднаж. *Отново той почна да преповтаря в ума си кое как беше станало.* Йовков. *Ха сега да преповторим всичко, каквото научихте до днес.* А. Страшимиров. **преповтарям се, преповторя се** *страд.* и *сред.*

преповта̀ряне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* преповтарям *и от* преповтарям се.

преповторѐние, *мн.* -я, *ср.* Преповтаряне.

преповто̀ря. Вж. преповтарям.

препода̀вам, -аш, *несв.*; **препода̀м,** преподадѐш, *мин. св.* препода̀дох, *пов.* препода̀й, препода̀йте, *прич. мин. действ.* препода̀л, *св.* Водя обучението по някакъв учебен предмет. *Аз се цених учител . . . и почнах пръв да преподавам по новата метода за взаимно учение.* П. Р. Славейков. *Той стана учител в града и започна да преподава такива науки, които гръцките учители не познаваха.* Д. Немиров. *Започна да преподава частни уроци по музика, но животът беше станал скъп, парите не стигаха.* А. Гуляшки. **преподавам се, преподам се** *страд.* и *сред.*

препода̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* преподавам *и от* преподавам се. *Начин на преподаване.*

преподава̀тел, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* **1.** Лице, което преподава учебна материя; учител, професор. *Груев беше превъзходен преподавател и по българските предмети.* Вазов. *Университетски преподавател. Преподавател по история.* **2.** *Стесн.* Лице, което преподава във висше учебно заведение със служебна степен между асистент и доцент. *Назначиха го преподавател по руски език във филологическия факултет.*

преподава̀телка *ж.* Жена преподавател. *Преподавателка по история.*

преподава̀телски, -а, -о. *Прил. от* преподавател.

препода̀м. Вж. преподавам.

преподо̀бен, -бна, -бно, *мн.* -бни, *прил. Църк.* Епитет на не много известен светец или на по-видно духовно лице. *Теодосий се надигна от мястото си да целуне десницата на преподобния и да получи благословията му.* Ст. Загорчинов.

преподо̀бие, *мн.* -я, *ср. Църк.* Обикн. в съчет. с местоим. ваш, негов — титла на архимандрит. *Негово преподобие. Ваше преподобие. Техни преподобия.*

препокрѝвам, -аш, *несв.*; **препокрѝя,** -ѝеш, *мин. св.* препокрѝх, *прич. мин. страд.* препокрѝт, *св.* Подновявам покрива на сграда. *Това лято ще трябва да препокрием къщата, защото почна да капе, когато вали дъжд.* **препокривам се, препокрия се** *страд.*

препокрѝване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* препокривам *и от* препокривам се.

препокрѝя. Вж. препокривам.

преполовя̀. Вж. преполовявам.

преполовя̀вам, -аш, *несв.*; **преполовя̀,** -ѝш, *мин. св.* -ѝх, *св.* **1.** Правя нещо на две половини; презполовявам, разполовявам. *Той преполови питката и даде половинките на двете деца.* **2.** Извършвам някаква работа до половината, не изцяло. ‖ Изяждам, изпивам нещо до половината. *Най-после Еньо се изправи, вдигна шишето и го преполови на едри глътки.* Елин Пелин. **преполовявам се, преполовя се** *страд.*

преполовя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* преполовявам *и от* преполовявам се.

препору̀ка *ж.* **1.** Напътствие от опитно лице за успешното извършване на нещо; съвет. *Той намери в библиотеката при лесничейството някаква прашна книжка, в която се даваха препоръки как да се хващат птици и животни с капан.* Ем. Станев. **2.** Благоприятен отзив за някого, обикн. за да бъде назначен, приет някъде. *Тук* (в Берковец), *благодарение на препоръки от Враца, аз лесно и скоро се услових за учител.* П. Р. Славейков.

препору̀чам. Вж. препоръчвам.

препору̀чам се. Вж. препоръчвам се.

препору̀чан, -а, -о. **1.** *Прич. мин. страд. от* препоръчам. **2.** Като *прил.* Само в съчет. **препоръчано писмо, препоръчана пратка** — писмо или пощенска пратка, които се доставят на получателя срещу подпис.

препору̀чвам, -аш, *несв.*; **препору̀чам,** -аш, *св.* **1.** Давам съвет да се направи нещо. *Тъй като розовото масло, което носеше бай Ганьо, беше действително доста ценен предмет, аз му препоръчах да го предаде за съхранение на касата.* Ал. Константинов. **2.** Изтъквам добрите качества на нещо; хваля. *Гостилница доста прибрана и весела . . . Аз я препоръчвам на всеки турист.* Вазов. *Докторът . . . сам се възползува от някои треви и ги препоръча на своите болни.* Д. Немиров. **3.** Давам добри сведения за някого.

Той желаеше да ви се представи. Благороден човек. Приемете го добре. Препоръчвам ви го! Вазов. *Партийният секретар го препоръча в мелницата, но и там нямаха щатни места — постъпи като надничар.* А. Гуляшки. **препоръчвам се, препоръчам се** *страд.*

препоръ̀чвам се, -аш се, *несв.*; **препоръ̀чам се,** -аш се, *св., възвр. Остар.* Казвам кой съм и какъв съм; представям се. *Даде си фотографията на един илюстрован вестник, като се препоръча за член на пловдивския революционен комитет.* Вазов. *Какъв беше този човек — дали такъв, за какъвто ми се препоръча, или не — аз не зная.* Ал. Константинов.

препоръ̀чване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* препоръчвам *и от* препоръчвам се. *Това не е за препоръчване.*

препоръчѝтел, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* Лице, което препоръчва някого, което дава препоръка. *Препоръчителите носят партийна отговорност за достоверността и доброкачествеността на дадените от тях препоръки.* Уст. БКП.

препоръчѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* **1.** Който може да се препоръча. **2** Който служи за препоръка. *Препоръчително писмо. Препоръчителна библиография.*

препоръчѝтелка *ж.* Жена препоръчител.

препра̀вка *ж.* Преправяне, преработване. *Преправка на дреха. Преправка на рокля.*

препра̀вя. Вж. п р е п р а в я м.

препра̀вям, -яш, *несв.*; **препра̀вя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* **1.** Правя, изработвам нещо по нов начин; преработвам, преустройвам. *Новият стопанин преправи къщата на бея, като в разни времена добави към стария дом няколко пристройки.* Орлин Василев. *След обеда Кристало изнесе на двора шевна машина и почна да преправя за Аликс една от старите си басмени рокли.* Дим. Димов. **2.** Давам друг вид, друг облик на нещо, на някого; преобразявам, променям, изменям. *Ех, ама на̀, такъв е светът! Не можеш да го преправиш!* Влайков. *Сенка излезе по-твърда от баща си. И той не се преправя лесно, ала преправи го момичето. Вярвайте, по-друг човек стана.* Кр. Григоров. *Стори ме, боже, преправи, | на малка пойна птичица, | на сива бяла гълъба — | високо да си подхвръкна, | високо, в сини небеса.* Ц. Церковски. **3.** Променям истинския, действителния вид; преиначавам. *И увлечен в мечтите си, Боянов неусетно преправяше спомените си, преиначаваше, преувеличаваше, измисляше.* Йовков. *Той говори с преправен глас.* **преправям се, преправя се** *страд.*

препра̀вям се, -яш се, *несв.*; **препра̀вя се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Съзнателно, нарочно изменям естествения си вид, показвам се друг; преструвам се. *Той ви е бил такъв всякога, ами по-напред се е преправял, та да ви измами.* Влайков. *Беше черен като циганин . . . И все обичаше да се преправя на циганин, да разсмива другарите си.* Дим. Талев.

препра̀вяне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* преправям *и от* преправям се. *Имам стари рокли за преправяне.*

препра̀зня. Вж. п р е п р а з н я м.

препра̀зням, -яш, *несв.*; **препра̀зня,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Прехвърлям нещо от един съд в друг. *Препразних млякото от шишето в тенджерата.* **препразням се, препразня се** *страд.*

препра̀зняне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* препразням *и от* препразням се.

препра̀тка *ж.* Бележка, обикн. в научно съчинение, с която читателят се препраща за справка към някакво място в същото или в друго съчинение.

препра̀тя. Вж. п р е п р а щ а м.

препра̀щам, -аш, *несв.*; **препра̀тя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Пращам някого, който е бил при мене, при другиго. *Осемнадесет ученици от втори и трети прогимназиален клас задържаха в околийското управление и след това ги препратиха в Пловдив.* Г. Караславов. ‖ Пращам другиму нещо, което съм получил. *Препращам ти писмото, което беше пратено на мой адрес.* **препращам се, препратя се** *страд.*

препра̀щане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* препращам *и от* препращам се.

препращя̀. Вж. п р е п р а щ я в а м.

препращя̀вам, -аш, *несв.*; **препращя̀,** -йш, *мин. св.* -я̀х, *прич. мин. действ.* препращя̀л, -а, -о, *мн.* препращѐли, *св.* Изпращявам изведнаж за кратко време. *Люшна се, разгърна се хорото; | сърмени колани препращяха.* К. Христов.

препращя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* препращявам.

препрѐгна. Вж. п р е п р я г а м.

препреда̀. Вж. п р е п р и д а м.

препрѐча. Вж. п р е п р е ч в а м.

препрѐча се. Вж. п р е п р е ч в а м с е.

препрѐчвам, -аш, *несв.*; **препрѐча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* **1.** Поставям нещо напреки. *Дядо Цоно . . . от някаква болест беше просто прегънат надве и не можеше да ходи инак, освен като препречи тоягата си отзад на кръста и се залови с ръце за двата ѝ края.* Йовков. **2.** Кръстосвам два или повече предмета, обикн. за да спра движение, да затворя, преградя нещо; прекръстосвам. *Прибраха от гората всички свои вещи . . . , препречиха с пръти и шума входа на колибата и отидоха да живеят горе, в малката каменна къща на площадката.* Дим. Талев □ **Препречвам пътя** — спирам, затруднявам движението. *Когато колата стигна до тях, Кина препречи пътя на конете.* Вазов. *Дълго вървя тъй Теодосий . . . На едно място канара препречи пътя.* Ст. Загорчинов. **препречвам се, препреча се** *страд.*

препрѐчвам се, -аш се, *несв.*; **препрѐча се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Заставам пред някого или нещо, та преча. *И се насочи към Мирчо с вдигнат бич над глава. Димитър се препречи между двамата, не позволи на турчина да удари Мирчо.* К. Петканов.

препрѐчване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* препречвам *и от* препречвам се.

препрѝдам, -аш, *несв.*; **препреда̀,** -ѐш, *мин. св.* препрѐдох, *прич. мин. действ.* препрѐл, *св.* Преда отново, повторно. *Тя дълго се върти из къщи, прeприда разбития на дарак дреб.* Ст. Ц. Даскалов. **препридам се, препреда се** *страд.*

препрѝдане *ср. Отгл. същ. от* препридам *и от* препридам се. *Прежда за препридане.*

препроводѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Обикн. в съчет. **препроводително писмо** (канц.) — писмо, което придружава някаква пратка.

препроводя. Вж. препровождам.

препровождам, -аш, *несв.*; **препроводя,** -иш, *мин. св.* -их, *св. Остар.* Препращам. *Получих пратка за тебе и ти я препровождам.* **препровождам се, препроводя се** *страд.*

препровождане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* препровождам *и от* препровождам се.

препродавам, -аш, *несв.*; **препродам,** препродадеш, *мин. св.* препродадох, *пов.* препродай, препродайте, *прич. мин. действ.* препродал, *св.* Продавам повторно нещо, обикн. с печалба. *Илия го видели в града ..., купувал и препродавал коне.* Йовков. **препродавам се, препродам се** *страд.*

препродаване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* препродавам *и от* препродавам се.

препродавач *м.* Лице, което се занимава с препродаване.

препродажба *ж.* Продажба на нещо купено. *Занимава се с препродажба на недвижими имоти.*

препродам. Вж. препродавам.

препрочета. Вж. препрочитам.

препрочитам, -аш, *несв.*; **препрочета,** -еш, *мин. св.* препрочетох, *прич. мин. действ.* препрочел, *св.* **1.** Чета повторно нещо вече прочетено. *Павел седеше на стълбата и препрочиташе десети път писмото.* Елин Пелин. **2.** *Диал.* Броя отново, повторно нещо вече преброено. *Всяка вечер из полето / аз се скитам; / звездиците на небето / препрочитам.* Ц. Церковски. **препрочитам се, препрочета се** *страд.*

препрочитане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* препрочитам *и от* препрочитам се.

препрягам, -аш, *несв.*; **препрегна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* препрегнат, *св.* **1.** Впрягам отново, като обикн. сменям конете. *Там непременно ще се спре тая пътница за да обядва, додето препрягат колата ѝ в станцията.* Вазов. **2.** *Диал.* Впрягам добиче не на страната, на която е свикнало да бъде впрягано. **препрягам се, препрегна се** *страд.* и *сред.*

препрягане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* препрягам *и от* препрягам се. *Кратковременното бавене при Петрохан, поради препрягането на конете, мина без никаква опасност.* Вазов.

препукам. Вж. препуквам.

препуквам, -аш, *несв.*; **препукам,** -аш, *св.* Изведнаж издавам пукот. *Някъде далеч препукаха пушки. Аз трепнах, като пробуден от сън.* Г. Райчев.

препукване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* препуквам.

препускам и **препущам,** -аш, *несв.*; **препусна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* **1.** Карам кон или друго животно да тича много бързо. *Мирчо смуши своя кон и препусна напред.* К. Петканов. *Доганджиите нададоха ловджийските си викове и препуснаха конете си.* Йовков. **2.** За кон, каруца, човек и др. — тичам, движа се бързо, силно. *Конете на една кола бяха се подплашили и бясно препускаха.* Йовков. *На отсамния край на Койнево имаше едно гумно ...; четири коня непрестанно препускаха около стожера.* Дим. Талев. **3.** *Разг. Ирон.* Принуден съм да ходя много насам-нататък по работа. *Ха ... отскочи до халите, ... ха на парфюмерията! ... И аз препускам по цял ден, бягам като раздавач от бързата поща.* Чудомир. **препускам се, препусна се** *страд.*

препускане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* препускам.

препусканица *ж. Нар.* Силно, бързо яздене, каране; препускане. *Лудешки провиквания цепеха въздуха, ечаха песни и тая страшна врява още повече подлудяваше потъналите в пяна коне ... Дълго време траеха тия рискувани препусканици из улиците и около кръчмите.* Йовков. *Няколко конни стражари се зададоха на препусканица от към градската градина.* Вазов.

препусна. Вж. препускам.

препущам. Вж. препускам.

препущане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* препущам.

препъвам, -аш, *несв.*; **препъна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* препънат, *св.* Преча на движението на някого, който върви; спъвам. *Отби се по една горска пътека и се насочи към кошарите.... Дъбовете го шибаха, а камъните го препъваха.* К. Петканов. *Протегнахме едно въже преко пътя и препънахме коня му — продума гордо Нистор.* Ст. Загорчинов. ‖ *Прен.* Преча на нещо; спъвам. *Речеш ли да забогатееш, да ги надминеш, ще те препъват, ще ти пречат и няма да ти позволят.* Чудомир. **препъвам се, препъна се** *страд.*

препъвам се, -аш се, *несв.*; **препъна се,** -еш се, *мин. св.* -ах се, *св., сред.* **1.** При вървене удрям крака си о някаква пречка, която не съм забелязал; спъвам се. *Препъна се в една къпина и падна по очите си.* К. Петканов. ‖ Ходя несигурно, понеже нещо ми пречи на вървежа. *Тя се препъваше в дългата си рокля.* **2.** *Прен.* Не говоря плавно, запъвам се при говорене. *Ученикът от смущение се препъваше при отговорите.*

препъване *ср. Отгл. същ. от* препъвам *и от* препъвам се. *Той говори тихо, с препъване.* Л. Стоянов.

препълвам, -аш, *несв.*; **препълня,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Пълня, изпълвам повече отколкото трябва. *Момци им чаши препълват с медено вино червено.* Ас. Разцветников (превод). *Не препълвай каната с вода, че ще я разсипеш.* ‖ *Обр. Всяка посърнала тревица, всяко камъче препълваха сърцето му с милост.* К. Петканов. **препълвам се, препълня се** *страд.* и *сред. Салонът се препълни, около вратата се трупаха новопристигналите.* Г. Караславов.

препълване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* препълвам *и от* препълвам се.

препълзя. Вж. препълзявам.

препълзявам, -аш, *несв.*; **препълзя,** -йш, *мин. св.* -ях, *прич. мин. действ.* препълзял, -а, -о, *мн.* препълзели, *св.* С пълзене минавам от едно място на друго. *Детето препълзя в нашата стая.*

препълзяване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* препълзявам.

препълня. Вж. препълвам и препълням.

препълням, -яш, *несв.*; **препълня,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Препълвам. *Че злъчка препълня сърца угнетени, / че огън в главите разсъдък суши.* Яворов. **препълням се, препълня се** *страд.* и *сред.*

препълняне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* препълням *и от* препълням се.

препъна. Вж. препъвам.

препъна се. Вж. препъвам се.

препържа. Вж. препържвам.

препържвам, -аш, *несв.*; **препържа,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* **1.** Пържа, изпържвам добре. *Ами не си ли още препържила лука за яхнията? — попита бае Марин.* Влайков. **2.** Пържа повече отколкото е нужно, прегарям с пържене. **препържвам се, препържа се** *страд.*

препържване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* препържвам *и от* препържвам се.

препърля. Вж. препърлям.

препърлям, -яш, *несв.*; **препърля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* При печене или пърлене прегарям леко; обгарям нещо. *Препърлих хляба.* **препърлям се, препърля се** *страд.* и *сред.*

препърляне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* препърлям *и от* препърлям се.

препъхам. Вж. препъхвам.

препъхвам, -аш, *несв.*; **препъхам,** -аш, *и* **препъхна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* препъхнат, *св.* Прекарвам, пъхам, промушвам през нещо. *Тогава един от налбантите тичешката минава зад него и прекарва края на въжето зад един от задните му крака..., след туй препъхва края на въжето през примката.* Йовков. **препъхвам се, препъхам се, препъхна се** *страд.* и *сред.*

препъхна. Вж. препъхвам.

препявам, -аш, *несв.*; **препея,** -еш, *мин. св.* препях, *прич. мин. действ.* препял, -а, -о, *мн.* препели, *прич. мин. страд.* препян, -а, -о, *мн.* препени, *и* препят, -а, -о, *мн.* препети, *св. Нар.* Пея закачливо за някого, задирям с песен. *Бяла се кърпа белее, | Ненко за Райка лудее. — Така го препя Донка.* Влайков. **препявам се, препея се** *страд.* и *взаим. Момите пееха, препяваха се.* Влайков.

препяване *ср. Отгл. същ. от* препявам *и от* препявам се.

препявка, *мн.* препевки, *ж.* Препяване. *Те захванаха весела препявка: Израсло дърво високо | сред равни двори широки.* Влайков.

препятствие, *мн.* -я, *ср.* (рус.). **1.** Пречка, спънка, затруднение за осъществяване на нещо. *Седем години той обикаля България..., противостоя на препятствията, убеди невярващите.* Вазов. *Препятствията калят. Голяма сила е човекът — всичко побеждава на своя път.* Кр. Кюлявков. **2.** Преграда, която спира или затруднява движението. *Противотанкови препятствия.* **3.** *Спорт.* В спортна игра, състезание — преграда, която трябва да се премине, прескочи. *Рекорд по бягане с препятствия.*

препятствувам, -аш, *несв. Книж.* Правя, създавам препятствие; спъвам, задържам, спирам. *На три-четири места се опитах да се доближа до реката, но нощната тъмнина и стръмнината от друга страна ми препятствуваха.* З. Стоянов.

преработвам, -аш, *несв.*; **преработя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* **1.** Работя наново нещо вече работено, за да го изменя, преобразя; преправям. *Портата стегна, полици преправи, прозорци преработи.* Влайков. *Започна да си блъска главата над най-новите препоръки на комисията. Поправя, изменя, зачерква, преработва — най-сетне работата му беше напълно завършена.* Св. Минков. **2.** От суровини правя продукт, годен за употреба. *Преработвам кожи. Преработвам дървесина.* **преработвам се, преработя се** *страд.*

преработване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* преработвам *и от* преработвам се. *Преработване на суровини.*

преработвателен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който се отнася до преработване. *Преработвателна индустрия.*

преработка *ж.* Преработване. *Статията се нуждае от основна преработка. Завод за първична преработка на памук.*

преработя. Вж. преработвам.

преравям, -яш, *несв.*; **преровя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* **1.** Ровя повторно. *Да оставим ли вилите? — Пререте с тях още веднъж хармана.* К. Петканов. **2.** Претърсвам, преглеждам всичко, за да намеря нещо. *Горoломов с разтреперана ръка и запъхтян пререви книжата, но нищо не намери.* Вазов. *Султана я остави да спи и прерови всички сандъци, долапи и скривалища.* Дим. Талев. **преравям се, преровя се** *страд.*

преравяне *ср. Отгл. същ. от* преравям *и от* преравям се.

прераждам, -аш, *несв.*; **преродя,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Променям, преобразявам, превъзпитавам някого. *И лица и погледи засмени — | и в нова светлина като че ли огрени... | нима свободата за ден ги преороди?* П. П. Славейков. *Има много неща, които могат да издигнат човека, да го преродят, да му вдъхнат вяра.* Йовков. **прераждам се, преродя се** *страд.*

прераждам се, -аш се, *несв.*; **преродя се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св., сред.* **1.** Според някои източни религиозни учения — раждам се отново, превъплътявам се. *Някои вярват, че човек се преражда след смъртта си.* **2.** *Прен.* Променям се, преобразявам се. *В селото огря някакво ново слънце. Мъжете се прeродиха — срещат ги стегнати, избръснати, наперчени.* Елин Пелин.

прераждане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* прераждам *и от* прераждам се.

преразгледам. Вж. преразглеждам.

преразглеждам, -аш, *несв.*; **преразгледам,** -аш, *св.* Разглеждам, обсъждам отново. *Молбата ще бъде преразгледана от управителния съвет.* **преразглеждам се, преразгледам се** *страд.*

преразглеждане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* преразглеждам *и от* преразглеждам се.

преразкажа. Вж. преразказвам.

преразказ *м.* Преразказване. *Днес в час по български език правихме преразказ.*

преразказвам, -аш, *несв.*; **преразкажа,** -еш, *мин. св.* преразказах, *св.* Разказвам, предавам със свои думи чужд разказ. *Четеше разкази и после ги преразказваше на децата.* **преразказвам се, преразкажа се** *страд.*

преразказване *ср. Отгл. същ. от* преразказвам *и от* преразказвам се.

преразпределя. Вж. преразпределям.

преразпредѐлям, -яш, *несв.*; **преразпределя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Разпределям отново, по друг начин. *Наложи се да преразпределят нарядите.* **преразпределям се, преразпределя се** *страд.*

преразпредѐляне *ср. Отгл. същ. от* преразпределям *и от* преразпределям се.

преразхо̀д *м.* Разход, който надвишава обикновеното или предвиденото. *Не бива да се допуска преразход на суми и материали в предприятията. Тоя месец се яви преразход.*

преразхо̀двам, -аш, *несв.* Разходвам повече отколкото е предвидено; правя преразход. **преразходвам се** *страд.*

преразхо̀дване *ср. Отгл. същ. от* преразходвам *и от* преразходвам се.

прерайонѝрам, -аш, *несв.* и *св.* Районирам отново, по друг начин. *Градът трябва да бъде прерайониран.* **прерайонирам се** *страд.*

прерайонѝране *ср. Отгл. същ. от* прерайонирам *и от* прерайонирам се.

прера̀сна. Вж. п р е р а с т в а м.

прераста̀. Вж. п р е р а с т в а м.

прера̀ствам, -аш, *несв.*; **прераста̀,** -ѐш, *мин. св.* прера̀стох, и **прера̀сна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. действ.* прера̀съл, -сла, -сло, *мн.* -сли, *св.* В процеса на развитието си се превръщам в нещо ново, обикн. по-висше, по съвършено; преминавам. *Социализмът неизбежно и постепенно ще прерасне в комунизъм.*

прера̀стване *ср. Отгл. същ. от* прераствам. *Прерастване на буржоазно-демократичната революция в социалистическа.*

прѐрегистрѝрам, -аш, *несв.* и *св.* Регистрирам отново, по друг начин. *Членовете на съюза ще трябва да бъдат пререгистрирани.* **пререгистрирам се** *страд.* и *сред.*

пререгистрѝране *ср. Отгл. същ. от* пререгистрирам *и от* пререгистрирам се.

прередя̀. Вж. п р е р е ж д а м.

прерѐжа. Вж. п р е р я з в а м.

прерѐждам, -аш, *несв.*; **прередя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* **1.** Редя отново, по друг начин. *Севда ... пререди възглавниците в ъгъла.* Г. Караславов. *Старата жена всеки ден чистеше, редеше и пререждаше.* Дим. Талев. **2.** Не изчаквам да ми дойде редът, изпреварвам наредените пред мене. *Ти, господине, откъде изскочи? ... Я си стой на мястото и не ме пререждай!* Св. Минков. **пререждам се, прередя се** *страд.*

прерѐждане, *мн.* -ия. *ср. Отгл. същ. от* пререждам *и от* пререждам се.

пререка̀ние, *мн.* -я, *ср.* (рус.). Препирня, разправия, спор. *Добрите и шлифовани речи се замениха с груби нападки, остри пререкания и обиди.* Кр. Кюлявков. *Влизам в пререкание.*

пререша̀. Вж. п р е р е ш а в а м.

пререшàвам, -аш, *несв.*; **пререшà,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Решавам отново, по друг начин. *Въпросът е решен и няма защо да го пререшаваме.* **пререшавам се, пререша се** *страд.*

пререшàване *ср. Отгл. същ. от* пререшавам *и от* пререшавам се.

прерѝпвам, -аш, *несв.*; **прерѝпна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* прерѝпнат, *св. Диал.* Рипвам през нещо; прескачам. *Конят през дувар преприпна, | Стоян през Дунав преплува.* Нар. пес.

прерѝпване *ср. Отгл. същ. от* прерипвам.

прерѝпна. Вж. п р е р и п в а м.

прѐрия, обикн. *мн.* прѐрии, *ж.* (лат.). *Геогр.* Обширни степи в средните области на Северна Америка. *Ниви е имало малко, но пасбищата са били обширни и безкрайни, като прериите в Америка и степите в Русия.* Йовков.

преро̀вя. Вж. п р е р а в я м.

прерогатѝв *м.* (лат.). *Книж.* Изключително право, привилегия. *Прерогативи на съдиите. Прерогативи на държавен глава.*

преродя̀. Вж. п р е р а ж д а м.

преродя̀ се. Вж. п р е р а ж д а м с е.

преросѝ. Вж. п р е р о с я в а м.

преросѝвам. Само 3 *л. ед.* **преросѝва,** *несв.*; **преросѝ,** *мин. св.* преросѝ, *св*, *безл.* **1.** Роси, вали слабо, за кратко време или от време на време. **2.** Престава, спира да роси.

прeръмя̀. Вж. п р е р ъ м я в а м.

преръмя̀вам. Само 3 *л. ед.* **преръмя̀ва,** *несв.*; **преръмѝ,** *мин. св.* преръмя̀, *св.*, *безл.* **1.** Ръми малко, слабо, за кратко време или от време на време. **2.** Престава, спира да ръми

прерѐсвам, -аш, *несв.*; **прерѐся,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Ръся всичко в разни посоки; наръсвам. *Накрая дядо поп ще поръси всинца ни, ще поръси след това цялата соба, ще иде да поръси в къщи и в одаята.* Влайков. **прерѐсвам се, прерѐся се** *страд.*

прерѐсване *ср. Отгл. същ. от* прерѐсвам *и от* прерѐсвам се.

прерѐся. Вж. п р е р ъ с в а м.

прерѐзвам, -аш, *несв.*; **прерѐжа,** -еш, *мин. св.* прерѐзах, *св.* С рязане правя нещо на две части; разрязвам, срязвам. *Той извади ножа с едната си ръка, пререза въжето.* Йовков. *Вземи тая ножица ... Ще прережеш горе жиците.* Ем. Коралов. **прерязвам се, прережа се** *страд.* □ **Прерязва ме нещо** (разг.) — а) Изведнаж усещам много силна, остра болка. *Щом влязъл в къщи та приседнал край огъня и запалил лулата си, нещо го прерязало през половината, той легнал, заохкал.* Елин Пелин. б) Чувствувам тежка мъка, неприятност от нещо.

прерѐзване *ср. Отгл. същ. от* прерязвам *и от* прерязвам се.

прѐса[1] *ж.* (лат.). **1.** Уред или машина, с която чрез налягане се изтискват течности или се придава форма на нещо. *Преса за сокове. Хидравлична преса. Книговезка преса. Ръчна преса.* **2.** Приспособление, на което се слага попивателна хартия за попиване на мастило.

прѐса[2] *ж.* (фр.). Периодичен печат, предимно вестници; печат. *Бурни работнически демонстрации във всички страни все по-настойчиво и застрашително искат освобождението на Димитров. Иска го революционната преса от цял свят.* Ст. Благоева.

пресадя̀. Вж. п р е с а ж д а м.

преса̀ждам, -аш, *несв.*; **пресадя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* **1.** Изваждам, изкопавам растение и го насаждам на ново място. *Разкопа тя лехи, садеше и пресаждаше.* Дим. Талев. **2.** *Прен.* Пренасям от някъде нещо ново; въвеждам. *Но мал-*

цина вярваха, че *Веригаров е човекът, който ще пресади в България това рицарско правило за чест.* Вазов. **пресаждам се, пресадя се** *страд.*

пресàждане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* пресаждам *и от* пресаждам се. *Пресаждане на дръвчета.*

пресветѝ, -à, -ò, *прил. Църк.* Епитет на някои християнски светци, църковни служители и под. *Тя тръгна днес за черепишкия манастир „Пресвета Богородица".* Вазов.

пресвѐтъл, -тла, -тло, *мн.* -тли, *прил.* **1.** *Старин.* Епитет на лица от царски род. *Преизящний, пресветлий царю Иван Александре.* Вазов. **2.** *Остар.* Светъл, щастлив. *Радостен, пресветъл ден.*

пресѐгна. Вж. пресягам.

пресѐгна се. Вж. пресягам се.

преседлѝв, -а, -о, *прил. Нар.* За храна — който лесно пресяда. *Изварата е сипкава и преседлива* Влайков.

пресѐдна. Вж. пресядам.

пресѐдне ми. Вж. пресяда ми.

преседя̀. Вж. преседявам.

преседя̀вам, -аш, *несв.*; **преседя̀,** -йш, *мин. св.* -я̀х, *прич. мин. действ.* преседя̀л, -а, -о, *мн.* преседѐли, *св.* **1.** Прекарвам известно време негде. *Колчем е дохождал на село, преседявал е по цяла неделя у дома.* Блъсков. **2.** Фтасвам повече отколкото трябва. *Хлябът преседя.*

преседя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* преседявам.

пресека̀. Вж. пресичам.

пресѐквам, -аш, *несв.*; **пресѐкна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св. Нар.* Преставам, свършвам се, прекъсвам се, спирам се. *Все по-често и по-често хората се питаха: ще има ли край на глада и немотията, ще се свършат ли непоносимите страдания, ще пресекнат ли вестите за убити, ранени, пленени, осакатени.* Г. Караславов. *Сядаме. Отново екват смях, задевки през задевки, — и до късно не пресекват.* П. П. Славейков. *Локомотивът свирва и съскащата от ноздрите му пара пресеква внезапно.* Св. Минков. *В това време хаджи Пени погледна Конда и гласът му за миг пресекна.* Д. Немиров.

пресѐкване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* пресеквам. *Камбаната от старинната кула на градището заби на пресеквания като за погребение.* Ст. Загорчинов.

пресеклѝв, -а, -о, *прил.* Който пресеква от време на време. *Закъсняла чучулига лениво трепкаше във висинето над угарите. Нейното пресекливо чуруликане излизаше някак уморено и слабо се разнасяше из полския шир.* Влайков. *Пресеклив глас.*

пресеклѝво. *Нареч, от* пресеклив. *Нейде наблизу някакво птиченце църка пресекливо.* Влайков.

пресѐкна. Вж. пресеквам.

пресеку̀лка *ж. Нар.* Само в съчет. **на пресекулки** — с прекъсване, със спиране. *Тръби свиреха на пресекулки, като че ли зовяха някого.* Ст. Загорчинов. *Вътре, в двора, Цонковица пищеше високо, на пресекулки.* Я. Гуляшки.

пресѐлвам се, -аш се, *несв.*; **пресѐля се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред.* Отивам да живея на друго място, в друга държава, област или селище. *Преди кърджалийските времена ... те се преселиха и с домочадията си в Букурещ и вече не се върнаха в България.* Цани Гинчев. *Дивечът беше започнал да напуща южните склонове и да се преселва в северните, където намираше хладина и спокойствие.* Ем. Станев. □ **Преселвам се във вечността** (търж.) — умирам.

пресѐлване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* преселвам се.

преселѐние, *мн.* -я, *ср.* Преселване, настаняване в ново поселище. *Велико преселение на народите.*

пресѐлник, *мн.* -ци, *м.* Човек, който се е преместил, преселил да живее в друга държава, местност или селище. *С мъка са се откъртили преселниците от своите вековни огнища.* Я. Каралийчев.

пресѐлница *ж.* Жена преселник.

пресѐлнически, -а, о, *прил.* Който се отнася до преселник. *Преселнически живот.*

пресѐлнишки, -а, -о, *прил.* Преселнически.

пресѐля се. Вж. преселвам се.

прѐсен, пря̀сна, пря̀сно, *мн.* прѐсни, *прил.* **1.** Който е от скоро приготвен, току-що получен, добит; непрестоял, неразвален. *На извора ме почакай, / биволи до кат напоиш / аз с бели менци ще дойда / за прясна вода студена.* П. Р. Славейков. *Станка изтича в кухнята и след малко се върна с голяма чугунена чиния, пълна с дребни, пресни, изпържени рибки.* Г. Караславов. *Пресни яйца. Пресен хляб. Пресни зеленчуци.* ‖ За цвете, трева, плод и под. — който не е изгубил още свежестта си; неувехнал, неизсъхнал, неизсушен. *Ливадите бяха окосени, но купите още стояха по тях и въздухът беше наситен с мирис на прясно сено.* Дим. Янгелов. *Искам да напълня вазата с пресни цветя. Утре е твоят рожден ден.* Д. Немиров. *Те носеха със себе си пресни и сушени плодове и други неща за ядене, които искаха да пратят на братята си.* И. Волен. **2.** *Прен.* Чист, свеж, прохладен. *Но една заран слънцето изгряло. Отворили прозореца. Лъхнал пресен въздух.* Дора Габе. *Гърдите волно пресен въздух дишат.* Ем. п. Димитров. **3.** *Прен.* Който е отскоро; неотдавнашен. *Времето се промени и една нощ върху стария сняг наваля нов, пресен.* Йовков. *Стахо бе погребан под гъст и сенчест шубрак. Партизаните положиха върху пресния му гроб зелена шума.* К. Ламбрев. **4.** *Прен.* Нов, неизтощен, неизморен. *Там чакал пари, за да се завърне в своето отечество, където с пресни сили ще се залови да принася полза на своя мил народ.* Мих. Георгиев. □ **Прясна пита (погача)** — пита, замесена без квас. **Прясно масло** — масло, получено от мляко, непретопено. **Прясно мляко** — течно, неподквасено мляко.

пресѐчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Който пресича нещо, минава през нещо. *По платното на улицата често профучаваха бронирани коли и мотоциклети, правеха остри завои на пресечни улици и изчезваха от погледа.* Дим. Янгелов □ **Пресечна точка** (геом.) — точка, в която се пресичат две линии.

пресѐчка *ж.* **1.** Улица, която пресича друга, обикн. по-голяма улица. *Това е един асфалтов път, който се крепи на железни стълбове ... Тук няма никакви пресечки и автомобилите не са принудени да спират.* Г. Белев. *В този момент тежка бронирана кола премина с бърз трясък край него, стигна до втората пресечка*

на улицата и изведнъж спря. Дим. Ангелов. 2. Място, гдето се пресичат две улици; кръстопът.

пресѐя. Вж. пресявам.

пресѝлвам, -аш, *несв.*; **пресѝля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Карам някого или нещо да работи преко силите си или възможностите си; преуморявам, изморявам. *Конете са много уморени, но ще ги пресилим да ни изкарат от тук и ще се вмъкнем в някоя гора.* Вазов. *Тя го заговори, попита жънат ли вече, спомена нещо и за Нона — да не я пресилват много с кърска работа.* Г. Райчев. *Не пресилвай мотора.* 2. *Остар.* Принуждавам някого да извърши нещо против волята си; насилвам. *Ако щете, санким, допълня бай Ганьо, — няма да те пресилвам.* Ал. Константинов. **пресилвам се, пресиля се** *страд.*

пресѝлвам се, -аш се, *несв.*; **пресѝля се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* 1. Работя повече отколкото силите ми позволяват; преуморявам се. *Тя се нахвърляше да поеме цялата работа в къщи, но свекърва ѝ я отклоняваше... да не се пресилва, да не се уморява.* Дим. Талев. *Навярно се пресилваш много с работата: гледам те — цял ден си на крака.* Г. Райчев. 2. *Рядко.* Правя усилия над себе си, налагам си да направя нещо, което не желая, което не ми е приятно. *Той се пресили, ... придоби любезен вид и се ръкува крепко с Гороломова.* Вазов. *Тя се изчерви, но не каза нищо: пресили се и премълча. Това му хареса.* Л. Стоянов.

пресѝлване *ср. Отгл. същ. от* пресилвам *и от* пресилвам се. *Пази се от пресилване.*

пресѝлен, -а, -о, *прил.* 1. *Прич. мин. страд. от* пресиля. 2. Като *прил.* — а) Който не е естествен и непринуден; неискрен, фалшив, престорен. *Той се мъчеше да се усмихва, но усмивката му беше пресилена и гузна.* Йовков. б) Който не е съобразен с фактите, с действителното положение; преувеличен, неточен. *Всичко това ми се виждаше пресилено и преувеличено.* Йовков. *Тая оценка бе пресилена, тя не отговаряше напълно на действителността.* Г. Димитров.

пресѝлено. *Нареч. от* пресилен. *Тя се позабърка, изчерви се и пресилено се усмихна.* Йовков.

пресѝленост, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* пресилен.

пресѝля. Вж. пресилвам *и* пресилям.

пресѝля се. Вж. пресилвам се.

пресѝлям, -яш, *несв.*; **пресѝля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Пресилвам. **пресилям се, пресиля се** *страд.* и *сред.*

пресѝляне *ср. Отгл. същ. от* пресилям *и от* пресилям се.

пресѝпвам[1], -аш, *несв.*; **пресѝпна**[2], -еш, *мин. св.* -ах, *св.* 1. За глас — ставам дрезгав, глух. *Лицето му посиня и подпухна като на недоспал човек. Гласът му пресипна.* Елин Пелин. *Постоянният студ мъчеше най-много Евстати. Даваше го кашлица, гласът му пресипна.* А. Гуляшки. 2. Гласът ми става дрезгав, глух; преграквам. *Велика изтръпна от дрезгавия му глас. По-рано той не приказваше така. Или е простинал или е пресипнал от умора.* К. Петканов. *Сръбни още, да си прочистиш гърлото — усмихнато рече Митко. — Пресипнал си от много приказки.* М. Марчевски. *Бяха слезли от Балкана цигани и бяха разпънали катуни под селото край реката ... Кучетата бяха пресипнали да лаят по тях.* И. Волен.

пресѝпвам[2], -аш, *несв.*; **пресѝпя,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Сипвам от един съд в друг. *Четиримата (мъже) внимателно пресипваха пълните чували в празните.* П. Спасов. **пресипвам се, пресипя се** *страд.*

пресѝпване[1], *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* пресипвам[1]. *Крещи до пресипване.*

пресѝпване[2], *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* пресипвам[2] *и от* пресипвам се. *Погрижи се за пресипване на житото в нови чували.*

пресѝпна. вж. пресипвам[1].

пресѝпнал, -а, -о. 1. *Прич. мин. действ. от* пресипна[1]. 2. Като *прил.* — дрезгав, прегракнал. *Нарядко прелитаха самотни гарвани и техният пресипнал грак отекваше зловещо над задрямалия простор.* Г. Караславов. *Драго мрачно махна с ръка и каза с пресипнал глас: — Не пия от добро.* М. Марчевски.

пресѝпнало. *Нареч. от* пресипнал. *Надвечер... чуваха го да вие пресипнало и грозно.* Йовков. *Той говореше тежко, развлечено и пресипнало, но не и без увлечение.* Кр. Велков.

пресѝпя. Вж. пресипвам.[2]

пресѝта *ж.* Пълно насищане, засищане от нещо; пресищане. *Селячите си ходеха пак на лов, хващаха в примки четвероноги и птици и се гощаваха с кръв и месо до пресита.* Ст. Загорчинов. *Ядох до пресита.*

пресѝтеност, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* Състояние или качество на лице, което се е преситило, или на нещо, което е прекалено наситено. *От цялата му фигура лъхаше пресиеност и доволство.* Дим. Ангелов. *Пресиеност в индустрията.*

пресѝтя. Вж. пресищам.

пресѝчам, -аш, *несв.*; **пресека̀,** пресечѐш, *мин. св.* пресѐкох, пресѐче, *прич. мин. действ.* пресѐкъл, -кла, -кло, *мн.* пресѐкли, *св.* 1. Чрез сечене правя нещо на две части. *На кръста му беше препасана знаменитата сабя, с която беше пресякъл на две турчина и кадъната, както казваше преданието.* Вазов. 2. Минавам през нещо, като обикновено го разделям на две части, на две половини; разполовявам. *Слезе в реката, която пресичаше селото на две дълги половини.* К. Петканов. *Между Братово и тяхното село лежеше малка горичка; пътят я пресичаше.* Г. Райчев. *Тъкмо на мостчето над воденичната вада, която пресича пътя и се губи под висок върбалак..., ние се срещнахме.* Н. п. Филипов. *Равнината пресича правата в тази точка.* 3. Заграждам, препречвам пътя. *Скали, озъбили се, пътя им пресичат.* Багряна. 4. Минавам през нещо, през някъде, отивам на отсрещната страна; прекосявам. *Янко пресече бързо площада.* Ем. Коралов. *После (лисицата) пресече шосето и влезе в младата дъбова гора.* Ем. Станев. 5. *Прен.* Спирам действието на нещо; прекъсвам. *Той пресичаше всеки опит на съдиите, прокурора и „защитата" да намалят политическото значение на процеса.* Ст. Благоева. 6. *Прен.* Прекъсвам говоренето, думите на някого, не го оставям да се доизкаже. *Той почна да разправя нещо смешно..., а тя отведнаж го пресече и му извика: — О, как лъжеш!* Елин Пелин. 7. Причинявам отделянето на по-твърди частици или на утайка в течност. *Пресичам мляко. Внимавай да не пресечеш супата като я застройваш.* 8. Предотвратявам или спирам спиртна фер-

ментация. *Пресичам вино.* **пресичам се, пресека се** *страд.* и *сред.* □ **Нещо ме пресече** (разг.) — усетих много силна, остра вътрешна болка. **Пресече ми котка път** (разг.) — ще претърпя несполука, неуспех. **Пресякоха ми се краката** (разг.) — развълнувах се, уплаших се.

пресѝчане *ср. Отгл. същ. от* пресичам *и от* пресичам се.

пресѝщам, -аш, *несв.;* **пресѝтя,** -иш, *мин. св.* **-их,** *св.* **1.** Насищам до краен предел, до последна степен. *Въздухът е пресѝтен с водни пари.* **2.** *Прен.* Прекалявам в задоволяването с нещо, от повтаряне на едно и също нещо; омръзвам, дотягам. *Светът, в който живееше, я беше пресѝтил.* Дим. Димов. **пресищам се, преситя се** *страд.* и *сред. Ядох, ядох, ядох, дорде ми прилоша, отвратих се, преситих се и до ден днешен не съм помислил вече за баклава.* Чудомир. *Никой от казанджиите наоколо не отиде да погледне с какво бяха натоварени трите коли — пресители се бяха людете в Преспа на стоки и товари.* Дим. Талев.

пресѝщане *ср. Отгл. същ. от* пресищам *и от* пресищам се; пресита. *Нахранихме се до пресищане.*

прескакỳлка *ж. Нар.* Прескачане, прескачаница. *Децата играят на прескакулка.*

прескàчам, -аш, *несв.;* **прескòча,** -иш, *мин. св.* **-их,** *и* **прескòкна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* **1.** Скачам през нещо, прехвърлям се със скок през нещо. *Стоян вървеше нататък с широки стъпки и, тъкмо се канеше да прескочи един трап, край него се стрелна Шаро.* Дим. Талев. *Дворната врата беше залостена и той прескочи през зида.* Дим. Ангелов. **2.** Скачам от едно място на друго. *Преминах реката като прескачах от камък на камък.* ‖ *Прен.* За поглед, мисъл и под. — пренасям се, прехвърлям се от един обект на друг. *Лицата на всички бяха брадясали и изпити. Погледът на Момчил прескачаше от един на друг със зорко внимание.* Ст. Загорчинов. *От юничето и воловете въображението му прескачаше и понататък: представяше си той ... и от ратайството да се избави и да си стане самичък арабаджия.* Влайков. **3.** Пропускам, изоставям някого или нещо от определена редица. *След тях разсилният извика поп Деяна да влезе при големеца, като прескочи останалите.* Вазов. *Полковникът зачете ...; искрящите му от безумие очи прескачаха по цели редове.* Св. Минков. ‖ *Разг.* Не извършвам нещо, което обикновено върша. *Без вас ще ни бъде празно тука ... Дори на наша Руса ѝ домъчнява, когато прескочите да не дойдете.* Ст. Костов. *Няма да отидем на екскурзия. Тая неделя решихме да прескочим.* **4.** *Разг.* Отивам за малко някъде; отбивам се, наминавам. *В сряда ще прескокна в София и тогава ще дойда да ви видя.* Вазов. *Твърде слабо съм запознат с положението в ротата ... До дружините не ми остава време да прескоча, та камо ли до ротите.* Вежинов. **прескачам се, прескоча се, прескокна се** *страд.* и *взаим.* □ **Прескочих трапа** (разг.) — отървах се от смърт, от смъртна опасност; останах жив, спасих се. *А ти видя ли дядо Божин? Оздравя ли той? — Не съм го видял, Тошко ... Но, както ми казаха, няма да може да прескочи трапа.* Дим. Ангелов.

прескàчане *ср. Отгл. същ. от* прескачам *и от* прескачам се. *Лесно за прескачане. Прескачане на препятствия.*

прескàчаница *ж. Нар.* Детска игра, при която играчите взаимно се прескачат; прескочикобила. *На полянката ... играеха на прескачаница моите другарчета.* Ст. Чилингиров.

прескòкна. Вж. прескачам.

прѐсконферѐнция *ж. Нов.* Среща на представители на печата с висши държавни, партийни и др. ръководители, на която се дава информация по важни събития.

прескòча. Вж. прескачам.

прескочѝ-кобѝла *ж.* (нар.) — детска игра на прескачане.

прѐскъп, -а, -о. *Прил.* **1.** Прекалено скъп. *Искаш книги, учебници, скъпи и прескъпи.* Вазов. **2.** Много мил, много скъп. *Морето бе на песъчливий бряг / изхвърлило прескъпата си жертва.* П. П. Славейков.

прѐскъпо. *Нареч. от* прескъп. *Заради своите убеждения учителят плащаше скъпо и прескъпо.* Ив. Хаджимарчев.

преслàвен. -вна, -вно, *мн.* -вни, *прил. Твърж.* Много славен; чутовен. *Четете и знайте ... / ... / как се Крум преславний с Никифора би / и из черепа му руйно вино пи.* Вазов.

прѐслап *м.* Седловина. *Той се свързва с другите висове чрез високи преслапи (седловини), също отвесни ярове.* Вазов.

преслѐдвам, -аш, *несв.* **1.** Гоня, за да настигна, хвана някого или нещо. *Той хукна като призрак през полето ... А кучетата немилостиво и свирепо го преследваха.* Елин Пелин. *Шумът на гората се засилваше, а на него му се струваше, че коне тичат и го преследват.* К. Петканов. *Революционната войска преследва враговете към Петрохан.* А. Каралийчев. **2.** Издирвам и наказвам виновника на нещо. *Наистина, за това престъпление не го преследваха законите, не го упрекваха и близките му.* Ст. Чилингиров. *По заповед от София се гонят и преследват нашите агитатори.* Г. Кирков. **3.** Създавам неприятност и мъчнотии на някого, когото мразя; преча. *Турците го преследваха сега не толкова за това, че го считаха виновен, а защото мъстяха за̀ брата му.* Величков. *Бях принуден да открадна ... / Оттогаз ме не погледват, / все ме дирят и преследват / и ме гонят от света.* П. Р. Славейков. *Тебе те преследват тука моите врагове, нали?* Вазов. **4.** Задирям, ухажвам, гоня. *Той е един нахал! повтори Нанков: преследва жена ми.* Вазов. *Кажи ми какво да правя с това момиче: преследва ме, ревнува ме, а пък аз не мога да понасям такава тирания.* Г. Райчев. **5.** За мисъл, образ, чувство и под. — не оставям на спокойствие някого, не излизам от ума му. *Целият ден ме преследваше тази миризма.* Ал. Константинов. *Щом дойда в тези места — страшният призрак ме преследва.* Стаматов. *Мичман Бакърджиев не можеше да издържа сам в обширния празен салон. Някакъв скрит страх го преследваше тук.* Д. Добревски. **6.** *Прен.* Стремя се към нещо, силно желая да постигна нещо. *Обвиняемий, ... защо запалвахте систематически почти всички столични кинотеатри, кое ви подбуди към това и каква цел преследвахте?* Елин Пелин. **преследвам се** *страд.*

преслѐдване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* преследвам *и от* преследвам се. *Мания за преследване. Съдебно преследване.*

преследва̀ч *м.* Човек, който гони, преследва някого. *После той чу далечен изстрел и заключи, че неговите преследвачи бяха отминали към планината.* Ем. Станев. *Бегълците трябваше да минат реката, за да се отърват от преследвачите.* М. Марчевски.

преследва̀чка *ж.* Жена преследвач.

прѐслица *ж. Нар.* Растение хвощ.

преслу̀шам. Вж. преслушвам.

преслу̀швам, -аш, *несв.*; **преслу̀шам,** -аш, *св.* С ухо или слушалка изследвам белите дробове или сърцето на някого. *Докторът се наведе и захвана да го пипа насам-нататък и да го преслушва.* Влайков. **преслушвам се, преслушам се** *страд.*

преслу̀шване *ср. Отгл. същ. от* преслушвам *и от* преслушвам се.

пресметлѝв, -а, -о, *прил.* Който върши всичко със сметка и търси изгода. *Нашият трезвен селянин, който има здрав природен ум, в своето стопанство си прави сметка какво ще посее, защото той е пресметлив и знае какво иска да получи.* Г. Димитров. *Добър и пресметлив стопанин беше той, но пък чак толкова пари да беше спечелил, мислеха си хората.* Г. Караславов.

пресметлѝво. *Нареч. от* пресметлив.

пресметлѝвост, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* пресметлив. *Както спокойните черти на лицето му, така и вървежът му подсказваха самообладание, пресметливост, увереност.* Дим. Ангелов.

пресмѐтна. Вж. пресмятам.

пресмя̀там, -аш, *несв.*; **пресмѐтна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* пресмѐтнат, *св.* **1.** Правя сметка, изчислявам, смятам. *Тъкачев започна да пресмята на ума си: пет кила пшеница по осем-девет лева килото правят четиридесет-четиридесет и пет, най-много петдесет лева.* Г. Караславов. *Хиляди тютюноработници в тоя час броеха последните си пари, пресмятаха колко дни могат да издържат без хляб в започващата борба.* Дим. Димов. **2.** Предвиждам, съобразявам, вземам пред вид нещо. *Захар не посмя да се покатери по някой от стълбовете, за да не се одере, и пресметна, че би могло и по прозореца.* М. Кремен. **пресмятам се, пресметна се** *страд.*

пресмя̀тане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* пресмятам *и от* пресмятам се. *Чистата печалба, според общите му пресмятания, щеше да бъде около две хиляди лева.* Г. Караславов.

пресна̀к, *мн.* няма, *м. Диал.* Прясно, неподквасено мляко. *За малкото бейче занесоха една паница попара с преснак.* Цани Гинчев.

преснѐма. Вж. преснемам и преснимам.

преснѐмам, -аш, *несв.*; **преснѐма,** -еш, *мин. св.* преснѐх, *прич. мин. страд.* преснѐт, *св.* Преснимам. **преснемам се, преснема се** *страд.*

преснѐмане *ср. Отгл. същ. от* преснемам *и от* преснемам се.

преснѝмам, -аш, *несв.*; **преснѐма,** -еш, *мин. св.* преснѐх, *прич. мин. страд.* преснѐт, *св.* Снимам повторно нещо, което е вече снимано; префотографирам. **преснимам се, преснема се** *страд.*

преснѝмане *ср. Отгл. същ. от* преснимам *и от* преснимам се.

преснина̀, *мн. няма, ж. Рядко.* Преснота.

пресново̀ден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* Сладководен. *Пресноводна хидра. Пресноводни риби.*

пресносо̀л, -а, -о *прил.* Пресносолен. *Пресносола риба.*

пресносо̀лен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който е наскоро осолен, който не е стоял дълго време в сол. *Пресносолна риба. Пресносолно сирене.*

преснота̀, *мн.* няма, *ж.* Качество на пресен; чистота, свежест, младост *Пред тях стоеше висока и стройна девойка, която по всичко приличаше на майка си... Само че беше млада, срамежлива, с тая мекота на чертите и с тая преснота, която дава само младостта.* Йовков. *Вечерта бе топла, пролетта беше раззеленила липите и наситила въздуха с преснота и свежест.* Дим. Ангелов.

прѐсов, -а, -о, *прил.* **1.** Който се отнася до преса[1]. *Пресова обработка. Пресово отделение.* **2.** *Разг.* Който е получен чрез пресоване; пресован. *Пресово стъкло. Пресови изделия.*

пресо̀вам, -аш, *несв.* Пресувам. *Други поемаха натъпканите сандъци, пресоваха с ръчна преса наредения в тях тютюн и чевръсто обшиваха с кеневир готовата бала.* Хар. Русев. **пресовам се** *страд.*

пресо̀ване *ср. Отгл. същ. от* пресовам *и от* пресовам се. *Машина за пресоване на сено.*

пресо̀л *м. Нар.* Кисело зеле. *Зела съм да претакам пресола. Че нали, като се преточи, зелките по-хубаво се държат.* Влайков. *След един час на стола се появили: кисела кокоша чорба, пържен пресол със сланина, печена кокошка.* Каравелов.

пресоля̀. Вж. пресолявам.

пресоля̀вам, -аш, *несв.*; **пресоля̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* **1.** Слагам в нещо повече сол отколкото е нужно. *Кажи ѝ да не пресолява чорбата!* Вазов. **2.** *Разг.* Прекалявам в шеги, закачки и под. *Е, да ти кажа, докторе, чак пък толкова не биваше, пресоли я май... На вечеринката де, дето го подигра така.* Г. Караславов. **пресолявам се, пресоля се** *страд.*

пресоля̀ване *ср. Отгл. същ. от* пресолявам *и от* пресолявам се.

прѐспа. Вж. пряспа.

преспѝвам, -аш, *несв.*; **преспя̀,** -йш, *мин. св.* преспа̀х, *св.* **1.** Прекарвам нощния си сън не на обичайното място; пренощувам. *За да преспим тая нощ, говедарите ни отведоха в една пуста колиба, в която не бяха живели хора от няколко години.* З. Стоянов. *Гороломов преспа още една нощ у Иван и на другия ден двамата потеглиха на път.* Йовков. **2.** Спя известно време. *Домашните бяха вечеряли и легнали да преспят краткия летен сън.* Елин Пелин.

преспѝване *ср. Отгл. същ. от* преспивам.

прѐспокоен, -ойна, -ойно, *мн.* -ойни, *прил.* Напълно спокоен, съвсем спокоен.

прѐспокойно *нареч.* Напълно, съвсем спокойно. *Като знаех, че тук ще се бавим цял час, аз преспокойно се разположих при една маса и си поръчах закуска и пиво.* Ал. Константинов. *И той преспокойно си запуши цигарата, като ѝ отърси с малкия пръст пепелта.* Влайков.

преспя̀. Вж. п р е с п и в а м.

пресра̀мвам се, -аш се, *несв.*; **пресра̀мя се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Преставам да се срамувам, надвивам срама си. *Една мома се пресрами и го покани да пее.* Величков. *Да дода... Ами малко ме е срам... — Ще се пресрамиш, — продължи тя настойчиво.* Влайков. *Най-сетне Лазар се пресрамва и спира едного от прислугата.* Л. Стоянов.

пресра̀мване *ср. Отгл. същ. от* пресрамвам се.

пресра̀мя се. Вж. п р е с р а м в а м с е.

пресрѐщам, -аш, *несв.*; **пресрѐщна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* пресрѐщнат, *св.* Излизам, изпречвам се срещу някого, който се движи. *Скоро Ненко се зададе в двора. Ана го пресрещна.* Вазов. *Като мина мостчето над воденичарската вада и излезе на по-широко, иззад големия дънер на една стара върба ненадейно изскочи Еньо и я пресрещна.* Елин Пелин. *Отредът... се насочи към едно голямо село... Накрай село ги пресрещна стара жена и им се скара: — Къде сте тръгнали като обирачи?* К. Петканов. **пресрещам се, пресрещна се** *страд.*

пресрѐщане *ср. Отгл. същ. от* пресрещам *и от* пресрещам се. *Когато дойдох на точката на пресрещането, видях, че двамата злодейци идеха през една козя пътека.* Вазов.

пресрѐщна. Вж. п р е с р е щ а м.

пресро̀ча. Вж. п р е с р о ч в а м.

пресро̀чвам, -аш, *несв.*; **пресро̀ча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Пропускам определения срок; закъснявам. *Нямаше вече да сключва дребни заеми от познати и приятели, от популярни банки, да дири гаранти, да пресрочва полици.* Л. Стоянов. *Откритият лист е пресрочен... Датата е от преди месец.* Ем. Станев. **пресрочвам се, пресроча се** *страд.*

пресро̀чване *ср. Отгл. същ. от* пресрочвам *и от* пресрочвам се.

преста̀вам, -аш, *несв.*; **преста̀на,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Спирам да правя нещо. *Най-после Павел престана съвсем да си идва.* Елин Пелин. ‖ Спирам. *Вятърът престана. Дъждът скоро ще престане.*

преста̀ване *ср. Отгл. същ. от* преставам.

преста̀на. Вж. п р е с т а в а м.

прѐстар, -а, -о, *прил.* Много стар. *Престар ръкопис.*

престара̀вам се, -аш се, *несв.*; **престара̀я се,** -а̀еш се, *мин. св.* престара̀х се, *св., сред. Неодобр.* Полагам повече старание, отколкото е нужно за извършването на нещо, старая се прекалено много. *Не се престаравай с любезности. Старият началник много се престараваше в наказанията.*

престара̀ване *ср. Отгл. същ. от* престаравам се.

престара̀я се. Вж. п р е с т а р а в а м с е.

престарѐя. Вж. п р е с т а р я в а м.

престаря̀вам, -аш, *несв.*; **престарѐя,** -ѐеш, *мин. св.* престаря̀х, *прич. мин. действ.* престаря̀л, -а, -о, *мн.* престарѐли, *св.* Остарявам много, ставам много стар. *Тя ще го чака, защото е готова да страда за него... Няма да престарее: тогава тя ще е само на деветнадесет години.* Г. Карапавлов. *Не ми е до песнички! — каза Евлоги. — Така ли? Да не би да си престарял? Че сега ако не пееш — кога?* А. Гуляшки.

престаря̀лост, престарелостта̀, *мн.* няма, *ж.* Дълбока старост.

престѐгна. Вж. п р е с т я г а м.

престѐля. Вж. п р е с т и л а м.

престѝж, *мн.* няма, *м.* (фр.). Добро име, влияние, което има някой в обществото. *Името и богатството на Вълчана не само подигаха престижа на дружеството, но премахваха всяко колебание у членовете, улесняваха и най-трудното решение.* Йовков. *По този начин вие спасявате къщата, имотите, името си, възстановявате престижа си на благоразумен търговец.* Дим. Димов.

престѝлам, -аш, *несв.*; **престѐля,** -еш, *мин. св.* престла̀х, *св.* Покривам с нещо, застилам. **престилам се, престеля се** *страд.*

престѝлане *ср. Отгл. същ. от* престилам *и от* престилам се.

престѝлка *ж.* **1.** Част от народната женска носия — плат, обикн. с правоъгълна форма, който се препасва отпред върху ризата или сукмана. *Беше в тежка, везана селска руба — дълга кошуля от дебело домашно платно, с широки ръкави, върху нея клашник, препасан с дълъг черен пояс, и отпред — с шарена вълнена престилка.* Дим. Талев. *Сирота Рада, сираче, / по бяла риза ленена, / с пряка престилка загорска.* Нар. пес. **2.** Работна дреха, която се слага над другите дрехи, за да предпазва от замърсяване при работа. *Майка му препаса престилка и почна да мие съдините.* Ем. Коралов. *Той е препасан с кожена престилка и в запретнатите си ръце носи някакви железа.* Йовков. *Още по-нататък обущарите и кроячите, препасали работни престилки, търсеха равно място за сгъваемите си маси.* А. Гуляшки. *Сатенена престилка. Ученическа престилка.*

престо̀й, -о̀ят, -о̀я, *мн.* -о̀и, *м.* **1.** При пътуване — спиране, задържане за известно време; престояване. *На малка гара — някъде пред Киев — / наложи се на влака ни престой.* Н. Марангозов. *Целият площад бе зает от една голяма танкова част — вероятно свърнала за кратък престой.* Дим. Ангелов. ‖ Кратко пребиваване, прекарване някъде. *Доколкото можах да установя през време на късия ни престой в този град, крепостта е в същото състояние, в което са я оставили турците.* Дим. Талев. **2.** Спиране, прекратяване на работа, обикн. по непредвидени причини. *При правилно ръководство... може да се премахнат излишните престои на локомотивите.* Г. Димитров. *Престой на машините.*

престо̀л[1] *м.* **1.** Издигнат и украсен стол, на който сяда владетел, монарх и пр.; трон. *В дъното царският престол в позлата, засенян от червен със златни везби балдахин.* Вазов. **2.** *Прен.* Власт на монарх. *Свалям от престола. Възкачвам се на престола.*

престо̀л² *м. Църк.* Каменна четириъгълна маса в олтара на християнски храм. *Там се мяркаше бялата глава на патриарха, изправен пред престола, зад който се издигаше черното разпятие.* Вазов. *От по-рано знаех, че по-старите калугери крият парите си под престола, дето седи разпятието. Мислят уж, ако някой влезе да граби, няма да бута светия престол.* Ст. Загорчинов.

престо̀лен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил. Прил. от* престол¹ *и от* престол². *И само тесният олтар където е бил | съзира се сега и камъкът престолен, | таме претърколен по склонът надолен.* П. П. Славейков. *Страшни гласове се чуха | из престолната палата.* Вазов. ◻ **Престолен град** — столица. *От Търново съм, от престолния български град и от болярски род.* Ст. Загорчинов.

престо̀лнина *ж. Поет.* Столица, престолен град. *Ех, ех, погледни, отче мой, погледни нашата престолнина! Воистина Царевград, богоспасен и преславен!* Ст. Загорчинов.

престолонаслѐдник, *мн.* -ци, *м.* Лице, което има право да наследи престола след смъртта на владетеля, монарха. *В края на писмото Смилец поздравяваше, според тогавашния обичай, кралицата, престолонаследника и останалите членове от кралското домочадие.* Вазов.

престолонаслѐдница *ж.* Жена престолонаследник.

престолонаслѐднически, -а, -о. *Прил. от* престолонаследник.

престо̀рвам, -аш, *несв.*; **престо̀ря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* **1.** Придавам на някого или на нещо друг вид; превръщам. *А като я престори на бяла топка, търкулна я по земята и ѝ рече: търкаляй се, търкаляй, бяла топчице!* Дора Габе. **2.** *Нар.* Вземам, помислям някого за друг; препознавам се. *Престорих те на брат ти.* **престорвам се, престоря се** *страд.* и *сред.*

престо̀рвам се, -аш се, *несв.*; **престо̀ря се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред. Нар.* Преструвам се.

престо̀рване *ср. Отгл. същ. от* престорвам *и от* престорвам се.

престо̀рен, -а, о, *прил.* В който има преструвка; неестествен, неискрен, лицемерен. *Тяхното покорство е престорено.* Влайков. *Искаше ѝ се да викне, да запее, но . . . затананика с престорен, тънък глас.* К. Петканов. *Те мислеха да го накажат със своето престорено равнодушие, та по този начин да го вразумят.* Елин Пелин.

престо̀рено. *Нареч. от* престорен. *Престорено зарадван, той се върна и седна на пейката.* Йовков.

престо̀реност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* престорен. *Тя се смееше свободно и дори малко разпуснато, без надутост и престореност.* Дим. Ангелов.

престо̀ря. Вж престорвам.

престо̀ря се. Вж. престорвам се *и* преструвам се.

престоя̀. Вж. престоявам.

престоя̀вам, -аш, *несв.*; **престоя̀,** -йш, *мин. св.* -ях, *св.* **1.** Стоя известно време негде; прекарвам, преседявам. *В тоя тъпъл, огряван от слънцето кът престояха до средата на марта.* Вазов. *На Велешката гара железницата престоя повече от половин час; стоя доста време дори и след като би третият звънец.* Дим. Талев. *Няколко дена той престоя в къщата си, никъде не излезе.* А. Гуляшки. **2.** За някои продукти, ястия, — стоя по-дълго отколкото трябва, развалям се от стоене. *Яденето е престояло.*

престоя̀ване *ср. Отгл. същ. от* престоявам. *Лазар си спомняше предишното си престояване в тоя мрачен зандан.* Дим. Талев.

престраша̀ се. Вж. престрашавам се.

престраша̀вам се, -аш се, *несв.*; **престраша̀ се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св.*, *сред.* Преставам да се страхувам, надвивам страха си. *„Хайде, другарю, не се страхувай, а кажи на другарите това, което каза вчера на мене." И Манол изведнаж се престраши. Какво пък, ако разкаже всичко това?* Ив. Мартинов.

престраша̀ване *ср. Отгл. същ. от* престрашавам се.

престрѐлка *ж.* Краткотраен бой с огнестрелни оръжия. *След престрелката между полицията и партизаните . . . Салих се затвори в къщи и не се показа из селото.* М. Марчевски. *Сред виелици и мраз те* (партизаните) *трябваше да водят престрелки с полицейски шайки.* Ем. Коралов. *Отделни изстрели събуждат утрото. Като да е някаква престрелка.* Л. Стоянов. ‖ *Обр. И пристъпи се към работа с една престрелка от въпроси, в които се надваряха кой по-хитър и по-ловък да се покаже.* Величков.

прѐстриг *м. Диал.* Повторно подстригване на овце.

престрѝгвам, -аш, *несв.*; **престрѝжа,** -еш, *мин. св.* престрѝгах, *св. Диал.* Стрижа повторно, втори път. **престригвам се, престрижа се** *страд.*

престрѝжа. Вж. престригвам.

престроя̀. Вж. престроявам.

престроя̀вам, -аш, *несв.*; **престроя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Строя повторно и по нов начин. **престроявам се, престроя се** *страд* и *сред.*

престроя̀ване *ср. Отгл. същ. от* престроявам *и от* престроявам се.

престру̀вам се, -аш се, *несв.*; **престо̀ря се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред.* **1.** Давам вид, че правя нещо или че чувствувам, изпитвам, усещам нещо. *Гостите се престориха, че не са чули нищо, но се спогледнаха хитро.* Г. Караславов. *Митко си мълчеше и се преструваше, че нищо не знае.* М. Марчевски. *Калмука дремеше или се преструваше, че дреме.* Йовков. **2.** Давам вид, че имам такива качества, каквито в действителност нямам, или че съм в такова състояние, в каквото в действителност не съм. *Кажи му да се търкулне в леглото и да се престори на болен. Аз ще му намеря доктор, който ще му даде медицинско, че има температура и не може да тръгне.* А. Каралийчев.

преструва̀н, *мн.* -овци, *м. Разг.* Човек, който се преструва. *Остави го, голям преструван!*

преструва̀на *ж. Разг.* Жена преструван. *Каква преструвана е тя! Едно мисли — друго говори.*

преструва̀нко, *мн.* -вци, *м. Разг.* Преструван. *Да знаете само какво прави той, какъв е той! Преструванко!* Йовков.

престру̀вка *ж.* Лицемерно, неискрено държане. *Тя чуруликаше без стеснение и без преструвка.* Вазов. *Помежду хора, чужди зарад нас, | и ний сами сме като отчуждени, | и любовта си крием с преструвки.* П. П. Славейков.

престъ̀пвам, -аш, *несв.*; **престъ̀пя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* **1.** Преминавам, прескачам през нещо. *Щом престъпи прага, пред очите ѝ се мярна тая неочаквана гледка.* Влайков. **2.** Нарушавам, не спазвам заповед, решение, закон и под. *Кърджалиите пак се поклониха. — Който престъпи волята ми ще бъде зле наказан!* В. Друмев. *Как се осмели да престъпиш моята заповед?* Вазов. *Той престъпи клетвата си.* **престъпвам се, престъпя се** *страд.*

престъ̀пване *ср. Отгл. същ. от* престъпвам *и от* престъпвам се.

престъ̀пен, -пна, -пно, *мн.* -пни, *прил.* **1.** Който се отнася до престъпление. *Престъпните мисли . . . изпълниха душата му със страшни планове.* Елин Пелин. *Евлоги живееше с чувството на човек, който по престъпен начин се е сдобил с много пари.* А. Гуляшки. *Престъпно деяние.* **2.** Който е склонен към престъпление. *Може би това са тия редки минути, когато съвестта се събужда и заговорва и в най-престъпните души.* Йовков. *Ама нали го знаеш, че е престъпен човек, рушветчия и така нататък?* Чудомир. *Престъпен тип.* **3.** Който е за осъждане, който предизвиква неодобрение; осъдителен. *Нашият народ води непрекъснато борба против престъпната противонародна политика на продажните управници — германски агенти.* Г. Димитров.

престъплѐние, *мн.* -я, *ср.* Действие, което нарушава закона и подлежи на наказание. *Предателството към отечеството е най-тежко престъпление към народа и се наказва с всичката строгост на закона.* Конст., чл. 90. *Престъплението е голямо, нека и наказанието бъде голямо.* В. Друмев. *Той беше хванат на мястото на престъплението.*

престъ̀пник, *мн.* -ци, *м.* Лице, което е извършило престъпление. *Тоната беше помислил тогава, че е хванал голям престъпник, търсен от властите под дърво и камък.* Йовков.

престъ̀пница *ж.* Жена престъпник.

престъ̀пнически, -а, -о, *прил.* Който е свойствен на престъпник. *Престъпнически прояви. Престъпнически начин на действие.*

престъ̀пно. *Нареч. от* престъпен. *Престъпно се прахосват сили и енергия.* Г. Димитров.

престъ̀пност, -тта̀, *мн.* няма *ж.* **1.** Качество на престъпен човек, на престъпник. *Душа престъпна щом се тук вести, | пред него греховете си изказва | и в ада място ѝ отрежда той: | според престъпността кръга показва.* Величков (превод). **2.** Съвкупност от престъпления. *Борба с детската престъпност.*

престъ̀пя. Вж. престъпвам *и* престъпям.

престъ̀пям, -яш, *несв.*; **престъ̀пя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Престъпвам. **престъпям се, престъпя се** *страд.*

престъ̀ргвам, -аш, *несв.*; **престъ̀ржа,** -еш, *мин. св.* престъргах, *св.* **1.** Стържа повече отколкото трябва. *Престъргах дъската и тя се счупи.* **2.** Стържа повторно. 3. Изчиствам със стъргане. *На сутринта тя станала рано, опекла хубава прясна пита, престъргала я, завила я в един шарен месал.* Нар. прик. **4.** Жуля, ожулвам. *Помъчих се да се промъкна през вратичката и си престъргах коляното.* **престръгвам се, престържа се** *страд.*

престъ̀ргване *ср. Отгл. същ. от* престъргвам *и от* престъргвам се. *Струг за престъргване.*

престъ̀ржа. Вж. престъргвам.

претя̀гам, -аш, *несв.*; **престѐгна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* престѐгнат, *св.* **1.** Стягам нещо напреки, през средата. *Шията му престягаше клупът на едно възловато въже.* Вазов. **2.** Стягам силно, до болка. *Раницата ми престегна раменете.* **престягам се, престегна се** *възвр.* и *страд.*

пресу̀вам, -аш, *несв.* и *св.* Прекарвам през преса, обработвам с помощта на преса. *В маслобойната пресуват слънчогледово семе.* **пресувам се** *страд.*

пресу̀ване *ср. Отгл. същ. от* пресувам *и от* пресувам се.

пресу̀квам¹, -аш, *несв.*; **пресу̀ча,** -еш, *мин. св.* пресу̀ках, *св.* Суча, усуквам изпредена нишка, за да се получи здрав и гладък конец. *Момите, наредени зад старите, пресукваха коприна за сватбени дарове.* К. Петканов. **пресуквам се, пресуча се** *страд.*

пресу̀квам², -аш, *несв.*; **пресу̀ча,** -еш, *мин. св.* пресу̀ках, *св.* За дете — суча, бозая повече отколкото е нужно; пребозавам. *Детето много плаче, навярно пак е пресукало.*

пресу̀кване *ср. Отгл. същ. от* пресуквам¹, пресуквам² *и от* пресуквам се. *Пресукване на коприна. Пази детето от пресукване.*

пресуква̀чка *ж.* Работничка, която се занимава с пресукване на прежда.

пресу̀ча. Вж. пресуквам¹ *и* пресуквам².

пресуша̀. Вж. пресушавам.

пресуша̀вам, -аш, *несв.*; **пресуша̀,** -ѝш, *мин. св.* -ѝх, *св.* **1.** Премахвам, унищожавам блато, локва, влага, за да стане мястото сухо. *Бе мегдан очистиха тъй, . . . бе локвите пресушиха из улиците.* Вазов. *Бригадирка ходих миналото лято. Нали пресушихме голямото блато.* Сл. Ангелов. **2.** Суша, изсушавам повече отколкото трябва. *Пресушила си дрехите, не си ги прибрала от въжето на време.* **3.** *Прен. Разг.* Изпивам течността в някакъв съд. *По облото му лице се виждаше, че бе и похапнал на бърза ръка и няколко чаши беше пресушил.* Ст. Загорчинов. *Той се извърна, намери пипнешком каната с водата, натопи устни и я пресуши до дъно.* А. Гуляшки. **пресушавам се, пресуша се** *страд.*

пресуша̀ване *ср. Отгл. същ. от* пресушавам *и от* пресушавам се. *Пресушаване на блатни места.*

пресъзда̀вам, -аш, *несв.*; **пресъзда̀м,** пресъздадѐш, *мин. св.* пресъзда̀дох, *пов.* пресъзда̀й, пресъзда̀йте, *прич. мин. действ.* пресъзда̀л, *св. Книж.* Възпроизвеждам творчески; претворявам. *Тук всичко е свързано в такова художествено единство, в такава дивна хармония, че и най-големият художник не би намерил какво да отстрани, ако речеше с багри да го пресъздаде на платното си.* Кр. Кюлявков. **пресъздавам се, пресъздам се** *страд. В романа се пресъздава реалистично и живо животът на народа.*

пресъздàване *ср. Отгл. същ. от* пресъздавам *и от* пресъздавам се. *Реалистично художествено пресъздаване на живота.*

пресъздàм. Вж. пресъздавам.

пресъ̀рдвам се, -аш се, *несв.*; **пресърдя се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Преставам да се сърдя; отсърдвам се.

пресъ̀рдване *ср. Отгл. същ. от* пресърдвам се.

пресъ̀рдя се. Вж. пресърдвам се.

пресъ̀хвам, -аш, *несв.*; **пресъ̀хна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* **1.** За река, езеро, блато и под. — губя водата си, оставам без вода. *Рила е една от най-многоводните планини на България: нейните потоци и езера, с малки изключения, не пресъхват.* Вазов. *Вадички и горски потоци . . . , блата и гьолища, бари и мочури — всичко пресъхна.* Елин Пелин. || *Разг.* Преставам, свършвам се, изчезвам. *Кой горски стражар до сега е останал без къща? Че щяла да се изсече гората, че общинските приходи пресъхнали, той ли ще мисли за това?* Чудомир. *Четниците мълчеха. Отдавна бе престанал с песните си Арсо, отдавна бяха пресъхнали сълзите на Нове.* Дим. Талев. **2.** Изсъхвам повече отколкото трябва. *Прането е пресъхнало: мъчно се глади.* ☐ **Гърлото ми пресъхна** — а) Жаден съм, усещам силна жажда. *Танке, чедо, донеси ми водица, че ми пресъхна гърлото и езикът ми залепна за небцето.* Чудомир. б) Усещам сухост в гърлото си поради силно вълнение. *Сърцето на Варвара заби силно, гърлото ѝ пресъхна, но мозъкът ѝ продължаваше да работи ясно.* Дим. Димов.

пресъ̀хване *ср. Отгл. същ. от* пресъхвам.

пресъ̀хна. Вж. пресъхвам.

преся̀вам, -аш, *несв.*; **пресѐя,** -ѐеш, *мин. св.* преся̀х *и* пресѐях, *прич. мин. страд.* преся̀т, -а, -о, *мн.* пресѐти, преся̀н, -а, -о. *мн.* пресѐни, *и* (рядко) пресѐян, *св.* **1.** Прекарвам през сито; отсявам. *Под осветения сайвант Койно чукаше ръжен сноп, а жена му пресяваше с решето върху черга оронeното зърно.* Хар. Русев. *Пресявам брашно. Пресявам пясък.* **2.** *Прен. Разг.* Избирам, подбирам най-годното, най-доброто. *На конкурсния изпит ще пресеят кандидатите.* **пресявам се, пресея се** *страд.*

пресявàне *ср. Отгл. същ. от* пресявам *и от* пресявам се. *Машина за пресяване.*

пресягам, -аш, *несв.*; **пресѐгна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Простирам ръка към някого или нещо. *Ръката му машинално пресегна и взе брадвата.* Вазов. *Войниците . . . пресягаха един през други с канчетата, гребяха и жадно пиеха.* Йовков.

пресягам се, -аш се, *несв.*; **пресѐгна се,** -еш се, *мин. св.* -ах се, *св., сред.* Пресягам. *Пресегнах се и взех книгата от масата.*

пресягане *ср. Отгл. същ. от* пресягам *и от* пресягам се.

пресядам, -аш, *несв.*; **пресѐдна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Само 3 *л.* За храна — трудно се преглъта, не може да премине през хранопровода. *Сладката питка преседна на гърлото на Панко. Той изтърва залъка, който беше отчупил.* Дим. Ангелов. ☐ **Пресяда ми** — трудно, с мъка преглъщам. *По-скоро виното, че взе да ми пресяда!* К. Христов. **Ще ти преседне** (разг., грубо) — не се надявай да получиш, да постигнеш нещо. *На сила искаш да се сгодяваш! Ще ти преседнат милионите!* Йовков.

претàкам, -аш, *несв.*; **претòча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* **1.** Точа, преливам вино от една бъчва в друга, за да го пречистя. **2.** Източвам течността от туршия, зеле и под. и ги вливам отново в същия съд, за да се улесни ферментацията. *Взела съм да претакам пресола. Че нали като се преточи, зелките по-хубаво се държат.* Влайков. **претакам се, преточа се** *страд.*

претàкане *ср. Отгл. същ. от* претакам *и от* претакам се.

претàпям -яш, *несв.*; **претопя̀,** -йш, *мин. св* -йх, *св.* Претопявам. *Аз ще претапям маслото, дето го купихме днес.* Вазов.

претарашу̀вам, -аш, *св.* Претършувам. *Тук трябва да са парите . . . Озърнаха се, погледнаха: навсякъде бяха претарашували, и земята бяха копали дори.* Йовков. *Най-напред прегледаха под чиновете, претарашуваха чантите.* Я. Гуляшки.

претворя̀. Вж. претворявам.

претворя̀вам, -аш, *несв.*; **претворя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св. Книж.* Превръщам в нещо ново; пресъздавам, превъплъщавам. *Десетки бяха легендите за народния герой . . . Народът ги разказваше, . . . въображението му ги претворяваше и те излизаха от тази благодатна преработка като красиви, силни песни.* Д. Добревски. **претворявам се, претворя се** *страд.*

претворя̀ване *ср. Отгл. същ. от* претворявам *и от* претворявам се. *Художествено претворяване на действителността.*

претѐгля. Вж. претеглям[1] *и* претеглям[2].

претѐглям[1], -яш, *несв.*; **претѐгля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* **1.** Измервам тежината на нещо с помощта на теглилка; премервам, отмервам. *Бай Андо, я ми претегли още двайсет и пет драма тютюн.* Вазов. **2.** *Прен. Диал.* Правя преценка на нещо; преценявам. *Той беше претеглил добре своите хора и им беше показал пътищата, по които те най-безропотно тръгнаха.* Д. Немиров. **претеглям се, претегля се** *страд.* и *сред.* ☐ **Претеглям си думите** — внимавам какво говоря. *Той . . . се отличаваше със своята измерена сдържаност, която му позволяваше да си претегля думите.* Ст. Чилингиров.

претѐглям[2], -яш, *несв.*; **претѐгля,** -иш, *мин. св.* -их, *св. Нар.* Преживявам страдания; изстрадвам. *Веч стар съм, приведен, слаб и побелял, / веч много съм претеглил, много съм видял!* Д. Полянов. *Какви теглила претеглихме, божкееe, затуй ми побеля главата още като бях млада булка. Мъжа ми го заклаха кърсердарите в Хаинбоаз, че ми остави пет дечурлига на главата.* Я. Каралийчев.

претѐгляне *ср. Отгл. същ. от* претеглям[1], претеглям[2] *и от* претеглям се.

претѐгна. Вж. претягам.

прѐтежък, -жка, -жко, *мн.* -жки, *прил.* Прекалено тежък. *Дона не беше набожна и не умееше да се моли, но към кого да се обърне в тия претежки часове за помощ, за милост?* Дим. Талев.

претѐкст *м.* (лат.). Формална, външна, несъществена причина, с която се оправдава, обяснява нещо; предлог. *Те окупираха страната*

под претекст, че искат да въдворят ред и спокойствие в нея.

претендѐнт *м.* Лице, което предявява претенции, което претендира за нещо. *Претендент за престола.*

претендѐнтка *ж.* Жена претендент.

претендѝрам, -аш, *несв.* (лат.). Настоятелно изисквам нещо, настоявам за нещо. *Вие претендирате да станете депутат, вие желаете да управявате и уреждате България, а проповядвате анархия.* Вазов. *Някой направил нищо и никаква услуга, дори без да си я търсил, но претендира за тлъстичък бакшиш.* Г. Белев.

претендѝране *ср. Отгл. същ. от* претендирам.

претенцио̀зен, -зна, -зно, *мн.* -зни, *прил.* **1.** Който изявява претенции, който много изисква от другите; придирчив, взискателен. *Редакцията може да измени моята дописка както намери за добре; аз не съм претенциозен човек.* Ал. Константинов. **2.** Прекалено изискан. *Войвода е голямо и силно куче. Но то няма ни едно от тия качества, които би следвало да има, ако се съди по твърде претенциозното му име.* Йовков.

претенцио̀зно. *Нареч. от.* претенциозен. *Тя бе свила доста претенциозно гъстата си черна коса на руло.* Дим. Димов. *Той дълго се рови с поглед из тия спретнати и претенциозно подвързани томчета.* А. Гуляшки.

претенцио̀зност, **-тта̀,** *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* претенциозен.

претѐнция *ж.* (лат.). **1.** Стремеж у някого да се признаят способностите, заслугите, постиженията му и пр. *За слава нямам аз претенции високи.* Вазов. *Те бяха млади хора с претенции на поевропейчени турци.* Величков. **2.** Настоятелно изискване на някого да получи нещо, за което смята, че има право. *Хубава сделка си намислила . . . С претенции за обезщетение и поддръжка навярно?* Дим. Димов. *Империалистически претенции.*

претѝчам. Вж. претичвам.

претѝчвам, -аш, *несв.*; **претѝчам,** -аш, *св.* Изминавам някакво разстояние с тичане; пребягвам. *От време на време заек претичваше уплашен пряко пътя.* Ст. Загорчинов. *Един мъж с каскет и сив голф претича бързо през сипея и се мушна в шумака.* Ем. Коралов.

претѝчване *ср. Отгл. същ. от* претичвам.

претлѐя. Вж. претлявам.

претля̀вам, -аш, *несв.*; **претлѐя,** -ѐеш, *мин. св.* претля̀х, *прич. мин. действ.* претля̀л, -а, -о, *мн.* претлѐли, *св. Рядко.* Свършвам да тлея; изгасвам. *Пено, виж, че претлява жаравата.* Н. Марангозов. *Огънят в огнището вече претля.*

претова̀рвам, -аш, *несв.*; **претова̀ря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* **1.** Товаря повече отколкото може, натоварвам прекалено много. *Дали защото бащата ги е надумал, . . . след тоя ден господарите претоварват Пеньо с работа.* И. Бурин. *Претовариха камиона и ресорите му се счупиха.* **2.** Товаря от едно място на друго. *Работници копаят в подземните галерии и товарят във вагонетките рудата; други я претоварват в котли и я издигат към повърхността.* Ал. Константинов. || Товаря отново на същата кола. *Снопите са изкривени: спри да претоварим колата.* **претоварвам се, претоваря се** *страд.* и *сред.*

претова̀рване *ср. Отгл. същ. от* претоварвам *и от* претоварвам се. *Претоварване на електрическата мрежа. Претоварване с работа.*

претова̀ря. Вж. претоварвам.

прето̀пля. Вж. претоплям.

прето̀плям, -яш, *несв.*; **прето̀пля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* **1.** Топля повече отколкото е нужно. *Претоплих водата и трябва да я разстудявам.* **2.** Топля повторно. *Яденето е изстинало: ще го претопля.* **претоплям се, претопля се** *страд.*

прето̀пляне *ср. Отгл. същ. от* претоплям *и от* претоплям се.

претопя̀. Вж. претапям *и* претопявам.

претопя̀вам, -аш, *несв.*; **претопя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* **1.** Обработвам чрез топене; претапям. *Претопявам мас. Претопявам руда.* **2.** *Прен.* Заличавам характерните особености на национално малцинство и го поглъщам; асимилирам. *През петвековното турско робство турците не можаха да претопят българския народ.* **претопявам се, претопя се** *страд.* и *сред.*

претопя̀ване *ср. Отгл. същ. от* претопявам *и от* претопявам се. *Казан за претопяване.*

прѐтор *м.* (лат.). *Истор.* В древния Рим — висш сановник, който се е грижел за запазване на реда, или представител на висшата съдебна власт.

преториа̀нец, *мн.* -нци, *м.* (лат.). **1.** Войник от телохранителите на преторите и на римските императори. **2.** *Прен.* Войник от войската, която служи за опора на насилническа власт.

преториа̀нски, -а, -о. *Прил. от* преторианец. *Преторианска войска.*

прето̀рия *ж.* (лат.). В древния Рим — помещение, гдето работи преторът и неговите подчинени.

прето̀ча. Вж. претакам, преточвам[1] и преточвам[2].

прето̀чвам[1], -аш, *несв.*; **прето̀ча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Претакам. **преточвам се, преточа се** *страд.*

прето̀чвам[2], -аш, *несв.*; **прето̀ча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* За нож, сечиво — точа, остря прекалено много. **преточвам се, преточа се** *страд.*

прето̀чване *ср. Отгл. същ. от* преточвам[1], преточвам[2] *и от* преточвам се.

претра̀йвам, -аш, *несв.*; **претра̀я,** -а̀еш, *мин. св.* -а̀ях, *св. Нар.* Изтрайвам до край. *Най-буен гняв престава | и най-ядовна реч добър добива край | за който премълчи на време и претрай.* П. П. Славейков.

претра̀йване *ср. Отгл. същ. от* претрайвам.

претра̀я. Вж. претрайвам.

претрѐпвам, -аш, *несв.*; **претрѐпя,** -еш, *мин. св.* -ах, *св. Нар.* **1.** Пребивам, убивам. *Ти да не си вдовицата на онова момче, дето войниците го претрепаха?* К. Петканов. *Че кой блъсна Апостол в гроба? . . . Претрепа го поганска ръка.* Д. Немиров. 2 Преуморявам някого, нещо. *Аз претрепах воловете, дорде посея, а те засяха толкова имот за една седмица.* Кр. Григоров. **претрепвам се, претрепя се** *страд.* и *сред.*

претрѐпване *ср. Отгл. същ. от* претрепвам *и от* претрепвам се.

претрѐпя. Вж. претрепвам.

претрѝвам, -аш, *несв.*; **претрѝя,** -йеш, *мин. св.* претрѝх, *прич. мин. страд.* претрит, *св.* **1.** Прерязвам с трион или пила. *И захванаха те да дялат, да трият и претриват приготвените греди.* Влайков. **2.** Повреждам, наранявам чрез триене. *Тогава взеха един обикновен синджир, който ми претриваше ръцете хиляда пъти поболезнено отколкото веригите в Моабитския затвор.* Г. Димитров. *Мекото въже претрива якия камък.* Погов. **3.** Правя нещо на каша, като го прекарвам през сито, цедка. *Претрих сварените картофи, за да направя пюре.* **претривам се, претрия се** *страд.*

претрѝя. Вж. претривам.

претрополя̀. Вж. претрополявам.

претрополя̀вам, -аш, *несв.*; **претрополя̀,** -йш, *мин. св.* -я̀х, *св.* Преминавам бързо, с трополене. *Далеко през поля | към юг се конница изви, претрополя | и в облаци от прах изчезна.* П. П. Славейков. *Някъде навън . . . претрополя волска кола и заглъхна.* К. Константинов.

претрополя̀ване *ср. Отгл. същ. от* претрополявам.

претроша̀. Вж. претрошавам.

претроша̀вам, -аш, *несв.*; **претроша̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Строшавам през средата; пречупвам. *Представях си как ще падна и гъсениците на самоходното оръдие, . . . ще ме прегазят, бавно ще претрошат костите ми.* П. Славински. *Ръцете му ще претроша, ако открадне нещо.* **претрошавам се, претроша се** *страд.*

претру̀пам. Вж. претрупвам.

претру̀пвам, -аш, *несв.*; **претру̀пам,** -аш, *св.* Трупам, струпвам повече отколкото трябва. *Претрупаха ме с най-различни задължения.* **претрупвам се, претрупам се** *страд.*

претру̀пване *ср. Отгл. същ. от* претрупвам *и от* претрупвам се.

претръ̀пвам, -аш, *несв.*; **претръ̀пна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* **1.** За болно място, за болка — преставам, спирам да боля, преминавам, не боля вече. *Болката от раната му претръпна малко. Зъбът ми претръпна.* **2.** *Прен. Разг.* Надвивам страха си, мъката си, ставам безчувствен; преминава ми, привиквам. *Претръпнал съм пред всяко зло.* К. Христов.

претръ̀пване *ср. Отгл. същ. от* претръпвам.

претръ̀пна. Вж. претръпвам.

прету̀пам. Вж. претупвам[1] *и* претупвам[2].

прету̀пвам[1], -аш, *несв.*; **прету̀пам,** -аш, *св. Разг.* Правя, извършвам нещо набързо, небрежно. *Кръстевица е доволна от женитбата на Слав . . . И сватбата претупаха, та им излезе евтино, и невястата се улучи хрисима и работлива.* Г. Караславов. *Ще претупаме работата за един-два часа.* **претупвам се, претупам се** *страд.*

прету̀пвам[2], -аш, *несв.*; **прету̀пам,** -аш, *св. Разг.* Убивам, пребивам, претрепвам. *А единият от тях е бил стражарин два месеца. Но, от как претупал едного и му взел парите, напуснал службата.* Вазов. **претупвам се, претупам се** *страд.*

прету̀пване *ср. Отгл. същ. от* претупвам[1], претупвам[2] *и от* претупвам се.

прету̀рвам, -аш, *несв.*; **прету̀ря,** -иш, *мин. св.* -их, *св. Нар.* Повалям, събарям, прекатурвам. *Малкото камъче претуря колата.* Погов. **претурям се, претуря се** *страд.* и *сред.*

прету̀рване *ср. Отгл. същ. от* претурвам *и от* претурвам се.

прету̀ря. Вж. претурвам *и* претурям.

прету̀рям, -яш, *несв.*; **прету̀ря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Претурвам. **претурям се, претуря се** *страд.* и *сред.*

прету̀ряне *ср. Отгл. същ. от* претурям *и от* претурям се.

претъка̀. Вж. претъкавам.

претъка̀вам, -аш, *несв.*; **претъка̀,** претъчѐш, *мин. св.* претъка̀х, *св.* Тъка отново нещо разтъкано. **претъкавам се, претъка се** *страд.*

претъка̀ване *ср. Отгл. същ. от* претъкавам *и от* претъкавам се.

претълку̀вам, -аш, *св.* Тълкувам зле, по своему. *Мама случайно кимна с глава, което тате претълкува като израз на съмнение.* Ст. Чилингиров.

прѐтънък, -нка, -нко, *мн.* -нки, *прил.* Който е прекалено тънък. *Тънко, претънко платно.*

претъня̀. Вж. претънявам.

претъня̀вам, -аш, *несв.*; **претъня̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Правя да стане извънредно тънко, изтънявам прекалено много. **претънявам се, претъня се** *страд.*

претъня̀ване *ср. Отгл. същ. от* претънявам *и от* претънявам се.

претъ̀пквам, -аш, *несв.*; **претъ̀пча,** -еш, *мин. св.* претъпках, *св.* Натъпквам повече отколкото трябва. *Панайотка връзваше денковете, претъпкваше сандъците тъй увлечена и с такова радостно лице, като че отиваше на сватба.* Д. Немиров. *Публиката претъпка салона.* **претъпквам се, претъпча се** *страд.*

претъ̀пкване *ср. Отгл. същ. от* претъпквам *и от* претъпквам се.

претъ̀пча. Вж. претъпквам.

претъпя̀. Вж. претъпявам.

претъпя̀вам, -аш, *несв.*; **претъпя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Правя да затъпее някой, да стане тъп. *Тук са прочутите Фордови заводи, в които за пръв път е въведено лентеното производство . . . Напрежението е огромно, нервите са изопнати до крайния предел . . . Тази еднообразна работа е много уморителна: тя претъпява хората.* Г. Белев. **претъпявам се, претъпя се** *страд.*

претъпя̀ване *ср. Отгл. същ. от* претъпявам *и от* претъпявам се.

претъ̀ркам. Вж. претърквам.

претъ̀рквам, -аш, *несв.*; **претъ̀ркам,** -аш, *св.* Претривам. *Вървиме ний и вред, де поглед спрем, | все виждаме тела, покрити с рани, | като по врат претъркан от ярем.* Величков (превод). **претърквам се, претъркам се** *страд.*

претъ̀ркване *ср. Отгл. същ. от* претърквам *и от* претърквам се.

претъркоя̀. Вж. претъркулвам.

претъркоя̀ се. Вж. претъркулвам се.

претъркѝлвам, -аш, *несв.*; **претъркоя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Премествам с търкаляне. *Претъркулиха камъка.* **претъркулвам се, претъркоя се** *страд.*

претъркулвам се, -аш се, *несв.*; **претърколя се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *и* **претъркулна се,** -еш се, *мин. св.* -ах се, *св., сред.* 1. Търкулвам се при падане. *Той бил до самия звяр; ... с такава сила халосал вълка, че изтрещяло: изправеното животно се претърколило.* Я. Страшимиров. 2. *Прен. Разг.* За време — изминавам бързо, незабелязано. *Слънцето току ще го видиш, че се претърколило и денят хвръкнал.* Влайков.

претъркулване *ср. Отгл. същ. от* претъркулвам *и от* претъркулвам се.

претъркулна се. Вж. претъркулвам се.

претърпя. Вж. претърпявам.

претърпявам, -аш, *несв.*; **претърпя,** -йш, *мин. св.* -йх, *прич. мин. действ.* претърпял, -а, -о, *мн.* претърпели, *прич. мин. страд.* претърпян, -а, -о, *мн.* претърпени, *св.* 1. Търпя до край; изтърпявам, преживявам, понасям. *Призракът на предишната сиромашия го плашеше и правеше да претърпява леко сегашните несгоди.* Вазов. *Тя обичаше така своя син, че можеше да претърпи всичко заради него, да се откаже от всяко свое желание, да се лиши от всяка своя радост заради него.* Дим. Талев. 2. *Книж.* В съчет. със съществителни като изменение, поражение, неуспех и под. получава значението на съществителното. *Най-напред Стубел печата една малка книжка песни ..., която в десет години претърпя две издания.* П. П. Славейков. *Опозицията претърпя в изборите тежко морално и политическо поражение.* Г. Димитров. *Младежът беше обвинен, че говорил на публично място ..., че немците ще претърпят поражение и ще бъдат изгонени из съветската земя.* Дим. Ангелов. **претърпявам се, претърпя се** *страд.*

претърпяване *ср. Отгл. същ. от* претърпявам *и от* претърпявам се.

претърсвам, -аш, *несв.*; **претърся,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Търся навсякъде, преглеждам всичко, за да намеря нещо. *Обърне къщата наопаки, претърсва навсякъде, мести чували, сандъци, копае дето мисли, че може да са заровени парите.* Йовков. *От тогава, къде ходя, разковниче търся. Претърсил съм полето.* Елин Пелин. **претърсвам се, претърся се** *страд.*

претърсване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* претърсвам *и от* претърсвам се.

претърся. Вж. претърсвам.

претърча. Вж. претърчавам.

претърчавам, -аш, *несв.*; **претърча,** -йш, *мин. св.* -ах, *св.* Търча през някъде, изминавам разстояние с тичане. *Ранка избяга навън. Тя претърча през двора, но срещна тъмнината на гората, уплаши се и се повърна.* Йовков. *Претърчах през улицата и го настигнах.*

претършувам, -аш, *св.* Ровя, тършувам всичко, навсякъде, за да намеря някого или нещо. *Влизайте вътре! Претършувайте къщата! Намерете я!* Йовков. *Не можа ли да я намериш? — Всичко претършувах. Като че в земята се скри.* Н. п. Филипов.

претягам, -аш, *несв.*; **претегна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* претегнат, *св.* Стягам силно, здраво. *Претегнаха му ръцете с въже.* **претягам се, претегна се** *страд.*

претягане *ср. Отгл. същ. от* претягам *и от* претягам се.

преувелича. Вж. преувеличавам.

преувеличавам, -аш, *несв.*; **преувелича,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Представям нещо в неточен вид, като засилвам, увеличавам размерите, количеството, значението му. *Най-после, кое с молби и увещания, кое с хитрост, като нарочно преувеличавал недостатъците му, той успял да го вземе.* Йовков. *Винаги преувеличаваш опасностите.* **преувеличавам се, преувелича се** *страд.*

преувеличаване *ср. Отгл. същ. от* преувеличавам *и от* преувеличавам се. *Преувеличаване на фактите.*

преувеличение, *мн.* -я, *ср.* Преувеличаване. *Всичкият този свят беше така нагъсто натъпкан, щото можеше тука без преувеличение да се каже, че не би имало де да падне яйце.* Величков. *Още с по-големи подробности и преувеличения ... тоя слух обхождаше сега селото.* Йовков.

преуголемя. Вж. преуголемявам.

преуголемявам, -аш, *несв.*; **преуголемя,** -йш, *мин. св.* -йх, *св. Рядко.* Представям нещо поголямо отколкото е; преувеличавам. **преуголемявам се, преуголемя се** *страд.*

преуголемяване *ср. Отгл. същ. от* преуголемявам *и от* преуголемявам се.

преумора *ж.* Прекалено голяма умора. *Четеше по цели нощи, а никога не се оплакваше от преумора.* Я. Гуляшки. *Работи до преумора.*

преуморя. Вж. преуморявам.

преуморявам, -аш, *несв.*; **преуморя,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Уморявам прекалено много. *Тази работа го преуморява.* **преуморявам се, преуморя се** *страд. и сред.*

преуморяване *ср. Отгл. същ. от* преуморявам *и от* преуморявам се.

преуспея. Вж. преуспявам.

преуспявам, -аш, *несв.*; **преуспея,** -еш, *мин. св.* преуспях, *прич. мин. действ.*, преуспял, -а, -о, *мн.* преуспели, *св.* Имам, постигам голям успех. *Дружеството трябва да преуспява, да напредва.* Йовков. *Фирмата преуспяваше бавно, тежко, като мощна и сигурна машина, пусната по инерция.* Дим. Димов.

преуспяване *ср. Отгл. същ. от* преуспявам. *Аз дигам чашата и пия наздравица за моя мил Пловдив, за по-голямото му преуспяване.* Вазов.

преустановя. Вж. преустановявам.

преустановявам, -аш, *несв.*; **преустановя,** -йш, *мин. св.* -йх, *св. Книж.* Спирам, прекратявам, прекъсвам нещо. *Ние преустановихме риболова и се върнахме в града да се приготвим за нощния лов.* Ем. Станев. *Съдията преустановява съдебното заседание.* Орлин Василев. **преустановявам се, преустановя се** *страд.*

преустановяване *ср. Отгл. същ. от* преустановявам *и от* преустановявам се.

преустройвам, -аш, *несв.*; **преустроя,** -ойш, *мин. св.* -ойх, *св.* Променям устройството, организацията на нещо, устройвам по нов начин. *Скоро съобщиха, че ще преустройват предприятието, ще променят и службите.* Г. Райчев. *Партията трябваше да преустрои бързо цялата своя нелегална работа.* К. Ламбрев. **преустройвам се, преустроя се** *страд.*

преустройвам се, -аш се, *несв.*; **преустроя се,** -ойш се, *мин. св.* -оих се, *св., сред.* Променям мирогледа си, политическите си възгледи, характера си. *Аз харесвам такива хора, които могат да се преустройват и да преустройват живота.* П. Славински.

преустройване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* преустройвам *и от* преустройвам се.

преустройство, *мн.* -а, *ср.* Устройване по нов начин; преустройване, реформа.

преустроя. Вж. преустройвам *и* преустроявам.

преустроявам, -аш, *несв.*; **преустроя,** -ойш, *мин. св.* -оих, *св.* Преустройвам. *България се преустроява в една истинска народна демокрация.* В. Коларов. **преустроявам се, преустроя се** *страд.*

преустрояване *ср. Отгл. същ. от* преустроявам *и от* преустроявам се.

префа *ж.* Вид игра на карти; опростен преферанс. *Играе шах добре, билярд и префа.* Ем. п. Димитров.

префасонирам, -аш, *несв.* и *св.* Променям фасона на шапка. **префасонирам се** *страд.*

префасониране *ср. Отгл. същ. от* префасонирам *и от* префасонирам се. *Приемат се шапки за префасониране.*

префект *м.* (лат.). *Остар.* Висш административен или полицейски управител; началник, директор, кмет.

префектура *ж. Остар.* 1. Учреждение, управявано от префект. *Трябва да се явите в префектурата за справка.* 2. Здание, гдето се помещава това учреждение. *Префектурата се намираше на площада.*

преферанс *м.* (фр.). Вид игра на карти, в която участвуват трима играчи. *Изиграха една партия преферанс.*

префикс *м.* (лат.). *Грам.* Представка на дума.

префинен, -а, -о, *прил.* 1. Който е много фин, деликатен, нежен. *Противоп.* груб. *Платно даровнишко пък ... тя ще изтъче толкова тънко и префинено, че, като го хванеш, трепере в ръката ти!* Влайков. *Пред ниското ханче излезе тънък мъж, префинен сякаш парижанин, със сини очила и със слепени над устните мустачки.* А. Страшимиров. *Префинена жена.* 2. Който е стигнал до много голямо съвършенство, изтънченост в някакви прояви, обикн. отрицателни. *Префинен мошеник. Префинен лицемер. Префинено варварство.*

префиненост, -тта, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* префинен.

префиня. Вж. префинявам.

префинявам, -яш, *несв.*; **префиня,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Правя да стане фин. *Цивилизацията префини умовете.* Вазов. **префинявам се, префиня се** *страд.*

префуча. Вж. префучавам.

префучавам, -аш, *несв.*; **префуча,** -иш, *мин. св.* -ах, *св.* Много бързо преминавам, претичвам или прелитам някакво разстояние. *Като голяма бяла птица префуча белият кон.* Йовков. *Можеш ли да спреш ти вятъра, дето иде от могилите, / префучава през боазите, дига облак над диканите, / ... / в родния ми град?* Багряна. *Рано сутринта три моторни коли излязоха от затвора и префучаха светкавично към зданието на имперския съд.* А. Каралийчев.

префучаване *ср. Отгл. същ. от* префучавам.

префърцунен, -а, -о, *прил. Разг. Ирон.* Който се старае да даде вид на много фин, изискан, изящен; превзет. *На Динолова син й, онзи префърцунения, контето, го съкратили.* Йовков. *Тя е много префърцунена.*

прехапвам, -аш, *несв.*; **прехапя,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* С хапане прекъсвам, преяждам нещо. *Циганинът падна на седлото си и си прехапа езика, от който взе да тече кръв.* Цани Гинчев. *Момъкът от време на време откъсваше стрък от нивата, прехапваше го и несъзнателно го късаше.* Елин Пелин. **прехапвам се, прехапя се** *страд.* □ **Прехапвам устни** — хапя си устните, обикн. при силно смущение, при нещо неочаквано и неприятно. *И председателят обяви, че младежът се осъжда на петнадесет години строг тъмничен затвор ... Евгени прехапа устни: петнадесет години тъмничен затвор!* Дим. Ангелов. *Останала само една леха неизорана. Царят си прехапал устните — видял, че момчето ще изоре нивата.* А. Каралийчев.

прехапване *ср. Отгл. същ. от* прехапвам *и от* прехапвам се.

прехапя. Вж. прехапвам.

прехвалвам, -аш, *несв.*; **прехваля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Хваля твърде много, прекалено много. *Държа ни слово и ни нарече: / „шестокрили серафими!...“ / Ех, прехвалил ви е малко.* Вазов.

прехвален, -а, -о. 1. *Прич. мин. страд. от* прехваля. 2. Като *прил.* — който е получил много големи, незаслужени похвали. *И какво е туй твое прехвалено гостоприемство?* Ал. Константинов. *На прехвалени ягоди с голям кошник не ходи.* Погов.

прехваля. Вж. прехвалвам.

прехвана. Вж. прехващам.

прехващам, -аш, *несв.*; **прехвана,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* прехванат, *св.* Хващам, обгръщам с ръце. *Достигаме реката. Оттатък ще идем. Байко ме прехваща пак през кръста. Аз доверчиво се притискам до него.* Влайков. **прехващам се, прехвана се** *страд.*

прехващане *ср. Отгл. същ. от* прехващам *и от* прехващам се.

прехвръквам, -аш, *несв.*; **прехвръкна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св* 1. С хвъркане минавам от едно място на друго. *Една кукумявка ... прехвръква от покрива на къщата върху покрива на дама.* Йовков. *Прехвръкват гълъбите към гората.* Н. Ракитин. ‖ *Прен.* С голяма бързина отивам, преминавам през някъде. *Само ти, солдатино чудесни, / ... / нас спаси, България прослави! / Крилат не си — планини прехвръкна.* Вазов. *И момчето се измъкна, / през плетищата прехвръкна.* Ас. Босев. 2. Изминавам с летене известно разстояние. *Една красива сойка прехвръкна, пресмя се на това мълчание и отлетя нанякъде.* Елин Пелин. *Над вира прехвръкват водни кончета със синички, нежни крилца.* Вежинов. ‖ *Обр. Снежинки прехвръкват, безшумно се стелят / и падат, покриват дървета и стрехи.* Ем. п. Димитров. *Бяха почнали да прехвръкват първите*

редки дъждовни капки. Я. Каралийчев. □ **Не дава пиле да прехвръкне** (нар.) — не пуска никого да мине. *Горският се улучи лош човек, не дава пиле да прехвръкне нататък.* Елин Пелин.

прехвръ̀кване *ср. Отгл. същ. от* прехвръквам.

прехвръ̀кна. Вж. п р е х в р ъ к в а м.

прехвъ̀рля. Вж. п р е х в ъ р л я м.

прехвъ̀рля се. Вж. п р е х в ъ р л я м с е.

прехвъ̀рлям, -яш, *несв.*; **прехвъ̀рля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* **1.** Хвърлям през нещо. *Прехвърли тиквите през плета.* ‖ Премествам с хвърляне. *Елисавета помага при сортировката на дъските. Като мъж ги прехвърля от едно място на друго.* Я. Гуляшки. *Прехвърлям пясък.* **2.** Премятам един по един предметите от група еднакви предмети, неща. *Той прехвърляше отделните листчета, разгъваше ги бързо, четеше ги.* Г. Караславов. *Тя цялата трепереше, докато прехвърляха дрехите ѝ.* Ст. Ц. Даскалов. *Той замлъкна и взе да прехвърля през пръстите си зърната на своята броеница.* Ст. Загорчинов. ‖ Прелиствам. *Славето почна да прехвърля страниците. Искаше изведнаж да види всичките картинки.* Я. Каралийчев. *Когато прехвърли така няколко страници, той внезапно се спря.* Елин Пелин. **3.** Мятам през нещо, върху нещо. *Прехвърлих ръката си през шията му, поласках го нежно и му заредих: — Мой верни Мургаш* (куче), *... на тебе пръв поверявам една голяма тайна.* Н. п. Филипов. *Прехвърлил крак върху крак.* **4.** Преминавам през нещо, обикн. през трудно преодолимо място (височина, море и под.). *Ние прехвърлихме баира, отгдето се виждаха техните колиби, и се спуснахме по каменистата пътека надолу.* Елин Пелин. *Отминах много кораби с бели платна, прелетях над цветущи острови ..., прехвърлих широкото море.* Я. Каралийчев. *Прехвърлихме границата.* ‖ Прескачам. *Кучетата прехвърлиха плета и ме оградиха.* Д. Немиров. **5.** Минавам отвъд някаква граница, отвъд някакъв предел. *В градината цъфтяха няколко стари едри трендафила, които прехвърляха оградата и ронеха големите си цветове по безлюдния път.* Елин Пелин. ‖ Минавам известна възраст. *Манолаки прехвърляше седемдесет и три години.* Йовков. *Трайчев бе прехвърлил тридесетте години.* Вазов. **6.** *Прен.* Премествам, настанявам, зачислявам другаде. *По сложни пътища Коен беше започнал да прехвърля капиталите си в чужбина и работата вървеше успешно.* Дим. Димов. *От града към групата бяха прехвърлени двама фабрични работника и една девойка, също работничка.* Дим. Ангелов. **7.** *Прен.* Пренасям вина, задължение, работа и под. от едно лице върху друго; стоварвам. *Малката слугиня стовари вината на голямата, голямата пък хитро и без стеснение прехвърли тази вина на Кънчо.* Влайков. *Беше отстъпчив, но не можеше да търпи, когато някой хитруваше и се мъчеше да му прехвърли своята работа.* Г. Караславов. *Прехвърлиха цялата отговорност върху него.* **8.** Пренасям правото на собственост от едно лице върху друго; приписвам. *Митуш използува гнева му* (на баща си) *и го склони да му припише една трета от имота, а къщата да му прехвърли чрез трето лице.* Г. Караславов. **прехвърлям се, прехвърля се** *страд.* □ **Прехвърлям мост** — поставям, построявам мост. *Един дълъг дървен мост е прехвърлен през реката.* Вазов.

прехвъ̀рлям се, -яш се, *несв.*; **прехвъ̀рля се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* **1.** Прескачам, преминавам от едно място на друго. *Дали Радоиловите другари не са успели още да се прехвърлят през стената?* Вазов. *Тачката се покачи на един съседен плет и оттам бързо се прехвърли в черковния двор.* Йовков. *Момчетата се прехвърлиха обратно през прозореца на улицата.* Ив. Мартинов. ‖ Преминавам през нещо, през някаква пречка. *Дружината се прехвърли през два баира и се озова в дълбокото корито на една маловодна планинска река.* К. Ламбрев. **2.** Премествам се от едно място на друго. *Златката се изхитри и не слезе от дървото, където беше хралупата, а се прехвърли на съседното дърво и тръгна от клон на клон.* Ем. Станев. *Оттам той смяташе да мине през угарта, да каже на аргатина, че трябва още през нощта да се прехвърли на другата угар, за да я преоре и нея.* Г. Караславов. *Той решава да се откъсне ... от своите, продава скритом дела си на един турчин и една нощ се прехвърля в свободна България.* И. Волен. *Прехвърлих се на влака за София.*

прехвъ̀рляне *ср. Отгл. същ. от* прехвърлям *и от* прехвърлям се.

прехвърчà. Вж. п р е х в ъ р ч а в а м *и* п р е х в ъ р ч а м.

прехвърчàвам, -аш, *несв.*; **прехвърчà,** -йш, *мин. св.* -àх, *св.* Прехвърчам. *В замъгления въздух над тия мъртви полета прехвърчаваха само черните орляци от чавки.* Йовков.

прехвърчàване *ср. Отгл. същ. от* прехвърчавам.

прехвъ̀рчам, -аш, *несв.*; **прехвърчà,** -йш, *мин. св.* -àх, *св.* **1.** С хвърчене минавам от едно място на друго; прелитам. *Лъкатушно прехвърча бяла пеперуда.* Йовков. **2.** Само *несв.* Летим един след друг или от време на време, обикн. в различни посоки. *Цял ден там прехвърчат врабци, косове и диви гълъби.* Йовков. *Пред очите ми прехвърчат светли точки: струва ми се, че не стъпвам на земята.* Л. Стоянов. *Само силни орляци от гарвани прехвърчаха и заглушаваха задрямалия въздух.* Вазов. ‖ За сняг, снежинки — нося се из въздуха в различни посоки; прелитам. *Из въздуха започнаха да прехвърчат дребни снежинки, които вятърът игриво подмяташе насам-натам.* Дим. Ангелов. *Времето беше се променило: духаше вятър и сух сняг ... прехвърчаше из въздуха.* Йовков.

прехлàс, *мн.* няма, *м.* Състояние на унесеност, предизвикано от силни чувства; прехласване, захлас, унес. *Помниш ли кога двамина / се разхождахме в прехлас / из омайната градина?* Вазов.

прехлàсвам, -аш, *несв.*; **прехлàсна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* прехлàснат, *св. Рядко.* Докарвам в прехлас. *Той ми разказваше за живота на разни зверчета и птици. Разказите му ме прехласваха.* Ем. Станев.

прехлàсвам се, -аш се, *несв.*; **прехлàсна се,** -еш се, *мин. св.* -ах се, *св., сред.* Изпадам в прехлас; унасям се, захласвам се. *Той се бе прехласнал и слушаше с нямо упоение песните.* Ив. Хаджимарчев. *Пред децата отново се разкри чудният и непознат свят на природата, пред който добрите ученици се прехласваха от ин-*

терес и любопитство. Вежинов. □ **Прехласвам се от смях** (разг.) — смея се извънредно силно, до припадане.

прехла̀сване *ср. Отгл. същ. от* прехласвам *и от* прехласвам се. *Бузите му се бяха почти слепнали от уплашване и прехласване.* Вазов.

прехла̀сна. Вж. прехласвам.

прехла̀сна се. Вж. прехласвам се.

прехла̀снато *нареч.* В прехлас: захласнато, унесено. *Пред него стоеше Войка босонога..., с разчесана коса..., и слушаше прехласнато.* Елин Пелин. *Стоя до моето прозорче аз / и взирам се прехласнато цял ден / как Витоша мени се час по час.* К. Христов.

прѐхо̀д *м.* 1. Преминаване от едно състояние в друго, от един етап в друг. *Преход от социализъм към комунизъм. Преход от твърдо в течно състояние.* 2. Момент, място, гдето се извършва преминаване от едно състояние в друго. *Никой не усети прехода между нощта и деня.* П. Славински. 3. *Воен.* Преминаване от едно място на друго без спиране, без прекъсване на движението. *Още първата нощ четата направи един преход от седем часа.* Дим. Талев. *За да се спасяват от обкръженията, партизаните трябваше непрекъснато да правят дълги преходи.* Дим. Ангелов.

прѐхо̀ден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* 1. Който представя преход от едно състояние в друго. *Преходен период. Преходна епоха.* 2. Който бързо преминава, който трае малко време; временен. *Какво значат вашите преходни младежки увлечения пред благото и величието на държавата?* Вазов. *Преходно явление.* 3. *Грам.* За глагол или значение на глагол — който изисква пряко допълнение. *Преходен глагол. Преходно значение.* □ **Преходно знаме (купа)** (нов.) — знаме (купа), което последователно се дава на първенците в някакво спортно състезание или на най-добрите предприятия, бригади за даден период след съревнование.

прехо̀дност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* преходен. *Йоан Александър ... прихвана една въздълга червена торбичка, в която като знак за преходността на земната власт имаше черна пръст.* Ст. Загорчинов.

прехо̀ждам, -аш, *несв. Разг.* Често ходя до някое място без да оставам дълго там. *Не са се, мамо, свършили тука момичетата, ами, като прехождам до Златица, харесах си там едно момиче.* Влайков.

прехо̀ждане *ср. Отгл. същ. от* прехождам.

прехра̀на *ж.* 1. Изхранване, прехранване. *Напоследък четата бе нараснала още повече ... С това ... прехраната им ставаше много трудна и те не се задържаха дълго на едно място, в едно и също село.* Дим. Талев. *Трябва да се осигури прехраната на населението.* 2. Средства за изхранване, за живене; препитание. *Животът му посочваше толкова начини чрез честен физически труд да изкара прехраната си, колкото осъдна и да бъде.* Вазов. *А сам дядото, вече осемдесетгодишен, вадел прехраната си с голям труд.* Д. Немиров.

прехра̀нвам¹, -аш, *несв.*; **прехра̀ня,** -иш, *мин св.* -их, *св.* Доставям необходимите средства за храна и живеене на някого. *Той не искаше вече да работи занаята си. С обущарство вече не можел да ни прехранва.* Д. Немиров. *Тя работеше усилено и изкарваше и къща да върти, и себе си да прехранва.* Влайков. **прехранвам се, прехраня се** *сред. Дядо ходел от къща на къща, сечел дръвца, носел водица — така се прехранвали.* Елин Пелин.

прехра̀нвам², -аш, *несв.*; **прехра̀ня,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Храня повече отколкото е необходимо, храня прекомерно. *Прехранили сте детето.* **прехранвам се, прехраня се** *страд.*

прехра̀нване *ср. Отгл. същ. от* прехранвам¹, прехранвам² *и от* прехранвам се.

прехра̀ня. Вж. прехранвам¹ *и* прехранвам².

прехрѝпвам, -аш, *несв.*; **прехрѝпна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* 1. Гласът ми става хрипкав; преграквам, пресипвам. 2. За глас — ставам хрипкав, дрезгав; преграквам, пресипвам. *Гласът му бе прехрипнал от много говорене.*

прехрѝпване *ср. Отгл. същ. от* прехрипвам.

прехрѝпна. Вж. прехрипвам.

прѐхубав, -а, -о, *прил.* Извънредно хубав. *След малко мъжете слязоха ... да се разходят и да разгледат хубавия вир и прехубавата зелена лъка отвисоко.* Цани Гинчев.

преца̀пам. Вж. прецапвам.

преца̀пвам, -аш, *несв.*; **преца̀пам,** -аш, *св.* Преминавам, прегазвам река, вода и под. *Нена мина край черквата..., прецапа с босите си крака воденичната вада.* Елин Пелин. **прецапвам се, прецапам се** *страд.*

преца̀пване *ср. Отгл. същ. от* прецапвам *и от* прецапвам се.

прецвъ̀ркам. Вж. прецвърквам.

прецвъ̀рквам, -аш, *несв.*; **прецвъ̀ркам,** -аш, *св.* Почвам бързо да цвъркам или цвъркам кратко време.

прецвъртя̀. Вж. прецвъртявам.

прецвъртя̀вам, -аш, *несв.*; **прецвъртя̀,** -йш, *мин. св.* -я̀х, *прич. мин. действ.* прецвъртя̀л, -а, -о, *мн.* прецвъртѐли, *св.* 1. Почвам изведнаж да цвъртя. 2. Преставам да цвъртя.

прецвъртя̀ване *ср. Отгл. същ. от* прецвъртявам.

прецедѐнт *м.* (лат.). *Книж.* Случай, който служи за пример или оправдание на по-сетнешни случаи от същия род. *Създавам прецедент. Няма прецедент.*

прецедя̀. Вж. прецеждам.

прецѐждам, -аш, *несв.*; **прецедя̀,** -йш, *мин. св.* -их, *св.* Прекарвам течност през цедка и под., пречиствам чрез цедене; цедя. *Ще прецедиш билката през един тюлбен. Щом изстине, ще я дадеш на момата да я изпие.* Дим. Талев. **прецеждам се, прецедя се** *страд.* □ **Прецеждам през зъби** — изговарям със стиснати зъби, поради сдържан силен гняв или яд. *Я си свивай устата, да не замахна с кюскията, — ядно прецеди през зъби Рашко.* Влайков.

прецѐждане *ср. Отгл. същ. от* прецеждам *и от* прецеждам се.

прецѐнка *ж.* Определяне добрите и лошите страни, същността и значението на нещо; оценка. *На Брезовската акция бе направен подробен разбор на четническо събрание ... Преценката бе, че акцията е завършила успешно и е*

дала очаквания най-добър политически ефект. К. Ламбрев. *Подлагам на преценка. Правя преценка.*

преценя̀. Вж. п р е ц е н я в а м.

преценя̀вам, -аш, *несв.*; **преценя̀**, -йш, *мин. св.* -ѝх, *св.* 1. Правя преценка, подлагам на преценка. *Аз не ви познавам, но съм свикнал да преценявам хората по очите им, по начина на говоренето им.* Дим. Димов. *Решихме да се хванат двамата на облог и да изработят по нещо, а еснафът и народът да види и да прецени кой от тях е по-голям майстор.* Р. Стоянов. || Идвам до някакво заключение или решение; установявам. *Пантелеев се замисли, после прецени, че няма никаква опасност да признае пред инженер Братанов, когото познаваше от дълги години.* Ив. Мартинов. *Сега видя и прецени, че грижите на стария му баща, тревогите и страховете на майка му биха били по-големи от неговата радост да удовлетвори още веднага своето желание.* Дим. Талев. 2. Определям стойността, цената на нещо; оценявам. *Комисия ще прецени кому колко струва добитъкът и ще му се мине по сметка.* Кр. Григоров. *Младият човек прибра накитите в касата си, върна кърпата на Лазара и му наброи петдесет лири. Тъкмо толкова бе преценил и Лазар наниза и двата пръстена.* Дим. Талев. **преценявам се, преценя се** *страд.*

преценя̀ване *ср. Отгл. същ. от* преценявам *и от* преценявам се.

прецѝзен, -зна, -зно, *мн.* -зни, *прил.* (фр.). *Книж.* Точен, изискан. *Прецизен в работата си. Прецизна изработка. Прецизен стил.*

прецизѝрам, -аш, *несв. и св. Книж.* Правя нещо по-прецизно, по-точно. *Тук той прецизира дадената по-рано дефиниция.* **прецизирам се** *страд.*

прецѝзно. *Книж. Нареч. от* прецизен.

прецѝзност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* прецизен; точност, изисканост. *Работата му се отличава с прецизност.*

прецъфтя̀. Вж. п р е ц ъ ф т я в а м.

прецъфтя̀вам, -аш, *несв.*; **прецъфтя̀**, -йш, *мин. св.* -я̀х, *прич. мин. действ.* прецъфтя̀л, -а, -о, *мн.* прецъфтѐли, *св.* 1. За растение — цветовете ми увяхват и венчетата им окапват. *Той стоеше зад розовите храсти, които отдавна бяха прецъфтели.* Йовков. *Латинките бяха прецъфтели, шибоят цъфтеше до двете пукнати гърнета, в които дремеше босилекът.* К. Петканов. 2. Преставам да цъфтя. *Фитариите ѝ пред прозорците от ранна пролет като се зажълтеят с латинка, цяло лято цвете не прецъфтява по тях до късна есен, докато снегът засипе димитровчето.* П. Ю. Тодоров.

прецъфтя̀ване *ср. Отгл. същ. от* прецъфтявам.

прецъфтя̀л, -а, -о, *мн.* прецъфтѐли. 1. *Прич. мин. действ. от* прецъфтя. 2. Като *прил.* — а) За растение — който е с увехнали и окапали цветове. *Вятърът ронеше последните цветове на прецъфтелите череши.* Ѧ. Каралийчев. *До клонестия, още неразшумен орех се криеше прецъфтелият вече дрян.* Влайков. б) *Прен.* Който не е вече млад, свеж; остарял. *Аз съм вече прецъфтял ерген и такъв ще си умра.* Вазов. *Прецъфтяла жена.*

прѐча, -иш, *мин. св.* прѐчѝх, *несв.* 1. Представям спънка, неудобство за някого или нещо, затруднявам го; смущавам, бъркам. *Дебелата дъбова врата, зидовете и тоя ехтеж на чешмата пречеха на пазачите да чуят какво точно говореше Стойчо.* Ст. Ц. Даскалов. *Ето на̀ бай Марин: мъчи се да вкара каиша в токата, но не върви. Един-два пъти опитва, а и не може да се наведе — тежката раница му пречи.* Л. Стоянов. *Трябва да се борим за отстраняването на всичко онова, което пречи за изпълнението на плана.* 2. Правя, създавам спънки някому, не позволявам да се извърши, да стане нещо. *Слава богу, и нашите ще се оженят, каквото и да пречат дъртите.* Вазов. *Селяните обикновено смятат виенето на кучетата за признак на скорошно побесняване, затова не търпят и гонят тия кучета. На Балкан те не искаха да пречат.* Йовков. *Ако не можем, владико свети, да се разберем като християни, по християнски с тия, които ни пречат и се месят в народните ни работи, тогава ще дигнем глас и молба покорна към нашия милостив баща султана.* Дим. Талев. *Пречи ли ти някой да говориш?* Ѧ. Гуляшки.

прѐча се, -иш се, *мин. св.* прѐчѝх се, *несв., сред.* Пречкам се.

прѐчене *ср. Отгл. същ. от* преча *и от* преча се.

пречерта̀вам, -аш, *несв.*; **пречерта̀я**, -а̀еш, *мин. св.* пречерта̀х, *св.* Начертавам отново, повторно. *Пречертай плана на зданието.* **пречертавам се, пречертая се** *страд.*

пречерта̀ване *ср. Отгл. същ от* пречертавам *и от* пречертавам се.

пречерта̀я. Вж. п р е ч е р т а в а м.

пречѐстен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* Обикн. като епитет на църковен служител, монах и под. — много честен, безгрешен, свят. *И всяка неделя там старец пречестни | клепалото биел, за служба, в зори.* Вазов.

пречета̀. Вж. п р е ч и т а м.

пречѝст, -а, -о, *прил.* 1. Извънредно чист. *Стаята е чиста и пречиста.* 2. *Църк.* Епитет на лица и предмети от религиозния култ. *Уповавай се на бога и на пречистата му майка, дева Мария.* Вазов. *Бог направи Адам чист и плътта и душата човечески бяха създадени от пречистите му ръце.* Ст. Загорчинов.

пречѝствам, -аш, *несв.*; **пречѝстя**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Отстранявам чуждите, ненужните примеси от нещо, правя го да стане чисто. *Пречиствам вода чрез филтриране. Пречиствам руда.* || *Обр. И тръгна жрецът Кардам между тях, за да пречисти душите им, та дано видят истината.* Н. Райнов. **пречиствам се, пречистя се** *страд.* и *сред.*

пречѝстване *ср. Отгл. същ. от* пречиствам *и от* пречиствам се. *Пречистване на каналните води.*

пречѝстя. Вж. п р е ч и с т в а м.

пречѝтам, -аш, *несв.*; **пречета̀**, -ѐш, *мин. св.* пречѐтох, *прич. мин. действ.* пречѐл, *св.* 1. *Рядко.* Прочитам отново, повторно; препрочитам. *А любителят на поезията... ще вземе само мъничката книжка „Избрани стихотворения", ... ще я чете и пречита.* П. П. Славейков. 2. *Нар.* Преброявам. *Подир жетва геранският бей*

пречете снопето. Цани Гинчев. *Да, момчета, моите дни са пречетени; но аз няма да умра; не искам да умра, докато не развея пак в Стара планина лъвския пряпорец.* Вазов.

прѐчка[1] *ж.* Нещо, което пречи за извършването на някаква работа; спънка. *Ни той, ни тя не мислеха за пречките, които родът и знатното положение на баща ѝ туряха на женитбата им.* Вазов. *Тя не знае колко трудно се осъществява животът, колко пречки трябва да се надвиват, за да се постигне най-малкият резултат.* Л. Стоянов.

прѐчка[2] *ж.* Дървена или желязна пръчка на прозорец, ограда, врата и под. *Две черни очи гледат през пречките на разтворения прозорец.* Ѫ. Каменова. *Жената политна и се хвана за пречките на стълбата: буйна светлина я ослепи.* Г. Райчев. *Мостът над реката е висок и няма странични пречки.* К. Петканов.

прѐчкам се, -аш се, *несв., сред. Разг.* Движа се насам-натам край някого и преча на работата му; преча се. *А пък дето ще я уча и да ми се пречка тука, по-добре сама ще си го свърша.* Влайков.

пречу̀кам. Вж. пречуквам.

пречу̀квам, -аш, *несв.*; **пречу̀кам,** -аш, *св.* 1. Премазвам, наранявам с чукане. *Пречуках си пръста* 2. *Разг.* Убивам. *Та нали и мене щяха да пречукат през Балканската война? ... Ей тука, над самото сърце ме прониза турският куршум!* К. Петканов. *Трифон искаше да пречука и двамата — тебе и Деяна, ама ние го възпряхме.* Г. Караславов. **пречуквам се, пречукам се** *страд.*

пречу̀пвам, -аш, *несв.*; **пречу̀пя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Чупя нещо на две части; претрошавам. *Очите да гледат, ама ръцете да не пипат, че ги пречупвам!* Йовков. 2. *Прен.* Унищожавам силата на нещо; сломявам. *Пред нещастието — бъди спокоен, за да го предотвратиш. След него — твърд, за да го преживееш. Инак, то ще те пречупи.* Стаматов. *Не можаха да пречупят волята му.* 3. *Физ.* Изменям посоката на лъчи, като ги пропускам през себе си. *Колкото по-малко е фокусното разстояние на лещата, толкова по-силно тя пречупва светлината.* **пречупвам се, пречупя се** *страд.* и *сред.* □ **Пречупвам снага (кръст)** — навеждам се, като прегъвам снагата си. *Дядо Костадин не издържа напора на тая ненадейна скръб, пречупи снага, наведе се и заби поглед в земята.* К. Петканов.

пречу̀пване *ср. Отгл. същ. от* пречупвам и *от* пречупвам се. *Пречупване на светлината. Ъгъл на пречупване.*

пречу̀пя. Вж. пречупвам.

прешѝвам, -аш, *несв.*: **прешѝя.** -иеш, *мин. св.* преших, *прич. мин. страд.* прешит, *св.* Шия отново, повторно. *Тряба да ви кажа, че хаджи Генчовите шалвари са били ушити първи път преди московците; а сега ги той прекроява и прешива дванайсети.* Каравелов. **прешивам се, прешия се** *страд.*

прешѝване *ср. Отгл. същ. от* прешивам *и от* прешивам се.

прѐширок, -а, -о, *прил. Разг.* Твърде широк, извънредно широк. *Добруджа! земя на жито, паши | прешироки, на полета плодни, | днес и лаври раждаш благородни, | лаври за борците горди наши!* Вазов.

прешѝя. Вж. прешивам.

прѐшлен *м.* 1. Всяка отделна кост на гръбначния стълб. *Гръбначен прешлен. Заболяване на прешлените.* 2. Надебелена става по стъблото на растение; коляно. 3. *Нар.* Колелце, което се слага на дебелия край на вретено, за да усили въртенето.

прѐшленест, -а, -о, *прил.* Който има прешлени. *Прешленеста опашка. Прешленесто стъбло.*

прешумоля̀. Вж. прешумолявам.

прешумоля̀вам, -аш, *несв.*; **прешумоля̀,** -йш, *мин. св.* -я̀х, *прич. мин. действ.* прешумоля̀л, -а, -о, *мн.* прешумолѐли, *св.* Шумоля кратко време и преставам да шумоля. *Плаха сянка се из тъмната градина | изви, прешумоля и скри.* П. П. Славейков.

прешумоля̀ване *ср. Отгл. същ. от* прешумолявам.

прещѐ ми се. Вж. прещявам.

прещѝпвам, -аш, *несв.*; **прещѝпна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* прещипнат, *и* **прещѝпя,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Защипвам, стягам нещо през средата. || Наранявам със защипване. *Прещипнах си пръста.* **прещипвам се, прещипна се** *страд.*

прещѝпване *ср. Отгл. същ. от* прещипвам *и от* прещипвам се.

прещѝпна. Вж. прещипвам.

прещѝпя. Вж. прещипвам.

прещя̀вам. Само 3 *л. ед.* **прещя̀ва ми се,** *несв.*; **прещѐ ми се,** *мин. св.* прещя̀ ми се, *св. Диал.* Прищява ми се.

прея̀дам, -аш, *несв. Диал.* Преяждам. *Празна кесийке, ... | ти ме научи да не преядам.* П. Р. Славейков.

прея̀дка *ж. Нар.* Сухо или студено ядене, което се яде между другите ястия или след тях. *Селянчето ми предложи за преядка (десерт) цели върхари с малини и лешници.* Вазов.

преяждам, -аш, *несв.*; **прея̀м,** преядѐш, *мин. св.* преядох, *прич. мин. действ.* преял, *св.* 1. Ям повече отколкото трябва. *Земята ражда за всички: защо едни гладуват, а други преяждат?* Л. Стоянов. 2. *Рядко.* Прегризвам. *Кучето преяде въжето.* 3. *Нар. Прен.* Силно измъчвам; съсипвам. *Дявол да го вземе, преяде ме ти! Изгори ми душицата и прочия.* Вазов. *Свекървата ме яде, та ме преяде.* Орлин Василев. **преяждам се, преям се** *страд.*

преяждане *ср. Отгл. същ. от* преяждам *и от* преяждам се. *Боли го стомахът от преяждане.*

прея̀м. Вж. преяждам.

при *предл.* 1. За означаване, че нещо се намира или се извършва в близост до нещо; до, край, около. *В дола при реката имаше нисък храсталак между двата изронени бряга.* Вазов. *Тя сядаше при леглото на приятелката си и с шишове в ръка плетеше и разправяше.* Елин Пелин. *Близу до чешмата, при малкия мост, стоят ергени и причакват момите да им пият вода.* Влайков. *Бяха пристигнали вече известията за отблъскването неприятеля при Сливница.* Вазов. *Той живее при гарата.* 2. За означаване мястото или лицето, към което е насочено някакво действие. *И тогаз с венец и китка | ти, майко, ела при мене, | ела ме, майко, прегърни | и в*

красно чело целуни. Ботев. *След три часа път той и конят му, покрити със сняг, се спряха при Карнарския хан.* Вазов. *Тогава детето тичаше при дядо си, захлипнало от плач, и не можеше да се умири.* Елин Пелин. *Тя отиваше сега при Цонка да я види.* Вазов. *Отиде при лекар да се прегледа. Дойде при него за съвет.* **3.** За означаване, че нещо се прибавя, слага към друго нещо; към, заедно с, наред с. *Бай Андо, я ми претегли още двайсет и пет драма тютюн, па го запиши при другия.* Вазов. *Сложих книгата при другите книги в библиотеката.* **4.** За означаване, че известно действие става по време когато живее известно лице или когато се извършва друго действие; по време на, през времето на. *При раздялата той го спря, помилва го и го целуна по челото.* Елин Пелин. *Райно, я ми кажи при кой български цар българите станаха християни, покръстиха се?* Вазов. *Сто двадесет души те бяха на брой | и паднаха всички при първия бой.* П. П. Славейков. *Ралата тръгват в зори, стигат на нивата при изгрев слънце.* К. Петканов. *Той загина при изпълнение на служебния си дълг. Посредник при продажба на имоти.* ‖ *Рядко.* За посочване в присъствието на кого се извършва някакво действие: пред. *Шериф ага, кога са пели такива песни: при мене или след мене?* Вазов. *При мене не смее да се обади.* **5.** За посочване обстоятелствата които съществуват, когато става някакво действие. *Това лято плодородието беше добро, при хубаво време и обилна влага се привършиха и есенните сеитби.* Йовков. *Тая сцена се извърши при дълбоко, студено мълчание на публиката.* Вазов. *Една заран, ... при пороен дъжд, на софийската гара се трупаха, както обикновено, купове пътници.* Вазов. *Работят при добри условия. Състезанията минаха при добър ред и дисциплина. Представлението мина при голям успех.* ‖ За посочване условието, вследствие на което се явява нещо; поради, вследствие на. *Кратката лятна нощ я минах почти безсънно. това се случва на мнозина при промяната на леглото.* Вазов. *При тия думи войниците се оживиха, лицата им светнаха като при избавление от напаст.* Ст. Загорчинов. *Всички тела при нагряване се разширяват. При добра воля всичко може да се уреди.* **6** За посочване, че нещо става, въпреки наличието на възможност да бъде премахнато. *Стига е стояла да кукува сама в къщи, при толкоз синове, снахи и дъщеря!* П. Ю. Тодоров. *Така си остана леля ти Гена от тогава и до сега вдовица при жив мъж!* Влайков. *При толкова модерни средства на лечение лекарите не можаха да му помогнат.* **7.** За посочване лицето, семейството, дома, гдето някой живее, прекарва времето си или се настанява; у *Тя е младо и хубаво момиче, сираче, отрасло при далечни роднини.* Елин Пелин. *Една зима той вика Елка да живее в града при него.* Елин Пелин. *Дорде е мома при майка, за нищо се не вайка.* Погов. *Бащата тегли от чедата си и добрува при чедата си.* Погов. ‖ За означаване, че някой се намира всред група люде; между, сред. *Рано сутринта, когато дрезгавината на близкия ден вдигна косачите, те видяха, че Лазо не беше при тях.* Елин Пелин. *Според мене един е виновникът само! ... Един е, и той е при нас.* Вазов. **8.** За посочване на лице, специалист в известна област, към което някой се обръща за услуга, помощ. *Лекувам се при лекар по вътрешни болести. Шия си дрехи при известен шивач. Правя си зъбите при зъболекаря в поликлиниката. Учи занаят при майстор дърводелец. Той учи пиано при много добър учител.* **9.** За означаване, че някой или нещо влиза в състава на друго нещо. *Контролната комисия при ЦК има следните функции.* Устав на БКП, чл. 32. *При училището имаше и читалище. Асистент при катедрата по история. Професор при катедра Институт при Българската академия на науките.* **10.** *Рядко.* За посочване на обекта, с който някой или нещо се сравнява; пред. *А Киро, съвсем дребен при Матаке, но много весел, пееше.* Йовков. *Що са празничните хорà при вечерните!* Влайков. *Той е нищо при него.* ◻ **При все това** — въпреки това. *Той вечно ядеше, вечно преживяше и при все това беше страшно мършав.* Елин Пелин. **При все (всичко) че** — сложен отстъпителен съюз за въвеждане на подчинено обстоятелствено изречение; въпреки че, ако и да. *При всичко че помнеше Бойчовите поръчки, Марийка чувствуваше, че Рада не е опасна.* Вазов. *При все че вали, ще дойда.* **При това** — за посочване на ново обстоятелство, което се прибавя към друго известно или изложено по-рано; освен това, свръх това. *Той имаше нужда от пари, при това дължеше на Еньо голяма сума.* Елин Пелин. *Те бяха роднини, при това стари и близки приятели.* Йовков.

при-. I. Глаголна представка за означаване на: **1.** Насочване на действието към нещо, приближаване към нещо с или без достигане до определено място, до определена цел, напр. приближавам, придвижвам, пристъпвам, притеглям, притичвам, привличам и др. **2.** Прикрепване или прибавяне на нещо към друго нещо, напр. привързвам, пришивам, притурям, присъединявам, прибавям, пристройвам и др. **3.** Начало на неочаквано и краткотрайно действие, напр. прискимтявам, припуквам, припищявам, приспива ми се, приплаква ми се и др. **4.** Действие, което се извършва в послаба степен, напр. привдигам се, притварям, присвивам, присядам, прикляквам и др. II. Именна представка при прилагателни със значение който се намира, който е разположен близу до нещо друго, непосредно до нещо друго, напр. приморски, придунавски, прибрежен, призвезден и др.

прибàвка *ж.* I. Нещо, което се прибавя или е прибавено към друго; добавка, придавка. *Ръкописите показват доста поправки, и то найвече допълнения и прибавки.* П. П. Славейков. *Бай Георги им каза кой съм, какъв съм и откъде съм, с някои прибавки, които не зная откъде и по какъв начин той научил.* Н. п. Филипов. **2.** Прибавяне. *С прибавка на подправки яденето става по-вкусно.*

прибàвя. Вж. прибавям.

прибàвям, -яш, *несв.*; **прибàвя**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* **1.** Поставям още нещо към друго; притурям, добавям. *Прибавих още няколко рози към букета, за да стане по-красив.* **2.** Казвам още нещо към това, което съм казал; додавам, допълням. *Дай ми една лира на заем до утре. че ми трябва, прибави той бързо.* Вазов. *Той се заглежда за минута към полето и замислено, но твърдо прибавя: — Не може.* Йовков. **прибавям се, прибавя се** *страд.*

прибàвяне *ср. Отгл. същ. от* прибавям *и от* прибавям се.

прибèжище, *мн.* -а, *ср* Подслон, убежище. *Птиците плахо дирят прибежище.* Вазов. *Сега едничкото му прибежище беше черковната стаичка. Затваряше се там и по цели часове стоеше.* Г. Райчев.

прибèжка *ж. Воен.* Бързо придвижване от едно място до друго; притичване. *Още една прибежка в някаква градина и ето че се озовахме под височината.* Яворов. *Малко по-назад ... се движеха с прибежки пехотинците.* Ив. Мартинов.

приберà. Вж. прибирам.

приберà се. Вж. прибирам се

прибѝрам, -аш, *несв.*; **приберà**. -èш, *мин. св.* прибрàх, *св.* **1.** Поставям нещо на мястото му, там, гдето трябва да бъде. *Иван беше смачкал гайдата си и я прибираше във вулията си.* Йовков. *Прибери чашките в бюфета.* || Събирам и подреждам разхвърлени неща; поставям в ред, нареждам. *На паважа се търкаляше чантата му, от която бяха изхвръкнали тетрадки и един скъсан учебник ... Ирина прибра всичко и му подаде чантата.* Дим. Димов. *Като остана сама, Николина се залови на работа: премете, прибра съдовете и подкачи да ги мие.* Г. Райчев. **2.** Вземам, поемам в ръце нещо, обикн. за да го отнеса някъде или да го имам като свое. *Калина не отговори. Тя прибра бързо менците и се отдалечи с наведена глава.* Елин Пелин. *Станка плати, прибра колетчето и тръгна към пощата.* Г. Караславов. *Тогаз Сарандовица прибра парите и ... със стиснати устни и бързи крачки излезе.* Йовков. *Прибрах прането от балкона.* **3.** Довеждам, докарвам у дома или на закрито. *Мъжете се изпокриха из дворищата, а жените тичаха като луди и прибираха децата си.* К. Петканов. *Коняриte прибираха конете от ливадата.* Йовков. || Отново вземам в къщи, при себе си някого, който е бил на друго място. *Аз съм царски човек и жена ми е избягала там. Отивам да си я прибера.* Вазов. *Някога ми идеше току да стана — чак в Стамбол, та да си прибера момчето.* Влайков. || Давам подслон някому; подслоням. *Но ти и нам ще докараш беда, Ивайло, ако Годеслав узнае, че сме те прибрали.* Вазов. *Нали ти ни прибра в голямата виелица?* К. Петканов. **4.** Вземам някого да живее при мене, да се грижа за него. *Тогава старецът прибра Скореца да му помага в ковачницата и да му свири по кръчмите.* Елин Пелин. *Умря баща ми, почина мама и аз трябваше да чакам чужди залък. Прибраха ме у чичови ... — нямах никого другиго.* Г. Райчев. **5.** Обирам и закарвам на определено място узрели житни растения, плодове и под. *Настъпи втора есен. Пожънали бяха, овършаха, прибраха кукурузите.* Г. Райчев. *Тинке, колко пъти ще ти повтарям. Всички хора си прибраха ръжта, само нашата е останала неприбрана.* А. Каменова. **6.** Слагам на скрито място; скривам. *Стоян пак заплака и търсеше с очи детската люлка. Султана бе я прибрала негде веднага.* Дим. Талев. *Тя прибра сладкото.* **7.** Събирам, свивам нещо разпръснато, отпуснато, протегнато (коса, дреха и под.), за да не стърчи, да не заема много място. *Яна прибра русите си коси под забрадката.* К. Петканов. *Гроздан прибра полите на ямурлука си и влезе пръв.* Йовков. || За ръце, крака и под. — поставям близу до тялото си или близу един до друг. *Дай си ръката! (Протяга си ръката, но докторът не я взема и той си я прибира).* Йовков. *Като приближи съвсем, капитанът спря пред строените редици, прибра петите на ботушите и звънко поздрави.* Вежинов. *Дона я* (мъртвата) *обърна на гръб, прибра ръцете ѝ, после, не без усилия, изпружи нозете ѝ.* Дим. Талев. **прибирам се, приберà се** *страд.* □ **Господ го прибра** (нар.) — умря. *И взе да бере душа и към сутринта господ го прибра.* Йовков.

прибѝрам се, -аш се, *несв.*; **приберà се,** -èш се, *мин. св.* прибрàх се, *св., сред.* **1.** Връщам се в къщи, отивам си у дома. *Той се прибра късно и цяла нощ не можа да спи.* Елин Пелин. *От тъмни зори като отиде нагоре по ливадите, едвам за обед се прибра дядо Милко.* П. Ю. Тодоров. *Дядо ти се е прибрал, трябва да се слага вечеря, а тебе те още няма.* Влайков. *По цял ден не се прибира.* || Отивам си, влизам там, гдето обикновено живея. *Той се прибра в килията си, моли се дълго и легна късно.* Елин Пелин. *Вечер след работа той се прибираше веднага в квартирата, за да си почине.* Кр. Велков. *Прибрах се в стаята си.* || След дълго отсъствие се връщам и заживявам отново някъде или при някого. *Той дълго служил като полицейски старшия, но после се уволнил и се прибрал в село.* Елин Пелин. *Час по час го подсещаше, че е време да се прибере в града и да заработи.* Йовков. **2.** За нещо отпуснато, протегнато и под. — заемам обикновеното си място и положение; свивам се, събирам се. *Два крака са се протегнали изпод палатката, после бавно се прибират.* Л. Стоянов. *Реката се беше прибрала в бреговете си.* **3.** *Нар.* Образувам, създавам семейство с някого. *Да се изпълнят шест месеца, че да се венчаем и да се приберем като хората.* Йовков. *Приберете се двама с Яна, а за мене не се грижете — аз ще я карам както дойде.* К. Петканов.

прибѝране *ср. Отгл. същ. от* прибирам *и от* прибирам се. *Залисани в прибиране на гроздето, те бяха забравили грижи и ядове.* К. Петканов.

приближà. Вж. приближавам.

приближà се. Вж. приближавам се.

приближàвам, -аш, *несв.*; **приближà**, -ѝш, *мин. св.* -ѝх, *св.* **1.** Движа, премествам близу до нещо или до някого. *Дай тук болното! Илийца приближи детето до светлината.* Вазов. *Приближих масата до прозореца.* **2.** За явление, определен ден или момент — предстоя да стана, да настъпя; наближавам. *Тия дни Рада беше твърде улисана в училището, защото приближаваше годишният изпит.* Вазов. *Радва се, че ще изпраща дъщеря и зет, ала, като приближи денят за тръгването, взе да ѝ става и мъчно.* Влайков. **3.** Приближавам се (в 1 знач.). *Седях и пушех замислен, когато усетих, че някой тихо приближи и застана зад мене.* Г. Райчев. *Лаят приближава, идва към нас все по-силен, все по-ясен.* Ем. Станев. **приближавам се, приближà се** *страд.*

приближàвам се, -аш се, *несв.*; **приближà се,** -ѝш се, *мин. св.* -ѝх се, *св., сред.* **1.** Отивам, дохождам близу до нещо или до някого; доближавам се. *Той се обърна и се приближи до*

кабриолета, за да може да спре коня, ако речеше да тръгне. Йовков. *Турците се приближаваха по цялата стръмнина към въстаническата позиция.* Дим. Талев. || За звук, шум и под. — идвам все по-близу, чувам се все по-силно. *Шумът на корите се приближи и разля като грък на водопади.* Йовков. *Пищенето на кларнето и думкането на тъпана все повече се приближаваше и ставаше по-ясно.* Елин Пелин. 2. *Рядко.* Приближавам (в 3 знач.). *Мене ми бе не по-малко драго, когато се приближаваше Великден.* Влайков. 3. *Рядко.* Сближавам се с някого. *Черните се стремят да се приближат към белите, но последните странят, като се считат по-висши същества.* Ал. Константинов. 4. *Рядко.* Приличам на нещо или на някого. *Ние нямаме още в нашата книжнина съчинение от тоя род, което даже от далеч да се приближава до Величковото.* Вазов.

приближа̀ване *ср. Отгл. същ. от* приближавам *и от* приближавам се. *Той пръв видял и пръв известил в бащиното си село приближаването на наполеоновите войски.* П. П. Славейков.

приближѐн, -а, -о. 1. *Прич. мин. страд. от* приближа. 2. Като *същ.*, обикн. *мн.* **приближени** — близките, любимците, приятелите на влиятелно лице. *Отдире златний саркофаг върви / царицата со своите приближени, / и неми сълзи ронят се в праха.* П. П. Славейков.

приближѐност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* приближен.

приблизѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който не е напълно точен, но е близък до действителното, истинското положение. *Приблизителни данни. Приблизителни пресмятания. Приблизителна представа.*

приблизѝтелно *нареч.* 1. Малко повече или малко по-малко от посоченото количество; почти, около, към. *Ще отсъствувам приблизително 20 дни. Ще се бавя приблизително час. Греда, дълга приблизително 10 метра.* 2. Не съвсем точно, но близко до действителността, до истинското положение; горе-долу. *Хара-Карасума-Кхи-Ямацура означава приблизително на японски: „Жезлодържец (или светилник) на всемирната съвест".* Вазов. *Станка научи през кои дни има поща и кога приблизително старият раздавач минаваше по тяхната улица.* Г. Караславов.

приблизѝтелност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* приблизителен.

прибода̀. Вж. прибождам.

прибо̀ждам, -аш, *несв.*; **прибода̀**, -ѐш, *мин. св.* прибо̀дох, *прич. мин. действ.* прибо̀л, *св.* Закрепвам леко с игла нещо върху плат, тъкан и под. **прибождам се, прибода се** *страд.*

приболѝ ме. Вж. приболявам.

приболя̀вам. Само 3 *л.* **приболя̀ва ме**, *несв.*; **приболѝ ме**, *мин. св.* приболя̀ ме, *св.* 1. Изведнаж почва да ме боли. *И сега, убит зверски, изложен на поругание, те го гледаха като че им беше роден брат, приболя ги като за роден син.* Ем. Коралов. 2. Само *несв.* Боли ме слабо или от време на време. *Приболява ме зъб.*

приболя̀ване *ср. Отгл. същ. от* приболявам.

прѝбор *м.* 1. Апарат, уред, предмет, пригоден за извършване на някаква работа. *Електроизмервателен прибор. Навигационни прибори.* 2. Комплект от предмети, предназначени за определена цел. *Прибор за бръснене. Прибори за ядене. Тоалетни прибори.* || *Стесн.* Комплект от предмети, които се употребяват при ядене за едно лице. *Чува той, че горе, в салона за ядене, дрънкат вече приборите, нареждат се вкусните ядения.* Ал. Константинов. *Да, госпожица Ванда беше нашата най-редовна клиентка. Тя си имаше свой отделен прибор и сядаше все на едно и също място.* Орлин Василев.

прибра̀н, -а, -о. 1. *Прич. мин. страд. от* прибера. 2. Като *прил.* — а) Който държи нещата си подредени, в ред; спретнат, у̀реден. *Малката стаичка е свободна. Голямата дадох на една сама госпожа — чиновничка. Добра жена — чиста, прибрана.* Г. Райчев. б) Който живее скромно, пестеливо, почтено; тих. *Той му се видя прибран и кротък момък.* Г. Караславов. в) Който не стърчи; събран, свит. *Личеше си, че* (кобилата) *е от сой: тънки нозе, малка глава, прибрани уши.* Йовков.

прибра̀но. *Нареч. от* прибран. *По пътя, па и по дворищата беше чисто и прибрано.* Ст. Загорчинов. *Облякоха я нарочно по-прибрано, в по-вехтички дрехи.* Йовков.

прибрѐжен, -жна, -жно, *мн.* -жни, *прил.* Крайбрежен. *Когато подухнеше вечерникът, прибрежната тръстика шумеше продължително.* Ст. Загорчинов. *И там някъде, в прибрежната част на града, дето беше дървеният кей, чуваше се висока глъчка.* Йовков.

прибрѐжие, *мн.* няма, *ср. Книж.* Крайбрежие. *Над прибрежието летяха чайки, спущаха се ниско над водата, над още зелените хълмове.* Д. Добревски. *Не след много там къде речното прибрежие екна пак жаловната песен.* Ц. Церковски.

прибу̀там. Вж. прибутвам.

прибу̀твам, -аш, *несв.*; **прибу̀там**, -аш, *св.* Придвижвам с бутане. *Чичо Гуго ... прибута машината си до прозореца.* И. Волен. *В левия ъгъл прибутахме друга масичка, на която да се храним.* П. Славински. **прибутвам се, прибутам се** *страд.*

прибъ̀лвам. Само 3 *л. ед.* **прибълва ми се**, *мин. св.* прибълва ми се, *св., безл.* Почва да ми се бълва, да ми се повръща.

прибъ̀рзам. Вж. прибързвам.

прибъ̀рзан, -а, -о, *прил.* Извършен набързо, без да е обмислен добре и затова обикн. погрешен, неправилен. *Той не обича да взема прибързани решения. Той е търпелив, премисля бавно нещата, оглежда ги от всички страни и чак тогава решава какво трябва да върши.* А. Гуляшки. *Прибързано заключение. Прибързана преценка.*

прибъ̀рзано. *Нареч. от* прибързан. *Още същата вечер ... поручик Манев се убеди колко прибързано и не съвсем обмислено бе водил разговора си с куриера.* Вежинов.

прибъ̀рзаност, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* 1. Прибързана постъпка, прибързана работа. *Тя се върна при Сали Яшар и никой не се учуди и никой не осъди прибързаността ѝ, когато още наскоро след смъртта на мъжа си тя се ожени за Джапара.* Йовков. 2. Качество на прибързан. *Мълчаха доста дълго те и двамата; не бива нико гада*

се проявява прибързаност и нетърпение — дал е аллах достатъчно време за всичко. Дим. Талев.

прибъ̀рзвам, -аш, *несв.*; **прибъ̀рзам,** -аш, *св.* 1. Извършвам нещо преди да съм го обмислил, преценил добре *Аз нали ти думах тебе още на времето — помниш ли? — да не прибързваш, да помислиш и поразпиташ повечко!* Влайков. *Не можахте ли да потраете, утре ще доде съдът и ще реши делото. А? Що прибързахте, що не почакахте?* Йовков. 2. *Диал.* Побързвам, разбързвам се. *Но ти тряба да прибързаш и да направиме сватбата.* Каравелов. *Станка като я видя..., приближи и прибърза да излезе.* Елин Пелин. *Той прибърза да изпълни всичко, каквото му поръча неговият приятел и покровител.* Влайков.

прибъ̀рзване *ср. Отгл. същ. от* прибързвам. *И Чучаргов стана. Той веднага се разкая за това прибързване, защото останалите не мръднаха.* Вазов.

прибя̀гам. Вж. прибягвам[1].

прибя̀гвам[1], -аш, *несв.*; **прибя̀гам,** -аш, *и* **прибя̀гна,** прибѐгнеш, *мин. св.* прибя̀гнах, *св.* С бягане отивам до някъде, изтичвам бързо от едно място на друго. *Богдан прибягваше от дърво на дърво, викаше на дружината си, но никой не му се обаждаше.* К. Петканов. *Васил прибягна и се подслони отпред под стряхата на дама.* Йовков. ‖ Бързо отивам някъде за малко. *Тя не се стърпя и прибягна до дама да види слугите.* Йовков. *След това чичо Петър се оплака, че арнаутинът Михал го карал да донесе гювеча по-скоро, ... че трябвало ягорида, и че той ще прибегне до лозето да н‹а›бере.* Ст. Чилингиров.

прибя̀гвам[2], -аш, *несв.*; **прибя̀гна,** прибѐгнеш, *мин. св.* прибя̀гнах, *св.* В съчет. с предлог *до (към)* — обръщам се към някого за помощ, използувам някого. *Тодораки често имаше нужда от пари и не веднаж е прибягвал до жена си.* Д. Немиров. ‖ Служа си с нещо. *Той прибягваше до помощта на Йосифа и в някои свои сметки.* Йовков. *Но все пак надеждата не остави барона и той прибягна до последното унизително средство — молбата.* Дим. Димов. *Тогава прибягнаха към домашни лекарства.* Вазов.

прибя̀гване *ср. Отгл. същ. от* прибягвам[1] *и* прибягвам[2].

прибя̀гна[1]. Вж. прибягвам[1] *и* прибягвам[2].

привдѝгам, -аш, *несв.*; **привдѝгна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* привдѝгнат, *св.* 1. Вдигам леко нагоре; повдигам. *Привдигнете кацата да ѝ сложим подложки.* 2. Изцерявам, излекувам някого. *Лекарите едва успяха да го привдигнат.* **привдигам се, привдигна се** *страд.*

привдѝгам се, -аш се, *несв.*; **привдѝгна се,** -еш се, *мин. св.* -ах се, *св., сред.* 1. Повдигам се, изправям се малко. *Преди калугерката да се опомни, болярката се привдигна от леглото и заговори тихо.* Ст. Загорчинов. *Жената, почувствувала сянката му, отвори очи, видя го и се привдигна на лакти.* Дим. Ангелов. 2. За болен — поосдравявам, по-добре съм, съвземам се. *Сега ще лежиш. А щом като се привдигнеш — ще те изпратим на почивка в планинско място.* А. Гуляшки. *Постепенно Евгени се привдигна, можеше вече да слиза от леглото.* Дим. Ангелов.

привдѝгане *ср. Отгл. същ. от* привдигам *и от* привдигам се.

привдѝгна. Вж. привдигам.

привдѝгна се. Вж. привдигам се.

приведа̀. Вж. привеждам.

приведа̀ се. Вж. привеждам се.

привѐден, -а, -о. 1. *Прич. мин. страд. от* приведа. 2. Като *прил.* — прегърбен, наведен. *Влезе председателят на съда — приведен, дребен, около петдесетгодишен човек в черен сюртук и с ярко ален фес.* Дим. Талев. □ **Приведени деца** (нар.) — деца от предишен брак, които майката завежда при втория си съпруг. **Приведен зет** (нар.) — зет, който живее в семейството, в къщата на тъста си.

привѐденѝк, *мн.* -ци, *м. Нар.* Доведеник.

привѐденѝца *ж. Нар.* Доведеница.

привѐждам, -аш, *несв.*; **приведа̀,** -ѐш, *мин. св.* привѐдох, *прич. мин. действ.* привѐл, *св.* 1. Наклонявам надолу; навеждам. *Снегът бе спрял. Тежко привеждаха клони дърветата.* Ем. Станев. *А невяста в ръце взела | мъжка рожба, първо чедо, | ником е чело привела, | сълзи рони до два реда.* П. П. Славейков. *После той бутна коня напред, приведе едрата си снага над него и, доволен и усмихнат, запуши чибука си.* Йовков. 2. *Книж.* В съчет. с предлог *в* и съществително — извършвам това, което означава съществителното. *Привеждам в ред. Привеждам в изпълнение. Привеждам в движение.* ‖ В съчет. с предлог *в* и съществителни, които означават чувства, състояния — накарвам някого да изпитва това чувство, състояние. *Неговите думи приведоха в голямо смущение бея.* Вазов. *Единият спомен само за гърмеж на пушка го привежда в трепет, а бездушните хора насила го втикват в една среда, в която само гърмежи се чуват.* Ал. Константинов. *Това страшно зрелище привело в ужас нещастната пациентка.* Вазов. 3. Посочвам, изтъквам данни, факти, цитати и под. в подкрепа на някаква теза. *В течение на десет месеца те не можаха да приведат нито едно мнение, което да бъде благоприятно за обвинението и неблагоприятно за нас.* Г. Димитров. *Привеждам доказателства. Привеждам примери.* 4. *Нар.* За вдовица — завеждам децата от предишния брак в семейството на втория си мъж. **привеждам се, приведа се** *страд.* □ **Привеждам в известност** (канц.) — установявам, определям наличието на нещо.

привѐждам се, -аш се, *несв.*; **приведа̀ се,** -ѐш се, *мин. св.* привѐдох се, *прич. мин. действ.* привѐл се, *св., сред.* Навеждам се, наклонявам се. *Вратата се отвори и един човек, като се приведе, излезе из нея.* Вазов. *Със ведър поглед... | над него бе се майка му привела, | ръката си на морното му чело | бе сложила.* П. П. Славейков.

привѐждане *ср. Отгл. същ. от* привеждам *и от* привеждам се.

привѐт *м.* Поздрав. *Привет вам, родни планини, | привет вам, български долини.* Вазов. *Патиците чуват от земята радостни приятелски привети.* Елин Пелин. *Драги другари, сърдечно благодаря за борческите привети на нашето народно студентство.* Г. Димитров.

привѐтен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил. Поет.* 1. Който изразява привет или служи за привет. *И той хвърли поглед любовен, приветен | към*

тоз труд довършен, подвиг многолетен. Вазов. *Над твоя дом спокойствие. Плете | приветна песен волна чучулига.* Лилиев. 2. *Рядко.* Приветлив. *Завари в пруста той отдавна вече сбрани | другари, около приветний домакин.* П. П. Славейков.

приветлѝв, -а, -о, *прил.* 1. Който с обноските и държането си събужда добри чувства, приятно настроение. *Маргарита беше извънредно любезна и приветлива към госта.* Вазов. *Но той се мъчеше, въпреки сдържания си характер, да бъде приветлив и любезен с всички.* А. Гуляшки. *Двамата братя във всяко нещо си приличаха, но по-младият, Миро, беше подвижен и по-разговорлив, по-приветлив човек.* Дим. Талев. || Изпълнен с любезност, внимание, благосклонност. *Лицето му беше загоряло, но приветливо, очите гледаха спокойно и открито.* Йовков. *Жена ми я обича целият градец, за нейното добро разположение и благ, приветлив характер.* Вазов. *Тя се спря до вратата, . . . приветлива усмивка озаряваше лицето ѝ.* Дим. Талев. 2. Който предразполага с външния си вид; приятен, хубав, уютен. *Разбра, че изгря месечина. И гората му се стори по-приветлива под успокоителното сияние.* Вазов. *Майката вдигна глава и огледа цялата приветлива стая.* Г. Райчев. *Приветливо здание.*

приветлѝво. *Нареч. от* приветлив. *Тя за миг забравяше мъката си и се усмихваше приветливо на тоя мил и далечен образ.* Елин Пелин. *Баба Марга посрещна госта приветливо. Разпита го любезно за това, за онова.* Г. Райчев.

приветлѝвост, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* приветлив. *Добре дошъл! — отвърна чорбаджията и с престорена приветливост посрещна госта.* Влайков.

привѐтно. *Нареч. от* приветен. *И топола се навежда | . . . , | нежно към бръшлян поглежда | и приветно му шепти.* Яворов. *Някак по-приветно си играеха и слънчевите лъчи, проникнали през пролуките на дъсчените кепенци.* Ст. Чилингиров.

привѐтствен, -а, -о, *прил. Книж.* Който съдържа приветствие, който служи за приветствие. *Сърдечно благодаря за приветствения адрес по случай на юбилея ми. Дълбоко съм трогнат от вниманието.* Вазов. *Приветствена реч. Приветствена телеграма.*

привѐтствено. *Книж. Нареч. от* приветствен. *Вейките на боровите дървета приветствено ни махат с ръце.* Кр. Кюлявков.

привѐтствие, *мн.* -я, *ср. Книж.* 1. *Търж.* Поздравителни думи или реч, отправени към някого, обикн. при тържествен или по-особен случай. *Искрено Ви благодаря за приветствието, което ми изпращате от първомайското събрание на щаба на Първа българска армия.* Г. Димитров. *Поднасям приветствия.* 2. *Рядко.* Поздрав. *Добре дошъл, господине! . . . Хрисантов отговори най-учтиво на приветствието на непознатия.* Вазов.

привѐтствувам, -аш, *несв. Търж.* 1. Поднасям приветствия някому; поздравявам. *Андронике, Теодоре, идете да го посрещнете на главната порта и да го приветствувате от мене.* Вазов. *Госпожата го приветствува любезно и с цял ред въпроси показва жив интерес към отечеството на гостенина.* Ал. Константинов. *Драги млади приятели, във ваше лице приветствувам сърдечно героичната българска младеж.* Г. Димитров. 2. Посрещам с радост и възторг някакво събитие. *Българският народ в своето огромно мнозинство приветствува възторжено Октомврийската революция.* В. Коларов.

прѝвечер, *мн.* няма, *ж.* Времето, когато наближава вечерта. *Не ще забравя тази юлска привечер | и тази странна песен на гърбушката.* Багряна.

прѝвечер *нареч.* По време, когато наближава да се свечери. *Привечер веднаж се връщах с бели менци от чешмата | и навалица заварих да се трупа от махлата.* П. П. Славейков. *На техний тъжен гроб липа се хубавей | и тамо привечер самотна птичка пей.* П. П. Славейков. || Днес по времето, когато наближава да се свечери; надвечер. *Лепо, мини привечер да ме заведеш до село.* Елин Пелин. *Привечер, като му домъчня да седи дома без работа, Панчо излезе и отиде в Ценовата механа.* Влайков.

привечѐрен, -рна, -рно, *мн.* -рни. *Прил. от* привечер. *Небето е чисто и зеленикаво в тоя привечерен час.* К. Константинов. *Привечерен сумрак.*

привѝвам, -аш, *несв.*; **привѝя,** -йеш, *мин. св.* привѝх, *прич. мин. страд.* привѝт, *св. Нар.* С добро накарвам някого да седи, да се навърта край мене; прибирам. *Да изслужи веднаж и той, си мисля, па да се прибере, да го привием и него, тогава вече ще се оправи всичко и ще тръгне наред.* Влайков. **прививам се, привия се** *страд.*

привѝвам се, -аш се, *несв.*; **привѝя се,** -йеш се, *мин. св.* привѝх се, *св. Нар.* Седя при някого, обиквам го. *Сега ще си се привие тя тихичко и спокойничко с Неда, пък Койчови да си живеят както ги господ научи.* Влайков.

привѝден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* Който само на вид съществува; недействителен, мним, престорен. *Искаше му се да узнае дали зад привидната му веселост и у него не се крие някаква душевна мъка.* Влайков. *Тя изживяваше мълчаливо мъката и отчаянието си, но умната и прозорлива Кръстевица долавяше страшната ѝ болка под привидното безразличие.* Г. Караславов.

привидѐние, *мн.* -я, *ср.* 1. Призрак. *Иска да каже нещо, но бързо отминава, като се обръща няколко пъти, за да се убеди навярно човек ли съм или съм привидение.* Л. Стоянов. 2. *Рядко.* Нещо, което се привижда някому; видение, образ. *Нерадостни мисли и чувства почват да лъхтят от стиховете на младия поет, стихове пълни с кошмарни привидения.* П. П. Славейков.

привѝди ми се. Вж. п р и в и ж д а м.

привѝдно. *Нареч. от* привиден. *Той помълча, привидно спокоен, като че ли не искаше да удостои Калмука с отговор.* Йовков. *Някои селяни, за да му угодят, привидно се съгласяват с него.* Кр. Велков.

привѝждам. Само 3 *л.* **привѝжда ми се.** *несв.*; **привѝди ми се,** *мин. св.* привидя̀ ми се, *прич. мин. действ.* привидя̀л се, -а се, -о се, *мн.* привидѐли се, *св.* Струва ми се, че виждам нещо, което в действителност го няма. *Дето седне, дето стане, все царска корона му се привижда.* В. Друмев. *„Крадци!" — рече си тревожно той . . . Не се долавяше никакъв шум . . . „Трябва да ми се е*

привидяло" — реши старецът, като се взираше в здрачината. Дим. Ангелов.

привѝкам. Вж. привиквам[1].

привѝквам[1], -аш, *несв.*; **привѝкам,** -аш, *св.* **1.** Почвам ненадейно да викам. *Току-що бе влязъл в двора Брашнаров и се приближаваше насам с бавни стъпки. Руменова привика бързо, със сподавен глас: — Не го пускайте тук!* Дим. Талев. **2.** *Остар.* Извиквам, повиквам някого при себе си; свиквам, призовавам. *Н. Михайловски, който се отнасяше много съчувствено към мене, привика ме един ден и със сълзи на очи ми съобщи за постъпката на Неофита.* П. Р. Славейков. *Кметът обаче, подушил това, привикал хората уж на тайно събрание и ги затворил в селския хамбар.* А. Страшимиров. **привиквам се, привикам се** *страд.*

привѝквам[2], -аш, *несв.*; **привѝкна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Придобивам навик; свиквам, навиквам. *Павел бе студен и към детето си. Няколко пъти той го взема на коленете си, говори му, но то го гледаше като чужд и не привикна към него.* Елин Пелин. *Не е привикнала тая беловласа глава да се навежда.* Вазов.

привѝкване *ср. Отгл. същ. от* привиквам[1], привиквам[2] *и от* привиквам се.

привѝкна. Вж. привиквам[2].

привилегиро̀вам, -аш, *несв.* и *св.* Давам някому привилегии. **привилегировам се** *страд.*

привилегиро̀ван, -а, -о. **1.** *Прич. мин. страд. от* привилегировам. **2.** Като *прил.* — а) Който има привилегии. *Привилегирована личност. Привилегирована фамилия.* б) Който се отнася до човек с привилегии. *Привилегировано положение.*

привилегиро̀ване *ср. Отгл. същ. от* привилегировам *и от* привилегировам се.

привилѐгия *ж.* (лат.). Право или предимство, което поставя някого в по-благоприятно положение от другите. *Всички граждани на Народната република България са равни пред закона. Не се признават никакви привилегии, основани на народност, произход, вяра и имотно състояние.* Конст., чл. 71.

прѝвѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Който се извършва по привичка, по навик. *Стани, Ксенио, и ти, болярко! — каза игуменката и с привично движение протегна към устните им дясната си ръка.* Ст. Загорчинов. *Привичен жест.*

привѝчка *ж.* Навик. *Било по затруднение да намери лесно някои български думи, било по дълговременна привичка — старецът пъстреше говора си с румънски думи.* Вазов. *Голямо изкушение, в което се таеше закоравялата сила на привичката, потегли Гроздана към кръчмата.* Йовков.

привѝчно. *Нареч. от* привичен.

привѝя. Вж. прививам.

привѝя се. Вж. прививам се.

привлека̀. Вж. привличам.

привлека̀телен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който привлича със своите качества. *Откакто учителката Ганка се пренесе да живее у Йовча ..., къщата му доби нещо особено, нещо привлекателно и радостно.* Йовков. *Каква привлекателна сила има седянката за младите!* Влайков. || Който привлича с външния си вид, с красотата си, който се нрави; хубав, красив. *Веднаж той видя в църква една девойка гъркиня, която го порази с привлекателната си външност.* Вазов. *Привлекателна жена.*

привлека̀телно. *Нареч. от* привлекателен. *Черна или руса къдра главица, дълга като коприна коса, която живописно и привлекателно виси на здравите плешки, ... — ето каква е копривщенската жена.* Каравелов.

привлека̀телност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* привлекателен. *Във всяко ядро има по един-двама творци и оригинали, които дават особена пъстрота, особена привлекателност на трудовата строителна бригада.* Г. Караславов.

привлѝчам, -аш, *несв.*; **привлека̀,** привлечѐш, *мин. св.* привля̀кох, привлѐче, *прич. мин. действ.* привля̀къл, -кла, -кло, *мн.* привлѐкли, *св.* **1.** Притеглям, придърпвам нещо или някого към себе си, до себе си. *Гороломов привлече един стол и седна.* Йовков. *На двора момъкът с орловия нос го привлече към себе си и тихо му прошепна.* А. Гуляшки. **2.** За магнит, земя и др. — въздействувам с притегателната си сила. *Магнитът привлича желязото.* **3.** *Прен.* С качествата си притеглям към себе си, имам притегателна власт, обаяние. *Имаше нещо у този млад човек, което ме и привличаше, и отблъсваше.* Г. Райчев. *Тя не обичаше такива самотни пришълци, които все поглеждат към чуждото гнездо, привлича ги топлината му.* Дим. Талев. || Будя симпатии и любовни чувства. *Имаше нещо раздразнително и сладко парливо в погледа и усмивката на тая жена, която привличаше, която блазнеше, която магьосваше.* Вазов. || Насочвам към себе си вниманието, любопитството, погледа на някого и под. *Рада ... отвори прозореца към улицата и викаше с висок глас, за да привлече вниманието на минувачите.* Вазов. *И копчетата му, и златните ширити на ръкавите му привличаха детското любопитство.* Елин Пелин. *Привличам симпатии.* **4.** Въздействувам върху някого, за да го спечеля на своя страна да участвува в нещо. *Партията не се оказа на висотата на своята задача да организира и възглави въстанието на войниците, да го разпространи широко в страната, като привлече в него работниците и селяните.* Г. Димитров. *По едно време Младен се опита да привлече на своя страна някои от хората на Трайка.* Влайков. *Привличам нови членове.* **привличам се, привлека се** *страд.*

привлѝчане *ср. Отгл. същ. от* привличам *и от* привличам се.

привна̀сям, -яш, *несв.*; **привнеса̀,** -ѐш, *мин. св.* привнѐсох, *прич. мин. действ.* привнѐсъл, -сла, -сло, *мн.* -сли, *св. Книж.* Внасям, прибавям към нещо нещо допълнително, странично. *Организацията трябваше да изживее привнесените отвън дребнобуржоазни разбирания и настроения.* **привнасям се, привнеса се** *страд.*

привна̀сяне, *ср. Отгл. същ. от* привнасям *и от* привнасям се.

привнеса̀. Вж. привнасям.

прѝвод *м.* Само в съчет. **зет на привод** (нар.) — приведен зет. *Нали са само син и дъщеря — има за тях, дори има и зет на привод да си доведат.* П. Ю. Тодоров.

приврѐменен, -нна, -нно, *мн.* -нни, *прил. Остар.* Който е учреден, избран и пр. за кратко

време; временен. *Привременно правителство. Привременен председател.*

привържа. Вж. привързвам.

привържа се. Вж. привързвам се.

привърженик, *мн.* -ци, *м.* Последовател на някаква партия, обществена групировка, теория, идея или на някакво лице. *Приели мохамеданството, тия българи станали фанатически привърженици на исляма и останали българи по език, обичаи, песни и кръв.* Вазов. *Светослав има привърженици тук. Ако той не мисли — те ще му вдъхнат мисълта да стане цар.* Вазов. *Привърженик на идеята за въстание.*

привърженица *ж.* Привърженичка.

привърженичка *ж.* Жена привърженик. *Привърженички на мира.*

привързан, -а, -о. **1.** *Прич мин. страд. от* привържа. *Недалеко от брега бе привързано за кол каиче.* Вазов. **2.** Като *прил.* — предан, верен някому, изпълнен с обич, с любов към някого. *Влюбеният в нея дълбоко и нежно привързан съпруг не се решаваше да се отдалечи от къщи пред очакваното всеки час произшествие.* Вазов. *Милан не знаеше отгде идат тия мъки, но искаше някак да го утеши и, като не смееше да го попита, ставаше само по-привързан и по-внимателен към него.* Йовков.

привързаност, -тта, *мн.* няма, *ж.* Преданост, вярност, обич към някого или нещо. *Чувствуваше се една задушевна обич, една безкрайна привързаност между тия две същества.* Йовков. *Манол искаше да направи от тях опитни миньори, добри майстори в занаята, да развие у тях привързаност и любов към мината.* Ив. Мартинов.

привързвам, -аш, *несв.*; **привържа,** -еш, *мин. св.* привързах, *св.* **1.** Прикрепям, завързвам о някакъв предмет (дърво, стълб и под.). *И двамата разбойници ... блъснаха воденичаря до един стълб и взеха да го привързват с въже.* Вазов. *Той беше беден рибар. Всяка вечер привързваше лодката си до нашата ограда и ми носеше малки сребърни рибки.* Ст. Загорчинов. **2.** *Прен.* Спечелвам предаността, дружбата на някого. *Не може ли някак да се склони Исак, за даземе и той нашата страна? Брат ми с гостоприемството си твърде го е привързал към себе си.* В. Друмев. *Опитите ѝ да привърже Еньо към себе си като че ли повече го оттласваха.* Елин Пелин. **привързвам се, привържа се** *възвр.* и *страд.*

привързвам се, -аш се, *несв.*; **привържа се,** -еш се, *мин. св.* привързах се, *св.*, *сред.* Чувствувам се тясно свързан с някого или с нещо, ставам му близък. *Другоселка е тя и няма си тука ни свои, ни близки. Привързала се е към мама и има я нея като най-близка роднина.* Влайков. *Той се привърза към тия места и на драго сърце би останал.* Йовков.

привързване *ср. Отгл. същ. от* привързвам *и от* привързвам се.

привърша. Вж. привършвам.

привършвам, -аш, *несв.*; **привърша,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* **1.** Достигам края на някаква работа; завършвам, свършвам, приключвам нещо. *Хаджи Вълко умря тъкмо тогаз, когато беше привършил чешмата, която беше направил в двора си.* Йовков. *Щом привърши ризата, ще извезе за себе си нов нагръдник с червени кукувички.* К. Петканов. *Лютфи вече привършваше — двата улука се плакнеха и се преливаха, пълни догоре с бистра чиста вода.* Йовков. *Тя привърши разказа си.* **2.** Употребявам, изразходвам последното количество от нещо (сума, запаси от храна и под.). *Еньо привърши колкото имаше готови пари и, понеже не работеше вече нищо, почна да продава от имота си.* Елин Пелин. *Половината от селяните още по Коледа привършиха житото си.* Г. Караславов. **привършвам се, привърша се** *страд.* и *сред.* *Денят се привърши и слънцето слезе | към залез.* Ем. п. Димитров. *Брашното се привършваше и друга не помалка опасност показваше вече страшното си лице — гладът.* Йовков.

привършване *ср. Отгл. същ. от* привършвам *и от* привършвам се. *След привършване на полската работа, той едничък се грижеше за добитъка.* Г. Райчев. *Гроздоберът беше на привършване и само тук-таме в някое лозе имаше още хора.* Дим. Димов.

пригаждам¹, -аш, *несв.*; **пригодя,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Приспособявам за определена цел. *Когато е строена къщата, тате пригодил зимника за механа.* Влайков. *Току-що съм се нахранил и търкам едно орехче о белия камък до оградата, за да го пригодя за игра, ето че отвън се понася сигналът.* Д. Немиров. **пригаждам се, пригодя се** *страд.* и *възвр.*

пригаждам², -аш, *несв.*; **пригодя,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* *Диал.* Правя да е удобно, приятно някому; угаждам. *Гостолюбивата му челяд пригаждаше всякак на болния.* Вазов. *Ако снахи не могат ѝ пригоди, дъщеря ѝ я вика да отиде у тях.* П. Ю. Тодоров.

пригаждане *ср. Отгл. същ. от* пригаждам¹, пригаждам² *и от* пригаждам се.

пригладнее ми. Вж. пригладнявам.

пригладнявам. Само 3 *л. ед.* **пригладнява ми** *несв.*; **пригладнее ми**, *мин. св.* пригладня ми, *св.* Огладнявам малко, чувствувам слаб глад. *Я ма, попадийке,... я наскуби малко лучец да похапнем, че нещо ми пригладня.* Орлин Василев.

пригладняване *ср. Отгл. същ. от* пригладнявам.

пригладя. Вж. приглаждам.

приглаждам, -аш, *несв.*; **пригладя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Правя нещо разрошено, обикн. коса, мустаци и под., да стане гладко, прилепнало. *Горският се изсмя високо, после попита ниско, като приглади мустаците си.* Елин Пелин. *Стърчи ли ми косата отгоре? — попита тя загрижено.... Юлия трескаво наслюнчи пръсти и започна да приглажда бухналия кичур.* Вежинов. **приглаждам се, пригладя се** *възвр.* и *страд.*

приглаждане *ср. Отгл. същ. от* приглаждам *и от* приглаждам се.

пригласям, -яш, *несв.* Пея или свиря в съпровод на някого. *Сам Странджата пригласяше прав на песента.* Вазов. *Бате Коле седеше до коляното на кавалджията и свиреше с уста, пригласяше на кавала.* К. Петканов. ‖ *Обр. И все по се мръщи студената нощ, | и все по-горещо дружината пее, | и буря пригласяе с нечувана мощ.* Яворов.

пригласяне *ср. Отгл. същ. от* пригласям.

приглашам, -аш, *несв. Диал.* Пригласям. *Затуй му пее песента | на Странджа баир горлата, | на Ирин-Пирин тревата; | меден им кавал приглаша | от Цариграда до Сръбско.* Ботев.

приглашение, *мн.* -я, *ср.* (рус.). *Остар.* Покана. *Господин Кандов, не зная как да ви благодаря, че дойдохте чак от Бяла черква на приглашението.* Вазов.

приглѐдам. Вж. п р и г л е ж д а м.

приглѐждам, -аш, *несв.*; **приглѐдам**, -аш, *св. Нар.* Грижа се за някого, помагам му. *Никой не те приглежда, никой добра дума не ти казва.* Йовков. *Антица ще пригледа болни, ще зарадва сираци.* Йовков. **приглеждам се, пригледам се** *страд.*

приглѐждане *ср. Отгл. същ. от* приглеждам *и от* приглеждам се.

приго̀ден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* Който има необходимите качества за нещо, който отговаря на изискванията за нещо; удобен, подходен. *Надали ще се намери място по-пригодно за целта на отшелническия живот от това.* Вазов. *Един американски търговец, като видял врачанските платна, намерил ги за доста оригинални и пригодни за пердета.* Ал. Константинов. *Няма друг инструмент тъй много пригоден за тая тъжна и разлята мелодия.* Йовков.

пригодя̀. Вж. п р и г а ж д а м[1] *и* п р и г а ж д а м[2].

приго̀твя. Вж. п р и г о т в я м.

приго̀твя се. Вж. п р и г о т в я м с е.

приго̀твям, -яш, *несв.*; **приго̀твя**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Направям, изработвам нещо да е готово за някаква цел. *Кой знае дали могат да приготвят толкова много еднакво платно.* Ал. Константинов. *Нана Лиловица бе седнала в къщи до огъня и кълцаше месо да приготви кюфтенца за болника.* Влайков. *Сега майката беше приготвила задушени пилета и баклава, които всички лапаха с удоволствие.* Дим. Димов. *Приготвям списък.* 2. Предварително вземам мерки нещо да е готово, да ми бъде под ръка; натъкмявам. *Турете сено в каруцата, пригответе хамутите, чуловете.* Йовков. *Ненко им показа двете махмудии ..., дето ги бе приготвил за годявката.* Влайков. *Тетка Кирилица извади нови черги и грижливо приготви легло на Велин.* Елин Пелин. 3. Усвоявам, научавам, подготвям нещо. *Приготвих си урока. Приготвих си лекцията.* **приготвям се, приготвя се** *страд.*

приго̀твям се, -яш се, *несв.*; **приго̀твя се**, -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* 1. Извършвам необходимото, за да съм готов за нещо. *Когато се приготви и натъкми, тя се погледна веднъж-дваж в огледалото.* Йовков. *Дори моят съсед, санитарният полковник, намери сили да се приготви набърже и да обуе лачените си ботуши.* Л. Стоянов. *Приготвям се за път.* 2. Готов съм да направя нещо, тъкмя се да извърша нещо; наканвам се. *Дядо Либен седнал, кръстосал краката си и приготвил се да говори.* Каравелов. *Чумакът се изправи, провикна се и се приготви да играе.* Йовков. *Ядоса се много, приготви се да се нахвърли върху крадлата.* К. Петканов. *Приготвих се да бягам.*

приго̀твяне *ср. Отгл. същ. от* приготвям *и от* приготвям се.

приготовлѐние, *мн.* -я, *ср.* Обикн. *мн.* Работа, действия, които се вършат, за да се подготви нещо; подготовка. *Бях взел най-живо участие в приготовленията за посрещание на русите.* П. Р. Славейков. *В събота, в деня преди сватбата, тя съвсем отпадна. Не ядеше и гледаше с тъжно безразличие последните трескави приготовления.* Г. Караславов.

приготовля̀вам, -аш, *несв. Остар.* Приготвям. *А между това Станка ... приготовляваше вечерята.* Блъсков. *А що, байо Либене, кое вино е по-добро...? пита хаджи Генчо и приготовлява устата си.* Каравелов. **приготовлявам се** *страд.* и *сред.*

приготовя̀вам, -аш, *несв.* Приготвям.

пригрѐя. Вж. п р и г р я в а м[1] *и* п р и г р я в а м[2].

пригря̀вам[1], -аш, *несв.*; **пригрѐя**, -ѐеш, *мин. св.* пригря̀х, *прич. мин. действ.* пригря̀л, -а, -о, *мн.* пригрѐли, *св. Рядко.* За слънце — почвам силно да грея или грея от време на време. *В няколко дни само премина късата софийска пролет и над града и над полето пригря лятно слънце.* Г. Райчев.

пригря̀вам[2], -аш, *несв.*; **пригрѐя**, -ѐеш, *мин. св.* пригря̀х, *прич. мин. действ.* пригря̀л, -а, -о, *мн.* пригрѐли, *прич. мин. страд.* пригря̀н, -а, -о, *мн.* пригрѐни, *и* пригря̀т, -а, -о, *мн.* пригрѐти, *св. Рядко.* Стоплям, сгрявам малко. *Ела и в пазвите ми тия | ръце измръзнали пригрей.* Яворов.

пригря̀ване *ср. Отгл. същ. от* пригрявам[1] *и от* пригрявам[2].

пригърмя̀вам, -аш, *несв.*; **пригърмя̀**, -йш, *мин. св.* -я̀х, *св.* Само 3 *л.* Почвам изведнаж да гърмя. *Блясна светкавица и изведнаж пригърмя.*

пригърмя̀ване *ср. Отгл. същ. от* пригърмявам.

прид, прѝдът, прѝда, *мн.* няма, *м. Нар.* Дар на невяста, на булка; придан. *Нерядко ще изнесе ръкави или нагръдки, запазени от своя прид.* Влайков. *Гъркиня му велеше: | „Земи мене, юначе! | Много прид ке донесам: | три то'ари коприна, | триста жълти дукати“.* Нар. пес.

прида̀вам, -аш, *несв.*; **прида̀м**, придадѐш, *мин. св.* прида̀дох, *пов.* прида̀й, прида̀йте, *прич. мин. действ.* прида̀л, *св.* 1. Обикн. при пазарене — давам още към онова, което първоначално съм дал, предложил. *Еньо бе упорит. Той даде една цена и остана там.... Те увещаваха Еньо да придаде, а продавача да отстъпи.* Елин Пелин. *А той сега, наместо да ми придаде, отбива ми сто и шестнайсе гроша!* Влайков. 2. Прибавям нещо към някакво по-голямо цяло. *От околията са решили да придадат още три села към нашия район.* А. Гуляшки. *Към нашата рота е придадено едно отделение.* 3. Увеличавам теглото си, нараствам на тегло. *В планината придадох два килограма.* 4. Ставам причина да се получи едно или друго качество, вид, изглед. *Дъбакът беше русолик левент, с обичливо лице, на което придаваха особена хубост големите му сини очи.* Елин Пелин. *Той мигаше някак неестествено, както мига човек срещу слънчева светлина, и тоя негов навик придаваше на лицето му едно привидно добродушие.* Св. Минков. *Той имаше крехко юношеско тяло, зелени очи и розово лице, което му придаваше вид на момиче.* Дим. Димов. *Народните думи в романа придават колорит на речта.* 5. Давам един или друг харак-

тер (на гласа си, израза си, лицето си и пр.). *Нищо особено няма, господин Каменов, — отвръща Воловаров, като се мъчи да си придаде спокоен и самоуверен вид.* Влайков. *Ковачът Йордан още блъскаше на вратите и, като придаваше най-голяма сладост на гласа си, молеше Кеньо да отвори и да им даде нещо да пият.* Йовков. **придавам се, придам се** *страд.* □ **Придавам значение (важност) на нещо** (книж.) — смятам, че нещо има голямо значение. **Придавам си важност** (разг.) — държа се важно, големея се.

прида̀ване *ср. Отгл. същ. от* придавам *и от* придавам се.

прида̀вка *ж.* Нещо придадено, обикн. като добавка към купеното.

прида̀м. Вж. придавам.

прѝдан, -та̀, *мн.* няма, *ж. Нар.* Кърпи, ризи и др., които булката дава на сватбарите; прид, дар.

прида̀тък, *мн.* -ци, *м. Книж.* **1.** Допълнение, добавъчна част към нещо, без самостоятелно значение. *В областта на индустрията нашата страна е изостанала твърде много назад. Това се дължи на пакостната антинационална политика на бившите буржоазни, реакционни и фашистки управления, които бяха превърнали нашата страна в аграрен придатък на немските империалисти.* Г. Димитров. **2.** *Анат.* Допълнителен израстък към организъм.

прида̀тъчен, -чна, -чно, *мн.* -чни. *Прил. от* придатък. *Придатъчно мехурче.*

придвѝжа. Вж. придвижвам.

придвѝжа се. Вж. придвижвам се.

придвѝжвам, -аш, *несв.*; **придвѝжа,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Движа в посока към нещо. *След малко летищният персонал придвижи стълбата до самолета и пътниците заслизаха един по един.* Г. Белев. *Смятате ли, че ще можем да придвижим цялата армия без особени усложнения?* Хар. Русев. **придвижвам се, придвижа се** *страд.*

придвѝжвам се, -аш се, *несв.*; **придвѝжа се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Движа се към някое определено място, приближавам с движение. *Животните... се придвижваха към хранилките много предпазливо, тревожно се оглеждаха и подушваха всяка следа по снега.* Ем. Станев. *Евстати стоя някое време на прага, после полека и някак несъзнателно се придвижи напред.* Я. Гуляшки.

придвѝжване *ср. Отгл. същ. от* придвижвам *и от* придвижвам се.

придво̀рен, -рна, -рно, *мн.* -рни, *прил.* **1.** Който се отнася до живота в двореца на монарх; дворцов. *Придворното гръцко раболепство се присади бляскаво и у българите.* Вазов. *Придворен церемониал. Придворни интриги.* **2.** Който обслужва монарха или двореца. *Придворен астролог определяше щастливия ден за всяко царско тръгване.* Йовков. *Придворна аптека. Придворен доставчик.* **3.** Като същ. **придворен,** *м.*, **придворна,** *ж.* — човек, жена на служба в двореца. *Царят и царицата се приближиха до тях, а отстрани застана някакъв придворен, който държеше в ръцете си някаква изплетена от тънки златни жици ваза.* Елин Пелин.

придѝгам, -аш, *и* **придѝгвам,** -аш, *несв.*; **придѝгна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* придигнат, *св.* Привдигам. *Придигни печката.* **придигам се, придигвам се, придигна се** *страд. и сред. Лицето на Дона леко побледня, удължи се и така остана, като че ли едва се бе придигнала от продължително боледуване.* Дим. Талев.

придѝгане *ср. Отгл. същ. от* придигам *и от* придигам се.

придѝгвам. Вж. придигам.

придѝгване *ср. Отгл. същ. от* придигвам *и от* придигвам се.

придѝгна. Вж. придигам.

придѝрвам, -аш, *несв.* Имам големи изисквания към някого, проявявам голяма взискателност. *През тия няколко дни Богдан се промени, беше станал по-разговорчив и не придирваше много на дружината си.* К. Петканов.

придѝрване *ср. Отгл. същ. от* придирвам.

придирчѝв, -а, -о, *прил.* Който много придирва; крайно взискателен. *Макар и на бойното поле, у него се събуждат стари казармени навици и той става придирчив и строг и за най-малките дреболии.* Йовков. ‖ Който има по-високи изисквания. *Много от работниците бяха изпитвали сприхавия му нрав, но го обичаха, защото той беше еднакво придирчив и към себе си, и към помощниците си.* Я. Гуляшки. *Придирчив читател. Придирчива публика.*

придирчѝво. *Нареч. от* придирчив.

придирчѝвост, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* придирчив.

придѝрям, -яш, *несв.* Придирвам. *Той много не му придиряше, пиеше вода направо от улука: останало малко вода от добитъка — наведе се и се напие.* Йовков. *Той се наведе към ухото му: — А на жена ми не придиряй — кръвта ѝ е такава!* Я. Гуляшки.

придѝряне *ср. Отгл. същ. от* придирям.

придиха̀ние, *мн.* -я, *ср. Езикозн.* **1.** Звук, подобен на *х*, който се изговаря в някои езици едновременно с учленяването на някои съгласни (*п, т, б, д* и др.) или пред гласни в началото на думи; придъх. **2.** *Разш.* Писмен знак, с който се отбелязва такъв или подобен звук.

придиха̀телен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който се изговаря с придихание.

придобѝв *м. Нар.* Придобивка.

придобѝвам, -аш, *несв.*; **придобия,** -йеш, *мин. св.* придобих, *прич. мин. страд.* придобит, *св.* **1.** Спечелвам още нещо към това, което досега съм имал, притежавал; добивам. *И унесен в сладостта на мечтанията за земя и имот, който може да придобие, той заспа.* Елин Пелин. ‖ *Книж.* Получавам, добивам някакви права, привилегии и др. *Сега, когато Вяра беше станала неразделна част от тяхното отделение и беше мълчаливо придобила званието боец, те не я забравиха.* Ив. Мартинов. *Когато материалното положение на някой член на задругата се измени, напр. получи зестра или наследство и поради туй придобива възможност да работи самостоятелно, той напуска задругата.* Йовков. *Придобивам значение. Придобивам право на гражданство. Придобивам опит. Придобивам лоши навици.* **2.** Приемам някакво ново качество, нов изглед. *Най-после лицето му придоби по-спо-*

коен вид и даже една усмивка заигра по бледните му още устни. Вазов. *В неподвижния въздух всеки звук придобиваше особена чистота и звънливост.* Ем. Станев. **придобивам се, придобия се** *страд.*

придобѝване *ср. Отгл. същ. от* придобивам *и от* придобивам се.

придобѝвка *ж.* Нещо придобито, спечелено, постигнато, от което има полза; печалба. *Революцията донесе на съветските народи най-големи придобивки — такива придобивки, за които другите народи могат днес само да мечтаят.* В. Коларов.

придобѝя. Вж. придобивам.

придобрѝ. Вж. придобрявам.

придобрѝвам, -аш, *несв.*; **придобрѝ,** -йш, *мин. св.* -ѝх, *св.* Сдобрявам. *За да привлече на своя страна силния болярин и да си го придобри, той му предложи титлата деспот и сестра си Кирамария за жена.* Вазов. **придобрявам се, придобря се** *взаим.*

придо̀йда. Вж. придохаждам *и* прииждам.

придоха̀ждам, -аш, *несв.*; **придо̀йда,** -еш, *мин. св.* придойдо̀х, *прич. мин. действ.* придошъ̀л и придошѐл, -шла̀, -шло̀, *мн.* -шлѝ, *св.* Прииждам. *Придойде ли след пороен дъжд буйно реката, излиза из коритото си и прави пакости.* Влайков. *През деня реката беше придошла още повече и сега бучеше пред него, тъмна и неприветна.* Г. Райчев.

придрѐме ми се. Вж. придрямвам.

придружа̀. Вж. придружавам.

придружа̀вам, -аш, *несв.*; **придружа̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* **1.** Вървя, пътувам заедно с някого, за да му бъда другар или да го пазя; съпровождам. *Те поприказваха още, после жените си тръгнаха и Шибил ги придружи чак до там, гдето се свършаше гората и започваше полето.* Йовков. *Войвода Тихомир с един отред отбор войници ще ви придружава.* Вазов. *Тя разпусна децата за Божик, но трябваше да чака следващия пазарен ден, за да има с кого да пътува за града — никой не би тръгнал сред седмицата сега, зимно време, само за да я придружи.* Дим. Талев. *Аз ще те придружа до дома ти.* ‖ *Обр. Когато слязох долу . . ., посрещна ме набожният утринен звън на камбаната и ме придружи чак до село.* Елин Пелин. **2.** Пея или свиря заедно с някого; пригласям. *Марко подкара някаква черковна песен с пискливия си глас. Дядката го придружи със сладкия си тенор.* Елин Пелин. ‖ При говорене — съпровождам думите си с жестове, ръкомахания и др. *Рядко той казваше някоя дума без да я придружи с някой жест или особен израз на лицето си.* Йовков. *Докторът придружи думите си с нова зловеща усмивка.* Вазов. **придружавам се, придружа се** *страд.*

придружа̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* придружавам *и от* придружавам се. *Изведнаж това съвсем случайно придружаване . . . се превърна в тържествено и шумно шествие.* Йовков.

придру̀жник, *мн.* -ци, *м. Рядко.* Лице, което придружава някого. *Кметът се накланяше ту напред, ту падаше върху гърдите на придружника си и просто го задушаваше.* Ив. Хаджимарчев.

придру̀жница *ж. Рядко.* Жена, която придружава някого. *Севастократори, велможи, . . . а когато царят беше със съпругата си — и болярки, нейни придружници, и слугини, — гъмжаха там.* Вазов.

придръ̀нкам. Вж. придрънквам.

придръ̀нквам, -аш, *несв.*; **придръ̀нкам,** -аш, *св.* Ненадейно и за кратко време започвам да дрънча. *Училищният звънец като че придрънка, . . . деца запяха, завикаха.* Ст. Ц. Даскалов.

придръ̀нкване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* придрънквам.

придрънча̀. Вж. придрънчавам.

придрънча̀вам, -аш, *несв.*; **придрънча̀,** -йш, *мин. св.* -а̀х, *св.* Ненадейно и за кратко време почвам да дрънча. *Около три часа след затварянето ми, малкото кофарче на вратата придрънча и трима души стари турци . . . влязоха при мене.* З. Стоянов.

придрънча̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* придрънчавам.

придръ̀пвам, -аш, *несв.*; **придъ̀рпам,** -аш, *и* **придръ̀пна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Дръпвам нещо малко към себе си или към нещо друго. *Ния пристъпи към стряхата на огнището, придръпна лампата към себе си. Наредиха се всички около нея в кръг и мълчаливо наблюдаваха всяко нейно движение.* Дим. Талев. *Приседнах до кълчищата на одъра, а Нинка придръпна трикрако столче пред печката, за да стъква от време на време огъня.* Орлин Василев. **придръпвам се, придърпам се, придръпна се** *страд* и *сред. Катерина неочаквано изправи глава, придръпна се към стената.* Дим. Талев. *Музикантите посвириха малко и, щом кумът им даде знак, те замлъкнаха и се придръпнаха към софрата.* Г. Караславов.

придръ̀пване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* придръпвам *и от* придръпвам се.

придръ̀пна. Вж. придръпвам.

придря̀мвам. Само 3 *л. ед.* **придря̀мва ми се** *несв.*; **придрѐме ми се,** *мин. св.* придря̀ма ми се, *св., безл.* Изведнаж почва да ми се дреме; додрямва ми се. *Трапезата чака от цял час. Гостбата изстина, па и на нас се придряма.* К. Петканов.

придря̀мване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* придрямвам.

приду̀мам. Вж. придумвам.

приду̀мвам, -аш, *несв.*; **приду̀мам,** -аш, *св.* Уговарям, склонявам някого да извърши нещо. *Цял час се продължаваха увещанията. Дойде и кметът, дойдоха и други селяни; почнаха и те да придумват родителите и най-сетне с черпня, със сълзи, убедиха ги да дадат чедото си на консула, „да се изучи, да стане човек".* Ал. Константинов. *Пръв ѝ заговори вуйко Тасе, дойдоха да я придумват и други, по-далечни роднини, дори съвсем чужди люде.* Дим. Талев. *Вмесиха се и други в пазарлъка, зеха да го придумват.* П. Ю. Тодоров. *А булчето клето / от смъртника се не дели: / превило се сирото, писка — сърцето / от мъка да те заболи. / Придумвай я колкото искаш: носило — / утеха ѝ е това.* К. Христов. **придумвам се, придумам се** *страд.*

приду̀мване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* придумвам *и от* придумвам се.

придунавски, -а, -о, *прил.* Крайдунавски. *Пресъхналите рекички щяха да потекат, кичести села щяха да изникнат, спор и благословия божия щяха да направят рай тия придунавски пустини.* Вазов. *Придунавски град.*

придържа. Вж. придържам.

придържам, -аш, *несв.*; **придържа,** -йш, *мин. св.* -ах, *св.* Държа, подпирам някого или нещо да не падне. *Сестра ѝ я придържаше леко под мишницата.* Г. Караславов. *Придържат ме да не падна.* Л. Стоянов. || Държа, повдигам леко. *Зъзнейки леко, работникът се отдалечи, като с едната си ръка придържаше наметнатото одеало, а в другата стискаше автомата.* Дим. Димов. **придържам се, придържа се** *страд.*

придържам се, -аш се, *несв.*; **придържа се,** -йш се, *мин. св.* -ах се, *св*, *сред.* **1.** Държа се за нещо, за да не падна. *В седем часа сутринта звънецът буди пътниците... Пътникът става, като се придържа от две страни, за да не се повали от клатенето на парахода.* Ал. Константинов. *По гладката скала, като се придържаше в малки коренчета и издадини с колене и ръце, той изпълзя до първата площадка.* Ем. Коралов. **2.** Само *несв. Прен.* Спазвам известни правила, принципи, изисквания. *Имаше той в своя живот известни принципи, към които се придържаше, и не обичаше промените, защото те му носеха винаги грижи и неприятности.* Ив. Мартинов. *От А до Б аз нарочно съм се постарал да напиша думите тъй както се изговарят, без да се придържам у общоприетото правописание.* П. Р. Славейков.

придържане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* придържам *и от* придържам се.

придърпам. Вж. придръпвам.

придъх *м. Езикозн.* Придихание.

приѐм *м.* **1.** Официално и тържествено приемане на гости обикн. по някой особен случай. *Тя (княгинята) обикна малко по малко студената тържественост на приемите, дето, облечена в бледорозова дреха, седеше зад своята майка на стол от нежнозелен мрамор.* Ст. Загорчинов. *Два часа преди да тръгнѐ за приема у Каеви, главният прокурор се бръсна, маза и парфюмира, като че ли щеше да излиза на сцена.* Г. Караславов. *Продадоха част от доходните имоти, за да си купят хубави къщи, да подредят богата кантора, да поддържат автомобили и шофьор, да дават приеми.* П. Спасов. **2.** *Прен.* Посрещане, приемане на някого или нещо в известна среда. *Рояк апостоли и проповедници кръстосваха планини и полета и организираха борбата. Те намираха навсякъде добър прием.* Вазов.

приѐма. Вж. приемам.

приѐмам, -аш, *несв.*; **приѐма,** -еш, *мин. св.* приех, *прич. мин. страд.* приет, *св.* **1.** Вземам, получавам нещо, което ми се предлага, дава. *Тогава аз пристъпих треперящ, примрял от срам, и сложих на скута ѝ като на жертвеник всичката иглика... Ангелина я прие с благодарствен и радостен вик.* Елин Пелин. *Четете и знайте, | ... | и как Симеон цар угрите прогони | и от Византия приема поклони.* Вазов. || Получавам съобщение, известие и под. по телефон, телеграф и др. *В редакцията приемаха кореспонденцията по телефона.* **2.** Допускам някого да се запише, да влезе като член на дружество, организация, предприятие и под. *Тогава го видяхме, че ненадейно се явява при Соколова с молба да го приемат член в комитета.* Вазов. *И така Мичкин съзна, че оставането върху могилата бе пълно със смисъл и че заслужаваше да умре на нея заради партията, която го бе приела в редовете си и му бе дала доверието си да командува петнадесет души.* Дим. Димов. || Допускам някого да следва в учебно заведение. *Приеха го студент по медицина.* || Вземам на работа. *Прие ни и двамата на работа.* Йовков. || Влизам в числото на привържениците на някоя религия. *Българският народ прие християнската вяра през 865 година.* **3.** Посрещам гости у дома си на имен ден или на някакъв друг празник и пр. *В дясна ръка с китка вита, | гости идат на честито: | тежки порти отворете, | благовестци приемете!* П. П. Славейков. *Ще приемам на имения си ден.* **4.** Давам подслон, оказвам гостоприемство някому. *Добри хора там ме приеха и сгряха.* Вазов. *Не мога да си ида аз, догде не почерпя приятеля си, който ме е приел и нагостил.* Йовков. **5.** Обикн. за лице, което заема отговорна длъжност в държавно учреждение, предприятие и под. — допускам при себе си посетители, за да преговарям с тях или да ги изслушам. *Разсилният излезе из стаята на чиновника и обяви: Няма да приема вече днес; утре елате.* Вазов. *Министърът прие делегацията.* **6.** За лекар — преглеждам болни. *Той ги приемаше в стаята си по двама по трима, изслушваше ги, изследваше болестите им, и им даваше билки.* Д. Немиров. *Днес лекарят приема от 3 до 6 часа.* **7.** Съгласявам се, скланям да направя нещо, което ми предлагат. *Боримечката прие на драго сърце новата мисия.* Вазов. *Вие, знам, няма да приемете да пиете от шишето.* Йовков. *Той прие поста директор. Обущарят приема поръчки.* || Одобрявам, утвърждавам нещо чрез гласуване. *Мнението на Огнянова се одобри и прие едногласно.* Вазов. *Приехме резолюцията. Приеха закона.* **8.** Обикн. с отрицанието *не* — не понасям, не търпя. *Стомахът ми не приема никаква храна... Нямам и апетит...* К. Ламбрев. **9.** Придобивам, получавам някакъв вид, свойство. *Пейзажът наоколо се мени всеки миг. Безрадостен той приема различни форми.* Л. Стоянов. *Полето приемаше тайнствен вид.* Йовков. *Лицето на горския стражар прие лошо изражение.* Вазов. *Приемам тържествен вид.* **приемам се, приема се** *страд.* □ **Приемам парад** — за официално лице: пред мене минават в тържествен марш войскови части и граждани. **Приемам рапорт** (воен.) — изслушвам устен доклад. **Приемам светото причастие** — причастявам се.

приѐмане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* приемам *и от* приемам се.

приема̀тел[1], -ят, -я, *мн.* -и, *м. Остар.* Лице, което получава нещо, изпратено от другиго; получател. *Иванов случайно го тури в депешата и, следователно, тя нямаше да намери приемател, а щеше да бъде считена в София за мистификация.* Вазов.

приема̀тел[2], -ят, -я, *мн.* -и, *м.* Радиоприемник.

приема̀телен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който се отнася до приемане. *Приемателен пункт. Приемателни комисии. Приемателен протокол.*

приема̀ч *м.* Служебно лице, което приема стока, материали и др. от фабрика, завод, стопанство.

приѐмен, -мна, -мно, *мн.* -мни, *прил.* Който е определен за приемане. *Минуват в приемната стая и госпожата затваря след себе си вратата, за да не се чува шумът в кабинета.* Ал. Константинов. *Ах, добре, нека влезе в приемния салон.* Вазов. *Приемна зала. Приемен час.* □ **Приемен изпит** — изпит, на който се установява годността на някого да бъде приет в учебно заведение.

приемлѝв, -а, -о, *прил.* Който може да бъде приет, възприет. *Приемлив довод. Приемливо предложение.*

приемлѝвост, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* приемлив.

приѐмна *ж.* **1.** Стая, в която се посрещат гости; гостна. *След като бяха търсили за оръжия в другите стаи, заптиетата се опътиха и към приемната.* Величков. *Щом стигна в къщи, Евгени влезе направо, без да си изтрие обувките, и започна последователно да оглежда приемната, кабинета, спалнята.* Дим. Ангелов. **2.** Стая, в която се приемат посетители в учреждение, редакция и под.

приѐмник[1], *мн.* -ци, *м.* Лице, което продължава работата, службата на другиго. *Приемникът на Ивана Асена, Калиман I, роден от първата му жена, Ана; е малолетно десетгодишно момче.* Вазов.

приѐмник[2], *мн.* -ци, *м.* Радиоприемник.

приѐмница *ж.* Жена приемник[1].

приѐмничество, *мн.* няма, *ср.* Състояние или достойнство на приемник[1].

приѐмственост, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* Последователно приемане и развитие на някаква дейност. *Историческа приемственост. Приемственост в работата.*

прѝживе *нареч.* През живота на някого, преди смъртта му. *Но Александър от любов към Сара-Теодора обяви още приживе сина ѝ Иван Шишман за свой наследник.* Вазов. *Пишат ми, че още приживе той си е съставил сам своя епитафия.* П. П. Славейков.

призва̀н, -а, -о, *прил.* **1.** Който притежава големи способности, голям дар. **2.** Който е предопределен да извърши нещо. *Той бе един от малкото призвани | това, което иде, да възпеят.* П. П. Славейков. *Мнозина са звани, малцина са призвани.* Погов.

призва̀ние, *мн.* няма, *ср.* **1.** Способност към някоя дейност, работа и под. *И ако твоето призвание е да подготвяш войници за защита на отечеството, моето призвание пък е да уча децата и да сея просвета всред местното население.* Влайков. *Тя е една артистка с рядка дарба, по призвание артистка.* Вазов. **2.** Предназначение в живота; цел. *Какво ще стане в света, ако унищожим брака, фамилията, майката и отнемем на жената високото ѝ призвание.* Вазов.

призвѐзден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил. Поет.* Който се намира много високо, в небесата. *Далеко ще те отнеса: | отвъд най-смелата мечта. | Високо ще те изнеса: | на горда самота | в призвездния предел.* Яворов. *Весден по урви, върхове призвездни, | по карпи, из гори вървиш, блуждаеш.* Вазов. *И търся те и в тъмний мраз, и в зноя, | и в бездни, и в призвездни висоти.* Дебелянов.

призѐмен, -мна, -мно, *мн.* -мни, *прил.* За едноетажна сграда или етаж — чийто под е наравно със земята; партерен. *Училището беше до самата порта, ниска, приземна постройка.* Дим. Талев. *Тежката кола се задруса по паважа край стари здания, в чиито приземни етажи се мяркаха полуосветени дюкянчета.* К. Константинов.

призѐмие, *мн.* -я, *ср. Рядко.* Етаж, чийто под се намира наравно със земята; партер. *Преминахме по дългите коридори на училищното приземие към кабинета на командуващия.* П. Славински.

призѐтвам, -аш, *несв.*; **призѐтя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Взимам някого за зет у дома си. *Беше го обикнала чорбаджийската щерка Милена. ... Чорбаджията нямаше син и иска̀ да го призети, но Пелинко отказа.* Елин Пелин.

призѐтя. Вж. п р и з е т в а м.

прѝзив *м.* **1.** Зов, повик за извършване на нещо. *На всяка крачка, на всички посоки, по всички площи, по дърветата, на земята, по склоновете, на канарите, на дъски, на греди и картони, с камъни, шума, бои и пръст, — лозунги, възглаци, призиви!* Г. Караславов. **2.** (рус.). *Остар.* Лица, повикани едновременно на военна служба или служили в едно време; набор. *Цанко и другият бяха възрастни мъже, а третият е съвсем младо мамче, от последния призив.* Г. Райчев.

прѝзивен, -вна, -вно, *мн.* -вни, *прил. Книж.* **1.** С който се зове, призовава някой. *Това беше призивният вик, с който ние всякога, пръснати в някоя тъмна нощ, като заблудени птици се търсехме и се събирахме.* Йовков. *Но никой се на зов не отзова. | В мълчанието глухо прозвучаха | призивни думи, като в тъмна нощ | невидимий полет на птица плаха.* П. П. Славейков. *По едно време призивният празничен звън на черковната камбана изпълни нощта.* И. Волен. **2.** Който е свързан с повикване да отбие военната си служба, на военно обучение; донаборен. *Призивно свидетелство. Призивна възраст.*

призлѐе ми. Вж. п р и з л я в а м.

призля̀вам. Само 3 *л. ед.* **призля̀ва ми,** *несв.*; **призлѐе ми,** *мин. св.* призля̀ ми, *св., безл.* Става ми лошо, зле. *Русокосата, малко наперена Петрунка си излизаше някак огорчена, че Цочо не се и заглеждаше много в нея, но с твърдото решение да го спечели. И ето, на повърхността изплува Дота Вещицата. Като я видеше Цочо, като че му призляваше, но тя отдалече го заподпитва, някой път му каже много здраве от Петрунка, друг път му рече: — Има те булката, в сърцето те има. Голям грях ще сториш, ако не ѝ отвърнеш.* Кр. Григоров.

прѝзма *ж.* (гр.). **1.** *Геом.* Геометрично тяло с успоредни основи и три или повече плоски страни. *Тристенна призма. Права призма. Наклонена призма.* **2.** *Физ.* Тяло от прозрачно вещество, ограничено с две паралелни плоскости, което пречупва светлинния лъч и го разлага на съставните му цветове. *Оптическа призма.* □ **Гледам през призмата на** — гледам, възприемам не непосредно, а от особено гледище. *Природа жизнена, Цонка обичаше живота, който гледа-*

ще през призмата на младото си въображение ясен, розов. Вазов.

призматѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Който има форма на призма. *Призматична повърхнина.*

призна̀вам, -аш, *несв.*; **призна̀я**, -а̀еш, *мин. св.* призна̀х, *прич. мин. страд.* призна̀т, *св.* **1.** Не скривам, съобщавам някое свое действие, изказване или провинение. *Признавам престъплението си и чакам покорно вашите разпореждания.* Вазов. *Значи, ти се опита да изнудиш този селянин? — Признавам, г-н пристав.* Смирненски. **2.** Съгласявам се, че нещо е тъй както изглежда, както е направено. *Всички единогласно признаваха голямата промяна, станала у него.* Йовков. *Макар всички да признаваха, че Спиро Андреев не е човекът, който трябва да бъде съден като противодържавник, веднъж образувано, делото трябваше да следва фатално своя ход.* Дим. Ангелов. **3.** Приемам нещо като правилно, законно; зачитам. *Съвременната наука признава на жената еднакви способности с мъжа и равни права с него.* Вазов. **4.** Ценя способностите, дарбите на ня̀кого, зачитам заслугите му. *Говореше с лекота и тъй убедително, че всеки, който го слушаше, неволно признаваше превъзходството му.* Йовков. *Нашите славни битки в отечество България ги помни народът... Но ще кажете: днес кой ни зачита и ни признава тука?* Вазов. **5.** *Разг.* Одобрявам, приемам, смятам за най-добро. *Той вино не признаваше и пиеше само ракия.* Елин Пелин. **6.** Обикн. с отрицанието *не* и съкр. дат. форма на личн. местоим. Благодарен, признателен съм за сторено добро. *Мене на кра̀ по̀ ми е добре! На село по цял ден търчиш като кон, капнеш, и пак никой не ти признава.* Г. Караславов. *На тоя свят никой нищо не ти признава.* **признавам се, признаяа се** *страд.*

призна̀вам се, -аш се, *несв.*; **призна̀я се,** -а̀еш се, *мин. св.* призна̀х се, *св.*, *сред.* Признавам. *И поради това в Хаинбоаз никой не се признаваше за болен или ранен, освен когато беше явно, че не може да работи.* Г. Караславов.

призна̀ване, *мн.* -ия, *ср.* *Отгл. същ. от* признавам *и от* признавам се. *Признаването на ръководната роля на работническата класа се съпровожда със задължение за самата нея.* Г. Димитров.

прѝзнак, *мн.* -ци, *м.* Особеност, по която може да се определи, узнае нещо; белег, отличителна черта. *Еленът започна да показва признаци на умора. Той дишаше тежко и неговото сумтене изпълваше глутницата с нови сили.* Ем. Станев. *Лицето му стана бледно, виеше му се свят и често повръщаше, облян в студена пот. Това бяха признаци на остро отравяне с никотин у начинаещите.* Дим. Димов. *Красотата на чертите на лицето тъй често е признак на душевна красота и благородство.* Вазов. *В сърцето ѝ бе оживяла скрита мъка: вече втора година откакто бе омъжена, а още нямаше никакви признаци, че и тя ще стане майка.* Дим. Талев. *Никаква светлинка през резките, никакъв признак на живот.* Вазов. *Не дава признаци за живот.*

призна̀ние, *мн.* -ия, *ср.* **1.** Думи, с които се признава известна постъпка, действие, чувство и др. *Стар съм и не мога повече да му шетам... В това неочаквано признание на дяда Давида за слабостта и старините си Милан позна пак тая скрита и мълчалива мъка, която старецът от някое време насам носеше в душата си.* Йовков. *Разбрах на какви нови изтезания подлагаха тия нещастници, за да ги принудят навярно да направят признания.* Величков. *Александър прибърза да изтръгне от влаха признание, че той е бил Теодорино оръдие.* Вазов. || Постъпка, знак, с който се изразява нещо. *За пръв път той ѝ напива водата — това е първото нямо признание за любов.* П. П. Славейков. **2.** Оценяване на дарбите и заслугите. *Никога в историята на българския народ не е имало личност, окръжавана с такова общонародно признание и обич като вожд и учител на народа, ползуваща се с такава популярност всред всички народи в света — както личността на Георги Димитров.* Ст. Благоева. *Делото му получи всеобщо признание.*

призна̀телен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който изпитва или изразява благодарност за направена добрина, за оказана услуга, помощ и под.; благодарен. *Ще бъдеш ли поне признателна, | че те наситихме с събития | и те напоихме богато | с кръвта на хиляди убити.* Вапцаров. *Сърцето ѝ се изпълни с признателно вълнение, а очите ѝ със сълзи.* Вазов. *Признателно поколение. Признателна усмивка. Признателен поклон.*

призна̀телно. *Нареч. от* признателен.

призна̀телност, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* Чувство на благодарност за проявена добрина, направена услуга, оказана помощ и под. *Той само целуна с благоговейна признателност десницата му.* Вазов. *Признателност той не търсеше още — тя тъй много личеше във всичката тая радост и изненада на люляковчани.* Йовков.

призна̀я. Вж. п р и з н а в а м.

призна̀я се. Вж. п р и з н а в а м с е.

призова̀. Вж. п р и з о в а в а м.

призова̀вам, -аш, *несв.*; **призова̀,** -ѐш, *мин. св.* -а̀х, *св.* *Книж.* **1.** Зова при себе си; викам, повиквам. *Двамата от другарите ни ги нямаше още никакви... Изгърмяхме няколко пъти и свирнахме с рогът да ги призовем.* З. Стоянов. *Той... продължаваше да нарежда думи, да пее вече с издрезгавял глас, да призовава за празника преспанци заедно с камбанния звън.* Дим. Талев. || *Поет.* *Ръце простирам и не зная | кого с любов да призова.* Лилиев. *Призова ли дни светлосмирени, | гръмват бурц над тъмно море.* Дебелянов. *Бавно падат и се издигат белите крила, сякаш ръце, които отдалеч призовават и молят.* Йовков. **2.** *Прен.* Подканям някого да предприеме нещо, да действува. *Но таз вечер вие бъдете готови: | аз вас призовавам на бой.* Смирненски. *Оттам публично призовах и едните, и другите на съвместна борба против фашизма.* Г. Димитров. *Отечеството ни призовава.* Вазов. *Навсякъде към труд и дълг суров | историята днес ни призовава.* Н. Фурнаджиев. **призовавам се, призова се** *страд.*

призова̀ване, *мн.* -ия, *ср.* *Отгл. същ. от* призовавам *и от* призовавам се. *Призоваване на свидетели по делото.*

призо̀вка *ж.* Официално писмено известие за явяване в съд. *На другия ден заранта Иван Аспазиевич Дормидолски получи такава призовка от съдилището.* Вазов. *След два-три дена всички*

в Люляково знаеха, че Вълчан е дал Гроздана под съд ... Веднъж, тъкмо през ония дни, когато в кръчмата на Кьня ставаха големи веселби, той получи призовка. Йовков.

прѝзори *нареч.* **1.** Сутрин рано преди разсъмване; в зори. *Но ето, една сутрин рано, още призори, на горния вратник се тропва.* Влайков. *През една майска нощ в Словакия Павел се събуди призори и съзна, че войната свършваше.* Дим. Димов. *Обикновено той спеше дълбоко и се събуждаше призори, когато коридорите на затвора започваха да кънтят от стъпките на надзиратели и арестанти — прислужници.* Г. Караславов. || Днес или утре, рано преди разсъмване; в зори. *Призори Еньо стигна в града и за пръв път от вчера срещна живи хора.* Елин Пелин. *Приготви за утре една кола. Рано призори Евтим ще дойде, за да я подкара.* А. Гуляшки. *Безсъници все по-често отегчаваха нощите ѝ, а когато призори изпадаше в тревожна дрямка, стряскаше се в кошмарни бленувания.* Ст. Загорчинов.

прѝзрак, *мн.* -ци, *м.* **1.** Неясен, неоформен образ на някого или на нещо; видение, сянка. *Призраци ужасни, черни | вред му се изпречват, | и храстите оживяват, | пътя му препречват.* Вазов. *Възправен в небеса, намръщений Балкан | като че призрак се во далнини тъмнее.* П. П. Славейков. *В тъмнината се мяркаха мълчаливо и тайнствено човешки сенки като призраци.* Елин Пелин. **2.** Нещо въображаемо, което не съществува в действителност; видение. *Смъртта — ужасен призрак! В най-ранна възраст още | ... | ... един безимен страх | загнезден бе у мене.* Яворов. *Болният се мяташе в леглото си, стенеше и се мъчеше да прогони страшните призраци, които го нападаха неспирно.* Дим. Димов. *Лежа и виждам призрак в своя сън, | видение среднощно — там, навън.* Н. Хрелков.

прѝзрачен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* **1.** Който е подобен на призрак, на видение; едва очертан, лек, въздушен. *На юг, зад гористите ратове, ... се мержелееше вълшебно гърбът на Балкана, призрачен и неочъртаем в далечността.* Вазов. *Партизаните крачеха към обекта на нападението като дълга върволица от призрачни сенки.* Дим. Димов. **2.** Който е недействителен, нереален. *Имахме такава нужда да вярваме в най-призрачни надежди.* Величков. *Призрачна мечта.*

прѝзрачно. *Нареч. от* призрачен. *Фигурите на войниците се мяркаха призрачно в утринната мъглица.* Вежинов.

прѝзрачност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* призрачен. *Предметите губеха строгите си реални очертания и целият пейзаж добиваше странната призрачност на сън.* Йовков.

прии̇̀ждам, -аш, *несв.*; **придо̀йда,** -еш, *мин. св.* **придойдо̀х,** *прич. мин. действ.* придошъ̀л и придошѐл, -шла̀, -шло̀, *мн.* -шлѝ, *св.* **1.** За река, порой и под. — увеличавам водите си от дъждовете и тека буйно. *Реката прииждаше, мътните ѝ води заливаха дворовете.* Дим. Димов. || За морска вълна — издигам се при вятър, буря и заливам голямо пространство. *Морските вълни прииждаха с бучене и се разбиваха върху ронливия варовит бряг.* А. Каралийчев. **2.** Идваме мнозина, натрупваме се в голям брой. *Придойде голяма навалица.* || Само *мн.* и 3 *л. ед.* За люде — идваме мнозина след други или при други, които вече са дошли. *Камбаната биеше все така бързо и непрестанно ... и към дългата върволица на шествието ... прииждаха и последните закъснели жени и деца.* Елин Пелин. *Планините бяха пълни с мъже, въоръжени с всякакво оръжие, ... а всеки ден и всяка нощ прииждаха все нови борци от градовете и селата.* Дим. Талев. || *Обр. Прииждат облаци и бягат, | бучат лазурните вълни.* П. П. Славейков.

прии̇̀ждане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* прииждам. *При всяко прииждане на турци, четниците успяваха да улучат през бойниците си по неколцина от тях.* Дим. Талев. *Прииждане на реката.*

прии̇̀ска ми се. Вж. приисквам².

прии̇̀скам. Вж. приисквам¹.

прии̇̀сквам¹, -аш, *несв.*; **прии̇̀скам,** -аш, *св.* Почвам изведнаж да искам нещо или някого настоятелно, силно. *Потеглиха* (хайдутите) *през угарите и, колкото нощта ставаше сляпа, толкова Филчо се замисляше за премеждието, което му се случи край Еркене. Сякаш силен кърсердарин улови коня за краката и го дръпна надолу. — Да не го е поискала земята? Като не върви по правия път, то се знае, че ще пати.* К. Петканов. *Болната прииска вода.* **приисквам се, прииcкам се** *страд.*

прии̇̀сквам². Само 3 *л. ед.* **прии̇̀сква ми се,** *несв.*; **прии̇̀ска ми се,** *мин. св.* прииска̀ ми се, *св., сред.* Обзема ме силно желание за нещо; дощява ми се, прищява ми се. *Как се прииска на Янко да викне да запее или да се търколи на полянката, дето тревичките светеха и кротко се клатеха от вечерния планински ветрец.* Ем. Коралов. *Прииска ѝ се отново да се мушне в затоплените завивки, отново да се унесе в утринната просъница, да си помечтае.* А. Гуляшки.

прикадя̀. Вж. прикадявам.

прикадя̀вам, -аш, *несв.*; **прикадя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Кадя с тамян около нещо. *Майката прикади трапезата и облаци от благовонен дим заплуваха из трапезарията.* Вазов. *С бял тамян гробът прикадил, | с руйно го винце поприлял | и вощеница запалил.* П. Р. Славейков. **прикадявам се, прикадя се** *страд.*

прикадя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* прикадявам *и от* прикадявам се.

прика̀жа, -еш, *мин. св.* прика̀зах, *св. Нар.* Казвам, разказвам. *Прикажи ми, моля ти се, бабо, как стана всичко това. Много ще ти бъда благодарен.* Влайков. *Като видяха циганки, | че се Петкана запряла, | между себе си думаха: | ... | „Я хайде да ѝ прикажем, | че ѝ свекърва душманка!"* Нар. пес.

прѝказ, *мн.* няма, *м. Нар.* Обикн. в съчет. **за чудо и приказ** — за учудване и приказване. *Да видиш сватба, да видиш приказ!* Каравелов. *Нашите патила са за чудо и приказ.* Влайков. *Новата църква беше за чудо и приказ.* Дим. Талев.

прика̀звам, -аш, *несв.* **1.** Изказвам с думи мисли, чувства или желания; говоря. *Ти не мислиш какво приказваш, бе синко!* Елин Пелин. *Пъргаво и работно чедо е. Приказва сладко и разумно.* Влайков. **2.** Водя разговор, разговарям. *И без да каже сбогом на дружината, тръгна*

към града, като продължаваше да приказва ниско със заптието. Вазов. *Той ходеше от маса на маса, приказваше с всички, пиеше с всички.* Йовков. *Не ни е говорил, дядо: той с нас много-много не приказва. Все с консулите има работа.* Ал. Константинов. ‖ Говоря нещо лошо за някого; злословя. *Срам ме е като слушам какво приказват хората за тебе.* Йовков. *Какво приказват, стрино? Наистина ли татко е взел парите на дядо?... — Дрънкат си хората.* Елин Пелин. 3. Съветвам някого за нещо; увещавам, говоря. *Той често приказваше на Бръчкова.* Вазов. *Ела у дома. Има много нещо да ти приказвам.* Елин Пелин. 4. *Разг.* За чужд език — владея устно. *Де ще те познавам, ефенди? Приказваш като нас: от агите има много да приказват по нашему.* Йовков. *На какъв език приказваше?* Вазов. 5. *Разг.* Уговарям нещо, съгласявам се за нещо. *Подметките струват не 75, а 85 лева. Тъй приказвахме.* Йовков. **приказвам се** *страд.* и *безл.* *Стоеше и си мислеше кое от всичко туй, що се приказва из село, може да е истина и кое не.* Йовков. ☐ **Не си приказваме** (разг.) — не сме в добри отношения, сърдити сме. *Но на̀, хаджият се докачил и от петнайсет години не си приказват с дядя Давидка.* Вазов.

прика̀зване *ср. Отгл. същ. от* приказвам *и от* приказвам се. *Както в приказването младата невяста беше свободна и сладка, така и в шътнята се показа лека и пъргава.* Влайков. *Повикаха в общината най-добрите майстори строители и дърводелци. Нямаше много за приказване — събраните пари за новата църква не стигнаха.* Дим. Талев.

прѝказен, -зна, -зно, *мн.* -зни, *прил.* 1. Необикновено красив, недействителен, фантастичен. *Тя съществуваше в нашето детско въображение като далечна, всемогъща и непостижима вълшебница, която живее някъде си в някакъв приказен град и държи сметка за всички наши добри и лоши постъпки.* Елин Пелин. *Самата поляна беше обрасла с буйна трева и чудно хубави ароматични горски цветя, които образуваха огромен и приказен пъстър килим.* К. Ламбрев. *Възбуденото ми въображение рисуваше страшни и приказни картини.* Влайков. 2. Много голям, неизмерим. *Когато мислеше, че ще падне и в неговата ръка нещо от приказните пари на баща му, на широката му душа не тежаха грижи.* Елин Пелин. *Приказни богатства.* 3. Присъщ, характерен за народната приказка. *Приказен стил. Приказен жанр.*

прѝказка *ж.* 1. Художествен разказ, обикн. от народното творчество, в който действителното е примесено с фантастичното. *Всеки знае приказката за оня болен цар, комуто един мъдрец ... казал, че ще оздравее, ако облече ризата на някой щастлив човек.* Величков. *Аз слушах вълшебните приказки на пастирите.* Елин Пелин. *Чуй как стене гора и шума, | чуй как ечат бури вековни, | как нареждат дума по дума — | приказки за стари времена | и песни за нови теглила.* Ботев. *Тая тишина подействува и върху нас и ние, сгушени едно до друго, започнахме приказки за змейове и вампири и чакахме да ни извикат майките ни.* Ст. Чилингиров. *Фантастични приказки. Хумористични приказки.* 2. *Нар.* Приказване, разказване. *Скъп беше на приказки хаджи Драган и направо ги попита какво ги носи при него.* Йовков. *Хорските приказки ѝ се виждаха глупави и като че не се отнасяха до нея.* Елин Пелин. *Доде изкараш приказка от устата му, ще прогърми и ще завали!* Йовков. *На приказки няма насита.* Погов. *Много приказки на воденица.* Погов. ☐ **Големи приказки** (разг.) — хвалба, самохвалство. **(Гдѐто) има една приказка** (нар.) — както се казва. *Ето, замисля се той, спомня си как я купи тази нива и се усмихна. Късмет Насила му я тикнаха в ръцете, дето има една приказка.* Г. Караславов. *Нали има приказка: доде кукувицата не клъвнела крушово листо, не закукувала.* Йовков. **На (сладки) приказки** (разг.) — на (приятен) разговор. *Старите жени носеха възглавници. Насядаха до плетищата на сладки приказки.* К. Петканов. **Не ми е до приказки** (разг.) — не ми се приказва. *Не бе му до приказки тая вечер, и то на публично място... Той бе стъпил тук по-скоро да чуе, да купи нещо, дето се казва.* Кр. Григоров. **Отварям приказка** (разг.) — заговарям. *Отдалеч той отваря приказка за туй, за онуй, споменава за Велико кехая и най-после заговорва за Рада.* Йовков. **От приказка на приказка** (разг.) — от дума на дума. *От дума на дума, от приказка на приказка Вькрил и Кръстьо заговориха на любимата войнишка тема — за маршрута към фронта.* Г. Караславов. **Празни приказки** (разг.) — безсмислени, неверни думи. *Понякога, вечер, майка ѝ наминаваше към Юрталанови и се мъчеше да я утеши. Севда слушаше тези празни приказки, понякога мили, гальовни и тъжни, понякога строги, заповеднически и натъртени.* Г. Караславов. **Само да се намеря на приказка** (разг.) — казвам нещо само за да приказвам. *Гледай го ти накъде го завъртя! — каза майстор Томан не толкова разсърден, колкото обиден. — Та кой казва, че трябва да скръстим ръце? Та и скръстили ли сме ръце, а? Или да се намираш само на приказки!* Дим. Ангелов. **Хорски приказки** (разг.) — одумки, клюки. *След обеда Велика поиска да отидат на роднините на гости. Всички трябваше да я видят с Дима и да разберат, че хорските приказки са злобни измислици на завистници и лоши уста.* К. Петканов.

приказлѝв, -а, -о, *прил.* Който обича да приказва. *Кака Гинка,... приказлива, хлевоуста и лудичка,... забавяваше гостите с шеги и подигравки.* Вазов. *Той не бе някогашният весел, жизнерадостен и приказлив Павел.* Елин Пелин. *Като никога, той бе развеселен и приказлив.* Влайков.

приказлѝвост, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* приказлив. *Дали зарад нейната приказливост и за грижливото ѝ внимание, или пък зарад разумността и голямата ѝ опитност, всички жени от махалата... много зачитат мама и много я търсят.* Влайков.

прѝказно. *Нареч. от* приказен. *Беше приказно хубаво.*

прика̀нвам, -аш, *несв.*; **прика̀ня,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Повиквам някого да дойде при мене; призовавам. *Ще сложат възглавници и ще ни приканят да седнем.* Влайков. *Пристигна, конче отседла, | майка го в къщи отведе, | на сладки гостби прикани | и на Димитра задума.* Ц. Церковски. 2. Каня някого да извърши нещо; подканям. *Комитетът приканва всички честни люде*

в света да издигнат гласа си в защита на мира. **приканвам се, приканя се** *страд.*

прика̀нване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* приканвам *и от* приканвам се.

прика̀ня. Вж. приканвам *и* приканям.

прика̀ням, -яш, *несв.*; **прика̀ня,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Приканвам. *Със думи, друже, медени | приканяш ме да пея.* П. Р. Славейков. **приканям се, приканя се** *страд.*

прика̀няне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* приканям *и от* приканям се.

прика̀пвам, -аш, *несв.*; **прика̀пя;** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Почвам внезапно и за кратко време да капя. *Щом прикапа дъжд, всички се разбягахме.*

прика̀пване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* прикапвам *и от* прикапвам се.

прика̀пя. Вж. прикапвам.

прика̀рам. Вж. прикарвам.

прика̀рвам, -аш, *несв.*; **прика̀рам,** -аш, *св.* С каране приближавам нещо до определено място. *Прикарах колата до вагона.* **прикарвам се, прикарам се** *страд.*

прика̀рване *ср. Отгл. същ. от* прикарвам *и от* прикарвам се.

прикача̀. Вж. прикачам *и* прикачвам.

прика̀чам, -аш, *несв.*; **прикача̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Прикачвам. **прикачам се, прикача се** *страд.*

прика̀чане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* прикачам *и от* прикачам се.

прика̀чвам, -аш, *несв.*; **прикача̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* **1.** Закачвам нещо към друго. *Тогава цар Асен, за да насърчи войската, заръча да прикачат на копие хартията, над която се бяха клели той и Кир Тодор.* Вазов. *Прикачиха още два вагона към влака.* **2.** *Прен. Неодобр.* Измислям прякор, име и др.; лепвам. *Колчо изреди до край калугериците, като им прикачваше противоположни епитети на техните истински качества.* Вазов. *Той ликуваше, като да е спечелил цяло богатство, когато успееше да прикачи на турците някой по-силен епитет.* Величков. *На черния жребец, заради лошия му нрав ..., прикачваха само лоши имена.* Йовков. **прикачвам се, прикача се** *страд.*

прика̀чване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* прикачвам *и от* прикачвам се.

прикачва̀ч *м.* Работник, който прикачва вагони или земеделски машини към двигател. *Кои от вас са орали с трактори? — запита той, като поотделно оглеждаше всеки един от трактористите и прикачвачите.* А. Гуляшки.

прикквича̀. Вж. приквичавам.

приквича̀вам, -аш, *несв.*; **приквича̀,** -йш, *мин. св.* -а̀х, *св.* Внезапно и за кратко време почвам да квича или квича от време на време. *Свинята приквича. Кучето приквичава и млъква.*

приквича̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* приквичавам.

прикипя̀. Вж. прикипявам.

прикипя̀вам. Само 3 *л. ед.* **прикипя̀ва ми,** *несв.*; **прикипѝ ми,** *мин. св.* прикипя̀ ми, *св., безл.* Изведнаж ме обхваща силно негодование. *Нему му прекипяваше, но той се силеше да не избухне.* Вазов.

прикипя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* прикипявам.

прикла̀д *м.* (рус.). Долната широка дървена част на пушка. *Ловният надзирател пушеше мълчаливо, с ръка сложена върху приклада на карабината.* Ем. Станев. *Те лежаха върху прикладите на пушките си без да говорят, без да пушат.* Йовков.

приклада̀. Вж. приклаждам.

прикла̀ждам, -аш, *несв.*; **приклада̀,** -еш, *мин. св.* прикла̀дох, *прич. мин. действ.* прикла̀л, *св.* Слагам допълнително дърва на огън. **приклаждам се, приклада се** *страд.*

прикла̀ждане *ср. Отгл. същ. от* приклаждам *и от* приклаждам се.

приклѐкна. Вж. приклякввам.

приклѐщвам, -аш. *несв.*; **приклѐщя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Притискам, стягам като с клещи. **приклещвам се, приклещя се** *възвр., страд.* и *сред.*

приклѐщване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* приклещвам *и от* приклещвам се.

приклѐщя. Вж. приклещвам *и* приклещям.

приклѐщям, -яш, *несв.*; **приклѐщя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Приклещвам.

приклѐщяне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* приклещям *и от* приклещям се.

приклю̀ча. Вж. приключвам.

приклю̀чвам, -аш, *несв.*; **приклю̀ча,** -иш, *мин. св.* -их, *св. Книж.* **1.** Довеждам нещо до края; завършвам, свършвам. *Председателят приключи разпита на обвиняемите някак набързо.* Дим. Талев. **2.** Свършвам, завършвам. *Двамата се разделиха и Евгени побърза да отиде на лекарската конференция, която трябваше да приключи до обед.* Дим. Ангелов. **3.** *Остар. Рядко.* Слагам, прибавям нещо към друго. *Приключвам ти тука изрязана от в. „Славянин" една сатира.* Вазов. **4.** Правя равносметка, баланс. *Приключвам сметките. Приключвам изчислението.* **приключвам се, приключа се** *страд.* и *сред.*

приклю̀чване *ср. Отгл. същ. от* приключвам *и от* приключвам се. *Приключване на войната.*

приключѐние, *мн.* -я, *ср.* Необикновена случка, която става неочаквано, непредвидено; авантюра. *От ранни години той усети в себе си наклонност към приключения и волен живот по поляни и планини.* Вазов.

приключѐнски, -а, -о, *прил. Книж.* В който се описват приключения; авантюристичен. *Приключенска литература. Приключенски филм.*

прикля̀квам, -аш, *несв.*; **приклѐкна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* **1.** Клякам до нещо. *Домъква дисагите си, приклякva над тях, гърбом към стопаните, и донася на трапезата две чушки.* Ал. Константинов. **2.** Клякам леко или за кратко време. *Христо, с дръпната назад глава, рипаше с пъргави стъпки, приклякваше в странц и не се умаряше.* К. Петканов. *Някои приклякват на колене, някои остават прави.* Йовков.

прикля̀кване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* приклякввам.

прикова̀. Вж. приковавам.

приковàвам, -аш, *несв.*; **прикова̀,** -ѐш, *мин. св.* -àх, *св.* **1.** Заковавам нещо към друго. *Той прикова две летви във форма на печатна буква Т.* Г. Райчев. **2.** *Прен.* Заставям някого да стои на едно място, не му давам възможност да се движи. *Но раната на Огнянова заздравяваше полека и приковаваше на едно място тая жива и нетърпелива натура.* Вазов. *Болестта не само че не го оставяше, а все повече го приковаваше към леглото.* И. Волен. ‖ Насочвам неподвижно поглед, очи продължително в една точка; втренчвам. *Хаджи Евтим го не слушаше, а беше приковал погледа си към вратата.* Вазов. *Той беше приковал очи към председателя на съда и от време на време изваждаше ръка от джоба си.* Елин Пелин. *Ах, летете ескадрони! В устрема ви милиони / погледи са приковани със надежда и любов.* Смирненски. 3 *Прен.* Силно привличам, изцяло завладявам. *В миг той прикова всички погледи, спечели всички симпатии.* Вазов. *Излизаше на катедрата и аудиторията притихваше. Умееше да прикова вниманието на слушателите.* А. Гуляшки. **приковавам се, прикова се** *страд.* и *сред.* ◻ **Приковавам на позорния стълб** (книж.) — публично заклеймявам някого като престъпник.

приковàване *ср. Отгл. същ. от* приковавам *и от* приковавам се.

прикомандиро̀вам, -аш, *несв.* и *св.* Командировам при някого или при нещо временно. *Прикомандироваха го от Софийския съд във Варненския.* **прикомандировам се** *възвр.* и *страд.*

прикомандиро̀ване *ср. Отгл. същ. от* прикомандировам *и от* прикомандировам се.

прикосновѐние, *мн.* -я, *ср. Книж.* **1.** Леко докосване, допиране до някого или до нещо. *Роклята ѝ се долепяше до коляното на Бранков: това прикосновение произведе тръпки по цялата му снага.* Вазов. **2.** Само *ед.* Отношение към някого или нещо; допирна точка. *Нашата природа не може да изтърпи прикосновението с другия мир.* Вазов.

прико̀ткам. Вж. п р и к о т к в а м.

прико̀тквам, -аш, *несв.*; **прико̀ткам,** -аш, *св.* С коткане умирявам или привличам при себе си. *Аз ще мина най-напред; кучетата ме познават — да ги прикоткам.* Вазов. *Тя повика сестричката си в гостната,... обеща да ѝ изплете чорапи за зимата, попита я какви ги иска — сиви или шарени, разприказва я, прикотка я.* Г. Караславов. **прикотквам се, прикоткам се** *страд.* и *сред.*

прико̀тквание *ср. Отгл. същ. от* прикотквам *и от* прикотквам се.

прикрѐпвам, -аш, *несв.*; **прикрепя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* **1.** Поставям, намествам нещо да стои неподвижно към друго нещо; закрепявам. *Най-отдолу в пакета беше останал някакъв календар... Игнат го прикрепи с един гвоздей на стената.* Кр. Велков. **2.** Придържам някого или нещо да не падне. *Той почти падна на стола. Мама, която стоеше в недоумение до сега, спусна се към него и го прикрепи.* Ст. Чилингиров. **прикрепвам се, прикрепя се** *страд.* и *сред.* *Вечерта срещу празника вратите на всяка къща и на всяка сграда широко се отварят, окичват се със зеленина, а на праговете се прикрепват запалени свещи.* Йовков.

прикрѐпване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* прикрепвам *и от* прикрепвам се.

прикрепя̀. Вж. п р и к р е п в а м, п р и к р е п я в а м *и* п р и к р е п я м.

прикрепя̀вам, -аш, *несв.*; **прикрепя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Прикрепвам. **прикрепявам се, прикрепя се** *страд.* и *сред.*

прикрепя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* прикрепявам *и от* прикрепявам се.

прикрѐпям, -яш, *несв.*; **прикрепя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Прикрепвам. **прикрепям се, прикрепя се** *страд.* и *сред.*

прикрѐпяне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* прикрепям *и от* прикрепям се.

прикрѝвам, -аш, *несв.*; **прикрия̀,** -йеш, *мин. св.* прикрѝх, *прич. мин. страд.* прикрѝт, *св.* **1.** Поставям нещо пред или върху някакъв предмет, за да не се вижда напълно предметът; покривам, затулвам, забулвам. *Булките слушаха внимателно, после се сепнаха и се позасмяха, като прикриваха усмивките си с ръка.* Йовков. *Той дълго гледа подир момичето, което се затули зад храстите, като прикриваше голите си обли крака.* Елин Пелин. ‖ Стоя като преграда пред нещо и преча да се вижда добре; закривам, притулвам. *Дона приседна край храстите, които прикриваха входа на подземната колиба.* Дим. Талев. **2.** *Прен.* Правя да не се узнае, разбере нещо; скривам потулвам. *Найда не прикрива огорчението и сълзите си.* А. Каменова. *Детето им растеше здраво и хубаво. Младият баща му се радваше с цялото си сърце, но прикриваше радостта си.* Дим. Талев. *Прикривам недостатъците си. Той прикри целите и намеренията си.* **3.** Защищавам войскова част с действията на друга войскова част. *Кърррррр! — пееше самотната картечница на самотния неизвестен герой, останал да прикрива отстъплението на дружината.* Вежинов. **прикривам се, прикрия се** *възвр., страд.* и *сред.* *В пет и половина часа Янко тръгна все покрай реката, като се прикриваше под върбите.* Ем. Коралов. *Той* (главният прокурор) *долавяше, че, когато желае, тя може умело да се прикрива.* Г. Караславов.

прикрѝване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* прикривам *и от* прикривам се. *Пак го пратили на служба в Емен, в наказание за прикриването в Цариград и препращането бежанци от панагюрското въстание.* Вазов. *Никога не трябва да забравяме, че не замазването и прикриването на слабостите и недостатъците, а тяхното открито признаване и решително отстранение е гаранция за успеха на нашето общо народно дело.* Г. Димитров.

прикрѝт, -а, -о. **1.** *Прич. мин. страд. от* прикрия. **2.** Като *прил.* — а) Който не се вижда, който е закрит, затулен. *В едно прикрито място той седна да почине и да помисли въз положението си.* Вазов. б) *Прен.* Потаен, скрит. *Тъкмо защото беше мълчалив и прикрит, той спря върху себе си вниманието ѝ.* И. Волен.

прикрѝтие, *мн.* -я, *ср.* **1.** Предмет, зад който може да се скрие някой, или място за защита от нападение. *Турците продължаваха да се спущат предпазливо и да се настаняват зад камъните на урвите и зад прикрития.* Вазов. *Ти, Митко, внимавай... Знай, че всяка трапчинка и всеки камък може да ти бъде добро прикритие.* М. Марчевски. **2.** *Воен.* Военна част, поде-

ление, което защищава някого или нещо. *Бях — започна той — заедно с взвода си прикритие на една батарея.* Йовков.

прикрѝто *нареч.* Скрито, тайно. *Той искаше да отмъсти, но прикрито.* Вазов.

прикрѝтост, -ттà, *мн.* -и, *ж. Отвл. същ. от* прикрит.

прикрѝя. Вж. прикривам.

прикротя̀. Вж. прикротявам.

прикротя̀вам, -аш, *несв.*; **прикротя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св. Рядко.* Правя някого да стане кротък, тих; укротявам, усмирявам. *Началникът молеше попа да излезе да се оправи, да прикроти народа.* Вазов. **прикротявам се, прикротя се** *страд.* и *срѐй.*

прикротя̀ване *ср. Отгл. същ. от* прикротявам *и от* прикротявам се.

прикря̀кам. Вж. прикряквам.

прикря̀квам, -аш, *несв.*; **прикря̀кам,** -аш, *св.* Почвам изведнаж силно да крякам или крякам от време на време. *Прикрякаха гъски в съседния двор. Прикряква ято гарвани и отлита.*

прикря̀кване, *мн.* -ия, *ср. Отгл същ. от* прикряквам.

прику̀кам. Вж. прикуквам.

прику̀квам, -аш, *несв.*; **прику̀кам,** -аш, *св.* 1. Почвам изведнаж да кукам или кукам от време на време. 2. *Диал.* Прилъгвам, примамвам, приласкавам дете да се усмири

прику̀кване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* прикуквам.

прикупу̀вам, -аш, *несв.*; **прику̀пя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Купувам нещо и го прибавям към купеното; докупувам. *Зехме да прикупуваме и нивици.* Влайков. **прикупувам се, прикупя се** *страд.*

прикупу̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* прикупувам *и от* прикупувам се.

прику̀пя. Вж. прикупувам.

прикъ̀там. Вж. прикътвам.

прикъ̀твам, -аш, *несв.*; **прикъ̀там,** -аш, *св. Нар.* Поставям нещо на скрито място; скътвам. *Много от жените се нахвърлиха въз ковчезите си, извадиха нанизите си и ги прикътаха на по-сигурно място из къщите си.* Н. п. Филипов. ‖ *Разш.* Дигам нещо настрана, за да го запазя; опазвам. *Роднините му прибраха и прикътаха което му бе останало от баща и майка.* **прикътвам се, прикътам се** *страд.*

прикъ̀тване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* прикътвам *и от* прикътвам се.

прикя̀, *мн.* няма, *ж.* (нгр.). *Диал.* Дар, който невестата донася в къщата на мъжа си; придан, чеиз. *На втората неделя след панаира Лазар и Ния отидоха да живеят в новата си къща. Пренесли бяха преди това някои вещи и всичко, що бе донесла Ния у Глаушеви като прикя.* Дим. Талев. *Мита е още малка: едвам сега майци отмяна на ръце да стане, прикя да си изтъче.* П. Ю. Тодоров.

прила̀гам, -аш, *несв.*; **прило̀жа,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Слагам нещо към друго; прибавям. *Чиновникът просто молеше да му се разреши отпуск по болест, като прилагаше и медицинско свидетелство от местния лекар.* Св. Минков. 2. Служа си с нещо, употребявам. *Той тъй добре усвои и изучи уроците на инженера, тъй майсторски ги прилагаше и доразвиваше и от себе си вече, че не само засили търговията си, но тъкмо сега спечели най-голямата си слава.* Йовков. **прилагам се, приложа се** *страд.*

прила̀гане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* прилагам *и от* прилагам се.

прилага̀телно, *мн.* -и, *ср. Грам.* Дума, която се прилага към съществително, за да означи някой негов признак (белег, качество, свойство) и се изменя по род и число.

прила̀звам, -аш, *несв.*; **прила̀зя,** -иш, *мин. св.* -их. *св.* С лазене достигам, доближавам се до нещо долазвам. *Той скочи като ужилен, прегледа пушката си и прилази по-близу с намерение да чуе накъде се те гласят да тръгнат.* Ц. Церковски.

прила̀зване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* прилазвам.

прила̀зя. Вж. прилазвам.

прила̀йвам, -аш, *несв.*; **прила̀я,** -аеш, *мин. св.* прилàях, *св.* Почвам изведнаж да лая или лая от време на време.

прала̀йване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* прилайвам.

приласка̀вам, -аш, *несв.*; **приласка̀я,** -аеш, *мин. св.* приласках, *св.* Проявявам нежност, ласки към някого. *Павел я не помилва и не приласка.* Елин Пелин. *Ти сбираш хиляди копнежи / в бетоненото си сърце; / сгрей ги, приласкай ги нежно, / обвий ги с своите ръце!* Вапцаров. **приласкавам се, прилаская се** *страд.*

приласка̀ване *ср. Отгл. същ. от* приласкавам *и от* приласкавам се.

приласка̀я. Вж. приласкавам.

прила̀я. Вж. прилайвам.

прилѐгна. Вж. прилягам.

прилежа̀ние, *мн.* няма, *ср.* Добросъвестно, грижливо, усърдно и много старателно отнасяне към работата. *Той проявява голямо прилежание в учението.*

прилѐжен, -жна, -жно, *мн.* -жни, *прил.* Който проявява прилежание; усърден. *Прилежен ученик.*

прилѐжно. *Нареч. от* прилежен. *Повечето ръкописи бяха писани с молив; имената на авторите им бяха прилежно изстъргани.* Вазов.

прилѐжност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* прилежен. *Учители му* (на Микел Анджело) *са били най-великите стари и нови художници, възторгвал се е от тях, изучавал ги е с най-голяма прилежност, но не е искал да прилича на никого от тях и е оставал във всичко оригинален.* Величков.

прѝлеп *м.* Дребен бозайник, подобен на мишка, с големи ципести криле. Vespertilio murinus. *Прилепи прелитаха безшумно под стрехите.* Йовков. *Всичко напомняше за смърт и разрушение. Под стрехите на сградите се криеха бухали и прилепи.* Ст. Загорчинов.

прилѐпвам[1], -аш, *несв.*; **прилепя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* 1. Лепя нещо върху друго. *Той с разтреперана ръка одра бялата половина от хартийката, прилепи я на камъка и надраска там няколко думи.* Вазов. *Стани, стани, Стоенчо, не плачи, .. иди и по-скоро донеси две вощенички, запали и ги прилепи на дървото.* Блъсков. 2. Плът-

но допирам нещо до друго. *Тачката пристъпи още по-отблизу до Гроздан и почти прилепи лицето си до неговото.* Йовков. *Двете момченца стояха в коридора, прилепили до смачкване нослетата си о стъклата на един прозорец, и гледаха навън.* Ем. Станев. **прилепвам се, прилепя се** *страд.* и *сред. Човекът се прилепи плътно до колата и погледна вътре.* Л. Стоянов. *Високият с подпухналото лице се прилепи до стената и зачака с изваден пистолет, готов за стрелба.* Дим. Димов.

прилѐпвам², -аш, *несв.*; **прилѐпна**, -еш, *мин. св.* -ах, *св.* **1.** Плътно се допирам до повърхността на нещо. *Той бе облян с пот, от който прилепваха до високото му чело китки от кестенявата му коса.* Вазов. *А челцето ѝ го беше побил ситен пот като роса, от който бяха прилепнали две-три малки пашкулчета от косата ѝ.* Влайков. *Върбата рекла на пълзящия трънак: | — Защо си толкоз опак?... На човешкий крак | защо така прилепваш злобно?* Михайловски. *Устните му бяха тъй засъхнали, че не прилепваха.* К. Петканов. **2.** *Разг.* За дрехи, обуща и под. — плътно прилягам, лежа добре. *Ръкавите плътно прилепнаха до китките на ръцете, така че да не влиза вода и да не излиза въздух.* А. Каралийчев.

прилѐпвам се, -аш се, *несв.*; **прилепя̀ се**, -йш се, *мин. св.* -йх се, *св.*, *сред. Разг.* Свиквам с някого, привързвам се. *Добре, ама жената свикна с нас, пък и децата се прилепиха о нея, като да им беше съща майка.* Йовков. *Стоян Глаушев доста време живя между преспанци като чужда птица в чуждо ято... Но, въпреки огорченията и разочарованията, които му поднасяше новият му живот, той се прилепваше все по-плътно към него.* Дим. Талев.

прилѐпване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* прилепвам¹, прилепвам² *и от* прилепвам се.

прилѐпна. Вж. п р и л е п в а м².

прѝлепов, -а, -о. *Прил. от* прилеп. *Прилепови криле.*

прилепчѝв, -а, -о, *прил. Нар.* За болест — който се предава от един на друг; заразителен, прихватлив. *Болестта не беше прилепчива (тъй беше казал докторът) и леша на Комура го извлякоха и оставиха на поляната.* Йовков.

прилепчѝвост, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* прилепчив.

прилепя̀. Вж. п р и л е п в а м¹ *и* п р и л е п я м.

прилепя̀ се. Вж. п р и л е п в а м с е.

прилѐпям, -яш, *несв.*; **прилепя̀**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Прилепвам. **прилепям се, прилепя се** *страд.* и *сред.*

прилѐпяне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* прилепям *и от* прилепям се.

прилетя̀. Вж. п р и л е т я в а м *и* п р и л и т а м.

прилетя̀вам, -аш, *несв.*; **прилетя̀**, -йш, *мин. св.* -я̀х, *прич. мин. действ.* прилетя̀л, -а, -о, *мн.* прилетѐли, *св.* Прилитам. *Птичка мила пъстрокрила | скоро прилетява.* Яворов. ‖ *Обр. Каблешков толкова пъти беше говорил за някаква тайнствена армия, готова да прилети в уречения час.* Вазов. *Един непознат войник като стрела прилетя на кон и слезе пред квартирата на дружинния командир.* Йовков.

прилетя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* прилетявам.

прилѐя. Вж. п р и л и в а м.

прѝлив *м.* **1.** Временно повишаване равнището на водата в океаните и моретата, което се повтаря периодически. *Противоп.* отлив. *За последен път пред нозете ми приливът залива скалата.* Багряна. **2.** *Прен.* Натрупване, нахлуване, нарастване, подем на нещо. *В миг уплашен спира коня, но наново той догоня | стъпките на ескадрона, в общий прилив устремен.* Смирненски. *Боят, усилен от прилива на нов ентусиазъм, закипя във всичката си гороломна сила.* Вазов. *Отново почувствува прилив на необикновена сила, очите му загоряха, трескаво и бързо в ума му зрееше вече смел и опасен план.* Йовков. *Прилив на кръв в главата.*

прилѝвам, -аш, *несв.*; **прилѐя**, -ѐеш, *мин. св.* прилѐях, *прич. мин. действ.* прилѐл, -а, -о, *мн.* прилѐли, *прич. мин. страд.* прилѐт, -а, -о, *мн.* прилѐти, *и* прилѐн, -а, -о, *мн.* прилѐни, *св.* Наливам още към нещо друго; доливам. *И бобът не можа да се довари, като нямаше вода да му прилеят.* Нар. прик. *Прилей още малко вино в шишето.* **приливам се, прилея се** *страд.*

прилѝване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* приливам *и от* приливам се.

прѝлика, *мн.* няма, *ж.* Сбор от качества на лице, предмет или явление и под., които напомнят друго познато лице, явление и под.; подобие. *Знаете ли кое ме учудва? Голямата му прилика с мъжа на сестра ми, както го видях на портрета в Казалар.* Вазов. *Голямата прилика между нея и Сарандовица изведнъж се хвърляше в очи.* Йовков. *Той млъкна и повдигна високомерно глава, при което приликата с баща му стана още по-голяма.* Дим. Димов. *Има голяма прилика. Няма никаква прилика.*

прилѝка, *мн.* няма, *ж. Нар.* Съгласуваност с добрите нрави; приличие. *Той захваляше Цонка, че се е оженила... Истина е, че не попита, както му беше приликата, но, като си е харесала мъж, нека бъдат честити.* Вазов. *Начело им станеника: | той ги стани, той ги води | не току-така на сгоди, | а където е прилика — | и където подобава | с песни да се слави слава!* П. П. Славейков. □ **Лика прилика** (нар.) — за лица, които напълно си приличат, подхождат едни на други. *Аз ща, мамо, да си зема | Радула, севда голяма, | че сме лика и прилика, | кат две стръкчета иглика.* Вазов. **Прилика му е** (нар.) — За лице, което подхожда, отговаря по характер и качества на някого. *Дето седне, дето стане | пуста майка и захване: | „Тебе, синко, е прилика, | чуй, съседкина Велика".* Яворов. *Ще земем на Колча момиче дето да му е прилика — да е хубавичко, да е младичко, една току-що разцъфтяна пъпка.* Влайков.

прилѝстник, *мн.* -ци, *м. Бот.* Малко листенце или люспа, която се намира в основата на листната дръжка.

прилѝтам, -аш, *несв.*; **прилетя̀**, -йш, *мин. св.* -я̀х, *прич. мин. действ.* прилетя̀л, -а, -о, *мн.* прилетѐли, *св.* С летене достигам при нещо. *Птиченцето прилетя до най-близкия клон на дървото.*

прилѝчам, -аш, *несв.* 1. Подобен съм на някого или нещо; наподобявам. *Той беше съвсем побелял човек, прав още, висок и по всичко приличаше на стар военен.* Йовков. *Боже, пък на кого съм се метнала! На никого в село не приличам: всички черни като циганки, аз руса като някоя самодива.* Елин Пелин. *Той приличал на дядо си Марко, а не на баща си, който бил кротък и слаб човек.* Дим. Талев. *Съгреших, отче Йеротее, проговори Викентий с пресекнат и глух глас, който приличаше на плач.* Вазов. 2. За дреха, накит и под. — обикн. с дат. форма на личн. местоимение: стоя добре, отивам някому. *Чакай, сега ще дода, — каза тя, после се обърна към Галчева: — приличат ли ми? Тия дрехи са на мама. Стоят ли ми хубаво?* Йовков *Колко би приличала царската корона на Тодорка!* В. Друмев. ‖ Подхождам, подобавам. *Това име ѝ се хареса много, то така му приличаше.* Елин Пелин. *И как всичко ѝ прилича; каже нещо — умно е, направи нещо — хубаво е!* Йовков. 3 *Безл.* Съгласно е с добрите нрави, прието е. *Доде ли у тях някоя роднина на гости, тя ще я посрещне както прилича и, ако няма майка ѝ, тя ще я разпита и разговори за всичко.* Влайков. *Ах, Ноне,..., какво направиха тате и Тошо... Сбиха се, Ноне, заварих ги, че се бият... Прилича ли на нашата къща, Ноне?* Йовков. *Не се наливай толкова с вино: не ти прилича.* Дим. Талев. **приличаме си** *взаим. Приличаха си едно на друго като близнаци.* Йовков. *Приличат си като две капки вода.* Погов. *Ако не си приличаха, не се ни обичаха.* Погов. ◻ **На какво прилича това! (това на нищо не прилича)** (разг.) — като израз на недоволство, възмущение: това е лошо, осъдително. *Хората плащат на някого да им върши нещо, па така му се не карат, а пък тук — на нищо не прилича!* Влайков.

прилѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* 1. Който е подобен, прилича на някого или на нещо. *В голямия вир... се къпеше Войка гола, бяла, прилична на преспа сняг, паднала от планината.* Елин Пелин. *Току над нас се издигаше висока камениста чука ..., прилична на голяма птица с отпуснати крила.* Йовков. 2. Който е съобразен с изискванията на приличието, на добрите нрави. *Прилично държание.* 3. Който е с хубав, приятен външен вид. *Ненко беше снажен, приличен и хубавец ергенин.* Влайков. *Чиновникът — учтив и приличен млад човек — бе едно от доверените лица на Кондоянис.* Дим. Димов. *Денковата къща — едничката в селцето по-прилична — на две ниски катчета, намазана с кал, с прозорчета,... беше отредена от селото да приеме високия гост.* Вазов. *Години наред живееха двете жени мъчен живот, но не останаха без залък хляб, без топливо и без прилична дреха.* Дим. Талев. 4. Който подхожда за случая. *Всичките затворници... наричаха Димитра войвода, комуто и отдаваха приличните почести.* З. Стоянов. *Прилично възнаграждение.*

прилѝчие, *мн.* няма, *ср.* Начин на държане, възприет от дадена обществена среда; вежливост, учтивост. *Приличието искаше да се приказва, за да не усетят гостите и най-малкото стеснение.* Йовков. ‖ Умереност, скромност. *Старата Глаушица и учителката често се счепкваха, макар и двете да пазеха приличие.* Дим. Талев.

прилѝчно *нареч.* 1. Съобразено с добрите нрави; възпитано, вежливо. *Ще се държиш прилично, па да пазиш чистота и да не цапаш.* Влайков. *Прилично ли е за едно момиче да стои да приказва насаме толкова време с ергените.* А. Каменова. 2. *Рядко.* Колкото е необходимо, достатъчно. *Отечество, не си ли достойно за любов? | Ти рай си — да: но кой те прилично оценява?* Вазов.

прилòжа. Вж. прилагам.

прилòжен, -жна, -жно, *мн.* -жни, *прил.* Който се използува за практически нужди в живота. *Приложно изкуство. Приложна химия. Приложни науки.*

приложèние, *мн.* -я, *ср.* 1. Само *ед.* Използуване, прилагане в практиката, в живота. *Има приложение. Няма приложение. Практическо приложение. Приложение на атомната енергия за мирни цели.* 2. Нещо, което се прилага към друго; притурка. *Това беше стара репродукция, навярно приложение на някое списание.* Г. Райчев. 3. *Грам.* Съществително име, което пояснява, определя друго име в изречението.

приложѝм, -а, -о, *прил.* Който може да бъде приложен, използуван в практиката, в живота.

приложѝмост, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* приложим.

прилошàвам. Само 3 *л. ед.* **прилошàва ми,** *несв.*: **прилошèе ми,** *мин. св.* прилошà ми, *св., безл.* Става ми лошо изведнаж или от време на време. *Тоя ден той толкоз се напи, че му прилоша и падна под масата.* Йовков. *От вълнение или от това, че кръвта зашуртя по-силно от раните, зави му се свят прилоша му.* Ст. Загорчинов.

прилошàване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* прилошавам. *Лицето ѝ побеля, като стена, очите ѝ се склопиха. Тя примря... Това беше минутно прилошаване.* Вазов.

прилошèе ми. Вж. прилошавам.

прилỳка *ж. Нар.* Случка, удобен момент. *Либил Никола Гергана, | либил я и я задирял: | ... | по тлаки всяка прилука | и по седенки всяка нощ.* П. Р. Славейков. ‖ Случка, приключение. *Захласне се в песента стара майка и сама като да се забрави по синови прилуки и несрети.* П. Ю. Тодоров.

прилъ̀гвам, -аш, *несв.*; **прилъ̀жа,** -еш, *мин. св.* прилъгах, *св.* С хитрост правя някого да дойде при мене; примамвам. *Прилъгах детето с няколко бонбона.*

прилъ̀жа. Вж. прилъгвам.

прилютèе ми. Вж. прилютявам.

прилютѝ ми. Вж. прилютявам.

прилютя̀вам. Само 3 *л.* **прилютя̀ва ми,** *несв.*; **прилютèе ми** и **прилютѝ ми,** *мин. св.* прилютя̀ ми, *прич. мин. действ.* прилютя̀л, -а, -о, *мн.* прилютèли, *св., безл.* Изведнаж ми залютява. *Хапнах няколко залъка, но изведнаж ми прилютя.*

прилютя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* прилютявам.

приля̀га ми. Вж. прилягам.

приля̀гам, -аш, *несв.*; **прилèгна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св. Нар.* 1. Лягам до някого или до нещо. *Прилегни тук до мене. Прилегнах до копата на*

завет. 2. Плътно лягам, прилепвам се на нещо. *Вдигнеше ли Суран* (еленът) *влажна муцуна, за да откъсне някое разлистено клонче — рогата прилягаха кротко върху гърба.* Орлин Василев. *На тая тенджера капакът не приляга добре.* 3. За дреха — стоя добре. *След вечеря Любица се облече в бяла копринена блуза, която дивно прилягаше на прелестното ѝ тяло.* Вазов. *И на двамата униформите прилягаха много добре и, както те сами се уверяваха, никой нямаше да се досети, че под тия офицерски униформи се крият партизани.* Дим. Ангелов. 4. Подхождам, съответствувам на някого или нещо. *Аз бях запомнил дядовите Колеви думи, па си ги често преговарях, често ги и подмятах в разговора си дето прилягаха, даже и дето не прилягаха.* П. Р. Славейков. *Че той не е мъж за тебе | и мен не приляга, | че е Камен сиромах-просяк, | гол като тояга.* Вазов. *В околността на Люляково имаше една голяма висока могила.... Наричаха я просто „Голямата могила". Но това име ѝ прилягаше и стигаше да я отличи от безбройните могили в полето.* Йовков. □ **Приляга ми** (нар.) — а) Стои ми добре. б) Идва ми отръки. *Найда за всичко я бива, лельо Радо. Мен нищо ми не приляга.* А. Каменова.

прилѝгане *ср. Отвл. същ. от* прилягам.

прѝма *неизм., прил. ж.* (ит.). *Книж.* Само в съчет. **прима балерина** — първа, най-добра балерина в някой балетен състав; солистка.

примадòна *ж.* (ит.). Оперна певица, която изпълнява главните роли. *Примадоната на операта бе заминала преди два дни на турне из чужбина.* Дим. Димов.

примàжа. Вж. примазвам.

примàзвам, -аш, *несв.*; **примàжа**, -еш, *мин. св.* примàзах, *св.* Притисвам, смазвам, смачквам. *Той свива пестници — ако би имал сила, примазал би всички.* П. Ю. Тодоров. **примазвам се, примажа се** *страд.*

примàзване *ср. Отгл. същ. от* примазвам *и от* примазвам се.

прималèя. Вж. прималявам.

прималнèя. Вж. прималнявам.

прималнѝвам, -аш, *несв.*; **прималнèя**, -èеш, *мин. св.* прималнѝх, *прич. мин. действ.* прималнѝл, -а, -о, *мн.* прималнèли, *св.* Прималявам. *Шарена плоска виниса момата | за песнопойци, в жад прималнели.* П. П. Славейков. *Като малка черна стрелка чучулигата трепти във въздуха, присвива криле и пак се дига, не толкоз уморена, колкото прималняла.* Йовков. *С болката на прималняло цвете | в пазвите на ранна хладина, | ден и нощ аз питам ветровете | и невярната луна.* Дебелянов.

прималнѝване *ср. Отгл. същ. от* прималнявам.

прималѝвам¹, -аш, *несв.*; **прималèя**, -èеш, *мин. св.* прималѝх, *прич. мин. действ.* прималѝл, -а, -о, *мн.* прималèли, *св.* Чувствувам се много отпаднал, губя сили. *Този път тя чу на двора весели детски викове. Сърцето ѝ прималя.* Г. Райчев. *Хайде, сипвай да похапнем, че прималях.* А. Каралийчев.

прималѝвам². Само 3 *л ед.* **прималѝва ми**, *несв.*; **прималèе ми**, *св.* Става ми лошо, прилошава ми. *Прималя ми от глад. Прималява ми от умора.*

прималѝване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* прималявам. *Войниците се смяха до прималяване.* Йовков.

примàмвам, -аш, *несв.*; **примàмя**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Мамя някого с нещо да дойде при мен; прилъгвам, подмамвам. *Примамваше сърните и тъй мило им говореше, че те идеха при него и взимаха хляб от ръката му.* Елин Пелин. *Тя го примамваше с ябълки, с пъпешчета, с дини.* Г. Караславов. 2. Привличам, притеглям, съблазнявам някого с нещо. *С какъв копнеж бе бързала да се върне в бащин дом! Това е тъгата от раздялата, която остава в сърцето и те тегли, примамва те да се върнеш.* Дим. Талев. *Тяхната игра примамва и нас.* Влайков. *Ней се стори, че водата я примамва, като че ли в своите прегръдки тя ѝ обещава вечен покой.* Вазов. **примамвам се, примамя се** *страд.* и *сред.*

примàмване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* примамвам *и от* примамвам се.

примàмен, -мна, -мно, *мн.* -мни, *прил.* Примамлив. *Примамна хубост. Примамни обещания.*

примàмка *ж.* 1. Към храна или нещо друго, с което се примамва. *Като постояха и погледаха примамката, вълците се върнаха към планината.* Ем. Станев. 2. *Прен.* Нещо, с което може да се примами, съблазни, подкупи някой; съблазън. *Слушай, ще ти увелича заплатата! — С тази примамка бай Кольо разчиташе, че може да поквари чиновника.* П. Спасов.

примамлѝв, -а, -о, *прил.* Който примамва, прилъгва. *И възбуденото ми въображение рисуваше тогава чудно хубави и примамливи картини, в които се въплотяваха моите жадувани копнежи и блянове.* Влайков. *И все пак е животът свиден и примамлив, | дори тогаз, когато твоят е безкрайно тъжен.* Багряна. *Примамливи думи.*

примамлѝво. *Нареч. от* примамлив. *В прозрачния въздух се люлееха пъстри пеперуди, трептяха с крила между щедро, примамливо отворените жълти и червени чашки на лалетата.* Дим. Талев.

примамлѝвост, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* примамлив. *Пред тях се разгръщаше животът във всичкото си великолепие и в цялата си зашеметяваща примамливост.* Св. Минков.

примàмно. *Нареч. от* примамен.

примàмя. Вж. примамвам *и* примамям.

примàмям, -яш, *несв.*; **примàмя**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Примамвам. *Как властно погледа примамят | безбрежни морски ширини.* Дебелянов. *Как ме те примамяха с дъхът си | в моя път растящите цветя!* П. П. Славейков. **примамям се, примамя се** *страд.* и *сред.*

примàмяне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* примамям *и от* примамям се.

прѝмер *м.* 1. Отделен случай, който се привежда за пояснение, за доказателство на нещо. *Историята ни дава примери за въстания, еднакво нещастни и свети, но не така трагически безславни.* Вазов. *Той приведе редици примери, сполучливо подбрани и видимо безспорни из историята на някои напреднали страни.* Влайков. 2. Действие или постъпка, която служи за образец, за подражание. *Защо не умрях аз, та той да живееше да разпаля народа със словото си и*

с примера си! Вазов. *На върха на брезите един до друг кацваха два коса, които ... бяха жив пример на съпружеска вярност.* Елин Пелин. *Перущице бледна, гнездо на герои, | ... | твойта гибел беше тържество за нас, | ... | защото ти — сетня — пример даде пръв | как да мре народа, и не моли бога.* Вазов. *Не го обичаха, защото все заради него търпяха укори от игумена, който все него им посочваше за пример.* Йовков. *Давам пример. Вземам пример. Личен пример.*

примѐрвам се, -аш се, *несв.*: **примѐря се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Насочвам оръжие към нещо; прицелвам се. *Ловецът се примери и гръмна.*

примѐрване *ср. Отгл. същ. от* примервам се.

прѝмерен, -рна, -рно. *мн.* -рни, *прил.* **1.** Който служи за пример; образцов. *Такива лични граждани като тебе, такива примерни стопани трябва да влязат в управлението на селските общини.* Г. Караславов. *Обичаха го и учителите и го хвалеха пред другите ученици като пръв и примерен ученик.* М. Марчевски. *Тя бе готова с труд и деятелност и с примерен живот да изкупи греха си, и да позабрави.* Вазов. **2.** Отличен, образцов. *Примерно поведение.*

прѝмерно. *Нареч. от* примерен. *Ти си благ човек — засмя се Бешемлията, като вдигна калпака си и взе да го чисти от праха. — Аз, примерно, такъв на място бих го осакатил! Да помни цял живот.* А. Гуляшки. *Трябва да се учим примерно. Той се държи примерно. Примерно казано.*

примѐря се. Вж. п р и м е р в а м с е.

прѝмес *м.* Вещество, примесено в състава на друго вещество. *В тази галерия има много материал и все чиста руда ..., няма други примеси.* Ст. Костов. *В брашното има малко примес от царевица.*

примѐсвам, -аш, *несв.*; **примѐся,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Слагам в състава на едно вещество по-малко количество от друго вещество; слагам примес. *При такива обстоятелства възможно е, че примесваха наркотични отрови в яденето му.* Г. Димитров. **примесвам се, примеся се** *страд.* и *сред. Желязото не ръждясва, като му се примеси хром.*

примѐсване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* примесвам *и от* примесвам се.

примѐся. Вж. п р и м е с в а м *и* п р и м е с я м.

примѐсям, -яш, *несв.*; **примѐся,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Примесвам. **примесям се, примеся се** *страд.* и *сред.*

примѐсяне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* примесям *и от* примесям се.

примѝгам. Вж. п р и м и г в а м.

примѝгвам, -аш, *несв.*; **примѝгам,** -аш, *и* **примѝгна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Почвам изведнаж да мигам или мигам от време на време. *Той беше ... облечен граждански, ... с големи жълти мустаци и малки очички, които някак гузно и глупаво примигваха.* Йовков. *След излизането на жена си Чакъра примигна бързо няколко пъти и се почувствува безпомощен.* Дим. Димов. || *Обр. Догарящите няколко свещички по свещниците примигаха.* Елин Пелин. *Електрическата лампа примигваше, светлината ту намаляваше, ту се увеличаваше.* Д. Добревски.

примѝгване *ср. Отгл. същ. от* примигвам.

примѝгна. Вж. п р и м и г в а м.

примижà. Вж. п р и м и ж а в а м.

примижàвам, -аш, *несв.*; **примижà,** -йш, *мин. св.* -àх, *св.* Полузатварям, полуприсвивам очи. *Знаете ли, каза той, като се почеса в тила и примижа: мисля за целта на това представление.* Вазов. *Изрешихме го, изчистихме го. Той гледаше другарски и примижаваше от удоволствие.* Елин Пелин.

примижàване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* примижавам. *Той беше късоглед и ме изгледа с примижаване и, стори ми се, — надменно.* Вазов.

примѝрам, -аш, *несв.*; **примрà,** -èш, *мин. св.* -àх, *прич. мин. действ.* примрял, -а, -о, *мн.* примрèли, *св.* Става ми зле, изгубвам съзнание; припадам. *Кърсердарите държаха здраво Филчовица ... При всеки удар тя изпискваше, примираше от болки.* К. Петканов. *Дор извика, | нахвърлиха се върху нея те: | ... | „Отидох, майко! ..." хълцва тя, примира.* К. Христов. *Примирам от страх. Примирам от плач.* || Изпитвам много силно желание за нещо. *Магдалина, подир дълго отказване, склони да приеме угощението му — тя примираше от глад.* Вазов. *Примирам от жажда.* ◻ **Примирам от смях** — смея се много, до прималяване. *И не искаше да знае защо момичетата примират от смях.* Йовков.

примѝране, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* примирам. *Тя следеше с трепетни примирания на сърцето страшните премеждия на героя.* Вазов.

примирèн, -а, -о. **1.** *Прич. мин. страд. от* примиря. **2.** Като *прил.* — който безропотно понася беди и неволи в живота. *Ние ставаме, готови и примирени пред всичко, което би могло да се случи.* Йовков. *Той живее примирен с неволите.*

примирèние, *мн.* няма, *ср.* Безропотно понасяне без съпротива беди и нещастия. *Той се покори на съдбата с примирението на мъдрец.* Елин Пелин. *Без да погледне настрана, Ламбрев се качи и седна, все тъй спокоен, с една слаба усмивка на лицето си, в която имаше и гордост, и примирение пред всичко, което можеше да се случи.* Йовков. *И дали ще го видя пак някога? Тя и сега си зададе този въпрос и веднага си отговори с чувство на примирение и тъга, че няма да го види повече.* Дим. Ангелов.

примирèно. *Нареч. от* примирен. *Тя въздъхна дълбоко и тъжно, но примирено.* Дим. Димов.

примирèност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* примирен. *Моменти на такива жестоки прояви мама понася с търпение и с една примиреност.* Влайков.

примирèнчески, -а, -о, *прил.* Който изразява, показва примиренчество. *Примиренческо отношение. Примиренческа политика.*

примирèнчество, *мн.* няма, *ср.* (рус.). Пасивно примирение и бездействие пред обществени нередности.

примѝрие, *мн.* няма, *ср.* Преустановяване по предварителна уговорка военните действия между воюващи страни. *Беше се уговорило при-*

мирие, за да се приберат ранените и убитите. Йовков. *Сключвам примирие.*

примирѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* **1.** Който изразява примирение. *В антрето той дочу два женски гласа — единият висок, дрезгав и малко нервен, глас на непознатата жена, а другият тих и примирителен — гласът на майка му.* Вежинов. *Примирителен тон.* **2.** Който се примирява с всичко. *Архимандритът не се дразнеше от неговата враждебна недоверчивост, . . . беше кротък, примирителен, предпазлив.* Дим. Талев.

примирѝтелно. *Нареч. от* примирителен. *Я оставете тия закачки, ами викнете, момичета, та запейте някоя хубава песен, намеси се примирително стрина Цонковица.* Влайков.

примирѝтелност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* примирителен.

примиря̀. Вж. п р и м и р я в а м.

примиря̀ се. Вж. п р и м и р я в а м с е.

примиря̀вам, -аш, *несв.*; **примиря̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* **1.** Възстановявам съгласието и добрите отношения между лица, които са скарани или враждуват; помирявам. *Голямото нещастие изглади всички вражди, примири и сближи осиротелите семейства.* Йовков. **2.** *Книж.* Съгласувам противоположни неща. *Това последно общо качество беше златната спойка, която примиряваше техните политически различия.* Елин Пелин. **3.** *Рядко.* Карам някого да се примири с нещо. *Поробените народи имат своя философия, която ги примирява с живота.* Вазов.

примиря̀вам се, -аш се, *несв.*; **примиря̀ се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св., сред.* **1.** Признавам, приемам и се покорявам пред неизбежността на нещо. *Не е ли чудно, че Славка се жени за него? Тя, с такива претенции до вчера, непримирима, горда, с желание да се издигне до небето . . . И току отведнаж се примирява, става разумна, практична.* Елин Пелин. *Всичко забравяме лесно, с всичко се примиряваме.* Йовков. *И понася народът своето тегло, примирява се с него.* П. П. Славейков. *Тя беше много горда, за да покаже, че страда, много пламенна, за да се примири, и много ревнива, за да му прости.* Дим. Димов. **2.** Преставам да враждувам с някого; помирявам се. *Чичо събори високите дъски от оградата, след като се примири с тате.* Ст. Чилингиров.

примиря̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* примирявам *и от* примирявам се. *Трябва всеки от нас да разбере добре, че е опасно всяко примиряване с нередностите, слабостите и многото гнили прояви, наследени от миналото.* Г. Димитров.

примитѝвен, -вна, -вно, *мн.* -вни, *прил.* (лат.). **1.** Чието устройство е на ниско техническо равнище; много прост. *А да се пробиват обикновени дупки с примитивни железни длета, за това ще трябват много дни и много усилия.* Г. Караславов. **2.** Първобитен. *И наистина, у нея се събуждаха нови жизнени сили, по-буйни, попримитивни.* Йовков. *Примитивен живот.*

примитѝвно. *Нареч. от* примитивен. *В някои изостанали страни земята все още се обработва примитивно.*

примитѝвност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* примитивен.

прѝмка *ж.* **1.** Връв, въже, вързано на бримка, за да може лесно да се стегне и да се завърже нещо; клуп, ласо. *Примката, направена от въжето, те я закачаха на върха на един дълъг прът и, когато изплашените коне, прилепени към зида, гледаха да отбягнат, нахлузваха я върху шията на оная кобила, която им попаднеше. Най-напред животното се разскачваше, бъхтеше се, но примката все повече го стягаше и то спираше.* Йовков. **2.** Мрежа от връв или въже, с която се хваща, лови нещо. *Той поставяше капани, примки, копаеше вълчи трапове.* Елин Пелин. **3.** *Прен.* Хитро скроена измама, за да бъде подмамен, уловен някой. *Той разбра, че нещастният е влюбен и вплетен в примките на тая коварна жена.* Вазов. *По-късно той помисли по-добре и разбра, че някаква лукава и нечиста примка се крие в тоя процес.* Йовков. *Аз бях слисан от ударите и се втурнах стремително към вратата на една стая, в която мислех, че има чиновници. Уви! стаята беше празна и, за да не падна в примката, дръпнах се веднага назад.* Ал. Константинов. **4.** *Диал.* Дупка, изплетена от конци, в която се вкарва копче за закопчаване.

примокрѐе ми. Вж. п р и м о к р я в а м.

примокря̀вам. Само 3 *л.* **примокря̀ва ми,** *несв.*; **примокрѐе ми,** *мин. св.* примокря̀ ми, *св.* Изведнаж ми става малко мокро.

примокря̀ване *ср. Отгл. същ. от* примокрявам.

примо̀лвам се, -аш се, *несв.*; **примо̀ля се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Моля се, помолвам се настоятелно. *Вижда, че на върха има един сух клон, и се примолва на стария господар . . . да го отсече.* Йовков. *Да вкараме барем само воловете вътре, стрино, ето там в градината — примоли се пак най-възрастният селянин.* Дим. Талев. *Като му се примолиш, надали ще ти откаже.*

примо̀лване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* примолвам се.

примо̀ля се. Вж. п р и м о л в а м с е.

примо̀рие, *мн.* -я, *ср.* (рус.). *Рядко.* Поморие. *Той дълго следи птицата, докле тя заби далеко на юг към приморието, а после прекоси над главата му и се загуби на противната страна към гористите хълмове на Цепино, на Баткун и Перущица.* Ст. Загорчинов.

примо̀рски, -а, -о, *прил.* Крайморски. *Низ стръмния приморски бряг полека / се спускаха другари неколцина.* П. П. Славейков. *Приморски град. Приморска градина.*

примра̀. Вж. п р и м и р а м.

прѝмрак, *мн.* няма, *м. Нар. Рядко.* Здрач, сумрак. *Дойде ли си Момчил? — Дойде си по примрак.* Ст. Загорчинов.

примрача̀ се. Вж. п р и м р а ч а в а м с е.

примрача̀вам се, -аш се, *несв.*; **примрача̀ се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св., сред.* Изведнаж ставам мрачен. *Небето се примрачи от тъмните облаци.*

примрача̀ване *ср. Отгл. същ. от* примрачавам се.

прѝмула *ж.* (лат.). Декоративно цвете от рода на игликата с кичести, обикн. червени цветове. Primula abconica и др.

пр̀имус *м.* (лат.). Уред за готвене с резервоар за газ и с помпичка. *Наля газ в примуса и го запали.* М. Марчевски. *Игла за примус.*

прим̀ъквам, -аш, *несв.*; **прим̀ъкна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* примъкнат, *св.* С мъкнене приближавам нещо към друго; домъквам. *Тате и чичо Евтим примъкват закланата свиня, слагат я над огъня и почват да я обръщат отсам и оттатък — пърлят я.* Влайков. *Евлоги послушно примъкна стола си до леглото.* А. Гуляшки. **примъквам се, примъкна се** *страд.*

прим̀ъквам се, -аш се, *несв.*; **прим̀ъкна се,** -еш се, *мин. св.* -ах се, *св., сред.* Тихо, без да ме видят и чуят, се приближавам незабелязано към някого или нещо. *Други крайненци взеха да се примъкват от тук от там и да сядат на масата на Гърдя.* Йовков. *А той при всяка по-свободна минута крадливо се примъкваше към тезгяха, дето работеха по-старите, опитните калфи и майсторите.* Дим. Талев.

прим̀ъкване *ср. Отгл. същ. от* примъквам *и от* примъквам се.

прим̀ъкна. Вж. примъквам.

прим̀ъкна се. Вж. примъквам се.

примъчн̀ее ми. Вж. примъчнявам.

примъчн̀явам. Само 3 *л. ед.* **примъчн̀ява ми,** *несв.*; **примъчн̀ее ми,** *мин. св.* примъчн̀я ми, *св., безл.* Изведнаж ме обхваща мъка или ми става мъчно от време на време. *Момичето беше станало напоследък много чувствително и, като му примъчнееше, плачеше, но никому не казваше.* Ст. Ц. Даскалов.

прим̀ъчняване *ср. Отгл. същ. от* примъчнявам.

прин̀адвам, -аш, *несв.*; **прин̀адя,** -иш, *мин. св.* -их, *св. Диал.* Принаждам. **принадвам се, принадя се** *страд.*

прин̀аден, -а, -о. **1.** *Прич. мин. страд. от* принадя. **2.** Като *прил.* — който е снаден, донаден. ◻ **Принадена стойност** (иконом.) — част от стойността, която се произвежда от наемния работник свръх стойността на работната заплата и която е източник за нетрудов доход за капиталиста работодател.

принадлеж̀а, -̀иш, *мин. св.* -̀ах, *несв.* **1.** Собственост съм на някого или на нещо. *Тая ливада и тая градина принадлежаха на чорбаджи Юрдана.* Вазов. *Земята принадлежи на тези, които я обработват.* Конст., чл. 11. **2.** Спадам, числя се, отнасям се към нещо. *От тая точка най-добре можеше да се види към коя система принадлежи Мусала: към рилската или родопската.* Вазов. *Семейството принадлежеше към висшето дрезденско общество.* Ал. Константинов.

принадл̀ежност, -тт̀а, *мн.* -и, *ж.* **1.** Вещ, предмет, предназначен за определена работа, като съставна част на прибор, комплект. *Евгени Милев трябваше да замине за София на другия ден вечерта. Сложил в кожената си чанта само пижамата и тоалетните си принадлежности, той излезе по-рано от квартирата си.* Дим. Ангелов. *Той ми повери сичките военни принадлежности, които се намираха у него, като: телескопи, харти, компаси и 1500—2000 гроша беглишки пари.* З. Стоянов. *Ловни принадлежности. Детски принадлежности. Писмени принадлежности.* **2.** Само *ед.* Участие в състава на някой колектив. *Партийна принадлежност. Национална принадлежност.* ◻ **По принадлежност (изпращам, отправям)** (книж.) — изпращам, отправям там гдето трябва, гдето е необходимо. *Получих писмото Ви и полиците. Отзивите изпратих по принадлежност.* Вазов.

прин̀адя. Вж. принадвам и принаждам.

прин̀аждам, -аш, *несв.*; **прин̀адя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Прибавям нещо към друго, за да го удължа; поставям, снаждам. *Принадих едно парче на полата си.* **принаждам се, принадя се** *страд.*

прин̀аждане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* принаждам *и от* принаждам се.

прин̀асям, -яш. *несв.*; **принес̀а,** -̀еш, *мин. св.* прин̀есох, *прич. мин. действ.* прин̀есъл, -сла, -сло, *мн.* -сли, *св.* **1.** Нося нещо при лицето, което говори; донасям. *Слугата принесе голямо стъкло с червено вино и напълни чашите.* Влайков. *Понякога и да ям забравях... Сама майка ми принасяше в стаята да си похапна малко.* Ст. Загорчинов. **2.** *Разг.* Нося, внасям в къщи нещо спечелено. *Той денонощно работи, печели макар по малко и все пак намира леснина да принесе храна в къщи.* Д. Немиров. *Макар и да минуваше за голям човек, много нещо не можеше да принася в къщи.* Влайков. *С игла принасям, с лопата изнасят.* Погов. 3. *Прен.* Донасям някому нещо; допринасям. *Бурното и дълго минало на отец Сисой му бе принесло много житейска опитност.* Елин Пелин. **принасям се, принеса се** *страд.* ◻ **Принасям жертви** — а) В някои религии — давам, поднасям в дар жертва на божеството. б) Давам, жертвувам нещо скъпо, свидно. **Принасям се в жертва** — пожертвувам се. *Всички сме готови да се принесем в жертва за свободата на България.* Вазов.

принев̀олен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил. Рядко.* Който е изпаднал в неволя; измъчен, изтерзан. *Ти облекчи ли някога мъките | на угнетените? | Избърса ли сълзите | на някой приневолен?* П. П. Славейков.

принес̀а. Вж. принасям.

принищ̀а. Вж. принижавам.

приниж̀авам, -аш, *несв.*; **приниж̀а,** -̀иш, *мин. св.* -̀их, *св.* Принизявам. **принижавам се, принижа се** *страд.* и *сред.*

приниж̀аване *ср. Отгл. същ. от* принижавам *и от* принижавам се.

приниз̀ен, -а, -о. **1.** *Прич. мин. страд. от* принизя. **2.** Като *прил.* — а) Наведен, сведен ниско до земята. *Царят се обърна към попа и кимна благосклонно на неговия принизен поклон.* Ст. Загорчинов. *Принизено чело.* б) За глас — много нисък, сдържан, тих. *Просякът помълча малко, като си мърдаше долната челюст, поозърна се наоколо из горницата и с... принизен глас започна пак.* Ст. Загорчинов. в) *Прен.* Покорен, унижен. *Чедата пламенни на стария Балкан | през тоя ден на себе нямат равни! | Те победители са славни — | те, принизените довчерашни роби!* К. Христов. ‖ Който изразява безропотно покорство, унизеност. *Той сваля шапката с принизен вид.* Вазов. *Господинът спря и ме загледа пак, ала сега от цялото му лице вееше някаква принизена безпомощност.* Г. Райчев.

принизѐно *нареч.* Безропотно, покорно, унизително. *Жълтото куче се слагаше принизено, умилкваше се, въртеше опашка.* Йовков.

принизѐност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* принизен.

принизя̀. Вж. п р и н и з я в а м.

принизя̀вам, -аш, *несв.*; **принизя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* 1. Свеждам ниско. 2. *Прен.* Карам някого да се чувствува, да бъде унижен; омаловажавам, подценявам. *Това ура пада като буря върху нея* (тълпата пленници), *гнете я, принизява я към земята.* Йовков. *Потомците на тия, които все пак успяха да го предадат и които заедно със султанските власти го качиха на бесилото на 19 февруари 1873 год., днес безсрамно кощунствуват с неговата велика памет. Те посягат на неговата памет, за да принизят и да притулят неговото* (на Левски) *дело.* В. Червенков. **принизявам се, принизя се** *страд.* и *сред. Бръзка беше провесила глава, принизила се бе някак към земята и плахо гледаше.* И. Волен.

принизя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* принизявам *и от* принизявам се.

прѝнос *м.* 1. Нещо, което отделни лица, колектив или народ допринасят за издигане равнището на културата, науката и под. *Евгени беше далеч от мисълта, че може да дойде до ... някакъв нов, изключителен принос към медицината. Но работата му над тази проблема му доставяше истинско удоволствие.* Дим. Ангелов. *Ние можем да се поздравим с рояк млади дарования, внесли в съкровищницата на българския дух ценни приноси.* Вазов. 2. *Нар.* Дар, подарък. *Малката ѝ снага се губеше под купове венци и китки пролетни, прощален принос от булки и невести.* Вазов.

приносѝтел, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* Лице, което носи, донася бележка, писмо, пратка и др.

приносѝтелка *ж.* Жена приносител.

приношѐние, *мн.* -я, *ср. Старин.* Дар, подарък. *Среща те почтеният старец игумен и след първите поздравления бърза да те въведе в черквата, дето да се прекръстиш и пуснеш на пангара приношението си.* Вазов.

принỳда *ж.* Натиск, насилие над волята на някого; принуждение. *Всички в тая къща бяха я посрещнали с обич и тя не искаше да огорчава никого ... Но тя искаше тия вече нейни люде да живеят по-добър живот ... Във всяко нещо в техния живот имаше някакво усилие, някаква принуда или задължение.* Дим. Талев. *И всичко това е извършено извън работно време, свободно, без принуда, без задължение.* Г. Караславов.

принудѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Свързан с принуда. *Принудителни мерки. Принудителна работа. Принудително събиране на задължения.*

принудѝтелно. *Нареч. от* принудителен. *Задълженията ще се събират принудително.*

принудѝтелност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* принудителен.

принỳдя. Вж. п р и н у ж д а в а м.

принуждàвам, -аш, *несв.*; **принỳдя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Карам някого да направи нещо против волята си; заставям, насилвам. *Страшният глад бе го принудил да слезе от планината и да попроси хляб от първия жив човек.* Вазов. *Разбрах на какви нови изтезания подлагаха тия нещастници, за да ги принудят навярно да направят признания.* Величков. *Те ще разбият и принудят турците да се затворят в Одрин.* Йовков. **принуждавам се. принудя се** *страд.* и *сред. Аз се принудих да сляза и да вървя пеш, за да избягна рисковете.* Вазов.

принуждàване *ср. Отгл. същ. от* принуждавам *и от* принуждавам се.

принуждѐние, *мн.* -я, *ср.* Принуда. *По принуждение.*

принц, прѝнцът, прѝнца, *мн.* прѝнцове, прѝнца (сл. ч.), *м.* (лат.). В някои монархически страни — титла на син или потомък на владетел; княз.

принцѐса *ж.* В някои монархически страни — титла на дъщеря или потомка на владетел.

прѝнцип *м.* (лат.). *Книж.* 1. Основно, ръководно начало на някаква теория, научна система, политическо устройство и др.; начало. *Аз почитам свободата на явното мнение, поклонник съм на свободата на съвестта и на словото, свети принципи на деветнайсетия век.* Вазов. *Социалистически принцип: „От всекиго — според способностите му, всекиму — според труда му." Нравствени принципи.* 2. Обикн. *мн.* Начин на действие, възгледи, убеждения на някого. *Но аз съм честен човек и не мога да лъжа, нито да клеветя. Аз имам принципи.* Вазов. *Аз имам принципи, от които не мога да отстъпя. Никога няма да служа на олигархията.* Дим. Димов. □ **По принцип** — теоретически, по начало, по същество. *Той силно настояваше да подновим наесен с него издаването на Д е н и ц а - която някога аз редактирах. Аз по принцип, склоних.* Вазов. *Мълчанието му показваше недвусмислено, че е съгласен по принцип с директора.* Дим. Димов.

прѝнципен, -пна, -пно, *мн.* -пни, *прил.* 1. Който е основан на принцип. *Принципен въпрос. Принципно решение.* 2. Който в действията и постъпките си се придържа в убежденията, принципите си. *Принципен човек.*

принципиàлен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Принципен.

принципиàлно. *Нареч. от* принципиален. *Принципиално съм съгласен.*

принципиàлност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* принципиален. *Ако българският „тесен социализъм" ... се разви и оформи като родствено, а не враждебно на болшевизма ... марксистко течение, това изцяло и напълно дължим на нашия велик учител и водач Димитър Благоев, ... на неговата дълбока принципиалност.* Г. Димитров.

прѝнципно. *Нареч. от* принципен. *Той разглежда въпроса задълбочено и принципно.*

прѝнципност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* принципен.

приоблачен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил. Поет.* Който се издига или се намира високо, до облаците; много висок. *Слънцето трептеше веч над западните приоблачни чуки.* Вазов. *Остави облаче приоблачен балкан / и се изгуби, скри се в небесата.* К. Христов.

приобщàвам, -аш, *несв.*; **приобщя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Правя някого да участвува в не-

що заедно с други, да се присъедини към общото. **приобщавам се, приобщя се** *страд.*

приобща̀вам се, -аш се, *несв.*; **приобщя̀ се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св., сред.* Ставам участник в нещо.

приобща̀ване *ср. Отгл. същ. от* приобщавам *и от* приобщавам се.

приобщя̀. Вж. приобщавам.

приобщя̀ се. Вж. приобщавам се.

приоритѐт *м.* (лат.). За някаква културна придобивка — първенство по време.

прио̀хкам. Вж. приохквам.

прио̀хквам, -аш, *несв.*; **прио̀хкам,** -аш, *св.* Почвам изведнаж да охкам или охкам от време на време. *Раненият приохка.*

прио̀хкване *ср. Отгл. същ. от* приохквам.

припа̀дам, -аш, *несв.*; **припа̀дна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* 1. Получавам припадък, изгубвам съзнание. *От страшната нощ във воденицата Марийка придоби болест — истерически да припада, колчем се уплаши.* Вазов. *Въведоха ранения в къщи и, щом го сложиха в леглото, той припадна от изтощение.* Дим. Талев. 2. За мъгла, мрак и др. — падам, спускам се ниско. *Мъглата изново пак припадна и дъждът започна да роси изтънко.* З. Стоянов. *Над Преспа модър мрак припадна.* Н. Райнов. *Остави облаче приоблачен балкан /..., / а в късна нощ на стан / припадна, гдето свари в тъмнината.* К. Христов. *Припада здрач, задрямват вековните гори.* Йовков. 3. *Нар.* Моля се, удрям на молба. *Но чорбаджиите припаднаха на молба, като му сложиха пред нозете трийсет хиляди гроша и се заклеха с главите си.* Вазов. *За тях* (циганите), *на които в други времена никой не би припаднал да иска хляб и милостиня, за гордост го считаха като им се молех да ме нахранят.* З. Стоянов. *Едно само им недостигало: нямали си рожба от сърце. Това им било жалост едина, та често богу се молили и с топла вяра припадали.* Влайков. 4. *Нар.* Припадам се. *Макар на него да беше оставена къщата и му припадаше първи пай от покъщнината, той се бе дръпнал настрана.* П. Ю. Тодоров.

припа̀дам се, -аш се, *несв.*; **припа̀дна се,** -еш се, *мин. св.* -ах се, *св. Нар.* Падам се някому.

припа̀дане, *мн.* -ия, *ср.* Изгубване съзнание. *Гаврил свири, а Бъзунекът игра до припадане.* Елин Пелин.

припа̀дна. Вж. припадам.

припа̀дничав, -а, -о, *прил. Нар.* Който има припадъци, страда от епилепсия. *Ще оженим Панайотка ти думам! За чорбаджи Костадиновия син ще я оженим. Дъщерите му са припадничави, ама син му не е.* Д. Немиров.

припа̀дък, *мн.* -ци, *м.* 1. Изгубване на съзнание поради болест, уплаха и др.; припадане. *Теодора изохка, па, като седна, отпусна главата си ... Лицето ѝ побеля като стена, очите ѝ се склопиха. Тя примря...; никой не знаеше причината на припадъка ѝ.* Вазов. *Сърдечен припадък. Епилептичен припадък.* 2. *Прен.* За силни чувства — настъпване, пристъп. *Не съм християнин, макар че носех тая икона... И в припадък на дива ярост славянинът смачка с крак свещите, които горяха на пода.* Ст. Загорчинов.

припа̀рвам[1]. Само 3 *л. ед.* **припа̀рва ми,** *несв.*; **припа̀ри ми,** *мин. св.* припа̀ри ми, *св.* Изведнаж почва слабо да ми пари. *Никола Голев, който имаше навик да оставя цигарата залепнала за долната си устна, докато му припари, махна угарката ... и рече поучително.* Дим. Ангелов. *Елена нямаше сили повече да вика... На очите ѝ припари, бликнаха сълзи... Вървеше и плачеше за хайдутите.* К. Петканов.

припа̀рвам[2], -аш, *несв.*; **припа̀ря,** -иш, *мин. св.* -их, *св. Разг.* Обикн. с отрицание — идвам, влизам, доближавам се, приближавам се за малко. *Аз като бях млад, не смеях да припаря в кръчмата: страх ме беше от баща ми.* Йовков. *Те* (турците) *идат тук да дирят... Нищо тука няма, нищо тук не оставям да припари.* Вазов.

припа̀рване *ср. Отгл. същ. от* припарвам[1] *и от* припарвам[2].

припа̀ри ми. Вж. припарвам[1].

припа̀ря. Вж. припарвам[2] *и* припарям.

припа̀рям, -яш, *несв.*; **припа̀ря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Припарвам[2].

припа̀ряне *ср. Отгл. същ. от* припарям.

прѝпас, обикн. *мн.* прѝпаси, *м.* Хранителни или бойни материали, предназначени за известно време. *Овчарчето изтърси всички хранителни припаси.* Вазов. *Поради пороите и развалените пътища обозите изостанаха назад и никакви припаси не стигаха вече до войските.* Йовков.

прѝпвам, -аш, *несв.*; **прѝпна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Спускам се да тичам, да бягам. *И припвам малко. Ала нещо като че ме възспира.* Влайков.

прѝпване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* припвам.

прѝпев *м.* 1. Част от песен, която се повтаря след няколко стиха; рефрен. *Когато хорът свърши първия куплет с припева: Марш, марш, генерале наш! публиката се дигна.* Вазов. || *Разш.* Песен, мелодия. *Попейте ми, красни македонски деви, / попейте ми ваште невинни припеви.* Вазов. *Момите пееха своите проточени песни, гласовете им се бавно носеха над селото и се присрещаха с припевите из другите седянки.* А. Страшимиров. 2. *Нар.* Напевен плач, оплакване на мъртвец. *Лазаринка се захлупи над люлката на мъничкото, което гуткаше като гълъбче, и зарида с тих припев.* Елин Пелин. *Иван си мислеше, че мъчно ще понесат смъртта на Минча, че в къщата им с месеци и години ще се чуват плачове и припеви.* Г. Караславов.

припѐвен, -вна, -вно, *мн.* -вни, *прил.* В който има припев. *Припевен глас.*

прѝпек, *мн.* -ци, *м.* 1. Място, изложено на силно слънце. *На припеците по белите цветове на глоговите храсти бръмнаха пчели.* Дим. Ангелов. *Над земята грееше ярко, топло, весело и животворно пролетно слънце... На припеците в полето се смееше гъста млада трева.* Г. Караславов. 2. Силно припичане на слънцето. *Даже и листата на дърветата се бяха навели..., за да се затулят колко-годе от припека.* Мих. Георгиев. □ **На припек** — на открито, на слънце. *Пред кръчмите и кафенетата седяха на припек мъжете.* Елин Пелин. *Врабци се трупат на припек по плетищата и дигат весело врява.* Йовков.

припека̀. Вж. припичам.

припека̀ се. Вж. припичам се.

припечѐлвам, -аш, *несв.*; **припечѐля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Печеля малко или допълнително. *Едва припечелваме за хляба.* **припечелвам се, припечеля се** *страд.*

припечѐлване *ср. Отгл. същ. от* припечелвам *и от* припечелвам се.

припечѐля. Вж. припечелвам.

припѐя. Вж. припявам.

припѝвам. Само 3 *л. ед.* **припѝва ми се** *несв.*; **припѝе ми се,** *мин. св* припѝ ми се, *св., безл.* Обзема ме желание да пия, прииска ми се да пия. *Припи ми се вода.*

припѝване *ср. Отгл. същ. от* припивам.

припѝе ми се. Вж. припивам.

припѝрам, -аш, *несв.*; **припрà,** -ѐш, *мин. св.* -я̀х, *прич. мин. действ.* припря̀л, -а, -о, *мн.* припрѐли, *прич. мин. страд.* припря̀н, -а, -о, *мн.* припрѐни, *св. Нар.* 1. Натискам, наблягам върху нещо; напирам. *Фучи фъртуната. нетърпеливо бута, | ... | премръзнала е — хе, припира тя, не чака.* К. Христов. 2. Настоявам нещо да стане, да се извърши. *В село се късни прибират жетварки. | Хубава Яна припират другарки: | „Яно, каква е таз твоя промяна?“* П. П. Славейков.

припѝране *ср. Отгл. същ. от* припирам.

припѝсвам, -аш, *несв.*; **припѝша,** -еш, *мин. св.* припѝсах, *св.* 1. Казвам, твърдя неосновател-но, че някой е извършил нещо или че притежава известни качества. *И какви, какви само лоши работи не му приписвали и за какви извършени уж от него злоупотребления не приказвали!* Влайков. *Поп Дочо, доволен от успехите на дружеството, на всяка крачка хвалеше Вълчана, приписваше му свои и чужди заслуги.* Йовков. *Народното суеверие приписваше вълшебна сила на тая вода.* Вазов. 2. Смятам за причина, отдавам на нещо. *Чужденецът ... би се зачудал от това пълно възпроизвеждане европейските удоволетвия в един град, едвам вчера излязъл из мрака на един варварски режим. Но той би се излъгал, ако припишеше тоя успех на влиянието на наплива на външкашен свят.* Вазов. *Това вълнение той приписа на спотаените й силни чувства.* 3. Пренасям правото на собственост от едно лице върху друго; прехвърлям. **приписвам се, припиша се** *страд.*

припѝсване *ср. Отгл. същ. от* приписвам *и от* приписвам се.

прѝписка *ж.* Странична прибавка към текст.

припѝскам. Вж. приписквам.

припѝсквам, -аш, *несв.*; **припѝскам,** -аш, *св.* Почвам изведнаж и за кратко време да пискам. *Приписка една жена и падна на земята.*

припѝскване *ср. Отгл. същ. от* приписквам.

припѝчам, -аш, *несв.*; **припекà,** припечѐш, *мин. св.* припѐкох, припѐче, *прич. мин. действ.* припѐкъл, -кла, -кло, *мн.* -кли, *св.* 1. Грея силно. *Задушно взе да става, наистина. Слънцето захвана да припича.* Влайков. *Времето беше все тъй хубаво, припичаше.* Йовков. *Наближаваше обед. Слънцето силно припичаше и над улицата трептеше мараня.* Дим. Ангелов. 2. Турям, излагам нещо срещу слънцето или срещу огъня да се грее, топли. *Селото беше събрано повечето на едната страна, върху по-полегатия бряг, отдето, обърнато на юг, припичаше къщите си на слънце.* Йовков. 3. Пека допълнително, леко. **припичам се, припека се** *страд.*

припѝчам се, -аш се, *несв.*; **припекà се,** припечѐш се, *мин. св.* припѐкох се, припѐче се, *прич. мин. действ.* припѐкъл се, -кла се, -кло се, *мн.* -кли се, *св., сред.* Седя на̀ припек или срещу огъня, за да се грея, топля. *Вън от града ... имаше стара голяма шипка, с преплетени стволи, отрупани от цвят. В коренището ѝ всякога се припичаше голям зелен гущер, стар колкото нея.* Елин Пелин. *Припичам се на слънце. Котката обича да се припича край огнището*

припѝчане *ср. Отгл. същ. от* припичам *и от* припичам се.

припѝша. Вж. приписвам.

припищя̀. Вж. припищявам.

припищя̀вам, -аш, *несв.*; **припищя̀,** -ѝш, *мин. св.* -я̀х, *прич. мин. действ.* припищя̀л, -а, -о, *мн.* припищѐли, *св.* Изведнаж почвам да пищя или пищя от време на време.

припищя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* припищявам.

прѝпкам, -аш, *несв.*; **прѝпна,** -еш, *мин. св.* прѝпнах, *св.* Тичам леко. *По-малките деца от махалата пък са излезли на пътя пред нас: припкат, гонят се, играят.* Влайков. *Свекървата припкаше ту до избата, ту до къщи и носеше шарени цедилници с дарове.* Елин Пелин.

прѝпкане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* припкам. *От припкане и от залисия тя нямаше време да се порадва на своята радост и някак да се похвали с нея.* Влайков.

припла̀квам[1], -аш, *несв.*; **припла̀ча,** -еш, *мин. св.* припла̀ках, *св.* 1. Изведнаж почвам да плача или плача от време на време. *Това натегнато мълчание ме гнетеше страшно. Идеше ми да приплача, но нямаше как.* Ст. Чилингиров. *Жената приплака и млъкна. Детето час по час приплаква.* 2. *Прен.* Моля се много настоятелно. *Само у дома му можеш подробно да му разправиш хала ни, да му приплачеш, да го смилиш.* Вазов. *Приплаках на кооператорите, добри хора бе, приеха ме, макар че бях със заложена къщурка.* А. Каралийчев.

припла̀квам[2]. Само 3 *л. ед.* **припла̀ква ми се** *несв.*; **припла̀че ми се,** *мин. св.* припла̀ка ми се, *св., безл.* Обхваща ме силно желание да плача; доплаква ми се.

припла̀кване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* приплаквам[1] *и от* приплаквам[2].

припла̀мвам, -аш, *несв.*; **припла̀мна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Изведнаж пламвам леко или пламвам от време на време. *Наляво от шосето припламна мъничко, червеникаво огънче.* А. Гуляшки. *Над червените покриви на огромните кооперативни сгради припламват със сребърен блясък крилата на ято гълъби.* А. Каралийчев. *Светкавиците припламваха по-рядко и гръмотевиците глъхнеха надалече.* Йовков.

припла̀мване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* припламвам. *Беше се вече здрачило, край старите брястове около гаричката прелитаха с бледи припламвания светулчици, тихо подсвиркваха в клоните им нощни птици.* Вежинов.

припла̀мна. Вж. припламвам.

припла̀ча. Вж. приплаквам[1].

припла̀че ми се. Вж. приплаквам[2].

приплѐскам. Вж. приплесквам.

приплѐсквам, -аш, *несв.*; **приплѐскам,** -аш, *и* **приплѐсна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* приплѐснат, *св.* 1. Правя нещо да стане плоско, равно; сплесквам. *Жената приплеска хляба.* 2. Натискам нещо да се задуши и да не може да вирее, да расте. *Проливният дъжд приплеска посевите.* **приплесквам се, приплескам се, приплесна се** *страд.*

приплѐскване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* приплесквам *и от* приплесквам се.

приплѐсна. Вж. приплесквам.

прѝплод *м.* (рус.). Новороден добитък.

прѝпна. Вж. припвам.

приповдѝгам, -аш, *несв.*; **приповдѝгна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* приповдѝгнат, *св.* Повдигам малко. *Някои от селяните, когато минаваха край зазреялите житни ниви, нагазваха в тях, прегръщаха житните класове и плачеха като деца. Трябваше насила да ги приповдигат.* Дим. Ангелов. *Той приповдигна бавно лявата си ръка и тъй, с опакото на едрата си ръка, я плесна по лицето.* Дим. Талев. **приповдигам се, приповдигна се** *страд.* и *сред. Всички очакват любопитното зрелище. Жените и децата се приповдигат на пръсти.* Смирненски. *На четвъртия ден Станка започна да се съвзема. Но тя все още с мъка се приповдигаше.* Г. Караславов. *Каймакаминът едвам се приповдигна от мястото си зад една маса, покрита с червено сукно, и посочи с ръка миндерите насреща.* Дим. Талев. ‖ Съвземам се след болест; прѝвдигам се. *Болната вече се приповдигаше.*

приповдѝгане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* приповдигам *и от* приповдигам се.

приповдѝгна. Вж. приповдигам.

приповтàрям, -яш, *несв.*; **приповтòря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Повтарям бегло. *Урвите на прохода приповтаряха тоя див ек на страданията и на стихията.* Вазов. *И с наведени очи Еникий разправи срещата си с дявола и приповтори разговора, който води с него.* Елин Пелин. **приповтарям се, приповторя се** *страд.* и *сред.*

приповтàряне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* приповтарям *и от* приповтарям се.

приповтòря. Вж. приповтарям.

приподпѝсвам, -аш, *несв.*; **приподпѝша,** -еш, *мин. св.* приподпѝсах, *св.* Подписвам нещо, подписано вече от друг. **приподписвам се, приподпиша се** *страд.* и *сред.*

приподпѝсване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* приподписвам *и от* приподписвам се.

приподпѝша. Вж. приподписвам.

припознàвам, -аш, *несв.*; **припознàя,** -àеш, *мин. св.* припознàх, *прич. мин. страд.* припознàт, *св.* 1. *Остар.* Признавам някого или нещо; зачитам. *Право, имаше в близкото село един учител: той не припознаваше бога.* Вазов. 2. *Нар.* Признателен съм, оказвам признателност. *Правих им добрини, но кой ти припознава.* **припознавам се, припозная се** *страд.*

припознàвам се, -аш се, *несв.*; **припознàя се,** -àеш се, *мин. св.* припознàх се, *св., сред.* Виждам погрешно в някого познат човек. *По стените имаше наредени портрети в рамки, ... един календар от миналата година и един от сегашната, картина от Балканската война, която старият грижливо пазеше, защото се припознаваше в един от войниците на задния план.* Г. Караславов. *Не си видял мене, припознал си се.*

припознàване *ср. Отгл. същ. от* припознавам *и от* припознавам се.

припознàя. Вж. припознавам.

припознàя се. Вж. припознавам се.

припòмня. Вж. припомням.

припòмня си. Вж. припомням си.

припòмням, -яш, *несв.*; **припòмня,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Помагам някому да си спомни нещо; подсещам, наумявам, напомням. *Образът на Славка се изпречи живо пред него и почна ред по ред да му припомня едно щастливо минало.* Елин Пелин. *И сега Гьоре Павлев, докато се изплъзваше от потерите с непрестанно движение из полето, не пропущаше случай да нанесе удар дето трябва да припомни, че е тук, че бди за своите люде по селата.* Дим. Талев.

припòмням си, -яш си, *несв.*; **припòмня си,** -иш си, *мин. св.* -их си, *св., възвр.* Идва ми на ум, спомням си за някого или за нещо известно, познато; спомням си. *Огнянов не си припомняше да е видял някога тоя знаменит човек.* Вазов. *Буля Кирилща не можа отведнаж да си припомни кой е тоя Велин.* Елин Пелин. *По едно време си припомних, че в Доленци... имам един приятел от войната.* А. Каралийчев.

припòмняне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* припомням *и от* припомням си.

припрà. Вж. припирам.

припрàвям, -яш, *несв.*; **припрàвя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Направям още нещо. *Нека дойдат неколцина у нас. Моят Аце Кутрев приправи миналото лято още една стаичка.* Дим. Талев. **приправям се, приправя се** *страд.*

припрàвя. Вж. приправям.

приправщя. Вж. припращявам.

припращявам, -аш, *несв.*; **припращя,** -йш, *мин. св.* -ях, *прич. мин. действ.* припращял, -а, -о, *мн.* припращѐли. *св* Изведнаж почвам да пращя или пращя от време на време. *Скоро дървото се залюля, припращя и се наведе на една страна.* Елин Пелин. *Съчките припращяха, пламъкът се издигна високо и заля стаята с червена светлина.* И. Волен.

припращяване *ср. Отгл. същ. от* припращявам.

припрѐскам. Вж. припръсквам.

припрѐсквам, -аш, *несв.*; **припрѐскам,** -аш, *св.* За дъжд — изведнаж почвам да пръскам или пръскам от време на време. *Небето се заоблачи. Припръска дъжд.*

припрѐскване *ср. Отгл. същ. от* припръсквам.

припрян, -а, -о, *мн.* припрѐни, *прил.* 1. Бърз и нервен в действията си, много нетърпелив. *Не знаех човек по-жив, по-бърз, по-припрян.* Вазов. *Той беше буен, припрян, властен и всички се бояха от бързите му и дръзки решения.* Дим. Талев. *Той има припряно сърце.* 2. Който изразява нетърпение. *По чардаците тропаха припрени стъпки, вратите на келиите се хлопаха шумно.* Ст. Загорчинов. *Голямата дворска порта край кръчмата се отвори полека. Из нея с припрян говор излязоха снахите на дядо Герак.* Елин Пелин. 3. Който не търпи отлагане; неот-

ложен. *Тръгвам за Саръкьой: припряна работа имам.* Вазов.

припря̀но. *Нареч. от* припрян. *Селим бей почука припряно на вътрешната порта.* Дим. Талев. *Тя започна да говори припряно и бързо, като че се боеше да не я прекъснат.* П. Спасов.

припря̀ност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* припрян.

припу̀кам. Вж. припуквам.

припу̀квам, -аш, *несв.*; **припу̀кам,** -аш, *св.* Ненадейно почвам да пукам или пукам от време на време. *Той не сънуваше даже, че първата пушка на панагюрското въстание ще да припука от неговата къща.* З. Стоянов. *Припукаха пушки — бърза и честа стрелба.* Йовков. *Дончо се изпъна уморено и столът припука под него.* Орлин Василев.

припу̀кване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* припуквам.

припу̀швам. Само 3 *л.* **припу̀шва ми се** *несв.*; **припу̀ши ми се,** *мин. св.* припу̀ши ми се. *св., безл.* Обзема ме силно желание да пуша.

припу̀шване *ср. Отгл. същ. от* припушвам.

припу̀ши ми се. Вж. припушвам.

припълзя̀. Вж. припълзявам.

припълзя̀вам, -аш, *несв.*; **припълзя̀,** -йш, *мин. св.* -я̀х, *прич. мин. действ.* припълзя̀л, -а, -о, *мн.* припълзѐли, *св.* С пълзене достигам до нещо; допълзявам. *Рали излиза от скривалището си, припълзява покрай сандъка и грабва торбата от ръцете му.* Йовков.

припълзя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* припълзявам.

припя̀вам, -аш, *несв.*; **припѐя,** -ѐеш, *мин. св.* припя̀х, *прич. мин. действ.* припя̀л, -а, -о, *мн.* припѐли, *св.* Пея проточено, провлечено за съпровод. *Ето го след малко и дядо поп ... Байко му помага при служенето и чете апостола. Тате с нисък глас честичко припява „Господи помилуй“.* Влайков. *След като би клепалото, постарите, които знаеха реда на службата, следяха я в ума си, дори и гласно припяваха, кръстеха се.* Дим. Талев. *Братя ми лъскат тънки си пушки, | като припяват песни хайдушки.* Вазов. ‖ *Обр. Машината ритмично | припява | и навява топла вяра.* Вапцаров.

припя̀ване *ср. Отгл. същ. от* припявам.

приравни̇̀телен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Само в съчет. **приравнителен изпит** — изпит върху разликата в учебен материал.

приравня̀. Вж. приравнявам.

приравня̀вам, -аш, *несв.*; **приравня̀,** -йш, *мин. св.* -я̀х, *св.* **1.** Правя нещо да стане равно на друго; изравнявам. *Той издигна ръжта, която носеше, и я показа на Гроздан. После я приравни със себе си, опря корените ѝ до земята, а класовете оправи нагоре: върховете на ръжта надминаваха раменете му.* Йовков. **2.** *Прен.* Правя някого еднакъв, равен по положение с другиго. *Иди познай в тях кой е граф или графиня, кой е княз, кой е генерал, или учен или знаменит поет. Сиромашията и нещастието са метнали въз тях воала на скръбта, приравнили са ги.* Вазов.

приравня̀вам се, -аш се, *несв.*; **приравня̀ се,** -йш се, *мин. св.* -я̀х се, *св., сред.* **1.** Ставам равен с някого или с нещо. *Пред него в тълпата, между сведените глави ... свети алена копринена забрадка. Пред очите на Еньо всичко се слива, всичко се приравнява като нива.* Елин Пелин. **2.** Като се движа настигам някого и заставам наред с него; изравнявам се *И тая излязла из мрака колона тихо, без никакъв звук достигна групата турски войници, . . приравнява се с тях, отминава ги.* Йовков.

приравня̀ване *ср. Отгл. същ. от* приравнявам *и от* приравнявам се.

прира̀ждам, -аш, *несв.*; **природя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Раждам дете от втори или трети брак при заварени деца от първия брак. **прираждам се, природя се** *страд.* и *сред.*

прира̀ждане *ср. Отгл. същ. от* прираждам *и от* прираждам се.

прира̀сна. Вж. прираствам.

при̇̀раст *м.* **1.** Увеличаване чрез растене. *Прираст на горите.* **2.** Увеличаване по численост, по количество. *Прираст на населението.*

прираста̀. Вж. прираствам.

прира̀ствам, -аш, *несв.*; **прира̀сна,** -еш, *мин. св.* -ах, *и* **прираста̀,** -ѐш, *мин. св.* прира̀стох, *св.* Увеличавам се по ръст, обем, количество.

прирева̀. Вж. прирևавам.

прирева̀вам, -аш, *несв.*; **прирева̀,** -ѐш, *мин. св.* -а̀х, *св.* Изведнаж почвам да рева или рева от време на време.

прирева̀ване *ср. Отгл. същ. от* приревавам.

приритам. Вж. приритвам.

прири̇̀твам, -аш, *несв.*; **прири̇̀там,** -аш, *св.* **1.** Ненадейно и за кратко време почвам да ритам. **2.** *Прен. Разг* Умирам. *Петелът приритал, та трябвало веднага да откъснат шията му.* Орлин Василев.

прири̇̀тване *ср. Отгл. същ. от* приритвам.

приро̀да *ж.* **1.** Всичко, което съставя органическия и неорганически свят. *Тоз, който падне в бой за свобода, | той не умира: него жалеят | земя и небо, звяр и природа, | и певци песни за него пеят.* Ботев. *Цивилизацията префини умовете, ... даде ни чудните си усъвършенствования, за да се мерим със силите на природата.* Вазов. **2.** Творческо начало, което се проявява в постоянно създаване; естество. *Природата веща беше се сбъркала: | тя от теб да стори гений бе искала.* Вазов. *Летните селски нощи ... ме люлееха в сладък сън до гърдите на майката природа.* Елин Пелин. **3.** Характерни особености на местност, на околност. *Ще гледам да попродължа стоенето си тука: животът е тъй тих, самотията е тъй пълна, природата е тъй хубава!* Вазов. **4.** *Прен.* Вродено свойство, същност; натура, характер. *Има велики радости, както и велики скърби, които, слабата човешка природа сякаш не е в състояние да пренесе.* Вазов. *Той беше буен по природа.* □ **Всред природата** — далече от населено място, от градска култура. **Втора природа** — дълбоко вкоренен навик. **Игра на природата** — рядко явление, което представя отклонение от естественото, от нормалното. **Мъртва природа** — а) Неорганическа природа. б) *Живоп.* Картина, на която са изобразени, нарисувани цветя, плодове, убит дивеч, риба и пр.; натюр-морт.

приро̀ден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* **1.** Който съществува в природата или се проявява в

нея; естествен. *Природни богатства. Природни закони. Природни явления.* 2. Който не се е създал, развил изкуствено; вроден. *Природен ум. Природни дарби. Природна интелигентност. Природен недостатък.*

природѐн, -а, -о. 1. *Прич. мин. страд. от* природя. 2. Като *прил.* — роден от втори или трети брак при доведени или заварени деца. *От този втор брак тя родила четири деца, от които останали живи три... Киро се мъчеше да прикотка и природените си братя, за да ги използува при нужда.* Г. Караславов.

природно. *Нареч. от* природен. *Тя беше природно добра, умна и честолюбива.* Вазов.

природознанѝе, *мн.* няма, *ср.* Наука за живата и мъртвата природа; естествознание.

природонаучен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Който се отнася до изучаване на природата; естественоисторически. *Природонаучен музей.*

природя̀. Вж. приражда м.

прирося̀. Вж. приросявам.

приросявам. Само 3 *л.* **приросява** *несв.*; **прироси,** *мин. св.* прироси, *св.* За дъжд — почва да роси или роси от време на време. *Прироси слаб дъждец. Днес на няколко пъти приросява дъжд.*

приросяване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* приросявам.

приръмжа̀. Вж. приръмжавам.

приръмжавам, -аш, *несв.*; **приръмжа̀,** -йш, *мин. св.* -ах, *св.* Неочаквано почвам да ръмжа или ръмжа от време на време.

приръмжа̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* приръмжавам.

прѝсад *м.* 1. Вид едра круша. *В турските ... нивя тези круши бяха присадени — присади.* Цани Гинчев. 2. Плодът на такова дърво. 3. Изобщо присадено овощно дръвче.

приса̀дка *ж.* Присаждане. *Лекуваха го с присадки.*

присадя̀. Вж. присаждам.

приса̀ждам, -аш, *несв.*; **присадя̀,** -йш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Поставям пъпка или клонче от плодно растение под кората на някое диво растение или прилепвам такова клонче към клона на някое растение, за да го облагородя. *Дядо Никола Разходски... присаждаше нови калеми... и с голямо усърдие се трудеше да превърне гроздената нива на овощна градина.* А. Каралийчев. *Той присаждаше череши по ябълковите дръвчета.* А. Гуляшки. *Това е гората. — Защо не сте я изсекли до сега?... Белчо, заповядвам ти да присадиш всички дървета с круши!* К. Петканов. 2. Поставям органическа тъкан в чуждо тяло. *Присаждам жлези.* 3. Поставям ваксина в тялото на човек или животно; ваксинирам. *Васил се освободил от затвора... и тръгнал по селата да лечи; но, най-главното, знаел и да присажда за сипаница.* З. Стоянов. 4. *Прен.* Внедрявам у някого нови обичаи, схващания, култура и др. *Такова чувство е нямал възрастният мъж, вероятно защото родителите слабо са го присаждали у невръстното дете.* П. П. Славейков. **присаждам се, присадя се** *страд.* и *сред. Придворното гръцко раболепство се присади бляскаво и у българите.* Вазов.

приса̀ждане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* присаждам *и от* присаждам се.

присвѝвам[1], -аш, *несв.*; **присвѝя,** -йеш, *мин. св.* присвѝх, *прич. мин. страд.* присвѝт, *св.* 1. Свивам леко. *Като малка черна стрелка чучулигата трепти във въздуха, присвива криле и пак се вдига.* Йовков. *Политзатворничките ѝ отговориха с мълчание, отбягваха да я гледат, някои присвиха устни.* Дим. Ангелов. *И той скочи, присвил глава между рамената си, сякаш дебнеше да се хвърли върху някого.* Дим. Талев. *Присвивам очи.* 2. *Прен.* Притеснявам. *Зимата се измина почти глухо, само за даването присвиваха раята силно и го събираха до пара.* Цани Гинчев. **присвивам се, присвия се** *страд.* и *сред. Очите му горят, от време на време той се присвива и цял потреперва.* Йовков. *Той усети как се присви гърлото му за плач.* Дим. Талев.

присвѝвам[2]. Само 3 *л.* **присвѝва ме** *несв.*; **присвѝе ме,** *мин. св.* присвѝ ме, *св.* Заболява ме силно — обикн. вътрешен орган. *Но Станка се сви и полегна, защото над слабините нещо започна да я присвива.* Г. Караславов. *Присви ме стомах.*

присвѝване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* присвивам[1], присвивам[2] *и от* присвивам се. *Мата издържа погледа му, после обърна глава с презрително присвиване на устните.* Дим. Ангелов.

присвѝе ме. Вж. присвивам[2].

присвѝя. Вж. присвивам[1].

присвоя̀. Вж. присвоявам.

присвоя̀вам, -аш, *несв.*; **присвоя̀,** -йш, *мин. св.* -их, *св.* Правя по незаконен или непочтен начин своя собственост нещо чуждо; обсебвам. *Той ограби дяда са и шуреите си, присвои имота им и с него отвори механата.* Влайков. *Мислеше как да присвои тая нива и да закръгли чифлика си.* Елин Пелин. *Земята беше на агите и бейовете, бяха я завладели и присвоили, техен беше и добитъкът, техни бяха и колите.* Дим. Талев. **присвоявам се, присвоя се** *страд.*

присвоя̀ване *ср. Отгл. същ. от* присвоявам *и от* присвоявам се.

присѐгна. Вж. присягам.

присѐдна. Вж. присядам.

присѝпвам, -аш, *несв.*; **присѝпя,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Сипвам още към онова, което е сипано. *Тя му присипа още яхния и той започна да яде.* **присипвам се, присипя се** *страд.*

присѝпване *ср. Отгл. същ. от* присипвам *и от* присипвам се.

присѝпя. Вж. присипвам.

прискимтя̀. Вж. прискимтявам.

прискимтя̀вам, -аш, *несв.*; **прискимтя̀,** -йш, *мин. св.* -ях, *прич. мин. действ.* прискимтя̀л, -а, -о, *мн.* прискимтѐли, *св.* Ненадейно почвам да скимтя или скимтя от време на време. *Той се затвори в къщи и легна като болен ... Той се занасяше и понякога прискимтяваше като куче, което е намерило изгубения си господар.* Елин Пелин.

прискимтя̀ване *ср. Отгл. същ. от* прискимтявам.

прискърбен, -бна, -бно, *мн.* -бни, *прил. Остар.* Който буди, причинява голяма скръб; печален. *Прискърбен случай. Прискърбни събития.*

прискъ̀рбие, *мн.* няма, *ср.* Голяма скръб; печал. *С дълбоко прискърбие съобщаваме за смъртта на нашия скъп баща.*

прискъ̀рцам. Вж. прискърцвам.

прискъ̀рцвам, -аш, *несв.*; **прискъ̀рцам,** -аш, *св.* Изведнаж почвам да скърцам или скърцам от време на време. *Ненадейно вратнята прискърца и се полуотвори.* Вазов. *Зад мен се блъсна от неведома сила стар, гнил вратник и прискърца от болки.* Елин Пелин.

прискъ̀рцване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* прискърцвам.

присла̀мча се. Вж. присламчвам се.

присла̀мчвам се, -аш се, *несв.*; **присла̀мча се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Незабелязано се присъединявам към някого или нещо с известна цел; примъквам се. *Рангел се присламчи към множеството, за да се притули от опасни погледи.* Вазов. *Бай Ганьо почна да се присламчва към нашето купе.* Ал. Константинов. *Котката се присламчва, дебне, намества краката си, за да е готова и да се хвърли отведнаж.* Йовков.

присла̀мчване *ср. Отгл. същ. от* присламчвам се.

присла̀ням, -яш, *несв.*; **прислоня̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Прислонявам. **присланям се, прислоня се** *страд.*

присла̀ням се, -яш се, *несв.*; **прислоня̀ се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св., сред.* Прислонявам се.

присла̀няне *ср. Отгл. същ. от* присланям *и от* присланям се.

прислоня̀. Вж. присланям *и* прислонявам.

прислоня̀ се. Вж. присланям се *и* прислонявам се.

прислоня̀вам, -аш, *несв.*; **прислоня̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* За глава, гръд и под. — слагам, опирам о нещо. *Партизанинът стоеше все там на пост, прислонил морната си глава зад бялото перденце.* Ем. Коралов. *Сънувах те и тая нощ, о мила, | сънувах те — бленуваща до мен, | глава на рамото ми прислонила.* Яворов. *Край брега на тиха Струма | спря се закъснял керван: | скитниците катунари | ще станат тука стан. | ... | Днес са тук. А бозна утре | де глава ще прислонят.* П. П. Славейков.

прислоня̀вам се, -аш се, *несв.*; **прислоня̀ се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св., сред.* 1. Заставам плътно до нещо, за да се запазя, скрия. *Матьо сви в една тъмна уличка... Като се прислоняваше край стрехите на къщичките, Матьо я измина с широки и леки крачки.* Дим. Ангелов. *Изведнъж плисна пороен дъжд. Митко и майка му се прислониха до стъблото на едно дебело дърво.* М. Марчевски. 2. Намирам подслон. *Един прозорец светеше сега долу, където бяха калугерските килии. Някой от братята ли се беше върнал или закъснял пътник беше се прислонил?* Йовков.

прислоня̀ване *ср. Отгл. същ. от* прислонявам *и от* прислонявам се.

прислу̀га *ж.* 1. *Събир.* Група лица, които прислужват; слуги, прислужници. *Домакинът... сам шеташе и даваше последните разпореждания на прислугата.* Вазов. *Чудно нещо: долу няма нито доктори, нито прислуга.* Л. Стоянов. 2. Прислужване. *Подпоручикът стана и отиде да се кара със Сарандовица заради лошата прислуга.* Йовков. 3. *Воен.* Група войници, които се грижат за някое оръдие, картечница, минохвъргачка и др. *Един снаряд улучи преди половин час първо оръдие, — каза той тихо. — Пряко попадение върху самия окоп. Оръдието е разрушено и трима души от прислугата са убити на място.* Вежинов.

прислу̀жа. Вж. прислужвам.

прислу̀жвам, -аш, *несв.*; **прислу̀жа,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Изпълнявам задълженията си на прислужник. *Той беше стар и тежко прислужваше.* Йовков. *Тя чистеше и миеше съдовете,... запарваше бъчвите и прислужваше на селяните като момче.* Елин Пелин. 2. Поднасям храна или напитки в ресторант, сладкарница и под.

прислу̀жване *ср. Отгл. същ. от* прислужвам.

прислу̀жник, *мн.* -ци, *м.* Лице, наето да извършва домакинска или друга работа в дом, учреждение и под. *Млад прислужник му подаде пешкир.* Елин Пелин. *Не видях нито един прислужник, който да надзърне да каже две-три думи на болните.* Л. Стоянов. *Габър... още служеше клисар при църквата Св. Тарапонтий... Той е по наследство от баща си прислужник при тая църква.* П. П. Славейков.

прислу̀жница *ж.* Жена, наета да извършва домакинската работа в дом, учреждение и под. *Тя нямаше свой дом в града и остана като постоянна прислужница в училището.* Дим. Талев. *Вратата се отвори. На прага се показа руса прислужница в тъмна рокля и малка бяла престилка.* Дим. Димов.

прислу̀жничка *ж.* Прислужница. *По това време отиваха или се връщаха от пазар домашните прислужнички — хубавелки от Северна България, с пълнички лица и голи над лактите розови ръце.* А. Гуляшки.

прислу̀шам. Вж. прислушвам.

прислу̀швам, -аш, *несв.*; **прислу̀шам,** -аш, *св.* 1. Подслушвам. *Баба Веда стоеше до вратата и прислушваше.* И. Волен. *Снощи ги, Вълке, прислушах, | един си други думаха: | „Ний не щем жена войвода".* Нар. пес. **прислушвам се, прислушам се** *страд.*

прислу̀шване *ср. Отгл. същ. от* прислушвам *и от* прислушвам се.

прѝсмех *м.* Насмешка, подигравка; присмиване. *Нека да ни сочат с присмехи обидни.* Вазов. *И тебе остави самичък като кукувица да ходиш за присмех.* Елин Пелин. *Цяло село го е зело на присмех и подигравка.* П. Ю. Тодоров. *Господ и на присмех помага.* Погов.

присмеху̀лен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който съдържа или изразява присмех; подигравателен. *В очите ѝ светна присмехулен огън.* Йовков. *Долавяха се весели, присмехулни нотки и в гласеца му.* Дим. Талев.

присмеху̀лка *ж.* Присмехулница. *Смеят се жени присмехулки, ергени, че подеха и мъже, по механи.* Ц. Церковски. *Майка ѝ на младини беше същата присмехулка, но незлобива: имаше златно сърце.* А. Гуляшки.

присмеху̀лко, *мн.* -вци, *м.* Присмехулник.

присмеху̀лник, *мн.* -ци, *м.* Човек, който обича да се подиграва, да се присмива на другите. *Някои слободни присмехулници шепнишком го наричат зад гърба му ту „Алексий божий человек“, ту „света овчица“.* Вазов.

присмеху̀лница *ж.* Жена, която обича да се подиграва, да се присмива на другите.

присмеху̀лнически, -а, -о, *прил.* Който е присъщ на присмехулник.

присмеху̀лно. *Нареч. от* присмехулен; с присмех. *Очите ѝ мигаха лукаво, недоверчиво, присмехулно.* Г. Караславов.

присмеху̀лство, *мн.* няма, *ср.* Подигравка, присмех. *Славейков и Найденов бяха на нож ... Найденов обаче беше по-слаб в отпора си: той не обладаваше саркастичната способност и духовното присмехулство на Петко Славейков.* Вазов. *Закачливо присмехулство.*

присмѐя се. Вж. п р и с м и в а м с е.

присмѝвам се, -аш се, *несв.*; **присмѐя се,** -ѐеш се, *мин. св.* присмя̀х се, *прич. мин. действ.* присмя̀л се, -а се, -о се, *мн.* присмѐли се, *св., сред.* Смея се на някого; подигравам. *Той се присмиваше на всички, хулеше всички.* Елин Пелин. *Иска ѝ се да ѝ се присмее, да я подиграе поне зарад глупостите, които брътви.* Йовков. *Иди, огледай се, и виж си хубаво ушите, | и разбери това: — Плашило | не тряба никога да се присмива на страшило!* Михайловски. *Присмяло се гърнето на тенджерата, че нямала дръжка.* Послов. *Присмял се хърбел на щърбел.* Погов.

присмѝване *ср. Отгл. същ. от* присмивам се.

присмѝвка *ж.* Присмех, насмешка, подигравка. *Едната от тях, госпожа хаджи Ровоама,... влазяше в тона на кака Гинка и пущаше сегиз-тогиз язвителни присмивки.* Вазов.

приснопа̀метен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил. Книж.* За покойник — който винаги ще се помни; незабравим. *Добрата бабичка, самичка пазителка и жителка сега на митрополията, опустяла подир напущането ѝ от приснопаметния митрополит Климента, ме посрещна приветливо.* Вазов.

присо̀е, *мн.* няма, *ср. Нар.* Стръмно каменливо място, изложено на слънце, на припек. *Противоп.* усое. *Цяло горско присое плахо се смърлуши, докле не излезе от пещера стара вещица да прочете през басма дните му.* П. Ю. Тодоров.

присо̀ен, -о̀йна, -о̀йно, *мн.* -о̀йни, *прил.* За местност — който е изложен на слънце, на припек. *От дясно пък беше омайната панорама на синьото езеро, обточено с низ селца и градовце, мило снишени под високите присойни стръмнини.* Вазов. *Калугер цвете садеше | на едно място присойно.* Нар. пес.

присо̀й, -о̀ят, -о̀я, *мн.* -о̀и, *м.* Присое.

приспа̀дам, -аш, *несв.*; **приспа̀дна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* приспа̀днат, *св.* Намалявам, спадам част от някоя сума. *Приспаднах разноските и остатъка им поделих по равно.* **приспадам се, приспадна се** *страд.*

приспа̀дане *ср. Отгл. същ. от* приспадам *и от* приспадам се.

приспа̀дна. Вж. п р и с п а д а м.

приспѝ ми се. Вж. п р и с п и в а м².

приспѝвам¹, -аш, *несв.*; **приспя̀,** -йш, *мин. св.* -а̀х, *св.* 1. Въздействувам някому да заспи. *Вечно, вечно бих ти пял — | вечер — за да те приспивам.* Яворов. *От ширния простор едва чут глас | в душа ми тихо, сладко се разлива, | кат песента на майка, в нощен час | коя детенце миличко приспива.* Величков. || Докарвам някому сън, дрямка. *Реката гърмеше някак по-упойно из влажната усоя, сякаш шумът ѝ приспиваше утихналите гори.* Вазов. *Дружината на кораба почива, | безгрижен сън моряшки дух владей — | морето ги люлее и приспива.* К. Христов. 2. *Прен.* Правя някого да не види, да не забележи нещо; препъвам. *Еднообразието на безкрайното поле приспива и най-изострената наблюдателност.* Йовков. *Усмихвам се и на Александър, чуеш ли, ... за да ги приспивам. Да си отмъстим!* Вазов. **приспивам се, приспя се** *страд.*

приспѝвам². Само 3 *л. ед.* **приспѝва ми се,** *несв.*; **приспѝ ми се,** *мин. св.* приспа̀ ми се. *св., безл.* Изведнаж ме обхваща желание да спя.

приспѝване *ср. Отгл. същ. от* приспивам¹, приспивам² *и от* приспивам се. *Приеха се още разни предпазителни мерки за приспиване бдителността на полицията.* Вазов.

приспива̀телен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* 1. Който предизвиква сън. *Колко време съм прекарал в унесено състояние под приспивателния шум на влака, не помня.* Вазов. *Шумът на къльчищата и трептящият звук от острите игли на дарака пълнят стаичката с тъп, ленив и приспивателен напев.* Елин Пелин. 2. Като *същ. ср.* **приспивателно** — лекарство против безсъние. *Тя се прибра в стаята си и взе приспивателно, а на другия ден се събуди с натежала глава.* Дим. Димов.

приспива̀телно. *Нареч. от* приспивателен. *Дъждът продължаваше все така приспивателно да шуми, а в стаята беше непрогледна тъмнина.* Елин Пелин.

приспѝвен, -вна, -вно, *мн.* -вни, *прил.* Който предразполага към сън, дрямка. *Отвъм вътрешността на къщата се чуваше тиха, приспивна песен — снаха му Кочовица приспиваше детето си и себе си.* Дим. Талев. *И в тая нощ, на тебе посветена, | под ромона приспивен на дъжда, | заспива печалта ми.* Дебелянов.

приспѝвка *ж.* Приспиване. *През листето с тайнствена усмивка | надникне, скрий се бледната луна; | засвирили щурците на приспивка.* К. Христов. *Дълги сенки на копни и дървеса се повлякоха низ полето, на приспивка засвирихa щурците: хвана вече да се смрачава.* П. Ю. Тодоров.

приспѝвно. *Нареч. от* приспивен. *Акациите по улицата ронеха тъжно дребните си пожълтели листа, а реката шумолеше приспивно и глухо.* Дим. Димов.

приспособѐнец, *мн.* -нци, *м. Неодобр.* Човек, който променя своите възгледи в зависимост от обстоятелствата.

приспособѐнчески, -а, -о, *прил.* Присъщ на приспособенец. *Приспособенчески похвати.*

приспособѝм, -а, -о, *прил.* Който може да се приспособи за нещо.

приспособѝмост, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* Нагаждане, приспособяване към известни условия.

приспособлѐние, *мн.* -я, *ср.* Механизъм, апарат или част от механизъм, предназначен за някаква работа, някакво действие. *Крикът е приспособление за вдигане на големи тежести.*

приспособя̀. Вж. приспособявам.

приспособявам, -аш, *несв.*; **приспособя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Правя нещо удобно за някаква цел, нужда. *Но трябвало за тая библиотека да се приготви и особено помещение. Намерили за добре да приспособят за целта старото девическо училище.* Влайков. *Приспособихме банята за кухня.* **приспособявам се, приспособя се** *страд.*

приспособя̀вам се -аш се, *несв.*; **приспособя̀ се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св.*, *сред.* 1. Нагаждам се към известни условия. *Целият им живот в къщи постепенно започна да се променя и да влиза в друг ред, да се приспособява пак към него — очакваното дете.* Дим. Талев. 2. *Неодобр.* Променям възгледите си, идеите си в зависимост от обстоятелствата.

приспособя̀ване *ср. Отгл. същ. от* приспособявам *и от* приспособявам се.

приспя̀. Вж. приспивам[1].

пря̀став *м.* 1. *Остар.* Началник на полицейски участък. *Един ден ... до хотел Македония ме спира един полицейски стражар ... и ми казва да се явя в участъка, в името на закона, по заповед на пристава.* Ал. Константинов. *Полицейски пристав.* 2. *Диал.* Селски слуга; ратай *Попът си главил пристав, да му пасе говедата.* □ **Съдебен пристав** (остар.) — чиновник по съдебното ведомство, който привежда в изпълнение решенията на съда по граждански дела; съдебен изпълнител.

приста̀вам, -аш, *несв.*; **приста̀на,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* 1. За мома — избягвам от бащината си къща и без съгласието на родителите си вземам някого за мъж. *Ще му пристана, ще избягам с него в планината!* Йовков. *И разбрах тогава аз, горкана: | той обича синеоката, | дето снощи другиму пристана.* Багряна. 2. *Нар.* Давам съгласието си за нещо, скланям за нещо. *Петър пристана да остане дома си* Вазов. *Шестима я братя не вричат; далеко — | и майка сама не пристава.* П. П. Славейков.

приста̀ване *ср. Отгл. същ. от* приставам.

приста̀вка *ж.* Приставена част на нещо. *Приставки на ботуши.*

приста̀вя. Вж. приставям.

приста̀вям, -яш, *несв.*; **приста̀вя,** -иш, *мин. св.* -их, *св. Нар.* 1. Наддавам нещо да стане подълго; снаждам, наставям. *Приставих си ръкавите на палтото.* 2. Пазарявам някого за ратай. **приставям се, приставя се** *страд.* и *сред. След два-три дни те всички щяха отново да се приставят или при същите си господари, или при други.* Йовков.

приста̀вяне *ср. Отгл. същ. от* приставям *и от* приставям се.

пря̀стан, -та̀, *ж.*, и **пря̀стан** *м.* (рус.). 1. *Поет.* Място, гдето може някой да се подслони; прибежище. *Смирено влязъл в стаята позната, | последна твоя пристан и заслона, | да шъпнеш тихи думи в тишината.* Дебелянов. 2. *Рядко.* Пристанище. *Мъннчки рибарски платноходки чевръсто скачаха над вълните и бързаха към рибарския пристан.* Д. Добревски.

приста̀на. Вж. приставам.

приста̀нище, *мн.* -а, *ср.* 1. Място на брега на море или на плавателна река, специално пригодено за спиране на параходи и др. плавателни съдове. *От Дунава изпищя параходна тръба — знак, че параходът напуща пристанището.* Вазов. *Той не можеше преди всичко да забрави хубавия живот на пристанището. Денем — движение и глъчка около параходите, непрекъснат писък на сирени, остра миризма на смола и дим.* Йовков. 2. *Разш.* Град, който има пристанище. *Стоките превозихме по Дунава до малкото сръбско пристанище Смедерево и оттам ги натоварихме на коли.* Дим. Талев. *Аз мисля за световните пристаница големи, | отдето параходите презокеански път поемат.* Багряна. 3 *Прен.* Тихо, спокойно място, прибежище. *Шепа моряци остават на своя кораб, откъснати от всяка суша, ... остават без подслон, без пристанище.* Йовков.

приста̀нищен, -щна, -щно, *мн.* -щни. *Прил. от* пристанище. *Пристанищен град. Пристанищен работник.*

приста̀нка *ж. Нар.* Пристануша.

пристану̀ша *ж. Нар.* Мома, която е пристанала на момък и се е оженила за него против вслята на родителите си.

пристѐгна. Вж. пристягам.

пристѝгам, -аш, *несв.*; **пристѝгна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* 1. Стигам, дохождам, идвам на определено място, при някого или при нещо. *Една студена вечер те пристигнаха тук измръзнали и капнали от умора.* Йовков. *Велика пристигна на нивата с децата си, преди да изгрее слънцето.* К. Петканов. *Влакът пристига на гарата в определения час.* || *Обр. Пристигна пролет радостлива, | приятен ветрец тахо вей.* П. Р. Славейков. || Доставям се на определено място. *Писмото беше пристигнало вчера по неизвестен канал.* Вазов. *Тази вечер, вярвам, ще пристигне хляб.* Л. Стоянов. 2. *Диал.* Настигвам, догонвам някого. *По Мара иде потера | Марини девет девера, | та си бре Мара пристигна.* Нар. пес.

пристѝгане *ср. Отгл. същ. от* пристигам. *На гарата беше вече обикновеното движение, каквото става при всяко пристигане и тръгване на влакове.* Вазов.

пристѝгна. Вж. пристигам.

пристѝсквам, -аш, *несв.*; **пристѝсна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* пристѝснат, *св.* Стискам, стягам малко, леко или от време на време. *Тя не веднаж наканва се да каже, | а нещо я за гърлото пристисне | и, вместо думи, сълзи я избият.* П. П. Славейков. *Гоце пристисна ръката на стария човек.* Дим. Талев. **пристисквам се, пристисна се** *страд.*

пристѝскване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* пристисквам *и от* пристисквам се.

пристѝсна. Вж. пристисквам.

присто̀ен, -о̀йна, -о̀йно, *мн.* -о̀йни, *прил.* (рус.). *Рядко.* Приличен, благоприличен.

присто̀йно. *Нареч. от* пристоен.

присто̀рвам. Само 3 *л. ед.* **присто̀рва ми се** *несв.*; **присто̀ри ми се,** *мин. св.* присто̀ри ми се, *св.*, *безл.* Струва ми се, изглежда ми. *Неи й се приеторн, че се хлопа дворската порта.* Вазов.

присто̀рване *ср. Отгл. същ. от* присторвам.

присто̀ри ми се. Вж. присторвам.

пристра̀стен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* 1. Който проявява пристрастие; необективен. *Пристрастен човек.* 2. Който изразява пристрастие. *Мен ме осъждат в пристрастен съд | на заточение в страни далечни.* Миларов. *Пристрастни показания.*

пристра̀стие, *мн.* няма, *ср.* Отсъствие на справедливо, обективно отношение. *В тази преценка има пристрастие. Проявявам пристрастие.*

пристра̀стно. *Нареч. от* пристрастен.

пристра̀стност, -тта̀ *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* пристрастен; пристрастие.

пристрастя̀вам се, -аш се, *несв.*; **пристрастя̀ се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св., сред.* Увличам се страстно, отдавам се всецяло на нещо. *Пристрастил се е към четене. Пристрастих се към лова.*

пристрастя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* пристрастявам се.

пристро̀йвам, -аш, *несв.*; **пристроя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Пристроявам. **пристройвам се, пристроя се** *страд.*

пристро̀йване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* пристройвам *и от* пристройвам се.

пристро̀йка *ж.* Допълнително построена част от сграда. *Някогашният феодален замък от десетия век полека-лека се превръща в огромен дворец, с крила, пристройки, кули, паркове, езера и фонтани.* К. Константинов. *А до къщата имаше друга малка и ниска пристройка, зидана отпосле.* Г. Райчев. *До къщичката, в продълговата дъсчена пристройка, се намираше дърводелската работилница на Симовия баща.* Ем. Коралов.

пристроя̀. Вж. пристройвам *и* пристроявам.

пристроя̀вам, -аш, *несв*; **пристроя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Правя пристройка. *Не бяха забравили майсторите и овчаря. За него бяха пристроили стаичка за живеене, постлана с дъски.* Кр. Григоров. **пристроявам се, пристроя се** *страд.*

пристроя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* пристроявам *и от* пристроявам се.

прѝстъп *м.* 1. Внезапно, стремително нападение срещу противник; атака, щурм. *Легендарният Скобелев с един отчаян пристъп ... превзе тоя редут.* Вазов. *Три деня младите дружини | как прохода бранят. Горските долини | трепетно повтарят на боя ревът. | Пристъпи ужасни! Дванайсетий път | гъсти орди лазят по урвата дива, | и тела я стелят и кръв я залива.* Вазов. 2. Внезапна, силна проява (на болест, чувства и пр.). *Дългият пристъп на треската беше найсетне преминал.* Дим. Димов. *Пристъп на ярост. Пристъп на гняв.* 3. *Рядко.* Достъп. *Ней отдавна бе затворен пристъпът до Лалка и в Йордановото семейство.* Вазов.

пристъ̀пвам, -аш, *несв.*; **пристъ̀пя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Вървя, движа се бавно напред стъпка по стъпка. *Той пристъпи бавно няколко крачки.* Вазов. *Той пристъпваше полека и понакуцваше с единия крак.* Влайков. *Конят му си изви врата като лебед и взе да пристъпва гордо и величествено.* Цани Гинчев. 2. Приближавам се, идвам, стигам до определено място. *Момиченцето пристъпи към Рада и ѝ даде писмото.* Вазов. *Калин огледа стаята, пристъпи към раклата и седна.* К. Петканов. ‖ *Обр. Забулена вечер, гадаеща младост, | с мечтателен шепот пристъпва едва.* Яворов. 3. *Прен.* Обикн. в съчет. с предлога *към* и отвл. същ. означава, че действието, изразено в съществителното, започва да се извършва. *Пристъпвам към работа. Пристъпвам към дело. Пристъпвам към действие.*

пристъ̀пване *ср. Отгл. същ. от* пристъпвам.

пристъ̀пя. Вж. пристъпвам *и* пристъпям.

пристъ̀пям, -яш, *несв.*; **пристъ̀пя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Пристъпвам. *Осман удряше по-често конете, които пристъпяха вече тежко.* Вазов. *Бай Ганьо седи като на тръни; най-сетне не го сдържа, става, пристъпя тихичко по килима към вратата на кабинета.* Ал. Константинов. *Колената ни се огъват, ние едвам пристъпяме.* Л. Стоянов. ‖ *Обр. А в пустото поле | пристъпя вечерта.* Смирненски.

пристъ̀пяне *ср. Отгл. същ. от* пристъпям.

пристя̀гам, -аш, *несв.*: **пристѐгна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* пристѐгнат, *св.* 1. Стягам нещо, което се е отпуснало. *Поразпаса края на пояса си, след туй пак го опаса, като го пристягаше.* Йовков. *Мирчо пристягаше цървулите си ... Връвта се скъса.* К. Петканов. 2. За пояс, колан и под. — обвит съм около нещо и го прикрепям. *Широк ален пояс леко пристягаше снагата му и се спускаше хлабаво отстрани.* Ст. Загорчинов. **пристягам се, пристегна се** *страд.* и *сред.*

пристя̀гане *ср. Отгл. същ. от* пристягам *и от* пристягам се.

присъ̀да *ж.* 1. *Юрид.* Съдебно решение по наказателно дело. *Съдиите са независими ... Те произнасят своите решения и присъди в името на народа.* Конст. чл. 55. *Оправдателна присъда. Смъртна присъда.* 2 Решение изобщо. *Той чакаше да чуе страшната присъда, която четеше по лицето ѝ.* Вазов. ‖ Мнение, преценка. *Ама, бай Коста, ти барем си стар човек: — туй право ли е? Кара Коста премята зърната на броениците си, брои на ум техните щракания и мълчи. Мълчат в недоумение и другите и чакат да чуят неговата присъда.* Ст. Чилингиров. ◻ **Подписвам някому присъдата** — а) Осъждам някого. б) Решавам съдбата на някого.

присъ̀дя. Вж. присъждам.

присъединѐние, *мн.* -я, *ср.* Присъединяване. *Южна България въстана, изгони султанския губернатор и провъзгласи своето присъединение към Северна България.* В. Коларов.

присъединѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който е свързан с присъединяване. *Присъединителна акция.*

присъединя̀. Вж. присъединявам.

присъединя̀ се. Вж. присъединявам се.

присъединя̀вам, -аш, *несв.*; **присъединя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* 1. Прибавям нещо към друго по-голямо, по-основно. *За себе си старият взема кръчмата с припадащия се към нея двор, при който присъедини и двора на Павел.* Елин

Пелин. 2. *Прен.* Приобщавам. *Моряците на „Надежда“ ... присъединяваме своите сили и сърцата си към борбата на нашия народ.* Д. Добревски. **присъединявам се, присъединя се** *страд.*

присъединя̀вам се, -аш се, *несв.*; **присъединя̀ се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св.*, *сред.* 1. Тръгвам с други, прибавям се, включвам се. *Из много порти излазяха въоръжени човеци и се присъединяваха към тълпата с викове от възхищение или ненавист.* Вазов. *Присъединиха се към четата и други мъже.* Дим. Талев. *Скоро към външния шум на железницата се присъедини и гръмливото хъркане на Харалампова.* Вазов. 2. *Прен.* Възприемам чуждо становище, съгласявам се с другиго. *Присъединявам се към общото мнение.*

присъединя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* присъединявам *и от* присъединявам се.

присъ̀ждам, -аш, *несв.*; **присъдя̀,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. *Юрид.* За съд — издавам присъда. *Камен започна речта си с въодушевение. Той за първи път чуваше гласа си на открито и високо да произнася думи, за които полицията разстрелваше и фашисткият съд присъждаше смърт.* К. Ламбрев. *Присъдиха му да заплати щети и загуби по делото.* 2. Вземам решение, решавам да се даде някому награда, премия и под.; отсъждам. *Присъдиха ѝ втора награда.* **присъждам се, присъдя се** *страд.*

присъ̀ждане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* присъждам *и от* присъждам се.

присъ̀нвам се, -аш се, *несв.*; **присъня̀ се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред.* Явявам се някому на сън. *През нощта спа тежко и видя мъчителен сън. Присъни му се, че пътува към Луната.* Елин Пелин. *Знаеш ли, каже, невясто Богданице, че нощеска ми се присъни Неда?* Влайков.

присъ̀нване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* присънвам се.

присъ̀ня се. Вж. присънвам се.

прѝсърце *нареч.* С желание, с усърдие, с любов. *Тодор дотолкова се бил увлякъл в приготовлението, дотолкова присърце захванал да работи, щото него и даскал Найден избрали от Копривщица за депутати в събранието на Оборище.* З. Стоянов. □ **Вземам присърце** — обръщам голямо внимание на нещо, заемам се усърдно с нещо. *Свини, пилци, всичко ровеше из боклука, пилееше го из двора ... Много се ядосваше, но толкова присърце не го вземаше, та лесно ѝ минаваше.* К. Петканов.

присъ̀ствен, -а, -о, *прил.* Който е свързан с присъствие на работа или занятия. *Присъствен ден. Присъствена книга.*

присъ̀ствие, *мн.* няма, *ср.* Пребиваване на определено място когато нещо става или се извършва. *Всички стояха гологлави: обичаят заповядваше това в присъствие на царя.* Вазов. *На поляната се събраха двайсет души въоръжени мъже и някак чудно изглеждаше между тях присъствието на Дона.* Дим. Талев. ‖ Наличност. *Ако наистина тоя доктор е забелязал в организма ми присъствие или зародиш на някаква опасна болест?* Вазов. □ **Постоянно присъствие** — колективен ръководен орган, който разрешава текущи въпроси. **Присъствие на духа** — самообладание, хладнокръвие.

присъ̀ствувам, -аш, *несв.* Намирам се на лице, съм на определено място, когато нещо става или се извършва. *Кардашев присъствуваше ням и възмутен на тая жестока сцена.* Вазов. *За пръв път присъствувах на истински сериозен лов.* Ем. Станев.

присъ̀ствуване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* присъствувам.

присъ̀щ, -а, -о, *прил.* Свойствен, типичен. *Веселостта, която беше присъща на характера му, беше се запазила и сега непокътната.* Величков. *Не му липсваше ентусиазъм и чистият идеализъм, присъщи на всеки народен учител.* Йовков.

прися̀дам, -аш, *несв.*; **присѐдна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св. Диал.* Сядам за кратко време някъде, негде, при някого. *Землящите присядат в окопа и гледат морето.* Йовков. *Присядаме след това върху изсъхналото сено.* Влайков.

прися̀дане *ср. Отгл. същ. от* присядам.

прита̀йвам, -аш, *несв.*; **прита̀я,** -айш, *мин. св.* притайх, *св.* Притаявам. *Людмила седеше върху насипа до шосето ... Все ѝ се струваше, че ще дочуе зад гърба си стъпките на Алекси, притайваше дъх: някъде вятърът ще повлече из стърнищата сплетени на кълбо тръни и тя вдигаше обнадеждена глава.* А. Гуляшки.

прита̀йвам се, -аш се, *несв.*; **прита̀я се,** -айш се, *мин. св.* притайх се, *св.*, *сред.* Притаявам се.

прита̀йване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* притайвам *и от* притайвам се.

прита̀я. Вж. притайвам *и* притаявам.

прита̀я се. Вж. притайвам се *и* притаявам се.

прита̀явам, -аш, *несв.*; **прита̀я,** -айш, *мин. св.* притайх, *св.* 1. Правя нещо да стане тихо, да притихне. *Всички са притаили дъх, всички са увлечени от тая чудна свирня.* Влайков. 2. За мисли, чувства и под. — прикривам, потискам, спотаявам. *Животът скъп угасна в напреженье | да спази гордо своята тъга, | да притаява скръб и огорченье, | мен да крепи в неравната борба.* Величков. *Токмакчията знаеше това много добре и затуй притаи раната в душата си и замълча.* Йовков.

прита̀явам се, -аш се, *несв.*; **прита̀я се,** -айш се, *мин. св.* притайх се, *св.*, *сред.* Оставам някъде тихо, без да вдигам шум; спотаявам се. *Тогава той пълзешком стигна до дънера на една стара кой знае колко века върба и се притаи.* Елин Пелин. *И всички са се укротили и притаили, всички са се заслепнали в свирнята.* Влайков. *Той седна край полянката ..., сложи пушката настрана и се притаи там, разчитайки, че кошутата ще се върне.* Ем. Станев. ‖ *Обр. Над село и поляни лъхнаха тихи майски полунощи и в кротка дрямка се притаи шепотът на листите.* П. Ю. Тодоров.

прита̀яване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* притаявам *и от* притаявам се.

притва̀рям, -яш, *несв.*; **притво̀ря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Затварям отчасти нещо отворено. *У нас е всякога така, ... каза госпожа Братакова, като притваряше леко вратата.* Вазов. *От време на време притваряше очи, за да си починат.* П. Славински. 2. Затварям напълно нещо недобре затворено. *Миче, притвори вратата след*

себе си, че ми духа от там. Ст. Костов. *Тогава обичам, люляна над твоята бездна, | във лодката гърбом да легна, очи да притворя, | да сещам през клепките слънцето някъде горе, | и, в лека забрава потънала, в сън да изчезна.* Багряна. *Притвори бавно вратата и завъртя два пъти ключа.* А. Каралийчев. **притварям се, притворя се** *страд.*

притва̀ряне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* притварям *и от* притварям се.

пpѝтвор *м. Църк.* Част от черквата от към главния вход, срещуположна на олтара. *Княгиня София доближи малката църквица... Тя се изкачи полека по стъпалата и влезе в притвора.* Ст. Загорчинов.

притво̀ря. Вж. п р и т в а р я м.

притега̀телен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който има свойството да притегля, да привлича към себе си. *В простите си мисли Стоян не виждаше ясно с какво точно го привличаше градът, той чувствуваше само с цялото си сърце притегателната му сила.* Дим. Талев.

притега̀телност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* притегателен

притѐгля. Вж. п р и т е г л я м.

притѐглям, -яш, *несв.*; **притѐгля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Тегля, дърпам към себе си; приближавам, привличам. *Той я хвана за ръката, притегли я до себе си и я прегърна.* К. Петканов. *Тя притегли едно трикрако столче и уморено се отпусна.* А. Гуляшки. *У Гражев има нещо изключително и силно. То притегля човека и го държи в плен на онова обаяние, което се излъчва от силните хора.* Ив. Мартинов. *Цветните им подвързии и златните им рисувани надписи притеглиха очите му и той дълго се рови с поглед из тия спретнати и претенциозно подвързани томчета.* А. Гуляшки. *Магнитът притегля желязото.* **притеглям се, притегля се** *страд.*

притѐгляне *ср. Отгл. същ. от* притеглям *и от* притеглям се. *Земно притегляне.*

притѐгна. Вж. п р и т я г а м.

притежа̀вам, -аш, *несв.* 1. Собственик съм на нещо; имам, владея. *Освен къщата и хана в Белово, той притежава един хан и при станцията.* Вазов. *Читалището притежаваше множество... турски ръкописи и документи от Възраждането.* Дим. Димов. 2. *Прен.* Съществуват, на лице са у мене (известни черти, качества). *Изобщо по наследство Алеко притежаваше найвече черти от характера на бащата.* П. П. Славейков. *Притежава солидни познания.* 3. В съчет. с някои отвлечени съществителни означава наличност на качество, което се съдържа в съществителното. *Притежавам опитност. Притежавам търпение. Притежавам сили.* **притежавам се** *страд.*

притежа̀ване *ср. Отгл. същ. от* притежавам *и от* притежавам се.

притежа̀ние, *мн.* няма, *ср.* Имот, който се притежава, владее от някого; собственост.

притежа̀тел, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* Лице, което притежава нещо; собственик, стопанин. *Притежател е на хубава къща.*

притежа̀телен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил. Грам.* Който изразява отношение за притежание. *Родителен притежателен.*

притежа̀телка *ж.* Жена притежател. *Господарките бяха сестри. Едната — петдесетгодишна жена, вдовица и притежателка на къщата — беше висока, пълна с буйни, съвсем побелели коси и явни следи на някогашна красота.* Г. Райчев.

притека̀. Вж. п р и т и ч в а м.

притека̀ се. Вж. п р и т и ч в а м с е.

притеснѐн, -а, -о. 1. *Прич. мин. страд. от* притесня. 2. Като *прил.* — който изпитва притеснение. *Ала макар и повече отрудена и по-притеснена в живота, тя си бе по-доволна сега.* Влайков.

притеснѐние. *мн.* -я, *ср.* 1. Затруднено материално положение, оскъдица на материални средства. *Намери ли се някой в притеснение, в материална нужда, към тях пак... ще се обърне за помощ.* Влайков *Искаше й се да му напише всичко за тежкия живот, за недоимъка, за притесненията, които всеки ден се увеличаваха.* Г. Караславов. 2. Само *ед.* Ограничение на свободата; гнет. *Народът от векове бе свикнал да живее как да е и в притеснение.* Дим. Талев. 3. Само *ед.* Тежко, мъчително, тревожно душевно състояние, силно смущение; безпокойство. *Щеше ли да бъде достатъчен тоя единствен удар, за да разбие цялата позиция? Едва ли! Не, в никакъв случай! — реши той, като чупеше от притеснение тънките си бледи пръсти.* Вежинов. *Разболя се от притеснение.*

притеснѐно *нареч.* С притеснение. *Стринини Венковичини живееха у дома доста притеснено.* Влайков. *Те се криеха по къщите,... пушеха притеснено и чакаха със свити сърца следната експлозия.* Вежинов.

притеснѝтел, -ят, -я, *мн.* -и, *м. Книж.* Лице, което притеснява; угнетител. *Тях искаше той да освободи от гнета на притеснителите и ограбвачите.* Влайков.

притеснѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който предизвиква притеснение; угнетителен. *Притеснителни условия.*

притесня̀. Вж. п р и т е с н я в а м.

притесня̀ се. Вж. п р и т е с н я в а м с е.

притесня̀вам, -аш, *несв.*; **притесня̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* 1. Ограничавам възможностите, свободата. 2. *Прен.* Предизвиквам тежко, мъчително, тревожно душевно състояние, силно смущение у някого; угнетявам. *Когато смърт ме сполети, | в морето ме спуснете, братя. | То често с кротки си вълни | ми утешаваше сърцето, | когато скръб го притесни.* П. П. Славейков. **притеснявам се, притесня се** *възвр.* и *страд.* *Отначало тя беше угрижена, замислена, притесняваше се в тази теснотия.* М. Марчевски.

притесня̀вам се, -аш се, *несв.*; **притесня̀ се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св., сред.* Намирам се в мъчително душевно състояние *Що има? Е, болна си, що има?... Недей тъй, не се притеснявай.* Йовков.

притесня̀ване *ср. Отгл. същ. от* притеснявам *и от* притеснявам се.

притѝсвам, -аш, *несв.*; **притѝсна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* притѝснат, *св.* Притискам веднаж или няколко пъти по веднаж. *Той мислеше за разговора със старата. Дълбоко отчаяние го притисна и обезсили.* Г. Караславов. *Но и Вълчан гледаше всякак да го притисне и да*

му напакости. Йовков. *Той я прегръща и притисва до сърцето си.* Влайков. **притисвам се, притисна се** *страд.* и *сред.*

притѝскам, -аш, *несв.* **1.** Силно натискам, налягам нещо отгоре; затискам. *Лежеше на земята изопнат като мъртвец, камъкът притискаше краката му.* Йовков. **2.** Стискам, стягам, налягам нещо между два предмета. *Притискам си пръста.* || *Обр. Те* (скалите) *притискат реката и тя, сърдита, разпенена, шумно скача от камък на камък и бърза да се освободи.* Ал. Константинов. **3.** Силно натискам, допирам нещо до друго. *Тя плаче и притиска главицата на детето си до своята пламнала мокра буза.* Орлин Василев. *От време на време притисках ухо до стената и слушах със затаен дъх.* Г. Райчев. **4.** *Прен.* Ограничавам някому свободата на действие; угнетявам, притеснявам. *Тръгнаха с ония, дето ги притискат и грабят.* Влайков. **5.** *Прен.* За мисъл, чувство и под. — предизвиквам мъчително душевно състояние; потискам. *Но на лицето му нямаше още усмивка, нещо притискаше душата му и не му даваше да се радва.* Йовков. *В гълчетата на хубавите ѝ очи блестеше набрана бистра влага. Притискаше я мъка, щеше ѝ се да заплаче.* Г. Караславов. **притискам се** *страд.* и *сред. Народът се тълпеше, притискаше се до тръднените плетища, дигаше тънък прах и мълчеше.* К. Петканов. □ **Притискам някого до стената** (разг.) — заставям някого да признае или да приеме нещо.

притѝскане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* притискам *и от* притискам се.

притѝсквам, -аш, *несв. Рядко.* Притисвам.

притѝсна. Вж. п р и т и с в а м.

притѝхвам, -аш, *несв.*; **притѝхна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Ставам тих, преставам да шумя, да говоря. *Тяхното влизане привлече вниманието на всички, които бяха там. Разговорите притихнаха.* К. Константинов. *Но чува се гръдно хъркане, болният се раздвижва, изпъшква и притихва пак.* Г. Райчев. *Конят притихна за момент, но изведнаж наостри уши и отново настръхна.* Вежинов. *И една вечер, когато селото притихна и мрак легна над полето, кооперативният трактор не се прибра, а продължи да оре.* Кр. Григоров.

притѝхване *ср. Отгл. същ. от* притихвам.

притѝхна. Вж. п р и т и х в а м.

притѝчам[1], -аш, *несв.*; **притекà,** притечѐш, *мин. св.* притѐкох, притѐче, *прич. мин. действ.* притѐкъл, -кла, -кло, *мн.* -кли, *св. Нар.* За река, вода — прииждам. *И му строши дванайсет ключове, | та му притеко(х)а дванайсет извори.* Нар. пес. *Всяка пролет реката притича и залива ливадите.*

притѝчам[2]. Вж. п р и т и ч в а м.

притѝчам се, -аш се, *несв.*; **притекà се,** притечѐш се, *мин. св.* притѐкох се, притѐче се, *прич. мин. действ.* притѐкъл се, -кла се, -кло се, *мн.* -кли се, *св., сред.* **1.** С тичане стигам, идвам на определено място. *Той пада | и бързо притичат се там санитари.* Ем. п. Димитров. *Като се спря тренът, той скочи на земята, притече се при мене и ми разказа.* Ал. Константинов. **2.** Отзовавам се с готовност в случай на някаква нужда. *Готова беше някак да му се притече на помощ, да го защити.* Дим. Талев. *Стара майка се притече, | а по нея и момата | да раздумват с благи речи | кахърите на душата.* П. П. Славейков.

притѝчане, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* притичам[1] *и от* притичам се.

притѝчвам, -аш, *несв.*; **притѝчам,** -аш, *св.* С тичане стигам или идвам на определено място; дотичвам, изтичвам. *Те притичаха към него, хванаха го за ръцете и го изтеглиха на пътеката.* Ц. Церковски. *Тръпко впрегна коня в двуколката още в тъмни зори. Притича да изпрати гостите си Йоан Глаушев.* Дим. Талев. *Строен и висок момък изведнъж се откъсна от хорото насреща, притече и се хвана от дясната ми страна.* Орлин Василев.

притѝчвам се, -аш се, *несв.*; **притекà се,** притечѐш се, *мин. св.* притѐкох се, притѐче се, *прич. мин. действ.* притѐкъл се, -кла се, -кло се, *мн.* притѐкли се, *св., сред.* Притичам се. *Селяните са доволни от това и с готовност се притичват да помагат.* Влайков.

притѝчване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* притичвам *и от* притичвам се.

прѝток, *мн.* -ци, *м.* **1.** Река, по отношение на друга по-голяма, в която се влива. *Река Искър е десен приток на Дунав.* **2.** *Прен.* Само *ед.* Събиране, натрупване на нещо в голямо количество; прилив. *Минават още десетина минути, а зад нас вече шуми и се вълнува нов приток от хора, все така забързани нанякъде и претрупани с работа.* Св. Минков. *Приток на нови членове в организация.*

притòма, *мн.* няма, *ж. Книж.* Умора, отпадналост; безсилие. *В притома тиха ласка ме милува.* Вапцаров.

притопỳркам. Вж. п р и т о п у р к в а м.

притопỳрквам, -аш, *несв.*; **притопỳркам,** -аш, *св.* Изведнаж почвам да топуркам или топуркам от време на време. *Файтонджията подръпна конете и те притопуркаха с краката си.* Влайков. *От време на време някоя овца, вдигната и подгонена от друга, притопуркваше глухо.* Дим. Ангелов.

притрàкам. Вж. п р и т р а к в а м.

притрàквам, -аш, *несв.*; **притрàкам,** -аш, и **притрàкна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Изведнаж почвам да тракам или тракам от време на време.

притрàкване *ср. Отгл. същ. от* притраквам.

притрàкна. Вж. п р и т р а к в а м.

притрепѐрвам, -аш, *несв.*; **притрепѐря,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Почвам да треперя или треперя от време на време. *Заната ли си довечера? — И гласът му притрепера.* Вазов. *Ръката ѝ притреперваше и на очите ѝ едвам лъщеше една сълзица.* Вазов.

притрепѐрване *ср. Отгл. същ. от* притрепервам.

притрепѐря. Вж. п р и т р е п е р в а м.

притрòпам. Вж. п р и т р о п в а м.

притрòпвам, -аш, *несв.*; **притрòпам,** -аш, *св.* Изведнаж почвам да тропам или тропам от време на време.

притря̀бвам, -аш, *несв.* Ставам изведнаж потребен, нужен някому; дотрябвам, потрябвам. *Вий донесете и двата, че който притрябва.* Ст. Костов. *За какво са ти притрябвали нашите*

списъци? Нали си имаш? Я. Гуляшки. *Говори по-скоро що те носи насам, защо ти съм притрябвал? — издума най-сетне Момчил сухо.* Ст. Загорчинов. *Притрябваха ми пари и тръгнах да търся.* □ **Притрябвал си ми** (пренебр.) — не си ми нужен. *Вика ме и ще си отида, — рече Дядката. — Ба, притрябвал си му сега, — обади се Гаврил.* Елин Пелин.

притулвам, -аш, *несв.*; **притуля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Закривам нещо да не се вижда; прикривам, затулвам. *Злодейците са притулили хитро трупа и дирите на кръвта!* Вазов. *Станка ... притули с ръце налените си със сълзи очи.* Ц. Церковски. **притулвам се, притуля се** *възвр., страд.* и *сред.* *Евлоги изчака да отминат закъснелите, притули се зад един габър, за да не го забележат.* Я. Гуляшки.

притулване, *мн.* -ия, *ср.* *Отгл. същ. от* притулвам *и от* притулвам се.

притуля. Вж. притулвам *и* притулям.

притулям, -яш, *несв.*; **притуля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Притулвам. *Тя притуля... възбудилото се в душата ѝ чувство на гордост.* Влайков. **притулям се, притуля се** *възвр., страд.* и *сред.*

притуляне, *мн.* -ия, *ср.* *Отгл. същ. от* притулям *и от* притулям се.

притупам. Вж. притупвам.

притупвам, -аш, *несв.*; **притупам,** -аш, *св.* Изведнаж почвам да тупам или тупам от време на време. *Но изведнаж сърцето му притупа от буйна скръб.* К. Христов. □ **Не е притупало** (разг.) — не е още наложително да стане, да се извърши нещо.

притупване *ср.* *Отгл. същ. от* притупвам.

притурвам, -аш, *несв.*; **притуря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Турям, поставям нещо допълнително към друго; прибавям, добавям. *Той притури две дървета, подтикна главните и огънят отново пламна.* Влайков. *Натоварил магарешкия товар на горделивия кон, па притурил на товара и магарешката кожа.* Нар. прик. 2. *Прен.* Изтъквам нещо допълнително; казвам, написвам, прибавям, допълвам. *Притурете при сичкото това висок и прав бой, тънка и гиздава снага.* Каравелов. *Къде така? — Ще го водя в града... — Няма кой да го гледа, — притури той.* Елин Пелин. *Рече и замлъкна клето, | нищо не притури.* Вазов. **притурвам се, притуря се** *страд.*

притурване. *мн.* -ия, *ср.* *Отгл. същ. от* притурвам *и от* притурвам се.

притурка *ж.* Прибавка, добавка. *За тая работа Ненка приемаше по десет пари от стопанката, а често и коматче хлебец в притурка.* Вазов. *Притурка на вестник.*

притуря. Вж. притурвам *и* притурям.

притурям, -яш, *несв.*; **притуря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Притурвам. *Лукан притуря дърва на огъня.* Влайков **притурям се, притуря се** *страд.* и *сред.*

притуряне *ср.* *Отгл. същ. от* притурям *и от* притурям се.

притча *ж.* 1. Нравоучителен разказ с алегорично съдържание. *Притчата за блудния син.* 2. *Остар.* Пословица или поговорка.

притъквам, -аш, *несв.*; **притъкна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* притъкнат, *св.* *Нар.* Стъквам. *Трайко притури нови дърва, притъкна главните и огънят отново запращя.* Влайков. **притъквам се, притъкна се** *страд.*

притъкване *ср.* *Отгл. същ. от* притъквам *и от* притъквам се.

притъкмя. Вж. притъкмявам.

притъкмявам, -аш, *несв.*; **притъкмя,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Приготвям, нагласявам. *Заклахме едно яре ... и обед притъкмихме.* Мих. Георгиев. **притъкмявам се, притъкмя се** *възвр.* и *страд.* *Лазар се притъкми да си върви, но Вардарски сложи ръка на коляното му.* Дим. Талев.

притъкмяване *ср.* *Отгл същ. от* притъкмявам *и от* притъкмявам се.

притъкна. Вж. притъквам.

притъмнея. Вж. притъмнявам.

притъмнявам, -аш, *несв.*; **притъмнея,** -ееш, *мин. св.* притъмнях, *прич. мин. действ.* притъмнял, -а, -о, *мн.* притъмнели, *св.* 1. Потъмнявам малко. *И той хвърли яростен поглед към Варлаамови, челото му притъмня.* Вазов. 2. *Безл.* Настъпва здрач; свечерява се, смрачава се, стъмва се. *Изминахме още няколко километра и притъмня. Нощта беше тъмна и безлунна.* Йовков. 3. *Прен.* Става ми лошо, почвам да губя съзнание. *Пред очите му притъмнява, той се полюлява, изпуща пушката си и, с простреги напред ръце, пада ничком на земята.* Йовков. *Дъхът му се спря и притъмня пред очите му.* Елин Пелин. || *Прен.* Изгубвам самообладание. *На Спасов притъмня пред очите, той не отговори. Яростта го задушаваше.* Вазов.

притъмняване, *мн.* -ия, *ср.* *Отгл. същ. от* притъмнявам.

притъпквам, -аш, *несв.*; **притъпча,** -еш, *мин. св.* притъпках, *св.* С тъпкане леко притискам, сбивам нещо рохкаво. *Рале поотрина пепелта настрана, ... зарина имането си, после със стомната поля над него кръстом вода, притъпка го с крак и го засипа с пепелта отгоре.* П. Ю. Тодоров. **притъпквам се, притъпча се** *страд.*

притъпкване *ср.* *Отгл. същ. от* притъпквам *и от* притъпквам се.

притъпча. Вж. притъпквам.

притъпя. Вж. притъпявам.

притъпявам, -аш, *несв.*; **притъпя,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* 1. Правя нещо да стане тъпо. *Притъпявам брадвата.* 2. *Прен.* Правя нещо да загуби гипичните си качества, свойствата си, да отслабне. *Това вечно тегло беше притъпило душата.* Йовков. *Четеше детективски романи, които ... притъпяваха мисълта.* Дим. Димов. *Тия сънища! При най-малка дрямка те се нахвърлят като мъгла или като олово и притъпяват съзнанието.* Л. Стоянов. || Правя нещо да се проявява в по-слаба степен. *Притъпявам бдителността си. Притъпявам болки.* **притъпявам се, притъпя се** *страд.* и *сред.* *Ето секирата се е притъпила и трябва да се наостри.* Дим. Талев.

притъпяване *ср.* *Отгл. същ. от* притъпявам *и от* притъпявам се.

притърча. Вж. притърчавам.

притърчавам, -аш, *несв.*; **притърча,** -йш, *мин. св.* -ах, *св.* *Разг.* С търчене стигам, до известно място; притичвам. *Те бяха притърчали от засадата си при камъняка.* Вазов. *Цонка при-*

търчава и се скрива зад бряста. Вазов. *Селянинът ... беше притърчал да чуе и да види що говорят съселяните му.* Ст. Загорчинов.

притърча̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* притърчавам.

притя̀гам, -аш, *несв.*; **притѐгна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* притѐгнат, *св. Разг.* Стягам, затягам. *Притегни добре върզопа.* ‖ Стягам нещо, което се е отпуснало. *Притегни си пояса.* **притягам се, притегна се** *страд.*

притя̀гане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* притягам *и от* притягам се.

приу̀мица̀ *ж.* Нещо, което случайно идва на ум някому, скимва му; хрумване. *Росинка го изгледа студено: — Другарю, аз действувам по поръчение на Окръжния комитет на партията и това, което говоря, не е моя приумица.* Дим. Ангелов. *Детински приумици.*

приу̀ча. Вж. приучвам.

приу̀чвам, -аш, *несв.*; **приу̀ча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Уча някого да свикне с нещо, да добие навик за нещо; привиквам. *Твърде отрано почна и мен да приучва към труд.* Влайков. *Подгответе детето за живота, приучете го да гледа на нещата право в лицето.* Елин Пелин. **приучвам се, приуча се** *страд.* и *сред. Трябва, значи, да се приучат здраво да мислят и разсъждават.* Влайков.

приу̀чване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* приучвам *и от* приучвам се.

прифуча̀. Вж. прифучавам.

прифуча̀вам, -аш, *несв.*; **прифуча̀,** -йш, *мин. св.* -а̀х, *св.* Почвам изведнаж да фуча или фуча от време на време.

прифуча̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* прифучавам.

прѝхвам, -аш, *несв.*; **прѝхна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Внезапно почвам да се смея силно, избухвам в силен смях. *Не можа да се удържи и Дамян, прихна и той да се смее.* Йовков. *Кина се закиска, развесели се и Дочка ...; двете дружно прихнаха в смях.* К. Петканов.

прѝхване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* прихвам.

прихва̀на. Вж. прихващам[1] *и* прихващам[2].

прихва̀на се. Вж. прихващам се.

прихватлѝв, -а, -о, *прил. Разг.* Който прихваща; заразителен. *Прихватлива болест.*

прихватлѝвост, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* прихватлив.

прихва̀щам[1], -аш, *несв.*; **прихва̀на,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* прихва̀нат, *св.* **1.** Улавям някого или нещо да не падне; подхващам. *Индже се изкриви на седлото и падна. Спуснаха се всички, които бяха наблизу, скочиха от конете и прихванаха Индже.* Йовков. *Димо отново почувствува шемет в главата си. Залюля се да падне, но Белчо го прихвана.* К. Петканов. **2.** Хващам, улавям нещо внимателно. *Кака .. прихваща здраво този край, а мама и байко залавят платa отстрани.* Влайков. *Подали му чаша руйно вино: / очи няма чаша да си види, / ръце няма чаша да прихване, / уста няма чаша да напие!* Нар. пес. **3.** *Прен.* При изплащането на известна сума задържам част от нея; удържам. *Ето ви 100 крони, прихванете за костюма, а за остатъка дайте ми чорапи.* Смирненски. **4.** *Прен.* Заразявам се от болест. *Прихванах грип.* ‖ За болест — предавам се, разпространявам се от един болен на друг. *Хремата прихваща лесно.*

прихва̀щам[2], -аш, *несв.*; **прихва̀на,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* прихва̀нат, *св.* Само 3. *л.* Обзема ме желание да върша нещо необмислено, което не се очаква от околните. *Ама ти къде ходиш цяла нощ, какво ви е прихванало вас всички мъже: място не можете да си найдете!* Дим. Талев.

прихва̀щам се, -аш се, *несв.*; **прихва̀на се,** -еш се, *мин. св.* -ах се, *св., сред.* За растение — започвам да се развивам, да раста след разсаждане или присаждане. *Всички посадени цветя са се прихванали.*

прихва̀щане *ср. Отгл. същ. от* прихващам[1], прихващам[2] *и от* прихващам се.

прихлу̀пвам, -аш, *несв.*; **прихлу̀пя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* **1.** Закривам нещо отгоре като с похлупак. *Големият му фес не добре прихлупваше високото му чело.* Вазов. ‖ *Обр. Скоро ни прихлупи мрачната нощ в долината на Тополница.* З. Стоянов. *Вече се здрачаваше, облачното небе тежко прихлупваше равнината.* Дим. Ангелов. **2.** Нахлупвам ниско. *Прихлупил е калпак над вежди.* **прихлупвам се, прихлупя се** *страд.* и *сред.*

прихлу̀пване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* прихлупвам *и от* прихлупвам се.

прихлу̀пен, -а, -о. **1.** *Прич. мин. страд. от* прихлупя. **2.** Като *прил.* — а) Нисък, наведен, схлупен. *Като че ли все още са пред очите му и широкият равен двор, и ниската, малко прихлупена къщица, със закнижени прозорци.* Влайков. *Тогава съгледах в дъното на двора вехта, прихлупена къща с две стаички.* Вазов. б) Нахлупен. *Насреща им идеше Досьо, намусен, с прихлупен над очите калпак.* А. Гуляшки.

прихлу̀пя. Вж. прихлупвам *и* прихлупям.

прихлу̀пям, -яш, *несв.*; **прихлу̀пя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Прихлупвам. **прихлупям се, прихлупя се** *страд.*

прихлупя̀не, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* прихлупям *и от* прихлупям се.

прѝхна. Вж. прихвам.

прѝход *м.* Паричен доход, който получава лице, държава и пр. *Противоп.* разход. *Неговата собствена работа не вървеше, но хаджи Петър беше оставил доста къщи и магазини, които даваха добри приходи.* Йовков. *Тя живееше от прихода на едно лозе.* Елин Пелин.

прѝходен, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* Който се отнася до приход. *Приходно перо.*

приходоно̀сен, -сна, -сно, *мн.* -сни, *прил.* Който носи приход. *Приходоносно предприятие.*

приходоразхо̀ден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* Който се отнася до приход и разход. *Приходоразходна сметка.*

прихо̀ждам, -аш, *несв.* **1.** Идвам, отивам често на определено място от някъде. *Тя прихождаше до кухнята и се връщаше, поглеждаше изпод око бързо и смутено учителката и не смееше да говори високо.* Ем. Коралов. *Той прихожда всеки ден от Княжево.* **2.** За множество — идвам, пристигам, прииждам. *На вратата му*

се тълпяха наваляк богомолци, и нови прихождаха още на рояци. Вазов. *И гости всеки ден прихождат в Каменград.* П. П. Славейков. || *Прен.* Приближавам се, настъпвам. *Нощта прихожда — той едничък / стои печален на скалата.* Вазов.

прихождане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* прихождам. *Прихождането на нови гости прекъсна за кратко време речта на Благодумов.* Вазов.

прицел *м.* (рус.). Обект за прицелване. *Военните складове бяха удобен прицел на артилерия.* □ **Вземам на прицел** — а) Прицелвам се. *Като се наведе над мерника, взе на прицел средния танк, който вече допълзяваше към подножието на хълма.* Вежинов. б) Насочвам нападките си към определено лице и пр.

прицелвам се, -аш се, *несв.*; **прицеля се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* Насочвам огнестрелно оръжие, лък и под. към определен обект, за да го улуча; примервам се. *Той запъна пушката, прицели се и гръмна мижешката.* Елин Пелин.

прицелване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* прицелвам се.

прицелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Обикн. в съчет. **прицелна точка** — а) Точка, в която човек се прицелва. б) *Прен.* Обект, срещу който са насочени определени действия.

прицеля се. Вж. прицелвам се.

причакам. Вж. причаквам.

причаквам, -аш, *несв.*; **причакам,** -аш, *св.* 1. Чакам някого или нещо скрит, прикрит някъде, за да нападна. *Там щяха да причакат двамата турци и да се хвърлят въз тях с голи ножове.* Вазов. *Когато порасна, то* (вълчето) *се научи да дебне зайците, после сърните, които причакваше привечер край изворите и по пътеките в гората.* Ем. Станев. 2. Чакам някого да дойде; присрещам, посрещам. *Че пеят по жетва, пеят моми тъмнооки, / момци ги припяват, и вечер край порти причакват.* Багряна. *Някога ще я причака на моста и ще вземе стомната ѝ.* Влайков. **причаквам се, причакам се** *страд.*

причакване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* причаквам *и от* причаквам се.

причастен, -стна, -стно, *мн.* -стни, *прил.* Който се отнася до причастие[1]. *Причастни форми. Причастна конструкция.*

причастие[1], *мн.* -я, *ср. Грам.* Отглаголно прилагателно, което има форма за време и залог.

причастие[2], *мн.* няма, *ср. Църк.* 1. Вино и трохи от хляб, които християните приемат като символ на общение с бога; комка. *Приемам причастие.* 2. *Разш.* Причестяване.

причервя. Вж. причервявам.

причервявам, -аш, *несв.*; **причервя,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Правя нещо да се зачерви слабо, като го пържа или пека. *Да причервиш картофите.* **причервявам се, причервя се** *страд.* и *сред.*

причервяване. *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* причервявам *и от* причервявам се.

причернея. Вж. причернявам.

причернявам. Само 3 *л. ед.* **причернява ми,** *несв.*; **причернее ми,** *мин. св.* причерня ми, *св., безл.* 1. Става ми лошо. *Когато малко надигнеше глава, пред очите му причерняваше и той губеше свяст.* Дим. Ангелов. 2. *Прен.* Загубвам самообладание. *Тогава омразата, която беше се набрала в душата му, пр ля, причерня му на очите и, без да му мисли много, измъкна ножа си и го заби в гърдите на кмета.* Йовков. *Като ми причернее, ще се махна от тук.*

причерняване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* причернявам.

причесвам, -аш, *несв*; **причеша,** -еш, *мин. св.* причесах, *св.* Правя прическа; вчесвам. *Той се облече в чисти прилични дрехи, почна да причесва гладко косата си и престана да ходи бос и гологлав, както по-рано.* Елин Пелин. **причесвам се, причеша се** *възвр.* и *страд.*

прическа *ж.* Подредена, вчесана или подстригана коса по определен начин. *И тя като всички носеше старомодна черна копринена рокля..., чохено джубе с широки ръкави, гладка прическа.* Елин Пелин. *Тя запали лампата, поправи прическата си и сложи малко червило на устните си.* Дим. Димов || Подреждане по определен начин, вчесване или подстригване на косата; фризура. *Каква прическа да ви направя?*

причестя. Вж. причестявам.

причестявам, -аш, *несв.*; **причестя,** -йш, *мин. св.* -йх, *св. Църк.* Давам причастие[2]. **причестявам се, причестя се** *страд.*

причестявам се, -аш се, *несв.*: **причестя се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св., сред.* Приемам причастие[2].

причестяване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* причестявам *и от* причестявам се.

причеша. Вж. причесвам.

причина *ж.* 1. Явление, което обуславя появата или изменението на друго явление. *Проливните дъждове често стават причина за наводнение.* || Предмет, лице и др., поради които става нещо. 2. Повод за действие, постъпка; основание. *Нямам причини да се срамувам, че съм българин, и се гордея, че съм син на българската работническа класа.* Г. Димитров. *Всички се взряха в Селямсъза и се изсмяха очевидно без причина.* Вазов. *Нищо без причина не бива.* Погов. *Уважителни причини.*

причинен, -нна, -нно, *мн.* -нни, *прил.* Обикн. в съчет. **причинна връзка** — връзка между причина и следствие.

причинител, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* Този, който е причина да се случи, да се прояви нещо. *Той се кълнеше в душата си при първа възможност да убие Стефчова, причинителя на толкова злощастия.* Вазов. *Бацилите са причинители на много болести.*

причинителка *ж.* Жена причинител.

причинност, -тта, *мн.* няма, *ж.* Връзка между явленията, при която възникването или изменението на едно явление е обусловено от друго.

причиня. Вж. причинявам.

причинявам, -аш, *несв.*; **причиня,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* 1. Ставам причина нещо да стане, да се случи. *Причинявам пожар. Причинявам катастрофа.* 2. Ставам причина, правя някой да изпита, да почувствува нещо. *Той прекарваше през ума си всички злини, които тоя човек му беше причинил.* Йовков. *Причинявам болка. Причинявам неприятности.* **причинявам се, причиня се** *страд.*

причиня̀ване *ср. Отгл. същ. от* причинявам *и от* причинявам се.

причислѐние, *мн.* -я, *ср.* Причисляване, включване.

причисля̀. Вж. причислявам.

причисля̀вам, -аш, *несв.*; **причисля̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Включвам, присъединявам към определена група, категория. *Към религиозните песни мнозина причисляват и ония, които се пеят при разни обреди на празнични дни.* П. П. Славейков. *Историята има да се позамисли | към кой лик безсмъртен тебе да причисли.* Вазов. **причислявам се, причисля се** *възвр.* и *страд.*

причисля̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* причислявам *и от* причислявам се.

причу̀вам. Само 3 *л. ед.* **причу̀ва ми се,** *несв.*; **причу̀е ми се,** *мин. св.* причу̀ ми се, *св.* Струва ми се, че чувам нещо. *Та и дома, нощем, тоз шум все упорито | му се причува пак и сепва го от сън.* П. П. Славейков. *Хайде, слизай, петлите пропяха! . . . — Ами, — настоял Глупчо. — Аз не съм чул нищо. Тебе ти се е причуло.* Ас. Разцветников.

причудлѝв, -а, -о, *прил.* (рус.). Странен, особен; фантастичен. *Гигантската алея на боровата гора, нарисувана с причудливите шарки на сенките, красиво извиваше своята крива линия из строгия, величавопокоен лабиринт на дъбравата.* Вазов. || Своеобразен, капризен. *Ранните лястовички се стреляха из въздуха, гонеха се с причудливи и безследни зигзаги и се къпеха в невидимите вълни.* Вазов.

причудлѝво. *Нареч. от* причудлив.

причу̀е ми се. Вж. причувам.

причу̀кам. Вж. причуквам.

причу̀квам, -аш, *несв.*; **причу̀кам,** -аш, *св.* Зачуквам нещо разхлабено, не добре заковано. *Причукай гвоздеите на сандъка.* || С чукане правя нещо да прилепне. *В ковачницата отменяваше Крачуна във всичко . . . : и блена на оста да причука, и лопатата да изклепа.* Мих. Георгиев. **причуквам се, причукам се** *страд.*

причу̀кване *ср. Отгл. същ. от* причуквам *и от* причуквам се.

пришелѐц, *мн.* -лцѝ, *м.* Лице, което е дошло или се е заселило някъде от друго място; пришълец. *Старецът не изглеждаше от тъдешните хора. По говора и по държането си личеше, че бе странник и пришелец.* Ст. Загорчинов.

пришѐпвам, -аш, *несв.*; **пришѐпна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* пришѐпнат, *св.* 1. Шепна някому нещо отблизу. *Трайчев се наведе на ухото му и му пришепна.* Вазов. *Вълчан му пришепна нещо, гостенинът не го чу и се изправи.* Йовков. 2. Пошепвам, промълвям. **пришепвам се, пришепна се** *страд.*

пришѐпване *ср. Отгл. същ. от* пришепвам *и от* пришепвам се.

пришѐпна. Вж. пришепвам.

пришѐствие, *мн.* няма, *ср. Рел.* Обикн. в съчет. **второ пришествие** — според християнското учение: повторно идване на Христа на земята, когато настъпи края на света.

пришѝвам, -аш, *несв.*; **пришѝя,** -йеш, *мин. св.* пришѝх, *прич. мин. страд.* пришѝт, *св.* Шия, зашивам нещо върху друго. *До прозореца стоеше Лалка, жена му, . . . и пришиваше платнени марки въз свързаните вече денкове.* Вазов. *Елено, донесете тука двата юргана да им пришеете чистите чаршафи.* Вазов. **пришивам се, пришия се** *страд.*

пришѝване *ср. Отгл. същ. от* пришивам *и от* пришивам се.

пришѝя. Вж. пришивам.

пр̀ишка *ж.* Гнойно мехурче по кожата на животно или на човек, заобиколено с възпалителна червенина.

пришпо̀рвам, -аш, *несв.*; **пришпо̀ря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Подкарвам кон, като го смушквам с шпори. *Пантелей извърна коня си, пришпори го и . . . се понесе към белите къщици на селото.* А. Гуляшки. **пришпорвам се, пришпоря се** *страд.*

пришпо̀рване *ср. Отгл. същ. от* пришпорвам *и от* пришпорвам се.

пришпо̀ря. Вж. пришпорвам.

пришумоля̀. Вж. пришумолявам.

пришумоля̀вам, -аш, *несв.*; **пришумоля̀,** -йш, *мин. св.* -я̀х, *прич. мин. действ.* пришумоля̀л, -а, -о, *мн.* пришумолѐли, *св.* Изведнаж почвам да шумоля или шумоля от време на време. *Гората пришумоля и хладен ветрец полъхна.*

пришумоля̀ване *ср. Отгл. същ. от* пришумолявам. *При всяко пришумоляване заекът се услушваше.*

пришумя̀. Вж. пришумявам.

пришумя̀вам, -аш, *несв.*; **пришумя̀,** -йш, *мин. св.* -я̀х, *прич. мин. действ.* пришумя̀л, -а, -о, *мн.* пришумѐли, *св.* Почвам изведнаж да шумя или шумя от време на време. *Пришумяха храстите около мене, гледам, изскочи един* (заек), *още един — три от едно място.* Елин Пелин.

пришумя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* пришумявам.

пришу̀швам, -аш, *несв.*; **пришу̀шна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* пришу̀шнат, *св.* 1. Шушна някому нещо отблизу; пришепвам. *Той се приближи до нея и ѝ пришушна с покорен и умолителен глас.* Вазов. 2. Пошушвам, прошепвам; пришепвам. *После пришушна: — Аз обичам всичко българско.* Вазов. **пришушвам се, пришушна се** *страд.*

пришу̀шване *ср. Отгл. същ. от* пришушвам *и от* пришушвам се.

пришу̀шна. Вж. пришушвам.

пришълѐц, *мн.* -лцѝ, *м.* Пришелец.

пришъ̀пвам, -аш, *несв.*; **пришъ̀пна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* пришъ̀пнат, *св.* Пришепвам. *Стайка се вслуша в разговора, . . . после пак пришъпна на Рада.* Вазов. **пришъпвам се, пришъпна се** *страд.*

пришъ̀пване *ср. Отгл. същ. от* пришъпвам *и от* пришъпвам се.

пришъ̀пна. Вж. пришъпвам.

прищѐ ми се. Вж. прищявам.

пр̀ищене *ср. Отгл. същ. от* прищя се.

прищѝпвам, -аш, *несв.*; **прищѝпна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* прищѝпнат, *св.* 1. Стисвам малка част от нещо. *Прищипних си пръста на вратата.* 2. Стягам силно на определено място. **прищипвам се, прищипна се** *страд.*

прищѝпване, *мн.* -ия, *ср.* *Отгл. същ. от* прищипвам *и от* прищипвам се.

прищѝпна. Вж. прищипвам.

прищъ̀пвам, -аш, *несв.*; **прищъ̀пна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* прищъ̀пнат, *св.* Притискам нещо, което се връзва, изтънява. *Два брези бивола — отпред ги шопче тегли | за тежкия синджир в обтегната ръка, | и врат прищъпнали о жилавите жегли, | едвам пристъпват те.* П. П. Славейков. *Тясното коланче ѝ прищъпва кръста.* **прищъпвам се, прищъпна се** *възвр.* и *страд.*

прищъ̀пване, *мн.* -ия, *ср.* *Отгл. същ. от* прищъпвам *и от* прищъпвам се.

прищъ̀пна. Вж. прищъпвам.

прищя̀вам. Само 3 *л. ед.* **прищя̀ва ми се,** *несв.*; **прищѐ ми се,** *мин. св.* прищя̀ ми се, *прич. мин. действ.* прищя̀л се, -а се, -о се, *мн.* прищѐли се, *св., безл.* Дощява ми се, прииска ми се. *Ний ще идем на лов. Много ми се е прищяло сърнешко месо.* К. Петканов.

прищя̀ване, *мн.* -ия, *ср.* *Отгл. същ. от* прищявам.

прищя̀вка, *мн.* прищѐвки, *ж.* Внезапно, немотивирано желание; каприз. *За него тя беше жалка робиня, длъжна да угажда на всичките му прищевки.* Г. Райчев. *Решението му не дойде изведнъж, случайно или по прищявка; мислил бе често за Божана, обичаше я.* Дим. Талев.

пря̀щя се, -иш се, *мин. св.* пря̀щях се, *св.* Излизат ми пришки; изприщвам се. *Болното почва да се прищи.*

прию̀т *м.* (рус.). *Остар.* **1.** Общежитие за сираци, старци и др. *Старчески приют.* **2.** Подслон, убежище, прибежище. *Птиците заприлитаха от дърво на дърво — да търсят удобни клонки за нощен приют.* Хар. Русев.

приютя̀. Вж. приютявам.

приютя̀вам, -аш, *несв.*; **приютя̀,** -я̀ш, *мин. св.* -я̀х, *св.* (рус.). Давам подслон; подслонявам. *Приютяваш ти смелите в твойте гори, | за постеля им даваш окапала шума.* Мл. Исаев. **приютявам се, приютя се** *възвр.* и *страд.*

приютя̀ване, *мн.* -ия, *ср.* *Отгл. същ. от* приютявам *и от* приютявам се.

приядѐ ми се. Вж. прияждам.

прия̀дка. *мн.* няма, *ж.* *Нар.* Храна (обикн. сладкиш, плод), която се взема след обедно или вечерно ядене; десерт.

прия̀ждам. Само 3 *л. ед.* **прия̀жда ми се,** *несв.*; **приядѐ ми се.** *мин. св.* прия̀де ми се, *св.* **1.** Обзема ме внезапно желание да ям нещо. *Прияде ми се баница.* **2.** Започвам да чувствувам глад.

прия̀ждане *мн.* -ия, *ср.* *Отгл. същ. от* прияждам.

прия̀тел, -ят, -я, *зват.* -ю, *мн.* -и, *м.* **1.** Лице, свързано с някого с взаимна обич, доверие и привързаност. *Приятел нямам | да му разкрия що в душа тая.* Ботев. *Враждите престаха и любов безкрайна | свърза в едно всички кат верига тайна; | всякой бе приятел, всякой беше брат.* Вазов. *Приятел в нужда се познава.* Погов. **2.** Привърженик, съмишленик. *А всеки знаеше, че Фитилчето беше комунист, макар сега да разправяше тайно пред първенците, че е приятел на властта.* Дим. Димов. || Любител, ценител, почитател. *И двамата сме приятели на хубавата книга.* Дим. Талев. || Познайник. *Той колко достове и приятели има и колко го тука знаят и тачат него?* Влайков. **3.** Любовник. **4.** За пренебрежително или иронично отношение — мъж, човек. *А-а, май и ти си пийнал, приятелю!* Елин Пелин.

прия̀телка *ж.* Жена приятел. *Двете момичета, приятелки от детинство, весело се здрависаха.* Елин Пелин.

прия̀телски, -а, -о, *прил.* **1.** Който се отнася до приятел. *Приятелско семейство.* **2.** Който е свойствен на приятел. *Приятелски чувства. Приятелска услуга.*

прия̀телски. *Нареч. от прил.* приятелски. *Усмихвам се приятелски и го гледам в очите.* Л. Стоянов.

прия̀телство, *мн.* -а, *ср.* Проява на взаимни приятелски чувства и отношения. *Дружехме свързани от най-тясно и сърдечно приятелство.* Вазов.

прия̀тен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* **1.** Който доставя удоволствие, радостно усещане. *Прозорецът беше отворен и отвън лъхаше приятна прохлада.* Величков. *Тревата беше висока, гъста и след няколко дни трябваше вече да се коси... Тежка, но приятна е тая работа.* Йовков. *На вълни ме гали лъх приятен | от простора цъфнал необятен.* Н. Ракитин. **2.** Който се нрави на околните; привлекателен. *Той беше трийсет, трийсет и пет годишен,... с приятно мургаво лице.* Йовков. *Приятен човек. Приятна усмивка. Приятна изненада.*

прия̀тно. *Нареч. от* приятен. *Тя забеляза твоята вежливост и ѝ стана приятно.* Вазов. *От близкото село се носеше набожен ек на камбана и приятно трептеше в пресния сутришен въздух.* Елин Пелин.

прия̀тност, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* *Отгл. същ. от* приятен. *Запалката драсна, и свещта освети една стая, в която Македонски почувствува приятността на един топъл въздух.* Вазов. *И тъй му се пълни сърцето със сладост и приятност!* Влайков.

про-. **I.** Глаголна представка за означаване: **1.** Преминаване през известна материя, напр. промушвам, прострелвам. **2.** Движение: а) през пространство. напр. протичам; б) покрай нещо, напр. профучавам. **3.** Преминаване на определено пространство, напр. пропътувам, проплувам. **4.** Извършване на някакво действие през определено време, напр. пролежавам, проспивам, прослужвам. **5.** Начало на действие, напр. прокапвам. **6.** Извършване на действие за първи път, напр. прохождам, проговорвам, пропушвам. **7.** Краткотрайно, внезапно или повтарящо се действие, напр. пролайвам, проблейвам, простенвам. **8.** а) Начало на внезапно краткотрайно действие. б) Настъпване на действие. което широко се разпространява, напр. проехтявам, прокънтявам. **9.** Извършване на действието набързо, леко, в слаба степен, напр. просъхвам, пропирам, просушавам. **10.** Изчерпване, завършване на действието, напр. прочитам, прочиствам, продиктувам. **11.** Преминаване в ново състояние, напр. простивам, просълзявам се. **II.** Представка за образуване на прилагател-

ни имена със значение: който е привърженик, който работи в полза на някого, напр. прогермански, профашистки.

проагитѝрам, -аш, *св.* Спечелвам някого напълно за каузата си чрез агитация. **проагитирам се** *страд.*

проамерикàнски, -а, -о, *прил.* Който е привърженик на империалистическата американска политика. *Проамериканска партия.*

прòба *ж.* (лат.). 1. Изпитване, проверка на състоянието, на качествата на нещо. *Другари! Сега — всички в машината! Тази вечер ще се състои пробата ѝ.* Д. Добревски. ‖ Опит, опитване. *Проба на дреха.* 2. Малка част от някакъв материал, взета за анализ, за изследване. 3. Количеството скъпоценен метал в един грам сплав от същия метал.

прòбвам, -аш, *несв.* Проверявам състоянието, качеството, годността на нещо; изпитвам. *Дойдоха да пробват мотора. Пробвам рокля.* **пробвам се** *страд.*

прòбване *ср. Отгл. същ. от* пробвам *и от* пробвам се.

прòбег, *мн.* -зи, *м.* (рус.). 1. Разстояние, което се изминава от транспортно средство за определено време. *Пробег на локомотив.* 2. Спортно състезание за преминаване на различни разстояния. *Колоездачен пробег.*

прòбен, -бна, -бно, *мн.* -бни, *прил.* Който е направен за проба, за проверка. *Пробна снимка.* ‖ Който е предприет за опит; опитен. *Пробно летене.* □ **Пробен камък** — а) Вид камък за пробване на благородни метали. б) Предмет за изпитване какъв ще бъде успехът на някаква работа.

проберà. Вж. пробирам.

прòбив *м.* 1. *Рядко.* Дупка, отвор, получен чрез пробиване. *Пробив на съд.* 2. *Прен.* Разкъсване на фронт от неприятелски сили. *Пробивът бе вече извършен, когато съсредоточиха огъня си срещу опасния обход на котата, която все още се държеше.* Вежинов. 3. *Прен.* Прелом, нарушаване на традиция.

пробѝвам, -аш, *несв.*; **пробѝя,** -йеш, *мин. св.* пробѝх, *прич. мин. страд.* пробит, *св.* 1. Правя дупка, отвор в нещо, като натискам, удрям или си служа с някакъв уред, инструмент. *Гърдите му пробил куршумът проклет! / — В сърцето право!* Багряна. *Пробих още една дупка на колана си. Пробийте стената и прокарайте жица за телефон.* ‖ *Обр. Слънцето вече е пробило плътните облаци, снегът се е стопил.* Н. Фурнаджиев. 2. За вода, водна струя — правя отвор със силен натиск. *Хайде сега заобиколете водата и, ако някъде водата е пробила насипа, съобщете ми по безжичния телефон.* А. Каралийчев. 3. Правя прòбив. *Съветските войски пробиват отбранителната линия и проникват в предградията на германската столица.* 4 За цирей, пъпка — пуквам се, изтича ми гнойта. **пробивам се, пробия се** *страд.* □ **Пробивам си път** — а) Преминавам с усилие през навалица, тълпа. б) Успявам да се издигна, да напредна в живота. **Пробивам пъртина** — а) Правя си път. б) Започвам да работя в област, в която още не е работено.

пробѝване *ср. Отгл. същ. от* пробивам *и от* пробивам се.

прòбир *м. Нар.* Пробиране.

пробѝрам, -аш, *несв.*; **проберà,** -èш, *мин. св.* пробрàх, *св.* Измежду много лица или предмети отделям и вземам тия, които ми се нравят, които ми са нужни; избирам, подбирам. *Стрина Благунка накара Буряна да иде на лозето та да пробере по-зрели гроздове за празника.* И. Волен. **пробирам се, пробера се** *страд.*

пробѝране *ср. Отгл. същ. от* пробирам *и от* пробирам се.

пробѝя. Вж. пробивам.

проблèйвам, -аш, *несв.*; **проблèя,** -èеш, *мин. св.* проблях, *прич. мин. действ.* проблàл, -а, -о, *мн.* проблèли, *св.* За овца — изведнаж почвам да блея или блея от време на време. *Бездънна тишина владееше навред.... Овцете изрядко проблейваха и трополяха.* Ив. Хаджимарчев.

проблèйване *ср. Отгл. същ. от* проблейвам.

проблèм *м.* Проблема.

проблèма *ж.* (гр.). Значителен въпрос, който е предмет на проучване, разглеждане, разрешение. *Централната проблема във връзка с международното положение ... е борбата за установяването на новия следвоенен мир.* Г. Димитров.

проблемàтика, *мн.* няма, *ж.* Съвкупност от проблеми в дадена научна област.

проблематѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* (гр.) Малко вероятен, съмнителен. *Неговото завръщане е проблематично.*

проблематѝчност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* проблематичен.

проблèмен, -мна, -мно, *мн.* -мни, *прил.* Който се отнася до проблема.

проблèсна. Вж. проблясвам.

проблèя. Вж. проблейвам.

проблясвам, -аш, *несв.*; **проблèсна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* 1. Почвам да блестя или блясвам от време на време. *По върхарите слънце проблясва.* Вес. Георгиев. *Шиба силен дъжд, гърми, проблясват мълнии.* Н. Фурнаджиев. *Неотърсените още по тях дъждовни капчици... проблясват като елмазени зрънца.* Влайков. ‖ *Обр. Смела искра проблесна в очите му.* Д. Немиров. 2. *Прен.* Проявявам се от време на време. *В замъгленото му от виното съзнание много смътно ту проблясваше, ту се губеше ... смътна мисъл.* Г. Райчев. 3. *Прен.* Само 3 *л. ед., безл.* Внезапно нещо ми става ясно. *Някъде в съзнанието ми проблесна, че всичко това, на което се бях толкова много зарадвал,... не е нещо добро, не.* А. Страшимиров.

проблясване *ср. Отгл. същ. от* проблясвам.

проблясък, *мн.* -ци, *м.* 1. Внезапен блясък, внезапно светване. *На изток, ниско по тъмното небе се подаваха първите проблясъци на деня.* Кр. Велков. 2. *Прен.* Внезапна, слаба проява на разум, разсъдък, чувство и под. *Смилец настръхна. Последният проблясък от надежда изчезна.* Вазов.

прòбно. *Нареч. от* пробен. *Пробно приложена система.*

прободà. Вж. пробождам.

пробòждам, -аш, *несв.*; **прободà,** -èш, *мин. св.* прободòх, *прич. мин. действ.* пробòл, *св.* 1. Пробивам нещо с островръх предмет; промушвам.

Извади Шанко остър нож, | прободе Бонка в сърцето. Нар. пес. || *Обр. Като с нож тия думи прободоха Милена.* К. Петканов. 2. За рогат добитък — мушкам с рогата. *Кравата го прободе.* 3. За островръх предмет — минавам през нещо. *„Стрела, стрела прободе сокола", завикаха всички.* Ст. Загорчинов. 4. *Прен.* Причинявам остра болка. *От заморяването в дясната гръд почна остро да го пробожда старият плеврит.* Вежинов. || Предизвиквам мъка. *Не трепкаше тя от виковете на Ивана, не се трогваше от плача на снаха си. Но молбите на детето я пробождаха право в сърцето.* Г. Караславов. **пробождам се, пробода се** *възвр.* и *страд.*

пробо̀ждане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* пробождам *и от* пробождам се.

пробо̀й, -о̀ят, -о̀я, *мн.* -о̀и, *м.* 1. Инструмент за пробиване на дупки в камък, метал и под. 2. Пробита дупка в нещо. *Железницата ме отнася нататък немилостиво и аз пак потъвам в тунел. Как страшно гърмят колелата из каменния мрачен пробой!* Вазов.

пробу̀да, *мн.* няма, *ж.* 1. Пробуждане. *Селото заспа: утрошени са снагите от дългия трудов ден, а пробудата утре ще е пак в тъмни зори.* А. Страшимиров. 2. *Прен.* Проява на народностно съзнание. *Ето Яким Груев, мой някогашен учител, ... спечелил всеобща почит чрез големите си заслуги по народната пробуда.* Вазов.

пробу̀дя. Вж. пробуждам.

пробу̀дя се. Вж. пробуждам се.

пробу̀ждам, -аш, *несв.*; **пробу̀дя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Прекратявам ненадейно някому съна; събуждам. *През нощта ме пробужда някакво шумолене.* Влайков. *За да го пробуди, хващаше го за рамото и го раздрусваше.* Йовков. || *Обр. Пролетта пробуди земята от тежкия зимен сън.* 2. *Прен.* Ставам причина да се появи отново някакво чувство, да се оживи някакъв спомен и под.; възкресявам. *Тая песен пробуди у него мили спомени.* Влайков. 3. *Прен.* Ставам причина да се породи, да възникне у някого мисъл, чувство, желание за действие и под. *Само нежният гласец на внука можа да пробуди за милост тая непреклонима душа.* Вазов. *Слабият, треперлив гласец, който идеше изпод пъстрата покривка върху новороденото, не можеше да пробуди в него бащинско чувство.* Дим. Талев. 4. *Прен.* Ставам причина някой да се осъзнае, да съзнае нещо напълно. *Паисиевата история пробуди българския народ.* **пробуждам се, пробудя се** *страд.*

пробу̀ждам се, -аш се, *несв.*; **пробу̀дя се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* 1. Преставам да спя, събуждам се внезапно. *Утринта Нона се пробуди отведнаж, дигна се бързо и седна в леглото.* Г. Райчев. || *Обр. Снегът бързо се топи... Земята се пробужда, стоплена от слънцето.* Йовков. 2. *Прен.* За чувство, спомен — появявам се отново, съживявам се; възкръсвам. *В душата му ... се пробудиха всички нежни и хубави спомени за дома.* Елин Пелин. 3. *Прен.* За сила, чувство и под. — проявявам се, пораждам се. *Пробуждаше се в сърцето му едно непознато досега, ново чувство.* Дим. Талев. *Внезапно едно страшно, неодолимо желание ме обзе. То се пробуди в мене ненадейно.* Вазов. 4. *Прен.* Осъзнавам се, съзнавам нещо напълно. *Но тоя народ вече се пробужда. Той не може повече да търпи.* Влайков.

пробу̀там. Вж. пробутвам.

пробу̀твам, -аш, *несв.*; **пробу̀там,** -аш, *св.* 1. Прокарвам с бутане. *Пробутах количката през тълпата.* 2. *Разг.* Правя някого да мине незабелязано наред с други. *Пробутахме го без билет.* 3. *Разг.* Продавам умело, незабелязано нещо негодно, недоброкачествено. *Пробутаха му дефектни чорапи.* **пробутвам се, пробутам се** *страд.*

пробу̀тване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* пробутвам *и от* пробутвам се.

пробуча̀. Вж. пробучавам.

пробуча̀вам, -аш, *несв.*; **пробуча̀,** -йш, *мин. св.* -а̀х, *св.* Изведнаж почвам да буча или буча от време на време. *Мудно отстрана цигулка | пробуча и сръчно сви, | вмиг — чевръст и кръшен танец | като вихър се изви.* П. П. Славейков.

пробуча̀ване *ср. Отгл. същ. от* пробучавам.

пробъ̀бря. Вж. пробъбрям.

пробъбрям, -яш, *несв.*; **пробъ̀бря,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Изричам, изговарям нещо с бъбрене. *Извинете, може би да съм дошла много рано, — пробъбра жената.* Елин Пелин. *Събо само поклати глава и пробъбра нещо неразбрано.* Ст. Загорчинов.

пробя̀гам. Вж. пробягвам.

пробя̀гвам, -аш, *несв.*; **пробя̀гам,** -аш, и **пробя̀гна,** пробѐгнеш, *мин. св.* пробя̀гнах, *св.* 1. Преминавам тичешком през или край нещо. *По палубата пробягваха сегиз-тогиз матроси.* Д. Добревски. *Край нас бързонога сърна | пробягва от вятър по-лека.* Мл. Исаев. || *Обр. Рядко ще пробегне по лицето ѝ бледа усмивка, като бърза, далечна светлинка.* Дим. Талев. 2. С бягане отивам от едно място на друго. *Боси момичета пробягват от порта до порта и на главите им са закичени червени лалета.* Йовков. || *Обр. Особено щастливи бяха лозята ... когато човек приближаваше до тях, веднага едно неуловимо шумолене пробягваше от лист на лист.* К. Константинов. 3. *Спорт.* С бягане изминавам определено разстояние. **пробягвам се, пробягам се** *страд.*

пробя̀гване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* пробягвам *и от* пробягвам се.

пробя̀гна. Вж. пробягвам.

прова̀ждам, -аш, *несв.*; **прово̀дя,** -иш, *мин. св.* -их, *св. Диал.* Провождам. **проваждам се, проводя се** *страд.*

прова̀ждане *ср. Отгл. същ от* проваждам.

прова̀л, *мн.* няма, *м.* (рус.). 1. Пълен неуспех в дело, работа, начинание; проваляне. *Пред мисълта му изпъкнаха няколкото хиляди тона жито, вложените пари в тях, той видя складовете, мъртвилото, ... видя възможния си възход или провал.* П. Спасов. 2. Предателство, издаване или разкриване на нелегална организация. *Един провокатор извършил провал и предал в ръцете на полицията смелите партийни работници.* А. Каралийчев.

прова̀ла, *мн.* няма, *ж.* 1. Пълен неуспех, проваляне. *Със Стамболова се знаяхме още от Букурещ на 1876 година, дето той бе из-*

бягал след провалата на Старозагорското въстание. Вазов. *В тази минута не му желаеха нищо друго, освен пълна провала.* Ст. Чилингиров. **2**. Пропаст. *На дясна страна се разтваряше провалата, из която гръмливо тече манастирската река.* Вазов. □ **На провала** — много, невъздържано, до крайна степен. *Работата всеки ден се трупа. Калфи, работници чукат на провала и едва насмогват.* Д. Немиров. *Умно момче и много е работно, но пие на провала — изпива си и праха от кесията.* К. Петканов.

провалѝ. Вж. провалям.

провалѝ се. Вж. провалям се.

провàлям, -яш, *несв.*; **провалѝ,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* **1**. С натискане, удряне отгоре правя нещо да се срути, да се продъни; продънвам. *Навред, гдето стъпваха босите му крака, земята се повдигаше с тътен и с тътен се проваляше надолу.* Елин Пелин. 2. *Прен.* Причинявам пълен неуспех, пропадане. *Искаш да провалиш сделката ... — безсмислено произнесе той.* Дим. Димов. **провалям се, проваля се** *страд.*

провàлям се, -яш се, *несв.*; **провалѝ се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св., сред.* **1**. Срутвам се, пропадам. *Същия миг горният кат на тая къща се провали в едно море от пламъци и жълт дим.* Вазов. *Целият корабен корпус отскочи нагоре и сетне се провали в морската бездна.* А. Каралийчев. **2**. Претърпявам пълен неуспех. *Борбата се провали ужасно, тя се обърна на панически страх.* Вазов. *Опозиционните кандидати се провалиха позорно.* Ал. Константинов. *Провали се на изпита.* || Излагам се, компрометирам се напълно.

провàляне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* провалям *и от* провалям се.

проведà. Вж. провеждам[1] *и* провеждам[2].

провèждам[1], -аш, *несв.*; **проведà,** -еш, *мин. св.* провèдох, *прич. мин. действ.* провèл, *св. Нар.* Водя през определено място; превеждам. *Премени го у нейна премена, | проведе го низ тъмна чаршия.* Нар. пес.

провèждам[2], -аш, *несв.*; **проведà,** -еш, *мин. св.* провèдох, *прич. мин. действ.* провèл, *св.* Извършвам нещо организирано, подготвено; устройвам. *Провеждам събрание. Провеждам реформи. Провеждам акция.* **провеждам се, проведа се** *страд.* и *сред.*

провèждане *ср. Отгл. същ от* провеждам[1], провеждам[2] *и от* провеждам се.

проверѝтел, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* Длъжностно лице, което проверява сметки, списъци, гласове при гласуване и под.

проверѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Обикн. в съчет. **проверителен съвет** — съвет, колектив, който проверява нещо.

проверѝтелка *ж.* Жена проверител.

провèрка *ж.* Преглед, който се извършва, за да се установи достоверността, качеството, наличността, присъствието и пр. на нещо; проверяване. *Сега пък дойде ред на пътниците за Англия да се разтичат за багажите си и за проверка на документите.* Г. Белев. *Аз гледам на извършената тук работа ... като проверка на нашите възможности и сили.* А. Гуляшки. *Високо се произнасят имената, последвани от бързи отсечени отговори, ... Същата проверка ставаше наоколо и в другите роти.* Йовков. *Като се направи проверка, оказва се, че това постановление не е изпълнено.* Г. Димитров. *Вечерна проверка.*

проверòчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Който е свързан с проверка. *Проверочен изпит. Проверочно бюро.*

проверѝ. Вж. проверявам.

проверя̀вам, -аш, *несв.*; **проверѝ,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Установявам точността, достоверността, качеството, присъствието на някого или на нещо. *Съмнителните работи проверяваше сам или чрез други.* Елин Пелин. *Неволно провери дали пушката е пълна.* К. Петканов. *С бърз и изпитателен поглед проверяваше колко души още остават и кои са те.* Ст. Загорчинов. *Проверявам сметки.* || Извършвам контрол, контролирам. *На два-три пъти ходи да проверява дали младият стрелочник си гледа добре работата.* А. Каралийчев. *Той отиде в склада към шест часа и провери дали са изпълнени всичките му нареждания.* Дим. Димов. **проверявам се, проверя се** *страд.*

проверя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* проверявам *и от* проверявам се.

провèсвам, -аш, *несв.*; **провèся,** -иш, *мин. св.* -их, *св. Нар.* Оставям, отпускам нещо да виси. *Той се домъкна до кревата и легна облечен, като провеси неудобно настрана обутите си крака.* Г. Караславов. *Провесили глави, конете дремят, чакат стопанинът да излезе от ханчето.* Ем. Станев. **провесвам се, провеся се** *страд.* и *сред.*

провèсване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* провесвам *и от* провесвам се.

провèся. Вж. провесвам.

провèтря. Вж. проветрявам *и* проветрям.

проветря̀вам, -аш, *несв.*; **провèтря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* **1**. Прочиствам въздуха в помещение. *Георги, отвори прозореца! — Защо? ... — Да проветрим.* А. Каралийчев. **2**. За дрехи, завивки и под. — излагам на чист въздух. *Изнесе всичко вън, на слънце, изми, изпра, изтупа и проветри, вароса стените.* Дим. Талев. **проветрявам се, проветря се** *страд.*

проветря̀ване *ср. Отгл. същ. от* проветрявам *и от* проветрявам се.

провèтрям, -яш, *несв.*; **провèтря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Проветрявам. *Тя чистеше и миеше съдовете, ... поддържаше огъня в огнището, проветряше зимника.* Елин Пелин. **проветрям се, проветря се** *страд.*

провèтряне *ср. Отгл. същ. от* проветрям *и от* проветрям се.

провидèние, *мн.* няма, *ср.* **1.** Според религиозните представи — върховна сила и мъдрост, чрез която бог ръководи света, вселената. *Но има провидение! О, бди | една върховна правда над земята!* К. Христов. *Тебе те изпрати провидението да ни спасиш от ежби и крамоли.* Вазов. 2. Самото най-висше същество; бог.

провѝдя. Вж. провиждам.

провѝдя се. Вж. провиждам се.

провѝждам, -аш, *несв.*; **провѝдя,** -иш, *мин. св.* провидя̀х, *св.* **1.** Започвам да виждам отново; проглеждам. **2.** Виждам нещо, което се намира зад някаква преграда; прозирам.

провиждам се, -аш се, *несв.*; **провидя се,** -иш се, *мин. св.* провидях се, *св.* Виждам се малко през полупрозрачна преграда. *Навлязохме в малка зелена лъка,.. нависоко се провидя малкото селце, почти загубено в зеленина от дървета.* Елин Пелин. *Към три и половина часа от изток започна да светлее... На юг се провидя веригата на Родопските планини.* Дим. Ангелов.

провиждане *ср. Отгл. същ. от* провиждам *и от* провиждам се.

провизии *мн.* (*ед.* няма), *ж.* (лат.). Хранителни продукти, хранителни припаси. *Те пристигаха обикновено към обяд,... сядаха под акациите и почваха да се хранят, като затрупваха масите с провизии.* Йовков. *Дядо Смилян прибра в торбите всички провизии и кухненски прибори: брашно, хляб, лук, канчета, лъжици.* К. Ламбрев.

провизорен, -рна, -рно, *мн.* -рни, *прил.* (лат.). *Книж.* **1.** Временен. *Провизорни мерки.* **2.** Предварителен, предполагаем. *Провизорна оценка.*

провиквам се, -аш се, *несв.*; **провикна се,** -еш се. *мин. св.* -ах се. *св., сред.* **1.** Изведнаж надавам силен вик или извиквам от време на време. *Богдан се провикна, размаха кърпа над глава и пак поведе хорото.* К. Петканов. *Той се наймного провикваше, той пущаше най-веселите смехории.* Д. Немиров. **2.** Изричам нещо с висок глас. *Никола... високо се провиква: — Хвани се на хорото, земляк!* Йовков. *Блесна орлов поглед, блесна халосия, | грàдно се провикна непознат делия.* Яворов.

провикване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* провиквам се.

провикна се. Вж. провиквам се.

провинен, -а, -о, *прил.* **1.** Който се е провинил в нещо. *Провинен ученик.* **2.** Като *същ.* Лице, което се е провинило; виновник.

провинение, *мн.* -я, *ср.* Постъпка, действие, с което се нарушава закон, правилник, наредба и под. *И за най-малкото провинение... той арестуваше и биеше.* Г. Караславов.

провинциален, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* **1.** Който се отнася до провинция. *Провинциален град. Провинциален вестник.* **2.** Свойствен на провинция. *Провинциални похвати.*

провинциализъм, -змът, -зма, *мн.* -зми, *м. Езикозн.* Дума или израз от областен произход, несвойствени на книжовния език.

провинциалист *м.* Лице, което е родено и живее в провинцията или се е преселило да живее там.

провинциалистка *ж.* Жена провинциалист.

провинция *ж.* (лат.). **1.** Отдалечена област от столицата или от друго културно средище. **2.** Отделна административна област в някои държави. *Испанска провинция.* **3.** *Истор.* Завоювана от римляните област.

провиня се. Вж. провинявам се.

провинявам се, -аш се, *несв.*; **провиня се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св., сред.* Извършвам провинение, ставам виновен за нещо. *Тя се отнасяше към него, като че се е провинил за нещо и сега трябва да бъде нахокан, за да си вземе добра бележка.* Г. Караславов.

провиняване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* провинявам се.

провирам, -аш, *несв.*; **провра,** -èш, *мин. св.* -ях, *прич. мин. действ.* проврял, -а, -о, *мн.* проврели, *прич. мин. страд.* проврян, -а, -о, *мн.* проврени, *св.* Правя нещо да мине, прокарвам нещо през отвор, обикн. тесен. *Набожните посетители провират с мъка ръката си в едно тясно отверстие на зидчето та вадят пръст, на която се приписва целебна сила.* Вазов. *Непознатият провря главата си през едно прозорче.* Ст. Загорчинов. **провирам се, провра се** *страд.*

провирам се, -аш се, *несв.*; **провра се,** -èш се, *мин. св.* -ях се, *прич. мин. действ.* проврял, -а се, -о се, *мн.* проврели се, *св., сред.* Минавам през гъста навалица, гора или през тесен отвор. *Много от жените я гледаха, начумерени, че тъй грубо ги разтласква, за да се провре напред.* Вазов. *Като се провираше между клоните на дърветата, момъкът пое пак пряко из гората.* Ст. Загорчинов. *Пред гарата народ — море: | едвам файтонът се провря.* К. Христов. || *Обр. Ето — пътят минава, провира се между слънчогледови ниви.* А. Гуляшки. *А облаци се събираха още от заранта. Слънцето се провираше между тях.* Дора Габе.

провиране, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* провирам *и от* провирам се. *Провирането между колелата на вагоните бе невъзможно, тъй като немците стреляха в тях.* Дим. Димов.

провисвам[1], -аш, *несв.*; **провисна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Отпускам се, овесвам се надолу. *Не го биваше вече старото училище... Покривът му хлътна, стените му се разкъртиха и не държеха вече мазилката, стрехите му провиснаха та вече и ластовичките се боеха да мътят под тях.* Елин Пелин. *Стиснатите ѝ челюсти се разтварят, червеният ѝ език провисва и се люлее в ускореното дишане.* Йовков.

провисвам[2], -аш, *несв.*; **провися,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Оставям нещо да виси отпуснато, провесвам надолу. *По едно време той седна на стола, провиси глава и захърка.* Елин Пелин. **провисвам се, провися се** *страд.* и *сред.*

провисване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* провисвам[1], провисвам[2] *и от* провисвам се.

провисна. Вж. провисвам[1].

провися. Вж. провисвам[2].

провлак, *мн.* -ци, *м.* Тясна ивица земя, която съединява полуостров със суша или два материка.

провлачам, -аш, *несв.*; **провлека,** провлечèш, *мин. св.* провлякох, провлèче, *прич. мин. действ.* провлякъл, -кла, -кло, *мн.* провлèкли, *св. Разг.* Провличам.

провлека. Вж. провлачам *и* провличам.

провлечено *нареч.* Проточено, бавно. *Тя трепна и отвори очи като занесена, и простена провлечено и тихо: — Еньо!* Елин Пелин.

провличам, -аш, *несв.*; **провлека,** провлечèш, *мин. св.* провлякох, провлèче, *прич. мин. действ.* провлякъл, -кла, -кло, *мн.* провлèкли, *св.* **1.** Движа нещо да се влачи. *Телефонистът Райщ беше отворил вратата и провличаше телефонни жици.* П. Славински. || Движа, влача едвам, с мъка. *Прежълтял и с помътнели очи, Матей провлече крака към пътната врата.* Дим.

Ангелов. 2. *Прен.* Говоря, пея много бавно, проточено. *Дядо поп Ставри беше твърде строг свещеник: прекъсваше грубо херувикото на хаджи Атанасия, когато го провличаше твърде.* Вазов. *А аз съм глупава, така ли? — Нее! — провлече глас Пешо. Защо пък да си глупава?* Вежинов. 3. *Прен.* Върша нещо много бавно; протакам. *Църквата не е пуснала. Пустият му поп, като провлече една служба по-дълга от велики пости.* А. Каралийчев. **провличам се, провлека се** *страд.*

провлѝчам се, -аш се, *несв.*; **провлекà се.** провлечѐш се, *мин. св* провля̀кох се, провлѐче се, *прич. мин. действ.* провлякъ̀л се, -кла се, -кло се, *мн.* провлѐкли се, *св., сред.* 1. Движа се, предвижвам се с влачене; тътря се. *Илия се провлече пребито и се просна по гръб на дъските.* Орлин Василев. *Лесугерът се провлече на два метра от нея* (кошутата) *и, като показа зъбите си, сви уши в очакване на нападението.* Ем. Станев. ‖ *Обр. Случи се неравно място, изровено от порощя, редки храсталаци, корените на които се провличаха като черни змии над пясъка.* Йовков. 2. Преминавам с влачене през нещо. *Кучето се провлече през прелева.* 3. За гъста мъгла, течност и под. — проточвам се. *Над реката се провличаше на дълго повясмо лека утринна мъгла.* Ст. Загорчинов. 4. *Прен.* За шум, глас — чувам се бавно, проточено. *А тътен тъп и гръм | се провлече далеч подире й.* П. П. Славейков

провлѝчане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* провличам *и от* провличам се.

провòдник, *мн.* -ци, *м.* 1. *Физ.* Тяло, което има способност да пропуска топлина, електричество, звук. *Всички метали са добри проводници на топлината.* ‖ *Стесн.* Електрическа жица. 2. *Прен.* Посредник за разпространение на идеи и под. *Политическият и социалният строй в Русия породиха въпроси, на които литературата стана силен проводник в обществото.* Вазов.

провòдница *ж.* Жена, която разпространява идеи и под.

провòдя. Вж. проваждам *и* провождам.

провòждам, -аш, *несв.*; **провòдя,** -иш, *мин. св.* -их, *св. Нар.* 1. Изпращам. *Книжата ще ви проводя днес.* Вазов. *Старият говедар на сутрината разгледа новата кошница... и проводи дъщеря си на лозето — да я напълни с грозде.* А. Каралийчев. **провождам се, проводя се** *страд.*

провòждане *ср. Отгл. същ. от* провождам *и от* провождам се.

провокà̀тор *м.* (лат.). Лице, което върши провокация. *Те... вербуваха между останките на разгромената господарска класа вредители и шпиони, провокатори и убийци.* Вежинов. *Провокаторите готвят самодържавие за България, робство, позор и унижение за българския народ!* Г. Кирков. ◻ **Агент-провокатор** — таен сътрудник на реакционна власт, който игре двулична и подстрекателска роля в прогресивна организация.

провокàторка *ж.* Жена провокатор.

провокàторски, -а, -о. *Прил. от* провокатор. *Провокаторска реч. Провокаторско държане.*

провокàторство, *мн.* -а, *ср.* Проява на провокатор. *Следващите няколко дена тя прекара смълчана, със замаяна глава: бяха я подозрели в предателство, в провокаторство.* Дим. Ангелов.

провокациòнен, -нна, -нно, *мн.* -нни, *прил.* Който съдържа провокация. *Провокационна политика. Провокационни слухове. Провокационни въпроси.*

провокàция *ж.* (лат.). 1. В капиталистическите държави — похват за борба с революционните движения, който се състои в изпращане на агенти в революционните организации за шпионаж и подстрекателство, с цел да се улесни полицията при разгрома на тези движения и при разправата с участниците. *Действително има авантюристи, които насъскват към нова война и към провокации против нашата Народна република.* Г. Димитров. 2. Предателска дейност на таен агент от капиталистическа държава, проникнал в прогресивна среда да шпионира и подстрекава. *Нашият народ ще бъде готов да се вдигне като един човек, за да смаже още в зародиш всяка провокация и всяко посегателство върху териториалната цялост и границите на Народната република България.* Г. Димитров. 3. Предизвикателство. *Всяко тяхно движение беше провокация.* Ал. Константинов.

провокѝрам, -аш, *несв. и св.* 1. Върша провокация. 2. *Разш.* Дразня някого с постъпките си, с държането си. *Гражданите не държат парите си във възглавниците, а ги прахосват в глупави работи, в прекалени моди, които не подхождат на нашата мизерия, които провокират гладните.* Йовков. **провокирам се** *страд.*

провокѝране *ср. Отгл. същ. от* провокирам *и от* провокирам се.

проврà. Вж. провирам.

проврà се. Вж. провирам се.

провъзгласѝ. Вж. провъзгласявам.

провъзглася̀вам, -аш, *несв.*; **провъзгласѝ,** -йш, *мин. св.* -йх, *св* Публично, официално обявявам. *Той проведе допитването до народа за премахване на монархията и провъзгласи България за народна република.* Г. Димитров. *Един народен събор в Търново провъзгласил за цар Иван Александра.* Вазов. ‖ *Остар.* Съобщавам нещо с въодушевление. *Аз пия за Силистра-йолу и за поклонниците му, провъзгласи поп Димчо.* Вазов. **провъзгласявам се, провъзглася се** *възвр.* и *страд.*

провъзглася̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* провъзгласявам *и от* провъзгласявам се.

провървѝ ми. Вж. провървявам[2].

провървя̀. Вж. провървявам[1].

провървя̀вам[1], -аш, *несв.*; **провървя̀,** -йш, *мин. св.* -я̀х, *прич. мин. действ.* провървя̀л, -а, -о, *мн.* провървѐли, *св.* 1. Започвам да ходя, прохождам. *Детето провървя.* 2. *Нар.* За много люде — започваме да вървим, тръгваме. *От как се е, мила моя майко ле, зора зазорило, | от тогаз е, мила моя майко ле, войска провървяло.* Нар. пес.

провървя̀вам[2]. Само 3 *л. ед.* **провървява ми** *несв.*; **провървѝ ми,** *мин. св.* провървя̀ ми, *св., безл.* Почва да ми върви, да имам успех. *Провървя ми в работата. Провървя ми на карти.*

провървя̀ване *ср. Отгл. същ. от* провървявам[1] *и от* провървявам[2].

провъртам, -аш, *несв.*: **провъртя,** -йш, *мин. св.* -ях, *прич. мин. действ.* провъртял, -а, -о, *мн.* провъртели, *прич. мин. страд.* провъртян, -а, -о, *мн.* провъртени, *св.* Провъртявам. **провъртам се, провъртя се** *страд.*

провъртане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* провъртам *и от* провъртам се.

провъртя. Вж. провъртам *и* провъртявам.

провъртявам, -аш, *несв.*; **провъртя,** -йш, *мин. св.* -ях, *прич. мин. действ.* провъртял, -а, -о, *мн.* провъртели, *прич. мин. страд.* провъртян, -а, -о, *мн.* провъртени, *св.* Правя дупка в нещо с въртене. *Той подрънна една дъбовица от дръвника, продяла я, провъртя дупка със сврeдела, заостри жеглите и яремът бе готов.* Кр. Григоров. *Провъртял вратата със свредел, за да сложи шпионка.* **провъртявам се, провъртя се** *страд.*

провъртяване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* провъртявам *и от* провъртявам се.

прогарям[1], -яш, *несв.*; **прогоря,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* С горене правя дупка в нещо. **прогарям се, прогоря се** *страд.*

прогарям[2], -яш, *несв.*; **прогоря,** -йш, *мин. св.* -ях, *прич. мин. действ* прогорял, -а, -о, *мн.* прогорели, *св.* Получавам дупка чрез изгаряне. *Дрехата ми прогоря.*

прогаряне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* прогарям[1], прогарям[2] *и от* прогарям се.

прогермански, -а, -о, *прил.* Който е привърженик на германска политика. *Но управляващата прогерманска фашистка клика нищо не прави, за да скъса с Германия и да спаси България.* Г. Димитров. *Предателският прогермански курс на правителството окончателно фалира.* В. Коларов.

прогизвам, -аш, *несв.*; **прогизна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Промокрям се от много вода. *Краката му тежаха от умора, шинелът по раменете беше прогизнал от дъжд, но той крачеше бодро, подсвиркваше си с уста.* А. Гуляшки.

прогизване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* прогизвам.

прогизна. Вж. прогизвам.

прогимназиален, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който се отнася до прогимназия. *Прогимназиален учител. Прогимназиално обучение. Прогимназиално образование.*

прогимназия *ж.* (гр.). **1.** Учебно заведение, в което се следва курсът на последните три класа от задължителното образование. **2.** Сградата, в която се помещава такова учебно заведение.

проглас *м. Книж. Остар.* **1.** Оповестяване, известяване. **2.** Предговор. *Проглас на евангелието.*

прогласй. Вж. прогласявам *и* прогласям.

прогласявам, -аш, *несв.*; **прогласй,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Провъзгласявам. *Търново само ще отвори вратите си да приеме с ликуване твоето воинство и народът единодушно ще те прогласи за цар.* Вазов. *Аз казвам да приемем и прогласим днешния ден като най-голям наш празник и свети Кирил и Методий да прогласим за наши най-големи светци.* Дим. Талев. **прогласявам се, прогласй се** *възвр.* и *страд.*

прогласяване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* прогласявам *и от* прогласявам се.

прогласям, -яш, *несв.*; **прогласй,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Прогласявам. **прогласям се, прогласй се** *страд.*

прогласяне *ср. Отгл. същ. от* прогласям *и от* прогласям се.

прогледна. Вж. проглеждам.

проглеждам, -аш, *несв.*; **прогледна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* **1.** Започвам да гледам, да виждам. *Котетата прогледнаха.* ‖ Започвам отново да гледам. *Всички болни, като се помазвали от мирото, изцерявали се: ... кои били слепи — прогледнали.* Влайков. *Беше сляпа ... Най-напред дядото натисна главата й да пийне от извора за здраве, сетне уми очите й, за да прогледне.* Г. Караславов. ‖ *Обр. Време дъждовно и мъгливо. По цели дни не проглежда никакво слънце.* Елин Пелин. **2.** *Прен.* Започвам да разбирам и съзнавам ясно нещата. *Късно проглежда и откри заблужденията си.* Вазов. **3.** *Прен.* Обикн. 3 *л. ед.* Показвам се, виждам се, забелязвам се. *Струват ти се извънредно познати, хиляди пъти виждани тия флегматични някак лица, ... под които веднага проглежда тая хладна разсъдливост, ... която навсякъде ги отличава.* Йовков. ‖ Надничам. *Под скъсаните му панталони проглеждаха голите му меса.* **4.** *Прен. Разг.* Ставам просветен. *И заблестя земя ни ненагледна, / и българският дух тъй светъл бе, / че в него цял славянский род прогледна / и видя пръв път божето небе.* К. Христов.

проглеждане *ср. Отгл. същ. от* проглеждам.

проглуша. Вж. проглушавам.

проглушавам, -аш, *несв.*; **проглуша,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* **1.** Обикн. в съчет. с уши — със силен шум, говор и под. затъпявам някому слуха, правя някому ушите да заглъхнат. *Зурните нададоха писък, а тъпаните проглушиха ушите.* К. Петканов. **2.** *Прен.* Отегчавам някого, омързявам някому с много приказки, с постоянно говорене за едно и също нещо. *Вие и Трайчев ми проглушихте ушите с тая Приморска градина.* Вазов. **проглушавам се, проглуша се** *страд.* □ **Проглушавам света** (разг.) — хваля се, говоря постоянно за едно и също нещо.

проглушаване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* проглушавам *и от* проглушавам се.

прогневя. Вж. прогневявам.

прогневявам, -аш, *несв.*; **прогневя,** -йш, *мин. св.* -йх, *св. Старин.* Предизвиквам гняв у някого; разгневявам, разсърдвам. *Много си прогневила господа. Колко клетници от врати си върнала, колко близки заминала — нищо не ти се е откъсвало от сърце на сиромах да помогнеш.* П. Ю. Тодоров. **прогневявам се, прогневя се** *страд.* и *сред.*

прогнивам, -аш, *несв.*; **прогния,** -йеш, *мин. св.* прогнйх, *св.* **1.** Изгнивам надълбоко. *И на това празно място сградата беше изпочупена и прогнила.* П. Спасов. *Аз мисля днес: светът прогнил от зло / не е, щом той е твоята родина.* Яворов. **2.** *Прен.* Покварям се, разлагам се морално. *Така наречените парламентарни демократични режими са вече прогнили.* Дим. Ангелов.

прогнѝване *ср. Отгл. същ. от* прогнивам.

прогнѝя. Вж. прогнивам.

прогно̀за *ж.* (гр.). Предвиждане за развоя и завършека на процес, явление и под., като се вземат под внимание известни признаци и данни. *Протичането на грипа, както и прогнозата му биват различни. Прогноза за времето.*

прогова̀рям, -яш, *несв.*; **проговоря̀,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Научавам се да говоря, да приказвам. *Проходи навреме, навреме му пониknаха зъби, навреме проговори.* Дим. Талев. 2. Почвам да говоря; заговарям, продумвам. *Тя проговори, но гласът ѝ не ѝ се покоряваше: отначало едвам я чуваха.* А. Страшимиров. *Как си, татко, добре ли си? — проговори Павел.* Елин Пелин. *В събота на деверовата трапеза те я простиха... След това младата невяста им проговори.* Влайков. 3. Изричам, изговарям, произнасям. *Старецът почти не проговаряше друго освен това вечно и неизменно: „ай да му се не види-ше“.* Ив. Хаджимарчев.

прогова̀ряне *ср. Отгл. същ. от* проговарям.

прогово̀рвам, -аш, *несв.*; **прогово̀ря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Проговарям.

прогово̀рване, *ср. Отгл. същ. от* проговорвам.

прогово̀ря. Вж. проговарям *и* проговорвам.

прого̀нвам. -аш, *несв.*; **прого̀ня,** -иш, *мин. св.* -их. *св.* 1. Изгонвам, изпъждам надалеч; прогъждам. *Четете и знайте... ... И как Симеон цар угрите прогони | и от Византия приема поклони.* Вазов. *Преспанци също прогониха от своя град наместника на битолския гръцки владика.* Дим. Талев. *Преди малко бялата вълчица... връхлетя пак върху стадото му. Не направи пакост, защото кучетата я усетиха и прогониха.* Йовков. || *Обр. Тънък ветрец прогони утринната мъгла, избистри далечините и разля сини реки из полето.* К. Петканов. *Ясна, звездна нощ прогони | есенний намръщен ден.* К. Христов. 2. *Прен.* Отстранявам, премахвам. *Този глас бе бодър, мъжествен и с чудна сила — прогони страха на малки и големи.* К. Петканов. *Кой си ти, на моя път застанал, | моя сън от клепките прогонил, | моя смях от устните откъснал?* Багряна. **прогонвам се, прогоня се** *страд.*

прого̀нване *ср. Отгл. същ. от* прогонвам *и от* прогонвам се.

прого̀ня. Вж. прогонвам.

прогоря̀. Вж. прогарям[1] *и* прогарям[2].

програ̀кам. Вж. програкввам.

програ̀квам, -аш, *несв.*; **програ̀кам,** -аш, *и* **програ̀ча,** -еш, *мин. св.* програ̀ках, *св.* Започвам да грача или грача от време на време. *Някъде високо в облаците... програка птица.* А. Гуляшки.

про̀гра̀ма *ж.* (гр.). 1. План за работа, действие, дейност и пр. *Тогава се създаде подробна и обширна програма за тържеството, в уреждането на която, освен комитетът, взе участие и управата на ловния съюз.* Елин Пелин. 2. Системно, кратко изложение на основните цели и задачи в работата на политическа партия, обществена организация, обществен деец и под. *Партията има определена тактика и програма, които не могат да се променят от случайни критики.* Дим. Димов. *Велчев единствен бе тръгнал из околията да урежда предизборни събрания и да развива своята програма.* Влайков. 3. Кратко изложение на съдържанието, основата и методологичните принципи на курс или учебен предмет. *Вечерните партийни курсове в градовете работят редовно, по план и програма.* 4. Съвкупност от дисциплини, преподавани в учебно заведение. *Директорът и преподавателите ни запознаха с учебната програма на института.* Н. Фурнаджиев. 5. Разпределение на учебния материал по дни и часове за всеки клас в училище. *Програмата за днес е: алгебра, история, химия и пеене.* 6 Списък, преглед на отделните номера, изпълнявани на концерт, забава и пр. *В програмата клавирният концерт е на трето място. Естрадна програма. Литературно-музикална програма.* 7. Брошура с кратко указание за театрална пиеса, опера и под. и действуващите лица в тях.

про̀гра̀мен, -мна, -мно, *мн.* -мни. *Прил. от* програма. *Програмна задача. Програмна декларация.*

програ̀ча. Вж. програкввам.

прогрѐс, *мн.* няма, *м.* (лат.). Напредък. *Явно бе, че Чакалов следеше прогреса на ония клонове от науката, които бяха свързани с неговото дело.* Вазов. *Учителят обичаше всички трудещи се хора и в тоя могъщ и тържествен ход на машините... той не виждаше нищо друго освен стихийното и победоносно шествие на труда, на разума и на прогреса.* Йовков.

прогресѝвен, -вна, -вно, *мн.* -вни, *прил.* 1. Който неспирно се увеличава, усилва. *Прогресивно развитие на болест.* 2. Който се стреми към напредък, прогрес; напредничав. *Образованието е светско, с демократически и прогресивен дух.* Конст., чл. 79. *Прогресивен човек. Прогресивна интелигенция.* 3. Който отразява напредък, прогрес. *Прогресивна култура. Прогресивни идеи.* □ **Прогресивен данък** (фин.) — данък, чийто процент се увеличава в зависимост от увеличението на дохода.

прогресѝвно. *Нареч. от* прогресивен.

прогресѝвност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* прогресивен; напредничавост.

прогресѝрам, -аш, *несв. и св.* Напредвам, преуспявам.

прогресѝране *ср. Отгл. същ. от* прогресирам.

прогресѝст *м. Остар.* Член на някогашна либерално-прогресивна партия.

прогрѐсия *ж.* (лат.). *Мат.* Редица от числа, които растат или намаляват така, че величината на разликата или отношението между всяко число и предходното е постоянна. □ **Аритметична прогресия** (мат.) — редица от числа, всяко едно от които е равно на предходното увеличено или намалено с определена постоянна величина. **Геометрична прогресия** (мат.) — редица от числа, всяко едно от които е равно на предходното, умножено или разделено с определена постоянна величина.

прогриза̀. Вж. прогризвам.

прогрѝзвам, -аш, *несв.*; **прогриза̀,** -ѐш, *мин. св.* прогрѝзах, *св.* С гризене правя дупки; прояждам. *Мишките са прогризали човала.* **прогризвам се, прогриза се** *страд.*

прогрѝзване *ср. Отгл. същ. от* прогризвам *и от* прогризвам се.

прогуля̀вам, -аш, *несв.*; **прогуля̀я,** -я̀еш, *мин. св.* прогуля̀х, *св.* Прахосвам състоянието си в гуляи; изгулявам. *За два дена прогулял цялата си заплата.* **прогулявам се, прогуляя се** *страд.*

прогуля̀ване *ср. Отгл. същ. от* прогулявам *и от* прогулявам се.

прогуля̀я. Вж. прогулявам.

прогълча̀. Вж. прогълчавам.

прогълча̀вам, -аш, *несв.*; **прогълча̀,** -йш, *мин. св.* -а̀х, *св. Нар.* Казвам, проговарям нещо. *Може би да си умрял като тиха жертва, / може би си прогълчал нечуена клетва.* Вазов. *Пръхтят уморени коне, прогълчават мъжки гласове, между които и гласът на Джапара.* Йовков.

прогълча̀ване *ср. Отгл. същ. от* прогълчавам.

прогърмя̀. Вж. прогърмявам.

прогърмя̀вам, -аш, *несв.*: **прогърмя̀,** -йш, *мин. св.* -я̀х, *прич. мин. действ.* прогърмя̀л, -а, -о, *мн.* прогърмѐли, *св.* 1. Изведнаж издавам силен трясък, шум или трещя от време на време. *Влакът прогърмя, изпищя на завоя, клисурата екна и заглъхна.* К. Константинов. *Сънливо и тихо пееха щурци, някъде по-далеч се чуваше да лае куче или прогърмяваше каруца.* Йовков. 2. Само 3 *л.*, *безл.* За гръм, гръмотевица — чува се силно или от време на време. *Стана много тъмно и, макар че беше късна есен, засвятка се, прогърмя няколко пъти, а след туй заваля тих дъжд.* Йовков. 3. *Прен.* Ставам известен; прочувам се, разчувам се. *Свобода над гори и поля прогърмя! / И в бащина свидна и свята земя / въстанал е вече гнетений народ!* П. П. Славейков. *Името на този забравен проход през Средна Стара планина прогърмя в цяла България.* Г. Караславов.

прогърмя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* прогърмявам.

прода̀в *м. Диал.* В съчет. **за продав** — за продан.

прода̀вам. -аш, *несв.*; **прода̀м,** продадѐш, *мин. св.* продадох, *прич. мин. действ.* прода̀л, *св.* 1. Давам стока или имот срещу пари, заплащане. *Противоп.* купувам. *Продаде дядо Петко една нивица, взе някоя пара.* Ал. Константинов. *Той продаде кола, плуг, добитък, — всичко, което беше му останало още.* Йовков. *Луди продават, мъдри купуват.* Погов. 2. *Прен. Остар.* Върша, извършвам предателство с користна цел; предавам. *Запей ми, изгоро, на жалост — / запей как брат брата продава, / как гният сили и младост.* Ботев. *Рушители на гнет вековен, / продаде ни предател клет.* Яворов. 3. *Прен. Разг.* Хваля се дръзко. *Удряйте бе! Какъв е тоя маскарлък: един царски душманин да продава комитаджийски сербезлък в двора на конака? — говореха мнозина.* З. Стоянов. *Герчо кураж да продава, че сал него Грозданка обича.* Елин Пелин. **продавам се, продам се** *възвр.* и *страд.* *Всичката вълна се прибра и продаде на много по-висока цена от дружеството.* Йовков. □ **На краставичар краставици не продавай** (разг.) — на опитен човек не давай съвети.

прода̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* продавам *и от* продавам се.

продава̀телен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Обикн. в съчет. **продавателен акт** или **запис** (търг.) — писмен документ, даден от продавач на купувач при продажбата на недвижим имот.

продава̀ч *м.* 1. Лице, което продава собствена стока или имот. *Продавачите се надпреварваха да хвалят стоките си...: — Ножчета, ножчета! Сами режат! — Игли за шиене, за плетене, за нижене тютюн!* Дим. Талев. *От малките дюкянчета се обаждаха продавачи.* Елин Пелин. 2. Служител в магазин, който продава стока. *Евстати влезе в магазина и припряно заразглежда лавиците. — Шалче! — викна той на продавача. — Най-хубавото!* А. Гуляшки.

продава̀чка *ж.* Жена продавач.

прода̀жба *ж.* Сделка, при която стока или имот се дава някому срещу пари, заплащане; продаване. *Противоп.* покупка. *Комисарят залепи обявленията по улиците за продажбата на мястото.* Вазов. *Никога преди не се бе събирал толкова свят за панаира, никога не бяха ставали толкова много покупки и продажби.* Дим. Талев. *Стоичко Данкин му се издължаваше след продажбата на тютюна.* Дим. Димов. *Пускам в продажба.*

прода̀жбен, -а, -о, *прил.* Който се отнася до продажба. *Продажбена цена.*

прода̀жен, -жна, -жно, *мн.* -жни, *прил. Презр.* Който с користна цел върши безчестия; подкупен. *Продажен човек. Продажна преса. Продажни управници.* □ **Продажна жена** — жена, която се отдава за пари. **Продажна цена** (търг.) — цената, по която се продава нещо; пазарна цена.

прода̀жник, *мн.* -ци, *м. Презр.* Продажен човек. *Най-важно, смятат го за честен мъж. Безчестник, / продажник никога не бил.* К. Христов.

прода̀жнически, -а, -о, *прил.* Който се отнася до продажник.

прода̀жничество, *мн.* -а, *ср.* Качество или проява на продажник.

прода̀жност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* продажен; продажничество.

прода̀м. Вж. продавам.

про̀дан, *мн.* няма, *ж.* Продажба, продаване. *Из проходите между стоките и предметите за продан... сновяха тълпи купувачи.* Вазов. *Той съобщава на стопанина, че е донесъл за продан розово масло.* Ал. Константинов.

продемонстрѝрам, -аш, *несв.* и *св.* Демонстрирам. **продемонстрирам се** *страд.*

продера̀. Вж. продирам.

продикту̀вам, -аш, *св.* Диктувам нещо изцяло, докрай. *След това ми продиктува... една фраза на турски.* Величков. **продиктувам се** *страд.*

продѝрам, -аш, *несв.*; **продера̀,** -ѐш, *мин. св.* продра̀х, *св.* 1. Като дера, като разкъсвам нещо, правя дупка в него; прокъсвам. *Нещо го (сома) жилна по небцето, продра го и се заби в горната му устна.* Д. Калфов. || *Обр. Мълния заслепителна продра облаците.* Вазов. *Подир час време студен вятър от север продра мъглите в небето.* Яворов. 2. *Прен.* За силен вик, шум — рязко нарушавам тишината; процепвам. *Само*

далечен лай от овчарски кучета продираше сегиз-тогиз сгъстения въздух. А. Страшимиров. **продирам се, продера се** *страд.* и *сред. Килимът ее е продрал на няколко места.*

продѝране *ср. Отгл. същ. от* продирам *и от* продирам се.

продоволствен, -а, -о, *прил.* Който се отнася до продоволствие. *Продоволствен склад.*

продоволствие, *мн.* -я, *ср.* (рус.). **1.** Снабдяване с храна, с хранителни продукти. *Свръзката с нелегалните да държи секретарят, а за продоволствието да се грижи Димо.* Хар. Русев. **2.** Хранителни продукти. *Отвън селяни и селянки продължаваха да носят нови продоволствия за гостите и за добитъка им; трупаха се торби със зоб, купове сено.* Вазов.

продоволствувам, -аш, *несв.* Снабдявам с храни, с хранителни продукти. **продоволствувам се** *страд.* и *сред.*

продоволствуване *ср. Отгл. същ. от* продоволствувам *и от* продоволствувам се.

продукт *м.* (лат.). 1. Нещо, получено като резултат на човешка дейност, труд; произведение. *Индустриални продукти.* **2.** Обикн. *мн.* Хранителни произведения. *Виждаше се купчинка картофи, венец от едри глави лук — това бяха продуктите за цяла седмица.* М. Марчевски. *С упорит труд* (партизаните) *изнесоха брашно и други продукти за няколко седмици.* К. Ламбрев. *Млечни продукти.* **3.** *Прен.* Следствие, резултат от нещо; плод. *Пред нас изпъкват сега вече по-други културни типове; продукти не от робското минало, а чеда на новата епоха.* П. П. Славейков. **4.** *Хим.* Вещество, получено по химически или друг път от друго вещество. *Радият е един от продуктите на разпадането на урана.*

продуктѝвен, -вна, -вно, *мн.* -вни, *прил.* **1.** Който е в състояние да произвежда; производителен, плодовит. *Продуктивен труд.* **2.** За добитък — който дава произведения, необходими за човека. *Продуктивно животновъдство.* **3.** *Езикозн.* Обикн. за словообразователен елемент — който се използува за образуване на нови думи. *Продуктивна наставка.*

продуктѝвност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* продуктивен; производителност.

продукция *ж.* (лат.). **1.** Само *ед.* Съвкупност от произведения, продукти на народното стопанство. *Индустриална продукция. Селскостопанска продукция.* **2.** Отделно произведение или произведения, получени в резултат на човешка дейност, труд и творчество. *Книжовна продукция. Художествена продукция. Писателска продукция.* 3. Публично представяне на резултат от артистична или друга дейност. *Клавирна продукция. Гимнастическа продукция.*

продумам. Вж. продумвам.

продумвам, -аш, *несв.*; **продумам,** -аш, *св.* **1.** Изричам, изговарям, казвам. *Тя понижи глас и продума: — Има едно нещо да ти обадя.* Вазов. *Той ядно свиваше устни и на всички запитвания не продума ни една дума.* Йовков. *Тя продума ниско: — Колчо, Колчо!* Вазов. **2.** Започвам да говоря; проговарям, заговарям. *Велко и Дона вече не продумаха за четата.* Дим. Талев. *А дядо Руси погледна Балкана. Стори му се поголям, по-висок, настръхнал и страшен, сякаш ще продума.* Йовков. **продумвам се, продумам се** *страд.*

продумване *ср. Отгл. същ. от* продумвам *и от* продумвам се.

продупча. Вж. продупчвам.

продупчвам -аш, *несв*; **продупча,** -иш, *мин. св.* -их, *св* Правя дупка в някакъв предмет. *Оставете да мина! — изкряска той. Но щиковете грубо го отпласнаха назад. Един му продупчи дрехата.* Вазов. *Не беше много тежък за Стояна големият чук и, когато удари с него за пръв път, майсторът изблещи очи и викна: — Ехей! Полека! Ще продупчиш бакъра, полека!* Дим. Талев. **продупчвам се, продупча се** *страд.* и *сред.*

продупчване. *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* продупчвам *и от* продупчвам се.

продух *м.* Въздушно течение, лъх.

продухам. Вж. продухвам.

продухвам, -аш, *несв.*; **продухам,** -аш, *св.* С духане прочиствам, изчиствам нещо. *Чистеше цигарето си с клечка и го продухваше.* Д. Добревски. *Партизаните преглеждаха внимателно пушките си, почистваха ги, продухваха дулата на пистолетите.* К. Ламбрев. **продухвам се, продухам се** *страд.*

продухване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* продухвам *и от* продухвам се.

продълговàт, -а, -о, *прил.* Който има поголяма дължина отколкото ширина. *Стаята... беше от другата страна на чардака. Тя беше продълговата и голяма.* Йовков. *Видя пред себе си светлина, която идеше от едно продълговато прозорче.* А. Гуляшки. *По загорялото му продълговато лице течеха браздулици пот.* Елин Пелин.

продълговàтост, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* продълговат.

продължà. Вж. продължавам.

продължàвам, -аш, *несв.*; **продължà,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* **1.** Правя нещо да стане по-дълго; удължавам. *Продължавам рокля.* ‖ *Прен.* За срок — отлагам настъпването на края му. *Продължих отпуска си. Продължих престоя си.* 2. Върша по-нататък нещо, без да го прекъсвам. *И народът продължаваше да се вълнува.* Вазов. *Отсреща моите връстници продължаваха все същата песен.* Ст. Чилингиров. *Тогава той стана и, като продължаваше да вика, обиколи от стая в стая цялата къща.* Йовков. *Ставаха рано сутрин, ведно с птичките. Велко пръв отваряше очи и понякога виждаше, че Дона продължаваше да спи, сложила глава на ръката му.* Дим. Талев. *Райка продължаваше да го гледа с широко отворени очи, цяла изтръпнала.* Влайков. *Въздъхна облекчено, а сърцето му продължаваше да бие неспокойно.* А. Гуляшки. *Конете продължаваха да си вървят бавно, спокойно.* Йовков. ‖ Подновявам да върша нещо, което съм прекъснал. *От време на време тя оправяше на челото рохкавите кичури на косата си и продължаваше да пише.* Елин Пелин. *Ние продължавахме да ходим на лов в местността край воденицата ту с гончетата, ту само със Зъмка за скални яребици и бекаси.* Ем. Станев. *Стоичко ме позна, махна ми весело с ръка в знак на поздрав и пак си продължи работата.* Вазов. *Ние се простихме с тях и продължихме разходката си нататък.* Вазов. **3.** Трая по-нататък, не

съм свършил. *Хоровата песен продължава.* Вазов. *Тоя сън продължи цял месец. Той го* (язовеца) *изтощи тъй силно, че язовецът отпадна и всичката му лой се стопи.* Ем. Станев ‖ Оставам непроменен. *Гледката продължава да е дива и тъжно-величава.* Вазов. *Въздухът продължаваше да ехти от биенето на камбаната и клепалата.* Вазов. **5.** За говор, четене, ходене — върша по-нататък започнатото. *Докторът помълча малко, па продължи.* Вазов. *Аз го знам, че той е разпален патриот, — каза дяконът угрижен; па продължи след малко.* Вазов. *Кардашев мина край гиздавата аркада на джамията и продължи из Витошка улица.* Вазов. *Там ще се явим в дивизионната болница, дето ще дезинфекцират дрехите ни и после ще продължим.* Л. Стоянов. **продължавам се, продължа се** *страд.* □ **Продължавам пътя си** — продължавам пътуването си.

продължа̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* продължавам *и от* продължавам се.

продължѐние, *мн.* -я, *ср.* **1.** По-нататъшна част от нещо незавършено. *Продължението следва в утрешния брой. Продължение на разказ.* **2.** По-нататъшен развой на нещо незавършено. *Председателят даде пет минути почивка ... Като очакваха продължението на заседанието, те разменяха впечатленията си.* Вазов. ‖ **В продължение на** — по време на, в течение на.

продължѝтел, -ят, -я, *мн.* -и, *м. Книж.* Лице, което продължава нещо, започнато от други. *Вазов е продължител на възрожденските традиции.*

продължѝтелка *ж.* Жена продължител.

продължѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който продължава, трае дълго време. *Разбра, че сражението щеше да бъде тежко и продължително.* Дим. Димов. *Продължително мълчание. Продължителна зима.*

продължѝтелно. *Нареч. от* продължителен. *Той гледаше в земята и продължително се замисляше.* Йовков.

продължѝтелност, -тта̀, *мн* няма, *ж. Отвл. същ. от* продължителен. *Продължителност на срока.*

продъ̀нвам, -аш, *несв.*; **продъ̀ня,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* **1.** Пробивам, избивам дъното на нещо; издънвам. *Продъних бъчвата.* ‖ Повреждам нещо като правя част от него да хлътне. *През нощта, подир тоя пороен дъжд, който ще е развалил пътя и продънил някои мостове, той не смееше да минува Мала планина.* Вазов. ‖ *Обр. Гръмотевици продъниха небето.* А. Каралийчев. **продънвам се, продъня се** *страд.*

продъ̀нвам се, -аш се, *несв.*; **продъ̀ня се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* **1.** При повреда хлътвам като образувам дупка, трап; пропадам. *Като стигна на хармана, пожарището все още пушеше и тук-таме на големите купища се бяха продънили ями като кладенци.* Цани Гинчев. *Продъни се ледът и аз до колене затънах в студената вода.* Вазов. *А пожарът на двете къщи взимаше ужасен характер ... Най-после горният кат на старата къща се продъни със страховит трясък.* Вазов. **2.** Скъсвам се, пробивам се. *Много се окъсах. Коленете ми се продъниха.* А. Каралийчев.

продъ̀нване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* продънвам *и от* продънвам се.

продъ̀ня. Вж. п р о д ъ н в а̀ м *и* п р о д ъ н я м.

продъ̀ня се. Вж. п р о д ъ н в а м с е.

продъ̀ням, -яш, *несв.*; **продъ̀ня,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Продънвам. **продъням се, продъня се** *страд.* и *сред.*

проѐкт *м.* (лат.). **1.** Замисъл, план за осъществяване на нещо; намерение. *Вдаден в мисли и проекти за читалището, той не сети как стигна у Кирови.* Г. Караславов. *Имам проекти. ... Първо ще издам една книга „Прекрасна България“ ... Второ, друга книга „Просветена България“, ще има портретите на всички учители.* Йовков. **2.** Предварителен текст за акт, документ и пр. *Ще се избере временен комитет за изработване проект за устав.* Ал. Константинов. **3.** Разработен чертеж на строителен обект, машина и под.; план. *Проект за електроцентрала.*

проекта̀нт *м.* Специалист, който изработва проекти за строежи, машини и под. *Всички машини се изработиха по чертежите на наши проектанти.*

проекта̀нтка *ж.* Жена проектант.

проекта̀нтски, -а, -о. *Прил. от* проектант. *Проектантска организация.*

проектѝрам, -аш, *несв.* и *св.* **1.** Възнамерявам да извърша нещо. *Няколко варела мас и малко месо струваха на адмирала по-евтино от ... кръвта на офицерите, ... които трябваше да прикриват тила му при експедицията, която проектираше да извърши.* Д. Добревски. **2.** Изработвам проект за строеж, машина и пр. **3.** *Мат.* Изобразявам върху повърхнина проекция на геометрическо тяло или фигура. **проектирам се** *страд.*

проектѝране, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* проектирам *и от* проектирам се.

проекто-. Първа съставна част на сложни думи със значение проект за нещо, напр. п р о е к т о д е к л а р а ц и я, п р о е к т о д о г о в о р, п р о е к т о п л а н, п р о е к т о п р о г р а м а, п р о е к т о р е з о л ю ц и я, п р о е к т о р е ш е н и е и др.

проектосмѐтен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* Обикн. в съчет. **проектосметна документация** (фин.) — предварителни изчисления, сметки за материалите и разходите за определен строителен обект заедно с необходимите скици.

проектоу̀став *м.* Проект за устав.

проекцио̀нен, -нна, -нно, *мн.* -нни. *Прил. от* проекция. *Проекционна равнина.* □ **Проекционен апарат** — апарат за прожектиране на образи или картини върху екран.

проѐкция *ж.* (лат.). *Мат.* Геометрическо изображение върху равнина, получено при спускането на перпендикуляри от различни точки на дадена фигура или тяло.

проехтя̀. Вж. п р о е х т я в а м.

проехтя̀вам, -аш, *несв.*; **проехтя̀,** -иш, *мин. св.* -ях, *прич. мин. действ.* проехтя̀л, -а, -о, *мн.* проехтѐли, *св.* **1.** Изведнаж почвам да ехтя или ехтя от време на време. *Нямаше дъжд, но беше излязла голяма буря ..., трептяха синкави светкавици и от време на време проехтяваха гръмотевици.* Йовков. *Навън, в снежната нощ, проехтяха топовни салюти.* А. Гуляшки. *Отзад, откъм далечните възвишения, проехтя първият залп на обсадната артилерия.* П. Славински.

2. Като ехтя, разнасям се нашироко. *В тишината внезапно екна тиха мъжка песен и някак странно проехтя в нощта.* Елин Пелин.

проехтя̀ване *ср. Отгл. същ. от* проехтявам.

проеча̀. Вж. проечавам.

проеча̀вам, -аш, *несв.*; **проеча̀,** -йш, *мин. св.* -а̀х, *св.* 1. Изведнаж почвам да еча или еча от време на време. *Разнесе се ново „ура“, но тоя път гласовете проечаха твърдо, заканително.* К. Петканов. *И струва ти се, че ей-сега някъде зад белите покриви ще проечат ударите на камбани.* Йовков. 2. Като еча, разнасям се нашироко. *Гърмежът проеча из долината.*

проеча̀ване *ср. Отгл. същ. от* проечавам.

прожектѝрам, -аш, *несв.* и *св.* (фр.). Представям на екран светливи картини или филм. **прожектирам се** *страд. В селото ни има клуб с библиотека, кино, в което всеки ден се прожектират филми.* Н. Фурнаджиев.

прожектѝране, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* прожектирам *и от* прожектирам се.

прожѐктор *м.* (фр.). Осветителен уред, който събира и насочва на сноп светлината, излъчена от поместения в него светлинен източник. *Калчо отвори прожектора, който беше върху гърба на апарата. Лумна силна ослепителна светлина.* Елин Пелин. *Вечерно време, когато се стъмни, водопадите се осветяват разноцветно със силни прожектори отсъм канадския бряг.* Г. Белев.

прожѐкторен, -рна, -рно, *мн.* -рни. *Прил. от* прожектор. *Силната прожекторна светлина щеше да го ослепи.* Дим. Ангелов.

прожѐкция *ж.* Прожектиране на светлинни картини или филм. *Прожекция на филм.*

проживѐя. Вж. проживявам.

проживя̀вам, -аш, *несв.*; **прожив̀ея,** -ѐеш, *мин. св.* прожия̀х, *прич. мин. действ.* проживя̀л, -а, -о, *мн.* проживѐли, *прич. мин. страд.* проживя̀н, -а, -о, *мн.* проживѐни, *св.* Живея, прекарвам определено време. *Той проживя до последния си час все тъй равно и гладко.* Ал. Константинов. *На път за вечността се тук отбих / и проживях живот честит и тих.* П. П. Славейков.

проживя̀ване *ср. Отгл. същ. от* проживявам.

прожу̀лвам, -аш, *несв.*; **прожу̀ля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Чрез жулене, търкане протривам, наранявам. *Прожулих си кожата. Яремът е прожулил вратовете на воловете.* **прожулвам се, прожуля се** *страд.* и *сред.*

прожу̀лване *ср. Отгл. същ. от* прожулвам *и от* прожулвам се.

прожу̀ля. Вж. прожулвам.

про̀за *ж.* (лат.). 1. Литературно произведение в немерена реч. *Художествена проза. Научна проза.* ‖ Съвкупност от такива произведения. 2. *Прен.* Делничното, еднообразното в живота. *Вуйчовите ти присмивки са лесни за него сега, когато се дави в прозата на живота и в дима на кафенетата софийски.* Вазов. □ **В проза** — в немерена реч. *Свободата възпявам / и в стихове и в проза.* Вазов.

прозаи̇к, *мн.* -ци, *м.* Писател, автор на художествени произведения в проза.

прозаи̇чен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* 1. *Рядко.* Написан в проза. *От прозаичните му съчинения най-известни са неговите Писма от Рим.* П. П. Славейков. 2. Който не е поетичен; лишен от емоционалност, от образност. *Чудна прохлада и радост царуваха в това поетическо кътче, което носеше такова прозаично и невярно название.* Вазов. 3. *Прен.* Делничен, еднообразен. *Уви! От най-прекрасните моменти / откъсва го животът прозаичен.* Ем. п. Димитров.

прозаи̇чески, -а, -о, *прил.* Прозаичен.

прозаи̇чно. *Нареч. от* прозаичен.

прозаи̇чност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* прозаичен (в 2 знач.); делничност, всекидневие.

про̀звище, *мн.* -а, *ср.* Название, дадено някому заради някакъв негов особен белег, характерна черта; прякор. *Михалаки носеше прозвището Алафранга твърде заслужено.* Вазов.

прозвуча̀. Вж. прозвучавам.

прозвуча̀вам, -аш, *несв.*; **прозвуча̀,** -йш, *мин. св.* -а̀х, *св.* 1. Изведнаж почвам да звуча или звуча от време на време. *Прозвучаха първите акорди на пианото.* Йовков. *Искаш да пееш. Гласът ти прозвучава неуверен, чужд.* Елин Пелин. *Султана увещаваше сина си, в гласа ѝ прозвучаваше дори молба, но очите ѝ го гледаха строго.* Дим. Талев. 2. Като звуча, разнасям се нашироко. *Гласът ѝ прозвуча из широкото поле.*

прозвуча̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* прозвучавам.

прозвъ̀нвам, -аш, *несв.*; **прозвъ̀нна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Звънвам внезапно за кратко време или от време на време. *Разгърна с ръка класовете / и тръгна навътре, където / прозвънваха сърпове.* И. Бурин. *След мрачни дни — такова дивно слънце! / Прозвънна окована в лед реката, / потрепна под снега и всяко зрънце.* Н. Ракитин.

прозвъ̀нване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* прозвънвам.

прозвъ̀нна. Вж. прозвънвам.

прозвънтя̀. Вж. прозвънтявам.

прозвънтя̀вам, -аш, *несв.*; **прозвънтя̀,** -йш, *мин. св.* -я̀х, *прич. мин. действ.* прозвънтя̀л, -а, -о, *мн.* прозвънтѐли, *св.* 1. Внезапно почвам да звънтя или звънтя от време на време. *Чукът прозвънтя върху наковалнята.* Ст. Ц. Даскалов. *От време на време прозвънтяват звънчета.* М. Кремен. *Стъклата на прозорците прозвънтяха, пропукаха вратите.* Йовков. 2. Като звънтя, разнасям се нашироко. *Оковите прозвънтяха в далечината.*

прозвънтя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* прозвънтявам.

прозвъня̀. Вж. прозвънявам.

прозвъня̀вам, -аш, *несв.*; **прозвъня̀,** -йш, *мин. св.* -я̀х, *прич. мин. действ.* прозвъня̀л, -а, -о, *мн.* прозвънѐли, *св.* 1. Внезапно почвам да звъня или звъня от време на време. *Меко прозвъняваха клопотарите на стадата, които се прибираха от паша.* А. Гуляшки. 2. Като звъня, разнасям се нашироко. *Камбаните прозвъняха в светлата утрин.*

прозвъня̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* прозвънявам.

прозели̇т *м.* (гр.). Нов пламенен привърженик на учение, кауза и под.

прозѐя се. Вж. прозявам се.

прозѝрам[1], -аш, *несв.*; **прозрѐ**, -ѐш, *мин. св.* -ях, *прич. мин. действ.* прозрял, -а, -о, *мн.* прозрѐли, *св.* 1. Виждам се едва, малко през нещо. *През зелените храсти прозираше реката.* Ст. Загорчинов. *Високо по небето вятърът гонеше гъстите облаци и зад тях от време на време прозираше мътната светлина на месечината.* Ем. Станев. 2. *Прен.* Провиждам се, проличавам. *По засмяното ѝ лице зад радостта и веселостта прозираше и едва скривана тъга.* Влайков.

прозѝрам[2], -аш, *несв.*; **прозрѐ**, -ѐш, *мин. св.* -ях, *прич. мин. действ.* прозрял, -а, -о, *мн.* прозрѐли, *св.* 1. Виждам малко, слабо през нещо, което пречи. *Гъстият мрак го плашеше, неподвижните стволове, що мътно прозираше около си, ... му навейваха студения трепет от привиденията.* Вазов. 2. *Прен.* Предвиждам нещо, което ще стане, ще се случи. *И в твойто славно минало прозрях | грядущата ти слава.* Вазов. 3. *Прен.* Разбирам, проумявам, долавям. *Той сам беше прозрял това, което трябваше да се направи в тоя напрегнат миг.* А. Гуляшки. *На тези хора трябва да помогнем да прозрат истината.* Г. Димитров. || Прониквам. *Тя не го разбираше, не се и опитваше да го разбере. Да го поразпита, да прозре в мислите му.* Дим. Талев. **прозирам се, прозра се** *страд.*

прозѝрам се, -аш се, *несв.*; **прозрѐ се**, -ѐш се, *мин. св.* -ях се, *прич. мин. действ.* прозрял се, -а се, -о се, *мн.* прозрѐли се, *св.*, *сред.* Прозирам[1]. *По бялото му сухо лице се прозираха големи сини жили.* Елин Пелин. *Само туктаме като безплътна бяла сянка едва-едва се прозираше снегът.* Вежинов.

прозѝране *ср. Отгл. същ. от* прозирам[1], прозирам[2] *и от* прозирам се.

прозѝрен, -рна, -рно, *мн.* -рни, *прил.* През който може да се види, да се прозре нещо.

прозо̀дия, *мн.* няма, *ж.* (гр.). *Книж.* Сбор от правила за квантитета на гласните и за размера на различните видове стихове.

прозодѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни. *Прил. от* прозодия.

прозо̀рец, *мн.* -рци, *м.* 1. Приспособление, с което се затваря и отваря отвор в стената на сграда, оставен за да влиза през него светлина и въздух. *И ще направя за тебе | в градини нови сараи | с триста прозорци джамлии.* П. Р. Славейков. *Слънцето хвърляше един весел сноп лъчи през полуотворения прозорец.* Вазов. *Нейчо погледна през прозореца: вън валеше нов сняг.* Йовков. *После повдигна извехтялата прашна завеса на прозореца, който беше край кревата му.* Елин Пелин. *Измих прозорците.* || Стъклата на такова приспособление. *Градушката изпочупи прозорци.* || Приспособление на вагон, кола и пр., което се затваря и отваря и през което влиза светлина и въздух. 3. Самият отвор в стената на сграда, оставен, за да влиза светлина и въздух.

прозорлѝв, -а, -о, *прил. Книж.* Който умее да прониква, да прозира до същината на нещо; проницателен, предвидлив. *Тя изживяваше мълчаливо мъката и отчаянието си, но умната и прозорлива Кръстевица долавяше страшната ѝ болка под привидното безразличие.* Г. Караславов. *Прозорлив държавник. Прозорлив ум.*

прозорлѝвост, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* прозорлив.

прозрѐ. Вж. прозирам[1] и прозирам[2].

прозрѐ се. Вж. прозирам се.

прозра̀чен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* 1. Който има свойството да пропуска през себе си светлинните лъчи. *Слънцето на запад, закрито зад булото на леки, прозрачни облаци, цедеше меката си светлина през тях.* Вазов. *И мракът пред нея се разведряваше, водата ставаше светла, тиха, прозрачна като стъкло.* Йовков. *Звънко шуртеше тънката струя на водоскока, извила се като камшик, и трептеше сребриста в прозрачния въздух.* Дим. Талев. || През който може да се вижда. *Прозрачна хартия. Прозрачна тъкан. Прозрачна кожа.* || Ясен, чист. *Небето беше чисто открай-докрай в огромната рамка на начупените планински върхове, ясносиньо и дълбоко прозрачно.* Дим. Талев. 2. *Прен.* Който не е прикрит; явен. *Канелов презеленя, като прочете това прозрачно подмятане, възмутително за неговата честна душа.* Вазов.

прозра̀чност, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* Свойство на телата да пропускат през себе си светлинните лъчи.

прозрѐние, *мн.* -я, *ср. Книж.* Разбиране, проникване в същността на нещо. *Поетически прозрения.*

прозя̀вам се, -аш се, *несв.*; **прозѝна се**, -еш се, *мин. св.* -ах се, *и* **прозѐя се**, -ѐеш се, *мин. св.* прозях се, *прич. мин. действ.* прозял се, -а се, -о се, *мн.* прозѐли се, *св.*, *сред.* Неволно поемам и издишам въздух с широко отворена уста, при нужда за сън, при умора, досада и пр. *Чичо Марин започна да се прозява. Уморил се беше старецът през деня.* А. Гуляшки. *Той токущо беше станал от сън, прозина се ... и поправи разрошените си мустаци.* Йовков. *Често Иван се шляе безцелно из улиците, прозява се и се чуди какво да прави.* Елин Пелин.

прозя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* прозявам се.

прозя̀вка, *мн.* прозѐвки, *ж.* Неволно поемане и издишване на въздух с широко отворена уста; прозяване. *Една силна прозявка се чу над тях.* Йовков. *Костов го гледаше отегчено и съжалително. Ирина задуши лека прозявка.* Дим. Димов.

проигра̀вам, -аш, *несв.*; **проигра̀я**, -а̀еш, *мин. св.* проиграх, *св.* 1. Почвам, научавам се да играя. 2. *Прен.* За усмивка, гримаса и под. — появявам се и преминавам бегло. *Усмивка проигра на сбръчканите му устни.* Д. Немиров. 3. Изгубвам на комар всичко, което имам. *Тая зима Селим бей отиде там със сто и двайсет лири. Загуби ги на комар за една нощ ... Можеше да проиграе целия си имот за няколко нощи.* Дим. Талев. 4. *Прен.* Пропускам удобен случай, удобен момент, изгубвам което съм имал. *Ще проиграеш таланта си и живота си ще съсипеш.* А. Гуляшки. **проигравам се, проиграя се** *страд.*

проигра̀ване *ср. Отгл. същ. от* проигравам *и от* проигравам се.

проигра̀я. Вж. проигравам.

про̀игумен *м.* Заместник на игумен.

произведа̀. Вж. произвеждам.

произведѐние, *мн.* -я, *ср.* 1. Фабрично или ръчно изработен предмет; продукт, изделие. *По тогавашните полуфеодални обичаи тия селяни бяха прикрепени към земята си ... Те я обработваха за своя сметка, но със задължение част*

от произведенията си да дават на болярина. Вазов. *Млечни произведения. Текстилни произведения.* 2. Плод на творческа дейност; творение. *В музея преобладават произведенията на класическата скулптура.* Ал. Константинов. *Дълго време той работи над това поетическо произведение и, когато свърши песента, измисли ѝ и глас и ни научи да я пеем.* Вазов. *Художествено произведение.* 3. *Мат.* Число, получено при действието умножение.

произвѐждам, -аш, *несв.*; **произведа̀,** -ѐш, *мин. св.* произвѐдох, *св.* 1. Изработвам ръчно или фабрично някаква стока. *Тате, покрай другото, произвеждал и гайтан.* Влайков. ‖ Получавам стопански блага в резултат на вложен труд; добивам. *Кооперацията произвежда зърнени храни, памук, тютюн, картофи, зеленчуци.* Н. Фурнаджиев. 2. Извършвам, направям, правя. *Такава също операция хаджи Генчо произвежда и над другото момченце.* Каравелов. *Произвеждам избори. Произвеждам изпити. Произвеждам шум.* 3. *Прен.* Ставам причина да се появи, да стане нещо; причинявам, предизвиквам, пораждам, възбуждам. *Той е твърде симпатичен и ще ти произведе добро впечатление.* Вазов. *Ефектът, който произведе поканата, надмина стократно всякакви очаквания.* Ал. Константинов. *Присъствието на тия подозрителни неща произведе тайно безпокойство.* Вазов. 4 *Воен.* Повишавам в по-горен чин. *Произведоха го офицер. Служеше и се готвеше за генералния щаб.* Стаматов. **произвеждам се, произведа се** *страд.*

произвѐждане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* произвеждам *и от* произвеждам се.

произво̀ден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* 1. Който е произведен, получен от нещо. *Противоп.* първичен. *Производни химически съединения.* 2. *Грам.* За дума — който се получава чрез прибавяне на представка или наставка. *Производни глаголи.*

производѝтел, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* Лице, което произвежда стопански блага. *Когато Аврам Немтур събираше афиона, не бързаше да плаща на производителите.* Дим. Талев. *Производител на зърнени храни.*

производѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който произвежда, който дава резултати; продуктивен. *Производителен труд.* ☐ **Производителни сили** (иконом.) — хората и оръдията за производство, които създават материални блага.

производѝтелка *ж.* Жена или страна производител. *България е производителка на висококачествени тютюни.*

производѝтелност, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* 1. Способност бързо и леко да се твори; плодовитост, продуктивност. *Две зали са почти цели посветени на Тицияно и на неговата школа... Никой живописец не е постигал неговата изумителна производителност.* Величков. 2. Способност да се дава определена продукция. *Механизирането на земеделието ще увеличи неговата производителност.* ☐ **Производителност на труда** (иконом.) — съотношение между обема на продукцията и количеството на живия труд, който я е създал.

произво̀дствен, -а, -о, *прил.* Който е свързан с производството, който се отнася до производството. *Производствен план. Производствен процес. Производствени норми. Производствено съвещание.* ☐ **Производствени отношения** — отношения, които се установяват в процеса на общественото производство на материални блага.

произво̀дственик, *мн.* -ци, *м.* Работник, който непосредно участвува в процеса на производството.

произво̀дственичка *ж.* Жена производственик.

произво̀дство, *мн.* -а, *ср.* 1. Организирана дейност за създаване на стопански блага. *По онова време, поради внасянето на американа, производството на широките памучни платна... било започнало да запада.* Влайков. *Производство на въглища. Производство на зеленчуци. Производство на машини. Оръдия за производство. Социалистическо производство. Капиталистическо производство. Концентрация на производството.* ‖ Отделен отрасъл в стопанска дейност. *Текстилно производство. Автомобилно производство. Обувно производство. Въглищно и рудно производство.* 2. Работа по изготвяне на промишлената продукция във фабрика, завод. *Зает в производството. Мина в производството. Наградиха първенците в производството.* 3. Произведени предмети; продукция. *Висококачествено производство. Лошо производство.* 4. *Воен.* Даване на военнослужащ по-горен чин. *Производство на младши лейтенант в старши лейтенант.* ☐ **Стоково производство** — обществено производство, продуктите на което са предназначени за продажба. **Съдебно производство** (юрид.) — сбор от действия на съдебните органи и на другите лица, които участвуват при разглеждането на конкретен случай в съдебни заседания; съдопроизводство, съдебен процес.

произво̀л *м.* Постъпка, проява, която е в противоречие със законността, с установения ред; своеволие, беззаконие, насилие. *Населението... е страдало от произволите и угнетенията на малките боляри.* Вазов. ☐ **На произвола на съдбата (оставям, оставам)** — (оставям, оставам) без подкрепа, без помощ и защита. *Оставил децата си на произвола на съдбата.*

произво̀лен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* 1. Който се определя само от желанието на някого, а не е основан на някаква необходимост или законност. *Това е произволно лишаване от правото на защита.* Г. Димитров. 2. Който е резултат на случайност; случаен. *Продължихме пътя си нагоре, чрез произволни лъкатушни извивания.* Вазов. *Вземаме една произволна точка и от нея спускаме перпендикуляр. Произволна цена.*

произво̀лнича, -иш, *мин. св.* -их, *несв.* и *св.* Върша произволи.

произво̀лно *нареч.* 1. Беззаконно. *Обвиняват ви в какви ли не неща, а на първо място, че сте действували крайно произволно, с насилствени методи.* Вежинов. 2. Случайно, безразборно. *Явленията не стават произволно и изолирано едно от друго.*

произлѝзам, -аш, *несв.*; **произля̀за,** произлѐзеш, *мин. св.* произля̀зох, произлѐзе, *прич. мин. действ.* произля̀зъл, -зла, -зло, *мн.* произлѐзли, *св.* 1 Водя началото си от нещо; произхождам. *Името на селото... произлиза от две арабски думи: кубг, което значи възел или полюс, и еди — седем. Кубадин ще рече — възел на седем пътища.* Йовков. *Той произлиза от бедно семей-*

ство. 2. Случвам се, ставам, възниквам. *Никакво забележително сблъскване не беше произлязло още между войските на двете воюващи страни.* Вазов. *Но тъкмо в този момент произлезе една сцена, която накара пътниците да се вдървят на местата си.* Ал. Константинов.

произлѝзане *ср. Отгл. същ. от* произлизам.

произлязa. Вж. произлизам.

произнàсям, -яш, *несв.*; **произнесà**, -èш, *мин. св.* произнèсох, *прич. мин. действ.* произнèсъл, -сла, -сло, *мн.* -сли, *св.* 1. Изричам, изговарям отделен звук, съчетание от звукове или дума в членоразделна реч. *Младите авлиги... ми напомняха деца, които още не могат да произнасят „р".* Ем. Станев. *Димитър се забърква и не може да произнесе името на селото, гдето беше лагерът им.* Йовков. 2. Казвам, изговарям нещо. *Лицето му сияеше от радост и той почна да произнася някакви думи бързо и радостно.* Елин Пелин. *В тържествени дни произнасяше пред гражданството речи, изпълнени с латински цитати.* Дим. Димов. *Бай Тодор не ни остана длъжен: той произнесе тост или, по-право, благопожелание.* Вазов. 3. За съд — обявявам, прочитам присъда. *Те (съдиите) произнасят своите решения и присъди в името на народа.* Конст., чл. 56. **произнасям се, произнеса се** *страд.*

произнàсям се, -яш се, *несв.*; **произнесà се**, -èш се, *мин. св.* произнèсох се, *прич. мин. действ.* произнèсъл се, -сла се, -сло се, *мн.* -сли се, *св., сред.* Изказвам мнението си, решението си за нещо. *Аз не мога да се произнеса за машините, без да ги видя в действие — заяви инженерът.* Дим. Димов. *Повечето другари ловци от града я познаваха и всеки път, когато ставаше дума за тая селянка, едногласно се произнасяха, че е хубава.* Н. п. Филипов. *Съдът се произнесе.*

произнàсяне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* произнасям *и от* произнасям се.

произнесà. Вж. произнасям.

произнесà се. Вж. произнасям се.

произношèние, *мн.* -я, *ср.* Изговор, артикулация на звуковете в речта. *Тия гости обаче не бяха българи: това се познаваше по физиономиите им и по чуждото произношение в българския им говор.* Вазов. *Меко произношение. Твърдо произношение. Правилно произношение.*

произтекà. Вж. произтичам.

произтѝчам, -аш, *несв.*; **произтекà**, произтечèш, *мин. св.* произтèкох, произтèче, *прич. мин. действ.* произтèкъл, -кла, -кло, *мн.* -кли, *св.* 1. Водя началото си от нещо; произхождам, произлизам. *В Народната република България цялата власт произтича от народа и принадлежи на народа.* Конст., чл. 2. *Рашид бей и цялото му семейство, макар да произтичаше от българско коляно,... но изтеклото време, проповедите на улемите и фанатиците ходжи ги бяха направили по-фанатици и от азиатските турци.* Цани Гинчев. 2. Явявам се като следствие, резултат от нещо; възниквам, произлизам. *Баща ми, със своята опитност от живота, виждаше може би, че всичките ни кроежи произтичат от детинско увлечение.* Влайков.

произхòд *м.* 1. Принадлежност по рождение към някаква народност, класа, съсловие; потекло. *Всички граждани на Народната република България са равни пред закона. Не се признават никакви привилегии, основани на народност, произход, вяра и имотно състояние.* Конст., чл. 71. *Той е българин по произход. Национален произход. Класов произход. Социален произход. Селски произход.* 2. Началото, основата, от която нещо възниква, произлиза; възникване, поява. *Думата „ансамбъл" е френска по произход. Произход на езика.*

произхòждам, -аш, *несв.* 1. Водя произхода си, потеклото си; произлизам. *Той произхожда от работническата класа. Те произхождат от селско семейство.* Водя началото си от нещо; възниквам, произтичам от нещо. *Тия облаци произхождаха от един пожар.* Вазов. *По шосето към Севлиево се дигаше някакъв си прах, който дълго време заптиите не можаха да разберат от какво произхожда.* З. Стоянов. *Тази дума произхожда от латински език.* 2. *Остар.* Ставам, случвам се. *Когато са произхождали събитията на тази повест, тая неголяма гора имаше съвсем друг вид.* В. Друмев. *Действието произхожда в един крайдунавски град на България.* Вазов.

произхòждане *ср. Отгл. същ. от* произхождам.

произхождèние, *мн.* няма, *ср. Остар.* Произход. *Мургавото му лице и големите му черни очи... веднага издаваха нетукашното му произхождение.* Вазов.

произшèствие, *мн.* -я, *ср.* Необикновена случка, събитие, обикн. нещастна, с лоши последици. *Той се беше вечерта удавил в Янтра... Но сред шума на великите събития това произшествие не направи особено впечатление.* Вазов. *Неговият живот беше чуден и пълен с произшествия, бури, сътресения и приключения.* Мих. Георгиев.

пройдòха *м.* (рус.). *Рядко.* Нехранимайко. *Тук обаче са попаднали и истински авантюристи, пройдохи, нехранимайковци.* Г. Караславов.

прокàжен, -а, -о, *прил.* Който страда от проказа. *Всички болни, като се помазали от мирото, изцерявали се:... кои били прокажени — очистили се.* Влайков.

прокàженик, *мн.* -ци, *м.* Мъж, който страда от проказа.

прокàженица *ж.* Жена, която страда от проказа.

прокàза *ж.* Тежка кожна заразна болест, смятана обикн. за неизлечима; лепра. *И после... после някаква омраза | се впиваше дълбоко във сърцата. | Като гангрена, | не, като проказа | тя раснеше, разкапваше душата.* Вапцаров.

прокàпвам, -аш, *несв.*; **прокàпя**, -еш, *мин. св.* прокàпах, *св.* 1. За дъжд, течност — почвам да капя или капя от време на време, капя малко. *Днес не валя много, прокапа и спря.* 2. *Разг.* За покрив, съд — почвам да пропускам дъжд, вода на капки. *Станка, забрадена добре, поднесе копаната, за да полее на баща си; сърце ѝ силно затупа и сълзите ѝ прокапаха.* Блъсков. *Заваля силен дъжд и покривът прокапа. Снегът започна да се топи и стрехите прокапаха. Чешмата прокапа.*

прокàпване *ср. Отгл. същ. от* прокапвам.

прокàпя. Вж. прокапвам.

прокàрам. Вж. прокарвам.

прока̀рвам, -аш, *несв.*; **прока̀рам,** -аш, *св.* **1.** Прекарвам някого или нещо да мине през теснина, дупка, отвор или през материята на нещо; промушвам. *Едва сега видях, че муцуната й* (на мечката) *беше пробита и оттам беше прокарана халка, свързана със синджира.* Д. Немиров. *Прокарвам цветни нишки през плата.* **2.** *Рядко.* Водя някого или нещо да мине през някакво място; превеждам, прекарвам. *А как се промъкна до тука? — Под тая мантия на Асенов болярин; прокара ме отец Наум, стар мой приятел.* Вазов. *Прокараха коня през ливадата.* **3.** Движа, влача по повърхността или по продължението на някакъв предмет. *Устните му бяха пресъхнали; той прокара език по тях и на два пъти ги овлажни.* Ив. Хаджимарчев. *Понякога Гунка минаваше скришом в спалнята на старата. Спираше пред леглото и нежно прокарваше длан над покривката.* Г. Райчев. **4.** Правя линия, бразда по някаква повърхност; начертавам, браздя. *Като стъпил на плъзицата на ралото, прокарваше ония ти бразди, дълбоки и прави.* Вазов. *Прокарвам линия.* **5.** Направям, построявам път, канал и под. през определено пространство; прекарвам. *Разнесе се слух, че ще прокарват железен път из клисурата на Искъра.* Вазов. *Другата дружина вървеше по съвсем тесен път, рядко употребяван и прокаран там, където секирата на дърварина е намерила по-тънки и крехки дървета.* Ст. Загорчинов. || Построявам, слагам инсталация за довеждане до определено място вода, електричество и др. *Сега младите са се запретнали — водопровод копаят,... във всяка къща щели чешма да прокарат.* А. Каралийчев. *Прокарвам водопровод. Прокарвам електричество.* **6.** *Прен.* Правя нещо да се приеме и стане задължително за всички. *Славейков ... е успял да прокара в езика за основа източнобългарския говор.* П. П. Славейков. *Прокарвам закон. Прокарвам решение.* || *Прен.* Излагам нещо със стремеж да го наложа. *Прокарвам идея. Прокарвам мисълта. Прокарвам мнение.* || *Прен.* Провеждам, осъществявам нещо. *Прокарвам реформи. Прокарвам политика. Прокарвам някакво мероприятие.* **7.** *Разг. Неодобр.* С измама продавам лоша стока. *Вие ще посочвате на фон Гайер тази или онази фирма, ще прокарвате дребни, лошо манипулирани партиди.* Дим. Димов. **8.** *Разг.* Спомагам някой да добие незаконно облаги; нагласям. *Те осъществяват намерението си, като прокарват пред Екзархията да бъдат назначени — единият, Гоце, в Ново Село, предградие на Щип, а другият, Дамян, в самия град.* Яворов. *Прокара децата без билет на мач.* **прокарвам се, прокарам се** *страд.*

прока̀рване *ср. Отгл. същ. от* прокарвам *и от* прокарвам се.

прока̀шля се. Вж. п р о к а ш л я м с е.

прока̀шлям се, -яш се, *мин. св.* прока̀шля̀х се, *несв.*; **прока̀шля се,** -еш се, *мин. св.* -ях се, *св., сред.* Изкашлям се леко, малко, обикн. като знак за нещо. *Тогава той се прокашля и извика високо: — Доброутро.* Елин Пелин. *И, като се прокашле по-напред два-три пъти, захваща да говори.* Каравелов.

прока̀шляне *ср. Отгл. същ. от* прокашлям *и от* прокашлям се.

проки̇̀свам, -аш, *несв.*; **проки̇̀сна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* За течна или рядка храна — разваля̀м се, като придобивам кисел вкус; вкисвам. *Млякото, като стои на топло, прокисва.*

проки̇̀сване *ср. Отгл. същ. от* прокисвам.

проки̇̀сна. Вж. п р о к и с в а м.

проклама̀ция *ж.* (лат.). **1.** Тържествено обявяване на нещо важно от страна на правителството или държавния глава към народа; манифест. *На 2 ноември пловдивчани ... прочетоха по улиците прокламацията на княза Александра.* Вазов. **2.** *Остар.* Печатан или ръкописен лист с политическо, най-често нелегално съдържание, разпространяван с агитационна цел; позив. *Докторът видя един вестник „Независимост“ и една бунтовническа прокламация, печатана.* Вазов.

проклами̇̀рам, -аш, *несв.* и *св.* (лат.). *Книж.* Тържествено обявявам важно събитие, решение. *След деветосептемврийския исторически прелом у нас бе прокламирана Конституцията на Народната република България.* **прокламирам се** *страд.*

проклами̇̀ране *ср. Отгл. същ. от* прокламирам *и от* прокламирам се.

проклѐвам, -аш, *несв.*; **прокълна̀,** -ѐш, *мин. св.* -а̀х, *и* проклѐх, *прич. мин. страд.* прокълна̀т *и* проклѐт, *св.* Проклинам. *В това положение аз проклевах деня, в който съм се родил, проклевах всичко, що има на света.* В. Друмев. *Аз съм проклет от съдбата да нося беди на ония, които ми правят добро.* Вазов. **проклевам се, прокълна се** *възвр.* и *страд.*

проклѐване *ср. Отгл. същ. от* проклевам *и от* проклевам се.

проклѐт, -а, -о. **1.** *Прич. мин. страд. от* прокълна. **2.** Като *прил.* — а) Достоен за проклятие; омразен, противен, ненавистен, неприятен. *Вей се, черно знаме, под небето, | ... | вей се, позив жалостен на роба, | дето влачи игото проклето!* Вазов. *О, майко моя, родина, мила, | защо тъй жално, тъй милно плачеш? | Гарване и ти, птицо проклета, | на чий гроб там тъй грозно грачеш?* Ботев. *Война позорна, война проклета!... | Рано ти наш'те мирни полета | с гроби насея, с кърви окваси.* Вазов. *Проклета болест. Проклето време.* б) Който проявява в постъпките и отношението си към другите злоба; зъл, лош, отмъстителен. *Ой смили се, рибке господарке, | пуста баба по-проклета става: | сал се кара, мира ми не дава.* П. Р. Славейков. *Баща й се ползуваше с репутацията на опърничав и проклет човек, който „ни се води, ни се кара“.* П. Спасов. ◻ **Проклет да е** (клетва) — зло да го сполети. *Пътник ли, овчар ли някой | минува из друма, | като хвърля камъка си, | „проклет да е!“ дума.* Вазов.

проклѐтичък, -чка, -чко, *мн.* -чки, *прил.* Който е малко проклет.

проклети̇̀я *ж. Нар.* **1.** Проява или качество на проклет човек; злоба. *Инат е като катър. И проклетията му ще стигне за триста села.* Г. Караславов. **2.** *Прен.* Много зъл, проклет човек. *Гана наднича и мърмори нещо. Тая проклетия се готви да ми попречи, ама и аз съм хитър.* Д. Немиров. *Като стана, аз ще ти кажа кой рече, гиди проклетио недна! — изкряска Панчо.* Влайков. **3.** Злина, нещастие, беда, лошотия. *Най-голяма проклетия е в оная къща, дето няма деца!* Влайков. *Нашият живот и така е препълнен с мизерии, проклетии и скърби.* Вазов.

Станка, която знаеше толкова много песни, сега, за проклетия, не можеше да си спомни нито една по-сбястна хороводна песен. Г. Караславов. 4. *Рядко.* Клетва, проклятие. *Той се възмущаваше и злобно бъбреше със зъбите си проклетии и закани против тоя недосегаем Трайчев.* Вазов.

проклѐтник, *мн.* -ци, *м.* Зъл, омразен, проклет човек. *Дори в отношението му към Чудото се появи лека враждебност, защото той, проклетникът, го бе забъркал в тая лоша каша.* Вежинов. *От кога съм зачакала, проклетнико! Къде разкарваш коня?* Йовков. *Проклетници проклети! и те бунт готвят! — викаше Юрдан.* Вазов.

проклѐтница *ж.* Зла, омразна, проклета жена. *Това ти си го направила пак, проклетнице недна! — продължи ядосано чичо Венко.* Влайков.

проклѝнам, -аш, *несв.*; **прокълна̀,** -ѐш, *мин. св.* -а̀х *и* проклѐх, *прич. мин. страд.* прокълна̀т *и* проклѐт, *св.* Изричам клетва, проклятие срещу някого. *И само отминава на Лазара гроба, / и Лазара люто проклина: / „О, бог да даде нестопен да останеш! / Дух бродник духът ти да стане.“* П. П. Славейков. *Но кълни, майко, проклинай / таз турска черна прокуда, / дето нас млади пропъди / по тази тежка чужбина.* Ботев. *И аз на своя ред ще си замина, / трева и мен ще растне над прахът, / един ще жали, друг ще ме проклина, / но мойте песни все ще се четат.* Вазов. **проклинам се, прокълна се** *възвр.* и *страд.*

проклѝнане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* проклинам *и от* проклинам се.

проклѝтика *ж.* (гр.). *Грам.* Дума без самостоятелно ударение, която акцентно се свързва с думата, която следва.

проклятие, *мн.* -я, *ср.* 1. Клетва, заклинание, анатема. *Може би последното слово, което Петър ще чуе преди да иде в гроба, ще бъде проклятие от брата му, проклятие от цял народ.* В. Друмев. *И тези думи ще бъдат по-тежки и по-страшни от всички клетви и проклятия.* Г. Караславов. 2. Наложено наказание, осъждане, което тежи над някого и е невъзможно да се отмени. *Такъв е заветът, такова е и проклятието на човека след изгонването му от рая.* Йовков. *Пак без да иска Ния, очите ѝ плувнаха в сълзи. Ето сега виждаше тя какво проклятие тежеше върху нея ... Днес или утре тя ще поеме върху плещите си и пред очите на цяла Преспа тежкия кръст на жена, прокълнатата с безплодие.* Дим. Талев. *Божие проклятие.* 3. Като *междум.* За израз на голямо негодувание, възмущение. *Утре, ... вероятно, ще се открият още по-нови и опасни болести. Проклятие!* Вазов. *Прекъсвам писането и поглеждам — проклятие!* Смирненски.

проко̀ба *ж.* Предвещание, предсказване за нещо лошо. *Сън сънувах, ой нерадост, / опустяла младост, / сън сънувах, сън прокоба / — сънувах си гроба.* Яворов. *Вещицата оставаше непреклонна и с изсъхнало от злина лице ... продължаваше да реди страшните си прокоби.* Йовков.

проко̀бвам, -аш, *несв.*; **проко̀бя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Прокобявам. *От синята бездна на твойте очи / се ронеха скръбни слова / и тихо, но властно прокобваха те: / „Едва ли пак нявга, едва!“* Смирненски. *Мен ме е родила сякаш веда / и ми е прокобила несрета.* Багряна. **прокобвам се, прокобя се** *страд.*

проко̀бване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* прокобвам *и от* прокобвам се.

проко̀бен, -бна, -бно, *мн.* -бни, *прил.* Който предсказва, предвещава нещо лошо; кобен. *Мълчи и улучената с тия зли и прокобни думи, свела глава над браздата.* Влайков. *Прокобен знак.*

проко̀бник, *мн.* -ци, *м.* Човек, който прокобява нещо.

проко̀бница *ж.* Жена, която прокобява нещо. *И причаках / циганки знахарки — / ... / прокобници вещи.* Ц. Церковски. *Кукувице-прокобнице, кажи ми колко години ще живея?* Елин Пелин.

проко̀бя. Вж. п р о к о б в а м.

прокобя̀. Вж. п р о к о б я в а м.

прокобя̀вам, -аш, *несв.*; **прокобя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Предричам, предвещавам нещо лошо. **прокобявам се, прокобя се** *страд.*

прокобя̀ване, *мн* -ия, *ср. Отгл. същ. от* прокобявам *и от* прокобявам се.

проконтролѝрам, -аш, *несв.* и *св.* Извършвам изцяло контрол върху нещо. *Комисията можа да проконтролира докрай изпълнението на поставените задачи.* **проконтролирам се** *страд.*

про̀коп *м.* Изкоп. *И дойдоха му в ума толкова страшни примери за нещастия в рудници и подземни прокопи, за които бе чел и слушал.* Вазов.

прокопа̀вам, -аш, *несв.*; **прокопа̀я,** -а̀еш, *мин. св.* прокопа̀х, *св.* 1. Копая, за да прокарам проход, канал и др. *Входът беше прокопан през самия под на стаята и замаскиран със сандък, чието дъно беше подвижно.* Дим. Ангелов. *Прокопавам напоителен канал. Прокопавам проход.* 2. Правя дупка, изкоп в нещо от край до край. *До полунощ спасителите прокопаха нов обиколен тунел, стигнаха задушените копачи и ги измъкнаха на чист въздух.* А. Каралийчев. **прокопавам се, прокопая се** *страд.*

прокопа̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* прокопавам *и от* прокопавам се. *Прокопаване на канал.*

прокопа̀я. Вж. п р о к о п а в а м.

проко̀псам. Вж. п р о к о п с в а м.

проко̀псвам, -аш, *несв.*; **проко̀псам,** -аш, *св.* (гр.). *Нар.* Обикн. с отрицание. Доживявам, дочаквам добро, щастие, сполука в живота си; преуспявам. *И невестата ти няма да види добро, но и ти няма да прокопсаш.* Каравелов.

проко̀псване *ср. Отгл. същ. от* прокопсвам.

прокопсѝя, *мн.* няма, *ж.* (гр.). *Нар.* Преуспяване, сполука. *Като няма прокопсия, / плюл съм в тая орисия.* Яворов.

прокра̀двам, -аш, *несв.*; **прокра̀дна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* прокра̀днат, *св.* Промъквам нещо незабелязано, крадешком. *Снопи кара, прокрадва ги в тъмното, като хайдук!* А. Гуляшки. **прокрадвам се, прокрадна се** *страд.* и *сред.* *Стоян често се прокрадваше и влизаше в новата къща още преди да се настанят там Ния и Лазар.* Дим. Талев. *Почувству-*

ва как в него се прокридна жал и състрадание към стария измъчен човек. Вежинов.

прокрàдване *ср. Отгл. същ. от* прокрадвам *и от* прокрадвам се.

прокрàдна. Вж. п р о к р а д в а м.

прокỳда *ж.* Изгнание, прокуждане. *Не плачи, майко, не тъжи, | че станах азе хайдутин, | . . . | но кълни, майко, проклинай | таз турска черна прокуда, | дето нас млади пропъди | по тази тежка чужбина.* Ботев.

прокỳдя. Вж. п р о к у ж д а м.

прокỳждам, -аш, *несв.*; **прокỳдя,** -иш, *мин. св.* -их. *св. Нар.* Пропъждам, прогонвам. *И тъй Цеко зли прокуди | тез души, що любят, | да се скитат, да се мъчат, | доде се погубят.* Вазов. || Принуждавам някого да живее далеч от родината си и от близки, да живее в изгнание. *Но сега може би това навява по-тъжни мисли, защото напомня участта на печалните изгнаници, прокудени далеч от своя роден край.* Йовков. || *Обр. Светло утро, ти прокуди | всяка пàра и мъгла — | пеперуди, пеперуди, | тънки, сребърни крила.* Лилиев. *Тъги мои, | . . . | зла ви зима | не прокужда, | зла фъртуна | не пропъжда.* Ц. Церковски. **прокуждам се, прокудя се** *страд.*

прокỳждане *ср. Отгл. същ. от* прокуждам *и от* прокуждам се; пропъждане, изгонване. *Запозна го с поп Лака, който четеше за уроки и светеше вода за прокуждане бродниците.* Вазов.

прокỳкам. Вж. п р о к у к в а м.

прокỳквам, -аш, *несв.*; **прокỳкам,** -аш, *св.* **1.** Изведнаж почвам да кукам или кукам от време на време. **2.** Почвам да кукам за първи път. *Що съм на високо | най на лично място — | да бях кукувица, | аз бих прокукала.* Нар. пес.

прокуратỳра *ж.* (лат.). **1.** Държавен орган, който осъществява висш надзор за точно изпълнение на законите, призовава на съд нарушителите на закона и поддържа обвинението пред съда. **2.** *Събир.* Всички прокурори при един съд; прокурорски паркет.

прокурѝст *м.* Довереник на стопанско или финансово предприятие с неограничени права да сключва всякакви сделки от името и за сметка на предприятието.

прокурòр *м.* (лат.). **1.** Назначено от държавата лице, което следи за правилното прилагане на законите. **2.** Държавен представител на обвинението в съдебен процес; обвинител. *Върховният надзор за точното изпълнение на законите . . . се извършва от главния прокурор на Народната република.* Конст., чл. 62. *Върховен прокурор.*

прокурòрски, -а, -о. *Прил. от* прокурор. *Прокурорски надзор.* □ **Прокурорски паркет** (юрид.) — всички лица, които упражняват прокурорска длъжност при един и същ съд.

прокълнà. Вж. п р о к л е в а м, п р о к л и н а м *и* п р о к ъ л н а в а м.

прокълнàвам, -аш, *несв.*; **прокълнà.** -èш, *мин. св.* -àх *и* проклèх, *прич. мин. страд.* прокълнàт *и* проклèт, *св.* Проклинам. *Аз ще мога ли да се откажа от своето пъклено желание или страшната мисъл ще ме заведе до там, щото народът и потомството ще прокълнава името ми.* В. Друмев. **прокълнавам се, прокълна се** *възвр.* и *страд.*

прокълнàване *ср. Отгл. същ. от* прокълнавам *и от* прокълнавам се.

прокълнѝ. Вж. п р о к ъ л н я в а м.

прокълнѝвам, -аш, *несв.*; **прокълнѝ,** -йш, *мин. св.* -их, *св.* За семе, картофи — пущам кълн; прораствам.

прокънтѝ. Вж. п р о к ъ н т я в а м.

прокънтѝвам, -аш, *несв.*; **прокънтѝ,** -йш, *мин. св.* -ях, *прич. мин. действ.* прокънтял, -а, -о, *мн.* прокънтèли, *св.* **1.** Внезапно почвам да ехтя. *Само от време на време се мернеше високата изкривена фигура на Деля Симитчията, прокънти силният му неравен глас и пак всичко замре в общата глухота.* Ст. Чилингиров. **2.** Като кънтя, разнасям се нашироко. *Нашият дядо Павел е роден в оня ден, когато над родната земя са прокънтели за първи път, след петвековната робия, камбаните на свободата.* А. Каралийчев. *Мощно ура прокънтя в пробудилата се шир.* Кр. Григоров.

прокънтѝване *ср. Отгл. същ. от* прокънтявам.

прокъ̀сам. Вж. п р о к ъ с в а м.

прокъ̀свам, -аш, *несв.*; **прокъ̀сам,** -аш, *св.* Пробивам с късане; продирам. *Момченцето, сложило главичка на груба сламена възглавница и завито с вехта черга, на места прокъсана, спеше с отворена устица.* Дим. Ангелов. *Аз бях същото онова момченце, с прокъсаните дрешки и с босите крака.* Кр. Григоров. **прокъсвам се, прокъсам се** *страд.* и *сред.*

прокъ̀сване *ср. Отгл. същ. от* прокъсвам *и от* прокъсвам се.

пролàзвам, -аш, *несв.*; **пролàзя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* **1.** Научавам се да лазя, лазя за първи път; пропълзявам. *Детето пролази на девет месеца.* **2.** Преминавам с лазене по нещо; пропълзявам. *Той пролази назад и намери пипнешком дупката.* Вазов. || *Обр. Студени тръпки пролазиха по гърба на Евстати.* А. Гуляшки. *Смътна тревога пролази в сърцето ми.* К. Константинов.

пролàзване *ср. Отгл. същ. от* пролазвам.

пролàзя. Вж. п р о л а з в а м.

пролàйвам, -аш, *несв.*; **пролàя,** -èеш, *мин. св.* пролàях, *св.* Изведнаж почвам да лая или лая от време на време. *Стоян . . . насъска кучетата по овчарчето, но ни едно не се отдели от стадото. Повторно ги насъска. Те пролаяха лениво, огледаха се и, като не забелязаха чужд човек, млъкнаха.* К. Петканов. *Съседското куче, което пролайваше от час на час, се омълча.* И. Волен.

пролàйване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* пролайвам.

пролàя. Вж. п р о л а й в а м.

пролежà. Вж. п р о л е ж а в а м.

пролежàвам, -аш, *несв.*; **пролежà,** -йш, *мин. св.* -àх, *св.* **1.** Прекарвам известно време в лежане. *Още същото лято Ивановата жена падна от колата, повреди се нещо и пролежа с месеци в болница.* Г. Караславов. **2.** Престоявам известно време в затвор. *Башибозуците бидоха набързо осъдени и наказани. Няколко души от тях . . . пролежаха няколко нощи в нашата тъмница.* Величков.

пролежàване *ср. Отгл. същ. от* пролежавам.

про̀лез *м. Диал.* Прелез. *Обози скриптят — безконечни кервани — | и тесния пролез затварят задълго.* Ем. п. Димитров.

про̀лет, -тта̀, *мн.* (рядко) -и, *ж.* **1.** Едно от четирите годишни времена, което настъпва след зимата. *Но мина зима снеговита, | отиде пролет дъждовита | и знойно лято позлати | довчера злачни широти.* Яворов. *Не растат саминки в поле цветовете, | нито птички пеят сами в пролетта.* П. Р. Славейков. *Пукна пролет. Ранна пролет. Късна пролет.* **2.** *Прен. Поет.* Разцвет на жизнени сили, най-хубавото време от живота на някого или на нещо; нещо хубаво, светло, младост. *Днес изно̀во аз виждам тез места | де дните ми детински са минали, | де на живота ми над пролетта | мечти са толкоз някога сияли.* Величков. *Пролет моя, моя бяла пролет, | още неживяна, непразнувана.* Вапцаров. *И ще гръмне навред по земята: | „Пролетарии от всички страни, | пролетта и за нас прозвъни | с огнекрилия зов на борбата."* Смирненски. **3.** Като *нареч.* Пролетно време; през пролетта. *Трамваят, пролет, лятос и есен, постоянно носи гости от столицата.* Вазов. *Пролет заедно ходеха на коприва, а като превали лятото — на лешници и на дренки.* Влайков.

пролетариа̀т *м.* (лат.). В капиталистическото общество — класата на наемните работници, която се състои от лицата, лишени от средства за производство и вследствие на това принудени да продават своята работна сила на собствениците на средствата за производство — капиталистите. □ **Диктатура на пролетариата** — държавна власт на работническата класа, установена след победата на социалистическата революция.

пролетариза̀ция *ж.* Процес на пролетаризиране.

пролетаризѝрам, -аш, *несв.* и *св.* Превръщам някого от селската класа или дребната буржоазия в наемен работник, в пролетарий. **пролетаризирам се** *страд.*

пролетаризѝрам се, -аш се, *несв.* и *св.*, *сред.* Ставам пролетарий, превръщам се в пролетарий.

пролетаризѝране, *мн.* няма, *ср. Отгл. същ. от* пролетаризирам *и от* пролетаризирам се.

пролета̀рий, -ият, -ия, *мн.* -ии, *м.* (лат.). **1.** Наемен работник в капиталистическото общество, лишен от средства за производство. *Пролетарии от всички страни, съединявайте се!* **2.** *Разг.* Човек без никакъв имот; бедняк. *Той е също пролетарий, | гладен ходи, в дълг живей, | побелял е в деня цветни, | приживе от грижи тлей.* П. Р. Славейков.

пролета̀рка *ж.* Жена пролетарий.

пролета̀рски, -а, -о. *Прил. от* пролетарий. *Пролетарска революция. Пролетарска диктатура. Пролетарски поет. Пролетарска класа. Пролетарски интернационализъм.*

про̀летен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* **1.** Който става, съществува или се появява през пролетта. *Животът ще дойде по-хубав от песен, | по-хубав от пролетен ден.* Вапцаров. *Тихият пролетен дъжд | слуша земята и тръпне, | тихият пролетен дъжд | пролетни приказки шъпне.* Лилиев. *Мойте пролетни надежди, | тях ги слънце не огря, — | галена мечта за лято | преди лятото умря.* П. П. Славейков. *Пролетно време. Пролетно слънце. Пролетни нощи. Пролетна оран. Пролетен празник. Пролетна умора. Пролетно цвете.* **2.** Който се сее през пролетта. *Пролетни култури. Пролетна пшеница.* **3.** Който е предназначен за през пролетта. *Пролетно манто. Пролетен костюм*

пролѐтес *нареч. Нар.* През миналата пролет. *Лозята ги дадохме ние пролетес | на изпол, че много ни бяха.* П. П. Славейков. *Поминалата година задомиха сина си, който пролетес замина за чужбина.* П. Ю. Тодоров.

про̀лети *нареч.* През пролетно време. *Сменяваше гората премяната си — светлозелена, накичена с цветенца пролети.* Орлин Василев.

про̀летнина *ж. Диал.* Пролетница.

про̀летница, обикн. *мн.* про̀летници, *ж. Нар.* Земеделски култури, които се сеят през пролетта; летница. *Ранни пролетници са овес, ечемик, фий, слънчоглед и др.*

пролетя̀. Вж. п р о л и т а м.

пролѐя. Вж. п р о л и в а м.

про̀лив *м.* Тясно водно пространство, което съединява две морета; проток. *А кога дойдохме на изхода на пролива, нам ни се представи пред удивения взор с всичкото си величие и необятност Черното море.* Вазов. *Проливът, който съединява Мраморно с Егейско море, е Дарданелите.*

пролѝвам, -аш, *несв.*; **пролѐя,** -ѐеш, *мин. св.* проля̀х, *прич. мин. действ.* проля̀л, -а, -о, *мн.* пролѐли, *прич. мин. страд.* проля̀т, -а, -о, *мн.* пролѐти, *и* проля̀н, -а, -о, *мн.* пролѐни, *св.* Направям нещо обилно да тече, да се разлива, да се лее. *Когато переш, не проливай много вода.* **проливам се, пролея се** *страд.* □ **Проливам кръв** — а) Бия се, воювам и давам живота си за свободата на отечеството или за някакъв идеал. *И че време веч е да въстане робът: | че щастлив е оня, който дигне пръв | народното знаме и пролее кръв.* Вазов. *Секи плаче и ти казва, | че тежко живее, | ала не ще да умира | и кръв да пролее.* Каравелов. б) Убивам някого, причинявам кръвопролитие. *Омекчи сърцето на върлий душманин: | много кръв проля той — стига да я лей.* Вазов. **Проливам сълзи** — плача много. *Бащата стана мълчалив и замислен и постоянно въздишаше, а майката цял ден проливаше горчиви сълзи.* Елин Пелин.

пролѝване *ср. Отгл. същ. от* проливам *и от* проливам се. *Ако имаш ти вино за проливане, аз нямам глава за разбиване.* Погов. *Вода за проливане. Проливане на кръв.*

пролѝвен, -вна, -вно, *мн.* -вни, *прил.* За дъжд — който вали силно, буйно. *Ето захващат и проливни есенни дъждове.* П. Ю. Тодоров. *Владайската река, умножила водите си от нощния проливен дъжд, с шум и грохот навлизаше в равното поле.* А. Каралийчев.

пролѝтам, -аш, *несв.*; **пролетя̀,** -йш, *мин. св.* -я̀х, *прич. мин. действ.* пролетя̀л, -а, -о, *мн.* пролетѐли, *св.* **1.** Като летя, преминавам определено разстояние. *Само орляци гарвани кресливо пролитаха и кацаха по телеграфните жици или падаха по земята.* Вазов. *Самолетът пролетя разстоянието от София до Варна за час и половина.* || В летене прекарвам определено време. *Самолетите на „ТАБСО" са пролетели 2962 часа.* Раб. дело, 1950 г. **2.** Бързо преминавам, отминавам. *Ей конник мярна се и пролетя, едвам | съзиран — ето го на билото възлязва.* П. П. Славейков. *Продължителен екот се*

разнесе из клисурата, пролетя по урвите и отиде до Мусала, който все се пушеше. Вазов. *Един и половин век мина, пролетя.* Вазов.

пролитане *ср. Отгл. същ. от* пролитам.

проличà. Вж. п р о л и ч а в а м.

проличàвам, -аш, *несв.*; **проличà,** -йш, *мин. св.* -àх, *св.* 1. Почвам да лича, забелязвам се. *Малки тесни крачка, обути с червени обувки, проличаваха под дипленицата.* Ст. Загорчинов. *Бледността на бузите му проличаваше и през космите на брадата му.* Дим. Талев. 2. Ставам ясен, явен; разбирам се. *Своето недоволство стрина Венковица на първо време потуляше. Тя не дава ни най-малко да проличи то нито пред невястата, нито пред Колчо.* Влайков. *В кухнята още на другия ден пролича, че там пипа женска ръка. Вред беше станало прибрано, угледно.* Г. Райчев. *Още от самото начало на състезанието пролича, че борбата ще бъде много тежка и оспорвана.*

проличàване *ср. Отгл. същ. от* проличавам.

прòлог, *мн.* -зи, *м.* (гр.). *Книж.* 1. Встъпителна част на литературно произведение. 2. В древногръцката трагедия — обращение към зрителите преди започване на пиесата. 3. В старобългарската литература — сборник от къси жития на светци.

пролòм *м.* Теснина, между две височини, скали, направена от река. *В дълбокия пролом между скалите се пробуждаше мътната река и засилваше шума си.* Елин Пелин. *Като стигнете в живописното село Власи, пред вас се изпречват не по-малко величествени скали, прорязани в дъното от същата буйна Ерма и образуват чудесния пролом Ждрело.* Ал. Константинов. *Искърски пролом.* ‖ *Прен.* Пробив, отвор, дупка в нещо. *В облачната планина се отвори един пролом, който се разшири и разцепи веригата отгоре.* Вазов. *В двор, заграден с невисок, но здрав каменен зид, със зловещи проломи, пробити от башибозуците, който за няколко време е служил за яка защита на обсадените, стои старата черква.* Вазов.

проломòтвам, -аш, *несв.*; **проломòтя,** -иш, *мин. св.* -их, *св. Разг.* Почвам да говоря нещо неясно, неразбрано, с ломотене. *Станчо прибра срамежливо дългите си крака, проломоти нещо през натъпканата си с хляб уста и подаде палурчето на Стоилка.* Елин Пелин.

проломòтване *ср. Отгл. същ. от* проломотвам.

проломòтя. Вж. п р о л о м о т в а м.

проломя̀. Вж. п р о л о м я в а м.

проломя̀вам, -аш, *несв.*; **проломя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Направям дупка, отвор, пробив в нещо. **проломявам се, проломя се** *страд.*

проломя̀ване *ср. Отгл. същ. от* проломявам *и от* проломявам се.

пролỳка *ж.* Цепнатина дълга, тясна междина. *Някак по-приветно си играеха и слънчевите лъчи, проникнали през пролуките на дъсчените кепенци.* Ст. Чилингиров. *Той бутна отсрещната врата и я остави открехната... Аз надзърнах през пролуката.* Ст. Чилингиров. *От това възвишение една пролука, оставена от две чуки, даде им да видят част от Стремска долина и Средна гора.* Вазов.

промеждỳтък, *мн.* -ци, *м.* Времето между две действия, явления. *Равномерно, като махало на часовник, започва да се върти патронникът под стоманения резец... Отгоре протича през равни промеждутъци, капка по капка, разредена маслена течност.* А. Гуляшки. *Вълко бе уверен, че той (сивият вълк) ще се върне, когато и да било, след един по-дълъг или по-къс промеждутък от време.* Ем. Станев.

промеждỳтъчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Междинен. *Промеждутъчно явление. Промеждутъчен стадий на развитие.*

променлѝв, -а, -о, *прил.* Който често се променя; непостоянен, променчив. *Но няма що; съдбата е променлива: днес зла — утре добра, и тъй нататък.* Вазов. *Той и сега си мислеше за Нона — откъслечни мисли, бързи, променливи.* Йовков. *Променливо време.* □ **Променлив ток** (физ.) — електрически ток, който периодически променя своята сила и посока на движение. **Променливо движение** (физ.) — движение, при което движещото се тяло изминава за равни времена различни пътища.

променлѝвост, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* променлив.

променчѝв, -а, -о, *прил.* Който се отличава с чести, неочаквани промени. *Времето сега... какво е! Като се изпролетява, променчиво такова: днес хубаво, заран лошо.* И. Волен.

променчѝвост, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* променчив; променливост.

променя̀. Вж. п р о м е н я в а м *и* п р о м е н я м.

променя̀вам, -аш, *несв.*; **променя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св. Диал.* Променям. **променявам се, променя се** *страд.* и *сред.* *Както бе добър, весел и разположен, лелиният ти Генин мъж токо взе изведнъж да се променява, взе да става мълчалив, смръщен.* Влайков. *Разговорите се променяваха и ставаха пак весели.* Вазов. *Не службата, ами и живота ми да отнемат, пак си не продавам и не променявам убежденията.* Влайков.

променя̀ване *ср. Отгл. същ. от* променявам *и от* променявам се.

промѐням, -яш, *несв.*; **променя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* 1. Направям някого или нещо да стане друг, различен от това, което е бил до сега; изменям. *Бръсначът и ножиците също бяха постъкмили рошавите глави, без да успеят да ги променят твърде много.* Йовков. *Пристигането на Павел беше неочаквано, но то не промени работите и не зарадва никого.* Елин Пелин. *Променям отношението си към някого.* ‖ Отказвам се от нещо, което съм приел или решил по-рано. *Подир минутно съвещание дружината промени плана и реши да иде в града.* Вазов. *Променям вярата си. Променям мнението си.* 2. Сменям едно нещо с друго. *Извътре сцената, при спуснатата завеса, с голям тропот променяха декорацията.* Вазов. *Изведнъж кавалите промениха свирнята и започнаха за игра.* Йовков. *Променям занаята си. Променям темата на разговор. Променям тактиката. Промени водата на цветята. Променям посоката на движението.* **променям се, променя се** *страд.* и *сред.* *Прощавай, не можах да те позная. Много си се променил. За три дена си станал друг човек.* А. Ка-

ралийчев. *Времето се промени и една нощ върху старият сняг наваля нов, пресен.* Йовков.

променяне *ср. Отгл. същ. от* променям *и от* променям се.

прометеев, -а, -о, *прил.* (гр.). Който е свързан с мита за Прометей. *Прометеев огън. Прометеева искра.*

промивам, -аш, *несв.*; **промия,** -йеш, *мин. св.* промих, *прич. мин. страд.* промит, *св.* **1.** Почиствам нещо, като го умивам с вода или с друга течност. *Раната беше загоряла... Промиха я със студена вода от потока.* Ив. Хаджимарчев. **2.** *Спец.* Прекарвам нещо през вода, за да се очистят ненужните примеси. *Възлязохме към каменистия хълм, където преди хилядолетия стари рудокопачи са къртили железен пирит и магнетит, промивали са златни зърна в бързеите на трите рекички.* А. Каралийчев. *Пясъка ще промиваме с вода и ще получим много, много златен пясък.* Ст. Костов. **3.** *Фот.* Поставям негатив в специален разтвор, за да се прояви. *Промивам филм.* **промивам се, промия се** *страд.*

промиване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* промивам *и от* промивам се. *Промиване на рана. Промиване на златен пясък. Промиване на филм.*

промивен, -вна, -вно, *мн.* -вни, *прил.* Който служи за промиване. *Промивна инсталация.*

промивка *ж.* Изчистване на нещо с течност; промиване. *Промивка на рана.*

промислител, -ят, -я, *мн.* -и, *м. Книж.* Според религиозните вярвания — този, който промисля за човеците; бог.

промисля. Вж. промислям.

промислям, -яш, *несв.*; **промисля,** -иш, *мин. св.* -их, *св. Книж.* Обмислям нещо от всички страни, мисля последователно върху редица свързани неща; премислям. *Тате изложи на мама всичко, което е промислил мълчаливо.* Ст. Чилингиров. *Писателят промисля добре концепцията на разказите, преди да пристъпи към тяхното написване.*

промисляне *ср. Отгл. същ. от* промислям *и от* промислям се; премисляне.

промисъл, *мн.* -сли, *м. Книж.* Божия воля; провидение. *Хаджи Ахил беше философ. Той каза: божи промисъл и скоро се примири с новото си положение.* Вазов. *Промисъл божи, ил провиденье? | Или то беше само случай сляп? — | Но ний веч не очаквахме спасенье, | осъден беше нашият кораб.* К. Христов.

промишлен, -а, -о, *прил.* (рус.). Индустриален. *Промишлени стоки. Промишлени предприятия. Промишлена продукция. Промишлен център.*

промишленик, *мн.* -ци, *м.* (рус.). Индустриалец. *Чорбаджиите след Освобождението... прерастваха в някои случаи в буржоазни банкери, търговци и промишленици.* Т. Павлов.

промишленост, -тта, *мн.* няма, *ж.* (рус.). Производство на стопански блага с помощта на машинна техника. *Хранителна промишленост. Текстилна промишленост. Мебелна промишленост.* □ **Лека промишленост** — промишленост, която произвежда предмети за потребление; лека индустрия. **Тежка промишленост** — промишленост, която произвежда средства за производство: машиностроене, обработка на метали; тежка индустрия.

промия. Вж. промивам.

промовирам, -аш, *несв.* и *св.* Давам или добивам учена степен в университет.

промоция *ж.* (лат.). Тържествено присъждане някому учена степен.

промуча. Вж. промучавам.

промучавам, -аш, *несв.*; **промуча,** -йш, *мин. св.* -ах, *св.* Изведнаж почвам да муча или муча от време на време. *Там нейде крава промучи — и пак | след миг настане тишина и мрак.* П. П. Славейков. *От време на време промучаваха волове, изцвилваха коне, ревяха магарета.* Г. Караславов.

промучаване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* промучавам.

промуша. Вж. промушвам.

промуша се. Вж. промушвам се.

промушвам, -аш, *несв.*; **промуша,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* **1.** Пробождам някого или нещо надълбоко с остър предмет. *И който не е бивал притъпкан от копитата на вихрените коне, той е падал промушен от копие или повалян, разсечен от казашка сабя.* П. П. Славейков. *Тоя рогач беше промушил с острите си рога два елена.* Ем. Станев. **2.** За остър предмет (нож, щик и под.) — минавам през материя, през нещо; пробождам, пронизвам. *Деян се сви и плюна на земята: | промушил бе щикът юнашкото сърце!* П. П. Славейков. ‖ *Обр. Щом чува тя, че се тропва вратникът, нея я промушва нещо в сърцето.* Влайков. **3.** Провирам нещо през някаква дупка или тясно място. *Беше се свил... в закрития файтон и от време на време си промушваше нетърпеливо главицата навън да погледне не наближава ли градът.* Ал. Константинов. **промушвам се, промуша се** *възвр.* и *страд.*

промушвам се, -аш се, *несв.*; **промуша се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред.* Минавам през някаква дупка, теснина; промъквам се, провирам се. *Вън слънцето вече се е смъкнало. Няколко полегати лъчи се промушват през пробития покрив и стават прашно-синкави от дима.* К. Константинов. ‖ *Разг.* Провирам се в навалица, гъсталак или между много струпани предмети. *Изведнаж Йотата се промуши из навалицата и се озова отпреде му.* Вазов.

промушване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* промушвам *и от* промушвам се.

промъквам, -аш, *несв.*; **промъкна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* промъкнат, *св.* **1.** С мъкнене прекарвам едно нещо през друго; провирам. *Промъкна го през прозорчето.* **2.** Тайно прокарвам, пренасям нещо. *Антал, диря те... Без много приказки: трябва да промъкнем един ранен другар.* П. Славински. **промъквам се, промъкна се** *страд.*

промъквам се, -аш се, *несв.*; **промъкна се,** -еш се, *мин. св.* -ах се, *св.*, *сред.* **1.** Минавам бавно, с мъка през дупка или теснина; провирам се, промушвам се. *Дългото и гъвкаво тяло се промъкваше през всички дупки, в които можеше да влиза главата ѝ.* Ем. Станев. ‖ Провирам се в гъсталак, навалица или между много струпани предмети. *Те се вьвираха из такива гъсти и непроходими трънаци, където дори змиите не можеха да се промъкват.* Елин Пелин. *Между навалицата се промъкна дребен човек, направи си път до Вълко.* К. Петканов. **2.** Минавам или

влизам тайно и незабелязано някъде. *Яна бърже се промъкна през вратника и се изгуби из кривите улици на селото.* К. Петканов. *От време на време тя хвърля поглед към къщата, да види дали не я следят от там, промъква се покрай оградата и бързо изскача на улицата.* Г. Райчев. *Вратата е заключена, но този се промъкнал през задния стобор, през една отпрана дъска.* Вазов. 3. *Прен.* За чувство, настроение, мисъл и под. — идвам, появявам се незабелязано, неусетно. *Нова тревога се промъкна в сърцето на Стояна.* Дим. Талев. *Неясно и неопределено някак у нея се промъкваше гузната мисъл, че може и тя донейде да е крива за това.* Влайков.

промъкване *ср. Отгл. същ. от* промъквам *и от* промъквам се.

промъкна. Вж. промъквам.

промъкна се. Вж. промъквам се

промълвя. Вж. промълвявам *и* промълвям.

промълвявам, -аш, *несв.*; **промълвя**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Изговарям нещо с тих глас; прошепвам. *И стана чудо: мина малък пламък, | детето мръдна устни загорели | и промълви полека: — хлебец, мамо!* Багряна. *И докато другите, макар и рядко, разменяха по някоя дума шепнешком, Димо през всичкото време с никого не промълви нито думица.* М. Марчевски.

промълвяване *ср Отгл. същ. от* промълвявам.

промълвям, -яш *несв.*; **промълвя**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Промълвявам. *Сега вече никой не промълвяше нито думица.* М Марчевски.

промъмря. Вж. промъмрям.

промъмрям, -яш, *несв.*; **промъмря**, -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Промърморвам.

промъмряне *ср. Отгл. същ. от* промъмрям.

промънкам. Вж. промънквам.

промънквам, -аш, *несв.*; **промънкам**, -аш, *св.* Изговарям нещо с мънкане; промърморвам.

промърморвам, -аш, *несв.*; **промърморя**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* Изговарям нещо тихо и неясно, неразбрано; промънквам. *Той пак седна, а Роглев промърмори нещо под носа си, не посмя да дигне глас.* Дим. Талев.

промърморване *ср. Отгл. същ. от* промърморвам.

промърморя. Вж. промърморвам.

промяна, *мн.* промени, *ж.* 1 Нов, изменен вид, различен от досегашния. *Една голяма промяна беше станала у него. Лицето му беше се прояснило, той се усмихваше.* Йовков *Той* (Евгени) *виждаше промяна и в държането на Сами към него. Сами беше станал като че по-свободен с него, по-сърдечен.* Дим. Ангелов. *Коренна промяна. Атмосферни промени.* 2. Сменяне на едно нещо с друго. *Ния прибра старата покривка и постла върху софрата нова покривка. Султана... веднага забеляза промяната.* Дим. Талев.

пронасям, -яш, *несв.*; **пронеса**, -еш, *мин. св.* пронесох, *прич. мин. действ.* пронесъл, -сла, -сло, *мн.* -сли, *св.* За птица — почвам да нося яйца.

пронасям се, -яш се, *несв.*; **пронеса се**, -еш се, *мин. св.* пронесох се, *прич. мин. действ.* пронесъл се, -сла се, -сло се, *мн.* -сли се, *св.*, *сред.* 1. Бързо преминавам, прелитам, пробягвам; понасям се. *Две врани мудно се пронесоха и свиха | нататък: профуча през ведрината тиха | шум от крилата им и се изгуби глух.* П. П. Славейков. 2. Разнасям се надалече и нашироко. *Я надуй дядо кавала, | след теб да викна — запея | песни юнашки, хайдушки | ... | Песента ще се пронесе | по гори и по долища.* Ботев. *Сетний вихър се пронесе | над победната вълна.* К. Христов. *Далеч се пронася заглъхнал тропот — | там някъде бягаха конни разезди.* Ем. п. Димитров.

пронеса. Вж. пронасям.

пронеса се. Вж. пронасям се.

прониижа. Вж. пронизвам.

пронизвам, -аш, *несв.*; **прониижа**, -еш, *мин. св.* пронизах, *св.* 1. Прекарвам остър предмет през нещо; пробождам, промушвам. *Че с ноктете на орел, | пронизал тая плът, | ще досегна твоя дух.* Яворов. ‖ Убивам като пробождам с остър предмет — копие, стрела, нож — или простервам с куршум. *Ако ти кажат, че азе | паднал съм с куршум пронизан, | и тогаз, майко, не плачи.* Ботев. *Сами пронизаха черепа си, за да не попаднат живи в ръцете на врага.* К. Ламбрев. 2. За остър предмет — преминавам през нещо, пробождам нещо. *Тъпият предмет не може да премине през препятствие — него трябва да наострим и той ще прониже всичко.* Ст. Загорчинов. ‖ За стрела, куршум и др. — убивам някого, като преминавам през тялото му. *Един неприятелски куршум прониза главата му.* Вазов. *Теб ни вража стрела ще прониже, | ни изменнишки меч ще рани!* К. Христов. ‖ *Обр. Малко по малко слънцето се откъсваше от хоризонта, топлите лъчи пронизваха хладния въздух.* Д. Немиров. 3. *Прен.* За болка — предизвиквам остро, рязко физическо усещане *Остра болка го прониза в слабините.* Г. Караславов. 4. *Прен.* За звук — предизвиквам неприятно остро и рязко слухово усещане. *Във влажния въздух пискливо и гръмко ехтеха кларнето и тъпанът, и тая дивашка музика рязко пронизваше ушите.* Елин Пелин. 5. *Прен.* За студ, вятър, тръпки — предизвиквам неприятно остро усещане. *Мъглата още повече се сгъстяваше и ние чувствувахме, че ни пронизва студ до костите.* Вазов. *Кина и Радулчо излязоха на върха, там вятърът е по-силен и ги пронизва.* Вазов. *Зазорява се; аз съм прав посред лозето, цялата ми снага пронизват студени тръпки на утрен хлад.* Г. Райчев. 6 *Прен.* За мисъл, страх или някакво силно чувство — изведнаж изцяло обземам и засягам остро и дълбоко. *Една тежка мисъл ме пронизваше цяла — да не би да му се е случило нещо лошо.* Г. Райчев. *Тази страшна догадка прониза съзнанието на Станка. Тя съвсем побеля, раздруса се като от треска* Г. Караславов. ‖ За поглед — засягам дълбоко. *Той пронизваше с очите си нейните и търсеше да види какво крие в душата си.* Вазов. *Струваше му се, че по стъпките му върви брат му и го пронизва със страшните втораЧен поглед.* Елин Пелин. **пронизвам се, прониижа се** *възвр.* и *страд.*

пронизване *ср. Отгл. същ. от* пронизвам *и от* пронизвам се.

пронизителен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който пронизва; остър, рязък. *Пронизителният писък се разнесе из дола и се повтори от ековете на канарите.* Вазов. *В най-голямата жега по пладне чуваше се да пищи само жетварят —*

пронизителни и остри звуци, които сякаш излизаха от нагорещена желязна струна. Йовков. *Пронизителен поглед.*

пронизително. *Нареч. от* пронизителен; остро, рязко. *Имаше обичай да мълчи, да слуша внимателно и в това време очите му, живи, подвижни и умни, гледаха пронизително.* Йовков. *Звънецът иззвъня пронизително. Влакът изпищя пронизително.*

пронизителност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* пронизителен.

проникв̀ам[1], -аш, *несв.*; **проникна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* проникнат, *св.* **1.** Влизам навътре в нещо или през нещо; навлизам. *От източния ми прозорец прониква слаба предутренна виделина.* Вазов. *Светлината бавно проникваше в тъмната гора.* Ем. Станев. *А дъжд ситен-дребен като прах непрестанно ръмоли и мокри дрехите, и студена влага прониква навсякъде.* Елин Пелин. *Шинелите им бяха просмукани от влагата и те чувствуваха как студът проникваше дълбоко и почти достигаше до костите им.* Ив. Мартинов. *Корените на ореха проникват дълбоко в почвата.* **2.** Навлизам в местност, територия, обикн. като преодолявам пречки; достигам. *Той, на чело на една чета български доброволци, беше минал турската граница и проникнал дори до Чипровския манастир.* Вазов. *Да проникне в града и да потропа у някой от приятелите, той го счете за неблагоразумно.* Вазов. **3.** *Прен* За мисъл, чувство, съзнание — обхващам надълбоко, изцяло; изпълвам. *Страх, невъобразим страх го изпълни, проникна в цялото му същество.* Л. Стоянов. *В душата му прониква съмнение нищожно. | Той вярата си губи, тъмнее му умът.* Вазов. *Мислите на стрина Венковица идеха от дълбоко огорчената ѝ душа и бяха проникнати от яд и злоба.* Влайков. *Проникнат от съзнанието за дълг.* **4.** *Прен.* Разпространявам се нашироко. *Бунтовните песни станаха модни и проникнаха всъду.* Вазов. *По-бързо от светкавица злокобната вест е обиколила навсякъде, проникнала е до всяко огнище.* Йовков. *Капиталистическите отношения проникват и в селото.* **5.** *Прен.* Разбирам, схващам същността на нещо. *Радулов я погледна, като че искаше да проникне в мисълта ѝ.* Йовков. *Нейният прост ум беше безсилен да проникне и види нещата с целия им ужас.* Г. Райчев. *Той напразно си биеше главата да проникне загадката.* Вазов. **проникв̀ам се, проникна се** *страд.*

проникв̀ам[2], -аш, *несв.*; **проникна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св. Диал.* Прораствам. *Картофите са проникнали.*

проникв̀ам се, -аш се, *несв.*; **проникна се,** -еш се, *мин. св.* -ах се, *св., сред.* Изпълвам се от някаква мисъл, чувство или съзнание за нещо. *Проникввам се от мисълта за граждански дълг.*

проникване *ср. Отгл. същ. от* проникввам[1], проникввам[2] *и от* проникввам се.

проникна. Вж. п р о н и к в а м[1] *и* п р о н и к в а м[2].

проникна се. Вж. п р о н и к в а м с е.

проникновèн, -а, -о, *прил. Книж.* **1.** Дълбок, задълбочен, прозорлив. *Проникновен анализ. Проникновена мисъл.* **2.** Задушевен. *Проникновен глас.*

проникновèние, *мн.* няма, *ср.* (рус.). **1.** Задълбоченост, прозрение. *Пророческо проникновение.* **2.** Задушевност. *Говори с проникновение.*

проникновèно. *Нареч. от* проникновен; задушевно, прозорливо. *Той проникновено разгада мислите ми.* П. Славински.

проникновèност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* проникновен.

проницàем, -а, -о, *прил. Книж.* През който може да премине нещо (обикн. светлина, вода).

проницàемост, -ттà, *мн.* няма, *ж.* Качество на проницаем.

проницàтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* (рус.). **1.** Който умее да прониква в същината на нещата, да схваща; прозорлив. *Досетлива и проницателна, каквато беше, тя би прочела в самата физиономия на Цонкиния мъж причините на грижата.* Вазов. *Проницателен ум. Проницателен поглед.*

проницàтелно. *Нареч. от* проницателен. *Очите му, живи и подвижни, гледаха внимателно и проницателно.* Йовков.

проницàтелност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* проницателен; прозорливост.

прононсѝран, -а, -о, *прил.* (фр.). *Неодобр.* Който явно е проявил своите политически или други убеждения; отявлен. *Прононсиран фашист.*

пропагàнда *ж.* (лат.). Разпространяване на някакви идеи, на учение, чрез запознаване с тях и подробно разяснение. *Върша (правя) пропаганда. Печатна пропаганда. Агитация и пропаганда.*

пропагандàтор *м.* Лице, което пропагандира нещо, което върши пропаганда за нещо.

пропагандàторка *ж.* Жена пропагандатор.

пропагандàторски, -а, -о, *прил.* Който е свързан с пропагандатор. *Пропагандаторска работа. Пропагандаторска дейност.*

пропагàнден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* Който служи за пропаганда. *Пропагандни материали.*

пропагандѝрам, -аш, *несв.* и *св.* Върша пропаганда, разпространявам нещо с пропаганда. *Димитър Благоев... се завръща в България, преизпълнен с кипяща енергия и страстно желание да пропагандира научния социализъм.* Г. Димитров. **пропагандирам се** *страд.*

пропагандѝране *ср. Отгл. същ. от* пропагандирам *и от* пропагандирам се. *Пропагандиране идеите на марксизма.*

пропагандѝст *м. Рядко.* Пропагандатор. *Димитър Благоев въплъщаваше в себе си големия теоретик, най-добрия пропагандист и упорития организатор на работническото движение.* Г. Димитров.

пропагандѝстка *ж.* Пропагандаторка.

пропàдам, -аш *несв.*; **пропàдна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* **1.** Падам на дълбоко; хлътвам, затъвам. *Спомни си, че той бе влязъл в пещерата и че ненадейно бе пропаднал в някаква яма.* Вазов. *На втория ден от нашето заминаване морето се разлудува и ние се изгубихме между вълните. Вълните се дигаха като истински брегове и пак пропадаха, разбиваха се една в друга.* К. Петканов. *Като вървяха, пропадаха в дълбокия сняг.* **2.** *Прен.* Изчезвам без следа; изгубвам се.

Питахме, дирихме, на полиция заявявахме, телеграми дадохме по няколко направления — няма, пропадна бедното дете. Ал. Константинов. *Не мога да разбера къде пропаднаха козите... ходихме, пръскахме се — няма ги.* Орлин Василев. **3.** *Прен.* Загивам, изчезвам. *Аз трябва да отмъстя за баща си, па целият свят да пропадне!* Вазов. *Сега е времето на катастрофи... богатства пропаднаха, царства пропаднаха.* Ст. Костов. **4.** *Прен.* Не достигам целта си; не сполучвам, не успявам. *Войниците бягат, войната пропада — | и бързо подигна се тежка обсада | и всички се връщат назад.* К. Христов. *И така всичката риторика на хаджи Генча пропаднала напразно.* Каравелов. *Опитът му да избяга пропадна.* || Не се осъществявам. *Пропаднаха всичките му планове. Предложението пропадна. Надеждите му пропаднаха.* **5.** Изгубвам имуществото си; разорявам се. *Той после станал личен търговец в Цариград, но пропаднал до фалит, по стечението на злополучни обстоятелства.* Вазов. **6.** *Прен.* Погубвам се, обикн. в морално отношение. *Станахте пияници, пропаднахте, развалихте се.* Елин Пелин. *Бате Иване,... вразумете го, вие сте му най-свои, недейте го оставя... Това момче ще пропадне.* Елин Пелин. **7.** Претърпявам несполука в изпит, конкурс, избор. *Неговата листа, начело на която той стоеше, пропадна — за нея гласуваха само девет души.* А. Гуляшки. *Пропаднах по математика.* □ **Пропадам в дън земя** — изчезвам безследно. *Сърнето се скри, сякаш пропадна в дън земя.* Ем. Станев.

пропа̀дане *ср. Отгл. същ. от* пропадам.

пропа̀двам, -аш, *несв.*; **пропа̀дна,** -еш, *мн. св.* -ах, *св.* Пропадам. *Ходи, лута се замислен, | нищо го не радва: | младостта му, силата му | губи се, пропадва.* Вазов.

пропа̀дна. Вж. пропадам *и* пропадвам.

про̀паст, -тта̀, *мн.* -и, *ж.* **1.** Много дълбоко място под висока скала или стръмен бряг и др.; бездна. *Пред самите нас, под нозете ни, зее страшно дълбок дол, една пропаст.* Вазов. *Те стояха над стръмни урви, над пропасти и над скали.* Йовков. || *Обр. Всичко е вече свършено между нас, и ние, два брата, вече сме чужди един на друг!... Каква голяма пропаст ни раздели и как скоро!* В. Друмев. **2.** *Прен.* Рязко различие. *Контрастът между Ирина и нея бе поразителен, а пропастта, която ги разделяше — бездънна.* Дим. Димов. *Прощавай, ний сме разделени, | дълбока пропаст ни дели: | в сърца ни, дружно що туптяха, | умраза люта се всели.* Ст. Чилингиров. *Между думите и делата му има цяла пропаст.* **3.** *Прен.* Гибел, провала. *Ти избави двама души от пропаст, като сам изложи себе си.* Вазов. *Отивам към пропаст.*

пропа̀тя, -иш, *мин. св.* -их, *св. Рядко.* Прекарвам някакво страдание, неприятност; изпатя. *Много пропатихме през войната.*

пропедѐвтика, *мн.* няма, *ж.* (гр.). *Книж.* Системно изложение в сбита и елементарна форма, което представя подготвителен, уводен курс към някоя наука.

пропера̀. Вж. пропирам.

пропѐя. Вж. пропявам.

пропѝвам[1], -аш, *несв.*; **пропѝя,** -йеш, *мин. св.* пропѝх, *прич. мин. страд.* пропѝт, *св.* **1.** Похарчвам всичките си пари или давам всичко, което имам, за да пиянствувам. *Бащино ли съм пропил имане, | тебе ли покрих с дълбоки рани, | та мойта младост, мале, зелена | съхне и вехне люто язвена?!* Ботев. *А аз ви казвам, че тия пари, дето ги взе сега, ще ги пропие.* Вазов. **2.** Почвам да пия нещо за първи път или след като дълго време не съм пил. *Ако те е яд на турчин, кълни го да пропие ракия.* Погов. *След оздравяването си той пак пропи вино.* **пропивам се, пропия се** *страд.*

пропѝвам[2], -аш, *несв.*; **пропѝя,** -йеш, *мин. св.* пропѝх, *прич. мин. страд.* пропѝт, *св.* **1.** За течност — минавам през някаква материя; просмуквам се. *Кръвта пропи през дебелите превръзки.* Дим. Талев. **2.** *Прен.* Прониквам дълбоко, изпълвам изцяло. *Морето е всякога хубаво, въздухът е пропит със соления дъх на риба.* Йовков. *Монката слушаше тайнствените думи на дяда си, пропити с гореща вяра.* Елин Пелин. *В моя труд има | сърце | и душа, | той е пропит | от любов | и умраза.* Хр. Радевски. **пропивам се, пропия се** *страд.*

пропѝвам се, -аш се, *несв.*; **пропѝя се,** -йеш се, *мин. св.* пропѝх се, *св., сред.* Ставам пияница. *Само от време на време достигаха в село тъмни слухове, че се пропил, че станал лош.* Елин Пелин. *Казват, че обичал да посръбва, особено напоследък се пропил, уж от яд и отчаяние.* Л. Стоянов.

пропѝване *ср. Отгл. същ. от* пропивам[1], пропивам[2] *и от* пропивам се.

пропилѐя. Вж. пропилявам.

пропилѐя се. Вж. пропилявам се.

пропиля̀вам, -аш, *несв.*; **пропилѐя,** -ѐеш, *мин. св.* пропиля̀х, *прич. мин. действ.* пропиля̀л, -а, -о, *мн.* пропилѐли, *прич. мин. страд.* пропиля̀н, -а, -о, *мн.* пропилѐни, *св.* **1.** Изхарчвам, пръскам напразно, без полза всичките си пари, имот, богатство; прахосвам. *Пропиля бащиното си наследство.* **2.** *Прен.* Прекарвам времето, живота си без полза. *Но Георги Бабулев беше младеж с жив ум и не пропиля напразно времето си в чуждата страна.* Дим. Талев. *Пропиля живота си. Пропилях си ценно време.*

пропиля̀вам се, -аш се, *несв.*; **пропилѐя се,** -ѐеш се, *мин. св.* пропиля̀х се, *прич. мин. действ.* пропиля̀л се, -а се, -о се, *мн.* пропилѐли се, *св., сред. Рядко.* Отивам някъде, обикн. далеч, без определена посока; запилявам се. *Син му се пропиля някъде по света.*

пропиля̀ване *ср. Отгл. същ. от* пропилявам *и от* пропилявам се.

пропѝрам, -аш, *несв.*; **пропера̀,** -ѐш, *мин. св.* пропра̀х, *св.* Пера малко, набързо или от време на време. *Пропирам дрехите на детето всеки ден.* **пропирам се, пропера се** *страд.*

пропѝране *ср. Отгл. същ. от* пропирам *и от* пропирам се.

пропѝсвам, -аш, *несв.*; **пропѝша,** -еш, *мин. св.* пропѝсах, *св.* **1.** Почвам да пиша, научавам се да пиша. *Детето прописа преди да тръгне на училище.* **2.** Почвам отново да пиша, след като дълго време не съм писал. *Бях се зарекъл да не пиша писма, но пак прописах.*

пропѝша. Вж. прописвам.

пропищя̀. Вж. пропищявам.

пропищя̀вам, -аш, *несв.*; **пропищя̀**, -йш, *мин. св.* -я̀х, *прич. мин. действ.* пропищя̀л, -а, -о, *мн.* пропищѐли, *св.* 1. Изведнаж почвам да пищя или пищя от време на време. *Струваше му се, че ей-сега ще чуе да се разбиват врати или отчаяно ще пропищи някъде жена.* Йовков. *В срещната кръчма тъжовно пропищя гайда.* Елин Пелин. *Над прозореца под стряхата сънливо пропищяват в гнездата си ластовичките.* Елин Пелин. 2. За куршум, граната и под. — бързо и със свистене минавам покрай нещо. *От някъде прорeже | и остро пропищи през въздуха на юг | граната.* П. П. Славейков. *Куршумите пропищяха над главите на току-що получилите своето бойно кръщение млади партизани.* К. Ламбрев. 3. *Прен.* Оплаквам се силно, роптая от големи мъки, страдания; проплаквам. *Че де стъпяла нога им | светът пропищява: | черкови, села, градища — | всичко пепел става!* Вазов. *Арестите и убийствата зачестиха. Мало и голямо пропищя.* Ив. Хаджимарчев. □ **Дете в майка пропищява (проплаква)** (нар.) — всички се оплакват, негодуват от неправди, издевателства.

пропищя̀ване *ср. Отгл. същ. от* пропищявам.

пропѝя. Вж. п р о п и в а м[1] *и* п р о п и в а м[2].

пропѝя се. Вж. п р о п и в а м с е.

пропла̀квам[1], -аш, *несв.*; **пропла̀ча**, пропла̀чеш, *мин. св.* пропла̀ках, *св.* 1. Изведнаж почвам да плача или плача от време на време. *Пеленачето мръдна главичката си и тихо проплака.* Ст. Загорчинов. *Откъм вътрешността на къщата се чуваше как проплаква по-малкото момиче на Раца.* Дим. Талев. 2. С плач казвам нещо. *Къде да ви дена сега бре! — На твоите ръце се оставяме, майчице ... — проплака една от жените.* Дим. Талев. *Ох, не знам, сестрице! — проплака Кньовица и взе да бърше очи с крайчеца на престилката си.* А. Гуляшки. 3. Оплаквам се много, роптая от големи мъки, страдания; пропищявам. *Грозен арнаутин беше това куче; проплакало беше мало и голямо от него.* Йовков. *Па и се извъди едно кучешко време, една сухотия, та земята проплака.* Кр. Григоров. □ **Дете в майка проплаква (пропищява)** (нар.) — всички се оплакват, негодуват от неправди, издевателства. *Черни, грозни татари яхат луди коне и де кого срещнат колят и бесят. Дете в майка проплаква.* К. Петканов.

пропла̀квам[2], -аш, *несв.*; **пропла̀кна**, -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* пропла̀кнат, *св.* Изплаквам нещо набързо, малко или от време на време. **проплаквам се, проплакна се** *страд.*

пропла̀кване *ср. Отгл. същ. от* проплаквам[1], проплаквам[2] *и от* проплаквам се.

пропла̀кна. Вж. п р о п л а к в а м[2].

пропла̀ча. Вж. п р о п л а к в а м[1].

про̀повед, -та̀, *мн.* -и, *ж.* 1. Слово, реч с религиозно-поучително съдържание, що се произнася от духовно лице, обикн. в църква. *Тогава в черквата се въдвори тишина. Всички разбраха, че патриархът ще каже слово ... Йоаким свърши огнената си проповед, изслушана благоговейно.* Вазов. *Книга с проповеди.* 2. *Прен. Книж.* Устно или писмено разпространение на някакви идеи, възгледи и под. *Всяка проповед на расова, национална или религиозна омраза се наказва от закона.* Конст., чл. 71. *Чувам проповеди ази | за стремления широки.* Вазов.

пропов̀едник, *мн.* -ци, *м.* 1. Лице, което произнася църковни проповеди. 2. *Прен.* Горещ привърженик и разпространител на някакви идеи, схващания и др. *Такъв беше човекът ..., който беше пратен от съдбата на чело на цял рой проповедници и мъченици на свободата.* Вазов. *Дружеството отколе беше обявило война на пиянството, а сам той беше станал най-ревностният ѝ проповедник.* Йовков.

пропов̀едница *ж. Рядко.* Разпространителка на някакви идеи, възгледи и др.

пропов̀еднически, -а, -о. *Прил. от* проповедник. *Проповедническа дейност.*

пропов̀едничество, *мн.* няма, *ср. Книж.* Дейност на проповедник.

проповя̀двам, -аш, *несв.* 1. Държа религиозна проповед. 2. *Прен.* Разпространявам устно или писмено някакви идеи, възгледи; пропагандирам. *Тоя момък, който проповядваше опасната мисъл за свободата,... имаше весел нрав!* Вазов. **проповядвам се** *страд.*

проповя̀дване *ср. Отгл. същ. от* проповядвам *и от* проповядвам се.

пропорциона̀лен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* 1. Който се намира в определена пропорция с друго нещо: съответствен. *Законът за пропорционалното развитие на народното стопанство е обективен закон на социалистическото развитие.* 2. Между частите на който съществува хармония; съразмерен. *Височината на тази къща е пропорционална на ширината ѝ.* □ **Обратно пропорционални величини** (мат.) — две величини, свързани помежду си така, че колкото пъти се увеличава едната, толкова пъти се намалява другата или обратно. **Право пропорционални величини** (мат.) — две величини, свързани помежду си така, че колкото пъти се увеличава или намалява едната величина, толкова пъти се увеличава или намалява и другата.

пропорциона̀лно. *Нареч. от* пропорционален.

пропорциона̀лност, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* 1. *Отвл. същ. от* пропорционален. *Пропорционалност между частите на едно цяло.* 2. *Мат.* Зависимост между две величини, при която те пропорционално се увеличават или намаляват.

пропо̀рция *ж* (лат.). 1. Определено съотношение между частите на нещо; съразмерност. *Тоя палат нямаше ни стил, ни пропорция на частите, ни хармония на линиите.* Вазов. *Комбинирането на различни метали в различни пропорции довежда до сплави с най-различни свойства.* 2. *Мат.* Равенство на две отношения, свързани със знака за равенство. *Аритметическа пропорция. Геометрическа пропорция.*

пропра̀вя. Вж. п р о п р а в я м.

пропра̀вям, -яш, *несв.*; **пропра̀вя**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* В съчет. с път, пъртина и под. — минавам през нещо, като преодолявам пречки, мъчнотии. *Всеки от тях си проправяше внимателно път през гъсталаците, като се стараеше да не издава никакъв шум.* Дим. Ангелов. ‖ Минавам някъде пръв и очертавам пътя за движение. *Той вървеше в снега пръв и проправяше път за другарите си.* ‖ Вървя, движа се, като преодолявам някаква пречка. *Появява се Нягул, тича, проправя си път между множеството и въ-*

ви право към Албена. Йовков. **проправям се, проправя се** *страд.*

проправяне *ср. Отгл. същ. от* проправям *и от* проправям се.

пропукам. Вж. пропуквам[1] *и* пропуквам[2].

пропуквам[1], -аш, *несв.*; **пропукам,** -аш, *св.* Изведнаж издавам пукот или пукам от време на време. *Под краката им често пропукваше суха съчка или изхрущяваха опадали листа.* Йовков. *Вратата, напъвана отвън, леко пропукваше.* Дим Талев.

пропуквам,[2] -аш, *несв.*; **пропукам,** -аш, *св.* Правя дълбоки пукнатини на нещо. *Тежката шейна пропука леда.* **пропуквам се, пропукам се** *страд.* и *сред. Коремът на ладията се удари в подводна канара ... Дъното се пропука и вода заблика под нозете ни.* Вазов. *Под слънчевия пек земята се пропука.* П. Ю. Тодоров.

пропукване *ср. Отгл същ. от* пропуквам[1], пропуквам[2] *и от* пропуквам се.

пропуск, *мн.* -ки, *м.* 1. Свободно минаване през нещо; пропускане. *Плявата е мека, но пропуск не дава. | Куршумите удрят кат о скала здрава.* Вазов. *Капитанът козирува и подаде на Михов документи, с които молеше за пропуск на колоната си през района на дивизията.* Хар. Русев. 2. Документ, с който се удостоверява право да се влиза някъде. *Тъй като интересът към това дело беше голям, влизането в съдебната зала можеше да стане само срещу пропуск.* Дим. Ангелов. *Пропуск за влизане в Народното събрание.* 3. Специално помещение, будка, от гдето се разрешава да се влезе някъде. *Евстати остави багажа си на пропуска и тръгна към тухлената, наскоро белосвана сграда.* А. Гуляшки. 4. Нещо пропуснато в текст, работа и др. *Другари! ... Ако има грешки и пропуски, не бива да се отпускате, не бива да се отчайвате от тях.* Вежинов. *Допуска се съществен пропуск.* 5. *Воен.* В караулната служба — условна дума, с която се разпознават войници от един караул.

пропускам и **пропущам,** -аш, *несв.*; **пропусна,** -еш, *мин. св.* -ах *прич. мин. страд.* пропуснат, *св.* 1. Оставям да премине, да проникне през мене нещо; не задържам. *Още през нощта покривът на колибата започна да пропуща вода и четниците бяха се измокрили.* Дим. Талев. *Обущата му бяха кални, скъсани и пропущаха.* Елин Пелин. *Стъклото пропуща светлината, но поглъща ултравиолетовите лъчи.* 2. Позволявам някому да премине през някъде, да влезе някъде; давам пропуск, давам път *Стражата на източния край на селото имаше заповед никого да не пропуща.* Вазов. *Издайство, измяна позорна | пропусна врага в крепостта.* Вазов. 3. Не забелязвам нещо, което става или минава покрай мене и което представя интерес за мене. *Внимавай да не пропуснем станцията.* Вазов. *Нейната задача сега беше само да варди. Не бива да се отплесва — може да пропусне някой подозрителен шум.* П. Спасов. *Ян Бибиян разглеждаше всички с любопитство ...; широко отворените му очи не пропущаха нищо незабелязано.* Елин Пелин. 4. Изпускам, прескачам нещо при говор, свирене, преписване и др. *А когато графът пропуснеше или променяше някоя дума, тя извикваше: „сбъркà“!* Вазов. *Говорехме само за предстоящия път, определяхме деня и часа на тръгването, не пропущахме и наймалките дреболии.* Йовков. *При преписване на стихотворението той беше пропуснал два стиха.* 5. Не правя нещо, което обикновено се прави; правя пропуск. *Невенке, да ви запозная с ... господин Стремски! — каза кака Гинка, като пропусна да назове по фамилия девойката.* Вазов. *На излизане пропуснахме да си вземем сбогом с всички.* 6. Оставям нещо да премине без да взема участие в него или да присъствувам. *Тъй мълвеше тоз мъж, в килията скрит, | ... | който много бденя, утринни пропусна, | но пачето перо нивга не изпусна.* Вазов. *И е добър християнин: | не пропуща литургия; | но и в черква затуй ходи, че черквата й търговия!* Ботев. *И до късна вечер пред дома се виха хора. Дори аз се развеселих и не пропуснах нито едно хоро.* Г. Райчев. *Не пропущам концерт.* ‖ Обикн. след отрицание — не върша нещо последователно, редовно. *Хаджи Генчо не пропуща нито един пазар и да не купи някоя кутийка.* Каравелов. *Макар че все още нямах ловен билет, не пропущах нито един неделен ден, да не дойда в тая равнина.* Ем. Станев. 7. Не се възползувам от благоприятен случай; изпускам. *По челото му изби пот от мъка, че е пропуснал такъв рядък случай, който едва сега му се видя толкова изгоден и лесен.* Хар. Русев. *Пропускам възможността да направя нещо. Пропуснах момента.* ‖ Не успявам да използувам нещо; изпускам. *Пропускам трамвая. Пропускам изпитна сесия. Пропускам си реда.* **пропускам се, пропущам се, пропусна се** *страд.*

пропускане *ср. Отгл. същ. от* пропускам *и от* пропускам се.

пропускàтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който е свързан с преминаване, с пропускане. *Селото беше на самата граница, имаше пропускателен пост и от тук минаваше главният и най-работен път за Кюстенджа.* Йовков. *Пропускателен пункт. Пропускателен билет. Пропускателна бележка.*

пропусна. Вж. пропускам.

пропуша. Вж. пропушвам.

пропушвам, -аш, *несв.*; **пропуша,** -иш, *мин. св.* их, *св.* Почвам да пуша тютюн за първи път или след дълго непушене; ставам пушач. *Беше се отказал от тютюна, но след няколко месеца пак пропуши.*

пропушване *ср. Отгл. същ. от* пропушвам.

пропущам. Вж. пропускам.

пропущане *ср. Отгл същ. от* пропущам *и от* пропущам се.

пропъдя. Вж. пропъждам.

пропъждам, -аш, *несв.*; **пропъдя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Изпъждам надалече; изгонвам, прогонвам. *Хайде! Марш! — викаше Аго и махаше с ръце, за да пропъди гъсока.* Йовков. *Биволът махна глава, пропъди мухите и облиза ръката на стария стопанин.* К. Петканов. *Събо замахна с тоягата си да пропъди сокола.* Ст. Загорчинов. ‖ *Обр. Дружината ще му се изсмее, и тоя смях ще пропъди лошите му мисли.* К. Петканов. *Все по-силно ставаше вълнението на Костов. Нещо бе пропъдило изведнъж досадата, с която дойде на острова.* Дим. Димов. 2. Накарвам, принуждавам някого да отиде надалече,

да забегне. *Но кълни, майко, проклинай | таз турска черна прокуда, | дето нас млади пропъди, | по тази тежка чужбина.* Ботев. *Войната е пропъдила не само мирните жители на селата, но дори и птиците и зверовете.* Йовков. || Накарвам някого да се откаже от някого или от нещо. *Пропъди си клиентелата. Със своето държане пропъди всичките си приятели.* **пропъждам се, пропъдя се** *страд.*

пропъ̀ждане *ср. Отгл. същ. от* пропъждам *и от* пропъждам се.

пропълзя̀. Вж. пропълзявам.

пропълзя̀вам, -аш, *несв.*; **пропълзя̀,** -йш, *мин. св.* -я̀х, *прич. мин. действ.* пропълзя̀л, -а, -о, *мн.* пропълзѐли, *св.* **1.** С пълзене изминавам определено място, отивам до нещо. *Той се добра до къщата на Панко Виденов, пропълзя през двора и със затаен дъх почука на вратата.* Дим. Ангелов. *Щом заекът се изгуби към реката, тя* (лисицата) *пропълзя по корем и безшумно се озова на мястото, където се виждаха следите му.* Ем. Станев. || *Обр. Нощта беше облачна, на утринта откъм морето пропълзя гъста, влажна мъгла.* Г. Райчев. *Харамия! Тая мисъл направи да пропълзят студени тръпки по кожата ни.* Вазов. *Чудна леност пропълзя по снагата ѝ. Тя изправи няколко снопа и легна под късата им сянка.* К. Петканов. **2.** Почвам да пълзя. *Детето вече пропълзя.*

пропълзя̀ване *ср. Отгл. същ. от* пропълзявам.

пропъ̀стря. Вж. пропъстрям.

пропъ̀стрям, -яш, *несв.*; **пропъ̀стря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Направям нещо да стане пъстро тук-там, на места; прошарвам. *Есента пропъстри гората.* **пропъстрям се, пропъстря се** *страд.* и *сред.*

пропъ̀стряне *ср. Отгл. същ. от* пропъстрям *и от* пропъстрям се.

пропъту̀вам, -аш, *св.* **1.** С пътуване изминавам определено място, разстояние. *Сега щяхме да пропътуваме почти по цялата дължина на пролома, между Родопите и Рила.* Вазов. *Едва ли ще има друг островитянин да е пропътувал като него целия Остров, да знае всяко кътче в него и да познава толкова хората.* П. П. Славейков. **2.** Прекарвам известно време в пътуване. *Той може да пропътува така много часове ... и беше съвсем сигурен, че когато отвори очите си — нищо ново няма да види.* А. Гуляшки. **пропътувам се** *страд.*

пропя̀вам, -аш, *несв.*; **пропѐя,** -ѐеш, *мин. св.* пропя̀х, *прич. мин. действ.* пропя̀л, -а, -о, *мн.* пропѐли, *св.* **1.** Започвам да пея за пръв път или след дълго мълчание. *Отишли на сбор. Сръбнали, развеселили се и пропели.* К. Петканов. **2.** За петел — почвам да кукуригам; изкукуригвам. *Далеко пропяха петлите, | зацвилиха нейде коне.* Ем. п. Димитров. *Плахи звездици в небо потъмняха; | рано без време петлите пропяха.* П. П. Славейков.

пропя̀ване *ср. Отгл. същ. от* пропявам.

прорабо̀твам, -аш, *несв.*; **прорабо̀тя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Почвам да работя, да действувам за първи път или след като дълго време не съм работил. *Децата им скоро ще пораснат и ще проработят. Заваляха дъждове и заглъхналите воденици проработиха.* ◻ **Проработва ми щастието (късметът, честта)** — имам успех, върви ми, сполучвам. *Не ни проработи туй лято честта, | че лоша сме среща имали.* П. П. Славейков. *Партизаните въздъхнаха облекчено — опасността бе отминала ... Дали нямаше и тоя път да им проработи късметът.* Вежинов.

прорабо̀тване *ср. Отгл. същ. от* проработвам.

прорабо̀тя. Вж. проработвам.

прора̀сна. Вж. прораствам.

прорастà. Вж. прораствам.

прора̀ствам, -аш, *несв.*; **прора̀сна,** -еш, *мин. св.* -ах, *и* **прорастà,** -ѐш, *мин. св.* прора̀стох, *прич. мин. действ.* прора̀съл -сла, -сло, *мн.* -сли, *св.* **1.** Пускам листа, кълнове или корени, без да съм посаден; покарвам. *През зимата картофите прорастват.* **2.** Удължавам се чрез растене. *Клоните и прорасналите филизи на шубраците шибаха и разкървяваха ръцете и лицата им.* Дим. Ангелов.

прора̀стване *ср. Отгл. същ. от* прораствам.

проревà. Вж. проревавам.

прорева̀вам, -аш, *несв.*; **проревà,** -ѐш, *мин. св.* -а̀х, *св.* Изведнаж почвам да рева или рева от време на време. *Еленът проревава глухо, като да молеше помощ отнякъде.* Орлин Василев. *Нейде далеко проревавате магаре.*

прорева̀ване *ср. Отгл. същ. от* проревавам.

проредѐя. Вж. проредявам.

проредя̀вам, -аш, *несв.*; **проредѐя,** -ѐеш, *мин. св.* проредя̀х, *прич. мин. действ.* проредя̀л, -а, -о, *мн.* проредѐли, *св.* Оредявам тук-там. *Еми погледна снизходително проредялата коса на темето му и седна до него.* Вежинов. *Снегът проредя по баирите, а в полето само тук-там в някоя долчинка още лъщяха бели петна.* Кр. Григоров.

проредя̀ване *ср. Отгл. същ. от* проредявам.

прорѐжа. Вж. прорязвам.

про̀рез *м.* Прорязан продълговат отвор. *На вратата направи прорез за писма.* || Тясна междина. *В един от прорезите между хълмовете изгърмя товарен влак.* П. Спасов. *Планината стана съвсем близка и доби тъмносин цвят, а от другата страна, пряко прореза на реката, започнаха да никнат нови върхове.* Ст. Загорчинов.

про̀ректор *м.* (лат.). Бивш ректор, който при нужда замества сегашния.

про̀ректорски, -а, -о. *Прил. от* проректор. *Проректорски задължения.*

прорида̀вам, -аш, *несв.*; **прорида̀я,** -а̀еш, *мин. св.* прорида̀х, *св.* Изведнаж почвам да ридая или ридая от време на време. *Той не смееше да погледне сина си, за да не издаде сълзите си, не смееше да проговори, за да не проридае.* Елин Пелин. *Децата пищят и се молят, | а вънка, привела глава, | сред своята скръб и неволя, | жена проридава едва.* Смирненски.

прорида̀ване *ср. Отгл. същ. от* проридавам.

прорида̀я. Вж. проридавам.

прорица̀вам, -аш, *несв.*; **прорица̀я,** -а̀еш, *мин. св.* прорица̀х, *св. Старин.* Предсказвам бъдещето; пророкувам. *Отец Аарон слепият, който прорицава и, макар неук и незрящ, ще ти*

каже де е отворено писанието. Ст. Загорчинов. **прорицавам се, прорицая се** *страд.*

прорицàване *ср. Отгл. същ. от* прорицавам *и от* прорицавам се.

прорицàлище, *мн.* -а, *ср. Старин.* Древно езическо светилище, гдето прорицател предсказвал бъдещето.

прорицàние, *мн.* -я, *ср. Старин.* Предсказание, пророчество. *Тълпеше се мало и голямо подир монаси и чудотворци — да слуша прорицания.* Н. Райнов.

прорицàтел, -ят, -я, *мн.* -и, *м. Старин.* Предсказател. *По тия плочи са кънтели бойни колесници,... злокобни вещания на прорицатели.* К. Константинов. *Сбъднаха се предвещанията на прорицателите.*

прорицàтелка *ж.* Жена прорицател.

прорицàя. Вж. прорицавам.

пророк, *мн.* -ци, *м.* **1.** По религиозно-мистичните представи — тълкувател на божията воля като предсказание за бъдещето. *Не онзи е християнин, който прави златни кръстове и който се моли пред тях, а онзи, който изпълнява думите на божиите пророци и който живее честно и праведно.* Каравелов. *Библейски пророк.* **2.** *Разш.* Лице, което предсказва бъдещето; предсказател. *Не съм пророк, за да предвидя бъдещето.*

пророкỳвам, -аш, *несв.* **1.** *Религ.* Предсказвам бъдещето или тълкувам волята на боговете. **2.** Предсказвам нещо; предричам. *Той знаеше да пророкува какво ще бъде времето.* **пророкувам се** *страд.*

пророкỳване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* пророкувам *и от* пророкувам се.

проронвам, -аш, *несв.*; **пророня,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. В съчет. със същ. сълза — заплаквам със сълзи. *Той само целуна с благоговейна признателност десницата му и благодарствени сълзи пророниха очите му.* Вазов. *Баща ми и майка ми се простиха с мене, без да проронят сълза.* Величков. **2.** *Прен.* Обикн. в съчет. със същ. дума, звук — изричам, продумвам нещо. *Очи не възведе | да го погледне пребледняла тя | и не пророни, слисана, ни дума.* П. П. Славейков. **проронвам се, пророня се** *страд.* и *сред. Индже слуша. Нещо сладко се топи в гърдите му, от очите му се проронва сълза и пада върху бялата грива на коня му.* Йовков. *Изписка гайдата, бръмна издебело и вече не спря дългото ручало, пророниха се ситни, плачливи звуци.* Дим. Талев.

проронване *ср. Отгл. същ. от* проронвам *и от* проронвам се.

пророня. Вж. проронвам.

пророчески, -а, -о, *прил.* Който съдържа пророчество. *Да прегледаме старите пророчески книги.* Вазов. *Пророческо откровение. Пророчески сън.*

пророчески. *Нареч. от прил.* пророчески. *Думите му звучаха пророчески.*

пророчество, *мн.* -а, *ср.* Предсказване за бъдещето. *И ето пророчество чу се злокобно: / „... Беда ви там чака, беда!...“* К. Христов *Пророчеството дума по дума ще се изпълни.* Вазов.

пророчествувам, -аш, *несв. Остар.* Пророкувам. *Изправен на границата и обладан от предчувствия, Гоце сочеше България: „Няма да я видя!“ С нещо тъмно и далечно в поглед и глас, той пророчествуваше и сега. И това бе последната ни среща.* Яворов.

пророчествуване *ср. Отгл. същ. от* пророчествувам.

пророчица *ж.* Жена пророк. *Едничка остава | — стои и пребъдва | през вековете — Касандра пророчица: | тя вещае възмездие | — и всичко се сбъдва.* Гео Милев.

проръмжà. Вж. проръмжавам.

проръмжàвам, -аш, *несв.*; **проръмжà,** -йш, *мин. св.* -àх, *св.* Изведнаж издавам кратко ръмжене или ръмжа малко и от време на време. *Кучето проръмжа и пак млъкна.*

проръмжàване *ср. Отгл. същ. от* проръмжавам.

прорязвам, -аш, *несв.*; **прорежа,** -еш, *мин. св.* прорязах, *св.* **1.** С рязане правя дупка, отвор на нещо. *Дърводелецът проряза вратата за брава.* || *Обр. Дълбоко в душата му го проряза болка.* Я. Страшимиров. *В следващия миг той насочи бързо, уплашено погледа си към старата Глаушица и срещна очите ѝ, които го прорязаха със своя студен, остър блясък.* Дим. Талев. **2.** Врязвам се в нещо и го пресичам от единия до другия край. *Двете бразди, що прорязваха челото му, бяха израз на сериозна и смела мисъл.* Влайков. *Пътищата, които излизат от чифлика, прорязват житата и изглеждат като дълбоки улици измежду тях.* Йовков. **3.** *Прен.* За звук, писък или светлина, лъч — рязко пресичам, пронизвам. *Тъмнееше хоризонтът, прорязваха го все по-често светкавици, чуваха се тътнежи.* Дим. Талев. *Остър писък проряза нощта.* **прорязвам се, прорежа се** *страд.*

прорязване *ср. Отгл. същ. от* прорязвам *и от* прорязвам се.

просба *ж.* Молба. *По моя просба, бай Михалко се присъедини към нашата дружина.* Вазов. *Българио, майко мила, | чуй ти моята просба: | прибери ти мойте мисли | като своя рожба.* П. Р. Славейков.

просбописец, *мн.* -сци, *м. Остар.* Лице, което пише просби; прошенописец.

просвам, -аш, *несв.*; **просна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* проснат, *св.* **1.** Наслагвам, закачвам пране — дрехи, плат и под., като ги опъвам да съхнат или да се проветрят; простирам. *Проснах прането на въжето.* **2.** Поставям нещо върху друго, като го разстилам в цялата му дължина. *В колата имаше много сено и върху него просната пъстра черга.* Г. Райчев. *Проснаха покривка на масата.* **3.** Опъвам, изтягам напред или в страни; протягам. *Двамата овчари... спяха пред къшлата, легнали възнак и проснали краката си.* Дим. Ангелов. **4.** Разпръсвам, разполагам нещо надлъж и нашир; разпростирам. *И кога вечерта пълчищата проснаха стан в подножието на планините, войводите се сбраха в шатъра на своя цар.* Н. Райнов. *Селцето е малко, но е проснато на височинка.* Д. Немиров. **5.** Накарвам някого да легне по цялата си дължина, да се изпъне, да се протегне. *Болестта взе да се явява по-често и все повече се усилваше, докато най-сетне през големите студове около Ивановден... го просна на легло.* И. Волен. **просвам се, просна се** *страд.* и *сред. Мъглата поредя и, вместо брезовата горичка, отпред се просна широко разляна река.* Ст. За-

горчинов. *Пред него се бе проснало полето, над което като вятър бе минал дъхът на смъртта.* Ив. Мартинов. *Той не издържа на последното сътресение и просна се без чувство на земята.* Величков.

про̀сване *ср. Отгл. същ. от* просвам *и от* просвам се.

просвѐта, *мн.* няма, *ж.* 1. Научни знания. *Първата грижа на един деец, какъвто е народният учител, не може да бъде друга, освен да сее просвета всред простата маса.* Влайков. *Здравна просвета.* 2. Образование, обучение. *Нашият ученолюбив народ искрено обича и високо уважава тружениците в областта на народната просвета.* Г. Димитров. *Министър на народната просвета.*

просвѐтвам, -аш, *несв.*; **просвѐтна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* 1. Изведнаж светвам за малко или светвам от време на време. *Просветва. После пада гръм. | И в очите блясва радост.* Вапцаров. *Изви се дъжд, и мълния просветна, | и пясък мъртвите листа зари.* Ас. Разцветников. *И само огънчето от цигарата на инженера, което от време на време просветваше, издаваше техния път през гората.* Ив. Мартинов. 2. *Прен.* Ставам по-приветлив, започвам да изразявам радостно настроение, облекчение. *Навъсеното лице малко по малко просветваше.* Д. Немиров. 3. Ставам внезапно ясен, разбран. *Найден се беше поопомнил и я гледаше втрещен. Нещо като че ли просветна в пияното му съзнание: той извика и се впусна навън.* Г. Райчев. *Чакай! — просветна нещо в паметта му. Той ще ѝ покаже кипката и, ако му я поиска, ще я прехвърли.* П. Ю. Тодоров.

просвѐтване *ср. Отгл. същ. от* просветвам.

просвѐтен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* Който има за цел да просвещава, който е свързан с просвета. *Просветен деец. Просветно събрание. Просветна работа.*

просветѐн, -а, -о. 1. *Прич. мин. страд. от* просветя. 2. Като *прил.* — образован. *Ето, човек се среща тука с хора, ... хора просветени, които умеят да съдят и критически да се отнасят към всичко.* Вазов.

просветѐност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* просветѐн; образованост. *Политическа просветеност.*

просветѝтел, -ят, -я, *мн.* -и, *м. Книж.* Разпространител на просвета, на знания. *Работниците по просветата представляват една многочислена армия от народни просветители и културни деятели в нашата страна, действуващи непосредствено в средата на народа.* Г. Димитров. *Денят 24 май е празникът на славянските просветители Кирил и Методий.*

просветѝтелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил. Остар.* Който е свързан с разпространението на просвета; просвѐтен. *На празника на свети Кирил и Методий той държал пред народа слово за тяхната просветителна деятелност.* Вазов. *Просветителна работа.*

просветѝтелка *ж.* Жена просветител. *Всяка членка на Женския съюз трябва да има дълбокото желание да се стреми да бъде агитаторка и просветителка всред жените.* Г. Димитров.

просветѝтелски, -а, -о, *прил.* Който се отнася до просветител; просветителен. *Народният учител ще смогне да изпълни толкова по-успешно своята благородна просветителска мисия, колкото по-упорито работи сам той над себе си.* Г. Димитров. *Просветителски идеи.*

просветлѐн, -а, -о. 1. *Прич. мин. страд. от* просветля. 2. Като *прил.* — за поглед, вид, лице и под.: който изразява душевно спокойствие. *Аз поемам нафорката и поглеждам мама в лицето... просветлено и като че одухотворено, по него грее една душевна красота.* Влайков. *Твоят поглед е пак устремен, просветлен, лъчезарен; | в него блика и свети сърцето сгрято.* Багряна.

просветлѐние, *мн.* няма, *ср. Книж.* Яснота в съзнанието. *Дошли сте да се учите на сметки! Никога няма да познаете вие сладостта на душевното просветление.* Дим. Талев. *Вътрешно просветление.*

просветлѐя. Вж. просветлявам[1].

просветля̀. Вж. просветлявам[2].

просветля̀вам[1], -аш, *несв.*; **просветлѐя,** -ѐеш, *мин. св.* просветля̀х, *прич. мин. действ.* просветля̀л, -а, -о, *мн.* просветлѐли, *св.* 1. Ставам светъл. *Небето над тях бавно просветля, мека среднощна светлина заля просторната равнина.* Вежинов. 2. *Прен.* За лице, поглед, мисъл и под. — започвам да изразявам душевно спокойствие, лекота, радост.

просветля̀вам[2], -аш, *несв.*; **просветля̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св. Книж.* Правя нещо да стане светло, ясно или разбрано. *Това ново признание още повече дойде да просветли мисълта на Трайко.* Влайков. *Той обичаше много човека, другия човек. А тая обич, дълбока и чиста, просветляваше погледа му за всичко човешко.* Дим. Талев. **просветлявам се, просветля се** *страд.*

просветля̀ване *ср. Отгл. същ. от* просветлявам[1], просветлявам[2] *и от* просветлявам се.

просвѐтна. Вж. просветвам.

просветя̀. Вж. просветявам.

просветя̀вам, -аш, *несв.*; **просветя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Просвещавам. **просветявам се, просветя се** *страд.* и *сред.*

просветя̀ване *ср. Отгл. същ. от* просветявам *и от* просветявам се.

просвеща̀вам, -аш, *несв.*; **просветя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Давам знания, разпространявам просвета, култура. *Благословен да бъде тоя светъл ден на светите братя Кирила и Методия..., които просветиха българския народ и целия славянски род!* Дим. Талев. *Ако не можеш да четеш, накарай да ти почетат: ще просветиш ума си, ще имаш полза.* Йовков. **просвещавам се, просветя се** *страд.* и *сред.*

просвеща̀ване *ср. Отгл. същ. от* просвещавам *и от* просвещавам се.

просвещѐние, *мн.* няма, *ср. Остар.* Образование, обучение, просвета. *Народно просвещение. Политическо просвещение.*

просвѝрвам, -аш, *несв.*; **просвѝря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. За човек или инструмент, който не е могъл да свири — започвам да свиря. *Изчисти цевта и свирката просвири. Учи два месеца цигулка и просвири вече.* 2. Със свирене, със свистене минавам над или покрай някого. *Глухо и звънливо избухваха гърмежите в ясната тиха нощ, просвирваха над града.* Ем. Коралов. *Трамваят просвири в далечината.* Орлин Ва-

силев. 3. *Муз.* Изсвирвам музикално произведение, за да го разуча. **просвирвам се, просвиря се** *страд.*

просвирване *ср. Отгл. същ. от* просвирвам *и от* просвирвам се.

просвиря. Вж. просвирвам.

проседя. Вж. проседявам.

проседявам, -аш, *несв.*; **проседя,** -йш, *мин. св.* -ях, *прич. мин. действ.* проседял, -а, -о, *мн.* проседели, *св.* Седя известно време някъде. *Дълги часове е проседявал той пред вратните на Одеската опера, ... докато се сдобие с билет.* П. П. Славейков.

просек, *мн.* -ци, *м.* Просяк.

просека *ж.* Дълга тясна ивица от изсечени дървета в гора за път, граница и пр. *А зиме се губеше из горите да прави просеки за свличане на дърва.* Дим. Ангелов. *Представяше си всички просеки, пътища и полянки, през които вълците биха могли да минат.* Ем. Станев.

просека. Вж. просичам.

просекиня *ж.* Просякиня.

просен, -а, -о, *прил.* Който се отнася до просо. *Над неразораните стърнища, над жълтите просени ниви се носеха гълъби — цял облак.* А. Каралийчев. *Той го хранеше добре с просена каша.* Йовков. *Просено брашно.*

просене, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* прося *и от* прося се. *Просене пари.*

просеник, *мн.* -ци, *м.* 1. *Остар.* Хляб от просено брашно; просеница. 2. *Диал.* Хляб от царевично брашно; кукурузник. *На малко триножно столче до самия одър беше сложена паничка с мляко, от което се издигаше пара, и парче жълт просеник.* Ст. Загорчинов.

просеничен, -чна, -чно, *мн.* -чни. *Прил. от* просеник. *Лука, все така ням и навъсен, му донесе няколко пъти козе мляко, просеничен хляб и вода.* Ст. Загорчинов. *Харалан захапа сухия просеничен комат.* А. Гуляшки.

просешки, -а, -о, *прил.* Просяшки.

просея. Вж. просявам.

просител, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* (рус.). *Книж. Остар.* Молител, тъжител. *Постоянно просители и просителки идваха да я молят за ходатайство пред мене.* Вазов.

просителка *ж. Остар.* Жена просител. *Е, казвай де, какво търсиш тука? — попита пак началникът, който по всяка вероятност помисли момичето за просителка, която се е вмъкнала в кабинета му покрай делегацията.* П. Спасов.

просичам, -аш, *несв.*; **просека,** просечеш, *мин. св.* просякох, просече, *прич. мин. действ.* просякъл, -кла, -кло, *мн.* просекли, *св.* 1. Като сека, правя отвор. *Рибарите просякоха леда със секири.* 2. Правя просека, път. *Секирата на смелия дървар | просича пътища.* Ламар. 3. Разсичам, разделям, прерязвам. *От там Тунджа просича ниската Сакар планина.* Вазов. *Тъмни и безлюдни клисури, свърталища само на зверове, просичаха тия диви бърда.* Вазов. **просичам се, просека се** *страд.*

просичане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* просичам *и от* просичам се.

просия *ж. Нар.* Просене. *Аз предложих ... да не ме праща по селата на просия като другите калугери.* П. Р. Славейков.

просиявам, -аш, *несв.*; **просияя,** -еш, *мин. св.* просиях, *св.* 1. Започвам да сияя през нещо. *Между клонете на дърветата просияваше тясна ивица небе.* Ст. Загорчинов. *През цепката на вратата просия един лъч.* 2. Започвам да сияя; просветвам, проблясвам. *Но той видя как просия топъл блясък в очите ѝ.* Дим. Талев. *Една звезда просия на небето.* || *Прен.* За чувства — започвам да се проявявам; проблясвам. *Той се усмихваше рядко, едва-едва, само с тънките си устни, но в очите му просияваше топлина и съчувствие.* Дим. Талев. 3. *Прен.* Добивам радостен вид, ставам радостен, започвам да се чувствувам щастлив. *Лицето ѝ изведнъж просиява и усмивката ѝ добива неизразима прелест.* Йовков. *В гърдите му затрептя умиление, той цял просия, а в очите му избликнаха сълзи.* Ст. Загорчинов.

просияване *ср. Отгл. същ. от* просиявам.

просияя. Вж. просиявам.

проскимтявам, -аш, *несв.*; **проскимтя,** -йш, *мин. св.* -ях, *св.* Започвам да скимтя или скимтя от време на време. *Куче в просъница проскимти — и нищо друго.* Елин Пелин.

проскимтяване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* проскимтявам.

проскубвам, -аш, *несв.*; **проскубя,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Скубя тук-там, на някои места. *Вземам след нея и аз да проскубвам буренчета и тревички.* Влайков. **проскубвам се, проскубя се** *страд.*

проскубвам се, -аш се, *несв.*; **проскубя се,** -еш се, *мин. св.* -ах се, *св., сред.* За козина, косми, пера — оскубвам се, опадвам тук-там. *Неговата* (на язовеца) *твърда като четина козина започваше да се проскубва, особено по корема.* Ем. Станев. *Калпакът ми се е проскубал.*

проскубване *ср. Отгл. същ. от* проскубвам *и от* проскубвам се.

проскубя. Вж. проскубвам.

проскубя се. Вж. проскубвам се.

проскърцам. Вж. проскърцвам.

проскърцвам, -аш, *несв.*; **проскърцам,** -аш, *св.* 1. Почвам да скърцам или скърцам от време на време. *Вратата леко проскърца и в заседателната се вмъкна с обичайните си котешки стъпки секретарят на селсъвета.* А. Гуляшки. *Чу се трясък и дъсчените стълби проскърцаха под множество тежки стъпки.* Смирненски. *Остро проскърцваше перото на Ордан Чингелов по коравата хартия на общинската протоколна книга.* Дим. Талев. 2. Минавам, движа се със скърцане. *Проскърца кола, остави след себе си лента прах и сладък дъх на прясно сено и потъна някъде между къщята.* И. Волен.

проскърцване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* проскърцвам.

прослава, *мн.* няма, *ж.* Прославяне, славене, възхваляване на подвизи, дела и др. *Дай ми мощ тогава, | преди очи да склопя във забрава, — | последния, предсмъртния ми вик | да бъде стих за твоята прослава.* Хр. Радевски.

прославен, -а, -о, *прил.* На който славата се носи надалеч; прочут, известен. *Минаваш ли*

ти по планинския път | . . . | ще видиш полянка, ще видиш завой | и гроба на паднал прославен герой. Н. Фурнаджиев. *Зад бетонната ограда на една фабрика подаваха нагоре скелите си катюши. За първи път виждах това прославено оръжие и бях малко разочарован от вида му.* П. Славински.

прославя. Вж. прославям.

прославям, -яш, *несв.*: **прославя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Разнасям, разпространявам славата на някого; възвеличавам, възпявам. *Певец с песен гръмогласна | прославяше юнаци, битки.* Вазов. *А Одисей . . . | . . . остави | другарите — и бързо се отби | там при певеца, който го прослави.* П. П. Славейков. 2. Правя някого да стане славен, известен, прочут. *Само ти, солдатино чудесни, | всичко снесе на плещи си здрави | . . . | Само ти, юнако неизвестни, | нас спаси, България прослави.* Вазов. *Хвали се с него човекът. Каже: „Само за Стефанча мисля: той ще ни прослави фамилията!"* Вазов. *Откритията му го прославиха по целия свят.* **прославям се, прославя се** *възвр.* и *страд. Той получи орден за тази рана, прослави се в цялата армия като герой и победител при Демиркая.* Л. Стоянов.

проследявам, -аш, *несв.*: **проследя,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* 1. Вървя по следите на някого с известна цел. *Автоматична противосамолетна артилерия проследи бомбардировачите по целия им обратен път.* П. Славински. *Кучето проследи лисицата до дупката ѝ.* 2. Тайно наблюдавам, дебна движението на някого. *Сега всичко му беше ясно: турците са проследили войводата и са открили четата.* Дим. Талев. 3. Гледам, наблюдавам, следя с поглед движението на някого или на нещо. *Павел проследи с поглед Елка.* Елин Пелин. *Тотев пална нова цигара, изпусна кръгче дим и го проследи с очи.* Д. Добревски. 4. Изследвам, наблюдавам, изучавам нещо последователно, системно в неговото развитие. *Изоставих своето писане, грабнах каскета си и забързах за общината да проследя по-отблизу развитието на битката.* Орлин Василев. *Те минаха отвъд гребена на планината и проследиха всяка еленова диря, за да открият стадата.* Ем. Станев. *И пак на нашия герой обичен | да проследим живота идиличен.* Ем. п. Димитров. **проследявам се, проследя се** *страд.*

проследяване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* проследявам *и от* проследявам се. *Проследяване на процеса.*

прословут, -а, -о, *прил. Ирон.* Прочут, много известен. *Той разбираше пророчествата на прословутия Мартин Задека.* Вазов.

прослойка *ж.* (рус.). *Нов.* Малка обществена група, част от класа, която се отличава от нея по някои социални, професионални и др. признаци.

прослужа. Вж. прослужвам.

прослужвам, -аш, *несв.*; **прослужа,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Служа, прекарвам на служба известно време някъде. *Две години той прослужва войник.* П. П. Славейков. *Прослужил е вече една година и половина.* **прослужвам се, прослужа се** *страд.*

прослужване *ср. Отгл. същ. от* прослужвам *и от* прослужвам се.

прослужен, -а, -о. 1. *Прич. мин. страд. от* прослужа. 2. Като *прил.* — за срок, време: който е минат, протекъл в служба; изслужен. *Прослужени години.*

прослушам. Вж. прослушвам.

прослушвам, -аш, *несв.*; **прослушам,** -аш, *св.* 1. Започвам отново да слушам, да чувам. *Беше глуха . . . Най-напред дядото натисна главата ѝ да пийне от извора за здраве, сетне уми очите ѝ, за да прогледне, и най-сетне наля вода в ушите ѝ, за да прослуша.* Г. Караславов. 2. Слушам, изслушвам внимателно музикално произведение или изпълнители, за да оценя, преценя. *Прослушах цялата репетиция. Прослушахме много от състезателите на цигулка.*

прослушване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* прослушвам.

просмуквам, -аш, *несв.*; **просмуча,** -еш, *мин. св.* просмуках, *св.* За течност, газ и под. — поемам в себе си, проникввам се, пропивам се от нещо. *Земята просмука разтопения сняг.* П. Димитров. *Скалите просмукват слънчевите лъчи.* Ст. Костов. *Земята просмуква влагата. Дрехите просмукват тютюновия дим.* **просмуквам се, просмуча се** *страд.*

просмуквам се, -аш се, *несв.*; **просмуча се,** -еш се, *мин. св.* просмуках се, *св.*, *сред.* За течност, миризма — проникввам в нещо, пропивам се от нещо. *Четирима изпомпваха с ръчни помпи водата, която се беше просмукала.* Д. Добревски.

просмукване *ср. Отгл. същ. от* просмуквам *и от* просмуквам се.

просмуча. Вж. просмуквам.

просмуча се. Вж. просмуквам се.

просна. Вж. просвам.

просо, *мн.* -а, *ж.* 1. Едногодишно житно растение с плод на дребни зрънца. Panicum miliaceum. *Повя тих топъл вятър. Залюля нивата, в която зрееха класовете на късно есенно просо.* А. Каралийчев. *Пъдпъдъците и те си показваха гласа из просата, но все на рядко и рядко.* Цани Гинчев. 2. Само *ед. Събир.* Плод от това растение. *Изнесе оттам една пръстена паница с просо, сложи я пред вратата и пилетата се струпаха на купчинка.* Дим. Талев. *След обяд бозаджията, който живееше в съседното село, също пристигна с магарето, натоварено с две бурета и чувалче с просо отгоре.* Чудомир. *Който се бои от врабците, просо не сее.* Погов. *Гладна кокошка просо сънува.* Посл. □ **Карам (удрям) през просото** (разг.) — постъпвам както ми се иска, без оглед на закон, приличие. **На бивола окото в просото** (погов.) — за алчен човек, който все гледа към чуждото. **Сея на дъното му просо** (разг.) — занимавам се, търся излишни, ненужни подробности.

проспект *м.* (лат.). 1. Писмено тезисно излагане плана на нещо с известни отточнения, подробности. *Проспект за кандидатстудентски изпити.* 2. Печатна търговска реклама във вид на лист или брошура. *Проспекти за мострения панаир.* 3. *Театр.* Театрални декори — кулиси в дъното на сцената, които дават обща гледка в дълбочина.

проспивам, -аш, *несв.*; **проспя,** -йш, *мин. св.* -ах, *св.* 1. Прекарвам известно време в сън, в спане. *Калитко се пробуди . . . Той неусетно бе проспал вчерашния следобед.* Ив. Хаджимарчев. 2. *Прен.* За време, събитие — пропускам, оставям да мине неизползувано. *Знаеш ли какво*

става утре, знаеш ли, или и ти като мене си проспал времето си? Елин Пелин. *Проспа си младостта.* **проспивам се, проспя се** *страд.*

проспѝване *ср. Отгл. същ. от* проспивам *и от* проспивам се.

проспя̀. Вж. проспивам.

просро̀ча. Вж. просрочвам.

просро̀чвам, -аш, *несв.*; **просро̀ча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Пропускам срока да извърша нещо, забавям нещо повече от определения срок. *Просрочил съм вноската.* **просрочвам се, просроча се** *страд.*

просро̀чване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* просрочвам *и от* просрочвам се. *Просрочване на полица.*

просро̀чка *ж.* Пропускане, неспазване определения срок за нещо; просрочване.

прост, -а, -о, *прил.* 1. Елементарен по състав, строеж, направа. *Противоп.* сложен. *Просто вещество. Проста машина.* 2. Лесен за разбиране или извършване; обикновен, елементарен. *Едно време знаехме само шарка, сипаница и лоша пъпка. И то беше рядко и лекът му прост.* Елин Пелин. *Но разкажи със думи прости / на тях — на бъдещите хора, / които ще поемат поста ни, / че ние храбро сме се борили.* Вапцаров. *Проста сметка.* ‖ В който няма излишна претрупаност, изкуственост; обикновен, естествен, непринуден. *Милка се чудеше на простите и свободни обращения на тая селянка.* Вазов. *Това просто и безизкуствено пеене неволно и властно завладява.* Йовков. *Повече от четири века тия люде се бяха учили на търпение, на тих, прост живот, с хляб и вода хранеха тялото си.* Дим. Талев. *Тя... усещаше нужда от десетина дни прост, естествен живот, без дансингите и компаниите на големите летовища, без миризмата на гума и бензин в София.* Дим. Димов. *Прост стил.* 3. Който не е от най-добро качество, който е направен от евтин материал или по обикновен начин. *Той лежеше на просто сламено легло.* Вазов. *Тя умря наскоро. Тя легна в простия дървен сандък, успокоена завинаги.* Елин Пелин. *Около шията му, наместо вратовръзка, беше завързана проста червена кърпа с бели капчици.* Йовков. *Проста хартия. Прости дрехи.* 4. *Остар.* Който е от по-долните обществени слоеве, от широките народни маси. *Юначеството от всичките добродетели най-силно обайва простия народ.* Вазов. *Хубаво, аго, жив ми бил, / но аз съм проста селянка, / не ми са драги хареми.* П. Р. Славейков. *Прост род. Прост произход.* 5. Слабо образован или съвсем необразован; неук. *Сам останал прост, Марко обичаше учението и учените.* Вазов. *Аз съм прост човек. Не знам нито да пиша, нито да смятам.* Д. Немиров. 6. Който е с ограничен ум; глупав. *Ти си глупец, Славчо. Аз те знам, че си прост, ама толкова не те мислех!* Вазов. *Е, Райко, — добродушно рече Моско и се засмя — не сме тъй прости. Току тъй без нищо не е отишъл войводата при Кантакузин.* Ст. Загорчинов. 7. Лишен от престореност и превзетост; непринуден, естествен. *Той беше скиталец и кат дете прост, / и като отшелник живееше в пост.* Вазов. *Тия прости сърца слушаха с упоение, че е дошъл часът да се отплати на турците за вековните обиди.* Величков. 8. Който е нищо не изпъква от подобните на него, който не ги превъзхожда; обикновен. *Макар и прост калугер, отдалечен от интересите на света, сърцето му тъжеше за България.* Вазов. *Това кьосе, облечено в груби шаечни дрехи, шити на ръка, се казваше Марко и се ползуваше с голяма известност из околията, макар че беше прост терзия.* Елин Пелин. *А може би държавата си има свои съображения, които ние, простите войници, не разбираме.* Л. Стоянов. *Прост работник.* □ **Проста дроб** (мат.) — дроб, която има само числител и знаменател. **С просто око** — без микроскоп или телескоп.

простàк, *мн.* -ци, *м.* Прост, груб, недодялан човек; дебелак. *Той гореше от желание да си разтрие една чушчица... в супата..., но се стесняваше да извади чушки, да не го помислят за простак.* Ал. Константинов. *Ще кажат: тоя и тоя яде тиква — махни го — човек без култура, простак, с една дума — свиня.* Елин Пелин.

простакѝня *ж.* Жена простак.

простàта *ж.* (гр.). *Мед.* Простатна жлеза.

простàтен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил. Мед.* Само в съчет. **простатна жлеза** — жлеза с вътрешна секреция у мъжа.

простàчка *ж. Руг.* Проста, глупава, тъпа жена; простакиня. *Простачка такава... Не можа да намериш и ти някой, който да ти даде къща, тоалети?!* Йовков.

простàшки, -а, -о, *прил.* Който е присъщ на простак. *Веднага тия думи ми се видяха груби и просташки.* П. Славински. *Обстановката беше приятна и в нея нямаше нищо просташко. Всичко беше много скъпо, красиво и поставено на място, с мярка и при възможната най-голяма художествена простота.* Г. Караславов. *Просташка физиономия. Просташка хитрина.*

простàшки. *Нареч. от прил.* просташки; грубо, дебелашки. *То се хилеше просташки.* А. Страшимиров. *В лицето му имаше нещо твърде студено... Но то не беше ни грубо, ни просташки самоуверено.* Дим. Димов.

простàщина *ж.* Качество и проява на простак; грубост, дебелащина. *Едни от тях имаха интелигентен вид, бяха фини и мълчаливи, други, напротив, го поразяваха със своя шум и простащина.* Дим. Димов. *Няма да заминеш никъде. — Защо? — попита Ирина. — Защото ще бъде безобразна простащина!... Хората знаят, че си тук.* Дим. Димов.

простѐн, -а, -о, 1. *Прич. мин. страд. от* простя. 2. Като *прил.* — за който са престанали да търсят сметка, отговорност. *Простеното дете се усмихна. Простен грях.* □ **С простени и непростени средства** — с всички средства, безогледно.

простѐна. Вж. простенвам.

простѐнвам, -аш, *несв.*; **простѐна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Издавам кратко стенание или стена от време на време. *Водаа, водица! — простена болният като из гроб.* Елин Пелин. *Смътно през съзнанието ѝ се мерна майка ѝ, селото и другарките... „Божичко, божичко!..." — простена тя, сви плахо колена и захълца.* Г. Райчев.

простѐнване *ср. Отгл. същ. от* простенвам.

простѐно. *Нареч. от* простен. *Отново в механата, / простено — непростено, пак започна / там да осъмва, там и да замръква.* П. П. Сла-

вейков. □ **Простено е** — не се наказва, не се забранява. *Простено е на велможите да си играят със злочестите робини.* В. Друмев. **Простено да ти е** — нека не ти се смята като вина. *Нищо, бай Кольо, нищо ... Простено да ти е от мене.* Йовков.

простѝвам, -аш, *несв.*; **простѝна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Простудявам се, настивам, изстивам. *Започна да охка, прибра се в къщи и легна... Простинал ли беше, що ли, но той знаеше, че на неговите години бързо се мре.* Г. Караславов. *Ама ти си наметни шала ... — ще простинеш.* Дим. Ангелов.

простѝване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* простивам.

простѝна. Вж. простивам.

простѝрам, -аш, *несв.*; **простра̀,** -ѐш, *мин. св.* -я̀х, *прич. мин. действ.* простря̀л, -а, -о, *мн.* прострѐли, *прич. мин. страд.* простря̀н, -а, -о, *мн.* прострѐни, *св.* **1.** За дрехи, пране и др. — поставям, слагам или закачам нещо, като го разгъвам нашироко. *Баба Първа бе свършила прането. Оставаше само да го изцеди и да го простре.* Мих. Георгиев. *Те са прострели на земята едно платнище и върху него Никола е разхвърлил всички вещи от раницата си и се готви отново да ги нарежда.* Йовков. *Снахата дотърча с разчорлена шамия и, докато изтупваше една рогозка, за да я простре на сайванта, пътната врата се хлопна леко и звънливият глас на Пейка се понесе из двора.* Г. Караславов. || За човек, изпаднал в безсъзнание или умрял — слагам, поставям изопнат в легнало положение, легнал. *Извадиха двама мъже, полуобгорени, кървави, мъртви, но още вкопчени един в друг. Разделиха ги и ги простряха върху каменните плочи на двора.* Йовков. *Но той не беше човек. Върза ми ръцете и краката, простря ме на земята и почна да ме налага с волска жила.* А. Каралийчев. **2.** *Прен. Рядко.* Събарям някого зашеметен или мъртъв. *Няколко зли кучета се бяха събрали наоколо и държаха нападателно положение. Аз извадих револвера си и прострях на земята няколко от тях.* З. Стоянов. **3.** Опъвам, протягам напред. *Единият нагази в блатото и още отдалеко простря ръце към двете застреляни патици.* Елин Пелин. *Тя тичаше към него и простираше ръце, като да го запази.* Йовков. *Той простря краката си и, като опъна набърчените чизми към колената си, рече с дебел дрезгав глас.* Елин Пелин. || Държа изопнат, опънат нашироко; протягам, разпервам. *Грамадни дъбове простираха клоните си над пътя и закриваха небето.* Ст. Загорчинов. *Като съгледаха голямата звезда, която простираше светлата си опашка като ветрило по цялото небе, те паднаха на колене и почнаха да се молят.* Елин Пелин. *Простира | нощта крилото си — и веч | едва се мяркат очертани | на тъмномодър небосклон | замислените великани | на чутния Атон.* Яворов. **4.** *Прен.* За власт, сила и под. — разпространявам нашироко. *Царица е била и своята власт | над много е народи простирала.* Величков. **простирам се, простра се** *страд.*

простѝрам се, -аш се, *несв.*; **простра̀ се,** -ѐш се, *мин. св.* -я̀х се, *прич. мин. действ.* простря̀л се, -а се, -о се, *мн.* прострѐли се, *св., сред.* **1.** Заемам обширно пространство; протягам се, разстилам се. *Рила планина е в сърцето на Балканския полуостров. Тя се простира от Самоковското поле на север, до македонската река Бистрица на юг.* Вазов. *Наоколо се простират широки и равни хълмове, покрити с дълбок сняг.* Йовков. *Из храсталаците и тъмните кории, които се простират надалеч, тайнствено и с въздържано дихание дебне нощта.* Елин Пелин. *Около тях се простираше безмълвно и пусто снежно поле.* Дим. Димов. **2.** *Прен.* Обхващам, обемам, стигам. *Грозна тримесечна задуха се простря навсякъде и се застоя да мори, да суши, да пали.* Елин Пелин. *Неговото влияние върху Люцкана се простираше и в тая област.* Йовков. *Доколкото ми се простират сведенията, той ще дойде.* **3.** *Прен.* При разказване — впускам се, разпространявам се. *Нейсе, да не се простирам много надълго. Взех я и я прибрах в каруцата.* Йовков. *Ние бихме могли да кажем много неща за душевното състояние на нашия беден герой... Но по-добре е да не се простираме надълго и нашироко.* Св. Минков. **4.** Протягам се в една посока напред. *Изведнаж една ръка се простря над главата на Кира и един силен гърлест глас извика.* Йовков. **5.** Лягам или падам с изпънато тяло. *И той се простря под едно дърво и се замисли, с поглед вперен в небето.* Вазов. *Иван Белин спря и хвърли товара си. На земята се простря страшният и грамаден звяр.* Йовков. *Димо се прибра в стаята, ритна с крак голямата възглавница и се простря на гръб върху рогозината.* К. Петканов. *Краката ѝ се преплетоха и, както вървеше, тя полетя и се простря на земята.* Ем. Коралов. *Наместеният камък се залюля и бедният дядо Кольо се простря в локвата.* Мих. Георгиев. □ **Простирай се според чергата си** (погов.) — живей и харчи скромно, според средствата, с които разполагаш.

простѝране *ср. Отгл. същ. от* простирам *и от* простирам се. *Простиране на пране.*

проституѝрам, -аш, *несв.* и *св.* За жена — занимавам се с проституция. *Останала от малка на улицата, не намерила работа и тръгнала да проституира.* П. Славински.

проституѝране *ср. Отгл. същ. от* проституирам.

проститу̀тка *ж.* Жена, която отдава тялото си на различни мъже срещу заплащане.

проститу̀тски, -а, -о. *Прил. от* проститутка. *Проститутско държане.*

проститу̀ция, *мн.* няма, *ж.* (лат.). **1.** Занятие на проститутка. **2.** Проституиране като социално зло.

про̀стичко *нареч. Умал. от* просто; естествено, безизкуствено, обикновено. *То беше облечено съвсем простичко, с малка, кръгла шапка на глава.* Г. Райчев. *Бай Драган говореше простичко, достъпно.* Кр. Григоров.

про̀стичък, -чка, -чко, *мн.* -чки, *прил. Умал. от* прост. *Чепиците му, опасани на кръста с чер пояс, бяха простички, без гайтан, ама всякога чисти и здрави.* Влайков. *Хазайката Доша, простичка жена ..., стоеше изправена до чешмата.* Дим. Ангелов.

про̀сто[1] **1.** *Нареч. от* прост. *Аз го слушах веднаж да чете своите песни, просто, без декламация, без маниерност.* П. П. Славейков. *Не е вярно, че по философските и други теоретически въпроси не може да се пише просто, ясно, до-*

стъпно. Г. Димитров. *Сам вече е здрав и силен мъж, живее бедно, облечен най-просто.* А. Страшимиров. *Просто устроен организъм.* II. *Частица.* **1.** За подчертаване, наблягане — в истинския смисъл на думата, напълно, действително. *Това нещастие просто ѝ отравяше съществуването.* Вазов. *Милан прихна да се смее — неудържимо, истерично, с изкривено лице, просто ще се пукне от смях.* Св. Минков. *Ето венчалната ѝ рокля — просто я смачкаха и хвърлиха настрана като непотребна.* Ст. Ц. Даскалов. **2.** За ограничаване и уточняване — само, направо. *Огнянов забележи противоречие, или просто лъжа, понеже дякон Левски беше умрял преди три години.* Вазов. *Като ученик връстниците му в семинарията го наричаха просто Станко, така го зовяха и селяните от родното му село.* Г. Райчев. *Сериозна е, скромна е — хваля ви я не затуй, че ми е дъщеря, но просто защото обичам да говоря истината.* Св. Минков. □ **Чисто и просто (просто на просто)** (книж.) — направо, без уговорки.

про̀сто² *неизм., ср.* Само в съчет. **просто да ти е** (нар.) — да ти е простено, прощавам ти. *Ела да се простим ... Сполай ти. Нека ти е просто от мене и от бога.* Йовков.

простова̀т, -а, -о, *прил.* (рус.). Малко прост, простичък. *Двамата земляци се слушаха и, щом единият кажеше нещо, другият веднага потвърждаваше. Рашко — наивен и простоват — им вярваше във всичко.* Ив. Хаджимарчев.

простова̀то. *Нареч. от* простоват; малко просто, малко просташки. *Наистина по-късно той се посъвзе и думите му вече не звучеха в собствените му уши шаблонно и простовато.* Г. Караславов.

простоду̀шен, -шна, -шно, *мн.* -шни, *прил.* **1.** Който е добродушен, доверчив, наивен. *Тоя кротък и простодушен човек можеше да има само едно настроение: някаква възторжена мечтателност, някакво тихо и самодоволно блаженство.* Йовков. *Кое сърце можеше да остане равнодушно и да се не трогне от тия думи, изказани от простодушните селяни?* З. Стоянов. **2.** Който изразява наивност, добродушие, доверчивост. *Доктор Соколов беше млад човек на двадесет и осем години ... с открито простодушно лице.* Вазов. *Кралѝчът изслуша тия простодушни и искрени слова с просълзени очи.* Вазов.

простоду̀шие, *мн.* няма, *ср.* Добродушие, наивност. *Ала в своето простодушие той вярваше, че и всичките други хора са такива като него.* Влайков. *Тя ме погледна приветливо и в нейния кротък кравешки поглед имаше толкова обич, простодушие и доброта.* Елин Пелин.

простоду̀шно. *Нареч. от* простодушен. *А Левски, предрешен като селянин ..., зяпаше простодушно пред самата полиция.* Вазов. *Николина я загледа изненадана и попита — съвсем наивно и простодушно: — Ами кога ще се жените?* Г. Райчев.

простоду̀шност, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* *Отвл. същ. от* простодушен; наивност, добродушие, простодушие. *Някои присмехулници с престорена простодушност попитаха.* Вазов. *Детска простодушност.*

простолю̀дие, *мн.* няма, *ср.* Бедният и необразован слой от населението в класово общество. *Всеки обед и особено вечер кръчмата гъмжеше от посетители ... — там идваха все хора от простолюдието: дребни чиновници, разсилни, работници.* Г. Райчев. *Тя помнеше, че стоя дълго, предълго в черквицата при гробищата; там влазяха и излазяха жени — стари жени от простолюдието, дрипави и жалки.* Г. Райчев.

простонаро̀ден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* Който е свойствен, присъщ на простите люде от народа. *Простонароден говор.*

просто̀р *м.* **1.** Обширно, свободно пространство. *Когато вечерно време легна да спя у нас на чардака, очите ми се отправят към звездното небе ... Каква далечина, какъв простор!* Елин Пелин. *През тия дни в полето стоеше най-дълбока и безмълвна тишина ... Целият простор тлееше и гореше като една огромна пещ.* Йовков. *Светлеят чудно морските простори, | вълната тихичко с брега говори | и му разказва нощния си път.* К. Христов. *Спри, натегнал от умора, | разтвори широко гръд | и погледай как в простора | чучулигите трептят.* Ас. Разцветников. **2.** Широки възможности за развитие, за дейност; поприще. *О, Българио! ... Имаш ти богати простори за труда: ти си арена, която кани за широка деятелност.* Вазов. || Условия за свободно, бързо развитие; свобода, воля. *Нина влезе в кабинета ... Жажда за щастие и простор кипеше в цялото ѝ същество.* Стаматов. *И във душата ни смътно възставаше | властен копнеж за простор, | но непрозирна мъгла затъмяваше | скъдния наш кръгозор.* Багряна. || Широта, свободно развитие. *Давам простор на силите му. Простор на мисълта. Простор на фантазията.* □ **На простор** — на широко, на свобода. *Отдавна не бях напущал душния град и тази вечер исках да подишам на простор пресен боров въздух.* Г. Райчев.

просто̀рен, -рна, -рно, *мн.* -рни, *прил.* Който заема голямо пространство, който се простира на широко пространство; обширен. *Равнината беше просторна и гола. На запад тя се съединяваше с нивите.* Ем. Станев. *Едната от стаите беше почти празна, просторна и светла: стаята за гости.* К. Константинов. *Над Охрид лазурът е | толкоз просторен и син.* Вапцаров.

просто̀рно. *Нареч. от* просторен; широко, обширно. *Гората — черна, тъмна, страшна, а горе — светло, просторно, широко.* Орлин Василев. *Свободно, просторно размахваш | косата и чуваш: звънти | и чорли перчема ти вятъра.* Вапцаров.

простосмъ̀ртен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* **1.** Който не е забележителен с нищо; обикновен, прост. **2.** Като *същ. Ирон.* Обикновен, не високопоставен човек. *Наистина вече е минало пладне, но нали аристократите обядват по-късно от простосмъртните.* Л. Стоянов.

простосърдѐчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* **1.** Който има добро, открито сърце; искрен, откровен. *Простосърдечен човек.* **2.** Който е израз на добро, открито сърце. *Простосърдечна усмивка.*

простосърдѐчие, *мн.* няма, *ср.* Качество на простосърдечен; сърдечност, доброта, простосърдечност.

простосърдѐчност, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* *Отвл. същ. от* простосърдечен; простота, сърдечност, добросърдечие.

простотà, *мн.* няма, *ж.* **1.** Качество на прост, добродушен човек; безизкуственост, естественост, добродушие, простодушие. *Широкото му и румено, малко позагоряло лице бликаше от здрава младина. По него се четеше безгрижност, простота и добродушие.* Влайков. *Юнашка и буйна беше тази веселба. Всичко имаше в нея: ... и лудориите на деца, и добродушната сърдечност и простота на незлобиви хора.* Йовков. **2.** Отсъствие на сложност; елементарност, естественост. *Рафаело повече от всеки друг художник е успял да възпроизведе природата хубава без да посегне на нейната чудесна и хармонична простота.* Величков. *Обстановката беше приятна и в нея нямаше нищо просташко. Всичко беше много скъпо, красиво и поставено на място, с мярка и при възможната най-голяма художествена простота.* Г. Караславов.

простотѝя, *мн.* няма, *ж.* Качество или проява на прост, необразован човек; простащина. *От простотия хитруват нашите селяни. От простотия и от сиромашия.* Елин Пелин. *Иван цапаше бос в горещата пепел на тесния междуселски път и мислеше за простотията на хората.* Г. Караславов.

простра̀. Вж. п р о с т и р а м.

простра̀нен, -нна, -нно, *мн.* -нни, *прил.* **1.** Който заема или се простира на голямо пространство; обширен. *Далеч в кръгозора се белееха снежни върхове, а под тях зеленееха пространни пасбища.* Вазов. *Виждаше се вече голямата къща на попа, обградена с висок плет, с пространна градина.* Йовков. **2.** За писмено произведение — обширен, подробен. *Освен пространното житие на св. Ивана, съществуват и няколко устни предания у народа за живота и подвизите негови.* Вазов. *А и дълго насетне... той получаваше пространни послания от патриарха.* Н. Райнов.

простра̀нно *нареч.* Нашироко, подробно. *Няма да идваш сутрина рано | тамян да пушиш, да палиш свещ, | ни да нареждаш жално, пространно | как сме живели ний из напред.* П. Р. Славейков. *После това Бенковски взел думата и на пространно разкрил на присъствуващите с каква цел са дошли тия* (апостолите) *в града им.* З. Стоянов.

простра̀нствен, -а, -о, *прил.* Който се отнася до пространството. *Пространствена близост.* □ **Пространствена геометрия** — дял от геометрията, който изучава вида, свойствата, размерите и взаимните положения на пространствените геометрични форми.

простра̀нственост, -ттà, *мн.* няма, *ж.* Свойство на материята да заема пространство.

простра̀нство, -а, *ср.* **1.** *Филос.* Само *ед.* Обща форма, в която съществува материята и има три измерения. *Пространство и време.* **2.** Място, което се включва, простира между известни граници, гдето може да се вмести нещо. *Хълмове, долини, върхове, стръмнини, нашарени от жълти ниви и зелени ливади, и букови гори, изпълняха цялото пространство пред мене.* Вазов. *И бързо летящите наши мисли ще съкратят пространството, което ще ни дели.* Елин Пелин. *Безвъздушно пространство.* ‖ Въздух, ефир, простор. *Балканът открояваше своите светлосини очертания в необозримото пространство.* Величков. *Няколко минути той остана замислен, чужд на разговорите и с поглед, устремен в пространството.* Вазов. *Едва ехтенето от първия гръм изчезна в пространството, гръмна втора пушка, ... — разбудихме нощта.* Ал. Константинов. **3.** Земна повърхнина или част от нея, която се огражда от нещо; площ, плоскост. *При самите поли на планината са насадени големи пространства с трендафил.* Каравелов. *Няколко крачки на дясно блещеше с бисерен блясък голямо пространство неподвижна вода.* Елин Пелин. *На срещния, на северния, стръмен склон, на едно пространство от близу един декар, е отсечена гъстата букова гора.* Г. Караславов. *След късо време в дясно виждаме широко разлетите води на Дунава. Големи пространства са залени с вода.* Н. Фурнаджиев.

простра̀ се. Вж. п р о с т и р а м с е.

прострѐлвам, -аш, *несв.*; **прострѐлям,** -яш, *св.* **1.** За куршум, стрела — пронизвам със стреляне. *Носех важно писмо до Главната квартира. Белите хвърчаха по стъпките ми. Догониха ме в крайбрежното селце и простреляха коня ми.* А. Каралийчев. ‖ *Обр.* За поглед, силно усещане — пронизвам. *Минке, ти сърце нямаш ли? ... И засмее се Минка, пък вдигне вити вежди и ги* (момците) *простреля с черни дяволити очи.* Ц. Церковски. *Дъхът ѝ гореше устните ми и аз чувствувах как прострелваха снагата ѝ тръпки на луда радост.* Г. Райчев. **2.** *Воен.* Изпробвам или прочиствам огнестрелно оръжие със стрелба. *Простреля новата си пушка.* **прострелвам се, прострелям се** *страд.*

прострѐлване, *мн.* -ия, *ср.* *Отгл. същ. от* прострелвам *и от* прострелвам се.

прострѐлям. Вж. п р о с т р е л в а м.

просту̀да, *мн.* няма, *ж.* Болестно състояние на организма, което се дължи на простудяване; настинка. *От снощи имам треска... вероятно от простуда.* Вазов. *Болен от простуда, почти цял месец на легло, аз само с ушите си долавях живота на улицата.* Д. Немиров. *Заболях от простуда.*

просту̀ден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* Който е свързан с, който се дължи на простуда. *Простудни болести.*

простудя̀. Вж. п р о с т у д я в а м.

простудя̀ се. Вж. п р о с т у д я в а м с е.

простудя̀вам, -аш, *несв.*; **простудя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Оставям, правя някого да простине, да настине. *Простудила детето. Простудих си гърлото.* **простудявам се, простудя се** *страд.*

простудя̀вам се, -аш се, *несв.*; **простудя̀ се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св.*, *сред.* Оставям се да простина; настивам, простивам. *Но измамлив беше хладният вятър, който духаше откъм морето. Сали Яшар се простуди веднаж и легна болен.* Йовков. *Славчо, Славчо бе, я ставай, че ще се простудиш на голата земя!* Чудомир.

простудя̀ване, *мн.* -ия, *ср.* *Отгл. същ. от* простудявам *и от* простудявам се.

простъ̀пка *ж.* Провинение. *Възрастният мъж се беше превърнал отново на малко момче, което е извършило тежка простъпка и сега очаква уплашено наказанието си.* Вежинов. *Тежка простъпка.*

просумтя̀вам, -аш, *несв.*; **просумтя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *прич. мин. действ.* просумтял, -а, -о,

мн. просумтèли, *св.* **1.** Изведнаж почвам да сумтя или сумтя от време на време. *Едната* (юница) *беше сива, с белезникава муцуна, и току просумтя и облиза с езика си Симовата ръка.* Кр. Григоров. **2.** Казвам нещо със сумтене. *Мъжът просумтя нещо сърдито и с висок глас.* Елин Пелин.

просумтя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* просумтявам.

просуша̀. Вж. просушавам.

просуша̀вам, -аш, *несв.*; **просуша̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Суша, изсушавам леко или туктам. **просушавам се, просуша се** *страд.* и *сред.*

просуша̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* просушавам *и от* просушавам се.

про̀сфора *ж.* (гр.). *Църк.* Малко пшенично хлебче за литургия.

про̀сфорен, -рна, -рно, *мн.* -рни. *Прил. от* просфора.

просълзѐно *нареч.* С просълзени очи, през сълзи. *Капитане, бачо иде ли? — попита тя просълзено.* Вазов.

просълзя̀. Вж. просълзявам.

просълзя̀ се. Вж. просълзявам се.

просълзя̀вам, -аш, *несв.*; **просълзя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Ставам причина да се появят някому сълзи на очите. *Той си пееше тия песни с благоговейно умиление, което го просълзяваше.* Йовков.

просълзя̀вам се, -аш се, *несв.*; **просълзя̀ се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св., сред.* **1.** Появяват се сълзи на очите ми. *И бедният Викентий се просълзи от радост.* Вазов. *„Мечта ми беше, дума, да дойда в България ...“ Знаеш, просълзих се, като го слушах.* Г. Райчев. **2.** За очи — напълвам се със сълзи. *Задави се и поиска вода. Очите му се просълзиха.* К. Петканов.

просълзя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* просълзявам *и от* просълзявам се.

просъ̀ница, *мн.* няма, *ж.* Състояние на полубуден, на още сънен човек. *Колко време съм дремал, не зная — но веднага се сепнах и скокнах в просъница, разбуден от големи викове.* Вазов. *Еньо, забил поглед в земята, слуша като в просъница.* Елин Пелин.

просъну̀вам, -аш, *св.* **1.** Сънувам известно време. *Просънувал чудни сънища.* **2.** Почвам да сънувам и на сън почвам да мисля за нещо, което много силно желая. *Их, че време за зайци! ... — Пък ти с тия зайци! Просънувал си ги.* Елин Пелин.

просъ̀скам. Вж. просъсквам.

просъ̀сквам, -аш, *несв.*; **просъ̀скам,** -аш, *св.* **1.** Изведнаж започвам да съскам или съскам от време на време. *Змията просъска.* **2.** Минавам със съскане. *Просъска край главата му.* **3.** Казвам нещо злобно със съскане. *„Не човек, а желязо!“ — просъскал агентът фашист. | Тихо мъртвият казал: „Не, комунист!“* Вес. Георгиев.

просъ̀скване *ср. Отгл. същ. от* просъсквам.

просъ̀хвам, -аш, *несв.*; **просъ̀хна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Изсъхвам малко, леко или туктам. *Прането е просъхнало.*

просъ̀хване *ср. Отгл. същ. от* просъхвам.

просъ̀хна. Вж. просъхвам.

просъществу̀вам, -аш, *св.* Съществувам известно време. *Манастирът е просъществувал около четири века във вид на скромна обител.* Вазов. *Образува се с жар и кооперация. Тя обаче не можа да просъществува.* Елин Пелин.

про̀ся, -иш, *мин. св.* про̀сих, *несв.* **1.** Моля за милостиня, обикн. като подлагам ръка. *Една жена стои на дъжда и проси хляб за болните си деца.* К. Петканов. *Почти всяка неделя аз бивах в Шумен и там, под вид на просяк, просех милостиня.* В. Друмев. *Какво ще стане с нас, след като изядем и последните няколко остатъци от богатството на дядо хаджи Серафим? Ще тръгнем да просим ли?* Дим. Талев. *Кой проси, той носи.* Погов. *По-добре с мъжа да просиш, а не от сина да носиш.* Погов. **2.** *Книж.* Искам, моля за нещо. *Ивайло избягва при кримския хан Ногая, за да проси помощ против враговете си.* Вазов. *Не сме ние дошли да просим правдини и царски милости да търсим.* Ст. Загорчинов. *О, не! не прося ази състрадание | за своя горък и разбит живот.* К. Христов. *Прося извинение. Прося милост.*

про̀сяк, *мн.* -ци, *м.* Човек, който проси милостиня, който се занимава с просия. *Недъгави и сакати просяци намесваха дрипите си сред ярко-цветните болярски премени и плачливите им гласове за подаяние потъваха в шума от песните, свирките, виковете.* Вазов. *Ако се съди по дрехите му, трябва да е или просяк, или сетен сиромах: връхната му дреха беше кръпка до кръпка.* Йовков. *От време на време само ще им подхвърли по някой лев, капю на просяк.* Влайков. *Сърдит просяк със празна торба.* Погов.

просякѝня *ж.* Жена просяк.

про̀сяшки, -а, -о, *прил.* **1.** Който принадлежи на просяк или се отнася до просяк. *Че да не си просяшка дъщеря, да се свиваш пред големите хора?* Вазов. *Някога и господ с просяшка торбица е ходил по земята и корави залъци събирал.* Ст. Загорчинов. **2.** Много малък, мизерен. *Просяшка заплата.* □ **Стигам до просяшка тояга** — стигам до голяма сиромашия.

прота̀кам, -аш, *несв.*; **прото̀ча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* **1.** Протягам, простирам надлъж. *Само българският бряг, изринат и хълмист, протакаше своята черна линия далеко на изток.* Вазов. **2.** Бавя, забавям или отлагам постоянно извършването на нещо. *Когато нагласяваше китарата и затягаше кордите, той нарочно протакаше тая работа повече, отколкото беше нужно.* Йовков. *Ще се жените ли? ... — Трябва — каза тя. — И не протакайте.* А. Гуляшки. **3.** Проточено, бавно казвам или пея нещо. *Поп Матей започна да протака „От Иоанна ...“ и иди дочаквай край!* П. П. Славейков. **протакам се, проточа се** *страд.*

прота̀кам се, -аш се, *несв.*; **прото̀ча се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* **1.** Простирам се надлъж. *Пред него се протакаше белезникавата черта на шосето.* Вазов. *Тревата прецъфтяла, пожълтяла ... Дълги паяжини се протакат из въздуха. Всичко изсъхнало, повехнало, тъжно.* Елин Пелин. *Далеч по хоризонта се протакаше безкрайна верига от снежни планини — царството на мечките.* Дим. Димов. **2.** За нишка, влакно и под. — точа се, провличам се. *От бивака при Курт-Алан колоната продължаваше още да се извлича и протака като грамадна нишка от*

развиваше се кълбо. Йовков. || *Обр. На челе идеха музикантите, подир тях се протакаше една дълга и гъста колона от сватбари.* Вазов. 3. За работа — забавям се, трая дълго време. *Стрина Венковица не искà много да се протака работата.* Влайков. || За време — минавам много бавно. *Той не знаеше колко стоя така, смазан от тревога и нетърпение, но му се струваше, че минутите се протакаха като вечност.* Г. Караславов. 4. За думи, мелодия — провличам се, бивам произнасян или пян бавно, проточено. *Като песен се нижат словата, протакат се на края.* А. Каменова.

протàкане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* протакам *и от* протакам се. *Утре вечер да направим годеж, па до неделя и сватбата — предложи Въкрил. — Ами то сега не са времена за протакане — отвърна Кръстьо.* Г. Караславов. *Протакане на нишка.*

протèгля. Вж. протеглям.

протèглям, -яш, *несв.*; **протèгля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Преживявам неприятности, мъки, тегло.

протèгляне *ср. Отгл. същ. от* протеглям.

протèгна. Вж. протягам.

протèгна се. Вж. протягам се.

протèгнато *нареч.* Провлачено, провлечено, напевно. *Локомотивът дълго, протегнато засвири.* Стаматов. *Майчиният глас протегнато нареждаше: — Тинке, пак ти казвам. Хубаво мисли. Добро е момчето.* А. Каменова.

протежè, *мн.* -та, *ср.* (фр.). Лице, покровителствувано от някого в служба, в работа.

протежèние *ср. Книж.* Дължина, по която се простира нещо. *На едно протежение от няколко километра са били тука гробища и от двете страни на пътя.* Величков. *Оръжието бе оставено на купчини по цялото протежение на окопите.* Дим. Талев.

протежùрам, -аш, *несв.* и *св.* Покровителствувам някого в служба. **протежирам се** *страд.*

протежùране. *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* протежирам *и от* протежирам се.

протèза *ж.* (гр.). Изкуствена част на тялото, която служи да замени загубена естествена част. *Зъбна протеза.*

протеùни *мн., ед.* (рядко) протейн, *м.* (гр.). *Хим.* Белтъчни вещества.

протеùнов, -а, -о. *Прил. от* протеини.

протекà. Вж. протичам.

протекторàт *м.* (лат.). 1. Форма на международна зависимост на държави, според която една държава запазва привидно вътрешната си независимост, а външната ѝ политика се определя от друга държава. 2. Държава, която се намира под протекторат.

протекциòнен, -нна, -нно, *мн.* -нни. *Прил. от* протекция; покровителствен. *Протекционни мита.*

протекционùзъм, -змът, -зма, *мн.* няма, *м.* (лат.). *Иконом.* Система от стопански мероприятия в капиталистическите страни, която има за цел да защити собствената промишленост и селско стопанство от чужда конкуренция и да завладява международни пазари, като използува митническата тарифа.

протекционùст *м.* Привърженик на протекционизма.

протèкция *ж.* (лат.). Покровителство, поддръжка на някого от влиятелно лице в работа, служба. *Ползувам се от протекция. Повишен по протекция.*

протèст *м.* (лат.). Рязко изказване на недоволство от нещо. *В тона на гласа му и в думите му нямаше ни възмущение, ни протест.* Елин Пелин. *Някои от нашите другари не закъсняха с обвинения и протести.* Йовков. *Той се възмути в душата си и не можа да се удържи да не изкаже своя протест.* Влайков. *В знак на протест.* || Писмено възражение срещу съдебно решение, незаконни действия и под. *Адвокатите... не направиха нито възражения, нито протести.* Елин Пелин. || Зарегистриране пред съдебна власт неизпълнение в срок на вземане по полица, на неизпълнение на договор и под. *Протест на полица.*

протестàнт *м.* Протестантин.

протестантùзъм, -змът, -зма, *мн.* няма, *м.* Общо название на някои религиозни течения в християнството, възникнали в Европа през XVI в. като протест срещу догмите на католическата църква, отделили се по-късно като самостойно вероизповедание.

протестàнтин, *мн.* протестàнти, *м.* Мъж от протестантско вероизповедание; протестант.

протестàнтка *ж.* Жена от протестантско вероизповедание.

протестàнтски, -а, -о. *Прил. от* протестантин *и от* протестантство. *Протестантски проповедник. Протестантска черква. Протестантска религия.*

протестàнтство, *мн.* няма, *ср.* Протестантско вероизповедание; протестантизъм.

протèстен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* Който съдържа или изразява протест против нещо. *Протестно писмо. Протестна стачка. Протестен митинг.*

протестùрам, -аш, *несв.* и *св.* 1. Изказвам протест. *И не ще престана... да протестирам срещу насилията и произволите на тая развратна власт.* Влайков. *Сред частните кооператори недоволството растеше. Мнозина протестираха, че новите кооператори ще вършеят частно.* Кр. Григоров. *Дядо Васил хвана внука си за ръката и го повлече след себе си. Момчето протестираше и силно се дърпаше, но старият упорствуваше, не го пущаше.* Ем. Станев. 2. *Юрид.* Обявявам, зарегистрирам пред съдебна власт неизпълнено в срок вземане по полица, задължение по договор и под. *Протестирам полица.* **протестирам се** *страд.*

протестùране, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* протестирам *и от* протестирам се. *Протестиране против своеволия.*

протùв I. *Предл.* 1. За означаване, че известна борба, противодействие са насочени срещу някого или нещо. *Ние проповядвахме въстание против турското правителство.* Вазов. *Ако има някои да се борят против властта, те не се борят толкова за свое царство, колкото се борят за напредък и свобода.* Дим. Талев. *Трудещите се от цял свят се борят за защита на мира, против нова световна война. Той не намери за нужно да протестира против клеветата. Говоря против някого. Гласувам против някого. Боец против фашизма.* || За означаване, че нещо е враждебно по отношение на някого или на не-

що, или е в негова вреда. *Тук се пръскат революционни идеи против държавата на негово величество султана.* Вазов. *Страшната му омраза против тоя човек ... заглуши в душата му малкото честни чувства.* Вазов. *Ненавистта против Павел ... не бе хванала корен в неговото широко и открито сърце.* Елин Пелин. *Всички показания в съда бяха против него. Уликите са против него и той не може да се оправдае. Обстоятелствата се бяха сложили против него.* 2. За посочване, че някакво мнение или убеждение е в несъгласие с нещо. *Ти си против съединението ... ти си „предател" и тъй нататък, захванаха те.* Вазов. *Но ние нямаме нищо против мирното турско население и никакво зло няма да му сторим, ако то не излезе срещу нас.* Дим. Талев. *Той е против всяка неправда, насилие. Ние сме против войната.* 3. За означаване, че дадено явление става в противоречие с нещо, което съществува; въпреки, в противоречие с. *Тя заплака, защото пръв път беше принудена да излъже, против волята си.* Вазов. *Той няма да отива против неговата природа и ще го учи на това, към каквото прояви то най-голяма склонност.* Ц. Церковски. *Тя бягаше против волята си и против разсъдъка си.* Вазов. *Действува против убежденията си.* 4. За означаване, че нещо служи за лекарство или като средство за лекуване. *Лекарство против главоболие. Инжекции против тетанус. Прах против насекоми.* II. *Нареч.* На противоположно мнение. *За г-н доктора мненията се разделят. Едни са за неговото приемане, други против.* Йовков. *Гласувам против. Дадоха се доводи за и против.*

протѝвен, -вна, -вно, *мн.* -вни, *прил.* 1. Срещуположен, насрещен, обратен. *Птиците безпокойно летяха в противна посока.* Вазов. *Пожарът не можеше да се пренесе върху сградите, защото вятърът идеше отгоре, откъм чифлика, и отвяваше искрите надолу към противната страна.* Йовков. *Противен вятър.* 2. Който противоречи на нещо; обратен, противоположен. *У нея неусетно се зароди един противен на досегашното ѝ очакване ламтеж.* Влайков. *Много и разнообразни и противни едни на други мисли и впечатления беше възбудила у него тази среща с някогашния му другар.* Влайков. 3. Който е в разрез с нещо, който не съответствува на нещо; несъгласен, несъобразен. *За да не скърши волята на болния си баща, той често вършеше работи, противни на своите разбирания.* Г. Караславов. *Имаше нещо тъпо, жестоко, противно на човешкия разум в този свят на господари и роби.* Дим. Димов. *Това е противно и на природата ми, и на разбиранията ми.* Дим. Ангелов. 4. Който има противоположни интереси; враждебен, противников, вражески. *Найден разбра, че революцията е приета с възторг от народа, макар и извършена от противната партия.* Вазов. *В тоя момент циркът се беше преобърнал на ад. Двата противни лагера ... изпущаха дивашки викове към борците.* Вазов. 5. Неприятен, отвратителен. *Тоя човек до сега ми беше противен, но сега ми стана ненавистен.* Вазов. *Смехът му беше груб, противен.* Г. Райчев. *Миналото му се виждаше непоносимо, противно и срамно, в бъдещето не търсеше утеха.* Йовков. 6. Като същ. *ср.* **противното** — не това, а другото; обратното. *Някои все мислеха, че е шега. Но се убедиха най-после в противното.* Вазов. *Виж, бае Койчо, той бе други ... — студен, мълчалив, малко смръщен, с остър поглед и все някак упорит — тъкмо противното на стрина Герговица.* Влайков. □ **В противен случай** — иначе, ако не.

противèне *ср. Отгл. същ. от* противя се. *Извади из малката плюшена кутия пръстена и, въпреки противенето на момичето, сам го постави на ръката ѝ.* Йовков.

протѝвник, *мн.* -ци, *м.* 1. Всеки участник в борба, състезание и под. по отношение на другия, с когото се бори. *Топал Хасан, силен като бик, отчаяно се съпротивяваше на двамата си противници.* Вазов. *Тогава момчето се спря с прехапани устни и с бляснали очи ... и силно цапна своя противник в главата.* Г. Караславов. *Могъщият елен изпъшка като човек. Той пак насочи рогата си и пак ги сплете с рогата на противника.* Ем. Станев. *Противниците в колоездачното състезание бяха много силни.* 2. Лице, което проявява противни възгледи или мнения, твърдения. *Той виждаше в него опасния противник на кроежите си, затова се мъчеше да го съсипе.* Вазов. *Тогава той с готовност, и даже с особено удоволствие би се впуснал в препирня, би се заловил да доказва на противника си неоснователността и неверността на това твърдение и правотата на своето мнение.* Влайков. *Политически противник.* ‖ Лице, което действува и се бори срещу някого поради несъгласие, неприязън; неприятел, враг. *Хаджи Гъчо беше стар противник на покойния чорбаджи Марка и след смъртта му продължи гоненията си и вбъз семейството му.* Вазов. *Светославе, аз бях противник на баща ти през царуването му, подир бягството му аз го мразя!* Вазов. 3. Всяка една от страните (войска, въоръжена сила), които се борят с оръжие, по отношение на другата; враг, неприятел. *Макар нощта да бе тъмна, Иван се наведе, за да не го забележи противникът, и със ситни крачки отмина, закри се в кривата и дълбока линия на окопа.* К. Петканов. *Ето истинската война: война позорна, неумолима ... Да се открие противникът, да се изненада и унищожи — ето задачата.* Л. Стоянов. *В съседните дворове се водеше също тъй ръкопашен бой. Пехотата бе пристигнала и заемаше окопите на противника.* Ив. Мартинов.

протѝвников, -а, -о. *Прил. от* противник; неприятелски, вражески. *Той гледаше към отсрещния бряг и се мъчеше да разпознае между сивите храсти и сухите клони на дърветата противниковото наблюдателно гнездо.* Ив. Мартинов. *Противникови самолети.*

протѝвница *ж.* Жена, която е противник, враг, неприятел. *Неодолимо желание се пробуди в нея да говори с Красимира, с ненавижданата си съперница; даже имаше едно злорадство на оскърбена в самолюбието си жена, която щеше да види унизената си противница.* Вазов.

протѝвничка *ж.* Противница.

протѝвно *нареч.* 1. В несъгласие, в противовес, в контраст; обратно. *Йоан Кантакузин вдигна бавно очите си... Противно на неговото уморено и застаряло лице, те блещяха с младенчески огън.* Ст. Загорчинов. *Не е ли противно туй на писанието? ... Той сам те е научил тогаз как да постъпиш. Какво противно и забранено може да има тук?* Йовков. *Противно на очакванията на Евгени, процесът започна някак мудно.* Дим. Ангелов. 2. Неприятно, гадно, отвратително. *Не мога, господин управи-*

телю, противно ми е на стомаха, не мога да я накуся даже! Елин Пелин. *Да измисли за тая къса минута нова лъжа му се стори в тоя миг и невъзможно, и противно.* Вежинов.

противност, -ттà, *мн.* няма, *ж.* Гадност, отвратителност. *Гимназистът, макар и син на старата, беше по-скоро живо копие на леля си. Отличаваше го от нея само лицето: болезнено и зло — до противност.* Г. Райчев.

противо-. Първа съставна част на сложни думи със значение на: 1. Който се намира, се поставя срещу нещо, напр. противоположен, противореча. 2. Който служи за намаляване или унищожаване действието на нещо, напр. противоотрова, противотанков. 3. Който съдържа елементи, които взаимно се изключват, се борят, напр. противоречив.

противоалкохòлен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който се отнася до борбата с алкохолизма.

противоброневѝ, -à, -ò, *прил. Воен.* Който служи за унищожаване на бронирани обекти — танкове, бункери и пр. *Противобронево оръдие. Противобронева артилерия. Противобронева част.*

противобългарски, -а, -о, *прил.* Който има лоши чувства към българите и към България и развива дейност, вредна за тях. *Противобългарска политика.*

противовèс, *мн.* няма, *м.* (рус.). 1. *Физ.* Противотежест. 2. *Прен.* Противодействие, противополагане, което уравновесява някакво положение. ◻ В **противовес на** — като противопоставяне; в противоположност на, противно на.

противовъздỳшен, -шна, -шно, *мн.* -шни, *прил.* Който служи за борба с авиацията на неприятеля. *Противовъздушна артилерия. Противовъздушна защита.*

противогàзов, -а, -о, *прил.* Който служи за защита от отровни бойни газове. *Противогазова маска.*

противодèйствие, *мн.* -я, *ср.* Действие, което е противно на друго действие или пречи на друго действие. *Неприятелят подготвяше атака и нам беше дадена заповед за пълно противодействие.* Г. Райчев. *Всяко действие има своето противодействие.*

противодèйствувам, -аш, *несв.* Оказвам противодействие; преча. *Трябваше, прочее, да се противодействува най-енергично и да се предотврати една катастрофа може би.* Яворов.

противодèйствуване *ср. Отгл. същ. от* противодействувам.

противодифтерѝтен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* Който действува против дифтерита. *Противодифтеритен серум.*

противодържàвен, -вна, -вно, *мн.* -вни, *прил.* Който действува, който е насочен против държавната власт. *Противодържавна дейност.*

противоепидемѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Който има за цел да унищожи, да спре епидемиите. *Противоепидемична кампания.*

противоестèствен, -а, -о, *прил.* Който не отговаря на естественото, на обикновеното. *Противоестествен начин на действие.*

противозакòнен, -нна, -нно, *мн.* -нни, *прил.* Който противоречи на закона. *Президиумът на Народното събрание и по-горните местни народни съвети имат право да отменяват противозаконните и неправилните действия на по-долните народни съвети.* Конст., чл. 66.

противозакòнно. *Нареч. от* противозаконен. *Действува противозаконно.*

противозакòнност, -ттà, *мн.* няма, *ж.* Действия, постъпки, които противоречат на закона.

противоконституциòнен, -нна, -нно, *мн.* -нни, *прил.* Който противоречи на конституцията. *Противоконституционни закони.*

противомаларѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Който е предназначен за борба с маларията. *Противомаларични средства.*

противомя̀рка, обикн. *мн.* противомèрки, *ж.* Мярка, която се взема, за да се предотврати, осуети нещо.

противонападèние, *мн.* -я, *ср. Воен.* Нападение, което цели да осуети друго нападение.

противонарòден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* Който уврежда интересите на народа. *Противонародни цели. Противонародно правителство.*

противоотрòва *ж.* Вещество, което прекратява или възпира действието на отрова. *Като противоотрова на сублимата се взема яйчен белтък или прясно мляко.*

противоотрòвен, -вна, -вно, *мн.* -вни, *прил.* Който служи като противоотрова. *Противоотровни средства.*

противопаразѝтен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* Който служи за унищожение на паразитите. *Противопаразитен препарат.*

противопожàрен, -рна, -рно, *мн.* -рни, *прил.* Който служи за избягване или за прекратяване на пожар. *Противопожарна защита. Противопожарна помпа. Противопожарни мерки.*

противополàгам, -аш, *несв.*; **противополòжа,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Противопоставям. **противополагам се, противоположа се** *страд.* и *сред.*

противополàгане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* противополагам *и от* противополагам се.

противополòжа. Вж. противополагам.

противополòжен, -жна, -жно, *мн.* -жни, *прил.* 1. Който е насреща, на обратната страна или посока; насрещен, срещуположен. *Божура и майка ѝ се връщаха от гората. Откъм противоположния край на селото... се показаха двама конника.* Йовков. *Еньо се обръщаше и с цяла опъната ръка сочеше кичестата купчина дървета, която се виждаше далече на противоположната страна.* Елин Пелин. *В същия миг от противоположната посока пристига друг влак.* К. Константинов. *Противоположни ъгли.* 2. Който напълно се различава от друг; обратен, противен *И полага усилия да уясни своите заплетени мисли... и да турне в ред противоположните чувства, които обхващат неговата възбудена душа.* Влайков. *Това са две напълно противоположни, взаимно изключващи се, както водата и огънят, политики.* Г. Димитров. *Противоположни мнения. Противоположни тенденции.*

противополòжно. *Нареч. от* противоположен. *Силите действуват противоположно.*

противополòжност, -ттà, *мн.* -и, *ж.* 1. Качество на противоположен, коренно различие.

Изящното с дебелашкото, благочестивото с нечестивото, благородното с комическото: всичките противоположности и контрасти стояха тука едни до други. Вазов. *Ето в общи черти как прекарахме един ден в града на най-крайните противоположности: в града на хладния егоизъм и модния алтруизъм* Ал. Константинов. 2. Лице, предмет или явление с напълно различни, противоположни качества на друго. *Той беше висок момък — здрав, едър и силен ... Тошо пък беше пълна противоположност на съдружника си. Среден ръст, почти нисък.* Г. Райчев. *По душевни свойства и характер те бяха две противоположности.* Вазов. *Борба между противоположностите.* ▢ В **противоположност на** — противно на, в противовес на.

противопоставя. Вж. противопоставям.

противопоставя се. Вж. противопоставям се.

противопоставям, -яш, *несв.*; **противопоставя, -иш,** *мин. св.* -их, *св.* 1. Правя нещо срещу, против друго, за да противодействувам, да спра или ограничa действието му. *На дързостта ще противопоставя безочливост.* Вазов. *Враговете на славянството разделяха славянските народи и ги противопоставяха един на друг.* Г. Димитров. *Ния почувствува всичката сила, с която старата жена се противеше на нейното желание ... Ния трябваше да ѝ противопостави също такава голяма сила.* Дим. Талев. 2. Съпоставям, за да изтъкна разлика. *Противопоставят Вазов на Славейков.* **противопоставям се, противопоставя се** *страд.*

противопоставям се, -яш се, *несв.*; **противопоставя се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред.* Противя се на нещо, преча за извършването на нещо. *Това не беше въстание, а буря ... Какво можеше да се противопостави на тая стихийна сила?* Величков. *Но той никога не беше помислял като какво ще прави, ако старият се противопостави решително на една такава женитба.* Г. Караславов.

противопоставяне, *мн.* -ия, *ср.* *Отгл. същ. от* противопоставям *и от* противопоставям се.

противоправителствен, -а, -о, *прил.* Който е насочен срещу правителството. *Противоправителствена демонстрация.*

противоревматичен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Който служи за лекуване на ревматизма.

противорелигиозен, -зна, -зно, *мн.* -зни, *прил.* Който е насочен срещу религията и нейното разпространение.

противореча, противоречиш, *мин. св.* противоречих, *несв.* 1. Изказвам противно мнение, възразявам някому. *Той беше връстник и приятел на Иван Белин ... и обичаше да му противоречи и да го дразни.* Йовков. *В къщи се държеше студено като чужденец. Не ѝ противоречеше в нищо, но цедеше приказките си, мълчеше.* А. Гуляшки. 2. Не съответствувам на нещо, не се съгласувам с нещо. *Всички партийни организации решават местните въпроси автономно, доколкото решенията им не противоречат на решенията на Партията.* Уст. БКП. *Това не противоречи на закона.*

противореча си, противоречиш си, *мин. св.* противоречих си, *несв.* 1. *Възвр.* Не съм последователен в изказванията си, в постъпките си. *Бъркаше се, противоречеше си и от всичко, което говореше, много малко се разбираше.* Йовков. 2. *Взаим.* Само *мн.* В несъгласие, в разрез сме един с друг. *Но тия интереси и тия задачи не си противоречат, а се допълват.* Г. Димитров. *Слуховете са разнообразни и си противоречат.*

противоречив, -а, -о, *прил.* 1. Само *мн.* Който не съвпада с друг, който е противоположен на друг. *Има противоречиви интереси, които не се търпят и се изключват.* Йовков. *Безброй противоречиви и объркани мисли се въртяха трескаво в главата му.* Вежинов. *Противоречиви чувства. Противоречиви мнения.* 2. Който съдържа противоречия. *А животът от ден на ден му изглеждаше по-грозен, безсмислен и противоречив.* А. Гуляшки. *Сложна и противоречива смесица от радост, смущение и ревност разчовърка сърцето му.* Г. Караславов. *Противоречив образ.*

противоречивост, -тта, *мн.* няма, *ж.* *Отвл. същ. от* противоречив. *Противоречивост на мненията. Противоречивост на интересите. Противоречивост на характера му.*

противоречие, *мн.* -я, *ср.* 1. Несъвпадане, несъответствие на мисли, чувства, думи, явления и под. *Не може да има не само никакво противоречие, но и изобщо никакво различие между делото и личността на революционера.* Г. Димитров. *Ирина въздъхна дълбоко и облекчено. Противоречията, които измъчваха неспирно душата ѝ, бяха изчезнали.* Дим. Димов. *И ясно се вижда, че единственият поминък, който не би бил в противоречие с тая могъща и дива природа, това е скотовъдството.* Йовков. *Исках дори да обърна внимание ... и върху някои противоречия в нейните думи.* Влайков. *Вътрешни противоречия. Борба на противоречията.* 2. Противоположност, несъвпадане, противопоставяне на интересите. *Класови противоречия. Противоречие между града и селото.* 3. Думи и дела, с които някой се противопоставя някому, несъгласие, противопоставяне. *Послушни, както всякога, съветниците без никакво противоречие се съгласиха.* Влайков. *С тази реч той смяташе да пресече всяко негово желание за противоречие.* Г. Караславов.

противосамолетен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* Който е предназначен за борба и унищожаване на противникови самолети и други въздушни цели. *Противосамолетна артилерия. Противосамолетна картечница.*

противостоя, -иш, *мин. св.* -ях, *св.* Съпротивявам се на нещо, давам отпор. *Ирина се носеше вече от течението на живота, не правеше никакви усилия да му противостои.* Дим. Димов.

противотанков, -а, -о, *прил.* Който е предназначен за борба и унищожаване на противникови танкове и моторни коли. *Противотанково оръдие. Противотанкова артилерия. Противотанково препятствие.*

противотифусен, -сна, -сно, *мн.* -сни, *прил.* Който служи за борба с тифуса. *Противотифусна имунизация.*

противотуберкулозен, -зна, -зно, *мн.* -зни, *прил.* Който служи за борба с туберкулозата. *Противотуберкулозен диспансер.*

противоудар *м.* Военна операция, нанасяне на удар за отбиване на неприятелски удар.

противочу̀мен, -мна, -мно, *мн.* -мни, *прил.* Който служи за борба с чумата. *Противочумен серум.*

противя̀ се, -йш се, *мин. св.* -йх се, *несв., сред.* 1. Оказвам съпротива, съпротивявам се. *Богдан се втурна в стаята и с гол ятаган в ръка викна на уплашените турци: — Не се противете!* К. Петканов. 2. Не се съгласявам с нещо, възпротивявам се срещу извършването на нещо. *Василчо я хвана за ръката. И тя се противеше, но пак вървеше след него.* Йовков. *Ния вече не се противеше в нищо, за да не слуша грубите ѝ думи.* Дим. Талев.

протѝчам[1], -аш, *несв.*; **протека̀**, протечѐш, *мин. св.* протѐкох, протѐче, *прич. мин. действ.* протѐкъл, -кла, -кло, *мн.* -кли, *св.* 1. За течност — започвам да тека, да се лея. *Кръв потече от попуканите му устни.* Вазов. *Тя бутна с крак стомната, водата заклокочи и протече в краката му.* К. Петканов. ‖ За прахообразно или зърнесто вещество — започвам да се сипя. *Стигнахме в селото — село без хора..., с продънени хамбари, из които беше протекло жито.* Йовков. 2. Минавам през някъде, като тека. *Той се спря пред един широк двор със стари върби край водата, що протичаше пред него.* Вазов. *Заподсмърча и от очите ѝ... капнаха сълзи и протекоха по сухите ѝ страни.* Йовков. *Марица протича през Тракийската равнина.* 3. За счупен, скъсан, повреден предмет — започвам да пропускам течност, влага и пр. *А къщата вече се рушеше... През последните пролетни дъждове покривът протекъл.* Дим. Талев. *Обувките ми протекоха.* 4. *Прен.* Преминавам, извършвам се, ставам. *Дълго лежа Игнат по очи без да усеща никакво желание да мърда. Час или два бяха протекли така, той не можеше да си даде сметка.* Кр. Велков. *Събранията протичаха винаги с интерес и хората си излизаха обнадеждени.* Кр. Григоров. *Така протече работата от ранна пролет до приключване на жетвата. Болестта протича нормално.*

протѝчам[2]. Вж. п р о т и ч в а м.

протѝчане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* протичам[1]. *Протичане ни процес. Протичане на преговори.*

протѝчвам, -аш, *несв.*; **протѝчам,** -аш, *св.* Преминавам през някъде с тичане. *Нещо ставаше зад сцената, от единия до другия край протичваха стъпки, чуваха се шушукания и наставления.* Г. Караславов. *Няколко пъти рипва от леглото, протичва боса до вратата и дълго се вслушва да чуе нечии крадливи стъпки.* Орлин Василев.

протѝчване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* протичвам.

про̀тка *ж. Диал.* 1. Малка входна врата. *Дамян отиде до вратника, сложи желязната пръчка на протката и се върна към къщата си.* К. Петканов. 2. Врата между два съседни двора.

протогѐр *м.* (гр.). *Остар.* Глашатай. *И нека протогерите разгласят из целия град, че опростих даждието на комина.* Вазов.

протодя̀кон *м.* (гр.). *Църк.* Титла за отличие на дякон — пръв дякон.

протодя̀конски, -а, -о. *Прил. от* протодякон.

протойерѐй, -ѐят, -ѐя, *мн.* -ѐи, *м.* (гр.). *Църк.* Титла за отличие на йерей — пръв йерей, старши по чин свещеник.

про̀ток, *мн.* -ци, *м.* Тясна водна ивица, която съединява две морета; пролив. *Берингов проток.*

протоко̀л *м.* (гр.). 1. Документ, който съдържа последователно изложение на всичко, което се разглежда, говори и решава на заседание, събрание и под. *На заседанието се води протокол. Протокол на съдебно заседание.* 2. Документ, съставен от длъжностно лице, с който се установява някой факт; акт. *Съставям протокол за нарушенията. Констативен протокол.* 3. *Юрид.* Писмено съглашение между две държави, в което се формулират съгласуваните решения на договарящите страни по второстепенни въпроси или оточнения в договора. 4. *Дипл.* Сбор от правила, които установяват реда на различните дипломатически актове и външните форми на общуване между дипломатите. *Директор на протокола.*

протоко̀лен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* 1. Който се отнася до протокол. *Протоколна книга. Протоколно решение.* 2. Който е присъщ на протокол. *Протоколен стил.* 3. Който се отнася до установените по дипломатическия протокол отношения. *Протоколно приличие.*

протоколѝрам, -аш, *несв.* и *св.* Вписвам в протокол. *Протоколирайте особеното ми мнение.* **протоколирам се** *страд.*

протоколѝране, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* протоколирам *и от* протоколирам се.

протоколѝст *м.* Лице, което пише, води протокол на заседание.

протоколѝстка *ж.* Жена протоколист.

прото̀н *м.* (гр.). *Физ.* Елементарна съставна частица на ядрото на атома с положителен пълнеж.

протопла̀зма *ж.* (гр.). *Спец.* Основна материя на живата клетка, основа на жизнените процеси, които протичат в нея.

протопла̀змен, -а, -о. *Прил. от* протоплазма.

протопрезвѝтер *м.* (гр.). *Църк.* Титла за отличие — пръв презвитер.

протопрезвѝтерски, -а, -о. *Прил. от* протопрезвитер.

протосѝнгел *м.* (гр.). *Църк.* Висш духовник, архимандрит или епископ — помощник и заместник на митрополит.

протосѝнгелски, -а, -о. *Прил. от* протосингел.

прототѝп, *мн.* -ове, *м.* (гр.). Първообраз, по който се създава обобщен образ в художествено произведение.

прото̀ча. Вж. п р о т а к а м *и* п р о т о ч в а м.

прото̀ча се. Вж п р о т а к а м с е *и* п р о т о ч в а м с е.

прото̀чвам, -аш, *несв.*; **прото̀ча,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Държа изопнат напред или нагоре. *Но зад вратата се чуха леки познати стъпки. Старецът проточи врат с раззината уста.* Г. Караславов. *Но в това време кучето пристъпи към него, проточило муцуна.* Дим. Талев. 2. Оставям отпуснат надолу, оставям да виси. *Стоян и*

сега нямаше ни бял косъм на главата..., ала някак понатежа и навдря, проточи дълги руси мустаки. Дим. Талев. *Проточил пояса си на кавга.* Погов. **3.** Удължавам, правя дълъг. *Да знаеш само каква невеста е!... — Е — проточи лице бабата. — Чужди грехове може да плаща, не свои.* Дим. Талев. **4.** За нишка, връв и под. — простирам, опъвам, протягам. *Проточиха въжета и простряха не до там изпрани гащички.* Ал. Константинов. *Подпоручикът беше проточил между пръстите си дълъг и светъл косъм от женска коса.* Йовков. **5.** Разпростирам на дължина, надлъж. *А зад тях погледът ми се спира върху синееща се Стара планина, проточила мощна снага доде ми очи стигат.* Влайков. *Слънцето бе увиснало вече над хоризонта и далечната пъдарница проточваше сянка над полето.* К. Константинов. **6.** Забавям нарочно изпълнението на нещо; протакам. *Проточихме много работата.* ‖ Трая прекалено дълго време. *Проточвам заседание.* **7.** Пея или говоря бавно, провлечено, издавам провлечен звук. *Стаята изведнаж се изпълни с непозната миризма... — Ай, колко хубаво миришеее! — проточи гласец Благой.* Дим. Талев. *Обади се куче, проточи лай и зави.* К. Петканов. *Донеси една по-дебела сопа и почвай... — А-а! — проточи глас пъдарят. — За бой мен не ме търси.* М. Марчевски. **проточвам се, проточа се** *страд.*

прото̀чвам се, -аш се, *несв.*; **прото̀ча се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св., сред.* **1.** Изопвам се, изпъвам се, протягам се напред или нагоре. *Я виж клас! — Проточил се е цели два боя високо... едри, пълни зърна!* Д. Немиров. *Вратът му се проточил.* **2.** Спускам се, вися надолу. *На прозорците се проточваха завеси от избеляло кадифе, превързани встрани с кордони.* П. Славински. **3.** Удължавам се, ставам по-дълъг. *Той и без това не беше здрав, но сега отслабна още повече, лицето му повехна и се проточи и само очите му неспокойно и трескаво горяха.* Йовков. *Носът му се проточи.* **4.** Простирам се, разстилам се на дължина; провличам се. *Над пътя се проточил, додето ти виждат очите, горделивият стар Балкан, със своите плешиви върхове.* Влайков. *Мръкваше се, от дърветата се проточиха дълги сенки.* Йовков. *От градината се проточва един широк и дълъг булевард..., който се пресича с прави и извънредно чисти тихи улички.* Ал. Константинов. **5.** При движение — удължавам се прекомерно, вървя бавно, един след друг. *Като навалиха по урвата и минаха на срещната страна, колята бавно се проточиха в дълга върволица.* Йовков. *Шествието се проточи лениво по слънчевите улици на града.* Дим. Димов. **6.** За звук, говор, песен — разнасям се бавно, провлечено. *Могъщ, страшен беше тоя вой, но изведнаж се прекъсваше, ставаше слаб, хрипкав и или секваше рязко като въздишка, или се проточваше жаловито, скръбно.* Йовков. *Песен като птица извисена / се проточи скръбна в ширинето, / като него равна и разлена.* Н. Ракитин. *В това време отвън се проточи глас, който тримата чуха като ехо изпод земята: — Слу-ушай! Хей, слу-ушай!* Дим. Ангелов. **7.** Трая, продължавам много дълго, прекомерно. *Една година се случи лоша зима, проточи се — няма край.* Йовков. *И нощта се проточва — глуха, дълга, безкрайна есенна нощ.* К. Константинов. *Изпитите се проточиха цяла седмица.*

прото̀чване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* проточвам *и от* проточвам се.

прото̀чено *нареч.* Бавно, провлечено, разтегнато *Младата седна на земята, закри очите си с ръце и заплака. Не заплака, а сякаш запя проточено, жаловито.* Йовков. *И дядо Димо приближи до самата портичка, протегна шия над нея и повика проточено дваж под ред.* Ц. Церковски. *По близките улици наоколо лаеха кучета проточено и тревожно.* Дим. Талев.

протра̀кам. Вж. п р о т р а к в а м.

протра̀квам, -аш, *несв.*; **протра̀кам,** -аш, *св.* **1.** Започвам да тракам, тракам малко или от време на време. *Протракаха и шмайзери, чуха се и отделни пушечни гърмежи.* Дим. Ангелов. *Ето откъде (вълчицата) вземаше сила да се брани, защо... тъй ядовито протракваше със зъби, че големите и зли кучета отскачаха настрана като ожилени.* Йовков.

протра̀кване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* протраквам.

протрептя̀. Вж. п р о т р е п т я в а м.

протрептя̀вам, -аш, *несв.*; **протрептя̀,** -йш, *мин. св.* -я̀х, *прич. мин. действ.* протрептя̀л, -а, -о, *мн.* протрептѐли, *св.* Започвам да трептя или трептя от време на време.

протрептя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* протрептявам.

протрѝвам, -аш, *несв.*; **протрѝя,** -йеш, *мин. св.* -йх, *прич. мин. страд.* протрѝт, *св.* **1.** С триене изтънявам, прокъсвам, повреждам нещо. *Желязото протри въжето.* ‖ За плат, материя — правя да се изтърка, да изтънее, излинее от дълга употреба *Протрих си лактите на сакото.* **2.** Чрез триене наранявам леко; ожулвам. *Желязото беше много тежко и го омаломощи. Изподра му ръцете и краката, протри зачервените места на китките му.* А. Каралийчев. *Протрил съм си врата.* **3.** *Рядко.* Разтривам, поглаждам. *Като се нахрани, той сгъна кърпата си, протри редките си щръкнали мустачета и му подаде папиросена кутийка.* Г. Караславов. *Дядо Кольо попремести тояжката си, протри пак с ръка очи, завъртя глава, като да каже „сбогом", и се упъти към съдилището.* Мих. Георгиев. **протривам се, протрия се** *възвр., страд.* и *сред.*

протрѝване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* протривам *и от* протривам се. *Протриване на кожата.*

протрѝя. Вж. п р о т р и в а м.

протръбя̀. Вж. п р о т р ъ б я в а м.

протръбя̀вам, -аш, *несв.*; **протръбя̀,** -йш, *мин. св.* -я̀х, *св.* **1.** За тръба, рог — започвам да свиря, да тръбя. *Рог протръби на бърдото и глухо / отекна се далеко в пустоща.* П. П. Славейков. *Той махна с ръка и тръби протръбиха / и буйно литаври нататък забиха.* П. П. Славейков. **2.** Давам сигнал или известявам, съобщавам нещо, като свиря с тръба. *Изведнаж аз съгледах през гъстия дим / как той грабна от ближний тръбата — / протръби настъпленье — и хвърли се пръв / гордо с голата сабя в ръката.* П. П. Славейков. **3.** *Прен.* Издавам силен гърлен звук, говоря много силно; проехтявам. *Ала гласът на майстора сурово / сега към него протръби отново.* Ем. п. Димитров.

протръбя̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* протръбявам.

протрѐсвам, -аш, *несв.*; **протъ̀рся,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Тръсвам леко или от време на време 2. Разтърсвам изцяло, леко. *Пролетният дъждец прошумоля.... Овошките протърсиха снаги и сребърни капчици изтупкаха по земята.* Ст. Ц. Даскалов. **протръсвам се, протръся се** *страд.*

протрѐсване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* протръсвам *и от* протръсвам се.

протълку̀вам, -аш, *св. Рядко.* Тълкувам, обяснявам си нещо. *Домовладиката на къщата... и други още селяни се уплашили, като протълкували неговото пъшкане съвсем от друга точка зрение.* З. Стоянов. **протълкувам се** *страд.*

протънѐя. Вж. протънявам.

протънявам, -аш, *несв.*; **протънѐя,** -ѐеш, *мин. св.* протънях, *прич. мин. действ.* протънял, -а, -о, *мн.* протънѐли, *св.* Ставам много тънък, съвсем изтънявам, излинявам. *Ризата ми е протъняла на лактите, ще се скъса.*

протъняване *ср. Отгл. същ. от* протънявам.

протъ̀ркам. Вж. протърквам.

протъ̀рквам, -аш, *несв.*; **протъ̀ркам,** -аш, *св.* 1. С търкане изтънявам, прокъсвам, повреждам нещо. *Още колко други моми, от харни по-харни, има в Преспа; само уста да отворя — прага ми ще протъркат.* Дим. Талев. 2. Чрез триене наранявам; ожулвам. *Протърках си врата.* 3. *Рядко.* Разтърквам, разтривам. *Старецът протърка очи, поиска да се изправи на краката си, но не можа.* Елин Пелин. **протърквам се, протъркам се** *страд.*

протъ̀рквам се, -аш се, *несв.*; **протъркам се,** -аш се, *св., сред.* Изтривам се, изхабявам се от носене, от употребяване.

протъ̀ркване *ср. Отгл. същ. от* протърквам *и от* протърквам се.

протъ̀рся. Вж. протръсвам.

протърча̀. Вж. протърчавам.

протърча̀вам, -аш, *несв.*; **протърча̀,** -йш, *мин. св.* -ах, *св. Диал.* Като търча, минавам известно разстояние; протичвам. *Заек протърча край нас.*

протърча̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* протърчавам.

протъ̀твам, -аш, *несв.*; **протъ̀тна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Започвам да тътна или тътна от време на време. *Далеч отново протътна, загърмя влак, изпищя пред тунела и заглъхна.* К. Константинов. *Ей ревна трети залп. Четвърти. Като ек / от тях протътнаха и други надалек, / от север и от юг.* П. П. Славейков.

протъ̀тване *ср. Отгл. същ. от* протътвам.

протъ̀тна. Вж. протътвам.

протъ̀тря. Вж. протътрям.

протъ̀трям, -яш, *несв.*; **протъ̀тря,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Пренасям с тътрене. *Той протътра човала до вратата.* **протътрям се, протътря се** *страд.*

протъ̀трям се, -яш се, *несв.*; **протъ̀тря се,** -еш се, *мин. св.* -ах се, *св., сред.* Като се тътря, минавам. *Редицата ни бавно се протътря / край първи, втори, трети часовой.* Н. Марангозов.

протъ̀тряне *ср. Отгл. същ. от* протътрям *и от* протътрям се.

протя̀гам, -аш, *несв.*; **протѐгна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* протѐгнат, *св.* 1. Опъвам, издавам напред или нагоре; простирам. *Докторът протегна изтръпналите си крака, изпъшка и стана.* Елин Пелин. *Огънят запращява и най-после пламва. Весело протягаме ръце към него.* Влайков. *Ден и нощ бръшлян посяга / към тополина снага, / вейки гъвкави протяга / с умолителна тъга.* Яворов. *Животното протегна глава и сложи влажна муцуна на коляното на своя приятел.* Елин Пелин. 2. Поставям нещо изопнато; простирам, опъвам. *Протегнахме едно въже пряко пътя и препънахме коня му.* Ст. Загорчинов. *Все по-дълги сенки протягат студените здания.* Смирненски. 3. Държа или подавам нещо с прострени напред ръце. *След него припна плачуща жена, / протегнала в ръцете си дете.* Смирненски. *И, като бръкна в пазвата си, протегна на Елена с два пръста един тежък златен пръстен.* Ст. Загорчинов. **протягам се, протегна се** *страд.* □ **Протягам ръка (за нещо)** — прося нещо, моля за нещо. *Той, бедният, щял да остане на улицата и да протяга ръка като просяк за една коричка хляб.* Св. Минков. **Протягам ръка някому** — а) Подавам някому ръка, обикн. за поздрав. — *Ха добре дошъл сега, роднино, — каза и протегна Нанку ръка.* Влайков. б) Помагам някому. *Два пъти в историята на България великият руски народ ни е протягал своята благородна ръка за освобождението ни от чуждо иго.* Г. Димитров.

протя̀гам се, -аш се, *несв.*; **протѐгна се,** -еш се, *мин. св.* -ах се, *св., сред.* 1. Изпъвам тялото си и неговите членове и ги разкършвам. *От някъде излезе кучето..., протегна се лениво.* Елин Пелин. *Протегна се лениво той в мекото си легло, прозина се няколко пъти по ред и, като постоя неподвижно още няколко минути, скочи и почна да се облича.* Ц. Церковски. 2. Изопвам се, простирам се напред. *Той почувствува, че губи съзнание... Но тъкмо в тоя момент четири здрави ръце се протегнаха, хванаха го под раменете и го издърпаха.* Ив. Мартинов. *Горломов бягаше насам-нататък, а десетина ръце се протягаха да го хванат.* Йовков. ‖ Стоя изопнат, изпънат; простирам се. *Едрата му глава... сякаш едвам се държеше на тънкото, мършаво вратле, което се протягаше от широката вързана яка на селската му кошуля.* Дим Талев. *Разбойникът вдигна послушно очите си и погледна един здрав ясенов клон, който се протягаше над Обрьдовия двор.* Ст. Загорчинов. ‖ Лягам опънат, изтягам се. *Там, скрит между сухия храсталак, той се протегна на гръб за да почива.* Вазов. 3. Простирам се на голяма дължина; разстилам се. *Опустелият път се протегнал пряко равнището, край се не вижда.* П. Ю. Тодоров. *И край престолния град, дето се протягаше като прашна лента дълъг път към Тракия, войски се тълпяха.* Н. Райнов.

протя̀гане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* протягам *и от* протягам се.

проумѐя. Вж. проумявам.

проумя̀вам, -аш, *несв.*; **проумѐя,** -ѐеш, *мин. св.* проумях, *прич. мин. действ.* проумял, -а, -о, *мн.* проумѐли, *прич. мин. страд.* проумян, -а, -о, *мн.* проумѐни, *св.* Разбирам, схващам нещо. *Обясни ми, за бога, каква е тая работа?... Аз нищо не мога да проумея.* Вазов. *Но буквите подскачаха пред очите ѝ, погледа ѝ засенваше мъгла*

и тя четеше, но не проумяваше нищо. Г. Райчев. **проумявам се, проумея се** *страд. Притискаше детето до сърцето си и повтаряше през плач само три думи: — Няма го вече!... Но трудно беше да се проумее какво значеха думите ѝ.* Г. Райчев.

проумя̀ване *ср. Отгл. същ. от* проумявам *и от* проумявам се.

проу̀ча. Вж. п р о у ч в а м.

проу̀чвам, -аш, *несв.*; **проу̀ча**, -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Събирам сведения, факти за нещо; разследвам, разузнавам. *Гороломов добре беше проучил кои са по-заможните селяни, колко са, как се казват.* Йовков. *Аз ще проуча как можеш да заминеш и ще ти пиша.* Дим. Талев. *Командирът отново излезе пред ротата и известно време мълчаливо ги разглеждаше — един по един, като че ли ги проучваше.* Вежинов. 2. Основно разглеждам, проследявам, изучвам някой въпрос, обикн. с научна цел. *Това е една идея, един голям план, който аз подробно ще трябва да проуча и разработя.* Йовков. *Проучвам цялата литература по въпроса. Проучвам труда му.* **проучвам се, проуча се** *възвр.* и *страд.*

проу̀чване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* проучвам *и от* проучвам се. *Геоложки проучвания. Проучване на някои сортове домати.*

профа̀н *м.* (лат.). Човек, който няма елементарни знания в известна област; невежа. *Профан в литературата. Профан в музиката.*

профана̀ция *ж. Книж.* Проява на невежествено, просташко отношение към нещо.

профанѝрам, -аш, *несв.* и *св. Книж.* 1. Отнасям се като профан към нещо. 2. Невежествено изпълнявам или представям нещо. *Той профанира изкуството.* **профанирам се** *страд.*

профанѝране, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* профанирам *и от* профанирам се.

профашѝст *м.* Лице, което е поддръжник на фашизма.

профашѝстки, -а, -о. *Прил. от* профашист. *Профашистка политика.*

про̀фгрупа *ж. Нов.* Професионална група — най-малка единица от професионален съюз при част от учреждение.

про̀фгрупен, -пна, -пно, *мн.* -пни. *Прил. от* профгрупа. *Профгрупно събрание.*

про̀фдеятел, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* Професионален деятел — лице, което активно участвува в дейността на професионална организация.

про̀фдружество, *мн.* -а, *ср.* Професионално дружество — дружество, което обединява лица от една и съща професия.

про̀фдружествен, -а, -о. *Прил. от* профдружество.

професи̇она̀лен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* 1. Който се отнася до професия. *Професионална подготовка. Професионална тайна. Професионален съюз.* 2. Който е предназначен да подготвя за определена професия *Професионално училище. Професионално образование.* 3. Присъщ, свойствен на някаква професия. *Най-после Евгени, окопитил се от изненадата, ... попита с обичайната професионална учтивост: — С какво мога да ви услужа?* Дим. Ангелов. *Професионален навик.* 4. Който има нещо за професия. *Професионален музикант. Професионален крадец.*

професионалѝст *м.* Лице, което има някакво занятие за професия или което превръща някакво занятие в професия. *Футболният отбор е от професионалисти. Той е добър професионалист шивач.*

професионалѝстка *ж.* Жена професионалист.

професиона̀лно. *Нареч. от* професионален; по професия. *Занимава се професионално с революционна дейност. Ние сме свързани с тях професионално.*

профѐсия *ж.* (лат.). Трудова дейност, с която човек изкарва прехраната си; занятие. *Машинист съм... Личи си по дрехите ви и по лицето, че и по ръцете. Знаете, професията се отразява върху хората.* М. Марчевски. *Той обичаше своята професия, гордееше се с дългата си практика и сред най-опасните болести работеше безстрашно и усърдно.* Йовков. *По професия е обущар.* □ **Най-добър в професията** — почетно звание, което се дава на лице, показало особени заслуги в трудовата си дейност. **Свободна професия** — професия, при която не се получава заплата.

профѐсор *м.* (лат.). 1. Най-високо звание на преподавател във висше учебно заведение. 2. Преподавател във висше учебно заведение, който има това звание.

профѐсорски. -а, -о. *Прил. от* професор. *Професорска колегия. Професорска хабилитация. Професорска разсеяност* (ирон.).

профѐсорство. *мн.* няма, *ср.* Звание, длъжност на професор; професура.

професу̀ра *ж.* Звание, длъжност на професор; професорство.

про̀фил *м.* (ит.). 1. Вид, изглед, очертание на човешко лице или на предмет, гледани отстрана. *Под високото чело се спущаха две извити черни вежди и обрисуваше се тънкият профил на бледо, моминско лице.* Г. Райчев. *Ораторът мълчаливо погледна Спас. В тъмното профилът на другаря му се очертаваше строг и властен.* Д. Добревски. *Високо в небето стърчаха със строгите си профили петте кули над зъбчатите стени.* Вазов. *Снимка в профил.* 2. *Спец.* Вертикален напречен разрез на местност, повърхност, предмет. *Профил на път. Профил на здание.* 3. Сбор от основните, типични черти, характерни за някой клон от стопанството, за някоя професия или специалност и др. *Профил на предприятие. Профил на научен институт.*

профила̀ктика *ж.* (гр.). Съвкупност от мерки, които предпазват от заболяване, от зараза.

профилактѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни. *Прил. от* профилактика. *Профилактичен преглед. Профилактично заведение.*

про̀филен, -лна, -лно, *мн.* -лни. *Прил. от* профил.

профилѝрам, -аш, *несв.* и *св.* Определям профила на някой клон в стопанството, на някоя специалност и др.

про̀фкомитет *м.* Комитет, който ръководи профорганизация.

про̀фкомитетски, -а, -о. *Прил. от* профкомитет.

про̀форганизационен, -нна, -нно, *мн.* -нни. *Прил. от* профорганизация.

профорганизация *ж.* Професионална организация.

профотговорник, *мн.* -ци, *м.* Отговорник на профгрупа.

профпредседател, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* Председател на професионална организация.

профръководство, *мн.* -а, *ср.* Ръководство на професионална организация или група.

профсекретар, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* Секретар на професионална организация.

профсекретарка *ж.* Секретарка на професионална организация.

профсъбрание, *мн.* -я, *ср.* Събрание на професионална организация или група.

профсъюз *м.* Професионален съюз на работници от даден клон.

профсъюзен, -зна, -зно, *мн.* -зни. *Прил. от* профсъюз. *Профсъюзно движение.*

профуча. Вж. профучавам.

профучавам, -аш, *несв.*; **профуча,** -иш, *мин. св.* -ах, *св.* Минавам с голяма бързина, обикн. с фучене. *Влакът с грът профучава из скалистия пролом между могилата и Голо бърдо край мътните сега вълни на Струма, и излезе в една хубава долина.* Вазов. *Разнесе се гръм, куршум профуча над главата му.* К. Петканов. *Аз седях все там, пред землянката си, когато над мене профуча снаряд и удари петдесет крачки назад; последва втори, трети.* Г. Райчев.

профучаване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* профучавам.

прохвръквам, -аш, *несв.*; **прохвръкна,** -еш, *мин. св.* -ах, *св.* Почвам по малко да хвърча, да умея да летя. *И как жадувах да ги видя да прохвръкнат и те и да започнат малко по малко да летят около комина!* Влайков. *Малките* (щъркчета) *вече бяха прохвръкнали и сами ходеха да се хранят.* Елин Пелин.

прохвръкване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* прохвръквам.

прохвръкна. Вж. прохвръквам.

прохлада, *мн.* няма, *ж.* 1. Приятен хлад хладина. *Пролетта беше дъждовна и от прозрачния въздух дъхаше свежест и прохлада.* Величков. *Сутрешната прохлада изчезваше и над ожънатите ниви се спущаше омарата на летния ден.* Дим. Димов. 2 Хладен, тих приятен ветрец; полъх, лъх. *Над узрелите житни поля трептеше синьо небе и пееха чучулиги, а от горите лъхаше прохлада и мирис на здравец.* Дим. Димов. *Ранната утрин беше тиха, ясна. До изгрев слънце беше още много рано и в потъналия в зеленина широк двор вееше лека, свежа прохлада.* Дим. Ангелов. *Вее утринна прохлада | в моето лице— | аз съм млада, млада, млада, | с огнено сърце.* Багряна.

прохладен, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* Приятно хладен. *Прохладният чист въздух и пролетното слънце го съживиха.* Вазов. *Падна чудна лятна нощ, прохладна и свежа.* Елин Пелин. *Под сянката на тъмнолиста слива | прохладно, тихо изворче извира.* П. П. Славейков. *Слязохме от манастира през една прохладна слънчева есенна утрин.* А. Каралийчев. *Духаше лек, прохладен вятър.* Йовков. *Прохладен ветрец шумолеше в нежнозелените листа на тополката.* А. Каралийчев.

прохладно. *Нареч. от* прохладен. *Там беше тихо, спокойно, сънно и прохладно.* Елин Пелин. *На отсамния бряг, отдалечени една от друга, се редяха две големи воденици Тук винаги беше прохладно.* К. Константинов.

прохладя. Вж. прохладявам *и* прохлаждам.

прохладя се. Вж. прохладявам се *и* прохлаждам се.

прохладявам, -аш, *несв.*; **прохладя,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Прохлаждам. *Реката прохладява местността.* **прохладявам се. прохладя се** *страд. Щастливи са още жителите на това прочуто българско огнище, че селото им се прохладява от множество синьо-бисерни речици.* З. Стоянов.

прохладявам се, -аш се, *несв.*; **прохладя се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св., сред.* Прохлаждам се. *Прохладява се времето.*

прохладяване *ср. Отгл. същ. от* прохладявам *и от* прохладявам се.

прохлаждам, -аш, *несв.*; **прохладя,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Нося някому прохлада, изпълвам с прохлада; разхлаждам. *И шуртеше весело чучурче непрекъснато, ... радваше селото и прохлаждаше местността.* Вазов. *Морното му чело | не прохлади с дихание си свежо | на презнощния ветрец бодрий лъх.* П. П. Славейков **прохлаждам се. прохладя се** *страд.*

прохлаждам се, -аш се, *несв.*; **прохладя се,** -йш се, *мин. св* -йх се, *св., сред.* Става ми прохладно; разхлаждам се. — *Седнете, седнете да се прохладим с нещо. Какво желаете?...— Да пием по една лимонада.* Вазов. *Шом видяха бистрите струи на чучура, всички се завтекоха, взеха да се миат, да пият и някои даже си умиха и краката да се прохладят.* Цани Гинчев.

прохлаждане *ср. Отгл. същ. от* прохлаждам *и от* прохлаждам се.

проход *м.* 1. Тясно място или тесен път, през където може да се премине и отиде някъде. *Ламбо с още един другар затворник бяха изкопали проход под земята, излезли през нощта при Марица и пак уловили кьра.* Вазов. *Агата стигна до прелеза, който беше между неговата къща и къщата на съседа му: един тесен проход, като малка уличка, през която се влизаше отзад в двора му.* Йовков. 2. Път, който пресича планина. *Карнарският хан е станцията на високия Троянски проход.* Вазов. *Тръгнаха бригадирите планината да разбиват, проход да прокарват, път да отварят между две равнини.* А. Каралийчев.

проходен, -дна, -дно, *мн.* -дни. *Прил. от* проход. Само в съчет. **проходна стая** — стая, през която може да се минава.

проходим, -а, -о, *прил.* През който може да се преминава. *Лесно проходима местност. Мъчно проходима планина.*

проходимост, -тта, *мн.* няма, *ж. Отгл. същ. от* проходим. *В Добруджа посоката на пътищата не се определя от естествената проходимост на местността в една или няколко само посоки.* Йовков.

проходя. Вж. прохождам.

прохождам, -аш, *несв.*; **проходя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* За малко дете — научавам се да ходя. *В нейните ръце аз съм рано проходил и рано съм*

проговорил, така щото тя (мащехата) *ме считаше като свое чедо.* П. Р. Славейков. *Детето проходило — нямало нужда от люлка.* Ран Босилек.

прохо̀ждане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* прохождам, *Прохождане на дете.*

прохорту̀вам, -аш, *св. Диал.* Проговорвам, казвам. *Хайде, хайде, то с тебе човек не може дума да прохортува.* Ал. Константинов.

прохъ̀ркам. Вж. прохърквам.

прохъ̀рквам, -аш, *несв.*; **прохъ̀ркам,** -аш, *св.* Изведнаж започвам да хъркам или хъркам от време на време. *Сам-там, между натрушканите по хорището мъже и жени, някой прохъркваше в предутрен сън.* П. Ю. Тодоров.

прохъ̀ркване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* прохърквам.

процвѝлвам, -аш, *несв.*; **процвѝля,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Изведнаж започвам да цвиля или цвиля от време на време. *Лудо прискачаха конете... — изведнаж така силно процвилиха, че разтърсиха яхъра.* Ст. Ц. Даскалов. *Жребец далеч процвили из ливади.* П. П. Славейков. *Кончето вече процвили.*

процвѝлване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* процвилвам.

процвѝля. Вж. процвилвам.

процедѝрам, -аш, *несв.* и *св.* Изпълнявам, спазвам, прилагам процедура.

процедѝране *ср. Отгл. същ. от* процедирам.

процеду̀ра *ж.* (лат.). Официален прием ред, начин на действие по някой въпрос. *След опелото произнесоха жални слова попът, кметският наместник,... и поеха за гробищата. Попът, който смяташе, че най-важната процедура е вече свършена, закрачи бързо.* Чудомир. *Съдебна процедура. Процедура на регистриране.* ◻ **По кратката процедура** (книж.) — набързо, без формалности.

процеду̀рен, -рна, -рно, *мн.* -рни. *Прил. от* процедура. *Заседанието има процедурен характер. Процедурни усложнения.*

процедя̀. Вж. процедявам *и* процеждам.

процедя̀ се. Вж. процедявам се *и* процеждам се.

процедя̀вам, -аш, *несв.*; **процедя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Процеждам. **процедявам се, процедя се** *страд.* и *сред.*

процѐждам, -аш, *несв.*; **процедя̀,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* **1.** За течност или светлина — правя да премине бавно през нещо; прецеждам. *Бай Ганьо процеди мастиката през мустаците си.* Ал. Константинов. *През затрупаните прозорци дъждовната привечер едва процеждаше тесни снопове светлина.* Смирненски. *През белоснежни облаци денят процеждаше зари и в бистра утрина се проясниха рудините.* П. Ю. Тодоров. **2.** Изговарям със стиснати зъби или злобно. *По сбръчканото чело се отрониха мътни капки пот. той гневно сви юмруци и процеди през зъби: — Да бъде! Вземи ги!* Смирненски. *Приказва си — процеди със сдържана злоба Марина. — Знаем ги ние такива. Търси да си поиграе с някое момиче.* Г. Караславов. *Много студено днес, — процеди инспекторът между мустаците си.* Ал. Константинов. **процеждам се, процедя се** *страд.*

процѐждам се, -аш се, *несв.*; **процедя̀ се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св.*, *сред.* **1.** Стичам се, проникввам през нещо постепенно на капки, като се цедя. *Дъждът се процеждаше по листата на дърветата.* Ив. Хаджимарчев. *Дъждът продължаваше да вали, часове наред и всичко се измокри. Процеждаше се вода на тънки струи и през покрива на колибата и през набързо дигнатите навеси.* Дим. Талев. **2.** За светлина, пара и пр. — проникввам постепенно, слабо. *И впи жаден поглед в армираното прозорче, през което с мъка се процеждаше сива дневна светлина.* Дим. Ангелов. *Слънцето бе изгряло, но оставаше скрито зад ниските снежни облаци, през които се процеждаше мека светлина.* Дим. Талев.

процѐждане *ср. Отгл. същ. от* процеждам *и от* процеждам се.

процѐнт *м.* (лат.). **1.** Една стотна част от цяло, което се приема за единица. *Процентът на неграмотните у нас е много малък. Разтворът съдържа пет процента сярна киселина.* **2.** Доход, печалба изчислена върху всеки сто лева. *За труда ще му даваме процент от реализираната свръхпечалба.* Г. Караславов. *Ти досега беше на процент върху купените килограми, нали?* П. Спасов. **3.** *Рядко.* Сума, която се плаща за използуване на чужди парични средства, изчислена на сто лева: лихва. *Дадени в заем пари с голям процент.*

процѐнтен, -тна, -тно, *мн.* -тни. *Прил. от* процент. *Процентно отношение. Процентно участие в печалбите.*

процѐнтно. *Нареч. от* процентен; в проценти. *Процентно смъртността е намалена.*

процѐнтов, -а, -о, *прил.* Процентен. *Процентов график.*

про̀цеп *м.* **1.** Дълъг и тесен отвор в нещо; цепнатина, пролука. *Един дълбок процеп, един страшен дол разтваря гърдите на гордата планина и дава изход на шумяща река.* Вазов. *Вратата се полуотваря. От процепа се показва женска глава.* Ст. Загорчинов. **2.** Раздвоено в единия край дърво, чрез което се свързва колата с ярема; теглич. *Защо не взе на дядовите Маринови кола предницата, че вътре е и ярем, и процеп, и стърчишка, и всичко!* И. Волен.

процѐпвам, -аш, *несв.*; **процѐпя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* **1.** Правя цепнатина, процеп на нещо. *Процепихме скалите.* **2** За звук, глас — разнасям се рязко и силно през нещо; прорязвам. *Изгърмяха и пушки, и екът им процепи страшно въздуха.* Вазов. *Той махна с ръка и тръби протръбиха | и буйно литаври нататък забиха; | простора процепи стохиляден клик.* П. П. Славейков. *Загледа се в Нона като луда, падна връз нея и отчаян сърцераздирателен писък процепи къщата.* Йовков. **процепвам се, процепя се** *страд.* и *сред. Скалата се е процепила.*

процѐпване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* процепвам *и от* процепвам се.

процѐпя. Вж. процепвам *и* процепям.

процѐпям, -яш, *несв.*; **процѐпя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Процепвам. *Тук планината процепяше един дълбок тесен дол.* Вазов. **процепям се, процепя се** *страд.*

процѐпяне *ср. Отгл. същ. от* процепям *и от* процепям се.

процѐс *м.* (лат.). **1.** Последователен ред от изменения, характерни за развитието на някакво явление. *Химически процес. Психически процес. Познавателен процес. Жизнени процеси. Производствен процес.* || Ход, развой, развитие. *Пожелавам им да се учат неуморно и непрекъснато в процеса на самата борба.* Г. Димитров. *В процеса на работата. В процеса на създаването.* **2.** *Мед.* Прояви на болестно състояние в развитие. *Белодробен процес.* **3.** *Юрид.* Установен от закона ред за действията на съда при разглеждане и разрешаване на съдебни дела. *Углавен процес. Граждански процес.* || Съдебно дело. *Води се процес.* ▢ **В процеса на (нещо)** — докато (нещо) трае, става, се извършва. *В процеса на работата. В процеса на създаването.*

процѐсия *ж.* (лат.). Тържествено многолюдно шествие. *Погребална процесия. Църковна процесия.*

процесуа̀лен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* *Юрид.* Който се отнася до установения от закона ред на действия в съда при разглеждане и решаване на съдебни дела. *Процесуален кодекс.* ▢ **Процесуално право** (юрид.) — дял от правото, който съдържа правните норми, които регулират дейността на съда и на прокуратурата при осъществяване на правораздаването.

процъфтя̀. Вж. п р о ц ъ ф т я в а м.

процъфтя̀вам, -аш, *несв.*; **процъфтя̀**, -йш, *мин. св.* -я̀х, *прич. мин. действ.* процъфтя̀л, -а, -о, *мн.* процъфтѐли, *св.* Развивам се, преуспявам. *Тютюновата индустрия у нас процъфтява. През Възраждането у нас процъфтяват подбалканските градове.*

процъфтя̀ване, *мн.* -ия, *ср.* *Отгл. същ. от* процъфтявам. *Историята на балканските народи неопровержимо доказва, че националната независимост и процъфтяването на България са възможни преди всичко в най-близка дружба със съседните славянски народи.* Г. Димитров. *Процъфтяване на науката и изкуствата.*

прѐчее *нареч.-съюз.* **I.** *Заключит. съюз.* **1.** Въвежда изречение, което представя заключение от всичко казано преди; и така, следователно. *Поздрав от Пловдив. Вчера дойдох тук да търся слънце, а найдох мъгла и дъжд, също и днес. Прочее, днес се връщам в София.* Вазов. *Прочее, между турската власт и революционното съзаклятие се почваше явен двубой.* Яворов. *Къде е тук престъплението? Къде? ... Прочее, господа съдии, съдете и мислете!* Елин Пелин. *Работата не е уредена. Прочее трябва да замина.* **2.** В изречения за причина или заключение, като съюзът стои при тази част на изречението, която трябва да бъде подчертана, изтъкната; впрочем, и така. *При това се боеше и за западните си области от опасния епирски деспот ... Той прибърза, прочее, направо да сключи мирен договор с Тертера.* Вазов. *Ако решех да се повърна, щях да бъда принуден да пресия в някое полско село. Реших, прочее, да следвам разходката си и да пренощувам в някое балканско селце.* Вазов. *Бойчовият живот висеше на косъм, ... трябваше, прочее, по-скоро да му се извести за опасността и да му се даде средство да се спаси.* Вазов. || Призив, възглас, повик. *Нека прочее и ние да последваме техния пример.* Влайков. **II.** Като *нареч.* Наистина, впрочем. *Няма, прочее, и не може да има място за какъвто и да било егоизъм. Има безкрайно широко поле само за благородното съревнование.* Г. Караславов *Ще ви чакам до 10 часа в сладкарницата. До приятно виждане прочее.* Вазов. *Той дигна чашата и изпи остатъка от виното, дръпна се назад и се поклони непохватно: — Прочее, лека нощ и приятно забавление.* Г. Караславов.

прочета̀. Вж. п р о ч и т а м.

про̀чие *неизм., прил.* Само в съчет. **и прочие** — при изброяване, изреждане; и други. *Седем години е имал съдба с някого. Прахосал всичко по адвокати и прочие.* Вазов. *На тоя комитет се отпуснаха безотчетно десет милиона лева за изучаване, командировки, заседания, пътни, дневни и прочие.* Елин Пелин.

прочѝствам, -аш, *несв.*: **прочѝстя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Чистя всичко напълно. *Вентилаторите прочистват въздуха. Прочиствам рана. Прочиствам канал.* **прочиствам се, прочистя се** *страд.* и *сред.*

прочѝстване, *мн.* -ия, *ср.* *Отгл. същ. от* прочиствам *и от* прочиствам се. *Прочистване на семена.*

прочѝстя. Вж. п р о ч и с т в а м *и* п р о ч и с т я м.

прочѝстям, -яш, *несв.*; **прочѝстя,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* Прочиствам. *Напред и все напред прочистя път Младен.* П. П. Славейков. **прочистям се, прочистя се** *страд.* и *сред.*

про̀чит, *мн.* няма, *м.* Прочитане, четене. *Той прекъсваше прочита си само за да забележи с молив някои места в книгата и пак се зачиташе.* Вазов. ▢ **Книги за прочит** — художествена литература.

прочѝтам, -аш, *несв.*; **прочета̀,** -ѐш, *мин. св.* прочѐтох, *прич. мин. действ.* прочѐл, *св.* **1.** Чета нещо до край; изчитам. *Драги синко Добре, плакала съм от радост, като прочетох писмото ти.* Вазов. *При училището имаше и читалище. Оттам той взимаше различни книжки и ги прочиташе.* Влайков. *Прочетох набързо ситните редове, но струваше ми се, че нищо не разбирам.* Г. Райчев. **2.** Произнасям, изнасям пред слушатели лекция, сказка, доклад и под. *Прочитам доклад. Прочитам лекция.* **3.** *Прен.* Успявам да разбера, да отгатна чувства, желания, мисли. *За първи път Мария прочете в погледа му вълнение, което изчезна бързо.* Дим. Димов. *Следния път ще я вземеш. Аз ще я нося — каза старецът, като прочете по лицето ми тъга.* Ем. Станев. **4.** Произнасям, изпявам молитва. *Старият дядо поп Йован излиза из лявата врата на олтара, прочита Отче наш и започва да раздава нафора.* Влайков. **5.** *Нар.* Преброявам, изброявам. *Делили са се два брата, | ... | делили ниви с синджири, | със прът ливади мерили, | ред по ред лозе прочели, | за нищо не се скарали.* Ц. Церковски. *Който прочете звездите и листата по дърветата, той и злото по света ще види колко е.* Ст. Загорчинов. **прочитам се, прочета се** *страд.*

прочѝтане, *мн.* -ия, *ср.* *Отгл. същ. от* прочитам *и от* прочитам се. *Прочитане на книга. Прочитане на присъда.*

про̀читен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* Само в съчет. **прочитни книги** — книги за четене, художествена литература.

прочу̀вам, -аш, *несв.*; **прочу̀я,** -у̀еш, *мин. св.* прочу̀х, *св.* **1.** Започвам да чувам, възстано-

вява се слухът ми; прослушвам. *Прочух с едното ухо.* 2. *Диал.* За бременна жена — усещам за пръв път движението на детето в утробата си.

прочу̀вам се, -аш се, *несв.*; **прочу̀я се,** -у̀еш се, *мин. св.* прочу̀х се, *св.*, *сред.* Ставам широко известен, разнася се славата ми. *Но прочу се най-много той с това, че никой не умееше да свири на кавал като него.* Йовков. *Оттогаз баща ми се прочу като пръв майстор в цялата околия.* Кр. Григоров. *Прочул се Ненчо войвода | във тая Мургаш планина | с триста душ млади юнаци.* Нар. пес.

прочу̀ване *ср. Отгл. същ. от* прочувам *от* прочувам се.

прочу̀вствен, -а, -о, *прил.* Проникнат от силни чувства. *Веднага в тъмнината се поде гъст, сладък и треперлив глас и заизвива тъжна прочувствена песен.* Елин Пелин. *Прочувствена реч. Прочувствено слово.*

прочу̀вствено. *Нареч. от* прочувствен. *Той беше веселяк по нрав, обичаше да си попийва, пееше прочувствено стари народни песни.* Я. Гуляшки.

прочу̀т, -а, -о, *прил.* Който има широка известност; славен, известен. *Прочутата Асеновска столица гърмеше от звука на клепалата на многобройните си черкви и на камбаната на храма св. Възнесение.* Вазов. *Майка му нищо не каза, но отиде и обади на брата си, прочутия и богат чорбаджи Димчо.* Йовков. *Баща ѝ е човек богат, прочут и с име.* Елин Пелин. *Имало едно време прочут шегобиец. Мало и голямо говорело за неговите хитрини.* Ран Босилек. *България е прочута с минералните си води.*

прочу̀я. Вж. прочувам.

прочу̀я се. Вж. прочувам се.

проша̀рвам, -аш, *несв.*; **проша̀ря,** -иш, *мин. св.* -их, *св.* 1. Правя нещо да стане тук-там шарено. *Есента прошари гората.* || За коса — правя да побелее тук-там. *Годините прошариха косата ми.* **прошарвам се, прошаря се** *страд.*

проша̀рвам се, -аш се, *несв.*; **проша̀ря се,** -иш се, *мин. св.* -их се, *св.*, *сред.* 1. Ставам шарен тук-там, нарядко. *Гората се прошарва.* || Побелявам тук-там. *Косата му бе рядка и над слепите очи бе взела да се прошарва.* Влайков. 2. За грозде — почвам да зрея. *Памидът се прошарва.*

проша̀рване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* прошарвам *и от* прошарвам се. *Прошарване на косата. Прошарване на гроздето.*

проша̀ря. Вж. прошарвам.

проша̀ря се. Вж. прошарвам се.

прошѐние, *мн.* -я, *ср.* (рус.). *Канц. Остар.* Писмена молба, просба. *Там между стотина заявления и прошения... той седи пред писалището с перо зад ухото.* М. Кремен. *Подавам прошение.*

прошенопѝсец, *мн.* -сци, *м.* Човек, който се занимава с писане на прошения.

прошѐпвам, -аш, *несв.*; **прошѐпна,** -еш *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* прошѐпнат, *св.* Изговарям, казвам нещо, като шепна. *Май че идат. — прошепна Тачката.* Йовков. *После повика един слуга и му прошепна нещо на ухото.* Ст. Загорчинов. **прошепвам се, прошепна се** *страд.*

прошѐпване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* прошепвам *и от* прошепвам се.

прошѐпна. Вж. прошепвам.

прошѐтам. Вж. прошетвам.

прошѐтвам, -аш, *несв.*; **прошѐтам,** -аш, *св. Диал.* Минавам, преминавам от някъде, обхождам. *Прошетах рано на утро, | догледах моме хубаво, | къде ми двори метеше.* Нар. пес. *Прошетало челебийче, Лазаре! | низ даляни, низ брегове.* Нар пес. **прошетвам се, прошетам се** *страд.*

прошѝвам, -аш, *несв.*; **прошѝя,** -ѝеш, *мин. св.* прошѝх, *прич. мин. страд.* прошѝт, *св.* Шия през нещо дебело. *Прошивам дюшек. Прошивам самар.* **прошивам се, прошия се** *страд.*

прошѝване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* прошивам *и от* прошивам се.

прошѝя. Вж. прошивам.

про̀шка *ж.* 1. Прощаване на вина, грешка. *Моля ви да ме простите. Сбърках одеве, искам прошка.* Йовков. *Той... молеше за прошка със сълзи.* Елин Пелин. *Голям грях извърших... прошка искам!* Дим. Талев. *Ако има грешка — има и прошка.* Погов. *Давам прошка.* 2. *Нар.* Прощаване на млада булка след сватба. *Девет сме годин женени, | не сме си, либе, ходили | у кумовете за прошка, | у стара майка на гости!* Нар. пес. 3. *Нар.* Прощаване на сирни заговезни.

прошнуро̀вам, -аш, *несв.* и *св. Канц.* Подшивам с канап, шнур разписки, канцеларски книги, бюлетини и пр., като ги подпечатвам. **прошнуровам се** *страд.*

прошнуро̀ване *ср. Отгл. същ. от* прошнуровам *и от* прошнуровам се.

прошнуро̀вка *ж. Канц.* Прошнуроване.

прошумоля̀. Вж. прошумолявам.

прошумоля̀вам, -аш, *несв*; **прошумоля̀,** -ѝш, *мин. св.* -я̀х, *прич. мин. действ.* прошумоля̀л, -а, -о, *мн.* прошумолѐли, *св.* 1. Шумоля малко, от време на време. *В малката кория беше тихо, само листата прошумоляваха.* К. Константинов. 2. Движа се, минавам, като шумоля. *Слънцето се бе скрило вече. Ветрец премина над пожънатите нивя, прошумоля из царевиците.* К. Константинов. *Излезе лек вечерник и дъбът зашумя над главите им. Един узрял жълъд се откъсна от върхарите, прошумоля между клоните и тупна на тора* И. Волен.

прошумоля̀ване *ср. Отгл. същ. от* прошумолявам.

прошумя̀. Вж. прошумявам.

прошумя̀вам, -аш, *несв.*; **прошумя̀,** -ѝш, *мин. св.* -я̀х, *прич. мин. действ.* прошумя̀л, -а, -о, *мн.* прошумѐли, *св.* 1. Издавам кратък шум или шумя от време на време. *Знамето се раздипля, развява се и едва чуто прошумява.* Йовков. *Някъде откъм полето застена вятър, влажен въздух нахлу в стаята, вестникът, който беше разтворила на масата, прошумя и падна на пода.* Я. Гуляшки. *Тънък ветрец лъхва в дола и старите буки и борове прошумяват изтихо, като въздишка.* К. Константинов. 2. Минавам с шум. *Малки вълни ритмично прошумяват наблизу и до самите нозе на войниците пяната се разстила върху пясъка.* Йовков. *Волжкият параход... бързо прошумя покрай нас и отмина на север срещу течението.* Я. Каралийчев. 3. *Прен.* За време, събитие — минавам, отминавам. *Две войни са прошумели тук една след друга и не са*

оставили наистина камък върху камък. К. Константинов. *Затворникът не видя кога прошумя пролетта и кога отмина лятото.* Я. Каралийчев.

прошумяване *ср. Отгл. същ. от* прошумявам.

прошушвам, -аш, *несв.*; **прошушна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* прошушнат, *св.* Изговарям, казвам нещо, като шушна. *Дърваринът дръпна Райко за ръкава и му прошушна нещо.* Ст. Загорчинов. *Изгубихме се! — прошушна тя безпокойно.* Вазов. **прошушвам се, прошушна се** *страд.*

прошушване *ср. Отгл. същ. от* прошушвам *и от* прошушвам се.

прошушна. Вж. прошушвам.

прошъпвам, -аш, *несв.*; **прошъпна,** -еш, *мин. св.* -ах, *прич. мин. страд.* прошъпнат, *св.* Казвам нещо тихо; прошепвам. *Върви, Момчиле, — прошъпна тя ниско, но твърдо.* Ст. Загорчинов. **прошъпвам се, прошъпна се** *страд.*

прошъпване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* прошъпвам *и от* прошъпвам се.

прошъпна. Вж. прошъпвам.

прощавам, -аш, *несв.*; **простя,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* **1.** Преставам да държа сметка за вината, грешката, простъпката на някого. *Той сам нямаше деца, радваше се на чуждите и прощаваше немирствата и пакостите им.* Елин Пелин. *Но ковачът не се сърдеше и тозчас прощаваше всичко.* Йовков. || Само *бъд. вр.* и *пов.* При учтива молба за извинение — извинявай, не се сърди. *Аз не съм длъжен да отговарям на всичките ви въпроси — каза той. — О, простете, ако ви отегчавам!* Дим. Димов. *Стайковица не я изпрати, като ѝ се извини: — Ще прощаваш, че няма да те изпратя до вратника. Точа баница на Стайко.* К. Петканов. *Тук е малко разхвърляно, но прощавайте.* Вазов. *Ох, лели, прощавай... не те познах!* Елин Пелин. **2.** Не искам вече да ми се плати дълг; опростявам. *Дето имаш да даваш, не ти прощават.* Йовков. *Сто лева глоба... Хайде тоя път ти прощаваме.* Йовков. **3.** С отрицание — наказвам, отмъщавам. *Богдане, да са ти златни ръцете! Тъй те искам, на турчин не прощавай!* К. Петканов. *Няма да им прости турчинът! Ще дойде силна потеря, ще бие, ще трепе, комитите ще търси.* Дим. Талев. **4** Само *пов.* на *несв.* — възглас при раздяла; сбогом! *Пак тогаз... майко, прощавай! / Ти, либе, не ме забравяй! / Дружина тръгва, отива, / пътят е труден, но славен.* Ботев. *Горчива скръб сърца ни трови. — / Прощавай, роден край!* Яворов. *Той подаде ръка на сина си. — Сбогом, синко. Прощавай.* Елин Пелин. **прощавам се, простя се** *страд.* и *взаим.* □ **Бог да прости!** (рел., нар.) — израз за почит към покойник. *Жените разнасят житото с писани божигробски лъжици и току викат: — На — па кажете бог да прости!* Елин Пелин. *Мама, бог да я прости, отиде по реда си.* Елин Пелин. **Да прощаваш** (нар.) — а) При споменаване нещо неприлично: с извинение. *Вий познавате ли... бай Данка, оня сакатия, изсипания, да прощавате.* Йовков. б) При несъгласие с нещо: извинявай! не е така. *Затова взимате на заем от съседите и го не връщате. — Да прощаваш, Доне, ама мисля, че сме го върнали.* Елин Пелин. За **бог да прости** (нар.) — а) За помен на умрял. *Раздават жито за бог да прости.* б) Даром. *Няма да ти работя за бог да прости.* **Не му прощавам** (разг.) — не оставам по-назад, не падам по-долу от някого.

прощавам се, -аш се, *несв.*: **простя се,** -йш се, *мин. св.* -йх се, *св.*, *сред.* и *взаим.* **1.** Вземам си сбогом с някого при раздяла. *Войниците почнаха да се прощават... Сбогом сега... Сбогом, Цвето.* Йовков. *Простихме се наред с всичките си другари и всеки потегли набързо накъдето му беше пътят.* З. Стоянов. **2.** Разделям се с нещо, отказвам се от нещо. *На 8 декември той се прощава с учителството и прескача отсам границата.* Яворов. *С търговията си той се прости завинаги, предаде на дядо Руси и таблата и вересиите си.* Йовков. *Тия вериги,... тия войници,... тая хилядна сган,... всичко им казваше да се простят с всяка надежда.* Величков. □ **Прощавам се с живота (със света)** — умирам, свършвам живота си.

прощаване *ср. Отгл. същ. от* прощавам *и от* прощавам се. *Е, до виждане в неделя? — каза му тя, като се ръкуваха за прощаване.* Вазов. *За тях няма милост, ни прощаване!* Хр. Ясенов. *И тъй — довечера си стойте в къщи! — каза той на прощаване.* Вежинов.

прощален, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Който е свързан с прощаване. *И обяви на всички в селото, че ще се преселва. Жена му... тръгна от къща на къща да кани близки и сродници на прощална софра.* К. Петканов. *Прощална вечеря. Прощално писмо. Прощални думи.*

прощъпалник, *мн.* -ци, *м. Нар.* **1.** Пита или баница, която се меси, когато се празнува прохождане на дете. *Меся прощъпалник.* **2.** Народен обичай — празнуване прохождане на детето, при което нарочно се меси пита или баница. *Всички роднини дойдоха на прощъпалника на детето.*

проява *ж.* **1.** За качество, явление — признак, белег, особеност, чрез които се проявява, показва нещо. *Той лежеше като камък или дънер, без никаква проява на живот.* Л. Стоянов. *Прояви на грип.* **2.** Действие, дела като израз на някакво качество, отношение, чувство и др. *Обичам да срещам проявата на тая духовна мощ у българина.* Вазов. *Редът, другарството, найпростата човещина — всичко се удави и заличи в свирепата и груба проява на инстинкта.* Йовков. *Проява на великодушие. Проява на съзнание. Проява на ревност.*

проявител, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* Химически препарат, който служи за проявяване на фотографически снимки.

проявление, *мн.* -я, *ср. Остар.* Проявяване, проява. *Те задържаха проявлението на страха си.* Вазов. *Както постъпва природата, така и животът — едно от нейните проявления.* П. П. Славейков.

проявя. Вж. проявявам[1] *и* проявявам[2].

проявя се. Вж. проявявам се.

проявявам[1], -аш, *несв.*; **проявя,** -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Давам външен израз на нещо; показвам, изразявам. *Мама проявява към тях много голямо внимание.* Влайков. *Тя бе пълна господарка в къщата и проявяваше по-голяма хитрост и досетливост от мъжа си.* К. Петканов.

Той прояви истински героизъм и помогна на отреда да се изтегли невредим. М. Марчевски. **проявявам се, проявя се** *страд.*

проявя̀вам², -аш, *несв.*; **проявя̀**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* Правя да се вижда снет образ на фотографическа лента, плака и под., като я обработвам с химикал. *Проявявам снимка. Проявявам негатив.* **проявявам се, проявя се** *страд.* и *сред.*

проявя̀вам се. -аш се, *несв.*; **проявя̀ се**, -йш се, *мин. св.* -йх се, *св.*, *сред.* 1. За свойства, качества и под. — показвам се, разкривам се, ставам явен. *Болестта се проявява различно. Аз имах халюцинации, неправилно зрение.* Л. Стоянов. *Но у едни хора веселото разположение се проявява в истинско добродушие.* Йовков. *Сдържаното по-рано недоволство почна открито да се проявява.* Влайков. *Енергията се проявява само чрез материята.* 2. Изтъквам се, изпъквам с делата и качествата си пред другите. *Из тяхната среда се проявяват забележителни таланти.* Г. Димитров. *Отделният бригадир не може да се откъсне от колектива, за да се проявява сам за себе си.* Г. Караславов.

проявя̀ване¹, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* проявявам¹ *и от* проявявам се. *Проявяване на качества. Проявяване на инициатива.*

проявя̀ване,² *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* проявявам² *и от* проявявам се. *Проявяване на снимки.*

проя̀дам, -аш, *несв.*; **проя̀м**, проядѐш, *мин. св.* проя̀дох, *прич. мин. действ.* проя̀л, *св.* Прояждам.

проя̀дане *ср. Отгл. същ. от* проядам *и от* проядам се.

проя̀ждам, -аш, *несв.*; **проя̀м**, проядѐш, *мин. св.* проя̀дох, *прич. мин. действ.* проя̀л, *св.* 1. Започвам да ям нещо за пръв път или след дълго прекъсване. *Проядох маслини, но все още не ги обичам. Детето прояде обща храна.* 2. Разявам, разрушавам нещо, правя дупки чрез разяждане, гризане, триене на много места. *Мишките прояли чувала. Червеи са прояли дървото. Желязото прояжда въжето.* **прояждам се, проям се** *страд.* и *сред.*

проя̀ждане *ср. Отгл. същ. от* прояждам *и от* прояждам се.

проя̀м. Вж. п р о я д а м и п р о я ж д а м.

прояснѐние, *мн.* -я, *ср.* 1. Проясняване, ставане ясен, безоблачен. *Изгубихме и последната надежда, че непостоянството на тукашното небе може да ни изненада на върха с внезапно прояснение.* Вазов. 2. *Прен.* Настъпване яснота в съзнанието; разведряване. *Когато станеше нетърпимо задушно, огнярят отваряше крана и морската вода обливаше сгорещените тела. Минута свежест и прояснение в пламналия мозък, а после умората още по-силно натежаваше в измъчените тела.* Д. Добревски.

проясня̀. Вж. п р о я с н я в а м.

проясня̀вам, -аш, *несв.*; **проясня̀**, -йш, *мин. св.* -йх, *св.* 1 Правя да стане ясен, безоблачен, светъл. *Гръм тряска, — небеса сега ще проясни / днес бурята, що се с години вече кани!* П. П. Славейков. *Дядо Недко изведнъж трепна, някакво вдъхновение проясни лицето му.* Йовков. 2. За мисли, чувства, настроение — разведрявам, освежавам. *Свежият нощен въздух бе проясни мисълта й.* Дим. Димов. *А черковните книги и библията ... бяха прояснили душата му със света мъдрост.* Елин Пелин. 3 Ставам светъл, спокоен, ведър; проясняваам се. *Лицата на всички проясняват, очите блещят.* Йовков. *Лицето му прояснява и добива пак предишното си весело и безгрижно изражение.* Йовков. **проясня̀вам се, проясня се** *страд.* и *сред.*

проясня̀ване *ср. Отгл. същ. от* проясня̀вам *и от* проясня̀вам се.

пру̀жа, -иш, *мин. св.* пру̀жих, *несв. Диал.* Обтягам, изпъвам. *Конете вдигнали глави, пружили уши, вслушвали се в пролетните шумове и не разбирали какво става с господарите им.* Орлин Василев. **пружа се** *възвр.*, *страд.* и *сред.*

пружѝна *ж.* 1. Приспособение, обикн. от еластична спирално навита стоманена пръчка или лента, която служи за поддържане тежести, за съпротивение на налягане и др *Дядо Мирьо изчисти грижливо двуцевката: смаза отвътре пружините и иглите, лъсна приклада с лено масло.* Ем. Станев. ‖ Навита еластична стоманена лента която служи като двигател на механизъм. *Тя навива пружината на един портативен грамофон.* Св. Минков. 2. Приспособление за креват, кушетка и пр., направено от преплетен еластичен тел. *Разглоби креватите и дай таблата! Дай и пружините и дъските.* Дим. Ангелов. 3. *Прен.* Движеща сила в някакво дело. *Те държат в ръцете си пружината на нашата национална промишленост.* Г. Димитров.

пружѝнен, -а, -о, *прил.* Който е снабден с пружини, който е направен с пружини. *Отзад в каруцата, на хубава пружинена седалка, седяха две жени.* Йовков. *Пружинен креват.*

пружинѝрам. -аш, *несв.* и *св.* Свивам се или се разпускам съответно при увеличаване или намаляване на натиск. *Обувката я гледаш стегната, прибрана, ще речеш — малка, а вътре кракът свободен, пружинира.* Йовков. *Стоманена пръчка пружинира.*

пружинѝране *ср. Отгл. същ. от* пружинирам.

прусѐк, *мн.* -ци, *м.* 1. Немец, който е по произход от областта Прусия. 2. *Прен. Неодобр.* Германец като тип на груба сила и военщина. *От цялата му личност лъхаше романтиката на минали феодални времена, бездушната коравина на прусак.* Дим. Димов.

пруса̀шки, -а, -о. *Прил. от* прусак (в 2 знач.). *Полицаите се държаха към него с прусашка надменност и грубост.* А. Каралийчев.

пру̀ски, -а, -о. *Прил. от* Прусия — област в Германия.

пруст. пру̀стът, пру̀ста, *мн.* пру̀стове, пру̀ста (сл. ч.), *м. Нар.* 1. Отворена отпред или отстрани част от къща, през която се влиза в стаи. *Надлъж пред стаите имаше пруст, висок само на две-три стъпала над земята, обграден с дъсчени перила.* Йовков. *Излязоха на дървения пруст, който се надвесваше над вътрешния двор.* Ст. Загорчинов. 2. Междинна стая, гдето се пазят сандъците, завивките и пр. *Но главното дядово Либеново богатство се намира в пруста.* Каравелов. 3. *Рядко.* Коридор. *Пощенската станция се помещаваше в отвъдното крило ... Между двете крила имаше дълъг пруст на едно-две стъпала над земята.* Йовков.

прухтѐне, *мн.* ия, *ср. Отгл. същ. от* прухтя. *Изравни се с коня, наведе глава и заслуша с радост честото му прухтене.* К. Петканов.

прухтя̀, -йш, *мин. св.* -ях, *прич. мин. действ.* прухтя̀л, -а, -о, *мн.* прухтѐли, *несв Диал.* Пръхтя. *Охранени и лежали дълги дни в оборите, конете нервно тупаха и прухтяха.* К. Петканов. *Веднага отиде при медника с водата и с пълни шепи започна да плиска лицето си, като непрекъснато прухтеше, за да прикрие мъката си.* К. Петканов.

пръв. Вж. п ъ р в и.

пръдня̀ *ж.* Газ, който се изпуска при пърдене. *Пръдня боя не става.* Погов.

пръждома *ж. Диал. Неодобр.* **1.** Обикн. в съчет. **отивам в пръждомата** — отивам по дяволите, махвам се. *Нали всички ще ходим? — извърна се смутена Тошка. — Всички! Къде в пръждомата ще ходим всички?* Г. Караславов. **2.** Като *нареч.* — по дяволите, далеч от нас, кой знае къде. *Ама пръждома му парите, като няма мир и спокойствие!* Д. Немиров. *Пръждома му главата, през море му краката.* Погов.

пръждо̀сам. Вж. п р ъ ж д о с в а м.

пръждо̀сам се. Вж. п р ъ ж д о с в а м с е.

пръждо̀свам, -аш, *несв.*; **пръждо̀сам,** -аш, *св. Разг. Пренебр.* Отпращам някого да се махне, да върви по дяволите; натирвам. *Същата нощ синът на Гущера изкара стадото и го пръждоса в планинските пущиняци.* А. Каралийчев. *Да си го пръждосал тоя изедник, та очите ти да не го виждат.* Кр. Григоров.

пръждо̀свам се, -аш се, *несв.*; **пръждо̀сам се,** -аш се. *св., сред. Разг.* Махвам се, отивам по дяволите. *Куче, пръждосай се от очите ми! Чилията се отдръпна назад плахо.* К. Петканов. *Хайде, остави ме да спя. — Ще те оставя. В гробищата ще се пръждосам.* Г. Караславов.

пръждо̀сване *ср. Отгл. същ. от* пръждосвам *и от* пръждосвам се.

пръжка *ж.* Късче изпържена сланина.

пръ̀квам, -аш, *несв.*; **пръкна,** -еш, *мин. св.* пръкнах, *св. Диал.* Пръквам се. *Свиленка забеляза, че около пречистеното жито се трупат председателят и още двама-трима от управителния съвет на стопанството. Отнякъде бе пръкнал и нейният Тренчо.* Кр. Григоров.

пръ̀квам се, -аш се, *несв.*; **пръкна се,** -еш се, *мин. св.* пръкнах се, *св., сред. Нар.* Явявам се, появявам се на свят, раждам се. *Но и Стойко беше прост и див и той не знаеше една бурмичка да завинти. „Бре, пък как се пръкна такова говедо!" ядоса се Юрталана.* Г. Караславов. *Хилядарка ли? Аз откак съм се пръкнал не съм виждал хиляда лева в ръцете си.* А. Каралийчев.

пръ̀кване *ср. Отгл. същ. от* пръквам *и от* пръквам се.

пръ̀кна. Вж. п р ъ к в а м.

пръ̀кна се. Вж. п р ъ к в а м с е.

пръ̀пвам, -аш, *несв.*; **пръпна,** -еш, *мин. св.* пръпнах, *св. Рядко.* Впускам се, втурвам се. *Пръпва орляк птички плахи | и пръсва се в небе на свобода.* К. Христов. *Сърцето ѝ силно и бързо биеше, и ней ѝ се струваше, че то ще изскочи из нагръдките ѝ и ще пръпне из нивата като яребичка.* Елин Пелин.

пръ̀пване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* пръпвам.

пръ̀пкам, -аш, *несв. Рядко.* Подскачам, движа се, трепкам. *Рой врабци там пръпкат, чуруликат, | съща врява дигали и вчера.* П. П. Славейков. *От всяка страна пръпкат хиляди скакалци, като че играят на прескачаница.* П. Ю. Тодоров.

пръ̀пкане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* пръпкам.

пръ̀пна. Вж. п р ъ п в а м.

пръ̀свам, -аш, *несв.*; **пръсна,** -еш, *мин. св.* пръснах, *прич. мин. страд.* пръснат, *св.* **1.** Пръскам веднаж или няколко пъти по веднаж или пръскам от време на време. *Една му с билки раната върже, | друга го пръсне с вода студена.* Ботев. *Пияна съм! — рече възторжено Цвета, ... вдигна ръка и със замах пръсна цветята, които държеше.* Елин Пелин. *Едната светлина е вечна | ... | Във мрачен гроб хвърлете нея — | тя повеч блясък ще да пръсне.* Вазов. *Лъчи обилни в мрачна нощ пръсни.* Дебелянов. *Когато дойдохме на Т. Пазарджик, пръснаха слухове, че към Беловския балкан се явили някакви си комити, които изгорили станцията.* З. Стоянов. *Ей сега отивам, како, ами рекох да събера картините, че Ваньо ги беше пръснал, — каза слугинята оправдателно.* Влайков. *Снагата ѝ избиваше навън, сякаш щеше да пръсне дрехите ѝ.* Йовков. *Хусарите се втурнаха напред. | Един от тях се взря в лика му блед; и пръсна черепа му със приклад.* Смирненски. *Ах, скоро ли ще съмне — | зора да пръсне нощ?* Вазов. *Каква помощ? Кой те прати? — Офицерите. Всички. Пръснаха ни, избиха войниците.* Йовков. *Мислиш, че ще пръснат пари ли? Отде ще ги вземат? Раздрънкват там по някой гологан в джоба си.* Йовков. **2.** Небрежно слагам, различни предмети на различни места; разхвърлям. *Пръснал си дрехите по цялата стая. Пръснал си книгите и играчките навсякъде.* **пръсвам се, пръсна се** *страд.*

пръ̀свам се. -аш се, *несв.*; **пръсна се,** -еш се *мин. св.* пръснах се, *св., сред.* **1.** Пръскам се веднаж или няколко пъти по веднаж. *Една голяма вълна с бяла грива ревешком връхлетя лодката, пътници и гребци, па се пръсна, като остави едно езеро в краката им.* Вазов. *Един къс от канара се откърти под краката ми ... и се пръсна в каменните блокове в подножието на урвата.* Вазов. *Ядох, ядох, тъпках ... и до сега се чудя как не ми се пръсна стомахът.* Ал. Константинов. *Иглика се повайка малко, после събра цветята, които бяха се пръснали по тревата, седна и мълчаливо почна да доплита венеца си.* Елин Пелин. *Домъчня ми за вас, бе хора! Пръснахме се като пилци — кой накъде види!* Орлин Василев. *Мъжественият мотив на тая песен, като невидима вълна порасте, изпълни залата, заля двора и се пръсна в нощта.* Вазов. *Мълвата за това събитие бързо се пръсна из целия град.* Влайков. *Искам някому да излея сърцето си, че ще се пръсне от радост.* Вазов. *Мен и без това ме е яд, та ще се пръсна от мъка.* Влайков. *Колко са лоши хората — ще се пръснат от завист!* К. Петканов. **2.** Простирам се нашироко. *Не е, брате, село пусто, като село — | пръснало се в планината, та се не видело. | Накацали къщурките от чука на чука.* Елин Пелин. *Това беше самата царска сватба. Тя се бе пръснала на цял хвърлей място.* Ст. Загорчинов. **3.** За не-

що надуто — спуквам се. *Щеше да ми се пръсне коремът от ядене. Балонът се пръсна.* □ **Ще се пръсна** — при силна горещина или от преяждане: става ми лошо, умирам, не мога повече да понасям. *Белчо, много ми е горещо, ще се пръсна!* К. Петканов.

пръсване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* пръсвам *и от* пръсвам се. *Пръсване на бомба.* □ **До пръсване** — крайно силно. *Сърцето му биеше лудо, до пръсване.* Ем. Коралов.

пръска, обикн. *мн.* пръски, *ж.* Капка или тънка струйка, отхвръкнала настрана. *Една подвижна белизнява пара, образувана от пръските на водопада, обхваща голямо пространство във въздуха, оросява с мокротата си посетителя и го прогонва по-назад.* Вазов. *В дола клокочеше денем и нощем бърза и бистра река, скачаше шумно от камък на камък и обливаше със студени пръски високите папрати.* А. Гуляшки. *Конете прецапаха на едно място реката и хладните водни пръски освежиха конниците.* Ст. Загорчинов.

пръскàлка *ж.* Уред за пръскане с течност.

пръскàло, *мн.* -а, *ср.* Пръскалка.

пръскам, -аш, *несв.* **1.** Намокрям тук-там с капки вода или с друга течност; ръся. *Дъждът ръмеше насреща им, пръскаше лицата им със студените си пресни капки и ги зачервяваше.* Елин Пелин. *От вълнение и безпокойство на два пъти през деня му става зле и трябваше да го пръскат със студена вода, за да го свестяват* Йовков. *Пръскам лозята. Пръскам градината.* ‖ Ръся с някакъв прах. *Пръскам с ДДТ.* **2.** Изпускам капки, пръски или тънка струя, която пада на капки. *Тогава лудият доби още по-зверски поглед, па извика, като пръскаше плюнки от ярост.* Вазов. *Красиви фонтани пръскат вода нависоко. Тръбата е спукана и пръска.* **3.** За дъжд — валя слабо. *Влажно, мокро; ситен дъжд пръска.* Вазов. *Като излезе Вардарски отново на улицата, в тъмнината пръскаше студен дъжд.* Дим. Талев. **4.** За зърнести или дребни предмети — хвърлям на различни места. *Спира биволите сред браздата, взема крината, прегръща я и пръска зърно из лехата, засява я.* К. Петканов. **5.** Разпространявам, хвърлям позиви, бюлетини и под. *Тогава Юрдан беше млад и буен. Купуваше револвери и куршуми, влачеше вестници и брошурки, скиташе нощем по събрания, пръскаше позиви и бюлетинки* Г. Караславов. *Печатат позиви — помисли си момчето. — Утре ще ги пръскаме из града и по фабриките.* М. Марчевски. 6. *Прен.* Правя да се разнася, разпространява надалеч. *Животворно слънце пръскаше широки и топли вълни върху ободрената земя.* Елин Пелин. *Тънък ветрец подухва и пръска приятна хладинка.* Влайков. *Пак пролет с дивни прелести светлее, | пак пръскат аромат поля, гори.* Величков. **6.** *Прен.* Разпространявам слух, мълва, клюки. *Но из града се носи мълва, царице, че Войсил не е умрял от своя смърт... — Пръскат тая мълва да насъскат повече народа против мене!* Вазов. *Пръскам слух.* **7.** *Прен.* Харча неразумно; пропилявам. *Дай му само да яде и да пие, дай му да пръска пари.* Йовков. *Той ви прави скъпи тоалети... Той пръска луди пари, защото не са негови.* Йовков. **8.** Разпъждам, разсейвам. *Вееш, ветре буйни, | пръскаш ти мъглите.* П. Р. Славейков. **пръскам** се *възвр.* и *страд.*

пръскам се, -аш се, *несв., сред.* **1.** Разделям се на части, раздробявам се на ситно, ставам на късчета, капки и пр. *От другата страна... водата излизаше разпенена,... пръскаше се на хиляди капчици.* Йовков. *Морето се вълнуваше, бучеше. Грамадни вълни се биеха в брега и се пръскаха на прах.* Елин Пелин. *Когато някоя главня се пръскаше с остро съскане и пламъкът лумваше нагоре, сенките на хората порастваха несъразмерно големи и уродливи.* Ст. Загорчинов. **2.** Избухвам, експлодирам, пуквам се. *Те ускориха крачките си, въпреки пищенето на куршумите и виенето на мините, които се пръскаха около тях.* Ив. Мартинов. *Над нас свирят гранатите с отмерено постоянство, с остър, противен звук и се пръскат нейде в скалите отдясно.* Л. Стоянов. **3.** Разсипвам се, разпилявам се. *Хваща въжето и... той изопва краищата му, че го скъсва и ръкойките се пръскат.* К. Петканов. *Косата ѝ се пръскаше върху гърдите мокра, мека и лъщеше като ковано злато.* Елин Пелин. **4.** Изчезвам, вдигам се, разпилявам се. *На доволно далеко разстояние се издигаха на две места големи черни стълпове дим, които се точеха вертикално до известна висота, па се пръскаха по всички страни на облачета.* Вазов. *Леката жълтеникава мъгла ту се сгъстяваше, ту се пръскаше като дим и от нея се показваха дърветата като призраци.* Ем. Станев. **5** Разсейвам се. *Вниманието на читателя се пръска на различни страни.* **6.** За множество — разделям се и отивам в различни посоки, на различни места; разотивам се. *Лека нощ, лека нощ, отвръщат ергените, като се пръскат едни на една, други на друга страна.* Влайков. *Пианото престава да свири, танцуващите се пръскат.* Ст. Костов. **7.** Разнасям се нашироко. *Над високите и тъмни гори на изток се пръскаха силни слънчеви зари.* Елин Пелин. **8.** За слух, мълва — разнасям се, разпространявам се. *За Елкината болест се пръскаха различни слухове.* Елин Пелин. *Шест месеца, Вело! Какви страхове за него, какви лоши слухове се пръскаха.* Вазов. **9.** С предлога *от* и съществително, което означава силно душевно преживяване като яд, мъка, смях и под., означава, че действието, изразено в съществителното, се извършва в най-висока степен, напр. п р ъ с к а м с е о т я д — ядосвам се много; п р ъ с к а м с е о т с м я х — смея се до прилошаване; п р ъ с к а м с е о т м ъ к а — много ми е мъчно. □ **Пръска ми се главата** — много силно ме боли глава. **Пръскам се във верига** (воен.) — разгъвам строя и образувам верига.

пръскане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* пръскам *и от* пръскам се. *Гранатата го не закачила, но от силата на пръскането ѝ беше паднал от коня си.* Вазов. *Пръскане на лозята. Пръскане на мъглата.*

пръскàч *м.* Мъж, който пръска лозе, овощна градина и пр.

пръскàчка[1] *ж.* Машина за пръскане на течност. *Общинската пръскачка поливаше тържествено главната улица.* Дим. Димов. *Пръскачка за лозя. Пръскачка за боя.*

пръскàчка[2] *ж.* Жена пръскач.

пръсна. Вж. п р ъ с в а м.

пръсна се. Вж. п р ъ с в а м с е.

пръснат, -а, -о. **1.** *Прич. мин. страд. от* пръсна. **2.** Като *прил.* — а) Който не е събран на едно място, разсеян на различни места, тук-

там. *От чардака той видя пръснатите по мегдана купчини селяни.* Йовков. *Всяко лято през ваканцията той се връщаше на село — едно пръснато на махали селце в северозападния ъгъл на България.* А. Гуляшки. *Звънци на пръснати стада / покоя кротко разлюляват.* Сл. Красински. б) Разсипан. *Жените прибраха чистото жито, сметоха пръснатото зърно.* К. Петканов. в) Който не е съсредоточен; небрежен, разсеян. *Пръснат човек.*

пръснато *нареч.* Разсеяно на различни места. *Но те* (самолетите) *минаха пръснато на юг и не закачиха града.* К. Константинов.

пръст, пръстът, пръста, *мн.* пръсти, пръста (сл. ч.), *м.* **1.** Подвижен завършек на ръка или крак. *Стоян тури пръст в устата си и изсвири.* Йовков. *Като зърна той, че иде / неговото мило либе, / из юнаци той изскочи / и към нея с пръст посочи.* Ботев. *Тънките пръсти на дългите му ръце неспокойно стискаха късото моливче.* А. Каралийчев. *По помръзналата кора на снега се редяха следи от меки, прилични малко на котешки стъпки, но с разперени пръсти и с тънки дълбоки дупки от остри нокти.* Елин Пелин. *Приближи до ниската селска къща, застана под прозореца на Росинкината стаичка, подигна се на пръсти и почука на стъклото тихо, но настойчиво.* Дим. Ангелов. *Дребни си сълзи ронеше, / руса си коса късаше, / тънки си пръсти кършеше.* Нар. пес. *Уловила се царската дъщеря за работа, че я заболял пръстът.* Погов. *Пет пръста има човек — който да му отрежеш, все боли.* Погов. *Пет пръста богу надделяват.* Погов. **2.** Мярка, равна на дебелината на един пръст. *Два големи бели котли бяха пълни с прясно биволско мляко и три — с подквасено, на което се жълтееше един пръст дебел каймак.* Цани Гинчев. *А само от виното бе отпил два пръста и хляба бе разчупил.* Ст. Загорчинов. □ **Без да си мръдна (помръдна) пръста** – без да направя каквото и да било, без усилие. *Всичките пари от нея той тури в джоба си, без да си бе мръднал даже и пръста.* Сп. Септември, 1954 г. **Броят се на пръсти** (разг.) — много малко са. **Гледам (на нещо) през пръсти** (разг.) — отнасям се небрежно към някоя работа. *Ще занемари кметството, ще гледа през пръсти на селските работи.* Влайков. **Зная (познавам) на пръсти (нещо)** (разг.) — зная (познавам) много добре, напълно (нещо). *Съдебен следовател е бил, знае законите на пръсти.* Ал. Константинов. **Изсмуквам из пръстите си нещо** (неодобр.) — измислям си нещо без основание. **Имам (нямам) пръст в някоя работа** — замесен съм (не съм) в нещо, (не) участвувам в нещо. **Карам през пръсти** (разг.) — върша нещо небрежно. *Той гледа по-лесно да изкара службата... Затова сигурно не заляга за дисциплината..., кара през пръсти.* Вежинов. **Навивам нещо на пръст** (разг.) — мисля, повтарям упорито, втълпявам си нещо, от което никой не може да ме разубеди. — **Не съм го бутнал (докоснал, закачил) с пръст** (разг.) — Не съм го ударил никога. *Божана, горката, много ме ядосваше... Ама аз пак я обичах, и с пръст не съм я докачил ... Кой бие жена си — бие ангела си.* Елин Пелин. **Няма да си мръдна и пръста** (разг.) — няма да направя абсолютно нищо. *Пръста си няма да мръдна, за да те спасявам. Не си малък!* А. Гуляшки. **Оставам с пръст в устата** (разг.) — оставам измамен в очакванията си. **Турям (слагам, поставям) пръст в раната** — засягам най-болното място, най-големия недъг или мъка на някого. *Той разглеждаше откровено всички недъзи, поставяше пръст в раната, сочеше злото направо, без заобикалки!* Л. Стоянов. **Пръст божи** (рел.) — намеса на бог. *Не беше ли туй пръст божи! Божа поличба!* Г. Райчев. *Пръстът божий му указа пътя към Търново и същият този пръст показваше сега към Царевец.* Ст. Загорчинов. **Пръстите да си оближеш** (разг.) — за нещо много вкусно. *А наготвила бабата!... Чорба и половина — пръстите да си оближеш.* Ц. Церковски. **Сочат ме с пръст** — ползувам се с добро или лошо име. *Сега всеки ще я сочи с пръст, и не за добро.* Ц. Церковски. *По-рано Тъкачев много често мислеше как ще започне своята обществена дейност ... Той ще влезе в парламента с име и слава и всички ще го сочат с пръст.* Г. Караславов.

пръст, пръстта, *мн.* няма, *ж.* Разровена, изкопана земя. *Той хвърляше семето, зърната блясваха във въздуха като златна струя, след туй падаха и се губеха между буците на пръстта.* Йовков. *Снегът се е стопил, пръстта в нивите просветва мокра и черна.* Н. Фурнаджиев. *А тракторът бразди — лехи отмята, / пръстта се сипе—зърнеста и здрава.* И. Бурин. *В помещението беше тъмно и влажно, миришеше на мухъл и пръст.* Дим. Ангелов. *Калуда, циганката, продаваше дребни неща: ... бяла и червена пръст, хума, сухи дренки, вретена.* Йовков. *Днес човек, утре черна пръст.* Погов. *Когато волът рови, пръстта пада на гърба му.* Погов. □ **Лека му пръст** — пожелание при споменаване на умрял. *Умрелите — лека им пръст, с живите— живей.* Елин Пелин.

пръстен *м.* **1.** Металическа халка, която се носи на пръстите на ръката за украшение или като някакъв символ. *Върху ръката му блестеше златен пръстен с голям диамант.* Дим. Димов. *Ръцете му бяха като подпухнали и на късите му пръсти лъщяха много пръстени.* Йовков. *Едър златен пръстен с кръгъл печат блесна на средния му пръст.* Ст. Загорчинов. *Макар и годежът им още да не беше станал, но те бяха си разменили пръстени.* Елин Пелин. *След тая молитва той размени пръстените на младоженците.* Вазов. *Годежен пръстен. Венчален пръстен. Брилянтен пръстен. Скъпоценен пръстен.* **2.** *Прен.* Обръч, кръг, ивица около нещо. *Гледа една сива патица, ... също като яребица поръсена с тъмночервени капки по гърдите, с тънък бял пръстен около шията.* Йовков. *Двамата кладенчари се наместиха върху похлупака на кладенчовия пръстен.* А. Каралийчев. *От блокадния пръстен край поляната се отделиха още няколко полицаи и също тръгнаха към кошлата от различни страни.* Дим. Ангелов. *И той даде знак на другарите си партизани да се съберат около него. Образува се пръстен от хора.* Ем. Коралов.

пръстен, -а, -о. *прил.* **1.** Който е направен от пръст, от глина. *Стаичката беше с голи стени и пръстен под.* Дим. Ангелов. *Клякаше пред старото почерняло буренце и си наточваше вино в зеленикавата пръстена паничка.* Г. Караславов. *В стаичката насреща, пред иконата на света Богородица, гореше пръстено кандило.* А. Каралийчев. *Пръстено гърне. Пръстен гювеч. Пръстена стомна.* **2.** Който е с цвят на пръст, на земя. *Показа се едно лице сухо, пръстено и жълто.* Йовков. *Лицето му е пръстено, очите — живи, угаснали.* Л. Стоянов.

пръстеновѝден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* Който има форма на пръстен. *Пръстеновидно слънчево затъмнение.*

пръ̀стче, *мн.* -та, *ср. Умал. от* пръст. *Но детето пак се спря в нерешителност, сякаш засрами се, тури пръстче в уста.* Вазов. *Тя го пое с тънките си, нежни, розови пръстчета.* Г. Караславов.

прът, прътът, пръта, *мн.* прътове *и* пръти, пръта (сл. ч.), *м.* 1 Отсечено и окастрено право, дълго и тънко стъбло или клон от дърво; върлина. *Ганчо не се стърпя, взе един прът, откърши му върха, окастри го с ръце и, като отиде при пещта, разрови я добре.* Цани Гинчев. *Партизаните ... взеха брадви и ножове и плъзнаха из гората да секат прътове за построяване на колиби.* К. Ламбрев. *По средата на площада ... се развяваха на воля двете червени знамена, заковани на дълги пръти.* Дим. Ангелов. *Плетът беше изплетен от здрави делиормански пръти.* Йовков. *На зла круша — зъл прът.* Погов. *Който има прът, той яде орехи.* Погов. 2. Дълъг, тънък и объл къс от метал. *Високо стърчаха кръстосани железните пръти, а пред тях — огромното колело с перките.* Л. Стоянов. *Тя* (портата) *се затваря отвътре с дебел железен прът, мушнат в чугунени халки.* А. Гуляшки.

пръ̀хам, -аш, *несв.* Пръхтя. *Вятърът ... развяваше гривата на конете, които пръхаха от вън с дигнати уши.* Вазов. *Свирка свири, глас трепти, | конче пръха и хрипти.* Ц. Церковски.

пръ̀хане *ср. Отгл. същ. от* пръхам. *Конете с пръхане и с разширени ноздри минаха през големия вход на гробищата.* Вазов.

пръ̀хвам[1], -аш, *несв.*; **пръхна,** -еш, *мин. св.* пръхнàх, *св. Диал.* 1. Избухвам във висок и неудържим смях; прихвам. *Пръхнаха да се смеят всички.* Йовков. *Рале чакаше да го закачат, а вместо закачка ... всички пръхнаха да се смеят.* П. Ю. Тодоров. 2. Кихвам, пръхтя. *Овцете стояха кои прави, кои легнали и си преживяха ... Туктаме някоя ще пръхне, ще кихне.* Йовков. *И пръхна той веднаж, и дваж, и триж — | в носа му пясъчно бе влязло зрънце.* Ем. п. Димитров. *Манчовица сложи в устата си залък, хапна от една непечена чушка, ала така ѝ залютя, че веднага пръхна, закашля се, едва не се задави.* Кр. Григоров.

пръ̀хвам[2], -аш, *несв.*; **пръхна,** -еш, *мин. св.* пръхнàх, *св.* 1. Изведнаж хвръквам, подхвръквам, подскачам. *Скоро* (птиците) *раздвижиха клонете на дървесата, спущаха се към реката, пръхваха с криле.* А. Страшимиров. *Юрдан пръхна от радост като го видя.* Г. Караславов. *Сърцето му пръхва като птичка в гърдите.* 2. *Диал.* Изведнаж се впускам да бягам; хуквам. *Изненаданите турци пръхват на две страни като пилци.* Яворов. *Тоньо отстъпи зад прага, готов да пръхне при най-слабото помръдване на майка си ... И чак когато зае най-удобната позиция за бягство, той показа монетата.* Г. Караславов.

пръ̀хване *ср. Отгл. същ. от* пръхвам[1] *и* пръхвам[2].

пръ̀хкав, -а, -о, *прил.* Който лесно се рони или троши; пухкав, ронлив. *Из топлата пръхкава пръст са никнали лалета.* Г. Райчев. *Пръхкавият сняг леко пукаше под ботушите.* Ем. Станев.

пръ̀хкам, -аш, *несв.* Пръхтя леко. *Възседнал на Звезделин, Еньо пак отиваше към чифлика. ... Звезделин вървеше кротко и добре разположен. Той кършеше лъскава шия, пръхкаше и крепеше господаря си съзнателно и гордо.* Елин Пелин.

пръ̀хна[1]. Вж. пръхвам[1] *и* пръхвам[2].

пръ̀хна[2], -еш, *мин. св.* -ах, *несв.* Само 3 *л.* Ставам пръхкав, изсъхвам, напуквам се. *Погледна нивата, която пръхнеше, погледна гората, която мълчеше, ... погледна слънцето, което бързаше, и видя, че е самичък в тоя валог.* Елин Пелин. *Влажната земя пръхне под топлия есенен вятър.*

пръхтѐне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* пръхтя. *Тропотът приближи и той чу скърцането на седлото и пръхтенето на коня.* Ем. Станев.

пръхтя̀, -йш, *мин. св.* -я̀х, *прич. мин. действ.* пръхтя̀л, -а, -о, *мн.* пръхтѐли, *св.* Обикн. за кон или добитък — силно и шумно изкарвам през носа си вдишания въздух; сумтя. *Той бодро седеше на кончето си, а то вървеше живо, пръхтеше самодоволно с ноздри и игриво се перчеше.* Елин Пелин. *Славяните развеждаха своите коне, които пръхтяха и ровеха пръстта.* Ст. Загорчинов. *Подрънкват весело звънци | и сухо листе пада. | Пръхтят, тресат глави овци — | пасе в лъката стадо.* Т Харманджиев. *Като зъзнеше и пръхтеше, той лисна няколко последни шепи вода и посегна към пешкира.* Вежинов.

пръч, пръчът, пръча, *мн.* пръчове, пръча (сл. ч.), *м.* 1. Мъжка коза; козел. *Звънците се чуваха наблизу и не беше мъчно да се разбере, че тоя пръч се е отлъчил от Мариновото стадо.* Йовков. *Мирише на пръч.* 2. *Прен. Разг. Пренебр.* Стар и противен, неприятен мъж, обикн. с остра брада. *Ти се ожени за чорбаджи Костадиновия пръч, — отвърна тя, като се изкачи по стълбите.* Д. Немиров. *По-харно е той да се ожени за нея, отколкото някой богат и надут пръч.* Г. Караславов.

пръ̀чка *ж.* 1. Отрязано, тънко и издялано клонче от дърво или храст. *Качили се бяхме няколко деца на една върба да си отрежем пръчки.* Влайков. *При чешмата той спря и отсече една пръчка от върбата.* Елин Пелин. *Умерените селяни лениво и грубо се караха помежду си и от немай-какво шибаха своите добичета с жилави пръчки.* Ст. Загорчинов. *Върбова пръчка. Дрянова пръчка. Тръстикова пръчка.* 2. Тънко и късо парче от метал. *Спря се да послуша и надникна през железните пръчки на прозорчето.* Елин Пелин *Прозорците бяха разтрошени, оковани с ръждиви железни пръчки.* Г. Караславов. *Най-напред вървяха музикантите. Едни от тях носеха дълги с металически блясък на злато пръчки, които удряха една о друга.* Елин Пелин. □ **(Като) с магическа пръчка** (разг.) — по необясним, неочакван, много бърз и лесен начин; изведнаж. *Матей Матов се усмихна горчиво при мисълта, че тоя човек успяваше във всичко като с магическа пръчка.* Л. Стоянов. **Лозова пръчка** — а) Разсад за лозе. *Побий пръчка, пий вино.* (ирон.). *Ще се проведе дълбока оран за засяване на лозови пръчки и разни плодни дървета.* б) Лозово стъбло, приготвено за посаждане. *Но радостта им нямаше край, когато лозовите пръчки на Голо бърдо родиха жълт дамят.* А. Каралийчев. *Той запали огън пред колибата, натрупа сухи лозови пръчки.* Цани Гинчев. **Пръчката ще**

играе (разг.) — ще има бой. *Когато бай Петко чу какво се е случило, рече: — Сега вече пръчката ще играе!* Дора Габе. **Пръчка трябва** (разг.) — необходим е бой. *Трябва пръчка за децата.* Вазов.

пръщѐне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* пръщя. *Те гледали с настръхнали коси пожарите около тях и страшните огнени езици, придружавани с зловещи пръщения.* Вазов.

пръщѝни *мн., ед.* няма, *ж.* Пращини. *Работният народ довършва кърската си работа и обръща очи към казанджийниците, където клокочат пръщините.* А. Каралийчев.

пръщя̀, -йш, *мин. св.* -я̀х, *прич. мин. действ.* пръщя̀л, -а, -о, *мн.* пръщѐли, *несв.* Пращя. *Къщата пръщи и тръпне, | снежний вятър като вей.* Вазов. *Тя безшумно върви пред отряда. Само съчките сухо пръщят.* Вес Георгиев. *В дъното на плаца пръщи буен огън.* Г. Караславов. *Пръщят човалите от жито в склада.* Ем. п. Димитров. *Лицето й пръщи от здраве и хубост.* Кр. Кюлявков.

пря̀бош *нареч. Диал.* Само в съчет. **на пря̀бош** — с обувки на бос крак, без чорапи; на босо. *Коя боса, коя по чехли на прябош, те вървят по прашния друм.* П. Ю. Тодоров. *Обут е с ниски корави обуща, с ремъчка отгоре. Може да е със сиви вълнени чорапи или обут на прябош.* Йовков.

пря̀к, -а, -о, *мн.* прѐки, *прил.* 1. Който води по права линия, направо, без заобикаляне. *Тук е наблизу пряката пътека през рътлината и ще отида много по-скоро, отколкото вие с кабриолета по шосето.* Н. п. Филипов. *Дружината се насочи по най-преките пътища за Странджа.* К. Петканов. *Улови го под ръка и го поведе към дома му по най-пряката улица.* К. Петканов. 2. Който става или е свързан направо; непосреден. *Противоп.* косвен. *До самите затворници ние вече нямаме пряк достъп. А така чрез вас ние можем да научим много нещо.* Дим. Ангелов. *Техният пряк ръководител е Лиляна.* А. Гуляшки. *Преки съобщения. Пряко влияние. Пряк началник. Пряк контрол.* 3. *Нар.* Напречен. *Като видя тия едри разгневени мъже, току сви по пряката уличка.* Ст. Ц. Даскалов. 4. *Прен.* Откровен, прям. *Не трябваше нито много време, нито много забикалки на тия преки и честни сърца да се разберат.* Вазов. *Пряк въпрос. Пряк отговор.* || *Нар.* Рязък, остър. *Никога двамата не бяха влизали нито в спор, нито пък си бяха казвали пряка дума.* Кр. Григоров. *Отвореше ли уста някоя да каже нещо пряко и остро на стареца пред него, Божан се спущаше въз нея и острият му нос побеляваше от гняв.* Елин Пелин. *Гледай го, върви изпънат, прав, | а както ходът му е и самият нрав | и пряк и упорит.* П. П. Славейков. □ **Пряк данък (налог)** (фин., остар.) – данък, с който се облага отделно лице въз основа на предварително установения размер и особености на неговия доход или стойност на движимите и недвижимите имущества, като напр. данък върху общия доход, данък сгради, данък върху превозните средства и др. *Противоп.* косвен данък. **Пряк наследник** (юрид.) — наследник по права линия (низходна или възходна) и съпруг. *Децата, родителите и съпругата на починалия са едни от неговите преки наследници.* **Пряк смисъл (на дума)** — основен, буквален, не преносен смисъл (на дума). **Пряка престилка** нар.) — престилка от тъкан на хоризонтални разноцветни шарки, чийто плат е поставен по дължина на тялото така, че раетата заемат водоравно положение при запасаната престилка. *Па си се Стойна опаса | с пряка загорска престилка.* Нар. пес. **Пряка реч** (грам.) — чужда реч, която се излага в първо лице. *Противоп.* непряка реч. **Пряко допълнение** (грам.) — допълнение без предлог. *Противоп.* непряко, косвено допълнение.

пря̀ко. I. *Нареч.* 1. По права линия, по най-късото разстояние, по най-късия път. *Вървеше не из пътя, а пряко през поляните.* Йовков. *Тресавището ... пресъхва: тогава една пътека го просича по̀ на север и съединява по-пряко чепинските села с Батак.* Вазов. 2. Без посредството на някого или нещо; непосредно, направо. *Противоп.* косвено. *Източни песни може да пее само човек с източна душа ..., която пряко и наивно възприема света и живота.* П. П. Славейков. *Пряко или косвено това го засягаше много. Пряко заинтересован.* 3. При глаголи като казвам, говоря, заявявам — без заобикалки, направо. *Все празни приказки! Чуй, да ти кажа пряко, | защо сме ний дошли.* П. П. Славейков. II. *Предл. Нар.* 1. За означаване, че нещо се пресича, прекосява от единия до другия край; през. *От време на време заек претичваше уплашен пряко пътя или сърна се мяркаше в шубраците.* Ст. Загорчинов. *Тополите хвърлят дълга сянка пряко улицата.* Йовков. *Газили са до два млади елена, | газили са пряко нива зелена.* К. Христов. 2. За означаване, че известно действие преминава над нещо; над, през. *Как вълна пряко вълна | пенесто поточе мята!* П. П. Славейков. *Някои крещяха Момчилу пряко главите на другарите си.* Ст. Загорчинов. *А през нощта подровиха стената, хвърлиха сръчно мостове пряко рова.* Н. Райнов. 3. За означаване, че нещо става, се извършва или се намира от другата страна, отвъд нещо; през. *Далеч била Мъсър земя — пряко планини и моря.* А. Страшимиров. *Планината стана съвсем близка и доби тъмносин цвят, а от другата страна, пряко прореза на реката, започнаха да никнат нови върхове, обвити в мъгла и бели от сняг.* Ст. Загорчинов. □ **Пряко сили (силите си)**, **пряко мярка (мяра)**. — свръх сили, извънредно много. *Велика работеше пряко силите си. Самата тя вярваше, че трудът ще прогони лошите й мисли и сънища.* К. Петканов. *Тя отслабна пряко мяра. Той пие пряко мярка.*

пря̀кор *м.* Название покрай обикновеното лично име, дадено на човек по някаква отличителна негова черта, обикн. за присмех и подигравка: прозвище. *„Иван Гърбата" го викаха. Той не беше откраднал прякора си: от рождение той си беше гърбав.* Вазов. *На всички, на по-стари и на по-млади от него, казваше „ага" (бате). От тук му беше излязъл и прякорът — Агата.* Йовков. *Още същата вечер прякорът му бил готов: Добрин Кокошката. Струвало им се, че тоя Добрин кряка като кокошка.* Кр. Григоров.

прям, -а, -о, *прил.* (рус.). *Книж.* 1. *Остар.* Непосреден, пряк. *Противоп.* косвен. *Той ставаше прям наследник на Юрдан Диамандиев.* Вазов. *Общинарите ... изпращат жалба до неврокопския владика, който беше прям началник на бунтовника учител.* Яворов. *Прям отговор.* 2. *Прен.* Откровен, искрен. *Тя не употребяваше никакви лукавства, никакви хитри клопки, а такова беше държането й към всички: свободно,*

прямо, честно. Дим. Талев. *Динков бе прям момък и думите му бяха искрени.* Орлин Василев. *Той познаваше тия очи! Те бяха тъй горди и тъй прями.* Ив. Мартинов. *Прям човек.*

прямо. *Нареч. от* прям ; направо, откровено. *Земеделската партия не е ли по-масова и не ще ли може тя да овладее положението? — зададе прямо въпроса английският генерал.* К. Ламбрев.

прямоду̀шен, -шна, -шно, *мн.* -шни, *прил.* (рус.). *Книж. Остар.* Откровен, искрен. *Тоя прямодушен Балдьо и тоя скрит, хитър и честолюбив момък образуваха две нагли противоположности.* Вазов.

прямоду̀шие, *мн.* няма, *ср.* (рус.). *Книж. Остар.* Откровеност, искреност. *Твоето прямодушие отива до дързост и твоята твърдоглавост ми става нетърпима.* Вазов. *Не можеш да не дойдеш до умиление от онова прямодушие, което диша от тия безценни редове.* Ал. Константинов.

прямолинѐен, -ѐйна, -ѐйно, *мн.* -ѐйни, *прил.* (рус.). *Книж.* Праволинеен.

прямолинѐйност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* прямолинеен. *Природа честна и правдива до прямолинейност, перо силно ... — Холски е ценен като деятел.* Вазов.

прямота̀, *мн.* няма, *ж.* (рус.). *Книж.* Откровеност, искреност. *Той харесваше прямотата у тая жена, нейната откровеност и решителност* Кр. Григоров. *Заради смелостта и прямотата, с които се изказваше, той спечели довериeто на цялата партийна организация.* Ив. Мартинов.

пря̀порец, *мн.* -рци, *м. Остар.* Знаме. *Няколко червени пряпорци се развяваха.* Вазов. *Конете вдигаха цели облаци прах, а червените пряпорци по върховете на копията лежаха свити надолу като листа на повехнали цветя.* Ст. Загорчинов.

пря̀сно. *Нареч. от* пресен; наскоро, неотдавна. *Партизаните налягаха по тревата, в прясно накършена шума или под набързо построени палатки и заспаха сладък сън.* К. Ламбрев. *Прясно одрана кожа. Прясно прекопани лехи.*

пря̀спа, мн. прѐспи, *ж.* Навеян или натрупан дълбок сняг, обикн. във вдлъбнатина. *Заваля гъст, тежък сняг, валя и на другия ден и натрупа големи преспи.* Йовков. *Свири нощната фъртуна, | снежни преспи вей.* Вазов. *Зимният вятър затрупваше пътищата с преспи и вълците слизаха по селата.* А. Каралийчев. *Дебели преспи сняг. Снежна пряспа.* || *Обр. Мойте градини неволята черна | с преспи засипа.* Дебелянов.

псалм, пса̀лмът, пса̀лма, *мн.* пса̀лми, пса̀лма (сл. ч.), *м.* (нгр.). *Цьрк.* Лирична религиозна песен към бога, която влиза в състава на псалтира; псалом. *Пред църковните иконостаси осъмваха иноци в четене молитви и псалми.* Н. Райнов. *Пустинниците се молеха богу и пееха псалми.* Ст. Загорчинов. *Давидовите псалми.*

псало̀м, *мн.* псалмѝ *и* псало̀ми, *м.* (нгр.). 1. *Старин.* Псалм. *Той запя със силен глас Давидовия псалом, който сам бе пял много пъти в часове на горест и униние.* Ст. Загорчинов. 2. *Поет.* Тържествена лирична песен. *Това, в което ми живееше душата, | ще чуя: за живот от радост озарена, | как слива своя химн земята в небесата | с тържественний псалом на цялата вселена.* П. П. Славейков. *Там в бистри лазури се носи псалома на вечната младост и вечния мир.* Дебелянов. *Да чуваш чудния псалом | на изумяващата младост.* Лилиев.

псалт, пса̀лтът, пса̀лта, *мн.* пса̀лтове, пса̀лта (сл. ч.), *м.* (нгр.). Църковен певец. *В тишината се чуваха само тържествените песнопения на свещениците, бодро се обаждаха псалтовете откъм двата аналоя, тихо, но звучно подрънкваше кадилницата в ръката на дякона.* Дим. Талев. *Стоил беше и черковен псалт. И тук, през войната, когато минаваха през някое село или град и се случеше да отидат в черква, той всякога заставаше при аналоя и пееше.* Йовков. *Свещеникът повтаря думите на великото тържество, псалтът проточва напева.* А. Каменова.

псалтикѝя *ж.* (нгр.). *Остар.* 1. Църковни византийски песни. *Освен турски език, ... той ни предаваше пение и псалтикия.* Вазов. 2. *Разг.* Книга с църковни песни и ноти за византийско пеене. *Каква книга носиш, Жечо? – Апостола, учителю! ... — Ами ти? — Псалтикията, учителю!* Д. Немиров.

псалтѝр *м.* (нгр.). Част от библията, сборник от Давидовите псалми. *Той помоли стареца да му даде някоя свещена книга да почете, и той му донесе псалтира.* Вазов. *Те седят един срещу друг до масата, ... мълчаливо четат псалтира пред една запалена вощеница.* Елин Пелин.

псе, *мн.* псѐта, *ср.* 1. Пес, куче. *Гарванът грачи, грозно зловещо, | псета и вълци вият в полето.* Ботев. *Ненадейно псетата лавнаха на двора.* Вазов. *Загърмяха пушки, разлаяха се псета.* Йовков. *Орташката кобила и псетата не я ядат.* Погов. *Псета го яли.* Клетва. 2. *Прен. Руг.* Зъл, проклет човек; негодник. *Псета! Вие пак сте се събрали да слушате дяволски учения! — извика той към селяните.* Вазов.

псевдо- (гр.). *Книж.* Първа съставна част на сложни думи със значение мним, лъжлив, напр. псевдонаучен, псевдоизкуство, псевдоисторик, псевдокласицизъм и др.

псевдонѝм *м.* (гр.). Измислено, неистинско име на писател, революционер и др. *Аз си имам псевдоним: Бодил. Тъй се подписвам Бодил.* Йовков. *Много от нейните песни са печатани, с един или друг псевдоним, по разни списания.* П. П. Славейков. *Веселин е псевдоним на Т. Г. Влайков. Щастливецът е псевдоним на Алеко Константинов.*

псѐшки, -а, -о. *Прил. от* псе; кучешки. *Уста псешки, куме, разядат се.* Погов.

психиатрѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Който се отнася до психиатрия. *Психиатрична клиника. Психиатрично отделение в болницата.*

психиатрѝчески, -а, -о, *прил. Остар.* Психиатричен.

психиа̀трия, *мн.* няма, *ж.* (гр.). 1. Медицинска наука за душевните болести и тяхното лечение. *Професор по психиатрия.* 2. *Разг.* Психиатрично отделение в болница; психиатрична клиника. *Положението му се влошило, почнал да буйствува и го отвели в психиатрията.*

психиа̀тър, *мн.* -три, *м.* Лекар специалист по психиатрия.

психика *ж.* (гр.). 1. *Филос.* Свойство на високоорганизираната материя (мозъка) по особен начин да отразява обективната действителност; съвкупност от отделните психически процеси (усещания, възприятия, представи, памет, въображение, мислене, чувства и воля) и психически качества на личността (интереси и склонности, темперамент и характер, способности и дарба). 2. *Книж.* Душевен мир, свойствен на някого, типични черти в характера му; душа. *Психиката на слабия се знае: той е страхлив, подозрителен и мнителен.* Ст. Чилингиров. *Алеко е, може би, най-вярното въплъщение на психиката на свищовеца; естествено интелигентен, духовит, пленяващ с добродушен, тънък хумор.* Вазов. *Той бе уверен, че горчивият опит е произвел спасителен прелом в психиката на жена му. И тя сега беше съвсем друга: тиха, покорна, без капризи.* Вазов. *Национална психика. Еснафска психика.*

психичен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Който се отнася до психика. *Психичен живот. Психичен процес.*

психически, -а, -о, *прил.* Психичен. *Психическо състояние. Психически живот.*

психически. *Нареч. от прил.* психически. *Психически болен.*

психо- (гр.). Първа съставна част на сложни думи със значение психически, душевен, напр. психотерапия, психомоторен, психоневрологичен и др.

психоза *ж.* 1. Психическа болест, душевно заболяване. 2. Ненормалност, странност в психиката на човека; мания. *Военна психоза.*

психолог, *мн.* -зи, *м.* 1. Специалист по психология. 2. *Прен. Разг.* Добър познавач, тънък наблюдател на човешката психика. *Вродена дарба на психолог и дълга търговска опитност бяха научили татко Пиер да разпознава веднага и безпогрешно основните качества на хората.* Дим. Димов. *Той не беше добър психолог, но бе разбрал чувствата на младото момиче.* Ив. Мартинов. *Лош психолог.*

психологизъм, -змът, -зма, *мн.* няма, *м.* 1. *Филос.* Идеалистическо философско направление, което смята субективната психология за основа на цялата философия. 2. *Книж.* Задълбочено изображение на душевни преживявания, сложен и тънък психологичен анализ.

психологичен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Който се отнася до психология (в 1 и 4 знач.). *Психологичен закон.*

психологически, -а, -о, *прил.* 1. Който се отнася до психология; психологичен. *Психологически процес. Психологически момент.* 2. *Литер.* Който е изграден върху дълбоко изобразяване психологията на героите. *Психологически роман. Психологическа драма. Психологически анализ.*

психологически. *Нареч. от прил.* психологически. *Как е психологически възможно, щото в такъв чер дявол да се влюби такава нежна девица?* Вазов. *Психологически лесно обяснимо.*

психология *ж.* (гр.). 1. *Филос.* Наука за психиката като функция на мозъка и за закономерностите на нейното развитие. 2. Учебен предмет по тая дисциплина. *Днес ще имаме психология.* 3. *Прен. Разг.* Учебник по тоя предмет. *Дай ми твоята психология.* 4. *Книж.* Съвкупност от психическите процеси, които обуславят една или друга дейност. *Психология на литературното творчество.* 5. *Книж.* Психика, особености на характера. *Детска психология. Старческа психология. Народна психология.*

психопат *м.* Човек, който страда от психическо разстройство; душевно болен.

психопатия *ж.* (гр.). *Мед.* Разстройство на психическата дейност.

психопатолог, *мн.* -зи, *м.* Специалист по психопатология.

психопатологически, -а, -о. *Прил. от* психопатология.

психопатология *ж.* (гр.). *Спец.* Дял от медицината — наука за психическите болести.

психотерапия *ж.* (гр.). *Мед.* Метод за лекуване на болестите чрез психическо въздействие (хипноза, внушение и др.).

псовисам. Вж. псовисвам.

псовисвам, -аш, *несв.*; **псовисам,** -аш, *св.* (гр.). *Нар. Презр.* Умирам, пуквам. *Псовисал бе Селим бей, а може и кехаите му, и полящите му да са се махнали от Койнево.* Дим. Талев. *Кобилата псовисала и той я одрал и хвърлил кожата на гредата.* Нар. прик.

пст *междум.* 1 За пропъждане на котка или куче. *Гоцо — шареният ни котарак — току се провираше оттук-оттам и посягаше с лапата си. — Пст! Пст! — изгоних го аз най-сетне и затворих вратата и прозореца.* Д. Калфов. *Пст! Мяу! — вика подире му някое хлапе.* Йовков. 2. За въдворяване на тишина. *Пст... моля тишина. Татко ще държи реч.* Ст. Костов. *Пст, тихо!... Може да ни видят.* Ст. Костов.

псувам, -аш, *несв.* Говоря псувни по адрес на някого. *А тиранинът върлува | и безчести край наш роден: | коли, беси бие, псува | и глоби народ поробен!* Ботев. *Евтим крещеше,.. ругаеше и псуваше с тежки псувни.* А. Гуляшки. *Виковете станаха още по-невъздържани... Всеки се лютеше, заканваше се, псуваше.* К. Петканов. *Псува като хамалин.* **псувам се** *страд.* и *взаим.* *Ще ви науча аз вази как се говори против правителството и как се псува князът!* Влайков. *Те се дебнеха, псуваха се високо и ядовито, ругаеха се грубо и се заканваха един на друг.* Ив. Мартинов.

псуване, *мн.* -ия, *ср.* *Отгл. същ. от* псувам *и от* псувам се.

псувня *ж.* Тежка, оскърбителна ругатня с употреба на цинични думи. *Онова, което слушаха, беше един град от псувни и мръсни думи.* Вазов. *Кръчмата кънтеше от викове, удряне по масите и псувни.* К. Константинов. *На няколко места станаха скарвания — разнесоха се закани, псувни.* К. Петканов. *Ще му тегля една псувня. Дебела псувня.*

птица *ж.* 1. Гръбначно двукрило животно, покрито с пера и пух, с два крайника и клюн. *Денем му сянка пази орлица | и вълк му кротко раната ближе; | над него сокол, юнашка птица, | и тя се за брат, за юнак грижи!* Ботев. *Лъкатушни вади | тихом се леят, | край росни ливади | птиците пеят.* П. Р. Славейков. *В ранната вечер без звук ято подгонени птици | дружно отлитат на юг.* Лилиев. *В простора птици чуруликат, | от всяка клонка песен блика.* Сл. Красински. *Домашни птици. Пойни пти-*

ци. Прелетни птици. Водна птица. Граблива птица. 2. *Прен. Разг. Ирон.* Означение на човек като притежател на някакви качества. *Ела до огъня, да те видим що за птица си! Нощният гостенин боязливо приближи, изправи се до огъня.* А. Каралийчев. *Що за птица е тоя старец? — внезапно попита Бойчо.* Вазов. *Важна птица. Рядка птица.* ▢ **Камилска птица** — щраус. *Години веях ветрило от пера на паун и камилска птица.* Н. Райнов. **Метална (желязна) птица** (поет.) — самолет. *Самолетът пак се обгръща от мъгла. Металната птица започва да подскача все по-силно.* Н. Фурнаджиев. *Чуваш ли, самолет бръмчи. ... Свои са тези железни птици, съветски са, не са опасни за мене и тебе.* А. Каралийчев.

птицевъ̀д *м.* Лице, което се занимава с птицевъдство. *При тях идваха и още трима: Аврам, учител по телесно възпитание, ... и двама птицевъди.* Г. Райчев.

птицевъ̀ден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* Който се отнася до птицевъдство. *Птицевъдна ферма. Птицевъдна кооперация.*

птицевъ̀дец, *мн.* -дци, *м.* Птицевъд.

птицевъ̀дка *ж.* Жена птицевъд.

птицевъ̀дство, *мн.* няма, *ср.* Развъждане и отглеждане на домашни птици. *Ръководство по птицевъдство.*

птицегада̀тел, -ят, -я, *мн.* -и, *м. Старин.* Лице, което гадае по летежа на птиците.

птицегледа̀ч *м. Нов.* Лице, което се занимава с птицевъдство в трудово кооперативно земеделско стопанство или в държавно земеделско стопанство.

птицегледа̀чка *ж.* Жена птицегледач.

птицепрода̀вец *мн.* -вци, *м.* Продавач на птици.

птицефѐрма *ж. Нов* Птицевъдна ферма.

птича̀р[1], -ят, -я, *зват.* -ю, *мн.* -и, *м.* Лице, което отглежда, развъжда, грижи се за птици. *Ти да си отварял очите си на четири, птичарю, ... — защо пусна сокола на стръв пред чужди люде?* Ст. Загорчинов.

птича̀р[2], -ят, -я, *мн.* -и, *м.* Ловно куче за птици. *Мнозина ловци и без това режат опашките на малките птичари.* Ем. Станев.

птича̀рка *ж.* Жена птичар[1]. *Зиме, пролет, лете, есен | с тебе свиря нова песен: | ... | за свинари и доярки, | за коняри и птичарки.* Ран Босилек. *Благодарение на добрите грижи на птичарката птиците носят и през най-големите студове.*

птичарник, *мн* -ци, *м.* Помещение за птици в голямо стопанство, трудово кооперативно земеделско стопанство, държавно земеделско стопанство. *Гостите разгледаха добре уредените обори на стопанството и птичарника. Модерен птичарник.*

птѝче, *мн.* -та, *ср.* Малка птица. *Наблизу в един синор някакво птиче се обаждаше по един особен начин.* Йовков. *И птиче песен е запяло | и леко клонката люлей.* Сл. Красински.

птѝченце, *мн.* -а, *ср. Умал. от* птиче. *Птиченцето труд не знае, | нито грижи, кактоний.* Вазов. *Ще ти разправя за врабчетата ..., тия малки сиви птиченца, гдето кацат в нашата градина.* Елин Пелин.

птѝчи, -а, -о *и* -е, *прил.* 1. Който се отнася до птица. *Следи от птичи стъпки се виждаха по мокрия пясък наоколо.* Елин Пелин. *Аз ще нося зелена шапка с птичо перо.* Йовков. *Птиче гнездо. Птичи тор.* 2. Който се състои от птици. *Аз чувам птичо ято — | потегля то на път | да чака ново лято | във някой топъл кът.* Ас. Разцветников. *Птичи хор. Птичи концерт.* 3. Който напомня нещо на птица. *Момъкът беше дълъг, кокалест, с птича физиономия, огряна от две гълъбовосиви присмехулни очи.* А. Гуляшки. *Пред него се изпречи дребен човек, засмя се с птичия си глас.* К. Петканов. *Облечено е това човече прилично, ... само бялата му колосана яка е малко широчка за птичата му шия.* Св. Минков. ▢ **От птичи поглед (полет)** — от много високо.

птѝчка *ж.* Дребна птица. *По тях бяха кацнали две малки птички с полуразперени крила, с широки, кръгли опашки, с подути гушки и дълги, полуотворени клюнове.* Дим. Талев. *Той идеше от полето. В ръцете му пърхаше малка пъстра птичка.* Г. Райчев. *Че сърце глава не пита, | то е птичка дяволита: | дето иска се пилее, | дето иска, там ще пее.* Яворов. *С устата си птички лови, с езика си звезди снима.* Погов. *Пойна птичка.* ‖ *Обр. Гальов. Учете се мои птички, | пишете, четете | и своята малка главичка | с разум напълнете.* Каравелов. *Какво си направила, сестро, птичко моя, каква вина имаш?* Ст. Загорчинов. *За него ти си галената птичка, | готов е той за тебе да направи всичко.* М. Петканова. ▢ **Не давам птичка (пиле) да прехвръкне** (нар.) — не пускам никого да мине, да влезе в оградено или защитено място. *Турците не давали птичка да прехвръкне около черквата.* З. Стоянов.

пубертѐт *м.* (лат.). 1. Полово узряване у човека. 2. Възраст у човека, когато става половото му узряване.

пубертѐтен, -тна, -тно, *мн.* -тни. *Прил. от* пубертет. *Пубертетни смущения.*

пу̀блика, *мн.* няма, *ж.* (лат.). 1. Лица, които гледат и слушат някакъв спектакъл, концерт, филм, сказка и под. *В театъра, препълнен с публика, присъствуваха всички европейски консули.* Вазов. *След всеки скок той прави с ръце същия елегантен жест и любезно се покланя на публиката.* Г. Райчев. *Четене в салона на писателите | ... | Публиката слуша най-внимателно | руските и чуждите поети.* Багряна. *Многобройна публика.* 2. Посетители на обществено място. *Читалнята е отворена за публиката през целия ден.* ▢ **Широка публика** — публика с разнороден състав и без специални изисквания. *Тия сказки съм приготвил за по-широка публика. Ще ги държа по селата.* Йовков.

публика̀ция *ж.* (лат.). *Книж.* Нещо публикувано, напечатано. *Аз следях българската преса ..., събирах статистически и други материали ..., изрезки от вестници и други публикации.* Г. Димитров.

публику̀вам, -аш, *несв.* и *св.* (лат.). *Книж.* 1. Оповестявам, съобщавам нещо чрез печата, за да се знае от обществото; обнародвам, разгласявам. *Предвид на това, че, като затворник, нямам възможност всичко и своевременно да поправям, моля редакцията да публикува следното мое кратко заявление.* Г. Димитров. 2. Пе-

чатам, издавам статия, книга. *Обществото на народите ... публикува редовно и добросъвестно своите кабинетни проучвания.* Св. Минков. **публикувам се** *страд.*

публикуване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* публикувам *и от* публикувам се. *И за да не бъде за никого тайна изповедта ми, моля, предайте някому написаното — за публикуване и всеобщо знание.* Д. Калфов.

публицист *м. Книж.* Лице, което се занимава с публицистика; журналист. *Ботев е талантлив публицист.*

публицистика *ж.* (лат.). *Книж.* 1. Писане и издаване на статии и съчинения по обществено-политически въпроси. *Откакто се създаде ежедневният печат, политическата ни реч е под силното влияние на публицистиката.* С. Радев. *Занимавам се с публицистика.* 2. Съчинения с обществено-политически характер. *Каравелов е един от създателите на българската публицистика.*

публицистичен -чна, -чно, *мн.* -чни. *Прил. от* публицист *и от* публицистика. *Публицистична дейност. Публицистични произведения. Публицистичен стил.*

публицистически, -а, -о, *прил. Остар.* Публицистичен. *От безвкусиците на публицистическата поезия аз не съм се отървал съвсем и до сега.* П. П. Славейков.

публицистично. *Нареч. от* публицистичен. *Публицистично написана статия.*

публицистка *ж.* Жена публицист.

публичен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* 1. Който е достъпен за публика, за всички. *Заседанията на Народното събрание са публични, освен когато то реши, че важни държавни интереси налагат заседанието да бъде тайно.* Конст., чл. 27. *Публично събрание. Публично място.* 2. Който става явно пред всички, в присъствието на общество, на публика. *Публично обсъждане. Публични изявления. Публична похвала. Публична обида.* 3. *Остар.* Обществен. *То* (християнството) *... подчини на своята власт нравите, стана ръководител на публичния морал.* Величков. *Извади из портфейла си една банкнота от пет долара и я подаде на явилия се полицай, за да си плати глобата за нарушението на публичния морал.* Св. Минков. ◻ **Публичен дом** (остар.) — в капиталистическото общество: заведение, гдето проститутки живеят и приемат посетители. **Публичен търг** — продажба на имущество или стока чрез наддаване от страна на купувачите. **Публична жена** (остар.) — проститутка, лека жена. *Мисли и приказва обикновено с необуздан цинизъм за публични жени и домове, без да се свенява от присъствуващите.* Н. п. Филипов.

публично. *Нареч. от* публичен; явно, пред обществото. *Лентяите-бюрократи и бездействуващи чиновници трябва не само да се критикуват публично в събрания и печат, но и безпощадно да се наказват.* Г. Димитров. *Публично разобличавам някого. Публично изказвам своята благодарност към някого.*

публичност, -тта, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* публичен. *Искам ... лична безопасност и публичност на съда.* Г. Димитров.

пудел *м.* (нем.). Вид луксозно куче с къдрава козина. *Бял пудел.*

пудинг, *мн.* -ги, *м.* (англ.). Вид печен сладкиш от брашно или ориз, с яйца, мляко, плодове, сладко и други подправки.

пудра *ж.* (фр.). Вид съвсем ситен, фин, леко оцветен и парфюмиран прах от оризово брашно и талк, употребяван за козметични и хигиенични цели. *На тоалетната ѝ масичка блестят — | ... | безброй неща: ... | парфюми във какви не щеш стъкла, | кутийки с пудри, туби с мазила.* К. Христов. *После той се разположи да се бръсне. Извади бръсначи, каиши, сапуни, пудри, кремове.* **Дим. Талев.** *Оризова пудра. Детска пудра.* ◻ **Пудра захар** — смляна на прах захар.

пудрене *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* пудря *и от* пудря се.

пудриера *ж.* (фр.). Вид дамска тоалетна принадлежност — специална изящна кутийка за пудра. *Тригодишният Ален моли майка си да му покаже луната, и тънкият му гласец звучи така настойчиво, като че майка му е скрила небесното светило в чантата си, при пудриерата и червилото.* Св. Минков.

пудриерка *ж. Умал. от* пудриера. *Върху капачето на една пудриерка тя оглеждаше тънките си устни.* Св. Минков.

пудросам. Вж. пудросвам.

пудросвам, -аш, *несв.*; **пудросам,** -аш, *св. Остар.* Пудря. *Тя силно махаше с ветрилото над пълното, бяло и пудросано лице.* Вазов. **пудросвам се, пудросам се** *възвр.* и *страд.*

пудросване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* пудросвам *и от* пудросвам се

пудря, -иш, *мин. св.* пудрих, *несв.* Слагам пудра по нещо. *Пудря си лицето.* **пудря се** *страд.*

пудря се, -иш се, *мин. св.* пудрих се, *св., сред.* Покривам лицето си с тънък пласт пудра. *Пред огледалото се пудреха актьорите, — художникът Пенчев им правеше тъмни сенки под очите.* М. Кремен. *Бръснеше се всеки ден и се пудреше по примера на французкия консул в Цариград.* Дим. Талев

пуздра *ж. Нар.* Съвсем мършаво месо без никаква тлъстина. *Какво ще кажеш за месото, а? — Пуздра: да го удариш на стената, ще залепне.* Ст. Чилингиров.

пуйка *ж.* 1. Най-едрата домашна птица с дълги крака и дълга шия; мисирка. Meleagris gallopavo. *В курника, ограден с телена мрежа, се разхождаха бавно кокошки и пуйки.* Дим. Димов. *На двора, с две-три пуйки, се показва пуякът.* Йовков. *Печена пуйка с кисело зеле.* 2. *Прен. Разг. Пренебр.* Глупав и надменен човек. *Той даваше надеждица едно време, а излезе един ялов педант и надута пуйка.* Вазов.

пуйче, *мн.* -та, *ср.* Малкото на пуйката.

пуйчи, -а, -о *и* -е. *Прил. от* пуйка. *Пуйче яйце. Пуйчо перо.*

пук *междум.* За означаване на шум от пукане. *Може би от нервност съм стиснал по-здраво помпичката и изведнаж: пук! — нещо черничко изхвърча към тавана.* Г. Белев. *Па и за ядене, да речеш: яде и за трима; като седне на софрата, а ченетата му: пук, пук ... като че орехи чупи със зъби!* Мих. Георгиев.

пу̀кал[1] *м. Диал.* Бухал. □ **Гледа като пукал** (разг., неодобр.) — гледа опулено и мълчи. *Селянинът се диви. „Какво ме гледаш тъй като пукал?“* Ст. Чилингиров. *Ти му думаш, то те гледа като пукал.* Погов. **Мълчи като пукал** (разг.) — мълчи и гледа навъсено, без да продума нещо. *Що мълчиш като пукал? — каза му тя. — Кажи и ти нещо, мъж си.* Йовков.

пу̀кал[2] *м. Диал.* Пръстен съд за вино. *Лила ... наливала из пукала вино и подавала всекиму в ръка.* Каравелов.

пу̀кал[3] *м. Диал.* Див мак. *На това светлоалено цвете, което се мярка из зелените класове на нивята, ние казваме „пукал“.* Вазов. *На същата нива дойдох и погледнах: | растяха наоколо бурен и тръне, | метличина, пукал и люта коприва.* Ем. п. Димитров.

пука̀ло, *мн.* -а, *ср.* **1.** *Нар.* Тенекиено решето за печене на пуканки. *Донеси да опукаме царевица ... Кина бърже донесе царевица и пукалото, хвърли шепа сухи съчки в огъня.* К. Петканов. **2.** *Рядко.* Огнестрелно оръжие, топ. *Едвам зазори се, ревнаха пукала.* Вазов.

пу̀кам, -аш, *несв.* **1.** Правя пукнатина по нещо; напуквам, попуквам. *Оня дунавски вятър така брулеше, та пукаше и камъните.* Вазов. *През нощта валя хубав пролетен дъжд ... Земята беше се отпуснала, беше се освободила от огъня, който я пукаше.* Елин Пелин. *Поради невниманието си тя често пука чиниите, когато ги мие.* **2.** *Нар.* Пека пуканки. *Пред тях на пръстен мангал една подявка пукаше с тенекиен долап кукуруз.* А. Страшимиров. **3.** За нещо твърдо и чупливо — издавам остър шум като при чупене; пращя, скърцам. *Във внезапното мълчание, което настъпва, съчките в огнището пукат и пращят.* К. Константинов. *Под бесния натиск на бурята цялата черква сякаш се огъваше, покривът и стените пукаха.* Йовков. *Животът е поток планински, | шуми на пролет, пукат ледовете, | и чуваме как камъни влече.* М. Петканова. **4.** *Нар.* Само 3 *л.* За огнестрелно оръжие и под. — гърмя. *Зад него пукаха пищовите на двоицата турци.* Вазов. *Припряно и често пукаха пушки.* Йовков. *Картечниците пукат.* || За мотор — издавам пукот, силен шум, бръмчене; буча, трещя. *По цял ден пукаха припрените мотори на мотоциклетите, ... прииждаха подкрепления.* Вежинов. **5.** *Прен. Нар.* Препълнен съм, пълен съм с нещо; пращя. *Хамбарите пукаха препълнени с жито, в зимниците виното кипеше.* К. Петканов. *Години да обикаляш около туй място, а да не знаеш, че там пещерата пука от рубета.* Д. Немиров. **6.** *Прен. Руг.* Ям или пия много или лакомо; плюскам, праскам. *Още една пролет иде, | кукувици кукат, | а нашите хъшовчета | бяла-рада пукат.* Каравелов. *Връщаш се по никое време и искаш всичко да ти е угодно. Ако си гладен, сядай и пукай!* К. Петканов. *Пукай, Пръвчо, яж, Иванчо.* Нар. прик. **7.** *Ирон. Пренебр.* Умирам. *Нямам право да се бъркам в хорските щуротии — който иска — да пие, който иска — да се къпе, па ще оздравяват ли, ще пукат ли, то си е тяхна работа.* Г. Караславов. *Димо се нахвърли върху жена си и силно я удари по страната. — Тук аз заповядвам! Ти върви в къщи и там пукай!* К. Петканов. **пукам се** *страд.* □ **Яде, та му пукат ушите** (разг.) — яде лакомо, с голям апетит. *Дядо Костадин с радост следеше как изчезваха румените и подути самуни. — Ядат хората та ушите им пукат!* К. Петканов.

пу̀кам се, -аш се, *несв., сред.* **1.** За нещо твърдо, чупливо или за кожа по тяло и под. — получавам пукнатини, пръсвам се на много парчета; напуквам се, разцепвам се, разбивам се. *Водата се разливаше настрана, корубестият улук съхнеше и се пукаше.* Йовков. *Лятно време почвата се пукаше на голяма дълбочина.* Ст. Загорчинов. *Изпръхналите устни се пукаха до кърви.* Елин Пелин. **2.** *Прен. Нар.* Само 3 *л.* За пролет, зора — току що започвам, появяват се първите ми признаци. *Сутринта рано-рано той излезе на полето. Зората се пукаше.* Вазов. *А времето беше хубаво, току що се пукаше пролет.* Йовков. || За цвят, пъпка — разтварям се, разцъфтявам се. *Пъпките на дърветата се пукаха бързо.* Елин Пелин. **3.** *Прен. Разг.* Силно се ядосвам, измъчвам се, премирам от някакво неприятно чувство (яд, злоба, гняв, завист, мъка и под.). *Лятос ще ти направя най-хубавото герданче. Като те гледат другите, да се пукат от завист.* А. Каралийчев. *Дружките ѝ в селото ще се пукат от мъка, затуй, че се е задомила за такъв мъж.* Г. Караславов. *Нека се пукат от яд завистниците.* Вазов. □ **Де го биеш (чукаш), де се пука** (разг., погов.) — тъкмиш или очакваш едно, излиза съвсем друго. **Дърво и камък се пука (от студ)** (разг.) — много е студено. *Ти си луд! ... Дърво и камък се пука от студ, а ние ще минаваме дефилето.* Дим. Димов. **Пукам се откъм гърба** (разг.) — много силно се ядосвам. *Надуваш ми се ти и подмяташ ме, ама други, по-хубави и по-лични от тебе, ми се радват. На̀, пукай се сега откъм гърба де!* Влайков. **Пукам се от яд** (разг.) — много силно се ядосвам. *Снахите и синовете ѝ се пукаха от яд ..., когато той им гостуваше и когато старата му пъхаше в ръцете комат хляб, сирене, баница.* Г. Караславов.

пу̀кане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ.* от пукам и от пукам се. *В печката с леко пукане се събаряше жарта на изгорелите дървета.* Вежинов.

пу̀каници *мн.*, ед. пу̀каница, *ж. Диал.* Пуканки. *Някои от тях си печеха пуканици в жаравата.* Вазов.

пу̀канки *мн.*, ед. пу̀канка, *ж.* Подпечени на силен огън и добре разпукнати царевични зърна. *От няколко дни само някой кочан мисир, суров или набързо изпечен на пуканки, беше лакомата и единствена храна, каквато не всеки имаше.* Йовков.

пу̀квам, -аш, *несв.*; **пу̀кна,** -еш, *мин. св.* пу̀кна̀х, *прич. мин. страд.* пу̀кнат, *св.* **1.** Пукам (в 1, 3 и 4 знач.) веднаж или няколко пъти по веднаж. *Защо ме удари? Щеше да ми пукнеш главата.* К. Петканов. *Ръцете му така треперяха, че косицата му настръхна, като си помисли, че може да пукне някой съд.* Орлин Василев. *Изведнаж от насрещния рид пукна пушка. Индже се полюля и падна от коня си.* Йовков. **2.** *Прен. Нар.* Само 3 *л.* За пролет, зора — току-що започвам, появяват се първите ми признаци. *Щом пукнеше зората, | изкарвах ги навън | и свирех из гората, | подпрян до някой пън.* Вазов. *Утре, щом пукне зората, ще отида в Царевец.* Ст. Загорчинов. *Когато пукна пролетта, те* (партизаните) *станаха по-бодри и весели.* Ем. Коралов. **3.** *Прен. Руг.* Умирам. *Да ги убие господ! ... да*

пукнат, отрова да ги отрови! Вазов. *Чума да те тръшне! Дано пукнеш, че да се отърва от тебе!* Йовков. *Сега пък да не ни оставят да пукнем от глад.* Л. Стоянов. **пуквам се, пукна се** *страд.* ◻ **Пуквам от смях** (разг.) — смея се силно и неудържимо до премиране. *На мене също ми идеше да пукна от смях ... — каза Малони.* Дим. Димов. **Пуквам от яд** (разг.) — силно се ядосвам. *Могат да пукнат от яд преди да достигнат такива почести.* Величков. **Пуквам тъпанчетата на някого** (разг.) — вдигам голям, непоносим шум, олелия. *Те ще дигнат такава олелия, че чак на дядо Радославов тъпанчетата ще пукнат.* Г. Караславов.

пу̀квам се, -аш се, *несв.*; **пу̀кна се,** -еш се, *мин. св.* пу̀кна̀х се, *св., сред.* Пукам се веднаж или няколко пъти по веднаж. *Една граната падна до него, пукна се на хиляди късове.* Вазов. *Стоях ден, стоях два, пет, десет — ще се пукна! Няма ни ресторант, ни бирария, ни кафене.* Чудомир. *Всяка пъпка на върховете на дърветата се беше пукнала и беше пуснала или нежна вейка, или блестящ цвят.* Цани Гинчев. *Що ми е мило и драго, | че се е пролет пукнала!* Нар. пес. ◻ **Жлъчката ми се пуква** (разг.) — премирам от страх, силно се изплашвам. *Воловарчетата изплезили език от страх, жлъчката им щяла да се пукне.* Величков. **Пуквам се откъм гърба** (разг.) — силно се ядосвам, премирам от яд. *Ще се пукнеш през гърба, ако не си покажеш магарешкия инат!* К. Петканов. **Пуквам се от смях** (разг.) — смея се силно и неудържимо до премиране. *Милан прихва да се смее — неудържимо, истерично, с изкривено лице, просто ще се пукне от смях.* Св. Минков. **Пуквам се от яд** (разг.) — много силно се ядосвам. **Сърцето ми се пуква** (нар.) — умирам от разрив на сърцето. *Един от тях паднал и умрял от умора — пукнало се сърцето му.* Йовков.

пу̀кване. *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* пуквам *и от* пуквам се. *Сърцето му заби силно до пукване.* К. Петканов. *Преди пукването на зората луната изчезна в далечния хоризонт.* К. Ламбрев.

пу̀кна. Вж. пуквам.

пу̀кна се. Вж. пуквам се.

пу̀кнат, -а, -о. 1. *Прич. мин. страд. от* пукна. 2. Като *прил.* — който е с пукнатини, с цепнатини. *Пукнато корито. Пукнато огледало. Пукната чаша.* ◻ **Не давам (ни) пукнат грош (пукната пара)** (разг.) — нищо не давам. *За тоя материал вие не сте дали пукнат грош.* А. Гуляшки. *Който има повече, нека даде. Аз ни пукната пара няма да дам.* К. Петканов. **Не струва пукнат грош (лев, пара)** (разг.) — нищо не струва, няма никаква ценност. **Нямам ни пукнат грош (пукната пара)** (разг.) — нямам никакви пари. *Аз нямам ни пукната пара ... Дири ли ти някой това, което аз сега ще предлагам?* Ц. Церковски.

пукнати̇на̀ *ж.* Тесен и дълъг отвор на повърхността на нещо твърдо, причинен от удар, напор, изсъхване и др; цепнатина. *Вятърът засвири в комина и в пукнатините на вратата.* Йовков. *Цял месец не падна капка дъжд. Полето посърна. Напреко през нивите се отвориха широки пукнатини.* Хар. Русев. *Стените са неравни, пожълтели от влагата, напукани — има големи разклонени пукнатини.* Йовков. *По скалите зеят страшни пукнатини.* Вазов. *Пукнатина на ваза.* ‖ *Обр.* Празнина. *Сам чувствуваше, че в най-скритите кътчета на душата му беше се получила някаква пукнатина. У него беше се прекършило окова пламенно убеждение, с което смяташе да се яви пред своите родители.* Г. Караславов.

пу̀кница, *мн.* няма, *ж. Разг. Презр.* Спиртно питие, особено ракия. *Не го канеха и по сватби ... Пък и пустата му пукнища невярна! Не знае човек, кога ще се напие — преди сватбата ли, или по средата.* Чудомир. *Загубен човек. За една чаша ракия е готов и на палячо да стане ... Той е продал за пустата му пукница всичко, каквото е можал да закачи.* Г. Караславов. *Нали е пияница, друго няма да донесе, а пукница.*

пу̀кот, *мн.* няма, *м.* 1. Шум от пропукване, разпукване на нещо. *Той извади тесто,... залепи го на стъклото и натисна с ръка. Чу се слаб пукот.* Йовков. *Рита силно вратата, тя се отваря с пукот.* Вазов. *Пожарът там само бучи ..., | дим, пламъци, пукот, искри и жарава — | догдето ти видят очи.* К. Христов. *Гърмотевици раздрусват върховете, чува се пукот и гръм на падащи дървета.* И. Волен. 2. Пукотевица. *Започваше се отчаяна битка. Гръм. Пукот. Тракане на автомати. Избухвания на бомби.* Ив. Мартинов. *В далечината се чуваше пукотът на сражението и селяните бързаха натам.* Дим. Талев. *Мотоциклетът веднага спря и пукотът му утихна.* Дим. Ангелов. *По цели нощи пукотът на камионетките не спира.* Ив. Хаджимарчев. *Картечен пукот.*

пукотѐвица *ж.* Шум от чести пушечни гърмежи, от мотор и под. *Веднага след неговите изстрели екна честа пушечна и картечна стрелба. ... Бре, че страшна пукотевица!* Дим. Ангелов. *Куршумите запищяха към вира ..., крайбрежните върбови гъсталаци поеха пукотевицата и я понесоха.* А. Каралийчев. *По улицата затрещя мотоциклет. Пукотевицата се усили, заблъска ушите му ..., после изведнъж секна.* А. Гуляшки.

пул, пу̀лът, пу̀ла, *мн.* пу̀лове, пу̀ла (сл. ч.), *м.* (перс.). 1. Малка кръгла лъскава метална пластинка, с която се обшива или обковава нещо за украса. *На пазвата горе под врата се виждаха два ... златни пулове.* Цани Гинчев. *Но Батул не довърши, а протегна ръка и хвана коня на Райко за поводите, украсени с ресни и медни пулове.* Ст. Загорчинов. *На кръста му отстрани висяха две черни паласки, обковани с дребни калаени пулове.* Цани Гинчев. 2. Малка кръгла плочка в игра на табла. *Дотегнало му бе ... да слуша трясъка на пуловете от таблите.* Н. п. Филипов. *И беше тихо тук, макар и да имаше толкова людѐ — не плющяха карти, не тропаха пулове по дървени табли, не се дигаше комарджийска глъчка.* Дим. Талев. 3. *Диал.* Шарки по козина на животно във вид на кръгове. *Кобилата беше ... така: все на пулове, на пулове.* Мих. Георгиев. *Пред вратата на стаичката глухо и тежко се свлече голям див котарак с дебела опашка, нашарена с черни пулове.* Ем. Станев.

пулвериза̀тор *м.* (фр.). Специален прибор за пръскане с течност, главно одеколон, която той превръща на ситни като прашец капчици. *Подай ми пулверизатора да се напръскам с одеколон.*

пу̀ле, *мн.* -та, *ср. Нар.* Малкото на магарето; пърле, магаренце. *Бърза като пуле пред майка си.* Погов.

пу̀лене, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* пуля *и от* пуля се.

пу̀лест, -а, -о, *прил. Рядко.* Който има изпъкнали, изпулени очи. *Между две дълбоки пулести очи изпъкваше грамаден грапав нос.* Вазов.

пуло̀вер *м.* (англ.). Плетена мъжка или дамска блуза, обикн. без яка и копчета, която се нахлузва през главата. *Вечерният хлад беше накарал германеца да облече вълнен пуловер с дълги ръкави.* Дим. Димов. *Елка плетеше пуло̀вер за чичо Марин.* А. Гуляшки. *Зимен пуловер.*

пулп, пу̀лпът, пу̀лпа, *мн.* пу̀лпове, *м.* (лат.). *Спец.* Полуконсервирани със специални химикали плодове или зеленчуци, които след това индустриално се преработват в мармалад, желе, конфитюр и под. *В консервната работилница „Вакум" беше избухнал пожар, който унищожи грамаден брой бурета с пулп, приготвени за износ.* Дим. Ангелов. *Ягодов пулп. Плодов пулп.*

пулпѝрам, -аш, *несв.* и *св.* Преработвам плодове или зеленчуци на пулп. *Пулпирам малини.* **пулпирам се** *страд.*

пулпѝране, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* пулпирам *и от* пулпирам се. *Основни пунктове по пулпирането са Пловдив и Асеновград.*

пу̀лпов, -а, -о, *прил.* Предназначен за пулп. *Пулпови бурета. Пулпова работилница.*

пулс, пу̀лсът, пу̀лса, *мн.* няма, *м.* (лат.). **1.** Ритмично повдигане, обтягане и разпускане на артериите едновременно с ударите на сърцето. *Тя в първия момент беше поразена, пулсът ѝ се ускори до сърцебиене.* Ал. Константинов. *Чувствува се последно слабо биене на пулса.* Вазов. *Кога ще умре? — Довечера или през нощта... Когато температурата ѝ почне да спада, а пулсът се ускори.* Дим. Димов. *Нормален пулс. Ускорен пулс.* **2.** *Разг.* Мястото на лявата ръка по-горе от китката, чрез чието напипване се усеща това движение. *Лекарят прегледа болния внимателно: както му е редът, чука му на гърдите, слуша го с тръбичка, пипа му пулса.* Влайков. *Пристъпи до Крайналията, погледна го в лицето отблизу, после хвана ръката му, потърси пулса му и каза.* Йовков. *Младият лекар прислуша болното момче, ... опита му пулса и се дръпна настрана.* Г. Караславов. ‖ *Обр. А животът на новата страна се развиваше и кипеше. Пулсът ѝ биеше с пълна сила.* Вазов. *Москва е пулсът, по който се познава радва ли се или плаче руската земя.* Вазов. **3.** *Прен. Книж.* Ритъм, темп на движението на нещо. *Тук* (на ул. „Маршалковска") *вече се чувствува пулсът на големия град. Човешката навалица е гъста, минаването през улицата — опасно.* Н. Фурнаджиев. *Пулсът на новия живот се чувствува и в най-изоставените в миналото населени места на Софийския окръг.*

пулсѝрам, -аш, *несв.* Само 3 *л.* За сърце или кръвоносен съд — бия, туптя. *Сърцето му пулсираше отсечено.* Ем. Станев. *Едно сърце във тебе неуморно / пулсира с хиляди сърца.* Вапцаров. *Хаваджиева пламна. ... Две вени на тънката ѝ бяла шия започнаха да пулсират, красивите ѝ ноздри се разшириха.* Г. Караславов. ‖ *Обр. Растат юзини, градове, заводи. / Над тях се веят знамена от дим, / под тях пулсират далекопроводи.* Багряна. *Дългът към бъдещите поколения / пулсира властно в нашите сърца: / страдания, несгоди и лишения / не ще изпитат нашите деца.* Т. Харманджиев.

пулсѝране *ср. Отгл. същ. от* пулсирам. *Наоколо беше толкова тихо, че той ясно чуваше тежкото си дишане и пулсирането на кръвта в слепите си очи.* А. Гуляшки.

пулт, пу̀лтът, пу̀лта, *мн.* пу̀лтове, пу̀лта (сл. ч.), *м.* (лат.). *Муз.* Специална поставка за ноти, обикн. върху висок триножник. *Диригентски пулт.*

пу̀ля, -иш, *мин. св.* пу̀лих, *несв.* Само в съчет. **пуля очи** — гледам вторачено, като разтварям широко очите си; кокоря. *Попът ... трепереше. Безумен страх бе затъпил погледа му. Той пулеше очи, плах, във въоръжените хора.* Вазов. *В дъното на дупката подскачаха няколко жаби, които пулеха уплашено очи.* Ем. Станев.

пу̀ля се, -иш се, *мин. св.* пу̀лих се, *несв., сред.* Пуля очи; кокоря се. *Той се пулеше в него и не сваляше очи.* Вазов. *Защо гледа така, пули се в тебе като ... като някой турчин.* Дим. Талев.

пу̀ляв, -а, -о, *прил. Диал.* Пулест. *Да живее Лисана. / Лиса — опашана, / и нейните малки / жълти лисичета, / с остри ушета, / с пуляви очета!* ... Елин Пелин.

пу̀мпал *м.* Детска играчка във форма на малък дървен конус, който се удря с камшиче, за да се върти по земята. *На мегдана, пред вратнята няколко деца играеха на пумпал.* Вазов. *Ние, чираците, правехме въртележки от хартия ... или шибахме пумпали.* Ст. Чилингиров.

пунга̀ш *м.* (рум.). *Презр.* Мошеник, негодник, нехранимайко. *Дявол да ви вземе вас: ... скандалджии и пунгаши.* Вазов. *Пунгаш! Душата ми изгори той мене ..., изяде ме.* Йовков.

пунгѝя *ж.* (нгр.). *Нар.* **1.** Кожена торбичка за тютюн или за огниво, кремък и прахан. *Стоичко Данкин въздъхна дълбоко, извади пунгия с контрабанден тютюн и почна да свива цигара в късче от вестник.* Дим. Димов. *Кръстьо също си сви цигара, извади мръсна пунгия, взе огнивото, нагласи прахана, удари и с удивителна увереност поднесе прахана към цигарата си.* Г. Караславов. **2.** Кожена кесия за пари. *Той го взе и го погледна отблизу: вехта мешинена пунгия, ръцете му напипваха пари.* Йовков. *Боньо все ще има барем пукнат грош в пунгията, за да му даде, а твоят джоб е продънен, че си още ратай на баща си.* А. Страшимиров.

пунѝчески, -а, -о, *прил.* (лат.). Само в съчет. **пунически войни** — а) *Истор.* Войните на Рим с Картаген. б) *Прен. Разг.* Досаден дълъг и неприятен спор, разправия. *Захванала се една из пуническите войни между Петко и Гуджо — Гуджо напада, а Петко са защищава.* Каравелов. *Градът и окръгът водят война страшна, пуническа, дълга.* Вазов.

пункт, пу̀нктът, пу̀нкта, *мн.* пу̀нктове, пу̀нкта (сл. ч.), *м.* (лат.). 1. Ограничено по размери място в пространството; точка. *При втора, по-сполучлива атака турците сякаш бяха успели да влязат в някои пунктове на селото.* Йовков. *Крайният пункт на днешния марш беше с. Ташла Муселим.* Йовков. *Командирът даде заповед да направят връзки от бомби и разположи зарядите по всички уязвими пунктове на котата.* Вежинов. **2.** Опре-

делено място със специално предназначение. *Заедно със семейството си, въоръжени, потеглили за определения пункт — гората Еледжик, още през нощта.* З. Стоянов. *Железниците в Турция не пътуваха нощем и от изходния си пункт тръгваха винаги сутрин.* Дим. Талев. *От наблюдателния пункт / войникът съобщава, / че по шосето откъм юг / колона се задава.* Т. Харманджиев. *На сутринта всички се явиха на сборния пункт в градинката много преди уреченото време.* Вежинов. *Укрепен пункт. Стратегически пункт. Команден пункт.* **3.** Място или учреждение, гдето се извършва някаква дейност с малък обсег на действие. *Кажете бе, хора, къде е превързочният пункт?* Л. Стоянов. *В приемателните пунктове трябва да се създадат всички улеснения и удобства за селските стопани, които предават храни. Аптечен пункт. Медицински пункт. Изкупвателен пункт. Преработвателен пункт.* ‖ Населено място от гледище на някакво негово предназначение. *Една неделя се изминаваше вече, откакто бяхме въстанали, а, освен с Панагюрище, Копривщица и други някои близки пунктове, с които се споразумявахме, нищо положително не знаехме какво става по другите села и пунктове в IV окръг.* З. Стоянов. *Влязоха агитаторите му от разни пунктове, пристигнали в едно време.* Вазов. *Години наред той се славеше като найдобрият закупчик в околията. Нерядко го пращаха да организира покупките дори в другите пунктове по Дунава.* П. Спасов. *Населен пункт.* **4.** *Книж.* Точка в закон, правилник и под.; член, параграф. *Най-важните от тия повели биха могли накратко да се формулират в следните десет пункта.* Г. Димитров. *Този пункт от договора е съвсем излишен и неуместен.* Хр. Ясенов. ‖ (рус.). Положение, момент. *В тоя позив особено важни са два пункта.* Г. Димитров. **5.** *Спец.* Единица мярка в типографията, в печатарството, равна на 0,376 мм. □ **Подкрепителен пункт** (нов.) — павилион, в който се продават закуски, напитки и др. *Пред един подкрепителен пункт спира гражданин и закусва с кифла.*

пунктѝр *м.* (лат.). *Спец.* Линия, начертана с точки или с малки чертички.

пунктѝрам, -аш, *несв.* (лат.). **1.** *Спец.* Начертавам линия с точки или с малки чертички. **2.** *Мед.* Забождам игла или друг остър предмет в някаква част от човешкото тяло. **пунктирам се** *страд.*

пунктѝране, *мн.* -ия, *ср.* *Отгл. същ. от* пунктирам *и от* пунктирам се.

пу̀нктов, -а, -о, *прил.* Който се отнася до определен пункт, до малък район. *Пунктови съвещания. Пунктова конференция. Пунктов отговорник.*

пунктуа̀ция *ж.* (лат.). *Грам.* **1.** Система от правила за употребата на препинателните знаци. **2.** Поставяне на препинателни знаци. *Правилна пунктуация.*

пу̀нкция *ж.* (лат.). *Мед.* Забождане спринцовка или друг остър инструмент в някоя част на човешкото тяло с цел да се вкара или изтегли течност, въздух или някакви газове.

пунш, пу̀ншът, пу̀нша, *мн.* няма, пу̀нша (сл. ч.), *м.* (англ.). Спиртно питие от горещ ром, захар, чай, вряла вода, лимонов сок и др.

пу̀па *ж.* *Дет.* Корем. *Боли ме пупата.*

пу̀ра *ж.* (лат.). Вретенообразно плътно увити тютюнови листа за пушене. *Подполковник Фриц извади пура, отхапа единия ѝ край и я запали.* Дим. Ангелов. *Той е облечен в пътнически костюм, пуши дебела хаванска пура.* Св. Минков.

пургатѝв *м.* (лат.). *Мед.* Очистително.

пургатѝвен, -вна, -вно, *мн.* -вни, *прил.* Който действува като пургатив. *Пургативни средства.*

пурѝзъм, -змът, -зма, *мн.* няма, *м.* (лат.). *Езикозн.* Стремеж към очистване на езика от чужди думи и изрази и заменянето им с думи, образувани със средствата на родния език. *Вазов беше решителен противник ... на крайния пуризъм* Т. Павлов. ‖ Борба против непотребните чуждици в езика.

пурѝст *м.* Привърженик на пуризма. *Побратим Богоров се трепе / да чисти наш беден език / и думи все нови кове, лей, ... / и трупа пуристът велик: / врачари, бивалици и самораслти.* Вазов. *Краен пурист.*

пурѝстка *ж.* Жена пурист.

пурита̀н *м.* (лат.). **1.** *Истор.* Привърженик на англиканска протестантска секта през XVI—XVII век, която искала очистването на църковните обреди и организация от остатъците на католицизма и проповядвала своеобразен буржоазен аскетизъм. **2.** *Прен.* Привърженик на строга нравственост. *От Цариград се провикват пуританите на наивността: „Пердето на театъра крие разврат дори и за най-образованите народи".* П. П. Славейков.

пурита̀нка *ж.* Жена пуритан.

пурита̀нски, -а, -о, *прил.* Който е присъщ на пуритан. *Под приличен човек тя разбираше богат и весел мъж, лишен от пуританската ограниченост на дребната буржоазия.* Дим. Димов. *Пуритански морал.*

пурита̀нство, *мн.* няма, *ср.* Поведение, възгледи на пуритан.

пу̀рпур *м.* (гр.). **1.** Само *ед.* *Поет.* Яркочервен цвят. *А грейше във пурпур и злато зората / над синия морски простор.* К. Христов. *Вечерен пурпур пламна в небеса.* П. П. Славейков. *Колата наближи малка горичка от чинари, които есента беше обагрила със злато и пурпур.* Дим. Димов. **2.** *Прен.* *Истор.* Скъпа яркочервена тъкан или одежда като признак на разкош и величие. *Царските стаи кипяха в пурпури, коприна и кадифе.* Вазов. *Излегнати на губери коринтски, / лежат хетери в нега упоени, / во накити от маргарит и пурпур.* П. П. Славейков.

пу̀рпурен, -рна, -рно, *мн.* -рни, *прил.* *Книж.* *Поет.* Яркочервен. *Насреща по сините зъбери на Балкана догаряха пурпурните огньове на вечерната зара.* Йовков. *Мяркат се в утрена дрямка унесени, / сини далечни гори; / ясни лазури, върху им надвесени, / пурпурен блясък покри.* К. Христов. *Пурпурна мантия. Пурпурен плат.*

пусѝя *ж.* (тур.). *Остар.* Засада. *Край реката криволичеше пътят за кулата и седмината мъже спряха тъкмо там да пресрещнат агата, скрити в гъсталака... От кога още Атанас Кривиот бе избрал за пусия това сгодно място.* Дим. Талев.

пу̀скам и **пу̀щам,** -аш, *несв.*; **пу̀сна,** -еш, *мин. св.* пу̀снах, *прич. мин. страд.* пу̀снат, *св.* **1.** Преставам да държа, да задържам някого или нещо, давам му възможност да се движи свободно *Еньо свали шапка, ... пи вода от белия медник и погледна Цвета. Тя потръгна да си върви, но Еньо не пусна кобилицата.* Елин Пелин.

Изведнаж тя изохка и го пусна. Гърбавото беше я ухапало. Йовков. *На прага той се спря и, без да я пуска от прегръдките си, ... посочи залязващото светило.* Ст. Загорчинов. ‖ Оставям на свобода някого, който е бил задържан или затворен; освобождавам. *Хаджият от два дена беше арестуван ... — Как, пуснаха ли го вече?* Вазов. *Дойдоха от страна на щурея му да го помолят да му стане гарант, за да го пуснат поне временно от затвора.* Влайков. *Пред чорбаджийската къща имаше вързани две-три зли кучета, които нощно време пущаха.* Йовков. *Комунистите разбиха / сутринта затвора, / пуснаха, освободиха / всички свои хора.* Т. Харманджиев. **2.** Оставям да падне нещо, което държа в ръцете си; изпускам, спускам. *Жените ... извадиха, каквото имаха ценно: пари, нанизи, пръстени, обеци, — и го пуснаха на земята.* Вазов. *Навеждаше се, взимаше пръст, ... миришеше я и я пускаше с благоговение.* Елин Пелин. *Давидко пусна кривака, посниши се и хвана с две ръце вълчицата.* Йовков. *Той извади една жълтица и я пусна в коритото: тя тъпо плесна в сапунената вода.* М. Кремен. ‖ Правя нещо да слезе надолу; свалям, спускам. *Широка добруджанска равнина, / ... / мъже, жени с обветрени лица / ще пуснат сонди в дън земята.* Мл. Исаев. *Като се мръкна добре, той пусна замърсената басмена завеса на прозореца.* Г. Караславов. *Вържи си една кошница на опашката, пробий една дупка на леда и пусни кошницата във водата, па думай: влезни, рибо, в кошницата!* Нар. прик. **3.** Разрешавам, давам възможност на някого да отиде или да влезе някъде, да прави нещо. *Никого няма да пуснете ни да влезе, ни да излезе! — заповяда той.* Вазов. *Това лято ми се замоли да съм я пуснел да иде да жъне.* Йовков. *Родителите им не ги пускаха да ходят у съседите, защото бяха скарани.* Ст. Ц. Даскалов. *И вие сте виновни, — сопна се докторът. — Пуснали сте го да ви лъже със светени водици и с не знам какви други боклуци.* Г. Караславов. *Къде да почукам тъй късно? Кой морния друмник ще пусне?* Ас. Разцветников. *Пуснали тарльо под одъра, той се качил на одъра.* Погов. *Пускам в отпуск.* **4.** Изпращам, отправям. *Подир мене Драгота е пуснал шпиони.* Вазов. *От ранни зори още ловците пуснаха кучетата в рядката ниска кория ... и гърмяха цял ден.* Елин Пелин. *Осем плуга пуснаха, броих ги, един по един.* Йовков. *Господин председателят на индустриалците обеща да пусне окръжно до членовете на съюза да не приемат на работа стачкуващи тютюноработници.* Дим. Димов. *Пускам добитъка на паша.* **5.** Само 3 *л. Прен. Нар.* За черква, училище или за друго нещо, гдето са събрани много люде — идва определеното време за излизане и събраните се разотиват; свършва. *Ей пусна черква, тръгна си народът.* К. Христов. *В това време пусна черква и из улиците почнаха да минават на купчинки мъже и жени.* Елин Пелин. *Киното пусна.* **6.** Привеждам в действие, в движение. *Елате да се поразходим ... Ще бъдем сами, ще пуснем автомобила с най-голяма бързина.* Йовков. *Механикът пусна мотора, за да даде скорост на машината.* Л. Стоянов. *Хайде отивам да пусна вършачката! — заклати се машинистът Нейко.* К. Петканов. *Площадът и главната улица на града екнаха от мощен метален глас. Някой беше пуснал радиото си с всичка сила.* Ем. Коралов. *Пускам нов завод. Пускам в действие. Пускам грамофон. Пускам в пълен ход.* ‖ Правя нещо да действува, да тече, да се разпространява. *За една година той сам направи езерото, загради го, пусна водата в него и рибите заплуваха за радост на всички.* М. Марчевски. *Пускам чешмата.* **7.** Давам възможност на някого или на нещо да се движи по един или друг начин или някъде. *До двеста отборни кърджалии пуснаха конете си към Преслав.* В. Друмев. *Тъй като беше сам из пътя, пусна конете полека и задряма.* Йовков. *Щом излязохме извън селото, пуснах ги на воля и с викове и лудуване изтичахме пътя до горе.* Г. Райчев. *Пускам коня в галоп. Пускам колата по стръмното.* **8.** *Книж.* В съчет. с някои отвл. съществителни означава подлагам на действието или състоянието, означено със съществителното. *Пускам в продажба. Пускам в обращение. Пускам в експлоатация.* **9.** *Разг.* Оставям да ми порасте. *Появи се Ганчо..., бледен, пуснал дълга коса.* Вазов. *Турил си очила, пуснал брада.* Йовков. *Три аршина мустаци си пуснал и пак не ти иде на ума, че тая пуста служба не е за теб.* Елин Пелин. *Райко още повече бе надебелял, пуснал бе корем.* Ст. Загорчинов. *Пуснал гуша.* ‖ За растение — давам израстък, покарвам. *Кога тиква стана, кога опашка пусна.* Вазов. *Че знаеш ли, Радке либе, / снощи вечер на чешмата / малко нещо постояхме, — / ... / кобилица лист пуснала, / дрянов кривак дренки даде.* Ц. Церковски. *До дънера му израсла една тиква. Още не забила семка в земята, тя пуснала ластар.* Ст. Чилингиров. *Какво нещо е любеницата? Поникне, пусне лозини, завърже няколко кратунки и в два месеца всичко се свършва.* К. Петканов. *Сухо дърво лист пуснало.* Погов. *Лозата е пуснала млади филизи.* **10.** *Нар.* Отделям нещо от себе си; изпускам. *Той надуто пушеше и пускаше кълба, кълба дим.* Блъсков. *Моторът изсъска, пусна пара, колелото се завъртя.* Йовков. *Да живее комуната! изрева Македонски, комуто очите светеха и пущаха искри.* Вазов. *Тая перодръжка здрава ли е? ... Само перото ѝ драще малко хартията и пуска повечко мастило, но това няма значение.* Св. Минков. *Билката беше възвряла и пуснала своите цеовити сокове.* Д. Немиров. ‖ Давам. *Грозде ли се набере, ... отелена крава ли пусне първо мляко ... — най-напред се раздава на махалата и чак тогава вкусва къщата.* Ив. Хаджийски. *Едно прасенце си беше, пусна две-три кила масчица.* Кр. Григоров. *Всичките овци не пущат еднакво мляко.* Погов. **11.** *Прен.* Издавам печатан труд. *Днес печатарят ще ни даде условията си и утре окончателно ще разрешим въпроса за органа. Ще трябва да побързаме да пуснем първия брой.* Ст. Костов. *Нека поработи на пълно спокойствие. / Време е да пусне нова книга.* Орлин Василев. *Пускам от печат.* **12.** Хвърлям, мятам. *Цолов стоеше прав в същата поза, както беше пуснал ракетата.* Йовков. *Агарянецът се приближи малко до целта, дълго се мери, па изведнъж пусна стрелата.* Ст. Загорчинов. *Бомби върху черкви и болници пускат, кораби с деца потопяват.* И. Волен. **13.** Правя нещо стегнато, изопнато, да стане по-свободно, по-разслабено; отпускам, разслабвам. *Коларят пусна поводите и конете се втурнаха напред.* А. Каралийчев. *Роклята ми е станала вече тясна, трябва да я пусна отстрани. Пусни въжето от другия край, че е много опънато.* **14.** *Прен. Разг.* Казвам, разправям, разпространявам. *Един мой приятел, който има при-*

вичка да пуска остроти, ... каза ми при един разговор. Вазов. *В село пуснаха, че си бил и в затвора.* Елин Пелин. *Ще те дам под съд задето пускаш тревожни слухове.* К. Петканов. *Войниците пущат вече помежду си шеги и се смеят.* Йовков. **пускам се, пусна се** *страд.* □ **Камък да стисна, вода ще пусне** (нар.) — здрав съм, силен съм. *Силно момче е Спас... Камък да хване, вода ще пусне.* Д. Немиров. **Пускам бюлетина** (разг.) — гласувам. **Пускам в обращение** — правя нещо да се използува, да се употребява. **Пускам в ход** (книж.) — а) Привеждам в действие. *Войниците наскачаха от вагона, пръснаха се във верига и пуснаха в ход карабини и ръчни картечници.* Ив. Хаджимарчев. *Пускам в ход механизма на апарат.* б) *Прен.* Употребявам, използувам, служа си с нещо. *Пускам в ход всички средства за да смажа противника си.* **Пускам глас** (нар.) — а) Викам високо, с цяло гърло. *Тя плачеше със своя детински плач: разтворила уста, пуснала глас и с лице, обляно от потоци сълзи.* Г. Райчев. б) Гласувам. **Пускам (дълбоки) корени** (разг.) — а) Оставам, задържам се дълго време на едно място. *А дядо Моско пусна корени тук и не мърда.* Йовков. б) Прониквам дълбоко в нещо, загнездвам се. *Не оставяй отчаянието да пусне корен в душата ти.* А. Гуляшки. **Пускам кепенците** (разг.) — затварям дюкян, прекратявам продажба, работа. **Пускам (хвърлям) котва** — спирам някъде за по-дълго. *Имаше само два шлепа, пуснали котва до брега, но и те бяха празни.* П. Спасов. **Пускам муха (фитили) на някого** (разг.) — внушавам някому нещо, което го заинтригува; подстрекавам. *Седне ли да яде трети, аз му пусна муха, че делото му е върнато за повторно разглеждане и сигурно ще увеличат наказанието.* Чудомир. *Даскалът ще не ще трябва да напише устава, защото, ако питате, той пръв пусна фитила за това дружество.* Ал. Константинов. **Пускам (на екраните) филм** (книж.) — предавам за прожектиране, почвам да прожектирам филм. **Пускам на свобода** — освобождавам някого от затвор. *Съжалил се над девойката и я пуснал на свобода без откуп.* Ст. Загорчинов. **Пускам някому кръв** (нар.) — поставям на болен пиявици или го порязвам, бодвам да му изтече кръв, за да му олекне. *Склонихме я най-сетне | да й се пусне кръв, | та малко да й светне.* Ас. Разцветчиков (превод). **Пускам (отпускам му) края** (разг.) — а) Преставам да върша добре работата си, да изпълнявам задълженията си или прекалено много да се грижа за нещо. *За пиене — ще пия. — Така де, не ставай жена! — викна кметът. — Пусни му края, бе дядка!* Елин Пелин. б) Тръгвам по лош път; провалям се. **Пускам писмо** (разг.) — поставям писмо в пощенска кутия, за да бъде препратено до местоназначението му. *Излизам и отивам към близката гара да пусна писма.* Вазов. *Някои ... се мъчат да пишат писма, които ще пуснат в Дакар.* Св. Минков.

пу̀скам се и **пу̀щам се**, -аш се, *несв.*; **пу̀сна се**, -еш се, *мин. св.* пу̀снах се, *св.*, *сред.* Преставям да се държа о нещо; отпускам се, оставям се, отказвам се. *Да му мисли който се е хванал на хорото. — Та не можем ли да се пуснем, ако сме се хванали? — каза неочаквано бай Стоян.* Л. Стоянов. *Две момичета се пущат от хорото и тръгват право срещу него.* Г. Райчев. *Вземи ме да ти помагам, бачо Лазаре... — Атанасе... Нямам аз, брате, работа за двама... Но Атанас не искаше да се пусне лесно от него: — Всички ме знаят там, по селата, нели знаеш.* Дим. Талев.

пу̀скане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* пускам *и от* пускам се. *Пускане в действие. Пускане в експлоатация.*

пу̀сна. Вж. пускам.

пу̀сна се. Вж. пускам се.

пуст, -а, -о, *прил.* **1.** Който не е населен; необитаем, пустинен, див. *Никакво човешко жилище, никакъв признак от култура. Дъбова гора, голи ридове, пусти и самотни валози, скали.* Вазов. *Чифлици и села наблизу няма, зад поста е безлюдно и пусто поле.* Йовков. *Беснее бурята и в пустий бряг | вълните буйно блъскат се, реват.* Величков. *В околността на града има такива пусти, недостъпни места, бурени и къпини.* Елин Пелин. *Пусти гори. Пуст остров.* **2.** Който е изоставен, напуснат от обитателите, в който няма движение, живот; безлюден, запустял. *В разораните улици, | в пустия град | разрушен | аз вървях.* Багряна. *Вчера задръстени и раздвижени като мравуняк, днес улиците бяха съвършено пусти.* Ал. Константинов. *Огнянов преспа в една пуста воденица.* Вазов. *Полето е пусто, снегът си стои тъй, както си беше навалял. Няма още пътища, няма хора, няма жива душа.* Йовков. *Пуста къща. Пусти улици.* **3.** Който няма нищо в себе си; празен. *Многострадална кесийке, | ти от ден на ден злочеста | по-широко се отваряш, | отваряш, не се затваряш | и от ден на ден повече | все пуста, празна оставаш.* П. Р. Славейков. *Валеше сняг. Замислен, Комков вървеше към дома си — към своята пуста, широка, неприветна стая.* М. Кремен. **4.** *Прен.* Който е лишен от съдържание, от значение; безсъдържателен, празен. *Не плача задето безрадостен, пуст и прекършен | без тебе животът ми дълг ще е само и бреме.* Багряна. *Чувствувах ясно само едно — че душата ми е някак мъртва, пуста — там нямаше ни скръб, ни радост, нито мисли и желания.* Г. Райчев. *Животът е тъй пуст и скърбен без топлика на предана душа.* Вазов. *Погледът й беше пуст и безсмислен.* Г. Райчев. *Пуст човек. Духовно пуст.* **5.** *Прен. Нар.* Клет, злочест, нещастен. *Тъй върви светът! Лъжа и робство | на тая пуста земя царува!* Ботев. *Кой знае! ... пуста глава още що ли има да прекарва и да тегли.* Блъсков. **6.** *Прен. Разг.* Който буди омраза, ненавист; противен, омразен, проклет. *Пусто тегло наше! Боже! — изпъшка тя горестно.* Вазов. *Остави се... Да му се не види и лятото и проклетията, от пусти гости очите си не можах да отворя.* Чудомир. *Додея ми, майко, робска орисия | в господарски двори и с тежко имане. — | Саван ми е пуста свилена премяна.* Багряна. *И защо му са пустите пари, дето ги печели, когато живее като говедо?* Ал. Константинов. *Аз залюбих пусто либе, | дядо харо кожухаро.* Нар. пес. **7.** *Прен. Нар.* Който буди досада, отекчение, недоволство от нещо. *Я ме годи, мамо, я ме жени: | пуста младост, мамо, не се търпи!* Влайков. *Не е, брате, село пусто, като село — | пръснало се в планината, та се невидело. | Накацали къщурките от чука на чука.* Елин Пелин. *Остави тази пуста тантела. Сега ли ти е притрябвала.* А. Каменова. *Малко ли са се убивали от тая пуста любов?* Вазов. **8.** *Прен. Нар.* Който буди учудване или възхищение. *Хубава е, хубава е, пустата Ирин-Пирин!* Вазов. *Всички гледаха*

вълка ... — Пустият му Калин, как го улови! Йовков. *Не свири пустата му гъдулка, ами говори.* Елин Пелин. *Пустите клисурци | станали московци.* Нар. пес. □ **Наливам (преливам) от пусто в празно** (разг.) — върша безполезна работа. *Макар и да виждах ясно, че да вземеш в заем, за да плащаш дълг, е да наливаш от пусто в празно, все пак черният призрак на позора и разорението се беше скрил от очите ми.* Д. Немиров. **Пуст опустял (останал, да е)** (нар.) — проклет да бъде. *Пусто да опустее това Скопие, защо е толкова далече? Да беше като до Бургас, още днес щеше да иде при мъжа си.* К. Петканов. *Така той говореше всяка година, знаеха преспанци, но му даваха афиона си на пониска цена — пуст да остане, дано да го отрови!* Дим. Талев. *Пусто остало платното, | кога ми либе загина!* Нар. пес. *Пусто остало имане, кога минали млади години.* Погов. **Пусто да е (да остане), пусто и върло, пусто опустяло** (клетва) — да опустее, проклето да е. *Ела, бре Йоване, пусто да остане, | ела да се видим.* Елин Пелин. *Ах коня водя, пеша ходя — | пусто ле да е!* Нар. пес. **Пусто дърво (пуста тояга)!** (разг.) — при укоряване на някого със закана за бой. *Ядосваше го нейната дързост. Мома, седнала в политиката да се бърка! Пусто дърво!* Г. Караславов. *Пусто дърво недодялано! От сиромашия се оплакват, а пиянствуват като скотове.* Елин Пелин. *Тоя Кирлив Христо ... си пиел кафето в кафене „България" и оттам давал своите команди ... Пуста тояга за такива!* Л. Стоянов. **Пусто място** — място, което е негодно за никаква култура и не принася стопанска полза.

пу̀ста *ж.* (мадж.). Тревиста равнина — степ в Унгария. *Димът на комините отначало се издигаше право нагоре, после ветровете, които стържеха равната снага на пустата, го разстилаха нашироко като нежен синкав килим.* Вежинов. *Унгарска пуста.*

пустѐя, -ѐеш, *мин. св.* пустя̀х, *прич. мин. действ.* пустя̀л, -а, -о, *мн.* пустѐли, *несв.* Само 3 *л.* **1.** Ставам пуст, опустявам. *Неговата механа взе да пустее и хората около него съвсем оредяха.* Влайков. *Всичко около тях пустееше — ни човек, ни животно се мяркаше по пустия кър.* Ц. Церковски. *С настъпването на лятото читалището в Преспа започна да пустее.* Дим. Талев. **2.** За земя — стоя необработен, неизползуван; запустявам. *Тревите, бурените прегоряха, | пустеят есенните равнини. | Разгром, и кръв, и ужас, и уплаха | на живите сърцата вледени.* Т. Харманджиев. *Тогава земята беше евтина: беят ни я просто натика в ръцете. „Вземете, казва, и без това пустее. От такава земя нямам полза никаква!"* А. Гуляшки.

пустѝнен, -нна, -нно, *мн.* нни, *прил.* **1.** Присъщ на пустиня. *Далеч на изток палма | през сън съзира той, | как тя самотна чезне | там на пустинний зной.* П. П. Славейков. *Като пустинен ураган налиташе и ревеше тълпата.* Смирненски. *Пустинен климат. Пустинен характер. Пустинни пясъци.* **2.** Лишен от растителност, безплоден като пустиня; див, пуст. *Минахме ред хълмове и планински долинки, окръжени от венец високи чукари, страшно диви, мълчаливи и пустинни.* Вазов. *Над скалите на брега пустинен | чайки блясват, кръгове изрязват.* Н. Ракитин. *Местността наоколо беше пустинна и дива.* Ст. Загорчинов. *Пустинна равнина.* **3.** *Прен.* В който няма движение, живот; безлюден, самотен, тих. *Цялото село изведнъж утихна, пустинно и мъртво. Никакъв шум, никакъв глас. Като че в селото нямаше ни една жива душа.* Йовков. *На лунния блясък вълните | заливат пустинния път.* Дебелянов. *Към Кюстенджа се движи само една платноходка. Морската шир е пустинна.* А. Каралийчев. ‖ *Поет.* В който няма никакъв шум, извънредно тих и спокоен. *Една съблазън ме опива, | зоват ме шепотно мечти | далеч, де никой не отива, | далеч в пустинни самоти.* Яворов. *Вечер, в пустинни градини, | думи невинни | ронеше ясна луна.* Лилиев. *Пустинна глухота е обхванала цялото крайречие, тъй живо и тъй весело пролет.* Ц. Церковски. **4.** *Остар.* Присъщ на пустинник; аскетически. *Като се научих за благолюбивия нрав на твоята душа ... и пустинното ти, невеществено и ангелско пребиване, ... твърде много възжелах да видя твое преподобие* (на св. Ив. Рилски). Вазов. *Не знаем ние, какви е думи думал през нощите дервишът пустинен, но знаем, че ти излъга с клетва бога, народа и Родопската земя!* А. Страшимиров.

пустѝнник, *мн.* -ци, *м. Остар.* Лице, което по религиозни подбуди се е уединило в пусто, ненаселено място и се е отказало от общуване с човеците; отшелник, аскет. *А в мойте хралупи и пещерни скали | взгъмжаха тъмен рой пустинници-аскети, | презиращи света, от някакви завети | подсторени — за друг живот отвъд света, | живот неподсладен от земна суета, — | духовни постници, от всичко отчуждени.* П. П. Славейков. *В тая дива и пустинна покрайнина от памтивек живееха пустинници.* Ст. Загорчинов. *Тъй изсъхнал, жълт ... и мъничък, той приличаше на умиращ пустинник, изплатил и последния си грях.* Д. Немиров.

пустѝннически, -а, -о. *Прил. от* пустинник. *Пустиннически живот.*

пустѝнничество, *мн.* няма, *ср. Книж.* Живот на пустинник.

пустѝнно. *Нареч. от* пустинен. *Аз пак съм сам | и мечта тъжовна ме увлича | в стария бивак, пустинно ням.* Дебелянов. *Часът е печален, унил и | навред е тъй горко пустинно.* Ем. п. Димитров.

пустинножѝтел, -ят, -я, *мн.* -и, *м. Книж. Остар.* Пустинник. *Пустинножител св. Иван Рилски.*

пустинножѝтелство, *мн.* няма, *ср. Книж. Остар.* Пустинничество.

пустѝня *ж.* **1.** Обширно необитаемо безводно пространство с неплодородна почва и оскъдна растителност или съвсем голо. *Пустиня сива, тъжна и безплодна, | без жилище, река, дърво, човек, | и само вятър гони сухи тръни.* Багряна. *Бе пустиня | безлюдна и гола, | а с памук нацъфтя Казакстан.* Хр. Радевски. *В пустиня ние се найдохме дива, | де нивга стрък зелен не е покълнал.* Величков (превод). *Пясъчна пустиня.* **2.** Обширно ненаселено, безлюдно пространство. *Привет вам, български долини, | поля, скали, гори, вълни, | самотни дебри и пустини.* Вазов. *В дъбравите ви глухи, ... | де дивите глигани куршумите нехаят, | ... | свободата царува в съгласие със екът, | и рядко в тез пустини се мярка човекът.* Вазов. *Напразно взират се те в кръгозора: | пустиня снежна, никъде човек.* К. Христов. *Татарските нашествия превръщаха страната в пустиня.* Вазов. *Горска пустиня. Пла-*

нинска пустиня. *Ледени пустини.* || Обширно празно пространство. *Скалистото чело на Витоша се откроява сурово, горделиво, мълчаливо в пустините небесни.* Вазов. *Самотно ми е: чувствувам пустинята въздушна | и слънчевия жар!* Яворов. || *Обр. Еньо стоеше изправен пред едно престъпление,... и пред неговата мисъл като че нямаше вече нищо. Нищо — само една пустиня. Като че ли се свърши целият му живот.* Елин Пелин. *Лежа в безлюдните пустини | на свойта мразна самота.* Лилиев. *И мен ми е тъмно и страшно. И в мойта душа е пустиня.* Ас. Разцветников. ☐ **Великата рилска пустиня** (книж., търж.) — планината Рила. **Водна пустиня** (поет.) — морска шир, море. *Витае трета нощ над водната пустиня | и мрачните скали отекват странен тътен.* Дебелянов. *Шири се сребриста, кротка | водната пустиня там.* Н. Ракитин. **Глас в пустиня** (книж.) — зов без отзвук.

пу̀сто. 1. *Нареч.* от пуст. *В тая кръчма,... неприветлива и тъжна като неговата душа, беше тихо и пусто.* Елин Пелин. *А над мен е планинският гребен. | Как спокойно е тука без тебе, | как спокойно и — пусто, уви!* Багряна. *Момчетата заминаха тази сутрин и у нас стана необичайно тихо и пусто.* А. Гуляшки. **2.** Като частица. *Нар.* а) При изразяване на недоволство, досада, отекчение от нещо или от някого: да се не види макар. *Прегърбена се връща от пазар | старица... | „И-и! трябваше игли...", а тя забрави. | И спре. „И-и, пусто!... Е, до петък пак!"* П. П. Славейков. *Той задърпа поводите бързо, нетърпеливо, ала конят не променяше своя равномерен ход. Завика и Тръпко, замаха с ръце: — Дий, пусто! Дий.* Дим. Талев. б) При изразяване на почуда, удивление, възхищение от нещо или някого. *Холан, Йордане, — засмя се Нейко — пък, пусто, много знаеш!* Йовков. *Пощипва ги люто студа, | но нищо им — тям им е топло отвътре, | хе, пусто, нали е севда!* К. Христов.

пусто̀сам. Вж. п у с т о с в а м.

пусто̀свам, -аш, *несв.*; **пусто̀сам, -аш,** *св. Нар.* Изричам клетва: „Да опустее!" „Пусто да остане!"; кълна, проклинам. *Мама пустосваше небето, че излива като из ведро дъжда.* Кр. Григоров. **пустосвам се, пустосам се** *страд.*

пусто̀сване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ.* от пустосвам *и от* пустосвам се.

пустосла̀вие, *мн.* няма, *ср. Книж.* Празна, незаслужена слава; тщеславие. *Да се не гордейме в пустославие шумно. | ... | В тоз час на страдания, на сълзи и кърви!* Вазов. *От гордост и пустославие бе обладана душата ми.* Ст. Загорчинов.

пустосло̀вие, *мн.* -я, *ср.* (рус.). *Книж.* Празнословие. *Трябва само да се съжалява, че бележитият учен е изпаднал отново в онова декламаторско пустословие, така присъщо на някои знаменитости.* Св. Минков.

пустота̀ *ж.* **1.** Само *ед.* Отсъствие на живот, движение и шум; безлюдност, тишина. *А вън — ни шум, ни лай, ни вик човешки — | гробовно сънна пустота.* Смирненски. *Родният градец на Ангел спеше под палещите лъчи на лятното слънце. Пустота из тесните калдаръмени улички.* М. Кремен. *Много му хареса полето. Допадаше му тази пустота и тази тишина над безкрайните изоставени ниви.* Г. Караславов. *Не идва глас, не идва звук, при мене тука от света: | наоколо е тишина и пустота.* М. Петканова. **2.** Необитавана, пуста местност; пустош, пущинак. *Край гората се спряха... Пустота и самотни кърища се мяркаха пред тях вред, докъдето им виждаха очите.* Ц. Церковски. *А сред жълтите тези пустоти | сгорещеният въздух трепти с милиони прозрачни крила.* Смирненски. **3.** Само *ед. Прен.* Празнота. *В гърдите си сетих безкрайна пустота.* Дебелянов. *Не плаках..., звук душата не отрони, | но чувствах тъй ужасна пустота.* Вапцаров. *Дълбока есен е сега, | но ти разбираш ли езика | на тая пустота велика, | на тая чемерна тъга?* Лилиев. **4.** *Прен.* Отсъствие на духовни интереси, на възвишени стремежи. *Пустота в обществото, в главите, | редом царствува сън или мраз.* Вазов. *Хората те гнетат с пустота си, с дребнавите си сметки и неутолимия си егоизъм.* Йовков. *Духовна пустота. Нравствена пустота.*

пустотѝя *ж. Нар.* Просторен пущинак. *И чифликът и постът бяха захвърлени в пустотията на тия полета край границата.* Йовков.

пу̀стош, -та̀, *мн.* -и, *ж.* и (рядко) *м.* **1.** Необитавано пусто, празно място; пущинак. *Преди шест години... тука беше пустош и буренак само.* Вазов. *Дето стъпи турски крак, | там е пустош, там е мрак!* П. Р. Славейков. *Далеч от града, в тоя пустош, той за пръв път се почувствува свободен.* М. Марчевски. *Горски пустош.* **2.** Само *ед.* Отсъствие на живот, движение и шум; безлюдност, тишина. *По това време машините обръщаха браздите... Работа кипеше, труд. А сега — пустош!* А. Гуляшки. *Цари пустош навред; изтихом сал ридай | студений вятър над степта умряла.* Йовков. *Отварям, влизам. Кучето го няма, | а дворът гълхне в пустош потопен.* Хр. Радевски. **3.** Само *ед. Прен. Поет.* Душевна празнота. *В дни на пустош и задуха, в дни безрадостни и безвестни, | всяко зърно ще ми припомня един тукашен ден или миг.* Багряна. *С какво ще спаси душата си от мразовитата пустош, с която бездеяните ще я налети?* А. Гуляшки. *А друг угрижено ще наведе главата | със мъка някаква и пустош във душата.* К. Христов. **4.** Само *ед. Прен. Книж.* Отсъствие на духовни интереси, на възвишени стремежи. *За бившия директор на снабдителния отдел вече не съществуваше „червено" и „черно". Изчезнали бяха от съзнанието му политическите цветове, пустош и ледено равнодушие цареха там.* А. Гуляшки. *Отблясъци от огненото зарево над селото играеха по лицето и по дългата му бяла брада, сякаш искаха да запалят зрака в очите му, загаснал под пепелта на страшна душевна пустош.* Дим. Ангелов.

пу̀сула[1] *ж.* (ит.). *Нар. Остар.* Далекоглед, телескоп. *Той грабна телескопа и погледна. — Тая пусула нищо не види... А аз с очите си ги видях.* Вазов. ☐ **Забърквам (изгубвам, изпускам) пусулата** (нар.) — забърквам се, сливам се и не зная какво да правя. *Наивникът би се смаял, би изгубил пусулата при един такъв конфликт.* П. П. Славейков. *На такова нещо е способно само правителство, което вече е изпуснало пусулата.* Дим. Ангелов.

пу̀сула[2] *ж.* (ит.). *Нар. Остар.* **1.** Кратка записка за нещо; бележка. *Гостите... му казали да подпише една пусула.* Д. Немиров. **2.** Списък.

пуф *междум.* За означаване на шум, звук при изпускане на силна струя въздух или газове.

Изтърси се от водата — пуф! и пръсна вода през увисналите си мустаци. Ал. Константинов. *Като извади чичо Митуш шилото, нещо каза: пуф, пуф — като че се отвори клапа. Газовете, насъбрани в стомаха на животното, заизлизаха.* Йовков.

пу̀фкам, -аш, *несв.* Пуфтя леко, слабо. *Бакърджиев изпсува, изтича към машината — да, наистина, тя пуфка, работи.* Д. Добревски.

пу̀фкане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ.* от пуфкам. *Ния видя как се бореше старата жена с дрямката си, скоро дочу и досадно пуфкане на сбръчканите ѝ, пресъхнали устни.* Дим. Талев.

пуфтѐне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ.* от пуфтя. *Чува се пуфтенето на камиона.* Л. Стоянов.

пуфтя̀, -ѝш, *мин. св.* -я̀х, *прич. мин. действ.* пуфтя̀л, -а, -о, *мн.* пуфтѐли, *несв.* Пухтя. *Той отвори тефтера, дълго рови из него, чете, пак рови, пуфтя, сумтя.* Д. Немиров. *Защо пуфтиш, защо пъшкаш, | защо си усърнал?* Ц. Церковски. *Камионът пуфти и се клати по неравния път.* Л. Стоянов. *Пуфтеше си влака | сред бялата пара.* Ас. Босев.

пух, пу̀хът, пу̀ха, *мн.* (рядко) пу̀хове, *м.* **1.** Ситни и меки власинки по кожата или по перата на птици. *Овцата сменил с гъска. — Много добре направил! Ще имаме и пух, и пера, и яйца.* Ран Босилек. *Мустаците му едвам поникнали, колкото на едно патенце пухът, кога се излупи из яйцето.* Мих. Георгиев. *Германецът... е свикнал да спи на пух, на топло.* М. Марчевски. *Бял пух. Пух от гъски. Възглавница от пух.* || *Обр. Снежинките падат от небето и трупат пух по клоните на младата вишна.* А. Каралийчев. **2.** *Прен. Рядко.* Тънки, нежни косми по лицето на младеж; мъх. *Той беше само на осемнайсет години, тъмен пух бе покарал под носа му и по краищата на брадата му.* Дим. Талев. □ **Направям (разбивам) на пух и прах** (разг.) — напълно унищожавам, смазвам, разбивам. *Но сега да ми се яви някой съперник, ще го разбия на пух и прах. О, няма да оставя да ми грабнат министерството!* Ст. Костов.

пух *междум.* **1.** За означаване на шум, произведен при падане или удар; бух. *Покатери се (Мечо) върху сандъка с брашното. Наведе се и пух! — тупна вътре.* Ем. Станев. **2.** Удвоено п у х - п у х — за означаване на шум от силно изкарана въздушна струя или газове. *Пух! Пух! — дъхна с ноздрите си Комура.* Йовков.

пу̀хам, -аш, *несв.* **1.** Удрям нещо меко, при което се чува тъп звук „пух". *Пухаше вълнестата си шапка, която изгърмяваше като балон на тезгяха, и почваше да благославя.* Кр. Григоров. *Тананика по ритъма на музиката..., пуха калпака о пода и почва да ситни ръченица.* Кр. Григоров. **2.** Отстранявам праха от нещо с леки удари; тупам. *Стопанката му цял ден пуха и тупа праха.* П. П. Славейков. *На един прозорец насреща най-мързеливата комшийка, станала като никога в пет часа, пуха нещо с метлата.* Елин Пелин. **3.** *Прен. Разг.* Бия, пердаша някого. *Казвай сега, ако не искаш да те пухат още веднаж.* Каравелов. **4.** Изкарвам силна струя въздух от гърдите си; духам. *Огнянов се разхождаше живо из стаята, като пухаше големи облаци дим от цигарето си.* Вазов. *Само кравата пухаше долу на пезула, преживяше мързеливо и потупкваше с опашката си.* Влайков. **пухам се** *страд. Днес ще трябва да се пухат чергите.*

пу̀хане *ср. Отгл. същ. от* пухам *и от* пухам се.

пу̀хвам, -аш, *несв.*; **пу̀хна,** -еш, *мин. св.* пу̀хна̀х, *прич. мин. страд.* пу̀хнат, *св.* **1.** Пухам веднаж или няколко пъти по веднаж. *Като те пухна по главата, саде горооломи ще стане!* Йовков. *Ядосан Татар-Христо замахна да пухне бомбето в земята, но се спря.* Йовков. *Смукваше дълбоко дима от цигарата и, като пухваше, от носа и устата му сякаш извираше дебела струя пушек.* Кр. Григоров. **2.** *Разг.* Падам, струполявам се на земята; бухвам. *Както накриво си седнал, гледай да не пухнеш на земята.*

пу̀хен, -а, -о, *прил.* Който е направен от пух. *Детето спеше, заровило главицата си в пухената възглавница.* Дим. Димов. *Пухен юрган Пухено легло. Пухена завивка.*

пу̀хест, -а, -о, *прил.* **1.** Който е покрит с пух; пухкав. *Пиу-пиу, пиленца, | пухести и мъхести, | още малки в решето | кълвете си просцето.* Чичо Стоян. **2.** Който е като пух. *Високо в небето се издигна розов пухест облак.* Д. Добревски. **3.** Пухен. *Тя захвана да оправя леглото, като сръчно изтупваше пухестите възглавници, за да станат по-меки.* А. Гуляшки.

пу̀хкав, -а, -о, *прил.* **1.** Който прилича на пух, който е мек като пух. *На вратата се показа възрастен мъж със съвършено бяла пухкава коса.* П. Спасов. *Тлеещата жар в огнището се бе покрила с дебел пласт бяла, пухкава пепел.* Дим. Талев. *Той виждаше... как детенцето му се усмихва и маха радостно и безсмислено малките си пълнички и пухкави ръчички.* Г. Караславов. *Валеше сняг — тих, пухкав, на едри парцали.* Дим. Димов. *Пухкаво одеало.* **2.** Който е покрит с пух. *Наизскачаха десетина патета, жълти, пухкави.* Йовков. *Две новоизлюпени жълти пухкави пиленца кълвяха разпилени зърна.* Ем. Коралов. *Някои от тях милваха на скута си опитомени катерички или бели пухкави зайчета.* Ст. Загорчинов.

пухкавина̀, *мн.* няма, *ж.* Пухкавост. *Кожата на ангорските зайци се отличава със своята пухкавина.*

пу̀хкавост, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ.* от пухкав.

пу̀хкам, -аш, *несв.* Пухам от време на време. *Както си пухкаше с лулата, добродушно усмихнат, рече.* Йовков. *Сега Бальо, несмущаван от никого, пухкаше тежко с черните си стъпала по прахта.* Ст. Чилингиров.

пу̀хна. Вж. п у х в а м.

пу̀хов, -а, -о, *прил.* Пухен. *Лицето ѝ, добило мраморна белина, едвам се различаваше от пуховата възглавница, дето бе потънала главата ѝ.* Вазов. *Сладко спеше баба Марта в подземни палати на мекото си пухово легло.* Елин Пелин. *Една обширна стая с прозорец към заден двор. Едно легло на средата,... с бели, пухови завивки отгоре.* К. Константинов.

пухтѐне, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ.* от пухтя. *Кръстьо сви бавно нова цигара, запали я от печката, разгори я, като смучеше бързо, с леко пухтене, и отпусна глава.* Г. Караславов.

пухтя̀, -ѝш, *мин. св.* -я̀х, *прич. мин. действ.* пухтя̀л, -а, -о, *мн.* пухтѐли, *несв.* **1.** Шумно изпускам силна въздушна струя от устата си, обикн. поради яд, мъка, досада, умора и под.; пуфтя.

Той завари брата си, че пухти от мъка и гняв. Я. Страшимиров. *Кръстьо пушеше, пухтеше... Целият свят като че му беше крив.* Г. Караславов. *Той пухтеше от горещина и току си бърше потта от лицето.* М. Кремен. **2.** За машина, мотор и под. — работя, движа се, като издавам глух и тъп звук „пух-пух". *В ковачницата ... пухти | духало; тъп, подземен сякаш звук | се чуй, замлъкне и пак избухти.* П. П. Славейков. *А влакът летеше, | пухтеше, далеч я отнасяше татък.* Ем. п. Димитров. *Тук-таме край селата пухтяха с бавен темп мотори на вършачки.* Дим. Димов. *Тежък камион с един фар пухти насам и спира пред заведението.* К. Константинов. *Растат и учат | бодрите младежи, | пухтят комбайни | в мирните поля.* Багряна.

пу̀хче, *мн.* -та, *ср.* Топче от пухкава материя. *Пухче за пудра.*

пу̀ша[1], -иш, *мин. св.* пу̀ших, *несв.* **1.** Поемам и изпускам през устата си дим от цигара, лула, пура. *Мишо пушеше цигара след цагара.* Г. Караславов. *Цял ден дялкаше нещо, тананикаше и пушеше с дебелата си лула.* Елин Пелин. **2.** Имам навик да пуша, пушач съм. *Аз нито пия, нито пуша, нито комар играя — от работа право в къщи си отивам.* Св. Минков. *Аз съм българин, ... честен гражданин, добър баща ... Не пия, не пуша.* Елин Пелин. **3.** Само 3 *л.* Изпускам пушек, дим, когато съм запален, когато горя; димя. *В кадилницата пуши измирски тамян.* Влайков. *Пушката бе подпряна на близкото дърво. Под него пушеше с тънък син дим слаб огън.* Вежинов. *В ляво кървава вечер гори, | в дясно тъмни пожарища пушат.* Багряна. *По селото все още пушеха някои от запалените къщи.* Дим. Талев. || Само 3 *л.* За лампа, свещ, печка и под. — не горя добре и изпускам много пушек. *Трябва да се изчисти коминът, за да не пуши печката.* **4.** *Разг.* Опушвам, кадя. *Вечер, когато си легне Райка, тя седне до главата ѝ ... И току я ръси със светена вода, пуши я с измирски темян.* Влайков. *Пуша риба. Пуша жамбон.* **пуша се** *страд. За да се запазят продуктите от разваляне, те се сушат или се замразяват, пушат, солят.*

пу̀ша[2], -иш, *мин. св.* пу̀ших, *несв. Диал.* Запушвам, затъквам. *Хитър Петър ... пушил само дупките, що оставали между големите клади.* Нар. прик.

пуша̀лня *ж.* Специално помещение за пушене, за пушачи в обществена сграда или заведение. *В сутерена на сградата се намират пушалнята и бюфетът.*

пуша̀ч *м.* Лице, което има навик да пуши тютюн. *Борис беше упорит и страстен пушач, но след присъдата размисли и реши, че трябва да остави тютюна.* Г. Караславов. *Не беше пушач, пушеше много рядко.* Ем. Станев. *Купе за пушачи.*

пуша̀чка *ж.* Жена пушач.

пу̀швам, -аш, *несв.*; **пу̀шна**, -еш, *мин. св.* пу̀шнах, *св. Остар.* Пушкам веднаж или няколко пъти по веднаж. *После изведнаж да подскокне, да грабне пушката си и да пушне из комина.* Каравелов. *Ще пушна: пусни ме! изкрещя Димитрото, като измъкна револвера си.* Вазов. *Триста са пушки пушнали | на Стоянови дворове.* Нар. пес. **пушвам се**, **пушна се** *възвр.* и *страд.*

пу̀шек, *мн.* -ци, *м.* **1.** Летливи вещества с газове и водни пари и частици въглен, които се отделят при горене; дим. *Спокойно запушили комините, вдигат се на високо бели тънки пушеци.* Елин Пелин. *От влажните дърва през комина се виеше гъст синкав пушек.* М. Марчевски. *Издигаха се кълба гъст черен пушек.* Г. Райчев. **2.** *Прен. Разг.* Облаци прах; пушилка. *Стига си мела, без да поръсиш вода. Виж, какъв пушек вдигна.* □ **Вдигам пушек** (нар.) — стремглаво бягам, тичам из улица, път. *Накрай селото, подир колоната дигна пушек момченцето със съдраните колена. То бягаше запъхтяно.* Я. Каралийчев. **Пушек се вдига** (разг.) — за нещо, което се извършва или работи с най-голям размах и пълнота. *А как работят вършачките? — Добре сме с тях, работят та пушек се вдига.*

пу̀шен, -а, -о. **1.** *Прич. мин. страд. от* пуша. **2.** Като *прил.* — консервиран чрез пушене. *Пушена сланина. Пушени езици. Пушена риба.*

пу̀шене *ср. Отгл. същ. от* пуша *и от* пуша се. *Тук пушенето е забранено. Салон за пушене.*

пу̀шечен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Който е произведен с пушка. *Изведнаж в дясно от нас, далеч някъде екват чести пушечни гърмежи.* Йовков. *Пушечна стрелба. Пушечен изстрел. Пушечен залп.* □ **Пушечно месо** (книж.) — неосъзната войнишка маса, която гине за чужди интереси.

пушѝлка *ж.* **1.** *Нар.* Гъст пушек. *Дигна се една пушилка, проточиха се едни огнени езици, пламна плевникът.* Чудомир. *Стига си смъркал тоя боклук бре, мъжо! — викаше тя. — Стига си се тровил, бре! Сила не ти е останала от тази пушилка, ще се задушиш, ще пукнеш както си седиш.* Г. Караславов. **2.** Гъст прах из въздуха. *Понесоха се конете бясно към вражеските редици и такава пушилка се вдигна, че полето и хората се удавиха в прах.* Ст. Загорчинов. *Ранобудни невести дигат пушилка — метат дворовете.* Я. Каралийчев. □ **Вдигам пушилката (пушек)** (нар.) — стремглаво бягам, тичам из улица, път. *Стигнал Станчо барабана, дигнал пушилката надолу и, щом стигнал първата къща накрай града, извадил книжката.* Чудомир.

пу̀шка *ж.* Ръчно огнестрелно оръжие с дълга цев. *Аз вече пушка нарамих | и на глас тичам народен | срещу врага си безверни.* Ботев. *Из храстите изскочи горски стражар с пушка на рамо.* Елин Пелин. *В полето се движеха наши патрули ... с преметнати на рамо пушки.* Йовков. *Жена, кон, пушка и часовник можеш да ги покажеш, а в ръце ги не давай.* Послов. *Ловна пушка. Бойна пушка. Спортна пушка. Заредена пушка.* □ **Автоматична пушка** — вид пушка, която автоматично се зарежда, обаче за всеки нов пореден изстрел трябва да се дръпне спусъкът ѝ. *Срещу него запука автоматична пушка и той падна ударен в сърцето.* К. Петканов. **Гол като пушка** (разг.) — съвсем беден, нищо няма. *Нищо че си няма имот. Янко Гъбишев дойде гол като пушка, я го, стана първият търговец в околията.* Г. Караславов. **Иглянка пушка** (остар.) — вид пушка с тънка дълга цев, която се възпламенява чрез удар върху капсула на патрона. *Заптиетата държаха в ръцете си тънки пушки иглянки.* Я. Гуляшки. **Изпразвам пушка (револвер)** — а) Стрелям, давам изстрел. б) Изкарвам обратно патрона от цевта. **Кремъклия пушка** (нар.) — вид стара пушка, в която барутът се

възпламенява с искра от кремък. *Бяха изровили от земята всичките заровени от незапомнени години ножове, снеха от таваните старите забравени кремъклийки пушки.* А. Каралийчев. **Пушка бойлия** (нар.) — вид стара пушка с дълга цев. *Облече мъжка премяна, | препаса сабя френгия, | забучи чифте пищови | и взема пушка бойлия.* Нар. пес. **Пушка пукна** (нар.) — гръмна пушка. *Изведнъж пукна пушка, след нея друга.* Йовков. *Пушка пукна във гора зелена та удари Делчина войвода.* Нар. пес.

пушкало *мн.* -а, *ср.* 1. *Остар. Разг.* Артилерийско оръдие; топ. *Пушкалата екнат. Турците рeват, | насипи налитат и падат и мрат.* Вазов. 2. *Диал.* Детска играчка от бъзова цев и бутало, с която децата изхвърлят надалече топчета.

пушкам, -аш, *несв. Остар.* Гърмя, стрелям с пушка или с друго ръчно огнестрелно оръжие. *Три дена младите дружини | как прохода бранят. | ... | Дружините наши, оплискани с кърви, | пушкат и отблъскват, без сигнал. без ред.* Вазов. *Другите напълниха пушките, пристъпиха към вратата и взеха да пушкат. Пушкаха, пушкаха.* Йовков. **пушкам се** *възвр.* и *страд.*

пушкане, *мн.* -та, *ср. Отгл. същ. от* пушкам *и от* пушкам се. *Тукашните селяни тъй правят сватбите, с пушканета и с байраци.* Вазов.

пушкар, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* 1. *Остар.* Лице, което поправя пушки и други огнестрелни оръжия. *Изпъшка | и възнак тръсна се Стоичко Делирад, | най-ударний пушкар не само в Каменград, | а и по цялото широко Средногоре.* П. П. Славейков. 2. *Нар.* Човек, който носи пушка. *Тогава лисицата намазала главата си със сирене, па завикала: „бягай, нане вълчо, че идат пушкари да ни бият".* Нар. прик.

пушлив, -а, -о, *прил.* Който изпуска много пушек. *В моряшкото помещение светеха с пушлива петролна лампа.* Д. Добревски. *Той влезе мълчалив, ядосан и седна край пушливото огнище.* Хар. Русев.

пушливост, -тта, *мн* няма, *ж. Отвл. същ. от* пушлив.

пушна. Вж. пушвам.

пущам. Вж. пускам.

пущам се. Вж. пускам се.

пущане *ср. Отгл. същ. от* пущам *и от* пущам се. *Няколко пушечни залпа в сивото мартенско небе оповестиха пущането на тялото в гроба.* Л. Стоянов. *Пущане на кръв. Пущане в действие. Пущане в движение.*

пущина *ж. Разг.* 1. Укорно название на нещо досадно, противно, омразно. *Пък овцете — да става с тях каквото ще. Нека вълци да ги ядат, тия пущини!* Влайков. *Една голяма черна муха се бие с бръмчене в стъклата на прозореца ... — Приятелю, я изпъди тая пущина, стига е бръмчала!* Елин Пелин. *Той заобиколи отвред лозето и рече: — Пущината, много е обрасло с бурени.* П. Димитров. 2. Гальовно название на нещо приятно. *Дай по една ракия! ... Уф, добре ми идва пущината!* П. Спасов. *Остави тая отрова, Кръстьо! ... Той я поглеждаше мило ... и, като пущаше облаци дим, казваше: — Не мога. Много ми е сладък, пущината.* Г. Караславов.

пущинак, *мн.* -ци, *м.* Пуста, дива необитавана местност. *Керванът навлизал все по-навътре в неизбродния горски пущинак и спрял тъкмо там, гдето било най-безлюдно, най-диво, най-непристъпно.* Орлин Василев. *Печални са тез голи чаталджански поля — тоз грозен пущинак.* Вазов.

пуяк, *мн.* -ци, *м.* 1 Мъжка пуйка. *На двора, с две-три пуйки, се показва пуякът.* Йовков. *Имаме супа, и тлъстата гъска ... И половината от вчерашния пуяк, пържен с прясно краве масло.* Вазов. *Надува се като пуяк.* Погов. *Мълчи като пуяк.* Погов. 2. *Прен. Разг. Презр.* Глупав, надменен човек. *Пуяк! ... До вчера беше нищо и никаква дрипа, а днес се надува като министър!* Дим. Димов. *Той беше ротмистър от гвардията. една кукла, един пуяк в червена униформа.* Дим. Димов.

пфу и **пфю** *междум.* За израз на недоволство, възмущение. негодование, презрение. *Пфуу! да ги вземе дяволът! — вика със задавен глас Гочоолу и си запушва носа.* Ал. Константинов. *Той помълча малко ... и ядно плю пред себе си. — Пфю! Предаде брата са да го умъртвят.* Д. Немиров.

пхюй *междум.* Пфю. *Пхюй! кучешки сине! — допълни той с презрителен поглед към жертвата си.* Вазов. *Напиши ти, аз съм цял кален, пхюй, магарешки живот.* Вазов.

пчела *ж.* Ципокрило полезно насекомо, което смуче нектар от цветята и произвежда мед и восък. Apis melifera. *Около първите цветове на сливите бръмчат пчели.* Йовков. *Ала в миг пчелите | бръмнаха сърдити — | по гърба, главата, | гърлото, устата, | жилеха дълбоко, | мушеха жестоко.* Мл. Исаев. *Ханъмите бяха дошли ... да погледат как се роят пчелите.* Цани Гинчев. *Пчелите тичат дето има мед.* Погов. *Бързокрила пчела. Медоносна пчела. Трудолюбив като пчела. Рояк пчели.*

пчелар, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* Лице, което се занимава с отглеждане и развъждане на пчели. *Срещу слънцето пчеларят дига пита, | пълна с мед от разцъфтелите поля, | благославя за труда свещен пчелите.* Мл. Исаев. *Пчеларите ... напълнили петдесет делви мед.* К. Петканов.

пчеларка *ж.* Жена пчелар.

пчеларник, *мн.* -ци, *м. Нар.* 1. *Събир.* Два или повече кошера с пчели. *Помощ, господин капитан! Спасявайте положението. Партизаните задигнали пчелите ми. Целия ми пчеларник.* М. Марчевски. 2. Пчелин. *Натам, в люцерновата нива, е нашият пчеларник; петдесетина кошера имаме.*

пчеларски, -а, -о. *Прил. от* пчелар. *Пчеларска кооперация.*

пчеларство, *мн.* няма, *ср.* 1. Отглеждане на пчели, занятие на пчелар. *Той бе продал част от земята си и сега усърдно се занимаваше с пчеларство.* А. Гуляшки. 2. Дял от земеделската наука, който има за предмет отглеждането на пчели. *Училище по овощарство и пчеларство.*

пчелен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* 1. Който е добит от пчели. *Пчелен мед. Пчелен восък.* 2. Който се отнася до пчели. *Пчелен кошер. Пчелен рой. Пчелни майки.*

пчелин *м. Нар.* Спокойно, заветно място обикн. всред цъфнали ливади, гдето са поставени кошери с пчели. *Същата вечер той отиде в*

къщата на своя учител. Завари го в пчелина да ходи между кошерите. Ӕ. Каралийчев. *Аз слязох в пчелина | и китка набрах ти от невен и здравец, | та здрав да не вехнеш през цяла година.* Ем. п. Димитров.

пчѐлник, *мн.* -ци, *м* 1. Пчелин. *Тоя човек беше пчелар. Пчелникът му се виждаше не далече оттук.* Ем. Станев. 2. Кошер или рояк пчели. *Когато нависнат черни облаци и завие вятър ..., тогава всяка пчела търси своя пчелник.* Ӕ. Страшимиров. *Там бе като во пчелник шум.* К. Христов. *Почват се безразборни дискусии по едни или други въпроси, а идеите са много, толкова много, като пчелник: бутнеш с ръка, пчелите се разбръмчат.* Г. Димитров.

пчеловъ̀д *м. Книж.* Пчелар. *Това са люлките, където се роят | деца, като пчели, когато им медът | привечер пчеловъд из кошери събира.* П. П. Славейков.

пчеловъ̀дство, *мн.* няма, *ср. Книж.* Пчеларство. *Пчеловъдството е добре развито в Лудогорието.*

пчелоя̀д *м.* Пъстра прелетна птица, която яде оси, пчели и други насекоми. Merops ariaster. *Със зеленикаво-сини крила, .. с жълти гърбове и малки, остри очи, пчелоядите приличаха на тропични птици.* Ем. Станев. *Той* (пчеларят) *ни разказа как пчелоядите унищожили грамадно число от неговите пчели.* Ем. Станев.

пшенѝца *ж.* 1. Едногодишно тревисто растение с плод на зърна, от които се прави брашно за хляб; жито. Triticum sativum. *По полята без межди расте сега | пшеницата на нашата родина.* Багряна. *Докле да видиш, ето — вретениха | зелените пшеници и ръжта.* И. Бурин. *Пшеницата се дипли в ръкойка, а зърното ѝ едро, като дренки.* К. Петканов. *Зимна пшеница. Пролетна пшеница. Бяла пшеница.* 2. Само ед. *Събир.* Плод от това растение. *Нивята са узрели, | пшеницата се рони.* Вазов. *Дядо Костадин изнесе от хамбара няколко крини пшеница.* К. Петканов. *Искай един чувал с пшеница.* Ӕ. Каралийчев. 3. *Нар.* Варени и подправени със захар и други неща (чукани орехови ядки, галета, канела) зърна от това растение за помен на умрял; коливо. *И по задушница раздаваха пшеница и пееха упокойни песни, та се молеха за душата на една голяма грешница.* Н. Райнов. *А събота дойде ли, току я гледаш, че иде от черква и разнася пшеница.* Влайков. *Веднага туриха на огъня пшеница и пратиха да кажат на свещеника да удари църковната камбана за смърт.* К. Петканов.

пшенѝчен, -а, -о, *и* -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Който е от пшеница. *Белите пити от чисто пшенично брашно се изпекоха.* М. Марчевски. *Пшеничен хляб. Пшенично зърно. Пшеничен сноп.*

пшт и **пшът** *междум.* 1. За подвикване към някого да млъкне или по-тихо да говори. *Олеле, — извика Ян Бибиян изненадан. — Пшът не викай! — рече кацарят.* Елин Пелин. *Запали лампата, — каза високо мъжът. — Пшът! Тихо! — каза съвсем полека госпожа Дена.* Елин Пелин. 2. За подвикване при пъдене обикн. на животно. *После погледна стражарина и извика на сойката: — Пшът! Тя изкряка и отлетя.* Елин Пелин. *Вървеше бавно между стадото ... и от време на време подвикваше на някоя немирница: — Пшът, ма звънчарке! У, къде се завираш из трънето да скубеш вълната си!* Елин Пелин. *Щъркът беше вече на гнездото и биеше капата с червения си клюн. — Пшът! ... Хей, гадино проклета, дай ми капата, — извика Стоичко и почна да псува.* Елин Пелин.

пшът. Вж. пшт.

пъда̀р, -ят, -я, *и* (нар.) **пъда̀рин,** *мн.* пъда̀ри, *м.* Пазач на полски имоти (ниви, лозя, градини и др.). *Той си спомни детските години, когато е брулил чуждите орехи и плахо, с разтупано сърце, поглеждал наоколо да се не появи пъдарят.* Вазов. *Стайко беше дългогодишен пъдар, определен да пази долните покрайнини на лозята.* Ц. Церковски. *Като се обърнах, видях зад нас до малката череша пъдаря с пушка през рамо и тояга в ръката.* Д. Немиров. *Вика като пъдар. Селски пъдар. Полски пъдар.*

пъда̀рин. Вж. пъдар.

пъдарлъ̀к, *мн.* няма, *м. Нар.* Занятие на пъдар. *Аз съм сиромах човек, дърва не мога да си купя. Заплатата от пъдарлъка за нищо не стига.* М. Марчевски. || Заплата на пъдар.

пъда̀рница *ж. Нар.* Колиба на пъдар в полето или в лозе. *Вечерта, когато въстаниците се готвили вече да настъпят, силен гърмеж се чул от голямата пъдарница.* З. Стоянов.

пъда̀рски, -а, -о. *Прил. от* пъдар. *Пъдарска колиба. Пъдарска тояга.*

пъдпъ̀дък, *мн.* -ци, *м.* Дребна сива прелетна полска птичка, която издава характерен звук и е ценен дивеч; пререпица, препелица. Coturnix communis. *Изведнаж из ливадите се чува един особен глас: „Път-пъдък ... пътпъдък" ... — Кой вика така? — Птичка било, — обяснява ми байко. — Крие се тя в ливадите и върви бързо под тревата ... Пъдпъдък се нарича, според както вика с песента си.* Влайков. *Пък лов имаше тогава! Яребици, пъдпъдъци колкото искаш.* Елин Пелин.

пъдпъ̀дъчи, -а, -о. *Прил. от* пъдпъдък. *Пъдпъдъчи яйца. Пъдпъдъчо гнездо.*

пъдпъ̀дъчка *ж.* Женски пъдпъдък. *Пъдпъдъчката искаше да измами кучката. — Нали е майка, жертвува се да спаси пиленцата — рече старецът.* Ем. Станев.

пъ̀дя, -иш, *мин. св.* пъ̀дих, *несв.* Карам, заставям някого или нещо да се махне от някъде. *По-скоро, махай се де! ... — Да се махна ли? Че ти кого пъдиш, бе приятелю?* Йовков. *Постовият стражар започна да пъди съселяните си: — Хайде, вървете си!* Дим. Ангелов. *Ако си дошла за раздори — ей ти вратата ... Тъй ли било? Значи пъдите ме, а?* Г. Райчев. *Пъдя мухите.* || Прогонвам. *Бавно оставаше назад зад гърба му градът, който го пъдеше.* Дим. Талев. *Поуспокоена малко, тя си легна, ала дълго време пак не можа да заспи: все тия неприятни мисли пъдеха съна от очите ѝ.* Влайков. *В него кипваше жажда за отмъщение. Изпърво той пъдеше тия мисли.* Елин Пелин. **пъдя се** *страд.*

пъ̀зла *ж. Разг. Пренебр.* Жена пъзльо; страхливка.

пъзлѝв, -а, -о, *прил. Разг. Пренебр.* Страхлив, боязлив. *Казвам ви, ниски влечуги ..., пъзливи слуги на гърците, вие не можете да посегнете на живота ми, вие не смеете, защото вие треперете.* Вазов.

пъзльо, *мн.* -вци, *м. Разг. Пренебр.* Страхливец. *Рибарите се възмутиха, един от тях даже заплю бай Миньо: „Какво се разтрепера, пъзльо неден: да не мислиш, че са дошли турците?" му викна.* А. Страшимиров.

пъй *междум. Диал.* За израз на изненада, почуда; брей, ей. *Пъй че нетърпелив гост иде. Какво се е разхлопал! Сякаш не може да потрае малко.* П. Ю. Тодоров. *Кунето разтвори като рибка малката си устица. — Пъй, че огладняло момичето ми — рече бабата, — ами сега?* А. Каралийчев.

пък[1] *съюз.* I. Противоположен. 1. За съпоставяне. а) При съпоставяне на две еднакви части на изречението; а. *Лукави станахте вие селяците. ... Гледам ги в съдилището... Овчичка такъв, глупав, пък той цял вълк!* Елин Пелин. *Стар човек, пък се подетинил.* Елин Пелин. *Голямо момиче, пък глупаво.* б) За съпоставяне на две изречения, като се изтъква разлика, несходство в действията им. *На, Димитровден е, пък аз, гдето се вика, и зърно не съм събрал за хака си.* Йовков. *Тук имало ягоди, пък той да не знае, — толкози дена се щура тъдява.* П. Ю. Тодоров. *Ама да не ти е студено тука — стаята изстива, пък виж как си облечена, по градски, а тука е планина.* Дим. Талев. в) За съпоставяне изречения с едновременни или последователни действия. *Остави го да си спи, пък ти ела.* Елин Пелин. *Дай ми и лампата насам, пък ти, ако искаш, легни си.* Йовков. 2. За противопоставяне; но, обаче, а, ала. а) Когато действието на първото изречение е в някакъв смисъл противоположно на действието на второто изречение. *Дядо попе, ще му кажа, господ ми взе Божана, пък ми прати Стоилка!* Елин Пелин. б) Когато действието на второто изречение става противно на очаквания резултат от действието на първото изречение; но, а, и все пак. *По приказките личи, че си умен човек, приятелю, пък да идеш да крадеш.* Елин Пелин. *Толкова скиташ, пък никога не съм те видяла да се върнеш с лов.* Елин Пелин. *Дума стрела не е, пък в сърце се забива.* Погов. 3. Въвежда ново изречение, което се съпоставя с всичко казано преди: но, а. *Там аз за мило, за драго, | за теб, за баща, за братя | за него ще се заловя, | пък... каквото сабя покаже | и честта, майко, юнашка!* Ботев. *По лицето ти се познава, че ти се мъчиш... Пък аз мислех, че тебе ти е добре тук.* В. Друмев. *Спират го, закачат го и във всяка къща му отварят врати да влезе... Пък Койка я е страх да надникне през плет да го види.* П. Ю. Тодоров. II. В реплика или монолог, за въвеждане на мисъл, противна на казаното преди или на заключението, което би следвало; а, и. *Да знаете — няма да се върна в полка. — Аз пък ти казвам, че ще се върнеш! — възрази му черноок отпускар.* К. Петканов. *Но кокалестото му лице си оставаше бледо и изплашено... „Какво пък! — говореше на себе си старецът. — От една душа повече не могат да ми вземат, я?"* Дим. Ангелов. *Добра накара двете жени да измият съдовете, да приберат всяко нещо на мястото му и сетне ги изпрати да си вървят. — Пък довечера пак елате — каза им тя на вратника и очите ѝ бяха пълни със сълзи. — Да не съм сама.* Дим. Талев. III. За присъединяване на части на изречението и изречения, които допълват, развиват, разширяват изказаната в предходното изречение мисъл, често в съчет. със съюза *и*; а, и. *Той вървеше с мъка из дебелия и замръзнал сняг. ... Пък и студено беше. По мустаците му нависна лед.* Елин Пелин. *Той тъй тихо, тъй незабелязано се промъкна и се сви в едно кюше, че отначало никой почти не го видя. Пък и малко хора се случиха в хана.* Йовков. *Такава вода вие никъде, вярвам, не сте виждали. Сълза, сълза — толкова бистра! Пък студена!* Влайков. *Щур човек! Вземи парите па бягай, никой те не видял. Пък и да те е видял, късмет ти е.* Ст. Ц. Даскалов. *Минчо Милев, викат, умрял. Не думайте бре, хора, викам... Пък то, виж.* Г. Караславов. IV. За съединяване. а) *Разг.* Свързва еднакви части в изречението, като се повтаря. *Тя е хубава, пък работна, пък умна — за всичко я бива.* б) Свързва прости изречения с последователни действия в едно сложно съединително; и, па. *Хъ, яж и ти — покани той снаха си, — яж, пък лягай.* Ц. Церковски. *Кажи ми, сестро, де — Караджата? | де е и мойта вярна дружина? | Кажи ми, пък ми вземи душата.* Ботев. *Да видят, пък да кажат — къде е хубавото! Тук ли на земята, или при тях си — на оня свят.* А. Гуляшки. V. В съчет. с други съюзи — за подсилване на значението им: а пък, или пък, то пък и др. *Баща си той и не помнеше. А пък майка му го остави на девет години.* Влайков. *И всички тия движения, повтаряха ли се редовно или пък изненадваха с разнообразието си, бяха всякога отмерени.* Йовков. *Пък господ и рожба ще ви даде. Ех, ние си нямаме — то пък на вашите ще се радваме.* Елин Пелин.

пък[2] *частица. Разг.* 1. За наблягане, подчертаване смисъла на някоя част на изречението. *Когато малките леят куршуми, той трябва пък топове да лее.* Вазов. *Таман се върнал от орача, хайде грабва пътя пък за ливадата.* Влайков. *Темелко, я чуй ме, — рече Дочкин, — да не е пък настинала?* Йовков. *Ще си идем пък в града, какво, — говореше тя. — И в града е хубаво.* Йовков. *Когато старост пък настане, | спокойно почини си.* Дебелянов. *Лазар чу как тя изхлипа и подсмръкна. Ех, нека си поплаче пък малко старата майчица.* Дим. Талев. 2. За подчертаване отделни думи в изречението при израз на възхищение, учудване и изненада. *А колко хубави пък бяха тия планински околности!* Вазов. *Алените ѝ устица като с пара са разрязани... Пък очите! Че то такива черни и живи очи и такъв мил и благ поглед може ли да ги има на друго място!* Влайков. *Пък хора, хора! От всички страни, по всички пътеки идат хора един през друг.* Елин Пелин. *Какво ще правиш ли? Виж пък питане!* Влайков. *Отвъд — черниците... Пък сладки! Като мед!* К. Христов. 3. След въпросителни думи — за усилване на тяхната изразителност. *Ще се хвана и аз да поиграя ей там е-е, до Донка лелина и до другото момиче... „Защо ли пък се хвана сега тука?" —* си помисли тя след миг. Влайков. *Да, той е — Душко... А къде ли пък отива по това време?* К. Ламбрев. *Как пък тъй видя, че прозорецът ти свети? Осемнайсет километра има оттам!* А. Гуляшки. ◊ **Пък ти (ти, тая, тоя ... пък)** (разг.) — за израз на лек укор, неодобрение. *Тая пък какво се тика! — издума сърдито една госпожа.* Вазов. *Аз не разбрах. — ... — Ти пък! — разсърди се Горогломов.* Йовков. *Их, че време за*

зайци!... — Пък ти с тия зайци. Елин Пелин. *Леле, Марине, — рече Момчилка страхливо, — ами ако те хванат? — Ти пък! — обърна се Марин към нея със слаба нотка на укор.* Дим. Ангелов.

пъкам, -аш, *несв.* Само 3 *л.* **1.** За множество — явявам се, движа се насам-нататък в голямо количество; гъмжа. *В началото плиткият бряг беше тинест, със застояли места, дето пъкаха, като дребни пиявици, безброй попови лъжички* К. Константинов. *Фабричното здание, в което живееха работниците, приличаше на казарма: големи стаи с нарове, по които пъкаха безброй дървеници.* М. Марчевски. **2.** Показвам се, появявам се. *В тоя спомен пъкаше вече семето на любовта.* Вазов.

пъкане *ср. Отгл. същ. от* пъкам.

пъквам, -аш, *несв.*; **пъкна,** -еш, *мин. св.* пъкнах, *св.* Само 3 *л.* Показвам се, явявам се, изпъквам. *Тъкмо сви по пресечната улица, пред него като изневиделица пъкнаха Цекун и Данко.* Ст. Ц. Даскалов. *Цанко така се бе унесъл, че трепна уплашено, когато .. между чувалите пъкна висок мъж.* Орлин Василев. *Догодина може и да не пъкне корен на това място.* Кр. Григоров.

пъкване *ср. Отгл. същ. от* пъквам.

пъклен, -а, -о, *прил.* **1.** Който е свързан с пъкъла; адски. *Аз малко живях, ала много греших. И не вярвам пъклена мъка да ми изкупи греховете!* Н. Райнов. *В Византс разправяха ромеи за царския брат, че с власт над пъклени бесове и магия се сили да запази престола на брата си.* Н. Райнов. **2.** *Прен.* Непоносим, страшно мъчителен; ужасен, адски. *Ти първи запали в мене този пъклен огън... Ти право каза: аз искам да стана цар и ще стана!* В. Друмев. *Там ме гореше пъклена мъка за Тамара. Аз я любех, аз страдах.* Вазов. *Извън върбовата сянка ярко прежуряше августското слънце ... Скоро тоя пъклен пек надделя над всичко.* Ц. Церковски. *Пъклени терзания. Пъклена жега.* **3.** *Прен. Книж.* Отвратителен, проклет, сатанински. *Артилерията вършеше своето пъклено дело. Тя изсипваше върху целия разстроен фронт на българските части стотици снаряди.* Ив. Мартинов. *Мрази го, той е твой пъклен враг.* Вазов. *Загина Асен благородни, ударен | в сърцето от пъклен ханджар.* Вазов. *Пъклен заговор. Пъклени замисли. Пъклени планове. Пъклена омраза.*

пъклено. *Нареч. от* пъклен. *Аз страдам, страдам, пъклено се мъча! Душата ми гори от пламъците на ревността и любовта.* Вазов.

пъкло, *мн.* няма, *ср. Нар.* Пъкъл. *Бре байовци, на къде се отива за ада?... — За пъклото, за пъклото, кой път води? — поясни високо дядо Матейко.* Елин Пелин.

пъкна. Вж. п ъ к в а м.

пъкъл. само *ед., м. Нар.* Според християнските вярвания — подземно място, гдето след смъртта душите на грешните живеят във вечни мъки; ад, преизподня. *Върви по дяволите! — отвърна ангелът. — В пъкъла все ще се намери едно място и за тебе!* Св. Минков. *Аз вярвам във всичко, което говори и изповядва отец Григорий — каза тихо, но твърдо Теодосий. — Ако се заблуждава, и аз се заблуждавам и ще горя в пъкъла ведно с него.* Ст. Загорчинов. *Аз се върнах пак на света, | че омръзна ми рая | и пъкъла, | и задгробната им пустота — | домъчня ми за земните мъки* Хр. Радевски. *Тук на света е и раят и пъкълът.* Погов. *Ако ме не щат в рая, в пъкъла ме с тъпан викат.* Погов. || *Обр. Ех, Андронике, грозни времена дочакахме. Видя ли какъв пъкъл е тука?* Вазов. *И — пъкъл стана полето на бранта.* Н. Райнов.

пълен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* **1.** В който е заето всичкото място до края, до върха. *Противоп.* празен. *Твойта кошница е пълна | с алени малини.* Вазов. *Привечер Райка са връщаше от чешмата с пълни менци.* Влайков. *Приятелите поемаха пълните си чаши, чукаха се и пиеха.* Йовков. *Воловете усърдно и покорно теглеха пълните коли.* Елин Пелин. *Всеки що се е потил, пълна бъчва ще има.* Послов. *Пълен му стомахът, ала му гладно окото.* Послов. *Пълен хамбар. Пълна зала* || *Обр. Сърцето ми е пълно и прелива от тиха радост при мисълта, че имам в тебе мила и очарователна дружка.* Вазов. *Вървиш из Москва и сърцето ти е пълно. Москва те вдъхновява.* Н Фурнаджиев. **2.** Който има в себе си много неща. *Влакът е пълен с пътници — италиянци, французи, шопи, граждани.* Вазов. *Зад селото се ширеше надалече узрялото поле,... пълно с работници и жетварки.* Елин Пелин. *Виждаше се вече голямата къща на попа,... с пространна градина, пълна с овошки.* Йовков. *Животът им бе станал като никога интересен, пълен и разнообразен.* Вежинов. *Дундунът е пълен с пари, като куче с бълхи, и под лихва ги раздава.* Чудомир. *Очи пълни, ръце празни.* Погов. *Улиците са пълни с хора.* || Обилно покрит с нещо. *Тя бе клюмнала глава,... а очите ѝ бяха пълни със сълзи.* Влайков. *Очите му бяха пълни с кръв, та нищо не виждаше пред себе си.* К. Петканов. **3.** *Прен.* Който е цял обхванат, проникнат от нещо. *Душата му бе помрачена и пълна с гняв, а очите му бяха подобни на огън разискрен.* Ас. Разцветников (превод). *Душа ми за отраден мир бе жадна, | а пълна бе със непонятен страх.* К. Христов. || Наситен, пропит с нещо. *Без да му отговори нещо, Гроздан го измерваше само с поглед, пълен с презрение и омраза.* Йовков. *В първите две-три седмици те си размениха горещи писма, пълни с любов и нежност.* Елин Пелин. *Бе чудна есен, пълна с кротък блясък.* К. Христов. *Горестна, пълна с болка и мъка усмивка трепти по бледите попукани устни.* Смирненски. **4.** Който е цял, ненакърнен. *Окръжният съд заседаваше в пълен състав.* Елин Пелин. *Той беше вече в пълно хайдушко облекло.* Вазов. *Ирина взе матура с пълно отличие и почна да се готви за медицинския факултет.* Дим. Димов. *Отредът в пълен боен ред се движеше назад.* Ив. Хаджимарчев. *Пълно бойно въоръжение. Пълен кръг. Възнаграждение изплатено в пълен размер. Пълна гимназия.* **5.** Който се проявява изцяло, не частично; абсолютен. *Той беше уверен в пълната преданост на Марийка.* Вазов. *Той им обещава пълната си подкрепа.* Йовков. *Борис имаше интерес да пази преговорите в пълна тайна.* Дим. Димов. *Пълни самопризнания. Пълен контраст. В пълна изправност. Пълно лунно затъмнение. Пълна амнистия. Пълна готовност.* || Неограничен, нестесняван с нищо. *Имах пълна свобода да отговарям както искам на въпросите.* Величков. *Тя даде пълна воля на сълзите си.* Вазов. *Имам пълно право. Пълен господар. С пълно основание.* || Окончателен. *Доброто се увенча с пълно тържество над злото.* Вазов. *Тая пълна*

капитулация... спаси Бяла черква. Вазов. *Дебрища едвам избягна своето може би пълно унищожение.* Дим. Талев. *Пълен триумф. Пълен разгром. Пълна победа. Пълен успех.* **6.** *Прен.* Който е достигнал възможния най-висок предел или степен; най-голям, максимален, пределен. *Настъпи пълна тишина.* Вазов. *В гнета на безизходност пълна | безумна любовта ни плимна.* Багряна. *Тази жена има нужда от пълно спокойствие.* Дим. Димов. *Отдавна между двамата съпрузи съществуваше пълна отчужденост.* Дим. Ангелов. *Пълен безпорядък. Пълна скорост. С пълна бързина. Пълен разцвет.* **7.** Който обхваща или засяга всичко от дадена област; изчерпателен, подробен. *Дадох ви пълно описание на събитията, на които присъствувах, и на това, което ми беше разказано веднага.* Йовков. *Пълни сведения. Пълен списък. Пълни данни. Пълен отговор. Пълно събрание на съчиненията на един автор.* **8.** За човешко тяло — дебел, тлъст. *Влиза млада булка, страните ѝ червени, пълни, ще се пукнат, веждите ѝ източени като пиявици.* Йовков. *Тя бе пълна, ниска жена.* Вазов. *Офицерът е пълен, охранен.* Л. Стоянов. *Пълни бузи.* **9.** За огнестрелно оръжие — в който има неизгърмял патрон или барут; зареден. *Пушката му беше пълна, ала той не гръмна.* Вазов. *Втурна се в бараката и грабна пълната карабина. Но тутакси се отказа да стреля.* Ем. Станев. □ **В (с) пълен ход** — с най-голяма бързина, най-усилено. *По южните склонове на Берковския балкан с пълен ход летеше големият чер автомобил.* А. Каралийчев. *Вършитбата е в пълен ход.* **В пълния смисъл на думата** — в истинския, точния смисъл на думата. *„Пионерская правда" е първият вестник за деца в света, в пълния смисъл на тая дума.* Сп. Септември, 1954 г. **Дишам с пълни гърди** — дишам дълбоко, свободно. *Тя поемаше с пълни гърди утринния прохладен въздух.* Вазов. *После пое дъх и с пълни гърди вдъхна.* К. Петканов. **Под (с) пълна пара** (разг.) — с всички сили, най-усилено. *Влакът бягаше през равнината с пълна пара.* Дим. Ангелов. *Трябва да се работи с пълна пара за създаването на здрава икономическа база на Народната република.* Г. Димитров. **Пълен пансион** — пансион с храна за цял ден и пране. **Пълен сирак** — сирак без баща и майка; кръгъл сирак. *Майка ми, баща ми, всичките ми близки са измрели, и аз съм на улицата... пълен сирак!* Д. Немиров. **Пълен член** (грам.) — граматически член на *-ът* или *-ят* на съществителните или прилагателните от мъжки род ед. ч., напр. ч о в е к ъ т, у ч и т е л я т. **Пълна луна (месечина)** — фаза на луната, когато се вижда целият ѝ диск. *Там, където сводът се врязваше в просторите на безкрайното море, се подаде огненият диск на пълната луна.* А. Страшимиров. **С пълен глас (пълно гърло)** — високо, открито. *Отвори уста да извика с пълен глас, та всички на тоя свят да я чуят.* К. Петканов. *Неколцина се втурнаха в навалицата, като викаха с пълно гърло: „Път! Път!"* Ст. Загорчинов. **С пълни шепи** — изобилно, щедро. *На какво основание тези типове гребяха с пълни шепи от благата на живота? Кой им беше дал това право?* Г. Караславов. **Срещам някого с пълно** (разг.) — срещам някого на излизане от дома, когато отива по някаква работа, като нося нещо в ръцете си, което означава, че той ще има успех във всичко през деня, че ще му върви. *Добре, че ме срещаш с пълно, та да ми върви.* Йовков.

пълза̀ч *м. Книж.* Който пълзи, катери се по нещо. *Пълзачи по скалите.*

пълзѐне *ср. Отгл. същ. от* пълзя. *„Кажи ми, жалко ти творение, | как се покачи тъй високо?" | — „С пълзение!" | извика | рогатата гадинка.* Михайловски. *А още след час пълзене нагоре пред омагьосаните ни очи блясва усмихнатото лазурно лице на Василашкото езеро.* К. Константинов.

пълзешка̀та *нареч. Разг.* Пълзешком.

пълзешко̀м *нареч.* С пълзене. *Ние трябваше да залегнем и да се придвижваме пълзешком до окопите.* П. Славински. *Като наближиха мястото, те почнаха да се промъкват пълзешком.* Ем. Коралов.

пълзя̀, -ѝш, *мин. св.* -я̀х, *прич. мин. действ.* пълзя̀л, -а, -о, *мн.* пълзѐли, *несв.* **1.** За влечуги — движа се, предвижвам се по корем. *Гъсениците... пълзяха по лъскавите сочни листа.* Г. Райчев. *Той укротяваше змиите със свирката си и те пълзяха и се галеха по ръцете му и по шията му.* Елин Пелин. **2.** За насекоми, буболечки или дребни животни с къси крачка — движа се, предвижвам се с крачката си; лазя. *Из тревясалите алеи на градината пълзяха едри костенурки.* Ст. Загорчинов. *По телата на неволниците и по пода, по стените, по тавана пълзеше безбройна гад — дървеници, въшки, бълхи, паяци, стоножки, мокрици.* Дим. Талев. *Малката кротка буболечка... пълзеше по ръкава на Ганка.* Йовков. *Охлювът пълзи. По стената пълзи един паяк.* **3.** За човек — движа се с влачене по корем или като се опирам едновременно на ръце и крака; лазя. *Бе заповядал на хората да пълзят по корем часове наред и, напредвайки сантиметър по сантиметър, да стигнат до удобни изходни позиции.* Дим. Димов. *Черньо... им разказваше как е пълзял до един германски танк, докато му метне бомбата.* Ст. Ц. Даскалов. *Мнозина от турците започнаха да пълзят наназад по лакти и колена.* Дим. Талев. *Пи толкоз много, че, когато стана да си върви, пак трябваше да пълзи по крака и по ръце.* Йовков. *Нашето бебе вече се опитва да пълзи.* **3.** *Прен. Презр.* Раболепнича, угоднича, унижавам се пред по-силните. *Пълзях пред всяк кумир и власт, | навеждах си врата безславно.* Вазов. *Сега Херакли се молеше, пълзеше като охлюв, но експертът го гледаше хладно.* Дим. Димов. *Горделив, — пак помисли тя. — Не обича да пълзи...* Дим. Димов. **4.** *Прен.* Движа се много бавно, едва вървя. *Ето старите жени, с черните кърпи. Полекичка вървят, пълзят по стръмната пътечка.* А. Каменова. *Откъм... Люлебургаз се зададоха кервани от българи преселници. Те пълзяха бавно по тракийската равнина.* К. Петканов. *Селските стада пълзяха по срещните баири и отиваха на друга страна.* Елин Пелин. *Из лепкавата кал в угарите тежко пълзяха оръдията, които излизаха на позицията.* Йовков. **5.** Само 3 *л. Прен.* Като се движа бавно, постепенно се разпространявам някъде. *По небето минаваха облаци, грамадните им сенки бавно пълзяха по земята и заливаха нивите.* Йовков. *Гъст, задушлив пушек пълзеше по тесните улички.* Дим. Талев. *По урвите, засипани с преспи, пълзяха бели мъгли.* Н. Райнов. *По тялото му пълзяха тръпки, болеше го глава.*

Дим. Димов. *Откъм реката бавно като лек дим започна да пълзи вечерният мрак.* Ив. Мартинов. **6.** Само 3 *л. Прен.* За растение — вия се по повърхността на нещо. *Понякога лози пълзяха пряко стрехите и образуваха над пътя дебела зелена мрежа.* Ст. Загорчинов. *Към малкото килийно прозорче пълзеше бръшлян.* А. Каралийчев. || За път и под. — лъкатуша. *Пътят за Сантос пълзи по шеметни височини.* Св. Минков. *Стигнахме границата; тя пълзи по виещата се пътека до самия връх Ком.* Г. Белев. *Една пътека се отделя вдясно и пълзи по голия склон към рунтавите върхове на север.* К. Константинов.

пълково̀дец, *мн.* -дци, *м.* Ръководител на войски, военачалник. *Турските нашествия в Тракия можеха да бъдат отблъснати само от един мъжествен и опитен пълководец.* Вазов. *Велик пълководец.*

пълково̀дски, -а, -о *Прил. от* пълководец. *Видях бай Стоянов и пълководските му способности.* З. Стоянов.

пълково̀дчески, -а, -о, *прил.* Пълководски. *Пълководчески способности.*

пълна̀ч *м.* Лице, което пълни нещо (цигарени, консервни кутии, оръжие и под.).

пълна̀чен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* В който се извършва пълнене на нещо. *Пълначно отделение във фабрика.*

пълна̀чка *ж.* **1.** Жена пълнач. *Пълначка на цигари.* **2.** Машина за пълнене във фабрика. *За да видя как функционират резачките, пълначките и картонажните машини, трябват материали.* Дим. Димов.

пълнѐж *м.* **1.** Материал, с който се пълни нещо, напр. сладки, патрони, възглавници и др. *Кифла с пълнеж.* **2.** Пълнене. *Текстилните отпадъци могат да се употребят и за пълнеж на дюшеци и юргани.* **3.** Количество електрическа енергия, която се съдържа в едно тяло. *Най-малкият положителен електричен пълнеж досега е установен във водородния йон. Положителен пълнеж.*

пълнене, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* пълня *и от* пълня се. *Живакът се употребява за пълнене на термометри и барометри.*

пълнѐя, -ѐеш, *мин. св.* пълня̀х, *прич. мин. действ.* пълня̀л, -а, -о, *мн.* пълнѐли, *несв.* Ставам пълен, дебел; напълнявам. *След всяко раждане почваше бързо да пълнее, пущаше гушка.* Дим. Талев. *В последно време едрото му тяло почна да пълнее и той редовно правеше гимнастика.* М. Марчевски.

пълнѝтел, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* **1.** *Воен.* Кутийка с патрони, която се прикачва на автоматично оръжие. *Камен не успя да изтръгне от ръцете на Леваневски шмайзера, но откопча пълнителя с патроните.* К. Ламбрев. *Насочи картечния си пистолет към залегналите войници и изпразни целия пълнител.* Дим. Ангелов. *До него лежеше леката му картечница, грижливо почистена и смазана, с предварително приготвени и проверени пълнители.* Вежинов. **2.** *Рядко.* Това, с което се пълни нещо; пълнеж.

пълниша̀в, -а, -о, *прил. Нар.* Само в съчет. **пълен-пълнишав** — съвсем пълен, пълен до горе. *В критически минути мъдрата баба попадия все намираше да извади от ковчега си едно шишенце, пълно-пълнишаво.* Елин Пелин.

пълно. *Нареч. от* пълен. *Навсякъде беше пълно с хора.* Г. Белев. *В стаята е пълно с дим.*

пълновла̀стен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил. Книж.* Който има пълна, неограничена власт. *Светослав сега беше пълновластен господар на Търново и България.* Вазов.

пълновла̀стие, *мн.* няма, *ср. Книж.* Пълна, неограничена власт. *Там с гордо пълновластие нощта от всички зли покращща в света на пир извика вихрите метежни.* Дебелянов.

пълновла̀стно. *Нареч. от* пълновластен. *Сам по своя воля ще се разпорежда и пълновластно ще господствува в Буково.* Влайков.

пълново̀ден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил. Книж.* За естествени водохранилища — който има много вода, който е с високо равнище. *Могъща е реката, | от много извори е пила — | дълбока, пълноводна | тя тръгва да пои полята.* М. Петканова. *Там в тъмнозелената вода на реката, която се разливаше широка и пълноводна, се оглеждаше целият Царевец.* Ст. Загорчинов. *Слушай в часа на прилива как диша пълноводният океан, | гледай как тежко се вгъва необятната му гръд медносиня.* Багряна.

пълново̀дие, *мн.* -я, *ср. Книж.* Изобилие на вода, високо равнище в река или езеро.

пълново̀дно. *Нареч. от* пълноводен. *Избуяват | зелени жита. | И Марица, | тук слязла от снежния „Сталин", | пълноводно шуми | утринта.* Мл. Исаев.

пълново̀дност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* пълноводен.

пълноврѐстен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* Пълнолетен. *Господин Велчев, като приеха вас г. Такева за пълновръстни народни представители, честно ли постъпиха вашите другари?* Ал. Константинов.

пълногръ̀д, -а, -о, *прил.* За жена — която има високи, закръглени гърди. *Тя пристъпяше към него — едра, хубава, пълногърда.* И. Волен. *Васил въздъхна. Напреде му се мярнаха две пълногърди циганки с черни като гарваново крило коси.* А. Каралийчев.

пълнозву̀чен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил.* Който притежава достатъчна пълнота на звученето. *Имаше топъл, пълнозвучен бас.* Йовков. *Трепне свода; | хор пълнозвучен пей.* К. Христов *Пълнозвучни рими.*

пълнозву̀чно. *Нареч. от* пълнозвучен.

пълнокръ̀вен, -вна, -вно, *мн.* -вни, *прил. Книж.* **1.** Който се отличава с пълнокръвие. *Чакъра седна на мястото си намръщен и разтърка в супата една малка лютива чушка, от която пълнокръвното му лице стана още по-червено.* Дим. Димов. *Там спират затворени скъпи коли, в чийто полумрак чакат... пълнокръвни индустриалци.* К. Константинов. **2.** *Прен.* Деятелен, жизнен. *В нея имаше нещо яко и пълнокръвно, което сякаш идеше от жените на народа, от майката или бабите ѝ, работили на нивата.* Дим. Димов. *Пълнокръвна поезия.*

пълнокръ̀вие, *мн.* няма, *ср. Книж.* Изобилие на кръв в съдовете на тялото.

пълнокръ̀вно. *Нареч. от* пълнокръвен. *И звънна за мене животът отвред — | в смеха и в сълзите на хората. | И виждах го вече, чувах го как | кипи пълнокръвно живота ни.* Хр. Радевски.

пълнокрѐвност, -ттà, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* пълнокръвен.

пълнолѐтен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* Който е достигнал пълнолетие. *Противоп.* малолетен. *С навършване на 18-годишна възраст лицата стават пълнолетни и способни чрез своите действия да придобиват права и да се задължават.*

пълнолѐтие, *мн.* няма, *ср.* Установена от законите възраст, след достигането на която човек става пълноправен гражданин. *Навършвам пълнолетие. Достигам пълнолетие.*

пълнолѝк, -а, -о, *прил.* Който има пълно лице. *Пред него стоеше ниска пълнолика жена, с меки momински ръце.* Хар. Русев. || *Обр. Пълнолика месечинка изплава зад ридове.* Елин Пелин.

пълнолу̀нен, -нна, -нно, *мн.* -нни, *прил. Рядко.* За нощ — през която има пълнолуние. *Нощта е ясна и пълнолунна.* Г. Райчев.

пълнолу̀ние, *мн.* няма, *ср.* Период от време, когато луната се вижда като пълен кръг. *На третия ден от пътуването настъпи пълнолуние. . . . Когато луната изплуваше от някой тъмен облак и блясваше със златния си диск, виждаха се грамадните вълни.* Г. Белев. *Тази нощ имаше пълнолуние, месецът беше се издигнал високо.* Дим. Ангелов.

пълномàслен, -а, -о, *прил.* За мляко и млечни продукти — на който е запазено всичкото масло. *Противоп.* обезмаслен. *Пълномаслено сирене. Пълномаслено мляко.*

пълнометрàжен, -жна, -жно, *мн.* -жни, *прил. Спец.* За филм — който по метраж е достатъчен да бъде прожектиран в един нормално дълъг сеанс. *Противоп.* късометражен.

пълномо̀щен, -щна, -щно, *мн.* -щни, *прил.* Обикн. в съчет. **пълномощен министър** (дипл.) — дипломатически пратеник на правителството в чужда страна, който е на чело на легация.

пълномо̀щие, *мн.* -я, *ср. Книж.* 1. Право, предоставено някому чрез официален документ да извършва правни действия от името на другиго. *Генералният директор на „Никотиана" получи пълномощия от всички тютюнови фирми и поведе борбата с добре обмислени ходове.* Дим. Димов. 2. Само *мн.* Права, дадени на длъжностно лице или учреждение от органи на властта. *Народното събрание се разпуща с изтичане на пълномощията му или по-рано, ако то самото реши това.* Конст., чл. 30. *Извънредни пълномощия. Широки пълномощия.* 3. Остар. Пълномощно. *На третия ден общинският слуга пак събра първомайсторите в общината и те подписаха, подпечатаха с еснафските печати пълномощието, което бе дадено на Лазар Глаушев и Андрея Бенков като на народни пратеници и застъпници.* Дим. Талев.

пълномо̀щник, *мн.* -ци, *м.* 1. Лице, което има, на което е дадено пълномощие. *После той заповяда на Виктор Ефимич да повика пълномощника на избягалия гръцки собственик, в чиято къща живееше.* Дим. Димов. 2. *Адм.* Лице, което възглавява пълномощничество (в 1 знач.).

пълномо̀щнически, -а, -о. *Прил. от* пълномощник. *Пълномощнически права.*

пълномо̀щничество, *мн.* -а, *ср.* 1. *Адм.* Клон от народен съвет в малко селище, оглавяван обикн. от съветник, който ръководи административните работи. *Селото ни е малко, няма селсъвет, а има пълномощничество.* 2. *Разш. Разг.* Сградата, в която се помещава това учреждение. *Жените от селото проведоха пет трудови дни, варосаха пълномощничеството и кооперацията.*

пълномо̀щно, *мн.* -и, *ср.* Официален документ, чрез който се дават пълномощия на някое лице. *На пратениците в Солун ще се даде пълномощно и ще им се даде общинският печат, за да го ударят на общото прошение.* Дим. Талев. *Генералният директор на „Никотиана" показа пълномощното си от тютюновите фирми и почна да говори с леден и сух глас.* Дим. Димов. *Подписвам пълномощно. Представям пълномощно. Давам пълномощно.*

пълноправен, -вна, -вно, *мн.* -вни, *прил.* Който се ползува с всички права наравно с другите в някаква област; равноправен. *На него му остава само да положи клетва, за да стане пълноправен лекар.* Г. Караславов. *Пълноправен гражданин.*

пълноправие, *мн.* няма, *ср. Книж.* Притежаване на всички граждански права.

пълнота̀ *ж.* 1. Напълно достатъчно наличие на нещо; изчерпателност, наситеност, цялост. *Всичко се сливаше в едно чувство на пълнота, на покой и сигурност.* К. Константинов. *Пълнота на фактите. Пълнота на изложението.* 2. Дебелина на човешко тяло. *Тя бе много дебела, розовите ѝ бузи просто се пукаха от пълнота.* Вежинов. *Искаше да му свирят все „чорбаджийското" хоро и поради пълнотата си не тропаше, а само попрегъваше краката си и викаше.* Йовков.

пълноцѐнен, -нна, -нно, *мн.* -нни, *прил.* 1. Напълно ценен, който напълно отговаря на всички изисквания. *Трябва да имате предвид, че е необходим упорит труд, за да може всяко дарование да се развие и стане пълноценно.* Г. Димитров. *Знаеш ли какво ти липсва, за да си пълноценен човек като него? — Липсва ти идеал!* А. Гуляшки. *Пълноценна храна. Пълноценен живот. Пълноценно мляко.* 2. *Спец.* За парична система — такъв, чиято ценност съвпада с ценността на метала, от който е направен. *Пълноценна монета. Пълноценна валута.*

пълноцѐнно. *Нареч. от* пълноценен.

пълня, -иш, *мин. св.* пълних, *несв.* Правя нещо да стане пълно (в 1, 2, 3 и 9 знач.); напълвам, изпълвам. *Изобилна вода тече . . . и пълни каменно корито, което прелива.* Елин Пелин. *Всяка вечер майка му пълнеше до горе с газ стъклената лампа.* А. Каралийчев. *Чичо Марин взе да пълни луличката си с тютюн.* А. Гуляшки. *Хората . . . пълнеха пазара.* Елин Пелин. *Глъчка и шум пълнеха кръчмата.* Йовков. *Цъфналите овошки веселяха окото и пълнеха въздуха с дъх на мед и пролет.* Ст. Загорчинов. *Пълня чаша. Пълня револвер.* **пълня се** *страд.* и *сред. Ханът започна да се пълни със селяни.* Йовков. *Душата ѝ се пълнеше с непонятен страх.* Елин Пелин. *С празна крина хамбар се не пълни.* Погов. ◻ **Пълня главата на някого** (разг.) — убеждавам някого, внушавам му нещо. *Ето резултатът от глупостите, с които Чингис редовно пълни главата ти.* Дим. Димов. **Пълня джоба някому** (разг.) — давам възможност на някого да печели за моя сметка. *Сега ще се съдят. — Ще пълнят джо-*

бовете на адвокатите. Йовков. **Пълня джоба си** (разг.) — богатея, печеля за сметка на другите, нечестно. *Тук всеки, който може, скубе, ползува се от положението, пълни си джоба.* Вазов.

пълчѝще, обикн. *мн.* пълчѝща, *ср.* Голямо множество войска, обикн. неприятелска или грабителска; паплач, сган. *Страшните татарски пълчища ... влачеха подире си безконечна върволица кола, натоварени с плячка.* Вазов. *Тая година рано през пролетта кърджалийските пълчища се спуснаха към Тракия.* А. Гуляшки. *Чужди въоръжени пълчища нахлуха в страната ни, обърнаха я наопаки.* Ив. Хаджимарчев.

пън, пънът, пъна, *мн.* пънове, (рядко) пъница, пъна (сл. ч.), *м.* **1.** Останалата на корена ниска част на отсечено или пречупено дърво; дънер. *Хвърли поглед на градината си и в нея на пъна, остал от черешата.* Вазов. *Бекасите търсихме в дъбовите сечища, където има стари, загнили пънове.* Ем. Станев. *Тук-там се виждаха охлюви, оставили по листата и по пъниците своята сребърна плюнчена следа.* Ем. Станев. *Здрав като пън.* **2.** Къс и дебел отрязък от дърво; трупче. *Ваньо се затече и намери един пън от дръвника. Влязоха в къщи.* А. Каралийчев. *В печката бумтяха ... разцепени пънове.* Кр. Григоров. *Човек без книга, пън недодялан.* Погов. **3.** Дънер, главина на лоза. *Руменов затича, спъна се на лозов пън и падна.* Хар. Русев. *Светлините на града хвърляха слабо зарево по лозята и това го предпазваше да се спъва от лозовите пънове.* Дим. Ангелов. □ **Мълча като пън** (разг.) — упорито мълча, не продумвам нищо. *Борис като че беше замръзнал и онемял. ... „Мълчи като пън! Не продумва!“ — мислеше старият адвокат.* Г. Караславов. **Спя като пън** (разг.) — спя дълбоко и непробудно. *Внезапно той се хвърли към конете, които мирно зобяха сено над главата на четвъртия славянин, заспал като пън.* Ст. Загорчинов. **Стоя (стърча) като пън** (разг.) — стоя неподвижно и безучастно. *Влез вътре, не стой като пън.* Елин Пелин.

пъна, -еш, *мин. св.* пънах, *несв. Нар.* Спъвам, препъвам. *Всичко що те мъчи, пъне, | тебе прави чест сега.* Вазов. *Все пак той си даде сърце и заговори с вълнение и мъка, която пънеше езика му.* Ц. Церковски. **пъна се** *страд.* и *сред.* *Той отговаряше виновно, пънеше се и не гледаше събеседника си в очите.* Елин Пелин.

пънчу̀шка *ж. Диал.* Ядивна гъба по стари пънове, стъбла и корени, с жълтеникаво кафява гугла. Armillaria mellea. *В горските райони у нас се берат маматарки и пънчушки и се употребяват за храна.*

пъп, пъпът, пъпа, *мн.* няма, пъпа (сл. ч.), *м.* **1.** Малка кръгла вдлъбнатинка в средата на корема у човек или у животно. *Велика държеше двете си ръце на корема и от време на време силно се натискаше по пъпа и се задавяше от мъка.* К. Петканов. *Дрехи той нямаше, а само нещо като власеница, раздрана отпред, та личеха гърдите му и коремът чак до пъпа.* Ст. Загорчинов. *Разгърдил се до пъпа.* **2.** *Прен.* Център, среда. *Център на интелектуалния и политически живот на България, поставен в пъпа на Балканския полуостров ..., София ежедневно расте.* Вазов. **3.** *Разг.* Пъпна връв. *Бабата, която му отрязала пъпа, е и до днес още жива.* Каравелов. □ **Там му е хвърлен пъпът** (разг.) — там му е любимото място, там най-много обича да бъде. *Много обичаше да пътува. — Нему пъпът му е хвърлен на пътя.* Йовков.

пъпен, -пна, -пно, *мн.* -пни. *Прил. от* пъп. *Пъпен бандаж.* □ **Пъпна връв (кордон)** (анат). — връзката, която съединява плода с плацентата през време на живота му в утробата.

пъпеш *м.* **1.** Растение с пълзящо стъбло и голям обикн. продълговат и бледожълт, ароматен сладък плод, в средата кух. Cucumis melo. **2.** Плодът на това растение. *Откъм бостаните отсреща топлият вятър носи сладката миризма на узрели пъпеши.* А. Гуляшки. *Южният му склон бе обработен и стотици едри любеници и жълти пъпеши препичаха охранените си гърбове.* Орлин Василев. *Не е пъпеш да го помиришеш, че да видиш зрял ли е.* Послов. *Резен пъпеш.*

пъпешов, -а, -о. *Прил. от* пъпеш. *Пъпешова кора. Пъпешови семки.*

пъпка *ж.* **1.** Зачатък на цвят, лист или клонче във форма на малка топчица. *Всяка пъпка на върховете на дърветата се беше пукнала и беше пуснала или нежна вейка, или блестящ цвят — основата на бъдещия ѝ плод.* Цани Гинчев. *Цветята растат пред моите очи, напъпват, пъпките се разпукват и цъфват.* Влайков. *Вечер лъха презморският вятър, | който всичките пъпки разви.* Багряна. *Дрянови пъпки.* **2.** Малка кръгла възпалителна подутина по кожата на човек или животно; пришка. *После той си спомни, че ръцете, шията и лицето ѝ се бяха изринали с червени пъпки.* Дим. Димов. *Излезли са му пъпки по лицето.* **3.** Малка кръгла издутина по повърхността на нещо. *На измачканите фесове стърчеше горе пъпката без пискюл.* Величков. □ **Синя (лоша) пъпка** (нар.) — опасна заразна болест по добитъка и у човека; антракс. *Тате заболя от синята пъпка и в три дни умря.* А. Страшимиров. *Колцина болни от лоша пъпка, с отекли глави като шиници, намираха спасение само у него.* Йовков.

пъпку̀ване *ср. Спец.* **1.** Развиване на пъпките у растенията. *Памуковите растения се нуждаят най-много от хранителни вещества през периода на пъпкуването и цъфтенето.* **2.** *Спец.* Начин на размножаване на клетките у някои низши организми.

пъплене *ср. Отгл. същ. от* пъпля. *Подир дълго пъплене по билото на едно бърдо ... ние пристигнахме тъкмо по заник слънце.* Вазов.

пъпля, -еш, *мин. св.* пъплах, *несв.* **1.** За насекомо и дребна животинка — движа се, предвижвам се бавно с всичките си крайници; лазя, пълзя. *Една голяма и черна гъсеница пъплеше по жълтеникавата почва.* Вазов. *Вардарски беше цял в дрипи. Бос. Въшки пъплеха по дрипите му.* Дим. Талев. *По земята пъплят големи червеи.* К. Петканов. **2.** *Прен.* Движа се бавно, с мъка; едва вървя, мъкна се, влача се. *Самият той беше толкова изморен и отпаднал, че едва-едва пъплеше по стръмнината.* М. Марчевски. *Той спря очи на леля Блага, която бе се изгубила под един наръч шума и едва пъплеше из сухия градински буренак.* И. Волен. **3.** Само 3 *л. Прен.* Като се движа бавно, постепенно се разпространявам някъде; пълзя. *От поляните идеше хлад и бяла мъгла пъплеше по тях и се извиваше като змей.* Йовков. *Снегът се топеше, по ниското небе пъплеха тежки облаци.* К. Константинов. *И*

после ... после някаква омраза | се впиваше дълбоко във сърцата. | ... | Тя пъплеше в кръвта, | тя виеше в закана. Вапцаров. **4.** За множество — в ограничено място движа се бавно, но безредно, разбъркано. *Из долината пъплеха селяни туктам.* Вазов. *В съседния с училището двор, а също и в дворовете на срещната страна на улицата пъплеха множество силно въоръжени жандарми.* Ал. Константинов. *Много хора пъплеха около съсипните.* П. Славински. *Из улиците и площадите, подобно на мравки, пъплеха хора.* Дим. Димов. ‖ *Прен.* Намирам се в голямо количество, изобилствувам; гъмжа. *Той ни каза, че хиляди турски софти пъплели вече из България.* З. Стоянов. *Много сърни, зайци, елени и всякакъв дивеч пъплеха из нея* (дивата гора). Орлин Василев. **5.** Само 3 *л. Прен.* Вия се по някаква повърхност; пълзя. *През тоя пролом, един от най-живописните и дивите ..., пъпле по течението на реката стар път до самия Рилски манастир.* Вазов. *По върха на южната урва пъпле турската граница.* Вазов. *Ниските дъбови храсталаци, които пъплеха до самите чукари, можеха да прикрият движението на врага.* Дим. Ангелов.

пъпра, -еш, *мин. св.* пъпра̀х, *несв. Диал.* **1.** Издавам особен тъп и еднообразен шум; пърпоря. *Моторът на трактора пъпре, каишът свисти.* Кр. Григоров. **2.** За птица — ровя. *Врабчетата от съседната купа зачуруликаха, кацнаха на торището и чевръсто почнаха да пъпрат сламата.* А. Каралийчев. *В разкопаната градина пъпрат кокошки и гъски.*

пъпча̀сам. Вж. п ъ п ч а с в а м.

пъпча̀свам, -аш, *несв.*; **пъпча̀сам,** -аш, *св. Разг.* Покривам се с пъпки. *Лицето му е пъпчасало.*

пъпча̀сване *ср. Отгл. същ. от* пъпчасвам.

пъпчѝв, -а, -о, *прил.* По който има пъпки (в 2 и 3 знач.). *Пъпчиво лице. Пъпчиво чело. Пъпчиви листа. Пъпчиви краставички.*

първа̀к, *мн.* -ци, *м.* Ракия, която се получава в началото на изваряването и е най-силна. *На вино пие каймака, | а на ракия — първака!* Нар. пес.

първа̀ци *мн., ед.* първа̀к, *м. Спец.* Низши едноклетъчни организми. *Под микроскопа може да се наблюдават амеби, инфузории и първаци.*

първа̀че, *мн.* -та, *ср.* **1.** *Нар.* Първа рожба, първо чедо. *Мъчно му е за младо булче и за мъжка рожба първаче.* К. Петканов. *От хармана дойде двегодишното първаче на Данка.* Г. Караславов. **2.** *Разг.* Първолаче. *Най-хубавата песен научих в онова време, когато бях първаче. Разбира се, кой можеше да ме научи да я пея, ако не учителят Петров?* Д. Немиров.

първен *нареч. Нар.* **1.** Най-първо, най-напред, от началото; първом. *И Цена е либе свое | Камена избрала. | Нему първен от глава си | цвете е подала.* Вазов. *Важни новини ти нося. Чуй ги първен, па после се сърди.* Орлин Василев. **2.** Преди, по-рано, неотдавна. *Той, както и първен, захвана пак да се дразни и озлобява от нея, да се сърди и възмущава.* Влайков. *Ето мълчат птичките, дето първен толкова славно пяха.* Нар. прик.

първенѐц, *мн.* -нцѝ, *м.* **1.** Виден, изтъкнат по своето положение човек в едно селище. *При шумния пангар ... стояха облечени в богати дълги кожуси първенците.* Вазов. *Баща ми, един от видните първенци в града ..., се ползуваше с известност между турците.* Величков. *Той беше син на народен представител и спадаше към първенците на града.* Дим. Димов. *Местни първенци. Селски първенци. Градски първенци.* **2.** Човек, отбор, група, и под., който е пръв по успех или постижения в някаква област. *Първенец в ски състезанията. Първенец в производството.* **3.** *Книж.* Първа мъжка рожба, пръв син, първаче. *И той хвърли поглед любовен, приветен | към тоз труд довършен. | ... | Нивга майка нежна първенеца свой | тъй не е гледала.* Вазов. *Старецът бе дигнал дом на два ката и в него живееше с оженения си първенец и с останалата си челяд.* А. Страшимиров.

първенство̀, *мн.* -а̀, *ср. Книж.* **1.** Само *ед.* Положение на първенец; първо място в нещо по силата на някакво превъзходство. *Завиждат му на имотността, и на първенството му завиждат, затова думат така.* Влайков. *Петър Сандов Николов спечели първенството и беше обявен за един от първите ударници на бригадата.* Г. Караславов. *Боря се за първенство. Състезание за първенство.* **2.** *Спорт.* Състезание за заемане първо място по някоя спортна дисциплина. *В сряда в Мюнхен е започнало световно първенство по вдигане на тежести, в което за пръв път участвува и нашата страна.* Веч. новини, 1955 г. *Футболно първенство.* ◻ **Палмата на първенството** (*книж.*) — превъзходство в нещо, победа. *Не искаше Бенковски да се чува друго име в тържествата, освен неговото. Гдето дойдеше дума да става въпрос за палмата на първенството, ... той преставаше да бъде хрисим.* З. Стоянов.

първенству̀вам, -аш, *несв. Книж. Остар.* Имам първенство, на първо място съм в нещо. *В училищата гръцкият език трябваше да първенствува, а на българския твърде малко внимание да се обръща.* П. Р. Славейков.

първенству̀ване *ср. Отгл. същ. от* първенствувам.

първескѝня *ж. Нар.* Жена или домашно животно, което ражда за пръв път. *Слушай, дъще, млада първескиньо, | слушай свойта майка престаряла.* Багряна. *Тук беше и първескинята телица с малкото си теле.* Йовков.

първи и **пръв,** първа, първо, *мн.* първи. *Числ. поредно от* един. **1.** Който е преди всички други, с който започва редица от еднакви или близки неща, явления и др.; начален. *Първото действие става пред Плевенската гара.* Вазов. *Вълните идат всякога по седем ... От първата до четвъртата са малки, петата е по-голяма.* Йовков. *Цяла върволица от деца, с майките си, с бащите си ... чакат да бъдат записани за ученици в първо отделение.* Чудомир. *Първата хапка е най-сладка.* Погов. *Лъжец първата година се радва на лъжите си.* Погов. *Том първи. Първото българско царство.* **2.** Който е най-напред, в началото на нещо, преди който няма друг; най-ранен. *Не плачи, майко, не тъжи, | че станах ази хайдутин, | хайдутин, майко, бунтовник, | та тебе клета оставих | за първо чедо да жалиш!* Ботев. *Кирил и Методий са наши славянски светци, наши родни и първи учители и просветители.* Дим. Талев. *Беше ясна нощ — една от първите есенни нощи.* А. Страшимиров. *Първото му впечатление от нея бе добро.* ‖ Най-ранният, най-близкият от предстойните по време или по място; най-близкият. *Той се кълнеше в душата си, при първа възможност, да убие Стеф-*

чов. Вазов. *При първия знак всеки грабваше пушката си.* Йовков. *Еньо искаше да й пресече пътя. Цвета се изплаши и се шмугна в първата врата, която й се изпречи.* Елин Пелин. *При пръв случай.* **3.** За природни явления — който се извършва, явява, става преди други (изобщо през годината, сезона, денонощието и под.); нов, свеж, пресен. *В прочистените градини се появиха първите цветя.* Елин Пелин. *Полюшнаха се класовете в пролетния вятър | и прокънтя в небето първий гръм.* Багряна. *Падна първият сняг, тънък и хрупкав.* Г. Караславов. *Денем слънцето жареше, а нощем паднеше малко росица, за да изчезне сутринта, щом блеснат първите слънчеви лъчи.* Кр. Григоров. *Първи череши. Първи домати.* **4.** Който се явява източник или обект на някакво действие по-рано от всички останали. *Иванчо Йотата пръв наруши мълчанието.* Вазов. *Случи се, че бях аз първият, който бях подложен на дезинфекциране.* Вазов. *Белчо пръв се научи за побоя над кмета и съобщи на всички.* К. Петканов. *Бягайте! — извика едно хлапе, като го зърна, и първо хукна към шосето.* Г. Караславов. ‖ За различаване на лица или неща с еднакви имена. *Не се считам по-долна, отговори троснато Иванова първа, която носеше тая прикачка за отличие от другата Иванова, която пък се викаше Иванова втора.* Вазов. *Първа българска армия. Цар Борис Първи. Антим Първи.* **5.** Който не е бил по-рано; неизпитан, непреживян до сега. *Това беше неговата първа истинска скръб, която го удари отведнаж и така дълбоко.* Дим. Талев. *Нейната първа обич беше кратка и крехка.* Елин Пелин. *Първо излизане на сцената. Първа любов. Първа среща.* **6.** *Нар.* Само член. Който е бил по-рано; предишен, някогашен. *Тишината се пак възстанови, а заедно с нея и първото съчувствие към Огнянов.* Вазов. *Сам той се вижда, че не е първият. Нещо го е променило, нещо трябва да е станало с него.* Ц. Церковски. *Казакът остави чашката на първото място и се усмихна.* Г. Караславов. *Где ти се дяна първата хубост, от какво си тъй почерняла и погрозняла?* Нар. прик. *Нямам вече първата си сила.* **7.** *Прен.* Пред който няма друг по важност, по значение; най-важен, най-главен, най-неотложен между други подобни. *Кога излезе извън града, първата му грижа беше да притули в един храсталак калимавката и кожуха попски.* Вазов. *Първата му работа беше да разпита Твемелко ханджията.* Йовков. *Водата е първото и главно условие за самото създаване на един населен пункт.* П. Делирадев. **8.** *Прен.* Който превъзхожда всички други, най-добър от всички други в някакво отношение; най-изтъкнат, най-личен, отличен. *Задиряше най-първата и най-хубавата мома в селото.* П. Р. Славейков. *Първият между юнаците е Иванко. Той е честта и славата на Българското царство.* В. Друмев. *Дамянчо беше един от първите търговци.* Вазов. *Даваше си вид, че той е първият познавач на тия работи.* Йовков. *Бившият учител по латински сега минаваше за един от първите и най-влиятелни хора в града.* Дим. Димов. *Виж ми роклята — копринена! | Гледай китката — гергина! | А със тая огърлица | аз съм първа хубавица.* Дора Габе. *Пръв ученик. Първо качество. Първа класа. Първа награда.* **9.** *Книж.* След изреждане или съпоставяне на няколко предмета служи да означи предмета, споменат по-рано от другите; гореспоменат. *Скоро след това от Враца дойдоха в Трявна Васил Кръстеняка и Димитър Бошнака да медират и отведат във Враца за учител. Първият отдавна се е поминал, а вторият е още жив.* П. Р. Славейков. *Има само двама възможни кандидати за ролята* (в драмата): *г. Коста Стоянов и г. Николов. Аз намирам, че първият е малко суровичък и по би подхождал Николов.* Вазов. **10.** Като същ. а) *Разг. м. ед.* **първи** — денят, с който започва всеки месец; първо число от месеца. *Процесът ще се гледа на 6 юли, а днес имаме първи.* Вазов. *Когато искате да видите далече ли е първи, недейте гледа календара.* Смирненски. *Днес сме първи, а заплата ще получим чак на десети.* б) *Разг. ср. ед.* **първо** — ядене от меню, което се поднася най-напред, обикн. супа на обяд. *За днес в стола си поръчах само първо и трето.* ◻ **В първите редове (редици)** — на челно място. *Във всички балкански страни антифашистката младеж бе в първите редове на народните освободителни борби против немските окупатори.* Г. Димитров. **На пръв (първи, преден) план** — а) В предната част на някое пространство. *На първи план в туй дюкянче личат две красиви витрини с розово масло.* Ал. Константинов. б) *Прен.* На първо място, преди всичко друго; най-напред. *След 9 септември 1944 год. на пръв план изпъкнали въпросите на стопанското строителство.* **На (от, при) пръв поглед** (разг.) — при първо виждане, от първо впечатление; отведнаж, веднага. *Около огъня стояха хусари и още при пръв поглед си личеше кои бяха българи, кои сърби.* Ст. Загорчинов. *Вие сте много мил човек..., от пръв поглед ви познах.* Ст. Костов. **На първа линия** — а) На челно място. *На първа линия излязоха нови знатни хора — челниците в изграждането на социализма, героите на труда.* А. Каралийчев. б) Най-опасното място на бой, на сражение, на военни действия. *Константина ... изпратиха през Балканската война на първата бойна линия, дето го повали турският куршум.* А. Каралийчев. **На (в) първо време** — отначало, най-напред. *На първо време Нона се успокои.* Йовков. **На първо място** — най-напред, преди всичко друго. *Коя беше любимата книга на тази жадна за занимания младеж? На първо място „Как се каляваше стоманата" — на Николай Островски.* Г. Караславов. **Не е в първа младост** — не е много млад, на средна възраст е. *Тя не беше в първата си младост.* Йовков. **От пръв път** (разг.) — от самото начало, от начало. *Отговорът не е тъй лесен, както се чини от пръв път.* Вазов. **От първа необходимост** — за неща, които са най-необходими за задоволяване на всекидневни нужди. *Вече навсякъде се чувствуваше голяма оскъдица на хранителни продукти, много стоки от първа необходимост отдавна липсваха на пазара.* Дим. Ангелов. *Предмети от първа необходимост. Продукти от първа необходимост.* **От първия до последния** — всички без изключение. *Наедно и наблизу са всички: от първия началник до последния войник.* Йовков. **Пръв министър** (остар.) — министър-председател. *Г. К. Цанков ... ми разказа следната си аудиенция у румънския пръв министър Йон Братиано.* Вазов. **Пръв по рода си** — необикновен, особен, интересен. *Пръв по рода си спектакъл.* **Пръв приятел (първа приятелка)** — най-близък, най-добър приятел. **Първа помощ** — елементарна медицинска помощ, най-необходимите мерки за съвземане на внезапно тежко заболял или по-

страдал при нещастен случай. *Давам първа помощ.* **Първа ръка** (нар.) — първо извършване на някои земеделски работи (бране на тютюн, сеитба и под.). *От ранна сутрин ... Гълъб беше на нивата и сееше — първа ръка сеитба.* Йовков. *Започнала е беритбата на тютюна — първа ръка.* **Първа ръка човек** (нар.) — виден, влиятелен главно със своето материално положение човек. *И малко нещо ли е, да прекрачиш толкова богаташи и хора от първа ръка в селото ... и да се сватосаш с Юртълана, без да се помръднеш от мястото си.* Г. Караславов. **Първа скорост** (техн.) — скорост, с която се тръгва; начална скорост. *Шофьорът даде първа скорост и колата профуча надолу към гората.* А. Каралийчев. **Първата стъпка (крачка) на нещо** — началото на нещо. *Виж на какво място почвам първите стъпки на своя самостоятелен живот, — мисли си тя.* Елин Пелин. **Първа цигулка (флейта, кларинет и др.)** (муз.) — инструмент, който изпълнява обикновено най-високата и отговорна партия за този вид инструменти в многогласно музикално произведение. *Оркестърът чудно свири, особено първата цигулка.* Стаматов. **Първи братовчеди** — деца на братя или сестри. *Ние сме близки роднини: | моята майка и твоята — | те две сестри рождени, | а ние първи братовчеди.* Нар. пес. **Първи глас** (муз.) — най-горният, най-високият глас в многогласно музикално произведение. *Пея първи глас в кантата.* **Първи май** — празник на международната работническа солидарност, 1 май. *Да спрат фабричните комини | и всеки черен труд да спре, | и туй намръщено море | от морни роби и робини | да озари и приласкай | усмивката на първи май!* Смирненски. **Първи петли** (нар.) — време през нощта около полунощ, когато за пръв път пропяват дружно петлите. *Вече беше сред нощ; първите петли пропяха.* Блъсков. *По първи петли.* **Първи сън** (разг.) — най-дълбокият и здрав сън, наскоро след заспиване, обикн. до полунощ. *В полунощ, заспалите първи сън варненци бяха събудени от страховит трясък, който разклати целия град и заглуши всичко.* А. Каралийчев. **Първият човек** (църк.) — според библейското предание Адам. **Първо венчило** (нар.) — а) Първи брак. *Аз съм се клела заклела | и клетвата ми вярна е: | първо ми либе Никола | първо венчило той ще е.* П. Р. Славейков. б) Първи съпруг или съпруга. *Радка Николу думаше: | „Либе Никола, Никола, | Никола, първо венчило, | ... | ще да те, либе, напусна.* Нар. пес. **Първо лице** (грам.) — граматичен вид, който показва, че действието се извършва от тоя, който говори, напр. аз, ние, мой, наши. **Свиря първа цигулка** (книж.) — имам господствено положение или първостепенно значение.

първѝца *нареч. Нар.* За пръв път. *Първица ли идете в балкана?* Вазов. *Ех, първица ли е да крещи хаджи Донко някому.* Влайков. *Не му е първица: много пъти се е срещал той с партизаните, хляб им е носил и никому нищичко не е казал до сега.* М. Марчевски.

първѝчен, -чна, -чно, *мн.* -чни, *прил. Книж.* **1.** Който представя първи стадий в развитието на нещо или първа степен по състав, по сложност; първоначален, начален. *Противоп.* вторичен. *Земята и земеделският труд са първичният източник на всички народни блага.* Г. Димитров. *Първична клетка. Първична материя.* **2.** Който служи като първо звено в някаква организация; низов, основен. *Първична партийна организация. Първична отчетност.* **3.** Първобитен, примитивен. *През наситения с топли пари въздух се очертават странни хълмове и възвишения, чиято неразгадаема хубост потиска човека със суровото си първично величие.* Св. Минков. *Пейзажът напомняше словашкия, обаче тук той изглеждаше по-първичен, по-примитивен, по-робинзоновски.* Г. Белев.

първѝчност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* първичен. *Първичност в чувства и преживявания.*

пъ̀рво *нареч.* **1.** Най-напред, в началото. *Решено бе да заминат в чужбина; първо тя, след няколко дни и той.* К. Константинов. *Ще почакате ... Първо трябва да докладвам.* Дим. Ангелов. **2.** При изброяване, изреждане — най-напред. *Имам проекти ... Първо ще издам една книга „Прекрасна България" ... Второ, друга книга: „Просветена България".* Йовков. **3.** *Диал.* За първи път. *Досега не съм чул никой да ѝ вика така. Сега първо чух от стрина Танчовица.* Влайков. **4.** *Разг.* Преди, по-рано. *Но, както първо, в нашата родина, | кажи ми, доблест още дали живей, | или в сърцата тя съвсем загина?* Величков. □ **Първо и първо** (разг.) — най-напред, преди всичко. *Знам какво мисли Индже ... Първо и първо, той гледа да се откачи от тия кучета, от Кара Феиза и от Емина.* Йовков.

първобѝтен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* **1.** Който се отнася до най-низшите степени, до най-старите периоди в развитието на човешката култура. *Първобитен човек. Първобитни жилища. Първобитно общество. Първобитно скотовъдство. Първобитна община.* **2.** Който е много прост по устройство; грубо направен, примитивен, прост. *В няколко минути той сглоби от изоставена там грамада дъски ... една коническа, първобитна колиба.* Вазов. *В къщата имаше и първобитна турска баня.* Дим. Димов. *Първобитно рало. Първобитно сечиво. Първобитна воденица.* **3.** *Прен.* Див, груб, суров. *Хората живеят в непосредствено съседство със скотовете. В тесните, ниски, тъмни, задимени къщурки и нечистота и дим, първобитен живот.* Вазов. *Беше страшен. Още една минута и щеше да избухне с всичката свирепост на своята първобитна природа.* Л. Стоянов. *Първобитни нрави. Първобитна натура. Първобитно състояние.*

първобѝтно. *Нареч. от* първобитен. *Вие разсъждавате просто, първобитно, без да държите сметка за големите изменения в развитието на материалните сили на някои държави.* Г. Караславов.

първобѝтно-общѝнен *прил.* (рус.). *Книж.* Само в съчет. **първобитно-общинен строй** — първата обществено икономическа формация у всички народи в началната степен на тяхното развитие, при която основата на производствените отношения се явява общата собственост на средствата за производство, отсъствие на класи и равно разпределение на продуктите.

първобѝтност, -тта̀, *мн.* няма, *ж. Отвл. същ. от* първобитен.

първобъ̀лгарин, *мн.* първобългари, *м.* Прабългарин.

първобъ̀лгарски, -а, -о, *прил.* Прабългарски. *Първобългарско племе.*

първовенча̀н, -а, -о, *прил. Старин.* За цар — който пръв е увенчан с корона, който е основател на династия.

първогра̀жданин, *мн.* първогра̀ждани, *м. Старин.* Пръв, най-виден гражданин; първенец. *Те завариха в общинската стая почти всички общинари ... — Слушайте вие, преспански първограждани! В Преспа ще има женско училище.* Дим. Талев. *Те бяха първогражданите на Разлог.* М. Марчевски.

първожрѐц, *мн.* -й, *м. Старин.* Пръв по сан жрец. *И сложиха те златний саркофаг | на царский гроб пред портите просторни. | И дигна жезъл старий първожрец.* П. П. Славейков.

първожрѝца *ж.* Жена първожрец. *Първожрица на богиня Веста.*

първойзвор *м.* Първоизточник.

първойзточник, *мн.* -ци, *м. Книж.* Първоначалният източник на нещо; първоизвор. *Цялата ваша ежедневна практическа дейност свързвайте с дълбокото изучаване на първоизточниците на марксизмо-ленинизма.* Г. Димитров.

първока̀чествен, -а, -о, *прил.* Който е от първо качество. *Първокачествена стока.*

първокла̀сен, -сна, -сно, *мн.* -сни, *прил.* **1.** Който е от първа класа. *Първокласен хотел. Първокласен ресторант. Първокласен курорт. Първокласен вагон.* **2.** *Прен.* Който е с най-добри качества; превъзходен, отличен. *С изграждането на дигите край Дунава бяха пресушени стотици хиляди декара земя и превърнати в първокласна плодородна земя.* Г. Димитров. *Първокласен артист. Първокласна техника.*

първокла̀сник, *мн.* -ци, *м. Разг.* Ученик от първи клас.

първокла̀сничка *ж. Разг.* Ученичка от първи клас.

първоку̀рсник, *мн.* -ци, *м. Разг.* Лице, което учи в първи курс.

първоку̀рсничка *ж. Разг.* Жена първокурсник.

първола̀че, *мн.* -та, *ср. Разг.* Ученик от първи клас (преди — от първо отделение); първаче. *Майка му учеше през деня първолачета.* Я. Гуляшки.

първом *нареч. Нар.* Най-напред, първо; първен. *На липите първий цвят улита — | помниш ли, тогаз? | ... | първом ме целуна ти, | после аз.* П. П. Славейков. *Нека първом им поговоря да разберат що за човек съм аз.* Йовков. *Тръгвайте, жетвари! Днес почваме вече. Първом ще пожънем голямата нива.* Ран Босилек.

първома̀йски, -а, -о, *прил.* Който се отнася до празника Първи май. *Първомайска манифестация. Първомайска демонстрация. Първомайски лозунги.*

първома̀йстор *м. Книж.* Главен, най-изтъкнат майстор в някой занаят. *Първомайстори и майстори, калфи и чираци — всички работеха премного.* Дим. Талев. *Мъжки удряйте! Желязо | дор горещо е се бий! | Първомайстори сме ний!* Д. Полянов.

първонача̀лен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* **1.** Който е свързан с началното състояние на нещата. *Дрехите му бяха вехти и измачкани, ризата му — изгубила първоначалния си цвят.* Дим. Ангелов. **2.** Който предхожда всичко друго. *По мешинената му престилка и по ръцете му ... аз разбрах, че и днес си работи обущарството, първоначалния си занаят.* Вазов. *Първоначален план.* || Начален, основен. *Първоначално образование. Първоначално натрупване на капитала. Първоначална цена.*

първонача̀лно. *Нареч. от* първоначален; отначало. *Към осем часа от кооперацията на Тороманов излезе висока слаба жена с тъмни очила, на която първоначално никой не обърна внимание.* Вежинов. *Песните за Крали Марко изхождат първоначално от местата, дето той е владял.* П. П. Славейков.

първоо̀браз *м. Книж.* Произведение на изкуството или документ, който не е препис или копие; оригинал. *Ние цитираме тия поправки в паралел с първообраза.* Вазов.

първообра̀зен, -зна, -зно, *мн.* -зни, *прил.* Който е първоначален, оригинален, автентичен. *Първообразен текст.*

първопресто̀лен, -лна, -лно, *мн.* -лни, *прил.* Само в съчет. **първопрестолен град** — първата, най-старата столица. *От тука зрелището на моя първопрестолен град е чудесно.* Вазов.

първопричѝна *ж.* Първа, основна причина за нещо. *Ето на, мислеше той, ето първопричината на всичко.* Л. Стоянов. *Биха ме и туй то! ... — Ами как така бе джанъм? Трябва да има причина. Първопричината на нещата трябва да се знае.* Чудомир.

първоразрѐден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* Който е от първи разред; първокласен, първостепенен. *Първоразредно заведение.*

първоро̀ден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* Който е роден пръв в едно семейство. *В първите дни на есента Мехмед ... дигна тежка сватба. Женеше първороден син.* К. Петканов. *Най-добре щеше да бъде за нея да отвори сърцето си пред първородния си син и всичко да му каже.* К. Петканов.

първоро̀дство, *мн.* няма, *ср. Книж.* Привилегировано положение на първороден син сред братя. *Днес нашият любим господар има два сина от царица Теодора и старият от тях ... е наследник на престола по право на първородство.* Вазов.

първосвещѐник, *мн.* -ци, *м. Старин.* Първи по сан свещеник в някои религии. *След дълго обяснение Ян Бибиян разбра, че това са първосвещеници от близкия манастир.* Елин Пелин.

първосвещѐнически, -а, -о. *Прил. от* първосвещеник.

първостѐпенен, -нна, -нно, *мн.* -нни, *прил.* **1.** Който е от първа степен; първокласен, първокачествен. *Съдържанието и формата у него са тъй хармонично слени, както това бива само у първостепенни художници.* П. П. Славейков. *Някои от тия галерии са тъй големи и богати с първостепенни художествени произведения, щото биха могли да направят чест на всяка държава.* Величков. **2.** Значителен, важен, основен, главен. *И това обаче, което той* (Вазов) *ни завеща със своето грандиозно литературно дело, е от първостепенно значение за нашата нова българска литература.* Т. Павлов. *Той отбеляза и редица достижения от първостепенна важност.* Г. Димитров. *Първостепенна роля. Първостепенна задача.*

първоучѝтел, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* Обикн. в съчет. **славянските първоучители** — двамата братя Кирил и Методий. *На чело на шествието носеха ликовете на славянските първоучители.*

пъ̀ргав, -а, -о, *прил.* 1. Който е много подвижен; бръз, лек. *Тя не е много красива, но е симпатично пъргаво момиче, леко като птичка.* Елин Пелин. *Пъргави стъпки. Пъргав ход. Пъргави движения.* 2. Който е бръз и сръчен в работата; работлив, чевръст. *А той беше сръчен и пъргав, всичко му идеше отръки, всичко вършеше хубаво и чисто.* Йовков. *И какви моми ще ми станат, какви пъргави копачки и жетварки!* Влайков. 3. *Прен.* За ум, мисъл и под. — който бърже и лесно схваща. *Притежаваше пъргав ум и чувство за хумор, с който изобличаваше лъжите и демагогията на господарите.* Дим. Димов. *Пъргава мисъл.*

пъргавина̀, *мн.* няма, *м.* 1. Качество на пъргав. *А в движенията на тялото ѝ прозираше някаква котешка пъргавина.* Дим. Димов. *Макар и стар вече, Панарет беше запазил пъргавината си.* Д. Немиров. 2. Проява на пъргав. *Стойко наблюдаваше стъпката на играчите и се чудеше на мъжката им пъргавина, на свободните и леки движения.* Г. Караславов.

пъ̀ргаво. *Нареч.* от пъргав. *Щом нататък се мернеше човек, тя скачаше пъргаво като дива коза, изправяше се на канарата тревожна.* Елин Пелин. *Евгени бързо отметна атлазения юрган, скочи пъргаво от леглото.* Дим. Ангелов.

пъ̀ргавост, -тта̀, *мн.* няма, *ж.* *Отвл. същ.* от пъргав. *Цвета скоро се съвзе. Нейната младост и пъргавост надвиха скръбта и обидата.* Елин Пелин.

пърдѐне *ср. Отгл. същ.* от пърдя.

пърдя̀, -йш, *мин. св.* -ях, *прич. мин. действ.* пърдя̀л, -а, -о, *мн.* пърдѐли, *несв.* Изпускам с шум газове от червата си.

пъ̀ржа, -иш, *мин. св.* пържѝх, *несв.* Готвя ястие в силно нагорещена мазнина и без вода. *Запалила бе там огнец баба Яна и пържеше яйца в почерняло тиганче.* Дим. Талев. **пържа се** *страд.* *В тигана се пържеше сланина за качамака.* Влайков.

пъ̀ржа се -иш се, *мин. св.* пържѝх се, *несв., сред.* *Разг.* Мъча се с нещо трудно, неприятно. *Никой не ми помага, а сам се пържа тука... Защо сте ме оставили сам да се боря срещу цяло село.* Кр. Григоров.

пъ̀ржене *ср. Отгл. същ.* от пържа и от пържа се. *Майка ѝ, заета с пържене на манджата, не обърна вече внимание на дъщеря си.* Вазов.

пържо̀ла *ж.* Къс сплескано месо с ребро или покрай реброто за пържене или печене; котлет. *Свинска пържола. Телешка пържола. Пържола на скара.*

пързà лка *ж.* Заледено място за пързаляне. *О, драги румени деца, | ... | за вас са песни и пързалки.* Вазов. *Хайде, шейнице | моя малка | хайде двама | на пързалка.* Елин Пелин.

пързà лям, -яш, *несв.* Влача, тикам някого или нещо по лед, поледица или по гладка, хлъзгава повърхност, като паркет и под.; плъзгам, хлъзгам. *Пързалям детето си със шейна.* **пързалям се** *страд.*

пързà лям се, -яш се, *несв., сред.* Плъзгам се по лед, поледица или по гладка, хлъзгава повърхност като паркет и под. *Не ми позволяваше, например, зимно време да се пързалям и не даваше ми ѝ аз, като другите деца, да се сдобия с шейна.* Влайков.

пързà ляне *ср. Отгл. същ.* от пързалям и от пързалям се.

пъ̀рлене *ср. Отгл. същ.* от пърля и от пърля се.

пъ̀рля, -иш, *мин. св.* пърлѝх, *несв.* 1. Обгарям на пламък. *Тате и чичо Евтим примъкват закланата свиня, слагат я над огъня и почват да я обръщат отсам и оттатък — пърлят я.* Влайков. 2. *Прен.* Правя да изпръхне. *Заедно с вятъра, нахлуваше още по-голям жар, още по-голяма задуха, която пърлеше лицата, притискаше клепките, сушеше гърлата.* Ив. Мартинов. **пърля се** *страд.*

пъ̀рпам, -аш, *несв.* За птица или риба — трепкам шумно с криле или перки; пърхам. *Птицата бе още жива и пърпаше.* Ст. Загорчинов.

пъ̀рпане *ср. Отгл. същ.* от пърпам.

пърпо̀лене *ср. Отгл. същ.* от пърполя. *Кунка не се трогваше нито от писъка им, нито от плахото пърполене на крилата им.* Ем. Станев.

пърпо̀ля, -иш, *мин. св.* пърпо̀лих, *св.* Пърпоря. *Орляк врабчета с шарени герданчета пърполеха в снега, лудуваха и се боричкаха.* А. Каралийчев. *Там долу край реката, която блести като сребърна лента, пърполи трактор.* Кр. Григоров.

пърпо̀рене *ср. Отгл. същ.* от пърпоря. *Вътре беше тихо, чуваше се само пърпоренето на огъня във високата пернишка печка.* А. Гуляшки.

пърпо̀ря, -иш, *мин. св.* пърпо̀рих, *несв.* 1. Издавам слаб и еднообразен шум с крила, дреха и под.; пърполя, пърхам. *Висеше пране на опънатите въжета и леденият вятър брулеше чаршафите, ризите и те шумяха, пърпореха като разноцветни хартии.* А. Гуляшки. *Поря аз черноземa, пърпори моторът на трактора.* Кр. Григоров. 2. За огън — горя с пресеклив пламък и издавам шум. *Сред огнището пърпори огън, близо с червени езичета окаденото котле.* А. Гуляшки.

пърр *междум.* За шум, произвеждан от крила на птица при излитане, от машина и др. *Тогава той пуснал птичето, и то — пър-р-р — подвръкнало и кацнало на една топола, отдето почнало самодоволно да се подсмива, като си перело и тупкало крилцата.* Ц. Церковски.

пъртѝна *ж.* Пътека, проправена в пресен сняг. *Пъплеха селяни тук-там, които първи проправяха пъртина по засипаните друмища и пътеки.* Вазов. *Пъртината някак лесно се отваряше, защото от нощния студ снегът бе станал рохкав.* Н. п. Филипов.

пъ̀рхам, -аш, *несв.* 1. За животно — шумно изкарвам през ноздрите си вдишания въздух. *Конят върви предпазливо по неравния коларски път ... Отведнаж той се спира и пърха с ноздри.* Елин Пелин. *Овцете пърхаха, облизваха муцуните си и следяха с очи очите на стопанина си.* Кр. Григоров. 2. За птичка и под. — трептя с криле. *Той идеше от полето. В ръцете му пърхаше малка пъстра птичка.* Г. Райчев. *В съседен двор пърхат кокошки и се гласят за сън.* К. Константинов. || *Обр. Пак пролет с дивни прелетни*

светлее, | пак пръскат аромат поля, гори, | пак всичко пърха, цъфти и се смее. Величков. *Усещаше как в сърцето му пърха неизпитвана досега радост.* А. Гуляшки.

пърхане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* пърхам. *Сега едва доловимо се чува тих шум, някакво леко пърхане на криле.* К. Константинов.

пърхот *м.* Тънки люспи, които се отделят от горния пласт на кожата на главата. *После извади малко джобно огледалце, огледа се и пак самодоволно се поотупа от пърхота.* Л. Стоянов.

пърху̀тка *ж.* Прахавица. *Големи бели пърхутки се пукаха под краката на хората и плашеха конете.* Ст. Загорчинов.

пърцу̀ца *ж.* (рум.). *Разг.* Слаба водниста ракия.

пърчов, -а, -о. *Прил. от* пръч. *Пърчова брада.*

пърчовѝна *ж. Нар.* Неприятна миризма на пръч. *И в учреждението тежко мина | ужасна миризма на пърчовина.* Хр. Радевски.

пършей, -еят, -ея, *мн.* -еи, *м.* Лишей по кожата на човек.

пършѝв, -а, -о, *прил.* **1.** Който е покрит с пършеи. *Пършиво лице.* **2.** *Разг.* Жалък, нищожен, противен. *Спомва си как някога баща му посрещаше някое пършиво финансово чиновниче и как всички в къщи благоговееха пред гуменага му яка.* Г. Караславов.

пъстрѐене *ср. Отгл. същ. от* пъстрея *и от* пъстрея се.

пъстрене *ср. Отгл. същ. от* пъстря. *Пъстрене на плат.*

пъстрѐя, -ѐеш, *несв.* **1.** Ставам пъстър. *Горите пъстреят от есенния вятър.* **2.** Изпъквам с пъстрите си багри, пъстрея се. *На пода пред кревата пъстрееше тъкано килимче в червено, зелено и синьо.* Дим. Ангелов. *Зад витрините пъстрееха драпирани квадрати от платове.* А. Гуляшки. *Под него пъстрееше терасата с големите цветове на чадърите, с малките бели лилии на лампите.* Вежинов.

пъстрѐя се, -ѐеш се, *несв., сред.* Изпъквам с пъстрите си багри; пъстрея. *В градинките се пъстрееха ярките бои на цветята.* Йовков.

пъстрѝло, *мн.* -а, *ср. Разг.* Шарения, пъстрота, пъстрина. *Сред пъстрилото на везаните селски ризи се виждаха и други черни кърпи — не беше сама в скръбта си Дона, имаше и други изгорели майки, жени и сестри в Рожден.* Дим. Талев. *Пред очите на Стояна се мярнаха топове пъстри басми и други още някакви чудни пъстрила.* Дим. Талев.

пъстринà *ж.* Пъстрота. *Казанлъшката долина го омайва с разкошната си пъстрина и величественост.* Вазов.

пъстро. *Нареч. от* пъстър. *По-далече гледам равнини засмени | и градини полски, пъстро насадени.* Вазов.

пъстро-. Първа съставна част на сложни думи със значение на пъстър, шарен, напр. п ъ с т р о л и к, п ъ с т р о ц в е т е н и др.

пъстроко̀ж, -а, -о, *прил.* Който е с цветна кожа. *Зъл дух ви тука устреми — | да мрете в нашите земи! | Британец, френец, пъстрокож — | посрещнахме ви ний на нож!* К. Христов.

пъстрокрѝл, -а, -о, *прил. Поет.* Който има пъстри крила. *Птичка мила пъстрокрила | скоро прилетява.* Яворов. *Пеят птички пъстрокрили, | тръпне свежият листак.* Ас. Разцветников. *Пъстрокрила пеперуда.*

пъстроо̀к, -а, -о, *прил. Поет.* Който има пъстри очи. *Две моми ме либеха | ... | едната е пъстроока — | златни й са косите.* П. Р. Славейков.

пъстропо̀л, -а, -о, *прил. Поет.* Който има пъстри поли. *Не дойде да го изпрати | мома пъстропола.* Вазов. *До него пъстропола изгора преде, впила големи черни очи в него.* Ц. Церковски.

пъстроство̀л, -а, -о, *прил. Поет.* Който е с пъстър ствол, стъбло. *Трепетлики пъстростволи, | светли грани замечтани | ронят листи златоткани.* Смирненски.

пъстротà *ж.* Голямо разнообразие на багри, шарки, цветове. *Пъстротата от новите премени се посипа ... и заигра ярко на слънцето.* Елин Пелин. ‖ Изобщо голямо разнообразие. *Във всяко ядро има по един-двама творци и оригинали, които дават особена пъстрота, особена привлекателност на трудовата строителна бригада.* Г. Караславов.

пъстроцвѐтен, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* Който има пъстри цветове; пъстър, шарен, разнообразен. *В Преслав има сгради от камък и стени от пъстроцветни дъсчици.* Н. Райнов. *Пъстроцветни носии.*

пъстру̀га *ж.* Вид риба от рода на есетрите, която живее в Черно море и Дунава. Acipiens stellatus.

пъстря, -иш, *мин. св.* пъстрѝх, *несв.* **1.** Правя нещо да стане пъстро, разноцветно. *Хиляди мъннички цветя пъстрят тучната трева.* Вазов. **2.** Украсявам нещо, като го правя пъстро. *Извади хурката, която правеше за Женда, и започна да я пъстри със златен и сребърен варак.* Йовков. *Започна да разказва бавно с тия подробности, с които хората обичат да пъстрят речта си.* Йовков. *Пъстря яйце.* **пъстря се** *страд.*

пъстър, -тра, -тро, *мн.* -три, *прил.* **1.** Който е обагрен с разни шарки и цветове; шарен. *Пъстри пеперуди | лутат се навред.* Вазов. *Той се накичи над ухото с пъстра китка.* Елин Пелин. *Подът беше постлан с пъстър котленски килим.* М. Марчевски. *По хълма надолу се спусна пъстро шествие.* Елин Пелин. *Пъстри очи. Пъстър плат.* **2.** *Прен.* Разнообразен, разновиден. *Той остана доста слисан, като видя, че това общество беше много пъстро.* Вазов.

пъстърва *ж.* Риба с червени точки отстрани на тялото, която живее из бързеите на планинските реки. Trutta furis (балканска пъстърва). *Пъстървите играеха в бистрите вирове на потоците, които весело бучаха.* Ем. Станев. *Под разместените и хлъзгави камъни пробягваха пъстърви и плоски водни червейчета.* Дим. Димов. ☐ **Американска пъстърва** — вид пъстърва, която бързо расте и се развъжда изкуствено в езера и реки. Trutta lacustus.

път[1], пътят, пътя, *мн.* пътища, пътя (сл. ч.), *м.* **1.** Дълга ивица земя, предназначена за ходене или пътуване по нея. *Пътят отива по права линия към селото.* Вазов. *Пред него по пътя вървеше някакъв селянин.* Йовков. *Това беше първата бригада, дошла да строи горски пътища.* Ем. Станев. *Прокарвам път. Междуселски път.*

Асфалтиран път. Стръмен път. Пряк път. **2.** *Разг.* Улица. *Отивам на вратнята и гледам през дупчица на пътя.* Вазов. *Татко ми поръча никак да не излизам на пътя.* В. Друмев. **3.** Съобщителна линия по водно или въздушно пространство. *Дунав е евтин воден път. Въздушен път.* **4** Място, през което трябва да се мине. *Простря лявата си ръка, за да им загради пътя към вратата.* Вазов. *Изведнъж Ружка скочи пред нея и ѝ препречи пътя.* Ем. Коралов. *Ала в същия миг видя, че към него вече тичаха конници, а някои удариха през леса, за да му пресекат пътя.* Ст. Загорчинов. **5.** Посоката, по която се движи някой; направление. *Параходът се отдалечава все повече и повече... Черната и раздиплена струя на дима още стои над морето и чертае следите на пътя му.* Йовков. *В далечината светлинки ни сочат пътя.* Багряна. *Посочете ми пътя за воденицата.* **6.** Пътуване, ходене. *След два часа път из извивките на високите диви урви на клисурата... аз неусетно се озовах на един щумест връх.* Вазов. *И някога за път обратен | едва ли ще удари час.* Яворов. *Доде не другаруваш с човека на път, не можеш го позна.* Погов. ‖ Минаване, преминаване. *Светлото око на семафора | даде знак за път свободен в мрака.* Н. Ракитин. *И кога дори му се случеше път, той заобикаляше отдалеч.* П. Ю. Тодоров. *Горо ле, горо зелена, | пътят ми не е от тука, | ама от тука ще мина, | че имаш сянка дебела | и бистра вода студена.* Нар. пес. ‖ Разстояние. *До хижата има два часа път. Далечен път.* **7.** Черта, която разделя косата при вчесване. *Той стоеше прав... с намокрена коса, гладко причесана на път.* Йовков. *Матьо можа да забележи само гладката му руса коса, сресана на прав път.* Дим. Ангелов. *Оправи си пътя на косата.* **8.** *Прен.* Начин, по който се извършва или постига нещо; средство. *Раксин каза, че имало един среден път, чрез който може да се изглади мъчнотията.* Вазов. *Съдбата му посочи път за забогатяване. Веднаж той видя в църква една девойка гъркиня.* Вазов. *Ванко сигурно вече търсеше нови пътища в своя несретен живот.* Кр. Велков. *Действувам по различни пътища. Добивам по законен път. Легален път.* **9.** *Прен. Поет.* Живот, дейност. *Аз мислех в забрава, тъжовен и блед, примирен, | как пътя ми с тръне съдбата навеки постла.* Ем. п. Димитров. *Народ, закърмен в битки тежки | и расвал в бури и беди, | ... | през блясъци и мрачни бездни | премина твоят кръстен път.* Ас. Разцветников. *О, Грижа, спътнице в нерад и стръмен | път.* Дебелянов. *По нашия път напред има наистина много трудности.* Г. Димитров. □ **Бия (бъхтя) път** (разг.) — изминавам дълъг, изморителен път, обикн. пеша. *Момчето бие път чак от планината, та да затече за седянката ни, — това малко ли е?* Влайков. **Вкарвам в пътя (някого), вкарвам в правия път** — въздействувам (някому) да се поправи, поправям (някого). *Бедните му родители полагаха много труд и грижи за да вкарат в пътя своето любимо и единвтвено момче.* Елин Пелин. **Влизам (тръгвам) в пътя (в правия път)** — изоставям лошите си навици, поправям се. *Слушай, на тебе казвам, Гърдьо: или ще влезеш в пътя, или аз ще те вкарам в него!* Йовков. **Всички пътища водят за Рим** (книж.) — по различен начин може да се постигне до целта. **Върви си (карай си) из пътя** (разг.) — не се меси в чужди работи, гледай си работата. *Карай си низ пътя, слушаш ли, човече, | или да повикам деверите вече.* Яворов. **Вървя, карам в правия път** (разг.) — не се отклонявам от правдата, действувам според закона. **Вървя по отъпкан път** — действувам, постъпвам по установения, приетия начин. **Давам пътя (някому)** (разг.) — изпъждам (някого). *Ако е младо, насам го дайте, ако е старо, дайте му пътя.* Послов. **Ей ти пътя** (разг.) — махай се, върви си. *Ей ти пътя — върви си. А Нона ако я видя да стъпи вече у вас — краката ѝ ще строша.* Г. Райчев. **Железен път** (остар.) — железопътна линия. *Разнесе се слух, че ще прокарват железен път из клисурата на Искъра.* Вазов. **Жизнен път** (поет.) — живот. *Познавал е горчивите разочарования, които насяват жизнения ни път.* Вазов. **Изпречвам се на пътя на някого** — намесвам се в живота на някого. *Жена беше се изпречила на пътя им, хубава жена, а всичко това не предвещаваше нищо добро.* Йовков. **Мина ми котка (лисица) път** — работата ми се осуети, не успях в някаква работа. **Млечен път** — голямо съзвездие от гъсто разположени една до друга звезди, което се вижда като широка светла ивица на небето. **(На) добър път** (нар.) — приветствие с пожелание за щастие и успех при тръгване на път или при започване някаква работа. *На раздяла | час удари, | добър път на | вас, другари!* Елин Пелин. **На крив (прав) път съм** — действувам, постъпвам погрешно (правилно). *Животът е борба. Въоръжи се с търпение и чакай. На прав път ли си — ще успееш.* Елин Пелин. **На мравката път не минава** (разг.) — много добър и отстъпчив е. **На път и под път** (разг.) — много често, на всяка крачка, навсякъде. **На път съм да (извърша, открия нещо)** — наближавам да (направя, постигна нещо). **Не съм го намерил на пътя** (разг.) — не съм го добил даром; скъп ми е, ценя го. **Околни (тайни) пътища** — непочтени, нечестни начини на действуване, на постъпване. *Той обичаше хитроскроените планове, околните пътища.* Йовков. **Оставам на пътя (на улицата, на произвола на съдбата)** (разг.) — изпадам в тежко, бедствено положение, без подслон и без средства съм. *Той знаеше, че губи положението си, службата си, оставаше на пътя.* Вазов. **Пада ми път** — явява ми се удобен случай. *Богдане, ще идваш ли често при мене? — Когато ми падне път, ще идвам.* К. Петканов. **Поемам (хващам, вземам) пътя** (нар.) — тръгвам, обикн. за далече. *Като идех, откъм лозята се спущаха сган башибозуци, па взеха пътя за насам.* Вазов. *Щом излязох из тъмницата..., хванах пак пътя за Търново.* П. Р. Славейков. **По околен път** — посредством други, не направо, със заобикалки. *Известих му по околен път, че утре е денят, в който изпращат Тамара за Цариград.* Вазов. **По свой път** — самостоятелно. **Прав ти път** (разг.) — иди си, върви си, махай се. *Ако ти харесва влез, ако не ти харесва — прав ти път.* Д. Немиров. **Пробивам (проправям) си път** — а) Минавам с голяма мъка през труднопроходимо място, през навалица. *Салонът се препълни, около вратата се трупаха новопристигналите, провираха се навътре, проправяха си път с лакти, с колене, пухтяха зачервени, измъчени.* Г. Караславов. б) Успявам да се издигна, да напредна. *Ако той беше способен адвокат, щеше да си пробие път в професията.* Хар. Русев. **Пътищата ни са различни** — интересите ни са различни. *Остани, остани*

свободен. Нашите сърца бяха едно, но нашите пътища са различни. Вазов. **Тръгвам по крив (лош) път** — ставам неморален, нечестен, непочтен; развратявам се. *Ти, чичовото, ... си тръгнал по криви пътища и мене това хич не ми харесва.* Г. Караславов. **Царският път** (нар.) — а) Добре направен, удобен път; шосе. *Когато дойде запъхтян до край селото, господин Фратьо остави царския път, зави и влезна в село през чорбаджи Цачовата градина.* Вазов. б) *Прен. Разг.* Честен, законен начин. *Ти избираш все царския път.* **Ще му дам пътя** (разг.) — ще го изпъдя.

път², *мн.* пъти, *м.* 1. В съчет. с числ. бройни или с думи като много, няколко, колко, толкова, често и под. означава количество, еднократност или повторение на някакво действие. *Много пъти ми се иска да дойда при тебе.* Елин Пелин. *Тоя въпрос аз повторих няколко пъти, но той мълчеше.* Йовков. *Колко пъти си ме насърчавал ти, когато аз изгубвах всяка надежда.* В. Друмев. *Често пъти, като се мъкнеше след ралото, си мислеше — има ли тя свой дом?* К. Петканов. *Три пъти мери, веднаж режи.* Погов. 2. В съчет. с числ. поредни или с показателни с местоимения означава случай, явление в реда на еднородни действия, които се повтарят. *Аз пръв път пътувам по тая линия.* Вазов. *И ний през сълзи накипели / обръщаме за сетен път / назад към скъпи нам предели / угаснал взор.* Яворов. *Но тъкмо затова пък този ден в Княжево имаше по-голяма навалица от всеки друг път.* Г. Райчев. *Следния път. Лишен път. Тоя път. Онзи път.* □ **Друг път** — а) Не сега, после, някога. *Е, то е дълга и широка история. Друг път може да ви я разправя.* Йовков. б) Не сега, някога. *Друг път — помниш? — дали беше: / аз заминах през гората, / сред юнаци ти седеше, / като баща със брадата.* Ботев. в) Още веднаж. *Я чувай, ти други път да не пиеш черна бира, чу ли?* Ал. Константинов. **Един път** — а) Веднаж. *Пленумът на околийския (градски, районен) комитет се свиква един път в два месеца.* Уст. БКП. *Един път от всякакви окови освободен, Славчо се хвърли въз трупа.* Вазов. б) Едно време, някога. *Виждал съм го един път, но кога не — помня. Имало един път един цар.* **Един път ... друг път** — понякога ... понякога. *Един път така, друг път инак.* **Из (за, от) един път** (разг.) — изведнаж. **Колкото пъти** (разг.) — всякога, когато. *Колкото пъти дойда у вас, все не те намирам в къщи.* **Никой път** (разг.) — никога. *Вярвай бога, никой път не съм бил опозиция.* Ал. Константинов. **Някой път** (разг.) — някога. *Дотегнал ми е тоя мизерен живот, ядове и тегла, някой път ще си пръсна главата с куршум.* Вазов. *Някой път нощем ... Войка излизаше предпазливо през ниското прозорче на стаичката си и отиваше тихо в гъстака край реката.* Елин Пелин. **По някой път** (разг.) — от време на време, понякога.

пътево̀ден, -дна, -дно, *мн.* -дни, *прил.* Който води, който насочва по прав път; ръководен. *Пътеводна звезда. Пътеводни указания.*

пътеводѝтел, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* Справочник — книга с указания за забележителни места в селище, област и пр. *Докато чакам да тръгне последният трен от тази спирка, / искам да прелистя набързо, като джебен пътеводител, / ситно изписаните листове на миналите години.* Багряна. *Пътеводител за Рилския манастир.*

пътѐка *ж.* 1. Тесен път за пешеходци или за животни. *Той се отби от широкия път и се спусна бързо по стръмната горска пътека към Прокоповата воденица.* Елин Пелин. *Пътеката през двора, чак до къщата отсреща, беше грижливо пометена от сухия нов снежец.* Дим. Талев. *На сутринта цялото село се залови да чисти снега, отвориха пътеки до оборите и плевниците, разчистиха пред вратниците.* К. Петканов. *Крива пътека. Горска пътека. Отъпкана пътека.* 2. Дълга тясна постелка за подове, коридори, стълбища и под. *Лазар се изкачи по дървената стълба, постлана с тясна купешка пътека, която беше закачена на всяко стъпало с дълга желязна пръчка.* Дим. Талев. *Широките стълби бяха покрити с плътни плъстени пътеки.* А. Гуляшки. □ **Козя пътека** — стръмна пътека в планината.

пътем *нареч. Нар.* На минаване, минавайки. *Бойчо го бил помолил да я вземе, пътем, и закара в Клисура.* Вазов.

пътен¹, -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил.* 1. Който служи за път, за пътуване. *Той бързешката стигна у дома си ... и захвана да събира с трескава бързина пътните си вещи.* Вазов. *Пътна чанта. Пътни дрехи. Пътни разноски.* 2. Който е на самия път, на улицата. *Тя грабна менците да иде за вода, но не се реши да излезе на пътната врата.* Елин Пелин. *Народът се трупаше по пътните врати, по прозорци и балкони.* Ив. Хаджимарчев. *На пътния праг се обърна, погледна пак старата жена и прошепна.* А. Каралийчев. 3. Който е свързан с път. *Пътни строежи. Пътни впечатления.* 4. Като същ. *мн.* **пътни** (канц.) — пари, които се заплащат за пропътувано разстояние при командировка на длъжностно лице. *Пътни и дневни.* □ **Пътен лист** — а) Лист, в който се вписват данни, свързани с движението на моторно превозно средство. *В рейса имаше и много пътници, които бяха заплатили, без да бъдат вписани в пътния лист.* б) *Разг.* Открит лист. *Той се озова в коридора, оттам в малкия салон с изтрити и кални дъски, дето чакаше цяла тълпа селяни, дошли да си вадят пътни листове.* Ем. Станев. **Пътни бележки** — пътепис.

пътен², -тна, -тно, *мн.* -тни, *прил. Нар.* Който е в съгласие с общоприетото; правилен, реден, приличен, уместен. *Той му се видя прибран и кротък момък. И приказките му бяха едни пътни, да ти е драго да го слушаш.* Г. Караславов. *Говори човекът, а пък ние слушаме. Може и някоя пътна приказка да каже.* П. Спасов. *По-добре е той да се заеме с нещо пътно и полезно, нещо доходно, вместо да си губи времето със своята вятърна мелница.* Л. Стоянов.

пътепис *м.* Литературно произведение, в което се описва пътуване и свързани с него впечатления, мисли и под.

пътепѝсен, -сна, -сно, *мн.* -сни. *Прил.* от пътепис. *Очеркът може да бъде — битов, пътеписен, историко-биографичен.* Сп. Септември, 1954 г. *Пътеписни бележки.*

пътепоказа̀тел, -ят, -я, *мн.* -и, *м.* Табела или особен знак, поставен обикн. на кръстопът, за да сочи на къде води даден път. *И нищо друго не говори тъй красноречиво и ободрително, както пътепоказателите, които са поставени по тия безбройни пътища.* Йовков.

пътешѐственик, *мн.* -ци, *м.* Човек, който пътува по далечни страни, който предприема дълги пътувания.

пътешѐственица *ж.* Жена пътешественик.

пътешѐствие, *мн.* -я, *ср.* Пътуване в далечни страни. *Помощник командирът ... имаше вид на мъничко момче, което е напуснало бащиния си дом и е решило да предприеме далечни пътешествия, пълни с приключения и изненади.* Ив. Мартинов. *Околосветско пътешествие.*

пътешѐствувам, -аш, *несв.* Правя пътешествие.

пътешѐствуване *ср. Отгл. същ. от* пътешествувам.

пъ̀тник, *мн.* -ци, *м.* 1. Лице, което пътува, което се намира на път. *Влакът е пълен с пътници, ... които отиват за Враца и по-нататък.* Вазов. *Тя чистеше и миеше съдовете, редеше двете стаи, определени за нощуване на пътници.* Елин Пелин. *Слезе от колата един пътник.* Ал. Константинов. 2. *Прен. Разг.* Болен на смъртно легло. *Всичко го убеждаваше, че е вече пътник, че е труп, който чака да бъде погребан.* Л. Стоянов. *Дали ще доживея да задомя и Генка, не знам, че съм вече пътник.* Г. Караславов. ◻ **Търговски пътник** (остар.) — лице, което пътува за да пласира стоките на търговско предприятие.

пъ̀тница *ж.* Жена пътник. *Там непременно ще се спре тая пътница, за да обядва, додето препрягат колата ѝ в станцията.* Вазов. *Тя си бе пътница вече, ами трябваше да се молим богу да я прибере по-скоро, та да се не мъчи.* Влайков.

пъ̀тнически, -а, -о, *прил.* 1. Който е предназначен за пътници. *Пътнически влак. Пътнически вагони. Пътнически параход. Пътнически самолет.* 2. Който служи при пътуване; пътен. *Пътнически дрехи. Пътническа чанта.*

пъ̀тничка *ж.* Пътница.

пъ̀тнишки, -а, -о, *прил.* Пътнически. *Пътнишко облекло. Пътнишки влак. Пътнишки автомобил.*

пъту̀вам, -аш, *несв.* 1. Минавам известно по-дълго разстояние с превозно средство или пеша. *Хубаво е да пътува човек по нашите притулени между Стара планина и Средна гора места.* Влайков. *Аз пръв път пътувам по тая линия.* Вазов. *В широки друми пътник пътува — | дето летува, там не зимува.* Елин Пелин. *Струва ми се, че лежа в лодка и че пътувам. Плъзгам се по синкава безкрайна вода.* Л. Стоянов. || Намирам се на път за определено място. *Завчера пътувах с компания до Трявна.* Вазов. *Пътуват те към Ахерон, | един за други чужди.* П. П. Славейков. 2. За превозно средство — движа се, предвижвам се. *Този влак пътува с бързината на костенурка.* Вазов. *Бавно, но сигурно крайцерът пътуваше на север.* Д. Добревски.

пъту̀ване, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* пътувам. *Горосломов си спомни пътуването и му се стори, че са вървели с години.* Йовков. *Околосветско пътуване.*

пъ̀тьом *нареч. Нар.* Пътем. *Преди няколко дни се отбих пътьом при нашия ветеринарен лекар.* Г. Райчев. *Сега домакинът узнава, че двойката е само пътьом тука — чакат автобуса от града.* К. Константинов. *Не му се събираше сън и по пет часа на денонощие. Ядеше хляба си пътьом, лягаше да спи, където го завареше нощта.* А. Гуляшки.

пъ̀хам[1], -аш, *несв.* Слагам, вкарвам в нещо обикн. тясно; вмирам, втиквам, мушкам. *Па и студеничко е, та стрина Стоичковица се гуши в кожухчето си и току пъха ръце в пазухата си.* Елин Пелин. *Изваждам ключа от джоба си и го пъхам в ключалката на вратата.* Св. Минков. *Тя му топлеше филийки и ги пъхаше в пояса му. — Хапни си по пътя, мами. Далече е.* Г. Караславов. || Слагам под нещо; завирам. *Ваньо и Кунето претършуваха кюшетата, пъхаха главичките си под леглото ... — няма я* (питката). А. Каралийчев. **пъхам се** *страд. и сред.* ◻ **Пъхам в ръцете** — давам, слагам грубо в ръцете. **Пъхам под носа** — поднасям много близу под очите. *На, чети ... Той пак почна да ми пъха вестниците под носа.* Елин Пелин. **Пъхам (въвирам) си гагата (носа)** — (разг., пренебр.) — бъркам се, меся се гдето не трябва, гдето не ми е работа. *Той да си гледа болните и да не си пъха гагата в държавните работи.* Ст. Костов.

пъ̀хам[2], -аш, *несв.* Издавам особен лек шум при дишане. *Чернееха се двечки рани, | и лееше се кръв от там, | гърдите пъхаха: наляни | очи му с кърви бяха.* К. Христов. *Само когато малкият Илчо заспеше, майка му ... се промъкваше до бабичката в килерчето, лежеше на слабите ѝ гърди, които едва пъхаха, и плачеше безутешно.* Г. Караславов.

пъ̀хвам, -аш, *несв.*; **пъ̀хна**, -еш, *мин. св.* пъхна̀х, *прич. мин. страд.* пъхнат, *св.* Пъхам[1] веднаж или няколко пъти по веднаж. *Динко пъхна писмото в плика и се замисли горчиво.* Дим. Димов. *Той пъхна треперящата си ръка в джоба на куртката си и измъкна от там една омачкана снимка.* Ив. Мартинов. *Със затаен дъх, с измръзнали ръце набара сандъчето си в тъмното, пъхна сръчно ключа в ключалката и го завъртя.* К. Петканов. **пъхвам се, пъхна се** *възвр.* и *страд.* *Съблече се и се пъхна под завивките.* М. Кремен.

пъхтѐне *ср. Отгл. същ. от* пъхтя. *Няколко часа в тая черна дупка се чуваше драскане, пъхтене, болезнено пъшкане.* Вазов.

пъхтя̀, -йш, *мин. св.* -я̀х, *прич. мин. действ.* пъхтя̀л, -а, -о, *мн.* пъхтѐли, *несв.* 1. Дишам тежко и с шум; пъшкам. *Върна се бай Ганьо и пъхти повече от колкото имаше нужда.* Ал. Константинов. *Какво те гони та пъхтиш като духало?* Вазов. || Пръхтя. *Белчо, изпечен стар вол, пъхти с ноздрите и пристъпя като някой големец.* Елин Пелин. 2. *Прен.* Издавам особен, нисък пресеклив шум. *Влаковата машина хъркаше и пъхтеше, готова за път.* Вазов. *На другия ден колата ни пъхти по завоите и стръмнините на шосето, което се изкачва по високата планина.* Н. Фурнаджиев. *Вътре един огромен железен цилиндър-казан, който ревеше и пъхтеше под огъня.* Вазов.

пъ̀ча, -иш, *мин. св.* пъ̀чих, *несв.* Издавам силно напред гърдите или корема си. *Христо пъчеше гърди, тропаше с крака и подскачаше с ножа си напред.* Ц. Церковски. *Циганките шаваха по двора, пъчеха си гърдите по цигански и въртяха дъната на широките си шалвари пред слугите.* Цани Гинчев.

пъча се, -иш се, *мин. св.* пъчѝх се, *несв., еред.* Издавам силно напред гърдите или корема си. *Аз му светих маслото, войводо, и, ако не вярваш, ето му ножа, каза той, като се пъчеше.* З. Стоянов. *Подпоручикът, който го водеше, се пъчеше гордо в елегантния си шинел.* Дим. Димов. **2.** *Прен. Разг.* Държа се гордо, надувам се. *Той караше пак тъй на широко, поддържаше разкоша в къщата си, пъчеше се с аристократизъм.* Вазов. *Докато генералът се пъчеше край тезгяха и оглеждаше масите с късогледите си очи, до него приближи с далечен поклон редакторът на местния вестник.* Вежинов.

пъчене *ср. Отгл. същ.* от пъча *и* от пъча се.

пъшкам, -аш, *несв.* Дишам тежко и шумно поради умора, напрежение, болка, страдание и под. *Той измина двора, като пъшкаше обезсилен, и седна на първото стъпало на стълбата.* Вазов. *Дядо белобради ряпа взе да вади. С две ръце я хваща, силно се напъва, пъшка и опъва — тя се не поклаща.* Ран. Босилек. *Спасов лежеше в болницата ... Около му пъшкаха петдесетина легла с ранени войници.* Вазов. *Беят запали черничевия си къс чубук, разхождаше се из двора ... и пъшкаше от душевна мъка.* Цани Гинчев.

пъшкане, *мн.* -ия, *ср. Отгл. същ. от* пъшкам. *Той дълго слуша през стената безкрайните пъшкания на баща си.* Кр. Велков.

пъшт *междум.* Вик за пропъждане на куче, птици и под.

пюрѐ, *мн.* -та, *ср.* (фр.). Гъста каша за ядене, от стрити картофи, зеленчуци, плодове и под. *Пюре от картофи. Грахово пюре. Доматено пюре. Пюре от ябълки.*

пя̀на, *мн.* няма, *ж.* **1.** Въздушни мехурчета, получени при силно разбъркване, клатене или нагряване на течност. *Места звучно ръмоли,... спуска дантели от бяла пяна в зеленикавите вирове и стихва.* Смирненски. *Вълните чупеха гребен край вълнолома ... Пяната обвиваше камъните като морски мъх, пухкава и мека, обагрена с цветовете на морето и небето.* Д. Добревски. *В мека вода сапунът дава хубава пяна. Махни пяната от бульона. Бирена пяна. Белтъци на пяна.* **2.** Слюнка с въздушни мехурчета. *На устата му се появила пяна, косата му била рошава и посипана с пръст.* Каравелов. *Падналото животно беше още живо... От устата му излизаше кървава пяна.* Ем. Станев. □ **Морска пяна** — шупливо сивобяло вещество, изхвърляно от морето. **С пяна на устата** — със злоба, с яд.

пя̀сък, *мн.* -ци, *м.* Зърнеста маса от дребни частици кварц или други твърди минерали. *През водата се виждаха всички камъчета на дъното на вира, а наоколо пясъкът беше чист и изгладен.* Йовков. *Слънцето е вече високо, голите скалисти хълмове наоколо се напичат, става душно. Ни едно дръвце! Скали и пясък, пясък и скали.* Л. Стоянов. *Колко пясък по морето, / колко звезди по небето — / толкоз здраве в тая къща.* Нар. пес. *Морски пясък. Речен пясък. Златоносен пясък. Кварцов пясък.* □ **Захар на пясък** — захар на зрънца. **Строя на пясък** — създавам нещо временно, нетрайно.

пя̀съчен, -чна, -чно, *мн.* -чни. *Прил.* от пясък. *Пясъчната ивица ... опасваше като дантела брега.* Д. Добревски. *Пясъчна пустиня. Пясъчно зърно.*

пя̀съчник, *мн.* -ци, *м.* Вид камък, съставен от слепени пясъчни зърна. *Едрозърнести пясъчници.*

РЕЧНИК
НА СЪВРЕМЕННИЯ БЪЛГАРСКИ КНИЖОВЕН ЕЗИК
ТОМ ВТОРИ
Л—П

Главен редактор
Акад. Стоян Романски

Технически редактор: *Стр. Славчев* Оформител на корицата: *худ. В. Бараков*
Технически уредник и коректор: *Ат. Д. Атанасов*

* * *

Печатни коли: 58·75 Издателски коли 98·11
Формат: 58×84/8 Тираж: 12000
Наборът почнат на 16. XI. 1955 Отпечатването завършено на 25. XII. 1957

* * *

Книжно тяло: 49·10 лева Подвързия: 5·50 лева
Цена 54·60 лева

Издателство с печатница
на Българската академия на науките
Пор. № 2/1957